IOANNIS HEVRNII VLTRAIECTINI,

Primarij quondam, in Academia Leidensi, Medicinæ Professoris,

OPERVM OMNIVM:

TAM AD THEORIAM, QVAM AD PRAXIN Medicam spectantium:

Iuxta OTTHONIS HEVRNII, Auctoris filij, Medicinæ in Leidensi quoque Academia Professoris Clariss. recensionem ac œconomiam fideliter expressorum:

TOMVS SECVNDVS:

Postrema Editio: Prioribus, non tantùm augustiore formâ, sed & typorum nitore, & mendarum raritate, infinities, tum luculentior, tum accuratior.

LVGDVNI,

Sumptibus IOANNIS ANTONII HVGVETAN, & MARCI ANTONII RAVAVD.

M. DC. LVIII.

ILLVSTRISSIMIS,

Amplissimis ac Prudentissimis

ORDINIBVS GENERALIBVS

PROVINCIARVM CONFOEDERATARVM BELGICÆ

IOANNES HEVRNIVS

dedicat consecrátque.

VMMA Dignitas & Amplitudo vestra, & Fortunæ nostræ tenuitas faciunt, Ordines Illustrissimi, vt non modò vestris in Prouincias confœderatas Belgicæ meritis referre parem gratiam nullam possimus; sed vt etiam in hoc ipso officio nostro, quo gratias vobis referimus, non tam obseruantiæ (quam nos omnes summam vobis debemus) onus leuare, quàm augere videamur. Etenim in hoc libro meo, quem Studiosorum precibus ac grauium virorum hortatu iam edo, vobis nuncupando, beneficium me potiùs relaturum, quàm daturum intelligo. Neque enim vobis, Ordines Nobilissimi ac Amplissimi, nec Gloriæ celeberrimarũ Virtutum vestrarum (quæ excelso loco posita iam toto terrarum orbe splendet, ab omnibúsque populis conspicitur) quicquam decoris meis scriptis ego conciliare possum. Sed ex aduerso, Liber hic meus per se obscurus futurus, nomen vestrum, toto iam orbe celebratum, præferendò mirè splendebit. Quis enim titulus possit inscribi splendidior, quàm nominis Vestri? Vos illi estis qui, Diuino vobis annuente numine, ciuili prudentia ad altissimum hoc fastigium Prouincias confœderatas Belgicæ prouexistis. vt sanè aput Prudentiores viros nihil miri sit, Potentissimos etiam orbis terrarum Reges ac Principes (norunt enim iam illi quantum potentiâ, prudentiâ, ac

belli gloriâ excellatis) vestram amicitiam , quæ nulli vnquam fraudi fuit , sibi suísque studiosè vouere. Singulares virtutes vestras iam persequi nolo ; quæ ipsa splendore suo omnium in oculis sunt. cur vobis ipsis eas narrarem ? Vestræ æquitatis ac prudentiæ erit , Ordines Illustrissimi , voluntatem meam , quod vnum facultatis meæ est , pro munere amplecti. Rectè de Diuinis Pythagoras olim referebat , Cœlites non rerum copiam ; sed animos offerentium spectare. Eam etiam virtutem apud vos splendere noui , quæ non tam muneris exiguitatem , quàm egregiam tribuentis voluntatem spectet ; qualecumque munus id tandem fuerit. Oro vos , Ordines potentissimi , vt quemadmodum hactenus prudentissimis consiliis Rempublicam habuistis , eodem cultu ingenia studiosa promoueatis , iuuetis , ac defendatis. DEVS Optim. Max. Illustrem vestram Amplitudinem , ad veræ Relligionis tutelam , Prouinciarúmque Confœderatarum incrementum ac gloriam , tueatur incolumem. Ex Academia Leyda in Batauis.

ELENCHVS

ELENCHVS CONTENTORVM

TOMO SECVNDO.

I. De Febribus, Liber.
II. De Peste, Liber.
III. De Morbis Mulierum, Liber.
IV. De Humana Felicitate, Liber.
V. De Morbis nouis & mirandis Epistola.
VI. De Morbis Ventriculi, Liber.
VII. Responsum nomine Academiæ Leidensis, *Nullum esse aquæ innatationem Lamiarum indicium.*
VIII. Oratio De Medicinæ origine, Æsculapidum ac Hippocratis stirpe & scriptis.

COMMENTARIA:

IX. In Hippocratem De Natura Hominis.
X. In Hippocratis Iusiurandum.
XI. In Hippocratem De Medico.
XII. In Hippocratis Legem.
XIII. In Hippocratem De Arte.
XIV. In Hippocratem De Veteri Medicina.
XV. In Hippocratem de Elegantia.
XVI. In Hippocratis Præceptiones.
XVII. In Hippocratem De Carnibus, siue de Principiis.
XVIII. In Hippocratem de Purgatoriis Remediis.
XIX. In Hippocratis Prognosticon Libros III.
XX. In Hippocratis De victus ratione in morbis acutis Libros IV.
XXI. In Hippocratis Aphorismorum Libros VII.

¶ 3 INDEX

INDEX
LIBRORVM ET CAPITVM TOMI SECVNDI.

DE FEBRIBVS LIBER.

CAP.I. DE Febris essentia: & quid febris, & eius subiectum. pag. 1
II. De Generalibus causis febrium, quæ omnibus febribus sunt communes. 3
III. Quo modo hæ causæ febrem accendant. ibid.
IV. Differentiæ & species febrium. 5
V. De febribus non putridis. Et primò de Hecticis febribus: hoc est, de earum Differentiis, Causis, Signis, Prognosi, & Curatione. 7
VI. De febrium Ephemerarum Natura, Causis, Differentiis, Signis, Prognosi, & Curatione. 11
VII. De Ephemera plurium dierum, hoc est, Synochi vel Continentis non putridæ Natura, Causis, Differentiis, Signis, Prognosi & Curatione. Barbari hanc vocant Synochum inflatam. 14
VIII. De Febribus Putridis Generali quodam modo, & omnibus putridis communi. vt de Natura putredinis, & putridarum Causis, Differentiis, Signis, Prognosi, & Curatione generali. 16
IX. De Putridarum Febrium causis. vel De Putredinis Causis. 17
X. De Differentiis Febrium Putridarum. ibidem.
XI. De Periodorum ac Paroxismorum natura & causis. quid sint, & quid eorum naturam mutet. 20
XII. De Signis ex quibus cognoscimus febrem putridam esse quæ infestat. & quænam illa sit. Et de Signis temporum febrium. 22
XIII. De Prognosi vniuersim spectante ad febres putridas. 24
XIV. De Curatione Febrium putridarum vniuersali: hoc est omnibus febribus putridis communi. 25
XV. De Fluxibus aluinis, ac de generali eorum curatione. 33
XVI. De Synochi putridæ, hoc est Febris continentis putridæ Natura, Causis, Differentiis, Signis, Prognosi, & curatione. 37
XVII. De Febrium Continuarum putridarum, vt de Causi, hoc est, Conclusæ & ardentis febris, & de Tertianæ continuæ, reliquarumque febrium continuarum Natura, Causis, Differentiis, Signis, Prognosi & Curatione. 39
XVIII. De Syncopali Febre. 43
XIX. De Febribus Pestilentibus. Deque earum Natura, Causis, Differentiis, Signis, Præsagiis, Præseruatione, & Curatione. 44
XX. De Symptomatis maximis febris Pestilentialis. & primò de Carbunculo, dein de Bubone, & Pestigiis. 57
XXI. De Febribus Intermittentibus. Et primum De Tertiana intermittente. 61
XXII. De Tertiana notha intermittente. 63
XXIII. De Cottidiana Febre intermittente, Amphiemerina Græcis dictâ, quòd particeps sit amborum: nimirum diei & noctis. 65
XXIV. De Epiala febre, & Lipyria. 66
XXV. De Quartana febre. 68
XXVI. De quintana, Septana, Nonana, Erraticis, & Febribus Compositis. 71

DE PESTE LIBER.

CAP.I. PEstem omnium morborum esse grauissimum. 72
II. Quid sit Pestis. 73
III. De Causis Pestis. ibid.
IV. De Signis Differentium causarum. 74
V. Vnde noscatur num quis Peste laboret. 75
VI. De Indicationibus curatiuis. 76
VII. De Prognosi, num æger euadet vel non. ibidem.
VIII. Pestis quo modo sit cauenda vel auertenda. 77
IX. Pestis quo modo sit curanda: & primùm de Vena secanda, & de Purgatione. 80
X. De Antidotis & sudorificis, propriaque Pestis curatione. 82
XI. De Victus ratione eorum qui ex Peste laborant. 83
XII. De Symptomatibus quæ in peste eueniunt. & primum de Pestifera Syncope, & Lypothymia. 85

XIII. De

XIII. *De Phrenitide pestifera.* ibid.
XIV. *De Vigiliis.* 86
XV. *De Soporosis affectibus.* ibid.
XVI. *De Fluxu aluino.* ibid.
XVII. *De Sanguinis effusione per nares vel per os, aut ex hæmorrhoidibus, vel ex vtero.* 87
XVIII. *De Exanthematibus.* ibid.
XIX. *De Bubone Pestifero.* ibid.
XX. *De Carbunculo Pestifero.* 89
XXI. *De variis Passionibus quæ se sæpe Pesti iungere solent.* 89

DE MORBIS MVLIERVM LIBER.

CAP. I. *De Suppressione mensium.* 94
II. *De Profluuio sanguinis ex vtero copiosiore: vel de immoderato fluxu mensium.* 97
III. *De Subftillo menstrui sanguinis; & de vteri dolore.* 98
IV. *De Profluuio muliebri, quod Græcis dicitur ῥοῦς γυναικεῖος, vel ῥοῦς τῆς ὑστέρας, id est, vteri profluuium.* 99
V. *De Infæcunditate.* 102
VI. *De Mola.* 103
VII. *De Abortu.* 104
VIII. *De difficili Partu.* 106
IX. *De suffocatione à Matrice.* 108
X. *De Excoriatione vteri.* 109
XI. *De suppressa vrina.* ibid.
XII. *De Sanguinis mictu.* ibid.

De Humana Felicitate Libellus. 109

De Morbis Nouis & Mirandis Epistola. ibid.

DE MORBIS VENTRICVLI LIBER.

CAP. I. *De difficili ciborum deglutitione.* 122
II. *De Ardore stomachi.* 123
III. *De oris ventriculi inflammatione.* ibid.
IV. *De imbecillitate ventriculi, vnde coctio labefactatur, fitque cruditas.* ibid.
V. *De Vlcere ventriculi.* 126
VI. *De Inflammatione ventriculi, eiusque de dolore.* 127
VII. *De læso appetitu quo quis cibum fastidit, qui Anonexia Græcis dicitur.* 129
VIII. *De Appetentia canina, & de Boulino.* 130
IX. *De Pica.* ibid.
X. *De Coctione ventriculi læsa. Cœliaca passio.* 131

Responsum ad Nobiliss. & Ampliss. Præsidem *Ioannem Banchemium*, & Consiliarios Supremæ Curiæ Hollandiæ, Zelandiæ & Vvestfrisiæ; *Nullum esse aquæ innatationem Lamiarum indicium.* 132

De Medicinæ origine, Æsculapidum ac Hippocratis stirpe & scriptis, Oratio. 133

In Hippocratem de Natura Hominis Commentarius. 137

Hippocratis Prolegomena, & Prognosticorum libri tres: Cum Paraphrastica versione & breuibus Commentariis. 156

Hippocratis Iusiurandum. 157

Hippocratis De Medico. 160

Hippocratis Lex. 166

Hippocratis De Arte. 168

Hippocratis De Veteri Medicina, Quam *Diæteticam* vocare videtur. 177

Hippocratis de Elegantia. 197

Hippocratis Præceptiones. 205

Hippocratis De Carnibus, siue, De Principiis. 214

Hippocratis De Purgatoriis Remediis. 226

Hippocratis Prognosticon Liber Primus. 231

Hippocratis Prognoſticon Liber Secundus. 246

Hippocratis Prognoſticon Liber Tertius. 270

In Hippocratis de victus ratione in morbis acutis Libros quatuor Commentarius. 283

Hippocratis de victus ratione in morbis acutis Liber Primus. 284

Hippocratis de victus ratione in morbis acutis Liber Secundus. 297

Hippocratis de victus ratione in morbis acutis Liber Tertius. 320

Hippocratis de victus ratione in morbis acutis Liber Quartus. 336

Hippocratis Aphoriſmi: Breui Enarratione, fidaque Interpretatione ita illuſtrati, vt ab omnibus facilè intelligi poſſint; Cum hiſtoriis, obſeruationibus, cautionibus, & remediis ſelectis. 363

Hippocratis Aphoriſmorum Liber Primus. 364

Hippocratis Aphoriſmorum Liber Secundus. 381

Hippocratis Aphoriſmorum Liber Tertius. 399

Hippocratis Aphoriſmorum Liber Quartus. 411

Hippocratis Aphoriſmorum Liber Quintus. 434

Hippocratis Aphoriſmorum Liber Sextus. 457

Hippocratis Aphoriſmorum Liber Septimus. 469

IOANNIS

IOANNIS HEVRNII DE FEBRIBVS LIBER.

AD LECTOREM.

A SVMMO DEO *hominibus nihil præstantius corde ad vitæ tutelam concessum fuit: in quo vitæ prædia ac fundia habitant. Est enim id, viscus nobilissimum ac per se micans, tribus intextum villorum generibus, caloris natiui fons & officina, domicilium* τ᾽ σοφροῦς *κ᾽ τῶν συγξερονότων*, *hoc est, caloris viuifici & humorum. Etenim nectar illud viuificum tanquam ab vberrimo fonte hinc procedit; vnde partes omnes calorem genuinum atque decorem tuentur, vel amissum induunt. Hoc caloris vitalis domicilium solum, febris focus est; qui, ni promptè extinguatur, funestam calamitatem adfert, absorptis illis vitæ thesauris qui hoc domicilio stabulantur, totumque corpus in funestam intemperiem rapit. Quare, si vita humana chara, nunquam febris negligenda; at strenuò vitæ propugnandum, ac illa oppugnanda. Præterea rari morbi sunt qui febrem, tanquam certam sociam respuant: & vix quisquam sine febre moritur. Vnde ob frequentiam & ob solitam calamitatem quam ferunt, olim Romæ multa templa Febris Diuæ fuere, in quibus tabulæ ponebantur, scriptæ remediis ritè probatis.* Gal. 2. *Legimus & Archigenem, antiquum medicum, decem longissimos* Cris. 8. *libros de Febribus scripsisse: quòd natura harum ac causæ ni exploratæ fuerint, fugari nequeant. Quare & nos lucidè earum historiam & curationem proponemus.*

ORDO ATQVE SERIES IN HIS.

PRIMVM breuiter de febris essentia dicemus. Secundò, generales febrium causas adducemus; quæ nimirum per omnia genera febrium se pandunt. Tertiò, differentias & species febrium enarrabimus. Quartò, de non putridis, vt hecticis, diariis, & synochis agemus: de earum dico naturis & curatione. Quintò, de putridis febribus generali quodam modo: & de rebus, omnibus putridis communibus: vt de putredine, paroxysmis, & periodis: & de earum curatione vniuersali, quæ cunctas attingit. Sextò, de peculiari cuiusque putridæ continuæ, & intermittentis natura & curatione breuiter transigam. Septimò, de compositis febribus agendum num sit.

CAPVT I.

DE FEBRIS *essentia: & quid febris, & eius subiectum.*

VT igitur febris essentia nobis rectè explorata sit peruestigare in primis debebimus quidnam febris sit. Dicitur febris à feruendo. Februum, inquit Varro, Sabini purgamentum vocant, quòd quæ deferbuerunt pura sint. Hippocrates πῦρ sæpe appellat: *5. De lingua Latina.* nam maxima febris, ignis opera imitatur vrendo, liquando, dissipando. Febris autem Definitio variè à Definitio. veteribus tradita fuit, non solùm aput Medicos, verùm etiam aput agricolas: etenim & bruta febribus tanguntur. Scribit M. Varro, Capras sanas sanum ne- *2. De re rust: 3.* minem promittere: nunquam enim sine febri sunt. Erasistratus aput Plutarchum libro quinto De placitis Philosophorum, eam definit, Motionem sanguinis incidentis

1. Aph. 14. & 1. ac. 18. 1. Dif. feb. 3. 1. sect. 29. Idem colligitur ex 8. 1. Meth. 1. vbi dicit febrem in nobis consistere non aliter ac cæteri morbi qui ex intemperie.

incidentis in pulmonis vasa, vltrò factam. Galenus definir Febrem esse calorem natiuum versum in igneum. At, De differentiis febrium, addit, calorem esse præter naturam in corde. Verùm sexto Epidemiôn adiicit, in totum corpus, vel saltem in principes partes effundi debere. Et decimo Methodi ait, permanentem illum calorem esse debere, atque actionem lædere. Ex his Galeni locis vnam febris Definitionem colligimus: FEBRIS est calor natiuus præter naturam in corde accensus, per venas & arterias, mediantibus spiritibus & sanguine, per totum corpus effusus, actionem primò & per se lædens.

Definitionis explicatio.

Diximus esse calorem: id ex omnium hominum opinione. Non enim, si propriè loquaris, vlla febris est frigida; sed ex euentu ita interdum vocatur, quòd nascatur à causa frigida, vel quòd frigidas reddat partes quasdam; vel iungitur illi alius morbus. Cùm itaq; sit calor, videndū quotuplex in nobis is sit.

Calor in nobis geminus.

Est in nobis calor innatus fluēs, & fixus in mēbris.

Calor fluēs.

Fluēs cōsistit in substantia seminaria, spirituosa, sanguinea, calida, blanda, cordi, arteriis, venis, iecoríque insita. Ita in vitali viscere luxurians, vt etiam ad cæteras partes effluat. Hic calor fluens acriorem calorem induir, acriórque euadit nonnunquam, & fixum calidum in membris, vnà afficit. Acquisititia enim qualitas calida, substantiæ est terreæ & mordacis, consumpta humidi natiui parte. Ingeniti enim caloris substantia, aërea est & aquea, vt semen. Videtur ille fluens calor esse spiritus, spirituosúsque sanguis, per quem algemus & calemus. Calidum natiuum fixum etiam constat humido spermatico primigenio, quod perfusum est calore & spiritu. Nam est humiditas viscida, calida, spiritibus plena, blanda, & generationi commoda. Eiusdem cum fluente originis: sed in corde adeò circumfluens, vt effluens calidum producat. Diximus febrem esse calorem natiuum præter naturam accensum.

1. Aph. 16. & 14, & 1. acut. 43.

Nam & Galenus asseruit febrem esse natiui caloris in igneum declinationem.

In quo subiecto sit febris.

Sed dices, in quonam calore consistit febris? an in fluente illo qui ex corde, toto funditur corpore: vel in fixo, qui est quasi entelechia quædam partium solidarum? Sanè cum febris sit affectus: affectus autē sit in censu eorū quæ permanent, consectarium videtur febrem in calore potiùs fixo constituendam esse, quàm in fluente.

In calore fixo.

Non in spiritibus.

Nam calidum illud fixum dum extra lineam suæ temperaturæ non rapitur, causa est naturalium functionum. Si itaque eam excesserit (vt dum fit igneum) lædet functiones: nam vitiabitur temperamentum partium similarium: dum fixum in illis calidum affligitur. Affligitur autem per febres à calorificis præter naturam causis: vt dum à spiritibus fluentibus, ab incendio incandescentibus, vel putridis vaporibus aliáve ratione in æstum abripitur. Si enim subiectum ephemeræ febris, esset spiritus sinistri cordis ventriculi, febris ephemera non esset morbus. Nam morbus est passio viuentis animatæque partis. sed spiritus fluentes non sunt partes corporis animatæ quare nec erunt subiectum febris: nec eorum calor præter naturam dici poterit febris. Nec etiam calor in spiritu accensus præter naturam, peruertet actionem primò & per se: quare nec morbus dici poterit: nàm spiritui nulla est actio propria; (sed defert facultatem parti, qua illa actionem edat) propterea non percellet primò actiones partis, sed secundariò, quòd, dum ipse incendio præter naturam incanduit, peruertat partium temperiem similarium. Quare, cùm febris sit morbus, hoc est, affectus permanens, essentiam suam ἐν γένεσει non habebit, verùm permanentem.

Non in humoribus.

Quin & humores cùm nec sint animati, nec partes propria actione ornatæ, quæ primò ac per se à putredine lædantur, etiam subiectum febris putridæ esse nequeunt. Hi enim partium actionem non lædunt, ni temperies similarium partium flectatur. Et cùm humorū iniquus calor sit causa febris putridæ; sanè is, febris esse non poterit. dum enim humores causæ febrem efficientis rationem subeunt, earum subiectum esse non poterunt: quòd materia & efficiens, nunquam coincidant, respectu eiusdem. Sunt qui contendunt in calido natiuo febrem non consistere: & rationes eorum conuincunt calidum hoc copiâ in vitio esse non posse; imò quò vberius circumfluit, eò naturales functiones feliciores edi.

Dubium, num spirituum vbertas vitiosa.

Quamuis suspecta sit illa spirituum abundantia, etiamsi ad vires videatur plurimum facere; attamen ea periculi plena est ac σφαλερή: quòd spirituum luxurians copia nunquam succorum vacet plenitudine: quæ, non extra discrimen est.

1. Aph. 3.

Responsio.

Sed esto, sit felix eius vbertas; ex eo tamen nemo concludet, hoc calidum vel suam qualitatem à sua natura degenerare non posse, aut vllo modo immutari. mutatur enim aliquo modo eius substantia, etiamsi non corrumpatur. Hippocrates scribit, Senes vsque adeò febribus non implicari acutis, quòd accisus sit in illorum corporibus hic calor fixus, humido radicali inhærens; ex aduerso autem euenire reliquis ætatibus.

1. Aph. 14.

Consistit ergo in hoc calore febris: tantóque erit ea vehementior, quanto hic calor in corpore erat copiosior, priúsquam mutaretur. & qui antè erat actionum naturalium opifex & author; iam immutatus, easdem edit titubantes ac vitiosè: tandémque, perseuerante affectione, actiones abolentur exhausto calore natiuo.

Quæstio.

Sed dices, febris est calor præter naturam. quasi dicas, febrem esse calorem alium, ac calori naturali superadditum, vt quondam Gentilis de S. Sophia & quidam alij putârunt.

Responsio.

Fateor quidem febrem esse calorem præter naturam; sed dico, illum esse calidum natiuum præter naturam affectum. Vnde alioqui quæso à foris venit hic calor tam subitò? aut qua ingressus est? Quamuis non negauerim, calorem qui erat in corpore, à causis quæ sunt à foris & calore aduentitio exagitari ac mutari: Sed opus erat, vt is calor, qui ob temperiem sic familiaris erat naturæ, aut potiùs qui ipse natura erat, & actiones perficeret, ab illa temperie deiectus easdem læderet ac corrumperet. Dubia res erit, si calidum natiuum adeò peruertitur in corde; vbi itaque vitalis calor erit? Respondemus, calorem natiuum non omnino extinctum esse, sed restant quidam illi gradus. Verùm dices, Galenum vocare calorem febrilem aduentitium & externum. Dico, eum id facere hoc sensu, quòd qui erat primus animanti familiaris, quíque actiones cunctas perageret, is idem deposita iam priori illa humanitate, tanquam hostis, illas debellat, efficitúrque præter naturam, cùm primùm amicus & naturalis esset. Quòd si calor ille natiuus integer & incolumis perennaret, nec à natura sua degeneraret, profectò non æquè actiones peruerterentur. Attamen rogabis, qua in parte ita peruertitur calidum illud innatum fixum? Galenus primi de differentiis febrium quarto, statuit cor subiectum causæ febrilis: quod etiam fecit vndecimo libro Methodi. Cor constat partibus solidis à semine parentum, carneísque, & spiritalibus humidis aëreis: hac enim compage cunctæ partes nostri corporis fabricatæ fuere: iam enim omitto spiritus & humores sinuum cordis. Calidum autem natiuum fixum ac temperies harum afficitur partium, córque ita æstuans, vnà fluentem calorem in intemperiem abripit, vnde toto corpore funditur malum: vel interdum, flammans primùm fluens calidum, imprimit æstum cordi. Nam à fluente illo calore, tanquam Sole, infixus membris calor in energiam efflorescit. non enim substantia natiui calidi deserit cor, sed eius sola qualitas corpori affunditur. Nec tamen hæc ratio Hecticæ febris excludit species:

nam

De his cordis partium partibus vide caput 5. 1. De dif. feb. 2.

nam cùm humiditas cordis iam consumitur, eius primum gradum constituit : cùm carnosa, secundum: cùm solida, tertium. Si rogaueris, Cui spirituosa vel carnea cordis pars æstu flagrans, non affligit solidas partes? Quia, dico, vt stuppæ flamma est in ferrum inualida, ita & hic in solidas partes calor, qui in spirituosa vel carnea parte æstuat. quamuis, si diu perseuerauerit flamma in spiritibus, humores vnà trahant in intemperiem: qui etiam tandem solidas affligunt. Quare febris consistit in corde & in calefacto esse, hoc est, ni γεγονέναι. Quid si sumeretur hoc apotelesma? Febres subiecto non distinguuntur, sed causa: Diaria oritur ex spirituum calore: putrida, ex humorum putredine: quæ tamen putredo varia est; alia enim leuiuscula est, alia est excellens: hectica, ex solidarum calore. Dixi præterea in definitione, febrem esse calorem in corde accensum: quamuis enim in hepate, & aliis partibus æstus concipiatur, attamen meritò febris non dicetur, nisi calor cordis ita afficiatur, vt toto corpore spargi possit. Cor enim subiectum primum febris, fluentem calorem ita afficere debet, vt toto se fundat corpore ardentior vis. Dixi mediantibus spiritibus & sanguine. primùm enim calor acquisititius incenditur in corde, ac calorem natiuum fluentem afficit, ac sanguis dein incalescit, postea venæ & arteriæ, dum pars post partem incenditur. Nec tamen necesse est vt cunctæ corporis partes in calorem abripiantur, quò febris nomen mereatur is calor: nam suffecerit cor incendio adeò incanduisse, vt illud toto corpore pandi possit, nisi obstaculum inuenerit. Impeditur enim vel à concepta visceribus phlegmone, quæ instar cucurbitæ in se rapit spiritus & calorem. vel putredinis inæqualitas hoc non admittit. Ita in lipyria febre, caput, manus, pedes, à frigore algent: attamen Galenus hanc, veram febrem esse asserit. Nam febris est primaria affectio cordis: secundaria aliarum partium, dum spiritus & humores inde inflammati, totum corpus in ardorem rapiunt, ac eius actio etiam percellitur. Quòd si spiritus & succi primùm accensi fuerint, febrium effectrices causæ censendi erunt. Verùm num febris hyparxis in sola caliditate, verùm etiam in siccitate posita sit, quæsitum est. nam Hippocrates in siccitate potiùs quàm in caliditate febrem collocare videtur, cùm febricitantibus victum imperet humidum: ac illi de frigore silentium ibi est. Respondemus, omnes authores asserere calidam ac madidam intemperiem consociari posse. Finge iam hominem naturâ humidiorem: hic corripiatur febre à putrescentibus succis: an non calor madori ibi iungetur? Sed dices, calor iste corpus siccum reddet: esto; verùm antequam eò ventum fuit, homo febricitabat: quare illa siccitas non ex febris essentia, sed per aliud accedit. Tandem enim calor, eam, vt sociam accersit. In ephemera nulla etiam siccitas in vitio est; nec enim siccus appellari morbus potest, nisi sit ἐν γεγονέναι: verùm ephemera facilè abit, quod minimè fieret si siccitas pedem fixisset. At febris perpetuò est affectus calidus ἐν γεγονέναι. Quare dum curatrices notas humectandi febrem accersere dicũt, id eò aiunt, quòd calor exsiccet: at quæ à calore sumitur refrigerandi indicatio, petita est ex febris essentia: verùm quæ à siccitate, ab accidente. Nam omnis febris exigit refrigerantia & humectantia; illa, vt remedium: hæc, vt præseruans, nisi fuerit hectica. Hæc satis sint de essentia febris.

Dubium.

2. Progn. 4. 7. Aph. 42. 7. Meth. 8.

Quæstio. 1. Aph. 16.

CAPVT. II.

De Generalibus causis febrium, quæ omnibus febribus sunt communes.

QVon certæ febrium causæ sint, exemplis abundè ostendit Galenus. Sunt autem causæ febrium, aliæ naturales, vel non naturales, & eæ quæ contra naturam. Naturales sunt occultæ vel manifestæ. occultæ, vt in Antipatro, quem refert Valerius Maximus, natali die tantummodo quotannis febricitasse, eodémque tandem interiisse. Manifestæ verò naturales causæ sunt hæ, quæ à natura nobis insunt, ac promptos in febres reddunt: vt ætas; ita iuuenes facilè febricitant, quíque temperiem squalidam ac calidam nacti sunt. Et ad alias febres, aliæ naturæ promptæ sunt. vt homines frigidi & humidi ad cottidianas facilè abeunt: verùm in febres simpliciter facilè abripiuntur calidi & sicci. Sunt & non naturales febrium causæ, à rebus calentioribus ac ardentioribus & siccis profectæ: qualia ea quæ assumuntur, excernuntur, aguntur, admouentur, si calidiora fuerint. Cùm hæc incommodè in vsum ducuntur in substantia, qualitate, copia, tempore & vtendi modo. Causæ autem præter naturam quæ febres pariunt, sunt, quæ præter naturam calorem nostrum accendere possunt. Id aguntratione motus, vel caloris, ratione motus & caloris, ita. Quare nobis perlustrandæ erunt eæ res quæ calorem nostrum in incendium abripere possunt. Galenus asserit quinq; esse quæ tali potentia micant; nimirum motus vehemens tum corporis, tum animi: animi, vt ab ira: corporis, vt à labore. Quare de ira frenanda veteres dicebant, Pegaso indomito, aureum Palladis frenum iniicere oportet. & Pallas iratum Achillem crinibus rettahit. & draco igniuomus, pharmaco Medeæ ex Promethei cruore confecto, sopiendus est. quin Cerbero latranti, offa medicata Sybillæ obiicienda est. Maximè enim cor percellit ira; quæ est quasi ebullitio quædam irascibilis facultatis, quæ habitat in ipso cordis corpore. Secundò, putrefactio, seu corruptela in humore non difflato; quod euenit à calore externo & alieno. Tertiò, suppressio calidi effluuij, seu fuliginosi excrementi. Quartò, contactus externi caloris, vt Solis, ignis, remediorum calidorum. Quintò, permistio calidæ substantiæ, vt alimentorum acrium, salsorum, vel malignorum. Qui has quinque causas latè sibi demonstrari velit, perlegat primum Galeni De differentiis febrium, à capite quarto ad septimum: ibi quàm plurimis elegantissimis exemplis, certam fidem, incerto animo adfert.

1. De dif. feb. 3.

Naturales. Occultæ. Lib. 1. Manifestæ.

Non naturales causæ.

Causæ præter naturam.

1. De dif. feb. 1.

CAPVT III.

QVO *modo hæ causæ febrem accendant.*

QVon verò nulla harum causarum, sine patientis aptitudine agere potest, eleganter demonstrauit Galenus. Cunctæ autem hæ causæ febrem adferunt, vel simplici ab incendio, vel totius substantiæ à permutatione. Permutatur substantia, cùm vel in putredinem trahitur, vel cum ab incendio vritur. Spiritus nostri corporis, & ex simplici incendio, & ex putredine febrem adferre possunt. Nec verendum castissimam illam philosophiam à nobis stuprari, quæ ait spiritus putrescere non posse, eò quòd naturâ

1. De dif. feb. 6.

Spiritus causa febris.

naturâ ignei sint, & leptomeriâ excellant: & Aristo-

Spiritus nũ putrescant.

teles libro quarto, qui inscriptus vulgo Meteorologicôn, (qui rectiùs inscriberetur De elementorum actionibus, vel De concretis) asserit illa putredine interire, quæ nulla violentia in interitum rapiuntur. Ignem tamen inquit, putrere non posse, eò quòd illi

Responsio.

sint omnia, veluti materia, substrata. Respondemus, spiritus non verè ignitos esse, sed ex puriore sangui-

Gal. De vsu respir. & De vsu puls. & lib. quòd sanguis in arteriis contineatur.

ne, & aëre inspiraro genitos, vt docuit Galenus: qui asserit hos ex aëre gigni per coctionem, admixtionémque sanguinis purioris. Cùm itaque ex aëre & sanguine spiritus gignantur: aërem autem putrescere pote cùm sit, vt fatetur ipse Aristoteles, & etiam aqua putredine contaminetur: cur non etiam spiritus, ex his geniti, putredini obnoxij erunt, maximè cùm, in cauernulis cordis volutati, putridis inquinamentis permiscentur? Fateor tamen lubenter, ea quæ humido primigenio ac viuifico calore circumfluunt, ægrè à puttedine expugnari, & non nisi à valida internecináque causa. Sanguis quoque simplici in-

Sanguis causa febris.

cendio, & putredine febrem accendere potest: quamuis Galenus nullum febris genus, à putrido

2. De crisibus 12.

sanguine ortum agnoscar, vnde ab Auicenna & neotericis acriter reprehenditur: licet ille satis clarè

2. De dif. feb. 12.

suam sententiam, vbi de febribus agit, aperuerit. Sed nos breuiter Philosophica ratione rem deducamus. Sanguis necessariò aliquando putrescit: quòd cuncta ab elementis nata, cùm intereunt, putrescant. Et vsus loquitur in phlegmone concepta, sangui-

Sanguis nũ putrescat.

nem putrescere: quamuis non malignè; attamen putrescere. Cùm sanguinem putrescere dico, ita putredinis vocabulo vtor, vt alterationem dispositionémque denotet, non factam iam corruptelam. Etenim putredo quæ sanguinem fatigat, vel est ἐν γίνεσθαι, vel ἐν γεγονέναι. ἐν γίνεσθαι, cùm aptatur: ἐν γεγονέναι, cùm iam corruptus est. vt vinum acescit dum corrumpitur: sed cùm corruptum est, in acetum iam euasit. Propterea Auicenna rectè scripsit, ex putrescente sanguine febrem generari: & etiam præclarè Galenus, ex putrido sanguine febrem haut nasci sanguineam: quia antequam ad eam effertur putredinem sanguis, iam incendio flagrans; in bilem vritur: indéque nata febris, biliosa dicitur. Melancholia autem & pituita ad eum caloris ambitum accendi nequeunt, quo, absque putredine, febrem excitent. vel

Melancholia & pituita ni putrescant, non accerfunt febrem.

enim pituita puttescit priusquam ad illum ardorem veniat: vel melancholia vritur in terrestrem frigidámque materiam. Nulla ergo ex pituira, nulla ex melancholia, ni priùs putruerint, febris incendi poterit. Verùm bilis & incendio & putredine febrem accendere potest. Num incendio bilis incandes-

Bilis febrium author: & num solo æstu febrẽ det.

scens febrem accersat, multis doctissimis viris in dubio est. Nos hoc ita probamus. Illa ad vstionem flammámque concipiendam sunt paratissima, quæ, cum leptomeria sunr calidissima & siccissima. quæ verò humore madent, nec natiuo calore circum-

3. De Temper. & 1. Simplic.

fluunt, ea citiùs putredine contaminantur, vt asserit Galenus. at bilis in humano corpore est omnium succorum calidissima & siccissima: quare citiùs exuri, quàm putrefieri poterit: & solitariâ vredine, nondum putredine labefactata, febrem corpori adferet. Galenus ipse, talem in iuuene febrem depingit

10. Meth 3.

qui erat vigintiquinque annorum, temperaturæ siccissimæ, musculoso habitu, corporéque hirsuto: hic longo itinere, laboribus, vigiliis, curísque fatigatus fuerat. huic Galenus, ineunte paroxysmó, cibum exhibuit: id non facturus in initio putridæ. Sed dices, Galenus asseruit nullum humorem, citra

Dubium.

putredinem, posse febrem accendere, præter vnum sanguinem. & secundi Crisiôn nono, id disertè as-

2. De dif. feb. à 1. ad 5. cap.

serit de bile, pituita, & melancholia Respondemus, Nos cum Galeno non ire inficias, rarò sinceram bilem febrem accendere, ni primùm in putredinem abierit. Attamen dicimus illud aliquando euenire: cui iam narrata histotia fidem facit. quin non rarò nulli fœtores, nec vlli humores aut vapores putidi ab ægris excluduntur. Sed quid Galeno? dicimus eum quinti Simplicium decimoquatto appellare omnia vrentia, putrefacientia, propter symptomatum similitudinem: licet verè putrefacientia, calida sint & humida. Galenus itaque ibi sub vstione putrefactionem comprehendit. quare hoc eum etiam egisse libro secundo De differentiis febrium, & secundo De crisibus credibile est: vt quæ ab vsta bile surgit febris, sub putrida contineatur.

CAPVT

CAPVT IV.

DIFFERENTIÆ & *species Febrium.*

FEBRIVM Differentiæ

- Propriæ, ab earum substantia. Nam essentia febrium est in genere caloris præter naturam. Igitur ex differentiis calorum (nam magis & minus admittunt) species ducuntur febrium, vt fecit Hipp. 6. Epid. 1. A caloris
  - Qualitate, vel substantia. nam mordere & mite esse propriè calori conuenit.
    - Mordax, qui manum thoraci impositam mordet: vt putrida à bile.
    - Mitis, qui minùs mordax, vt ephemera.
  - Motu
    - Increscens calor, cùm paulatim acriùs manum ferit.
    - Mitescens calor, cùm paulatim ad manum mitescit, initio acrior, quamuis acuta febris videatur.
  - Materia, in qua accenditur calor. maximè propriæ hinc sumuntur differentiæ. In nobis hæ materiæ sunt
    - Impetum facientia. i. Spiritus. Ab his inflammatis fiunt febres Ephemeræ. i. Diariæ, quam Hippoc. πνευματώδη, i. flatuosam vocat 6. Epid. 1. 17.
    - Humores, qui consistunt in corde. quæ in his fit dicitur Hippocrati νοτώδης, humida.
    - Partes Solidæ. in his excitata febris Hectica dicitur. Hipp. δειναὶ ἰδεῖν πυρετὸν vocare videtur.

Sunt non tantùm materia, sed & causæ efficientes.

Quomodo hæ fiant, exemplo demonstrat Gal. 1. dif. feb. 1. fol. 115. initio.

- Remotiores & magis alienæ, à
  - Propinquo Accidente febrilis Materiæ, Colore
    - ἐξέρυθρος, rubens: vt sunt sanguineæ & synochi.
    - ἔξωχρος, pallida, vt à flaua multa bile.
    - πέλιος, vt quæ à pituita, & humore vsto.
  - Proprio accidente febris.
    - Intermittens
      - Cottidiana
      - Tertiana
      - Quartana, &c.
        - Vera
        - Notha
        - Complexa.
    - Continua
      - Causus.
      - Hemitritæus.
      - Typhodes.
      - Leipyria.
      - Λοιμώδης. i. Pestilens.
      - Ἑλώδης.
      - Synochos.
  - a Parte affecta
    - Hepatica.
    - Splenetica.
    - Pleuritica.
  - Symptomate & accidente.
    - Phrenitica.
    - Comatodes.
    - Lethargica.
    - Cataphorica.
    - Errans.
    - Diurna.
    - Nocturna.
    - Synanchica.
    - Icterica.

Interdum & alio quodam modo, per alias nempe differentias Galenus febres diuidit. Quas (ne quem turbent) breuiter subnecto.

Febris
- Per se consistens, vt tertiana, &c.
- Symptomatica, vt à pleuritide, &c.

Aliter.

Febris in eam
- Cuius causa à febre excitata adhuc remanet, vt putrida.
- Cuius causa externa iam desiit, febre excitata: vt
  - Diaria.
  - Hectica.

Aliter.

Febris in eam quæ est in
- σχέσει seu σχετική, quæ facilè soluitur, vt ephemera, & biliosæ, hectica incipiens.
- ἕξει seu ἑκτική quæ ægrè soluitur, vt putrida pituitosa, vel melancholica, & omnium difficillimè Hectica absoluta marasmodes.

Verùm maximè propriæ differentiæ sumuntur à Materia, in qua calor ille præter naturam existit, tanquam in subiecto: & medici omnes has maximè persequuntur, nimirum: à spiritibus, humoribus, & partibus solidis. Febrem enim omnem in aliquo horum trium, æstu incandescente, habitare doctissimi credunt viri. Et aliàs ex alio incipit, & ab vno dimanans, alia duo inuadit. Sæpè tria hæc febrium genera, vt in hecticis; sæpissimè duo, vt in putridis, simul miscentur.

Nulla enim ferè hectica est, in qua & humores & spiritus simul accensi non sint: nullaque omninò putrida, quin & spirituum inducat inflammationem. Nomen autem febris habet ab eo quod primùm accensum est; nisi ex miti in magnam abeat. ita diaria putridam inferens, quamuis accensi spiritus maneant, dicitur putrida: & putrida in hecticam abiens, quia ambæ insignes sunt & periculosæ, vtrumque nomen seruant.

Et quanquam priùs omnem febrem febrisque calorem in substantia cordis habitare diximus, non propterea tamen celebrem hanc febrium ex materia, seu effectrice causa, diuisionem damno. Etenim Galenus interdum per febrem nihil aliud intellexit quàm illud incendium quod se offert tangentis manui, quacumque id tandem in materia stabuletur. Quia autem calor manui se exhibet, aliàs squalorem quendam præsefert, vt hecticæ febris calor: aliàs causæ effectricis ideam calor refert, vt bilis acrem mordacemque calorem: sanguis mitiorem madidioremque calorem spirat: pituita, quasi per cribrum quoddam exilientem: eò quòd humor ille nunquam æquali filo putrescat. Quare ille calor qui manui ita occurrit, quique variam sui causam, in qua conceptus est, indicat, febris, cum Galeno, aliquo modo dici potest. Quamuis is calor propriè febris dicatur, qui in substantia cordis concipitur, vt ab accensis spiritibus, vel succis: vel iam in solidis partibus qui conceptus est. Adeò vt ex materia & effectrice causa, (non ex essentia) hæc febrium diuisio constet. Vt si spiritus cor accenderit, diaria fiat febris: si humores, putrida dicatur. Fatetur enim Galenus, nullum humorem, præter sanguinem, absque putredine febrem excitare posse. raro enim biliosa corpora à bile sine putredine febricitant.

Gal. 1. ad Glauc. 2. de Cris. 6. Epid. 1. 29.

Diuisio febrium non bona.

Qui verò doctissimi viri febres partiuntur in simplices, putridas, & pestilentes, nec vocum proprietati, nec naturæ historiæ satisfecisse videntur. Nam præterquam quòd simplici febri rectiùs compositam opposueris, pestilens sub hectica, & putrida continetur. Ita Galenus cunctas pestilentes asserit ex putredine oriri, vel hecticas esse. Imò multas pestilentes ab initio hecticas esse existimat. In putridis pestilentibus, ab aëre putri, interni putrescunt succi: in hecticis pestiferis, ipsa cordis substantia putrescit, vel genuinus cordis nutricatus, qui in foco torcido consistit. Hic in simplici hectica solùm exhauritur. Nec benè discriminatur inter pestilentem hecticam, & aliam quæ pestilens non est, eò quòd hæc ab aëre externo orta sit, illa verò minimè. Efficiens enim causa morbi speciem vertere nequit: neque aër pestilentem febrem periculosam reddit, nisi per putredinem internam, qua plurimos enecat. Cùm ergo pestilens febris, sit vel putrida vel hectica, ab harum censu eam non auellemus. Et meritò diuisio febrium à causis, & ab adiunctis hocmodo iniri poterit: Febris excitatur ab accensis & adhuc plus iusto calentibus spiritibus vel succis; vel in intimam cordis substantiam receptus iam calor ab aliqua causa, ibi focum stabilem concepit.

Gal. 1. de dif. feb. 3. De præsag. ex puls. 3.

A causis diuisio.

A Spiritibus quæ febres.

Quæ à spiritibus enata fuit, ephemera appellatur: siue ab æstu incandescentibus spiritibus, siue à putredine contaminatis oriatur. Nam vtraque hæc, têpus diurnum, nisi interim humores labefactentur, excedere nô solet. Ab humoribus quæ flagrat febris, varia est, vt & illi sunt varij. Sanguis si citra putredinem in ardorem trahatur, synochum seu continentem febrem non putridam profert, quæ etiam diaria non exquisita vocatur. Hæc plerumque vno paroxysmo, more puræ ephemeræ, paucis diebus suam absoluit historiam. Solus Sanguis, inter alios humores, ita incandescere, citra putredinis labem potest, vt febrem accendat: eò quòd natiuo suo calore à corruptione se, non aliter quam generosissima quæque vina vindicat. At si putrescere inceperit, synochus seu continens febris putris excitatur; eaque vel semper accrescens, vel decrescens, vel eodem filo ad metam vsque excurrens. De putrescente sanguine, non de putri loquor: nam cum Galeno, omnem febrem, ex sanguine putri ortam, biliosam, non sanguineam voco. Reliqui succi in incendium, putredine nisi contaminati fuerint, cor haut abripiunt, nisi quòd squalidis biliosisque corporibus id aliquando eueniat, sed rarò. Quare ab his succis accersita febris, putrida appellabitur: eò quòd sanguis putrescens solùm, (non putris) febrem excitet. aut, si gignat, ea non sanguinea, sed biliosa sit: sanguine, per putredinem, in bilem commutato. Pituita putrida, quotidianas: bilis, tertianas: melancholia, quartanas excitat. Ab adiunctis febrium alia diuisio statui potest: est enim alia continua, alia intermittens. Continua, cuius causa coërcetur regione cordi vicina, adeò vt continuò cor ab ea fatigari possit. Quales sunt venæ maiores quæ intra inguina & axillas feruntur; vel pars remotior, cui tamen ex prægrandi arteria, magna est cognatio cum corde. Est verò continua, vel primaria, vel symptomatica Primaria appellatur quæ non est consectaria alij morbo, Hæcque vel exacerbatur, vel non. non exacerbatur, cuius focus, sanguis putrescens vel nimium efferuescens, venis clauditur maioribus, vt synochus putris, & etiam synochus non putris. Exacerbatur ea, quæ ex putredine aliorum succorum enascitur. Harum quædam sunt grauissimæ, aliæ mitiores, Grauissimæ, causi, hoc est, deurentes febres appellantur, propterea, quòd ratione foci, qui vicinus est cordi, ac materiæ ardentioris, vrens ille harum sit calor, vnde sitis inexplebilis, linguæ scabrities & siccitas. Galenus exquisitum causum à flauabile nasci asserit, quæ intra vasa putrescit: nothum verò ex salsa pituita prouenire prodidit: quam etiam ex sanguine putrescente surgere alibi affirmat. Non enim purum causum dabit: omnis enim febris ex putrido sanguine nata, mitior est, & remissiora symptomata edit, blandéque se remittit. Exacerbantur autem hæ febres vel certo ordine, vel incerto. Quæ certis periodis recrudescunt (sine intermissione tamen perennantes,) hoc illis quotidie euenit, diciturque cottidiana continua: aut ternis diebus, vocatur hæc tertiana continua: aut quarto excandescunt die, nominatur hæc quarta continua. Quæ incertis vicibus recurrit, ordinis expers appellatur, noménque sumit ex idea humoris, cui propiùs accedit. Febres aliæ sunt primariæ, aliæ secundariæ, quas symptomaticas vocant. Inter has vltimas Auicenna etiam censet febres obstructionum. Dices, ergo omnis putrida febris erit secundaria. Respondemus, si intra viscera concepta fuerit illa obstructio, faciet secundariam febrem: si in venis, primariam. Symptomatica febris dicitur, quòd consectaria sit aliis ita, vt ab eis dependeat morbis Sunt autem hi morbi phlegmones, partium nobilium & cordi vicinarum; vt euenit in peripneumonia, phrenitide, & cæteris talibus. Vel si partes phlegmone occupentur, quæ contagione quadam cordi, ob vasorum communionem iunguntur, vt in fractura calcis. Vel ab obscuro visceris alicuius vitio, vt ab hepatis fracta vi, eiúsve obstructione. Rectè accipienda est hæc de symptomaticis

Ab Humoribus quæ febres.

A Sanguine febres.

2 Crisi.

Ab adiunctis diuisio.

Continua.

Primaria.

Quæ exacerbentur.

Causus.

4. Acut. 33.

Symtomatica.

maticis febribus ratio. nam affirmamus febrem symptomaticam pendere ex phlegmone, non ei consectariam esse.

Notandum de symptomaticis.

Nam qui ex tertiana vel cottidiana laborat, huic alia ratione phlegmone subnasci potest, ita vt febris sociam phlegmonem habeat : non tamen fiet symptomatica. Quemadmodum etiam nec ea, quæ euictâ phlegmone, sæpe ex succorum colluuie & putredine incurrit.

Lipyria.

Ita lipyria, febris primaria censenda est, licet sociam phlegmonem habeat. non enim ex phlegmone, sed ex succorum putredine dependet.

7. Aph. 42. 4. Aph. 48.

Non tamen negamus lipyriam, typhodem, epialem, heleodem à phlegmone prodire posse : sed ex vnius certæque alicuius partis inflammatione, vt pleuritis, phrenitis, & similes, pendere has, cum Galeno negamus. Quare febris lipyria quidem omnis cum phlegmone internæ partis prodit, & cum phlegmone consistit ; non tamen symptomatica est; quia à phlegmone non pendet, verùm ex succorum puttedine. Postremò hæ omnes febres sunt, vel simplices vel compositæ : salutares, vel lethales.

Causæ differentiarum. *Cur continuæ.*

Particulariùs de his mox, vbi de putridis: iam subnectam pauca de causis differentiarum : nam iterum, vbi de putridis, de his peculiariter agam. Causa cur febris perpetua nascatur est, nulla aut perquam exigua materiæ aut spirituum exhaustio. Non exhauritur vel ob peculiarem partis conditionem, vt si validus infarctus adsit parti quæ cordi iungitur, vel si copiosâ materiâ circumfluat, vel si ea crassior fuerit, aut si hæc cuncta se mala iunxerint. Vt si in prægrandibus venis materia crassa copiosaque concepta fuerit, quæ tota exhauriri nequit.

Vnde intermittant: & vnde acrius exardescant.

Quòd verò intermittant, causa est totius morbificæ materiæ exclusio, ac nouæ succrescentis quibusdam periodis aggestio ex restibili empyreumate, aut à prauo victu. Nam paroxysmorum causam in materiam, & efficientem referimus. Sanguis enim & spiritus, siue incendio solùm incanduerint, siue putredinis labem traxerint, morbos continuos pariunt. Cur verò ab his febres vel eodem filo caloris feratur, vel acriùs exardescant, aut feruor sensim mitescat, causa est exhaustio materiæ morbificæ, quæ vel succrescit eadem copia, vel atteritur, aut grauiùs inualescit. Nam si præ exigua obstructione plus exhauriatur quàm accendatur, pedetentim accidetur febris, vt euenit in synocho decrescente. Sin præ valido infarctu plus accendatur, quàm exhauriri possit, validiùs illa febris exardescet. quòd si eodem filo succreuerit materia illi, quæ exhausta iam iam est, eadem idea febris perseuerabit. Cæteri succi morbiferi in putredinem tracti, paroxysmos accersunt. Postea periodorum causas aperiemus, vbi de putridis: nam ibi vnà de signis & prognosi agemus.

CAPVT V.

De Febribus *non putridis. Et primò* De Hecticis *febribus: hoc est, De earum Differentiis, Causis, Signis, Prognosi, & Curatione.*

Hecticæ vox varia.

HECTICA Febris nonnunquàm denotat omnem febrem solutu contumacem: vt eam etiam, quæ à melancholia contumaci, ac tenaci à pituita perennat. Ex aduerso, omnis febris quæ facilè fugatur, Schetica appellatur. De his iam non agimus. Alio modo dicitur hectica, quæ in solidis partibus cordis stabulatur: (spiritus enim & humores calefiunt in hecticis, non sunt calfacta, vt solidæ partes in hecticis) nam ἕξις habitum corporisque substantiam significat. De hac agemus, quòd inter cunctas febres, quæ extra putredinem sunt, hæc ægerrimè expugnetur. Cuius curatio explorata cùm fuerit, facillimè etiam ephemeram oppugnationem aggrediemur: cùm eisdem ferè armis nitantur ambæ.

Gal. de Hecticis agit 1. De diff. feb. 10.

Hectica ergo febris in cordis substantia consistens, vt varie eam absumit, ita & varij hecticæ gradus sunt.

Differentiæ. *Quæ humiditates in solidis partibus sint, vide apud Auicennam, De Humoribus.* *1. De diff. feb. 1.*

Nam quadruplicem in corde substantiam ponimus, Primò, adipem quendam, qui inuenitur in partibus solidis: cuius absumptio constituit primam speciem febris hecticæ, eiusque initium. Nam hectica febris dari potest sine siccitate, authore Galeno. Secundò, adest ros quidam carni inspersus: hoc est, guttulæ quædam sanguineæ, roris more inspersæ, quo, commeatus more, carnis substantia nutritur & restituitur: & secundum gradum febris hecticæ constituit cùm absumitur. Tertiò, adnata est fibris caro, quæ tandem absumitur. & hæc singula suam quandam amplitudinem habent. Et hactenus simpliciter febris hectica dicitur.

Præclarè de his Galenus. 1. De diff. feb. 10. in initio.

Quartò, fibræ ipsæ attinguntur, & à calore colliquantur: & hæc tunc duplex est, prima, cùm fibræ consumuntur, sed nondum perfectè consumptæ sunt, dicitùrque febris marasmodes, secunda, cùm iam sunt consumptæ, vt exustum elychnium. Et hæc consumptio est terminus, ad quem hectica spectat: & dicitur Marasmus, Celso Tabes, & Marcor Latinis. Nam marcor, teste Galeno libro de Marcore, dicitur de toto corpore; non de vna parte. Est autem duplex marasmus, vnus à calore & squalore, de quo iam egimus, alter à siccitate & frigore. Hic iterum duplex est, vnus ex lege naturæ; alter, præter naturam. Ex lege naturæ marasmus frigidus & siccus, cùm humidum primigenium ob inopiam calidi natiui siccatur; appellatur Senium. Marasmus præter naturam, est calamitas illa, qua partes proprio genio ac nutricatu fraudatæ, iam sine febre tabescunt: & appellatur Senium ex morbo.

Gal 1. Diff. feb. 10. in fine. *Lib. de marasmo, & 7. Methodi.*

Galenus testatur se hunc morbum vidisse in senibus, iuuenibus, & pueris. Philippus, antiquus medicus, hunc vocabat Hecticam senectutis, ac febrem esse putabat. At Galenus redarguit Philippum, ac febrem minimè hunc esse demonstrat, & ex Galeni sententia, est corruptio corporis viuentis à siccitate: primò in corde, dein in aliis partibus, ab extincto calido natiuo. Diuiditur etiam marasmus alio modo à Galeno, in verum, & non verum. Verum vocat, cùm omnes marcescunt corporis partes, initio à corde facto: quod fit à mœrore, ira. Non verum, cuius causa primò in aliqua parte alia consistit; pleruniqne fit à hepate vel ventriculo.

1. Diff. feb 11. De Marasmo 1. 10. Methodi 8.

Veteres existimârunt à solis his partibus eum nasci: at Galenus asserit, ex omnibus diuturnis inflammationibus, quæ cor ac totum corpus in squalorem tandem abripiunt, eum posse nasci, vt ab hepate, ventriculo, intestinis, mesenterio, vtero, renibus malè curatis, vel concepto in his pure: vt dici possit hectica symptomatica. Quibusdam, in his febribus, arescit tantùm cor: quibusdam etiam ad putredinem rapitur propria eius substantia, putrefacto eius rore malignè, éstque hæc pestilens hectica, oritùrque solùm ab aëre pestifero. Reliquis hecticis siccatur cor à prægressa alia causa (quod frequenter euenit) vel ab externa causa inuritur. Iam ad causas venio.

Causæ.

Causæ hecticarum sunt vel procatarcticæ, vel partium intemperies. procatarcticæ, vt motus vehemens animi vel corporis: animi, vt mœror, cura, æstus: corporis, vt labor, sitis, inedia, venenum. Hæ causæ si parum vehementes fuerint, diarias; at valentes, hecticas febres inferunt aridis corporibus.

1. De diff. feb. 11. *Causam reddit Gal. lib. De maras. 7.*

Nam, teste Galeno, nullus humido corpore præditus, ab initio Hecticâ tentatur. Hecticæ expositi sunt calidi & sicci homines. Ratò hæc primigenia hectica homines capit. Frequenter verò illa hectica tentat homines quæ succedanea est ardenti febri biliosæ, (non pituitosæ) si huic non occursum fuit

frigidis humidísque medelis. Tunc enim hæc populabunda se inserit partibus solidis: breuíque illam calamitatem inuehit, quam hectica primigenia longâ die vix daret. Causa autem illius marasmi qui dicitur senium ex morbo, est hectica febris, vel rerum frigidarum immoderatus vsus: nam à perenni febre exhausto calore natiuo, cor frigidum remanet: ex frigidorum verò immoderato vsu cor alget, cum horum necessarium vsum suadet præsens periculum quod illi intentatur ab hectica febre: vt nimirum ex marasmode febre in senium ex marasmo transferantur: nam illud tolerabilius est, quam integrum radicale humidum absorberi à calore incendij. Ideò Galenus author est, ne temerè quis illi manum admoueat, qui ex febre calida & squalida marasmóque laborat, nisi cum præfatione, cùm in alterum marasmum, qui ex senio dicitur, transferendus sit æger. Iam ad Signa veniendum. Hi post horam à cibo ferè incalescunt. Causa verò cur calor in Hecticis incendatur à cibo, sunt flatus, qui, à fracto innati ventriculo in aridum rarúmque corporis elati habitum (per quem calor expirat) eum infarciunt, vnde hi binis vel ternis horis rubore suffunduntur. hoc est, dum flatus dissipati fuerint, interim fit quidam in corpore inæqualis calor, qui tunc sentitur ob inæqualitatem. Ita inquit Galenus calcem efferuescere ab affusa aqua frigida: patuli enim eius meatus, quibus exhauriri solet eius calor, ab aqua obturantur; hinc bullæ. Dicit Galenus, quòd arida caliditas membrorum, à succis nutriciis partibus solidis infusis nutriri videtur. nihil ergo Galenus asserit; sed videtur, inquit. Malè hanc sententiam incurrit Auerrhoës, dum ait, Licet calx habeat contrarietatem cum aqua, Alimentum tamen non eam contrarietatem gerit cum partibus sui corporis: Ergo nulla est similitudo ea quæ à calce. Quòd si ille rationem à nobis allatam perpendisset, hæc ita temerè non protulisset. Et si hæc dicta à nobis ratio abesset, cur quæso, ô Auerrhoës, si calx aqueo madore irrigata efferuescit, ac tactum ardentiùs ferit quàm antè; non poterunt membra hecticorum suum ardorem edere, affuso alimentali humido? quod nimirum humidum illud non sit membris contrarium? Sanè omne alimẽtum dum ab alumnis partibus patitur, his contrarium est: atque dum nondum assimilatur, tamdiu patitur: passio est à contrario. In corde, hectica occupato, roscida humiditas præ febre efferuescit, serpentéque febre incipit exhauriri. At à sumpto cibo tenuiores partes, antequam diadosis ad hepar veniat, appellit in cor, quò resarciatur id quod exhauritur, vnde calor cordis increscit, qui inæqualis efflorescit. hoc sentiunt ipsi ægri. Quin in hecticis squalent ab ariditate membra: at alimentum omne humet actu, commissum nutriendo corpori. Dicebat Galenus In calce nutriri squalidum calorem ab aqua: idem euenit hecticis, dum alimentum à calore squalido præter naturam, qui est in nutriendo membro, imbuitur ardore. quod in putridis febribus locum non habet, ob madorem, qui illis adest. Grauius argumentum esset, si quis obiiceret, pyloron claudi dum cibus coquitur. quin si à succis id fieret, à septem vel octo horis tandem in ardorem traherentur. Sed hoc fit post vnam aut alteram horam. Saltem hoc fit hîc quod in calce ab aqua. etenim vt ignis in calce celatus ab iniecta aqua deprehenditur, ita à cibis hic calor. Signa alia sunt solius hecticæ; alia sunt febris hecticæ cum putrida. Solius hecticæ quædam sunt, quæ demonstrant hanc adesse: quædam, quænam species hecticæ sit. Hecticam adesse imprimis demonstrant signa quæ ex actione violata: nam pulsus in his est exiguus & obscurus; (cùm in diariis sint magni & celeres,) subduri, tensi: attamen à cibo maior ac velocior euadit pulsus. Etiam ex recrementis: nam syntexeos quædam argumenta proferuntur: quamuis alioquin hîc deiectiones non sint pingues neque fœtidæ admodùm, vt in putrida colliquante: nam pedetentim hîc syntexi tentantur. quin ab accidente mutato; his enim adest calor aridus & siccus, mordax (quamuis primo attactu sit exiguus) cum ingenti squalore: adeò vt bona inde coctio non celebretur; nam in ephemeris, illico naturæ vis coctrix explendescit. Semper totoque suo decursu hæc febris est exigua & æqualis. à cibo tandiu æstuat, donec squalorem cordis madefecit; & tunc redit ad pristinum statum. Arteriæ calidiores sunt, quàm circumpositæ partes. A causa etiam notæ ducuntur. Si enim à causa procatarctica ortum non ducit febris, illa non erit hectica, modò non consectaria fuerit alij febri. etenim nulla hectica febris, sine causa manifesta, ilicò inuadere potest. Et quamuis causa procatarctica quodlibet febris genus inurere possit, peculiaria tamen signa hoc ab hectica discriminabunt. A symptomaris etiam diagnosis hæc; nam sunt perpetuæ, nil intermittentes, sed insurgunt fortiùs 3. vel 4. horas à cibis: etenim post vnam aut alteram horam, à cibo, efflorescit hæc febris: adeò vt febris putridæ imago multos fallat, quotidianam continuam putantes. Verùm quòd cibo accendatur, abundè hecticæ ideam exprimit. Cùm enim squalida membra genio fruuntur suo, nonóque pabulo calor efferuescat, vel potiùs dum flatibus, in ventriculo natis, patuli habitus pori infarciuntur, indéque calor qui effundi solet retineatur, fit, vt variis periodis exhibitus cibus, varia vicissitudine febrim adferat. Si non à cibo, sed certâ periodo efferuescat, putrida erit. Calor his toto corpore est fusus, nec id sentiunt: nam est illis iam quasi consentaneus. Est maior calor in volis, quòd ibi desinant arteriæ, quódque carne sint spoliatæ. Præterea à duodecim horis non quiescunt; nec robur die induunt, vt putridæ, sed eodem caloris filo trahuntur: ægri aiunt se non febricitare. nã sũt doloris expertes, quia adest æqualis intemperies. Sed in putrida & ephemera sentiunt sua mala. Dolorifica enim actio fit, dum est passio ἐν γένεσει, non autem in γεγονέναι. Etenim in non hecticis febribus adest intemperies inæqualis, (non ratione diuersarum qualitatum, sed ratione eiusdem caloris, qui in vna parte validior vrit quàm in alia) vnde quædam partes minimè ægrotant. Vnde cùm pars vna in alteram agit, fit dolor. Sunt etiam certa symbola quæ indicant quænam sit species hecticæ. Cùm ergo deprehensum sit, febrem esse hecticam quæ affligit, si nondum eximiè squaleat homo, erit prima hecticæ species: nam summus corporis squalor, vltimam eius ideam designat: mediocris, mediam speciem delineat. Pulsus celer, creber, exiguus, primam: durus apertè, secundam: summè creber, & conuulsiuus, & exiguus, tertiam hecticæ speciem denunciat. Excrementa cruda & liquida, primam: pinguedine imbuta, secundam: quiddam oleaceum, aut polentæ ideam referens si excernatur, tertiam speciem indicat. Pinguedo tamen vrinæ sæpè innatat, ex renibus profecta: quæ fallit si putes ex eliquato toto corpore eam proficisci. Notas hecticæ febris in marasmodem transeuntis diligenter persequitur Trallianus libri duodecimi quarto. Author est Rases, quòd oculi cinere conspersi videntur; & quòd aures minores redduntur: addit Auerrhoës, has etiam citrinas euadere, si fuerit cum marcore, oculi erunt concaui, inquit Galenus, & lippitudo arida adest, vt his euenit, qui per loca squalida sub sole ac per arenas iter faciunt. Ad hanc sententiam allusisse videtur Rases, cùm de cinere loquitur. Cadauerosa tandem facies apparet illa Hippocratica. hypochondria

Margin notes: Causæ marasmi. — 10. Method. — Signa. Cur calor in Hecticis incendatur. — 4. Collect. 33. — Signa quòd hectica sit. — 1. de dif. feb. 11. — Gal. 1. de dif. feb. 11. — 1. de dif. feb. c. 11. initio. — Notæ indicantes speciem hecticæ. — Gal. 1. de dif. feb. 11. 12. — Ras. De feb. 11. — 1. De dif. feb. 11.

retracta sunt ad thoracem, ita vt venter intestinis spoliatus videatur. Pili falsò videntur augeri: quia prominent, exhaustâ carne, inquit Auerrhoës. Aristoteles & Rases scribunt, in marasmo acutam edi vocem: quòd, attritis iam viribus, fortiter spirabiles partes iam collapsæ aërem expectorare nequeant: addit Auicenna hîc pediculos luxuriare. Cutis circa frontem his tenditur, ab exhaustu Diximus signa quædam esse quæ hecticam adesse indicant; alia verò, quæ cuiusque speciem aperiunt: de his hactenus. Iam si hecticæ putrida iungatur, tunc, inquit Galenus, hectica difficilè agnoscitur. Attamen magni momenti est hæc diagnosis: nam hectica simplex cùm sua remedia habeat peculiaria, hæc si admoueas vbi consociatur putridæ, calamitatem adferent. nec enim illa purgationem feret: nec hæc lac admittet. Agnoscetis, quia à sudore & declinatione putridæ, calidus squalor corpus tenet, nec euanescit. Deinde, quòd maiorem gracilitatem corpus induit, quàm vis putridæ inferre solebat: Præterea ex vrina crassa, cum pinguedine: verùm hoc solùm labente ac progressâ hecticâ euenit. Tandem ex fuga ardoris ad interanea: pulsúsque ex varia contractione. Hactenus vt natura hecticæ, ac eius variæ ideæ dignoscantur; iam videamus quænam eius species admittant vt vires redintegrari possint: ne operam ludamus. Prognosis ergo scitè ineatur. Omnis autem prædicendi ratio posita est in distinctione similium, & dissimilium, corporum, causarum, & signorum. hæc ergo ritè examina. Qui in marasmum tracti sunt ex inscitia Medicorum, (qui neglexere curandi occasionem) vbi iam mala diu inualuere, redintegrari nequeunt: nam exaruit in his cor, instar emarcidæ arboris: & à priuatione, habitus denuò comparari non potest. Cùm autem primum vestigium pressit, necdum validè robur corporis attritum fuerit; cúmque efferuescentia solùm quædam humidi natiui adest, satis loci sanationi est: nam vires immotæ adhuc perseuerant. Sed mox consectatia elucet huic efferuescentiæ macies: quâ, in longum protractâ, cordis solidæ partes tenues euadunt, suo fraudatæ genio: hîc tunc febris dubia nutat in vtramque partem: nimirum ad hecticam curabilem, & marasmodem insanabilem. Quò autem marasmodi fuerit vicinior, eò periculo erit propinquior. Salutis verò spem præbet alia. quæ ad primam recedit: nondum debellatâ facultate nutriciâ: dum enim restibilis adhuc micat vis coctrix, caro reuocari potest. Argumento sunt vulnera, è quibus abscissa caro reuocatur: non tamen partes solidæ. Quare hæc febris quæ maciem hanc adfert, suum, vt diximus, ambitum habet. Quòd si ergò hæc media omnino fuerit inter ambas recensitas febres, facili momento huc vel illuc fertur. Plurimis funesta est à decimo-octauo anno ad trigesimum vsque quintum; maximéque viris, ídque autumno. Quæ iungitur putridæ, plerumque est insanabilis: vt enim putrida euacuatione, ita hectica nutritione sanatur. Cùm consociat se hecticæ, visceris phlegmone, conclamatum est. Iam ad curationem venio. Initio à qua causa ortum hectica ducat perspiciendum, & quibus ea affectibus sit consociata: & num sit morbus vel symptoma: etenim si simptoma fuerit, curari non poterit, ni primùm auferatur morbus, cuius hæc est symptoma. vt si ab vlcerato pulmone nata fuerit. Sin hectica non symptomatica fuerit, eius curationem in duo capita partiemur: cùm duplex genus sit hecticarum febrium; vnum sine marasmo, alterum cum marasmo. Sed dices, marasmodem incurabilem pronunciasti: cur ergo eius curationem instituis? Vt, nimirum, humanitatis hoc officium hominibus demus, vtque quamdiutissimè vita proferatur. Itaque cùm hectica febris sit affectus simplex; sine materia: eius quoque curatio simplex erit Est affectus calidus & siccus; curatio ergo frigidis ac humidis peragetur. Securiùs tamen madefacimus, quàm refrigeramus, ob habitus tenuitatem. Res non naturales in algorem & madorem abeant: famem fugiat & sitim: somnus sit vberior, nam humectat: Vestibus tegatur quidem, sed non incalescat corpus. Si ventriculus vel hepar primariò affligatur, quolibet aëre fruatur. verùm si cor primariò afficitur, aër frigidior commodus erit. Aluus si immemor fuerit officij, soluatur rebus pinguibus & humidis. Talis præscribatur clyster: Accipe caput dimidium veruecis: maluarum vel violarum semimanipulum: fiat decoctio ex aqua hordei, ad consumptionem quartæ partis. accipe illius decocti libram: adde butyri recentis vncias tres: olei amygdalini dulcis vncias quatuor: fiat clysma. Vel accipe iuscula pullorum, humida vi imbuta. Celsus & Oribasius ex solo succo hordei præscribunt clysteres: quia recreant arida intestina, & humectant. Cibus sit humidus, & qui facilè se per corpus traiiciat; sine calore valido. vtiliter dantur hordeata, amygdalata, emulsiones seminum frigidorum. Prisanæ succus celebratur ab antiquis. Capo nutritus frumento. Accipe carnis, ex femore bouis vel veruecis succipleni, libras duas: pulpam caponis integri, passularum Corinthiacarum, vncias duas: cinnamomi drachmas duas: macis scriptulum: affunde cyathum aquæ endiuiæ, & vini albi non fortis. Concisa sit caro in tenues partes: coquatur in diplomate horas octo: exprimatur succus in amplam patinam: vsus tempore, (nam hic succus concrescit) cochleari auferes tegmen quo tegitur pinguedinis: & quod illi subest succi, cochleari excipies, ac igni appones, ilico liquescit in tenuem succum: adde parum panis, hoc sorbeat. Commendantur etiam carnes coctæ ex aceto & aqua. Asina nutritur hordeo, ciccreo, nymphæa, salice, lactuca: lac eius tepidum vacuo ventriculo propinatur. Hac arte tepidum excipitur. mulctrum innatet aquæ calidæ: pauco addito saccharo, bibitur. Sed ineunte eius vsu parca manu exhibeatur. bibat primùm sescunciam vel vncias duas: si iuuat, adiice cottidie semunciam: dum perueniatur ad vncias quinque vel sex. hoc agat horis tribus vel quatuor ante prandium. In cibo laudantur etiam porcelli, & eorum pedes: perdices: gelatina: panes mazij ex pineis, ac seminibus frigidis maioribus facti. Accipe amygdalorum maceratorum in aqua rosata, vel violata, semilibram: pincarum vncias duas: medullæ seminum 4. frigidorum maiorum vnciam: seminis papaueris semunciam: sacchari quantum satis sit, vt fiat mazius panis. Accipe pulpam alarum gallinæ, hanc tere ac perfunde lacte & vino, iunge vitellum oui, cum farina & saccharo, coque dum spissum aliquantulum euadat: coque pullum, adiecta lactuca, dum mollescat pes: contunde, ac iterum iuri eum redde, ac denuò coque: mox exprime. Sumat cum lacte papaueris, vel per se, aut adiectis amygdalis Lactuca etiam condita vtatur. Verumtamen præstat liquidis indulgere cibis. nam alimentum non seipsum deducit ad nutriendas partes: sed ab ipsis partibus nutriendis attrahitur. Sed hæ partes sunt in hecticis adeò attritæ, nimiaque siccitate exhaustæ, vt omnis trahendi potentia in ipsis stupeat. Propterea tractu facile debet esse alimentum. attractu autem facile est, quod est tenue & calidum. At hoc non validè nutrit: nam id quod nutricatui studet, sit oportet crassum & viscidum, vt diu hæreat, nec facilè exhauriatur. Verùm id ægrè ab ægris partibus prolectari potest. Idcirco mediocre sit oportet, quod hîc nutricatui studebit. tale est succus carnis, ita vt dixi eliquatus: lac, & gelatina:

Lactuca

Marginal notes (left column): 9. Problem. 37. — Signa si putrida iũgatur. — Gal. 1. de dif. feb. 11. C. fol. 250. & prosequitur (cum pestilente) cap. 12. & elegantér cap. 13. cum historia: fol. 231. D. — PROGNOSIS. — Gal. 1. de dif. feb. 10. in fin. — Pulchrè de his Gal. 1. De dif. feb. 10. in medio. — CVRATIO — Dubium.

Marginal notes (right column): Res naturales. — Aër. — Aluus. — Gal. 10 metho. 7. & seq. — Cibus. — Vide Gal. 10. lib. Meth. & cap. vltimo: & T. marasmo in fine.

Lactucam commendat Galenus. Portulaca coquatur in iusculis. Conueniunt cocta poma: pinei nuclei: passulæ. Si metus adfuerit diarrhœæ, fiat hordearum ex hordeo retorrido: vel auenatum. Cænet hora quarta: & serò sumat ius pulli. Commendatur etiam ius quod ex femore verueçino ferè assato, sæpiùs puncto emanat: id, patina excepta igni redditur, adiecto pauco vino. Potus fit ceruisia tenuis; si metus adsit, infirmarum virium, vinum addat. Si diarrhœæ periculum fuerit; coquatur aqua cum hordeo torrefacto. Inter cœnam & prandium licebit semel bibere. Potiones etiam præscribuntur. Accipe foliorum endiuiæ, lactucæ, florum nymphææ, singulorum manipulum: coque ex aqua ad libram; colaturæ adiice sirupi cicorei vncias duas: sirupi papaueris drachmas sex: misce: detur vacuo ventriculo.

De maraſ.13.

Potus & alterantia.

Ineunte autem hecticâ, quia vires sunt firmæ, & corpus sanguinis adhuc benignitate rigatum, aqua frigida propinetur. At in attenuato corpore cautiùs agendum, ne frigus lædat. Galenus homini tenui cyathum aquæ vnum aut alterum concedit: at crassiori, hæminas duas vel tres. Fiunt etiam potiones ex decocto violarum, buglossæ, portulacæ, maluæ, radicum satyrij, quatuor seminum frigidorum, papaueris, cydoniorum, alkekengi, liquiritiæ. Iolabiis etiam castigatur squalor corporis; In aquæ violaceæ & boraginis libram macerentur flores violarum & boraginis: colaturæ adde sirupi violacei vel rosacei simplicis vncias tres: vel solum saccharum adiiciatur. Vtiles etiam sunt sirupi hi, nenupharinus, ex succo endiuiæ aut boraginis: cum aqua hordei, in qua mulsa sint quatuor semina frigida, & lactucæ semen. In Italia fit iolabium limpidissimum, quod magna voluptate ab ægris bibitur, hoc modo. Accipe aquæ puræ, vel rosatæ, & sacchari optimi æquas partes: adde oui optimè quassati albumen; (ita vt quælibet aquæ libra vnum albumen oui accipiat) remiscent cuncta exactè. Sed in aqua primùm immacerant rosas albas: lento igne coquunt: despumant: ret deinde colant: iterum coquunt, ad iolabij dum venit consistentiam. Accipies huius iolabij vnciam: aquæ lympidæ vncias quatuor: misce. Quidam conseruas amant ad alterandum: quare accipies 4. seminum frigidorum maiorum excorticatorum vncias duas: caphuræ semiscriptulum: adde margaritas lucentes: conseruæ violarum, vel rosarum, aut endiuiæ, vncias quinque: adde lactucam conditam: fiat mixtio omnium. Foris admouentur epithemata, vel irrotamenta. Sed cauendum ne illa sint frigore horrida: deinde ne illa semel pectori adhibita validè incalescant, sed sæpè innouentur ac tepefiant: tertiò, sint odorata & grata, quò partibus & visceribus robur addlent: talia sunt rosæ, santala, diarrhodon abbatis, violæ, nymphæa, caphura: quartò non remissce validè stringentia, nam siccant illa, ac poros occludunt. Talia imponantur parti primariò affectæ. Accipe aquæ cicorei, hepaticæ, vel acetosæ, nenupharis, violarum, endiuiæ, rosarum, succi solatri, singulorum vncias tres: aceti vncias quatuor: cum pannis lineis cordi, hepati, vel parti primariò affectæ adhibeantur. Galenus hocmodo; Vuas immaturas contunde in mortario, succum exprime; & in eo contunde portulacam: remisce hunc succum cum aqua niuis. (in erysipelate adde quid olei rosati) hæc imponenda, dum allisiosæ reddantur internæ partes, ibique frigus sentiatur, & dum minùs æger sitiat: hæc Galenus. Vel accipe hordei mundati pugillum: cucurbitæ vel cucumeris vnciam: coque ex aqua: in fine coctionis adde olei violacei, vel amygdalorum dulcium vncias tres: misce vehementer: & pannis applica pectori & hypochondriis. Ita coquitur etiam semen lactucæ, papaueris, & folia nymphææ.

Aqua frigida.

Lib.10.meth. & De Maraſ 10.cap.

Iolabia.

Foris admouentur.

De maraſmo 3.

Cautiones.

10.Method. 9. Epithemata.

Lib. De maraſ.13.

Vnguenta quoque & olea pectori illinuntur, vt oleum nymphææ, violarum, rosarum, seminis melonum, cucurbitæ, papaueris, salicum, cydoniorum. Sed ceratum Galeni optimum est, quod ab eo describitur decimi Methodi nono. Sed admonet ibi Galenus, in medio Capitis, vt hæc admota assiduè mutentur, ne incalescant. Balneum cùm sua propria vi, & per aliud allisiosum corpus reddat, proprium hecticarum febrium remedium erit. Propterea Galenus scripsit, cunctis hecticis febribus balneum prodesse: cùm solùm hecticæ fuerint. Si enim erysipelas, aut phlegmone aliqua corpus fatigârit, vel si corpus crudis putridisve succis circumfluat, horum ratione corpus lædi poterit. Verùm hoc nihil ad hecticam, quæ semper à balneis temperatur. Quin asserit Galenus, hoc efficax auxilium esse ad auertendum marasmum, ne ille incumbat, & confidenter hos balneis immittendos iubet. Sed dices, Galenus vtitur frigido balneo: quod sanè periculi plenum: cùm medicus certam refrigerij mensuram ac copiam præscribere difficilè possit: quo modo enim eam percipiet? maximè cùm corpus hecticorum exsangue, carne nudum, & adipis expers sit? Certè, cùm partes solidæ nullum munimen ab adipe & carne habeant, frigidæ occursum non sine noxa excipient. Respondemus, Galenum non confestim hos frigidæ aquæ intrudere: verùm ille priùs corpus eorum præparat ad frigidum balneum; & primùm tepido in balneo corpus æqualiter calfacit. Iterum dices, Metus erit ne corpus in diuersa transferas, ac in validum frigus abducas. Fatemur: siquidem si aliter has febres curare liceret, consultius id foret. nunc, quia tota curatio in refrigeratione & madefactione consistit, & quia ex cunctis frigidis remediis, his corporibus attenuatis noxa imminet, necessarium erit Thucydidis consilium, agere aliquid, vel periclitari. Quibus enim alia salutis ratio non est, & quæ vnica est, ea dubia est, hac aduersum pericula eundum. Præterea, frigida hæc intemperies, à curatione hac contracta, non est irremediabilis: nam postea licebit sensim ac tutò calfacere. Quare præstat aliquid cum periculo facere, quàm certò perire. Quædam ante & post balneum sunt obseruanda, & quædam in ipso balneo. Ante vsum balnei aliquid offeras quod vires firmat, vt lac vel prisanam. Non tamen ilicò ante balneum his indulgeat. Scribit enim Hippocrates μήτε νεόβρωτον μήτε νεόποτον λούειν: hoc est, neque potu neque cibo saturatum lauare est æquum: ne, scilicet, cruda materia ex aluo in venas, & habitum corporis rapiatur. Cur ergo Medici, modò lac asininum exhaustus biberit æger, in balnea immittunt? respondent, vt rapiatur in habitum corporis. At non assimilabitur, cùm non mitificatum fuerit. Rectiùs ergo id agerent post quartam horam. Imò, inquit Hippocrates, * μὴ ἐπιρροφεῖν μήτε πίνειν ταχὺ μετὰ τὸ λουτρό. excitatâ (nimirum calore,) vi attractrice, quæ eripit occasionem mitificandi. Primùm immittatur æger aquæ validè tepenti, vt partes corporis placidè se fundant: deinde affunde frigidam, vt leniter tepescat; hoc enim humectat corpus. vltimò, tantum frigidæ affundatur, vt frigescat balneum: id allisiosum reddet corpus, densabit partes ac firmabit, non aliter, ac candens ab igne ferrum, cùm aquâ frigidâ extinguitur. In primo balneo non hæreat diu: in medio, mediocrem nectat moram: in tertio, minùs hæreat quàm in secundo. Sed primo manè iniiciatur clysma: prandeat hora nona: & sumat iuscula in quibus decoxere pedes vitulini & porcini. Horâ primâ post mediam noctem sumat ius pulli, vel prisanam aut ouum: quatuor vel quinque horis pòst, ingrediatur balneum, cui aliquando violæ, rosæ, malua incoxere; hinc abstergeatur, nec sudor exprimatur, sed oleo

Illitus.

Balnea.

De maraſ. 11.

Dubium.

Obseruanda ad balneum.

3. Acut. 54.

Dubium.

** Neque confestim à balneo sorbendum, neque bibendum.*

Encheiresis.

oleo vngatur; dormiat horas duas vel tres. A somno capiat ptisanam & iusculum: deinde in cæna bibat vinum, & manè, à solidiore cibo, balneum repetat. Decimo quoque die, tribus continuis diebus vtatur balneo. Si ventriculo debiliori fuerit æger, primùm ille roboretur imposita crusta panis vsta, & vino aspersa, caryophyllisque transfixa: mox balneum accedat. Hæc itaque est optima ratio inundi balnei. Antiqui varias opiniones sparsere de his hecticorum balneis: & Galenus pulchrè contra Philippum disserit de his. Galenus vtitur actu frigido: Alexander tepido: Philippus ille, balnei vsum reiiciebat. Iam ad marasmodis hecticæ curationem venio. Hæc curatio respondet hecticæ, id peculiare habet, quòd solida resici debent. Et quamuis marasmo occupati nequeant redintegrari, attamen homines, hominibus humanitatis hoc præstare debent officium, ne, periculis inuoluti, prorsus animum abiiciant, vtque quantum licet, vita hominis protrahatur. Sed tamen, vt monuit Galenus, quem planè marasmus iam occupauit, hunc non ita curat vt sanationem promittas, sed vt transferas in senium à morbo; quod, vt asserit Galenus contra Philippum, non est febris. Potus sit tenuis cereuisia, vel aqua hordei. Et, quia solidæ partes ab exhaustu laborant, à vino est abstinendum, inquit Galenus De marcore, capite vltimo. Si enim spiritus solùm exhausti essent, vinum esset propinandum. Cibus his sit caro vitulina, caponum, lac, oua, veruecina caro, & inde eliquatus succus. Accipe capum optimè purgatum: pedem porcinum: & duos pedes ouillos coctos: vini Rhenensis vncias octo: sacchari perlati vncias tres: cinnamomi semunciam: coque in duplici vase horas octo: & vsui serua. Accipe pulpæ caponis & perdicis, cuiusque vncias tres: amygdalorum dulcium aquâ rosarum maceratorum vncias tres: pineatum vel pistachiorum semunciam: contere: adiice gummi Arabici & tragacanthi, singulorum semidrachmam: specierum diarthodonis, & puluetis Hali ad tabem, cuiusque drachmam: conseruæ violarum vnciam: cinnamomi drachmam: sacchari perlati vncias tres: cum pauca aqua rosata fiat pasta regalis, auro obducta. Hippocrates caseum commendat ad corpus pinguius reddendum. Trallianus eum concedit cùm declinat febris. Testudines, authore Galeno, potenter nutriunt. Sed bene parati debent, vt facilè mitigari possint. Diu sunt seruandæ, vt teneriores reddantur & coctu faciliores. Integræ in feruentem aquam iniiciuntur, quò testæ & ossa separentur: deinde carnes, oua, cæteræque internæ partes coquuntur. Sanguis actu frigidus sentitur, quem hecticis nonnulli in potu dant, tum ad refrigerandum, tum ad alendum. Maximè hìc vtiles sunt hæ carnes cum hordeo coctæ. Iuscula coquantur cum seminibus quatuor frigidis maioribus & minoribus, papauere, floribus buglossi, violarum, nymphææ, nucleis pineis, passulis, prunis, pomis. Coquatur gallina cum coxis ranarum: sumat hoc ius. Destillatur aqua ex limacibus & cancris, sæpiùs lotis in decocto hordei. Accipe passularum mundatarum libram, lauentur aquâ rosatâ, coque cum panico sacchato: sumat manè, & ante cœnam. ita etiam nuclei pinei. Mellis vsum refugiant omnes hectici. Accipe pulpam caponum, hanc tere cum paucis pineis, adde parum cinnamomi, coque ex aqua cinnamomi cum sacchato: fiant rotulæ teretes: capiat manè & serò. Accipe carnis cancrorum fluuiatilium, testudinis, cochlearum, caponum, æqualem copiam: coque ex aqua, adde olei amygdalini dulcis recenter extracti, vncias tres: à coctione fiat colatura. Accipe huius colaturæ libras duas: amygdalorum dulcium libram: sacchari albi vncias tres: coquantur simul vsque ad consistentiam mellis: dein adde præscriptas carnes tritas & contusas, & etiam caphuræ drachmam: rasuræ eboris drachmas duas: misce, fiat electarium: capiat summo manè vnciam. Nutricatui studet, hæret facilè partibus, nec à squalido calore facilè tenues euanescit in auras. Condimenta fiant ex amygdalis tusis, agresta, succo acetosæ cum saccharo. Balnea instituantur ex violis, maluis, capite & intestinis veruecis. Hactenus de hecticis: iam ad ephemeras abeo. Si quis graphicè historicaque fide curationem sibi depingi velit, legat Galeni quintum caput, libri decimi Methodi. Breuiter ita quidam curant. Instituatur balneum ex aqua tepida & oleo; si diues fuerit, ex oleo: mox oua comedat, vel lac: & lac bibat; dein dormiat. Aeger pescat & madescat. fugiat famem & sitim & iram. Subinde sumat libram lactis: addat vitellos ouorum tres: vini albi dulcis vncias quatuor. lentè coquantur. Vtatur radicibus conditis eryngij & satyrionum. Iniice interdum nutrientem clysterem: totúmque corpus vngant oleo amygdalino dulci. Iuuenculam lacter nutritam molliter humidis calidísque cibis. Consociatur sæpe hecticæ febris putrida: hæc purgationis eget: illa verò minimè illam admittit: quare molliter id agendum. Sed vide quem typum ferat. Caue tamen in aperientium vsu, ab his quæ validè siccant. Si tertianæ ideam præ se fert febris iuncta, purgabimus causam morbificam capillo veneris, endiuia, fumaria, violis. Deinde purgabimus sirupo rosato laxatiuo, vel mannaex decocto præscriptarum herbarum, adiectis tamarindis & sebesten, vnà adiectis seminibus frigidis. Vel propinabimus rhabarbarum infusum aquæ endiuiæ, cum sirupo violato & rosato. Si cottidianam imitatur, dabimus ius annosi galli, cui incoxit vncia seminis carthami & passularum Corinthi, cum drachma anisi: addimus saccharum. Interdum geminamus pondus carthami. Coquimus materiam sirupo capillorum. Robustioribus præbemus infusum agarici ex aqua violata, cum melle rosato. Quartanam si æmulatur, vtatur decocto mercurialis ex iure galli, cum polypodio: coquatur tamen primùm materia sirupo violato, de fumaria simplici, boraginis, buglossæ. A balneo & lacte hi abstineant. Ita tractandi cùm iungitur putrida hecticæ. Quatuor enim symptomata se sociare hecticæ solebant, fluxus ventris, & eiusdem astrictio, syncope, & corporis fœditas. Fluxui occurrendum frigidis stringentibus (nisi lienteria fatigarit) vt oryza, pullo infarcto hordeo, cum tragacanthi & arabici gummi drachmis duabus, vt fiat restaurans ius, cum sirupo myrtino. Syncopen vt cures consule Trallianum 12. lib. 5.

Marginalia (left column): 10. Method. 10. & de marasmo. 10. & in fine. — CVRATIO HECTICÆ MARASMODIS. — 10. Method. 10. — Potus. — Cibus. — Lib. De aëre & aquis. — Rondeletius De Pisc. — Aër. 2. 1. 93.

Marginalia (right column): Fol. 246. & 248.

CAPVT VI.

DE *febrium* EPHEMERARVM *Natura, Causis, Differentiis, Signis, Prognosi, & Curatione.*

EPHEMERA, quæ Latinis Diaria dicitur febris, fit ex phlogôsi, sine putredine, cùm calor sine fuligine (putrida saltem) communicatur cordi, qui primùm in calore fluente conceptus est. Dicitur Diaria, quòd diem viginti quatuor horarum non superet, vel paulò prolixiùs excurrit, authore Tralliano. nisi tamen alterius affectus, vel perseuerantis causæ internæ soboles sit, cuius præsentiâ hæc febris conseruatur: at illa verè ephemera non est. Nascitur ephemera febris vera omnis, à causa quæ à foris est. Falluntur ergo illi, qui existimant eam incumbere posse sine aliqua perturbatione corporis

Marginalia: Lib. 12. — Causæ. — 1. De diff. feb. 8. 122.

10. Method. 2. fol. 239. 1. Ad Glauc. 368. D.

corporis vel animi. In hanc febrem promptè trahuntur calidi & sicci. cùm nimirum acerrimas fuligines colligant: vnde facilè vel æstu incandescunt, vel astrictis venis occlusaque cute, exardescunt fuligines, ac calorem fluentem inflammant, ac ephemeram febrem simpliciter proferunt, abrepto in æstum corde. Quòd si his fraudetur genius, abit in hecticam. Sin corpus plethoricum fuerit, synochum non putridam proferunt: si verò cacochymia fœdatum fuerit, synochum putridam inducere solent. Sunt hæ, quas dixi, causæ naturales quæ procreant hanc febrem: sed sunt etiam aliæ, quæ à rebus non naturalibus; & ab his quæ sunt præter naturam. Aër calidus, vel frigidus, obstructis venulis ac arteriis astrictáque cute, (vnde supprimitur calidum effluuium) ephemeras accersit. cibus in ventre & intestinis calidior redditus, continui successione, calorem fluentem & cor in æstum abripiunt, sine putredinis notâ. Ita motus, lassitudo, & vigiliæ spiritus ac cor incendunt. ira, timor, gaudium, mæror, dolor acerbus: obstructio à viscidis & multis succis: ebrietas: phlegmone conspicuæ partis, vt inguinum: successione quadam cùm inde sensim incandescant partes, cor tandem feritur: nam putridæ fuligines non eò vsque se etigunt. Eademratione cæteræ partes à foris in æstum raptæ, id agunt. Hactenus de causis. Differentiæ sumuntur à causarum tantùm varietate. Galenus tamen asserit duplicem esse ephemeram, quarum vna simpliciter ita vocatur; altera, plurium dierum: & dicitur synochus non putrida. hæc in tertium vsque diem excurrit. Appellatur diaria, quòd vna accessione breuiter finiatur. hæc de differentiis. iam ad signa.

Differētiæ. 1. De dif. feb. 7. & c. vlt. 9. Method.

Signa.

Hæc animaduertantur ex modo caloris, actionibus, excrementis, causis, & figura. Ex modo caloris, nam hic suauis est, & vberrimus: ex actionibus, vt pulsu magno, veloci, crebro, sine vlla retractione aut inæqualitate: & adest euphoria in statu etiam quædam, quæ ab aliis febribus abest: nec rigor nec pigritia fatigant. Tamen interdum corripit corpora biliosa cum horrore, dum illa ab inedia laborant: nam acres profert succos, qui tertio die mordicant: & quia horror corpus stipat, fuligines expirare nequeunt, teste Galeno 10. Methodi, capite 4. Vide ergo ne pro putrida hanc accipias. Ab excretis; nam hæc, à naturæ vi mitigata primo die apparent, sine vlla puttedinis notâ. nisi tamen phlegmone concepta fuerit in vrinalibus viis, aut hepate: tunc enim absque febre putridâ potest vrina putrida videri. A causis: si à causa manifesta non nata fuit, vera diaria febris non erit: non tamen si à causa manifesta incepit, necessariò diaria erit: nam quæque febris inde otiri poterit. iunge ergo alia signa. A figura: non intermittunt; sed sunt perpetuæ. Si adsint signa æstus phlegmonosi interni, & excrementa si nullam ideam putredinis præ se ferant. Sin vrina, vel alia excrementa putredinis notam referant, tunc roga num febris phlegmonen antecessit, an secuta sit. Si antecessit, non est symptomatica febris: igitur nec diaria. Si secuta est; inspice alia etiam signa. Focus autem ephemeræ cognoscitur ex perspicientia causæ procatarcticæ. Nam si à cogitatione, curâ, & pertinaci studio euenerit, focus est in cerebro. Si à tristitia, ira, & similibus affectibus animi, focus erit in corde. Si à longa rerum Venerearum cogitatione, focus erit in hepate. Particularia signa cuiusque causæ, ex quibus nimirum cognoscere possumus, num ex vigiliis, cura, mærore, lassitudine, cruditate orta sit, persequitur Galenus libro ad Glauconem philosophum. Satis difficilè causæ dignoscuntur, nisi ipse æger referat. Primo die, dicit Paulus, cocta apparet vrina. & tota eius historia est vnius paroxysmi, 24. horarum.

1. De diff. feb. 9.

Focus.

Signa causarum.

1. Lib. 2. & 1. De dif. feb. vltim. & Fern. De feb.

Si ab inflammatione, calor actior erit, ob acerrimam vim fuliginum: & pulsus pro phlegmones modo mutatur; euphoria adest. Si à cruditate, hoc euenit à calore, vel plerumque à frigore: ructus nidorulentus, calorem: acidus, frigus denunciat. adde totius temperamentum, vitæ institutum, & talia. Non negligenter hæc perpendi debent, si rectè curatio ineunda: nam, minimè mirum, inquit Galenus, multos tantum in curatione aberrare, quantum in cognitione falluntur: facillimè enim curatur, modò agnoscatur. Ad prognosin iam venio. Hæc febris est placidissima, vt subiectum in quo consedit leuissimum est. euphoria adest; augmentum non superat duas horas: status non est vehemens: curatio etiam facilis: at difficilior est eius cognitio. Vapores & sudores humidi prorumpentes, bono sunt. Sed dices, hæc febris est materiæ expers; vnde hi sudores? Ichor, sanguinis vehiculum, qui per sanitatem per sensibus incompertam spirationem euacuatur, in sudorem hîc abit, vel in vapidum rorem densatur. Hippocrates scripsit omnes febres quæ ex bubonibus nascuntur malas esse, nisi ephemeræ fuerint. Si ex cruditate nata fuerit ephemera febris, aluum ferri, est bonum: supprimi, malum. Nunc de Remediis. Contrarium semper remedium illi adferatur: vt lassitudini quies: vigiliis somnus: iræ furori, tristitiæ, animi accedat iucunditas: quibus molesta est cogitatio, omittant ratiocinationem. Remedij autem quātitas, à quantitate affectûs ducitur. hæc autem febris cùm omnium mitissima sit, clementioribus remediis excutienda. Lenissima autem sunt illa, quæ ad victus rationem pertinent. quare primùm de cibo agemus: qui, si malè instituatur, in hecticas calamitosas ac febres putridas abducit ephemeram. Balneum tepidum his vtilissimum est. Quòd si ergo dum lauatur neque horror insolitus accesserit, nec quid molestum fuerit, sed à balneo si recreetur homo, pastum ineat, ac vinum propinetur, mediocri copia. At qui ex densitate cutis, aut ex glandularum phlegmone febricitant, non ita plena nutriantur manu: nam his tenuis victûs debetur, & vinum tenue. Lassitudine autem fractis da cibum coctu facilem, ac cruditatem vitet, & liberaliùs vino indulgeat. Sed nihil quod validè exhaurit agat aut sumat. Ex glandularum phlegmone qui laborant, arcendi sunt à vino, dum vis inflammationis deferbuerit: ne maius rheuma concitetur ad partem inflammatam. Ex perfrigeratione vel à strictâ cute si ephemera fuerit nata, vinum dabis: modò non valida fuerit illa astrictio, néc multum perfrigerati si fuerint, nec corpus plethora circumfluat. Ex animi perturbatione, vel si ex perennibus vigiliis ephemera obnata fuerit, cibo humido & euchymo erunt recreandi à balneo: vinúmque intrepidè hauriant, nisi cephalalgiæ metus adsit, & pulsu micent arteriæ capitis. & ab ira placata dandum est vinum. Si incurrerit ephemera à cruditate calida, abstineat à calidis: nam tametsi hæc, discussis flatibus, prodesse videantur primùm, postea tamen maiorem febrem, & etiam putridam accersunt. Si cibus nidorulentus adhuc hæserit ventriculo, calidam ceruisiam præbe: hæc eluit, humectat, meatus laxat, spiritus flagrantes temperat. Si non adsit æstus ventriculi, radices apij leniter coquantur ex iusculis, cum semine coriandri: si æstu flammat ventriculus, coriandri semen solum incoquatur. Si incendio non incanduerit ventriculus, vini stringentis momentum detur. Sed, suasore Tralliano, viribus validis, cauendum à vino, in hominibus calidis, si à cruditate calida, oborta febris fuit. Dabis potiùs quid quod refrigerat, & quod non facilè corrumpitur, vt pisces saxatiles, pullum gallinaceum. Cùm à cruditate inducta ephemera, fluxum alui, socium habet: qui si perdurat, insperges

4. lib. 3. & Fuchs. 4. lib. 1.

Trall. 12. lib.

1. Ad Glauc.

Prognosis.

1. Ad Glauc. 367. c. in medio, vsque ad D.

Aet. 2. 1. 68.

Curatio.

Cibus.

1. Ad Glauc. 3. Aet. 2. 1. 64.

Trallianus 12. 1.

cibo

cibo granatorum succum; & cibus coquatur cum malo cydonio: & vtatur decocto myrtillorum. Si prostratus appetitus languet, vtatur oxyporio medicamento; ita appellato, quòd citò peruadat, & coctorium est: quale hoc quod fit ex malo cydonio cum melle cocto. accipiat huius cochlearium vnum aut alterum. Si nausea molestiam à cruditate adferat pituitosa, vomat aquæ tepidæ à potu: foueat ventriculum, & dormiat, & tenui diætâ vtatur. Qui ex vstione & ira febricitant, his, inquit Oribasius, frigida & humida diæta conuenit, cum modico tamen tepore. At si ex mœrore & vigiliis ita febricitat, addes humida quæ somnum prouocant. & fatigatis plenior, refrigeratis tenuior diæta debetur: reliquis, mediocris. Fatigatio si febrem præbuit, hordei talem cremorem sumat. accipe hordei mundi pugillum; coque dum crepat, ac in mortario contunde; & adde amygdalorum dulcium purgatorum binas vncias: seminum quatuor frigidorum, semunciam: contunde cuncta simul, & cum aquæ huius decocti hordei libra, traiice per setaceum: adde sacharum, vel violatum sirupum. Biliosis ac hirtis hominibus inedia est damnosa: quare vel ineunte etiam paroxysmo febrili his cibum concedes: eo nimirum tempore cùm horrere incipiunt. Quòd si iam vltra horrorem ventum fuerit, à cibo abstineat, donec inclinare

10. Meth. 4. febris inceperit. Nec tamen expectabis dum ad febris vacuitatem ventum sit. nam in calidis & siccis naturis, ediâ aut lassitudine defatigatis, non euane-

Ægin. 2. 16. scit febris, priusquam cibum sumpserint ægri. alioqui in hecticam trahuntur hæc squalida corpora: mordax enim & acre, fumi fuliginisve æmulum est quod expirat ex horum corporibus: longéque aliter his euenit quàm succi plenis corporibus, hæc enim halituosum vaporem effundunt. His ergo corporibus victus vtilis est qui dulces succos generat.

8. Method. 2. Balnea. Si aluus immemor, ob calorem, officij fuerit, vtatur lactucâ, endiuiâ, ptisanâ. Vult Galenus omnes ephemeras balneis curari: maximè si ab vstio-

Ad Glau. 1. 3. *8. Method. 3.* *Lib. 12. 2. 1. 68.* ne obnatæ fuerint. Quòd si ex corruptis cibis liberaliùs feratur aluus, etiam hi ad balnea ducendi erunt, suasore Tralliano: nisi tamen omnino fractæ fuerint vires: inquit Aëtius, modò iam subsistat; alioqui cibus potiùs erit præbendus. Nam scripsit Hippocrates, γεγυιωμένους οὐ χρὴ λούειν. hoc est, vt interpretatur Galenus, καταλελυμένους, hoc est, quibus fractæ sunt vires. Si adsit catarrhus. ni coctus ille sit, non lauetur, dicit Paulus. Aëtius tamen id laudat, si materiam calidam agnoscit catarrhus; ita etiam Rases. Quare de crudo aquoso loquitur Paulus: de astricta

8. Method. 3. cute cum calida materia Aëtius. Si ex inedia oborta fuit ephemera, primùm diu hæreant in calido balneo, & tunc calidam ceruisiam bibant, ptisanam edant, deinde lactucam, & pisces teneros. Ita etiam ages, si ab astrictâ cute fuerit. Quatuor de causis hîc Auicenna arcet ægros à balneo: dum metus est putredinis, & cum infarctus adest à crassis succis, vel si ex nausea fatigentur; tandem, si catarrhus molestus sit. Vbi ab animi afflictione incubuit

Illitus. ephemera, illitus valdè à Galeno celebrantur. hi enim oleo tepido & multo manibus molliter fricandi. & maximè etiam hi, qui ex lassitudine febricitanti deinde balneis fruantur, & pauco vino oligophoro, hoc enim sudores & vrinas mouet. Deinde etiam qui ex meatibus astrictis in ephemeram trahuntur. præterea si ex glandularum phlegmone oborta febricula hæc fuerit. & hos sæpiùs, quantum licuerit, lauabis. Addit Trallianus, illos vnà humectandos esse, qui ex lassitudine laborant, & refrigerandos balneis & inunctionibus. Et admonet, ne hæc exhauriant: sed potiùs ex hydrelæo vngi hos vult: minimèque oleo tepido: quo maiorem madorem & algorem bibant artus calidi. Hoc non fiat sudante corpore: nam vnà oleum effluet. Postea ineant balneum: & iterum à balneo vngantur. Ita agendum dum ex vigiliis, vel mœrore febris illata fuit. Misce aquam tepidam vel frigidam, vt conceptus calor, & corporis temperies suaserit. Si fluxus ventris adest à cruditate, aluina regio vngatur oleo rosato, vel cydoniorum, vel masticino, in quo macerârunt balaustia, acacia, cortex castaneorum. Si à cruditate frigida hoc euenerit, vnguento nardino vtemur, vel oleo menthæ, adiectis aromatibus. Cùm febris hæc ex frigore inuasit, rigabitur caput oleo nardino, irino, chamæmelino. Cùm ex ardore Solis, madescat caput frigido ab oleo rosato. Sin enata fuerit hæc febris à cruditate, & si aluus non ampliùs laxè feratur, absinthium aquâ maceratum coque ex oleo in maris balneo, eóque ventrem inungat. Si os ventriculi debile fuerit, contundes masticem in oleo nucis moscatæ: & hapso calidum impone, non tepi-

dum. Si cruditas iam delapsa sit ad intestina, (quod animaduertemus ex angustia & oppressione quæ ibi negocium faciunt) iniciatur clyster ex decocto fur- Clysteres.

futum, cum saccharo. Si adsint flatus, coque ex oleo cuminum, rutam: semen anisi, fœniculi: flores chamæmeli, anethi. &, euacuatâ aluo, nutriatur: tenui tamen diæta hi vtantur. Hi postridie, si be- *Aëtius.*

nè dormierint, immittantur balneo: ventriculus nardino vnguento, cum vino foueatur. Sin morsus ventris adsit ex cruditate, accipies oleum in quo aliquid adipis anserini vel gallinacei, vel suilli sit liquatum, & pauca cera adiecta fiat vnguentum. Iam de decoctis: si crassi, viscidique humores obstruant, *Oribas. De morb. Cur. 3. 3.* *Galen. 8. Meth. 5.* Decocta.

extenuantibus vtendum erit sine calore: tale est oxymel. Si tamen ægri temperies siccior fuerit, & materia crassior; ne tum quidem oxymel dandum: aut si mæror, lassitudo, ira, vigiliæ præcesserint: nam siccando nimium crassefacit. Quæ enim à siccitate coaluere, ea remedium siccans non attenuat. Propterea scribit Trallianus se vidisse febrem auctam, & vrinam suppressam fuisse ab oxymelite, in tali intemperie. Detur ergo oxymel vbi materia est cruda, crassa, frigida: habitúsque fuerit pituitosus, frigidáque temperies corporis. in quibus nimirum cruditatis plena sunt omnia. Dabitur ex decocto adianthi, petroselini, anisi, apij. Sed in labefacta- *Trall. 12.*

tis viribus, & vbi circumfluit æger melancholico succo, cauendum erit ab oxymelite: nam, authore Hippocrate, τὰ μέλανα ζυμοῦται, καὶ μετεωρίζεται, καὶ πολλαπλασιοῦται. ἀναγωγὸν γὰρ μελάνων ὄξος. hoc est, nigra fer- *3. Acut. 38.*

mentantur, & maiorem acquirunt (ab vsu oxymelitis) molem, & accessione quasi incrementis augescunt: nam nigra acetum mouet. Iam paucis Purgantia.

de purgantibus: Si fluxus adsit à crudis nidorulentis cibis, adiuuetur rhabarbaro, myrobalanis, sirupo *Trall. 12.*

rosato laxatiuo. Accipe rhabarbarum in puluerem redactum, cui affunde succum rosarum & saccharum, cum pauco cinnamomo, Soli expone. Quòd si vehementiùs se effuderit aluus, propina cydoniatum ex aqua rosata; & citra balneum nutriantur: nam, authore Hippocrate, qui deiectis sunt viribus, *Aët. 2. 1. 68.*

non debent lauari. Si materia sola praua (citra virium iacturam) sit abiecta, lauandi & nutriendi. Conuenit ne in hac febre phlebotomia? Si, ex copia *3. Acut.*

succorum, infarctu teneantur pori corporis, vt nimirum hinc sanguis efferuescat, soluatur vena. Deinde vtemur his quæ laxant, discutiunt, attenuant. Pleboto- mia.

nam si hæc adhibueris, inquit Galenus, non euacuato toto corpore, incrementa ducet obstructio. quin, *8 Method. 4.*

ait, vbi obstructio adest, etiamsi non adfuerit plethora, vena erit pertundenda. Nisi enim vitiosus succus *Trall. 12.* *Aët. 2. 1. 69.*

transpiret, ex ephemera necessariò putridam dabit. Quare, vt transpiret, soluenda erit vena, quô maximâ

parte succi, qui in vitio erat, accisâ, cùm ad aperientia & detergentia ventum fuerit, sine metu his vtaris, nec geminandæ obstructionis periculum incumbat. Quin etiam laxatâ venâ, fumosa succorum excrementa, succis accisis, pauciora restabunt: vnde & minor reddetur calor febrilis, & foras transpirabit calor conceptus, si exigua fuerit obstructio. Copia sanguinis educatur quæ sit analoga obstructioni. obstructionis autem quantitas, ex magnitudine febris elucebit: nam magna obstructio febrem magnam; parua, paruam adfert. Si adsit phlegmone glandularum inguinis, sine manifesta causa quæ oborta fuit, plerumque id symbolum est circumflui sanguinis toto corpore: quare ilicò seca venam, antequam phlegmones materia putrescat, & putridam febrem conciret. & tenui victu viuat. Et ex sententia Aëtij, inguini, ante phlebotomiam, appone repellentia & astringentia: sed post phlebotomiam, laxantia & modestè discutientia. vt decocto maluæ & chamæmelorum ex stupa fouetepidè. Vt breuiter dicam. Cùm metus est nein putridam febrem res abeat, pertundenda vena. Roborentur tandem viscera. Si à crudore frigido vitium enatum fuit, vtatur diacydoniato calido, diatrionpiperio, aqua cinnamomi. Si à calido, conserua rosarum cum speciebus diatrhodonis: citrio malo cocto ex aqua rosata, cum margaritis & pluri saccharo: iulebo rosato vel violato. Iam manum de tabula tollo. Qui veterum remedia velit, legat Trallianum, duodecimi primo. is curationem ex quaque causa vt oborta fuerit prosequitur latissimè. & Galenus toto octauo libro Methodi. & Æginera breuissimè vno capite, 2. libri 16. & Oribasius 3. De curandis morbis 2. satis prolixè omnium causarum curationes prosequitur; sed satis confusè. Distinguit optimè omnia causarum genera Aëtius 2. 1. 58. & sequentibus. De ephemera ex cruditate agit Galenus 8. Method. 5. & de ea, quæ ex occlusa cute 8. Meth. 4.

Aët. 2.1.67.

Confectiones.

Trallianus 12.1.

Veteres vbi de hac febre.

CAPVT VII.

De Ephemera plurium dierum, hoc est, Synochi vel Continentis non putridæ Natura, Causis, Differentiis, Signis, Prognosi, & Curatione. Barbari hanc vocant Synochum inflatam.

HANC febrem veteres Diariam vocârunt; quòd, modò ritè tractetur, vt ephemeris euenit, vno paroxysmo finiatur. Quare non nomine, sed re, ephemera dicitur, ab eo quod sæpiùs ei accidat. Sanguis in hac febre feruet, neque putrefactus nec vstus in plethora, & durat quatuor dies: neque acerbationes habet. interdum, inquit Galenus, ad septimum vsque diem vna accessione perseuerant. Et habet verè essentiam ephemeræ; non enim in hac febre est calor ἐν γεγονέναι in partibus: (procul enim recessit ab hectica) neque sanguis in hac vstus est aut putredine contaminatus. Consistit ergo potiùs in spirituosa cordis parte: nam spiritus ardentes & cum sanguine vberrimo permisti hanc febrem faciunt. Non autem vno die hic spirituum calor finitur, quia calor spirituum mutuò ab eo, qui in sanguine est fouetur, interdum vltra tertium diem excurrit. Atque eo modo calor spirituum alitur; qui, si cum sanguine minùs feruido consociaretur, intra diem vnum finiretur. Verùm ob æstuosum sanguinem (etiamsi genium suæ essentiæ nondum exuerit) dies quatuor durat. intra quos, si mediocris causa fuerit, quiescit. sin magna, mutatur in putridam: quòd sanguis prolixiùs tantum ardorem perpeti nequeat extra putredinem. Nascitur à sanguine incandescente ab

8. Method. 1. in fine.

Natura.

2. De dif. feb. 13.

æstu, ob eius vbertatem, quæ cordi proxima vasa maximè implet. Nec tamen putret ille sanguis, sed ab ea vbertate fit coarctatio, ac transpiratio intercipitur: suppressaque transpiratione, sanguis æstum concipit à fuliginum retentione. Retinentur fuligines ob cutis densationem. stipatur cutis à copia sanguinis, vel à frigore quod à foris, sordescente à cute, balneis aluminе tinctis, aliisve remediis stringentibus. quin causas agnoscit easdem vnde genuinæ surgunt ephemeræ, sed grauiores. Sanguis autem non facilè putrescit, ob succi eius bonitatem, & naturæ gubernatricis vim, quæ emicat circa viscera vbi maximè stabulatur sanguis, quem ab hac iniuria, ob nutricatus necessitatem vindicat. si hoc vindice fraudetur, putrescit ilicò. Quin videtur etiam hinc fieri. Si, nimirum languidior reddatur corporis calor; hinc nascitur bilis pallida, ad citrinum colorem non surgens, quæ, cùm caloris impotentia à reliquo sanguine separari nequit, vertitur in sanguinis ichorem: hinc fiunt interdum synochi non putres. Synocho quæ fit à sanguinis copia obnoxij sunt temperati homines intemperanter viuentes: & hi, quibus solemnis aliqua euacuatio suppressa est; vt mensium aut hæmorrhoidum, vel si mutili sint membro. Iam ad Differentias abeo. aliàs tantum fuliginum perennitate quadam gignitur, quantum perpetuò exhauritur: tunc tota morbi historia calor sui similis sibique par permanet. & dicitur synochos homotonos. Nonnumquam verò exhaustio copiosior est fuliginum, quàm earum recens incendium: & tunc ilicò emicans ardor, paulatim mitescit. & dicitur paracmastica. Interdum recens fuliginum inflammatio, quàm exhaustio est copiosior: & tunc perenni incremento augescit calor. dicitur epacmastica, hoc est, increscens. Ad Signa venio. Iuuenes succi pleni huic obnoxij sunt hyeme & vere. Pulsus adest fortis, vehemens, celer, frequens: sed æqualis. Vrina non longè à naturali recessit in colore & consistentia: quia non est tantus ardor, qui plurimum bilis gignat. nec fœtet. Habitum sui corporis existimat turgescere æger: durior, astrictior, & compactior sentitur. calor non admodum mordax. hepar calidum & humidum ei est: victus in plethoram promptus præcessit. Moles corporis manet, nec concidit: quia nihil exhaurітur; propterea nec oculi his cauantur. Facies his maximè inflammatur. lassitudo tendens omnia tenet. adest iactatio. venæ copiâ distentæ turgent: tempora pulsant. caput ingrauescit cum dolore. somnus sæpè veternosus. halituosus vapor adest: respiratio (distentis copiâ pulmonum vasis, arctatisque bronchiis) difficilis. nulla adest excandescentia, nulla intermissio. Ad Prognosin iam abeo. Ephemera febris quæ sine putredinis notis, diem vnum aut alterum excessit, suspicionem præbet synochi. Soluitur haimorrhagiâ ex naribus, vel sudore intra terrium vel quartum, &, quod longissimum, septimum diem: aut mutatur in synochum putridam post tertium diem. Sin sanguis valdè luxuriârit copiâ, transpiratione cohibitâ, suffocantur, vel à syncope, pleuritide, & phreniride, & angina periclitantur: nisi vel virium robur, vel sudoris copia, vel exanthemata, aut haimorrhagia eos à morte vindicet. veternus hîc malus. Scopus curationis hic est, euacuare copiam: extinguere calorem præter naturam; & crassitiem attenuare, si adsit. dein temperiem redintegrare. Galenus asserit, eos qui euasere, phlebotomiâ vel haimorrhagiâ euasisse; nam venæ sectio aufert intemperiem calidam & succorum vbertatem, vnáque excludit obstruentem & acrium succorum copiam. Rarò euenit his, qui sunt corpore calido & sicco, vel habituraro. Propterea rarò his titubant vires. Quare iam de sanatione. Aufert tantum sanguinis quantum

Causæ.

9. Method. 4.

Differentiæ.

8. Method. 2. Aët. 2. 1. 70.

Signa.

Historiam vide 9. Method. 4.

Prognosis.

Curationis scopi.

Aët. 2. 1. 70. in fine.

9. Meth.

Phlebotomia.

quantum vires ferunt: etiam ad lipothymiam. alioqui suffocantur: nisi aut haimorrhagia, vel sudoris copia eos eripiat: nam plethora à vasis capi nequit. Quare ilicò secare venam: nam natura recreatur, mole humorum depositâ. Nam venæ, ratione vacui, loco depositi sanguinis, aërem frigidum iterum contrahent: vnde venæ & humores refrigerantur, & putredinis metus arcetur.

Cautiones.

Cautio tamen hæc adsit, vt, si recens cibus fuerit in ventriculo, id fiat, eo concocto: ne, cùm liberali manu educitur sanguis, crudi succi in venas rapiantur. Deinde, si metus sit futuræ euacuationis, vt mensium vel hæmorrhoïdum, vt tantum relinquas quantum existimas à natura vacuandum. Tandem, si natura tentat haimorrhagiam, permitte illi suum negocium: & si non satisfecerit, iuua. Præterea habitum corporis nota: Nam durus habitus, abundè rigatus sanguine, facilè fert phlebotomiam: quòd ægrè transpiret. & ex aduerso, calida & sicca corpora non ferunt sibi abduci sanguinem. & etiam hi qui calent ac hument, raro habitu corporis præditi sunt: & qui sunt picrocholi τὰ ἄνω, hoc est, quibus stomachus ab amara bile debilis est: nam facilè transpirat horum corpus ac exhauritur. Homo si fuerit frigidus & humidus, exigui sanguinis, pinguis, albus, maximè æstate phlebotomiam non feret. Quin, inquit Aëtius, quidam ita expirârunt intra manus Medicorum. Nec sint fractæ vires à morbo, vt ab hydrope, orthopnœa, vel ab hepatis vel stomachi debilitate: periculosè enim his abducitur sanguis.

Quando.

Nec ad dierum numerum collimandum: nam etiam post sextum & septimum diem sanguis abducendus, si vires adsint. Et qualibet etiam diei hora hoc licet: alioqui metus erit, ne sanguis in pulmones se effundat, vnde peripneumonia: vel, si in latus transferatur, ne pleuritidem excitet: vel ne in putredinem trahatur.

Cucurbitæ. 1. Aph. 23.

Si vires reclamant, scarificatione ac magnis cucurbitulis sanguis accidatur. Si vires ægri non rectè nobis exploratæ fuerint, repetita venæ sectione euocetur sanguis: Ita, si dubia fuerit species febris, nec benè comperta si sit eius magnitudo: vel si cruditas se consociârit: vel si timidus sit æger. Si, progresso iam aliquantulum morbo, nulla crisis signa appârent, & si febris incrementa ducit, si vires adsint, seca venam: attamen non æquè copiosè abducatur sanguis, ac si primo die id egisses.

Aquæ frigidæ exhibitio. 9. Meth. 5. fol. 222. Aët. 2.1.72.

Galenus asserit huius mali duo esse maxima remedia, phlebotomiam, & aquæ potum. Aqua loco & iure hîc propinata corroborat partes solidas, quæ tunc prætenuatos humores aggrediuntur, ac secessu, sudore, aut vomitu euacuantur. Quare si æger phlebotomiam refugerit, ad aquæ potum veniendum erit. Sed videndum, quænam aqua sit propinanda, qualis, quanta, quo modo, quare, quibus. Quando? cùm pepasmi signa appârent, maximè in vigore morbi. Confidenter dabis his, qui per sanitatem frigidæ assueuere: quòd viscera assuetum frigus facilè sustinent: & maximè iam, si æstu incanduerint: sint homines succi pleni. His, qui tenues sunt, periculosior hic potus est: ad solidas enim partes facilè traducitur frigus: quòd sint carnibus exutæ. Non adsint crassi humores huic qui liberaliter frigidæ potu se inuitabit, nec sint viscera tumoribus aut phlegmone obsessa: nam euacuationem, coctionem, & vrinarum effluxum prohibet, & densat corpus: hinc aliam grauiorem febrem accersit. Nec propinetur vbi debilia adsunt viscera: vt ventriculus, hepar, caput. Nam cuidam ita deglutitio ferè periit: aliis fracta aluina œconomia fuit, coctioque labefactata. quibusdam hepar ita fuit afflictum, vt hydropem dederit: non nullis colum, vesica, pulmo, renes inde adeò afflicta fuere, vt munia sua ferè deposuerint. Quidam inde incurrêre orthopnœam, alij soporem, vel parotides, spasmum, tremores, & siderationes: vt breuiter dicam, caput ac eius τὰ πρευχόντα affligit non iure data frigida.

Diæta. Aët. 2.1.73. 9. Meth.

Quibus vena secta est, his, post duas horas dabimus aliquid cibi, vt ptisanæ succum, imitatione Galeni: & indicemus ægro quietem & somnum. Tunc enim facilè somnum captant, fatigati primùm vigiliis ac materiæ à mole. A somno iterum quid exhibe: ita ages ad tertium vsque diem. Quarto autem die, quia facilè tunc sudores prorumpunt, ad balneum tepidum, si commodè id fiat, ducantur. Pastum autem ineat eo tempore, quo per sanitatem consueuit: vel cùm minùs premi à febre videtur. Si virium robur adsit, ac iam iam futurus si sit vigor, extemplo fraudentur cibo: ne natura auertatur à suo instituto, hoc est, à pepasmo, excretione & crisi, ad pepsin. Interdictus sit vsus carnis & vini. Attamen cùm signa coctionis eduntur, vtetur vino aquoso; tenui vtatur ceruisia, vel aqua cum iolabio rosato: Galenus ante vndecimum diem non dat vinum, metu hecticæ. Pomis vescatur acidis, & prunis.

Decocta.

cocta vtatur lactuca, & portulaca; nam tenuissima diæta his vtilis. Si vires frangantur, vtetur iure vitulino, vel pulli, in quo portulaca, lactuca, borago, & semina frigida coxêre. Præscribatur lac amygdalinum, cum seminibus frigidis. In tenui diæta non facilè peccabimus per hoc morbi genus: rarò enim fatigat corpus calidum & siccum: quare etiam rarò adest fracta facultatis vis.

Clysteres.

Clysteres sint modicè refrigerantes, ne nimia vis frigoris stringat: & emolliant. Accipe foliorum althææ, maluæ, cuiusque manipulum: violarum, lactucæ, cuiusque semimanipulum: seminis anisi drachmas duas: pruna octo: fiat decoctio: cuius libræ iunge cassiæ pro clysteribus, vel electarij lenitiui sescunciam: olei violati vncias tres: salis drachmam: fiat clysma.

Sirupi. 8. Method. 4.

Vtatur iolebo rosato ex decocto endiuiæ, acetosæ, & talibus cæteris. Confert etiam sirupus de cucurbita: & sirupus de acredine citreorum, nam arcet putredinem: oxysaccharum, sirupus de granatis, & de fumaria.

Purgantia.

Si morbus vsque in septimum diem ducetur, à phlebotomia illicò detur purgatio: ne serosa & biliosa excrementa putrescant, indéque putrida nascatur febris. Sume talia remedia quæ citra calorem & agitationem id agunt: vt mannam, sirupum rosatum vel violatum laxatiuum, rhabarbarum, electarium lenitiuum, cassiam cum tamarindis, catholicum, trypheram Persicam. Accipe tamarindorum vnciam: pruna octo: florum cordialium semimanipulum: anisi seminis drachmam: coque ex aqua. & in decocti huius tribus vnciis inde sirupi rosati laxatiui vnciam: mannæ sescunciam. Hæc purgant, & acrimoniam in sanguine conceptam extinguunt. Vel sesquidrachmam rhabarbari infundimus aquæ endiuiæ: colaturæ addimus sirupum rosatum, vel mannam.

Balnea.

Si ex bona victus ratione, tertio die videris parum febris reliquum esse, nec vlla subsint indicia putredinis aut cruditatis in vrina & pulsu; quinque tunc horis ante suspectum tempus ad balneum ducatur: vt si hora duodecima suspecta fuerit, lauet hora sexta. In vsu balnei absit materiæ copia; quare non sit illa nata ex nauseabunda satietate: nec adsit obstructio: nec catarrhus frigidus, nec alui fluor. In declinatione conuenit. A balneo nihil detur, nisi decoctum petroselini: nam iam in procinctu erit paroxysmus: alioqui pulticulam hordeaceam exhibe:

Signum permutatæ in aliam febrem.

Si prolixiùs excurrit ephemera, abit in putridam vel in hecticam. In putridam, ex cibi copia: & si notæ putredinis edantur in pulsu, excrementis, fœtore. In hecticam, si squaler naturâ corpus, in inedia si versatur, & si ab exhaustu obnata fuit ephemera.

CAPVT VIII.

De Febribus Pvtridis Generali quodam modo, & omnibus putridis communi. vt De Natura putredinis, & putridarum Causis, Differentiis, Signis, Prognosi, & Curatione generali.

Galen. 3. De dif. resp. 9. 193. 1. De dif. feb. 7.

PAVCISSIMI sunt morbi quibus non ilicò febris putrida se iungit. adeò vt Athenæus & eius asseclæ existimârint, cunctas febres putridas esse. Cuius opinionem enarrat Galenus, nec eam apertè refellere voluit, eo quòd etiam hecticæ febres plerumque ex puttidis nascantur. Er sanè hæc opinio antiqua fuit: argumento est scriptum De vetere Medicinâ Æsculapidum, vbi eam vindicat ab iniuria Gorgiæ Leontini, & discipulorum Poli. atque asserit non à solo calore, quod illi dicebant, febres surgere, sed ἐκ δυνάμιοι: ita vocat quod succis nutriciis inest, vt salsum, amarum, acre, acidum, & cætera talia. Hæc, inquit, cùm à miscella se eximunt, morbos faciunt. Vt itaque methodo quadam naturam Febrium putridarum peruestigemus, ab ipsa essentia & natura putredinis initium faciemus; & primùm variorum nominum, ad putredinem spectantium, rationes dabimus.

Natura putridarum vnde noscatur.

Varia corruptionis nomina.

Cuncta quæ viuunt, vitam haud sortiuntur sine decenti quatuor elementorum mixtione. hac solutâ, vitam deponunt & τὸ τὶ εἶναι. Hæc autem mixtio soluitur à causis quæ intùs sunt, aut ab his quæ foris. hinc aput Aristotelem, Theophrastum, & Galenum variæ leguntur corruptelarum ideæ ac nomina. Quæ intùs fit, euenit vel subitò, vel sensim. quæ subitò, appellatur violenta extinctio: vt cùm altè micans flamma strue lignorum opprimitur. Quæ sensim euenit, vocatur μάρανσις & μάρασμος, cùm natiuum humidum à calore exhauritur: hinc ipse calor suo fraudatus pabulo cadit. Quæ à foris, hæç prouenit ab externo calore vel frigore. quæ à frigore sicco, appellatur ἄυανσις, hoc est siccatio: vt cùm plantæ vi frigoris pereunt: nam ἄυανσις est in plantis, quod γῆρας in senibus à siccitate. ita etiam subito incursu frigoris extinguitur ignis. aut fit à frigido madore, appellatúrque σβέσις, vel extinctio: nam ita vocatur extinctio quæ ab alio fit. Aut nascitur à calore: cóque vel valido & ilicò siccante, vnde καῦσις: vel non magno, sensimque in squalorem ducens, appellatur σῆψις vel putrefactio. Illud notandum, cunctas has corruptelas communi nomine φθορὰς καὶ σήψεις dici. quin omnes mutationes in aliam speciem, vt vinum in acetum, ita nominanr. Vnde quando Galenus & Auerrhoës scribunt, à frigore externo putredinem trahi, ea sanè propriè dicta putredo non est, sed ἄυανσις vel σβέσις.

Lib. De long. & breui. vitæ, & 3. Problem. 25. Lib. De Igne. 3. de caus. Morb. & De vsu respir.

Extinctio violenta.

μάρανσις marcor.

ἄυανσις siccatio.

σβέσις extinctio.

καῦσις vstio.

σῆψις putrefactio.

5. Simplic. vbi De putrefacientibus.

2. Artis Med. 5. 3. Collect. 4.

Quid & Quotuplex putredo.

Mixti putredo.

Viuentis putredo.

Quæ κατὰ μέρος.

Est itaque triplex putredo: vna naturalis: eáque duplex, mixtorum, & viuentium. altera est putredo secundum partem, κατὰ μέρος ab Aristotele appellata: tertia, est morbosa. Naturalis putredo mixti, Aristoteli est caloris proprij diminutio in proprio humido, à calore ambientis, per exitum vnà cum humido: ac proinde per dissolutionem humidi cum sicco. At naturalis viuentis putredo est, cùm calidum natiuum sensim extinguitur, appellatúrque senium. Verùm κατὰ μέρος putredo nominatur alteratio & recessus à propria natura: vt cùm aqua incalescit: ac vnde abierat, redit. Talis ferè quædam putredo est Medicorum alteratio ducens ad putredinem; qualis hæc, quæ nihil aliud est quàm humorum solummodo recessus à proprio eorum temperamento. Nam humores cùm ita putrescunt, non omnino intereunt, sed secundum partem. vt cùm alterati à statu suo abeunt: his si citò medelam admoueas, à putredine verâ vindicabuntur. Pronascitur autem hæc putredo ex materiæ alienæ commixtione: vt cùm humor humori miscetur, nam inde eius temperies flectitur in intemperiem.

Causæ putredinis κατὰ μέρος.

Morbosa putredo.

Cùm calor vehementer augetur, fit morbosa putredo. hæc exustioni proxima est. non fit ab occubitu caloris natiui, qui hîc omnino non euanescit, sed solùm mutatur. & veteres omnem mutationem, putredinem dixere. Calore autem ambientis, vt quid putrescat, opùs est. & omnium primus dixit Hippocrates, aërem in nostro corpore omnis putredinis authorem esse. Aër autem ingreditur aut per respirationem, vel per transpirationem, aut cùm cibo & potu. Hic si intùs præter naturam cohibeatur, calorem natiuum in æstum abducit, qui etiam tunc humores alterat. Hoc est quod asseruit Galenus, cùm scribit corpora calida & madida, loco æstuoso ac humido clausa, putrescere ex facili. nam ita vi caloris effetuescentis incandescunt, ac à natura abeunt.

Lib. de Flatibus.

Galeni definitio putredinis. 1. Method.

Quare Galenus definit Putredinem esse mutationem totius putrescentis corporis substantiæ ad corruptelam, à calore externo. Ferè idem quod Aristoteli dicitur putredo κατὰ μέρος: quæ sumitur non pro mutatione ab esse ad non esse: sed ab esse naturali, ad esse præter naturam. Etenim Medici humores, in initiis febrium putridarum, putridos vocant, vel potiùs adhuc putrescentes. & hæc putredo Medicorum est via quædam, ad illam putredinem quæ aput Aristotelem est mixti corporis. hoc est, ad interitum simplicem, qui totius substantiæ dissolutionem continet. Diximus in Definitione, Totius substantiæ putrescentis. quod nihil aliud est, quàm humidum & calidum natiuum. Hisce enim duobus tota rerum putrescentium substantia constituitur. Imò Galenus scribit, sola illa corpora putrefieri quæ naturam humidam & calidam habent. Quin si altiùs rem peruestigauerimus, deprehendemus, quòd in corporibus quæ putrescunt, (mixtorum etiam naturali putredine,) partes frigidas & siccas non mutari; sed humidum tantùm, & calorem qui humidum gubernat. Quare cùm Galenus dicit, Totius substantiæ putrescentis; calidum natiuum putat, & illud humidum cui insedit illud calidum.

5. Simplic.

Sæpè per putridas febres euenit, vt putredo ea quæ succos inuadit vasorum, non simpliciter sit putredo, sed habet aliquid in se quod mitigari potest à testibili vasorum coctrice vi. Aliud enim pus est, aliud mera putredo. Hæc autem materia febrium putridarum, dum pepasmi est capax, vbi integra natura, ita elaboratur, vt puri respondeat. Propterea scribit Galenus, tot ἐμφερόμενα vrinis misceri, quot in abscessibus puris differentiæ inueniuntur.

1. De dif. feb. 8.

Quæstio.

1. De caus. Plant.

Quæstio oboritur ex Galeni verbis, Num, cuncta quæ putrescunt, fœteant. Hoc tamen non asseuerat Galenus. Nam non omnia quæ putrescunt, fœtent: vt muscus 1 & plurimæ arbores, authore Theophrasto, dum putredine afficiuntur, benè olent. Asseruit Galenus, Quòd cuncta quæ corrumpuntur atque simul fœtent, putrescant: non quòd omnia putrescentia fœteant. In putredinem abeunt succi cum obstructione corporis; vel sine ea: attamen per febres putridas nunquam liberum est ab obstructione ita corpus, quin adsit prohibita transpiratio: alioqui fuligines cor non ferirent.

Hactenus de putredinis natura, voce, & definitione.

* *
*

CAPVT IX.

De Putridarum Febrium Causis. vel De Putredinis causis.

CAVSA harum alia est efficiens, alia materialis. Efficiens est ambientis calor: vt aër, aqua. Aër enim calidus valdè ingrediens nostra corpora, succos inflammat. Causa verò materialis est humidum. ita accipe quicquid madescit totâ nostri corporis œconomiâ. id autem varium est, vt elementale, nutritium, & excrementitium, & id quod in solidis partibus. Elementale, vt aëteum, & aqueum. Aëreum, vt spiritus, quibus aliquando putredo bellum indicit, ac citâ morte funesta est; vt olim euenit in Ephemera Anglica. Si nutritiam humiditatem inuasit, vt chylum & intestinorum succos, nascuntur modò febres, modò vermes, vel diarrhœæ. Quòd si ichorem sanguinis contaminârit putredo, abripiuntur in synochum putridam. Cùm excrementitium siccum cepit, vt pituitam, profertur quotidiana: idem de reliquis succis excrementitiis censendum. Si catnibus autadipi se insinuârit putredo, producitur hectica pestilens. Ita hecticæ quædam febres putridæ sunt: vt non immeritò Galenus videatur Athenæo concessisse, febres putridas esse etiam hecticas. *1. De dif. feb.* Si putredo stabulatur in lacte vel semine, tractis in contagionem humoribus, ad cor iniuria hæc manat. Hæ sunt illæ putredinis ideæ, quibus corpus nostrum tentari solet. Sunt & aliæ causæ putridarum febrium, ex foco putredinis. *Aliæ causæ.* Nam succi putrescunt intra, vel extra vasa. Si in vasis, velamplioribus, aut exiguis. Si amplioribus, nascuntur continuæ febres nihil remittentes: Si exiguis, fiunt continuæ remittentes. Si extra vasa, inde surgunt cuncta tumorum genera putrescentium: & febres intermittentes, si in exiguis carnium venis putrescere inceperint humores. Hæc erat Græcorum, Galeni, & Auicennæ de putridis sententia. *Variæ sententiæ De putridis.* Verùm aput veteres, vt refert Trallianus, variæ fuere de febribus ex putredine natis opiniones. *12. Lib. 2.* Quidam credidere nullam in venis pullulare putredinem, sed sola ex * phlogôsi orıri febres, ** Accensione.* non aliter ac charta vel pix accenduntur, nec tamen putrescunt. Argumento, aiunt, est lumbricorum in his absentia. At vermes non gignuntur, ni sensim in putredinem quid degeneret. Addunt, Galenum non alias febres quàm pestiferas propriè putridas appellasse. *6. Epid. 1. 28.* Respondemus; opus est alta quadam putredine, certóque eius ambitu vt inde pullulet animal: ast is nobis minimè est compertus. imò quidam vnà cum semine effudere animalcula. *Plut. 8. Sympo. 9.* Galenus verò putridas vbi ait pestiferas, de fœda putredine loquitur, vnde pestiferæ febres surgunt; non tamen negat alias putridas ex minori putredine ortum ducere. Nam vt datur debilis coctio, ita datur debilis corruptio, authore ipso Galeno. *1. De dif. feb. 7.* Ex aduerso alij, cunctos humores in vasis putrescere. existimabant; & continuas solùm produci, quòd ignis ille in, quamplurimis crassis fuccis flammaret, nec citò inde posse extingui. Sed hi rigorum ac frigorum, per paroxysmos incurrentium, causas dare nequeunt. Hi etiam putâunt melancholicum humorem putredine non contaminari: quòd frigida & sicca non putrescant. Sed hi falluntur. quamuis enim cum cæteris succis commissa melancholia squalear, & algeat: attamen est liquot proprio calore præditus. *Per figuram ἀντίφρασιν.* Quidam existimârunt solam pituitam putrescere, quòd phlegma Græcis ἀπὸ τοῦ φλέγειν appelletur. *3. Diuturn. 1.* Verùm ita per Antiphtasin appellatur, authore Aureliano: vt Græcis fel dulce dicitur, inquit Plinius. *27. Lib. 10.* ita Galenus, optabilis, dulcis, formosæ voces pro tebus contrariis proferri asserit. *3. De fract. 5.* Quidam bilem solam putrescere affirmant, ac hinc febres enasci. *Lib. De Natura humana.* Cui sententriæ subscribere videtur Hippocrates, vbi ait οἱ πλεῖστοι τῶν πυρετῶν γίνονται ἀπὸ τῆς χολῆς. Hoc idem viderur Atistoteles adscripsisse Anaxagoræ, nimirum bilem, seu bilis recepraculum acurorum morborum causam esse. *4. De part. animal. 3.* Quam sententiam etiamsi damnasse videarur; attamen si quis perpendat, vehementissimos morbos qui cum summâ symptomatum vi suam absoluunt historiam, à feruidissimis ac tenuissimis succis pronasci, ac orgasmos & transfationes symptomaticas ab his illabentibus in partes principes fieri, rem argumento non carete deprehender: atque tenuia Aristotelis argumenta facilè contemnet, quibus ille debellare Anaxagoram nititur. Cur enim ibi Aristoteles laudat veteres, qui fellis inopiæ vitæ diuturnitatem ascribunt? Verumtamen non ex sola bile putrescente tales duci febres, argumenta sunt quæ per febres manant excrementa, & variæ aliorum symptomatum ideæ. Sectatores quidam Auerrhoïdis asserunt vtedine solùm humores in phlogósin abripi, non putredine tentari, vt in synocho sanguis incendio extra putredinem incandescit: facer enim naturæ ille focus ægrè in putredinem abripitur: tutelarem enim vim naturæ habet. Quin, aiunt, flaua bilis citra putredinem tantam flammam concipit, vt febrem proferat. Respondemus; dum succorum calor natiuus valido ab æstu aliò flectitur, gubernacula sua deponit; hinc illi putrescunt. Sed dicat ipse Auerrhoës, cùm febrem definierit, Febrem esse calorem consociatum ex calore natiuo cum putrido; quo modo intelligat in febribus (quæ ab humore) calorem putredine contaminatum absque putredine? Verum est à sanguinis spiritibus, in calorem abreptis nimirum, synochos prouenire fine putredine. Siramen valdè incaluerit sanguis, putrescet, labefactato eius natiuo calido. Talis etiam causarum censûs adferri poterit. *Causæ aliæ.* causæ aliæ humores putridos generant: aliæ, genitos humores putredine afficiunt. Generantes causæ, vt cibi praui, & interclusa corporis transpiratio; cruditates; hepar si calear, algente ventriculo; omnia quæ obstruunt ac aluum cohibent. *11. Meth. 4. 8. 9. 1. De dif. feb. 3. 2. De dif. feb. 5. De causis Morb: 8. Ad Pisonem De Ther. 16. De inæqual: intemp. 7.* Afficientes causæ genitos humotes putredine, vt aër pestifer, sine prohibita transpiratione. Causas quintanæ vel nonanæ febris dicemus, vbi De Periodis. Plato in Timæo proximè ad elementa retulit causas febrificas: & tertianas ad aquam; ad aërem cottidianas. Contra hunc disseruit Galenus octaui libri De dogmatibus Hippocratis & Platonis vndecimo.

CAPVT. X.

De Differentiis Febrium Putridarum.

HARVM Febrium, duæ sunt præcipuæ differentiæ. Continuatio, & Interpolatio. harum rationes peruestigandæ. Continuæ quædam ita sunt, continuæ, vt nullam exacerbationem habeant: quòd eodem filo labantur in declinationem. Quædam continuæ febres exacerbantur cottidie, vel secundo die, tertio, vel quarto die; quamuis nunquam his febris vacuitas adsit. Et quamuis nonnunquam ex consociatis febribus ita perennent, attamen continuas has vocamus. Continuæ focum suum habent in venis omnibus, vel maioribus. iisque vel proximè cor tangentibus, vel longiùs aliquantulum recedentibus, Dum enim succi in venis cordi proximis.

putrescunt, tunc perenni quodam allapsu, sine vllis induciis, cor putrido calore inquinatur: hinc febris perpetua, sine vlla remissione. Hæc quibusdam conclusa appellatur. talis est synochus putrida, & causus. Cùm verò longiùs materia putrida recedit à corde, remittit illa interdum suam vehementiam, nec tamen intermittit, nec vacuum à febre hominem videas. Si enim tunc in sanguine putrescat pituita, cottidie exacerbabitur: ita & reliqui succi sese periodis suis efferent statis. Nam in venis, vnus ex nutriciis illis quatuor succis, aut eorum ichoribus, putredine contaminari potest, aliis intactis. Nam si etiam alij putrescant, nascentur febres ordinis expertes: &, si tota massa sanguinis nutricia simul putrescat, pestilentes febres gignentur. Hinc est quòd sæpè fallantur Medicorum iudicia: quòd vno exhausto edomitóque succo, mox alter, germen putredinis redolens, putrescere incipiat. Continuæ nonnunquam, per febres continuas, exacerbationes incidunt: quòd exhaustâ parte humoris morbifici à calore febrili, alia pars putrescere incipiat: ídque toties dum nihil restibile fuerit. Et quia modò ichores humorum, modò melancholia, modò alij humores putrescunt, separatim, vel iunctim, inde variæ continuarum ideæ, synochus, lipyria, epiala, hemitritæus, continua tertiana, cottidiana, quartana. Variæ febrium formæ pronasci videntur etiam ex fuligine quæ inuadit cor, ac illi calorem importat: nam hæc fuligo est varia, pro natura materiæ putrescentis vnde surgit, & loci in quo putrescit: vt autem varia, ita variè cor in æstum abripit. Hæc enim materia est nutritia, vel excrementitia. Ita Galenus nonnunquam scribit, tumores aliquos surgere ex affluxu sanguinis: hoc est, nutritij. Excrementitia materia, vt pituita in ventriculo: quæ est excrementũ primæ coctionis. ita alia ad intestina, alia ad iecur fertur. hinc variæ febres. Quin quædam pituita est excrementum tertiæ coctionis, qualis illa quæ ex capite promanat, vnde febres catarrhales. Hîc errant illi, qui ventriculo remediantur, quod capiti debebant. Ita etiam varia est bilis: nam alia est nutritia, nimirum quarta pars sanguinis, illa leuissima: alia est excrementitia; quæ etiam gemina, vel vtilis, aut inutilis. Vtilis illa bilis excrementitia, solùm progignitur in secunda concoctione, quæ officinam suam habet hepar: éstque flaua vel pallida. In his, cùm febrilem focum habent, extra venas non mouetur materia; attamen rigent, nam acrior aura fertur per totum corpus, (quamuis materia biliosa non extra venas feratur) & per carnem. Inutilis bilis excrementitia est illa porracea quæ in ventriculo generatur, & æruginosa, cærulea: nam vitellina in ventriculo non gignitur. Scribit Galenus, cibum in ventriculo corrumpi. hinc febris ex corruptione acidæ pituitæ. vel fit corruptio nidorulenta à bile prassina, vnde intermittens prana. errant hîc Medici qui sirupos solùm præscribunt, dicatos venis, cùm hæc cloaca ilicò exigi debebat. Sed febrem perpetuam esse aut intercisam, non efficit succi idea. nam vtraque ex eodem succo exardescit iam putrefacto: nam vt est febris perpetua biliosa, ita etiam est biliosa intercisa. quamuis, vt ferocior magísque indomita illa fuerit, plus negotij & periculi adferat, ob pepasmi contumaciam; typum tamen seruat naturæ suæ. Quare potissimùm id facit membrum in quo succus putrescit, vt antea etiam diximus, non vi quadam sibi insitâ, sed vt à corde propiùs vel longiùs recessit. Quidam doctissimi viri putant, febrilis intermissionis & continuitatis causam esse putrescendi modum quo contaminatur succus. Vt si serpat putredo in omnes sanguinis partes, ita vt non separatim vnus eius humor putrescat, continuam febrem excitari putant. Etenim nutritius ille qui in venis est sanguis, non vnus succus est, sed ex quatuor succis coaluit sub idea sanguinis: nimirum ex bile, pituita, sanguine qui κατ' ἐξοχὴν ita vocatur, quique cæteris vnà hoc nomen præbet, & ex melancholia: omnibus nutriciis. Oculis quatuor hæ partes conspicuæ sunt in sanguine extra venas effuso & concreto. Quòd si ergo, aiunt, seorsim vnus horum succorum initium & finem putrescendi acceperit, intermittentem febrem parier. Cùm ergo succi recepti venis ac arteriis maioribus putrescunt, quia simul confusi putrescunt, perpetuas febres faciunt. Cùm verò exiguum est quod intrò putrescit, aut putredo exigua, id verò quod manifestò putrescit reiiciatur extra venas, aut in locum aliquem, aut in habitum corporis, & periodis quibusdam extrudatur sensim pars post partem, intercisa nascitur febris. Tunc enim irritata vasa excludunt, dum copiâ aut qualitate lasciuientes succi molesti sunt. Si perpetua motio succi adfuerit, & illius irritatio, perpetuam illa adferet febrem. Quòd si vicissitudinibus quibusdam moueatur succus, (qui sine perpetuo motu intra vasa exardescebat) à partibus tentantibus exclusionem, ac sidat sine exactione succorum ea agitatio, fit continua febris, non continens, hoc est, interdum altiùs sese euehens. Illis horis crescit, cùm copiosior fumus ferit cor, vt commotæ fæces grauiùs olent. Mouentur à synathrismo, ac grauiori putredine Hinc aiunt, solùm sanguinem synochas febres proferre, qui solus hoc blandimentum habet, vt naturæ familiaris, ardere possit minimè irritatis venis. Sed ardor ille interdum in sanguine validior exardescit, vel exhaurit materiæ partem ob materiæ mollitiem ac corporis raritatem; inde variæ differentiæ synocharum, vt antè definiuimus. Verùm nos existimamus dum tota illa nutritia massa sanguinis putrescit; confusionem maximam sanguinẽ inuadere ac ichores, adeò vt pestilentes proferantur inde febres vi calamitosa perniciosæ. Quare cogitent doctiores, num ea quæ primùm dicta sunt, ichoribus succorum nutritiorum ascribi possint. Nam nutritij illi quatuor in sanguine succi quique suum peculiarem ichorem obtinent, vt eleganter docuit Plato in Timæo. Hi intactis sui succi partibus, sæpe putrescere videntur; imò prima pestis contagia accipere. Nam plurima febrium genera sudoribus, qui ab ichoribus fiunt, finiuntur. nec alio modo feliciùs pestis abigitur: nec ipsius sanguinis detractione quicquam in hac calamitosius: argumento eum non æquè ibi fœdari; qui si abducatur, aut pestifera vi obsideatur, fractis viribus à dissipatis spiritibus, interceptóque nutricatu, pessundantur ægri. Certè cùm substantia humoris in corde putrescit, nascitur putrida febris pestilens. Intermittentes autem febres non fiunt ex humore per totum corporis habitum sparso: nam ictericorum ac elephanticorum corpora tota, ita fœdata sunt; qui tamen nequaquam febricitant. Sed vt intermittentes febres in paroxysmum exiliant, opus est tribus rebus, quarum vna si adfuerit, paroxysmus non fiet: nimirum, vt adsit synathrismus, hoc est, collectio humoris præter naturam. (quod fit in aliqua parte, vbi focus putredinis est, quòd illa repleatur præter naturam, quia suscipit vel attrahit materiam. suscipit, ob debilitatem: attrahit, vi doloris aut caloris.) deinde, vt is humor putrescat. tandem, vt ita affectus humor moueatur, (non autem vt iam motus considat) à partibus, quæ eius copiâ vel qualitate extimulantur ad eius abactionem. Ad putridæ febris intermittentis essentiam hæc tria requiruntur. quorum nec duo suffecerint. Cùm autem vapor vel succus acer è venis exilit, & cùm inde partes sentientes perreptat, fit corporis quædam concussio, eáque varia, maior vel minor, vt id quod exilit acrius, mitius, vel copiosius fuerit. Etenim si acer hic multúsque fuerit succus & vapor, rigorem proferet: sin mitiora hæc fuerint, eueniet leuis quædam corporis concussio, quam horrorem appellamus. Porrò si humor multus ac acer è venis exciderit, validior quàm à vapore

Fer. fol. 69. 29.

Fer. 97. lin. 16.

De inæqual. intemp. cap. vlt.

Galen. de atrabile 8. 5. Acut. 44.

Cautio.

2. Cris. 6. 6. Epid. 5. 31.

Sanguinis nomen homonymon.

Ichores humorum qui sunt in venis nutriciorum.

Intermittentes febres.

Rigoris causa; & Horroris.

pore mouebitur concussio, quò, scilicet, crassior fuerit humor vapore. Restibilis autem humor crassior in venis permanet. Etenim si crassior ille humor è venis excideret, in perpetuam concussionem corpus abriperet, longéque maiorem, quàm si vel à vapore humoréve tenui fuisset progenita: verùm cùm paulo pòst, per febres intercisas, rigorem abire videamus, consectarium est, id quod restibile est materierum in venis permanere. Huc accedit, quòd si materia quæ febris est causa, è venis in musculos incideret, ac ibi si consisteret, tumorem ibi procrearet, qualem non rarò peste tactis euenire scimus, cùm materia validè à natura excluditur. Postremò, si, extra venas, carnibus concepta hæc materia contineatur, quo modo quæso poterunt tum musculi tum caro ipsa immunes esse à putredine? Videtur ergo humor, in intermittentibus febribus, non hætere extra venas. Sed dices, Si putret in venis, cur ergo non profert continuam febrem? Id fit, quia colligitur in minoribus vasis, quæ disperguntur per musculos & partes, quæ quia longè à corde recessere, non æquè citò vapor ex illis elatus, cor ferire potest: & dum putrere incipit, acrimoniâ suâ pungit vasa quibus continetur, quæ dum excludunt tenuiorem partem, illa putrescit, ac partes ferit. Sed continuæ nascuntur in venis maioribus, vel prope viscera, quia his nunquam deest materia putrida, vnde feritur cor.

Cótra Neotericorum obpugnationem de foco intermittentiú febrium.

Quare magni ingenij homines non satis benè asserere videntur, focum intermittentium febrium consistere in spatiis circa membra interna, vel in ipsis visceribus. Nam ipsa viscera plena sunt venarum, & cauitates habent vicinas venas. Quare si in iis stabularetur febrilis focus, & hic si locus esset vbi primùm igneus calor accenditur, (qui tamen calor priùs non dicitur febris, quàm ad cor, proprium nimirum febris subiectum pertingat) vix fieri posset, quin febres semper continuæ, quarum focus in venis est non procul à corde quæ absunt, generarentur. quia materia putrida hærebit locis cordi vicinis & magnis vasis: quare planè continuæ fient. Quæ verò intermittunt, & quæ periodos habent, generantur, cùm in minoribus venulis & remotioribus locis focus febrilis consedit. Atque hinc appàret, cur ex intermittentibus continuæ febres gignantur: & ex aduerso. Quando enim in continuis materia minuitur atque coquitur, & foras pellitur ex venis, sæpè intermittentes his consectariæ fiunt. Sicut ex aduerso, dum diætæ negligens est æger, ac per frigora febrilia porat, aucta materia morbifica, geminatáque obstructione adeò, vt extra venas in musculos spatiáque, illa similarium partium excuti nequeat, ex intermittentibus continuæ fiunt. Sed illi obiicient, In intermittentium curatione Medici non collineant ad eam materiam quæ in paruis venis est habitus corporis. quin multi liberantur vomitu, purgatione, sanguinis missione, vel haimorrhagia. Respondemus, curatiuam methodum id petere, vt primùm causa, vnde morbus natus fuit exscindatur. Quare cùm in pituitosis febribus prima causa sit pituitâ luxurians ventriculus, sicut in tertianis & biliosis iecur & folliculus fellis, in quartanis lien: necesse est vt iis membris, quæ materiam & fomitem suppeditant, non tamen foci sunt, succurramus. Sicut in continuis, ne sanguinis emissionem negligamus. Quare non sine iudicio applaudendum nouis sententiis. Nec, quòd illi putant, co-

I.

gimur omnium morborum ferè causas, ad illos humores qui in venis sunt referre. nam ex apostematibus, inflammationibus viscerum, & aliorum membrorum, febres continuas, atque interdum interpolaris respondentes, (dum tenuiores viscerum venulas occupant

II.

succi morbifici) cum Galeno oriri putamus. Secundò, quod aiunt absurdum esse, ineunte paroxysmo materiam è venis in habitum corporis propelli, & extimas in partes, vt manus, pedes, nasum: nam hæc primùm ferè frigescunt: Respondemus, non necesse esse vt humores ad loca remotissima pellantur: sed satis est, vt ad vicina. Quòd verò partes frigescant, id euenit palindrome calidi natiui, quod intrò viam

III.

affectat. Tertiò obiiciunt, si intermittentium focus in venulis est, cur in continuis, quarum focus magna vasa, portio succorum putrescentium in habitum corporis non effunditur, quæ sæpè rigorem efficiat? Nam inuadunt plurimæ harum cum rigore; cur deinceps id non euenit? Dicimus quòd Natura adhuc vegeta nondum alta putredine in sanguine concepta, excludere potest tenuem bilis partem: vnde initio continuarum oboritur rigor. Vt verò putredo cepit, oppresso calido natiuo, exigere materiam nequit, nisi resoluat primùm eam in vapores vel sudores. Sed in principio alacrior natura potest excludere: at postquam incrementa duxit materia, ac calidum natiuum infirmius in putredine redditur, nequit ipsos humores è venis expellere, nisi resoluantur ac separentur: itaque putrescunt ibi vbi collecti erant. Quar-

IV.

tò hoc argumento nituntur: Per rigorem & horrorem febrium intermittentium, vrinæ meïuntur albæ & tenues: ergo tunc intrò, non foras mouetur bilis materiáque febrifica. Respondemus, id arguere maximè translationem aliò eorum humorum qui vrinas inuadere solebant. Progresso verò paroxismo euadunt coloratiores vrinæ & crassiores, quia fuligines genitæ in venis ab æstu febrili, in vrinas affunduntur. At,

Ad alias eorum rationes.

aiunt, interdum tota febris intermittentis historia vrinæ appârent bonæ substantiâ, colore, & hypostasi: argumento, venis focum hunc febrilem non stabulari. Nos magnis venis hunc focum non ascribimus: & tamen rarò fit, quin vrina plerumque hîc vitium habeat in substantia, calore, & hypostasi. De hypostasi, quod vrgent, bona per has febres, id sanè non magni momenti: cùm interdum in perniciosis ac cõtinuis febribus illa alba edatur, nõ à materia morbifica, sed à portione chyli quæ subterfugit assimilationem, cùm crudior est, quàm vt in sanguinem verti possit. Addunt, In tertiana exquisita, intermittente, extremarum partium frigus percipitur: ergo bilis

1. Crif. 12. Objectib:

ibi flaua non effunditur in habitum corporis; nam ea est calida & acris. Dicimus bilem proferre ibi frigus per aliud; nam calidum natiuum intrò tunc se vertit, ac molestiam hanc refugit: vnde externa suo calore spoliata algent. Subdunt, Quartana continua rarò molesta est, quòd rarò melancholia putrescat in vasis: at quartana intermittens frequentissima est: ergo in vasis harum focus latere nequit, quia ibi rarò putrescit. Fatemur melancholicum succum non æquè circumfluere, attamen cottidie, ex membrorum debilitate ac calore febrili succrescit; ita vt crassitie tùm perenni illa generatione sufficiat tot paroxysmis mo-

Compositæ febres.

uendis. Compositarum febrium rationem vt reddamus; & cur in tertiana duplici bilis portio cottidie in habitum corporis pellatur; Hanc damus: Compositæ febres nascuntur, vel quia eiusdem naturæ succi diuersis temporibus in dissitis locis coaceruantur; qui propterea variis temporibus naturam ad exclusionem irritant; vel interdum non eiusdem ideæ succi, in eisdem locis, vel non eisdem locis, eodem vel alio tempore congeruntur; qui eodem synathrismi loco putrescunt, vel aliò effunduntur vbi putrescunt. hinc polydædalæ febrium ideæ, & diuersæ variis temporibus exclusiones succorum. Postremò curationis legem adferunt. Si, dicunt, materia febrifica est in venis, phlebotomiâ solâ curabuntur: at hæc febrem non tollit. Respondemus, & continuas febres non solùm phlebotomiâ curari, verùm & pharmaciâ & diætâ: quibus redintegrantur membra, ne nouam

materiam febri gignant, vnde iterum synathrismus succrescat: atque his humoris febrilis impetum & focum frangunt: succos collectos temperant, attenuántque, ne naturam stimulent. Quin, quod omnium est commodissimum, obstructa aperiunt, quo via detur effluentibus succis, adeò vt non ampliùs illorum coacervatio aut putrefactio fiat. Sed nos etiam nouas eorum rationes perpendamus, non sine ratione, num veterum sententiis meliùs positæ sint. Intermittentium, dicunt, sedes & origo in prima est corporis regione circum præcordia, circum ventriculum, diaphragma, iecoris caua, lienem, pancreas, omentum aut mesenterium. Sed si hoc verum esset, vix icterus febris expers vnquam foret, tunc enim folliculus fellis bile circumfluit: vt in ictero nigro melancholicus succus etiam lienem occupat: at febris his abest. Præterea si contaminata materia stabularetur in parte præcordiorum exquisiti sensus, nulla eueniret interualaris febris absque præcordiorum acerbo dolore ac oppressione; quod falsum est. At, vt aiunt, dum pars vlcerata pungitur, fit horror, ob insignem scilicet dolorem. (refero argumentum) ergo etiam in intermittentibus, cùm materia morbifica pungit præcordia, dolorem inferet, cuius ratione horror totius oboritur. at hoc non euenit in omni febre intermittente. Quotidiana, aiunt, euenit, cùm pituita in ventriculo lascivit. Imò Aristoteles negat vermes ibi gigni, quòd tantus calor ibi concipi nequeat, vt putredo ibi fiat: ergo, nec febres ibi à pituita putrescente suum habebunt focum. Præterea, si bilis putrescens in inguine, author est febris continuæ, cur eadem circum præcordia putrescens potiùs intermittentes adferet, maximè cùm tota materia eò consedit, nec aliunde importatur? Quin si hæc putredo focum suum habet circa membranas præcordiorum, perennis ibi dolor in querela esset. Sed iam abeo, quòd antea etiam has sententias concussetimus.

Nouarum rationum examen.

4. Meteor.

CAPVT XI.

De Periodorum ac Paroxysmorum natura & causis, quid sint, & quid eorum formam mutet.

PERIODI & Paroxismi maximè febribus intermittentibus ascribuntur. est autem Periodus tempus intensionis & remissionis febrilis: à quo fit reditus à simili, ad simile. Nam Galenus diuidit periodum in intensionem & remissionem. Intentionis tépus dicitur Paroxysmus: nã Paroxysmus nihil aliud est, quàm deterius Periodi tempus. Priscianus vertit paroxysmũ commotionem, & exagitationem. At Typus febris, est ordo & forma periodi, hoc est, intentionis & remissionis. Ad putridæ febris intermittentis essentiam tria requiruntur, motus, putredo, & coacervatio. Quorum nec duo suffecerint. Nam in succedentibus paroxysmis triplex materia putrescit: vna est caput rei, vt in quartana, melancholicus succus: secunda est restibilis materia putrida à præcedente paroxysmo, estque illa vasis elapsa: tertia, est sanguis effluens in hanc partem; qui cùm non diffletur, succisque misceatur contaminatis, in infirma hac parte putrescit. Hunc ad sanguinem collineans Galenus, scripsit, vndecimo Methodi, præclarè emitti sanguinem in omni febre putrida. Humor enim non excitat intermittentem febrem, nisi cùm putruerit: ille, nisi moueatur, nunquam febrem dabit: neque si moueatur, erit febris, nisi adsit putrida coacervatio. nam si pituita non putrida mouetur, fit rigor sine febre. Causas in primis videamus Periodorum ac Paroxysmorum vniuersales: mox, cur modò certis, modò incertis spatiis recrudescant. Particulæ cuique à S. Deo illud inditum est, vt quod illi noxium est longè à se repellat, hócque perpetuò facit, nisi aut fracta fuerit eius genuina vis, aut partis vicinæ potentiâ prematur. Frangitur labefactatúrque genuina eius vis, cùm materiæ copiâ vel prauitate opprimitur. Copia materiæ in parte coacervatur, vel alicunde in partem illam irruit. Coacervatur, dum flectitur partis temperies, ita, vt eius calor minimè coctionem promoueat, adductúsque ei sanguis ad nutricatum, oneri esse incipit: & etiam nascitur hæc coacervatio materiæ, à tardescente vi expultrice partis, vel à lentescente ibi materia, aut, dum infractu fatigatur pars, indéque fuligines cùm detinentur. hinc enim fit, vt illa quæ obstruunt, & illa quæ obstruuntur, tandem putrescant. Sin verò materia affluat, id fit orgasmo, vel cùm pars mittens effundit se in contentam, vel doloris vi. & hæc causa est quòd ophthalmiæ quædam singulis diebus, aliæ tertio die infestent. ita aurium ac capitis quidam dolor quin arthritis etiam suas nouit periodos. Argumento sunt venæ. quæ tunc in his partibus attolluntur: nam id etiam in internis, vt in pleuritide & peripneumonia euenire, author est Galenus. Vnde huiusmodi excrementa præter naturæ legem coacervata cùm adeò luxuriant, vt à calore natiuo ampliùs cõtineri nequeant, incalescunt ac putrescunt: nam putridis iam etiam excrementis remiscentur, nec difflantur commodè. Putredinem autem natura vt arceat, mouet, dum extimulatur pars materiæ iniquitate: hinc febres. Vt autem certis temporum curriculis noua materia congeritur, putrescit, ac mouetur, ita varij febrium paroxysmi ac periodi nascuntur. Nam dum causæ perseuerant in corpore, nimirum congestio succorum, fomésque caloris in cineribus restibilis, (vnde putredo, ac putridi succi motus) non mirum videri debet, si idem redintegretur affectus, hoc est, nouus paroxysmus. &, vt obiter id dicam, quò fuerit causa maior febris, eò est paroxysmus diuturnior: vt in tertiana si plurima materia adsit, vel si fuerit bilis æruginosa crassa. Et hinc est quòd hypostasis bona declarat, ad febris declinationem iam ventum esse: nam focus in quo latebat calor præter naturam, tunc excluditur. Generantes & suppeditantes autem partes, ex quibus causa antecedens in focum febrilem, (qui est in habitus corporis venis) emittitur, plures esse possunt, cerebrum, ventriculus, hepar, venæ, lien: harum enim ratio semper in curatione habetur. Intermittunt autem febres, cùm materia non ita pertinax, nec eâ putrescat copiâ quin tota ea quæ tantùm partem irritat, possit consumi. Remittunt tantùm, cùm materia, antequam fit exhausta, nouum putredinis exordium sumit. In continuis verò periodi non fiunt, quia tota materia præsens est, simúlque inflammatur tota, ignémque conceptum tam diu retinet, dum materia exhausta fit putrida. In intermittentibus, variis temporibus consociatur materia, vel per affluxum, vel per synathrismum sensim. Cùm per synathrismum, potiùs studendum vt arceatur ea congestio, quàm inanitionibus vt operam demus. Causa cur modò ordine affligant, modò ordine nullo: cur modò anteuertant, modò diuturnior inuasio sit; horum, inquam, causa est materiæ vis, corporis dispositio, & errata ægrorum. Cùm in parte focus est permanens intemperiei, necessum est nouum ibi gigni febri excrementum, ab eo sanguine qui nutricatus causâ allabitur, nec totus mitigatur, sed ab excrementis putridis in parte relictis, & ab ipsa propria prauitate initium putredinis sumit. Materia vnius generis, vniformes periodos facit: virtus robusta, breues adfert paroxysmos: error, deformes & inordinatos facit. Status periodorum vices facit eadem materiæ quali-

Periodus quid.

Paroxysmus quid.

Typus quid.

Galen. 2. de diff. feb. 5.

Eleganter de his Galen. 2. De diff. feb. 14. & sequent.

1. De diff. feb. 13.

2. De diff. feb. 4.

3. De Præsag. ex puls. 7.

Cur remittant.

Cur ordine vel nullo ordine recedant paroxysmi.

Fer. 109.

tas & copia, eadémqne naturæ vis. Sed tria à nobis explicati debent, vr periodorum & febrium inretmirrentiū ratio in aperto ponator. primò, cur ineuntibus paroxysmis anomalia, frigus, vel horror, aut rigor appareat. Secūdò, periodorū quæ sit ratio; cur in febribus quædā sint cottidianæ, tertianæ, quartanæ: nā & nonanas Hippocrates vidit. tertiò, num succi cùm fluunt ab vna parre in aliam, vr febrim efficiant, sint putridi: vel num solùm vbi iam consedere in parre, in putredinem abeant.

I.
Gal. 2. De caus. Sympt. 5.

Primæ sententiæ rationem hanc adferr Galenus; anomalia, frigus, horror, rigor, differunt causæ copiâ, acrimoniâ, & motionis imperu. Hæc, si vehementia fuerint, rigorem: alioqui horrorem: sin mitiora, frigus vel anomaliam adferunt.

Vnde anomalia, frigus, horror.

Vt si benigna suauísque pituira excludatur, quæ nec copiâ nec qualitate validè fatigat, nascetur anomalia, nam reluctatut infestanti humori aliquantulum calor natiuus. Sin humor vel vapor acredine ac copia bellum moueat, ac se ttaiiciat pet membra subirò, horror eueniet, vr in terrianis nothis: à calido natiuo refugiente huc ac illuc. Sin copiosi fuerint succi valdè frigidi, & confertim se effuderint pet sensibiles partes, intrò viam affectar calor, hinc frigus, vt in quartanis. Si his mordacitas accesserit, rigor oritur; & vegerus calor reluctatur. Sin fractus calor natiuus fuerit, modò cedit, iterúmque contendit, vnde concussio illa & tremor.

Rigor quid. Et quòd fiat ex naturæ conflictu: intrò se recipiente, calore.
6. Epid. 5. 31.

Est autem tigor, inæqualis partium totius corporis concussio, cum sensu perfrictionis dolorificæ per affectionem caloris natiui, à contrariæ materiæ occursu. Dum enim ex venulis in habitum corporis materia vel vapor acrior, aut quauis tarione vehementi cum incursione molesta, subitò excluditur, ferit ac peruadit quasi membranulas illas quibus omnes partes corporis iunguntur. inde dolorifica refrigeratio nascitur in cute. Torum enim corpus, spatiis alioqui inanioribus futuris, membranulis repletur, quibus, veluti arctissimis vinculis, partes consociantur. Hæ sunt illæ membtanæ, quæ in sectione anatomica maximam obscuritatem pariunt, ac ita cunctas nectunt ac inuoluunt partes, vr omnem earum distinctionem obumbrent; ab anatomicis non benè depictæ aut distinctæ. Hæ, vt & cæteræ membranosæ sensilésque partes, à fœdis succis ac vaporibus cùm confertim feriuntur, refugiente & obluctante calido natiuo; hæc symptomataiam dicta proferunt. ita cùm contraria hæc materia occurrit, in superiori ventre, vbi neruosæ sunt partes, calido natiuo rigorem etiam adfert. nam secundæ venæ non modò in exterioribus, sed etiam in partibus internis terminantur, & febrile excrementum eriam eò deponere possunt. In rigore autem duo eueniunt, expultricis motus in omnibus membris, & motus reciprocus caloris natiui. Differt autem copiâ causæ, acrimoniâ, motionis impetu, qui pender ex facultate expultrice. Est triplex rigor, periodicus, criticus & symptomaticus.

II.

Iam ad secundam sententiam à nobis propositam venio. Variæ fuere de periodis senrentiæ recentiorum & veterum authorum.

3. De dieb. decret. 8.

Astrologi, quòd statis ita vicibus recurrerent febres, ab astris fieri dicebant. Saturni enim filia melancholia, Moloch (Chaldæis) astri, id est, Saturni motum sequirur: bilis Martem: sanguis Iouem, qui Remphaam Chaldæis, Græcis βροντεύς, ζεὺς βρονταῖος appellatur: piruita Lunæ motum imiratur. Etenim cottidie motam Lunam oculis animaduertas, vt Saturnum die quarto. Hos morus sequi succos putant.

3. Contra Astr. 17.
2. Probl. 10.

Mirandulanus Comes hos refurauit: & nos non vniuersalem, sed propinquam causam quærimus. Alexander in Problematibus, quem sequirut Monranus, humorum copiæ ascribit paroxysmorum vices: nimirum quô fuerint illi copiosiores, hôc fore frequentiores paroxysmos. At in pluribus corporibus melancholia superat copiâ flauam bilem. & si hoc verum, frigora quartanæ essent mitiora cottidianæ, nam piruita est in corpore vberior. Sed vt has illaqueationes vitaret Alexander, scripsit, non solùm humorum copiam, verùm & humorum naturā, vt qui vel facilè vel ægrè putrescūt, periodos efficere. Sed ita pituita faciliùs putresceret (quia cottidie affligit ea) bile. Verùm hoc omnes negant; nam frigida & humida non æquè facilè putrescunt. imò rarò cottidianæ eueniunt.

Num proprietas specifica id agat.
Auic. De feb. apostem.
1. Aph. 12.

Auicenna, & cum eo Arabes omnes, Gentilis & Iacobus de Partibus, circuitus hos occultæ humorum proprietari tribuunt: existimantes proprietatē specificam eam esse (vt ea vis quâ magnes trahit ferrū) qua certis spaciis mouerent se humores: vt bilis, tertio die. Idq; ex Galeno, qui asserit pleuritidē ex bile: morbos lienis, ex melācholia suos paroxysmos habere & certis periodis. Respondemus, Si ea proprietas hunc affectum moneret, perpetuò eisdem cutticulis recrudescerent paroxysmi, nec à facili occasione peruerterentur: quare à matetiæ potiùs qualitare & copia, vel aliis talibus rebus pendet hæc causa, cùm non semper eodem filo fluant periodi. Nam succorum copia & qualitas diætâ augentur, minuuntur, mutantut; non autem his flectitur rerum ptoprietas. Præterea, si victus ratio periodos innertat, & non vertar humorum proprietatem, sed eorum copiam & qualirarem, proculdubiò hæc ptoprietari ascribi non poterunr. Hucaccedit, quòd plures sint febrium circuitus, quàm humores aut humorum proprietates. Quinto enim die quædam febres, inquit Alexander: sunr quæ seprimo, sunt quæ nono die redeant.

2. Problem. 10.
Hipp. 1. Ep. 3. 2.
Fen. 1. cap. 4. 71.

& Galenus, de Typis, earum meminit: & etiam Auicenna vsu eas se deprehendisse asseruit. Quate aut proprietati causa adscribenda non est, aut tot adferendæ proptietates, quot febtium periodi & paroxysmi. Si à proprietate fiunt paroxysmi, cur in morbo tegio insultus non præbet humor? Præterea, si menses muliebres proprietati tantùm, non manifestæ qualitati aut copiæ suum excursum debent, sanè ex vna illa sua proprietate, singulis mensibus, adeóque singulis mensium diebus recurrent. Sed sæpe bis térve in mense, modò initio, iterúmque in fine, ex varia qualitate & copia sanguinis effluunt: & cunctis menstrualibus effluunt, siue sint pituitosæ siue biliosæ. Auicenna quoque ipse causam febris quintanæ & nonanæ humori ascribit febris quartanæ, sed minori. Ergo vel ipso etiam iudice, humoris copia, alicuius circuitus erit causa. Deinde, specificæ corporum proprietates actum proferunt suum dum integra earumsunt cotpora, minimêque corrupra, aut temperie sua exuta. sed in periodorum vicissitudinibus humores à lege naturæ abierunt. propterea proptietates eorum operari non poterunt. Vt hoc argumentum euitaret magni ingenij vir, dicit non esse proprietatem humoris, sed putredinis. Respondemus, Ergo quacumque putredine tacti, hoc agent. Quare itaque dum magnis in vasis putrescunt, suam vim illam non proferunt? cur intermittentem non proferunt febrem propriis periodis respondentem?

Dubium.
3. 7.

Sed dicés, Auicenna scribit, accessiones febriles quinranas, septimanas, nonanas (de quibus agit Hippocrates primo Epidemiôn) ex parua melancholiæ copia oriri: Cur ergo, simili ratione, ex minori piruitę copia, terriana nō oritur? Causā adhuc non potui inuenire aliā, quàm quòd humor melancholicus sit omniū maximè terrestris, & omniū difficillimè discutiatur, quodque nec putredine, nec vstione in aliū succū permutari queat. Veluti piruita, dū non est segregata à sanguine, ex putredine in aliquā flauæ bilis speciem, & hæc in atram transmutatur. atra verò, in nullum aliud humoris genus, sed tantùm in deteriorem naturam abit. Cùm itaque bilis vel pituita

aliquando

aliquando congeruntur, tam exigua in copia, vt statuto suo die paroxysmum inferre non possint, discutiuntur vel euacuantur ita, vt nulla planè febris recurrat. Aut si non euacuantur, in aliud humoris genus mutatæ, aliam febrem diuersam, maximeque erraticam inferunt. At melancholiæ nihil horum euenit, vt quæ ad euacuationem & discussionem minimè apta sit, quæque in humorem alterius generis mutari nequit. Sed quænam causa est inæqualitatis febrilis, ita vt homo iisdem partibus calorem & frigus percipere videatur? Huius causa est, inæqualis calidi natiui motus. non quòd febris, modò augeatur, modò minuatur: sed quòd corpus contrariis qualitatibus, frigoris, inquam, & caloris affligatur: quod Galenus non præter rationem ita fieri asserit: quamuis Physico axiomati id aduersetur. Existimârit aliquis id fieri posse, cùm non eadem vi ac eodem gradu qualitates in vitio sunt. Verùm nos existimamus non modò febrem vllam, sed ne morbum quidem vllum posse eandem particulam contrariis qualitatibus, quæ eâdem vi micant, afficere. Et quamuis in epiala febre id euenire Galenus asserit, id tamen ita fieri interpretamur, vt exiguæ admodum corporis partes incalescant, iterúmque aliæ frigescant. Quæ cùm admodum exiguæ sint, tactúsque eas distinguere non possit, eadem omninò pars & frigore & calore perfundi illis videtur. Hoc ipse Galenus his verbis innuere videtur, In febribus epialis refrigeratur & incalescit corpus, cùm calidum & frigidum aspergatur corporis exiguis particulis. cùm enim corpus per minimas partes frigore & calore asperum est, nullam possis particulam deprehendere, in qua alterum non sit.

Causa anomaliæ.

De inæquali intempe. 2. De dif. feb. 3. Simpl. 15.

De inæquali intemperie cap. 11.

Vera sententia.

De Periodorum ac Paroxysmorum causis, inter cunctos Medicos verissimam sententiam attulisse videtur Galenus, qui geminas causas adfert, nimirum sanguinis, quo nutritur pars, varietatem, & partis quæ nutricatu fruitur, naturam ac temperiem. Humor ergo qui coaceruatur, vel is qui aliquando influit in partem, potens est ad hanc rem: conspicuum id inde est, quòd cùm flaua bilis in attam abit, fit, ex tertiana, quartana. Et humor variis rationibus à temperie, substantiæ modo, suáq; natura abire potest: eiúsq; copia accidi vel augeri: motus eius variari potest: quin ipsa pars, hoc est, ipse focus febrilis, hoc est, fomes caloris putridi qui testibilis est à quolibet paroxysmo, modò hoc, modò illo modo dispositus est, vt inde variæ ideæ ac tractus periodorum fiant. Nam vt olla recens nidorem retinet, ita febrilis foci venæ & vasa. Et talis affectio partibus impressa ægrè cedit cùm corpus succis circumfluit nimis: & infarctus meatuum si adsit, ac partis fracta œconomia si iacuerit. Dum ista perseuerant, etiam paroxysmi recurrent. Quo itaque succus citiùs putrescit, eo citiùs redintegratur paroxysmus. Citæ verò putredinis causa, est succi copia, & qualitas. Vt pituitæ magna copia est, & ex crassa alimenti parte, & in ipso ventriculo gignitur facilè, nec difflatur facilè. & hæc in parte maius relinquit inquinamentum. Iam itaque dico, cottidiana inuadit ex multa crassa pituita: & propterea hæc non dissoluitur, cùm nec calor vehementer eam exerceat, ac fomitem caloris magnum retinet illa pituita testibilis, vnde ex ipsa nouus facilè ignis exardescit. Sed cur ita statis periodis recrudescit? Id fit ex mensura coaceruati succi, quæ nobis indeprehẽsa est. nam vbi eadẽ dispositio est corporis, & partis vbi focus est febrilis, eadéq; copia & qualitas succorum dum allabitur, eodem modo periodi recurrent. Necesse enim est, æquale ac simile quod ab eadem alteratur facultate, æqualia ac similia facere excrementa. At tantum bilis coaceruatur tertio die vt naturam stimulet ad sui excretionem. His adde naturam partis in qua focus. Tertium quod à no-

2. De dif. feb. vlt. fol. 157. lin. vlt. Et cap. penult.

2. De dif. feb. 16.

bis propositum erat, nimirum num succi putridi extrudantur: vel num extrusi in putredinem abeant. Dicimus humores dum fluere incipiunt non esse putridos: nam dum putrescunt fiunt paroxysmi. Sed cur ergo natura excludit eos? quia copia & qualitate cùm iam putrescant, stimulant naturam. Habitat causa febrilis intermittentium in venulis habitus corporis: quæ cottidie alitur ex humoribus viscerum ac maiorum venarum. Ibi in venulis igitur coaceruata, qualitatem malam bibit ex vicino foco, (vbi restibile empyreuma) ac copiâ vique crescente, stimulatur excretrix, elidítque hæc materia in habitum corporis. Ac ita putrescens vapore ferit membranulas, & membranosas partes, vt antea diximus, hinc anomalia, vel frigus, horror, aut rigor. Iam ergo patet cur statis certísque periodi vicibus interdum recurrant, & quâ causâ varient. Si enim bilis, quæ tertianam intermittentem accendebat, eadem permanserit copiâ & qualitate, tertio die certo ordine certáque hora febris recurret, qua inuasit primùm. Aut si acrior vel auctior reddita sit, affliget citiùs: sin languidior fuerit iam eius vis, & copia minor, tardiùs incumbet. Sin in attam bilem transierit, quarto tunc die mouebitur. Sed illud notandum: Cùm ob humoris mutationem & mutatam victus rationem non certis temporibus redeant febres, falli interdum Medicos ab implexione paroxysmorum incognita sibi; quam putant inuasiones ordinis expertes. III.

CAPVT XII.

De Signis, ex quibus cognoscimus febrem putridam esse quæ infestat. & quænam illa sit. Et de Signis temporum febrium.

POSTQVAM iam transegimus de iis quæ ad febrium putridarum naturam, generationem communem, causas, differentias, periodósque attinent, nunc harum signa depingenda nobis sunt. Etenim non magni vsus fuerit, cuncta prædicta in numerato habere, nisi notæ quædam nobis compertæ fuerint, quibus in cuiúsque febris causæ dignotionem veniamus. Primùm compendiosè, mox fusiùs aliquantulum hoc agemus. Communia febrium signa desumuntur ab essentia febris, hoc est, calore, quo corpus plus vel minùs foris acri ac pungenti, vel intùs molesto affligitur. Vel ab effectibus, vt pulsu celeri, frequenti, & subinde inæquali; virium languore, & subinde imbecillitate totius corporis, eiusq; grauitate; siti, linguæ ariditate, vrina ardẽtiori. Vel à causis: vt à cunctis his quæ vel intùs assumpta, vel foris admota: aut è corpore abducta, vel in eo retẽta febrem excitare possunt. Iam singularum febrium signa facilè ex his peti possunt. Putrem verò à non putri distinguet in primis rigor, horror, aut frigus, pulsus inæqualitas, mordax acrísque calor, vrina crudior: plethora, cacochymia; hypochondriorum distentio, difficilis respiratio, nausea, vomitus. sic aluus vel vrinæ copiosa vel planè suppressa excretio. Hæc dicta sint breuiter: iam aliquantulùm prolixiùs id agamus. Signa, vt etiam in reliquis morbis captandis ac dignoscendis, petuntur ab accidentibus, actione læsa, excrementis, causa morbi, & figura febris. Ab accidentibus, vt hîc à qualitate caloris: nam in putridis febribus nihil est moderatum aut suaue, omnéque blandimentum abest, sed mordax calor tangentem ferit manum, non aliter ac fumus oculos & nares: maximè dum ad vigorem surgit paroxysmus. At acris erodensque calor, inquit Galenus, est soboles putredinis.

Vide Galen. 1. de dif. feb. 6. 124. vsque ad 128. Fer. 99. lin. 4.

Ab effectis.

A causis.

A symptomatis in qualitate mutata.

1. Diff. feb. 7. Aly codices 3. capit. dinis. Calor itaque maior flammar in putridis febribus, quàm in hecticis: cum minori tamen aridirate, attamen mordax est cùm manu sentitur: at hærente Qualis sit illa putrida febris, quà caloris qualitate. manu, acrimonia aliquantisper vinci videtur: hæc talis febris biliosa erit. Sin ex aduerso, primus occursus non præseferat acrimoniam, & mordacitas sensim increscat ad tangentē manū, pituitosa hæc febris erit, vel melancholica. Quòd si illa mordacitas quæ succrescit, non æqualiter manus partes feriat, sed si ve- 2. De diff. feb. 11. luti punctio multarum acuum adsit: aut, vt scribit Galenus, veluti per cribrum inæqualiter prosiliat, ac primo occursu sit vaporosus potiùs quàm mordax; sed si sensim accedat mordacitas, erit pituitosa. Inæqualitatem hanc habent solæ pituitosæ, quòd crassi succi lentè tenuentur, nec æqualiter; sed quod computruit, extenuatur solùm, & foras fertur. Et à dolore capitis putridam esse agnoscimus. Sed dices, Ephemeræ febres etiam fiunt ex dolore capitis. Dicimus illum præcedere ephemeras: at in putridis sequitur. Et lin- 6. Epid 5. guæ nigredo putridam loquitur. Referes, Galenus ait nigredinem nasci ex ventriculo, vbi is imbuitur talibus succis: ergo hæc nota non arguit putredinem. Respondemus, Si linguæ nigredo prouenit ex adustione, erit proprium signum putridæ febris: si non inde fuerit nata, ita imbui lingua poterit Lib. de coloribus, & 38. Prob. Lib. de igne. ex succo atro qui ventriculum peruasit. Nam, authore Aristotele & Theophrasto, corpora ex variis causis nigrescunt, vt adustione Æthiopes: putredine senes: siccitate sanguis: vel quia fuligine obsidentur, vt culinæ à fumo. Quare si siccitas adest linguæ vnà cum nigredine, erit ab ardore illa nigredo. Ab actionibus læsis etiam signa ducuntur: ab animali actione, A pulsu. vt à delirio feroci biliosa febris notatur. A pulsuum motu: nam cùm ad vigorem venitur, magni, celeres, crebri, inæquales, ac systoles celerrima contractio, putridam arguit. Sed hæc omnia moderata eueniunt 1. Diff. feb. 17. per pituitosas febres. At in melancholicis febribus pulsus sunt rari, ac magnitudine mediocres. Ineunte febre putridâ, calor non est magnus, nondum enim computruit materia: & tunc pulsus retractatio & quasi coarctatio adest, submersio, & profunditas: 3. De præsag. ex puls 7. quia materia morbifica suffocat ferè calidum natiuum. quamuis in florida caloris vi fortes quasdam pulsationes interdum edat: illicò tamen premitur ac Ab excrementis. paruus euadit. Ab excrementis: hæc si nullam putredinis aut cruditatis in initio notam habent, indicio erit illam febrem expertem esse putredinis. biliosa si Ab efficientibus. effundantur excrementa: erit febris biliosa: idem de aliis dictum puta. A causis efficientibus, vt ab assumptis, admoris, eductis, retentis. Si sine causa à foris incurrente ortum traxit, plerumque putrida est: si biliosa victus ratio præcessit, biliosa erit. A typo: Si febris est intermittens, certè putrida est. & si exacerbatur tertio, quarto, quinto die, suspicio hecticæ aberit. Si cottidie exacerbatur, erit vel putrida, vel hectica: si à cibo, hectica erit: si non, putrida. Quòd si cottidie putrida ingrauescat, est pituitosa. Si intermittit, est ex putrescentibus succis extra vasa magna. Si se remittat manifestè, tum vide num incipiant iterum exardescere cum rigore; si ita, erit ex intermittentibus, etiamsi nullum detur ortum à febre. Ab Auicenna aliud quoddam enumeratur signum quod præcedit febres putridas, quod ambigit inter morbum & sanitatem (etiamsi à Raze febris dicatur) lassitudo vlcerosa, enata ex succis tenuioribus sub cutem excurrentibus. & tarditas motus pandiculatio, à copia vaporum musculos ferientium. pulsatio arteriarum in aliqua parte, ex humorum ebullitione. perturbatio in somno, ex humorum plenitudine. vigiliæ ex anarhymiasi acriori, membranas cerebri vellicante. spirabilium partium arctatio, ex fumis crassioribus. tensio venarum & hypochondrij ex repletione. dolor pulsans capitis. Febrem itaque putrem à non putri distinguit frigus, horror, pulsus Anacephalæosis. inæqualitas, acris calor, vrina cruda, cacochymia, plethora, hypochondriorum tensio, anxia respiratio, nausea, vomitus, alui vel vrinæ copiosa vel suppressa excretio, causæ externæ in impurum corpus incurrentes, vt Sileno euenit. & rigor, qui sine febre 1. Epid. antiquis non eueniebat. Per febres putridas oboritur rigor à materia calida, vel frigida. Si calida, erit Gal. De opt. secta. illa vaporosa, vel humor. Vapores enim interdum non aliter ac acerrimi succi extimulant excretricem Hipp. De morbis. vim, ac intrò vocant calorem natiuum: quare rectè Hippocrates scripsit rigorem à flatibus nasci. Vel hu- Lib. De flatibus. mores, vt bilis vel eius ichor acrior, aut salsedine qui 4. Aph. 46. tincti sunt succi per corpus sese traiicientes, membranas feriunt instar effusæ aquæ calentis: vnde vis expultrix insurgens contra horum iniuriam, rigorem efficit. Febris sua habet tempora, (loquor non de paroxysmi particularis temporibus, nam hic etiam sua tempora habet: sed, de totius morbi historia) ni- Signa temporum. mirum principium, augmentum, vigorem, & declina- 1. Cris. 3. tionem. Notamus hæc ex morbi specie, more, motu, corporis charactere, ac robore, anni tempore, ætate, vitæ instituto, pulsu, rigore, periodis, & paroxysmis, signis pepasmi. Si eadem hora reuertatur paroxysmus, febris illa ad vigorem venit: si anticipat, erit in augmento: si postponit, in declinatione versabitur. Sed in hoc recursu ac tardatione notare debemus, quis paroxysmus fuerit vehementior, posterior, vel prior: vel num eodem se modo trahant. Si eodem afflixerint modo, denunciabunt ad febris vniuersalem vigorem ventum esse. Si posterior sit vehementior priore, indicabunt augmentum totius morbi historiæ adesse. Sin remissior illa postpositio fuerit, id arguet declinationem adesse. Ergo si ille paroxysmus qui postpositioni consectarius fuerit, leniùs afflixerit ac breuiùs, non prolixiùs excurret illa febris: sed suam breui finiet historiam. Sin ex aduerso euenerit, longa euadet, quia fit à materiæ copia Prætereа Obseruabile. hoc à nobis obseruatum est vsu, vt ex peculiaris paroxysmi effusis excrementis, totius curriculi febrilis tempus colligamus. Verbi gratia, si in tertianæ intermittentis paroxysmi initio bilem vomit æger, in principio totius sui curriculi versatur morbus: id si euenerit in augmento peculiaris paroxysmi, totius febris augmentum voluitur. Prætereа, tempora febrium dignoscemus ab excrementis: num scilicet illa ideam pepasmi referant, aut num cruditatis plena adhuc illa sint. Si coctionis quædam notæ eluceant, illæ erunt debilis coctionis aut manifestæ, vel perfectæ. Vt si cruditatis adhuc signa eluceant, vel lotium renue, albicans spiceo colore, ac fraudatum hypostasi, febris in initio suo versabitur. Quòd si id lotium quod subruffum apparebat, euadat ruffum, restibili adhuc tenuitate; quia hoc tenuem aliquam coctionem denotat; significabit febrem per suum augmentum ferri, ac primam augmenti partem eam decurrere. Cùm incipit coqui, enæorema producitur, & vrina ruffa euadit, tunc augmentum plenè sui curriculi inuasit. Perfectæ verò coctionis signa sunt, color vrinæ inter subruffum & subflauum, substantia eius mediocris; hypostasis eius alba, læuis, & æqualis. Et tunc, in declinatione, est maximè purgandum: quia cùm materia in substantiam partis verti nequeat, corrumpitur, & deterrima fit febris. Cùm causa morbifica pepasmi est expers, ita vt vinci nequeat à natura, omnia redduntur nigra, impura, opaca. Præter vrinam, alia quoque excrementa inspicienda, vt variis focis fouetur febris: vt expectorata, sudores, mucci emanans copia. Metam impositurі huic capiti, breuiter notas addimus peculiares cuique febri intermittenti. Biliosæ febres à rigore

Signa particularia febrium intermittentium.

rigore incipiunt magno, exiguo perseuerant tempore, mox calescit, ac vigor in procinctu iam iam erit. Tertianæ vigor est breuissimus. Quartana ab horrore incipit, paroxysmi tempus mediocre excurrit. Cottidiana à frigore inchoatur: ac eius paroxysmus est longissimus. Vt hoc addamus, rigor non est initium febris: quia dum rigor affligit, non adest necessariò febris. Galenus scribit, in epiala febre ægros simul frigus & calorem sentire. frigus, inquit, ratione materiæ nondum putrefactæ: hæc frigiditas eritne febris? Frigus & rigor sunt notæ principij periodi, & signum mox adfuturæ febris. Anomalia nascitur, cùm materia incipit putrescere. Ineunte paroxysmo opprimi videtur pulsus, liuent ac frigent extremæ partes, lassatæ sunt partes motui dicatæ, anxietas adest, in somnum procliuitas, os madet sputo, tussis molesta est. In augmento adest magnus pulsus, ac calor toto spargitur corpore. In vigore calor eodem statu hæret, & symptomatum plena sunt omnia. In declinatione cuncta mitescunt, ac sudor manat.

De Inæquali intem. 6.

CAPVT XIII.

De Prognosi vniuersim spectante ad febres putridas.

IAM ad Prognoses venio quæ quamplurimis febribus patridis communes sunt. Fuerint autem hæ quidem istiusmodi, vt vel metu terreant, vel spe miseros consolentur. Mors non incidit in declinatione vniuersali, ratione materiæ; sed vel ratione essentiæ febris, vel symptomatis. Ita in decrescente semper synocho, vbi illa declinat, moriuntur. In declinatione autem particulari, sæpè calor desinit febrilis, & euacuatur æger, attamen moritur. Pulsus prænuncius erit: hunc tange: in eo qui euadet, validus erit: at paruus, inæqualis si fuerit pulsus, motíque ægri in lipothymiam si trahantur, funestum. Inter febres intermittentes maximè veretur Hippocrates de quintanis: nam, inquit, ad tabem ducunt. Inter continuas febres potissimùm Hippocrati suspecta est ea, quæ tertio die fortiùs exardescit. Quæ febris noctu affligit, est longior & periculosior: spiritus enim tunc maximo impetu intrò feruntur, cùm vi tenebrarum, tum febris: hinc enim validior exardescit æstus. Quattanæ etiam ab aliis liberant morbis. Signa prognostica in genere, non aliunde meliùs quàm ab ipso Hippocrate peti poterunt. Alia itaque sunt quæ diuturnitatem febris præsagiunt; alia quæ salutem, alia quæ perniciem. Diuturnitatem hæc, Febricitanti sudor superueniens cum febris assiduitate, malum: producitur enim morbus, nimiámque significat humoris morbifici copiam. Illud autem malum: quia iudicatorium non iudicans, ad mortem vel ad deterius appâret. Producitur: quia cùm pars humoris tenuior euanuerit, restibilis erit crassior materia: vnde ad naturæ infirmitatem accedit pepasmi difficultas: inde longæ euadunt. Et farinæ ideam referens hypostasis vrinalis, diuturnitatem morbi denunciat. summam enim pepasmi difficultatem significat, vnde vel mors, aut longa inualetudo arguitur, vt in Sileno, & in eo qui in horto Dealcis decumbebat. Signum quod ad diuturnitatem & breuitatem morbi pertinet ita refert quoque Hippocrates, Si febricitanti nec omnino leuiter, statu suo permaneat corpus, nihílque concedat, aut etiam plus æquo gracilescat, malum. hoc enim diuturnitatem morbi: hoc, corpus plus æquo tabescere significat. Notandum ab Hippocrate ita scribi, Si non omnino leuiter febricitârit. Etenin si leuiter febricitet, nihil mali significat: sin verò non leuiter, sed si vehementer febricitet, & corpus eadem mole atque charactere maneat, indicat materiæ morbificæ copiam, quæ non potest tam citò à viuida potentia caloris subigi: quare longam febrem denotat. At si plus, quàm febris vehementia suadet, tabescat, significat maximè affici naturam, hoc est, calorem natiuum, modò non præcesserit copiosa aliqua vacuatio: vt alui, vrinæ, sudoris, vomitus. Propterea dicit, Plus æquo si tabescat: hoc est, affectione caloris natiui, ita vt appareat illa facies Hippocratica & cadauerosa, fœdata narium acumine, &c. Alibi Hippocrates ita, Qui sudores oboriuntur per febrem acutam frigidi, mortem: at cum minore febre, morbi diuturnitatem denotant. Nam qui frigidi manant in acuta febre, tantam copiam significant humoris morbifici, vt nec febrili maximo calore incalescere, nec potentiâ natiui caloris possint: inde & necrosin partium solidarum, vnde dimanant, denotant. Et Hippocrates alia quædam signa enumerat, quæ significant salutarem fore febrem, vbi ait, Sudores per febres oborti, boni iudicij sunt qui manant tertio die, quinto, septimo, nono, vndecimo, decimoquarto, decimoseptimo, vicesimo primo, vicesimo septimo, & tricesimo quarto. sunt enim huiusmodi sudores secundi iudicij. Qui aliis diebus manant, sunt sinistri iudicij. nam sunt symptomatici, ac motu morbi exprimuntur. morbi longitudinem denotant hi, ob nimiam crudorum humorum abundantiam. Et, inquit, recidiuas adferunt: ob superstitem scilicet cacochymiam. Cùm itaque hi morbi, qui paribus diebus mouentur, paribus iudicentur: illi autem qui imparibus, imparibus: & longi morbi moueantur paribus, acuti imparibus: cúmq; in paroxysmos incidat crisi: Ergo illi sudores qui dictis diebus eueniunt, erunt boni: alij, mali. Febrem, bonis ægri rebus, aliquando morbis superuenire est author Hippocrates, vbi ita scribit, Dolores circa hypochondria obortos, inflammationis expertes, soluit superueniens febris. Cùm nimirum nullus morsus sensus adest, erysipelatis soboles, nec inflammatio. tunc enim dolor non agnoscit aliam causam quàm intemperiem frigidam, flatum, vel crudam materiam. Hanc igitur frigidam intemperiem temperat superueniens febris, crudam materiam coquit, ac flatum discutit, (cùm nimirum ille dolor in parte non nobili constitit) nam per aluum aut vrinam ex hypochondriis materiam eiicit. Et libro quarto Aphorismorum inquit, Quos ab vrinæ substillo ileos fatigat, intra septem dierum spatium moriuntur, nisi superueniente febre, copiosè vrinæ effluxerint. Cùm, scilicet, illud vrinę substillum ab intemperie frigida vesicæ ortum fuit, cum copia crassorum humorum, qui in collo vesicæ, exitum præcidunt vrinæ. Vnde vesica vrinæ copiâ turgescens, ob communionem maximam quam inter se intestina & vesica habent, illa afficit, ac ileum accersit, sursum raptis fæcibus. Verùm vi febrilis caloris mitigatus humor in vesica, protruditur, ac euadit interdum æger. Sed si à phlegmone fuerit, potiùs nocebit febris. Alibi dicit Hippocrates, Quibus per febres ad dentes glutinosus humor obnascitur, iis acerbiores febres redduntur: id enim significat nimiam crudi humoris in aluo abũdantiam, quam calor febrilis in glutinosam excoquit substantiam, cùm flammam humor concepit. Si fuerit ater color, moritur æger, exhaustis succis. Et antea dixerat, Quibus in febribus lachrymæ inuitis profluunt, terrificum est. modò nulla excusatio affecti oculi, vt ophtalmiæ, vel perturbationis criticæ, (vt in coctamateria, & in suspicione hæmorrhagiæ) adferri possit. Nam hæc talis illachrymatio alioqui significat resolutionem caruncularum quæ sunt in canthis oculorum. quarũ resolutio & cerebrum

resolutum

Marginal notes (left column): *4. Aph. 56.* Diuturnitatis signa. — *7. Aph. 31.*

Marginal notes (right column): *4. Aph. 37.* — Salutis signa. *4. Aph. 36.* — *6. Aph. 40.* — *Aph. 44.* — Calamitosæ febres. *4. Aph. 53.* — *4. Aph. 52.*

resolutum esse significat. Quæ ad febres calamitosas
1.Aph.26. spectant, Hippocrates etiam refert in Aphorismis, vbi ait, Febrem conuulsioni superuenire melius est, quàm
Dubium. conuulsionem febri. Sed dicet quis, Hippocrates in Coacis inquit, Conuulsio febri finem imponit. Respondemus, Si superuenerit eodem die: tunc enim humoris diffusione sæpè musculi velluntur. Nam oritur talis conuulsio, quāuis febri superueniat, à repletione: cùm materia à venoso genere ad habitum corporis excutitur. quin tunc sanguinem exhaurire erit consultissimum. Præterea Hippocrates asseruit, Senibus
1.Aph.14. febres non esse vehementes, quia frigidum est eorum corpus. Etenim cùm febris nihil aliud sit, quàm caloris natiui in igneum conuersio, cúmque senes patum caloris habeant, hoc æstuare nequeūt, nisi ex immanitate quadam causæ. Quare cùm seni febris accidit, qualis iuueni solet, perniciosa est: nam indicat causæ immensitatem. Et quarto libro Aphorismorum inquit,
Aph.65. In febre si cui incendio alnus conflagret cum cardiogmo, malum. A fluctuante nimirum bile, in tunicis ventriculi resoluti. tunc omni genere ciborum damnis augetur: & cùm magnam communionem stomachus cum corde habeat, & ob doloris acerbitatem, in syncopen ægri incidunt. & tunc cor palpitationis motu agitatur: id valdè funestum: nam vitæ principiū
4.Aph 30. inflammatum denotat. Præterea, Quibuscumque paroxysmi fiunt, quacumque hora febris dimiserit, eadē si sequentibus diebus affligat, difficilis iudicij erit: nimirum difficultate pepasmi & excretionis, ob crassorum succorum coaceruationem. Et postea in-
4 Aph.35. quit, Si cui febre detento, subitò collum vertatur, & vix deglutire potest, sine vllo tumore, lethale. nimirum vertebrâ secundâ, quæ dens dicitur, luxatâ in anteriorem partem, adeò vt fossa in collo appareat. Nam validissimo ligamento occipiti & primæ vertebræ iungitur. Fit autem ob inflammationem musculorum gulæ, qui cùm iungantur meningi spinam cingenti, retrahunt spinam, eámque luxant. Et sexage-
Lib.4. simo secundo Aphorismo scribit, Qui in febres incidunt morbi regij ante septimum diem, sunt calamitosi. Nulla ergo febris ante septimum diem salutariter iudicari potest per cutem. Diem ante septimum icterus ergo apparens calamitosus: nisi haimorrhagiâ liberali, vel vrinæ aut alui eruptione copiosâ, quod Heraclidi euenit, periculo defunguntur. Accido hoc caput: plurima enim talia sunt apud Hippocratem; atque illorum plurima consociauit Lommius fol. 9. Obseruationum. Hoc denique obseruabile, In declinatione particulari interdum homines abripi. & tamen falsa idea remittit se febris: verùm pulsus imbellis ac inæqualis euadit, finéque ordine fertur.

CAPVT XIV.

De Curatione Febrium putridarum vniuersali: hoc est, omnibus febribus putridis communi.

PRÆCLARVM est vniuersim quid complecti posse: id enim menti ac memoriæ gratissimum. Et Galenus ita docet agendum esse: nam hac ratione deprehensâ, facilè deprehendemus qua arte par-
11.Method. 7. ticulatim febres curari debeant. Quia verò febres putridæ interdum sunt meræ febres; aliquando autem his symptomata grauissima consocientur: icirco maximè agemus de curatione febrium, neglectis symptomatibus. dein, quo modo symptomatis occurrendum sit, breuissimè scribemus. Itaque putridæ febris vniuersim natura ex duabus rebus cohæret, nimirum ex forma, quæ est calor præter naturam in corde accensus: & materia, quæ est humor putridus. Cùm autem prima indicatio curatiua sumatur à natura ipsius morbi, quam frangimus con-

trarij remedij obpugnatione: sed cùm in consociatis indicationibus, vt cùm causa adhuc morbo se iungat, ratio suadeat authorem mali primùm debellandum esse; à causæ remotione exordienda curatio erit. In putridis autem febribus perpetuò causa his iungitur, nimirum putredo; huic ergo primò occurrendum. Qua autem militia putredo exscindi debeat, hoc ipsa putredinis loquetur natura. Patens putredinis, obstructio si adsit, illâ liberandæ partes: dein putrida materia erit excludenda: & quæ nondū in putredinem abiit, erit alteratione castigandà, ac in pristinā temperiem flectenda. Hinc duæ meræ curationis surgunt, euacuandi, & alterandi. Euacuatio fit clysmis, sudore, frictionibus, vomitu, aluina exclusione, vrinarum prouocatione, sanguinis exhaustione, inediâ. vnâ, vel singulatim his adhibitis, vt consuetudo, naturæ, materiæque morbificæ inclinatio suaserit. Alteratio fit ventilando & refrigerando, facultatémque altricem firmando. Vt qui semiputridas carnes à putredine vindicare nititur, primò putridas abscindit, cæteras liberiori auræ exponit, aceto adspergit. Ita & nos hîc, sirupis decoctisque aperientibus & acetosis, balneisque ventilamus. Quin res, quas non naturales nominant, huc flectimus, vt aërem in primis. Nam & febris & materia putrida aërem frigidum postulant. Omnes vno ore clamant aërem purum, frigidum atque madidum ex vsu esse. Sed in dogmatica disciplina, dogmaticè, hoc est, ex certis rationibus deducta medendi ratio solùm locum habere debet: id fit ex natura affectus pellendi, ex certis notis ac indicationibus sumptis. Aër autem duplici ratione se iudicio humano offert per febres, vel vt peculiari vi vires fouet, & harum ratione in iudicium trahitur: vel vt peculiari vi frangit affectus præter naturam. Prima ratione indicatur à viribus vt eas conseruet. Vires habitant in spiritibus, humoribus, & partibus solidis. Spiritus seruantur spiratione: ergo aër, vt hoc agat, purus esse debet. Quare si quis tutelarem se præbere voluerit spiritibus, purum illum eligat & temperatum. Secundò, vt diximus, aër in iudicium trahitur à rebus quæ præter naturam sunt, vt à materia morbifica. Hæc materia ita affecta est vt vel in putredinem iam abierit, vel vt facilè in putredinem degenerare possit. Si in putredinem iam tracta est, illi opus est aëre frigido & sicco, vt in pestilentibus: nam dum putredo in vitio est, circumfluit materia madore. Propterea in magna illa peste, quæ tempore belli Peloponesiaci Græciam internecina calamitate vastabat, Hippocrates, imitatus factum Actonis Agrigentini, (qui primus Empiricæ sectæ auctor fuit) corolla herbasque odoratas ignibus iniecit maximis, & nemora incēdit. Inde inquinamenta illa madida quæ aëra contaminârant absumpta fuere: vtilitateque publica statuam emeruit. Quòd si materia illa nondum putredinē à naturæ linea abducta sit, varius aër indicabitur commodus: vt si bilis fatigārit, aër frigidus & humidus ex vsu erit. ita de cæteris à contraria vi statuendum. Collineamus etiam in putredine ad obstructionem, tanquam ad huius parentem: & propterea fugimus vsum obstruentium. Non fit igitur, per febres putridas, aër summè frigidus, sed temperatus. Iubet Galenus vt ardentibus febribus implicita corpora etiam tegerentur, ne ita obuia forent frigido aëri. Quare ratione quidem febris erit ex vsu frigidus aër: at ratione densitatis, conueniet is, qui laxat poros. Attamen in ardenti febre, magis in se curam rapit calor febrilis: nec tamen is adeò vrget, vt non aliquantulum tegere ægros liceat, ne aër densēt horum corpus. Si hoc iure locum habet de ardente, quid ergo censendum de cæteris? Quare vt febris fuerit, arctiùs vel leniùs regantur. Recenter aër pānolineo, ab aceto & aqua rosata madidos

Margin notes (right column): 1.Method.5. 10.Method. 8. — Galen. Method. — 11.Meth.5. — 10.Method.

madido: hoc obducantur parietes. fronde salicum, vel pampinis aut gramine, vel aceto & aqua irroretur cubile: & propter lectum fragrantes ponantur

Cibus.

fructus, & aqua. Cibus præscribatur talis, qui vnà naturæ studet, & cum morbo eiúsque causa pugnat. Præcipuè tamen cibus datur, vt naturæ consulamus.

Antiqui.
Ad Thrasybulum 4.

Variæ sunt veterum Medicorum de victu febricitantium sententiæ. Quidam valida inedia vtebantur in febribus, adeò vt ne aquam quidem concederent: alij ptisanam concessere. alij iterum laborabant, ne hordeum ægri potarent. Petronas autem suillam etiam carnem concessit, & vinum nigrum: ad vomitum cogebat, &, quâ libuisset copiâ, frigidæ potum permisit ægris. Apollonius verò & Dexippus, Hippocratis auditores, tantum abest vt vinum darent, vt ne aquam quidem concesserint. Nam fabricârant cyathos exiguós duodecim, qui singuli caperent* heminæ partem sextam. horum cyathorum duos vel tres dabant ægris, alternis diebus. Erasistratus existimabat per febres ciborum coctionem lædi, non quòd calidum natiuum læderetur, sed quòd vis labefactata ventriculi non æquè amplecteretur & attereret cibos; hoc refutauit Galenus. Omnes iam Medici vno ore aiunt his cibum præscribendum esse optimi succi, minimè excrementitium, qui sit facilis coctionis & distributionis, quíque non facilè corrumpatur, refrigerans, abstergens, ab infarctu liberans.

* Nam hemina continet vncias decem. Harum sexta pars, facit drachmas 14.
1. *Nat. fac.* 8.
104. *Græco* 35.

Nos dogmaticè hoc perpendere volumus, ac perlustrare quæ sint suadæ indicationum, admittentium, & prohibentium. Cibus duplici modo consideratur, ratione alimenti, & remedij. Ratione nutricatus, indicatur cibus à viribus. Nam si morbus non refragatur, exhibemus cibum illum quem vires postulant. quæ, quo robustiores fuerint, hoc pleniore nutricatus copiâ denunciant opus esse.

1. *Aph.* 14.

Et in morbis acutis, (qui summa cum symptomatum vi breuiter suam absoluunt historiam) quo vires fuerint validiores, hoc tenuiorem cibum indicant: ne natura vertatur à suo instituto, hoc est, à pepasmo ad pepsin. Alioqui vires sui custodiam semper indicant.

11. *Method.*
Vires quid sint.

At vires consistunt in spiritibus, humoribus, & partibus solidis. Solidæ seruantur cibo solido. Solidæ autem hæ partes; cùm homo incipit ægrotare, vel sunt temperatæ, vel intemperatæ. Si temperatæ fuerint, facilè vires tuebimur, modò earum temperies seruetur. Sin solidæ partes intemperatæ fuerint, id his eueniet absente morbo, vel eo præsente. Si morbus affligit, remediis illæ tentari non debent, nec eo tempore in temperiem flecti: nam solidarum temperiem per morbos mutare non licet: sed per sanitatem id agendum: tunc enim cibo contrario intemperiem talem castigamus. Ratione morbi & virium consideratur cibus in substantia, qualitate, quantitate, tempore, & exhibendi modo. Substantiæ ratione vtilis esse videtur caro.

Lib. 3.

Sed scribit Auenzoar, omnes species carnium citissimè febricitantibus ad putredinem verti. Sed carnes tamen hoc tempore ita parantur, vt minimè noxiæ sint. quale illud instaurans dictum: Accipe pulpæ carnis caponis vncias duas: seminum melonum mundatorum, amygdalorum dulcium, singulorum sescunciam: sacchari optimi quinque vncias: fiat confectio per bolos: comedat hos inclinante febre. Carne vtatur pulli, vel hœdina, ex crure vituli, perdicum. Nam hæ carnes quamuis non consistentiâ, attamen qualitate sunt humidæ. qualesHippocrates febricitantibus conuenire scripsit.

1. *Aph.* 16.

Elixis vtatur: non ita assis: nisi longiores febres fuerint, & periculum immineat fluxus aluini: nam elixis aluus magis humescit. Alioqui coquatur caro cum prunis, passulis, lactuca. Sed peculiaris cuiusque natura semper obseruetur: non enim semper contusæ, quod quidam faciunt; carnes dandæ: sed quidam ægri omne contusum euomunt. Si verò natura non reclamat, & si ægrè deglutire potest æger, exhibe colatitiam contusam carnem.

Colatitia.
Distillata.

Sin eam æger respuat, & difficilè deglutiat, viréσque prostratæ langueant, fiat destillatum, hoc modo: Accipe pulpam integri caponis, reiectis neruosis partibus: foliorum acetosæ, endiuiæ, boraginis, cuiusque pugillum: distillatio fiat ex duplici vase. Asserit Auicenna, hoc magis nutrire quàm vinum. Propterea hoc propono; quòd vbi fractas vires vident Medici, ilico de vino exhibendo cogitant: at hi delitium inuehunt. Sit capo carnosus, non pinguis, cute remotâ: pulpa incidatur in aliquot partes quæ filo iungantur; & inter pulpæ spatium, boraginem, endiuiam; & acetosam iunge: hæc fiolæ vitteæ immitte ita, vt pulpa fundum vasis non attingat: bulliant in diplomate, obturato vase, quattuor vel quinque horas. Sed vnà vasi immitte crus caponis filo alligatum, quod vnà cum pede coctum cùm fuerit, reliquam etiam carnem mitigatam esse iudicabit. liquore illo vtatur.

Restaurans.

Si iusculum validius velis, quod consummatum appellant, & restaurans ab aulicis dicitur, quo hodie principes vtuntur mulieres, Coctum caponem contunde vnà cum ossibus in mortario, & iterum coque, & summâ vi exprimatur: vtatur hociusculo cum pane: efficaciter nutrit.

39. lib. 3.
Oua.

Scribit Plinius, oua omnium maximè conuenire in morbis, eo quòd nullum sit alimenti genus quod æquè alat, nec oneret, similitérque vim cibi ac potus habeat. Sine dubio de sorbili loquutus fuit Plinius: sed hoc aluo sæpe negocium facit, noui qui ex duobus vitellis iuri mixtis in fluxum alui trahebantur. Rogandi ergo ægri, num oua ament. Optima sunt, authore Galeno, tremula: non enim ita robur alui laxant. Sed sit æger etiam his par.

Ptisana.

At ptisana laudatissimum fuit omnibus æuis edulium. Fit ptisana ex hordeo: eáque integra, vel colata, hoc est, succus ptisanæ. Cassius Dionysius dicit hanc valdè nutrire. & Galenus scribit eam refrigerare & humectare: apperit, nullámque impedit euacuationem, nec alui, vrinæ, nec sudoris. Prolixior essem si, quas ei attribuit laudes Hippocrates, De victu in acutis morbis instituendó, recenseam.

Geopanic. 3. *lib.* 9. & 1. *libr.*
8 *Method.* 2.

Exoleuit hoc æuo modus quo antiquitùs parari solet, adeò, vt vix norint iam quid veterum ptisana fuerit.

Ptisana veterū quid.

Antiqui hoc modo eam parabant. Hordeum maceratū decorticabant, & in Sole siccabant, atque ita reponebant: Inspergebatur ei quod tenue est ex eo ducussum, hoc enim ipsam conseruabat. decuplam partem aquæ sumebant. Nos hoc ita imitabimur: Accipe hordeum optimum, & rectè excorticatum, quod infundes horam vnam aut alteram in aquam tepidam: granáque lineamento aspero fricentur, quò immudities cuncta cedat: Deinde coque in magna aquæ copia: Cape vnam partem hordei, & aquæ viginti, quò exactè coquatur, repetitâ nullâ aquæ affusione Hoc non fiat ex iure pulli, etiam si æger fuerit obnoxius flatibus aut imbecilli ventriculo. Nam si ex iure coquatur, euadet salsum hordeum. Planè coctum fuerit, dum granum grano hæret, adeò vt vix id cognoscas, hoc est, dum in massam conglebatur. id appellatur ptisana. Si exprimere velis, id fiat sine contusione, & leuiter exprimatur: hoc dicetur succus ptisanæ: alioqui integra foret hoc ptisana. Succus ptisanæ miscetur cum iure quod redolet vim petroselini, vel acetosæ; vt febris, in qua præscribitur, fuerit. Accipe vnam partem iuris, & duas succi hordei, vel vt res suadet, ex aduerso; coque quadrantem horæ.

Panis.

Panis sit furfurum expers, nisi quid prohibeat: quia sæpè à longa febre habent ægri aluum siccam; nec æquū est semper remediis vti. Tunc cōferet panis furfuraceus, si in primã mensam venerit. Sin aluus fluxa fuerit, purus panis vtilis erit. Sit semper ritè fermentatus. Panificij

quoddam

quoddam genus est quod Nebulas appellant à candore & tenuitate. Id fiat ex pane trito, (non ex farina) cum saccharo, & vitellis ouorum. si febris mitior fuerit, adde quid cinnamomi.

Olera, & fructus.

Lactuca ad ardentem febrem commendatur, & endiuia, cichoreum, spinachia, cucurbita. Fructus nisi coctos non dabis: nam superflua humiditate putredinem adferunt. Cocta dentur poma. Pira astringentia noxia sunt febribus ex putredine natis. Si crudis pomis vti velint, exugant tantùm succum. Quartanariis conueniunt poma & pira dulcia, matura. In febribus lubenter concedimus pistacia, semen melonum, amygdala dulcia. Si febris fuerit valida, semina melonum tantùm sumenda: alioqui iunge amygdala dulcia. Si lentescat febris, pistacia vtiliter præscribentur: si illa pituitosa fuerit, adde cinnamomum. Accipe seminum melonum mundatorum vncias tres: pistaciorum, amygdalorum dulcium, cuiusque sescunciam: sacchari albi vncias quinque: cum aqua rosatum fiat panis mazicus, vel boli. adde scriptulum cinnamomi ad libram massæ præscriptæ. Si fuerit frigida materia febris, parentur condimenta ex melle, petroselino, fœniculo, cinnamomo. Si calida materia fuerit febrifica: illa instruantur aceto, saccharo, emulsionibus seminum frigidorum, succo citri, acetosæ. sit cibus simplex & sincerus.

Copia cib'.

Vt autem vires remedia, quæ perpetuò his bellum indixere spernunt, cibos verò exigunt: ita, ex aduerso, morbus semper remedia postulat, cibos autem negat. Propterea ex viribus & morbo fit quædam moderatio ciborum, quæ abit à nutricatu sanorum. Quare in examen vocare debemus res præter naturam, & vires. Res præter naturam, vt morbum & causas eius.

Exactè acutus qualis victus conueniat.

Morbum, vt si acutus sit exactè, hoc est, talis qui septimum superat diem, non decimumquartum: hic exactè tenuem diætam postulat, vt succum ptisanæ.

Peracutis non exactè.

Peracutus si fuerit morbus non exactè, qui scilicet quartum diem superat, non tamen septimum, mulsam indicat vtilem fore: aut ptisanam colatam paruâ copiâ.

Peracutis exactè.

Sin morbus peracutus exactè fuerit, hoc est, talis qui quartum diem non egrediatur huic conferet oxymel, aqua, vel inedia.

Ratione causæ morbificæ & virium.

Ratione verò morbificæ causæ, Si vires languent cum succorum corruptela, sæpe offeratur parua cibi copia. Si vires languent in humorum integritate, parum & rarò cibo indulgebimus. Quòd si vires validæ fuerint cum succorum corruptela, multum cibi sæpè offeratur: nam metus est de infirmis viribus.

Vsus horũ.

Talem ergo ordinis inibis in his rationem: vt primum sollicitus sis de causa putridarum: dein de morbo, num ille sit acutus: deinde de virtute, &

Quæ spectant ad vires.

quæ eò spectant: vt de temperamento, ætate, consuetudine, studio vitæ, regione. & quid inter hæc maximè vrgeat. Regio aliquid potest: nam Trallianus scribit, quod etiam iam fieri asserit Doctissimus Prosper Alpinus, qui nuper in Ægypto Medicinam fecit, & de ea scripsit, Ægyptios Medicos peponibus aliisque fructibus & herbis frigidis ægros nutrire. Galeni verò tempore in Italia passim vinum propinabatur febricitantibus. Quidam iam Italiæ populi niuosam præbent aquam: ac asserunt ab eo more solemni facto, pauciores interiisse. Nostrates etiam libenter à vino abstinent.

Tempus alendi.

Gal. 11. Meth. 15. & vltimo, Methodicorũ & Dogmaticorũ nutriẽdi modum docet.

Sed quo tempore genio indulgebit æger per febres? In principio decursus vniuersalis, cibus offeratur parcâ manu, si cum eo quem sumere solebat sanitatis tempore committatur: in augmento hæc parcitas adhuc accidatur: in statu, parcissimè habeatur: in declinatione, liberaliùs.

Notandum.

Interrogate num ineunte febre & ante febrem cibis liberaliùs indulserint, ita vt his repleti fuerint. Nam hi ineunte iam morbo parciùs haberi debent, quàm in augmentum dum ille se erigit. Et hi ante phlebotomiam purgari leniter debent: & deinde liberaliùs. Hyeme si ægrotet quis, liberaliùs habeatur: nam si morbus admittit, vires semel abundè satiari postulant. si Vere, quia plethora adest, satius est parum ac rarò alimentum offerre: nam ver soluit humores, qui hyeme concreuerant.

Biliosi vt nutriendi.

Quin graciles biliosique si fuerint homines, ac ex intemperie calida & squalida si febricitauerint, vt à Solis ardore si vsti fuerint, & fatigatione, inediâ, vigiliis, sollicitudine, ira, aliisve siccantibus causis si exhausti fuerint, ante paroxysmum etiam, necessitate cogente, nutrimento rigabis; metu marasmi. Horum enim ardor ac squalor, sine madore nutricatus non facilè cedit.

Longæ febres vt habendæ.

Sunt quædam febres quæ lentè in summum sui decursus statum ac vigorem se erigunt, & per plurimos paroxysmos eò tandem veniunt: quin ipse illarum status amplum decursum habet; ita vt status illarum generalis, plures paroxysmos contineat. Ita quartanæ generalis sui decursus status est quinque, sex, vel septem paroxysmorum. In tali statu non erit præscribenda inedia, sed tenuis victus. Vt si ineunte tali febre dederis prisanam integram cum ouo: in augmento detrahes ouum: in statu dabis succum ptisanæ: declinante febre, integram offeres ptisanam, pleniorique manu. Deinde ad pisces, carnes, & illa quæ illi ex more sunt, conuertat se. Sed quâ horâ genio indulgebit febricitans homo? Obseruandum in primis quænam sit hæc febris. Si hæc fuerit continua, & si semper eâdem vi feratur, cibum concedemus eâ horâ quæ illi in more est sano. Sed tamen quibusdam horis ægriùs febrem ferunt; vt est ea hora diei quæ magis calet: nam tunc materia magis putrescit in vasis: quare sæpè ad meridiem ægriùs à febre laborant. Si fuerit febris continua remittens se, eâ induciarum horâ æger alatur. Si sit febris intermittens diu, adferemus cibum quinque vel sex horis ante paroxysmum. vt fuerit cibus facilis aut difficilis mitigatu, ita prolixiùs ante paroxysmum præbeatur: ita si venter fuerit ignauior: nam decet vt febris vacuum incurrat ventriculum. Vt, si validus fuerit ventriculus, & si sorbitiunculam cum ouo & carnibus exhibere decreueris, id ages quinque vel sex horis ante inuasionem febrilem. si ptisanæ soli indulgebit, eam sumat tres horas ante accessionem febris. Si febris vacuitas non prolixa concedatur, dabimus cibum inclinante febre. Cùm infirmæ vires languent, notabis quæ sit infirmitatis causa. si illa fuerit oppressio, à cibis abstinebis: si exhaustio, dabis. Dum pedes frigent, abstineant à potu & cibo: donec totum corpus ardori implicitum, à pectore illũ abire sentit, dúmque calor relictis spirabilibus partibus, ad pedes descendit. Nostri populares vix à potu, dum per febrilia principia frigore, horrore, aut rigore quatiuntur, arceri possunt: indéque fit, vt hîc ex intermittentibus ac salutaribus febribus, continuæ ac calamitosæ euadant.

Modus alẽdi.

Alantur ægri potiùs sorbili nutricatu, quàm his, quibus mandendo fruimur. Et sedentes in lecto alantur: nam cùm iacentes cibum capiunt, is fundum ventriculi vix attingit. Deinde à cibo sumpto semihoram sedeant, vel saltem erecti aliquantulum iaceant. Ante cibum memores sint purgationis oris, nam à febre plurimi vapores feruntur in caput, qui limum quendam linguæ inducunt, qui cùm gustum perturbet, cibos etiam mala qualitate imbuit. Quin œsophagus semper per febres aridiusculus est, ita vt illi vix cibus hæreat, ni rigetur madore.

Potus:

A cruda aqua abstineant, est enim sitifera, nec meabilis: & propterea amarescit, cunctandóque putrescit. Alia ratio est aquæ quæ propinatur in causo: nã illa remedij rationẽ habet, plenâ enim hauritur manu, vt peruadat. Aqua cocta commendatur in febribus vbi ventriculus est validus. vel huic miscetur iolabium, vel sirupus acetosus. Vel coquitur aqua cũ endiuia, & acetosa, succo aranciorũ malorũ aut citreorum. Iam ægri coquunt acetosam in acidi lactis sero. Coquitur etiam hordeum ex aqua:

sed id quatuor vel quinqne horas coqui debet, quò
Potio præstantissima. exuat omnes flatus. Hæc suauissima aqua mihi in
vsu est: Accipe aquæ libras octo : sacchari vncias
quatuor: cinnamomi vncias duas:coque : & labatur
per manicam Hippocratis. Imminui cinnamomum
In pituitosa:& biliosa. poterit, prout ardentior flammauerit febris. Si pitui-
tescat humor febrilis, miscemus mel, addimusque
fœniculũ,anisum,petroselinum. Si bilis ferocior fue-
4.*Acut.*40. rit, miscebimus aliquid aceti. In pituitosis febribus
non validis, vbi ventriculus languet, interdum quid
vini remiscemus, imitatione Galenica; seni enim dat
aquam cum exiguo vino:non iucunditatis, inquit,
gratiâ,sed vt aqua meliùs penetret. modicum scili-
cet, ita vt vinum vix gustum feriat. Mulsa etiam con-
uenit diluta, vel oxymel: æstate frigidum : hyeme,
calidum. Si his non cedit sitis,plenâ manu aquam
frigidam, remedij loco propinamus,si frigidæ homo
assueuit:sed cruda non sit materia morbifica. Cùm
melancholicus humor in vitio est, incoquimus aquæ
Ius longũ. boraginem, & saccharum, buglossam. Ius longum,à
pragmaticis dictum, potui etiam datur. Conficitur ex
parua carnis mole,affusâ plurimâ aquâ, dum ventri-
culi vis languet, hoc modo: Phiala repletur aquâ:
adiicies carnem vituli vel pulli adipis expertem,
sitque semicocta : coque in diplomate. Gratum erit
hoc ius,ac odoris expers : nam caro cùm non cruda
ita coquitur, vacat graui odore. Vel si æger vellet
distillatum bibere,id quoque licet. Coquatur pullus
ex aquæ vberrima copia : dein eum contunde: & vnâ
cum iure immitte balneo maris ; bibat id distillatum
Vinum. frigidè, si fuerit æstas. Vinum oligophorum conue-
nit album, non austerum nec fuluum. Tamen illud
8.*Simpl.* semper perpendendum, Galenum scripsisse, omne
vinum calidum esse: quare illud non propinabis, si
mentis mouendæ sit metus, vel cephalalgiæ, aut
phlegmones principis partis,vel ardentis febris.& si
falsa destillatio iuncta sit febri: hæc enim à vino in-
crementa ducerent. Verùm si nil tale adfuerit, & fe-
bris sit remissior, vinum dabis; sed non susque dé-
que quocumque tempore, sed dum signa pepasmi
manifestò appârent,ex sententia Galeni. Quare non
ilico cùm signa pepasmi appârent, ruemus in vinum:
nam vinum datur ea lege, vt quæ iam triumphata
sunt,à naturæ vi,excludantur:quæ,si excludi non po-
terunt à vino,ob cruditatem, geminabitur infarctus.
Distingues etiam num sit intercalaris febris,vel pe-
rennis. In continua febre vbi crudor adest,vel etiam
pepasmus, si maxima adsit materiæ copia, coctáque
si sit, da vinum aquosum, si febris non sit vehe-
10.*Meth.*6. mens. Dices, Galenus tamen author est, vt vinum,
ineunte morbo,ilicò exhibeatur. Sed ibi loquitur de
Qualitas & copia potus. febre cui iungitur syncope. Potus copia cibo respon-
deat. Si ventriculo sit valido, & si fuerit æstas, fri-
gidæque si assueuit æger, bibat frigidum actu, si
Motus & Quies. valida fuerit febris. Si ventriculi vis languet, cali-
dum potet. Nisi sit quartana, non debebunt se exer-
cere : namque quies refrigerat:& scribit Hippocrates,ca-
11.*Method.* lidis naturis otium amicum esse. Galenus existimat,
causâ febris vtendum esse quæ refrigerant actu, po-
testate, & per aliud. In paroxysmorum initiis non
2.*Aph.*1. dormiat : nam spiritus per somnum intrò ruunt vnà
cum calore natiuo; idem illis euenit ineunte paro-
xysmo. Quare metus est ne à subito illo raptu suffo-
cetur calidum natiuum. Sed dices, Auicennam scri-
psisse, somnum pessimum esse, si quis eum ineat in
statum prouecto paroxysmo. Respondemus, Galenum
affirmasse, melius esse vt quis dormiat in statu,quàm
ineunte paroxysmo. Sed Auicenna signum id pes-
simum asserit esse, si quis dormiat vigente paroxys-
mi robore. De balneis egit Galenus vndecimi Me-
Remedia. thodi vigesimo. Diximus putredinis priùs causis
occurrendum esse. Hoc agemus dum obstructio-
nem, putredinis authorem, abigimus, ac calorem
præter naturam refrigerando ac euentando fuga-
mus, id quod computruit euacuamus ac siccamus,
quod verò in putredinem nutat alteramus. Hæc vt
à diæta obtineamus, per febres putridas diximus.
Iam quo modo putrida medicamentis sint subigen-
da, inque naturam pristinam reuocanda; &, si id
fieri nequeat, vt secernenda ac pharmacis abscinden-
da sint, iam dicendum erat; nisi aliud remedij ge-
nus in primo curationis vestibulo se nobis offerret,
quod non minùs quàm pharmacia morbi ablationem
adfert. Dicitur id phlebotomia. Etenim duorum Phlebotomia.
horum celebrium remediorum, nimirum pharmaciæ
& phlebotomiæ cùm incidit vsus, à phlebotomia
est auspicanda curatio. Nisi tamen validè impleue-
rit se ante morbum : tunc enim leniter primò pur-
gandi, deinde vena tundenda, demum validiùs est
purgandum. Remedia itaque putridarum febrium
sunt duplicia, euacuantia, & alterantia. Alteran-
tia maximè dicata sunt causis morbificis & mor-
bis: at euacuantia causas auferunt. Euacuantia ge-
minâ facie occurrunt : nam sunt quæ propriâ vi id
agunt, alia per aliud euacuant; nam inedia id,
alienâ facit vi:at phlebotomia & pharmacia per se id
moliuntur. Phlebotomia vt ritè fiat, quædam con- Quibus
ueniant necesse est, materia, morbi vehementia, opus vt fiat
ætas florens, virium robur. Materia; nam tunc ma- phlebotomia.
ximè secari debet vena vbi plethora in vitio est.
Plethora autem exquisita duplex est, vt cùm vasis I. Materia.
contineri sanguis præ copia nequit, dicitúrque
κατ' ἐξοχὴν Plethora. Est etiam plethora ad vires, 4.*Method* 6.
quæ non est ex cacochymia, sed quòd vires tan- & *De vena sect.*8.
tam copiam sustinere nequeant. Sed dices, Scri- 1.*Aph.*3.
psit Galenus, in omni febre putrida, salutariter ad- 11.*Method.*
moueri phlebotomiam. Accipienda est ita senten- 15.
tia Galeni, vt seruentur seruanda. nam libro quem
aduersus Erasistratum scripsit, reprehendit eos, qui
in omni putrida febre venam secant. Et De morbis 6.*Epid.*3.
epidemicis scripsit Galenus, in biliosis non secan-
dam venam; id, dixit Hippocrates, ne quidem *Aph.vlt.*
agendum in sanguinis sputo, vbi maximè venæ se-
ctione opus est. Et Galenus vbi ita scripsit vndecimo Sensus Ga-
Methodi, subintelligit aliquam plenitudinem: leni.
nam subdit, Natura ita onere leuata, domat mate-
riam morbificam. & illud dicebat in diuitum adu-
latores Medicos, qui verebantur de venæ sectione.
Nam ex illorum sententia qui aiunt, In omni febre Refutatio.
putrida venam esse pertundendam, quæstio nasce-
retur, Num phlebotomiæ locus sit, vbi materia mor-
bifica est viscosa & crassa sine plethora. Sed huic re-
spondet Galenus, Si plethora adsit, secetur vena: 10. *Method.*
Si non adsit plethora, sed cacochymia, illa erit re- à. 240. *c.* &
mixta cum sanguine, nec ita longè ab eo degenera- 9. *Method.*
uit, hæc phlebotomiam admittit: & hoc est, quod 11.*c.*
dicit Auicenna, Si vrina sit crassa: vel hæc materia
longiùs à sanguine abiit, vt est materia viscida, II.
crassa, lenta: hîc non est secanda vena. Præterea, vt Vehemen-
ritè vena secetur, opus est, vt id suadeat morbi vehe- tia morbi.
hementia præsentis, aut si eius futuri metus adsit.
Propterea sexto libro Epidemiôn, ad finem tertiæ se-
ctionis, in pleuritide non aperitur vena: nam morbi Magni qui
magnitudo non aderat. Magnus fit morbus ex mali- morbi.
gnitate moris, symptomatum magnitudine, causæ im-
manitate, inflammata quia est pars princeps, vel III.
translatione symptomaticâ. Tertiò, vt ritè ineatur Vires.
phlebotomia, virium ratio est habenda. nam si mulieri 12.*Meth* 5.
febricitanti menses non satis copiosè ferantur, vena
huic erit pertundenda : nam criticus hic est fluxus,
& de naturæ motu editur; quare cùm vires valent, nec
metus imbecillitatis adsit, hoc licet. Quamuis Galenus 1.*Ad Glauc.*
aliàs, nec robustis in viribus venam secandam putâ- 13.
rit, ob metum qui aderat iam futuræ infirmitatis:
nam

nam vbi fames, laborandum non est. Si mulier ingrauidata ex febre laborat, viribus robustis, secate venam, quamuis fœtus perire possit: ne fœta & fœtus alioqui pereant. Vires autem robustæ sunt ἁπλῶς, id est, absolutè, vel κατὰ τι, hoc est, secundum quid. Absolutè, cùm partes spirituosæ, carnosæ ac humidæ, & solidæ sunt robustæ. Secundū quid dicuntur vires robustæ, cùm aliqua horum robur habent. Cùm partes solidæ sunt imbecilles, hoc est, molliores & laxiores, & faciles resolutioni, quamuis alioqui carnosæ & spirituosæ robustæ fuerint, nunquam his secanda erit vena, vt in pueris, & mollibus albísque corporibus ac pinguibus. Et vt solidæ prohibent sanguinis extractionem, ita si validæ fuerint, eam interdum admittunt, quamuis carnosæ & spirituosæ labascant. Nam spiritus duplici de causa fiunt infirmi, resolutione, & oppressione. Si ab exhaustu fuerint imbecilles, non erit secanda vena, etiamsi in carnosis & solidis adsit robur. Dum autem à materia opprimuntur, modò solidæ sint robustæ, secari vena poterit. Ita Hippocrates venam secat in pulsus defectu, obmutescente etiam ægro, ratione materiæ opprimentis spiritus. Quòd si fuerit mulier ab vtero præfocata, emaciata, langueat vt in ea carnosum genus, dummodo solidæ partes eius fuerint firmæ, secabimus illi venam, etiamsi iam quoque præfocata ab vtero iaceat. Id enim ni fiat, morietur, oppressis spiritibus à mole. Si ab exhaustu languor adsit, non tundenda vena. ita Galenus Romanæ illi mulieri noluit venam pertundere, nam quatriduum in inedia fuerat, ita in exquisita tertiana intermittente Galenus non secat venam: nam hæc febris nascitur æstiuis caloribus, regione calida, temperie sicca & calida: quæ cuncta atterunt vires. Si res fuerit tibi cum ægro, cui carnosum genus ab exhaustu fuerit imbecille, huic non aperies venam: Sed si carnosum genus ex impuro sanguine languorem contraxit, seca. Nota ergo num turgidulæ venæ emineant: si ita, emitte sanguinem. In secundo etiam senio est triplicis generis imbecillitas: propterea in hoc vena non debet feriri; nam etiam exangues sunt. Neque in pueris id agendum esse ait Galenus, vbi putridis febribus occupantur. Quidam doctissimi viri putant tamen his aliquando venam aperiendam esse, annuente Galeno, libro De curandi ratione per sanguinis emissionem: & ex Auenzoar qui testatur Auenzoarem filio suo trimo sanguinem detraxisse, ac eum ex acuto morbo seruatum fuisse. Respondemus, Galenum venæ sectionem illam, suo tempore solemnem, quæ ad libras exhauriebat sanguinem, non admisisse ante decimumquartum annum. Et locum Galeni libro De sanguinis missione, de cucurbitulis & hirudinibus fortè accipiendum esse. Idem fecit fortè Auenzoar: vel inflammatio illi puero adfuit, non putrida febris. Sed dices, Si morbus phlebotomiam exigit, verùm si ætas impedierit, quid agendum? cucurbitis vtar: nam hi, cùm sanguinem tenuiorem prolectent, non æquè dificiunt spiritus. Ita Rases agit in lactentibus pueris. Alioqui purga. sed non sit laboriosa purgatio. Sed qua copia emittetur sanguis? Si plethora exquisita presserit, copiosè educatur. minùs in plethora nocha: verùm multò parcius in plethora ad vires. Si morbus vrget magnus, notabis num adsit phlegmone. si ita, fluat dum mutatur sanguis: vt dum loco boni fluat malus. Si sit phlegmones expers, educatur donec pro malo effluat bonus: ea enim naturæ cura est vt meliorem seruet. Liberaliùs abduces si fuerit synochus putrida, quæ focum suum in magnis habet vasis. Attamen semper collinea ad vires, vt si media sit ætate æger, & viribus si fuerit mediocribus, decem vncias exhaurias. Sed si tenui habitu fuerit æger, vt si in balneis vitam agat, non validè euacuabis. In diuturnis febribus, quales sunt quartanæ, repentis vicibus id fiat: nec simul plurimum euacua. Regionem etiam in iudicium euoca: nam Auicenna non ita audax est in exhauriendo sanguine ex popularibus suis, ac Galenus apud suos. Si fluxu aliquo exhauritur æger, vel si eius futuri metus adsit, parciùs effluat sanguis. At quo morbi tempore aperiemus venam? Quo citiùs, eo meliùs. Si cruditas fuerit in venis, detrudatur, coquatur. ne, quod Auicenna ait, obstructio reddatur grauior eo attractu. Sed considera morbi speciem. Si enim fuerit vehementissima febris, illicò seca. & deinde ducatur aluus. Si morbus non adeò vrget, & si validè splendent vires, differre licet. Si vires non adeò validè micant, sicque acuta febris, statim soluatur vena. Quòd si non fuerit acuta febris, & tamen non vllam cunctationem ferāt vires, illicò seca. Iubet Auicenna, vt post quartū paroxysmum vena non aperiatur in tertiana febre: nam titubat plerumque tunc virtus. Sed si ventriculus doloribus fatigatur, eritne secanda vena? Respondet Auicenna, Dolor sedetur primùm, & ventriculus roboretur. Respondemus illum loqui de dolore secundario: sed in primario illicò seccetur. Si perseuerârit febris, secabis à soluta aluo horam aut duas horas. Si calor nimium æstuat, seca dum ille deferbuit. Tertiana cùm vrit continua, seca quinque vel sex horis ante maiorem afflictionem. Aperietur ergo vena ineunte febre, non tamen in paroxysmo, exceptis tribus casibus, authore Oribasio, qui ex Herodoto id notauit, vbi periculum est suffocationis: nam nonnunquam ineunte febre ita irruunt succi, vt penè suffocent homines. Deinde, cùm periculum est conuulsionis. Vltimò, dum dolor excrucians adest in paroxysmo. At quænam vena secari debet? si focus febris sit circa iecur, aperiatur basilica: si hæc latet, mediam pertundite venam. Si putrida sit ex suppressis mensibus, inferiores venæ aperiantur, si plethora non te aliò reuocet. nam si illa adsit, toti priùs studendum. alioqui ob affluxum copiosissimi sanguinis, illa in venis histericis obstructio geminabitur; non aliter ac cùm plurimi homines ex eadem porta simul nituntur egressum. Quin totum corpus non est per ægrum locum euacuandum: illud enim iniquum foret, vt afflictis daretur afflictio. Hac ratione Galenus scripsit, vtero inflammato ne moueas menses: idem asserit de inflammatione obsessis renibus & vesicâ. Sed insignis quædam difficultas oboritur de vena secanda, vbi fluxus adest. nam Galenus narrat, omnes febricitantes interiisse, quibus secta in fluxu vena fuit. & Auicenna ait periculosum esse fluxum fluxui addere. & tamen hi authores aliis in locis præscribunt talia remedia. Quare cuncta rectè distingui debent. Est enim fluxus alius hominibus solemnis, alius insolens. Solemnis fluxus est vel sanguinis, vel aliorum succorum. Si sanguinis, vt mensium, hæmorrhoïdum, erit vel copiosus nimis, vel accisus. Si copiosior, vena erit secanda, non tamen reuulsionis causâ, sed vt naturam quò vergit ducas. ita Galenus in mensium fluxu diminuto secat venam, sed infernam. Nam talis solemnis euacuatio semper promoueri debet, etiam ineunte morbo, quamuis alioqui in morborum initiis, nihil naturæ ex legibus erumpat, sed vi morbi. Sit sanè ita, in non solemni euacuatione: sed id in solemni euacuatione, locum non habet. Si fluxus hic solemnis sit, at aliorum humorum qui à sanguine sunt alieni, & si ille copiosior quàm decet fuerit, vena non erit ferienda, nec purgandum, sed potiùs reuellendum. Si copia accisior sit quàm decet, iuuetur: quia natura assueuit ita euacuari. Sin fluxus non sit solemnis, ille

Vires duplices. 4.Aph. 3.Method.13. 6.Epid.3.29. Ætas. 11. Method. 14. Pueris num secanda vena. Cap. 14. 7.Collect. Lib. De peste 14. 11. Method. 15. 4. De Sanit. 11. Quantitas emittendi sanguinis. 2.Acut. 9.Meth. 3.& 10. De curandi rat. 16.

9. Meth.5. 224.B. Tempus. 9. Method.5. 1.Aphor. 23.& Ad Glauc.14. 7.Col.8. Quæ vena. Gal. De cur. rat. per sang. 16. & 13. Meth. De Curat. per sang. 14. Si fluxus adsit, num secanda vena. 1. Ad Glauc. Solemnis fluxus. 9. Method.5. Insolens fluxus.

ille erit criticus, vel symptomaticus. si criticus, erit effusior, vel contractior. si effusior, emitte sanguinem, quò teuellas: si contractior, iuuetur. Si fuerit fluxus symptomaticus, notandum erit, num ille se effundat per vias lege naturæ consentaneas, vel per dissentaneas. Cùm per dissentaneas, inhibeatur. si per consentaneas, perpendemus num sit primarius ille fluxus, vel potiùs secundarius. Si secundarius, ille erit vel abundans nimium, vel contractior. si nimis abundè feratur, cõstringatur, & reuulsioni studeatur. Si cõtractior fuerit, debili præsidio irritari debebit, quia fertur per vias lege naturę consentaneas. Sed quòd symptomaticus sit, & vires titubant, illud auxilium non validum esse debet. Hoc indicauit Hippocrates in curatione Metonis, qui laborabat ex secundario fluxu sanguinis, nam superuenit is febri symptomaticè: nam subtillus erat, nec aderant signa pepasmi. Attamen Hippocrates illi souebat caput balneo laxante. Non vtebatur phlebotomia, sed tenui remedio. Ita Galenus scribens Glauconi, damnat validum remedium. Sed postea prolixiùs aliquantulum de fluxibus agemus, ac peculiare fortè de iis caput scribemus. Cucurbita officium interdum sumit phlebotomiæ, sed sensim euacuat: quare à phlebotomia, perseuerante sanguinis vitio, dum vires phlebotomiam non admittunt, scarificatione vtimur. locus tepidâ aquâ foueatur. Dorso hîc non admoueatur: ibi enim cor est; at totum corpus per afflictam partem vacuari non debet, sed suris admoueantur.

Criticus. *Symptomaticus.* *Per dissentaneas.* *Per consentaneas.* *1.Epid.3.*

Sed si ingrauidata sit mulier, brachiis affigantur. A secta vena, in febribus putridis, vt id quod putruit, citè ac ex naturæ legibus abscindatur pharmaco, præparari debet, quò naturæ expellenti & pharmaco trahenti cedat. Nam hoc naturæ munus illudque studium est, vt, priusquam excernat, secernat. Secretio fit attenuando materiam crassam, lentam incidendo, viscidam abstergendo, tenuem incrassando, calidam temperando. Sed in prima aluo nonnunquam materia fœda est: vnde euenit vt remedium integris viribus non facilè materiam coquendam præparandámque attingere possit. Quare primò lenientibus vtendum, dein ad præparantia eundum, tandem purgandum. Hæc materia excrementitia detenta in primâ regione aluinâ, vel sursum repit, vel deorsum. Si sursum, vomitum mouebimus leuioribus pharmacis. Vt si materia biliosa fuerit crassior, accipiemus aquæ hordei tepidæ, vel iusculi pulli tepidi, decem vncias: succi raphani vncias duas: oxymellis simplicis sescunciam: misce pro vomitorio. Si pituitescat materia, accipies medium corticem nucis inglandis arboris, maceretur tota nocte vino: manè bibat hoc vinum. Ab oleo abstinendum: quia nimis laxat ventriculum, cuius robur in febribus est seruandum. Quidam in iusculo, octo vel nouem folia asari macerant, ius propinant. Dicet quis, Qui ineunte paroxysmo vomunt, his leuior sit febris: semper ergo erit vomitus excitandus. Respondemus, interdum syncopen inferri nisu vomendi, maximè si sensilis sit stomachus, & homo si fuerit naturâ biliosus, refusâ ad stomachum bile: hinc enim cor trahitur in consensum. Quare ita transigendum, Si æger dicat se leuiùs agere à vomitu, detur. Sin ex vomitu, ante paroxysmum inciderit in syncopen, iniicietis primùm clysteres, & roborantia admouebitis ventriculo, ne materia eò se effundat. Dum enim iecur expellit materiam ad ambitum corporis, aliquam etiam partem ad ventriculum eructat. quare vt ea ad intestina reuellatur, vtemur clysmis. Sed in initiis febrium, ad leniendum, debent admodum mites præscribi. Accipe aquæ hordei libram: succi betæ vncias duas: olei communis vncias tres: sacchari rubri vnciam: oui vitellum: sine sale, vel saltem eius cum scriptulo, fiat clysma. Alius mediocris roboris, Accipe mercurialis, furfurum, cuiusque semi-

Pharmacia. *De lenientibus.* *Vomitoria.* *Dubium.*

manipulum: fiat decoctio ex aqua. huius decocti accipe libram: mellis rosati & colati vncias duas vel tres: electarii lenitiui semunciam: olei communis vncias tres: oui vitellum: salis scriptulum: misce, fiat enema. A potentioribus caue. Vbi vires fuerint infirmæ, balani fingantur ex sale & melle. Veteres sola mulsa, benè cocta, cum oleo vtebantur ad vsum clysteris. Per os etiam dantur remedia lenientia, hoc est, leniter excrementa per aluum elicientia: nec tamen purgant, hoc est, non attrahendo validè, euacuant: sed potiùs molliendo. Audacter per febres leniendum; timidè purgandum. Hoc agimus sirupis, bolis, & potionibus. Sirupi alij educunt tenues superfluitates, alij crassas. tenues, vt sirupus rosatus: maximè confert vbi venter est imbecillior. Sirupus violatus solutiuus, cùm acres & mordaces sunt vitiosi succi. Crassa excrementa abducit mel rosatum & violatum solutiuum: nam non ita conficiuntur cum aqua vt sirupi. Accipe folia mercurialis, itidem & maluæ, hæc infunde melli, eo modo vt rosæ infundi solent. Propina cum decocto acetosæ, endiuiæ, & hordei. Vel boli præscribuntur lenes. Si tenuior fuerit materia, præscribens tamarindos; non enim adeò adstringunt quàm rosæ. quin Mesue castigat myrobalanorum strictam vim à iunctis tamarindis. Sint hi acidi, cum quadam suauitate & pinguedine. tales enim bilis ferociam obtundunt, naturæque student. Manna præbeatur ad tenues cruditates, vbi frigidior fuerit hominis temperies, & mulieribus, & pueris. Ad crassa excrementa porriges species hieræ: hiera enim vtitur Galenus ad ducendam aluum. Non tamen vtemur ea in continuis febribus, sed pituitosis. & in febribus suffecerit sesquidrachma hieræ. sed quòd sit calida, nec satis lenit, propterea confecta illi cassiam. Crassa & tenuia educit cassia. da eius sescunciam: cum anisi semidrachma: adde saccharum. Accipe cassiæ vnciam: tamarindorum pulpæ semunciam: cum saccharo. Si flatibus homo obnoxius sit, flatus eo modo à cassia fugentur: accipe succi endiuiæ, acetosæ, vel cichorei depurati vnciam; cassiæ vnciam, ad duas vncias: simul traiiciantur per cribrum: postea fiat coctio: lento igne despumetur. Nam coctione non exuitur vi purgandi. Accipe pruna matura dulcia, coque ex infuso rosarum, iunge saccharum. Vel accipe carnem pomorum dulcium maturorum, coque ex infuso solutiuo violarum. Accipe ius caulium semicoctorum, misce huic acetosam. Pro tenellulis illis delicatulis accipiemus pruna integra, matura ac dulcia: interne mus his folia rosarum pallidarum, & iniiciemus saccharum modicè, ac Soli æstiuo exponemus illa vt modicè siccentur. Potio, vbi tenuis materia: accipe sirupi rosati solutiui, si laxior fuerit ventriculus, alioqui sirupi violati solutiui sescunciam; adde mannam & pulpam tamarindorum: dissolue hæc cum decocto acetosæ, & endiuiæ, si biliosa sit excrementum. Accipe mannæ vncias duas: sirupi rosati solutiui vncias tres: decocti acetosæ quantum satis erit vt fiat potio. Sin crassum fuerit excrementum, accipiemus specierum hieræ simplicis scriptulos quattuor: cum sirupo rosato solutiuo fiant pilulæ, vel boli quinque. Et mox superbibat hunc potum: nam hiera ob amarorem nunquam potari debet: accipe sirupi rosati solutiui vncias quattuor: decocti endiuiæ parum: misce, fiat potio breuis. bibat ilico à sumptis pilulis. hoc aperit etiam menses & hæmorrhoides. Hactenus quo modo aluus debeat prima liberari à fœditate excrementitia: iam de præparantibus. Præparantia alterant occulta vel manifesta qualitate. Occultâ, vt antidota, quæ occultam abditámque morbi vim frangunt. Vtilitet hæc nouis & inauditis morbis propinantur. Ita vipera exhibita fuit seruo Crateri medici Romani, vt prodidit Porphyrius Tytius libro 1. De differentiis animalium. Qui cùm in inauditum morbum incidisset ita,

Lenientia. *Sirupi.* *Boli.* *7.Method. 11.* *1. κατὰ τόπ. 9. in fine, & 8 κατὰ τόπ. 2.* *Præparantia in febribus putridis.* *Occulta.* *Noui & inauditi morbi.*

ita, vt caro ab ossibus discederet, nec remediis proficí quicquam potuisset, à vipera deuorata, cùm piscis more præparata esset, carnem ossibus hærere fecit. *Lib. De sub figurat. empiric.* Tales tres vel quatuor historias narrat Galenus. Manifestis autem qualitatibus præditis remediis præparamus, vt apta fiat ad purgandum materia. Sed *Manifesta.* apta reddi nequit, nisi cognoscamus quo modo sit inepta. Est autem inepta ratione viarum, materiæ, *Gal. 3. De symp. caus. 2. de dysenteria in fine.* & formæ. Dicit Galenus, non satis esse vt partes attrahant, quò illæ fruantur suo nutricatu, sed & viæ ac materia nutritia benè comparata, vt id fiat., esse debent. Si itaque viæ non reclusæ fuerint, sympto- *Viæ.* *2. Aph. 9.* mata loco purgationis pharmaco inducentur. Nam cùm purgare consilium est, corpora debent effici meabilia: nam ita ægri alacriter id ferent. Secundò, *Materia.* materia purganda debet parari ad exclusionem: si crassa, attenuetur: viscida, abstergeatur: lenta, incidatur. alioqui tormina, vertigines, & cætera mala adfetet. Tertiò, forma materiei debet excoli in cultum: vt cùm illa fuerit cruda & inculta, sirupis coquí debet, & separari bona à mala. Et quamuis fuerit materia cocta, attamen non semper potest euacuari; sed si viscosa fuerit, erit abstergenda, crassa tenuanda: mulsâ cum origano id benè conficitur. At materia tenuis cocta si fuerit, his non eget: nam quanto humor fuerit tenuior, eo facilius euacuatur. Quòd si verò tenuis materia cruda fuerit, coqui de- *1. Aph. 24.* bebit. Propterea Hippocrates scripsit, In morbis acutis rarò pharmaciæ est locus, idque iis incuntibus: atque id adhibito antè singulari iudicio est faciendum. Dicit, rarò, ineunte tali malo, vtendum esse pharmaco. interdum ergo eò veniendum. quando? cùm materia est effera, ne inde calor febrilis augeatur, vires frangantur, néve irruat effera materia in partem cuius officio vita carere nequit. Galenus ibi in commentario ait, In acutis morbis, initio statim vel circa primum diem, aut non vltra secundum, purgatione vtendum. Studebimus ergo vt calor natiuus fortior euadat, nam ille coctionis est author: operámque dabimus, vt calor præter naturam abigatur. Notabimus in primis quænam sit materia mitiganda, quæque sit corporis temperies. Præparamus itaque decoctis & sirupis. Hos sine aquis offerimus, cùm non petimus vt ad longas vias se traducant. Sed cùm materia recedit longiùs, aquis hos diluimus. Præparari ad exclusionem maximè per fe- *Pituita vt præparanda.* bres solet materia biliosa & pituitosa. Si materia fuerit pituitosa, accipiemus sirupi de betonica, & oxymelitis simplicis, cuiusque drachmas sex: decocti betonicæ, & petroselini vncias quatuor: misce. ita *8. Method. 4.* etiam vtemur eupatorio vulgari, & agrimoniâ. Galenus celebrat hîc oxymel. Sed per febres dum vsus eius initur, accipiatur maiorem aquæ copiam. Ego soleo in fine coctionis, dum enatratæ iam herbæ ex aqua coquuntur, libræ decocti admiscere vncias tres *Cautio.* aceti & mellis. Cautio adsit in febribus pituitosis, vt in corpore non assueto frigidæ, in ventriculo debili, aëre frigido, potus sint actu calidi: nam plerumque ventriculus hîc in vitio est. Oxysaccharum etiam & mulsâ commodè præscribuntur: nam vnâ naturæ student, & caussam morbificam oppugnant; *Bilis vt paranda.* quod cæteris plerumque negatum est. Si fuerit febris biliosa, accipiemus sirupi de succo acetosæ, & acetosi simplicis, & de cichorei succo, singulorum semunciam: decocti endiuiæ, acetosæ, hordei, vncias quatuor: misce: bibat manè. Si materia sit vitellina vel æruginosa bilis, commodè coquitur lactuca & flores nymphææ in sero lactis: dantur vnciæ duodecim: vel succi endiuiæ vel lactucæ vncia remiscetur sero. Vel si iolabium velit, accipe sirupi de succo endiuiæ, de succo acetosæ, cuiusque drachmas sex: aquæ endiuiæ, acetosæ, boraginis,

cuiusque vnciam: misce. Sed decocta magis placent. Fit in his decoctio ad tertias, ne vires exhalent. Accipe sirupi de acredine citreorum, de cichoreo simplicis, singulorum vnciam: decocti acetosæ, endiuiæ, cichorei, vncias quatuor: misce. In diplomate quæ fit decoctio non ita exuitur viribus. Accipe foliorum endiuiæ, acetosæ, boraginis, singulos seminanipulos: aquæ sesquilibram: coque horas quatuor in diplomate. accipe colati huius decocti vncias quatuor: sirupi de succo acetosæ, rosarum, recenris, cuiusque drachmas sex: misce, vtatur manè & serò. Sed simplex herbarum, seminum, aut fructuum infusum mihi maximè probatur: ob leptomeriam qua excellunt; qua infarcta faciliùs expediunt per febres putridas: nam id quod tenuissimum est solùm, bibit aqua: quod alioqui per coctiones surrigitur, ac tenues euanescit in auras. Hyeme, vbi non licet infundere aquæ herbas, hoc ego vtor, Accipio aquæ cardui benedicti, cichorei, cuiusque semilibram; (si grauis æstus vrit, affunde aquæ papaueris rhœados vncias quatuor) seminis lactucæ & cichorei, cuiusque sesquidrachmam, contunde & tepidè immacera simul: expressioni adde sirupi violati, vel nenupharini, aut cichorei, vncias tres. Ita calidam materiam præparamus frigidis sirupis. at paratâ materiâ calorem fouemus sirupo boraginis, capillorum veneris, & similibus. Buglossi radicem non lubenter decoctis remiscemus: nam præter quam quòd situm adferat decocto, etiam obstruit. semina frigida cortice suo abstergent & aperiunt, medullâ nutriunt. Iam nos mouent Euacuantia vt illa etiam per *Euacuantia.* febres putridas in vsum ducamus. In febribus putridis materia quia adest putris, euacuandi sese offert indicatio. Sed captata ita à qualitate materiæ indicatio nondum persuadet hoc agendum esse. Sed natura ægri in consilium est ducenda, ac videndum, num natura hoc admittat: si enim illa satisfacit euacuationi, supersedendum. Deinde videbimus quo remedij genere sit vtendum, num vomitorio, deiectorio, diuretico, sudorifico: quare notabimus quò naturæ *Cautio.* ac materiæ sit inclinatio: & qua corporis regione materia morbifica lateat. Quin peculiarem etiam ægri naturam notabimus. nam si ægrè vomat, vt si angusto sit pectore, si laboret ex aphthis, obnoxiúsque sit cephalalgiæ, hæmorrhagiæ, veterno, si scapulæ alarum more emineant, si tenui gracilive collo fuerit præditus, si à vomitu syncope corripiatur, non propinabimus vomitoria: nec etiam si ventriculus habuerit vlcus. Inuento remedio quod commodè *Copia.* exhiberi poterit, vide qua copia offerri debeat. Non enim hoc satis est, remedia præbere quæ plurimum recrementorum effundant, nam authore Hippocrate, *1. Aph. 25.* excretiones non copiâ & multitudine sunt scienter colligendæ, sed prout qualia decet feruntur, ægrique ferunt ex facili. Quasi dicat Hippocrates, Duo sunt iustæ quantitatis tecmeria in omni vacuatione, ægri alacritas, & humoris qui in vitio est excretio. Et quo tempore exhiberi debeat deprehensum iam *Tempus.* remedium, cognitáque postquam fuerit copia eius, videndum est. Hoc docuit Hippocrates, vbi ait, Incipientibus morbis si quid mouendum est, moue: *2. Aph. 29.* vt nimirum reuellatur effera materia, quæ orgasmo ruit, à nobili parte, doloris acerbitas tollatur, corpúsque perspirabile reddatur. At si materia cruda fuerit pituitosa, semper pepasmus erit expectandus: nam ab hac præceps periculum non est; etenim partim coquitur, & partim euacuatur: vt enim sunt gradus coctionis, ita & euacuationis esse debent: ita fit, vt natura non facilè succumbat. Quare ineun- *2. Acut. 11.* tibus morbis, tenues & serosos ac biliosos humores *3. Epid. 2. 76.* euacuabimus cùm non possunt coqui, vt in hydrope: crassos verò, vt pituitam & melancholiam, coquemus.

 Euacuationem

Vomitoria. Euacuationem molimur vomitu, deiectione, vrinæ prouocatione, sudoribus. Vomitoriis primùm vtemur lenioribus: at si morbus trahitur, nec remediis concedit, audactet agendum. Galenus dum quartanam curat, probat vomitorium ex elleboro albo, si anni totius curriculo domari non potuit. quare idem tunc nos tentabimus. Cautio. Cautio adsit ne vomat valido ex remedio, nisi pepasmo domita fuerit materia morbifica. & potiùs à cibo id agat. Coquuntur pauca folia asari ex vino, cum melle, macis foliolis, & cinnamomo; bibunt cottidie, vel alternis diebus cyathum. curat quartanas & tertianas. Quidam addunt centaureum, quod febrifugam vocant. Purgantia per aluum. De aluum purgantibus pharmacis, singulatim dicemus in cuiusque febris historia. Propinetur quinque vel sex horis ante cibum. Sed interdum ilicò à remedio hausto cibum offeremus, maximè si vires fuerint prostratæ. quia etiamsi materia morbifica purgetur, vnà tamen quid nutricij succi excluditur: argumento sunt hi, quibus in hydrope pertunditur abdomen: nam moriuntur ilicò, si tota his aqua confertim excludatur. Si pharmacum hæserit orificio stomachi, author est Hippocrates vt ptisanam sorbeat, quò illud elui possit. Superdormiat sesquihoram. sed quò venter eius validior fuerit, hoc minùs dormiat. Somnus tamen maximè prodest, dicit Auicēna. Hac authoritate pragmatici præscribunt pilulas tribus horis elapsis à cæna, & vt totà nocte somno se det eger imperant. Sed Auicennæ studium fuit hoc, vt ea ratione calor natiuus promptiùs agat in medicamentum, eiúsque sopita vis euocetur: hoc enim tempore somni pepsi operam dat natura. Sed eo tempore in actum ducitur remedij vis, cùm natura distributioni studet, quod fit per vigilias. Hoc, de somno, dictum puta de illis pharmacis quæ in nutricatum non abripiuntur. Nam cassiæ illicò cibus iungi debet. Quare dum consociatur cassiæ cibus, commodè somnus imperatur: alioqui non. Sed videamus, antequam à purgantibus abimus, Num diebus criticis licitum sit purgare. An diebus criticis sit purgãdum. Dicimus, Si nihil indicatum antè fuit, licebit die quarto, septimo, vndecimo, decimoquarto, vigesimóque die purgare, & sanguinem etiam abducere: nam non erunt, hoc indicio, critici. Sed si fuerint hi dies critici, notandum erit, num illis diebus natura molitura sit vacuationem, vel non. Si eam moliatur perfectè, Medicus nihil agat. Sin imperfectam moliatur crisin: tu nota num id agat vomitu, sudore, hæmorrhagiâ narium, sedis, vel vterinâ. Tunc sanè leni vomitorio iuuare licet vomitum, frictione sudores, fotu aquæ calidæ vel hirudinibus hæmorrhagiam: nam hæc in nostra manu sunt, ac sisti possunt. Sed si per secessum natura moueat imperfectam crisin, præstiterit Medicum hunc non iuuare motum, ne maior quàm par sit fiat euacuatio, cùm semel haustum pharmacum reuocari nequeat, nec illud amouere liceat. Naturæ enim is adest mos, vt cunctanter interdum moueat, mox validè aluum excludit. Quare postridie potiùs erit pharmaco vtendum, quò id quod restibile est à crisi excludatur. Sed si natura impedita, die critico nullam moliatur crisin, pepasmo si mitigata fuerit materia, medicus pharmaciâ vel phleboromiâ vtatur, si certò sciat naturam id non acturam esse. Sed dices, Hippocrate authore, critico die nihil mouendum esse. Sed illi sermo est de tali die, in qua natura mouet: nam vires defatigatæ sunt eo die symptomatum vi. Hactenus de critica euacuatione. Sed si natura symptomaticè euacuationem moliatur, éstne ea cohibenda? id sanè affirmare 1 Aph. 21. videmus Galenum. attamen experimur id ægrè ferri ab ægris. Ita decisionem adferemus huius dubij. Symptomatica. Symptomatica euacuatio vel fit per loca lege naturæ consentanea, vel dissentanea. Si per dissentanea, debet cohiberi: de hac loquitur Galenus. Si per consentanea feratur loca, non semper debet cohiberi. Nam fallit interdum, cùm primùm mala videtur, quæ tamen benè cedit, vt in Methone, qui quinto die hæmorrhagiam experiri cepit. Præterea talis euacuatio non est cohibenda: nam praui humores copiâ 4. Aph. 46. 47. vel qualitate stimulantes euacuantur: qui alioqui fortè metastasi aliò calamitosè raperentur. Licet alioqui talis euacuatio cruditatis sit argumentum, ac signum malum; ratione tamen causæ bonum est, vel minùs malum: nam minùs malum est humores educi, quàm in principem partem ferri. Si in otio & quiete hærerent illi succi, præstaret eos non excerni: sed cùm praui adeò sint, vt partes irritent, præstat eos excludi. Cautione hîc opus: Quod, licet ineuntem euacuationem talem non libeat cohibere, minimè tamen à Medico est valdè iuuanda, cùm fiat à natura malè agente, etiam si fuerit diminuta. nam vbi natura rectè exclusionem mouet, huic auxiliares manus porrigere debet Medicus. Deinde vbi perseuerat talis euacuatio, ac vires prosternit, erit cohibenda. Diuretica. Diuretica verò remedia sunt duplicia. Nam quæ ἁπλῶς, hoc est, exquisitè sunt diuretica, leptomeriâ quadam partium excellunt, suntque calida & sicca, sanguinem fundunt, & serum eius separant, vt calamintha, dictamnum, semen dauci, ammi, oleum iuniperinum, & vinum. Sed hæc, dum flammat febris, locum non habent. Non exactè diuretica, à tenui substantia vrinam mouent, non calore; vt ceterachum, capilli veneris, & glycyrrhiza, semina majora frigida, hæc vtiliora sunt febricitantibus. Propterea Galenus vtitur solum aqua, in qua petroselinum maduit. Omnibus febribus tale vrinale commodè propinatur: Accipe capillorum veneris viridium, ceterachi, cuiusque pugillum: aquæ hordei calidæ ac feruentis libram: fiat infusio horas octo: adde radicum petroselini vnciam: expressioni colatæ adde emulsionis seminum frigidorum maiorum sescunciam: sirupi acetosi simplicis vnciam: misce. bibi id potest ad decem vnciarum pondus, nam copiâ quadam opus est, vt vrina procedat affatim. Tenui & oligophoro vino lac infunditur: Serum id bibitur, adiecto succo pauco petroselini. Sudorifica. Sudorifica, potētiora sint diureticis, & nisi febris immanis ardor impedierit, sint calida. Si febrilis calor impedierit calidorum vsum, accipiat diuretici mox descripti vncias duodecim: id ad sudorem abibit. Si pulueribus vti consilium fuerit, sint illi tenuissimè attriti, vt capillorum veneris folia, ceterachum, fœniculum, dictamnum. Foris admota sudorem mo- 11 Method. 9. uent illa quæ laxant, vt oleum amygdalinum, chamæmelinum cum aqua dulci: fricetur hoc cutis, quo se fundat illa, & vt acrior fuligo temperetur. Topica. Accipe olei amygdalini dulcis, aquæ pluuiæ, singulorum vncias duas: vini albi tenuis semunciam: nam ita peruadit; modò non ardua febris fuerit. Sal absinthij etiam commendatur: & decoctum radicum Chinæ. Epithemata. Epithemata cùm ex rebus frigidis & adstringentibus fabricentur, meritò suspecta esse debent in febribus putridis. nam ab exitu arcent vapores putridos; hinc geminatur putredinis causa, obstructio. Excipio causos & pestiferas febres: in his enim stringendum est cor; in illis intolerabilis flamma est extinguenda. Empirica. Ex more nostro iam pauca empirica remedia accersimus, quæ tamen à ratione non sint aliena. Auerrhoës scribit, ad ardentes febres salutariter propinari aquam anguriæ. Idem melonum, & cucumerum aqua præstat. Quidam propinant aquam ex ranis destillatam: ac dysenteriam vnà curant. Illi tegi postea debent, qui his aquis vtuntur: quò sudor excutiatur. Macerantur tamarindi toto die aquâ, vnà cum berberis, prunis acidis, cum exigua copia seminis fœniculi dulcis.

dulcis. interdum vncias duas mannæ cum eo percolant. Clysteribus quidam vtuntur ex decocto seminis maluarum, althææ, hordei, lactucæ, endiuiæ, sonchi, & quatuor frigidorum: cum oleo nenupharis, violato, cum cassia. Quidam, in febribus nothis à pituita & bile, in potu dant singulis diebus succum beræ cum saccharo candido, ad vncias octo, in aurora. Quidam offerunt drachmam agarici, cum calido decocto chamædryos. alij absinthij decoctum, cum drachma pulueris chamædryos, per horam ante paroxysmum. Nonnulli drachmam rhabarbari singulis paroxysmis exhibent: dum nondum occupat febris corpora. Alij hunc potum celebrant, si anteuertit paroxysmum duabus horis: accipe mannæ, cassiæ, tamarindorum, singulorum semunciam: bulliant in aquæ libra, dum duæ partes exhauriantur: colaturæ adde olei amygdalini recenter expressi vncias duas. Sunt qui duabus horis ante paroxysmum propinant duas vncias aquæ beronicæ & endiuiæ: cum sacchari crystallini semuncia. Commendatur decoctum pentaphylli, agrimoniæ, ac althææ, cum sirupo violaro: hoc triduo exhibetur in aurora. Aliud: decoctum pulegij cum saccharo datur horam ante paroxysmum. Scribit doctissimus vir Prosper Alpinus, probari admodum hoc æuo Ægyptiis opobalsami drachmam, si sumatur ex decocto radicis Chinæ, & spicæ Indæ, vel ex iure pulli cum radice petroselini ebullito. mox sudori se dant. ter, inquit, eo iure vtuntur. Quidam totum corpus fricant oleo amygdalino amaro & chamæmelino, cum pauco nitro. Incoque aquæ ac aceto rosarum flores, chamæmelum, violas, boraginem, semen endiuiæ, & maluarum, fœnigræci, althææ, psyllij, papaueris: adiecto tandem colaturæ, diarrhodonis abbatis puluere, fiat epithema spirabilibus partibus. Succus cucurbitæ cum oleo rosarum pulsibus illitus, pellit omnem febrem. Succus semperuiui cum vino, aceto, & lacte muliebri, si illinatur plantis pedum, volisque manuum, & fronti, calorem extinguit toto corpore conceptum, ac somnum conciliat. Idem fiet si quis pedes, fouerit decocto foliorum salicis. Bibat aquam plantaginis, rosarum, tormentillæ: & fiat epithema ex decocto agrimoniæ. Accipe pulueris cumini drachmas duas: furfurum vnciam: salis drachmam: misce duobus albuminibus ouorum: pedibus subdatur, emplastri modo. Aliud: Accipe chelidoniam cum radicibus, contunde: adiice salis pugillum: aceti parum. vesperi plantis pedum suppone. & brachiorum pulsibus impone duo ouorum albumina stuppâ excepta. Ego saponem, salem, & fermentum sub pedibus apponi iubeo: si metus sit ne ilicò in ariditatem trahantur, folio brassicæ excipiantur. Si acutus sit morbus, incoquat acetosam sero lactis: bibat. Cucurbita viridis inuoluitur pastæ, & coquitur in furno: deinde exprimitur succus; in quo tandem coquitur gallina vel perdix: addi poterit hordeum, vuæ passulæ, munda semina frigida: coque in balneo: postremò exprime, & adde saccharum. hoc nutrit, modestè infrigidat, & robur addit. Coque tria corda ranarum vna ebullitione in vino: hoc tepidum bibat. Propinetur ante paroxysmum scripulus theriacæ cum aqua scabiosæ. Pentaphyllon cum vrtica mortua, & tela aranearum, pulsibus adligatum. In oculos reuoco curationis filum, Aluum solue, venam tunde, præpara alienum à sanguine succum, purga, ab infarctu liberatam materiam exclude, incide, attenua, refrigera; sicca ea quæ putruere, & elide, robora.

Admouenda.

Anacephalæosis curationis.

* *
*

CAPVT XV.

De FLVXIBVS *aluinis, ac de generali eorum curatione.*

MAGNVM negotium ægris & Medicis aluini fluxus facere solent. Quare de his, iterum iam agere iubet periculum, quod illi adferre solebant, si quid temerè ad hos compescendos, aut irritandos moliamur. Et vt nil temerè, naturam illorum ac causas exploratas habere debemus. Cùm excrementum aluinum corpulentum παρὰ φύσιν elabitur ex aluo, animaduertemus eius substantiam vel consistentiam, qualitatem, copiam, excernendi tempus & modum. Consistentia ex lege naturæ sit cohærens: non dura nec liquida, vt euenit intemperie calidâ obsesso hepate, & in affectione iecoraria; cœliaca, lienterica, & cæteris talibus. sed sit mediocris substantia, nec pinguis, vt euenit in syntexi. Et copiâ, excrementa respondeant cibis. Tempore autem si eo, quo per sanitatem excerni solemne est illi homini, excludantur, bono est. nam vegetam naturæ vim denunciat: vt quæ nihil remiserit à suo officio. Odore non sint ita fœdo vt in pestiferis fluxibus. Colore sint subrufo. Exclusionis modus sit citra molestiam. Si ab his ideis abierit excrementum, in vitio erit. Huius ergo causas inuestigemus. Materia hæc excrementitia effluit ex toto corpore, vel ex parte aliqua; vel in aluo gignitur. Ex parte, vt ex cerebro, iecore, liene, mesenterio. ex aluo, vt ventriculo vel intestinis. Effluit materia, quòd à propriis vasis non retineatur: id fit vitio vasorum, vel facultatis. Vitio vasis, vt cùm elabitur à dirupto laceróque vase. Facultatis vitio, vt dum sphyncter musculus paralysi soluitur; tunc enim assiduò labitur excrementum. Interdum retentrix vis in vitio est, dum intemperie ab humida laborat pars: nam ita eueniunt fluxus lienterici & cœliaci. Expultrix nonnunquam fatigatur, irritata succorum copiâ vel acrimoniâ. Succrescit autem copia materiæ, & etiam eius acrimonia ex causarum internarum, & earum quæ à foris sunt, non moderato incursu & vsu. Causæ enim internæ crimen habent, errore attractricis facultatis, vel alteratricis vt dum vis attractrix altiùs se erigens, plus prolectat in partem, quàm illi pro nutricatu suo opus sit. Hoc euenit caloris vel doloris potentiâ. Dum verò alteratrix vis immemor est sui officij, quòd pars tacta intemperie languet, procreatur materia ibi quæ qualitate aliqua in vitio est. Causæ aliæ sunt externæ, vt si haustum fuerit pharmacum virulentum, vnde iniqua quædam vis humoribus corporis impressa fuit. Aër etiam acrioris caloris vi si corpus liquârit, ac bili stimulos addiderit: vel si madidior is, corpora succósque laxârit. Præterea si aër pestilentiâ infamis fuerit. Cibi etiam hoc faciunt, qui facilè in corruptelam degenerant, vt horæi fructus, & omnes qui excrementitiis partibus circumfluunt. Scribit Auicenna parciorem cibum etiam fluxum accersere: dum à nimio corporis accenditur ardore; inde acriorem potentiam induens, corruptelâ acri excretricem vim irritat. Fungi etiam cæteraque talia quæ virulentiam quandam redolent, in fluxum corpus interdum præcipitant. Quidam cibi, quibusdam antipraxiâ quadam sunt bellicosi, vnde in fluxus aluinos vel alias calamitates trahuntur. Picrocholis melicratum turbat aluum. hoc etiam interdum molles ac lubrici faciunt cibi: quibusdam strictâ vi præditis cibis fertur aluus. Frigidæ etiam potu ieiunis redditur infirma retentrix: & à motu qui mox excipitur à cibo. & à nimio ocio, quod fœcundum

Causæ.

Cur effluat materia.

Causæ externæ.

dum est in vberrimum excrementum, quod lacessit tandem excretricem potentiam. His verò qui altero crure mutili sunt, κατὰ λόγον naturæ singulis ferè mensibus per sedem effluit sanguis, qui alioqui in cruris nutricarum abiturus fuisset.

Differentiæ.

Variis labuntur excrementa ideis. lienteria fertur crudis: cœliaca, aliquantulum mutatis, ad chylum quasi nutantibus.

A materia.

Hæc chyliformis materia est vel putredine contaminata, vel putredinis expers. Si putredinis fuerit expers, faciem gerit cibi qui in chylum abit. si imbuta fuerit putredine, Diarrhœæ nomen induit. Meminit etiam Auicenna fluxus merè fœcalis. Si verò fluxus materia non sit chylus aut cibus, sed quæ iam cibi ideam deposuit, hæc erit nutritia materia, vel excrementitia. A nutritia, nascuntur sanguinei fluxus. ab excrementitia, oritur diarrhœa, aut saniosus fluxus, vt dysenteriæ euenit.

A partibus.

Distinguuntur etiam fluxus à partibus, vnde ducunt sui motus initium. nam effunditur excrementum ex toto corpore, vel ex peculiari aliqua parte. A toto nascitur diarrhœa, & syntexis. à cerebro, cerebralis fluxus appellatur Auicennæ. A ventriculo, lienteria, cœliaca passio, diarrhœa chylosa, cholera. A iecore prodit fluxus hepaticus: à liene, spleneticus. à mezenterio, chylosus, dum chylus non putrescit: diarrhœa chylosa, dum illa in putredinem abit. Ab intestinis, fluxus intestinalis, isque fœcalis; dysenteria, vel tenesmus.

A causa.

Præterea, vt effectrices causæ fuerint variæ, variè discriminantur fluxus, vt à vase dirupto, vel à laxato eius osculo. Vel ob solutam vim retentricis; aut expultricis ob vexationem à copia vel acrimonia succorum. Materiæ vitio euenit fluxus, cùm ea à benignitate sua abit, cùm coctrice cespitante, vel attractrice nimis vegetâ corrumpitur: vel quòd à foris iniuriam acceperit, vt à rebus quæ assumuntur, excernuntur, admouentur, & aguntur. Præterea, alius criticôs euenit: alius, symptomaticôs.

Signa.

Iam symbolis quibusdam interstinguamus cuiusque differentiæ speciem.

Num criticus.

Criticus fluxus noscitur ex signis pepasmi, & ex euphoria: nam si symptomaticus fuerit, damnis inde augentur ægri.

Vnde.

A toto corpore eum prodire argumento erit, quòd nulla pars in querela fuit, & febris hominem occupat. A parte aliqua si elabatur, hæc in vitio fuit, & excrementum geret ideam eius partis vnde dimanat. Si à laxata facultate animali elabatur excrementum, id noscetur ex paralysi sphyncteris ani. Cùm à fracta vi retentricis obortum malum est, elucebunt humidioris intemperiei notæ, maximè ventriculi & intestinorum, & cum doloris vacuitate effundentur. Expultricis irritatione qui euenit fluxus, copiâ vel acrimoniâ excrementorum se prodit. A foris illatum dum vitium est, relatu astantium & ægrorum id agnoscitur. Quando attractricis importunâ vi oboritur fluxus, prodromos aderit calor insignis, aut dolor. Nam si à prostrata coctrice fluxus concitabitur, nec calor, nec dolor aderunt.

Indicationes.

Quare assero, In fluxu aluino critico, impedito, vel effusiore, aliquid remedij adferendum esse: in moderato nihil. In symptomatico fluxu, materia quæ in vitio est, auferenda, & aliô reuellenda. Deinde partes vnde effluit roborandæ; & si à toto, illud redintegrandum.

Prognosis.

Iam ad Prænotionem abeamus. Criticus fluxus est salutaris; at symptomaticus est periculi plenus. Quò excrementum aluinum longiùs abit à lege naturæ, eò plus periculi adesse indicat. Quare κοπρώδεα excrementa, vtpote nullius vsus, non sunt periculosa: at sanguinea periculi plena. Videndum etiam ex quibus in quæ fiat mutatio. si flauam deiectionem mox exceperit viridis vel nigra, malum. Si eadem labantur semper ideâ; ea ita ferentur sincera, vel aliis remixta. hæc bona sunt; illa, praua. Quæ à principe dimanant parte, præsentius periculum indicant. ita spleneticus fluxus minus periculi habet hepatico. Si ex vasorum diæresi effundantur succi, plus periculi habent, quàm si illa recluderentur. lienteria & cœliaca passio, quia in hac retentrix titubat vis, in illa verò aufertur, ægrè curatur. Cùm verò expultrix vis vitium facit à copia lacessita, faciliùs redintegratur quàm si acerrima à succorum vi hoc illi eueniret: faciliùs enim accîdimus copiam, quàm acrimoniam eluimus. Si ortus fuerit fluxus à rebus quæ sunt à foris, faciliùs inhibetur, quàm si ab internis rebus hæc excrementorum copia vel acrimonia ortum duxerit, modò venenum exceperis. Si fluxui consociauerit se nausea, singultus, syncope, corporis summa tenuitas, scirrhus hepatis diuturnus, summi res erit periculi. Deprehensâ iam causarum naturâ ac vi, ad curationem pergamus.

Phlebotomia.

Est ne vena secanda fluente aluo? Clarissimi authores censent periculosum esse, addere periculo periculosi morbi. & in aluino fluxu stupent vires.* Aliis tamen locis scripsere ijdem, fluxum interdum promouendum esse. Si responderimus criticum fluxum non esse irritandum, aduersabimur Galeno, qui hoc affirmat nono Methodi. & si dixerimus symptomaticum fluxum esse promouendum, eandem Maleam feriemus, cùm hoc noluerit Galenus vbi ad Glauconem scribit. Vt decisio doctè adferatur, varias fluxuum naturas perpendamus, & aliquantulum latiùs, vltra aluinum fluxum, illum pandamus.

*Gal. Ad Glauc. 1. 14 & 5. De Sanit. tu. 2. & 4. Acu. 116. * Vt Auic. 1. 3. 3. tract. 5. cap. 12. & Gal. 1. Aph. 20. & 2. Aph. 12. & 5. Method. 5. & 9. κατὰ τόπ. & Diosc. lib. 3.*

Fluxus est quidam naturæ solemnis; alius est illi insolens. Solemnis, vt mensium, & hæmorrhoïdum; qui iure & loco eueniunt. Insolens, vt diarrhœa. Si fuerit solemnis, ille erit sanguineus, vel à sanguine alienus. Si sanguineus, is erit accîsus, vel effusior; secetur vena; hîc, reuulsionis causa; ibi, quô naturam iuues. Ita Galenus in accîso mensium fluxu venam incîdit infernam; non enim reuellendi consilium erat. Ergo in solemni sanguinis fluxu licet pertundere venam.

9. Method. 5.

Dubium.

Sed dices, In principiis morborum nihil κατὰ φύσιν euacuatur, sed symptomaticè. Respondemus, solemnem excretionem esse ex naturæ lege: quare etiam impellenda & promouenda: non enim fit à causa morbifica, sed à pellente natura. Si solemnis euacuatio fuerit aliorum succorum, & si copiosior fuerit, non concitanda, sed reuellenda. si parcior fuerit, auxiliabimur: nam est naturæ solemnis hæc euacuatio, atque ex more. Si verò insolens sit euacuatio, eueniet criticôs, vel symptomaticôs. Si criticôs feratur, at liberaliùs quàm naturæ in more sit, reuulsionis causâ vena aperienda erit, modò sanguinea effundantur: si alij humores effluunt, aliis auxiliis quàm phlebotomia, fiat venæ sectio. Si parciùs ferantur, auxiliandum erit naturæ, pharmaco. Cùm symptomaticôs excluduntur alieni à sanguine succi, notandum num id fiat per loca lege naturæ consentanea, vel incommoda. Si per dissentanea, reuellendum erit ad loca commoda: vt ad intestina. Si effusiùs excludantur per loca lege naturæ consentanea, cohibendi, ac nonnunquam inhibendi; quanquam interdum illud non liceat. Quare obseruandum, num hic fluxus qui abit per partes ex lege naturæ consentaneas, sit fluxus primarius, vel non. Primarium voco, qui non est febri consectarius: vt cùm diarrhœa, vel dysenteria fatigat absque febre. Non primarium fluxum voco, cùm fluxum febris excipit, hoc est, qui febri est consectarius, & hic est symptomaticus. Si non fuerit primarius, sed symptomaticus, atque is si sit effusior, etiamsi se effundat per loca lege naturæ consentanea, erit reuellendum & stringendum. Si fuerit accîsior, tenui auxilio illi succurrendum erit: nam fertur per loca legi naturæ consentanea. tenui tamen id agendum medicamine, ne vires fatiscant, & etiam quòd sit symptomaticus fluxus.

xus. Ita egit Hippocrates in subſtillo ſanguinis non primario, ſed à febre: & vbi nulla prodroma notabantur pepaſmi argumenta; nam ſymptomaticum illud ſubſtillum erat. Laxat tamen meabileſque parteſtreddit ille Senex, fotu aquæ tepidæ. hoc eſt, tenui auxilio ſuppetias fert: & à phlebotomia abſtinet. Hoc modo Galenus etiam repudiat pharmaciam in fluxu ſymptomaticôs oborto ac diminuto. Nam etiamſi fundantur ſucci per loca lege naturæ commoda, nec admodum effusè id agant, non tamen eſt concitandus validis pharmacis. Suffeceritenim myrobalanis & rhabarbaro paruâ copiâ præſcriptis, ac ſæpè repetitis, inteſtinis conceptam materiam eluere, nec tamen nouam attrahere. Si fluxus fuerit primarius ſanguinis, erit is effuſior, vel acciſus. Si effuſior, non modò aſtringere, verùm etiam reuellere licèt phlebotomiâ. Si acciſior, ſecetur vena: nam natura eſt iuuanda vbi ſanguinis vacuatione opus eſt. Si à ſanguine alienus fuerit qui effunditur ſuccus, ſi fuerit copioſior, reuellendum erit frictionibus ac loris, non venæ ſectione. Si parciùs elidatur, pharmaco irritandus: & ita fluxu fluxum curamus. Quia fertur materia per loca lege naturæ conſentanea: & eſt primarius hic fluxus; nec ab antegreſſa febre corpus labefactatum eſt. Vbi igitur conſilium eſt ſoluendi venam, ea copia abducatur ſanguis, quam eius vbertas, vires, ætas, & ſimilia admiſerint, morbíque magnitudo ſuaſerit. Dum euacuandi ſtudio ſcinditur vena, maiori fluat copiâ: cùm reuellendi, minori. Euacuandum vnica vice: reuellendum pluribus. Quando vena ferienda? ilico, quò liceat tutò & ſtatim in vſum vocare ſtringentia remedia. Quæ vena? ſi hepar in querela fuerit, dextra: ſi lien, ſiniſtra. Cucurbitæ loco venæſectionis dorſo admouentur. Tandem, cùm totum corpus purum eſt, ventriculo adhæreant quatuor horas cucurbitæ, ſuaſore Auicenna: id agendum ſine ſcarificatu. Iam ad Pharmaciam. Medicamenta præſcribuntur ad cauſam fluxus, vel ad fluxum. Ad cauſam fluxus; vt illæ variæ ſunt, ita & medicinæ, nam inde eſt quòd modò aſtringentia, modò reuellentia præſcribamus. hæc, vt materia quæ ad inteſtina fertur, reuellatur in alias partes: illa, vt refrænetur impetus ruentis ſucci, verùm his non vtendum antequam corpus à fœditate fuerit liberum. propterea eſt euacuandum, & materia acris temperanda. Euacuantia remedia locum habent in aluinis fluxibus tum parcioribus, tum effuſioribus. nam materia infixa hæret inteſtinis, acita irritat vim expultricem, vt etiam alimenta exigat. Abſit vt demus pharmacum ratione materiæ affluentis; ſed id damus quò hærens ibi materia, expultricémque laceſſens excutiatur. Calamitosè enim hæc materia ſupprimitur, dum infixa eſt inteſtinis. Verumtamen audaciùs hoc agendum in fluxu acciſo. Euacuantia ſunt aluina, vomitoria, diuretica, & ſudorifica. Aluina & vomitoria ſint leniſſima: abſtinendum ab his quæ naturæ ſunt infenſa, quæque validè ſuccos rapiunt in centrum corporis, vbi ſymptomaticè per loca commoda fertur materia, parciore copiâ. Tamarindos commendat Auicenna: nam præterquam quòd modeſtè excludant, vnâ naturæ ſtudent moderando feruorem & ſuccorum æſtum, ac partibus robur addunt. Accipe pulpæ tamarindorum ſemunciam, aut quid amplius: conſeruæ roſarum drachmas duas: ſantalorum odoratorum ſemiſcripulum: cum ſirupo roſato ſumat ex cochleari. Pruna etiam non omnino dulcia commendantur. Præ ceteris tamen nobilitauit Auicenna myrobalanos; nam excludunt fœda, roborant, ac ſtringunt: &, cùm variæ ſint, varios ducunt ſuccos. Celebre remedium eſt ſirupus roſatus laxatiuus, cum decocto tamarindorum. His adde rhabarbarum, exiguâ mole, (ne à toto adducat ſuccos ad inteſtina) ſæpiúſque repetitum: Accipe rhabarbari optimi ſcriptulum vel ſemidrachmam, aut ſcriptulos duos: puluetis corticum myrobalanorum citrinarum ſemiſcriptulum vel ſcriptulum: cornu cerui, vel margaritarum præparatarum ſemiſcriptulum: miſce cum ſirupo de ribes: ſumat ex cochleari. Serum etiam lactis acrem mitigat ſuccum, & hepar refrigerat. Si nullum ſtringendi conſilium fuerit, vtemur infuſis rhabarbari, myrobalanorum, tamarindorum. Sin magis ſtringendum putaueris, his totis vtemur. Si validiùs exiſtimaueris ſtringendum eſſe, vſtulatum rhabarbarum in vſum ducemus. Ita agemus dum bilioſa recrementa effunduntur. Sed ſi ab atra bile natum ſit malum; ſumat mel roſatum laxatiuum cum iuſculo pulli. Fiat etiam clyſma ex lacte caprillo in quo chalybs ſæpiùs extinctus ſit: adde mel roſatum. deinde vſtulatum ſumat rhabarbarum. & poſtridie iniiciatur clyſter abluens, qui fiat ex ſucco caulis, vel ex aqua hordei cum eius ſucco & ſaccharo. vel ex lacte & ſaccharo. Sequenti mox die infundatur clyſma hoc: Accipe aquam chalybeatam, cui incoque hordeum mundatum, balauſtia, & roſas ſiccas, pro tribus vicibus. Colaturæ adde ſacchari rubri vncias duas: ſeui ouilli vncias quatuor: trochiſcorum de carabe ſeſquidrachmam: miſce, fiat clyſter. ſopit mirè dolores. Sed non temerè ſtringendum. nam, vt ait Celſus, Vno die fluere aluum ſæpè pro valetudine eſt, atque etiam pluribus, dum febris abſit, & intra diem ſeptimum id conquieſcat, purgatur enim corpus, & quod intùs læſurum erat, vtiliter effundit. Verùm ſpatium periculoſum eſt; interdum enim tormina & febriculas excitat, viréſque conſumit: interdum euenit vt fluxus diu neglectus, curati difficilior ſit. Dum ſtringis, vſum remediorum quæ temperant viſcerum calorem vnâ inire debes; & leniter hæc etiam ſtringant. Fiant ex roſis, cicoreo: vel ex mentha, ſi materia frigida fuerit. A dulcibus abſtinendum: nam aluum promouent, faciléque bileſcunt: maximè ſi bilioſis feratur aluus. propterea vſum melicrati interdixit picrocholis Hippocrates. Si corpus naturâ fuerit calidius, decoctis vtemur ex ſoncho, endiuia, dente leonis, cicoreo: nam ſirupi ſaccharum habent, quod facilè fluxui addit. Iunge ſuccum de ribes, vel granatorum, arantiorum malorum, citreorum, limonum. Sed cautio adſit, ne his vtamur dum tuſſis fatigat. tunc enim præſtiterit viſciditate quadam aluum continere, ac lentore quodam fluxum cohibere: vt farinâ amyli, radicibus conſolidæ, oryzâ: nam hæc pectori non officiunt. Aceto alioqui vti licet, ſi abſit tuſſis, nec inteſtina fuerint ἕλκώδη: nam nulla vlceratione occupata inteſtina roborat & ſtringit. Sin illa imbecilla aut aphthis obſita fuerint, ne oxymel quidem propinandum putabimus. Præſtaret ſucco concreto cicorei, vel conſeruâ eius ex modico ſaccharo confectâ vti, quàm ſirupis & decoctis, niſi exiguâ offerantur mole, authore Auicenna. Clyſteres etiam temperantes ex ſucco hordei liquido, cum ſaccharo commendantur: adde interdum quid trochiſcorum de carabe. Vomitus etiam vtiliter præſcribitur. ſed cautio ſit ab oleo; hoc enim, dum ventriculum laxat, effuſiorem reddit fluxum. Vrinalia remedia, ad diuerſionem, commodè etiam in vſum vocantur. Vbi febri incanduit corpus, dabimus emulſionem ſeminum peponum, melonum, cucumerum, ex decocto ſeminum cydoniorum, aliòqui diluto radicum petroſelini vtemur. Sudorifica locum habent intùs & foris. ſi materia morbifica fuerit frigida, decoctis ſudorificis id agemus; quale eſt decoctum radicis chinæ. Quòd ſi materia calida fuerit, balneis prouocabimus ſudores, prouiſione primùm habita de toto corpore. Quin etiam frictione molli vtemur,

Marginal notes (left column): 1. Ad Glauc. 14. Method. 13.3. — In primario fluxu. — Copia educendi ſanguinis. — Quando. — Quæ vena. — Cucurbitæ. — Pharmacia. — Ad cauſam fluxus. — Varia ſunt euacuātia.

Marginal notes (right column): Cautio. Lib. 4. — Temperantia. — Cautio. — 3. Acut. 38. & 32. — Vomitoria. — Vrinalia. — Sudorifica. — Ad fluxum.

vtemur, vnctâmanu, dulci oleo amygdalino, cum pauco vino albo tenui, ex præscripto Auicennæ.

Astringentia.
5. Method.5.

Astringentia quæ præscribuntur ad fluxum, sunt vel narcorica, vel stupefactionis expertia. Sed præcipuè animaduertendum num copiosus, vel exiguus sit aluinus fluxus. vtrumque tamen superfluum intellige: alioqui non esset stringendum. Si effusior, validis vtendum stringentibus. Si exiguus, debilioribus: maximè cùm metus sit, ne vires labantur. Est tamen suus ambitus effusior fluxui: nam vel longè excedit, vel modicè. Si plurimum, validè stringendum: si modicè, modestè stringentibus vtemur.

Modestè stringentia.

Modestè stringit rosa, mastix, terra lemnia, hæmatites lapis, oryza, farina hordei siccata in furno, cydonia mala, caseus vetus assatus, & lotus sæpiùs dum insulsus euadat. detur drachma, cum scriptulo gallarum, & conseruæ veteris tosatum drachmis duabus. Ita etiam datur coagulum leporis vel hœdi ablutum sæpiùs: datur cùm aqua symphyti. Cydoniatum soluitur cum aqua antiqua rosata, propinatur. Si frigida sit materia morbifica, Accipiemus macis, masticis, caryophyllorum, cuiusque drachmam. sumat manè drachmam. Quidam accipiunt turturem antiquum, hunc immittunt vasi vitreo, absque vllo liquote, operculo obstruunt, ac panis massâ vndique combinant rimas, & furno immittunt vnâ cum pane: inde fac puluerem, & eum propina manè & serò. Distillant quidam aquam ex viuentibus ranis: quam propinant remixtam cum puluere à ranarum distillatione restibili. Si sanguis effundatur, commendatum est spodium sumptum ad semunciæ pondus, cum sirupo myrtillorum. Accipe sirupi myrtini, sirupi cydoniorum, & de rosis siccis, cuiusque vnciam: aquæ prunellorum, plantaginis, foliorum quercus, singulorum vncias quatuor: misce, fiat clarum iolabium: propinetur cum aqua rosarum. Aliud; accipe smaragdi grana nouem: vertatur in puluerem, ac cribro excernatur, ac ex aqua calida, vacuo bibatur stomacho. Auenzoar & Auerrhoës vniones aceto soluunt; & corallium, succo ribes: cochlear huius succi propinatum, dysenteriam etiam curat.

Fortiter astringentia.

Fortiter astringit acacia, balaustia, cortex mali granati, galla immatura, vinum prunorum siluestrium. Prædictis ex quibusdam adiectis validius in strictionem vinum rubrum redditur. Potens etiam hoc est, Accipe corticum granatorum vncias duas: seminis nigellæ Romanæ vnciam: granorum tinctorum, seminis fœniculi, cuiusque semunciam: radicum cyperi, ireos Florentinæ, singulorum drachmas binas: radicum tormentillæ, bistortæ, singulorum drachmas tres: mastiches electæ vnciam: balaustiorum, rosarum rubrarum, corticis citri non conditi, cuiusque semunciam: sumachij semunciam: cinnamomi ruditer contusi drachmas tres. Coquantur ex lege artis, ex aquæ libris tribus, dum supersit iutis decocti libra: tunc adde vini Gallici subastringentis semilibram: ferueant duabus vel tribus ebullitionibus: & macerentur duodecim horis. Postea colentur expressione mediocri. De hac colatura excipe cochlearium vnum: cui adde vini stringentis tantundem: & cum multo saccharo rosato subtilissimè trito, ac iisdem probè commisto, fiat haustus breuis, initio cuiusque pastus exhibendus. Conserua etiam ex cornis semimaturis validè stringit. Scribit Auicenna, cibum in ventriculo à coriandro valenter retineri. Aliud: Accipe boli, terræ sigillatæ, lapidis hæmatitidis, cuiusque drachmam: picis naualis, vel masticis sesquidrachmam: coralli rubri, margaritarum, cornu cerui vsti, & loti aquâ plantaginis, singulorum scriptulum: sacchari rosari drachmas duas. addo lubenter aliquid caphuræ. Sumat æger cochlear ante cibum, vel ex oui vitello. vel misce cum succo granatorum, vel cum decocto nostro astringente, quod iam descripsimus, & vino de rosetra, vel tincto, vt vocant. Aliud; coque folia quercina in ceruisia, ad dimidias. Ante cibum sumat drachmam penis cerui siccati, ex vino rubro.

Narcotica.

Alia autem stiptica dicebam esse narcotica: vt, Accipe conseruæ rosaræ semidracmam: theriacæ scriptulum: requiei Nicolai scriptulum etiam: dentur sub noctem. In prauis febribus quæ cum fluxu fatigant, solebam decoctis adiicere magnam copiam seminum papaueris & capitum eius, cum scordio, carduo benedicto, scabiosa, semine citrij, acetosa, buglosso, & cicoraceis, acoréque limonum, adiecto sirupo de ribes vel cydoniorum. Aliud: Accipe seminis hyoscyami albi, cuiusque drachmas decem: terræ sigillatæ, coralli rubri, singulorum drachmas quinque: sacchari rosati antiquissimi, quod satis sit, vt fiat electarium. sumat manè & vesperi drachmam.

Quo modo ipse chalybs potabilis reddatur.

Si à liene fluxus est, sumat chalybis liquorem: qui hoc fiat modo: Accipe chalybis limaturæ libram, quam ablue aceto: dein cola, ac limaturam extende super pannum, & insperge semunciam caryophyllorum in puluerem redactorum: viginti quatuor horis ita hæreant. Deinde accipe sex vel octo libras vini potentissimi, quale maluaticum est, (sint vina alba) vitro simul infundantur, ac solibus æstiuis exponatur: alioqui in balneo maris foueatur, & cottidie vas agiretur. Liquitur illa limatura ferè tota. sumat ex eo vino manè cochlearium vnum aut alterum, & affundat tantundem aquæ plantaginis, vel vini.

Foris.

Auicenna admouet olea astringentia ventri, vt balaustiorum, rosarum, myrtinum, cydoniorum; ex oleo omphacino parari hæc debent. Si frigidior videtur materia, vtemur oleo masticino, cum nuce cupressi, mentha, caryophyllis, ladano, absynthio. alioqui iungemus acaciam, corallum, balaustia. Accipe foliorum cydoniorum, mespilorum, prunorum siluestrium, cornorum, corticum malicorij, rosarum siccarum, cum fructibus singulorum: ferueant in aqua: & colaturâ foueat ventrem & pedes.

Cautio de stupefacientibus.

Sed religiosè transigendum in narcoticorum vsu, & obseruandum, quod monuit Auicenna, vt misceas quæ mitigant veneficium in his algoris. Refert enim is author, ab enematum opiatorum vsu, quendam obiisse: quare non sine discrimine per os his periclitamur. Iunge ergo castoreum, crocum, myrrham, lignum aloës verum. Hac serie: primùm admoueantur foris: deinde indantur suppositoriis & clysmis: vltimò per os exhibeantur. nam periclitari præstat de frigore ventriculi, quàm permittere vt homo intereat. Talia hæc sint, inquit Auicenna, quæ vnâ incrassant materiam affluentem, ac partem quæ infrigidant: ita materia ægriùs effluet. Sintque somnifera: per fluxus enim vigiliæ fatigant. præterea dolorem sedent, maximè si cuncta in calorem conspirauerint, vt materia, aër, corpus.

Victus.

A victu absint dulcia, aquea, salsa, aroma validum fragrantia. Ouum coquatur ex aceto. Passulæ conueniunt stringentes: fuge dulces. Coquantur cibi cum malis cydoniis, symphyto, plantagine, oryza, sumachio, aqua rosata. Abstine à liquidis, modò non sit fractus æger, aut validè à febre fatigetur. tunc hordei farinam furno inde vnâ cum pane: ex ea puls coquatur, cum succo granatorum, vel de ribes.

Potus.

Potus fiat ex aqua chalybeata & aqua plantaginis. vel plantago coquatur ex aqua hordei. Si tussis molesta sit, adiice radices symphyri. Modò febris admittat, iunge vinum austerum. Potet frigidum, nisi phlegmone, obstructio, aut frigidior intemperies eius vsum renuant. Parcâ tamen manu potet. nisi fortè remedij loco potari vinum liberaliùs velis: vt, reuulsione, sudores aliò vocent orgasmum succorum, nimirum ad peripheriam corporis, ita iussit Auicenna ad ebrietatem potan-

dum

dum esse. Sed id semel, remedij vice, agatur. Verùm aliis sudorificis id longè feliciùs moliemur & tutiùs. Partes infernæ sint in otio. A cœna propinentur somnifera ex decocto oryzæ cum consolida, & emulsione ex duabus vnciis seminis lactucæ, & duabus aut tribus drachmis seminis papaueris. Subitus terror reuocat aluum. Subdo, coronidis loco, quædam empirica. Accipe limaturam chalybis, hanc ablue cum muria, & dein cum aqua dulci. tum demum superfunde acetum acerrimum, quod supernatet quatuor digitos. Soli expone dies aliquot, ac nouum subinde affunde acetum; ita tenuior fiet limatura. Aperto vase per integrum diem reuerbera, dum euadat rubicundissimum & læuissimum. Coque iterum diu cum aqua pluuia. Ex eo potest fieri oleum, vi aquæ vitæ. Dabis guttulam cum conserua rosata vel symphyti. Cordus commendat philonium Persicum. Aliud: Vino rubro infunde limaturam chalybis ab igne candentem: id decies repete: remisceo quid eius vini, cum alio vino quo vtitur. Puluerisatam verò illam limaturam ablue aquâ: dabis semidrachmam cum conserua rosata. Sumat cottidie drachmam succi acaciæ solutam aliquo liquore. Immittuntur vino austero pruna siluestria. Fiunt etiam clysteres ex decocto succi acaciæ. Accipe radicum tormentillæ, radicum pimpinellæ, cuiusque semunciam: zedoariæ, cinnamomi, macis, ligni aloës, singulas drachmas: sacchari parum: sumat drachmam. Vt ventriculus redintegretur languens: accipe aristolochiæ rotundæ radices quinque: menthæ, rosarum rubrarum, singulos manipulos: calami, galangæ, zinziberis, cuiusque duas drachmas: masticis semunciam: olibani drachmas duas: bulliant ex aceto: & spongiâ admoue ventriculo hoc acetum: vel panis assus eo madescat. Sed cautio per febres adsit, vt quàm frigidissimis ex his vtamur, vel saltem minùs æstuantibus.

Somnus.

Empirica.

Cautio.

CAPVT XVI.

De Synochi putridæ, hoc est, Febris Continentis putridæ Natura, Causis, Differentiis, Signis, Prognosi, & Curatione.

SVPRA egimus de Synocho non putri, hoc est, de Ephemera multorum dierum, quam vocant Latini Continentem non putridam. Iam ad eam venio cui originem dedit sanguis putredine obsitus, quæ dicitur Synochos vel continens putrida. Inter maximos authores maxima fuit quæstio, Num sanguis putrescat. Auerrhoës ait tam arduam fuisse hanc quæstionem, vt Galenus dubius hac in re deprehendatur: cùm modò affirmare, modò hoc negare videatur. Sanè Galeni sententia fuit, sanguinem biliosum dici posse, cùm in bilem facessit: hoc est, dum est mutatio illa ἐν γενέσει; non autem ἐν γεγονέναι. Dum enim putrescit, remanet adhuc sub forma sanguinis: quia nondum perfecta corruptio est: nam dum ita putrescit, plures adhuc intactas putredine partes habet. Non aliter ac vinum dum acescere, & ad acetum abire incipit, nondum acetum euasit; nam plures adhuc partes illæsas habet. Ita etiam sanguis dum putrescit, potest sanguis vocari: nam adhuc ad pristinam naturam reuocari potest. Tunc quamuis ichorosa eius ac tenuior pars non fiat bilis, attamen illi simillima redditur. Hinc est quòd paroxysmi eius, febris faciem quandam induant biliosæ ac tertianæ: qui tamen, authore Galeno, mites sunt; etiamsi magnis claudatur materia venis. propterea aliquomodo biliosa dici potest. & tempus aliquod datur certum, in quo aliæ partes sunt putrefactæ, aliæ

De sanguinis putredine.

4. Collect. 31.
2. De dif. feb. 11. 9. Meth.
4. 2. Crif. 6. 11.

De Plethora 10. Arist. 3. Hist. animal. 15. & 2. De Part. animal. 9.

2. De dif. feb. 12. 2. Crif.

putrescunt, aliæ dispositæ sunt ad putredinem. Propterea dicit Galenus secundi De febrium differentiis vndecimo, Pleuritici cùm rubrum expuunt, tertianarium habent motum: vbi verò supra modum assatur, mutatur penitus pars tenuis in pallidam bilem. primò verò erat in confinio bilis collocatus humor. Febris autem, inquit, fit pro specie humoris, in quem sanguis mutatur. De hac reptiùs etiam egimus: quare supersedeo. Hactenus de natura eius. Causam agnoscit massam ichorosam sanguineam, quæ in magnis venis putrescit. Est enim sanguinis vox homonyma; duobus enim modis intelligitur: primò, pro puro illo & sincero humore sumitur, qui propriè sanguis appellatur, ab aliis tribus humoribus nutriciis secretus. Secundo modo, pro omnibus quatuor humoribus qui in venis continentur, quibus apertis effluit sanguis quatuor humoribus præditus. Hi humores singuli suis perfunduntur ichoribus, ceu lac sero. Est ergo ichor sanguineus, biliosus, pituitosus, melancholicus. Hic ichor sanguineus maximè in vitio est. Sed dices, Si febres ex ichore nascuntur, ergo hydropicos maximè fatigabunt. Sed horum ichorosa materia nullam analogiam habet cum ichore sanguinis qui copia in vitio est. verùm hydropicorum ichor potiùs qualitate in vitio est: vt in pituitosi ichoris culpa. Propterea Galenus scripsit, eorum qui laborant ex synocho corpora, esse robusta ac calida. Ichor ergo sanguinis ad putredinem abit. Si enim sanguis ipse in putredinem traheretur, non ferrent hi sanguinem ad lipothymiam vsque abduci. Dicit Galenus, corpora calidis excrementis circumflua, hac febre tentari. Igitur calida recrementa putrescunt: & nihil æquè facilè putrescit ac ichor; quod in vino obseruamus. Primò itaque putrescunt ichores: progressu, nisi occurratur, etiam succi alimentales trahuntur, & tunc synochi pestilentes nascuntur. Sed ad constituendam synochum non pestiferam, satis est vt putrescant ichores. Sed dices, Cur non cuncti quibus plethora molesta est, synochis inplicantur? Quòd circumfluant non cuncta plethorica corpora hoc ichore: est enim præter naturam. Quare primùm necesse est vt causa accedat, astrictio, obstructio, intercepta transpiratio, repletio, insolens exercitatio, eò ichores, qui putrescunt, hi nascuntur ex horæis fructibus, & aquosis. Et, si sanguis putresceret in maioribus vasis, quo modo viuere possit homo? & qua vi tam facilè superaretur malum? affirmat Galenus, synochum quarto die iudicari solere. Gignuntur ergo hi ichores in corporibus plethoricis, cùm intercipiuntur fuligines & vapores: hinc ichorum copia, qui paulatim putrescunt, interceptâ transpiratione. Et nisi occurras, trahuntur nutricij succi, vnde synochus pestilens. In hanc prompti sunt iuuenes irrigui sanguine, in otio degentes, quique subitò ab inedia ad epulas deliciasque se vertunt. Ad Differentias venio. Σύνοχος est febris συνεχὴς, nullis paroxysmis distincta. In hoc enim differt ἀπὸ τοῦ συνεχοῦς πυρετοῦ, hoc est, à continua; quòd hæc paroxysmos habeat pro humoris à quo genitur specie. Si namque eam pituita excitauit; cottidie effert se; si bilis, alternis; si melancholia, quarto exacerbatur die Verùm ὁ σύνοχος, hoc est, continens; nullas huiusmodi mutationes habet, sed ab vno paroxysmo, eodem filo, nullis paroxysmis interstincto, ad finem fertur. Huius tamen tres differentiæ statuuntur. aut enim perennis ille paroxysmus æquali fertur pede; ita vt nec se efferat, nec dimittat toto suo curriculo, quæ σύνοχος ὁμότονος siue ἀκμαστικός appellatur: vel sensim altiùs se euehit, dicta ἀναβατικὸς & ἐπακμαστικός: vel pedetentim ferociam suam remittit, παρακμαστικὸς dicitur. Prætetea sanguinea hæc materia vel leniter putrescere incipit, vt cùm ad benignum alimentum verti iterum potest:

Cap. 3.

Causæ.

Sanguinis vox homonyma.

Ichor est causa.

9. Method. 3.

3 Crif. 4.

Differẽtiæ.

tunc quamuis tenuis eius pars non fiatbilis, attamen illi ſimillima redditur : adeò vt Galenus interdum *2. De dif. feb. 2.* has ex flaua bile naſci dixerit. Hinc eſt quòd paroxyſmi interdum tertianæ ideam æmulentur : ſin ad melancholiam abeat ſanguis, quartanam quadam facie exprimant : idem in aliis ſuccis euenit. Sed *2. Criſ. 12.* tamen mites ſunt hæ febres, inquit Galenus, etiamſi magnis in venis ſtabulentur. Sin adeo in putredinem degenerârit, vt redintegrari nequear in priſtinam naturam, fient tertianæ acceſſiones. Iam ad

Signa. ſigna. Eiſdem ſignis ſe prodit quibus ſynochus non putrida, ſed manifeſtioribus : longè enim acerbior feruor hîc fatigat ob vim putredinis. Guttur flammam & quaſi tumorem recipit : nam in glandulas ſpongioſas gulæ reſudat actis humor ex venis, & acerrimis replentur vaporibus : & propterea *Trall. 11. lib. 2.* ægrè lingua officium ſuum facit. oculi ſunt lachrymabundi : nam ſanguine abundant eiúſque ichore, qui acrior ad oculos reſudat. Pulſus idem qui in ſynocho non putri : ſed inæqualior. hîc tamen, analogiâ ad aliarùm febrium pulſum, dici poteſt æqualis : ſed per ſe eſt inæqualis : velocirer enim ſe contrahit ; tardiùs ſe diſtendit. Vrina his eſt craſſa, turbida, rubra, hypoſtaſis expers. Exanthemata ſæpè toto corpore efflореſcunt liuida, nigra : adeò vt ideam ducat peſtilentis : eſt tamen morbus hic mitiſſimus & periculi expers. Fit enim hoc, quòd pars aliqua ſanguinis pellatur in cutem. Quin & talia nonnunquam per intercalares eueniunt febres : ſed metus abſit : non enim pote eſt, vt aliqua ratione peſtilens febris intermittat. Hæc febris nunquam fatigat eos quibus contigit habitus corporis gracilis ; ſed plethoricos & homines venoſos inuadit ; nec ferit ætatem frigidam & ſiccam. Illa indoles huius febris eſt, vt totum ilicò hominem caloribus inuoluat, ſine pro-

Prognoſis. dromo frigore, horrore, aut rigore. Ad prognoſin abeo : qui enim exercitationem peculiarem velit, legat Galenum nono libro Methodi, vbi duos iuuenes proponit, quorum vnus putridâ, alter ex non putridâ laborat. Ineunte morbo ſi euacuatio valida fiat ſponte, conſtantibus viribus, bonum ſi non perennant. Exanthemata à pepaſmo critico die eflореſcentia, bona : alioqui calamitoſa. Si pepaſmi ſigna diu non appareant, facie inſtar ſphæræ turgida, tornatilem vocat faciem Auicenna, perlongum futurum *17. Continentis.* morbum inde ſignificatio fit. Scripſit Raſes, ſe experientiâ exploratum habere, quòd, vbi ſynocho inuolutis aluus immemor officij redditur, ceruix & collum grauantur, in procinctu eſſe phreniridem vel lethargum. A quarto die deſinit plerúmque. Si inſurgat ſemper febris, linguáque reddatur nigra, vrina craſſa & nigra, oculíque refugiant lucem, calamitoſum : nam increſcens hæc febris labefactato in ægro, cauſæ validam denunciat vim, ac mortem. Sin decreſcens ſit febris, ſine his notis, ſalutaris erit. Homotonos verò ambigit inter has : tanto ſecurior, quanto ab anabatico longior. Facilis à non continente putrida, in putridam ; & ab hac iterum in tertianam continuam, vel in peſtiferam tranſitio eſt. Sunt periculi expertes, ſi rectè tractentur. Quartum diem curioſè obſerua, ſi tunc pepaſmi elucent ſigna, criſis fiet die ſeptimo. Auicenna docet, tantum temporis intercurrere inter exordium huius febris, & prima pepaſmi ſigna, quantum ſpatij eſt inter pepaſmi ſigna, & ſolutionem. Vt ſi primæ notæ pepaſmi in conſpectum venerint die quarto, ſoluetur febris die ſeptimo : ſi die ſeptimo eluceant hæc ſymbola coctionis, ſoluetur decimoquarto : eò enim vſque excurrere po-

Curatio. teſt. Iam ad curationem abeo. Duo præcipui ſunt curationis ſcopi. vt nimirum ebullitio ſanguinis ſedetur ; & ne ampliùs putreſcat ichor ſanguinis, vtque id quod facilè in bilem abit, excludatur.

Ebullitionem ſiſtunt victus bona ratio, & remedia. Victus, vt fraga, pruna, ceraſa acida, mala *Diæta.* punica & aurantia, cucurbitæ. Sit cibi parca quantitas. abſtinear à carnibus, & à rebus dulcibus ; nam validè nutriunt. Veſcatur portulacæ maioris ſtolonibus coctis. Potet aquam hordei, vel tenuem cereuiſiam. abſtineat à vino. Confert etiam aqua cum ſucco granatorum. Melicratum non conuenit, quia putredinem in ſynocho auget. Aluus ſi ignaueſcat, ſollicitanda erit enemate, ex decocto maluæ, althææ, hordei, lactucæ, endiuiæ, ſonchi, ſeminum cucumerum, & melonum : cum oleo violato, nenupharino ; adde caſſiam. Inter medicamenta eſt aquæ frigidæ po- *9. Method. 5.* tio, modò venæ ſectio poſthabita fuerit : nam hæc, abſque frigidæ vſu, ſæpè abegit hanc febrem. Para- *Præparanta.* bitur ichor bilioſus ad excluſionem decocto & ſucco de ribes, tamarindorum decocto : cum ſirupo lactucæ, nenupharis, boraginis, de iuiubis. Accipe foliorum lactucæ, portulacæ, nymphææ, endiuiæ ; cuiuſque pugillum : tamarindorum vnciam : fiat decoctio ex aqua hordei. huius decocti accipe vncias quatuor : ſirupi de iuiubis, & oxyſacchari, cuiuſque vnciam. ita caſtigabis ſanguinis tenuitatem, refrigerabis, & vias parabis ad excluſionem. Scribit doctiſſimus medicus Proſper Alpinus, hoc æuo, per has febres ab Ægyptiis propinari anguriæ aquam : quam Auerrhoës etiam teſtatur peculiari dote dicatam eſſe feruentibus febribus. Ita etiam præbent aquam cucumeris, & melonum : à quarum potu regunt ægros in ſpem ſudoris. Alij, inquit Proſper Alpinus, propinant plurimam aquam in qua tamarindi, berberis, & pruna, cum paucis fœniculi ſeminibus macerata fuere. Si corpus exanthematis fœde- *Phlebotomia.* tur, metus abſit, ſoluite venam ilicò. Dices, Natura ad peripheriam inclinat, ac eò humorum colluuies rapitur : hæc non impedienda. Reſpondemus, collineandum eſſe non ad exanthemata, (quæ ſolùm feruente paroxyſmo eflореſcunt, móxque ſedatâ acceſſione euaneſcunt) ſed ad cauſam antecedentem : nam infarctus alioqui geminabitur. Sermo nobis eſt non de exanthematibus quæ per febres peſtiferas ſe in conſpectum dant, ſed quæ in ſynochis effunduntur. Si alicubi venæſectio locum habet, is hîc eſt ; hæc enim recludit infarcta, quæ alioqui in peſtiferam vim degenerarent : mera enim plethora hîc in vitio eſt. Protrahemúſne ergo ſanguinis eductionem ad lipothymiam ? Periculi ſanè plenum eſt hoc remedium in hoc morum more, vbi ab ingluuie cruditatibúſque infarciuntur corpora, ac obrutum his ſtupet calidum illud nobis à primo ortu conſociale. illud eſt quod putredini frena iniicit, ne latiùs exiliat. hoc, inquam, animi deiectione deiicitur. Cucurbitæ ſuris affigantur ſcarificatis al- *Cucurbitæ.* tioribus plagis. nam in Ægypto, inquit D. Proſper Alpinus, tria vel quatuor ampla vulnera ſuris inferunt ſcarificando, ac vberrimè ſanguinem proliciunt. deinde cucurbitas admouent ponè aures ad ſpinam : vel pertundunt venam frontis, vel temporum arteriam, ſi perennes vigiliæ fatigârint. Auerrhoës & Auenzoar feriunt frontis venam. Cùm mate- *Purgantia.* ria excluſioni parata eſt, purgetur ſanguis modeſtè. vt mannâ, vel ſirupo granatorum laxatiuo, tamarindis. Accipe mannæ, caſſiæ, tamarindorum, ſingulorum ſemunciam : bulliant in libra aquæ endiuiæ ad exhauſtionem duarum partium : colaturæ adde ſirupi roſati vel violati ſolutiui vncias duas. Si bolum malit, Accipe pulpæ tamarindorum, caſſiæ recenter extractæ, cuiuſque drachmas ſex : ſucci condenſati fumariæ ſeſquidrachmam : fiat bolus, aſpergatur ſaccharo. Si potum velit, Accipe tamarindorum ſemunciam : myrobalanorum corticum citrinarum, drachmas tres : paſſularum Corinthi, ſemunciam :

fumariæ

fumariæ femimanipulum: infunde sero caprillo: colatæ expressionis accipe vncias quatuor: mannæ optimæ vnciam vnam; duas, vel tres, vel eius loco cassiæ recens extractæ vnciam. Epithemata fiant ex aqua rosata, violata, nymphææ, adiectâ caphurâ, croco, acero. Moue vrinas seminibus frigidis, asparagis, capillaribus, cicoraceis. Purgato corpore ac sedata febre, aboleantur vestigia putredinis, quæ sanguini insita sunt; & partibus robur addatur. propterea cotidie vtatur conserua de acetedine citreorum: & ipsis citriis malis: & superbibat cochlearium aquæ distillatæ ex toris citreis: conserua rosarum, boraginis, buglossi, lactuca condita: remisce quid specierum diarrhodonis Abbaris. Si æger somni expers fuerit, vtatur noctu emulsione seminum papaueris, & seminis psyllij, quæ extracta sit in aqua lactucæ, cum sirupo papaueris.

Roborantia. | Ad vigilias.

CAPVT XVII.

De Febrium Continuarum putridarum, vt de CAVSI, *hoc est, Conclusæ & ardentis febris, & de Tertianæ continuæ, reliquarúmque febrium continuarum natura, Causis, Differentiis, Signis, Prognosi, & Curatione.*

CAVSOS hæc febris dicitur, quòd ardoris plena videantur omnia in hac febre: potiúsque calorem, quàm putredinem præseferre. Interdum quæuis valida febris ita appellatur. Est autem Causos vel febris ardens exquisita, febris continua biliosa, à bile putrescente non longè à corde. Per bilem intelligo bilem ichorosam, & humorem biliosum nutricium, siue is in propria natura putrescat, siue mutetur in excrementitiam. Bilis enim consistens in maioribus venis & arteriis, sanguini reliquo infusa, facit febrem ardentem. eadem segregata à sanguinis concretione, facit tertianam exquisitam. Est namque eadem materia tertianæ & causi: sed hoc interest, quod inter herpetem & erysipelas: Nam materia causi est sanguini affusa. Bilis itaque nutricia, putredine abit in excrementitiam, vel in propria natura corrumpitur. & vtcumque putrescat, febrem proferre potest. etenim excrementitia bilis, cùm per secessum non eliditur, sed cùm per venas rapitur, febres adfert. Diximus in definitione hanc bilem putrescere non procul à corde: nam bilis putrescere potest in magnis, paruis; cordi proximis, vel ab eo remotis vasis. In remotis venis dum putrescit materia, (eùm scilicet eò extruditur à maioribus venis) fieri nequit quin portio aliqua excidat per carnosas partes: vnde fit rigor paruus; & tunc dici nequit hæc febris exquisite ardens. Ea enim differentia est inter febrem ardentem seu causum, & inter tertianam continuam, quòd in tertiana continua putrescat materia in venis remotis à corde: At si cordi vicinis in magnis venis putrescat, erit ardens paroxysmi expers. Tertiana continua habet exacerbationes febriles: ergo eius materia non putrescit in cordi proximis venis. tertio enim die recrudescit. Sed dices, Hippocrates scripsit, in tali febre, nimirum in continua tertiana, diebus paribus recruduisse in pluribus paroxysmum. Respondemus, Si fuerit duplex tertiana, singulis diebus experietur accessiones febriles æger. nam in geminis febribus paroxysmi efflorescent paribus & imparibus diebus: nam sexto quoque die inuadet. Primæ autem febris, duplicis tertianæ, accessiones sunt semper vehementiores. vnde dies impares sunt plerunque infestæ magis. Fit tamen interdum, vt paribus diebus paroxysmi

Quid sit. | 1.Epid. 2.19. & 2.Crif.6. Auer. 3. Collect.4.7.11. | 2.Crif.6. | Dubium. | 3.Epid.3.36.

sint grauiores, rarò tamen hoc euenit. Eadem bilis quæ tertianam facit, causa est ardentis febris; nisi quòd in ardenti febre calor bilis sit acrior, materia copiosior, & venis concepta calidioribus. Vt si vtraque hæc febris ortum duxerit à calore hepatis, illud longè calidius erit cùm ardentem accendit febrem: idem de temperamento calido corporis censendum. Hyeme affligit per aliud, dum intercipitur bilis euacuatio. Procatarcticæ causæ sunt duæ, sitis, & labor. Differentes hæ sunt febres à causa materiali, & loco in quo putrescit materia. Ratione materiæ: nam putrescit bilis nutricia, ichorosa, vel excrementitia: hæc vltima exquisitam causum profert si sit flaua: at si fuerit vitellina, æruginosa, vel cærulea, edit febrem colliquantem. A loco: in magnis venis putrescit, vnde nascitur, si ichorosa bilis putrescat, synochus biliosa, quæ vnico paroxysmo excurrit plerumque ad quartum diem, & est exactè peracuta: nonnunquam ad septimum producitur, nec vltra. Si enim vltra septimum efferatur, non erit peracuta febris exquisitè. ita hîc putrescit bilis. Vel putrescit materia in venis paruis in visceribus, vt in pulmonibus, ventriculo, hepate, cerebro. plures facit paroxysmos: plerumque tamen non est exactè peracuta hæc febris: excurrit in septimum, rarò quarto die finem habet. Cùm materia circa cor putrescit, lipyriam producit. Est à causis procatarcticis causus dipsodes & copiodes. Iam ad signa venio. Ardens febris semper est vehemens, breuiérque suam absoluit historiam: nihil hæc febris remittit, sed perpetuò vrit. Tertiana continua remittit se, sed tertio die iterum exacerbatur. Et cuncta symptomata sunt mitiora in tertiana, quàm in causo. Cotidiana continua, cottidie: & quartana, quarto die efflorescit. Quædam sunt ordinis expertes, quæ à pituita & melancholia esse videntur. Ita vt alio die bis rerve insiliant; alio, non vllam perturbationem adferant. quia his putrescentibus succis, fieri nequit quin & alij contaminentur: hinc febres ordinis expertes. Sed magna diligentia opus est vt cottidianam continuam rectè internoscas ab hectica. Quare hæc nota. Cottidiana continua, quam Barbari etiam Laticam appellant, circa principium noctis exacerbatur, siue per inediam, siue sumpto à cibo. Cutis est mollis, lenis, miniméque tensa. ventriculus maximè affligitur, & à cibo opprimitur. non antecessere causæ exsiccantes; facies tumet, sitis est æger expers. vomit pituitosa. pulsus est mollis, systoléque eius velocior est. Dignoscitur febris ardens ex symptomatis: pulsus ineunte morbo est validus emicante naturæ vi: quâ pressâ, fit frequens, creber, & durus ob siccitatem quam trahit à bile. Delirant ægri, pertinax vigiliarum fatigatio; ægrè spirant, animam fœtentem exspirant; vomunt biliosa, nisi plurima, ante inuasionem febrilem, pituitosa alimenta ingesserint. Sitis inexplebilis adest, nisi adsit tussicula quæ fauces rigat. A qualitate mutata: summum incendium intus flagrat: foris mordax calor vrit: lingua aspera & sicca, crassa, amara, quæ lingua, cùm acrior redditur bilis, morbúsque cùm ingrauescit, nigra redditur. His adde temperiem corporis calidam: & si homo liberali manu aromatibus rebúsque calidis indulsit, potarítque copiosè aquam vitæ. Validus æstus præcordia ferit. Aliis soluta, aliis est stricta aluus. In tertiana continua non sunt omnia ita intensa vt in causo. Cùm à bile otiginem ducant plerumque febres continuæ, videndum quænam bilis in viriosit, nimirum ichorosa, nutritia, vel excrementitia. Id agnosces ex symptomatum discrimine: nam ab ichore sunt longè mitiora, quòd tenuis materia facilè domatur. Si fit à nutritia, pulsus non erit admodum validus. Si fuerit ab excrementitia,

Causa. | Differentiæ. | 4.Aph.58. | 2.Crif.6. | Signa. | Pulsus. | Signa causarum.

hæc erit flaua, vitellina, porracea, vel æruginosa. Ex lotio id dignoscetis: si enim à prassina bile fuerit nata febris, lotium erit viride, iactant se ægri loco iacere nescij: est hæc pessima febris, necdum tamen pestilentialis. A loco quæ sumuntur signa, ita decernenda: Si materia putrescit in magnis venis, nullus aderit paroxysmus, nec vlla ratione remittent febres. causus perpetuum habet ardorem corporis, ac sitim inextinguibilem. biliosos iuuenes plerumque inuadit. Si focus sit in paruis viscerum venis, tunc interdum videas febrem remitti, iterúmque intendi, & querela est de ardore eius visceris. hæc rarò quarto die terminatur. Si focus hic febrilis consederit in ventriculi venis, aderit inextinguibilis sitis, morsus ventris, ac ibi anxietudo, lingua erit admodum aspera. Si hepatis venæ afficiantur, pressum hepar, vehementer dolebit, regiò verò lienis, doloris erit expers. Si sit à capitis venis, aderit delirium, rubent oculi, modò à capite sit materiæ synathrismus. Continuarum frequentissima est tertiana: rarior est cottidiana: at quartana continua est rarissima; continua ordinis expers, est frequentior his duabus.

Causam vedit Fer. 99. 38. & fol. 101. 15.

Prognosis.

Ad Prognosin abeo. Breuis hic est morbus nam causus exquisitus non excedit septimum diem. Tertiana continua, vt synochus, non effertur vltra decimumquartum. Si rigor crudo adhuc morbo euenerit, hoc est, in principio, vel, vt ait Galenus, die sexto, (nihil enim boni in initio apparere potest) & si pulsus sit paruus, lethale signum: nam solidam cordis substantiam affligi id designat. Pulsus si frequens fuerit, quíque facilè opprimatur tactu, miniméque tangentibus digitis resistat, calamitosum Substillum sanguinis atrum ex naribus, in omni ardente febre pessimum: nam symbolum est lethargi. Si is sanguis non fuerit ater, & si fuerit non ardens febris, non erit deplorata omnino res. nam tunc sæpè iuuenibus in parotidem abit morbus: alioqui rarissimè abscessu iudicatur hic morbus. Hoc dicebat Hippocrates, vbi ait, abscessus rarò fiunt his qui rigent. quasi dicat, morbi rarò iudicantur per abscessum, vt causus, tertiana. Nam natura ab excretione ad abscessum se conuertit materiæ contumaciâ, naturæ infirmitate, meatuum angustia. vt in hæmorrhagia, si non largè satis effluxit sanguis, fit parotis. Senibus calamitosa est ardens febris: immanis enim causa sit oportet, vnde senile corpus in tantum abripiatur ardorem: iuuenibus frequens hoc malum, nec æquè funestum: pueris non admodum lethale; quòd, vt scribit Hippocrates, hæ febres siccando enecent. Signa pepasmi si initio apparuerint, soluetur morbus quarto vel septimo die vomitu, alui profluuio, vel hæmorrhagiâ. In peripneumoniam si abierit, in propinquo mors erit. Scripsit Hippocrates, Icterum ante septimum diem apparentem per febres ardentes, malum esse. quod euenit Hermocrati, qui sexto die ictero tentatus, obiit. Sed dices, Heraclides euasit. Respondeo, illi laudabilibus excrementis ferebatur aluus & vrina, & sanguis huic liberè profluxit. at Phanagoræ seruus, inquit, cui tale nihil euenit, obiit. Si à rigore extrema marmore frigidiora manserint, & liuidi digiti appareant, malum. Continuæ vigiliæ quas excipit sopor, calamitosum: nam à resoluto id fit cerebro. Duplex intrò reuocatio spiritus, *τὸ πνεῦμα προσκόπτον* vocat Hippocrates, quæ fit spiratione in faucibus illisa, malum: significat enim conuulsionem à siccitate musculorum intercostalium. & cùm aëre defraudetur cor, calor in æstum degenerat. Surditas aurium quæ non soluitur profluente aluo, lethalis est. nascitur enim à labefactione facultatis animalis, vt in Hermocrate. Vrina alba his est lethalis: nam ea bilis qua vrina tingi solebat, rapitur in caput. Sudor qui manat in initio morbi, malus est. Sed oculi maximè vim morbi produnt. est enim consentaneum, si in trium partium virtute, omnis depellendi morbi causa consistat, id quod certò & constanter earum vim vel infirmitatem arguit, spem aut desperationem salutis significare. huiusmodi autem sunt oculi: vt enim oculi fuerint affecti, ita & totum corpus, inquit Hippocrates. Scribit idem author primo Prognosticôn, Si oculi non spontè illachrymant, (resolutis nimirum carunculis, quas oculorum canthis ad arcendas lachrymas Deus obduxit) aut peruertantur; (contractis sex musculis ab ariditate febrili.) aut alter minor fiat, exhaustis humoribus oculorum, & spiritus affluentis inopia. Et si palpebra reflexa fuerit, inquit Hippocrates, ita nimirum vt imperfectè committatur, ex conuulsione, vel resolutione alterius musculi palpebram mouentis: atque rigida, inquit, si fuerit, ita vt ipsa nullo modo committatur, exhausto ab humido primigenio: aut liuida si fuerit, caloris vitalis inopiâ: aut pallida, alimenti & succi altilis corruptione: hæc cuncta calamitosa sunt. Quòd si etiam decliuus sit æger, & ad pedes delabatur, perniciosum illud est: quia est signum exhausti spiritus animalis, & musculorum infirmitatem arguit, & mortem in propinquo esse. Quòd si etiam denudatis pedibus deprehendatur, (vt nimirum frigidam captet auram,) nec admodum calidis, vt ea refrigeratione sit opus, malum. nam conceptam visceribus inflammationem significat, aut intus conclusam putredinem, cuius coaceruatione, perpetua excitatur febris. manibus, inquit Hippocrates, collo & cruribus negligenter proiectis & nudis, malum: nam halismum significat. Fanaticus factus dentibus si stridet, etiam malum: imò tunc in propinquo mors est: quia omnis conuulsio quæ in delirium cadit, mortem propinquam esse significat. Singultus post citam aluum vel copiosam hæmorrhagiam, malum. nam est conuulsio ab inanitione: quæ conuulsio in neruoso genere difficilè resarcitur: nam longa die opus est, & morbus non dat inducias, sed cita mors deiicit hominem. Si perseuerat febris, & sanguis coactus infrà deiiciatur, postridie moriuntur: à resolutione partium nutritioni dicatarum. Inferior etiam dolor, si transferatur in viscera, malum. Vlcus etiam quo quis ante morbum obsessus fuit, liuidum si euaserit & siccum, perniciosum. nam ab huiusmodi vlceribus qui exhalat vapor, venenosus est & pestilens, hic intrò recurrit, incendio internarum partium attractus; ibique spiritus dissipat, & calidum innatum extinguit. Frequens etiam in febris assiduitate rigor, fractis iam viribus, funestum. Hoc enim euenit ob labefactatam naturæ vim, quia calor ad interiora se conuertit, vnáque materiam morbificam eò ducit: & est iudicatorium non iudicans: illud autem semper est malum. Et siue, sequatur euacuatio, siue nulla sequatur, malum erit: nam nec vacuationem insignem, aut concussionem fractæ vires ferent. est enim rigor, inæqualis totius corporis concussio, affectione caloris naturalis, à materiæ contrariæ occursu, maximè in superiore ventre. In tertiana continua si imparibus diebus crisis fiat, aluo, sudore, vrinis, bonum est: si paribus, malum. quia bilis imparibus diebus mouetur. Cottidiana continua, quam etiam laticam vocant, diuturna est. prolabitur interdum ad quadragesimum, sexagesimúmve diem: imò in sextum vsque mensem. In hac, vrina bullis obsita confusáque earum minatur, si somnolentus sit æger, ac algeat si illi caput. Si non rectè habeantur, sequitur hydrops, vel atrophia. Iam de curatione Quia exquisitus causus

Marginal notes (left column): Substillum semper pessimum ardenti febri. — *6. Epid.* — *1. Aph. 14.* — *1. De Morbis.* — *4. Aph. 62.* — *1. Epid. 3.* — *4. Aph. 68.*

Marginal notes (right column): *6. Epid.* — *4. Aph. 23.* — *4. Aph. 46.*

Curatio. causus non excurrit vltra septimum diem; quò dum peruenit, vide num natura moueat crisim, & quà. iuua si imperfectè mouet, & eò ducas, quò ipsa viam affectat. si substillum sanguinis naribus feratur, setis porcinis stimulentur, & vellicentur. Si nihil natura effecerit septimo, & febris deferbuerit, die octauo vel nono da pharmacum ex rhabarbaro & similibus. Nam aput Aërium Philumenus, author grauissimus, dicit, hanc febrem primùm blandè ac leniter aggrediendam esse. Auicenna author est, eandem curationem his deberi, quæ tertianæ putæ intermittenti: sed maximam curam habendam esse symptomatum & virium. Duæ præcipuæ indicationes sese offerunt, ductæ ab incendio, & à

Fol. 110. F. materia morbifica. A Philumeno plurima remedia

Diæta. scribuntur aput Aëtium, quæ febrile incendium extinguunt. Aët sit frigidus & madidus, maximè si focus febrilis in pulmonibus stabulatur: aquâ frigidâ cingatur lectus. Manus non iniiciantur aquæ frigidæ: nam refluxu vaporum ad cor, ita pestiferæ febri occasio dabitur. Cibus sit actu & vi frigidus

4. Acut. 9. Gal. 1. ad Glauc. 13. & humidus: & parcè pastum ineat, inquit Hippocrates: & inedia status transigatur. Coquatur lactuca cum acetosa, rigetúrque aceto. Cibus & potus bibat vim quatuor seminum frigidorum maiorum. Quo tempore offeretur? in aurora: quia tunc, aurâ frigidiore, vires sunt valentiores. Detur ptisana, vel lactuca cocta, vel cereuisia saccharata. pomum coctum. Incoque interdum cereuisiæ hordei farinæ parum; vt tenuis fiat sorbitiuncula. Potus sit aqua hordei cum acredine citreorum. vel serum acidi lactis; in quo coxit acetosa. Soluta febri, potet vinum album oligophorum. A phlebotomia aus-

Phlebotomia. Ansecandum. 4. 1. cap. De Phleb. picanda est curatio. Si exquisitus fuerit causus, à pura bile ortus, non secabimus venam, inquit Auicenna: nam grauiter ebulliret bilis, spoliata sanguine. Sed raro nascitur ex bile pura: nam temperies corporis, aëris, regionis, cibi victúsque, ætatis, vel tale quid, bilis puritatem contemperat; ac sanguini

Copia. commixtam hanc esse testantur. Qua ergo copiâ? Ad vncias decem, duodecim, vel sedecim: vt fuerit feruor, & quod cæteræ indicationes admiserint. pulsus facilè monebit quid ferat æger. Hac arte frangitur febris immanitas: nam omnes humores euacuat

Quando. Quæ vena. secta vena. Quo morbi id agemus tempore? ilicò: etiam ante alui subductionem. Quæ vena? cubiti interna feriatur: si in capite fomes, media vel cephalica pertundatur: mox frontis vena, ne firmet se materia morbifica, ac phrenitidem inducat. Ilicóque hirudines circa aures & ad frontem ponantur, quò caput à circumfluo sanguine vindicetur. Si substillum sanguinis inciderit, id promoue setis suillis, ne in phrenitidem abeat. ita capitis lotionibus promouit sanguinem Hippocrates, qui Metoni stil-

1. Epid. sect. 3. hist. 7. labat. Infligat chirurgus tenue foramen venæ: est enim tenuis in febre hac sanguis. Lenientia remedia

Lenientia. per os non sunt danda, nullam enim cunctationem admittit morbus. quare prima velitatione iniiciatur clysma ex ptisana. Accipe iusculi carnis libram: olei violati vncias tres: mellis violati vncias duas: oua integra duo: salis scriptulum; fiat enema. sequentiá non accipiant salem vt diu hæreant: id enim alsiosa reddet intestina & hepar. Accipe herbarum 4. emollientium, foliorum lactucæ, cucurbitæ, cuiusque manipulum: pruna decem. colaturæ adde cassiæ vnciam: olei violati vncias quatuor. Interdum iunge semina frigida, flores & folia nymphææ, & violas. Fingantur balani ex melle violato, & pauco sale. Ea cura adsit, vt cottidie aluum deponat æger. Si materiâ obsessus sit ventriculus, loco clysteris vtemur hac potione, Accipe pulpæ tamarindorum semunciam: fiat decoctio ex aqua: colaturæ adde sirupi rosati laxatiui vncias tres: mannæ sescunciam: fiat potio. Ita coquuntur pruna, passulæ, flores cordiales, semina frigida. Vel fiat bolus ex cassia & tamarindorum pulpa. Auicenna, ob acerrimam vim bilis, vult plena manu lenientia propinari, vt, Accipe mannæ & sirupi rosati laxatiui, cuiusque vncias duas vel tres: misce cum pauco decocto tamarindorum & hordei. Sectâ

Præparantia. venâ, solutáque aluo, præparetur materia exclusioni. Et quia feruor hic est insignis, & acerrima hæc bilis, imò longè acrior illa quàm in tertiana intermittente, vtemur frigidioribus rebus. vt sirupo nymphææ, lactucæ, acetosæ, ita vnà vigilias demulcebimus. Accipe aquam lactucæ cum sirupo nymphææ. edat ribes vuas conditas & berberis. bibat aquam in qua semen psyllij maceratum fuit, plena manu. Præ-

Sitim extinguentia. clarè hoc ad feruorem facit, Accipe succi acetosæ libras duas vel tres: bulliat, & per setaceum traiice: adde tantundem aquæ; & aceti cochlearia tria, sacchari vnciam: coque. bibat. Coque in aqua hordeacea lactucam, nymphæam, & papauer. Vtemur etiam aqua plurima in qua macerarunt tamarindi, berberis, pruna: interdum iungimus quid fœniculi, vt sudet rectus æger. Interdum etiam hoc diluto soluimus mannæ duas vncias, vel sirupum de granatis dulcibus cum manna factum. In tertiana continua vtimur sirupo acetoso simplici, oxysaccharo, & damus emulsionem seminum frigidorum, cum sirupis. Si fuerit cottidiana continua, eisdem eam pellemus quibus intermittentem: sed addemus sirupum endiuiæ. In continuis biliosis, Accipe sirupi portulacæ, de succo acetosæ, de succo endiuiæ, & sirupi de nymphæa, cuiusque drachmas sex: decocti acetosæ, lactucæ, endiuiæ, portulacæ, vncias sex: remisce oleum vitrioli ad acorem: ita iucundè præ-

Aquæ frigidæ potius. paratur materia, ac sitis extinguitur. Frigidè sumantur potus vbi aër ab æstu incanduit, & ventriculi vis admiserit: nam metus est ab hectica: quare si vehementer vrit febris, pepasmus etiam rudior & inchoatus sufficit, ne in hecticam trahatur. Propinetur

11. Method. 272. etiam eandem ob causam aqua frigida, si nihil prohibet eius vsum; plenáque ea hauriatur manu, etiam ante pepasmi exquisiti notas. Præstat enim morbum longiorem reddi, quàm ægrum immani ab æstu iugulari. Ita Auenzoar, inquit Auerrhoës, puero propinauit aquam anguriæ, ac ilicò deleuit febrem, quæ tamen in diuturnum transiit morbum. Hæc enim aqua materiam vacuat, & corpus humectat. Pleniore hîc datur ea manu quàm in synochis, quòd ardor sit maior ac perseuerantior, quódque non tantam copiam sanguinis hîc extrahere licet. Vt commodè detur, explorandi erunt affectus præter naturam. Si materia morbifica fuerit crassa & frigida, hanc non dabimus. Si materia fuerit calida & tenuis, hanc bibat; talis est in causo: consentanea ergo illi est, ratione causæ. Morbus prætetea debet esse calidus & siccus, vt causus: nam ephemerâ occupatis conceditur metu maioris morbi. quare & in tertiana, vbi vrit vehementius præsens morbus, hac vti licebit. Phlegmone autem incrudescit à frigidæ potu. Sed si erysipelas adsit cum magna febre, ratione febris iure conceditur: alioqui enim in hecticam vel in interitum abripiuntur. Accedant ad iudicium res naturales: vt habitus corporis si sit carnosus: consuetudo si non reclamat. si fuerit gracilis, senex, frigida temperie præditus, non detur, nam subitò calidum natiuum extingueretur, quod Arrio Peripatetico euenit. Quo tempore? cùm notæ pepasmi eduntur in vrina & pulsu. Sed vide, Hypostasis nutricia cum pulsu debili, mortem in procinctu esse denotat: ne detur tunc. Edomitâ materiâ morbificâ, cùm pulsus prementi obnititur manui, propinetur tunc, nec pepasmi exactissimi

notæ expectentur, nam acumine suo fatigat morbus. Noli crudam propinare aquam, sed coctam cum pauco, si lubet, facchato. Aqua etiam anguriæ humectat & absterget; & Auerrhoës scribit eam peculiari quadam dote causo mederi. Si pituita mixta fuerit, accipiemus foliorum endiuiæ, acetosæ, boraginis, cuiusque pugillum, apij semipugillum: fiat decoctio ex aqua ad libram: colaturæ adde sirupi acetosi simplicis, sirupi endiuiæ, singulorum sescunciam: fiat apozema clarum. Parata materia excludatur, & quia orgasmo fertur aliquando effera bilis, ante quartum diem, à vena secta, purgetur. Nam si perfectè causus crisin experietur, eorum alterum fiat necesse est: vel vt biliosus elidatur succus, vel huius extinguatur feruor. In tertiana continua si natura, editis iam pepasmi signis, nullam exclusionem molitur, postridie, à die critico, detur purgans remedium, maximè si aqua frigida vsus non fuerit, nec inde sudârit. Coque tamarindorum semunciam ex aqua endiuiæ, cui infunde rhabarbari sesquidrachmam: expressioni adde sirupi violati solutiui vncias tres. si verò sit imbelli ventriculo, vtemur sirupo rosato laxatiuo. Si velit rhabarbarum, superporet libram seri lactis. Ineunte morbo, cùm materia turget, hac potione vtemur: at in statu & augmento ab his abstinebimus. Declinante morbo addemus puluerisati rhabarbari semidrachmam, vt membra firmentur. Cùm vehementiùs purgare consilium est, adiicimus electarij de succo rosarum drachmas duas. Si æger purgari bolis malit, sumat pulueris rhabarbari sesquidrachmam: pulpæ tamarindorum, cassiæ, cuiusque semunciam: misce, & cum saccharo fiat bolus. Sed ea cautio adsit, vt, cùm rhabarbarum súmpsit, postea quædam frigida sumat, vt hecticam febrem vitet: talia sunt hæc, conseruæ cicorei vel endiuiæ vncia; aquæ cicorei, aut decocti endiuiæ vncias bibat octo. Si materia pituitescit, loco rhabarbari veniat agaricum: vel decoctum seminis carthami, cum melle rosato solutiuo. Biliosa etiam materia commodè abducitur vnciis duabus mannæ, cum aqua melonum. vel cum sirupo granatorum dulcium maturorum parato cum manna. Vel sumatur vncia cassiæ cum saccharo. Electarium de succo rosatum vehementiùs id agit. Clysteres fiant ex semine psyllij, hordei, maluarum foliis & althææ, lactucæ, endiuiæ, melonis, cucumeris: cum oleo nenupharis, vel violarum, & cassia. In augmento & statu admouemus epithemata cordi, hepati, renibus, testibus, quo vindicemus ægrum à periculo quod illi est de hectica: nam tunc incendij plena sunt omnia. Accipe succorum endiuiæ, cicorei, hepaticæ, lactucæ, cuiusque vncias duas: aceti, (quô remedium peruadat) vnciam: fiat epithema dictis partibus, quater die, maximè autem hepati. ante pastum id agatur. Ab vsu epithematis siccetur regio hepatis. & vngatur olei rosati vnciâ, & olei masticini vnciis duabus. Vel, accipe vnguenti santalini sescunciam: olei nymphææ, olei rosati, cuiusque drachmas tres, laua hæc aceto, adde spicæ grana duo, tepidè admoue regioni hepatis in tertiana continua. Vel ex rosis & santalis, & semiscriptulo spicæ, fiat sacculus: manè rigatum aqua rosarum & endiuiæ, adhibe hepati. Sed nec diu id fiat, ne nimiùm conniueant venulæ in gibba hepatis parte. In morbi vigore hæc maximè locum habent. Cordi etiam solatium adferunt epithemata: Accipe aquæ violarum, lactucæ, acetosæ, nymphææ, cuiusque vncias duas: aquæ rosatæ vncias tres: aceti vnciam: adhibe cordi, nec iunge aromata. interdum tamen caphuræ quid additur Vel accipe florum rosarum, nenupharis, violarum, singulorum pugillum: santalorum drachmam: spicæ grana quinque: fiat sacculus ex syndone. qui ex aqua rosata expressus, cordis regioni admoueatur. Hæc admoueantur vndique pectori & dorso: nam id metum hecticæ arcet. Adiicimus interdum aliquid margaritarum: & grana tria vel quatuor caphuræ. Si maximus adsit squalor, pectus vngatur olei violati & nymphææ semunciâ, cui iunge muccaginis psyllij in aqua violata extractæ drachmas duas: & ceræ quod satis sit ad vnguenti vt veniat formam: & lauetur aqua plantaginis. Aliud: accipe olei violati & amygdalorum dulcium, olei nymphææ, æquas partes misce, & frigidè inunge. vel sudariolum tenue complicatum, oleóque & aqua tepentibus madefactum pectori applicetur. Vel aquâ rosatâ oleóque rosato id agatur. Vel vnguento nenupharino remixto cum oleo rosato dorsum perstringemus. Cauebimus ab ea parte cui inest focus putredinis. Rên recreabitur vnguento rosato, cum oleo nymphææ, vel violato: iunge caphuram, & succum nymphææ. applica cum folio nymphææ. Testes foue aqua nymphææ, & plantaginis, cum pauco vino. Quidam abhorrent ab epithematibus, his admoue sacculos: Accipe florum rosarum rubrarum, violarum, nymphææ, cuiusque pugillum: santalorum omnium, singulas drachmas: seminis acetosæ, portulacæ, cichorei, cuiusque semidrachmam: fiat sacculus ex syndone, ad lunæ crescentis formam: hic exprimatur ex aqua cichorei & rosarum: manè regioni hepatis apponatur. Si focus causi stabulatur in venis ventriculi, vberiùs calida inspergemus frigidis, quàm cùm hepar focum febrilem continet: vt, Accipe olei nymphææ, violarum, rosarum, olei masticis, singulorum semunciam: pulueris rosarum, masticis, singulorum semidrachmam: ceræ parum: fiat vnguentum. Metu futuri delirij admouentur quædam remedia fronti & temporibus, ita vt quid etiam detur auribus & naribus, si somniferis illud egerimus. Talia sunt oleum nenupharis, papaueris, violarum. Accipe olei rosati vncias quatuor: succi citrij mali semunciam: fronti linteo adhibeatur. Aliud; accipe olei rosati, violati, nymphææ, cuiusque vncias duas: aquæ lactucæ, nenupharis, vncias tres: succi citrei vnciam: adde quid aquæ melissæ, vel betonicæ, aut chamæmeli. Cautio adsit, vt hæc admoueantur dum capitis dolor symptomaticè euenit: si enim ille euenerit ratione futuræ hæmorrhagiæ, ab his supersedendum, alioqui calamitatem dabis. Si verò delirium symptomaticôs incubuit, ilico à secta vena applica oxyrrhodinon, metu phrenitidis quæ in procinctu est. Sed dices, qua arte dignoscam delirium criticum? Si pepasmi signa ediderit lotium, & pulsus si validior, ac euphoria si adfuerit, abstine, iam iam enim proruet sanguis. Sin pepasmi nullæ edantur notæ, ac vires si titubare videantur, dum scilicet pressi euictíque succi, triumphatâ naturâ, in caput transferuntur, hoc arce, ac somnum inducas. Cùm necessitas dormiendi vrget, accipiemus olei nenupharini drachmas duas: opij, croci, cuiusque grana tria: misce, vnge nates & tempora. Vel vnge frontem, nares, tempora oleo violato & papaueris, vel mandragoræ. Accipe vnguenti populnei semunciam: olei mandragoræ & papaueris, cuiusque drachmas duas: opij grana duo: misce: fiat linimentum. Accipe vnguenti rosati, populnei (si illud fetant) singulorum semunciam: requiei Nicolai drachmam: misce cum oleo nenupharino. Accipe croci, opij, myrrhæ, seminis hyoscyami albi, corticis mandragoræ, cuiusque scriptulum: cum succo lactucæ redigantur in trochiscos. Vsu exigente dilue vnum ex lacte muliebri, aut ex albumine

mine

Marginal notes (in order): 9. Meth. 16. D. — Purgantia. — Foris admouenda. — Epithemata hepati. — Cordi epithemata. — Renibus. — Sacculus hepati. — Frontalia. — Somnifera.

Lotiones. mine oui;illine tempora & frontem. Fiat etiam embrechma manuum & pedum; Accipe foliorum maluæ, lactucæ, vel nymphææ, ſalicis, viris, cucurbitæ manipulos quattuor: capitum papaueris ſex: corticum radicum mandragoræ ſemunciam: foliorum meliſſæ manipulum: ſeminis anethi ſemunciam, fiat decoctio ad quintæ vel ſextæ partis conſumptionem, vt reſtent libræ ſex. Addimus interdum flores nymphææ, ſalicis, vitis, cucurbitæ, meliloti. Si hæc quæ foris admouentur, non adferunt ſomnum, propinetur primùm lac amygdalorum cum ſemine papaueris. hoc etiam ad ſemunciæ pondus contundatur, & linteo illigatum, iuri imponatur horis quinque. quod exprimitur cibis affundatur. His non iuuātibus, dabis poſt tres vel quattuor horas à cibo, lactis ſeminis papaueris ſemunciam. Emulgeatur iſtud lac ex iure alterato lactucâ & paucis meliſſæ foliis. His euictis vi morbi, ad ſeſcunciam ſirupi papaueris ſurgemus, cum decocto lactucæ & meliſſæ, vel cum vnciis quattuor aquæ lactucæ, iunge tandem ſcriptulum Philonij.

Lac amygdal.

Cautio. Cautio adſit, vt non ſemper noctu præbeantur hæc, ſed cùm non verſatur ęger in paroxyſmi initio. Si non remittit febris, noctu dentur. Fit etiam emulſio ſeminum papaueris in aqua lactucę: interdum adiicimus ſirupum papaueris.

Ad oris ſqualorem. Aliquid ore teneatur, vt aliquid per os labatur, quo eius partes madeſcant. Coque drachmam ſeminis pſyllij; & ſeminum cydoniorum in aquæ lactucę vnciis quattuor: colaturę adde ſirupum violatum & de ribes. vel lac melonum, poma arancia, aut citri acorem. Conſerua oxalidis & nymphææ. Puppa ex ſemine pſyllij aquâ macerata, teneatur ore.

Vrinalia. Vrinam mouentia etiam prǽſcribuntur: Emulſio ſeminum melonum ad duas vncias diluitur cum decocto vel aqua endiuię. Vel ad nimium feruorem febrilem accipio aquæ cichorei vel decocti endiuiæ libram: addo ſeminum frigidorum, & ſeminis cichorei ſemunciam: fiat emulſio: colaturæ addo ſirupum capillorum ad tres vncias: & vitrioli tantum, vt leniter aceſcat.

Victus. Victus ratio ea habeatur, vt in vigore cibo non egeat æger. Ius pulli imbuatur aceroſæ & endiuię vi, adiecto pauculo aceto. Vinum, non niſi declinante morbo concedi debet.

Empirica. Empirica quædam addo. Pimpinellæ folia immacerata aquæ calidę, ilicò ſoluunt febrem continuam. Idem facit aqua bibita anguriæ vel melonum. Decoctum aceroſę & tamarindorum, cum pauco vitrioli oleo. Semē pſyllij maceretur tota nocte in aqua: colaturæ adde ſirupum violarum, vel ſaccharum, detur potui; febrilem æſtum extinguit, & ventrem laxat. Immacerari flores nenupharis aquæ, quę cum ſacchato propinetur. Veſcatur iuſculo gallinæ cum agreſta, & emulſione ſeminum frigidorum. Hactenus de febribus continuis putridis.

CAPVT XVIII.

De Syncopali Febre.

CVM præſcriptas febres, ſcilicet continuas, ſiue illæ bilioſæ vel pituitoſæ fuerint, ſæpe excipiat ſyncope, quæ æquè curationem flagitat atque febris ipſa, de hac paucis tranſigemus. Præceps enim periculum hanc exercitationem exigit. Syncopem excipit febris phlegmatica, vel bilioſa. hanc Arabes appellāt Syncopalem minutam: illam, Syncopalem humoralem nominant.

Gal. 11. Meth. 12. 1. ad Glauc. B. 380. 382.

Cauſæ & ſigna. In phlegmatica cauſam habet ſæpè ſyncope, copiam ſuccorum in ventriculo conceptam, deinde vitium imbecillitatem, tandem vel anguſtiam vaſorum. Succi hi, vel putreſcunt, vel non: ſi putreſcant, veneni quadam maculâ pituita contaminatur interdum: quæ exercet ſuo vapore cor. In bilioſa continua febre, naſcitur Syncope à tenui prauáque materia. iuuenilia ſunt corpora quæ huic malo expoſita, macra, rara, bilioſa. his iunge diætam calidam, & tale anni tempus. His ita compoſitis, ſi ſyncope ingruat, à bile erit. Si paroxyſmus reuiuiſcat veſperi, ſuſpicio erit pituitoſæ febris.

12. Meth. 5.

Prognoſis. Iam ad Prognoſin. Hoc tædium æſtate & autumno plerumque affligit, tunc enim ferocior vis bilis fatigat. Si magna fuerit & valida, plerumque lethalis eſt; & vix ad quartum paroxyſmum peruenit, quin antè iuguletnam cauſę quandam immanitatem denotat, & fractas reſtatur vires. & ſenſim in vigorem cùm ſurgat febris, materia illa praua validiùs mouetur. Et pituitoſæ febres cum ſyncope plerumque calamitoſæ ſunt: nam pharmaco agitari materia ſine metu nequit: id enim validiùs mouet materiam veneno delibutam, quàm paroxyſmus. Cordis & vitæ hæc ęgritudo eſt, vt eleganter diſſeruit Aretæus Cappadox; De ſignis acutorum libri ſecundi tertio capite.

Diæta. Iam quibus leuari ſubſidiis poſſit, videamus. Si ab exhauſto incumbit ſyncope, vel à bile, vt in ſqualido & calido corpore, fingatur aër frigidus & humidus. aquâ & aceto conſpergatur cubile, toſas linteis iniice & lecto, ita & pampinos, myrtum. Galenus, Ad Glauconem ſcribens, hos aſpergit frigidâ, & vento eos exponit. ſed, inquit, abſit fluxus ad ventrem: quo enim magis ſtrinxeris cutem, hoc magis fluxum augebis. Si pituitoſa fuerit febris, ſit aër moderatus, lucidus. nam calidior, vires ſoluet: frigidior, obſtruet poros. Frigus pellatur ſuffitu ex caryophyllis & ſtyrace: id fiat ante paroxyſmum. Vitet aërem humidum & frigidum.

Cibus. Cibus detur duabus vel tribus horis ante. Si à bile fuerit, exhibe priſanam cum ſucco granatorum, ouum cum agreſta, panem tritum ac coctum ex aqua & ſucco citreorum: ius pulli, cui immaduit aceroſa & bugloſſa. Si materia febrifica fuerit pituitoſa, incidendi vim habeat ex petroſelino, origano, hyſſopo. Offeratur cibus ſæpè & parca manu, & ſit eupeptos. ſuccus carnium in balneo maris eliquatus. vel oui vitellus: panis cum vino, ſi ſubitò trahantur in ſincopen, & aliquid alicæ: vel panis parum torrefactus, vinóque immiſſus. & cinnamomo paucíſque caryophyllis aſperſus. Iuſcula cum origano coquantur.

Gal. ad Glauc. 385. D.

Potus. Potus, ſi à bile nata fuerit febris, ſit aqua hordei cum iolabio roſato vel violato, aut de acredine citreorum. Si incendij plena fuerit febris, atque ſi materia morbifica bilioſa adhuc fuerit pepaſmi expers, à vino inſanabilis redditur febris. Sin pituitoſa fuerit hæc materia, vinum album oligophorum initio quoq; morbi propinare licebit: vel vinum diluatur decocto radicis circij. Sed extra cibum poterit aquam coctam cum ſaccharo, vel tenuem cereuiſiam. Sed ſi copioſiſſimi adfuerint humores, ſuadet Galenus, à vino eſſe abſtinendum: da oxymel, vel hydromel in quo coxit hyſſopum & pulegium, & origanum, vbi non admodum febricitat. Sed, dicit Galenus, ſi fuerit ex imbecillitate ſtomachi, calidum vinum propinetur & tenue. Si ſit à nimio ſudore, potetur vino frigido.

Ad Glauconem 384. A.

Frictiones. Fricentur artus in pituitoſa febre: ſed bilioſa febris, quiete fruatur. Nam in pituitoſa, caput curationis eſt frictio quæ fit aſperioribus pannis, tribus diebus primis: vt etiam ligationes & calfactiones. ita etiam ſi à phlegmone vel maligna vi enata fuit febris. A pedibus proficiſcatur frictio, deinde eatur ad brachia, collum, dorſum, pectus latera verſus; id enim auertit à corde vapores. Panni frictorij ſint imbuti odore caryophyllorum, lignique aloës. & hoc triduo dum ita fricatur, vtatur mulſa hyſſopitide, vel oxymelite & ſirupo de integris citreis. & à frictione imponatur cordi epithema ex vino aromatico, aqua & aceto roſato, & ſpeciebus diarrhodonis abbatis.

Somnus. Somnus non obrepat eo

Balnea. tempore quo syncope inuadere solebat. Balneis abstinendum, ait Galenus, si à succorum copia febricitârit: *ad Glauc. 383. 384.* sin à calore fuerit nata febris, vel si succorum effusio fuerit ad ventrem, concedit balneum. Cogit nos ilicò hic necessitas in vsum rerum corroborantium. Si Corroborantia. non adsit flagrans incendium, accipiemus conseruæ rosarum drachmam: theriacæ semidrachmam: misce. Vel conseruæ boraginis drachmam: pulueris scordij semidrachmam: hæc danda vbi suspicio adest prauorum succorum. Si biliosa sit materia febrifica, Accipe conseruæ de acredine citreorum drachmam: boli oprimi scripulum. Manus Christi perlata, cum santalis. Malum citreum coquatur ex aqua rosata in tabem, adde saccharum & margaritas. Accipe specierum diamargariti frigidi, coralli rubri, compositionis de hyacintho, vel alkermes, cuiusque semidrachmam: serapij de acredine citreorum vnciam: cum aqua acetosæ fiat haustus, sumat syncopes tempore. Si à pituira fuerit malum, vtemur aqua cinnamomi; & aqua theriacali, cui, ob febrilem ardorem, iunges quid aquæ boraginis vel cardui benedicti. Cordi imponemus epithemata ex aqua rosata & nymphææ aqua, cum aceto, vino, speciebus diarrhodonis, croco vel caphura; vtatur his ante pastum. Talia etiam admoueftur testiculis, mammis, vtero. Sacculi etiam finganftur ex melissa, rosis, caryophyllis, ligno aloës, santanis, croco; & cordis regioni impone. Si languet os ventriculi, remisce vnguentum nardinum cum oleo macis, & mastice. Pulsibus superligetur massa facta ex crusta retorrida atri panis, macerata in vino aromarico, vel aceto, adde caryophyllos & crocū: duabus peciis excipiatur. Aluus soluatur molli enemate. Si à bile sit morbus, Accipe herbarum emollientium, lactucæ, cucurbitæ, singulorum manipulum, pruna xij. seminis anisi drachmam: coque ex aqua: colaturæ adde cassiam, saccharum, & oleum violarum. Si à piruita fuerit, Accipe decocti mercurialis, betæ, brassicæ, hordei & furfurum, libræ mensuram: adde sacchari subrubri sescunciam; vitellos duos ouorum: olei communis vncias tres: fiat enema. Potio leniens, vbi bilis molesta est: Accipe pruna & tamarindos cum passulis: hæc coque ex iusculo pulli. in colatura dissolue mannæ electæ vncias duas. Vel sumat cassiam. In pituitosa syncopali febri vtemur melle rosaro cum sirupo rosaro laxatiuo, & talibus: nam grauioribus non est hîc irritanda materia, ne illa agitata, transferatur in

Epithemata.

Sacculi.

Lenientia.

Præparatio. cor. Præparetur materia morbifica hoc modo: Illo primo triduo quo vtitur frictionibus, indulgeat solùm melicraro hyssopo tincto. Hoc ager, in pituitosa febre, ad septimum vsque diem, si is morbi motus adsit, qui tunc vigorem suadet futurum, modò vires eam tenuitatem victus admiserint. Alij propinant oxymelitis sescunciam, cum aquæ fœniculi, hyssopi, & buglossi vncia: cortidie id præbent, & post biduū purgant. Ita euictâ ac abductâ parte materiei, explendescentéque naturæ vi, si perseuerârit febris, sensim ad maiorem attenuantium vim surgunt, ac præscribunt sirupum de duabus radicibus. Si ab infarctu principis partis, vel quòd vberius pituitâ rigetur ventriculus, obnascatur syncope, Purgatio. vel etiam ex aliis si fit causis, remedia docet Galenus libro ad Glauconem primo. Paratam materiam purgabimus forti medicina, non grandi mole præscripra: vt semidrachmâ turperi, cum granis sex vel septem zinziberis, sumat ex iusculo pulli sacharati. Purgatione tamen non vtemur dum adest metus syncopes: quia dum stomachus affligitur, syncopen lethalem adfertet. Alioqui sumat mel rosarum laxatiuum cum manna. Accipe radicum fœniculi, petroselini, cuiusque semunciam: capillorum veneris, boraginis, melissæ, singulos manipulos: florum cordialium pugillum; seminis anisi drachmas duas:

foliorum sennæ semunciam: pruna octo: coque ad vncias sex; adde oxymeliris simplicis, & sirupi de acredine citreorum, cuiusque vnciam: sumat bis manè.

CAPVT XIX.

De Febribvs Pestilentibvs. *Deque earum Natura, Causis, Differentiis, Signis Præsagiis, Præseruatione, & Curatione.*

TAm funesta calamitate hæ nonnunquam ruunt febres, vt ex viginti hominibus qui his inuoluūtur, vix duodecim à pernicie vindicentur. Accedit & illud, quòd quibusdam annis, plurimos homines inuadant. Quare harum febrium notitia maximè est expetenda, quò perspectâ harum naturâ, dextrè medicina his admoueri possit. Agemus autem hoc capite de exacta febre pestifera, quæ contagia agit funesta: & quoque de alia, quæ non adeò contagiosa est. Quare vt ordine rem transigamus, agam primùm quid nomen indicet, & quæ sit natura harum febrium, quaque circumscriptione definiantur. secundò, causas. tertiò, differentias. quartò, signa. quintò, præsagia. sextò, præseruationem. septimò, curationem describam. De nomine id vobis notandum, Pestem non esse Nomen. nomen morbi alicuius proprium: sed eam communem esse omnibus morbis rum epidemiis, tum vernaculis. Nam pestis endemia, id est, vernacula, accidit soli vitio. hoc est, aëris alienæ materiæ permixtione corrupti. Sed pestis epidemia, euenit vitio aëris, propriæ substantiæ corruptione laborantis. Qui enim *Gal. 3 Epid. 3.20.* morbus, multis vno in loco accidit, hic epidemius appellatur. Si verò huic morbo contingat, vt tollat multos è medio ex causa communi, hoc est, vitio aëris, pestis est. Sic erysipelas potest esse pestilens, quemadmodum etiam tertiana. Quare fallimur interdum cùm putamus aliam pestis causam esse, quàm putredinem. Nam si paulò accuratius perscrutari velimus sententiam Hippocratis, vbi statum describit pestilentem, inueniemus, eo in statu omnia putredinis esse *In Epidem.* plena. Prætereà illud de nomine est notandū: differentiam esse inter pestem, & febrem pestiferam. Galenus *3. De præsag. ex puls. 4. & 3. Epid. 3. 20.* scripsit sæpe fieri febres pestiferas, sine peste. At nunquā videtur pestis incidere, sine febre pestifera. Propterea diximus, nos acturos esse de exacta febre pestifera, & etiam de alia quæ non ita contagiosa est. Est autem pestis morbus, qui plurimos subitò è vita tollit. Quæ vt exactè intelligamus, notare debemus, an- Quid pestis. Diuisio morborum. tiquos in duo summa genera morbos dispertitos fuisse, in sporadas & communes. Sporades appellabantur, qui non vlla re similes, integras regiones inuadunt: vt si omne ferè morborum genus vagetur. Hi autem morbi, vel sunt periculi experres, vel calamitosi. Communes morbi, hoc est, similes morbi eiusdemque generis, duplices sunt; vel vni regioni sunt familiares, vt in hac regione stomacace, & scelotyrbe; in Ægypto elephantiasis; vt dracunculi in Æthiopia circa mare rubrū; & leucophlegmatia in Delo: dicuntur hi morbi Endemij. Vel per plures regiones se fundunt: & hi appellantur Epidemij. Hi sunt duplices, vel salutares, vel perniciosi. Perniciosi, vt pestis. Hæc iam nobis est definienda. Hîc hallucinor, & sanè nescio Definitio, num Pestis definiri bene à me possit. Hæc enim mo- & eius explicatio. dò humidas, modò spirituosas, nunc partes solidas occupat. ac vt sunt diuersæ temperaturæ hominum peste laborantium, ita quoque est alia atque alia pestis idea, & alia efflorescunt vbique symptomata. Est autem Febris pestifera, vel Pestis, Græcis λοιμὸς seu λοιμώδης πυρετὸς, febris orta ab excellenti putredine in corde: peracuta, contagiosa, venenata, populariter grassans, multos perimens; bubone, carbunculo,

bunculo, aut exanthematis comitata, si exquisita fuerit. Diximus eam nasci ab excellenti putredine: Nam Galenus asseruit eam ab aliis febribus differre, eximiâ quadam puttedine. Etenim excellens quædam puttedo inuadit succulentam partem cordis, eiúsque substantiam totam interdum affligit. Est insignis hæc puttedo, longéque maiot quàm in aliis putridis febribus, est enim venefica ob nimis * altam puttedinem. Propretea hîc pulsus admodum languet: venenum enim formam habet maximarum vitium in agendo (quam substantiæ proprietatem vocat Galenus) licet instrumentum, hoc est, calor, non sit vehemens in veneno. Et hoc est, quod Galenus dicebat, secundi De Natura humana quarto, In euaporationibus quandoque affici corpora potiùs substantiæ proprietate, quàm nuda qualitate. In hectica autem pestilenti, non tantùm incaluit cor, sed eius substantia solida puttescit: quod non fit in aliis febtibus hecticis. Vt dum nascitur febris hectica ex vlcere pulmonis, sanies inquinat cor suis fuliginibus puttidis. inde nascitur hectica febris, nam cor rapitur in illum calorem, qui est ἐν γεγονέναι. Non tamen abit in hecticam pestilentem, quia non prouenit ab insigni puttedine, hoc est, pestilenti. Galenus asseruit tunc pestiferam febrem nasci putridam, quando calor puttidus pestilens vniuersus deflectit ad cordis succos. Hinc concludo, hecticam pestilentem esse, cùm calor puttidus pestilens, occupat cordis substantiam solidam. Nam qui his impliciti iacent, authore Galeno, non sentiunt febrem. Id enim argumento est, hanc febrem hecticam esse: id enim oritur, ab æquali pattium intemperie. Sed dices, Non potest cordis substantia puttescere, dum vitâ fruimur: Id Galenum asseruisse; dum scribit, Cor phlegmonem pati non posse; nam ea si occupetur, hominem extingui. Respondemus, In corde esse nobiles & ignobiles partes. Si nobiles putrescant, ilicò hominem rapi. Propterea dicebat Galenus, Si vulnus non peruadit vsque ad sinistrum sinum cordis, non tam citò hominem cadere. Nec dicit Galenus, hos ilicò, inflammato corde mori: sed aliquandiu viuunt: nam ait, Quamdiu vixerint, non delirant. Quare etiam hectica pestilens in cordis substantia concipi potest. Huc dum trahitur cor, primùm humida pars cordis putrescit, solidior verò eius pars est in putrefieri: quæ tamen tandem ex habitudine in habitum trahitur ita, vt cùm primùm esset pestilens putrida, fiat tandem hectica pestilens. Causæ harum febrium sunt, propriæ substantiæ corruptiones humorum, vel alienæ substantiæ admixtiones. Neoterici scriptores, doctissimi viri agnoscunt solum aërem huius febris authorem. & tamen fatentur cuncti, puttedinem perniciosam hîc vim suam exercere. Rogo itaque, cùm putredo ita flagiat, an non etiam venenum haustum quod putrefacit, id talem febrem excitabit? vtramque enim id causam haber, putrefaciendi vim, & calorem. Non ergo negandum est, à causa interna produci eam posse. Docuit Galenus, perniciosum venenum in corpore nostro vltrò generari humorum vitio, vel diætæ crimine. Corpus autem illud quod veneno obsessum est, si sit infarctu impeditum, an non poterunt illi humores veneno depraua-ti in cor tepere, ac fœdam putredinem excitare? Quòd si hinc cordis putrescant succi, cur pestiferam non accersent febrem? Quare asserimus pestiferam febrem pronasci à causis internis vel externis. Ab internis fit febris pestilens sine peste, cùm succi putrescunt; excellenti & venefica putredine. & propterea febris pestifera erit semper continua; nam in hac cordis humores putrescunt; & succi alimentales veneficâ putredine affecti, possunt causa esse putredinis cordis. Ita in pestilentialibus febribus videmus extractum sanguinem omnino corruptum esse ac à naturæ lege alienatum. Hippocrates scripsit, morbis diuini quid adesse: id si aliquo in morbo, certè hîc locum habet. Tum, inquit, obseruandum, & si quid diuinum insit in morbis: ob materiam scilicet indomitam & pepasmi expertem & propriæ substantiæ corruptione vitiosam. Huiusmodi materia esse solet morborum pestilentium, venenatorum, & contagiosorum. Illius ergo diuini prouidentiam nos consectari voluit medendi ille præceptor. Duo enim sunt, quæ in omnibus morbis, mortis consecutionem adferunt, τὸ ὀξὺ, καὶ τὸ θεῖον: hoc est, magnitudo, & malignitas. Sumit enim Hippocrates hanc vocem τὸ θεῖον ex loquendi more, pro materiæ in nos irruentis maximè extrinsecus, extraordinaria malignitate. vt illa tertiana quæ pronascitur ex aëris vitio, est longè difficilior, quàm quæ à diætæ orta fuit incommodo. A valida putredine quæ concepta est succis putrescunt spirituosæ, vel humidæ, vel solidæ partes cordis; quare proferuntur interdum ephemeræ & hecticæ febres putridæ pestilentes: quæ tamen ratiùs eueniunt. Est enim id in natura pestis, vt absumpto spiritu extinctoque calore natiuo, sua malignitate tollat vsum respirationis, hinc cita mors. Doctissimi tamen viri dubitant, Num pestis fiat à putredine, an potiùs ab occulta qualitate. Quidam aiunt, Qui ex quartana laborant & ex elephantiasi cœli statu pestifero, effugiunt hanc calamitatem: & tamen hi graui tenentur putredine. Dicendum, omnem pestem esse à putredine: & id docuisse Hippocratem per herpetes qui ossa nudabant, ac corpus glabrum qui reddebant. & tabo manabant corpora pepasmi experte. Nam ad primam illam putredinem, alia quædam deterrima & inexplicabilis accedebat. est enim duplex putredo; quædam pepasmi capax; à qua tertianæ & quartanæ febres simplices fiunt: alia pepasmi expers, sordida & profunda, à qua est pestis. Nam ipse etiam Galenus agnoscit variam putredinis vim, vt ea quantitate vel qualitate fuerit grauior. Causa externa, vt cibus & potus. Sed inter cunctas causas externas, maximè aëris vitium causa est pestis. Hoc asseruit Galenus primo De differetiis febrium capite quinto, vbi ait, cùm pestilentes subeunt conditiones, inspiratio potissimum causa est. Qui aër, vel valida alteratione, vt in tempestatibus intempestiuis, propriæque substantiæ corruptione in vitio est, vel mixtione alienæ substantiæ; Miscentur enim lutulenta quædam corpuscula, vnde aër consputcatur & fœdatur. hæc appellat Hippocrates miasmata: eius verò præceptor Democritus, atomos: Lucretius, semina. surgunt ex aqua putredine affecta; vel ex corruptis leguminibus, vel oleribus, aut specubus, vel fodinis, cloacis, barathris, (maximè si tempestates anni non tempestiuè sibi successerint,) vnde fæda putredo: vel cùm mota terra expirat quædam praua quæ aërem contaminant, & cùm ab inedia prosternuntur corpora, hæc aërem inquinant: cum scilicet madida calidaque tempestas superuenit stragi ab inedia. Author est Iulius Obsequens, Ætnam montem terræ motu ignes super verticem latè diffudisse, & ad insulam Liparas mare efferbuisse, piscium vim magnam exanimatam fuisse, quos Liparenses auidiùs epulis appetentes, contaminatione ventris consumptos fuisse, ita vt noua pestilentia vastarentur insulæ. Scribunt Orosius, Obsequens, Eutropius, & Augustinus 3. De ciuitate Dei, & Liuius libro nono, locustarum in Africa prodigiosam copiam fuisse; quæ ingenti nube in mare deiecta fuit. Qua mortua redditaque littoribus, atque hinc aëre corrupto, tantam ortam pestem dicunt, vt in solo regno Masinissæ octingenta hominum millia

Marginal notes: 6. Epid. 3. 24. — Vt differat ab aliis febribus — * Id est malignam & venenatá — 3. De præsag. ex pulsibus 3. in fine. — Dubium. — 5. Loc. aff. 2. — Responsio. — Causæ. — 6 Loc. aff. vlt. — 1. De diff. feb. 6. — Ab internis. — 4. Aph. 43. — Diuinum quid. — 1. Prognost. in initio. — Dubium. — 3 Epid. — Duplex putredo. — 2. De dif. feb. 10. in fine. — Externæ caussæ. — Vide lib. de cibis boni & mali succi. & 1. De dif. feb. 4. — Thucid. lib. 3.

millia petierint, & multo amplius in terris proximis, tum Vricæ ex triginta millibus virorum quæ ibi erant, decem remanſiſſe. Proprerea ſcripſit Vitruuius, ſalubritatem eſſe à ventis frigidis Aquilonaribus: minúſque his expoſita à peſte rentari. nec enim hyeme peſtis fit, vel ſi quæ fiar, aëris frigore ilicò extingui.

1. Lib. 4.

Contagiũ.

Sed illud in tota natura maximè mirandum, ab homine peſti implicito, tanquam venenoſo, alium hominem veneno aſpergi. Hoc genus dicitur contagium habere, ſed vnde habeat, pauci aperuere. Solus Fracaſtorius dixit, à praua qualitate, quæ ab vno corpore in aliud transfertur per aërem naſci: fit etiam per contactum ſpiritus & humorum, à ſpiritu, vt lippitudo, & rabes. ita etiam peſtis naſcitur, traductis ſpiritibus. vel morbi contagium faciunt per humores. verùm non cuncti humores fœdi id poſſunt, niſi duo adſint, nimirum vt hæreant in peripheria corporis, & vt lentore adhæſionem faciant. Propterea ſcripſit Ariſtoteles, apoplexiam & epilepſiam non eſſe contagioſa mala. Sed in peſte, vt in carbunculis, maximè per ſpiritus ſerpunt contagia: & propterea acceſſum fugiunt eorum cuncti homines qui vitam amant. Nec tamen hoc contagium bellum indixit cunctis animantibus: nam quamuis omnia animantia aëre fruantur infecto, tamen corpus à corpore, natura à natura, nutricatus à nutricatu differt. propterea que alia aliis diſſentanea & ſimilia ſunt. Sed contagio ſuæ ſpeciei corpora ferit. Ita arbores ſatáque inuadit alia, alia bruta, alia homines contaminat, vt eleganter cecinit Lucretius libro ſexto De natura.

1. De diſ. feb. 2.

Num ab occulta qualitate.

Quidam autem exiſtimant, occulti quid his morbis ineſſe, ac putredinem negant cauſam eſſe peſtis. Quam rationem ſi probare vellem, hoc argumento id ego agerem: Si peſtis eſſet ex valida tantùm putredine, tantùm ſecundùm magis & minus differret ab aliis putridis: Sed magis & minus non variant ſpeciem: At peſtilens & non peſtilens variant ſpeciem: longiùs ergo diſtant, quàm vt ſolùm ſecũdùm maius & minus differant. Si tamen paulò accuratiùs perſcrutari velimus peſtiferã conſtitutionẽ ab Hippocrate deſcriptã, deprehendemus in ea putredinis plena fuiſſe omnia; vt qui nõ alia ratione carbunculos vocârit σήψεις, quò oſtenderet magnitudinẽ putrefactionis.

Dubium cur non omnes peſte occupẽtur.

2. De diſ. feb. 6.

Dicet quis, Cur non omnes in peſtilenti conſtitutione corripit peſtis? Reſpondemus cum Galeno, id fieri, ex temperaturæ proprietate, vt corpus fœdis vel moderatis ſuccis præditum fuerit: hoc eſt, id pendet ex afficiendi corporis præparatione. Qui enim prauis ſuccis abundant, facilè à peſte & contagioſis morbis exercentur. Hinc eſt quòd pauperes, otioſi, gulones, luxurioſi, ſordidi, facilè, ob viuendi negligentiam congeſtis ſuccis prauis, peſti inuoluantur. Ariſtoteles putauit etiam coitione Saturni & Iouis innaſci peſtem, ac regum imperia opprimi. Albumaſar id Ioui & Marti aſcribit, humido ſi excipiantur ſigno. Alij eclipſi id tribuunt. Sanè aër ſæpe in vitio eſt: non ſolùm quòd putredinem ex eo venire videas; ſed quòd vaporibus coinquinetur, & tunc nec craſſus nec turbulentus eſt: vapor enim peſtilens non craſſefacit aërem.

Differẽtiæ.

Variæ ideæ peſtis occurrunt. quædam enim febris peſtilentialis ab aëre eſt, quæ totâ naturâ eſt peſtilentialis & cum peſte. alia, ſecundùm accidentia tantùm. Si anni ſtatus non fuerit peſtilens, erit præcipua cauſa peſtiferæ febris, ſuccus putreſcens extra cor. Peſtis modò ſpiritus, modò humores, vel partes ſolidas occupat.

1 Lib. 5.

Sed datúrne ephemera peſtilens? Galenus, De differentiis febrium ſcribens, id negare videtur. Sed tamen ille non negat ab aëris putredine eam naſci poſſe, quamuis aſſerat eam non oriri ab humorum putredine. nam dicit, Non videntur mihi ſequi humorum putredinem. vt, inquit, ſi phlegmone inguina occupauerit, ephemeram præbet, cùm pars à parte caleſcit: at ſi putridi humores efferantur ad cor, non erit ephemera, ait Galenus. Quare ſpiritus cùm ab aëre putreſcunt, faciunt diariam peſtiferam. argumento eſt ſubita calamitas: nam intra tres dies, homines abripiuntur: quare nec ſucci nec ſolidæ cordis partes obſeſſæ ſunt.

Num ſpiritus putreſcant. Vnde.

Quanquam fateamur ſpiritus difficilè putreſcere, ob calidum natiuum quo circumfluunt, motum, & tenuitatem. attamen cùm aër propriæ ſubſtantiæ corruptione in vitio eſt, inde putreſcunt etiam ſpiritus, nam inde naſcuntur. Aſſeruit etiam Ariſtoteles, omnia putreſcere, excepto igne. Sunt fatemur ſpiritus calidi & ſicci, ſi conferantur cum humoribus, & propterea etiam longè difficiliùs putredinem concipiunt quàm humores: attamen non ita calent nec ſqualent, quin extremâ putredine affligi poſſunt, tum ex mixtione alterius rei putridæ, tum propriâ naturâ. Cùm ergo febris naſci poteſt ex putrefactione ſpirituum, quæ vno die iugulat hominem, hæc Diaria dici poteſt peſtilens.

4. Meteor.

Num ſit peſtilens hectica.

3. De part. animal. 4.

Sed datúrne hectica febris peſtilens, ex ſolidarum partium cordis putredine? Variæ hac de re ſunt ſententiæ. Quidam Ariſtotelica authoritate id negârunt, quòd cor graue virium non accipiat, quòd ne propriorum quidem ſuccorum ferat virium: accedit quòd hectica paſſio ſuam hyparxin habet ἐν γεγονέναι, at peſtilens, ἐν γίνεσθαι. & dicunt, Peſtiferæ febres curantur phlebotomiâ & pharmaciâ, & criſi: quare nulla peſtilens eſt hectica. Reſpondemus, hanc peſtiferam, verè hecticam non eſſe: nam verè hectica illa, ſemper conſectaria eſt aliis febribus, aut mœrori, iræ, & talibus. Sed verè peſtilens fit à ſolo aëre: ergo non eſt verè hectica. Et hectica verè ita dicta, eſt putredinis expers. hectica peſtifera habet pulſus ſimiles ſanis, & aliqua pars cordis in ea putreſcit. Ergo hæc non eſt verè hectica. Attamen idem ſubiectum fatigant. Quod dicant cor non ferre magna tœdia, fatemur, atque profitemur propterea homines ſubitò mori, cùm cor putredine occupatur: nec diu patitur cor: & hyparxin ſuam habet ἐν γίνεσθαι, nam non eſt verè hectica.

Gal. 3. De præſag. ex pulſ. 3. 4.

Dubium.

Sed dices, Ad quam ergo febrium ſpeciem referemus has febres? ad ephemeráſne, vel ad hecticas? Habent ſanè hæ nullum genus proprium & peculiare: nam modò ſpirituoſas, modò ſucculentas, modò ſolidas partes cordis occupant. Hinc eſt quòd Galenus has, modò inter hecticas, modò inter putridas recenſuerit. Maximè veræ naſcuntur ab aëre peſtifero. Cùm ab humoribus prouenit, non dubium quin à ſingulis illis amplâ putredine fœdatis prouenire poſſint: potiſſimùm tamen vbi tota maſſa ſanguinea putreſcit. Sed dices, Potuerúntne ergo dari intercalares peſtiferæ febres? Minimè: nam adeſt venenata qualitas.

4. Aph. 44.

Ab accidẽtibus differentiæ.

Sumuntur prætetea differentiæ ab accidentibus: quia hæ febres fiunt vel cum papulis, vel ſine papulis. Si papulæ effloreſcant, illæ erunt magnæ, vel paruæ; paucæ vel copioſæ: nigræ, vel aliis coloribus imbutæ: pedem figentes, vel ilicò euaneſcentes. Vel ſocium habent bubonem aut carbunculum. Quin nonnunquàm hæ febres ſunt tumorum expertes: & tunc materia vel intus retinetur, ac hominem enecat: vel excluditur ſudore, vrinâ, ſeceſſu. A loco; nam cordis ſpiritus, humores, vel ſolidas eius partes occupat.

Signa.

Futuræ peſtis.

Iam de ſignis. Horum quædam denunciant futuram peſtem: quædam iam præſentem. Futuram, vt ſi Sol oriatur multo tempore ſuo ſplendore hebetato: quò enim is obſcuriùs fulſerit, eò faciliùs ea, quæ mundi theatro continentur, putreſcunt. hinc vetus illud dictum, Nos Sole & ſale nihil habere melius. maximè ſi à ventis ſilet aër, Cometæ, trabes in cœlo, chaſ-

mata

maca, aranearum inopia; muscarum, murium, culicum copia, & fungi si enascantur plurimi, pestem in procinctu esse arguunt. Antiqui dicebant, A fame, pestis: & post inediam rerum abundantia. & variolæ passim vagantes pestis semina spargi significant. Cælum etiam sua dabit symbola, vt si concurrerint Saturnus, Iupiter, & Mars in Scorpione. Nam ex siderum aspectu terræ visceribus innascuntur vapores praui, si fides Astrologis; indeque terræ superficies coinquinatur, ac fruges rubiginem ducunt: tunc talpæ ac lumbrici terram linquunt. terra præter rationem sterilis euadit. Hi diri halitus non petunt aërem (vt faciunt hi à quibus fit terræ motus, qui eruptionem faciunt, ac aërem & aquam inficiunt) sed superficiem terræ petunt spiritus exitiales, vnde brutorum clades. Si tempestates non tempestiuè eueniant. In primis oues & boues, dein sues prosternuntur. Nonnunquam ab aqua in calamitatem pecora trahuntur. Ita in Hollandiæ palustribus locis, nostra memoria, boues & oues mactatæ cùm essent, pulmonibus ac in hepate viuos paruos pisciculos, soleis similes habebant. Canes quàm plurimi si rabie tenrentur. fructus terræ innascentes si insipidi fuerint, & facilè si in putredinem trahantur. Si vina turbentur. Si luxuriarint prauæ herbæ, terram iam venenum concepisse indicio erit.

Vicinæ pestis signa. In procinctu verò pestem esse denunciant febres prauæ. &, si ros ante Solis ortum collectus cani detur, & is ob id moriatur: vel poma nocturnæ auræ data integra, si putrescant. Quin si corpora quidam languor habet: &, si bruta calamitas fatigat, quod Thucydidis historia etiam testatur. Prætetea, si caro citiùs putredinem trahat, quàm ratio exigat: vel si ea aëri exposita, facilè putrescat. Præsens au-

Præsentis pestis signa. tem pestis interdum ægrè agnoscitur à dato clam veneno. Signa communia pestiferis febribus sumuntur ab actione læsa, excrementis, & ab accidentibus. Non tamen hæc ita accipienda, vt existimes cunctis his opus esse; vnum enim aut alterum interdum signum sufficit. Ab actione læsa: nam scribit Thucydides, adeò quosdam à peste fatigatos fuisse, vt proprij nominis obliti fuerint. quare principes cerebri actiones hîc validè laborant, lassitudo adest, & vertigo, capitisque dolor: statim hæc eueniunt in morbi initio. A naturalibus actionibus etiam symbola præsentis pestis ducemus, nam sitis inexplebilis fatigat; nauseant. Interdum lingua arescit sine siti: causa est, quod putredo cor occupat; quod refrigerari ab aura spiratione inducta: porus lædit hîc: nota malignitatis. nauseant à vaporibus prauis: A vitali etiam vi, quia pulsus est debilis. Meticulosi facilè tanguntur: metus enim quatit, succosque confundit, ac inquinat: nihil enim periculosius humorum ac spirituum agitatione. Pulsus in se gerit proprium signum huius morbi, nam cæteris etiam viribus integris, hic citra causam flaccescit, cum

3. Epid. 3. 55. inæqualitate. Ab excrementis. His liquida, biliosa, & aquosa funduntur, paludoso quodam odore; syntexis fatigat, non tamen semper; nam quidam stipatam habent aluum. Sed dum fluxu fatigantur hi qui febribus pestiferis inuoluuntur, ille erit colliquationis soboles: nam maximi caloris id argumentum. fœtoris causa est summa putredo: colliquationis causa est incendium: & in tanto fœrore,

9. Simplic. de terra lemnia tenuiter febricitare videntur. Et quamuis nonnunquam authores scribant, à remisso calore febrem

6. Epid. 1. 29. indicari pestiferam, id ita interpretari necesse est, vt intus ille vrat, non foris. & qui foris est, initio occurrit miris, sed quò diutiùs tangitur, eò acriùs ferit. Emissus è venis sanguis non concrescit: ab sump-

3. Epid. 3. 61. tis à putredine fibris. Vrina, inquit Hippocrates, conturbata. quin sæpè liuida illa funditur, ab extincto calido natiuo. Corona apparet in vrina rubicunda ac conturbata, gilua, florulentiam quandam æruginosam continens, vt loquitur Hippocrates in Coacis. Dices, Galenus testatur vrinam similem esse sanorum hominum. Ita est: sed illud obseruabile, pestiferam febrem ex aëre vel succis nasci; si ab aëre tantùm computrescunt humores cordis, vrina primùm nihil indicat. Sin succi putrescant extra cor, erit necessariò lotium vt sit prauum. Sudor his manat frigidus; sudatiuncula à lassara natura quæ à materia morbifica opprimitur. Parotides etiam febrem pestiferam arguunt. Sed dices, Cassius Medicus ait parotides veteribus ἐπαφρόδιτος vocatos, quòd fausto ostento appareant in calamitosis morbis. Fatemur, si in fine morbi, triumphatà materià morbificà appareant: at ineunte morbo, triumphatà naturà funestæ. Horror frequens, à prauis vaporibus, etiam in æstu febrili fatigat. Notandum, hoc peculiare esse pestiferis malis, cuncta grauia symptomata statim incunte morbo inuadere: quæ alioqui per alios morbos increscentes euenire solebant. Magna interdum pituitæ copia è naribus manat; feruidus tamen efflatur halitus. Illa corpora maximè pesti obnoxia sunt quæ madent ac calent, quæ hircum olent. Æstatis fine, & medio Autumni tempore; eiusque initio contagia agit; nam eo tempore languor copora habet, ac circumfluunt corpora prauis succis ab oporæ fluctibus. Oculi viuido splendore in omni pestifera febre fraudantur; quia cor acerbè affligitur. Cùm quis iam iam subitoque à peste tangitur, anxiè è somno excutitur; dein vertigo occupat, ac lassitudo cum languore & inquietudine, & nausea fatigare incipit. Ilicò tunc remediis pugna. Si natura pressa nihil excernit, humoribus iam contaminatis, in carum trahuntur ægri non sine delirio, ac pustulis facies occupatur, & orthopnœa fatigantur, intus cuncta fœdante vapore. Pulsus imbecillitas cum magna inæqualitate, cæterarumque virium infirmitate, statim initio continua febris, pestilenti in statu, ferè est indicium pestis. Certissimum erit, si syncope & vomitio adsit cum cardiogmo sponta- neo. Peculiaria sunt prætetea signa, quæ notant num sit ephemera, putrida, vel hectica febris pestilens. Spirituosam cordis partem putrere ostendunt corporis agitatio, nullumque si excrementum emanat fœtidum ex corpore; vomendi quædam libido corpus fatigat, animique deliquium, vrina similis, primùm sanorum; totum corpus imbelle labitur: decem vel duodecim horis plerumque hominem rapiunt. Si pestilens febris fuerit putrida, remissio quædam his aderit, ita vt quibusdam horis meliùs ferant febrem; & nisi mens ægrotarit illis, sentiunt febrem. Adsunt summa putredinis ac colliquationis signa, varia symptomata premunt, vt variorum humorum dominatu corpus tenetur. Exustus sanguis carbunculos profert: pituitosus parotides & bubones; biliosus erysipelata excitat. Hecticam adesse pestiferam inde colligimus, quòd ea intentionis & remissionis sit expers. Sed pulsus insignem præ- sefert debilitatis notam. Sed dices, Galenus affirmat sanorum pulsui horum pulsum similem esse. Respondemus, in omni pestifera febri pulsum languere. attamen ita, vt in putrida sit alacrior, quàm in hectica pestifera. quamuis nonnunquam eueniat vt in hectica pestilenti hic admodum sit similis sanorum pulsibus. Galenus autem loquitur de pulsu febricitantium, in quibus partium cordis diuersa est intemperies: nam, ait, euenit vt solida substantia cordis sit calidior, substantia autem contenta frigidior. Cùm solida cordis substantia homini alicui est calidior, is præcipuè febribus pestiferis hecticis tentatur tempore pestilenti: quia magis illa pestifera pernicies vim suam fundit in substantiam cordis.

Right margin notes: 3. De præsag. ex puls. 3. — Problem. 50. — 8. Method. 7. 1. De dif. feb. 7. — Pathognomonica certa. — Signa differentiarum. — Dubium. 3. De præsag. ex puls. 3.

cordis. Et in his, quorum cordi temperiei quædam varietas est familiaris, pulsus inuenietur quædam mediocritas. Quare Galenus, dum hoc ait, non loquitur de qualiber hectica pestifera quæ occupat cor: sed de hectica quæ occupat cor, quod habet diuersam partium intemperiem. Sit ergo cordis pars solida calidior, erunt illi pulsus crebriores: sit verò humida pars frigidior, fient inde pulsus rariores & tardiores. hinc fiet quidam affectus medius, qui edet pulsum nec rariorem nec frequentiorem, nec velociorem nec tardiorem. Attamen necessariò in pestifera hectica febre, pulsus est debilis, paruus, nec resistens pressui: veruntamen quamuis ita paruus sit, erit tamen nonnunquam in celeritate mediocris: aliquando tamen frequentissimus. Quare, vt breuiter rem dicamus totam, in ephemera pestifera, & etiam in hectica, typus abest: estque continua sine reciprocatione, vrina sanorum, mitis sentitur manu calor. In hectica pestifera fœtidus est anhelitus: ab extincto calido natiuo enim putrescunt ilicò fucci. Putrida pestilens paroxysmos habet, fundit vrinam subiugalem, nigram: calor vexat vehementer, faciliúsque curatur quàm hectica aut ephemera. Sed dices, Nónne vera pestis fit, quòd aër pestilens haustus cor contaminat; vnde ergo notæ putredinis variis in partibus? Respondemus, Aër pestilens à corde haustus, illud contaminat, à quo per venas & arterias in viscera effunditur: quòd si illic deprehenderit materiam contaminationi aptam, eam malignitatis suæ notam inurit. Per vasa enim communicatur labes: vt si cerebrum serosis, iecur aut splen vel venosum genus cacochymia circumfluant, eam inficit: vnde sopor, phrenitis, fœtuor ingens, putredo vrinarum, & inaluinis excrementis labes, tumores qui etiam intus delitescunt; vnde, si pectus occupauerint, sputum sanguinis: si cor, mors. Blanda nonnunquam facie hæ fallunt febres tertianaria velitatione, quæ mox hemitritæi formam induunt, pestiferamque demum malignitatem proferunt. Nonnunquam venenatæ qualitatis argumenta ilicò proferunt, sæuiuntque deliriis, vigiliis, aphthis, inextinguibilique siti vrunt, spirabiles partes opprimunt, animi deliquia adferunt. Manant fœda liquamenta: fœdaturque exanthematis corpus; substillant nares interdum sanguine: sudores miliares apparent, fractus est pulsus. Vnde hæc? quòd pestifera febris plerumque sit putrida: rarò hectica: ephemera rarius affligit, nisi adsit perniciosissima pestis: hanc enim doctissimi quidam viri pestem absque febre appellant. nam ilicò hi cadunt, & sæpè non absque putredinis notis. Affligitur in pestiferis semper cor, siue primariò occupetur, siue deprehensa parte affligatur. Aliis enim ilicò de capite querela est, aliis artus tædia concipiunt prima. aliis ilicò excandescit maligna febris vis, dum cor focum malignitatis concepit. quibusdam febris non omnino prauæ, vt diximus, idea apparet, quæ mox in malignitatem degenerat, vbi cor totum occupauit prauitas. Ita ex communi venatum putredine nascuntur pestiferæ phrenitides, anginæ, pleuritides, peripneumoniæ: hoc est, consociantur pestiferæ febri, à venenata qualitate. Iam ad Prognosin venio. Lethargus aut phrenitis post vndecimum aut 14. diem, plerumque lethalis. Pestiferæ febres hecticæ curari nequeunt. Ephemeræ verò pestiferæ interficiunt plerumque decem vel duodecim horarum spacio. Author est Iacobus à Partibus, quòd in grassante peste, cùm ægri ipsum accederent, ac eos tangeret, minimeque sibi febricitare viderentur, paulo tamen pòst hos interiisse. Pauci euadunt quibus statim ab initio pulsus paruus & valdè inæqualis existit: quamuis cæteris valere videantur. nam plenus & ordinatus pulsus secu-

Ex 3. Epid.3.25. & Plutarcho in vita Romuli. 1. Prorhet. 2.17.

Prognosis.

ritatis index est. Si humores hoc virus inuasit, putredinum plena erunt omnia. nam tota ferè massa sanguinea corrumpitur. rimor si tunc adsit ægris, cor occupari indicio erit, maximè si alieni sint à cibo. Ineunte morbo si grauis adsit cephalalgia cum caro, pulsu debili & inæquali; vel si frequens animo linquantur, vel frigidum sudarint, fatis concedunt subitò. Ita si perpetua vomitio premat cum syncope frequenti. Pulsus princeps in hoc indicio est: is enim semper languet hîc: sin moderatè hoc illi eueniat, bonum. Si facies in colore, charactere, & mole, à natiua forma longè recesserit, malum: vt si nigrescat faciei color. Nigræ si per corpus spargantur maculæ, instar culicum morsus, hoc malum est: sunt enim argumenta ebullientis putredinis ac mole crescentis. Si intùs vratur homo, & si is foris marmore frigidior fuerit, non fugaci, sed à fixo frigore, hoc calamitosum est. Excrementa si fundantur nigra cum fœtore, lethale. Si statim, ineunte morbo phlyctænæ apparuerint, vt Critoni, calamitosum. Substillum sanguinis initio morbi ohortum, lethale. Idem denunciat fluxus alui, vrinæ, vel sudoris, si primis diebus inuenerint: nam copiam succorum indomabilem denotant, aut eorum ferocem acrimoniam. Vbi tamen vera pestis adest, obseruatum fuit ineunte morbo sudorem ac alui fluxum profuisse. Vrina nigra fœtens, mortem. Si prostratis viribus ventriculus inflatur, conclamatum est. Bubo si exardescat cum ingenti dolore, & mox si sopiantur omnia; sed si stupescat æger, & amens si reddatur, malum. Cùm à pressa iam natura in statu, vt dum extremis algentibus, sudant, substillat sanguis, nigrescit aspera lingua, somnus non obrepit ampliùs, conuulsione tentantur, tunc si bubones, carbunculi vel pustulæ nigræ appareant, subitò cadunt. Quia ineunte morbo præstaret hæc apparere, integrâ adhuc naturâ. Carbunculi parui cum pustula nigra, pessimi sunt: nam nigri sunt rubris etiam carbunculis peiores; & quò plures, eò calamitosiores. Quò cordi fuerint viciniores, eò periculosiores. Agemus iam de Præseruatione à peste, & de eius curatione. Præseruatio constat ex rebus sex non naturalibus dictis, si hæ ita comparentur, ne facilè contaminationem admittant. Inter hæc principem locum tenet aër, quo ad momentum temporis vix carere possumus. Sit aër cubiculi non perflatus, sed in eo colluceat ignis; nisi cælum æstuârit, tunc oxycrato respergatur cubiculum, quò ignis calor moderetur. Sed semper tepeat: ne spiracula cutis obstruantur: maximè si bubo aut exanthemata apparuerint. nec ante triduum innouandus est aër. Auicenna, aërem crassum hîc vtiliorem putat, quòd non æquè putrescat. Huic reclamant cuncti, quòd aër naturâ sit tenuis, qui cùm crassescit, hoc illi à miasmatis euenit. Sit domus munda, fœdi odores à putredine nati pellantur, cloacæ purgentur, ac optimi venti admittantur, noxii arceantur. Rationi tamen consentaneum est, graues; attamen à putredine alienos odores salutariter aëri affundi: vt cor à se reiiciat potiùs omnia systole, quàm vt suaui odoris blandimento, sese fundendo diastole, attrahat. Ita enim contagium facilè bibit. Hoc innuit Hippocrates cùm scribit, Spiritum non copiosum intrò ducendum esse. Ita cotiarii & fulsamentarii, & qui perfœtores vitam ducunt non putridos, rarò peste occupantur. Proptereà quidam Principes pestifero cæli statu hircum in aula alunt, & assam fœtidam olfaciunt. Vsu constat, cùm primùm halecum sale conditorum copia à piscatoribus in maritimas ciuitates defertur, pestem breui euanescere. Apud Varronem narratur de quodam, qui, Corcyræ cùm esset exercitus ac classis, & omnes domus cùm repletæ essent ægrotis ac funeribus; immisso fenestris nouis Aquilone, & obstructis pestilentibus, ianuâque

1.Epid.3. hist.9.

Præseruatio.

Aër.

1.Lib.4.

que permutatâ, cæteráque eius generis diligentiâ, suos comites ac familiam incolumem reduxit. Quare suffiantur cubicula rosarum aqua & aceto, in quibus coxêre santala, lignum aloës, caphura, & caryophylli. Arnoldus tamen Villanouanus scribit, herbarum accensiones spiritus inflammare ac ad pestem flectere. Sed hoc nonnunquam agendum, quò aëre concepta putredo exuratur: & interim nos castigamus eum feruorem algiosis remediis. Insigne est inuentum Rasis, qui lintea aceto madentia parietibus extendit. Nos die cubicula irroramus aqua cui immixtum est acetum, tum vesperi lapidem ignitum per domum circumferimus, ac aceto aspergimus, quò fumus aërem corrigat. Ignis struatur ex lignis resiniferis, qualia illa quæ vnà cum cespitibus hic eruuntur, Belgica lingua *keenen* appellata: vel ligna iuniperi hoc agant. Odores aromatum fugiant, quia tenui calore caput opplent. Potus sit salubris, cetuisia vim citreorum habeat, & pimpinellæ vel buglossi. Non plurimum potet, etiamsi valdè sitiat: attamen sitim extinguat. Aquas si quis vtatur, ea primùm coquatur cum pauco aniso: vel ei affundatur iolabium acoris citrei mali. Vel accipe aquæ libras quattuor, quibus incoque drachmas duas scobis cornu ceruini: sacchari vncias sex: cinnamomi drachmas duas: adde succum citreorum. Vinum sit oligophorum, attamen odorum. Legumina vitet. Cato columbarum in mensam veniat, ineppatum, & rusticæ gallinæ, auium non palustrium, veruecum, gallinarum; coquatur ex aceto, & cum acetosâ, agrestâ, & cumacredine limonum. Sumant imbecilli testaurans ex pullo, cum succo citreorum, vel incoque pimpinellam, calendulam, boraginem, acetosam, asparagos, cornu cerui. Si caro sit infecta, primùm debet aceto & sale macerari, dein sal abluatur. Pisces, ob madorem, viter exceptis halecibus. Exerceat se moderatè & tempestiuè, cùm Sol emicat. & ineunte peste, moderatè se moueat, si infirmitas non fatigat. Valida vitabis exercitia: quia inflammant & corpus prosternunt: qui enim à valido exercitio peste corripiuntur, aut à terribili imaginatione, ferè pereunt. Exerceat se non ad sudorem, sed ad vdorem. Nec etiam in ocio torpescat: hinc enim cruditas. Somnus & vigiliæ sint moderata. nam immodicæ vigiliæ spiritus dissipant, calidum natiuum hebetant, hinc cruditates, & inde imbecillitas. immoderatus verò somnus, humorum madorem adfert, putredinis pabulum. Qui peste iam fœdati sunt, non altum dormiant, sed subinde concutiantur: maximè etiam iam eminentibus tumoribus. Qui sunt in morbi principio, à somno caueant: alioqui duas horas manè dormiant, si somno vel imbecillitate premantur. Venus, quia eneruat vires, est fuganda. Cibus varius est noxius. Simplex verò laudatur, hunc enim natura meliùs coquit. Balnea ad sordium ablutionem instituantur cum rosis, violis, cypero, foliis salicis, meliloti. alioqui vitentur, nam debile corpus reddunt. Vestes citreorum malorum suauem odorem redoleant; vel rosarum, caryophyllorum, xyloaloës, santalorum. Indusia sæpè mutentur, nam id refrigerat. Aluus sit lubrica: nam non facilè acutis febribus tentantur, qui eam facilem habent; nam ita corpus perspirabile redditur, & siccius euadit. Clyster optimus fit, vbi maximus feruor, ex succo prisanæ cum sacchara, vitellis ouorum, & oleo rosato Animi motus hîc plurimum possunt; arceatur timor quantum fieri potest: hic enim rapit in cor, vnà cum spiritu, pestiferam aëris vim. Lætitia animique explicatio vehementer confert. Argumento fuit Thales Cretensis, qui, vt refert Pausanias & Plutarchus, musicâ pestem à corporibus fugare solitus erat. Inter corroborantia est citrium malum ex aqua tosata in pultem cum saccharo eliquatum ebullitione. sumitur manè semicochlear. Acetosa commendatur, & succus pentaphylli; corallium, caphura, bolus, santala: nam strictione quadam prohibent innati caloris exhaustum. Ex ruta & caricis cum aceto, fiat confectio. Foueatur regio cordis, inguina, & axillæ aceto caryophyllato. Germani manè sumunt radicem petasitidis aceto maceratam, vel bibunt vinum absinthites. Optimum illud est, Accipe mala citrea decem: conscindantur in multas partes: seminis angelicæ semunciam: scordij, vel, si calor adsit, acetosæ, vel boraginis manipulum: vini albi libras tres: fiat immaceratio. manè sume cochlearia duo, cum theriacæ particula exigua. distillari id etiam poterit. Qui aqua vitæ vti velit, huic misceat rosas, santala, saccharum. Sacculi cordis regioni admouentur, si frigus sit. Accipe calaminthæ montanæ, melissæ, maioranæ, dictamni, cuiusque pugillum: ligni aloës, caryophyllorum, zedoariæ, cuiusque scriptulos duos: musci grana quattuor. fiat sacculus. Aliqui ex arsenico sacculos sub axillis & in regione cordis gestant. Illinitur regio cordis theriacâ vel mithridatio: inde enim cor robustum redditur. Venetiis & Patauij oleo vtuntur dicto Magni ducis Florentiæ; fit ex theriaca & mithridatio, & hyperico: hoc regio cordis, arteriæ temporum, pedum & brachiorum inunguntur: ita cor trahit vim olei. Fit etiam vnguentum ex succo radicum & seminis angelicæ, & ex adipe serpentum venenatorum, cum vitriolo. Vel accipimus succi cardiacæ, vel scordij, aut melissæ vnciam: caphuræ semidrachmam: croci scriptulum: cum cera fiat vnguentum. Olfaciat flores nymphææ, santala citrina, rosas, caphuram cum ambra, acetum, rutam. Coquantur aceto herbæ, vt serpillum, baccæ, iuniperi. Si frigidum tempus fuerit, accipiemus styracis odoratæ, myrrhæ, cuiusque scriptulum: caryophyllorum, macis, cuiusque semiscriptulum: mosci grana septem: ambræ grana quatuor: ladani semunciam: cum vino aromatico & aceto acerrimo fiat pomum. Auribus instilla guttam olei saluiæ vel caryophyllorum, cum pauco mosco. Sed in victus ratione notetur num aquæ infectæ sint: si ita, primùm ea coquantur cum aromate, deinde cum ea cibi coquantur. Nam, vt author est Aristoteles, magis ex aqua quàm ex cibis ægrotamus, quòd & in potu & in cibis ea vtamur. Aluus respondeat cottidie: si ea ignaue scit, corpusque fuerit calidum, & ferueat cœlum, mollibus laxetur medicinis, vt siruppo rosato laxatiuo cum manna, tamarindis, & cassia. Tempore verò frigido & corpore algioso, præbe pilulas Ruffi, quibus interdum iungimus agaricum, bolum, caphuram, zedoariam, dictamnum, gentianam: vel sumat mel rosatum, & hieram simplicem. Tempore frigido & corpore non ita æstuante, tuebimur corporis temperiem sirupo de corticibus citreorum cum decocto seminum eorundem: melissâ, betonicâ, carduo benedicto, rosmarino, angelica, dictamno. Cùm verò cor ex inæquali intemperie laborat, vt cùm calet solida cordis pars; (hi enim facilè pestilenti hectica tentantur ab aëre) his noxia sunt remedia calida: faciliùs enim inde in pestiferam hanc calamitatem trahentur. Propterea author ad Pisonem scripsit, theriaca non vtendum esse in pueris, nec tempore feruido. Ea quæ corroborant, non sint astringentia: nam putredo inde subolescit. Sumat cottidie opobalsami semidrachmam is, qui frigidior. Vel accipe succum recentium baccarum iuniperi; adde saccharum: redigatur in formam opiati. id calculos etiam eiicit: & hoc ad arterias quoque illinitur. Ex cunctis alexiteriis aqua coctis, ac fortiter expressis iterumque cum sacchato coctis, electaria fiunt. Obseruabile illud, Auicennam vti ad præcautionem theriaca &

Margin notes: Potus. Cibus. Motus. Somnus. Balnea. Aluus. Animi motus. Corroborantia. 1. Problem. 14. 3. De præsag. ex puls. 3. Cap. 17.

& mittidatio, sed vbi curationem instituit, altum de his illi est silentium: sed frigidis fiduciam adhibet. Quidam vtuntur nucibus, caricis & ruta, cum aceto contusis. Quidam sub axillis & ad regionem cordis venena portant: & puto optima illa remedia esse. Nam similitudine quadam venenum trahit ad se venenum: at contrà agit theriaca & mithridatium, nam venena pellunt. Hoc ergo fit cum quodam labore & renisu: illud, vltrò allicitur ac affluit: faciliùs ergò & promptiùs agit hoc. Quin cor cùm sentit venenosam vim, contrahit se magis quàm pandit. Accipiunt bufones magnos & veneno turgidos

Secretum. numero binos: hos occides mense Maio, ac siccabis in libera aura; mox furno, cauendo ne vrantur: & redigantur in subtilem puluerem. Huius pulueris accipe binas vncias, arsenici semunciam: radicum tormentillæ & dictamni, cuiusque drachmas duas: siccentur igne: margaritarum drachmam: corallorum, hyacinthi, smaragdi, cuiusque semidrachmam: croci scriptulos duos: fiat puluis: & ex syndone carmosina fabricentur sacculi pirites ad cordis ideam. Cùm ægrotum accedes, tibi hunc admouebis. Si homo fuerit frigidus, qui à sudoribus fœtet, is ferat collo aliquid ambræ & musci, hæc feriant regionem cordis. Hactenus de præseruatione, iam de

Curatiuæ Indicationes. curatione. Vt rectè curemus, naturam iam morbi competentam inspicere debemus. Hîc adest maxima sanguinis ebullitio; adestque putredo maxima & excellens, éstque materia eius venenosa. Causâ ergo ebullitionis nascitur Indicatio temperandi sanguinem ac refrigerandi: ratione verò putredinis, id quod computruit eiiciendi: & id quod ita comparatum est vt facilè putrescat, siccandi: at ratione venenosæ materiæ, antidotis, quia totâ formâ alterant, cor erit roborandum: huius enim facultas validè labefactatur ab immensa hac putredine venenosaque

1. Acut. 7. vi. Scribit Aretæus, morbos quosdam esse medicamentis perniciosis similes. Hinc est quòd in pestilentia quæ Athenas afflixit, non alienum fuerit: quosdam existimasse in puteos Pyræi à Peloponensibus venena fuisse coniecta. Cùm ergo hæc febris suam hyparxin non solum habeat in intemperie, verum etiam in labefactata proprietate cordis, hæc vt dixi, stabilienda erit antidotis. Et quia hæc febris præsertim augetur, cùm obstructio cor affligit, orietur indicatio aperiendi & refrigerandi. Ratione quidem febris est humectandum: sed immensa illa putredo, siccantia flagitat. Coque ergo ex iusculis tormentillam, bolum, & talia. Quare lenitâ primùm aluo, aperi, sicca, refrigera ebullitionem, proprietas cordis labefactata restituatur; praua materia exhauriatur, quæ ab incognito putredinis est gradu. Si fuerit pestilens hectica, erit refrigerandum & humectandum ratione febris: & etiam vt occurramus venenatæ qualitati, deinde, vt tueamur vitalem vim, quæ hîc titubat. & quia putredo adest, an non etiam siccandum? Sed quia hectica, potiùs humectandum: at vincit venenata vis, quæ ferè à putredine, inuadit que solidam cordis substantiam, propterea siccandum: nam veneno & eius causis est occurrendum. Quæ iam computruere, vt dixi, exhaurienda, & eorum causæ abscindendæ: materia humida est siccanda: cohibita transpiratio laxanda: crassa tenuanda: copiosa accidenda. Si occultæ fuerint causæ, occultis remediis debellandæ. Virtus vitalis, quæ hîc flaccescit, redintegretur. Ita ducimus curandi leges à febre, venenata qualitate, & à viribus. Vincit tamen cætera, quæ à venenata vi elicitur medendi lex. Breuem curationem pestis vide apud Gesnerum epistolarum libro primo, epistola trigesima quinta, folio vigesimo nono: & epistola trigesima septima, folio trigesimo primo,

Prognosis. vbi quædam ex Hali. Sed ad positas à nobis notas curatrices redeo. Sanè scopos, quos hæ denunciant, interdum attingere nequimus, vt si hectica fuerit pestilens. In putrida tamen pestilenti hos ferire licet, attamen non sine magno negotio: est enim hîc morbus maximus & perennis, nam succos cordis inuasit hæc deterrima pernicies, vnde vitalis vis hîc vehementer frangitur. Sunt venenati hi morbi malè morati maléque constituti, quare numquam audacter promittite salutem: qui enim morbi à materia mouentur venefica, hi non certis periodis mouentur, nec certo ordine: & posteà, cùm minimè id cogitas, hæc materia metastasin facit, & opprimit vitam. Talis medicomastix pestis, in fronte salutem, in occipito funus gerit. Illud obseruabile, pestiferos & venenosos morbos illicò, priusquam cor vastârint, oppugnandos esse: dum enim toto corpore exardescit morbus, vt dum carbo & bubones se efferunt & in conspectum dant, (nam cùm primis diebus anxietas nauseabunda, & vertiginosa lassitudo affligit, alexiteriis pugnandum) vix remediis locus, ob virium iacturam. Proptereaquidam statim alexipharmacis vtuntur, eodemque tempore vomitum mouent, secessum, & sudorem. Nullus enim hîc ignauiæ locus: aut enim à prompta medicina vita; aut à segni, mors in procinctu. Mihi nihil videtur pestilentius in peste, multis auxiliis polydædalaque pharmacorum turbâ. Si enim non profuit remedium, pessundatur æger: nec enim tempus datur deliberationi, nec mutationi remediorum. Sed extemplò cuncta peragenda sunt, cùm in præcipiti morborum occasione, grauia repentinaque pericula, multæ deliberationis consilium non admittant. Quare dum grassatur pestis, in principio obsta, hoc est, dum anxius homo nauseat; ac vertigo dum occupare incipit. Ilicò sumant tunc drachmam theriacæ cum spiritus. seminis angelicæ semidrachmâ: dilue vino: ac sudet, repetat si reiecerit, & ter die id fiat, absque sudore vltimis vicibus. Sed nos ordine transigamus. & primùm pauca de Diæta. Hæc ita instituatur, vt temperetur sedeturque sanguinis ebullitio, tollaturque putredo. Nam, authore Galeno, Maxima pars generationis morborum est, affici ēò corporis præparatio. Aër sit frigidus, maximè, si ex eo contagia fiant: alioqui sit familiaris. Arceatur hominum multitudo à cubili. Cuncta instituantur eo modo vt diximus De præseruatione. De cibo hîc controuersia est. Nam quidam dicunt, plena manu pastum esse inendum: periclitantur enim à virium casu. nam, aiunt, scribit Hippocrates, eos euasisse, qui strenuò comedebant. Maleam hi feriunt: nam vites titubant, nec cibis pares sunt. Et prædia virium hîc absumuntur non ab inedia, sed à morbi prauitate. & corpora impura quò plus alimenti assumunt, eò pluribus damnis augentur. Et languet hîc ventriculus, nec coquet; ergo non eget plurimo cibo. Nec seruabantur, inquit Galenus, qui plurimum edebant, sed qui moderatè, hoc est, qui viriliter quidem comedebant, sed ita tamen, vt tenuem diætam non violarent. Author est Galenus, eos mortuos fuisse qui maluere mori, quàm comedere. Vtantur ergo non multo cibo, sed pauco, pesti aduerso: iusculis alterantibus herbis tinctis, vt pimpinella, calendula, acetosa, citreorum succo, ceruino cornu. Si nihil prohibet, vino vtatur: dilue aqua decoctionis cornu ceruini. Vitetur inedia: nam, vt author est, apud Aëtium, Herodotus, ἀσιτία, hoc est, omnimoda cibi abstinentia efficit ferociores humores. Vescatur hordei succo cum acido citreorum. venenis resistit citrium malum, & cotonium, & persicum: nam Ægyptij putabant, hoc indicio, eis cordis formam euenisse, quòd illi succurrant. Carnium vsum, per febres, reiicit Auenzoar: nam grauem putredinem, ni coquantur, concipiunt. Dilapsa iàm ferè morbi

Venenosi illicò succurrendi.

In peste nihil deterius multis remediis.

Diæta peste laborantiũ. 1. De diff. feb. 16.

Num plurimum comedere debeant.

Ex Hip. 3. Epid. 3. 19.

morbi vehementiâ, coquantur illæ ex aqua rosata, cum aceto, & succo citreorum. Initio iuscula conueniunt imbuta vi pimpinellæ, acetosæ, citriorum, berberis. Rhases lac laudat acidum cum farina hordei. Idem aurhor suadet nec lac recens, nec aquam calidam potandam esse. A vini potu abstinear. ex aqua pura bibat iolabium citreorum, vel berberis, vel rosarum, vel conseruam acredinis citreorum misceat cum aqua, vel aranciorum aur citreorum succum: vel coquatur aqua cum aceto rosato, & succo granarorum. vel serum lactis acidi coquatur cum acetosa: adde si vis sirupum de agresta Somnus immodicus obest: vigiliæ sint moderatæ. Repletio omnis fugienda, & clysmis procurerur alui mollities. Animi mœror excutiatur: lætè viuar; & in meliorem se erigat spem: nam Thucydides & Lucretius aiunt, eos maximè periisse qui animis sternebantur. Hactenus de viribus firmandis, vtque prouisio habenda sit ne longiùs serpat putredo. iam ad secundam indicationem venio, vt ritè educamus id quod computruit: hoc efficiemus phleboromia vel medicinis. De vena secanda variæ sunt medicorum sententiæ: quidam plenâ manu sanguinem educunt: alij religiosè abstinent à venæ sectione: nonnulli paruam auferunt eius partem. Quid dicas? penè nescio: tanta enim calamitate hoc sæuit malum, vt, quicquid agas, malè egisse videaris. Nam siue sanguinem emiseris, siue non, vix calumniam fugias; vltra enim remedia hoc se effert malum, vindice quasi manu S. Dei impulsum. quis illi resistet, quis par? homines humus sumus. Attamen aliquid agendum, ac periclitari, id enim potius, quàm certò interire. Relligiosè summaque cautione in vena secanda transigendum est. Est enim phlebotomia remedium magnum: & vires corporis obsessi à pestifera febre languent iam, vel saltem metus adest iam futuræ imbecillitatis, & natura ipsa intùs foras elidir materiam, vnde exanthemata, bubones, carbunculi: & veremur ne in cor retrahatur morbifica materia. Quare si corpus purum fuerit, nec illi querela fuerit ante, puto à phlebotomia & pharmacia esse abstinendum. Si verò cacochymia adsit, non ante aluus ducatur catharsi, quàm antidotis vis veneni deuicta fuerit, quod ex pulsu intelliges: & non ante quàm tubercula suppurârint, vel euanuerint. Enema interim sufficit. differ ergo post septimum vel decimumquartum diem. Tamen quia adest maximus morbus, maximè si materia non fuerir aliena à sanguine, maximaque eius si adfuerir ebullitio, vt cùm adsunt* pestigia rubra, quæ maximè circa collum & scapulas efflorescunt, nondum progresso morbo, vena secanda esse videtur. Sed si hæc non adsint, & tamen corpus si satis commodè à sanguine rigetur, eritne vena aperienda? Videndum num id vires ferant. nam quamuis hæ validæ sint, non tamen validissimæ esse possunt: his enim pulsus titubat, & metus adest mox futuræ infirmitatis. Quare accuratè perpende num hæc pestifera putredo, hoc est, ardua illa ac valida, sit* ἐν γίνεσθαι, an ἐν γεγονέναι. Si sit ἐν γενέσει, adeò vt maximæ illius putredinis argumenta nondum edantur, vt contagium, vermes, & talia; sed si vires adhuc integræ floreant, adsitque plethora, sanguinisque ebullitio, & morbus non diu inhæserit, maculæque fuerint rubræ quæ inter scapulas erumpunt, si ætas, & tempus anni admiserint, & si nondum pestifera facta sit febris, audacter emittemus sanguinem. Si pestifera sit ἐν γενέσει iam concepta, etiamsi adsint quàm plurima quæ venæ sectionem suadeant, vt nimirum materia putrescens adimatur, vtque arceatur putredinis vis, ne altiùs serpat per corpus; parcè tamen id agendum erit: nam adest futuræ iam iam infirmitatis metus. Quum verò ardua validaque illa putredo est ἐν γεγονέναι, & iam si omnia putredinis plena esse videntur, contagiaque illa faciat, summa hæc putredo non feret abduci impunè sanguinem. Quâ causâ? quia putredo est extinctio calidi natiui, & resolutio spirituum: ergo his friget calidum natiuum. At venæ sectio frigidiorem facit sanguinem, & spiritus exhaurit: quare ad incrementum putredinis faciet. Ergo vbi valida elucet putredo, non valida venæ sectio conferet, languor enim corpus habet, nam etiam spiritus in putredinem trahuntur: & à vena secta fraudatur mitigandi vi iam prostrata natura. hæc enim vis est huius putredinis, vt ilicò cordis absumat humiditatem, & sanguinem depascitur, viresque labuntur. Propterea in venenosa, corrupta, pestiferaque materia non emittemus sanguinem. Sed dices, Galenus ad lipothymiam educit sanguinem in ebullientibus carbunculis. At in his vnicam solùm partem occupat putredo, ad quam, impetu facto, ruunt humores, vnde metus maximi doloris vel gangrænæ, quare reuulsioni ita studendum est & id locum habet dum est putredo* ἐν γενέσει: tunc sanè opportuna est venæ sectio, & hoc est quod innuit Galenus, dum ait, nisi fuerit phlegmone maligna. Ita etiam vbi lethargus huic malo superuenerit, hirudines ano & rectè admouemus, reuulsionis & eductionis venenificæ ac pestiferæ materiæ causâ. Sed interdum fit, vt ad inflammata membra, per hunc morbum, non trahatur sanguis; maximè si is non abundârit. nam anginas pestiferas rubentes sine tumore videas, & etiam pleuritides erysipelatodas inuenias. Si tamen tumor apparuerit in corpore sanguine circumfluo, pertundi poterit vena intra viginti quattuor horarum spatium: nam secundo vel tertio die, hoc est, cùm morbus ad vigorem venit, pereunt à secta vena. Galenus vbi de valida iam concepta putredine agit, non meminit phlebotomiæ. in libris De simplicium medicaminum vi, vbi agit De terris, scribit eos, qui bolo Armena non fuissent curati, interiisse omnes, etiamsi cuncta rectè adhiberentur. Nam non plus cõmodi adferre videtur phlebotomia, quàm quòd corpus ab ea frigescat, moles sanguinis accidatur putredo quæ est ἐν γενέσει coërceatur, auersio quædam fiat ruentis in partem succi, quo symptomata quædam leniantur. sed ita non vindicatur corpus à venenosa concepta putredine. Et vbi scribit Galenus de boni & mali succi cibis, asserit in peste illa medicos abstinuisse à venæsectione: nam erat aliena putredo hæc à sanguinea vbertate. Doctissimus etiam Gesnerus reiicit venæsectionem: nam, inquit, obseruaui quamplurimos ab ea interiisse: nisi, inquit, consociârit se angina vel pleuritis, in qua tamen plus vena tali secta & antidotus profuere. Eiusdem sententiæ fuit, doctissimus Fracastorius, & Fallopius. Sed si prædictæ res admiserint venæ sectiomem, qua erit copia extrahendus sanguis? Author fuit Galenus, quò magis scopi huius emissionis se extulerint; hoc pleniore manu esse sanguinem extrahendum, & admonet, se per scopos intelligere magnitudinem morbi & robur virium. Quantum ad morbi magnitudinem; ea sanè suaderet ad lipothymiam abigendum vsque esse sanguinem: sed iam iam futuræ infirmitatis metus est, mox enim debilem deprehendes pulsum. Nam venenosa altaque illa putredo adest, vel mox aderit, hoc est, ἐν γενέσει est. & Galenus author est phlebotomiâ non tolli putredinem. & hîc virium lapsus exhaustioque spirituum in procinctu est: infirmis; suadet ratio, vt non detur afflictio: vires atque spiritus affligit sanguinis extractio nam vires hîc non oppressione à copioso succo, sed ab exhaustu laborant, hos enim immanis vis putrida depopulatur. Vbi autem

Marginal notes:
10. Ad Almans. 16.
Curatio.
Phlebotomia.
* Hoc est, Petechie, Italorum.
* In fieri, vel in facto esse.
9. Meth. 8. & 4. 11. Method. 8 & 9. Meth. initio. & 10. cap.
14. Method. 10.
* in putrefieri.
De sangui. miss. 14.
Copia quæ sanguinis emittenda.
De sect. venæ 16.
3. De præsag. ex puls. 3. 11. Method. 14.

causa cespitantium virium non est oppressio, sed exhaustio, nunquam secari vena debet. Cùm enim ab oppressione laborant vires, etiam in aphonia sanguinem emittendum puto. Sed cur hîc attritis vel mox à venenata putredine atterendis spiritibus exhaustionem ab abducto sanguine adferemus? Oribasius scribit, se non probare vt cottaonis aperiatur hominibus vena: nam, inquit, vnà vitalis spiritus egreditur, hinc imbecilli euadunt homines. At hîc dum putredo est ἐν γεγονέναι, vel cùm iam iam acerba putredo sanguinem eiúsque ichores monebit, vires euanidæ sunt: nam, authore etiam Galeno, pulsus his non sunt validi. Sed si plethora, & si quæ reliqua, suaserint venæ sectionem, quænam erit apetienda? Suadet Oribasius venam non esse secandam, sed crura esse sacrificanda. Doctissimus Medicus Prosper Alpinus, qui in Ægypto nuper medicinam fecit, author est, eos, vsu doctos, (est ibi enim pestis ferè endemia) id agere, nouaculâ scindere carnosam illam molem trium musculorum suræ, ita vt recto tramite tria, quatruor vel quinque vulnera, satis profunda inferantur, diúque ne coëant caueri, ita fœdam expui eluuiem. Id sanè rectè fiet, cùm generali euacuationi operam damus, copiosè enim effluet sanguis, & ita recessit ille locus à corde, vt non æquè id iniuriam hanc sentiat. Id etiam benè fiet, si ad regionem cordis carbo consederit, & sanguinem emittendum esse existimaueris. Sin alias partes, à corde dissitas, occupauerit ille, proxima, à tumore, pars erit secanda. Si carbunculi vel bubones ad inguina appârent, inferna secentur. Si in collo apparuerit, vena frontis pertundatur, vel narium venæ millefolij aculeis lacessitæ recludantur, vel externæ iugulares feriantur, aut sub lingua vena reseretur, & cucurbitæ brachiis, ceruici sacrificatio alta præbeatur. Ex iam dictis rationibus (vsui tamen fidite) ferè auderem hoc apotelesma nostro Atheneo inferre: Tumor malignus, vltrò obortus si febrem antecesserit pestiferam, in sui principio, vegetâ adhuc virtute, admittit validam venæsectionem ex proxima sibi vena; vt venenosa materia exhauriatur, febrísque futuræ metus arceatur. Sed tamen, si nullum putredinis signum alui excrementum aut vrina habet, vena non est secanda, etiamsi symptomata vrgeant. Si verò hoc apostema consectatium fuerit febri pestiferæ, nocebit phlebotomia. Ergo antequam pestifera sit febris, secare licet. Cùm tamen à contagio nascitur pestis, ob venenosam putredinem iam conceptam, à sanguinis exhaustione abstinendum putarem. Sed si vena recludi debet, quando hoc agemus? Quamprimum, inquit Aëtius, imò intra vigintiquattuor horas. Etenim pessimus iam ardor inuasit vitale viscus; quare progrediente morbo, iam iam cadent vires. Id colligimus ex historia illa Critonis, quam ita explicat Galenus: Cùm itaque scopi mittendi sanguinis adsint, & notæ ebullitionis sanguineæ, vt pestigia interscapulea rubra, sícque ea primo vel secundo die appareant, secate venam. Hæc enim non sunt critica, sed denotant naturam opptimi, fusi & ebullientis sanguinis à copia. Nec erit periculum vt intrò repant à vena pertusa: imò natura ab onerosa pressione recreata, quod reliquum est materiæ feliciùs propellet. At elapso iam si accerseris biduo, à venæ pertusione abstine: sed scarificatione potiùs totius plenitudo eliciatur. Hoc si agendum cucurbitulis, quibus eas dabimus partibus? Ignobilibus, si rationi & Oribasio fides; vt partibus quæ sunt infra renes, vt suris. Non eas admouebimus dorso, ne ad cor, quod ab incendio flagrat, praua attrahatur materia. Postea tamen, reuulsionis à corde causa, cùm totum corpus euacuatum est, dorso admoueri poterunt: & si aliqua supererit sanguinis luxuriantis copia, cum scarificatione id agemus è regione cordis; & pestigiis tunc etiam has applicabimus. hoc etiam delirij metum arcet. foueatur primùm locus aquâ tepidâ, ita se fundet sanguis. Hirudinibus etiam vtimur, cùm cucurbitulis non datur locus. Has affigimus partibus ignobilibus, vel sedi, cùm sanguis crassus in vitio est suppressis ab hæmorrhoïdibus. At prorepente malo & delirio, cùm materia iam capiti impacta fuerit, venis aurium & frontis commodè imponuntur. Cauteria ad præcautionem præclarè faciunt: plurimíque clinici horum beneficio intacti ac impunè pesti implicitos homines tractant; plurima hi sibi inurunt. Sed ad curationem, cauteria repudiamus: quia antequam beneficium suum edant, (quod fit post decimum diem) vi pestis abripiuntur ægri. Vesicatoria laudamus: hæc enim virus prolectant ad ignobiles partes, citra virium iacturam: non enim sanguinem effundunt, vt cucurbitæ, sed solùm virulentam eliciunt materiam, nec malè corpus turbant, vt cauteria. Galenus quinto Methodi asserit, plurimos euasisse, quibus obsitum erat corpus vlceribus. Calorem sanè à partibus imis euocant, spiritúsque venenatos alliciunt. Et his vti licet in phrenitide occupatis, & etiam in eius vacuitate, & etiam cùm papulæ appârent. In peste in cutem criticôs natura expellit serum contaminatum sanguinis quod orgasmo concitatum ruit. Tu ergo abducas in ignobilem cutem: quod à fera letifera tactus ageres; hoc etiam hîc. Galenus ait, omne deleterium venenum, à foris impositis medicamentis euacuatur: nimirum vi calidorum remediorum, aut totius substantiæ similitudine: talia verò vi æstuosa prædita sunt, phœnigmi, vesicatoria, dropaces, & sinapismi. Sed dices, Hic motus exanthematum & sudorum, euenit in morbi principio; quare non est criticus, sed symptomaticus, à nobis nec imitandus nec promouendus. Ita est: est hic motus symptomaticus; sed tamen abducitur materia praua per loca commoda, hoc est, per partes ignobiles: hunc ergo adiuuabimus debili remedio. Ita agimus in symptomaticis alui fluxibus. Elicia quadam vi hæc foras æstuosum incendium, quod intùs flagrat, euocant, & materiæ diadosin facit venenosæ, & orgasmo concitæ. Hæc auertunt à corde venenum; quod si semel ibi pedem fixerit, operam ludes. Prosunt delirantibus, comate somnifero pressis, cardiacis. Libenter hoc auxilio vtimur, nam citò operatur. Velim vt quamprimum his vtamur: si enim cauteria vsui maximè sunt præcautionis ratione, cur non tactis iam à peste hæc etiam ilicò succurrant? Quibus partibus hæc inuremus? Manibus & cruribus & coxis, quô reuellatur venenosa materia à corde. & etiam ratione deriuationis, progrediente iam malo, ponè aures, humeris, scapulis, coronali suturæ. Si qua pars incurri solet humoribus, huic maximè vesicas inuremus, vt si coxendicis vel genu aut pedis doloribus fatigari solear, his locis inurantur. Vtiliter in vsum vertimus cantharides. Si autem hæ femoribus admotæ vesicam tentant, illud remediabimur facilè emulsione seminis papaueris albi ex sero lactis: iungimus semina frigida maiora & maluæ. Vtimur etiam flammula Iouis, & plantagine aquatica. Caue dum talia admouentur, ne partes sint illitæ oleo. Vesicis ilicò pertusis admoue folium caulis butyro illitum, vt laxentur partes, & profluat materia. Post biduum hoc repeti debet, ídque bis vel ter. Pharmacia ambigua in peste est. nescio quid hîc tutum exhibeas, & à crimine liberum. Abstinebimus hîc à calidis, vt à Ruffi pilulis, nisi vsus quædam comprobauerit. Tenellulis datur sirupus rosatus solutiuus, & si pituitescit corporis habitus, mel rosatum solutiuum: vel manna cum decocto tamarindorum, acetosæ & quinquefolij. Cassia hoc modo castigetur: eius accipe

&

3. De præsag. ex puls. cap. 3.

Quæ vena aperienda.

Ex Gal. 4. De sanit. tuenda 4.

Apotelesma de venæsectione.

Quo tempore secanda vena.

1. Epid. 3. 26.

Cucurbitæ.

4. sanit. tuend. 4.

2. Aph. 17.

Hirudines.

Cauteria & vesicatoria.

6. Aph. 25. 37.

3. Aph. 20. & 4. & 30.

5. Simpl. 27.

Quo tempore phœnigmis vtendum.

Quibus partibus.

Quæ vlcerantia.

Pharmacia.

Lenientia, & Purgantia.

& tamarindorum semunciam : iunge scripulum seminis citreorum. Si purgatio sit instituenda, ea fiat innoxiis remediis. Si fuerit hectica febris pestifera, à vacuantibus remediis erit abstinemdum: nam ne quidem putridis pestiferis occupatos, putamus validè pharmacis agitandos esse, ne vires frangamus, néve naturæ raptum in peripheriam, iterum ad centrum violenter reuocemus.
3. Epid. 3. Obseruauit Hippocrates, ventrem cunctos abstulisse. Vsus hîc plurimi est momenti. Quidam Patauij, inquit Fallopius, accipiebat cæpas duas albas, has excauabat, & in qualibet ponebat mithridatij drachmas duas: coquebat furno: expressioni addebat confectionis Hamech, vel electarij rosati Mesues, aut diapruni solutiui semunciam: miscebat cum aqua scabiosæ. Fallopius dicit se pharmaco vti ex euphorbio. Innoxia remedia sunt rhabarbarum, agaricum, senæ folia, myrobalani, electarium de psyllio. Abstinendum ab illis, quæ deleterij vim habent. Præstiterit ergo, vt, ratione pituitæ, non superet hæc vis agaricum: melancholiæ, senam & epithymum: bilis, rhabarbarum. Propinentur etiam hæc cum frigidis: Si homo fuerit in bilem & melancholiam promptus, Accipe rhabarbari drachmam vnam aut alteram: senæ semunciam: decocti polypodij vel epithymi cum passulis & acetosa quod satis sit vt immacerentur: expressioni adde mannæ electæ vnciam: vel sirupi rosati laxatiui vncias duas: misce, fiat haustus. exhibeatur dum mitescere videtur aliquantulum febris.
Pro pueris. Sed tenelluli pueri blandè remediis tententur. Scindatur in taleolas rhabarbarum, eas humecta cum vapore vini albi: & infunde postea cum cinnamomo in aqua rosata, si æstas sit; sin hyems, vino. Cùm colorem rhabarbari bibit aqua, eam effundes, & nouam illi rhabarbaro affunde; id toties, dum aquam non tingit ampliùs rhabarbarum. Accipe aquas illas, & leniter bulliant, dum media pars exhauriatur, iunge saccharum vel mel: & coque ad mellis consistentiam: tandem redde his rhabarbari taleolas. Pueri duorum vel trium annorum sumant duo vel tria cochlearia ex hoc pharmaco. qui prouectiores sunt, taleolam accipiant vnà cum sirupo. nam & lumbricos deturbat. Interdum primùm irroramus rhabarbarum aquâ vitæ, & postea istud maceramus in aqua boraginis. Vel coque rhabarbarum ex sirupo violato aut rosato: iunge quid cinnamomi. Felix vsus est huius electarij: Accipe recentium foliorum scordij: menthæ nobilis, viridium radicum angelicæ, vincæ peruincæ, agrimoniæ, cuiusque manipulum; absinthij semimanipulum : seminis angelicæ semunciam: foliorum senæ vncias duas; vel eius loco epithymum, polypodium, agaricum, & talia: fiat decoctio ex aqua diu: expressioni forti adde saccharum ad suauitatem; & cassiæ vel tamarindorum, aut mannæ vncias duas: fiat ad ideam opiati. Vel solue mannam in aqua scabiosæ, misce illi sirupum rosatum laxatiuum, & diacatholicum.
Notatio. Sed semper animo hæreat, pestem esse morbum indicibilis putredinis, quæ maximè spiritum vitalem ferit subtili veneno, quod non tam vomitoriis ac deiectoriis, quàm sudorificis, quæ corpus εὐδιάπνευστον faciunt, curatur. Quidam initio vitant vehementia pharmaca illa quæ deorsum purgant, sed suadent vt vomitus
Vomitoria. moueatur. Accipiunt chalcanthum aut vitriolum Romanum accuratè siccatum: id dissoluunt in aqua; ac curant vt depuretur per residentiam: depuratam euaporant: eius quod in fundo est granis duobus vtuntur cum conseruæ boraginis semidrachmâ vel drachmâ. A vomitu nutriunt aquâ carnium: deinde præbent quid carnis cydoniorum cum cortice citreorum vel ribes. Rusticis pinguioribus quidam propinant antimonium. Si imbecillior sit, accipiat decoctum asari cum oxymelite. Si sit pituitosus, absque magna febre, robustis adhuc viribus, ac nauseabundus; Accipe radicum bryoniæ, cyclaminis, cuiusque vncias tres: ellebori albi vncias sex: accuratè purgentur, & redigantur in puluerem, qui siccetur parum in aëre: affunde ei aquam vitæ, dum duobus digitis supereminear, & digeratur aliquot diebus in balneo. Deinde lentè extilletur alembico, dum nihil ampliùs prodeat. Quod reliquum est iterum puluerizetur, eique reddatur ablectata aqua: hoc ages ter. Plumæ apicem huic aquæ immerges, & elues vino; statim mouebit vomitum.
Præparantia vel Alterantia. Post euacuationem, ne prauitas succorum longiùs serpat, eam frigidis & siccis coërcebimus rebus: nam sordida putredo succos dissociat, ac spiritus disiicit, ac partium robur dissoluitur: quare sicca remedia quodammodo continent ac firmant succos & partes ne dissoluantur, néve longiùs serpat putredo. Horum quædam sunt quæ intus sumuntur, & quæ foris admouentur. Intus sumuntur decocta, conseruæ, & sirupi ex succo acetosæ, de acredine citreorum: si verò vigiliæ nocent, ex cichoraceis, boragine, melissa, pimpinella, scordio, nymphæa, violis, scabiosa, carduo benedicto, pimpinella, calendula, (nam succi harum etiam coquantur cum saccharo & vino: & aroma afflatur cinnamomo & santalis: vel immacerantur aquæ vitæ: expressio coquitur cum pari saccharo in sirupum: ea lege, vt in squalidis naturis admisceas succum acetosæ, vel limonum) semine citreorum, margaritis, cornu cerui, lapide bezoar. Ineunte malo misce semper siccantia aliis remediis quæ spiritum venenosum extinguunt. temissè sicca, ne putredo ad cæteros succos & partes serpat. A calidioribus caue rebus, nec eæ superent secundum feruoris ordinem: nam satis erit si primo ambitu calent; etenim calor febrilis cor habet, & metus est ne fiat transitus in hecticam. Accipe aquæ acetosæ, cardui benedicti, scabiosæ, calendulæ, cuiusque vncias quattuor: sirupi de acredine citreorum, cichorei, oxysacchari, cuiusque vnciam: adde parum olei vitrioli. bibat manè, horâ à sudore, cyathum. Et repetat horam ante prandium. alioqui, si theriacam sumpsit hora decima, post semihoram hoc bibat. Vesperi duabus horis ante cænam sumat theriacam siccam: & post mediam horam bibat hunc potum. Nam primis diebus, dum anxietas premit, ter vtendum theriaca: semel manè in potu, vt sudet per horulam. hora decima siccam theriacam offerimus, nec in sudorem cogimus: & post horam ab absterso sudore iolabium propinamus in peste; idem vesperi hora quarta agimus. Hæc triduo primo: dum anxietas euanescat. nam tunc solo vtimur iolabio, cùm hæc abiit. Aliud, Accipe cichorei, florum boraginis, pimpinellæ, scabiosæ, calendulæ, singulorum semimanipulum; seminis acetosæ & citreorum, cuiusque drachmas duas: coque in aquæ hordei libris sex, vsque ad exhaustum tertiæ partis: colaturæ leuiter expressæ adde aciditatem citrij mali cum saccharo. Si calidis vtendum, sint ea scordium, melissa, betonica. Auicenna vbi curationem instituit, frigidis vtitur. Si squalor ingens corpus haber, vti licet sirupo boraginis, de pomis; nymphææ, si vigiliæ vexant. Sumantur hæc ex decocto acetosæ, & acetositatis citrij, radicis quinque folij, endiuiæ. Nec vnquam vtemur merè calidis: nam etiamsi primo gradu caluerint, tamen frigidorum consociatione temperari debent: Accipe scordij manipulum: foliorum endiuiæ, acetosæ, boraginis, pimpinellæ, nymphææ, cuiusque pugillum: seminis citrij semunciam: decoque ex aqua hordei ad libram: colaturæ adde sirupi de acredine citreorum, vncias tres: iunge olei vitrioli quid, quo suauiter acescat: iunge grana septem.
Diuretiva. Vtatur confectua de acredine citreorum, vel berberis, ribes. Natura interdū

per vrinales meatus ablegat materiam morbificam: quare nos vnà eò propellimus. Sed sint vrinalia hæc remedia frigida: in decocto acetosæ & quinquefolij fiat emulsio seminum melonum, adde quid olei vitrioli, & saccharum. Sudor optimè in hoc morbo, vbi ipsa grassatur pestis, ac præclarè ad salutem facit: & nescio ego an fidelius ac felicius ad hanc rem, remedium institui possit. Hunc præclarè elicit lachryma ceruí: dantur tria grana ex vino vel aqua scabiosæ. Aut misce drachmam theriacæ vnciis quatuor succi depurati scabiosæ, & spiritus anisi semidrachmæ. Vel accipe cœpam, hanc caua, theriacáque imple, & sub cineribus coque, coctam extunde aceto & aquâ scabiosæ, & mox lateres aceto extinctos, madentibúsque ab aceto linteis inuolutos, tepidè cruribus, femoribus, & axillis admoue. Et Saxonica Meobani antidotus, quam descripsimus in Methodo praxis, vbi de alterantibus cor humidum. Sed sudoris elicium non superet tres horas: tunc enim abstergeri debet. Accipe pulueris Meobani, & theriacæ, cuiusque drachmam: aquæ acetosæ vel calendulæ vncias tres: aceti cochlearium: misce. vel accipe pulueris radicis angelicæ, theriacæ, cuiusque drachmam: aquæ angelicæ quattuor cochlearia: aceti cochlear vnum: misce. Quidam sumunt succum rutæ cum theriaca, diluunt aceto. Artemisia, ruta, saluia, melissa, absinthium, hypericum, centaurium minus, medius fraxini cortex, siccantur, vruntúrque seorsim: cineres horas duodecim cum aqua tepente macerantur seorsim. Singulorum limpidissimum lixiuium tam diu coquitur dum absumptum sit. sale vtimur. datur à scriptulo ad drachmam ex aqua cardui, cum mithridatij momento. datur primo vel secundo die. calendula maximam vim habet: aromatica est, nec validum calorem afflat. Sæpè sumes panem calentem adhuc à furno: huic foramen inferes, quod implebis theriacâ & aceto. & vmbilicus ægri immittatur foramini. hoc valide exsugit venenum. Amotus tandem panis proiiciatur in aquam. Post sudorem alexipharmacis prouocatum, à somno noctu abstinendum. acerrimo aceto spongia imbuta nares feriat; ac somnum tunc, si fieri posit, vigintiquattuor horas arceat. non enim aliter his ac ictis à venenatis feris euenit, qui si superdormiant, in cor venenum rapitur. Abstersò sudore, recreetur sitis, acore citreorum, vel aranciorum. Sudorem tribus horis fluere cottidie, ineunte morbo, per triduum, consultum est: nec interim nouus captandus aër, sed igne purgetur. Abstersò sudore, sumat cochlear aquæ cinnamomi cum succo citreorum. Sed non vltra duas horas dormiat à sumpto hydrotico. Noctu quattuor horas dormiat: interdiu, vt iam dixi, duabus, sumpto alexipharmaco. & dein comedat. Nam post quatriduum arte non eliciendus sudor: sed cardiacis firmetur cottidie. Sassaphras coquitur cum pimpinella, & carduo benedicto, & angelica. Febris si vrit, da decoctum caricarum, florum rhœados, radicum scorsoneræ, scordij, & trifolij odorati, pimpinellæ, calendulæ. Accipe magnam copiam absinthij & scabiosæ: contere, ac vasi vitreato inde, obtura in balneo, vel saltem ad ignem aliquot dies digere, dein exprime succum, hunc distilla laciniosо philtro: distillatum euapora igne, dum mellis quædam succago restet. Huius dabis grana decem, ex aqua mali citrei. Ex cineribus fraxini fiunt sales; dantur grana decem ex aqua scabiosæ; inde enim totum corpus sudore perfunditur. Aqua theriacalis cum succo berberorum & calendulæ. fit autem hæc aqua theriacalis ex eo vino, quod media in distillatione elabitur. Miror ego, Matthiolum & quosdam magnos viros præcipuum antidotum pestis facere antimonium, quod cor mirè debilitat: & pestis totius substantiæ morbus est, qui maximè spiritus ferit subtili veneno. Sed hoc non tam

Sudorifica.

Nouum inuentum.

vomitoriis ac deiectoriis, quàm sudorificis, quæ corpus ἀδιάπνευστον faciunt, excluditur. Florentini medici maximo successu propinant euphorbium cum elemnio gummi & mastice. Gesnerus adiicit pamimopij. Accipe theriacæ optimæ scriptulos duos: philonij Romani semidrachmam: caphuræ, euphorbij, singulorum grana quatuor: lapidis besoar vel terræ Lemniæ semiscriptulum: diluantur pauco aceto: & bibat. mox lateribus tepidis superinsudet. optimum hoc est remedium. Potest huic etiam misceri antidotus Saxonica Meobani, qua nihil in sudorem felicius. huius etiam drachma datur cum aceto & aqua theriacali. Primæ verò notæ est lachryma cerui, hanc principes studeant, vt venando nanciscantur. Theomnestus grauis veterinariorum author scribit, ceruos intestinorum inuolucris implicitos vermes serpentium esu enecare, quos ex cauernis narium spiritu eliciunt, & ne illorum virus illis obsit, ad fontes accelerant, quibus ad labra se immittunt, tum oculis lachrymæ lentè destillant, quæ viscedine sua coagulatæ in angulis oculorum nucis iuglandis pondere coalescunt. Cùm sese veneno exoneratos sentiunt, aquam egressi, in latebras diuertunt, & caput arboribus affricant, vt visus obstaculum decidat. Hunc lapidem in Sicilia & Oriente magni vendunt: de quo Auenzoar grana tria in lacte vel aqua cucurbitæ aut rosata dissoluta, filio regis Hali dedit potandum; & eum à virulenta aurigine liberauit. Huius etiam meminit Scribonius Largus. Sed nemo exactiùs Iulio Scaligero. Ante centesimum, inquit, annum in ceruo nulla est lachryma: post eam ætatem accrescit ad oculi canthum, ea duritie, quâ cornu superet. qua parte prominet, rotunda est, insigni nitore, coloris fului, non sine vestigiis attritum venatum, tanta læuitate, vt penè tactum aufugiat: ita enim sese subtrahit, vt penè seipsam mouere videatur. Aduersus venena remedium præstantissimum, peste correptis datur cum vini momento, vnde tantus cietur sudor, vt penè totum corpus solui credas. Cùm hæc in circulis interdum recitarem, vnus ex his qui è legatorum comitatu, rerum Asiaticarum cognitionem profitebatur, negabat ad ceruum quicquam attinere, sed esse verè lapidem. Ego illi postridie ostendi qua parte ex osse fuisset auulsa. Hanc Solimanus olim dono dederat Samblancardo trierarcho, & ea ego postea eius filij Bernardi munificentia expertus sum. Hæc Scaliger Exercitatione 112. Aqua extillatur ex cerui primis cornibus: vel in scobem versum cornu maceratur in aqua cardui benedicti. Captos quoque apros & ceruos illachrymare Plutarchus asserit. at ceruorum salsas, aprorum dulces esse. Causam refert Plutarchus in calorem & frigus: hic fugit, ille impetu ferit; ità hic spiritus in lachrymas eliquat: eiúsque, inquit Xenophon, recenter occisi dentes adeò feruent, vt crines, si quis admoueat, exurat. Sed ad rem. A principio statim puto sudorificis incumbendum esse, & per horulam pòst in lecto collocentur, aluo priùs soluta balano. Et etiamsi vena secanda foret, tamen primùm antidotas dabitur, siue ea sudorifica siue non sudorifica fuerit: & dein paulo pòst vena secanda: & paulo pòst danda quæ corroborant: alimenta, debilioribus; medicamenta, fortioribus. Et quattuor horis elapsis, iterum sudorifica præscribenda: & tum demum sudandum, non ante phlebotomiam. At si magna copia sanguinis detrahatur, vt in plethoricis, sudorifico omisso, antidotus aliqua non sudorifica tum ante, tum post phlebotomiam tribus aut quatuor horis interpositis dari poterit. Cacochymia etiam fœdati, maximéque phlegmatici & debiliores, omissa venæ sectione, principio purgari poterunt antidoto & purgatione mixtis. Deinde cibo recreati, ac breui tempore interposito, antidoto data, sudent. Accipe theriacæ drachmam: electarij

Lachryma cerui.

Lib. 5.

Cap. 163.

Lib. Subtil.

Sympos. 7. 4.

Lib. De venat. ad Cyril.

electarij de ouo semidrachmam : olei vitrioli grana quattuor : aceti fortissimi & aquæ calendulæ singulas vncias : sumat repidè. Accipe philonii semidrachmam: masticis,angelicæ,tormentillæ, euphorbij, caphuræ (si calet natura ægri admodum) singulorum semiscriptulum: aquæ calendulæ sescunciam; aceti semunciam: misce , fiat potus. Quidam dant recentem theriacam cum bolo , ne magis moueantur humores. Datur etiam aqua theriacalis cum eo aceto quod describit D. Gesnerus. Sed in muliere ingrauidata abstinendum ab aceto. Obseruarum est à doctissimo & diligentissimo Gesnero , opium in anecdotis sudorem mouere , aut ei respondentia , vt solatrum retraphyllum , hoc est , herba Paris , solanumque somniferum , nux vomica. Sed his remisceri debent quædam calidissima. A leui pharmaco sudent ilicò , sed non vltra horam vnam aut alteram; & id agant vacuo ventriculo. Hoc modo, Manè propina validum sudorificum , cùm primùm suspicio est pestis , & si ardor & sitis vrgent , postquam per horam sudauit, recreetur æger altera horula , & hoc iolabium , vt De præparantibus dixi , exhibe. Deinde horâ nonâ sumat theriacam siccam, nec sudet , & post horam bibat iolabium : deinde prandeat : idem vesperi repetat hora quarta. Hæc hactenus dum anxietas cedat. Cottidie manè per vnam horam sudoribus studeat. Vtetur ter , vt dixi, cottidie theriacâ , dum anxius est. Optimum etiam est hoc : Accipe pulueris Meobani drachmam: aceti destillati sescunciam : misce , bibat calidè. Senioribus & pueris satis erit semidrachma. Crato, apud Gesnerum , author est, vsu compertum esse , theriacam datam cùm decocto medii corticis sambuci, ferè omnes sanare ; nam ita non purgat , sed sudores mouet. Vel sume theriacæ & pulueris Meobani, cuiusque semidrachmam: Talibus medelis optimè euincitur letiferum hoc malum : hæc enim occulta vi occultum venenum demoliuntur. Hæc etiam, cùm acerbissima putredo adsit , siccant , & exhauriunt per ἀδήλου διαπνοῆς, & etiam per sensibus compertos meatus , & vnà corpus ἀδιάπνευστον faciunt , parentemque putredinis abigunt. Vbi incendio flammant omnia , à calidis pax sit : sed vbi obscurus fouetur calor, ibi nihil theriacâ & mithridatio præclarius institui potest : alioqui theriacalem , (huius enim feruor à leptomeria euanidus est) miscemus cum aqua boraginis. Recens sit theriaca ; hæc non admodum calet ; nec friget. Antoninus Imperator somnum ab hac conciliabat sibi. Et siccat ea quæ maligno madore putrent. Auicenna scripsit , summam curationis esse siccationem. Si æger non sitiat admodum , & si extrema eius frigeant , indicium est calidum eius natiuum opprimi à veneno , da ilicò theriacam: nam inflammatio visceris hîc non est auctor frigoris illius , sed venenum , quod pepasmi est expers , longè à vitali principio abigendum. Et ne crudi succi fundant se nimium , misceatur terra lemnia , & talia quædam. Nec verendum est vt in hecticam abeant ab vsu theriacæ : nam , vt priùs monui , hectica pestilens, non est verè hectica , sed ratione subiecti, nimirum solidarum partium , ita appellatur , quòd venenata hæc qualitas has inuasit: verùm hæc non nisi antidotis debellatur. Cùm partes extremæ frigidæ fuerint , internæ verò exardescunt, nec tamen anxiè vrantur , liberaliter aquæ theriacali affundi debet acetosæ vel cichorei liquor. Primo die, imò primâ horâ hæc agenda , emicante adhuc naturæ vi expultrice : saltem intra vigintiquattuor horas id agatur:maximè si vires aliam non sustinent euacuationem,vt in hectica pestifera , hîc animosè ilicò propinatheriacalia. theriaca datur hîc ad binas drachmas. Scio doctissimos quosdam viros in pestifera febre,ipsa peste calamitosiorem putare theriacam , quòd illa caleat ac siccet. Tamen quia vsu didicimus eam præclarè ad salutem facere , & longè feliciùs quàm alia, hac vtendum puto:& interim discernendum , cur id agat,& quare eius calor & squalor non æquè noceane. Recentiorem nos lubenter propinamus h nc, quæ sanè secundum gradum caloris non attingit , si non refrigerat. Sed theriaca non solùm calore aut frigore prodest; verùm aliæ in hac vires etiam potentissimæ micant , quibus opus est ad pestis debellationem. Nec enim pestifera febris solo vrente calore ac squalore offendit,sed indicibili quadam puttedine enecat. Putrida omnia madore quodam maligno fœda sunt: & calidum natiuum in illis extinguitur. Sed theriaca calidum natiuum erigie , ac siccat madida illa venenosa: &, vt antea monui , Auicenna caput curationis hîc siccationem appellat. Pulsus languor satis indicat , à vi praua potius premi cor , quàm ab æstu. Non meminit theriacæ Auicenna, vbi curatione instituit , quia in præseruatione id egerat: quæ enim præseruant à venenis,eadem concepta venena extinguunt. & Galenus scripsit , pestem esse veluti venenosam bestiam, quæ vrbes & regiones depopulatur. Febris pestilens potest esse sine peste: at pestis non est febris expers , quamuis ea sit sæpe languida febris. est enim morbus acutus qui biduo aut triduo intermit. Et gignitutita pestis, quòd ab aëre putrefacto cor affligatur : ergo calidum eius in igneum abit. Quare sunt quædam pestiferæ febres quæ parum veneni habent,& plurimum incendij: hîc vsus theriacæ non ita vtilis. tamarindi sacchato conditi vtilissimi tunc erunt, & etiam eodem modo parata berberis. Vbi verò febres multum maligni virotis gerunt, & parum æstuant, vt hîc plerumque euenit in veris pestiferis , necessariò theriaca præscribi deber in morbi initio & augmento. Longis sanè parasangis vincit venenata hæc putredo cæteras indicationes. nam Galenus ipse hîc non humidis,sed siccis medetur. & idem medendi magister asserit , has febres , verè pestiferas, non esse calore vehementes : nulla enim ardoris symbola in pulsu nec in vrina,& tamen subitò moriuntur. Si verò plus æstus quàm pestiferæ putredinis habet febris, id ages quod Galenus iubet tertio libro De victus ratione in morbis acutis ; Aphorismo decimo tertio, Cùm per febres, inquit, abiiciunt spumantia & saturata biliosa, febrem scito esse quæ liquefacit,& ad tabem ducat. Tunc obserua aliquod pepasmi signum ex vrinis, quatumuis momentaneum : si tunc frigidam dederis, maximo erit præsidio. Purgantia initio nulla denturs quibus enim fluit aluus , his vicina mors. Sed vincatur primùm perniciosa vis mali: dein septimum post diem vel à decimoquarto ; detur dilutum rhabarbari ex aqua theriacali, scabiosæ , cum cornu ceruino , & sirupo citreorum & diacatholico. Iam ad corroborantia venio. Cordi semper robut affletur , theriacâ, mithridatio, bezoar lapide.sumat interdum cochlearia duo aquæ citreorum , cum dimidio cochleari aquæ theriacalis caphuratæ. Accipe semunciam conseruæ acetosæ cum scriptulo margaritarum : sumat ante & post cibum. margaritas misceo parua copia , ne obstruant. Regioni etiam cordis feliciter admouentur foris quædam remedia quæ cor tuentur à causis prauis & venenatis:quibus pressis,cor firmatur,& spiritus puriores redduntur,vnde faciliùs obluctantur venenis: nam hæc remedia refrigerant cor,& putredinem sedat. Oleum ex corticibus & seminibus citreorum sumitur ore ; & pulsibus cordisque regioni admouetur. Ruber pannus coccеus madens tali liquore, tepidè cordis regioni imponatur. accipe aquæ rosaræ , in qua cacumina calendulæ macerata fuere, libram vnam: specierum diarrhodonis abbatis drachmam : croci & caphuræ , singulos, semiscriptulos : aceti ro-

Lib. 4. Epist. fol. 95.

Theriacæ vsus.

Gal. Ad Pisonem cap. 16.

2. Aph. 7. & 3 De dif. respir. prope finem & 1. De dif. feb. 4.

Gal. 9. Simplic. De terra Samia, & 6. Epid. 1. 25. & 3. Crif. 4. & 3. De Præsag. ex pulf. 4.

Corroborantia.

Topica.

Epithemata.

sati vncias quatuor: immacerata sit aceto cortex citri, vel melissa, aut caryophyllus flos, vel scordium. Mox vngatur cordis regio theriacâ, cui misce succum scordij & citreorum, cum pauco vnguento tosato. Vel vngatur pectus pulsuúmque sedes oleo scorpionum Mathioli. Oleo scorpionum adde arsenicum: vnge præcipuas partes corporis, vt regionem cordis, pulsuum, axillarum, inguinum. Ad curationem & præcautionem est hoc singulare remedium: nam ratione similitudinis validè trahit. Singulis tribus horis hoc semel agatur. Panem vstum macera aceto forti, vt abeat in pulticulam: adde caryophyllos contusos, theriacam, & aquam vitæ, pulsibus admoue. Electarium de hyacintho & theriacam cordi illine cum aceto. In oleum hyperici theriaca & venenis resistentia etiam iniiciuntur: totum corpus hoc illinitur cùm se sudori dabit. Accipe succi cardiacæ vnciam: caphuræ semidrachmam: croci scriptulum. fiat vnguentum: hoc cordis regio
Ad hepar. vngatur. Hepar etiam tecreetur: Accipe trium santalorum odoratorum, ligni rhodij, & ligni aloës optimi, cuiusque semunciam: redigantur in puluerem; hunc coque ex aqua sesquihoram, vbi aqua inde benè tincta fuerit, coletur forti expressione: eámque coque ad mellis crassitiem: adde succi cichorei vel sonchi, & petroselini, cuiusque semunciam: caphuræ drachmam: adiecto pauco vnguento santalino vel tosato, fiat linimentum. Hoc modo ex rosis, & radicibus vnguenta facta, faciliùs ad cor eunt, quàm si ignaui pulueres remisceantur. Tere rosas rubras, eásque lentè coque ex aqua rosata, traiice per setaceum, & iterum coque dum ad mellis formam abeat: hoc illine regionem cordis. Idem ages flauedine citreorum & aranciorum: vsus tempore remisce parum succi maturi citrij. Hæc etiam commodè admouentur cordi dum efflorescere incipit bubo. Intùs sumatur confectio de hyacintho, vel de bolo Armeniæ, quater de die. Mercatus hæc descri-
Suffitus. bit De febribus malignis pag. 167. Gratus odor concilietur aëri suffitu: aceto optimo cum aqua rosata remixto iniiciantur radices cyperi, & flauedo corticum citriorum malorum, lignum rhodium, lignum aloës, santalorum lignum, rosæ. bulliant quædam horum iniecta, vaporéque rigetur cubile. Hoc siccat, putrediné arcet, nec plethoricis causis, vt cætera aromata, caput implet. Si frigidum cælum fuerit, accipiemus vini generosissimi semilibram, aceti rosati & aquæ rosatæ cuiusque tres vncias: caryophyllorum, & cinnamomi, singulorum binas drachmas: bulliant, & ollula fumum per cubile fundat. Adiicimus interdum ca-
Empirica. phuræ drachmam & manipulum scordij. Empirici
Libro De quidam iam in Ægypto, vbi frequens serpit pestis,
Medicina audacter, quòd obseruauit doctissimus medicus Pros-
Ægyptiorum. per Alpinus, propinant quatuor cantharidarum capita & earum alas ex tribus vnciis aquæ endiuiæ: atque ita venenum effundi dicunt sudore vel vrinâ. Quidam ex aqua boraginis & rosarum decoquunt radicem chinæ, semen citrij & melonum: & adiiciunt parum succi citrij. Alij chinam cum tamarindis coquunt in aqua limonum: bibunt eius semilibram, ac sudant. Alij coquunt baccas iuniperi & lauri, cum semine pæoniæ, santalis, caryophyllis, & caphura: addunt besoar & theriacam. Apud Turcas & nobiles Ægyptios, inquit Alpinus, opobalsami vsus est frequentissimus: nam putredinem arcet, fouet calidum natiuum, robotat viscera, ac peruadit ocyssimè. Multi, inquit, vsu illius à plurimis pestilentiis superuixêre. Quare huic maximè cuncti fidunt. quo se à contagio vindicent, sumunt aliquid eius liquatum in aqua acidi citrij, vel ex vino albo, aut iusculo pulli. Vel, quod his in secretis est, miscent illi myrrham, besoar, & quid croci: manè vtuntur drachmâ. Alij vesicatoria peste tactis admouent cruribus, brachiis, inguinibus; ac vlcera his inurunt. Quinetiam tria longa & profunda vulnera suris vtrisque inscindunt, nec sinunt vt ea coalescant, antequam euaserit æger. ita reuellunt in ignobiles partes noxiam materiam, eámque simul euacuant. Quare in cunctis pestiferis febribus hi vlcera profunda & lata inguinibus imponunt, si hepar primum affectum fuerit: brachiis, si cor: collo, si cerebrum in vitio fuerit. Hanc encheiresin habere hodie videntur Ægyptij per hunc morbum. A molli clystere, inquit Alpinus, eodem die à scarificatis suris copiosè sanguinem euacuant. Secundo die tamarindorum pulpam ex aqua sonchi coquunt, addunt vncias tres mannæ, vel sirupum granatorum solutiuum. Potum præscribunt ex aqua endiuiæ, buglossæ, rosatum, cum acido citrij: huic infundunt per integrum diem & noctem berberis & tamarindorum, cuiusque geminas vncias: & seminis citrij drachmam: colaturæ adiiciunt succi citreorum, emulsionis ex semine melonum cum aqua rosata extractæ, singulorum duas vncias: fit potus. sumunt semilibram. Deinde vngunt corpus leniter fricando, oleo amygdalino amaro, adiecto nitro: & ilicò sudores mouent à data theriaca cum aqua citrij adiecto cornu cerui præparato, margaritis, caphurâ, & corallis, nam his caret theriaca. manè & vesperi sumitur horis sex à cibo, & sudatur. Quidam dicunt caueri à peste, & eam occupantem arceri, si quis bibat guttas sex olei sulphuris per campanam distillati, ex vnciis quatuor iusculi pulli, in quo herbæ cordiales coxere. Alij capiunt terræ lemniæ scriptulum, cui instillant tres guttulas aceti: hoc ter siccatur: dein iungunt semidrachmam theriacæ, & propinant ex cochleario succi rutæ, vini, aquæ rosatæ & sacchari. Nonnulli oxalidem, petum, & rutam immacerant calido vino per horam, & adiecto citriorum succo propinant. Dantur drachmæ duæ aquæ vitæ cui immissum fuit semen rutæ, cum succo citreorum: & illâ aquâ illinuntur arteriæ foris. Theriaca immittitur aquæ vitæ; cum caphura; quidam addunt myrrham, sed nimis amarescit, & angelicam, citriíque flauedinem. huius cochlearium paruum bibunt aquæ, cum tribus cochlearibus aquæ acetosæ, vel boraginis, aut acoris citrij mali vel aquæ cardui benedicti. Si purgandum, vtantur intra duodecim horas, pilulis de euphorbio. Ad præcautionem celebres sunt pilulæ pestifugæ hæ. Accipe aloës Zocotetinæ semunciam: myrrhæ optimæ drachmas duas: (quidam tantundem ammoniaci adiiciunt) croci selecti drachmam: confice cum balsamo Peru-
uiano. Est sanè illud balsamum viribus excellens. Balsamum
styracem hoc suaueolentiâ superat; eiusdem enim ar- Peruuia-
boris liquor videtur. Accipe theriacæ optimæ se- num.
munciam: florum sulphuris drachmas duas, lachrymæ cerui semidrachmam, olei seminis angelicæ vel iuniperi drachmam: misce. Sumat duas drachmas ex vino: bibat calidè: hoc quatriduò vel triduò agat, cùm se primùm peste tactum sentit; & sudet. Manè solùm sudandum: dein: post tres horas sumat theriacæ vnam drachmam. In pueris & imbecillioribus leniùs agendum. Plurimi hodie plurimum ad tutelam commendant flores sulphuris; siccant enim, & minimè calfaciunt: quare hos cum præscriptis pilu-
lis remiscent. Chymicorum vt hîc chimætas vite- Flores sul-
mus & inanes lusus, modum damus quo facilè & om- phuris quo
nium purissimi hi haberi possint: Accipies tantum vi- modo faci-
trioli Romani quantum lubet, hoc ollæ indes, obsera- lè fiant.
bis, & in fornace laterifico coquetur dum rubescat. Deinde contundes id in puluerem: cuius libris duabus affundes libram vnam sulphuris, & exactè miscebis. Hæc cucurbitæ indes terreæ, quam mox paruo fornaci impones, ac tegmen illi inferes vitreum, ga-
leam

leam vocant: & luto conglutinabis galeam cucurbitæ, ne quid halitus effundat se. Deinde lenissimum subdes ignem, qui sensim incrementa sumat. Initio extillabit fœtidissima quædam aqua: hanc scabiei commodam aiunt quidam. mox sequetur sulphur, quod galeæ adhærebit. hoc manu abstergebis, collectúmque iterum cucurbita in noua distillabis, adiecto rursum recenti vitriolo; vt antè scripsimus. Reliquum videbis vitriolum funditus hærere atramenti more nigrum & reiectaneum ac inutile. Ter hoc agi debet. Eleusinium sacrum chymistarum habes.

1. De dif. feb. 6. Præseruatio à pestiferis febribus.

Galenus ita docet præcautionem inire febris pestiferæ. Putredo arceatur. Quare, inquit, incipiente pestifera conditione, quæcumque corpora vidimus præhumida, statim quouis modo siccare tentauimus: quæcumque verò licciora, pristinam naturam in his custodiuimus: quæcumque excrementis plena, purgationibus sanauimus: cunctásque meatuum obstructiones, soluimus, atque aperuimus. Et mox, capite septimo, inquit, vnum primúmque consilium in omnibus epidemicis morbis commune est, vt corpus maximè vacet excrementis, & vt ad transpiratum habile sit. secundum verò post hoc, vt exuperanti causæ repugnet, quoad fieri potest. Quibus verò contraria horum insunt, ocyssimè patiuntur, maximéque ægrotant. Citria mala condita præseruant. Fiat sirupus ex tormentilla, pimpinella, & carduobenedicto, scordio. Duorum digitorum latitudine sub sinistra papilla mammaria illinatur regio pectoris theriacâ. Accipe æquales partes nucum ficuum, & rutæ; singulatim contunde. & tandem simul cum sirupo citreorum: adde granum salis: interdum adde parum pulueris Meobani, & theriacæ. superbibe parum aquæ scordij, vel cardui benedicti. Radix petasitis pota iuuat. Ne sepulta cadauera ex tumulis pestem exhalent, seratur graminis semen, quo illud densè pullulet. Cùm quis moritur ex peste, facilè astantes inficit: quòd igneus ille vapor exiliat in extremo illo conatu. Ingrauidatas facilè capit fœminas, quòd circumfluant cacochymiâ, & violentiùs in se rapiant, aucto respirationis vsu ob fœtum.

CAPVT XX.

DE SYMPTOMATIS *maximis febris Pestilentialis, & primò de* CARBVNCVLO, *dein de Bubone, & Pestigiis.*

Anthrax quid.

CARBVNCVLVS Plinio dicitur qui Græcis Anthraxi. Anthrax apud authores varia denotat; Vitruuio significat glebam ex qua minium conficitur. denotat etiam nobilem gemmam, quam Plinius carbunculum, vulgus à præclaro rubore & fulgore rubinum vocat. carbonem etiam denotat. agricolæ in plantis etiam morbum quendam carbunculum vocant, dum vruntur hæ æstu vel frigore. Nos ita etiam vocamus vlcus crustosum, excitatum à sanguine in atrambilem conuerso, eóque efferuescente. Nomen hoc inuenisse videtur à pustula ambustis consimili: quamuis etiam sine hac incipiat.

Signa & causæ.

Pruriginosæ sunt hæ pustulæ: ab vsto sanguine enim nascuntur; crusta autem cinerea & partim nigra est. Inter initia qui hoc malo tenentur, particulam scabunt, vnde nunc vna, nunc plures pustulæ erumpunt milij seminis modo exiles, carni insertæ. His ruptis, crusta superinducitur velut cauterio inusta. ima hæc radice adhæret, & rodit. Circumposita caro nigrescit ac incendio torretur, bituminisque more fulget. Febris magna fatigat. Antequam erumpant carbunculus & bubo, percelluntur ægri anxietate, ingenti siti, & delirio: quarto vel saltem septimo die erumpit tuberculum durum, pulsans in profundo, cum ingenti punctione. Bubo pestifer ita dolorificus est, vt non ferat tactum. Nausea adest, cordis tremor, somni, vel vigiliæ. carbunculo calor, dolor, & pruritus insunt, maximè noctu, & cùm cibus in ventriculo coquitur. Aliquando citra pustulam est, quasi cauterio inustus. Pars quasi vinculo pressa videtur.

Gal. De tumoribus cap. 6. & 6. Aph. 45. Paul. 45. lib. 25.

Tumorum causæ.

Sed quænam causa est quòd modò nascantur carbunculi, modò erysipelata, modò phlegmones? Causa est sanguis; huic enim triplices insunt partes, tenues, mediocres, & crassæ. Dum vna harum exuritur, exustaque ebullit, varios profert tumores. Si illa subtilior fuerit, fit erysipelas phlegmonodes: si media, nascitur vera phlegmone: si crassa, carbunculus. Quæ exustio vt fuerit acerbior vel mitior, ita varias carbunculorum ideas profert. Hoc, vt iam diximus, modo, nascuntur etiam non pestiferi carbunculi. Sed nos agimus iam de pestifero carbunculo, qui nihil aliud est, quàm illud vlcus quod iam descripsimus, nisi quòd quædam iuncta habeat: nimirum aërem infectum: proptereáque est hic pestifer, contagiosus, & indicibilem quandam prauitatem induit. Nascitur ab aëre miasmatibus inquinato: quæ, cùm multiplicem ortum habeant, maximè tamen à madore & calore proueniunt. Talis ille Atheniensium aër erat, cùm, vt scripsit Thucydides, homines in tuguriis suffocabantur. Bifariam hic aër corpora contaminat, vel cùm respiratione cor inuadit, quod validè illud venenum à se excutit: vel dum cuncta corporis peruadens aër, quasdam eius partes rectè comparatas ad contagium reperit, harum aliquam, priusquam cor venenum petat, commaculat. Ebullit & putrefit in hoc pestifero carbunculo sanguis. Scribit Galenus, febrem semper sociam esse carbunculo: quare pestifer carbunculus semper pestiferam febrem sociam habebit. 14. Meth. 10.

Communia signa.

Communia etiam signa quædam sunt. vt ardor totius corporis, horror aliquando, cùm se aliquantulum remittit incendium: nam illa remissione horrent. Adest iactatio, inquietudo, sitis, vigiliæ, lassitudo, fœtent excrementa omnia. lotium nunc atrum, nunc viride, crassum, turbatum; sudor diaphoreticus, faucium & stomachi incendia, lipothymia, deliria.

Prognosis. 3. Epid 3. 12.

Affectus hic periculi plenus est vel tunc, cùm solùm ex prauis succis pronascitur. quod si præter natiuam hanc prauitatem, accedat etiam aëris prauitas, longè calamitosissimum euadet malum, vt in Thaso & Cranone euenit. Si punctura nascatur circa diaphragma, cum sudore frigido, vicina erit mors. Si incisa caro liuida fiat; & spuma prodeat, calamitosum. Quidam lac mulieris lactantis masculum infundunt vrinæ ægri: si fidit, moritur intra septem dies. Euomere omnia, malum est. Si leuetur æger à tumoribus & excretis, bonum & mente constare, benéque cibis indulgere, salutare est. Si circulus iridis instar coloratus ambiat tumorem, mortale. Si tardè appàret per febres bubo, malum. Duriores vix maturantur sine exulceratione maligna: molliores sunt salutares magis. Bubones aut anthraces si fuerint horrendâ magnitudine, periculi pleni. Si consectarij sint febri, die non critico, funestum. Raro euadunt quibus intrò rapiuntur; & qui ineunte morbo purgantur naturâ vel arte per sedem, vel quibus secatur vena à triduo postquam ægrotant, moriuntur. Qui non procul consedere à principe parte, periculi plus adferunt quàm hi, qui longiùs ac ad ignobiliem abiere partem. Qui iuxta carnem consistunt, citò sanantur: qui neruosa occupant;

cupant, diutiùs perseuerant, ac subiectis partibus lucem impertiunt. Nam qui in capite consistunt, collum, ceruicem, pectus, brachia, aut alas in contagionem abducunt: ita quæ in inguinibus, crura afficiunt. Dolor vbique est grauior quàm pro ratione exigui affectus. Nigri sunt calamitosiores: deinde liuidi & virides, tandem rubri. cuncti tamen funesti sunt. Dormiat noctu horas quatuor: interdiu, dum sudorificum hausit, primis nimirum tribus diebus, horas duas somno indulgeat: cor epithemate roboretur. Tumore aperto modestè purgetur corpus, adiectis cardiacis. De præseruatione, & de internis remediis egimus, vbi de febre pestifera, quæ hîc semper adesse videtur. Et quamuis de venæ sectione ibi satis nostram aperuimus sententiam, idem hîc agendum putamus: est enim res hæc magna & dubia, de vita ac nece. Dubia sanè res, num sanguis hîc emitti debeat; est enim sanguis aut eius ichor qui hîc plerumque fomitem pestiferum habet, & omnia hîc præ incendio æstuant ac flammant. Ratio & vsus ab alia parte reclamare videntur: nam phlebotomia reuocat sanguinem & spiritus à circumferentia ad centrum & ad cor. Et quò natura vergit, eò ducere oportet: at illa intùs foras viam affectat: indicio sunt exanthemata, bubones & carbunculi. Ita in ferarum venenis, & in pustulis & bubone venereo, antequam suppurârit, nec venam secamus, nec purgamus. Accedit & illud, quòd virium infirmitas maximaadsit, vel iam in procinctu ea est. Scio medicos ob virium imbecillitatem terreri non adeò deberi vt à venæsectione omnino abstineant, sed causam infirmitatis esse peruestigandam. videamus ergo imbecillitatis subitæ causas. Vires consistunt in spiritibus, humoribus, & partibus solidis. Spiritus omnium facillimè labefactantur. Hoc autem fit, quia illi vel suffocantur mole succorum, vel dissipantur, vt dum tenues euanescunt in auras, vt dum nutricatu suo fraudantur: vel cùm propria eorum substantia corrumpitur à malignamateria, quæ illis bellum indixit. Vbi ergo ab oppressione sola, virium hæc prostratio nascitur, vena secanda est, si sanguinea sit materia, etiam actu existente syncope. Sed vbi virium hæc pressio, est ab exhaustu & spirituum dissipatione, nunquam est vena secanda. Talis autem est virium labefactatio in carbunculo & bubone pestifero: ergo non est secanda vena. Vsus etiam docuit, plutimos cecidisse quibus etiam à doctissimis medicis vena pertusa fuit: quibus autem loco phlebotomiæ antidota propinata fuere, eorum multos euasisse. Putredo enim alta quamuis adsit, hæc fit non ab obstructione, sed à contagio. nam scripsit Galenus hos facilè tangi peste, qui meatibus sunt apertis: at hi non facilè infarctu obsidentur: non ergo vena ferienda. & contagium intrò fertur sua natura; in hoc ergo noli ferire venam. Sed dices, interdum adest plethora: sit ita: sed est sæpè, immigrante contagio, sanguis inuiolatus. Sed sit totus contaminatus, ne tunc quidem secanda vena, nam vires cespitant. Paulus in principio ictus venenati non secat venam, ne virus in cor trahatur. Si tamen ineunte ilicò morbo, ob plethoram & efferuescentiam vena pertundenda, omnino videtur (quod non suadeo agendum post septimam horam à morbi prima inuasione, sed ante) vel quòd carbo pulmones, hepar, lienem, aut latus, vel renes occuparit, primo die seca. Præterea qua tecmarsi id agendum sit, ita habeto. Si, dum natura incipit expellere materiam, statim delitescat tumor, quod sæpe euenit, quia refluit ad cor, ex loco affecto emitte sanguinem: vel saltem id ages cucurbitis. Sed si præter hunc euentum sanguis ducendus videbitur, (quod tamen rarò agendum puto) sedis quam carbunculus occupat summam rationem habe-

Curatio.

Quæ vena secanda.

bis. Veluti si carbunculus pectus occupat, tali vena feriatur. ita materia veneno delibuta ad partes remotas abducetur. Si constiterit carbunculus in femore vel brachio, à partibus viciniis educatur sanguis. Sed caue ne magnam sanguinis abducas copiam. Verùm dices, Galenus ad lipothymiam vsque abducit sanguinem in carbunculo. Ita est, sed non agit de pestifero. De purgantibus, alterantibus, & corroborantibus fusè egimus vbi De febre pestifera Purga lenibus, quarto maximè die. E re fuerit cucurbitas vicinis admouere partibus, quò virus elidatur, & vnà à corde in affectam trahatur partem. Quin quàm primùm elucescit carbunculus hoc agatur, & ipsi carbunculo admoue cauterium nostrum. vel saltem vesicatorium: & crudum adhuc ferro aperi à potentiali cauterio. ita non sentiet æger dolorem; & ita fundent se venenosi vapores, & contaminatus effundetur cruor: qui alioqui sub crusta fouetur. Fiat ergo scarificatus, quo emanet sanguineus ichor. Deinde potenter siccandi sunt attracti in partem humores, vt succo nicotianæ; vel pimpinellæ, aut cardui benedicti vel scabiosæ, cum pauco præcipitato, vel sublimato: misce cum vitellis ouorum coctis, adde theriacam. Sed illud obseruabis, vt, dum venam secas, purgas, vel dum clysmis aluum eluis, perpetuò tumori hæreat cucurbita. Laudo etiam vt tumor foueatur decocto chamæmeli, meliloti, scabiosæ, & maluæ ex aqua vel vino: ex stuppa tepidè admoueatur: quò perenni vapotatione exhauriatur venenum, ac tenues vt abeat in auras. Emplastica non laudo nec oleosa. Si cauterium non fert, accipe folia rutæ, acetosæ & nicotianæ, chartæ triplici inuolue, conde cineribus: coctas tere cum theriaca, vel cæpa cocta: impone. Vngula caballina, morsus diaboli, acetosa, malua, sambucus, coquuntur sub cineribus, adde crocum & theriacam: adde ad fernorem folia hyoscyami, & ouum integrum contusum. Infra sex digitis, cucurbitam admoue cum scarificatu. Præstat cauteriis malum exurere. Si potentia illa non ferat, amotis cucurbitis, appone vesicatorium ex semidrachma cantharidum, ex fermento & scabiosa contusa cum oleo scorpionum Matthioli. Si validè depopulatur vicinas partes, scarificetur ferro ardenti, & ad dolorum leuamen circumpone panis medullam, quæ calida ex furno immaduit aceto & aqua plantaginis. vel adde pulpam coctæ lentis aquaticæ, vel caphuratum album Rasis. sæpe repetatur hæc impositio. Crusta illinatur butyro cum succo scabiosæ & vitello oui cocto, vel cum herba Roberti. quæ cùm excidit, mundetur melle rosato cum terebinthina, vel succo nicotianæ, scabiosæ, pimpinellæ, vel cardui benedicti, & senecionis. Et diu pôst carbunculus sanie vt manet studebis. Miscent his quidam carbonem quernum, ex Plinio. Accipe fuliginis vncias tres: salis communis vnciam: cum vitellis ouorum fiat cataplasma. ardorem lenit, ac pus mouet. Alia verè suppurantia, cadauerosam hîc putredinem adferunt. Admoue cum stuppis cataplasmata. Si indolens sit tumor, nec satis excrescat, attrahe cataplasmate ex rad. liliorum, cæparum, & fermento, coctis in aqua; adde sinapi, fimum columbinum, saponem album, cum pauco mithridatio: sæpe innouetur. His satis pronocato carbunculo, alia, quæ iam dixi, maturantia adhibe. Tandem sublato gangrænæ metu, vulgaria maturantia, tergentia, sarcotica vsurpanda. Dum surgit carbunculus, si eius acumen liuescat aut nigrescat, tangatur cauterio, vel aqua forti. In omni peste fuge potum aquæ frigidæ: potiùs vtantur ceruisiâ. aqua nimis comprimit.

14. Meth. 10.

Topica.

Quod descripsi 1. lib. Method. vbi De cauteriis.

Lib 36.

Bvbone verò emicante ac se primis rudimentis ostendente, ilicò ad cucurbitam veni, & illi eam

Bvbo.

tam impone: quò enim plures humores immiscuerintse his venenatis succis, eò faciliùs ad pepasmum venient. scarifica & elide aliquid; nisi puer fuerit. Singulis sex horis iterum impone cucurbitam, donec tumor adoleuerit in iustam molem. Sed acerbus dolor absit, hæc dum fiunt: nam is satis attrahit. Deinde ea adfer quæ tenues in auras conceptum exhalant venenum. vt, fiat fotus ex decocto chamæmeli, meliloti, seminis lini, fœnugræci, radicum althææ. Cùm ad pus abire videtur, tale quid imponi poterit. Accipe radicum althææ, liliorum, cuiusque vncias duas: coque, tere, cribra, adde galbani semunciam: nitri drachmam: farinæ lini & fœnugræci, cuiusque vnciam. Fiat cataplasma. Vel impone ei diachylon magnum. Cataplasmata singulis horis nouentur, nec dormiat æger vigintiquatuor horis. postea sumpta antidoto dormiat noctu horas quinque, & die duabus horis, dum sudat. Primùm illine tumorem theriacâ. Accipe radicum symphyti maioris, liliorum, cæparum, cuiusque vnciam: foliorum acetosæ manipulum: cum insulso butyro fiat pila sub cineribus coquenda: tere cum axungia & lilino oleo, adiecto mithridatio, & fermenti momento. Acetosa etiam coquitur cum butyro contusa, sub cinere: addunt basilici duplum, in calidioribus: alioqui fermentum addunt. Et infra duos digitos cuti immitte radicem ellebori nigri siluestris, hoc est, consiliginis Plinij. Dum bubo amplificatur, vesicatorium admoue super ipsum proximè, proniore situ, rectâ lineâ, vt solito ductu materia feratur: id præstantius, quàm si infrà admoueas. Exscinde vesicas, & caue ne siccescant: sed folio brassicæ rigentur. Si axillas occupat bubo, excisa manu interna, è directo minimi digiti, scordium admoue. Solent Hispani nostrum buboni imponere cauterium, vt fluat ab eschara sanies: præstat super tumorem aliquantulum admouisse: hoc est, recedendo paululum à tumore superiora versus: nisi tamen ingens phlegmone gangrænæ metum adferat: tunc tutius est paulò longiùs, decliui loco adhibuisse. Et hac arte non opus erit crudum bubonem incidere, ne grauior surgat phlegmone, quia expuitur venenum. nisi tamen liuidus bubo gangrænæ metum adferat. nam hos ilicò crudos scarifica, vel cauterio vre, & seca: mox gallinas admoue illi, vel decoctum chamæmeli & scordij, & seminis lini. In hoc stuppa cannabis in puluinare effecta mergitur, ac calidè imponitur, horisque singulis immutatur. Hoc vtile in omni bubone, postquam cucurbita illi proximè adhibita fuerit infra, mox sensim aliæ tres vel quatuor rectâ linea, qua chordâ quædam tensa se trahit; sæpè hæ postremæ cucurbitæ repetantur: mox vesicatorium in ea parte vbi remotissima fuit cucurbita excitetur. dein cannabis imponatur buboni: hæc curatio doloris expers est. ante septimum diem glutinosa coquentia & maturantia ne imponas. Sed præclarè ad salutem facit, si, vt anteà dixi, commodo loco vlcus excitetur. Quidam accipiunt folia oxalidis, rutæ, & peti; inuoluunt hæc triplici papyro: coquunt sub cineribus, miscent cum vino, imponunt, & liquidam partem bibunt. Alii coquunt sub cinere cæpam, cum theriaca, croco, & myrrha, vt fiat cataplasma. Nonnulli contundunt rutam cum theriaca, melle, & aqua vitæ. Quidam addunt scordium, scabiosam, cæpam, vel parum fimi columbini. Vel cæpa cum semine sinapi albo. Cauterium nostrum attrahit, & elidit. sed dein maturantibus leniatur dolor. Sed fotus mihi maximè placent ex chamæmelo, meliloto, ruta, althæa, fœnugræco, furfuribus. Cùm aliquo modo suppuratur bubo, dolorisque fiat si expers, is aperiatur caustico nostro: ne praua hæc serpat materia. Deinde abstergatur melle, balsamo Peruuiano, cum iride, aristolochia, & farina lupinorum, succo nicotianæ. Hæc purgant & siccant vlcus. Vel remisce his succum scordij. Deinde claude solo balsamo: vel fiat puluis ex iride & myrtha, & illis impone emplastrum de cerussa, & vnguentum album camphoratum: tandem claude diapalmate. Per os da theriacam & Mesuæi puluerem cum aceto sambucino. Et tertio vel quarto die leniter purga. adde electarium rosatum. Post septimum vel decimum quartum diem, cùm iam antidotis virulenta pernicies obtusa est, & si corpus purgatione eget, dum aliquid superest duritiei vel tumoris in vlcere, vide ne combinetur: sed molli, suppura, & deterge. Quidam tres cucurbitas rectâ lineâ à carbunculo applicant, tertia sæpè repetitur: vesperi vesicatorium admouetur tumenti ab hac admotione parti: vlceri brassica imponitur. Si dolor non concidit his, scarificetur tumor altè, vt crassus adustusque sanguis veneno pollutus effluat: ita dolor mulcebitur, ac gangrænæ periculum declinabimus. Discissus carbunculus muriâ abluatur sæpiùs: dein stuppis impone maturans. Sed bubones non ita scindendi, nisi liuescant, cum metu gangrænæ. tunc incisuris cucurbitam admoue. Et in bubonibus, ob vicinitatem partium principum, satius est, inferiore loco, cauterio vlcus accersere. Sed vstus locus ilicò secandus, ne venenata pernicies à crusta coërceatur. Erysipelas vicinam partem si inuaserit, ab acri virosoque ichore, vel acrium remediorum vi, foue digerente ac modicè refrigerante remedio; dein accipe aquæ plantaginis vnciam: sublimati grana duo: misce, illinatur locus. ita demulcetur pruritus, ac dolor mitescit, vlcusque siccatur. oleum ex myrtha hoc etiam præstat. Sin exulceratum non sit erysipelas, à fotu cataplasma admoue. Accipe panis furfuracei selibram: farinæ lentium & fabarum, cuiusque sescunciam: arnoglossi manipulos duos: coque in oxycrato, fiat cataplasma. Alij accipiunt malum punicum acidum cum cortice in mortario tritum: cui adde farinæ fabarum vnciam: panis furfuracei vncias quinque, misce cum oxycrato: coque ad cataplasmatis formam. EXANTHEMATVM varia etiam genera per febres efflorescunt, non aliter ac in pueris videmus fieri papulas, morbillos, ecthymata, variolas. Vt si febris acuta pueros inuadat vel iuuenes, eaque lateat obscuris symptomatis, cum dolore tamen dorsi, & lassitudine, difficultate que respirandi, voce raucâ, vrinâ pallidâ, narium & aurium pruritu, terrore per somnos, oculorum cum rubedine, & cum punctione totius corporis, & pandiculatione, hos morbilli vel variolæ inuadent. hoc euenire solet illis die tertio vel quarto. Si verò in febre non obscurè acuta difficilis subitò reddatur respiratio, adsitque paroxysmorum anticipatio, æstus grauis, torpor, pulsus frequens, vrina crassa & rubra, crisis futura erit per maculas rubentes. Si hæc non satis commodè prodeant, secabimus venam, si ætas & sanguinis copia suaserint. Deinde, si maior ratio pessimi succi habenda, quàm febris, propinamus decoctum ficuum, cum radicibus fœniculi & apij, adiicimus iuiubas, dactylos, passulas corinthi. vel ficus cum glycyrrhizâ coque ex tenui ceruisia. Si tenuis & feruore ebulliens sit sanguis, adde lentes, vel tragacanthum. Vel sero lactis incoque iam dicta. Ducatur aluus leniter cassiâ cum mannâ & sirupo rosato. Dilutum damus summitatum calendulæ & cardui benedicti, & angelicæ. Damus etiam quid theriacæ cum aqua rosata & vino. Radices enulæ in vino tubro coctæ feliciter (si febris non vrget) exanthemata expellunt: ita etiam calendula cocta. laudatur aqua distillata ex floribus lini. Hoc probum est, Accipe radicum cichorei, corticum radicum fœniculi, petroselini, buglossi, cuiusque semunciam: capillorum veneris, manipulos

Exanthemata pestifera.

Morbillorum & variolarum notæ.

Macularum rubentium notæ.

Harum cura.

manipulos duos, florum calendulæ semimanipulum, seminum melonum semunciam: coque ex aqua ad libram: adde sirupi citreorum uncias tres. Accipe oleum amygdalinum amarum, vel chamæmelinum, vel rutæ, aut iuniperi, cum pauco nitro rubro, fiat illitus cum leni perfrictione. vel in oleo amygdalino amaro coque scordium & radices scrophulariæ. Cum eo frica tempore maioris frigoris. Hoc sudorem prouocat, & dum exanthemata efflorescere incipiunt, vel dum in spe sunt eruptionis, mirè prodesse solet. Aliud, Accipe olei amygdalini amari, succi rutæ, vini aromatici albi, theriacæ, cuiusque semunciam: in vitrea phiala bulliant ad dimidias. Post septimum diem sicca decocto rosarum, salis & croci, vel ex sale, alumine, & sulphure. Sed maiores primùm pungantur. Si albæ fuerint ac benignæ pustulæ, præstat nihil admouere. Vestigia si quæ superfuerint, sumes limaces, eásque includes vitro cum semuncia sacchari non fracti: loco pone obscuro dies nouem: dein acu punge: manabit liquor. eo vnge. Quidam illinunt lardo fumo siccato: alij oleo amygdalino recenti, cum saccharo; vt corpora fuerint mollia, vel duriora. Oculis caue aqua rosata, cui drachma fumachij incoxit: dein adde tutiam & crocum. Vel semen cydoniorū incoque aquæ rosatæ. Nares illine vnguento rosato: riget os diaribes. gargarismus fiat ex decocto integri hordei & scabiosæ, & acetosæ. Sed si sit acetrimus ibi morsus, fiat ex lacte cocto cum tribus partibus aquæ: assiduò agitetur addo interdum saccharum. nec illachrymet. rubris pannis inuoluatur, ita vt carnem non tangant panni. Aër sit tepidus. Vtatur olere, ex fœniculo, caltha, buglosso, melissa, petroselino, hormino. Vtatur nuce, dactylis, ficu, passulis corinthi. Abstineat à vino, bibat aquam hordei cum saccharo: vel tenuem ceruisiam in qua coxere ficus. Sed non

Pestigia. est vllum ab antiquis descriptum genus perniciosius his, quæ Itali *petecchie*, Hispani *taberdete*, & *taberdillo* vocant. Apparent sine vllo tumore aut pruritu, ac varias formas gerunt, rotundas, angulares; tussæ, liuidæ, rubræ. Quidam putant Hippocratem illa vidisse, ac eorum meminisse in historia Pherecydis. & Aëtius hæc describere latè videtur ex Herodoti sententia, & Actuarius. Nec pruritum, nec asperitudinem vllam præseferunt. Maxima pars hominum perit qui his occupantur: putrescit enim sanguinis massa, & ebullit inde sanguis biliosus, omni coctione vsque ad iudicium silente, Pulsus his est frequens, paruus, debilis: dum fere erumpunt maculæ, formicans esse videtur pulsus, & interdum intercidens. Respiratio frigida, fœtida, difficilis interdum, palmos, iactatio à calore & ab oppresso thorace: & maximè noctu velamenta excutiunt, tunc enim plena manu vapores sese erigunt. cardialgia, lassitudo, delirium, vigiliæ, sitis maxima, fastidium, excrementorum horrendus fœtor. Vrina primùm bona, hinc turbida, tenuis, cruda, vel turbida crassa, & intensi caloris: hypostasis rubra, turbida. Vrina etiam nigra: tremor manuum & linguæ; nausea, vomitus: Ferè omni tempore calamitosa hæc sunt, nam à putrido venenosóque succo fiunt. Hoc est, plerumque symptomaticè fiunt. Criticè tamen aliquando eueniunt, cùm alia etiam accedit vacuatio qua recreantur ægri, vt sudor vel alui deiectio. Harum macularum explorari debet copia, qualitas, situs, & motus. Copiosæ & latiores sunt peiores, ob corrupti humoris copiam: liuidæ peiores rubris, & flammeæ rubris: quæ faciem inuadunt, malæ, nam caput his occupari denunciant: quæ citò euanescunt, prauæ. Vt rectè in his decernatur de phlebotomia & de pharmacia animaduertere debebimus num sit excretio harum critica, vel symptomatica. quod enim symptomaticè elidantur interdum, arguit mors; ab ea enim bubones fiunt,

Epidem. 7. 2. 1. 129. 1. Method. 23.

Prognosis.

Curatio.

indomiti humoris ferocia. Si eueniat die critico, & ab earum excretione si leuetur æger, nec phlebotomia nec pharmacia vtiles erunt. Si ab his non leuetur natura, scopúsque phlebotomiæ adsit, secetur vena: vel cucurbitis id agatur, ego sanè malim elici sudores alexiteriis: cauendo ne à foris admotis, vel intrò exitiis reuocentur in viscera: quare nec sine summa cautione aluum purgatem, nec venam secarem. somnus sit moderatus. Si illi scopi non annuant, sat erit laxantia remedia & aperientia cuti imposuisse, ex oleo amygdalino, nitro, vino & aqua: nam tale remedium, inquit Herodotus, soluit putridos succos in sudores, interna refrigerat, nam ex imis calorem trahit. Sin cacochymia adsit & pressa natura, purga. In pestigiis illis quæ appellant *pepercooren*, hoc est, grana piperis, ob nigrorem & ideam piperis, venam secuisse, nihil aliud est, quàm hominem iugulasse; namomnes à phlebotomia pereunt. Cùm verò symptomatica est excretio, quod animaduertemus ex cruditate excrementorum, quódque die non critico efflorescant, si æger in damnis auctus fuerit, si adsit sanguinis copia, venam pertundemus, si non æquè venenosa fuerit materia vt pestis. hoc est, si nondum ad contagium vsque computruit. Sin cacochymia adsit, purgetur æger non solùm per aluum, sed & per sudorem & per vrinam. Cùm in hac calamitate inexplebili bibendi desiderio teneantur ægri, & ab omnibus ferè remediis abhorreant, ego non maius deprehendi remedium oleo vitrioli. Hoc remisceo cum aqua hordei, vel in qua maduit acetosa & endinia. solùm ea copia affundo hoc oleum quâ suauiter acescat: addo aliquid iolabij violati vel rosati. Hoc feruorem sanguinis extinguit, putredinem arcet, ac sitis molestam vim mollit illicò. Si imbutis à veneno intestinis, in diarrhœam trahantur, noli stringere, sed deriuatione auerte, ac extingue venenum. Accipe decoctum anisi & fœniculi: misce guttulas aliquot olei iuniperi vel vitrioli. & cottidie parum theriaces sumat. & manè sudet.

1. De dif. feb. 4.

Diarrhœa.

Sudor q. Anglicus si inuaserit multos; antequam is erumpat prouisio habeatur totius. Dein talem potum præscribe; Accipe summitates calendulæ, scordij, florum nenupharis, violarum, cardui benedicti, pimpinellæ, boraginis, singulorum semimanipulum: passularum pugillum: ficuum decem: laccæ ablutæ semunciam: tragacanthi, zedoariæ, dictamni, radicum tormentillæ, cuiusque drachmam: fiat calidè maceratio in aqua boraginis & nenupharis: adde sirupum de acredine citreorum. tepidè lambant cùm calor vrit. Si tardat sudor, coque hæc ex aqua scabiosæ & fœniculi: adde sirupum byzantinum. Sudet moderatè: quod vires ferant. Vomitus si molestus sit, non aliis potiùs debellatur quàm alexipharmacis: nam syntimoriâ eâ quæ ventriculo cum corde est, oboritur. foris admoue sacculum, accipe foliorum siccorum menthæ, absinthij, origani, anethi, singulorum pugillum: seminis anisi, cardui, radicum cyperi, acori, cuiusque binas drachmas: caryophyllorum sesquidrachmam: fiant sacculi, qui feruant aliquantisper in aqua: dein adde vini aromatici tertiam partem: aceti & aquæ rosatæ, cuiusque vncias duas: mithridatij semunciam. admoue cordi. Mox illine oleo rorismarini cum aceto & mitridatio. Ita singultum etiam vinces. Hæmorrhagia si molesta sit, non secetur vena, sed cardiacis superetur. & cordi iecoríque adhibe frigida cardiaca: mox si diutiùs ruit, fronti, temporibus, & naribus. Sanguis si expectoratur, dentur quæ modestè abstergent, ardorémque quæ temperant: vt decoctum hordei cum conserua rosarum, adiecto sirupo violaro. Aluus si se fundat ante pepasmi signa in bubonibus, carbunculis, & vrinis, periculosum: nam reuocat exitium à peripheria: éstque index resoluti ventriculi.

Sudor.

Vomitus.

Hæmorrhagia.

Sputum sanguinis.

Alui profluuium.

Raro

Rarò enim in carbunculo vel bubone, profluuium alui a te vel natura factum, citra perniciem euenit. Alioqui si per febres pestiferas vltrò euenerit, quæ bubonum, carbunculorum & ecthymatum expertes sunt, si sensim diutiùsque promanârit, nec cohibeatur, nec prorítetur, sed vires roborentur victu & remediis; id sæpè liberat. Si tamen cunctantiùs mouetur vel citiùs quàm par sit, supprimatur, thabarbaro reliquiæ eius exigantur. Vigiliæ exhauriunt corpus, ac caput implent nocuis succis, vnde delirium. fiunt ex incendio, acerrimisque vaporibus. Crura fricentur, ac scarificentur in cucurbitarum vsum, lauentur. Hora qua somnum inire debet, propina apozema. amygdalata dentur. vel theriacæ semidrachma cum granis tribus philonij. Semen papaueris indatur hordeato. Accipe decocti lactucæ & portulacæ vehementer expressi duas vncias: sirupi de papauere vnciam: misceatur quatuor horis à cœna. Illinatur caput oleo nymphææ & papaueris cum succo lactucæ, adde quid vnguenti populnei. Vel spongia frigida, madefacta decocto foliorum mandragoræ & hyosçyami & papaueris albi; cuiusque manipulum accipies: succi lactucæ vncias quatuor: tepidum id fronti ac naribus apponito. Si necessitas iubet, adiicies illi decocto grana decem opij. Si hæc contemnant vigiliæ, vel turbatus si à somno fuerit, aut inter dormiendum loquatur, delirij metus aderit. Tunc frictionibus ac vinculis & cucurbitis halitus longè auertas, & tandem caput oxyrrhodino muniatur, ne quid suscepret mali. Si somnum inire his nequeat, sed delirare ceperit, cucurbitas suris admoue, ac sanguis copiosè educatur. Ac tandem ceruici admoueas cum scarificatu, & tandem brachiis ea regione qua desinit musculus deltoides. Si his non mitescit delirium, indicium est caput admisisse malum illum hostem; quare seca venam frontis vel nasi: & oxyrrhodino iunge oleum chamæmeli: & tandem oleo chamæmeli vteris solo cum pauco succo citreorum. Tandem foue caput arietis pulmone recentato ex decocto chamæmeli: vel columbis dissectis. Cùm quiescit, tatiùs his vtemur, ne iterum caput incalescat.

Somnus. Somnus ex aduerso nonnunquam molestus est, ex caliginosis fuliginibus ac putridis. Fiat auersio, vt diximus de vigiliis. Cucurbita occipitis ea parte qua capillus desinit affigatur. & oxyrrhodina cum oleo chamæmeli in vsum ducantur. Aceto acerrimo modicè calefacto excitetur, si naribus admoueatur. Hi-

Parotides. rudines ano appone. Paroris si emicuerit, vena eiusdem lateris pertundatur, & scapulis eadem parte impone cucurbitas: & oleum calidum chamæmelinum apponatur hapso. Si hoc non iuuat, accipies micam panis albi, quam lacte macera, adde vitellum oui, oleum chamæmeli, & crocum. Si celeriter prorumpit, abstinendum ab attrahentibus: sed mitigandum. Sin lentè prorepant, aut pestilentes si fuerint, attrahendum medicamentis & cucurbitis. Quòd si venenosæ fuerint, ac ita secretum vt metus suffocationis adferant antequam ad pepasmum veniant, aperiatur vnico foramine, quo vis veneni expiret; aut nimia succorum euacuetur copia. Totam curandi hanc febrem rationem doctè ac breuissimè complectitur D. Mer-

Fol. 194. catus capite vltimo de febribus malignis.

CAPVT XXI.

DE FEBRIBVS INTERMITTENTIBVS. *Et primùm* DE TERTIANA *intermittente*.

De dif. feb. sin fine. TRibus conditionibus, vt priùs diximus, opus est, quò febris nascatur intermittens; synathrismo,

putredine, & motu materiæ. Causa autem materialis tertianæ intermittentis est bilis mera, putrescens extra vasa magna. Frequens adeò hæc febris, vt quidam veterum putârint, omnes febres à bile gigni. Nascitur autem hæc bilis ex rebus procatarcticis calidis, vel quòd corpus ita naturâ ferueat. Differentiæ eius variæ sunt, vt bilis variârit substantiâ, qualitate, copiâ, & foco. A variâ bilis substantiâ variæ proueniunt febres tertianæ, vt illa fuerit nutritia, flaua, vel porracea. A copia: si enim putrida bilis exili fuerit copiâ, nascetur exquisita tertiana, cuius paroxysmus non vltra duodecim horas protrahitur. Si maiori copia in vitio fuerit, adeò vt feratur vltra duodecimam horam; ita tamen vt vicesimam non superet, erit tertiana simpliciter. sin vltra vicesimam excurrerit horam, vocabitur Tertiana protensa: hæc oritur ex maxima bilis copia. nam paroxysmi longiores, vel breuiores euadunt ex bilis copia, & qualitate, ægri viribus, & præsente tunc in ægri corpore dispositione. Itaque tertiana exquisita spatio duodecim horarum circumscribitur: media, horarum octodecim: extensa, horarum vigintiquatuor. A foco: nam focus bilis interdum est in ventriculo, & in hypochondriis; sed plerumque in hepate. Hinc est quòd interdum hepati, interdum ventriculo succurramus. A qualitate: etenim hæc bilis interdum ab acerrima abit qualitate, & copioso miscetur sanguini: vel seri ferè benignitate spoliata, ferocit acri sua vi. Iam ad signa. Rigor magnus est indicium exquisitæ tertianæ. Parum frigoris præcurrit, mox rigor. At in aliis febribus non ita initio fatigat rigor. Propterea Rhases dicebat, parum frigoris adest, & copiosus rigor, vt est affectio pedis, cùm obstupescit, nec diu durat rigor. In tertiana est rigoris alia idea quàm in quartana: in hac enim quasi refrigerans quidam rigor fatigat: in illa, quasi pungens & vulnerans sensum. Validus calor tertianæ est exquisitæ, ita vt Galenus, secundo de differentiis febrium capite tertio, asserat eam causodem esse. Si acerrima bilis in vitio fuerit, sed si illa non admodum copiosa fuerit, rigor non adeò validus eueniet; verùm molesta erit bilis pungendo; sitim excitabit, vigilias ac cephalalgiam adferet. Si biliosus vapor se insinuat capiti, ac se miscuerit spiritibus, delitia dabit: alioqui cephalalgiam. Rigor validè quatit dum flaua bilis admodum putrescit: validiùs adhuc, dum porracea ea est: at mitior est à bile nutritia: sed hanc ægerrimè tolerant: nam nutricatu suo spoliantur ægri. Vt autem bilis à natura excutitur in diuersas partes, ita varia elucent symptomata. Si in stomachum, fit vomitus bilis: si in caput, vigiliæ & cætera mala. Pulsus habent magnos, nisi sit ab alimentali bile: & febrilem solùm inæqualitatem habent. Si fuerit à nutritia bile, ægrè tolerant febrem. Si sit à porracea bile, talis quoque erit vomitus: & in dysenteriam plerumque degenerant. Quòd si hæc in ventriculo gignatur, aderit feruor insignis, sitis perpetua & vehemens, vrina ferè expers inflammationis. sin per venas trudatur, tingitur: si per alios ductûs effundatur, ruboris expers lotium erit. Si eius focus in abdomine est, non aderit sudor nec rigor, sed ægri queruli erunt de hypochondriis, ac iactabit se æger. In tertiana simplici est vnus focus, hoc est, vnica pars in vitio est, à qua materia protruditur in totum corpus. Si enim plures foci fuerint, etiam plures febres nascentur. Scribit Hippocrates de exquisita tertiana hoc iudicium. Quòd febris tertiana exquisita, (cuius nimirum materia est biliosa & vnius modi,) ad salutem ægri iudicatur septem periodis. Huius enim materia non est venenata, nec pepasmi expers, liberúmque corpus esse ab inflammatione denunciat id, quòd tertio quoque die-

Causa. Gal. 2. De dif. feb. 1. Differentiæ. Exquisitæ tertianæ Differentiæ. 2. De dif. feb. 3. Signa. 10. Ad Alman. 4. Gal. 2. De dif. feb. 1. Vide Gal. 1. Ad Glauc. 5. D. Signa Differentiarum. Prognosis. 4. Aph. 59.

die repetat. Et intra illud tempus absolui potest materiæ benignæ pepasmus. Obseruamus etiam hodie hanc quinto, septimo, aut nono circuitu ad summum iudicari. Statum ferè habet quarta accessione, hoc est, septimo die: vel nono, aut vndecimo: decimotertio die declinat. Et ita plenam crisim subire solet hæc febris: hoc est quod innuit Hippocrates, vbi

1. Aph. 12.

ait, Abscessus ratò fiunt his, qui rigent. nam abscessus est decubitus humorum in aliam partem. Sed quia ante statum vena secatur, & in statu maxima surgunt symptomata; nisi hæc prædixeris, putabunt astantes tuâ culpâ & intempestiuâ venæ pertusione hæc euenire. Si labra aut nasus tuberculis occupentur, febrem finiunt. Si quinta periodo lenior febris fuerit, ac sudor profusior vel aluus, finietur breui febris. Si vrina primo die enæorema habuerit, non superabit tertium paroxysmum: si secunda die, non excurret vltra quintum. Si multa circumfluat bilis, crassáque si ea fuerit, ac prostratæ si fuerint vires, ac corpus densius, dabit longam tertianam. Æstare indicatur faciliùs. Cibus parca manu

Diæta.

præscribatur, sítque frigidus & humidus. Prisana benè præscribitur vsque ad statum morbi, si non nata fuerit febris à nutritia bile: & si morbus non vltra septimum excursurus sit diem. Si enim à nutritia bile fuerit, pleniùs haberi æger debet, alioqui exuitur viribus. Quare si inde fuerit, vel si febris illa non sit terminanda ad septimum diem, simplici ptisana non eris contentus, sed vitellum oui illi addes: ne cogaris cibum offerre in vigore morbi, cùm minimè decet. Tenellulos nutries fructibus & oleribus. Glotiatur Trallianus quòd vsu fructuum coctorùm plurimos curâtit. Conceditur etiam panatella, cerebrum suillum & hœdi: hæc enim bilis acerrimam vim obtundunt. Lactuca, acidum lac, portulaca cocta cum aceto & pauco oleo, lapathum, atriplex, poma, cucurbita, pisces saxatiles, suum pedes, oua præbet Galenus. Elucescentibus

1. Ad Glauc. 9.
Potus.

pepasmi notis, dabimus vinum pauciferum, paruâ copiâ: dum verò mitigata est materia, liberaliùs id potetur. At ineunte morbo, cùm cruditatis cuncta plena sunt, à vino est abstinendum, nisi morbus à bile nutritia originem duxerit. Si abhorrent à ptisana, hoc potu vtantur, Accipe aquæ libram: cinnamomi semunciam: sacchari albi vncias tres: traiice hæc incocta per filtrum. vtantur pro potu. Sed si à vitellina aut prassina bile ortum fuerit malum, non dabitis vinum. Salsa, acria, dulciáque cuncta vitentur. Potus aliquid acoris gerat: id enim pituitescere facit bilem, ac vt potus peruadat corpus in causa est. Coctâ materiâ balneis vti licet. Cleophantus, inquit Celsus, multo ante accessionem caput ægri multa calida aqua perfundebat. Vt iam ad

Curatio.
Phlebotomia.

curationem veniamus; Est ne secanda vena? Notare debemus num hæc materia morbifica sit copiosa, vel non. Si copiosa illa fuerit, erit sanguinea, aut à sanguine aliena. Si plurima sanguini remixta fuerit, opus erit phlebotomia. Verùm vt feliciter ea in vsum ducatur, rectè perpendemus febris naturam & vim, causam eius, & symptomata. Febris hæc naturâ breuis est, ergo vires sanguinis abductionem facilè ferent. Sunt enim vires nulla à causa prostratæ grauiore: putredo enim alta illa & valida abest, nec fatigat praua aliqua phlegmone, nam intercalaris est: nec symptomata adsunt quæ vires proterant. Cùm ergo nulla causa adsit prosternens vires, licebit extrahere sanguinem in tertiana non exquisita: eius enim causa est bilis pallida mixta sanguini copioso. Propterea scribit Auicenna venam in tertiana secandam esse, si vrina fuerit crassa & rubra. Sed in tertiana exactè exquisita, non solues venam: quia materia eius biliosa, longè recedit à natura sanguinis. Propterea Galenus, in tertiana non secat venam. Si tertiana nata fuit ex prassina quæ in ventriculo oritur bile, si venam recluseritis, calamitatem adferetis. Materia si sanguini remixta fuerit, ni secueritis venam, in continuam abibit. Si omninò abit à natura sanguinis, maximè refrigerandum erit hepar & ventriculus. Sed quo tempore est secanda vena? Dicit Auicenna ante quartum paroxysmum id agendum esse: nam tunc morbus est in statu. non tamen asserit postea id agendum non esse: sed ilicò, antequam vires labantur, id agendum esse iubet. Quare author sum, vt, lenitâ iam aluo, post primam accessionem aperiatis venam. Clysteres sint minimè acres in exquisita tertiana, sed refrigerantes. Si fuerit bilis prassina vel vitellina in vitio, clysmata iniiciantur ex ptisana colata, cum ouo integro: adde vnciam sacchari, semunciam cassiæ, ac tres vncias olei violati, fiátque clyster sine sale. Si nauseabundus sit æger, vomat ab assumpta hordei tepida aqua. Præparetur materia ad exclusionem; ea tamen cum cautione, vt cuilibet materiæ morbificæ sua dentur remedia. Bilis nutritia si causa fuerit huius febris, illa parari debebit cichoraceis sirupis, vel sirupo de succo acetosæ, aut rosarum recentium sirupo, vel capillorum veneris, cum iure pulli. Sed si non fuerit nutritia hæc bilis, cum decoctis exhibebuntur hi sirupi. Accipe decocti cichorei, violarum, endiuiæ, vel sonchi, acetosæ, libram: sirupi de succo acetosæ, vel de succo endiuiæ, aut rosarum recentium vncias tres: fiat apozema. sumat bis die cyathum. Si fuerit à bile porracea, magis erit refrigerandum & humectandum, vt sirupo violato, lactucæ, nymphææ. Sed ob vitellinæ bilis crassitiem iungemus sirupum acetosum simplicem. Dabimus ergo ex decocto acetosæ, lactucæ, florum nymphææ, vel violarum, & radicum pentaphylli, sirupum lactucæ, violarum, nymphææ, acetositatis simplicem. Cùm pepasmi signa elucent, purga; id ages vomitu, secessu, lotio, sudore, quò natura vergit. Ita leniatur aluus, Accipe florum nymphææ, violarum, boraginis, cuiusque pugillum: pruna x: tamarindorum vnciam: coque ex sero lactis: colaturæ adde electarij lenitiui, diacatholici, sirupi violati, cuiusque semunciam: misce: fiat haustus. Laudat in hac febre Galenus pharmaciam: & Hippocrates secundo libro de morbis inquit, Si tertiana tertium paroxysmum fecerit, pharmacum deorsum purgans dato: Pharmacis vtemur lenibus, frigidis, ac madenti vi præditis. quare à scammoniatis abstinebimius. Accipe rhabarbari sesquidrachmam: infunde decocto tamarindorum & acetosæ: colaturæ adde sirupi rosati laxatiui vncias tres: vel eius loco mannam: fiat haustus. Vel, accipe myrobalanorum Indicarum & chebularum, cuiusque drachmam: tamarindorum semunciam: florum cordialium pugillum: in talis decocti vnciis quatuor, infunde rhabarbari sesquidrachmam, spicæ grana duo, (si bilis non fuerit acerrima) & mannæ, sirupíque rosati laxatiui cuiusque vnciam. Aut, accipe tamarindorum drachmas tres: & cassiæ fistulæ drachmas sex: rhabarbari drachmam: cum saccharo fiat bolus. Si acerrima bilis causa morbi fuerit, quia hæc ægrè temperatur, metúsque adest ne in dysenteriam abripiantur, muniantur intestina ante vsum pharmacorum clysmate, quod fiat ex iure pingui intestinorum vituli, sine sale, cum adipis vitulini vnciis tribus, & cum oleo amygdalino. Postridie adiicimus cremorem hordei, vt abstergeatur ea materia quæ alioqui arroderet. Vrinam etiam mouebimus, si vncias octo aquæ hordei propinauerimus, in quibus immaduere radices petroselini, adianthum & anethum, cum sescuncia emulsionis

Ad Glauc. — *Quando secanda vena.* — *Clysteres.* — *Præparantia.* — *Purgantia.* — *Diuretica.*

sionis seminum melonum. Balnei suauis vsus valdè confert, si quis ei assueuerit: nam plus commodi adfert quàm sudorifica. In fine tamen paroxysmorum præclarè sudor promouetur, ac vnà sitis extinguitur decocto hordei & liquiritiæ, si calidè propinetur. Et post quartam accessionem, si signa pepasmi elucent, ex professo sudorem ciebimus. itaque aquæ graminis addemus sirupum byzantinum, vel endiuiæ compositum. Vel accipe decocti milij excorticati vncias quinque: vini albi tenuis vncias duas: sirupi Ambrosij vnciam. Hepati applicetur succus cichorei & endiuiæ, cum pauco aceto. Robur tandem partibus internis affletur conserua cichorei, nymphææ, endiuiæ, sonchi. Si languor habet ventriculum, addes scriptulum specierum diarrhodonis abbatis. Aurea alexandrina etiam præclarè hoc agit. Scribit doctissimus Gesnerus, gentianæ succo, febres (tertianas longas, & nothas, & huiusmodi) sanasse se iam bis aut ter, ilicò actutò. Illinunt quidam spinam hoc: Accipe olei amygdalini amari, succi rutæ, vini aromatici, theriacæ, cuiusque semunciam: coque ad dimidias: vnge spinam. Alij contundunt araneas cum telis suis, & miscent parum olei rosati, ad modum linimenti hæc ducuntur. Hoc ligant super pulsum brachiorum & crurum. Alij incoquunt araneas oleo rosato, & pulsuum loca illinunt. Quidam vrticam contundunt cum sale, horam ante paroxysmum pulsibus illigant. Bibat succum antithoræ, horam ante accessionem. Fiat emplastrum ex vrtica maiori, tritâ cum plurimo sale, imponatur, iam coctâ materiâ, carpi pulsui. Accipe raphanum, eúmque tere cum farina siliginis, in formam cataplasmatis. imponatur hypogastrio, donec dolorem sentit æger. hæc fiant pepasmi notis elucescentibus. Datur etiam arnoglossæ succus ante paroxysmum. Quidam chelidonium, papauer vtrumque, vrticam & sal simul terunt cum melle, ac pulsibus imponunt ante paroxysmum. Succus pimpinellæ vel cichorei bibatur ante paroxysmum. Alij obseruârunt, succum apij, & etiam polygonati idem agete. Quidam thapsi barbati succum, in paroxysmo, naribus hauriunt. Nonnulli medium corticem nucis vino tenui & albo macerant tota nocte: vinum ineunte paroxysmo bibunt, quô vomant, & corticem pulsibus alligant. Alij sex vel septem folia asari coquunt ex iusculo, eo decocto propinato, vomunt. In notha tertiana, vbi pituita remiscetur bili, hæc maximè locum habere puto. Vt etiam illud: accipiunt raphanum & eius semen, cum semine atriplicis, & radice ebuli, coquunt cum aceto & melle, ad dimidias: hoc bibitur duas horas ante paroxysmum: post horam euomat. Succi abrotani vnciæ tres bibantur horam ante paroxysmum: hoc agat ter. Accipe pedis columbini dicti geranij, quod satis sit; contunde cum albumine oui & modico aceti sambucini: pedibus id subde. Hoc modo curatur tertiana pura: qua etiam vtemur curatione in tertiana duplici, & triplici.

Corroborantia.

Empirica. 2. epist. 11. fol. 63.

CAPVT XXII.

De Tertiana *nothâ intermittente.*

OMNIVM frequentissimè hominum vitas inuadit febris tertiana notha. Hanc malè videtur Agathinus hemitritæum vocasse. Est ex illis febribus hæc tertiana, quas Galenus libri secundi de differentiis febrium vndecimo, vocat valdè productas. nam ait has interdum ad quadraginta, & eo amplius produci horas. Vocat simpliciter extensam, quæ profertur ad horas vigintiquatuor. Paululum extensam appellat eam, quæ producitur ad triginta horas. Ampliùs extensam nominat, quæ durat ad triginta sex horas. Plurimum extensa, quæ vsque vel etiam vltra horas quadraginta excurrit. Vt enim materia eius fuerit frigidior, crassior, copiosior, eò erit impura magis tertiana. Triplex eius est materia: aut enim pituita bili permiscetur: aut bilis crassior assatione reddita, supra bilis naturam consistit: aut denique ichor bilis, qui infra naturam bilis consistit: nam quæ inter has duas consistit media, est materia tertianæ puræ. Græci non nouerunt aliam tertianam notham, quàm eam quæ est à perfusa bile & pituitâ. Arabes verò etiam eam quæ est à flaua bile per adustionem crassiore facta, quam vitellinam vocant; & hanc, quæ est à perfusione bilis cum pituita. Hanc vocant maioris notæ: illam, minoris notæ, hoc est, non tam communem. Bilis superare debet cæteros humores copiâ vel vi: & exactè permisceri hi debent. non tamen ita, vt inde resultet quoddam tertium: verùm ita, vt natura vtriusque humoris euidenter eluceat. Videtur etiam prouenire posse ex tenui bile remixta cum melancholia. Nascitur hæc morbifica materia ex hepate æstu incandescente, & ventriculo à frigore torpente. Vel ex vsu rerum nimium natura æstuantium, & frigore algentium. Iam ad signa. Rigor nascitur ex bile, at frigus ex pituita; hîc verò medium quid inter rigorem & frigus oritur, quod dicitur horror, qui inæqualiter totum occupat corpus. Vt à bile prolixiùs abscedit, ita alius humoris indolem magis magísque exprimit. Sæpè nullo certo ordine paroxysmorum sunt accessus: nam modò anteuertunt, modò cunctantur. Paroxysmus vltra quatuordecim horas excurrit, & interdum triginta horis durat. vix duodecimâ periodo finitur: sæpe mensem superat, interdum in sex menses excurrit. autumno vegetat. feréque in ventriculi aut lienis vitia abit. Non æquè est vehemens ardoribus vt tertiana: nec æquè sudores copiosos fundit. Caput valdè dolet à pituitosis vaporibus. Sitis lenior, & pulsus quietior quàm in tertiana pura. Senes & mulieres potiùs his febribus inuoluuntur quàm iuuenes. Vrina cæteráque excrementa nec bilem, nec pituitam exactè denunciant in vitio esse. Si coronârit vrinam circulus liuidus, & quasi virescens, id denotat bilem prassinam & æruginosam in vitio esse. Si adsit tumor durus lienis, & si vrina nigricat, adsitque febris tertiana, sine dubio hæc erit ex bile & melancholia. Nam si bilis cum melancholia vitium faciunt, magis ad melancholiam signa eunt, quàm ad pituitam. Regio anniique tempestas calida atque humida huic febri obnoxiæ sunt. Quæ fit à crassissima bile, qualis est vitellina, tres menses sæpè superat, & earum paroxysmus ad trigesimam horam excurrit. Hæc febris naturâ suâ est curabilis, nam intermittit. Nunquam finem inuenit septem paroxysmis: imò rarò quatuordecim: nam sæpè vltra tertium excurrit mensem, cùm à vitellina est bile. Sic instituatur diæta, vt naturæ studeat, & vt cum morbo pugnet. Si paroxysmus excurrat in trigesimam vsque horam, anteuertat cibus futuram accessionem horis sex. Misce hîc calida frigidis alimentis. Sed calida primò minori copia, dein maiori misce frigidis. Galenus miscet cum prisana piper: nam non æquè humido ac frigido hîc victu opus est, vt in tertiana pura. da ius pulli coctum cum ciceribus. Quo longiùs absunt à statu, eò liberaliùs habeantur. Potus sit aqua hordeicum aniso vel cinnamomo, saccharo, & pauca mastice. Galenus mulsam præbet cum hyssopo & origano: nos tenuem ceruisiam. Vinum ante pepasmi signa nunquam detur. Somnum captet: nam nihil æquè crudos succos domat ac somnus & quies. In horrore, tepentes lapi-

Causæ.

Signa.

Prognosis.

Cibus.

1. Ad Glauc.

Potus.

Clysteres. des pedibus admoueantur. Aluus clysmis eluatur, sintque vi mediocres: nam pituita hîc etiam in vitio est. Accipe seri lactis vel aquæ hordei libram: mellis rosati vncias tres: diaphœnici semunciam: olei violati vncias duas: salis scriptulum: misce. Interdum furfures adiicimus decocto, vel centaurium minus, flores chamæmeli & emollientes herbas: addimus etiam hieram picram. Sed si febris hæc fuerit à vitellina bile, ab omnibus rebus acribus abstinendum erit; & potiùs vtemur prunis, ficubus, violis, althæa, malua, cassia, oleo violato, saccharo. Molli medicina effluat aluus die quietiore. Secanda his est vena, sed priùs subducta benè aluo. Hoc fiet speciebus hieræ simplicis cum agarico. Sed quia corpus vehementer calet, non nisi dilutas aliorum vi dabitis has, hoc modo: Accipe cassiæ vnciam, specierum hieræ simplicis drachmam: cum saccharo fiat bolus. Vel accipe loco cassiæ diacatholicum, cui temisce drachmas duas, vel sesquidrachmam hieræ. Si potum malit, Accipe sirupi rosati vel mellis rosati laxatiui, mannæ, cuiusque sescunciam: decocti cichorei quod satis sit, vt fiat potio exigua. Si pilulas exegerit, Accipe specierum hieræ drachmam, cum melle rosato fiant pilulæ, quæ deaurentur: deinde accipe sirupi rosati laxatiui vncias tres: quæ diluantur decocto cichorei, & mox à sumptis pilulis superbibat hoc. Si fuerit à vitellina bile, accipies cassiæ semunciam; mannæ vnciam: sirupi violati sescunciam: cum decocto endiuiæ & buglossæ fiat potio. Non semel exhibuisse hîc sufficit Lenientia. lenientia. sed sæpè vsus illorum est ineundus; nec purgandum initio, dum pepasmi signa non appârent. nec ilicò dare licet sirupos coquentes, ne per venas se pandat materia morbifica. Et facilè per has febres cruditates in ventriculo generantur. Vomat à Vomitus. cibo, vel ineunte paroxysmo: nam ita vberiùs pituita effunditur. accipe iuris pulli vncias decem: oxymelitis vncias duas: succi raphani vnciam: sumat à cibo, vel in paroxysmi initio. De phlebotomia cogitandum est in initio præparationis, nimirum post tertium paroxysmum. Materia huius morbi quia est contumax, sensim erit paranda, & paulatim purganda: pedetentim ad maiora eundo. Vtemur oxymelite simplici, ex decocto cichorei & betonicæ. Quòd si pestiferæ grassentur febres, vtemur sirupo de acredine citreorum, & de succo acetosæ. Si misceatur humor melancholicus, addemus boraginem, fumariam, lupulum: & vtemur sirupo de fumo terræ, & adianthi. Prodest cum cichoraceis decoctum agrimoniæ, radicumque quinquefolij. In principio non liberali manu est vtendum decocto: nolumus enim, dum cruditate circumfluit aluus, vt cruditas illa feratur per corpus. Accipe sirupi de betonica, & de succo cichorei, oxymelitis simplicis, cuiusque semunciam: decocti cichorei, agrimoniæ, quinquefolij vncias duas cum semisse. Ita initio proxima solùm alteramus. Dein ad remotiora veniemus, hac serie: melle rosato, sirupo de endiuia, de duabus radicibus, de quinque radicibus, sirupo adianthi, sirupo de endiuia composito, oxymelite composito, sirupo byzantino. Accipe sirupi byzantini, sirupi de hyssopo, cuiusque drachmas sex: sirupi acetosi simplicis semunciam: decocti petroselini, fœniculi, stœchados, endiuiæ, vncias quatuor. In morbi principio damus ea, quæ pituitam domare possunt: progresso autem morbo ea, quæ bilem. Antequam propines vltimos hos sirupos, propina aliquid trochiscorum, ne in hydropem trahatur, aut in lienis tumorem. Trochisci de absinthio sunt efficaces: de eupatorio, de capparibus, de rosis sine scammonio. Propinantur à scriptulo ad drachmam. Accipe trochiscorum de absinthio semidrachmam: cum sirupo cichorei vel cum melle rosarum fiant pilulæ tres: & ilicò ab assumptis pilulis, hauriat apozema: ita traiicient se ad remotas partes. Primò semper vtemur tenuantibus, abstergentibus, & aperientibus modestè. In vitellina bile sint magis tenuantia remedia. Ex symptomatis remissis, noscemus iam paratos esse succos morbificos. Admonet Auicenna, rarò & tardè purgandum esse: importuna enim purgatio tenues solùm partes succorum abducit. Cùm pepasmi signa appârent, purgabimus. sed à scammonio & colocynthide abstinebimus, quia ventriculus horum languet. Mediocribus vtemur; tale est rhabarbarum ad bilem, & agaricum ad pituitam. Sed non eâdem copiâ hæc in vsum ducenda: sed vt copiosius bilis vel pituita circumfluunt, ita modò hoc, modò illud primas partes gerat. Hi humores purgentur simul: nam alter alterum refrenat: alioqui exiliet in offensam alter. Accipe rhabarbari sesquidrachmam: schœnanthi semiscriptulum: agarici drachmam: decocti fructuum & florum cordialium quod satis sit; fiat immaceratio: colaturæ adde sirupi rosati laxatiui vncias duas: mellis rosati vnciam: misce. In repetita purgatione auge vim agarici: (nam biliosus humor faciliùs euehitur) accipe agarici sesquidrachmam: rhabarbari scriptulos duos: catholici drachmas quinque: cum saccharo fiat bolus. iungimus nonnunquam his species hieræ: & mel rosatum. Vel, accipe myrobalanorum citrinarum & Indarum singulas drachmas: frica has oleo: passulatum corinthi semunciam: florum cordialium pugillum: fiat decoctio ex aqua cichorei. accipe huius decocti vncias quinque: agarici, rhabarbari, singulorum scriptulos binos: spicæ grana duo: zinziberis grana quinque: vini semunciam: infunde per noctem: colaturæ adde sirupi rosati solutiui vncias duas: bibat id manè. Tandem fortioribus institue materiæ præparationem, & validiùs purga. Præscribe ergo sirupum acetosum compositum, byzantinum, sirupum de cichoreo Nicolai, sirupum de eupatorio: vt, accipe eupatorij, polij, radicum apij, fœniculi, cicerum rubrorum, cuiusque pugillum: horum fiat decoctio; cui adde sirupum de cichoreo compositum, & de quinque radicibus, vel byzantinum. Deinde purgetur electario rosato, confectione Hamech, diaphœnico, ex infuso agarici & rhabarbari. Vel electario Indo vtemur, & pilulis aggregatiuis. Si purganda sit vitellina bilis, propinabimus decoctum commune cum polypodio & sena, illi indemus catholicum cum syrupo violato. Si malit pilulas, accipiat ex massa aggregatiuarum scriptulos duos, & superbibat decoctum cicerum ex iusculo pulli cum sirupo rosato. Si suspicio adsit melancholiæ, coque in iusculo pulli passulas corinthiacas, & cordi dicatos flores; cui decocto infunde rhabarbari drachmam, & foliorum senæ drachmas tres, anisi scriptulum: expressioni adde mannæ, & sirupi rosati laxatiui, cuiusque sescunciam. Protepente morbo, præscribantur apozemata: Accipe quinque radicum aperitiuarum vino maceratarum, cuiusque semunciam: capillorum veneris, pimpinellæ, eupatorij, endiuiæ, cuiusque semimanipulum: quatuor seminum frigidorum maiorum drachmas sex: cicerum rubrorum semimanipulum: passularum semunciam: polypodij vnciam: foliorum senæ, agarici, seminis cnici, cuiusque semunciam: coque ex aqua, ad libram: colaturæ infunde rhabarbari drachmas duas: cinnamomi drachmã: de colatura vtatur manè cyatho. Vrinalia remedia etiam hîc locũ habent; quibus quo diutiùs vtimur, eò plura adiiciemus quæ pituitam fundũt. Primò vtemur emulso seminũ melonũ ex aqua hordei, ad vncias octo. deinde hoc vtemur ex decocto adianthi & anisorũ: postremò adiiciemus radices asparagi & petroselini. A febre vt æger ritò ad sanitatẽ properet, vtatur his pilulis:

Phlebotomia. Præparantia. Purgantia ratio & purgatio. Validior præparatio & purgatio. Producto in morbo. Vrinalia.

Accipe

Corrobo- rātia intùs. Accipe pilularum alephanginarum drachmas duas: specierum hieræ scriptulos duos: agarici trochiscati semidrachmam: rhabarbari, tamarindorum, singulorum scriptulos duos: cum sirupo rosato laxatiuo fiat massa. Ex vna drachma huius massæ fingantur pilulæ quindecim: sumat tres ex illis, alternis diebus, horam ante cœnam. Corroborantia non sint nimis feruida: nam hepar his æstuat. Accipe specierum diarrhodonis abbatis, & trium santalorum, cuiusque scriptulum: conseruæ cichorei vnciam: misce pro duabus vicibus. interdum iungimus conseruam betonicæ. In primis cichorei copia vincat: pedetentim surgat betonicæ moles: imò tandem veniatur ad diatrionpiperion. Miscemus etiam trochiscos absinthij vel eupatorij; aut rhabarbari trochiscos cum conserua rosarum: & aspergimus aromatico rosato. Ventriculus imbecillis plurimum pituitæ gignit; hunc robora: da cortices citreorum cum conserua rosarum, aut radicum buglossi, vel conserua rorismarini: & parum vini superbibat, maximè si melancholia se iunxerit. Foris vngatur regio hepatis frigidis: at ventriculi, calidis. Accipe oleum masticinum, absinthinum, caryophyllorum, macis; iunge mentham, corallum, rosas, vel species aromatici rosati, adde quid ceræ. Accipe emplastri de mastice, & emplastri pro stomacho, singulorum vnciam: galangæ drachmas tres: coralli rubri drachmas duas: fingatur emplastrum, cum oleo cydoniorum, ad scuti formam. sed tempore pastus exuatur. Si caput dolet, vngatur vnguento alabastrino. Vsus hic etiam quædam notauit. Præbent pulueris chamædryos drachmam, ex iure pulli. Vel decoctum eius bibat cum saccharo pluribus diebus. hoc cottidianis etiam prodest. Gesnerus describit aquam elleboratam. Succus gentianæ etiam commendatur. Galenus laudat oxymel omni tempore & ætate. hoc sanè nullum videtur medicamentum antiquius: fuit eius vsus ante Hippocratis tempora.

Foris. Stomacho.

Empirica.

1.Epist.69. fol.

CAPVT XXIII.

De Cottidiana Febre *intermittente, Amphiemerina Græcis dicta, quòd particeps sit amborum: nimirum diei & noctis.*

HÆc febris omnium tarissimè occurrit: nam plerumque tertianæ duplices, quæ cottidie affligere videntur, inuadere solebant. Etenim non facilè id ad id incendium exardescit pituita, vt febris incendium plenè adferat. A duplici tertiana facilè distinguitur, si vtriusque ideam, speciem, symptomata, & causas longè pugnantissimas rectè discriminauerimus. Oritur Cottidiana febris hæc, ex pituita insipida, quæ media est inter tenuem & crassam. interdum tamen crassa est admodum; & propterea hærens in meatibus tardè mouetur paroxysmi tempore. Nam quæ febris nascitur ex pituita salsa, non longè abest à tertiana nòtha. Causa itaque materialis huius febris est pituita ea quæ nunc incanduit ab æstu. fomes verò eius pituita hæc, quæ toto corpore est dispersa. vel quæ in primis stabulatur corporis venis. Insidiatur comedonibus, hominibus pituitâ circumfluis, otio somnóque deditis: frequentior regionibus madidis ac algentibus. Æstate rarò molesta est: nam si fiat; à maxima & immodica pituitæ vbertate orietur. Est hæc Cottidiana febris, vel exquisita, vel non verè exquisita, vt scilicet pituita illa mera vel non æquè sincera fuerit; vtque tenuior illa vel crassior. Nam quò illa tenuior fuerit, eò futurus breuior paroxysmus: quò crassior, eò longior. Huic febri obnoxij sunt pueri voraces, senes, mulieres pingues: asserit enim Galenus, se nunquam vidisse iuuenem biliosum, ætate florentem, cottidianâ tentatum. In paroxysmo frigus sine rigore percipitur, quamuis interdum leui horrore concutiatur. Sæpe tamen in paroxysmo tam vehementer mouetur pituita, vt eius frigore, dum hæc in hepar & stomachum se effundit, anima deficiat: nam languet in his os ventris. Præterea parum nutricatus accedit ægris; languet enim appetitus. Et ineunte paroxysmo, inexpugnabilis adest dormiendi necessitas, quòd vaporibus cerebrum incuttatur. Modò calor, modò frigus percipitur in augmento: tandémque expirat halituosus & quasi ex lignis viridibus fumus, nec actis calor corpus occupat. Nec in statu paroxysmi admodum frigida expetunt. Sudor nullus ineunte morbo, sed in statu totius morbi, & in declinatione ille manat. Accessio plerumque in vesperam incidit: difficultet accenditur, longúmque obtinet incrementum. muccago insipida est in ore. Vrina initio est tenuis, alba: deinde turbida, rubra. & cùm cocta est materia, copiosiùs fluit vrina, frigus minuitur, calor augetur. Diu querela fuit de ventriculo: si quæ vomit, pituitosa sunt. Protrahitur accessio in octodecim horas. & semper seruat in calore & pulsu, putridi humoris indicium. Nam hic humor non integrè purgatur per inclinationes paroxysmorum, & plurimum relinquitur quod succendatur. Totus hic morbus suam absoluit historiam sexaginta quatuor dierum spatio. Sed si viscosa admodum fuerit materia, in sextum mensem vsque aliquando proferri obseruatum fuit. Principium eius durat dies octodecim: status huius est breuis: declinatio longa: augmentum omnium longissimum. Tutior est quæ in paroxysmo pituitæ vomitum mouet vltrò: eóque declinante, sudorem profundit plurimum: alioqui tædij & periculorum erit plena. Sapor in ore indicat quænam pituitæ sit qualitas; salsa, acida, & huminsipida. Acida in quartanam prompta est. Per hanc febrem rarò fit crisis, ob materiæ crassitiem & frigus: sed sensim plerumque soluitur morbus. Vt ad curationem veniamus, ex natura morbificæ materiæ deprehendemus eam incidendam atque attenuandam esse: ducta verò indicatio à natura morbi, refrigerandum esse iubet. Quare prima indicatio causæ debetur. Cibus conueniat incidens, attenuans, abstergens. Ineunte morbo octo diebus fruatur tenui diæta, ex iure pulli cum pauco pane. Potus sit cereuisia. Postea pleniùs habeatur, vtatúrque iusculo pulli in quo cicetes coxere; & ouis. Vinum si alicubi concedendum, hìc locum habet in declinatione. Galenus præbet ptisanam cum pipere. Fugiat madentes naturâ carnes. Somnum vitet ineunte paroxysmo: alioqui ille confert. Loco inediæ triduanæ Celsi, vtemur clysmis abstergentibus, ex surfure, beta, mercuriali, chamæmelo, meliloto, adiectis hieræ drachmis sex. Pet os sumat mel mercurialatum: & passulas ex decocto carthami turgentes. Vel sumat ficus quattuor vel quinque, quibus insidè seminis carthami sesquidrachmam. Poterit etiam vti hiera simplici. Abstineat à cassia, tamarindis, & prunis. Vena rarò hic secanda; nisi tamen materia hæc morbifica fuerit cum sanguine mixta: hoc est, cùm vrina crassitie quadam rubescit. Id tunc fiat, cùm minùs premitur à febre æget. Et tamen exigua copia sanguinis educatur. Præparantia hunc ordinem habeant; primùm exhibebimus mel rosarum, cum decocto capillorum veneris & buglossi: & septimo dein die euacua. Secundò vtemur oxymelite, & sirupo de duabus radicibus, cum decocto fœniculi, endiuiæ, buglossi: & à tertio die vacua. Tertiò. cùm aliquot dies quieuit, vtemur sirupo byzantino, de eupatorio, & de quinque radicibus: cum decocto adianthi, asparagi, fœniculi, chamædryos. Gesnerus commendat

Vt distinguatur, à duplici tertiana.

Causæ.

Differentiæ.

Signa.

Gal.2. De dif.feb.

2. De dif. feb.4.

Prognosis.

Curationis scopi.

Diæta.

Gal.41. De sanit.4.

Lenientia.

Phlebotomia.

4.De san. 4.

Præparantia.

1.Epist.fol.3.

commendat acetum destillatum cum elleboro: nam dicit, aperit tantùm, nec vomitum prouocat, vt latiùs scribemus ex illo, vbi De quartana. Probatur ad huius febris curationem vomitus, sed non ante septimum aut octauum diem: nam ante hos dies materia valdè cruda est, quæ non sine maximo labore euomi poterit. Sed signis pepasmi apparentibus, & si ex facili vomit æger, & si nausea accesserit, prouocetur ante paroxysmum, vel in paroxysmi augmento. Non autem ineunte paroxysmo, nam tunc frigore percellitur æger. Prouocabitur decocto seminis anethi, arriplicis, raphani, adiectis septem vel octo foliis azari: adde oxymel scilliticum. Comedat primùm raphanum cum piscibus salitis. Galenus confertim purgat: Trallianus sensim. Sed Galenus agit de febre cottidiana pura, & simplicissima, quæ fit à media pituita inter tenuem & crassam, quæ vt facilè in pepasmum flectitur, ita facilè etiam educitur. Accipe mellis rosati, sirupi acetosi simplicis, singulorum vnciam: decocti cicerum, glycyrrhizæ, apij & ceterachij, vncias quatuor. Hoc aperit, incidit, attenuat, calfacit; nam his opus est ad talem pituitam. Deinde vnica vice expurgetur: Accipe agarici recenter trochiscati scriptulos quatuor: turbethi scriptulos duos: cinnamomi scriptulum vnum: fiat infusio in aqua menthæ: expressioni adde sirupi rosati laxatiui sescunciam. Si bolum malit, Accipe catholici drachmas sex: agarici recenter trochiscati semidrachmam; zinziberis grana sex: electarij de succo rosatum sesquidrachmam: misce. At in aliis pituitæ speciebus, lentè agendum. accipe oxymelitis simplicis, mellis rosati, cuiusque vnciam: decocti petroselini, cichorei, & hyssopi vncias quatuor. In augmento febris, vtemur validioribus. accipe sirupi de mentha, sirupi de duabus radicibus, singulorum vnciam: decocti fœniculi & asparagi, capillorúmque veneris, vncias quatuor: misce. Dein validiùs purga. accipe myrobalanorum corticum semunciam: passularum vnciam: fiat decoctio ex aqua & vino: huius vnciis tribus infunde agarici drachmam: fiat infusio horas duodecim: colaturæ adde sirupi rosati solutiui vnciam: electarij rosati drachmas duas: misce. sumat vbi febris abiit. Trochisci de violis hîc etiam locum habent, si misceantur cum agarico. & etiam diacarthamum: modò quid rhabarbari accepetit. Cùm verò ad ἀκμὴν febris, hoc est, ad vigorem ventum est; efficaciùs præparandi & educendi erunt humores. Remisce cum decocto radicum aperitiuarum, artemisiæ, & capparorum, sirupum byzantinum & de quinque radicibus: Deinde purgetur pilulis ante lucem dictis, vel diaphœnico. Præclarè etiam ita paratur, Accipe oxymelitis Gesneri minoris, semunciam: & maioris, drachmas duas: sirupi de eupatorio vncias tres: aquæ fœniculi, absinthij, cichorei, cuiusque vncias duas cum semisse: misce: fiat potus, pro tribus vicibus. Deinde accipe succi gentianæ copiam iuglandis. Quia verò illi sirupi valdè attenuant crassam pituitam, hydropis metum adferent, in diuturno eorum vsu; quapropter ex re fuerit aliquid trochiscorum absinthij, vel de capparibus, vel de rosis vnà sumere. ex scriptulis duobus fiant pilulæ quatuor cum melle, & superbibat ilicò iolabium. Postremò, ob tædium remediorum, præscribatur tale apozema: Accipe quinque radicum aperitiuarum, in aceto maceratarum, cuiusque semunciam: capillorum veneris, cassutæ, pimpinellæ, singulorum manipulum: pentaphylli, filipendulæ, absinthij, omnium semimanipulum: buglossæ cum radice manipulum: passularum vnciam: seminis apij, anisi, fœniculi, singulorum drachmas duas: quatuor seminum frigidorum maiorum, cuiusque semidrachmam: cicerum rubrorum semimanipulum: florum cordialium, cuiusque pugillum: medullæ cnici, agarici trochiscati, singulorum semunciam: turbethi drachmas tres: zinziberis drachmam: polypodij recentis vnciam: foliorum senæ semunciam: coquè ad libras duas, cum saccharo & melle: aromatisetur cinnamomi drachmis tribus. Vtatur cyatho, in aurora. Si quæ supersit oppilatio declinante iam febre, ea abigatur attenuatis succis crassioribus. Vinum absinthite tunc vtile; nam vnà roborat ventriculum. chamædrys vtilissimè hîc etiam præscribitur, & ea in vsum vocentur, quæ commendantur à Galeno libro de attenuante victus ratione. Frictiones corporis & balnea etiam locum habent declinante vi febrili. Si metus futuri hydropis adsit, remiscebimus apozemati flores genistæ, & sambuci, radices asari, cinnamomi semunciam: cnici vnciam: myrobalanorum chebularum & emblicarum, cuiusque semunciam: rhabarbari drachmas tres: spicæ nardi & schœnanthi, cuiusque semidrachmam. Visceribus tandem robur afferatur: ni enim hoc fiat, in atrocissimos præcipitantur tandem morbos. Laudatum his remedium est aurea Alexandrina ex stœchadis iusculo, & diarrion piperion, diacalaminthæ, diaspoliticum, aromaticum rosatum, theriaca, mithridatium cum conserua adianthi vel rosarum, diarrhodon abbatis. Sumat opobalsamum à semidrachmæ ad drachmæ pondus: hoc enim liberat viscera ab obstructione; &, calidum natiuum fouendo, cruda coquit & digerit, nam omnibus frigidis caussis confert. Foris admoue oleum absinthij, nardinum, masticinum, malorum coroneorum: iunge corallum rubrum, galangam, caryophyllos, mentham siccam, rosas rubras, cum cera fiat linimentum. Emplastrum de mastice, emplastrum pro stomacho: horum duabus vnciis adde coralli rubri & galangæ drachmam: & cum oleo nardino fiat scutum. quod, dum cibum capit, amoue. Vel fabricetur sacculus ex mentha, rosis, absinthio, roremarino, caryophyllis, coriando, mace. Tandem à febre, ne illa recrudescat, Accipe pilularum alephanginarum drachmas tres: masticis semiscriptulum: cum melle rosato fiat massa. ex drachma fiant pilulæ sex. vtatur tribus, horam ante cœnam. Hoc agat bis aut ter in hebdomade. Empirica varia huic remedia sunt febri, & quædam non absque superstitione vana; quæ ita deridet Q. Serenus,

Nam febrem vario depelli carmine posse,
Vana superstitio credit, tremulæque parentes.

Cottidie ante paroxysmum per horam sumat semidrachmam theriacæ.

Purgantia. Vomitus. Quomodo purgandi. Vrinalia. Roborantia. Foris. Empirica.

CAPVT XXIV.

DE EPIALA *febre, & Lipyria.*

EPIALA febris dicitur ab ἠπίου, quod mite vel blandum Græcis significat. In hac etenim febre, maxima inæqualitas sentitur totius corporis: nam strictum quoddam frigus, & blandum calorem percipiunt. nam simul febricitant & rigent. Quare, vt sophismata cedant, hoc ita accipe, verè vel apparenter eodem loco calorem & frigus percipi. Non enim in minima quaque parte verè simul est frigus & calor. Sed iuxtà positæ partes aliæ frigidis, aliæ calidis occupantur affectibus. Aristoteles & Auicenna diuerso modo depingunt epialam: nam illud nomen epialæ, erat multis febrium generibus commune. Quare Arabum epiala est valdè diuersa à Græcorum epiala. Nam Græci volunt vna eadémque parte, & eodem tempore frigus & calorem percipi.

2. De dif. feb. 6. Gal. de inæq. intemp. 11.

Arabes

Horum ſententiam videtur refutare Fernel. De feb cap. 12. in fine, fol. 110. lin. 24.

Arabes verò in epiala dicunt frigus occultari, & calorem tenuem emicare: fierique eam ex pituita vitrea, quæ friget in profundis partibus; hoc eſt, ſtomacho, inteſtinis, mezenterij venis, & muſculis internis. In quibus dum mouetur pituita, ſenſum frigoris præbet. & quia pars computruit, hinc vapores, corporis extrema calfaciunt. Dum enim nō mouetur hæc pituita, eius frigus non ita ſentitur.

Cauſa.

Cauſa eius eſt vitrea pituita leniter putreſcens: cuius altera pars iam computruit; altera non. Hic ſuccus omnium eſt frigidiſſimus. Naſcitur à tali victus ratione, quæ prompta eſt in algidiſſimam pituitam à fracto calore natiuo. Si hæc tota in putredinem abiret, inde cottidiana gigneretur. Febrilis ſenſus eſt à vaporibus calidis, qui demittuntur in corpus.

6. Epid. 1. 9.

Plerumque ita fit, vt vitreus humor cottidianam acceſſionem adferat ſi accendatur: ſi verò non accendatur; fit rigor abſque febre, cuiuſmodi ſentiunt mulieres in otio viuentes, & horæis fructibus indulgentes. Sed cùm incipit putreſcere, mouetur: & quod in centro corporis ſuccorum erat, vnà ad peripheriam rapitur.

Signa.

Hi initio oſcitant; pulſus adeſt minimus, tardus, & ratus, reſpectu aliarum febrium. Referri poteſt ad cottidianas, nam harum typo fertur. Vrinæ ſunt crudæ & aquoſæ. Cottidie ferè inuadit. Paroxyſmus à quatuor horis, ad vigeſimam quartam extendi poteſt: ſed ferè eſt breuior. Aliquando tertio vel quarto die commouetur. id vt rectè noſcas, intuearis antecedentem vitæ conditionem, in victu, aëre, ætate: adde corporis habitum & temperiem.

De Inæq. intemper. 11.

Galenus diſtinguit lipyriam ab epiala, quòd hæc paruis portionibus fundat materiam per integrum corpus: illa, quòd ſolùm partes quaſdam maiores occupat, vt externas, & internas.

Curatio.

Curatur eodem modo vt cottidiana: ſed magis calfaciendum, attenuandum, & incidendum. Sed initio leniter id agendum oxymelite, ex decocto betonicæ & radicum fœniculi, cum cinnamomo. Deinde vtemur ſirupo ex duabus radicibus. tandem veniemus ad oxymel compoſitum. Vel propinabimus hydromel tinctum vi artemiſiæ, origani, ſatureiæ, calaminthæ, ſerpilli, carui. Sed interim firma viſcera cortice citrij mali condito, ſpeciebus aromatici roſati, vel diamoſci, cum conſerua adianthi, remiſce cum ſirupo corticum citreorum. Illinatur ventriculi regio oleo macis & caryophyllorum cum maſtice. Purgetur hierâ cum trochiſcis alhandel: agarico. Vel annoſus gallus coquatur adiecto carthamo, polypodio, aniſo, anetho, fœniculo: ius cottidie ſorbeat.

Colicus dolor.

Vitrea hæc pituita nonnunquam protruditur ad inteſtina, ac colicum dolorem præbet: cui ita medebimur: Accipe foliorum braſſicæ rubræ, parietariæ, mercurialis, maluæ, florum chamæmeli, meliloti, origani, ſingulorum manipulum: ſeminis cnici drachmas ſex: foliorum ſenæ ſemunciam: centaurei minoris manipulum: ſeminis anethi & fœniculi, cuiuſque drachmas tres: ficus tres: coque ex aqua ad tertias. Huius decocti libræ adde electarij lenitiui vnciam: mellis anthoſati ſeſcunciam: vel benedictæ ſemunciam: hieræ picræ ſimplicis drachmas ſex: olei chamæmeli vncias tres: ſalis communis drachmam: fiat clyſma. Deinde foue ventrem dolentem decocto althææ, chamæmeli, meliloti, ſeminis lini, & fœnigræci. A fotu vnge oleo anethino. Et deinde hoc enema iniiciatur. Accipe olei anethini libram: iniiciatur. Robora, diacalamintha, diagalanga.

De Lipyria.

Lipyrias febris alia deſcribitur Græcis, alia Arabibus. Græcis potiùs ex bile naſci videtur: Arabibus ex viſcida pituita.

3. Progn. 4. & 4. Aph. 48. & 3. Simplic. 3. 7. Aph. 42.

In hac febre interna vruntur, & ſimul externa frigent. Galeno eſt febris continua hæc, & fatetur eſſe febrem ardentem, natam cum viſcerum phlegmone, quæ in ſe rapit ſanguinem & calorem inſtar cucurbitulæ: propthereaque corporis extrema frigent, ita vt marmore ſint frigidiora, non fugaci frigore. Extremorum nomine pedes & manus intellige, vel etiam extimam peripheriæ corporis cutem. ſiquidem vtrumque aliquando accidit per febres lipyrias. Hoc immanem viſceris phlegmonem denotat. Lipyriam febrem exiſtimamus primariam febrem eſſe, licet iungatur illi inflammatio viſceris: non enim ex phlegmone, ſed ex ſuccorum putredine dependet. Non tamen nego, lipyriam, vt & alias quaſdam febres, qualis eſt typhodes, epiala, helodes, à phlegmone prodire poſſe. Sed ex vnius certæque alicuius partis inflammatione, vt pleuritis, phrenitis, & ſimiles, pendere has, cum Galeno negamus. Quare lipyria quidem omnis cum phlegmone internæ partis prodit, & cum phlegmone conſiſtit, non tamen ſymptomatica eſt: quia à phlegmone non pendet, verùm ex ſuccorum putredine. Aëtius ab eryſipelate circum ventrem conſiſtente; febrem lipyriam accendi prodidit: vt ab eo quod hepar occupat τυφώδη, & ab eo quod in pulmonibus, χαυματώδη.

Differt à peſtifera.

Hæc Galeni Lipyria diuerſi generis eſt à peſtifera & maligna, in qua quamuis extrema frigere ſoleant, non tamen eſt neceſſe interna incendio conflagrare: quòd peſtilentiæ & malignitatis eſſentia non ſit poſita in feruore, ſed in putredinis contrarietate malignæ. De hac Lipyria ſcripſit Hippocrates; In febribus intermiſſionis expertibus, ſi extimæ partes frigidæ ſint; interiores verò incendio conflagrent, & ſitiant, lethale eſt. *4. Aph. 48.*

Arabum Lipyria.

Ex Arabum verò ſententia; Lipyrias febris incenditur ex pituita vitrea quæ putreſcit in profundo. Nec inde, ob craſſitiem, ſurgunt vapores ad partes externas. Cùm itaque, ex eorum ſententia, pituita putreſcat intùs, vrit interna: &, quia non reſoluitur; non calore afficit externas partes, quod eò vapores non ſurrigat. *Auic. De feb. cap. 50.* Sed ſpiritus feruntur ad locum læſum; hinc externæ partes fraudantur calore. Accedit & hoc, quòd, inquit, cruda pituita vitrea per habitum corporis ſpargitur, vnde friget ille. Affirmat etiam Auicenna, hanc incendi etiam ex bile craſſa: & hanc tabidam vocat: cùm ob craſſitiem peripheriam non ferit eius calor. Vel, inquit Auicenna, pituita partim putreſcit in internis corporis partibus, & vapidæ quædam putridæque exhalationes ad peripheriam corporis truduntur: vnde primò incurſu incaleſcere videntur extimæ partes; ſed cùm à ſuccis ibi ſtabulantibus inalgeſcant; huiuſmodi exhalationes algioſæ euadunt. Lipyria à bile, eſt periculoſa.

Curatio.

Commendat Auicenna ſirupum acetoſum ex melle: qui ferè idem eſt quod oxymel. In biliosa hac febre laudat Auicenna omphacium, nam firmat ventriculi os. Proptèrea rob agreſte coquit cum melle, vel cum ſirupo roſato. Deinde veniendum ad ſemina aperientia & attenuantia. Stomachi hîc ſemper cura ſit. Quæ eſt à bile craſſa, curatur vt Tertiana notha. Purgamus hiera, pilulis de aloë. Robur addimus trochiſcis de roſis, cum maſtice. Quæ eſt à pituita, curatur vt epiala & cottidiana. Clyſmis eluatur aluus; ex decocto thymi, centaurei minoris, anethi, meliloti, braſſicæ, ſeminis fœniculi, & carthami: adde mel deſpumatum id incidit, attenuat; vim ſopitam expultricis excitat. Si nauſeat; vomat ex decocto anethi, raphani, calaminthæ. Purgetur myrobalanis & turbith. Tandem robora, trochiſcis de eupatorio. Auicenna epialam & lipyriam ſimul curat. *Cap. 60.* Græcorum verò lipyriæ conuenit phlebotomia. Comedat pepones, lactucam. Frigida illi negetur ante pepaſmi ſigna. In vigore accipe ſucci ſemperuiui, plantaginis, portulacæ, vuarum acerbarum æquales partes, cum farina hordei fiat liquidiſſimum cataplaſma, ac duplici linteo præcordiis impone, dum caleſcat; ac repete, dum extincta ſiti, æger ſe

intus refrigerari senserit. Poterit remisceri oleum rosarum. Sumat diacodium dilutum frigidâ cum pauco vino.

CAPVT XXV.

De Qvartana *febre.*

Antiqvi nusquam sunt visi magis superstitiosi, quàm in inueniendis quartanæ præsidiis. Nam febris hæc naturâ suâ longè excurrit. vnde scripsit Plinius, medicinam in quartana nihil posse. Hanc negauit nullus nasci ex malancholia. Vt ergo hæc melancholia varia est, ita etiam quartana erit diuersa. Cùm putrescit melancholia naturalis, quæ est limus sanguinis frigidus & siccus, qui à liene prolectatur, pura quartana incenditur. Verùm cùm reliqui sanguinis succi à morbis acutis vel ab ertaricis febribus aduruntur, adeò vt in cinerum squalorem abeant, notham producunt quartanam. Sed cùm bilis in atram vredine commutatur, tam mitem febrem non excitat. nam hæc cancrorum parens est, & terram fermenti more subigit. Quòd autem humor ille melancholicus frigidus atque siccus (cuius propria sedes est lien) à quo vera exquisitaque quartana nascitur, ita in corpore circumfluat, causa est lien infarctu obsessus, ita vt amplius non trahat hunc ex sanguine succum. Quòd hinc nascatur, indicio est lienis tumor, & querela diuturna de liene: quodque homo vsus fuerit diæta quæ prompta est in sanguinem crassum ac frigidum. Rigor, ineunte febre paruus, imò potiùs horror, qui tamen progressu temporis incrementa ducit, & à frigore quasi natus sentitur; lassitudo quasi exossans: ὀστεώδης, Græci dicunt. Pulsus parui, obscuri, tardi, rari ineunte paroxysmo, & eorum in vna pulsatione inæqualitas. æger in vacuitate febris ad pristina munia facilè redit: & cibum petit. Sed tamen pulsus cessante paroxysmo minor, rarior ac tardior naturali sentitur, contra aliarum febrium morem. Horum omnium causa est, quòd, vt scribit Galenus secundi de differentiis febrium quinto, intermissio planè pura videatur, eo quòd hîc cunctum id humoris melancholici quod accensum erat exhauritur. nihilque fumosum, aut semiustum hîc relinquitur. Et hinc est quòd plures euacuationes ex hoc succo fiant, quàm ex pituitoso. Solemnis hæc febris est Autumno, & ætati inclinanti. Notha verò quartana maximè aliis febribus consectaria est, & non gignitur ab huiusmodi frigido siccoque humore, sed potiùs ab adusto succo; ideoque adhuc ardorem spirat, vt qui pristinam naturam nondum penitus exuerit. Propterea symptomata huius respondent in multis tertianæ febri. Solemnis hæc est æstati, & iuuenes exercere solet, ob diætæ & pathematum vitia. Cum rigore inuadit. Auenzoar, significans hunc rigorem validum esse, dicit, similem esse illi, qui à grandine ictis euenit. pulsus habet maiores, frequentiores, & celeriores quàm exquisita quartana: ciborum nausea huic adest: vrina tenuis, ruffa. Vicesimum paroxysmum rarò superat. Hæc Notha quartana à iecinoris intemperie calida ac eius ab ictu nasci videtur, quòd dolorem contactu sentit, teste Ruffo aput Aetium. Quartana exquisita ætati declinanti familiaris est: vt notha, florenti. Proferent ferè paroxysmus in duodecimum horam. Quæ surgit ex vitellina bile, longa est; quæ ex atra bile, pessima est, sed breuior: quæ ex succo melancholico, moderatior est, sed tarda. Aliis morbis consectaria, peior est primariâ. Exquisita quartana securissima est. Quæ socium habet induratum lienem, periculi plena est. Quartana in mouendo est pigerrima, atque ob eam causam longissima, præsertim hyberna. Hæc autem hyberna, nonnunquam in acutam febrem transit. Qui transitus periculi plenissimus est; nam fit mutatio eius febris quæ foras mouetur, in eam quæ intrò: morbique facillimi, mansuetissimi, & tutissimi, in difficillimum, maleficentissimum, asperrimum, periculosissimumque transitus: Cuius sunt symptomata singula totidem morbi. Hyeme hoc maximè fit, dum excurrentibus succis opponit se frigus, ac eos condit intimis penetralibus corporis. Hoc etiam euenit medicamentorum purgantium actiori & intempestiuo vsu: inde enim ex simplicibus quartanis duplices, triplicesque, & ex triplicibus continuæ. Quartana libertatis vindex est in epilepsia: nam lentus ille calor coquit lentum illum succum. In omni quartana verte oculos ad firma coctionis signa: nam per hæc, vrina etiam nigra, benè apparet. Exquisita quartana diuturna si hominem corripiat, & perfectè soluatur, nunquam amplius ille homo fatigabitur à quartana, & in posterum feliciùs valebit. Nam corpus exquisitè euacuat; & diu ita afflicti, non æquè susque deque victus rationem ineunt. Vtemur elixis potiùs quàm assis. Si assa velit, priùs tamen elixentur. vitulina carne fruatur, & gallinis. Progresso iam morbo, attenuãtibus indulgeat; vt capparibus. Rapæ etiã conueniunt. In exquisita quartana vtitur Auicenna calidis & humidis: Galenus calidis tenuantibus, vt salsamentis. Auicenna tres cautiones obseruat in cibo præscribendo, vt flatus discutiat, non astringat, bonum sanguinem gignat. In statu tenuiter victitent. Aceti vsum hîc fugiat; frigidum enim est & siccum, additque huic causæ morbificæ accedit ab eo etiã hoc, quod monet Hippocrates, vbi ait, τὰ γὰρ μέλανα ζυμοῦται, καὶ μετεωρίζεται, καὶ πολλαπλασιοῦται ἀνάγωγιν γὰρ μελάνων ὄξος. hoc est, nigra ab aceto fermentantur, ac maiorem acquirunt molem: nam nigra acetum mouet. Aluus cottidie respondeat, vel leni clystere soluatur. Accipe violariæ, maluæ, parietariæ, betæ, singulorum semimanipulum: summitatũ anethi, florũ chamæmeli, & meliloti, cuiusque pugillum: foliorum senæ & epithymi, singulorum drachmas duas: anisorum drachmam: libræ colaturæ adiice olei anethi vncias tres: mellis violati vncias duas: misce, fiat clyster. Si acriorem velis, adde diacatholicum vel diasenam. Animi fugat tristitiam. Galenus arcere videtur ægros ab vsu refrigerantium & humectantium; quod Trallianus vehementer reprehendit, & Auicenna suadet vt à rebus siccis & frigidis abstineat. Nec Galeni textus, quod Leonicerus putat, in vitio est; nam Paulus, Aetius, & Oribasius hoc modo scribunt ex Galeno: Ratio Galeni fuit, quòd quæ refrigerant & humectant, incrassant & crudos reddunt humores, & multam fæcem habent. Propterea laudat Galenus tenuantia. Ratio est, quia quæ frigido sicco congelantur, soluuntur à calido humido, & quoque à calido sicco, vt glacies. Soluatur aluus remediis lenientibus, vt clysmis, vel tali medicina: Accipe electarij lenitiui, cassiæ recenter extractæ, cuiusque semunciam: pulueris senæ vel epithymi sesquidrachmam: misce cum laxatiuo sirupo. Sumat ante pastum cochlearium. Vel vtatur electario passulato, aut sirupo de polypodio. Si solemnis euacuatio suppressa fuerit, vel si homo sanguine circumfluat, secetur illi vena sinistri brachij. Præparabitur humor calidis extenuantibus (nam in omni quartanâ extenuantia conueniunt) & humectantibus potionibus, electariis, fomentis, vnctionibus. Fiant decocta ex foliis melissæ, boraginis, scolopendrij, fumariæ, maluæ, chamædryos, epithymi, cardui benedicti, agrimoniæ, herbarum capillorum, passularũ, glycyrrhizæ, lupulorum, melissæ, floribus & fructibus cordialibus. huius vnciis tribus adde sirupi de epithymo, & de fumaria, cuiusque vnciam:

Causa. Μέλαινα χολή.

Signa.

Nothæ signa.

Prognosis.

Victus ratio.

3. Acut 36.

Clyster.

1. Ad Glauc 11.

Curatio. Lenientia.

Vena.

Præparantia.

ciam. Si fortius decoctum velis, adiice folia tamarisci, cichorij, radices capparorum: misce sirupum de quinque radicibus, & byzantinum ex sero lactis interdum hæc propina.

Purgantia.

Prudenter in vsu purgantium est transigendum. Vt enim cruditas humoris morbifici, quæ caret ἐρεθισμῷ, acrisiam quidem facit, non tamen funestam: ita si accessionem habeat ἐρεθισμῶ, consecutionem adfert sinistri iudicij atque mortis. Ex quo efficitur temerè purgationibus operam dari in febre quartana: quoniam erethismus frustrà inducitur qui antè non erat: & nulla bona crasis sperabilis, dum cruditas manet. Forti autem medicinâ hic humor contumax irritatur, nō segregatur. Eodem etiam modo dum præparamus, ineunte morbo abstinemus à vehementer incidentibus, attenuantibus & aperientibus: nam hæc solùm agerent in humorem subtiliorem: quo exhausto, contumaciùs crassescet humor crassus. Potulenta pharmaca meliora hîc sunt. Instituatur purgatio ex decocto epithymi, polypodij, boraginis, lupi salictarij: adde sirupum de epithymo.

Apozema.

Accipe corticum radicum capparorum, & tamarisci, radicum quinque maceratarum in aceto, singulorum semunciam: buglossi cum radice, boraginis, fumariæ, melissæ, singulorum manipulum: 5. herbarum capillorum, semimanipulum: passularum corinthiacarum vnciam: florum genistæ, trium florum communiū, cuiusque sesquipugillum: polypodij quercini vnciam: foliorū senæ semunciam: coque ex aqua: in fine coctionis adde drachmas duas epithymi: & adiecto saccharo & melle fiat apozema: aromatizetur drachmis duabus cinnamomi. Vtatur manè. Vel accipe cassiæ recèns extractæ semunciā: confectionis Hamech drachmas duas: seri lactis vncias quattuor: misce. Si ex mero succo melancholico sit nata quartana, Accipies extractum ellebori nigri; da ex decocto fumariæ & cichorei & passulatum quod spirat cinnamomum & anisum: misce sirupum de polypodio, & mannam. Tandem veni ad extractum ellebori albi in melle, quale descripsimus in Methodo nostra ad praxin. Si pituitescat ægri corpus, iunge senæ foliis agaricum, cum melle rosato laxatiuo; ex decocto betonicæ & passularum. Si fuerit bilescens quartana, dētur infusum Rhabarbari & senarum ex decocto passularum, florum cordialium, boraginis, & endiuiæ; iunge mannam & sirupum de polypodio. & superbibat sex vncias vel octò seri lactis; quo heparalgiosum fiat. Tandem manifestò eluscescentibus pepasmi signis, singulis hebdomadibus, duabus horis ante paroxysmum sumat theriacam: Vtatur autem singulis diebus electario diamosci dulcis & lætitiæ Galeni: id aget ante pastum. Antequam verò pepasmi elucent signa, vtemur speciebus trium santalorum, & diarrhodonis abbatis.

Ad frigus quartanæ.

Ad rigorem febrilem vtemur oleo anethi vel chamæmeli, cum oleo caryophyllorum & aqua vitæ, in qua calamintha & galanga macerârunt. Accipe oleum chamæmelinum & anethinum, frica totam spinam ab occipite vsque ad clunes, & tege postea locum linteis calidis. Inaniatur pomum colocynthidos, & impleatur oleo anethino, & super prunas torreatur, dum efferuescat oleum. deinde cum pomo oleum exprimatur. ex eo oleo expresso spina dorsi vngatur. Nimium calfacientia, nimiumque refrigerantia in hac febre vitentur: hæc enim pepasmi expertem faciunt materiam illa, metum continuæ ac lethalis febris.

In notha quartana.

Si sit quartana notha, principio omnia remedia & alimenta, ad madorem & algorem abeant: at progresso morbo, cùm acrior deferbuit calor, calorificis vtendum erit. Lactuca ferculis misceatur: conuenit cucurbita, caro porcellorum. quiescat æger.

Diæta.

In aliis quartanis paroxysmi dies in inedia transigatur: sed hîc ante paroxysmi inuasionem horas tres vel quattuor, cibo indulgeat. Potus sit aqua saccharata vino diluta. fuganda ira & tristicia.

Lenientia.

Emollientibus clysmis adiecta cassia & saccharo, & oleo violato, humescat aluus. Vel sumat cassiam cum manna ex sirupo violato. vel electarium lenitiuum cum cassia vel manna. vel sumat mel violatum solutiuum cum decocto boraginis.

Præparantia.

Paretur materia exclusioni serapio boraginis, de liquiritia, de lupulis, de pomis, violarum, & sirupo acetato, ex decocto endiuiæ, buglossi, lupulorum, fumariæ, melissæ, ceterach. Purgetur deinde ex catholico, & confectione Hamech. A purgatione vtatur theriacâ. Deinde aliquot diebus quiescat, & vtatur electario trium santalorum.

Epithema.

Si hepar æstum maximum spirare videatur, aquam rosarum & acetosæ vel endiuiæ, cum drachma specierum trium santalorum, aceti semuncia, & spicæ granis quibusdam. Post mensem, si nondum deferbuit calor, paretur humor serapio de epithymo, & violarum, ex decocto endiuiæ, cichorei, fumariæ, buglossi. Accipe succi boraginis, & buglossi libram: succi pomorum redolentium semilibram: aceti vncias duas: coque ad consumptionem tertiæ partis, addendo sacchari quantum sufficit. Hoc vtatur integrâ septimanâ, & deinde fortiùs purgetur: Accipe confectionis Hamech, & diacatholici, cuiusque drachmas tres: cum saccharo fiat bolus: & ilicò superbibat decoctum florum & fructuum cordialium, cum sirupo violato. Deinde sumat theriacæ semidrachmam, ex aqua boraginis & buglossi.

Phlebotomia.

Sanguis emitti poterit, si homo succi plenus sit, ex brachio vel manu sinistra. Si is crassus & niger effluit, elabatur pro ægri viribus: sin tenuis ille fluxerit, ilicò supprimatur: nam indicat crassum sanguinem solum circâ hepar latere. Cùm ad vigorem ventum est, vtatur diarrhodone abbatis manè, & vesperi ante pastum. Aquæ dulcis balneum huic febri vtile est.

Purgatio.

Purgatio etiam hîc feliciter instituitur ex fumaria, & foliis senæ, cum epithymo, & aniso: hæc macerantur in sero caprillo & pauco vino: & cum sirupo rosato laxatiuo propinantur. buglossum etiam & endiuia interdum vnà immacerantur. Humectatio præclarè hîc ad salutem facit, & tutò ea vtimur.

Corroborantia.

Cautio ea adsit vt, euicto iam morbo, robur partibus affletur. Et etiam, quod antè monuimus, talia præbemus tres horas ante inuasionem, vt Accipe aquæ vitæ drachmas duas: quibus adde olei caryophyllorum guttas tres. Si hoc nimis potens videatur esse, dabimus semidrachmam theriacæ. Vel accipe succi calaminthæ semunciam: caryophyllorum grana quinque, misce, ac propinetur. Absinthij vsus commendatus fuit ab Aretæo in melancholia: & asserit succum eius in causa esse quòd melancholia non gignatur. & scribit Ruffus Ephesius, absinthium præclarè hic ad salutem facere. In notha quartana iisdem remediis vtimur quibus in pura: attamen rationem habemus illius humoris vnde eius causa morbifica nata fuit: & propterea quædam eò spectantes remiscemus.

Empirica.

Physica remedia, inquit Plinius, sunt potiùs inuenta Magorum quàm Medicorum. Quod autem refert de Q. Fabio Maximo, quòd multis millibus hostium cæsis liberatus fuit; id lætitia euenit naturaliter. Mithridatium ex vino potatur horam ante paroxysmum: hoc etiam cottidianam soluit. Oxymel scilliticum compositum diuturnis quartanis & cottidianis confert. Diacuminum Nicolai quibusdā laudatur. Scribit Misaldus, vbi de solsequio, à monacho quodam quartanas curatas propinato albo vino ante paroxysmum, in quo septē grana calendulæ trita fuerint, repetito dies aliquot haustu. Nonnulli accipiunt radicem ari præparatam, acori, & pimpinellæ siccatas: oculos cancri calcinatos (quorū quæque dosis vix accipit semiscriptulū) adde semē nasturtij & saccharum. Sumat cochlear vnū manè. Hoc roborat ventriculum, pellit obstructiones viscerum, & duritiem lienum. Vsitatū doctis Medicis remedium. Alij commendant siccatum iecur ranarum: eius puluis datur in accessione. Quidam deglutiunt viuæ ranæ iecur. Gesnerus laudat

Lib. 1. Epist. fol. 5. ad Cratonem.

acetum

acetum elleboratum destillatum: nam, inquit, vomitorium non est, sed tantùm aperit. Et alio loco di-
Lib. 2. Epist. 27. ad Gesserum. cit, Aceti circiter duæ libræ si distillentur cum duabus vel tribus drachmis ellebori albi contriti, vasis positis in cinere, & seorsim aqua colligatur prima, quæ albidior erit, & deinde secunda: prima vtilis erit ad aperiendum omnes obstructiones viscerum. dari potest vncia vna, vel plus, per se, vel cum saccharo, vel sirupo aliquo: sumitur sine aliqua molestia & noxa. Efficacem, inquit, expertus sum in febribus longis à phlegmate, vel ab atra bile. vtero etiam & lieni obstructo confert, & morbis capitis, à materia crassa, viscosa, frigida. Secunda aqua plus virium aceti quàm ellebori habet. & in morbis à bile ortis propinatur cum aliis conuenientibus, nam penetrationem promouebit. Adde quid cinnamomi & baccarum iuniperi. Gesnerus quendam quartanarium, cui semper in paroxysmo asthma superueniebat, curauit, primùm propinato suo oxymelite, dein oleo vitrioli. Aquam etiam laudat theriacalem, si eius dentur drachmæ sex, ter, manè. Doctus quidam medicus, præbebat olim aquam acetosæ distillatam cum aceto, ad vomitum prouocandum. Vel rosarum pallidarum dabat aquam ineunte paroxysmo. Sed sic facilis in vomitum æger; & pepasmi signa appareant. Author appendicis Pandectarum præparat vitriolum album, contra quartanam & pestem. Et gentianæ succum cuidam dedit quartanario, cui ilicò expulsa fuit febris. Ad mouendum sudo-
Epist. 120. fol. res vtitur Gesnerus Meobani puluere. Aqua vitæ confert quartanariis pituitosis, (nam è crasso contumacique humore crudo in stomacho congesto, quartanam gigni posse scribit Aristoteles) si duabus ante paroxysmum horis sumatur cum his, quæ melancholiæ aduersantur. Sed hæc fiant inclinato iam morbo. Herba nicotiana cum floribus distillatur, fæces redduntur aquæ: hæc aqua datur ante paroxysmum. Sumat horà ante paroxysmum exuuij serpentis drachmas duas ex semilibra decocti menthæ. Vel vomat tempore paroxysmi ex decocto azari. Accipe agarici trochiscati, gentianæ, castorei, myrrhæ, seminis rutæ, piperis longi, calami, croci, singulorum scrupulum; theriacæ antiquæ drachmam; cum sirupo rosato laxatiuo fiat massa: ex qua sumat drachmam vnam ante paroxysmum. Aliud, Accipe agarici præparati drachmam: myrrhæ scriptulum: sumat ex decocto pulegij. Accipe masticis drachmas duas; spicæ nardi semidrachmam; euphorbij drachmam. Sumat ante paroxysmum per horam, pondus drachmæ, ex iure calido. Quidam empiricus his sequentibus vtebatur: Accipe apij, sulphuris viui, myrrhæ, agarici, foliorum rutæ, cassiæ fistulæ, cuiusque drachmam: confice cum succo absinthij, fiant paruæ pilulæ. sumat tres aut quattuor ante paroxysmum. In quartana non atrabilaria præclarè iuuat decoctum radicum Chinæ cum boragine: sudent. Trochisci quibus multi in hyeme vna potione sunt liberati, & prosunt etiam cottidianis: Accipe seminis rutæ, myrrhæ, seminis petroselini, theriacæ recentis, singulorum drachmam: opij semiscriptulum: fiant trochisci parui: dabis vnum cum aqua ante paroxysmum. Vinum fortissimū in quo decocta est agrimonia, quartanam tollit. Idem facit succus thapsi barbati ante accessionem sumptus. hoc potest etiam millefolium cum vino. Accipe assæ fœtidæ, foliorū rutæ, piperis longi, cuiusque drachmas duas: confice cum melle: da molem castaneę, ante accessionem. Succus vngulæ caballinæ nouē dies bibitus, quartanam & tertianā tollit. Octo vel nouem folia asari incoque vino: potet id vinum ante accessionem duabus horis. Postridie à purgatione, da ante paroxysmum parū olei iuniperi. Item, decoctum calaminthę, origani, pulegij, rutę, boraginis, buglossæ, linguę ceruinæ, corticum radicum tamarisci, betonicæ, chamædryos, thymi, epithymi, senę, agrimoniæ, radicum graminis, asparagi: bulliant in vino albo, adde mel. bibat manè & sero. Coquitur nepeta etiam ex vino: exhaurit potenter materiā. Accipe summitates volubilis flore albo, vnà cum floribus tere & immacera vino: huic vino remisce requiei, Nicolai à semiscripulo ad drachmæ pondus: propinetur ante paroxysmum: tertia vice penitus eam tollit. Rana viridis si coquatur cum oleo myrtino, eóque ante paroxysmum illinatur, eum tollit. Soluatur ei sinistra saluatella, in synodo ipsa luminarium. Item, caudam, pedes, nares, aures muris viuentis abscinde, & lineamento excepta suspende collo: omnē typum & tigorem antiquarum febrium virtute quadam occulta tollit. Fiunt decocta ex quinque radicibus aperitiuis, mediâque cortice ebuli, sambuci, & fraxini, genista: contusa hæc toto die macerantur aceto acerrimo, adiiciuntur folia chamædryos, calaminthę, eupatorij, absinthij, endiuiæ, cichorei, scolopendrij: semina frigida: cum melle coquitur in sirupi formam. Manè sumat tria cochlearia parua cum decocto fumariæ, vel sero lactis, aut cum succo pomorum. Splenem & hepar ab infarctu vindicat. Deinde purgetur hoc modo: accipe florum boraginis, violarum, senæ, epithymi, glycyrrhizæ, vuarum passularum, cuiusque vnciam: fiat decoctio ex sero lactis: hoc in decocto temperentur folia senæ, vel myrobalanis ad semunciam. Quidam accipiebat absinthij, arthemisiæ, menthæ, bugulæ, singulorum manipulum: bulliant in diplomate, ex vino Gallico, adiecta quatra parte aquæ, ad dimidias: bibat ter die cyathum. Aliud, Accipe radicum tormentillæ sesenunciam: contunde has & macera in amphora vini, & adde aquæ quartam partē: bulliant ad mediæ partis consumptionem: sumat cyathum, media hora ante febrem, & in ipso æstu febrili. Accipe succi depurati radicum thapsi barbati vncias duas: vini albi optimi drachmas duas: bibatur ante paroxysmum, & liberabitur ante tertium vel quartum paroxysmum. Accipe mithridatij scriptulos quattuor: succi plantaginis vncias duas: misce, & sumatur horam ante paroxysmum, & liberabitur infallibiliter, si experientiæ fides. Accipe farinæ triticeæ, olybani, cuiusque vncias duas: excipiantur succo menthæ, extende in longo lineamento: & hora vna ante paroxysmum tepidè applicetur à prima vertebra ad coccygis os; hæreat dum vltrò excidat. Velim tamen hæc *Cautio.*
non sine summa cautione exhiberi: nam plurima horum si absque cautione propinantur, non aliter atque theriaca, duplicem quartanam inferent: fundunt enim humores putridos, vnde confusio. Et diligenter sui curam habere debet æger. nam scribit Iosephus, *13. Antiquit. 21.*
Alexandrum Iudææ regem triennio quartana affectum, cùm bello occupatus eā negligeret, ex atrophia obiisse. Et Auicenna in duodecimum annū hanc produci scripsit. Empiria hoc celebrat. Accipe succi lanceolæ, acetosæ, calendulæ, singulorum semunciam: theriacæ Andromachi drachmam: misce. Aliud: Accipe theriacæ, seminis portulacæ contusi, drachmam: misce cum melle: sumat auellanæ copiā, manè & vesperi pridie dū febrē expectat. Bibat opobalsami semidrachmam. Quidam distillatum liquorem cerasiorū propinant. Causa huius remedij hęc est. Quartanę primigenię, diætę vitio obortæ, si æstiuę fuerint, breues sunt: At symptomaticę, longę sunt, vt natę ab infarctu hepatis aut lienis: tertio mense soluuntur oborta insigni vacuatione vrinarum nigrarum vel hæmorrhoidum. Aliis sexto mense finiuntur, cùm calor æstiuus incipit: aliis nono mense, vt Iunio cùm cerasia maturescunt; vnde quibusdam persuasum ea sanare quartanas: sed est anni calor. Experimentum fidum, Accipe succum cochlearię & bryonię, quibus sint herbę contusę & radices: eliciatur liquor balneo; Sumat manè cyathum diebus à febre serenis. Sed ante paroxysmum sumat binas drachmas

drachmas ex sequenti vino, Accipe aquæ vitæ libram: caryophyllorum in partes concisorum vncias duas: immaceta.

CAPVT XXVI.

De Quintana, Septana, Nonana, Erraticis, & Febribus Compositis.

1. Epid. QVINTA, πεμπταῖος πυρετὸς Græcis, animaduersa fuit ab Hippocrate, vbi ait, Quintana pessima est omnium; etenim & iam tabidis & ante tabem eueniens interimit. Asserit hanc aliis, vt septanâ & nonanâ, esse deteriorem, quamuis alioqui sextana & septana longiùs excurrant, funestæ tamen non sunt. Verùm quintana calamitosa est, etenim vel hecticam efficit, vel ei consectaria est. Ita etiam quintana quæ sequitur erraticas febres, periculi plena est, ob prostratas iam vires. Sin hæ per se euenerint, non ita periculosæ: nam, ex sententia Auicennæ, à

1. De dif. feb. 7. in fine. minima succi melancholici copia nascuntur. Galenus scribit se non vidisse longiores febres quartanâ. Et si rectè rem perpendamus, vix tales dicendæ. Septana enim constat ex duplici periodo quartanæ: quintana ex duplici periodo tertianæ: sextana ex duplici periodo cottidianæ. Ergo septanæ materia erit melancholia: quintanæ bilis: sextanæ pituita. Rhases asserit se vidisse hominem qui quinto decimo quoque die laborabat ex febre: quin alium, cui menstrualis erat febris, nimirum à melancholia pituitescente. Curantur, vt quartanæ, vbi à melancholia sunt: alioqui, vt fuerit causa morbifica, ita remedia in vsum

Πλανῆτες. ducantur. Erraticæ etiam febres surgunt, quòd diuersis focis materia putrescat, mouetur, aut colligitur: aut quòd ipsa diuersis focis est heterogenes: aut eiusdem portio vnà mouetur, altera immota manet: vna nunc putret, altera putrescit. Incertis horis inuadunt, modò calent, & post tres horas horrescunt. In his occasionem cathartici captare

Compositæ Febres. non licet: bonitati naturæ relinquendæ. Compositæ Febres eodem modo curantur vt simplices, ex quibus compositæ sunt. Nullus harum dignotiones vnquam exactiùs prosequutus fuit Galeno, libro 2. de differentiis febrium, à capite septimo vsque ad vndecimum. Ioubertus etiam eleganter agit De compositis, confusis, implicitis, & semitertiana, libro 2. capite 17.

Fol. 170. Nos ita breuiter. Compositæ febres vel sunt eiusdem speciei, vt duplex tertiana: hæc frequentissima est, & cottidie ab hac homo febricitat. Vel sunt diuersarum specierum, vt quartana cum tertiana, & cottidiana cum hectica. Quin nonnunquam euenit vt continua iungatur cum intermittente. vt si iungatur tertiana intermittens cum cottidiana continua, fit inde horrifica febris dicta Hippocrati, inde, quòd maxima pars paroxysmi plurimum horroris habeat. Hanc vocamus hemitritæum; cuius historiam eleganter prosequitur Galenus secundi libri de differentiis febrium octauo & nono capite. Rectè autem horrifica dicitur, nam ratione pituitæ est continua: ratione verò bilis, tertiana. Hoc est, tertio quoque die facit exacerbationes, non quidem cum rigore, sed cum horrore, eo quòd bilis acrimonia à pituita obtundatur: nec etiam cum frigore inuadit, quia frigiditas pituitæ, bilis calore perfunditur. eleganter admodum huius naturam aperit Galenus libri de Typis capite quarto; & 2. Crisium 7. 9. Interdum propè sibi accedunt paroxysmorum initia: nonnunquam ea longiùs à se abeunt. Hinc fit, vt ordo periodorum, ac typorum natura in his peruertatur: nam symptomata ita miscentur, vt, nisi admodùm in simplicium cognitione versatus fueris, non cognoscas quid febrium sit. Nam febris genus non solùm ex periodorum certis vicibus dignosci debet, sed potiùs ex propriis cuiusque symptomatis. Etenim his qui ex duplici tertiana laborant, cottidie febris recrudescit. quare si ex periodis & intermissione solùm indicium petas, iudicabis hanc cottidianam esse. sed remedia quæ cottidianæ debentur, si hîc in vsum traxeris, calamitosa erunt. Quare species febris quæ sit, indicabunt peculiaria cuique febri symptomata. Sed remedia sequantur hîc vim symptomatum: ita tamen, vt minora etiam symptomata non omnino negligas. Iam antè docuimus in tertiana notha, vbi tertianæ symptomata non sunt pura, sed remixta pituitæ, huius curationem flectendam esse ex symptomatum apparentium varietate aliò, à veræ exquisitæque tertianæ remediis. Sit ergo compositarum febrium composita curatio, vt illæ ex simplicibus commixtæ fuerint. Semper ea cautione, vt quod magis vrget, id maximè cures. Studium adsit itaque vt simplices febres promptè noscas, ac earum curationem exactè calleas: hinc facilè remixtis remedia dabis. De symptomatis febrium nos antè egimus, maximè de his, quæ metum aliquem de vita adferunt. Symptomaticæ. Cæterorum qui curationem velit, vt æstus, lassitudinis, iactationis, oppressionis, dispnϾæ, tussis, lumborum doloris, cephalalgiæ, vigiliarum, paraphrenitidis, soporis, sitis, linguæ ariditatis, gustus deprauati, fastidij ciborum, lentoris dentium, ingentis famis lipothymiæ & syncopes, singultus, & vomitus, alui fluxus, alui astrictionis, icteri, frigoris, horroris, & rigoris, sudoris; legat librum tertium D. Iouberti. Faxit Deus Opt. Max. vt felici manu hæc in vsum vitæ humanæ ducantur. Nam

Nî Deus affuerit, viresque infuderit herbis,
Quid, rogo, dictamnum, quid panacæa iuuent?

IOANNIS HEVRNII *DE* PESTE LIBER.

AMPLISSIMO PRVDENTISSIMOQVE

MAGISTRATVI LEYDENSI.

MPLISSIMI prudentissimique Domini, cùm Reipublicæ salus consistat in religione, ciuium sanitate, ac eorundem concordia (neque enim sine his vinculis conditur aut custoditur optima ciuitas) si quid horum labefactetur, quis non videt optimi Magistratus officium esse vt id stabiliat ac redintegret? Quis cunctis laudibus non euekat talem Magistratum qui hoc studiosè agit? At quem non solùm hæc cura cepit vt erigat Rempublicam suam, cùm pericula in neruum erumpunt; verùm cui ille in Rempublicam suam amor istúdque studium, vt sagaci vigilantiâ præuideat arceátque iam etiam imminentia pericula; quâ, quæso, gloriâ celeberrimâ illi efferendi? An non vos illud agitis? Quid enim aliud impulit vos, vt per Clarissimum virum, honoris ac vtilitatis vestræ studiosissimum, D. D. NICOLAVM ZEYSTIVM *Syndicum vestrum ita sollicitè iam diu mecum agere volueritis Amplissimo vestro nomine, vt si scripto succurrere possim periclitanti (à seminibus quibusdam pestiferis, quæ iam spargi per populum cœperunt) Reipublicæ vestræ, id vestrâ causâ velim? At quid ego non velim vestrâ causâ? qui non exigua beneficia à vobis accepi. Quare non vt volui, sed vt potui, omni diligentiâ, quod petieratis feci. Animum verò mihi addidit in dulcissimam patriam amor: incitauit, vel potiùs impulit me graue mox futurum à diro hoc malo, ni debelletur, periculum. Quare non est quod quis mihi obiiciat, Machinas me iam adferre post bellum: est enim ea vis huius contagij (cuius semine fœta iam magna Europæ pars) vt si nec Summo fauente Numine (cùm plerumque vltra remedia hoc se efferat malum, vindice quasi manu S. Dei impulsum: quis ei resistet, quis par? homines humus sumus) hyberno algore, nec præcellentibus remediis extinguatur, metus sit, ne mox reuiuiscente anni calore, in immensam vastitatem pestifer hic fœtus exiliat. Quare non dubito, viri Amplissimi, quin nostra hæc voluntas sit grata vobis futura. Maior est, fateor, in me vestra beneficentia, quàm cui vel minima parte, huius munusculi literarij tenuitas possit respondere: sed maius etiam est vestrum erga literas literatósque studium, quàm vt id vobis ingratum esse possit, quod Reipublicæ vestræ consecratur.* DEVS OPT. MAX. *Amplitudinem vestram ad Reipublicæ tutelam tueatur incolumem. Ex Academia vestra Leyda in Batauis.* ANNO CIↃ. IↃ. C.

CAPVT PRIMVM.

PESTEM omnium morborum esse grauissimum.

Qualis sit morbus. PESTE nullus morbus est perniciosior nec grauior; hæc enim breui dolorum cruciatu, vel virium prostratu horribilem calamitatem edit. Romæ quo tempore obiit Camillus, quotidie decem millia eo tempore in vrbe interibant. Et sub Vespasiano súbque Commodo Imperatore duo milia quotidie abripiebantur. Sub Leone Isaurio trecenta hominum milia Constantinopoli à peste obiere. Platina author est sub Benedicto octauo plures peste abreptos fuisse, quàm superfuisse viuos. Iacobus à Partibus scribit, anno salutis millesimo trecentesimo quadragesimo quinto, dimidiam hominum partem extinctam fuisse: durauit ea calamitas quinquennium. Anno millesimo quingentesimo octauo, tertia hominum pars interiit. Nescio an vnquam, à Pharaonis tempore, in vlla prouincia maior fuerit illâ quam expertus est Rex Dauid, summo Numine irritato à temerario eius censu militari. *Samuelis cap. ultimo.* Calamitosissimam etiam pestem describit Thucydides, quâ nulla horribilior & sæuior vllis aliis temporibus in mundo grassata esse legitur. *Lib. 2.* Euenit hæc anno secundo Peloponesiaci, sicut in versu oraculi prædictum fuerat; ἥξει Δωριακὸς πόλεμος, καὶ λοιμὸς ἅμ' αὐτῷ. Vbi cum dubitatum esset λοιμὸς ne, an λιμὸς pronunciatum

pronunciatum ab oraculo esset; euentus ostendit vtrumque malum designatum esse. Huius grauissimæ Pestis meminit Galenus libro De theriaca ad Pisonem, & etiam Lucretius in fine libri sexti De natura, & Manilius in fine libri primi. quin & ipse Virgilius libro quarto Georgicôn, vbi de apibus; & Ouidius libro septimo Metamorphoseos. Nicephorus prodidit similem luem tempore Iustiniani Cæsaris magnam partem orbis terrarum peruagatam esse. Ni breuitati hîc studerem, quàm plurima sæuæ ac fœdæ huius furiæ exempla referre possem: quare cùm non historiam, sed morbi naturam ac eius à nobis propulsionem scribere animus sit, ab exemplis supersedeamus.

Lib. 17. Euagrius Ecclesiast. histor. cap. 28. Procopius lib. 2. De bello Persico, sub Iustiniano, Constantinopoli.

CAPVT II.

QVID *sit Pestis.*

LATINIS Pestis, pestilentia, Lucretio pestilitas, Græcis λοιμός, non pro vnica re vsurpatur. Quare, ne cùm à nobis pro peculiari quodam morbo accipitur, dumque de eo disserimus, à Lectore pro alia re intelligatur, breuiter dicam quid hac voce significetur, ac quid nos eâ notemus. Pestis interdum aëris corruptelam denotat: cùm is propriæ substantiæ ratione in vitio est, quòd plurima * miasmata, vt Democritus dicebat, vel vt Hippocrates * ποιηρὰ ἀπόκρισις, hoc est, excretio morbida vaporum permisceatur aëri, soboles funestissimorum morborum. Quin interdum significat morbum à tali aëris contaminatione natum. Vulgus verò Carbonem & bubonem, piperisque ideâ sparsa phymata vel pustulas, pestem appellat: quæ verè comites potiùs sunt morbi, quàm morbus ipse. Alij febrem pestilentialem ipsam pestem vocant. Quid igitur nos eam esse dicamus, & quid nobis vox ea significabit? Pestis, dico, est lues cordis ab aëre venenato, per spirationem vel immissionem illata: aut veneno intùs genito, effecta: vnde diris symptomatis infesta est, contagiosa, ac plurimis eodem tempore funesta. Dixi Pestem esse luem cordis. Lues appellatur affectio quæ plurimos homines affligit. Dixi in definitione, ab aëre venenato: nam fuligo quædam quæ cordi bellum indixit aërem occupat; estque ea sensibus incompetta, leptomeriâ peruadens omnia. Hinc est quòd pestis à Philone Iudæo definiatur * φθορὰ ἀέρος. Et quia horrenda vi crudelique inimicitia humanum genus prosequitur, propterea Marsilius Ficinus definiuit pestem esse cum aëreo corpore draconem. Dixi præterea in eius definitione, Per spirationem vel immissionem illata: Nam vel aërem per nares & os sorbemus. vel is superficiem totam corporis ambiens, (in aëre enim fumus) percutis spiracula, dum eò terminantes arteriæ oscula sua aperiant, corpus inuadit, ac sui contagem cordi cæterisque partibus infundit. Ita contagione soloque contactu nonnunquam irrepit pestis, minimè corrupto aëre. Dixi, aut veneno intùs genito, effecta. Duplex est enim focus pestis, aër, & fœdus corporis humani succus. Dum enim per famem corrupta alimenta ingeruntur, quale est triticum situ obsessum, aut putrefactæ carnes, fit, vt succi nostri corporis in venenatam prauitatem degenerent. Reliqua quæ in definitione, ne quid bis, iam, vbi de causis, pleniùs explicabimus.

** Hoc est, inquinamenta.*
** Aphrodisæus appellat λοιμικὴν ἀπόφρασιν.*
Definitio, & eius explicatio.
Libro De mundo.
** Hoc est, mors aëris.*

* *

CAPVT III.

DE CAVSIS PESTIS.

CVNCTOS æquè inuadit hoc malum, sanos ac ægros, dominos & seruos, reges ac laniones. Pestis enim ex causis non peruulgatis nascitur, estque alta putredine venenataque qualitate funesta. Theologia verissimè ad Summum rerum creatorem, tanquam causam primam, hanc calamitatem referunt, dum suæ Iustitiæ iura exequitur. Hoc etiam Ethnici nouere. nam in bello Troiano narratur ab Apolline pestem immissam fuisse Græcorum exercitui, ob filiam Chrysis stupratam. Ibi Podalirius & Machaon parum arte possunt: sed sacrificio numen placatur. Magi ascripsere hanc calamitatem Dæmonibus inter homines humana specie versantibus, quos oppida inquinare exstimabant: qui, lapidatione à populo obruti, pestem auertebant. Ita Appollonius Tyanæus ab Epheso, Pythagoras à Thurio & Metaponto expulerunt pestem. Quin Magi victimis pestem profligabant. has enim mari iniiciebant, ac clamabant, Neptune hæc piacula pro nobis sunto. Referunt historici, non admodum esse quòd tale quid Romæ euenerit. Demetrius quidam Græcus Lacon taurum magicis carminibus cicurem redditum, tenui filo ad cornu religato trahebat. Erat autem integrum illud cornu cui filum innexum erat: aliud verò cornu medium resecuerat. Ita ille taurum ad amphitheatrum duxit, & Pesti deæ illum mactauit; pestis posteà mitiùs affligere multitudinem videbatur. Ita olim Romam vectus anguis ex Epidauro, qui videbatur vrbem toto triennio peste obsessam liberasse. Verùm hæc, vt norunt prudentes, noctuæ sunt Satanæ ad aucupia animarum. Quanto satius foret diuinum numen precibus placare, ac ita pestem teppellere! Nam Deus Optimus Maximus peste, nostra scelera interdum vlciscitur. testis est Ezechiel, qui ex ore Dei comminatur populi tertiam partem peste ac fame casuram esse. Nec summo numini opus est ad hanc luem naturalibus causis, quas secundas appellamus. Plerùmque tamen Deus causis paratis vtitur ad aëris corporumque corruptelam. Hæ autem causæ duplices nobis videntur, vel corruptela aëris, vel succorum nostri corporis in venenatam vim abductio. Aër autem bifariam in corruptelam abit; vt cùm propriæ substantiæ ratione in vitio est, vel cùm tempeties eius violatur. Propriæ substantiæ ratione cùm in vitio est, tunc latè se mortifera hæc vis fundit, plurimosque homines prosternere solet, nam venenosus tunc aër euadit. Inter cunctas, hæc grauissima est pestis. Scribunt Astrologi talem maximè contaminationem aëri inferri à congressu Saturni & Martis sub signo Geminorum vel Virginis; si accesserit eclipsis, triumphante planeta Marte. Deinde aër internecinum hominibus venenum contrahit ex humanis cadaueribus ab inedia cadentibus. Vel cùm paludosa loca aut Charoneæ scrobes infuderint aëri miasmata vel inquinamenta graui veneno obsita: nam aër visceribus terræ conceptus, ibique putrescens, cùm erumpit, hæc afflate aëri nostro solet. Et cùm à præliis cadauera humana à Sole in tabum diffluunt; nam fœda inde corpuscula per aërem vagantia à nobis hauriuntur vnà cum aëre; vnde Lucanus,

Corpora tùm soluit tabes, & digerit artus:
Traxit iners Cœlum fluida contagia pestis
Obscuramin nubem.

Quædam natura soli etiam hominibus aduersa est; ita Sardina aduenis calamitosa esse dicitur, & insula

Regum, vltimo.
Ethnici.
Magi.
Romæ nuper quid actum.
Cap. 5.
Causarum diuisio.
Ferocissima quæ pestis.

nuper ab Argonautis Hollandis occupata, quam Principis vocant, plurimis interitum attulit. quin pauci impunè nostram Zelandiam Matiorum videtunt. Interdum euenit vt pisces in subterraneis antris moriantur exitu intercepto, ibique putrescant: mox si terræ motu erupetit fœda hæc aura, pestem inferre prouinciæ illi solebat. Cùm in Italia essem, Ferraria oppidum violento terræ motu diu quassata fuit; mox erupit Sulphureus fons, qui ardentem aquam piscibus plenam effundebat: his pestis se sociam dedit. Talia contagia semel concepta, vel venti, vel homines in alios populos transferunt. Nam communis omnibus aër, illa venenata miasmata excipit, vel interdum in vno cubiculo, vnâve domo, platea, vel oppido. imò lintea & stragula contagium bibunt ab hominibus peste tactis, & cùm incaluere, in alios venenum exilit; crebriùs tamen animâ ductâ quàm cutis spiraculis admittitur: nam peste occupati aëtem spirant contagiosum, vnaque eum exspirant per sensibus incompertam euaporationem; hinc vestes, stragulaque veneno occupantur, quæ tacta ac incalescentia in alios serpunt. Faciliùs tamen hoc venenum vnâ cum aëre sorbetur, ac per pulmones in cor ingreditur. Hoc itaque primum pestis genus est inter cuncta funestissimum.

Secunda pestis. Secundam pestis causam diximus esse, cùm tempeties violatur. hæc raro ita sæuit vt illa prior. Violatur autem aëris temperies, cùm ὧραι non ὡραῖοι eueniunt: hoc est, cùm tempestates non tempestiuè sibi mutuò succedunt, vt cùm Autumnus non in hyemem, sed in Ver abire videtur; vel si præter naturæ legem in anni singula tempora inciderint insignes mutationes frigoris, madoris, aut æstus. Talis, Hippocratis æuo, aëris æstiui constitutio fuit in Cranone, qua continenter rapidis pluebat aquis, cum dominatu Austri, vnde cuti subnascebantur ichores & pustulæ, mox carbunculi. Hæc itaque causa pestis adest, cum aër toto ferè anno humectâ nebulis aut pluuiis: sique tunc hyems suam algiosam vim non exseruerit, & si Vertepeat, æstasque incaluerit, ventorum cum silentio, in austrina constitutione obscura ac tepida: nam talis mador in humorum prouentum luxuriat, & calorad putredinis promotionem facit, quam aëris tranquillitas auget, vnde interna succorum putredo. Si itaque summa hæc fuerint, inde pestis surgere poterit, quæ etiam contagio serpet; alioqui communes aliòs proferet morbos, ac febres putridas. Hæc aëris labes sæpiùs pestiferas quàm veras pestes proferre solet.

Tertia pestis. Tertium genus pestis nasci diximus ex succorum nostri corporis in venenatam vim abductione Perniciosum hunc succum colligit nostrum corpus ex corruptela nutricatus, maximè verò cùm aër extra lineam suæ temperiei abeptus, hos validiore prauaque putredine contaminat. Nutricatus in hanc corruptelam promptus est ex frumento vel leguminibus rubigine vel muccore vitiatis, vel ex potu putrido aut veneno deprauato. quod euenit Atheniensibus in bello Peloponesiaco, ab hoste infectis puteis. Et interdum cùm præ inedia eduntur ignotæ radices & herbæ, quod militi Cæsaris euenit apud Lucanum,

—— Cernit miserabile vulgus
In pecudum cecidisse cibos, & carpere dumos,
Et foliis spoliare nemus, lethumque minantes
Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas.

Hæ sunt omnes ac singulæ causæ pestis, & ex his consociatis causis binis, aut ternis simul pronasci pestis poterit. Et quæque harum contagio serpit per hominum corpora. Sed obscura res est natura contagij: quare quid id sit videamus, & quo modo efficiatur. *Contagium quid, & quo modo fiat.* Non facilè inuenias nomen Contagij apud antiquos authores physicos & medicos. Vnus Hippocrates libro De flatibus id notasse videtur, μιασμάτων, hoc est, inquinamentorum nomine. Thucydides, Alexander Aphrodisæus, & Aristoteles, videntur voce ἅπτεσθαι, quod est tangere, vti. *7. Problem. 4.* Apud historicos & poëtas inuenias contagium, contagem, contagionem, & contactum. Nullus tamen veterum scripsit quid illud sit. Fracastorius solus hanc glaciem primus scidit, ac demonstrauit hoc *Quid sit contagium.* nihil aliud esse quàm qualitatem prauam quæ ab vno corpore in aliud transfertur. Hæc verò qualitas est perniciosa, vel non perniciosa. In peste, est perniciosa hæc qualitas. Fit autem talium morborum translatio per contactum ob spiritus, vel ob contactum *Quomodo fiat.* per humores. Ob spiritus, vt in illis morbis qui primò spiritus coïnquinant, qui deinde eadem pernicie humores aspergunt. Ita Lippitudo alios in oculos inficit ab inquinatis spiritibus; ita etiam pestis spiritali veneno effera est. Hinc est quòd subitaneo metu pestis perculsi, eam in se facilè ptolicimant; spiritale enim venenum facilè (intrò confertim reuocatis spiritibus ad cor) syntimoriâ quadam se vitalibus spiritibus consociat. Humores etiam contactu aliena corpora peruadunt, si superficiem corporis occupauerint, & si fuerint lenti & viscidi. In peste verò occupatis hominibus spiritus omnes inquinati sunt veneno. Refert Thucydides magnæ illius pestis tempore, nullos bis peste afflictos fuisse, puto causam esse quòd is humor qui facilè pestem concipit, totus euacuetur in illo morbo.

CAPVT IV.

De Signis *Differentium causarum.*

Signa quibus noscimus quaslibet pestis speciem, quidque sit singulis sit proprium. Hactenus de natura pestis, iam de notis quibus quæuis species pestis notari possit, agamus. Ab aëre inualuisse pestem nota est, quòd ea quamplurimis communis sit, nam omnes eodem fruimur aëre. Præterea quòd susque deque eodem tempore occupet tam eos qui accurata, quàm qui vulgari diæta vtuntur, viros & mulieres, senes & pueros, tam qui carnibus quàm qui piscibus vtuntur, tam qui in exercitiis quàm qui in ocio vitam agunt, nobiles & ignobiles trahit. Quid enim eximeret quenquam ab hac pernicie? nam exilia miasmata vel atomi exiliune in aërem à venenata putredine illatæ, quæ sementem agunt per contagia, taptimque peruadunt corpora, spiritibusque veneno expugnatis enecant. Hinc fit quòd sæpe vbi in morbis pestiferis exiguæ notæ putredinis appàrent, homines citiùs moriantur, quàm vbi prægrandia symptomata affligunt. Hoc est, quod affirmat Galenus, vbi ait, talem vim pesti inesse qualis in deleteriis medicamentis inest. Ita arca in Babylone reperta in templo Apollinis, miræ vetustatis, aspirauit perniciosissimum halitum, inde pestis quæ vsque ad Parthos peruasit. Idem euenit M. Veri ætate, vt scribit Ammianus Marcellinus. Hoc itaque primum pestis genus ferocissimum est, ac contagione sæuum, adeò vt ilicò in multos eat, & primo vel secundo die quosdam enecet, multos tertio vel quarto; plurimos quinto, sexto, septimo, vel octauo quod longissimum ferè. Et contagionis vis hîc maior est, & citius longiusque vibrat sua inquinamenta. Et fomitem inserit stragulis, tignis, araneis, quæ semina hæc fouent diu. Cùm itaque hæc fœda aëris inquinamenta sorbentur à pulmone vnâ cum aëre, in cor traducuntur. Hinc fit vt vel spirituosa, vel solida cordis pars occupetur venenata hac vi, si vel naturâ vel ab vsu dietæ cor ita fictum sit, vt hanc calamitatem facilè admittat, fitque tunc

Hectica peſtilens. Hectica peſtilens in corde febris, cunctis pernicioſa primo quoque die. Hi non ſentiunt ſe febrire, nam eſt viciſſitudinis paroxyſmorum expers: pectus tamen æſtu flagrat, quamuis æger ipſe id neſciat; pulsus celeres, at imbecilles. Crebrò ac magnum reſpirant. De preſſu cordis anxiè queruntur, ac vires ſuas frangi ſentiunt. Fœdam animam ſpirant, facies pallorem eryſipelatoden induit, vrina ſanorum hominum ideam præ ſe fert: calefcunt, ac flammant donec moriantur. Si ſpirituoſas cordis partes inuaſerit, animo deficiunt, vomunt, vigilant, iactant ſe, vrina ſanorum, calor non vrit, ſine dolore, inopinato decedunt, etiam inter negocia, decem vel viginti horarum ſpacio. Sin in humores humidasque cordis partes ſerpit (quod fit cùm naturâ vel diætæ vitio huic lui obnoxiæ hæ partes fuerint) accedet *Putrida peſtilens.* Peſtilens febris putrida plurimis calamitoſa. Ipſe æger ſentit ſe febricitare: flagrant interna, foris non ita æſtuat. Talem Thucydides deſcribit peſtem. Imbecillis eſt pulſus, ſed non æquè ac in hectica peſtifera. Ineunte morbo ſoporoſi ſunt; deinde, ob acerrimam putredinis vim, vigiliæ vrgent: ac delirant: lingua ſcabra eſt, ſitis inexplebilis, ciborum faſtidium adeſt. Alui profluuiis colliquatiuis tentantur; ac vomituriunt. Vrinæ confuſæ, hypochondria tenduntur, ſudor fœtidus manat, ſanguis ſubſtillat. Hæc ſpecies carbunculos, bubonesque affert. *Notatu dignum.* Vt rectè à non peſtiferis diſcriminés hos tumores, ſciendum carbunculum violaceum; furunculum, album caput habere. Bubo peſtilens in longum protendit aliquantulum acuminatum tergus, non ita qui peſtifer non eſt. Phrenitides etiam interdum & lethargos adducit. Et liuentes atrasque puſtulas adfert; & linguam nigram & ſcabram, ardorem in faucibus, ſingultum, & interdum hæmorrhagiam concitat. Nam vapor putridus cuncta viſcera fatigat, nam apothymia cunctis peſtibus iuncta eſt. Hoc primum genus peſtis in annos excurrit. Interdum enim triennio vel quadriennio ſæuit, nonnunquam in decimum quintum annum perennat. Nicephorus refert quinquaginta duos annos durâſſe.

Signa ſecundæ peſtis. Secundum peſtis genus naſci diximus cùm aëris temperies violatur à tempeſtatibus non rectè ſeſe excipientibus, vel à natura ſua degenerantibus: vt cum tepidus madidusque Auſter ſilenti aſpirat aura nebulas. Peſtilentiales potiùs febres quàm veram peſtem inferre ſolet, quamuis & hinc veram etiam: maximè ſi diu valideque hæc intemperies aërem obſederit, ſique acceſſerit praua victus ratio. Hæc aëris peruerſio fœcunda eſſe ſolet in fœdè putreſcentis pituitæ prouentum, vnde ægri in lethargum abripiuntur ilicò ineunte morbo. Cumque pituita hæc putris ventriculum fatiget, cordis dolorem concitat; & dorſum his dolet, & horrent; nec admodum ſitiunt, cùm fauces rigentur pituitæ madore: nec eſuriunt, at ranceſcunt ab eo delapſu. Mox vigiliæ dolorificæ vexant, cùm putrido humore caput repletur, alioqui lethargici iacent. Diarrhœæ & ſudores plurimi, nam ichoribus corpus circumfluit. Eryſipelæ infeſtantur vere, æſtate, vel autumno. Sed illud eſt pepaſmi expers, loco que puris fundit ſaniem puttidam, fœtidam, pallidam, quæ erodit iſpum vlcus, vt & nerui & oſſa decidant. In hac conſtitutione animalcula quæ ex putredine viuunt maximè abundant, vt muſcæ, araneæ: & carnes facilè tunc putreſcunt, cometæ flagrant. Hæc peſtis ſpecies, vt dixi, potiùs ad febrem peſtiferam, quàm ad veram peſtem pertinet: quamuis & veram peſtem proferat hæc cauſa aëtea in quibuſdam corporibus: Nec in hoc cùm ſubnaſcitur, ac tertio genere, tanta eſt vis contagij, nec fomi- *Tertium genus peſtis.* tem ita relinquunt, vt quod primum à nobis deſcriptum eſt. Hoc ſecundum genus vno anno ſuam hiſtoriam abſoluit. Tertium genus, quod à corporis ſuccis prauis naſcitur, qui in venenum degenerant à putrido nutricatu, vt antè diximus, etiam contagioſum eſt & funeſtum, minùs tamen quàm priora duo genera. De hac cauſa etiam pronunciamus idem, quod de ſecundi generis diximus cauſis: nimirum cacochymiam, vt & aëris intemperiem, potiùs fœcundam eſſe in febrem peſtiferam, quàm in ipſam peſtem. Niſi tamen prauiſſima illa cacochymia à grauiſſimis cauſis concepta fuerit, vt ex cadauerum putreſcentium, aut tritici mucore obducti eſu: tunc ſanè loco febris peſtiferæ, ipſam peſtem inferet: maximè ſi grauis intemperies tunc aëris conſpiraueri. Illa enim duo conſociata peſtem facilè adferent. Ab hac ſpecie Vernali tempore plurimi intereunt. Conſociant ſe his vlcera carbunculi æmula, & depaſcentia, Eryſipelata cutis, ac phlegmones. Hæc peſtis anno ſalutis reparatæ 455. ſub Martiano Imperatore Orientis grauiſſimè ſæuiit. nam vehemens phlegmone primo biduo excæcabat, & tertio die tuſſis eos abripiebat. Præcipuè in hoc malo vexat ægros delirium ac vigiliæ: quin interdum ſopor, vt fuerit humor infectus. Vno vere & æſtate ſuum conficit plerumque curſum. Quacunque tamen harum trium ratione euenerit peſtis, contagio in alios ire ſolebat, & ab vno populo in alium deriuari: vt cùm aër infectus ventis in aliud clima effertur: vel cùm res peſtifero veneno infectæ importantur aliò. Sed prima ſpecies hac pernicioſa peruaſione præ cæteris atrox habetur. Præclarè Pindarus, *Pyth. 3.*

——— καὶ γειτόνων
πολλοὶ ἐπαῦρον, ἁμᾶ
δ' ἔφθαρε πολλὰν τ' ὄρει πῦρ ἐξ ἑνὸς
σπέρματος ἐνθορὸν ἄϊστωσεν ὕλαν.

Hoc eſt, & ex vicinis multi participes fuerunt, ſimulque perierunt: ac velut ignis in monte, ex vno ſemine proſiliens, magnam vaſtauit ſiluam.

CAPVT V.

Vnde noſcatur num quis peſte laboret.

Videamus ergo ex quibus notis ſimpliciter peſtis, quatenus Peſtis, dignoſci poſſit. Cùm primum hominem hoc malum inuadit, inconſtantes admodum notas habet. Nam quibuſdam cum tremore & frigore accedit, aliis cum calore: Plerumque obrepit cum capitis dolore, cordis tremore, nauſea, ac ſopore; coque validiſſimo, vbi carbo erumpit. Spiritus ægrè trahitur, inquietudo & anxietas adeſt, ſudores fœdi, conuulſio ab acri vapore. Hæc ſeorſim vel mixtim eueniunt. Non ſunt his fida magis inuadentis mali, ſigna. Quidam calorem faciei viridem ducunt, facies ſibi diſſimilis, oculi liuentes, alij æſtuant præcordiis, foris algent, quidam dormire non poſſunt. alij vomunt fœda. nonnulli animo linquuntur: laſſitudo adeſt. vrinam poſtulant; pulſus interdum plenior, mox imbellis. Progrediente aliquantulum malo fauces appàrent exuſtæ, lingua nigra, iactant ſe ægri, quamuis nec ipſi nec medici æſtum percipiant. Primùm ruffa excernunt, dein fuſca, tandem nigra: hinc mors. Vrina ſanorum, vel tenuis aquoſa, vel turbida: dolent quidam à thorace ad clauiculam; vox rauca. Raro ſine dolore capitis, qui dorſum peruadit, fit peſtis: adſunt iis vigiliæ vel ſopores, & cardialgia cum imbecillitate. Primarium autem peſtis ſignum eſt contagium, idque non ſimplex, ſed quo plurimi ſimul abripiuntur. Præterea bubones ponè aures & in ipſis ceruicibus, in axillis, vel in inguini- *Peſtis. Propria ſigna, quibus notamus aliquem ex eâ laborare.*

bus. Carbunculus maximè in pectore. Pustula pallida, liuida, vel nigra rubore cincta emicat. Nam vera pestis non est sine bubone vel anthrace, manifesto vel occolto. In his inflammationibus tubor pallori miscetur, nisi pituita in tali corpore circumfluat. Attamen in primo interdum genere pestis, vbi ea grauissima adest, cùm spirituosas & solidas cordis occupat partes, nullo tumore indicatur. Quosdam exanthemata purpurea secundo vel tertio die occupant, quidam cum stupore & amentia balbutiunt: hi fere tertio, quinto, vel septimo die expirant. Pestis tempore si partes corporis foris temperatæ sunt, & præcordia si flagrant æstu, signum est pestis. Præterea si facies fuerit quadam sui parte rubore tincta, in alia verò pallidior, & in alia si subnigrescat quasi inflammata, hoc est, Erysipelatodes si fuerit, pestis indicium est. Aliquem autem ex peste obiisse argumento est nasi liuor, & aurium vnguiumque liuor fœdior est, quàm in cæteris cadaueribus quæ nec veneno nec à peste tacta fuere: & mollescit putrescitque fœdè cadauer ilicò: vel tumor erumpens. Expiratio autem morbosa occulta, quæ aërem corrumpit virulenta vi, vnde fit, denunciant animalia quæ sedes suas mutant, vt in iis si hæreant, moriuntur. Si verò nec talis occulta expiratio, nec aliqua euidens causa, vt fames, cadauera putrida, & talia adsint, sine dubio erit à contagio aliunde illata, ac aduena regioni vel oppido.

Signa Num mortuus quis sit expeste.

Quid aërem contaminet, vt noscas.

CAPVT VI.

De Indicationibvs *curatiuis.*

Indicationes curatiuæ.

IAM ex natura huius morbi deprehensa adfectamus certos scopos ad quos collineandum in curatione, vt sciamus quidnam hîc agendum sit. Hic sanè morbus cùm sit omnium morborum funestissimus ac perperacutus, ilicò indicat remediandum esse, antequam humor qui pestiferum iam venenum concepit tumefiat; tunc enim ex paucis multa, vt loquitur Thucydides. Nec vllus hîc ignauiæ locus: si enim non profuit remedium, conclamatum est. Morbus enim hic nullas præbet inducias, sed cum summa Simptomatum vi, celeriter suam absoluit historiam ad vitam vel ad mortem. Quare semper in ore habeo, nihil pestilentius esse in peste, quàm plurima non efficacia habere remedia. Quare antequam prodierint tumores, quod sæpius fit post triduum vel quatriduum, succurrendum erit. Nam cùm pestis aliquantulum proserpsit, respuit omne remedium. Pestifero tempore quàm primùm caput cunctáque membra grauantur, simul cum febre, ilico succurre. Quid agas? Natura huius morbi suadet vt ante omnia, aptissima antidota præscribamus quibus venenata hæc pernicies extinguatur. Ratio enim medica iubet vt cum illo, à quo maximum vitæ periculum imminet, ilicò fortitérque pugnemus. Cùm enim hîc cor affectum sit venenata labe, indéque necessariò id debile fit, euacuationes ferre nequit: quare à venæ sectione ac pharmacia supersedendum, solísque his vtendum quibus cor erigitur, ac venenata qualitas debellatur. Interim tamen non prohibeo vt non euacuantibus remediis æstus febrilis temperetur: putredo arceatur, fuligines excludantur, infarctu viscera liberentur, sensim copia succorum abscindatur. Hæc libro à nobis De febribus edito, vbi de pestilenti. egimus febre, prolixè prosequuti sumus.

CAPVT VII.

De Prognosi, *num æger euadet vel non.*

Prognosis.

SED ante quàm ad curationem veniamus, videamus quænam pestis curari possit. Omnis sanè pestis naturâ sua funesta est, nullúsque morbus hac fallacibus notis insidiosior: in facie salutem, in tergo funus gerit, vera medico-mastix: nam emergunt rari nantes in gurgite vasto. Etenim tanta vis est interdum huius veneni, vt quæque ambitiosa etiam principum remedia contemnat. Deus est qui immittit, quis eximet? Est peracutus hic morbus; propterea scriptum est à Thucydide, septimo vel octauo die hos interiisse; sæpiùs nonum diem non attingunt. Quin decem vel viginti horarum spacio quædam pestis suum cursum peragit: nam pestiferum hoc virus, vires calidúmque natiuum ac vitales spiritus qui in corde habitant ita eneruat, vt ilico ita debelletur, vt non possit resistere virulentiæ. Hi minus periclitantur, qui antidorum potum non euomunt. Tumores magni si excludantur procul à corde in partem capacem, sique inde febris ac dira symptomata mitescant, sicque pepasmi capaces fuerint, nec in corruptelam abeant, sique corpus totum à sudore madeat, bono est. Sin verò recurrant tumores vnde excurrerant, hoc est ad cor si palindromen fecerint: vel si ferro incisa inflammata pars, fiat liuida & sicca, funestum. Si ex carbunculis apertis non erumpit pus saniosum, sed veluti quædam spuma, calamitosum. Circa fauces qui efflorescit carbo vel inflammatio, citâ morte est funestus. Præstat vt ilico papulæ ac tumores erumpant: & vt bubones plures erumpant; argumento est Crito. Bubo quanto minor, eò periculosior. Ex carbunculis pessimus est nigricans pustulâ, & durâ, qui non facilè aperit se: minores maiusculis sunt peiores. Perniciosi carbunculi qui guttur, pectus, ac qui ventriculi regionem possident. Carbunculi multi paucis sunt magis funesti: at bubones pauci sunt magis calamitosi quàm plures. Bubones si sponte euanescant subitò, in cor rapi venenum argumentum est, ac mortem in procinctu esse. Si consociârit se phrenitis aut Iecoris inflammatio, mortale. Pustulæ ante criticum diem efflorescentes, si ilicò in liuorem abeant, lethale. Qui nigra vomunt vel aluo fundunt, moriuntur. Fœtor excrementorum qualiumcumque malum. Facies sui dissimilis vel ex purpura atrescens si fuerit, mors iam iam aderit. Si extremæ partes algent, internæ verò ab æstu flagrentur, malum. Hæmorrhagia ex ore, naribus, aluo, vesica, si ineunte morbo oborta fuerit, funestissimum: nam vix tertium diem attingunt. Mens si semper turbida stupeat, cum quadam balbutie, tertio, quinto, vel septimo die hi ferè moriuntur. Soporosi, moriuntur. Eunti morbo si superuenerit tremor cordis vel syncope, lethale. Morientibus pulsus formicat inæqualiter, extrema frigent, pectus & facies frigido sudore perfunditur cum animi deliquio. Si venter turget, inquit Rhases, eum mœrore ægri, mortem in propinquo esse denunciat. Obseruaui hos obiisse, quibus quinto die sanguine stillabant nares. Quibus oboritur erysipelas quod saniem putridam eructat, quódque vnà partem exedit, plerumque euadunt, à principibus partibus auerso veneno. Ita hi quibus diarrhœâ aluus fertur, aut qui Ictericam vrinam fundunt, non ita moriuntur. at [illegible] exis praua est: ita lienteria & dysenteria. nam aluus plurimos delet. Exanthemata plura

plura sunt potiora paucis. Pustulæ omnes sunt suspectæ quæ lassitudinem adferunt. Vtinam plurimam fundunt interdum symptomaticè, syntexeos vi; ita & sudores. Non semper pestis à Meridie in Occidentem se effundit, sed quò eunt venti ac hominum commercia, eò perferri solet. quamuis Auster ad hoc malum sit fæcundissimus. Plurimi pueri, senes, ac mulieres moriuntur senescente Luna, ac ea conticescente: nam corpora tunc plus excrementorum generant, nec tunc menses fœminis fluunt. At iuuenes ac succi pleni homines, plena Luna maximè moriuntur: nam succi corporis tunc maximè mouentur & iactantur, vt elucet in æstuosi maris fluctibus reciproci. Recens verò Luna mitior ac lætior est. Senes, inquit Plinius, semper putatum est minùs à peste tentari. nec pisces, dicit Aristoteles; à peste infestantur. Virgines nubiles à peste infectæ, fere commoriuntur. Cùm aliæ ægritudines incipiunt grassari, tunc pestis desinit. Ineunte Autumno maximè contagia serpere solebant: nam eo tempore effœta natura corporum languet, exhausta à præcedentis æstatis ardore, ac iam vsu fructuum fugacium putredinis semina ingerunt corpora. stricto à frigore hyberno extinguitur. Cacochymia obsessi faciliùs à peste inuaduntur: argumento sunt puerperæ & carnibus nimium se infarcientes, ac in immunditia degentes, nam hi propè ad putredinem accedunt. Quicunque corde sunt calidiore, naturâ vel diætâ, ob auctam respirandi necessitatem, sunt pesti obnoxij.

3 De hist. animal.

Quo tempore maximè saeuiat.

CAPVT VIII.

Pestis quo modo sit cauenda vel auertenda.

PESTIS ab irato quia immittitur Deo, ille solus precibus placatus illam auertere potest. Sed & Deus laudari vult in conditis à se auxiliis: non enim frustra medicinam fecit. Omnes sciunt nihil tutius esse, Citò, Longè, Tardè. quare de his non ago. In primis quisque ita corpus suum comparatum habeat, vt quantum fieri potest quàm longissime à putredine absit; efficiens enim causa vix agit nisi in rem paratam. In primis vita homines peste imbutos, nam expirant ore totoque corpore venenatum halitum: facileque consanguinei suos afficiunt, vt etiam alios cum quibus est naturæ quædam similitudo & syntimoria. Cor à calore tuebimur, corpus putrum reddemus, obstructio & cruditas absit, & antidotis robur affletur. Sol ardens vitetur. Pesti itaque in primis parata materia è corpore excludatur, & corporis intemperies castigetur: vt si cor nimium incaluit. Nam omne studium adesse debet, vt robore quodam cor veneno restagetur. Aër siccior reddatur suaueolentibus. Tegula ab igne exardescens perfundatur aceto, vt per rotam domum is vapor fundatur: fuge hominum frequentiam, ac plateas angustas vita; & nares inunge theriacâ cum succo Rutæ. Pomum ita fiat: accipe ladani, styracis, beniouini, singulas semuncias, succini drachmas duas, santali odorati, & rosarum rubrarum, cuiusque drachmam: asperge aqua Rosata, in qua sit parum gummi tragacanthi: misce in mortario, adde olei cinnamomi & caryophyllorum, cuiusque grana quinque, macis parum, ambræ, mosci, singulorum grana quatuor. Si malum à contagione sit illatum, arce aduenas: domus infecta de die claudatur. Veneti infectos relegant ad insulam Lazaretum dictam. Foco assìde ex querno vel abiegno ligno facto, vel ex picea aut Iunipero, vel pino. Æstate verò violis, nymphæâ, rosis pauimentum sternatur. Rutæ succo adde caphuram & crocum: ex spongia odoretur. Frigidiore tempore redoleat aër lauendulam, ladanum, aurantia mala, terebinthinam, cortices pomorum, rosmarinum, caryophyllos; auiculis cypreis fumus excitetur; & vestes suffiantur: quæ etiam sæpe mutentur; ita ex iuniperi baccis fit halitus. Et quæ herba suauem odorem refert, domui inferatur, thymbra, menta, pulegium, maiorana, saluia, crocum, santala, caphura, beniouinum. Igne domus optimè à lue putrida expiatur: hoc enim nihil meliùs aëris putredinem castigat. Eo vtemur, fœtido, caliginoso ac frigido cælo. Quin & calido cælo confert etiam ignis ratione seminum putridorum ac pestilentium, vt ea consumantur. verùm tunc illicò pòst refrigeretur aspersâ poscâ, vel linteis à madentibus, pampinis, salice, iuncis, foliis quercinis, nymphææ, lactucæ, violariæ, myrti, cotoneæ mali foliis, & rosis. Fit etiam suffitus ex succino, myrrha, thure, croco, mastice, beniouino. lintea spirent iucundum odorem: & vestes purga lucidâ flammâ ex querno vel iuniperino ligno, & suffiatur aceti fumo. Sereno cœlo fenestras aperi ea parte qua venenum non venit. Exi Sole emicante. Os ab alloquente sit auersum, ventoque secundo, non aduerso, alloquium fiat cum his qui in suspicionem veniunt. Domus à fœtore vindicari debet. vita cœmiteria, & arctius hominum consortium vita. Pomum citrium manu geratur ac odoretur. Vel spongiola madescat ab aquæ rosatæ partibus duabus, vini maluatici vna, aceti dimidia; adde quid musci, & naribus admoue. Accipe acetum rosatum, aquam rosaceam, & vinum album; adde modicum Zedoariæ, vel corticum citrij: ex hoc sæpe parum bibe, laua eo manus & facies, & totum corpus eo frica manè & vesperi tepidè; & ex spongia odoretur: præstans hoc est ad auertendam pestem. Caue tibi circa nonilunium & plenilunium; tunc enim fortiter aëreum venenum mouetur. Vis aliquid secretioris in natura? caue tibi cùm singulis mensibus Luna venit ad eum locum cœli, in quo erat Saturnus cùm nascereris. idem de Marte dictum puta. Topazium collo appensum, vel ore si fugatur, aueruncat hanc luem. Æstate naribus admoue aquam rosatam caphuratam, & santalis imbutam. Faciem & manus ablue sæpe odorâ aquâ. Domus excipiat vaporem aceti & aquæ rosatæ, in quibus succinum coxit: manus & facies etiam eâ madescant. Rutam manu gere, & zedoariam ore, cùm exibis. vel paratum theriacæ infer superno labro, quo sensim in gulam veniat eius vis. Medicus comis sit ac affabilis, spem salutis præbeat: at non diu hæreat apud ægrum. antequam accedas, cubiculum conuerratur, solum poscâ irroretur, auersâ facie colloquia da, non propè. iube vt æger conditi quid sumat, vel os colluat, aquâ rosatâ vel aceto vestes inficiat. Si quis aërem mutare velit, ea mutatio fiat ad aquosum solum, & cœlum crassius, cùm aëris vitium mali causam dedit: nam is aër tutior est ob frigiditatem & densitatem. Vestes sint textæ pressiùs, vt sericeæ: nam sunt expertes pilorum, & vndulatæ, omnésque quæ glabræ sunt, vt & coria. His enim tenaciùs non hæret malum. Pelliceas abiice vestes. Indusia & subuculæ sæpe mutentur. Apud vestes ponantur rosæ, violæ, santala, cum caphura. Hyeme iride aspergantur, & violaceo puluere, vel cyprio. suaui suffitu aromatum perfundantur vestes ex myrrha, styrace, ladano. Quantum ad exercitia subeunda, hîc plus quieti quàm exercitio est dandum: nam cuncta vitare debemus quæ cor in calorem abripere possunt. Dum enim respirandi augetur necessitas, faciliùs aër contaminatus

Quæ ad aërē spectant.

Cautio.

Secretum.

Medicus.

Vestes.

Exercitia.

contaminatus inuadit cor. quod tunc auidiùs in se rapit. Hinc est quòd Hippocrates, vbi aër in vitio est, tenuem diætam commendet, ne, dicit, opus sit crebrò ac multum respirare. Vita ergo hoc exercitium, vbi aër est infectus, quod cogit in crebram respirationem. Minùs se exerceat à meridie ad vesperam: hoc enim tempore maximè semina sua effundit contagium. Locus exercitio dicatus sit purus ab omni suspicione contagij: nam corpore patente faciliùs subiret malum.

2. De natura humana 10.

Cibus.

Cibi vitentur qui in locis infectis nati vel seruati fuere. Sint cibi boni succi, qui facilè coquuntur, quique ægrè putrescunt. Biliosi abstineant ab allijs, sinapi, multis aromatibus, melle, vino valido. Fames & sitis absint. Condiant hi cibos acetosa, citriis, acero, agresta, granatis malis. Panis fiat ex tritico enato in loco qui peste non est contaminatus. Carne vescemur veruecina, vitulina, cuniculorum, quorum caro conditur omphacio, croco, & cinnamomo; gallinæ. Vtantur elixis qui natura calent ac squalent. Non se impleant cibis. Pisces boni frigidiorem sanguinem gignunt: quare hîc laudantur; & hi non laborant vnquam peste, & maximè marini sunt tuti. Pisces sint hi qui carnem friabilem habent, vt aselli, buglossi, passeres, rhombi, lupi, erythrini, auratæ, gobiones, merulæ, mullus barbatus, cancri: para cum aceto, succo aranciorum, vel acerosæ. Oua gallinarum, oxygala. Caricæ, passulæ, medica mala in prima mensa his, quibus feruet ventriculus: in secunda his, quibus alget stomachus, pyra cocta & poma, Coriandrum acuto maceratum. Olus ex acetosa, & beta cum aceto, & butyro, adde boraginem, lactucam, spinachiam. Rapum, pastinaca, allium parcâ manu sumptum, melissa, puls auenata, hordeata. Citrij mali succo asperge cibos. Cappares probantur. Hyeme rosmarinum incoquatur cibis, & hyssopus, thymus, maiorana, melissa: aceti, acetosę, & agrestę maximus sit vsus: adde parum cinnamomi & croci. Pituitosi caueant à multa lactuca, persicis, ac fructibus crudis: nec potent aquam multam. Melancholici vitent sale vel fumo induratã carnem, brassicam, vinum austerum. Pituitosi incoquant cibis piper crasso modo contusum. Sed qui sunt impuro corpore, vt virgines quædam, valdè læduntur aromatum vsu.

Potus.

Curiosi in aquæ censu esse debemus, nihil ferè sine ea corpori ingeritur. Vbi pestis ab aëre venit, pluuialis aqua damnosa erit: præstantior erit tunc altissimi putei aqua. Hydropotæ crustam panis vstulatam aquæ immergant. Tenue vinum & ceruisia tenuis in mensam vnà veniant. Citria mala ceruisię immittantur, vel absinthium cum radicibus cichorij. Si sitis premit, aquæ immisce conseruam rosarum vel acetosę; hanc bibe. Nimia potus, vt & cibi, ingestio cauenda: nam id maximè corpus tuetur à peste, si vacuum sit excrementis, optiméque si sit perspirabile: nam pestis summum ius sibi vendicat in intemperantes. Quare parciore manu pastum inibimus quàm aliàs solebamus. Nec tamen laudo vt quis suo se genio defraudet: id enim corpus esset eneruare, ac spiritibus exhaustum pestifero incursui exponere. Ciborum varietas damnosa est.

Excrementa. Aluus.

Mundiciei studium adsit. Sit semper aluus memor sui officij, quare pilulis pestilentialibus per horam ante cœnam vel prandium sumptis admoneatur aluus sui officij. Hæ hoc modo optimè finguntur, Accipe aloës zocotorinę semunciam, myrrhę drachmas duas, croci scriptulum vnum, ammoniaci drachmas duas, caphuræ scriptulum: confice cum vino aromatico. Sumantur ex cochleari cum syrupo de citreis, vel de violis. Aloë corpora munda facit: myrrha putredinem arcet, crocum spiritus viuificat: caphura refrigerat. singulis septimanis vnius drachmæ pondus sumatur: fiant igitur ex vna drachma pilulæ nouem. Si metus sit ne aluus inde se præcipitet in fluxum, inuolue eas in puluere boli: si stomachus inde doleat, adde quid masticis. Si abhorret à pilulis, Accipe scordij, agrimoniæ, absinthij Romani, cuiusque manipulos duos: senæ vncias duas: fiat decoctio ex aqua ad horas quatuor: expressioni forri adde sacchari vnciam, cassiæ vncias tres: fiat opiatum. da semunciam. Solemnis nulla intercepta maneat euacuatio, vt hæmorrhoïdum, vrinę (nam ea sæpe reddenda) vlcerum, fistularum, scabiei, arthritidis, sudorum, & talium quibus viscera se liberant.

Pilulæ pestilentiales nostræ.

Balnea.

Vita balnea, nam respirationis necessitatem augent: nisi squalidus quis æstate media, ex aqua dulci eis frui velit. Laconico non vtantur.

Venus.

Venerem cum Epicuro hîc relegamus: prosternit enim vires nimium.

Somnus.

Somnus sit diuturnior, diúque à cœna ineatur: in cubili suffitus fiat suauis. Mæror absit & ira. Sarcina excrementorum excludatur.

Euacuatio.

Si sanguinea solemnis euacuatio fuerit intercepta, recludatur vena, si alia ratione imminui is tutò nequeat; & periculum si intentat. Fiat plenilunio, si agendum; nam pręstat dietâ refrigerante & parciore, sanguinis copiam & feruorem minuere: ita in secunda valetudine non consumemus aduersę mox fortè futurę pręsidia. Quia facilis pestilenti tempore aluus in fluxum abripitur, non laudo vsum validiorum purgantium: satis sint pilulę pestifugę, vel manna; nam hęc gummosa cùm sit, veneno resistit: vel syrupus rosatus solutiuus, & tamarindi, vel rhabarbarum, aut sena: denique alephanginę pilulę. Qui prauis succis circumfluunt, iubeant sibi fontinellam inuri brachiis vel cruribus. Pro pueris, accipe extracti rhabarbari drachmas tres; rhabarbari puluerisati drachmas duas, conseruæ rosarum semunciam, sacchari in aqua cinnamomi soluti quantum opus est: fiant rotulæ. Sumat vnam: adde interdum grana pauca salis hyperici.

Foris. Admouenda corpori aduersus pestē.

Admouentur etiam quædam corpori quæ frangunt veneni vim, alexicaca dici poterunt. Quædam venena cordis regioni applicantur: nec puto id ratione carere: nam dum cor qualitatem illam inimicam percipit, sese contrahit, fitque eius systole fortior quàm diastole, ita vt validiùs eo motu à se excludat, quâm attrahat.

Cur venena iuuent.

Antea diximus pesti iter ad cor facillimum dari, cùm id potenter attrahit. ne itaque potenter attrahat, Accipio arsenici crystallini vncias duas, zodoarię drachmas duas, croci scriptulum, caphuræ semidrachmam ex muccagine quæ fit ex gummi Arabico in aqua rosata, fiat pastillus, qui cùm exactè exaruit, syndoni includatur, ac pectori appendatur, axillis quoque & arteriis manuum obligantur oblongi ex his sacculi. Poterunt etiam sacculi fieri ex semine & cortice mali citrei, zedoaria, corallis, caphura, croco, & musci granis duobus; adde, si luber, rosas, myrtum, santala, succinum album. immerge vino maluatico remixto cum aqua rosata. & acero, quibus immaduere species diarrhodonis abbatis: cordi apponatur. Vel accipe adipem serpentum, adde theriacam, & parum vitrioli, & cum succo citreorum illinc regioni cordis, & arteriarum; est sanè hoc excelsum remedium. Si mitius velis, attamen præstans, accipe succi scordij vel cardiacæ vnciam: caphuræ & croci cuiusque scriptulum: cum cera fiat vnguentum, vnge cordis locum. Si æstas incendio conflagrarit, Accipe vnguentum rosatum, cui adde santala & caphuram. Si frigus, adde olei cinnamomi & caryophyllorum grana tria: vel per aquam vitæ extrahe essentiam santalorum & aliorum aromatum. Excellens etiam hæc est vnguentorum parandorum ratio: Accipe aliqua ex his, vt tormentillæ radicem, zedoariam, absinthium siccum, rosas, agrimoniam, scordium, carduum benedictum, coque per sesquihoram in aqua: exprime fortiter, & euapora; vel per filtrum distilla, & euapora dum venerit ad mellis consistentiam: adde caphuram, & cum cera fiat vnguentum: dicta

iam

iam loca eo illine. Auribus immitte & naribus vnguentum rosarum, cum momentulo essentiæ caryophyllorum, vel saluiæ, aut eorum oleis. Granatus gemma æri venenato repugnat, & cordi studet, vt smaragdus cerebro, & sapphirus hepati, & corallus ventriculo: hyacinthus exhilarat. Topazium inter cuncta celebratur à Serapione, & theriacæ anteponitur: Villanouanus & Raimundus idem asserunt. Agathes etiam ad pestem commendatur, & margaritæ. Hæc annulis includuntur, vel gestantur in pectore, vel ore sugumtur. Ore contineant theriacam, vel zedoariam, aut semen citrij. Pectus, arteriarum regiones, & nates illinantur theriacâ. Sericeo coccineo aliquid ex his includi potest, vt puluis ireos, cyperi, caryophyllorum, cinnamomi, mirti, rosarum, violarum, ladani, beniouini, croci, caphuræ, styracis, mosci, santalorum. Iam de his quæ assumuntur ad tutelam sanitatis, agamus. Hyeme sumant manè conseruam ex foliis scordij, cum succo aranciorum & pauco vino; æstate cum acetosæ succo vel foliis. Theriaca Andromachi omnium optima antidotus est; pisi mole manè sumitur; ita & Mithridatis theriaca. Theriaca ad annum duodecimum proba est: infra quartum annum quæ est, biliosis vtilis est. Sex horis præcedat eius vsus cibum. Pro pauperibus efficax est theriaca diatessarum: vel hoc, Accipe boli Armeniæ semunciam, tormentillæ drachmas tres, radicum angelicæ drachmam: fiat puluis: misce cum melle; sumant manè semidrachmam. his addi potest semen citrij mali, & zedoaria, & caphura, semen acetosæ, & succus scordij, corallium, vel cornu cerui, cinnamomo afflatur suauitas, datur ad duas vel tres drachmas. In vsu trium remediorum nobilissimorum vindices sanitatis maximè pono; Nimirum vt ter quis in hebdomade vtatur illis pilulis pestilentialibus, quas hîc descripsi, ita vt drachmæ pondus, hoc est coronati pondus singulis septimanis absumat. Intercalaribus diebus autem vt parum theriacæ optimæ capiat, vt ad fabæ molem. Et interdum loco theriacæ pilulam vnam ex optima rubráque myrrha; fiat illa hoc modo. Accipe myrrham rubram & puram, quæ splendet fracta, in puluerem contundatur: hunc misce cum aquæ theriacalis guttulis quibusdam, & pauca cum theriaca & melle, vt fiat massa; accipe manè auellanæ quantitatem ex ea massa. Hæc sanè inter cuncta assumenda præstantissima sunt. Sed quædam naturæ adeò ab his abhorrent, vt nullo nisu his frui possint: quare selectissima quædam alia adfero. Radices quibus vtimur, vt angelicæ & tormentillæ, primùm macerantur aceto, iterúmque siccantur. Qui sunt humido admodum corpore, & alninis fluxibus obnoxij, his semiscriptulum boli & tormentillæ remiscemus cum semidrachma theriacæ; & superbibat parum vini cum aqua rosata: vel aquam scabiosæ in qua maduit melissa. Bolus & terra sigillata sæpe insuccantur aquâ rosatâ & aceto. Turcæ dant terræ Lemniæ drachmam: Germani propinant succini albi drachmam in pestis curatione. Pauperes manè comedant ficum vnam, cum seminuce non rancida, & foliis quinque rutæ vel scordij, cum mica salis; vel hæc terant cum aceto. Vel ita, Accipe inglandium non rancidarum quinque, ficuum pingnium tres, rutæ, scordij, cardui ben. cuiusque pugillum: radicum tormentillæ, & petasitidis, & pimpinellæ, aceto maceratarum & iterum siccatarum, cuiusque drachmas duas, salis absinthij semiscriptulum, cornu cerui vsti semidrachmam, boli præparati, & myrrhæ, cuiusque drachmas duas; tere omnia, & adde mellis despumati quantum satis est vt fiat electarium. Vel hoc modo, Accipe ficuum pingium vncias tres, iuglandium sescunciam, foliorum rutæ drachmas duas, salis parum: contunde cum melle despumato, vel cum syrupo de ribes aut de citreis; sumat castaneæ molem cum aqua rosata & aceto calendulæ. Vbi De curatione, describemus ouum quod etiam præcautioni dicatum est. Trochisci de caphura etiam magnam vim habent. Arabes octo grana smaragdi ex vino propinant: nostri, succinum cum caphura. Hoc est etiam præclarum, Accipe conseruæ acetosæ Romanæ, & cardui b. cuiusque vnciam, corticum citreorum conditorum semunciam, mithridatij optimi drachmas tres, succini albi drachmas duas, caphuræ scriptulum: cum Sirupo de acredine citreorum fiat conditum: ex eo sumat manè drachmam vnam aut alteram. Magnatibus tale præscribo, Accipe poma tria vel quatuor citria, eàque scinde in partes, & coque ea cum aqua rosata dum in pultem omnino colliquescant: contunde, ac traiice per cribrum: adde margaritarum drachmam vnam aut alteram, mithridatij vel theriacæ drachmas duas, vnicornu scriptulum, lapidis bezoar scriptulum: fiat conditum. Si inopia sit malorum citreorum, eorum loco cap o cortices conditos. Manè & vesperi sumitur drachmam. Si quis velit quid potulenti, Accipe aquæ rosaræ, aceti rosati, vini maluatici, aquæ acetosæ partes æquas: his infunde puluerem zedoariæ, cortices citri & bolum armenum, adde parum croci: iunge conseruam veterem rosarum; serua in vitro obturato: sæpe bibe inde parum. Vindicat hoc cuncta à putredine & à veneno: Cornelius Agrippa ea vtebatur. Vel tali liquori immacerari potest scordium, ruta, calendula, acerosa, angelica, semen citrij, tormentilla, caphura; quædam ex his. Hoc etiam excellens remedium est, Accipe theriacæ optimæ drachmas duas, myrrhæ rubræ scriptulum, caphuræ semiscriptulum: da scriptulum vnum cum aqua rosata. Coque alexeteria in magna copia, ex aqua per horas quatuor: expressioni adiice saccharum, & excoque liquorem, quo veniat ad mellis consistentiam. Ita etiam succus recentium baccarum iuniperi coquitur: qui arenulas etiam soluit renum. Aquâ vitæ extrahe rubedinem malorum citreorum, rosarum, santalorum, cinnamomi: bibe semunciam cum saccharo; id frigidis confert hominibus. Pauperes radicem petasitidis aceto vel vino infundant: manè sumant frustum cum saccharo; vel macerentur caryophylli aceto: manè vnum sumant, & aceto lauent faciem, axillas, & pudenda. Verum quæ gerunt mulieres, caueant ne vtantur antidotis quæ abortum prouocant: vidi quæ, cùm à medico remedium ad auertendam pestem sibi comparari iussisset, mortem sibi accersiuit, vi remedij effuso sanguine omni ex vtero. Si necessaria illis sit purgatio, id fiat à quarto mense ad septimum: idque agemus maximè mannâ, cassiâ, & talibus: sed à syrupo rosato laxatiuo abstine, nam euocat menses. Si secundo vel tertio mense ingrauidationis fluunt menses à nimia plethora concitati, vena his secetur: sæpe enim obseruatum fuit, has tunc fœlicius fœtum proferre. Quin his quæ ægrè, ob grandescentem nimis fœtum, defungi partu solent, commodè pertunditur vena: nam subducto sanguine, detrahitur moli fœtus. Hoc electarium occulta dote à peste vindicat, ac fœtum tuetur: Accipe cydoniorum malorum conditorum, & citreorum, cuiusque vncias duas; conscindantur minimas in partes; dactylorum, ficuum, singulorum vnciam, conseruæ boraginis vncias tres, seminis fœniculi drachmas duas, ligni aloës, cinnamomi, caryophyllorum, granorum paradisi, cubebarum, cuiusque semidrachmam, spicæ nardi semiscripulum: Vtantur ex eo manè nucis magnitudine grauidæ mulieres. Grauidis hoc quod sequitur etiam præscribo: accipio citrium malum, co-

Lapides pretiosi.

Olfactoria.

Assumenda quæ à peste defendunt.

Tria nobilissima remedia, quæ præseruant à peste.

Excellens remedium.

Elegans modus.

Mulierum ingrauidatarum præseruatio.

quo ex aqua rosata, addo margaritas, semen citreorum, acetosæ semen, & coriandri, cornu ceruinum, zedoariam, bolum, corallum, tormentillam, caryophyllos, & aliquid ex vnicornu. Superbibat parum aquæ fragorum. Cordi appendat corallum cum hyacintho, vel topazium. Virgines non menstruales, ter singulis septimanis sumant pilulas pestifugas, & quotidie bibant decoctum pimpinellæ ex aqua cum pauco croco & saccharo. CAVTIO sit in horum omnium vsu, ne quis vtatur iis, quibus valde altetatur. propterea securus vsus est veri boli, & succini albi cum saccharo, vel cum conserua rosatum.

Virgines.

Cautio prophylactica.

CAPVT IX.

PESTIS *quomodo sit curanda: & primum de Vena secanda, & de Purgatione.*

CVM pestis omnium morborum funesta calamitate sit maximus, magnísque morbis magna iure debeantur remedia, sintque duo solùm magna remedia, scilicet venæ sectio & purgatio, meritò in primis inquirendum nobis est, num hæc pesti conueniant. Et si hæc vsum habent, quanam tecmarsi ea in vsum duci debeant. Verùm in Peste exiguo raro & ne vix quidem venam secandam esse. Vno enim ore fatentur exercitatiores pragmatici, se obseruasse plures sanatos fuisse, quibus vena non fuit secta. Causa est virium prostratio: nam illud virus vitæ nostræ arcem ilicò expugnat. Et quamuis vires firmæ videantur ineunte morbo, mox tamen illæ fatiscent, cùm cuniculis occultis serpens virus pestiferum, cor subitò inuadet. Quare qui sanguinem educunt vel purgant ægrum, maximè antequam antidotum propinauerint quod vires firmat, ægrum præcipitant. Præterea nullum venenum, nec etiam vlla putredo, tantum abest vt pestilens, phlebotomiâ curatur. Fateor quidem obstructionem putredinis causam phlebotomiâ interdum adimi: sed cùm pestilens hæc putredo plerumque nascatur à contagio, minimèque ab obstructione, venæ sectio iuuare non poterit: nam contagium non adimitur ab emisso sanguine. Annotat notauítque doctissimus Fallopius, hos, quibus ab Anno 1524. ad Annum 1530 à clarissimo D. Frisimeliga secta fuit vena, omnes ferè interiisse: multos verò quibus non fuit vena secta, euasisse. Præterea hic nulla pars interna occupatur inflammatione; quin nec in huius anginæ rubore apparet tumor: quare nec reuulsionis causa est secanda hic vena. Sed pestis est quasi venenum quod infertur ab ictu vel morsu venenati animalis. Quare etiam Gelenus in peste debellanda pugnat solis antidotis, vt theriacâ & bolo. Nam, inquit Auicenna, sanguinis emissione intrò vocatur venenum: & id habet peculiare venenum, vt ilicò ad cor se conuertat, illúdque oppugnet: propterea omne venenum foras vocari debet. Has quæso rationes perpendant accuratè qui tales ægros tractant: nam agitur hoc in remedio de vita & morte ægri. Graues admonitiones omnium celeberrimorum medicorum nullum non mouere deberent, qui vno ore affirmant veneno infectis ictu, morsu, potu, esu, tactu, aliáve ratione veneno afflatis venam pertundendam non esse. Si nec his rationibus persuasi, nec authoritate veterum moti abire à sententia nolint, oro, si ægrorum eis sanitas ac vita chara, ne post triduum peste afflictis venam aperiant: grauis enim iam tum virium imbecillitas in procinctu erit, pabula vitæ inuadente iam veneno. Quare in tumoribus inflammatoriis, intra viginti quatuor horas, si id agendum putant, vena recludatur: nam secundo vel tertio die prouehitur morbus hic in vigorem. Et antequam id fiat, sumat boli drachmam, cum aquæ rosatæ vnciis duabus, & vnâ vnciâ vini albi; nec intra sex horas postea dormiat. Imò fiat id quatuor horis à cibo: & nunquam protrahatur euacuatio ad animi deliquium. Si emicante bubone is subitò recursum fecerit eò vnde excursus fuerat, fiátque si illud ineunte iam iam morbo, scalpello vel cucurbitâ è loco affecto sanguis educi poterit. Si tumor pestilens se in conspectum dederit, qualiscunque is fuerit, fotu rerum emollientium ac dissipantium is placari debet; vt postea præscribam vbi de bubone. Et sex digitis infra tumorem applicetur tale vesicatorium. Accipe cantharides decem, aufer ab eis extremas partes; passularum vnciam, fermenti sescunciam, scabiosæ, cynoglossæ, consolidæ maioris, vincetoxici, cuiusque vnciam: incorporentur cum oleo lilino. Præterea accipe mala punica, ea scinde in quatuor partes: coque ea in aceto dum diffluant, contere, & loco superno applica; id age ab initio ad statum, hoc est, ante apertionem. Ne autem circumpositæ partes in putredinem abripiantur, eas muni aceto & aquâ rosatâ cum bolo. Sed de his prolixiùs vbi de carbone. Hactenus de Chirurgia: iam ad Pharmaciam venio. Sed antequam eam adeam, suadet Methodus medendi vt de Præparantibus scribam. Hæc sanè vtilia forent si pestilentia consilium ac tempus admitteret; at ferè moræ nescia illa irruit, ac celeri pede suum cursum absoluit. Cùm verò hæc præparantur remedia, talia sint, quæ vim veneni ac ardoris extinguant: cúmque perpetuò Antidotis ac sudorificis (in quibus vera curatio huius mali) vti non liceat, nos illa hic etiam prodemus. Quamuis his non puto vtendum esse ratione præparatoriæ purgationis, attamen cùm otium est ab Antidotorum ac sudorificorum vsu, his vti poterimus interdum, vel etiam loco potus dum sitit æger. Accipe aquam hordei, cui incoque saccharum cum radice petroselini, & si lubet adiice ficus: adde oxysaccharum. Bis die da syrupum citreorum, de agresta, de ribes; rob de berberis, de cidoniis, de granatis: aliquem scilicet horum, cum aqua endiuiæ, boraginis, acetosæ, melissæ. ita etiam vtimur syrupo de succo acetosæ, rosato simplici, de succo cardui b. Accipe aquam acetosæ, rosarum, scabiosæ, melissæ, buglossæ, vel endiuiæ, vel melonum, vel prunorum alborum, cum caphuræ semidrachma: nihil enim promptiùs sanguinis ardorem extingit & sitim sedat. Probamus etiam decoctum tamarindorum, cum seminibus frigidis, & cum floribus cordialibus. Vel in aqua rosata infunde melissam, boraginem, scordium, acetosam, acorem & semen citrij, parum caphuræ & aceti: colaturæ adde syrupum citreorum. Accipe aquæ rosatæ libram, vini albi odorati semilibram, boli semunciam, vel tantundem succini albi: da sæpe vncias duas. Sed prudenter vtendum est his frigidis. Hoc est, vbi æstu febrili flagrat corpus, his vtendum crescente morbo: sed cùm ad statum venitur, abstinendum. Ego fœliciter, S. Dei beneficio hoc vtor: Accipio foliorum scordij, acetosæ, summitatum calendulæ cùm se in gemmas nectunt, cuiusque semimanipulum; pimpinellæ vel endiuiæ, cardui b. florum boraginis, singulorum pugillos duos, melissæ pugillum, decocti secundi hordei libram, aquæ rosatæ vncias duas: infunde hæc, & non coque, sed immacera calidè tota nocte: colaturæ claræ adde syrupi de acredine citreorum, vel syrupi de succo cardui benedicti vncias tres: olei sulphuris, vel spiritus vitrioli quantum satis sit, vt leniter

De chirurgia, & primùm de Phlebotomia.

Obseruatio.

Cucurbita.

Vesicatoria.

Præparantia.

Cautio.

Excellens remedium in maligno æstu.

leuiter acescat. interdum iungo quid trochiscorum de caphura. Hyeme, vbi herbæ desunt endiuiæ & cichorij, sumo earum loco harum semina. ex hoc apozemate ter die bibant vncias quatuor. Ratione virium, si illæ flaccescant, coquo endiuiam, acetosam, & cæteras suaues herbas iam scriptas; adiicio, perdicem vel semipullum, & agrestam: colaturæ addo vinum granatorum. Interdum iubeo vt conseruam rosatam, vel diamatenatum exprimant cum aqua hordei: vtque eam bibant. *Purgantia.* Iam ad purgantia veniamus. An hîc purgandum? cùm Pestis hyparxis consistat potiùs in qualitate praua ac venenata, quàm in copia materiæ, existimo ad veram pestis curationem per se non multum facere purgationes. nam pestis, quâ venenum, alexipharmacis solis curatur. Attamen ne febres flagrantissimæ ab vsu antidotorum calidarum incendantur, & ne succi, si qui praui sunt in corpore, calidis remediis accensi, fomitem vberiorem veneno præbeant, néve illi humores, si qui corpore circumfluant fœdi, vsu calidorum antidotorum in parte aliqua vitæ necessaria phlegmonem accersant, purgandi veniunt. Quare auctor sum, vt ilico, cum veneno antidotis pugnemus; & ab vsu antidotorum vt purgetur: eâque semper lege, vt purgantibus ea adiicias quæ vim veneni pestiferi frangunt, eáque quæ febrilem ardorem mitigant: vt ita naturæ studeamus, vnáque cum morbo pugnemus. Quod si ita corpus prauis succis circumfluere videatur, vt ante merum antidotorum vsum istud purgandum existimes; hoc hac arte fiat. *Pesti dicata purgatio.* Accipe cæpam albam magnam, hanc excaua superiore parte, & exempto corde imple drachmâ theriacæ optimæ: adde parum pulueris radicis tormentillæ & dictamni: inuolue papyro humidæ, & assetur sub cineribus calidis: dein contunde in formam pultis, adiice parum aceti calendulæ, cum aqua cardui b. & fiat fortis expressio: cui adde in tenellulis naturis tryphera Persicæ semunciam; cum drachma vna electarij Hamech, vel electarij indi; & è succo rosatum vnam drachmam: diaphœnici drachmas duas. Hoc purgat, & mox sudorem prouocat, & veneno resistit: cor enim firmat. Hîc enim nullus segniciei locus est: omnia ilico agenda. Nec metue contrarios eodem tempore motus; natura enim nisi ilico vindicetur ab hoc hoste, conclamatum erit: vsus hæc docuit proba esse. Si verò corpus purum esset à prauis succis, nollem illud purgari. Præceps enim in ventrem esse solebat humorum præcipitatio, eo tempore quo pestis grassatur. quare vide num huic pesti id solemne sit: si ita, abstine à purgantium vsu. Cùm enim tota curationis spes consistat in robore virium, quod veneno huic, quod cordi bellum indixit, resistere debet, cordíque propugnare; cumque purgantium vi atterantur validè vires, non temerè huc veniendum erit. Dico, non temerè ad vectoria vibrantiáque pharmaca eundum esse. Quare corporum obsessorum à peste natura erit perscruranda: nam talia illa fortè sint, támque valida cacochymia fœdata, vt ni illa purgetur, cuncta antidota calida operam ludant. *Iacobus Carpensis.* Hæc causa esse videtur, quòd Iacobus Carpensis plurimos sanaret, quos tractabat ab anno supra millesimum quingentesimum, vicesimoseptimo ad trigesimum primum. hic ineunte morbo præscribebat laxatiuum: & in augmento purgabat. *4. Cano 1. Fen. 3. Theish. 3. 4.* Et Gentilis dicit, medicos sui æui vsos fœliciter fuisse scammoniatis. Auenzoar propinat remedium quod excipit euphorbium: hoc autem siccum est, & calet ad quartum vsque gradum. Fallopius vsum eius ab vsu probat. Existimo veneno testagari. Si quis eo vti velit, præbeat cum cassia: ita non vrit. Tu, cùm contagia agit pestis, inquire num aluus auferat plurimos: si ita, abstine; si verò plurimi alui fluore liberantur, purga: sed certa tecmarsi. Vide igitur quisnam humor in corpore laborante triumphet, hunc purga. *Bilem purgantia.* Si biliosus videatur humor in vitio esse, Accipe florum boraginis, violarum, althææ, foliorum scordij, lichenis qui petris adnascitur, lactucæ, cuiusque semimanipulum, seminis cichorij, endiuiæ, cuiusque drachmam, tamarindorum semunciam, seminis citrei scriptulum, pruna quinque: coque ex aqua. accipe huius decocti vncias quinque: quibus infunde rhabarbari drachmam, & cinnamomi scriptulum: vel horum loco mannæ electæ vnciam, & syrupi rosati laxatiui sescunciam, caphuræ grana quatuor: fiat haustus. Ita etiam vtimur myrobalanis, cassiâ, trypherâ Sarracenicâ. hæc etiam interdum sumuntur ex aqua rosata, boraginis, & aceto calendulato, in quibus coxere tamarindi & myrobalani. Quòd si pituita purganda veniat, præscripto iam decocto addes semen anisi, & betonicam: *Pituitam purgantia.* calaturæ autem infunde agarici recenter trochiscati sesquidrachmam, zinziberis semiscriptulum: macera tota nocte, & colaturæ adde mellis rosati laxatiui sescunciam; vel electarij lenitiui drachmas sex: sumat ilico. *Melancholiam purgantia.* Si melancholia redundat, priùs descripto decocto adde epithymi, chamædryos, ceterachi, fumariæ pugillos duos, polypodij semunciam, & foliorum senæ drachmam. Huius decocti vnciis quinque infunde myrobalanorum Indarum semunciam, foliorum senæ drachmas duas: Si sit atra bilis, adde cassiæ semunciam, confectionis Hamech drachmam, tryphera Persicæ drachmas duas: & decoctum tunc accipiat flores plurimos violarum & althææ. *Vomitus.* Vomitus si videatur necessarius, is non sit violentus: is enim vias aperit ad cor veneno, & cerebrum facilè veneno grauat: id enim per vomitum plethoricis causis augetur. Sed si æger vomibundus sit, & id si agendum videtur, Accipies vitriolum Romanum valdè siccatum: id dissolues in aqua. per residentiam depura, ac euapora: sidet in fundo vitriolum in forma salis: Propina scriptulos duos; ad drachmam licet venias. Exhibe ex conserua rosata vel boraginis, aut rorismarini, vel ex aqua buglossæ. A vomitu nutriatur carnium liquore: dein da quid carnium cidoniorum & citrij. Præstat autem sudare eos qui non sunt vomibundi. *Cautio.* Caue ne venenosis remediis vomitum moueas: nam natura vix vni veneno par est. Magis laudatur aluina purgatio. *Dubium.* Sed dices, At medici præscribunt intoxicatis vomitum. Respondemus, non eandem veneni conditionem esse: hîc enim venenosus spiritus est extra stomachum; ibi materia in stomacho concepta est. Primo itaque vel secundo die leuis purgatio imperetur, vt ex cassia cum tamarindis, myrobalanis, rhabarbaro, manna, syrupo rosato laxatiuo. Sequentibus sit pax à pharmacis, sed aluus ducatur pilulis pestilentialibus, vel molli clysmo. *Cautio.* Interim dum sic purgas, recrea ægrum iolapiis, ne spiritus resoluantur, vt Iolepo rosato, violato, acoris citreorum & cerasorum, berberis, acetosæ. Sed iam ad alexipharmaca veniamus: nam propria pestis curatio S. Dei beneficio his concessa est: si priùs tamen purgatiunculam pueris dicatam prodidero: *Puerorum purgatio.* Scinde rhabarbarum in tenues taleolas, has irrora aquâ vitæ: deinde has humecta cum vapore vini albi. postea has infunde aquæ rosatæ, si æstas fuerit; vel vino, si hyems. Cùm hæc aqua calorem rhei bibit, effundes eam; & nouam infunde aquam: ídque toties dum colorem nullum amplius bibit aqua. Tunc illas aquas leuiter excoques ad dimidij exhaustum; adiice saccharum vel mel: coque ad syrupi consistentiam; & redde ei taleolas rhabarbari. Da pueris, duorum vel trium annorum, cochlearia duo vel tria. prouectiores taleolam vnam accipiant, ita vnà lumbricos occidet. Vel coque taleolas rhabarbari cum syrupo rosato laxatiuo;

&

& adde cinnamomum: da tres vel quatuor taleolas cum duobus cochlearibus syrupi.

CAPVT X.

De Antidotis, & sudorificis, propriáque pestis curatione.

CVM perniciosissima pestis hyparxin suam habeat in spirituali veneno qualitatéque venenata, eáque indicibili in prauitate cùm posita sit, propriè nec venæ sectione, nec purgatione ea curari poterit. Sed iis propriè obpugnanda, quæ antipraxiâ virulentiam hanc extinguunt,ac naturę humanę robur afflant, quæque sudores promouent.Quæ enim sudores proliciunt, vnà spirituosos halitus veneno infectos euocant:adeóque non tam sudorum ratione, quàm halituum qui vnà eunt, spirituale id virus pestiferum exigitur. An itaque multis hoc moliendum remediis? apage illud à me quæso reputa, NIHIL in peste pestilentius, mole remediorum ignauorum; dum enim nihil proficiunt, abripiuntur ægri. nullus enim hîc segnitiei locus, vtque iterum hoc admoneam, si non profuit remedium, homo pessundatur: locus hîc nullus bis peccandi; nam occasio medendi hîc præceps admodùm est. Quare maximè commendamus ea remedia, quæ longissimi æui periclitatione comprobata sunt. Sint hæc remedia talia, quæ immutant venenum per arterias diffusum. Primæ autem nobilitatis in hoc censu est theriaca. Fugite eâ remedia quæ plurima aggeruntur theriacæ: hæc enim sua mole obtundunt theriacæ robur. Theriaca, diuina quadam vi, inquit Auicenna, debellat venenum, & cordi robur afflat; & hoc præterea habet theriaca,vt viscerum infarctus expediat,ac spiracula cutis vt reseret, & sudore partem putridi succi euacuet. Propinatur theriacæ drachma vna, cum salis ahsinthij granis duodecim: interdum miscemus scriptulum pulueris Meobani. Nonnunquam præscribimus theriacæ & pulueris Meobani cuiusque scriptulos duos, vel semidrachmam, cum granis duodecim salis absinthij. Dici nequit quantum sudoris profundant hæc remedia. Pueris damus scriptulum theriacæ, cùm granis sex,septem, vel octo salis absinthij. Exhibentur autem hæc ex aqua rosata, vel ex aqua boraginis,vel cardui benedicti,& semicyatho vini albi tenuis. si æstus vehemens adsit, remiscemus syrupum de acredine citreorum. Vel sumi poterunt cum cyatho decocti scordij, scabiosæ, acetosæ, cardui benedicti, seminis citrei; vel propina hæc cum succo rutæ & aceto calendulæ. Ter talia assumat spacio viginti quatuor horarum primo die. Si quid adiicere theriacæ velis, vt semen citrij, tormentillam, radicem angelicæ, tunc theriacæ pondus, ferè æquare debet cæterorum molem aut vim. Aliud præclarum: accipe theriacæ drachmam, salis absinthij grana decem vel octo, lapidis bezoar semiscriptulum,aquæ rosatæ vnciam, vini semunciam, aceti rosati parum. Nec quæso calorem theriacæ reformida: nam elementares qualitates, in tam parua mole parum de se virium fundunt; at τὸ θεῖον etiam in parua mole insigne habitat. Quare theriaca potentior est ad venenum excludendum, quàm ad incendendum: vix enim ea ad secundum ordinem caloris se erigit. & sanè in hoc morbo plus est veneni, quàm caloris. Venenum hîc ab inspiratione ortum est: quod sudoribus, expiratione, diaphoresi, & calidis rebus excludi debet. Si esset febris pestilentialis, aliter ageremus: satis esset si spiracula aperirentur, vtque corroboraretur. validis abstineremus. Sed dices, Tamen in peste manus, pedes, ac extremæ partes frigent: id autem fieri docet Galenus, quòd inflammatæ internæ partes principes in se prolectent sanguinem, ac calorem ex toto habitu corporis in se auocent: quare si theriacam aliáve calida hîc propinaueris, inflammationem augebis, ac mortem accerses. Respondeo: ita est; nec ego in tali historia morbi exhiberem theriacam: sed non solùm semper frigent externæ partes habitúsque corporis ob phlegmonem internæ partis, sed ea etiam ratione, quòd calor natiuus incipiat extingui, quod externæ partes ilicò sentiunt, ac algescunt: fit autem hoc ex venenata vi morbi. hîc vsus theriacæ, vitæ post S. Deum auctor est. Sed dices, si, vt ais, partes externæ frigent & à phlegmone intùs concepto, & à veneno, quomodo internoscam has causas? Respondeo, Si frigent extremæ partes vi conceptæ phlegmones in visceribus, aderit sitis inexplebilis, ardor circum præcordia immanis, lingua scabra ac arida: at cùm frigent à veneno quod calidum natiuum opprimit, ibi nec sitis nec ardor immanis cruciat, sed imbecilles homines prosternuntur. Hîc audacter inbis vsum theriacæ. Accipe theriacæ semidrachmam: aquæ cinnamomi vnciam vnam: aquæ cardui benedicti, vel scabiosæ, vncias tres: misce, & sumat. potentissimè mouet sudores. Hoc nuper mulieri propinabam quæ lipothymiâ & spasmo acerbissimè torquebatur: ilicò recreata fuit: addideram scriptulum philonij: nam noua theriaca non erat ad manum. Validum etiam hoc est: Accipe theriacæ, pulueris Meobani, cuiusque drachmam: aquæ cardui benedicti vel acetosæ, vncias tres: aceti calendulæ vel rosatum vnciam: vel exhibe cum aqua angelicæ & aceto. Si Meobani puluis non sit ad manum, eius loco accipe radicis angelicæ drachmam. Sal fraxini magnam etiam vim prolectandi sudoris habet, & veneno refragatur. Idem intellige de sale angelicæ, zedoariæ, scabiosæ, rutæ. Vsu nobis etiam probatum est hoc, Accipe cæpas albas sex: eas cauatas in superiore parte, & exempto corde imple theriacâ: adde parum pulueris tormentillæ & dictamni, inuolue papyro humidæ, & assentur sub cineribus calidis. Harum pars accipiatur, & contundatur ad modum pultis, & imponatur, post fotum, abscessui. elicit enim atque perimit venenum, estque tutum remedium. Reliquas contunde cæpas cum vncia syrupi de citreorum acore, adde parum aceti: exprime per stamen: sumat calidè vncias tres, contegatur in lecto: & abstineat horas sex à cibo: & caueat omnimodè ne dormiat. Huic misce quid pulueris Meobani, aut salis absinthij, si ita videtur. Aliud validum remedium, Accipe aquæ vitæ optimæ libram, theriacæ sescunciam, myrrhę rubræ semunciam, radicum petasitidis parum siccatarum vnciam, spermatis cetes, terrę Lemniç, cuiusque drachmam, radicum vincetoxici drachmas duas, radicum dictamni, valerianæ, & ostrutij, singularum sesquidrachmam, caphuræ grana septem: vertantur in puluerem crassum, & infunde vitro, quod claudatur apprimè: & octo dies maceretur in loco frigido. Sumat ex eo semicochleari ad coclearium vnum: & remisceat, si velit, duo vel tria cochlearia aquæ cardui, acetosæ, vel rosatæ: interdum asperge grana aliquot salis absinthij; & cibi expers maneat horas sex. Videtis vt primariam authoritatem ad euincendum venenum theriacę ascripserimus, eámque quo modo aliis iunctam in maiores vires extulerimus: verùm euenit nonnunquam vt illâ genuinâ ne vegetâ fraudemur: quare necessitas nos in alia cogit. Hæc causa est, quòd quædam præcellentia iam adiicio. In primis Mithridatis theriacam eodem ferè censu habemus quo theriacam Andromachi, de qua hactenus. Quòd si hæc ad manum sit, veniemus ad puluerem Meobani, (qui iam passim apud pharmacopolas extat; descripsimus eum in Methodo nostra ad praxin) & ad salem absinthij, ex aqua rosata, acetosæ, &

Notatio necessaria.

Optima remedia.

Pueris.

Theriacæ vsus non formidabilis.

Dubium.

Sudorificum, quod vires vnà roborat.

Aqua theriacalis optima.

Alia remedia.

Electarium ex ouo. & cardui b. cum pauco vino. Quin electarium ex ouo fabricabimur, hoc enim diutius perenniat quàm theriaca. Accipe ouum recens, exclude album eius dimisso vitello, & imple croco optimo in puluerem verso: sensim assetur, nec aduratur: quare vel pastæ inuolue. Contunde in pulcerem: adiice ad eius pondus sinapi album, vel semen erucæ: & tere simul diu. Datur ad drachmæ pondus & amplius, ex aqua rosata & pauco vino: Ciceris verò mole ad præseruationem. Hæc fuit primæua huius electarij de ouo compositio: posteriores adiecere dictamni albi, & tormentillæ, cuiusque drachmas duas: nucis vomicæ drachmam. Postea alij his addiderunt radices pimpinellæ, zedoariæ, angelicæ, semen citreorum, semen cardui b. & acetosæ, cornu cerui, & caphuram, & cum theriaca ad omnium pondus fit electarium ad formam opiatæ. Oportet vt intra duodecim horas ab inuadente morbo, drachma eius cum vino albo, si cum frigore inuasit; vel cum aqua rosata, si cum æstu, exhibeatur. Arabes commendant smaragdi grana octo, cum vnicornu scriptulo. Turcæ dant terræ Lemniæ drachmam; Germani præbent succini albi drachmam; vulgus radicis petasitis puluerem ad drachmæ pondus cum succo scabiosæ vel calendulæ.

Pauperum remedium. Nobilis quædam princeps ac Dux orabat me vt potum hunc pauperibus præscriberem: nam sibi id in secretis esse, ac plurimos eius vsu sanatos affirmabat, nihilque æquè in sudorem esse promptum ac hoc: Accipiebat fimum vaccinum recentem, cum aceto exprimebat & propinabat. *Rusticis.* Pro rusticis hoc vtile, Accipe aquæ vitæ, succi allij, singulorum vncias tres: aceti optimi vncias sex: succi rutæ sescunciam: *Nobile remedium.* misce: sumat vncias duas. Nobile est hoc etiam remedium, Accipe teneriorum radicum & primarum germinationum arboris nucis, saluiæ, fœniculi, apij, petroselini, semperuiui; cuiusque manipulum: ranas quadraginta: aceti vinosi optimi libras duodecim: decoquantur ad medietatem: colentur: & colaturæ immisce medium pondus subscripti electarij: & vitro reponatur in vsum. accipe mithridatij vnciam: nucis myristicæ drachmas tres: baccarum lauri, zinziberis, cuiusque semunciam: aristolochiæ rotundæ drachmas duas: cum melle fiat electarium. accipe cæpam rubram: hanc excaua, & imple iam dicto electario, & assetur: deinde extundatur cum tribus vnciis decocti præscripti; & propinetur ineunte morbo: & deinde solum decoctum bis de die bibat. *Elegans remedium.* Elegans hoc est, Accipe angelicæ, zedoariæ, tormentillæ, gentianæ; cuiusque sescunciam: seminis cardui b. citrij mali seminis; cuiusque drachmas duas: fiat puluis; & coquatur horis tribus, & fiat fortis expressio: & cum saccharo fiat opiata, da drachmas duas; cum aqua distillata citreorum. *Admonitio.* Antidotum si ægri euomunt, ilicò, abluto ore repetant. *Sudandi tempus.* Sudet horis quatuor, tribus; vel pluribus si vires ferant. Per sudores à cibo potúque abstineant; nec somnum capiant antequàm sudorem multum sudârint: nec extrema nudent: & à frigore custodiant iugulum, axillas, & inguina. Tandem linteis abstergeant sudorem tepidis, & lintea pura sumat. Mox suppressa aluus leni remedio euocetur; vt accipe iuris gallinæ libram: olei amygdalini, & sacchari, cuiusque vncias tres: vitellos ouorum adiice duos. Dum autem sudori studet, non dormiat, (propterreáque *Cautio.* spongia acerrimo aceto imbuta nares feriat.) nec bibat, si ferre potest, sed ita refocilletur: Accipe conseruæ rosarum, boraginis, nymphææ, acetosæ; pomorum citreorum conditorum, singulorum semunciam, electarij de gemmis frigidi, drachmas duas: corallorum rubrorum, margaritarum, cuiusque semidrachmam; cum syrupo de acredine citreorum fiat conditum. Et recrea vires odoribus: nec vinum nec aquam interim bibant antequam sudor euanuerit. Finito sudore parum da ex his quæ recreant. Si sudor nimis diu protrahitur, ita vt vires fatiscant, inunges corpus oleo myrtino vel cydoniorum malorum. Sudor non sit productior quatuor vel sex horarum spacio. Tunc absterso sudore, recreetur acidis ex iusculis cum saccharo perlato. Sudor criticus rarò spontè hoc in morbo erumpit: propterea sæpe sufficit tres horas, & non vltra quinque sudasse. Si tamen tertio, quinto, vel septimo morbi die sudor erumpit, is quia criticus, plenè effluat. In sudoribus, vt dixi, non edat, sed horam post finitos sudores. Si à bibito antidoto sudore inceperit madescere, prouoca: sin minus, non nimium vrge, ne sudoribus vi expressis vires frangas. *Sudoris eliciendi modus.* Sudor alioqui imperatur mollibus spongiis immersis decocto chamæmeli, meliloti, florum rorismarini, hyssopi, calaminthæ, origani, stœchados, & rosarum, dorso, pectori, & abditis alis quæ expressæ admouentur, crebróque immutantur, donec sudent. Vel saxum ab igne æstuans inuoluo linteis ab aceto vinoso madentibus: iubeo admoueri lateribus, ac stragulis vaporem includi. *Ponit eam Vvecherus in Antidotario speciali fol. 305.* Laudamus in hoc malo etiam compositionem quam Diascordion vocant: ea enim selecta habet ex theriacæ compositione remedia ad pestis fugam facientia: dantur drachmæ duæ ex aqua cardui b. cum syrupo de citreis, etiam ingrauidatis mulieribus, & pueris. Proba etiam est theriaca Diatessarôn dicta; quæ ita conficitur, Accipe gentianæ, aristolochiæ rotundæ, baccarum lauri, vel, si quis eas non amat, baccarum iuniperi, myrrhæ, singulorum vncias duas: mellis despumati libras duas, datur ad drachmæ pondus. *Foris admouenda.* Foris admoue panem ex furno calentem: huic fossam imprime, quam theriaca imple, & vmbilico impone. Cordis regioni, extra sudorem, impone epithemata ex aqua & aceto rosaceo, cum speciebus diarrhodonis abbatis & pauco croco: impone pectori ex purpureo rubro panno. *Nobilium remedium.* Accipe rosas rubras siccas, santala citrina, cortices & semina citreorum: vertantur in puluerem, & coquantur ex aqua rosata: traiice per setaceum: & iterum coque ad mellis consistentiam: adde guttulas limonum dum coquitur: fiátque vnguentum, quo cordis regio illinatur. *Oleum scorpionum describitur à Fallopio, vbi De bubone, capite 14. & De tumoribus cap. 27.* Oleo scorpionum illinantur pulsus & regio cordis. Accipe aquæ theriacalis, vini maluatici, cuiusque vnciam: his temisce drachmas duas theriacæ: & panis eis repleatur, ac vmbilicus ei imponatur: & tunc tribus horis sudet à data theriaca cum sale absinthij: ita omne venenum abibit in panem. abiice postea hunc panem in flumen. Sudorificum magno successu diu vsurpatum; Accipe sacchari crystallini drachmas tres: zinziberis drachmas duas: camphoræ drachmam: datur drachma ex aqua cardui. loco zinziberis, salis absinthij drachma poni potest. Electarium: Accipe succi scordij resiccati, semunciam: succi cardui b. drachmas duas: tormentillæ, dictamni, zedoariæ, gentianæ, myrrhæ, angelicæ, caryophyllorum, succini albi, singulorum drachmam: croci, caphuræ, cuiusque semidrachmam: seorsim puluerisa: cum syrupo de succo scordij vel cardui fiat electarium: datur sesquidrachma ex aqua cardui in qua scordium fuit maceratum & melissa.

CAPVT XI.

DE VICTVS *ratione eorum qui ex peste laborant.*

Aër. AER sit ab omni putredine ac fætore alienus. auctor est Herodianus, Commodum Imperatorem in magna peste secessisse Laurentum, vbi à Lauro siluæ *Libro 1.* visuntur, quæ gratum odorem expirant. Vbi decumbit æger, ligneo in vasculo sit aqua rosata calida

cum aceto, cui incoxit ſcordium, ſantala, cyperus, lignum aloës. *6. Natur. quæſt. 27.* Scribit Seneca, pecora magis peſte tentari, quòd aperto cœlo & aquis maximè vtantur: quare curioſè de aëre & aqua tranſigendum. Olfaciat æger ex linteo vel ſpongia acetum, aquam roſatam, adiecta pauca caphora; ſæpéque odoretur malum citrium, vel arancium. Lintea & veſtes ſpirent odorem roſæ & ſantalorum. Conſpergatur cubile rebus frigidis odoriferis, vt roſis, violis, nymphæa, pampinis, iuncis, ſalice, aqua aceto temperata. Fumus ab aceto excitetur, in ignito lapide, vel ex ladano & caryophyllis. Qui curat morbum, geſtet altera manu cypream auiculam fumantem, ita vt naſum feriat odor. *Cibus.* Iam de cibo tranſigamus. Scribit Galenus, partes noſtri corporis debiles reddi propter dyſcraſian, & propter meatuum latitudinem: propterea *De diff. feb. cap. 5.* cibus hîc debebit præſcribi humectans, refrigerans, & laxas venas ſtringens ſiccando: ſeruétque cordis temperiem. Sitim nec famem tolerent. Salſamenta hîc damnoſa ſunt; nam ſanguinem inflammant, ac corpus ex his marceſcit: hinc eſt quòd Ariſtoteles ſcripſerit, filios edi ſine vnguibus, quorum grauidæ matres, picâ detentæ, ſe ſale ſatiant nimio. Sæpiuſculè autem cibus dari debet: nam in contagione tam cita ac rapida de viribus ſolliciti ſumus: quia veneni ſpirituum copia atteritur. Cœnandum parcè citra eſum carnis: iuſculis veſcatur vel glaciato, vel pulli carne pauca ex aceto & roſacea: vel potiùs cocta lactuca & acetoſa, cum butyro & aceto. Carnis eſum non laudamus dum ſæuit hoc malum. ſed fiat tale *Optimum reſtaurans.* glaciatum: Accipiant caponem, eúmque à plumis liberatum ſcindant in tenues particulas oblongas, & oſſa confracta etiam addant: eodem modo adiiciant ſciſſam carnem veruecinam non pinguem, ad pondus duarum librarum. lauentur hæc omnia vino albo: adde parum macis vel cinnamomi integri, & ollæ oblongæ include hæc, ac obtura, fiat coctio in balneo horas viginti quatuor: vel duodecim ſpacio horarum, quod ſit breuiſſimum. Deinde ita calentia traiice per linteum mundum: id conuoluendo exprime, ac patinâ amplâ excipe: noli dum expreſſio fit manus admouere illi parti qua perfluit ſuccus. conglaciatur hic ſuccus, ac pinguedine tegitur, quam pro corruptelæ cuſtodia retineat. Sed cùm eo vti velis, aufer parum ex illa pinguedine, & ſubiectum ſuccum excipe, & cum ſucco citreorum foco liqueſcat, vel cum agreſta vel aceto, vel auranciatum aut granatorũ ſucco ſumant. *Ordo in cibis.* Ordo in diæta hic ſeruetur. Prima luce qua peſtis inuaſit, ſi vẽtriculus cibo adhuc grauis ſit, aluus clyſmo ducatur: & vacuo ventriculo antidotus ſudorifera propinetur, & poſt duodecim horas ſorbeat ex iam præſcripto conglaciato; vel ius pulli bibat in quo coxit acetoſa, & quatuor ſemina frigida, & acerbæ vuæ duæ vel tres: & tempore vſus inſtilla ſuccum granatorum, citreorum, arancíorum, & acetum. Sin inuaſerit lues ieiunum hominem, ab antidoto, ſorbeat ius hoc cum croco & mica panis. Ita nutriatur ſingulis ſex horis noctu ac interdiu. Secundo die eodem modo agat, niſi veſis coctum pomum vel pyrum, aut pruna cum ſaccharo addere. Antequam paſtum ineat lauet os, manus ac faciem poſcâ, & exugat mali punici grana copiâ duorum cochleariorum: lauentur hæc grana primò roſaceâ: expuat nucleos, & ſæpe os recreetur acido citrij cum ſaccharo. ceraſa acida etiam conferunt: & hæc iuſculis incoque cum lactuca, acetoſa, boragine, portulaca. Tertio die adiiciat pedes & ſummas alas pullorum, ac teſtes iuuenis galli: & carnis conglaciatus ſuccus, quem antè deſcripſi, tunc maximè locum habebit, adiecto vino. Condiantur cibi ſemper acidis, & aquâ roſatâ. Quarto die glaciatum ius cum pane copioſiore ſumat. Hoc modo ad ſeptimum vſque diem tranſigatur, & tunc parum ex alarum carne comedat. Ita ſemper à parciore manu ad pleniorem eſt eundum. Et à ſeptima, elixa caro perdicis vel pulli cum acidis iuſculis & ceraſis in cibum veniat. Veſperi abſtineat à carne, nam illa per febres putreſcit. Tunc priſana potiùs detur, vel auenatum, cum ſaccharo & oxalidis ſucco, aquâ roſatâ, aut citriorum ſucco vel punicorum, cum pauco croco vel cinnamomo. Aſſatum etiam malum vel pyrum. Iuſculis hoc incoquitur, Accipe ſantalorum citrinorum & rubrorum, cuiuſque drachmas duas: caphuræ ſemiſcrupulum: quatuor ſeminum frigidorum maiorum & minorum, cuiuſque ſemidrachmam, contunde hæc craſsè, & linteo innexa incoque iuſculis. Si adſit cordis tremor, adde iuſculis diamargaritam frigidam, vel triaſantalôn. Oua ſorbilia: panatella cum ſucco citrei, vel de ribes. Vbi tumores vrgent, caro nunquam offeratur: acidis iuſculis cum pane viuat, & pyrum vel malum coctum detur: nec vinum detur ante biduum, ſed aqua vtatur hordei cum oxyſaccharo. *Cautio.* Vſus tamen rerum acidarum non ſit ita copioſus, vt ſudorem intercipiat: propterea enim interdum pro potu damus aquam hordei cum paſſulis, & meliſsâ immaceratâ. *Piſces carnibus præferantur.* Cùm tempus eſt vt vſum ſolidioris cibi iure poſcant, tunc delecti piſces carnibus ſunt potiores, nam non ita ſanguinem copioſum generant, nec ita calidum: proptereáque is non ita facilè putreſcit. Petantur ex aquis limpidis, arenoſo alueo vel littore. Præterea piſces cùm aquâ tegantur, non ita inſpirant contaminatum aëra: nec aqua ob perennem motum, facilè putreſcit; minimé que marina, ob ſalſedinem. *7. De part. animal.* Ideo Ariſtoteles ſcripſit, piſces peſte non laborare. *Amygdalatum.* Veſperi ſæpe vtatur amygdalato, quod hoc modo eleganter fiet, Accipe amygdalorum dulcium ac recentium libram: aquâ calidâ corticem exuant (ſi verò candidius velis, frigidâ id ages) & contunde in vaſe marmoreo vel ligneo piſtillóque ligneo in offam: & affunde aquam calentem, hauriantque humorem ſemihoræ ſpacio: tunc rurſus & validius quàm antea contundito: cola & clementi carbone coque, & moue ne coeant: à coctione parum cinnamomi adiice, & micam panis albi digitis contritam: adde parum ſacchari. Die & noctu ſæpe & parum alatur cibo & potu. *Ad ſitim & inde quæ fit infirmitatem.* Sæpe detur quid quod vires reuocat: Accipe ſucci acetoſæ, vel de ribes, citreorum, aranciorum, granatorum, boraginis vel endiuiæ, cydoniorum, omphacij, ſingulorum vncias duas vel tres: clarificentur à fæce. perſpicuo ſucco adde aceti roſati vncias tres, ſantali citrini drachmas tres, caphuræ ſcrupulum, cinnamomi ſcripulos duos, ſacchari libram ſemiſſem: fiat iolapium, ſumat cum aqua decocta. *Potus.* Ad potum quod attinet, is ſit tenuis cereuiſia cui adde aquam roſatam, vel acetoſæ, boraginis, cum ſucco citreorũ: & puppa cum cinnamomo immittatur ratione odoris. Vel poteſt ſecundum decoctum hordei, cum ſyrupis acidis. A quinto die, ſi metus adſit lipothymiæ, tenue vinum detur in prandio, non in cœna. Quidam illorum auidiſſimè vinum appetunt, his primo die liceat vino diluto os & faciem abluere; & tertio die vtantur in prandio vino quarta parte aquæ diluto: ſítque album & tenue: medióque in paſtu eo vtantur. *In prædicamento Qualitatis.* Scribit Simplicius, eo tempore quo M. Aurelius Imperator bellum gerebat aduerſus Parthos, peſtem enatam fuiſſe, quæ vino & oleo curabatur. *Aqua frigida.* Quod ſi febrili incendio æger flagrat, frigida aqua æger expleatur, ſi is ſucci plenus fuerit & firmus ſtomacho, & ſi aſſueuit frigidis, nec ſuſpicio ſit inflammati viſceris. Qui in lipothymiam abripiuntur, refocillentur offâ panis ex vino diluto, ſaccharo aſperſo & cinnamomo. *Mediis temporibus quæ danda.* Vt ſitis placetur, diamarenarum vel conſeruam roſarum exprime cum aqua, & bibatur. Accipe conſeruæ roſarum pallidarum, corticum citreo-

rum

rum conditorum, cuiusque sescunciam: succini candidi, coralli rubri, terræ sigillatæ, cuiusque drachmam: margaritarum præparatarum semidrachmam: cum syrupo de acredine citreorum quantum sufficit vt fiat opiata: sæpe sumat drachmas duas inter prandium & cœnam, & etiam noctu. Vel accipe trochiscorum de caphura, de succino, de spodio, de terra lemnia, cuiusque drachmam: pulueris trium santalorum, diarrhodonis abbatis, diamargarit. frigidi, singulorum semidrachmam: syrupi de oxalide, quantum sufficit, fiant pilulæ: sumat quotidie, coborant cor: initio. cùm nondum calet morbus, adde his theriacam: alioqui *Potus ad sitim præstans.* adde conseruam acetosæ, vel boraginis. Trochiscus de caphura singulare remedium est. Accipe hordei mundati pugillum: tamarindorum vncias tres: coque ex sex libris aquæ, ad libras quatuor. est valdè iucunda hæc potio, sitim extinguit, cordi hepatique studet, & aluum modestè deponit. Merenda sit fru- *Somnus.* stum citrij conditi. Aceti frequens sit vsus. Non dormiat, si fieri potest, donec consistat eleuatus tumor, si bubo turgescere videtur. Ocio & quiete vtendum dicit Auicenna. Singulis horis sex renoua in- *Epithemata cordi admouenda.* dusia, & lintea, & pannos. Epithemata cordis regioni admoueantur vacuo ventriculo, Accipe flauedinis citrei mali, santalorum citrinorum, succini candidi, caphuræ, croci, coralli rubri, singulorum semiscriptulum: speciérum diarrhodonis abbatis semidrachmam: aquæ rosatæ semilibram: aquæ acetosæ vel buglossæ vncias quatuor: aceti optimi vncias tres: tere terenda, & misce. rubro panno cordi tepidè admoue. Vel accipe aquæ endiuiæ, lactucæ, acetosæ, nymphææ, buglossæ, melissæ, si sit hyems, cucurbitæ, cuiusque vncias tres: aceti rosati vncias duas, pulueris santali citrini & rosarum, cuiusque drachmam: cyperi, diarrhodonis abbatis, singulorum drachmam: croci semiscriptulum: fiat epithema. Accipe succini candidi, santalorum citrinorum, cuiusque scriptulum: caphuræ grana sex: croci grana quatuor: vnguenti rosati vnciam: aceti optimi paululum, hoc vnguento illine regionem cordis. Vel fiat sacculus ex speciebus iam scriptis, qui madeat aceto & aquâ rosatâ & caphuratâ, vel infarciatur *Æstus totius.* rosâ & santalis. Si totum corpus æstu exardescat, infrica calida manu oleum violatum, rosarum, vel nymphææ: misce interdum aquam rosatam: sed omnia tepidè. Quotidie bis plantæ pedum fricentur aceto, sale, & succo rutæ. Talo circumpone aquam salsam calidam. Abluantur crura & pedes decocto tepido rosarum, salicis, chamæmeli, pampinorum: *Crisis.* vacuo id agatur ventriculo. Vide ne crisis vnquam impediatur vsu frigidorum: nec vnquam hîc frigida *Aluus.* actu admoue. Aluus segnior syrupo rosato vel molli clysmo ducatur: non validis illa lacescenda, ne in dysenteriam vel diarrhœam prorumpat. Quare vltra trypheram non se erigat clysmatum vis. Accipe parietariæ, maluæ, violariæ, betæ, scabiosæ, lactucæ, buglossæ, cuiusque manipulum: hordei pugillum: quatuor seminum frigidorum maiorum, singulorum drachmas duas: pruna decem: fiat decoctio: colaturæ adde trypheræ Saracenicæ vel cassiæ vnciam: *Roborans.* fiat clyster. Hoc præclarè roborat, si quis intermediis diei ac noctis spaciis drachmam vnam aut alteram sæpe comederit, Accipe corticum citreorum conditorum vncias duas: conseruæ acetosæ vnciam: mithridatij drachmas duas: margaritarum semidrachmam vel drachmam: vel earum loco cornu cerui: fiat opiata cum aquâ rosata & syrupo de acredine citreorum.

* *
*

CAPVT XII.

De Symptomatibvs *quæ in peste eueniunt, & primùm De pestifera* Syncope, *& Lipothymia.*

Tam fetum malum est pestis, vt quis iure dixerit cuncta eius symptomata calamitosos morbos esse. τὸ θερμὸν σηπεδονῶδες, tanquam verus pestilentiæ parens, maximè per tumores elucet hîc & in Syncope. Nam verè regnum suum habet pestis ἐν τῷ θερμῷ κλείνοντι σηπεδονώδη. Et hæc vera causa est, *Syncopes causa.* cur peste tactis crebra syncope eueniat; hoc enim fit per imbecillitatem cordis, deinde verò per impotentiam micandi. Nam dissipato cordis nectare viuifico, hoc est, vitali spiritu & calore, neque diastole sufficit ad hauriendum sanguinem è caua vena, & spiritum è pulmonibus: neque systole votis respondet in exprimenda fuligine à systhoë nectaris illius viuifici per arterias, tanquam per aquæductus in vniuersum corpus. Sumat sæpe aquam cinnamomi, cum conserua facta ex integro citrio malo cocto ex aqua rosarum cum margaritis & saccharo: adde species electarij de gemmis & diamargariti frigidi. Ius restaurans condiatur santalis, caryophyllis, cinnamomo, macere. Offam sugat intinctam in succo granatorum & aqua rosata moscata. Nam spiritus exardescunt, membráque officij immemora redduntur ob venenum putridum. Hîc iuscula restaurantia commendamus: nam, dicebat Hippocrates, potu refici facilius est quàm cibo. Quare quæ celerrima egent refectione, his humidum alimentum ad vires recuperandas optimum est. Si celeriore egent nutricatu, id fiat odoribus: olfaciat aquam rosatam cum aceto: facies lauetur aquâ rosâtâ caphuratâ: lauent manus posca: lintea redoleant rosas, cyperum, & muscum. Mororum succus coctus cum saccharo prodest, si sumatur cum corallo rubro, cornu cerui, bezoar. Superbibant aquam lilij conuallij & vincetoxici, cum vino lauendulæ. Pulsibus hæc pasta applicetur inter duo lintea, Accipe vstum panem, hunc immacera aceto, adde caryophyllos: interdum adiice caphuram, & cinnamomum, & aquam rosarum. Si incidat syncope in paroxysmum, manus calefiant linteis, & exhibe cochlearium aquæ theriacalis caphuratæ: adde duo cochlearia aquæ cardui b. si febris non sit valida, propina cyathum vini. *2 Aphoris. 18.*

CAPVT XIII.

De *Phrenitide pestifera.*

Exhibe ea quæ venenum expugnant antidota, & Iolabia cum spiritu vitrioli. Si maximus æstus adsit, da decoctum capitum papaueris & hordei, cum guttis olei vitrioli vel sulphuris, ad acorem: bibant quantum velint. Mulierum mammis & virorum testibus impone ea quæ potestate frigida sunt. Accipe succi semperuiui, solatri; aceti, hyoscyami, singulorum semunciam: opij semidrachmam: croci scriptulum: cum oleo mandragorino & cum vnguento alabastrino fiat vnguentum. Laua detonsum caput decocto rosarum, foliorum salicis, hordei, calycum papaueris, florum violarum, & nymphææ: in augmento adde flores chamæmeli. Accipe olei rosati, violati, nymphææ, & mandragoræ, cuiusque semunciam: opij semiscripulum: vnguenti rosati vnciam: fiat linimentum: inunge frontem & nares. Vel vngatur frons vnguento populneo, cum aceto rosato. Accipe opij drachmam: croci semiscriptulum: rosarum, nymphææ,

nymphææ,violarum, omnium santalorum,singulorum drachmam: fiat puluis, quem syndoni innexum odoretur. In morbi vigore, pulmo calidus imponatur capiti ex vitulo vel veruece: incalescat ex decocto rosarum,chamæmeli,meliloti, rorismarini, stœchados, tegatur ne frigescat Lectus irroretur aquâ rosarâ,violatâ, & nymphææ. Sed maximè in initio cum hoc malo pugnare debemus, & ea admouere quæ arcent venenum à capite. Quare fiat oxyrrhodinon tepidum ex aqua rosara,aceto,oleo violato, rosato, & nymphææ; fronti admoue tepidè. Bombax aceto & aqua rosara tincta immittatur naribus. Accipe albumina contusa cum aqua rosara & aqua sambuci: stuppam eo madidam capiti impone. Accipe caphuræ drachmam vnam: liquescat in aqua vitæ, vt lactescat: affunde vnum aut alterum cochlearium albuminis oui quassati, & aquæ rosaræ, vel aceti rosati,fiat lac:impone capiti cum stuppa. Caue à frigidis actu: nam essent hîc calamitosa. Postea seca gallinam nigram,& capiti raso appone;vel,vt antè dixi,pulmones vituli;id fiat tribus horis. Semen papaueris iusculis impone.

Nobile remedium in initio adhibendum.

Cautio.

CAPVT XIV.

De Vigiliis.

SI illud gratissimum Dei donum quod suauissimum serpit mortalibus, somnum dico, inire nequeant, Accipe amygdalorum dulcium mundatorum, vncias quattuor: quattuor seminum frigidorum maiorum: papaueris albi, & lactucæ, singulorum drachmam: pista hæc in mortario: dein affunde aquæ hordei libram: traiice per setaceum: Dein parum bulliant, adiectis sacchari vnciis quatuor: aquæ rosatæ vnciis tribus: pro duabus aut tribus vicibus. Nutricatus causa misceri potest vitellus oui. Comedat lactucam coctam, ac saccharo aspersam. Bibat noctu lac seminis papaueris. Rosa, viola, flores nymphææ, & papaueris; syndoni include, ac macera in aqua rosacea: capiti & naribus admoue. Vel nymphææ & lactucæ folia imponantur capiti, & ictericuli complexu nectantur, ne excidant. Si hæc non iuuant, tonsis capillis, coronalem illine oleo nenupharis, & superiniice hoc emplastrum: Accipe succi lactucæ vncias sex: succi nymphææ, succi sedi maioris, & portulacæ, cuiusque vncias tres: succi rosarum, farinæ hordei, singulorum vncias duas: seminis papaueris sescunciam, foliorum hyoscyami semunciam: succi citreorum vnciam: fiat cataplasma, id sæpe innouari debet cùm siccescit, & tunc olei illinitio teperi debet. Aliud: Accipe vnguenti populnei semunciam, opij grana quinque: croci grana octo. Aliud fortius: Accipe cinnamomi, croci,opij, singulorum drachmam: olei rosati quantum sufficit,fiat illitus ad nares, frontem, tempora, & pulsus. Æger lauet manus & partem brachiorum vbi pulsus est, in decocto salicis, lactucæ, capitum papaueris,anethi,& talium. Si adsit intolerabilis dolor capitis,à prouisione habita totius corporis, Accipe corticum radicum hyoscyami albi, & phu, foliorum solatri & semperuiui, singulorum manipulum: bulliant ex vini & aceti rosati cuiusque libra; excoque ad quartæ partis consumptionem, linteis hinc madentibus tepidisque foue caput; testibus etiam admoue. hæc agat dum in somnum abeat. Vel vrticæ & geranium contundantur cum aceto rosato, fiat frontale. Idem agit aqua spermatis ranarum. Quidam præbent aquam vrticæ cum pauco aphronitro. Sal nitri ita purgetur, Accipe salis nitri semilibram: aquæ tantillum vt liquescat: filtro traducatur, quòd clarescat: tunc coque ad quartæ partis exhaustum. Deinde impone nitidè edolata ligna, simulque caueæ algenti committe: mox nitrum crystalli charactere conglomerabit se ad ligna: exime,& sicca super papyrum in sole vel foco. datur ad sesquidrachmam.

Dolor capitis.

CAPVT XV.

De Soporosis affectibus.

NOLI permittere vt hi altùm dormiant,clysmis & glandibus è sapone solido aluus irritetur, frictiones artuum præscribe. Acetum acerrimum naribus admoue, in quo vis sit caryophylli floris, sambuci, maioranæ, vel rutæ. Accipe angelicæ, ostruthij, zedoariæ, tormentillæ, dictamni, singulorum manipulum: rosarum rubrarum manipulos duos: maioranæ, lauendulæ, cuiusque drachmas tres: aceti libras duas: bulliant in duplici vase: stuppam eo madentem capiti impone; mirum quantum auxilij lethargicis hoc afferat; brachia quoque & manus eo abstergeantur, eóque crura ac pedes fricentur. Aliud, accipe thuris semunciam: theriacæ vnciam: baccarum lauri semunciam: foliorum nicotianæ pugillum: sulphuris parum: aquæ vitæ cochlear: coque in libris duabus aceti: calidam impone capiti. Si à flatuum copia turgeat facies, accipies seminis anisi, fœniculi, cumini, cuiusque drachmas duas: coque ex aceto. Vel capiti imponatur hoc, Accipe thuris, bacctarum lauri, piperis,cuiusque semunciam: misce cum albumine oui, & tepidè impone capiti. Errhina etiam præscribantur: & phœnigmi inferantur. Accipe betonicæ, rosarum, maioranæ,saluiæ, florum sambuci vel foliorum eius,cuiusque manipulum:coque ex vino & aceto:admoue calidè capiti: cùm refrixerit repete.id agat dum resipiscat.

CAPVT XVI.

De fluxu aluino.

ALVVS fluens non temerè cohibeatur: nam si fœtida ac fœda effunduntur, da semidrachmam vel drachmam rhabarbari & corticum myrobalanorum: cinnamomi semiscripulum: cornu cerui præparati scriptulum: sumat cum cochleari syrupi de ribes. hoc agat secundo vel tertio quoque die, dum fœtor & fœdus color absint: Dum enim exhibetur in parua dosi,excludit id quod prauum inhæret inuolucris intestinorum, nec rapit à toto corpore prauam materiam ad intestina: nam totum per partem affectam purgati non debet. Si vires flaccescant, da saccharum rosatum & coroneatum. Quidam hoc seruati fuêre dysenteriâ prauâ correpti, Accipiebant allium cum saccharo & succo citreorum:contundebant,& comedebant. Hoc decocto plurimos curaui S. Deo adiuuante, Accipe radicum pimpinellæ, pentaphylli, tormentillæ, cuiusque semunciam: foliorum scordij, rosarum, cichorei, pimpinellæ, acetosæ cum radicibus, singulorum semimanipulum: radicum cichorij vncias duas: zedoariæ drachmam: quatuor seminum frigidorum maiorum, portulacæ, drachmam; fiat coctio ex aqua hordei: colaturæ adde syrupi granatorum vncias tres: syrupi de acredine aurantiorum malorum vnciam: cum pauco oleo vitrioli acescat, sumat ter die vncias quatuor. Si non praua materia admodum effluat, adde decocto myrtum, balaustia, radices plantaginis, symphyti, & summitates rubi. In fœda dysenteria etiue primùm clysmo hoc, Accipe decocti hordei libram: mellis rosati vncias tres. Deinde accipe decocti stringentis libram: olei myrtini vncias duas: olei rosati vnciam: sanguinis draconis, terræ lemniæ, boli,

boli, cuiusque scriptulum: Si dolor vrget, infunde adipem hircinum, anserinum, vel gallinatum, & vnguentum rosatum, & oui albumen, cum drachma trochiscorum de carabe, ex iusculo carnis pinguis hæc iniiciantur. Dicebat D. Fallopius, se obseruasse in pestiferis febribus aluum substitisse vsu succi & pulueris scordij: nam feruorem hepatis castigat, dicebat ille. Venter horum roboretur, Accipe foliorum menthæ, rosarum rubrarum, cuiusque manipulum: acori, cyperi, galangæ, zinziberis: cuiusque drachmas duas: masticis semunciam: thuris drachmas duas: bulliant in aceto, & spongiâ ventriculo admoue, vel panis assus eo madescat, & cum pulnere caryophyllorum fiat emplastrum. Rhazes libro de peste affirmat nihil magis astringere ventrem, quàm acidi lactis fœculentum, cum tosto pane, & pauculo gummi Arabico. Accipe sanguinis cerui siccati vnciam: coralli rubri semunciam: mumiæ sescunciam: fiat puluis: sumat drachmam: & promoueat vdorem corporis. Quidam præbent tanæ pulueris drachmam, ex aqua menthæ.

CAPVT XVII.

De Sanguinis effusione, per nares, vel per os, aut ex hæmorrhoidibus, vel ex vtero.

Sanguinis expectoratio. TERRIBILE sanè in peste malum est expectoratio sanguinis. Hi enim primo vel secundo morbi die expectorant sanguinem, fisso vase in pulmone vel in pectore: fit hoc ex carbunculis aliisve tuberculis pectori innatis. Quæ tubercula si non rumpantur, ilico enecant: sin vasa ex his lacerantur, vnà cum cruore animam fundunt; quid funestius? Summo studio hîc cauendum, ne venenatus vapor iam spirabilibus partibus conceptus, retineatur stringentium remediorum vi: quod maximè fit post triduum. Bibant iulabium rosarum, & de acredine citreorum, ex diluto scabiosæ & calendulæ, & scordij, Da hordei decoctum cum saccharo vel sirupo violato, quò expectoretur sanguis ille contaminatus. Accipe succum portulacæ cum aqua sua, & eclegma eius, & succus papaueris rhœados proderit. Accipe rhabarbari optimi, tormentillæ, cuiusque drachmam vnam: cinnamomi scriptulum: herbæ scordij pugillum: coque ex vino, vbi nulla adest febris: alioqui ex vnciis octo aquæ cardui b. coque ad dimidias: expressioni adde theriacæ semidrachmam: terræ Lemniæ scriptulum: syrupi de acredine citreorum vncias duas: misce, sumat in diluculo. SI VERO ex naribus *Ex naribus sanguis.* prorumpat sanguis, cùm vires deiicit, vincula inferemus brachiis ac cruribus: cucurbitas hypochondriis affigemus. Vescatur cytoneis malis & pyris. Potui inde summachium & baccas myrti, vel saccharum ex rosaceo succo. Misce potui aquam equiseti, portulacæ, plantaginis. Potui dentur ex iam dictis aquis trochisci de terra lemnia, & de succino, ad drachmæ pondus. Tandem venimus ad Philonium persicum cum terra lemnia. Fronti impone lanam succidam cum linimento quod habet hæmatitem, sanguinem draconis, bolum: cum oui albo & aqua rosata, & modico aceto, & naribus hæc sine aceto inde. Potet aquam vrticæ, cum scriptulo vno cranij humani: & puluis cranij naribus indatur cum sanguine combusto: & manus & pedes teneantur in aceto calido. Quin lintea imbuta aceto, collo ac pu- *Haimorrhoides.* dendis admoue, & mulierum mammis. Haimorrhoides si nimium fluant, accipies aloën, & admoue. Verùm vna maneat aperta dum vltrò sistatur. Si nimio fluxu ruant, admoue guttulas aliquot pulueris ex colcothar, hoc est vitrioli vnde oleum extillarum fuit. Si cœcæ fuerint haimorrhoides, acer- *Cœcæ haimorrhoides.* rimos dolores inferunt, Accipe ceræ nouæ citrinæ, adipis anseris, fiat vnguentum. Aliud, accipe scarabæos, hos coque in oleo lini, cola & vnge. Si altiùs in corpore latentes tangi foris nequeant, Accipe radicis serpentariæ vnciam: mellis clari sescunciam: fiat electuarium: sumat manè semunciam: id curat externas & internas haimorrhoides. Ex vtero *Muliebris fluxus.* etiam interdum erumpit sanguis. Quare caueant ingrauidatæ, ne, cùm cauent à peste, iis vtantur quibus præcipitatur fœtus: nam plerumque hoc tempore immaturus æditus fœtus sibi & fœtæ mortem accersit. Menses si nimium fluunt, digitus ligetur, cucurbitæ mamillis, lieni & hepati applicentur. Accipe boli drachmas quatuor: terræ sigillatæ drachmam: glycyrrhizæ, seminum citreorum, cornu ceruini, eboris, tormentillæ, singulorum semidrachmam: coralli rubri, seminis acetosæ, coriandri, singulorum drachmam: fiat puluis: hunc sumat cum ouo, & bibat cum saccharo, vel cum decocto saniculæ & pyrolæ. Vel accipe conseruæ rosarum veteris drachmas duas: succini, & terræ sigillatæ, cuiusque drachmam: cum syrupo de rosis siccis fiat electarium: sumat manè.

CAPVT XVIII.

De Exanthematibus.

CVNCTA hæc exanthemata curantur validis sudoriferis: nullo enim modo frigidis repercuti debent. Cautio tamen adsit, ne nimio æstu suffocentur pueri. Accipe lapides pretiosos præparatos, & margaritarum, corallorum, spodij, rasuræ eboris, ligni aloës, cuiusque semidrachmam: cornu cerui vsti sesquidrachmam: radicum dictamni, zedoariæ, singulorum drachmam: santalorum omnium, cuiusque drachmam: boli semidrachmam: croci, caphuræ, cuiusque scriptulum: carabæ albæ scriptulos duos: corticum citri semunciam: fiat puluis, sumat ex syrupo citreorum drachmam: & superbibat dilutum scordij, calendulæ, endiuiæ, pimpinellæ. Accipe conseruæ boraginis, rosarum, cuiusque sescunciam: theriacæ semunciam: salis absinthij semiscriptulum: foliorum auri numero duo: aceti vnciam: syrupi de acredine citreorum quantum satis est vt fiat electarium: dentur pueris drachmæ duæ, cum aqua fumariæ: seniori semuncia. Sensim, & non coactè est sudandum: nam tandem sudabunt. Loco contineantur tepido, ne primo triduo spiracula se contrahant illabente frigore. Frigidæ omnis vsus absit foris & intus. Enula vel calendula macerata in vino rubro expellunt exanthemata rubra. Rubris pannis inuoluantur. Accipe caricarum, & lentium, cuiusque vnciam: fiat decoctum: quod cum pulnere laccæ, & croci bibatur. Scribit Auicenna, venenum in corpore latitans, omni studio foras euocandum. *Lib. 4. Capite De venenis.* Si cutem exedunt, butyrum lauetur aqua rosarum, dum albescit: tepidè admoue. vel accipe cremorem lactis cum cerusa. Insigne remedium, Accipe bezoar lapidis, & vnicornu, cuiusque grana nouem: pulueris Meobani, scriptulum: theriacæ semidrachmam: salis absinthij, & croci, singulorum semiscriptulum: sumant ex aqua cardui b. cum syrupo cardui b.

CAPVT XIX.

De Bubone Pestifero.

BVBO pestilens enascitur, cùm pars princeps in *Bubo.* sibi dicatas glandulas dirum eructat materiam. Sunt autem tales glandulæ in axillis, inguinibus, ponè aures.

aures, & in ceruice. Nam Bubones frequenter superueniunt febribus; at alij tumores nunc anteeunt febres, nunc subsequuntur, nunc simul obnascuntur. Qui subsequuntur, si die decretorio emergunt, bonis ægrorum rebus protuberant: alioqui ominosi sunt. Mali sunt bubones, inquit Hippocrates, qui statim initio febrium acutarum efflorescunt. Præstat in peste febrem superuenire buboni, quàm febri bubonem. Maximè lethales sunt, si effluat aluus liquidis ac crudis excrementis. Bubones carbunculis leuiores incidunt: nonenim in his est tam valida putredo; & cruciatus minor. Præcellunt in bubonis aliorúmque tumorum curatione præ cæteris remediis perennes fotus calidi, qui fiunt ex decocto florum chamæmeli, meliloti, scabiosæ, morsus diaboli, seminis fœnugræci, rutæ, foliorum maluæ, florum anethi & sambuci, & croci. Interdum sacculo includimus sulphur cum multa argilla, & vnà coquimus. Stuppa cannabis purgata ac malleo tusa, ne aculeis pungat, in puluinar quadratum formatur, ac prædicto decocto immergitur, & inter ligneos orbes duos exprimitur: imponitur calidè, & singulis horis mutatur. Id agitur donec tumor omnino sit discussus, vel dum suppuràrit, quod sæpe in bubone euenit; vel dum liuescat, vt carboni euenit: tunc cætera admouemus malactica, dein purgantia. Primò tamen attrahere licet cucurbitâ: dein fouere. Præstans sanè remedium in dirahac lue est fotus: nam spiritus venenatus perenni illa euaporatione libertimè effluit, quod in cataplasmatum vsu non æquè licet, ita vt metum sic auertas, ne fiat veneni palindrome in cor. Cùm ad pus promoueri velle videntur, à fotu discussâ iam parte maxima veneni, admoue micam recentis panis decocto chamæmeli, scabiosæ, maluæ, & symphyti maceratam, ita vt fiat pulticula: adde crocum quò flauescat, vitellum oui, & parum olei rosati; fiat cataplasma. Puto non consultum esse vt bubones aut tubercula in principio scarificentur, maximè si principibus partibus vicina constiterint. Alioqui aucto dolore ex vulneratione, æstuosi succi à toto corpore eò irruent, vnde puttedo crescet, & venenum exardescet, & pars phlegmonen contrahet. In alarum bubone vesiculæ excitari poterunt in musculo dorsi, qui alæ ex aduerso est. In statu (si fotu non emituit) scarificari tumor potest, vt id quod in eo æstuat & vicina exest, elidatur. Vel cucurbitæ tres sic apponantur vt prima, citra scarificatum, infra glandem propè affigatur, altera post hanc, tertia post vtramque deorsum versus rectâ lineâ quâ tangenti percipitur quasi neruus durior. Id sæpe die agendum, maximéque si lipothymia incidetit; hoc enim pepasmo studet, & à corde auocat. Dein, vt diximus, stupâ ex decocto fone, septem diebus fotu ex stupa vtendum. Nam ille fotus nec febres auget, nec dolorem excitat, & venenum facit vt euanescat in tenues auras. Quare ad septimum diem hoc vtendum, nec citiùs ad ea quæ pepasmum promouent eundum: nam ea retinent venenosum vaporem, ac eum in cor refundunt. Vsus docuit sudoribus ac euaporatione ex toto corpore fœliciter pestem excludi: cur non eadem via & tubercula curarentur? nihil est fotus, quàm peculiaris partis in sudorem vel spiraculorum apertionem promotio. Sint in decocto, vt dixi, emollientia: ab aridis ac æstuosis abstine, vt à calaminthà, pulegio, fermento, arsenico. Cùm ergo tuberculum crescere ac ad suppurationem festinare animaduerris, febre leuatâ, ac veneni suspicione iam remotâ, tunc, vt dixi, pulticulam ex mica panis impone, si nec liuescat nec nigrescat tuberculum. Tunc etiam tale cataplasma admoueri poterit. Accipe radicum althææ & lilij, cuiusque vncias duas vel tres: cæpam vnam, modò febris absit, foliorum maluæ, scabiosæ, althææ, parietariæ, cuiusque manipulum: florum sambuci, manipulos duos: caricas pingues IX. farinæ seminis lini & fœnigræci, cuiusque vnciam: cum axungia porcina recenti liquata & colata, fiat cataplasma. Addunt quidam cochleas cum testis tusas, vbi crassior cutis: alij adiiciunt fermenti vnciam: id trahit ac rumpit: commendatur magis in carbunculo. Si suppurat, non expectamaturitatem, sed aperi caustico statim. Si liuescit ac nigrescit tuberculum, & si palindromen ad viscera moliatur ita vt sidat, admoue cucurbitam cum scarificatu; & accipe scabiosæ & consolidæ maioris, cuiusque manipulum, tere inter duos silices cum vitello oui & axungia porci salsa & vetusta ita vt rancescat. Vel accipe opopanacem, hunc coque ex aceto vt soluatur, & seraceo traiice, & cum oleo hyperici vel laterino iterum coque ad melliginem: fiat emplastrum. Aut fiat cataplasma ex consolida maiori, scabiosâ, ficubus abstracta pellicula externâ, tutâ, radice liliâ: interdum cæpa adiicitur, & theriaca, cum croco, ex aqua fit cataplasma. Non est vrendum tuberculum, nisi absit febris, & robur adsit corpori. Discisso bubone, stuppis oleo rosato & vitellis ouorum tinctis repleatur. Sed priùs fundat modicè sanguinem cum pure. Nunquam immodicè sanguis fundatur. Si nimium fluat sanguis, sistatur. Accipe aloës, thuris, partes æquales; excipe leporinis pilis, & albumine oui: impone. Si sanguis copiosiùs aliquantulum fluxerit, dentur offulæ ex vino, & sorbitur quid vini. facies aspergatur aquâ rosatâ caphuratâ, & eâ manus lauent, acetum odoretur. Cùm suppressus est sanguis, sumemus ea quæ pro ichore pus gignunt. accipe terebinthinæ partes tres: vitellum oui: olei rosati quod satis sit. Dein cùm ad plenum pepasmum ventum est, accipies terebinthinæ & mellis rosati æquales partes: farinæ hordei quantum sufficit, & adde puluerem ireos: hoc mundat vlcus: adiici possunt succi ex nicotiana, cardo b. senecione, pimpinella, scrophularia, scabiosa, scordio. Mundo iam vlcere, cùm rubet, nec nimis madet, nec vehementer si squalet, tunc adde sarcocollam, myrrham & thus. Si vicina rubent aut liuent, vnge vnguento rosato, & scatifica vt egrediatur sanguis. Si vlcus intùs nigricat, nec serpit, carnem leniter consume prauam. Accipe mellis rosati vel optimi vncias tres: æruginis, aristolochiæ rotundæ, cuiusque drachmas duas: vini bastardici vncias septem: coque omnia ad mellis consistentiam. Si serpit, castigetur Ægyptiaci parte adiectà ad iam dictum vnguentum. Et tali emplastro tegatur. Accipe ceræ, olei, singulorum vncias sex: minij sescunciam: vitrioli Romani crudi drachmas sex: fiat emplastrum. Sed si nec hac arte euinci poterit caro putrida, caustico inuratur, crusta eluatur recenti butyro, nouatum ac purum vlcus claudatur. Si constiterit bubo in ala, exscinditur cutis in manu interna, è directo minimi digiti, & scordium ei imponitur. Bubonem autem foue, vt diximus, dein micam panis in pultem verte, vt antea diximus: adde, si vis, radicem cynoglossæ, dein buboni admoue coctam cæpam cum theriaca. Vicinis tuberculorum partibus admoue cataplasma ex punico malo; exprimit enim malum, vnde bubo mirè tumescit. Anno 1528, in magna illa peste, medici senes Florentini, inquit Fallopius, vtebantur optimo cum successu lapide smaragdo ad grana octo: quæ dabant ex maluatico. Accipe succum hederæ arboreæ; eumexcoque cum butyro insulso; strepitis vlceri inde.

[Margin notes: 2. Epid. 3. — Fotus. — Cautio. — Fotu quamdiu sit vtendum. — Insigne vnguentum & Emplastrum.]

CAPVT

CAPVT XX.

De Carbunculo *pestifero.*

ANTRAX vel carbunculus dicitur quòd vrat partes instar carbonis, vnde & Ignis sacer appellatur. *Quid sit?* Est autem Carbunculus vlcus crustaceum, nigricans, pruriginosum, & exedens. Partes circumpositæ liuent. *Differentiæ.* Fit ab exusto venenatóque, in peste, sanguine: quæ exustio vt maior vel minor est, sic vario charactere æditur carbo. *Signa.* Interna incendio flagrant: cúmque se remittit ardor, interdum horrere videntur. adest his lassitudo membrorum omnium. Lotium turbatum ac crassum fœter, fauces exardescunt, sudor symptomaticus micat, animi deliquio tentantur, & delirant. Scribit Plinius, hos somno per triduum iugulari. Partibus principibus vicini, sunt lethales. *Prognosis.* Nigri pessimi; dein lucidi & virides: tertiò, rubicundi. Carbo in basi rubet, supra basin nigrescit, in cacùmine vesicam gerit, qua disrupta fit vlcus fœdum pestiferum. Quo latiores & plures, eò meliores. *Indicatio curatiua.* Curationis scopi sunt, vt sedetur sanguinis ebullitio, & tollatur putredo; & quod maximum est, dirum vt id venenum extinguatur. Aër sit frigidus. non nimium dormiat, sed moderatè. *Diæta.* Duabus aut tribus horis dormiant primo quaternione. Sed non profundum somnum ineant: sed exeitentur stertentes. Excita, si pedibus ac manibus algescant: id enim lethale, ni excitentur. quare non semper dormiant. Læti viuant: nam Thucydides author est, maximè interiisse metu anxios. *Remedia interna.* Intùs ilicò dentur ea antidota quæ sudores eliciunt, à nobis antea, vbi de antidotis, descripta. Bibat etiam interdum ex hoc iolabio, nam siccat, refrigerat, & putredini refragatur, Accipe acetosæ, scordij, endiuiæ, calendulæ, pimpinellæ, boraginis, cuiusque semimanipulum: infunde decocto hordei: colaturæ adde syrupi de succo acetosæ, vel de acredine citreorum, vel de succo cardui b. vncias tres: olei vitrioli vel sulphuris tot guttas vt acescat leuiter. Sed antequam hæc bibat, capiat sesquidrachmam huius confectionis, Accipe conseruæ acetosæ & de acredine citrei, cuiusque vnciam: pulueris margaritarum, & cornu ceruini, cuiusque scriptulos duos: bezoar lapidis semiscriptulum: misce. Vel huius loco accipiat Diascordij drachmam. *Externa.* Sumat interdum etiam pilulas Ruffi, & theriacam. In grauidis & pueris valdè commendatur hoc, Accipe aquam acetosæ bene distillatam, cum succo limonum, & pauco oleo vitrioli: Lauatur acetosa primùm cum aceto. Plantago cocta cum saccharo, vbi apparet carbo, confert. Cor muniatur hoc epithemate, Accipe aquæ rosaræ semilibram: aceti rosati vncias quatuor: cui infunde melissæ & scordij, cuiusque semimanipulum; colaturæ adde specierum diarrhodonis abbatis scriptulum: misce, & cum panno rubro tepidè mammillæ sinistræ admoueatur; cùm exaruit, redintegretur. Accipe vnguenti rosati & santalini, cuiusque vnciam: theriacę sesquidrachmam: succi scordij siccati drachmam: succi limonum vnciam: adipis viperarum drachmas duas: vel eius loco olei scorpionum Fallopij, vel aquæ theriacalis semunciam: misce, fiat vnguentum pro corde. *Vlceri admouenda.* Vlceri vel tumori, hoc est, carbunculo nihil fœliciùs ineunte morbo per dies aliquot admouetur quàm fotus ille quem superiori capite pro bubone præscripsimus. Nam obseruatum quòd his, qui perseuerabant in eo fotu, exigua caro secessionem fecerit ac exciderit. Deinde ex medulla panis, vt dictum vbi de bubone, cataplasma imponatur, adde scabiosam & symphytum, & cynoglossam. Vel hoc: Accipe consolidæ, cynoglossæ, fermenti, cuiusque vnciam: cantharidum semunciam: fiat pasta cum oleo scorpionum. Si carbo tam malus ac ferox est, vt ad pepesmum erigi nequeat, scarificetur, quò corruptus sanguis elabatur: & cauterium illi impone: crusta butyro cum saccharo excidat: & diu apertum teneatur. loco circumponatur. Emplastum ex pomo granato cocto in vino acido; vel muniantur rosato vnguento, cum bolo, santalis, & pauco aceto. Si admodum malignus serpat, vicinas partes defende frigidis siccis, vt succo plantaginis, lentibus coctis in aceto, albo oui, bolo cum aceto. Si nihil proficis, ignito ferro vre. Sed ne à causticis palindromen faciat humor, dolórque nimium vexet, in ambitu hoc emplastrum ponatur, Accipe foliorum arnoglossi manipulos tres: panis furfuracei vncias sex: farinæ lentis vnciam: coque ex aceto. Vel fiat Emplastrum ex duobus malis punicis, in posca vel aceto decoctis. Quidam asserunt hoc coquere ac rumpere carbunculum, Accipe ficuum tunicâ detractâ, nucum, cuiusque vnciam: farinæ hordei vncias tres: sapæ libram: coque in vnguentum: dein hoc modo purgetur, Accipe succi apij, plantaginis, absinthij, nicotianæ, pimpinellæ, senecionis, cum melle rosato, farina hordei, ac terebinthina lora coque: purgatum carne reple: at diu fluat. *Empiricum.* Empiricum, Accipe aquæ spermatis ranarum libras duas: myrrhæ, thuris, caphuræ, cuiusque sescunciam: bulliant, dum liquescant gummi, admoue ardori.

CAPVT XXI.

De *variis* Passionibvs *quæ se sæpe pesti iungere solent.*

TREMOR Cordis affligit sæpe in peste: plerumque est mortis prælundium, cadente iam vitâ. *Tremor cordis.* Accipe theriacæ semidrachmam: spodij vel vnicornu scriptulum: caphuræ semiscriptulum: & tantillum croci, & mosci grana tria, sumat cum aqua cinnamomi & melissæ. Ita semen ocymi, margaritæ, corallum, succinum album: caryophylli, ex aqua rosarum cum succo punicorum malorum. Pulsibus impone tostum panem ex aceto, cum caryophyllis. Accipe macis, drachmam: cinnamomi, caryophyllorum, cuiusque duas drachmas: rosarum pallidarum manipulos duos: vini malnatici libram: macera quatuordecim dies in balneo: bibat cum grano mosci.

Dolor cordis. AD Dolorem cordis, Accipe margaritas tres vel quatuor: coralli tantundem: in pictorum lapide fiat puluis cum pauca aqua rosata: adde quid sacchari crystallini: sumat interdum cochlearium.

Sitis. Tantaleum illud malum, quod Sitim vocamus, extingue aquis naturâ frigidis, tepidè propinaris, cùm iam duo vel tres dies elapsi fuere: cùm iam metus non ampliùs sit repellendi. Aquæ incoque semina frigida maiora & minora; adde quid olei vitrioli. Accipe liquiritiæ rasæ vnciam; aquæ libram; coque: colaturæ adde salis petræ scriptulos duos: laudani grana decem: olei vitrioli vt leuiter acescat: aceti optimi vncias duas: da quatuor vncias. Da serum lactis coctum cum acetosa & cum pauco aceto. Iulepia ex rosis, violis, citrei acore, aranciis, cerasis acidis, acetosa, ribes, agresta. Fiat agresta ex ribes fermentata. Aqua distillata ex melonibus, & ex prunis albis paruis; misce parum aquæ solatri, vel spermatis ranarum: adde parum nitri præparati vel olei vitrioli, & affunde syrupum citreorum.

Pleuritis, & Peripneumonia. IN PLEVRITIDE pestifera nec venæ sectio, nec purgatio, aliáve auersio aut alteratio quicquam solatij adfert, sed diro malo maiorem adfert sæuitiam. Fone pectus decocto maluę, & seminis lini: inde vesicæ. Ex melle, lacte, & oleo coctis in cataplasma, fiat cum albo panno impositio. Admoue etiam acetum in quo

myrrha coxit; vt mox, vbi de angina, dicemus. Sumat succum papaueris rhœados cum aqua sua. Ad sitim, Accipe aquæ acetosę, scabiosę, lactucę, cum syrupo citreorum, vel de ribes: caue à nimio saccharo vbi sitis affligit. Syrupus papaueris. Sumitur succus cardiacæ, & fimus recens equi cum vino expressus: sudet. Vnge pectos oleo scorpionum, & vnguento resumptiuo, vel dialthææ, cum oleo chamæmelino.

Angina.

ANGINA pestilens eodem ferè modo etiã curatur. Ilicò propina theriacam cum puluere Meobani, cum aqua acetosę & rosarum: corallum solutum in succo limonum & berberis, & margaritę. Fiat gargarismus ex theriaca & puluere hirundinum, cum aqua prunellę, acetosę, & rosarum: Mox, si vires ferãt, parum sanguinis ex eodem latere auferatur: id postridie repete, deinde ex linguę vena: timidè extrahe, postea purga. Non tamen laudo admodum hîc venę sectionem, quia vires mox cadent: & metus est ne à secta vena eueniat pleuritis, nam rubedo quidẽ hîc adest, sed est tumoris expers: est enim erysipelatodes, non autem phlegmonodes passio, quare cucurbitæ potiùs admoueantur. Accipe myrrhę, thuris, cuiusque vnciam: caphurę, croci, singulorum drachmam: aquę solatri & spermatis ranarum vel semperuiui, partes duas, & aceti vnam: bulliant donec gummi eliquescant. Admoue ea calidè colli parte qua rubet; id age donec euanuerit rubedo. Spongiolâ hoc liquore tinctâ fauces purgentur, dein gargarismo humectentur partes faucium: fiant ex semine cydoniorum & psyllij. vide quæ hîc De erysipelate.

Parotis.

PAROTIS vocatur ille bubo qui enascitur ponè aures. Fiat fotus, vt capite de bubone dictum est. Deinde puls ex mica panis & croco, & cęteris: adde oleum scorpionum. Semen lini contusum coque ex lacte, adde adipem anserinum vel leporinum. Apertis impone illud emplastrum quod capite de Bubone descripsimus, vel impone diachylon. Si spongiosa caro supercreuerit, absumatur cum alumine vsto, ac resoluto in aceto.

Auriũ dolor.

AVRIVM internus dolor vehemens, intra triduum enecat. Accipe olei violati vel rosati drachmam: opij granum vnum: croci grana duo: misce; & cum bombace aliquid auri immitte. Et hoc Emplastrum superponatur: Accipe furfurum, florum chamæmeli, anethi, cuiusque semimanipulum: pulueris baccarum lauri drachmas duas: seminis rutæ drachmam: coque ex aqua & melle, fiat cataplasma: inter duo lintea imponatur.

Linguæ inflãmatio, nostris de breuyn.

LINGVA nonnunquam inflammatur, in tumorem attollitur, ac nigrescit. In primis lauet os decocto rosarũ, semperuiui, & solani. Vel accipe aquæ prunellæ, acetosæ, rhœados, cuiusque semilibram: diamori vncias duas: Accipe salem nitri præparati: bulliat in aqua ad duarum tertiarum consumptionem. Tertiam hanc partem patinæ infusam caueæ impone: ita conglaciabitur iterum sal: iuueni drachmam, seni semidrachmam immiscebis duabus vnciis aquę: bibat. Calculo etiam prosunt quatuor eius grana ex vino. Robustis ineunte hoc malo, nimirum linguæ inflammatione, datur sesquidrachma ex aqua prunellæ. Accipe sex vel septem cancros viuos; sedi maioris manipulos tres vel quatuor: pista simul in mortario: exprime succum: eoque linguam fricet & abluat; & parum ex eo bibat. Sæpe vncias duas sumat aquæ prunorum albotum. Accipe semperuiui libram: contunde cum semuncia salis ammoniaci: soluantur in cauea: fiat distillatio: eâ aquâ laua linguam cottidie calidè.

Aphthæ.

Aphthæ si in putredinem abeunt, Accipe sumachij, balaustiorum, cuiusque drachmam: caphurę semidrachmam: aquę rosatę, plantaginis, & acetosę, cuiusque vncias tres: aquæ solatri semunciam: coquę ad tertias: expressioni adde sirupi de acredine citreorum & diamori, cuiusque semunciam: iterum coque, & cola: colluat sæpe hoc apthas. Accipe seminis citoneorũ & psyllij, cuiusque drachmam; coque ex aqua rosata: irrigetur hac tenue linteum, ac linguę imponatur: Accipe nuces non maturas; has contunde ac asperge acero, distilla: hac aqua ablue aphthas. Accipe semperuiui maioris quantum velis, adiectóque pauco sale ammoniaco tunde in pultẽ: in caueafundat se in aquã sal: dein distilla balneo. Hac aquâ lauetur lingua: refrigerat, absterget, euocat.

Erysipelas.

ERYSIPELAS si superuenerit, Accipies aquæ spermatis ranarum libras duas: myrrhæ, thuris, cuiusque vnciam: caphuræ drachmas duas: fiat puluis, & coque. calidè impone, eóque madescat æstuans incendio pars, horas viginti quatuor.

Dolor dorsi.

Hoc oleum scorpionum describit Fallopius De bubone cap. 14. & De tumoribus cap. 27.

DOLOR dorsi si infestauerit, id illinatur oleo scorpionum, vel amygdalino, cum vnguento rosato. Si adsit maximus calor, Accipe vnguenti rosati, populnei, cuiusque vnciam: alabastrini semunciam: olei nymphæi sescunciam: caphurę, scriptulum: misce.

Vermes.

VERMES maximè pestis tempore vexare solent. Mel peculiari vi vermes necat; Huic include rhabarbarum, corallinum, semen xantonici in aceto maceratũ, cornu ceruinum, semen citrij: da cochleariũ. Accipe aloës semunciam: colocyntidis semidrachmam: fellis vnciã: cum succo absinthij, abrotani, & oleo melanthij odorati; adiectáque farina hordei & pauco aceto fiat cataplasma: inter duo lintea imponatur ventri. Dentur tria vel quatuor grana salis vitrioli, cum decocto hyperici. Vel melli include puluerem scordij, baccarum sabinæ, corallinę. Pilula ex myrrha. Aliud: Accipe contusi seminis hyperici, drachmam: corallinę semidrachmam: dictamni tantundem: oculorum cancri scriptulum: euphorbij grana pauca, vel Mercurij granum. Detur ex melle.

Iliaca passio.

VOLVVLVS si superuenerit, Accipe oleũ anethinũ in quo cuminum coxit, & foue eo aluum. Potet decoctũ anethi: & clysmis inde oleũ anethi: sorbeat decoctum maluæ & anethi cum buryro. Sacculus ex semine lini vel ex furfure, tepidâ macerentur: eo foue ventrem.

Spasmus.

CONVVLSIO cùm affligit, os inserto ligno perulũ sit, quies concilietur. Linteis calidis spina, crura, & brachia fricentur. Odore succini excitentur, & naribus inde succum rutæ cum aceto. A paroxysmo fricentur fortiter crura & brachia sale & oleo. Bibat vinum lilij conuallij, cum aqua florum tilię. Si calent turgida membra, fricentur oleo rosato, violato, & adipibus. Si adsint notæ frigoris, fricentur oleo chamæmelino, balsamo, & adipe vulpis.

Cibi Fastidiũ.

CIBVM si omnino fastidiat, fiant condimenta ex succo cydoniorum, acetosę, malorum punicorum & citreorum, & de ribes, cum pauco cinnamomo. Cæparum morsu interdum tollitur nausea. Accipe rosarum rubrarum siccarum semimanipulum: menthę, pulueris absinthij, corticis citrij, coriandri, cuiusque drachmam: omnium santalorum, coralli, mastiches, caryophyllorum, maceris: singulorum semidrachmam: caphuræ scriptulũ: fiat sacculus, qui irroretur aquâ rosatâ caphuratâ: admoueat eum ventriculo, eo tempore cùm non sudat.

Vomitus.

VOMENDI libido biduo iuuetur, ne quid ventriculus praui retineat, iuua clysmis, præscribe syrupos cardiacos: & foras elice prauitatem discutiente epithemate. Si immoderatus fuerit, foue spongia quæ maduit aceto, in quo coxere nuces cupressi, rosa, baccę myrti, mastix, balaustia, caryophylli, & talia. Emplastra admoue ex crusta panis: & cucurbitas. Bibat decoctum menthæ nobilis, cum ribes.

Sudor immoderatus.

Sudor non eat vltra tres vel quatuor horas, abstergeatur linteis calidis: caue à frigore & vento: nec ante finitum sudorem bibat. Olfaciat acetum rosatum, bibat quid cornu ceruini cum aqua mentæ.

Icterus.

REGIVS morbus in pestem incidens, sudoriferis curatur. Detur aqua theriacalis, rhabarbaro purgetur, sæpe vtatur vitrioli oleo. Accipe radicum buglossæ, angelicæ, cuiusque drachmam: theriacæ drachmas duas: misce cum aqua fumariæ & cardui b. cuiusque libra: maceta 24 horis, dein cola, bibat, & sudet. Accipe aquæ

vitæ

vitæ ſemilibram: theriaces vnciam:myrrhæ rubræ ſemunciam:croci drachmam:da ſemunciam huius vini ex aqua fumariæ vel rutæ;repetar ſudoris vſum, ſi vires & calor id ferant.Dentur ei ſalis abſinthij & ſcabioſæ,cuiuſque grana ſex,ex aqua cardui benedicti.

Hydrops. HYDROPS in peſte naſcitur à vaporibus venenoſis quæ hepar exu unt ſuo robore.Da trypheram Perſicam cum guttis aniſi & carui; ſæpe ſudet.Bibat deincoctū aniſi,fœniculi,cumini.Si conſectarius ſit ſitis inſatiabilis,potui,dabis decoctū belenij,& diaturbith ex vino aniſato.Pedes puerorum ſi tumēt,coque roſas, capſum barbarum,& ſambucum in aceto, pro balneo pedum.Et cùm ex eo fotu incaluere pedes, tunc Accipe aluminis vncias tres:myrrhæ, aloes,roſarum rubrarum,cuiuſque vnciam:incoque vino,& pannum album eo tinctum calidè admoue pedibus. Pauperes ſumant fimum columbarum,gallinarum, anſeris, & parum ſalis,coquant ex aqua,& aceto,pro fotu pedum.

Tumorum ardor. IN Tumorum ardore,Salem petræ inde aceto vt liqueſcat, adde ſemperuiui ſuccum: lintea hoc madentia applicentur pulſibus proximis tumori.

Zona. ZONA vel cinctus dicitur,cùm puſtulæ praui coloris quatuor digitorum latitudine cingunt femur, vel brachia,caput,humeros, vel tibias:deſinit plerumque in carbunculum vel in bubonem.Da theriacam & ſalem abſinthij ex aqua ſcabioſæ & roſata,& impone. Fotum,vt diximus vbi De Bubone. Illæ puſtulæ verè ſunt carbones, impone ſcabioſam tritam cum vitello oui & ſale,vel emplaſtrum ex malis punicis. Vtantur antidotis,& odoramentis, & epithemate frigido. Oro Ieſum Chriſtum noſtrum dominum ac Deum verum, vt diram hanc calamitatem à nobis auerat:aut vt tactis, à ſe conditis remediis ſolatium adferre velit.

Ne paginæ quædam inofficioſæ perirent, eas dicandas exiſtimaui his remediis,quorum vſum præclarum nouimus ad venenatos morbos. Sed vt etiam hîc tecmarſis medendi non deſideretur,Indicationes præmitto breuiter curatiuas vbi hauſtum venenum.

PRIMVM nitendum erit, vt vomitu vel clyſtere
I. venenum aſſumptum excludatur. Coque ſemen malуæ,lini,& rapi:cum oleo propina expreſſum hoc de-
coctum.Vel bibat ceruiſiam butyratam,cum terra Lem-
nia:tepidè hæc exhibenda Clyſter ſit ex lacte,adiecto
butyro inſulſo. Dein bibat hydromel; vel cereuiſiam
II. Gedanenſem. Secundò da theriacale quid quod agit
formâ ſpecificâ, vt lapidem bezoar,cum aqua acetoſæ
vel ſcabioſæ. Appone pedibus Smaragdum gemmam.
1.Collect. 55. Scribit ita Auerrhoës,ille qui contra venenum ſump-
tum ſmaragdum biberit, incurret mala accidentia,
eaque quæ non minora ſunt ſymptomatis quæ à vene-
no ipſo;ſed poſtea ſubitò recreatur ita, vt nulla infir-
mitas reliqua maneat,nec intemperies vlla.Hæc gem-
ma bibitur contra omne venenum,ſed peculiariter cō-
tra venenatorum animalium venena: hæc ſanè ſunt
calamitoſiſſima. Propinatur ad nouem granorum pon-
dus,& exactiſſimè in pollinem ſupra lapidem teri de-
bet, ne vlla aſperitas illi hæreat; bibitur cum lacte
amygdalino, vel cum aqua violarum, cum modico
aceto,vel cum ſucco menthæ.Nam omnia medicamēta
quæ exhibentur poſt vomitum,cum mentæ ſucco be-
nè propinantur. Lapis etiam buffonis benè pedibus
apponitur, & cordi imponatur epithema cardiacum.
III. Tertiò exhibebimus ea,quæ acerrimam vim manifeſtā
veneni frangunt:vt vbi opiū ſumptum eſt, caſtorium
exhibemus. Quartò,talia dabimus quæ vim veneni
VI. reſoluunt,vt aquam cæparū vel allij, vbi opium quis
aſſumpſit. Talia ferè ſunt quæ ſudorem prouocant,
ita principes, calidi equi ventri ſe immittunt toxico
infecti.

Cenſus alexipharmacorum quorumdam.

Radices. Angelicæ radix:ad laſerpitij naturam accedere videtur. datur radicis eius ſemidrachma cum theriaca: Zedoariæ radix, pimpinellæ maioris,ſaxifragæ hircinæ radix, abrotanum; oſtruthij radix, hirundinariæ radix, & petaſitidis, & gentianellæ, hoc eſt,cruciatæ radix,& gentianæ.Radix ſerpentariæ,althææ,raphani ſylueſtris cum aceto:pentaphylli, pæoniæ, acori,antithoræ radicis ſcriptulus cum aqua roſata, phu, radix Chinæ:lignum guaiacum.Rutæ folliculi & folia cum ſemine,& cum caphura impone aquæ vitæ, euphor- *Herbæ.* biū in parua quantitate:flores violarum altilium,quos caryophyllos vocant,vulgo tunici herbā:ſilueſtris roſa,ſcabioſa,morſus diaboli, roſmarinum, ſaluia,calendula,betonica,hypericum,ſonchus, veronica, agrimonia, carduus b. marrhubium, fraxini corticis interni aqua,dictamnus,inula,britannica,acetoſa,meliſſa, borago.Sal abſinthij & fraxini,& rutæ,& ſcabioſæ,ſantala,baccæ iuniperi & lauri,chamædrys,ſcordium, ariſtolochia,citri cortex & ſemen,acetum,aqua vitæ theriacalis.Semē hyperici,fraxini,viticis,nigellæ,iuglandium aqua,ſemen lilij.Muſcus,ambra,ciconia vel eius ventriculus in cineres verſus,vel ſanguis eius,aqua ex *Ex animalib.* ſanguine verris caſtrati,ſperma ceti,vngula alcis:cornu ſerpentis poſitum ſuper ſalem, colorem mutat veneni acceſſu. Myrobalani conditæ,mala cotonea, citria,aurantia,granata,berberis, ribes. Succus ſiccatus *Fructus.* *Succi.* ſcordij,cardui b.ſcabioſæ,cum caphura & myrrha,croco & rutæ ſemine. Bezoat lapis, qui triplici colore *Lapides.* conſpicitur,glaucus,fuſcus,viridis,eſt & albus qui aliquantulum glauceſcit:hic inter cæteros eſt optimus, læuis,ſplendens,abſque ſapore. Dicit Abdala Hamarac,filium Mamari hunc lapidem comparaſſe Cordubæ palatio:datur ad grana duodecim. Hyacinthus Orientalis.Smaragdi grana ſex ex aqua & vino Lachryma cerui,topazius,carbunculus,ſapphyrus,corallus, cornua,ebur,ſuccinum album ad drachmæ pondus datur, aurum, caphura,oleum & ſpiritus vitrioli,& ſulphuris Lapis bufonis,ſi ita auro vel argento includatur, vt altera ſui parte carnem tangat,vrit digitum veneno præſente.Cùm iter facerem per Ardennam ſyluam,vix fæminam vidi quæ non geſtaret talem argenteum annulum.Praſinus lapis, hoc eſt ſerpentinus iam dictus: hic præſente veneno,exuitur ſuo colore:& cum abluitur,recuperat eum.Terra Lemnia in pollinem redacta, & in aqua campeſtrium roſarum madefacta,ac ſponte ſiccata; datur manè ad binos ſcriptulos cum ſyrupo de citreis,vel ex vino.Puluis Meobani. Electarium de gemmis, diaſulphur Meſuës,& eſdra Auicennæ, diamoſchum, trochiſci de ſtella, opobalſamum; myrrha, crocum,beniouinum,terebinthina,ſtyrax,aromata omnia. Ex his variæ conſociari formæ remediorū poſſunt: quod maximè fieri velim, ad formam componendique rationem quæ ſeruata eſt in Theriaca. Et melli includi illa,optimum factu exiſtimo: nam mel fermentat ac ſoluit ſimplicium remediorum vires, facitque vt illæ liberatæ, vinculo communi ſe nectant,ac in facultatem vltra ſimplicium vires ſe efferat compoſita antidotus.

Pauperum Theriaca.

Accipe gentianæ,baccarum lauri,vel iuniperi,myrrhæ, ariſtolochiæ rotundæ, ſingulorum vncias duas: mellis deſpumati optimi vncias vigintiquatuor miſce,& tepido loco fermententur. Datur drachma eius ex aqua cardui b. Confert etiam epilepticis,paralyticis,& conuulſis à pituitæ copia. Et ad ventriculi dolorem à flatibus,& ad infarctum hepatis, & ad hydropis præludia,& ad cuncta venena efficax eſt. Deus noſter,qui vnus & trinus,hæc in fœlicem Reipublicæ Chriſtianæ vſum ducat, quod ſpero & voueo; nam

Ni Deus affuerit,vireſque infuderit herbis,
Quid,rogo,dictamnus, quid panacæa iuuent?

IOANNIS HEVRNII DE MORBIS MVLIERVM LIBER.

Illustrissimis ac Potentissimis

ORDINIBVS GENERALIBVS CONFOEDERATARVM PROVINCIARVM BELGII,

OTTHO HEVRNIVS, *defuncti parentis nomine* IOANNIS HEVRNII, *dedicat consecrátque.*

VM optimè parens noster, DOMINI POTENTISSIMI, *intelligeret, hoc æuo scribere esse hominis sibi irati, & inuidentis otio suo ac honori, præcipuè si stylum huiusmodi materiæ arduæ & à paucis tractatæ iniiciat: nam cùm labor sit Herculeus,* De Mulierum morbis *scribere, id est illis qui in eam partem cadunt quâ à viris mulieres distinguuntur, tantum tamen abest vt apud hoc æuum laudem speres, vt potiùs benignè tecum agi existimare debeas, si veniam impetres: Nihil id tamen apud illum potuit quin Medicinam innouato cultu sub Illustrissimorum virorum auspiciis publicæ luci committeret, hoc calcari incitatus, Vnum insatiabiliter esse parandum, etiam obstrepente liuore, prosperam sui memoriam, nam contemptu famæ contemni virtutes. boni viri esse se apud posteros à tenebrionibus segregare; omnes námque pares mori, impares apud posteros obliuione aut egregij facinoris gloriâ censeri. Hoc stimulo concitatus postquam de variis diuersas corporis humani partes infestantibus morbis magno bonorum applausu scripsisset, tandem se ad difficillimos & medelæ egentissimos,* Morbos Muliebres & Ventriculi, *conuertit: & quæ lima veritatis Hippocrates cogentissimis quidem & necessariis rationibus de hisce morbis scripsit, sed obscuriùs, illustriùs exposuit: & tersa innouatáque facie exhibuit, quæ medij æui scriptores barbariæ mucco haud aliter inquinauerant, quàm olim Philoxenus & Gnatho Siculus gulæ proceres ad conuiuia vocati in pultariis se emungebant, vt abstinentibus cæteris iis soli fruerentur. Ordinem dico dedit concinnum & verborum nitelam, non redundantiam; nam rei agendæ causa loquitur, & verbis non vltra quàm ad intellectum satis est vtitur. Idem igitur licet tradat quod olim & alij, facie tamen diuersa: vtque eadem res diuersis picturis expressa, non tamen eiusdem censetur pretij, sed ab artificum arte æstimium accipit: ita & hîc statuendum. Offert igitur vobis,* ORDINES POTENTISSIMI, *parens noster* IOANNES HEVRNIVS *per nos morborum muliebrium medelam, id est illorum qui ea in parte eueniunt quæ nos ad vitam destinat, mulieribus sanitatem conseruat, & nos propagando efficit immortales. Nascimur namque in hac parte, nobili videlicet loco, inter vesicam & intestinum sito, id est inter vrinas & fæces, ex excremento gemino, semine nimirum vtriusque parentis, & sanguine matris menstruo, vt nostræ sortis ab ipsis primordiis admoneamur, intelligentes bonam nostri partem esse lutũ in hac fornace scitè mixtum. Ita licet impares viuamus, pares tamen vt mori sic & nos nasci voluit S. Deus. Sana huius partis beneficio est mulier; nam vt ei omne genus morbi ab vtero euenire potest, etiam tabes, epilepsia, & mania: ita & omni morbo liberari potest vtero menstruali officio fungente. Immortales nos facit hoc membrum; nam caduci cùm simus singuli, stirpes tamen immortales, beneficio huius soli cui implantantur, fecit S. Deus. Nónne à primo Mundi exortu vsque in hoc tempus produxit nos ex splendidis sordidísque alternata stirpium series? In hac parte adamantina vis à S. Deo insita, quæ naturam nostri abolitionem molientem eludit, & vno subducto alterum perenni serie submittit: an non hoc membro vi morbi otiante vnius æui turba erimus & in nosmet ruemus, cùm nobis latens & serpens ad interitum causa sit agnata, vt ligno exedens teredo? Miserrimi profectò essemus, nisi huic fatali necessitati, quæ sine missione nos ad mortem destinat, delinimentum nouam ab vtero sobolem S. Deus dedisset. Dignissima igitur hæc pars ante alias, cùm vitæ primordiis inseruiat, vt incolumis conseruetur: quod tamen arduum ob morborum eam infestantium copiam, magnitudinem, & subdolam indolem; vnde & incerta vagáque mulierum valetudo. Morborum vberrimus in hac parte prouentus inde conspicuus, quòd vt omnium amnium confluxus in Oceanum, sic redundantium humorum in Vterum. Dolosam eorum arguit indolem quòd occultis cuniculis vitæ insidiantur, & repentino insultu sæpè calamitatem minentur: nam vt in Ætna ignis sua habet interualla, & cùm deseuiisse creditur redit; ita & multi illorum morborum qui in hac parte. Magni sunt, nam se in totum corpus effundunt, adeò vt in mulierum curatione semper Medicis vterus in suspicionem venire debeat,*

debeat, etiam cùm remotissima pars, caput, laborat. Hinc Medicus semper in mulierum curatione incedit per ignes suppositos cineri doloso: nec eas curauerit, licet etiam secum omne artis Medicæ robur trahat, nisi procellæ medelam petat ab vtero, vnde totus vt plurimum tempestatis impetus erumpit. Vobis igitur, Illustribus Clarisque nominibus, ORDINES POTENTISSIMI, *hoc opus ad vestræ Reipublicæ incolumitatem magno studio elucubratum, vnà cum* Epistola De Nouis & Mirandis Morbis, *&* Libro De Felicitate Humana *exactè elaborato selectissimisque historiis referto (ex quo nostra in hac vita Beatitudo conspicua, vt ex priori illo Miseria:) parens noster* IOANNES HEVRNIVS *per nos offert, tum vt omnibus sint gratiora, tum vt à Momi dente immunia. Nã vt insignia vestra ædibus, prætoriis, villis contra vim & proteruiam appenduntur; sic & libris illustre vestrum nomen contrà calumniam & liuorem. Gratum autem esse & auidiùs appeti quî non possit hoc opus, cuius frontem vestri nominis illustre sidus insideat? nam vos illi estis,* ORDINES POTENTISSIMI, *qui nec Maiorum virtute, nec numero exemplorum vllis gentibus sitis inferiores, rerum autem gestarum mole & magnitudine, plurimis priores: sensit hoc hostis, nouit Orbis Terrarum, nouit & Oceanus quà per diuersas Mundi oras variarum gentium litora, insulas & promontoria flexuoso meatu oberrat. Accipite igitur,* ORDINES POTENTISSIMI, *hoc opus mole quidem paruum, sed maximum delectu eorum remediorum quæ efficaciter eius partis morbos fugant in quæ ipsa femineitas sedilia posuit, cuius partis integritas Vos Vestrámque Remp. liberorum propagatione efficiet sempiternam. Valete* ORDINES POTENTISSIMI, *& ad Veræ Religionis incrementum, Prouinciarúmque Confœderatarum gloriam ac tranquillitatem incolumes regnate æternùm. Ex Academia Leidain Batauis* ANNO CIↃ. IↃ. C. VII.

PROOEMIVM.

MVLIERES *plerùmque morbis ab vtero inuoluuntur. Vterus à Summo Deo mulieribus concessus fuit ad sobolem, qua homo per se mortalis, sobole relicta humana, quasi hîc etiam immortalis propagatione fieret. Vterus situs est inter intestinum longanonem, & inter vesicam: hoc in gremio, hoc est, inter stercora & vrinam, superbissimum hoc animal, homo, gignitur. Diuiditur autem Vterus in fundum, (cornua vocat Galenus) corpusque vteri; ceruicem, & in os ceruicis, vt loquitur Hippocrates.* Gal. in fine de sympt. causis. Lib. De superfœtatione. *Figuram habet vesicæ æmulam: membranosa est eius substantia: tunicas obtinet duas, exteriorem à peritonæo, & internam crassissimam, omni varietate fibrarum, ad varia munera, intextam. hæc tunica est crassissima, & ad amplitudinem fœtus se effundit. mirum ac stupendum videas in ingrauidatis hîc miraculum: quòd turgente ac mole increscente maximè fœtu, vteri corpus in crassamentum solidescat digiti, ita vt vnà cum panso vtero crassities eius incrementa ducat. Neruos fundus vteri excipit à coniugatione neruorũ sexta: at eius ceruix ab osse sacro neruis perfunditur. Habet & fibras carneas foris in fundi apicibus, quibus musculorũ vice, sursum vterus rapitur, cùm ilia mulier contrahit. Hic Vterus fundamentum est naturæ muliebris, cui Summus rerum opifex Deus indidit amorem gignendi, ac eum velut fundum concupiscentiæ condidit.* Morbi vterini. *Quin iecur, gratiosi succi fons, affinitate quadam voluptariæ concupiscentiæ vtero morem gerit, ac rigat sanguine fundum matricis. Morbis autem variis tentatur vterus, varias enim actiones is edit, variaque munia in corpore exercet. Nam, vt peculiare officium habet, quod nulli cæterarum partium commune est, ita diuersæ actiones in eo violantur: concipit enim, formationi studet, ac parit fœtum. Quamuis æquè aliis morbis, qui cæteris partibus communes, sæpe etiam inuoluatur. Vt autem mulieri, extra ingrauidationem, benè sit; necesse est, vt singulis mensibus sanguinẽ vtero fũdat certa lege substãtiæ, qualitatis, quãtitatis, & excernendi modi. Menstruales sũt virgines viro maturæ: & mulieres vacuæ à puerperio. Menstruales dicuntur, quòd menstrua purgatio illis naturalis sit, si nulla sit excusatio morbi, mœroris vnde sic emarcuerint, vt nihil in iis ad excludendum supersit, excusatio sit nulla etiam lactis nutritii. Nam ingrauidatarum nulla est purgatio menstrua ex lege naturæ; maximè post* τόπωσιν. *Sed cur Deus eam purgandi legem mulieri indixit? Sanè ipsa muliebritas in hac purgatione consistere videtur. Ita ait Hippocrates Phaetusam naturâ menstrualem non potuisse* γυναικωθῆναι, *hoc est, mulierescere vel muliebritatem iterum induere, quam amiserat ex viri exulis prægrandi tristitia. Quare menstruorum causa est* ἡ γυναικείη φύσις καὶ χροιὴ, *hoc est, natura muliebris & color, vel potiùs superficies perpolita & læuis, nam ita Pythagorei* χροιὴν *appellabant. Mulieri itaque vnum est perfugium atque præsidium ad bonam valetudinem, euacuatio per muliebria, tum in omni affectione plethorica, tam vniuersali quàm particulari; tum in orgasmo sanguinis: quia sic natura mulieris est comparata, vt earum sanguis ad locos & naturalia cursum inflectat; eiusque beneficio sæpe morbis mortiferis defunguntur. Nam ab excrementis corpus vindicant; & bene moratam efficiunt nutricatus œconomiam, mentis actiones fœlicitant, & faciunt vt votis naturæ respondeant somni, cibus & potus, & etiam fœcunditas; morbi congeneres & syntrophi libera ab hac purgatione quiescunt. Benè res eunt mulierum menstrualium, quibus menses bene respondent: non enim sunt varicosæ, non haimorrhoïcæ, nec podagricæ. Quare vbi ad tempus ventum est quo in perpetuum cessat illa mulierum muliebritas, si his olim fœcundis quibusque erat menstruorum vbertas; bis anno sanguinem per triennium aut quadriennium detraxeris, sanitati earum consules.* Obseruanda. *Ferè ex naturæ lege ac tempestiuè supprimuntur menses à quadragesimo quinto, ad circiter quinquagesimum ætatis annum: pro varia mulieris naturâ, complexione & compagine. pinguibus interdum benè finiuntur trigesimo quinto anno. Cauendum semper ne quis temeraria medicina velit ciere menstrua, vbi vacuitas est materiæ menstrualis, vt si mulier mœrore aut morbo confecta sit, vel si genium defraudauit, vel si sit lactans. Si itaque purgatio menstrua copiâ decenti non feratur, vel si omnino supprimatur, variis morbis eam inuoluit. quare primùm de grauissimo malo, scilicet de Mensium suppressione, agemus.*

* * *

CAPVT I.

De ſuppreſſione menſium.

Definitio & eius explicatio.

MENSIVM ſuppreſſio eſt interceptio ſolemnis euacuationis ſanguinis eius qui ab vtero ſingulis menſibus prodire ſolet, ob cauſam præter naturam quæ vterum affligit. Dixi in hac definitione, eam eſſe interceptionem ſolemnis euacuationis ſanguinis: nam dum ea ætate eſt mulier, qua menſtrualis eſt, hoc eſt ab adoleſcentia pubera ad quinquageſimum tertium ferè annum, ſtatis vicibus ac periodis neceſſariò effluere debet illi ſanguis, dum non lactet, nec ingrauidata ſit, nec morbo aliáve ratione emaciata fuerit: nam alioqui ſana diu eſſe nequit. Præter naturam itaque in his ille ſanguis intercipitur. & quamuis ſincerus ac puros ille ſit ſanguis, cùm ideam gerat illius qui manat ab agno recens mactato, attamen mulieri ille non eſt conſocialis, at merè excrementitius, dum copiâ in vitio ſit. Hinc eſt, quod quidam putârunt (cùm variis tædiis ac periculis mulier ab eo implicetur) hunc ſanguinem menſtruum venenum eſſe: inde enim his deliria, maniæ, morbi caduci, cancri, tabes naſcuntur, & ipſa tandem mors. quin canes eo abſorpto, in rabiem vertuntur; & ab eo tactas herbas mori, eóque tinctas fruges ſterileſcere, prodidere grauiſſimi viri.

Difficultas.

Deciſio difficultatis.

Deciſio huius difficultatis hæc eſt. Naturâ ſuâ non eſt prauus ille ſanguis, eſt enim roſeus purpureúſque, ſola copia peccans in ſanis mulieribus. ſed euenit interdum, vt ille ſanguis vtero conceptus non ilicò effundatur foras, verùm ibi cunctando putreſcit, quod facilè fit in loco humido & calido: quin fœda excrementa plurima nonnunquam in vtero ſtabulantur, quibus ſanguis ille ſi remiſceatur, ibi interceptus & exitu prohibitus, (quod aliquando fit ob diſtortum ceruicis vteri os) in peſſimum ibi venenum degenerat. Hoc eſt illud aucupium dæmonis, quo miſeros amatores irretire ſolet; perſuaſit enim id philtrum eſſe, ac amoris illices & illecebras in eo habitare: ac ita mortem, miſerè decepti, pro amore propinant ſuis amaſiis. Hæc res calamitoſa fuit Caro Lucretio: dum enim æſtu ille poëtico ferueret, vxor eius amore alieno eum teneri exiſtimans, hunc ſuum ſanguinem illi propinauit: vnde miſer poëta in rabiem verſus, ſibi tandem manus intulit. Cùm itaque ille per ſe ſanguis menſtruus nihil aliud ſit, quàm ſuperflua ſubſtantia tertiæ coctionis, nimirùm carnoſarum partium (vt ſemen eſt ſolidarum) & quaſi reliquiæ vtilis ac nutritij ſanguinis redundantis, ab omni venenatæ qualitatis ſuſpicione alienus eſſe debet. Homo enim non ex veneno coaluit, ſed ex parentum ſemine, & hoc ex matris ſanguine: quo etiam æditus in lucem nutritur: nam lac nihil aliud eſt, quàm ſanguis menſtruus albore in mammis fucatus. Quare is quantitate ſola eſt in vitio, qualitate alteri ſanguini ſimilis. His enim per venas & arterias in fundum vteri fertur; ibíque diaſtole arteriarum purior factus in alimentum cedit fœtui: éſtque conſiſtentiâ mediocris, ſapore dulcis, & in terram effuſus concreſcit. Quare nec ſuæ ſubſtantiæ ratione, nec qualitate in vitio eſt, ſed ſola copia. Ideóque cùm hic ſanguis ſupprimitur, meram in perniciem abit, nulláque parte ferri poteſt.

Cari Lucretij mors.

Cur ſoli mulieri ſit menſtruus ſãguis.

Sed cur ſoli mulieri eſt menſtruus ſanguis? Reſpondemus, rectè dixiſſe Hippocratem, mulierem ambidextram non fieri. iis innuit, Mulierem viro eſſe frigidiorem: non enim tantum caloris habet, vt ambidextra fiat: quare etiam non tam valido calore prædita eſt, vt circumfluum illum ſanguinem diſſipare poſſit. Quare ſanguis illæ cùm redundat in muliere, facit vt mulier ſit calidior viro. dico mulierem non ſimpliciter eſſe viro calidiorem; ſed ille ſanguis reddit eam calidiorem: nam is exardeſcit. At ſolidæ partes in viris ſunt calidiores. Quare Hippocrates non dicit mulierem eſſe calidiorem viro, & quòd propterea ſortiatur ſanguinem calidiorem: ſed ex aduerſo affirmat fæminam habere ſanguinem calidiorem viro, & propterea eam eſſe calidiorem viro. Aliud enim eſt ſolidas partes incaleſcere à ſanguine, aliud ſanguinem incaleſcere à ſolidis. à ſolidorum enim calore vibrat pulſus magnum ictum: fœminæ verò à ſanguinis feruore frequentem edunt pulſum; nam ita reſarcit magnitudinem frequentiâ & celeritate: ita Aſcanius reſarciebat greſſum patris Æneæ non paſſibus æquis. Nec prægnantibus nec lactantibus fertur hic ſanguis copiosè, nam poteſt parcâ copiâ emanare, integro fœtu ac ſanâ fœtâ. Effertur plerumque per tres dies: imò interdum, inquit Paulus, per dies duodecim, nimirùm in his, quæ gulæ ac ocio deditæ vitam inertem agunt. Pubertatis tempore, dum pandunt ſe venæ & ſanguis copiâ augetur, menſtruales fiunt puellæ. Copiâ tali ſingulis menſibus effundi debet, vt euphoriam habeat conſectariam, vt nimiùm alactior ſibi mulier videatur. nam certam in his menſuram definire difficile eſt. Sunt enim quædam candidæ molléſque mulieres, aliæ fuſcæ & aſperæ. Tenellulæ illæ candidę circumfluunt excrementis: his in vndecimum diem protrahitur interdum, & etiam ſpacioſius; illis in biduum ſolùm. attamen naturæ lex iubet, vt ſaltem tres dies fluant. Hippocrates ſcripſit menſes elidi copiâ duarum hæminarum Atticarum, hoc eſt, octodecim vnciarum, paulo plus vel minus, inquit. Hic itaque ſanguis à toto corpore per vterum excluditur: eſt enim vterus pars imbellis, apta vt excipiat excrementa totius corporis.

Mulier num calidior viro.

Lib. 1. De morbis mulierum.

1. De morbis mulierum.

Cauſæ.

Vnde ſupprimitur hic ſanguis? hoc de ſymptomate iam agimus, quod nimirum conſiſtit in excremento retento: quare id non debet immediatè referri in morbum, ſed in actionem læſam, quæ hîc eſt excretricis læſæ. Sed cur læditur hîc vis excretrix? Id fit ratione totius corporis, vel ipſius ſanguinis, vaſorum, & ipſius vteri. totius corporis, cùm iſtud vel pars eius princeps valida ab intemperie algioſa vel ſqualida laborat: vnde vel ſanguis non gignitur, vel diſcoquitur. vel quia morbo tali implicitæ ſunt, vel febri validæ vel hecticæ vel diuturnæ: vel ſi extenuata fuerit labore, inediâ, mœrore: vel ſi langueant à ventriculo & hepate: nam his parum ſuccreſcit ſanguinis. Sanguinis etiam ratione ociari poteſt potentia excretrix, cùm is virium facit in copia, vel qualitate. Copiâ vberiore, vel acciſâ: nam vaſa nimiâ copiâ ſanguinis infarciuntur, ita vt impetu impelli ſanguis ab excretrice vi non poſſit: ita veſica referta vrinam excludere nequit. quod tamen rarò euenit, nî adſit craſſities. Qualitate ſanguis vitioſus eſt, cùm eſt craſſior, lentus, viſcidus. Ratione verò vaſorum ociatur expultrix, cùm venę in vitio ſunt quæ proficiſcuntur ad vterum; vel cùm ipſę venę, quæ vtero intexuntur, vitium habent. Quæ ad vterum eunt, infarciuntur à lento, viſcido ac craſſo ſanguine, quãuis interdum qui cæteris venis conceptus eſt ſanguis, ſit tenuis. Vteri vero ipſius venæ interdum conniuent, quod fit à prima generatione, quòd ita ſint factæ, vel quia obſtruuntur, aut comprimuntur, vel coaleſcunt. vel ipſius vteri corpus denſius redditur, ita vt orificia veniarum ſtringantur, quod fit ab vſu rerum frigidarum & ſtringentium. & in vetulis, quamuis excrementis abundent, venæ ſiccitate conniuent, vt etiam in hectica febre occupatis. vel os ceruicis vteri in latus vel anticam aut ad poſticam corporis partem ſe obuertit. Maximè in puerperio & tempore menſium aëris externi iniuriis expoſitus eſt vterus; nam tunc tectum eſt os ceruicis vteri, ac hiat. Omentum interdum

dum comprimit ceruicem vteri, vt in illis pinguibus mulieribus, ita vt exitus non detur ſanguini ab vtero. raro caruncula aut membrana ós vteri intercipit. Iam ad Signa venio. *Signa.* Si ſanguis ſit in vtero coaceruatus, is ibi putreſcit, vnde venter imus, ilia, & lumbi atrociter dolent, & interdum febricitant, delirant, horrore *5. Aphoriſ. 61. & 39.* quatiuntur: & interdum lac habent. quare tunc ilico ſuccurrendum, nec falſa ingrauidationis ſpecie falſi cunctari debemus, ne ex morbo curabili euadat inſanabilis. Cùm diu in vtero clauſi ſupprimuntur, interdum tumores tunc hinc naſcuntur in ilibus: & cùm tempus effuſionis menſtruæ in procinctu eſt, tunc mulier à collo & ſincipite dolet, nam agitantur tunc vapores & humores; & eryſipelata & inflammationes tunc eueniunt, & vrinæ nigreſcentes cum rubra ſanie nonnumquam funduntur. Si à partis alicuius vitio hæc oborta ſuppreſſio fuerit, ipſa pars ſuum prodet vitium: & ea, quæ præceſſere, vitij qualitatem aperient. Si frigus vtero conceptum ſit, ipſa mulier dicet ſe ſentire frigus, & ante ſuppreſſionem menſes poſtpoſuere. Hoc maximè euenire ſolet cùm incuriâ quadam à partu vel in fluore menſium frigori temerè ſe exponunt, nam eo tempore vteri ceruix recta hiat ac aërem admittit. A denſitate fundi vteri ſi fuerit, dicunt ſe ſtuporem quendam ibi ſentire; nec datos vtero ſuffitus naribus ſentiunt. Si in ore vel ceruice vteri ſit vitium, obſtetrix referet à tactu, nam *Indicationes curatiuæ.* os tunc durum erit cum dolore interdum. Poſtquam iam natura huius mali nobis explorata eſt, videamus quænam inde naſcantur curationis indicationes. Hîc cohibita eſt ſolemnis euacuatio; itaque oritur inde illam reuocandi indicatio. Sed quia hæc ſuppreſſio oritur ab expultrice ſui officij immemore, qua læditur; vel ratione totius corporis peccantis in intemperie, ſurget indicatio hanc caſtigandi. ſi genio fraudata fuit, nutriatur: ſi nimio adipe circumfluit, genium fraudet ſenſim. Si pars in querela fuerit, vt lien, ventriculus, hepar, illa caſtigetur. Si infarctus adſit, expediatur: denſitas vteri ſi in vitio ſit, rareſcat: Si obtorta ceruix, reuocetur in rectitudinem. Iam *Prognoſis.* ad Prognoſin abeo. Hinc interdum naſcitur hydrops, inflammatio hepatis, aſthma, mania, & etiam cancer mammarum aut vteri, aut eiuſdem inflammatio vel eryſipelas. Si conſocietur delirio, febri., vigiliis, & cum ſuppreſſione vrinæ, ita emaciare fæminam ſolet, *5. Aph. 33.* vt ſi ſemeſtre tempus traxerint, non vnquam redeant. Bonum ſignum eſt in ſuppreſſis menſibus ſanguinem per nares fundi plenâ manu. quòd illa haimorrhagia vnde, quò, quâ, & quamobrem fieri debeat, legitimam & naturæ conſentaneam rationem obtineat, nec partibus quà ſanguis fertur, moleſta ſit. Inter mala ſigna ſcribit hoc Hippocrates, Quibuſcunque mulieribus conglomeratur ſanguis in mammis, inſaniam ſignificat. nimirùm quòd cerebrum per ſympathiam afficiatur, vel quia exhalationes acerrimæ ſpiritus animales inuadunt; vnde mulier è poteſtate mentis exit. Et affirmat Hippocrates, à partu calamitate maiore ſupprimi menſes, quòd ſanguis eo tempore vehementer excrementis ſit contaminatus. Et virginibus acerbior euenit hæc ſuppreſſio, ſi vtero conſederit: quòd hæc moles ſit vtero virginis inſolens. *Chirurgia.* Iam ad Curationem abeo. Si plethora adſit, ſecetur brachij vena ad totius euacuationem; idque fiat in media menſtrui periodo. at pedis vena ſecetur iam iã imminente excluſione menſtrua. Gracilis ſi ſit mulier, ac amplis pleniſque venis prædita, benè feret ſanguinis abactionem. Quæ vena in pede maximè turget, ſecetur: quare inſpice dextrum & ſiniſtrum pedem. Si tamen ſiniſtra pars corporis dolet, ſiniſtri *Cucurbita.* etiam pedis venam pertundi curabis. Cucurbitulæ admouentur pedibus duos vel tres dies ante ſolemnem euacuationem menſtruam; maximè id agemus ſi mulier fuerit exilibus venis dotata, vt ſi alba & turgidula fuerit. Femoribus amplæ cucurbitæ imponuntur ſine ſcarificatione, à prouiſione totius. Si nulla ſpes eſt reuocandorum menſium, haimorrhoïdes euocari poterunt, quò corpus à retento ſanguine liberari poſſit: ſed hæc deriuatio menſes alioqui ſiſtit. Medicamenta lenientia ſint ita comparata, vt vnâ men- *Pharmacia.* ſes moueant. Si ſint excrementa clinioſa aluo concepta, detur ſirupus roſatus laxatiuus, vel caſſia: iunge interdum ſpecies hieræ ſimplicis. vel ſumat ſirupum ſolutiuum mercurialatum. Si craſſior materia melancholeſcens, propinetur mel roſatum ſolutiuum vel mercurialatum: ſi ſit viſcida pituiteſcens materia, capiat hieram ad ſemunciam, & ſuperbibat decoctum mercurialis. Hæc agat, cùm poſt decem ferè dies tempus menſium erit: & agat id intercalari dierum ſpacio. Liberata aluo ab excrementis, erit præparanda mate- *Præparantia.* ria his medicamentis quæ vtero dicata ſunt aliquo modo. vt ſi bilis in vitio ſit, fiat decoctum ex herbis capillaribus & cicoraceis, cum radicibus oxalidis, & ſeminibus frigidis: & in hoc decocto madeſcat arthemiſia, pulegium, vel petroſelinum. ſumat bis die cyathum cum ſirupo capillorum Veneris. Si materia morbifica melancholeſcit, fiet decoctum ex bugloſſa, boragine, violis, fumaria, mercuriali, ciceribus rubris, glycyrrhiza, radicibus aſparagi: detur cum ſirupo de pomis, de boragine, vel de fumaria. Si materia eſt pituitoſa, vtatur decocto praſſii, hyſſopi, betonicæ, pulegij, radicum fœniculi & petroſelini, cum ſirupo de radicibus, oxymelite, melle roſaro. Vel in fine coctionis adde mellis deſpumati & aceti optimi, cuiuſque vncias tres: nam ita vim oxymelitis induet decoctum. Purgantia ſint varia, vt ſi materia fuerit morbifica, pro- *Purgantia.* pinentur primùm leuiora: dein fortiora: leuiter bilem purgat rhabarbarum, manna, & electarium de ſucco roſarum. pituitam agaricum, & ſemen carthami. melancholiam folia ſenæ, polypodium, epithymum eleganter purgant diacatholicum & diaſebeſten cum ſpeciebus hieræ. Fortiùs bilem euacuant pilulæ aureæ cum granis paucis ſcammonei: pituitam pilulæ cochiæ cum paucis granis trochiſcorum alhandel; vel remiſcemus grana tria vel quatuor trochiſcorum alhandel cum pilulis de hiera cum agarico: & interdum hiera ſimplici. Cautio adſit, vt cùm talia purgantia præſcribuntur, qualia ea ſunt, quæ vnâ menſes mouent, conſultum fore, vt eodem tempore mulier fotu vtatur euocante menſes, vt ex decocto artemiſiæ, pulegij, & talibus: & ſuper ſaccum, cui herbæ inſunt tales, in balneo ſedeat. Hoc magnæ efficaciæ eſt, Accipe ſpecierum hieræ picræ, vnciam: myrrhæ, ariſtolochiæ, dictamni, croci, rubiæ tinctorum; caſtorei; cuiuſque drachmæ ſemiſſem; cum ſirupo de arthemiſia fiat maſſa. capiat ex hac maſſa alternis diebus vel etiam quotidie pilulas quinque; decem aut duodecim diebus continuis, ante ſolemnis menſtruæ purgationis tempus. &, vt antè dixi, fiat fotus. Menſes autem *Peculiaria remedia.* mouent ea quæ impellunt ſanguinem, eum attenuando, ac orificia vaſorum aperiendo; talia ſunt acria, ac ſine ſtricta vi nitroſa. Inter hæc lenia ſunt, capil- *Leniter menſes mouentia.* lus Veneris, fumaria, mercurialis; roſa pallida, petroſelinum, pulegium, caricæ, ciceres rubri; grana iuniperi, radix & folia ciclamini, radix pæoniæ. Mediocria, arthemiſia, matricaria, calamintha, abrotanum. Fortia, *Fortiter menſes mouentia.* ſabina, dictamnus, aromata, borax. Fiant decocta ex vino mulſo. Vterus enim gaudet aromate ac dulcibus. ſumat ſemilibram decocti ſingulis vicibus. Accipe ligni aloës odorati; vel ligni roſei in taleolas tenues ſciſſi, vnciam: roſarum pallidarum manipulum; cumini, aniſi; cuiuſque ſemunciam; (adde, ſi vis, ex herbis & radicibus quid iam enumeratarum) granorum iuniperi drachmas ſex: infunde vini mulſi libræ: per ſe dentur vnciæ octo huius colaturæ: vel remiſce guttu-

las

las quaſdam olei baccarum ſabinæ, vel trochiſcorum
de myrrha ſcriptulos quattuor (hæc ſumma ſit eorum
doſis) cum ſcriptulo boracis & croci: Propinabitis
hæc à foru & balneo ventris: quinque horis ante
prandium forum ineat: nam tunc fundit ſe vterus, ac
laxior redditur; & cùm ita modeſtè incaluit, prole-
ctat in ſe remedium. Commendatur decoctum, grano-
rũ hederæ, ſabinæ, ac iuniperi. Per plures dies his reme-
diis erit vtendũ: & repetitis vicibus modò fortioribus
modò lenioribus vtemur. Accipe radicũ aperitiuarum
vnciam: calamintæ, artemiſiæ, ſabinæ, cuiuſq; ſemima-
nipulum: coque ex aqua ad libram: colaturæ accipiat
ſingulis diebus manè vncias octo, adiectis duabus
vnciis ſirupi capillorum Veneris vel de arthemiſia,
aut de radicibus: & parum croci & cinnamomi. Aliud:
accipe theriacæ vel mithridatij, electarij hæmagogi,
ſingulorum ſemidrachmam: mellis roſari ſemunciam,
cum decocto iuniperi vtatur alternis diebus manè,
idque cùm in procinctu ſunt menſes. Aliud: Accipe
myrrhæ drachmas tres: calaminthæ montanæ drach-
mas duas: rutæ recentis ſemimanipulum; ſabinæ ſe-
munciam: cinnamomi drachmas tres: croci ſemidrach-
mam: medullæ paſſularum vncias duas: contunde
omnia, & cum melle fiat electarium molle: ſumat
manè drachmas duas cum decocto rubiæ tinctorum.
Sirupus. Sirupus hic menſes mouet: accipe pulegij, artemiſiæ,
capillorum Veneris, ſabinæ, abſinthij Romani, nepi-
tæ, meliſſæ, roſarum pallidarum, ſingulorũ ſemimani-
pulum: rubiæ tinctorum, acori, ſchœnanthi, origa-
ni, ſeminis carui, aniſi, ſingulorum ſemunciam:
cinnamomi, caryophyllorum, cuiuſque drachmas tres:
croci ſemidrachmam: radicum cyperi, galangæ, ſemi-
nis ameos, cuiuſque drachmas duas: paſſularum per-
purgatarum vnciam: coque ex lege artis: colatura co-
quatur cum melle ad ſirupi conſiſtentiam: doſis ſit
trium vnciarum. Coque nepitam aut pulegium in
mulſa, & cochlearium chalybis in ſuccum ſoluti ma-
Balneum. nè cum vnciis octo prædictæ mulſæ bibat, & exer-
ceat ſe poſtea per ſemihorulam. Balneum, Accipe fo-
liorum artemiſiæ, matricariæ, mercurialis, pulegij, ca-
lamintæ, dictamni, ſabinæ, cuiuſque manipulos duos:
granorum iuniperi vncias duas: ſeminis carui, ameos,
aniſi, ſingulorum vnciam vnam: fiat decoctio ex aqua,
& fiat forus. ſi adiiceretur colocynthis vel elaterium,
Vnguentum. robuſtiùs ageret. Vnguentum: Accipe olei lilini vn-
ciam: olei macis ſemunciam: axungiæ gallinæ & cuni-
culi, cuiuſque ſemunciam: pulueris croci, ſpicæ, ſabi-
næ, & myrrhæ, cuiuſque drachmam: ceræ parum:
Peſſus. fiat linimentum. Peſſus ex rubia tinctorum, myrrha, &
felle animalis rapacis: & illinatur oleo macis. Fortes
peſſi fiunt ex ammoniaco, opopanace, galbano, ſaga-
peno, cum radice cyclamini. Suffitus etiam aroma-
Suffitus. tum infernè valdè prodeſt, ſi cephalalgiæ non fuerit
obnoxia mulier. Si his exardeſcat ſinus mulieris, illi-
nat ſe vnguento albo caphurato, vel roſato. Victus
ratio ſit attenuans & incîdens, ex capparibus, petroſe-
lino, fœniculo, aſparagis, lupulo: gallinæ, paruæ aues,
vituli elixa caro: iuſcula cum cinnamomo, croco, ca-
ryophyllis. Vinum limpidum, album. Exercitatio
mollis ante cibum: cibi ſint parci: aluus reſpondeat
quotidie. caro coquatur cum ſatureia, origano, thymo.
Si ſqualet & calet corpus, vtatur humectantibus &
refrigerantibus. Vſu quædam comperta remedia ſub-
Empirica. do. Antequam menſes fluent, ſeca pedis venam: ſed
priuſquam id agas, ſex vel octo dies antè præparetur
mulier pedum lotione, ex decocto pulegij, mentæ, ſa-
binæ, calaminthæ, artemiſiæ. Et iuſcula imbuantur vi
pulegij, & ſabinæ: ſingulis diebus his vtatur. Vinum
in quo meliſſa decocta eſt: & euagantem vterum depri-
mit. Origanum tritum ſi ſupponatur, vel ſi fotus ex
eo admoueatur. bibitum diu ſuppreſſos menſes euo-
cat, Radix rubiæ trita & ſuppoſita. Sirupus magi-
ſtralis, Accipe quinque radicum aperitiuarum vino
maceratarum, radicum azari, hippoſelini, cu-
iuſque vnciam: glycyrrhizæ raſæ ſemunciam: radi-
cis helenij ſemunciam: foliorum artemiſiæ, tana-
ceti, valerianæ, thymi, ſingulorum manipulos duos:
boraginis, bugloſſæ cum radicibus, capillorum Ve-
neris, ſingulorum ſeſquimanipulum: aut cichorei,
endiuiæ, fumariæ, ſingulorum ſemimanipulum:
ſeminis ſeſeleos, liuiſtici, apij, petroſelini, cuiuſ-
que drachmas duas: ſeminis aniſi, fœniculi, dau-
ci, cuiuſque ſeſquidrachmam: cicerum rubro-
rum pugillum: addere poteris ſemina frigida maiora.
fiat ſirupus perfectè coctus ad libram vnam, cum
ſacchari decenti copia, & aromatizetur drach-
mis duabus cinnamomi. hoc vtatur ante menſtru-
um excurſum tribus vel quatuor diebus. Puluis:
accipe cinnamomi ſelecti ſemunciam: radicum
ariſtolochiæ, valerianæ, hippoſelini, cuiuſque
drachmas duas: radicum aſari drachmam: trochiſ-
corum de myrrha ſcriptulos quatuor: caſtorei non
glutinoſi nec ita vehementer redolentis ſemidrach-
mam: croci ſcriptulum: ſpecierum diambræ ſcrip-
tulos duos: ſaccharum ad pondus omnium: fiat
puluis tenuiſſimus: capiat drachmam ex cochleari,
cum iuſculo cicerum. Peſſus. accipe florum thymi,
trypheræ Perſicæ ſine opio, cuiuſque drachmas
duas: ſi non haberi poſſit tryphera, eius loco ſu-
me myrrhæ optimæ ſeſquidrachmam: muſci gra-
num vnum aut alterum: croci ſemidrachmam cum
artemiſia vel nepeta aut calaminta vel hiera fiat
peſſus ex ſyndone. iuuat, ſi fuerit malum ab in-
farctu venarum vteri. Illinantur medulla cerui
vel oleo macis. Sæpe innouentur, neque noctu
retineantur, niſi fuerint ex rebus leuibus, ne exar-
deſcant loci. virgo oleis ſe vngat fragrantibus.
Decoctum ligni guaiaci cum dictamno. Coquat
ſaluiam ex vino mulſo, & bibat. ita etiam nepitam
& pulegium, vel marrubium. Accipe aquæ pim-
pinellæ vncias quattuor: croci grana quatuor: ſaccha-
ri drachmas duas: ſumat hæc bis in die. Accipe
ſpecierum hieræ ſemunciam; cum ſucco ſabinæ
fiant pilulæ xx1. ſumat tres alternis diebus, mox
ante prandium. Accipe caſtorei ſcriptulum: fiant pi-
lulæ tres: ſumat manè cùm fluxus tempus adeſt. Ac-
cipe boracis drachmam: cinnamomi ſemidrachmam:
ſumat ex aqua capillorum Veneris, eo tempore quo
in procinctu eſt eruptio menſium. Oluſculum ex fo-
liis ſenecionis. Myrrhæ, ladano, ſtyraci, & benio-
uino inde aromata; fiantque trochiſci, quorum vnus
carbonibus impoſitus fumum fundat: carbones ollæ
impone; his iniice trochiſcum; ac operculum, quod
foramen habet, illi impone; mox infundibulum ſuper-
impone, ac locis muliebribus indat, quò fumum ex-
cipiat vtero. Stringat ſe mulier, antequam hæc agat,
ſub vmbilico optimè linteis, ne ſuffitus caput petat.
hæc agat bis vel ſemel die per ſemihoræ ſpacium.
Vel in ſella latrinaria ſedens, aliqua re apertis locis,
vapores excipiat. Vel coquat ex aqua arthemiſiam,
pulegium, dictamnum, calamintam, rubiam tincto-
rum, origanum, hyſſopum, chamæmelum, ſtœcha-
dem, ſaluiam, acorum, iridem ſiccam: in ſideat vmbi-
lico tenus, donec vteri partes incaluerint, & ſudore
maduerint. Detur ammoniaci ſcriptulus ſolutus in
decocto dictamni. vel galbanum ligetur in pecia,
ac impendeat oblongo vaſi, quod aquæ cali-
dæ ac bullienti imponatur, vt liqueſcat: quod
extillauit in fundum, vſui erit. Accipe ſucci mar-
rubij albi odorati vncias ſex: mellis optimi, vini
albi generoſi, cuiuſque vncias duas: myrrhæ, bo-
racis, ariſtolochiæ, radicis pæoniæ, baccarum fraxini,
cuiuſque drachmam: croci ſcriptulum: cinnamomi
ſemidrachmam: coque ſuccum cum vino, lento foco,
dum

dum duæ partes exhauriantur : dein affunde mel: lenrè ad mellis conſiſtenriam coque : tunc reliqua in pollinem verſa adde , & miſce exactè. ſumat quoridie cùm menſes ephodon dabunt cochleatium. hoc etiam lochia euocat. Haimagogon Nicolai, & dialacca Nicolai. Galenus libro vndecimo ſimplicium vehementer commendat vſum caſtorei , cochlearij ſi derur menſurâ ex melicrato cui incoxit calaminrha & pulegium. id agit ſectâ iam rali venâ. Peſſus ex foliis mercurialis ita rritis vt flacceſcant, cum oleo keiri , linteo inuolue. Vel accipe ladani vnciam : bdellij , myrrhæ , cuiuſque ſemunciam : fiant peſſi magnitudine parui digiti. Fiat maceratio in oleo florum Keiri , liliorum alborum , & radicum iteos & myrrhæ , vngat eo pectinem. Accipe caſtorei vel aſſæ fœridæ drachmam: galbani ſcriprulum : croci, ſeminis pæoniæ , cuiuſque ſemiſcriprulum : boracis grana xv. cum aqua ſabinæ fiat maſſa : ſumat drachmam cum decocto granorum iuniperi. Accipe ſcriprulum eſſentiæ baccatum iuniperi , ex cyatho decocti baccarum iuniperi , cum ſemuncia mellis roſati. Fermentum bibitur ad auellanæ magnitudinem ex vino , cum pauco croco. Accipe dilutum pimpinellæ ad vncias quatuor : croci grana quatuor : ſacchari drachmas duas : miſce. ſumat bis die. Accipe ſpecierum hieræ drachmas duas : boracis , trochiſcorum de myrtha , cuiuſque ſcriptulum : cum ſucco ſabinæ fiant pilulæ xxxviii. Dentur tres alternis dibus immediatè ante prandium. Foueat ſe , ab oſſe ſacro femora & pedes , ſerò & manè hoc in decocto, Accipe ſabinæ, pulegij , dictamni , roſmarini, ſiccatarum radicum iteos , ſingulorum manipulum : coque ex optimo vino : & manè in aurora accipiat theriacæ veteris ſemidrachmam : croci grana quatuor : aquæ arthemiſiæ vncias duas : miſce : potet. Vtero imponat theriacæ veteris ſemunciam : croci ſemiſcriptulum : cum ſucci ſabinæ ſemidrachma: fiat peſſarium paruum.

Via de coloreo.

CAPVT II.

De Profluuio ſanguinis ex vtero copioſiore: vel de immoderato fluxu menſium.

Deſinitio.

PROFLVVIVM menſium eſt motus deprauatus immodicus ſanguinis menſtrui à corpore per vteri venas per plures dies egredientis. Diximus ſanguinis menſtrui. quia hoc mobili diſcriminatur à profluio muliebri: nam in eo alia materia eliditur. Dixi à corpore, ſcilicet toto, vel à parte.

Cauſæ.

Cùm autem hoc profluuium ſit ſymptoma, reduci debet ad actionem læſam. læditur hîc retentrix facultas , & immodicè extimulatur excretrix vis. Excretrix afficitur totius corporis vel vteri. Totius corporis, cùm nimia copia ſanguinis moleſta eſt corpori : vel acertima vi præditus ſanguis ſtimulat vim excretricem : vel quia aquoſus ac tenuis ſanguis conſiſtentiâ facilè eò viam affectat. Vel vbi proſtratæ vires languent , retentrice totius ſolutâ , emanat ſanguis. Interdum effluit ſanguis ex vtero nimiâ copiâ , quòd eius venæ aperiantur , vt à rerum madefacientium & à fomentorum vſu frequentiore. vel à partu difficili. & ab abortu. vel exeduntur hæ venæ ab acerrima materia, quæ à ſecundinis poſt partum relictis ſoboleſcit. quin rumpuntur interdum hæ venæ ab ictu , lapſu. Quare vt breuiter dicam , hîc in vitio eſt totum corpus , vel ſanguis , vel vteri venæ. Totum , vt ſi cacochymum , vnde fœdi colores : ſanguis, quia copia nimia peccat, vel acrimonia, vel tenuitate: vteri venæ , vt ſi nimio fotu tenereſcant nimium ſi rumpantur, vel aperiantur præter naturam , vel exedantur. Sed ſi propriè loqui velimus, fluxus immoderatus menſium non aliunde venit, quàm ex vaſis vteri apertis. nam qui immoderatior fluxus venit ab eroſis vel ruptis venis, propriè menſtruus dici nequit: nam quouis tempore euenit.

Signa.

Signum eiuſmodi ſanguinem effundi eâ copiâ ex naturæ lege eſt , quòd alleuantur mulieres : alioqui ſi præter naturam funditur , cachexiâ laborare incipiet mulier , ac præludia hydropis apparebunt , fœdi colores illis euenient , ac pedes œdematoſi reddentur. Diſcernitur hoc à muliebri profluuio , quia ibi non egreditur ſanguis , niſi duo hi affectus conſocientur , ſcilicet profluuium muliebre & menſium. Præterea profluuium menſium euenire ſolet ſtatis vicibus , tunc ſcilicet cùm fluunt menſes.

Signa differentium cauſarum.

A quanam cauſa naſcatur, ita notabimus. Si fuerit profluuium à vitio totius , laſſitudines præceſſere : nec aderunt ſigna aliarum cauſarum. Tenuis ſanguis ſeipſum prodit ſua aquoſitate. Si copiâ in vitio eſt , id indeelucebit , quòd ſolemnis hæc euacuatio ſuppreſſa fuit, vel quòd ocio ac gulæ ſe dederit mulier. Si acri vi peccat, cum morſu egreditur. Si fiat vitio venarum vteri eroſarum , iunget ſe dolor , vlcera & rhagades, nec erumpet ita copioſè vt in laceris aut apertis venis. Dolorem etiam facit ruptio venarum; & ictus vel lapſus aut tale aliquid præceſſit. Apertio plerumque conſectaria eſt fotibus.

Indicationes curatiuæ.

Iam quid ſuadeat natura huius mali videamus. Quia ſanguis præter naturæ legem hîc funditur , naſcitur indicatio eum cohibendi. Si fluit à vitio corporis totius , naſcetur indicatio roborandi totum , & hepar. Si toto à corpore eò impetu ruit, reuellatur. Si effluit ratione ſanguinis tenuioris, is erit craſſefaciendus : ſi fuerit aquulentus , erit euacuandus hydragogis, ac vrinam mouentibus & ſudorem prouocantibus ; & prouiſionem admouebimus , ne is talis iterum gignatur : quare hepar & ventriculus redintegrari debebunt. Si mordax ab acertima vi fuerit ſanguis , mitigetur ea acrimonia , ac hepar refrigeretur. Sin à vitio venarum vteri funditur ſanguis , inciſas ac eroſas agglutinabimus; apertas claudemus ſtrictâ à vi , rariores ac molliores denſabimus. Si vtero contaminata purulentia fuerit concepta , excludatur.

Prognoſis.

Sed iam videamus num redintegrari his ſanitas poſſit, & quibus mulieribus ita afflictis; nam pro varietate cauſarum feliciùs vel ægriùs ſanantur. Conuulſio calamitoſa , ſi incidat in hoc genus morbi ; nam ab exhauſtu & atrophia fit partium. Et lipothymia cùm ab exhauſtu fit ſpirituum , mala eſt : quamuis ſi à timore , bona ſit , aliò rapto ſanguine.

Curatio.

Phlebotomia & cucurbitæ:

Venæ ſuperiores , ratione reuulſionis pertundantur. Si copiâ in vitio eſt ſanguis , ilicò pertundatur vena : ſin copia non peccat, primum per octiduum nitemur eum ſtringentium vi retinere ; ſin hoc non ſuccedit , vena feriatur , & per triduum ſingulis vicibus parum ſanguinis emittatur. Cucurbitæ ſine ſcarificatione admoueantur infra mammas , vbi ferè illæ deſinunt: eæ potentiſſimè reuellunt. ſint hæ magnæ & altæ, & cum magna flamma admoueantur. Vincula humeris iniiciantur.

Pharmacia.

Iam ad pharmaciam. Medicamenta alia præſcribuntur ratione totius , alia ratione vteri profluuium patientis. Ratione totius, lenientia, præparantia, purgantia , roborantia : ratione verò vteri , adſtringentia. Lenientia hîc talia eſſe debent , quæ à prauorum ſuccorum excluſione adſtrictionem relinquunt : vt ex aduerſo , in menſium ſuppreſſione ea lenientia præſcribi debent, quæ poſtea etiam menſes promouent. Hæc primæ alui excrementa ſi fuerint billoſa, dabimus caſſiam cum ta-

marindorum pulpa, vel cũ decocto tamarindorũ exhibebimus mannam: nam tamarindi edomant vnà æstum bilis. Si sint pituitosa, exhibebimus mel rosatum laxa- *Præparantia.* tiuum cum decocto mentæ siccæ. Præparantia debent vi crassefaciendi prædita esse, nam in hoc affectu tenuis humor plerumque in vitio est. attamen hæc tenuis materia est mordax vel aquulenta: si mordax, vtemur cicoraceis cum acetosa, portulaca, plantagine, in decoctis; addemus sirupum myrtillorum, cydoniorum, de agresta, de ribes, de succo plantaginis, de succo acetosæ, granatorum: & à dulcibus abstinebimus. Sin materia fuerit pituitosa, dabimus decoctum foliorum & nucum cupressi, & mentæ siccæ, cum sirupo de menta, vel cum melle rosarum. Melancholescentem succum parabimus sirupo de pomis & de bora- *Purgantia.* gine. Purgabimus tunc puluere rhabarbari & myrobalanorum, ex conserua rosarum vel pulpâ tamarindorum, vel ex decocto tamarindorum. accipe corticum myrobalanorum, rhabarbari, cuiusque drachmam: infunde per noctem in aquæ endiuiæ vnciis quatuor, & aquæ portulacæ vncia 1 manè adde, pulpæ tamarindorum & cassiæ, cuiusque semunciam: sirupi rosati vnciam: fiat potus. Si materia fuerit tenuis pituita, hydragogo non valido purgetur. Accipe seminis carthami drachmas tres; agarici recenter trochiscati drachmam vnam: macerentur in decocto masticis & mentæ, adde expressioni colatæ mel rosatum laxatiuum. Si melancholescit materia morbi, propinabimus decoctum polypodij, epithymi, foliorum senæ. Si vomendum, præscribe oxymel cum decocto raphani. *Corroborãti.* Corroborantia varia sunt, ex idea causæ morbificæ. Si sit causa sanguis tenuis & frigidus, ita factus ob frigidam intemperiem ventriculi vel hepatis, vtetur diatrionpiperio, diacymino, aromatico rosato, theriaca, mithridatio. Si fit vitium illarum à materia calida, vtatur conserua rosarum, diacotoneo, conserua cicho- *Adstringẽtia.* rei, cum speciebus diarrhodonis abbatis. Ratione vterinorum vasorum vtemur stringentibus, non sine glutinositate: talia sunt, bolus Armeniæ, terra Lemnia, sanguis draconis, consolida maior. Auicenna vtitur remedio ex mumia, alumine vsto, ac sero lactis sæpiùs extincto, corallo, & balaustiis, & ratione vehiculi addit aliptam moscatam. Astringunt conseruæ ex cornis, mespillis, cidoniis malis, sirupus myrtillorum, spongia cremata ex vino, ad drachmæ pondus, trochisci de carabe. Si ob sanguinis tenuitatem vitium oborcum fuerit, accipe pulueris mororum immaturorum drachmas tres: farinæ drachmam: dilue vino crasso: ita contunde malum punicum, abiecto cortice, & macera in vino, conserua rosarum. benè ad robur vteri mastice additur remediis: & illa bibitur ex vino astringente. Hic puluis sistit omnem haimorrhagiam: accipe seminis hyoscyami albi, seminis papaueris albi, cuiusque drachmam: haimatitidis, coralli rubri, vtriusque semidrachmam: terræ sigillatæ drachmam: caphuræ semiscripulum: masticis scriptulos duos: sumat manè & vesperi semidrachmam. Aliud, Accipe micleræ, conseruæ rosarum antiquæ, cuiusque sescunciam: pulueris spodij, coralli rubri, sanguinis dracoois, succini, haimatitidis præparati, balaustiorum, masticis, cornu ceruini vsti, thuris, acaciæ, gummi tragacanthi & Arabici, cuiusque drachmas duas: sirupi myrtillorum quod satis sit vt fiat confectio: sumat cochlearium *Topica.* cum aqua portulacæ vel plantaginis. Topica remedia non admoueantur, nî vitium in vtero consederit. Fotum præscribit Hippocrates ex posca, ita frigidum, vt citra rigorem perferat hoc corpus: huic rosæ vel myrti folia incoqui possunt. Ita ex vino coquimus fumachium, balaustia, malicorium, gallam, & pruna syluestria. Emplastrum comitissæ & de cortice castaneatum pubem, inguina, & lumbos cingat: Pessaria fiant ex radicibus consolidæ & foliis plantaginis. Vteri loco antico & postico admoue epithemata ex aqua portulacæ, plantaginis, solani, cum acero & bolo, &c. Accipe olei myrtillorum, cydoniorum, & masticis, cuiusque semunciam: boli Armeniæ, sanguinis draconis, trochiscorum de carabe, singulorum semidrachmam: aceti semicochlearium, ceræ parum; fiat vnguentum. Vescatur pedibus vitulinis: pomis cydoniis, & *Victus.* granatis, cerasis amarillis, ribes & acerosa: agresta condiatur cibus. assis carnibus fruatur. portulaca cocta commendatur à Galeno. oriza cum lacte amygdalo- *6.simpl.* rum. Abstineat à multa carne & ouis. Si vires prosternantur, sumat ius carnium cum succo acetosæ, cydoniorum malorum, & agresta. Frigida sint actu alimenta. Bibat cereuisiam, cui immistus sit succus granatorum. Empirica sua etiam remedia habet: Accipiat suc- *Empirica.* cini, vel coralli rubri drachmam, ex aqua vel decocto astringente, vel ex sirupo tali: vel ex decocto pedum vituli vel porci Sumat manè per aliquot dies semunciam conseruæ rosarum veteris, ex aqua portulacæ, cum sirupo myrtino. Stercus asininum cum aqua & sirupo sumptum, & foris admotum, cum aqua chalybeata & aceto. Galenus diebus quatuor, infuso in vterum per mensenchytam, curauit mensium fluorem, qui nullo alio auxilio curari potuit. Suffitus ranarum combustarum est mirabilis. Suffitus vngulæ mulæ. Accipe corticum duorum ouorum recentium adustorum, thuris, masticis, singulorum semunciam: margaritarum, coralli rubri præparati, carabes, singulorum drachmas duas: lapidis hæmatitidis & smaragdi præparati, singulorum semiscripulum: farinæ hordei, sine furfure, pugillos duos: albumina ouorum quatuor: adde parum aquæ chalibeatæ, & fiant duo panes seu placentæ, & coquantur in furno, vt possint in puluerem redigi: datur ad drachmæ pondus cum decocto pedum arietis; summo manè propinatur. Opiata dentur vltimò, & viribus adhuc florentibus, tequies Nicolai, athanasia, trochisci de carabe, philonium Romanum, vel Persicum, cum scriptulo boli. Accipe succi millefolij vncias duas, sacchari albi vnciam, propina in aurora. In inueterato malo, Accipe masticis drachmas duas: olibani drachmam vnam: myrrhæ semidrachmam: balaustiorum scriptulum: fiat pulvis subtilis, & cum succo cydoniorum malorum fiat massa 1 inde quotidie per decem dies sumat vnam pilulam ante cibum. possunt addi trochisci de carabe. Accipe corallorum rubrorum, masticis, cuiusque drachmam: balaustiorum scriptulum: seminis hyoscyami albi, corticum radicum mandragoræ, cuiusque semidrachmam: puluerisentur subtiliter, & excipiantur succo semperuiui, solatri, plantaginis, & aceto forti: hoc tepidè vngar plantas pedum vesperi dormitura.

CAPVT III.

De subtillo menstrui sanguinis; & De vteri dolore.

SVBSTILLVM mensium est effluxus præter *Quid sit.* naturam sanguinis menstrui per vterum egredientis stillatim & cum dolore. Causa refertur in fa- *Causa.* cultatem, vel in materiam, vel in instrumentum. Nam facultas excludere promore nequit, propereaque stillis elabitur: vel materia sanguinis in vitio est quantitate, vel qualitate. quantitate, cùm circumfluit nimiâ copiâ, cúmque is egredi nequit, rendit vterum, hinc dolor. qualitate verò, vt cùm acrior ac mordax irritat expultricem, ac dolorem infert: vel quia crassus, viscosúsque est sanguis, vnde guttatim solùm permeat. Instrumentum crimen habet, vt cùm *Signa.* angustiores sunt venæ, quàm vt solemni copiâ mea- *Curatio.* re sanguis possit. Signa habet, dolorem, & guttatim *Chirurgia.* quòd

quòd stillet. Vena pertundatur in brachio, si ingens sit dolor, qui à fotu non mitescit: mox redi ad fomenta. sed vires sint firmæ in sanguinis emissione. Iam euacuato toto corpore, & cùm fotibus crassus sanguis se fudit, cucurbitæ tres vel quatuor inguinibus & hypogastrio cum scarificatione admoueantur, ac copia mediocri sanguis prolectetur. Nocturno tempore vincula brachiis & cruribus admoueantur, ne sanguis impetu ad vterum feratur, eò abductus refluis per tenebras nocturnas spiritibus. Admonebimus ea quæ laxant tensum vterum, quæque placant acrimoniam materiæ tadentis. Præscribatur cataplasma ex farina seminis lini, foliis maluæ, althææ, atriplicis, meliloti floribus: ita laxato vtero, tensio euanescet, & materia datâ viâ effluet. Pessi fingantur ex eisdem emollientibus. Quod si materia crassa fuerit, his addemus folia arthemisiæ & dictamni. quin ex aqua & oleo hæc cocta, balnei locoerunt. Si contumax malum, vnà incoque sacculum hunc: Accipe sulphuris crasso modo puluerisati vnciam vnam: terræ argillosæ vncias quinque: aluminis drachmam: misce bene, & sacculo denso lineo innecte. Deinde vngat se vnguento rosato, adde medullam ceruí, vel oleum recens amygdalinum, vel lilinum recens. Intestino etiam hæc ad octo vncias infundi possunt, cum semuncia terebinthinæ: & etiam vtero. Si his non cedit malum, ad dropaces erit veniendum: Accipe picem aridam, & liquescat cum oleo lilino, asperge piperis scriptulum: pyrethri semiscriptulum: tandem sinapi adde. Sæpe euenit, vt vterus à flatu hæc patiatur, & tunc negligi potest phlebotomia: Præparari debet in contumaci malo materia crassa: Accipe sirupi de matricariâ vnciam vnam: mellis rosati, & sirupi de duabus radicibus, cuiusque semunciam: aquarum artemisiæ, calaminthæ vel pulegij, fœniculi, singularum vnciam: misce. vtatur per quinque dies. Postea sumat hanc purgationem, Accipe specierum hieræ drachmam vnam: diacatholici semunciam: sirupi rosati laxatiui vnciam: cum decocto arthemisiæ & florum cordialium, fiat haustus. Et deinde singulis diebus manè recipiat cyathum huius decocti: Accipe aquæ artemisiæ vncias XXIV: schænanthi, dictamni, radicum matricariæ, dauci, cuiusque semunciam: spicæ drachmas duas: bulliant in balneo: cola sine expressione: adde singulis vnciis tribus, mellis rosati colati semunciam. Si vehementer dolor ex flatibus viget, accipe nucis moscatæ, & cinnamomi, cuiusque scriptulum: caryophyllorum semiscriptulum: croci grana sex: sacchari drachmas tres: fiat puluis, & euiscerato in pomo dulci coque in cineribus: & comedat. intolerabilis si adsit dolor, iunge duo grana opij, & comedat tempore doloris. Vel accipe philonij Rom. scriptulos duos, vel semidrachmam: diagalangæ, diacymini, singulorum scriptulum: mellis rosati vnciam cum pauco vino. Aliud: accipe seminis dauci subtiliter puluerisati, vel baccarum lauri, drachmam: mellis rosati colati vncias duas, sumat tempore doloris. Accipe olei de cheiri libram: olei sambucini vncias quatuor: calidè foue intùs & foris matricem cum albo panno. & dein sacculum admone ex floribus chamæmeli, foliis calaminthæ, semine fœnigræci, lini: & asperge vino, cùm calfeceris in patella. clyster emolliens, ac flatus discutiens, vtilis erit: vt, Accipe matricariæ, parietariæ, arthemisiæ, florum chamæmeli, singulorum manipulum: seminis fœnugræci vnciam: seminis lini crassè contusi, semunciam: anisorum drachmas duas: coque ex aqua ad vncias decem. colaturæ adde benedictæ laxatiuæ vnciam: hieræ picræ simplicis semunciam: olei cheirini vncias tres: sacchari rubri vncias duas: vnum vitellum oui: misce; fiat clyster. Si verò mulier versatur in partu; tunc absint electaria illa, sed colaturæ adde olei cheirini vncias tres: vitellum oui vnum: sacchari rubri vnciam. In victu abstineat à salsis & acribus, & ab his quæ flatus mouent: nam tensione sua dolorem exasperant.

Topica.

Aflatu dolor.

Præparantia & Purgantia.

Victus ratio

CAPVT IV.

De Profluuio muliebri, quod Græcis dicitur ῥοῦς γυναικεῖος, vel ῥοῦς τῆς ὑστέρας, id est, vteri profluuium.

In hoc affectus genere effluit sanguis ab vtero penè assiduè, estque is fluxus ordinis expers. Itaque hoc profluuium longè diuersum est ἀπὸ τῶν καταμηνίων ἢ ἐμμηνίων, in quibus fluit sanguis statis menstruis periodis. Cùm autem varia in hoc profluuio idea sit colorum, (in hoc enim profluuio genuinus color abest) addi debet nomini coloris varietas, vt percipiamus quisnam humor ex vtero effluat, dicendo ῥοῦν λευκὸν, ἢ ῥοῦν ἐρυθρόν, hoc est, profluuium album, vel rubrum: &c. Fit à motu deprauato excretricis facultatis importunè irritatæ: quæ elidit sanguineum excrementum per vterum. Colligitur id excrementum toto corpore, vel parte, vt in vtero, capite, hepate, & venis. Estque id, quod fit ab hepate & venis, vel ichorosum, aut sanguineum. Ichorosum, vt sanguis fuerit variè obsitus humoribus, nascetur profluuium vel album, vel rubrum, vel pallidum, vt abundârit pituitæ vel bilis serum. Vel profluuium illud non ichoris, sed humoris ideam gerit; estque is humor vel pituitosus, vel melancholicus. Pituitosum profluuium fit à crudiore parte sanguinis, vt euenit in anasarca, à frigidiore hepate. Biliosum profluuium muliebre fit à bilioso sanguine, cùm nimirùm folliculus fellis hepati intextus, non prolectat à sanguine qui in hepate gignitur bilem, tum ea nonnunquam eliditur in vterum: vel interdum tenuior sanguinis pars, vel bilis nutritia, quæ est in sanguine, incendio flagrans in bilem aduritur, ac ad vterum excutitur. Melancholicum verò profluuium rarò apparet: fit dum sanguis qui in hepate gignitur, non defæcatur à liene, tunc interdum is ad vterum ablegatur. Fit etiam à sanguine crasso ac adusto. Seorsum autem à sanguine interdum nascitur hoc excrementum, vt in ventriculo gignitur excrementitia pituita, quæ per sedem excludi solet: quod cùm interdum non fit, si ad hepar trahatur, per venas in vterum effunditur. ita etiam in capite gignitur pituita: attamen quamuis seorsim à sanguine gignatur in tertia coctione, postea tamen irrepit in venas. Interdum à toto corpore vel ab aliqua parte venit hoc excrementum ad vterum, quòd is imbecillus sit, vt cùm humida ab intemperie laxior est, vel nimis si dehiscant venæ. Vel extra vteri culpam circumfluens excrementum ad vterum viam affectat: idque vel quòd obstructæ sint viæ, per quas aliò ferri deberent. vt in pituita euenit capite concepta, quæ cùm nimiâ lasciuit copiâ, cùm per os expui deberet, per nares, aures & oculos exitum quærit, quin & per fauces & pulmones egressum molitur: ita & in hoc excremento sanguineo euenit, cùm nimia vbertate luxuriat, si interceptæ fuerint viæ vrinariæ & fæcum, & expectorationis, per vterum excludi solet. Differentiæ in hoc profluuio sumuntur à mobili, termino à quo, & à motore. A mobili aliud euenit ab ichore, hoc est, serosa aquosaque substantia sanguinis: aliud nascitur ab humore, qui quasi mellis crassitiem gerit. Vtrúq; est ab ichore vel humore bilioso, melãcholico,

Gal. 6 loc. aff. 5.

Causa.

Differentiæ.

pituitoso, vel sanguineo. hi succi cùm sinceri non sint, nomen sumunt à copiosiore. A termino à quo, id est à termino mandante, nam quoddam profluuium nascitur à toto corpore, pletumque ita euenit, cùm id exonerat se ab excremento quod copiâ vel qualitate in vitio est aliud à capite, vel aliqua alia à parte: diciturque muliebre profluuium, Græcis ῥοῦς γυναικεῖος: terribile sanè malum. quod ego maximè nomen ascribere soleo illi profluuio, quod euenit à rupiis vteri venis, cùm purus merusque sanguis confertim maximâ copiâ effunditur. Nam illud menstruum profluuium dici non potest; nam in menstruo profluuio aperiuntur, non rumpuntur venæ: sed cùm venæ rumpuntur, perpetuò & non certis temporum periodis funditur sanguis. hoc innuere videtur Galenus libro sexto simplicium, vbi de cauda equina, quam curare dicit ῥοῦν γυναικεῖον ἐρυθρόν. Cùm verò in vtero gignitur, & ab vtero manat hoc excrementum, non dicitur profluuium muliebre, sed vterinum. A motore nimirum irritata facultate excretrice. Mouetur hoc profluuium interdum intercalari, non tamen certo, vt menses, sed incerto dierum spacio; vulgus appellat menses decoloratos, nonnunquàm perpetuò fluxus durat. Spacium per quod elabitur sunt venæ vteri, vel ceruicis vteri. Ichor, qui author est huius profluuij, interdum merus ac purus est, interdum sanguis illi temiscetur. Vt ad signa deueniam, primùm studium sit, vt discernamus hoc profluuium mensium, retinebit pristinum suum colorem, scilicet mensibus familiarem: sed muliebre profluuium à sanguine degenerat. quin in mensibus immoderatis grumescit sanguis; quod negatur profluuio muliebri. Et profluuium muliebre perennat plerumque, & diuturnum: & magis atterit mulieres, quàm mensium profluuium; redduntque anhelosæ, ac fœdis coloribus occupantur, ac appetitus prosternitur. Est quoddam tale profluuium muliebre nothum, quod non perpetuò vrget, sed anticipare solebat, vel mox sequi consueuit menses. Accuratè autem distinguendum est inter profluuium muliebre & vterinum. Quare considerabimus hæc excrementa in copia, qualitate, & excernendi modo. Nam si fuerit muliebre, copiosè excludetur, nam manat à toto corpore: ab vtero tanta non funditur copia. Præterea muliebre non ita albicat: nam refert ideam eius vnde dimanauit, scilicet à venis in quibus stabulatur sanguis: ab vtero verò quod venit albus est muccus, nisi tamen vterus fœda exulceratione occupatus fuerit. Excernendi etiam modus distinctionem adfert. nam à statis mensium fluxibus, si profluuium muliebre fuerit, inducias dabit: hoc est, postquam menses tres vel quatuor dies fluxere, silebit illud perenne profluuium muliebre: at vterinum ex aduerso, nam tunc illud incrementa sumet. Causa huius rei est, quòd materia vnde oritur muliebre profluuium, sit sanguinea in venis, & vnà cum mensibus effluit: qua exhausta, silet. Verùm vteri materia viscida effundi vnà non potuit, verùm iam ab eductis mensibus mota & agitata, emanat. Interdum euenit, vt profluuium muliebre grumos habeat, etiamsi absit mensium profluuium: id euenit ab aperta vel erosa aliqua vena in osculo vteri. tunc præcessit dolor, & purulenti aliquid emanauit. & etiam tempore mensium dolet hæc pars. Cùm itaque exploratum nobis fuerit, quodnam sit istud profluuium, cumque compertum sit, istud muliebre esse propriè ita dictum, vel nothum, rimandum erit, vbinam incunabula sua habuerit primò, intra vel extra venas num natum sit primò hoc excrementum. Hoc modo hanc diagnosin inibimus. Si pituitosum ho fuerit excrementum, & si æger olim ex palato, naribus, magnam pituitæ copiam excernere solet, iam autem inde non procedat, indicio erit, hanc per vterum excerni, ac in capite primò genitam fuisse. Ita si ventriculus eiicere solet pituitam, & iam si per vterum talia excludantur, sine dubio veniet ad vterum à ventriculo, quæ primò nata fuit pituita. Si hoc excrementum intra venas natum est, id erit ichorosum, vel humoris ideam referet. ichor est instar aquæ: at humor mellis crassitiem obtinet. Si ichorosum fuerit, referet ideam pituitæ, bilis, melancholiæ, vel sanguinis. Si itaque rubet illud excrementum, mulierque si sit floridæ ætatis, indicio erit, illum ichorem esse sanguineum. sin ichor fuerit albus, & si mulier sit candida, pinguis, crassa, erit ichor ille pituitosus. flauus ichor est à bilioso sanguine, maximè si temperies & habitus corporis illius mulieris squaleant. Quod si humoris sub idea profluuium istud manat; ipse humor se aperiet: vt si pituita fuerit, erit humor lentus, viscidus, albus, mellis crassitie. A gonorrhœa distinguitur; hæc viduis castè iam viuentibus euenit, & corpus labefactat admodum, & splendet materia. Profluuium muliebre in procinctu esse indicat grauedo totius corporis, lumbi dolent, sentiunt vterum sursum trahi, humore sese insinuante in vteri vincula, atque ea contrahente. Si bilis, flauescet: si melancholia, nigrescet, maximè si tristis mulier sit. Si autem fuerit ab excrementitia bile, vel à melancholia excrementitia, hærebit vitium in folliculo fellis, vel in liene, aderit icterus flauus, vel niger, & euphoria aderit ab exclusione huius excrementi. Si materia illa biliosa vel melancholica nutritia fuerit, aderit dysphoria, iactatio ac dolor, & incendium quoddam præcessit. Si nothum fuerit profluuium, id ita agnoscemus, à cuius scilicet humoris ichore natum fuerit; Seruentur lintea excremento illo tincta, si in die tincta fuerunt, tota nocte; si autem nocte tincta fuerunt, seruentur toto die, & extra Solem siccentur: deinde perfunctoriè lauentur. Quæ ita lota si appareant maculis imbuta citrinis vel viridibus, erit à bile: sin albis, à pituita: si nigris, à melancholia. Nascitur hîc Indicatio curatrix, vt excrementum hoc, quia peccat copiâ, qualitate, & motu, & à parte aliqua procreatur imbecilli, vt euacuetur, alteretur, reuellatur, aut deriuetur, vtque vterus roboretur, & pars gignens redintegretur, vt noua materia sanguinea gigni commoda possit. Maxima Indicatio aderit euacuandi: quod fiet hydragogis, vrinalibus, & diaphoreticis: vtque deinde totum roboretur, ne noua materia iterum succrescat. Vltimò vterus roboretur, attamen non semper. quare cautè hoc in negocio transigendum: nam Galenus & alij Medici lædebant Boëti vxorem, cùm vterum remediis roborare studebant: nam tunc se in molem efferebat vterus. Quare obseruandum, num id profluuium sit vetus, diuque ac multum num fatigauerit mulierem, vel num sit recens. Nam si vetus sit malum, orietur indicatio roborandi, quia procul dubio vterus madidior ac laxior redditus, facilè excideret. Quod si recens malum fuerit, fueritque vterus laxior ac imbecillus, erit roborandum: alioqui nihil circa vterum moliendum. Ad prognosin venio. Profluuium pituitosum diuturnum esse solet, & curatu difficile finiri solet per vomitum, & per diarrhœam. Biliosum citiùs finitur: attamen periculosum, nam excitat rhagadas in ore vteri, & in ipso vtero abrasionem interiorum. Melancholicum est omnium pessimum, ac contumax. finitur per haimorrhoïdes, & narium haimorrhagiam. Obseruandum, nũ profluuium hoc analogiâ

Signa.

Ex Hippocr. lib. 1. De morbis mulierum

Indicationes.

Prognosis.

corporis temperiei & habitui respondeat, nam id facilè curatur, vt euenit Boëti vxori. Deinde accuratè obserua, num ab excrementitia materia ortum sit, vel à nutritia: nam quod à nutritia materia venit, plerumque calamitosum esse solet. Iam ad curationem abeamus. Si excrementum sit pituitosum, vel ichor pituitæ, vena non erit secanda. Quod si fuerit ichor rubræ bilis, vena secanda erit, nam corpus sanguine circumfluum esse denunciat. Quia verò cacochymiæ inuoluuntur hæc talia corpora, quæ hoc malo fatigantur, rarò venam secamus. Pharmaca alia toti dicata sunt corpori, alia vtero. Quæ toti, alia sunt euacuantia, alia corroborantia. Vacuantia sunt varia, vt varium est profluuium. nam si profluuium pituitosum in vitio est, erit totum euacuandum agarico, carthamo. Nec opus est præparatione, vbi ichor manat tenuis, vt in Boëti vxore. Si biliosus sit ichor, purgetur rhabarbaro & myrobalanis, cum sirupo de cichoreo cum rhabarbaro. Dein diureticis deriuetur materia ad renes: petroselinum & radices azari, leuiter macerentur in aqua & vino albo, vbi pituitescit materia: alioqui si biliosus sit ichor, adde semina maiora frigida. Sed intercalaribus vicibus purga. Dein fricetur corpus, primùm molliter, vt se referent pori, & inunge oleo myrtino. Sed, vt dixi, per interualla purgetur, vt si bilis in vitio, detur decoctum tamarindorum ex aqua cichorei cum manna: vel cassia cum pulpa tamarindorum: & rhabarbaro, cum saccharo rosato. Vomat si ex facili, & si pituita sit occupatus ventriculus, sumat aquam hordei cum oxymelite, vel cum succo raphani. Tandem roboretur totum; caue tamen à strictiore vi; da conseruam rosarum cum succo portulacæ: vel exhibe conseruam foliorum acetosæ. Foris admoue fotum ex vino in quo decoxere rosæ rubræ siccæ, myrtilli, mastix, balaustia, cyperum. Emplastrum quod dicitur pro matrice, vel de mastice dictum emplastrum: adde ladanum, & extendatur in aluta, & super ventrem gestet. Comedat pullum: herbis alteratis iusculis vtatur ex indole suadentis succi peccantis, ouis vescatur mollibus, &, si valdè emaciata fuerit, lac potet.

VTERINVM autem profluuium fundit materiam pituitosam ex vtero. Hæc materia pituitosa nascitur ex vitio vteri, cùm congeritur ibi ob fractam vim vteri, qui vi tum non potest suo nutricatu; quòd tactus sit intemperie; quare in excrementum degenerat illud alimentum. Vel illud fit, quòd acetabula vteri repleantur à pituita. Sunt autem acetabula, ora venarum & arteriarum vteri. Dignoscitur hæc differentia, nam si ab vtero venit, perpetuò manat, nec rem habere cum viro sine dolore potest. Si ab acetabulis, muccus quidam apparet, non aliter quàm si ex sede veniret. Hic nascitur indicatio euacuandi ab vtero, vtque corroboretur vterus & acetabula. Est tamen hoc curabile malum, attamen fœdum, & impedit conceptum, si in vtero vitium sit: si in acetabulis hæserit, bimestres vel trimestres abortiunt. His vena non ferienda, nisi mulier sanguinis sit plena: tunc enim ob præcautionem solùm sanguis aufertur, ne, dum calida remedia vtero admouentur, is phlegmonem, eò attractus inferat. Purgetur corpus à pituita, Accipe Agarici recenter trochiscati sesquidrachmam: rhabarbari drachmam: zingiberis semiscriptulum: cinnamomi scriptulum: macerentur tota nocte in vini albi & aquæ betonicæ, cuiusque vnciis duabus: colatæ expressioni adde mellis rosati solutiui vncias duas: fiat haustus. Vt autem ab vtero eluatur pituita, illi iniici curabimus ab obstetrice, decoctum agrimoniæ, betonicæ, centaurei minoris, ficuum pinguium, seminis lini, mastichis, cum adipe gallinæ: & cum melle rosato. Fiat pessus ex agarico & sirupo rosato vel melle rosato laxatiuo. Tandem siccantia infundantur, ex decocto rosarum rubrarum, masticis, schœnantho, & cauda equina, vel foliorum salicis. Sed cautio adsit, ne stringentibus vtamur tempore mensium.

Consilium à me scriptum cuidam nobili matronæ laboranti ex albo mensium profluuio. erat quadragenaria, tenellula, attamen habitu non malo, subfusca, amplis venis prædita. Ortum hoc profluuium ducere mihi videtur ex ventriculo, hepate, & capite. Propterea velim abstineas ab horæis crudis fructibus, à prunis, pyris, pomis, lactuca, lacte, aquæ potu, ac à coctu cibis durioribus. Vteris defæcata ceruisia, & vino. Cibus coquatur betonicâ, rosmarino: interdum adiiciatur quid endiuiæ, portulacæ & lactucæ, acetosæ, buglossæ, ob feruorem hepatis tui. pullus vel caro verucina vel vitulina his coquatur. Manè fricentur humeri & scapulæ. Vomes interdum. Aluus in primis soluatur, Accipe cassiæ recenter extractæ vnciam; vel drachmas sex: medullæ seminis carthami, myrobalanorum citrinarum, cuiusque semidrachmam: rhabarbari scriptulum vnum: cinnamomi semiscriptulum: cum sirupo de betonica, fiat bolus: asperge saccharo. Dein per biduum parari ad purgationem corpus debet hoc decocto, Accipe betonicæ, agrimoniæ, caryophyllatæ, melissæ, eupatorij, endiuiæ, fumariæ, boraginis, lupulorum, singulorum manipulum: seminis fœniculi drachmam: coque ex ceruisia limpida, vel ex aqua & vino tenui: sumat manè & vesperi cyathum. Deinde purgetur hoc modo, Accipe rhabarbari optimi sesquidrachmam: cinnamomi semiscriptulum: myrobalanorum citrinarum drachmam: agarici recenter trochiscati scriptulum: zingiberis grana octo: immacera vini albi & aquæ endiuiæ, cuiusque vnciis duabus: colaturæ adde sirupi rosati laxatiui vnciam: misce; fiat haustus breuis. Sed si frequentior purgatio tibi molestior fuerit, loco harum vteris sæpe pilulis alephanginis, vsque ad drachmæ pondus surgendo sensim: repetatur id quarto die. vel si pilulæ non satisfaciunt, accipies sescunciam sirupi rosati laxatiui, sensim surgendo ad eius vncias tres: adiici potest dilutum drachmæ Rhabarbari. sexto die repetatur. interdum rhabarbaro iunges drachmam corticum myrobalanorum citrinarum, vsque ad drachmas duas. Vel vteris hoc remedio, Accipe rhabarbari optimi semunciam: corticum myrobalanorum citrinarum drachmas duas: sacchari albi vncias quinque: dissolue saccharum in aqua cinnamomi, & fiat tabulatum: quarto die comedat vnciam. Purgato benè corpore, sumat manè sequentibus diebus conseruam florum betonicæ & rosmarini cum boraginis conserua, vel sumat manè semunciam ex hoc electario, Accipe conseruæ rorismarini, stœchados, conseruæ florum betonicæ, & boraginis, & rosarum, cuiusque semunciam: specierum diarrhodonis abbatis drachmam: cornu ceruini, coralli rubri, cuiusque semidrachmam: cum sirupo de citreis fiat opiata. Præclarè etiam confert sirupus ex floribus persicæ Parato hoc modo corpore toto, veniendum erit ad vteri redintegrandam vim. Interdum admittat clysterem ex decocto florum chamæmeli, meliloti, artemisiæ, saluiæ. Fiat tunc fotus, hoc modo, Accipe terræ argillosæ manipulos tres: aluminis semunciam: sulphuris drachmas tres: misce, ac sacco include; hunc saccum iniice plurimæ aquæ, & coque; adiice florum rosarum, chamæmeli, meliloti, menthæ, absinthij; foliorum quercus, myrtillorum, arthemisiæ, aliquam partem, adde balaustiorum drachmas duas: insideat vmbilicotenus huic decocto, vel ex eo se foueat. Lectum vesperi accedens

accedens sumes masticis albæ drachmam: ex pauco vino rubro: adde interdum semidrachmam specierum diarragacanthi frigidi. Dein fiat pessus ex drachma masticis linteo exceptæ. Manè interdum hauriat aquæ foliorum quercus vncias tres cum scriptulo cornu ceruini, vel coralli, vel succini, vel maxillas piscis lupi calcinatas. vnicornu & margaritæ etiam commendantur. hæc misceri possunt conseruæ rosarum, & parum vini superbibatur. Ossi facto tunc hoc emplastrum imponatur, & infra vmbilicum: sed cautio sit tempore mensium, vt tunc id amoueatur. Accipe vnguenti Comitissæ vncias duas: emplastri contra rupturam, & emplastri contra matricem; cuiusque vnciam: pulueris masticis, coralli albi, singulorum drachmas duas: rosarum rubrarum pugillos duos: radicum bistortæ, musci querni, singulorum drachmas duas: terræ sigillatæ sesquidrachmam: cum oleo myrtillorum fiat emplastrum: extendatur in aluta.

CAPVT V.

De Infœcunditate.

Est Infœcunditas, ablata quæ semini inesse debebat actio viuificandi, ociante vteri proprietate, quæ illam vim seminis excitare deberet. Quæ hujus ocij præter naturam causæ? hæ sunt internę vel externę. Internę, vel in viro, vel in muliere. In viro, ratione totius corporis, vel partis. Totius, nam id vitio laborat natalitio, vel aduentitio. Natalitio, cùm habitu vel temperie mala procreatus fuit. Habitu si sit crassiore, vel tenuiore. Temperie, si frigidior, vel calidior, humidior, vel siccior. Calor enim arefacit semen: frigus id extinguit: humiditas crudum ac aquulentum semen gignit: siccitas squalidum semen producit, adeò vt id expandi in stamen nequeat, ita vt opus est. Hæ intemperies vel per se, vel κατ' τι adferunt infecunditatem: per se, cùm potenti dyscrasiâ corpus afficiunt: κατ' τι, cùm non tam validè vrgent, sed quòd iunctus sit mulieri, quæ ex eadem intemperie laborat, infœcunditas nascitur. Vitium ascititium à variis venit caussis, vt si à diuturnis febribus in squalorem tractus fuerit, vel propulsus ad validam intemperiem, vel si in hydropem lapsus. Quidam infœcundi sunt viri, ob partis genitalis longitudinem, longo enim eo itinere euanidum euadit semen; alij ob partis genitalis breuitatem semen integris viribus ad vterum peruenire nequit: vel in obliquitatem flexa pars, prolificam vim semini eximit, dum longa fertur mora. Quantum attinet ad mulierem, in ea etiam considerantur vitia totius corporis, & etiam partis generationi dicatæ. Totum eius corpus eisdem vitiis implicari potest, quibus diximus virile impediri. Pars verò generationi dicata est, vterus & vasa, quæ ad eum pertingunt, vt venæ, arteriæ, vasa spermatica. Cùm enim vasa nimiùm hiant, proluuie copiosiore sanguinis eluitur ac excluditur semen ex vtero. Quod si illa vasa conniueant nimiùm, ob acerabula contracta, læuis adeò tunc euadit vterus, vt semen ibi perennare nequeat, vel saltē tandem abortiunt, cùm ob vasorum angustiam non prolectari ritè sanguis possit. Spermarica verò vasa si repanda fuerint, nascitur gonorrhœa, ac semen imbelle excernitur, quod tam diu cunctari in vasis non potuit, vt rectè mitigari potuisset: vel hæc vasa nimiùm conniuent. Vteri autem vitio sterilescit mulier, cùm is tentatur à valida intemperie frigida, qua in angustum coactum semen expandere se nequit, sed extinguitur: vel quia vterus densior redditus patitur ilicò semen elabi; læuor enim non admittit, vt id illi hæreat: accedit & illud, quòd sanguis allabi ad semen nequeat, coactis vasorum orificiis, quare nutricatu suo fraudatur semen; vel si quis prolectetur sanguis, is tenuis admodum & aquulentus est. Quin ab vtero stricto quodam frigore algente, totum corpus in intemperiem gelidam abripitur: hinc crudor in sanguine, & infarctus vterini. Sin temperies vteri in æstum degenerauerit, exurit prolificam seminis vim. Si vliginoso madore humescat vterus, germinare illic semen non poterit. Sicca vteri intemperies arefacit semen, adeò vt in stamina se pandere nequeat. Quod si itaque vterus vasta ab intemperie laborârit, omninò infœcunda erit mulier. si verò hæc intemperies non ita valida fuerit, sique iungatur viro dissimili ex intemperie laboranti, fœcunda erit: alioqui minimè. Nonnunquam mala compositio vterina fœcunditatem intercipit, vt crassius omentum comprimat collum vteri, seménque aditu arceat ab vtero. Membrana collo vteri innata hoc etiam facit: vel læuitas vteri à cicatrice; aut obuertit vterus suum os ad latus vel ad dorsum. Propterea quædam mulieres non concipiunt nisi vltimo die suorum mensium: tunc enim hiat his vteri os rectum: quod ilicò obuertitur, cùm tempus hoc menstrui sui elapsum est. Incurrit interdum os vteri tumor callosus, aquosus, flatulentus, inflammatorius, nam ex mole horum clauditur os vteri: quin etiam cùm nimiùm hiat os vteri, semen effluere permittit. Conceptum impedit scortatio viri. nam amorem delet: concursus seminalis fœcundus esse solet. Signa hiantium vasorum vterinorum sunt, si menses copiosè fundantur non statis vicibus: conniuentes deprehenduntur ab accisis mensibus. Si spermatica vasa nimiùm dehiscant, gonorrhœa tentatur: sin omnino conniueant, non effundunt semen. Si corpus vteri in vitio est, ob conceptam intemperiem validam, id deprehendimus à suffitu: qui si non sentiatur in capite, arguit infœcunditatem, à quacumque etiam intemperie vterus occupetur. nam frigida intemperies extinguit: calida dissipat, humida suffocat: sicca perdit. Scribit Galenus, totum corpus affici ab vtero; quare eadem idea qualitatis erit in vtero, quæ est in toto corpore. vt si totum frigeat, algebit etiam vterus: iuuabitur à calidis: & ad venerem ignauescit. Nascitur hic indicatio, vt primùm euacuetur totum corpus, deinde vt vterum purgemus, ac dein vt redintegretur eius temperies. Ad Prognosin venio. Author est Auicenna, mulieres infœcundas esse robustiores, ac tardius senescere; nam non subeunt validas illas euacuationes, nec vterus his ita labefactatur, & totum corpus sequitur vteri robur. Vitia instrumenta si magnam intemperiem incurterint, castigari non poteroot. Externæ causæ abigi possunt. In muliere si naturâ fuerint arcta vasa, curari non poterunt. nec maxima vteri intemperies potest castigari. ægrè curantur frigida & sicca vteri dyscrasia. Si fœcunda fuit antea, iamque sterilescat, quotannis bis feriatur illi vena, in brachio & in pede: modò illa præ copia sanguinis mole corporis crescat. Vel dorso & lumbis, dein femoribus & pedibus cucurbitæ admoueantur, & sanguis prolectetur. Si corpus non ita rigetur sanguinis copiâ, solis pedibus & femoribus hæ affigantur. In cacochymiâ cauteria cruribus inuri poterunt: vel brachiis, si caput in vitio est. Si totius corporis cacochymia adsit, ea purgetur, ac præparetur materia & corpus, ne fiat via vi, sed vt inoffenso cursu ad exclusionem materia feratur: & mox intemperies alterantibus castigetur. Si vterus calida ab intemperie ægrotat, recreabitur foris & intùs remediis frigidis: sumat conseruam violarum vel rosarũ, & superbibat serũ lactis in quo coxit semen melonum, adde saccharũ. vel macera violas & rosas damascenas in sero lactis: sumat cũ syrupo violato. Venter & lũbi vngantur vnguẽto rosato cum oleo rosato, vel oleo violato, vel nymphææ. Fiat etiam fotus ex rhodostagmate, & ex decocto rosarũ, violarum, bellidis, violariæ, maluæ, vmbilici veneris, parietariæ,

Causa.

Ratione viri.

Ratione mulieris.

Signa.

ς. Aphor.

Indicationes curandi.

Prognosis.

Curatio.

Phlebotomia.

Pharmaca.

Ad intemperiem vteri.

parietariæ, foliorum vitis & salicis, lactucæ. Si vterus frigida ab intemperie languet, propinabimus manè illi cochlearia duo aquæ cinnamomi vel iuniperi. vel accipe olei anisi scriptulum: diacymini, diacalaminthæ, diamosci, diagalangæ, horum vnius drachmam: sacchari albi vncias quinque, & ex aqua cinnamomi fiat tabulatum: sumat bis die drachmas tres. vtatur etiam manè interdum scriptulo, mithridatij vel theriacæ. Digito suo illinat vteri os, & foris abdomen hoc linimento. Accipe olei macis semunciam: olei masticis drachmas duas: olei caryophyllorum semiscriptulum, musci grana duo. Imponantur enemata sine sale, ex decocto artemisiæ, matricariæ, parietariæ, calaminthæ, saluiæ. Humida intemperies si in vtero fuerit, vtatur veteri conserua rosarum, & superbibat aquam ex foliis quercus, vel equiseti, vel salicis, cui melonum semen incoxit. adde dulcia, ne ad renes abeant; nam vterus auidè plectat suauia. attamen præstat subdere pessos siccantia: quare excipe situ podre rosis siccis corallum, myrtilla, balaustia, cornu cerui præparatum. Hæc extra tempus solemne mensium in vsum veniant. Sicca intemperies si in querelam venit, vtatur victus ratione humectante. & vtero impone medullam vituli, adipem caponum, oleum amygdalinum & seminum melonum, butyrum insulsum, decoctum ex malua, & floribus maluæ arborescentis, ex semine lini, ex ficubus, iuiubis, radicibus satyrij. Ea quæ proprietate iuuant, dentur cum saccharo, si calida adsit intemperies: cum melle, si frigida adsit intemperies. Satyrij radix cum melle, adde virgam cerui, semen erucæ, puluerem vteri suilli, adde nucem moscatam & caryophyllos, & semen vrticæ.

Spiritus.

CAPVT VI.

De Mola.

Causa.

MOLA est caro informis in vtero concepta. Est enim morbus in numero aucto; quem auctum numerum habet vterus. Nascitur ex semine crasso & sanguine menstruo. Sed cur virgini non fit mola? Respondeo, nullum agens in seipsum agere, quò aliquid producat. Semen, siue virile siue muliebre (in seipso consideratum) est merè agens, aptum ad aliquid procreandum. Vt igitur aliquid procreet, agat vt in aliquod, quod à se diuersum sit, oportet. Quod tamen tale esse debet, vt ita cum patiente consociale sit, vt id in suum quasi genium conuertat, cuique inferat illam vim quam in se habet. Talia autem sunt vtriusque, erga se, sexus semina. Illa enim miscent se ac agunt ita, vt vnum inde fiat semen, & corpus vnum viuum, in quo sit motus principium vnum, splendente in eo formatrice vi, vt ducat ad talem perfectionem, ad quam vt ducat naturâ aptum est. Estque tunc illud semen non ampliùs ita compositum; vt viri vel mulieris dici possit, sed vnum semen, per se subsistens (in quo non dicas illud agi ab eo, vt maris, illud vt fœminæ) ad vnam perfectionem se mouens: vt scilicet vel mas vel fœmina procreetur. Cùmque iam vnum illud sit, in eo mascula vel fœminea vis dominabitur. Et quia, vt anteà dixi, nihil in seipsum agit, cùm iam id vnicum sit factum, quærit materiam, in quam agat; illud est sanguis, subiectum huius talis seminis nati ab vtroque parente. Quid igitur vis illa agens in semine ita mixto agit? producit filamenta quædam partium solidarum, quæ deinde agunt in sanguinem. Nam illud dicimus semen fœcundum, quod iam tale est redditum, vt agat in sanguinem: etenim aliud semen non viuificatur ab vtero: sed hoc solum quod est fæcundum. Viri

Cur in virginibus non fiat.

autem vel mulieris semen fœcundum vocamus, quod talem vim habet, vt in se mutuò agendo, miscellam illam producant, & subtegmina illa partium solidarum rexant, quæ tunc sanguinem menstruum prolectant. Quare Mola fieri nequit sine vtriusque parentis semine: nam ibi procreatio quædam adest, membranarum, venarum, arteriarum: quod fieri nequit, nisi vestigia quædam partium solidarum sese iam in lucem protulerint. At illa non emicant, nisi fabricentur ab vtroque semine mixto: cùm nihil in seipsum agat, nec seipsum informet. Dum itaque alteri confunditur semen, fit inde fœcundum semen: alioqui non. Et hoc est quod dicit Aristoteles, Naturam in fruticibus miscuisse naturam maris & fœminæ: quòd sola vis mascula, licet terra ei materiam conferat, non satis sit ad procreationem in stirpibus: quare in animalibus ea iunctione maximè opus erit. Et fortè ab vno animali tantum spirituum vitalium sine pernicie effundi non possit; ita gallinæ ouum, sine galli opera in animal non sobolescit. Sed dices, Aristoteles dicit, ex solo menstruo sanguine gigni molam: cùm enim inter cuncta animantia mulier sola sit menstrualis; rationi consonum erit, ex menstruo sanguine gigni molam, & non ex semine. Respondemus, Aristotelem suæ doctrinæ consentanea assetere: nam ille asseruit semen tantùm ratione causæ efficientis concurrere. Verùm Hippocrates, Galenus, & Auicenna existimant, molam nasci ex semine, & interdum etiam ex sanguine crasso & copioso. Nam si ex solo sanguine generaretur Mola, eam etiam proferrent virgines. Quare Mola est rudis indigestáque moles vtero addita, quam cruditas edit feminis, atque corruptio. Est autem hæc accretio physica, sed informis: viuit enim & crescit more tuberum, quæ ὕδνα Græci vocant: non autem stirpium, suis partibus discretis, absolutarum. Hæc impeditio discretionis, est à seminis cruditate, quam etiam interdum promouet muliebris, quæ in procinctu est, purgatio. Non enim à sanguine semen nutritur, dum informatur fœtus, sed à suo consociali, quod est semen alterutrum, quod dominatu regitur informantis, tum maris, tum fœminæ. Quare Mola est veluti quædam ὠκυτοκίας: quòd illa sit crudior quidam, quo vis exoleuit gignendi ac discernendi à semine. nam ὠκυτοκίας Hippocrati est, à celeri motu & mutatione quiescere refrigeratum. Quare, ex Hippocratis sententia, gemina videtur causa molæ, semen nimirum crassius, & menstruus sanguis crassior, qui obruere potest ita semen; vt discretioni & accretioni operam nauare nequeat. His notis deprehenditur. Tardiùs quàm in fœtu venter mulieris attollitur, nam viuit more plantæ, & propterea augescit sine ossibus, sine visceribus & intestinis: at pondus maximum sentiunt: nam non natat in sudore & vrina vt fœtus. Nec cùm quiescit mulier, tertio vel quarto mense motum vllum; inquit Aëtius, eius sentit. sed cùm mulier se proiicit in latus, manifestè motum sentit. turgidæ mammæ lac non fundunt. Præcipuum signum est quòd ilicò venter attollatur: at in vero fœtus conceptu primùm venter contrahitur, ita vt mulier reddatur gracilior, sed mox turgere incipit. Videamus iam, qua arte excludi possit. Hic opus est robusta vi expultrice: quare ea extimulari debet. Sed mola vix cedit, nam vtero hæret, & est substantia sua duritie contumax, & mole est magna. Quare nascentur indicationes eam accidendi, nimis firmiter vtero hærentem laxandi, duram emolliendi, vt ita expellentis cedat viribus vteri. Attamen primùm prouisio habeatur totius corporis: nam, dicit Auicenna, interdum vena est secanda, interdum corpus est purgandum. Ad prognosin venio: Scribit Hippocrates, molam interdum vltrò abiici trimestrem vel quadrimestrem: in-

Dubium. *De gener. animal. 7.*

Signa.

Indicationes curatiuæ.

Prognosis.

terdum vsque ad mortem comitatur; interdum per annos tres vel quatuor fatigat. Hoc euenit, quòd modò contumaciùs, modò autem leuiùs vtero nectatur: & cunctando arctiùs vtero innodari solet ita, vt tandem elabi nequeat. Annosa ægrè sanatur. *Phlebotomia.* Vena est pertundenda, ob metum futuri magni morbi, scilicet inflammationis vteri. Si corpus circumfluit sanguine, axillaris pertundatur, vt subducatur succus molæ. *Medicamenta.* Pharmaca frustrà præscribuntur mulieri, si ex effœto virili semine nata sit mola: sed si ex sanguine crasso concepta sit mola, purgetur mulier pilulis de hiera cum agarico, & coccis. Peculiaria remedia dicata sunt ipsi molæ, vel dolori. Molæ dicata sunt duplicia, nimirùm emollientia & irritantia. Emollientia, vt emplastrum de muccilaginibus, imponatur pubi & ossi sacro, & interfemineo, vel fiat cataplasma ex farina seminis lini & fœnugræci, & ex foliis maluæ, althææ, floribus chamæmeli, meliloti; radicibus althææ, & ficubus: coque ex vino. Insideat etiam hotum decocto. Fiant pessi ex ficubus, cum medulla vituli. Iniiciantur etiam clysteres emollientes, quò vincula molæ se laxent. Sed cautio adsit, ne vtatur his laxantibus, antequam purgatum sit totum corpus, nam longa die vti debet laxantium viribus. Irritantia sint calida & tenuia, quibus attenuetur mola. da aquam iuniperi cum eius oleo, adde quid mithridatij & mel, ex decocto iuniperi vel dictamni. refert Aëtius, philosophum amici sui vxori propinasse vinum aromaticum fuluum, in quo ruta & anethum coxerat; & molam ilicò deposuit. Pessi præscribantur ex cyclamine, & ex colocynthide, vel ex elleboro. Dolor cùm vrget, laxantibus soluitur: sin id non inde obtineamus, ad narcotica venimus; Accipe theriacæ optimæ semidrachmam, Philonij Romani semiscriptulum: sumat ex vino. *Victus.* Victus non sit tenuis nec plenus, sed mediocris, attamen potiùs ad tenuitatem nutet: ne copia nutricatus incrementa ducat mola. Sed tenuans non sit, antequam totum corpus purgatum sit: nam id præcipitaret succos in vterum. In ocio habeatur mulier, antequam corpus purgatum sit, ne allabentibus humoribus ad vterum, molem mola ducat: sed purgato à corpore exerceat se, vt irritetur vis expultrix vteri.

CAPVT VII.

De Abortu.

ABORTVS fit, cùm fœtus vita in vtero defungitur, antequam ad iustam magnitudinem prouectus fuerit. Fit autem hoc, cùm vis excretrix vteri potenter in suam gestionem exurgit. Exurgit ita vteri excretrix, cùm irritatur à fœtus mole, pondere, vel à succis acerrimis, vel à tabo, qui à fœtu. Propterea scripsit Auicenna, magis dolorificum euenire abortum, quàm partum. Expultrix etiam in ingrauidatæ mulieris vtero interdum irritatur, quòd febribus illa implicetur: *5. Aph. 55.* Quæcumque mulieres, inquit Hippocrates, grauidæ, in febres incidunt (à motu, putredine, & synatrismo humorum in maioribus venis & arteriis, aut in visceribus) si vehementer extenuantur, nulla incidente alia (quàm febris vi) extenuationis causa (vt haimorrhagia, alui profluuium, inedia, & talia quæ resarciri possunt) grauior est illis & periculosior partus: aut certè calamitosa est illis abortio. Dicit ad hunc Aphorismum Galenus, non solùm id fieri à magnis febribus, verùm & à mitioribus: quia cùm expurgari non possit vterum gestans mulier, illi succrescit cacochymiæ copia, quam fastidit fœtus, vnde moritur: vel succi illi pessimi vterum inuadunt, & eum pungunt. Quin ipsa per se febris abortum facit sæpe; nam in grauidis pulsus cordis duplo maior est, quàm in non grauidis: propterea aucto iam vsu respirationis, & transpirationis, si insuper accesserit calor febrilis, vsui aut motui arteriæ nequeunt satisfacere: hinc sæpe fœtus & fœta strangulantur, vel mulier valdè extenuatur, vnde & fœtus suo fraudatur genio: atque hinc abortio. Dysenteria etiam, & perpetua desidendi cupiditas, qua pauca muccosa exprimuntur ab intestino longanone, quod fit, dum illud mordetur à succo acri & salso, solet causa abortus esse. Trahitur enim in contagium vterus, nam ceruice nectitur intestino recto: ac fœta fatiscit crebra desidendi necessitate: cùm enim excretrix vis intestini irritatur, tunc vnà vterus insurgit. Et cunctæ affectiones dolorificæ, fœcundæ sunt in abortum. Nonnunquam aër in causa est, vt abortiant mulieres. Testis est Hippocrates, *3. Aph. 12.* vbi ait, Si austrina, pluuia & tepida fuerit hiems; (in qua scilicet mulier ingrauidata est,) Ver autem siccum & aquilonium, mulieres illæ ingrauidatæ, quæ Vere parituræ sunt, quauis de causa externa abortiunt. Ratio est, nam talis hiems parens est pituitæ putris, & talis hiems ventis placida est & temperata, lenis & mollis: Ver verò tale quod sequitur, occludit vi frigoris spiracula corporis, vnde nihil ex corporibus exhalat: sed pituita illa putris, quæ hieme nata fuit, intrò fertur; vnde læditur nutricatus ipsius fœtus: isque iam grandior factus, fraudatur suo genio: & vterina laxantur vincula à pituitæ copia madentia. Subita etiam illa frigoris incursio, validè affligit fœtum: nam frigus illud aquilonium maximè peruadit vteri iam laxioris partes. Præterea aliæ causæ externæ interdum excludunt fœtum, vt saltatio quæ retrò fit, trepidatio, euacuatio aliqua valida: balneum calidum suffocat fœtum, tepidum laxat vincula vteri. Inedia etiam fraudat fœtum suo genio, ita tenuans nimiùmque menses aperiens diæta abortum facit. Diarrhœa, haimorrhagia, vigiliæ, exhaustionúmque genus omne, hanc calamitatem adferre poterit. valida etiam vociferatio, extinctæ non exactè candelæ fumus. Author etiam est Hippocrates, erysipelas si mulieri grauidæ in vtero sit, id funestum fore: causa est febris vehementia, quam erysipelas facit, & spirandi difficultas, & summa curandi difficultas. Nam ob metum fœtus nullum medicamentum vtero adhibere audemus, quo illa materia discutiatur vel concoquatur. Nam erysipelas eget ad sui curationem venæsectione: huiusmodi autem auxilium est periculi plenum fœtui & fœtæ. Erysipelas itaque vteri maximè est funestum fœtui, ob ardorem & interceptionem alimenti; conniuent enim inde ora venarum vteri in tali tumore; & hinc allabitur alimentum fœtui. Præterea prouenit interdum abortus ex secundinarum ac vinculorum vteri laxitate. Fœtus enim alligatur secundinis, secundinæ verò vtero. Secundinas constituunt illa venarum & arteriarum oscula, quæ cotyledones appellamus. Quæ secundinæ diuelluntur, si vasa & oscula illa muccoris plena fuerint. Plena autem erunt, si mulier cœli morbo, aut diætæ vitio colligat pituitæ vitreæ copiam in capite, vel si ea fuerit crassa & gypsea à sanguinis concretione aliena, quæ neque per os, neque per nares, per intestina aut per vesicam excluditur, sed perenni fluxu in vterum delabitur. Tales mulieres bimestres, atque etiam trimestres, cùm fœtus gerunt, tunc illos abortiunt, etiamsi nulla excusatio adsit extenuationis aut obesitatis, sed si videantur etiam corpore bene constituto præditæ: & etiamsi nulla valida euacuatio suborta fuerit, nec præcesserit ictus, casus, aut animi perturbatio. Primo autem mense hæ non abortiunt, quia tunc exilis

fœtus

fœtus nullam vim infert acetabulis, cùm nec pondere nec mole molestus sit vtero fœtus. Nec quoque hæ quarto vel quinto mense abortiunt, nam tunc firmiora sunt vincula, & pituita illa absumitur & siccatur. Fœtus interdum rumpit membranas, ac tunc vterum feriunt ac mordent excrementa, quæ illis inclusa latebant, vnde surgit vis vteri expultrix: hoc sit, cùm membranæ ex corrupto semine parentum natæ fuere. Inedia primis mensibus non ita nocere solet, ac prouecto iam fœtu. Saltatio retrò facta, periculosa est primo & octauo mense. Fit itaque abortus ratione fœtæ, fœtus, & vteri. Suntque causæ abortus continentes tres, fœtus imbecillitas, nutricatus inopia, & vinculorum, quibus fœtus vtero nectitur, laxitas. Significar abortum futurum extenuatio corporis mulieris si summa fuerit, ab exhaustu partium solidarum, vbi, scilicet nulla spes est redintegrationis. Vt si longo à morbo exaruerint. Hæ, inquit Hippocrates, abortiunt, nimirùm bimestres, hoc est, simulatque fœtui nutricatu est opus. Nam cùm mulier sit extenuata, sibi solùm cibum capit, indéque fœtus inediâ redditur infirmus: etenim quo modo fœtum alet, si seipsam fœta non aluerit? quare fraudatur suo nutricatu fœtus: namillud modicum quod superest alimentum absumitur à fœmina: attrahitur enim magis à corpore mulieris, quàm fœtus: quia alimentum primò est ratione mulieris, secundò ratione fœtus. Loquor iam de extenuatione eâ, in quam incidit mulier, non quæ venit ex spirituum & humorum exhaustu, sed ex attritis & exhaustis quæ euenit partibus solidis. Præterea si mammæ ingrauidatæ mulieris, quæ primùm erant solidæ & succiplenæ, cùm fœtus mouetur (quod fit tertio quartóve mense) repentè extenuentur (vt nulla excusatio tabescentis corporis totius adferri possit à visceris alicuius iniuria) hæc, inquam, abortit. nam fraudatur suo genio fœtus, adeò vt sanguis illi nutriendo non sufficiat. vel fit anastome sanguinis ad vterum, quòd graui is morbo teneatur. Hippocrates scribit, quòd his, quæ corrumpent fœtum, mammæ gracilescunt: si verò iterum durescant, dolor erit in mammis, vel coxis, aut oculis, aut in genibus, & non corrumpetur fœtus. Nam tunc durescent iterum mammæ, cùm in eas recurret materia ab vtero: propterea enim dolent hæ partes, quòd in eas recurrat materia. Quare vtroquemodo, & ab inopia alimenti, & à subito recursu ad vterum fiet abortus. Consule Commentarios nostros ad aphorismum quinquagesimum tertium libri quinti Aphorismorum. Quibus itaque mulieribus grauidis mammæ subitò gracilescunt, abortiunt: quod non alia ex re euenit, ex sententia Galeni, quàm quòd fœtus in vtero alatur non solo sanguine, sed etiam lacte. Cùm igitur alatur lacte, si euenerit, vt plus lactis prolectet quàm decet, quod euenit, cùm fœtus est vegetior & calidior, deficit illi nutricatus, & propterea calcitrat, ac abortus fit. Doctissimus Medicinæ olim Louanij professor Hieremias Triuerius huic sententiæ reclamat, in Commentariis suis ad illum Aphorismum, vbi scribit Hippocrates, Mulieri grauidæ si altera mamma extenuetur, ac gemellos getat, alterum abortit: Igitur, inquit D. Triuerius, id non fit ratione alimenti, quia alimentum vtrique fœtui commune est: sed fit ex peculiari affectione vteri. Respondemus: nos id admittere, nimirùm inde quoque abortum nasci; nec id negat Galenus: sed hoc intercedit discriminis, quòd cùm à peculiari affectione vteri mulier abortit, tunc mammæ lac profundunt, quia imbecillis fœtus tunc lac non prolectat: Verùm cùm sine lactis profusione tenuantur mammæ, id fit, quòd nimium in se attrahat fœtus, ita vt nullus sanguis in vbera veniat. Et maxima est syntimotia partis sinistræ vteri cum mamma sinistra; hinc ille fœtus tunc perit. idem iudicium de dextra. Dices, scribit Galenus, duras mammas etiam præsagas esse abortus: at reclamare videtur Hippocrates; Si durescant, inquit, non abortiunt. Respondemus; Duplex est durities, vna propriè, altera impropriè dicta. Impropriè, cùm res per se non dura, dura sentitur à repletione, vt cùm vesica repletur; altera, cùm tota rei substantia indurator. Itaque cùm impropriè mammæ durescunt, vt ab infuso copiosè lacte, tunc fiet abortus: quia fœtus imbecillis non fruitur eo lacte. at si propria substantia mammarum durescat, minimè præsagiet abortum. In procinctu est abortus, cùm cruentus quidam ichor ab vtero manat crudo adhuc existente fœtu: id enim denunciat laceras esse secundinas. Et dolor quoque acerbus tunc incumbit, qui fatigat ventrem inferiorem, dorsum, & lumbos: éstque is acerbior, quàm in partu naturali: quia violenti quid est abortus. Si ingrauidata mulier excluserit materiam sanguineam ex vtero, ea imponatur aquæ tepidæ: si genitura non sit, fundet sese in aquam sanguis: at si genitura effusa fuerit cum sanguine, in aqua se in conspectum dabit materia albicans ac compacta. Vbi verò fœtus in vtero mortuus fuerit, vel moribundus si fuerit, venter & mammæ concident, frigescit sinus pudoris & pubes, ex ore & pudendo grauis odor exit, cauantur oculi, atteritur motus languescit; facies, crura, corpus subtumescunt; nullus pueri motus sentitur, sed pondus iners incumbit vtero, extimæ nares & auriculæ palpitant, sanies fœda ab vtero manat. Ex his ducuntur notæ curandi. Si fœtus mortuus sit, excludatur, & prohibeatur ne in maiorem putredinem degeneret. Si adsint causæ quæ fœtum corrumpunt, illæ auferantur; vt si à febre, illa curetur: si à veneno, illud amoueatur, ita & alia vitia. Si excludi mortuus fœtus debet, laxentur partes, ne fiat via vi, & aperiantur viæ vteri & roborentur. Quodsi metus adsit, ne fiat abortus, & iam iam periculum adsit eius, erit adstringendum, & auferendæ causæ abortus. maximè id agendum in mulieribus, quibus solemnis est abortus. Quare rectè perpendendum, num metus abortus proficiscatur à muliere, vtero, vel num à fœtu. Scribit Hippocrates in libro De morbis mulierum, Periculi plenum esse abortum: quod si non interfecerit, attamen in plurima tædia ac morbos abtipiet mulierem. Nam vterus inde contrahit sæpe tumores, inflammationes, & vlcera; ex quibus caput in consensum abripitur, vnde in antica parte capitis pertinax dolor. Et diu fatigant hæc mala ab vtero contracta: & octauo vel decimo mense coxarum intolerabilem cruciatum incurrunt. Communione autem vasorum trahit vterus caput in sua vitia: quia plurimæ arteriæ in vterum profectæ, etiam ab eodem ductus perguntur in anticam partem capitis, vnde fuligines ab vtero in anticam capitis partem effunduntur. nam ob futurarum raritatem eò per sanitatem excludi solebant. Scribit Aëtius, omnem fœtus corruptionem periculi plenam esse in muliere robusta, quæ vterum robustum & densiorem sortita est; minùs verò læduntur hæ, quæ aluum humidiorem habent, & vterum humidiorem, quæque sæpe maximos fœtus sine molestia pepererunt: & quæ sunt ætate prouectiores, vt quæ ad trigesimum annum iam peruenere, & quibus non ita circumfluit sanguis, & non pingues. Ad curationem pergo. Num vena pertundenda? Pauci Medicorum sunt, qui in scriptis suis hoc imperant; nec immeritò: nam rarò circumfluunt abortientes mulieres sanguine: & malunt, si quæ sanguinis copia adsit, hanc inediâ potiùs consumere. Si tamen metus sit ab abortu, in circumflua sanguinis copia, consultò pertunditur vena, maximè si iam in procinctu sit abortus: nam tam citò ab inediâ tanta

Signa.

libri de Sterilibus initio.

lib. 14. De vsibus partium.

Ad Aph. 38. lib. 5.

Dubium. 5. Aph. 53.

Fœtus mortui signa.

Indicationes curatiuæ.

Prognosis.

4. Tetrab. Serm. 4. 18.

Phlebotomia.

vis sanguinis exhauriri nequit. Verùm præseruationis causâ secabitur vena primis mensibus, vbi vberrimè sanguine rigatur corpus. Roga ex grauida muliere, num conceperit ante vel post purgationem menstruam: Si post, non aderit tanta sanguinis copia, quin inedia exhauriri possit. Sin concepit ante fluxum menstruum, indicio erit irriguum à sanguine corpus venæ sectione egere. Cautio semper adsit, ne nimium sanguinis abducatur. Brachij venæ feriendæ.

Medicamēta. Si fœtus primis periit mensibus, vt si bimestris; vterus erit laxandus & aperiendus, ac dein expultrix vis erit sollicitanda. Fiat itaque primò insessus ex decocto maluæ, althææ, thapso barbato, semine lini, fœnugræci. dein obstetrix vngat sinum naturæ oleo amygdalino dulci, cum medulla vituli, & oleo liliino. tandem fiat pessarium ex radice cyclaminis, cum adipe anserino & croco, & myrrha. Si fuerit maior fœtus, admonet nos Hippocrates, vt exploremus, num rectè ad exclusionem situs sit fœtus, vel non. Si rectè, id est, si capite nutet ad sinum muliebrem, instituantur fotus & litus, vt dixi. Emollito vtero præcipiendum vt obstetrix modestè sinéque vi aperiat vteri os, & vt ea imponat, quæ vteri vim excretricem stimulant. Iubet Hippocrates vtero infundi succum porri & apij transfusum per linteum: addit adipis anseris vncias tres, octo vnciis prædicti succi; addit resinæ semidrachmam: iubet vt diu mulier hoc infusum retineat. Pessarius fiat ex stercore murium, myrrha, pauca colocynthide vel elleboro nigro, cum melle semicocto. Cùm his remediis non cedit fœtus mortuus, author est Hippocrates, vt veniamus ad potiones: nos hoc vtimur, Accipe cinnamomi electi drachmas duas cum semisse: myrrhæ optimæ scriptulos duos: succini candidi sesquidrachmam: rubiæ tinctorum, castorei, cuiusque scriptulum: boracis semiscriptulum: croci grana octo: misce, fiat puluis subtilissimus: capiat drachmam vnam cum dulci vino albo, adde mellis rosati colati vnciam. Salutaris tunc etiam euenit sternutatio, nam ea validè propellit ad inferna diaphragma, compressóque epigastrio, valido nisu truditur ad inferna vterus. naribus inde patum castorei & exiguum euphorbij. Si robusta fuerit mulier, sustineatur à duabus mulieribus, & ambulet non sine succussatione. Si fœtus prauè prodeat, vt si manus vel pedes exerat, reclinanda erit mulier in caput, ita vt pedes sint capite sublimiores, quò intrò labatur fœtus, ac vt verti possit: ac dein mulier iterum se sistat in pedes: & vt antea diximus, remediis vtatur. Si totum brachium exeratur, mortuo iam fœtu, id exscindatur.

Doloris remedium. Extracto fœtu, dolor maximè placari debet, ne fiat vteri inflammatio: foue itaque decocto foliorum maluæ, althææ, tapsi barbati, seminis lini, fœnugræci, floribus adiectis chamæmeli, meliloti, ficubus & vnge medullis & adipibus mollibus, adiecto pauco croco.

Secretum remedium ad omnes dolores. Quodsi implacabilis dolor vrget, hoc certò placabis, Accipe opij, specierum diambræ, singulorum drachmas quinque: mumiæ, myrrhæ, cuiusque semidrachmam: fiat extractum cum sufficienti copia aquæ vitæ, & vncia aquæ cinnamomi: cùm ad melleam crassitiem venit id extractum, addes ei succini albi, coralli rubri præparati, singulorum scriptulos duos: vnicornu, musci, cuiusque grana duodecim: croci grana sedecim: margaritarum præparatarum semidrachmam: olei carabæ, anisi, caryophyllorum, cinnamomi, singulorum grana tria: fiat confectio in pilulis; da vnum granum vel duo: rarò quintum supera.

Si iam iam imminet abortus. Quodsi nondum sit abruptus fœtus, sed si iam iam sit abrumpendus, vt si acerbi illi dolores nixij adsint, sed si nondum ichor cruentus ex vtero feratur, tunc non vtemur laxantibus, sed potiùs stringentibus & roborantibus ligamenta vteri, ídque per os & inferius. Per os dabimus conseruam cornorum, mespillorum, cum mastice vel olibano, aut drachmam cinerum cancrorum fluuiatilium. Accipe conseruæ rosarum vnciam; pulueris trochiscorum de terra lemnia, vel de carabe drachmam, deglutiat: ita vtimur corallo, santalis; adiectis, ob vterum, semper dulcibus. ex ouo sorbeat masticis puluerem. Inferius, dorso, lumbis, inguinibus, perineo admouemus vnguentum comitissæ, & emplastrum pro hernia. Ita ex rosis rubris, foliis myrti, santalis, acacia, plantaginis succo, sumachio finguntur remedia. Cautio sit, vt remisceas his calida quædam, ne vterus eneruetur: iunge masticen, mentam, absinthium. *Cautio.*

Obseruabile, tutiora esse ea remedia, quæ inferiùs admouentur, quàm ea, quæ per os sumuntur: maximè si adsit febris putrida; hæc enim vsu adstringentium increscet. Quædam & occulta proprietate iuuare videntur: Accipe lapidis haimatitidis, & aëtitis, thuris albi, singulorum semunciam: masticis, ladani, cuiusque vnciam: seminis sumachij drachmas tres: galbani semuncium: resinæ pini quantum satis sit, puluerisatis puluerisandis, & contritis conterendis, fiat ex arte ceratum: quod gestet in ventre & osse sacro. Hoc remedium doctissimo Medico Italo D. Bellocatoni in secretis erat, à quo id habui. Quidam commendant aëtitidem lapidem brachio alligatum: sed is ex aquilæ nido eripi debet. In his verò ingrauidatis, vbi non ita præceps periculum adest, emplastra stringentia ventri admoueri non debent, ne passionem vteri intercipiant, sed lumbis & ossi sacro apponantur. Quodsi mulier, quæ nondum concepit, in metu sit, ne à conceptu abortiat, diligenter tunc explora, cur illa id metuat: nam eò rapi potest ratione totius corporis, vel vteri. Nam totius corporis vitio abortiunt, nimium si emacruerint, vel si nimia pinguedine onerentur. *Empiricæ* Abstineant à cunctis quæ abortum prouocant. Purga à quarto mense ad septimum, si cacochymia adsit: id fiat cassia, vel manna. Obseruatum, si secundo vel tertio mense fluant menses; vena erit pertundenda ingrauidatis plethoricis; nam sic meliùs fœtum retinent. Et vtatur his temporibus hoc remedio, Accipe diacydonij vncias duas: corticum citreorum conditorum, tantundem: conscindantur minutim: dactylorum minutim scissorum, conseruæ rosarum vncias duas: ligni aloës, cinnamomi, caryophyllorum cuiusque drachmam: cum sirupo citreorum fiat electuarium: sumat manè drachmas tres.

CAPVT VIII.

De Difficili Partu.

IN difficili fœtus maturi partu, actio hæc pariendi diminuitur, deprauatur, vel aboletur. Diminuitur actio pariendi, cùm diu ea in re sit mulier, nec defungi fœtu potest. Deprauatur pariendi actio, cùm partus fit non sine grauissimis symptomatis ac sæuis doloribus: vel cùm in pedes vel manus prodit. Ablatus partus est, cùm moritur infans, nec excluditur. Differt ab ortu, nam hîc est fœtus integer, ibi immaturus. Sed quænam est causa difficilis partus? *Causæ difficilis partus.* Causas varias habet. nam id fit vel ratione fœtæ, fœtus, membranarum, & causarum quæ à foris sunt. Ratione fœtæ, vt si mulier diu febribus implicita fuit, vnde fœta & fœtus languent. vel si habitior mulier ac pinguedine circumflua fuerit. vel si iuuencula fuerit illa à decimo quarto anno ad decimum septimum ætatem agens: vel si vltra quadragesimum annũ prouecta fuerit. & si non assueuit parturitioni. Vteri ratione, si is squalidus sit, vel morbum habeat, vel si vesica tumuit ab intercepto lotio, vel si intestinum rectum inflammatione obsessum fuerit, vel si in eo excrementa induruerint,

ita

ita enim ab exitu arcebitur infans. Quin resolutio musculorum epigastrij interdum in causa esse potest; qui cùm contrahere se nequeunt, non ita se tunc contrahit vterus. Ratione fœtus fit difficilis partus; vt si is torpescat, nec validè nitatur ad exitum. & si caput amplissimum sortiatur fœtus, vel si geminatus prodit. Ratione secundinarum ægrè interdum pariunt, vt cùm illæ tenellulæ emittunt aquam intempestiuè, vnde in squalorem postea abripitur vterus. Aër calidior id interdum etiam efficit, cùm viribus effœtis à nimio æstu huc venitur: quin strictum frigus etiam adeò firmat secundinas, vt rumpi nequeant. & nimia venus fœtum & fœtam eneruat. Rerum astringentium vsus ante partum, & odorata naribus admota tempore partus, illum acerbiorem reddere solent. *Signa.* Argumentum difficilis futuri partus est, si aqua vterina antea profluxit, id enim vteri squalorem denunciat. Si antica pars ventris in parturigine maximè indoluit, facilem fore partum denunciat: sin posticæ partes acerbissimis affligantur doloribus, ægrè pariet mulier. Causa huius rei hæc est, quòd tunc difficilè membranæ auellantur ab vtero; & vterus nectitur lumbis, vnde per consensum lumbi vehementer dolent. *Prognosis.* Si à graui partus dolore lochia votis puerperalibus non bene respondent, partum periculi plenum denunciant: tunc enim in procinctu erunt conuulsiones, tremores, rigores, deliria, vigiliæ, vrina iumentorum more turbara, & febres acutissimæ. Si fœtus duplicatus prodire inceperit, periculi id plenum. Sternutamentum si ægrè parienti superuenerit, bonum est signum, nam denotat alacrem ac excitatam esse naturam: quin sternutatio in causa est sæpe, vt motu & quassu elidatur fœtus. *Curatio Phlebotomia.* Scribit Hippocrates libro De morbis mulierum, malleoli venam pertundendam esse; vbi fœmina, quæ ægrè parit, fuerit succiplena, integræ ætatis, & robusta: vt hac arte deorsum flectat suum imperum natura, quò fœliciùs ita excludatur fœtus. *Fœtus extractio.* Quantum ad extractionem fœtus, si mulier lethargica fuerit, & si pulsum tremulum sortiatur, nihil agendum. *Remedia.* Remedia varia in vsum ducenda, vt variæ sunt causæ difficilis partus. Si pendet hæc difficultas à toto corpore mulieris, vt si laborauerit ex febre, illa curetur vsu rerum refrigerantium & aperientium. Præscribe decoctum ex herbis capillaribus, violis, ceterach, radicibus asparagi, graminis, hordeo mundato, semine frigido maiore: adde sirupum rosatum simplicem, & granatorum dulcium: nam hæc vnà contra febrem pugnant, & student partui. Si præ nimia pinguedine in metu sit mulier difficilioris partus, tenui diæta stude vt gracilescat: & ita componat ea se mulier, vt magis sit prona quàm supina, genibus ad ventrem ductis, ita enim orificium vteri fiet rectum. Ætas etiam in causa esse potest difficilis partus, vt si ætas tenera vel prouectior fuerit. vt quinquagenariæ imbecilles sunt mulieres. Hæ debent nutricatu recreari, ouis sorbilibus, iusculis carnis, vino nobili, aqua cinnamomi, modò phlegmones metus absit. Quin in hoc euentu naribus admouebitur vinum, acetum, vel aquam rosatam, & aquam cinnamomi. Si nunquam antea peperit, admoneat obstetrix, vt strenuè animam contineat, ac ad vterum anhelitum quasi elidat. Si vitium sit in vtero, quòd ille squaleat; obstetrix hoc studium adhibeat, vt digitum suum ori vteri semper immittat, ita enim rectum illud manet: si enim id neglexerit, statim se vertit id ad posticas vel latera, vt non ampliùs aditum præbeat digito, nec exitum fœtui: dum enim obstetricis digitus eo loci hæret, ab illo tactu se pandit os vteri. Altera autem manu rigabit obstetrix succo aliquo viscido ac humido insertum sinui muliebri digitum: vt inde madescat gremium naturæ. Extrahatur muccago seminis althææ, maluæ, seminis lini, in aqua artemisiæ vel maluæ; adde oleum lilinum, & parum croci. Quod si difficilis partus fiat ratione fœtus mortui, validis remediis is excuti debebit: talia sunt quæ cient validè menses, & etiam ea quæ vterum irritant & pungunt: propterea præscribebat Hippocrates fel taurinum ex vino aromatico: fel id præbetur à guttis quinque ad decem Nos hoc vtimur, Accipe cinnamomi, croci, cuiusque scriptulum: boracis scriptulos quatuor: mellis rosati sescunciam: cum aqua artemisiæ fiat haustus. Vel propina succinum album cum aqua pulegij. vel hoc, Accipe aquæ artemisiæ, vini albi, cuiusque vncias tres: boracis scriptulum semis: mumiæ semidrachmam: mellis rosati sescunciam: sumat. Postridie da hoc: Accipe pulueris Ducis semidrachmam: aristolochiæ rotundæ scriptulum: seminis pæoniæ semidrachmam: fiat puluis: sumat manè: hoc enim excludit quod à secundinis in vtero reliquum fuerit. Accipe trochiscorum galliæ moscatæ, myrrhæ, castorei, styracis, beniouini, dictamni, sabinæ, cuiusque semidrachmam: croci semiscriptulum: fiat puluis: da drachmam ex vino. Et accipe muccaginum seminis fœnugræci, lini, althææ, olei lini, adipis gallinæ partes decentes: ceræ & croci parum: adde succum sabinæ: sinus mulieris illinatur. Inferius etiam iubet Hippocrates admoueri virgulta cum radicibus ellebori nigri, eomodo vt vndique obuoluatur linteo vel cera, attamen ita, vt emineat extima pars, eáque vtero immittatur. Cùm cruentatur hæc radix, tunc suum officium fecisse eam significatio fit. Crocus miram vim habet ad exclusionem. Audiui olim in Italia à meo præceptore sene, quòd cùm ægrè quædam pariens hoc potasset, fœtum croco tinctum edidisse: adde myrrham, castoreum, aristolochiam: fiat puluis; detur ex decocto cinnamomi, sabinæ, calaminthæ, cum sirupo capillorum Veneris. Talibus potionibus haustis, ambulet mulier inter duas fœminas; quibus nitatur, quæ hanc quatiant; ita peruadet promptiùs remedium. Maiorem fœtum obstetrix vngat lubricis illis remediis iam præscriptis. Si minor fœtus sit, sternuat mulier. Si fœtus manus aut pedes proferat, modestè hæc iterum obstetrix immittat. Si gemini simul prodeunt, alterum leniter retrudat. Si membrana crassior exitum fœtui neget, obstetrix oleo lilino digitos vngat, & eam vnguibus suorum digitorum perfringat. Si ob tenuitatem membranæ ruptæ fuerint nimis maturè, adeóque iam cuncta squaleant; præscriptis muccaginibus, & adipibus madescant loca. sorbeat ptisanam colatam, & vitellos ouorum. Vt mulier facilè pariat, laudant nostræ mulieres, vt extremis suæ ingrauidationis mensibus comedant multas ficus: inde enim acetabula & vterus madescunt. *A partu difficili quid agendum.* Præterea obseruabile est, vt commodè mulier habeatur à partu edito tanta difficultate. *Libro De natura pueri, & De septimestri partu.* Iubet Hippocrates, vt non ilicò vmbilicus abscindatur pueri, à secundinis: sed eo tempore cùm iam minxit, sternutauit, vel cùm ploratum edidit: vt gemino illo matris calore foueatur; nam languet à labore. Puerperæ etiam quæ ægrè peperit ratio habenda: in primísque studendum, vt secundinas abiiciat. id fiet his, quæ mortuum remedia fœtum excludunt, quæque menses prouocant: & curandum vt mulier sternuat, & concutiatur, quo infrà præcipitentur secundinæ. Quod si nullis remediis cedant, docta obstetrix dextrè manu vncta eas euellat: alioqui perit. Mulier etiam à difficili partu curiosè habeatur. Postquam secundinæ prodiere, mulier & vterus odoratis & euchimis rebus roborentur. Attamen monet Hippocrates, ne feruentiorem victus rationé ineat, cauendum esse: hæc enim res maximè perniciem afferre solebat. *Historia.* Memini me olim apud principem mulie-

rem, iam mortuam, vocatum fuisse vnà cum amico meo viro clarissimo D. Petro Foresto: nec potuimus aliam causam deprehendere mortis, quàm quòd obstetrix imperita ab edito fœliciter fœtu, ac ab exclusis secundinis plena manu propinasset vinum aromatibus refertum: idque per aliquot dies. Primis enim à partu diebus maximè febres has mulieres inuadere solent, quæ acuuntur à calido victu. Propterea ego iubere soleo, vt quatuor vel quinque dies abstineant à calidioribus cibis & potibus. Non tamen aquam bibant, sed ceruisiam mediocrem: & fruantur iusculis carnium alteratis capillis veneris & semine melonum: hæc, vnà refrigerant ac lochia euocant. Obseruabile, ne pharmaca purgantia propinentur in partu, vel ilico pòst: nam ab instituto suo auocaretur natura. Sed si masculus fœtus editus fuerit, non ante trigesimum diem id agendum: si fœmella nata, non ante quadragesimum-secundum diem erit pharmacià vtendum. Attamen vsum lenientium excludere interim non debet: nam si aluus ignauescat, vel febris si inciderit, prima tegio corporis vindicari à sordibus debet. Ego fœliciter semper ferè hoc vtor. Accipe cassiæ recenter extractæ sescunciam: mannæ electæ ac solutæ in pauca copia aquæ capillorum veneris, vnciam vnam: sirupi rosati laxatiui, quantum satis sit, vt molle fiat electarium: sumat ferè quotidiè ante prandium statim, cochleatium magnum. Spolium anguis femori alligetur. Si mulier sit sanguinis plena, tertio vel quarto mense secetur ei brachij vena: nam subducto nutricatu, detrahitur moli infantis.

Cautio.

CAPVT IX.

De Suffocatione à Matrice.

HOc malum nuptas innuptásque inuadere solet; ætate tenellulas ac etiam prouectas. Dicuntur Græcis hystericæ, hoc est, ab vtero laborantes: & quia illæ suffocari videntur, dicitur suffocatio vterina, & præfocata mulier. Quidam vterinam apnœam vocârunt, nam lipothymia præcedit hanc. Mulieri enim hystericæ ad tempus nulla respiratio est, sublato ipsius vsu, per dissipationem spiritus & caloris vitalis, à venenata seminis corrupti aurâ. Solâ diapnoë tantisper viuunt, donec suffocationis hystericæ causam excluserint, & ad se redierint. Penè miraculo apponi debet hîc respirationem intercipi, nam non potis est hancin plerisque cernere, nec inspirando nec expirando. Hoc sanè accidit perfrigerato cordis calore viuifico, vnde spirandi esse solebat vsus atque necessitas. Superest tamen in corde micandi potentia ac facultas, quaedirur perspiratio vniuersi corporis, quæ tantisper sufficit impediendæ caloris extinctioni (non aliter ac in muscis, fucis & apibus, cæterisque quæ Græcis ἄτομα vocantur,) donec apnœæ causa ex vtero sit exclusa: vel eius venenata aura, relicto corde, ad cerebrum sit transmissa, vbi & vnde mouet conuulsionem. Itaque venenata aura, quam semen corruptum è locis muliebribus expirat, instar veneni cuiusdam à morsu phalangij aut serpentis, suo ad cor appulsu tollit spirandi vsum paulisper, vnde apnœa hysterica: vnde ad guttur strangulationis opinionem facit, ac si adesset illaqueatio. Posttremò ad cerebrum se effundit, hinc melancholia, quæ est in mœrore ac metu, ab opinionis errore: tum etiam conuulsionis, vt antea dixi, epilepticæ parit euentum. Hanc conuulsionem facit cerebri proritatio, atque contractio ab aura maligna & venenata, quæ ex corrupto semine, circa locos muliebres, sursum effertur. Huius itaque hystericæ passionis causa

Causæ.

sa est, seminis circa locos corruptio. Hæc tamen conuulsio fugax est & facilis: nam causa eius non est fixa. Fieri etiam poterit à sanguine menstruo, qui cunctando in vtero putrescit: cùm exitus ei negatur, obtorto ore vteri; quod non euenit in semine putrescente. quare exploret id obstetrix. Non contemnendum sanè malum: nam vterus hîc laborat, qui quadam cognatione principes partes in consensum abripit, ac totum corpus affligit. Grauissima autem euenit ea præfocatio, quæ nascitur à corrupto semine. Quædam præludia solent hunc affectum præcurrere, vt mentis torpor, crurum titubatio, defœdatio faciei. Comitantur hæ notæ, iacent prostratæ mulieres sine sensu & motu, pulsu languidissimo, vel pulsus expertes. quædam inter illas sentiunt & mouentur, ac tatio his constat, sed lipothymia affliguntur, si venenum ab vtero elatum præcordia feriat, & ægrè spiritum ducunt. aliis crura & brachia conuelluntur. somnolentæ sunt, desipiunt, obmutescunt, & interdum conuelluntur, cùm cerebrum inuadit venenum è locis muliebribus delatum. Cùm iam paroxysmus abibit, redire incipit color, ac oculos aperiunt. venter borborygmos edit, ex vtero mador labitur. A semine grauissima nascuntur symptomata: nam non solùm inde dyspnœa nascitur, verùm etiam apnœa; & tamen viuere potest illa mulier sine respiratione. Causa est, quòd totum corpus mulieris ita à veneno frigido algiosum redditur, atque ita sopitus calor non eget respiratione, sed solùm transpiratione micat. Tantum frigus nascitur à mole veneni exigua, quæ à semine est corrupto, non aliter ac à scorpij & phalangij veneno tactis euenit. Si fuerit à sanguine menstruo putrescente in vtero, os vteri erit obuersum, minimeque rectum. à semine putrido si est malum, vteri os rectum erit. Non ilicò Libitinæ tradenda est mulier hysterica, non antequam fœtor corporis certam mortem denunciet, quod fiet spacio septuaginta duarum horarum. Syncope si illi consociatur, est res periculi plena. Oborta illi sternutatio est bona: nam inde significatio fit calorem ferè extinctum redintegrari, quòdque ea concussione expellatur materia seminis, quòdque fœdus vapor (natus à menstruorum corruptione, vel à tetento semine) caput ac diaphragma feriens, qui respirandi vim intercipiebat, excludatur. In paroxysmo glande soluatur aluus, & extrema fricentur. Corpus inflectat prona. Perdicum plumæ ab igne fœtentes naribus admoueantur, vel capilli, calcei, funiculus cæruleo colore tinctus, assa fœtida cum castoreo, sulphur. Si metus est ne suffocetur mulier, aperiatur vena saphaia, maximè si fit à refluo menstruo sanguine, sitque illa succiplena: nam si inde mortis periculum, actu etiam existente suffocatione ea, pedis vena feriatur. Clyster acrior præscribatur, & sternuat, pauco pipere, & castoreo & euphorbio inflato naribus. Suffitus foliorum tabaci in sinu exceptus reuocat vterum. Si à putrido semine laborat, abiiciatur id, & oleum cinnamomi & macis bombace locis imponatur. Pectinis pili vi auellantur. Cucurbitæ tibiis affigantur, & vmbilico affigatur magna. & dein emplastrum semipalmæ amplitudine ex takamahaca gummi, vel ex galbano, corio albo excepto vmbilico imponatur. vel fiat cingulum ex corio albo, illitum galbano; hoc se cingat mulier. Ita agendum, dum prostrata mulier iacet. Extra paroxysmum causæ demantur. Si à mensium suppressione, euocentur. Si à semine, maritus remedium. Agnovtarur casto, & parcè victitet. Vinum daphnites commendatur in libro Geoponicorum.

Prognosis.

Curatio in paroxysmo.

Extra paroxysmum ut curanda.

CAPVT

CAPVT X.

De Excoriatione Vteri

INTERDVM euenit vtà perenni fœdorum excrementorum incursu vterus atteratur. Quare habita prouisione totius corporis & causæ morbificæ, talis in vterum fiat iniectio: Accipe lac, cui incoque agrimoniam, folia bellidis, & parum seminum cydoniorum malorum, & drachmam masticis: coque per horam: colaturæ adde mellis rosati & facchari, cuiusque vnciam: vitellos ouorum duos. Potest addi plantago, bursa pastoris, rosa, symphytum, balaustia, nuces cupressi, hypericum, carduus benedictus, fragaria, papauer. Tandem cetusa cum cremore lactis: vel succus solatri in vnguentum versus cum pistillo plumbeo. vnguentum de tutia. Bibat decoctum bugulæ, agrimoniæ, veronicæ, liquiritiæ, chamædryos. Hæc iniectio etiam proba est: Accipe hordei mundati pugillum: agrimoniæ, foliorum althææ, cuiusque manipulum: liquiritiæ, seminis althææ, cuiusque drachmam: pimpinellæ pugillum: coque ex aqua: colaturæ adde facchari semunciam: trochiscorum de alkekengi semidrachmam. Laudatur oleum papaueris, oleum amygdalinum dulce, & nymphææ, quassatum diu in mortario plumbeo, adiecto vitello oui: adiice parum opij, si doloris vis coëgerit. idem fit ex oleo violarum & lumbricorum. Medulla cerui. lac asininum. Accipe olei violacei vnciam: opij, croci, cuiusque grana tria: vnguenti rosati semunciam: fiat inunctio. Accipe aquæ maluæ vncias quatuor: sirupi violati vncias duas: fiat haustus. Lac caprillum vel humanum, cum aqua oui & decocto papaueris & seminis psyllij: adde trochiscorum de alkekengi scriptulum: fiat iniectio: eaeriam delet vrinæ ardorem, si vesicæ initiatur.

Elegans remedium.

CAPVT XI.

De suppressa vrina.

MVLIERI si supprimatur vrina, coquat agrimoniæ, parietariæ, cuiusque manipulum: seminis maluæ semunciam: radicum asparagi vnciam: grana alkekengi duodecim: seminum melonum semunciam: liquiritiæ drachmas duas: addi potest ambrosiana, resta bouis, ciceres, cutiones, cicadæ.

CAPVT XII.

De Sanguinis mictu.

MILLEFOLIVM coquatur cum lacte; id bibat. Laudatur plantago, pyrola, ambrosiana, agrimonia, succinum, corallum, haimatites, glandes, folia quercus. Accipe succi plantaginis, succi nymphææ, cuiusque vnciam: olei rosati, olei myrtini, cuiusque semunciam: corallorum rubrorum, rosarum rubrarum: hypocystidos, acaciæ, singulorum semidrachmam: puluerisanda pulueri sentur, & cum modica cera fiat vnguentum: vngatur regio renum vsque ad pectinem.

DE HVMANA FELICITATE LIBELLVS.

P. FORESTVS IOANNI HEVRNIO V. CL. Salutem.

DVM cognata mea ad vos properaret, mi Heurni clarissime, non potui non tibi, amico mihi singulari, animóque meo carissimo, & compatri optimo, ea aperto pectore significare, quæ his diebus mihi iam seni euenerint. Amplissimis consulibus Delphensibus de abitu meo, vel potiùs de reditu meo in meam patriam me cogitare nuper indicaui: rationémque & causam addidi. Vt paucis dicam, obtinui: gratias egere mihi, quòd hoc medendi officium illis triginta octo annos dederim. Tuo itaque consilio tuáque suada impulsus, iam iam ad patriam anhelo latus: Delphensibúsque hactenus meis voueo, vt sic fausta illis eueniant, vt alius Forestus ex meis, illis æquè vtilis veniat in mentem. Patria mea mihi in animo, quam nunquam colere ac amare desinam.

Non dubia est Ithaci prudentia: sed tamen optat

Fumum de patriis posse videre focis.

Ita profectò ego, quoties defatigatum animum remittere recrearéque libet, nulla in re suauiùs, atque in patria recordatione acquieui semper. Id quod fieri non posset, nisi mirum quendam amorem eius nobis inseuisset natura. Apud Euripidem Iocaste quærit ex filio, ἡ πατρὶς, ὡς ἔοικε, φίλτατον βροτοῖς; *respondet Polynices,* οὐδ᾽ ὀνομάσαι δυναίμ᾽ ἄν, ὡς ἐστὶ φίλον. *Ita & mihi, vel patria fumus igni alieno luculentior.* πολλοῦ γὰρ χρυσοῦ καὶ πλούτου κρείσσων πάτρα, *dicebat Tragicus ille philosophus Euripides. Sed cur ego tantoperè patriam? vt, quod suadebas, tandem ocio ac Philosophiæ me darem quietiori, non sine exemplo maximorum virorum. Ita Galenus noster olim, cùm diu Romæ apud Marcum Aurelium Antoninum, Commodum, Lucium & Seuerum Imperatores vixisset*

xisset, illisque intima amicitia quamuis coniunctus esset, detineri ab his tamen perpetuò non potuit, quin tandem in dulcissimam suam patriam reditum fecerit. Vbi tandem septuagenarius, sub Imperio Seueri, placidè obiit, perpetuam post se gloriam ac desiderium relinquens. An non meritò idem ego, qui iam septuagesimum tertium annum suporaui, ad illam fœlicitatem iure viam affecto? Sed dic, quæso, clarissime Heurni, qua in re tu fœlicitatem hanc humanam ponis? Scimus enim tu & ego, veram illam & æternam beatitudinem peti ex verbo Dei Optimi Maximi. Sed dic, quæso, in hac vita quanam sit illa, & in qua re habitet mortalis illa ac caduca fœlicitas humana? Quamuis enim tu studiosè dissimulare solitus sis accuratam illam tuam philosophicam palæstram, qualis quinquertio & pancratiastes in illa sis, cùm velis, non me latet. quæso philosophemur aliquantulum in illa arena, vt mox, firmo pede, oculos ad ipsum solem tollamus, diuinisque ac perpetuis rebus nos inseramus. Quod sanè ego, iuuenili mente, in senili hoc corpore alacriter tecum agam. Vale compater charissime, & nos mutuo Pyladæ Theseque amore amplectamur donec vixerimus: exténtque perennia argumenta posteritati coniunctionis nostræ. Saluta tuam coniugem à me, matronam lectissimam, & meam Margaritulam. Vale. Delphis, 4. Octob. anno 1596.

PETRVS FORESTVS
tuus vt suus.

IOANNES HEVRNIVS

Clarissimo Viro

D.D. PETRO FORESTO

Felicitatem hic, ac Beatitudinem deinde voueo.

RATVLOR, vir Clarissime, Senatui Amplissimo Alcmariano, ciuibúsque tuis, quòd te illis Medicum dederis: imò & tibi; iure, quòd tandem quietum illud Philosophiæ ocium amplecteris. Illis, an ego non meritò? qui te Medicorum huius sæculi coryphæum nacti fuere? an ego hoc tibi blandimento? absit, non ego hoc, verùm Italia, Germania, vt Belgicam nostram sileam, Gallia, Anglia, & quæ non Barbara terra hoc non fatetur? Noui ego iam dudum, quos tibi scripta tua amicos fecerint: quæ alia causa Clarissimo D. Mercuriali, quæ rario celeberrimo D. Camerario ad te litteras extorsit? Sanè triumphalis illa celebritas tuorum scriptorum hoc fecit, quæ iam totam peruasit Europam. Scimus nos eo ardore tua scripta à cunctis experi, vt nouis ea typis, (quæ rara eorum, hoc sæculo, est fœlicitas) committi sæpiùs necesse fuerit: cùm cuncti vno ore amicè petant, ne cætera eius genij, quæ plurima apud te habes, diu supprimas. Hinc frequentia ea litteraria Doctissimorum ad te virorum. Sed quid ego hæc, quæ cunctis in ore, optiméque Amplissimo Senatui Alcmariano nota, qui hoc tuæ gloriæ splēdore (quo fulgeat hac etiam parte cultissima eorum respublica) excitus, amplissimo te stipendio affecit, summóque honore in rempublicam suam vocauit. Prudenter sanè illi suæ reipublicæ student, quibus ciuium sanitas adeò cordi, vt huic exercitatissimum medicum præfecerint. Tu enim iam quinquaginta vnum annos medicinam fœlicitate summa fecisti. Et Delphis (in populosa & diuite vrbe) Appollineam artem triginta octo annos cum summa laude exercuisti (nam iuuenilia tua exercitia Gallia habuit:) vt nec iudicium, nec experientiam quis in te desiderer. Meritò sanè respublica nostra, Alcmariam fœlicem fatetur, quæ te ad illa officia nacta sit. Sed, mi Foresti, quid iam porrò acturus? Galenum annis superasti, septuagesimum quartum agentem te patria tua recepit. Si me suasorem velis, pietati, & veræ philosophiæ te inferes. At quæ, ais, est illa? Et qua in re ponis tu fœlicitatem hanc humanam? nam de æterna Beatitudine nulla nobis quæstio. Mi Foresti, ad septa philosophica me reuocas, & vltra lineam epistola abibit, si id monstrare nitar. attamen cogis: nec negare id tibi audeo. sed audin? Ea lege, vt si quis prolixitatem accusauerit, te in me sit accusaturus. Magna profectò res est, doctissime Foresti, & cunctis horis omniúmque votis exoptata humana fœlicitas. Huc tendunt cunctorum vota mortalium: Hæc est summa curarum, hæc est summa rerum expetendarum: hac fœlicitate terminantur mortalia desideria: Cui enim hîc illa euenit, nullius rei inopiâ teneri potest. *Fœlicitas humana.* Inuenias qui regna non optant, qui verò fœlicitatem repudiet, extitit nullus: nemo enim non hîc fœlix esse velit. De fœlicitate humana loquor: pauca de illa adferam ex lætissimis philosophiæ hortulis; inde flosculos amœnissimos hinc inde decerpam, quorum quasi odore tua senectus cruda ac viridis (in decrepita hac tua ætate) aliquantulum recreetur. Legi olim ego, & fortè tu, scholasticos quosdam doctores, non paruæ æstimationis viros, de fœlicitate humana scribentes: Sed tam incondita, spinosa, implicita erant quæ tradebantur, vt in prædicanda fœlicitate infœlices fuisse eos meritò quis iudicasset. *Quid sit Humana fœlicitas.* Ego pro mea tenuitate (quia tu ita vis) iucundè tantùm, incuriosè veterum Philosophorum sententias pensitans, exempláque ad fœlicitatem pertinentia proferens, quid sentiam tecum conferam. *3. De Ciuit. Dei.* Dic ergo, inquis, Quid est illa Humana Felicitas? Si D. Augustino credimus, illa Est omnium rerum optandarum plenitudo. Vel, vt auctor est Boëthius, est status omnium bonorum congregatione perfectus. *3. De Consol.* Aristoteles decreuit fœlicitatem esse finem rerum expetendarum. *1. Ethic. 2.* alia cuncta propter fœlicitatem experi: fœlicitatem verò propter seipsam. *Varia existimata felicitas.* Sed de hac fœlicitate, quænam ea sit, non conuenit inter vulgus & philosophos: quin nec ipsi philosophi idem aiunt. Disputantes enim de Finibus bonorum & malorum, varias sententias prodiderunt. Constituto enim fine bonorum, constabunt omnia. Hunc itaque inquiramus. Quibusdam (quales plurimos nostrum agnoscit sæculum) nihil bonum, excepta voluptate, esse placet, vt Epicureis: aliis nil bonū, nisi Honestum, vt Stoïcis. Hieronymus Rhodius Peripateticus summum bonum putabat ἀναλγησίαν, hoc est, indolentiam. Carneades Academicus primam naturam, hoc est, pulchritudinem, robur, & alia id genus censebat id esse. Clitomachus Pœnus (qui apud Carneadem consenuit,) Academicus nouus, & Calliphon voluptatem cum honestate iunxere. Diodorus Peripateticus, indolentiam honestati copulauit.

Alij

Alij in gloria, alij in diuitiis, alij in potentia, humanam fœlicitatem collocarunt. Quidam in ocio, non pauci in vita rustica. Platonici vero & Aristotelici, qui Philosophorum nobilissimi, tria genera bonorum tradiderunt, ex quibus humana fœlicitas absoluitur; in primis animi bona, vt virtutes: secundò corporis bona, vt valetudo, pulchritudo: tertiò externa, quæ fortunæ adscribuntur, vt diuitiæ & honores. Ecclesiastici Doctores summum bonum esse dixerunt vitam æternam: summúmque malũ, mortem æternam. Fatemur. sed nos de humana fœlicitate disserimus, (quæ, vt fatetur Aristoteles, etiam donum Dei Optimi Maximi est) ad quã hîc mortales cuncti peruenire nituntur, quamuis diuerso tramite incedant; & quamuis variæ dissentientésque sententiæ sint, tamen omnes in deligendo bono fine, hoc est, fœlicitate consentiunt. Aristippus, conditor sectæ Cyrenaicæ, voluptatem statuit summã fœlicitatem. In hanc sententiam agminatim eunt docti pariter & indocti; Mortales enim, inquit Seneca, lubentereò concurrunt, vbi audiunt laudari voluptatem, nec fortassis immeritò. Nam si, teste Aristotele, id bonũ est quod omnes appetunt omnes autẽ appetunt voluptatẽ; effici videtur, vt voluptas sit hoc bonũ. Eudoxus quoque Philosophus astrologiæque cõsultissimus, ac Platoni familiaris (de quo Cęsar apud Lucanũ,

Nec meus Eudoxi vincetur fastibus annus;)

voluptatem summam fœlicitatem esse putabat, quòd animaduerteret bruta, plantas cunctáque rationis expertia ac etiam homines voluptatem affectare. Huius Eudoxi rationes probabiles; ob ipsius modestiam & probitatem habitæ fuere: non enim vt voluptatis amicus voluptatem asserere credebatur, sed quòd res ita se haberet. Et manifestum hoc esse ex contrario demonstrabat: etenim cùm contrariorum contraria sint effecta; si dolor, dicebat, per se est omnibus fugiendus tanquam summum malum; voluptas cunctis erit expetenda tanquam summum bonum. Hæc omnia manarunt ex schola Epicuri philosophi voluptarij. Habuit habétque hæc secta asseclas ferè infinitos ὧν, vt inquit Apostolus, ὁ θεὸς ἡ κοιλία, quíque gloriam suam in sua turpitudine ponunt. Philoxenus Erixius summum bonum collocabat in voluptate gustus; optabat sibi dari gruis collum, vt diutius ea voluptate edendi & bibendi frueretur. Hinc Sardanapalus Assyriorum rex, natus helluationi, scripsit in Epitaphio, se illa tantùm habere quæ edisset & bibisset, & per libidinem expletam percepisset.

EDE, BIBE, LVDE.

Et Xerxes maximus ille Persarum rex repertori nouæ voluptatis constituit præmium. Claudius Tiberius, inquit Suetonius, nouum instituit officium, quod à voluptate dicebatur. qui, propter nimiam vini auiditatem pro Tiberio Biberius, pro Claudio Caldius, pro Nerone Mero vocitabatur. Quid memorem ingluuiem Vitellianam, Heliogabali & Galieni Imperatorum? qui omnes abdomini mancipati vixere? inuentæ sunt integræ ciuitates, & populi vniuersi, qui voluptatem tanquam summum bonum amplecterentur: quales fuere Milesij, Sybaritæ, & Tarentini. Milesij olim luxu diffluentes eiecere ex ciuitate sua Hermodorum virum clarissimum, quòd frugalitatis & modestiæ amator esset. in ore enim his erat hæc sententia, Nemo apud nos frugi sit, nemo solus excellat. Inde natum prouerbium * πάλαι ποτ' ἦσαν ἄλκιμοι μιλήσιοι: tanquam luxuriã & nequitiã omne robur virilitatis perdidissent. Sybaritæ erant in Italia, quibus, vt indicat Quintilianus, in tertio odio erat frugalitas. Refert Ælius Lampridius Sybaritas eo tempore interiisse, quo obsonium ganeatum, ex oleo & garo repperere, quod Sybariticum ius appellant; quo affatim delectatus est Heliogabalus. Tarentini, vt nomen ipsum indicat (nam Terenum, molle Sabinorum lingua significat, vnde etiam Terentios dictos putat Varro) molles delicatique super cunctos mortales fuere. vnde Horatius: *Et molle Tarentum non me præterit*. Auctor est Strabo, hos plures festos egisse quàm sint dies anni. Inde est istud Satyrici, coronatum & petulans Tarentum. Possem infinita ferè congerere de vita hac voluptaria, & de hominibus, qui hoc fine fœlicitatem humanam metiuntur, sed vereor ne nauseam tibi, Clarissime Foresti, homini seni ac graui, nimia moueat voluptas, quæ te non tangit ampliùs. Quare tecum lubenter fateor indecorum esse id summum in homine bonum statuere, quod bruta animalia pro summo suo agnoscunt bono. Ad maiora enim nos genuit summus Deus; ad aliud profectò nati sumus, quàm vt cibum & potum percolemus. Aristoteles hinc probat voluptatem non esse summum bonum, Quia, inquit, impedit prudentiam: & quantò maiores fuerint, eò magis mentem obnubilant: quod in aphrodisiis apparet. Plato quoque ostendit voluptatem non esse summum Bonum: nam si voluptati, inquit, addatur aliud bonum, elegantior longéque optabilior euadit, quàm si sola esset. At summum bonum nullo additamento elegantiùs exsplendescere potest: id enim summum est, quod incrementis augeri nequit; sed omni ex parte perfectum. Quin summum bonum numquam in malum verti debet. sed plerumque voluptas comitem dolorem consectarium habet: vt non malè veteres Voluptati sororem Tristitiam dederint. Diuinè penè Seneca ita inquit, Inde pallor est, & neruorum vino madentium tremor, & miserabilior ex cruditatibus, quàm ex fame macies. Inde incerti labentium pedes, & semper (qualis in ipsa ebrietate,) titubatio, distentúsque venter, dum assuescit plus capere quàm poterat; inde suffusio luridæ bilis, & decolor vultus, intorti digiti articulis obrigescentibus. Quid capitis vertigines dicam, quid oculorum & aurium tormenta, quid referam innumerabiles morbos, supplicia luxuriæ? Quem ex helluonibus illis tam diuina Ethnici verba in ruborem non darent? Critolaus Peripateticus malum esse voluptatem dixit, & mala quoque parere, iniurias, obliuiones, ignauias. Philopœmenes certè, apud Plutarchum, deridet Athleras, quòd moles illa corporeæ ex nimiis epulis contracta, neque ad sanitatem, neque ad res gerendas vtilis sit: quódque hęc sagina diu cũ sanitate habitare nequeat, quódque mentes tot adipibus inuolutæ nihil tenue cogitare possunt. Propterea Antisthenes Socraticus philosophus voluptatem summum malum esse dixit: hac frui, insanire potiùs esse dicebat, quàm oblectari. Præclarè Horatius,

Sperne voluptatem: nocet empta dolore voluptas.

Virtus apud Silium ita incessit Voluptatem,

Quippe nec ira Deûm tantum, nec tela, nec hostes,
Quantum sola noces animis illapsa Voluptas.
Ebrietas tibi fida comes, tibi Luxus, & atris
Circum te semper volitans Infamia pennis.

Scribit Aristoteles, voluptates, gustus & tactus beluinas esse. Vnde Socrates dicebat, multos homines, propterea velle viuere, vt edant & bibant: se bibere atque esse, vt viueret. Legimus quosdã arthritide ac podagra miserè magno in luxu rerũ vixisse; qui, proscriptione bonorũ, ad simplicem mensam & paupertatem redacti conualuere. Epularum enim abundantia in putredinẽ corpus rapit. Quare cùm tot malis fœcunda sit voluptas, illi adscribi humana felicitas nequit. Et prudens seniũ, in quo tu, clarissime Foresti, nunc versaris, auersatur illas Sirenes, & ad Gloriã potiùs se erigit. Fateor, longè honestior est sententia illorum, qui summã fœlicitatẽ humanam in Gloria & honore collocarunt. Videtur hæc fuisse sententia summorum Imperatorum Romanorum, Græcorum, & Barbarorum. Hi omnes voluptatem contempsere; dies noctésque in

De qua fœlicitate agamus.

Cyrenaici Philosophi in voluptate: & plurimi homines: & c.

Lib.1.

Lib 10.

Phil.3.

Aristop. in Pluto.

*olim fortes Milesij.

Macr 3.Sat.

Refutatio Epicureorum.

3.Ethic.

In gloriã summã fœlicitas.

in laboribus militaribus triuerunt,vt in Gloria viuerent, vnáque cum ea morirentur. Ad Romanorum laudes dixit Salustius, *Laudis auidi, pecuniæ liberales erant: gloriam ingentem, honestas diuitias volebant.* Hanc gloriam,vt eleganter scribit D.Augustinus, ardentissimè dilexerunt, & propter hanc viuere voluerunt, propter hanc & mori non dubitarunt: Cæteras cupiditates huius vnius cupiditate presserunt. Hæc est illa gloria,quæ(velut cunctæ fœlicitatis meta) Fabios,Metellos,Africanos,Cæsaréſque incitauit, extimulauit, inflammauitad res amplas forti animo capescendas. Valerius Flaccus ait,

Tu sola animos mentemque peruris Gloria.

Silius Italicus facem honestæ mentis eam appellat. Hoc est quod Tullius dicebat, Principes gloriâ esse alendos. Iulius Cæsar cùm apud Herculis templum in Hispania res gestas ab Alexandro(vt scribit Plutarchus,) contemplaretur in pictura,gemuit illachrymauitque, veluti ignauiam suam pertæsus: quòd nihil tum à se memorabile actum esset in ea ætate,quaiam Alexander orbem terrarum subegisset. De Themistocle Atheniensi narrant, eum noctu ambulasse in publico,quòd somnum capere non posset: quærentibus vigiliarum causam,respondebat se Miltiadis trophæis & gloriâ ex somno excuti. Quin ille Oratorum princeps Demosthenes lætatus est olim vehementer gloriolæ susurro, quòd anus Attica, aquam ferens,alteri insusurrarat ita,Hic est ille Demosthenes. Nec immeritò hæc apud illos, qui putabant hominem solùm ad laudem & gloriam genitum. Maiora videamus:altum illud Alexandri pectus insatiabile laude fuit,qui Anaxagorâ referente innumerabiles mundos esse ex auctoritate sui præceptoris Democriti, Heu me miserum, dixit,qui ne vno quidem mundo sum potitus! Vnus ergo iuueni Pellæo non sufficit orbis. Alexander orbi terrarum Magnus est,orbis Alexandro angustior. Idem cùm in Sigæo ad Achillis tumulum astitisset, ô fortunate,inquit,adolescens,qui tuæ virtutis præconem Homerum inueneris! Hannibal ille Pœnorū maximus Imperator,apud Silium,alloquēs suos in pugna Cannensi,mercedem laborū suorum solā gloriam,sibi vult:

——*mihi magna satis,sat vera superque Bellandi merces sit gloria: Catera vobis Vincantur.*

Quid multa?non solùm Duces militares egregij gloriæ inhiant, sed ferè scriptores etiam cuncti ad hanc gloriam,veluti ad præmium vberrimum suarum lucubrationum collineare videntur. Illi quoque Philosophi qui libros scripsere,De contemnenda gloria, sua nomina in Titulo conscripsere,& in prima pagina licitari voluerunt. Quid & nònne opifices ipsi gloriâ ducti nobilitari voluere?nam Phidias, nunquam satis laudatus inter statuarios, cùm fecisset simulachrum Mineruæ incompatabile,nec ei liceret inscribere, vt moris est,nomen suum, inclusit in clypeo sui ipsius effigiem; quâ conuulsâ,tota operis colligatio & structura soluebatur. Quin tanta gloriæ cupiditas est insita mentibus mortalium,vt quidam sceleribus innotescere, quia virtutibus nequibant, voluerint. Inter quos est Herostratus,qui Ephesinum templum incendit: vt perdito opere pulcherrimo, nomen suum per orbem diffunderet. Ephesij publico edicto sanxerunt, vt hic esset innominatus: sed frustrà; & hodie nominatur,quod solum cupiebat;vt nimirùm famæ magnæ, quamuis non bonæ esset. Sed hæc gloria finis bonorum esse nequit: nam aliunde cùm pendeat, breui flaccescere poterit: quod de vera fœlicitate credere nefas est. Hæc enim magis in laudantibus quàm in laudato cōsistit:cùm nihil aliud sit gloria,quàm opinio de aliena virtute. Augustinus feruentissimū vitium vocat laudis & gloriæ amorē. Democritus Abderita,nostri Hippocratis præceptor, lætabatur,quòd Athenis multos annos vixerit ignotus illi vrbi: nam, vt pulchrè ait Seneca,qui vixit notus omnibus, ignotus moritur sibi. Eleganter Horatius,

In gloria non est tota fœlicitas.

Nec vixit malè,qui natus moriénsque fefellit.

Modestam sanè gloriam laudant omnes,quæ dominū non in vitia erigit, sed conspicuum al altum aliis sine sui elatione ostentat. Ita Moyses de monte Sinaï descendens gloriâ quadā diuinā explendescebat,adeóque fulgebat,vt cuncti ad illud decus obstupescerent, ipse verò solus suum fulgorem ignorabat: cognitum verecundè linteo protegebat. Quidam humanam fœlicitatem in summa potentia constituerunt.Hi vel ipsi regnare voluere;vel regnantibus adhærere pulcherrimum fœlicissimúmque esse iudicarunt. Et profectò Regum res,vt ait Liuius,inter Deos hominésque pulcherrima est. Autharicus Gottorum Rex cùm Constantinopolim venisset ictofœdere, cúmque benignè ab Imperatore acceptus fuisset,vrbémque introiisset, ac ædificia pulcherrima populique frequentiam vidisset, ac regiam ingressus officia diuersa conspiceret, Sine dubio,dicebat, Deus terrenus est Imperator. Et Cæsar dicere solebat,Si ius violandum,regni causa est violandum. Idem cùm in Alpibus oppidum oppidò pusillum præteriret, amicis quærentibus, num ibi etiam seditiones aliquæ de principatu forent?Mallem, inquit,hic esse primus,quàm Romæ secundus. Polynices apud Senecam exclamat, Pro regno velim patriam,penates,coniugem dare flammis. Cæterùm plurima sunt,quæ documento sunt,veram fœlicitatem in potentia non habitare,nec integri occupatione. Est enim Regnum res ardua,laboriosa,curarum plena, negociaque sæpe Reges ipsos terrent. Necesse eum est multos vt timeat ille,quem multi timent. Vbi ergo inconcussa fœlicitas? certè non in hac aula refertissima formidinum. Simul ista posuit rerum conditor Deus, odium atque regnum. His astipulatur scitum illud Regis illius, Quem ferunt traditum sibi diadema, priusquam capiti id imponeret,tetentum diu considerasse,ac dixisse,ô nobilem magis quàm fœlicem pannum,quem si quis penitus cognoscat,quàm plurimis curis,periculis,ac miseriis obnoxius sit, ne humi quidem iacentem attollere vellet. Memoratissimum est exemplum Damoclis & Dionysij. Nam cùm Damocles eueheret copias,opes,& maiestatem Dionysij Syracusani,negarétque vnquam beatiorem extitisse, Visne, inquit Dionysius,ô Damocles,quum te hæc mea vita delectet,ipse eandem fortunam ac potestatem experiri meam? Cùm se cupere dixisset, collocari iussit hominem in aureo lecto,strato pulcherrimo textili stragulo, abacos plurimos strauit,aureis argenteísque cœlatis vasis ornatos. Tum ad mensam eximiâ formâ pueros iussit consistere, eósque ad eius nutus diligenter ministrare; exquisitissimæque epulæ adferebantur; aderant vnguenta,coronæ,deliciarum omne genus:fortunatus sibi Damocles videbatur. In hoc tam beato apparatu gladium fulgentem è laqueari setâ equi appensum dimitti iussit,vt impenderet illius beati ceruicibus. Cúmque ille Dionysiacas delicias imminentis mortis periculo aspernaretur, iámque beatus ampliùs esse nollet: talis est,inquit Dionysius,vita nostra,quā beatam putabas;sic mortem semper videmus. Etenim imperium res est inuidiosa,quæ que ocium cunctis bonis optatissimum excutit,quod alioqui magni plurimi viri potentiæ prætulere. Hac de re de Pyrrho & Cynea pulcherrimum exemplum recensetur. Cyneas facundia præpollēs Pyrrhū Regem ad Italiam propensū cernens,sic illū aliquando ocio indulgentē affatus est. Egregij bello,ô Pyrrhe,Romani esse dicuntur:quos si superare dij dederint,quid tunc agemus? Ad hæc Pyrrhus,Romanis superatis nec Græca vlla nulláque Barbara ciuitas resistet potētiæ nostræ,ilicóque totius Italiæ imperio fruemur. Parùper cōmoratus Cyneas, cùm Italiam,ait,cepimus,quid tūc agemus?& Pyrrhus,Proxima

Potentiæ summa non sit summum bonum.

In Thebā. de.

Refutatio.

Seneca.

Quidem in ocio fœlicitatem posuere.

xima est Sicilia insula opima & opulenta, quæ captu facilis erit. Rectè ais, inquit Cyneas, sed an finis militiæ nobis erit Sicilia capta; His, inquit Pyrrhus, veluti præludiis atque præsidiis vtemur ad res maximas conficiendas: quis enim Africa abstineat atque Carthagine? quâ captâ, orbis noster erit. Ita est, inquit Cyneas: sed subactis omnibus quid faciemus tandem? Et Pyrrhus subridens, ociabimur, inquit, & ocio perfruemur. Tunc Cyneas, Quid vetat, ô Rex, cur minùs isto nunc ocio fruamur? quippe adest sine labore quò per sanguinem, pericula ærumnásque peruenturi sumus. Verissima dicebat Cyneas; sed Pyrrhum spes immodicas anhelantem retrahere non potuere. Quare & ipse Pyrrhus in ocio posuisse fœlicitatem videtur. Cùm itaque illa in potentiâ, iudicio potentissimorum regum non stabuletur, an in diuitiis esse poterit, mi doctissime Foresti? Certè, vt nunc sunt tempora, omnes ferè, video, summum bonum ac beatitudinem diuitias putant: verbis negant? sanè factis probat ac vitæ modo. nisi fallat me voluptatis affectatio, diuitiæ iam mentes occuparunt. Nescio enim quo fato id fiat, vt sæcula diuersa voluant variis de summa fœlicitate sententiis humanam mentem. Fuere olim robusta sæcula, quæ nil nisi gloriam spirabant: consectaria fuere mox alia, quæ laxarunt illud robur in fœdas voluptates. Parentum persuasiones id mentibus immittere tenellis suorum fœtuum puto. Cantio illa à teneris flectit in in quosuis tonos molles ab annis animos: mutatâque illâ mentium musicâ, mutatur tota Respublica. Qui parentes hodie virtutes suis inserunt? qui non pecuniam? mirum profectò ni auratum hoc sæculum foret. Nec sanè mirum, id nunc etiam fieri in aurata hac & extrema fæce mundi, cùm olim sapienti etiam sæculo de hac opinione conquererentur prudentes viri, exclamantes,

Non in diuitiis summũ bonum.

Varia sæcula in variis posuere fœlicitatē & vnde.

O ciues quærenda pecunia primùm:

Virtus post nummos.

& Petronius,

——*Quiduis, nummis præsentibus, opta,*

Eueniet: clausum possidet arca Iouem.

Quidni? aurum est suada Regum. Huic metallo, inquit Apuleius, difficultates cunctæ sunt peruiæ. Dicere solebat Verres, Nihil esse tam sanctum, quod non expugnari pecuniâ posset. *Aurum*, inquit Horatius, *per medios ire satellites, Et perrumpere amat saxa, potentius Ictu fulmineo.* Philippus Macedo omnia castella expugnari posse dicebat, in quæ asellus onustus auro posset peruadere. Vrbium portas ille auro diffindebat. Pecunia ergo ingens hominum bonum existimatum fuit; pecunia in honore, paupertas probro haberi cæpit. Hinc est illa Satyrici vox, prima vota esse,

——*& cunctis notissima templis,*

Diuitiæ crescant, vt opes, vt maxima toto

Nostra sit arca foro.

Vnde quæso hæc cunctis immissa habendi libido? Seneca inquit auri argentique admirationem parentes fecere: totus populus in alia discors, in hac conuenit: hoc suspiciunt, hoc suis optant; hoc Diis, veluti maximum rerum humanarum consecrant: & quod optimum videri volunt, id aureum appellant. Sine me, quidam dicebat, vocari pessimum, modò diues vocer: etenim an bonus, nemo; an diues, omnes quærimus: tanti hodie quisque est, quantum habet. Caligula Imperator existimans aurum summum bonum esse, super innumeros aureorum aceruos nudis pedibus spaciatus, & toto corpore aliquamdiu volutatus est. Si talem ad natationem mare, an non putas id plurimos asseclas habiturum? Alcmæon sanè non abnuisset, qui olim prægrandem tunicam indutus, & calceos latissimos, perrexit ad thesauros Regis Crœsi, eo id concedente; ilicóque in aceruos auri procumbens, primùm refersit calceos auro, mox sinus vestium, quinetiam ramenta

Lib. 10. 1. Epist.

Herodot. in Erato.

auri capillis auribúsque implicuit, os quoque & manus auro impleuit. Exiuit tandem auro suffercinatus, vix cothurnos trahens, non homini, sed monstro similis, cuius os turgidum prominebat, totúmque corpus ab auro tumebat. An non ille in auro summam fœlicitatem esse putabat? Sed audi, maiora adfero. Floruit temporibus Xerxis Pythius Bithynicus: hic tanquam summa nostra fœlicitas in auro habitaret, omnes suos ciues in fodiendis metallis occupatos habebat, atque id vnum auri congerendi studium tanto ardore percolebat, vt quamplurimi apud illum ciues laborum magnitudine interirent. Vnde mulieres agminatim vxorem Pythij adierunt, orantes vt huic malo remedium inueniret. Hæc illas bono animo esse iussit; atque adhibitis artificibus, panes & edulia, omnéque ferculi genus ex auro confici sibi iussit. Quibus diligenter studiosèque confectis, Pythio, cœnam postulanti, auream mensam vxor apponi iussit. Eius aspectu delectatus est Pythius, vtpote mirâ arte singula elaborata conspiciens. Tandem aspectu satiatus, cibum adferri iubet: verùm vxor singula ex auro iussit apponi. Cúmque ille irâ percitus, esurire se vociferaretur, neque aurum se id temporis ampliùs exposceret: tum verò vxor cordata & prudentiâ pollens, Nullius, inquit, rei, ô coniux, præter hanc vnam habendi facultatem præbes; omnis omnium virorum cura, tuo iussu, in auro versatur: iam nemo agros colit, iam omnis serendi, plantandi, & totius rusticationis diligentia intercidit. Hoc prudenti consilio valdè Pythius commotus fuit: at illud negocium totum non intermisit, vt qui putabat in auro fœlicitatem humanam positam esse. Hic fuit ille Pythius, qui platanum auream vitémque illam nobilem Dario Regi donauit; qui Xerxis copias innumeras epulis excepit; stipendium quoque quinque mensium, frumentúmque quinque mensium pollicitus. Hi, nec dubium, in diuitiis summam beatitudinem posuere; adeò, inquit Plinius, auro inhiantes, vt si vlli essent inferi, iam profectò illos auaritiæ atque luxuriæ cuniculi refodissent. Verùm id, quod quærimus, summum bonum in Diuitiis non est. Etenim quod summum bonum est, ex malo non prouenit: at sæpe diuitiæ ex iniquitate surgunt. Audet dicere Hieronymus, Est quis diues? iniquus est, aut iniqui hæres. Et summa sapientia appellat diuitias Mammona iniquitatis, quòd ex iniquitate nascantur, vel quòd iniquè homines iis vtantur. Quin summo philosopho Senecæ nihil videtur summum bonum, quo quis malè vti potest. At quamplurimi diuitiis malè vtuntur Imò ipsæ diuitiæ hominibus abutuntur ac his nocent: quot necauere illæ? Præclarè Hesiodus mediocritatem his anteferebat, cùm dimidium plus toto esse affirmabat. Viden vt illi opulenti homines mœsti, sollicìti, ac anxij sedeant: foris beati auro bracteatáque fœlicitate insignes: at in secessu miserè languent ac plorant. Anaxagoras à diuite quodam rogatus quisnam fœlix esset? nemo, respondit, ex iis quos tu fœlices existimas. Socrates, apud Platonem interrogatus, fœlixne illi videretur Archelaus Macedoniæ Rex: nescio, inquit, nunquam apud ipsum fui; nec mihi compertum quantum virtutis habeat. Audet vouere Plinius, aurum posse è vita abdicari; Apuleius execrandum metallum id vocat. Socrates Thebanus magnum auri pōdus abiecit; putabat enim se non posse virtutem & aurum simul possidere. Et Zeno Philosophus intellecto rerum suarum naufragio, exclamauit, Iubet me Fortuna expeditiùs philosophari. Democritus, vt alacriùs philosopharetur, patrimoniū suum patriæ dedit: & Anaxagoras possessiones suas incultas reliquit, pluris faciens doctrinā quàm diuitias: nā dicebat, Ego nō valerē nisi istę possessiones periissēt: Fortuna enim, vt ait Martialis, multis nimiū dat, satis nulli. quo quis ditior, eo magis cupit: qui verò cupit, beatus

Herodot. in Polymnia.

Humana fœlicitas non est in diuitiis.

beatus quî sit? est enim congesto pauper in auro, & magnas inter opes inops. Et certè ad viuendum, velut ad natandum, is melior, qui onere liberior: nam maiore, inquit Seneca, pecunia tormento possidetur quàm quæritur. Si morbos animi facit pecunia, nec à corporis tædiis liberat, fœlicitatis auctor non erit. Si magni illi viri, de quibus hactenus diximus, diuitias proiecere, vt eruditionem ac virtutem discerent, eritne ergo in his expetita illa fœlicitas? An non potiùs, ob meras illas delicias quæ litteris insunt, illæ per se expetendæ? Vel an potiùs, maiorum exemplis, vt Respublica consilio & armis, imitatione consiliorum ac stratagematum, ab hostili oppressione liberari posset? animusque inflammari ad res præclaras forti animo peragendas? vt breuiter dicam, Num tot studiorum labores capessendi, vt humanas virtutes imbibamus ac nobis inseramus litteris? Profectò si verum est quod videtur dixisse Horatius,

Num in Eruditione.

Num in Virtute.

Ad summum, sapiens vno minor est Ioue, diues,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum?

hîc studiorum finis erit. Quis enim non lubentissimè, imò & Herculeis laboribus sibi tantas opes emere velit? Sed quidnam est illa virtus? Ardua profectò res laborisque plena virtus humana: altum quiddam est, inuictum, & infatigabile. Virtutem in templo inuenies, in foro, in curia: stantem, puluerulentam, coloratam, callosas habentem manus. Hanc virtutem ita definit Silius,

Seneca ad Gallionem De vita Beata.

——frons hirsuta, nec vnquam
Compositâ mutata comâ, stans vultus, & ore
Incessuque viro propior, lætique pudoris,
Celsa humero, niueæ fulgebat stamine pallæ.

Horatius Virtutem humanam definit hoc modo,

Virtus est vitium fugere; & sapientia prima,
Stultitiâ caruisse.

At quis effectus huius Virtutis? Nolo hîc iam Stoam illam seueritatem, vel potiùs superbiæ stuporem; vulgaria dissero de vulgi fœlicitate. Comicus eleganter hos proponit, vbi ait,

In Amphitruone.

Virtus præmium est optimum, Virtus omnibus
Rebus anteit profectò, libertas, salus, vita,
Res, parentes, patria, & prognati tutantur, seruantur:
Virtus omnia in se habet.

Si hæc cuncta præbet Virtus, rectè sanè de illa pronunciauit Horatius,

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

An non talis virtus intaminatis semper fulgebit honoribus? certè annuit Euripides, ἁ δ' ἀρετὰ κἂν θανῇ λάμπει, virtus etiam mortuis splendida micat. Quare excellentioris mentis impulsu Abderita ille Democritus, vt virtutum décora sibi iungeret, opes abdicauit, Indiam, Scythiam, Ægyptúmque peragrauit, ac Dardani Ægyptij libros, quos secum in sepulchro condiderat, effodit. Cùm rediisset, insaniam (vt hominum insanias fugeret) simulabat: Hippocratémque ad eius curationem euocârunt sui ciues, existimantes Rempublicam beatam fore, si à virtute præditis viris haberetur: miseram, cùm per vitia duceretur. Quid? inquit Cicero, cùm fatemur satis magnam vim esse in vitiis ad miseram vitam: nónne fatendum est eandem vim virtuti esse ad beatam vitam? Rectè quidem ille, sed hodie, inquit Iuuenalis, *probitas laudatur & alget*. Verùm te diligenter perpensa, si virtus humana humanioribus ex studiis addisci possit, fatebimur in virtute aliquem litteraturæ finem reponi posse: at non omnibus modis absolutum. Etenim & in his quæ ad corpus & fortunam spectant, vtiles etiam sunt literæ. Sed potéstne virtus doctrinâ acquiri? negat Plato, & cum illo tragicus ille philosophus Euripides, apud quem Hippolytus prætum describens amœnissimum, ita infit,

Num virtus disci possit.

——facessat ô procul
Ex disciplina hausta indoles, natura quos
Ad recta ducit, vsque quos stipat pudor
Natiuus; his fas hinc sit herbas carpere:
Præclusus at sit aditus omnis improbis.

Ad quam sententiam eleganter Auratus scripsit hoc,

Amanda Virtus, magistri
Negat & abnuit curam.
Sine fraude, sine & artibus,
Excurrit in campum equus.
Canis nemora rimánsque venaticus
Prensat, haustibus hians
Notis sine dolo, feras
Latibulis iam quoque
Cubantes, nec opera
Docentis canunt
Per agros amictæ
Pennis aues.

At polyhistor ille Plutarchus aliter censet, & in hanc sententiam morum seuerus castigator Persius scripsit:

——Tibi luditur, effluis amens;
Contemnere: sonat vitium percussa, malignè
Respondet viridi non cocta fidelia limo. *3. Satyr.*

Fatemur ferorum ingenium molliri litteris posse ac domari, verùm naturæ impetu ad bona quod fertur, ad imaginem veræ virtutis id prouehi posse. Quidam literas vtiles putant, vt imitatione consiliorum, euentum ac stratagematum Respublica defendatur, animúsque vt inflammetur ad res præclaras forti animo peragendas. Testis est Lacônum ciuitas, cuius exercitus Tyrtæi poëtæ versibus inflammatus, pulcherrimam illam de Messeniis victoriam reportauit. Tropæa Miltiadis Themistoclem Reipublicæ dedere. Hæ sunt illæ litteræ, quæ nobilem Alexandri animum in bellum armauere ac gloriam. Cui, vt secum paciscetur, Darius obtulit filiam ac mundi, à suis fatis, imperium; inito hac de re consilio cum suo Parmenione, cùm ille respondisset, se, modò Alexander esset, conditionem accipere velle: & ego, respondit Alexander, si Parmenio essem, his fortunæ commodis frui velim. Responsum non alicunde profectum quàm ex aurea Darij arcula, quæ sub puluino illius posita, perpetuò illi Homeri Iliada accinebat, vt belli gloriam his tympanis literariis in mente inflammaret. Etenim, vt eleganter Plato disseruit, In animis hominum toni quidam sopiti tacitíque iacent, qui animorum vario impulsu varios sonos pariunt, Proteíque more polydædalam motuum varietatem exprimunt. Id cùm perspectum haberet Damocles olim insignis Musicus, cùm Phrygium carmen audiret modulantem tibicinam, iuuenibus ebriis insana quædam peragentibus, Doricum canere iussit. illi statim ab hoc insulso motu cessarunt. Quare Plato Doricam Musicam, Phrygiçâ repudiatâ, laudat: Hoc est, tales litteras quæ animosam illam vim altiùs euehunt. Et hoc est quod ille dicebat, Musicâ mutatâ, totam Rempublicam mutari. Quo enim nutent animi taciti soni eorúmque impetus; qui cùm varij sint, modò molles, iterúmque animosi, eò formam Reipublicæ duci & trahi existimat. Nihil profectò arctiùs menti se insinuat, eámque in varios ductus flectit, ac litteræ. Scribit Ælianus, famam quandam ad se venisse, Isocratem Rhetorem in causa fuisse, quamobrem Persæ cogerentur in seruitutem à Macedonibus. Etenim Panegyricæ orationis (quam Isocrates Græcis exhibuit) fama in Macedoniam peruenit, atque primùm quidem Philippum aduersus Asiam extimulauit; ac dein Alexandrum ad bellum conficiendum adhortata est: vt hac arte victor orbis terrarum euaserit. Et stratagemata docent litteræ. Hoc est quod fabulantur, Palladem armatam ex

Vis litteraturæ.

13. Lib. Variarum hist. 1.

cerebro

cerebro Iouis prosiliisse, vnum in scopum fixis oculis torue collineantem. Scribit Vegetius, ad Imperatorem pertinere, vt differat cum multis quid fieri debeat: quid facturus, cum paucis, vel potiùs ipse secum. Doctissimus Metellus interrogatus quid facturus esset, Si, respondit, vestem hanc meam mei consilij consciam crederem, eam flammis deurerem. Propterea inter signa militaria erat Minocentaurus in labyrintho abditus. Aiunt doctum Imperatorem potiorum esse valido exercitu. Cum Scipio Æmilianus Numantinos vertisset in fugam, illique indignarentur, querentes quòd Romanos fugissent, quos toties antè fugassent; quidam respondit, oues quidem easdem esse, sed pastorē alium. Ex quo illud Gabriæ scitu dignum, formidabiliorē esse exercitū ceruorū, duce leone, quàm leonū duce ceruo. Quare, hoc fine quidā existimarunt litteras tentandas esse. Veruntamen qui pecuniam bellorum neruum dixit, oraculum dixit. res & consilia hostium illa aperit: & quod viribus ingeniόque negatum est, aurum efficit. Docti quidam viri litteras amplectendas existimant ob seipsas, diuináque illarum delicias, quæ in hoc Musarum commercio habitant. Quid quæso litteratura suauius, quid elegantius? Quæ tanquam per amœnissimum quoddam pratum, inter mille historias inexplicabili suauitate lectorem rapit; dum gentium, Rerumpublicarum, Regnorum surgentia initia dubio fauore illustrat: mox in molem adolescentia contemplatur, ac mira cupiditate tenetur, vt videat in quem splendorem ac maiestatem mox illa contemplabitur. Tandem, cùm nihil sub variante Lunæ facie voluatur eadem facie, nec quiete frui possit, cúmque in summum iam vigorem extulit se, in meliúsque accessio adiungi nequeat, nihil restat, quàm vt in deterius ruat. Hic litteris deditus causas horum euentuum ac consilia perpendit, præsentibúsque suis rebus adhibet ea, ac rerum futurarum euentum summâ prudentiâ auguratur. Istud olim præclarè intellexere Mitylenæi, præcipuam in Republica vim esse litterarum; qui, quos populos bello deuicerant, hanc solam illis pœnam irrogabant, ne liberos suos litteras edocerent. Vt ad artes humaniores veniam, quid quæso illis diuinius hominibus concessum fuit? quid hominibus antiquius? quæ profectò nihil aliud esse videntur, quàm cultæ quædam notiones, primæ naturæ à summo Deo insitæ. Dialectica inter has præambulo, docet qua arte verum in rebus inquiramus, amicè collatis rationibus. Sed nimis anxia subtilisque disputatio inutilis est: veratrum crassiusculè sumptum purgat, in pollinem læuigatum suffocat. Huic vicina est venusta illa mentis regina Rhetorica, suadæ medulla, qua olim in animis hominum tonabat Pericles. Hæc illa fidicina est, quæ cuiusque insitos animi tonos polydædalo digito pulsare docet, mentem in quâcumque velis formam traducens. Meritò apud Sophoclem exclamat Vlysses, Linguâ inuenio propè omnia, Pauca administrari manu. Plato in Ægypto decem annis sacerdotum amicitiam ambiuit ob artes Mathematicas, ac in Italiam nauigauit causâ Philolaï; Astronomiæ amor eum instigârat. Et si verum fateri velimus, nulla res æquè naturæ pulchritudinem & Dei opificium declarat, ac syderum cœlique facies. Quid enim speciosius picturâ illa stellatum varietate? quid admirabilius reciprocâ æstuantis Lunæ reparatione? Qualis ibi ordo? nullus non hinc fateri cogitur, mundum & ratione fuisse conditum, & Dei summi gubernaculum sequi. Quin Sol Rex quidam præsidere videtur lucidis illis corporibus: nam Saturnus, Iupiter & Mars hunc veluti Regem suum colere ac venerari videntur. Nam quoties hi Soli coniunguntur, toties summum Epicycli fastigium tenent; tanquam reuerentiâ tanti hospitis, in extremos suæ ditionis limites progressi, vt Regi præsenti loco

Litterarum amœnitas.

Artes humaniores.

In Philoctete.

Astronomia.

cedant. Recedente deinde à coniunctione Sole, ipsi de arce Epicycli descendunt, deducturi abeuntem tegem: sicque per trientem Zodiaci progressi, veluti satisfecerint deducendi officio, mœsti valedicunt, ac consistunt, oculis quasi Regem prosequentes. Mox ad suos limites recedunt: ac tandem Sole è conspectu quàm longissimè erepto, se ad imam Epicycli partem abiiciunt. Cúmque eum iterum aduenientem conspiciunt, ipsi sursum ab ima parte Epicycli enituntur, Solique festinant occurrere, cùm ille abest per trientem Zodiaci. Eum deinde aduentantem propiùs salutabundi consistunt, ac eum excipiunt: iterúmque verso cursu, veluti δορύφοροι ad arcis fastigium, quò Regi cedant, euadunt. Venus autem & Mercurius satellitij officium apud Solem perpetuum gerunt. Hi enim modò ad Solem recurrunt, tanquam mandata excepturi: modò ab eo excurrunt quasi speculandi causâ, quasique vt viæ pericula explorent emissi videantur. Nec longiùs à Regis custodia euagantur; mox enim iterum, quasi reuocati properant; sempérque in apogæo vel perigæo Soli præsto sunt. Nec Venus longiùs quàm quadraginta octo gradus, nec Mercurius vltra vicesimum octauum exspatiatur gradum à Sole. Præclarè Cato apud Ciceronem existimat Deum immortalem sparsisse animas in corpora humana, vt essent qui terras tuerentur, quique cœlestium ordinem contemplantes, imitarentur eum vitæ modo atque constantiâ. Quare diuinæ litteræ immortalitatem quandam spirare videntur; nec enim sinunt ingenia humana situ ac ignauia obsolescere. Sed in arduo atque edito monte habitant illæ: labores, sudores, & vigiliæ in earum vestibulo excubant, nec lata via currere ad Musas datur, sed nihil mortale habent illæ, proximéque ad humanam fœlicitatem veniunt. Nosti tu id optimè, Doctissime Foresti, qui fœlix fœlici hoc commercio vbique gentium celebraris. Sed propius aliquantulum iam ad doctissimorum philosophorum sententias accedamus. Ex illorum sententia hæc pulcherrima nympha humana fœlicitas, triplici bonorum genere decorata splendet & absoluitur, ex bonis animi, corporis, atque fortunæ. Sed quo modo hæc sese iungat hominibus intelligi nequit, nisi priùs nobis exploratum sit, quid sit ipse homo, quibúsve ex partibus fabricatus fuerit. Homo neque solùm corpus est, neque solùm anima: sed ex anima & corpore simul compacta coaluit. Qui ita factus homo, tamen absque rebus quæ foris sunt, viuere nequit. Quare qui virtutem apud homines fœlicitatem fecere summam, in hoc fefellere, quòd animum solùm intuentes, corpus neglexerunt. Qui autem fœlicitate corporis beatitudinem humanam metiebantur, animum incultum, ac veluti pedissequam corporis reliquerunt. At qui ex bonis animi, corporis, & fortunæ fœlicitatem fabricarunt, propiùs ad fœlicitatem accesserunt. Etenim bona animi virtutes sunt, quarum causa externa cuncta petuntur; anima verò nullâ aliorum gratiâ. Summus Deus corpus hominis animæ iunxit, quò anima corporis seruitio vteretur. Plerique iam contrà faciunt, omnia ad corporis obsequia flectentes, mortali immortale subiicientes. Quin, quod turpissimum est, pecuniam, rem ab homine alienam, animo ac corpori longè præferentes. Inter animi bona explendet in primis Prudentia, cunctarum, vt ait Plato, Virtutum regina. Plurimi sapientes etiam viri hac caruere. Anaxagoram ac Thaletem sapientes fuisse ait Aristoteles, non tamen prudentes. Iustitia inter animi bona lucifero atque hespero pulchrior micat & Fortitudo, quæ verè mascula virtus est, & Temperantia frenans libidines. Socrates olim interrogatus, quodnam animal esset pulcherrimum? homo, respondit, ornatus doctrinâ & virtute. Bona verò corporis sunt valetudo, robur, & pulchritudo. Sine bona valetudine profectò

Triplici bonorum genere num absolutur fœlicitas.

Valetudo.

homo fœlix dici nequit; qua ergo fronte cuncti diuitias fœlicitatem putant? sine fronte. quæ enim suauitas in illis sine sanitate? laudo illud Horatianum,

Non domus aut fundus, non eris aceruus & auri
Ægroto domino deduxit corpore febres,
Non animo curas: valeat possessor oportet,
Si comportatis benè rebus cogitat vti.

Quin nec ipsa virtus, si bona corporis valetudine satis fungi officio suo potest, animus enim corporis robore fulcitur: est enim vas animi corpus. Quare rectè dictum fuit olim, *Non est viuere, sed valere vita.* Apud Platonem cantiò conuiualis celebratur, * ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον, τὸ δεύτερον καλὸν γενέσθαι, τρίτον δὲ πλουτεῖν ἀδόλως. Sed, inquit, Sanitate nihil est melius. Sapiens poëta Pindarus sanitatem diuitiis & gloriæ anteponit, vbi ait * ὑγίεντα δ' εἴ τις ὄλβον ἄρδει, ἐξαρκέων κτεάτεσσι, καὶ εὐλογίαν προστιθεὶς, μὴ ματεύσῃ θεὸς γενέσθαι. Propter hanc sanitatem tot remedia maximis laboribus inuenta fuere; ob hanc medicina ex rubro mari & ex India petitur. Hinc tot cerota, collyria, malagmata, antidota, cataplasmata fuere excogitata, tanta mixturarum inexplicabilis varietas circumfertur: qua causa? vt hoc fœlicitatis sementum naturamque primigeniam stabiliamus. Plinius auctor est, ob sanitatem, medicam artem etiam Imperatoribus imperare. Sed quidnam tuetur maximè sanitatem? exercitatio. hac, inquit Fabius Quintilianus, cuncta conualescunt. Sine hac, ait Galenus, nulla diuturna sanitas. Sed quodnam exercitium sanitati optimum? Galenus paruæ pilæ cæteris prætulit: Augustus etiam Cæsar, omissa equestri exercitatione, ad pilam transiit, ait Suetonius. Celsus id etiam commodè iniri scribit cursu, ambulatione, & clara lectione. Pythagoras, Plato, & Aristoteles gymnasticam cum primis probarunt; qua vires augescunt, & sanitas inoffensa custoditur. Plato adeò gymnasticam probauit, vt scripserit, exercitationes cunctas bellicas his includi. Constabat enim hæc exercitatio quinque: iactu disci, cursu, saltu, iaculatione, & lucta. Qui his quinque excellebant Athletæ, quinquerciones vocabantur. Pancratiasten etiam eum dicebant, qui in omni gymnastica exercitatione pugnaret & vinceret. vnde Propertius,

Et patitur duro vulnera Pancratio.

Hanc sanitatem πολυτέλεια frangit: at εὐτέλεια, quam frugalitatem appellant, eam durabilem præstat: cuius aula victus est parcimonia. Sed quid ego noctuas Athenas, mi Foresti? quis enim te horum callentior? Bona verò externa sunt diuitiæ & honores, quæ in manu fortunæ esse putantur, attamen iuuare ad vitam beatam. Hæc fortuna toto mundo, omnium vocibus, omnibusque horis inuocatur, accusatur, rogatur, & cum conuitiis colitur: cæcam eam volubilemque arguunt, vagam, incertam, indignorum fautricem. Hæc in tota ratione mortalium vtramque paginam facere existimatur: Nónne ab hac fortuna fœlices ac fortunatos vocamus, & fortunæ alumnos? Hanc sexcentis templis totidemque nominibus antiqui cohonestauere Romani. Ibi colebatur Fortuna primigenia, viscata, fortis, mascula, bene sperans, virgo barbata, vt scribit Plutarchus. De hac ita Teophrastus, Vitam regit Fortuna, non sapientia. & Plautus,

Centum doctorum hominum consilia hæc deuincit Dea
Fortuna. Atque id verum, proinde vt quisque fortuna vtitur, ita
Præcellit, atque maximiè sapere eum omnes dicimus.

Si reflauerit Fortuna, inquit Cicero, affligimur. Virgilius fortunam omnipotentem vocat. Salustius eam in omni re dominari affirmat. Hæc dea, inquit Horatius, Pollens est vel imo tollere de gradu Mortale corpus, vel superbos Vertere funeribus triũphos: & Ouidius,

Dat quodcumque lubet fortuna rapitque.

Sed, doctissime Foresti, credo te meminisse, quòd Astrologi etiam Fortunam inter sydera ponunt. Argumento hæc sunt, summum Deum externa hæc disiunxisse aliquantulum à nobis: qui non fortunæ, sed suo arbitrio modò consociat hæc nobis, modò auellit. Vt hoc modo, sit hîc vita beata, beatior, & beatissima, ex Academicorum sententia. Stoici verò hunc ambitum exclusere, apud quos nihil beatius, beato. Nos etiam probamus libram illam Critolai, quæ cùm in altera lance animi bona, in altera corporis & externa libret, tamen in ea propendere animi bona putabantur. His itaque tribus bonis, nimirum animi, corporis, & fortunæ, fœlicitatem summam absolui existimauere nobilissimi philosophorum Peripatetici & Platonici. Videamus quæso iam, Num in vllo mortalium cumulata vnquam fuerint hæc bona, quique meritò haberi fœlix meruerit. Apud Romanos Lucius Metellus Pontifex, magister equitum, consul, Dictator, qui primo bello Punico primus in triumphum duxit elephantos decem, primarius bellator, optimus orator, summus senator, fortissimus Imperator: cuius auspicio maximas res gessere Romani; ob summam sapientiã summis honoribus decoratus, pecuniâ, bono modo partâ, fœlix, liberis honoratissimis splendidus, & in vrbe clarissimus vixit. Sed quamuis vni nec alij ab Vrbe condita hæc euenerit, fœlix tamen dici non potuit, cùm orbam luminibus senectutem exegerit. Huius etiam nepos inter rara fœlicitatis exempla numeratur. Qui, præter honores amplissimos, cognomen etiam Macedonici meruit. Hic à quatuor filiis illatus fuit rogo, vno Prætore, tribus consularibus, duobus triumphalibus, vno censorio, quæ singula paucis contigere: vnde à Tullio illud dictum; Vouet sibi quisque Metelli fortunam. Sed quis hunc iure fœlicem dixerit, cùm periclitatus sit ad libidinem Carinij Labeonis Tribuni plebis? à quo in dignitatis suæ flore, ad Tarpeium saxum raptus est vt præcipitaretur, faucibusque intortis, & expresso per os sanguine, ægrè alterius tribuni intercessione à limine mortis reuocatus, alieno beneficio postea vixit. Diuum quoque Augustum vniuersa mortalitas in hac fœlicitate nuncupauit: qui, cùm Caium filium in Armeniam mitteret, à diis immortalibus illi optabat Pompeij beneuolentiam, Alexandri audaciam, & suam ipsius fortunam. Sed æstimentur quæ ad eum cuncta, plurima infœlicitatis documenta in illo animaduertes. Repulsam passus est in magisterio equitum apud auunculum Cæsarem: in prœlio Philippensi ægrotus in palude triduum latuit. adde aquam subtercutem, naufragia Sicula, & inter seditiones militum tot ancipites morbos corporis, vulgatissimaque Iuliæ filiæ adulteria. An fœlix tot calamitatibus inuolutus sit? Huius putatæ fœlicitatis exemplum inclitum præbet Crœsus Lydorum rex, qui cùm opibus cunctisque fortunæ bonis exsplendesceret, se omnium mortalium beatissimum prædicabat. Ad quem cùm Solon sapientissimus peruenisset, amiceque à Crœso acceptus esset, à ministris, iussu Regis ad thesaurum abductus fuit, quô cuncta, quæ mortales inter beata admirantur, ibi circumfluere videret. Mox Crœsus, ô Solon quem mortalium vidisti tu beatissimum? Tellum, respondit ille, Atheniensem, quòd illi euenissent filij docti, boni, & honesti: cumque hanc vitam bene vixisset, obitus splendidissimus euenit: siquidem viriliter dimicans, hoste in fugam verso, pulcherrimam mortem oppetierat. Quem Athenienses in eo quo occubuerat loco humauerant, magnificeque honorauerant. Et quem, inquit, ô Solon, secundum? Cleobim, respondit, & Bironem beatissimos vidi, quibus genus Argiuum, & victus illis honestus erat, nec non corporis robur excellens, vt in certaminibus ambo simul victores euaserint. Cumque festum Iunonis apud Argiuos celebraretur, cumque, ex more sacerdos, eorum mater, curru ad phanum vehenda esset, quod ab oppido aberat

rat

In Gorgia.

* Optimum quidem est bene valere, secundo loco formosum esse, tertio habere diuitias sine dolo partas.

Si quis sanus bona auget, contentus his suis, iunxeritque famam bonã, non deus fieri ille velit.

5. De Repub.

Gymnastica exercitatio.

Fortuna.

Lib. De fortuna Rom.

In Pseud.

Num qui fuerint ex sententia Academicorum & Peripateticorum.

erat ſtadia circiter quinque & quadraginta, cumque moram traherent vectores: hîc iuuenes hi currum ſubeuntes boum vice, plauſtrum protraxere. Ita mater ſacerdos aduecta à filiis ad delubrum Iunonis, precata eſt Deam, vt filiis ſuis id, quod præſtantiſſimum homini à Dea adferri poſſit, concederet. Poſtquam epulati ſe ſomno dedere, nunquam à ſomno reuixere, manè in delubro mortui reperti: quorum ſtatuas, vt virorum optimorum, apud Delphos collocârunt. Vnde commotior Crœſus, ô hoſpes Atheniensis, inquit, adeóne vobis contemnitur noſtra fœlicitas, vt ne priuatis quidem viris me committas? Tunc Solon dici beatum ante obitum neminem, ſed ſuprema ſpectari funera debere, grauiter & copiosè diſſeruit: & aſſeruit hominem prorſus calamitoſum, cùm nullus humanæ vitæ dies, rem prorſus talem qualem alius afferat, & toto vitæ curriculo multa videri ac tolerari quæ nolis. Solonis ſententiam fuiſſe veriſſimam, Crœſi exitus comprobauit. Hic maximo Imperio ſpoliatus, & à Cyro captus, pedibúſque vinctus, ſuper ingentem pyram impoſitus fuit, quò viuus cremaretur. Cui, in tanta calamitate, illud Solonis in mentem venit, viuentium nullum beatum eſſe: ac ingemiſcens ter Solonem ſublata voce compellauit. Rei nouitate tactus Cyrus, iuſſit Interpretem percunctari, quiſnam Deorum aut hominum is Solon eſſet, quem in dubiis caſibus imploraret. At Crœſus, nil diſſimulans, cuncta quæ à Solone audierat expoſuit. Quæ vbi ad Cyrum delata eſſent, vtpote qui, Crœſo prudentior, Solonis oraculum ex præſenti euentu comprobatum conſpiceret, Crœſum apud ſe in ſummo honore viuere iuſſit. O admirandam ſolertiam Solonis, qui eadem oratione alterum ex Regibus ſeruauit, alterum cautiorem prudentioremque reddidit; qui iuſſit extremæ reſpicere ſpacium vltimum vitæ! Ariſtoteles tamen huic ſen- *1.Ethic.* tentiæ Solonis acriter reclamat, qui ait, Beatos dici viuentes, quibus fœlicitas operatio eſt. Cæterùm ſi, repudiata omni ambitione, verum fateri ve- *Nemo fœlix.* limus, Nemo mortalium eſt fœlix. Eſto, ſuggerantur hæc cuncta bona, an non metus erit, ne culminans laceſſat fortuna? quo ſemel recepto, ſolidam illi conſocialem dabis fœlicitatem? abſit. Meritò Chryſippus illud laudare Euripideum ſolebat, Nemo mortalium eſt, quem non attingit dolor morbusque. Præclarè Plinius, multos accepta afflixere Imperia, multosque bona perdidere & vltimis miſcuere ſuppliciis. Ita alius de alio iudicat dies, & tandem ſupremus de omnibus: ideoque nulli credendum eſt, quòd incertum ac fragile ſit hoc munus fortunæ quicquid datur nobis. Nox & morti ſimilis ſomnus alteram vitæ noſtræ partem vendicant ſibi: adde infantiæ annos, qui ſenſu carent, adde tot pericula, tot morbos (quos præter nouos qui cottidie pullulant, Plinius enumerat trecentos) tot metus, curas, toties inuocatam mortem, vt nullum ſit votum frequentius. Hebeſcunt ſenio ſenſus, membra torquentur, præmoritur viſus, auditus, inceſſus, dentes etiam & inſtrumenta ciborum labaſcunt, & hæc tempora fœlicia vitæ. Sanè pro miraculo & id ſolitarium reperitur exemplum, Xenophilum muſicum centum & quinque annos vixiſſe ſine vllo corporis incommodo. Cùm itaque nullus mortalium fœlix ſit, id vnum optandum à ſummo naturæ rerumque Imperatore Ieſu Chriſto, vt ita nos foueat, ne infœlices dici meritò poſſimus. Quare, doctiſſime Foreſti, prudenter tu ſemper ludibria fortunæ vitaſti, qui te illi arti dederas quæ non efferre, ſed premere animos ſolebat; dum cottidianis exemplis monebaris, quàm molli labilique vaſe vitam circumferamus noſtram. Submiſſis tamen animis fortunas auxiſti tuas, quibus honeſtè vixiſti ac viuis. vnde? à debellatis morbis. His itaque trophæis fœlix in patriam redis, & ad veram fœlicitatem te componis: & fateor id tecum lubenter, hîc litteratum philoſophi- *Philoſophicum ocium fœlix.* cumque ocium fœlicem facere vitam. Ita Theophraſtus, Plato, & Xenocrates in hortis olim philoſophabantur: ita & iam fœliciter tu. Hortilitias curas iungis philoſophiæ? ſanè diuinè: ibi enim procul à negociis, vt priſci illi Philoſophi ac innocui viri, tuam ſenecturem pones. Si agricultura olim in tanto honore habita fuerit, ob iunctum philoſophiæ ſtudium, vt Imperatores ſe eò demiſerint; ſi oracula approbârint; quid res hortilitia, quæ ea mete initur, vt nobiſcum philoſophemur? Apollo interrogatus olim, quiſnam Græcorum eſſet fœliciſſimus? Aglaum Pſophidium dixit fœliciſſimum eſſe. Hic in angulo Arcadiæ paruum, ſed annuis victibus largè ſufficiens prædium colebat, nunquam ex eo egreſſus, ac ibi conſeneſcens. nam, vt ait ille,

Viuere naturæ ſi conuenienter oportet,
Vidiſtine locum potiorem rure beato?

Natura enim, ait Varro, dedit agros; ars humana *Agricultura.* ædificauit vrbes. Propterea Imperatores Romanos non puduit manibus triumphalibus agros colere, ſemina tractare, arbuſta diſponere. Diocletianus maior, Imperator ſponte imperiales faſces relinquens, apud Nicomediam in propriis agris conſeneſcebat, ac iis decem annis vacauit. Cúmque Herculius & Galerius, vt ſcribit Sextus Aurelius Victor, ſollicitè eum hortarentur ad recipiendum Imperium, quod ſponte demiſerat: Vtinam, inquit, poſſetis videre olineta noſtris manibus Salonæ conſita, profectò iſtud tentandum nunquam iudicaretis, nec me ad onerosum Imperij diadema repetendum tam anxiè ſollicitaretis. Hic Imperator dum tuti Salonæ agebat, teſtatus eſt Soles ibi lætiores fuiſſe. Ita magni illi viri antiqui, quoties animum laxare vellent, ad villam confugiebant, ad ſuas delicias. Ibi curas deponebant, vbi longè ab hominum diſcordiis, ciuium ſimultatibus, vicinorum inuidiis, curiæ ſtrepitu, tranquillè conquieſcebant animis. Lucullus poſt Imperatorias adminiſtrationes in villam ſe abdidit ad quietem. Tiberius princeps rebus quàm plurimis fœliciter geſtis, Romam reuerſus, ad villam commigrauit. Gordianus Imperator ſenior in ſyluis & villa ſuauiſſimè vixit. Scipio Linternum delegit, quò relictæ patriæ ingratæ dolorem leniret. Homerus, qui multis antè ſæculis fuit, Laërtem lenientem deſiderium, quod illi erat de filio, colentem agrum induxit. Cyrus Perſarum Rex in Lydia apud Sardos hortos ſua manu conſeuit: ad quem cùm Lyſander Lacedæmonius veniret, admiratus arborum elegantiam in quincuncem diſpoſitarum, magiſtrum vt indicaret, rogans: Ille ilicò reſpondit, ego non priùs prandere ſoleo, quàm agreſte opus aliquod abſoluero. Marcus etiam Curius cùm de Samnitibus, Sabinis, & Pyrrho triumphaſſet, extremum vitæ tempus in villa conſumpſit. Abdolonymus, ſcribit Q. Curtius, è ſtirpe regia Sidonis, cùm ei regiæ veſtis inſignia portarentur, inuentus eſt in horto, ſteriles ibi repurgans herbas. Cùm enim admitti Alexander iuberet, percunctatusque eſſet quo animo inopiam ferret? Reſpondit, vtinam eodem animo regnum pati poſſim. manus meæ meo deſiderio ſufficiunt, vt nihil habenti nil deſit. Nunciatum olim fuit L. Quinctio Cincinnato agrum aranti, eum Dictatorem eſſe pronunciatum: de quo ita Liuius, Ope- *Decad 1. lib. 3.* ræprecium eſt audire, qui omnia præ diuitiis ſpernunt, neque honori magno locum neque virtuti putant eſſe, niſi vbi affuſè affluunt opes; Spes vnica Populi Romani L. Quinctius Cincinnatus, trans Tiberim quatuor iugerum colebat agrum; ibi legati operi agreſti intentum Dictatorem eum gratulantes conſalutant.

consalutant. Ita eo tempore Imperatorum manibus colebantur horti & agri: gaudente terra laureato vomere & triumphali manu. Quin Deus optimus maximus, an non primo homini hic fœlicitatem allaturus, cum in hortum posuit, quo summa animi cum voluptate eum coleret? Non enim credibile est, vt antè peccatum eum ad laborem condemnârit. Quid enim iucundius, quid amœnius quàm positis in surculis, iactis seminibus, insitis malleolis vigentem vegetantemque videre Deum, liceat mihi ita iam vocare naturam Dei summi vim. Quæ maior voluptas, quæ potior amœnitas? Si ad arborum ramos oculos sustollis, patulis ac tremulis frondibus Solem non excludere, sed vel potiùs eludere videntur. hic hedera serpens arbores amplexatur, & hilari cæsariæ comat: illic varia florum lasciuia gemmeis coloribus certat, dum smaragdi, hyacinthi amethystique vice terræ amictum interlinunt. Solum spectas? viriditas vbique amœna, quæ iucundo decore amicit terram: quin variæ herbæ odorum fragantiâ naribus blandiuntur: pratorum medio limpidæ aquæ internitent, quæ veluti limpidissimo in speculo pro hortis nemora fingunt. Hic suaues repunt somni arborum vmbris; ibi iucundum fallere Sirium torrentem, & membra somno fessa resoluere; dum Zephyris lasciuientibus susurrantibusque foliis recentem aspirat auram. Mox excitatus philomelarum argutis modulationibus, si ad fructus respexeris, alios videas maturescentes, alios decidentes, alios renascentes, ac ex flore in pomum se colligentes. Studio dicas ibi certari quò voluptate te afficere satagant. Ibi fructibus oneratos ramos conspicias, ac se quasi incuruantes, quò tibi, qui eos coluisti, infra decumbenti sese offerant. Ibi philomelam mille per discrimina vocum modulantem audias, quæ nunc ducit, nunc variat spiritum inflexo, nunc distinguit conciso, copulatur intorto, infuscatur ex inopinato, promittitur renocato, nunc secum murmurat pleno, graui, acuto, crebro, extento, nunc summo, medio, imo.

Hic secura quies, & nescia fallere vita:
Diues opum variarum.

abest insanum forum ac vulgi tabularia. Propterea Academiæ locus Athenis in suburbio erat, quam Cimon riguis & vmbrosis deambulacris exornauit, auctore Plutarcho. Lacydis Cyrenæi schola in hortis erat, quos Attalus rex ædificauit. Theophrastus hortum iuxta ædes collocauit, quem moriens Philosophantibus testamento reliquit. Scribit Eusebius, Philonem philosophum iuxta mare hortos habuisse, ibique philosophię se dedisse. Cicero nô minus philosophus quàm orator, Academiam suam habuit nemore celebri in villa, ab lacu Lucrino Puteolos tendentè, addidit que Marianã quercum & Tusculanum secessum, loca disputationibus commoda, vbi diuinæ illæ Tusculanæ quæstiones enatæ fuere. Annon ergo philosophica amœnitas, hos maximos viros in hortos & agros extrusit? Cùm itaque nullus mortalium fœlix sit, à summo Deo ea ratio vitæ optanda, qua minimè fortunæ ludibriis exponi possimus: quam non alibi facilè inueniemus, quàm in vera Dei agnitione ac fiducia. Idque cùm in primis ex diuino eius verbo, tum quoque ex Dei posterioribus. Quæ profectò nihil aliud esse videntur, quàm pulcherrimum huius Mundi, hominisque Microcosmi theatrum. Quem hominem inter tot sensu motuque prædita animalia, cœlitus cœlesti altiùs emicantem aurâ in mediam vniuersi sphæram ideò posuit summus Deus, vt ad cuncta mundi mœniis conclusa aciem oculorum voluens, variam illam œconomiam, quam quæque mundi partes exercent, indigenti indagine perscrutans, summi Dei benignitatem ac sapientiam certis æternisque argumentis agnosceret, suamque mentem his persuasam, in spem altiorem abduceret. Animaduertimus enim

Quæ vita optanda?

nos in omnibus naturæ rebus adumbratam quandam diuinitatem: quæ totat atque agitat cuncta, cunctis præsens diuina vis, à nobis naturæ dicta nomine. Has fœlices opes philosophiæ studio & cultu Deus Opt. Max. emendas posuit. Suntque eæ veræ illæ opes, quibus ex omnibus fortunæ fluctibus quis enatet, Dei dico agnitio & fiducia, vitæque inde modus. Et si quis vel Ethnicorum more suauem illam fœlicitatem rerum philosophicarum metiri velit amœnitate, ac iucunditate æstimare fructum, numquam intemoriturum fœlicitatem hic nitescere videbit. Est enim, vt Poëticè hoc dicam, Iucunda naturæ fabula. Est etenim profectò hic omnis rerum mortalium status, Vulcanus quidam è cœlo deiectus, claudicans & imperfectus, infimus & minister Deorum. Is igne & calore naturæ multa & mirabilia opera fabricat, quibus risum quendam ἄσβεστον, & voluptatem nimis affectam spectantibus excitat. Vtamur, mi Foresti, hoc fabro, qui nobis scalas & gradus ad superiora ex abysso & hoc infimo mundo, magis magisque in altum subuehentes fabricet. Nec semper in his gradibus consistamus, sed ad veram fœlicitatem pergamus, æternique Dei contemplatores euadamus, vt, diuino imbuti spiritu Dei, æterna beatitudine, quæ in Immortalitate consistit, à Domino nostro Iesu Christo perfruamur: Et cũ Regio vate accinamus illi lætamẽte, *Psal. 4.*

Poscit opes modò degeneres pars maxima vulgi,
Hac animos vota vna fatigant:
At tu me placido tantùm bonus aspice vultu:
Aura tui diuina fauoris
Me super irradiet, sat amico te mihi fœlix.
Alter frugibus horrea stipet,
Impleat & multas generoso nectare cellas,
Et congesto gaudeat auro.
Ast ego curarum vacuus de nocte recumbam,
Et sine sollicitudine somnos
Accipiam, tu securam mihi robore mentem,
Tu certâ spe pectora firma.

Sed quia humana mens irretita corporeis his vinculis nescit se in altam illam diuinitatis lucem perpetuò intendere, quin nolens etiam hebescat ac ad inferna hæc nutet, quid tum illa homini sibi loquetur? Ostendet igniculos diuinitatis hic lusitantes ac quasi nobiscum loquentes. Viden vt semen in surculos, folia & fructus, fructus iterum in semen fœcundum se colligat? Vnde hæc? à summo Deo, cuius potentia ac sapientia faciliùs adoratur, quàm sensu ac mente peruestigatur. Devs Optime Maxime, qui pulcherrimam hanc mundi fabricam per Iesvm Dominum nostrum condidisti, quam, trinus & vnus Deus perenni tuâ sapientiâ & immensâ potentiâ sine negocio ducis, in qua per cunctos agros ac campos iacentes vbique igniculi bonitatis tuæ ac gloriæ exsplendescunt, te supplices oramus, vt vera sapientia ac beatitudine nos ornare velis. Si ue enim ad iucundum decus cunctarum rerum, siue ad stupendas leges herbarum cum terra oculos quis flexerit, fieri nequit, quin tam alto fulgore humanam mentem perstringas, vt cum stupore titubans abscedat homo. Quis enim hæc tua non potiùs admiretur, quàm rimetur? quis non stupeat in exiguis etiam rebus ebullientia rudimenta illa nouo è semine & antiqua matre plantarum? Inscrutabilis tua sapiẽtia Deus in minimis etiam, & in his quæ ante oculos, in quibus, quasi per vmbram, tuas vires inclusas sentimus. Tu itaque Maxime Deus, qui immensâ illâ pulchritudine, qua in rebus micas, oculos humanæ mentis perstringis, vim præbe, vt hanc tuam in robus sparsam diuinitatem videntes, te ex illis etiam colamus, qui te sine oppressione capere non possumus. Fœlicem itaque, mi Foresti, te iam puto, qui his fœlicibus exercitiis te cotidie ad summam beatitudinem, quæ nostra est Immortalitas, erigis. Vale hic fœliciter,

liciter, & postea beatè. Habes, clarissime Foresti pro Epistola libellum, magis ieiunum quidem illum, quàm vel ipse fortè expectabas, vel materia quam tractauit exigebat. Sed cùm non lateat te, me, propter assiduum docendi in hac Academia laborem, minimè abundare ocio, tuæ erit æquitatis, non tam quid assecutus sim, quàm quid assequi voluerim, æstimare. Hoc vnum quidem certè, vt tibi morem gererem sedulò sum conatus. Vale. Ex Leyda: postridie quàm Collegæ nostri Viri clarissimi D. D. GERARDI BONTII filium ad decus doctoratus Medicinæ publicè promouissem.

DE MORBIS NOVIS ET MIRANDIS EPISTOLA.

I. Heurnius D. D. Henrico à Bra S. D.

CLARISSIME ac ornatissime D. Doctor, pergratæ mihi fuere tuæ litteræ, & ob argumentum, & ob amorem in me tuum. Hic facit vt tibi, quantum in me est, benè velim: illud, vt te maximi faciam, qui tam accuratè perpenderis atrocissimum quod apud vos grassatur symptoma. Vtinam cuncti παῖδες ἰατρῶν hoc agerent, vt singuli, qui singulis populis Endemij ac inquilini sunt morbi, ita examinarent, ac patria vsque deprehensa remedia proderent ad illa mala. Quod de Dracunculis quæris, idem mihi morbi genus olim valdè monstrosum legenti visum fuit, dum viderem Galenum id genus morbi nunquam vidisse, nec eius causam intellexisse, sed in quodam Arabiæ loco vagari asserere. Scribit etiam Iulius Pollux in Æthiopia (& maximè vt scribunt alij, in regione ad mare rubrum) Dracunculum extitisse, qui crura hominum & femora edebat. Æthiopes solos ferè, inquit, exercens, rarò aliis molestus. Adest his vlcus, cui eminet quid neruosum putridum Et dubitantem notabam Æginetam quarti libri capite vltimo, num sint animalia, vel eorum solùm ideam præ se ferentia. Nam Auicenna titubat valdè de horum specie. Iurarem ferè Aëtium animal id fuisse existimasse: idem de Raze dixerim. Sed Soranus Ephesius medicus sectæ methodicæ, qui Galeni temporibus vixit, cuiusque scripta Cælius Aurelianus Latina fecit, negauit Dracunculum animal esse, sed tenuis cuiusdam nerui, qui medicis & ægris motu quodam cieri videtur, sub cute condensationem. Manardus hoc nasci ait ex vredine succi crassi. Gortæus negat nos de his iudicium posse ferre, quòd nunquam occurrat. Author Definitionum medicarum, & Guido, ad varices referunt. Quid tandem dicas? rem incertam. Quicquid sit, tumor est tibias occupans, colore ac crassitudine lumbricis similis: hoc est, teres & longus. nonnumquam puto protendi illum tumorem in obliquum & in anfractus trahi, vt dracunculorum imaginem præ se ferat. Sed patrius ille tuus *Varen* locum mutat, quo sese dit maculas adfert. Caussam quam tu scribis eandem & ego puto esse, orgasmum succi venenosi, tenuisque ac adustæ pepasmique expertis bilis flatulentæ. Vltraiectini tale quid patiuntur etiam: vocant *de springhende jciht*: quasi articularem dicas insilientem dolorem. Ita cuique ferè regioni sua sunt & mala & bona. Illi qui Americanum attigere nuper litus, ibi familiare obseruarunt malum Ton dictum, quod digitos pedum, pediculi animalculi ideam exedit, sub vnguibus se insinuans, ac in gangrænam conuertit, oleo rubro ex fructu curoque succurrunt. Sic referunt Aretæus & Lucretius elephantiasin morbum Ægypto vernaculum extitisse: Podagras Athenis, in Achaia ophthalmias. Erat etiam huiusmodi morbi genus Leucophlegmatia, quam narrat Æschines, in Epistolis Græcis, Philoctati, se vidisse cunctis qui in Delo insula habitabant, qui vultus & capillos albescentes habebant, collo & pectore intumescebant, sine febre, sine dolore vllo, nec inferiores partes quicquam immutatæ fuerant. Atque hæc Apollinis ità sibi euenisse putabant. Nos fugâ captâ nocte aufugimus, nosipsos inter abeundum percunctantes, an quisquam colorem & pilos, quos domo gestauerat, haberet. Refert etiam Cælius Aurelianus, huiusmodi etiam morbum Romæ interdum extitisse. Veteres hos morbos Inquilinos vocabant. Quin mala quædam morbifica se toto orbe spargunt; inuenusta illa Venus ex nouo orbe profecta argumento est, & maximè fuit. Quin peculiaria quædam ac inuisa mala hominem interdum occupant: adeò vt rectè scripserit Celsus, Monstra in medicina euenire. Audi quæso, Doctissime D. Bra, Crateri summi medici meminit Cicero in Epistola quadam ad Atticum, de Attica tunc ægrota loquens: Commouet me Attica, etsi assentior Cratero: & Horatius in Satyra tertia, secundi libri, *Non est cardiacus, Craterum dixisse putato, Hic æger.* Et Persius, *Sed quid opus Cratero magnos promittere montes?* Huius Crateri seruus in nouum inauditumque morbum incidit: idemque admirabili quadam curatione sanatus est, vt memoriæ prodidit Porphyrius Tytius in primo libro περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων. Cùm huius caro discessisset ossibus, nec medicamentis quicquam proficì potuisset, viperâ, piscis in morem confoctarâ, deuoratâque ab eo, liberatum eum ipso morbo narrat. Ita namque carnem ossibus hærere cœpisse, ac conglutinatam esse. Scribit Iosephus decimisexti Antiquitatum octauo, Herodem Magnum Antipatri filium interno æstu flagrasse quem tamen foris positæ partes non sentiebant: fames illum in perpetuos cibos cogebat, pudendorum fœtor adetat cum satyriasi vermiculosa. Balnea naturalia, & illa ex oleo, hunc non iuuerunt. Tanto tædio affectus, vt tandem cultello sibi manus intulisset, nisi ab astante cognato ictus exceptus fuisset. Mirum etiam quod refert Plutarchus libro De Claris Mulieribus, capite vndecimo, vbi de morbo qui inuaserat virgines Milesias, cuius nullum remedium, inquit, poterat inueniri. Fanaticam quandam contagionem ab aëre infusam putabant, quæ eas in insaniam abigeret, adeò vt mortis cupidine tactæ, seipsas strangularent. Tanta, inquit, mali erat calami-

tas, vt neque parentum lachrymæ, neque amicorum monitus, aliquid remedij attulerint huic malo: tantaque erat furoris immanitas, vt omnem custodientium diligentiam superaret. Nullum mali huius remedium inuentum antè, quàm decerneretur, vt virginum quæ sibi mortem consciissent, per medium forum nuda cadauera efferrentur. Ea res virginum furorem non solùm compressit, verùm etiam sedauit & extinxit. Tantum ignominiæ metus valuit, vt quas, humanorum malorum grauissima mors non anerterat ab instituto, turpitudinis species commouerit. Mirum si ab aëre hoc illis euenit solis. scimus ab aëre miasmatibus fœdato, & ab eo qui propriæ substantiæ corruptione in vitio est, monstrifica non rarò vitia pullulare. Scribit Ammianus Marcellinus libro vicesimotertio historiæ suæ, monstrosam rem: Post hanc, inquit, Seleucia, ambitiosum opus Nicanoris Seleuci, quæ per duces Veri Cæsaris expulsa, auulsum sedibus simulachrum Comæi Apollinis, perlatumque Romam in æde Apollinis Palatini deorum antistites collocârunt. Fertur autem quòd post direptum hoc idem figmentum incensâ ciuitate, milites fanum scrutantes, inuenere foramen angustum, quo reserato vt preciosum aliquid inuenirent, ex adyto quodam concluso à Chaldæorum arcanis labes primordialis exiluit, quæ insanabilium vi concepta morborum, eiusdem Seueri Marci Antonini temporibus ab ipsis Persarum finibus ad vsque Rhenum, per Gallias, cuncta contagiis polluebat & mortibus. Hæc ille re & verbis monstrosa. Ita quædam mala se spargunt toto mundi theatro: quædam rursus angulo aliquo mundi habitant, raroque in alias regiones migrant. Hoc de dracontiis præfiscinè scribit Pollux, vbi ait, σπανίως μὲν τοῖς ἄλλοις ἐπιγιγνόμενον, Αἰθίοψι δὲ ἐνοχλοῦν. Frustrà ergo ad aliena conamur sæpe reuocare mala nostra. Sunt certa vitia, certæ terrarum parti, membrisque hominum certis, authore Plinio: vel ætatibus, & etiam fortunis, tanquam malo eligente, hæc proceres, illa pauperes sentire. Hodie in Stiria & Carintia, ob aquas metallis tinctas, homines strumâ ac bronchocele voce ferè priuantur. Ante Pompeij tempora, Elephantiasin non nouit Italia. Carbunculus Narbonensi prouinciæ familiaris; & primùm in Italiam venit L. Paulo, & Q. Martio censoribus. Mentagram ante Tiberij principis tempora Italia non vidit. Gemursa morbus olim grassabatur, iam esse desiit. Ita noua interdum existplendescunt in nobis, alia in nobis desinunt. Ita *Varen* Transisulanis peculiarem dicemus? Sed ne ἀφάρμακος sit Epistola hæc, te scire velim, primum quoddam remedium ac ἐνδείξιν nuper ad me venisse. Accipimus radicum ellebori albi crassiusculè contusarum semunciam; fiolæ indimus, ac affundimus vini Hispanici, quod Petrus Semenus vocatur, libram. Solibus æstiuis exponimus. Damus cochlearium vini, validè vomitum mouet, nec affligit admodum. Interdum semicochlearium miscemus cum aliis laxantibus; præclarè abducit aluum, sine vomitu. Quin linctibus, in empyematæ guttulas aliquot miscemus, ac copiosissime expectoratum moueri hinc vidimus. Sed quid tu interim? quin pergis in lucem, qua methodo solebas, simplicia morbis peculiariter dicata proferre? Ego totus in Hippocrate vertendo & breuibus commentariis illustrando sum: sed vereor ne, ante quàm amphora exierint, vita mea, vt in Alexidis versu est, ἑταίραν ἄγῃ. Quod summo Deo Iesu placuerit fiat; facilis iactura scripti nostri. Interim, subcisiuis horis, particulares exercitationes scribo. Quas de capite nuper dedi, ac Nobilissimis Ordinibus Hollandiæ & VVestphrisiæ dicaui. Vale, ac me ama. Svvollensem medicum si nosti, admoneas quæso vt interdum ad me aliquid litterarum mittat; ac dicas, si aliqua re illi opus sit, quæ apud nos mea in manu, graue mihi fore, si non confecero. is enim propè sanguine iungitur vxori meæ, auus maternus erat Gerardus Lystrius, Magni Erasmi in studiis socius, illique amicissimus. Anno cIↃ. IↃ. XCIV. Die V. Maij.

DE

DE MORBIS VENTRICVLI LIBER.

Nobilissimis, Amplissimisq. viris,

ADRIANO A MATHENES, DOMINO IN MATHENES, RIVIRE, OPMEER, & Consilij Status Confœderatarum Belgij Prouinciarum Consiliario:

CORNELIO VANDER MYLE, Illustrissimo Principi MAVRITIO, Principi Orangiæ, Comiti Nassouiæ, Prouinciarum Confœderatarum Belgij Gubernatori, &c. à consiliis:

Magnificis Curatoribus Academiæ Leydensis:

Amplissimis Prudentissimisque

D. D. CONSVLIBVS Vrbis LEIDENSIS:

Amplissimo Clarissimoque viro

D. D. NICOLAO SEISTIO, Reipublicæ Leidensis Syndico dignissimo, Magnificis D. D. Curatoribus à Secretis,

Dedicat consecratque

OTTHO HEVRNIVS IOANNIS filius.

VIRI *Nobiles; Viri Prudentes; Quæ* DE MORBIS VENTRICVLI, AQVÆ INSAGARVM DIGNOTIONE INDICIO, & MEDICINÆ ORIGINE, *Parens noster* IOANNES HEVRNIVS *scripsit; vobis offero, tum vt vestra auctoritate contra maligni liuoris dentem sint vallata, omnibúsque magis accepta, tum vt grati animi sint indicium. Vos enim illi estis,* MAGNIFICI DOMINI, *qui illustri auctoritatis vestræ splendore & famam & tutelam huic operi addere potestis: nam in vobis ornandis fortuna cum natura certauit, insupérque eruditionis cultura accessit, quæ velut bractea gemmæ supposita pretio splendorem adiicit. Ingens est, fateor, vestrorum erga me meritorum magnitudo: sed & magna animi mei erga vos gratitudo: quam cùm pro vestra beneficentia exprimere nequeam, pro mea tamen tenuitate adnitor. Nam vt nulli fuit vitio Deos colere pro sua fortuna, aut lacte, aut vino; ita spero nec vobis ingratum erit, si pro viribus donaria offeramus. Nec tamen quod offerimus vobis indignum munus, vtpote quod & Artis medicæ primordia luculenter enarrat; & studet sanitati partis corporis nostri curationis medicæ egentissimæ, Ventriculi: cuius ad valetudinem totius corporis adeò efficax integritas, vt rarissimè à morbo superentur, sed salubri corpore plerumque senectute dissoluantur, qui eum sanum habent. Nam is alimenti subsidio instaurat perennem consumptionem corporis nostri, quod fluminum more rapitur, adeò vt nunquam iidem simus manè qui fuimus pridiè. Hæc illa est pars quæ si diutulè afficiatur, tenaces morbos accipit, & postea, vt nigra lanarum, nullum colorem agnoscit: ita vt tunc tenuissimam totius corporis valetudinem efficiat, reliquisque visceribus morbos inseminet. Inde tunc alij vulnerati damna pulmonis egerunt, alij aqua natantes cadaueri suo superesse videntur. Cùm igitur huius partis noxa toti corpori officiat, optimúsque etiam cibus sine eius integritate corpori prodesse nequeat, non mediocrem operam illum Rei-*

publicæ præstare existimandum, qui paucis etiam paginis totius hoc corporis penuarium instaurare, & nascenti a in hoc mala extinguere docet, priusquam in nobilium partium damna propagentur. Hoc igitur vobis dignum opus, MAGNIFICI CVRATORES, *accipite, vobis quod debetur, benignè excipite* AMPLISSIMI CONSVLES *&* SYNDICE: *nam quibus nisi vobis illum Librum offeram, qui illud continet De Sagis Responsum, quod Illustrissimo vestro civi, Socero tuo, Prudentissime* SYNDICE *D. D.* NICOLÆ SEISTI, *datum, raro dico ingenij miraculo, verendóque Iustitiæ sacrario,* IOANNI BANCHEMIO, *Supremæ Curiæ Hollandiæ, Zelandiæ, & VVestfrisiæ Amplissimo* PRÆSIDI, *Academiæque Leidensis Magnifico* CVRATORI, *cuius viri prudentiæ celebritas eodem quo Orbis terrarum termino clauditur? Accipite igitur, Viri Nobiles, Viri Prudentes, hoc munus, ex vestra quidem dignitate si spectetur, perexiguum, sin ex animo meo, magnum. Nam maior est fateor, vestra dignitas & erga nos beneficentia, quàm cui vel minima ex parte huius munusculi literarij tenuitas respondere possit: sed maius est etiam vestrum erga literas & literatos studium, quàm vt hoc vobis ingratum esse possit, quod Reipublicæ literariæ, cui præsidetis, consecratur. Valete* MAGNIFICI DOMINI, *& ad sanitatem vobis ac oblectamentum hoc scriptum inseruiat. Ex Academia vestra, Anno* cIↃ. IↃ. C. VII.

PRÆLOQVIVM.

VMMVS Deus ita nostrum corpus fecit, vt id hîc mortale foret. Necessitas nobis hæc indita, quòd contrariis multisque à rebus id corpus consociatum coaluit. Propterea perenni affectione cùm tentetur, indéque plurima quæ corpori insunt, dissolvantur tenuesque euanescant in auras, periculum fuisset, ni resarciatur, breui id exhaustum iri ac contabescere. Cùm verò cuncta seruentur à suis similibus, homoque constet ex sanguine materno ac parentum semine, sanguine illi opus fuit, quo nutricatu vitam perennet. Summus Deus propterea hepate hominem donauit: quod nihil aliud præ se ferre videtur, quàm sanguinis quandam conglobationem venulis intextam. Huic data vis sanguifica: sed ingestum rudiorem cibum, sine mitigatione præuia, ilicò in sanguinem vertere non potuit: hinc est quòd præparatoria instrumenta in prima corporis regione posuerit S. Deus: inter quæ non vltimo loco sese primùm offert ventriculus. qui si non rectè officium suum fecerit, hanc sanè iniuriam sentiet hepar totumque corpus: nam in eo cùm fiat prima ciborum coctio, eius vitium non eluetur à secunda coctione quæ fit in hepate: nec etiam vitium secundæ coctionis castigabit tertia concoctio, quæ ascribitur toti corpori. Adeoque fracta prima coctio, quæ peragitur in ventriculo, causa erit, cur totum corpus suo fraudetur genio, ac Ilias malorum id facilè incurrat. Quare nostro more iam De Ventriculi morbis agamus accuratè ac breuiter. nam scribit Rases, In ventriculi & iocinoris affectibus profligandis, medico erudito & naturâ sagaci opus esse.

CAPVT I.

De difficili ciborum deglutitione.

Causa & signa. SI hoc euenit à valida intemperie œsophagi, ægrè deglutiet quidem, sed sine vllo obstaculo: roganum sitiat, caleat, vel frigeat, humescat: inde elucet intemperiei idea. maximè frigidus & humidus catarrhus solebat fibras œsophagi laxare, ac tractionem soluere. Si cum obstaculo quodam, tumor in vitio erit. Si, dum deglutit dolor adsit, suspicio vlceris vel excoriationis suscipietur. Interdum resoluuntur musculi hyoidei, tunc, larynx quia sursum duci nequit, anxiè deglutiunt. His verò musculis conuulsis, sursum erigitur larynx, tunc regurgitat in os cibus liquidus, at solidus suo pondere delabitur tremulo anxioque quodam motu. Nuper *Historia.* in nobili matrona hoc vidi, quæ vix liquida deglutiebat, sæpeque per nares reddebat: solida verò cùm deglutiret, conuulsiuo quodam modo id agebat; manus, brachia, pedes ab astantibus tenebantur directa. Notandum est, ex lege naturæ quæ fit deglutitio, *Obseruabile.* bifariam agi; habet namque principium suum actionis, & finem. Principium ruit ope attractricis facultatis œsophagi, qui in interna tunica sortitus est fibras rectas, & in externa fibras obliquas, ac vi musculorum illi vicinorum: finem habet ab expultrice œsophagi ac à stomachi prolectandi facultate. Si suspicio sit para- *Remedia.* lysis musculorum hyoideorum, illinatur mentum ea parte quam antereona vocamus hoc linimento, Accipe olei macis drachmas duas; olei caryophyllorum semiscriptulum: olei hyperici drachmas tres: adipis hircini semunciam: ac primùm fiat fotus ex decoctis cephalicarum herbarum calidarum. Si à conuulsione quæ à pituita, eodem ferè modo curatur. Si sit intemperies frigida & humida concepta in œsophago; accipe mellis rosati, sirupi de mentha, cuiusque semunciam: myrrhæ, masticis, cuiusque semidrachmam: croci semiscriptulum: olei fœniculi grana octo: conseruæ rosarum semunciam. addi potest bolus. Si calor adsit, da quassatum oui album, cum conserua rosarum, & iunge species diatragacanthi frigidi. & spina dorsi vngatur vnguento ro- *Obseruabile remedium.* sato loto in aceto. Si caruncula adsit in gula conspicua, quæ interdum subnascitur ab vlcere, accipies æquas partes vnguenti Ægyptiaci & mellis rosati: & (si sit à lue Venerea) iunge parum præcipitati, & cum cereâ hoc illitâ tange carunculam, & expuat æger: ita facilè consumitur hæc caruncula: plurimos reuocauit deploratos hoc remedium S. Deo auxiliante. Sin tumor ille fuerit ab angina, qui cùm iam suppurauit ad expuratum venire nequit, & si inde homo periclitetur, accipies Ægyptiacum vnguentum cum melle rosato, quæ infundes decocto emollienti, vt ex foliis maluæ, althææ, violariæ, liquiritiæ, ficuum, scabiosæ, morsus diaboli: anagallidis: vt fiat gargarismus. Si quid à cibo gulæ inhæret, lingat oleum commune, vel oxymel, vel cassiam: glans irritet aluum, & molle cataplasma asperæ arteriæ & collo imponatur. serum lactis bibat, si potest. Si ita quid œsophago inhæret, vt abscessum faciat, Accipiat ore decoctum ficuum & radicum althææ, cum glycyrrhiza. Clystere nutriatur ex decocto pulli, vino & vitellis ouorum.

CAPVT II.

De ardore Stomachi.

FIt ea passio à bile ventriculo concepta. Ructus nidorulenti fatigant, vt cùm quis frixa oua comedit, morsumque sentit, aromatum ab vsu læditur, & rerum pinguium, lardi, & butyri rancidi esu in fine mensæ, rerum in sartagine frixatum etiã ab vsu. Excludatur noxius humor: Accipe Cassiæ recenter extractæ vnciam: specierum hieræ pictæ semidrachmam; fiat bolus. Edat tes humidas ac moderatè frigidas, & in fine pastus sumat carnem cydoniorum cum semine coriandri, ligno aloës, & pauca creta. vel panem aceto tinctum. Accipe conseruæ rosarum antiquæ vnciam: oculorum cancrorum in puluerem redactorum semunciam: terræ lemniæ drachmam: cum sirupo cydoniorum fiat electarium. vel sumat cretam cum sirupo conseruationis nucum myristicarum. Bibat aquam calidam, vel lac.

Remedia.

CAPVT III.

De oris ventriculi inflammatione.

Excoriatio. SI eius exoriatio adsit, vtatur ptisana. Lingat muccaginẽ seminis psyllij ex aqua maluæ, vel ex decocto rosarum maluæ arborescentis: ita etiam ex seminibus cydoniorum malorũ emulgetur muccago, & ex semine papaueris: adde parum sirupi violati & aquæ rosarũ, vel concute crudum oui album cum sacchato: id lingat. Detergeatur diacodio Aëtij. Rarò hæc pars inflammatur. eius tamen dolor vehemens in sympathiam trahit cerebrum & cor, vnde delitia, conuulsiones, & validæ febres: ardor adest ingens, ac cupiditas potus insatiabilis. Soluta ab aluo, secetur vena cubiti, & ob vites titubantes, non ingens copia sanguinis educatur. Et ineunte morbo lingat sirupum de ribes, cydoniorum, portulacæ, nymphææ: adiectâ paucâ aquâ rosarâ. Et iube apponi regioni ensiformis cartilaginis & dorso tale cataplasma: Accipe farinæ hordei semilibram: rosarum rubrarum manipulum: santalorum rubrorum drachmas duas, cum hydrelæo facto ex oleo rosaro & chamæmelino fiat cataplasma: quod linteis duobus implicitum admoueatur. Tandem purgariuncula detur ex electario lenitiuo cum manna vel sirupo rosato laxatino ex diluto rhabarbari. Interim vtatur tali condito: Accipe conseruæ violarum semunciam: sacchari perlati semumciam: misce cum sirupo violato. Pro siti vtatur miua de ribes, & lactuca condita.

Inflammatio.

CAPVT IV.

De imbecillitate ventriculi, vnde coctio labefactatur, fitque cruditas.

VENTRICVLVS imbecillus redditur sæpe ab intẽperie calida, frigida, humida, vel sicca: dum enim extra suæ temperiei lineam ab his trahitur, fatiscit mitigandi cibos in eo facultas: quæ rectè suum officiũ facit, dum cibum imbuit ventriculi propria qualitate. cùm hoc non facit, nascitur cruditas, vel tarda coctio, vel alienatio à corrupto alimento, quæ nomine proprio caret. Verùm rarò solitaria eius intemperies diu consistit. Dum enim calida flagrat intemperies, ilicò in squalorem obsessa ab ea corpora trahuntur: dumque frigus vrget, nihil madoris exhauritur, vnde ille tunc lasciuire solebat: siccitas verò si ceperit florentem ætatem, calorem; sin senescentem, squalorem imprimere solet; non sine excrementorum circumflua vi. Cùm autem de his qualitatibus loquimur, rectè accipiendæ illæ sunt; nam loquimur de iis quæ actiua vi præditæ sunt, ac corpori illatæ à rebus agendis, admouendis vel assumendis. Nã & qualitates hæ priuatiuæ dictæ affligere possunt: vt si fatiscat calor natiuus, aut humidum primigenium ventriculi. Vis coquendi læditur in ventriculo, vel cùm is laborat in propria facultatis essentia, vel cùm impeditur ab externo errore. Propria eius essentia laborat, cùm intemperie eius corpus fatigatur, vel cùm tumore, vlcere aut alio instrumentario morbo impeditur. Ab externo verò errore, vt cùm excrementa plurima colligit ventriculus, vel cibos ingessit copiâ aut durâ qualitate noxios, vel tempore & vtendi modò qui in vitio sunt: vel quia somnus accissus fuit, vel intempestiuè initus. Quamuis quæuis ventriculi intemperies coctionem eius violet, plerumque tamen frigus & humor eum fatigare solent: nam & substantia ventriculi est membranosa, frigida, & pituita in eo procreari solet. quare de hac potissimùm agam. Causæ sunt res frigidæ quæ assumuntur, vt si quis liberali manu frigidam bibit dum æstu incanduit eius corpus: ita qui per febres ardentes eam infundunt immoderatiùs, hydropici euadunt, refrigerato à ventriculo & hepate. id etiam facit liberalior inuitatio à fructibus horæis, acetariis: & à remediorum vsu. Admouenda etiam id agunt, vt si quis hyberno tempore corpus non tegat satis à frigore. Agenda etiam, vt si quis in otio & vmbrator pescat. Quin refusus frigidus succus ad ventriculum, eum tradit in algorem: & cibi pituitescentes facilè, vt lactuca, portulaca, piscium viscidorum vsus, extremitates animalium, fæcunda hæc sunt in pituitæ prouentum. & hæc dum intemperiem inferunt ventriculo, tunc ægrotat. vel ita natus est ventriculus vt in frigus nutet, & ita gignit pituitam, maximè si vicinæ partes, vt mesenterium, omentum, hepar frigiditate occupentur. quin calidius hepar absorbet humidum primigenium ventriculi ac omenti, vnde illa gracilescunt. Corpus etiam exhaustum euacuatione ventriculum frigidum habet. Si in madorem hæc vna conspirauerint, fiet ventriculus præter naturam frigidus & humidus. Ex eisdẽ his causis flatus surgunt, qui internecina calamitate ac dolore immenso affligunt. vidi enecatos vi flatuum. Obseruabile tamen nonnunquam flatus surgere à vi caloris, cùm feruidæ res pituitosam materiam agitant; sic alcyonia sunt in magno Brumæ frigore; at Sole emicante, venti nascuntur. dum etiam in picrocholis τὰ ἄνω bilis per pylorum in ventriculum repit, imòque eius fundo illinitur, flatus eructat. Signis se prodit hæc intemperies, nam vrinam pallidam aquosamque fundunt, &, quod vsu obseruaui, conqueruntur se valdè à pastu grauari: tuctus acidos interdum ædunt cùm frigidis vel temperatis cibis vtuntur: nam cùm aromatibus vel calidis indulgent, flatibus distenduntur: at flatibus discussis iuuantur à calidis. Pituitosis excrementis circumfluunt: quæ si crassa viscidáque fuerint, pondus quoddam ibi percipiet: aderit cibi fastidium, ac vitium iactura. Ab humiditate autem fit vt non sentiant sitim, sed tonus ventriculi quasi soluitur, os madore rigatur fatuo. Euenit vt sicca ventriculi intemperies maximam proferat madoris copiam: dum poculis hi liberaliùs indulgent: nam naturâ sіccior ventriculus facilè insitim abripitur, at pauco potu ea placatur; à copiosiore grauantur, & fluctuat, sed morbosa siccitas rarò euenit, nisi genuina humiditas absumatur. hìc à siccantiũ vsu abstine: nam ventriculi gracilitas & inopia humidi primigenij, illa non ferent. Præterea illud obseruabile,

Gal. 6. de Symptom. Causis 1.

Frigus & humiditas ventriculi.

Causa frigidioris ventriculi.

Flatus.

Signa.

obsetuabile, sæpe ex capite in ventriculum influere pituitam: interdum etiam bilem per folliculum fellis. *Bile.* Bilis illa si fundum occupat ventriculi, coctionem lædit, ructus præbet nidorulentos, quasi quis frixa oua comedisset: sin supernam ventriculi partē occupauit, cardiogmum, iactationē, lipothymiam, & conuulsionem inferre potest. Excernitur vomitu amaro, vel secessu; habitus corporis gracilis ac ardens, iecur feruens. Interdū os ventriculi calida à materia fatigatur, cùm fundus ex pituita laboret. Ab omni intēperie malè coquit vētriculus. Inspice temperiem totius corporis, & præcedentem vitæ rationem, & iuuantia & lædentia. *Flatuum signa.* Flatuū copia seipsam prodit: nam oberrant, tendunt, & inflatio sidit his erumpentibus: si qui elidi solebant ructu aut à sede intercepti fuerint, si crudis fructibus indulsit nimium. Si praui succi ventriculum occupârunt, alienis desideriis tenentur, vnde Martialis;

Nescio quod stomachi vitium secretius esse
Suspicor: vt quid enim Batice σαπροφαγεῖς?

Frigidæ intemperiei signa. In frigida ventriculi intemperie coctio non respondet appetitui; nam, dicit Rases, adest in vētriculo cibi motæ etenim vel diminuitur coctio, aufertur, vel corrūpitur: nā hæc symptomata ex lege frigoris vel altiùs surgunt, vel se dimittunt. Si enim tenuis vis fuerit frigidioris intemperiei, adetunt ructus fatui nulliusquo saporis, aut saporem ciborum spirantes. Si humida iungit se intemperies, copioso madore rigabitur os. Sed dices, *Dubium. 2. Aph. 43.* Tamen asserit Galenus nihil è ventriculo egredi citra nauseam, vt ex pulmonibus nihil citra tussim Respondemus, id intelligendum esse, dum confertim effunditur materia, non autem dum sensim quid emanat. Sin *Calida & sicca intemperies.* adsit calida & sicca intemperies, macies, inquit Rases, & inflammatio corporis aderit, deprauatur coctio, sitis premit, fœtidi ac nidorulenti æduntur ructus. Quilibet cibus spitat peculiarem ideam cùm corrumpitur, vt *Gal. ult. de sympt. caus. cap. 1. in fine.* quidam cœni virulentiam, vel piscium crudorū. Nullus enim cibus si immodicè fuerit calefactus, sine putredine permanere potest. Ægri sentiunt æstuantem in ventriculo flammam, ita vt interdum admota manu percipiatur æstus, febricula aliquando tenuis his adest, ac hectica, inquit Galenus. Si fundus ventriculi maximè laborauerit, coctio grauiùs affligetur quàm appetitus. Cùm tunicis ventriculi concepta est materia, aderit nausea citra vomitum. Vitia peculiarium partium & cacochymia, indicant num à toto corpore, vel à qua parte immissa fit materia in ventriculum, cùm non synatrismo coaceruata fuit: nam signa primarij affectus sunt, si nullæ querelæ adsint aliarum partium. Sicca vel humida intemperies ventriculi actionem abolere non potest nisi multo tempore: nā oportet vt hydrops illam humiditatē præcedat, vel vt marasmus anteuertat *Indicationes curatiuæ.* illā siccitatem. Perspecta natura iam huius mali, videamus quid indicet agendum esse. Peculiaribus remediis sibi dicatis quælibet intemperies castigetur: vt si frigida, calefiat. Euacuanda verò materia eā ideā se offert quā est genita, vel quā gigni potest. Si enim iam genita fuerit toto que corpore sparsa, vel si capite consederit, ea primùm reuellenda & euacuanda, mox ea quæ ventriculo concepta, dein intemperies corrigenda; ac studendum ne noua succrescat. Et quia vētriculus pars est cuius officio vita carere nequit, eius tonum ac robur *Prognosis. Gal. 6. de sympt. causis cap. 1. in fine.* semper tueri debemus, aromatica stipticaque vi. Prædictio vtrectè instituatur noscere debemus vnde hæc cruditas profecta, ægriùs enim curatur quæ à vētriculi fracta vi nata fuit, quàm ea quæ à cibis peccantibus in qualitate, copia, vtēdi tempore & modo oborta fuit. Humida intemperies faciliùs abolet ur quàm sicca: & frigida securiùs castigatur quàm calida, ob aliarum partium viciniam, de quibus metus est ne iniuriam earum calidum natiuum sentiat. Si foueatur ventriculi intemperies à vicinis partibus, ægriùs poterit redintegrari, vt à liene, qui semper incumbit ventriculo humano, vel à iecore, omento, pancreate. Si adsit materia, difficiliùs expugnari intemperies poterit: maximè si non conueniat illa materia cum intemperie, vt si in flagrante ab æstu ventriculo immissa fuerit materia pituitosa crassa, viscida, & lentam hanc eximere non potes sine vsu remediorum calidorum, quæ intemperiem calidam ventriculo conceptam exasperabunt. quate ægrè tales curantur, maximè si fomitem huic materiæ suggerat caput, vel *Gal. 6. De sa- nit. 10.* alia aliqua pars. & si testagnat aluus in his naturâ, nec vomat ex facili: nam cunctando putrescent tunc hi succi, vnde tosio. Si in ventriculum frigidum frigida pituita labatur è capite facilè id castigatur, si manè quid acori conditi cum aqua vitæ sumpserit. Iam ad curationem venio. Si corpus circumfluit san- *Chirurgia.* guine, is venā sectā emittatur, ne, si calida vrget intemperies, inflammationem adferat & febres: nā insig- *Gal. ... Glaucon.* nis calor ventriculi, & quasi quædam febris hîc adest, vel si frigus tenet ventriculum, cadē à circumfluo sanguine neeueniant, dum calidis remediis id oppugnamus. Et quia ventriculus pars est cuius officio vita carere nequit, non confertim sanguinem extrahemus, sed potiùs intercalaribus vicibus. In frigida intēperie cauteria cruribus & humeris illata prosunt, ne assiduè cùm gignatur materia, in ventriculum repat. Pharmaca *Medicamenta.* non sint vectoria, ne vires fractæ ventriculi magis labefactentur: adde quòd materia morbifica in propinquo est. In primis notandum qualis materia illa sit quæ ventriculum vexat, num sit pituita vel bilis: & num sit crassa vel tenuis, an lentaaut viscida: & quo loco concepta, num in cauitate obambulet, vel num lateribus ventriculi adhærescat, vel potiùs tunicas peruaserit illisque se insinuauerit. Si crassa excrementa fuerint impacta tunicis ventriculi, fueritque ventriculus frigidus, vel si ventriculus fuerit repletus à pituita, da- *7. Meth. 11. & 6. De sanit. tuenda 10.* bis species hieræ picræ simplicis ad pondus trium drachmarum; & cum melle rosato solutiuo fiant boli. Si admodum lenta sit materia, repete vsum præscripti boli, verùm intercalari illo spacio para materiam ad exclusionem, oxymelite cum melle rosato, vel oxysaccharo. Si materia fuerit pituitosa tenuis, præscribemus mel rosatum solutiuum & sirupum rosarum solutiuum: nam materiæ tenui non debetur aloë, & hiera materiam attenuat, vacuat, & calorem afflat ventriculo: propterea materiæ crassæ est dicata & frigido ventriculo. Si calet ventriculus qui habet pituitam tenuem, propinabis cassiam, vel sirupum rosatum laxatiuum. Si crassa admodum pituita fluctuat in ventriculo calido, accipies cassiæ vnciam: cui remisce specierum hieræ picræ simplicis drachmam vel semidrachmam. Hiera educit ea quæ tunicis *Biliosa.* immersa sunt. Quodsi biliosa fuerint excrementa, notandum erit, num illa fuerint tenuia vel crassa, & num hæc concepta sint in ventriculo calido. Si fuerit materia biliosa tenuis, sique homo is vomat ex facili; eam vt euomat, dabimus, inquit Rases, tepidam aquam, & præcipiemus vt gulam irritet pennā oleo madente: id, dicit Rases, agemus, dum ventriculi adest subuersio & erosio, nauseaque si sequatur. Sin δυσεμὴς fuerit æger, propinabis mulsam in qua absinthium maduit: deinde da cassiam cum tamarindis. Accipe tamarindorum vnciam: infunde aquæ endiuiæ (si ventriculus feruet) vnciis quatuor: macera tota nocte; colaturæ adde sirupi rosati solutiui vncias duas vel tres: vel, si ventriculus friget, mannæ vnciam. Accipe pilularum masticinarum, aloës, singulorum semidrachmam: cum sirupo acetosæ fiant pilulæ septem. Nam aloë tenuem bilem educit, vt hiera crassam. Si fuerit materia biliosa crassa, accipe cassiæ vnciā: specierū hieræ drachmā vnā aut alterā. Si materia immissa fuerit tunicis vētriculi, temiscebimus species hieræ maiori copia: ad semúciæ vsq; pōdus. Sed si ventriculus

ventriculus feruet, dabimus tunc ab vsu hieræ quid quod refrigerat, vt iusculum hordei. Datur autem hiera vel vt præparetur materia crassa & lenta: & tunc exhibetur ad drachmæ pondus. vel ea præscribitur ad exclusionem materiæ morbificæ: & tunc ad semunciæ pondus offertur. Primò itaq; leui medicina excludatur ea materia quæ natat in ventriculi cauitate: dein præparetur ea quæ viscositate sua adhæret ventriculo: & dein leni pharmaco excludatur. Præparabitur hæc viscida materia ventriculi tunicis hærens, si ventriculus calidus fuerit, oxymelite, vel oxysaccharo. si in frigidus fuerit ventriculus, accipe mel scilliticum cum rosato: vel accipe specierũ diacalaminthæ, diatrionpipereôn, cuiusque semidrachmam: foliorum: calaminthæ siccatorum scriptulũ: olei cinnamomi semiscriptulũ: macis scriptulum: sacchari in aqua cinnamomi soluti vncias quatuor: fiat confectio in tabulis. Sumat manè drachmas tres. Robur eadẽ ratione redditur ventriculo, cùm redintegratur nimitum eius tẽperies. Si calida simplex intemperies in vitio fuerit, ea castigetur vsu cicoraceorum, acetosæ, lactucæ, portulacæ, endiuiæ: radicibus coctis vtatur cichorei cum aceto & passulis, malis aranciis & citreis. accipe succini albi semidrachmam: aquæ endiuiæ vncias quatuor: misce: bibat. vtatur lactuca, & carne cucurbitæ etiam condita. Infunde consetuam violarum & rosarum aqua endiuiæ, & cola: bibat. ptisana. Inunge hypochondrium sinistrum, vbi spuriæ costæ, oleo rosato vel violato, & nymphææ, cum pauco aceto: & interdum succi lactucæ quid misce. Sed vbi validè refrigerantia imponis, iunge quid calerioris, vt masticen. nec tam diu inhæreant valde frigida, vt diaphragma comprimant: ita enim premeretur respitatio. Si in algiosam intemperiem abreptus sit ventriculus, dabis aromatici rosati semidrachmam ex vino: & aromata prosunt omnia. Picatio probatur. liquescat pix cum pauco oleo: & extende in panno lineo: admoue bis die calidum regioni ventriculi. accipe specierum stomachalium semunciam: picis naualis, resinæ, cuiusque vnciam. Cùm æger sentit teporem, auferatur. Accipe olei macis semunciam, olei spicæ grana tria: olei amygdalini drachmas duas: olei caryophyllorum scriptulum vnum: ceræ parum: fiat vnguentum. Misceantur semper stringentia calidis remediis. Indant hi cibis piper. In humida ventriculi intemperie vtatur vespeti pomo in quo mastix cocta sit: cereuisiæ imponat absinthium, agrimoniam, & betonicam. vtatur conserua rosatum cum corallis, cornu ceruino, terta lemnia, inedia. Sicca intemperies castigetur vsu violarum, boraginis, florum maluæ, lactucæ, pomorum, butyri, lactis, ceteuisiæ dulcis, iusculorum, carnis. vngatur resumptiuo vnguento, vel oleo amygdalino cum adipe anatis. balneum confert ex aqua temperata: nam per hanc intemperiem totum corpus in squalorem abripitur: à balneo totum vngatur oleo amygdalino dulci. Cautio adsit ne nimiùm humectemus, vt virtus stomachi non soluatur. Sed notandum num cum siccitate iungatur calor aut frigus. Accipe olei amygdalini recenter extracti, olei masticis, adipis gallinæ recentis, cuiusque semunciam: pulueris masticis drachmam vnam: ceræ parum, misce vt fiat linimentum molle. hoc temperie excellit: ac vrile est vbi cum siccitate calor non admodum æstuat, vel vbi frigus cum siccitate iungitur. Si siccitas consociata frigori fatigat, instituatur balneum ex aqua dulci, cui incoxere folia maluarum, althææ, chamæmeli: & vngatur oleo amygdalino cum chamæmelino, iunge quid vini dulcis. Si in squalorem & calorem demigrarit ventriculi temperies, cauendum ne nimium refrigeremus, ne actio coctionis intercipiatur: nam ventriculus ac cæteræ partes exsuccæ erunt in hoc squalore: quare cùm σάρκωμα nullum carnis habeant, algiosa ea vi facilè calidum natiuum expugnari potest. Quare

Roborantia. Calida intemperies.

Frigida intemperies.

Humida intemp.

Sicca intemper.

Sicca & frigida intemperies.

Sicca calida intemperies.

quod vnica vice non licet, frequenti remediorum repetitione efficiemus: nam ventriculus etiam naturâ suâ friget. Quotidie, inquit Rases, vtantur balneo tepido aquæ dulcis; cui incoque hordeum, folia violarum, lactucæ, maluæ. Hippocrates tertio libro De morbis acutis valdè in his balneum commendat; aperit conniuentes carnium meatus, ac tunc rigatur facilè totum corpus. Vnge ventriculum oleo violaceo, sitque id ex oleo immaturo confectum, si vehemens sit æstus. huic miscebimus, ob squalorem, oleum amygdalinum, & adipem recentem gallinæ. Quodsi humida & frigida vexet intemperies ventriculum, foris & intùs calefaciemus. Sumat aromaticum rosatum, diacalamintham, zinziber conditum, conseruam betonicæ, saluiæ, theriacam, mithridatium: decoctum guaiaci cum betonica, mentâ & cæteris stomachicis: in fine coctionis adde tertiam, quartam, vel quintam partem vini. ita transiges etiam cum sassaphras ligno. Accipe masticis, thuris, singulorum semunciam: cum sirupo de menta fiat massa: da drachmam vnam solutam vino, & propinetur in aurora, ita calefacies, siccabis & robur addes ventriculo: Si catarrhus fatigat, sub noctem his diu vtatur etiam. Conditæ radices acori. Accipe olei cinnamomi, olei anisi, cuiusque scriptulum semis: conseruæ florum rorismarini drachmas tres: sacchari in aqua cinnamomi soluti vncias tres: fiant rotulæ: sumat semunciam manè; & vesperi. Accipe sassaphras semunciam: aquæ libras quatuordecim: macera per integrum diem: coque ad dimidias: quotidie inde tantum sume vt in eo quarta pars pulli coqui possit, & fortiter exprime; & pro ientaculo sumat: reliquo decocto vtatur cum vino in potu. Rhases author est vt vtamur pastillis ex rosis sesquidrachmæ pondere, ex hoc decocto incidente, accipe: Cymini, ameos, cuiusque drachmas duas: coq; ex aqua, dum ea rubescat. Quodsi inueterauit hoc malũ, suadet Rases vt accipiamus electarij cymini & diaolibani, cuiusque sesquidrachmam cũ vncia vini veteris ac mero vt propinetur. Rases libro nono ad Almansorem Capite sexagesimo tertio describit hoc electarium de cymino; & istud de olibano Capite de Profluuio ventris. Cùm strictior est aluus, inquit Rases, illud de cumino datur; sed si moderata aluus fuerit, vtrũque propinatur. Commendat Rases diacidonium vel Miuam suam, quã ibi describit, datam ante cibum. Fiat conserua ex pipere cocto in vino (sit crasso modo comminutum piper) & saccharo. Sirupus ex aloë optimè conuenit: hunc descripsi Capite de Palpitatione cordis. Fotis ad chondrium sinistrum varia admouentur. Sacculus ex mollissima pluma anseris. Scutum stomachicum ex bombace bene carpto, in vino generoso immerso exiccatoque, cui cinnamomum, mace, caryophilli, absinthium, menta infarciuntur. accipe ceratum stomachicum Galeni; adiice masticen, cinnamomum, cyperam, & parum croci. Accipe crustam panis vstulatam ac calentem: hanc infunde vino maluatico vt fiat puls, cui insperge puluerem caryophyllorum, mentam, & cinnamomum, & inter duo lintea ventriculi regioni admoue. addi potest mastix, absinthium, & talia. Accipe summitatũ absinthij & mentæ nobilis, cuiusque drachmas duas: olei de menta & de mastice cuiusque duas vncias: vini optimi semunciam: bulliant in balneo maris ad vini consumptionem: dein adde schœnanthi, ligni aloës, origani, calami aromatici, piperis albi, cuiusq; scriptulum: caryophyllorum, macis, singulorum semidrachmam: masticis semunciã: ceræ & terebinthinæ, quantũ sufficit vt fiat ceratum. Accipe olei macis semunciã: olei caryophyllorũ, olei cinnamomi, & mentæ nobilis, singulorũ semiscriptulũ: aquæ vitæ drachmam: misce, fiat illitus. addi potest aliquid masticis. In vino coquatur menta nobilis, stœchas, & saluia. fiat fotus calidè cum spongia: & herbæ ipsæ ita coctæ admoueantur

Humida & frigida intemp.

Rases cap. 63 ad Almanf. hos describit.

fol. 119.

Topica

admoueantur, & dein siccatus locus præscriptis iam oleis illinatur. *Humida & calida intemperies. fol. 121.* Sin humida & calida intemperies ventriculum occupauerit, commendat Rases sirupum ex malis cidoniis acidis, quem describit capite sexagesimo tertio, libri noni ad Almansorem, circa finem. Fiat iolapium ex sirupo violato vel rosato, ex aqua endiuiæ vel boraginis. *Sirupi ex rubi Idæi fructu laus.* Fit sirupus ex succo mori & fructus Idæi rubi expresso, aspectu pellucidus & floridissimus rubore, tum odore omnium gratissimus, ac sapore suauissimus inter dulcem & acidum; cunctis ferè stomachicis & cardiacis anteponendus. *Cautio.* Cautio adsit in vsu omnium horum remediorum, vt semper aliquid adiicias quod hepar firmat, etiam eo illæso & intacto à morbo: nam hoc iuuat ventriculi coctionem: est enim princeps pars actionis naturalis. Si materia à parte aliqua peculiari in ventriculum effunditur, vel si id fiat à toto corpore, is fons primùm purgetur, dein ventriculus: postea sistemus influentes succos, vt sirupo papaueris: vltimò iam dictis rationibus stomachus firmetur.

Flatus. Interdum flatus vexant, quum vel succi pituitosi ibi contenti, vel cibi, ab imbelli calore in vaporem soluuntur nebulosum ac turbidum. His prodest aqua vitæ. Scribit Sauonarola Io. Franciscum Gonzagam primum Marchionē Mantuæ, cùm innumeris ferè ad stomachi dolores quos à flatibus patiebatur, remediis vsus fuisset, nullū aquæ vitæ par aut simile inuenisse, atramen modus in eius vsu adhibendus. Ego maximo etiā successu vtor quatuor vel quinque baccis lauri, cum ipsarū externa tunica in crassum puluerē comminutis, ex cereuisiæ vel vini cochlearibus duobus. Prodest etiā rabulatum hoc: accipe olei carui & anisi, cuiusque semiscriptulum: sacchari albissimi vncias tres vel quatuor; cum aqua cinnamomi fiat tabulatum: sumat manè & vesperi semunciam. Vtor & hoc, accipe specierum hieræ (quæ constat ex octoginta drachmis tantùm aloës) semunciam: sirupi rosati laxatini vncias tres: sumat *Victus ratio.* quarto vel quinto die cochlearium. Ad victus rationem venio. *Cibus in sicca intemperie.* Cautio adsit, ne vnquam cibo cibus accedat, ni primò coctus fuerit. Et reliquiæ famis comitentur à mensa. Abstineant à cibis astringentibus: nam hi exprimunt humiditatem, & eam in vicinas partes abigunt, & propterea siccandi vim habere dicuntur. Notandum num sola adsit sicca intemperies, vel num sit consociata calori vel frigori. Si sicca tantùm, conuenit lac, cum pauco sacchraro. Si validum frigus sé iunxerit, lacti miscebimus mel. Quod si calor iungatur siccitati, ptisana veniat loco lactis. quin vtetur commodè lactucā, cucurbitā, maluā: & carne hœdi, piscibus petrosis, agnina & vitulina carne: & cæteris hecticæ *Cibus in humida intemp.* febri dicatis. Cùm humida intēperies in vitio est, parcè potet, & indulgeat assis carnibus, caryophyllis insertis passim. Si calor iunxerit se madori, irrorentur cibi agrestā, aceto, succo limonum vel granatorum malorū: nam cibus acidus & austerus hîc vtilis; condiantur acetosæ succo, & ribes. Frigus si coniunxerit se humiditati, omnia aromatibus aspergantur: & maximè pipere. Cautio adsit ne hesterno crudo: nouus cibus accedat: absint flatulenta. Sorbeat oua cum mastice vel *Potus in sicca intemperie.* cinnamomo. Potus in intemperie sicca sit vinum oligophorum, tenuiter adstringens ratione officij ventriculi: sitque mediæ ætatis. Si frigus se cōsociauerit, vtetur calidiore vino. Sin calor iunxerit se siccitati, sit omnino aquosum vinum, etiā magis quàm in simplici intemperie sicca. Obseruandū in omni siccitate, modò absit febris, vtendum esse vino, etiamsi adsit calor; nam opus est madore genuino. Febris si adsit, vtemur tenui *Potus in humida intemperie.* cereuisia, vel aqua hordei, & iure frigido pulli. In humida intemperie propinetur vinum quod redolet vim granatorum malorum vel chalybem: sed parcè bibat ob madorem. Si madori consocietur frigus, bibat vinū generosum & tenuans, inquit Rases, ne fluctuet cibus: & parcè bibat generosū vinum, aromata & saluia cereuisiæ indantur. hydromel opportunè etiam dabitur. Sed intempestiuus vini vitetur vsus, nam diluit ciborum vnionem. Sint cuncta actu calida vel frigida: id enim solatio est stomacho: non tepeant. *Cautio.* Cautio adsit ne offeratur vinum absinthites vbi immista est materia praua ventriculi villis: alioqui vtile hoc vinum erit vbi frigida & humida intemperies ventriculum excruciat. Ante cibum exerceat se æger: dormiat postquam leui deambulatione cibus fundum ventriculi attigit, illito primùm ventre oleo macis cum caryophyllino. Sed in sicca & calida intemperie omnem motum fugiat, vt obesitatem pariat, inquit Rases. *Empirica.* Empirica. Accipe tormentillam vel radices filicis, & mentā: coque ex aceto rosato, fiat fotus. Eodem modo coque radices bistortæ cum pauco alumine: & fone. Interna pellicula stomachi gallinacei. Coralli semidrachma pota: & corallū collo appensum. myrobalani conditæ. theriaca vinum cum menta. Accipe succi malorum acidorum punicorum contusorum vncias octodecim: succi mentæ vncias sex, & tantundem mellis Attici, in vase fictili coquito, assiduè agitando: & vbi densata fuerint, ab igne ablata reponito. tempore vsus da cochlearium ante cibum. Aliud, quod etiam dysenteriam curat & vomentes cibum: accipe radicis mali cotoneæ semilibrā: vini myrtei vncias tredecim: coquito ad tertias, deinde exprime liquorem, & mellis Attici nouem vncias adde, rursusque coque assiduè mouendo, repone, & da ante cibum cochlearium. Accipe olei masticini vnciam: olei macis semunciam: specierum aromatici rosati scriptulos duos: ceræ drachmas duas: misce: & vngat regionem ventriculi. Radix acori condita, & etiam eryngij radix condita. radix anthoræ condita, & zinziber conditum. *Obseruandū.* Obseruabile est, pleraque remedia hæc empirica esse dicata frigido ac humido ventriculo. In aliis temperiebus ab his cauendum, ne genuinus ventriculi mador ab his absorbeatur, neve ab his hepar exardescat. Accipe micæ cidoniorum semunciam: vini vnciam cū semisse, theriacæ semidrachmam, vtatur bis in septimana.

CAPVT V.

De Vlcere ventriculi.

EVENIT interdum ab acri succo vel à veneno vt erodatur ventriculi interna tunica. Secui olim principis cuiusdam corpus, qui perpetua diarrhœa interierat. Narrabat is mihi se in sympolio à maleuolis quibusdā potionatum fuisse. Deprehendi erosum eius ventriculi fundum, ac venenum adamantinum vtrique tunicæ se insinuasse. Vomitus si fatigat, pus elidetur, & ructus fœtidi os feriunt. Sitis premit ob calidos ac siccos vapores à pure elatos. *Signa.* Cumque ventriculus sit membraneus, pungens quidam dolor aderit maximè dum à cibo incurritur, potissimè si acriot cibus vel mitigatu difficilis sumatur. Præcessere interdum causæ quæ inurere possunt vlcus. Superior pars ventriculi magis quàm eius fundus dolorificus est cùm ibi vlcus consedit, nā neruis dirior est. Si à purulenta sanie inuasit vlcus, præcessit phlegmone. num verò putrida pituita, bilis, aut alius succus hoc fecerit, ex nota aliqua illi succo familiari, eum agnoscemus. Scribit Rases, phlegmonē oris ventriculi in id temporis spacium protrahi posse, vt in expuitatum erumpat. Vt breuiter ad Indi- *Indicationes.* cationes curatrices veniamus, quia adest vlcus, nascitur indicatio siccandi & abstergendi. Nam geminis sordibus vlcera fœdantur dum caro à sanguine gignitur: scilicet tenuibus, & crassis. quæ tenuia, siccari debent: quæ crassa, debent abstergeri. De euentu vt quid *Prognostic.* dicamus huius mali; id sanè vix est redintegrabile.

etenim

etenim illud vlcus mundari ægrè poteſt: & deterſorio remedio vti non poſſumus ſine ſummo periculo: nam quæ detergent, ſunt acriora. nec etiam ocium ad glutinationem datur ventriculo. Quare hîc in anguſto ſpes eſt, ob ventriculi ſenſum exquiſitum, eiúſque ob ſolemne officium, quo vita carere nequit, & ob eſſentiæ ſuæ fabricam quæ eſt ſpermatica. Putridum vlcus periculoſum eſt: & id quod vetus, quódque in ſuperiore hæret parte. In ſene eſt inſanabile. Iam ad curationem veniamus. Prouiſionis cauſa licet venam pertundere in recenti vlcere & vbi corpus ſanguine circumfluit. Si vlcus conſedit in ſuperiore parte ventriculi, non cædito venam, etiam ætate in florente, & etiamſi ſanguinis copia adſit. Nam vbi infirmum eſt os ventriculi, à venæ ſectione eſt rempetandum: etenim in metu ſyncopes hi verſantur. Pharmaca acriora non præſcribantur, ne acerbius reddatur vlcus. Nec vnquam vomitum prouocans in vſum ducatur: quatitur enim eo niſu vomendi validè ventriculus, cùm alioqui quiete opus ſit in vlcere. Peculiaria remedia ſunt ea quæ vlcus purum à ſordibus faciunt, ſarcotica, & glutinantia. Scribit Raſes, Trochiſcos ex ſpica propinatos, præclarè ad ſalutem facere. hos Raſes deſcribit, vnàcum emplaſtro efficaci. ſed tamen Atculanus exiſtimat œdema ventriculi à Raze ibi curari. In hoc malo, quæ pus abſtergent minimè ſint mordacia. Obſeruandum hîc, num ſanies ſit calidior, tunc enim eam abſtergebimus ſero caprillo cum emulſione ſeminum quatuor frigidorum, & ſaccharo. vel coquemus hordeum, roſas, & ſemina melonum ex aqua, addemus ſirupum roſatum ſolutiuum: ita abſterſa ſanies ad infernas partes detrudetur. Da ſeri libram cum vna aut altera vncia ſirupi roſati ſolutiui. Quod ſi non ita feruens fuerit materia ſaniei, ſed ſi craſſior fuerit, vtemur decocto agrimoniæ ac cicerum rubrorum, addemus aliquid erui. interdum iunge quid mellis, vel mellis quid ſolutiui. quod poteſt etiam dari cum ſero lactis. Mundato iam vlcere, ad ſarcotica erit veniendum & ad glutinantia. Sarcotica vim habere debent ſiccandi & detergendi, non aſtringendi. agglutinantia ſint ſicciora, & adſtringant. Ex ſero lactis, vbi feruor adeſt ventriculi, detur gummi Arabicum, maſtix, & ſanguis draconis. Et coquantur folia caudæ equinæ ex ſero lactis: ita etiam folia ſalicis. Si verò alget ventriculus, loco ſeri vtemur decocto cicerum. Obſeruabile, vt cùm abſtergendum eſt, vtamur his in magna copia, vt ad ſemilibram: vbi verò ſarcoſi ſtudemus, parca manu hæc præſcribantur. & cùm glutinandum erit, parciùs miſcebimus tunc ea quæ abſtergendi vi pollent. Propterea commodè dantur glutinantia pilulari formâ, ſinéque multo liquore. Galenus ad glutinationem internam maximè vtitur myrtillis, ſumachio, & malicorio. Contunde radices conſolidæ maioris, & miſce eum aqua roſarum veteri, adde ſirupum de roſis ſiccis, cydoniorum & myrtillorum: fiat electarium. Si vlcus corroſiuum fuerit, præclarè ad eius curationem faciet ſuccus plantaginis, cum aqua roſata & hordei decocto: ſi algioſus ſit ventriculus, iunge maſticen. Si doloris vis vrget, ſíque ſanguis effluat, vtemur philonio Romano. Suadet Aëtius, vt, dum vtimur glutinantibus, quò diutiùs perſeuerent agglutinantia in ventriculo, foris vtamur foris ex toſis, cypero, myrtha. Victitet pti ſana eo tempore cùm eſt abſtergendum: potet mulſam & cereuiſiam ſaccharatam. Cùm verò glutinandum eſt vlcus, vtemur cibis viſcidis & aliquantulum aſtringentibus, vt oryza, farina auenæ, cum ſucco granatorum. Incoque cibis ſymphyti radices: vtatur miua cidoniorum. Bibat cereuiſiam quæ habet vim ſymphyti. ſit vinum auſteriuſculum.

Phlebotomia. *1. ad Glauc. 14.* *Pharmacia.* *Peculiaria remedia.* *9. ad Almanſ. 64.* *Obſeruandum.* *4. Meth. 7.* *Vlcus corroſiuum.* *Diæta.*

CAPVT VI.

De Inflammatione ventriculi, eiúſque de dolore.

PER Inflammationem intelligo etiam eam quæ exquiſitè talis non eſt: hoc eſt, agemus de intemperie calida admodum, cum tumore qui naſcitur à materia ſanguinea. Dum enim fluit ſanguis in aliquam partem, implet primùm partis illius venas ac arterias maiores, dein minores, hinc minimas; tandem diſſeminatur per ſpiracula partis. Quare dum feruens hic ſanguis partes in calorem abripit, eas intemperie calida occupari affirmamus. At hæc materia quæ petuaſit iam partes, eas tendit. Quare ſi concepta parte materia eam non tendit, erit intemperies cum materia, ſed non dicetur inflammatio. Cùm tumor ad tantum venit incrementum, quo actionem partis lædat, is tumor morbus erit in mala conformatione: ſin minor fuerit, ſymptoma erit. Quare inflammatio eſt tumor præter naturam, cum intemperie calida, & cum materia ſanguinea. Cauſa eſt ſanguis qui eò ruit attractus vel eò transfuſus. attrahitur à calore vel dolore. dolor fit cùm ſoluitur continuum à valida actione qualitatis, vel à materia mordente, vel tendente aut lacerante. Calor fit à cauſis calorificis. Transfunditur ſanguis ad ventriculum à toto corpore vel à parte aliqua corporis: cùm orgaſmo iactatur vehementiùs liquefactus ſanguis: vel impulſus vi partis expellentis excluditur in partem contentam. A toto corpore ita impellitur ſanguis, & etiam à parte, cùm horum viris circumfluit copia vberiore, vel ſi prauus gignatur ſanguis. à copioſiore fit genuina inflammatio. à prauo ſanguine fit inflammatio non exquiſita, ſed pro varia idea degenerantis ſanguinis nutat ad eryſipelas, œdema, vel ſchirrhum. Ventriculus talem ſanguinem ab aliis excipit partibus, quòd ſit factus imbecillis ob aliquam cauſam. vt cùm ita à natura factus fuit: vel à mala diæta aut morbis ſi affligatur. Affligitur totus ventriculus, vel eius pars: & interna vel externa ſuperficies laborat: infera vel ſuperna regio: verſus dorſum, vel verſus abdomen. Et vt fuerit ſanguis qui influit varius, talis erit etiam tumor. Dignoſcitur ex dolore pulſarili loco hærente eodem: quin tumor interdum conſpicuus eſt circa hypochondrium ſiniſtrum, ſi totus inflammatus fuerit ventriculus, & adeſt febris: dolor validè vrget, & ſitis adeſt vehemens. Si interna pars phlegmone obſidetur, tumor non conſpicuus erit: à cibo dolebit. In ſuperna parte ſi conſtiterit affectus, dolor acerbiſſimus affliget adeò vt lipothymiam accerſat. Si ſit à bilioſo ſanguine, aderit febris grauiſſima. Externa in ſuperficie ſi ſtabulatur affectus hic, increſcet dolor dum cibum excludit ventriculus: tunc enim ſe arctant fibræ tranſuerſæ quæ conſiſtunt in externa ventriculi tunica. Poſt quam natura morbi nobis aperta iam ſit, videamus quid ea indicet hîc agendum eſſe, quo ille fugari poſſit. Cùm inflammatio ſit affectus mixtus ex intemperie & mala compoſitione quæ naſcitura materia tendente, orietur indicatio alterandi, & ratione materiæ euacuandi: nam materia habet cauſæ rationem ſine qua non: nam niſi illa materia tendens auferatur, non poterit vſus alterantium commodè iniri. Et non ſolùm eſt euacuandum & alterandum, ſed collineandum eſt etiã ad materiam influentem, & ad eam quæ iam iam eſt influxura. Nam ratione influentis materiæ eſt reprimendum & deriuandum: & ratione fluxuræ eſt reuellendum à parte attrahente vel ſuſcipiente, hoc eſt à ventriculo inflammato & dolente. Cùm attrahitur, vt ſi à calore id fiat, erit refrigerandum: ſi id fiat à dolore, is mitigari debebit. Si fiat illa affluxio ab orgaſmo

Cauſa. *Differentiæ.* *Signa.* *Indicationes curatiuæ.*

ac translatione materiæ ad ventriculum debilem, erit vacuanda illa materia, & pars roboranda erit. Videamus iam quid polliceri possimus in curatione. *Prognosis.* Summâ sane vi ferit corpus hic affectus. vnica spes virium, cibus. sed hunc non ferunt vires. Si itaque totus ventriculus occupetur phlegmone, conclamatum erit: si supremum os, periculum in procinctu erit à syncope: nam pulsus his languet, & extrema frigent. Si grauis adsit dolor citra febrem, minus periculi aderit. Si ita dolet à lumbricis qui ventriculum inuasere, res non erit in tuto. Refert Suetonius de Claudio Imperatore, eum tam atroci dolore stomachi interdum correptum fuisse, vt dixerit, se etiam de consciscenda morte cogitasse. Iam ad curationem eamus. *Curatio. Phlebotomia.* Vena est hîc cædenda, nam affectui ingenti, valido auxilio succurrendum. Quare sanguineus cùm sit affectus, vena aperiatur. Nam fatetur Galenus nullum se inuenisse remedium præsentius in omnibus doloribus, venæ sectione vsque ad lipothymiam. vbi scilicet ille dolor nascitur vi inflammatoria: non autem quòd acerrima materia mordeat ventriculum, quod per paroxysmos febrium interdum euenit. Etenim tunc ab euacuato sanguine non remouebitur dolor, nam eo auxilio non excluditur causa quæ efficit dolorem: quin vires languescent à secta vena. Vena secanda dum adhuc influit sanguis, cúmque nondum firmum vestigium imposuit. Quare ilicò, etiam antequam eliquescat à molli medicina aluus, pertundatur vena: nam omnis mora hîc est calamitosa. clysmo tamen locus est. ita transigendum in omni viscerum in- *13 Meth 13.* flammatione. Secanda est, authore Rase, axillaris dex- *Pharmaca.* tra. Mitescente à phlebotomia inflammatione dabimus pharmaca: sed sint mitia illa. Iam, inquit Rases, æstu vehementi remisso, detur illis cassia. Nos coquimus cassiam cum succo endiuiæ: nam coctione non amittit illa vim leniendi. Nam hæc cautio adesse debet, vt in purgando hîc vnà roboremus & refrigeremus. Cassiæ addatur pulpa tamarindorum. à validis abstine. Si pituitescit, fiat sirupus ex mercurialis diluto, vel ex diluto carthami. Sirupum de Santalis describemus Capite de hepatis intemperie calida. Rarò *Topica. & quæ intus sumuntur doloris causa.* tamen hîc purgamus. In ventriculi inflammatione cauendum ab opiatis: nam à valido eorum vsu stomachus postea per totam suam vitam effœtus ac languidus euadit: nam os ventriculi exactè sentit, & citò læditur. & opiata densant nimium refrigerando: quod cauendum in inflammatis partibus, ne scirrhus excipiat inflammationem. Præclarè ad salutem faciunt illa remedia quæ causam doloris exigunt, vt ea quæ tensionem laxant, vt Accipe olei amygdalini dulcis, medullæ ceruinæ, adipis caponis & humani, cuiusque semunciam: croci scriptulum: fiat linimentum. Fiat fotus ex decocto maluarum, althææ. Intus, fiat decoctum ex semine & foliis maluæ, ficuum, cum sirupo *Cautio.* violato. Sed adsit cautio ne veniamus ad hotum laxantium vsum, nisi summa doloris vis iusserit: & non nisi à facta reuulsione per phlebotomiam, cucurbitas, vel saltem per enema. Nec diu puris laxantibus vtemur, sed ea quæ ex rosis vel cydoniis componuntur foris & intus præscribendis consociabimus. Si induruit tumor scirrhodes, vtemur eo emplastro quod describit Rases *fol. 124. & 125.* nono ad Almansorem, capite sexagesimo quarto, vbi etiam nardinum descripsit. Quæ ab influxu materiam *Repercutientia.* arcent sunt duplicia, alia propriè & verè repercutiunt eam materiam: hæc sunt illa quæ vim habent refrigerandi & crassefaciendi materiã eam quæ influit. Alia sunt quæ impropriè dicuntur repercutientia, quæ crassam quidem obtinent substantiam, sed non sunt frigida, quin potiùs in calorem abeunt, vel saltem sunt moderata. Præscribuntur autem repercutientia omnia ratione materiæ influentis, & etiam fluxæ illius, quæ proxima est loco inflammato. Si sanguis calidus repercutiendus, in vsum vocabimus ea quæ propriè reuerberant. Talis est miua cidoniorum malorum, & eorũ sirupus, miua ex ribes, succus granatorum, sirupus myrtinus & rosatus ex rosis siccis, vel ex rosis recenter factus, sirupus de agresta, sirupus de aurantiis malis immaturis. miua ex rubo idæo, ex moris immaturis, sirupus ex fructu rubi. Foris admoue circa hypochondrium sinistrum epithema ex aqua rosata & succo citoniorum, adiice santala, rosas, & caphuram. vel placenta rosata immadeat aquæ rosatæ & aceto, admoueatur spuriis costis sinistris. Si sanguis qui influit non ita ferueat, verùm si pituitescat, aliis illis quæ impropriè repercutiunt vtemur: quare sirupo de menta indemus masticem: vel ex miua cidoniorum eam propinabimus. Foris verò hoc imponemus: accipe panis mediocriter tosti decentem copiam, & maceretur aceto rosato, succo absinthij & mentæ: adde caryophyllorum & masticis, cuiusque semidrachmam: fiat cataplasma pro stomacho. sedat dolorem, etiam vomitum & singultum. Interdum propriè repercutientia remiscemus impropriè repercutientibus, vt res suadet. Ad hæc non eundum ante clysterum vsum, nec ante phlebotomiam peractam: nam his neglectis, reprimentia suum officium non faciunt. Oedematis ventriculi cu- *Oedema ventriculi.* rationem describit Rases in fine sexagesimi quarti ca- *fol. 126.* pitis ad Almansorem lib. nono: vbi describit Rases emplastrum laudatissimum, & pastillos ex spica. Vt redeam ad inflammationem, cùm iam desæuiit principium eius, erit vtendum digerentibus remediis, sensim ad validiora eundo. Iusculis pinguibus incoque flores chamæmeli, & folia semináque althææ, & ficus. cereuisiæ panis loco inserantur ficus: coque pro iusculo: ita etiam dulces passulas. Foris admoue emplastrum de muccilaginibus. Accipe olei amygdalini & masticini cuiusque vnciam; pinguedinis gallinæ semunciam: croci scriptulũ: ammoniaci in aceto soluti drachmam: gummi elemnij semidrachmam: fiat linimentum. Tandem fiat decoctio ex radicibus Chinæ, & ex ligno roseo: adde betonicam & iuncum odoratum. theriaca & mithridatium. Fiat fotus ex decocto mentæ, absinthij, masticis, iunci odorati, semine fœniculi, dauci, floribus meliloti, granis iuniperi. Propina baccas lauri cum cortice. adde aristolochiam. Tandem fiat picatio. nam maximè foris admotis remediis est pugnandum. Si *Suppurantia.* in pus commigrare tumor incipiat, comedat pultem ceruisiariam ex ficubus & passulis dulcibus, adde crocum. vel fiat puls ex lacte cum farina, butyro & pauco croco. Victu vtantur tenui. præter ptisanam, inquit *Victus.* Rases, nihil offeras: & potet aquam hordei vel tenuem ceruisiam cum succo granatorum. Si verò phlegmone *Dolor ventris à flatu.* non adsit, sed si dolor vehemens vrgeat ex copia flatuum, vnde ventriculus tendatur & singultiat, Accipe olei anisi scriptulum: sacchari albissimi soluti in aqua cinnamomi vncias quatuor: fiat tabulatum. potest addi drachma diacymini vel diacalaminthi. Pipere aspergantur cibi & macere. caro coquatur cum thymo. Potet parum vini meri & clari. Accipe cumini in aceto infusi ac torrefacti: caryophyllorum: cuiusque semunciam: aristolochiæ longæ drachmas duas: macis, cinnamomi, singulorum drachmam: specierum diarrhodonis abbatis drachmas duas. claude linteo tenui: quo patina cineribus modicè impleta tegatur, & stomacho totum accommodetur. Accipe tres vel quatuor baccas lauri cum corticibus, contunde, ac propina calidè cum vino. Da cochlearium ex hoc, Accipe specierum hieræ simplicis drachmas tres, diacymini drachmam: sirupi rosati solutiui vncias quinque. Propina cochleariũ aquæ iuniperi vel anisi, vel aquæ cinnamomi. In hoc malo appetitus constat, & à cibo magis dolent: nam hic dolor sæpe fit ab acidis & pituitosis succis, vnde turgent flatus: tunc enim non aliter tenditur ventriculus, quàm colo intestino per

suos

suos dolores euenit. Sonitus adest, nec vestigium pressio retinet: consequitur intemperiem frigidam. Nam dum emicat calidum natiuum, per halitum transpirat illa humiditas: cùm verò imbecillum fuerit calidum natiuum, & humor semicoctus, crassus & glutinosus, fit crassior halitus quàm vt transire possit, & propterea in flatum abit. Tunc itaque calidum natiuum erit roborandum, & calidis siccisque remediis leptomeriâ præditis crassus humor mitigari debet. Galenus commendat vsum seminum calidorum: & oleum rutæ: & admouet cucurbitam magnam sine scarificatione, idque bis aut ter.

CAPVT VII.

De læso appetitu, quo quis cibum fastidit, qui Anorexia Græcis dicitur.

MAGNA ratio appetitus est habenda stomachi. Stomachus enim, inquit Aretæus, delectationis tristitiæque princeps est, animi alacrioris & abiecti autor. Delectationis autem hi fructus sunt, bona coctio, carnis moles decens, floridus corporis color. & cùm alimento caret, animi abiectionem inducit. Quare S. Deus appetitum nobis indidit, ne eius, sine quo perennare vita animantis nequit, per negligentiam obliuisceremur. Agimus iam de hac functione læsa facultatis animalis stomachi quæ appetit, originem ducens à sensu suctionis offensæ. Vt hæc commodè percipiantur, focus appetitus nobis exploratus esse debet. Exhauritur corpus nostrum perenni dissipatione: quare resarcire oportuit exhaustum quod est. Propterea serie quadam suctionis ab habitu corporis, ventriculi tandem tanguntur venæ: & cùm ventriculo vlterius nihil sit à quo prolectet, cibum flagitat dum eius os collabitur. Quare vt appetitus fiat ex lege naturæ, plurimi motus concurrant necesse est: nam opus est exhaustione, suctione, & suctionis sensu, qui fames dicitur: appetitus verò est implendi cupiditas. Quare vt varium est quod exhauritur, ita & varius nascetur appetitus: exhauritur enim id quod est vel calidum, frigidum, humidum, vel siccum. cùm enim ea quæ humida sunt solùm exhauriuntur, exurget sitis. Cùm itaque non sentitur in ore ventriculi suctio, languet appetitus, etiamsi fiat illa suctio: vt cùm animalis facultas non defluit ad stomachum, vel interdum non appetunt, quia suctio non fit, vt cùm nihil exhauritur ex corpore; nam si fieret, id sentiret. Languor facultatis animalis non potest interdum stomachum rigare: quin in graui mœrore ea facultas aliò abripitur: vel quia angustiâ premitur neruus sextæ coniugationis qui perfundit superiorem ventriculi partem. Vel graui affectioni implicitum os ventriculi non percipit præsentem facultatem: vt cùm graui premitur intemperie, vel solutione continui. Intemperies calida, etiamsi non fuerit valida, expugnat appetitum: nam fundit succos vasorum ventriculi, vnde repletio: ita æstate languet appetitus. Frigida intemperies non facilè eximit appetitum, nisi valida illa fuerit: nam immoderatio omnis actiones soluit. Præterea materia vliginosa putrida si fiat in ventriculo, & talis vapor, quod solenne per malignas febres & vermes, violare appetitum solet. Materia etiam viscida vel pinguis, vel melancholica si copiosa fuerit, appetitum violat. Aretæus censet appetitum etiam auferri à tenui & duro victu, etenim tunc ex vicina fœditate se implet ventriculus, vnde inappetentes fiunt. &, inquit Aretæus ex nimio studio in cibi inopia & ex vigiliis cæterisque incommodis: nam ita exhauritur spiritus. Vt rectè indicationes curatiuas ponamus, notabimus num lædatur ventriculus primariò, vel à concordia partis alicu-

Causæ.

Indicationes curatiuæ.

ius, vel totius corporis. his remediandum. Si vitium hæret in ventriculo tacto intemperie calida, orietur indicatio refrigerandi: si ab vlcere, illud amouendi: Si ab vtero vel intestinis, aut aliis partibus, vt hæ redintegrentur. Non duci debet indicatio à symptomate, nisi id rationem causæ subierit. Graue sanè hoc vitium: nam corpus suo defraudatur genio. A frigore aufertur periculosiùs quàm à calore: nam ni validum frigus conceptum fuerit, id hoc vitium accersere non solet. Vbi sitis causa adest, nec tamē ægri sitiūt, id periculi plenum est: nam indicium est resolui facultatem: hoc ita euenire videmus per febres pestiferas. Aretæus author est, eos tandem in melancholiam præcipitari, & in maniam abripi, ob cordis vicinitatem, vbi principatus omnium est, cardialgiâ interueniente. Vide num à contagione aliarum partium affligatur ventriculus: nam tunc causæ affectarum partium indagari debent, & debellari. Si ipse ventriculus incaluit nimis, inalgescat: si frigore occupetur, incalescat. Iam ad remedia venio. Si ab incursu bilis in ventriculum appetitus languet, accipe specierum hieræ picræ drachmam: cassiæ recenter extractæ vnciam: cum saccharo fiat bolus. vel accipe rhabarbari optimi drachmam, ad sesquidrachmam: cinnamomi scriptulum: immacera hæc aquæ endiuiæ & tenuis vini, cuiusque vnciis duabus: inanè expressioni colatæ adde sirupi rosati laxatiui & mannæ, singulorum vnciam: fiat haustus. Si in vitio sit pituita lenta, dabimus bolum ex semuncia specierum hieræ cum melle rosato solutiuo. vel accipe rhabarbari semidrachmam: agarici recenter trochiscati drachmam: infunde vini albi & aquæ capillorum Veneris cuiusque vnciis duabus: adde zingiberis & cinnamomi, cuiusque scriptulum: colaturæ adde mellis rosati solutiui vncias duas: fiat haustus. Præparetur hæc materia oxymelite & melle rosato. In intemperie calida vtatur lactuca cocta cum butyro & aceto: cocta portulaca, ex aceto & pauco oleo: succo malorum aurantiorum, coctis pomis & prunis: decocto tamarindorum cum sirupo malorum citreorum. Pullus coquatur cum lactuca, portulaca, & adde acetum. Bibat manè iulapium rosatum cum aqua hordei. ita diaribes & rubi idæi conditi fructus, & conserua rosarum ex aqua hordei propinetur. vtatur manè sirupi rosati simplicis vncia, cum specierum diarrhodonis abbatis drachma. Accipe succi malorum Persicorum libras duas: sint non omnino matura; coque ad dimidiarum partium exhaustum: subsidentibus fæcibus, id quod clarum est effundatur, cum saccharo fiat iulapium; aromatizetur ligno roseo. Sumat duo cochlearia manè & vesperi. Rob ex granis illis rubris acidis, quæ vliginosis hîc locis proueniunt, vbi cespites foco dicati; *inde Veenen*, dicitur Belgicè. Vnge ventriculi regionem vnguento rosato lotoaceto, cum pauca mastice. Si à frigore sit malum, accipe olei anisi drachmam: piperis semidrachmam: diacalaminthæ scriptulum: sacchari in aqua cinnamomi soluti vncias quatuor, fiat confectio in tabulis: sumat manè drachmas duas. Sæpe vtatur theriacæ vel mithridatij semiscriptulo. bibat vinum in quo maduit radix acori, quam vulgus appellat iam calamum aromaticum. Foris illinat ventriculi regionem oleo macis cum oleo caryophyllorum. Vtatur etiam pomis cidoniis conditis cum melle, & aspergantur speciebus rosatæ nouellæ, vel aromatici rosati. Sumat sæpe quidaquæ cinnamomi. Ventriculo hoc admoue. Accipe emplastri stomachici vnciam: masticis drachmas duas, in corio extende ad formam scuti. Crustam panis retorridam immacera maluatico vino: adde species rosatæ nouellæ, caryophyllos, cinnamomū, mentam, & flauedinem citreorum. Accipe emplastri masticis & emplastri stomachici, cuiusque vnciam: galangæ & corallis rubri, cuiusque drachmam: mentæ puluerisatæ semidrachmam:

Prognosis.

Indicationes.

Medicamenta.

Intemperiem abigentia.

mam:cum oleo mentæ & macis fiat emplastrum. A cibo absint omnia pinguia. Condiantur cibi acetosâ, omphacio, aceto, succis malorum acidorum. Accipe coriandri præparati vnciam: diacidonitis cum speciebus, anisi, cinnamomi, cuiusque sesquidrachmam: panis biscocti semunciam: facchari durissimi ad pondus omnium: fiat puluis: vtatur in fine pastus.

CAPVT VIII.

De Appetentia Canina, & de Boulino.

IN hoc affectu insatiabili edendi rabie vexantur homines, & à vomitu ad cibos inexplebili desiderio redeunt. Deus Optimus Maximus ex sapientiæ suæ lege singulis animalibus inseuit appetitum alimenti ad sui conseruationem; hunc famem appellamus. Hæc fames gemina est, vna naturalis, qua cunctæ partes corporis tanguntur vt etiam plantæ, nam inopiæ molestiam non sentiunt. Altera fames est animalis, sensus scilicet particeps; nam est perceptio molestæ suctionis quæ fit in stomacho, qua monitum animal, cibum quærat. Hæc actio interdum deprauatur, vt in hac canina. *Causa.* Causam duplicem agnoscit, frigus stomachi nudum, vt euenit his qui per niuosos montes hieme iter faciunt, vel consociatum cum humore acido. secunda causa est exhaustus corporis immoderatior. Nam acidi humores suctionis falsam quandam imaginem præ- *Signa differentiarum.* bent, dum rodendo molesti sunt. Si fit ab acidis succis, quæ euomunt, acorem redolebunt. Si fit ab exhaustu, incendio quodam æstuabunt: inde enim cùm rarescat cutis, per ἄδηλον διαπνοὴν nutricatus subducitur parti- *Cibus, & Remedia.* bus; hi parcè aluum deponunt, ac scybala. Si nata fit fames canina vi inanitionis, vt euenit in his qui cùm ægrotauere necdum eualuere, sed qui conualescunt, præscribatur cibus euchymus ac eupeptos, qui modicè sæpéque sumatur. Si totius corporis æstu id fiat, is temperetur vsu rerum frigidarum ac modicè stringentium. Potet aquam cum pauco vino stiptico, vel cereuisiam cum succo granatorum. Comedat castanea, terræ glandes, pisces durioris carnis, ac bubulam *Cautio.* & suillam. Cautio adsit vt mitescente vi mali, ad mitiorem diætam ægrum transferamus, ne succrescat soboles multorum morborum à synathrismo crassorum succorum. Dum feruet hoc malum, vngatur totum corpus oleo myrtino cui balaustia vel sumachium incoxere. Si à verme originem habet, ille excludatur. Quod si fiat citra inanitionem, ex fatigante solo suctionis sensu, vt cùm stomachus frigida ab intemperie percellitur, vel à materia acida cùm irritatur, præscribemus quæ sensum suctionis obliterant, quæque illam pituitam calfaciant & siccitatem quandam inferant. Absint tamen ea attenuantia & incidentia quæ appetitum prouocant, qualia sunt acria, vt sinapi, porrum. Carnes coquantur mentha, petroselino, vel faluia. Potet vinum vetus aquâ aliquantulum temperatum: vel cereuisiam fœniculatam, vel cui incoxit & immaceratum est lignum guaiacum & sassaphras. Cibi ita condiantur vt suctionis sensum obtundant, & crassam pituitam incidendo ad exclusionem præparent. Sensum suctionis delent quæ sunt pinguia & lenta: comedat olusculà ex malua, oxylapatho, butyro adiecto copiosè: pruna dulcia cum melle & butyro cocta; iusculis interat pinguioribus ficus. cerebra animalium conueniunt, lac cum farina tritici coctum. Vt incidatur pituita hæc, coque cibum cum ciceribus, petroselino, fœniculo, faluiæ, origano. Si vomitus diutius vexat, abstine à pinguibus: da succum carnis, vitellos ouorum, offulas ex maluatico, vel ex Hippocratico, pepo- *Remedia.* nes, cucumeres. Vt paretur materia ad exclusionem, abstine à rebus acidis, nam hæc famem faciunt. Fiant apozemata ex calaminta, faluia, fœniculo, ligno guaiaco, & ligno saxaphras. Purgetur semunciâ vel drachmis sex diaphœnici; vel pilulis de hiera simplici. Purgato benè corpore detur theriaca, vel diagalanga, electarium aromaticum rosatum vel rosatum nouellum ex decocto ligni saxaphras. Nobile hîc remedium est vinum generosum, tenue, fuluum, odoratum, non nimis vetus. hoc propinatur post cibos pingues: pleno id tunc hauriant ore: id enim redintegrat languentem à frigore ventriculum: succos acidos mitigat. Ca- *Cautio.* ue ne pingue ac generosum hoc vinum propinandum esse existimes, cùm ex perenni inedia, vel ex diarrhœa, aut ex haimorrhagia aliáve inanitione huc venit æger. Boulimon Græci prægrandem famem appella- *BOVLIMOS.* tunt, nam hæc particula voci adiecta alteri βου, auget eius significationem. Est deprauata appetentia quæ à frigore oris ventriculi nascitur, cum virium lapsu. Causa prægrande potest esse frigus ab aëre, vnde cor per arteriam magnam quæ ab orificio ventriculi tangitur, in contagionem abripitur; hinc lipothymia nam initio edendi libido vrget, quæ mox in imbecillitatem ac virium prostrationem fatiscit, ac esurire desinit, imò ciborum in fastidium abit. Decolores fiunt, torquentur stomacho, refrigerantur corde & extremis partibus. Hîc non ita vomunt vt in canina appetentia. Hi vino odoribúsque recreandi: offulas ex vino sumat si per paroxysmos febriles euenerit. Odoretur acetum & vinum. oua comedat, oryzam & suillam cum pipere. Singulis horis quid capiat. potet vinum generosum.

CAPVT IX.

De Pica.

PICAM vocant ab aue quæ variarum rerum appe- *Nominis ratio.* titu ducitur, vocatúrque à Græcis hæc auis κίσσα; quare quidam vocis cognatione ἀπὸ τοῦ κίσσου malum hoc dictum putant. Est enim κισσὸς hedera, quæ variis herbis se inuoluere solet, ac nullius refugere implexum. Malacia, quasi molliciem dicas, hoc malum etiam vocatur Est symptoma facultatis appetitricis corruptæ. trimestri grauidationi frequens malum. Tunc enim reflua excrementa ventriculum inuadunt: & pro eorum idea, absurda appetunt. crudos interdum *Quæ vorent.* pisces vorant, carnem humanam, cineres, calcem, lutum, picem, cretam. Fœdis coloribus præditis puella- *Toma: Epist. Epist.* bus à menstruo suppresso frequens est malum: quin *Historia.* pueros & viros interdum inuadit. Mulier, inquit Langius, carnem mariti, circa Andernacum, vesci desiderabat; quem sibi percarum occidit, & dimidia dilecti coniugis carne saturata, reliquum sale macerauit. Lemburgi Silesiæ sacerdotem nudis pedibus balneû egressum grauida subsecuta, à tergo crure altero deprehenso, de calce sacerdotis mordicus dentibus frustum auulsit, nihil illius clamore expauescens, quo hominum fidem & subsidium implorabat. Grauida desiderio hu- *Altera.* meri pistoris denudati capta, omnem alium cibum fastidiebat. Maritus charæ misertus vxoris, pro singulis morsibus cum pistore paciscebatur: duos in sultus fertur sustinuisse; alterum, dolorum pertæsus, ferre noluit. Tergeminos hæc est enixa, ac tertiû mortuum. Noui mulierem cui venter hydrope turgebat in immensum, hæc aquam scaturientem è fonte fitiebat: egressa vrbem, aquam caua manu ter vel quater sorbsit ebullientem cum arena, & intra biduum pituitam excreuit, ac apertis mensibus, nigro fluente sanguine conualuit ab hydrope, adeò potêres affectus sunt oris ventriculi. Os ventriculi enim hîc in vitio est: quod qualitate indicibili prædita alimêta, attamen à lege naturæ aliena, efflagitat. Differt à canina appetentia: nam copia illa maximè peccat; hæc verò, qualitate. Quarto ferè *Prognosis.* ab

ab ingrauidatione mense quiescit hoc symptoma: nam vomitu ferè tunc ventriculus se vacuauit à prauis succis; & inedia, ob nauseam, cruditas subacta in venis: & grandior iam fœtus suísque déque in se trahit succos qui ad ventriculum refluere solebant. Nascitur in hoc malo medendo Indicatio amouendi prauum ex ore ventriculi succum, ac id roborandi, ne amplius admittat illum. Hic namque succi crassi, crudi, frigidi, imbibiti sunt tunicis ventriculi. Cibis vtantur coctu facilibus & à corruptione alienis. succo granatorum vel omphacio & pomis aurantiis & citriis condiantur. Pedes porcini coquantur cum passulis Corinthiacis & agresta. panis vstulatus macetur in succo granatorum & vino generoso, Pyra cocta comedat. Coque passulas Corinthiacas ex vino & succo granatorum, adiecto sacharo: infunde patinæ, adiectóque vstulato pane albo, vescatur cochleari. Potet vinum subastringens & giluum: vel clatam cereuisiam cinnamomi vi imbutam. Si non sit grauida, sique vomit ex facili, sumat decoctum raphani cum oxymelite: Si non facilè vomit, accipiat cassiam cum pulpa tamarindorum ad vnciæ pondus; adde specierum hieræ picræ drachmam. Species hieræ cum melle rosato vtiliter exhibentur in materia pituitescente. Vel purgetur rhabarbaro: Accipe rhabarbari drachmas duas: cinnamomi scriptulum: tamarindorum semunciam: infunde aquæ endiuiæ & vini albi, cuiusque vnciis duabus: macera horis duodecim: dein semel ebulliant, ac fiat fortis expressio: cui adde sirupi rosati solutiui vnciam. In sero lactis infundantur folia senæ, & fumariæ, cum myrobalanis: vtatur quinque diebus manè cyatho. Deinde da succum mali punici dulcis, diacidonium: accipe seminis ammios drachmam: macis semidrachmam: gingiberis, scriptulum: olei anisi semiscriptulum: facchari in aqua cinnamomi soluti vncias quatuor: fiat confectio tabulata: sumat manè drachmas tres. Fiat scutum stomachicum ex emplastro de mastice, & ex emplastro stomachali. In ventriculo frigido vtile est diatrionpipercon. Sirupus ex aloë præclarè ad salutem facit: hunc describimus Capite De palpitatione cordis. Ab vsu astringentium supersedebimus dum ventriculus fuerit purgatus. Si succi aliunde influunt, adstringentium vsus erit necessarius: quò firmato ventriculo, succus non immittatur. Si sitis cruciat, Accipe seminum quatuor frigidorum semunciam: lactucæ conditæ, diacodij in forma solida cum saccharo confecti, sacchari crystallini & violati, singulorum drachmas duas: tragacanti semidrachmam: cum albumine oui fiant pilulæ: & ore detineantur. Potet cyathum aquæ anguriæ. coque ex aqua semina frigida: vel da serum lactis cum pauco aceto, vel coque in eo acetosam: citreorum succu, cerasa, ribes. Accipe pulpæ caponis, perdicum, singulorum vncias tres: fisticorum infusorum in aqua rosata, seminum frigidorum maiorum mundatorum, cuiusque semunciam: cinnamomi drachmam: sacchari optimi libram vel sesquilibram, cum aqua boraginis fiat confectio in morsellis.

Indicationes curatiue. *Cibus.* *Vomitoria.* *Pharmaca.* *Sitis.* *Morselli vel Rotulæ alentes.*

CAPVT X.

De Coctione ventriculi læsa. Cœliaca passio.

CVM non rectè mitigatur chylus, ita vt in sanguinem ab hepate conuerti nõ possit, imbecillus id facit ventriculus; quique hoc affectu laborant Stomachici rectè dici possunt, non secus ac illi qui ab imbecillo iecore Hepatici appellantur. Est priuatio decentis alterationis. vt ἀπεψία, in qua diminuitur: δυσπεψία, in qua deprauatur. Ventriculus coctionis huius author est: qui rectè in hoc officio se gerit, cùm probè attrahit, & quæ trahit retinet & in qualitatem mutat amicam, & tandem aliena expellit. Quare ad coctionem conueniunt etiam hæ tres facultates: proptereáque facultas quæ in chylum mitificat cibum, titubat vel propria ratione, vel vi harum aliarum facultatum. Propria ratione labefactatur coctrix à calore vel frigore: ob calorem corrumpitur ac in alienam qualitatem commigrat, dicitúrque dyspepsia: à frigore verò fit cruditas, quæ appellatur bradypepsia. Et quamuis omnis intemperies ventriculi actionem soluat, attamen actiuæ qualitates, hoc est calor & frigus promptè id agunt: at passiuis opus est longa die. Ita à madore non ita percellitur ventriculus, nisi adsit hydrops & intemperies frigida. Nec à sicco coctrix aufertur, nisi adsit marasmus, aut febris antegressa fuerit. Cùm itaque non ita triumphat facultas vt ab ea mitigari possit, tarda fiet concoctio. Hoc etiam euenire potest ob accisum somnum: vel quòd ipsi cibi in vitio sint ratione substantiæ, qualitatis, quantitatis, vel vtendi modi. Ratione substantiæ, vt si indomabiles fuerint & flatulenti. Copiæ ratione, nimirum nimiæ, vel si varij fuerint cibi: vel minima si sumpti fuerint copia, vnde interdum assatione fœdantur. Qualitatis ratione occultæ interdum crimen habet cibus: nam cùm chylum edat proprietate sua ventriculus ac à calido ipso natiuo, fit vt quidam cibi habeant qualitatem quæ huic proprietati bellum indixit. inde tamen corruptio coctionis nascitur potiùs quàm imbellis coctio. Si manifesta qualitate cibus in vitio sit, ea erit prima vel secunda: vt crassior cibus, vel talis qui facilè corrumpitur. Ratione temporis vitium agnoscit cibus, cùm is non opportuno sumitur tempore: vt si prior cibus nondum fuerit mitigatus in ventriculo: vel si qui semel die pastum inire solebat, iam ter comedat. Ordinis ratione violat cibus coctionem, vt si quæ duriora acægrè mitigari possunt, præmissa fuerint, plenáquemanu ingesta, móxque ea quæ facilimè mitigantur inferat quis. Quin etiam coctio percellitur si effuderit se fœdùm aliquod excrementum in vētriculum, inde deprauabitur coctio, nisi id frigidum fuerit, tunc enim diminuitur vel aufertur coctio. Quin interdum à cibis astringentibus durescit aluns, vnde pituita viscida retinetur, indéque coctio labefactatur. Circumflua excrementorum copia hãc noxam indicat. Inquirendum tunc erit an id fiat ob facultatem læsam, an ob externum errorem. Nam si quis non delinquit in sex rebus non naturalibus, & tamen in eo violetur coctio, sine dubio facultas in eo læsa erit. Acidi ructus à frigido succo frangi ventriculi potentiam denunciant, nec sitis vrget. Fatigat sæpe hæc imbecillitas eos qui à valida ægritudine iam reuiuiscunt. Coquatur pullus dum ex ossetur, conteratur, ac iterum decocto reddatur: adde quid mentæ & petroselini vel saluiæ, cùm pauco vino vel agresta. vel sumat ius pulli, adde cochlearium aquæ rosatæ, & succi citreorum, adde parum vini cum vitello oui & saccharo. est gratissimum hoc edulium. oua sorbilia, auiculæ. Si pituita in vitio sit quæ ventriculum occupauit, paretur illa ad exclusionem melle rosato, oxymelite, sirupo de menta. octauo die purgetur pilulis alephanginis, vel de hiera, vel pilulis masticinis. dein Accipe specierum diarrhodonis abbatis & rosatæ nouellæ, cuiusque semidrachmam: olei anisi scriptulum: sacchari albi vncias quatuor: dissolue in aqua cinnamomi, & fiat confectio tabulata: sumat manè semunciam: vel sumat manè parum theriacæ vel mithridatij. Primum haustum sumat vini ex absinthio. Tegat ventriculi regionem pelle vulturis. Vngat eam partem oleo macis & caryophyllorum & mentæ. vel gestet cetatum stomachicum. Defendat se à frigore in parte qua situs est ventriculus, sacculo ex menta & absinthio, caryophyllis, & anisi semine. Sumatur ante pastum cochlearium huius pulueris cũ iusculo vel pauco vino. Accipe

Stomachici. *Ἀπεψία.* *Cibus vt in vitio sit.* *Signa.* *Curatio.*

Accipe coriandri vnciam: cinnamomi, seminis anisi, cuiusque semunciam: panis biscocti vncias duas: ligni aloës odorati drachmas tres: coralli rubri præparati drachmam: galangæ semidrachmam: masticis scriptulum: sacchari albissimi semilibram: misce, fiat puluis. Omnem intemperiem euincit puluis diarrhodonis abbatis, si ex iusculo manè sumatur. Id enim studium adesse debet, vt ventriculus se in se contrahat, & totum cibum amplectatur, ita vt nulla parte eius vacua, nullâque hiante, vnico calore perficiatur coctio. Ita coctus chylus quasi depressus, faciliùs descendet, nec longiorem moram, quàm par est, in ventriculo trahet, neque humidiorem chylum, qui nec in intestinis capax pepseos est, vt euenit bibacibus, in ventriculum regurgitabit, nec matutinum vomitum dabit. Granum thuris albissimi vel masticis horâ decubitus deglutiat: addi potest conserua rosarum. A cibo sumat cochlear huius pulueris, Accipe coriandri præparati sescunciam: panis albi tosti vnciam: corallorum rubrorum præparatorum, margaritarum præparatarum, cuiusque scriptulos duos: sacchari albissimi semilibram: coctionem iuuat. Flatus si molesti sint, incidat crassiusculè zedoariam, & cum vino sumat scriptulum eius. iusculis indat interdum semen carui vel ammi. Panis à furno calens immittitur vino, ita micæ ilico tepente balneo distillantur: semicochlear sumatur. Sirupus ex ligno aloës, descriptus Capite De palpitatione cordis. Iniice optimæ aquæ vitæ rosas rubras, liquiritiam, lignum aloës, santala, cinnamomum, caryophyllos, mentam, macerem, masticem, galangam, cardamomum, moscum: aliqua horum: & sumat semicochlearium eius aquæ, cum pauca aqua rosarum vel endiuiæ. Scribunt corallum vel smaragdum & iaspin ventriculi regioni admota iuuare. Manus calida incumbat ventriculo. Fotus cum spongiâ ex decocto in vino rubro & aqua chalybeata, mentæ, rosmarini, absinthij, radicum cyperi, galangæ, corticum citreorum, cinnamomi, caryophyllorum, seminis carui, fœniculi, coriandri, rosarum. Si ingens dolor vrget, Accipe Philonij Romani semiscriptulum: theriacæ optimæ semidrachmam: cum aqua melissæ vel cardui benedicti sumat longè à cibo.

Flatus. *Dolor.*

RESPONSVM

ad Nobiliss. & Ampliss. Præsidem IOANNEM BANCHEMIVM, *& Consiliarios Supremæ Curiæ Hollandiæ, Zelandiæ, & VVestfrisiæ;*

Nullum esse aquæ innatationem Lamiarum indicium.

Quærunt Nobilissimi Amplissimíque Domini:

Num Lamiis, sagis, sortilegis, vel veneficis, à praua illarum arte, aut nefanda exercitatione hoc peculiariter insit, vt si decussatim iunctis strictísque simul pedibus cum manibus vi vinculorum, flumini immittantur, mergi nequeant; sed aquæ innatantes, peculiari quadam vi, ab ea respuantur, nec admittantur. vel num aliqua alia naturalis huius rei causa subsit.

RESPONDEMVS. *Ea quæ in homine, vel circa corpus humanum eueniunt, vel ex vi* τῆς προαιρέσεως *proficiscuntur, hoc est, ex actu intellectus per cognitionem, promouentis se in voluntatem, quasi consilio capto. alia eueniunt vi* τῆς ὁρμῆς*: hoc est, impetu vel instinctu naturæ, cùm causæ subiectis, in quæ agunt, analogiâ respondent: alia, vi earum rerum quæ à foris sunt. Quod ex vi consilij capti euenit, vt si pactum intercesserit cum Dæmone, id nec sacræ, nec profanæ, de natura rerum, literæ; aliter iudicandum statuunt, quàm ex effectis: vt ex veneficiis & latrociniis. Ita Horatius, Ode sexta Epodon, Gratidiam veneficam, quam Canidiam appellat, accusauit, quòd furtim raptum puerum quendam patricium, humi mentotenus defossum necârit, vt ex eius cadauere, sua arte, maleficia ac philtra concinnaret. Nam ille malus genius vix sine nefandi sceleris transactione, pactum facere poterit: nec enim illi putamus tantum ius in humanam naturam esse, vt illi id à S. Deo concedatur; nisi illa, omnem priùs humanitatem se exuisse, exemplo declarârit. Huiusmodi autem pacti indicium aquæ deberi nusquam legimus. quin si talem vim Deus aquæ dedisset, id sine dubio 18. capite Deuteron. indicasset. Si aqua illas indignas habet vt submergat, cur terra illas patitur? cur aër benignè suam auram vitalem illis aspirat? cur cibus Tantalas illas non fugit? hæc æquè naturæ nostræ sunt dicata, ac aqua.*

Si verò ex naturæ instinctu abhorreat illas aqua, vel saltem eas non admittat: id fiet ex causa aliqua naturali. Causæ autem naturales agunt, vel antipraxiâ quadam, vel vi quadam, quæ rationi est manifesta, ac ei comperta.

Si antipraxiâ, id est, discordiâ quadam, vel odio quodam natiuo: hæc causa humanæ rationi est incomperta: non aliter atque ea, quæ ex aduerso, sympathiâ, contagionéque quadam natiuâ iucundè se amplectuntur.

Quis enim dicet cur magnes trahat ferrum? cur gallinaceus pullus vix natus equum aut taurum nihil reformidet? miluum adeò expauescat, vel longè conspectum etiam, vt matris se condat alis? Eadem agno cum lupo inimicitia est. Quasdam familias in Creta legimus intuendo infantes in tabem vertere. Adamas solo hircino sanguine mollescit. Neruo vnisono in cithara tacto, mouetur & alius vnisonus in alia cithara sine tactu. Magnes patinâ exceptus, ac aquæ vnâ impositus, frontem perpetuò suam ad polum Arcticum vertit: etiam si patina in gyrum millies voluatur; quiescens, polum fronte intuebitur. Leo, animalium omnium terror, gallinaceo expauescit viso. Brassica & ruta tanta est inimicitia, vt iuxtà seri nolint. Cucumis supposito oleo, recuruat se. echeneis, paruus pisciculus, remoram vocant, medio in mari, nauem vi ventorum actam sistit. Et infinita alia id genus,

genus, quæ incredibilis admirationis sunt plena. & tamen causas in natura habent, sed humanæ rationi incõpertas.

Sin ratio subsit, ita vt ex lege naturæ hoc aliquando eueniat, certè nihil monstri erit hæc natatio, intellectâ causâ, quæ admirationem excutit.

Quidam intempesta nocte, dormientes lecto exiliunt, quæque impossibilia ac inaccessa sunt vigilantibus, perficiunt sine offensa, cum omnium spectantium trepidatione & admiratione. & tamen lucidè in natura huius rei causa est. Quin quidam, teste maximo medico Aretæo, per morbos futura præuident & prædicunt: & quidam, sine dæmone, in morbis, variis loquuntur linguis.

Ita conspicua ratio de natatricibus his adferri poterit: Quòd nimirùm quædam mulieres ventricosæ sint, protensóque vtero, ac pulmones laxissimos habeant, vbera maximè fungosa, intestina ampla, quæ interdum copiosè flatibus implentur, maximè in melancholicis, quales hæ fœminæ (quæ in suspicionem magiæ, ob imaginationes melancholicas, trahuntur,) plerumque sunt. Cùmque ita deligantur, vt pedes manibus iungantur, sinus ac cauitates omnes ampliores redduntur, totóque corpore vtriculum ac vasculum referunt ferè. Quare flatibus, quædam, repletæ natare possunt. vt videmus in ouis euenire, quæ si aquæ dulci immittantur, sidunt: sed si eadem oua putrescant, vel fœtum contineant, natant: nam ventus quidam in iis conceptus tunc est. Accedit, quòd quædam mulieres, & etiam viri, coxendicis ossa ampla habeant, & scapulas prominentes, ita vt scapham exprimant.

Præterea hæ mulieres, vel viri, metu submersionis continent spiritum, ac fauces claudunt, ne aquam hauriant. Vnde, si pulmo his fuerit laxior & grandior, copiosum concipiunt aërem. Hoc enim viscus, pulmo dico, librat ac fulcit corpus aquæ innatans. Et hæc ratio est, cur cadauera submersa post paucos dies emergant: nam plurimos flatus id viscus concipit. Argumento sunt cadauera quibus exsecti sunt pulmones: hæc fluentis immissa, numquam emergunt: quod piratæ optimè norunt. Ideò quidam natandi artem discere nequeunt, ob pulmonum paruitatem, ac cauitatum angustiam, quæ sunt in corpore.

Quare, si quæ amplissimos pulmones habuerit, ac multis meatibus peruios, ita vt amplissimum aërem haurire possit; & si eo modo ligetur, vt diximus, ab aqua fulciri ac librari poterit.

Imò nouimus, qui cùm spirationem arctè comprimeret, non solùm spirabiles partes tendebat, sed totum etiam hypochondrium huic flatibus turgescebat: ita vt pro hydropico ab omnibus haberetur: flatibúsque ita tractis anhelitus compressione, ludebat homines. Virgis exceptus, cùm non liceret animam comprimere, euanuit ilicò moles ventris.

Si ea vi, quæ à foris est, id euenerit, vt si à dæmone sustineantur, cur hoc illis imputetur, si ita fieri id sinit Deus? Scimus enim diabolum ab hominibus cogi non posse. sunt enim potentes à Deo creati, & quamuis lumen gratiæ & fauoris diuini amiserint, tamen vires maxima his restibiles sunt: sed frenat eos Deus. Quin ipse filius Dei & homo Christus, nonne per aëra à Diabolo elatus fuit ad fastigia montium? si hoc in Seruatorem nostrum illi licuit, an non poterit ei concedi à Summo Deo, vt homines gestet in aquâ, sine vllo crimine veneficij?

Graue ergo, vbi nihil harum causarum constiterit, iudicium exercere: maximè, cùm nec lex diuina nec humana, ab aquâ iudicium peti imperet.

DE

MEDICINÆ ORIGINE,

Æsculapidum ac Hippocratis stirpe & scriptis,

ORATIO.

RECTE *dixit Pythagoras, duo omniũ pulcherrima diuinisque operibus consimilia nobis à S. Deo fuisse concessa, veritatem eloqui, & mortalibus facere benignè. Diuini quid est, omnibus prodesse velle: prudentis, hoc ipsum certa ratione & via instituere: fortis, in labore perseuerare. Hoc iuuandi connatu ductũ genus humanum, quamplurima stupenda, quæ etiã hominẽ ipsum sua mole superant, vsibus humanis attulit: vt rectè dixisse Sophocles in Antigone videatur,*

Nihil æquè stupendum ac hominem
Natura parens produxit vnquam.

Hoc est illud iuuandi studium, quod nullam mundi partẽ, quæ cæli circumflexu tegitur, intentatam reliquit: quod homines docuit procellosum mare, dum atra etiã sub Arcturo hyems sæuit, superare, ac ex imo mari merces & nutricatũ humanæ cõmoditati inferre. Hoc, inquã, hoc ipsum studium, Tellurem, quam incorruptam Deam veteres vocabant, aratris scindere docuit, ac equis versare, quos etiam magnis primùm laboribus subiugauit. Sed pedetentim ad elegantiora ornamenta se conuertit hoc societatis humanæ studiũ: hinc sapientia & legũ laudes, vt argutè dirimi possint eæ querelæ, quæ alioquin diris violarent hominũ commercia iniuriis. Sed ante omnia cum homine vnà exsplenduit Medicina grauium morborum leuamen. Vt autem corporis firma constitutione nullæ opes, nulla fortuna ampliores, sic labente illa nihil tædiosius, calamitosius nihil. Quare viri illi, qui vsibus humanis illam artem intulere, Medicinam dico, sine qua etiam externarum fortunarum vsus iucundus ac dulcis haberi nequit, gratâ memoriâ celebrari ab omnibus bonis ingeniis merentur: nam, vt dicit Euripides,

Virtus etiam mortuis splendida lucere debet.

Dicam itaque iam ego de reuerendo illo sene, qui certa oracula olim Medicæ scholæ intulit, & quidquid artis Medicæ ad nos deuenit, excoluit: de Hippocrate, inquã, Coo Asclepiadææ gentis sacræ coryphæo, dicam. Spero veniã vos mihi daturos esse, auditores ornatissimi, si non dignè laudes dixero ei, qui omni laude maior ab omnibus celebratur: quod quidem vt faciatis, vos pro eximio candore vestro, & meo erga vos studio & obseruantia, vehementer oro.

Ante Empiricam conditam sectam Græci eos, qui hac arte excellebant, Deorũ filios vocabant: qui profectò herbariã potiùs quandam experientiam habuisse videntur, quàm artem medẽdi. Eiusmodi apud Græcos Chiron Centaurus, & ab eo eruditi Heroës, nouerant. Nã principibus viris tantùm Medicinam olim exercere licebat, eámque suis posteris per manus tradebant, vt scribit Ælianus De Hist. Animal. lib. 2. c. 18. Ita apud Pindarum Pyth. 3. Iason dicit Chironem sibi nomen Iasonis imposuisse: ideò indubiè quòd inter condiscipulos doctrina & experientia medica excelleret. Sic mulcta de Aristæo, Polyido, & Melampode scribuntur, qui, quòd Prœtidas, Thraciæ mulieres, elleboro ab insania vindicasset, Melampodium dictum Medicinam apud priscos Græcos, tãtùm Principes exercuisse. Iason. Elleborus Melampodiũ dictus.

Acrô Agrigentinus Empiricæ sectæ auctor. Hippocrates pestis remedium ab Acrone didicit.

ctum Ellebori medicamen fuit.

Empirica autem sectæ initium dedit Acron Agrigentinus, Empedoclis Physici (qui circa Hippocratis tempora floruit) authoritate commendatus, vt refert Plin. lib. 29. c. 1. Hic Acron ætate Hippocratem superauit, & celebritatem inde nactus est (teste Plutarcho in lib. De Iside & Osyr. & Aetio, ac Paulo Ægineta) quòd sæuiente atroci in Sicilia peste ignes passim accendi iusserit, vnde pestis euanuit. Hinc mutuasse remedium Hippocratem, verisimile est, cùm in magna illa Atheniensium peste (quæ primùm à Thucidide, deinde à Lucretio Latinis versibus est enarrata) odorata ligna & corollas vbique accendi iussit. Quod similiter refert Galenus in libro de Antidotis. Post Acronem Empirica secta illustribus viris fulsit, quales fuere Crito, Philistion, Philinus, Menodotus, atque Serapion, qui περὶ πόνων scripsit. Hanc sectam Tereticen & Mnemoneuticen, id est, obseruatricem memorémque Græci vocare solebant.

Rationalis Medicina.

Empirica secta iam facta, cùm homines rerum experientias causis firmare optarent, viderentque ignotis causis effectuum etiam obseruationem minimè firmam esse, ad earum contemplationem inclinare cœperunt: atque ita sensim rationalis Medicina subnasci cœpit: quæ fuit ante Hippocratem penès Cnidios, Rhodios, & Coos: cui splendorem, incrementum & maiestatem primus omnium afflauit Hippocrates, ac eam primus, dicit Galenus, apud Græcos in lucem protulit. qui, vt dicit Celsus, vir arte & facundia clarus fuit: quique, vt ait Macrobius, tam fallere quàm falli nesciebat. In hoc verborum pressa proprietas, sententiarum concisa subtilitas, sermonis veneranda antiquitas, & artificij commendabilis dignitas. Hæc genuina & propria sunt Hippocrati. Eius certè si enumeres verba, breuiter & abscissè scribere deprehendes: sensum si æstimes, copiosè & valenter. Nam rei agendæ causa loquitur, & verbis non vltra, quàm ad intellectum satis est, vtitur: ideóque eius scriptorum dignitatem ab vlla huius æui multiloquentia non sustineri posse putem, non si quater totum hoc seculum reuiuiscat.

Hippocratis laus.

prosapia.

Hunc Hippocratem origine paterna ab Æsculapio, materna ab Hercule prognatum esse affirmant. Id mirum, quòd artis Medicæ studium vna Asclepiadum familia annos amplius mille conseruauit, liberis in vestigia parentum succedentibus, & artis auitæ possessionem tuentibus. Ita apud illos ars adolescebat, & incorrupta ad posteros transmittebatur. Refert Pindarus in Nem. Ode 3. de Æsculapio, eum post Iasonem ad Chironem venisse, vbi dicit quòd Chiron.

Æsculapius à Chirone institutus.

* ——— Ἀσκληπιὸν
τὸν φαρμάκων δίδαξεν
Μαλακόχειρα νόμον.

*.i. Æsculapiũ docuit applicationẽ remediorũ multi fariorũ, quæ fit molli manu.

Sed dubium non est eum apud Ægyptios, aut eorum apud magistros, Iudæos dico, artem didicisse, & inde Græciæ intulisse. Est & nomen ipsum peregrinum, ab EZ & KELEPH factum, quorum illud capram, hoc canem significat: nam caprillum lac intus, & canis lingua ad vlcera foris, medelæ loco erant. Et quæ de Æsculapio exposito, ac à capra lactato, à cane custodito, Græci fabulantur, omnibus nota sunt. Tanto autem successu Æsculapius in Græcia Medicinam fecit, vt Hippolytum, Thesei filium, in vitam reuocasse persuasione vulgi creditus sit, diuinisque honoribus ideò cultus. Indubiè à Chirone Centauro fuit educatus, in eadem cum præstantissimis Græciæ principibus schola, in qua fuere Peleus, Iason, Achilles, &c. Quod argumento est eum non obscuro loco natum fuisse: maximè cùm posteros eius in Peloponneso parti Messeniacæ imperasse constet ex Homero & Pausania. Et seculo illo antiquo artibus elegantioribus illustres familiæ tantùm vacabant, quæ iam ad tuguria verè relegantur, musis cultoribúsque ferè tabescentibus.

Machaon eiusque posteri.

Ex hoc Æsculapio nati Podalirius & Machaon, qui & suas duxere copias ad oppugnandam Troiam. Machaone ad Troiam ab Eurypylo Telephi filio occiso, posteri eius tenuere paterna & auita regna in Messaniaca, vsque ad reditum Heraclidarum in Peloponnesum: nam illi recuperata Peloponneso pepulerunt inde Pelopidas, Nelidas, & Asclepiadeos vniuersos: ex quibus aliis aliò ex fuga dilapsis, & Tisamenes Orestis filius relictis Argis ad Achiuos: Nelidæ, quorum erat à Nestore origo, Athenas sese reciperent: Machaonis nepotes ad Podalirij posteros fugisse non dubitandum est. Capta Troia Podalirius tempestate delatus ad Scyron Cariæ vrbem, ibi, quòd Græcia partim bellis flagraret, partim latrociniis pateret, deposita imperij cura scholam aperuit, paternam artem docuit ac fecit. Ex hac schola coloniæ tres scholarum deductæ maximo Medicinæ cultu, cùm toti Græciæ, Asiæ, & ad Persidem vsque medicos pareret: Rhodia, nimirum, Cnidia, & Coa. Certârunt hæ scholæ inter se æmulo studio amplificandæ artis: sicque his contendentibus de artis Asclepiadeæ possessione, reliquas tandem obscurauit Coa, celebrium artificum numero & scriptorum splendore: quamuis & sua Cnidiis sententiis dignitas atque authoritas fuerit; nam etiam diu in medica schola viguerunt. Quæ autem in Co extitit schola, ea genuit, aluit, & docuit Hippocratem decimum septimum ab Æsculapio. Hic absolutissima artis auitæ cognitione inclaruit, ac emicuit felicissimo artis eiusdem successu: nec id mirum, nam nactus naturam beatissimam, mox artem veluti cum nutricis lacte sugebat. Tanta huius fuit benignitas, nihil vt sciuerit nos quod nescire voluerit: tanta autem solertia & sapientia, vt quod ipse ignorauerit, post ipsum sciuerit nullus. Eius paternæ stirpis hæc est series: Æsculapius, Podalirius, Hippolochus, Sostratus, Dardanus, Cleamitides, Crisamis, Theodorus, Sostratus secundus, Crisamis secundus, Theodorus secundus, Sostratus tertius, Nebrus, Gnosidicus, Hippocrates, Heraclides, Hippocrates Magnus. Thessalus filius Hippocratis in oratione ad Athenienses meminit Nebri tritaui patris sui. Amphictyones enim bellum gerentes aduersus Gryseos Locrorum vicinos, repetituri ab illis templi Delphici opes, hunc Nebrum oraculi monitu accersiuerunt ad pellendam ab exercitu pestem, quæ eius magnam partem vastauerat. Huius Nebri ex Gnosidico filio nepos fuit Hippocrates primus, cui tribuuntur libri De Fracturis, & De Articulis, qui inter Hippocraticos extant: eiusdem fuit abnepos Heraclides nostri Hippocratis pater, qui Amyntæ Macedonum regi charus & familiaris fuit. Ab hoc conscripti censentur à quibusdam Aphorismorum & Prognosticorum libri, qui inter monumenta Hippocratica soli ferè principatum obtinent. Hoc patre natus est Hippocrates noster, & Phænareta Heraclidea matre, propter quam se etiam vicesimum ab Hercule numerat. Claruit maximè temporibus belli Peloponnesiaci, regnante apud Persas Dario Longimano, Hectoris fortè filio, quæ nupserat Assuero, quem Græci Xerxem, Chaldæi Artaxerxem appellant: quo tempore illustris erat Democritus Abderita philosophus: Protagoras Sophista, cuius libros decreto publico Athenienses exusserunt: & Phidias Atheniensis, statuariorũ coryphæus, qui viuos Iouis vultus ex ebore duxit, qui omnis ætatis admirationem in se traxerunt, vt rectè in laudem Phidiæ se effundens Plinius l. 7. c. 37. dicat: Phidiæ Iupiter Olympius cottidie testimonium perhibet. Tunc grassante celebri illa peste, à Thucydide descripta, eius scientia toti profuit Græciæ, quæ ex Pannonia & Illyride in Græciam immani cum strage profecta ei vastitatem minabatur, anno secundo Belli Peloponnesiaci: anno Mũdi 3537. Fuit enim ea veneni in hoc malo truculẽtia, vt vel subitò necaret, vel excussũ in crura aut brachia malũ illa vnà auelleret & solutis artubus cõscinderet: alios

Podalirius vbi medicinã fecerit.

A podalirij posteris tres Medicę scholæ institutæ: Rhodia, Cnidia, Coa.

Hippocratis indoles, & stirps paterna.

Nebrus tritauus Hippocratis.

Hippocrates materna stirps vicesimus ab Hercule.

Nobilissima Græciæ pestis ab Hippocrate curata.

Semianimes errare viis dum stare valebant
Aspiceres, flentes alios, terráque iacentes,
Hîc, illîc, vbi mors deprenderat exhalantes.

Ouid. 7. Met.

Atque etiam in quosdam cepere obliuia rerum
Cunctarum, neque se possent agnoscere vt ipsi.

Lucret. lib. 8.

Ita

Ita horribiliter grassante lue, cùm à Thessalis hoc contagium depulisset, ad Thermopylas profectus, à Doriensibus & Phocensibus

Sollers occultas rerum cognoscere causas
Hippocrates sacram sustulit igne luem.

Hinc dictus Magnus seruator, Macedoniæ, Thessaliæ, & Thraciæ. Thessalum filium reuocatum ab Archelao Macedonum rege, qui hæredibus Perdiccæ fraude sublatis regnum vi rapuerat, concessit eum Atheniensibus petentibus anno secũdo belli Peloponnesiaci. Draconem alterũ filiũ misit in Hellespontũ. Polybo genero studiorũ & scholæ curã cõmisit. Postea Atheniensibus in Siciliã traiecturis Thessalum rursus adiunxit. Horum beneficiorũ memores Athenienses Hippocratem proximum Herculi in Eleusiniis sacris collocarunt donatum iure ciuitatis: & posteris eius stipendia & victum in Prytaneo de publico decreuerunt: quod fuit apud Athenienses summum. Hic Hippocrates, vt scribit Soranus, Perdiccæ regi Macedonum in honore & delitiis fuit, cùm propter artis excellentiam, tum propter originis & familiæ Heraclideæ cognationem. Ob artem, quidem, quia cùm Perdiccas tabe ab omnibus laborare existimaretur, publicitus cum Euryphonte, qui ipso ætate maior erat, ad eum curandum vocatus fuit, ac certis notis deprehendit ei animum, non corpus, in querela esse. Etenim Perdiccas, post mortem parentis Alexandri, Phylam parentis pellicem amare cœperat; ad quam cùm Hippocrates rem detulisset, regem seruauit. Quin & ob cognationem familiæ Heraclideæ regi amicissimus fuit; nam & Macedonum reges paternam originem ad Herculem refcrebant, vt maternam Hippocrates. Præceptorem in Philosophia habuit Democritum, quem cùm Abderitani insanum flerent (nam totus naturæ contemplationi deditus, ab omni hominum consortio remotus solitarius degebat, reique familiaris curam prorsus negligebat) illum sanũ deprehendit, & præceptorem suum ab elleboro (quod illi Abderitani propinare volebant) graui sanis medicamento, quodque in sanis mortis aut insaniæ euentum habet, liberauit. Illustris hic senex, felix gloriæ suæ spectator, qui viuus maiores quàm vnquam vlli mortali honores sibi à suis delatos vidit: Regum ipse nepos, qui Asiæ & Africæ latè dominantes reges, quasi tam insigni & illustri nomine tyrannos indignos, ad illius se amicitiam applicantes repudiauit. Denatus, inquam, hic est apud Larissæos, cùm totidem, quot ipsius præceptor Democritus Abderita, vitæ annos expleuisset, nimirùm centum & nouem, vt testatur Soranus. Admirandum quid ei defuncto contigit: namque eius sepulchro diu post mortem apes insedere mellificãtes, quo melle infantium oris vlcusculis iuxta tumulum illito, nutrices ea persanabant: quasi natura clamante, hoc homine veram Medicinam Deum hominibus monstrasse.

Hippocrati ab Atheniensibus diuinus honor exhibitus.

Hippocrates Perdiccæ Macedonũ regi familiaris & charus.

ob artis excellẽtiam, & affinitatem.

Hippocratis præceptor Democritus ab ipso ab ellebori iniuria liberatus.

Hippocratis mors.

Portentum post mortẽ Hippocratis.

Inter plurimos discipulos quos reliquit, clarissimi fuere duo eius filij, Thessalus Hippocrates, & Draco Hippocrates. Thessalus Hippocrates quæ lacera pater reliquerat, tanquam nouus quidam Æsculapius Virbij membra, collegit, inque ordinẽ dedit. Consociati ab hoc putantur, liber Epidemicon secundus, quartus, quintus, & sextus. Sed procul à schola & studiis apud Macedonũ regem, non scribendo, sed medendo consenuit. Polybus, gener Hippocratis Magni, post socerum scholæ & studiorum curam suscepit. Ab hoc scriptos libros De Natura Humana, & Semine; erudita vetustas credidit. Dubitatum etiam fuit, num libri περὶ παθῶν etiam huic attribui debeant. Draconem, alterum filium, libros Prorrheticõn composuisse opinio fuit: quos quidam Thessalo adscripsere. Retinuere autem posteri Hippocratis auitæ artis possessionem per annos penè ducentos. Thessalus reliquit Hippocratem tertium: hic iterum Hippocratem quartum, qui Draconem secundum, ex quo natus Hippocrates quintus. Dioscorides is qui sub Hadriano Imperatore Hippoeratica scripta collegit & in ordinem redegit, censuit Hippocratem tertium fuisse autorem scripti De Lienteria. Draconem secundũ medicinam facientẽ apud Roxanen, Alexandri Magni coniugem, Cassander cum illa carceri inclusum occìdi iussit. Commemorat Suidas alios Hippocrates ex eâdẽ Hippocratis ortos stirpe, Coos omnes vt sextum Thymbræi filium, & septimum Praxynactis filium: sed certò nõ constat qua cognatione primos attigerint, nec qua nominis & artis celebritate exsplenduerint. Polybum in Hippocratica scholæ administratione secutus est Diocles Caristius, qui primus Anatomica ex professo docuit & scripsit: fuit medicus Antigoni regis: existimatur autor librorum De Morbis Mulierum. Diocli successit Praxagoras Cous Nicearchi filius, ex Asclepiadeis vltimus. Apud hunc condiscipuli fuere, Philotimus, Eudemus, & Herophilus. Philotimo attribuitur liber περὶ ὄψης.

Hippocratis filij, & successores.

Polybus gener Hippocratis.

Draco filius Hippocratis.

Diocles Caristius.

Herophilus ab Hippocratica sinceritate primus deflexit, moxque eum sequuti Chrysippus & Erasistratus probum vetustæ doctrinæ vinum affusa nasutiæ suæ aqua diluerunt: & ita pristinus Medicinæ decor periit, cùm iam familiam Æsculapij deseruisset. Innouata hæc Medicina diu floruit: nam Strabo, qui Augusti æuo vixit, scribit in fine libri decimitertij, ætate sua inter Laodicæam & Caruram fuisse celebrem scholam eorum Medicorum qui Herophilum sectabantur: qualis etiam fuerat tempore patrum suorum Smyrnæ Medicorum qui Erasistrati dogmata amplectebantur. Postquam igitur Æsculapidum familiam deseruisset Medicina, in tres factiones distracta fuit, aliis se profitentibus Rationales, aliis Methodicos, aliis Empiricos nouos. Ita inualescentibus partium studiis, & euincente nouarum opinionum fœtu, pressa fuit Hippocratica veritas, totaque ars fœdè commentitiis nugis aspersa fuit: vt ferè fit, cùm ignari sententiæ eorum à quibus primò artes profectæ sunt, in artes surrepunt; quibus fidus comes ambitio ferè esse solet, quæ arrogantiam ex inscitia parit: hinc superbum fastidium ad vsitata atque recepta, & ingens calcar ad nouitatis studium. Ita doctrina Medica penè proiecta, & factionum contentionibus quasi exossata iacuit, ad Galeni vsque tempora, qui Hippocraticam lucem à tenebris vindicauit, excussis Empiricorum & Methodicorum insaniis, quæ nitore exsplendescentis veritatis ex animis & memoria hominum euanuere.

Asclepiadũ doctrina à quibus corrupta.

Quæ scripta nomen eius præferunt, iuréne an iniuria, olim etiã dubitatum fuit: hoc inde enatum fuit. Cùm Ptolemæus Philadelphus maximis sumtibus veterum scripta coëmeret in Bibliotheca cultum, lucri spe multi alienis scriptis nomẽ Hippocratis intulere: quin in genuinis multa pro libidine immutauere, sicut Mnemon Sidites tertium Epidemicon obtulit suo nomine, cum additione τοῦ διορθωτοῦ. Postea cùm conflagrasset Bibliotheca Alexandrina, & quæ in priuatorum manibus restibilia erant collegissent Artemidorus Capito, & cognatus eius Dioscorides, Alexandrini, Adriani Imperatoris temporibus, plus damni quàm commodi Hippocratis rebus intulere deprauando. Galeno igitur debemus quòd genuina ab adulterinis dignoscimus, qui & menda scripturæ emendauit, & quæ fraude immissa & quæ Hippocrati consentanea demonstrauit. Is 1. Epidem. & 3. Hippocrati Magno, 2. 4, 5, 6, eius filio Thessalo adscribit: reliquos supposititios censet. Προγνώσεων libros; & Aphorismos alibi Magno Hippocrati, quò potiùs inclinat, alibi eius patri Heraclidi adiudicat. De Aphorismis Suidæ est elogium: βίβλος ἡ τῶν Ἀφορισμῶν ἀνθρωπίνην ὑπερβαίνουσα σύνεσιν. Hippocrati etiam Magno adscribit Librum De Aëre, Aquis, & Locis: & De Victus Ratione in morbis Acutis: addens ex quorundam tamen sententia censeri hos ex Cnidiis sententiis esse conglomeratos.

Hippocratis scripta quid ambigua effecerit?

De ipso Hippocrate Galeni iudiciũ est; καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἄνδρα αὐτὸν γεγονέναι, μὴ φιλοτιμίας, ἢ φιλοδοξίας, ἀλλ' ἀληθείας ἐραστήν. Et de scriptis eius, ὅτι καλῶς ὅλον ἔγραψεν: sed esse quædam mutila, quædam concisa & in arctum contracta; nihil superfluum, ociosum nihil: sed argutæ breuitate rotunda & significantia omnia: ita vt vbertas & amplitudo rerum verborum numerũ longè vincat. Hic enim antiquus Medicæ scholæ fuit mos, in eoque Æsculapidum ingenium se ostentabat, quòd multa artis core, summis laborum ærumnis, ab ipsis incunabulis vsque, erat subactum. Ideò & nunc, vt rectè antiqua Æsculapidum ars discatur, Æsculapij ingenio est opus.

Hippocratis laus.

Æsculapius vt olim pingi consueuerit.

Medicus qualis esse debeat.

Nam omnia veri medici insignia, ab antiquitate Æsculapio adscribuntur, verè laboriosa omnia. Noctua, vt sit vigil ac in studiis perennet, vt sciat casus & euentus morborum prædicere. Galerus & nodosus baculus, vt medicus studiosè addiscat vim remediorum & vires ægri, vt cognoscat exactè quales remediorum ictus singuli homines opportunè excipere possint. Serpens, vt callidè summáque cautela remedia admoneat, & ad contortas sedecim indicationes curatiuas collineet. Manu altera amplectebatur caput draconis, qui ἀπὸ τοῦ δέρκειν, *id est, acutè videndo dicitur, iuxtà vigili cane adsistente, vt sagaci ingenio morborum indolem & euentum perspiciat, perspectúmque summa cura & minimo nocumento morbum auferat: sanitatémque præsentem custodiat, morbum imminentem fuget. Altera manu pini pomum gestabat, innuens durissimum quidem esse artis medicæ corticem, sed vtilissimam ac suauissimam eius medullam & fructum. Dextro lateri Sanitatis aligera effigies iungebatur: vt Medicus non sordidi lucri, sed valetudinis generis humani habeat rationem, vtque sanitatem præpeti penna ferri à dextra in læuam partem cognoscat. Pullus, vt diætam summa cautela instituat in morbis qui celeriter, vehementer & continenter, quasi acuta & alta vulnera punctim corpori humano infligunt: vtque cùm opus est victum gratum præscribat, & succo tenerum, hoc est, vt ægri vires perpetuò corroboret, & ita se studiorum cultu comparet, quò id arte rectè agat. Barbam etiam demissam ac siluescentem Phœbi imberbis filius gerebat, vt nullus nisi ætate & scientia adultus morborum curationem aggrediatur.*

Quare agite, iuuenes Nobilissimi, mecum ad laureta illa antiqua Asclepiadum pedem conferte: difficilis quidem via, sed breuis Hippocrates. àt obscura breuitas? diligentia & labor facem præferant, & in clara luce Charites, Veneres, & Lepores, in his viridariis Naturæ saltantes videbitis. Nam totius naturæ nitor & elegantia in Medicina est corriuata. Verè profectò hoc dicam, si humana natura integra mansisset, nihil post Deum habuisset in quo se suauiùs & cupidiùs exercuisset ac oblectasset, quàm in rerum ab ipso creatarum (quarum haud infima pars est homo) contemplatione. Quare naturæ Medicina est μυστῶν. *Quin hoc naturæ studio, in dura hac natura, ad pietatem animus mollescit, & rerum contemplatione ad S. Dei venerationem excitatur. Profectò in tam magna fabrica & œconomia humani corporis cùm architecti sapientia perpetuò occurrat, fieri non potest quin timor relligiosus animos occupet. Quare authori Medicinæ S. Deo gratias agamus, quòd hæc monumenta Asclepiadum, in quibus præcipuæ sapientiæ diuinæ expressæ sunt imagines, inter tot temporum iniurias defensa & ad nos propagata fuerint: & ab illo petamus, vt hoc beneficio nos & posteros vti sinat.*

IOANNIS HEVRNII IN HIPPOCRATEM DE NATVRA HOMINIS, COMMENTARIVS.

Nobilissimis, Amplissimis, & Prudentissimis

CONSILIARIIS STATVS CONFOEDERATI BELGII,

OTTHO HEVRNIVS, *defuncti parentis nomine* IOANNIS HEVRNII, *dedicat consecrátque.*

IPPOCRATIS COI, DE NATVRA HVMANA *Libros breuibus robustísque sententiis conscriptos, quæ tum breuitate, tum veritate oraculi maiestatem referunt, cùm Parens noster* IOANNES HEVRNIVS *in Academia Leidensi publicè explicasset, publicæ etiam luci (Commentariis multâ eruditionis cote magno labore subactis, illustratos) committere decreuerat, sed non sine Tutoribus, ne infirmus in famæ campo pupillus à liuore & calumnia circumueniretur. Id dum cogitaret; Vestra* NOBILISSIMI MAGNIFICIQVE DOMINI AMPLITVDO ET PRVDENTIA *eius oculos perstrinxit, censuítque à nullis commodiùs hoc officij peti posse, nullísque quàm vobis huius operis consecrationem deberi. Cùm autem egregiæ voluntatis effectum immatura mors interciperet, quod ipse non potuit, per nos fieri voluit. Opus igitur hoc* NOBILISSIMI AMPLISSIMIQVE DOMINI *Vestro nomine munitum contra liuorum publicæ luci se committere patiamini parens noster* IOANNES HEVRNIVS *nostris verbis rogat. Is námque Vestræ* PRVDENTIÆ *est fulgor qui omnem malignitatem offuscare queat. Vos illi estis quorum auspiciis Respublica Confœderati Belgij in eam magnitudinem excreuit quæ in* POTENTISSIMORVM REGVM ET PRINCIPVM *societatem eam adduxit. Vos illi estis quorum prudentissimis Consiliis ingens bellorum flamma patriæ vestibulum ad lambens, inhibita est. Vos per tot annos in medio bellorum æstu serenam tranquillitatem nobis præstitistis; adeò vt omnes Confœderati Belgij incolæ omnem vobis gratitudinem debeamus. Sereno itaque vultu hoc donarium excipiatis rogamus, quod mole licet sit paruum, tribuentis tamen voluntate, rerúmque vtilitate ac maiestate est maximum. Nam structuram corporis nostri lucidè explicat, quâ nihil admirabilius à Summo Deo in totius Mundi pulcherrimo theatro elaboratum. Nam non tumultuarium & incogitatum opus est homo, sed meræ Naturæ delitiæ, adeò vt inter maxima rerum suarum Natura nihil habeat quò magis glorietur: est Mundi epitome & immortalis animæ domicilium. Mundi fabricam in nobis esse fatalis ille docet dies qui mixtum diuini humaníque hoc fecerit. Quanta sit eius ab animæ inhabitatione dignitas, ipsius animæ præstantia arguit, quæ à lima Veritatis Seneca ita exprimitur:* Magna & generosa res est animus, nullos sibi poni nisi communes cum Deo terminos patitur. *Ideò antiquissimus Bactrianorum rex Zoroaster Hominis naturam magno molimine scrutatus, dixit,* Hominem Deum terrenum esse, Deum autem hominem immortalem: *tandémque admirabundus exclamauit,* O homo audacissimæ & omnia confidenter molientis Naturæ decus! *Quare sicut Apelles, cùm admirandam illam Venerem pingeret, clauum fixit, quem qui auferret totam ipsam dissolueret, in eius autem claui apice se ipsum viuis coloribus delineauit: ita* DEVS OPT. MAX. *cùm venustam hanc Mundi œconomiam fabricasset, colophonem adiecit hominem, in quo suam imaginem posuit, ex cuius inspectione artifex agnosceretur. Vos igitur* NOBILISSIMOS AMPLISSIMOSQVE DOMINOS *in excelso Dignitatis gradu constitutos, arduum hoc opus, vobis quod debetur, benignè excipiatis rogamus.* DEVS OPT. MAX. ILLVSTREM VESTRAM MAGNIFICENTIAM *ad* RELIGIONIS *&* CONFOEDERATI BELGII *Gloriam & incrementum æternum incolumem tueatur.*

Ex Academia Leida in BATAVIS ANNO cIɔ. Iɔ. c. IX.

PROOEMIVM.

Ic liber ad Medicinalem philoſophiam pertinet. Optimum enim Medicum eundem & philoſophum eſſe oportere integro libro id demonſtrauit Galenus. Veruntamen non cuncta quæ à Philoſophis tractantur, ea etiam à Medico inquirenda eſſe voluit. Hic enim quædam ex his inutilia eſſe non ſolùm Morali & Ciuili virtuti, verùm & arti Medicæ cenſuit, atque etiam toti humano generi. Veluti quæ de Tempore, Loco, & de Mundo an vnus ſit vel plures, genitus vel æternus, an extra ipſum vacuum: & alia quæ à Philoſophis diſputari ſolent: Vt num omnia ſint vnum, vel multa: an omnia moueantur, vel quieſcant: an omnia generentur vel corrumpantur: duo eſſe elementa leuia, duo grauia. Tantum abeſt vt Medicus de his Naturali philoſopho credere debeat, vt potiùs
8 De decret. 3. hæc nullo modo curet. Sicut neque, vt Galenus indicauit, Terram ſtabilem in medio reſidere, ignem circulari motu agi in concauo orbis Lunæ: cùm actiua neceſſitas hæc non requirat. & id genus alia; Quæ Socrates aput Xenophontem, tanquam humano generi omnino inutilia contemnit. At in his Medicum Galenus verſari voluit quæ ad hominis naturam cognoſcendam exactè pertinent, quatenus nimirum homo ſanus eſt, vel à ſanitate degenerat Hæc philoſophia illa eſt quam Galenus aliquaodo vocauit Medicinalem, & ſine qua Medicum quempiam fieri poſſe præſtantem negauit. Quid ergo, Phyſicámne proponet nobis Hippocrates? Proponet ſanè, verùm alio habitu indutam, quàm à philoſophis oſtenſa ſit. At quo quæſo? Habitu artium factinatum. Proptereáque vos non in Theoriam tanquam finem ducet, ſed in rectum modum operandi. Vt admirandum illud naturæ opus, corpus humanum, tale, quale ab ea procreatum eſt, cuſtodire valeatis, id tuendo, ac redintegrando, quantum humana id arte licet.

In Proœmio. Irrepſere, dicit Galenus, in hunc librum quædam adulterina: nam primus liber ad verſus ducentos quadraginta protenditur, inquit: Atque demonſtrat animalium corpora nata eſſe ex calido, frigido, humido, & ſicco: ac humorum indolem explicat. Omnes ferè Medici cum Platone hunc genuinum Hippocratis eſſe librum
In Phædro. Argumentũ libri. aſſerunt. Initio inquirit num ex vna vel ex diuerſis materiebus homo ſit conflatus. ex variis eum eſſe demonſtrat, attamen non infinitis, vt eius Præceptor Democritus aſſerebat. Deinde venit ad propiora hominis elementa: eáque etiam varia eſſe demonſtrat, miniméque vnum humorem eſſe. Mox ex his quæ eueniunt circa corpus humanum, aliorúmque animantium, imò & ſtirpium, demonſtrat ſuam ſententiam firmam eſſe. Hoc libro ergo diſſerit de principiis conſtituentibus corpus humanum: pertinétque ad Phyſiologiæ initia. Ineſt huic libro elegans ſcientia, præclara methodus, & dictionis quædam elegantia: quamobrem nunc & olim magnificè hoc de libro ſenſerunt omnes. Aliena quædam acceſſere de morborum ortu, varietate, notis, ac curatione, de venarum propagatione & ſectione, de Tabe, de ſignis ex vrina, & de febribus.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΠΕΡΙ
ΦΥΣΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.

I.

Σ'τις μὲ εἴωθεν ἀκύειν λεγόντων ἀμφὶ τῆ 1 φύσιος τῆ ἀνθρωπίνης προσωτέρω 3 ἢ ὁκόσον αὐτέης ἐς ἰητρικὴν * ἀφήκει, τυτέῳ μὲν ἐκ ἐπιτήδειος ὅδε ὁ λόγος ἀκύειν.

* ἐφίκει,

HIPPOCRATES
DE NATVRA HOMINIS.

1.

QVISQVIS 1 *de natura* 2 *humana altiùs* 3 *differentes audire conſueuit, quàm ad Medicam artem pertineat, huic ſanè vtile non eſt hunc meum ſermonem audire.*

COMMENTARIVS.

*In Phædro. 1 Præclarè dixit * Plato in primis opus eſſe ad veram alicuius rei notitiam comparandam. vt exploratum quis habeat, ſimpléxne ea res ſit, an varia. Si ſimplex ea deprehenditur, eius inueſtiganda vis eſt quâ in aliud quippiam agit, aut qua aptum eſt vt quid ab aliquo patiatur. Sin varia ea res deprehenditur, ſingularum vires eâdem lege, vt dixi, perpendantur. Propterea inquirit Hippocrates, num vniuſmodi ſit corpus humanum, aut varium, hoc eſt ex diuerſis compoſitum. † Scripſere veteres De Natura; híque primum ſubſtantiam qualis ſit perſcrutati ſunt: quam

† Phyſici antiqui.

exiſtimabant non genitam, ſed perpetuam, ſubiectam corporibus quæ ortui ac interitui expoſita gyrant. Præterea ea quæ conſectaria ſunt ſingulis quæ oriuntur ac intereunt, peruestigarunt. Tales olim libros ſcripſit Empedocles, Parmenides, Meliſſus, Alcmæon, Heraclitus, Epicurus. Hi cum rectè notarent corpora compoſita eſſe, eorum ſimplicia inquiſiuere, eôuſque dum ad ea peruenere quæ ſingula in plures formas partiri non poſſint. Atque hæc tunc pro principiis habuere Eſt enim, vt ait Galenus, prima corporum notio minimorum in quantitate: quam excipit altera in qualitate; vt monſtrat * Galenus in voce ſpa. *Hinc maxima inter phyſicos diſſertatio nata fuit, cùm alij conſtituerint particulas minimas quantitate, eorum corporum elementa eſſe quæ oriuntur & intereunt: alij verò qualitate, vel ſpecie. Has tricas ſibi euitandas putat Hippocrates.* Quid enim ad Medicinam argutias illas perpendiſſe de materia prima, elementorúmque cauſas rimaſſe? ſatis profecto id hactenus naturæ vires perſcrutaſſe, quatenus vim gerunt mutandi corpora: vt religiosè corporum temperiem ſeruare, ac deperditam eam reuocare poſſent. Phyſicis relinquit Hippocrates de elementis diſſertationem, ſolúmque ab eis id accipiendum, quattuor eſſe elementa vniuerſi, quibus humores corporis reſpondent humani. Quare Hippocrates hanc arenam deuitans, propugnat ſolùm Axiomatibus ſuæ artis, ex Phyſiologia, (cui ſubiicitur Medicina,) petitis. Parcè hæc ille de primis corporum elementis: at apertiùs de his quæ propria hominum elementa ſunt. Communia enim rebus omnibus huius inferni Mundi elementa, non ilicò hominum proferunt corpora, verùm polydædala à mutatione id agunt. quare olim quæſitum eſt, quænam ſit propria ortus noſtri materia? Hæc eſt illa quæſtio, quam ſibi vendicauit Ars medica; ac deprehendit hanc materiam Sanguinem eſſe

* In Prologo ad lib. De Natura humana.

esse, in quo apertè oculis ac tactui demonstrat quattuor humores inesse. Hos itaque hominibus inesse demonstrat Hippocrates. Hoc agit ille non alio fine quàm vt in sanitate ab arte corpora perpetuari possint, hos humores in viuacitate sua tuendo; vel eâ flaccescente, recreando. Quod nullus fecerit, qui principia ignorauerit fabricæ humanæ, quorum vi stat ac cadit illa. Partes enim nostri corporis pro succorum ex quibus coagmentatæ sunt tempetie florent ac marcent.

2 Rerum compositarum forma, & materia, vtraque dico hæc, Naturæ nomine significantur. Hic pro materia ex qua proximè corpus humanum fingitur, id est humoribus ex elementis constantibus vsurpatur. Subiectum huius libri sunt principia ex quibus fabricatur corpus humanum. nam humores sunt propria elementa animalium sanguine præditorum. qui tamen interuentu nutricatus ex IV. elementis nascuntur. vnde Gal. I. De elem. 5. dicit, Cùm videris particulam siccam, densam, frigidam, ea satis est vt tibi terram reuocet in memoriam, &c. Virtute enim insunt, non actu. Hic igitur agit de materia corporis humani, id est ex qua homo cùm primùm generatur & etiam postea viuit ac crescit & nutritur, vel ægrotat, aut sanus degit. Initio refutat prauas opiniones philosophorum de principiis humani corporis. postremò veram adfert sententiam, ac eam rationibus firmat. Dicit se velle agere de natura hominis, quâ subiicitur Medico: hoc est de materia proxima ex qua homo oritur, augetur, & conseruatur: nimirum an ea simplex sit, vel varia.

3 Ex superiore Scientia qui argumenta ducunt, & principia φιλοσοφοτέρως quàm opus sit. Hi enim variis sententiis ludunt; & non semper eadem dicunt. Finis Medicinæ est bona valetudo: quæ præcepta ad eum non conferunt, inutilia sunt. Absit igitur excursus qui vltra præscripta fertur spacia, medicinæque vsum relinquit. Non igitur ad causas vsque elementorum excurrat inquisitio. Ita etiam qui hominem dicunt vnum elementum esse. Nam ætate Hippocratis Physici sensuum euidentiâ non vtebantur, sed obscurâ ratiocinatione, vnum elementum cuncta esse dicentes, vnà inferebant hominem esse ignem, alij terram, &c. Ergo cùm physici non Medicè disputabant; nec Medicis credebant: cùm tamen, vt asserit Hippocrates libro De veteri medicina, natura rerum ex Medicina optimè cognoscatur. Quare vtendum potius Medicis rationibus, sensibus deprehensis: non dubiis philosophicis. Nec enim Æsculapidum schola credit asserenti hominem esse ex vno elemento, nisi id sensus testimonio ostenderit: vel sensibilibus quibusdam argumentis actionum & passionum naturalium vsus, id colligat aliquis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Varia esse hominis elementa.

II. Οὔτε 1 γὰρ τὸ πάμπαν 2 ἠέρα λέγω τὸν ἄνθρωπον εἶναι, οὔτε 3 πῦρ, 4 οὔτε ὕδωρ, οὔτε 5 γῆν, οὔτε 6 ἄλλο οὐδὲν, ὅτι μὴ 7 φανερόν ἐστιν ἐν ἐὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Ἀλλὰ 8 τοῖσι βουλομένοισι ταῦτα λέγειν παρίημι.

II. *Nam 1 neque prorsus 2 aërem esse Hominem dixerim, aut 3 ignem, aut 4 aquam, neque 5 terram; aut quicquam 6 aliud quod non 7 manifestum sit vnicum in homine esse. Attamen 8 per me quidem licet, vt hi quibus ita loqui placet, putent quod velint.*

COMMENTARIVS.

QVASI dicat, Ego existimo materiam proximam ex qua homo natus est & dein augmenta duxit, vitamque hanc ac valetudinem conseruat, non vnicam esse, verùm variam. A sanguine enim nati ac sati sumus; mox lacte (quod nihil quàm fucatus sanguis) ac succis in hepate natis sustinemur. Cuncta enim à similibus fouentur, vt à contrariis locum mouentur; vt demonstrat * Plato. At sanguini insunt IV. humores; qui in eo oculis ac digitis percipiuntur. Quare qui imbuti sunt alia opinione de vnitate, hæc reiiciunt mea.

** In Alcibia. de secundo.*

1. Hoc est, mixtionis expers: sed cuncta elementa inuicem contemperata sunt. Physicorum quorundam sententiam narrat. Plurimi fuere qui vnum rebus principium adscripsere: quare & homini. Sed horum opinionem non refutat, quòd ad Physicos id pertineat. Sed Medicorum sententiam refutat Medicè, id est sensibus compertis argumentis. quod physici non faciebant, qui vnum elementum statuebant. Imò in tota rerum natura vix particulam synceram reperias; quare absurdè in humano corpore id quæras: & ociosum id esset, & à natura alienum. Videas tamen in osse, terram superare; in pituita, aquam: nec sensibus opus est pura illa elementa apparere. Sunt enim rerum elementa: suntque elementa minimæ partes eius quod ex ipsis concretum est: non nata ex alio corpore, suntque simplicissima, quia prima initia. Iam verò ad cognoscendas simplicissimas naturas compositorum corporum non petuenies sensuum indicio (dum compositum istud ab sol uunt ac continent.) Nam talia naturæ suæ hyparxin πρός τι habent, ac τιν̀ ἀξίαν in his intuentur potiùs, id est, eam conditionē quâ ad aliud affecta intelliguntur, (nā hæc, quicquid sunt, aliorū sunt,) quàm qualitates illi substantiæ proprias. Quâ, dico, elementa sunt, id est, aliorum principia, ratione explorari debent. Ratio verò ea ad minima & simplicissima principia diuellit: ac summas qualitates his asscribit, quò penitus corpora mutari possint, vt fiat rerum ortus ac interitus. Hæ verò qualitates in corpore humano animaduertuntur: quare & elementa. Sensus verò suo arbitrio modò hoc, modò illud, constitueret, vt quid minimum illi se obtulerit; quare iudicio vnà opus est.

2 Vt Anaximenes. Nam Hippocrates apud illos hæc, quibus perspecta erat eorum opinio, ac eorum rationes audierant. Nam hi dicebant aërem tenuatum, ignem gignere; densatum, aquam.

3 Quidam dicebant cuncta ex igne esse, eo nempe densato. nam si paulum concresceret, aërem nasci putabant: sin densius cogeretur, aquam.

4 Vt Thales. Nam cùm concresceret ea, terram gigni dicebat: cùm liquesceret, aërem fieri.

5 Non constat quis ille fuerit.

6 Qui dixerunt vnum esse vniuersum, & vniuersi etiam partes ex vno constare.

7 Quod sensui refragatur & vsui. nam videmus per ἀδηλον διαπνοὴν corpus absumi, ac variis restitui.

8 Quia nolunt in veram reuocari viam. tamen tuetur veritatem per se.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

III. Δοκέουσι 1 δέ μοι οὐκ ὀρθῶς γινώσκειν οἱ τὰ τοιαῦτα λέγοντες. 2 Γνώμῃ μὲν γὰρ τῇ αὐτέῃ πάντες χρέονται, λέγουσι δ' οὐ τὰ αὐτά, ἀλλὰ τῆς μὲν γνώμης τὸν ἐπίλογον τὸν αὐτὸν ποιέονται. φασὶ γὰρ ἕν τι εἶναι, ὅ 3 τι ἐστι, 3 καὶ τοῦτ' εἶναι τὸ ἕν τι, καὶ τὸ πᾶν. Κατὰ δὲ τὰ ὀνόματα οὐχ ὁμολογέουσι. Λέγει δ' αὐτέων ὁ μέν τις φάσκων, ἠέρα τοῦτο εἶναι (τὸ ἕν τε καὶ τὸ πᾶν,) ὁ δὲ πῦρ, ὁ δὲ ὕδωρ, ὁ δὲ γῆν. 4 Καὶ ἐπιλέγει ἕκαστος τῷ ἑωυτοῦ λόγῳ μαρτύριά τε καὶ τεκμήρια, ἅ γε ἐστιν οὐδέν. 5 Ὅτι μὲν γὰρ τῇ αὐτέῃ γνώμῃ πάντες προσχρέονται, λέγουσι δ' οὐ τὰ αὐτά, δῆλον 6 ὅτι οὐδὲ γινώσκουσιν αὐτά. Γνοίη δ' ἂν τῷδέ τις μάλιστα, παραγενόμενος αὐτέοισιν ἀντιλέγουσι. 7 Πρὸς γὰρ ἀλλήλους ἀντιλέγοντες οἱ αὐτοὶ ἄνδρες, τῶν αὐτέων ἐναντίον ἀκροατέων, οὐδέποτε τρὶς ἐφεξῆς ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος περιγίνεται ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ, ἀλλὰ ποτὲ μὲν οὗτος ἐπικρατέει, ποτὲ δὲ οὗτος, ποτὲ δὲ ᾧ ἂν τύχῃ μάλιστα ἡ γλῶσσα ῥυεῖσα πρὸς τὸν ὄχλον. Καίτοι δίκαιόν ἐστι τὸν φάντα

Sententiæ variæ de hominis natura.

Et ex more disputādi eorum, arguit ignorantiam eorum.

Eodem argumēto vtētes, diuersa tamē concludunt.

Prudentis est certò tūc quid affirmare,

cùm id accuratè exploratum habet.

Contra eos qui vnū esse elementum asserebant.

ὀρθῶς γινώσκειν ἐπαγγελλόμενόν τι ἀμφὶ τῶν πραγμάτων, παρέχειν αἰεὶ ἐπικρατοῦντα τὸν λόγον τὸν ἑαυτοῦ, εἴπερ ἐόντα γινώσκει, καὶ ὀρθῶς ἀποφαίνεται. 8 Ἀλλ' ἔμοιγε δοκέουσιν οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι σφᾶς αὐτοὺς καταβάλλειν ἐν τοῖσιν ὀνόμασι τῶν λόγων αὐτέων ὑπὸ ἀσυνεσίης· τὸν δὲ 9 Μελίσσου λόγον ὀρθοῦν. Περὶ μὲν οὖν τούτων ἀρκεῖ μοι τὰ εἰρημένα.

III. *Veruntamen 1 videntur mihi talia proferentes non rectè rem perspectam habere, eámve rectè cognoscere. Cùm 2 enim cuncti hi sint in eadem sententia, neque tamen eadem proferant ac asserant, sententiæ tamen epilogum, id est, conclusionem eandem inferunt. 3 Aiunt enim vnum esse quicquid est, & id ipsum vnum esse & vniuersum. At verbis inter se discrepant. Nam alius asserit illud ipsum esse aërem, (nimirum illud vnum ac vniuersum) alius ignem, alius aquam, alius terram. 4 Et adhibet vnusquisque assertioni suæ testimonia ac signa quæ nihil ponderis habent, 5 Hoc ipso enim quod cùm vna sit omnium sententia, at non eadem dicant, 6 manifestum sit quòd non intelligant ea quæ profitentur. Id quod perspectum manifestè erit ei qui coram concertantes audiuerit. 7 Nam cùm iidem viri inter se disserunt, in eadem auditorum corona, nunquam ter consequenter idem homo vincit in eadem proposita quæstione, sed modò hic, modò ille, modò alius, cui fuerit lingua volubilis ac populo grata. Atqui dicebat hunc qui de rebus se rectè cognoscere pronunciat, inuictas præstare suas rationes, sempérque demonstrando victorem euadere, si quidem res ita se habere cognoscit, easque aptè proposuerit. 8 At hi homines videntur mihi se ipsos fallaciâ ac ignorantiâ euertere, eandem sententiam sed variis nominibus profitendo, quin 9 Melissi opinionem confirmare. De quibus hæc protulisse satis esto.*

COMMENTARIVS.

1 Qui nimirum omnium corporum vnum elementum constituunt.

2 Nam omnium horum Philosophorum ratio erat, vnum, ex quatuor his, elementum in aliud se transferre. Quare idem, diuersis verbis tamen, profitentur. Nam nescientes ipsi ponebant materiam primam, omnibus corporibus subiectum commune immutabile. Id illi voluere, quoddam corpus esse naturale per se consistens, idque vnum ex .v. iam appellatis elementis. Fatentur itaque omnes esse vnum initium corporum, quod propinqua sit materia omnium quæ gignuntur, & in quæ iterum desinunt; vt illa elementa omnia ex ipso exilientia, vbi re vera antè fuerint contenta. Nam penitus mutari nolunt illud vnum elementum quod ponunt: proptereáque aiunt illud vnum esse vniversum, ac τὸ ὂν vocant. Nam dicebant aërem liquefactum ignem vocari, attamen aërem remanere: crassescentem verò aquam dici, teuera tamen aërem manere: ita & cæteri. Quare cuncti idem concludebant; nimirum, Id vnde exiliunt omnia, esse commune omnium principium. Axioma illorum fuisse videtur hoc, Cuius ex commutatione aliud efficitur, id elementum est: hoc falsum est: sed dicit elementum esse quod primum ac simplicissimum est, & minima pars concreti ex se corporis Sed inter IV. elementa nullum primum est, ratione ea quæ est inter ipsa, sed quoduis primum est, Quare vnum omnes dicunt, nimirum vnum esse vniuersum: sed hoc de eodem subiecto non affirmant. Et tamen idem concludunt, nimirum cunctos homines vnum esse; quia vniuersum, cuius homo pars est, vnum est.

3 Per se vnum esse id dicebant, at per accidens esse multa. Vnum, id probabant hoc modo: Quod est, vnum est: Homo est vniuersi pars: Igitur homo vnum est. Per accidens verò non vnum, sed multa esse dicebant, pro varia actione caloris ac frigoris, quæ id, quod vnum est, speciem ac facultatem suam mutat: ita vt nunc amarum, nunc dulce; nunc album, nunc nigrum reddatur. Talis est ratiocinatio, Qui de genere conueniunt, móxque in specie discrepant; nec genus nec speciem intelligunt. Tales sunt hi philosophi: Nam dicebant vniuersum esse vnum cuius homo est pars probabant, Quia Ens vnum est: At vniuersum est Ens. In speciei verò ratiocinatione discrepant. Nam Hippasus & Heraclitus ignem, Anaximenes aërem, Thales aquam, Hesiodus & Pherecydes terram, vniuersum esse dicebant, & hominem quoque, eius nimirum partem. Hæc probabant ita esse ex transmutatione, id est, concretione & secretione mutua elementorum. Hi enim ex igne concreto aërem, aquam, terram fabricabantur: Hi ex terra attenuata aquam, &c. fieri dicebant, multisque signis hoc affirmabant. Et quiuis suum id, vnde reliqua surgerent, principium appellabat. Vnde apparebat, Nec hoc, nec illud, ens finitum, principium reliquorum esse posse.

4 Nam omnes hi vtebantur eodem medio ad contrarias conclusiones: quod, fieri nequit, vt sit proprio dicatum subiecto: nam tali opus erat ad demonstrationem. Quare hæc tecmetia erant, communia, & irrita: nam sumebant hæc signa ab elementi rarefactione, &c. in se inuicem: quæ transmutatio, potiùs multa esse elementa probabat. Nec illa mutatio elementi potuerat arguere illud primum principium esse aliorum, sed potiùs indicabat communem aliquam priorem materiam eorum quæ in se commigrant.

5 Vniuersum, vnum esse dicebant, quod cùm hominis esset principium, hunc quoque vnum affirmabant esse. Sed alius illud vnum quod vniuersum absoluit, dicebat aërem esse, &c.

6 Nihil enim certa demonstratione asserunt: quæ te vana quædam adferunt. Nam eodem Medio quo vnus demonstrabat hominem ac vniuersum ignem esse, eodem Medio alius demonstrabat hominem aquam esse. Quare nec Medij vim nec elementorum naturam exploratam habebant. Quare modò hic, modò ille obtinebat sententiam suam.

7 Veritas tueri facilè potest, sed multiplex à vero error fluctuat, facileque refutatur.

8 Nam admouent hypotheses remotas à sua causa. Nam dicunt illud vnum mutari: cur igitur non æquè ei in quod mutatur principij nomen adscribunt? quod alij illorum faciunt. & cuncta mutari fatentur.

9 Vt Parmenides Ens finitum statuebat: ita Melissus infinitum, ingenitum, incorruptibile, aptum elementorum generationi. Ille fortè respectu formæ: hic, materiæ. Peccauit tamen quòd illud immobile posuerit. Hac occasione mori posteri, materiam primam inuenêre. Melissus autem existimabat, inquit Galenus, vnum esse elementum, attamen ex IV. illis, igne, aëre, aqua, terra, id non esse. Videtur enim Melissus rebus cunctis substantiam quandam communem excogitasse, quatuor elementis subiectam, ab ortu & interitu liberam. Hanc statuit ille concretam ex materia & forma: estéque vnicum rerum initium: nimirum absque qualitatum ope. Hæc à posteris eius ὕλη, id est materia dicta fuit. Hanc substantiam ille vocabat vnum & totum. Quæ non rectè posuit. Neque enim solum illud vnum corporum, quæ generantur & intereunt, principium: (quæ Melissi erat opinio) sed præter id extremum frigus, calor; humiditas, siccitas. Non tamen sunt hæc elementa corporum: sed principia. Nesciebant Prisci elementi ac principij discrimen, cùm etiam principia interdum vocentur

Principij & elementi discrimen.

vocentur elementa: hinc eorum hac in re error. Differunt autem, quòd elementum sit minima rei particula; nec sensus aliam animaduertat: At mens hanc diuidit in principia. verbi gratia, Ignem non potes demonstrare sensu ex duobus corporibus esse compositum: at cogitando potes concipere aliam esse illius quod mutatur essentiam, aliam esse illius mutationem. Neque enim idem est quod mutatur, atque eius mutatio. exempli causa, vt fiat ex igne aër, in quo vna qualitas nimirum calor remanet: quæro, in quanam materia seruatur caliditas? Non sanè iam in igne: nam deleta siccitate iam non est amplius ignis Non in aëre, quia nondum factus ac perfectus est: ergo in re aliqua diuersa ab aëre & igne, nimirum materia prima, quæ communis est igni & aëri. Quod mutatur igitur subiectum est: mutatio autem à qualitatum efficitur vicissitudine, cui cùm insit summus calor, efficitur ignis: si summus mador, aqua: si siccitas summa absque calore adsit, terra fit. Quare, dicit Hippocrates, hi Melissi sententiam confirmant, quia tantum abest vt IV. elementa ponant: quin potiùs ex vno elemento, à quatuor illis separato, quod tamen ex illis sit compactum, cuncta esse dicant. Vt tetrapharmacum dicit Galenus neque ceram esse, nec picem, nec resinam, nec adipem: sed quid vnum, ab iis distinctum, quod ex his est omnibus genitum. Faciebant igitur illi, id quod Melissus conabatur: ponunt enim perpetuum aliquod in corporum mutationibus, quod sit immutabile & vnum: ex quo cuncta & etiam elementa alia fiant. Meliùs tamen Melissus; qui cùm τὸ ἓν posuisset* ἀκίνητον, ac considerasset inde omnia fieri, & propterea se non posse ἀκινησίας nomen tueri, id singulis rebus attribuit, vocauítque τὸ πᾶν & infinitum: quod vniuersi instar se haberet.

*immutabile.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Medicorum opiniones.

IV. Τῶν δὲ ἰητρῶν οἱ μέν τινες λέγουσιν, ὡς ὁ ἄνθρωπος αἷμα μοῦνόν ἐστιν· οἱ δ᾽ αὐτέων χολὴν φασιν εἶναι τὸν ἄνθρωπον. ἔνιοι δέ τινες φλέγμα.

IV. *Quidam autem ex medicis dicunt hominem sanguinem tantùm esse, alij bilem, nonnulli pituitam.*

Commentarivs.

Hactenus philosophorum, iam Medicorum quorundam refutat sententiam. Nam iidem qui physica, etiam tunc medica tractabant. diuulsit primus hæc studia Hippocrates. Hîc enim ab humorum historia huius artis initia posuit: tanquam propinqua ea sint corporis elementa.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

V. Ἐπίλογον δὲ ποιεῦνται καὶ οὗτοι πάντες τὸν αὐτὸν, ἕν γάρ τι εἶναι φασὶν, ὅ, τι ἕκαστος ἠθέλησεν ὀνομάσαι αὐτέων· καὶ τοῦτο ἓν ἐὸν, μεταλλάσσειν τὴν ἰδέην καὶ τὴν δύναμιν, ἀναγκαζόμενον ὑπό τε 2 τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ, καὶ γίνεσθαι καὶ γλυκὺ, καὶ πικρὸν, καὶ λευκὸν, καὶ μέλαν, καὶ 3 παντοῖόν τι ἄλλο. 4 ἐμοὶ δὲ οὐ δὲ ταῦτα δοκέει ὧδε ἔχειν.

V. *Qui 1 tamen omnes epilogum vel conclusionem eandem faciunt, dum vnum quid esse dicunt, quodcumque cuique ipsorum nominare placuit: & idipsum vnum existens, speciem ac vim suam 2 mutare, coactum à calido ac frigido, fierique & dulce & amarum, & album & nigrum, & quiduis 3 aliud quod plurimis ac variis qualitatibus diuerso modo temperatum sit. 4 Quæ mihi tamen minimè ita sese habere videntur.*

Commentarivs.

1 Vt philosophi ad elementum vnum, ita medici ad vnum humorem cuncta referebant: ac eandem conclusionem adferebant: alij enim bilem, alij pituitam ponebant: non aliter ac philosophi, quorum vnus aërem, alius aquam, id vnum esse concludebat. Ita, dicit, Medici quidam hunc, alij illum humorem priorem ponebant, vnde alij nascerentur: nam vi caloris ac frigoris, nasci ex eo humore amarum, dulce, &c. hoc est per solam congregationem plurima entia prouenire dicebant; nec proptetea mutare speciem ac vim. Hoc illorum erat argumentum: Quod transfertur in reliqua, primum principium est reliquorum. Vt sanguis præ calore in bilem abit: præ frigore verò in pituitam abit ac albescit. Ita existimabant se vnum posuisse tantùm, quod solis accidentibus mutatis alia sub facie se conspiciendum præberet.

2 Vt* Parmenides præter vnum ens quod posuetat, etiam calorem & frigus assumpsit, (vnde densitas & raritas) ita & Medici quidam. Sed differt generatio ab alteratione. Generatio enim & corruptio euenit coëuntibus & dissolutis. Sed in alterando, natura subsistere potest, ac accidentia variè mutari possunt in vno, subiecto permanente. propterea hi vnum mobile ponebant, id est, vnum specie, quod appellabant vniuersum.

*1. Metaph. 4. 1. Physic 41. 1. De Ortu 1.

3 Vt æruginosa & isatodes bilis, & rubens, & prassina, & cæteri colores quos putridus succus parere solet.

4 Id putat non euenire ex peculiari natura vnius humoris: sed quòd in aliud aliquid conuertatur is tum humor à calido & frigido: vel quòd alij humores adsint, vt sanguis dulcis, amara bili; album pituita; nigrum, atra bilis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VI. Ἐγὼ 1 δέ φημι, εἰ ἓν ἦν ὁ ἄνθρωπος, οὐδέποτ᾽ ἂν ἤλγεεν. Οὐδὲ γὰρ ἂν ἦν * ὑπὸ τοῦ ἀλγήσειεν, ἓν ἐόν. 2 Εἰ δ᾽ οὖν καὶ ἀλγήσει, ἀνάγκη καὶ τὸ ἰώμενον ἓν εἶναι.

Si vnum est homo, nō dolebit vnquā. *ὑφ᾽ ὅτευ.

VI. *At 1 ego dico, si vnum esset homo, nunquam dolore affligeretur: Non enim quicquam esset ex quo doleret, si vnum existeret. 2 Quin etiam si doleret, necessarium foret etiam huic vnicum tantùm remedium esse.*

Commentarivs.

1 Generatim iam illos refutat: Medio nimirum doloris, socij plerumque morborum. Si homo vnum esset, non doleret; vnde enim doloret? nam dolor fit ab aduersario agente. At vni nihil est aduersum: vnde igitur afficeretur? Vnde affectio contra naturam surget? d. q. A calore & frigore afficietur. Resp. Si per se illa constiterint, non erit vnum ens. Si dixeris esse tantùm accidentia; Responsio erit, ea ex æquo omnibus igitur conuenire, propter eáque dolorem non facient sibi mutuò succedendo: id non fiet præter naturæ legem: at dolor est affectus præter naturam. Sed dolet homo, & voluptate afficitur, & sentit, imaginatur, &c. Ergo non est vnum. Nam dolor est passio præter naturam, quæ oritur solùm in corpore alterationis & sensus capace, ex actione alterius præter naturam existentis in illo. Sed dices; vnde habent elementa mixta inter se, sensum? Nam quod quid non habet, dare nequit. Resp. Sensus est ab anima sensitiua, quæ forma est inseparabilis, superueniens mixtis, quæ producitur è potentia materiæ ope agentis: ita vt adsit in momento paratæ materiæ, quæ potentiam habet ad receptionem omnium formarum corruptibilium. Et mixtorum formæ ordinantur ad animam. Nec opus est vt mixti forma pereat dum aduenit anima, vt euenit cùm ex albo fit nigrum. quia vera contrarietas non inuenitur in formis substantialibus; sed id quædam earum habent, vt ad inuicem ordinentur. Longis igitur à mutationibus

nibus elementorum mixtorum gigni potest corpus sensu præditum. Mixta & animata formas habent eiusdem generis, nimirum corruptibiles: propterea ad inuicem ordinantur.

2 Quod si etiam daremus, cùm seipsum affecerit ac afflixerit, vnico sanè remedio id redintegrabile esset. nam vnicum erit quod labefactabitur & simplex, vnicam etiam solùm habebit causam doloris. * Nam cùm vnum vni duntaxat sit contrarium: etiam curatio, quæ est restitutio pristinæ naturæ, per contraria fiet. vnicum itaque remedium satisfaciet omnibus. Vis argumenti est: Ergo & remedium in omnibus morbis vnum est. Consequens falsum. Nam varij sunt morbi & eorum causæ.

Arist. 2. de cælo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Morborum causæ.

VII. Νυνὶ δὲ πολλά· 1 πολλὰ γάρ εἰσιν ἐν τῷ σώματι ἐόντα, ἃ ὁκόταν ὑπ' ἀλλήλων 2 παρὰ φύσιν θερμαίνηταί τε καὶ ψύχηται, καὶ ξηραίνηταί τε καὶ ὑγραίνηται, νούσους τίκτει. ὥστε πολλαὶ 3 μὲν ἰδέαι τῶν νοσημάτων, πολλὴ δὲ καὶ ἡ ἴησις αὐτέων ἐστίν.

VII. *Sed ex aduerso, nunc plura 1 sunt in corpore: quæ 2 cùm mutuò à se calfiunt, præter naturæ legem, & frigefiunt, siccantúrve & humectantur, morbos pariunt. Ita 3 vt plurimæ morborum ideæ sint: vnde & varia eorum medela.*

COMMENTARIVS.

Demonstrat iam doloris remedium non esse vnicum. Nam curatio ipsa indicat qualisnam sit morbus; sed variè curantur morbi: ergo morbi sunt multiplices. Propterea homo non est vnum. Præterea, Quod variè mutatur ac vertitur, id vnum non est. Tale autem est humani corporis temperamentum: nam modò ab interno calore, modò à frigore affligitur.

1. Quæ si κατὰ φύσιν mixta fuerint, sunt sanitatis auctores. Quare illæ nobis cognatæ sunt à primo ortu nostro: an igitur homo vnum? Sed vnde eueneruunt nobis hæ qualitates? Sunt sanè communes cunctis concretis corporibus. Sed vni simplici corpori hæc quatuor attribuere non potes aduersaria: Ergo corpus humanum non est vnum.

2 Si exiliat vis horum, ita vt sociam qualitatem deprimat, morbi fiunt. Secundæ verò qualitates sunt asseclæ primæ; & quot eas notamus in gustu, tot, dicit Galen. etiam in odoratu sunt, quamuis non sint nominibus distinctæ. παρὰ φύσιν vocat illas mutationes quæ morbos pariunt: quæ nimirum vertunt natiuam temperiem: hoc est, validas ac potentes mutationes, non leuiusculas.

3 Nam quæ incaluere præter naturam, sunt refrigeranda, &c.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Argumentū ab experientia.
** Ἄλλως.*

VIII. Ἀξιῶ δὲ ἔγωγε τὸν φάσκοντα αἷμα εἶναι μοῦνον τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἄλλο μηδὲν, δεικνύναι αὐτὸν 1 μὴ μεταλλάσσοντα τὴν ἰδέην, μηδὲ γίνεσθαι παντοῖον. * Ἀλλ' ἢ ὥρην τινὰ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἢ τῆς ἡλικίης τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ᾗ αἷμα ἐνεὸν φαίνεται μοῦνον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Εἰκὸς γὰρ εἶναι μίαν τινὰ ὥρην ἐν ᾗ φαίνεται αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ ἓν ἐόν. Τὰ αὐτὰ δὲ λέγω καὶ περὶ τοῦ φάσκοντος φλέγμα εἶναι, καὶ τοῦ χολὴν φάσκοντος.

VIII. *Puto autem ego æquum esse, vt is qui ex solo sanguine hominem constare existimat, nihilque eum aliud esse, ostendat eum non 1 mutare speciem, eâdémque perpetuò ideâ perseuerare, nec multifariis mutationibus obnoxium esse. 2 Vel saltem aliquod esse anni tempus, aut hominis ætatem, in qua solus sanguis homini inesse appareat. Etenim rationi consonum erit tempus aliquod anni esse quo is solus homini inesse appareat. Eadem quoque aduersus illos dicta puta, qui ex sola pituita, vel sola bile, hominem esse existimant.*

COMMENTARIVS.

Quasi dicat, semper plures humores deprehenduntur in corpore humano.

1 Variæ autem Temperamenti mutationes hominem exercent. id fit ex dominatu variorum principiorum. Talis est argumenti vis. Homo solùm est sanguis: Igitur nunquam alteratur. Consequens est falsum: Quia nulla ætas, vel anni dies in humana vita est, quibus non sit expositus variis mutationibus. Igitur homo non est vnus humor.

2 Ita ratiocinatur, Homo vnico constat solùm humore. Igitur nullum anni tempus, aut ætatis, dabitur quibus alios humores demonstret in corpore humano esse. At consequens est falsum. Nam nulla ætas, nulla anni pars est, vbi solus sanguis dominum habet. Nec enim ex puro sanguine, eo qui κατ' ἐξοχὴν dicitur sanguis, homo genitus & nutritus est: sed ex tota massa, cui IV. insunt humores. Quin ipsum semen ex tali sanguine prodiit.

Gal. com. 2. De nat. hum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IX. Ἐγὼ μὲν ἀποδείξω ἃ ἂν φήσω τὸν ἄνθρωπον εἶναι, κατὰ τὸν νόμον, καὶ κατὰ τὴν φύσιν, ἀεὶ ταῦτα ἐόντα * ὅμοια, καὶ νέου ἐόντος, καὶ γέροντος, καὶ τῆς ὥρης ἐούσης καὶ ψυχρῆς, καὶ θερμῆς. Καὶ τεκμήρια παρέξω, καὶ ἀνάγκας ἀποφανῶ, δι' ἃς ἕκαστον αὔξεταί τε καὶ φθίνει ἐν τῷ σώματι.

Suam dicit se velle sententiam firmare νόμῳ & φύσει.
** ὁμοίως.*

IX. *At 1 ego quæcumque & ex quibus hominem constatum esse dixero, ea demonstrabo & secundum legem vsúmque loquendi, & secundum naturam ipsam semper eodem modo se habere in iuuene & sene, tempore frigido æquè ac calido. 2 Adferam quinetiam tecmeria signa, causásque necessarias ostendam ob quas horum vnumquodque augetur ac minuitur in corpore.*

COMMENTARIVS.

1 Humores, quos proxima ponit corporis elementa, & quos dicit hominem esse, dicit se omni tempore probaturū incrementa ac detrimenta capere: attamen semper inesse eos eiusdem speciei, vt bilis non aliam speciem præ se fert etiamsi meracior interdum fit. Idque dicit se ostensurum tum ex doctorum hominum consensu, tum ex rei natura, & per sensum. Testimonia Iudicij hominum prudentium, extant in nomenclaturis, quibus res discriminant à rebus: his subscripsit ætas sequens; horum itaque authoritatem nemo excludat facilè. id * νόμον vocat, cùm ita formatum sit: Attamen præcipua pondera habet ratio ducta à rei natura, eiúsque ortus ac interitus modo: quæ vsu comperta est ac euidenter comprobatur. id † φύσιν vocat.

2 Quia videmus temperiem variare corporis à mutatis humoribus, causas adferam cur modò illi crescant, modóque accidantur.

** νόμος quid. Politicus loquendi mos ex sententia plurium.*
† Quid lex & natura.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X. Πρῶτον 1 μὲν οὖν ἀνάγκη τὴν γένεσιν γίνεσθαι μὴ ἀφ' ἑνός. 2 Πῶς γὰρ ἂν ἕν γ' ἐὸν, τὶ γεννήσειεν, εἰ μή τινι μιχθείη;

Generatio ab vno nō fit. & quæ ad eam requirantur.

X. *Itaque 1 primùm necesse est generationem fieri non ab vno. 2 Qui enim quod vnum est, ex se aliud quid generârit, nisi alicui alteri commixtum fuerit?*

COMMENTARIVS.

1 Hippocrates, dicit Galenus, semper rerum euidentiam sequitur, & doctorum hominum opinionem. Id iam etiam agit, vbi loquitur de internis & non de externis principiis. Ita ratiocinatur. Homo, qui primùm non erat, nascitur: Quare illi sunt principia plura. Ita enim in natura omnium nascentium est comparatum. * Nam eorum quæ ad generationem concurrunt Mixtione est opus, cùm primùm disso-

** Mixtio est primum gradus ad generationem; in temperamentum.*

ciata

ciata sint. At quod vnum est, misceri nequit. igitur quod generatur vel genitum est, non est vnum. Præterea quæque res nata suum temperamentum habet. Sed quod temperamenti non est expers, hoc pendet ex analogia & proportione mixtorum, vt mox docebit, vbi de calido, frigido, &c.

2 Foris aliquid accedat necesse est, quod illi temperiei mediocritate consociale sit. Igitur qui vniuersum vnum ponit, rerum tollit generationem. Ast eius quod priùs non erat, est generatio & ortus: vnde is? sanè ex subiecto aliquo quod antè erat. Semina non per se pullulant in plantam, ni foris humore ac calore foueantur: nec enim illicò fœtum proferunt. nam à seipsis non proferunt aliud: verùm perfundi aliena vi debent, ita vt tota altetentur. ita nec mas nec fæmina sola fœturam facit. Ita ratiocinatur, Quicquid generatur, mixtionem subire debet, At vnum sibi non temiscetur. Igitur ex vno nihil generatur. Probatio maioris est, in animalium prouentu, eorum nimirum generatio indicat præcedentem mixtionem. Mixtorum enim formis consociat se mox anima vegetatiua, & etiam sensitiua in animalibus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ex modo generationis & corruptionis ostendit hominem non esse vnum.

XI. Ἔπειτα οὐδ' ἂν μὴ 1 ὁμόφυλα ἐόντα μίσγηται, καὶ 2 τὴν αὐτὴν ἔχοντα δύναμιν, γεννᾷ, οὐδ' ἂν 3 ταῦτα ἡμῖν συντελέοιτο.

XI. *Deinde, cùm ne mista quidem, nisi 1 quæ generis societate consocialia sunt, iungantur ac misceantur, 2 atque non eisdem sint viribus prædita, gignant quicquam; neque 3 quicquam nobis conferent, vt similia progenitoribus procreentur.*

COMMENTARIVS.

Pro varia causarum inquisitione vtitur ἀναλογίᾳ petito à generatione animalium & plantarum. Sola hæc nihil procreant necilico progerminant, sed aliquo subsidio egent: nam quædam mensibus integris cunctantur. Opus illis est aquâ, terra, calore, pastinatione, lætamine vt fæliciùs germinent. Sensus est, Necessariò ea, quæ ad ortum alicuius rei concurrunt,

† Sine quibus non fiat generatio.

patrim conueniunt, partim differunt. † Conuenire enim debent & esse οὐσίᾳ, hoc est inquilina eiusdemque gentis, ac eiusdem finis: vt homo cum homine; elementi pars, cùm parte elementi. Differre autem debent, quia vnum agere, alterum pati debet: mas agit, paritur fæmina. Quin certa mensura etiam misceri debent, vt agendo repati, & patiendo reagere possint.

1 Si diuersi generis & non eiusdem materiæ res remisceantur, dicit, Tantum abest vt ex vno quid gignatur, vt ne ex duobus quidem id fiat, nisi essentiæ cognatione iuncta fuerint quæ miscentur. Vt equi & asini gignunt, quia consocialem naturam habent: at gallina & canis non: nimium enim distat eorum natura. * Quare omnia quæ remiscentur

* 1. De ortu, in fine. & textu 53.

eiusdem materiæ sunt, mutuoque se afficere possunt, agendo & patiendo: Ergo mixtio non fiet, cùm miscibilia illa plura diuersi sunt generis, aut cùm eamdem prorsus agendi & patiendi vim sunt sortita; vel cùm inter ea nulla analogia est, sed si vnum cætera excellit, quia illis inesse non poterunt, nam corrumpentur à potentiore.

2 Quæ splendent æqualibus viribus, in se mutuo non agunt, nec à se mutuò patiuntur: actio enim surgit non à simili, sed à potentiore. Cùm his cunctis opus sit, manifestum erit pluribus vno opus esse ad mixtionem: nam rerum miscibilium requiritur materia, forma seu temperies, moles, numerus, proportio, & vt mediocritate quadam conueniant. Nam miscibilia in mixtione manere debent, non interire: quod eueniret nimia vi exsplendente alicuius.

3 Quædam animalia gigunt, † sed nulla similitudo fœtui est cum illis, vt mulo, & canis ex vulpe & cane genitus. † 2. De ortu 48.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XII. Καὶ πάλιν ἢν μὴ τὸ θερμὸν τῷ ψυχρῷ, καὶ τὸ ξηρὸν τῷ ὑγρῷ 1 μετρίως πρὸς ἄλληλα ἔξει καὶ ἴσως, ἀλλὰ θάτερον θατέρου πολὺ προέξει, καὶ τὸ ἰσχυρότερον τοῦ ἀσθενεστέρου 2 ἡ γένεσις οὐκ ἂν γένοιτο.

A præcipua actione, quæ ortus constat.

XII. *Præterea nisi calidum ac frigidum, & siccum ac humidum 1 moderatè inter se contemperentur, sed alterum alteri plurimum excellat, & fortius debiliori antecellat, 2 generatio ex illis fieri non poterit.*

COMMENTARIVS.

Quasi dicat, Non satis est vt ea quæ generabunt sint homophyla eiusdémque gentis, facultatéque sint prædita contrariâ quô agere ac pati possint, sed etiam opus est vt iusta quantitate conueniant in calore, frigore; humiditate, siccitate. His enim tribus opus est ad generationem.

1 Nam temperiei huius ratione scribit * Hippocrates vteros mulierum sterilescere vel fœcundari. * 5. Aph. 62.
Hyems ignaua colono est, dicit Virgilius. Humor enim genitalis contrabescit in agro nimis vdo aut sicco: viden vt amœna veris temperie sobolescant gramina? Et in rerum mixtione, hæ qualitates totam substantiam alterare possunt: id quod qualitatibus secundis negatum est. ita vt quælibet pars mixti sit mixta. Quare innuit Hippocrates generationem non fieri per concretionem & discretionem intransmutabilium: sed per totius substantiæ alterationem: quam solæ primæ qualitates faciunt: hæque solis iv. Elementis insunt: Quare homo constat ex his quatuor.

2 Ortus rerum constat ex mutatione materiæ ex forma substantiali, in aliam formam substantialem: quod euenit à mutua contrariarum qualitatum actione, quæ sese tangendo afficiunt mutuò, ideóque miscentur ac confunduntur. Quare opus fuit vt minimæ partes misceantur, conuenienti quodam congressu; quo fœdere facto conspirent in vnum corpus, quo vna fit materia ac forma.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIII. Ὥστε πῶς εἰκὸς * ἀπὸ ἑνός τι γεννηθῆναι * ὅτε γε οὐδ' ἀπὸ * ἀφ' τῶν πλειόνων γεννᾶται, ἢν μὴ τύχῃ καλῶς ἔχοντα τῆς κρήσιος * ὅπως τῆς πρὸς ἄλληλα;

XIII. *Quomodo igitur verisimile erit ab vno initio quid generari, cùm id ne ex pluribus quidem vno fieri possit, nisi qualitatum temperamento inter se probè conueniant?*

COMMENTARIVS.

Nam in cunctarum rerum naturalium procreatione opus est rerum multarum μίξει ac κράσει eorum quæ mixta sunt: Nec quicquam proferent, etiamsi hæc plurima fuerint quæ miscentur, nisi sibi dicatam κράσιν obtinuerint: quo itaque modo vnum generationis principium erit? nam crasis non est vnius, sed plurimorum diuersorum conuenientium in vnum effectum. Hippocrates primus docuit ex elemétorum mixtione, temperamenta fieri, ac corpora cuncta. Empedocles quoque ex eisdem elementis cuncta terrena corpora conflari asserebat, sed non mixtis inter se, verùm frustulatim compactis ac sese tangentibus. Sed inde non proueniet sensile corpus: Quod demonstrauit * Galenus. * Lib. De elementis.

HIPPO

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Quod homo non vnum. XIV. Ἀνάγκη τοίνυν τῆς φύσιος τοιαύτης ὑπαρχούσης, καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων καὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου, μὴ ἓν εἶναι τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἕκαστον τῶν ξυμβαλλομένων ἐς τὴν γένεσιν, ἔχειν τινὰ δύναμιν ἐν τῷ σώματι ἥνπερ ξυνεβάλετο.

XIV. *Itaque necesse est, tali existente natura cum cæterarum rerum tum etiam hominis, 1 non vnum esse hominem: 2 sed singula quæ ad generationem illius collecta sunt, vim eam in corpore habere quam in primo statim ortu contulere.*

COMMENTARIVS.

Plurimis argumentis demonstrat iam Hippocrates principia artis Medicæ. At dicas, scientiarum principia non probantur vtrum sint: sed ea probantur ex superiore scientia: & huius rursus ex alia superiore scientia, donec res ad primam philosophiã peruenerit. Huius enim munus est probare principia omniũ aliarũ scientiarum. Respondet * Auerrhoës, Principia scientiarũ demonstrari in propriis scientiis per causas: licere tamen per suos proprios effectus: atque non transibimus ad aliud genus. Omnia per quæ demonstrat Hippocrates sunt medica, si in actionem medicam dirigantur. ** Physic. 28.*

1 Probat plura esse principia materialia hominis. Sequuntur enim orta naturam suorum principiorum. Cùm enim homo prius non esset, sed orretur, plura habebat principia. Ergo plura principia habebit etiam cùm iam est ortus, id est cùm iam est homo. Probatur maior: Nam ad cunctarum rerum naturalium generationem conueniunt plura principia materialia; nam mixtione ac temperamento opus est omni ortui rerum: hæc non vni eueniunt, sed pluribus. Hoc ita esse, argumento est homo mortuus, ac viuens, cætera que animalia. De viuente iam, mox de reliquis. Nam dicit, Quam diu viuit homo, quoduis horum propriam vim habere animaduertitur, quam à principio ortus contulit. Cùm igitur generatio corporum nulla fiat, ni qualitates vt calidum frigido, &c. rectè misceantur; necesse est vt hoc nascenti homini etiam eueniat: nam hæc sunt omnibus dicata elementa, ignis, aër, &c. Propria autem animalium elementa sunt humores.

2 Cùm enim nihil intereat in ortu, par est symbola quædam eorum existere, ex quibus corpus fabricatum est. licet qualitatibus refractis non ita emicent ob mistionem. Vnde non obscurè principia elementáque percipis. Nam hæ qualitates quæ propriæ sunt elementis, homini insunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Homine mortuo singula elementa ad suam naturã redeunt. XV. Καὶ πάλιν γε ἀνάγκη ἀποχωρέειν ἐς τὴν ἑωυτοῦ φύσιν ἕκαστον τελευτῶντος τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου, τό, τε ὑγρὸν * πρὸς τὸ ὑγρὸν, καὶ τὸ ξηρὸν, πρὸς τὸ ξηρὸν, καὶ τὸ θερμὸν, πρὸς τὸ θερμὸν, καὶ τὸ ψυχρὸν πρὸς τὸ ψυχρόν.

** περιορῶντα A modo corruptionis argumentum.* XV. *Quinetiam necesse est redire singula ad suam naturam homine moriente, nimirum quod humidum est ad humidum, siccum ad siccum, quod calidum ad calidum, frigidum ad frigidum.*

COMMENTARIVS.

Probat iam plura hominis esse principia ex eo quod homini morienti euenit. Etenim cùm moritur homo, singula migrant ad suum elementum, è quo profluxerant. Compositum omne vt generatur, ita etiam interit, id est, dissoluitur in ea ex quibus componitur, reditque eò vnde ortum est. Arqui cuncta composita componuntur secundùm substantiam ex IV. elementis. Igitur in sua corruptione in eadem dissoluuntur. Maior per se manifesta est, De componentibus immanentibus secundum speciem. Alia verò quę secundam materiam tantùm (vt ouum pulli constitutionem) aut alimenta humorum promouent, non remanêt nec producuntur denuò per resolutionem eorũ quæ genuerunt. dicet quis: Si componentia sunt elementa, quî redibunt in elementa? Respondemus, Ab esse refracto, ad esse perfectum & determinatum secundum propriam speciem redeunt: (nisi ad nouã mixtionem assumantur) denuóque elementa determinatæ speciei fiunt, & partes vniuersi simplices fiunt: cùm antea in gratiam mixtorum subiecta essent ad instar nudæ materiæ alteri formæ à qua determinabantur. Minorem antè confirmauit Hippocrates. Quare conclusionem ostendit mox sequentibus verbis. *Quæ componentia separentur denuò.*

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVI. Τοιαύτη 1 δὲ καὶ τῶν ζώων ἐστὶν ἡ φύσις, καὶ 2 τῶν ἄλλων πάντων. *Composita omnia constare ex IV. elementis.*

XVI. *Atque 1 talis est tum animantium, 2 tum cæterarum omnium rerum natura.*

COMMENTARIVS.

1 Præcedentem conclusionem illustrat ex iis quæ eueniunt cunctis animantibus (primùm enim id egit argumentis ductis ex homine tum viuente, tum moriente) quæ non alia ratione ac homines, (quantum attinet ad materialia principia, vt calidum, frigidum, &c.) nascuntur, viuunt, ac corrumpuntur. Nam mutatio totius naturæ circa eandem materiam versatur. Enarrari pulchrè hic locus potest ex libro primo De diæta, vbi de regno Iouis ac regno Plutonis naturali ex scientia disputat: Nihilque interire, sed locum tantùm mutando, demonstrat cuncta oriri ac interitui obnoxia esse.

2. Ita & stirpium naturam sobolescere ex terra & aqua videmus: & quia calor stirpibus adest, hyemis frigus sustinent ac superant, is tamen calor nec à terra nec ab aqua hyberna his euenit: & quia aquâ leuior stirps natat, aërem illi inesse loquitur. Cúmque ita fabricatæ stirpes, an non eiusdem naturæ erit earum soboles pomum? Eran non ex fructibus noster consistit nutricatus? Ergo cuncta ex IV. Elementis fabricata fuere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVII. Γίνεταί τε ὁμοίως πάντα, καὶ τελευτᾷ ὁμοίως πάντα.

XVII. *Generanturque simili modo omnia, & intereunt similiter omnia composita corpora.*

COMMENTARIVS.

Non solùm humanum corpus, verùm cuncta corpora, inquit, ex IV elementis nascuntur, & in eadem finiuntur. Ita ostendit iam Hippocrates superioris argumentationis conclusionem veram esse: nimirum: Quod de vno composito affirmatur, idem de cæteris censendum. Humanum autem corpus soluitur in IV. Elementa: Ergo ex his fuit coagmentatum. Idem de aliis compositis sit iudicium.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVIII. Ξυνίσταται γὰρ αὐτέων ἡ φύσις ἀπὸ τουτέων τῶν προειρημένων πάντων, καὶ τελευτᾷ κατὰ τὰ εἰρημένα ἐς τὸ ἑωυτὸ ἕκαστον * ξυνέστη ἕκαστον, ἐνταῦθα οὖν καὶ ἀπεχώρησε. *Communis corruptio cunctis compositis.* ** ξυνιστ.*

XVIII. *Etenim eorum natura conflata est ex his cunctis quæ dicta sunt, & desinit vnumquodque iuxta prædicta in seipsũ, hoc est, vnde conflatũ est quoduis, eò recedit.*

COMMENTARIVS.

Hoc est, redeunt cuncta ad suam naturam: vel ipsum in seipsum, hoc est, ad suam peculiarem speciem, quale ab initio fuerat: nimirum humidum sub mixtione latens ad humidum mundi totius elementum, &c. Idem in cæterorum compositorum corporum corruptione euenit. Ergo cuncta nata sunt ex IV Elementis.

HIPPO

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Materialia principia proxima quæ, & qualia, essentiæ generationisque humanæ, ac cæterorum sanguine præditorum.

XIX. Τὸ 1 δὲ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἐν ἑωυτῷ αἷμα, καὶ φλέγμα, καὶ χολὴν διπλῆν, ξανθήν τε καὶ μέλαιναν. 2 καὶ ταῦτ' ἐστὶν αὐτέῳ ἡ φύσις τοῦ σώματος· 3 καὶ διὰ ταῦτα ἀλγέει καὶ ὑγιαίνει 4.

XIX. *Corpus 1 autem hominis continet in seipso sanguinem, & pituitam, & geminam bilem, nimirum flauam & nigram: 2 quibus natura corporis illius constituitur, & 3 per quæ ægrotat ac sanitate fruitur 4.*

COMMENTARIVS.

1 Hominis materialia principia ponit quattuor humores elementis quattuor respondentes. Non loquitur de excrementitiis, sed de nutritiis qui in meto sanguine sunt humoribus. illi enim per aliud gignuntur: hi intrinsecè fabricantur corpus humanum. Propterea dicit Hippocrates, ἔχει ἐν ἑωυτῷ, id est, continet 1 v ista corpus humanum, ita vt natura eius inde constituatur. hæc quattuor sanguini insunt, vt lacti inest butyrum, caseus, serum. Non enim est simplex sanguis, vt oculis videmus.

2 Si itaque his absoluitur natura hominis; Igitur hæc erit eius materia ex qua constat. Nam humores continentur in solidis partibus: quæ & ipsæ ex humoribus natæ fuere in vtero materno. nam menstruo sanguini insunt.

3 Sanitas & morbus cunctæque affectiones ex his quatuor humoribus proueniunt. Quæ enim corporis substantiam absoluunt, eorum etiam studio conseruatur ac perdurat. Si enim æstu sanguis conflagrârit aut algioso madore inundârit; morbum dabit.

4 Tria sunt ortus nostri principia; Hippocrates vocauit; τὰ ἴσχοντα, ἢ ἐνισχόμενα, ἢ * ὁρμῶντα σώματα. Nata hæc fuere ex duobus principiis, nimirum semine & sanguine. Semen simplex haud est, sed ex sanguine ortum naturam spirabilem in se habet ac vim genitalem. Hæc vis cùm promouet se ad procreationem, Natura dicitur. Magna enim vis spirituum ac sanguinis in fœtum fluit per vasa vmbilicalia. Vnde constat spirabilem inesse fœtui materiam; liquidam, ac solidam concretamque: nam his corpus absoluitur: quare & eisdem seruatur. Spirabilis natura (appellatur etiam calidum natiuum) conseruatur nutricatu vapidi sanguinis cordis, quo per arterias totum corpus rigatur ac vitali aurâ afflatur. Huic spirabili naturæ itaque nutricatum ac fomitem præbent humores sanguinei, qui iacturam eius sarciunt. Itaque ex quattuor humoribus corpus constat.

* Spirabilis natura ita dicta, quòd vim habeat ad ciendos motus promptam. Natura.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XX. Ὑγιαίνει μὲν οὖν μάλιστα, ὁκόταν μετρίως ἔχῃ ταῦτα τῆς πρὸς ἄλληλα κρήσιος καὶ δυνάμιος 1 καὶ τοῦ πλήθεος, 2 καὶ μάλιστα ἢν μεμιγμένα ᾖ.

XX. *Et sanitate tum maximè fruitur, quando hæc inter se moderatè affecta fuerint temperie, & 1 facultate, & copiâ, 2 & maximè si optimè mixta fuerint.*

COMMENTARIVS.

Constare hominem ex quatuor illis succis demonstrat sanitas ac morbus. Valet enim horum beneficio, cùm nimirum talem κρᾶσιν habent vt inuicem sibi respondeant δυνάμει, id est, qualitate, & πλήθει, 1. copia; & μίξει, id est, mixtione, ita vt non diuortium fecerint, sed vt perfectissima mixtio adsit. id enim perfectam facit sanitatem. Nisi enim rectè misceantur, sintque iuncta decenti qualitate & copiâ, non poterunt suum temperamentum tueri, nec nutricatum corpori præbere. Nulla itaque in corpore pars dari debet, in qua non liceat cunctas illas naturas sub iusta copia ac potentia cósociatas ac vnitas deprehédere.

1 Vt si copiâ non sint in vitio, sed potentiis, ita vt conuenire nequeant, sed vnum reliquorum qualitates debellet & corrumpat. Vt si qualitas partium calidarum leptomerarum quæ duos gradus implere deberet, surgat ad quatuor; & contra.

2 Vt si opus sit pituitæ nutritiæ generatione ad libras, si iam ad vncias generetur: & contra. vel si quæ pars abundè nimis rigetur à sanguine, alia verò parciùs.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXI. Ἀλγέει δὲ, ὁκόταν τι τουτέων ἔλασσον ἢ πλεῖον εἴη, ἢ χωρισθῇ ἐν τῷ σώματι, καὶ μὴ κεκρημένον ᾖ τοῖσι ξύμπασιν.

Sanitatem & ægritudinem tribuit copiæ & facultati, atque mistura succorum.

XXI. *Ægrotat verò vehementer, quoties horum aliquod aut parcius aut copiosius fuerit, aut etiam à cæteris diuortium fecerit in corpore, neque cum reliquis cunctis commixtum fuerit.*

COMMENTARIVS.

Ostendit materialia principia humani corporis esse quatuor humores: nam horum beneficio homines sani sunt & ægri. Ægrotant enim horum maleficio, cum nimirum vel copia vel qualitate, vel mixtione in vitio sunt. Quo ad μίξιν, cùm nimirum vnus succus secessionem facit à reliquis qui in massa sunt, id mox sequenti Aphorismo declarat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXII. Ἀνάγκη γὰρ, ὁκόταν τε τουτέων χωρισθῇ, καὶ ἐφ' ἑωυτοῦ στῇ, 3 οὐ μόνον τοῦτο τὸ 1 χωρίον, ἔνθεν τε ἐξέστηκεν, ἐπίνοσον γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἔνθα * ἐπιχυθῇ 2 ὑπερπιμπλάμενον, ὀδύνην 3 τε καὶ νόσον παρέχειν. * ἂν στῇ καὶ

XXII. *Necesse namque est cùm secesserit secretumque quid horum fuerit, & per se steterit, non solùm eum locum 1 è quo excesserit morbidum fieri: sed etiam eum in 2 quem decubuerit, quemque nimiâ sui copiâ impleuerit, dolore 3 ac morbo vexari.*

COMMENTARIVS.

Ex sanitate & morbo probat hominem ex quatuor succis constare. Nam dum horum vnus separatur, ægrotat non solùm ea pars à qua secessio fit, verùm etiam ea in quam labitur præter naturæ legem. Ita, si in corpore humor manserit, gemina mala accersit: nam affligit partem eam in quam effunditur, & eam à qua effluit præter naturæ legem. vt in dysenteria apparet.

1 Quòd decenti temperie aut mixtione partes destituantur, nec nutriantur. Etenim illa pars ex qua fluxit, & illa in quam, intemperie ac tumoribus affligetur: intemperies autem & mala conformatio morbi sunt.

2 Sua actione spoliatur pars intemperie aut copiâ succorum obsessa, eorumve mala qualitate pressa.

3 A lacerata continuitate partium sensu prædita, rum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIII. Καὶ γὰρ ὅταν τι τουτέων ἔξω τοῦ σώματος ἐκρυῇ πλεῖον τοῦ ἐπιπολάζοντος, ὀδύνην παρέχει ἡ κένωσις.

Euacuatio quando dolorifica.

XXIII. *Et cùm quid horum copiosius extra corpus effusum fuerit quàm redundantia modus requirat, dolorifica euadit ipsa euacuatio.*

COMMENTARIVS.

Ex affectionibus & morbis humani corporis ostendit id constare ex quatuor humoribus nutritiis. Cùm eorum enim μίξις soluitur, dolor gignitur. Vt cùm plurimum sanguinis effunditur, vt in muliebri fluxu, grauissimæ affectiones fiunt, lipothymiæ, cordis palpitationes, pulsus totius corporis, lumborum ac capitis dolores. Ita in sanguineis intestinorum deiectionibus. Nam mixtio ac temperies illius partis vnde effluit soluitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

** τ' ἂν*
** ἔνθεν*

XXIV. Ἢν * ταῦτα πάλιν ποιήσηται εἴσω τὴν κίνησιν, καὶ τὴν μετάστασιν, καὶ τὴν ἀπόκρισιν ἀπὸ τῶν ἄλλων, πολλὴ αὐτέῳ ἀνάγκη διπλῆν τὴν ὀδύνην παρέχειν κατὰ τὰ εἰρημένα, ὅθεν τε ἐξέστη, καὶ * ἔνθα ὑπερέβαλεν.

XXIV. *Rursus si intra corpus fiat eiusdem euacuatio, & translatio, & ab aliis secretio, geminatum dolorem exhibere necesse est, nempe & ei parti vnde secessit, & in quam receptum redundat.*

COMMENTARIVS.

Nam pars vnde effluxit dolebit ab euacuatione: Ea verò quæ recipit pars, à repletione: Cunctos itaque morbos ascribit humoribus, tum intemperies, tum malam conformationem. Sunt enim humores nutritij proxima ortus nostri elementa, vnde tum similares partes nascuntur, totumque corpus absoluitur. Ex his igitur & ab eorum succorum excrementis nascuntur morbi.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Non vnum sed iv secundum naturã humores inesse id est cõstituẽtia hominis principia.
** φαινόμενα*

XXV. Εἶπον 1 δὴ ἃ ἂν φήσω τὸν ἄνθρωπον εἶναι, ἀποφαίνειν ἀεὶ ταῦτα ἐόντα, καὶ κατὰ νόμον, καὶ κατὰ φύσιν. Φημὶ δὴ εἶναι αἷμα, καὶ φλέγμα, καὶ χολὴν ξανθήν τε καὶ μέλαιναν. καὶ 2 τουτέων πρῶτον μὲν κατὰ τὸν νόμον τὰ ὀνόματα διωρίσθαι φημί. καὶ οὐδενὶ τουτέων τὸ ωὐτὸ ὄνομα εἶναι. 3 ἔπειτα τὰς ἰδέας κατὰ φύσιν κεχωρίσθαι, καὶ οὔτε τὸ φλέγμα οὐδὲν ἐοικέναι τῷ αἵματι, οὔτε τὸ αἷμα τῇ χολῇ, οὔτε τὴν χολὴν τῷ φλέγματι. 4 Πῶς γὰρ ἂν ἐοικότα εἴη ταῦτα ἀλλήλοισιν, ὧν οὔτε τὰ χρώματα ὅμοια φαίνεται προσορώμενα, οὔτε τῇ χειρὶ * ψαύοντι ὅμοια δοκέει εἶναι; 5 οὔτε γὰρ θερμὰ ὁμοίως ἐστὶν, οὔτε ψυχρὰ, οὔτε ξηρὰ, οὔτε ὑγρά.

Lege & naturâ distingui humores.
Vetustati standum.

XXV. *Quæcumque 1 verò ego hominem esse dixero, (quemadmodum promisi me facturum esse,) ea demonstrare conabor semper eiusmodi esse, & iuxta legem, & iuxta naturam. Ego itaque assero hominem esse sanguinem, & pituitam, & bilem flauam nigrámque. 2 Ac primùm quidem vsu loquendi, id est, iuxta legem, distincta his nomina obtigerunt, neque vlli istorum idem nomen esse. 3 deinde natura singulorum species discreuit, iuxtáque naturam horum species sunt separatæ, vt neque pituita ideam sanguinis referat, neque bilem sanguis, neque bilis pituitæ similis esse conspiciatur. 4 Qui enim hæc inter se similia sint, quorum nec colores similes aspicienti appareant: nec qualitates tactu explorantis sensum similiter afficiunt? 5 Neque enim similiter calida sunt, neque frigida, neque humida.*

COMMENTARIVS.

1 Demonstrat quatuor esse humores in corpore humano, idque κατὰ νόμον, & κατὰ φύσιν. Semper eiusmodi eos esse, dicit, demonstrabo. hoc est in omni hominis ætate, & quouis anni tempore.

** νόμος quid.*

2 Demonstrat ex varietate impositorum nominum, varios inesse homini humores. Etenim si varii hi non forent, non appellarentur diuersis nominibus à medicis doctis ac peritis: Itaque κατὰ * νόμον, id est, ex sententia hominum rectè sentientium. Ex maiorum iudicio de humoribus ducit argumentum. vt hoc modo sanguis vocatur vel bilis ille humor, & non alius humor ita vocatur.

Ab humorum differentiis quæ naturæ eorum hærent proximè.
** Idea quid.*

3. Iam id demonstrat κατὰ φύσιν, id est, secundum rei naturam, sensus iudicio expositam. idque euincit ex humorum qualitate, eorumque motu. Qualitatem vocat * ideam, quæ oculis ac manibus percipitur; quasi dicat: Quæ differunt sensibilibus externis qualitatibus, differunt etiam essentiâ internâ, quæ sola ratione cognoscitur: & propterea non sunt vnum, sed specie non sunt distincta.

4 Tactili ac visili qualitate differunt quatuor* humores: nam phlegma albescit, melancholia nigrescit. Cholera feruet, at pituita alget. alius lentus, alius fluxus.

5 Vt cholera & pituita.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Quæ forma & facultate differunt, ea eadem non sunt.

XXVI. Ἀνάγκη τοίνυν ὅτε τοσοῦτον διήλλακται ἀλλήλων τὴν ἰδέην τε καὶ τὴν δύναμιν, μὴ ἓν αὐτὰ εἶναι, εἴπερ μὴ πῦρ τε καὶ ὕδωρ ταὐτόν ἐστι.

XXVI. *Quando igitur tantopere hæc & spetie & facultate inter se discrepant, haud esse illos vnum necesse est, nisi cui fortè ignis & aqua vnum sunt.*

COMMENTARIVS.

Confirmat similitudine, quod quæ secundum externas sensibus compertas qualitates differunt, etiam secundum essentiam internam (quæ solâ ratione noscuntur) differre, nec vnum esse. Colore verò ac consistentiâ differunt inter se humores: Ergo etiam essentia differunt. Nisi, dicit, quis ignem & aquam, visili ac tactili qualitate differentia elementa, vnum esse contendat. At hoc absurdum: igitur & illud. Videntur quidam persuasi fuisse, hominem ex vno constare humore: nec mirum, inquit Galenus hîc, Cùm ex Archigenis asseclis homo minimè malus inductus erat; neque in ducendo spiritu, aërem corpus ingredi, neque egredi in expirando.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

** δὴ*

XXVII. Γνοίης 1 δ' ἂν τοῖσδε, ὅτι οὐχ ἓν ταῦτα πάντα ἐστὶν, ἀλλ' ἕκαστον αὐτέων ἔχει δύναμίν τε καὶ φύσιν τὴν ἑωυτέου. 2 Ἢν γάρ τινι διδῷς ἀνθρώπῳ φάρμακον, ὅ, τι φλέγμα ἄγει, ἐμέεταί σοι φλέγμα. καὶ ἢν διδῷς φάρμακον ὅ, τι χολὴν ἄγει, ἐμέεταί σοι χολήν. Κατὰ ταῦτα δὲ καὶ χολὴν μέλαιναν καθαίρει, ἢν διδῷς φάρμακον, ὅ, τι χολὴν μέλαιναν ἄγει. 3 Καὶ ἢν τρώσῃς αὐτέῳ τοῦ σώματος μέρος τι, ὥστε τραῦμα γενέσθαι, ῥυήσεται αὐτέῳ αἷμα. XXVIII. Καὶ ταῦτα ποιήσει σοι πάντα πάσαν ἡμέρην καὶ νύκτα, καὶ χειμῶνος καὶ θέρεος, μέχρις ἂν δυνατὸς ᾖ τὸ πνεῦμα ἕλκειν εἰς ἑωυτὸν, καὶ πάλιν μεθιέναι. 4 δυνατὸς * δὲ ἔσται, ἔς ἂν τινὸς τουτέων στερηθῇ τῶν ξυγγεγονότων. 5 ξυγγέγονε δὲ ταῦτα τὰ εἰρημένα. 6 Πῶς γὰρ οὐ ξυγγέγονε; πρῶτον μὲν φανερόν ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ἔχων ἐν ἑωυτῷ ταῦτα πάντα ἀεὶ, ἕως ἂν ζῇ. ἔπειτα γέγονεν ἐξ ἀνθρώπου ταῦτα πάντα ἔχοντος· ἔπειτα τέθραπται ἐν ἀνθρώπῳ, ταῦτα πάντα ἔχοντι. ὁκόσα ἐγὼ γε νῦν φημί τε καὶ ἀποδείκνυμι.

Vnumquemque humorem suam habere naturam & facultatem.

XXVI. *Quòd 1 verò cuncta hæc non vnum sint, verùm quòd singula horum peculiares vires ac naturam habeant. 2 Si enim alicui homini pharmacum propinaueris quod phlegma educit, pituitam tibi vomet, & si pharmacum dederis quod bilem ducit, bilem tibi euomet. Eodem modo & bilem atram purgabit, si pharmacum propinaueris quod bilem atram ducit. 3 Quod si partem aliquam corporis sauciaueris, vt vulnus fiat, manabit inde sanguis.* XXVIII. *Quin hæc cuncta euenire conspicies omni tempore, interdiu noctúque, & hyeme & æstate, quandiu spiritum trahere reddereque poterit homo. 4 Valebit autem, donec vno aliquo eorum quæ congenita sunt, fuerit priuatus. 5 Congenita autem sunt prædicta. 6 Qui enim non sint congenita? primùm enim manifestum est, hominem perpetuò dum vixerit hæc in se habere. deinde, genitus est ex homine, cuncta hæc habente. postremò adoleuit in homine hæc cuncta habente. quæ ego in præsentiarum affirmare ac demonstrare contendo.*

COMMENTARIVS.

1 Demonstrat quatuor humores corpori inesse, eosque facultate ac specie differre. Nam toto vitæ curriculo adsunt, ac varij illi sunt. quare & singuli peculiarem vim obtinebunt.

2 Diuersos

2 Diuersos semper corpori inesse humores demonstrat ex varietate humorum qui è corpore semper educi possunt. Nam si quauis diei hora cholophygum pharmacum propinaueris, bilem semper educes: si humor ad educendum paratus fuerit, vixque meabiles. Ita & de cæteris humoribus statuendum. Hi humores quatuor sanguini insunt, ac mediocritatem substantiæ suæ habent, qua prosunt corpori. Nam excrementitij, nimii sunt qualitate vtraque. Si excrementitij insunt, igitur & naturales. facilè demonstrantur excrementitij. Nam propterea generantur excrementitij, quòd sanguis generatur: cuius excrementa hi sunt. Dissimilitudini igitur humorum euidens argumentum est, quòd singuli trahantur à peculiaribus medicamentis. Ergo non omni ex parte similes sunt.

3 Ergo humores quatuor naturâ diuersi erunt, ac peculiari vi dotari.

4 Conueniunt humores in eo quòd congeniti sint, cunctique simul principium materiale corpori præstent. Nam homo non moritur nisi priuetur vitæ principiis congeniris. Sed homo fraudatus vno ex quatuor his humoribus moritur. Nam priuatur naturali humore, qui facit ad integritatem totius singularumque partium. Priuari autem poterit humore congenito, ab effusa euacuatione liberaliore manu, vltrò, vel pharmacia aut vulnere, vel quòd in corruptelam degeneraro humore, illo spolietur corpus.

5 Ergo, dicit, cùm homo non moriatur nisi priuetur vitæ congenitis principiis: Moritur autem cùm his humoribus priuatur: Ergo humores quatuor sunt vitæ nostræ congenita principia.

6 Nam omni tempore homo habet in se hos humores quatuor. Itaque iam vt homo euasit, habet hæc quatuor. Præterea cùm gigneretur à patre & matre, ex his ortum ac incrementa duxit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Vnde persuasi quidam existimârint hominem vnum esse.

XXIX. Οἱ δὲ λέγοντες ὡς ἕν ἐστιν ὥνθρωπος, δοκέουσί μοι ταύτῃ τῇ γνώμῃ κεχρῆσθαι. Ὁρέοντες τοὺς πίνοντας τὰ φάρμακα, καὶ ἀπολλυμένους ἐν τῇσιν ὑπερκαθάρσεσι, τοὺς μὲν χολὴν ἐμέοντας, τοὺς δέ τινας φλέγμα, τοῦτο ἕκαστος αὐτέων νόμισαν εἶναι τὸν ἄνθρωπον, 1 ὅ, τι καθαιρόμενον εἶδον αὐτὸν ἀποθανόντα. Καὶ οἱ τὸ αἷμα φάντες εἶναι τὸν ἄνθρωπον, τῇ αὐτέῃ γνώμῃ χρέονται, ὁρέοντες ἀποσφαζομένους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὸ αἷμα ῥέον ἐκ τοῦ σώματος, τοῦτο 2 νομίζουσιν εἶναι τὴν ψυχὴν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Καὶ μαρτυρίοισι τουτέοισι πάντες χρέονται ἐν τοῖσι λόγοισι.

XXIX. *At qui ex vno constare hominem dicunt, videntur mihi hoc argumento persuasi: Nimirum cùm viderent eos qui pharmaca hauserant, in hypercatharsi interisse; alios quidem bilem vomentes, alios pituitam; id, in cuius euacuatione hominem emori viderunt, hominem esse crediderunt. Eadem ratione ducti sunt, qui sanguinem fecerunt vnicam hominis materiam; ex fusi à iugulatis sanguinis copia sic persuasi: hinc & sanguinem esse hominis 2 animam dixerunt. Itaque hæc ferè sunt argumenta quibus vtuntur in sermonibus suis.*

COMMENTARIVS.

1 Γνώμη eorum esse videtur hæc, Absque quo humore homo superesse nequit, id principium hominis materiale est. Atqui hi sine pituita, hi sine sanguine, &c. hominem superesse posse negant: Ergo talium aliquis erit humani corporis principium materiale. Minorem probat hypercatharsis: quam vt variis à succis fieri. vidit, ita quisque illum hominis principium posuit. Falsa assumebant: debuissent causæ mortis rationem explicare; cur nimirum illo vel illo humore euacuato homo moreretur: Quia non protinus id hominis principium est, cuius vacuationem cita mors sequitur. nam apostema ac aqua ἀθρόως effusa mortis causa sunt. Quare potiùs spirituum quàm humorum eductioni mortis ascribenda est causa.

2 Nouissimè hic effunditur, adeò vt vnà cum ipso animam effundi putes. vltimò is trahitur, quòd nulla peculiari remedii vi educatur; & partibus consocialis sanguis est: ex eoque cùm pastum ineant, diutissimè eum retinent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXX. Καίτοι * πρῶτον μὲν ἐν τῇσιν ὑπερκαθάρσεσιν οὐδείς πω ἀπέθανε χολὴν μούνην καθαρθείς. ἀλλ' ὁκόταν τις πίῃ φάρμακον, ὅ, τι χολὴν ἄγει, πρῶτον μὲν χολὴν ἐμέει, ἔπειτα δὲ φλέγμα· ἔπειτα δὲ ἐπὶ τῇ χολῇ ἐμέουσι χολὴν μέλαιναν ἀναγκαζόμενοι. τελευτῶντες δὲ καὶ αἷμα ἐμέουσι καθαρόν. ** πρότερον.*

XXX. *Atqui primùm quidem per immodicas purgationes qui bilem solam excluserit, mortuus est nemo. Nam si quis pharmacum biberit quod bilem cieat, primùm bilem vomet, deinde pituitam, postea per vim atram quoque bilem à flaua diuersam, postremò etiam moribundus sanguinem purum vomet.*

COMMENTARIVS.

Quasi dicat: Nullus moritur vno solo effuso humore: sed varii effunduntur. igitur homo non est vnum. Nam congenito materiali abducto ex homine, necessariò moreretur: ac non moritur ab vno humore abducto. In hypercatharsi ab vno etiam pharmaco ita irritatur natura, vt reliquos continere nequeat: vellicatur enim à vectorio pharmaco, quod suo feruore reserat etiam oras vasorum. Hoc est quod significat illa vox ἀναγκαζόμενοι. *4. Simplic.*

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXI. Τὰ αὐτὰ δὲ πάσχουσι καὶ ὑπὸ τῶν φαρμάκων τῶν τὸ φλέγμα ἀγόντων. πρῶτον μὲν τὸ φλέγμα ἐμέουσιν, ἔπειτα χολὴν ξανθὴν, ἔπειτα μέλαιναν, τελευτῶντες δὲ αἷμα καθαρὸν, καὶ ἐν τῷδε ἀποθνήσκουσιν.

XXXI. *Eadem eueniunt his qui pharmacum pituitam ducens hauserunt: primùm enim pituitam vomunt, deinde bilem flauam, postea atram, morientes verò purum sanguinem, & in hoc mox vitam finiunt.*

COMMENTARIVS.

Primùm euacuatur humor qui pharmaco familiaris est, mox ille qui facillimè sequitur: postremò sanguis, ob naturæ vinculum quo ei iungitur: illi enim est familiarissimus. Vt quidam existimârint cum eo animam vnà effundi. Et nullo pharmaco peculiari abducitur sanguis; & sanguis est principium nostri ortus, ac corporis pabulum: quare natura eum ægrè dimittit. *Sanguis naturæ familiaris.*

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXII. Τὸ γὰρ φάρμακον 1 ὁκόταν ἐσέλθῃ ἐς τὸ σῶμα, πρῶτον μὲν ἄγει ὃ ἂν αὐτέῳ κατὰ φύσιν μάλιστα ᾖ, τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων. ἔπειτα δὲ καὶ τ' ἄλλα ἕλκει τε καὶ καθαίρει. ὥσπερ 2 τὰ φυόμενά τε καὶ σπειρόμενα ὁκόταν εἰς τὴν γῆν ἔλθῃ, ἕλκει ἕκαστον τὸ κατὰ φύσιν ἑωυτῷ ἐνεὸν ἐν τῇ γῇ (ἔνι δὲ καὶ ὀξὺ, καὶ πικρὸν, καὶ γλυκὺ, καὶ ἁλμυρὸν, καὶ παντοῖον) πρῶτον μὲν οὖν πλεῖστον τουτέου ἕλκυσεν εἰς ἑωυτὸ, ὅ, τι ἂν ᾖ ἑωυτέῳ κατὰ φύσιν μάλιστα· ἔπειτα δὲ ἕλκει καὶ τ' ἄλλα. 3 τοιοῦτον * δέ τι καὶ τὰ φάρμακα ποιέει ἐν τῷ σώματι, ὁκόσα ἂν χολὴν ἄγῃ, πρῶτον ἀκρητεστάτην ἐκάθηρε χολὴν, ἔπειτα δὲ μεμιγμένην· καὶ πάλιν τὰ τοῦ φλέγματος φάρμακα, πρῶτον μὲν ἀκρητέστατον τὸ φλέγμα ἄγει, ἔπειτα δὲ μεμιγμένον. Καὶ τοῖσιν ἀποσφαζομένοισι πρῶτον μὲν τὸ αἷμα ῥέει θερμότατόν τε καὶ ἐρυθρότατον, ἔπειτα δὲ φλεγματωδέστερον καὶ χολωδέστερον. ** δή.*

Pharmacum quid agat.

XXXII. *Nam 1 vt corpus subierit pharmacum, ante omnia ducit id, quod ipsi ex omnibus in corpore existentibus maximè secundum naturam familiare fuerit; ac tum deinceps alia trahit ac purgat. 2 Quemadmodum enim se res habet in his quæ vel vltrò nascuntur vel conseruntur vbi in terram peruenerint, vt vnumquodque trahat id quod naturæ suæ familiare in terra existit (inest enim terræ & acidum,*

& amarum, & dulce, & salsum, & omnigenum) & primò quidem plurimum eius trahat in seipsum, quod sibi ipsi iuxta naturam maximè familiare fuerit, deinde etiam reliqua. 3 Tale etiam quiddam pharmaca in corpore faciunt. Quæcunque enim bilem ducunt, primùm meracissimam bilem purgant, postea verò mixtam: quæ pituitam, primùm meracissimam trahunt, postea mixtam: iugulatis itidem primùm quidem sanguis calidissimus & ruberrimus profluit, deinde pituitosior ac biliosior.

COMMENTARIVS.

1 Argumento ipsô aduersariorum suotum ipsos oppugnat. dicit, Non moritur homo nisi congenito vitæ principio fraudetur is. At non nisi quatuor humoribus euacuatis moritur homo. Ergo non vnicus sed quatuor humores vitæ principium constituunt, fiúntque congeniti. Probat Minorem, Cùm quis pharmacum hausit, dum non maxima pars humorum effunditur, sed tantùm vnus cùm educitur, non moriuntur homines. Sed dum postremus euacuatur, astantes putant ob eius vnius eductionem mortem venire.

2 Id declarat similitudine. Terræ commissa semina aut depositi surculi solent exugere è terra nutricatum simplicissimum sibique familiarem: eo verò exhausto illud exugunt quod huic vicinum est, quodque minùs illi simile est. At, dicit Hippocrates, pharmaca eodem modo trahunt. Igitur similitudine substantiæ trahunt, inferimus nos. φυόμενα vocat quæ singulis annis sponte renascuntur: φυτευόμενα verò quæ satione continua conseruantur.

3 Ita propinata pharmaca, primùm cholagoga euacuant synceram bilem, dein mixtam: phlegmagoga pituitam meram primùm educunt, deinde mixtam. Ita in iugulatis primùm funditur cruor calidissimus & ruberrimus, dein pituitosior & biliosior.

Putat itaque Hippocrates pharmaca purgare trahendo: nimirum, vt pars spirituosa peruadens partes, humori familiari quasi manum porrigat, eóque trahente & naturâ expellente in ventrem effluat. Primumque humor merus spiritali hac qualitate affectus, dein alius qui cum eo remixtus fuerat effertur. vt ferro perfricatum lignum etiam à magnete trahitur: quod alioqui solum à magnete prolectatur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Cur humores non semper eadem copiâ corpori insint.

XXXIII. Αὔξεται 1 δὲ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ μὲν φλέγμα χειμῶνος. τοῦτο γὰρ τῷ χειμῶνι κατὰ φύσιν μάλιστα τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων. ψυχρότατον γάρ ἐστι. 2 τεκμήρια δὲ τουτέων, ὅτι τὸ μὲν φλέγμα ψυχρότατον, εἰ ἐθέλεις ψαῦσαι φλέγματος, καὶ χολῆς, καὶ αἵματος, τὸ φλέγμα εὑρήσεις ψυχρότατον ἐόν. καίτοι γλισχρότατόν ἐστι. καὶ 3 βίῃ μάλιστα ἄγεται μετὰ χολὴν μέλαιναν (ὁκόσα δὲ βίῃ * ἄγεται, θερμότερα γίνεται ἀναγκαζόμενα ὑπὸ τῆς βίης) ἀλλ' ὅμως καὶ πρὸς ταῦτα πάντα ψυχρότατον ἐὸν τὸ φλέγμα φαίνεται ὑπὸ τῆς φύσιος τῆς ἑωυτοῦ. 4 Ὅτι δὲ ὁ χειμὼν πληροῖ τὸ σῶμα φλέγματος, γνοίης ἂν τοῖσδε. Οἱ ἄνθρωποι πτύουσί τε καὶ ἀπομύσσονται φλεγματωδέστατον τοῦ χειμῶνος. καὶ τὰ οἰδήματα * λευκότατα γίνεται μάλιστα τὴν ταύτην τὴν ὥρην, καὶ τ' ἄλλα νοσήματα φλεγματώδεα.

* ἔρχεται.

* λευκότατα.

Pituita hyeme crescit, nã frigidissima.

XXXIII. *Porrò 1 pituita in homine hyeme incrementa ducit: huic enim præ cæteris quæ insunt homini, maxima est cum hyeme naturæ cognatio, frigidissima enim existit. 2 Hæc autem documento esse possunt quòd pituita sit frigidissima. Si enim pituitam & bilem & sanguinem contingere libuerit, pituitam profectò frigidissimam esse deprehendes. Etsi verò viscida in morem lentescat, & post atram bilem contumacissima sit ad eductionem, vt non nisi magnâ 3 vi attrahatur, (quæcunque autem per vim trahuntur, hoc ipso calidiora fiunt) nihilominus tamen frigidissima esse apparet pituita ex sua propria natura; nec eo tractu calescit, sed frigida apparet, cognatamque suam frigiditatem retinet. 4 Quòd autem hyems impleat corpora pituitâ, hæc argumenta tibi sunto: quòd homines expuunt & emungunt pituitosissima hyeme, & tumores laxi albissimi gignuntur maximè hoc anni tempore, itémque reliqui morbi pituitosi.*

Vi tracta incalescunt.

COMMENTARIVS.

Quæ anni tempora excellentem qualitatem præ se ferunt, ea vhementer mutant corpora nostra, vt inde modò hic modò ille humor increscat, illéque iterum. Ac redeunt humoribus per anni tempora suæ vices.

1 Naturæ diuersæ diuersis præditæ sunt succis. Ita ratiocinatur: Qui humor hyemi natura & temperie sua simillimus est, is brumâ etiam incrementa ducit. At pituita hyemis naturæ simillima est inter cunctos humores. Igitur hyeme maximè increscit.

2 Probat Minorem, Tactus ita iudicabit, si conferatur eius qualitas cum bile, melancholia, sanguine. Pharmacis eliditur cùm pituita, frigidior appâret. Et quibus caput pituita abundat, sæpè queruli sunt de frigore quo sentiunt caput stupere.

3 Quæ violenter agitantur motus violentiâ incalescunt. At pituita violenter agitatur, ob tenacitatem qua exclusioni renititur. Ergo pituita motus vi incalescet ac phlegmones proferet. Quod sine dubio faceret, nisi stricto quodam frigore prædita esset. Incalescit itaque motu, sed ita vt tum quoque ingenitam suam frigiditatem præ cæteris retineat.

4 Quòd hyeme pituita abundat argumento sunt excrementa corporis pituitosa: & morbi qui tunc eueniunt pituitosi. Demonstrat omnes succos semper corpori inesse: at modò vberiùs hi, modò copiosiùs illi insunt. Id in primis per pituitam ostendit, quæ maximè ostentat sese in excrementis. Et vt excrementitii circumfluunt, ita etiam nutritii, quorum illi sunt excrementa. Maximè autem pituita crescit hyeme, præsertim si regio, ætas, anni constitutio eò nutant, id est, si in humiditatem ac frigus conspirarunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIV. Τοῦ 1 δὲ ἦρος, φλέγμα 2 * ἔτι μὲν ἰσχυρότερόν ἐστιν ἐν τῷ σώματι, καὶ 3 τὸ αἷμα αὔξεται, τά τε γὰρ ψύχεα ἐξανίει, καὶ τὰ ὕδατα ἐπιγίνεται. τὸ * δὲ αἷμα κατὰ ταῦτα αὔξεται ὑπό τε τῶν ὄμβρων, καὶ τῶν * θερμημερέων· κατὰ φύσιν γὰρ αὐτέῳ ταῦτά ἐστι μάλιστα τοῦ ἐνιαυτοῦ. ὑγρόν τε γάρ ἐστι καὶ θερμόν. 4 Γνοίης δ' ἂν τοῖσδε. οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἦρος καὶ τοῦ θέρεος μάλιστα ὑπό τε τῶν δυσεντεριῶν ἁλίσκονται, καὶ ἐκ τῶν ῥινέων αἷμα ῥεῖ αὐτέοισι, καὶ θερμότατοί εἰσι καὶ ἐρυθροί.

* ἐπειδὴ

* δὲ

* θερμημερῶν

Vere sanguis increscit.

XXXIV. *Vere 1 etiamnum valida est pituita, 2 crescitque sanguis. nam & 3 frigoris vis per id anni tempus remittit, & imbres succedunt. Sanguis igitur iuxta hæc augescit, ab imbribus videlicet ac calidorum dierum tepore: hæc enim anni pars maximè iuxta naturam ipsi respondet, est enim humidum ac calidum Ver. 4 Quod hinc facilè cognoscas: nam vere & æstate maximè homines implicantur dysenteriis, & sanguis ex naribus ipsis fluit, ac calidissimi tunc sunt & ruberrimi.*

Dysenteria quando eueniant.

COMMENTARIVS.

Humorum motum declarat in corpore, secundum anni tempora. Vere, dicit, mediocris est pituitæ copia in corpore humano (paucissima melancholia) at sanguis tunc luxuriat. id ostendit & ratione & vsu.

1 Respondet enim initium veris hyemi.

2 Progressio vere.

3 Ratio: Eo tempore quo calor & humor dominantur, eodem etiam sanguis incrementa ducit. At vere calor & humor dominium tenent. Ergo vere sanguis præsertim luxuriat. Est enim sanguis naturâ calidus ac madidus. ita & ver si conferatur cum cæteris anni partibus, frigus enim vere remittit, at pluuiæ

rigant

rigant mundum. Hinc calidum nostri corporis natiuum variè mutatur: variéque vt ab aëre afficitur, ita etiam varias in humoribus facies profert. nam ambienti similes profert humores.

4 Vsus.nam morbi calidi ac humidi tunc proferunt se: & symptomata efflorescunt à materia sanguinea nata; vt hæmorrhagia, & qualitas corporis calida & rubicunda. Disenteria tunc etiam cruenta euenire solet ex hæmorrhoïdibus, deplenre se natura à copia sanguinis. Sed, dicet quis, Vere melancholiæ fiunt. Responde: non tunc illa nascitur, sed profertur, ac quasi paroxysmum facit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXV. Τοῦ δὲ θέρεος, τὸ, τε αἷμα ἰσχύει ἔτι, καὶ ἡ χολὴ αἴρεται ἐν τῷ σώματι, καὶ παρατείνει εἰς τὸ φθινόπωρον. Γνοίης δ' ἂν τοῖσδε. Οἱ ἄνθρωποι αὐτόματοι ταύτην τὴν ὥρην χολὴν ἐμέουσι, καὶ ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσι χολωδέστερα καθαίρονται. δῆλον 1 δὲ καὶ τοῖσι πυρετοῖσι, καὶ τοῖσι χρώμασι τῶν ἀνθρώπων. Τὸ δὲ φλέγμα τοῦ θέρεος ἀσθενέστατόν ἐστιν αὐτὸ ἑωυτοῦ. ἐναντίη γὰρ αὐτέου ἐστὶ τῇ φύσει ἡ ὥρη· 2 ξηρή τε γάρ ἐστι καὶ θερμή.

XXXV. *Per æstatem verò viget adhuc sanguis, eo bilis in corpore surgit, & vsque in autumnum porrigitur. Id quod hinc cognoscas; homines enim æstiuo tempore bilem vltrò vomunt, ac pharmacorum propinatione biliosiora purgantur: idipsum quoque comprobant & febres & colores corporis, qui eo tempore corpora hominum occupare solebant. Pituita è contra æstate debilior seipsa est: 2 contrarium enim est naturæ eius id tempus; calidum puta & siccum.*

COMMENTARIVS.

Pergit in demonstrando varium esse humorum incrementum ac decrementum in corpore humano. Nam æstate pituita accidirur ἀμαυρὰ ac πάθει: non tamen omnino deficit. est enim congenitus humor vitæ necessarius: sed delitescit in corpore languetque, quòd ab aëris vtraque aduersa qualitate quasi opprimatur. Sanguis mediocri copia ac vi perseuerat æstate, quòd proxima veri sit æstas. At bilis luxuriat æstate ac αἴρεται, id est, efferuescit ac in molem maiorem se attollit. Argumento sunt vomitus ac aluo quæ funduntur, sunt enim cuncta biliosa æstate: sanguis autem in principio æstatis, quod vernare adhuc videtur, perseuerat, id est, vsque ad solstitium æstiuum ab ortu Vergiliarum: hoc est spacium quadraginta dierum. At bilis crescit ad ortum vsque Arcturi; primùm flaua, hinc atra.

1 Nam æstate eueniunt tertianæ continuæ & interpolatæ: & biliosus flauus color corpora defœdat.

2 Est enim pituita naturâ suâ frigida & humida; bilis sicca & calida. Ignea corporis vis æstate discutit pituitã, vnà cum externo aëre tenui, calido ac sicco:

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVI. Τὸ δὲ αἷμα τοῦ φθινοπώρου ἐλάχιστον γίνεται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. ξηρόν τε γάρ ἐστι τὸ φθινόπωρον, καὶ ψύχειν ἤδη ἄρχεται τὸν ἄνθρωπον. ἡ δὲ μέλαινα χολὴ τοῦ φθινοπώρου πλείστη τε, καὶ ἰσχυροτάτη ἐστίν.

Autumno quid fiat in corpore humano. XXXVI. *Sanguis verò paucissimus Autumno fit in homine. Siccus enim est Autumnus, & hominem iam refrigerare incipit. Atra porrò bilis Autumno, & plurima & fortissima est.*

COMMENTARIVS.

Motum humorum varium in corpore esse declarat iam per Autumnum: Tunc enim paucissimus est sanguis. Nam is est frigidus & siccus, sanguini aduersus. At melancholia circumfluit Autumno. Deusti fuere fucci æstate: quod reliquum in humoribus est, crassescit ac refrigeratur ac siccescit: nam exhaustum id est suo madore ab æstatis incendio. Autumnus ma-nè ac serò friget: meridie calet: friget itaque magis: accedit & siccitas. hinc melancholiæ prouentus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVII. Ὁκόταν 1 δὲ ὁ χειμὼν καταλαμβάνῃ, ἥτε χολὴ ψυχομένη, ὀλίγη γίνεται. καὶ τὸ φλέγμα αὔξεται πάλιν, 2 ἀπό τε τοῦ ὑετῶν τοῦ πλήθεος, καὶ ἀπὸ τοῦ μήκεος τῶν νυκτῶν. Hyeme bilis decrescit.

XXXVII. *Postquam 1 autem hyems aduenit, bilis frigore decrescit. pituita è contra incrementa ducit, id quod euenit tum 2 ob imbrium copiam, tum ob noctium longitudinem.*

COMMENTARIVS.

1 Pituita quia hyemi est simillima, propterea tunc augetur. Idque probat à contrario humore. Nam bilis hyeme deficit; quòd ei huius temperies aduersa sit. Hyems Medicis incipit ad Vergiliarum occasum, qui iam incidit paulo ante calendas Nouembris, cùm imbres copiosi decidunt.

2 Ob imbrium copiam madet hyems, ac ob noctium prolixitatem (à solis absentia) friget: hinc pituitæ similis est.

Ex Hippocratis itaque sententia constat animalium corpora affici à circumfuso aëre. dicet quidam: Quo modo ergo ventriculi hyeme & vere naturâ sunt calidissimi? vt tunc cibos copiosiores postulet. Quo ergo modo pituita tunc increscet potentissimè? nam commodè percoctus cibus sanguinem purum proferet. Respondeo, Ventriculi tunc quidem sunt calidissimi à natiuo calore, id est, temperatissimi sunt. Sed partes corporis refrigerantur valdè hyeme, ob vestium inopiam, vel ob vitæ genus &c. Quin in quibusdam ipse venter & hepar sentiunt frigoris iniuriam, & venæ. Adde iam ciborum copiam facilè pituitescentium. vt rapa, legumina, liba, porcinam carnem, pultes, caseum, vinum nouum, crassámve cereuisiam. Hippocrates τὸ ἐλάχιστον & τὸ πλεῖστον (supra textu 36.) refert ad molem: ἀσθενέστατον & ἰσχυρότατον ad facultatem. Quæstio.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVIII. Ἔχει 1 μὲν ὦν ταῦτα πάντα αἰεὶ τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου. ὑπὸ 2 δὲ τῆς περιϊσταμένης ὥρης ποτὲ μὲν πλείω γίνεται σφῶν αὐτὰ ἑωυτῶν, ποτὲ δὲ ἐλάσσω ἕκαστα, κατὰ 3 μέρος καὶ κατὰ φύσιν. Conclusio.

XXXVIII. *Hæc itaque cuncta semper 1 habet corpus hominis, 2 verùm pro temporis ratione singula aliquando augentur, aliquando minuuntur, 3 secundum partem & secundum naturam.*

COMMENTARIVS.

1 Semper dum viuit homo, hæc cuncta, id est, quatuor humores insunt corpori humano.

2 Quamuis hi quatuor humores semper corpori insunt, tamen horum copia est varia, vt anni constitutio est varia, & temporum diuersa facies vt fuerit.

3 Ratione partium, dicit, & loci, diuersæ sunt humorum quantitates: vt (κατὰ μέρος partium: κατὰ φύσιν nimirum totius) æstate bilis circumfluit toto corpore, non ita hyeme. hoc est, secundum φύσιν totius. κατὰ μέρος verò, id est, si partes considerentur, Hyeme bilis copiosior folliculo fellis continetur, quàm æstate in reliquis corporis partibus. Ita Zuingerus: quem reprehendit Scrodæus, ac dicit ita exponendum, vt dicat Hippocrates, augentur minuuntúrve humores secundum partes anni; quia æstate bilis, vere sanguis, &c. donatur. κατὰ φύσιν, id est, dum modò secundum naturam habent: nam dum anni tempora non rectè eunt, etiam humores variant: maximè cùm etiam hominum peculiares temperies variæ sint.

Concludit Hippocrates, nimirum hæc constituere ac conseruare corpus humanum, tanquam congenitos &

& nutritioni necessarios humores. At quia variè mutantur homines, id fieri dicit ex humorum incremento ac decremento vario ex anni variis temporibus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIX. Ὥσπερ γὰρ ὁ ἐνιαυτὸς μετέχει μὲν πᾶς πάντων, καὶ τῶν θερμῶν καὶ τῶν ψυχρῶν, καὶ τῶν ξηρῶν καὶ τῶν ὑγρῶν. οὐ γὰρ ἂν μείνειεν τούτων οὐδὲν οὐδένα χρόνον ἄνευ πάντων τῶν ἐνεόντων ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ· ἀλλ᾽ εἰ ἕν τι ἐκλίποι, πάντ᾽ ἂν ἀφανισθείη. ἀπὸ γὰρ τῆς αὐτῆς ἀνάγκης πάντα ξυνίσταταί τε καὶ τρέφεται ὑπ᾽ ἀλλήλων.

A magno mundo argumentum.

XXXIX. *Nam vt quiuis annus cunctorum particeps est, & calidorum & frigidorum, & siccorum ac humidorum. Neque enim quicquam horum, ne minimo quidem tempore consisteret ac duraret, sine cunctis his quæ mundo insunt: quin si vnum aboleretur, cuncta profectò deficerent. Ab eadem enim necessitate cuncta perseuerant ac mutuò aluntur.*

COMMENTARIVS.

Dixerat humores mutari ex variis anni qualitatibus: id iam confirmat totius mundi exemplo, cuius princeps pars homo est, vt homo assecla totius mundi deprehendatur: & propinqua principia sequi remotiora principia: Ita ex anni natura hos humores corpori inesse deprehendere licet. Nam vt annus omni tempore particeps est caloris, &c. Quia si vna qualitatum harum interiret, caderet œconomia totius mundi: nam vno elemento deficiente, cuncta ex eo composita intereunt. Nam ab eadem necessitate constituta sunt cuncta. Dei voluntas hanc necessitatem imposuit rebus, vt quatuor essent qualitates. Ergo æqualis horum quatuor est necessitas. Temperies enim & mixtio sine his nulla. & in ipsis anni temporibus nihil immixtum est; igitur nec homo vnum. Quin nullum elementum simplex perseuerare potest: nonne terra succo priuata horrida sterilitate squaleret? an non ignis tabescit fomite spoliatus? Vel si frigidum periret elementum, an non cuncta ignis erunt? si siccum, an non aquâ fluctuabunt omnia? Absolutum elementum, dicit hîc Galenus, mente potiùs inuenitur quàm sensu. non κατ᾽ ἐξοχὴν, dicit Galen. hæc mundi elementa vocantur calida, frigida, &c. sed κατὰ τί, vt elementale. Si calidum elementum interear, concresceret, dicit Galenus, humidum inopia caloris, nec planta vlla nec animal sobolesceret. Si, dicit Galenus, fingas aquam prorsus frigidam & humidam fieri, non iam amplius erit aqua, sed concresceret fluxu priuata. Ita terra adamante durior erit, si prorsus sicca & frigida fuerit: vnde tunc fœtura plantarum, ac animalium nutricatus? peribunt omnia. Quare necessitate quadam ex se mutuò pendent mundi elementa, ac à se nutriuntur: quod flamma etiam indicat lucernæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XL. Οὕτω δὲ καὶ εἴ τι 1 ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκλίποι τούτων τῶν ξυγγεγονότων, οὐκ ἂν δύναιτο ζῆν ὁ ἄνθρωπος.

XL. *Sic etiam si quid ex homine 1 deficeret ex his quæ ipsi congenita sunt, non sanè viuere posset homo.*

COMMENTARIVS.

Remotiora principia propinquorum fontes sunt, quare eorum asseclæ sunt principia propinqua. Ita humanum corpus sequitur Anni & Mundi temperiem: ac quatuor eius humores temperiem variam ineunt ex varia anni constitutione, ac quatuor qualitatum moderatione. Ex quibus si vna deficiat, vel vnus si humor defierit esse, interit homo. nam sanguini, vnde fabricatus est, hi insunt. * Humores, dicit hîc Galenus, vocantur calidi & frigidi, non quòd tales merè sint, sed quia ea qualitate cæteros humores excellunt. Ita pituitam humidam & frigidam vocamus, non quasi

* Humores qua ratione dicantur frigidi, &c.

contrariorum expertem, sed quòd in ea humidum & frigidum explendeant. Quæ si frigida sola foret, vt glacies cogeretur: & si planè humida esset, nullam crassitiem ac lentorem haberet. Ita bili vtriquealiqua est madoris pars; nam alioqui humor non esset; sed adamante durior foret. frigida itaque dicuntur, quæ plus frigoris quàm caloris habent. Gal. Quin ipse sanguis vt temperatissimus sit, cum reliquis humoribus confundi debet: quare temperatissimus sanguis pituitæ & bilis vtriusque particeps est.

1 Cuncta huius mundi corpora concreta sunt ex quatuor elementis, plantæ animaliaque: quare nihil eorum perstare potest sine horum præsidio: si vnum interierit, reliqua trahuntur: Ita & homo vnius principij inopiâ interit.

XLI. Ἰσχύει δὲ ἐν τῷ ἐνιαυτῷ τοτὲ μὲν ὁ χειμὼν μάλιστα, τοτὲ δὲ τὸ ἔαρ, τοτὲ δὲ τὸ θέρος, τοτὲ δὲ τὸ φθινόπωρον. οὕτω 2 δὲ καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τοτὲ μὲν τὸ φλέγμα ἰσχύει, τοτὲ δὲ τὸ αἷμα, τοτὲ δὲ ἡ χολή, πρῶτον μὲν ἡ ξανθή, ἔπειτα δ᾽ ἡ μέλαινα καλεομένη. XLII. Μαρτύριον δὲ * σαφέστερον, εἰ ἐθέλεις τῷ αὐτῷ ἀνθρώπῳ 3 δοῦναι τὸ αὐτὸ φάρμακον τετράκις τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐμέεταί σοι τοῦ μὲν χειμῶνος φλεγματωδέστατα, τοῦ δὲ ἦρος 4 ὑγρότατα, τοῦ δὲ θέρεος χολωδέστατα, τοῦ δὲ φθινοπώρου μελάντατα.

Humores in homine mutari.

* capitatur.

XLI. *In anno autem aliquando quidem 1 Hyems maximè viget, aliquando Ver, modò Æstas, modò Autumnus. Haut 2 aliter & in homine interdum pituita præualet, aliquando sanguis, aliquando bilis, primùm quidem flaua, deinde etiam quæ nigra vocatur.* XLII. *Huius rei clarius argumentum hoc esto: quod si eidem homini quater in anno idem medicamentum 3 dederis, vomet tibi hyeme quidem pituitosissima, vere autem 4 humidissima, æstate biliosissima, autumno denique nigerrima.*

COMMENTARIVS.

Docet humorum mutationem ex anni temporibus, similitudine ex mundi œconomia desumta, cuius non minima pars homo est, assecla suorum principiorum.

1 Vt annus omni tempore particeps est cunctarum qualitatum, alio tamen tempore aliæ qualitates exsplendescunt: ex qua qualitatum excellentia annus in quatuor tempora diuiditur.

2 Ita homo licet sit dotatus omni tempore succis quatuor, attamen alia ætate aliaque anni parte hi dominantur varij, vt hîc enumerat.

3 Probat singulis anni temporibus singulos increscere humores. Nam idem pharmacum, phlegmagogum, ex eodem homine dilutiorem pituitam educet æstate quàm hyeme.

4 Ex Ichore sanguinis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIII. Ὀφείλει οὖν τούτων οὕτω ἐχόντων, ὁκόσα ἂν τῶν νοσημάτων τοῦ χειμῶνος αὔξεται, θέρεος λήγειν· ὁκόσα δὲ θέρεος αὔξεται, χειμῶνος λήγειν· ὁκόσα μὴ αὐτέων ἐν περιόδῳ 2 ἡμερέων ἀπαλλάσσεται· τὴν δὲ περίοδον αὖθις φράσω τὴν τῶν ἡμερέων. Ὁκόσα δὲ ἦρος γίνεται νοσήματα, προσδέχεσθαι χρὴ φθινοπώρου τὴν ἀπαλλαγήν. Ὁκόσα δὲ φθινοπωρινὰ νοσήματα, τούτων τοῦ ἦρος ἀνάγκη τὴν ἀπαλλαξιν γενέσθαι· ὅ, τι δ᾽ ἂν τὰς ὥρας ταύτας ὑπερβάλλῃ νόσημα, εἰδέναι χρὴ ὡς 3 ἐνιαύσιον αὐτὸ ἐσόμενον.

Morborum mutatio secundum anni tempora.

XLIII. *Quare cùm hæc ita se habeant, par est morbos qui augentur 1 hyeme, æstate finiri: & qui æstate augentur, hyeme desinere: nisi ex eorum sint genere qui dierum 2 circuitu finiri solent: de quibus agam alio loco. 3 Quicumque autem morbi Vere fiunt, horum discessum Autumno expectare oportet. Quicumque verò Autumnales morbi sunt, horum discessum necesse est Vere fieri. Quod si quis morbus hac tempora transgressus fuerit, eum annuum 4 fore scito.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 Sensus est: morbos chronicos, qui paroxismorum (qui diebus paucis fiunt,) certis periodis non feruntur, sed mensium periodis, eos anni spacio finiri. Ratio huius rei est, quòd contrario anni tempore (à quo cepere) non vincantur: nam septimus mensis primo opponitur. Et etiam primus annus opponitur septimo. Præclarè ad medicinam faciendam facit habere perspectam humorum luxuriantium copiam, ac eorum indicationem: quod anni tempora etiam nos docent: Nam inde petitur valetudinis tuendæ victusque instituendæ ratio, ac morborum fœlix curatio. & etiam ad præsagitionem hoc omnino facit. Vt cottidianæ febres septimo sæpe terminantur mense.

2 Vt biliosi morbi: qui facilè resoluuntur: nam vltra quadragesimum diem non excurrunt.

3 Ita ab effectis iam probat motum varium in corpore habere humores. Nam dicit, similes humores oriuntur temporibus anni: & dissimilibus temporibus vincuntur hi humores. Ita hyeme soluuntur morbi æstiui, ob contrarietatem quam cum bilè habet id tempus; autumnales vere, &c.

4 Quia contumax materia, quæ euinci non potuit, sed solùm in contrariis temporibus emituit, mox sibi congenero tempore ad ingenium redit: vnde ἐνιαύσια νοσήματα.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIV. Καὶ τὸ ἰητρὸν οὕτω χρὴ ἰᾶσθαι τὰ νοσήματα, ὡς ἑκάστου τουτέων ἰσχύοντος ἐν τῷ σώματι κατὰ τὴν ὥρην τὴν ἑωυτῷ κατὰ φύσιν οὖσαν μάλιστα.

XLIV. *Medicum quoque sic morbis mederi oportet, quasi vnumquodque horum, in corpore præualeat eo tempore, quod sua natura conuenientissimum existit.*

COMMENTARIVS.

Quæ nam vtilitas sit obseruationis temporis ac temperiei anni, ætatis, ac diætæ, nimirum, vt sciat medicus quis humor copia vel qualitate in vitio sit, quaque parte corporis abundet. Hippocrates in hoc libro Hominis, id est, corporis humani naturam inuestigare voluit. Propterea primùm inuestigauit num id simplex vel compositum: Cumque compositum id esse deprehenderit, deinde simplicium id componentium naturam peruestigauit; id est, quam habeant vim agendi in aliud. vel patiendi ab alio. Propterea temporum Anni meminit, & ætatum: hæc enim mutant succos nostri corporis simplices: ita & pharmaca. Hæc noscere debet medicus. Nam quo tempore anni humor parcissimus fuerit, eo facilè profligari poterit. ægrè verò vincitur dum copia & qualitate viget. Obseruandum itaque quo tempore humor ἀνέξετος mole: & quo tempore ἀείρετος efferuescat sua vi. Nam quilibet humor ineunte sibi familiari tempore paucus est, vt qui initium habet sui motus: sequente, luxuriat; hinc viget, dein deficit; molcque ἐλάχιστος, & facultate ἀδυνατώτατος euadit: non tamen ita vt omnino euanescat aliquis quatuor humorum, sed contraria ab aëris qualitate interdum delitescit, & quasi premitur. Ita ver premit melancholiam: æstas pituitam: autumnus sanguinem, hyems bilem.

De tribus maximè hactenus actum est, de humore qui mouetur, tempore anni in quo mouetur, & motus ipsius ratione.

HIPPOCRATIS DE HOMINIS NATVRA LIBER SECVNDVS.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

I.

Εἰδέναι δὲ χρὴ καὶ τάδε, πρὸς ἐκείνοισιν·

I. *Præter ista etiam hæc sunt cognoscenda.*

II. Ὅτι ὁκόσα πλησμονὴ τίκτει νοσήματα, κένωσις ἰῆται.

II. *Quos morbos profert repletio, hos euacuatio curat.*

Hic secundus liber spurius est: molis causâ primo libro olim adiectus, cùm Ptolemæus & Attalus libros emebant.

COMMENTARIVS.

Est Plethora ad vasa & ad vires: hæc humores inquinat, ac eos excludit in partes imbelles: illa rumpit vasa ac laxat ora eorum: ac interdum cuncta corporis spiracula intercipit, vnde cita mors venit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

III. Ὁκόσα δὲ ἀπὸ κενώσιος γίνεται νοσήματα, πλησμονὴ ἰῆται.

III. *Quæcumque verò morborum genera procreat euacuatio, hos curat repletio.*

COMMENTARIVS.

Modò nimirum decenter id fiat; vt non subitò aluinum habitum, temperamentum, & actionem mutet. Hoc eleganter demonstrauit Hippocrates, * vbi contra Cnidios differit Medicos: qui dicebant magnæ mutationi magnam mutationem esse opponendam. Rectè, inquit Hippocrates: sed commodè in vsum illa duci debet: vt natura etiam ægri fuerit, consulendum, &c.

* Lib. 1. acut.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IV. Ὁκόσα δὲ ἀπὸ ταλαιπωρίης γίνεται, ἀνάπαυσις ἰῆται.

IV. *Quæ à labore fiunt affectiones, quiete curantur.*

COMMENTARIVS.

Dum musculi partesque corporis attriti sunt, lassitudinemque contraxerunt, adeò vt quædam occulta dissociatio facta sit à nimia tensione, quæ fit vel attritu, vel incubitu flatuum: aut fusione succorum, aut inanitione distractis à partibus cùm doler: hanc redintegrat quies.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

V. Ὁκόσα δ' ὑπ' ἀργίης τίκτεται, ταλαιπωρίη ἰῆται.

V. *Quæ verò à nimio 1 ocio gignuntur, hæc labor curat.*

COMMENTARIVS.

1 Hoc fœcundum enim est in causas morbificas; nam plethoram procreat. Dum enim plena manu pastum ineant, nec quicquam exercitio excludant, plus his perpetuò accedit, quàm exhauritur. Quod si cacochymis etiam rebus indulserit, nihil non mali morbifici pullulabit in tali corpore. Moderatum enim exercitium omnium morborum ferè alexicacon est.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VI. Τὸ 1 δὲ ξύμπαν γνῶναι δεῖ τὸν ἰητρὸν, 2 ἐναντίον ἵστασθαι τοῖσι καθεστεῶσι, καὶ νοσήμασι, καὶ 3 εἴδεσι, καὶ ὥρῃσι, καὶ ἡλικίῃσι.

VI. 1 *Medicum enim cuncta explorata habere oportet, nam 2 & contrarias vires tempestatibus opponere debet; ac morbis, & 3 formis, annique temporibus, & ætatibus.*

 COMMEN

COMMENTARIVS.

1 Id est, cunctas externas causas earumque vires, quid contra naturæ legem inferant corpori compertum habere debet.

2 Nam intemperatæ naturæ, modico contrariorum vsu gaudent.

3 Id est, temperamentis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VII. Καὶ τὰ συντείνοντα λύειν· καὶ τὰ λελυμένα συντείνειν. οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα τὸ κάμνον ἀναπαύοιτο. ἥ τε ἴησις τοῦτό μοι δοκέει εἶναι. VIII. Αἱ δὲ νοῦσοι γίνονται, αἱ μὲν ἀπὸ τῶν διαιτημάτων, αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ 3 πνεύματος, ὃ ἐσαγόμενοι ζῶμεν.

VII. *Tendentia laxet: laxata tendat. Ita enim maximè dolor placabitur: hæc mihi videtur curatio esse.* VIII. 1 *Morbi partim nascuntur à diatâ, partim à 3 spiritu, cuius attractione viuimus.*

COMMENTARIVS.

Causas nimirum auferat quæ continuum soluunt; & quæ tonum partibus adimunt. Hæc balneis fotibusque fieri possunt in artubus: intus verò remediis quæ influxam materiam adimunt: vt in obstructis, induratis, inflammatis.

2 Vt cunctæ res agendæ, admouendæ.

3 Vt id manifestè apparet in locis Charoneis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IX. Τὴν δὲ διάγνωσιν χρὴ ἑκατέρων ὧδε ποιέεσθαι. ὁκόταν μὲν ὑπὸ νοσήματος ἑνὸς πολλοὶ ἄνθρωποι ἁλίσκωνται κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, τὴν αἰτίην χρὴ ἀνατιθέναι τουτέῳ, ὅ, τι ἂν κοινότατον ἐστὶ, καὶ μάλιστα αὐτέῳ πάντες χρεώμεθα. Ἔστι δὲ τοῦτο ὃ ἀναπνέομεν. Φανερὸν γὰρ ἤδη, ὅτι τὰ διαιτήματα ἑκάστου ἡμῶν οὐκ αἴτιά ἐστιν, ὅτε ἅπτεται πάντων ἡ νοῦσος ἑξῆς, καὶ τῶν νεωτέρων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν ὁμοίως. Καὶ τῶν θωρησσομένων καὶ τῶν ὑδροποτεόντων, καὶ τῶν μάζαν ἐσθιόντων, καὶ τῶν ἄρτον σιτεόντων. καὶ τῶν πολλὰ ταλαιπωρεόντων, καὶ τῶν ὀλίγα. οὐκ ἂν οὖν τά γε διαιτήματα αἴτια εἴη, ὁκόταν διαιτώμενοι πάντας τρόπους οἱ ἄνθρωποι ἁλίσκωνται ὑπὸ τῆς αὐτῆς νούσου. ὁκόταν δὲ αἱ νοῦσοι γίνωνται παντοδαπαὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, δῆλον ὅτι τὰ διαιτήματα ἐστὶν αἴτια ἕκαστα ἑκάστοισι.

Aër quando iure morborum causa putetur.

IX. *Diagnosin autem vtriusque huius morbi ita inibis. cùm plurimi homines eidem morbo inuoluuntur eodem tempore, tunc eius causa ascribenda erit ei quod cunctis maximè commune est, quoque omnes maximè fruimur. Hoc autem illud est quod omnes inspiramus. Quare liquet cuiusque hominis victus rationem huius morbi causam esse non posse, etenim hic morbus cunctos inuadit tam iuuenes quàm senes, tam masculos quàm fœminas, æquè hos qui vinum bibunt ac qui aquam, iuxta eos qui maza quàm qui pane victitant, tam qui exercent se quam qui in ocio degunt. Quare diata non est causa; cùm homines diuerso victu vtentes eidem morbo inuoluantur. Verùm vbi varia morborum genera eodem tempore vagantur, non dubium est quin peculiaris cuiusque victus in causa sit.*

COMMENTARIVS.

Hæc omnia verba recitat Galenus ex hoc libro, 1. Epid. in procemio. Igitur hæc sunt Hippocratis. Ita ratiocinatur: Quod plurimis commune est, hoc communem habet causam. Aër omnibus communis necessariò est. Si cibus communis esset, idem faceret, vt in Æno cùm leguminibus vescebantur, crura his laborabant: qui verò eruis vescebantur, genuum dolore affligebantur. Ita qui in inopia omnium rerum, vtuntur frumento muccido, vel aqua putrefacta, vel carnibus putridis, vt argonautis interdum euenit, eodem malo affliguntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X. Καὶ τὴν θεραπείην χρὴ ποιέεσθαι ἐναντιούμενον τῇ προφάσει τῆς 1 νούσου, ὥσπερ μοι πέφρασται καὶ ἑτέρωθι, ἐν τῶν διαιτημάτων μεταβάλλειν. Δῆλον γὰρ ὅτι οἷσί γε χρῆσθαι εἴωθεν ὁ ἄνθρωπος διαιτήμασιν, οὐκ ἐπιτήδειά οἱ ἐστὶν, ἢ πάντα, ἢ τὰ πλείω, ἢ ἕν γέ τι αὐτέων, ἃ δεῖ καταμαθόντα μεταβάλλειν, καὶ σκεψάμενον τοῦ ἀνθρώπου τὴν φύσιν, τήν τε ἡλικίην, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τὴν ὥρην τοῦ ἔτεος, καὶ τῆς νούσου τὸν τρόπον, τὴν θεραπείαν ποιέεσθαι, ποτὲ μὲν ἀφαιρέοντα, ποτὲ προστιθέντα, ὥσπερ μοι καὶ πάλαι εἴρηται πρὸς ἑκάστας τῶν ἡλικιέων, καὶ τῶν ὡρέων, καὶ τῶν ἰδεῶν, καὶ τῶν νόσων, ἔν τε τῇσι φαρμακίησι προστρέπεσθαι καὶ ἐν τῇσι διαιτήμασιν. ὁκόταν δὲ νοσήματος ἑνὸς ἐπιδημίη καθεστήκῃ, δῆλον ὅτι οὐ τὰ διαιτήματα αἴτιά ἐστιν, ἀλλ' ὃ ἀναπνέομεν, τοῦτο αἴτιόν ἐστι. καὶ δῆλον ὅτι τοῦτο νοσερήν τινα ἀπόκρισιν ἔχον ἂν εἴη. τοῦτον χρὴ τὸν χρόνον τὰς παραινέσιας ποιέεσθαι τοῖσιν ἀνθρώποισι ποιάσδε, τὰ μὲν διαιτήματα μὴ μεταβάλλειν, ὅτι γε οὐκ αἴτιά ἐστι τῆς νούσου. τὸ δὲ σῶμα ὁρᾶν, ὅκως ἔσται ὡς ἀογκότατον καὶ ἀσθενέστατον. Τῶν σιτίων τι ἀφαιρέοντα, καὶ τῶν ποτῶν οἷσιν εἰώθει χρέεσθαι κατ' ὀλίγον. ἢν γε μεταβάλῃ ταχέως τὴν δίαιταν, κίνδυνος καὶ ἀπὸ τῆς μεταβολῆς νεώτερόν τι γίνεσθαι ἐν τῷ σώματι. ἀλλὰ χρὴ τοῖσι μὲν διαιτήμασιν οὕτως χρέεσθαι, ὅτε φαίνονται μηδὲν ἀδικέοντα τὸν ἄνθρωπον. τοῦ δὲ πνεύματος, ὅκως ἐλαχίστη ἡ ῥύσις ἐς τὸ * στόμα ἐστίν, καὶ ὡς ξενωτάτη ἔσται προμηθέεσθαι. τῶν δὲ χωρίων τοὺς τόπους μεταβάλλοντα εἰς δύναμιν, ἐν οἷσιν ἂν ἡ νοῦσος καθεστήκῃ, καὶ τὰ σώματα λεπτύνοντα· οὕτω γὰρ ἂν ἥκιστα πολλοῦ τε καὶ πυκνοῦ τοῦ πνεύματος χρῄζοιεν οἱ ἄνθρωποι.

X. *Curationem hoc nimirum modo inibis, vt, scilicet, causam morbificam (etiam externam) oppugnes, quemadmodum aliàs docui, ac diatam vt mutes. Nam manifestum ilicò istud erit, eam diatam qua frui solet, ei noxiam esse totam, vel partem eius maximam, vel saltem aliquam. Quod cùm exploratum fuerit, mutetur. Ac perspectâ hominis naturâ, ætate, temperie, ac tempore anni, morbique more ac specie, Curationem aggredieris, nunc detrahendo, nunc adiiciendo; vt olim docui, collineando ad cuiusque ætatem, tempus anni, temperiem, & morbum, tam in pharmacis præscribendis, quàm in diata. At verò vbivnus endemius morbus vagatur, nullo modo diata in causa est, sed id quod spirando ducimus. Nec dubium quin id morbificam quandam excretionem habeat. Hoc tempore hominibus hæc præscribes, diatam, vt qua vitium hoc non attulit, ne mutent: Cæterùm cura eis adsit vt minimè copiâ cibi turgeat corpus, ac sit debilissimum: sensimque censueti cibi ac potus accidant copiam. Subitanea enim diata mutatio metum facit, ne quid in corpore grauius ab immutatione innouetur. Sed ea cautione diatâ vtendum, vt nullâ iniuriâ hominem afficiat. Eaque cautio adsit, vt aëris quam parcissima copia corpus subeat, vtque is sit alienissimus ab infecto aere. Ac si fieri poterit, locum mutabis morbo obsessum, ac corpora extenuabis: ita enim parcè minimeque frequenter homines aërem attrahent.*

COMMENTARIVS.

Epidemios morbos pariunt ὡραῖα, cùm minimè ὡραίως eunt; & loca cœnosa, vnde halitus qui in vitio sunt proprietate totius essentiæ. Propterea locum mutari vult contaminarum, ac parum aëris attrahi.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XI. Ὁκόσα δὲ τῶν νοσημάτων τῶν ἀπὸ τοῦ σώματος γίνεται τῶν μελέων τοῦ ἰσχυροτάτου, ταῦτα δεινότατά ἐστι. 1 Καὶ γὰρ ἢν αὐτοῦ μένῃ ἔνθα ἂν ἄρξηται, ἀνάγκη τοῦ ἰσχυροτάτου τῶν μελέων πονεομένου, ἅπαν τὸ σῶμα πονέεσθαι. 2 Καὶ ἐπί τι τῶν ἀσθενεστέρων ἀφίκηται ἀπὸ τοῦ ἰσχυροτέρου, χαλεπαὶ αἱ ἀπολύσιες γίνονται. ὁκόσα δὲ ἀπὸ τῶν ἀσθενεστέρων ἐπὶ τὰ ἰσχυρότερα ἔλθοι, εὐλυτώτερά ἐστιν· ὑπὸ γὰρ τῆς ἰσχύος ἀπαλλάσσεται ῥηιδίως 3 τὰ ἐπιρρέοντα.

XI. *Quicumque morbi ex corporis partibus robustissimis nascuntur, grauissimi sunt. 1 Nam si quo loco innascerunt*

runt illic pedem fixerint, est necessarium (afflicto potentissimo membro) totum corpus ægrotare. 2 *Quod si excludatur à validissimo membro in partem imbecilliorem, ægrè soluuntur. Quæcumque verò ab infirmis partibus ad robustas fluunt, facilius soluuntur: à robore enim facilè ea quæ* 3 *influunt arcebuntur.*

COMMENTARIVS.

Nullus tam benè natus, quin aliquod membrum alio imbellius sortitus sit: huic pedes, illi caput in querela est: aliis lien, nonnullis oculi. Quin morbo pars olim pressa, imbecillis manet diu.

1 Hoc est, si pedem ibi in parte principe fixerint, vt si pestilens venenum ibi consederit.

2 Nam partis imbecillis potentiam ferè opprimit: quamuis se libetet exclusione ea pars princeps.

3 Coquent & digerent facilè, si non magna copia aut prauitate opprimantur subitò.

Addicit hunc Hippocratis locum Fernelius lib. 2. De Abditis rerum causis, vbi de morbis totius substantiæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Vena quæ secandæ in quibus morbis.

XII. Αἱ παχύταται δὲ τῶν φλεβῶν, ὧδε πεφύκασι. τέσσαρα ζεύγεα ἐστὶν ἐν τῷ σώματι· καὶ ἓν μὲν αὐτέων, ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ὄπισθεν διὰ τοῦ αὐχένος, ἔξωθεν ἐπὶ τὴν ῥάχιν, ἔνθεν τε καὶ ἔνθεν παρὰ τὰ ἰσχία ἀφικνέεται, καὶ ἐς τὰ σκέλεα. Ἔπειτα διὰ τῶν κνημέων καὶ τῶν σφυρῶν τὰ ἔξω καὶ ἐς τοὺς πόδας διήκει. Δεῖ οὖν τὰς φλεβοτομίας τὰς ἐπὶ τῶν ἀλγημάτων τῶν ἐν τῷ νώτῳ καὶ τοῖσιν ἰσχίοισιν, ἀπὸ τῶν ἰγνύων ποιέεσθαι, καὶ ἀπὸ τῶν σφυρῶν ἔξωθεν. Αἱ δὲ ἕτεραι φλέβες ἔχουσιν τὴν ἀρχὴν ἐκ τῆς κεφαλῆς παρὰ τὰ ὦτα, διὰ τοῦ αὐχένος, αἱ σφαγίτιδες καλεόμεναι, ἔσωθεν παρὰ τὴν ῥάχιν ἑκατέρωθεν φέρουσαι παρὰ τὰς ψόας ἐς αὐτοὺς ὄρχιας καὶ ἐς τοὺς μηρούς· καὶ διὰ τῶν ἰγνύων, εἰς τοῦ ἔσωθεν μέρεος. Ἔπειτα διὰ τῶν κνημέων παρὰ τὰ σφυρὰ ἔσωθεν, καὶ ἐς τοὺς πόδας. Δεῖ οὖν τὰς φλεβοτομίας πρὸς τὰς ὀδύνας ποιέεσθαι τὰς ἀπὸ τῶν ψοῶν καὶ τῶν ὀρχίων, ἀπὸ ἰγνύων καὶ ἀπὸ τῶν σφυρῶν ἔσωθεν. Αἱ δὲ τρίται φλέβες ἐκ τῶν κροτάφων διὰ τοῦ αὐχένος ὑπὸ τὰς ὠμοπλάτας. Ἔπειτα ξυμφέρονται ἐς τὸν πνεύμονα, καὶ ἀφικνέονται· ἡ μὲν ἀπὸ τῶν δεξιῶν, ἐς τὰ ἀριστερά· ἡ δὲ, ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν, ἐς τὰ δεξιά. Καὶ ἡ μὲν δεξιὴ, ἀφικνέεται ἐκ τοῦ πνεύμονος ὑπὸ τὸν μαζὸν, καὶ ἐς τὸν σπλῆνα, καὶ ἐς τὸν νεφρόν, ἡ δὲ ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν ἐς τὰ δεξιὰ, ἐκ τοῦ πνεύμονος, ὑπὸ τὸν μαζόν· καὶ ἐς τὸ ἧπαρ, καὶ τὸν νεφρόν. τελευτῶσι δὲ εἰς τὸν ἀρχὸν, αὗται ἑκάτεραι. Αἱ δὲ τέταρται φλέβες ἀπὸ τοῦ ἔμπροσθεν τῆς κεφαλῆς κατὰ τῶν ὀφθαλμῶν ὑπὸ τὸν αὐχένα καὶ τὰς κληῖδας. Ἔπειτα ὑπὲρ τῶν βραχιόνων, ἄνωθεν εἰς τὰς ξυγκαμπὰς, ἔπειτα δὲ διὰ τῶν πηχέων καὶ τῶν χειρῶν ἄνωθεν, καὶ ἐπὶ τοὺς καρποὺς καὶ δακτύλους. Ἔπειτα ἀπὸ τῶν δακτύλων πάλιν διὰ τῶν πηχέων καὶ τῶν χειρῶν ἄνωθεν εἰς τὰς ξυγκαμπὰς· καὶ διὰ τῶν βραχιόνων τοῦ κάτωθεν μέρεος, εἰς τὰς μασχάλας. Καὶ ἀπὸ τῶν πλευρέων ἄνωθεν, ἡ μὲν, εἰς τὸν σπλῆνα ἀφικνέεται· ἡ δὲ, εἰς τὸ ἧπαρ. Ἔπειτα ὑπὲρ τῆς γαστρὸς ἐς τὸ αἰδοῖον τελευτῶσιν ἀμφότεραι. Καὶ αἱ μὲν παχύταται τῶν φλεβῶν ὧδε ἔχουσιν. Εἰσὶ δὲ καὶ ἀπὸ τῆς κοιλίης φλέβες, ἀνὰ τὸ σῶμα παμπολλαί τε καὶ παντοῖαι, καὶ δι᾽ ὧν ἡ τροφὴ ἐν τῷ σώματι ἔρχεται.

Nonus aliquis Prometheus hæc finxit somnia.

XII. *Maxima venarum hac serie enatæ sunt. Quaterna sunt in corpore paria. Vnum earum par, ab occipite retrò per ceruicem foris super spinam, ab vtraque parte ad coxendicem & crura progreditur. Hinc per suras ad malleolos foris ad pedes venit. Quare in doloribus dorsi & coxendicum venam pertundes surarum ac malleolorum foris. Alterum venarum par ex capite fertur prope aures, per ceruicem & iugulares, quæ Sphagitides dicuntur, deferunturque intrò vtrinque iuxta spinam ad lumbos & ipsos testes ac femora, & per poplitum internam regionem, deinde per suras ad malleolos intrò & in pedes. Quare phlebotomiæ vsus erit in dolore lumborum ac testium, secando venas poplitum ac malleolorum internas. Tertium par venarum ex temporibus per ceruicem subter scapulas labitur, mox ad pulmonem feruntur: altera à dextro latere in sinistrum, altera à sinistro in dextrum. Ipsa-que dextra etiam ex pulmone subit mammam, atque insinuat se in lienem & renem: altera illa quæ in dextram partem ex sinistra proficiscitur, ex pulmone sub mammam, & in iecur ac renem penetrat, ambæ in longanonem desinunt. Quartum par ab antica capitis parte & oculis sub ceruicem & claiculas, ab his ex brachiis supernè ad flexuras, postea per cubitos in carpum ac digitos. Rursus à digitis per cubitos ac manus supernè ad flexuras & per brachiorum infernam partem ad alias, vnde supernè à lateribus orta perque summas costas, altera ad lienè defertur, altera ad iecur; hinc supra ventrem in pudenda terminantur ambæ. Et maxima quidem venæ hoc modo feruntur. Distribuuntur etiam à ventriculo per corpus multa ac variæ, à quibus corpori alimentum venit.*

COMMENTARIVS.

Hîc videas prima incunabula anatomices: quæ non à rationis demonstratione petenda, sed ab vsu.

Vna vena est grandissima, caua dicta, per gibbam partem iecoris, excurrens in totum corpus. Diaphragma subtet, altiora petit, cordi inseritur à latere: infrà alia sui parte se fundit. Iecorariam hanc cauam venam vocat Hippocrates lib. 2. Epid. Supernè ad claiculas in iugulares venas funditur: infernè, ad os sacrum, in eas quæ ad crura abeunt. Præterea hepar habet venam portam: vt in magna vrbe portæ sunt: ita agro comparare licet intestina & ventrem, ex quibus multæ venæ, instar viarum, frumenta in ciuitatis portas deuehunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIII.ᵃ Φέρουσι ἀπὸ τῶν παχέων φλεβῶν εἰς τὴν κοιλίην καὶ εἰς τὸ ἄλλο σῶμα, καὶ ἀπὸ τῶν ἔξω καὶ ἀπὸ τῶν εἴσω. καὶ εἰς ἀλλήλας διδόασιν, αἵ τε ἔσωθεν ἔξω, καὶ αἱ ἔξωθεν εἴσω. *Falsa sunt*

XIII. *Quin etiam ex maximis venis rami quidam se inferunt in ventriculum ac in reliquum corpus, & ab externis, & ab internis; & mutuò sibi distribuunt ac impertiunt; interna iis quæ foris sunt; & quæ foris sunt, internis.*

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIV. Τὰς οὖν φλεβοτομίας δεῖ ποιέεσθαι, 1 κατὰ τούτους τοὺς λόγους. XV. Ἐπιτηδεύειν δὲ χρὴ τὰς τομὰς, 2 ὡς προσωτάτω τέμνειν ἀπὸ τῶν χωρίων, ἔνθα ἂν αἱ ὀδύναι μεμαθήκασι γίνεσθαι, καὶ τὸ αἷμα συλλέγεσθαι. Οὕτως γὰρ ἂν ἥτε μεταβολὴ ἥκιστα μεγάλη γένοιτο ἐξαπίνης. Καὶ τὸ ἔθος μεταστήσειας ἂν, ὥστε μηκέτι ἐς αὐτὸ χωρίον ξυλλέγεσθαι.

XIV. *Phlebotomia itaque ineunda erit, 1 eâ ratione quâ dixi. XV. Studendum autem vt venarum sectio instituatur 2 quàm longissimè ab illis locis qui dolore affligi solebant, ac vbi sanguis colligi solet. Ita non subitò magna mutatio eueniet corpori. Ac consuetum eò fluendi morem vertes, ne iterum in eandem se colligat sedem.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, in dorsi ac lumborum & ischiæ doloribus venas secandas esse poplitis & malleoli externas.

2 Cùm nimirum per sanitatem sæpe pars aliqua morbifica materia incurritur, aliò reuellenda.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVI. Ὁκόσοι πύον πολλὸν πτύουσιν, ἄτερ πυρετοῦ ἐόντες, καὶ ὁκόσοισιν ὑπὸ τὸ οὖρον πύον ὑφίσταται πολλὸν, ἄτερ ὀδύνης ἐοῦσης, καὶ ὁκόσοισι τὰ ὑποχωρήματα αἱματώδεα, ὥσπερ ἐν τῇσι δυσεντερίῃσι καὶ χρόνια, ἃ νέοισιν ἔοῦσι πέντε καὶ τριήκοντα ἐτέων, καὶ γεραιτέροισι, τουτέοισι πᾶσιν ἀπὸ τοῦ αὐτέου τὰ νοσήματα γίνεται. Ἀνάγκη γὰρ τουτέους, ταλαιπώρους τε γενέσθαι καὶ φιλοπόνους τῷ σώματι, καὶ ἐργάτας νεηνίσκους ἐόντας·

ἔπειτα

ἔπειτα δὲ ἐξαναθέντας τῶν πόνων, σαρκωθῆναι, μαλθακῇ σαρκὶ, καὶ πολὺ διαφερούσῃ τῆς προτέρης. Καὶ πολλὸν διακεκριμένον ἔχειν τὸ σῶμα, τό, τε προϋπάρχον, καὶ τὸ ἐπιγενόμενον, ὥστε μὴ ὁμονοεῖν. Ὁκόταν οὖν νόσημά τι καταλάβῃ τοὺς οὕτω διακειμένους, τὸ μὲν παραχρῆμα διαφεύγουσιν. ὕστερον δὲ μετὰ τὴν νόσον, χρόνῳ τήκεται τὸ σῶμα, καὶ ῥέει διὰ τῶν φλεβῶν, ᾗ ἂν εὐρυχωρίη μάλιστα τύχοι, ἰχωροειδές. Ἢν μὲν οὖν ὁρμήσῃ ἐς τὴν κοιλίην τὴν κάτω, σχεδὸν οἷόνπερ ἂν τῷ σώματι ἐνείη, τοιοῦτον καὶ τὸ διαχώρημα γίνεται. ἅτε γὰρ τῆς ὁδοῦ καταντεος ἐούσης, οὐχ ἵσταται πολλὸν χρόνον ἐν τῷ ἐντέρῳ. Ὁκόσοισι δ' ἂν ἐς τὸ στῆθος ἐσρυῇ, ὑπόπυοι γίνονται. Ἅτε δὲ τῆς καθάρσιος ἀνάντεος ἐούσης, καὶ χρόνον ἐναυλιζόμενον πολλὸν ἐν τῷ στήθει, κατασήπεται, καὶ γίνεται πυοειδές. Ὁκόσοισι δ' ἂν ἐς τὴν κύστιν ἐξερεύγηται ὑπὸ τῆς θερμότητος τοῦ χωρίου, τοῦτο καὶ θερμὸν καὶ λευκὸν γίνεται, καὶ διακρίνεται. καὶ τὸ μὲν ἀραιότατον ἐφίσταται ἄνω· τὸ δὲ παχύτατον κάτω, ὃ δὴ πῦον καλέεται.

XVI. *Qui febris expertes plurimum 1 pus expectorant, quibusque plurimum puris in vrinis subsidit absque dolore, & quibus deiectiones cruentæ sunt vt in dysenteria & diuturna, quæ iuuenes natos triginta quinque annos fatigant, atque etiam seniores, his cunctis ex eadem causa morbi fiunt. Quare hos in adolescentia in exercitiis, laboribus corporis ac operibus vixisse necesse est: Deinde laboribus depositis, molli carne multum à priore differente concorporatos esse: & corpus multum discrepans habere; vt id quod priùs extitit, cum eo quod inde adepti sunt, nulla parte conueniat. Quare si, qui hoc in statu sunt, in morbum incidant, in præsenti quidem euadunt; sed post morbum, die, liquitur corpus, perfluitque venas, qua maximè patent, saniosum ac ichorosum. Quod si imum ventrem petat, quale continebat corpus, tale euadit ferè quod deiicitur. 2 Quia enim decliuis est via, non subsistit in intestino diu. Quibus influit in pectus, fiunt suppurati: quippe cùm accliuis purgatio sit, & longo tempore commorans in pectore putrescit, & fit purulentum. Quibus in vesicam eructatur, ab huius loci calore albescit excerniturque, atque quod est rarissimum innatat: crassissimum, quod quidem pus vocatur, subsidit.*

COMMENTARIVS.

1 Cruenta ac muccosa exercitiis fraudati periodis deiiciunt; non ita pus. Cætera experientiæ sunt.

2 Celerem excretionem ponit in decliui via, vbi dysenteria adest: at in pectore, accliuem viam tardæ excretionis causam ponit. In vrinis, loci calorem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVII. Γίνονται καὶ οἱ λίθοι τοῖσι παιδίοισι διὰ τὴν θερμότητα τοῦ 1 χωρίου τουτέου, καὶ τοῦ ὅλου σώματος. τοῖσι ἀνδράσιν οὐ γίνονται λίθοι, διὰ τὴν ψυχρότητα τοῦ σώματος.

XVII. *Pueris etiam calculi innascuntur ob 1 loci huius calorem, totiusque corporis. Viris verò calculi ob algiosum corpus non innascuntur.*

COMMENTARIVS.

1 Vesicæ: ibi albescit, dixit, ob loci calorem. Est calculus glutinosi & crassi humoris coagmentatio lapidosa. Hæc duplicem habet matricem in vesica, quam προϋπάρχον veteres nominarunt: vnam in rene: alteram in ipsa vesica. In rene quidem, cùm ante cæptam duci vrinam, (quod πρὸ οὐρήσεως dicitur Hippocrati) coagmentatum illîc sabulum in vesicam illabitur, nec inde exclusum, corticatim crescit. In vesica verò matrix est, perfecto vrinæ ductu, quod est μετ' οὔρησιν Hippocrati, cùm per se fit coagmentatio lapidosa, id est σώπωμα Hipp. à crasso humore stabulante in vesica debili puerorum ac senum calculus non fit μετ' οὔρησιν, id est, perfecto vrinæ ductu à XLII ad LXIII ætatis annum. Cætera ætas, ob vitæ genus voluptuariæ quod sectatur, vesicam habet obnoxiam: & pueris ob edacitatem id euenit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVIII. Εὖ γὰρ χρὴ εἰδέναι, ὅτι ὁ ἄνθρωπος τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερέων, 1 θερμότατός ἐστιν αὐτὸς ἑωυτοῦ. τῇ δὲ ὑστάτῃ ψυχρότατος. XIX. Ἀνάγκη γὰρ 2 αὐξανομένου καὶ χωρέειν τὸ σῶμα πρὸς βίην, θερμὸν εἶναι.

XVIII. *Hoc enim plane sciendum est, primo die hominem in omni vita 1 calidissimum esse: postremo, frigidissimum.* XIX. *Quod enim corpus 2 adolescit, atque ad vim progreditur, caleat necesse est.*

COMMENTARIVS.

1. Nimirum, Calido natiuo: non simpliciter.

2. In tres distenduntur corpora crescentia dimensiones à calore natiuo. Est enim calor natiuus humidus; propterea que facilè extenditur. Pueri naturâ voraces sunt; vnde cruditas; & cùm caleant, facilè hinc calculus fabricatur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XX. Ὁκόταν δὲ ἄρχηται μαραίνεσθαι τὸ σῶμα, καταρρέον πρὸς εὐπέτειαν, ψυχρότερον γίνεται κατὰ τουτέον τὸν λόγον.

XX. *At vbi marcescere corpus cæperit, delabens in ocium, fit frigidius.*

COMMENTARIVS.

Inclinata ætate corpus non augetur: quare ex eo ocio fit frigidius. Conuerte, inquit Galenus, rectius causam assequeris. Quia accidit calor natiuus, non ampliùs crescunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXI. 1 Ὁκόσαν τουτέων τῶν ἡμερέων τὴν πρώτην πλεῖστον αὔξεται ὁ ἄνθρωπος, τοσοῦτον θερμότερος γίνεται κατὰ τοῦτον τὸν λόγον. Καὶ τῇ ὑστάτῃ τῶν ἡμερέων ὅσον πλεῖστον καταμαραίνεται, τοσοῦτον ἀνάγκη ψυχρότερον εἶναι. XXII. Ὑγιέες δὲ 2 γίγνονται αὐτόματοι οἱ οὕτως 3 διακείμενοι, πλεῖστοι μὲν ἐν τῇ ὥρῃ, ἣν 4 ἄρξωνται τήκεσθαι πέντε καὶ τεσσαρακονθήμεροι. ὁκόσοι δ' ἂν τὴν ὥρην ταύτην ὑπερβάλλωσιν, ἐνιαυτῷ 5 αὐτόματοι ὑγιέες γίνονται, ἢν μή τι ἄλλο κακουργέηται ὁ ἄνθρωπος.

XXI. *1 Et ex ductibus rationis fit vt Homo quanto plus primis diebus incrementi sumat, tantò calidior exsistat; & quanto plus postremis diebus marcescit, tanto frigidior necessariò euadat.* XXII. *Qui hoc prædicto 2 modo affecti sunt, 3 sani vltrò euadunt, plurimi quidem ab eo tempore quo 4 liquescere incipiunt quadragintaquinque diebus. Qui verò hoc tempus superant, annuo 5 spacio conualescunt vltrò, nisi alio malo infestetur homo.*

COMMENTARIVS.

1 Vertenda oratio.

2 Qui nimirum ab negocio ad ocium se contulerunt, qui pus ore ac lotio reddunt, quique dysenteriæ inuoluuntur. De dysenteria quod dixit, verum est; at pus vix vnquam ab ocio visum: sed lentam pituitam fortè ita appellat cùm cocta est: Ita Erasistratus appellabat hypostasin pus, in febribus; nam illi similis est.

3 Nam satis purgantur naturâ.

4 Id est, quo euacuationes illæ his incepere.

5 Sæpè erumpente purgatione.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIII. Ὁκόσα 1 τῶν νοσημάτων ἐξ ὀλίγου γίνεται, καὶ ὁκόσων αἱ προφάσιες εὔγνωστοι, ταῦτα δὲ ἀσφαλέστατά ἐστι προαγορεύεσθαι. Τὴν δὲ ἴησιν χρὴ ποιέεσθαι αὐτέων ἐναντιούμενον τῇ προφάσει τῆς νόσου. οὕτω γὰρ ἂν λύοιτο τὸ τὴν νοῦσον παρασχὸν ἐν τῷ σώματι.

XXIII. *Qui 1 morbi breui gignuntur, quorumque causa facilè cognoscuntur, securissimos fore prædici potest.*

Curationem horum aggrediemur morbi causæ nos opponendo. Ita enim quod morbum in corpore facit soluitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIV. Ὁκόσοισι 1 ψαμμοειδέα ὑφίσταται, ἢ πῶροι ἐν οὔροισι, τουτέοισι τὴν ἀρχὴν φύματα ἐγένετο πρὸς τῇ φλεβὶ τῇ παχείῃ, καὶ διεπύησεν. Ἔπειτα δὲ ἅτε οὐ ταχέως ἐκραγέντων τῶν φυμάτων, πῶροι συνεστράφησαν ἐκ τοῦ πύου, οἵ τινες ἔξω θλίβονται διὰ τῆς φλεβὸς, σὺν τῷ οὔρῳ ἐς τὴν κύστιν.

XXIV. *Quibus in vrina subsident 1 sabulosa vel tophi, his tubercula ad crassam venam enascuntur, vbi illa initium habet, & suppurant. Quæ tubercula quando seriùs erumpunt, qui tophi concreuerunt ex pure, vnà cum vrina protunduntur per venam in vesicam.*

COMMENTARIVS.

1 Vel citta venæ afflictionem crassus succus renes occupans, à calore siccatus cogitur. Atque ita coactus calculus affligit renes, & vlcus facit, vnde meiunt pus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXV. 1 Ὁκόσοισι δὲ αἱματώδεα μὲν τὰ οὐρήματα, τουτέοισιν αἱ φλέβες πεπονήκασιν. XXVI. 2 Ὁκόσοισι δὲ ἐν τῷ οὐρήματι παχεῖ ἐόντι, σαρκία μικρὰ τριχοειδέα συνέρχεται, ταῦτα δὲ ἀπὸ τῶν νεφρῶν εἰδέναι χρὴ ἐόντα καὶ ἀπὸ ἀρθριτικῶν. XXVII. 3 Ὁκόσοισι δὲ καθαρὸν τὸ οὖρον, ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε, οἷον δὲ πίτυρα ἐπιφέρεται ἐν τῷ οὐρήματι, τουτέων ἡ κύστις ψωριᾷ.

XXV. 1 *Quibus cruentæ vrinæ sunt, his venæ ægrotant.* XXVI. 2 *Quibus cum vrinâ crassâ paruæ carunculæ piliformes funduntur, hæ ex renibus sunt, & ex articulari morbo obsessis.* XXVII. 3 *Quibus vrina est pura; ita vt aliàs atque aliàs furfuracea innatant, his ex scabie laborat vesica.*

COMMENTARIVS.

1. Quasi dicat, extra renum querelam: solæ venæ sanguinem effundunt in vesicam. οὔρημα Hippocrati ignota vox.

2. Nam si à colliquatione totius corporis id eueniret, febris vehemens vreret: & vrina tunc tenuis mingeretur.

3 Ex libris Aphorismorum huc translatus est Aphorismus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVIII. Οἱ πλεῖστοι τῶν πυρετῶν γίνονται ἀπὸ χολῆς. εἴδεα δὲ σφέων ἐστὶ τέσσαρα, χωρὶς τῶν ἐν τῇσιν ὀδύνῃσι γινομένων, τῇσιν ἀποκεκριμένῃσιν. ὀνόματα δὲ αὐτέοισίν ἐστι, ξύνοχος, ἀμφημερινὸς, τριταῖος, τεταρταῖος. Ὁ μὲν οὖν ξύνοχος καλεόμενος γίνεται ἀπὸ πλείστης χολῆς καὶ ἀκρητεστάτης, καὶ τὰς κρίσιας ἐν ἐλαχίστῳ χρόνῳ ποιέεται. τὸ γὰρ σῶμα οὐ διαψυχόμενον οὐδένα χρόνον συντήκεται ταχέως, ἅτε ὑπὸ πολλοῦ τοῦ θερμοῦ θερμαινόμενον. ὁ δὲ ἀμφημερινὸς μετὰ τὸν ξύνοχον ἀπὸ πλείστης χολῆς γίνεται, καὶ ἀπαλλάσσεται τάχιστα τῶν ἄλλων. Μακρότερος δέ ἐστι τοῦ ξυνόχου, ὁκόσῳ ἀπὸ ἐλάσσονος γίνεται χολῆς, καὶ ὅτι ἔχει ἀνάπαυσιν τὸ σῶμα, ἐν δὲ τῷ ξυνόχῳ οὐκ ἀναπαύεται οὐδένα χρόνον. Ὁ δὲ τριταῖος μακρότερος ἐστὶ τοῦ ἀμφημερινοῦ, καὶ ἀπὸ χολῆς ἐλάσσονος γίνεται. Ὁκόσῳ δὲ πλείονα χρόνον ἐν τῷ τριταίῳ, ἢ τῷ ἀμφημερινῷ τὸ σῶμα διαναπαύεται, τοσούτῳ χρονιώτερος οὗτος ὁ πυρετὸς τοῦ ἀμφημερινοῦ ἐστιν. Οἱ δὲ τεταρταῖοι, τὰ μὲν ἄλλα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον. χρονιώτεροι δὲ μᾶλλα τῶν τριταίων εἰσὶν, ὁκόσῳ ἔλαττόν τε μέρος μετέχουσι χολῆς, τῆς τὴν θερμασίην παρεχούσης, τοῦτε διαψύχεσθαι τὸ σῶμα πλεῖον μετέχουσι. Προσγίνεται δὲ αὐτέοισιν ἀπὸ μελαίνης χολῆς, τὸ περισσὸν τοῦτο καὶ δυσαπάλλακτον. Μέλαινα γὰρ χολὴ τῶν ἐν τῷ σώματι ἐνεόντων χυμῶν γλισχρότατον, καὶ τὰς ἕδρας χρονιωτάτας ποιεῖται. Γνώσῃ δὲ ἐν τῷδε, ὅτι οἱ τεταρταῖοι πυρετοὶ μετέχουσι τοῦ μελαγχολικοῦ. φθινοπώρου γὰρ μάλιστα οἱ ἄνθρωποι ἁλίσκονται ὑπὸ τῶν τεταρταίων. Καὶ ἐν τῇ ἡλικίῃ ἀπὸ πέντε καὶ εἴκοσιν ἐτέων, ἕως τῶν πέντε καὶ τεσσαράκοντα. Ὅτι καὶ ἡ ἡλικίη αὕτη ὑπὸ μελαίνης χολῆς κατέχεται μάλιστα πασέων τῶν ἡλικιῶν, ἥτε φθινοπωρινὴ ὥρη μάλιστα πασέων τῶν ὡρέων ἐπιτηδειοτάτη. ὁκόσοι δ᾽ ἐὰν ἁλῶσιν ἔξω τῆς ὥρης ταύτης, καὶ τῆς ἡλικίης, ὑπὸ τεταρταίου, εὖ χρὴ εἰδέναι μὴ χρόνιον ἐσόμενον τὸν πυρετὸν, ἢν μὴ ἄλλο τι κακουργῆται ὁ ἄνθρωπος.

XXVIII. 1 *Febrium maxima pars bilis soboles est, quarum species, extra eas quæ dolores occultos comitantur, quatuor sunt. Harum nomina sunt continua, cottidiana, tertiana, & quartana. Continuam vocant, quæ à copiosissima bile fit, eaque meracissima, crisesque facit breuissimo spacio. Corpus enim quia nunquam refrigeratur, ilicò colliquescit, vtpote multo æstu conflagrans. Cottidiana à plurima, secundum continuam, bile nascitur. Hæc præ aliis ocissimè discedit, sed continuâ est productior, quia ex parciore nascitur bile, ac corpus quietem habet: at in continua, nullo requiescit momento. Tertiana quàm quotidiana longior est, ortumque habet ex parciore bile. Quo diutiùs in tertiana corpus quàm in cottidiana quiescit, hoc febris hæc prolixior est quàm cottidiana. Quartanæ alia habent similia, nisi hoc, quòd tertianis sint longiores, quo bilis, quæ calorem incendit, magis sunt expertes, & corpus liberaliùs refrigeratur. Hunc cumulum illæ, & difficilem discessum frigoris, atræ bili referunt acceptum. Atra enim bilis omnium quæ in corpore sunt & est viscosissima & diuturniores stationes facit. Nam esse melancholici humoris quartanas febres participes, hoc argumento sit. Autumno potissimùm homines tentantur quartanis, & à vigesimo quinto ætatis anno, ad quadragesimumquintum. Hæc autem ætas maximè præ omnibus aliis atræ bili obnoxia est, supraque omnia alia tempora, autumnale. Quòd si qui extra hoc anni tempus quartana corripiantur, hanc febrem scito, nisi quid aliud homini officiat, non fore diuturnam.*

COMMENTARIVS.

1 Antiqui, inter quos etiam Plato, existimarunt febres continuas ex ignis copia pronasci; ex aëris copia cottidianas, ex aquæ tertianas, ex terræ quartanas. Qui igni omnium febrium causas ascripsere, quia eæ sunt morbi calidi, veritati consona dicere videntur: vt nimirùm ex magno igne magna flammet febris, &c. Συνόχον vocem ignorauit antiquitas, dicit Galenus.

HIPPOCRATIS PROLEGOMENA, *ET* PROGNOSTICORVM LIBRI TRES:

Cum Paraphrastica versione & breuibus Commentariis.

Nobilissimis, Amplissimis ac Prudentissimis

CONSILIARIIS STATVS PROVINCIÆ BELGICÆ

IOANNES HEVRNIVS *dedicat consecrátque.*

OS est, Nobilissimi ac Amplissimi viri, vt scriptores lucubrationes suas Maximis Viris nuncupent, vel obseruantiæ causâ, vel vt eas à dente Ligurinorum Momorum vindicent. Illa vt vos, Dominos meos, compellem iubet:hi, vt debeam suadent. Quos enim potiùs appellem, nisi eos, per quos Opulentissimæ Potentissimæque parti Belgicæ tranquillitas Musarumque deliciæ, & rebus humanis iustitia restituta est? quis enim iamtoto terrarum orbe tam rerum gestarum ignarus, qui prudentissimo Consilio vestro exercita imperia, omnium populorum applausu, omnique fama maiora non audierit? Quis est cui non compertæ sint eæ laudes exercitatissimæ Prudentiæ vestræ propriæ? aperto certare Marte ac vincere: victos clementissimo Consilio vestro beare victoria? fatentur cuncti ita triumphari prudentissimo à Consilio vestro hostes; vt mox ipsi videant (quod antea illos latebat) se de suis triumphare malis. Ea enim imperij prudentissimi vestri Consilij maiestas ac laus, ea in regendis populis ac vera relligione propaganda prudentia atque æquanimitas: ea denique Consiliorum vestrorum integritas, isque vester in Christo dicatum populum amor; vt qui vel horum vnum celebrare velit, Solis splendorem ineptè extollere velle videatur. Vobis itaque, Viri Illustres, hæc dedico, vel saltem ea causa, quòd vix ab ingrati animi crimine me vindicare posse existimauerim (qui iam sedecim annos in hac Academia Medicinam doceo, vbi post S. Deum vos ocia Musis, nobisque facitis, nosque ab hostili vi protegitis) nisi aliquod meæ erga Nobilissimam vestram Amplitudinem voluntatis indicium hac saltem dedicatione fecissem. Vos itaque, Viri Amplissimi, ac Potentissimi oro, vt ea, qua alij Illustres Viri hilaritate sibi dedicata excipere solent, hocce qualecumque plurima reuerentia vobis oblatum munus accipiatis. Id si, quod voueo, feceritis, non solùm me maximo deuincietis beneficio, (nam inde mihi non parum decoris accessurum scio,) verùm etiam mihi calcar addetis, alacriùs surgendi ad maiora opera: cunctique bonarum artium studiosi intelligent, suam ipsos opinionem non fefellisse, qui tantam de Nobilissimâ vestrâ Amplitudine opinionem de iuuandis studiis suscepere. DEVS *Opt. Max. Illustrem vestram Amplitudinem diu ad veræ relligionis tutelam,* STATVSQVE *Belgicæ incrementum tueatur incolumem.*

Ex Academia Leyda in Batauis ANNO cIɔ. Iɔ. IIIC.

PRÆFATIO.

XISTIMAVI semper, amice Lector, laudabile illud esse, vt quis eas quas didicit artes excolat, ac nitidiores eas redditas in publicum proferat: vel, quod præstantius, noua quædam in Reipublicæ commoda inueniat. Vituperabile verò putaui semper, si ita ignauescat animus, vt non solùm nihil ad hominum vitam aut tuendam, aut ornandam proferret, verùm etiam vt nec aliorum etiam laboribus vti vellet: sed aut contemneret, aut rideret. Nam cui quæso Reipublicæ parti vtiles illi erunt? Horum voces in aurem tacitè mihi dicere videntur, Frustra hic post tot Enarratores ac interpretes suscepit inutilem hunc laborem. mitius hoc. Sed nec defuturos augurot, qui reprehendent, cauillis lacerabunt ac mordebunt: arridebunt his alij, quibus alegans nihil quod non dentatum. Si tam parum pro impensa opera gloriæ reportauero, id tamen bonorum causa feci; vt lucidè ac contractis Commentariolis (prolixos enim odi) abdita obscuraque Hippocratis dictio ac sententia, in perspicuam lucem euaderet. Hoc enim summè studui, vt Hippocraticè, hoc est, breuiter ac fidè Hippocratem per ipsum Hippocratem ferè explicarem.

plicarem. qua fidelior ratio nulla. Breuiter, dico, id agere volui: etenim non aliæ re magis extingui a doreni sciendi in Lectore scio, quàm prolixè ductis rationibus; quæ plerumque aliô abire etiam solent. Satis suo officio fecit is Commentator, qui abditam auctoris à se explicandi mentem aperuit. Si quis his vberiora velit, accedat Doctissimi Theodori Zuingeri tabulas Hippocraticas, ac celeberrimi Ludouici Dureti Coacarum Prænotionum commentaria: nam vt illius tabulis ad priores libellos, ita huius ad Coacas commentariis vsus sum ad expolienda Prognostica. At quantum laboris hæc res habeat, commodè, hoc est, loco, hæc in suum vsum vertere, experietur is, qui periculum facere velit. Si fecerit, non dubito quin æquior futurus sit studiis nostris: Nam nullorum conatibus adeò egn obsto, vt vehementer gauisurus sim, si quis nostram obscurat operam. Vale quisquis es amice lector, ac candidè faue laboribus pro te susceptis.

HIPPOCRATIS IVSIVRANDVM.

ARGVMENTVM.

IPPOCRATES Sacramento Medicina studiosis silentium indicebat, & ne à pietate abirent iuramento illos stringebat. Ita ille sapientissimus senex à suis, omnium scelerum auctorem Impietatem auertebat: hæc enim est εὑρέτις, vt ait Theologus, κακῶν, καὶ λίαν τολμηρὸν ἐς ἐγχείρισιν: malorum inuentrix, & ad aggrediendum longè audacissima. Nam Æsculapidum sacra gens sapientes petebat auditores. quinam isti? Iobus ille heros tragicus hoc monstrat, ἰδοὺ, inquit, ἡ θεοσέβεια, ἐστι σοφία: pietas est sapientia. Propterea Hippocrates pietati astrictis, & iuratis fidebat. Scitum & tunc illud erat, apposito à iuramento cautiorem fieri animum: testis Sophocles in Hippodam. δισσὰ γὰρ φυλάσσεται, φίλων τε μέμψιν καὶ εἰς θεοὺς ἁμαρτάνειν: à duobus sibi tunc cauet, & ne ladat amicos, & ne peccet in deos. Magna enim pœna violati iusiurandi. Non tam necat ensis, inquit Chrysostomus, quàm iusiurandi natura, nec eam machera, quàm iusiurandi plaga. Hoc ante Hippocratem cecinerat etiam Hesiodus, cùm ait, periurium ladit terrestres homines. Ita semper Iusiurandum, affirmante id Demosthene, maximum, & potentissimum apud omnes homines censetur. Est enim Iusiurandum affirmatio relligiosa, qua nullum est ad constringendam fidem vinclum arctius. Nam est inuocatio dei, qua petimus vt deus scelerum vindex & verax sie testis de nostro animo, quo asseueramus nos fallere nolle. Omitto quæ hîc adducere potuissem ex Euripide, Herodoti sexto, vbi de periuro Glauco Chrysippo, Cleanthe, &c. Sed summi praceptoris violare prolixitate manes nolo, qui se breuitati consecrauerat. Hic libellus, quòd nec à Galeno, nec ab alio classico citetur, quibusdam spurius habetur. Sed clarissimus medicus Opsopœus hanc iniuriam arcet: nam, inquit, Suidas ei primum locum tribuit. testis & Soranus, ab Hippocrate medica artis tirones iuramento astrictos fuisse idem & Hieronimus: & longè antè Galenum Scribonius Largus scribit Hippocratem, initia disciplina à iureiurando tradidisse: & Erotianus τῷ ὅρκῳ meminit in Catalogo librorum Hippocratis. Hippocrates ideam Medici explicat pragmatici in hoc Iureiurando; quemadmodum agit etiam libello περὶ νόμου, vbi eius ideam explicat generatim respectu praxeos. Vt commentario De medico, speciatim transigit de Tirone medico. Commentario verò De Elegantia & Praceptis, agit de Professore artis.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΟΡΚΟΣ.

ΟΜΝΥΜΙ 1 Ἀπόλλωνα ἰητρὸν, καὶ 3 Ἀσκληπιὸν, καὶ 4 Ὑγείαν, καὶ Πανάκειαν, καὶ θεοὺς πάντας καὶ πάσας, ἵστορας ποιεύμενος, ἐπιτελέα ποιήσειν, κατὰ 5 δύναμιν καὶ κρίσιν ἐμὴν, ὅρκον τόνδε καὶ ξυγγραφὴν τήνδε.

HIPPOCRATIS
IVSIVRANDVM.

IVRAMENTO 1 affirmo, teste 2 Apolline Medicorum præside, & 3 Æsculapio, 4 Hygea ac Panacea, deabus diisque omnibus, me, quantum 5 viribus & iudicio assequi possum, inuiolatum hoc iusiurandum, hancque stipulationem præstaturum.

COMMENTARIVS.

1 Q. d. ὄμνυμι ἢ ἐπὶ ὅρκον ὅρκον, vindice, si fallo, summo Deo, Ὑγείας καὶ Πανακείας patre. Hoc modo initiati medicis sacris omni exceptione maiori fide stringebantur.

2 Cæsar initio v lib. de bello Gallico, ait Gallos eandem opinionem de Apolline habuisse quam reliquæ gentes, eum morbos depellere. Dion 11. libro. historiæ scribit eum in Co templum habuisse & lucum: Hunc Ἰᾶιον vocabant Romæ Vestales: Elei Accesium ab ἀκέομαι curare: Athenienses Alexicacon: id est in malis adiutor, auerruncanus, depulsor, qualem verè Ecclesia Christum cognoscit, & gentes falsò Apollinem. Lindij Λοίμιον, quòd debellet pestiferam putredinem, id est Pythona ἀπὸ τοῦ πύθεσθαι à putrescendo dictum. Nam solis calor moderatus castigat putredinem, ac morbos fugat, & salubritatem præstat: vnde eum dictum existimant quasi ἀπελαύνοντα, id est propellentem & auertentem morbos: Etenim Latini ab Apellendo deducunt, id est procul pellendo: nam Apellinem veteres dixisse ait Festus. Romanis Sospitalis, & Opifer dictus. A Deliis οὔλιος dictus ab οὔλω valeo, vnde οὐλὴ Cicatrix. Vocatus & Ἄναξ, ab ἄκος medela. Et Pæan ἀπὸ τοῦ παύειν ἀνίας, à sedando molestias. Epicurius dicebatur ab Arcadibus, id est Auxiliator. Manu dextra dicebatur Gratias gestare; sinistra sagittas: nam vitæ blanditur medicina dextrè adhibita, alioqui lædit: vt sol modestè tepens viuifico nectare rigat omnia; at flagrans damna infert. Quasi dicat Hippocrates, summus Deus Opt. Max. qui larga sua benignitate in hoc naturæ lusu omnia elegantibus donis ornauit, quæ instar numinum exsplendescunt, & ab hominibus variis numinum symbolis complexa sunt, has dotes quas Apollini ascripsere, mihi infeliçitet, si fallo, medico in officio sospitet, si seruo.

3 Filius Apollinis medicinam primus mortalibus, quemadmodum Pæon diis, inuexit, vt Græcia existimauit. Huius posteri Asclepiadæ: inter quos Hippocrates. Cicero 111. de Nat. deorum tres Æsculapios numerat. Phornutus dicit ab Hepio edoctum, quia sedat dolores: at Pindarus Nem. 3. à Chirone educatum canit: vt in Præfatione diximus: vbi etiam (in fine) quænam signa, & cur hæc ei ascribantur aperuimus. ἠπιόδωρος Orpheo dictus, quasi mitis dator. Nomē Æsculapij duci videtur ab ἀσκεῖν ἤπια ποιεῖ, quòd aspera mitia faciat: vel potius ab ez & keleph, de quibus in præfatione. Per hæc etiā numina, fausta aut infesta vt sint, mereri, iurat. Ἀλεξήνωρ dicitur Aristophani.

4 Ὑγίειαν Ionismus exigit, dicit D. Doctissimus Opsopœus. Hæc seorsim colebatur cum sorore Panacea, sine patre Æsculapio, & matre Lampetia, & absque aliis sororibus Ægle & Iaso: Nam Hygea conseruat, Panacea reuocat sanitatem: reliquæ medicorum præmia notant. D. q. Cur non potiùs filiorum Podalirij meminit? Respondet doctissimus Zuingerus, hi artifices, illæ verò horum officia & ornamenta notabant. Hippocrates hîc tuendæ & reuocandæ sanitatis vires iuramento tentat. Hygea olim pro dea culta, vt Athenæus eleganter vltima pagina cantat. Plato, in Epistolis, ad Dionysium, disputat, num meliùs scribatur ad amicos eis optare salutem, vel gaudium. Idem, de legibus, hæc nobis optanda proposuit. ὑγιαίνειν μὲν ἄριστον, τὸ δὲ δεύτερον καλὸν γενέσθαι, τρίτον δὲ πλουτεῖν. Pindarus diuitiis acgloriæ sanitatem præponit, his verbis, ὑγίεντα δ' εἴ τις ὄλβον ἄρδει, ἐξαρκέων κτεάτεσσι, καὶ εὐλογίαν προστιθείς, μὴ ματεύσῃ θεὸς γενέσθαι: Si quis innctas sanitati diuitias possederit pro suæ necessitatis modulo, bonumque iis nomen addiderit, non est quod is deus fieri adnitatur. In foribus Delii Apollinis hoc carmen erat:

Κάλλιστον τὸ δικαιότατον· λῷστον δ' ὑγιαίνειν,
Ἥδιστον δὲ τυχεῖν, ὧν τις ἕκαστος ἐρᾷ.

Perpulchrum iustum est, verùm optimum habere salutem.
At dulce est, si quis quod cupit illud habet.

Huic Ariphron Sicyonius hymnum cecinit, quem hoc modo imitari, quàm interpretari malui, d. Calcagninus.

O qua nec altera vetustior est Calitum,
O vna cunctis expetita Sanitas,
Quodcunque reliquum est vitæ, tecum vtinam
Agam, & vna omnium contubernalis sis mihi.
Quicunque enim fortunis fruitur aut liberis,
Aut est aliter obnoxius Volupia,
Te vnâ fauente cuncta habet propitia.
Afflant & illum Charites, etsi media Hyems
Rigeat, tamen ver illi flosculos parit.
Absente te, sunt cuncta dura & aspera.
Necgrata prorsus catera est fælicitas,
Quum esse planè desinit fælicitas.

Scelere itaque se contaminant in hac arte, qui, cùm possunt iuuare, nolunt: & temeritate, cùm volunt quæ præstare non possunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἡγήσεσθαι μὲν τὸν διδάξαντά με τὴν τέχνην ταύτην, ἴσα γενέτῃσιν ἐμοῖσιν, καὶ βίου κοινώσεσθαι, καὶ χρεῶν χρηΐζοντι μετάδοσιν ποιήσεσθαι, καὶ γένος 2 τὸ ἐξ ωὐτέου, ἀδελφοῖς ἴσον ἐπικρινέειν ἄῤῥεσι, καὶ διδάξειν τὴν τέχνην ταύτην, ἢν χρηΐζωσι μανθάνειν, ἄνευ 3 μισθοῦ καὶ ξυγγραφῆς.

1 Sanctè itaque promitto, me loco parentum habiturum hunc, qui me hanc artem docuit, nutrieumque me ei præstiturum, & quibus eget benignè impertiturum.
2 Progeniem eius germanorum loco reputaturum. Et hanc artem si discere eius posteri voluerint, sine mercede & absque 3 stipulatione me illos docturum.

COMMENTARIVS.

1 Sunt enim benefacta beneficiis cumulanda: nam si Hesiodo credimus, in referanda gratia debemus imitari agros fertiles, qui plus multò adferunt, quàm acceperunt. Hæc vera ἀντιπελαργώσεις præceptoribus debita.

2 Nam, vt ait Plautus, improbus est homo, qui beneficium scit sumere, reddere nescit. Ira illi: quid nos Christiani? παλαιὰ εὐδεν χάρις, vt d Pindarus.

3 Reddit beneficium qui libenter debet, ait Cicero: at fratribus & nepotibus (quos hîc suos facit) debemus. Hoc modo Ethnici: apud nos sæpe illud φ.

Ingratus cuculus nutricem deuorat ore,
Et misera pietas officiosa manet:
Heu mihi quam scelus hoc imitantur sæpe volucres,
Pectora queis Cygno candidiora putes!

Mitum est Ixiona πάντα κολακεύοντα hos sua cantilena non mouere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 * Παραγγελίης τε καὶ 2 ἀκροήσιος, καὶ τῆς λοιπῆς 3 ἁπάσης μαθήσιος μετάδοσιν † ποιήσασθαι υἱοῖσί 4 τε ἐμοῖσι, καὶ τοῖσι τοῦ ἐμὲ διδάξαντος, καὶ μαθηταῖσι 5 συγγεγραμμένοις τε καὶ ὡρκισμένοις νόμῳ ἰητρικῷ, ἄλλῳ δὲ οὐδενί. 6 Διαιτήμασί τε * χρήσομαι ἐπ' ὠφελείῃ καμνόντων, κατὰ δύναμιν καὶ κρίσιν ἐμήν, ἐπὶ 7 δηλήσει δὲ καὶ 8 ἀδικίῃ εἴρξειν. Οὐ δώσω δὲ οὐδὲ 9 φάρμακον οὐδενὶ αἰτηθεὶς θανάσιμον, οὐδὲ ὑφηγήσομαι 10 ξυμβουλίην τοιήνδε.

*Opsop. παρακλήσιος † ποιήσεσθαι *Opsop. χρήσασθαι, retento εἴρξειν: vel χρήσομαι retento εἴρξω: nam ita sibi mutuo respondent.

1 Præceptorum & 2 narrationum, & reliquæ 3 uniuersæ artis benignè & fideliter participes facturum 4 meos, & præceptoris mei liberos, imò & reliquos, qui 5 scripto stipulati fuere, ac ex lege medica iusiurandum interposuere: alium præter hos nullum. Ceterùm in tractandis ægris, 6 diætâ, quantum viribus & ingenio assequar, ex ægrorum commodo vtar: à 7 veneno autem imbutâ, & sæuitati 8 iniuriâ illos arcebo. Nec vnquam, aut prece aut præmio victus 9 pharmacum calamitosum propinabo cuiquam, nec nefarij huius 10 consilij auctor ero vnquam.

COMMENTARIVS.

1 Quæ concisa breuitate & obscura, Aphorismorum nomine, Asclepiadæ tradebant: quemadmodum Cnidij medici gnomis suis.

2 Quæ fusè explicabant sententiarum contractam breuitatem. Hinc Aristoteles duplex scribendi genus sumsit, concisum illud & difficile: & aliud laxum & planum.

3 Quæ exercitatione exemplorum, & propria ἐμπειρίᾳ constat.

4 Nam, liberalem medicinam patres per manus filiis tradebant, quare παῖδες ἰατρῶν appellabantur. nam serui medicinam seruilem discebant: Plato 1. & 9. de legibus.

5 Non vagis, sed firmis, non vulgo quod experimenta captat, quæ profuisse vident, sine notatione causæ morbificæ, & cursus morbi. Absint igitur à sacra Æsculapidum gente qui (καλὸν τι μα) idiotis remedium produnt. Rectè illud Ennius, Benefacta malè locata, malefacta arbitror.

6 Nullum enim tam potens est remedium quod præstare eam quam pollicetur opem queat, si ratione victus aut conturbetur, aut non adiuuetur Quare summo studio atque fide ea instituenda ex ægri & morbi conditione. vt lib. 3. Meth. 1 6. scripsimus.

7 Veneficium nullibi astutiùs fallit quàm in cibis. Ita boletis Claudium necauit Nero. Apud Philostratum 6. Apollonius Tyanæus rogatus à Tito, respondit, vt patre viuente, ab inimicissimis sibi caueret; eo autem mortuo, ab iis qui sibi essent propinquissimi. Quot sustulit hac arte Caligula? videat medicus ne quid monstri gerat victus: & philtra absint.

8 Nam enecare potest optimus cibus, si non loco & iure præscribatur: vt in vigore si detur morbi acuti, & pleuriticis dum nondum os madet à ptyalo vt summus præceptor docuit libris De victu acut. vbi tot euangeliis celebrat hordeum: quod tamen calamitosum dari (si non loco & iure exhibeatur) ægris conuincit. Idem dictum sit de narcoticis.

9 Non piabile scelus est, mortem pro medicina propinare. Cùm id lædit vnde plurimum auxilij expectatur, in angusto res est: quod à pharmacis euenit, nisi dextrè adhibeantur. Sed hæc calumnia sæpe aulicos Medicos immerentes affligit. Cogitent illi quid Philippo medico Alexandri fido, apud Q. Curtium libro 111. euenerit: & quo modo cum laude euaserit. Et remedium in loco non propinare, calamitosum interdum est. legite apud Iouium in Elogiis doctorum, de Petro Leonio, quid illi euenerit.

10 Ita Vlyssi negatur venenum apud Homerum. [οὐδὲ ὑφηγήσομαι] i. ἑτέροις οὐκ εἰσηγήσομαι.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὁμοίως δὲ οὐδὲ γυναικὶ πεσσὸν φθόριον 1 δώσω. 2 Ἁγνῶς δὲ καὶ ὁσίως διατηρήσω βίον τὸν ἐμὸν καὶ τέχνην τὴν ἐμήν. 3 Οὐ τεμέω δὲ οὐδὲ μὴν λιθιῶντας, ἐκχωρήσω δὲ ἐργάτῃσιν ἀνδράσι πρήξιος τῆσδε. Εἰς οἰκίας δὲ ὁκόσας ἂν ἐσίω, ἐσελεύσομαι ἐπ' ὠφελείῃ καμνόντων, ἐκτὸς ἐὼν πάσης ἀδικίης 4 ἑκουσίης, καὶ 5 * φθορίης τῆς τε ἄλλης, καὶ 6 ἀφροδισίων ἔργων, ἐπί τε γυναικείων σωμάτων καὶ † ἀνδρῴων, ἐλευθέρων τε καὶ δούλων.

Ita nusquam ingrauidatæ mulieri pessum 1 abortiferum porrigam. 2 Vitam artemque meam castè & sanctè ducam. 3 Nec vnquam ex calculo laborantes ipse secabo: sed his qui se totos huic operi dicârunt, hoc officium permittam. Quascumque ingredior ædes, in his ægrorum commodis studebo, studiosèque vlla 4 iniuria à me ne prudenter eueniat cauebo, & ab omni 5 corruptelâ, cum aliâ, tum maximè 6 venereâ me continebo; siue corporibus fœmineis, masculis, liberis aut seruilibus medicinam fecero.

*Opsop. πλάνης Gorr. id est, fraude, errore. d. Hesych. v. 3. quidam φθορῆς legisse, sed aliud melius. † ἀνδρῶν Zuing. & in marg. ἀνδρείων.

COMMENTARIVS.

1 In semine est fatalis portio corporis effingendi & procreandi. Nam semen fit actu animal, perficiendo: non autem corruptione. Et animal factum ex semine, est ens quod erat: sed non quo modo erat: quia seminis essentia est esse quod est, vt aliud fit, nempe animal. Conscelerant itaque se immani barbarie, qui illud præcipitant ex illo naturæ horto, vtero: d.q. Quare Hippocrates igitur libr. de na. pueri psaltriæ abortiferum saltum præscribit? Respondet huic argumento Doct. D. Zuingerus 59. fol. ex Doct. D. Mercurialis 4. Var. 10. & Merc. ad Iusiurandum d. Hip. de septim. fœtu, id præscripsit, quò semen in vitam non conformaretur; & existimabant se fœtum tantum ne fieret impedite. Arist. 7. Polit. prius quam sensu & animam induat intestingui concedit. Sed Tertullianus in Apologetico dicit esse festinationem homicidij, prohibere non nasci. Φθόρια propriè sunt medicamenta quæ abigunt ex vtero fœtus, seu viuos seu mortuos: dicuntur & ἐκβόλια, ἀπὸ τοῦ ἐκβάλλειν, ab eiiciendo.

2 Q.d. malignè nulli morbum, differam; abreptus plutophiliâ: aut remediis falsò gemmatis & iniquè appretiatis (quæ iam veræ noctuæ ad aucupia crumenarum) degrassabor in alienas opes: sed Innocentia & Iustitia duce medicinam faciam.

3 In atrocissima calculi tyrannide ipsa curationis celeritas mora est: & atroci crudelitati hoc adiicitur, quod ipsa curatio crudelissima sit, nec temerè præcipitanda. Cautio adsit virium, ætatis, morbi, temporis, in eius euulsione. Sed hæc euulsio sæpe est mutatio, non declinatio periculi: nam anceps omnino est sectionis euentus. Attamen dubia salus certâ desperatione est potior. Nec aliud proponit remedium Hippocrates: quod tamen ipse adhibere noluit, sed aliis adhibendū reliquit. Nam veteres, vt scribit Plato, 1 & 9. de legibus, quasdā medicinæ functiones seruis permiserunt. Non est huius loci causas adferre cur calculo nulli intus remedio sit locus. Agyrtæ suo more fremant, inania trisсurria. Quinto Epid. Larissæ Theophorbi puer refert carnificinam quam temeraria eorum medicina exercet. Calamitosa est omnis medicina quæ frāgēdo vesicæ calculo adfertur. Post narum Galenum omniū medicorum

medicorum Doctissimus Ludouicus Duretus dicere solebat, Cui profuerit vidi adhuc neminem: permultos autem, quibus exitio illa fuit Hæc Hipp. sententia tta placuit Auenzoari, vt dicat medicum ne alios quidem extrahentes debere videre, 2, 6, 1.

4 Q. d. nihil per iniuriam faciam, nec momentum illud occasionis curandi; in quo caput sanationis, malignè negligam.

5 Furti & auaritiæ crimen vitabo.

6 Hoc est, alienus ab omni libidine, nullis philtris matronarum, aut aliarum pudicitiam obpugnabo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἃ δ' ἂν ἐν θεραπείῃ ἢ ἴδω ἢ ἀκούσω, ἢ καὶ ἄνευ θεραπείης κατὰ βίον ἀνθρώπων, ἃ μὴ χρή ποτε ἐκλαλέεσθαι ἔξω, σιγήσομαι, ἄρρητα ἡγεύμενος εἶναι τὰ τοιαῦτα. 2 Ὅρκον μὲν οὖν μοι τόνδε ἐπιτελέα ποιέοντι, καὶ μὴ ξυγχέοντι, εἴη ἐπαύρασθαι καὶ βίου καὶ τέχνης, δοξαζομένῳ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποισιν εἰς τὸν αἰεὶ χρόνον. 3 Παραβαίνοντι δὲ καὶ ἐπιορκοῦντι τἀναντία τουτέων.

1 *Quæ autem inter curandum visu aut auditu notauero, vel extra medendi arenam in communi hominum vitâ percepero, quæ non decet enunciare, silentio inuoluam, & tanquam arcana illa æstimabo.* 2 *Itaque inuiolatâ integritate, sanctè si hociusiurandum præstitero, nec fallo, eueniat mihi fœliciter vitâ & hac ars, atque perpetuò gloria mea toto splendeat orbe.* 3 *Sin periurus fefellero fidem, his votis aduersa eueniant omnia.*

COMMENTARIVS.

1 Nam, vt ait Cicero in Officiis, vir bonus est qui prodest quibus potest, nocet autem nemini: Medici, qui thalamos & tecta aliena subeunt, multa tegere debent, etiam læsi: quamuis difficile est tacere cùm doleas; irati enim efferimur.

2 Et eius coætaneus Herodotus 5 hoc oraculum protulit, ἀνδρὸς δ' εὐόρκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων; hoc est, viri veracis & seruantis iuramentum posteritas fœlicior erit.

3 Dira sibi imprecatur, si suas leges non seruârit. Pausanias, in Arcadicis, refert Philippi regis Macedonici liberos ideo in tantas calamitates incidisse, quia pater omnia promissa, pacta, & iuramenta conculcauerat pedibus. Quod præclarè Iobus, cap. 21. φῶς ἀσεβῶν σβεσθήσεται.

Hæc de iusiurando. Existimo tamen cum Eusebio qui d. τρόπου καλοκἀγαθίαν ὅρκου δεῖ πιστοτέραν ἔχειν. hoc est, motum probitatem iureiurando firmiorem habere oportrere: quòd, vt ait Philo, qui iam iurauit etiam verè, eius fides in suspicionem venit.

BREVITER quædam repeto, vt lucem dem Græcæ literaturæ. Hæc mihi communicauit Nobilissimus clarissimusque vir Iosephus Scaliger, Excepta ab eo ex antiquissimis Reginæ Galliæ codicibus; vbi ait Hipp. ἵστορας, intellige μάρτυρας. ἐπιτελέα hoc est, ἐντελῆ, ἀψευδῆ. ξυγγραφὴν, hoc est, συμφωνίαν. μετάδοσιν, i. κοινωνίαν. εἴρξειν, hoc est, ἐμποδίσειν. ἐσίω, εἰσελθῶ. φθορίης, βλάβης. ξυγχέοντι, hoc est, παραβαίνοντι. ἐπαύρεσθαι, i. ἀπολαῦσαι. vbi ait, ἴσα καὶ γενέτῃσιν, hoc est, γονεῦσιν vel συγγένεσιν. οὕτως Ἀττικῶν λεγόντων· ὡς καὶ Φιλήμων ἐν κόλακί φησιν· ἀλλ' οὐδὲ γεννητὴν δύναμαι εὑρεῖν οὐδένα τῶν τοιούτων, καὶ ἀπολέλειμμαι μόνος· καὶ Ῥίνθος ἐν τῷ περὶ τῆς Ἀττικῆς συνηθείας φησίν. Οἱ μὲν οὖν ἐκ τῆς φυλῆς, φυλέται λέγονται· οἱ δὲ ἐκ τῆς αὐτῆς φρατρίας, φράτορες· οἱ δὲ ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους, γεννῆται.

HIPPOCRATIS DE MEDICO.

ARGVMENTVM.

HIPPOCRATES *hic se demittit ad tyrocinia prima; quæ διὰ τὸ ὅτι futuri Medici, imò plebei Chirurgi, cùm veteres externa in medicina discipulos primùm exercerent. Mores & instrumenta docet. Mores animi & corporis. Instrumenta vt vsui sint opportuna, & quæ forma quàque tecmarsi in vsum flecti debeant.*

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΠΕΡΙ ΙΗΤΡΟΥ.

Τὸ μὲν γράμμα ἐστὶν ἰητροῦ 1 προστασίη, καὶ παράγγελμα, πῶς χρὴ 2 κατασκευάζειν ἰητρεῖον. Ἰητροῦ μὲν ἐστὶ προστασίην ὁρᾷν * εὔχρως τε καὶ εὔσαρκος ἔσται πρὸς 3 τὴν ὑπάρχουσαν αὐτῷ φύσιν. Ἀξιοῦνται γὰρ ὑπὸ τῶν πολλῶν, οἱ μὴ εὖ διακείμενοι τὸ σῶμα οὕτως, ὡς 4 οὐδ' ἂν ἑτέρων ἐπιμεληθῆναι καλῶς. Ἔπειτα 5 τὰ περὶ αὐτὸν καθαρῶς ἔχειν, ἐσθῆτι 6 χρηστῇ καὶ χρίσμασιν εὐόδμοις, ὀδμὴν ἔχουσιν ἀνυπόπτως 7 πρὸς ἅπαντα. Τοῦτο γὰρ ἡδέως ἔχειν ξυμβαίνει τοὺς νοσέοντας. Δεῖ δὲ τοῦτον σκοπέειν τάδε περὶ τὴν ψυχὴν 8 σώφρονα, μὴ μόνον τὸ σιγᾷν, ἀλλὰ καὶ περὶ τὸν βίον πάνυ εὔτακτον. Μέγιστα γὰρ ἔχει πρὸς δόξαν ἀγαθά.

HIPPOCRATIS DE MEDICO.

HVIVS libri inscriptio est medici 1 auctoritas, & admonitio consiliùmque quomodo officina 2 medicæ instrui debeat. Ex dignitate Medici esse existimamus, vt aspectus eius viuido colore fulgeat, ac habitu corporis sit succi pleno, 3 quantum peculiaris naturæ eius id feret. Putant enim plerique hominum, si qui minus fœliciter corpus dispositum habeant, 4 eos neque aliis rectè consulere posse. Præterea studeat externæ 5 munditiei: vestitu 6 vtatur decoro, & vnguentis odoratis, securum 7 odorem ad omnia gerentibus. Inde enim ægros *recreari*

recreari contingat. Dein animi cultus ita illi cura sit, vt omnia 8 ad modestiam comparata sint, non solum in silentio: sed etiam in toto vitæ curriculo vt rectè compositus sit. Præclarè enim id facit ad veram auctoritatem.

COMMENTARIVS.

1 Hoc est, quo cultu à tenera ætate se ornare debeat, vt suam dignitatem & auctoritatem tueatur, quam εὐσχημοσύνην vocat. προστάτην vocat medicum qui præest ægro: at ἐπιστάτην, qui iungitur medico: νοσεόντων ἐπιστάτην, ægris præfici.

2 Instrumenta quo modo comparata esse debeant, hoc ad παραγγέλματα pertinet, quæ sunt præcepta ad officinam instruendam.

3 In colore, mole, charactere, & habitu præseferat sanitatem: nam spem faciet ægris huius tutelam esse in eius manu.

4 Nam aiunt, Curet primùm se, tunc me illi dabo. est itaque, vt ait Plutarchus, optimum condimentum sanitas; hanc sui studiosis promittit medicina.

5 Sit lotus & mundus, capilli compositi, non cincinnati: accisi vngues, ptyalismus nullus adsit.

6 Nam decus addit honesta vestis & pulchritudinem: quam Aristoteles dicebat quauis epistola efficaciorem ad commendationem: & Theophrastus silentem fraudem, quòd absque verbis persuadeat: & Carneades αὐδορυφόρητον βασιλείαν, id est, regnum absque satellitio; quod nulla vi admota imperet.

7 Ne ad morbum faciat odor: vt muscum redolentes hystericas mulieres enecant: ita baryodmis carybarian incendunt. fintigitur temperata.

8 In dictis apud idiotas sobrius: & factis modestus, aspectu, incessu, quiete, alloquio.

HIPPOCRATIS TEXTVS:

Τὸ δὲ ἦθος εἶναι 1 καλὸν καὶ ἀγαθόν. τοιοῦτον δ' ὄντα, πᾶσι καὶ 2 σεμνὸν καὶ φιλάνθρωπον. τὸ γὰρ 3 προπετὲς καὶ τὸ προχεῖρον 4 καταφρονεῖται. 5 κἂν πάνυ χρήσιμον ᾖ. Σκοπὸν δὲ ἐπὶ 6 τῆς ἐξουσίης. τὰ γὰρ αὐτὰ παρὰ τοῖς αὐτέοις 7 σπανίως ἔχουσιν, ἀγαπᾶται. Σχήματι δὲ ἀπὸ μὲν προσώπου 8 σύννουν, μὴ πικρῶς· Αὐθάδης 9 γὰρ δοκέει εἶναι καὶ μισάνθρωπος. Ὁ δὲ ἐς γέλωτα ἀνειμένος, καὶ λίην ἱλαρὸς, 10 φορτικὸς ὑπολαμβάνεται. Φυλακτέον δὲ τὸ τοιοῦτον οὐχ ἥκιστα. Δίκαιον 11 δὲ πρὸς πᾶσαν ὁμιλίην εἶναι. χρὴ γὰρ πολλὰ ἐπικουρέειν δικαιοσύνην.

Decet etiam moribus 1 honestis elegantem esse. Et cùm talem se præstiterit, erga omnes insuper 2 & grauis & humanus esto. 3 Promptitudo enim & facilitas 4 medendi effusè oblata, ab ægris 5 contemnitur; quamuis alioqui summæ benignitatis officium illud sit. Metam itaque officium oblatum habeat, in 6 auctoritate. Nam eadem officia ab eisdem 7 parciùs reddita, boni consuluntur. Figuram faciei habeat 8 meditabundam, citra amarulentiam, ne 9 intractabilis videatur, & misantropos. Qui autem in risum se soluit, ac nimium est hilaris, 10 illepidus habetur. Quare magna cautione illud vitandum: Iustum 11 autem ad omnem conuersationem esse conuenit. Opus enim est summopere in omni vita iustitiâ, quæ plurimum præsidij adferre solet.

COMMENTARIVS.

1 Minimè obsecundans suis cupiditatibus. Hippocrates gazas Artaxerxis postposuit patriæ nobilitati.

2 Q. d. in ipsa vrbanitate moribus sit grauis in porrigendis remediis, quiete, incessu.

3 Suum officium offerre sponte curandi. opponitur ζημίωμα præpropera effusio in remediis adhibendis, nisi grauitate condiatur.

4 Vt in congressibus & compitis, ex tempore remedia dicere.

5 Nisi grauitate & humanitate condiantur.

6 Vel tua, vel aliena: tua, ne nimia facilitas tua & oblatum medendi munus, violet tuam auctoritatem: aliena, vt si principi viro medicina facienda, effusa obuiáque officij promptitudo nihil abiecti aut adulatorij habet, cum eorum auctoritas hæc flagitet; superbi esset hanc contemnere. In templo Delphico scriptum erat, μηδὲν ἄγαν: addit Alphæus, ἄγαν μετρεῖν id est, Illud, Nihil nimis, nimis mihi placet. Itaque rectè Aristoteles putat virtutes esse mediocritates.

7 Nam, vt ait Pindarus, ne flores quidem Veneris; nec mel exuberans suaue. non sint itaque immoderata officia.

7 Facies, mentis speculum, sit placida, vt ratio exigit, & decursus morbi quem curat.

9 Cui nihil placet præterquam quod suum est.

10 Scurræ in more est risus: cui à σκῶρ nomen. Imitetur Chironem in risu, de quo Pindarus Πυθ. θ. χλιαρὸν γελάσσαις ὀφρύϊ, placido blandè ridens supercilio.

11 Ad vitæ decus & auctoritatem. Ita Phocion dicebat Antipatro, cùm rem inhonestam peteret; non poteris Phocione amico & adulatore vti. Idem, legato Persarum regis respondit, se amicitiam suam venalem non habere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Πρὸς δὲ ἰητρὸν, οὐ μικρὰ συναλλάγματα τοῖσι νοσέουσίν ἐστι. Καὶ γὰρ αὐτοὺς ὑποχειρίους ποιέουσι τοῖς ἰητροῖς· καὶ πᾶσαν ὥρην ἐντυγχάνουσι 1 γυναιξὶν, παρθένοις, καὶ τοῖς ἀξίοις πλείστου κτήμασιν. 2 Ἐγκρατέως οὖν δεῖ πρὸς ἅπαντα ἔχειν ταῦτα. Τὴν μὲν οὖν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα οὕτω διακεῖσθαι. 3 Τὰ δὲ εἰς τὴν ἰητρικὴν τέχνην παραγγέλματα, (δι' ὧν ἐστιν εἶναι τεχνικὸν,) ἀπ' ἀρχῆς συνοπτέον, ἀφ' ὧν καὶ μανθάνειν ἄνθρωπος ἄρξαιτο. Τὰ τοίνυν ἐν ἰητρείῳ θεραπευόμενα, σχεδὸν 4 μανθανόντων ἐστίν. Δεῖ δὲ πρῶτον μὲν τόπον ἔχειν τῆς οἰκίης· 5 Ἔσται δὲ τοῦτο, ἐὰν μήτε 6 πνεῦμα εἰς αὐτὸν παραγινόμενον ἐνοχλῇ, μήθ' ἥλιος 7 ἢ αὐγὴ λυπέῃ. Φῶς δὲ τηλαυγὲς τοῖσι μὲν θεραπεύουσιν ἄλυπον, οὐχ ὁμοίως δὲ τοῖς 8 θεραπευομένοις ὑπάρχει. Πάντως μὲν οὖν τοιαύτην τὴν αὐγὴν μάλιστα φευκτέον, δι' ἣν ξυμβαίνει τοὺς ὀφθαλμοὺς νοσεῖν. Τὸ μὲν οὖν φῶς τοιοῦτον εἶναι παρήγγελται. Τοῦτο 9 δὲ ὅπως μηδαμῶς ἐναντίως ἔξει τοῦ προσώπου τὰς αὐγάς· προσενοχλεῖ γὰρ τὴν ὄψιν ἀσθενέως ἔχουσαν. Πᾶσα δ' ἱκανὴ πρόφασις, ἀσθενέοντας ὀφθαλμοὺς ἐπιταράξαι. Τῷ μὲν ἐν φωτὶ, τοῦτον τὸν τρόπον χρηστέον ἐστίν.

Non minima etenim commercia ægris cum Medico sunt. Nam se in potestatem Medicorum tradunt. Et omni tempore, quo medicinam faciunt, occurrunt vxoribus, 1 virginibus, & supellectili preciosæ. Temperanter 2 itaque ad hæc omnia se gerere debent. Et animo quidem & corpore sic comparatum esse oportet. 3 Hoc itaque consilium & has admonitiones medicas, (quas si obseruet, artifex esse videbitur) ab iis initiis considerabimus; à quibus primùm discere homo incipit exorsi. Quæ itaque in officina Medica curantur, ferè ad discentem 4 pertinent. Itaque primum quidem locum domus habere oportet: 5 qui sanè talis sit, vt neque 6 ventus ad ipsum accedens molestiam exhibeat; neque sol 7 vel splendor infestet; lux enim splendida vt medentibus minimè molesta, ita 8 ægris grauis esse solet. Omni itaque studio vitandus erit ille splendor, quo oculi affliguntur. Et hocce quidem præceptum esto de luce. 9 Alterum vt nequaquam faciem splendori aduersam habeat; turbat enim visum titubantem. Omnis enim occasio, vel leuissima, prompta est in oculi turbationem. Hoc itaque modo luce vtendum.

COMMENTARIVS.

1 Nota Scipionis temperantia. & Draconi tertio calamitosa fuit Roxanæ Alexandri Magni noritia,

ria, cum qua carceri inclusus & enecatus fuit à Cassandro.

2 Nulli malignè morbum differat. & absit illud Neronis, scis quid mihi opus sit; & hoc agamus, ne quis quicquam habeat. Intactæ sint tibi fœminæ, & opes ægrotum: potior sit sententia D. Pauli 1. Tim. 6. ἔστι δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετ' αὐταρκείας: quæstus est magnus, animus sua sorte contentus. ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία. multi, d. ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς. transfixerunt, d. nam curæ animum perfodere videntur.

3 Veteres exercitationem iungebant doctrinæ à prima ætate: nam illa sola scientia est certa, quæ ex sensibus perceptis in generalia axiomata se colligit.

4 Veteres externa mala domi suæ curabant, & instrumenta tyrones ibi curabant, quos iam docet. Alia pars Medicinæ κλινικὴ vocabatur, quod non in tabernis, i. ἰατρείῳ, sed ἐν ταῖς κλίναις ægrorum pharmaca propinaret. Imò refert 249. fer. veteres Medicos vt chirurgiæ variæ operationes publicè fierent statuisse.

5 Ædes Græcorum cortinis & tapetis variè lucem admittebant. Curæ itaque sit ventus tyroni, ne is molestus esse pergat.

6 Turbat spiritus.

7 Dissipat visum.

8 Ophthalmiis, cephalalgiæ obnoxiis, doloribus, & vigiliis bellum indixit splendor: hinc ruunt succi, & opthalmia augetur. 6. Aphor. 31.

9 Medicus luci oculos ne obuertat, sed aduersus ster.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τοὺς δὲ δίφρους ὁμαλοὺς εἶναι τοῖς ὕψεσιν ὅτι μάλιστα ὅπως κατ' αὐτοὺς ὦσιν. 2 χαλκώματι δὲ, πλὴν τῶν ὀργάνων, μηδενὶ χρῆσθαι. 3 Καλλωπισμὸς γάρ τις εἶναί μοι δοκεῖ φορτικὸς, 4 σκεύεσι τοιουτέοισι χρῆσθαι. 5 Τὸ δὲ ὕδωρ παρέχειν δεῖ πότιμον τοῖς θεραπευομένοις, καὶ καθαρόν. Τοῖς δὲ ἀπομάγμασι, καθαροῖς καὶ μαλθακοῖς χρῆσθαι· Πρὸς μὲν τοὺς ὀφθαλμοὺς ὀθονίοις, πρὸς δὲ τὰ τραύματα σπόγγοις. 6 Αὐτόματα γὰρ ταῦτα βοηθεῖν δοκεῖ καλῶς. 7 Τὰ δ' ἔργαλεῖα πάντα εὔχρηστα πρὸς τὴν χρείαν ὑπάρχειν δεῖ, τῷ μεγέθει καὶ βάρει, καὶ λεπτότητι. τὰ δὲ προσφερόμενα ἅπαντα μὲν χρὴ συνορᾷν, ὅπως συνοίσῃ, μάλιστα δὲ, πλεῖστον εἰ ὁμιλεῖν μέλλει τῷ νοσέοντι μέρει.

1 *Sella æquales altitudine sint, quantum fieri potest, vt in ipsis ægri collocentur. 2 Æramento, exceptis instrumentis, nullo vtatur. 3 Lepos enim illepidus mihi esse videtur, tali 4 supellectile vti. 5 Aqua exhibenda est his qui curantur potabilis, & pura. Abstergmentis vtendum puris & mollibus: ad oculos quidem linteis, ad vulnera verò spongiis. Vltrò 6 enim hæc egregiè auxiliari videntur. Omnia autem instrumenta 7 commoda ad vsum esse oportet mole, grauitate & tenuitate. Cuncta verò quæ admouentur, vtilia 8 vt sint studendum est, maximè si ægra parti diuinhærere debeant.*

COMMENTARIVS.

1 Ne vacillantes sint, sed firmè accipiant ægros: vt medici sese ægris dextrè accommodare queant.

2 Diosc. siccat, tenuat, reprimit, trahit. Gal. acre est.

3 Fucus, elegantia, ornatus hîc illiberalis, onerosus, & luxus: nam æger non ornatum, sed quod est vtile postulat.

4 Vt haustra, capsæ, &c. thecæ remediorum: symbola vera non veræ artis, externo splendore ignorantiam obscurare. in censu tunc erat æs.

5 Nam voluit sordities fugari in admouendis etiam. Quæ aqua bona? fontana, pluuia.

6 Nam abstergent & siccant, à sorde & ichore.

7 Vt spathæ, volsellæ, scalpra, acus: & cætera, omnia sint ad vsum medicum rectè comparata, quò dextrè Medicus his vtatur, & vt æger commodè ea admittat: sint igitur, eiusdem generis varia magnitudine &c. & substantiâ eburnea, argentea, lignea, ferrea, lapidea. Qualitate acutâ, obtusâ, vt styli, forcipes, nouaculæ: &c. Nitida, vncta oleo.

8 Non igitur consocientur, vt hodie fit, quæ non prosunt: nec calida pugnent frigidis, humentia siccis; & sine pondere habentia pondus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ταῦτα δέ ἐστιν ἐπιδέσματα καὶ φάρμακα, καὶ τὰ περὶ τὸ ἕλκος ὀθόνια, καὶ καταπλάσματα· πλεῖστον γὰρ χρόνον ταῦτα περὶ τοὺς νοσέοντας ἐστὶ τόπους. 1 Ἡ δὲ μετὰ ταῦτα ἀφαίρεσις τούτων, ἀνάψυξίς τε, καὶ περικάθαρσις, καὶ τῶν ὑδάτων καταντλήσις, ὀλίγον τινὸς ἐστὶ χρόνου. Καὶ τί ποιῆσαι ὅπως χρὴ, 2 μᾶλλόν τε καὶ ἧσσον ἐσκέφθαι δεῖ. Τούτων γὰρ ἀμφοτέρων ἡ χρῆσις εὔκαιρός τε· καὶ μὴ γινομένη, μεγάλην ἔχει διαφορήν. 3 Ἔστι δὲ ἐκείνη ἐπίδεσις τῆς ἰητρικῆς, ἀφ' ἧς ὠφελεῖσθαι τὸν θεραπευόμενον. Μέγιστα δὲ τοῦτ' ἐστὶ δύστατα, οἷς ἐστὶ 4 χρηστέον, πιέσαι ὅκου δεῖ, καὶ ἀνειμένως ἐπιδῆσαι.

Talia sunt ligamenta, pharmaca, lineamenta, vlceri dicata, & cataplasmata. Hæc enim diu hærent in partibus morbo affictis. 1 At verò econtra, horum ablatio, refrigeratio, & mundificatio, & aquarum affusio exiguo tempore peraguntur. Quinetiam vbi quid agere oportet, 2 validiúsne an languidiùs facere expediat diligenter notandum est. Vtrorumque enim vsus est opportunus; & vicissim horum neglectus damni non parum adferre poterit. Est autem 3 peculiaris Medicinæ deligatio, ex qua æger opem sentit. Plurimum autem conferunt duo hæc, quibus 4 vtendum, stringere vbi oportet, & remissè deligare.

COMMENTARIVS.

1 Non diu stabulantur in ægra parte, sed eotantùm spacio, quo peraguntur, vt dum fit abstersio. Hîc, frustra siquid admouetur, non eam iniuriam infert.

2 Quantitas remedij captanda, quod vt aliâs monstraui, vt difficillimum, ita & vtilissimum: vt hîc testatur etiam præceptor medendi.

3 Adhibendi organa modus: Exemplum ponit fasciatum vsum laxum, arctum, rectim factum.

4 Loco & tempore.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Πρὸς δὲ τοὺς χρόνους τῆς ὥρης, ποτὲ δεῖ σκεπαστικῶς, καὶ μὴ συνορᾷν 1 ὅκως μὴ δὲ ἀλθεῖν· 2 λεληθὼς ποτέρῳ τούτων ἐπιχρὴ χρηστέον. Εὐρύθμους δὲ ἐπιδέσιας καὶ θεητικὰς, μηδὲν ὠφελούσας, ἀπογινώσκειν· Φορτικὸν γὰρ τὸ τοιοῦτον καὶ παντελῶς ἀλαζονικὸν, πολλάκις τὸ βλάβην οἶσιν τῷ θεραπευομένῳ. ζητεῖται ὁ νοσέων οὐ καλλωπισμὸν, ἀλλὰ τὸ συμφέρον. Ἐπὶ δὲ τῶν χειρουργιῶν ὅσαι διὰ τομῆς εἰσὶν ἢ 3 καύσιος, τὸ ταχέως ἢ βραδέως ὁμοίως ἐπαινεῖται. χρῆσις γάρ ἐστιν ἀμφοτέρη. * Ἐν οἷς μὲν γὰρ ἐστὶ διὰ μιῆς τομῆς ἡ χειρουργία, χρὴ ποιέεσθαι ταχεῖαν τὴν διαίρεσιν. Ἐπεὶ γὰρ συμβαίνει τοὺς τεμνομένους πονέειν, τὸ 4 λυπέον μὲν ὡς ἐλάχιστον χρόνον δεῖ παρεῖναι· τοῦτο δὲ ἔσται, ταχείης τῆς τομῆς γινομένης. * αὐτῆς

At verò secundùm constitutionem temporis anni quando tegere oporteat, & non, considerandum; videndum præterea 1 vt neque leuiore, quàm par sit, vtare: 2 ignarus atque dubius, vtro horum sit vtendum. Concinnas autem deligationes, ad spectaculum comparatas, & nihil iuuantes, reprobare oportet: illiberales enim sunt, & omnino effœminatæ, preter id quod damnis sæpe ægros auxere. Quærit enim æger non ornatum, sed remedium. Cæterùm in Chirurgiis, quæ fiunt per sectionem aut 3 vstionem, velocitas aut tarditas æqualem laudem merentur. Nam in quibus per vnam sectionem Chirurgia absoluitur, velocem sectionem facere oportet. Cum enim ita comparatum

ratum sit, vt hi qui secantur doleant, 4 dolorificam causam quàm minimo tempore perseuerare conuenit: quodipsum à veloci sectione obtinebimus.

COMMENTARIVS.

1 Id est, cum aliqua ligatura vtendum, videndum erit an parcè vel multùm ea sit vtendum: vt arcta & laxa ligatione vel validè vel parcè vtimur ita rectâ.

2 Ἀειδῶς ἔχειν, ignorans haesitantet, inquit Zuing. à verbo ἐνέχειν inhaerere. An potius d. ἐνακῶς, interdum?

3 Cauteriis vbi vtendum.

4 Quod soluit continuum, citò amoliendum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὅπῃ δὲ πολλὰς ἀναγκαῖον γίνεσθαι τὰς τομὰς, 1 βραδείῃ χρηστέον τῇ χειρουργίῃ· ὁ μὲν γὰρ ταχὺς, ξυνεχῆ 2 ποιέει τὸν πόνον καὶ πολλόν. ὁ δὲ διαλιπὼν, ἀνάπαυσιν 3 ἔχει τινὰ τούτων τοῖς θεραπευομένοις. τὸ δ᾽ αὐτὸ ἐπὶ τῶν ὀργάνων λέγοιτ᾽ ἄν. 4 τοῖς * δὴ μαχαιρίοις ἔξεστι. † δεῖ χρῆσθαι καὶ πλατέσι, οὐκ ἐπὶ πάντων ὁμοίως παραινοῦμεν· μέρη γάρ τινά ἐστι τοῦ σώματος, ἃ ἐν τάχει μὲν ἔχει τὴν ῥύμην 5 τοῦ αἵματος, καὶ καταχεῖν ἐστιν οὐ * ῥηΐδιον. ταῦτα δέ ἐστιν, οἵ τε κίρσοι, καί τινες ἄλλαι φλέβες. τὰς μὲν τομὰς χρὴ εἶναι τῶν τοιουτέων στενάς. Οὐ γὰρ οἷόν τε τὴν ῥύσιν γίνεσθαι καταρκορῆ· 6 ξυμφέρει δέ ποτε ἀπὸ τῶν τοιουτέων αἵματος ἀφαίρεσιν ποιέεσθαι. Πρὸς δὲ τοὺς ἀκινδύνους τόπους, καὶ περὶ οὓς μὴ λεπτόν ἐστι τὸ αἷμα, πλατυτέροισι χρῆσθαι τοῖς μαχαιρίοισι. τὸ γὰρ αἷμα πορεύοιτ᾽ ἄν· ἄλλως δ᾽ οὐδαμῶς. πάνυ δ᾽ ἐστὶν αἰσχρὸν, μὴ ξυμβαίνειν ἀπὸ τῆς χειρουργίης ὅ, τι θέλῃ.

* ἔξ.
† δεῖν.
* ῥηϊδίως Regii cod.

Vbi verò multiplici sectione opus est, lentâ 1 chirurgiâ vtendum erit. Velox enim actio, continuum & 2 multum dolorem inducit. Tarda econtra & intermittens, 3 quietem aliquam concedit his qui curantur. Idem de instrumentis pronunciari potest. 4 Gladiolis autem acutis ac latis vti non in omnibus aequè consulimus. Sunt enim nonnullae partes corporis, quae praecipitem sanguinis 5 fluxum habet, quem sistere haut facile est; tales sunt varices, & aliae quaedam venae. quare in talibus tenues sectiones facere oportet. Et si enim per has fluxus, quantum satis est, fieri nequit: confert 6 tamen nonnunquam à talibus sanguinē abducere. Ad loca verò vbi periculi nullus metus, & circa quae 7 tenuis non stabulatur sanguis, latioribus gladiolis vtendum est. sic enim sanguis prodierit: aliter nequaquam. Valde autem turpe est non obtinere à Chirurgia quod velis.

COMMENTARIVS.

1 Id est, non simul ac confertim eodem tempore plures sectiones faciendae, sed quies singulas excipiat: cautio tamen adsit, vt quaeque sectio celeriter peragatur.

2 Ne prosternatur aeger saeui cruciatus afflictione, induciarum nescij.

3 Vt corpus habeat locum reficiendi se, quò aeger dolotibus multiplicibus pat sit.

4 Dixerat primùm instrumentis aptis vtendum esse; iam ex suo more exemplum ponit gladiolos, quibus, quamuis acutis & latis, non vbique vtendum, ob situm varium partium.

5 Vt arteriae, quae sectae non aequè facilè consocientur: tenui igitur sectione feriendae.

6 Ita pulsatiles quidam dolores capitis, nullis aliis pharmacis placari potuere: vt doctè scribit A. Pareus.

7 Vbi absunt arteriae: monendi chirurgi vt latas plagas inferant, vbi vena pertundenda, quae crassum gerit sanguinem: alioqui, vt saepe videmus, & vt hîc praeceptor ait, sanguis non profluit: id turpe, inquit, in conspicua re. idem de aliis intelligendum, vt vbi abscessus secandus &c.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Σικύων δὲ δύο τρόπους εἶναι χρησίμους. Ὅτε μὲν γὰρ ῥεῦμα 2 ξυνεστηκὸς πόῤῥω τῆς ἐπιφανευμένης σαρκὸς, τὸν μὲν κύκλον αὐτῆς εἶναι δεῖ βραχεῖαν, αὐτὴν δὲ * μὴ γαστρώδη, προμήκη τὸ πρὸς τὴν * γαστρώδη χεῖρα μέρος, μὴ βαρεῖαν· τοιαύτην γὰρ οὖσαν, ἕλκειν ἐς ἰθὺ μὲν ξυμβαίνει, καὶ τοὺς ἀφεστῶτας ἰχῶρας καλῶς ἀνασπᾶσθαι πρὸς 3 τὴν σάρκα. Τοῦ δὲ πόνου πλείονος κατεσκεδασμένου τῆς σαρκὸς, τὰ μὲν ἄλλα 4 παραπλησίην, τὸν δὲ κύκλον μέγαν· οὕτω γὰρ ἐκ πλείστων 5 μερῶν ἀθρόως ἄγουσαν ἐς ὃ δεῖ τὸ λυποῦν τόπον. Οὐ γὰρ οἷόν τε μέγαν εἶναι τὸν κύκλον, μὴ συναγομένης τῆς σαρκὸς ἐκ πλείονος τόπου. Βαρεῖα δ᾽ οὖσα, ῥέπει 6 καὶ ἐς τοὺς ἄνω τόπους, κάτω δὲ μᾶλλον τὴν ἀφαίρεσιν, καὶ πολλάκις ὑπολείπεσθαι τὰς νόσους. Τοῖσι μὲν οὖν ἐφεστῶσι 7 ῥεύμασιν, καὶ μακρὸν ἀπέχουσιν ἀπὸ τῶν ἄνω τόπων, οἱ πλατεῖς, 8 κύκλοι πολλὰ ξυνεπισπῶνται παρὰ τῆς ἄλλης σαρκός. Ἐπισπᾶσθαι οὖν ξυμβαίνει τὴν ἐντεῦθεν εἱλκομένην νοτίδα τῷ ξυναγομένῳ κάτωθεν ἰχῶρι, καὶ τὰ μὲν ἐνοχλοῦντα ὑπολείπεσθαι, τὰ δ᾽ οὐδὲν λυποῦντα 9 ἀφαιρεῖσθαι.

* γαστρώδη μὲν Reg. cod.

1 Cucurbitarum porrò duo modi commodi existunt. Quando enim 3 rheuma iam consistens, longè ab extima carne abierit, circulum cucurbita paruum esse oportet, ipsámque minimè ventricosam, sed oblongam qua parte ad manum vergit, neque ponderosam: Quae enim eiusmodi est, in directum trahet, & ichores longè distantes, commodè ad 3 carnes trahet. Fuso autem dolore per multam carnem, in reliquis quidem 4 consimilem cucurbitam esse oportet, sed circulum magnum: Ita enim ex plurimis partibus 5 id, quod dolorificum est, educi comperies ad locum decentem. Neque enim magnum circulum esse putant, si non ex pluribus locis caro consocietur. At si ponderosa fuerit & fortis, premet 6 ac praegrauabit partes carnis superiores, & maximè ex subiectis partibus siue profundis detractionem faciet, vt saepè morbi relinquantur intacti. At si non consistens fuerit rheuma, sed 7 incumbens, in his, si longè abierint à carnis superficie, ampli magnique 8 circuli multa simul attrahunt ex vicina carne sana. Vnde euenit detractam inde humiditatem coniungi collectò in profundo humori, & ea quidem quae infecta sunt relinqui, quae verò minimè dolorifica sunt 9 detrahi.

COMMENTARIVS.

1 Hactenus de parte in qua chirurgicum opus exercetur: iam de humoris morbifici exclusione, & transpositione: & qua cautione instrumentis euellentibus vtendum. Cucurbitae sine scarificatu à centro ad peripheriam extrahunt, vel quod fusum est in arctum contrahunt. Primum de his quae sine scarificatione; quae variae sint, vt materiae, & partes.

2 Vbi humor non amplius affluit, sed vbi iam impactus est parti quae ad interiora recessit: v. g. in doloribus coxariis: breui circulo praeditâ hic vtetur cucurbitâ; & formâ oblonga sit, leuis.

3 Humorem qui firmiùs insedit in cutis peripheriam adducet: nam arctum os in ventrem oblongum desinens tractioni aptum esse monstrauit, De vet. Med. oris trahentis, vel per fistulam sugentis argumento.

4 Caeteris sit similis, ore sit dissimilis: sit ore amplo.

5 Nam consociat carnis amplam peripheriam: & in vnum ita locum illicit dispersos succos.

6 Ῥέπει, id est, βαρ., inquit Hesychius, praegrauat: nā ita premit grauis cucurbita sine scarificatione superas partes, vt nil inde (cùm tamen harū partium superficiei insideat causa, de qua hîc agimus, morbifica) eliciat. Imò potius, cùm ex imis ad peripheriam morbo afflictam prolectet, damno est.

7 Rheuma Hippocrates omne, i. fluxum, distinguit εἰς τὸ ὁρμώμενον, καὶ τὸ συνιστάμενον, i: in cōcitatum & consistentem. Concitati triplex causa, humoris feritas & orgasmus, exclusio partis potentis, & dolentis attractio. Et ex harum causarum notitiā indicationes in promptu sunt in retrahendo, reuellendo & deriuando: quemadmodum ex perspicientia rheumatis consistentis vbi & cuiusmodi sit, in vacuando & detrahendo.

8 Id est, si cucurbita amplo & lato fuerit ore, plurimum subditæ carnis in se capiet: & νοτίδα, i. vaporem salubrem, quem πνεῦμα vocat libro de Arte, i. humorem partibus contentum attrahet, & ichori morbifico adiunget.

9 A suo loco mouebuntur quæ minimè motu indigebant, quales succi sanæ carnis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Μέγεθος δὲ σικύης τὸ χρήσιμον, στοχάζεσθαι χρὴ πρὸς τὰ μέρη τοῦ σώματος, οἷς ἂν δέῃ προσβάλλειν. 2 Ὅταν δὲ κατακρούειν, κάτωθεν δέχεσθαι, (τὸ γὰρ αἷμα 3 φανερὸν ἔσται) δεῖ τῶν χειρουργευμένων τόπων.) ἄλλως δὲ 4 οὐδὲ τὸν κύκλον τὸν ἑλκυσθέντα χρὴ κατακρούειν: 5 εὐτονωτέρη γάρ ἐστιν ἡ σὰρξ τοῦ πεπονηκότος. 6 Μαχαιρίοις δὲ τοῖς κυρτοῖς, ἐξ 7 ἄκρου μὴ λίην στενοῖς. Ἐνίοτε γὰρ ἰχῶρες ἔρχονται γλίσχροι, καὶ παχεῖς. κίνδυνος οὖν ἐστιν 8 ὑποστῆναι τῇσι τομῇσιν, ὅταν στεναὶ τμηθῶσιν.

1 *Commodam verò Cucurbitæ magnitudinem colligere oportet, iuxta corporis partes quibus admouere oportet. 2 Vbi verò sacrificare opus fuerit, plagas profundas facies (oportet enim sanguinem in sacrificatis 3 locis se in conspectum dare) aut si id non 4 licet, circulum attractum sacrificare noli. Caro enim afflicti loci solidior 5 est & compactior. 6 Gladiolis incuruis in summo 7 non valdè acutis vtendum. Aliquando enim ichores viscosi & crassi veniunt: vt metus sit, ne, si sectiones arctæ fuerint incussæ, sub illis subsistant & 8 colligantur.*

COMMENTARIVS.

1 Ex conformatione partis afflictæ character & moles cucurbitæ æstimanda.

2 De euacuantibus cucurbitis. Cautio, d. adsit, vt altæ plagæ infligantur, non sine cautione tamen subditarum partium: alioqui titubabit sanguinis effluuium: nam d. densior est morbosa pars.

3 Hoc est, oportet sanguinem ex scarificatis locis effluere.

4 Si non licet profundas infligere plagas (vt vbi nerui ibi non erit superficierenus scarificandum) & cucurbitis appositis attrahere.

5 Humoris ob influxi tensionem, & à cucurbitæ adducentis carnem consociatione: vnde succus attrahetur nec euacuabitur: quod ad dolorem & fluxum faciet.

6 Quibus coniuncta diuiduntur, vomicæ aperiuntur: & scalpris quibus ad sacrificandum vtimur.

7 Sint acumine aliquantulum latiore, quò via fiat liberior educendis succis.

8 Vnde inflammationis & suppurationis metus. Regis exemplar legit, ἐπὶ κίνδυνος ὑφίστασθαι τῇσι τομαῖς, ὅταν στενὼς τμηθῶσι.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τὰς δὲ ἐπὶ τῶν βραχιόνων φλέβας τῇσι καταλήψεσι χρὴ φυλάσσειν· ἡ γὰρ 2 καλύπτουσα σὰρξ πολλοῖς οὐ καλῶς συνήρμοσται τῇ φλεβί. τῆς γὰρ σαρκὸς ὀλισθηρῆς οὔσης, οὐ καθ' ἑαυτὰς ξυμβαίνει τὰς τομὰς ἀμφοτέρων γίνεσθαι· τὴν γὰρ φλέβα 3 * ἐκφυσᾶσθαι ξυμβαίνει καλυφθεῖσαν, καὶ τὴν ῥύσιν τοῦ αἵματος κωλύεσθαι, πολλοῖσι δὲ καὶ πῦον διὰ τοῦτο ξυνίστασθαι. Δοκεῖ δύο βλάβας φέρειν ἡ τοιαύτη χειρουργίη, τῷ μὲν τμηθέντι πόνον, τῷ δὲ τέμνοντι πολλὴν ἀδοξίην· τὸ δ' αὐτὸ κατὰ πασῶν παρήγγελται γίνεσθαι. Τὰ μὲν οὖν κατ' ἰητρεῖον ἀναγκαῖα, καὶ περὶ ἃ δεῖ τεχνικοὶ εἶναι τὸν μανθάνοντα, ταῦτ' ἐστίν.

* ἐμφυσᾶσθαι Corn. insufflari.

2 *Porrò venas in brachiis funiculorum apprehensionibus constringere oportet. 2 Caro enim quâ tegitur vena, in multis non probè copulata est venæ: vbi enim lubrica laxáque fuerit caro, sectiones simul vtriusque directæ fieri nequeunt: quandoquidem venam carne contectam euenit 3 flatu distendi, & sanguinis effluuium impediri, & plurimis propter id ipsum pus colligi. Ita gemina damna talis infert chirurgia, secto quidem dolorem, secanti verò grauem ignominiam. Idem sit præceptum in omnibus venis secandis. Et hæc quidem necessaria sunt in officina medica instrumenta, in quorum vsu ingeniosum esse discentem æquum est*

COMMENTARIVS.

1 Firmare oportet, antequam sectio fiat, fluctuantem & phlebotomum fugientem alioqui venam.

2 Sed est quibusdam fluxa & lubrica caro adeò, vt dum eam pertundit chirurgus, subiecta vena, percussa à phlebotomo, loco suo abeat. vnde facta sectione, cùm extra lineam facti vulnusculi vena abit, ita vt sectio quæ facta est in vena, sectioni carnis non adamussim respondeat (cùm educto phlebotomo vena quæ illi cesserat, ad pristinum locum redeat) euenit vt secta quidem vena sanguinem sub cutem effundat.

3 Id est, tumefieri. Doctis. Zuing. vertit, vena cute obrecta exudante, & velut expuente.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ὀδοντάγρῃσι μὲν καὶ σταφυλάγρῃσι χρῆσθαι τὸν τυχόντα ἐστίν· ἁπλῆ γὰρ ἡ χρῆσις αὐτῶν εἶναι δοκεῖ. Περὶ δὲ φυμάτων καὶ ἑλκέων, ὁκόσα μειζόνων ἐστὶ νοσημάτων. Τὰ μὲν φύματα τεχνικώτατον 3 ἀποσκληρύναι, καὶ δυνάσθαι διαλύειν, καὶ τὰς συστάσεις αὐτῶν κωλύειν. 4 Ἐχόμενον δὲ τούτων, στέλλειν εἰς τὸν ἐπιφανῆ τόπον, 5 ὡς εἰς βραχύτατον, καὶ τὴν σύστασιν 6 ὁμαλῶς διὰ παντὸς ποιεῖσθαι τοῦ φύματος· Ἀνωμάλως γὰρ ἔχοντος αὐτοῦ, ῥαγῆναί τε καὶ δυσθεράπευτον τὸ ἕλκος κίνδυνός 7 ἐστι γενέσθαι. Ἐξομαλίζειν τε χρὴ πέσσοντα πανομοίως· καὶ μήτε διαιρεῖν πρόσθεν, μήτε 8 αὐτόματον ἐᾶν ῥαγῆναι. Τὰ δὲ ἐκπέψαι δυνάμενα ὁμαλῶς, ἐν ἑτέροις εἴρηται.

1 *Volsellis autem tum dentium tum vuarum, quilibet vti potest; nam simplex horum vsus esse videtur. Cæterùm in 2 tumoribus qua carnis superficiem occupant, & vlceribus, eadem, quæ in aliis grauioribus morbis, cautiones adsint. Tumores enim dum efflorescunt 3 deprehendere, maximè ingeniosum habetur, eosdémque discutere, & collectiones ipsorum impedire. 4 At qui eorum iam consistunt, eos in conspicuum 5 & quàm breuissimum locum contrahere, & collectionem ipsam 6 equalem per totum tumorem efficere: Nam vbi inæqualiter se habuerit, metus erit ne rumpatur, & vlcus 7 ægrè curabile reddatur. Æquabile itaque reddere oportet, per totum æquabiliter concoquendo, & neque prius aperire, neque committere vt vltrò 8 rumpatur. Quæ verò æquabiliter concoquere possint, in aliis libris sunt tradita.*

COMMENTARIVS.

1 Nam, absque arte, quiuis facilè his vti poterit.

2 Qui statim generantur & augentur: ducto nomine ex terra nascentibus, quæ φύματα vocantur. Ex quocumque humore in quacumque parte orti fuerint, ex quacumque causa, siue humoris feritate concitati fuerint, vel exclusione partis potentis, aut dolentis attractione, vel congestione.

3 Cùm iam sese attollent & in conspectum dabunt, id præcognoscere maximè ad curationem facit: dum concitatos, ne increscant, impedire arte liceat.

4 Qui iam consistunt, in rheumate συνιστάμενα, ad pepasmum ducendi, & systasis molienda.

5 Ad peripheriam prolectandi, vt in minimum spacium arctentur.

6 Æqualitas pepasmo domitæ materiæ calidi natiui robur indicat, & materiæ bonitatem.

7 Calido natiuo spoliata pars, ab eruptione.

8 Exedit

8 Exedit enim morâ subditas partes;&,exedendo superficiem, vastiorem cicatricem præbet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τὰ δὲ ἕλκεα δοκεῖ πορείας ἔχειν τέσσαρας· μίαν μὲν εἰς βάθος. ταῦτα δ᾽ ἐστὶ τὰ 2 συριγγώδη, 3 καὶ ὅσα ὕπουλά ἐστι, καὶ ἔντοσθεν κεκοιλασμένα. Η δὲ ἑτέρη, εἰς ὕψος, τὰ ὑπερσαρκοῦντα. τρίτη δέ ἐστιν εἰς πλάτος· ταῦτα δέ ἐστι τὰ καλεύμενα ἑρπυστικά. τετάρτη ὁδὸς ἐστιν, αὕτη δὲ μόνη κατὰ φύσιν εἶναι δοκεῖ 4 * κίνησις. Αὗται μὲν οὖν ξυμφοραὶ τοιαῦται σαρκός εἰσιν, 5 πᾶσαι δὲ † κοιναὶ τοῦ ξυμφέροντος. 6 Καὶ τὰ μὲν τούτων ἐν ἑτέροις σημεῖα δεδήλωται. καὶ ἣ χρηστέων ἐστὶν ἐπιμελείᾳ.

* ξύμφυσις
† ἰατρεῖ

1 *At verò vlcera quatuor vias habere videntur: vnam in profundum: hæc autem sunt illa 2 fistulosa, 3 & quæ sub cicatrice latentia sanie plena sunt, & intus excauata. Alteram in sublime, quæ videlicet carne superexcrescunt. Tertia via est in latitudinem: atque hæc sunt quæ appellantur serpiginosa. Quarta via est quæ sola ex lege naturæ esse videtur; 4 motus. Et hi quidem carnosæ substantiæ euentus sunt; 5 cuncti conuenientes in his, quæ ipsis debentur remediis. 6 Et signa quidem horum in aliis relata sunt, itémque quæ curatione & prouidentia vtendum sit.*

COMMENTARIVS.

1 Vlcera sunt varia ex eorum viis quas legunt: vnde naturæ lege consociata violantur, aut quæ natura separauit vniuntur.

2 Κοῖλα, vt fistulæ, sinus, cancri.

3 Quæ mox ὑπερσαρκοῦντα vocat.

4 Coalitus scilicet; quo ea quæ natura separauit vniuntur; aut inania replentur: manifestâ vlceratione prægrediente; vel non, vt euenit in fœtu: hîc κίνησις: ibi, ξύμφυσις erit.

5 Nam consectanei sunt affectus eiusdem causæ; nam soboles sūt efferi ac indomiti succi. Doct. Zuing. in eo ipso quod afficit conueniunt. Subintellige d. ἕνεκα. τὸ ξυμφέρειν d. vox est cognata τῇ ξυμφορᾷ: illud causam morbificam: hæc, morbum, effectum, exprimere videtur.

6 D. de notis vlcerum alii libri sunt consulendi: nam hîc tyronem tantum ad rationalem medicinam format.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Δεῖ οὖν δὲ τὸ ξυμπεφυκὸς μὲν 1 διαλυθῆσεται, καὶ 2 τὸ πληρούμενον, ἢ 3 κοῖλον γινόμενον, ἢ τὴν εἰς 4 πλάτος πορείαν ποιούμενον, προσηκόντως περὶ τουτέων ἐν ἄλλοις εἴρηται. Περὶ δὲ καταπλασμάτων ὧδε. Τῶν ἐπιτιθεμένων ὀθονίων, ὅκου ἂν ἡ χρῆσις κατὰ τοῦ νοσήματος ἀκριβὴς εἶναι δοκέῃ, καὶ τῷ ἕλκει 5 ἁρμόζει τὸ ἐπιτιθέμενον ὀθόνιον, τῷ δὲ καταπλάσματι περὶ τὸν 6 κύκλῳ τόπον τοῦ ἕλκεος χρῶ. Χρῆσις γὰρ αὕτη καταπλάσματος ἔντεχνός τε καὶ πλεῖστα 7 ὠφελεῖν δυναμένη. Ἐδόκει γὰρ τῷ μὲν ἕλκει βοηθεῖν ἡ τῶν περιτιθεμένων δύναμις, τὸ δ᾽ ὀθόνιον 8 φυλάσσειν· τὰ δ᾽ ἔξω μὲν 9 τοῦ ἕλκεος τὸ κατάπλασμα ὠφελεῖ. τὴν μὲν οὖν χρῆσιν αὐτῶν ἔχει ὧδε τοιαύτην.

Per quæ autem id, quod coaluit, 1 soluatur; vel quod à carne enascente 2 repletum est, aut 3 cauum euasit; quodve in latitudinem 4 iter fecit, de his aliàs dictum est. De Cataplasmatis verò sic se res habet. vbicumque lineamentorum, quæ imponuntur ac induūtur, vsus in morbis exquisitus esse debet, ipsi quidem 5 vlceri lineamentum quod imponitur accommodato; cataplasmate verò in 6 ambitu vlceris vtitor. Etenim hic cataplasmatis vsus; & artificialis est, & plurimum 7 auxiliare potest. Videtur enim vlceri epitulari vis eorum quæ circumponuntur: sed cautio adsit ne hæc 8 lineamentum feriant: nam partibus potiùs extra 9 vulnus positis opitulatur cataplasma. Talem proinde eorum vsum esse oportet.

DE CATAPLASMATIS.

COMMENTARIVS.

1 Ferro, causticis, vel ἐμμότοις.

2 Abstergendo, exedendo τὰ ὑπερσαρκέα.

3 Sarcoticis redintegrandum.

4 His quæ serpiginem sistunt, & peripheriam tegunt.

5 Ad influxi ichoris absumptionem & eductionem.

6 Ad carnis intemperie affectæ, vel incursui expositæ redintegrationem.

7 Exhauriendo inquinamenta, & ab influxu vindicando.

8 Ne madescat à cataplasmate vlcus, ne strepta exuantur suis remediis.

9 Vt aditus succis intercludatur ad partē ægram.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Περὶ δὲ 1 καιρῶν, ὁκότε τούτοις ἑκάστοις χρηστέον ἐστὶ, καὶ τὰς 2 δυνάμιας ὡς χρὴ τῶν γεγραμμένων καταμανθάνειν. παραλέλειπται δὲ τὰ τοιαῦτα * ἐπεὶ πλεῖον προσήκεται τῆς κατ᾽ † ἰητρεῖον ἐπιμελείας, καὶ πόῤῥω τοῦ τῆς τέχνης 3 ἤδη προεληλυθότος ἐστίν. Ἐχόμενον δὲ τούτων ἐστὶ καὶ κατὰ στρατιὴν γινομένων τρωμάτων χειρουργίη, περὶ τὴν ἐξαίρεσιν τῶν βελέων. Ἐν τῆσι κατὰ πόλιν διατριβῆσι, βραχεῖα τις ἐστὶν τουτέων ἡ χρῆσις. ὀλιγάκις γὰρ ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ γίνονται πολιτικαὶ στρατιαὶ καὶ πολεμικαί. ξυμβαίνει δὲ τὰ τοιαῦτα πλειστάκις καὶ ξυνεχέστατα περὶ τὰς 4 ξενικὰς στρατιὰς γίνεσθαι.

* ἐστί
† ἰητρεῖον

*Iam 1 verò de occasione, quâ vsus horum singulorum iniri debeat, & quo modo præscriptorum 2 vires discere oporteat, in præsens relinquimus: maiorem namque in arte industriam requirunt, & eius tantùm, qui magnum iam in arte 3 progressum fecerit, propria sunt. His deinceps est Chirurgia vulnerum in militia, acceptorum, in extractione telorum. In oppidanis conuersationibus rarior horum vsus est: Rarò enim vel totâ hominis ætate, in eadem vrbe vel ciuilia dissidia, vel oppugnationes hostiles oriuntur. Sæpè autem ac frequentissimè * in externa militia euenire solent.*

CHIRVRGVS militet.

COMMENTARIVS.

1 In quo morbi momentò horum singulorum vsus esse debeat, & quâ ratione effectus illorum cognoscendus, ad Tyronem non pertinet.

2 Ex naturæ humanæ cognitione, totiusque eius œconomiæ gubernatione. quæ monstrabit quo modo caro gignenda, vel luxurians abstergenda, &c.

3 Qui causas iam omnium mutationum in corpore quæ fiunt peruestigat. Ita suaui in philosophia versantur semper medici, dum peruestigant causas dissoluentes, erigentes, & enecantes corpus humanum: & hanc cottidie apud ægros agi naturæ comœdiam vident.

4 Ita in sclopetorum iam vulneribus, quæ primò, dum supputato nimium studerent chirurgi, funesta; iam balsamis sanabilia habentur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὸν 1 μὲν μέλλοντα χειρουργεῖν, στρατεύεσθαι δεῖ, καὶ παρηκολουθηκέναι στρατεύμασι ξενικοῖς· οὕτω γὰρ ἂν εἴη γεγυμνασμένος πρὸς 2 ταύτην τὴν χρείαν. ὃ δὲ εἶναι δοκεῖ περὶ ταῦτα τεχνικώτερον, εἰρῆσθαι. Τῶν γὰρ ὅπλων ἐόντων 3 καὶ σημεῖα πεποιῆσθαι, τέχνης ἐστὶ πλεῖστον μέρος καὶ τῆς πρὸς ταῦτα χειρουργίης. Τούτου γὰρ ὑπάρξαντος 4 οὐκ ἂν παραλίποιτο 5 τρωματίας ἀγνοηθεὶς, ὅταν χειρουργῆται μὴ προσηκόντως. Μόνος δ᾽ ἂν ὁ τῶν σημείων ἔμπειρος εἰκότως ἐπιχειρεῖν. Περὶ δὲ τουτέων ἁπάντων ἐν ἑτέροις γεγραμμένον ἐστί.

Qui itaque 1 hac chirurgia vti volet, eum militare oportet, & externas militias sequi. Ita vsuse exercebit ad huiusmodi 2 necessitatem. Quod vero in his omnium maximè ingeniosum esse videtur, referam. Telorum & armorum in corpore hærentium 3 signa indagare

dagare ac inuenire, maxima artis & chirurgiæ huc pertinentis pars existit. Vbi autem hoc innotuerit, 4 non relinquetur 5 vulneratus ex ignorantia neglectus, si quando aliter quàm decet curari cœperit. Solus autem is, qui signorum peritus est, dextrè hanc chirurgiæ partem tractabit. Verùm de his omnibus alio loco scripsimus.

COMMENTARIVS.

1 Nam barbari maximè sagittis se armabant, Traces, Scythæ, Persæ. Iubet medicum bella externa sequi, & in quouis armorum seu telorum genere dignoscendo exercitatum esse, quò faciliùs naturam vulneris agnoscat, & ita opituletur.

2 Nã nil rectè sine vsu; vt nil vsu benè sine iudicio. Nam vt d. Sallustius, vtrumque per se indigens, & alterum alterius auxilio eget. nam Iudicium difficile distinctione corporum, causarum, signorum & remed. ad cognoscendum, prædicendum, & curandum: quòd similitudines sæpe bonis Medicis imponunt. Et multa sæpe solitaria ratio suadet, quæ vsus coarguit.

3 Id est, perspicientia vulneris ab armis seu telis inflicti, medelâ longè ingeniosior est.

4 Nam qui signis exploratam habet naturam vulneris, iudicare poterit, num rectè ab aliis habeatur: & is solus, qui signis dignoscit vulnerum naturam, dextrè medicinam adferet.

5 Τρωματίης aut τραυματίης dicitur Hippocrati qui vulnus accepit.

HIPPOCRATIS LEX.

ARGVMENTVM.

ELEGANTIA huius scripti Hippocratem eius auctorem esse demonstrat: Significantia hîc verba, & accurata sapientia in rebus. Hac lex, in Rep. medica, canon est, quo dignoscuntur docti ab his, qui non verã arte medicinam faciunt. Ac deplorat Medicinam, artem omnium nobilissimam, iam vilissimam, (ob quorundam improbitatem; qui hanc faciunt; ac aliorum ignaua iudicia, qui prauè de medicis iudicant,) euasisse. Est autem Hippocrati Lex, recepta in quaque regione vitæ traductio: quam & victum & educationem & vernaculam consuetudinem nominamus, inquit Galenus libri, Quòd animi mores corporis temperaturas sequantur, octauo.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΝΟΜΟΣ.

ΙΗΤΡΙΚΗ τεχνέων μὲν πασέων ἐστὶν 1 ἐπιφανεστάτη. Διὰ δὲ ἀμαθίην 2 τῶν τε χρεωμένων αὐτῇ, καὶ τῶν εἰκῇ τοὺς * τοιούσδε κρινόντων, πολύ τι πασέων ἤδη τῶν τεχνέων ἀπολείπεται. Ἡ δὲ τῆς δὲ ἁμαρτάδος, τὴν μάλιστά μοι δοκέει ἔχειν αἰτίην τοιήνδε. 3 Πρόστιμον γὰρ ἰητρικῆς μούνης ἐν τῇσι πόλεσιν οὐδὲν ὥρισται, πλὴν ἀδοξίης. Αὕτη δὲ οὐ τιτρώσκει τοὺς ἐξ αὐτέης συγκειμένους. ὁμοιότατοι γὰρ εἰσιν οἱ τοιοίδε τοῖσι παρεισαγομένοισι προσώποισιν ἐν τῇσι τραγῳδίῃσιν. † Ὡς γὰρ ἐκεῖνοι σχῆμα μὲν καὶ στολὴν καὶ πρόσωπον ὑποκριτοῦ ἔχουσιν, οὐκ εἰσὶ δὲ ὑποκριταὶ· οὕτω καὶ οἱ ἰητροὶ φήμῃ μὲν πολλοί, 4 ἔργῳ δὲ πάγχυ βαιοί. Χρὴ γὰρ καὶ ὅστις μέλλει ἰητρικῆς ξύνεσιν ἀτρεκέως ἁρμόζεσθαι, τῶνδέ μιν * ἐπήβολον γενέσθαι, 5 φύσιος, 6 διδασκαλίης, τόπου εὐφυέος, παιδομαθίης, φιλοπονίης, χρόνου. Πρῶτον μὲν οὖν πάντων δεῖ φύσιος· φύσιος γὰρ ἀντιπρησσούσης, κενεὰ πάντα.

* τινὰς

* ἢ ἐπήβολον

HIPPOCRATIS LEX.

MEDICINA cunctarum Artium est 1 præcellentissima. Attamen tum ob 2 inscitiam eorum qui medicinam faciunt, tum (ob ignorantiam) eorum qui temerè hos (bonos esse medicos) iudicant, plerumque cæteris artibus postponitur. Causam verò huius erroris, talem maximè esse puto. 3 Quòd soli Medicinæ nulla mulcta in Republica sit constituta, quàm infamia. Veriùm hac minimè eos affligit, (cùm hac eis adeò sit familiaris,) vt ex ea conflati ac facti esse videantur. Hi sanè Medici simillimi sunt personis quæ in tragœdiis introducuntur: vt enim hi ludiones figuram, stolam & faciem referunt eius cuius personam agunt, ipsi autem verè non sunt illi: ita & Medici famâ sunt quamplurimi; 4 opere verò rarissimi. Quicunque enim exactè velit Medicam scientiam sibi iungere, is horum subsidiorum necessariò compos factus, hoc obtinere poterit, n. 5 naturæ, 6 doctrinæ, loci studiis apti, institutionis à puero, alacris diligentiæ, temporis. Omnium autem primùm naturâ opus est: Natura enim reluctante, irrita sunt omnia.

COMMENTARIVS.

1 Per se ob subiecti, quod tractat, nobilitatẽ quod immortalis animæ ac diuini spiritus est habitaculũ: deinde quòd omnium artium vtilissima: nihil enim vitâ ac sanitate homini necessarium magis, sine qua sanitate, nulla fortunæ bona, bona esse possunt.

2 Nam qui prauè Medicinam faciunt, huic infamiam inferunt: qui verò prauè iudicant, eam derident. solent enim homines vel odisse, vel superbè contemnere ea quæ non intelligunt.

3 Causa est, quòd nullam pœnam statuant, qui de hac tam malè iudicant. Nec illi medici verentur admodùm de infamia, quòd quæstui solùm Medicinam habeant. & proscriptio ab vrbibus his familiaris est. Queritur de his Cato apud Plinium 29. lib. 1.

4 Est enim difficilis Medicina ob iudicij difficultatem, & ob experientiam. Est autem difficile iudicium, distinctione corporum, causarum, ac signorum, & remediorum: ad cognoscendum, prædicendum, & curandum. & similitudine bonis Medicis sæpè imponunt. Et solitaria ratio sæpè multa suadet, quæ vsus coarguit. Et experientia periculosè fallax est, & fallaciter periculosa.

5 Vt illi adsit ingeniũ, & veritatis amor. hæc à Deo sunt. & naturæ quadam indole feratur ad Medicinã.

6 Quô certa Methodo discat.

HIPPO

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Φύσιος δὲ εἰς 1 τὸ ἄριστον ἐδηγεύσης, διδασκαλίη τέχνης γίνεται. Ἣν μετὰ φρονήσιος δεῖ προσποιήσασθαι, 2 παιδομαθέα γενόμενον, ἐν 3 τόπῳ, ὁκοῖος εὐφυὴς πρὸς μάθησιν ἔσται. Ἔτι δὲ 4 φιλοπονίην προσενέγκασθαι εἰς 5 χρόνον πουλὺν, ὅκως ἡ μάθησις ἐμφυσιωθεῖσα δεξιῶς τε καὶ εὐαλδέως τοὺς καρποὺς ἐξενέγκηται. Ὁκοίη γὰρ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων θεωρίη, τοιήδε καὶ τῆς ἰητρικῆς ἡ μάθησις. Ἡ μὲν γὰρ φύσις ἡμέων, ὁκοῖον ἡ χώρη· Τὰ δὲ δόγματα τῶν διδασκόντων, ὁκοῖον τὰ σπέρματα· ἡ δὲ παιδομαθίη, τὸ, καθ' ὥρην 6 αὐτὰ πεσεῖν εἰς τὴν ἄρουραν. Ὁ δὲ τόπος ἐν ᾧ ἡ μάθησις, ὁκοῖον ἡ ἐκ τοῦ περιέχοντος ἠέρος τροφὴ γινομένη τοῖσι φυομένοισιν. Ἡ δὲ 7 φιλοπονίη, ἐργασίη. Ὁ δὲ χρόνος 8 ταῦτα * ἐνισχύσει πάντα, ὡς τραφῆναι τελέως.

* ἰσχύει

*Natura verò ad 1 optima viam affectante, artis * perceptio euenit. Quam ipsam cum prudentia assequi oportet, ita vt instituatur à 2 puero, idque 3 in loco qui doctrinæ dicatus est. 4 Præterea alacrem diligentiam ad hanc rem adferat, eamque diu 5 præstet, quò doctrina firmè radices agens ac quasi ingenerata, fœliciter, & cum profectu, fructus benè maturos proferat. Qualis enim in terra nascentium obseruatio, talis etiam Medicinæ cognitio. Natura enim nostra veluti ager est; dogmata verò docentium, veluti semina sunt: institutio à puero respondet 6 oportuno tempori, quo semina terræ committi debent. Locus verò in quo docetur, est veluti nutricatus, quo plantæ fruuntur ex ambiente aëre. 7 Studium autem, cultura est. 8 Tempus tandem hæc cuncta firmat, quò perfectè enutriantur.*

* doctrina

COMMENTARIVS.

1 Et promptitudo quædam adsit ad Medicinam. & veritatis amore flagret: non sectæ alicuius amore ferueat.

2 Educatio. laudatur Medicus παιδομαθὴς non ὀψιμαθὴς vnde honorificè veteres παῖδες ἰητρῶν dicti: à teneris quasi vnguiculis eò enutriti.

3 Vbi præceptores iudicio & vsu edocti. & vbi frequentes ægri. Ita qui chirurgiæ vacant, sequantur militiam. Præceptores habeant beneuolos ac faciles, cum quibus sæpè conferant, quo filo studia sint ducenda, sint dico illi fidi ac amici. Agesilaus olim interrogatus, Cur non sibi adiungeret præceptorem Philophanem sophistam, cum esset discendi auidus? Respondit, nolo esse volo discipulus, quorum sum & filius. significans plurimum interesse qualem nactus sis præceptorem.

4 Diligentiâ opus est.

5 Diu multumque discat,& exerceat se. In omni vita opus est diligentia. Cùm formicas grana conuehentes contendentésque in commune spectamus: existimare debemus hanc tanquam Dei vocem esse, quæ iubet ocium, nocentissimam pestem, fugere, & suscipere honestos labores, quibus ea nobis, quæ in omni vita necessaria sunt, comparemus,& societatem communem hominum tueamus. Et nihil tam difficile, quod non facile reddat diligentia: Perrupit Acheronta Herculeus labor. Minus ingenio potes? subsidio tibi diligentiam compara: poteris. Quod olim Simonides de virtute, id nos de scientia medica dictum putemus. ait οὐδὲ πάντων βλεφάροις ἔσοπτος, ᾧ μὴ δακέθυμος ἱδρὼς ἔνδοθεν μόλῃ, ἵκητ' ἄκρον ἀνδρείας. Id est, Nec verò omnium mortalium oculis aspectabilis est, cui non sudor animum mordens intus venerit, non peruenire possit ad summitatem fortitudinis. Et eleganter Pindarus, Πρὸς ἀκρὰν ἀρετᾶς ἦλθον, ὅιτε πόνων ἐγδόσαντο, σὺν θεοῦ δὲ τύχᾳ. hoc est, Ad summum virtutis peruenerunt. qui labores experti sunt, cum Dei fauore.

6 Tempus sementis est tempus iuuenile. Sed multa sunt quæ agrum hunc sterilem reddant, inopia iudicij, curiositas, inconstantia, præcipitantia,& peculiare hoc iuuenibus vitium ambitio & philautia. Existimant enim se iam illa scire quæ nesciunt; putantque iam se eò deuenisse quò pergere debebant. Quare nunquam eò deueniunt: non enim is qui se Romæ esse putat, ad eam vnquam iter instituet.

7 Et mox inde honor: nam vt scribit Pindarus, ἔχοντι δ' ἀρὺ κλέος κόραι Πιερίδες Διός. Id est, Præbent quoque amplum decus Pierides, filiæ Iouis.

8 Ita Cæsar, libro sexto auctor est, Druidas annis vicenis in disciplina permansisse. Et antiquus Medicus Euryphon interrogatus quonam præceptore vsus esset? Respondit, tempore.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ταῦτα * οὖν ἐς τὴν ἰητρικὴν ἐπεισενεγκαμένους, καὶ ἀτρεκέως αὐτῆς γνῶσιν λαβόντας, οὕτως ἀνὰ τὰς πόλιας φοιτέοντας, μὴ λόγῳ 1 μοῦνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ἰητροὺς νομίζεσθαι. 2 Ἡ δὲ ἀπειρίη, κακὸς θησαυρὸς, καὶ κακὸν κειμήλιον τοῖσιν ἔχουσιν αὐτὴν, καὶ ὄναρ, καὶ 3 ὕπαρ, εὐθυμίης 4 τε καὶ εὐφροσύνης ἄμοιρος, δειλίης 5 τε καὶ 6 θρασύτητος τιθήνη. Δειλίη μὲν γὰρ ἀδυναμίην σημαίνει· θρασύτης δὲ ἀτεχνίην. 7 Δύο γὰρ, ἐπιστήμη 8 τε, καὶ 9 δόξα· ὧν τὸ μὲν ἐπίστασθαι ποιέει, τὸ δὲ ἀγνοεῖν. Τὰ 10 δὲ ἱερὰ ἐόντα πρήγματα, ἱεροῖσιν ἀνθρώποισι δείκνυται· βεβήλοισι 11 δὲ οὐ θέμις, πρὶν ἢ τελεσθῶσιν ὀργίοισιν ἐπιστήμης.

*His ergo ad artem medicam allatis,& exactè cognitione eius comparatâ, atque sic denique per vrbes ambulando, 1 non verbis solùm, verùm & opere medicos censeri conuenit. 2 Imperitia verò, malus thesaurus est & infœlix opulentia his, qui eam possident, tum 3 opinione ipsa, tum 4 reuera considerantia ac lætitia expers, 5 timiditatis ac * temeritatis 6 nutrix. Siquidem timiditas impotentiam significat: temeritas verò artis ignorantiam arguit. 7 Sunt enim duo 8 scientia, & 9 opinio; quorum illa scire facit, hæc verò ignorare. 10 Cæterùm res sacræ, sacris hominibus * aperiuntur: 11 prophanis id fas non est, priusquam scientiæ orgiis initientur.*

* audaciæ

* Demonstrantur.

COMMENTARIVS.

1 Nam παγγλωσσίᾳ multi Medici laborant: sed elegáter Pindarus, λάβροι παγγλωσσίᾳ κόρακες ὡς ἄκραντα γαρύετον, i. vehementes garrulitate, velut corui irrita clamant. verè tibiæ Demadis; ex quibus si linguam detrahas, reliquum inutile erit.

2 Nam hi nunquam lingua in mentem intincta loquuntur.

3 Nam persuadent sibi falsò se aliquid scire, ac veluti somniant. Homer. v. ἐμὸν κῆρ χαῖρ', ἐπεὶ οὐκ ἐφάμην ὄναρ ἔμμεναι, ἀλλ' ὕπαρ ἤδη.

4 Hoc vocat somnium. nam nihil certa ratione agunt.

5 Quia ipsi sentiunt suam impotentiam.

6 Nam promittunt superbè in calamitosis etiam morbis salutem. quia non norunt morborum indolem, ac euentum. Rectè Antiqui, ἀμαθία θράσος φέρει. Ac indocti in pronunciando audacissimi sunt. Proprium est Temeritati, accersere pericula non necessaria: vt Audaciæ, nulla ad pericula exhortescere.

7 Imaginariam enim solùm artem norunt, non artem; nam illa ab opinione; hæc, à scientia venit.

8 Quando animi conceptus cum rebus consentiunt, dicitur scientia & ars.

9 Cùm dissentiunt conceptus à rebus. Inde surgunt falsi artifices.

10 Deorum & Nobilium genus, Asclepiadæ instituuntur. Vel quibus natura & studium indefessum adest.

11 Ἐκ τῆς ἀδοξίης συζηκέμμενοι.

HIPPOCRATIS DE ARTE.

ARGVMENTVM.

MEDICINAM vniuersim contra imperitos & plebeios ab iniuriis vindicat incertitudinis: ac tandem eius certitudinem peculiariter demonstrat. Vt libro De veteri Medicina contra Sophistas, ita iam contra idiotas artem Æsculapidum defendit. Dignus Hippocrate liber, siue quis τὸ πρᾶγμα, ita λέξιν ἢ τὴν τάξιν inspiciat. Inscribitur, De Arte κατ' ἐξοχήν. Nec malè puto inscriberetur, Περὶ ἀπορρήτως ἰητρικῆς.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΠΕΡΙ ΤΕΧΝΗΣ.

ΕΙΣΙ 1 τινὲς οἳ τέχνην πεποίηνται, τὸ τὰς τέχνας αἰσχροποιεῖν. ὡς μὲν οἴονται, οὐ τοῦτο διαπρησσόμενοι, * ὃ ἐγὼ λέγω, ἀλλ' * ἱστορίης ἐπίδειξιν ποιεύμενοι. 2 Ἐμοὶ δὲ τὸ μὲν τι τῶν μὴ εὑρισκομένων ἐξευρίσκειν, ὅ,τι καὶ εὑρηθὲν κρέσσον ἢ ἀνεξεύρετον, ξυνέσιος δοκέει ἐπιθύμημά τι καὶ ἔργον εἶναι· καὶ τὸ τὰ ἡμίεργα ἐς τέλος ἐξεργάζεσθαι ὡσαύτως. 3 Τὸ δὲ λόγων οὐ καλῶν τέχνῃ τὰ τοῖς ἄλλοις εὑρημένα αἰσχύνειν προθυμέεσθαι, ἐπανορθοῦντα μὲν μηδὲν, διαβάλλοντα δὲ τὰ τῶν εἰδότων πρὸς τοὺς μὴ εἰδότας ἐξευρήματα, οὐκέτι δοκέει ξυνέσιος ἐπιθύμημά τε καὶ ἔργον εἶναι, ἀλλὰ 4 καταγγελίη μᾶλλον φύσιος, ἢ ἀτεχνίη. Μούνοισι γὰρ τοῖσιν ἀτέχνοισιν, ἡ ἐργασίη αὕτη ἁρμόζει, φιλοτιμεομένων μὲν, (* οὐδαμᾶ δὲ δυναμένων 5 κακίης ὑπουργέειν) εἰς τὸ τὰ τῶν πέλας ἔργα, ἢ ὀρθὰ ἐόντα διαβάλλειν, ἢ οὐκ ὀρθὰ μωμέεσθαι.

* οὐχ ὃ λέ,
* hoc est
* γνώσεως
* οὕπως

HIPPOCRATIS DE ARTE.

*SVNT 1 quidam qui artem profitentur hanc, quæ cæteras artes dehonestare docet. Attamen id, vt illi sperabant, non conficiunt, sed tamen id, vt mihi videtur, faciunt [non aliam ob causam, quàm] vt variam suam eruditionem ostentent. 2 Mihi verò inuestigare aliquid eorum quæ nondum inuenta sunt, quod ipsum notum quàm ignotum esse præstat, * scientiæ, omnium votis optabilis, negocium videtur esse: similitérque ea quæ dimidium peruestigationis habent, plenè absoluere. 3 [Contra] maledicentiæ arte, ea quæ ab aliis inuenta sunt turpiter incessere velle, nullo quidem castigandi, sed ea quæ à peritis peruestigata sunt apud imperitos calumniandi studio, id profectò non scientiæ optabilis negocium videtur esse, sed aut [malignæ] 4 naturâ, aut ignorantiæ argumentum. Solos enim imperitos artis hoc factum decet, qui * ambitiosè quidem contendunt. (5 quamuis maliciei non respondeant eorum vires) vt aliorum præclara opera calumnientur; vel si illa vitiosa fuerint, ad reprehendendum se conuertant.*

* intelligentia,
* ambitiosè inuident.

COMMENTARIVS.

1 Procœmium: in quo beneuolos & attentos reddit lectores. dicit, contra calumniatores scripturus sum, qui veritatem violant; & à scientia, bona ingenia auertunt, non ratione, sed calumniis. Praua quædam ingenia semper, iudicio vsque formata deformare, nouáque importare conantur: argumento sit Asclepiades. Hæc olim: quid nunc? quid nunc non? calumniæ nulla nunc via clauditur. Reprehendit hoc Plato in Euthydemo. αἰσχροποιεῖν, est διαβάλλειν ἐπὶ κακίας.

2 Discriminat artificem bonum à calumniatore & personaris impostoribus. Nam verus artifex exercitationem suam cunctam omnemque scientiam refert ad honestamentum & absolutam constitutionem artis.

3 Q.d. calumniatores ornàtum artis contemnunt, sed gloriolam sibi captant & lucellum calumniâ.

4 Hoc est, insectando, indolis suæ petulantiam produnt, καταγγελίη, i. κατηγορία, παρουσίας.

5 Doctissimus Zuing. d. οὐ δυνάμενοι ὑπουργέειν: meliora præstare nequeunt. κακίης, subintellige ὑπὸ, propter imperitiam & improbitatem.

6 Q.d. propter imperitiam meliora edere nequeunt, hinc est quòd ex calumniis laudem captent: quod vir bonus nunquam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τοὺς μὲν οὖν εἰς τὰς ἄλλας τέχνας τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐμπίπτοντας, οἷσι μέλει τε, * καὶ ὧν οἷς μέλει, οἱ δυνάμενοι κωλυόντων. 2 Ὁ δὲ παρεὼν λόγος, τοῖς ἐς ἰητρικὴν οὕτως ἐμπορευομένοις ἐναντιώσεται, θρασυνόμενος μὲν, διὰ τούτους οὓς ψέγει, εὐπορέων δὲ διὰ τὴν τέχνην 3 ᾗ βοηθεῖ, δυνάμενος δὲ διὰ 4 σοφίην ᾗ πεπαίδευται. 5 Δοκέει δή μοι τὸ μὲν ξύμπαν, τέχνη εἶναι οὐδεμία οὐκ ἐοῦσα. καὶ γὰρ ἄλογον τῶν ἐόντων τι ἡγεῖσθαι μὴ ἐόν· 6 Ἐπεὶ τῶν γε μὴ ἐόντων, τίνα ἄν τις οὐσίην θεησάμενος, 7 ἀπαγγείλειεν ὡς ἔστιν; 8 Εἰ γὰρ * δὴ ἔστι γ' ἰδεῖν τὰ μὴ ἐόντα, ὥσπερ τὰ ἐόντα, οὐκ οἶδ' ὅπως ἄν τις αὐτὰ νομίσειε μὴ ἐόντα, ὥσπερ τὰ ἐόντα, (ἅγε εἴη † καὶ ὀφθαλμοῖσιν ἰδεῖν, καὶ * γνώμῃ νοῆσαι ὡς ἔστιν) ἀλλ' ὅπως μὴ οὐκ εἴη τοῦτο τοιοῦτον.

* καὶ ὧν ἂν
* μὴ
* χρὴ
* γνώμη, hoc est dianoia.
Postea, ἀλλ' ὅπως συνιδεῖν.

Cæteros verò qui alias artes [petulanter] hoc modo inuadunt, hi apud quos harum tutela est quibusque ea cura incumbit, siquidem possunt, coërceant. 2 Hæc enim iam suscepta disputatio, illis qui medicinam hoc modo inuadunt aduersabitur, confidens quidem propter eos quos insectatur; vtilis verò ob artem 3 cui opitulatur; potens denique ob 4 sapientiam quæ est eruditè culta. 5 Videtur sanè mihi in vniuersum nulla ars esse, quæ non existat: nam absurdum est aliquid esse existimare, quod nusquam sit. 6 Deinde eorum quæ non sunt, quamnam quis essentiam animo complectens affirmare 7 possit quòd sint? 8 Si enim ea quæ non sunt non potis est videre, quemadmodum ea quæ sunt, haut equidem scio quo modo quis mente complectetur ea quæ non sunt, vti complectitur ea quæ sunt, (quæ oculis cernuntur, menteque intelliguntur quòd sunt) nisi complectatur eatenus, quòd nimirum non sint.

COMMENTA

COMMENTARIVS.

1 Beneuolentiam captat à suo officio: verorum artificum est sycophantas hos eiicere in omni arte. Ita debellauit Galenus Methodicos.

2 Opponere se velle, medicinæ calumniatoribus ait, armis his quibus eorum insania profligetur: n. posse, scire, velle. Nam ambitioni, & lucri eorum captationi opponit suam integritatem:& eorum petulantiæ, suam alacritatem. illud ϑρασύνεσϑαι ad voluntatem pertinet, propter horum ambitionem. Quin suam ἐγχείρησιν medicam, eorum ruditati committere nititur, siue velint practicam siue theoricam. Practicam hîc τέχνην vocat; quæ, vt postea dicit, id quod pollicetur efficit: hæc est εὐπορεία διὰ τὴν τέχνην. ἐμπορευομένοις, id est, κερδοδιωκοῦσι κέρδεος χάριν. Homerus ἔμπορος ἦ γάρ τις ὅτ᾽ ἐπίβολος, οὐδ᾽ ἑταίρων.

3 N. medicinam, quam defendere vult: quam vsu certam esse deprehendit.

4 Ita Theoriam innuit ob certitudinem præceptorum.

5 in Regio codice Titulus hic erat, ὅτι ὑπάρχουσαί εἰσιν αἱ τέχναι. Δοκεῖ δή μοι. &c. Demonstrat artes non imaginatione vana existere, sed re. Equidem Ars est axiomatum ad vnum finem facientium collectio: quæ à rebus sub sensum cadentibus dimanarunt: Ita vniuersim sub intellectum cadit. Syllogismus: Non ens, non intelligitur. At omnis ars intelligitur: Ergo nulla ars est non ens. Maior clara est ex natura non entis: Nam Non ens putare ens, absurdum est: at dicere, non ens intelligi, absurdum est.

6 Et humanus intellectus id etiam arguit: Nam cuius substantia nequit conspici, illud, quod sit, intelligi nequit: At non entis substantia nequit conspici. Igitur non ens intelligi nequit.

7 Ἀπαγγέλλειν, τὸ φράζειν καὶ διοιζεσθαι.

8 Est minoris confirmatio: Si non entia sub sensum non cadunt, ne ratione quidem cognosci poterunt, vt ea quæ sub sensum cadunt: nisi priuatiue tantùm, n. quod non cadant sub rationem. Nam nihil est in intellectu, quod non in sensu fuit priùs: vel immediatè, vt ignis: vel mediatè, vt deus, n. per suos effectus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἀλλὰ τὰ μὲν ἐόντα αἰεὶ ὁρᾶται καὶ γινώσκεται· τὰ δὲ μὴ ἐόντα, οὔτε ὁρᾶται, οὔτε γινώσκεται. 2 Γινώσκεται τοίνυν δεδειγμένων ἤδη τῶν τεχνέων, καὶ οὐδεμία ἐστὶν ἥγε ἔκ τινος εἴδεος οὐχ ὁρᾶται. 3 Οἶμαι δ᾽ ἔγωγε καὶ τὰ ὀνόματα * αὐτῆς, διὰ τὰ εἴδεα λαβεῖν. 4 Ἄλογον γὰρ ἀπὸ τῶν ὀνομάτων τὰ εἴδεα ἡγεῖσθαι βλαστάνειν, καὶ ἀδύνατον. 5 Τὰ μὲν γὰρ ὀνόματα, 6 φύσιος νομοθετήματά ἐστι· τὰ δὲ εἴδεα, οὐ νομοθετήματα, ἀλλὰ 7 βλαστήματα. 8 Περὶ μὲν οὖν τούτων εἴγέ τις μὴ ἱκανῶς ἐκ τῶν εἰρημένων, ἐν ἄλλοις ἂν λόγοις σαφέστερον διδαχθείη.

* αὐτῆς

1 Sed ea quæ sunt semper quidem videntur & intelliguntur: quæ verò non sunt, nec videntur nec intelliguntur. 2 Intelliguntur itaque demonstratis iam artibus; quin nulla est ars, quæ non ex idea quadam rerum videatur. 3 Puto sanè ego etiam nomina artibus ex ideis accipi & imponi. 4 Absurdum enim est putare ex nominibus ideas rerum germinare; quin imò impossibile. 5 Nomina enim 6 naturæ decreta sunt. Idea autem, rerum non decreta, sed 7 germina existunt. 8 Quin si quis hæc ex prædictis non satis intelligit, in aliis sermonibus clarius edocebitur.

COMMENTARIVS.

1 Est præmissæ assumptio: sed non entia sub sensum non cadunt; at entia sub sensum cadunt.

2 Concludit: Itaque non entia ratione nequeunt agnosci: At entia ratione possunt deprehendi. Causa huius rationis est Ars, non enim ea vlla est, quæ non in aliquo certo genere entium occupetur.

3 Id est, lege quadam naturæ indita.

4 Ducit argumentum à materia subiecta circa quam ars versatur. Subiectum facit vt sit ars: non contrà. In eo subiecto ars imitatur naturam agentem. Hinc φύσει opponit νόμῳ Hip. Vt natura sit in rebus: lex in humano intellectu. Ita ducit rationem.

5 Nomina rerum, naturâ existentium, simulachra sunt: cùm ab ipsis nascantur rebus, non autem res à nominibus. At Ars nihil aliud est quàm nominum collectio: i. conceptuum & enunciationum, & axiomatum. Ergo ars est rerum naturâ existentium simulachrum: quæ ars nomina conceptibus; conceptus verò rebus aptat.

6 Id est, nomina sunt notæ rebus impositæ ab hominibus: media q. inter res, & conceptus de rebus qui sunt in mente. τῶν εἰδῶν quæ elucent in rebus ὁμοιώματα, sunt τὰ νοήματα intellectus. & τῶν νοημάτων notæ sunt nomina. Igitur nominibus conceptus de rebus complectimur. Itaque nomina sunt naturalia, non ratione originis, sed ratione subiecti sui, cuius sunt notæ.

Q. d. vt in frutice rosa, rosa demonstratur, quæ est blastema: ita medicina nequit plebeis demonstrari: quia non est βλάστημα sed νομοθέτημα: i. conceptu decretum, i. nomen.

7 Τὰ εἴδεα, à natura originem ducunt. Res itaque naturales dicuntur collatæ ad sui ortum.

8 In logicis: & vt Plato in Cratylo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Περὶ δὲ * ἰητρικῆς; ἐς ταύτην γὰρ ὁ λόγος· ταύτης οὖν τὴν ἀπόδειξιν ποιήσομαι. 2 Καὶ πρῶτόν γε δὴ ὁριεῦμαι, ὃ νομίζω ἰητρικὴν εἶναι· 3 τὸ δὴ πάμπαν ἀπαλλάσσειν τῶν νοσεόντων τοὺς καμάτους, 4 καὶ τῶν νοσημάτων τὰς σφοδρότητας ἀμβλύνειν. καὶ τὸ μὴ 5 ἐγχειρέειν τοῖσι κεκρατημένοισιν ὑπὸ τῶν νοσημάτων, εἰδότες ὅτι ταῦτα οὐ δύναται ἰητρική. 6 Ὡς οὖν ποιέει τε ταῦτα, καὶ οἵη τέ ἐστι διὰ παντὸς ποιέειν, περὶ τούτου μοι δὴ ὁ λοιπὸς ἔσται λόγος. 7 Ἐν δὲ τῇ τῆς τέχνης ἀποδείξει, ἅμα καὶ τοὺς λόγους τῶν αἰσχύνειν αὐτὴν οἰομένων ἀναιρήσω, ᾗ ἄν ἕκαστος αὐτῶν πρήσσειν τι οἰόμενος τυγχάνῃ. * ὑπάρξιος

1 De medica verò arte, nam de hac disputatio hæc suscepta est, demonstrationem instituam. 2 Et primùm definitione, quid medicinam esse putem explicabo: 3 nimirum nihil aliud, quàm 3 morbos ab ægris omnino auferre, 4 & morborum vehementias obtundere; 5 & eorum qui à morbis deuicti sunt curationem non aggredi, cùm certò sciat hac à medicina perfici non posse. 6 Verùm quomodo hac talia medicina efficiat, quidque vniuersim præstare possit, de hoc iam reliquum sermonem instituam. 7 Simul etiam in arte stabilienda demonstrationibus, rationes eorum, qui eam dehonestare contendunt, quatenus hi momenti aliquid attulisse videntur, conuellam.

COMMENTARIVS.

1 Contra hos qui calumniis vexant medicinam.

2 Definitio ex effectis concessis, quæ arti medicæ respondere demonstrat.

3 Vt morbum totum extinguat.

4 Vt morborum symptomata mitiget.

5 Qui morbi excuti nequeunt, prognosticis relinquendi, nec magnis remediis tentandi, ne lædas, vel irrites silentem morbum.

6 Ac d. hæc cuncta perficit Medicina q. d. modum hunc teneo in scribendo, vt monstrem medicinam hæc efficere posse: & vna calumnias diluam.

7 Confutabo calumnias

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Εστιν * ὦν μοι ἀρχὴ τοῦ λόγου, ἣ καὶ ὁμολογηθήσεται παρὰ πᾶσιν· Ὅτι μὲν ἔνιοι ἐξυγιαίνονται τῶν θεραπευομένων ὑπὸ ἰητρικῆς, ὁμολογέεται. Ὅτι δὲ οὐ πάντες, ἐν τούτῳ ἤδη ψέγεται ἡ τέχνη. 2 Καί φασιν οἱ τὰ χείρω λέγοντες, διὰ τοὺς ἁλισκομένους ὑπὸ τῶν νοσημάτων, καὶ τοὺς ἀποφεύγοντας αὐτὰ, τύχῃ ἀποφεύγειν, καὶ οὐ διὰ τὴν τέχνην. 3 Ἐγὼ δὲ οὐκ ἀποστερέω μὲν οὐδ' αὐτὸς τὴν τύχην, ἔργου οὐδενός· 4 Ἡγεῦμαι δὲ, τοῖσι μὲν κακῶς θεραπευομένοισι νοσήμασι, τὰ πολλὰ τὴν ἀτυχίην ἕπεσθαι. 5 Τοῖσι δὲ εὖ, τὴν εὐτυχίην.

*μὲν

1 *Exordium itaque disputationis hoc erit, cui cuncti assentiuntur. Quòd aliqui sanantur eorum qui à medicina curandi suspiciuntur, hoc in confesso est. Quòd verò non cuncti, in eo saltem culpatur ars. 2 Quia hi, qui quàm pessimè de ea loquuntur, aiunt, eos qui morbo inuoluti, euadunt, fortunæ ope euadere, non autem artis auxilio. 3 Verùm neque ego fortunam fraudo vlla efficacia: 4 quinpotiùs existimo, morbis male curatis, plerùmque consectarium esse infortunium: 5 at benè habitis, bonam fortunam.*

COMMENTARIVS.

1 Aggreditur disputationem. confessum est quosdam curari. Respondet calumniator, hoc fieri non artis, sed beneficio fortunæ.

2 Dicunt, Si medicina est ars, curabit omnes: At hoc non facit: Igitur non est ars; sed quid fortunæ.

3 Concedit vniuersim, in rebus quæ aguntur & fiunt fortunam esse: sed tamen specie & particulariter fortunam potissimùm ab arte pendere.

4 D. malam fortunam nasci ab his quæ citra artem fiunt.

5 D. bonam fortunam oriri ex his quæ arte fiunt. Fortunam & casum ita distinguit Aristoteles secundo Physicorum, vt Fortuna ex proposito fiat alicuius rei gratiâ, sed tamen præter propositum. Vt si quis lapidem secans, Musarum chorum forte ibi delineatum reperiat. Casus est rerum quæ consilio non vtuntur, vt si vittum cadens, latus non illidat solo, sed in basin procumbat. Naturæ opera sunt, in quibus motus initium internum est: artis, in quibus externum, sed per se tamen: fortunæ, in quibus externum, sed per aliud, nullo proposito fine. Ita quæ fortuna fiunt, sæpè non eueniunt. Nam finis artis semper ratione distinguitur. Nullo fine ducitur Fortuna. Quò plus ad artificium quid accedit, eò plus à fortuna abit. Nam ars tectam viam insistit cum ordine & ratione. Sed quo quid magis temerè euenit & absque consilio, eò magis fortunam refert. μηδὲν εἶναι dicit Hippocrates. Fortunam finxit antiquitas rotunditati mobili adhærescentem, ventisque agitatam ferri in diuersa & præcipitia. Mercurium verò, artium dominum, quadratæ figuræ innixum stabilemque, loci einsdem situm prementem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἔπειτα δὲ καὶ πῶς οἷόν τε ἐστὶ τοὺς ὑγιανθέντας ἄλλο τι αἰτιάσασθαι ἢ τὴν τέχνην, εἴπερ χρεώμενοι αὐτῇ ὑπουργέοντες, ὑγιάνθησαν; 2 Τὸ μὲν γὰρ τῆς τύχης εἶδος ψιλὸν, οὐκ ἠβουλήθησαν θεήσασθαι, ἐν ᾧ τῇ τέχνῃ ἐπέτρεψαν σφᾶς αὐτούς. 3 Ὥστε τὸ μὲν ἐς τὴν τύχην ἀναφορῆς, ἀπηλλαγμένοι εἰσί· τῆς μέντοι ἐς τὴν τέχνην, οὐκ ἀπηλλαγμένοι. Ἐν ᾧ γὰρ ἐπέτρεψαν, καὶ ἐπίστευσαν αὐτῇ σφᾶς αὐτοὺς, ἐν τούτῳ αὐτῆς καὶ τὸ εἶδος 4 ἐσκέψαντο, καὶ τὴν δύναμιν περανθέντος τοῦ ἔργου ἔγνωσαν. 5 Ἐρεῖ δὴ ἐνταῦθα ὁ τἀναντία λέγων, ὅτι πολλοὶ ἤδη καὶ οὐ χρησάμενοι ἰητρῷ νοσέοντες * ὑγιάνθησαν. 6 Καὶ ἐγὼ τῷ λόγῳ οὐκ ἀπιστέω. 7 Δοκέει δέ μοι οἷόν τε εἶναι, καὶ ἰητρῷ μὴ † χρεωμένοις, ἰητρικῇ περιτυχεῖν. 8 Οὐ μὴν * ὥστ' εἰδέναι ὅτι ὀρθὸν ἐν αὐτῇ ἔνεστιν, καὶ ὅτι μὴ ὀρθόν. † Ἀλλ' ὡς ἂν ἐπιτύχοιεν τοιαῦτα θεραπεύσαντες ἑωυτοὺς, ὁποῖά περ ἂν ἐθεραπεύθησαν, εἰ καὶ ἰητροῖσιν ἐχρῶντο. Καὶ 9 τοῦτό γε τίως τεκμήριον μέγα τῇ οὐσίῃ τῆς τέχνης, ὅτι ἐοῦσά τέ ἐστι καὶ μεγάλη, ὅπου γε φαίνονται καὶ οἱ μὴ νομίζοντες αὐτὴν εἶναι, σωζόμενοι δι' αὐτήν.

* ὑγιάνθησαν
† χρεώμενος
* ὅτε
† ἄλλως τε

1 *Deinde quo modo pote est vt ij qui sanati sunt aliud quàm artem eius auctorem agnoscant, cùm hac vsi eaque operam nauante sanati sint? 2 Nudam enim fortunæ speciem eos respicere ac sequi noluisse, hinc elucet, quòd seipsos arti concrediderunt. 3 Itaque remedio quod à fortuna petitur nihil omnino debent; at ei quod ab arte petitur, debitores sunt. Hoc ipso etenim, quòd arti se commiserunt & concrediderunt, palam est ipsos 4 formam eius in oculis habuisse, cuius efficaciam confecto iam negocio agnouere. Verùm dicet hîc aduersarius, plurimos iam ægros citra medicorum vsum conualuisse. 6 Quin & ego id dicentibus credo. 7 Videtur enim mihi euenire posse, vt is qui medico non vtitur in medicinam incidat. 8 Non quidem vt sciant quid in ea rectum sit, & quid prauum: Sed quia fortuitò genus illud curationis, quo se curant, offertur, quo vsi fuissent, si medicos adhibuissent. 9 Quod sanè magnum argumentum est essentiæ ipsius artis, nimirum artem esse & quidem magnam, cùm etiam hi qui existimant eam minimè esse, huius beneficio seruati appareant.*

COMMENTARIVS.

1 Hactenus concessione vsus fuit; iam refellit. Si artem non esse putarent, arti se non committerent.

2 At nunc arti, non autem fortunæ se committunt.

3 Itaque vel inuiti fatentur artem esse: nam ei se crediderunt.

4 Igitur, q. d. νομοτίθημα est medicinæ nomen in mente: ex νομάτων, quæ à rebus accipiuntur, ideis. Igitur, verè est.

5 Si medicina est ars, nulli absque medico sanarentur. At iam multi sine medico sanantur. Ergo medicina non est ars, sed quid fortuitum.

6 Soluit argumentum, concedendo multos absque medico curari, sed non absque medicina.

7 Demonstrat medicinam esse. Quæ ars sine artifice plurimis profuit, illa reuera est. Talis est medicina.

8 Ostendit medicinam multis profuisse sine artifice: qui casu eis vsi fuerunt, quæ, si medicus adfuisset, iure præscribere debuisset.

9 Q.d. igitur medicina est ars.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Πολλὴ γὰρ ἀνάγκη καὶ τοὺς μὴ χρεωμένους ἰητροῖσιν, νοσήσαντας δὲ καὶ ὑγιασθέντας, εἰδέναι, ὅτι ἢ δρῶντές τι, ἢ μὴ δρῶντές τι, ὑγιάνθησαν. 2 Ἢ γὰρ ἀσιτίῃ, ἢ πολυφαγίῃ, ἢ ποτῷ πλείονι, ἢ δίψῃ, ἢ λουτροῖσιν, ἢ ἀλουσίῃ, ἢ πόνοισιν, ἢ ἡσυχίῃ, ἢ ὕπνοισιν, ἢ ἀγρυπνίῃ, ἢ τῇ ἁπάντων τούτων ταραχῇ χρεώμενοι ὑγιάνθησαν. Καὶ τῷ ὠφελεῖσθαι, πολλὴ ἀνάγκη αὐτοὺς ἐστιν ἐγνωκέναι, ὅ, τι ἦν τὸ ὠφελῆσαν· καὶ εἴ τι τ' ἐβλάβησαν, * καὶ τὸ βλαβῆναι· καὶ ὅ, τι ἦν τὸ βλάψαν. Τὰ γὰρ τῷ ὠφελεῖσθαι, καὶ τὰ τῷ βεβλάφθαι ὡρισμένα, οὐ πᾶς ἱκανὸς γνῶναι. Εἰ τοίνυν ἐπιστήσεται, ἢ ἐπαινέειν, ἢ ψέγειν ὁ νοσήσας τῶν διαιτημάτων τι οἷσιν ὑγιάνθη, πάντα ταῦτα τῆς ἰητρικῆς ἔστιν εὑρήσει· καὶ ἔστιν οὐδὲν ἧσσον τὰ ἁμαρτηθέντα τῶν ὠφελησάντων μαρτύρια τῇ τέχνῃ, εἰς τὸ εἶναι. Τὰ μὲν γὰρ ὠφελήσαντα, τῷ ὀρθῶς προσενεχθῆναι ὠφέλησαν· τὰ δὲ βλάψαντα, τῷ μηκέτι ὀρθῶς προσενεχθῆναι, ἔβλαψαν. Καί τοι ὅκου τὸ ὀρθὸν, καὶ τὸ μὴ ὀρθὸν ὅρον ἔχει ἑκάτερον, πῶς τοῦτο οὐκ ἂν τέχνη εἴη; τοῦτο γὰρ ἔγωγε φημὶ ἀτεχνίαν εἶναι, ὅπου μήτε ὀρθὸν ἔνι μηδὲν, μήτε οὐκ ὀρθόν. Ὅπου δὲ τούτων ἔνεστιν ἑκάτερον, πῶς τοῦτο οὐκ ἂν τέχνης ἔργον, ἀλλ' ἀτεχνίης εἴη.

* καὶ ὅ,τι ἦν τὸ βλάψαν ἐν τῷ βλαβῆναι. Τὰ γὰρ τῷ

1 *Quin illud necessarium omnino, ægros qui minimè vsi medicis conualuere, nosse & fateri, quòd aut agentes quid, vel quid omittentes, redintegrati fuerint. 2 Aut enim inedia, aut voracitate, aut liberaliori potu, vel*

siti

*fiti, vel balneis, aut forditie, aut exercitiis, vel ocio, vel somniis, vel vigiliis, vel omnium horum munere vtentes sanitatem recuperârunt. Itaque eo ipso quòd opem sensere, magna adest necessitas ipsos agnoscere quidnam fuerit hoc, quod opem tulit: & siquid damni acceperint, consentaneum est damnum agnoscere: & quidnam fuerit hoc quod damnum attulit. Non enim cuiuis potest rectè intersinguere differentias iuuantium & lædentium. Si igitur is qui ægrotauit nouerit vèl laudare vel vituperare hoc vel illud ex diæta, cuius beneficio conualuit, cuncta hæc medicinæ esse deprehendet. Neque minus ea quæ damno fuere, quam ea quæ opem tulere argumento arti erunt quòd ars ipsa sit. Quæ enim opem attulerunt, ob rectum vsum profuerunt: quæ verò damno fuerunt, inde quòd non ritè in vsum fuere ducta, damnis ægros auxere. Verùm vbi rectum & prauum definitis certisque metis continetur vtrumque; * quomodo quæso hoc sine arte eueniet? Id enim ego artis expers esse affirmo, vbi neque rectum, neque prauum aliquid est. At cui vtrumque horum inest, qua ratione quis hoc non artis, sed opus artis expers esse dixerit?*

* vel: quomodo hæc artem quis esse negarit.

Zuing.

C O M M E N T A R I V S.

1 Talis est hæc ratiocinatio:

Vbi non rectum & rectum suos fines certos habent, ibi ars subest: Quæ non habent, ibi ἀτεχνία; i. inertia subest. At in fortuita ista sanatione rectum & prauum in medicamentorum adhibitione suum finem habent. nam illud profuisse, hoc obfuisse, sensu notamus. Ergo &c.

2 Quasi inutilis semper à quibusdam medicina habita fuit. Plin. 29. lib. 1. Sed per morbos se lubenter cuncti medicinæ concredunt: &, quod nesciunt, respuendo medicinam, medicinâ vtuntur: dum inediæ, vel cibis indulgent morbo contrariis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ὑπὸ

1 Ἔτι τοίνυν εἰ μὲν * ὑπὸ φαρμάκων τῶν τε καθαιρόντων καὶ τῶν ἱστάντων ἢ ἰητὸς, τῇ τε ἰητρικῇ καὶ τοῖς ἰητροῖσι μοῦνον ἐγίνετο, ἀσθενὴς ἦν ἂν ὁ ἐμὸς λόγος. 2 Νῦν δὲ δὴ φαίνονται τῶν ἰητρῶν οἱ μάλιστα ἐπαινεόμενοι, καὶ διαιτήμασιν ἰώμενοι καὶ ἄλλοισί τε εἴδεσιν, ἃ οὐκ ἄν τις φαίη, μὴ ὅτι ἰητρὸς, ἀλλ' οὐδὲ ἰδιώτης ἀνεπιστήμων ἀκούσας, μὴ οὐ τῆς τέχνης εἶναι. Ὅπου 3 οὖν οὐδὲν οὔτε ἐν τοῖς ἀγαθοῖσι τῶν ἰητρῶν, οὔτε ἐν τῇ ἰητρικῇ αὐτῇ ἀχρεῖόν ἐστιν, ἀλλ' ἐν τοῖς πλείστοισι τῶν τε φυομένων, καὶ τῶν ποιουμένων ἔνεστι τὰ εἴδεα τῶν θεραπειῶν καὶ τῶν φαρμάκων· οὐκ ἔστιν ἔτι οὐδενὶ τῶν ἄνευ ἰητροῦ ὑγιαζομένων, τὸ αὐτόματον αἰτιάσασθαι ὀρθῷ λόγῳ.

1 *Præterea si pharmacis purgantibus, & aluum stringentibus solum tum medicina, tum medici suas curationes absoluerent, meritò inefficax his meus sermo haberi possit. 2 Nunc verò celebratissimi medici, & diætâ & aliis remediorum modis sanant; quæ, si audias, neque medicus, & ne quidem idiota artis penitùs expers, artis esse negare queat. 3 Vbi itaque nec in ipsis doctis medicis, nec in ipsa arte medica quicquam inutile, sed in plerisque terra nascentibus, atque parantur, species & formæ insunt medelarum & pharmacorum; nemo profectò eorum qui absque medico reualuere, in causam casu obortam, suam sanationem referre poterit.*

C O M M E N T A R I V S.

1 Fortunæ non esse opus hoc demonstrat. Temerè, licet adhibitis remediis, si idem efficitur, quod medicorum operâ si admota fuissent perfecissent, hoc fortunæ non ascribendum, sed arti. Hoc autem ita esse elucet ex remediis naturalibus, & arte factis. Naturalibus, vt sunt ea quæ aluum effundunt, vel retinent. Nam hæc naturæ, non autem artis, munera videntur esse: Quare si quis casu in ea incidat, naturæ & non artis, instrumentis se conualuisse putabit: Et hæc ex remedij idea fortè parum conuincetur.

2 Arte ex factis remediis elucet fortunæ sanationem non ascribendam: vt ex Chirurgia & diæta. Hæc cum absque medico interdum profuerint; fatebitur æger se artis opera curatum.

3 Absque medico facta sanatio, à temerè admotis, attamen certis remediis, quæ certum effectum præstant, tunc non aliis curantur hi quàm iis quæ medicus adhibuisset: Igitur hæc curatio non fortunæ, sed artis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τὸ μὲν γὰρ αὐτόματον, οὐδὲν φαίνεται ἐὸν ἐλεγχόμενον· πᾶν 2 γὰρ τὸ γινόμενον, διά τι ἀνευρίσκοιτ' ἂν γινόμενον· καὶ ἐν τῷ διά τι. 3 Τὸ δὲ αὐτόματον οὐ φαίνεται οὐσίην ἔχον οὐδεμίην, ἀλλ' ἢ οὔνομα μοῦνον. 4 Ἡ δὲ ἰητρικὴ, καὶ ἐν τοῖς διά τι προνοουμένοισι φαίνεταί τε, καὶ φανεῖται ἔτι οὐσίην ἔχουσα. 5 Τοῖσι μὲν οὖν τῇ τύχῃ τὴν ὑγιείην προστιθεῖσι, τὴν δὲ τέχνην ἀφαιρέουσι, τοιαῦτ' ἄν τις λέγοι. 6 Τοὺς δὲ ἐν τῇσι τῶν ἀποθνησκόντων συμφορῇσι τὴν τέχνην ἀφανίζοντας θαυμάζω, ὅτεῳ ἐπαιρεόμενοι ἀξιοχρέῳ λόγῳ, 7 τὴν δὲ μὲν τῶν ἀποθνησκόντων ἀκρησίην οὐκ αἰτίην καθιστᾶσι, τὴν δὲ τῶν ἰητρικὴν μελετησάντων σύνεσιν, αἰτίην. ὡς τοῖσι μὲν ἰητροῖσιν ἔνεστι τὰ μὴ δέοντα ἐπιτάξαι, τοῖσι δὲ νοσέουσιν οὐκ ἔστι τὰ προσταχθέντα παραβῆναι. 8 Καὶ μὴν πολύ γε εὐλογώτερον, τοῖσι κάμνουσιν ἀδυνατέειν τὰ προστασσόμενα ὑπουργέειν, ἢ τοῖσιν ἰητροῖσι τὰ μὴ δέοντα ἐπιτάσσειν.

1 *Fortuitum enim nihil esse certis argumentis deprehenditur. 2 Etenim omne quod fit, propter aliquid fieri deprehenditur: & in ipso etiam fine hoc ipsum comperitur. 3 At verò fortuitum videtur nullam essentiam obtinere, sed nudum tantum nomen. 4 At medicina est ex eorum numero quæ propter quid & de industriâ excogitata sunt, & insuper essentiam habere conspicitur. Et hæc 5 quidem his, qui fortunæ sanitatem ascribunt, arti verò detrahunt., quis responderit. 6 Hos autem qui ob morientium calamitatem artem è medio auferre contendunt, vehementer miror; quanam memorabili ratione persuasi; 7 intemperantiam ægrorum causam mortis non statuant; sed scientiam tantum eorum qui medicinam exercent: quasi medici tantum quæ non oportet præscribere possint, ægri verò ea quæ imperata sunt violare nequeant. 8 Quin longè probabilius est, ægros non posse facere quæ imperantur, quàm medicos ea quæ non decet imperare.*

C O M M E N T A R I V S.

1 Quod non est, nullius causa esse potest vt sit, nec etiam sanitatis. At verò Ars medica est; τὸ αὐτόματον verò non est: Quod elucet ex eius fine, & cognitione.

2 Finis: namque quod fit vel est, finem habet certum, propter quem sit, vel effectum est. Nam natura & eius æmula ars nihil frustrà faciunt. At αὐτόματον finem non habet certum.

3 Q. d. Cognitione: Quod reuera est, eius substantia aliqua ratione sub sensum cadit. At αὐτόματον sub sensum non cadit sua substantia, sed solo nomine. Ergò.

4 Ostendit medicam artem esse, à fine; quem habet certum; & à sensu, quo esse deprehenditur.

5 Si talia casu adhibet qualia medicus ad sanationem adferret: ergo fortuita curatio hæc dici non debebit, sed ex arte, quæ ad certum finem cuncta refert.

6 Dicunt, si medicina ars esset; semper curaret, nec morerentur quidam. Sed multi moriuntur. Ergo medicina non est ars, vel saltem dubia & fallax.

7 Respondet; in culpa esse posse ægros, æquè ac artificem: malè calumniantur igitur solos artifices.

8 Peccatur incommodis ægri, vel suâ propriâ culpâ vel medentis: certè qui plures causas peccandi habet, potius & promptiùs peccabit. is est æger.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Οἱ μὲν γὰρ ὑγιαινούσῃ γνώμῃ μεθ' ὑγιαίνοντος σώματος ἐγχειρέουσι, λογισάμενοι τά τε παρεόντα, τῶν τε παροιχομένων τὰ ὁμοίως διατεθέντα τοῖσι παρεοῦσιν· ὥστε ποτὲ θεραπευθέντα εἰπεῖν, ὅτι ἀπηλλάξαν. 2 Οἱ δ' οὔτε ἃ κάμνουσιν, οὔτε δι' ἃ κάμνουσιν, οὔθ' ὅ, τι ἐκ τῶν παρεόντων ἔσται, οὔθ' ὅ, τι ὧν ἐκ τῶν τουτοισιν ὁμοίων γίνεται, εἰδότες ἐπιτάσσονται, ἀλγέοντες μὲν τῷ παρεόντι· φοβεύμενοι δὲ τὸ μέλλον καὶ πλήρεις μὲν τῆς νόσου, κενεοὶ δὲ σιτίων· ἐθέλοντες 3 τὰ πρὸς τὴν νοῦσον ἡδέα μᾶλλον, ἢ τὰ πρὸς ὑγιείην προσδέχεσθαι· οὐκ ἀποθανεῖν ἐρῶντες, ἀλλὰ καρτερεῖν ἀδυνατέοντες. 4 Οὕτω δὲ διακειμένους πότερον εἰκὸς τούτους τὰ ὑπὸ τῶν ἰητρῶν ἐπιτασσόμενα ποιέειν, ἢ ἄλλα ποιέειν, ἃ οὐκ ἐπετάχθησαν; ἢ τοὺς ἰητροὺς (τοὺς ἐκείνως διακειμένους, ὡς ὁ πρόσθεν λόγος ἡρμήνευσεν,) ἐπιτάσσειν τὰ μὴ δέοντα; ἆρ' οὐ πολὺ μᾶλλον, τοὺς μὲν δεόντως ἐπιτάσσειν· τοὺς δὲ εἰκότως ἀδυνατέειν πείθεσθαι; μὴ πειθομένους δὲ περιπίπτειν τοῖσι θανάτοισιν; ὧν οἱ μὴ ὀρθῶς λογιζόμενοι, τὰς αἰτίας τοῖς οὐδὲν αἰτίοις ἀνατιθέασι· τοὺς αἰτίους ἐλευθερεῦντες.

1 *Medici namque sana mente sanoque corpore curationem aggredientes, & præsentia peruestigant, & de præteritis simul, collatione eorum habita ad præsentia, ratiocinantur: Adeò vt nonnunquam æger fateatur, se eorum operâ euasisse.* 2 *Ægri verò neque ex qua parte ægrotent, neque ob quam causam ægrotent, neque quid ex præsentibus eueniet, neque quid ex horum similibus futurum sit agnoscentes; medici imperio subiacent: afflicti quidem ob ea quæ præsto sunt, in metu autem ob futura: pleni morbo, vacui ciborum:* 3 *ea quæ ad morbum faciunt potius quàm quæ ad sanitatem admittere cupidi: mori quidem renuunt, neque tamen contra morbum pugnare fortiter sustinent.* 4 *Hos autem eo modo affectos vtrum quæso verisimilius est à medicis imperata facere; an diuersa, quæ medici non iusserunt? an potius medicos (maximè tales, quales superiore sermone declaraui) non qualia decet imperare? An non multò probabilius est, hos quidem quæ conueniant præscribere: illos autem ritè obedire impotenter nolle? & propterea minimè obedientes in mortem incidere. quæ sanè qui non rectè animaduertunt, causam [mortis] in hos, qui extra culpam sunt, referunt: eos verò qui maximè accusandi sunt, à crimine absoluunt.*

COMMENTARIVS.

1 Medici causas magnas peccandi non habent. nam artē callent, & nullis iactantur dolorum procellis.

2 Æger magnas occasiones delinquendi habet, qui medendi imperitus, dolore & desiderio sanitatis non rectè ratiocinetur, & quod vehementer desiderat, facillimè credat, omniumque pollicitationibus aures præbeat.

3 Vt in Hydrope videmus, cuius tanta est calamitas, vt ad illius nomen exterriti homines toto corpore perhorrescant, ac subindè exclament, Deus meliora. Et tamen perpaucos videas qui seruent leges ipsum arcendi quando in metu est; ac ne abigendi quando aduenit, naturam certò expugnaturus. Quemdam, nobilis medicus apud Antigonum regem, negauit sanari posse. Cùmque alter medicus se sanaturum polliceretur, respondit: illum ad ægri morbum respicere; se verò ad animum: quòd homo esset notæ intemperantiæ. Nec eum res fefellit. Ille enim dum summa diligentia regis custoditetur, tamen malagmata sua deuorando, bibendóque suam vrinam exitium sibi quæsiuit. Nullæ sunt igitur leges curandi pro iis, qui vitam sequuntur voluptuariam: sed pro iis tantùm qui frugi sunt, atque obedienter se gerunt in medicos benè monentes.

4 Igitur salubres morbos incurabiles sibi ipsi faciunt ægri. & calumniantes hoc modo insanire videntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Εἰσὶ δέ τινες, οἳ καὶ διὰ τοὺς μὴ ἐθέλοντας ἐγχειρέειν τοῖσι κεκρατημένοισιν ὑπὸ τῶν νοσημάτων, μέμφονται τὴν ἰητρικήν· λέγοντες, ὡς ταῦτα μὲν καὶ αὐτὰ ὑφ' αὑτῶν ἂν ἐξυγιάζοιτο, ἃ ἐγχειρέουσιν ἰᾶσθαι· ἃ δ' ἐπικουρίης δεῖται, οὐχ ἅπτονται. Δεῖν δ', εἴπερ ἦν ἡ τέχνη, πάνθ' ὁμοίως ἰᾶσθαι. 2 Οἱ μὲν οὖν τ' αὐτὰ λέγοντες, εἰ ἐμέμφοντο τοῖς ἰητροῖς, ὅτι αὐτέων τοιαῦτα λεγόντων, οὐκ ἐπιμελοῦνται ὡς παραφρονεόντων, εἰκότως ἂν ἐμέμφοντο μᾶλλον, ἢ ἐκεῖνα μεμφόμενοι. 3 Εἰ γάρ τις τέχνην, ἐς ἃ μὴ τέχνη, ἢ φύσιν, ἐς ἃ μὴ πέφυκεν ἀξιώσει δύνασθαι, ἀγνοεῖ* μανίην ἁρμόζουσαν ἀγνοίῃ μᾶλλον, ἢ ἀμαθίῃ. 4 Ὧν γάρ ἐστιν ἡμῖν, τοῖσί τε τῶν φύσιων, τοῖσί τε τῶν τεχνέων ὀργάνοις ἐπικρατέειν, τούτων ἔστιν ἡμῖν δημιουργοῖς εἶναι· ἄλλων δὲ οὐκ ἔστιν.

* ἀγνοεῖ ἁρμόζουσαν μανίῃ μ.ἢ.

1 *Quin & alij quidam sunt, qui ob hos, qui his qui triumphati a morbo ac iam victi sunt curationem adhibere nolunt, medicinam accusant; asserentes vitia quæ medici sanare aggrediuntur, vltrò naturæ vi euinci potuisse. Quæ verò auxilium flagitant, ab illis non attingi. Decere autem, si ars vera sit, omnibus ex æquo mederi. Qui itaque hæc aiunt, si medicis succensent propterea, quòd nullam ipsorum, huiusmodi deliria proferentium, curam suscipiant, multò sanè iustiùs succensuerint, quàm * propter illa.* 3 *Si enim quis potentiam ac vim artis in iis, ad quæ apta non est, exigat, is insana laborat ignorantia, quæ amentiæ potius quàm imperitiæ ascribenda.* 2 *Quorum enim natura vel artis instrumentorum imperium atque vim obtinemus; per ea * Artifices esse possumus, per alia verò nequaquam.*

De his Cardanus de Methodo c.

* illa reprehendentes.

* opifices operari possumus, Zuing.

COMMENTARIVS.

1 Culpant alij medicos, quod quosdam prognosticis relinquant. Aiunt, si medicina est ars, ergo contumacissimos etiam morbos, & non solùm naturæ vi edomandos vinceret.

2 Confutatio: nam est contra artem quosdam morbos curare velle, cum nihil laude dignum in illis efficias, Ironicè hos itaque excipit, fortè, dicit, qui hæc obiiciunt medicis succensent, quòd cùm elleboro egeant, hoc propinare illis medicos nolle, tanquam deploratis. Medici quamuis sciant curari mala quædam non posse, tamen his, quæ in culpam venire non possunt, humaniter & pleno beneuolentiæ exemplo difficultatem affectionis compescunt.

3 Qui aliena petit ab arte, demens est; æquè ac is qui à natura quid non naturale exigit, maniâ laborat, quæ potius ad stultitiam, quàm amathiam referri debet. At qui incurabiles sanari morbos à medicis volunt, quod ab arte alienum est exigunt.

4 Demonstrat minorem præcedentem: Quod transigi potest instrumentis artis, id ab arte exigi potest, vt naturale exigi potest à Natura. Hoc magia excluditut etiam: nam eius instrumentum diabolus, non est in nostta potestate.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ὅταν οὖν τι πάθῃ ἄνθρωπος κακὸν, ὃ κρέσσον ἐστὶ τῶν ἐν τῇ ἰητρικῇ ὀργάνων, οὐδὲ προσδοκᾶσθαι δεῖ ὑπὸ ἰητρικῆς κρατηθῆναί κου. 2 Αὐτίκα γὰρ τῶν ἐν ἰητρικῇ καιόντων, πῦρ ἐσχάτως καίει. Τούτου δὲ ἧσσον, καὶ ἄλλα πολλά. Τῶν μὲν οὖν ἡσσόνων, τὰ κρέσσω οὔπω δῆλον ὅτι οὐκ ἀνίητα. Τῶν δὲ κρατίστων, τὰ κρέσσω, πῶς οὐ δῆλον ὅτι ἀνίητα; ἃ γὰρ πῦρ οὐ δημιουργέει, πῶς οὐ τὰ (τούτῳ μὴ ἁλισκόμενα) δηλοῖ, ὅτι ἄλλης δεῖται τέχνης καὶ οὐ ταύτης, ἧς ἐν τὸ πῦρ ὄργανον. 3 Ωὑτὸς δέ μοι λόγος καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων, ὅσα τῇ ἰητρικῇ ξυνεργεῖ· ὧν ἁπάντων φημὶ δεῖν ἑκάστου μὴ κατατυχόντα τὸν ἰητρὸν, τὴν δύναμιν αἰτιᾶσθαι τοῦ πάθεος, μὴ τὴν τέχνην. 4 Οἱ μὲν οὖν μεμφόμενοι τοῖσι τοῖς κεκρατημένοισι μὴ ἐγχειρέουσι, παρακελεύονται καὶ ὧν μὴ προσήκει ἅπτεσθαι οὐδὲν ἧσσον, ἢ ὧν προσήκει. Παρακελευόμενοι δὲ ταῦτα ὑπὸ μὲν τῶν ὀνόματι ἰητρῶν θαυμάζονται· ὑπὸ δὲ τῶν καὶ τέχνῃ καταγελῶνται. Οὐ μὴν οὕτως ἀφρόνων οἱ ταύτης τῆς δημιουργίας

ἔμπειροι,

ἐμπειρίῃ, ἔτε μωμητῶν, ἔτε ἀρετῶν δέονται. Ἀλλὰ δὲ λελογισμένων, περὶ ὅ, τι αὐτοῖ ἐργασίαι τῶν δημιουργῶν τελευτώμεναι, πλήρεις εἰσί· Καὶ ὅτι ὑπολειπόμεναι ἐνδεεῖς.

1 *Quum itaque morbo affligitur homo, qui validior est quàm sint instrumenta medica; ne sperare quidem oportet, vt à medicina euincatur.* 2 *Exempli gratia: Inter ea quæ in medicina vrendi vi prædita sunt, ignis extremè vrit. Eo verò imbellius alia plurima.* * *Nec adhuc constat vtrum à leuioribus instrumentis validiores morbi tolli possint. Quis autem dubitet, quin validissimis [interdum remediis] validissimi morbi curari nequeant? Proinde quæ ignis efficere nequit, (eo ipso quòd ab eo non edomantur,) satis arguunt, alia opus esse arte [ad sui depulsionem]* * *diuersa ab ea, quæ igne ceu instrumento vtitur.* 3 *Idem iudicium meum de reliquis cunctis [instrumentis] quæ arti medicæ vsum præstant; quorum singillatim euentus si non medico respondeat, vim passionis causare oportet, meâ quidem sententiâ, non ipsam artem. Qui itaque eos reprehendunt qui triumphatis à morbo manum adhibere recusant, hortari videntur; vt non minùs ea quæ non decet attingantur, quàm ea quæ decet. Quod cùm persuasi faciunt, ab iis quidem qui nominetenùs medici sunt, admirationi sunt: ab his verò, qui arte insuper excellunt, deridentur. Nec verò artis huius periti, tam insipientes vituperatores vel laudatores morantur: Sed prudentes tantùm, & accuratè noscente, quidnam sit illud, ad quod* 5 *directæ actiones artificum perfectæ euadunt: & à quo deficientes, mancæ sint & imperfectæ.*

*Dubium est,

*non ea in qua ignis instrumentum existit.

curnat.

COMMENTARIVS.

1 At morbi quidam superari nequeunt instrumentis artis.

2 Ostendit id exemplis, vt qui morbi caustica petunt, si illi igni inuicti fuerint; nulla amplius sperabilis salus.

3 Ita & cuncti reliqui morbi, qui si non vincantur debitis sibique dicatis medelis methodo præscriptis, non medicus crimen habet; sed morbi natura. Itaque omnes morbos curare velle; non est medicinæ.

4 Ergo qui omnium morborum curationem aggrediuntur, vti laudantur à stultis; ita à prudentibus nec artis imperitis irridentur.

5 Ait rationales ad rationem dirigere actiones: & ex ea actiones has, num benè agantur, examinare.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἔστι τε τῶν ἐνδειῶν, ἅς τε τοῖς δημιουργοῦσιν, ἀναθετέον, ἅς τε τοῖσι δημιουργευμένοισι. 2 Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὰς ἄλλας τέχνας, ἄλλος χρόνος μετ' ἄλλου λόγου δείξει. Τὰ δὲ κατὰ τὴν ἰητρικὴν, οἷά τέ ἐστιν, ὥστε κριτέα, τὰ μὲν, ὁ παρῳχημένος· τὰ δὲ, ὁ παρὼν διδάξει λόγος. 3 Ἔστι γὰρ ταύτην τὴν τέχνην ἱκανῶς εἰδόσι, τὰ μὲν τῶν νοσημάτων, 4 οὐκ ἐν δυσόπτῳ κείμενα, καὶ οὐ πολλά. τὰ δ' οὐκ 5 ἐν εὐδήλῳ, καὶ πολλά ἐστι. τὰ μὲν γὰρ πρὸς τὰ ἔνδον τετραμμένα, ἐν δυσόπτῳ· καὶ δ' ἐξανθεῦντα εἰς 6 τὴν χροιὴν, ἢ 7 οἰδαίνοντα, ἐν εὐδήλῳ. Παρέχει γὰρ ἑωυτῶν τῇ τε ὄψει, τῇ τε ψαύσει, τῆς στερεότητος, καὶ τῆς ὑγρότητος αἰσθάνεσθαι. Καὶ ἅ τε αὐτῶν θερμὰ, ἅ τε ψυχρά· ἄν τε ἑκάστου ἢ παρουσίῃ, τοιαύτη ἐστί.

1 *Sed præter iam dicta alios defectus ipsis artificibus ascribere oportet; alios ipsis operibus.* 2 *Quæ verò ad alias artes spectant; aliud tempus, aliumque sermonem postulant. Quæ verò ad medicinam, qualia sint & quomodo diiudicanda; partim quidem superiori sermone ostendimus, partim præsenti oratione docebimus.* 3 *Itaque qui accuratè hanc artem nouerunt, [morborum duo genera faciunt:] alios in* 4 *non abdito loco positos, nec eos permultos: alios* 5 *in non manifesto loco stabulantes, & multos. Qui enim ad interna vertuntur, in abdito siti sunt: at qui* 6 *ad superficiem efflorescunt, vel intumescunt,* 7 *manifesti sunt. Præbent enim sese, vt tum vsu tum tactu soliditas & humiditas eorum percipiatur. Calidi etiam an frigidi sint: cuius denique singillatim præsemiâ vel absentiâ tales existant.*

COMMENTARIVS.

1 Demonstrat morbos quosdam curabiles esse: attamen magnas causas interdum medicos habere cur renuant curationem, ob ægri intemperantiam, vel morbi contumaciam quæ lentius se aperit. Nam omnis ars vel vitium artificis vel subiecti defectum patitur. At medicina est ars, Ergo.

2 In cæteris artibus id verum esse ait. quod non est huius loci ostendere: sed quantum ad medicinam solum.

3 Morborum itaque diuisionem instituit.

4 Qui cognitu faciles, externi.

5 Vocat postea talia οὐκ εὐδιόρθωτα, quòd effectus medelarum soli rationi compertus sit. Quidam incurabiles; alij curabiles.

6 Colore tantùm vel asperitate quæ vitium ostendunt.

7 Vt vulnera, vlcera, tumores, fracturæ. Metaphoricè, ab arboribus. Hæc postea ἀδιόρθωτα appellat quòd succîdi facilè possint sensibus operatione notata. quare vocat etiam subiectum ἀνεπανόρθωτον mechanicum, quod sensu ipso noscatur, & citra periculum tractetur, vt notat Doctissimus Zuingerus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τῶν μὲν δὴ τοιούτων πάντων, ἐν ἅπασι, τὰς ἀκέσιας ἀναμαρτήτους δεῖ εἶναι· οὐχ 2 ὡς ῥηϊδίας· ἀλλ' ὅτι ἐξευρῆσθαι. 3 Ἐξευρημέναι γε μὴν οὐ τοῖσι βουληθεῖσιν, ἀλλὰ τούτων τοῖσι δυνηθεῖσι. 4 Δύνανται δὲ, οἷσι τά τε τῆς παιδείης μὴ ἐμποδὼν, τά τε τῆς φύσιος μὴ ταλαίπωρα. 5 Πρὸς μὲν οὖν τὰ φανερὰ τῶν νοσημάτων, οὕτω δεῖ εὐπορέειν τὴν τέχνην. Δεῖ γε μὴν αὐτὴν, μὴ δὲ πρὸς τὰ ἧσσον φανερὰ ἀπορέειν. 6 Ἔστι δὲ ταῦτα, ἃ πρός τε τὰ ὀστέα τέτραπται, καὶ 7 τὴν νηδύν. Ἔχει δὲ τὸ σῶμα, οὐ μίαν, ἀλλὰ πλείους. 8 Δύο μὲν γὰρ αἱ τὸν σῖτον δεχόμεναί τε καὶ ἀφιεῖσαι· 8 ἄλλαι δὲ τουτέων πλείους, ἃς ἴσασιν, οἷσι τουτέων ἐμέλησεν.

1 *Et horum quidem cunctorum, in omnibus, certas medelas esse oportet: non* 2 *quia faciles, sed quòd certa ratione inuentæ sint.* 3 *Inuentæ autem, non à quibusuis volentibus, sed ab his qui simul etiam possunt.* 4 *Possunt verò ij, quibus &, liberalis disciplina non deest, & natura non infœlix contingit.* 5 *In manifestis itaque morbis; sic artem diuitem esse oportet. Nec interim in minùs manifestis eam inopem ac dubiam hærere conuenit. Sunt* 6 *autem morbi [minùs manifesti] qui ad ossa &* 7 *ad ventrem se conuertere. Habet autem cor non vnum, sed plures ventres. Duo* 8 *enim sunt qui cibum accipiunt, & reddunt:* 9 *aliique præter hos plures; quos nouerunt hi, quibus hæc res curæ fuit.*

COMMENTARIVS.

1 Nam in tali malo se illicô æger medico dat. Medicus integra in re, occasiones medendi captabit.

2 Medicus ἀναμάρτητος erit, non quod faciles se præbeant hi morbi notatu aut sanatu: sed quid agendum, quando & quantum, modúmque medendi sensu & ratione deprehendit.

3 Non enim ita faciles hi morbi sunt, vt, si velit, sanationem inueniat, sed quia doctrinâ valent, hoc potest.

4 Natura & doctrina instructi possunt.

5 Ergo criminis expers erit medicus, qui doctus est; & qui iudicio à natura valet.

6 Quæ internis partibus, vt ossibus, & quæ ibi stabulantur hærent. Iam enarrat partes in quibus

ſtabulantur morbi non manifeſti, & propterea cognitu difficiles.

7 Nam ventricoſæ partes illæ, & aliena & naturæ familiaria accipiunt.

8 Vt coquentia familiaria, & expellentia: non familiaria: vt ventriculus, & inteſtina.

9 Vt muſculorum tori.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Οσα γὰρ τῶν μελέων ἔχει σάρκα περιφερέα, ἣν μῦν καλέουσι, πάντα νηδὺν ἔχει. Πᾶν γὰρ τὸ ἀσύμφυτον, ἤν τε δέρματι, ἤν τε σαρκὶ καλύπτεται, κοῖλόν ἐστι. 3 Πληροῦται τε ὑγιαῖνον μὲν πνεύματος· ἀλγέοντι δὲ, ἰχῶρος. Εχουσι μὲν τοίνυν οἱ βραχίονες, σάρκα τοιαύτην· ἔχουσι δὲ οἱ μηροί· ἔχουσι δὲ αἱ κνῆμαι. Ετι δὲ καὶ ἐν 4 τοῖς ἀσάρκοισι, τοιαύτη ἔνεστιν, ὅτι καὶ ἐν τοῖσι εὐσάρκοισιν εἶναι δέδεικται. Ο, τε γὰρ 5 θώρηξ καλεόμενος, ἐν ᾧ τὸ ἧπαρ στεγάζεται· ὅ, τε τῆς κεφαλῆς κύκλος, ἐν ᾧ 6 ὁ ἐγκέφαλος· τό, τε νῶτον, πρὸς ὃ ὁ πνεύμων· τούτων οὐδὲν * ὅ, τι οὐ καὶ αὐτὸ κενόν ἐστι, πολλῶν διαφύσιων μεστὸν, † οἷσιν οὐδὲν ἀπέχει * πολλῶν ἀγγεῖα εἶναι, τῶν 7 μὲν τοι βλαπτόντων, τῶν κεκτημένων τε δὲ, καὶ ὠφελούντων. 8 Ετι δὲ πρὸς τούτοισι, καὶ φλέβες πολλαὶ, καὶ νεῦρα, οὐκ ἐν τῇ σαρκὶ μετέωρα, ἀλλὰ πρὸς τοῖσι ὀστέοισι * προστεταμένα, συνδεσμός ἐστι τῶν ἄρθρων.

* ἔτι
† ἥσσον
* προστεταμένα.

1 *Quęcumque enim membra circumiectam habent carnem, quam muſculum appellant, ea cuncta ventrem habent. Quicquid enim 2 non concreuit, ſiue pellicula ſiue carne tegatur, cauum eſt. 3 Impletur autem dum ſanum eſt flatu, dum ægrotat ichore. Habent itaque brachia talem carnem: habent & femora, habent & tibiæ. Quin & in 4 carnis expertibus, eiuſmodi ineſt, ſimiliter ac in carnoſis eſſe deprehenditur. Nam & 5 thorax dictus in quo hepar ſtabulatur, & capitis circulus, in quo 6 cerebrum concluditur: ipſumque adeò dorſum, ad quod pulmo conſedit; horum membrorum nullum eſt, quod non & ipſum vacuum ſit, ac plurimis poris plenum, qui vaſorum penè vſum adferunt, continendo partim ea, quæ habentem 7 lædunt, partim ea quæ proſunt. 8 Præter hæc autem & venæ multæ, & nerui non in carne ſublimes extantes, ſed [intus] ad ipſa oſſa protenti, ligamentum ſunt articulorum.*

COMMENTARIVS.

1 Q. d. igitur multi ſunt morbi interni.

2 Ἀσυμφυτος appellat partes, ex ſimilaribus in organum conſociatas, quòd, vt d. D. Zuingetus συμβολὴν tantùm, non autem σύμφυσιν habeant. Similaris enim quæque ſibi eſt ſymphytos, nam eſt ὁμοφυής. Et quamuis hæ etiam tangantur inintia, tamen longè promptiùs diſſimilares, in quibus multæ ἰνῶδες concurrunt, vt ſi ligamenta, caro, membranæ ſe iungant.

3 Igitur in materia eorum cauſa.

4 Quæ non muniuntur muſculis; ſed quæ propria carne conſtant, vt viſcera: vt cerebrum, pulmo, cor, iecur, lien, renes.

5 θώρηκα vocat ἀπὸ τοῦ θωρήσσεσθαι, d. Zuing. quòd perpetuò cibo & potu quaſi inebrietur. & quaſi pectus vino incaleſcat, & armetur ac loricari videatur. Veteres alioqui, d. thoracem vocauere quod à capite ad pudenda terminatur ſpacium; quòd hanc partem milites maximè armis tegerent. Poſteriores regionem cordis & pulmonis ita appellant. Galenus ad Glauconem.

6 Igitur principes partes obſcuris morbis obnoxiæ, vnde difficilè redintegrantur.

7 Vt familiaria, & non familiaria.

8 Vt in ſpermaticis etiam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Καὶ αὐτὰ τὰ ἄρθρα, ἐν οἷσιν αἱ συμβολαὶ τῶν κινεομένων ὀστέων εἰλυκλέονται. Καὶ τούτων οὐδὲν, ὅ, τι οὐχ * ὑπαφρόν ἐστι, καὶ

* ὑπόφορον,

ἔχον περὶ αὐτὸ θαλάμας, ἃς καταγγέλλει ἰχὼρ, ὃς ἐν † διοιγομένων αὐτέων, πολύς τε, καὶ πολλοὺς λυπήσας ἐξέρχεται. Οὐ γὰρ δὴ ὀφθαλμοῖσί γε ἰδόντι τούτων τῶν εἰρημένων, οὐδενὶ οὐδὲν ἔστιν εἰδέναι. Διὸ * καὶ ἄδηλα ὠνόμασταί τε, καὶ τῇ τέχνῃ κέκριται εἶναι 3 οὐ μὴν ὅτι ἄδηλα κεκράτηκεν, ἀλλ' εἰ δυνατὸν κεκράτηνται. 4 Δυνατὸν δὲ, † ὅσον αἵ τε τῶν νοσεόντων φύσιες ἐς τὸ σκεφθῆναι παρέχουσιν 5 αἵ τε τῶν ἐρευνησόντων ἐς τὴν ἔρευναν πεφύκασι. 6 Μετὰ πλείονος μὲν γὰρ πόνου, καὶ οὐ μετ' ἐλάσσονος χρόνου τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν * ὁρᾶταί τι καὶ γινώσκεται.

id eſt, cauernoſum.
† διαιρεομένων
* δὴ καὶ
† ὅσα
* ἑωρᾶται

1 *Ipſi etiam articuli, in quibus oſſium, quæ mouentur, commiſſuræ vertuntur. Quorum ſanè nullum eſt, quod non ſubſpumoſum ſit, & circa ſe * ſtabula habeat, quæ ichor prodit, qui his recluſis multus & grandi cum multorum dolore egreditur. 2 Cum itaque nullum ex prædictis oculis intuenti conſpicere potest ſit, idcirco & à me obſcuri morbi appellati ſunt, & ab arte etiam obſcuri eſſe iudicantur: 3 non quòd obſcuri permaneant, & cognitionem noſtram ſuperent, ſed quantum poſſibile eſt, cognoſcantur & ſuperentur. 4 Poſſibile autem eſt, quantum & ægrorum naturæ ad inueſtigandum * conferunt, 5 & ingenia perſcrutantium ad perſcrutandum apta ſunt. 6 Cum ſi. ac deducti multo enim labore, nec non minore tempore oculis ſe videntur & cognoſcuntur.*

* ſorulos, cauitates
* præbent

COMMENTARIVS.

1 Cauæ etiam partes ſuos ventres cauos habent muccore plenos. Is dimanat per vulnera. σίαλον vel μύξαν vocat aliàs. Igitur q. d. & hîc morbi occulti.

2 Occulti morbi, id eſt, qui ſub oculos non cadunt.

3 Hoc eſt, obſcuros dico morbos rationi ſubiectos; quòd oculis comperti non ſint: Non quòd rationi Medici ſint obſcuri; qui quantum licet cognoſcuntur, & curantur. Nam tantum patent curationi, quantum admittit ægti natura, & artis.

4 Ratione ægri, nam occultum ſuum malum negligit, vel indicare medico nequit.

5 Medici ratione, qui vſu & ratione valere debet.

6 Quòd vſus requiratur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Οσα γὰρ τὴν τῶν * ὀμμάτων ὄψιν ἐκφεύγει, ταῦτα τῇ τῆς γνώμης ὄψει κεκράτηται. 2 † Οσα δὲ ἐν τῷ μὴ ταχὺ ὀφθῆναι οἱ νοσέοντες πάσχουσιν, οὐχ οἱ θεραπεύοντες αὐτοὺς αἴτιοι, ἀλλ' ἡ φύσις, ἤτε τοῦ νοσέοντος, ἤτε τοῦ νοσήματος. Ο μὲν γὰρ ἐπεὶ οὐκ ἦν αὐτῷ ὄψει ἰδεῖν τὸ μοχθέον, οὐδ' ἀκοῇ πυθέσθαι, 4 λογισμῷ μετῄει. 5 Καὶ γὰρ δὴ καὶ ἃ πειρῶνται (οἱ τὰ ἀφανέα νοσέοντες) ἀπαγγέλλειν περὶ τῶν νοσημάτων τοῖσι θεραπεύουσιν, δοξάζοντες μᾶλλον ἢ εἰδότες ἀπαγγέλλουσιν. Εἰ γὰρ ἠπίσταντο, κἂν περιέπιπτον αὐτοῖς· 6 τῆς γὰρ αὐτῆς ξυνέσιος ἐστὶν, ἧσπερ τὸ εἰδέναι τῶν νούσων τὰ αἴτια, καὶ τὸ θεραπεύειν αὐτὰς ἐπίστασθαι πάσῃσι τῇσι θεραπείῃσιν, αἳ κωλύουσι τὰ νοσήματα μεγαλύνεσθαι. 7 Οτε οὖν οὐδὲ ἐκ τῶν ἐπαγγελλομένων ἐστὶ τὴν ἀναμάρτητον σαφήνειαν ἀκοῦσαι, προσοπτέον τι καὶ ἄλλο τῷ θεραπεύοντι. 8 Ταύτης οὖν τῆς βραδυτῆτος οὐχ ἡ τέχνη, ἀλλ' ἡ φύσις αἰτίη ἡ τῶν σωμάτων.

* ὀνομάτων
† Καὶ ὅσα

1 *At quæ oculorum conſpectum fugiunt, ea profectò mentis oculis obtinentur & ſuperantur. 2 Quæcunque verò mala ægri patiuntur ob id quòd non illicò agnoſcantur, eorum culpa non in medicos qui curant, ſed in naturam tum ægri, tum ægritudinis referenda eſt. 3 Æger enim cùm malum neque viſu nec auditu aſſequi poſſit, 4 ratiocinatione perſequitur ipſum. 5 Etenim (qui abdito ex morbo laborant) vt maximè conentur medicis ſuos morbos indicare, ex opinione tamen magis quàm ex ſcientia narrant. Nam ſi certò ſcirent, medicis ſe non crederent: 6 Cum eiuſdem ſcientia ſit morborum cauſas noſſe, & morbos ipſos omnibus medicamentis, quæ augeſcere morbum prohibent,*

prohibent, curare posse. 7 *Quando igitur nec ex ægri relatu ad infallibilem certitudinem perueniri potest, aliò medico est respiciendum.* 8 *Itaque huius tarditatis non ars ipsa, verùm corporis natura, causa est.*

COMMENTARIVS.

1 Ratione & scientia, id est, iudicio.

2 Demonstrat morbi naturam latere, culpâ ægri naturæ, vel ipsius morbi: Ergo & operationem.

3 Imperitiâ ægri medicus non rectè morbum accipit; nam æger dolore confectus morbum suum sensu non rectè scrutatur; nec si alius explicet eum intelligit.

4 Ratione intelligere morbum velit, sed nequit.

5 Id est, suam ignorantiam ipse æger detegit verbis, & opere. Verbis, cùm ipse conatur medico explicare naturam sui mali, similitudinibus vtitur, & se opinari ait.

6 Opere: Nam si morbum agnosceret, medicum non accerseret; Nam eiusdem est nosse, & curare. Hoc eleganter docet Galenus libro primo De alimentorum facultatibus, in fine Capitis septimi.

7 Ergo medicus cunctantiùs in cognitionem veniet ægritudinis, ob ægri inscitiam. Nam nec sensu visionis nec tactus in his vti potest: restat ergo ratio, obscuris rebus dicata.

8 Non culpanda est medicina quòd nolit id quod potis non est, sed natura ægri.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἡ μὲν γὰρ αἰσθανομένη, ἀξιοῖ θεραπεύειν, σκοποῦσα ὅπως μὴ τόλμῃ μᾶλλον ἢ γνώμῃ, καὶ ῥᾳστώνῃ μᾶλλον ἢ βίῃ θεραπεύῃ. 2 Ὁ δ' ἢν μὲν ἀρκέσῃ πρὸς τὸ ἐφθιῦσαι, ἐξαρκέσει καὶ πρὸς τὸ ἰαθῆναι. Ἢν δ' ἐν ᾧ τοῦτο ὁρᾶται, κρατηθῇ, διὰ τὸ βραδέως αὐτὸν ἐπὶ τὸν θεραπεύσοντα ἐλθεῖν, ἢ διὰ τὸ τοῦ νοσήματος τάχος, οἰχήσεται. Ἐξ ἴσου μὲν γὰρ ὁρμώμενον τῇ θεραπείῃ, οὐκ ἔστι θᾶσσον· προλαβὸν δὲ, θᾶσσον. 3 Προλαμβάνει δὲ, διά τε τὴν τῶν σωμάτων * στενότητα, ἐν ᾗ οὐκ ἐν εὐόπτῳ οἰκέουσιν αἱ νοῦσοι· διά τε τὴν 4 τῶν καμνόντων ὀλιγωρίην. Ἐπεὶ θεραπεύονται, * λαμβανόμενοι δ' ὑπὸ τῶν νοσημάτων, ἐθέλουσι θεραπεύεσθαι. 5 Ἐπεὶ τῆς γε τέχνης τὴν δύναμιν, ὁκόταν τινὰ τῶν τὰ ἄδηλα νοσεόντων ἀναστήσῃ θαυμάζειν ἀξιώτερον, ἢ ὁκόταν ἐγχειρέῃ τοῖς ἀδυνάτοις.

* στεγνότητα * συλλαμβανόμενοι

1 *Ars enim malum cognoscens, mederi magnopere gestit, id vnum studens ac considerans, ne potiùs temeritate, quàm consilio, & vi * facilitate potiùs quàm vi medeatur.* 2 *Medicus verò siquidè sufficerit ad * cognoscendū, sufficerit etiam ad sanandum. Si verò is in quo morbus cognoscitur [dū morbus inuestigatur] vi morbi vincatur, vel hinc quòd seriùs medicò accessit, vel ob morbi celeritatem peribit. Si enim pari passu processerit morbus cum curatione, velocior non est. Sin praeoccupauerit, velocior est.* 3 *Praeoccupat verò tum propter corporum angustiam, in qua non in conspicuo inhabitant morbi: tum* 4 *propter agrorum negligentiam. Cunctantur enim, atque cùm iam morbis inuoluti sunt, tum demum curari volunt.* 5 *Proinde artis potentiam multò iustiùs admirabimur, si quem ex abdito morbo agrum restituat, quàm si deploratis opem ferre moliatur.*

* facultate, solatio * n. ægrum

COMMENTARIVS.

1 Si velit medicus auxiliari, morbum cognoscere debet: ita nec temerè, nec vi medicabitur. Sed morbum vt noscat tempore opus est, si æger eum aperire nequit. γνῶσα, id est, ἐξετάζουσα. ῥᾳστώνη, ἀνάπαυσις. vtn. iucundè medicetur.

2 Interim dum medicus cognitioni incumbit, vel euadit, vel pessundatur vi morbi æger. Pessundatur, vel negligentiâ suâ æger: vel motu morbi, ita vt interim non possit peruestigari.

3 Quia latens in imis partibus non deprehenditur; interim tamen celeriter mouetur: & dum in summum ventum est, medica manus in auxilium vocatur.

4 Ergo occulti morbi insanabiles fiunt ægri neglectu, vel ob morbi vim, & celerem motum Scribit Celsus, In longis morbis, vbi deliberationi & remediorum mutationi locus patet, rarò obsequens medico æger perit: In acutis verò, vbi nec consilio, nec remediorum mutationi locus, ignoscendum medico.

5 Laudandi itaque medici, si tot iniurias occulti morbi, & ægri superârint. & deploratos si non attigerint.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Οὐκοῦν ἐν ἄλλῃ δημιουργίῃ τῶν ἤδη εὑρημένων οὐδεμιῇ 2 ἔνεστιν οὐδὲν τοιοῦτον. 3 Ἀλλ' αὐτέων ὅσαι πυρὶ δημιουργέονται, τούτου μὲν παρεόντος ἀεργοί εἰσι· μετὰ δὲ τοῦ τούτου * ἀφθιῦσαι εὐεργοί. 4 Καὶ ὅσαι καὶ τοῖσιν εὐεπανορθώτοισι σώμασι δημιουργέονται, αἱ μὲν μετὰ ξύλων, αἱ δὲ μετὰ σκυτίων, αἱ δὲ γραφῇ, χαλκῷ τε καὶ σιδήρῳ, καὶ τοῖσι τούτων ὁμοίοισιν αἱ πλεῖσται. 5 Τὰ δὲ ἐκ τούτων καὶ μετὰ τούτων δημιουργεόμενα, καὶ εὐεπανόρθωτα, ὅμως οὐ τῷ τάχει μᾶλλον, ἢ τῷ ὡς δεῖ δημιουργεῖται, οὐδ' ὑπερβατῶς, ἀλλ' ἢν ἀπῇ τι τῶν ὀργάνων, ἐλλινύει. 6 Καίτοι οὐκ ἀνείναις τὸ βραδὺ πρὸς τὸ λυσιτελέστερον ἀσύμφορον, ἀλλ' ὅμως * προτιμᾶται.

* ἐφθιῦσαι

n. τὸ τάχος

1 *Nequaquam verò in vlla aliqua iam inuentarum artium* 2 *tale quid inest. Nam* 3 *quacunque ignis operâ summ opus faciunt, eo non præsente, ociosæ sunt: eundem verò nactæ, operosæ euadunt.* 4 *Similiter quæcumque in correctione, quæ debetur tractabili rerum materia, * artem suam exercent, veluti alia in sculpendo, ære, ferro, similibusque rebus, aliis quamplurima.* 5 *Operaverò quæ ex hac materia, & cum huiusmodi instrumentis fiunt, etsi facilè * corrigi possunt, non tamen celeritatem magis requirunt, quàm vt, sicuti decet, tractentur, neutiquam perfunctoriè, cùm si vel vnum instrumentum desit, opus intermittere cogantur.* 6 *Etsi verò cunctatio & tarditas in hisce interdum perfectioni operis nihil incommodat: laude tamen maiore digna est præptitudo & celeritas.*

* exercentur * tractari

COMMENTARIVS.

1 Q. d. ex morbi natura curationis prouenit cunctatio, quamuis nec medici nec ægri vitium adsit. Non enim medicus mederi potest, ni cognoscat: hoc autem multæ operæ. Quod ostendit ex mechanicis artibus. Quæ sanè faciles sunt si committantur medicinæ. q. d. Ne mechanica quidem facilis, absque cognitione materiæ circa quam, & cum qua operatur: & absque actione & encheiresi.

2 Vt semper suum finem attingant.

3 Cognitione materiæ μεθ' ἧν & ἐξ ὧν operatur, id est, circa quam, & cum qua operatur: Vt instrumentum operandi, veluti ignis, malleus.

4 Subiectum, d. Zuing. est εὐεπανόρθωτον, quòd ab artifice ipso sensu agnosci potest, quale sit tractabile nec ne: atque etiam citra periculum tractari potest.

5 Videretur facilis ars: vt mechanicæ reliquæ propter operationem. Sed vt in his facilè qualia decet in vsum adferuntur; ita in hac ægrè, qualia decet, & quando, & quantum, & ordo adhibetur.

6 A tempore, festinatio laudem in opere habet. Sed cognitu est difficile quid ilicò agendum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἰησβικὸν δὲ, τοῦτο τῶν ἐμπύων· τοῦτο δὲ, τὸ ἧπαρ, ἢ τοὺς νεφρούς. τοῦτο δὲ, τῶν ξυμπάντων ἐν τῇ νηδύϊ νοσεόντων, ἀποστερημένη τῇ δεινοφίῃ (τὰ πάντα * πάντες ἱκανωτάτως † ὁρῶσιν) ὅμως ἄλλας εὐπορίας 2 συνεργοὺς ἐφεῦρε. 3 φωνῆς τε γὰρ λαμπρότητα καὶ βραδυτῆτα καὶ 4 ῥεύματα ἃ διαρρεῖν ἔσωθεν ἑκάστοισι, δι' ὧν ἔξοδοι δέδονται. ὧν τὰ μὲν, ὀδμῇσι, τὰ δὲ, χροιῇσι, τὰ δὲ λεπτότητι καὶ παχύτητι διασταθμωμένη τεκμαίρεται. ὧν τε 5 σημεῖα ταῦτα, ἅ τε πεπονθότων, ἅ τε παθεῖν δυναμένων.

* πάντως † ὁρῶσι.

Ὅταν δὲ ταῦτα μανθάνωνται, μὴ δ' αὐτὴ ἡ φύσις ἐκοῦσα ἀφίῃ, ὁ ἀνάγκας * εὕρηκεν, ᾗσιν ἡ φύσις ἀζήμιος βιασθεῖσα μεθίησι. Ἀνεθ. ἴσως δὲ δηλοῖ τοῖσι τὰ τῆς τέχνης εἰδόσιν, ἃ ποιητέα.

* ἄφεσις

1 Iam verò medicina, aliis ægrotantibus ex empyemate, aliis secundum hepar, vel renes, aliis secundum omnes partes in ventre quæ sunt, etsi [omnium horum] inspectione sensana priuata sit (quod ipsum apud omnes in confesso est) alias tamen facultates 2 coadiutrices adinuenit. [Puta]; vocis claritatem & tarditatem, 4 fluxiones item quæ peculiaribus partibus per quas patet exitus, effundi solebant; quarum modo quasdam odore, alias colore, quasdam tenuitate ac crassitie trutinando quasi signis syllogisticis deprehendit: indeque colligit 5 signa eorum quæ ægri iam patiuntur, tum quæ perpeti poterunt. Cum autem hæc signa elucent, si natura vltrò non * liberauerit, 6 necessaria] remedia] natura inuenit, quibus coacta vel stimulata, citra noxam tamen, ad exclusionem * se erigat: vel repressa & cohibita artis peritis demonstrat quo facto opus sit.

* remissionē attulerit.
* Id est, concedat illis stimulātibus.

COMMENTARIVS.

1 Demonstrat iudicij difficultatem in cognoscendo. d. quia subiectum non est ἀπτανόμενον: nam abditus morbus τῃ ὄψει est incompertus.

2 Id est, cognitionis subsidia ad actionem conferentia.

3 Ex actionibus facultatum læsis.

4 Excrementa, quæ substantia, qualitate, copia & excernendi modo in vitio sunt.

5 Præsentium, futurarum, & prætetitarum rerum notæ.

6 Ἀνάγκας vocat remedia quibus necessariò natura extimulatur, vt agat id quod necessarium est. Sed cùm polydædala sint instrumenta, & remedia talia, quæ variè ex methodi lege in vsum duci debent; hoc difficultatem mouebit. Itaque si natura ἐκ ἀφιῇ vltrò, medicina ad τὸ μεθιέναι extimulanda est.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Βιάζεται δὲ τοῦτο μὲν πῦρ τὸ σύμφυτον, φλέγμα διαχεῖν, σιτίων δριμύτητι, καὶ πομάτων, ὅπως τεκμαρτῇται τι ὁρθὸν τῶν ἐκείνων, ὧν αὐτὴ ἐωρηθῆναι ἐδύνατο. 2 Τοῦτο δ' ἂν πνεῦμα ἐν 3 κατήγορον, * ὁδοῖσι τε σιτίων, καὶ δρόμοις ἐκκαλεῖται κατηγορεῖν. 4 Ἱδρῶτας τε τούτοισι τοῖσι προειρημένοισιν ἄγουσα, ὑδάτων θερμῶν ἀποπνοίησι τεκμαίρεται.

* ὁδοῦσι.

1 Cogitur autem congenitum nobis calidum, ciborum ac potuum acrimonia, pituitam diffundere, quasi conjectura accepta à certo quodam signo, ex iis quæ natura conspici voluit. 2 Partim verò si anhelus spiritus index morbi fuerit, 3 ascensu accliui tum cursibus eum 3 accusare ac prodere cogitur. Quin & 4 sudores per prædictas ciendos esse, ex vaporum calidorum expiratione certò colligit.

COMMENTARIVS.

1 Si itaque elucet notis pituitæ crassities, ita ratio dictabit, & monstrabit remedium. Incidenda lenta: incisio à cal ore est, calor à nutricationi dicaris rebus excitatur, si in illisis nireat: Ergo parandus est humoris incidendo.

2 Si elucet symptoma, hoc etiam rectè perceptum medelam indicabit. Anhelosus homo fit, quod spiritus non sit liber: non liberà pituitæ incursu in thoracem: Incidatur hæc: à spiratione excludatur: spiratio cursu & ascensu excitetur. Ergo anhelosus spiritus cursu curabitur. Metaphoricè locuto à iudiciis: anhelosus spiritus reum arguit pectus, de interno morbo: Ars medelis extorquet ὁμολογ τηροῦσιν, consumere totam accusationem, cogitque in silentium accusatorem. nam excusso morbo, etiam symptomata tolluntur.

3 Attenuato humore à motu.

4 Si natura medicinam non expectaens ipsa agat, sed accisē, quod est ἀδικέει, id est, languere. Hoc symbolis deprehendet medicus, & iunabit, vt sudores promouendo, & vrinas fundendo remediis propriis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἔστι δ' ἃ καὶ διὰ τῆς κύστιος διεξιόντα, ἱκανώτερα τὴν νοῦσον δηλῶσαί ἐστι, ἢ διὰ τῆς σαρκὸς ἐξιόντα. Ἐξεύρηκεν οὖν καὶ τοιαῦτα πόματα καὶ βρώματα, * ἃ τῆς 1 θερμαινόντων θερμότερα γινόμενα, τήκει τε ἐκεῖνα, καὶ διαρρεῖν ποιέει. ἃ οὐκ ἂν διαρρύη, μὴ τοῦτο παθόντα. 2 Ἕτερα μὲν οὖν πρὸς 3 ἕτερον, καὶ ἄλλα 4 δι' ἄλλων ἐστὶ, τάτε * διιόντα, τάτ' ἐξαγγέλλοντα. ὥς ἐ θαυμάσιον αὐτῶν τάς τε 5 πίστις χρονιωτέρας γίνεσθαι, τὰς τ' ἐγχειρήσιας βραχυτέρας, οὕτω δι' ἀλλοτρίων ἑρμηνειῶν πρὸς τὴν θεραπεύουσαν σύνεσιν ἑρμηνευομένων.

Sunt præterea & quæ per vesicam egressa magis morbum ostendere possunt, quam quæ per carnem egrediuntur. Inuenit itaque tales potiones & cibos; * quibus, vtpote 1 calidioribus, ea, quæ calorem febrilem in corpore fouent & eliquati, & ad effluxum cogi possint: quæ sanè nunquam effluerent, si non hoc modo parata fuissent. 2 Alia itaque † ad 3 alia, & alia 4 per alia sunt [vel prodeunt,] tum quæ corpus peruadunt, tum quæ indicant. Vt proinde non mirum sit & horum certam exploratamque scientiam. quæ 5 fide digna, longi temporis esse, & exercitationibus medicis multum temporis accidi, quandoquidem tam remotis atque externis probationibus ad medendi scientiam medici perueniunt.

* Corn. qui calefacientibus aliis calidiores existentes.
† Corn. ex aliis.

COMMENTARIVS.

1 Quorum calore, ea, quibus exardescit in febrem corpus, fundantur in vrinam. q.d. abditos etiam morbos curat: vbi à natura didicit, quò viam affectet humor & eius inclinatio.

2 Medicina itaque ob iudicium difficilis est, & longo tempore ad eam itur. ob signa, id est, τὰ ἐξαγγέλλοντα, & remedia quæ peruadunt corpus, id est, τὰ διιόντα. Nam variant pro ratione corporis cui admouentur, i. πρὸς ἕτερον. & sua vi agendi, vt enata, vel fabricata fuerint.

3 Vt melicratum aliis est diaphoreticum, alis diureticum, aliis aluum turbat. Ita signa: vt somnus in pueris est criticus; aliis prolixior si fit, est symptomaticus.

4 Vt notes ex quibus in quæ fiat mutatio.

5 Ob actionem etiam difficilis. nam quo plus temporis cognitioni datur morbi, eo fidelior curatio. etenim ni cognoscas, non curabis. Sed à longè remotis rebus à morbis, morbum intelligimus: vt ex symptomatis, cibo, potu, &c.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ὅτι μὲν οὖν καὶ λόγους ἐν ἑωυτῇ εὐπόρους εἰς τὰς θεραπείας ἔχει ἡ ἰητρική, 2 καὶ ἐκ ἐνδικωτέροισιν ἐγχειρέοι, οὐκ ἂν ἐγχειρέοι τῇσι νούσοισιν, ἢ ἐγχειρεόμενα 3 ἀναμάρτητος ἂν παρέχοι, οἵ τε 4 νῦν λεγόμενοι λόγοι δηλοῦσιν, 5 αἵ τε τῶν εἰδότων τὴν τέχνην ἐπιδείξιες, ἃς ἐκ τῶν ἔργων ἥδιον, ἢ ἐκ τῶν λόγων ἐπιδεικνύουσιν, οὐτὸ λέγειν * καταμελετήσαντες, ἀλλὰ τὴν πίστιν τῷ 6 πλήθει ἐξ ὧν ἂν ἴδωσιν οἰκειοτέρην ἡγεύμενοι, ἢ ἐξ ὧν ἀκούσωσι.

* καταμελετήσαντες,

1 Quod itaque & rationes in seipsa ad remediandum copiosas habeat medicina, & 2 morbos, qui corrigi nequeunt, meritò non aggrediatur; 3 inculpatam verò sese præbeat in iis quos aggreditur, id tum 4 præcedens sermo manifestum facit; tum 5 artis peritorum demonstrationes, quas multò libentius ipso opere quàm verbis præstant: Cum in dicendo non æquè exercitati, interim eam fidem sinceriorem putantes, quæ 6 copia exemplorum oculis compertorum,

compertorum, quàm quæ ex auditarum rerum copia constat.

COMMENTARIVS.

1 Claudit disputationem, & anacephalæosin addit prædictorum. Medicinam n. certam esse respectu morborum δυσδιορθώτων & ægrè curabilium. ευδιορθώτων, qui etsi facilè cedant, non tamen temerè, sed ex lege methodi debent curari; & non minor in his ars est (λόγος ἄπορος εἰς ἐπικουρίην) quàm in ægrè redintegrabilibus.

2 Certam esse artem etiam ratione ægrè curabilium. 2. aph. 29. Celsus 11. lib. 9. qui seruari nequit, non attingendus: hoc prudentiam medici, & artis certitudinem arguit. Sed humanitatis & occultæ naturæ potentiæ nos memores esse vult Auicenna.

3 Nullum errorem committit in curabilibus. id etiam certam artem declarabit.

4 Πίσις seu probatio quòd medicina sit ars, ratione & sensu deprehenditur. Ratione ostendet artem veram esse.

5 Exemplis veritatem ostendit: hoc ἐπίδειξιν vocat hîc Hippocrates. Ita Idiotis facto, artis certitudinem persuadent.

6 Id est, quæ exemplis potiùs quæ videntur, quàm sermonibus qui audiuntur, fidem arti faciunt, sui officij esse putant.

HIPPOCRATIS
DE
VETERI MEDICINA,
Quam DIÆTETICAM vocare videtur.

ARGVMENTVM.

De vetustate Medicinæ, ab Æsculapio Græcia illatæ, & per manus posterorum Hippocrati traditæ: & de eius inuentione, quam veram & constantem defendit contra sophismata Gorgiæ Leontini, & discipulorum Poli, qui noua methodi auctores: artis huius nobilitatem celebrat. Probat eius veteris artis certitudinem ex Diætæ instituto, & causarum morbificarum inuentione, quæ captantur non ex inani hypothesi, sed ex obiecto medicinæ; nimirum corpore humano.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΠΕΡΙ
ΑΡΚΑΙΗΣ ΙΗΤΡΙΚΗΣ.

ΚΟΣΟΙ 1 ἐπεχείρησαν περὶ ἰητρικῆς λέγειν ἢ γράφειν, ὑπόθεσιν σφίσιν αὐτέοισιν ὑποθέμενοι τῷ λόγῳ, θερμὸν, ἢ ψυχρὸν, ἢ ὑγρὸν, ἢ ξηρὸν, ἢ ἄλλ᾽ ὅ, τι ἂν ἐθέλωσιν, * ἐς βραχὺ ἄγοντες, τὴν ἀρχὴν τῆς αἰτίης τοῖσιν ἀνθρώποισι τῶν νούσων τε καὶ τοῦ θανάτου, καὶ πᾶσι τὴν αὐτὴν, ἓν ἢ δύο προθέμενοι· ἐν πολλοῖσι μὲν καὶ οἷσι λέγουσι καταφανέες εἰσὶν ἁμαρτάνοντες· μάλλον δὲ ἄξιον μέμψασθαι, ἀμφὶ τέχνης ἐούσης, ᾗ χρῶνταί τε πάντες ἐπὶ τοῖσι μεγίστοισι, καὶ τιμῶσι μάλιστα τοὺς ἀγαθοὺς χειροτέχνας. 2 Εἰσὶ δὲ δημιουργοὶ οἱ μὲν φλαῦροι, οἱ δὲ πολὺ διαφέροντες. Ὅπερ, εἰ μὴ ἦν ἰητρικὴ ὅλως, 3 μὴ δ᾽ ἐν αὐτῇ ἔσκεπτο, μὴ δ᾽ εὕρητο μηδὲν, οὐκ ἂν ἦν. ἀλλὰ πάντες * ἂν ὁμοίως αὐτῆς ἄπειροί τε καὶ † ἀνεπιστήμονες ἦσαν, καὶ τύχῃ πάντα τὰ τῶν καμνόντων διῳκεῖτο.

* ἐν βραχεῖ

* ὁμοίως ἂν † ἀνεπιστη-μονες

HIPPOCRATIS
DE
VETERI MEDICINA.

VOTQVOT 1 de arte medica docere aut scribere animum adiecerunt, hypothesin suæ disputationis aut calidum, aut frigidum, aut siccum, aut quodcumque tandem aliud supposuerunt: adeóque rem in compendium contrahentes, proposuere principium causæ morbificæ ac mortis hominibus euenire vnum aut duo; & omnibus principium id idem constituerunt: vt in multis quæ docent manifestò errasse deprehendantur: iustissima tamen de illis querela est, artis, quæ reuera existit, nomine, quâ omnes pro maximis vtuntur, cuiúsque peritos artifices summopere colunt. 2 Sunt autem opifices alij viles, alij longè præstantes. Quòd sanè, si nulla esset omnino medica ars, 3 neque in ipsa vel obseruationes vel inuenta aliqua extarent; neutiquam [id] contingeret; sed cuncti æquè eius imperiti & ignari forent, ac fortunâ cuncta ægrorum res gubernarentur.

COMMENTARIVS.

1 Ne odio alicuius hæc effusa quis putet, addit exordium, quo promittit falsæ medicinæ confutationem, & veræ vindicias: ita attentos & beneuolos lectores reddit. Nam boni viri est coërcere falsa, & vera defendere: At neotericorum medicina, quam ex hypothesi fabricantur, non est vera. sed Asclepiadarum vetus medicina, quæ hypothesi caret, & artem suam (nempe sensu compertas demonstrationes) naturæ subiecti accommodat, est vera. nam verè est ars. &. quidnam sit τὸ συγγενὲς arti, id est, indoles, ostendit.

2 Quòd. medicina igitur est ars: id confirmat similitudine aliarum artium, in quibus encheiresi, & doctrinâ longè differunt artifices. ita in medicina.

3 Si non esset medicina ars, proaui nostri in ea nihil obseruassent; sed æquè cuncti ignari essent,

qui

qui aliquid inuenissent, & illi qui nihil: sed casu cuncta in ea euenirent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Νῦν δ' οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλ' ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων τεχνέων πασέων οἱ δημιουργοὶ πολλὸν ἀλλήλων διαφέρουσι 2 κατὰ χεῖρα καὶ κατὰ γνώμην, οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ ἰητρικῆς. Διὸ οὐκ ἠξίουν ἔγωγε 3 καινῆς αὐτὴν ὑποθέσιος δεῖσθαι, ὥσπερ τὰ 4 ἀφανέα τε καὶ ἀπορεόμενα, περὶ ὧν ἀνάγκη, ἤν τις *ἐπιχειρέοι λέγειν, ὑποθέσει χρῆσθαι. Οἷον περὶ τῶν μετεώρων 5 ἢ τῶν ὑπὸ γῆν εἰ λέγοι τις, καὶ γινώσκοι ὡς ἔχει, οὔτ' ἂν αὐτῷ τῷ λέγοντι οὔτε τοῖς ἀκούουσι δῆλα ἂν εἴη, εἴτε ἀληθέα ἐστὶν, εἴτε μή. Οὐ γάρ ἐστι πρὸς ὅ, τι χρὴ ἐπανενέγκαντα εἰδέναι τὸ σαφές.

* ἐπιχειρέοι

1 *At verò nunc aliter hæc res se habet: vt enim aliarum artium cunctarum opifices plurimùm inter se differunt, 2 tum manu, tum mente; sic etiam in medica euenit arte. Quapropter censeo ego, ipsam 3 non egere imbelli hypothesi, velut ea quæ sunt 4 obscura & dubia, de quibus si quis disserere velit, eum necesse est hypothesi vti. Velut si quis de meteoris 5 aut de subterraneis dicat, & se scire quomodo ea se habeant profiteatur, tamen neque profitenti ipsi, neque auditoribus manifestum satis fuerit, veráne sint, necne. Neque enim datur aliquid, ad quod rationes cunctas referendo, certa scientia haberi queat.*

COMMENTARIVS.

1 Vt in aliis artibus quidam manu vel mente excellunt. ita & in medicina: igitur ea est ars.

2 Artifices in cæteris artibus, cognitione & exercitatione se inter se superant: ita & medici: igitur ars.

3 Nam sensata demonstratione vtitur hæc antiqua medicina, cùm sensuum iudicium vbique admittat: igitur hypothesi non vtitur, cùm eius subiectum sub sensum cadat.

4 Quod sensui expositum non est, sed soli rationi, eius natura hypothesi indaganda, vt in metallis, & meteoris: nam talia subiecta à sensu absunt. Igitur medicina neotericorum, quam ex hipothesi ducunt, non respondet naturæ subiecti. Sillogismus: Medicinæ vetæ doctrina, naturæ subiecti respondere debet. At doctrina neotericorum, quæ hypothesi vtitur, non respondet naturæ subiecti: sed veterum, quæ nulla hypothesi vtitur, sed sensu comperta demonstratione. Ig. Veta doctrina veterum, quæ inuenta sua habet, & inueniri ab illâ reliqua possunt: Neotericorum falsa, qua nec inuentum quicquam: nec inueniri quid poterit. Probat maiorem. Omnis ars suam doctrinam, naturæ subiecti accommodare debet. At medicina est ars, nam inuenta habet, & artificum varietatem. Probat minorem. Quod subiectum sub sensum cadit, eius doctrina hyporhesi carere debet: iudicium sensui deferendum: nam ex priori nota. At medicinæ subiectum sub sensum cadit.

5 His opus est hypothesi, nam hæc subiecta tantùm rationi sunt peruia, non sensui.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἰητρικῇ δὲ πάντα πάλαι ὑπάρχει, καὶ ἀρχὴ καὶ 2 ὁδὸς εὑρημένη, καθ' ἣν καὶ τὰ εὑρημένα πολλά τε καὶ καλῶς ἔχοντα εὕρηται, 3 ἐν πολλῷ χρόνῳ, καὶ τὰ λοιπὰ εὑρεθήσεται, ἤν τις ἱκανός τε ὢν, καὶ τὰ εὑρημένα εἰδὼς, ἐκ τούτων ὁρμώμενος ζητέῃ. 4 Ὅστις δὲ ταῦτα ἀποβαλὼν καὶ ἀποδοκιμάσας πάντα, 5 ἑτέρῃ ὁδῷ, καὶ ἑτέρῳ σχήματι ἐπιχειρέει ζητέειν, καὶ φησί τι εὑρηκέναι, ἐξηπάτηται, καὶ ἐξαπατᾶται. Ἀδύνατον γάρ. Δι' ἃς δὲ ἀνάγκας ἀδύνατον, ἐγὼ πειράσομαι ἐπιδεῖξαι, λέγων καὶ δεικνὺς τὴν τέχνην ὅ, τι ἐστίν· ἐκ δὲ τούτου καταφανὲς ἔσται, ἀδύνατα ἐόντα ἄλλως πως εὑρίσκεσθαι.

1 *Medicinæ autem iam cuncta ab antiquo insunt, & 2 via inuenta est, per quam & multa & vita vtilissima 3 longâ die deprehensa sunt, & reliqua deinceps inuenientur, si modò quis aptus fuerit, & iam inuentorum gnarus, hinc ad reliqua peruestiganda prosiliat. 4 Quicumque verò omnibus his reiectis ac reprobatis, alia via 5 aliáque forma inuestigare conatur, & quid inuenisse se glorietur, fallit, & fallitur. Fieri enim id nequit. Verùm ob quas causas id fieri non possit, ego demonstrare conabor, docens ac demonstrans artem existere: ex hoc autem palam fiet, impossibile esse aliquo alio modo inueniri.*

COMMENTARIVS.

1 Olim medicinæ subiectum tale erat quale nunc est, sensui expositum, & eisdem causis obnoxium.

2 Q. d. Æsculapidum igitur medicina vera est, cùm multa medendi præclara præcepta inuenerit: & porrò, quæ desiderantur, peruestigabit. Non itaque Hippocratis tandem tempore ex incunabulis nuper q. nata medicina egressa est, sed pulchrè tunc adoleuerat in sacra Æsculapidûm gente, cui adhæserat ferè annos mille. Vanum itaque quod Varro, Strabo & Plinius scribunt, Hippocratem ex tabulis ægrotum, ab Æsculapij templis incendio surreptis, artem fabricasse.

3 Illi quid naturæ nostræ insit, & quo modo afficiatur, vsu & iudicio deprehenderunt.

4 Dicit falsam esse neotericorum medicinam, qua nec inuentum est quicquam; nec inuenietur: sed se & alios fallunt.

5 Nam certis vtitur indicationibus ex rei natura enatis antiqua medicina.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Μάλιστα 1 δέ μοι δοκέει, περὶ ταύτης δεῖν λέγοντα τῆς τέχνης, γνωστὰ λέγειν τοῖσιν δημότῃσιν. Οὐ γὰρ περὶ 2 ἄλλου τινὸς οὔτε ζητέειν προσήκει, οὔτε λέγειν, περὶ τῶν παθημάτων, ὧν αὐτοὶ οὗτοι νοσέουσιν. Αὐτοὺς μὲν οὖν 3 τὰ σφέων αὐτῶν παθήματα καταμαθεῖν, ὥς τε γίνεται καὶ παύεται, καὶ δι' οἵας προφάσιας αὔξεταί τε καὶ φθίνει, ἰδιώτας ἐόντας, οὐ ῥᾴδιον· ὑπ' ἄλλου δ' εὑρημένα καὶ λεγόμενα, εὐπετές. 4 Οὐδὲν γὰρ ἕτερον ἢ ἀναμιμνήσκεται ἕκαστος, ἀκούων τῶν ἑωυτῷ ξυμβαινόντων. Εἰ δέ τις τῆς 5 τῶν ἰδιωτέων γνώμης ἀποτεύξεται, καὶ μὴ διαθήσει τοὺς ἀκούοντας, οὕτως τοῦ ἐόντος ἀποτεύξεται. Καὶ διὰ ταῦτα οὖν 6 οὐδὲν δεῖται ὑποθέσιος.

Maximè autem 1 mihi consentaneum esse videtur eum, qui de hac arte docturus sit, oportere vulgo ac plebeiis nota dicere. Non enim decet 2 de alio quopiam inquirere, vel dicere, quàm de passionibus ex quibus illi ipsi ægrotant. Ipsos siquidem 3 proprias suas affectiones intelligere, quomodo nascantur ac mitescant, & ex quibus causis efflorescant ac tabescant, quum idiotæ sint, haut facile est: verùm ab alio inuentas ac proditas, facile factu est. 4 Nullius enim rei alterius faciliùs quisque recordatur, quam quam sibi ipsi euenisse audit. Si verò quis 5 ab idiotarum cognitione remota docuerit, neque in præsens audientes persuaserit, ille etiam deinceps in eo, quod maximè verum est persuadendo periclitabitur. Hinc est quòd 6 alia hypothesi nobis opus non sit.

COMMENTARIVS.

1 D. oportere sensui notas esse demonstrationes, etiam idiotis, vnde medicina principia ducet: nam tale est subiectum quod morbis affligitur: quare τὸ ὅτι sensu percipiunt, & sensus iudicio de iis sententiam suam ferent. Propterea lib. de principiis iubet κοινὴν ἀρχὴν ὑποθέσθαι γνώμῃσι περὶ ἰητρικῆς: hinc est quòd similitudine sæpè medici illustrent idiotis obscura: quare in præcep. d. eos λόγους ἐκ μεταφορῆς διαζηλοῦσθαι.

2 Nam τὸ ὅτι solùm assequuntur.

3 Διότι medico præceptore discunt. Nam facilè sanitatem

ſanitatem & morbum in ſuo corpore agnoſcunt idiotæ: de his autem agit medicus, & ita agere debet vt omnia quæ proponit ſenſibus reſpondeant, & iis adaptet ea: & hinc ad vniuerſalia & abſtruſa eos abducunt. ita fama Dea eſt, cùm id plerumque verum ſit quod in omnium eſt ore.

4 Si itaque medicus ea quæ reſpondent eorum ſenſui dixerit, facilè & auidè id percipiunt.

5 Si ſenſui minimè conſentanea afferat, id reſpuunt: nec poſtea vera dicenti credunt. hoc mendacij lucrum eſt; vt quidam dixit. itaque hîc hypotheſis damno erit illis medicis.

6 Nam hypotheſes ignoræ ſunt idiotis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τὴν γὰρ ἀρχὴν οὔτ' ἂν εὑρέθη τέχνη ἡ ἰητρικὴ, οὔτ' ἂν ἐζητήθη (οὐδὲν γὰρ αὐτῆς ἔδει) τοῖσι κάμνουσι τῶν ἀνθρώπων τὰ αὐτὰ διαιτωμένοισί τε καὶ προσφερομένοισιν, ἅπερ ὑγιαίνοντες 2 ἐσθίουσι καὶ πίνουσι· εἰ μὴ κατ' ἄλλα διαιτωμένοις ξυνέφερε, καὶ μὴ ἦν τούτων ἕτερα τινὲ βελτίω. Νῦν δ' αὐτὴ 3 ἡ ἀνάγκη ἰητρικὴν ἐποίησε ζητηθῆναί τε καὶ εὑρεθῆναι ἀνθρώποισιν, ὅτι τοῖσι κάμνουσιν ταὐτὰ προσφερομένοισιν, ἅπερ οἱ ὑγιαίνοντες, 4 οὐ ξυνέφερεν, ὡς οὐδὲ νῦν ξυμφέρει.

1 *Medic na enim ab initio non fuiſſet inuenta, neque perueſtigata (nihil enim eâ opus fuiſſet) ſi ægroti homines citra noxam. eâdem diatâ vti &c. eadem aſſumere potuiſſent, quæ ſani 2 edunt ac bibunt: imò qualibet alia victus ratio eis profuiſſet, ſi his non alia fuiſſet agris commodior. Nunc verò 3 neceſſitas ipſa homines coëgit ad Medicinæ perueſtigationem ac inuentionem. Etenim agris eo modo paſtis & iis nutritis, quibus fruuntur ſani, 4 nec olim profuit, nec nunc prodeſt.*

COMMENTARIVS.

1 Q.d. firma eſt veterum medicina, nam ea quæ ſanitati conſecrata ſunt, inuenit: vt elucet in diæta, quam loco & iure præſcribit ægris. Nam ſi quæuis diæta cuiuis conferret, ars præſcribendi victum, nec inueſtigata nec comperta fuiſſet. At non eadem diæta dicata eſt cunctis. Igitur à priſcis illa quæſita & inuenta fuit. vt eleganter oſtendit aureis illis libris de victu in morbis acutis, vbi monſtrat quibus melicratum, quibus vinum vel oxymel conferat.

2 Sed diæta, vnde ſanis robur, ægris eſt infirmitas.

3 Q.d. conſtat iam, non ab eadem diæta firmari ſanos & ægros: quod ſi ita foret, priſci victus rationem non inſtituiſſent; nec eam perueſtigaſſent, cùm id fruſtra feciſſent. Igitur olim nata fuit hæc medicinæ pars. At quo doctore? ἀνάγκη, inquit, id eſt, neceſſitate, quæ, vt ait Cicero, cogit, quod non habeas, aliunde ſumere.

4 Igitur idem iam ſubiectum quod tunc, eadem alimenta & remedia: & inde profectæ obſeruationum regulæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἔτι δὲ ἄνωθεν, ἔγωγε ἀξιῶ οὐδ' ἂν τὴν τῶν ὑγιαινόντων δίαιτάν τε καὶ τροφὴν, ᾗ νῦν χρέονται, εὑρεθῆναι, εἰ 2 ἐξήρκει τῷ ἀνθρώπῳ ταὐτὰ ἐσθίοντι καὶ πίνοντι βοΐ τε καὶ ἵππῳ, καὶ πᾶσιν ἐκτὸς ἀνθρώπου· οἷον τὰ ἐκ τῆς γῆς φυόμενα, καρπούς τε, καὶ ὕλην, καὶ χόρτον, * οἱ ἀπὸ τουτέων καὶ τρέφονται, αὔξονται, καὶ ἄπονοι διάγουσιν οὐδὲν προσδεόμενοι ἄλλης διαίτης. 3 Καί τοι τήν γε ἀρχὴν ἔγωγε ἀξιῶ καὶ τὸν ἄνθρωπον τοιαύτῃ τροφῇ κεχρῆσθαι. 4 Τὰ δὲ γε νῦν διαιτήματα εὑρημένα, τετεχνημένα, ἐν πολλῷ χρόνῳ γεγενῆσθαί μοι δοκεῖ.

1 *Quin, vt rem altius arceſſamus, ego cenſeo, ad ipſam ſanorum diatam & paſtum, cui nunc indulgent, inueniendum, nunquam priſcos illos animum adiecturos fuiſſe, ſi 2 ſuffeciſſet homini idem cibus & potus, qui boui ac equo, & cunctis reliquis animalibus præter hominem: in quo cenſu ſunt terrâ naſcentia, fructus nempe, herba, & fœnum, quibus nutriuntur & incrementis augeſcunt; & illaſa degunt non indiga alterius diata. 3 Quanquam ego ſanè exiſtimem hominem ab initio talem viuendi rationem iniiſſe. 4 Quæ autem nunc inuenta ſunt edulia, prolixa arte excogitata, & longâ die enata eſſe mihi videntur.*

COMMENTARIVS.

1 Q.d. ars eſt Diætetica; id elucet ex ſanorum hominum victu, qui à priſcis inſtitutus fuit: qui ſi idem foret cum belluino, nunquam eum inueniſſent qui eſt manſuetior. Sed teneriores olim læſit rudis illa Diæta: hinc mitior hæc noſtra quæſita & inuenta eſt.

2 A medicina quæque gens ſuam diætam habet; vt illa robuſta vel imbellis natio. aliter Americani, aliter nos.

3 Oſtendit ex ſanorum Diæta, medicinam veterem inuentam eſſe. nam durior illa priſca diæta vel manifeſtò teneros lædebat, vel obſcurè firmiores.

4 Itaque in morbos tracti, cùm facere ad morbum talem diætam ſentirent, eam mutârunt, ac valentibus etiam eam accommodârunt: cupedia tamen morboſa aberat, quæ iam adeſt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὡς γὰρ ἔπασχον πολλά τε καὶ δεινὰ ὑπὸ ἰσχυρῆς τε καὶ θηριώδεος διαίτης ὠμὰ τε, καὶ ἄκρητα, καὶ μεγάλας δυνάμιας ἔχοντα ἐσφερόμενοι, οἷά περ ἂν 2 καὶ νῦν ὑπ' αὐτέων πάσχοιεν, πόνοισί τε ἰσχυροῖσι καὶ 3 νούσοισι περιπίπτοντες, καὶ διὰ ταχέος θανάτοισιν. Ἧσσον μὲν οὖν ταῦτα τότε εἰκὸς ἦν πάσχειν, διὰ τὴν 4 συνήθειαν· ἰσχυρῶς δὲ καὶ τότε, καὶ τοὺς μὲν πλείστους τε καὶ 5 ἀσθενεστέρην φύσιν ἔχοντας ἀπόλλυσθαι εἰκός· τοὺς δὲ τουτέων ὑπερέχοντας, πλείω χρόνον ἀντέχειν.

1 *Vt enim varia & acerba patiebantur corpora ex validâ & efferâ diatâ; quæ immoderata & validas vires gerens ingerebatur; quemadmodum ſanè 2 etiam nunc ex illis paterentur, acerbis doloribus, 3 morbis, quin ſubitaneæ etiam morti impingentes. Conſentaneum autem eſt eos hæc incommoda parciùs paſſos fuiſſe, 4 ob aſſuetudinem: etiamſi tunc quoque acerbè eos afflictos fuiſſe veriſimile ſit, & plurimos quidem 5 tenellulam naturam ſortitos interiiſſe: qui verò (robuſtiores) illam diætam ſuperare poterant, longiori tempore duraſſe ac reſtitiſſe.*

COMMENTARIVS.

1 Cùm ei paria ad mitigationem non eſſent.

2 Itaque Hippocrati olim æquè languit natura, atque nunc: natura enim infatigata ſuum munus agit, & in eo perennat. niſi materia, noſtrâ ab intemperantiâ, morborum contumacior; & corporis materia ſolutioni aptior reddita quòd ſit.

3 A cruditate maximorum morborum parente, fœtâ in orgaſmum ac venenatam vim.

4 Conſuetudinis maxima vis eſt.

5 Cùm non rectè conficerent duram illam diætam (homines etiam mediocriter robuſti.)

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὥσπερ καὶ νῦν ἐκ τῶν ἰσχυρῶν βρωμάτων· οἱ μὲν γὰρ ῥηϊδίως ἀπαλλάσσονται· οἱ δὲ μετὰ πολλῶν πόνων τε καὶ κακῶν. 1 Διὰ δὴ ταύτην τὴν χρείην, καὶ οὗτοί μοι δοκέουσι ζητῆσαι τροφὴν ἁρμόζουσαν τῇ φύσει, καὶ εὑρεῖν ταύτην, ᾗ νῦν χρώμεθα. Ἐκ μὲν οὖν 2 τῶν πυρῶν βρέξαντες, καὶ πτίσαντες πάντας, καὶ καταλέσαντες, καὶ διασήσαντες, καὶ * φορύξαντες, καὶ ὀπτήσαντες, ἀπετέλεσαν ἄρτον. Ἐκ δέ γε τῶν κριθέων 3 μάζαν, ἄλλα τε συχνὰ περὶ ταύτην πραγματευσάμενοι, ἥψησάν τε, * φύξαντες

καὶ

καὶ ὤπτησαν, καὶ ἔμιξαν, καὶ ἐκέρασαν ἰσχυρά τε καὶ ἄκρητα τοῖσιν ἀσθενεστέροισι, πλάσσοντες πάντα πρὸς τὴν 4 τοῦ ἀνθρώπου φύσιν τε καὶ δύναμιν ἡγεύμενοι * ὅσα μὲν ἰσχυρότερα ᾖ, οὐ 5 δυνήσεται κρατέειν ἡ φύσις, ἢν ἐσβάλληται. ἀπὸ τουτων δ' αὐτῶν, πόνους τε, καὶ νόσους καὶ θανάτους ἔσεσθαι· ὁπόσων δ' ἂν δύνηται ἐπικρατέειν, ἀπὸ τουτέων τροφήν τε, καὶ αὔξησιν καὶ ὑγιείην.

* ἔπι ἴσα μὴ

Vt etiam nunc euenit in his malis quæ ex validis surgunt eduliis: hi enim facilè his defunguntur; hi, plurimis molestiis ac tædiis. 1 Ob hanc itaque necessitatem etiam prisci illi mihi videntur quæsiuisse victum naturæ humanæ dicatum, & inueniſſe hunc quo nunc vtimur. Ex 2 tritico igitur macerato, & à cortice purgato, molitóque ac cribrato, & subacto ac assato panem fecerunt. Ex hordeo verò 3 mazan. atque in hanc curam incumbentes, plurima alia coxerunt, & assarunt & miscuerũt, fortiaque & immoderata remissioribus temperarunt, effingentes cuncta ad 4 humanam naturam ac vires: ita existimantes, quòd his quæ robustiora forent, 5 natura humana par non esset, si ingererentur: indéque adeò, indicabant, dolores, morbos ac mortes surgere: contrà verò ab his, quæ 6 natura domare posset, exsplendescere nutricatum, incrementum, ac sanitatem.

COMMENTARIVS.

1 Itaque quamuis à sanarum ratione aliena esse videatur, tamen Diætetica non ad coquum aut gymnastẽn pertinet, sed ad medicos; cùm vitent indomita calori natiuo, ne morbos pariant; vnde mansuetior inuenta diæta, qua fruimur hactenus. Qui ϑηριώδεος διαίτης ἀγριότητα mitigarunt suauiori diæta, hanc qua nunc fruimur inuenerunt.

2 Q. d. igitur est ars Diætetica: nam id loquitur ciborum quæ fortis sit mitigario, qua mitescit inuicta ciborum vis, vt faciliùs cedat calido natiuo: hæc iam in vsum domesticum versa sunt. Vt elucet in pane, qui aptus vsibus redditur maceratione, & purgatione, & vredine accisso madore; molitur, cribratur, subigitur, assatur. Ita accommodabant omnia saluti, non oblectamentis. Sic hodie ferè panificij negocium respondet vetustati.

3 Panis antiquis ex tritico erat; maza autem ex hordeo: his solis panificiis gaudebat antiquitas. Maza vt panis parabatur, sed quia durior, vino vel aquâ mollescebat: 2 de Diæta.

4 Ita fabricata, vt analogia respondeant humanæ fabricæ, & naturæ.

5 Aditum ad coctionem aperit præparatio ciborum: q.d. igitur, cùm arceat calamitates morbiferas hæc præparatio, eius inuentio est medica. Cùm enim plenior cibus damno foret, paratione ægro commodiorem hunc reddit, partimque quod noxium est aufert, partim quod vtile parat, & ad vires calidi natiui accommodat.

6 Vt monstrat primo acut. de hordeo. & libro 2 aph. vt ad vites ægrorum temperari debeat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* καὶ

Τῷ δὲ 1 εὑρήματι τί ἄν οὖν ὄνομα δικαιότερον ἄν τις * προσθείη, μᾶλλον θεῖτο, ἢ ἰητρικήν; ὅτι εὕρηται ἐπὶ τῇ τοῦ ἀνθρώπου ὑγιείῃ τε καὶ τροφῇ καὶ σωτηρίῃ, 2 ἄλλαγμα κείνης τῆς διαίτης, ἐξ ἧς οἱ πόνοι καὶ νοῦσοι γίνονται. Εἰ δὲ μὴ τέχνη αὕτη νομίζεται, οὐκ ἀπεικός· ἧς γὰρ 3 μηδείς ἐστιν ἰδιώτης, ἀλλὰ πάντες ἐπιστήμονες, διὰ τὴν χρῆσίν τε καὶ ἀνάγκην, οὐ προσήκει ταύτης οὐδένα 4 τεχνίτην καλέεσθαι. Ἐπεί τόγε 5 εὕρημα καὶ πολλῆς τέχνης τε καὶ σκέψιος. Ἔτι γοῦν καὶ νῦν οἱ τῶν 6 γυμνασίων τε καὶ ἀνακτήσιων ἐπιμελόμενοι, αἰεί τι προσεξευρίσκουσι, κατὰ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ζητέοντες, ὅ,τι ἔδων τε καὶ πίνων, ἐπικρατήσει τε αὐτέων μάλιστα, καὶ ἰσχυρότερος ἑωυτοῦ ἔσται.

Porrò huic 1 inuento quodnam iustius magisque aptum nomen quis imposuerit, quàm Medicinæ? quando quidem gratiâ sanitatis humnæ nutricatusque ac salutis inuentum est, 2 succedaneum illius diætæ, ex qua dolores & morbi nascebantur. Si vero hæc ipsa in artium numero non habeatur, id absurdum videri minimè debet: cuius enim nullus 3 ignarus est, sed conscij omnes ob frequentem vsum ac necessitatem, eius non decet aliquem professione 4 artificem appellari. Attamen 5 inuentum ipsum nihilominus & magnum, & multæ artis ac indagationis existit. Quinetiam in hunc vsque diem qui nunc quoque 6 gymnastica & viribus reparandis præsunt conualescentium, perpetuò quid vberius inueniunt, iuxta eandem viam peruestigantes quod quis edens ac bibens maximè conficiat, & seipso robustior euadat.

COMMENTARIVS.

1 Ita diætam mitigare quò par ei sit natura humana, arcet morbos; at id omnino medicum est.

2 Q.d. hoc solatium ab arte est, quod vitare docet morbos; id medicum.

3 Hoc est, assuetudo huius beneficij facit, vt non medicum videatur; nam nullus non culinæ peritus est: & quod in omnium noritia est, haut artificiosum: vnde nec professione, horum gnari, artifices dicendi.

4 Antiquus mos erat, initiatis artes aperire; vel voce, hos ἀκροατὰς appellabant, vnde Hebræorum Cabala: vel aphoristico scripto: ita apud vulgus artibus intacta erat maiestas, & ob admirationem efficacia, quam contemptus eludit. Exoteri itaque arceantur à sacra arte: initiatis omnia aperiantur.

5 Epanorthosis: quamuis omnibus necessitate exposita sit Diætetica, attamen primæua eius inuentio dignissima artifice fuit, vteriam nunc eius, ex tatione, incrementum. Apud Homerum dumnondum palam foret, Achilles, Helena &c heroës illa se oblectarunt. A Chirone hanc didicerant: quod innuit Pindarus Pyth. γ. vbi d. τοὺς μὲν μαλακαῖς ἐπαοιδαῖς ἀμφέπων, τοὺς δὲ προσανέα πίνοντας ἔστασεν ὀρθούς, id est, hos mollibus cãtionibus tractans, hos lenibus potibus erigebat. sed quales cantilenæ illæ fuerint, docet Plato in Charmide: & Stobæus fol. 801.

6 Roboris augendi professores eadem vtuntur ratione, at scopo differente. Herodicus, vt d. Plato 3. de Rep. hanc artem in vsum duxit, Hippocratis tamen ex theoria profectam, vt elucet ex 3. lib. de Diæta. Hoc est, gymnasticæ exercitationis tum sanorum, tum conualescentium curam gerentes. Vbi γυμνάσια & ἀνακτήσιες simul iunguntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Σκεψώμεθα γοῦν καὶ τὴν ὁμολογουμένως ἰητρικὴν, τὴν ἀμφὶ τοὺς κάμνοντας εὑρημένην, * εἰ καὶ 1 ὄνομα, καὶ τεχνίτας ἔχει, † καὶ κρατεῖν: καὶ αὐτὴ τῶν αὐτέων ἐθέλει, καὶ 3 ὁπόθεν ποτὲ ἦρκται. 4 Ἐμοὶ μὲν γὰρ, ὅπερ ἐν ἀρχῇ εἶπον, οὐδ' ἂν ζητῆσαι δοκέει ἰητρικὴν οὐδεὶς, εἰ ταυτὰ διαιτήματα τοῖσί τε κάμνουσι καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσιν ἥρμοζεν. Ἔτι γοῦν καὶ νῦν, ὅσοι ἰητρικῇ 5 μὴ χρέονται, οἵ τε βάρβαροι, καὶ τῶν 6 ἑλλήνων * ὅμοιοι, τὸν αὐτὸν τρόπον ὅνπερ ὑγιαίνοντες διαιτέονται πρὸς ἡδονὴν, καὶ οὔτ' ἂν ἀπέχοιντο οὐδενὸς ὧν ἐπιθυμέουσι, οὐδὲ στείλαιντο. Οἱ δὲ ζητήσαντές τε καὶ εὑρόντες ἰητρικὴν, τὴν αὐτέην 7 κείνοισι διάνοιαν ἔχοντες, περὶ ὧν μοι ὁ πρότερος λόγος εἴρηται, πρῶτον μὲν, οἶμαι, ὑφεῖλον 8 τοῦ πλήθεος τῶν σιτίων αὐτέων τουτέων, καὶ 9 ἀντὶ πλεόνων ὀλίγα ἐποίησαν.

* ἡ
† εἰ
* ὁμοίως

Itaque consideremus Medicinam quam cuncti fatentur esse, quæ ægrorum causâ inuenta est, cum 1 nomen & artifices habeat, an ipsa quoque 2 iisdem præesse & imperare velit, & 3 vnde tandem originem traxerit. 4 Mihi profectò, velut primùm admonui, nullus ne inuestigaturus

Diætetica, prima medicinæ pars.

inuestigaturus quidem fuisse Medicinam videtur, si idem victus & sanis & ægris dicatus foret. Itaque qui vsque in hanc diem medicina; non vtuntur Barbari, tum etiam 6 Græcis confines, si quando egrotârint, sanorum more victitant ad voluptatem & à nulla re, quam appetunt, genium suum defraudant, neque quicquam vitant. At vero qui medicinam inuestigarunt ac deprehenderunt, 7 eandem cum his de quibus superiori sermone dictum est, sententiam habuere. 8 primùm itaque vt existimo, ex his 9 ipsis cibis copiam acciderunt, & quæ primum plenâ manu, parca tandem exhibuerunt.

COMMENTARIVS.

1 Hippocr. de arte d. ὀνόματα φύσιος νομοθετήματα, nomina naturæ decreta, & lege quadam naturæ rebus indita, aut pro rerum natura legitimè imposita, cùm sint rerum naturâ existentium simulachra: & à fine nomen tota accipit ars.

2 Et à subiecto ducit rationem: vt sunt medici. igitur, & medicina.

3 Nam nomina sunt rerum natura existentium simulachra, non inane nomen, sed quod artem & artifices habet.

4 Probat Diætæ artem esse; hac ratione; si eadem diæta sanis & ægris dicata esset, antiqui Diæteticen non inuestigassent: argumento sunt Barbari alieni à medicina, nam ex iucunditate temperant victum sanorum & ægrorum. Verùm non iisdem sani ac ægri fouentur: id vsus loquitur. Igitur ægris peculiaris Diæta inuenta est; copia & qualitate à sanorum discrepante.

5 Explicat se exemplo: nam Barbari quiiucunditate metiuntur sanorum ac ægrorum diætam; non agnoscunt medicinam.

6 Ita Greci etiam agerent, nisi medicina esset inuenta.

7 Sed diuerso scopo: nam hi medicinę præcepta peruestigabant; alii tantùm ad sua commoda fetam illam diætam vitabant: ex eisdem igitur vterque sumpsit à sensui obnoxiis rebus.

8 Longo vsu viderunt à cruditate obnasci fœdas morborum calamitates. igitur certa ars stabili & sensibili à subiecto inuenta.

9 Ablatione medicina inuenta est, & non ex hypothesi, sed sensata à demõstrarione, quæ ex singularibus eodem modo euenientibus axiomata arti intulere; ex iis principiis nata, ex quibus illi primi homines agrestem in mitiorem transtulerunt. q. d. hæc igitur vera est medicina, quæ vetus Æsculapidûm; nam ex sensata demonstratione enata fuit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἐπεὶ δ' αὐτοῖσι τοῦτο δὴ μὲν ὅτε πρός τινας τῶν καμνόντων ἤρκεσε, καὶ φανερὸν, ἐγένετο ἀφελῆσαι, οὐ μέντοι πᾶσί γε, ἀλλ' ἦσαν τινες οὕτως ἔχοντες; ὡς μηδ' 1 ὀλίγων σιτίων δυνάσθαι ἐπικρατέειν· 2 ἀσθενεστέρου δή τινος ἐδόκεον οἱ τοιοῦτοι δεῖσθαι. εὗρον ῥοφήματα, μίξαντες ὀλίγα τῶν ἰσχυρῶν 3 πολλῷ τῷ ὕδατι, καὶ ἀφαιρεόμενοι τὸ ἰσχυρὸν τῇ 4 κρήσει τε καὶ 5 ἑψήσει. 6 Ὁκόσοι δὲ μηδὲ τῶν 7 ῥοφημάτων ἐδύναντο * ὑποκρατέειν, ἀφεῖλον καὶ ταῦτα, καὶ ἀφίκοντο ἐς 8 πόματα, καὶ ταῦτα τῇσί τε † κρήσεσι, καὶ τῷ 9 πλήθει διαφυλάσσοντες ὡς μετρίως ἔχῃ, μήτε πλείω τῶν δεόντων, μήτε ἀκρητέστερα προσφερόμενοι, μήτε ἐνδεέστερα.

* ὑπερκρατέειν
† τρήσεσι

Vulenã inuenta Diætetica. Ostēdit Diæteticam artē essentiam non eadem Diæta debetur sanis & ægris.

Quum verò ipsis nonnunquam istud satisfaceret in quibusdam ægris, palàmque fieret quod profuisset, quamuis non cunctis; attamen esse quosdam ita comparatos, vt ne quidem 1 parcâ manu oblatis cibis pares sint; visi sunt illis 2 imbelliore quodam victu indigere. Itaque sorbitiones inuenerunt, paucam valentioris cibi copiam 3 plurimâ aquâ diluentes, eique vim 4 mixturâ & 5 coctione detrahentes. 6 Iam si qui ne-que 7 sorbitiones euincere possent, his subduxerunt & illas, & 8 potiones substituerunt, eâ cautione adhibitâ, vt hæ tum vsu ac 9 copiâ moderatâ forent, neque vberiores quàm oportet, neque meraciores offerrentur.

COMMENTARIVS.

1 Id est, qui copiosum cibum in parciorem mutârunt artifices, viderunt in nonnullis adhuc parciore opus esse: ob coctricis languorem.

2 Cibo itaque robustiori, & ob id ipsum immitigabili à languente calore, succedaneam fecere sorbitionem & potum. sorbitio ex succo pleniore; potus ex tenuiore constat.

3 Vt iam fiunt colata.

4 Aquâ mixtâ saccharo.

5 Vt mitescant.

6 Vbi tenuissimam viuendi rationem inire debebant ægri, potiones dabant, vt aquam, melicratum: cùm paulò pleniorem, sorbitiones offerebant, quales succus ptisanæ. sorbitiones febribus, vt solidior cibus apyrexiæ, dicatus fuit.

7 Ῥόφημα est Hippocrati sorbiuncula ex hordei cremore. Cælius Aurel. vertit sorbilem cibum, hîc Hippocrates ita vocat sorbilem cibum, cùm paucus solidus plurimo humido diluitur.

8 Frequentia ne læderent etiam potus.

9 Post ῥοφήματα inter debiliores cibos πόματα ponuntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Εὖ δὲ χρὴ εἰδέναι τοῦτο, 1 οἷσι τὰ ῥοφήματα ἐν τῇσι νούσοισιν οὐ ξυμφέρει, ἀλλ' ἄντικρυς, 2 ὅταν τοῦτο ποιήσωσι, παροξύνονται σφίσιν οἵ τε πυρετοὶ καὶ τὰ ἀλγήματα· καὶ 3 δῆλον τὸ προσενεχθὲν· τῇ μὲν νούσῳ τροφή τε καὶ αὔξησις γινόμενον, τῷ δὲ σώματι φθίσις τε καὶ ἀῤῥωστίη. 4 Ὁκόσοι δ' ἂν τῶν ἀνθρώπων, ἐν ταύτῃ τῇ διαθέσει ἐόντες, προσενέγκωνται ξηρὸν σιτίον, ἢ μᾶζαν, ἢ ἄρτον, καὶ ἢν πάνυ σμικρὸν, δεκαπλασίως ἂν μᾶλλον καὶ ἐπιφανέστερον κακωθεῖεν, ἢ ῥοφέοντες· δι' οὐδὲν ἄλλο, 5 ἢ διὰ τὴν ἰσχὺν τοῦ βρώματος πρὸς τὴν διάθεσιν, καὶ ᾧ γε ῥοφέειν συμφέρει, ἐσθίειν δ' οὔ· εἰ γὰρ πλείω φάγοι, πολὺ ἂν ἔτι κακωθείη· καὶ εἰ ὀλίγα, πονήσειεν ἄν.

Illud enim perspectum esse debet 1 in ipsis quibus per morbi decursum non sorbere, sed alius diuersus victus confert, ilicò 2 postquam vsum sorbitionum iniêre, febres ac dolores exsplendescere; vt sic 3 manifestum fiat, id quod ingestum est morbo quidem alimentum ad incrementum præbuisse, corpori verò decrementum ac infirmitatem attulisse. 4 Eadem ratione qui huic affectioni impliciti sicco cibo indulgent, aut si mazam, vel panem assumant, etiamsi parcâ manu, decuplo grauius & manifestiùs damnis augentur, quàm si sorbitioni indulsissent: non aliunde quàm 5 ex robore eduliĳ ad passionem, quòd nec homini conuenit, cui sorbere, non autem edere, satius est: ita quidem, vt si liberaliùs indulserit genio, grauiùs etiam affligatur; si parciùs, doleat saltem.

COMMENTARIVS.

1 Itaque non eadem debetur diæta sanis & ægris: nam non æquè ad vires caloris natiui accommodata est in vtrisque. q. d. etiamsi copia & frequentia rectè dentur, tamen si loco & iure non exhibeantur, damno sunt.

2 Vtcùm iam in procinctu vigor morbi est: ne potus quidem tunc dandus. d. Hippocrates lib. de ac.

3 Q. d. Igitur hinc inuenta medicina vera est: talis est auita nostra, n. ex sensibus compertis enata.

4 Victus humidus, 1. aph. 16. qualis ille qui meabilis, coctu facilis, adipsos, qualitate vel consistentia liquida vt prisana, & solida vt crus viruli, gallina, hædina caro in omni febre, essentiali simplici. Confert, quia naturæ studet, & cum morbo pugnat;

nam nec aluum superat, quæ est aphthodes in omni rali febre, & acrimoniam caloris infringit, ac materiam præparat, nec naturæ negocium facescit. Et hic rationem addit, nam squalida non possunt superari ab affectione: nam vt d. Arist. coctio absoluitur calido & humido: nec quicquam in nutricatum ac vires abit, quod vi natiui calidi antè mitigatum non est.

5 Id est, quòd cibus iste robustior sit, quàm affectioni conueniat, & homini.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Πάντα δὴ τὰ αἴτια τοῦ πόνου 1 ἐς τὸ αὐτὸ ἄγεται· τὰ ἰσχυρότατα μάλιστά γε καὶ ἐπιφανέστατα λυμαίνεσθαι τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸν ὑγιέα ἐόντα, καὶ τὸν νοσέοντα. 2 Τί οὖν φαίνεται ἑτεροῖον διανοηθεὶς ὁ καλεύμενος ἰητρὸς, καὶ ὁμολογημένως χειροτέχνης, ὃς ἐξεῦρε τὴν ἀμφὶ τοὺς κάμνοντας δίαιτάν τε καὶ τροφὴν, ἢ κεῖνος ὁ ἀπ' ἀρχῆς τοῖσι πᾶσιν ἀνθρώποισι τροφὴν, ᾗ νῦν χρεόμεθα, ἐξ ἐκείνης τῆς ἀγρίης καὶ θηριώδεος εὑρών τε καὶ παρασκευάσας διαίτης; 3 ἐμοὶ μὲν γὰρ φαίνεται αὐτὸς τρόπος, καὶ ἕν τι καὶ ὅμοιον τὸ εὕρημα 4 ὁ μὲν, ὅσων μὴ ἠδύνατο ἡ φύσις ἡ ἀνθρωπίνη ἐπικρατέειν 5 ὑγιαίνουσα ἐμπιπτόντων διὰ τὴν ἀγριότητά τε καὶ ἀκρησίην. 6 Ὁ δὲ ὅσων ἡ διάθεσις. (ἐν ᾗ ἂν ἑκάστοτε ἕκαστος τύχῃ διακείμενος,) μὴ* ἦν δυνατὸς ἐπικρατέειν, ταῦτα ἐζήτησεν ἀφελεῖν.

* ἢ δυνατὴ

Cuncta proinde doloris causæ 1 eundem auctorem agnoscunt: nimirum robustissima edulia maximè & conspicuò hominem affligere, seu sanus seu æger fuerit. 2 Quid itaque aliud quæso in animo habuisse videtur hic, quem medicum appellamus, vnoque ore artificem celebramus, in ægrorum diæta ac victu inueniendo, quàm prior ille, qui ab initio omnibus hominibus victum, quo nunc vtimur, ex agresti illo ac ferino adinuenit ac parauit? 3 Mihi sanè videtur idem modus, & vnum quoddam ac simile commentum esse: 4 hic enim ea, quæ si ingesta forent, natura humana, 5 etiamsi sana, propter efferam eorum vim ac immoderationem edomare non poterat: 6 Ille verò ea, quæ ob qualemcumque tandem passionem (cui implicitus iacebat) mitigare non poterat, auferre instituit.

COMMENTARIVS.

1 Q. d. id rectè ab auita arte deprehensum: quæ vera; nam à sensibus orta: est enim eadem ars quæ sanorum & ægrorum diætam moderatur.

2 Primùm ostendit quòd sit διαιτητικὴ ars: ex eo, quòd non eadem ægris & sanis dicata sunt. Iam monstrat quænam illa sit; ac ostendit hanc, eandem esse quæ prior illa, quæ sanos ad mitiorem diætam transtulit ex eisdem manans initiis: nam analogia est inter sanorum & ægrorum diætam; cùm vtraque talem præscribat, cui par sit calidum natiuum: itaque plenus vt sanis, ita facilis ægris deberur.

3 Itaque ars hæc nostra auita, ab eisdem initiis orta, ex quibus prisci agrestem diætam in mitiorem transtnlerunt, à sensibili re orta, & vsu deprehensa, tora vera est.

4 Qui scilicet sanorum diætam rectè instituit, ac artem fecit.

5 Q. d. est igitur eadem ars quæ moderatur sanorum ac ægrorum diætá: Sed iá monstrauimus sanorum diætam sensibus compertam & certam esse.

6 Qui ægris victum præscripsit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τί δὴ τοῦτο ἐκείνου διαφέρει; ἀλλ' ἢ πλέον τὸ, τε εἶδος, καὶ ὅτι ποικιλώτερον, καὶ πλείονος πραγματείης. Ἀρχὴ δὲ 2 κείνη, ἡ πρότερον γενομένη. Εἰ δέ 3 τις σκέπτοιτο, τὴν ἡ τῶν καμνόντων δίαιτα πρὸς τὴν τῶν ὑγιαινόντων, 4 εὕροι ἂν βλαβερωτέρην, *ἢ περ τὴν ἥ τις τῶν καμνόντων θηρίων τε καὶ τῶν ἄλλων ζώων. 5 Ἀνὴρ γὰρ κάμνων νοσήματι, μήτε τῶν χαλεπῶν τε καὶ ἀφόρων, μήτ' αὖ παντάπασιν εὐηθέων, 6 ἀλλ' † ὅτι αὐτέω ἁμαρτάνοντι μέλλει 7 ἐπίδηλον ἔσεσθαι, εἰ ἐθέλει καταφαγεῖν ἄρτον, κρέα, ἢ ἄλλό τι ὧν ὑγιαίνοντες ἐσθίοντες ὠφελέονται, μὴ πολλὸν, ἀλλὰ πολλῷ ἂν ἐλάσσω 8 ἢ ὑγιαίνων ἠδύνατο. Ἄλλος τε τῶν ὑγιαινόντων, φύσιν ἔχων, μήτε παντάπασιν ἀσθενέα, μήτ' αὖ ἰσχυρὴν, φαγὼν τι ὧν βοῦς ἢ ἵππος φαγὼν ὠφελοῖτό τε, καὶ ἐσθίει ὀρόβους, ἢ ἄλλό τι τῶν τοιουτέων, μὴ πολὺ, ἀλλὰ πολλῷ μεῖον ἢ δύναιτο· κἂν ἧσσον ὑγιαίνων τοῦτο ποιήσας πονήσειέ τε καὶ κινδυνεύσειε, κεῖνος τοῦ νοσέοντος, ἐς τὸν ἄρτον ἢ τὴν μάζαν ἀκαίρως προσενέγκατο. 9 ταῦτα δὴ πάντα τεκμήρια, ὅτι ταύτῃ ἡ τέχνη ἡ ἰητρικὴ τῇ ὁδῷ ζητεομένη 10 εὑρεθείη ἄν.

*ἢ τ. τῶν θηρίων τε καὶ τ.

ἄ. ζ.

† ὅτι μέτε

1 Verùm quid amabo hoc ab illo differt? præterquam quòd multiplicior & variegatior ac maioris negocij est hæc species. Cuius tamen initium fuit 2 illa, quæ prius est enata. Iam si 3 quis animaduertat, quænam sit ægrorum diæta, collatione ad sanorum damnosiorem, quàm sit ea quæ ferarum est & aliorum animalium, ipsis hominibus sanis. 5 Etenimo 7 diætam habitâ, 4 is deprehendet hanc ægris laborans ex morbo neque admodum sæuo nec intolerabili malique moris, neque rursus despicabili optimique moris, 6 qui ne ipsi quidem in victu delinquenti 7 manifestus sit, si indulgere velit pani, carni, alisve quibus sani gaudent ac recreantur, non multum, imò longè minus, quàm 8 sanus si foret, ex his recreari poterit. Alius contrà sanus titubantem sortitus naturam, adeò vt non omninò langueat; nec rursus fortem, si vsum inierit rerum earum, quibus suauiter perfruuntur boues & equi, vtpote si eruum, aut hordeum comedat, aut quid huiusmodi; nec tamen id copiosè fecerit, sed longè minus quàm poterat sanus vtique qui hoc fecerit, minus & dolebit & periclitabitur, quàm æger ille qui panem aut mazam non iure & loco ingesserit. 9 Hac itaque cuncta argumenta sunt syllogistica, quòd ars ipsa medica inuestigata methodo 10 inueniri possit.

COMMENTARIVS.

1 Non alio differunt sanorum & ægrorum diætæ, quam quòd sanorum victus latè pateat; at ægrorum arctus, attamen varius victus.

2 Ex eisdem deducta fontibus sanorum ex diæta, enata fuit ægrorum.

3 Id est, plus incommodi accedit ægris ex sanorum victu humano, quàm sanis ex effero illo belluarum cibo.

4 Q. d. igitur constat hinc, ex eisdem principiis enatam vtramque, quòd analogiam vnice obseruent quæ est alimento cum calido natiuo. at id plus analogiæ gerit cùm sanus est homo, cum ferino victu, quàm cùm ægrotat homo, cum mitiore sanorum diæta gerat. res magnæ artis, ob varietatem quam habere debet.

5 Committit inter se, laborantem tenui morbo, & hominem mediocri valetudine fruentem: & dicit hunc ex ferino victu minus damni sentire, quàm ægrum ex solida sanorum diæta. vt ostendat non solùm diætam humanam ab efferata illa abire; verùm etiam peculiatirer ægris aliis aliam diætam blandiri, vel iniuriam esse.

6 In ea maior varietas & ars. sed ex eodem principio ortę vtræque.

7 Ita tenuis morbus, vt ægri nulla ferè pars conspicuò in querelam veniat; sed solis medicis hæc neutra constitutio, signis deprehensa. D. Zuingerus legit ἀλλ' ὃ μήτε αὐτέῳ τῷ νοσέοντι μέλλει ἐπίδηλον ἔσεσθαι id est, laborans morbo occulto, quem ne ipse quidem sentiat.

8 Q. d. igitur inuenta vtraque ex eodem principio: n. anologiâ quæ est inter natiuum calidum & alimentum.

9 Igitur ex eisdem diducta est hæc ars fontibus, ex

ex quibus prior diætandi: nam quantum mitigari à natura possit, collineat & sanorum hominum qui curam habet, & qui ægrorum. Necessaria Diæta ægris, quia plus damni hi capiunt ex sanorum victu, quàm sani ex belluino.

10 Et ita à sensibus & iudicio sit inuenta.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* μὴ ἁπλῶς 1 Καὶ εἰ * μὲν ἦν ἁπλῶς, ὥσπερ ὑφηγεῖται, ὅσα μὲν ἦν ἰσχυρότερα ἔβλαπτεν, ὅσα δ' ἦν ἀσθενέστερα ὠφέλει τε καὶ ἔτρεφε τὸν κάμνοντα καὶ τὸν ὑγιαίνοντα, ἀσφαλὲς ἂν ἦν τὸ χρῆμα· 2 πολλὸν γὰρ τοῦ ἀσφαλέος ἂν ἔδει περιλαμβάνοντας, ἄγειν 3 ἐπὶ τὸ ἀσθενέστατον; 4 Νῦν δὲ οὐκ ἔλασσον ἁμάρτημα, 5 οὐδὲ ἧσσον λυμαίνεται τὸν ἄνθρωπον, ἢν ἐλάσσονα καὶ ἐνδεέστερα τῶν ἱκανῶν προσφέρηται· 6 τὸ γὰρ τοῦ λιμοῦ μένος, δύναται ἰσχυρῶς ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου, καὶ γυιῶσαι, καὶ ἀσθενέα ποιῆσαι, καὶ ἀποκτεῖναι. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα, ἑτεροῖα μὲν τῶν ἀπὸ πληρώσιος, οὐκ ἧσσον δὲ ἅμα δεινὰ κενώσιος· διὸ πολλὸν 7 ποικιλωτέρη τε, καὶ διὰ πλέονος ἀκριβείης ἐστί. Δεῖ γάρ μέτρου τινὸς στοχάσασθαι. Μέτρον δὲ, οὐδὲ σταθμὸν, οὐδὲ ἀριθμὸν οὐδένα ἄλλον, πρὸς ὃ
* εὕροις ἀναφέρων εἴσῃ τὸ ἀκριβὲς, οὐκ ἂν * εὕροις ἄλλο, ἢ τοῦ σώματος τὴν αἴσθησιν. Διὸ 8 ἔργον, οὕτω καταμαθεῖν ἀκριβῶς, ὥστε
† καὶ μικρὰ ἁμαρτάνειν ἔνθα ἢ ἔνθα. † Κἂν ἐγὼ τοῦτον 9 ἰητρὸν ἰσχυρῶς ἐπαινέοιμι, τὸν σμικρὰ ἁμαρτάνοντα. 10 Τὸ δ' ἀκριβὲς ὀλιγάκις ἐστὶ κατιδεῖν.

1 *Porrò si simpliciter, vt quidam existimant, alimenta robustiora damno essent, quæ verò debiliora prodessent ac nutrirent tum ægrum tum sanum, facile sanè negocium foret: 2 oportebat enim, magnâ non errandi fiduciâ conceptâ, 3 ad debilissimum alimentum ægrum abducere. 4 Nunc autem non minus peccatur in commoda ægrorum, 5 nec minus damnis augentur ægri, si pauciora & debiliora, quàm decet, assumant. 6 Fames enim magnam vim hominum naturam exercet, & sanandi, & naturæ vim frangendi, & pessumdandi. Quin & multa alia mala, diuersa quidem ab his quæ ex repletione fiunt, non minus autem grauia, vacuationi insunt: vt 7 proinde longè magis euariet, & maiorem diligentiam requirat. Decet enim dimensionem aliquam collineare. Dimensionem autem nullam aliam reperies, neque mensuram, cuius intuitu exacta diætæ instituendæ scientia haberi queat, quàm corporis sensum. Quapropter 8 negociosum est, id ita accuratè cognoscere, vt tantum tenuiter in alterutram partem delinquas. Certè eum ego, medicum vehementer laudârim, qui leuiter delinquat. 10 Quod enim exactè absolutum est, rarò videre contingit.*

COMMENTARIVS.

1 Demonstrat variam multæque artis esse ægris dicatam Diæteticam. Nectit Syllogismum: Si vno modo tantùm peccarent ægri, quòd pleniùs pastum incant, vnica & facilis foret methodus, & secura erroris. Verùm inediâ æquè ac copiâ peccari potest: Itaque nec facilis nec simplex methodus. Quamuis fœcunda sit in commoda sit intempestiua repletio, grauiùs tamen ferit immodesta inanitio. Nam facilius est inanire quàm replere, 1. aph. 5.

2 Certò sibi persuadens se errare non posse. Ἀσφαλὴς d. D. D. Zuing. casui & errato non obnoxium, ὑπὸ τοῦ μὴ σφάλλειν. Cuius pedissequa est securitas, sed non perpetua.

3 N. Vt deuitet vbique excessum, & vt per cuncta amplectatur defectum. vt postea apparuit in diatriton.

4 Probat quòd non leuiùs accidendo quàm replendo peccari potest: nam d. decenti quadam copiâ opus est, vt rectè victus instituatur.

5 Q. d igitur varia hæc ars diætetica, quæ ægris dicata.

6 Iræ Dei argumentum dira fames, cùm terra, animantium mater, pastum denegat: vnde inediæ graues calamitates, & tantæ, vt rectè Homerus scripserit Odyss. 12.

Πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι,
λιμῷ δ' οἴκτιστον θανέειν, καὶ πότμον ἐπισπεῖν.

Ioseph. 9. Antiq. Samaria à Benedado Syriæ Rege obsessa, caput asinæ venit octingentis argenteis. matres fœtus deuorârunt. Plutarch. in Sylla; Athenis obsessis tritici medimnus 1000. drachmis venit; calceos & cadauera humana vorabant. Nauclerus d. Dictatore Quintio Cincinnato, quidam vi famis se in flumen præcipitarunt. Iosep. 6. de bello Iud. 6. mira refert. Procop. de gestis Gotthorum, Belizarij tempore in Piceno agro duæ fœminæ 17. viros fame pressæ vorarunt. Naucl. Honorio Vandalo regnante in Africa Sepulchra rimabantur, & abdita syluarum, ob arborum radices. Lerius mira refert in sua peregrinatione Americana.

7 Q. d. igitur non leuiùs accidendo quàm replendo in victu peccari potest. sed vbiq. μέτρου opus est, qui sumitur ex afflicti corporis sensu. Est itaque multæ artis Diætetica.

8 Q. d. Hæc itaque scientia, quæ ex sensu cuiusque corporis afflicti Diætam præscribere docet, cognitu est difficilis.

9 Q. d. Si vna tantùm erroris ratio foret in ægris, vt copiâ solùm Diæta peccaret, facilis esset eius instituendæ ratio: sed varij & in defectu sunt errores. nam & doctissimi falluntur, quamuis exiles illi sint errores, nec proptereà reprehendendi, quin potiùs laudandi, propter plurima quæ commodo ægrorum faciunt.

10 Rationem dixit: nam sensus corporis afflicti metrum ponit: at hic sensus peculiaris cuiusque, ægrè accuratè percipi potest à medico.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἐπεὶ οἱ 1 πολλοί γε τῶν ἰητρῶν ταὐτά μοι δοκέουσι τοῖσι κακοῖσι κυβερνήτῃσι πάσχειν. Καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ὅταν ἐν γαλήνῃ κυβερνῶντες ἁμαρτάνωσιν, οὐ καταφανέες εἰσίν· ὅταν δὲ αὐτοὺς κατάσχῃ ἄνεμός τε μέγας, καὶ χειμὼν, φανερῶς ἤδη πᾶσιν ἀνθρώποισι δι' ἀγνωσίην καὶ ἁμαρτίην 2 δῆλοί εἰσιν, ἀπολέσαντες τὴν ναῦν. Οὕτω δὴ καὶ οἱ κακοί τε καὶ πλεῖστοι ἰητροὶ, ὅταν μὲν θεραπεύσωσιν ἀνθρώπους 3 μηδὲν δεινὸν ἔχοντας, ἐς οὓς ἄν τις καὶ τὰ μέγιστα ἁμαρτάνων οὐδὲν δεινὸν ἐργάσαιτο (πολλὰ δὲ τὰ τοιαῦτα νοσήματα, καὶ πολὺ πλέω τῶν δεινῶν ἀνθρώποισι συμβαίνει) ἐν μὲν δὴ τοῖσι τοιούτοισιν ἁμαρτάνοντες οὐ καταφανέες εἰσὶ τοῖσιν ἰδιώτῃσιν. Ὁκόταν δὲ τύχωσι μεγάλῳ τε καὶ ἰσχυρῷ καὶ ἐπισφαλεῖ νοσήματι, 4 τότε σφέων τά ἁμαρτήματα καὶ ἡ τέχνη πᾶσι καταφανής ἐστι. Οὐ γὰρ ἐς * μακρὸν αὐτέων ἑκάστου αἱ τιμωρίαι, ἀλλὰ διὰ τάχεος πάρεισιν. * μακρὰν

Proinde 1 plerique medicorum eadem, quæ mali gubernatores, in se admittere mihi videntur. Hi enim dum in tranquillitate gubernacula tenentes errant, non omnibus deprehensa eorum ignorantia est: dum autem eos inuaserit validus ventus, & vehemens procella maris, 2 conspicuum tunc est cunctis hominibus, quod ignorantia & eorum errore naufragium euenerit. Sic profectò & mali plurimique medici, dum medicinam 3 leuiculis malis implicitis hominibus faciunt, in quorum commodo si vel quis grauiter peccauerit, non magnum tamen incommodum adferat (sunt enim plurimi tales morbi, & multò frequentiores quàm hi qui cum periculo inuadunt) in talibus, inquam, peccantes in commoda ægrorum, non deprehenduntur ab idiotis. Vbi verò euenerit hominem implicari magno, valido, ac periculi pleno morbo, tunc 4 cunctis horum delicta & ars conspicua redditur. Neque enim horum pœna longè absunt, sed ilicò præstò adsunt.

COMMENTARIVS.

1 Q. d. igitur non facilis est scientia quæ Diætam præscribit cuique. Id inductione probat: serenum dum cœlum est non deprehenduntur naucleri mali; sed eo procelloso: ita indocti medici in chronicis; at in acutis nudi fiunt.

2 D. q. non elucet semper vis artis diæteticæ. Resp. non aliter ac in gubernatore nauigandi scientia.

3 Vt qui essentiam morborum non distinguunt ex eius specie, magnitudine, motu, morum, humorum dominatu, & parte affecta.

4 Qui vident inediam non rectè, ineunte morbo præscriptam fuisse; cùm n. à pleniore manu ad parciorem eundum esset: at iam sub vigorem in cibum funestè coguntur ægri, vel alioqui fatiscunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὅτι δὲ 1 οὐδὲν ἐλάσσους ἀπὸ κενώσιος ἀκαίρου κακοπάθειαι γίνονται τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ καὶ ἀπὸ πληρώσιος, καταμανθάνειν καλῶς ἔχει, ἐπαναφέροντας ἐπὶ τοὺς ὑγιαίνοντας. Εἰσὶ γὰρ οἷσιν αὐτέων ξυμφέρει 2 μονοσιτέειν, καὶ τοῦτο διὰ τὸ 3 ξυμφέρον τοῖσιν αὐτοῖσιν ἐτάξαντο· ἄλλοισί τε 4 ἀριστᾶν, διὰ τὴν αὐτὴν ἀνάγκην, οὕτω γὰρ αὐτοῖς ξυμφέρει. καὶ μὴ τούτοισιν, οἱ δὲ ἡδονὴν ἢ δὲ 5 ἄλλην τινὰ συγκυρίην 6 ἐπιτηδεύουσιν ὁπότερον αὐτέων. Τοῖσι μὲν γὰρ πλείστοισι τῶν ἀνθρώπων 7 οὐδὲν διαφέρει ὁπότερον ἂν ἐπιτηδεύσωσιν, εἴτε μονοσιτέειν, εἴτε ἀριστᾶν, τούτῳ 8 τῷ ἔθει χρῆσθαι.

Quòd autem 1 non minores afflictiones ab intempestiua euacuatione quàm à repletione hominibus eueniant, probè discemus, si in sanis rem expendamus. Sunt enim quibus semel 2 de die pastum inire confert, & hanc, quia id 3 sibi conferre obseruant, legem sibi posuere. Alij etiam 4 prandent, ob eandem legem, quoniam sic illis confert: Nam vt eos hîc excipio, qui vel voluptate, vel 5 aliâ quauis occasione adducti 6 alterutrum faciunt: sic plerisque hominibus 7 nihil interest vtrum tandem faciant, siue semel tantum pastum ineant siue etiam prandeant, nam consuetudinem receptam absque discrimine sequuntur.

COMMENTARIVS.

1 Ex erroribus ostendit non minus peccari posse inediâ quàm copiâ. Nam sani insolita à diæta affliguntur accisâ, vel pleniore: itaque magis vexabuntur ægri.

2 In cæna, more antiquo.

3 Nam valetudo eorum hos cogit vt semel; vel, alij, vt bis pastum ineant.

4 Ἀριστᾶν prandere τῷ μονοσιτέειν opponitur, vni n. cibationi, id est, cænæ.

5 Ita castrensi consuetudine ἄριστον, δεῖπνον, δορπὸν introducta: agricolatio prandium expressit.

6 Ἐπιτηδεύματα sunt vitæ instituta, id est, cuique dedicatum vitæ genus. Celso vitæ proposita.

7 Vt modò cænent, modò prandeant, modò vtrumque faciant.

8 Id est, non valetudine coacti hoc faciunt, vt priores, scilicet vt semel tantùm, vel tantùm bis illis venter à cibo tumescat, sed vtriuis generi diætæ sese assuefecere: n. vt vel semel tantùm, vel bis cibis indulgeant quotidie. Sed postquam alterutri assueuere, illud citra iacturam valetudinis omittere nequeunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Εἰσὶ δέ τινες οἳ οὐκ ἂν 1 δύναιντο, ἔξω τοῦ συμφέροντος ποιέοντες, ῥηϊδίως ἀπαλλάσσειν· ἀλλὰ * ξυμβαίνει αὐτέων 2 ἑκατέροισι, τῇ ἡμέρῃ μίῃ, καὶ ταύτῃ 3 οὐ χολῇ μεταβάλλουσιν, ὑπερφυῶς κακοπαθέειν. Οἱ μὲν γὰρ ἢν 4 ἀριστήσωσι, μὴ ξυμφέροντος αὐτέοισιν, εὐθὺς 5 βαρέες, καὶ νωθροὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν γνώμην, χάσμης τε καὶ 6 νυσταγμοῦ καὶ δίψης πλήρεις. 7 Ἢν δὲ ἐπιδειπνήσωσι, καὶ φῦσα, καὶ στρόφος, καὶ ἡ κοιλίη καταῤῥήγνυται· καὶ πολλοῖσιν ἀρχὴ 8 νούσου αὕτη μεγάλης ἐγένετο, ἢν τὰ αὐτὰ σιτία, ἃ μεμαθήκει ἅπαξ ἀναλίσκειν, δὶς προσενέγκηται, καὶ μηδὲν ἔτι πλέον.

* συμφέρει

Sunt autem quidam ab his diuersi, qui 1 si quid ex re eorum quod non fuerit in prandio vel in cæna commiserint, ægrè ab errore illo sine incommodo euadunt; sed euenit 2 vtrique ipsorum, per diem vnum, atque eum 3 non ociosè transigentibus, immensa afflictio. Nam 4 si pransi fuerint, quibus prandere non confert, hi statim 5 graues, & corpore mentéque segnes fiunt, oscitatione & 6 nictatione & siti pleni. 7 Quòd si & cænam adiecerint, & flatus & tormina superueniunt, aluúsque in fluxum effunditur: adeóque plurimis origo 8 validi morbi hoc fuit, si cibos, quos semel sumere consueuerant, bis ingessissent, etsi nihil his amplius.

COMMENTARIVS.

1 Valetudine titubante infirmi homines, qui coguntur filo quodam certo diætam sibi instituere, susque deque viuendi rationem non ferunt: nec enim repletionem, nec inediam ferunt.

2 His qui præter morem se replent, & illis qui se fraudant cibo præter consuetudinem. De primis eleganter agit Hipp. 2. ac. 22. 23. & ibi horum ratio est 18. apho.

3 Nam d. Hip. 2. ac. 23. eos breue spacium frequenter deambulando conficere oportere.

4 Demonstrat quòd repletio his inimica fit. nam si semel pastum inire consueuerint in cæna; si prandeant etiam, affliguntur. Hoc eleganter dicto iam loco Hippocrates.

5 2. ac. 22. dicit illos effici ἀῤῥώστους, καὶ βαρέας, καὶ ἀδυνάτους, καὶ ὀκνηρούς.

6 Νυστάζειν est capite nutante dormitare, nictare.

7 Vt si liberaliùs cænæ incubuerint. Tota historia huc redit, quòd monstrare velit varias artis esse tectè diætam ægris præscribere, nec solùm repletione, sed inedia etiam peccari: Quod monstrat in sanis: q. d. quantò igitur magis locum habebit in ægris?

8 2. ac. 22. d. ὀξυρεγμώδεας aliis, aliis ἀπαπίλη fit, id est, lienteria Ionicè.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τοῦτο δὲ 1 εἰ ἀριστᾶν μεμαθηκώς τις, καὶ οὕτως αὐτέῳ ξυμφέρον, 2 μὴ ἀριστήσῃ, 3 ὅταν τάχιστα παρέλθῃ ἡ ὥρη, εὐθὺς 4 ἀδυναμίη δεινὴ, τρόμος, 5 ἀψυχίη, ἐπὶ τουτέοισιν 6 ὀφθαλμοὶ χλωρότεροι, οὖρον παχὺ καὶ θερμὸν, στόμα πικρὸν, καὶ τὰ 7 σπλάγχνα οἱ δοκέει κρέμασθαι, 8 σκοτοδίνη, δυσοργίη, δυσθυμίη. 9 Ταῦτα δὲ πάντα, ὅταν δειπνεῖν ἐπιχειρήσῃ, ἀναλίσκειν δὲ οὐ δυνατὸς, ὁ ἀριστιζόμενος, ἃ πρότερον ἐδείπνει. ταῦτα δὲ αὐτὰ μετὰ στρόφου τε καὶ ψόφου καταβαίνοντα συγκαίει τὴν κοιλίην· 10 δυσκοιτέουσί τε καὶ ἐνυπνιάζονται τεταραγμένα καὶ θορυβώδεα. Πολλοῖσι δὲ καὶ τουτέων αὕτη ἀρχὴ νούσου ἐγένετο.

E contra, 1 sibi, quibus prandium conducebat, 2 impransi fuerint, 3 quamprimùm elapsum id tempus fuerit, inuadit illos 4 maxima imbecillitas, tremor, 5 animi defectus, præterea 6 oculi solito pallidiores, vrina crassa & calida: amarescit os, ac 7 suspensa videntur iis viscera, 8 vertigo, iracundia, tristitia. Quæ similiter cuncta his eueniunt, qui præter morem ac 9 institutum suum cænantes, postero die rursus prandium inierint, antequam ea,

ea, quæ in cæna priore assumpserant, 8edomita fuerint. Atque hæc ipsa cum tormine ac strepitu descendentia aluum intercipiunt: ipsi verò 10 ægrè somnum ineunt, insomnia perturbata ac tumultuosa habent: quin pluri-mis adeò hoc ipsum morbi initium fuit.

COMMENTARIVS.

1 Inediam etiam ferre nequeunt, vt qui bis genio indulgere assueuere, si prandio eum defraudarint. Vide 2.ac.24.

2 Nulla naturæ necessitate coacti: natura enim ociosa esse non potest; si non inuenit subiectum cibum, in viscera agit.

3 His eo modo inanitis, d. Hipp. 2.ac.28. oportet ἀντισηκῶσαι, id est, iacturam resarcire, ἀῤῥιγέως καὶ ἀθαλπέως, καὶ ἀταλαιπώρως, &c. id est, sint frigoris, caloris, & laboris animi & corporis expertes.

4 2. ac 24. καὶ ἄῤῥωστοί εἰσι, καὶ δειλοὶ εἰς πᾶν ἔργον, καὶ καρδιαλγέες, &c. infirmi ab exhaustu spirituum & humorum.

5 Hoc d. 2. ac. in agendo timidi, coactione spirituum ad cor, ob viscerum afflictionem, suo genio defraudatorum.

6 Ὀφθαλμοὶ κοιλαίνονται 2.ac.24. &c. dissipatis humoribus & spiritibus.

7 Collapso ventriculi habitu, qui cibis fulciri solet.

8 Sunt bilis symptomata: ab æstuante bile. inde etiam amarescit os. nam ob inediam ad stomachum affluit quæ æstu incanduit ab inedia.

9 Dicit illos lædi, qui quidem bis de cibum capiunt ex more, si tamen liberaliùs cænæ incubuerint non pransi: & iterum in prandio postridie plena manu pastum inierint, læduntur. q.d. Sani ex diæta neglectim habita, quam aliàs, ob fractam valetudinem, in morem duxerunt, læduntur. Ergo repletio nocet. Vide 2. ac. 25.

10 Propter iactationem nauseabundam: affecta aluo, ab oppressione ventriculi: δυσκοιτεῖν est molestè & implacidè lecto decumbere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Σκέψασθαι δὲ χρὴ 1 διὰ τινὰς προφάσιας αὐτέοισι ταῦτα ξυνέβη. 2 Τῷ μὲν οἶμαι 3 μεμαθηκότι μονοσιτέειν, ὅτι οὐκ ἀνέμεινε τὸν χρόνον τὸν ἱκανὸν, μέχρις αὐτέου ἡ κοιλίη τῶν τῇ προτεραίῃ προσενηνεγμένων σιτίων *ἀπολαύσῃ τελέως, καὶ ἐπικρατήσῃ καὶ λαπαχθῇ τε, καὶ 4 ἡσυχάσῃ. ἀλλ' †ἐπιζέουσάν τε καὶ ἐζυμωμένην, καινὰ ἐπεισηνέγκατο. Αἱ δὲ τοιαῦται κοιλίαι πολλῷ τε βραδύτερον πέσσουσι, καὶ πλέονος δέονται *ἀναπαύσιός τε καὶ ἡσυχίης. 5 Ὁ δὲ μεμαθηκὼς ἀριστίζεσθαι, ὅτι οὐκ ἐπειδὴ τάχιστα ἐδεήθη τροφῆς τὸ σῶμα, καὶ τὰ πρότερα κατανάλωτο, καὶ οὐκ εἶχεν οὐδεμίαν ἀπόλαυσιν, εὐθέως αὐτέῳ προσεγίνετο καινὴ τροφὴ, 6 φθίνει δὲ καὶ συντήκεται ὑπὸ λιμοῦ. Πάντα γὰρ, ἃ λέγω 7 πάσχειν τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, λιμῷ ἀνατίθημι. Φημὶ δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἅπαντας, οἵτινες ἂν 8 ἄσιτοι δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας γένωνται, ταῦτα πείσεσθαι, οἷα περὶ τῶν ἀναρίστων γενομένων εἴρηκα. Τὰς δὲ τοιαύτας φύσιας ἐγὼ γε φημὶ, 9 ταχέως τε καὶ ἰσχυρῶς τῶν ἁμαρτημάτων *ἀπολαυούσας, ἀσθενεστέρας εἶναι τῶν ἑτέρων. Ἐγγύτατα δὲ 10 τοῦ ἀσθενέοντός ἐστιν ὁ ἀσθενής· ἔστι δὲ ἀσθενέστερος 11 ὁ ἀσθενῶν. καὶ μᾶλλον αὐτέῳ προσήκει, ὅ, τι ἂν τοῦ καιροῦ ἀποτυγχάνῃ, πονέειν.

* ἀπολύσῃ
† ἐπιζέουσαν
* ἀναπαύσιος
* ἀπολλυούσας, ἀπολαυούσας

Notare autem oportet 1 ob quas causas hæc ipsis euenerint. Nimirum ei qui 2 semel pastum inire 3 consueuit, quòd non expectauit statum tempus, donec venter ipsius pridie ingestos cibos perfectè in commodum suum verterit, & euicerit, & laxauerit, ac 4 quieuerit: sed in feruentem adhuc & infermentatum nouos ingesserit: Etenim eiusmodi ventres longè tardius coquunt, ac maiore egent ocio ac quiete. 5 Ei verò qui prandere assueuit, quòd non, quàm primùm corpus alimenti indigens erat, & iam priora absumpta erant, nec habebat vnde nutritionem ampliùs hauriret, illicò ipsi recens nutricatum suppeditarit, 6 vt proinde deficiat & contabescat præ fame. Cuncta autem 7 hæc tadia quæ tales homines pati dixi, fami ascribo. Assero quin etiam quosuis alios homines, qui 8 per duos aut tres dies genium suum fraudarunt, eadem passuros esse, quæ de impransis dixi. Cæterum eiusmodi naturas affirmo, quæ 9 illicò ac validè eiusmodi aberratis affliguntur, imbelliores aliis esse. Proximus autem ægro est 10 imbecillus: verùm debilior est is 11 qui iam ægrotat, & atrocius affligitur, si iustum tempus non obseruetur.

COMMENTARIVS.

1 Iam harum querelarum causas inuestigat, cur à copia præter morem ingesta lædantur. nam nondum mitigato cibo alium addit.

2 Eleganter τὸν καιρὸν definit cibandi, cùm iam euictus est hesternus cibus.

3 Μεμαθηκέναι, & μεμαθηκὼς voces propriæ Hippocrati, in more significando & consuetudine, quòd sit illa quædam dexteritas & disciplina sæpiùs exercita: nam consuetudo est ex longo vsu docta.

4 Id est, fame tentari inceperit iterum, à negocio coquendi expeditus.

5 Causam reddit cur sani, per diætam violatam Inanitione, affligantur.

6 Cùm cibo fraudatur calidum, agit in subiectum corpus.

7 infirmitas, tremor, oculi concaui, vrina calida, os amarum, viscera suspensa, vertigo, iracundia.

8 Inanitio sanos lædit, maximè si vallidior fuerit.

9 Vires consistunt in solidis partibus, humoribus, & spiritibus.

10 Nequeunt enim generosè arcere illata damna, fractioribus spiritibus, humidis, ac solidis.

11 Q. d. si sanos diætæ iniuria percellit tot tædiis; quid igitur fiet de ægris? & vides in his tantam amplitudinem ex variè affectis viribus: igitur non est facilis ars Diætetica.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Χαλεπὸν δὲ, 2 τοιαύτης ἀκριβείης ἐούσης περὶ τὴν τέχνην, τυγχάνειν 3 αἰεὶ τοῦ ἀτρεκεστάτου. Πολλὰ δὲ εἴδεα κατ' ἰητρικὴν ἐς τοσαύτην ἀκριβείην ἥκει, περὶ ὧν εἰρήσεται. Οὔ φημι δὴ διὰ τοῦτο δεῖν τὴν τέχνην, ὡς οὐκ ἐοῦσαν, οὐδὲ καλῶς ζητεομένην, τὴν ἀρχαίην ἀποβαλέσθαι, εἰ μὴ ἔχει περὶ πάντα 4 ἀκριβείην· ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι τοῦ ἀτρεκεστάτου, ὁμοῦ δύνασθαι ἥκειν λογισμῷ, ἐκ πολλῆς ἀγνωσίης, θαυμάζειν τὰ ἐξευρημένα, ὡς καλῶς καὶ ὀρθῶς ἐξεύρηται, καὶ οὐκ 5 ἀπὸ τύχης.

1 *Cùm itaque 2 eiusmodi accurata certitudo in arte existat, difficile fuerit 3 semper assequi quod rectissimum est. Multæ autem species in Medicina tantam certitudinem petunt, de quibus dicetur. Non puto itaque propterea artem veterem; velut nulla foret, nec prudenter inuestigata, reiiciendam esse, quòd non 4 exquisitam illam certitudinem vndique præseferat: quin potius quòd rectò vicinum sit, si quis ex ignorantia tenebris ductu rationis aliquousque progrediatur, admiranda existimo artis inuenta, quòd scilicet prudenter & rectè inuenta sunt; minimeque 5 à fortuna pendeant.*

COMMENTARIVS.

1 Q. d. Diætæ scientia nec est facilis, nec simplex: nec tamen dicendum nullam esse: nec veterem medicinam planè repudiare debemus.

2 Erotianus legit μὴ τοιαύτης ἀκριβείης ἐούσης, contra omnium codicum fidem: quæ tamen lectio non mala videtur.

3 Quòd medicina constet vsu & iudicio: in vtroque difficultas: in vsu, quia multa putantur fieri lege

lege naturæ, quæ sunt omninò symptomatica: quòd nullus morbus sit idem omnibus; nec vllum remedij genus habet eandem vim in singulis. Iudicium autem difficile, distinctione corporum, causarum, signorum, remediorum: ad cognoscendum, prædicendum, & curandum, & quòd similitudines sæpe bonis medicis imponant. Et quòd multa plerumque solitaria ratio suadet, quæ visus coarguit. Vt in crisi per aluum, in morbis substantiæ totius, & qui fiunt per metastasin.

4 Nam tecmiriis signis, id est, syllogisticis ad tecmarsin medendi procedit: & iudicio & experientia firmatis: quæ sola si fuerint, nihil possunt: Quare eleganter Salustius, vtrumque per se indigens, alterum alterius auxilio eget.

5 Ab experientia temeraria, cuius finis certa mors. Aliud est πεῖρα τριβική, id est, trita exp. hoc est experimentalis disciplina; quæ est memoria eorum quæ eodem modo visa sunt. Eleganter Philo, τὰ μὴ σὺν λόγῳ, πάντα ἄκοσμα ὥσπερ τὰ σὺν λόγῳ, κόσμια.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἐπεὶ δὲ τὸν τῶν καινὸν τρόπον τὴν τέχνην ἐξ ὑποθέσιος ζητεόντων, ἐς λόγον ἐπανελθεῖν βούλομαι. Εἰ γάρ ἐστι θερμὸν, ἢ ψυχρὸν, ἢ ξηρὸν, ἢ ὑγρὸν, τὸ λυμαινόμενον τὸν ἄνθρωπον, καὶ δεῖ τὸν ὀρθῶς ἰητρεύοντα βοηθεῖν, τῷ μὲν θερμῷ ἐπὶ τὸ ψυχρὸν· τῷ δὲ ψυχρῷ ἐπὶ τὸ θερμὸν, τῷ δὲ ξηρῷ ἐπὶ τὸ ὑγρὸν· τῷ δὲ ὑγρῷ ἐπὶ τὸ ξηρόν. 3 ἔστω μοι ἄνθρωπος, μὴ τῶν ἰσχυρῶν φύσιν, ἀλλὰ τῶν ἀσθενεστέρων· οὗτος δὲ πυροὺς ἐσθιέτω, οὓς ἂν ἀπὸ τῆς ἅλω ἀνέλη, ὠμοὺς καὶ ἀργοὺς, καὶ κρέα ὠμὰ, καὶ πινέτω ὕδωρ. Ταύτῃ χρώμενος τῇ διαίτῃ, εὖ οἶδ᾽ ὅτι πείσεται πολλὰ καὶ δεινά. Καὶ γὰρ πόνους πονήσει, καὶ τὸ σῶμα ἀσθενὲς ἔσται, καὶ ἡ κοιλίη φθαρήσεται, καὶ ζῆν πολὺν χρόνον οὐ δυνήσεται. 4 Τί δεῖ τοίνυν βοήθημα παρασκευάσασθαι ὧδ᾽ ἔχοντι; θερμὸν, ἢ ψυχρὸν, ἢ ξηρὸν, ἢ ὑγρόν; 5 δῆλον γὰρ ὅτι τούτων τι. Εἰ γὰρ τὸ λυμαινόμενον* αὐτῶν ἐστι τούτων τὸ ἕτερον, τῷ 6 ὑπεναντίῳ προσήκει λῦσαι, ὡς ὁ ἐκείνων λόγος ἔχει. Τὸ μὲν γὰρ βεβαιότατόν τε καὶ προφανέστατον φάρμακον. 7 ἀφελόντα τὰ διαιτήματα, οἷσιν ἐχρῆτο, ἀντὶ μὲν 8 τῶν πυρῶν ἄρτον διδόναι, ἀντὶ δὲ τῶν ὠμῶν κρεῶν ἑφθὰ, πίνειν τε ἐπὶ τούτοισιν οἶνον. Ταῦτα μεταβάλλοντα οὐχ οἷόν τε μὴ ὑγιέα γενέσθαι, ἤν γε μὴ παντάπασιν ᾖ διεφθαρμένος ὑπὸ χρόνου τε καὶ τῆς διαίτης.

* αὐτῷ

1 *Verumenimuerò nunc ad eos qui nouo modo artem ex hypothesibus quærunt, sermonem conuertere volo. Si itaque calidum est, aut frigidum, aut siccum aut humidum*, 2 *quod hominem affligit, & necesse sit rectè medicinam facientem auxiliari, calido quidem in frigidum permutato, frigido verò in calidum, sicco in humidum, humido in siccum*: 3 *detur mihi homo non vegeta naturæ, sed fractioris; qui indulgeat tritico, quod ex area sustulit, crudo nec præparato, carnes item crudas voret, & aquam bibat. Hanc viuendi rationem si ceperit, sat scio quòd acerba multa perpetietur. Nam & doloribus affligetur, & corpus labefactabitur, & aluina œconomia corrumpetur, nec diu viuere poterit.* 4 *Quid itaque remedij adferre poterit ita habenti? calidúmne, frigidum, siccum, aut humidum? nam vnumquodnis horum* 5 *simplex esse existimant. Si enim id quod ipsum affligit ex horum numero est, certè æquum foret* 6 *contrario solui, vt eorum præfesert ratio. Atqui certissimum manifestissimumque remedium est,* 7 *victum, quo vtebatur, auferre, &* 8 *pro tritico panem dare, pro crudis verò carnibus coctas, insuperque vinum propinare. His permutatis fieri nequit quin sanus euadat, nisi penitus fuerit tempore & diæta corruptus.*

COMMENTARIVS.

1 Refutat eos qui ex hypothesi artem fabricabantur, n. hominem conflatum esse ex primis qualitatibus, & ex illis rectè & malè valere. Hæc fuit tunc neotericorum praua sententia, quam ex vsu medendi, & ratione refutat.

2 Nec enim inde admodùm magni morbi, nec difficiles curatu, nec causæ mortiferæ adferuntur.

3 Vsu medendi falsam esse hanc neotericorum sententiam ostendit, nec vsui esse in medendo harum qualitatum considerationem. Nam primariò nec recreant nec labefactant corpus. Nam si id fieret, contrariæ qualitatis appulsu homo curaretur: At hoc non fieri argumento est homo fractioris naturæ, qui incurrat morbum ex victu suísque deque habito.

4 Q. d. non curatur nuda à qualitate opposita, sed victu contrario, vt is ita temperetur, quò analogus fit calido natiuo, quod edomare eum debet.

5 Id est, putant ex aliqua illarum qualitatum omnes morbos nasci.

6 Nam cuncta pereunt à contrario: & vnicuique rei vnum tantum est contrarium.

7 Q. d. Igitur à qualitatibus cùm non curentur; non etiam ab eis læduntur. nam in cibis arte paratis hæ qualitates non elucent: nec in naturâ editis.

8 Nam, vt d. Gal. de alimentis, triticum nisi in panem rectè fermentatum abeat, hepar obstruit, & calculos gignit: & d. panis ipse olim interdum elui solebat, vt crassamentum & lentorem exsueret: nam vt d. 7. simpl. habet quiddam viscosum & obstruens in se triticum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τί δὴ φήσομεν; 3 πότερον αὐτέῳ ὑπὸ ψυχροῦ κακοπαθέοντι θερμὰ ταῦτα προσενέγκαντες ὠφέλησαν, ἢ τἀναντία; οἶμαι γὰρ ἔγωγε πολλὴν ἀπορίην ἐρωτηθέντι παρασχεῖν. ὁ γὰρ τὸν ἄρτον σκευάζων τῶν πυρῶν, τὸ θερμὸν, ἢ τὸ ψυχρὸν, ἢ τὸ ξηρὸν, ἢ τὸ ὑγρὸν ἀφείλετο; 2 ὁ γὰρ καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι δίδοται, καὶ πολλοῖσιν ἄλλοισιν εἴργασται, ὧν 3 ἕκαστον ἰδίην δύναμιν καὶ φύσιν ἔχει, καὶ τὰ μὲν τῶν ὑπαρχόντων ἀποβέβληκεν, ἄλλοισι δὲ κέκρηται καὶ μέμικται.

1 *Quid itaque dicemus? num quòd ipsi à frigidis afflicto, calida hæc oblata auxilio fuerint, aut contrà? Equidem opinor plurimum hæsitaturum, qui ad interrogata respondere debeat: num, scilicet, is qui panem ex tritico parauit, calidum, aut frigidum, aut siccum, aut humidum abstulerit?* 2 *quandoquidem panis in ignem & aquam datur, quin plurimis aliis elaboratur, quorum* 3 *quæque peculiarem facultatem ac naturam habent, cum quædam illorum excutiant quæ illi à natura insita erant, alia verò ad temperiem & commixtionem conferant.*

COMMENTARIVS.

1 Q. d. quo modo igitur contrariam diætam præscribemus? Id ex perspicientia qualitatum primarum vel secundarum transigere debebunt. At absurdum est, in cibis & vltro natis, & paratis arte, rationem harum qualitatum primarum adferre: nam illam adferre nequeunt in vltrò natis. nam, vt illi volunt, formas sequuntur elementorum.

2 Q. d. Igitur etiam nec in arte paratis ratio dari poterit qualitatis primæ.

3 vt aqua, sal, fermentum, ignis, fermentatio ipsa.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Οἶδα μὲν γὰρ καὶ τάδε δήπου, ὅτι διαφέρει εἰς τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου καθαρὸς ἄρτος, ἢ 2 συγκομιστός· ἢ ἀπτίστων πυρῶν, ἢ ἐπτισμένων· ἢ πολλῷ ὕδατι πεφυρημένος, ἢ ἀφύρητος· 3 ἢ ἔξοπτος, ἢ ἔνωμος· ἄλλα τε πρὸς τουτέοισι μυρία. Ὡς δ᾽ αὔτως καὶ περὶ μάζης. Καὶ αἱ δυνάμιες δὲ μεγάλαι τε ἑκάστου, καὶ 4 οὐδὲν ἡ ἑτέρη τῇ ἑτέρῃ ἐοικυῖα. Ὅστις δὲ ταῦτα 5 μὴ σκεπτόμενος οὐκ οἶδε, πῶς ἄν τι οὗτος δύναιτο τῶν κατὰ τὸν ἄνθρωπον παθημάτων εἰδέναι; ὑπὸ γὰρ ἑνὸς ἑκάστου τουτέων 6 πάσχει τε ἑτεροιοῦται· ἄνθρωπος, ἢ τοῖον, ἢ τοῖον, καὶ διὰ τουτέων πᾶς ὁ βίος καὶ ὑγιαίνοντι, καὶ ἐκ νόσου ἀνατρεφομένῳ, καὶ

ἢ κάμνοντι. Οὐκ ἂν ἦν ἕτερα τουτέων 7 χρησιμώτερα ἐδ' ἀναγκαιότερα ἔτι εἰδέναι δήπου.

1 *Quin & hoc ſcio plurimum referre, vtrum purus & putus panis in corpus hominis ingeratur, an 2 cibarius: an ex tritico non decorticato, an decorticato: multâ aquâ ſubactus, vel nullo modo ſubactus: an 3 retorridus, an crudior: aliáque præterea innumera. Eodem modo de maza. Adeò ſingulorum vires magnæ, & 4 inter ſe penitùs diverſæ. Quicunque verò hæc, 5 non animaduertens, neſcit, haut ſcio quo modo paſſiones in homine rectè perſpectas habere poterit; nam ex horum ſingulis 6 afficitur & alteratur homo, vel hoc, vel alio modo, & ex his omnis vita & ſano, & ex morbo conualeſcenti, & ægro pendet. Nihil itaque vtilius aut æquè 7 neceſſarium quàm hæc percepiſſe.*

COMMENTARIVS.

1 Igitur ſecundis à qualitatibus Diæta inſtituenda, quæ à primis qual. tanquam formis effectus quidam ſunt materiales. ſenſus itaque fide lædit hic victus, cuius ſenſus ductum ſequitur ratio. argumento eſt panis, qui vt diuerſus eſt, ita variam coctionem adfert.

2 Hoc eſt, cui nihil furfurum diſceſſit, cibarium vocat Cicero. medius inter furfuraceum & ſimilagineum: q. confuſaneus Dioſ. 2. lib. 150. dicitur & αὐτόπυρος, in quo totum triticum ſit, vnde nihil cribro excuſſum ſit.

3 Id eſt, qui panes vt varij ſunt, ita facilè vel difficilè coquentur: & facient ad ſanitatem, & ad morbos: Igitur non primæ qualitates quæ in hac varia præparatione obſcuræ ſunt: ſed ſecundæ primam auctoritatem ad ſanandum & affligendum habebunt.

4 Vt nulla certa qualitas prima maneat.

5 Qui ſenſus ductum non ſequuntur, neſciunt hanc diætam in vitio eſſe. Quid igitur rationis inuenient? nam ſenſu deſtituti. nil habebit ratio quod ſequatur.

6 Ex ſecundis qualitatibus.

7 Nam paſſiones in homine d. ſine his rectè perſpicere nequeunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὡς δὲ καλῶς καὶ λογισμῷ προσήκοντι ζητήσαντες 1 πρὸς τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν εὗρον αὐτὰ οἱ πρῶτοι εὑρόντες, καὶ ᾠήθησαν ἀξίην 2 τὴν τέχνην θεῷ * προσθεῖναι, ὡς καὶ νομίζεται· οὐ γὰρ τὸ ξηρὸν, οὐδὲ τὸ ὑγρὸν, οὐδὲ τὸ θερμὸν, οὐδὲ τὸ ψυχρὸν, οὐδ' ἄλλο τουτέων οὐδὲν ἡγησάμενοι οὔτε 3 λυμαίνεσθαι, οὔτε προσδεῖσθαι οὐδενὸς τουτέων τὸν ἄνθρωπον. Ἀλλ' ὅ, τι 4 ἰσχυρὸν ἑκάστου, καὶ τὸ κρέσσον τῆς φύσιος τῆς ἀνθρωπίνης, οὗ μὴ ἠδύνατο κρατέειν, τοῦτο βλάπτειν ἡγήσαντο, καὶ τοῦτο ἐζήτησαν ἀφελέειν. 5 Ἰσχυρότατον δέ ἐστι τοῦ μὲν γλυκέος τὸ γλυκύτατον, τοῦ δὲ πικροῦ τὸ πικρότατον, τοῦ δὲ ὀξέος τὸ ὀξύτατον ἑκάστου δὲ πάντων τῶν ἐόντων ἡ ἀκμή. Ταῦτα γὰρ ἑώρων καὶ 6 τῷ ἀνθρώπῳ ἐνεόντα, καὶ λυμαινόμενα τὸν ἄνθρωπον. Ἔνι γὰρ ἐν 7 ἀνθρώπῳ καὶ 8 πικρὸν, καὶ 9 ἁλμυρὸν, καὶ 10 γλυκὺ καὶ 11 ὀξὺ, καὶ 12 στρυφνὸν, καὶ 13 πλαδαρὸν, καὶ ἄλλα μυρία, παντοίας δυνάμιας ἔχοντα, πλῆθός τε καὶ ἰσχύν. Ταῦτα 14 μὲν 15 μεμιγμένα καὶ κεκρημένα ἀλλήλοισιν, οὔτε φανερά ἐστιν, οὔτε λυπέει τὸν ἄνθρωπον. Ὅταν δέ τι τουτέων 16 ἀποκριθῇ, καὶ αὐτὸ ἐφ' ἑωυτοῦ γένηται, τότε καὶ φανερόν ἐστι, καὶ λυπέει τὸν ἄνθρωπον.

* προσθεῖναι

Quàm eleganter igitur & quàm congruenti ratiocinatione hæc inueſtigantes, 1 iuxta hominis naturam hæc inuenerunt primi indagatores, ac æſtimauere 2 artem Deo dignam, quemadmodum etiam à poſteris receptum eſt! Etenim nec ſiccum, nec humidum, neque calidum, neque frigidum, nec quicquam ex his exiſtimarunt 3 homini damno eſſe, neque quoquam horum opus fore homini putauere. Sed quod in vnoquoque 4 forte, & naturâ humanâ potentius eſt, vt ab ea edomari nequeat, hoc ipſum eſſe quod damnis augeret corpus opinati ſunt, atque id exigere quæſiuerunt: 5 Robuſtiſſimum eſt inter dulcia dulciſſimum, inter amara amariſſimum, inter acida aciſſimum: & in omnibus adeo rebus vigor ipſe ac ſummum. Hæc enim 6 homini ineſſe viderunt, & hominem affligere. Homini enim 7 ineſt & 8 amarum, & 9 ſalſum, & 10 dulce, & 11 acidum, & 12 acerbum, & 13 inſipidum, & reliqua infinita, omnigenas facultates habentia, copiamque & robur. Atque 14 hæc quidem 15 mixta contemperata inter ſe, nec ſenſibus conſpicua ſunt, nec hominem affligunt. Vbi verò quid horum 16 à cæteris ſeceſſionem fecerit, atque ipſum per ſe ſolum conſtiterit, tunc & ſenſui conſpicuum fit, ac hominem fatigat.

COMMENTARIVS.

1 Non ex vana hypotheſi.

2 Ideſt, quæ in Deum auctorem refertur: ad Apollinem & Æſculapium.

3 Sed ea ratione quòd mitigari nequeant lædunt: & non ratione primarum qualitatum. Agnoſcit hîc Hippocrates Diæteticen primam eluxiſſe.

4 Sed lædunt ſecundarum qualitatum vi ac exuberantia: vt quæ inter acetoſa micant ab acore.

5 Oſtendit iam cur damnum inferat: & d. à veteribus id notatum fuiſſe, hoc damno eſſe, quod edomari à natura nequit, at id ad robur fore, cui par erit natura nutricatui. Itaque non à primis ciborum qualitatibus affligitur natura. Erat antiqua opinio alimenta non admodùm primarum qualitatum infeſta eſſe, ſed potiùs à tota eorum ſubſtantia, ac materiæ conditione, quæ ſaporibus maximè elucent, quæ dum vehementiora ſunt, pepſeos expertia ſunt: nam non ſola ciborum mitigatione opus eſt, ſed & aſſimilatione. Contemnens, in languidis ab æſtu viribus, vini æſtum, ita cecinit Alcæus, τέγγε πνεύμονας οἴνῳ· τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται. Ἁ δ' ὥρα χαλεπὰ, πάντα δὲ διψᾷ ὑπὸ καύματος. id eſt, Irriga pulmones vino: Sirius enim exoritur. Tempus enim anni graue, cunctáque ſitiunt præ æſtu.

6 Cùm ea hominem ſuperant; vt eis par non ſit, quæ homini inſunt; vt ſucci qui ſuis ſaporibus teſtantur ſui præſentiam.

7 Id eſt, ſalſa & inſipida pituita, amara bilis, acida & acerba melancholia, dulcis ſanguis.

8 Amarum, ab vredine fit: & eſt q. calx humidi & calidi, id eſt, dulcis. Itaque incidunt &c.

9 Salſa à propriæ ſubſtantiæ corruptione, vel ichoroſæ ſubſtantiæ mixtione.

10 Dulcedo conſtat calido & humido aqueo: vnde lenit.

11 Acida omnia frigida ſunt.

12 Acria mordent, rodunt, exaſperant, incidunt.

13 Fluidum, nam πλάδος excrementitium madorem denotat. vnde partes flacceſcunt, ὀπαλά.

14 Humores illi acerbi, ſalſi, &c. confuſanei non affligunt: nam moderatione quadam ſeſe frenant.

15 Miſta enim duplici ratione pereunt, contrario & diſſolutione. Contratio, ſub quo non conſiſtit eorum forma: Diſſolutione, vt in putidis. fit enim Putrefactio miſtionis, calido innato euaporante, atque humido.

16 Lædunt diuulſi inuicem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τοῦτο δὲ ἐστὶ 1 βρωμάτων ὅσα ἡμῖν ἀνεπιτήδειά ἐστι, καὶ λυμαίνεται τὸν ἄνθρωπον ἐμπεσόντα, τουτέων ἕκαστον ἢ πικρόν τι, καὶ ἄκρητόν ἐστι, ἢ ἁλμυρὸν, ἢ ὀξὺ, ἢ 3 ἄλλο τι ἄκρητόν τε καὶ

 ἰσχυρόν·

* ἐν τῷ στόματι

ἰσχυρὸν· καὶ διὰ τοῦτο ταρασσόμεθα ὑπ' αὐτέων, ὥσπερ καὶ ὑπὸ τῶν * ἐκ τοῦ στόματος ἀποκρινομένων. Πάντα δὲ ὅσα ἄνθρωπος ἐσθίει ἢ πίνει, τὰ τοιαῦτα βρώματα ἥκιστα τουτέου χυμοῦ ἀκρήτου τε καὶ 4 διαφέροντος δῆλα ἐστὶ μετέχοντα, οἷον 5 ἄρτος τε καὶ μάζα, καὶ τὰ ἑπόμενα τουτέοισιν, 6 οἷσιν εἴθισται ἄνθρωπος 7 πλείστοισί τε καὶ αἰεὶ χρέεσθαι (ἔξω τῶν πρὸς ἡδονήν τε καὶ κόρον ἠρτυμένων τε καὶ ἐσκευασμένων) καὶ ἀπὸ τουτέων πλείστων εἰσιόντων τῷ ἀνθρώπῳ, 8 ταραχή τε καὶ ἀπόκρισις τῶν ἀμφὶ τὸ σῶμα δυναμίων ἥκιστα γίνεται· ἰσχύς τε καὶ αὔξυσις καὶ τροφὴ μάλιστα δι' οὐδὲν ἕτερον γίνεται, ἢ ὅτι εὖ τε συγκέκρηται, καὶ οὐδὲν ἔχει ἄκρητον, οὐδὲ ἰσχυρὸν, ἀλλ' ὅλον 9 ἕν τε γέγονε, καὶ * ἁπλόον, καὶ ἰσχυρόν.

* ἄπλεον

*Quin & ex 1 cibis quicumque nobis incommodi sunt, & 2 ingesti hominem lædunt, horum quilibet aut amarus est, & 3 eatenus intemperatus, aut salsus, aut acidus, aut quouis alio modo intemperatus & fortis, vt ab his turbetur corpus, æquè ac ex his quæ excernuntur à * corpore. Contrà, quæ edit ac bibit homo, ea palam est minimè eo intemperato & 4 à reliquis dissidente ac excedente succo superfusos esse, cuiusmodi est 5 panis & maza, & his similia, 6 quibus assueuit homo & 7 copiosis & assiduò vti: (exceptis his quæ ad cupediam ac delicias condiuntur ac præparantur) neque ab his, licet plurima ingerantur, 8 commotio ac secessio fit stimulatis corporis facultatibus: quin potius robur & incrementum & nutricatus nullâ æquè ex causâ efflorescit, quàm inde quòd commixtum est, quodque nihil intemperati gerat, neque vehementiâ emicat, sed totum vnum factum est & simplex, & eatenus robori studens.*

* in corpore

COMMENTARIVS.

1 Et hæc etiam quæ non natura nobis insunt, vt cibus & potus (εἰσιόντα, vel ἐμπεσόντα) aliqua qualitate secunda lædunt.

2 Q. d. Si itaque & ea quæ natura insunt corpori, & ea quæ ingeruntur à secunda qualitate læduntur; igitur primæ qualitates non id facient.

3 Nam proferunt talem succum, vt is esset qui secederet à misto: sed tota naturæ hyparxis in symmetro consistit.

4 Id est, quod bellum indixit naturæ eius à quo assumitur: quod scilicet in suo genere est amarissimum vel accidiss. &c. tale est τὸ ἄκρητον, id est, non moderatum aliorum consociatione; id est, quod iam in vigorem suum, ac summum venit.

5 His homo par est, nec ab eis superatur, nam naturæ sunt consentanea humanæ, copiâ ac qualitate, eo tractâ artificio. Debent nutricatui dicata alimenta peculiari dote consentanea esse nutriendis, 13. probl. 2. sed & Theoph. 4. caus. Plant. d. triticum homini, non pecori conuenire: ceruis serpentes, gallinis scorpiones & cannabis fœlix nutricatus. Vnde Lucretius:

Quippe videre licet, pinguescere sæpe cicuta
Barbigeras pecudes, homini quæ est acre venenum.

6 Vltimò, ex more sint cibi: nam natutam, ob assuetudinem, non affligunt. Etiamsi vt d. Hippocrates, paulò deteriores fuerint.

7 Σύμμετα καὶ ὅκη τα esse debent, dicit Arist. Dein moderata debent esse vi, & sapore: Arist. 21. Pol. 13.

8 Quia ad ἀκμὴν non surgunt succi: sed in mixto sub vna forma remanent.

9 In vnam quandam temperiem resedit alimentum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἀπορέω δ' ἔγωγε, οἱ τὸν λόγον ἐκεῖνον λέγοντες, καὶ ἀπάγοντες ἐκ ταύτης τῆς ὁδοῦ ἐπὶ ὑπόθεσιν τὴν τέχνην, τίνα ποτὲ τρόπον θεραπεύουσι τοὺς ἀνθρώπους, ὥσπερ ὑποτίθενται. Οὐ γάρ ἐστιν αὐτέοισιν, ὡς ἐγὼ οἶμαι, ἐξευρημένον αὐτό τι ἐφ' ἑωυτοῦ θερμὸν, ἢ ψυχρὸν, ἢ ξηρὸν, ἢ ὑγρὸν, μηδενὶ ἄλλῳ εἴδει κοινω-

νέον. Ἀλλ' οἶμαι ἔγωγε * ταῦτα 2 πόματα καὶ βρώματα αὐτέοισιν ὑπάρχειν, οἷσι πάντες χρώμεθα. Προστιθέασι δὲ τῷ μὲν εἶναι θερμῷ, τῷ δὲ ψυχρῷ, τῷ δὲ ξηρῷ, τῷ δὲ ὑγρῷ. Ἐπεὶ ἐκεῖνό γε ἄπορον, 3 προστάξαι τῷ κάμνοντι θερμόν τι προσενέγκασθαι· εὐθὺς γὰρ ἐρωτήσει τί ἐστιν· ὥστε ληρεῖν ἀνάγκη, ἢ ἐς τουτέων τι τῶν γινωσκομένων καταφυγεῖν. Εἰ δὲ δὴ 4 τυγχάνει τὸ μὲν θερμὸν ἐὸν στρυφνὸν, ἄλλο δὲ θερμὸν 5 πλαδαρὸν, ἄλλο δὲ θερμὸν ἄραδον ἔχον (ἔστι γὰρ καὶ ἄλλα τε θερμὰ, καὶ ἄλλας δυνάμιας 6 ὑπεναντίας ἑωυτοῖσιν ἔχοντα) δεήσει δὲ 7 τι αὐτέων προσενεγκεῖν, ἢ τὸ θερμὸν καὶ στρυφνὸν, ἢ τὸ θερμὸν καὶ πλαδαρὸν, ἢ ἅμα τὸ ψυχρὸν καὶ στρυφνὸν; (ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο, καὶ τὸ ψυχρόν τε καὶ πλαδαρόν) Ὡς μὲν γὰρ ἔγωγε οἶδα, πᾶν τοὐναντίον * ἐφ' 8 ἑκατέρου αὐτέων ἀποβαίνει, καὶ οὐ μοῦνον ἐν ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν σκύτει, καὶ ἐν ξύλῳ, καὶ ἐν ἄλλοισι πολλοῖσι, ἃ ἐστὶν ἀνθρώπου ἀναισθητότερα.

* ταπὶ

* ἀφ'

1 *Quin ego valdè dubito, quonam ductu auctores huius sententiæ, quique artem ex hac via ad hypothesin abducunt, medicinam facturi sint hominibus, ex sua hypothesi. Non enim existimo illis compertum quid esse quod ipsum per se aut calidum, aut frigidum, aut siccum, aut humidum sit, nullaque alia ideâ se participem faciat. Sed existimo eosdem 2 potus & cibos ipsis in vsu esse, quibus omnes indulgemus: Quorum alij ascribunt calorem, alij frigus, alij siccitatem, alij madorem. Et si interim dubij plenum sit, 3 imperare agro vt calidum quid assumat: cùm si illico interrogetur quid sit illud; aut nugas dicere cogatur, aut ad aliquid eorum quæ parari consueuerunt, confugere. Iam 4 cùm detur calidum quoddam acerbum, aliud autem quod est; insipidum & lubricum, quoddam cum turbatione ac morsu coniunctum (sunt enim & multa alia calidi ideæ, vires & subcontrarias sibiipsis habentes) quodnam 7 quæso ipsorum assumere oportebit? calidumne acerbum, an calidum lubricum, an quod vnà & frigidum est & acerbum? (nam & hoc tale existit, vt & datur frigidum lubricum.) Quandoquidem hoc mihi compertum est, planè contraria 8 ab vtroque ipsorum euenire, non solùm in homine, sed etiam in corio ac ligno, & in aliis multis rebus, quæ minus quàm homo sentiunt.*

COMMENTARIVS.

1 Iam concludit qualitates primas non facere ad medicinam faciendam. Talis est Syllog. Si nudæ qualitates ad curationem facerent; id efficerent vel per se, vel iunctæ secundis. Non per se; nam nulla existunt ita absolutè calida, &c. id elucet in nutricatu & pharmaciis, non enim absolutè frigent, &c. sed emicat in illis amarum, dulce, acre, salsum, austerum, acerbum, insipidum, sapores enim in tota substantia consedere.

2 Id est, eorum nutricatus, nostro respondet: sed noster nullus absolutè est calidus &c. Igitur nec eorum nutricatus absolutè calet, &c.

3 Q. d. calidum vel frigid. &c. alimentum nec ratione monstrare possunt, sed ex sua opinione id sumunt: nec sensu, cùm si talia ægris præscriberent, sese risui propinarent.

4 Q. d. etiam si qualitates primæ iungantur secundis, actio hæc in curatione ascribenda tamen non est primis qualitatibus: nam sensus indicat calidum aliud esse acerbum, aliud molle. Hæc autem diuersis valent potentiis: itaque non ratione caloris, sed secundæ qualitatis vi efficacia erunt: etsi enim calor vtrisque iungatur, tamen in secundis qualitatibus longè differunt: hoc elucet etiam in coriis & lignis, in quæ contrarios euentus præbent, non ratione frigoris aut caloris, sed quòd sint acerba, vel mollia & laxa. igitur secundæ qualitates ius agendi gerunt.

5 Ita his vocibus vtitur 1. acut. 18. vbi ptisanæ vim laudat.

6 Ita

6 Ita Rhabarbarum &rosa stringunt,& purgant.

7 Si, nimirum, illi qui hypothesin ponunt, dixerint calido vel frigido vtendum esse.

8 N. à frigido acerbo, & à frigido lubrico: & à calido acerbo; & calido lubrico. igitur non est calor aut frigus quæ hoc agunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Οὐ γὰρ τὸ θερμόν ἐστι τὸ τὴν μεγάλην δύναμιν ἔχον, ἀλλὰ τὸ στρυφνὸν, καὶ πλαδαρὸν, καὶ 1 τ' ἄλλα ὅσα μοι εἴρηται, καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ 2 ἔξω τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ἐσθιόμενα, καὶ πινόμενα, καὶ ἔξωθεν ἐπιχριόμενά τε, καὶ πῶς πλασσόμενα. 3 Ψυχρότητα δ' ἔγωγε καὶ θερμότητα πασέων ἥκιστα τῶν δυναμίων νομίζω δυναστεύειν ἐν τῷ σώματι, διὰ τάσδε τὰς προφάσιας. Ὃν μὲν ἂν δήπου χρόνον μεμιγμένα αὐτὰ αὐτέοισιν ἅμα τὸ ψυχρὸν καὶ θερμὸν ᾖ, οὐ λυπέει (κρῆσις γὰρ καὶ μετριότης τῷ μὲν ψυχρῷ γίνεται ἀπὸ τοῦ θερμοῦ, τῷ δὲ θερμῷ ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ) ὅταν δὲ ἀποκριθείη χωρὶς ἑκάτερον, τότε λυπέει. Ἐν δὲ δὴ τουτέῳ τῷ καιρῷ, ὅταν τὸ ψυχρὸν ἐπιγένηται, καὶ λυπήσῃ τὸν ἄνθρωπον, διὰ τάχεος πρῶτον, δι' αὐτὸ τοῦτο, 4 πάρεστι τὸ θερμὸν αὐτόθεν ἐκ τοῦ ἀνθρώπου, οὐδεμιῆς βοηθείης οὐδὲ παρασκευῆς δεόμενον. Καὶ ταῦτα καὶ ἐν ὑγιαίνουσι τοῖσιν ἀνθρώποισιν ἐργάζεται, καὶ ἐν 5 κάμνουσιν. Τοῦτο μὲν, 6 εἴ τις θέλει ὑγιαίνων χειμῶνος διαψύξαι τὸ σῶμα, ἢ λουσάμενος ψυχρῷ, ἢ ἄλλῳ τῷ τρόπῳ, ὅσῳ ἂν αὐτὸ ἐπιπλέον ποιήσῃ, καὶ ἢν γε 8 μὴ παντάπασιν παγῇ τὸ σῶμα, ὅταν εἵματα λάβῃ, καὶ ἔλθῃ ἐς τὴν σκέπην, μᾶλλον δὲ καὶ ἐπὶ πλέον 9 θερμαίνεται τὸ σῶμα. Τοῦτο δὲ εἰ ἐθέλει ἐκθερμανθῆναι * στερεῶς, ἢ λουτρῷ θερμῷ ἢ πολλῷ πυρὶ, ἐκ τουτέου τὸ αὐτὸ † εἷμα ἔχον 9 ἐν τῷ αὐτέῳ χωρίῳ τὴν διατριβὴν ποιέεσθαι, * ὥσπερ ὁ διεψυγμένος, πολὺ φανεῖται καὶ ψυχρότερος, καὶ ἄλλως φρικαλεώτερος.

* ἰσχυρῶς
† εἶδος
* ἐν ὕδατι

Non enim calidum est quod eximiam per se vim habet, sed si iunctum fuerit vel acerbum, vel lubricum, 1 vel aliis, quas iam retttuli, qualitatibus imbutum, tum in homine, tum quæ 2 extra hominem, in omnibus edulijs ac potulentis, vel foris illinuntur, vel adhibentur. 3 Inter cunctas autem facultates, languidissimam esse existimo frigiditatem & caliditatem, ob has sane causas. Dum enim consociata inter se fuerint frigidum ac calidum, nequaquam affligunt (temperamentum enim & moderatio nascitur frigido à calido, & vicissim calido à frigido) vbi verò secessionem vtrumque fecerit, tunc affligit. Eo itaque tempore, si quando frigidum intus surgat, propter hoc ipsum, 4 illicò præsto est calidum ex ipsomet homine, nullius egens alterius auxilij aut præparationis. Atque hoc in sanis & 5 ægris hominibus ita euenit. Exempli causa, 6 si quis prospera in valitudine corpus hyeme perfrigeret, vel à frigida perfusus, aut alio aliquo modo, & vt id vehementer faciat, dummodo 7 ne corpus omnino gelu stringatur, simulatque se vestierit, & sub tectum venerit, fortius ac plenius eius corpus 8 incalescet. Rursus si quis validè incalescere velit, aut calido lauacro, vel valido ab igne, mox verò eadem veste indutus, 9 in eodem loco, in quo alter, qui perfrixit, versetur, multo videbitur frigidior, & longè magis horroribus concuti.

COMMENTARIVS.

1 Vt acri, amara, salsa &c.

2 Nam in his quod ἀκμαῖον suam habet, est potentissimum: vt quod acerrimum &c.

3 Iam monstrat cur primis qualitatibus negari debeat hæc auctoritas: habemus ὅτι. Confectaneæ sibi vltrò qualitates medicam manum ad se non euocant, cùm morborum auctores primarij non sint. Tales sunt calor & frigiditas. q. à materia expeditæ. Nam dum inuicem sunt mixtæ, iniuriæ corpori non sunt, sed, temperiem faciunt. At separatæ quidem affligunt, sed vltrò sibi succedaneæ sunt promptissimè fine artificiosa etiam molitione, vnius naturæ ductu. hoc sanorum & ægrorum mox aperit historia.

4 Cùm à centro erumpens, peripheriam perfundit.

5 Vt conuulsioni infusa frigida.

6 Qualitates simplices sibi succedunt vltrò (cum separatæ sunt ac lædere possunt: nam mixtæ non læduntur.) id iam exemplo monstrat: Hyeme frigescat, post indutus domi se contineat, validiùs exardescet, quàm si non iniisset frigus.

7 Adductis imis poris, & fugato calido natiuo infito.

8 Contrà: incalescat, mox eadem veste indutus, qua priùs, sub idem tectum se conferat, liberaliùs frigescet quàm priùs, id est, quàm si non incaluisset.

9 Ita olim aquæ frigora captabant: dum caldam niui immitterent, phiala exceptam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

† Ἢ ῥιπιζόμενός τις 1 ὑπὸ πνίγεος, καὶ παρασκευάζων αὐτὸς ἑωυτῷ ψῦχος ἐκ τουτέου τοῦ τρόπου * διαπαύσαι, τῷ τοῦτο ποιέοντι δεκαπλάσιον πάρεστι τὸ καῦμα καὶ τὸ πνῖγος, ἢ τῷ μηδὲν τουτέων ποιέοντι. Τὰ δὲ δὴ καὶ πολὺ μείζω, ὅσοι ἂν 2 διὰ χιόνος ἢ ἄλλης ψύξιος βαδίσαντες, ῥιγώσωσι διαφερόντως πόδας, ἢ χεῖρας, ἢ κεφαλὴν, οἷα πάσχουσιν ἐς τὴν νύκτα, ὅταν περισταλέωσί τε καὶ ἐν ἀλέῃ γένωνται, ὑπὸ καύματος καὶ κνησμοῦ. καὶ ἔστιν οἷσι 3 φλυκταῖναι ἀνίστανται 4 ὡς ἀπὸ πυρὸς κατακεκαυμένοισι, καὶ οὐ πρότερον τοῦτο πάσχουσιν, πρὶν ἢ θερμανθῶσιν. Οὕτως ἑτοίμως ἑκάτερον αὐτέων ἐπὶ θάτερα παραγίνεται. Μυρία δ' ἂν καὶ ἕτερα ἔχοιμι εἰπεῖν.

† εἰ
* παύσας
παύσονται

Eodem modo si quis 1 pre æstu ventilationi indulgeat, vt hac ratione frigus sibi conciliet, decuplo grauiorem æstum ac ardorem percipiet, quàm is qui horum nihil efficit. Quin euidentissimè huic rei argumento sunt qui 2 per niuem aut aliud frigus iter facientes, vel pedibus, vel manibus, vel capite vehementer perfrixere, qualia experiuntur noctu, vbi tecti & in tepore fuerint, ab æstu & pruritu; quibusdam certè 3 phlyctæna exurgunt, 4 velut ambustis ab igne, nec tamen antè hoc experiuntur quàm dum incaluerint. Adeò promptè vtrumque horum sibi mutuò confectarium est. Possem & alia innumera recensere.

COMMENTARIVS.

1 Æstu anhelus, ventilet se, magis ab æstu incandescet, quàm si ventilationis vsum non iniisset.

2 Hyeme per niues ambulans refrigeratus, à fotu sibi pruritum dabit, & interdum phlyctænas.

3 Bullæ, q. ab igne ambustis quæ exsurgunt.

4 Ita in summo corpore fiunt à tenui sanie cuti subtenta; quæ pungit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὰ δὲ κατὰ τοὺς 1 νοσέοντας, οὐχ οἷσιν ἂν ῥῖγος γένηται, τουτέοισιν ὀξύτατος ὁ πυρετὸς ἐκλάμπει; καὶ * οὐχ οὕτως ἰσχυρῶς, ἀλλὰ καὶ παυόμενος 2 δι' ὀλίγου, καὶ ἄλλως τὰ 3 πολλὰ ἀσινής; καὶ ὅσον ἂν χρόνον 4 παρῇ διάθερμος, καὶ διεξιὼν διὰ παντὸς, τελευτέων ἐς 5 τοὺς πόδας μάλιστα, οὗ περ τὸ ῥῖγος καὶ ἡ ψύξις νεηνικωτάτη καὶ ἐπὶ πλέον ἐχρόνισε; πάλιν δὲ ὅταν ἱδρώσῃ καὶ ἀπαλλαγῇ ὁ πυρετὸς, πολὺ μᾶλλον ἔψυξεν, ἢ εἰ μὴ ἔλαβε τὴν ἀρχήν; ᾧ οὖν διὰ ταχέος οὕτω παραγίνεται τὸ ἐναντιώτατόν τε, καὶ ἀφαιρούμενον τὴν δύναμιν ἀπὸ ταυτομάτου, 6 τί ἂν ἀπὸ τουτέου μέγα ἢ δεινὸν γένοιτο; ἢ τίνος δεῖ πολλῆς ἐπὶ τουτέῳ βοηθείας;

* οἶσε

Quod si nunc 1 ægrotorum res examinauerimus, an non quibus rigor euenit, his acutissima febris exardescit? aut si quibus non ita validè exsplenduerit, sed 2 breui spacio quiescens, & aliàs 3 ferè innoxia, tamen quo tempore affuerit 4 percalida, & totum corpus peruadens, annon desinit quam maximè 5 in pedes vbi rigor & frigus validissimum durauerant? Rursus postquam sudor manauit, ac febris abierit, nonne multò magis frigescit æger, quàm si ne à principio quidem febri implicitus fuisset? Cui itaque breui adeò

contrarium

contrarium succedit, cuique vltrò vis adimitur, 6 quidnam ab hoc eximium aut terribile expectes? aut quid opus est polydædalo ab hoc auxilio?

COMMENTARIVS.

1 Sanorum exemplo probauit suam rationem, iam ægrorum.

2 Cum paroxysmis accedit.

3 Vt in intermittentibus.

4 Dum paroxysmi vigot adest.

5 Id probat paroxysmo, & apytexia: paroxysmo, vide vt succedaneum sit frigus calori; vt quo vehementior fuerit calor, eo succedaneum frigus sit validius: & qua in parte frigus maximè, vt in pedibus, emicuit, in eandem partem excurrit tandem omnis calor, sub declinationem. Igitur calidum & frigidum principatum non occupant inter morbificas causas, nec medicam manum validè implorant.

6 Iam concludit: Igitur non valent præcipua quadam vi calidum nec frigidum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Εἴποιεν ἄν τις· ἀλλ' οἱ πυρεταίνοντες τοῖσι καύσοισί τε, καὶ 1 περιπνευμονίῃσι, καὶ ἄλλοισιν ἰσχυροῖσι νοσήμασιν, 2 οὐ ταχέως ἐκ τῆς θέρμης ἀπαλλάσσονται, οὐδὲ πάρεστιν ἐνταῦθα τὸ θερμὸν ἐπὶ τὸ ψυχρόν. Ἐγὼ δὲ τοῦτό μοι μέγιστον τεκμήριον ἡγεῦμαι εἶναι, 3 ὅτι οὐ διὰ τὸ θερμὸν ἁπλῶς πυρεταίνουσιν οἱ ἄνθρωποι, οὐδὲ τοῦτο εἴη τὸ αἴτιον τῆς κακώσιος μοῦνον· ἀλλ' ἔστι καὶ πικρὸν καὶ θερμὸν τὸ αὐτὸ, καὶ θερμὸν καὶ ὀξὺ, καὶ ἁλμυρὸν καὶ θερμὸν καὶ 4 ἄλλα μυρία. καὶ πάλιν γε ψυχρὸν μετὰ δυνάμιων ἑτέρων.

Sed dixerit aliquis; qui à causo febricitant, vel qui 1 peripneumoniis inuoluuntur, aut aliis validis morbis, 2 non facilè caloribus liberantur, nec hîc frigidum aduersus calidum se erigit. Atqui ego hoc signum syllogisticum esse existimo, 3 quòd non à solo calido absolutè homines febricitent, neque hoc sit vnica afflictiones causa: verùm idem est vnà amarum & calidum, aut calidum & acidum, & salsum & calidum, & alia 4 innumera; eademque ratione frigidum cum aliis facultatibus consociatum.

COMMENTARIVS.

1 Symptomaticam trahunt febrem.

2 Quia tenuis rigor præcessit, sed perennat æstus, qui medicam flagitat manum.

3 Imò d.hoc conuincitur, modo tectiùs modò apertiùs succedere hæc sibi. Sed qnia non semper æquo filo id fiat, ex eo conuinci, secundas qualitates potiùs in vitio esse, nam corporeæ illæ non ita cedunt, sed firmiùs adhærent: hæ verò vt secundis motum præbent & incrementa, ita si perseuerare videantur contumacius, id non sua vi, sed consociatione secundarum euenit.

4 Quæ surgunt ex polydædala illa quatuor humorum mixtione; vnde, motoribus calore & frigore, varij morbi efflorescunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*ἡγεῦμαι, duco.

† ἔχειν

Τὰ μὲν οὖν λυμαινόμενα ταῦτά ἐστι· συμπάρεστι δὲ καὶ τὸ 1 θερμὸν, 2 ῥώμης μετέχον (ὡς ἂν τὸ * ἡδυνόμενον, καὶ παρεξυνόμενον, καὶ αὐξανόμενον) ἅμα 3 κείνῳ 4 δύναμιν δὲ οὐδεμίην πλείω 5 τῆς προσηκούσης δηλαδή. ταῦτα ὧδε † ἔχει, ἐπὶ τῶν δὲ τῶν σημείων πρῶτον μὲν ἐστὶ φανερώτατα, ὧν πάντες ἔμπειροι πολλάκις ἤδη ἐσμέν τε καὶ ἐσόμεθα. 6 Τοῦτο μὲν ὅσοισιν ἂν ἡμέων κόρυζα ἐγγένηται, καὶ ῥεῦμα κινηθῇ μετὰ τῶν ῥινέων, τοῦτο ὡς πολὺ 7 δριμύτερον τοῦ πρότερον γινομένου τε καὶ ἰόντος ἐκ τῶν ῥινέων καθ' ἑκάστην ἡμέρην, καὶ οἰδέειν μὲν ποιέει τὴν ῥῖνα, καὶ συγκαίει θερμήν τε καὶ διάπυρον ἐσχάτως ἢν † δὲ τὴν χεῖρα προσφέρῃς· * καὶ πλείω χρόνον παρῇ, καὶ † ἐξελκοῦται τὸ χωρίον, ἄσαρκόν τε καὶ σκληρὸν ἐόν.

† Delet Zuing. δὲ

* ἢν δὲ καὶ πλείω Z.

* ἐξογκοῦ

Hæc itaque sunt quæ lædunt: quibus cunctis iunctum est 1 calidum, robore præditum (in 2 deducendo, & irritando, & augendo) communi; cum illis; peculiarem verò aliam vim maiorem nullam, 5 quàm conueniat videlicet, habens. Atque hæc quidē eo modo se habere ex hisce notis primùm elucebit, quas iam vsu sæpè cōpertas habemus. 6 Etenim quibuscūque nostrûm coryza nascitur, ac fluxus per nares præcipitatur, hic cùm longè 7 acrior sit quàm prior ille, qui quotidie ex naribus dimanabat, non solùm in tumorem attollit nasum, verùm eundem etiam æstu incandescentem ad manus tactum torret: quodsi diutiùs perseueret, etiam exulceratur locus, quamuis minimè carnosus & durus existat.

COMMENTARIVS.

1 Quæ motum præbent & incrementa.

2 Agentes qualitates sunt calidiras, & frigiditas (quibus famulantur humiditas, & siccitas) quæ mouent, incitant, & refrenant cæteras, vnde ἡγεμονικαὶ, προξυνόμεναι dicuntur; quæ etiam in se mutuò agunt. Aliæ sunt qualitates patientes πάσχοντα, quæ à primis illis concitatæ vi sua corporea vehementer affligunt.

3 Cum salso, amato, cum quibus perseuerat cùm motum præbuit.

4 Hippocrates sexto Epidemiōn ita scribit, Febres hæ quidem manu sunt mordaces, illæ verò mites, quædam verò non mordaces. Sed increscentes nonnullæ acutæ, sed ipsa *manu deuictæ: quædam statim ardentes, aliæ semper mites, siccæ, aliæ salsæ, aliæ inflatæ, aspectu graues, aliæ ad manum humidæ, rubicundæ aliæ valdè, atque aliæ liuidæ, & aliæ præpallidæ. Hîc, inquit Galenus, ab ipsa rei essentia, in proprias differentias facit diuisionem; nam superante immani æstu febre, non πυρετὸν, sed πῦρ febrem huiusmodi vocat senex. vbi πεμφυγώδεις interpretatur Galenus ἤτοι νοτίδας μεσὰς καὶ ὑγρότητος καὶ πνεύματος.

5 Id est, qualitates primæ tantùm motum præbent & incrementa.

6 Igitur ex secundis qualitatibus vitium est: id elucet ex pituitæ effluuio à capite, quod sensus etiam notat.

7 Cùm separatus ad ἀκμὴν venit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Παύεται δέ πως τόγε καῦμα ἐκ τῆς ῥινὸς, οὐχ ὅταν τὸ ῥεῦμα γίνεται, καὶ ἡ φλεγμονὴ ᾖ, ἀλλ' ἐπειδὰν παχύτερόν τε καὶ ἧσσον δριμὺ 1 * πέπον τε καὶ μεμιγμένον μᾶλλον τοῦ προτέρου γινομένου, τότ' ἤδη καὶ καῦμα πέπαυται. Ἄλλοισι δὲ ὑπὸ ψύχεος φανερῶς αὐτοῦ μόνου γίνεται, μηδενὸς ἄλλου ξυμπαραγινομένου. Πᾶσιν δὲ αὕτη ἡ ἀπαλλαγή, ἐκ μὲν τοῦ 2 ψύχεος διαθερμανθῆναι, ἐκ δὲ τοῦ καύματος, διαψυχθῆναι· καὶ ταῦτα ταχέως παραγίνεται, καὶ πέψιος οὐδεμιῆς προσδεῖται. 3 Τὰ δὲ ἄλλα πάντα, ὅσα διὰ χυμῶν δριμύτητας καὶ ἀκρισίας φημὶ ἔγωγε γίνεσθαι, τὸν αὐτὸν τρόπον ἀποκαθίσταται τῷ 4 * κρηθέντα καὶ πεφθέντα. Ὅσα τε αὖ ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τρέπεται τῶν ῥευμάτων, ὡς ἰσχυρὰς καὶ παντοίας δριμύτητας ἔχοντα, 5 ἑλκοῖ μὲν βλέφαρα, κατεσθίει δὲ ἐνίων γνάθους τε, καὶ τὰ ὑπὸ τοῖσιν ὀφθαλμοῖς, ἐφ' ὅ, τι ἂν ἐπιρρέῃ, ῥήγνυσί τε καὶ διεσθίει τὸν 6 ἀμφὶ τὴν ὄψιν χιτῶνα. ὀδύναι δὲ καὶ καῦμα καὶ φλογμὸς ἔσχατος κατέχει μέχρι τινὸς, μέχρις ἂν τὰ ῥεύματα πεφθῇ, καὶ 7 γένηται παχύτερα, καὶ 8 λήμη ἀπ' αὐτέων εἴη· τὸ δὲ πεφθῆναι γίνεται ἐκ τοῦ μιχθῆναι, κρηθῆναί τε ἀλλήλοισι, καὶ συνεψηθῆναι.

*πεπεμμένα

*κριθέντα

Sedatur autem aliquo modo ardor in naribus, non cùm fluxus prodit, & inflammatio consistit, sed postquam fluxus crassior & minus acris, & 1 iam coctus ac restius permixtus priore fuerit, tunc sanè æstus placatur. Sunt alij quibus ex sola frigiditate nulli alij consociata manifestè coryza nascitur. Cunctis verò salus hæc est, vt 2 à frigore afflicti incalescant, at qui à calore, inalgescant: quæ vtraque exiguo temporis spacio peraguntur, cùm nulla coctione egeant. 2 Cætera

ra verò cuncta, quæ ex succorum acrimonia & intemperantia oriri asʃero, restituuntur ac redintegrantur, vbi 4 temperata fuerint & concocta. Similiter rheumata quæ cursum suum flectunt in oculos, cùm validis veriisque prædita sint acrimoniis, 6 exulcerant palpebras, exedunt nonnunquam genas, & oculis subditas partes, ad quascumque tandem fluxerint; quin frangunt etiam ac erodunt eam, 6 quæ oculum cingit tunicam. Dolor præterea, æstus, ac summus ardor aliquandiu fatigat, donec scilicet rheumata coctione edomita fuerint, ac 7 crassamentum nacta fuerint, ac 8 lema ab ipsis gignantur. Fit autem coctio ex mixtione, & temperatura mutua, mutuáque veluti elixatione.

coctio vnde.

COMMENTARIVS.

1 Pepasmo mitigatâ materiâ.

2 Vbi materia in vitio non est, sed nuda qualitas, contraria qualitate euincitur.

3 Materia vbi in quetela est, pepasmo vinci debet.

4 Ad substantiæ mediocritatem redacta vbi fuerint.

5 Ineunte morbo ac rheumate ἑρμαμένῳ.

6 Id est, annatam & corneam.

7 Tunc finit se rheuma ζωυστάμενον.

8 Id est, Latinis gramiæ. Plin. 25. lib. 13. gramiosi oculi. pituitam vertit Celsus 6. lib. 6. Sunt sordes lippientium oculorum semicoctæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τοῦτο δ' ὅσα ἐς τὴν φάρυγγα, ἀφ' ὧν βραγχοὶ γίνονται, 1 κυνάγχαι, ἐρυσιπέλατα, περιπνευμονίαι. πάντα ταῦτα τὸ μὲν πρῶτον ἁλμυρά τε, καὶ ὑγρὰ, καὶ δριμέα ἀφίει, καὶ ἐν τοῖσι τοιουτέοισιν ἔρρωται τὰ νοσήματα. Οταν δὲ παχύτερα καὶ πεπαίτερα γίνεται, καὶ πάσης δριμύτητος ἀπηλλαγμένα, τότ' ἤδη καὶ οἱ πυρετοὶ λύονται, καὶ τ' ἄλλα τὰ 2 λυπέοντα τὸν ἄνθρωπον. 3 Δεῖ δὲ δήπου ταῦτα αἴτια ἑκάστου ἡγεῖσθαι, ὧν παρεόντων μὲν τοιοῦτον τρόπον ἀνάγκη γίνεσθαι· μεταβαλλόντων δὲ ἐς ἄλλην κρῆσιν, παύεσθαι. Οκόταν οὖν ἀπὸ αὐτῆς τῆς θέρμης εἰλικρινέος ἢ ψύξιος γίνεται καὶ μὴ μετέχῃ 4 ἄλλης δυνάμεως μηδεμιῆς, οὕτω παύοιτ' ἂν, ὅταν μεταβάλλῃ ἐκ τοῦ ψυχροῦ ἐς τὸ θερμὸν, καὶ ἐκ τοῦ θερμοῦ ἐς τὸ ψυχρόν. Μεταβάλλει δ' ὅν μοι προείρηται τρόπον.

Quin etiam quæ in fauces delabuntur, ex quibus raucedines, 1 angina, erysipelata, peripneumonia, animaduertamus: cuncta hæc ineunte fluxu salsa, & humida, acriáque affluunt, & in talibus incrementis morbi augescunt. Vbi verò crassa euaserint, ac pepasmo mitigata fuerint, & ab omni acrimonia aliena euaserint, tunc ilicò tum febres soluuntur, tum cætera quæ 2 hominem affligebant mitescunt. 3 Oportet autem causas cuiusque affectionis has putare, quarum præsentia talem affectionis ideam nasci necessarium est: quibusque in aliud temperamentum se flectentibus affectio cessat. Quandocumque igitur ab ipsa nuda caliditate, aut frigiditate hæc euenirent, nec 4 vllius alterius facultatis participes forent, certè illa mitescerent si ex frigido in calidum verterentur, & ex calido in frigidum. At solùm eo quo dixi modo permutantur.

COMMENTARIVS.

1 Cælius Aurel. d.â suspendij similitudine ductum nomen, anchonas Græcis suspendia: vel quod spiritum neget, nam πνίγειν continere est.

2 Vt dolores.

3 Eius sententia est à vi secundarũ qualitatũ maximè ægrotare corpus: quod ostendit vi succi fluentis: hactenus sensu cõprehēsis notis id ostendit; iã ratione. Si à nuda qualitate hi morbi efflorescerent, ea temperata cederent: nam consectanei sunt morbi suis causis: hac itaque præsente aderit morbus; & contra. Verùm hæ affectiones non domantur vi alterante, sed pepasmo. Igitur non ex primis, sed ex secundis nascuntur qualitatibus.

4 Vt salsedinis, acoris, acredinis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ετι τοίνυν τ' ἄλλα, ὅσα κακοπαθέει ἄνθρωπος, πάντα ἀπὸ 1 δυναμίων γίνεται· τοῦτο μὲν, ὅταν πικρότης τις ἀποχυθῇ, ἣν δὴ χολὴν ξανθὴν καλέομεν, οἷαι ἆσαι καὶ καῦμα καὶ ἀδυναμίαι κατέχουσι! 2 ἀπαλλασσόμενοί τε τουτέου ἐνίοτε, καθαιρόμενοι ἢ αὐτόματοι, ἢ ὑπὸ φαρμάκου, ἢν ἐν καιρῷ τι αὐτέων γένηται, φανερῶς καὶ 3 τῶν πόνων καὶ τῆς θέρμης ἀπαλλάσσονται. Οσον δ' αὖ χρόνον ταῦτα 4 μετέωρα ᾖ, καὶ ἄπεπτα καὶ ἄκρητα, μηχανὴ οὐδεμία οὔτε τῶν πόνων παύσασθαι, οὔτε τῶν πυρετῶν. Καὶ οἷσι μὲν ὀξύτητες προσίστανται δριμεῖαί τε καὶ ἰώδεες, οἷαι λύσσαι, καὶ δήξιες σπλάγχνων, καὶ θώρηκος, καὶ 6 ἀπορίη! Ου παύεται τουτέου πρότερον, πρὶν 7 ἀποκαθαρθῇ τε, καὶ 8 καταστορεσθῇ, καὶ μιχθῇ τοῖσιν ἄλλοισι. 9 Πέσσεσθαι δὲ, καὶ μεταβάλλειν, καὶ λεπτύνεσθαι, καὶ παχύνεσθαι ἐς χυμῶν εἶδος διὰ πολλῶν εἰδέων καὶ παντοίων (διὸ καὶ αἱ κρίσιες καὶ οἱ ἀριθμοὶ τῶν χρόνων ἐν τοῖσι τουτέοισι μέγα δύνανται) πάντων δὴ τουτέων ἥκιστα προσήκει θερμῷ ἢ ψυχρῷ πάσχειν· Οὔτε γὰρ ἂν τοῦτό γε σαπῇ, οὔτε παχυνθῇ.

Præterea cuncta alia mala quibus affligitur homo, ea omnia ex 1 succorum potentiis proficiscuntur: verbi causâ si amaror quidam secernatur, quam bilem flauam appellamus, quales ilico iactationes & æstus incandescentia & prosternatio virium inuoluunt! 2 verùm liberati ab illa nonnunquam, aut vltrò aut pharmaco purgati, modò loco & tempori quid horum factum fuerit, liquidò & 3 doloribus & ardoribus defunguntur. Quamdiu autem 4 eadem mole turgida, & pepasmi expertia, & immoderata fuerint, nullâ arte nec dolores nec febres placari poterunt. Item quibus 5 acuti, & acerrimi, & æruginosi succi molesti sunt, quali mox rabiei, ac viscerum thoracisque morsibus, & 6 anxietati inuoluuntur! Neque horum finis priusquam iidem 7 excludantur & 8 sedentur, & aliis remisceantur. 9 Concoqui autem, & mutari, attenuarique ac crassescere in aliam humorum ideam oportet (quapropter & crises & numeri temporum in his talibus plurimum valent) verùm hæc cuncta euenire calido aut frigido minimè omnium consentaneum est: cùm nec putrescere, nec crassescere queant.

COMMENTARIVS.

1 Lædunt sua δυνάμει quam gerunt secundarum ex qualitatum vi.

2 Sensu animaduersa historia.

3 Igitur in succis illa erant.

4 Cum à benigno illo sanguinis freno abeunt tunc quasi pendent, eleuantur, ferociunt, ac feruent; necdum repressi sunt, aut sedati, sed adhuc exagitati.

5 A bile retorrida, quæ à reliquorum succorum moderatione abiit.

6 Æstuant desperatione.

7 Cùm excluditur; vel intra corpus manens consopitur.

8 Καταστορεσθῆ, quod priùs erat μετέωρον vt paulo ante, & ebullitio eius cohibetur, aut certè mixtione reliquorum attemperatur; vt Doctiss. Zuingerus annotat. καταστορέσαι est humi sternere, prosternere: & metaphoricè componere, sedare, demulcere: ita καταστορεσθῆναι dicitur de humoribus euictis coctione, aut cæterorum mixtione dilutis, aut iam sedatis & compositis, depositis qualitatibus exuberantibus, vt hîc.

9 Iam ratione ostendit in morbis quorum hyparxis à materia pendet, calidum & frigidum non multum posse. hoc pacto: Morbificæ causæ abactione fit curatio, vt illa pepasmo mitigetur & excludatur apparata: ita diebus criticis excluduntur variis. At calidum & frigidum non abigitur maximè, nec patitur validè: nam nec coqui, nec putrescere potest.

potest. Igitur calidum nec frigidum horum morborum auctor erit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* πολλὴν

† πάντα

Τί δ' ἂν 1 αὐτὸ φαίνηται εἶναι; κρῆσις τε αὐτέων ἐστὶ, * πλείω 2 πρὸς ἄλληλα ἔχουσα δύναμιν. Ἐπεὶ ἄλλως γε οὐδενὶ τὸ θερμὸν μιχθὲν, 3 παύεται τῆς θέρμης, ἢ τοῦ ψυχροῦ· οὐδέ γε πάλιν τὸ ψυχρὸν ἢ τοῦ θερμοῦ. 4 Τὰ δ' ἄλλα † περὶ τὸν ἄνθρωπον, ὅσῳ ἂν πλέοσι μίσγηται, τοσούτῳ ἠπιώτερα καὶ βελτίονα. Πάντων δὲ ἄριστα διάκειται ἄνθρωπος, ὅταν πέσσηται, καὶ ἐν ἡσυχίῃ ᾖ, 5 μηδεμίην δύναμιν ἰδίην ἀποδεικνύμενος. Περὶ μὲν οὖν τουτέων ἱκανῶς μοι ἡγεῦμαι ἐπιδεδεῖχθαι.

Quod itaque 1 officium vtrinsque dicemus? Attemperatio ipsorum propria est, tum verò etiam 2 in se mutuò agendi facultatem habent: quando quidem nulli alii remixtum calidum, 3 feruore spoliatur, quàm vnico frigido: nec alii cedit frigidum, quàm soli calido. 4 Reliqua cuncta in homine, quanto pluribus remixta fuerint, tanto mitiora & meliora euadunt. Quin tunc optima valetudine fruitur homo, cùm cibos rectè coquit, ac eùm in ocio est, nec vllus in corpore succus præ cæteris peculiari vi explendescit. Et de his quidem videor mihi abundè satis demonstrasse.

COMMENTARIVS.

1 Quas vires gerant calidum & frigidum, iam proponit: nam agunt in alias humorum qualitates, eósque miscent, vnde temperamentum fit: igitur κρῆσις αὐτέων ἐστὶ

2 Et in se agunt] se mutuò inhibent ac domant: cùm id officium sit contrariorum, vt in temperiem se mutuò flectant, πρὸς ἄλληλα ἔχουσι δύναμιν.

3 Mutua mixtione frenant se.

4 Succos miscent qualitates primæ. Hæc itaque remixtio dum optima est & æqualis, ita vt nihil luxuriet mixtorum, validus est homo. Sin copia aut vi quid elucescat, id secernere nititur natura à massa, & excludere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Λέγουσι δέ τινες καὶ ἰητροὶ, καὶ σοφισταὶ, ὡς οὐκ ἔνι δυνατὸν ἰητρικὴν εἰδέναι, ὅστις μὴ οἶδεν ὅ, τι ἐστὶν 2 ἄνθρωπος, καὶ ὅπως ἐγένετο πρῶτον, καὶ ὅπως συνεπάγη. Ἐγὼ δὲ τουτέων μὲν ὅσα τινὶ εἴρηται σοφιστῇ, ἢ ἰητρῷ, ἢ γέγραπται περὶ φύσιος, 3 ἧσσον νομίζω τῇ ἰητρικῇ τέχνῃ προσήκειν, ἢ τῇ γραφικῇ. Νομίζω δὲ, ὅτι 4 περὶ φύσιος γνῶναί τι σαφὲς, οὐδαμόθεν ἄλλοθεν ἔστιν, ἢ 5 ἐξ ἰητρικῆς· τοῦτο δὲ οἷόν τε καταμαθεῖν, ὅταν 6 αὐτὴν τις τὴν ἰητρικὴν ὀρθῶς πᾶσαν περιλάβῃ. Μέχρι δὲ τουτέου 7 πολλοῦ μοι δοκέει δεῖν, λέγω δὲ 8 τὴν ἱστορίην ταύτην εἰδέναι, ἄνθρωπος τί ἐστι, καὶ 9 δι' οἵας αἰτίας γίνεται, καὶ τ' ἄλλα ἀκριβέως. Ἐπεί τοι γέ μοι δοκέει ἀναγκαῖον εἶναι 10 παντὶ ἰητρῷ περὶ φύσιος εἰδέναι, καὶ πάνυ σπουδάσαι, ὡς εἴσεται (εἴπερ τι μέλλει τῶν δεόντων ποιήσειν) ὅ, τι ἐστὶν ἄνθρωπος 11 πρὸς τὰ ἐσθιόμενα, καὶ πινόμενα, καὶ ὅ, τι ἀφ' ἑκάστου ἑκάστῳ συμβήσεται· καὶ μὴ ἁπλῶς οὕτω δοκέειν, ὅτι 12 πονηρὸν βρῶμα τυρὸς (πόνον γὰρ φέρει τῷ πληρωθέντι αὐτοῦ) ἀλλὰ τίνα τε πόνον, καὶ διὰ τί, καὶ τίνι ἀνθρώπων ἐνεόντων ἀνεπιτήδειον.

1 *Cæterùm & medici sophistæ quidam aiunt, quòd non pote sit medicinam cognoscere eum, cui exploratum non sit quid sit 2 homo, & quo modo primum factus & consociatus sit. Ego verò hæc quæ ita de natura dicuntur aut scribuntur siue à sophista, siue à medico, 3 minus consentanea medicæ arti existimo quàm pictoriæ. Mea autem hæc sententia est, de 4 natura aliquid certum exploratum habere, non aliunde euenire, quàm 5 ex medicina: atque idipsum tunc demum disci posse, vbi quis 6 totam medicinam rectè perceperit. Enimuero 7 quamplurimi eò cognitionis progressum fecere, vt 8 veluti sensu comperta narrare possint, quid sit homo, & 9 è quibus causis enatus, & cætera exactè. Verùm mihi maximè è re 10 medicorum, esse videtur, vt is in natura rebus exercitatus sit, atque omni studio annitatur, vt percipiat (si quid quod facto opus est præstabit) quid sit homo 11 collatione facta ad ea quæ eduntur & bibuntur, & quid singulis cuique euenturum sit: nec ita absolutè putare, 12 quòd malum edulium sit caseus (damnis enim affligit liberalius ei indulgentem) verùm etiam explorandum, quodnam incommodum, & quamobrem, & cui humani corporis parti incommodus habeatur.*

COMMENTARIVS.

1 Ostensurus veterum theoriam meliorem esse recentium medicorum, narrat neotericorum sententiam: qui aiunt, corpus humanum, medici subiectum, & quibus fabricatum sit exploratum esse debet. Hanc impugnat, si fusè homo accipiatur. Ante Hippocratis & Democriti ætatem Græci nil de natura scripsere, vel si quid, ieiunè admodùm.

2 Si ita latè accipiatur homo, qua sub naturæ œconomia continetur: nam pictor etiam humanam naturam noscere debet, vt membrorum analogiam rectè fingat: ita calceario pedis dimensione opus est, quo rectè aptet calceos.

3 Q. d. tam ieiunè hactenus de natura scripsere & docuere.

4 Dicit, si propriè humani corporis natura sumatur, hoc est, quatenus ad medicinæ finem pertinet, Medici peculiaris est, adeoque propria, vt nulla ex alia arte quàm ex medicina percipi possit.

5 Nam res cognoscitur talis, qualis ea est: Cognoscitur autem vario fine. Varij fines varias pepecere artes. Itaque natura hominis Medicè (id est, quatenus ad Medicum pertinet) à solo cognoscitur Medico.

6 Id quod ei clarum est, qui & in theoria & in facienda Medicina tritus est.

7 At qui hactenus scripsere, ἐξ ἰητρικῆς non ea sumpsere; non enim à nostra familia didicere theoricam, nec ipsi medicinam fecere: Igitur ieiunè de his agunt.

8 Non admitti eorum assumptum: nam philosophi veri hoc sciunt.

9 Hæc antiqua & Hippocratis est sententia. quòd natura hominis communis, ex physicis rationibus indagari debet, quid sit, & ex quibus fabricatus homo: & hoc non vt medici, sed vt physici callent.

10 Sine qua tamen scientia, eius sententiâ, non in magnum euadet quis medicum, vt qui medicum Philosophum Deo æqualem fecerit. Plato existimat philosophia nihil maius à summo Deo hominibus tributum fuisse.

11 Sed in medicinam vertere debent hanc physicam cognitionem, vt vsibus sanationum accommodent hæc. quemadmodum picrocholis mel inimicum, quia choleram procreat &c.

12 Ita natura noscenda humana, vt noscat à quibus quomodo afficiatur: vt à caseo quòd affligatur deinde cur ita à caseo percellatur: cùm interim plurima reliqua sint esculenta mala, quæ alio tamen modo lædunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἔστι γὰρ καὶ 1 ἄλλα πολλὰ βρώματα καὶ πόματα 2 φύσει πονηρὰ, καὶ 3 διατίθησι τὸν ἄνθρωπον οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον. Οὕτως οὖν μοι 5 ἔστω τοῦ λόγου, οἷον 4 οἶνος ἄκρητος πολὺς ποθεὶς, διατίθησί πως τὸν ἄνθρωπον ἀσθενέα, καὶ ἅπαντες ἂν ἰδόντες τοῦτο γνοίησαν, ὅτι 5 αὕτη ἡ δύναμις οἴνου, καὶ αὐτός ἐστιν αἴτιος· καὶ οἷσί γε τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τοῦτο μάλιστά γε δύναται οἴδαμεν. 6 Τοιαύτην δὴ βούλομαι ἀληθείην καὶ περὶ τῶν ἄλλων φανῆναι. 7 Τυρὸς γὰρ (ἐπειδὴ τούτῳ σημείῳ ἐχρησάμην) οὐ πάντας ἀνθρώπους λυμαίνεται· ἀλλ' εἰσίν οἵ τινες αὐτοῦ πληρούμενοι, οὐδὲ ὁτιοῦν βλάπτονται· ἀλλὰ καὶ τοῖς 8 ἰσχύουσιν ὧν ξυμφέρειν θαυμασίως παρέχεται· εἰσὶ δὲ οἳ χαλεπῶς ἀπαλλάσσουσι. Διαφέρουσι δὲ τουτέων αἱ φύσιες.

Sunt

Sunt enim & 1 plurima alia edulia ac potulenta 2 naturà maligna, 3 nec tamen eodem modo hominem affligunt. Exempli causa, 4 vinum merum plenà manu sumptum, hominem aliquo modo debilem reddit; & cuncti qui viderunt hoc fatentur, & agnoscunt quod 5 hæc fit vini vis,& à vino id proficiscit:& quas in homine partes maximè percellat novimus. 6 Quare & talem veritatem certitudinemque & in aliis explendescere volo. Itaque 7 caseus (cùm hoc argumento vti cœpi) non omnibus iniurius est: sed sunt qui eo pleni, nihil & ne tantillum quidem incommodi sentiunt: imò 8 tenuibus mirum in modum conferre animaduersum est: sunt iterum alij qui ægrè eius defunguntur molestiis. Horum itaque naturæ diuersæ sunt.

COMMENTARIVS.

1 Gal. 1. diff. 4. in medio.

2 Ex idiosyncrasia naturæ humanæ lædi ostendit ab alimentis naturam humanam: vt vinum cur & quas partes affligat, omnes norunt.

3 Q. d. igitur noscendum cui bellicosa sint.

4 Ita & alimenta & pharmaca vim suam retinent, amittunt, vel mutant, pro varia ratione naturarum quibus exhibentur.

5 Vt vinum dulce picrocholis sitiferum, aliis mouet ptyelon, giluum vrinale est quibusdam vinum: aliis sitiferum.

6 Ita alimenta cuncta, non solùm quòd lædant, sed cur, & quo modo id faciant exploratum esse debet.

7 Q. d. quod de caseo, idem de reliquis explorandum, cur & quo modo lædant. causa erit cur lædat, quod naturæ bellum indixit vel communi, vel peculiari. vt elucet in caseo. Si enim caseus communi naturæ humanæ iniurius esset, nullus eius vsum ferret. At cuncti non læduntur eius ab vsu, vt tenues: alij læduntur. Igitur communi naturæ humanæ non est inimicus: sed peculiari. quatenus ex inter se discriminantur: cuius causa est succus qui in corpore luxuriat pituitosus.

8 Morbo vel naturâ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Διαφέρουσι δὲ κατὰ τοῦτο· 1 ὅτῳ ἐν τῷ σώματι ἔνεστι πολέμιον τυρῷ, ὑπὸ τοιούτου ἐγείρεταί τε καὶ κινέεται, ἔστιν ὁ τοιοῦτος χυμὸς τυγχάνει πλέον ἐνεὼν καὶ μᾶλλον ἐνδυναστεύων ἐν τῷ σώματι, 3 τούτους μᾶλλον καὶ κακοπαθέειν εἰκός. Εἰ δὲ πάσῃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἦν κακὸν, 2 πάντας ἂν ἐλυμαίνετο. Ταῦτα δὲ εἴ τις εἰδείη, οὐκ ἂν πάσχοι. 3 Τὰ δ' ἐν τῇσιν ἀνακομιδῇσι, τῇσιν 4 ἐκ τῶν νόσων, ἔτι δὲ καὶ ἐν τῇσι νούσοισι τῇσι μακρῇσι, γίνονται πολλαὶ 5 συμπαρατάξιες, αἱ μὲν ἀπὸ ταὐτομάτου, αἱ δὲ καὶ ἀπὸ τῶν προσενεχθέντων τῶν τυχόντων.

Diuersa autem sunt hac ratione: quòd 1 id quod in corpore caseo bellum indixit, à caseo excitetur ac agitetur; his quibus eiusmodi succo circumfluit corpus; qui quanto efficacior redditus fuerit in corpore, tantò vehementiùs eos affligi consentaneum est. Quod si toti naturæ humanæ is iniurius esset; 2 omnes vtique affligeret. Has itaque differentias si quis nouisset, non incurreret hæc nec ea pateretur. In 3 refectionibus verò, dum se à morbo colligunt 4 conualescentes, prætereà in his qui morbis diuturnis conflictantur; multi velut instructa acie 5 conflictus fiunt; partim vltrò, partim ex iis quæ sine delectu adhibentur.

COMMENTARIVS.

1 Differentiæ itaque causa pendet à succo quo rigatur œconomia humani corporis, cui bellum indixit caseus, & quem mouet ac separari facit, augmentum dicente pituitâ bili contrariâ. Itaque inquit D. Zuingerus; prior est αὔξησις ὁμοίου: deinde κίνησις ἀνομοίου, cùm natura, inæqualitatem hanc ægrè ferens, conturbetur. Cuius si copiam nosset homo, à caseo non læderetur; quia vel eo penitùs abstineret, vel certè non vltra modum eo vteretur. Hæc Doct. Zningerus.

2 Q. d. igitur non est caseus simpliciter malus; sed vel nocet, vel iuuat pro varia ratione naturarum quibus exhibetur.

3 Quod alimenta ex peculiari cuiusque natura lædunt homines, iam ostendit ex conualescentibus & ægris. nam varij conflictus fiunt inter naturam; alimenta, & morbos.

4 Dicit Hippocrates, in iis qui conualescunt, at nondum eualuere, aut qui longis impliciti sunt malis, multa simul concurrere vno eodémque tempore, à quibus vel recreari vel affligi hominem vsu venit: idque naturæ ductu euenire, tentantis noxia excludere, vel ab assumptis, vt cibis naturæ dissentaneis; vel amicis & propugnantibus naturæ in alimentis aduersus morbum. Quare damnat medicos qui hæc ex ægrorum vel conualescentium naturis non dignoscunt.

5 Zning. συμπαράταξις, vox militaris est, conflictus qui fit in structâ acie. ita natura noxia excutere nititur; si iuuetur nutricatu, validiùs insurget in aciem: sin prematur à diæta, pessundatur; aut se colligens obsidionem patitur; & interdum erumpit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Οἶδα δὲ τοὺς ἰητροὺς τοὺς πολλοὺς, ὡς τοὺς ἰδιώτας, ἢν 1 τύχωσι περὶ τὴν ἡμέρην ταύτην τι κεκαινουργηκότες, ὡς λουσάμενοι, ἢ περιπατήσαντες, ἢ φαγόντες τι ἑτεροῖον, ταῦτα δὲ πάντα βελτίω προσενηνεγμένα ἢ μὴ, οὐδὲν ἧσσον 2 τὴν αἰτίην τουτέων τινὶ ἀνατιθέντας, τὸ μὲν αἴτιον ἀγνοεῦντας, τὸ δὲ συμφορώτατον ἢν οὕτω τύχωσιν, ἀφανίσαντας. Δεῖ δὲ οὐκ, ἀλλ' εἰδέναι, τί 3 λουτρὸν ἀκαίρως προσγενόμενον ἐργάσεται, ἢ τί κόπος. Οὐδέποτε γὰρ ἡ αὐτὴ κακοπάθεια τουτέων, οὐδ' ἑτέρη, οὐδέ γε ἀπὸ πληρώσιος, οὐδέ γε ἀπὸ βρώματος τοίου ἢ τοίου. Ὅστις οὖν ταῦτα μὴ εἴσεται, ὡς ἕκαστα ἔχει πρὸς τὸν ἄνθρωπον, οὔτε γινώσκειν τὰ γινόμενα ἀπ' αὐτέων δυνήσεται, οὔτε χρέεσθαι ὀρθῶς.

Noui autem medicos & idiotas multos, qui 1 si quid fortè ea die ægri nouassent, puta si lauissent, aut deambulassent, aut quid alienum à præscriptis comedissent, etsi hæc cuncta adhibuisse quàm neglexisse præstaret; nihilominus tamen 2 causam nouæ afflictionis prædictorum alicui ascribebant, veram quidem causam ignorantes; & nonnunquam id quod maximè recreabat suis beneficiis defraudantes. Verùm hoc modo transigere non licet, sed illud compertum potius esse debet 3 quidnam balneum; nec loco nec iure adhibitum; adferre soleat; & quid sit afflictio. Numquam enim eiusdem idea afflictio, vel ab his, vel à quouis alio proficiscitur, & neque ex satietate; neque ex hoc vel illo edulio. 4 Si quis hæc explorata non habet, quomodo horum quæque ad hominem comparata se habeant, is neque horum euenta percipere poterit, nec iis commodè vti.

COMMENTARIVS.

1 Vt omnia ad talem hominem comparata se habeant exploratum esse medico debet.

2 Causam iam adfert: qui ignorat eam quæ peculiari hominum naturæ est syntimoria cum alimentis, etiam effectus ignorabit; nec vsum eorum rectè inhibit: Hæc autem noui medici nesciunt. Itaque & effectus nescient.

3 Horum vires noui hi medici ignorant.

4 Qui facultates alimentorum nescit, etiam effectus ignorabit; nec vsum rectè horum poterit præscribere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Δεῖν δέ μοι δοκέει καὶ ταῦτ' εἰδέναι, ὅσα τῷ ἀνθρώπῳ παθήματα ἀπὸ 1 δυναμίων ἔρχεται. καὶ ὅσα ἀπὸ 2 σχημάτων. λέγω δὲ τί τοῦτο, δύναμιν μὲν εἶναι, τῶν χυμῶν εἰδέναι τὰς ἀκρότητάς τε καὶ ἰσχύς. σχήματα δὲ λέγω, ὅσα ἔνεστιν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Τὰ μὲν γὰρ κοῖλά τε καὶ ἐξ εὐρέος 3 εἰς στενὸν ἐστὶ συνηγμένα. Τὰ δὲ καὶ 4 ἐκπεπταμένα, τὰ δὲ 5 στερεά τε καὶ 6 στρογγύλα, τὰ δὲ 7 * πλατέα καὶ ἐπικρεμάμενα, τὰ δὲ 8 διατεταμένα, τὰ δὲ 9 μακρά, τὰ δὲ 10 πυκνά, τὰ δὲ 11 μανά τε καὶ τεθηλότα, τὰ δὲ 12 σπογγοειδέα καὶ * ἀραιά.

Cæterum præter hæc necesse fuerit vt rectè dignoscat, quænam passiones dimanent ex 1 succorum exuperantibus qualitatibus & viribus, quæ item ex 2 figuris eueniant. Hoc volo; ac facultatem quidem appello, humorum excellentes qualitates viresque. figuras autem dico ea quæ insunt in homine. Aliæ enim partes cauæ sunt, & ex amplissimo spacio 3 in arctum coactæ, aliæ 4 expassæ, aliæ 5 solidæ & 6 rotundæ, aliæ 7 latæ & pensæ, aliæ 8 extentæ, aliæ 9 longæ, aliæ 10 densæ, 11 raræ & succulentæ, aliæ 12 spongiformes & molles.

Docet variã partium conformationem.

COMMENTARIVS.

1 Δύναμις est facultas & potentia, à qua actio procedit; quæ inest succis à temperamento: quare hîc sig. humorum exuperantes qualitates & vires, id est, cùm impermixti fuerint humores, tunc enim excellenti qualitate exuperant.

2 Σχῆμα hîc refertur ad partium variam compositionem naturalem, qua duræ sunt, raræ, densæ, rotundæ, latæ, cauæ, pressæ.

3 Angustæ & in amplum desinentes: expassæ sese fundentes & in latum pandentes, & contrahentes; vt vterus, vesica.

4 Expansa, explicata, aperta, hiantia.

5 Sustantia & substantiæ modo.

6 Vt intestina: vt colon.

7 Vt diaphragma & membranæ.

8 Vt rectum intestinum breue est.

9 Hepar, diaphragma.

10 Hepar.

11 Vacuæ vel plenæ à concepta materia. μανέα τεθηλότα seu florida, d. Zuing. quæ instar θήλεις siue mammæ continent succum vtilem, veluti efflorescentem, vt quæ venulis plurimis riganrur, vt hepar; quamuis etiam sensui sit id πυκνὸν. μανὸν cùm spaciis intermediis non consociatur. pars ob humores, vel spiritus. Ita μανὸν erit duplex: τεθηλὸς, cùm succis abundat, quos aliis communicet suo tempore, vt hepar, mammæ, testes, parastatæ oleagineam materiam habent. μὴ τεθηλὸς, spiritus continens, vel nihil sensu continens.

12 Cedentes instar spongiæ fungosæ, vt splen, mammæ, pulmo rata sunt & spongiosa: vel non, vt ossa quædam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τοῦτο μὲν ἑλκύσαι ἐφ' ἑαυτὸ καὶ ἐπισπάσασθαι ὑγρότητα ἐκ τοῦ ἄλλου σώματος 5 1 πότερον τὰ κοῖλά τε καὶ ἐκπεπταμένα, ἢ τὰ στερεά τε καὶ στρογγύλα, ἢ τὰ κοῖλά τε, καὶ ἐς στενὸν ἐξ εὐρέος συνηγμένα, δύναιτ' ἂν μάλιστα; οἶμαι μὲν τοι τὰ τοιαῦτα 2 εἰς στενὸν συνηγμένα ἐκ κοίλου τε καὶ εὐρέος. Καταμανθάνειν δὲ δεῖ αὐτὰ ἔξωθεν ἐκ τῶν φανερῶν. Τοῦτο μὲν γὰρ τῷ στόματι κεχηνὼς, ὑγρὸν οὐδὲν * ἀνασπάσεις. † προμυλλήνας δὲ καὶ συστείλας, πιέσας τε τὰ χείλεα, ἔτι τε αὐλὸν προσθέμενος, ῥηϊδίως ἀνασπάσειας ὅ τι θέλεις. 3 Τοῦτο δὲ, αἱ σικύαι * προσβαλλόμεναι ἐξ εὐρέος εἰς στενότερον ἐστενωμέναι πρὸς τοῦτο τετεχνέαται, πρὸς τὸ ἕλκειν ἀπὸ τῆς σαρκὸς καὶ ἐπισπᾶσθαι ἄλλα τε πολλὰ τοιουτότροπα. Τῶν δ' ἔσω τοῦ ἀνθρώπου, φύσις καὶ σχῆμα τοιοῦτον, 4 κύστις τε καὶ κεφαλή, καὶ ὑστέρα γυναικί. Καὶ φανερῶς ταῦτα μάλιστα ἕλκει, καὶ πλήρεά ἐστιν ἐπάκτου ὑγρότητος αἰεί. Τὰ δὲ κοῖλα καὶ ἐκπεπταμένα, ἐπιρρυεῖσαν μὲν ἂν ὑγρότητα μάλιστα 5 δέξαιτο πάντων, ἐπισπάσαιτο δ' ἂν οὐχ ὁμοίως.

* ἀνασπάσεις † προμυλλήνας, προσθέμενος. * προσβάλλ.

Quæ itaque quæso ex his in sese trahere ac prolectare humiditatem ex reliquo corpore optimè poterunt? num cauæ & expessæ, an solidæ & rotundæ, aut cauæ & in arctum ex fusa amplitudine coactæ? Equidem existimo has 2 quæ ex cauitate & amplitudine in arctum sunt coactæ. Quod colligere licet ex his quæ foris conspicua sunt. Partim quidem quod hiante ore nihil liquoris attraxeris: vbi verò labra foras produxeris, contraxerisque ac compresseris, insuperque fistulam admoueris, facillimè sanè attrahes ea quæ volueris. 3 Partim verò quòd cucurbitæ ex augusto spacio in angustum arctatæ in hunc vsum fabricatæ sunt, ad trahendum ac prolectandum ex carne: vt & multa inueniuntur alia quæ huic non absimilia sunt. Tales autem naturâ ac figurâ partes sunt in corpore, 4 vesica & caput, & vterus in mulieribus. Atque hæ partes manifestissimè trahunt, ac perpetuò plenæ sunt attracta humiditate. Cauæ econtrà & latè fusæ partes, affluentem maximè succum 5 accipiunt, non tamen similiter attrahunt.

COMMENTARIVS.

1 Vt varia partium conformatio, ita vel agit vel patitur faciliùs. vnde εὐπάθεια partium, quæ vel humoribus vel à spiritibus affliguntur. Ita Plato 3. de Rep. imitatione Hip. duas statuit causas internas morbificas, ῥεύματα πνεύματα.

2 Quædam igitur trahendo affliguntur; quales sunt cauæ, ex amplo ventre in ceruicem desinentia: argumento est os, & fistula, & cucurbita.

3 Sententia summi præceptoris hæc est: non qualitates primæ, sed secundæ morbos magnos faciunt: Hoc est, δυνάμεις, id est, præcellentes illæ separatorum iam succorum facultates (vt acrimonia, lentor &c.) morbos magnos pariunt. Has autem excipiunt fluentes materias partes, modò ægriùs, modò faciliùs, vt sunt varia partium σχήματα, id est, conformationes (vt raritas, densitas, &c.) Cùm enim omnis fluxus δυνάμιων ex triplici fiat causa; nimirum orgasmo, tractione, & exclusione: quædam σχήματα partium, exclusioni succorum, aliæ tractioni exposita & accommodata erunt. & ita δυνάμεις accipient.

4 Hæ igitur partes maximè morbis ex fluxibus ortis obnoxiæ sunt.

5 Non attractione, sed translatione in vitio sunt, & exclusione.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὰ δὲ 1 στερεὰ καὶ στρογγύλα οὔτ' ἂν ἐπισπάσαιτο, οὔτ' ἂν 2 ἐπιρρυεῖσαν ἐδέξατο· * περιολισθάνοι τε γὰρ ἄν, καὶ οὐκ ἔχοι ἕδρην, ἐφ' ἧς μένει. Τὰ δὲ 3 σπογγοειδέα τε καὶ ἀραιά, οἷον σπλὴν, πνεύμων, καὶ 4 μαζοὶ, προσκαθεζόμενα μάλιστα 5 ἀναπίοι, καὶ σκληρυνθείη καὶ αὐξηθείη ὑγρότητος προσγενομένης ταῦτα μάλιστα. Οὐ γὰρ ἄν, ὥσπερ ἐν 6 κοιλίῃ ἐνῆ τὸ ὑγρὸν, ἔξω τε περιέχει, αὐτὴ ἡ κοιλίη * τὸ ὑγρὸν καὶ † ἐξαγγίζοιτ' ἂν καθ' ἑκάστην ἡμέρην· ἀλλ' 7 ὅταν πίῃ καὶ δέξηται αὐτὸς ἐς ἑαυτὸν τὸ ὑγρὸν, τὰ κενὰ καὶ ἀραιά, καὶ τὰ σμικρὰ πάντη· καὶ ἀντὶ ἀραιοῦ τε καὶ μαλθακοῦ σκληρός τε καὶ πυκνὸς ἐγένετο, καὶ οὔτ' ἐκπέσσει, οὔτ' ἀφίησι. Ταῦτα δὲ πάσχει διὰ τὴν φύσιν τοῦ σχήματος.

* ὀλισθον lubricum * ἐνῆ † ἐξαγγίζει

Solidæ 1 autem & rotundæ, neque trahunt; nec 2 suscipiunt: quandoquidem dilabitur humor, & non stabilem inuenit sedem. Spongiformes verò & molles, velut splen, pulmones & 4 mammæ, quæ in procinctu sunt maximè 5 ebibunt, duræque fiunt ac turgescunt hæ partes illabente humore. Neque enim si 6 ventre conceptus sit humor, & foris etiam humor contineatur, ipse venter humorem illum singulis diebus euacuare poterit: sed 7 cùm imbiberit viscus succũ & in se receperit, cuncta loca vacua & rara, quamtumlibet parua adimplentur: & viscus quod rarum & molle erat, durum ac densum redditur, & nec concoquit, nec excernit: Hæc autem patitur ob figuræ indolem.

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 Non cauæ, nec latæ: vt musculi, non imbuuntur ob soliditatem: & ob rotunditatem effluit humor, nec hæret.

2 Non imbuuntur à proximis.

3 Hæ partes ἀνώδυνοι iniurias experiuntur, ob σχῆμα quod habent, earum tractioni & exclusioni aptum.

4 Notandum hîc ex Hip. Mammas trahere ex vicinis partibus, id est, vterinis venis; vnde durescunt, obstructis mensibus in fœtis. quemadmodum lien ex mesenterio & hepate; pulmo, vt ait Aretæus de Pe-tipneumonia, ex gula & ventriculo: adde & caput.

5 Hæ partes ἔσω quidem habent, (n. poros illos) sed κοιλίαν non habent, (n. cauitatem magnam, vt vesica) quare hæ partes ob χῆμα accipient quidem succos, sed eos ægrè excutient iterum: vnde putredini vel dutitiei obnoxiæ sunt.

6 Aph. 20. κοιλίαν absque articulo significare d. omnem cauitatem corporis.

7 Id est, si in interna parte, vetb. grat. pulmonum vel lienis, multum materiæ conceptum sit, & externi circumiecti pori etiam tepleti si fuerint, non poterit interna illa materia euacuare se; propter σχῆμα.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ὅσα δὲ 2 φύσαν τε καὶ 3 ἀνειλήματα ἐνεργάζεται ἐν τῷ σώματι, προσήκει ἐν μὲν τοῖσι κοίλοισι τε καὶ εὐρυχωρήσεσιν, οἷον κοιλίῃ τε καὶ θώρηκι ψόφον τε καὶ πάταγον ἐμποιέειν. 4 ὅτι γὰρ ἂν μὴ ἀποπληρώσῃ οὕτως ὥστε στῆναι, ἀλλ᾽ ἔχει μεταβολάς τε καὶ κινήσεις, ἀνάγκη ὑπ᾽ αὐτέων καὶ 5 ψόφον καὶ καταφανέας κινήσιας γίνεσθαι. Ὅσα δὲ 6 σαρκώδεά τε καὶ μαλθακὰ, ἐν τοῖσι τοιούτοισι νάρκαι τε καὶ πληρώματα, * οἷα ἐν τοῖσιν 7 ἀποσφαγεῖσι, γίνεται.

*δὲ

1 *Quæcunque verò 2 flatum & 3 torsiones excitant in corpore, ea in cauis ac amplis partibus, veluti ventre ac pectore, sonum ac strepitum efficere solent: 4 Nam cùm non ita repleant vt stent, sed transmutationes & motus habeant, necessariò ab his & 5 strepitus & manifestæ motiones fiunt. At quæ 6 carneæ sunt & molles partes, in his torpores & repletiones eueniunt, vt in 7 iugulatis apparet.*

COMMENTARIVS.

1 Quemadmodum primùm monstrauit affligi partes ob conformationem ab humoribus, ita iam à flatibus. vt thorax, venter, vterus.

2 Est flatus, humorum vel ciborum quidam vapor crassus & turbidus, qui in cauis gignitur, (vt nebula in aëre) à debili calore: nam frigus non attenuat nec dissoluit: & calor discutit validus. Fiunt in omnibus cauitatibus, vt cerebri, cordis, pulmonum, vesicæ, vteri, renum, scroti, arteriarum, venarum, & netuorum.

3 Ἀνειλεῖσθαι sursum volui sig. Hippocrati, & recondi. Hinc hæc vox, id est, torsiones & conuolutiones in cauis amplisque partibus, vt ventre & thorace: Et d. ἀνειλήσιες 3. Epid.

4 Quo modo ob varia σχήματα, partes flatibus obnoxiæ sint.

5 Tanti momenti sunt flatus, vt Stoici affirmarent crepitus æquè ac tuctus liberos esse oportere. Claudius impunitatem dedit in mensa crepitum emittentibus: quòd quendam periclitatum pudore deprehendisset.

6 Cedentes, vt musculosæ, flatibus distentæ repletionem sentiunt, & torporem: vt palpitatio.

7 Ἀποσφαγῆσι, Mercurialis, id est, glandulis: quæ sunt ἐν τῇ σφαγῇ id est, iugulo; à fluxibus his passionibus obnoxiæ: qualis n. repletio & stupor iugulatis euenit. Quid hoc? inquit Zuingerus: an laqueo? ἀποσφαγὴ mactatio vbi iugulum secatur. Hic ἀποσφαγαὶ vbi laqueo iugulum intercipitur. Imò hîc οἱ ἀποσφαγέντες, dici videntur quibus spiritus vitalis aditus ad cerebrum intercipitur à plurimo in iugulatibus venis concepto sanguine, vnde apoplexia parua oritur: & stupent ab illa tepletione homines: Est enim σφαγὴ iugulum, & illud canum quo distant clauiculæ. Ita d partes molles carnosæ flatibus redduntur & replentur; vnde, interceptis spiritibus, stupent. Vel potiùs ἀποσφάξει legendum, ab ἀποσφάζω, quod est venam secare: nam iniecto loro, in membro fit tepletio & torpor in musculis: nam interclusis sanguis in halitum abit, & intercipitur spiritus animalis; hinc πλήρωμα & νάρκη. An legendum ἀποσφίγξεσιν? est enim ἀπόσφιγξις Hippocrati constrictio, vbi fasciæ ligatam partem comprimunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὅταν δ᾽ ἐγκύρσῃ πλατέϊ τε καὶ 1 ἀντικειμένῳ, καί τι πρὸς αὐτὸ ἀντιπέσῃ, * τοῦτο τύχῃ μήτε ἐχυρὸν ἐὸν, ὥστε δύνασθαι ἀντέχεσθαι τῇ βίῃ, καὶ μηδὲν κακὸν παθέειν· μήτε μαλθακόν τε καὶ ἀραιὸν, ὡς ἐκδέξασθαί τε καὶ ὑποεῖξαι, ἁπαλόν τε καὶ τεθηλὸς, καὶ ἔναιμον καὶ πυκνὸν, οἷον 2 ἧπαρ· διὰ μὲν τὴν πυκνότητα καὶ πλατύτητα, ἀνθέστηκέ τε καὶ οὐχ ὑποείκει. Φῦσα δὲ ὑποδεχομένη, 3 αὔξεταί τε, καὶ ἰσχυροτέρη γίνεται, καὶ * ὁρμᾷ μάλιστα πρὸς 4 τὸ ἀντιπαῖον· διὰ δὲ τὴν 5 ἁπαλότητα καὶ τὴν ἐναιμότητα οὐ δύναται ἄνευ πόνων εἶναι. Καὶ διὰ ταύτας τὰς προφάσιας 6 ὀδύναι τε ὀξύταται καὶ πυκνόταται πρὸς * τοῦτο χωρίον γίνονται, ἐκπυήματά τε καὶ φύματα πλεῖστα.

* καὶ φύσει τοῦτο

* ὁρμαὶ

* χωρ. τ. γῖ

Cùm verò inciderit flatus in latum corpus & 1 renitens, & aliquid ipsi contra nitatur, idque fuerit nec natura ita forte, vt violentiam eius sustinere, nihilque offensæ accipere queat; neque ita molle & rarum, vt excipere & cedere queat; sed tenerum & succulentum, & sanguineum, & densum, velut 2 hepar: propter densitatem quidem ac latitudinem renititur nec cedit loco. Flatus verò subiens 3 increscit validiórque euadit, & maximo impetu fertur aduersum id, quod 4 renititur ac referit: propter 5 teneritudinem autem & sanguineitatem expers doloris esse nequit. Hinc est quod 6 acuti dolores ac creberrimi hoc loco eueniunt; & suppurata ac tubercula quàm plurima.

COMMENTARIVS.

1 Partes renitentes, aliæ sunt angustæ, aliæ latæ: latæ, natura facilè patiuntur, vel ægrè. Facilè, vt calidæ & humidæ. ἀραιὰ, & hæ vel sunt non efflorescentes, id est, nullum humorem in se conceptum gerentes, quem cæteris partibus, instar mammarum communicent. Aliæ efflorescentes τεθηλότα, quæ succi plenæ aliis communicant eum succum. Et sunt vel exangues, aliâ tamen materiâ plenæ, vt testes, mammæ: vel sang. vt hepar, quod quia densum, renititur, neque cedit: & quia tenerum & sanguine præditum, promptè patitur.

2 Describere videtur naturam hepatis, collatione aliarum partium: vt σχῆμα eius pareat.

3 Ob focum calidi hepatis.

4 Vnde id tum dolet, tum attrahit.

5 Est enim παρέγχυμα.

6 Cùm enim sanguineum viscus sit, vix alio tumore quàm phlegmone affligetur: quæ iactationes plurimáque tædia adfert: Gal. 4. lib. 4. de præs. puls.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Γίνεται δὲ καὶ ὑπὸ φρένας ἰσχυρῶς, ἧσσον δὲ πολλάκι. * Διάτασις μὲν γὰρ φρενῶν πλατεῖη καὶ ἀντικειμένη, φύσις δὲ * νευρωδεστέρη τε καὶ ἰσχυροτέρη, διὸ ἧσσον ἐπωδυνά ἐστι. Γίνονται καὶ περὶ ταῦτα καὶ πόνοι, καὶ φύματα. 2 Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα καὶ ἔσω καὶ ἔξω τοῦ σώματος εἴδεα σχημάτων, ἃ μεγάλα ἀλλήλων

* διάστασις

* νεύρων φρενῶν

λων διαφέρει, πρὸς τὰ παθήματα καὶ νοσέοντι καὶ ὑγιαίνοντι. Οἷον κεφαλαὶ σμικραὶ ἢ μεγάλαι, τράχηλοι λεπτοὶ ἢ παχέες, * μακροὶ ἢ βραχέες, 3 κοιλίαι μακραὶ ἢ στρογγύλαι, 4 θώρηκος καὶ πλευρέων πλατύτητες ἢ 5 στενότητες, καὶ ἄλλα μυρία· ἃ δεῖ πάντα εἰδέναι ᾗ διαφέρει, ὅπως τὰ αἴτια ἑκάστων εἰδὼς, 6 ὀρθῶς τηρέοις.

* γὰρ τοι

1 *Surgunt etiam sub diaphragmate acerbi dolores; verum longè minus. Expansio enim Diaphragmatis ampla est, & renitens, & natura eius neruosior & robustior, propterea minus doloribus inuoluitur. Attamen doloribus & tuberculis etiam hic locus est. Quin & 2 plurima alia intus & foris figurarum ideæ sunt, quæ plurimum inter se differunt, secundum affectiones quas inferunt tum ægro tum sano. Cuiusmodi sunt capita exigua aut magna, colla tenuia aut crassa, longa aut breuia, ventres 3 longi aut rotundi, 4 thoracis & costarum latitudines aut 5 angustiæ, & alia infinita: quæ cuncta explorata esse debent, quà differant; quo causas singulorum callens, has 6 rectè obserues.*

COMMENTARIVS.

1 Hactenus monstrauit morbis obnoxias esse partes, à forma quo effictæ sunt: nam vel succorum attractione, vel metastasi affliguntur. ita à flatibus carnosæ & membranosæ; quæ autem densæ & latæ, renituntur & patiuntur: neruosæ & robustæ, non æquè facilè affliguntur, vt diaphragma.

2 Materia, id est, patium natura nota esse debet medico: illæ constant figura & humorum potentia. vnde morbi intemperiei, & conformationis. Inuestiganda igitur natura partium consistentium, & fluentium. Consistentium quæ σχῆμα μελέων vocatur: aliquid differunt interdum, vt caput magnum, paruum &c.

3 Vt megalosplanchni: & partes infra vmbilicum crassas esse bonum est, d. Hippocrates.

4 4. Aph. τοὺς ἰσχνοὺς &c. id est, qui amplo sunt pectore, capite firmo, nec cephalalgiæ, hæmorrhagiæ, aut faucium pulmonisve vitiis obnoxii, vel ophthalmiæ, veterno.

5 Hip. 4. Aph. 8. Tabidorum ea tibi sit cautio vt nunquam sursum purgandos putes, id est, qui collo exili, ne vlcus pulmonum maius fiat, ne vas rumpatur etiam in pulmone.

6 Nimirum humorum influxibus vt sint expositæ partes, ob varia schemata.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Περὶ δὲ 1 δυνάμιων χυμῶν, αὐτέων τε ἕκαστος ὅ, τι δύναται ποιέειν τὸν ἄνθρωπον, ἐσκέφθαι, ὥσπερ καὶ πρότερον εἴρεται· καὶ ξυγγενείας ὡς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους. Λέγω δὲ τὸ τοιοῦτον· 2 εἰ γλυκὺς 3 χυμὸς 4 μεταβάλλοι ἐς ἄλλο εἶδος, μὴ ἀπὸ ξυγκρήσιος, ἀλλ' αὐτὸς ἐξιστάμενος, 5 ποῖός τις πρῶτος γένοιτο; πικρὸς, ἢ ἁλμυρὸς, ἢ στρυφνὸς, ἢ 6 ὀξύς; * ἄρα ὀξὺς χυμὸς 7 ἀνεπιτήδειος, † προσφόρων ἂν τῶν λοιπῶν, μάλιστα εἴη, εἴπερ ὁ γλυκὺς γε πάντων ἐπιτηδειότατος. 8 Οὕτως εἴ τις δύναιτο, ζητέων, 9 ἔξωθεν ἐπιτυγχάνειν, δύναιτ' ἂν πάντων 10 ἐκλέγεσθαι αἰεὶ τὸ βέλτιον. 11 βέλτιστον δέ ἐστι, τὸ προσωτάτω τοῦ ἀνεπιτηδείου ἀπέχον

* ἢ
† προσφέρων

De vi autem 1 succorum; quam potentiam singuli in hominem exercere possint, compertum esse debet, vt etiam primùm diximus, quásque cognationes inter se habeant. Quod dico tale est: 2 Si dulcis 3 humor aliam in ideam 4 mutetur, non quidem propterea quòd aliis remixtus, sed ipse abiens à pristina sua indole, 5 qualisnam primùm fiat? amarus, an salsus, an acerbus, an 6 acidus? Sanè acidus succus omnium maximè erit 7 incommodus, reliquis aliquantum commodis existentibus, etenim dulcis omnium vtilissimus est. 8 Hoc modo si quis, inuestigatione diligenti ea, quæ 9 foris admittenda veniunt, percipere possit, poterit perpetuò ex cunctis quod 10 optimum est eligere. Id autem 11 optimum, quod quàm longissimè ab incommodo recessit.

COMMENTARIVS.

1 Fluentium, id est, δυνάμιες χυμῶν. hi notandi singuli, quid quisque possit. Et respectu mutuo, qualis sit humorum inter se comparatorum συγγένεια: nam quisque in alium succum abit, vel naturaliter, & dicitur σύγκρησις, aliorum profusione; vel extra naturæ leges, & dicitur ἔκστασις, cùm per ἀπόκρισιν seiunctus, in alios degenerat succos, in amarum, salsum, acerbum, acidum.

2 Iam peruestigat quid quisque humor possit.

3 Per ἔκστασιν à sua natura abiens.

4 Mutantur humores, vel quia à cibis, aut remediis contemperantur, vt ex salsis fiant dulces, ac ex amaris acidi: vel vltrò caloris interni vi qualitates variant, ita vt in aliam ideam abeant. Bona mutatio cùm in dulcedinem transferuntur ex aliis qualitatibus; at in acorem vel salsedinem transitus malus.

5 Hinc surgit tecmarsis temperandi, coquendi, præparandi, & euacuandi. nam syncresi labefactatæ debetur temperatio: & ecstasi, purgatio.

6 Nam separatus dulcis succus si vitatur, amarescit: si putrescat, salsus fit, à frigore autem acescit, & acerbus euadit.

7 Nam vt dulcis calidum natiuum validum; ita acidus fractum deuorat, vt causa & vt signum malus.

8 Vsus seu finis cur humorum vires inuestigandæ: vt foris nutricatus corpori adferri possit. Conueniunt optima: talia sunt, quæ à lædentibus procul recedunt.

9 Talia sunt quæ alios perfundunt succos & temperant, vt ex salsis fiant dulces, &c. hoc faciet optimè is, qui cognationes humorum & mutuos transitus norit; ex quibus in quos facilis mutatio.

10 Quod suprà exemplo casei conspicuum fecit.

11 Id est, id optimum in cuiusque peculiari natura, cuius accessione σύγκρησις succorum firmatur: ne in ἔκστασιν fiat seiunctio, & ἀκμὴ humorum secedentium.

HIPPOCRATIS
DE
ELEGANTIA
ARGVMENTVM.

DIGNVS liber eruditione & virtute viri, inquit D. Zuingerus. Scaliger Moderationem vertit. Agit hîc de persona decôra: & primùm de ea quam induere debet quilibet artifex: mox de medico vt venustus sit morum honestate, & philosophiæ cognitione, ita acceptior erit & celebrior, & liberali arte excellentior, & κομψὸς ἀσκληπιάδης, scitus elegánsque Aclepiada, vt d. Plato 3. de Rep. vt sit εὐσχήμων, decorus, elegans, ornatus moribus. ἀπὸ τοῦ σχήματος, id est, indole, à natura vel arte. vt ἤθη Arist. τρόποι Isocr. vt lætitia, truculentia, blanditia &c. & horum nota in facie & moribus elucescentes; vt taciturnitas, grauitas incessus &c. Et eruditio. Omnis ars quæ theoremata in vsum flectit, & experientiâ nititur, insuper ornatu oportet decoretur: nam artificem commendat ac gratum facit.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΠΕΡΙ
ΕΥΣΧΗΜΟΣΥΝΗΣ.

ΟΥΚ ἀλόγως, οἱ 1 περιβαλλόμενοι τὴν σοφίην πρὸς πολλὰ εἶναι χρησίμην, 2 ταύτην δὴ τὴν ἐν τῷ βίῳ. Αἱ γὰρ πολλαὶ, πρὸς περιεργίην φαίνονται γεγενημέναι. Λέγω δὲ αὐτὰς, αἳ μηδὲν χρέος τῶν πρὸς ἃ διαλέγονται. 4 Ληφθεῖεν δ' ἂν τουτέων μέρεα 5 ἐς ἐκεῖνα. 6 Ἡ* ὅτι οὐκ ἀργεῖν, † οὐδὲ μὴν κακίην; 7 τὸ γὰρ σχολάζον καὶ ἄπρηκτον, ζητεῖ ἐς κακίην καὶ ἀφέλκεται. Τὸ δὲ 8 ἐγρηγορὸς, καὶ πρός τι τὴν διάνοιαν ἐκτετακὸς, ἐφειλκύσατό* τε τῶν πρὸς καλλονὴν βίου τεινόντων ἑωυτῷ, τουτέων καὶ μηδὲν ἐς χρέος πιπτούσας διαλέξιας.

* ὅτι
† οὐδὲ μὴν
π

HIPPOCRATIS
DE
ELEGANTIA.

NON 1 sine summa ratione faciunt, qui eruditionem artésque asserunt multis rebus vtiles esse, eas videlicet 2 quæ in communi vita versantur: Plurima enim ad ambitiosam curiositatem comparata esse videntur. 3 Eas dico quæ nullam vtilitatem ostendunt earum rerum de quibus disserunt. 4 Harum autem partes 5 ad illas referri debent: An 6 quod vbi cessatio non est, neque improbitas erit? 7 ocium enim & ignauia improbitatem quærunt, & ad eam abstrahuntur. 8 Vigilantia verò & rebus intenta mens, trahunt ad se quid eorum quæ ad vitæ honestatem pertinent, etiam ex inutilibus nihilque commodi adferentibus disputationibus.

COMMENTARIVS.

1 Hoc sumit ex aliorum sententia: n. non in theoria, sed exercitatione positam sapientiam esse, vt quæ ad publicam vtilitatem omnia flectat.

2 Distinguit: non ociosam eruditionem, sed negociosam intelligimus, quæ artem vsibus humanis commodam profert.

3 Generalis cognitio per se inutilis est, cùm non flectitur in vsum vitæ. & sic ociosa & superflua videtur, & nugacitas quædam sophistica esse, quàm sapientia.

4 Per euentum vtilis euadit generalis illa cognitio, cùm in vsum vertitur, particulatim. sapientia per se inutilis: vtilis si in vsum flectatur. vt Geometria Socrati apud Xen. eatenus vtilis, qua vicinum agrum à suo distinguat.

5 Inutiles disputationes philosophiæ, artium exercitationi iungendas esse. Vulcani arte Pallas è Iouis cerebro prosiliit.

6 Artibus aptata sophia non est ociosa, igitur nec inutilis.

7 Ostendit hoc, nam otiosa eruditio ad vitium se flectit: ratione ocii parentis libidinum. & errat in multis quæstionibus non experientiâ firmata.

8 Negociosa eruditio ad vsum vitæ properans, disputationes per se inutiles, ornatus causa artibus addit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Χαριεστέρη γὰρ καὶ πρὸς ἑτέρων* μέτι ἐς τέχνην † πεποιημένη 2 τέχνην δὲ πρὸς εὐσχημοσύνην καὶ δόξαν. 3 Πᾶσαι γὰρ αἱ μὴ μετ' αἰσχροκερδίης καὶ ἀσχημοσύνης, καλλύνονται 4 μεθόδῳ τινὶ ἐοῦσαι τεχνικῇ ἐργάζεται. Ἀλλ' 5 εἴγε μὴ πρὸς ἀνεπίληπτον, * δημεύεται. Νέοι τε γὰρ αὐτέοισιν ἐμπίπτουσιν ἀκμάζοντες δὲ † ἐν ξυνήθειῃ ἱδρῶτας τίθενται βλέποντες· πρεσβῦται δὲ διὰ πικρίην, νομοθεσίην τίθενται, 6 ἀναίρεσιν ἐκ τῶν πόλεων.

* μᾶλλον τοῦ
† πεποιημένη ἡ
* δημιοῦται
† εὐτραπελίῃ

1 Venustior enim eruditio etiam tunc apparet aliis, quando ad artem traducitur: ad 2 artem, inquam, elegantiâ & gloriâ instructam. 3 Cuncta etenim artes quæ non sordido quæstui inhiant, nec inelegantes sunt, 4 illa methodo quadam arti accommodatâ constant & expoliuntur. 5 Ni enim ars innoxiè exerceatur, proscribitur. Adolescentes enim eos inuadunt, ac in eos irruunt: iuuenes autem eos intuentes ob eorum mutabilitatem, quam salsis iocis excipiunt, sudoribus perfundunt: at senes, præ amarore decretum in eos statuunt, vt 6 ex vrbibus pellantur.

COMMENTARIVS.

1 Gratus euadit artifex, si peculiari arti vniuersalis iungatur eruditio. πρὸς ἑτέρων aliorum vtilitatis causa. ἐς τέχνην πεποιημένη, sub artis habitu in mediam hominum vitam introducta.

2 Habitus non quiuis accedere debet; sed elegans & honestus. Ornamentum enim est, vt dixit Crates, inquit Plutarchus de præceptis connub;

quod ornat: ornat autem quod honestum facit.

3 Quæ ars ἀσχημοσύνην habet, id est, quæ gratiosa & accepta est, liberalis, ingenua, non sordida, non plutophiliæ dicata, illa habet & methodum artificiosam, id est, vniuersalem rationem à philosophia acceptam, & vsui certo dicatam: propter quam non gratiosa, sed erudita vocari tantùm meretur. Μέθοδος τεχνικὴ, vniuersalis ars, ad actionem omnia referens. Μέθοδος ἄτεχνος, vniuersalis ars, ad actionem nihil conferens. Ita docti quidam, quod ἀσχημοσύνη fraudentur, fructu eruditionis spoliantur.

4 Ad verbum: *his artificialis methodus est, quæ expolit eas.*

5 De ipso iam artifice, quem non sat est externa illa ornamenta & scientiam habere: sed vitæ innocentiâ sacrosanctam reddere debet artem suam: alioqui proscribitur: adolescentes libidine fœdans: rubore quodam pressus hoc vitium indicat.

6 In lege conqueritur malis medicis solam ἀδοξίην pœnam esse.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Καὶ γὰρ ἀγορὴν 2 ἐργαζόμενοι οὗτοι, μετὰ 3 βαναυσίης ἀπατέοντες, καὶ ἐν πόλεσιν 4 ἀνακυκλέοντες οἱ αὐτοί. 5 Ἴδοι δέ τις ἂν καὶ ἐπ' ἐσθῆτος, καὶ τῇσιν ἄλλῃσι περιγραφῇσι. Κἢν γὰρ ἔωσιν ὑπερηφανέως κεκοσμημένοι, πολὺ μᾶλλον φευκτέοι, καὶ μισητέοι τοῖσι θεωμένοισίν εἰσι. Τὴν δὲ ἐναντίην, 6 χρειώδες σκοπέειν, ἐν ᾗ 7 ἐπιτηδευτὴ κατασκευὴ, οὐδὲ περιεργίη. Ἔκ τε γὰρ 8 ἐπιβολῆς, καὶ τῆς ἐν ταύτῃ εὐσχημοσύνης καὶ ἀφελείης, οὐ πρὸς 9 περιεργίην πεφυκυίης, ἀλλὰ μᾶλλον 10 πρὸς εὐδοξίην, τό, τε 11 σῶφρον, καὶ τὸ ἐν νῷ 12 πρὸς ἑωυτοὺς διακείμενον, πρὸς δὲ 13 τὴν πορείην.

His enim sunt qui 2 fora venalitia ornant, 3 garrulitate sua decipientes, iidémque per vrbes 4 circumuagantur. 5 Agnouerit quis eos ex vestitis, alióque, qui foris est, fraudulento habitu. Nam quanto cultiore ornatu explendescunt, tanto magis fugiendi sunt, & ab intuentibus odio prosequendi. Qui verò contrario modo vitam instituunt, 6 cum his versari vtile est, quibus non est 7 studiosè affectatus cultus, nec superflua curiositas. Ex 8 vestitu enim cognosces, eiusdémque elegantiâ & frugalitate, non ad 9 superfluam curiositatem comparata, sed potius 10 ad honestam existimationem, tum 11 eruditionis, tum 12 virtutis, & ad 13 peregrinationem.*

* animi intra se compositi. c.

COMMENTARIVS.

1 Cùm ἀσχημοσύνην monstrare conetur, primùm ἀσχημοσύνην narrat sophistarum in excessu, & defectu.

2 Actoases faciunt foro venalitio: quod in Præceptis d. ἀκρόασιν ποιεῦνται.

3 Βάναυσοι, qui absque eruditione splendidè dicunt fucosa oratione. Βαναυσουργοὶ Arist. dicti, qui aliud sciunt quàm dicunt: vt hîc ἀπατέοντες Rectè apud Plutarchum, in Politicis, Menander: mores dicentis sunt qui persuadent, non oratio.

4 Ανακυκλέοντες, vt quidam hodie: Plato in sophista, venatorem ait sophistam stultorum & opulentorum adolescentum. lege Erasmi Chymicum dialogum. Rectè Euripideum illud, quod à Plutarcho in Politicis recitatur: vtinam miserum mortalium genus elingue & infans sit, résque ipsæ pro voce hominibus sint, quò qui facundè dicunt, pro nihilo habeantur. Rectè alter ille ac scientia præcellens architectus, at dicendi imperitus; Viri, inquit, Athenienses, quæ iste pulchrè disseruit, equidem re efficiam.

5 Cum eruditione & innocentia auctoritatem tueri nequeant, eam splendore auri, cultúque vestium, ac famulorum grege sibi comparant. ridet hos Aristophanes in Neb. qui hos vocat medicos σφραγιδονυχαργοκομήτας, quòd digitos ad vngues vsque annulis ornent. Plato adolescentes monendos dicit, nefas esse ei qui aurum intus habet, illud foris gestare, cum animo ipsi immixtum naturâ habeant.

6 Frugi homines iudicandi sunt.

7 Philosophi non habent ἀκατάλληλον καλλωπισμὸν, ἀλλὰ περιεργίην in vestitu & moribus.

8 Veste eleganti, sed simplici & frugali vtuntur.

9 Nam non est superflua aut sumptuosa.

10 Sed honesta & expedita. πρὸς εὐδοξίην, id est, vtilis, viro docto & prudenti conueniens.

11 Vestis & cultus qui aptus est docto viro: vtpote qui potiùs studeat animi quàm corporis cultui: σωφρον, contemplationi incumbentem.

12 Cultus qui bono & prudenti viro conuenit huic adest, qui ndomat affectuum impotentiam ratione, depingit virtutem in actione versantem. Nam ex vestitu animi elucent mores.

13 Expeditus vestitus ac frugalis adeò vt peregrinationi aptus sit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Οἵ τε ἑκάστῳ 1 σχήματι τοιοῦτοι, 2 ἀδιάχυτοι, 3 ἀπερίεργοι πικροὶ πρὸς τὰς συναντήσιας, εὔθετοι 4 πρὸς τὰς ὑποκρίσιας, 5 χαλεποὶ πρὸς τὰς ἀντιπτώσιας· πρὸς τὰς 6 ὁμοιότητας εὔστοχοι, καὶ ὁμιλητικοί· 7 εὔκρητοι πρὸς ἅπαντας· πρὸς τὰς 8 ἀναστάσιας σιγητικοί· πρὸς τὰς 9 ὑποστηρίσιας ἐνθυμηματικοὶ καὶ 10 καρτερικοί· πρὸς τὸν 11 καιρὸν εὔθετοι, καὶ* ληπτικοί πρὸς τὰς τροφὰς 12 εὐχρηστοι, 13 καὶ αὐταρκέες· 14 ὑπομενητικοὶ πρὸς καιρὸν πρὸς † ὑπομονὴν· πρὸς 15 λόγους ἀνυστοὶ 16 τὸ ὑποδειχθὲν ἐκφέροντες, 17 εὐεπίῃ χρώμενοι, 18 χάριτι διατιθέμενοι, 19 δόξῃ τῇ ἐκ τουτέων ἐπισχυριζόμενοι ἐς 20 ἀληθείην πρὸς τὸ ὑποδειχθὲν ἀποτελματιζόμενοι.

* λημμελίαι
† π. εὐχρωμοι

*Imò in quouis reliquæ 1 vitæ cultu, hi 2 minimè diffluentes sunt, 3 nec curiosi, difficiles ad obuiam itiones, placidi 4 ad responsiones, 5 graues erga resistentes, ad 6 sui similes solertes & familiares, ac affabiles, 7 moderati erga cunctos, ad 8 seditiosas contentiones * taciturni, 9 in respondendo acuti & 10 tolerantes, in 11 occasione captanda & noscenda prudentes, in victu 12 frugales, & 13 paucis contenti; 14 patientes in occasione expectanda, ad 15 sermones expedsti, nihil 16 sine demonstratione proferentes, 17 suauiloquentia vtentes, 18 gratiis delibuti; 19 pro gloria † ex his orta contendentes dicendo, 20 veritatis * studio veritatem certa ratione stabilitam, libenter admittentes.*

* C. ad tacitum animo confirmato & continentes.
† ad verbū gloria horum omnium corroborati ac fortificati: c.
* ad verbū ad veritatem ac demōstrationem audiētes ac confi.

COMMENTARIVS.

1 Vbique honestati studentes.

2 Qui nec dicto nec facto sua iactant vltra quàm decet: sed cum veritate, candore, integritate, posita omni dissimulatione φιλαληθείαν colunt.

3 Non curiosi in censendis aliorum factis ac dictis: non πολυπράγμονες.

4 In conuersatione, si docendum, faciles sint, & apposite respondeant.

5 Sint seueri aduersus eos qui deliquerunt.

6 Facilè amicitiam conseruent.

7 Humani, populares, affabiles.

8 Audiant aduersarios patienter, & modesti sint.

9 Prudenter respondeant, & cogitabundi sint.

10 Fortiter contra sophistas, veritatis propugnandæ causâ alacritatem ostendant.

11 Prudentiam desiderat, cuius effloresceit vsus occasionis agendi & dicendi præsentis cognitione.

12 Moderetur brutos animi affectus. Veneris non meminit, rubore tactus.

13 Liberales sint, non audaces petendo. Philippus Macedo vulnerata claiculâ, cùm medicus cottidie quid peteret: clauem habes, inquit, sume quantumuis.

14 Pruden

14 Prudentia ductus præsentem arripiet occasionem dicendo vel agendo:absentem patienter & vigilanter expectabit. expectent occasionem opportunam,nec importuni sint expectando.

15 Validi in sermone tum dicendo, tum ratiocinando,id est,dialectici.

16 Nil sine ratione dicant vel faciant; nam Naturæ principi ratio danda erit.

17 Non barbarè vel laïcè loquuntur. id ad doctrinæ persuasionem facit.

18 Oratione & ratione potentes.redpit χειρώνας artifices. Rhetorica præditus sit;nam Plato 1. de legibus,vult vt primùm doceat medicus & persuadeat quid sit ægro faciendum, & non priùs imperet:ita promptiùs parebit, nam non docet vt doctos reddat ægros.Quare Arist.dicebat, parebo lubens; si vera hæc, quæ dicis, esse demonstraueris.

19 Honores per se contemnat artifex : sed propter virtutem, cui consociat se Gloria, pro ipso Honore etiam certet. Auita gloria nitebantur Asclepiadæ.ἐκ πατέων, id est, ex rectè dictis & factis.

20 Ex iis quæ sensu & ratione demonstrantur; paucis philosophiæ finem, id est, veritatem : & formam, hoc est, demonstrationem quæ fit ratione, sensu, & effectu expressit. Scientiæ n. acquisitionem, & ignorantiæ fugam. D. Zuing. reddit ἀποτελματίζειν, τελμίδα siue sordes & inquinamenta purgare : nam τέλμα locus est palustris & cœnosus. Reddit Zuing. *animorum purgationem & certa demonstratione prouenientem,veritatis studio,libenter admittentes.*

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ηγεμόνικᾶ ταῖον μὲν οὖν τούτων ἁπάντων προειρημένων, ἡ 1 φύσις. Καὶ γὰρ οἱ ἐν 2 τέχναισιν, ἢν προσῇ αὐτέοισι τοῦτο, διὰ πάντων τουτέων προσπορεύωνται τῶν προειρημένων. Αδίδακτον γὰρ τὸ 3 χρέος ἐν τε σοφίῃ καὶ ἐν τῇ τέχνῃ προσδεομένῃ, διδαχθῆ εἰς τὸ 4 ἀρχὴν λαβεῖν. Η δὲ 5 φύσις καταῤῥύη καὶ κέχυται τῇ δὲ σοφίῃ, ἐς τὸ εἰδῦσαι τὰ ἀπ' αὐτέης τῆς φύσιος ποιεύμενα. 6 Καὶ γὰρ ἐν ἀμφοτέροισι λόγοισι πολλοὶ κρατηθέντες, οὐδαμῇ σὺν ἀμφοτέροισιν ἐχρήσαντο τοῖσι 7 πρήγμασιν ἐς * δεῖξιν.

Præcipuus autem dux cunctorum dictorum 1 natura est. Nam si his, 2 qui animum artibus applicant, hæc affuerit, omnia prædicta peruadere poterunt. 3 Vsus enim [qui] doceri per se nequit in sapientia & eidem adiuncta arte,docebitur [per naturam;] vt [artis] 4 principium haberi queat. Quin etiam 5 natura effluit & remiscetur cum sapientia, ad cognoscendum ea quæ ab ipsa natura fabricata sunt. 6 Cum [e contra] plurimi in ambabus his rationibus, eo ipso vincantur & aberrent, quòd non vtrauis[sed alterutra tantùm] vtentes, demonstrationem facere sunt aggressi.

COMMENTARIVS.

1 Tria sunt præsidia omnium artium & scientiarum comparandarum,natura,doctrina, id est, σοφία, & τὸ χρέος, id est, vsus & exercitatio : his εὐχρημοσύνη comparatur. Princeps horum natura est, vt acumen ingenij in inuestigando,iudicando,docendo, discendo.& sanitas, pulchritudo,robur,socij εὐχρημοσύνης.

2 Id est, natura sagax hominis si fuerit, facilè scientiam discet, & elegantiam morum & vsum.

3 Natura enim circa singula dux est : nam τὸ χρέος per se doceri nequit in philosophia & arte. Mutuas sophia & χρέος sibi dant operas : sophia reddit vsum elegantem:vsus fructuosam sophiam,sed natura sagax percipit vt id agendum, & quo modo coniungenda. hoc est quod d. ἔντε σοφίῃ, &c. Doceri enim nequit ob particularium infinitum numerum, quorum quæque peculiarem habent rationem, ab aliis diuersam; quod ergo doctrina nequit, natura facit hominis prudentis.

4 Ex euentu doceri potest, à natura sagaciore; quatenus vsu, in natura, exempla eodem modo habentia obseruat, vnam eandémque rationem circa singularia versandi deprehendit, quatenus communi natura participant. Quæ naturæ obseruatio principium artis euadit,κατὰ τὸ ὅτι scilicet. Vti alterum principium est κατὰ τὸ διότι: hoc est quod ait διδαχθῆ εἰς τὸ ἀρχὴν λαβεῖν: inquit Zuingerus.

5 Igitur natura est fundamentum artis circa vniuersalia occupatæ : vt è contra ars naturæ perfectio & explementum. Nam ex multis particularibus naturæ operibus, eodem modo se habentibus vsu deprehensis, generale colligitur ab intellectu, quod artis initium euadit. an καταῤῥύη, an καὶ κέχυται conformatur à sapientia : καὶ κέχυται τῇ σοφίῃ miscetur ipsi sapientiæ, eiúsque axiomata & placita assumit: εἰς τὸ εἰδῦσαι &c. non nugacitatis causa, sed vt naturæ opera singula, ex vniuersalibus scientiæ præceptis rectiùs noscantur. Manifestum id facit exemplo hominum,qui cùm duo habeant κριτήρια, rationem vniuersalium,& sensum singularium indagatorem, hæc vel inuicem iungunt, vniuersali n. arti vsum, & vicissim vsui artem vniuersalem hæc.Zuingerus.

6 Qui hæc iungunt, se fallunt, & ineptos reddunt ἐν ἀμφοτέροισι λόγοισι, n. artifices qui experientiâ fraudantur; tum empirici qui arte vacant.

7 Πράγματα vocat res ipsas quæ sub sensum cadunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἐπὴν ἄν τις αὐτέων ἐξετάζῃ τι περὶ τῆς ἀληθείης τῆς ἐν ῥήσει τεθειμένων, 2 οὐδαμῇ τὰ πρὸς φύσιν αὐτέοισι χωρήσει. Εὑρίσκονται γοῦν οὗτοι * παραπλησίην ὁδὸν ἐκείνοισι πεπορευμένοι. Διόπερ ἀπογυμνούμενοι, τὴν πᾶσαν ἀμφιέννυνται κακίην καὶ ἀτιμίην. 3 Καλὸν γὰρ ἐκ τοῦ διδαχθέντος ἔργου λόγος. 4 Πᾶν γὰρ τὸ ποιηθὲν τεχνικῶς, ἐκ λόγου ἀνηνέχθη. Τὸ δὴ 5 ῥηθὲν τεχνικῶς, μὴ ποιηθὲν δὲ, μεθόδου ἀτέχνου δεικτικὸν ἐγένετο. Τὸ γὰρ 6 οἴεσθαι μὲν, μὴ πρήσσειν δὲ, ἀμαθίης καὶ ἀτεχνίης σημεῖόν ἐστιν. 7 οἴησις γὰρ, * μάλιστα ἐν ἰητρικῇ, αἰτίην μὲν τοῖσι κεχρημένοισιν, ὄλεθρον δὲ τοῖσι χρεομένοισιν ἐπιφέρει. Καὶ γὰρ ἢν ἑαυτοὺς 8 ἐν λόγοισι πείσαντες, οἴονται εἰδέναι ἔργον τὸ ἐκ μαθήσιος, καθάπερ χρυσὸς φαῦλος ἐν πυρὶ κειθεὶς, τοιοῦτοι αὐτοὺς ἀπέδειξε. * ἐ * καὶ

*1 Si enim quispiam solùm secundum orationis veritatem expendat aliquid, 2 nequaquam naturæ veritas illi respondebit. Deprehenduntur itaque hi non consimili via cum illis progredi. Quapropter veritate exuti, cunctam induunt improbitatem ac ignominiam. 3 Pulchra enim ac decora est ex opere, quod quis vsu didicit, manans oratio. 4 Quicquid enim [artificiosè] dictum est, at non ita factum, methodi ab arte alienæ symbolum existit. Nam 6 putare quidem, non autem facere, ignorantiæ & imperitiæ argumentum est. 7 Opinio enim, maximè in medicina, in crimen vertitur his, qui ea vtuntur; in calamitatem verò his, qui eius opera fruuntur. Nam cum 8 ob scientiam sermonum vniuersalium sibi ipsis persuadeant, sese ipsum etiam artis opus fingulare nouisse, non aliter ac aurum adulterinum ab igne examinatur, ita eorum ignorantia * hac professione arguitur.* *ad verbum tales seipsos demonstrant.*

COMMENTARIVS.

1 Monstrat ignauiam eorum qui nullum vsum iunxere artis theorematis. Quare tunc veritate spoliatus, improbitatem induit loco veritatis; & gloriæ. loco infamiam. Næ itaque experientiâ opus est, vt naturali methodo discatur ars; alioqui veritate exuitur.

3 Ostendit veritatis neglectum originem esse infamiæ:nam veritas laudem parat. Veritas est cùm theoremata vsui, id est, arti particulari respondent; Nam duo conueniunt ad artem, πεῖρα singulorum exemplorum

exemplorum,& φύσις generalium axiomatum.

4 Id est,ab vniuersali artis ratione proficiscitur, vt scilicet, adsit φύσις artificiosa, imitatione naturæ parentis.

5 Id est,theorema vniuersale, μὴ ποιῆσαι δὲ quod vsu in singulis demonstrari nequit, Methodum ἀτεχνον subesse denotat,hoc est, artem futilem, mendacem,nugacem.causam addit.

6 Hoc est,multa excogitare & axiomata fabricari quæ ab vsu non sunt enata:vana sunt.

7 Causam reddit: nam in artibus non satis est vniuersalem cognitionem habere; sed agere oportet, & in singulis exerceri.opinio sine actione,theorema fa suspecta facit: & inutilis est sine vsu. igitur reiicienda. & infra ἀμηχανίη & βλάβη, illa quo ad artificem; hæc quo ad ægrum.

8 Adhuc ostendit quòd veritatis neglectus, sit causa improbitaris: nam opinatio damnosa est, etiam in singulari exercitatione, vbi deprehenduntur. ἐν λόγοις πείθοντες : opinando potiùs quàm experiendo, veritatem assequi student.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Καί τοιγε τοιαύτη ἡ 2 παῤῥησις ἀπαρυζόμενον εἰς σύνεσιν 3 ὁμοφύεσιν· ὡς * ἐστιν αὐτὸ τὸ πέρας 3 ἐδήλωσε 4 γνῶσις. 5 Τῶν δ' ὁ χρόνος κ τὴν τέχνην † εὐοδέα 6 κατέστησεν, * ἢ ῥ τοῖσιν ἐς τὴν προσπαθείην οἶμον ἐμπίπτουσι τὰς ἀφορμὰς δήλους ἐποίησε.

* δ'
† εὐοδίη
* κ :

Neque enim tale 2 preceptum alicuius est vsus ad intelligentiam 3 cognata natura: eùm quàm recta sit scientia,ipse 4 finis aperiat. 5 E contra, tempus aliorum artem facilem & 6 peruiam facit,& 7 aliis item in consimilem viam incidentibus occasiones manifestas exhibet.

COMMENTARIVS.

1 Nam generalis scientia à peculiaribus pendet sensu perceptis: quibus destitutus, nec generalem ritè callebit.

2 Generalis φύσις.

3 Nam φύσις & αἴσθησις conuenire debent: vt sint cognata natura. considerat hic vtrasque res quæ noscuntur, vniuersales & particulares, quarum d.Zuing. hæ naturæ sunt: illæ, mentis humanæ: vtriusque auctor Deus, tum noscendi modum. sensu quidem singulares, ratione verò vniuersales. Effectus harum φύσις, siue methodus generalis, quæ τέχνην constituit: illarum αἴσθησις, quæ experientiam parit,d. Zuing.

4 Cognitio generalis vsu fraudata, non solida est: hoc arguit finis: nam nihil conatibus eorum respondet cùm ad opus & exercitationem ventum est.

5 Iungunt vsum arti vniuersali, & è diuerso. & commoda est hæc consociatio, per se,& ex euentu. per se,ad artis, quam tractant, integram perfectamque absolutionem; tempus his artem & vsum expeditum reddit: nam ex perpetua singularum historia, elucet veritas vniuersalium.

6 Εὐοδίη, cui opponitur ὀνοδίη.

7 Ex euentu,vt alii etiam artifices discant vsum arti generali consociare.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Διὸ 1 δεῖ ἀναλαμβάνοντα τούτων τῶν προειρημένων ἕκαστα, μετάγειν τὴν σοφίην ἐς τὴν ἰητρικὴν, καὶ τὴν ἰητρικὴν ἐς τὴν σοφίην. 2 Ἰητρὸς γὰρ φιλόσοφος, ἰσόθεος. 3 Οὐ πολλὴ γὰρ διαφορὴ ἐπὶ τὰ ἕτερα. Καὶ γὰρ ἔνι 4 τὰ πρὸς σοφίην ἐν ἰητρικῇ πάντα. 5 Ἀφιλαργυρίη, ἐντροπὴ, ἐρυθρίησις, * 6 καταστολὴ, 7 δόξα, 8 κρίσις, 9 ἡσυχίη, 10 ἀπάντησις, 11 καθαριότης, 12 γνωμολογίη, εἴδησις τῶν πρὸς βίον 13 χρηστῶν κ ἀναγκαίων καθαρσίων, 14 ἀπεμπόλησις, 15 ἀδεισιδαιμονίη, 16 ὑπεροχὴ θείη.

*Vide Oeconom. Hip.

Quare 1 singula iam dicta reuocare oportet, & sapientiam transferre ad medicinam, & medicinam vicissim ad sapientiam. 2 Medicus enim philosophus, est deo similis. 3 Non enim magnum discremen inter ipsas est. Etenim 4 cuncta quibus ad sapientiam opus est, medicina insunt. 5 Pecunia scilicet contemptus, turpitudinis fuga, erubescentia, 6 modestia in veste & habitu, 7 auctoritas, 8 iudicium, 9 quies, 10 obuiam itio, 11 puritas, 12 sententiarum elocutio 13 cognitio lustrationum ad vitam vtilium & necessariarum, 14 fuga mercimoniorum, & 15 superstitionis, 16 dignitas diuina.

COMMENTARIVS.

1 Vnde nascatur εὐσχημοσύνη narrat: eius incunabula philophia. quæ consociari (nim.sapientia & medicina) debent,&, vt Zuing d. altera in alterius agros quasdã veluti colonias ducere. nam hoc reddit medicos deo similes; & philosophia, d. Zuing. personam prope diuinam medicinæ circumponit.

2 Plato 1. & 9. leg.empirica seruis ἄνευ λόγου, λόγῳ philosophica,quæ liberis dicata fuit, Asclepiadis conuenit.

3 Demonstrat affinitatem philosphiæ & medicinæ: itaque eandem elegantiam petunt. Quæcumque artes philosophiæ quid gerunt, videntur peculiares quædam philosophiæ esse: At talis medicina est, erg.

4 Hoc ostendit serie enumerationum; n. medicinam eisdem ornari quibus philosophia.

5 Liberales sunt, non plutophiliæ addicti.

6 Humilis ita sit, vt nullius artis operis eum pudeat.

7 Erga ægros autoritas; & magnanimitas in honoribus contemnendis & asserendis.

8 Acre iudicium.

9 Fortitudo,in tranquillo animo: ne efferamur bonis,aut terreamur malis.

10 Vide OEcon. Hipp.

11 Mundicies,cibo,vestitu, venere,

12 Prudentia in loquendo; sententiosus sit sermo.

13 Philosophica cognitio necessaria medico: nam, vt d.Plato, officium philosophiæ est animum purgare ab ignorantia & improbitate.

14 Non pecuniæ inhiat: non pacifcitur lucri causa cum ægro; sed salutis causa paciscitur cum ægro,in præceptis.

15 Non timeat deorum iram, nam Deus rectè agenti fauet.vt d M.Sacro.

16 Magno pectore contemnat humana infra se posita.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἔχουσι γὰρ 1 ἃ ἔχουσι πρὸς ἀκολασίην, πρὸς 2 βαναυσίην, πρὸς 3 ἀπληστίην, πρὸς ἐπιθυμίην, πρὸς 4 ἀφαίρεσιν, πρὸς 5 ἀναιδείην ὀνειδεῖν. Αὕτη γὰρ * γνῶσις τῶν 6 προσιόντων, καὶ 7 χρῆσις τῶν πρὸς φιλίην, καὶ ὡς καὶ ὁκοίως τὰ πρὸς τέκνα, προς 8 χρήματα. 9 Ταύτῃ μὲν ἂν ἐπικοινωνὸς, σοφίη τίς, ἐπὶ καὶ ταῦτα τὰ πλεῖστα ὁ ἰητρὸς ἔχει. Καὶ γὰρ μάλιστα ἡ 10 περὶ θεῶν εἴδησις ἐν νῷ αὐτῇ ἐμπλέκεται. Ἐν γὰρ τοῖσιν 11 ἄλλοισι πάθεσι καὶ ἐν συμπτώμασιν εὑρίσκεται τὰ πολλὰ πρὸς θεῶν ἐντίμως κειμένη ἡ ἰητρική. Οἱ δὲ 12 ἰητροὶ θεοῖσι παρακεχωρήκασιν. 13 Οὐ γὰρ ἔνι περιττὸν ἐν αὐτῇ τὸ δυναστεῦον. Καὶ γὰρ οὗτοι πολλὰ μὲν 14 μεταχειρέονται, πολλὰ δὲ καὶ κεκράτηται αὐτέοισι 15 δι' ἑαυτέων. 16 Α δὲ καταπεπλεγμένη νῦν ἡ ἰητρικὴ ἐντεῦθεν πορέξει.

Habent enim 1 quæcumque requiruntur ad coërcendam intemperantiam, 2 deceptionem ex ambitiosa & sordida professione, 3 insatiabilitatem, concupiscentiam, 4 rapinas, ac 5 impudentiam. Eius enim 6 peculiaris cognitio est adeuntium, & vsus 7 eorum quæ ad amiciciam

tiam pertinent, & quo modo erga liberos, ac 8 diuitias se gerere oporteat. 9 Quatenus itaque cum his societatem habet medicina, sapientia quædam est: nam & plurima horum medicus in se habet. Etenim 10 scientia de Diis penitùs animo eius implexa est. Tum verò 11 in ceteris affectibus & symptomatis medicina erga deos valdè reuerenter se gerere comperitur: tum verò 12 medici Diis locum dant. 13 Numen enim cuncta gubernans in medicina minimè ociosum esse animaduertunt, & in iis morbis quos ipsimet 14 curare nituntur, & in iis quos 15 vltrò, absque sua opera superari vident. 16 Quotquot enim vincit medicina, hinc [deorum nim. ope] vincit.

COMMENTARIVS.

1 Vitia fugit.

2 Est opificium quæstuarium, ars illiberalis & quæstuosa, sordida & turpis professio, sophistarum noctuæ ad aucupia crumenarum adolescentum: nam fucis & verborum lenociniis iuuentutem captabant, sine solida doctrina.

3 In diuitiis & honoribus: quibus præsentibus ἀπληςίη: absentibus, ἐπιθυμίη, fugienda.

4 Fugiat iniustitiam, quæ in diuitiarum ablatione elucescit.

5 Sophisticam impudentiam fugiat.

6 Nouit quantum cuique tribuendū sit homini.

7 Nouit quid debeat amicis.

8 Quomodo se geret ad alienas opes.

9 Igitur, concludit iam, philosophia quædam est particularis in medicina. Nam abdita plurima explicat notatione particulari. Qualia multa in naturæ cognitione, ipsis etiam physicis incomperta, ob vsum circa humanum corpus. Quare περὶ ἀρχαίης ἰητρικῆς d. non certiùs aliunde rerum naturalium cognitionem hauriri, quàm ex medicina. Ita metaphysicis dubia nudat, & prouidentiam dei & eius curam in rebus humanis apertè aperit.

10 Deum humana gubernare, compertum, præ cæteris, est medicis: ex morborum cognitione, & curatione.

11 In historiis morborum numen videt medicus, dum morbos & symptomata cernit: nam naturæ principem in causis morbiferis notant.

12 Inter curandum dei curam de rebus humanis intuentur.

13 Quamuis naturales agnoscat causas morbus; non propterea fraudatur sua vi Deus, sed in morbis est dei potentia: & propterea causæ notandæ per quas agit Deus; vt in Epilepsia.

14 Adscribit omnia Deo.

15 Quia incurabiles, eos non attingit: vel absente medico vltrò curantur, non tamen sine medicina; vt d. de arte, nam hac vsi inconsultò, euasere, id est, fortunâ euasere, id est, Dei benigni prouidentia, qui miseris remedium ad manus dedit. si non curentur; hoc etiam à Deo.

16 In his morbis quos domat medicus, videt se, sine numine, eos non superare, à quo habet methodum & remedia.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὶς 1 γὰρ ὁδὸς ἡ ἐν σοφίῃ, ὧδε· 2 Καὶ γὰρ 3 αὐτέοισιν ἐκείνοισιν. Οὕτω δ' 4 ἐκ δίκης, ὁμολογέουσιν ὧδε τὰ περὶ σώματα πρηγνύμενα, ἃ δὴ 5 διὰ πάσης αὐτέης πεπόρευται, 6 μετασχηματιζόμενα, ἢ μεταποιούμενα· ἃ δὲ μετὰ 7 χειρουργίης ἰώμενα· ἃ δὲ 8 βοηθούμενα, θεραπευόμενα, ἢ διαιτώμενα. Τὸ δὲ κεφαλαιωδέστατον ἔστω, εἰς τὴν τουτέων εἴδησιν. Οντων δὲ τοιουτέων τῶν προειρημένων ἁπάντων, χρὴ τὸν ἰητρὸν ἔχειν τινὰ 10 εὐτραπελίην προσκειμένην. Τὸ γὰρ αὐστηρὸν, 11 δυσπρόσιτον καὶ τοῖσι ὑγιαίνουσι, καὶ τοῖσι νοσέουσι.

Quin & 1 medicina via secundum sapientiam; 2 [Deorum munus est: & remediorum efficacia] 3 ab iisdem pendet. Verùm hoc 4 alij non credunt, cùm in confesso sint, sensúque percipiantur, ea quæ circa corpora fiunt, 5 partim per omne remediorū genus, 6 trāsformando, aut transmutando: Partim per 7 chirurgiam auxiliando, partim 8 remediādo medicamētis, aut Diæta. Et tamen summa horum eò redit, vt Deus esse cognoscatur. 9 His itaque cunctis ita se habentibus quæ iam retulimus, oportet vt medicus 10 comitatem quandam sibi sociam habeat. Austeritas enim & sanis & ægris 11 inaccessa est.

COMMENTARIVS.

1 Methodum medendi ex natura rei profectam agnoscit, & veram, non opinione tantùm firmatam. Nam Deus in singulis naturæ operibus exempla ædit methodi, vnde homo vniuersalem illam, tanquam expressum Naturæ simulachrum, constituit; An ὅδε legendum? d. Zuingerus, vide, d. lib. 1. de diæta, de φύσι & νόμῳ deorum, & hominum.

2 Vel: si quæ via & methodus culta à doctrina sit, inde erit [à deo] vel [à diis] & ab eisdem pendebit.

3 Nam ipsismet Diis auxiliantibus, & remedia felicitantibus, nec hebetantibus, curabiles morbos curandos suscipit medicus. At sophista euentum felicem sibi, infelicem, Deo ascribit.

4 Illi qui sensibus tantùm fidunt, hi tantùm credunt cùm vident medicos remediis incumbentes, nim. diætæ, pharmaciæ, chirurgiæ.

5 Qui sensibus tantùm fidunt, cùm vident effecta, credunt his: vt cùm vacuat medicus superuacua; & d. Zuing, μεταχηματίζειν, id est, de membro in membrum, è corpore extra corpus educere.

6 Alterando qualitates.

7 Externa illa cùm vident medica auxilia; non naturæ.

8 Vt cùm dantur alimenta, aut pharmaca.

9 Elegantiam iam accommodat vsui medico.

10 Beneuolentiam sibi comparet, cum iis, cum quibus solet viuere; humanitate, popularitate, affabilitate. εὐτραπελία q. εὐτροπία, quòd moribus cunctis se aptet; vtbanitas, comitas: humanitas hîc & facilitas.

11 *Difficilem successum præbet. C: conuersationi inimica est, Zuing.*

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τηρεῖν δὲ χρὴ ἑωυτὸν ὅτι μάλιστα, μὴ πολλὰ φαίνοντα τῶν τοῦ σώματος μερέων, 2 μὴ δὲ πολλὰ 3 λεσχηνευόμενον τοῖσιν ἰδιώτῃσιν, ἀλλὰ τ' ἀναγκαῖα. 4 Νομίζει γὰρ τοῦτο βίην εἶναι ἐς * πρόσκλησιν θεραπείης. Ποιέειν δὲ κάρτα μηδὲν 5 περιέργως αὐτέων, μὴ δὲ 6 μετὰ φαντασίης. Ἐσκέφθω δὲ 7 ταῦτα πάντα, ὅκως ᾖ σοι προκατητοιμασμένα εἰς τὴν ἀπόδοσιν, ὡς δέοι. 8 Εἰ δὲ μὴ, ἐπὶ τοῦ χρέους ἀπορεῖν ἀεὶ δεῖ. Μελετᾶν δὲ χρὴ ἐν ἰητρικῇ ταῦτα, 9 κατὰ πάσης καταπλάσιος, περὶ ψηλαφίης, καὶ ἐγχυματίσιος καὶ ἐγκαταντλήσιος, πρὸς τὴν 10 εὐρυθμίην τῶν χειρῶν.

* πρόκλησιν

1 Maximè autem cauendum, ne in ipso opere plurimas corporis partes ostendat; neque 2 cum idiotis plurimum 3 fabuletur, præterquam quibus opus est. 4 Alioqui vi [ignorantiæ] eò abripi videbitur, vt [hac loquacitate] patrocinetur [sinistræ] suæ curationi. Quæcumque autem aget, nec 5 perfunctoriè nimis, nec 6 curiosè agat. 7 Compara cuncta subsidia & organa; vt cùm opus fuerit parata tibi sint in vsum. 8 Sin minus cùm exiget vsus, inopia horum erit. Procurare autem oportet in medicina hæc omnia, 9 sine elato, aut arrogante habitu, vt quæ spectant ad frictionem, illitionem, irrigationem, cum 10 manuum concinnitate.

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 Quo suam auctoritatem tueatur pudore; solis partibus quibus ad agendum tunc vtitur nudet se.

2 Ne verbis potiùs quàm re videatur medicinam facere.

3 Λεσχηνεύειν & λεσχηνευτὴς est otiosus & diutius confabulari, & conferre cum aliquo. Nam λέσχη longam otiosorum confabulationem significat. vt aput Callimachum, in Epigrammate ex Diogene Laërtio in in vita Heracliti: Εμνήσθην δ' ὁσσάκις ἀμφότεροι ἥλιον ἐν λέσχῃ κατεδύσαμεν. Quæ ita reddidit Virgilius.

—— *Sæpe ego longos*
Cantando puerum memini me condere soles.

4 Et propterea contemnunt familiaria.

5 περιέργως, neglectim; cuius causam dicere nequeat.

6 Nihil agat nimis studiosè, ne hinc diffidentis animi notæ explendescant adstantibus.

7 Instrumentorum ornamenta: id est, instrumentis εὐπορεῖν abundare oportet.

8 Nam ἡ ἀπορίη illum in opere fatigabit, vt quò se vertat nesciat.

9 Quia medica hæc sunt, ideò non sunt sordida. in his omnibus sit decens habitu medicus.

10 Agilitate, promptitudine.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Περὶ 2 τιλμάτων, περὶ 3 σπληνῶν, περὶ ἐπιδέσμων, περὶ τῆς ἐν 4 καταστάσιος, περὶ φαρμάκων, ἐς 5 τρώματα, καὶ ὀφθαλμικὰ, καὶ τουτέων 6 τὰ περὶ τὰ γένεα, ἵν' ᾖ σοι προηυτρεπισμένα ἔργανά τε καὶ μηχαναὶ, καὶ σίδηρος ὁ ἑξῆς. Η γὰρ ἐν τουτέοισιν ἀπορίη, 7 ἀμηχανίη καὶ βλάβη ἐστίν. Εστω δέ σοι ἑτέρη παρέξοδος ἡ λιτοτέρη πρὸς τὰς ἐπιδημίας, ἡ διὰ χειρέων. 8 Η δ' * εὐχερεστάτη διὰ μεθόδων. 9 Οὐ γὰρ οἷόν τε διέρχεσθαι πάντα τὸν ἰητρόν. Εστω δέ σοι ἀπομνημονεύοντα φάρμακά τε καὶ 10 δυνάμιες ἁπλαῖ, καὶ ἀναγεγραμμέναι (εἴπερ ἄρα ἐστὶν ἐν νόῳ, καὶ τὰ περὶ νούσων ἰήσιες) καὶ οἱ * τουτέων τρόποι, ὁσαχῶς, καὶ ὃν τρόπον περὶ ἑκάστων ἔχουσιν. Αὕτη γὰρ ἀρχὴ ἐν ἰητρικῇ, καὶ μέσα, καὶ τέλος. 11 Προκατασκευάσθω δέ σοι καὶ 12 μαλαγμάτων γένεα, πρὸς τὰς ἑκάστων χρήσιας· πώματα τέμνειν δυνάμενα, 13 ἐξ ἀναγραφῆς ἐσκευασμένα πρὸς τὰ γένεα.

* ἀπηνεστάτη ἀδεστάτη.
* τουτέων

1 *Item 2 lineamenta vulsa, 3 splenia, vincula, ea quæ pro 4 mēbrorū in suā sedē repositione requiruntur, medicamenta tum 5 vulneraria, & ophthalmica, tū ea 6 quæ ad singula genera pertinent, vt tibi parata sint: ita organa & machinæ, & denique ferrum. Nam horum inopia & 7 impedimento & damno est. Sit autem tibi alter apparatus * simplicior & expeditior ad peregrinationes, & ad manus promptus. 8 Expeditissimus autem per methodi rationem fabricatus. 9 Neque enim fieri potest vt medicus omnia [præparando] percurrat. Sint itaque tibi pharmaca memorata facilia, & 10 simplicium facultates notæ tibi sint, tum compositorum descriptorum vires (si modò tibi cura est morborum curatio) & horum exempla, quotupliciter & quomodo in singulis se habeant. Hoc enim est in medicina initium, medium, & finis. 11 Præparata etiam sint tibi 12 malagmatum genera, ad singulos vsus; Potiones etiam quæ incidendi vi valent, 13 ex descriptione præparata iuxta genera.*

*vilior

COMMENTARIVS.

1 Παρέξοδος ἰητρικὴ, apparatus medicus, manuum, & mentis. iam manuum.

2 Τιλμάτια vel τιλτὰ, penicilli.

3 Plagulæ, panni & puluini ad fracturas, & linteola oblonga fronti.

4 Ita OEconom. fol. 323.

5 Vlceribus spongias, oculis lintea: De medico.

6 Vt ad pus tersoriis opus est, ad continendum vinculis, ad irrigandum aquâ.

7 Nam, vt priùs d. horum inopia medico ἀπορίην, ægro βλάβην.

8 Iam mentis. nam fieri nequit, vt cùm tot esse debeant remediorum genera, quot morborum ideæ, vt semper in promptu sit remedium; itaque ratione ac methodo, succedaneum inuenit aliquid.
habeat igitur omnia in certas classes digesta.

9 Simplicium vires memoriæ mandandæ, & compositorum descriptiones, vt nôrit quid hæc agant in corpora.

10 Simplicia, inquit Dioscorides, sunt εὐπαρακολούθητα, καὶ εὐπόριστα, id est, ex quibus imitatio in aliis corporibus & affectibus facilis est, & experientia certa: & paratu sunt facilia.

11 Προκατασκευὴν intelligit mechanicam præparationem remediorum: quam dirigit methodus postea.

12 Mollientia: reliqua etiam intelligit.

13 Αναγραφὰς vocat præparantia: ex suis descriptionibus paranda, ne fallat memoria.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Περιλειπέσθω δέ σοι καὶ τὰ 1 πρὸς φαρμακείην ἐς τὰς καθάρσιας, εἰλημμένα ἀπὸ τόπων τῶν καθηκόντων, 2 ἐσκευασμένα εἰς ὃν δεῖ τρόπον, πρὸς τὰ γένεα, καὶ τὰ μεγέθεα, ἐς παλαίωσιν μεμελετημένα· τὰ δὲ πρόσφατα ὑπὸ τὸν καιρόν· καὶ 3 τ' ἄλλα μετὰ λόγον. Επὴν δὲ ἐσίῃς πρὸς τὸν νοσέοντα, τουτέων σοι ἐπηρτισμένων, ἵνα 4 μὴ ἀπορῇς, εὐθέτως ἔχων ἕκαστα πρὸς τὸ ποιησόμενον. 5 Ισθι δὲ γινώσκων, ὃ χρὴ ποιέειν, πρὶν ἐσελθεῖν. Πολλὰ γὰρ 6 οὐ δὲ συλλογισμοῦ ἀλλὰ βοηθείης δέεται τῶν πρηγμάτων. Προδιαστέλλεσθαι οὖν χρὴ 7 τὸ ἐκβησόμενον ἐκ τῆς ἐμπειρίης. Ενδοξον γὰρ καὶ εὐμαθές. Εν δὲ 8 τῇ εἰσόδῳ μεμνῆσθαι καὶ καθέδρης, καὶ 9 καταστολῆς, 10 περιστολῆς, 11 ἀνακυριώσεως, 12 βραχυλογίης, 13 ἀταραξοποιησίης, 14 προσεδρίης, ἐπιμελείης, 15 ἀντιλέξιος πρὸς τὰ ἀπαντώμενα, πρὸς 16 τοὺς ὄχλους τοὺς ἐπιγινομένους εὐσταθίης τῆς ἐν ἑαυτῷ, πρὸς τοὺς 17 θορύβους ἐπιπλήξιος, πρὸς τὰς 18 ὑπουργίας ἑτοιμασίης.

In promptuetiam sint quæ ad 1 pharmaca purgantia spectant, petita ex locis congruis, 2 & eo, quo decet, parata modo, iuxta genera & magnitudines, quo vetustatem ferre possint: recentia verò quantùm occasio admittit: 3 cæteráque iuxta eandem rationem. Ex his rectè præparatis hoc commodi assequeris, vt ad ægrorum ingressus, 4 animo minimè fluctues, quum in promptu sint singula, ad id, quod agendum est, accommodata. 5 Antequam verò ægrum accesseris, quidnam agendum sit tibi compertum sit. Plurima enim 6 non deliberatione prolixâ, sed prompto auxilio egent. Itaque 7 euentum, ex experientia cognitum, priùs aperire oportet. Est enim illud gloriosum, & ingeniosum. 8 In accessu verò meminisse conuenit & sessionis, & 9 habitus demissi, 10 amictus compositi, 11 auctoritatis, 12 breuiloquentiæ, vt nihil 13 perturbate agas: 14 assessus, diligentiæ, 15 contradictionis ad ea quæ occurrunt, ad 16 tumultus superuenientes constantiæ in teipso, 17 in turbis castigandis seueritatis; denique 18 promptitudinis ad ministeria.

COMMENTARIVS.

1 Euacuantia locis opportunis legenda, nam in his graue erratum est: vide quæ ad Crateuam. tempore conuenienti legantur.

2 Succus vt is qui in vitio est excludatur: vt si pituita, vel melancholia, eius itaque qualitas, copia explorata, id est, γένος & μέγεθος.

3 Nam quædam recentia in vsum tantùm veniunt, aliqua tempus aliquod ferunt.

4 Vt εὐπορίη adsit.

5 Mores fingit medico. Primò ante ingressum ab astantibus inuestiget symptomata: quò methodo se componat ad agendum.

6 Vt peracuti morbi præsens remedium flagitant, nec deliberationem admittunt: sint his itaque semper dicata remedia in mente.

7 Nam funestus vel salutaris euenit ægro; hoc vsu noscitur, inquit, & astantibus hæc aperienda; nam hoc etiam ad laudem.

8 Hoc enim grauitatis est.

9 Vt cuncta etiam medica opera subeat, etiam seruilia: dummodo medica.

10 Vt tegat corpus.

11 Vt, quod ab aliis fieri debet, iubeat. ἀνακρίωσις hæc est.

12 Ne garrulus sit & loquax: nam primò iubebat γνωμολογίην, & cum idiotis alloquium interdicit.

13 Vt nil trepidè tentare videatur, ἀταραξοποίησις.

14 Vt neque fœtorem, neque contagium vitet.

15 Vt arceat errores.

16 Qui excitantur ab ægris & astantibus.

17 Assistentium, vt metum, fletum, cachinnum, discursum.

18 Vt manu promptus sit ad particularia opera.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἐπὶ τουτέοισι μέμνησο 1 παρασκευῆς τῆς πρώτης. Εἰ δὲ μή, τὰ κατ' ἄλλα ἀδιάπτωτον, ἐξ ὧν παραγγέλλεται εἰς ἑτοιμασίην. 2 Ἐσόδῳ χρέο πυκνῶς, 3 ἐπισκέπτεο ἐπιμελέστερον, τοῖσιν ὑπεστορμένοισιν ἐπὶ τὰς 4 μεταβολὰς ἀπαντῶν. ῥᾷον γὰρ 5 εἴσῃ, ἅμα δὲ καὶ 6 εὐμαρέστερος ἔσῃ. Ἄστατα γὰρ τὰ ἐν 7 ὑγροῖσι· διὸ καὶ εὐμεταποίητα ὑπὸ φύσιος καὶ ὑπὸ τύχης. 8 Ἀβλεπτηθέντα γὰρ τὰ κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ὑπουργίης, ἔφθασαν ὁρμήσαντα καὶ ἀνελόντα· οὐ γὰρ ἦν τὸ ἐπικουρῆσον. Πολλὰ γὰρ ἅμα, τὰ ποιέοντά τι χαλεπόν. Τὸ γὰρ 9 καθ' ἓν κατ' ἐπακολούθησιν εὐθετώτερον καὶ ἐμπειρότερον. 10 Ἐπιτηρεῖν δὲ δεῖ καὶ τὰς ἁμαρτίας τῶν καμνόντων, δι' ὧν πολλοὶ πολλάκις διεψεύσαντο, ἐν τοῖσι προσάρμασι τῶν προσφερομένων. Ἐπεὶ τὰ 11 μισητὰ ποτήματα λαμβάνοντες, ἢ φαρμακευόμενοι, ἢ θεραπευόμενοι, ἀνηρέθησαν. Καὶ αὐτῶν μὲν οὐκ ἐς ὁμολογίην τρέπεται τὸ ποιηθέν, τῷ δὲ ἰητρῷ τὴν αἰτίην προσῆψαν.

Et inter hæc, ne immemor sis 1 primi apparatus. Alioqui etiamsi quàm maximè cætera citra errorem administrentur; quæ ad promptitudinem comparandum præcipiuntur; irrita tamen euadent cuncta. 2 Ingressu ad ægrum crebrò vtitor; 3 explora diligenter; peccatis ob 4 morbi mutationes obortis occurre. 5 Faciliùs enim cognosces, simulque 6 promptior eris. Instabilia enim sunt quæ in 7 humidis consistunt: hinc est quòd facilè à natura & fortuna mutentur. 8 Neglecta enim ea quæ in ipsa occasione administrare oportebat, impetu suo progressa; intercurandum sæpe præoccupant & interimunt, cùm præsto non sit medico auxilium. Multa enim conspirant, quæ simul damnum inferunt. Verùm quod 9 singillatim secundum consequentiam sit, illud & obseruatu & curatu facilius est, ad experientiam quinetiam accommodatius. 10 Obseruare quinetiam oportet ægrorum peccata, per quæ plurimi sæpe decepti sunt in assumendis his quæ exhibentur. Etenim 11 exosas potiones accipientes; aut purgationibus, aut alia curatione vsi, pereunt. Quod factum non ad ægrorum confessionem examinatur; sed soli medico culpa imputatur.

COMMENTARIVS.

1 Εὐτορίη, de qua priùs: nam si adsit inopia instrumentorum, reliqua cuncta etiamsi forent optimè comparata ad salutem, nil iuuabunt.

2 Monstrat iam quo modo cognitio haberi possit: adeat sæpe.

3 Cuncta signa obseruet.

4 Nam ex morbi decursu, errore quodam, malè vsum plurimarum rerum ineunt ægri; itaque ne occasio pereat, flectat hunc errorem medicus.

5 Si nim. ingrediaris sæpe, & exploraueris signa.

6 Meliùs succurres.

7 Nam morbi quorum hyparxis in materia consistit, propter humorum motum inconstantes sunt: quare facilè à natura vel rebus externis mutari possunt: & in motum abripi.

8 Cùm scilicet non obseruantur futuræ mutationes. nam medico absente translatio fieri poterit in principem partem.

9 Dum frequenti ingressu homorum motum obseruat, eum arte & citra damnum excipere poterit: nam quod singulari obseruatione consequenter factum deprehenditur, tantò faciliùs in integrum restitui potest, quò meliùs per experientiam fuerit cognitum, d. Zuingerus.

10 Ægrotorum peccata in assumendis nosci debent à medico: nam & medicos ludunt, & se lædunt: nam diæta & pharmaciæ errores ægris periculum creant: dum exosa pocula non tota hauriunt. & medico infamiam accersunt, nam plebs ægri culpam medico ascribit. Aliter D. Mercurialis, codex Aldinus d. ἁμαρτίας habet, loco αὐθρίας. Ego d. Aldinum sequor: vt hæc sit sententia, medicum obseruare debere quod ægrotus in se aliâs expertus sit; vt si aliâs à pharmacis talibus expertus sit se afflictum fuisse, vt ea non administret medicus.

11 Venena.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἐσκέφθαι δὲ χρὴ καὶ 1 τὰ περὶ ἀνακλίσεων. Ἃ μὲν αὐτέων πρὸς 2 τὴν ὥρην, ἃ δὲ καὶ πρὸς 3 τὰ γένεα. Οἱ μὲν γὰρ αὐτέων 4 ἐς θρόνους, οἱ δὲ ἐς καταγείους καὶ σκοτεινοὺς τόπους. Τά τε ὑπὸ 5 ψόφων, καὶ 6 ὀσμέων, μάλιστα δὲ ὑπὸ οἴνου (χειριστοτέρη γὰρ αὕτη) φυγεῖν δεῖ καὶ μετατίθεσθαι. Πρήσσειν δὲ ἅπαντα ταῦτα 7 ἡσύχως, 8 εὐσταλέως, μεθ' ὑπουργίης, 9 τὰ πολλὰ τῷ νοσέοντι ὑποκρυπτόμενον. * ἃ δεῖ χρὴ, παρακελεύοντα ἱλαρῶς καὶ εὐδιηνῶς· 10 σφέτερα δὲ ἀποτρεπόμενον, ἅμα μὲν 11 ἐπιπλήσσοντα μετὰ πικρίης καὶ * ἐντάσεως, ἅμα δὲ 12 παραμυθεόμενον μετ' ἐπιστροφῆς καὶ ὑποδέξιος, μηδὲν 13 ὑποδεικνύοντα τῶν ἐσομένων ἢ ἐνεστώτων αὐτέοισι. Πολλοὶ γὰρ δι' αἰτίην ταύτην 14 ἐφ' ἑκάτερα ἐπεώσθησαν, διὰ τὴν προρρήσιν τῶν προειρημένων ἐνεστώτων, ἢ ἐπεσομένων.

* ὧδε

* ἐνστάσεων

Animaduertere etiam oportet 1 ea quæ ad decubitum spectant, & secundum 2 anni tempus, & 3 secundum genera. Quidam enim in 4 altis, quidam in subterraneis & tenebrosis locis decumbunt. Peccata etiam quæ in 5 strepitu fiunt, & in 6 odoribus, maximè vini, (qui omnium pessimus est) fugere ac castigare oportet. Porrò cuncta hæc 7 placidè, & 8 expeditè à medico administranda; nimirum vt in 9 ipsa actione pleraque ægrum celet; quæ verò oportet hilari & sereno vultu iubeat: 10 à propriis quinetiam cupiditatibus illum auertat, partim 11 cum seueritate & vehementia increpando, partim cum conuersione & susceptione 12 consolando: non tamen vt quicquam 13 eorum quæ euentura sunt, aut eorum quæ præstò sunt ipsi indicet. Plurimi enim ob hanc causam 14 in vtramque partem abrepti sunt, propter prædictionem scilicet præsentium aut imminentium.

COMMENTARIVS.

1 Vt etiam ea quæ à foris sunt ritè comparata sint. vt quæ damna euenire possint ratione loci in quo degunt, vt ea vitent ægri.

2 Incommoda habitatio secundum anni tempus, & aëris habitum, in calore, frigore, ventis.

3 Quæ incommoda sit habitatio cuique loco peculiaris, ex situ locorum.

4 Nam loca quædam sunt sublimia, alta, lucida. θρόνους vocat d. Zuing. ἀπὸ τοῦ θορεῖν, q. θορόνους. An, d. iidem cum thoris Latinorum; quæ vt studenr

melancho

melancholicis, ita phreniticis inimica sunt.

5 Hominum, brutorum, molarum, curruum, tympanorum.

6 Aromatum, vel fœtorum.

7 Tranquillitati ægri studeat; & cum ratione imperet, hoc enim regii est medici: alioqui tyranni.

8 Mannum operatione, maximè in chirurgia.

9 Instrumenta abdat pleraque; vt citiùs absoluat, quam æger aggressum expectat.

10 Vt sint bono animo, nec præcipitanter sanitatem desiderent.

11 Obiurgando eius animi fractionem, timiditatem, ingluuiem. & nisi pareat, mortem vel calamitatem minitando.

12 Blandè vicissim consolando, erigendo, pollicendo fœlicem euentum, modo pareat.

13 Ne in fastidium, vel metum trahatur: si, quæ patienda sint, sciuerit.

14 Ne metu, vel animi deiectione medicinam reiiciat, & mori malit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τῶν δὲ 1 μανθανόντων ἔσω τις ὁ ἐφεστὼς, ὅκως τοῖσι παραγγέλμασιν ἐ πικρῶς χρῆσηται, ποιέση δὲ ὑπουργίην τὸ 2 προσταχθέν. Εκλέγεσθαι δὲ ἀπ' αὐτέων ἤδη τοὺς εἰς τὰ τῆς τέχνης εἰλημμένους, 3 προσδοῦναί τι τῶν ἐς τὸ χρέος, ἢ ἀσφαλέως προσενεγκεῖν. Οκως τε 4 διαστήμασι μηδὲν λανθάνῃ σε. Επιτροπὴν δὲ 5 τοῖσιν ἰδιώτῃσι μηδέποτε διδοὺς περὶ μηδενός. Εἰ δὲ μὴ, τὸ κακῶς πρηχθὲν εἰς σὲ χωρήσει τοῦ ψόγου. Εὰν δὲ μήποτ' 6 ἀμφιβόλως ἔχῃ, ἐξ ὧν 7 τὸ μεθοδευθὲν χωρήσει, καὶ ἐ σοὶ 8 τοῦ ψόγου περιάψειε, καὶ τευχθὲν δὲ πρὸς τὸ 9 γένος ἔσται. Πρόλεγε οὖν ταῦτα πάντα ἐπὶ 9 τῶν ποιευμένων, οἷς καὶ τὸ 10 ἐπιγνῶναι προσήκει.

Sit autem ex 1 discipulis aliquis presens, vt æger præscriptis suauiter vtatur, & quod 2 mandatum est, * euentum habeat. Eligere autem ex iis oportet, qui iam in arte progressum fecerunt, vt vel ea, 3 quæ vtilia sunt, ipsi addant, aut securè cibum offerant. Néve interea, 4 dum abes, quippiam te lateat. 5 Idiotis ne vnquam quicquam curandum mandes. alioqui eius, quod malè factum est, culpa in te referetur. * E diuerso, si 6 non sit ambiguum, ex quibusnam 7 id, quod rectè tamen methodo tractatum est, proficiscatur, [doce] & tu 8 ab omni calumnia liber eris, & id quod ægro præter sententiam euenerit, 9 morbi ideæ ascribetur. Proinde hæc cuncta prædicito in ipso opere iis, 10 quorum hæc nouisse interest.

* obsequium

Commentarivs.

1 Vt discipuli præsentiâ motus, vtatur rebus præscriptis, & pareat. hæc vocari videtur παραγγελίη.

2 Πρόσταξις, vt astantes officium suum faciant.

3 Vt ea quæ adstantes nequeunt, faciat discipulus; ne alij in paroxysmis cibum dent.

4 Vt in mutationes, & ægri errores agnoscat. διάστημα, absentia medici ab ægro, vel in interualla, intelligit Zuingerus.

5 Alioqui idiotæ & discipuli qui nondum progressum fecerunt, quæ inferunt damna, medico ascribentur.

6 N. quod euentorum est. Videat ne ipse in culpam trahatur, propter hæc quæ præter spem astantium eueniunt. Quod faciet prædictione, apud astantes, non quosvis, sed quorum refert: vt coniuges, parentes, amicos,

7 Quod periculum indicat in procinctu esse.

8 Si fallat prædictio, negligentiæ crimen incurret: vel veneni.

9 Q. d. certitudo medendi, medicum liberat à calumnia: & naturæ morbi maligni ascribetur.

10 Επίγνωσις est astantium, qui à medico docentur, quid euenturum sit. Ad medicum pertinet πρόγνωσις. hanc sequitur πρόῤῥησις. hanc excipit ἐπίγνωσις.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τουτέων οὖν ἐόντων, τῶν πρὸς εὐδοξίην καὶ εὐσχημοσύνην 2 τῶν ἐν τῇ σοφίῃ καὶ ἰητρικῇ, καὶ ἐν τῇσιν ἄλλῃσι τέχνῃσι, χρὴ τὸν ἰητρὸν 2 διειληφότα τὰ μέρεα, περὶ ὧν εἰρήκαμεν, 3 περιεννύμενον πάντοτε τὴν * ἑτέρην 4 διατηρέοντα φυλάσσειν, καὶ 5 παραδιδόντα ποιέεσθαι. 6 Εὐκλέα γὰρ ἐόντα πᾶσιν ἀνθρώποισιν διαφυλάσσεται. Οἵ τε δι' αὐτέων ὁδεύσαντες, 7 δόξασοὶ πρὸς γονέων καὶ τέκνων. Κἢν τινες αὐτέων 8 μὴ πολλὰ γινώσκωσιν, ὑπ' αὐτέων, τῶν πρηγμάτων ἐς ξύνεσιν καθίστανται.

* ἑκατέρην

1 Cùm itaque cuncta prædicta, ad famam & elegantiam, cum in Sapientia, tum in Medicina, tum in quacumque alia arte faciant: oportet medicum 2 mutuari partes eas quas diximus; & vbique [elegantiâ] 3 amictum sibi ipsi quidem 4 eas conseruando obseruare, 5 aliis verò communicando operari. Hæc enim [ob sui splendorem] cùm 6 inclyta sint, à cunctis mortalibus coluntur. Et qui in his vestigia ponunt, 7 acceptam à maioribus gloriam posteris tradunt. Et si quidem ipsorum 8 non magna eruditione excellant, ipsarum tamen rerum assiduo vsu intelligentes fiunt.

Commentarivs.

1 Epilogus. ex dictis constat variis opus esse; ad existimationem & ornatum tum philosophicum, tum medicum.

2 Materiam à philosophia mutuatur medicus, theoricam, & practicam.

3 Hanc q. externam elegantiam morum sibi induit, vt in scenis histriones: propterea verbo περιέννυσθαι vtitur; id est, superuestiri. Vt formosa puella, si formæ artem cultúmque iungat, venustior euadit. Ita medicus, si arti suæ quam didicit theorematis, & vsu firmauit, addiderit cultum morum & eruditionis, εὐσχημονέστερος erit, ornatus, & maior euadet. & χαριέστερος, d. euadet, id est, acceptior, atque εὐδοξότερος, id est, celebrior, & vt d. 1. & 9. de leg. ἐλευθέριος, (id est, à seruili medicinâ alienus) &, inquit 3. de Rep. Plato, τῷ φιλοσοφεῖν ἐγγὺς, philosopho simillimus, philosophice, nim. persuadendo, non autem empiricè imperando κομψὸς Ἀσκληπιάδης, elegans Asclepiada. vt breuiter dicam, rationi & experientiæ addat elegantiam.

4 Ετέρην nim. εὐσχημοσύνην cuius germana est εὐδοξίη, eâ vtatur vt suæ personæ decorem conseruet: διατηρέοντα φυλάσσειν, pro φυλάσσοντα διατηρεῖν, d. Zuingerus.

5 Tum etiam eâ vtatur ad decorum aliorum, cum quibus medicinam exercet: operam suam, eis officiosè & decorè dando, & eis suam elegantiam aspergat.

6 Hæc socia elegantiæ est semper.

7 Innuit suam nobilitatem, nim. Æsculapidum.

8 Autoritatem illis dabit εὐσχημοσύνη etiam non ita doctis, & experientiâ explebunt eruditionis inopiam.

HIPPOCRATIS PRÆCEPTIONES.

ARGVMENTVM.

IMO in senio hæc ab Hippocrate scripta esse iudicatum fuit. Quin, studio quodam, vocum abditâ obscuritate, tum concisâ sententiarum breuitate, videtur oracularem quandam maiestatem sectari voluisse.

Inscriptio est Παραγγελίαι. *Erat scholæ Coæ duplex docendi ratio: vnam vocabat* παραγγελίην, *aliam* ἀκρόασιν: *hæc fusa, illa concisa erat. Hîc itaque medicum docet, qua ratione artem acquiret, tum quâ ratione eam in vsum flectet, & sui ratione, & astantium, & ægrorum: vt quæ ex euentu ad medicum pertineant. Antea, vbi de elegantia, ibi tantùm de decoro foris euocato, vt ex philosophia, agit: at hîc præcepta dat & quæ aliunde, & quæ ex arte ipsa ad medicum pertinent. Et vbi de medico scribit, ibi tyrones solùm instruit, non autem doctiores. Hîc in prima parte vniuersim præcepta præscribit, quo modo ars sit acquirenda, & exercenda. In secunda parte peculiaria quædam tradit, quæ ad cognitionem & exercitationem pertinent medicam: vt de ægrorum victu, ætate, vociferatione, exercitiis, morbo, & loco. Doctissimè ad hunc librum tabulas iunxit D. Zuingerus, ex quibus interpretationem ducere consilium nostrum fuit, nec ab illo abire.*

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑΙ.

ΧΡΟΝΟΣ ἐστὶν, ἐν ᾧ καιρὸς, καὶ καιρὸς, ἐν ᾧ χρόνος οὐ πολύς. Ἄκεσις χρόνῳ· ἔστι δὲ ὅτε καὶ καιρῷ. Δεῖ γε μὴν ταῦτα εἰδότα, μὴ λογισμῷ πρότερον 2 πιθανῷ προσέχοντα ἰητρεύειν, ἀλλὰ τριβῇ μετὰ λόγου. 3 Ὁ γὰρ λογισμὸς μνήμη τίς ἐστι ξυνθετικὴ τῶν μετ' αἰσθήσεως ληφθέντων. 4 Ἐφαντασιώθη γὰρ ἐναργέως ἥ τε αἴσθησις προπαθὴς καὶ ἀναπομπὸς ἐοῦσα εἰς διάνοιαν τῶν ὑποκειμένων. Ἡ δὲ παραδεξαμένη πολλάκις, οἷς, ὅτε, καὶ ὁκοίως, ταῦτα τηρήσασα, καὶ ἐς ἑωυτὴν καταθεμένη, ἐμνημόνευσε.

HIPPOCRATIS

PRÆCEPTIONES.

TEMPVS est in quo 1 occasio est: Occasio verò in qua tempus paucum. Medela tempore, nonnunquam etiam occasione euenit. Decet itaque eum, qui hæc perspecta habet, non magis ratiocinationi 2 probabili inniti in medendo, quàm vsui rationi iuncto. 3 Ratiocinatio enim memoria quædam est, componens ea quæ sensu sunt percepta. 4 Hic enim sensus ab Imaginatione euidenter comprehenditur, cùm primam perpessionem externam sustineat, vt deinde, veluti delegator, species rerum, quæ sensui subiiciuntur, ad intellectum transmittat. 5 Hic verò cùm illa sæpiùs suscipiat ab imaginatione, quibus, quando, qualiter, eadémque obseruans, & in seipsam recondens, meminit.

COMMENTARIVS.

1 Talis hîc est ratiocinatio: officium medicinæ est medicatio. Medicatio autem eger die nonnunquam, vt in chronicis morbis: nonnunquam καιρῷ, vt in acutis. At temporis & occasionis cognitio, ratione & vsu perficitur. Igitur medicina nec sola ratiocinatione, nec solo vsu: sed his consociatis acquiritur. Alterum enim alterius eget: per se vtrumque est impotens. Tempus, inquit, intelligo, in quo est καιρὸς: καιρὸς vicissim, in quo inest tempus breue.

2 Declarat assumptionem: At Temporis & occasionis, &c. idque monstrat per causas, & per effectum. Per causas hoc modo:

Quorum consociata est natura, eorum etiam cognitio iuncta esse debet. At ratio & vsus naturas habent iunctas. Igitur ratio & vsus simul iungi debent, & simul operam dare veritati noscendæ, & exercendæ. Ita vt ratio ab experientia incipiat, & desinat in eam: experientia autem incipiat à ratione, & in eam desinat.

3 Probat minorem, ex definitione Ratiocinationis: quæ est quædam recordatio componens ea quæ sensibus percepta fuere.

4 Aperit minorem. Nam duo habet homo κριτήρια rationem & sensum: in quorum vtroque & λῆψις, id est, acquisitio, & φυλακὴ, id est, conseruatio speciei quæ cognoscitur, perpendi debet. Quare cognitio altera, αἰσθητικὴ: altera διανοητική. Αἰσθητικῇ duæ famulantur, sensus & phantasia. sensus ideas sensoriis impressas sensibiles accipit; at Phanthasia easdem custodit. Quatenus itaque idea vel species recipitur, sic προπαθὴς sensus est, primam impressionem specierum sensibilium percipiens, cùm sentire sit quoddam pati. Sed quatenus species conseruatur, sic Ἀναπομπὸς euadit sensus: quia species sensibilis in phantasia veluti in thesauro conseruatur, & ad Διάνοιαν transmittitur. Ita αἴσθησις erit q. ἀναπομπὴ quædam, siue Transmissio ad Διάνοιαν. Hic ordo Hippocr. sensus ideas sensilium pariendo in se accipit, quas ad Διάνοιαν perfert: hæc verò eas quo modo, quando, & quorsum decet accipiens, conseruat, & ita memoria nascitur; quæ nihil aliud est, quàm potentia cogitatiua vel discursiua, ideas à sensibus sibi allatas retinens. Peripatetici discursiuam & memoratiuam distinguunt. Hæc Discursiua rectè officium suum facit, cùm principia & apotelesmata à rebus sensibilibus & manifestis sumit. alioqui si aliunde illa petat, à veritate Ratio abibit. Hac ratione artium principia dicuntur indemonstrabilia & omnium certissima, quia à sensibus sumpta sunt. Igitur medicus, vt doctus fiat, sensibus hærere debet; id est, in rebus quæ fiunt, vel factæ sunt, se exercere debet.

5 Altera cognitio est Διανοητική. huic etiam binæ famulæ, cognitio, & memoria. hæc theca est idearum intelligibilium; at cogitatio ideas accipit. Quamuis itaque accipitur idea intelligibilis, sic Διάνοια dicitur παραδέχεσθαι axioma, fabricatum ex multis singularibus à sensibus oblatis; & per phantasiam notatis. E. hæc, inquit Zuingerus, si conferatur cum sensus προσπαθείᾳ, iure διατεροπάθεια appellari poterit: quoniam species intelligibilis, quæ mouet Διάνοιαν, eius speciei sensibilis, quæ sensum mouit, veluti simulachrum est. Iam quia ex plurimis singularibus per Inductionem colligitur, ξυντίθεσθαι dicitur: & Διάνοια ipsa ξυνθετικὴ erit, & opus ipsum ξύνθεσις. Sed quatenus intelligibilis species conseruatur, sic διάνοια dicitur τηρεῖν & καταθεῖναι, & μνημονεύειν, conseruare, & in thesauro memoriæ reponere. Quæ conseruatio μνήμη propriè dicitur. Sic igitur διάνοια erit καταθετικὴ, siue μνημονευτικὴ, & opus ipsum κατάθεσις, siue μνήμη.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ξυγκαταινέω μὲν οὖν καὶ τὸν λογισμὸν, ἤνπερ ἐκ 2 περιπτώσιος ποιῆται τὴν ἀρχὴν, καὶ τὴν 3 καταφορὴν ἐκ τῶν φαινομένων μεθοδέῃ. Ἐκ γὰρ τῶν ἐναργέως ἐπιτελεομένων ἢν τὴν 4 ἀρχὴν ποιήσηται ὁ λογισμὸς, ἐν 5 διανοίης δυνάμει ὑπάρχων εὑρίσκεται, παραδεχομένης αὐτῆς ἕκαστα παρ' ἄλλων. 6 Ὑπολητέον οὖν, τὴν φύσιν ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ παντοίων πρηγμάτων κινηθῆναί τε καὶ διδαχθῆναι, βίης ὑπεούσης. Ἡ δὲ 7 διάνοια παρ' αὐτῆς λαβοῦσα ὡς προεῖπον, ὕστερον εἰς ἀληθείην ἤγαγεν.

1 *Collaudo equidem & Ratiocinationem, si quidem ex 2 sensui exposita historia principium ducat, & 3 deductionem ex apparentibus methodo quadam absoluat. Si enim, ex his, quæ palam perficiuntur, 4 ratiocinatio initium duxerit, in 5 cognitionis potestate inesse deprehendetur, ab ipsis sensibus singula mutuantis. Proinde 6 statuendum est, naturam à plurimis ac omnigenis rebus moueri ac doceri, necessitate quadam. 7 Cogitatio autem à natura sumens, vt dixi, posteriùs ad veritatem perducit.*

COMMENTARIVS.

1 Probat vsui iunctam Rationem, quò mutuâ operâ eluceat veritas, in vsu, & ratione.

2 Περίπτωσις est Empiricis recentioribus peculiaris, qua notabant occasionem fortuitam (q.d. casus.) ex qua remedium accipiebatur. Quid autem hîc significet, mox aperit ipse Hip. cùm d. τὰ ἐναργέως ἐπιτελεόμενα, quæ ipso sensu vera esse percipiuntur, & per inductionem colliguntur, atque ideam charactere communem quandam induunt.

3 Id est, ex his quæ sensibus notantur, ratiocinationem, quæ methodo vtitur, stabiliat. hîc καταφορὰ, est ex apparentibus deductio, hoc est, eorum quæ sensibus noscuntur delatio, cùm ea quæ sensu percipiuntur in Cogitationem deducuntur; vnde Ratiocinatio colligitur & methodice constabilitur.

4 Igitur officium primum Ratiocinationis est, è singularibus ideam communem abducere. vnde de flatibus, d. τὰ μαθήματα καὶ τὰ ἀναγνωρίσματα esse ἐθίσματα.

5 Ita, d. Ratiocinatio in potestate erit ipsius cogitationis, vt pro libitu possit methodo vti, vniuersalia singularibus applicando. Ita doctissimus Zuingerus. Itaque, inquit, secundum munus est λογισμοῦ, ratiocinationis. methodus, iudicare vniuersalia per inductionem in singularibus.

6 Dixit Rationi socium esse debere vsum. Singularium vsus incipiat à Ratiocinatione, & in eandem finiat: nam Ratio (famulante sensu) in plurimis rebus notat naturæ motum: & ex hoc motu, tanquam per manum, ad naturæ cognitionem prouehitur: cùm his quæ vno eodemque modo fiunt, causam communem inesse sit verisimile. Dicit hic, naturam ab omnigenis rebus moueri, id est, naturæ motum in plurimis singularibus notari. Ita etiam lib. de elegantia d. τὸ χρέος ἀδίδακτον per se, doceri per naturæ spectacula posse.

7 Vsus finiat in Ratiocinationem; Nam cùm cogitatio ex natura singularium rerum, colligit vniuersalem naturam; tunc quod in plurimis singularibus verum esse notat, etiam in cunctis verum esse colligit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Εἰ δὲ μὴ ἐξ *ἐναργέος 1 ἐφόδου, ἐκ δὲ πιθανῆς ἀναπλάσιος λόγου, *ἐνεργέος
πολλάκις 2 βαρ. ἡν καὶ ἀνιαρὴν ἐπιφέρει διάθεσιν. οὗτοι δὲ 3 ἀνοδίην χωρέουσι. 4 Τί γὰρ ἂν ἦν κακὸν, ἢν τὰ 5 ἐπιχείρια ἐκομίζοντο, οἱ τὰ τῆς ἰητρικῆς ἔργα κακῶς 6 δημιουργέοντες. Νῦν δὲ τοῖσιν ἀναιτίοισιν ἔοσι τῶν καμνόντων, ὁκόσοισιν οὐχ ἱκανὴ ἐφαίνετο ἐοῦσα 7 τοῦ νοσέειν βίη, εἰ μὴ ξυνέλθοι τῇ τοῦ ἰητροῦ ἀπειρίῃ. Περὶ μὲν οὖν τουτέων ἅλις ἔστω διειλεγμένα· τῶν δ' ὡς 8 λόγου μόνου ξυμπεραινομένων μὴ εἴη ἐπαύρασθαι, τῶν δὲ ὡς ἔργου ἐνδείξιος. 9 Σφαλερὴ γὰρ καὶ εὐπταιστος ἡ μετ' ἀδολεσχίης ἰσχύρισις.

Sin verò non ex sensibus comperta 1 obseruatione, sed solùm ex probabili Rationis figmento proficiscatur, frequenter 2 grauem & tristem diathesin adfert: hi enim 3 viam inuiam ingrediuntur. 4 Tenue profectò malum videretur, si solam 5 mercedem auferrent hi, qui 6 sinistrè medicinam faciunt. Nunc verò ægris, qui etiam extra culpam sunt, quibus calamitosa 7 vis morbi non satis violenta esse videbatur, nisi & medici imperitia se illi consociaret. Sed de his quidem hæc sufficiant disseruisse: nimirum quòd 8 neque his solùm, quæ sola Ratione colliguntur fidere oportet, nec etiam his quæ sola operis ostensione. 9 Periculi enim plena & ad errorem præceps est assertio quæ fit cum nugacitate.

COMMENTARIVS.

1 Ἔφοδον opponit methodo. Ephodus particularis præcessit semper methodum vniuersalem: nam vsui nititur Ephodus; at methodus ratiocinationi. Ergo, dicit hîc Hippocrates, methodica scientia quæ ab ἐναργεῖ ἐφόδῳ non proficiscitur, nec in eandem desinit, est inartificialis, & calamitatis auctor; hanc hîc vocat λογισμὸν ἐκ πιθανῆς ἀναπλάσιος λόγου: id est, non vsu stabilita ratio. Ratio huius sententiæ hæc est; medicatio temporis vel occasionis obseruatione perficitur. Sed cognitio temporis & occasionis per morbos captandæ, ratione & vsu acquiritur. Igitur opus est methodo artificiosa, quæ ab ἐναργεῖ ἐφόδῳ incepit, & in eandem finit.

2 Ægro calamitatem adfert sæpe. βλάβην adfert, id est, damnis auget ægros.

3 Medico adfert ἀνοδίην: nam errorem & perturbationem illis conciliat, id est, ἀνίην illis adfert.

4 Hoc tenue d. loquacitate & magnis promissis aucupari pecunias.

5 Ἐπιχείρια munera quæ medicis dantur: parum iacturæ, si cum vita conferatur.

6 Intellige quod suprà dicit ἀνιαρὴν ἐπιφέρει διάθεσιν.

7 Ambo cùm in perniciem conspirant ægri, medicus, & morbus: hic ferocia, ille imperitia & occasionum ignorantiâ.

8 Nec ratione nec vsu seorsim aucupari potest. Nam empirica periclitatio est periculosa: etenim remedia vim suam amittunt ac retinent, aut nouam acquirunt, pro varia eorum quibus exhibeant natura, ac ex morbi motu. Exemplo sit pleuritis: Huic ptisana debetur iam à mitigato expectorato. Oxymel pleuriticis hystericis nocet: reliquis prodest. In iudiciis etiam valdè fallit hæc experientia:

vt

vt si quis viderit hæmorrhagiâ finem imponi causo: idem si viderit substillum sanguinis causo superuenire, non putabit illud calamitosum esse. Et Iudicium est difficile: nam multa solitaria ratio suadet, quæ vsus coarguit. Quare accedat Iudicio experientia. Alioqui, vt ait Salustius, vtrumque per se indigens: alterum alterius auxilio eget. Et experientia sine iudicio vana est.; quod eleganter Philo, τὰ μὴ ζῶν λόγῳ, πάντα αἰσχρά· ὥσπερ τὰ ζῶν λόγῳ, κόσμια: Et præclarè Nazianzenus, Ἀτελὴς ἄλογος πρᾶξις καὶ λόγος ἄπρακτος, hoc est, æquè imperfecta sunt, cum actio sine ratione; tum ratio sine actione.

9 Præceps enim in errorem est assertio non vsu compertæ veritati nitens, sed nugaci tantùm imaginatione constans; & contrà, experientia temeraria, rationis egens.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Διὸ καὶ 1 καθόλου δεῖ ἔχεσθαι τῶν γινομένων, καὶ περὶ ταῦτα μὴ ἐλαχίστως γίγνεσθαι, ἣν μέλλῃ ἕξειν ῥηϊδίην καὶ ἀναμαρτητον ἕξιν, ἣν δὴ ἰητρικὴν προσαγορεύομεν· Κάρτα γὰρ μεγάλην ὠφελίην 2 περιποιήσει τοῖσί γε νοσέουσι, καὶ τοῖσι τουτέων δημιουργοῖσιν. Μὴ ὀκνέειν δὲ καὶ 3 παρὰ ἰδιωτέων ἱστορέειν, ἤν τι δοκέῃ ξυμφέρειν, εἰς καιρὸν θεραπείης. 4 Οὕτω γὰρ δοκέω τὴν ξύμπασαν τέχνην ἀναδειχθῆναι, διὰ τὸ ἐξ ἑκάστου τοῦ τέλεος τηρηθῆναι, καὶ εἰς * ταὐτὸ 5 ξυναλισθῆναι. Προσέχειν οὖν 6 περιπτώσει τῇ ὡς ἐπιτοπολὺ, καὶ 7 μετ᾽ ὠφελίης καὶ ἠρεμαιότητος μᾶλλον, ἢ 8 ἐπαγγελίης καὶ ἀπολογίης τῆς μετ᾽ ἀπρήξιος. *πωτι

Quare & 1 vniuersa ea, quæ fiunt, explorata & comperta esse debent, & circa eadem singillatim non tenuiter exerceri, si quis facilem & inculpatum habitum, quem medicinam vocamus, sibi iungere volet. Insignem enim vtilitatem, tum ægris, tum horum artificibus 2 adferet. Nec tamen cuncteris 3 etiam ab idiotis inquirere & discere, si quid ad medendi occasionem facere videatur. 4 Ita enim puto totam artem constitutam fuisse, eò quod in vnoquoque singulari perfecta obseruatio facta, ad vniuersalem 5 reuocata fuerit rationem. Animum itaque ad 6 obseruationem vertere decet, quæ plerumque obuia est, & eo potius quæ 7 cum commodo & lenitate fit, quàm 8 cum pollicitatione aut excusatione sinistri euentus.

COMMENTARIVS.

1 Id est, vniuersalia illa ratiocinio complectatur, & vsu singularia.

2 Consociatio nim. vniuersalium cum particularibus.

3 Nam, vt ait Plato in Alcibiade, qui artem acquirit (vel suo ingenio, vel operâ alterius) duobus illi opus χειρουργίας, ratione, & vsu vel exercitatione. A quibus autem discimus, illi sunt vel idiotæ artis expertes, vel artifices. Idiotæ, qui cùm habeant eadem κριτήρια cum artificibus, licet non culta methodo, tamen obseruationes interdum excellentes adferunt; & licet dextrè his vti nequeant, medicus tamen id poterit. Igitur d. si præsens non fueris, ab idiotis inquirere historiam morbi. Itaque d. Hippocrates, quæ solo sensu comprehendi possunt, ne diuinare coneris, vt faciunt ἀφρονέστεροι.

4 Ostendi id ratione; ars ab vsu idiotarum nata videtur. quæ obseruata erant in multis, cùm eodem se modo haberent, sensu iudice, (id est, ἐκαστον τέλεος, vel, vt suprà ἐναργέως ἐπιτελεύμενον cuius certus est euentus) viri insignes iudicio ad generalia præcepta traduxere, initiaque artis condidere.

5 Ξυναλισθῆναι d. Zuingerus, in vnum veluti stabulum eiusdem generis greges compellere.

6 Iam dicit, à medicis arte peritis etiam discere oportere peculiaria exempla in medica exercitatione, Vt scilicet maximè notent eos morbos, eorumque περίπτωσιν, id est, experientiam, qui ἐπὶ τὸ πολὺ, homines inuadere solent: nam omnium euentum notare impossibile; igitur eorum saltem quæ in vsum incurrunt assiduò, explorata illi sit historia.

7 Q. d. assectæ sitis eorum medicorum qui modestè & sine iactantia medicinam faciunt: eorum περίπτωσιν notate. in his elucet ἠρεμαιότης inter curandum, & ὠφελίη post curam.

8 Q. d. Sophistarum περίπτωσιν, id est, experientiam ne sectemini, vt qui omnia immodestè, superbéque pollicendo, & garrulitate suam excusantes ignorantiam. hæc est ἐπαγγελίη, id est, pollicitatio ante curationem: & ἀπολογίη, id est, excusatio post curam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Χρήσιμος δὲ καὶ ποικίλος τῶν προσφερομένων τῷ νοσέοντι καὶ ὁ προορισμός. Ὅτι 2 μίην τι προσενεχθὲν ὠφελήσει, οὐ γὰρ ἰσχυρίσιος δεῖ· 3 Πάντα γὰρ τὰ πάθη διὰ πολλὰς περιστάσιας καὶ μεταβολὰς μονῇ τινι προσκαθίζει. Παραινέσιος δ᾽ ἂν καὶ τοῦτο ἐπιδεηθείη τῆς θεωρίης. Εἰ γὰρ 4 ἄρξαιο * περὶ μισθαρίων (ξυμβάλλοι γάρ τι καὶ τῷ ξύμπαντι) τῷ μὲν ἀλγέοντι τοιαύτην διανόησιν ἐμποιήσεις, τὴν ὅτι 5 οὐκ ἀπολείπων αὐτὸν πορεύσῃ. Μὴ ξυνθέμενος δὲ, καὶ 6 ὅτι ἀμελήσεις, καὶ οὐχ 7 ὑποθήσεις τινὰ τῷ παρεόντι.

1 Commodum quinetiam eorum, quæ ægro offerenda sunt, varietatem prædefinire. Non enim polliceri oportet 2 quod vnum aliquid solum exhibitum proderit: cùm 3 omnes affectus ob plurimas circumstantias ac mutationes, morâ quadam, firmiore inhæreant. Quin & sequens ammaduersio digna est de qua admoneare. Si 4 à mercede paciscenda initium feceris (quod patrocinari toti historiæ poterit) ægro cogitationem præbebis, quod ipsum 5 non sis deserturus: Sin non 6 pacis caris, quod ipsum negliges, & 7 quæ præsentem in rem commoda sunt non præstaturus.

COMMENTARIVS.

1 Iam varias regulas ad medicinam faciendam docet. variis rebus cùm opus sit ad sanationem, imperitiâ abducti ægri, existimant vno remedio reuocari posse sanitatem. Nam ægri ægrè remedio vni inhærent, & variis fatigantur. Igitur, inquit Hippocrates, oportet iam statim ab initio declarare pluribus remediis opus esse.

2 Non polliceri oportet ab vno remedio sanitatem: etiamsi euentum res interdum habeat.

3 Iam subnectit rationem. nam chronici ob stabilitatem (μονὴν vocat) & ductum temporis, variis pelli debent. acuti etiam vni remedio interdum non cedunt.

4 Quia, d. opinionem de medico concipit ex pacta mercede: igitur de hac etiam præcipiendum in Chronicis morbis.

5 Nam existimabit quòd quamocyssimè eum liberabit. igitur ob ægri commodum vult Hippocrates paciscendum esse, vt eam opinionem concipiat de medico, vt nil præ curandi studio facturus sit quam quod ad ægri salutem spectat. Aristoteles 6. probl. 12. d. certaminibus reliquis, excepto certamine virtutis & sapientiæ, præmia proposita fuisse: quòd virtute nullum sit maius præmium. Ita medicationi nullum statuendum præmium, quòd nulla merces huic officio par sit.

6 Ita diffidet medico: quod officit curæ. igitur animus primò curandus: Plato in Charmide id docet: vbi d. Socrates se à Zamolxidis sacerdote didicisse, omnes morbos ex animo increscere. vult doctrinâ fecti animos in virtutem.

7 Ὑποτίθημι, proprium est debitoris; oppignoro. quòd morbum ducet malignè suspicionem captet, quódque nec remedia fideliter ad fugam morbi comparata

parata præſcribet ; atque ita tractum morbum quæſtui habere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Επιμελείης δεῖ οὖν περὶ πάσιος μισθοῦ. Αχρηϊον γὰρ ἡγεύμεθα ἐνθύμησιν ὀχλεομένῳ τὴν τοιαύτην· πολὺ γὰρ μᾶλλον, * ἐν 1 ὀξεῖ νοσήματι. Νόσου γὰρ 2 ταχύτης καιρὸν μὴ διδοῦσα ἐς ἀναστροφὴν, οὐκ ἐποτρύνει τὸν καλῶς ἰητρεύοντα ζητεῖν τὸ λυσιτελὲς, ἔχεσθαι δὲ δόξης μᾶλλον. Κρέσσον οὖν 3 περιεσωθεῖσιν ὀνειδίζειν, ἢ ὀλεθρίως ἔχοντας προμύσσειν.

*ἐν

Studium itaque adeſſe debet de conſtituenda mercede. Damnoſam enim putamus eſſe hanc cogitationem morbo impliciti ægri, maximè in morbo acuto. Morbi enim 2 celeritas cùm occaſionem excludat à regreſſu, impellit eum qui medicinam eleganter facit, vt minimè quod ex re ſua eſt ſectetur, ſed potius id ad Gloriam ſpectat. Itaque melius eſt à morbo 3 enaleſcentibus exprobrare, quàm calamitosè affictos emungere.

COMMENTARIVS.

1 In acutis, d. qui nim. raptim peragunt ſuam hiſtoriam, de mercede paciſci non licet. Nec enim id admittit munus medicum, nec ægri periclitatio. præceps enim adeſt periculum, vbi morbis ineſt τὸ ὀξὺ, vel τὸ θεῖον.

2 Non medici munus admitit pactionem, ne occaſio medendi interim euolet dum deliberat de mercede æger; ſed potius ſui officij & exiſtimationis rationem habeat, quàm mercedis. Nam opportunitas medendi eſt momentoſa & magni momenti. Propterea ſtatim arripi debet: quia perit & fugit illicò, quòd materia noſtri corporis ſit fluxa à cauſis internis, & ab his quæ ſunt à foris. Huius opotrunitatis momenta tedite nequeunt, vt præclarè dicebat Procopius. Hac elapſa inclinatio ſit ad mortem vel ad deterius: nam aliam ideam, motum, ac morem illicò ſumunt cauſæ morbificæ, & corpus noſtrum ſubitò mutatur à ſuo ſtatu. Propterea prudenter laudat ſapiens Poëta Pindarus ἰατὴρ ἐπικαιρότατον. Præclarè etiam Saluſtius dixit, Prolatando magnas corrumpi oppottunitates: facto & non conſulto opus eſſe in periculo. Et rectè Cæſar: Quæ celerem & inſtabilem habent motum, ad nutum adminiſtrati debent.

3 Ingratos futuros humanitate ſeruare ſatius eſt, quàm inhumanitet ob ingratitudinis metum deſerere. nam medicus non ſine gloria ei ſuam ingratitudinem obiicere poterit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*ἐσ. ἄδηλον

Καίτοι 1 ἔνιοι νοσέοντες ἀξιοῦσι, τὸ ξενοπρεπὲς καὶ τὸ * εὐδηλον προκρίνοντες· ἄξιοι μὲν ἀμελίης, οὐ μέντοι γε 2 κολάσιος προσκείμενοι. Διὸ τουτέοισιν 3 ἀντιτάξει εἰκότως, μεταβολῆς ἐπὶ σάλου προσορμιζούσῃ. 4 Τίς γὰρ 5 ὦ πρὸς Διὸς ἀδελφισμένος ἰητρὸς ἰητρεύει 6 πίστει ἢ ἀτεραμνίῃ; ὡς ἐν ἀρχῇ 7 ἀνακρινέοντας πᾶν πάθος, δεῖ ὑποθέσθαι τινὰ ξυμφέροντα ἐς θεραπείην, ἀποθεραπεῦσαί τε τὸ νοσέοντα, καὶ μὴ παριδεῖν. τὸ δὲ 8 ἐπικαρπίης, μὴ ἄνευ τὸ ἐπισπουδάζουσι πρὸς μάθησιν ἐπιδεμίης.

Quin verò 1 ægri quidam medicorum operam petunt, hoſpitij ius & leuis mali debellationem cauſantes: neglectu propterea digni, nec tamen 2 pœnâ. Proinde his 3 vti decet, occurre, in mari inconſtantia fluctuantibus. 4 Qui enim verus eſt medicus, 5 per Iouem 6 fide potius quàm duritie in medendo vtetur. Propterea ineunte medela totam 7 affectus hiſtoriam indagantes, oportet curationis quadam capita (ad quæ collinees) proponere, & ægro ad finem vſque adeſſe, nec neglectui habere. At verò 8 remunerationem ne exigito, abſque cupiditate præparante ad diſciplinam.

COMMENTARIVS.

1 Ratione ægri medicus vel paciſcitur interdum de mercede; interdum, non.

2 Non tamen digni, qui morte afficiantur, neglecta à medendi occaſione.

3 Q.d. medicus non euadet improbus aliorum vitio; ſed potius ægris ἐπὶ σάλῳ μεταβολῆς προσορμένοις, iactatis in mari inconſtantiæ (à cupiditate & aliti amore; dum, quæ morbis impliciti promiſerant, enaleſcentes non præſtent) ſuam conſtantiam opponat, quæ nititur tanquam anchoræ arti ſuæ, contemptui pecuniæ, & humanitati. ἀντιτάξεσθαι voce caſtrenſi vtitur, aduerſa acie conſiſtere. q. d. ne tenuis pecuniæ cauſa medicus ſuam exiſtimationem frangat: ſed magnificentiam ſuam ægrorum auaritiæ opponat.

4 Id eſt, in curando magis fidem & officium ſequetur, vt ægrum ſeruet, quàm vt ingratum & inofficioſum ægrum, etſi indignum cui opem commodet, derelinquat aut duriter tractet. Ἀτεραμνίη enim idē quod ἀτεραμνότης notat: & ab his quæ coqui niſi ægrè nequeunt; transfertur ad implacabilem animi duriciem, inhumanitatem, aſperitatem, rigiditatem, ferreum & præfractum animum.

4 Religioſa obteſtatio. Aſclepiades iurabant fratrum loco habituros præceptorum filios; vnde q. ab vno orti genere παῖδες ἰητρῶν (à Platone dicti) fratres inter ſe videbantur eſſe.

6 In medendo ſit ſacra ei fides, vt ægrum ſeruet: & à duritie abeat, vt ne quidem ingratum, & indignum cui bene fiat, relinquat. ἀτεραμνίη tyranni eſt, qui imperat ex ſententia: ſed boni medici eſt, perſuadere liberalium more: nam πίστις, ἀπὸ τοῦ πείθειν deducitur.

7 Mores itaque horum & morbus ſit exploratus à principio, & hde ac diligentiâ ad finem adſit his medicus. Indicationes curatiuæ limam addant remedio, quod ab affectu morbifero decernitur.

8 Volente ægro paciſcitur interdum: hic itaque modeſtè ſe gerat medicus, & non opum cauſâ medicinam ſe facere oſtendat, quòd his gaudeat: ſed propter medicinam, cuius diſcendæ & exercendæ organa ſunt opes. Ita referunt Iſocratem cum lachrymis mercedem à diſcipulis accipere ſolitum, & ſeriò conqueri, quòd Egeſtas arti liberaliſſimæ, & ab omni quæſtu alienæ, hanc neceſſitatem adferret.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Παρακελεύομαι δὲ μὴ λίην 1 ἀπανθρωπίην εἰσάγειν, ἀλλ' ἀποβλέπειν ἔς τε περιουσίην, καὶ οὐσίην, ὁτὲ δὲ προῖκα· ἀναφέρων 2 μνήμην εὐχαριστίης προτέρην, ἢ 3 παρεοῦσαν εὐδοκιμίην. Ην δὲ καιρὸς εἴη 4 χορηγίης, ξένῳ τε ἐόντι καὶ ἀπορέοντι, μάλιστα ἐπαρκέειν τοῖσι τοιουτέοισιν. Ην γὰρ παρῇ 5 φιλανθρωπίη, πάρεστι καὶ 6 φιλοτεχνίη. Ενιοι γὰρ 7 νοσέοντες, ᾐσθημένοι τὸ περὶ ἑωυτοὺς πάθος μὴ ἐὸν ἐν ἀσφαλείῃ, καὶ τῇ τοῦ ἰητροῦ ἐπιεικείῃ εὐδοκιμέουσι μεταλλάσσοντες εἰς ὑγείην.

Quin hortor etiam ne 1 inhumana quadam ſeueritate vtaris, ſed vt collinees ad ægri copias, & opes. Nonnunquam & gratis cures, vel ob 2 gratitudinis memoriam, vel ob 3 præſentem exiſtimationem. Quod ſi occaſio 4 exercendæ liberalitatis ſe obtulerit, vel peregrino vel egeno, hiſce talibus maximè ſuccurras. Si enim adfuerit 5 benignitas, aderit etiam artificio 6 comparatus arti amor. Adeò vt quidam 7 ægri, etiamſi ſentiant morbum ſuum calamitoſum eſſe, tamen propter medici benignitatem, ſibi perſuadent, ſe ad ſanitatem redire poſſe.

COMMENTARIVS.

1 Non ſit ἀπάνθρωπος in paciſcendo vel accipiendo: nihil auarè, nihil iniquè agat. vt enim arti præclariſſimæ nullis officiis ſatiſſieri poteſt, ita tamen

ad

ad suam medicus necessitatem collineat, vt aliquid accipiat; ita tamen vt etiam collimet ad ægrorum opes, & quibus æger egeat ad suæ familiæ tutelam. Vult Hippocrates, vt interdum sit medicus petax, cùm videt hoc facere ad ægri in eum fiduciam: sed seorsim adstantibus suum consilium aperit hac de re. Itaque non importunè ea exigat.

2 Vt amicis hanc beneuolentiam debemus.

3 Ne auaritiæ notam incurrat. d.q. si eget? Resp. Zuingerus doctiss. quòd nunquam egebit medicus philosophus, cùm αὐτάρκης sit, paucisque contentus in victu & amictu: nec alias opes liberis quàm virtutem & eruditionem relinquere velit: quòd aliæ sint irritamenta malorum.

4 Egenti peregrino χορηγίη tua, id est, apparatu tuo medico, id est, ope & medicamentis ex facili opituleris. Metaphora à theatrico apparatu ducta: q.d. cuncta quibus eget ad curationem, nutricatus, tegumenta, remedia à te gratis ferat. hoc lex naturæ dictitat Ethnicis: quid nos Christiani? videamus ne hi nobis iudices eueniant. Vide Syracidem 38. lin. cap. 7.

5 Stabilit suam dictam sententiam ex honesto, & vtili. Honesto: nam cùm lucrum nullum expectet, si æquè beneuolè pauperes ac diuites exceperit, insignis humanitatis signum edet, cùm φιλανθρωπίη pauperes & extorres etiam amplectatur.

6 Nim. aliorum: qui ob medici humanitatem eius artem amplectentur, & amabunt eam.

7 Iam vtile subdit. nam spem ex illius summa humanitate concipiunt, se eius sollicitudine euadere posse: si euaserint, eius fidem celebrant apud locupletes; qui se lubentiùs ei committent, si nouerint eius diligentiã etiam in illos, vnde nihil lucri cepit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Εὖ δ' ἔχει νοσεόντων μὲν ἐπιστατέειν, ἕνεκεν ὑγιείης· ὑγιαινόντων δὲ φροντίζειν, ἕνεκεν ἀνοσίης· φροντίζειν καὶ ὑγιαινόντων, ἕνεκεν 2 εὐσχημοσύνης. Οἱ μὲν οὖν ἐόντες 3 ἐν βυθῷ ἀτεχνίης, τῶν προλελεγμένων οὐκ ἂν αἰσθάνοιντο. Καὶ γὰρ οὗτοι 4 ἀνίητροι ἐόντες, 5 ἔλεγχοι δὲ ἐκ ποδὸς ὑφελόμενοι, 6 τύχης γε μὴν δεόμενοι, ὑπό τινων 7 εὐπόρων καὶ * σενῶν ἔνδοσιν ἀναλαμβάνονται. 8 Εκάτεροι ἐπὶ τῇ χρεσιν εὐδοκιμέοντες, καὶ 9 διαπίπτοντες ἐπὶ τὸ χεῖρον καταχλιδῶσι, καταμεμεληκότες 10 τὰ τῆς τέχνης ἀνυπαίτια· ἐφ' οἷς ἂν 11 ἰητρὸς ἀγαθὸς ἀκμάζοι, ὁμότεχνος καλεόμενος.

*al. an ἀδήλων d. Zuing. ego ἀδήλων

1 *Rectè autem & conuenienter ægrorum cura suscipitur sanitatis causâ: at sanorum, vt sine morbis viuant: quin etiam 2 elegantiæ ergò. Cæterùm qui 3 in profundo ignorantiæ artis versantur, prædicta non capiunt. Hi enim 4 medicorum nomine cùm sint indigni, 5 artis probra; ex imis ad summa subitò elati; 6 à fortuna pendentes, 7 à locupletibus quibusdam naturæ robore præditis, auctoritatem accipiunt. 8 Vtrique ob fœlicem successum gloriantes, & 9 in deterius dilabentes deliciantur; & 10 ea quæ, in arte, medicum inculpabilem reddunt, negligentes: ex quibus tamen 11 bonus medicus excellit, & collega artis appellatur.*

COMMENTARIVS.

1 Ad medicum se vertit: Cui finem suum ob oculos ponit: vt æger excusso morbo euadant; & vt sani intacti à morbis, præsenti sanitate firmâ fruantur.

2 Ratione sui: ipsa εὐσχημοσύνη, existimatio atque gloria viro bono digna, ob virtutem & doctrinam. gloria est finis εὐσχημοσύνης. Itaque primus artis finis ab Hippocrate constituitur ægri redintegratio: Secundus, gloria, non lucrum, sed virtutis gloria præmium. Opes minùs nobiles sunt, quàm vti arti nobilissimæ præmia reddere possint.

3 Opinione tantùm medici; vt qui nesciant se artē ignorare, & vna seipsos ignorant. hāc ignorantiā vocat Arist. καθ' ἕξιν ἄγνοιαν, & Plato 9. de legibus διπλῆν. ac cùm rem tantùm ignorant, non seipsos, vt qui sciant se nil scire, hanc Plato ἁπλῆν nominat, Arist. verò ἄγνοιαν κατ' ἀπόφασιν, inquit Zuingerus.

4 Medicum finem assequi nequeunt: nam carent præsidiis quæ ad eum ferunt. Nam medicina ars est, recta ratione constans, ex multorum singularium obseruatione vniuersalis ratiocinatio: opinione vulgi famam artis gerunt, nullo suo merito.

5 Arti notam inurunt, sua inscitia; personati venefici, vt ait Plinius.

6 Vbi nulla ars, ibi & fortunæ inopia. nam artis comes plerumque fortuna.

7 Ab potentibus imperitis, qui fortè fortuna naturæ vi euasere ab aliquo morbo, illorum auctoritatem stabiliunt. Referri etiam hæc poterunt in morbos, vt dicamus εὐφόρως morbos curatu faciles: στενοὺς morbos angusti temporis, id est, celeriter suam absoluentes historiam, at cum securitate, leui remedio, & ne vix dum remedio, at naturæ bonitati cedentes, quem euentum medici sibi ascribunt illi: vel στενοὺς teddi morbos eos à medicis, id est, angustos, vt magnis à periculis sua opera euasisse videantur ægri.

8 Tam ægri stolidi, quàm medici illi, efferunt se hoc secundo euentu, & Asclepiadis se præferunt.

9 Hac te secunda frunentes, luxu sese perdunt, ab Æsculapidum præceptis alieni.

10 Respuunt veram medicinam, & casui ascribunt medelam: ἀνυπεύθυνα esse putant artis opera, ad rationis censuram non venire.

11 Probi medici descriptio, qui nihil sine ratione facit, ὁμότεχνος, ἠδ' ἐλφισμένος, φιλότεχνος. contrà ἀνίητρος.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὁ δὲ τὰς ἀκέσιας ἀναμαρτήτως ῥηϊδίως ἐπιτελέων, οὐδὲν τουτέων παραβαίη, 1 οὐ παντὶ ἀπάγει τῷ δύνασθαι. 2 Οὐ γὰρ ἄπιστός ἐστιν ὡς ἐν ἀδικίῃ. Πρὸς γὰρ θεραπείην 3 οὗτοι γίνονται, σκοπέοντες διάθεσιν φθεγγώδεα, 4 φυλασσόμενοι ἑτέρων ἰητρῶν ἐπεισαγωγὴν, 5 αἰνοῦντες ἐν μισοπονηρίῃ βοηθήσιος. 6 Οὗτοι νοσέοντες ἀνιώμενοι, νήχονται ἐπὶ ἑκατέρῃ μοχθηρίῃ, μὴ 7 ἐξεκεχρεικότες ἑαυτοὺς ἕως τέλεος τῇ ἐν τῇ τέχνῃ πλείονι θεραπείῃ. (ἄνεσις γὰρ νούσου τινὸς κάμνοντι παρέχει μεγάλην ὠφελείην· Διὸ δεόμενοι τὴν ὑγιηρὴν διάθεσιν, οὐκ ἐθέλουσι τὴν 8 αὐτὴν χρῆσιν αἰεὶ προσδέχεσθαι, ὁμιλοῦντες ἰήσιος ποικιλίῃ) πολυτελέης γὰρ ἀπορέουσιν 9 οἱ νοσέοντες, κακοτροπίῃ προσκυνεῦντες καὶ ἀχαριστέοντες. 10 Ξυντυχεῖν δυνατοὶ δ' ἐόντες ἀπορέειν, διαντλίζονται περὶ μισθαρνίων· ἀτρεκέως ἐθέλοντες ὑγιέες εἶναι; εἵνεκεν ἐργασίης τόκων, ἢ γεωργίης, ἀφροντιστέοντες περὶ αὐτέων λαμβάνειν. * Παρασημασίης τοιαύτης ἅλις ἔστω. *περὶ συμ.

11 Ἄνεσις γὰρ καὶ ἐπίτασις νοσέοντος ἐπιγέμουσιν ἐπιεικέως κάμνειν.

Hic enim medelas sine ægrorum damno facilè perficiens, in nullo horum peccarit, 1 ne in summa quidem facultatis inopia. 2 Non enim fraudulentus est vt improbi. 3 Hi quidem ad medelam accedunt; morbum famâ celebrem captantes, 4 cauentes aliorum medicorum introductionem, 5 celebrantes suam curationem, cum insectatione alienæ in medendo imperitiæ. 6 At ægri morbo implicìti, natant in vtraque improbitate, tum quòd 7 seipsos accuratæ arti medendi non dederint ad morbi vsque finem. (morbi enim lenitio magnum interdum ægro solatium adfert: adeò vt quamuis sanitatis indigi sint, 8 vsum tamen eorundem remediorum inire nolint, medicum suæ cupiditati in variandis remediis subscribere petentes) tum quòd 9 diuitiis carentes, nefariis moribus primò medico blandientes & adorantes, mox ingrati euadunt. Et quamuis 10 diuitiis suis optimè medicos sibi deuincire queant, circa mercedem tamen difficiles sese præbent;

pretextu se ad integram sanitatem reduci velle, & quæstus ex fœnore aut agricultura cessantis, cùm ipsi interea, sine metu iacturæ, fructum inde percipere negligant. At de tali admonitione hæc satis sint. 11 *Quoniam morbi mitigatio & acerbatio, medicam administrationem moderantur.*

COMMENTARIVS.

1 Ne in maxima instrumentorum inopia: sed officium suum faciet ἀναμαρτήτως, sine errore, non damnis augebit ægrum; & ῥηϊδίως, expeditè & ex facili: nam & methodo vtitur.

2 Nam & vir bonus est, & eruditione excellens: bonus, nam Iustitiam colit apud ægros & fidem. non, ὡς (οἱ) ἐν ἀδικίᾳ, vt iniusti medici.

3 Vitat talia probus medicus, nec vult, vt hi, dolo famam venari; improbi enim tantùm φθεγγώδεα morbum curant, id est, principum, diuitum, de quorum morbis celebris fama est, etiamsi tenue malum sit, quod illos vexat, validum videtur. Sed verus medicus nullo hominum respectu, quosvis morbos curat, non quibus, sed quantum opis adferre possit collineans: qui & peregrinis & inopia pressis lubenter officium suum præstat.

4 Ne suam ruditatem in conciliis aperire cogantur: nam docti lubenter & modestè conferunt consilium.

5 Suas curas extollit, aliorum deprimit. At bonus medicus modestè semper de se, de aliis magnifice prædicat, si quid rectè gestum; redarguit si quid prauè: ita vult eius εὐσχημοσύνη.

6 Fraus ægrorum, maiorem reddit & clariorem medicorum humanitatem. nam implicant se Stultitiæ & perfidiæ: contrà medici boni prudentiæ & Iustitiæ se dicarunt. Hi nisi humanitate medici liberentur, mergentur medio mari, deserti ab omni ope.

7 Quod maximæ fatuitatis fuit vt qui ad morbi vigorem vsque tardant: vel maturiùs medici operam reiiciunt, cùm morbi remissionem infidam, nulli crisi consectaneam, pro fida habent.

8 Fastidio remediorum tenetur.

9 Pauperum perfidia: qui suis sumptibus curantem venerantur, at curati beneficij immemores fiunt, & ingrati. Videtur, inquit Zuingerus, enallage verborum esse: pro, πολυτελέως γὰρ ἀπορέοντες οἱ νοσέοντες, κακοτροπίῃ προσκυνέουσι καὶ ἀχαριστέουσι.

10 Diuites auari (δυνατοὶ ἐόντες ξυντυχεῖν τοῦ εὐπορέειν) fraudant mercede medicos, queruli de iactura fœnoris aut redituum, cùm tamen vt maximè possint, negligant, ad tempus, acceptionem sui quæstus, ne medicis numerent.

11 Humanitatem medici, immanitati ægrorum opponit. sint hæc, d. satis: nam morbi ferocia, vel placatio medicam actionem moderantur, non ægri perfidia aut morositas. q. d. indignus est medicus qui illos vt digni sunt puniat, opis indigi qui sunt. In chronicis pacisci licet, & auaritiam excludere, & reprehendere eius impatientiam & importunitatem: at in acutis vitæ potiùs ratio habenda quàm morum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ουκ ἀσχήμων δὴ, οὐδ᾽ ἢν τις ἰητρὸς, 1 στενοχωρέων τῷ παρεόντι ἐπί τινι νοσέοντι, καὶ ἐπισκοτεόμενος τῇ ἀπειρίῃ, κελεύῃ καὶ ἑτέρους εἰσάγειν, εἵνεκα τοῦ ἐκ κοινολογίης ἱστορῆσαι περὶ τὸν νοσέοντα, καὶ συνεργοὺς γενέσθαι ἐς εὐπορίην βοηθήσιος. Εν γὰρ κακοπαθίῃς 2 παρεδρίῃ, ἐπιτείνοντος τοῦ πάθεος, δι᾽ ἀπορίην τὰ πλεῖστα ἐκκλίνουσι τῷ παρεόντι. Θαῤῥητέον οὖν ἐν 3 καιρῷ τοιουτέῳ. Οὐδέποτε γὰρ ἐγὼ 4 τὸ τοιοῦτο ὁρίσωμαι, 5 ὅ, τι * ἡ τέχνη κέκριται. περὶ τουτέου μηδέποτε 6 φιλονεικέειν, 7 προσκαιρέοντας ἑωυτοῖσι καταγελαίνειν.

Nec verò indecorè se ille geret medicus, qui, 1 cùm in angusto esse illi videantur apud ægrum res præsentes, maximè imperitia illi tenebras offundente, alios insuper accersiri iusserit, vt collatis amicè rationibus historia ægri rectè peruestigetur, & illi mutuam operam conferant in auxiliorum copiam. Nam in afflictionis 2 vehementia & assiduitate, incrementa ducente affectu, ob consilij inopiam, plurima ad rem præsentem commoda effugiunt. In tali itaque 3 momento temporis, actioni oportuno, animo sibi constet. Nunquam enim ego 4 id exterminio dignum duxero, 5 quod artis esse indicatur. Verumtamen neque de hoc ipso 6 contentiosè decertandum, 7 ne derisui sese propinent.

COMMENTARIVS.

1 Seniores id agant, si instrumenta commoda non habeant ad manum: iuniores, vbi imperitia adhuc adest, nec morbum rectè agnoscunt Hæc est eius ratiocinatio: Quod fini artis confert, id artifice indignum censeri non debet. At de morbo cum aliis consilia conferre, ad finem artis facit: igitur id non indignum. Minorem ita firmat: cum morbus maximè remediis reluctatur, tum maximè mente constare, & omnes occasiones captare oportet, vel propriâ industriâ, vel aliunde etiam conquisitis consiliis & auxiliis. At in vigore, & cùm is in procinctu est, se confidenter exerit morbus ac vget: Igitur in vigore & cùm is in procinctu est, medicus se fortiter & propriis & alienâ industriâ conquisitis consiliis & auxiliis opponet.

2 Παρεδρίη, assessio, associatio, vehementia, id est, cùm morbus maximè viget, & medicamentis renititur.

3 Εὐκαιρία tempus actioni opportunum, Latinè appellatur occasio. momentum vertit Suetonius, in Iulio 65.

4 Id est, quod artis ad finem confert, id artifice indignum censeri non debet.

5 Id est, quod ars esse indicatur: ad artem pertinens, id est, ad ipsam medelam, quod attinet, nam bonorum medicorum consilia prosunt ægris.

6 Id est, consilia prosunt, modo absque contentione incantur.

7 Ne altercatio ea idiotis risum moueat, & arti infamiam. Ad verbum, nactos vt illis illudatur. Σιλλαίνειν est Scommate excipere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Οὐ γὰρ ἂν μεθ᾽ ὅρκου ἐρέω οὐδέποτε ἰητροῦ λογισμὸς φθονήσειεν ὃν ἑτέρου· ἀκιδνὸς γὰρ ἂν φανείη. Ἀλλὰ μᾶλλον 2 οἱ ἀγχιστεύοντες ἀγοραίης ἐργασίης, πρήσσουσι ταῦτα εὐμαρέως. 3 Καίτοιγε οὐδὲ ψευδέως καταναγεύονται πάσῃ γὰρ εὐπορίῃ, ἀπορίη ἔνεστι.

1 *Hoc enim sanctè affirmare ausim, veram ratiocinationem medicam nihil allaturam, quod alium in inuidiam trahere possit: id enim imbellem doctrinam eius argueret. Sed 2 qui forensem quæstum sectantur, * felicius hæc facere solent. 3 Nec tamen falsò aut malè hoc institutum est; cùm omni copia, inopia insit.* *Zuing. his ferè moribus esse solent.

COMMENTARIVS.

1 A probis medicis debere alienam esse altercationem, iuramento affirmat; Nam is nunquam alterius ratiocinationi inuiderit, ne videatur inferior; nam inuidia comitatur præcellentes: igitur qui inuider minor erit. Vt qui successibus aliorum inuideat, quibus vota sua iungere deberet; & non calumniari quos eruditione assequi nequit: & tales aliorum consilia malignè reprehendere solent, & facta sugillare.

2 Falsis medicis & circumforaneis solemne id esse ait, vt aliorum insectatione crescant, cùm per se tabescant.

*τῇ

3 Q. d.

3 Q. d. necessariæ sunt medicorum consultationes: nam omni copiæ inopia inest: id est, etsi indicio & vsu excellat doctus medicus, attamen homo est, & ab eo non alienus error; fallique potest, ob singularium, circa quæ versatur, varietatem infinitam. Ita non pudet Hippocratem fateri, libro De articulis, se nunquam vidisse humeri luxationem ad antica. & suum prodit irritum conatum in restituendo femore. Plato Porum, Deum abundantiæ, filium facit Pluti & Peniæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Μετὰ τουτέων δὲ πάντων, μέγα ἂν τεκμήριον φανείη σὺν τῇ οὐσίῃ τῆς τέχνης, εἴ τις καλῶς ἰητρεύων, 1 προσαγορεύοιτο τοιαύτης μὴ ἀποστῆν, κελεύων τοῖσι νοσέουσι, μηδὲν ὀχλέεσθαι κατὰ διάνοιαν, ἐν τῷ σπεύδειν ἀφικέσθαι εἰς καιρὸν σωτηρίης. Ἡγεύμεθα γὰρ 2 ἀχρηστίην καὶ 3 προσταυρόμενός γε οὐ διαμαρτήσει. Αὐτοὶ μὲν γὰρ οἱ νοσέοντες διὰ τὴν ἀλγεινὴν διάθεσιν ἀπαυδέοντες, ἑωυτούς τε μεταλλάσσουσι τῆς ζωῆς· Ὁ δ' ἐγκεχειρισμένος τὸν νοσέοντα, ἐὰν 4 ἀποδείξῃ τὰ τῆς τέχνης ἐξευρήματα, σώζων οὐκ * ἀλλοίην φύσιν ἀποίσει τὴν παρεοῦσαν ἐπικαρπίην, ἢ τὴν παραυτίκα ἀπιστίην. Ἡ γὰρ 5 τοῦ ἀνθρώπου ἕξις, φύσις τίς ἐστι 6 φύσει περιπεποιημένη, κίνησιν οὐκ ἀλλοτρίην, ἀλλὰ λίην τε εὐαρμοστέουσαν, πνεύματί τε, καὶ θερμασίῃ, καὶ χυμῶν κατεργασίῃ, παντί τε καὶ πάσῃ διαίτῃ, καὶ τοῖσι ξύμπασι δεδημιουργημένην ἢν μή τις 7 ἐκ γενετῆς ἢ ἀπ' ἀρχῆς ἔλλειμμα ᾖ. Ἢν δ' ἂν 8 γένηταί τι, ἐξίτηλον ἐόντος, πειρᾶσθαι ἐξομοιοῦν τῇ ὑποκειμένῃ. 9 Παρὰ γὰρ φύσιν τὸ μινύθημα, καὶ διὰ χρόνου.

Cæterùm præter iam dicta omnia, insigne signum syllogisticum solidæ artis fuerit; si quis rectè medicinam faciens; 1 ægros hortari non desinat, ne nimium angantur animis, dum ad bona valetudinis tempus peruenire festinant. Putamus enim 2 hanc cogitationem anxiam, damnosam esse: & 3 hoc vetans non errabit. Cùm etenim ægri ex tristi affectione desperantes, seipsos vitâ interdũ exuant: si is qui ægro medicinã facit, 4 artis inuenta demõstrauerit, sui nempe muneris esse, tueri, non autẽ mutare naturã, præsentẽ potiùs fiducia fructũ, quàm diffidentiæ damnũ ab ægro feret. 5 Habitissima enim hominis constitutio natura quadam est, 6 natura circumposita, motu non alieno, sed apprimè conueniens spiritu, calido & humorum concoctione; & vniuersim tum diætâ, tum cæteris omnibus ficta ac fabricata: nisi 7 cuipiam ex natiuitate, aut ab initio defectus aliquis obtigerit. Quòd si quis 8 adnatus fuerit, isque exilis fuerit, subiectæ naturæ assimilare conandum erit. 9 Præter naturam enim est defectus: & temporis eget.

COMMENTARIVS.

1 Ægri, moræ nescij, captant sanitatem, & se fatigant votis ad eam, & medicos in vsum pharmacorum sæpè nolentes abducunt: hoc consolando virium auferat medicus ab ægro: & doceat naturam morborum victorem esse, & obseruandum esse eius motum.

2 His commotionibus animi sibi afferunt certam calamitatem.

3 Consolari debet ægros medicus.

4 Si doceat ægrum, ex arte medica naturam non abripi à sua moderatione, nec mutari, sed potiùs firmari & conseruari; ita fidet ei æger, & patebit, spe redintegrandæ valetudinis.

5 Quod præcepetat iam formulâ quadam illustrat consolatoriâ: monstrabit n. medicus se reuocare velle ægrum in antiquam ἕξιν, eámque sanitatem quæ illi optima est, modo pateat.

6 Quod φύσιν φύσει περιπεποιημένην, id est, naturalẽ quandam indolem, naturæ humanæ additam, eum arte adiectum: non in temperamento, habitu, humoribus, caloribus: idque opera probæ diætæ, vt d. Gal. 2. de sanit. tuenda.

7 Morbus est abigendus à toto vel parte, si non fuerit inuictus, vt qui radices in naturâ non egerit, nec viscera vitalia corruperit.

8 Labefactatis, non corruptis naturæ principiis, natiua sanitas introducatur.

8 Igitur exigi debet; quamuis longâ morâ multisque remediis opus sit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 φευκτέη δὲ καὶ τρίψις 2 ἐπικρατίδων, διὰ προσκύρησιν ἀξίοιο. 3 Ὀδμή τε περίεργος. 4 Διὰ γὰρ ἱκανὴν ἀξυνεσίην, διαβολὴν κέκτησαι· διὰ δὲ τὴν ὀλίγην, εὐσχημοσύνην. Ἐν γὰρ 5 μέρει, πόνος ὀλίγος· ἐν * πάσῃ, ἱκανός. 6 Εὐχαριστίην δὲ οὐ περιαιρέω· ἀξίη γὰρ ἰητρικῆς 7 προστασίης. 8 Προθέσιος δὲ ὀργάνων, καὶ 9 σημαντικῶν ἐπιδείξιος, καὶ τῶν 10 τοιουτοτρόπων, μνήμην παρεῖναι. * πάσῃ

1 Fugienda porrò est frictio quæ fit 2 sudariis, propter auctoritatem medicam. ita & 3 odor affectatus. 4 Vt enim propter id quod ab vsu hominum alienum est; calumniam tibi accerses; ita ex modica elegantiam tibi comparabis. Non aliter ac dolor 5 in parte stabulans, modicus est: in toto, validus. 6 Comitatem autem non tollo: digna enim est 7 auctoritate medicâ. 8 Applicationis etiam organorum, & 9 indicationis eorum quæ significant, atque 10 rerum eiusmodi memoriam adesse decet.

COMMENTARIVS.

1 Cultus medicus.

2 Ἐπικρατίδες d. Zuingerus, sunt tegumenta capitis muliebria, ex sindone.

3 Nimius cultus significatur.

4 Vestitus insolens & peregrinus; si modicus, elegantem efficit medicum: si immodicus, vel superbiæ vel stultitiæ crimen trahet.

5 Q. d. ita in paucis vitium habere medicum tolerabile est: in multis, non ferendum.

6 Id est, gratiam qua hominibus complaceas, non reiicio. nam personam medici commendat. nam morum elegantia, qua sese χαρίεντα, id est, gratiosum facit, eum commendat.

7 Humanitatem vt cum seueritate misceat, ad eius προστασίην pertinet.

8 Id est, administrationis instrumentorum, vt commode admoueantur, in modo vtendi, & eorum delectu, quæ, & qualia.

9 Ἐπίδειξις σημαντικῶν, demonstratio, d. Zuing. quæ fit per ea, quæ significant: σημεῖον signum, est accidens quod denotat. τὸ σημαινόμενον, signatum, id quod denotatur: τὸ σημαντικὸν, pars ipsa cui signum inhæret.

10 Naturæ corporum, morborum naturæ, & cæterarum indicationum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἢν δὲ καὶ εἵνεκα ὁμίλου θέλῃς 1 ἀκρόασιν ποιήσασθαι, 2 οὐκ ἀγακλεῶς ἐπιθυμέεις, μὴ μὲν τοί γε μετὰ 3 μαρτυρίης ποιητικῆς. 4 Ἀδυναμίην γὰρ ἐμφαίνει φιλοπονίης. Ἀπαρνέομαι γὰρ 5 χρῆσιν, ἑτέρην φιλοπονίην, μετὰ πόνου * ἱστορευμένην, διὸ ἐν ἑωυτῇ μούνῃ αἵρεσιν ἔχουσαν χαρίεσσαν. Περιποιήσῃ γὰρ 6 κηφῆνος μετὰ περιαπομνήσιος ἐτοιμοκοπίην. 7 Εὐκτὸν δὲ καὶ διάθεσις, ἐκτὸς ἐοῦσα 8 ὀψιμαθίης. 9 Παρεόντων μὲν, οὐδὲν 10 ἐπιτελέει· ἀπεόντων δὲ μνήμην ἀνεκτή. * ἱστορευμένην

Quod si adstantiũ causâ tibi velis 1 audientiã cõparare, vt 2 rẽ minimè præclarã captas, ita cautio adesse debet, ne id 3 cũ poëtica significatione fiat. 4 Inopiam enim industriæ ostẽdit. Reiicio enim 5 ab vsu eius artis (quæ in se sola gratiosam habet electionem) industriã quamuis aliam; multo maximè labore constantem; assequeris enim 6 fuci in morem; cum ostentatione; inanem laborem. 7 Optanda est & eiusmodi dispositio quæ aliena sit à 8 tardidiscentia. 9 Quam dispositionem

ſitionem vt præſentium quidem rerum 10 nihil perficit, ſic abſentium recordatio valdè promouet.

COMMENTARIVS.

1 Hoc eſt, coram vulgo diſceptare, & de morbo coram idiotis, & pleblecula diſſerere. ἀκρόασιν ποιεῖσθαι eſt narrationem coram auditoribus inſtituere; vel de re aliqua diſceptare.

2 Parum laudatam rem deſideras, d. nam quibus neceſſe eſt, de his cum illis agendum, vt agant ea, imperare.

3 Ne id fiat oratorio quodam ambitu, & auctoritatibus adductis auctorum. ſatis eſt philoſophicè agere. Hippocrates ſemel tantùm Homeri vſus eſt auctoritate: libro de articulis.

4 Id eſt, præbebit idiotis de ſe opinionem, ſe velle quidem ſed non poſſe curare: & verba dare velle cùm remedia exhibere nequeat.

5 Nam dum ſuo dextrè in munere verſatur medicina, ſatis decoris gerit, nec alieni cultus eget: itaque à foris petita ἀκροάσιος φιλοπονίη illi indecora eſt. non eloquentia enim, ſed remediis curantur morbi. Rectè Hercules aput Ouid. in Metam.

Melior mihi dextera linguâ.

Εἰς χρῆσιν &c.] dicit Hippocrates, quoduis aliud cultiſſimum ſtudium repudio: nam ſuum cultum ſecum adfert medicina, ita elegantem, vt nihil addi ei poſſit: ſed per ſe expetenda.

6 Talis eſt acroaſis poëtica: vt enim fuci circumuolando inter apes, nil niſi bombum edunt, & mella comedunt, ita medici locutuleii, poëtarum pennis fucati; d. Zuingerus præmia bonis medicis debita auferunt, ſine officio. Poëſis itaque ornatum præbeat: ſed ne quid nimis.

7 Q. d. methodo firmari vſus debet: hanc methodum à teneris vnguiculis præceſſiſſe præſtat, quàm in ſenio (quod empiricis euenit) addiſcere. præſtat, d. vt ſit παιδομαθὴς quàm ὀψιμαθὴς, cùm experimenta per mortes fecit, repudiatis optimis medendi præceptis: ad quæ tandem ſeſe flectere coguntur, cùm ſe vident epangeliis illis mirandis θαυματοποιῶν eluſos. Quod hodie nimis frequens: dum paſſim illa ſcripta diuulgantur, quæ ex petulantia laſciuientis ingenij ac miracula curationum effingentis, enata fuere; quæque non ſine ſumma pernicie ægrorum ſuos eſſeclas reperiunt. Eſt enim ea huius ſæculi infœlicitas, vt quò plus adynati ſcriptum gerat, eò plures ſectatores inueniat deliri iam mundi monſtrique amantis ſymbolum. Ingenioſos ſe eſſe exiſtimant, ſi ita ſcribant, vt à nullo ingenio intelligantur: ſed tantùm vt admirationi ſint.

8 Vt, ne quis iam grandis natu ad diſcendum acceſſiſſe videatur: nam in opinione erit non perfecti artificis.

9 Sola rerum inſpectio hanc non abſoluit diſpoſitionem: ſed iuncta rerum memoria, quæ eodem euenêre filo.

10 Scilicet, inſpectio ſola. Zuin.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τῆς δ' ὦν τοίνυν 1 παμμάχος ἀτυχίη, 2 μετὰ * λοιμώδεος νεαρῆς, 3 ἀπρεπείης ἀφροντιστέουσα, 4 ὁρισμοῖς τε, καὶ 5 ἐπαγγελίῃ, 6 ὅρκοισι τε παμμεγέθεσι, θεῶν εἵνεκεν, ἰητροῦ προστατέοντος νόσου. 7 ἀναγνώσιος ξυνεχείης, 8 καταπλήξιος τῶν ἰδιωτέων † φιλαλυστέων, λόγους ἐν 9 μεταφορῇ διαζηλευομένων, καὶ 10 περὶ νούσου * καταπορέων ξυνηθεισομένων.

* λοιμώδεος

† φιλαληθέων

* καταπορέων

Trahitur autem æger 1 in omnigenam calamitatem, 2 cùm medicus, qui morbo præeſt, peſtilentiâ iuuenilis temeritatis correptus eſt, 3 decori negligens, tum 4 in definiendo, & 5 pollicendo, tum in 6 iureiurando interponendo quod deorum ſit gratiâ: 7 negligens aſſiduam recognitionem: 8 neſcius etiam qua ratione idiotæ tumultuantes ſint inſtruendi, qui efflagitant 9 metaphoris ornatos ſermones, & 10 ante rectè perſpectum morbum, ad audiendum concurrunt.

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, in omnigenam cladem abripitur æger.

2 Ἰητροῦ προστατέοντος νόσου, μετὰ λοιμώδεος νεαρῆς, id eſt, cùm methodi expers fuerit medicus; Nam methodi ignorantiam vocat peſtilentiam iuuenilem: etiamſi medicus ſenex ſit ab annis. nam ille empiricus tantùm erit.

3 Non erit εὐσχήμων: nam grauitatem illam dogmaticam non nouit empiricus.

4 Neſcit enim axiomatum vſum; quæ tamen iactant, ſed in vſum flectere neſciunt. quo modo itaque decus illud apud illos erit dogmaticum?

5 Iactabundi de fœlici morbi euentu prædicant: tanquam res foret in eorum manu: cùm potiùs Deo aſcribere deberent ſi quid fœliciter euenerit. ſed empiricus ſibi cuncta, nihil Deo.

6 Subintellige, inquit Zuingerus, ἀπολογέεται, excuſat: θεῶν εἵνεκεν, id eſt, ſi quid ſiniſtri euenerit, Deo irato id aſcribunt: iniurij igitur ſunt hi homines in Deum: cùm Deo aſcribant, quæ ſua ſunt: vt errores & ſiniſtros ſucceſſus. & cùm ſibi tribuant quæ Dei ſunt: vt quæ fœliciter eueniunt.

7 Ἀνάγνωσις neceſſaria. Sibi omnia perſpecta eſſe exiſtimans, adeò vt non opus putet frequenti inſpectione ægri.

8 Κατάπληξις (à vocis ſono dicta) id eſt, ſermone ſuo non ſcit, ob imperitiam, rectè adſtantes idiotas docere: ſiue illi ſymptomatum vehementia terreantur, & propterea turbentur & tumultuentur. Hoc, d. Zuingerus, videtur velle vox φιλαλυστὴς: ὅστις ἀλύζειν φιλέει, qui perturbari ſolet. ratione itaque ſedentur hi.

9 Id eſt, ſiue adſtantes mali naturam cognoſcere velint per ſimilitudines, quas capiant, cùm rationes non intelligant: ſed poëticas fugiat phaleras. rarò tamen acroaſin faciat, nim. tunc cùm auctoritate adſtantium cogitur: & cùm ad fiduciam id facere videt.

10 Morbi euentum agnoſcere cupiunt eius, iam qui inuaſit, antequam remediis repreſſus ſit aliquantulum. καὶ περὶ νούσου καταπορέοι, priuſquam morbi compos fiat medicus, nim. cognoſcendo, hi flagitant à medico morbi euentum ſcire.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τῶν μὲν ἂν τουτέων ὅσοι ἂν καὶ ἐπιστασήσαιμι, οὐκ ἂν 1 ἐπὶ θεραπείης ξυλλόγου, 2 αἰτήσαιμι δ' ἂν θαρσαλέως βοηθεῖν. 3 Ἱστορίης γὰρ εὐσχήμονος συνέσεις ἐν τουτέοισι διεσπαρμένην. 4 Τουτέων οὖν δι' ἀνάγκην ἀξυνέτων ἐόντων, παρακελεύομαι χρησίμην εἶναι τὴν τριβὴν, μεθ' ὑστέρησιν 5 δογμάτων ἱστορίης. Τίς γὰρ 6 ἐπιθυμεῖ δογμάτων μὲν πολυσχιδίην ἀτρεκέως ἐθέλειν ἱστορέειν, μήτε χρείης τριβῆς ἀτρεμότητι; διὸ παραινέω, τουτέοισι λέγουσι μὲν προσέχειν, ποιέουσι δὲ ἐγκόπτειν.

*Horum quamuis * collega iungerer, non tamen 1 de medendi ratione cum illis conſilium iungerem, ſed 2 confidenter peterem vt remedia ſua proferrent. 3 Inquiſitionis enim elegantis ſcientia apud hos diſperſa reperitur. Et 4 quamuis hi neceſſariò ſint indocti, affirmo tamen exercitationem horum vtilem eſſe, poſteaquam 5 præceptorum cognitione fraudantur. Quis enim 6 præceptorum multifidam varietatem ſe verè indagare poſſe ſperet, citra exercitationis conſtantiam? 7 Quare hoc moneo, dicentibus quidem iſtis auſcultandum eſſe, at operantibus reſiſtendum eſſe.*

* Hoc eſt ἐπιστατῶν

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, de medendi methodo non prolixè cum illis

illis agerem, cuius sunt ignari.

2 Id est, ad eorum experientiam prouocarem,& vt pollicitationes suas te præstarent peterem. ϐίαω, d. Zuingerus, an βοηθεῖν? Caluus βίλω, id est, vehementiam. Mercurialis βίαλω legendum suspicatur. cùm quidam architectus non admodùm peritus agendi, de insigni structuræ ductu eleganter diceret: alter agendi peritus, Qualem, inquit, ô auditores, ille dixit, fabricari ego noui.

3 Ex historia empiricorum, suam methodum fabricatam esse agnoscit dogmaticus.

4 Q. d. quamuis empiricorum τεχνῆ indocta sit, tamen moneo dogmaticos, vt in contumacibus morbis eorum experientiæ locum dent.

5 Obseruandum, d. Zuing. δόγματα, quæ lib. de Arte vocat ὀνόματα, & φύσιος νομοθετήματα, methodo subiici; τὰ πρήγματα subiiciuntur experientiæ: ita εἴδεα vocat, & τὰ φύσιος βλαςήματα.

6 Q. d. commoda est experientia Dogmatico. ratio sine vsu, non dextrè medicam ægro adfert manum: quare Empirici etiam quid possunt, q. d. nemo methodi ἀτρέκειαν percipiet, nisi vsus ἀτρεμότητα, id est, certitudinem firmam iungat rationi.

7 Διὰ, id est, διὰ τὸ αὐτὸ, d. Zuing. quia methodus vsu firmari debet, ideò empiricos non omnes contemnat: sed ea cautione hos admittat, vt quid moliantur rectè aut prauè diiudicet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ξυνεσταλμένης διαίτης μὴ μακρὴν ἐγχείρησιν. Τοῦ κάμνοντος χρονίην ἐπιθυμίην ἀνίησι καὶ 2 ξυγχωρεῖν ὀξέην νοῦσον. Ἤν τις 3 ϖροσπέσῃ τυφλῷ * τὸ δέον, ὡς μέγας φόβος ϕυλακτέος. 4 καὶ 5 χάριν, δι' ἧς ἑνότης. 6 Ἠέρος αἰφνιδίην ταραχὴν φυλακτέον. 7 Ακμὴ ἡλικίης πάντα ἔχει χαρίεντα· ἀπόληξις δὲ τὠναντίον. 8 Ασαφίη δὲ γλώσσης γίνεται, ἢ διὰ πάθος, ἢ 9 διὰ τὰ ὦτα ϖρίν τε ϖρότερα ἐξαγγεῖλαι, ἑτέρα ἐπιβαλεῖν ἢ ϖρὶν τὸ διανενοημένον εἰπεῖν, ἑτέρα ἐπιδιανεῖσθαι. τὸ μὲν ἄνου πάθευς ὁρατὸν * λελεσμένου, μάλιστα ξυμβαίνει φιλοτεχνοῦσιν. Ἡλικίη, 10 σμικροῦ ἐόντος τοῦ ὑποκειμένου, δύναμιν οὐκ ὅπως πάμπολυν.

*ὄψιν

*λελεγμένου

1 *Accisa diæta ne diu vtaris. Ægri enim auiditatem diuturnam erigit.* 2 *Indulgentia è contra morbum trahit. Si quis* 3 *cæco obsecundet vltra quàm decet, velut res horribilis caueri debet;* 4 *&* 5 *gratia fugienda per quam concordia perit.* 6 *Aëris subitaria turbatio vitanda est.* 7 *Vigor ætatis cuncta habet venusta: decrescens verò ætas, omnia contra.* 8 *Obscuritas linguæ fit aut propter affectum, aut* 9 *propter aures: quemadmodum si, antequam priora enunciârit, alia adiiciat; aut si prius, quàm id quod mente conceperit eloquatur, alia insuper cogitet. Quæ autem linguæ obscuritas euenit citra affectum conspicuum appellatum, hæc maximè his contingit, qui artium studio tenentur. Ætas etiam* 10 *in exili subiecto, nonnunquam validam vim habet.*

COMMENTARIVS.

1 Exempla quædam adfert, ab experientia profecta. in diæta mediocritate vtendum esse. Diætæ ϛυϛολὴ contractio, tenuitas, non diu protrahenda. vt in acuto morbo à pleniore manu ad morbi vigorem eatur, vbi in inediam desinat: Sed in longis tædiis, tenuis diæta, inflammat in cibos ægrum.

2 Quæ diæta in vitio est copia vel qualitate.

3 Vt si quis obsecundet potiùs cæco, quam vt credat suis oculis, in periculum se præcipitat; ita qui subscribit, in diæta, ægri cupiditati.

4 Politica sententia, mala indulgentia quæ pacem abigit; ita quæ ad morbum faciunt ægro concedere, seditionem in corpore excitant contraria sunt, inquit Zuing. χάρις & ἀχαρισία. & qui gratam rem ægro facit in cupedia, ingratam facit sanitati.

5 Καὶ χάριν.] nim. φεύγειν δεῖ. Vbi dicit; δι' ἧς ἑνότης. nim. ἀπόλλυται.

6 Et sanis & ægris.

7 Omnia illi faciliora, quàm senescenti.

8 Confusaneus sermo, à mente & lingua integris, propter πάθος loquentis ἐχετόν, vt ita cùm verba mentem præcurrunt: ἐκ ἐχετὸν, rationi, non sensu compertum: vt celeritas cogitationis, aliam cogitationem præcipitans, ita vt lingua his par non sit, vnde ἀσαφίη fit: quod doctis euenit.

9 Id est. Eius, qui auscultat vitio.

10 *In exili sub.*] id est, in corpore infirmo, vel in paruo morbo: nam ætate flectitur temperies in contrariam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Νόσῳ κατὰ ταραχὴν, μῆκος σημαίνει. 2 κρίσις δὲ ἀπόλυσις νόσου. 3 Μικρὴ αἰτίη, ἄκεσιν λύεται, ἢν 4 μή τι ϖερὶ τόπον * καίριον πάθῃ. 5 Διότι ξυμπάθησις ὑπὸ λύπης ἐοῦσα ὀχλέει. ἐξ ἑτέρου ξυμπαθείης τινὲς ὀχλεῦνται. 6 Καταύδησις λυπέει. 7 Φιλοπονίης κρατερῆς ὕπο, παραίτησις. 8 Αλυώδης τόπος ὀνησιφόρος.

*κυδεια

1 *Si morbo nulla euenerit perturbatio; eius diuturnitatem notat.* 2 *Crisis verò est morbi solutio.* 3 *Minima causa curationem peruertit,* 4 *si quid circa locum affectum intempestiuè euenerit.* 5 *Nam affectio per concordiam illata à mærore implicat & affligit: sanè quædam partes contagione alterius implicantur;* 6 *& vexantur.* 6 *Vociferatio affligit. Propter* 7 *vehementem laborem indulgentia. Locus* 8 *amœnus sanitati dicatus.*

COMMENTARIVS.

1 Si nulla euenerit perturbatio quæ vel est critica ad salutem: vel symptomatica ad mortem.

2 Id est, critica perturbatio indicium est, morbum soluendum iam iam esse: modò pepasmi notæ præcesserint.

3 Maximè principe parte affecta, cuius officio indigent cæteræ partes.

4 Id est, si quid sinistre loco afflicto administretur.

5 Id est, doloris illa indoles est, vt cæteras partes rapiat in contagionem: (vt voluptas in blandimentum.) itaque princeps pars dolens cæteras in suum mærorem & tædium abducet. & hæc afflictio per Sympathiam vocatur. q. d. tristitia corde & mente concepta, vel quælibet perturbatio principum partium, vt ira, metus, mœror, vel quodlibet quod extra suam indolem abripit has principes partes, ad cæterarum partium morbo obsessarum afflictionem facit. Itaque exilis causa curationem intercuertit, etiamsi ipsi parti affectæ rectè medicinam facias: tamen eo consensu affligitur.

6 Q. d. exilis causa curationem interturbat: argumento est vociferatio, ab ægro, vel aliis edita.

7 Id est, ratione doloris interdum aliquid concedendum, ad eius placationem, quamuis id non studeat debellationi causæ morbificæ.

8 Ad fæliciter curandum facit loci amænitas. ἀλύω gaudeo, exulto. nam spiritus puros & lætos reddit amœnitas, & alienat animum à perturbatione. ἡλιώδης legit Caluus, apricus: quòd Phœbus pythona, id est, putredinem arceat.

HIPPOCRATIS DE CARNIBVS,

SIVE

DE PRINCIPIIS.

ARGVMENTVM.

IC liber à senescente Hippocrate scriptus videtur, nam vsu compertis & maiestate rerumque pondere splendescentibus sententiis fulget, citra vllam de se iactantiam. Agit de peculiarium partium Primordiis, generatione, & formatione. Quare περὶ Σαρκῶν, id est, de carnibus à quibusdam inscriptus fuit: nam hæc, oculis patens, cæteris partibus, arteriis, neruis, ossibus circumposita est, ac earum omnium ideam præsefert: quin viscera hoc etiam nomen denotat. Ab aliis περὶ ἀρχῶν inscribitur, hoc est, de principiis; intellige propriis, non autem communibus: nam d. communia principia ἰδίαις γνώμῃσι subiicienda sunt. Principia autem communia partium corporis statuuntur, materiale quidem humidum, formale verò calidum. Facultates etiam partium formatarum docet, aurium, nasi, oculorum. Liber hic primus est inter physiologicos, quem seriatim sequuntur populariter magis scripti De semine vtero concepto: De natura Pueri, vti gestetur: De Septimestri & Octimestri, vti in lucem editur: De Natura humana, quatenus iam per se extra vterum viuit. Galenus libro de elementis & de semine quædam ex hoc libro mutuatus est: argumento hunc verè Hippocratis esse. Qui plura de ratione huius libri cognoscere velit, doctissimas tabulas D. Zuingeri consulat fol. 125.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΕΡΙ ΣΑΡΚΩΝ,

Η ΠΕΡΙ ΑΡΧΩΝ.

ΓΩ τὰ 1 μέχρι τοῦ λόγου τούτου κοινῇσι γνώμῃσι χρέομαι, ἑτέρων τε τῶν ἔμπροσθεν, ἀτὰρ καὶ ἐμεωυτοῦ. 2 Ἀναγκαίως γὰρ ἔχει, κοινὴν ἀρχὴν ὑποθέσθαι τῇσι γνώμῃσι, βουλόμενον ξυνθεῖναι τὸν λόγον τόνδε περὶ τῆς τέχνης τῆς ἰητρικῆς. Περὶ δὲ τῶν 3 μετεώρων οὐδὲ δέομαι λέγειν, ἢν μὴ τοσοῦτον ἐς ἄνθρωπον ἀποδείξω, καὶ τὰ ἄλλα ζῶα, ὁκόσα ἔφυ καὶ ἐγένετο, καὶ ὅτι ψυχή ἐστι, καὶ ὅτι τὸ ὑγιαίνειν, καὶ ὅτι τὸ κάμνειν, καὶ ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώπῳ κακὸν καὶ ἀγαθὸν, καὶ ὅθεν ἀποθνήσκει. 4 Νῦν δὲ ἀποφαίνομαι αὐτὸς ἐμεωυτοῦ γνώμας.

HIPPOCRATIS DE CARNIBVS,

SIVE

DE PRINCIPIIS.

GO 1 hactenus publicis ac vulgaribus sententiis vtor, tum aliorum qui ante me fuerunt, tum etiam meis. 2 Est enim necesse publicum ac vulgare initium pro hypothesi sumat, suis sententiis (quas omnium consensu comprobari velit) qui de arte medica commentari velit. De 3 sublimibus autem altiùsque petitis mihi dicendũ nõ est, nisi quatenus commoda fuerint ad demonstrandum de homine, & cæteris animantibus, quæcumque in lucem edita & nata sunt, quòd anima sint prædita, quid sit sanitas, quid sit morbus, quid boni malíve homini insit, & cur denique moriatur. 4 Nunc autem ipse meas sententias proferam.

COMMENTARIVS.

1 Exordio attentos reddit lectores, à nouitate dogmatis: & dociles, quòd medicus de medicis rebus scribat: beneuolos, à sua modestia, quòd ea quæ longo studio adeptus sit benignè enunciet. Confert ea quæ olim scripserat, cum hoc commentario. Primùm ex vulgatis sententiis scripsi, inquit, partim ex aliorum traditione, partim acceptis ex mea inuentione sententiis.

Κοινὴ γνώμη, sententia quam omnes comprobant: Ἰδία γνώμη, quam vnus, aut pauci amplectuntur. hæc enim habet ἰδίαν ἀρχὴν: illa, κοινήν. Quare ait primùm, vulgaribus communibusque sententiis sibi primùm vtendum fuisse. Quod ita demonstrat: vt doctè notat Zuingerus. De communi arte, ex principiis communibus agendum est: Nam quæstio, & ea per quæ probatur quæstio, eiusdem debent esse naturæ: vt si quæstio sit communis, & ad cunctos spectans, (vt si de salubribus, de iustis quæratur, quæ ad omnes pertinet quæstio) communibus etiam argumentis è medio petitis vtendum. Sin quæstio philosophis peculiaris fuerit, vel dialecticorum, aut grammaticorum, ex principiis peculiaribus dirimenda. At medicina communis ars est, non solùm hominibus, qui sensu, salubria quæ sint obseruando, artem fecere: verùm & ipsis brutis, quæ indole natiua sua habent remedia, à quibus homines etiam quædam accepere.

2 Igitur de medicina vulgaribus communibusque sententiis transigendum fuit. Quia commune principium habent, nim. rationem: & propterea à cunctis ratione præditis admittuntur. ita de vet. med. d. oportere disserentem de arte γνωστὰ λέγειν τοῖσι δημότῃσιν, id est, vulgo nota.

3 Nam ex ea arte in qua hæret quæstio, duci debent argumenta; de medicis rebus medicè, de physicis physicè disputetur: & ex antegressis artibus tantum admittendum, quantum rei subiectæ natura petit vt indagetur: sumendo scilicet, non probando

do: hîc physicam meteora appellat, partem pro tota scientia. Hinc, inquit, demonstrationes non peram, nisi quà naturæ humanæ (vt sanitati & morbo exposita est) commoda sit.

4 Id est, hunc librum ex mea sententia, & ἰδίῃ ἀρχῇ scribam: & medicinæ subiecto, id est, corpori humano, principia generalia physica, ex mea opinione accommodabo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Δοκέει δέ μοι 1 ὃ καλεόμενον θερμὸν, ἀθάνατόν τε εἶναι, καὶ νοέειν πάντα, καὶ ὁρῆν, καὶ ἀκούειν, καὶ εἰδέναι πάντα, καὶ τὰ ὄντα καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι. 2 Τοῦτο οὖν τὸ πλεῖστον, ὅτε ἐταράχθη * πάντα, ἐξεχώρησεν εἰς τὴν ἀνωτάτω περιφορὴν, καὶ ὀνομῆναί μοι αὐτὸ δοκέουσιν † παλαιοὶ αἰθέρα.

* ἅπαντα
† οἱ παλαιοὶ

Calidum immortale & eius vis. Primordia corporum.

Videtur sanè mihi 1 id quod calidum vocamus, immortale esse, & cuncta intelligere, & videre, & audire, & scire omnia tum præsentia, tum futura. 2 Huius itaque plurima pars, cùm conturbata essent cuncta, recessit in supremam peripheriam, atque id ipsum videntur mihi veteres nominasse æthera.

COMMENTARIVS.

1 Causæ ortus corporum, efficiens, calidum. Nam id, d. videtur mihi ortu immortale: ab æterno nim. Deo veluti riuus è fonte, veluti radius à sole dimanans, Dei & creatæ ab eo naturæ organon. Est enim humidum spermaticum spiritu vitali ac calore genuino perfusum Hoc cunctæ functionis auctor, vegetat omnia, brutis ac ratione præditis (quæ futura intelligunt etiam) commune. Vti itaque anima, d. D. Zuing. propriè videt, oculus is est quo videt: ita etiam calor, tanquam Dei instrumentum (qui prima causa est) dicitur hæc cuncta facere, quorum Deus causa est prima. Primo libro de Diæta geminum agnoscit calidum. Posito agente, consectaneum erit necessariò patiens: quod est Humidum.

2 Generandi facultas quæ in semine pressa iacet, erigitur proprietate ac calore vtero insito. Tunc architectrix præclara illa vis officinam fabricatur suis edendis actionibus conuenientem. Id cùm efficere nequeat sine apto instrumento, spermatico spiritu singularum partium delineatore vtitur. Spiritus hic quoquouersum per semen se pandit. Hic homogeneas partes fingit ac format, seriem præbet, perpolitque. Hic itaque corporum primordia describit, id est, calidum & humidum: horum τάραξις, id est, q. d. chaos, id est, perturbatio & confusio horum primordiorum: nam calidum in ocio est nunquam, cuius cuncta est mouere, vt humidi omnia nutrire. Humidum variè excipit caloris actionem, & ad varia loca recedit. Post turbationem consectanea separatio, homogenea consociat: vt Empedoclis amica quadam discordiâ cuncta fabricata videantur, & elementa producta. Aridior enim euadit Mador, caloris energiâ. Et ita cùm calor versat materiam tenuissimam & purissimam, eam euehit, ob leuitatem, in superam plagam. Ita Æther prodiit: ἀπὸ τοῦ αἴθειν, quòd vrat, vel ab ἀεὶ θεῖν, quòd gyretur perpetuò à cæli raptu.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἡ δευτέρη μοῖρα * κάτωθεν, αὐτὴ καλέεται μὲν γῆ, ψυχρὸν καὶ ξηρὸν, καὶ 2 πολὺ κινεῖν, καὶ ἐν τούτῳ ἔνι δὴ 3 πολὺ τοῦ θερμοῦ. 4 Ἡ δὲ τρίτη μοῖρα, καὶ τοῦ ἠέρος μέσον † χωρίον εἴληφε, θερμόν τι ὄν. 5 Ἡ δὲ τετάρτη τοῦ ἐγγυτάτω πρὸς τῇ γῇ ὑγρότατόν τε καὶ παχύτατον.

* κάτωθεν ... αὐτὴ vel ... ἐν αὐ... ὀνομάζεται ... γῆ, id est, voluitur. † χωρίον

1 *Altera pars infernè subsidens, appellatur terra, frigidum quid & siccum, & 2 multas motiones habens, 3 multum quinetiam calidi in se continens. 4 Tertia verò pars aëris mediam regionem cepit, calidum quid existens. At quarta pars, terra proximam sedem occupauit, humidissimum quid ac crassissimum.*

COMMENTARIVS.

1 Crassior verò pars quæ à calore erigi nequit, terra appellatur: nam euehi nequiuit, ob crassamentum. Ἡ δευτέρη μοῖρα] Nim. τοῦ πρώτου.

2 Plurimas ex gremio suo proferens rerum essentias.

3 Inde antiqua mater dicta: quòd fixi caloris copiâ (quamuis naturâ frigeat & areat) ortu plurima proferat turrita hæc Cybele. combinatæ materiæ insedit hic calor, nec, ita sensibus expositus: tamen generationi rerum dicatus. Est enim calidum quid diuini & viuens, omnium vitalis auctor. Hic se pandit toto elementario theatro, ac vitali semine aspergit cuncta elementa, & maximè terram. Quæ vt friget ac squalet cæterorum comparatione, ita plurimo calido fœta, madoreque prægnans, vndique per uia aliorum vires bibit, attamen copiâ variâ: ita vt modò eam terream, aqueam, aëream, igneam rectè voces. Ita Proteus ille ludit, ac polydædalâ varietate, in ortu rerum, vniuersitatem ornat. Hic calor terræ inclusus, quem Vulcani nomine descripsere poetæ, qui sua, id est, naturæ officinâ, quàm elegantissima & amœnitatis plena opera è terra promit; quæ tamen pressa, materiæ mole, in illud decus erigere se nequeunt, in quod naturæ calido anniti videbantur. quare claudus dicebatur risum mouere Diis, dum hoc nectar Iouis crateri infundit. quis enim amœna illa, attamen cespitantia, à terra producta opera non amœno risu excipiat? illi vnam Gratiarum illius in officina illi astare fabulantur, imo Venerem connubiis illi iunxere.

4 Primum narrauit quæ proferat acrior calori iam quid exiguus, d. à modesto calore non potuit mador siccari: inde progenuit humida elementa duo, quæ, (vt illorum priorum alterum manifestum, alterum obscurum calorem habet) ita humida elementa duo, quorum vtrumque non æquè calet. Dum enim agit in tenuem materiam, mediam regionem ei dedit inter æstuosam & nubilam, éstque elementum θερμόν τι ὄν, id est, non absolutè, sed aliqua parte calidum: attamen inter humida elementa calidissimum.

5 Humidam hanc terrâ leuiorem materiam terræ proximam fecit, actu humidissimam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Κυκλεομένων 1 δὲ τουτέων, ὅτε οὖν ἐταράχθη, * ἀπελείφθη τοῦ θερμοῦ πολὺ ἐν τῇ γῇ, ἄλλοθι τὰ μὲν μεγάλα, τὰ δὲ ἐλάσσω, τὰ δὲ καὶ πάνυ σμικρὰ· πλῆθος πολλά. Καὶ 2 τῷ χρόνῳ ὑπὸ δὴ τοῦ θερμοῦ ξηραινομένης τῆς γῆς, ταῦτα καταλειφθέντα περὶ αὐτὰ, σηπεδόνας ποιέει, οἷον περὶ χιτῶνας. Καὶ 3 πολλῷ χρόνῳ θερμαινόμενον, ὁκόσον μὲν ἐτύγχανεν ἐκ τῆς γαίης σηπεδόνος λιπαρόν τε ἐὸν, καὶ ὀλίγιστον τοῦ ὑγροῦ ἔχον, τάχιστα ἐξεκαύθη, καὶ ἐγένετο ὀστέα.

* ἀπεκλείσθη vel ἀπελήφθη

Humanorum corporum ortus. Effectus caloris natiui in generatione corporis.

Hæc itaque 1 in orbem gyrata ac circumacta, cùm turbari cepissent, multa calidi portio in terra relicta est, alibi magna, alibi parua, alibi exigua mole, sed in particulas innumeras dispersa. 2 Temporis autem progressu terrâ à calido arefactâ, hæ partes conclusa in ipsa terra, veluti in tunicis quibusdam putredines pariunt. 3 Longo itaque tempore calorem trahens, quantum quidem ex putredine terræ pingue fuit, & quàm minimum madoris habuit, celerrimè exustum fuit, & in os mutatum.

COMMENTARIVS.

1 Abit iam à reliquis elementis, & ad terrestria se vertit mixta, & ad hominem, qui caput omnium, abit. & humanorum corporum ortum depingit. Et primùm omnium terrestrium mixtorum ponit causas

causas, & effectus. Causas corporum easdem possit, quas elementis ascripserat. calor efficiens: humidum, materia. Calor duplex; insitus, & peregrinus. hic de insito terræ, cui pleniùs ille euenit quàm cæteris elementis, quamuis, mole materiæ pressus, non æque effloreſcat. Et, dicit, variis terræ partibus, varius euenit calor: nam quibusdam in partibus is explendescit: nam consociatus est ibi: alibi parcior, nam disiectus est ibi; alibi minimus, quod in segmenta, & quasi scintillas, attamen copiâ q. innumeras, seminatus fit. Aduentitius calor à sphæris dimanans cælitus, insitum in energiam animat. Caloris insiti materies est humidum terreum, caloris vi siccarum.

2 Effectus describit calidi, cùm ad corporis terrestris generationem se accingit: inter quæ, corpora humana cætera antecellunt nobilitate. In horum itaque fabrica terrestris calor in humidum terreum agens, homogenea consociat. Vt itaque elementorum διαχώρησις, id est, separatio consectanea fuit perturbationi: ita turbationi eorum quæ in terrestri sunt elemento consectanea est διάκρισις, id est, separatio homogeneorum ab iis quæ diuersi generis sunt: inde varia mixta terrea ortum sumpsere. & hic quatuor communissimas recenset partes, materiæ quadruplici respondentes. modus generationis hic fuit, terra naturâ frigida & sicca, attamen calido & humido perfusa, cæli calore longâ die sicca euasit, emicante in ea calore, qui poris parentibus eam peruasetat, & eorum retioaculis diu retentus fuerat, vnde validius madorem exhausit, & acrior euasit in terræ vaginis, thecis immissus calor. quare validiùs agit in restibile humidum, & (externi caloris consociatione) putredines profert; illæ enim terræ crassiores partes vtribusque conclusæ, (cùm expirare nequeant,) materiam vnà conclusam putrefaciunt. Ita die putrescente materiâ, in hanc, æthereì respondens calidum agens, materiam proximam corporum profert. ex qua, variâ coctione, fluida glutinosa, pinguia fabricantur, naturâ suo agente calido. cùm agit in materiam tenuem & putam, eam miscendo accurate, parum humidi testibilis relinquit, quod oleosum euadit, quod tamen ab algore terræ innato densius est: id igni respondet, & ab eo facilè capitur ac includitur. Itaque hîc docet, vndenam partes corporis enatæ fuerint & formatæ.

3 Calor primigenius agens in materiam, vnde partes formari debent, calidam pinguem, non multum fluxi humoris gerentem, ilico eam vrit, ac in os coquit. Plato in Timæo ossis & nerui generationem ex hoc Hippocratis sumit loco: Ossa, inquit, ex medulla terráque coactis, ignéque & aqua sæpiùs irrigatis facta: neruos verò ex carne calore nimis indurata & siccata, id est medij inter carnem & ossa.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὁκόσα δὲ ἐτύγχανε 1 κολλωδέστερα ἐόντα, καὶ τοῦ ψυχροῦ μετέχοντα, ταῦτα * δὲ θερμαινόμενα οὐκ ἠδύνατο † ἐκκαυθῆναι, * οὐδὲ μὴν τοῦ † ὑγροῦ γενέσθαι· διὰ τοῦτο εἶδος ἀλλοιότερον ἔλαβε τῶν ἄλλων, καὶ ἐγένετο νεῦρα στερεά· οὐδὲ γὰρ ἐνῆν τοῦ ψυχροῦ * αὐτῷ. 2 Αἱ δὲ φλέβες τοῦ ψυχροῦ εἶχον πολύ. Καὶ τούτου τοῦ ψυχροῦ 3 τὸ μὲν περιέξ, ὅσον κολλωδέστατον ἦν, ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ἐξοπτηθὲν μῆνιγξ ἐγένετο. τὸ δὲ 4 ψυχρὸν † ἐὸν κρατηθὲν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ, διελύθη, καὶ ἐγένετο ὑγρὸν διὰ τοῦτο.

* δῆθεν.
† ἐκκαυθῆναι
* οὐδὲ ξηρὰ γενέσθαι. Οὐ γὰρ ἦν τὸ λιπαρὸν, ὡς ἐκκαυθῆναι.
† ὑγρὰ
* nim. πολύ
* ἐν ἑαυτῷ

Quæ verò 1 viscosiora fuerunt, & frigore imbuta, ea neque calefacta exuri potuere, [neque sicca reddi: neque enim inerat pingue, vt exuri possent] neque etiam humida fieri; propterea ideam longè discrepantem ab aliis acceperunt, & nerui solidi facti sunt: cùm scilicet plurimum frigoris ipsis non inesset. 2 At venæ frigoris plurimum habebant. Itaque huius Nerui. Venæ. Membrana & cutis. Humores utr?j.

frigidi 3 extima pars, vt quæ viscosa maximè, vi calidi, retorrida facta, membrana extitit. Frigoris verò 4 interior pars, vi caloris edomita, dissoluta est, & ob id liquida facta est.

COMMENTARIVS.

1 Cùm crassior & impurior est materia & calori contumax, quòd frigidior & humidior & quàm prior illa: quare non potest idem calor nisi κολλῶδες corpus proferre, & respondebit aëri. & id glutinosum in neruum mutabit. Rationem addit, cur non potuerit fluxum id in madorem abire: nam etiamsi (vt antè dixit) frigidum his adsit, non tamen adeò id copiosum, vt fluidum perseuerare posset, sed à calore exhaustum, glutinosum euadit, & in neruum vertitur. media igitur euadit materia inter fluxam & pinguem: inde media natura præditum corpus enatum fuit. cùm pinguis non foret illa materia, in os exuri nequiuit: quare mitius indurruit. Dici enim videntur nerui ἀπὸ τοῦ νεύειν quod est nutare seu flectere: & etiam τόνοι appellantur ἀπὸ τοῦ τείνειν, hoc est tendere. De his Hippocrates libro De locis in homine scripsit, τὸ μὲν σῶμα πᾶν ἔμπλεον νεύρων, corpus omne neruorum est plenum.

2 Iam cùm calidum in frigidam materiam agit, id est, in non ita calidam, & meabilem, venas & arterias succis plenas protulit: nam, dicit, venosum genus frigoris plenum est.

3 Τὸ περιέξ peripheria huius massæ frigidæ, à calore consociata, viscosa euadit, non tamen summè viscosa fit, & in membranam mitigatur.

4 Centrum massæ frigidæ, à calore eliquatur, & in humores nutritios abit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον, καὶ ἡ 1 φάρυγξ καὶ ὁ στόμαχος, καὶ ἡ γαστὴρ καὶ τὰ ἔντερα ἐς τὸν ἀρχὸν, κοῖλα ἐγένοντο. 2 τοῦ γὰρ ψυχροῦ αἰεὶ θερμαινομένου, τὸ μὲν περιέξ ἐξωπτήθη, ὅσον αὐτὸ κολλῶδες ἦν, καὶ ἐγένετο χιτὼν ὁ περὶ αὐτὸν μῆνιγξ. τὸ δὲ 3 ἐντὸς τοῦ ψυχροῦ, οὐ γὰρ ἦν ἐν αὐτῷ οὔτε κολλῶδες πολὺ, διετάκη, καὶ ἐγένετο ὑγρόν. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἡ 4 κύστις. Πολὺ 5 ψυχρὸν ὑπολειφθὲν 6 τὸ περιέξ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ θερμαινόμενον, διελύθη, καὶ ἐγένετο ὑγρόν· Οὐ γὰρ ἦν ἐν αὐτῷ οὔτε τοῦ λιπαροῦ, οὔτε τοῦ κολλώδεος, Ὅσα δὲ περιῆν, 7 χιτὼν ἐγένετο.

Ex eisdem causis etiam 1 fauces, & stomachus, & venter, & intestina in longanonem vsque caua facta sunt. 2 Dum enim perenni ductu frigidum in calorem abripiatur, id quod in eius peripheria viscosum habebat, retorridum euasit, & in tunicam abiit ambiens membrana. Quæ verò 3 frigida pars intus erat, cùm in ipsa neque pingue, neque viscosum plurimum foret, colliquatum est, & liquidum fluxúmque euasit. Eadem etiam ratio fuit 4 vesica. Copiosum 5 frigidum restibile 6 ad eius peripheriam, vi caloris in æstum abreptum, solutum fuit, liquidúmque euasit; nam nec pingue, neque viscosum in se habebat. Quod verò restibile mansit 7 in tunicam euasit. Ventriculus & intestina cauaque partes. Vesica.

COMMENTARIVS.

1 Exemplis rem illustrat, in illis partibus quæ etiam, vt venæ, cauitatem habent, & ex eisdem causis enatæ. id differentes, quòd venæ frigidum fusum pro corporis prædio continuere: at cæteræ cauæ partes illud deposuere. q. d. gulæ, ventris &c. materia frigidum fuit, tum liquidum, tum gelidum.

2 Itaque peripheria fluxa viscosior caloris vi euasit, ita vt membrana in tunicam euaserit.

3 Sed centrum frigidum cùm à pingui & viscoso abesset, caloris vi meabile euasit, & (cùm inutilis esset) exacta à corpore fuit.

4 Frigidum etiam huius materia est.

5 Eius vesicæ intima pars, frigida, & copiosa, à calido fusa, effusa est.

6 Τὸ πρίξ αὐτοῦ in textum irrepsisse aliunde existimat D. Zuingerus; aut loco illius legendum τὸ ἐντὸς αὐτοῦ.

7 Id est, exterior frigidi pars in tunicam versa est; cùm fluida esset & à calore edomita.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἀτὰρ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὅσα κοῖλα τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον. 2 Ὅπου μὲν ἦν τοῦ κολλώδεος πλέον ἢ τοῦ λιπαροῦ, χιτὼν μῆνιγξ ἐγένετο. 3 Ὅπου δὲ τοῦ λιπαροῦ πλέον ἢ τοῦ κολλώδεος, ὀστέα ἐγένετο. 4 Αὐτὸς δὲ λόγος καὶ τῶν ὀστέων. 5 Ὅσα μὲν μὴ ἐνῆν τοῦ κολλώδεος, τοῦ δὲ λιπαροῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ, ἐξεκαίετο θᾶσσον διὰ τὸ λιπαρὸν, καὶ ταῦτα τῶν ὀστέων καὶ σκληρότατα καὶ στρυφνότατα. 6 Ὅσα δὲ λιπαρὸν καὶ κολλῶδες παραπλήσια, ταῦτα δὲ τῶν ὀστέων σηραγγώδεα. 7 Περὶ μὲν τουτέων οὕτως. Τὸ μὲν ψυχρὸν, πήγνυσι· τὸ δὲ θερμὸν διαχέει, ἐν δὲ τῷ πολλῷ καὶ 8 ξηραίνει χρόνῳ. Ὅσα δὲ τοῦ 9 λιπαροῦ ξυνῇ, τουτέοισι θᾶσσον ἐκκαίει καὶ ξηραίνει. Ὅπου δ᾽ ἂν τὸ 10 κολλῶδες ξυνῇ τῷ ψυχρῷ, ἄνευ τοῦ λιπαροῦ, οὐκ ἐθέλει ἐκκαίεσθαι, ἀλλὰ τῷ χρόνῳ θερμαινόμενον πήγνυται.

1 Et etiam de aliis, quæ caua sunt, eodem modo res se habet. 2 Vbi enim plus viscosi erat quàm pinguis, membrana tunica facta est. 3 Vbi verò pinguis plus quàm glutinosi, ossa facta sunt. 4 Eadem & ratio ossium est. 5 Quotquot ex illis non ita glutinoso imbuta fuere, sed potiùs pingui & frigido, citiùs exusta sunt ob pinguedinem, atque hæc ossa durissima & rigidissima facta. Offa. *6 Quotquot verò pingue & viscidum ex æquo habuere, ea ossa spongiosa euasere. 7 Horum autem omnium hæc videtur ratio: frigidum cogit; calidum verò fundit, quin etiam 8 longâ die exsiccat. Sin 9 pinguedinis quid affuerit, citiùs exurit & siccat. Quodsi 10 viscosum accesserit frigido absque pinguedine, exuri nequit, sed tempore incalescens cogitur.*

COMMENTARIVS.

1 Similis ortus fuit reliquis cauis partibus, vt cystis, cerebrum, renes. nam cauitas oritur ex frigido fuso.

2 Quæ partes sunt mixtæ naturæ, prædominantis ideam sequuntur, si viscosa materia pinguem excelluerit, tunica vel membrana gignitur.

3 Exhaustis partibus aquosis, sunt enim ossa partes durissimæ, siccissimæ, & frigidissimæ, à crassa seminis parte per adustionem genitæ, sed euanuit humidi defectu calidum. Remansere tamen aliquantulum humida, sed non glutinosa; nam ex ea nerui ligamentaque & membranæ fabricatæ sunt: sed pinguis materia est. Effectrix causa est ossium, facultas formatrix; quæ calido vtitur instar architecti. Calidum illud pingue exurit siccatque, vnde durities & soliditas. Os igitur ab exustione generatur. Et libro De natura pueri, inquit, ossa à calore densata indurescunt & resiccantur. Sunt enim stabilimentum totius corporis.

4 Quæ vario charactere sunt prædita, ob materiæ ex qua orta sunt variam mixtionem.

5 Si non fuerit viscosa materia, sed mixtim frigida & pinguis, retorrida citò fit à calido, ob pinguedinem: & quia fluida facilè exuritur, vnde fit os durissimum & rigidissimum.

6 Viscida si fuerit materia & pinguis, pinguedo exuritur, non tamen æquali filo, nec ita subitò, nam resistunt viscidæ partes, poris traiicitur & antrosum euadit.

7 Caussam horum reddit: nam frigoris est stringere, quæ à calore fluxa sunt.

8 Viscida & fluxa longo tempore siccat.

9 Pingue si adsit, efficit vt promptius materia, cum qua consociatur, vratur & siccetur.

10 Materia viscida frigida sine pinguedine vri nequit, sed caloris vi euanescente madore cogitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὁ δὲ 1 ἐγκέφαλος ἐστι μητρόπολις τοῦ ψυχροῦ καὶ τοῦ κολλώδεος· τὸ δὲ 2 θερμὸν τοῦ λιπαροῦ μητρόπολις. 3 θερμαινόμενον γὰρ τὸ πρῶτον πάντων διαχεόμενον, λιπαρὸν γίνεται. Καὶ διὰ τοῦτο ἐγκέφαλος, ὅτι ὀλίγιστον ἔχει τοῦ λιπαροῦ, τοῦ δὲ κολλώδεος πλεῖστον, οὐ δύναται ἐκκαυθῆναι ὑπὸ τοῦ θερμοῦ, ἀλλ᾽ 5 ἐν τῷ χρόνῳ χιτῶνα μήνιγγα παχεῖαν ἔλαβεν. Περὶ δὲ 6 τὴν μήνιγγα ὀστέα, ὁκόσον τὸ θερμὸν ἐκράτησεν, καὶ ἐν ὅσον ἦν τοῦ λιπαροῦ ἐνῆν.

At 1 cerebrum domicilium atque metropolis est frigidi & viscidi. 2 At calidum, ipsius pinguis metropolis est. Id enim 3 quod calore perfunditur, primùm omnium cùm diffunditur, pingue euadit. 4 Hinc est quòd cerebrum, cùm minimum habeat pinguis, plurimum verò viscosi, à calido torreri nequeat, sed 5 ductu temporis, membranam meningem crassam accepit. Circum 6 membranam verò ossa extitere, ex ea parte quantum calidum euicit, cùm in ea pingue inesset. Cerebrum. Meninx. Cranium.

COMMENTARIVS.

1 Cerebri ergo origo ex viscida frigidaque maximè parte, viscosi frigidi sedes. Frigidum esse oportuit cerebrum, ne accenderetur membrum perpetuæ cogitationis, néve tenues in auras abirent euanidi spiritus animales, & ne temerario ausu mouerentur, aut phanaticæ essent perceptiones. Et viscidum est, inquit Hippocrates: Est enim in actiuis qualitatibus frigidum, in passiuis humidum, molle enim tangenti occurrit. Humidum dico est naturâ cerebrum, tum ad perfectiorem sensionem, fit enim sensio passione, & humida rerum impressarum vestigia facilè admittunt: & quia viscosum, retinet impressa. Quin etiam illi opus fuit viscositate ad effictionem, & propagationem neruorum, qui ob duritiem rigidi euasissent, nimiáve humiditate diffluxissent, nulla fluxibilitate prædiri.

2 Calidum, vt cor & venæ, sedes est pinguis.

3 Cum alimentum superat calidum, quod pingue est primùm liquatur: nam impatiens est caloris.

4 Vegeta genitalisque caloris vis, cerebrum conformauit, ex viscida materia maximè, quæ torreri nequiuit. viscosum vocat hîc cerebrum: libro De glandulis hoc vocat glandulosum, quia, inquit, album & friabile. Album est, quia est pars spermatica, coque fine, vt spiritus animales iucunda quadam imagine, insculpta illis simulachra menti offerrent: & non sub tristi imagine ac tenebricosa, quod melancholicis euenit.

5 Quæ foris fuit glutinosa materiæ pars, in membranam, sensim induruit.

6 Pinguior eius pars in os abiit, vi calidâ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Καὶ 1 μυελὸς ὁ καλεόμενος νωτιαῖος καθήκει ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ 2 οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ τοῦ λιπαροῦ ἢ τοῦ κολλώδεος * πολὺ, ὥσπερ καὶ τῷ ἐγκεφάλῳ· 3 Διὰ τοῦτο οὐκ ἂν δικαίως καὶ αὐτῷ εἴη μυελὸς οὔνομα· οὐ γὰρ ὁμοίως τῷ ἄλλῳ μυελῷ ὡς ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν ὀστέοισιν ἔνι. μοῦνος γὰρ μήνιγγας ἔχει· ὁ δὲ ἄλλος οὐκ ἔχει. 4 Τεκμήρια δὲ τουτέων σαφέα, εἴ τις ἐθέλοι ὀπτᾶν νευρώδεά τε καὶ κολλώδεα, καὶ τὰ ἄλλα. † δὲ τὰ μὲν ἄλλα ταχὺ ὀπτᾶται, τὰ δὲ νευρώδεά τε καὶ κολλώδεα οὐκ ἐθέλει ὀπτᾶσθαι, ἐλάχιστον γὰρ ἔχει τοῦ λιπαροῦ· τὸ δὲ πώταλον καὶ λιπαρὸν τάχιστα ὀπτᾶται.

* pro πλεῖον
† καὶ

Sed & 1 medulla spinalis appellata à cerebro dimanat, cui 2 neque pinguis neque viscosi plurimum inest, vt etiam nec cerebro. 3 Et propterea neque nomen medulla ei meritò datum fuit: cùm nulli alteri reliquorum ossium medulla similis sit: sola enim membranas Medulla.

branas habet, quas alia medulla non habet. 4 Signa horum ac argumenta lucida erunt, si quis neruosa & viscosa cremare velit: cùm cætera cuncta citò assentur, neruosa tamen & viscosa assari nequeunt, quia parum pinguedinis habent: E contra, pinguissimum & vnguinosum celerrimè assatur.

COMMENTARIVS.

2 Spinalis medulla respondet substantiâ cerebro. Nec eius obscura est dignitas, est enim cerebri πρόχειρος & vicaria. Hanc quidam cerebrum oblongum vocarunt. Salomon, in Ecclesiaste, funem argenteum vocat. Sollicitè hæc à summo Deo vallata est duabus tunicis, nam tenui & dura meninge regitur. Huius in neruis procreandis mira est fæcunditas, & ex his cunctæ habitus corporis partes surculos ducũt.

2 Non ei est plus pinguis quàm viscosi: sed potiùs contrà: vt etiam cerebro. Quare & eius similis ortus: ex pingui retorrido, & glutinosa parte externa, membranam fecit, restibilis medullam.

3 Ideam non refert reliquæ medullæ quæ in ossibus. Spinalis enim medulla, quasi cerebrum exporrectum esse videtur, & quò longiùs à cerebro abit, eò validiùs neruescit, vt ita dicam, & scinditur tandem quasi in lora, vbi ad vltimas venit vertebras.

4 Argumento d. sunt cerebrum & medulla si assentur, nam potiùs siccantur & indurantur, quia viscosa: at pinguia citò assantur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὰ δὲ 1 σπλάγχνα ὧδέ μοι δοκέει ξυστῆναι. Περὶ μὲν οὖν τῶν 2 φλεβῶν εἴρηταί μοι πρότερον. Ἡ δὲ 3 καρδίη πολὺ τοῦ κολλώδεος καὶ τοῦ ψυχροῦ εἶχε. Καὶ ὑπὸ τοῦ θερμοῦ θερμαινόμενον, 4 κρέας ἐγένετο σκληρὸν καὶ γλισχρὸν, καὶ 5 μῆνιγξ περὶ αὐτὴν, καὶ 6 ἐκοιλώθη, οὐχ ὥσπερ φλέβες· Καὶ ἔστιν 7 ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς φλεβὸς τῆς κοιλοτάτης.

At 1 viscera hoc modo fabricata esse videntur. Et de 2 venis quidem iam diximus. 3 Cor autem plurimum viscidi & frigidi habet: & à calido calfactum, 4 caro euasit dura & viscosa, & 5 membrana circum ipsum, & 6 cauum factum est, sed alio modo quàm vena: & 7 situm est in capite vena caua.

COMMENTARIVS.

1 De visceribus iam agit, id est de internis continentibus partibus, vt venis, corde, pulmone, hepate, liene, renibus.

2 Id est, primùm de venis egimus, vt etiam de intestinis, stomacho, gula, &c.

3 Cordis materia viscida & frigida. Hac ratione Auerrhoës putasse videtur cor frigidum esse: quia, inquit, maiore sui parte constat frigida, fibris innumeris, vasis quatuor insignibus, vena caua, arteria aorta, vena arteriosa, & arteria venosa; quæ partes sunt exangues & frigidæ. Calidum autem esse per aliud, ob sanguinis arteriosi & spiritus vitalis calidissimi contenti copiam, nec non ob perennem motum. Adde quòd cordis caro densa sit, solida & grauis: quin nobilissimæ eius parti, quæ basis est, pinguedo adnascitur. Sed quia in eo viscere lares & foci sunt spiritus vitalis, membrorum omnium calidissimum appâret, eísque calidissimis spiritibus circumfluũ, micat ac fons euadit viuifici caloris, sanguinemque attenuat in purpureum roseumque colorem; quo vitali blandimento cunctas partes recreat. In eo est ἀρχὴ τῆς ζωῆς, vitæ principium: quo vigente vigent omnia, languente languescunt. Hîc artificiosus ille Zenonis ignis continetur: hîc regitur ille cælestis calor quem Promethեũ è cælo furatum fingunt, vt hominem vita donaret; hinc fugax cuiusque partis viuacitas recreatur. Græci cor καρδίαν καὶ κεαρδίαν dixerunt, à κραδαίνειν quod est vibrare.

4 Ex idea materiæ formam duxit: interna carne viscosum & durum euasit.

5 Foris membrana cinctum est.

6 A frigida materia vi caloris fusa, solidior caro huic fusæ materiæ receptaculum mansit, quare cauum euasit: non tamen vt venarum membranosa est cauitas, sed carnea est cordis membrana.

7 De venarum & arteriarum propagatione, quatenus famulantur cordi, ad caloris & spirituũ deductioné, & propterea cordi nexis, situs itaque cordis est ad caput cauæ venæ, & caua vena ad cor sita est: Hinc itaque arteriarum ῥίζωμα & scaturigo. Vena quoque hîc est, quam κοίλην καὶ μεγάλην appellarunt, hoc est, cauam & magnam, ob insignem cauitatem. Hippocrates secundo Epidemiôn ἡπατικὴν iecorariam appellat. Hic fons est humanæ naturæ, hoc microcosmi flumen amplissimum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Δύο γάρ εἰσι κοῖλαι φλέβες ἀπὸ τῆς καρδίης· τῇ μὲν οὔνομα ἀρτηρίη, τῇ δὲ 1 κοίλη φλέψ, πρὸς ᾗ ἡ καρδίη ἐστιν. Καὶ 2 πλεῖστον ἔχει τοῦ θερμοῦ ἡ ἀρτηρίη ἢ ἡ κοίλη φλέψ, καὶ ταμιεύει τὸ πνεῦμα. Παρὰ δὲ τούτοιν τοῖν φλεβοῖν 3 ἄλλαι κατὰ τὸ σῶμα. Ἡ δὲ 4 κοιλοτάτη φλέψ, πρὸς ᾗ ἡ καρδίη, διὰ τῆς κοιλίης ἁπάσης διήκει, καὶ διὰ τῶν φρενῶν, καὶ σχίζεται 5 ἐς ἑκάτερον τῶν νεφρῶν· Καὶ ἐπὶ τῇ ὀσφύϊ σχίζεται, καὶ 6 ἀΐσσει ἐπί τε τὰ ἄλλα, καὶ ἐς ἑκάτερον σκέλος. Ἀτὰρ καὶ 7 ἄνωθεν τῆς καρδίης πρὸς τὸν αὐχένα, τὰ μὲν ἐπὶ δεξιὰ, τὰ δ' ἐπ' ἀριστερά. Καὶ τότε 8 ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἄγει, καὶ ἐν τοῖς κροτάφοισι σχίζεται ἑκατέρη.

Duæ enim sunt caua venæ à corde: alteri enim nomen est arteria, alteri vena 1 caua, ad quam cor situm est. Et 2 plus calidi in se continet arteria quàm vena caua, & spiritum alternatim condit atque promit. Præter has duas autem venas etiam 3 aliæ corpori insunt. 4 Cauissima autem vena, ad quam stabulatur cor, per totum ventrem transit, & per diaphragma, & in 5 vtrumque renem finditur: & in lumbis finditur, & 6 peruadit tum in alias partes, tum in vtrumque crus. Sed etiam 7 supra cor ad ceruicem, partim dextra partim sinistra. Mox in 8 caput ascendit, & in tempora finditur vtraque.

Arteria aorta & vena caua.

Distributio venarum & arteriarum per corpus.

COMMENTARIVS.

1 Κατ' ἐξοχήν.

2 Plus spiritus & calidi huic inest: nam eius veluti promus & condus est, inquit Zuingerus. Sed vena plus succi habet. Hæc aorta arteria vitalem spiritum è sinistro cordis specu ex sanguinis aërisque permistione elaboratum excipit; & per tubos & quasi aquæ ductus ramorum quoquouersum distribuit cum multo spiritu viuifico. Vnde suo motu partium calorem conseruat, refrigerat, expurgat: & arteriarum beneficio, intrò & foras spirabile est totum corpus.

3 Aliæ partes suas habent venas.

4 Venæ deductionem explicat: id cùm agit, & de arteriis & neruis transigit, nam hæc se mutuò vbique comitantur.

5 In Emulgentes diuiditur. Ita etiam arteria ibi scinditur in arterias emulgentes.

6 Infra ad lumbos procepit in partes vicinas, & in crus vtrumque.

7 Ad iugulum in dextrum & sinistrum ramum abit. Et facit ibi vena iugulares venas; arteria verò, carotidas arterias: & has geminas, internas vel externas. per latera ceruicis inter cutem & membranam carnosam externa iugularis fertur. Iugularis interna maior est in homine quàm externa; hæc quoque per latera ceruicis ad cerebrum effertur, & per cranij foramina, in duram meningem ascendit. Carotis interna (quæ etiam apoplectica dicitur, quòd apoplexiam procreet, si ita intercipiatur vt vitalibus spiritibus

aditus

aditus negetur ad cerebrum) cum interna iugulari ascendit per latera asperæ arteriæ: & vbi fauces attingit, subit per foramen lacerum choanæ propinquum.

6 Ad tempora rursus diuiditur in internos & externos ramos.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἔστι δὲ καὶ ἀριθμῷ εἰπεῖν τὰς φλέβας τὰς μεγίστας. Ἔνι δὲ λόγῳ ἀπὸ τῆς κοίλης φλεβὸς, καὶ ἀπὸ τῆς ἀρτηρίης ἄλλαι φλέβες ἐσπαρμέναι εἰσὶ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα. Κοιλόταται δὲ αἱ 1 πρὸς τῇ καρδίῃ, καὶ περὶ αὐχένα, καὶ τῇ κεφαλῇ, καὶ κάτωθεν τῆς καρδίης μέχρι τῶν ἰσχίων. Καὶ τὸ 2 θερμὸν πλεῖστον ἔνι * τῇσι φλεψὶν καὶ τῇ καρδίῃ. Καὶ διὰ τοῦτο 3 πνεῦμα ἡ καρδίη ἔχει, θερμὴ ἐοῦσα μάλιστα τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. Ῥηΐδιον δὲ τοῦτο καταμαθεῖν, 4 ὅτι θερμόν ἐστι τὸ πνεῦμα. Ἡ καρδίη καὶ αἱ κοῖλαι φλέβες κινέονται αἰεὶ, καὶ τὸ θερμότατον πλεῖστον ἔνι ἐν τῇσι φλεψίν. Καὶ διὰ τοῦτο 5 πνεῦμα ἡ καρδίη ἕλκει, θερμὴ ἐοῦσα μάλιστα τῶν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

Possunt autem numero recenseri venæ insigniores. Ut breuiter dicam, à vena caua, & ab arteria reliquæ venæ toto corpore fusæ sunt. Cauissimæ autem sunt 1 *prope cor, & ceruicem, & caput, & infra cor ad coxendices vsque.* 2 *Calidum autem vberrimum venis & cordi inest. Et propterea* 3 *spiritum cor habet, vtpote quod omnium membrorum intra hominem calidissimum sit. Facile autem est intelligere;* 4 *quòd spiritus caleat. Cor & caua vena perenni feruntur motu, vberrimoque calore circumfluunt venæ. Ee propterea* 5 *spiritum cor trahit, cum omnium quæ in homine sunt calidissimum sit.*

Vbi stabulatur calidum.

Cor cur omnium calidissimum videatur.

COMMENTARIVS.

1 Ad cor, ad iugulum, quæ in capite: & quæ infrà vsque ad coxam.

2 Materiæ ratione frigetcor, quò minus à calore damni sentiret, vtque arctiùs acceptum spiritum custodiret, qui vi animæ vitalis, eiusque consectario gignitur à motu.

3 Qui fabricatur ab aëre attracto. Cor, inquit, ob feruentem quem continet spiritum, æstuat. Est enim spiritus, omnium quæ in corpore sunt calidissimus.

4 Demonstrat spiritum feruidum cordi insidisse, hoc modo motusest à spiritu feruido. Id ostendit exemplo corporum quibus naturâ motus inest; vt ignis qui etiam absque ventorum incursu mouetur; vt in candelis elucet, quarum flamma absque vento ventilatur. Et id etiam aperit exemplo rerum quibus voluntarius adest motus, nam hæ calore fraudatæ, immobiles fiunt. At cordi arteriisque adest motus naturalis, ipso sensu teste. Itaque cordi arteriisque inest spiritus calidus. Spiritus, vt ex prædictis Hippocratis verbis colligimus, duobus modis consideratur, aut quatenus physicum est corpus, & propria forma naturali regitur; aut quatenus est nobilioris formæ instrumentum, nimirum animæ. Si à propria forma moueatur spiritus, sursum; & foras mouebitur semper, nam igneæ & aëreæ naturæ est: at dum nobiliori formæ subseruit, nunc deorsum nunc sursum, nunc foras nunc intrò mouetur; nunc cogitur nunc dilatatur, vt animæ ad necessarios vsus visum fuerit. At caloris est mouere; quare calidissimus spiritus, qui seipsum mouet.

5 Ostendit iam cor calore vberrimò circumfluere, ex ipsius aëris attractione. hoc argumento. Calor quo maior, eò plus refrigerationis perit. nam frigidum calidi pabulum est. At cor plurimum refrigerationis perit, vt elucet in embryone. Igitur cor plurimum habet caloris, vt etiam venæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἔστι δὲ καὶ ἄλλως γνῶναι· 1 Πῦρ εἴ τις θέλει καίειν ἐν οἰκήματι, ὁκόταν ἄνεμος μὴ ἐσπνέῃ, φλὸξ κινέεται, τοτὲ μὲν μᾶλλον, τοτὲ δὲ ἧσσον. Καὶ λύχνος καιόμενος τὸν αὐτὸν τρόπον κινέεται, τοτὲ μὲν μᾶλλον, τοτὲ δὲ ἧσσον· ἀνέμου οὐδενὸς κινέοντος, ὅντινα καὶ ἡμεῖς ὁρῶντες ἐσμὲν γινώσκειν πνέοντα. Καὶ 2 τροφή ἐστι τῷ θερμῷ τὸ ψυχρόν. Τὸ δὲ 3 παιδίον ἐν τῇ γαστρὶ συνέχον τὰ χείλεα μύζει ἐκ τῶν μητρέων τῆς μητρὸς, καὶ ἕλκει τήν τε τροφὴν, καὶ τὸ πνεῦμα τῇ καρδίῃ εἴσω (τοῦτο γὰρ θερμότατόν ἐστιν ἐν τῷ παιδίῳ) ὅταν περ ἡ μήτηρ ἀναπνέῃ. 4 Τοῦτο δὲ καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι τὴν κίνησιν παρέχει τὸ θερμὸν, καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν.

Quod aliter etiam innotescere potest. 1 *Si quis ignem accendat in occlusa domo, vt nullus ventus afflare queat, flāma tamē interim mouebitur nunc vberius, nunc minus. Sed & lucerna accensa eodē modo mouetur, nunc vberius, nunc minus, à nullo licet agitante vēto, quē sane nos spirantē animaduertere possimus. Cæterum* 2 *frigidū calido alimentū est. At nunc* 3 *puer in vtero adductis labris ex vtero matris sugit, & nutricatum, & spiritum cordi (quod in puero feruentissimum est) attrahit, matre respirante. Quin* 4 *calidum & reliquo corpori, & cunctis aliis motum præbet.* Probat id ex puero dū in vtero est.

COMMENTARIVS.

1 Ostendit motum à spiritu calido dimanare: nam, inquit, argumento sunt corpora naturalia quibus inest motus, vt ignis & lucerna. Ignis enim omnis extinguitur cùm fraudatur euentatione.

2 Demonstrat vberrimum cordi inesse calorem: quia, inquit, aërem frigidum prolectat omnis calor; & quo is vberior, eò prolixiore opus est refrigerio: nam frigidum est calori pabulum.

3 At cor vberrima euentatione eget, & rapit interdum aërem frigidum. argumento est embryo: qui fugit humidum alimentum, & trahit spiritum frigidum respirante matre, vt cor refocillet ur calidissimū.

4 Cordi d. inest spiritus calidus. id ostendit motus: nam ne reliquæ quidem partes calore spoliatæ moueri poterunt κατὰ προαίρεσιν: vt elucet in paralysi.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Εἰ δέ τις ἐρωτῴη, πῶς τοῦτο οἶδέ τις, ὅτι ἐν τῇ μήτρῃ τὸ παιδίον ἕλκει καὶ 2 μύζει· τάδε αὐτῷ ἐστιν ἀποκρίνασθαι. 3 Κόπρον ἔχοντα ἐν τοῖσιν ἐντέροισιν γίνεται· καὶ ἀποπατέει ἐπειδὰν γένωνται τάχιστα καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ πρόβατα. Καίτοι 4 οὐκ ἂν εἶχε κόπρον, εἰ μὴ ἐν τῇσι μήτρῃσιν ἔμυζεν. Οὐδ' ἂν 5 θηλάζειν τὸν μαζὸν ἠπίστατο γινόμενον αὐτίκα, εἰ μὴ καὶ ἐν τῇ μήτρῃ ἔμυζε. Καὶ περὶ μὲν 6 κινήσιος τῆς καρδίης καὶ τῶν φλεβῶν οὕτως ἔχει.

Si verò quis interroget; vnde quis hoc sciat; 1 *quòd puer in vtero trahit &* 2 *sugit: huic ita respondendum:* 3 *Pueri nascuntur stercus in intestinis habentes; & quamprimum nati fuerint tum homines tum pecora ilicò aluum deponunt: Atqui* 4 *nullum haberent stercus, nisi in vtero suxissent: Imò neque* 5 *mammam ilicò vt natum est animal sugere nosset, si non in vtero suxisset. Et de* 6 *motu cordis & venarum hoc modo se res habet.*

COMMENTARIVS.

1 Q. d. d. q. embryo non trahit nutricatum: igitur nec spiritum. Igitur vmbilico & ore alimentum ab embryone trahitur: Attamen libro de octimestri partu, apertè dicit, ante partum cunctos ductus tum alimentorum tum spiritus, tum excrementorum clausos esse, præter vmbilicum: qui à partu siccatur, reliquis iam tum patentibus. Attamen Galenus in libro, quòd animal sit id quod est in vtero, cap. 3. vbi fœtum opera animæ, ac naturæ in vtero obire demonstrat, hoc loco Hippocratis vti videtur.

2 Multi immeritò hîc reprehendunt Hippocratem. non, quod malè putant, ipse ex sua sententia dicit fœtum in vtero sugere ore: sed concessione quadam vtitur ex receptâ tunc sententia. q.d. vos pro rato habetis infantem sugere in vtero, quia natus mox aluum deponit: igitur mihi illud etiam concedetis quod longè facilius est, eum spiritum trahere; saltem à matre: sine quo calor cordis viuere nequit.

3 Probat suam sententiam: spiritum nim. ab embryone trahi (hoc enim vult) quia d. alimentum trahitur, quod ægriùs fit. hoc d. agni & homines fæcibus testantur, iam nascentes.

4 Si labris non prolectaret ex vtero, fæcum expers esset: hoc enim primæ, & non secundæ coctionis excrementum esset: hæc coctio non fit in hepate, sed in ventriculo: nec enim ex vmbilicali vena in ventriculum abire potest alimentum. Igitur embryo trahit alimentum labris: igitur magis spiritum, qui meabilior est alimento. Sed vmbilicalis vena inseritur hepati, in ea fissura vbi vena porta est: & ex vena porta infinitæ venæ ad intestina funduntur. Ergo etiamsi per os nutricatum non sumat fœtus, atræ quædam fæces intestina concipient. Sed, quamuis sciuerit hæc Hippocrates, concedit, vt suum argumentum ducat. Fuit enim Democriti & Epicuri opinio, vt refert Plutarchus libro quinto De Placitis philosophorum, fœtum in vtero per os alimentum trahere. Hippocrates, (quamuis, vt dixi, iam aliud agens, hoc illis concedat) libro De alimento, vt apparet, rem ipsam tenuit, vbi ait, ἡ δὲ ἀρχαιοτέρη τροφὴ, διὰ τοῦ ἐπιγαστρίου ὀμφαλός. Hoc est, antiquius alimentum per abdomen vmbilicus. Quasi dicat, primum animalis alimentum, per vmbilicum trahitur, qui in medio abdomine situm habet. Et libro De natura pueri, fœtum trahere & alimentum per vmbilicum scribit.

5 Nim. d. suxisset embryo, nesciret puer. Consequentiæ dicit D. Zuing. nulla necessitas. Nam quod illic Menander, de porcellis in euripum proiectis, Quis illos docuit natare? Númne in vtero matris? Rectè Hippocratis sexto Epidemion, sugit puer doctus à natura indocta. Natura enim indocta, quod non didicit, tamen id rectè facit. Et libro De alimentis, φύσιες πάντων ἀδίδακτοι.

6 Id est, ita demonstratum sit, ex motu cordis & arteriarum, cordi inhabitare spiritum & calorem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὁ δὲ 1 πλεύμων πρὸς τῇ καρδίῃ ἐγένετο ὧδε· Τοῦ ὑγροῦ ὁκόσον ἦν κολλωδέστατον ἡ καρδίη θερμαίνουσα, ταχὺ ἐξήρανεν, ὥσπερ ἀφρὸν, καὶ ἐποίησεν σηραγγῶδες, καὶ φλέβια πολλὰ ἐν αὐτῷ. Διὰ δὲ τοῦτο ἐποίησεν τὰ φλέβια· 2 ὁκόσον ἐν τῷ κολλώδει ἐνῆν ψυχρὸν, τοῦτο μὲν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ διετάκη, καὶ ἐγένετο ὑγρόν· Τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ κολλώδεος, αὐτὸς ὁ χιτών.

Pulmo. *Porrò 1 pulmo iuxta cor ita natus est. Cor, humidum quod viscosum maximè erat calfaciens, promptè exsiccauit, velut spumam, fecitque fistulosum, & venulas multas in ipso. Hac autem auctore causâ venulas fecit: 2 quantum in glutinoso inerat frigidi, idipsum à calido colliquatum est, & in liquorum abiit: à glutinoso autem tunica facta est.*

COMMENTARIVS.

1 Ex glutinosa materia enatus: huius viscosissima materia à vicino corde retorrida facta, spumæ in morem cauernosa euasit, multis venis vel potiùs bronchiis pertusa. Est enim pulmo instrumentum spirabile & vocale, spiritus ἐργαστήριον, ad cordis commoditatem factus, eius enim flabellum est. Siccus est pulmo, nam nunquam concidunt eius foramina; & bilioso alitur sanguine, & focus sitis in pulmone vnus est, vt alter in vêtriculo, teste Hippocrate in Epidemiis.

2 Frigida & glutinosa pars minùs cocta, ex qua frigida à calido fusa in succum soluta est: glutinosa in venæ tunicam mitigata est.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὸ δὲ 1 ἧπαρ ὧδε ξυνέστη· ξὺν τῷ θερμῷ πολὺ τοῦ ὑγροῦ ἐγκατελήφθη, ἄνευ τοῦ κολλώδεος καὶ τοῦ λιπαροῦ, ἐκράτησε τὸ ψυχρὸν τοῦ θερμοῦ, καὶ ἐπάγη. 2 Τεκμήριον δέ μοι τόδε. Ὁκόταν σφάξῃ τις ἱερεῖον, τέως μὲν ἂν θερμὸν ᾖ, ὑγρόν ἐστι τὸ αἷμα· 3 ἐπὴν δὲ ψυχθῇ, ἐπάγη. Ἢν δέ τις αὐτὸ τινάσσει, οὐ πήγνυται. αἱ γὰρ ἶνες εἰσὶ ψυχραὶ καὶ κολλώδεες.

At 1 Hepar sic compactum est: Cùm vnà cum calido multum humidi conclusum esset, absque viscoso & pingui, frigidum superauit calidum, & congelatum est. 2 Signum syllogisticum hoc huius rei est: Si quis victimam mactet, quamdiu calidus manet, liquidus etiam sanguis est: 3 quamprimùm verò perfrixit, congelascit. Quòd si quis ipsum conquasset, non congelascet: fibræ enim frigidæ sunt & glutinosæ. Hepar.

COMMENTARIVS.

1 Hepatis ortus, eius parenchyma sanguis est meabilis & calidus, absque viscoso & pingui. efficiens eius est calor & frigus. nam caloris vi rubedo impressa fuit: sed frigido natiuo vincente calidum natiuum concreuit in molle viscus. Est hepar τῶν φλεβῶν ῥίζωμα, officina hæmatoseos, totam corporis œconomiam succis rigat, fons & origo gratiosi humoris nutricij. Platoni sedes amoris & concupiscentiæ. In huius visceris εὐπραγίᾳ principatus facultatum situs est. Peculiari sibi carne constat; & venarum cauæ portæ, & vmbilicalis radicibus, arteriolis, ac neruulis, & tuniculâ.

2 Exemplo id demonstrat: dum calet sanguis, meabilis est: algidus consistit: nisi quassu ruptis viscosis frigidísque fibris à coalitu arceatur. At hepar est parenchyma & conglobatio quædam sanguinis: quare, cùm fibris plenum sit, à frigore coaluit. Ratione ergo plurimarum fibrarum, ex quibus, vnâ cum sanguine coaluit, frigidum est: quamuis ratione puri sanguinis caleat; eoque coctionem fælicitat. Coaluit tamen ratione fibrarum.

3 Arist, 2. de part. an. 4. d. sanguinem humidiorem, quòd sit frigidus, minimè densari: at contrà dicit libro de breu. & long. vitæ, ob id εὔπηπτον esse: nisi legit εὔτηκτον.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὁ δὲ 1 σπλὴν συνέστη ὧδε· ξὺν τῷ θερμῷ καὶ κολλώδει, καὶ * τοῦ θερμοῦ πλεῖστον, τοῦ δὲ ψυχροῦ ἐλάχιστον, τοσοῦτον μόνον, ὁκόσον πῆξαι τὸ κολλῶδες αὐτό· ὅ εἰσιν αἱ ἶνες αἱ ἐνεοῦσαι ἐν τῷ σπληνί· καὶ διὰ τὰς ἶνας ταύτας μαλακός ἐστιν ὁ σπλὴν καὶ ἰνώδης. Οἱ δὲ 2 νεφροὶ ξυνέστησαν ὧδε. ὀλίγον τοῦ κολλώδεος, τοῦ θερμοῦ † ὀλίγον, τοῦ ψυχροῦ πλεῖστον, καὶ ἐπάγη ὑπὸ τούτου, καὶ ἐγένετο σκληρότατον τὸ σπλάγχνον, καὶ ἥκιστα ἐρυθρὸν, ὅτι οὐ πολὺ τοῦ θερμοῦ ξυνέστη.

* τὸ θερμὸν

† πλεῖστον

Splen 1 autem hoc modo formatus est: cum calido & viscoso conclusum fuit calidi plurimum, at frigidi minimum, tantum saltem, quantum ad viscosi coagulationem sat erat: sunt autem id fibræ quæ spleni insunt: propter quas mollis est splen, & fibrosus. 2 Renes verò hoc modo producti sunt. Parum viscosi, parum calidi, plurimum frigidi conclusum fuit, & ab hoc coagulatum est, & durissimum viscus euasit, & minimè rubrum, quod non plurimum calidi ad eius generationem conuenit. Lien. Renes.

COMMENTARIVS.

1 Splenis materia calida & viscosa fuit: testes sunt fibræ. Vberrimo calore agente, minimoque frigore, tanto, scilicet, quanto satis erat ad coagulationem fibrarum, quarum beneficio splen mollescit, & fibro-

fus

fus euasit. Stratonicus citharœdus dicebat in Caria ambulare mortuos, quòd lienosi essent omnes. A sano splene hepar, inquit Plato, speculi modo nitens redditur; vnde lucidi spiritus ac sanguis. Peculiari carne, vt hic docet Hippocrates, fabricatus est, tum venis ac arteriis plurimis rigatus, & etiam neruulis. Rara & fungosa est eius caro, pumicis ferè more.

2 Renum materia exiguum viscosi & calidi: eorum efficiens frigus congelauit materiam, vnde eorum durities & decolor color, ab inopiâ calidi. Duri sunt facti, ne immodica laxitate temerè finerent elabi vrinam, quæ nihil aliud est quàm materia potulenta remixta cum venosi & atteriosi sanguinis sero.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὁ δὲ αὐτὸς λόγος καὶ περὶ 1 τῶν σαρκῶν. Τὸ μὲν ψυχρὸν ἔπηξε καὶ ξυνέπηξε, καὶ ἐποίησε σάρκα· τὸ δὲ κολλῶδες, πρὸς γλαγέσας ἐχώρησε. Ἐν δὲ τῇσι τρωγλῇσι ταυτῇσι τὸ ὑγρὸν, ὥσπερ καὶ ἐν τῇσι φλεψὶν τῇσι μεγάλῃσιν. Τὸ δὲ 2 θερμὸν ἐν παντὶ τῷ σώματι, * πλεῖστον δὲ τῷ σώματι, καὶ 3 τοῦ ψυχροῦ ἐν τῷ ὑγρῷ. Τοσοῦτο δέ ἐστι τοῦ ψυχροῦ, ὁκόσον † δύναται πῆξαι τὸ ὑγρὸν, ἀλλὰ νενίκηται, ὥστε διακέχυται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ.

*π. δὲ καὶ τοῦ ὑγροῦ ἐν τῷ σώμ.

† οὐ δύν

Caro.

Eadem de 1 carnibus ratio est. Frigidum quidem coëgit & coagulauit ac fecit carnem: viscosum verò in foramina abiit. In his autem foraminibus humidum inest, velut in venis magnis. 2 Calidum autem in toto corpore est; plurimum verò & humidi in corpore est, & 3 frigidi multum in humido. tantum scilicet adest frigoris; quod congelare ipsum humidum possit, nisi triumpharetur à calido, à quo etiam diffunditur.

Habitus corporis.

COMMENTARIVS.

1 In carne est materia frigida, & glutinosa. Frigida partim coagulata fuit in carnem: partim fusa in succum. qui carnem rigat, hic analogiâ respondet venarum succis, per vulnera, illæsis venis, hic manare solet. Vt è semine spermaticæ, ita ex sanguine carnosæ partes effinguntur. Delineatis spermaticis partibus in vtero materno, affluit sanguis per vmbilicalem venam, ac spacia inter stamina vacua explet. Quæ musculorum fibris adhæret, absolutè caro appellatur.

2 De totius corporis habitu; quem calido & humido ait maximè circumfluere. agente calido, & patiente humido. calorem sequitur pedissequa siccum, frenum humidi: At frigus comes est humidi, frenumque caloris.

3 Non tamen tantum vt queat coagulare humidum: sed calido liquanti cedit. Vide Arist. 2. part. animal. q. d. aquosus sanguis, quia frigidior, non coagulatur. quæ alia lectio, quæ habet δύναται melior esset hîc. sanguinis coagulatio à frigido terreo nascitur; non à frigido aqueo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἡ δὲ 1 ἀπόδειξις τοῦ ὑγροῦ ὅτι θερμόν ἐστιν. Εἴ τις ἐθέλοι τάμνειν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ σώματος, ὅκου ἐθέλοι, ῥεύσει τε αἷμα θερμόν· καὶ τέως μὲν ἂν θερμὸν ᾖ, ὑγρὸν ἔσται. 2 ἐπειδὰν δὲ ψυχθῇ, ὑπό τε τοῦ ἐνεόντος ψυχροῦ, καὶ τοῦ ἐκτὸς, ἐγένετο δέρμα καὶ ὑμήν. Καὶ εἴ τις ἀφελὼν τοῦτο τὸ δέρμα, ἐάσειεν ὀλίγον χρόνον, ὄψεται ἄλλο δέρμα γινόμενον. Εἰ δέ τις τοῦτο αἰεὶ ἀφαιρεῖ, ἄλλο δέρμα γίνοιτ᾽ ἂν πρὸς τοῦ ψυχροῦ. Τοῦτο δὲ εἵνεκα πλείω ἔλεξα, τέως ἀποδείξω, ὅτι τὸ ἔξωθεν τοῦ σώματος πρὸς τοῦ ἠέρος, ἀναγκαίως ἔχει δέρμα γενέσθαι ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ καὶ τῶν πνευμάτων προσβαλλόντων.

*Quod verò 1 humidum calidum sit, hoc argumento est. Si * quis vulnus humano corpori inflixerit, vbicumque velit, effluet sanguis calidus: qui quamdiu calidus fuerit, liquidus erit. 2 Postteaquam verò refrixit, tum à frigore quod intus est, tum ab eo qui à foris est, pellicula & membrana obtegitur. Quam si auferat; & modico tempore sinat in quiete esse, aliam pelliculam factam videbit. Quam si rursus repetitis vicibus auferat, semper recentem membranam à frigore generari animaduertet. 3 Sed ea causa prolixius hæc dixi, vt ostendam, quòd corporis superficies aeri exposita, necessario pelliculam contrahit occursu frigidi & ventorum.*

*vel si quis secet corpus hominis.

Cutis, corporis vnde.

COMMENTARIVS.

1 Ponit humidum subiectum caloris & frigoris: caloris actu; est humidum subiectum, quod humidum fusum est toto corpore. Hoc ostendit hæmorrhagia facta ex quauis parte: dum calet sanguis, is erit meabilis.

2 Humidum est etiam subiectum frigoris, quod frigus potentia inest; quod externo frigore validius emicans in pelliculam ducit sanguinem.

3 Iam concludit, peripheriam corporis cute cludi; ex frigore indito humori toto corpore sparso, tum ab ambientis aeris frigore.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὰ δὲ 1 ἄρθρα ὧδε ἐγένετο. ὅτε τὰ ὀστέα ξυνίστατο, ὁκόσα μὲν αὐτέων λιπαρὰ ἦν, τάχιστα ἐξεκαύθη, ὥσπερ πρόσθεν λέλεκται ἐν τῷ προτέρῳ λόγῳ. 2 Ὁκόσον δ᾽ αὐτέων κολλῶδες ἦν, τοῦτο δὲ οὐκ ἠδύνατο ἐκκαυθῆναι, ἀλλὰ μεταξὺ ἀποληφθὲν τοῦ καιομένου * ξηραινομένου ὑπὸ τοῦ θερμοῦ, νεῦρα καὶ σίαλον ἐγένετο. Τὸ δὲ σίαλον, ὁκόσον τοῦ κολλώδεος ὑγρότατον ἦν, τόδε θερμαινόμενον, παχύτερον ἐγένετο ὑγρὸν ἐὸν, καὶ ἀπὸ τούτου σίαλον ἐγένετο. Οἱ δὲ ὄνυχες ἀπὸ τουτέου ἐγένοντο τοῦ κολλώδεος. Ἀπὸ γὰρ τῶν ὀστέων καὶ ἄρθρων αἰεὶ τὸ ὑγρότατον αὐτέου ἀπιὸν κολλῶδες γίνεται, ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ξηραινόμενον, καὶ ἐξαναινόμενον ὥρμαζε εἰς ὄνυχας.

Verùm 1 articuli ita generati sunt, cùm ossa fierent, quæcumque partes pingues erant, celerrimè torrefacta sunt, vt primùm superiore sermone enarrauimus. 2 Quod verò in illis viscosum erat, torreri non potuit, sed id medio loco inter retorridum & calfactum restibile relictum, & à calido comprehensum; in neruos & muccum abiit. Muccus autem hoc modo natus fuit: quantum ex viscoso liquidissimum erat, id, ardore concepto, crassius euasit, cùm liquidum esset, & inde muccus genitus fuit. Ex hoc ipso autem glutinoso vngues procreati sunt. Ab ossibus enim & articulis perpetuò id quod eis peculiare est madidissimum abiens, viscosum euadit; & à calido siccatum & arefactum, foras in vngues excluditur. Artus. Ligamenta & muccus. Vngues.

COMMENTARIVS.

1 Artus ita geniti: materia pinguis torrefacta, ossa protulit.

2 Viscosa materia torreri non potuit, sed medio loco restibilis inter exustum (os scilicet) & inter arefactum caloris vi (cutem nempe) in ligamenta & muccum abiit. Siccior pars in ligamentum induruit. per νεῦρα ligamentum hîc intelligit, d. Zuingerus. Humidissima pars in muccum excocta fuit à calore: hic muccus lubricos reddit articulos, & in motum promptos, id σίαλον vocat. Errant chirurgi qui putant hunc muccum tantâ copiâ effundi in vulneribus articulorum eùm phlegmone occupantur. Ac malè stringentia phlegmonemque augentia imponunt. Sedandus potiùs esset dolor restituta parti temperie, laxataque eius tensione. Inde enim, ob immanitatem doloris, serum sanguinis à toto corpore his partibus influit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Οἱ δὲ 1 ὀδόντες 2 ὕστερον γίνονται, διὰ τόδε. 3 Τῶν ὀστέων τῶν ἐν τῇ κεφαλῇ καὶ ταῖν γνάθοιν ἡ αὔξησις γίνεται τοῦ κολλώδεος, * τοῦ λιπαροῦ τὸ ἐνεὸν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ ξηραινόμενον ἐκκαίεται, καὶ γίνονται ὀδόντες σκληρότεροι τῶν ἄλλων ὀστέων, ὅτι οὐκ ἔστι τοῦ ψυχροῦ. Καὶ οἱ μὲν 4 πρῶτοι ὀδόντες φύονται ἀπὸ

τῆς διαίτης ἐν τῇ μήτρῃ· καὶ ἐπὴν γένηται, ἀπὸ τοῦ γάλακτος θηλάζοντι τοῦ παιδίου. Ἐπειδὰν δὲ ἐκπέσωσιν, ἀπὸ τῶν σιτίων καὶ τῶν ποτῶν. 6 Ἐκπίπτουσι δὲ ἐπειδὰν ἑπτὰ ἔτεα ἔῃ τῆς πρώτης τροφῆς. Ἔστι δὲ καὶ οἷς πρότερον, ἢν ἀπὸ νοσηρῆς τροφῆς φύωσιν· τοῖς δὲ πλείστοισιν, ἐπειδὰν ἑπτὰ ἔτεα γένηται. Οἱ δὲ μεταφύντες 7 συγκαταγηράσκουσιν, ἢν μὴ ὑπὸ νόσου διαφθαρῶσι. 8 Διὰ δὲ τόδε φύονται οἱ ὀδόντες ὕστερον τῶν ἄλλων.

Dentes. 1 *Dentes verò* 2 *postea gignuntur, ob hanc causam.* 3 *Ex ossibus capitis & maxillarum incrementis augescit viscosum, & quicquid ex pingui inest, à calido siccatum torretur, & fiunt dentes reliquis ossibus duriores, quia nihil frigidi inest.* 4 *Et primi quidem dentes puero pullulant tum ex victu in vtero; tum postquam natus fuerit ex lacte, iam lactanti puero. Vbi verò his* 5 *exciderint, tum demum ex cibo & potu.* 6 *Excidunt autem postquam ad annos primi alimenti peruenerint: Quibusdam etiam prius, si à nutricatu morbido nati fuerint: plerisque verò post septimum ætatis annum.* Dentes cur serius appareant. *Qui verò posteà enascuntur* 7 *vnà consenescunt, nisi vi morbi corrumpantur.* 8 *Propterea autem dentes serius aliis partibus enascuntur.*

COMMENTARIVS.

1 DENTES Latini quasi edentes vocant. sunt ossa omnium durissima, intus caua, neruis, venis, arteriolisque prædita. Describit hîc Hippocrates triplicem eorum generationem: Prima in vtero: secundà à lacte: tertia à solidioribus alimentis. Quare cum cæteris ossibus vnà in vtero hi delineati videntur, quamuis non simul erumpant, nec gingiuas perforent. Anteriores priùs prodeunt, quia magis acuti, & os ea parte non ita firmum est. Duriores esse dicit cæteris ossibus, quia cætera comminuunt, nec igne cremantur, solique inuicti à sarcophago manent.

2 Omnium postremi nascuntur dentes ædito iam fœtu. Reddit causam cur dentes seriùs oriantur quàm cæteræ partes; non ex semine, dicit, hoc fit, sed ex nutricatu.

3 Materia eorum est ossea: nam viscosum pinguéque alimentum trahunt ossa capitis: testibile id vtitur, nam pingue: viscosum illud non calidum in os abit.

4 Ex materia sui nutricatus variant dentes, vt ex lacte in vtero: & fœtis extra vterum: & ex solidiore nutricatu qui fiunt.

5 Cùm solidis cibis iam indulgent, excidunt alij à lacte geniti.

6 Fraudati genio à lacte, vnde nati, excidunt; corrupto lacte, vel iam translati ad solidius alimentum. Vel si tali nutricatu fruatur puer, qui tota vi bellum indixit dentibus. Vt si calidum cibum cùm sumserint, mox algidus offeratur.

7 Nisi morbo vel senio excidant.

8 Seri ortus dentium causas proponit: nim. nutricatus vbetiorem affluxum. Nam solæ maxillæ ex cunctis ossibus venas in suam substantiam admittunt, ex ventre inferiore alimentum vberius quàm suæ nutritioni conueniat attrahunt. Perpetuò incrementa ducunt dentes, quia mutuo attritu, dum cibos mandunt, attenuantur: nam materia nouo incremento præstò est. Etenim habent dentes alimentum copiosissimum, quod vtraque, medullosa cùm sit, maxilla adfert. Habent etiam maxillæ & dentes peculiares venas sparsim per eos discurrentes, quod in reliquis ossibus non euenit. Quare copiosius alimentum in ipsas, quàm in alia ossa trahitur. Et quia vberius alimentum & frequentiorem affluxum excipiunt, augmentum ipsæ à seipsis tale pariunt, quales ipsæ existunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἐν τῇ γνάθῳ φλέβες εἰσὶ, καὶ * ἐν τῇ κάτω κοιλίῃ, μοῦναι τῶν ὀστέων, αὗται τὴν τροφὴν παρέχουσι τῷ ὀστέῳ. 1 Τὰ δὲ ὀστέα τοιαύτην αὔξησιν, ὁποῖα περ ἐστίν· Καὶ τὰ ἄλλα δὲ πάντα τοιαύτην ἀποδίδωσιν, ὁποῖα αὐτά ἐστιν. Καὶ γὰρ αἱ 2 φλέβες ἐκ τῆς νηδύος † τῶν ἐντέρων εἰς ἃ συλλέγεται τὰ σιτία καὶ τὰ ποτὰ, ἐπειδὰν θερμανθῇ ταῦτα, ἕλκουσι τὸ λεπτότατον καὶ τὸ ὑγρότατον. Τὸ δὲ 3 παχύτατον αὐτέου καταλείπεται, καὶ γίνεται κόπρος ἐν τοῖσιν ἐντέροισι τοῖσι κάτω. Τὸ δὲ λεπτότατον αἱ φλέβες ἕλκουσιν ἐκ τῆς νηδύος καὶ τῶν ἄνωθεν τῆς νήστιος, θερμαινομένων τῶν σιτίων. Ἐπὴν δὲ περήσῃ τὴν νῆστιν, ἐς τὰ κάτω ἔντερα ξυνεστράφη, καὶ κόπρος ἐγένετο.

* ἐκ τῆς κάτω κοιλίης lege Cornarius: & rectè 2. † καὶ

In maxilla venæ sunt, & hæ huic ossi soli, inter omnia ossa, ex inferno ventre alimenta præbent. Ossa verò 1 *talem materiam augmento idoneam exhibent, qualia existunt: Vt etiam reliqua cuncta tale augmentum præbent, qualia ipsa existunt. Etenim* 2 *venæ ex ventre ac intestinis in quibus stabulantur cibi & potus, qui postquam incaluerunt, id quod tenuissimum est trahunt. Quod autem in eo* 3 *crassissimum est restibile, ibi in faces abit in inferioribus intestinis. Tenuissimum, inquam, trahunt venæ ex ventre ac intestinis, supra ieiunum intestinum existentibus, postquam cibi incaluerint. Vbi verò ieiunum intestinum transierint, & in inferioribus intestinis consociati fuerint, fæces fiunt.*

COMMENTARIVS.

1 Nutricatus assimilatio etiam causa est seri ortus dentium. ossi quidem nutricatus assimilatur, sed non agglutinatur, sed os circumfluens, in dentes effingitur. Os enim osseam materiam profert; vt cæteræ partes cunctæ sibi similem materiam efficiunt, vnde nutriuntur & augentur. Ea si vberior fuerit, assimilatur quidem, sed non apponitur, ita vt non nutriat: sed vt superflua abiicitur, vel in aliam transfertur ideam: vt in maxillis in dentes, in mammis in lac, in testibus in semen.

2 Declarat iam causas seri ortus dentium; nim. ex causa affluxus alimenti, & assimilationis. Affluxus: cùm enim quæ ventri ingeruntur, ab eius vi edomita sunt, id quod liquidissimum & tenuissimum illi inest, abripitur à mesaraicis venis, quæ supra ieiunum sunt.

3 Hærens anfractibus coli.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἡ δὲ 1 τροφὴ ἐπειδὰν ἀφίκηται, ἕκαστον τοιαύτην ἀπέδωκε τὴν εἰδέην ἑκάστου, ὁκοῖα περ ἦν. 2 Ἀρδόμενα γὰρ ὑπὸ τῆς τροφῆς αὔξεται ἕκαστα, τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν, καὶ τὸ κολλῶδες, καὶ τὸ λιπαρὸν, καὶ τὸ γλυκὺ, καὶ τὸ πικρὸν, καὶ τὰ ὀστέα, καὶ τὰ ἄλλα ξύμπαντα, ὁκόσα ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἔνι. 3 Διὸ τοῦτο ὕστερον οἱ ὀδόντες φύονται (εἴρηται δέ μοι καὶ πρότερον) ὅτι μοῦναι τῶν ὀστέων αἱ γνάθοι φλέβας ἔχουσι αὗται ἐν ἑωυτῇσιν· Καὶ 4 διὰ τοῦτο τροφὴ ἕλκεται πλέον ἢ εἰς τὰ ἄλλα ὀστέα. Καὶ 5 πλέονα τὴν τροφὴν ἔχοντα, καὶ ἀθροωτέρην τὴν ἐπιρροὴν, ἀποτίκτει αὔξησιν αὐτὰ ἐφ' ἑωυτέων τοιαύτην, οἷά περ ἐστὶν αὐτά· 6 τέως ἄν περ καὶ ἄνθρωπος οὖλος αὐξάνηται.

1 *Nutrimentum verò postquam partes nutriendas attigerit, talem vnumquodque ideam vnicuique imprimit, quale ipsum fuerit.* 2 *Irrigata enim singula à nutricatu incrementis augescunt, & calidum, & frigidum, & viscosum, & pingue, & dulce, & amarum, & tum ossa, tum quæcumque homini insunt.* 3 *Hinc itaque est, quòd dentes posteriùs etiam nascuntur (quod priùs etiam dixi) quia solæ ex ossibus maxillæ ipsæ in seipsis venas habent: vt* 4 *proinde alimentum vberius in ipsas quàm in alia ossa trahatur. Cumque* 5 *vberiorem nutricatum, & pleniorem affluxum habeant, materiam incrementis opportunam ipsa à seipsis talem exhibent, quales ipsæ existunt:* 6 *tamdiu, quamdiu*

quamdiu homo ad integritatem suam crescit.

COMMENTARIVS.

1 Declarat causam fieri etiam ortus dentium, quoad materiæ assimilationem, quæ euenit ab insita parti vi: pars enim quæuis nutritur prolectatione similis nutricatus: nim. assimilando & apponendo. Sed longa opus est alteratione vt in tam duram substantiam, qualis os est, abeat.

2 Cùm similis & connaturalis substantiæ fit appositio, augetur pars, si vberius illa affluat: energiâ similis tunc redditur ea, quæ prius δυνάμει similis erat, vi calidi innati coquentis partis. irrigatur ita id calidum, & id quod exhaustum erat reponit, & auget id, quod incrementis augeri natum est. Ita molem trahunt ossa, nerui, carnes, &c. & quatuor humores: id est, amarum &c.

3 Cur dentes, posteriùs etiam, aliter atque reliqua ossa nascantur: & cur aliis præcociores sint: Posteriùs dixit dentes etiam pullulare, quia maxillæ solæ venas habent.

4 Maxillæ perfusæ venis, vberiùs nutricatum prolectant.

5 Circumfluis vbertate nutricatus maxillis, materiam incrementis oportunam fabricantur.

6 Id est, materia incrementis oportuna tam diu elaboratur, dum homo ad sui actus finem venerit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Αὐξάνεται δὲ ἐπὴν γένηται ἐπίδηλος. 2 Ἐπίδηλος δὲ μάλιστα γίνεται ἀπὸ ἑπταέτεος μέχρι τεσσαρεσκαιδεκαταίος. Καὶ ἐν τουτέῳ τῷ χρόνῳ οἵτε 3 μέγιστοι τῶν ὀδόντων φύονται, καὶ ἄλλοι πάντες· ἐπὴν ἐκπέσωσιν, οἳ ἐγένοντο ἀπὸ τῆς τροφῆς τῆς ἐν τῇ μήτρῃ. Αὐξάνεται δὲ καὶ ἐς τὴν 4 τρίτην ἑβδομάδα, ἐν ᾗ νεηνίσκος γίνεται, μέχρι τεσσάρων καὶ πέντε ἑβδομάδων. Καὶ ἐν τῇ 5 τετάρτῃ ἑβδομάδι ὀδόντες φύονται δύο τοῖσι πολλοῖσι τῶν ἀνθρώπων, οὗτοι καλέονται σωφρονιστῆρες.

1 *Crescit autem, quamdiu sensu crescere deprehenditur.* 2 *Sensu autem crescere potissimùm deprehenditur à septimo vsque ad decimum quartum annum. Quo tempore 3 maximi dentium, tum cæteri cuncti nascuntur, postea quam exciderint hi qui ab alimento vterino sunt nati. Crescit autem & in 4 tertium annorum septenarium, in quo adolescens fit, vsque ad quartum & quintum septenarium. Quin & in 5 quarto septenario dentes pullulant plerisque hominibus duo, qui sapientiæ dentes appellantur.* Sapientiæ dentes.

COMMENTARIVS.

1 Id est, tam diu crescit, dum sensu crescere deprehenditur.

2 Conspicuò crescit à primo septenario ad secundum vsque.

3 Plurimi erumpunt dentes à primo septenario, ad secundum.

4 Minùs sensu deprehenduntur tunc crescere, à secundo nim. in tertium septenarium. Hoc est, à vigesimo anno, vsque ad trigesimum annum ferè.

5 Paucissimi dentes in quarta hebdomade annorum proferuntur, duo nim. Σωφρονιστῆρες. tunc enim mens se erigere incipit. Aristoteles libro secundo De Historia animalium, capire quatro, circa vicesimum annum hos nasci ait. quibusdam verò anno octogesimo exiuisse scribit Plinius libri vndecimi trigesimo septimo. Plerumque nascuntur hominibus dentes triginta, aut triginta duo. Sedecim in vtraque maxilla. Priores, qui & incisores appellantur, sunt quatetni in vtraque maxilla. Canini duo. Dein molares decem, φραστῆρες dicti, quòd his eminentibus fari pueri incipiant. Posteriores Molarium duos, dentes sapientiæ hic vocat Hippocrates, quòd ferè trigesimo ætatis anno enitescant, quo tempore sapere incipimus. Latini eos geminos vocant, Aristoteles κραντῆρας.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Αἱ δὲ 1 τρίχες φύονται ὧδε. ὀστέα εἰσὶ καὶ ἐγκέφαλος, ἀφ' ὧν ἡ τοιαύτη αὔξησις, ὅτι τῦ περιέξ κολλώδεος (ὅπερ καὶ τοῖσι νεύροισιν) καὶ 2 τῦ λιπαρῦ οὐκ ἐόντος. Εἰ γὰρ ἐνῆν τοῦ λιπαροῦ, ἐξεκαίετο ἂν ἐκ τοῦ θερμοῦ. Τάχα δὲ θαυμάσειεν ἄν τις, 3 ὅτι καὶ ἐν τῇσι μασχάλῃσι καὶ ἐν τῷ ἐπιπίῳ τρίχες πολλαί, καὶ ἐν τῷ σώματι παντί εἰσιν. Ἔστιν οὗτος λόγος περὶ τουτέων· ὅπου τυγχάνει τοῦ σώματος τὸ κολλῶδες ἐὸν, ἐνταῦθα αἱ τρίχες γίνονται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ.

Verùm 1 capilli ita nascuntur. Ab ossibus & cerebro tale incrementum oritur, nimirum à glutinosa circumflua materia (vt iam de neruis etiam diximus) & 2 pinguedine omni fraudata. Si enim pinguedo affuisset, à calido certè exusta fuisset. Fortassis quis admirabitur, 3 cur sub alis & in pube pili multi, quin & toto corpore quibusdam efflorescant. Quibus ita respondemus: Vbicumque in corpore glutinosum est, ibi pili à calore effinguntur.

COMMENTARIVS.

1 Capilli ex materia nascuntur viscosa; vt capitis pili, à vicino cerebro & ossibus: horum idea eadem cum materia ligamentorum de qua iam egimus. Plurimi & maximi nascuntur pili, qua corporis parte cutis rarissima est. Et vbi tardiùs rarescit cutis, ibi tardiùs exiliunt pili, vt in mento & pube.

2 Nam si pilorum materia foret pinguis, in os abiret, vsta caloris vi.

3 Quamuis passim non adsint tot ossa, quot in capite, attamen vbi viscosum adfuerit, pili fiunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ἀκούει δὲ διὰ τόδε. Τὰ 2 τρήματα τῶν οὐάτων προσήκει πρὸς ὀστέον σκληρόν τε καὶ ξηρὸν ὅμοιον λίθῳ. Τοῦτο δὲ πέφυκε πρὸς ὀστέον κοίλωσις σηραγγώδης. Οἱ δὲ ψόφοι, ἀπερείδονται πρὸς τὸ σκληρόν· τὸ δὲ ὀστέον τὸ κοῖλον ἐπηχεῖ διὰ τοῦ σκληροῦ. Τὸ δέρμα τὸ πρὸς τῇ ἀκοῇ πρὸς τῷ ὀστέῳ τῷ σκληρῷ λεπτόν ἐστιν ὥσπερ ἀράχνιον, ξηρότατον τοῦ ἄλλου δέρματος. Τεκμήρια δὲ πολλὰ ὅτι ξηρότατον ἠχεῖ μάλιστα. Ὅταν δὲ μέγιστον ἠχῇ, τότε μάλιστα ἀκούομεν. Καὶ εἰσὶ 3 τινες οἳ ἔλεξαν, φύσιν ξυγγράφοντες, ὅτι ὁ ἐγκέφαλός ἐστιν ὁ ἠχέων· Τοῦτο δὲ οὐκ ἂν γένοιτο. Αὐτός τε γὰρ ὁ ἐγκέφαλος ὑγρός ἐστιν, καὶ μῆνιγξ περὶ αὐτόν ἐστιν ὑγρὴ καὶ παχεῖα, καὶ περὶ τὴν μήνιγγα ὀστέα. οὐδὲν οὖν τῶν ὑγρῶν ἠχεῖ ἀλλὰ ξηρά. Τὰ δὲ ἠχέοντα, ἀκοὴν ποιεῖ.

1 *Auditus autem hoc modo fit.* 2 *Foramina aurium ad os durum & siccum, lapidi æmulum, peruadunt. Ad ipsum autem os est cauitas antrosa. Soni autem ad id quod durum est alliduntur: os verò cauum, per ipsum durum, sonum concipit. Pellicula etiam in aure iuxta os durum tenuis est; velut aranei tela, omniumque pelliculatum siccissima. Syllogistica sunt plurima signa, quibus comprobari posset, siccissima esse maximè sonora. Quum itaque plurimum sonuit, tunc maximè audimus. Et si sint 3 quidam qui de Natura scribentes prodiderunt, quòd cerebrum est quod sonum edit: Hoc tamen fieri nequit: Ipsum enim cerebrum humidum est, & membrana cui inuoluitur humida est & crassa, & membranam cingunt ossa. Et nullum humidum sonum edit, sed solùm arida. Sonora autem, auditum efficiunt.* Auditus vt fiat.

COMMENTARIVS.

1 Sensus ab anima sentiente dimanat per peculiaria instrumenta. Lapidosum os intùs occurrit, cui siccissima membrana obtenditur, qua nulla siccior: quam, in ipso osse, cauerna excipit. Officulis, inquit Zuingerus, quatruor, admirabili magis quàm perscrutabili naturæ consilio refertæ; in cæcos labyrinthos dehiscens, hoc est auditus organon. Actio autem fit: cùm sonus foramen intrat, ad os durum allidit, membranam mouet: quæ, mota sonat. Hæc re-

sonantia cauernis recepta sensum auditionis facit. hæc doctissimus Zuingerus.

2 Variæ opiniones fuere veterum philosophorum de audiendi modo, nullus præclariora attulit hac sententia Hippocratica. Alcmæon ideò nos audire putabat, quòd aures sint vacuæ, nam talia resonant. Diogenes aërem in cerebro stabulari existimabat, eumque feriri à vocibus. Sed hanc opinionem hîc refutat Hippocrates. Plato auditum fieri scripsit aëris interni pulsatione. Vt breuiter rem accipias, Tribus opus est ad sensum, obiecto, medio, & organo. Obiectum auditus est sonus: qui est qualitas nata ex aëris fractione, orta ex collisis corporibus duris ac renitentibus. Medium auditus est aër externus. Organum auditus, dicit hîc Hippocrates, est membrana illa interna in aure, quam tympanum vocamus. Cùm itaque percellitur aër qui foris est, à solidis corporibus, & soni qualitate imbutus, vicinum aërem alterat, hic seriatim proximum, illéque alium, donec ad aurem perueniatur, ibi membranam sonoram quatit. Hanc quassationem inquilinus aër, antri ingenitus, illicò excipit, quem in labyrinthum defert, mox in cochleam, vbi aër habitat innatus, dein in neruum auditorium, & ab eo ad communem sensum, tanquam iudicem de passionibus sensoriis organis impressis traducit.

3 Membranæ illæ teguntur ab ossibus non solidis, sed intùs spongiosis. Hanc opinionem post Hippocratem amplectebatur Diogenes, iam natam tempore Hippocratis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ὀσφραίνεται δ' ὁ ἐγκέφαλος ὑγρὸς, ἐὼν, αὐτὸς τῶν ξηρῶν ἕλκων τὴν ὀδμὴν ξὺν τῷ ἠέρι διὰ τῶν βρογχίων ξηρῶν ἐόντων. 2 Προήκει γὰρ ὁ ἐγκέφαλος τῆς ῥινὸς ἐς τὰ κοῖλα· καὶ ταύτῃ αὐτῷ οὐκ ἔστιν ἐπίπροσθεν ὀστέον οὐδὲν, ἀλλὰ χόνδριον μαλακὸν ὅκως περ σπόγγος, οὔτε κρέας οὔτε ὀστέον. Καὶ ὅταν μὲν 3 ξηρὰ ᾖ τὰ κοῖλα τῆς ῥινὸς, ὀσμᾶται τῶν ξηροτέρων αὐτὸς ἑωυτοῦ ἀκριβέστερός ἐστιν. 4 Ὕδατος γὰρ οὐκ ὀδμᾶται, ὑγρότερον γάρ ἐστι τοῦ ἐγκεφάλου, ἐὰν μὴ σαπῇ. Σηπόμενον γὰρ τὸ ὕδωρ παχύτερον γίνεται, καὶ τὰ ἄλλα πάντα. Ὁκόταν δὲ 5 ὑγρανθέωσιν αἱ ῥῖνες, οὐ δύνανται ὀσφραίνεσθαι· οὐ γὰρ τὸν ἠέρα ἕλκει αὐτὸς πρὸς ἑωυτόν. Ταύτῃ δὲ καὶ 6 ὅταν ἀποτήκῃ ὁ ἐγκέφαλος πλεῖστον αὐτὸς ἀφ' ἑωυτοῦ ἐς τὴν ὑπερῴην, καὶ τὴν φάρυγγα, καὶ τὸν πνεύμονα, καὶ ἐς τὴν ἄλλην κοιλίην, γινώσκουσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ φασὶ καταῤῥέειν ἐκ τῆς 7 κεφαλῆς· καταῤῥέει δὲ καὶ ἐς τὸ ἄλλο σῶμα· 8 καὶ ἐστι * τρόπος τοῦ θερμοῦ.

* τροφὴ

1 *Olfacit verò cerebrum humidum existens, aridorum odorem vnà cum aëre * per cartilagines attrahens. Cerebrum enim 2 in cauitatem nasi pertingit: atque hac parte nullum ei opponitur os, sed cartilago mollis velut spongia, quam neque carnem, neque os rectè appelles. Vbi itaque 3 sicca fuerit cauitas nasi; ipsum seipso exactius arida olfacit. 4 Aquam enim non olfacit, cùm madidior sit cerebro, nisi fortè putruerit. Putrefacta enim aqua crassior euadit, vt & reliqua cuncta. Ex aduerso 5 si nares madidæ fuerint, olfacere nequeunt: non enim aëra trahit cerebrum in seipsum. Nec etiam 6 cùm cerebrum ipsum de seipso colliquatam materiam multam, in palatum & fauces, & pulmonem & reliquum ventrem dimiserit: quod ipsum facilè cognoscunt homines, & aiunt destillare ex 7 capite: quamuis & in reliquum corpus destillare potest. & tunc 8 ferè fit caloris commutatio.*

Olfactus. *Vel per cartilaginosa corpuscula.

COMMENTARIVS.

1 Quamuis cerebrum sit humidum, attamen per βρόγχια ξηρὰ attrahens olfacit.

2 Spongoïdea ossa ibi obiecta habet cerebrum, nam cerebri mamillares processus eo se porrigunt.

3 Cùm sicca sunt instrumenta, tunc ad se sicciorem odorem trahit cerebrum, & olfacit.

4 Cerebrum se humidiora non olfacit: vt aqua, quæ etiam, quia tenuis, odoris materiam non habet; ni putredine crassescat.

5 Cùm madent olfactus instrumenta odorari nequit cerebrum: vt si foris madescant nares, non olfacies, quia cerebrum aëra externum non trahet. Ita cùm illabente coryza, nares humescunt.

6 Cùm interna nimis madent, non olfacit: id exemplo declarat catarrhi. Liquata enim cerebro pituita excurrit in alias partes, quæ irrigatæ, vt cùm febris inuadit, vel obstructæ olfactu exuunt.

7 Id est, cuncti norunt à madefactione cerebri olfactum intercipi, ob copiam humoris à calore eliquati.

8 Calor etiam febrilis simul abit. Corn. legit καὶ ἐπὶ τῷ τρόπῳ θερμὸς, & catharri modus calidus est, nim. cum febre & calore capitis, & narium pruritu.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Ὁρῇ δὲ διὰ τοῦτο. Ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου τῆς μήνιγγος, φλὲψ καθήκει ἐς τὸν ὀφθαλμὸν διὰ τοῦ ὀστέου ἑκάτερον. 2 Διὰ ταύτην τῶν φλεβῶν ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου διηθέεται τὸ λεπτότατον τοῦ κολλωδεστάτου. Καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸ περὶ αὐτὸ δέρμα ποιέει, τοιοῦτον οἷόν περ αὐτό ἐστι τὸ διαφανὲς τοῦ ὀφθαλμοῦ, τὸ πρὸς τὸν ἠέρα, πρὸς ὃ προσβάλλει τὰ πνεύματα· κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ὥσπερ περὶ τοῦ ἄλλου δέρματος ἔλεξα. 6 Πολλὰ δὲ ταῦτ' ἐστὶ τὰ δέρματα, πρὸ τοῦ ὁρέοντος διαφανέος, ὁκοῖόν περ αὐτό ἐστι. Τούτῳ γὰρ 7 τῷ διαφανεῖ ἀνταυγέει τὸ φῶς καὶ τὰ λαμπρὰ πάντα. Τουτέῳ οὖν ὁρῇ 8 τῷ ἀνταυγέοντι. Ὅ, τι δὲ μὴ λαμπρόν ἐστι, μηδὲ ἀνταυγῇ, τουτέῳ ὁρῇ. 9 Τὸ δ' ἄλλο τὸ περὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς λευκὸν, κρέας ἐστίν.

1 *Visus autem ob has fit causas: A cerebri membrana, vena in vtrumque oculum per os descendit. 2 Per has binas venas, quod est viscosissimi tenuissimum, de cerebro percolatur. Hinc 3 ipsam circa se tunicam 4 talem efficit, 5 quale est ipsum oculi pellucidum, quà ad aërem vergit, ad quam venti & aër irruunt: eadem prorsus ratione, vt de aliis tunicis & membranis dixi. Sunt autem 6 plurimæ tunicæ oculi prælucido præpositæ, eidemque similes. In hocce enim 7 pellucidò, lumen & cuncta splendida relucent. Et per hoc 8 relucens fit visio. Quod verò lucidum non est, neque resplendet, per illud non videt. 9 Aliud autem illud quod circa oculos est, album, caro est.* Visus.

COMMENTARIVS.

1 Videtur per φλέβας neruos opticos intelligere: per δέρμα tunicam corneam: per τὸ κρέας λευκὸν musculos oculos ambientes: per κόρην foramen pupillæ: per τὸ διαφανὲς ἀνταυγέον, crystallinum humorem, cui vitreus substernitur, vt imagines reflectantur: & per τὸ ὑγρὸν κολλῶδες humorem albugineum; qui læso oculo effluit.

2 Anima videt: oculus est instrumentum quo videt: actio oculi ergo est, vt instrumenti. Primarium autem eius instrumentum est crystallinus humor, qui medio oculo consedit, qui accipit ideas cunctas visibiles foris illatas. Nam, dicit, à meninge in vtrumque oculum neruus peruadit.

3 In lucidissimam membranam abit pars tenuissima, ad peripheriam oculi propulsa; similis pellucido oculi interno: nam, vt dixit, viscidus humor frigido aëri foris occurrens, in membranam abit.

4 Ita in ea cornu pellucidam, vnde cornea dicta.

5 Id est, quia glutinosa pars percolatur. διὰ τοῦτο αὐτὸ, nim. κολλῶδες.

6 D. in corneam verti, quæ in plures laminas diuidi potest, humori crystallino similes, tegumenta ad frigus.

7 In

7 In humore crystallino omnia à foris lucida relucent. Obiectum visus est αὐγῶδες, lux, qualitatum omnium diuinissima. Hinc est quod Stoici visum appellasse videntur Deum, Theophrastus verò hominis formam.

8 Eò quod relucet, videt homo: & eò quòd non relucet, non videt. Crystallinus humor oculi pellucidus est: vt vernaculo luminis fulgore externo fit εὐπρόσφυτος & consocialis: tenuis, vt celerimè vtrumque lumen admittat. Coloris est omnis expers, quò colorum omnium species excipiat. Princeps hoc est visionis organum: huius enim est ἀλλοιοῦσθαι πρὸς τινὸς τῶν ἔξωτεν χρωμάτων. Solus hic à coloribus alteratur; vtroque lumine interno à cerebro, & externo fruitur.

9 Non relucentes oculi partes: album oculi, ab humore fit albugineo, qui per corneam translucet. & quia carne vestitur oculus foris, carneum eum constituit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἡ δὲ 1 κόρη καλεομένη τοῦ ὀφθαλμοῦ μέλαν φαίνεται διὰ τοῦτο, ὅτι ἐν βάθει ἐστὶν· καὶ χιτῶνες περὶ αὐτό εἰσι μέλανες. Χιτῶνα δὲ καλέομεν, τὸ ἐπὸν ὥσπερ δέρμα. ἔστι δὲ 2 οὐ μέλαν ὄψιν, ἀλλὰ λευκὸν διαφανές. Τὸ δὲ 3 ὑγρὸν κολλῶδες. Πολλάκις γὰρ ὀπώπαμεν ἐπὶ συῤῥαγέντος ὀφθαλμοῦ ἐξιὸν ὑγρὸν κολλῶδες· καὶ ἢν μὲν ἔτι θερμὸν, ὑγρόν ἐστιν. Ἐπειδὰν δὲ ψυχθῇ, ἐγένετο ξηρὸν, ὥσπερ λιβανωτὸς διαφανής. καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν θηρίων ὅμοιόν ἐστι. Τὸν δὲ ὀφθαλμὸν ἀνιᾷ 4 πᾶν ὅτι ἂν ἐμπέσῃ, καὶ τὰ πνεύματα προσβάλλοντα, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα λαμπρότερα ἢ κατ' αὐτόν ἐστι. Καὶ ἤν τις * ἐπικείσει, διὰ τόδε, ὅτι ὁμόχροά ἐστιν. 5 Ὥσπερ τὸ στόμα, καὶ ἡ γλῶσσα, καὶ ἡ ἄλλη κοιλίη, ἔνυγρά ἐστιν.

* ἐμπέσῃ

Iam quæ 1 pupilla oculi dicitur, hanc ob causam nigra apparet, quia in profundo consedit, & tunica nigræ circa ipsam sunt. Tunicam autem vocamus id, quod velut pellicula inest, 2 neutiquam nigra, si quis seorsim inspiciat, sed 3 alba & pellucida. Humidum verò oculi viscosum est. Sæpe enim conspicimus oculo rupto elabi viscosum humorem: qui, dum calet, liquidus est: dum verò refrixit, siccus euadit, instar thuris pellucidus: quod ipsum in hominibus, & in brutis similiter se habet. Oculum autem affligit 4 quicquid in eum inciderit, & venti irruentes, & cætera quæ validiore splendore ipso micant. Et si quis causam roget, respondere licet, quòd consimilis coloris sunt. 5 Quemadmodum os & lingua, & reliquus venter, humida sunt.

COMMENTARIVS.

1 Per hoc foramen ingrediuntur simulachra.

2 In oculi profundo videntur nigrescere. Nigrescit propterea in omnibus pupilla. Quamuis alioqui in solo homine variegati sint oculi diuersique coloris: cæteris verò animantibus vniusmodi sunt oculi. Sic boum omnium nigri, ouium aquini, felium cæsij.

3 Albugineus effluit. Natura tota oculi ferè aquea est, mollis, lubrica, splendens, pellucida, vt celeriùs rerum omnium imagines concipiat.

4 Quæ fulgore quasi crystallinum extingnunt. Oculi temperie frigent ac hument: atque à similibus suæ naturæ causis facilè offenduntur: iuuantur autem modico coloris ortuve vsu. Est oculus acerrimi sensus: vnde fit vt citò affligatur: sensus enim in animalibus breuioris vitæ causa est Aristoteli secundo De anima.

5 Q. d. vt lingua, ventriculus, qui cùm coctioni ciborum dicatus sit, etiam ad gustum confert, cùm madore quodam à natura rigata sint, cuius merito humidiora sentiunt obiecta: at quæ nimis madent non sentiuntur. Ita lux crystallino indita splendida videt foris quæ veniunt, cùm veluti patiens, venienti agenti splendori respondet analogiâ. At magis splendida, vel æquè, illa non videt, quia ὁμόχροα sunt: nam actio nulla æqualibus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Διαλέγεται δὲ διὰ τὸ πνεῦμα * ἕλκον εἴσω πᾶν τὸ σῶμα, τὸ πλεῖστον δὲ ἐς τὰ κοῖλα αὐτὸ ἑωυτῷ. Αὐτὸ δὲ 2 θύραζε ὠθεόμενον διὰ τὸ κενὸν ψόφον ποιέει. 3 Ἡ κεφαλὴ γὰρ ἐπηχεῖ· ἡ δὲ 4 γλῶσσα, ἀρθροῖ προσβάλλουσα, ἐν τῷ φάρυγγι ἀποφράσσουσα, καὶ προσβάλλουσα πρὸς τὴν ὑπερῴην, καὶ πρὸς τοὺς ὀδόντας, ποιέει σαφηνίζειν. 5 Ἢν δὲ μὴ ἡ γλῶσσα ἀρθροῖ προσβάλλουσα ἑκάστοτε, οὐκ ἂν σαφέως διαλέγοιτο, ἀλλ' ἢ ἕκαστα φύσει τὰ μονόφωνα. 6 Τεκμήριον δὲ ἐστι τοῦτο· οἱ κωφοὶ οἱ ἐκ γενεῆς οὐκ ἐπίστανται διαλέγεσθαι, ἀλλὰ τὰ μονόφωνα μοῦνον φωνέουσιν. Οὐδ' 7 εἴ τις τὸ πνεῦμα ἐκπνεύσας πειρῷτο διαλέγεσθαι.

* ἕλκει

1 *Loquendi autem vis hinc oritur: vniuersum corpus dum abripit intus spiritum, plurimum in cauitates sibi ipsi abducit. Is autem 2 qui foras pellitur per inane, strepitum edit. 3 Caput enim resonat: 4 lingua verò occurrens articulat, & in faucibus obstruens, & impingens ad palatum & dentes, claritatem eius facit. 5 Quòd nisi lingua vndiquaque allidens & impingens articularet, non posset homo distinctè disserere, sed singula à natura vnam vocem haberent. 6 Argumento sunt huic rei muti à primo natali, qui disserere nequeunt, sed vnam tantum vocem efferunt. Tum etiam 7 si quis spiritum tantum efflando loqui conetur.*

Sermonis instrumẽta.

COMMENTARIVS.

1 Sermonis, id est, vocis articulatæ instrumenta docet. Huius materia est aër, foras pulsus expiratione, vnde fit sonus. dicit itaque, corpus totum aërem rapit in se per arterias; sed maximè per os & asperam arteriam thoracem implet.

2 Denuò ex pectore eliditur per loca inania, hinc sonus.

3 Sonus ille in capitis concauo resonat.

4 Articulat illam resonantiam lingua, sese insinuans omnibus oris partibus, miro flexu, palato ac dentibus allidendo, vnde polydædali vocum lusus. Quare Euripides eam ἄγγελον λόγων appellat, sermonis nunciam. Hæc animi cunctos conceptus exprimit: propterea multis custodiis, dentibus, labiis, freno hanc coërcuit Deus opt. Max. vt tot clathris detenta, mens priùs discernat, quàm proferat. Mirandum est tot motibus se posse voluere vnam linguam humanam: nulla murena, nulla anguilla hac est promptior in motum.

5 Linguæ vi sermo fit, dum variis partibus variè appellens sonum articulat.

6 Qui muti nati, linguæ vitio, sonum vnum tantùm efferunt.

7 Nisi linguam adhibeant, loqui non possunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Δῆλον δὲ τόδε. Οἱ ἄνθρωποι 1 ὁκόταν βούλωνται μέγα φωνῆσαι, ἑλκύσαντες τὸ πνεῦμα τὸ ἔξω, ὠθέουσι θύραζε, καὶ φθέγγονται μέγα, ὡς ἀντέχῃ τὸ πνεῦμα, ἔπειτα δὲ καταμαραίνεται τὸ φθέγμα. Καὶ οἱ κιθαρῳδοὶ, ὁκόταν δέῃ αὐτοῖς μακροφωνέειν, ἐπ' ἄκρον ἑλκύσαντες τὸ πνεῦμα ἔσω, πουλὺ ἐκτείνουσι τὴν ἐκφορὰν, καὶ φωνέουσι, καὶ φθέγγονται μέγα, ὡς ἀντέχωσιν τῷ πνεύματι. Ἐπὴν δὲ τὸ πνεῦμα ἐπιλείπῃ, καταπαύονται. Τεκμήριον δῆλον, ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ φθεγγόμενον. Εἶδον δὲ ἤδη, 2 οἱ σφάξοντες ἑωυτοὺς, ἀπέταμον τὸν * φάρυγγα παντάπασιν. Οὗτοι ζῶσι μὲν, φθέγγονται δὲ οὐδὲν, εἰ μή τις συγκλείσῃ τὸν φάρυγγα. 3 οὕτοι δὲ φθέγγονται. Δῆλον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι τὸ πνεῦμα οὐ δύναται διατετμημένου τοῦ λάρυγγος ἕλκειν ἔσω ἐς τὰ κοῖλα, ἀλλὰ κατὰ τὸ διατετμημένον ἐκπνέει. Οὕτως ἔχει περὶ φωνῆς ἴσως καὶ διαλέξεως.

* λάρυγγα.

Exemplo illustremus. Homines 1 dum student altam vocem edere, attrahentes spiritum qui foris est, eum foras

foras propellunt, & magnam vocem proferunt, quò vsque spiritus durat. posteà verò vox contabescit. Etiam citharœdi cùm vocem intendere coguntur, spiritum quàm plurimum intrò ducentes pronunciationem extendunt, & vociferantur, ac vocem magnam edunt, quantum spiritus durârit. Postquam verò spiritus defecit, silent. His patet, quòd spiritus est qui vocem edit. Vidi prætereà 2 quosdam, qui sibi ipsis manus inferentes, postquam guttur penitùs præsecuissent, viuentes quidem, sed nullam vocem edentes, nisi quis guttur constrinxisset: 3 nam tum demum sermonem proferre poterant. Manifestum enim hoc est, quòd præfecto gutture spiritum attrahere nequit intrò in cauitates, sed per vulneratam partem exit. Et sanè hoc modo res se habet de voce ac sermone.

COMMENTARIVS.

1 Quod vox informis, sermonis q. materia, fiat ex aëre eliso: nam magno conatu effundunt aërem quem consociarant confertim hi qui clamori se accingunt &c. ita & citharœdi.

2 Monstrat adhuc ex corrupta voce, quod vox non articulata, sermonis veluti materia, fiat ab aëre expulso. præfecti, d. illi, loqui non possunt, quòd sermonis materia, aër, os non ferit, sed erumpit per vulnus: sed si labra vulneris iungantur, vocem edunt.

3 Hoc docet Pareus; quomodo suenda sint vulnera illa, quò ad sermonem redeat, in illa historia quam ita refert libri noni capite vigesimo nono: breuiter referam. Duo ad Vincenarum sylvam obambulabant. Sed vnus alterius nummis & torqui aureo inhians, eum iugulauit ac spoliauit. Trachea arteria & œsophagus pugione confossa erant. Sicarius hunc se interemisse ratus, in illis quæ ob iter sunt vites demisit, ac ipse in vrbem rediit. Alter semianimis à rusticis in vrbem perductus fuit, ac mihi curandus venit. Egò ilicò excisam tracheam arteriam sutura iunxi, ac fasciis obduxi vulnus. Hoc modo habitus loqui cœpit, ac sicarium indicauit; qui comprehensus, rotæ affixus fuit. Aliud etiam exemplum adfert de homine phanatico, qui se iugulârat; eadémque arte vocalis euasit.

HIPPOCRATIS
DE
PVRGATORIIS REMEDIIS.

ARGVMENTVM.

XISTIMO hunc librum De elleboro olim inscriptum fuisse, ac totum interiisse, excepto hoc eius initio. Nec hoc mirum videri debet, cùm tot calamitatibus hactenus attrita fuerint Hippocratica scripta. Pisteaquam enim conflagrasset bibliotheca Alexandrina, & quæ ex Hippocraticis scriptis restibilia erant collegissent Artemidorus Capito & cognatus eius Dioscorides Alexandrini, Adriani Imperatoris temporibus, plurimum ipsi intulere damni deprauando. Accedunt hinc Barbara tempora, cùm labente Romano imperio, tota litteratura ad Arabas in Marocho translata fuit ab Almansore eorum Rege, extincto Græcæ ac Latinæ linguæ nitore. Hæ tenebræ perennârunt vsque ad Gratiani, Decretalium auctoris tempora, cùm Salernitana schola Hippocratis Aphorismos ex Arabica in Latinam fœdè translatos agnoscere cœpit. Quare minimè mirum si quædam interciderint, quædam mutila ac lacera ad nos deuenerint. Nec enim dubito, quin Veteres sapientissimi viri exactissimè De præparatione ellebori scripserint. Scribit Dioscorides libro quarto, Præparationem humani corporis & ellebori, ac victus rationem ad vsum ellebori, diligenter olim descriptam fuisse à Philonide Siculo Ennensi. Et hanc rationem esse puto, Cur veteres elleboro, elaterio, reliquisque strenuissimis remediis perpetuò ferè vterentur, quòd tutissimas eorum præparationes compertas haberent, vt innuit Galenus in libris De articulis. Hinc nostra sæpè eluditur curatio, quòd, dum mitiora sæpè sectamur, occasio curandi effluat, malúmque curabile incurabile euadat. Attamen in vsu validorum pharmacorum nullus temeritati locus esse debet. Cautè ergo transigendum, & certis legibus ea in vsum vertenda: quas hîc summus medendi præceptor ponit.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΠΕΡΙ
ΦΑΡΜΑΚΩΝ.

I.

Α περὶ φαρμάκων πρήγματα οὐχ 1 ὅσα νομίζεται, ὧδέ. II. Τῷ γὰρ αὐτῷ 2 φαρμάκῳ καθαίρονται καὶ οὐ 3 καθαίρονται. ἐσθ' ὅτε δὲ 4 ἄλλα καθαίρει, ἢ οἷα εἴωθε καθαίρειν, ἐσόκοτε δὲ 5 ὑπερκάθηρεν. ὅτε δὲ ὅτε καὶ 6 τὰ δέοντα ἐποίησεν.

HIPPOCRATIS
DE
PVRGATORIIS REMEDIIS.

I.

HARMACORVM purgantium actiones, non vt vulgò existimatur, 1 ita se habent. II. Ab eodem enim 2 pharmaco quidam nunc purgantur, modò 3 non purgantur: quandoque verò 4 alia excludit, quàm quæ efferre solebat: interdum 5 nimiùm purgat: nonnunquam 6 qualia oportet facit.

COMMEN-

COMMENTARIVS.

1 Vulgus enim putabat, susque déque quemcumque humorem excludi, non à peculiari remedio peculiariter sibi dicatum succum. Nam κτ̓ ζυμβεβηκὸς id vsu interdum venit, q.d. non satis est vt laxetur aluus; sed morbi causa excludenda dicato sibi remedio, quod propria dote illum elidit succum. Quare veteres ignorasse videntur, ante Hippocratem, similitudine substantiæ allici purgandos succos à pharmacis. Hæc sententia postea à Galeno firmata fuit libro De simplicibus, & ab Auerrhoïde libro 5. collectaneorum 25. Vt animaduertimus in pharmacia mochlica, pharmaco vectiario, cujusmodi est elleborismus, quo vitiosus humor, tanquam à machina vectis, attallitur in ventriculum, excluditurque vomendo, priusquam ipsum pharmacum ad intestinorum anfractus peruenerit. Quod enim aliena à sua dote interdum excludantur à dato pharmaco, id fit non à simile trahente vi, sed quia oppressa, resoluta, aut stimulata vasorum vis acrimoniâ remedii illa demittit. Veteres pedes suos decocto ellebori lauantes se purgabant: vi purgatoria instar lucis sese fundente per corpus. ita & integræ redduntur pilulæ à purgatione. Vera itaque purgatio fit similitudine, qua trahitur humor similis ad simile pharmacum, vt ad magnetem ferrum, &, vt ait Auicenna libro De viribus cordis, vt electrum festucas trahit. Vt enim cuncta terræ nascentia congenerem succum in nutricatum attrahunt, vi attractice quà à summo Deo Opt. Max. prædita sunt, ita & aliæ res, cognatione quadam, in rem similem abripiuntur. Est autem in natura triplex causa attractionis, fuga vacui, caloris vis, & concordia formarum. Succi morbifici purgatio peragitur à pharmaci specifica vi. Hæc vis imbuit ventriculum sua facultate trahendi, facitque vt ventriculus attrahat, nunquamque desistat, quoad pharmaci vis resoluta fuerit, & à natiuo calido deuicta.

2 Q.d. igitur magna cautione pharmacia erit ineunda: nam idem pharmacum vt commodè propinatur vel non, ita commoda & incommoda pariet. Itaque non satis est effundi aluum, sed talia qualia decet efferri debent. Igitur eodem remedio non benè transigetur, vi & copia; nam his purgatorium erit, aliis minimè: & in quibus mouet, id faciet commodè vel incommodè, vt dextrè vel non benè in vsum vertitur.

3 Si detur non conueniens succo: vel in indomito humore, vel febrili in incendio, vel corpore non primùm meabili reddito, nec liberatis obstructis: aut cruda si sit materia. Vel si nulla cacochymia adsit, vt in ictero febre defuncto, & in exanthematis puerorum lædit pharmacia.

4 Vt si phlegmaphygum detur, vbi cholagogum oportuit. Vel si corpus circumfluat peculiari succo, vt pituita; huic si cholagogum propinetur, quàm minimum bilis abducet.

5 Si non satis pressâ copiâ vel vi videtur. Hoc fanè terribile est: inde nonnunquam conuulsio: at Σπάσμὸ ἐξ ἐλλεβόρε, inquit Hippocrates, Ξανάσιμον. Hippocrati ἐξ vacuitatem denotat eius rei quæ in quæstionem venit. Quasi dicat, si ille spasmus non fit ex acrimonia ellebori aut succi attracti, sed ex hypercatharsi 5 cum nim. conuulsio fit cùm iam elleborum excidit è corpore.

6 Hanc exclusionem sequitur euphoria: cùm nim. excrementa excluduntur quæ in vitio sunt qualitate.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

III. Ωστε ὐχ οἷόντε 1 πεπιϑότα τοῖσι φαρμάκοισι, εἰκῆ διδόναι. IV. Υπολαμβάνειν γδ χρὴ καὶ 2 τὰ σιτία τὰ τρέφοντα ἡμᾶς, φάρμακα εἶ), ἧσσον ὃ ἐκείνων. V. Οἱ γδ ἄνϑρωποι 3 τῶν ἐν ὀρϑῶς μβὲ σιτευόμϑροι, ὑγιαίνουσι· μὴ ὀρϑῶς ὃ, κάμνουσιν.

III. *Quare non decet, vt quis, 1 pharmacis confisus, temerè ea exhibeat.* IV. *Quin & 2 cibos, quorum nutricatu fruimur, pharmaca esse putandum est: non æquè tamen ac antedicta.* V. *Homines enim 3 qui commodè horum vsum ineunt, salubriter degunt: qui verò susque déque, ægritudinibus implicantur.*

COMMENTARIVS.

1 Sine vlla medendi tecmarsi, nam materia præparanda, meatus aperiendi, methodus seruanda in omni occasione reuulsionum & euacuationum. nam & vina non data apto tempore, nocent. Pharmaca, dicebat Herophilus, nihil sunt; & pharmaca manus Dei sunt: vt nim. in vsum flectuntur dextrè vel sinistrè. Plurimi hodie falluntur, existimantes in remediis ipsis sanitatem habitare. Verùm pharmaca sunt Medicæ artis instrumenta. At instrumenta nullius artificis opus per se absoluunt, nisi doctè in vsum flectantur. Nec enim si mihi affabrè facta insttrumenta pictorum dentur, pictor ero. Non enim αὐτομάτως illa feruntur in opus, vt Vulcani in officina. Nec etiam vllum remedij genus est, quod habet eandem vim in singulis. imò ne morbus quidem vllus est omnibus idem.

2 Id est, vt pharmaca incommodè exhibita turbant corpus, nec purgant sua peculiari trahendi dote; idem agunt & cibi, quamuis id modestiùs. Nam virtus retentrix vasorum copiâ fatigata succos dimittit, vel acrimoniâ irritata excretrix eos excernit. q.d. itaque aluum soluere non est purgare.

3 Q.d. ita etiam qui sine cautione ac tecmarsi pharmacis vtuntur, malè cedit eorum vsus. Vt enim cibus, si ex genij nutu offeratur, finem suum, id est, robur corpori adfert: sin irato genio offeratur, turbat, à nutricatu excidens: Ita pharmacum cùm non eâ ideâ propinatur qua commodè sua trahendi vi elidat sibi peculiares succos, turbat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VI. Υπερβαλλόντως 1 ὃ, καϑαίρονται μβὲ ὥσπερ ἀπὸ τῶν εἰλικρινέων φαρμάκων, ἧσσον ὃ καὶ βραδύτερον τῶν εἰλικρινέων φαρμάκων. VII. Δῆλον ὖν ὅτι δεῖ ϗ 2 ταῦτα φάρμακα.
VIII. Ομως ὃ ταῦτα 3 βραδύτερα ϗ ξυνήϑη ἐόντα ἡμῖν, ἑκάστην ἡμέραν ἐσιόντα ἐς τὸ σῶμα, εἰκῆ ϗ ἀμελῶς διδόμϑρα, εἰκῆ ταράσσει τὰς ἀνϑρώπους, ϗ νοσοποιεῖ πως. IX. Καὶ τὰ εἰλικρινέα, ϗ τὰ ὀξέα, ἤν 4 ἀπαϑῶς ϗ ἀπερισκέπτως διδῷ τις, ὐ μάλλα διαπρήξεσϑαι τὸ σύμφορον.

VI. *Qui verò pastum 1 liberiori manu ineunt, hi purgantur quidem veluti à meris pharmacis: verùm parciùs & cunctantiùs.* VII. *Quare elucet & 2 alimenta esse pharmaca purgantia.* VIII. *Verùm hæc 3 tardiora sunt, nobisque familiaria, vtpote quæ cottidie corpus ingrediuntur: si tamen temerè exhibeantur, homines turbant, ac morbos accersunt.* IX. *Quare, [vt breuiter transigam] qui 4 sine delectu & temerè cibos dederit, acidos acresue impermixtos, nihil commodi adferet.*

COMMENTARIVS.

1 Seipsum iam explicat: bifariam dici nim purgationem. vnam quæ à peculiari dote pharmaci, quæ vera est purgatio: alteram quæ fit ab oppressa vel irritata natura, quæ & bona & mala effundit, quò se à mole & onere vindicet.

2 Nim. si copiosiùs ingerantur, vel in occasione dandi erretur. hinc stimulantur intestina, ventriculus, venæ, putredine cõtaminatis rebus ingestis, vel onere belluin naturæ mouentibus. q.d. aliud quid requiritur ad fœlicem succi morbiferi exhaustionem, nim. vt is solùm abducatur vi peculiaris pharmaci. Sed illud

ipsum

ipſum pharmacum ſi non dextrè in vſum vertatur, non pandet ſuam illam dotem tractoriam peculiarem: ſed turbabit, vt hic cibus, ſua acrimonia.

3 Q. d. quid igitur pharmaca inſueta agent, quæ eâ potentiâ micant, ſi temerè inducantur: Refert ſummus Medendi præceptor, in libris de morbis acutis, mira grauiáque ſymptomata quæ incurrere ſolebant homines ſanos, qui ſe temerè fraudant ſuo genio. Vt ſi quis bis de die paſtum inire ſolet, ſi iam ter vel quater cibum ceperit. Ita ſi quis picrocholos aut megaloſplachos vtatur melicrato.

4 Imò magno damno id fiet: itaque & maximo incommodo eſſe poterit & pharmacia temerè præſcripta, non edomitâ materiâ morbificâ, nec εὐφόρῳ corpore.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X. Χρὴ οὖν πρῶτον διδόναι τοῖσι μὲν 1 χολώδεσιν, ὅ, τι χολὴν καθαίρει· τοῖσι δὲ φλεγματώδεσιν, ὅ, τι φλέγμα· τοῖσι δὲ ὑδρωπώδεσιν, ὅ, τι ὕδωρ· τοῖσι δὲ μελαγχολώδεσιν, ὅ, τι μέλαιναν χολήν. XI. Ην δὲ τούτων ἔξω καθαίρῃς, τὰ μὲν 2 δέοντα οὐ καθαιρεῖς· τὰ δὲ μὴ δέοντα κενώσεις· ὥστ' ἐς ἀμφότερα ἁμαρτάνειν. XII. 3 Οταν οὖν μέλλεις τινὶ φάρμακον διδόναι, οὔτε κάτω, οὔτε ἄνω, ἐπερωτᾶν αὐτὸν χρὴ, εἰ δή τι ἔπιε φάρμακον. XIII. Καὶ πότερον ἡ 4 κοιλίη ἐν τοῖσι κατωτερικοῖσι φαρμάκοισι ὀξεῖα καὶ ὑπακούει ταχέως, ἢ σκληρή. XIV. Καὶ ἢν φῇ ὀξεῖαν καὶ εὔλυτον εἶναι, 5 μαλακωτέρων τε καὶ ἐλασσόνων τῶν φαρμάκων δεῖται.

X. *Itaque ante omnia 1 bilioſis oportet propinare cholagogum pharmacum: pituitoſis phlegmagogum: hydropicis hydragogum: melancholicis melanagogum.* XI. *Si verò alia quàm hæc purgaueris, 2 quæ quidem excludi debent non purgabis, quæ verò minimè conuenit euacuabis. Quare his peccabis.* XII. 3 *Præſcripturus itaque pharmacum quod vel ſurſum vel deorſum purgat, primùm rogandum, num alias pharmacum purgans hauſerit.* XIII. *Et num 4 aluus ex purgatoriis deorſum facilè ſe ſoluat, ac citò obediat: vel non dura.* XIV. *Quod ſi facilem eſſe aluum lubricamque dixerit, 5 mollioribus paucioribúſque pharmacis opus erit.*

COMMENTARIVS.

1 Id eſt, Pharmaca pro natura cuiuſque præſcribenda ſunt. q. d. in cibo demonſtrauimus nocua etiam optima eſſe, adeò vt naturæ ſacer cibus affligat, ſi temerè eius vſus ineatur: vt clarum ſit quantis damnis augeant eos ægros qui pharmaca, quæ longè ab alimentorum bonitate abeunt, ſine tecmarſi propinant: ſe ſatisfeciſſe putantes ſi aluus feratur: quod etiam cibi faciunt temerè ingeſti. Sed diceret quis, quo modo igitur, & ob quas vires pharmaca erunt in vſum euocanda? Reſpondet, vt ita dentur vt ſuis peculiaribus trahendi potentiis agant, loco, hoc eſt vbi oportet. id eſt, vt quæ bilem trahunt, bilioſis in ſuccis affligentibus exhibeantur, &c.

2 Id eſt, ſi non ſua purgandi vi ducant ſuccum qui in vitio eſt; ſed bonum & naturæ non moleſtum. vt ſi in pituitoſo morbo cholaphygon detur pharmacum, quæ non decet educes, nam eius vi rigorem ſuum ponit pituita. & quæ pituita elidi deberet retinebitur.

3 Cautio purgatoria, in metu hypercatharſeos: vt peculiaris natura elucеſcat, vt ea ratione copiam pharmaci captes. Nullis enim notis idioſyncraſia dignoſci poteſt. Galenus exiſtimabat ſe Æſculapii medendi fœlicitatem aſſequi potuiſſe, ſi idioſyncraſiæ argumenta certa deprehendere potuiſſet. Vt hanc noſcas, rogandi ſunt ægri, vt pharmaca ferre ſoliti ſint, &c.

4 Nam adeo tenera ſunt quædam corpora, vt primo pharmacorum odore trepident, & ſe in fluxum ſoluant. Alia tam agrè ſoluuntur, vt vix vllis remediis aluus reſpondeat. Noui puellam quæ vix ſemel tribus menſibus ad hoc naturæ munus inuitatur.

5 Metu hypercatharſeos. Hi non facilè elleboro aut ſcammoneatis remediis tentantur: ſufficerit enim manna, caſſia, ſyrupus vel mel roſatum ſolutiuum, ſena, epithymum, polypodium, Rhabarbarum, & talia.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XV. Ην δὲ σκληρὴ εἴη, 1 ἰσχυροτέρων δεῖται. XVI. Ὁ αὐτὸς δὲ τρόπος 2 καὶ πρὸς τὰ ἀνωτερικά. XVII. Ην δὲ 3 μηδέποτε φῇ μήτε ἄνω, μήτε κάτω κεκαθάρθαι, ἢ πεπωκέναι φάρμακον, ἐγνωκέναι χρὴ, εἰ πρὸς τὰ ἐνιόντα 4 ὑγιαίνοντι εὔλυτος ἡ κοιλίη πρὸς τὰ κάτω, ἢ 5 εὐήμετος πρὸς τὰ ἄνω, καὶ εἰ πρὸς πλησμονήν τινα γινόμενος, ἢ 6 διάρροια ἐπεγένετο αὐτῷ.

XV. *Sin aluus dura ſolutúque contumax fuerit, 1 potentiora pharmaca poſtulat.* XVI. *Eadem cautio in 2 ſurſum purgantibus eſt obſeruanda.* XVII. *At 3 ſi nunquam pharmacorum ſurſum deorſum, aut aluum ſubducentium vſum ſe iniſſe affirmet, tum demum exquirendum, num 4 dum ſanus eſſet, officij memor fuerit aluus pro conditione rerum aſſumptarum, & num 5 à rebus quæ in vomitum faciles ſunt, ventriculus facilè ſe in vomitum laxaret; & an à pleniore cibo ſe 6 in fluxum effundere ſoleat.*

COMMENTARIVS.

1 Alioqui in alimentum, aut ſucum morbificum ſe transferet: vel operam ludet combinatione in corpore, eiúſque duricie conniuentibus meatibus vaſorum.

2 Vt tenerè habeantur tenella corpora. quare nullum remedij genus idem omnibus.

3 Nam quædam idioſyncraſiæ ad cuncta nauſeant pharmaca.

4 Nam his exolutionem adfert omnium virium, grauiùs pharmacum per cibos: nam ne ſani quidem ferrent.

5 Id eſt, ſi fractiore fuerint vt ventriculi præditi: nam alioqui εὐημέας ἄνω φαρμακεύειν, inquit Hippocrates 4. aphoriſmorum, hoc eſt, qui quidem non ſunt nauſeabundi à cibis flaccidis & variis: ſed qui facilè vomunt, idque facilè ferunt ſi irritauerint vomitum. Eſt enim duplex vomitus: particularis, & vniuerſalis. Particularis hyeme etiam admittitur, quo ſoli ventriculo imbelli eximitur pituita: & his valida non debentur remedia: de hoc hîc loquitur alter generalis, quo totum euacuatur corpus, elleboro albo: is tantùm æſtate admittitur ab Hippocrate: & is non eſt præſcribendus vbi languet ventriculus: ſed tamen opus eſt vt ij qui vſum eius inibunt, vomant ex facili.

6 Id enim languidi reſolutique ſtomachi ſignificationem adfert.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVIII. Ταῦτα πάντα ἀνέρεσθαι χρὴ, ὡς ἂν δυνήθῃς ὀρθῶς βουλεύεσθαι. 1 αἰσχρὰ γὰρ ξυμφορὰ, φάρμακον δόντα ἄνθρωπον, ἀποκτεῖναι. XIX. Ὁκοῖσι μὲν οὖν 2 ὑπὸ πυρετῶν ἰσχυρῶν λαμβάνονται, οὐ χρὴ τούτοισι φάρμακα διδόναι καθαρτήρια, ἐς τ' ἂν μαθῇ ὁ πυρετός. XX. Εἰ δὲ μὴ, μὴ 3 ἐντὸς τεσσάρων καὶ δέκα ἡμερῶν.

XVIII. *Cuncta hæc interrogare oportet, quò tutò ei conſulere poſſis: 1 fœda eſt enim calamitas, à pharmaco purgatorio hominem interiiſſe.* XIX. *Qui 2 validis febribus impliciti iacent, his non ante febris remiſſionem pharmaca dare oportet.* XX. *Sin minùs, cunctandum, ſaltem, 3 ne citra decimum quartum diē.*

COMMENTARIVS.

1 Q. d. idem medicamen & ſeruat, & occidit homines: vt vel temerè vel bona tecmarſi in vſū ducitur.

2 Ineunte,

2 Ineunte itaque morbo interdum licet, si inflammatorius non sit affectus. nam per phlegmonem crudam nihil à causa morbifica abduci potest, sed sana liquantur malè. Sed tamen ἐκκόπρωσιν promouere licet biliosam,mannâ,cassiâ,& syrupo rosato.1.aph.24.

3 Id est, si astantium importunitate in pharmaca cogaris: saltem aliqua coctionis signa appareant: & omnis metus intercipiendæ crisis absit. crises autem intra quatuordecim dies præcipites euenire maximè solent. Scripsit Hippocrates, rarò initio purgandum esse:nam rarò orgasmo concita fertur materia morbifica.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXI. Θερμαὶ γὰρ αὗται 1 σάρκες ἐοῦσαι αὐτέων, καὶ αἱ κοιλίαι, ἀναλαμβάνουσι τὸ φάρμακον καὶ ἀποκαθαίρουσι οὐδέν. XXII. Καὶ τότε 2 πυρετὸς γίνεται πλείων, καὶ τὸ χρῶμα ἐκβέπεται, καὶ ἰκτερώδεες γίνονται. XXIII. Κινηθείσης 3 γὰρ τῆς χολῆς, καὶ μὴ καθαρθείσης, οὔτε ῥοφέειν θέλει, οὔτε πίνειν, ἀλλὰ πάντα βδελύσσεται, καὶ ὡς τὰ πολλὰ ἀπόλλυται. XXIV. Ἢν δὲ 4 κατάσχῃ τὸ φάρμακον, τὸ μὲν περὶ μέσον ἡμέρης, οὐδὲν καθαίρεται, ἐν μέσῃ δὲ ἡμέρῃ καθαιρόμενος, ὑπέρρινος γίνεται, καὶ ἀπόλλυται.

XXI. *Carnes* 1 *enim ipsorum & ventres cùm incendio flagrent, pharmaca retrahunt, nihilque purgantur.* XXII. *Tunc* 2 *magis incandescit febris; colorémque auriginosum ducunt.* XXIII. *Agitatâ* 3 *perturbatáque bile & non eductâ, neque sorbere potest neque bibere, sed auersatur omnia, & plerumque moritur.* XXIV. *Cæterum si* 4 *pharmacum superârit, ante meridiem nulla fiet purgatio: à meridie verò ex hypercatharsi perit.*

COMMENTARIVS.

1 Q.d. igitur ante diem decimum quartum non purga; nam tam diu valida vi se vibrat flamma febrilis: & pharmaca in se abducit. Nam etiamsi alioqui commodum pharmacum propinetur, non habebit naturam adiutricem: non enim satis est ad moliendam purgationem vt pharmacum trahat, sed etiam oportet vt partes à se expellant irritatæ vi pharmaci: at calidiores à febre partes non expellunt succos, sed potiùs in se capiunt. Ita enim comparatum est in natura, vt inter ea quæ sese mutuò trahunt, illa quæ calidiora sunt trahant; quæ verò minùs calent, trahantur.

2 Nam in paroxysmis etiam quiescendum. Non igitur purgatio est perturbatio. Turbat autem crudos succos pharmacum, nec purgat, vnde maior calor: & cùm in bilem pharmacum vnà abeat, quod trahitur à calidis partibus, icteri imaginem facit vt induat corpus.

3 Nihil natura ægriùs ferre potest quàm duos contrarios motus, eodem qui mouentur tempore. pharmacum ad centrum trahit hos; at calfactæ partes ad peripheriam, vnde confusio nascitur succorum, calidique natiui extinctio. Hinc maiora incendia sumit febris, & œconomiam aluinam labefactat.

4 Id est, si naturam soluerit. Hoc est, si resoluta retentrice facultate eáque extincta effluant humores.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXV. Ἢν ταύτην τὴν ἡμέρην περιγίνηται, καὶ 1 ἅμα τῇ καθάρσει μεθῇ ὁ πυρετὸς, ὑγιὴς γίνεται. XXVI. Οὐκοῦν οὐ χρὴ 2 τοῖς ἰσχυροῖς τῶν πυρετῶν φάρμακα καθαρτήρια προσφέρειν. XXVII. Ἀλλὰ ἤν τι δέῃ, 3 ὑποκλύζειν χρὴ, ὁποσάκις ἂν βούλῃ· ἀκινδυνότερον γάρ. XXVIII. Κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, καὶ ἐν τῇ θερινῇ ὥρᾳ, 4 ἀπὸ κυνὸς ἀνατολῆς ἡμέρας πεντήκοντα, φυλάσσεσθαι χρὴ μὴ διδόναι φάρμακον, ἀλλὰ 5 κλυσμοῖσι χρέεσθαι· ὁ γὰρ αὐτὸς κίνδυνος.

XXV. *Quodsi hunc diem superauerit, vnáque* 1 *cum purgatione mitescat febris, conualescit.* XXVI. *Quare per* 2 *validas febres de pharmacis purgantibus vereri oportet.* XXVII. *Sed tamen* 3 *vbi res alui subductionem postulat, enematum vsus, quotiescumque visum fuerit, tutò initur magis.* XXVIII. *Eadem hac ratione, æstate* 4 *à canis ortu, quinquaginta dierum spacio à pharmacia cauendum: sed* 5 *clysmis potiùs indulgendum, vbi opus est: alioqui idem discrimen inde imminebit.*

COMMENTARIVS.

1 Nam vnà abripitur causa febrilis, vbi vires tam validæ, vt hanc agitationem & iniquam etiam vnà purgationem ferant.

2 Nondum coctionis signis apparentibus: vt tensis hypochondriis, flammea vrina ac tenui, contumaci in obstructione, aut viscerum in phlegmone. In essentialibus etiam febribus, dum æstus adhuc plena sunt omnia; ne rapidi potentia pharmaci conflagrantia viscera phlegmonem concipiant, partesque sanæ colliquescant.

3 Ex malacticis & leniter subducentibus: ita enim subducitur fuliginibus, ex intestinis, focus: & squalor aluinus madescit. & consequio succorum ἔυφορος redditur æger, bonis suis rebus: nam à mole aluinâ premi solebat diaphragma.

4 A decimo die ante ortum Sirij. Nam rapidi potentia Solis viscera incendio conflagrantia, facilè à cathartico febrem concipiunt. Deinde quòd vis naturæ effœta, neque cathartico, neque humori vacuando par esse possit, vnde cholera sicca. Cum calore ambientis humor foras fertur, & cathartico reuocatus naturæ negocium facescit, quæ contrarios motus perferre nequit. accedit & opora, vnde ex mala victus ratione facilè soluuntur.

5 Vt paulatim εὔπορον fiat corpus, & vt fœditas aluina deponatur, vnde vberrimæ causæ morbificæ pullulare solent.

ALII quædam accessere, quæ ad librum περὶ τέχνης pertinent. inde, qui vult, ea petat: de calumniatoribus medicorum enim agit, nihil verò de pharmacis purgantibus.

HIPPOCRATIS PROGNOSTICON.

ARGVMENTVM.

Mos Hippocratis.

I S tribus libris præcellentissimam totius Medicinæ partem summus Medicinæ dictator Hippocrates Magnus absoluit. qui,vt ait Celsus, vir arte & facundia clarus fuit; quique, vt inquit Macrobius, tam fallere quàm falli nescit. In hoc verborum pressa proprietas, sententiarum concisa subtilitas, sermonis veneranda antiquitas, artificij splendida dignitas; quam naturæ lepôres & charites vbique comitantur. Hos ille scripsit libros concisis, vt suus est mos, attamen grauissimis ac summa scientia, & robusta illa strictáque eloquentia plenos sententiis: in quibus omnia breuitate quadam arguta ita rotunda sunt & significantia, vt vbertas & amplitudo rerum, verborum numerum longè vincat. Inscribit Prognosticum, hoc est, liber in quo præsentiendi prædicendique scientia, quid in acutis periculique subiti plenis morbis euenturum sit, continetur; ex signis Tecmeriis, hoc est syllogisticis, quibus positis ac sensibus expositis, necessariò quædam his consectaria intelliguntur: vnde in cognitionem venimus, rei futuræ & sensui nondum compertæ. Hæc autem triplici idea elucent: nam aut sunt signa coctionis ac cruditatis, salutis, & mortis, vel futuræ crisis. Signa coctionis enarrat vbi agit de vrinis, deiectionibus, & de expectorato: Quæ autem signa apparent ad salutem vel mortem, vt, vbi cadauerosam illam depingit faciem, & vbi de accubitu agit, & etiam cùm de respiratione: Signa autem iamiam futuræ crisis, vbi de vomitu, & cùm futuræ hæmorrhagiæ notas aperit. Hæc autem, vt breuiter dicam, tecmeria signa ducuntur vel ab essentia morbi & corporis, caussis morbificis, aut effectis, vel ex vtrisque consociatis. Quæ ab essentia corporis, considerantur in corporis temperamento, habitu, vel in vtriusque horum consectariis. ita temperamentum sequitur color, habitus, character & moles corporis: vtrique consectaria sunt excrementum, & actio facultatum animalium, vitalium, & naturalium. ad quas actiones etiam pertinent imaginationes, sermo, taciturnitas, somnia, vigiliæ, vellicationes, paroxysmi, rigores, frigora, tussis, sternutatio, singultus, respiratio. Ad excrementa autem pertinent lachrymæ, deiectiones, vrina, expectorata, vomitus, sudores, ructus, flatus silentes & strepentes, sanguinis effusio vel substillum, hæmorrhoïdes. Quid hæc notent, aperit his tribus libris Hippocrates, quocumque modo appareant, ad salutem vel ad mortem, ad melius vel ad deterius: eóque id agit fine, quò rectè à nobis cum morborum causarumque morbificarum viribus (quæ ex his notis explendescunt) conferatur cuiusque naturæ communis, & cuique peculiaris, in temperamento, habitu, diæta, consuetudine, humorúmque dominatu: vt ea comparatione intelligamus num de salute conclamatum sit ægri, vel num erigi in sanitatem possit, & quo euentu. Propterea morborum causarúmque morbificarum translationes quid denotent hîc aperit: quæ ex quibus, & in quas successiones: & quæ in abscessum vel crisin subitam se sint effusuræ. Non autem agit hîc de omnium morborum præsagiis; sed tantùm acutorum, in quibus subita pericula adsunt: nam hi celeriter, continenter, & summa tædiorum vi suam absoluunt historiam. Et tamen hi morbi nonnunquam blandi apparent, cùm in procinctu sint pericula & mors. at docti Medici Hippocraticis præceptis instructi, in illis halcioniis calamitosæ tempestatum signa quædam vident, & sibi & ægris cauent.

Nomen. Cur inscripserit Prognostica. Signa vnde eluceant futuræ.

Vtilitas horum Librorum.

De quibus hîc agatur.

Argumentum primi libri.

Horum librorum œconomia.

Gal.3.Epid. in historia Hermocratis: & 3. de diff. resp.1.6.13.& 6. epid.2.44.

Horum librorũ nobilitas.

PRIMO *autem hoc libro enarrat notas quæ efflorescunt in mutatione essentiæ, temperamenti, & habitus: in colore, mole, actionibus, & excrementis tum totius corporis, tum partibus propriis. Sunt autem hi libri Hippocratis Magni, quos ipse manu fictos edidit. Sunt ab eo scripti post libros Epidemiôn: cùm iam speculationes experimentis explorasset, & iam generatim sententiam proferre audebat: Tamen prognostici libri ante Epidemiôn legi debent: cùm docendi filum ducatur rectè ab vniuersis, & naturâ notioribus. Hos autem libros nunquam, tanquam absolutissimos & diuinis refertos oraculis, Ligurini Momi tentare ausi fuere: imò ne ipsa quidem calumnia tanto sæculorum ductu dentem in hos figere potuit. Ea enim horum est diuinitas isque splendor, vt non sine summo sui amore, si intelligantur, abire lectorem sinant. Profectò si quid est scripti, quod nobilem illam famam summo præceptori peperit, Prognosis fuit. quam cùm obnixè veteres sapientiâ celebres viri, tum diuino quodam euentu Hippocrates excoluit: vt rectè de eo dicas, quod de Chalcante Homerus;*

Iliad. α.

ὃς ᾔδη τά τ' ἐόντα, τά τ' ἐσσόμενα, πρό τ' ἐόντα.

Id est, qui sciebat & præsẽtia, & futura, & præterita.

vel id quod de Proteo Virgilius;

4.Georgic.

——— Nouit namque omnia vates,
Quæ sunt, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur.

Vtilitas horum.

2.Lib.in principio.

Hippocratis ars perpetua.

Sed cur veteres tanto studio hæc? hæc certè affligentium morborum, ac causarum morbificarum vim, & corporum robur vel languorem nobis aperiunt, & quantum hæc triumphentur vel triumphent ostendunt: vnde intelligimus num spes adsit salutis; & num confertim, vel lentè soluendus sit morbus, qua via, die, hora: & quando iure locóque nutricatui vel pharmaciæ studendum. Hinc Celsus ait, se velle Hippocratem imitari, cuius curationem licet recentiores mutauerint, tamen, inquit, hæc ipsum optimè præsagisse fatentur. Ita profectò est, nunquam mutandorum & inueniendorum remediorum finis erit: polydædala natura, hominúmque ingenia in his ludunt. at instrumentorum varietas artificem non facit: nec, si mihi selectissima aurifabrorum organa forent, aurifaber essem, sed dexter eorum vsus artem probaret. At totam eam encheiresin nobis reliquit Hippocrates in Prognosticis his suis. Nobis enim tractandum est idem illud corpus humanum, quod olim tam benè à sapientissimis illis ingeniis exploratum fuit: quod eisdem iam ac tunc constat principiis, eodémque victu fruitur, iisdémque succis quod rigatur. In quo illa Æsculapidum gens ea symptomata, eósque eorum euentus obseruauit non solùm in Græcia, sed etiam in Scythia, & Libya, hoc est, regione moderata, algidissima, & feruentissima, quæ eisdem euentibus nos in nostris corporibus & regionibus obseruamus cottidie

tidis, & hactenus ab eo euo notata fuere. Sed quos latent naturæ morborum ac eorum euentus (quæ ex solo Hippocrate venari licet) nunquam opportunè & cautè in vsum remedia flectent. propterea rectè olim Herophilus dixit, medicinam, hoc est remedia, nihil esse, & manum Dei esse: nam nullus morbus est idem omnibus, nec vllum remedij genus eandem vim habet in singulis, & similitudines sæpè imponunt, quòd multa putantur fieri lege naturæ, quæ sunt symptomatica. Quid itaque dicam? queror ob instrumentorum cultam nouámque faciem, veterem illam grauem Hygeam Panaceámque, apud quas habitat medica encheiresis, quæ medica scientia est, à medicina relegari: quid querar?

Cessere magistri,
Phyllirides Chiron, Amithaoniusque Melampus.

Ex quibus autem præsentiendi prouidentiam nobis parare debeamus, præclarè docuit Galenus initio De præsagitione ex pulsibus. Signis autem triplicibus omnis præsensio aperitur: quædam enim morbi speciem significant & magnitudinem, vt sunt Pathognomonica: alia morem, quæ Epigenomena dicuntur, & non perpetuò iungunt se, vt delirium in Pleuritide: alia motum loquuntur morbi, quæ appellantur Epiphenomena, quæ apparent ad salutem vel mortem, aut ad tempus & speciem crisis, qualia sunt signa coctionis & cruditatis, & prauitatis in excrementis tum communibus, tum partium propriis. Signa quotuplicia.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΩΝ Α.

I. ΤΟΝ ἰητρὸν δοκέει μοι ἄριστον εἶναι, 1 πρόνοιαν ἐπιτηδεύειν. Προγινώσκων γὰρ καὶ προλέγων παρὰ τοῖσι νοσέουσι, τά τε παρεόντα, καὶ τὰ προγεγονότα, καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, ὁκόσα τε 2 παραλείπουσιν οἱ ἀσθενέοντες, ἐκδιηγεύμενος, πιστεύοιτ' ἂν μᾶλλον γινώσκειν τὰ τῶν νοσεόντων πρήγματα· ὥστε 3 τολμᾶν ἐπιτρέπειν τοὺς ἀνθρώπους σφέας ἑωυτοὺς τῷ ἰητρῷ. 4 Τὴν δὲ θεραπείην ἄριστα ἂν ποιέοιτο, προειδὼς τὰ ἐσόμενα * τῶν παθημάτων. ὑγιέας μὲν γὰρ ποιέειν ἅπαντας τοὺς ἀσθενέοντας 5 ἀδύνατον· τοῦτο γὰρ τοῦ προγινώσκειν τὰ μέλλοντα ἀποβήσεσθαι, κρέσσον ἂν ἦν.

*ἐκ τῶν παρεόντων.

HIPPOCRATIS
PROGNOSTICON I.

Dociles facit. Prædictionis præstantia: & vtilitas prima: ægri parent. Vtilitas prædictionis secunda: malis obuiam eundo.

I. *MEDICVM, arbitror operæpretium esse, 1 prouidentiam consectari: Præsentiens enim atque prædicens apud ægros res præsentes, præteritas, & futuras; & etiam 2 quas ipsi ægri prætermittunt explicans, existimabitur facilè percepisse notitiam singularem rerum ad ægros pertinentium: eoque fiet vt 3 confidentiùs credant homines seipsos medico. 4 Medicinam autem optimè faciet [medicus] si antè præsenserit quid eventurum sit cuique affectui. Sanos etenim facere cunctos ex morbo languentes. fanè 5 haut potis est. [quamuis] id præstantius foret, quàm præsentire futura.*

COMMENTARIVS.

1 πρόνοια varia significat: interdum diligentiam denotat ad aliquid consequendum: Tali modo vsus est Euripides in Hecuba, de Pyrrho loquens, qui gladio Polyxenam confodit, ἡ δὲ καὶ θνήσκουσ' ὅμως πολλὴν πρόνοιαν εἶχεν εὐσχήμως πεσεῖν, id est, illa tamen moriens, adhuc multam diligentiam adhibuit vt honestè caderet. Vel idem est quod curam gerere, vt cùm dicimus mundum prouidentiâ gubernari; hîc Zeno προνοίας voce vtebatur. Interdum denotat præsensionem futuri, q. πρὸ τοῦ ἐσεσθαι νοεῖν, quod etiam πρόγνωσις dicitur, dum notis id futurum esse agnoscitur: ita hoc loco vtitur Hippocrates hac voce, loco προγνῶσαι dixit πρόνοιαν, hoc est, loco præsensionis dixit prouidentiam.

2 Vt quæ in diæta, & in symptomatis; vt si inflammati pulmones, si dicat medicus, ei interdum genas purpureo rubore suffundi.

3 Nam, vt ait Auicenna hîc ex commentatio Galeni, is plurimos curat, cui plures fidunt.

4 Occurrens vehementiæ morbi. vt si metastasis adsit, reuocetur succus: ita in causo si albet vrina, ne fiat phrenitis cauendum, reuulsa bile.

5 Sunt enim quidam morbi omnino natura inuicti: vt qui in vastissimam immoderationem æqualem corpus abripiunt: & ii qui debellant actiones quibus vitæ genius fouetur; vt consectaria dysenteriæ lienteria, quæ ciborum nutricatum satisfcere denotat, vnde hydrops & mors. & hi quorum focus longiùs recessit à vegeta remediorum incursione: vt lithiasis. quin in quibus diuinum quid est, periculosi sunt; de his mox dicemus. prætetea quidam morbi ex euentu sunt calamitosi, qui ex translatione enati fuere materiæ morbificæ ad nobilissimam partem: vt cùm se transfert Pleuritis in Peripneumoniam, ardens febris cùm in Lethargum abit: quidam vehementissimis symptomatis præcipitanter occidunt: morbi etiam ex sanabilibus insanabiles euadunt, non cautè captata vel præcipitata medendi occasione, cum nempe neglectum fuit, quod factum oportuit: vel cùm admotum est, quo minimè facto opus erat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

II. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουσιν· οἱ μὲν πρὶν καλέσαι τὸν ἰητρὸν, ὑπὸ ἰσχύος τῆς νόσου· οἱ δὲ, καὶ ἐσκαλεσάμενοι, παραχρῆμα ἐτελεύτησαν· οἱ μὲν, ἡμέρην μίαν ζήσαντες· οἱ δὲ, ὀλίγῳ πλέονα χρόνον, πρὶν ἢ τὸν ἰητρὸν τῇ τέχνῃ πρὸς ἕκαστον νόσημα ἀνταγωνίσασθαι· γνῶναι οὖν χρὴ τῶν παθέων τῶν τοιουτέων τὰς φύσιας, ὁκόσον ὑπὲρ τὴν δύναμιν εἰσὶ τῶν σωμάτων. Ἅμα δὲ καὶ εἴ 1 τι θεῖον ἔνεστιν ἐν τῇσι νούσοισι, καὶ τουτέου τὴν πρόνοιαν ἐκμανθάνειν. Οὕτω γὰρ ἂν 2 * θαυμάζοιτό τε δικαίως, καὶ ἰητρὸς ἀγαθὸς ἂν εἴη. 3 Καὶ γὰρ οὓς οἷόν τε περιγίνεσθαι, τούτους ἔτι μᾶλλον δύναιτ' ἂν ὀρθῶς διαφυλάσσειν, ἐκ πλείονος χρόνου προβουλευόμενος πρὸς ἕκαστα. καὶ τοὺς ἀποθανουμένους τε καὶ σωθησομένους προγινώσκων τε καὶ προαγορεύων, 4 ἀναίτιος ἂν εἴη. * πι

II. *Iam verò cùm homines moriantur: alij quidem priusquam euocauerint medicũ, vi morbi oppressi: alij verò, cùm eum adhibuerint, in procinctu mortem habent: ita vt vel vnicum diem viuant: aut certè alij non ita multo plus temporis, antequam medicus morbo cuique remediari contra potuerit: [consentaneum itaque est] vt perspectas habeat huiusmodi morborum naturas, quantum [scilicet] corporum vires prosternat. Tum pariter & 1 si quid diuinum insit in morbis, illius quoque prouidentiam consectari: Sic enim & 2 iure suspicietur, & bonus medicus meritò habebitur. 3 Nam eos qui possunt euadere, multò meliùs seruare poterit. diu antè præmeditatus singula. Atque ita tum eos qui morituri, tum eos qui euasuri sunt præsentiens & prænuncians, omninò culpa vacabit.* Tertia vtilitas prædictionis: Inuidiæ & calumniæ declinatio.

COMMENTARIVS.

1 Quò itaque tria proposita consequamur commoda Prædictionis, iubet Hippocrates, vt addiscamus morbi vim ad naturæ collatam robur; cuius morbi magnitudinem ipse docet, tribus his libris, vt notis cognoscatur: & diuinum num quid insit perscrutari vult. Hæc enim duo sunt quæ in morbis

funestam calamitatem consectariam trahunt, morbi acumen,& malignitas,hoc est,τὸ ὀξὺ, καὶ τὸ θεῖον, horum duorum hîc meminit. Hoc enim Diuinum, non ita est accipiendum,vt veteres quidam putarunt ab ita deorum immitti morbos eo modo vt canit Homerus:Iliad.α. Nec etiam eo pacto vt hodie recentiores quidam existimans, esse quid veteribus incompertum in morbis latitans. Profectò tanta fuit summi præceptoris benignitas, vt nihil sciuerit, quod nos nescite voluerit: At hæc ignorauit? cut meminit igitur? tanta enim viri huius fuit solertia & sapientia, vt nemo post eum sciuerit,quod ipse ignorauerit. Asserit de eo Galenus,rationem dierum criticorum etiam illi notam fuisse. Imò negat Hippocrates, 1.acut.35. ipsos βλητὰς, id est percussos vel sideratos(nam veteres fulmen sidus esse putabant) diuini aliquid habere: qui tamen eainiuria carere non posse putari possint:nam,subitò his interfectis vi morbi,latus liuidum plagæ simile apparet:sed causam in natura ibi agnoscit Hippocrates. Et ne Sacrum quidem morbum ad deos refert,nec enim sacratior nec diuinior,ait, mihi aliis videtur hic morbus, sed admiratio diuinitatem hîc fecit, quòd aliis morbis nulla te similis sit: Lib. De morbo sacro: id est, Epilepsia. Atque ibi enumerat omnia primordia natalitia epilepsiæ,quacumque ratione eueniant per idiopathiam vel sympathiam. quin subdit, Tertianam & quartanam febres plus diuinitatis getere.Referre piè licet omnem morbum ad Deum, sed voluit summus Deus hos suas causas in natura habere,quæ medicinâ arceri possunt, vel accidi: ita cuncta in his diuina sunt, nihil tamen sine natura fieri hîc vult Deus.Hippocrates itaque Diuinum hîc vocat aëri aliquid impressum præter morem; continentem tem pro contenta indigetans.Nam aërem diuinum iure appellare potuit politico loquendi more: cùm vulgus aëreum hoc spacium quod protenditut ad nubes, cælum turbidum vel serenum dicat:& ipse Hippocrates scribit,1.epid. 2.constitut. καὶ οὐρανὸς καταχλώδης καὶ ὀμιχλώδης, id est, cælum procellosum & nubilum. Quare quæ aëri inest petniciosa vis, ab extraotdinaria aliqua tempotum anni constitutione profecta,cùm nostrum corpus afficit, ex Diuino laborare(hoc est,non à diætæ vitio contaminata causa morbi)dicetur.Ita Plato in Sophista etiam,quod naturæ vi fit, vocat Diuinum,vbi ait: (Stob.ecl.4.) Ἀλλὰ θήσω τὰ μὲν φύσει λεγόμενα, ποιεῖσθαι θείᾳ τέχνῃ· τὰ δ' ἐκ τούτων ὑπ' ἀνθρώπων συνιστάμενα, ἀνθρωπίνῃ· καὶ κατὰ τοῦτον δὴ τὸν λόγον δύο ποιητικῆς γένη· τὸ μὲν ἀνθρώπινον, τὸ δὲ θεῖον. id est, Ponam verò illa, quæ naturâ gigni dicuntut, arte diuina fieri:quæ autem ex his ab hominibus componuntut, humana:atque hac ratione duo effectricis facultatis genera, humanum videlicet, & diuinum. Hippocrates itaque per Diuinum intelligit malignitatem aliquam materiæ quæ à foris in nos itruit: talis est aër insolenter inquinatus, cùm in anni temporibus tempestatesnō tempestiue eueniunt, morborum epidemiorum auctor. Nam talis aër materiam morbificam,quæ eo tempore morbos committit, reddit indomitam & coctioni inuictam, & propriæ substantiæ corruptione malignam: hinc induunt vim pestiferam, venenatam & contagiosam. Quare notandum: omnem extraordinariam aëris mutationem in temporibus integris anni, quæ epidemios morbos excitat, in illis efficere aliquid Diuini. Ita Tertiana vel quartana quæ à tali constitutione ortum ducunt, longè sunt contumaciores, quàm quæ vitio diætæ, ab obstructione enatæ fuere. Quare hoc Hippocratis Diuinum consedit in morbifica materia naturæ inuicta, aërisque vitio in nos demissa. Noluit autem Hippocrates hoc Diuinum in his libris tradere, quòd hoc abunde præstitit libro tertio Aphorismorum, & libris epidemiôn; & De aëribus: quare hîc, libro 3. Prog.38.admonet, vehementiam morborum epidemiôn perlustrandam, nec non aëris constitutiones.

2 Si, scilicet, morbi magnitudinem eiusque causas procatarcticas compertas habuerit, & si quid diuini insit, id deprehenderit.

3. Diæta, chirurgiâ, pharmaciâ.

4 Alioqui crimine non vacabit; vt euenit illi medico, qui hominem, erumpente iam sudore cum animi deliquio, in balneum misit: qui magna sudoris copia emissa expirauit. Medicus primùm, in fluxum effundente se sudore, lætus exiliit: nam criticum putabat,qui tota facie sympromaticus erat. hic tanquam occisor accusatus fuit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

III. Σκέπτεσθαι δὲ χρὴ ὧδε ἐν τοῖσιν 1 ὀξέσι νοσήμασι· πρῶτον μὲν τὸ 2 πρόσωπον τοῦ νοσέοντος, εἰ 3 ὅμοιόν ἐστι τοῖσι τῶν ὑγιαινόντων· μάλιστα δὲ, εἰ αὐτὸ 4 ἑωυτῷ. 5 οὕτω γὰρ ἂν εἴη ἄριστον, τὸ δὲ ἐναντιώτατον τοῦ ὁμοίου, 6 δεινότατον· εἴη δ' ἂν τὸ τοιόνδε. 7 Ῥὶς ὀξεῖα, 8 ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, 9 κρόταφοι ξυμπεπτωκότες, 10 ὦτα ψυχρὰ καὶ 11 ξυνεσταλμένα, καὶ οἱ λοβοὶ τῶν ὤτων ἀπεστραμμένοι, καὶ τὸ δέρμα 12 περὶ τὸ μέτωπον σκληρόν τε, καὶ 13 περιτεταμένον, καὶ καρφαλέον ἐὸν, καὶ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος προσώπου 14 χλωρόν τε, ἢ καὶ 15 μέλαν ἐὸν, καὶ πελιὸν, ἢ μολιβδῶδες.

III. *Hac autem notione præsentiendi ratio in 1 acutis morbis duci debet: vt notes primùm ægri 2 faciem, an 3 similis sit benè valentium: ac potissimum 4 sui ipsius. 5 ita enim optima erit. quæ verò simili est contraria, 6 periculi plena est. huiusmodi sanè hæc fuerit: 7 Nares acutæ, 8 oculi concaui, 9 tempora collapsa, 10 auriculæ frigidæ & 11 contractæ, auriumque lobi inuersi, quin cutis 12 circa frontem dura, tum 13 circumtenta, & arida,colorque totius faciei 14 pallidus,aut est 15 niger, & liuidus, & plumbeus.*

COMMENTARIVS.

1 Acuti morbi sunt qui celeritet, continenter & summa symptomatum vi mouentur. siue sint febres essentiales, quæ considerantur in vitio humoris, vt causi: siue morbi cum febre, in parte cuius officio vita carere nequit. Hi sunt vel acuti, vel peracuti: & vtrique exactè vel non exactè. Acuti exactè, 14. diebus suam absoluunt historiam: acuti non exactè, 20. diebus. Exactè peracuti 4. diebus, aut citiùs finiuntur: non exactè peracuti, à quatto die, in septimum excurrunt. Ex decidentia acuti dicuntur, quid ad 40. 60. 80. 120. diem prorogantur. De omnibus his agit hoc libro Hippocrates. Sed d. q. cur non scripsit de præsensione longorum morborum? Respon. quia non faciunt subitas mutationes ad salutem vel mortem, de quibus maximè euentus expectatur. Et diuturni morbi crisi non finiuntur, sed coctione sensim mitescunt: quare non ita vtilis est horum prædictio. accedunt errores varii per longos morbos, qui crises interuertunt.

2 A facie & oculis incipit, hoc est à maximis & facillimis,& ab iis quæ oculos medicorum primo accessu incurrunt partibus. Nam proponit faciem, hoc est ægri frontem, nates, oculos, tempora, & os.

3 Nim. in colore, charactere, mole, actionibus, & excrementis. nam vt artis medicæ pars curatiua primum principium agnoscit hoc, contrariis contrarios morbos fugati: ita artis medicæ pars Diagnostica à similibus & dissimilibus suum initium ducit: Ita hîc d. quo æger valentibus similior fuerit, eò tectiùs illi erit: quò longiùs hinc abierit, eò peiùs: idem de toto, & quaque parte dicendum.

4 Ita tamen vt tesiui humoris nulla excusatio afferri possit, à causa quæ est à foris, vt ignis,caloris, ictus vel lapsus in faciem, vel perturbationis criti-

cæ,

cæ, cùm iam iam in procinctu est crisis. Hoc docet hîc Hippocrates, cunctam præsentiendi artem positam esse in distinctione similium & dissimilium corporum, causarum, & signorum.

5 Nam principum facultatum corpus gubernantium, quarum potissimum robur in facie & oculis explendescit, vim vegetam ostendit.

6 Et ferè calamitosa: cùm mutata sit colore, charactere, mole, &c. modò dictatum iam rerum nulla sit, excusatio iusta.

7 Id est, gracilis nasus in extremis, & q. compressus, quod fit, cùm proximè cutis tangit cartilagines, exhaustis iis, quæ interponi solebant, humido scilicet exhausto, partéque carnosa absumpta. nam hæ carneæ nasi partes facilè exhauriuntur vi æstuantis febris, labefactatáque retentrice à tenuitate succorum, & acredine, & patulis meatibus: dein significatio fit ita pressum esse calidum natiuum à calore præter naturam, vt partes, acciso sanguine, suo genio fraudentur. Hæc est celeberrima illa faciei descriptio, à Terentio cadauerosa dicta, quæ, in prouerbium traducta, Hippocratica appellatur.

8 Vi febrili vitæ prædio exhausto, dissipato humido natiuo, & alimenti inopiâ, vnde musculi oculorum tabescunt, ac oculorum membranæ collabuntur: vnde oculi minores redditi totam sibi dicatam sedem non implent. & cùm oculi circumfluant spiritibus animalibus ob videndi illis datum munus, illis vi etiam febrili exhaustis, oculi tenuantur. quóque naturâ fuerint oculi humidiores, eò faciliùs gracilescunt & caui apparent. Loquitur de cauitate quæ euenit intra tres dies.

9 Gracilescentibus ab æstu febrili temporum 4. musculis, ita vt cutis os temporum feriat. Sed cur potius hæc pars extenuatur? quia sola hæc, inter partes capitis verè musculos habet.

10 Non fugaci frigore, sed fixo consectario ardori febrili, ita vt non vnquam recalescant, quod periodici frigoris insigne esset. exteriores auriculæ vocantur priscis Latinis, quæ systasin habent cartilagineam. sic enim τὰ ὦτα distinxit Galenus in aurem interiorem & exteriorem. hæ sunt frigoris capacissimæ, vt corpus cartilagineum pauco sanguine rigatum, nulla carne vestitum, faci. èque ab exhaustu laborant vitalis principij, vnde frigent, nec incalescunt nectaris viuifici affluxu, quo præter cætera defraudantur, & emortuæ pallescunt.

11 Quasi reuulsæ spasmi quodam charactere, versus neruum illum vnde sentiendi facultatem accipiunt: nam sponte non mouentur nostra: vt vera non sit conuulsio, nisi iis quibus latus musculus supra aurium radices protepit; & subsidium cartilagineum non habent, propterea vertuntur.

12 Quæ cutis est musculosa, vel veriùs musculus cutaceus: & cato tenuis hic facilè tabescit, cùm ea ita intenditur &c. est signum perfectæ extenuationis, exhausto humido primigenio partium solidatum, & non tantùm dissectis spiritibus. Videte diuini L. Dureti commentaria, ad Coac. 1. lib. 3. Cuius viri commentaria tanquam inter homines Deum aliquem lubenter vbique amplector. Duta cutis, cùm ad vltima ventum est maciei. Est duplex exhaustum, vnum inchoatum, vt cùm corium igni admouetur primùm, laxatur: alterum perfectum, vt cùm corium tandem siccitate contrahitur. Pallor cutis vtriusque est signum, sed addita extensio perfectam indicat extenuationem: hæc incurabilis, fractis solidis, pepasmi auctoribus.

13 Ante ariditatem illam primò laxatur cutis in rugas, at causa humectans primò tendit, hinc in mollitiem eam laxat. 6. epi. 3. nam exhaustis primò spiritibus & succis laxatur; sin diutius id fiat, solidæ liquuntur partes, vnde tensio. At in refectionibus, congesto sanguine & spiritu tensio fit: sed rigatis solidis, laxantur cuncta, 5. aph. 71.

14 Succi nutricatui dicati inopia, & certissimum eius succi corrupti argumentum, & defraudatæ partis nectare viuifico: refrigeratur sanguis.

15 Extincto calido innato, quo viuifico calore extincto in corde, mors est. Sed extinctio in parte vna, ad extinctionem futuram totius apparet, maximè si illa pars pallori oportuna non sit, vt hæ, sunt partes naturâ cutaneæ; vt sunt, aures, nares, labia, & palpebræ, certissimum in illis signum præbent: nam difficillimè liuorem ducunt, largo spiritu circumfluæ. Itaque præclarè inuestigatur vnde eueniat hæc faciei mutatio, & quorsum appareat in colore, charactere, & mole. Hæc enim primùm venit sub aspectum medici. Hæ quo propiùs absunt à peculiari cuiusque natura, eò meliùs ægri res sunt: quò longiùs, eò peiùs, & terrifica, maximè in acutis morbis. cùm citam adferant mutationem tabificam & morticinam naturæ, cùm liquuntur vi febris solidæ partes: quæ significatio maximè elucet in facie, quæ ita emactuit, vt ad vltima ventum esse testetur. Emactuit autem, exhaustu humidi primigenij, vnáque fraudata nectare viuifico cordis, hoc est, spiritu, sanguine & calore vitali, labefactatoque corde. vnde cùm illud non æquè sanguinem haurit, nec aërem excipit quem ducimus, nec cæteris ea affundit partibus liberali, vt solet, manu, hæc tunc morticina elucet in facie. hanc Paulus Neruosam vocat. Galenus causas huius morticinæ refert infractam facultatem, causam colliquantem & corrumpentem; humorum tenuitatem, & cutis raritatem. Sed causa vnde liquuntur & corrumpuntur, est eadem quæ tenuat succos; vt raritas cutis fit ex febrili æstu, eodem liquante.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IV. Ἢν μὲν 1 οὖν 2 ἐν ἀρχῇ τῆς νόσου, τὸ πρόσωπον ᾖ, καὶ μήπω οἷόν τε ᾖ τοῖσιν 3 ἄλλοισι σημείοισι ξυμτεκμαίρεσθαι, ἐπανέρεσθαι χρὴ, * μὴ 4 ἠγρύπνησεν ἄνθρωπος, ἢ τὰ τῆς 5 κοιλίης ἐξυγρασμένα ᾖ ἰσχυρῶς, 6 ἢ λιμῶδές τι ἔχῃ αὐτόν. Κἢν μέν τι 7 τουτέων ὁμολογῇ, 8 ἧσσον νομίζειν δεινὸν εἶναι. Κρίνεται δὲ τὰ τοιαῦτα, ἐν 9 ἡμέρῃ τε καὶ νυκτὶ, ἢν διὰ ταύτας τὰς προφάσιας, 10 τὸ πρόσωπον τοιοῦτον ᾖ. Ἢν δὲ 11 μηδὲν τουτέων † φῇσιν εἶναι, μὴ δὲ ἐν τῷ 12 χρόνῳ τῷ προειρημένῳ 13 καταστῇ, εἰδέναι χρὴ, 14 ἐγγὺς ἐόντα 15 τοῦ θανάτου. Ἢ δὲ καὶ παλαιοτέρου ἐόντος τοῦ νοσήματος 16 ἢ τριταίου, ἢ τεταρταίου, τὸ πρόσωπον 17 τοιοῦτον ᾖ, περὶ τουτέων 18 ἐπανέρεσθαι περὶ ὧν καὶ πρότερον ἐκέλευσα. * εἰ δὴ † φῇ

IV. *Si 1 itaque 2 ineunte morbo talis facies fuerit, nec adhuc potis sit ex 3 aliis signis artificiosè & scienter coniecturam facere, interrogare oportet, num 4 vigilârit homo, an 5 aluus profusè fluxerit, an 6 inedia & fame laborârit. Quodsi 7 eorum quippiam fateatur, 8 minus periculi subesse putandum erit. Iudicantur autem & cognoscuntur huiusmodi in 9 die & nocte, si ob eas causas 10 facies talis fuerit. Sin 11 nil horum præcessisse dicat, neque 12 definito hoc tempore facies 13 restituta fuerit, sciendum mortem 14 in propinquo 15 esse. Quodsi etiam vetere 16 plusquam triduo aut quatriduo morbo 17 huiusmodi facies fuerit, de iis 18 querendum de quibus antè est preceptum.*

COMMENTARIVS.

1 Vt causæ signorum variæ, ita eorū variæ vires.

2 Id est, spacio trium dierum priorum, quod definitur primo quaternario.

3 Quæ peti solent ex partium aliarum mutata essentia, actionibus & excrementis. Hæc etiam erunt perlustranda; an faciei subscribant exhausto mutatæ modò adfuerint, vt malus accubitus, capitis dolor, sitis, &c. si non adsint, toga; &c. nam si praua alia signa eluceant, non opus erit interrogatione, sed maligni

malignitate morbi intelligemus, ex illis causam mutatæ formæ fuisse.

4 Non quidem à cerebri intemperie, & anathymiaseos prauitate inducta somni vacuitate: sed potiùs agendi aliquid causâ, aut mœrore susceptam, id est, si vacuationum non firmiter fixæ sint causæ, neque perennes à febre maligna, vnde solidæ partes liquuntur; sed si fugaces.

5 Non quidem per κακοπραγίαν ab exolutione, cùm tædet aluum sui officij, vt in Pleuritide inueterata; quæ perseuerat effusio: sed effusa aliquantisper aluo, per fugacem diarrhœam aut hypercatharsin non à liquefaciente febre illato fluxu, sed si ipse per se extiterit.

6 Vnde genius defraudatur, syrrhoë cordis non restauratur, nec cerebri, vnde pallet labitúrque facies: talis 2. acutorum describitur in incænatis.: nam qualis terra arboribus, talis aluus hominibus, d. Hip. de humoribus.

7 Id est, si in confesso fuerit aliquam causam manifestam vel occultam adesse extenuationis, vt vigilias, inedias, alui profluuium, hæmorrhagiam, sudorem, quarum vacuationum non firmiter fixæ sunt causæ, neque perennes à febre maligna, vnde solidæ partes liquuntur: sed fugaces.

8 Quòd hac extenuationis causa ablata, restitui nutricatu possit, vel inde non tam cita & certa mors venit: cùm alioqui periculo non vacet; nam acutus morbus adest, & talem facies ideam non ducit sine exhaustione magna, quam tam breui spacio efficit afflictio, quàm longo chronici solent; & titubantis facultatis nota est, 2. aph. 28. meliori tamen loco res ægri essent, si tam robusta foret facultate, vt hinc iniuriam non sentiret: tamen minus fuerit id malum, quàm si à morbi vi esset. Nam adest extenuatio inchoata dissipatis spiritibus & humoribus: non autem solidis. nam est laxa adhuc, & non intenta extenuatio.

9 Id est, 24. horarum spacio. Κρίνεται, id est, probatur ac cognoscitur, id est, consistit, nec vltrà procedit: sed è diuerso, initium habet redintegrationis, siquidem ex fugacibus illis dimanauit. Nam si ex illis orta fuerit causis facies hæc, vino & pane 24. horarum spacio recreabitur: sint hoc non fiat, etiamsi illæ causæ præcesserint, à morbi malitia erit, & deterior euadet facies.

10 Nim. si ita cadauerosa euaserit, per inchoatam extenuationem, dissipatis spiritibus & humoribus, non tamen à partium solidarum exhausto, nec si fluxio à liquefaciente febre oborta fuerit; sed ipsa per se extiterit. Eritque tunc facies laxa, non intenta; quod inchoatæ, & non perfectæ extenuationis signum est.

11 Vt vigiliæ, profluuium, inedia.

12 Id est, spacio 24. horarum.

13 In pristinum ni redintegretur colorem, characterem, & molem. Ita in Coacis, καθίσταται δ' ἐν ἡμέρῃ καὶ νυκτὶ τὸ διὰ ταῦτα διαφθαρέν.

14 Alij habent τοῦτο τὸ σημεῖον θανατῶδες ἐόν, quæ lectio forsan melior d. doctiss. D. Mercurialis. quandoquidem d. etsi facies cadauerosa citra illas occasiones semper lethalis sit, haut tamen semper mors proxima est.

15 Quòd fractis viribus, morbus vires acquirat eundo: eò quòd hæc ineunte morbo appareant.

16 Periodo iam primâ exactâ: tunc non solùm peruestigandum de vigiliis &c. sed & alia signa erunt perpendenda. quæ iam, antiquiore morbo, se in conspectum dabunt. de quibus mox.

17 Id est, qualem depinxi, cadauerosa, pallida, collapsa, à se mutata in colore, charactere, & mole, vt noti vix eam noscant.

18 Licet enim lethalis sit hæc facies, non tamen necessariò est funesta. nam proficiscitur à morbi malignitate, eiúsve diuturnitate, vel à causa manifesta aut occulta extenuante, vt inedia, & alui fluxu. Si itaque illam ideam induit facies aliunde quàm ex malignitate & vehementia, non necessariò erit funesta. τὸ ὀξὺ facilè adfert mortem, vt in acutis morbis, quorum acerrima commotio, & citam, & stabilem faciei mutationem adfert, ex causæ mutantis & corrumpentis perennitate. quare προσώπου διαφθορὴν hanc faciei ideam aliâs vocauit Hippocrates. Nam per acuti morbi causa est, impedimentum nobilis partis: inde acumen morbi: vel translatio symptomatica, aut venenata qualitas: inde τὸ θεῖον.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

V. Καὶ 1 τ' ἄλλα σημεῖα 2 σκέπτεσθαι, τά τε ἐν τῷ 3 ξύμπαντι προσώπῳ, τά τε ἐν 4 τῷ σώματι, 5 καὶ τὰ ἐν τοῖσιν 6 ὀφθαλμοῖσιν. Ἢν γὰρ τὴν 7 αὐγὴν φεύγωσιν, ἢ 8 δακρύωσιν ἀπροαιρέτως, ἢ 9 διαστρέφωνται, ἢ 10 ὁ ἕτερος θατέρου ἐλάσσων γίνηται, ἢ 11 τὰ λευκὰ 12 ἐρυθρὰ ἴσχωσιν, ἢ 13 πελιὰ βλέφαρα, ἢ 14 φλέβια μέλανα ἐν αὐτέοισιν ἔχωσιν, ἢ 15 λῆμαι φαίνωνται περὶ 16 τὰς * ὄψιας, ἢ καὶ † 17 ἐπαιωρεύμενοι, ἢ 18 ἐξίσχοντες, ἢ 19 ἔγκοιλοι ἰσχυρῶς γινόμενοι, 20 ἢ αἱ 21 ὄψιες αὐχμῶσαι καὶ ἀλαμπέες, ἢ τὸ χρῶμα τοῦ ξύμπαντος προσώπου 22 ἠλλοιωμένον ᾖ, ταῦτα πάντα 23 κακὰ νομίζειν, καὶ ὀλέθρια εἶναι.

* ὄψιες quidam pupillas vertunt.

† ἐπαιωρεύμεναι

V. *Quin & 1 alia signa necessariò 2 considerare oportet, tum in 3 vniuersa facie, tum in 4 vniuerso corpore, 5 tum in ipsis 6 oculis. Etenim si 7 lucem fugiant, aut non 8 sponte illacryment, vel 9 peruertantur, aut 10 alter altero minor fiat, aut 11 eius alba partes sint rubræ, aut 12 palpebræ 13 liuidæ, aut 14 venulis nigris si obsita oculorum fuerint alba, aut 15 acies oculorum 16 lemis obducta sit, aut etiam 17 sublimes contremiscant, aut 18 foras proiecti; aut si vehementer 19 subsiderint in cauitate sua, vel etiam 20 squalida oculorum acies si sit atque hebes; aut 21 si color vniuersæ faciei 22 alienatus fuerit, cuncta hæc 23 in malis ducenda sunt; funestáque putanda.*

Commentarivs.

1 Enumerat alias notas ab his, quæ solent intra triduum elucere in oculis, facie, & toto corpore. vt oculi admodum labefactati.

2 Id est, diligenter perpendere. q. d. in oculis habere.

3 Si sui similis non sit, charactere, colore, & mole.

4 Nam quò propiùs absunt à peculiari cuiusque natura qualitates corporis, actiones, & excrementa; eò meliùs ægri res eunt; quò verò longiùs, eò peiùs.

5 Dicit præter cadauerosam quam descripsit faciem, alia etiam signa notari debere, idque in oculis, & toto corpore: iam agit de oculis; & mox, vbi de decubitu, de toto corpore acturus.

6 Vt enim affecti sunt oculi, ita & totum corpus; 6. Epid. 4. 26. stabilimentum totius huius descriptionis hoc est; Id quod certò arguit vim erectam vel prostratam partium trium principum, in quarum robore cuncta depellendi morbi causa consistit, certam salutis spem, aut desperationem eius significabit. huiusmodi autem sunt oculi. Quod ita demonstramus in singulis; & primùm in colore: Ducunt partes colores sui nutricatus: cùm itaque ex colore succorum nutriciorum decus & crimen explendescant, profectò horum firmissimum argumentum in oculis enitescet: nam oculorum nitor facillimè dehonestari potest. Idem hîc docet Hippocrates, vt colligendum ex oculorum charactere, mole, actionibus, & excrementis. Enimuerò benè res eunt, cùm

puritate humorum nitent oculi, & fulgore vernaculi luminis: at horum decoloratio stabilis, cum aliis prauis signis, dicendis mox, conclamatum esse significat.

7 Si etiam assuetam fugiant lucem, indicio erit, prostratam esse facultatem animalem, ac spiritus animales exhaustione tabescere. modò nulla excusatio adferri possit, vitij peculiaris oculi: vt in iis qui naturâ sunt myopes propter pupillæ mydriasin, & spiritus tenuioris facilem dissipationem; qualis semper in ophthalmia; conniuent ad lucis solitæ incursum, vtpote à quo languidorum oculorum spiritus dissoluatur, & humores oculorum liquuntur in lachrymas. Auersantur lumen à luce impressum, quod facit aspectabilem cuiusque corporis superficiem per colorationem quæ aërem pingit. Visifica itaque facultas fracta non fert lumen, soluta parte cerebri vnde videndi vis manat: & tabescente iam vernaculo oculorum lumine, quod amplius non habet exterius lumen consociale vt solet, eiusque appulsu recreabatur.

8 Non à causa quæ foris est, fumo, cæpa, misericordia, critica à perturbatione, vt in futura hæmorrhagia; sed si fiat à resolutis carunculis, quibus natura canthos oculorum obduxit ad arcendas lachrymas: cuius resolutionis auctor est resolutum cerebrum. nec adsit prolapsus catarrhi in oculos: nec melancholia adsit, vt in Dealcis vxore, (4. aph. 52. & 1. epid.) quæ modò lachrymas fundebat, modò risu os soluebat. sed si fit ex potentiæ retentricis effœta vi.

9 Antagonistis resolutis, aut conuulsis à siccitate & exausta sex musculis oculi: nam septimo, qui hæret postica parte, firmiter oculo, totus oculus firmatur, & neruus opticus ab eo stabilitur amplexu: vnde contrahunt se musculi sursum, deorsum, sinistrorsum. soluuntur à labefactata motrice facultate: nam vicina primùm iniuriam sentiunt. Si soli musculi, extra cerebri crimen, in vitio essent, nihil monstri esset.

10 Ab exhaustu, spiritus animalis & nutricatus inopiâ, infirmâ redditâ vi animali spirituum fabricatrice; cùm cerebrum adeò langueat, vt tantam spirituum copiam efficere nequeat, quanta vtrique oculo sufficiat. vnde in mole mutatur oculus vel nutricatus interceptione, aut inedia; aut extinctione vniuersalis & vernaculæ facultatis tabescit.

11 Inflammata dura meninge, & pericranij phlegmone eò propagata: sed videndum num id criticum sit & fugax, ad hæmorrhagiam: vel fit hoc à venulatum repletione; & sanguinis prauitate, aut etiam ex efferæ bilis suffusione.

12 Quædam exemplaria hac voce carent: & habent ἢ τὰ λευκὰ ἐρυθρὰ ἴσχωσιν ἢ πελιά, id est, aut eius albæ partes sunt rubræ aut liuidæ. Rectè: nam oculi album liuet refrigeratum, perfrigeratur emortuum, emoritur extinctione viuacitatis in vitali principio, & inopia viuifici nectaris à corde exhausto.

13 Extincto calore viuifico; quæ extinctio in corde, est mors ipsa. Atqui extinctio in parte vna, ad extinctionem futura apparet in toto: multo magis si hæc pars liuori opportuna non sit: At omnium difficillimè liuorem contrahunt palpebræ, largo spiritu irriguæ; quare & certissima signa præ se ferunt.

14 Algore stricto sanguine, ex calidi natiui extinctione. Cùm venæ pericranij per ναυσίωσιν vel ἐκχύμωσιν in venulas tunicæ oculi albæ se deplent, vbi refrigetatus sanguis nigrescit. hoc triduo non fit.

15 Id est, gramiæ, vnde gramiosi oculi: à sanguiguinis crudis affluentis vitio, à fracta hepatis œconomia; & oculi prostratione, quæ tanta, vt nequeat paucissimum succum qui in eius nutricatum affunditur, mitigare. Quòd verò ophthalmicis id eueniat, miri nihil habet, cùm ob sanguinis copiam ad oculum effusi fiat. Pauco autem affundi hîc oculos sanguine, argumento est oculorum cauitas. Trium facultatum hîc vitia complectitur: animalis, in lachrymis non voluntate obortis, & in oculi inuersione, hebetudine, tremore: vitalis, in liuore palpebrarum: naturalis, in venulis nigris, & gramiis oculorum crudis. Hæ non apparent primo triduo.

16 Pupillam vocat ὄψιν, nam sola hac parte videt oculus.

17 Qui stare loco nesciunt, sed huc illucque voluuntur. trementibúsque neruis fractisque ab exhaustu. nam, vt d. Galenus, talis neruorum tremor fit ab exhaustu, vel à delirio: vtrumque lethale. tremunt à siccitate musculi, id insanabile. vel inflammata ea parte cerebri vnde nerui oculorum motores nascuntur. Hæc causa, cur dilirij notæ potissimùm luceant in oculorum feroci motu: nam facilis ἀρχῶν καὶ πεφυκότων sympathia. Delirio superueniens tremor, mortale.

18 Resolutis oculorum musculis (hic immutatur moles, & charactet) à cerebro exoluto. Hæc ita reddit Celsus, Hique aut vehementer subsederunt, aut facti tumidiores sunt; 2. lib. 6. Vt cùm cerebrum inflammatur.

19 Et collapsi fuerint; immotique maneant; conuulsis æquabiliter, id est, cunctis musculis; aut spiritus animalis inopiâ; vel vi delirij. tunc sua orbita abditi hebescunt, humorum trium, & quinque tunicarum consumptione, cùm liquuntur à febre tabifica, & fraudantur viuifico cordis nectare. Hoc elucet in oculis mollibus, qui facilè, præ cæteris partibus ab iniuriis percelluntur. Ante tertium diem non vehementer cauantur.

20 Hactenus de oculorum actione in motu, iam de eius actione in visu. hebes d. consumpto humore crystallino; & violato tunicarum oculi pellucido: hæc affectio dicitur ἀμαύρωσις hebescentibus oculis, à profligato splendore, proprióque lumine extincto. ὄμμα ἀμαυρέμενον 6. epid. id est, quod summam infirmitatem denunciat, & νέκρωσιν viuificæ facultatis & spiritus, Si albæ vrinæ spumantes, cum ceruicis refrigeratione præcessere: à delirio hæc, & spasmo.

21 Ὄψιν αὐχμῶσαν καὶ ἀλαμπῆ, vocat visionem squalidam & lucis expertem, id est, sine splendore; tunc enim hebescit visus.

22 Liuidus, niger, pallidus, aut rutilus extra naturæ lineam, nam ilico hæc elucent in facie: & etiam post tertium diem eueniunt.

23 Nam ad vltima ventum, exhausto humido primigenio, & liquatis partibus solidis à febre tabifica: & fraudato corpore nectare viuifico cordis, id est, spiritu, sanguine & calore vitali; titubante iam corde; vnde nec sanguinem nec aërem liberaliter haurire notæ huius inediæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VI. 1 Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν. Ἢν γάρ τι 2 ὑποφαίνηται τοῦ λευκοῦ, τῶν βλεφάρων μὴ ξυμβαλλομένων, 3 μὴ ἐκ διαῤῥοίης, ἢ φαρμακοποσίης ἐόντι, 4 ἢ μὴ εἰθισμένῳ οὕτω καθεύδειν, 5 φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες λίαν.

VI. 1 *Obseruare quinetiam oportet oculorum obtutum in somnis: Etenim si 2 appareat quid album; 3 haut benè commissis palpebris, 3 neque id Diarrhœa aut pharmacum haustum expresserit; 4 nec ita quis dormire consueuerit, 5 prauum id signum est; & funestum valdè.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, notandum quo modo æger in somnis oculos componat, id est, an palpebris conniuentibus vel apertis somnum ineat: an dormiendo nictet; an more leporum, vel limis oculis somnum carpat. hoc per τὰ ὑπόφασιν intelligit, ab ὑποφαίνεσθαι, id est, leuiter pandere.

2 Id est, si conniuentibus oculis, id est, altera clausis altera que parte apertis dormiat, 6. aph. 52. Id est, non exactè clausis palpebris si dormiat. Quod euenit his siccatis vi febris, vel à motricis facultatis imbecillitate, aut oculorum conuulsis musculis. & à cute circa frontem intenta & rigida: vel resoluto lato musculo, qui præter cætera officia, etiam palpebras demittit. ἰλλώσιν Græci vocant: nam ἰλλαίνειν est distorquere oculos. fit etiā resolutis, ab eadem vi, antagonistis, non situ sed actione, musculis. amici more antiquo, ita hætentes, in motibundis, claudunt palpebras. Hinc apud Homerum 24. Odyss. queritur Laërtes coram Vlysse, suum Vlyssem interiisse, absente Penelope quæ oculos claudere eius debuisset: nam inquit, τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ θανόντων, id est, ius honotarium quod præstatur mortuis.

3 Celsus hunc locum ita reddit, Neque id alui resolutio, aut medicina expresserit, id est, magna alui euacuatio. Ita & mæror, vigiliæ, inedia, profusior hæmorrhagia, omnisque valida euacuatio id potest.

4 Vt illius obtutus nulla instrumenti, vel rei quæ à foris est excusatio adferri possit.

5 Resoluta facultate animali, exhaustoque cerebro, indéque conuulsis duobus musculis palpebram mouentibus. Quare si euenerit à critica perturbatione, vt (3. epid.) ei qui in Dealcis horto iacebat, calamitosum non erit. Sed si à collapsis naturæ præsidiis, & viuacitatis vastatione à febre tabifica & colliquante, id pestiferum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VII. Ην δὲ 1 καμπύλον, 2 ἢ * ῥιγνὸν 3 γένηται, ἢ 4 πελιὸν, ἢ ὠχρὸν βλέφαρον, ἢ 5 χεῖλος, ἢ 6 ῥὶς, μετά τινος τῶν 7 ἄλλων σημείων, 8 εἰδέναι χρὴ, 9 ἐγγὺς ἐόντα θανάτου. 10 Θανατῶδες δὲ καὶ 11 τὰ χείλεα † ἀπολυόμενα, καὶ 12 * κρεμάμενα, καὶ 13 ψυχρὰ, καὶ ἔκλευκα γινόμενα.

* ῥικνὸν

† ἀπολυόμενα

* κοσμασμένα legit Vega.

VII. *Si verò 1 reflexa 2 sit atque 3 rigida, aut 4 liuida, aut pallida palpebra, aut etiam 5 labra, 6 aut nares, cum cuiusque 7 alterius signi [funesti] accessione, 8 scire oportet, 9 mortem in propinquo esse. Quinetiam 10 funestum est, 11 labra resolui, & 12 pendula esse, tum etiam 13 frigida & praealbida videri.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, si peruertatur.

2 Ita vt non exactè conniueat. Hæc itaque βλέφαρον καμπύλον, id est, extimarum palpebrarum curuatura fit, conuulsis pariter musculis angulatibus oculi, qui ad dimidium vsque tharsi ambo feruntur, eorumque vnus aperiendæ, alter claudendæ palpebræ dicatus est, vnde æquali vtriusque spasmo, altera tharsi pars clauditur, altera verò aperitur. Vel ob resolutionem vnius musculi qui claudit palpebram Gal. 10. lib. de vsu part. 10. cap. ad finem. Vel siccitate arent, vt curis frontis: 6. epid. 1. βλέφαρον ἐπιτεταμένον, id est, tensa palpebra: hoc, dicit ibi Galenus, fit ex ariditate, vt in cute frontis. Describit iam signa quæ ostendunt mortem proximam, in palpebris, labris, & naso. 4. aph. 49.

3 Vt nullo modo committatur, iam exhausto palpebræ humido primigenio.

4 Extincto calido natiuo.

5 Corruptione succi alibilis, incendio febrili conflagrante sanguine. nam color alimenti ideam præsefert.

6 Si nim. conuellantur, titubantibus iam viribus, nec febre se remittente: 4. aph. 49. sed nares distorquentur & peruertuntur per se, quia non habent musculos antagonistas: labrum verò, per se, & ex euentu. propterea labra peruertuntur vel conuulsione, vel resolutione. Et etiam si liuescat his labrum, aut nasus: hoc, inquit in Coacis, (& Celsus 2. lib. 6.) ζωοτόμως θανάσιμον, id est, citra inde mors venit. extincto iam calore natiuo cordis: quod in his partibus elucescit, cùm hæ alienæ sint ab omni liuore, vtpote curaneæ. Peruertuntur etiam palpebræ, nares, labra, conuulsis à siccitate musculis qui mouentur à neruis tertiæ coniugationis: quæ partes quia sunt propinquæ atque communes, primùm & maximè trahuntur.

7 Vnde elucet cespitare vires, & febrem contumaciter vrere. Vt si vrina fuerit turbida coctionis expers: q. d. Vt nulla perturbationis criticæ, ad vomitum, excusatio adferri possit, neque solutio expectari. nam conuulsionem febri accedere calamitosum. Hanc sententiam pulchre explicauit 4. aph. 49. vbi ait ἤδη ἀσθενέος ἐόντος τοῦ σώματος, id est, fracti iam viribus, vi morbi.

8 Id est, persuasum omnino tibi sit.

9 Quòd hæc cum febris contumacia consociata œconomiam triplicem corporis hebetescere denuncient.

10 Sublato vsu respirationis, & motu; quia mors ipsa in extinctione caloris natiui consistit.

11 Vt in Lethargicis.

12 Resoluta facultate animali.

13 Sanguinis inopiâ, extinctóque calido natiuo. Nam naturæ suæ genio, roseo rubore decora sunt labia: itaque præalbida longè abiere extra naturæ suæ lineam. Sunt enim labra musculi quidam cutacei, vel cutis musculosa.

HACTENVS de facie & oculis, in quibus cuncta hæc signa sunt exitialia, nisi fuerint à perturbatione critica; aut peculiari natura & consuetudine: aut à fugaci causa, vt vigiliarum, inediæ, & profusionis alui. Sed ab his causis quæ orta fuere, vno die finiuntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VIII. 1 Κεκλιμένον δὲ χρὴ καταλαμβάνεσθαι τὸν νοσέοντα ὑπὸ τοῦ ἰητροῦ, ἐπὶ τὸ 2 πλευρὸν τὸ δεξιὸν, ἢ τὸ ἀριστερὸν καὶ τὰς 3 χεῖρας, καὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὰ σκέλεα ὀλίγον ἐπικεκαμμένα ἔχοντα, καὶ τὸ ξύμπαν σῶμα, 4 ὑγρὸν κείμενον· οὕτω γὰρ καὶ 5 οἱ πλεῖστοι τῶν ὑγιαινόντων κατακλίνονται. Ἄρισται δέ εἰσι τῶν * ὁμοιότατοι κατακλίσιων, αἱ * ὅμοιαι τῇσι τῶν ὑγιαινόντων.

VIII. 1 *Decumbentem quin etiam ægrotum oportet deprehendi à medico iacentem 2 in dextrum aut sinistrum latus; 3 manibus, collo, & cruribus parum reductis, ac corpore vniuerso 4 molliter decumbente: sic enim 5 maxima pars benè valentium corpus componit. Atqui in bonis ducendi sunt illi decubitus qui benevalentium similes sunt.*

COMMENTARIVS.

1 Cùm nim. minimè hoc expectat æger: ne de industria se cõponat, & vires colligat. Nam situs corporis in arbitrio est ægri: iam enim de notis animalis agit facultatis. Primùm enim dixerat, vbi de cadauerosa facie, & alia signa notari debere, quæ in oculis & toto corpore. Iã itaque de signis quæ in toto corpore.

2 Id enim denotat infractam naturæ vim, quæ musculorum robur tutatur. Nam maiori vi opus est ad firmandam & stabiliendam, in decubitu, figuram

subrotundam,

subrotundam, qualis est laterum; cùm minùs firma sit quàm plana, qualis est pectoris atque dorsi. Nam dum lateri incumbit corpus, adest tunc functio animalis facultatis sine motu: nam firmat animalis vis corpus in tali figura: etenim cadauer nunquàm eo modo locaueris, quin supinum aut pronum pondere suo trahatur.

3 Hæc enim artuum figura ast naturalis, omnisque infirmitatis expers: nam lassis & infirmis laxantur brachia & crura. Sed hæc figura naturalis, est omnis doloris expers, facillima; atque amabilis est modestus ille flexus. hanc figuram vocat hîc Galenus ἀκάματον, id est, doloris expertem.

4 Ὑγρὸν, id est, molliter decumbens, nec soluto nec contracto corpore. nam quæ hument, æquè contrahuntur.

5 Ita enim iubent vires animales integræ. Causam huius decubitus dicit Aristoteles sexta sectione, problemate tertio.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IX. 1 Ὕπτιον δὲ κεῖσθαι, καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὰ σκέλεα ἐκτεταμένα ἔχοντα, 2 ἧσσον ἀγαθόν. X. Εἰ δὲ καὶ 3 προπετὴς γίνοιτο, καὶ 4 καταῤῥέοι ἀπὸ τῆς κλίνης ἐπὶ πόδας, 5 δεινότερόν ἐστιν.

IX. 1 *At verò supinum iacere, manibus, collo, & cruribus valdè proiectis, 2 minus bonum.* X. *Quodsi etiam 3 decliuus fiat æger, & 4 delabatur è lecto ad pedes, 5 perniciosius illud est.*

COMMENTARIVS.

1 Primùm descripsit optimum cubandi modum: iam sensim ad peiores deflectit, inter quos non omnino pessimus est supinus. quare dicit, eum minùs bonum esse. Est enim medius q. Nam si assueuit ita cubare, nec medicum reuereatur, bonus erit decubitus, non enim ex resoluta vi animali proficiscitur.

2 In dorsum iacere.

3 Imò omnino malum, vt signum, & vt causa. Vt signum, nim. delirij, aut facul. animalis infirmitatis, quæ nequit corpus firmare decenti in situ. Vt causa, nim. difficilis respirationis, eo enim situ comprimitur caput musculorum, quorum principium ducitur à vertebrarum parte postica: costæ etiam subsidunt, & pulmo comprimitur. at in omni acuto morbo facilè spirare bonum est.

5 Tantum interest inter naturalem habitum decumbendi, & hunc iacendi, quantum inter auem glande traiectam, quæ ruit, & eam quæ præpetibus pennis è sublimi præceps in terram deuolat. Naturalis decubitus est in alterutrum molliter latus, modicéque sunt illi artus reflexi. Sed miserrima est iacendi conditio eius, qui supinus iacet membris collapsis, sine potentia se conuertendi, quique subinde ad pedes labitur. Contra, alacritas in ægris maximè commendatur ab Hippocrate 3. Coac. 2. vt eleganter ibi explicat doctissimus L. Duretus.

4 Exutis musculis sustinendi corporis officio, ob resolutam facultatem animalem, & spiritibus exhaustis. ita cadauera labuntur, si accliuia ponantur: cùm à facultate non erigantur. Nam qui supina cubant erecto corpore, quodam id facultatis robore præstant: igitur si hac spolientur, labetur corpus: vt in omni decenti decubitu, id est, qui fit erecto aliquantulum corpore, etiam fiet prolapsus à fractâ facultate.

5 Exaustis spiritibus animalibus, fractâque facultate animali, vnde musculi officij redduntur immemores, vnde ægri ad pedes labuntur à musculis non stabiliti: id in procinctu mortem esse significat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XI. Εἰ δὲ καὶ 1 γυμνοὺς τοὺς πόδας εὑρίσκοιτο ἔχων, 2 μὴ θερμοὺς κάρτα ἐόντας, καὶ τὰς 3 χεῖρας, καὶ τὸν τράχηλον, καὶ τὰ σκέλεα ἀνωμάλως 4 διεῤῥιμμένα καὶ γυμνὰ, κακόν· 5 ἀλυσμὸν γὰρ σημαίνει.

XI. *Quodsi etiam 1 denudatis pedibus deprehendatur, 2 nec admodùm calidis: 3 manibúsque collo ac cruribus negligenter 4 proiectis & nudis, malum id est: 5 inquietudinem enim significat.*

COMMENTARIVS.

1 Quò frigidam capret auram. d. si deprehendatur: nam tegunt interdum pedes præsente medico; quos alioqui, reuolutis stragulis, foras exponunt. Cuncta quæ elucescunt & fiunt contra naturam morbi & ægri, calamitosa sunt: si non sint à perturbatione critica, nam hæc etiam vrinam albam, deliriúmque ipsum, dum itur ad crisin morbi acuti, excusant. Itaque si in acuta febre, in prudente ægro, nudi deprehendantur pedes, extra humoris ad crisin commotionem, graue intùs conceptum malum testantur.

2 Quò validè frigidam captare opus non sit: quod denotat visceribus cœptam inflammationem, aut intùs conclusam putredinem, cuius à synatrismo perpetuo & motu, continua excitatur febris, mali moris & periculi plena; in quibus, extimis non admodùm calentibus, interiora ipsis vruntur. Alioqui vbi graui ardore occupantur membra, nihil monstri erit pro æstu febrili frigora captari: vt fit in febre acuta benè morata, vbi toto corpore funditur calor. Secus in lipyria & causo, vbi ardent viscera cum artubus algidis.

3 Est indecora artuum huc illuc proiectio. ita nulla adest iacendi actio, nã animalis vis languet, non grauitate τῆ φερομένη, id est, portati corporis, sed infirmitate ac ferè ἀδυναμίᾳ τῆ φέροντος, id est, impotentia facultatis portantis. Sed tædet ipsum omnis figuræ & loci, cum falsi caloris in artubus tædio; vnde illa disiectorum nudorúmque artuum tædia.

4 Disiectis inæqualiter.

5 Nauseabundam, à ventriculi morsu biliosos vel nauseæ expertem, quæ est deterior: nam est à virium oppressione, quæ pondus membrorum sustinere nequeunt; vel à præcordiorum incendio; 2. prorrhet. 44. & 3. epid. 2. in abortiente fœmina, ἀσώδης. Duplex itaque alysmus, ναυτιώδης, & ἀνέμετος. vterque iactat & nudat artus. quamuis virtus oppressa iactandi maximè sit causa: nudandi autem, causus, & lipyria. ἀλυσμὸς, idem quod ῥιπτασμὸς, & ἄση, 2. ac. 22. Id est, conflictari quauis figura, vt loco stare nesciant, sed alium ex alio mutare cupiant. 4. ac. 47. 5. aph. 61. Est anxietudo quæ sub se habet τὴν ἄσην & τὴν δυσφορίαν, id est, anxietatem & iactationem. dicitur enim ab ἀλύειν id est, multarum rerum satagere, nouisque subinde tebus capi, vt fastidio ducti earum quæ primùm placuerant. modò tamen in his nulla excusatio mollitiei & deliciarum adferri nequeat; quidam enim, ne tantillam quidem febrium iniuriam æquo ferunt animo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XII. Θανατῶδες δὲ, καὶ τὸ 1 κεχηνότα καθεύδειν αἰεί· καὶ τὰ 2* σκέλεα ὑπτίου κειμένου ξυγκεκαμμένα εἶναι ἰσχυρῶς, καὶ 3 διαπεπλεγμένα. 4 Ἐπὶ γαστέρα δὲ κεῖσθαι ᾧ μὴ σύνηθές ἐστι καὶ ὑγιαίνοντι οὕτω κοιμᾶσθαι, παραφροσύνην τινὰ σημαίνει, ἢ 6 ὀδύνην τῶν ἀμφὶ τὴν κοιλίην τόπων.

* περιπεπλεγμένα, id est, implexa.

XII. *Funestum etiam est, 1 hiante ore dormire perpetuò: & 2 crura, ægro in dorsum iacente, plurimùm contracta esse, 3 multúmque complicata. Quòd si 4 in ventrem iaceat, cui dum benè valeret, insolens sit ita dormire,*

dormire, delirium quoddam id præfefert, 6 aut dolorem partium aliinarum.

COMMENTARIVS.

1 Inde enim significatio fit, viscera incendio conflagrare, ac exhausta facultate animali, musculos contrahere solitâ masticatorios. resolutis itaque musculis qui à capite descendunt. modo nulla excusatio sit ab ebrietate, vel ignauia. sæpiùs hoc euenit dormientibus: sed, inquit Galenus, vigilans si ita hiârit orc; funestissimum est.

2 Delirij plenus est hic iacendi modus; nam conatum & vim habet: quod in languentibus,& in dorsum ob infirmitatem iacentibus, absurdè fit.

3 Est hæc indecora artuum compositio contractorum, vel implexorum; contractis ac conuulsis musculis: si à delirio illud eueniat, in propinquo mors erit: sin ante delirium, diutiùs æger viuet.

4 Est actionis deprauatæ aut deperditæ in iacendo: indecorus situs hic est.

5 Contra consuetudinem decumbentis.

6 Exclusa biliosa materia in ventrem; inde tormina: quæ mitescunt aliquantulum, dum cohibetur aliquo modo irruentis humoris inuasio: quod fit ab eo decubitu: sin à flatu fuerit, is eo modo discutitur: sin à crudo frigidóque humore, is ab eo situ & coquitur & calescit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIII. 1 Ἀνακαθίζειν δὲ βούλεσθαι τ̃ νοσέοντα, τῆς νόσου 2 ἀκμαζούσης, 3 πονηρὸν μὲν ἐν πᾶσι τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασι· 4 κάκιστον δὲ ἐν τοῖσι περιπλευμονικοῖσιν.

Vltimum ex Decubitu signum. XIII. *Iam verò crebrò 1 resìdere velle ægrum cùm iam 2 ad vigorem suum venit morbus, 3 calamitosum id sanè est in cunctis acutis morbis: sed id longè 4 pessimum est pulmonibus morbo obsessis.*

COMMENTARIVS.

1 Tædio decubitus cùm iacere non possit: sed in spinam se erigat, vt in lecto sedere videatur.

2 Non cum iam peculiari paroxysmo fatigatur; vel cùm iam iam primùm morbus inuadit.

3 Ob summam spirandi difficultatem: & in acutis morbis tamen perneceffarius adest respirationis vsus. In his denotat delirium aut iactationem, vel spirandi difficultatem. Delirium si adsit, cerebri afflictionem denunciat: iactatio autem denotat febris immanem vim, aut nauseabundam anxietatem stomachi: respirandi difficultas significationem adfert tantum visceribus incendium esse conceptum, vt cogat ægrum crebrò resìdere velle, eo tempore quo maximè ocio indulgere deberet.

4 Id est, si occupentur peripneumoniâ cum orthopnœa consociatâ: id enim funestum, signum enim est oppressi thoracis & pulmonis. Aliter hoc Prognosticum legitur à Galeno, hoc modo: Crebrò residere velle ægrum vigente morbo, malum id est, in pulmonia, pessimùm verò in omni acuto morbo. Ratio hæc est, Graue symptoma, attamen morbo insolens, si ei superueniat, calamitosiùs ibi apparet quàm si in morbo cui se consociare solebat superueniret: Sed peripneumoniam inseparabiliter sequitur orthopnœa, non autem ita alios morbos acutos: Igitur in peripneumonia minùs calamitosè superuenit, in aliis autem acutis planè calamitosè.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIV. 1 Ὀδόντας δὲ πρίειν ἐν πυρετοῖσιν, 2 ὁκόσοισι μὴ ξύνηθές ἐστιν ἀπὸ παίδων, 3 * μανικὸν καὶ θανατῶδες· ἀλλὰ προλέγειν 4 ἀμφότερα κινδύνου ἐσόμενον. Ην δὲ καὶ παραφρονέων 5 τοῦτο ποιῇ, 6 ὀλέθριον 7 ἤδη τι κάρτα γίνεται.

* καὶ

XIV. *Dentes 1 stridere per febres, 2 quibus id semper insolens fuit à puero, 3 insaniæ præludium illud est, atque funestum: sed prædicere oportet ab 4 vtroque periculum. Quodsi fanaticus quis iam factus 5 id faciat, 6 omnibus modis est funestum.*

COMMENTARIVS.

1 Πρίειν τ̃ ὀδόντων, id est, stridores dentium fiunt, vt in crepitaculis crebro allisu, quod est tremoris argumentum: (Belgicè *clappertanden*:) ex sententia Galeni, qui dentium πρίειν comparat vagis oculorum conniectibus. Hic tamen sub verbo πρίειν complectitur etiam verbum πιεζεῖν, id est, collidere; cùm, quodam mordendi studio, mutuo attritu veluti fragosum stridorem edunt: quod Belgicè dicimus *knerstanden*, conuulsis musculis temporalibus.

2 Nec id fiat vitio musculorum maxillas mouentium, quod quibusdam natiuum est: vt etiam euenit pueris, quibus nerui sunt imbecilliores, tum etiã musculi breuiores. Propterea per acutas febres facilè spasmo pueri tentantur, aluo officij immemore reddita, somno fraudati, si expauescant: nam hîc facultas & cerebrum firmum, non agnoscunt vitium.

3 Nam spasmi signum est: qui febri calamitosè superuenire solet. Nam maximum & immedicabile malum denotat, & multum temporis ad humiditatis redintegrationem petunt nerui, nec interim inducias præbet morbi vehementia, sed illico viribus exuit corpus, & citam mortem adfert. 2. aph. 26. nam ab exhausto fit hoc cerebro. Obseruabile temporales musculos & masseteras adferre collisionem & conuulsionem cum tremore, maxillæ inferiori; vnde dentium stridor & collisio ab exhausto cerebro. Sed ea conuulsio, vt doctissimè admonet L. Duretus in Coacis, coniunctam non habet insaniam, sed τὼ κάρωσιν ναρθηώδη. Tanta enim præstantia, d. temporalium musculorum, vt etiam solùm alterati & intenti contra naturam, adferant τὸ καρῶδες, vel, vt scripsit Hippocrates, sint ipsi καρῶδεις.

4 Nim. à mania, & spasmo lethali.

5 Id est, si maniæ superueniat dentium stridor. q. d. multum interest, sitne dentium hic stridor insaniæ iam iam futuræ nota, an verò ipsius iam conceptæ symptoma. Abutitur Hippocrates voce παραφρονέων, quæ alioqui propriè illi vox dicitur de symptomatico delirio, quale illud quod febricitantibus est solemne. At mania, de qua hîc agit, est vehemens & clamosa insania, quæ phrenitidi superuenit: cùm nimirum humor biliosus, qui, antequam in atram bilem transiisset phrenitidem faciebat, nunc autem in ferociorem immanitatem translatus & affatus, maniæ est auctor.

6 Hîc iam in procinctu mortem esse denotat: nam omnis conuulsio quæ in delirium cadit, mortem in procinctu esse denunciat. & ad vltima venisse testatur. q. d. id significat exhaustum esse cerebrum, & facultatem effœtam languere, cùm musculi cerebro vicini eius sympathia ita afficiantur. Itaque melius est delirium superuenire tremori, quam tremorem delirio.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XV. 1 Ἕλκος δὲ ἢν τε καὶ 2 προγεγονὸς τύχῃ ἔχων, ἤν τε καὶ 3 ἐν τῇ νόσῳ γένηται, 4 καταμανθάνειν δεῖ. Ην γὰρ μέλλῃ ἀπολλυσθαι ὁ ἄνθρωπος, 5 πρὸ 6 τοῦ θανάτου, 7 πελιδνόν τε καὶ 8 ξηρὸν ἔσται, ἢ 9 ὠχρόν τε καὶ ξηρόν.

XV. *1 Vlcus verò, siue, quis eo 2 ante morbum obsessus fuerit, siue 3 in morbo natum sit, eiusmodi sit 4 scienter tenere oportet, 5 Nam si interiturus sit æger, 6 paulò ante mortem 7 liuidum & 8 siccum, aut 9 pallidum & siccum euadet.*

COMMEN-

COMMENTARIVS.

1 Vel etiam inflictum vulnus: nam ſolùm excrementorum ratione differũt: nam vlcera ichores & ſordes, id eſt, tenue & craſſum habent excrementum; vulnus conſociationem tantùum petit, non deterſionem.

2 Ex ichorum collectione in corpore: vel à ſauciatione ſi ſaniem & ſordes collegir, vel à rupto phymate.

3 Vt cùm phlegmone obſeſſa pars, aut cutis exanthematis, carbunculo, bubone obſeſſa ſe aperit, & erumpit vredine ichoris: vel ab ictu, caſu, &c.

4 Id eſt, perdiſcendum omni cura & ſtudio q.d. non ex ſolius vrinæ aut pulſus notâ rectè colligemus euentura: ſed à qualitatibus etiam mutatis, & læſis aliis actionibus, vnde elucent notæ virium validarum vel effœtarum, naturæque viuidæ vel emortuæ, tum in viuacitate ipſa partium ſolidarum, tùm in viuifico nectare quod dimanat à corde.

5 Nam id denotat nutritiam facultatem eſſe labefactatam, calidumque natiuum oppreſſum eſſe, & ſanguinem exhauſtum eſſe. modo nulla excuſatio validiſſimæ euacuationis afferri poſſit, aut temperiei labefactatæ peculiaris partis. Hoc eſt, ægro eſt moriendum ſuffocatione vel extinctione calidi natiui, quã adferunt ardor febrilis, fœda cacochymia, cum aura venenata, partiumque impeditio quarum officia ſunt omnino vitalia.

6 Nam ſigna hæc ſunt fatiſcentis ac triumphatæ naturæ: quæ elucent in actionibus, excrementis, & qualitate corporis. Ante mortem, cùm nim. ardor febrilis, venenata qualitas, ex caloris natiui extinctione ſit fatalis ad interitum.

7 Liuidum erit ab extincto calido natiuo: ſiccum, alimenti ſanguiniſque inopiâ, vel corruptione. Sed d. q. nonne curatio vlceris ſiccitatem flagitat? Reſpon. hîc non damnari ſiccitatem excrementi, ſed ſubſtantiæ partis: ea nim. qua pars & labra tabida eſſe videantur, vel ſale condita quaſi foret. Voluit iungere ſiccitatem; nam color alioqui ex humorum ſanguiniſq; mutata idea naſci poterit. Libro de vulneribus capitis hunc locum ipſe explicat: vbi loquitur de funeſtis. ibi in pertuſo capite ſigna ſunt deſperatæ ſalutis ac mortis vicinæ: ſaucia caro ſicca & velut ſale condita, quam vocat ταριχώδεα: os item pallidum, quod erat album; & carioſum, quod erat ſolidum & perpolitum. Liuet, quia emortuum: emoritur, quia perfrigeratur, extincto calore.

8 Siccum, quia genio defraudatur: fraudatur à palindrome funeſta, vnde & ſocio carer molli tumore & excrementis. Nam ſiccitas illa non eſt naturæ, in parte ſolida & ſucciplena: nec à remediis ſiccantibus, ſed vitio exhauſtæ partis ab alimenti inopia, vel palindrome. Extinctionem autem caloris, vel alimenti deprauationem liuor & ſiccitas conſequuntur.

9 Pallebit corruptione ſanguineæ maſſæ à febrili ardore: ſiccum inopia nutricatus, id eſt, ſiccum ſubſtantia, non autem ſuccis. Ita eiuſmodi vlcus cauſa erit & ſignum mortis. Signum, nam denotat calidi natiui extinctionem, quòd partes genio ſuo fraudantur. Cauſa verò, nam in moribundis vbi areſcunt vlcera, ſæpe ab iis vlceribus expirat aura venenoſa, quæ intus curſum flectens, ob partium internarum nim. incendium eò abrepta, ibi ſpiritus diſſipat, & calidum innatum extinguit. Talis eſt ratiocinatio: Quæcunque febris eam ferociã gerit, vt aut inopiã aut corruptionem nutricatus, quo partes fruuntur, adferat, aut calidum natiuum extinguat, funeſta eſt: Atqui febris ea, in qua huiuſmodi vlcus apparet, talis eſt, vt ſignificationem de ſe præbeat deprauationis vel defraudationis nutricatus, & calidi natiui extinctionem: Itaque lethalis. Ex Hippocratis itaque ſententia, ſemper ante mortem vlcera ſicceſcent: & tunc mortem in procinctu eſſe dicemus: colore tamen diuerſo id eueniet, ex humorum dominatu: interdum enim liueſcent, interdum palleſcent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVI. Περὶ δὲ 1 χειρῶν φορῆς, τάδε γινώσκω. Ὁκόσοισιν ἐν 2 πυρετοῖσιν ὀξέσιν, ἢ περιπλευμονίῃσιν, * ἢ 3 φρενίτισιν, ἢ ἐν * ἐν 4 κεφαλαλγίῃσι, 5 πρὸ τοῦ προσώπου φερόμεναι, καὶ θηρεύουσαι διὰ κενῆς, καὶ 6 ἀποκαρφολογέουσαι, καὶ 7 † κροκύδας ἀπὸ † κεγκίδας τῶν ἱματίων ἀποτίλλουσαι, καὶ ἀπὸ τοῦ τοίχου 8 ἄχυρα ἀποσπῶσαι, πάσας εἶναι 9 κακὰς καὶ θανατώδεας.

XVI. *Quod autem 1 ad manuum geſtus attinet, hæc me ſcire profiteor. Nam quaſcumque per 2 febres acutas aut peripneumonias, aut 3 phrenitides, aut 4 cephalalgias, 5 ad faciem manus ſubinde delatas [animaduerteris,] aut fruſtrà venantes, aut 6 feſtucas legentes, aut 7 floccos è veſtimentis carpentes, aut è vicino pariete 8 paleas euellentes, eiuſmodi omnes geſtus, 9 prauos eſſe atque funeſtos.*

COMMENTARIVS.

1 A functione, & motu manuum notæ.

2 Ex vaporum copia turbatis oculis, & capite.

3 Ab acri & maligna materia, quæ orgaſmo in caput effertur, vnde inflammatur cerebrum. Hæc autem phlegmone vel eſt recens concepta, integra adhuc ſubſtantia partis: vnde grauis exurgit naturæ pugna aduerſus morbificam materiam. Vel hæc inflammatio euenit, traiecto cerebro toto ab humore bilioſo, non aliter ac lana vt coloribus imbuitur; & incurabile euadit hoc malum: nam cum tenſione conſociatur, his debetur hæc prognoſis.

4 Nam hîc etiam, vt in dicta phrenitide, afflicto capite plethoricis à cauſis, aliquis humor illabitur in oculos. magnitudinem mali denotat in his talis geſtus manuum.

5 Quo lachrymantia tergant lumina; aut muſcas captare ante oculos falsò volitantes, cùm intra oculum ſtabulentur talia ſimulachra.

6 Καρφολογεῖν, quia eminere illis videntur.

7 Κροκυδίζειν hos facit falſa concepta imago, ab humore albugineo, cui innatant peregrini humores aut vapores.

8 Nam cunctas has prædictas res putant ſe videre, & non vident: ob vapores vel humores bilioſos, quibus aqueus oculorum humor eſt imbutus.

9 Nam ſignificant febris immanitate deprauatam eſſe facultatem imaginandi, oculiſque tenebras offundi. ac manuum cùm adſit tremor in phrenitide, exhauſtas eſſe vitæ opes. 1. prorrhet. aph. penultimo. alienati cerebri ſymptoma.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVII. 1 Πνεῦμα δὲ 2 πυκνὸν μὲν ἐὸν, 3 πόνον σημαίνει, ἢ φλεγμονὴν 4 ἐν τοῖσιν ὑπὲρ τῶν φρενῶν χωρίοισι. 5 Μέγα δὲ ἀναπνεόμενον, καὶ διὰ 6 πολλοῦ χρόνου. 7 παραφροσύνην δηλοῖ.

XVII. 1 *Reſpiratio 2 crebra ſi fuerit, 3 dolorem ſignificat, aut æſtum ſiue incendium 4 in partibus diaphragmate ſuperioribus. Quæ verò 5 magna eſt reſpiratio, & it 6 longis interuallis, 7 delirium ſignificat.*

COMMENTARIVS.

1 Πνεῦμα hîc accipitur pro vtraque reſpirationis parte, & pro actu reſpirandi, & non pro materia quæ inſpiratur.

2 Frequens. Reſpiratio difficilis hîc quadruplex; frequens, rara, frigida. frequens aut magna eſt aut parua: rara, magna. Tres ſunt primæ defferentiæ reſpirationis; magnitudo, celeritas, crebritas. Hæc augenrur aucto vſu. Et vſu diminuto, diminuuntur: & fit;

fit, parua, tarda, rara. Magnitudo etiam facultatis & instrumenti vitio minuitur.

Constat Respiratio duobus ex contrariis motibus, expiratione, & inspiratione: quos intercurrat quies quædam necesse est. Est autem Respiratio, motus quo aërem frigidum ducimus aut fuliginem excludimus; ad temperandum, nutriendum, & expurgandum calorem natiuum cordis. In hac animæ functione primò habenda est ratio materiæ quæ introducitur & expellitur. dein motus & quietis, tertiò partis quæ mouetur. ex his respirationum differentiæ ducuntur. Materia, vt calida, frigida respiratio. A motu, nam vel est respiratio celeris, media. à quiete, frequens, rara, mediocris. à parte, vt thoracis à dilatatione & contractione, dicitur magna, parua respiratio. Hactenus τὸ ὅτι dixi, iam διότι. Violentæ respirationis, de qua hîc agimus, tres sunt causæ, vsus, instrumentum, & voluntas, id est, facultas. Vsus est triplex, ad temperandum, nutriendum, vt flāma ab aëre, & expurgandum calidum innatum cordis. Instrumenta item triplicia: mouentia, deducentia, & excipientia: vt explicamus Nu. 5. Voluntas autem simplex est, distincta tamen est: etenim vel est ab electione, vel ab instinctu. Ita dormientibus voluntas perit quæ ab electione; instinctu tamen respiramus: præterea tunc tanta adest necessitas respirandi, vt vim neruorum excitet.

3 Dolorem d. significat; ab inflammato thorace, vel asthmate pulmonum: si parua & frequens fuerit respiratio. vt etiam in pleuritide, & in diaphragmate inflammato; in his vsus adest: ideò cum magnitudo non adesse possit, ea compensatur frequentiâ: vt ita addatur quod deest. ita in peripneumonia.

4 Id est, cordis vel pulmonum: si magna & frequens fuerit respiratio. nam sola magna respiratio hîc non sufficit. φλεγμονῶν d. Galenus, hîc appellat φλόγωσιν, id est, inflammatoriam affectionem.

5 Expanso thorace in longum, latum & altum, id est, rara magna: ex cuius magnitudine significatio fit integrorum organorum respirationi dicatorum, mouentium, deducentium, & excipientium. Mouentium quidem, quia thorax non est contumax: deducentium, quia larynx & aspera arteria sunt ab infarctu libera: excipientium, quia pulmones non sunt obsessi. Sed quia rarò spirant in pernecessario respirationis vsu (eò quòd febris adsit) ex ea negligentia deprauatam esse actionem mentis qua ab instinctu & electione voluntas dirigitur significatur. voluntas igitur tunc in vitio est, & sui immemor. Vt in Philisco 1. epid. 3. & in Sileno, & in vxore Dromeadæ. Longis ex interuallis magna respiratio propria est delirii: Non tamen si quis delirat, necessariò magnum & rarum spirat: nam proprium, attamen separabile, deliriis hoc esse dicimus: vt in Pythione, 3. epid. 3. qui in Thaso. & in vxore Dealcis; quæ breuispira & tardispira interdum erat. & in Anaxione.

6 Quòd nim. deprauata voluntas, vsus necessarii rationem non habeat, cùm integra sint respirationi dicata organa. Aliunt enim spirat partium spirabilium obedientia: ratum, dementia.

7 Illud diximus Nu. 5. est enim signum ὁμογενὲς omnis dementiæ quæ primigeniam in cerebro causam habet. Magna enim & rara spiratio ideo significat dementiam, quòd in summa spirandi necessitate, qualis est in ardore febrili, & partiū spirabilium obedientia, quam indicat magnitudo, in vitio est sola voluntas immemor & sui negligens. Talem respirationem & lethalem describit Hip. in Coacis. Est signo & causa funesta. Signo, dementiæ idiopathicæ. Causa verò, incremento æstus febrilis, & suffocatione aut extinctione caloris vitalis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ψυχρὸν δὲ ἐκπνεόμενον ἐκ τῶν ῥινῶν καὶ τοῦ στόματος, 1 ὀλέθριον κάρτα ἤδη γίνεται. 2 Εὔπνοιαν δὲ χρὴ νομίζειν 3 κάρτα μεγάλην δύναμιν ἔχειν εἰς σωτηρίην ἐν 4 ἅπασι τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασιν, ὅσα ξὺν πυρετοῖσίν ἐστι, καὶ ἐν 5 τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι κρίνεται.

Frigidus autem spiritus qui è naribus & ore efflatur, 1 valdè est funestus. At verò 2 spirandi facilitatem scire licet 3 præclarè facere ad salutem 4 in cunctis acutis morbis, tum iis qui cum febribus sunt, tum iis qui 5 intra dies quadraginta iudicantur.

COMMENTARIVS.

1 Nam, extincto natiuo calido, in corde & partibus spirationi dicatis, mortem in propinquo esse significat: nam de acutis agit hîc morbis. Nam in longorum paroxysmis nil monstri gerit. Hæc spiratio est praua & rara. nam magna & frequens est calida, cùm fiat à calore in instrumentis respirationis concepto & aucto. Quare rara parua illa, iam iam moriturum ægrum significat.

2 Primùm dyspnœam, iam eupnœam explicat. Spirandi facilitas facit ad salutem, vt causa, & signū. Vt signum, nam cùm causæ respirationis integræ sunt, res ægri sunt bono loco. Si nim. respiratio magna sit & libera in dilatatione, mediocris in motu & quiete, & materia quæ expiratur. Spirandi facilitas est, cùm educitur spiritus ex facili: in qua omnia mediocria sunt, in thoracis dilatatione & contractione, motus celeritate & tarditate, quietis frequentia & raritate; in materiæ calore & frigiditate.

3 Vt causa: nam spirandi facilitate calor cordis ventilatur, temperatur, & nutritur: vt signum, significat enim instrumenta singula, œconomiæ respiratoriæ dicata, integra esse. nec dolor erit in thorace, aut calor, aut frigus; nec in partibus à quibus in contagionem trahitur thorax, vt iecore, liene, ventriculo, peritonæo: nam ab horum æstu si non verberetur thorax, etiam bonum est: nam inde fiet significatio non adesse vehementem phlegmonem, febrem, aut calidi natiui extinctionem.

4 Vt in Peripneumonia, phrenitide & pleuritide, & iis qui intra dies quaruordecim iudicantur. Duo sunt genera acutorum morborū; alii sunt febris participes; de iis hîc agimus: alii sunt febris expertes, vt conuulsio ab ebrietate, cholera, apoplexia. Qui morbi acuti sociam trahunt febrem; alii eam symptomaticam habent, vt pleuritis, phrenitis; alii essentiali febre constant, vt causi. Tamen omnes morbi acuti qui cum febre sunt, eam continuam habent. 5. aph. 30. propterea hoc siluit Hippocrates.

5 Ex his quidam lento repunt motu; qui diuturni dicuntur. quidam sine febrili remissione eò etiam perueniunt. Acuti morbi 14. diebus finiuntur: nam in his fiunt sūmæ à vehementia afflictiones. sin vehementer affligendo non integram subeunt crisin 14 & si ita effugiant 20. acuti fiunt ἐκ μεταπτώσεως, ac tunc nomen solùm retinent acuti, naturam verò amiserunt. qui ad 40. aut ad 60. excurrunt. 2. prog. sed hîc loquitur de iis qui ad 40. excurrunt: nam quidam ex acutis, ἐκ μεταπτώσεως, eum habent genium, vt non efferantur vltra 40. nam quidam alii iudicantur 60. vel 80. diebus, vt anasarca, & marasmus, quartana, empyema, & phthisis, ex acutis consectarii omnes.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVIII. Οἱ δὲ 1 ἱδρῶτες ἄριστοι μέν εἰσιν ἐν πᾶσι τοῖς 2 ὀξέσι νοσήμασιν, ὁκόσοι ἐν 3 ἡμέρῃσί τε κρισίμοισι γίνονται, καὶ 4 τελείως τὸν πυρετὸν ἀπαλλάττουσιν. 5 Ἀγαθοὶ δὲ καὶ ὁκόσοι διὰ 6 παντὸς τοῦ σώματος γενόμενοι, ἀπέδειξαν τὸν ἄνθρωπον

7 ἀπιτέστερον

7 εὐπετέστερον φέροντα τὸ νόσημα. Οἱ δ' ἂν 8 μηδὲν τουτέων τι ἐργάσωνται, 9 ἀλυσιτελέες. 10 Κάκιστοι δὲ, οἱ ψυχροί τε καὶ μοῦνον περὶ τὴν κεφαλήν τε καὶ τὸ πρόσωπον γινόμενοι καὶ τὸν αὐχένα· οὗτοι γὰρ ξὺν μὲν 11 ὀξεῖ πυρετῷ θάνατον προσημαίνουσι, ξὺν δὲ 12 πρηϋτέρῳ, μῆκος νούσου. Καὶ οἱ κατὰ 13 πᾶν τὸ σῶμα ὡσαύτως γινόμενοι, τοῖσι 14 περὶ τὴν κεφαλήν.

XVIII. 1 *Sudores verò optimi illi sunt in cunctis morbis 2 acutis, quicumque 3 diebus manant criticis, quique 4 integram febrem excludunt. Sed tamen 5 in bonis ducendi sunt illi qui 6 toto manantes corpore, effecerunt vt deinde 7 leuiùs faciliùsque morbum ferrent. Qui verò 8 horum nihil efficiunt, sunt 9 planè inutiles. Pessimi & 10 calamitosi sunt frigidi, & qui solùm à capite manant, & facie, & etiam collo: Hi enim cum 11 acuta febre mortem ostendunt, cum 12 mitiore autem, diuturnitatem morbi. Tum etiam quibus 13 frigidis totum est madens corpus. Eôdem pertinent & qui 14 ex solo capite manant.*

Ab excùte mutato. Gal. 3. cris. vlt. an sudore finiêdus sit.

COMMENTARIVS.

- Sudor
  - Calidus ex
    - Toto corpore
      - Integrè sedans febrem: optimus. Hic fit necessariò die critico.
      - non integrè sedans febrem. vel
        - Melius fert morbum. bonus est. hic etiam necessariò fit die critico.
        - non meliùs fert morbum: inutilis.
    - parte corp. si inde æger morbum ferat
      - faciliùs: bonum.
      - non faciliùs: inutilis. & si tantum ex capite & ceruice prodeat, malus est.
  - frigidus
    - ex toto: pessimus.
    - ex ceruice & capite: deterrimus: nam syncopen præsentem denotat.

1 Aspectabilium obseruationum in ægris hæc est postrema: mox de tactu comperris disseret. Geminas optimi sudoris hîc conditiones exigit, vt eueniat criticis diebus, id est, cocta materia: & vt apyrexiam consectariam trahat. Nam febris venis concepta, toto corpore sparsa, totius sudore euacuatur commodè: Sudor est exclusio excrementi dimanantis ex postremo nutricatu: vel est ichoris per cutem exclusio. Hic ichor stabulatur in habitu corporis. Eadem huius quæ vrinæ est materia: hinc fit, vt, cùm per sudores futura iam iam sit crisis, fiat vrinæ interceptio.

2 Qui nim. cum febre sociati sunt, & intra 40. dies iudicantur. ex ardore bile concepto: quæ substantia est tenuis, temperamento calida, qualitate acris, eáque febris symptomatum vehementiâ valida est.

3 Id est, 7. 9. 11. 14. 17. 20. 27. 34. vt in Anaxione, & 40. die: nam alioqui etsi aliis symbolis forent commodi, vt copiâ, qualitate prima, & secunda, in colore, odore, sapore, & excernendi modo: tamen incommodi essent, vbi temporis apti desideratur ratio: nam rediuiuam nunciant febrem, si mitescat à tali sudore. Hip. 4. aph. 36. alios etiam recenset dies, inter quos, duo tantùm pares: nam biliosi morbi imparibus mouentur diebus, & iisdem iudicantur. negligit & 4. cùm rarò crises præbeat; cuius tamen 3. epid. 3. in hist. Periclis meminit.

4 Nullo empyreumate restibili, nec febrili materia: hæc oris amaritudine, illa siti orísque siccitate proditur. Qui die manant critico cum consectaneâ apyriâ, toto profluũt corpore. id indicat igitur Hip. nã firmam reddit dies crisin, siue ad bonum, siue ad malũ.

5 Quamuis nim. perfectam febris remissionem non adferant, sed fiant diebus criticis. Igitur licebit etiam purgare in febribus coctam materiam: etiamsi tota illa nondum concocta fuerit.

6 Æquali cùm ita filo diffunditur materia, partium principum integritatem naturæque vim denunciat.

7 Exclusa materia aliqua morbifica, vel quia denotat materiam ad pepasmum venisse: & naturæ vim quæ posset ex toto euacuare, 3. epid 1. 3. vt enim sunt gradus coctionis, ita & purgationis. nam hi sudores aliquid materiæ morbificæ tollunt. nam fiunt hi d. Galenus die critico.

8 Id est, quibus nec febris cadit, nec æger erigitur, id est, toto corpore, calidi, diéque critico ferri debent: si quid horum absit, non æquè iuuant. Quare si extra diem criticum ita ferantur, non iuuant: quia non copiosè effluunt, nec integrè effunditur materia morbifica. vt in Anaxione die 20. & in Nicodemo. & in Cherione boni fuere, quamuis non integrè iudicârint, tamen ad bonum.

9 Ducunt enim morbum: & corpora materiæ rigari copiâ significant. 4. aph. 56: exhausta tenui parte; vnde ad naturæ infirmitatem accedit pepasmi difficultas.

10 Per morbos acutos. inuictis humoribus ob algorem, & crassitiem, à febris immani ardore; cùm toto corpore frigidus sudor effunditur. 3. epid. Mulier quæ in Mendacij foro, 14. mortua. Et qui manant ita ex capite, vultu, ceruice, significant solutam adeò facultatem, vt nequeat ex aliis partibus excludere, à copia prementis succi: hinc syncope corde oppresso, & interceptis ferè respirationis ductibus. Et in eo qui in Dealcis horto iacebat, 3. epid. Et Silenus 1. epid. Et quæ abortiit 3. epid. 4. aph. 37. 38. siue calidi siue frigidi fuerint ex capite & collo, mali d. Gal. nam d. ibi calidi futuram syncopen; frigidi verò præsentem indicant.

11 Nam breui suam absoluunt historiam, & breui mitigari nequit materia talis copiosa & crassa morbifica: quare vt causa malus, nam soluit vires: vt signum, nam inuictam à febre materiam denotat, adeò vt ne calescat quidem. & à frigescentibus iam solidis partibus ab extincto calore natiuo. Frigidus itaque ex toto, & calidus ex capite & ceruice, cum acuta febre mortem, cum mitiori diuturnitatem morbi significat.

12 Nam lenta est febris, quæ non ita premit robur quin perduret ad statum. Interpretatur hunc locum Aristoteles 2. probl. 35.

13 Si nim. toto fluat corpore frigidus sudor, malus: vt etiam si ex capite calidus.

14 Primum dixit de his qui ex capite, facie, & collo manant: iam de eo qui ex solo capite.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* Οἱ δὲ 1 κεγχροειδέες καὶ μοῦνον περὶ τὸν τράχηλον γινόμενοι, 2 πονηροί. Οἱ δὲ μετὰ 3 σταλαγμῶν καὶ ἀτμίζοντες, 4 ἀγαθοί. Καταμανθάνειν δὲ χρὴ τὸ ξύνολον τῶν ἱδρώτων· γίνονται γὰρ οἱ μὲν διὰ 5 ἔκλυσιν σωμάτων· οἱ δὲ διὰ συντονίην 6 φλεγμονῆς.

* καὶ τὸν αὐχένα γινόμενοι πονηροί.

Iam verò & 1 miliares sudores, & qui circa ceruicem erumpunt, 2 praui. At si 3 stillatim calidi manant [ac toto corpore] 4 bonum. Iam verò de sudoribus hic

vniuersim complecti oportet animo, nam alij 5 resolutione corporis, alij 6 inflammationis vi accidunt.

COMMENTARIVS.

1 Ad milij ideam spatij figurâ & colore. exiguâ sudatiunculâ subroscida ceruix. exolutione partium solidarum, in quarum virtute vita consistit.

2 Quia nihil paucum est criticum: & eueniunt resoluta à facultate retentrice, accedente succi contumacia.

3 Qui toto manant corpore.

4 Ἄθρόοι enim, & copiosè cuncta euenit exclusio critica, 4. aph. 21. & 1. prorr. 47.

5 A syncope; nim. resoluta retentricis vi.

6 Frequens vicissitudo horrescendi & sudandi, malum: nam malignitate materiæ concussio fatigat, & sudor profluit resoluta vi retentrice. Inflammatione fiunt sudores, cùm abeunt in suppuratum: vt in pleuritide, in nephritide 2. prorrhet. 43. rigores ab inflammata spina & eius membranis. Vide Dur. Coac. fol. 8. 12.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIX. 1 Ὑποχόνδριον δὲ 2 ἄριστον μὲν 3 ἀνώδυνόν τε ἐὸν καὶ 4 μαλθακὸν, καὶ 5 ὁμαλὸν, καὶ ἐπὶ 6 δεξιὰ, καὶ ἐπὶ ἀριστερά. 7 Φλεγμαῖνον δὲ, ἢ ὀδύνην παρέχον, ἢ 8 ἐντεταμένον, ἢ 9 ἀνωμάλως διακείμενα τὰ δεξιὰ πρὸς τὰ ἀριστερά· ταῦτα 10 πάντα φυλάσσεσθαι χρή. Εἰ δὲ καὶ 11 σφυγμὸς ἐνείη ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ, 12 θόρυβον σημαίνει, ἢ παραφροσύνην. Ἀλλὰ τοὺς 13 ὀφθαλμοὺς ἐπικαταβλέπειν * τῶν 14 τοιούτων· ἢν γὰρ αἱ ὄψιες πυκνὰ 15 κινέωνται, 16 μανῆναι τούτοις ἐλπίς.

*χρὴ

XIX. 1 *Hypochondrium verò 2 optimum quidem est 3 doloris expers, & 4 molle, & 5 æquale, 6 dextra & sinistra parte. Quodsi 7 incendio conflagret; aut doloris sit particeps; aut 8 distentum sit, aut etiam dextra 9 inæqualiter sint affecta erga sinistra: hæc 10 cuncta vereri oportet. Quodsi etiam 11 pulsus in hypochondrio insit, 12 perturbationem significat, aut delirium. Sed 13 oculos contemplari oportet 14 talium hominum: nam si 15 volubiles sunt atque instabiles, 16 phreniticos eos fore * spes est.*

* Vel, metus est.

COMMENTARIVS.

1 Abdominis pars quæ nothis costis & illis includitur, ex cuius sanitate totius pendet œconomia.

2 Vt signum, & vt caussa. Signum integrorum viscerum: hepatis in sanguificando, lienis in attrahendo humorem melancholicum. Causa expeditæ œconomiæ naturalis: in coquendo, excernendo; & etiam liberioris respirationis.

3 Nulla enim phlegmones aderit hic suspicio, aut æstus.

4 Non durum ab inflammatione & tensione, vel scirrho.

5 Id est, æquali mole carnosum, & succi plenum.

6 Id est, in regione hepatis & lienis.

7 Si ægri tactu, aut medici tactu percipiatur, id æstum visceribus conceptum donotat, ab ipso conceptum esse febris focum: nam hepatis aut lienis ardore perfunditur.

8 Id est, dolorifica si adsit tensio: ita vt nulla adsit excusatio perturbationis criticæ, vt fit signum futuræ hæmorrhagiæ, traductione sanguinis ad τὰ ἄνω. Si ita tendatur ergo, vt imis digitis cutem carpere non liceat, & si inuiolata fuerit musculorum idea, phlegmone aderit. Variè tenditur Hypochondrium; recens cum mollitie quadam & sine murmure, ita vt inchoata sit tensio, fit ab inflammato hepate. Alia est vetus, & ea cum vel sine borborigmo, & adest perfecta tensio. Vetus cum murmure, significat frigidam hecticamque intestinorum intemperiem, quæ in Tympaniam abit. Vetus sine murmure, scirrhum hepatis denotat. Nam recens cum murmure, est à flatibus hypochondriacis, qui febre soluuntur.

9 In qualitate, vt calore; mole, id est, tensione; aut substantia & consistentia, id est, in mollitie & duritie. Nam his tribus modis abeunt dissimili facie dextra à sinistris. Vult Hippocrates calorem æqualiter diffundi. nam cuncta inæqualitas mala; etiam in febri. Et præstat sinistra inæqualiter affecta esse, quàm dextra.

10 Q. d. in omni morbo salutare est naturalem œconomiam integram esse, quò rectè possit coquere, secernere, & excernere. At Hypochondrium quod talem significat integritatem, præclarè ad salutem facit. Tale autem est quod qualitate nec alget nec caletnec mole tentum, nec durum. Itaque dicit, medicus in distinctione harum rerum quiescere debet; vt in sublata duritie, & restituta mollitudine, redintegrato calore ad mediocritatem.

11 Symptoma incidens in hypochondrium. Si d. pulsus, id est, si pulsandi finem non faciat, illéque appulsus ab ipso percipiatur ægro, id enim ἐνεῖν, id est, intus denotat. A diaphragmatis pulsu, qui fit ab insigni arteria quæ per hypochondrium porrigitur, & quæ per lumbos: vel hic insignis hypochondriorum pulsus referri possunt ad arterias quæ lieni cum renibus communes sunt: vel ad diaphragma aut ventriculum inflammatum. hinc fit turbatio phreniticæ vel critica, 1. epid. in historia Sileni.

12 Vt illa quæ cadit in phreniticos: vt sit epigenomenon signum phrenitidi. Nam sursum fertur sanguis, ibique pro varia parte quam incurrit, variamque materiam, varia excitat symptomata. partem si occupauerit, vt cerebrum vel diaphragma, delirium efficit. 5. loc. aff. 3. Si magna fuerit inflammatio, tunc pulsus sentitur; & tunc delirij metus adest. Tangantur hypochondria supino ægro, cruribus modice adductis, ne musculi tendantur abdominis.

13 In cunctis morbis, d. Gal. vbi futuri delirij metus est, oculos observabis semper; nam si instabiles euaserint, in propinquo delirium erit. sed vbi adest hypochondrij pulsus, non simplex expectandum delirium; sed efferum & vehemens. Nam oculorum musculi facilè indicant (nam facillimè percipiunt, ob vicinitatem) cerebri afflictiones. Cerebrum verò diaphragmati & stomacho consentit.

14 Qui nimirum ita affecti sunt.

15 Hos priùs appellabat ἐκπεπληγμένους à tremore musculorum, vel à delirio.

16 Cùm flaua bilis à flagrante æstu in atram degenerauit; vnde extrema insania, quam tremor consequitur ab exhaustu. Mania sine insania triplici ratione accipitur ab Hippocrate, vel pro valido delirio, vt hic, & vt d. primùm de stridore dentium. aut pro delirio sine febre à calido succo, 3. epid. 3. vbi d. nec phreniticorum quisquam validè insaniuit, d. ἐξεμάνη & 3. loc. aff. 5. Tertiò, pro delirio sine febre, à succo frigido, dicitur melancholia propriè. 6. aph. 21. Ita apud Celsum: Insania commune est vocabulum ad maniam, phrenitidem, & melancholiam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XX. 1 Οἴδημα δὲ ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ 2 σκληρόν τε ἐὸν καὶ 3 ἐπώδυνον, κάκιστον μὲν, εἰ παρ' 4 ἅπαν εἴη τὸ ὑποχόνδριον. Εἰ δὲ εἴη ἐν τῷ ἑτέρῳ * μέρει, 5 ἀκινδυνώτερόν ἐστιν ἐν τῷ ἐπ' * πλευρῷ, ἀριστερῷ.

XX. 1 *Tumor verò in hypochondrio 2 durus & 3 dolorificus, pessimus quidem est, si 4 totum occupet hypochondrium. Si verò alterutra tantùm pars obsessa fuerit, 5 minus formidabilis erit tumor qui in regione sinistra consistit.*

COMMENTARIVS.

1 Iam agit de tumoribus, vnde, quò, quà, quamobrem erumpant, & quo eueniu. Tumor, id est, recens inflammatio, hoc est, tumor cum calore, rubore, pulsu, renixu, dolore. Oedema Hippocrati est omnis tumor præter naturam. at œdema durum & dolorificum, illi inflammatio est. Iam & à Galeno etiam pro tumore accipitur, molli, candido, doloris experte. Etiam diuidunt tumorem præter naturam in apostema, pustulam, & vomicam. Apostema est à causa antecedente non vitiosa, sed solùm coniuncta. aut à materia quæ in vitio est permixtione substantiæ alienæ. Pustula est tumor à materia praua propriæ substantiæ corruptione: vt si sanguis in propria substantia vitium fecit, carbunculus erit: Si bilis fuerit propriæ substantiæ ratione in vitio, faciet herpetes, miliarem, exedentem, simplicem. sin humor melancholicus, cancer. Si pituita, concretione vel resolutione, steatomata, meliceridas. Vomica autem est tumor præter naturam, in quo pus conceptum est. Sed Hip. per œdema intelligit apostemata, pustulas, & vomicas.

2 A tensione ab affluxu sanguinis: cùm renititur.

3 A feruore & tensione, id est, ab alienatione temperamenti, & mutatione habitus. Calor enim vtit ob putrescentem sanguinem in inflammatione Causa eius antecedens est fluxus; à tractione, exclusione, vel orgasmo.

4 Dextrum & sinistrum. Lethalis, ob difficultatem curandi, symptomatum vim, & partis principarum: hepate lienéque simul phlegmone obsessis.

5 Nam principatus est in dextro, at in sinistro is ignobilior. ob easdem causas lethalis quas d. Num. 4. Nam dextra parte stabulatur hepat, quod coquit; sinistra lien, qui excipit. Quamuis aput Aristotelem, 1. hist. animal. 18. & 2. hist. 17. lien in dextra; hepar, in sinistra parte corporis prodigiosè deprehensa fuerint. Si causa antecedens etiam in vitio fuerit, vt prauus sanguis: longè calamitosius erit malum. Gal. 5. de loc. aff. 6. ægrè, d. tactu deprehendi inflammationem hepatis, nisi magna fuerit, aut tres abdominis musculi extenuati. & 6. loc. aff. 1. Proprium est hepati inflammato vt cumulatam quandam ideam præseferat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*κίνδυνον θανάτου.

XXI. Σημαίνει δὲ τὰ 1 τοιαῦτα οἰδήματα ἐν ἀρχῇ μὲν * θάνατον 2 ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι. Ην δὲ ὑπερβάλλῃ 3 εἴκοσιν ἡμέρας δ', 4 ὅ, τι πυρετὸς ἔχων, καὶ τὸ οἴδημα 5 μὴ καθιστάμενον, εἰς 6 διαπύησιν τρέπεται. XXII. Γίνεται δὲ 7 τουτέοισιν ἐν τῇ 8 πρώτῃ 9 περιόδῳ, καὶ αἵματος ῥῆξις ἐκ τῶν ῥινῶν, καὶ 10 κάρτα ὠφελέει.

XXI. *Significant autem 1 huiusmodi tumores ineunte quidem morbo mortem 2 breui adfuturam. Quodsi 3 vigesimum diem excesserint, tamen ipsa 4 febris duret, tum ipse tumor 5 nihil consederit, in 6 suppuratum vertitur.* XXII. *Veruntamen 7 his 8 prima morbi 9 periodo sanguis profusè fluit è naribus, atque 10 illud profluuium præclarè ad salutem facit.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, totius vel dextri hypochondrij. huiusmodi, id est, cum renixu, & dolore.

2 Symptomatum vehementia; ob febris, caloris, perennitatem; doloris immanitatem, sitis inexplebilis vehementiam, & spirandi difficultatem. ab inflammato ventriculo, diaphragmate, vel hepate, liene.

3 Qui morborum simpliciter acutorum est finis. Si ita durus, dolorificus præseuerarit, abit in suppuratum; vel hæmorrhagiâ excluditur, si modò febris non mitescat. igitur phlegmone ante 20. diem suppurati est expers.

4 Quæ est symptoma febris.

5 Id est, vt durite & dolore sui sit admodum similis.

6 Materiæ, secundùm qualitatem, mutatione à calore natiuo, in loco calidissimo. nisi vel exhausta fuerit materia, vel in scirrhum resederit, & tunc abest febris, die vicesimo incipiet suppurari.

7 In quibus nim. suppurati spes est; aut qui suppurato curantur. Inflammationes itaque hypochondrij præclarè prima periodo per hæmorrhagiam excluduntur. quod præsciemus d. si cephalalgia & amblyopia fatigant.

8 Id est, intra primum septenarium: nam per quartarios suppuratur ad 20. diem. Non autem accipitur pro quarto die; qui posset dici prima periodus: nam omnes quartanæ sunt hæmorrhagiâ crisi difficiles; in Coacis. Dicitur interdum Periodus remissionis & intensionis tempus. In plerisque d. Gal. funditur sanguis septem primis diebus: paucis nono, & vndecimo: rarissimè decimoquarto. Vt vigesimus abscessui, ita septimus hæmorrhagiæ dicatus est, nam calori fluxus maximè debetur.

9 Nim. decretoriorum dierum.

10 Quòd morbo sit profluuium hoc consentaneum, ac inflammationis materia omnis excludatur; modò κατ' ἴξιν, quamuis rectitudinis viæ medicos interdum lateant. lienis itaque inflammatio, præclarè sinistris è naribus prorupto sanguine finitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIII. Αλλ' ἐπανερωτᾶν χρὴ, 1 εἰ τὴν κεφαλὴν ἀλγέουσιν, ἢ * ἀμβλυωπέουσιν. ἢν γάρ τι τοιοῦτον εἴη, ἐνταῦθα * ῥέποι. Μᾶλλον δὲ τοῖσι 2 νεωτέροισι πέντε καὶ τριήκοντα ἐτέων, τὴν τοῦ 3 αἵματος ῥῆξιν προσδέχεσθαι χρή. *ἀή

XXIII. *Verùm tum quærere licet; 1 num & illis caput doleat, an oculorum hebetudine teneantur: nam si quid eorum adfuerit, eò sanguis repit. Maximè tamen 2 quinque ac triginta annis minoribus, 3 sanguinis eruptionem è naribus expectare oportet.*

COMMENTARIVS.

2 Nam hæc sunt symptomata plethorica ipsius capitis, & futuræ hæmorrhagiæ signa: quódque sanguis in caput cursum suum flectit.

2 Id est, à pubertate ad 35. annum.

3 Nam quò natura viam affectat, eò maximè ctiseon inclinationes fiunt. At ea est iuuenum à pubertate ad 35. annum conditio, vt sanguinem copiosè è naribus profundant: cùm nim. venerem agnoscere, ac grauiorem vocem edere incipiunt. nam hîc adsunt copia sanguinis, calor & robur facultatis. postea transit corpus ad frigidiorem habitum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIV. Τὰ δὲ 1 μαλθακὰ τῶν οἰδημάτων καὶ 2 ἀνώδυνα, καὶ τῷ 3 δακτύλῳ * ὑπείκοντα, 4 χρονιωτέρας τὰς κρίσιας ποιέεται, καὶ 5 ἧσσον ἐκείνων δεινότερά ἐστιν. Εἰ δὲ ὑπερβάλλοι 6 ἑξήκοντα ἡμέρας δ', ὅ, τι πυρετὸς ἔχων, καὶ τὸ οἴδημα μὴ 7 καθίσταται, ἔμπυον ἔσεσθαι σημαίνει καὶ 8 τοῦτο καὶ τὸ ἐν τῇ 9 ἄλλῃ κοιλίῃ 10 κατὰ τ' αὐτό. 11 Οκόσα μὲν οὖν ἐπώδυνά τε ἐστὶ, καὶ σκληρὰ, καὶ μεγάλα, σημαίνει κίνδυνον θανάτου ὀλιγοχρόνιον: Οκόσα † δὲ μαλθακά τε καὶ τῷ δακτύλῳ πιεζόμενα ὑπείκει, † χρονιώτερα ἐκείνων. *πιεζόμενα. †ἔσεσθαι

XXIV. *Ex tumoribus autem quicunque sunt 1 molles & 2 doloris expertes, & quibus 3 impressa manent digitorum vestigia, 4 tardiores illi quidem crises efficiunt, sed tamen 5 minùs illis verendi sunt. Quodsi qua detinet febris 6 vltra sexagesimum diem procedat, nec ipse tumor 7 subsidat, suppuratum iri significat: tum 8 hunc ipsum tumorem, & enim qui*

qui in 9 alia parte ventris constituit 10 eodem modo. Ex quo efficitur, 11 eos tumores qui & dolorem faciunt & duri sunt & magni, periculum mortis breui significare. Contrà verò, quicumque & molles sunt, & doloris expertes, & quibus impressa manent digiti vestigia, illos his diuturniores esse.

COMMENTARIVS.

1 Non ita tensa parte. Comparat œdema phlegmoni hypochondriorum. molle œdema veteribus est, quod nobis propriè iam œdema.

2 Quòd nulla acrimonia caloris temperamentum vertat, nec tensione habitum.

3 Nam significant inflammationem abesse: nam hæc semper renititur, nim. πιεζόμενα.

4 Id est, non tam facilè euanescunt, nec resolutri, nec suppurati, vt priùs dicti tumores; nam causam agnoscunt frigidam, quæ ægrè in maturitatem erigitur, sine qua tamen nullæ bonæ crises: at omnis coctio à calore est.

5 Materiæ corruptione, aut symptomatum vehementia, id est, doloris vi, nam horribiles tales sunt tumores: at œdema his iniuriis vacat: at inflammatio his fæcunda est & materia tenuis calénsque metastasi intrò repit, & facit deliria, gangrænam, scirrhum. At œdema à pituita hoc crimine caret, sed difficilè tamen mutationes suas obtinet.

6 Si ea febris, cuius dominatu æger tenetur, inoffenso cursu vltra 60. diem excurrat.

7 Si non resoluatur pars tumens; & si non æquetur.

8 Nimitum hypochondrij, id est, 60. dierum terminum habet œdema, non solùm si in hypochondriis sit conceptum, sed etiam in reliquis ventris partibus. Hic vltimus terminus, quamuis & 40. diebus, in calido loco hypochondriorum, finiri posset: si, d. febris detineat hominem. Nam phlegmone 20. diebus suppuratur: ob æstum materiæ, & partis.

9 Vt in vmbilico. Ventrem vocat Hip. stomachum, intestina, thoracem; & hîc lienem & iecur.

10 OEdema curatur resolutione; id si non assequatur, supputato hoc obtinet, licet tardiùs.

11 Nim. in hypochondriis. Curari debent resolutione vel supputato. Quodsi neutrum fiat, gangræna sequitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXV. Τὰς δὲ 1 ἀποκαταστάσιας ποιέονται 2 ἐν τῇ γαστρὶ 3 οἰδήματα ποιέεται, τῶν 4 ἐν τοῖσιν 5 ὑποχονδρίοισιν. Ἥκιστα δὲ 6 τὰ ὑποκάτω τοῦ ὀμφαλοῦ εἰς ἀποπύησιν τρέπεται. 7 Αἵματος δὲ ῥῆξιν 8 ἐκ τῶν ἄνω τόπων μάλιστα προσδέχεσθαι.

XXV. *Cæterùm 1 tumores qui 2 ventre consistunt 3 minùs abcessus faciunt, quàm hi 4 qui obsident 5 hypochondria. Sed omnium minimùm partium 6 infra vmbilicum tumores in suppuratum vertuntur.* [*Nec illud prætereundum est*] *7 narium* [*iam commemoratum*] *profluuium, ex 8 superioribus* [*abdominis*] *partibus potissimum expectare oportere.*

COMMENTARIVS.

1 Ita habet codex D. Mercurialis: at communis textus legit ἀποστάσιας, at ἡ ἀπόστασις nomen est ambiguum: ad excretionem enim, & ad decubitum in abscessum pertinet, cùm in partem aliquam excutitur. propriè tamen de ea quæ fit in abscessum dicitur. Vt vbi d. Hippocrates, quibus rigores fiunt (vel periodici, vel critici) abscessus non oriuntur, id est, rigor non per abscessum sed per excretionem crisin adfert. Quare si hoc nomine hîc vtendum; abusiuè id fiet, & relatiuè, vt referatur ad materiam quæ coquitur, secernitur & excernitur: id est, significabit hîc vomicam, siue inflammationem, siue œdema. Vide Foësium fol. 83. Oeconomiæ.

3 Circum vmbilicum. sumit indicationem à parte affecta. nam sunt frigidiores & duriores illæ partes quæ infra vmbilicum sunt: hinc difficiliùs in suppuratum abeunt.

4 Id est, non tam abscessus faciunt, hoc est, suppuratum & vomicas.

4 Siue doloris participes, siue doloris expertes; siue molles, siue duri.

5 Vt quæ cæteris partibus plus caloris habeant.

6 Nam tarò illæ partes sunt calidiores: sed sunt cæteris abdominis partibus frigidiores. Itaque maximè suppurationi student partes quæ in hypochondrio; dein partes quæ ad vmbelicum: vltimò quæ ad pubem & ilia, quæ λαγόνες Græcis, & Hip. 6. epid. 2.40. Vide Veg. fol. 992. contra Fuchsii interpretationem. Sed rarò aut nunquam ferè infra vmbilicum in suppuratum abeunt tumores.

7 Id est, inflammationis sedatio, quæ cùm fiat plerumque hæmorrhagiâ vel suppurato; ea perficitur in hypochondriis potiùs hæmorrhagia, quàm in cæteris partibus.

8 Id est, cùm hypochondria phlegmone sunt obsessa: nam d. Hippocrates ἐκ τῶν ἄνω τόπων. ἐκ refertur ad locum vnde fluit abscessus, & non qua. inflammato iecore nim. vel liene.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVI. 1 Ἁπάντων δὲ χρὴ 2 τῶν οἰδημάτων 3 χρονιζόντων ἀεὶ ταῦτα τὰ χωρία 4 ἀποσκέπτεσθαι τὰς ἐκπυήσιας. Τὰ δὲ 5 διαπυήματα ὧδε δεῖ σκέπτεσθαι τὰ ἐντεῦθεν. Ὁκόσα μὲν 6 ἔξω τρέπεται, ἄριστά ἐστι, μικρά τε ἐόντα, καὶ ὡς μάλιστα 7 ἐκκλίνοντα ἔξω, καὶ ἐς 8 ὀξὺ ἀποκορυφούμενα.

XXVI. *1 Omnium autem 2 tumorum qui in 3 his cunctantur partibus 4 expurata considerare oportet. At verò 5 suppurata quæ hîc sunt, indéque manant ad hanc rationem sunt exquirenda. Nam quæcumque 6 ad exteriorem partem firmantur, optima sunt quæ parua, & quæ maximè 7 foras viam affectant, & maximè 8 acuuntur.*

COMMENTARIVS.

1 Hactenus de tumoribus; nunc de vomicis, suppurationibus, & earum conditionibus: quæ sumuntur à loco, situ, colore, & consistentia puris.

2 Et cum febri sunt coniuncti, nec resoluendo subsidunt ad vigesimum diem, si calidi: vel 60, si frigidi: laudabilis enim in his curatio quæ fit exhaustione: quodsi id obtinere non possumus, suppurato studebimus.

3 In hypochondriis, vmbilico, & aqualiculo.

4 Loco, situ, colore, odore, & consistentia puris.

5 Distinguendum inter διαπυήματα & ἐκπυήσιας, id est, suppuratum, & expuratum: Vt libro de vulneribus capitis docet partem eam quæ sutura lambdoidi continetur, non tam citò inflammari, quàm reliquas: & inflammatam minùs periculi reliquis inferre, nec æquè citò mortem adferre: quia, inquit, minùs id os suppurat, & expurat. ponit enim suppuratum, & expuratum. In laborantibus lue venerea fit suppuratum in diploë: fit & expuratum. Id si extra vergat; tum tubercula fiunt & nodi: si intrò, tum epilepsia, aliáque grauia symptomata. Sic in musculis rectis abdominis fit suppuratum: at vix expuratum, ob membranæ crassitiem. Quare Hippocrati aliud est suppuratum, & expuratum. Galenus hæc confundit.

6 Id est, non alta, neque profunda: quod à materiæ fit paucitate.

7 Ex quibus fit significatio validæ naturæ, & meatuum libertorum; & pepasmi. 6. epid. 2. & 2. aph. 11.

aph. 11. docet interdum suppuratum excludi non posse ob puris crassitiem, & membranæ densitatem. vt iam in vomica abdominis, nam hæc non deprehenditur tactu: Quare medicus collineabit ad signa suppurationis, vt dolorem punctorium, partis horrorem seu inæqualem rigorem, sudorem, grauitatem seu pondus loci dolentis. hæc notant suppuratum in musculis abdominis. nam vt d. Hip. crebra sudandi & horrescendi vicissitudo malum suppuratum esse significat.

8 Symbolum tenuis & calidi succi hoc erit, 6. aph. 9. & robur vnà notant expellentis facultatis, & paruum hæc locum occupant. nec metus aderit de corruptela partis obsessæ: nam foras vergunt. 6. epi. 1. 14.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Τὰ δὲ 1 μεγάλα τε ἐόντα καὶ 2 πλατέα, καὶ ἥκιστα ἐς ὀξὺ * ὑποκορυφούμενα, 3 κάκιστα. 4 Ὅσα δὲ ἔσω ῥήγνυται, ἄριστά ἐστιν, ἃ 5 μηδὲν τῷ ἔξω χωρίῳ ἐπικοινωνέει· ἀλλ' ἐστι 6 συνεσταλμένα τε καὶ 7 ἀνώδυνα· Καὶ πᾶν τὸ ἔξω χωρίον 8 ὁμόχροον φαίνεται.

* ἀναπελ-μένα

Contrà quæ 1 magna sunt suppurata & 2 lata, minimúmque in acutum fastigiata, 3 pessima. 4 Quæcumque verò intrò, ex suppuratis, rumpuntur, leniora sunt, quibus 5 nulla cum externa parte communicatio est, sed est 6 adæquata cutis, & 7 doloris expers; totáque pars exterior 8 vniusmodi videtur.

COMMENTARIVS.

1 Id est, profunda, à materiæ contumacia, & naturæ infirmitate.

2 Id est, diffusa: membranarum & partium vicinarum erosione: denegata meatuum libertate. A succis crassis, frigidis 6. epid. 1. 14.

3 Quòd & naturæ infirmitatem, materiæ contumaciam, vicinarum partium erosionem, & meatuum obstructionem significent. accidit etiam curandi difficultas.

4 Iam agit de suppuratis intrò procedentibus; quæ sunt duplicia: nam quædam solùm intrò procedunt; quædam foras & intrò. Quæ solùm intrò, in bonis ducenda, d. Celsus, si cum illis comparentur quæ intrò & foras procedunt; quamuis reipsa non sint optima. Nam quæ intus & foras procedunt, mala sunt, vt signum, & vt causa. Vt signum, significant enim naturæ titubationem, atque spem σαρκώσεως esse sublatam, cùm & foris & intus constitit suppuratum: nam alimentum apponi non poterit, quo solo vlcera curationem recipiunt. Vt causa, quia συσαρκώσεως impeditur. Natura principium suæ redintegrationis aliquod habere debet, vnde carnis generationem incipiat, tanquam à fundamento. Quæ autem intus procedunt, qua ratione non simpliciter bona sint, eleganter explicat hîc Gal. in commentario.

5 Vt d. Celsus, quæ contra se, id est, oppositam cutem, non afficiunt: si enim affecerint, συσαρκώσεως ratio tolleretur.

6 Non tensa, aut tumore aliquo obsessa, vt sarcosis rectè fiat.

7 Nam dolor ostendit intemperiem: at hæc refragatur sarcosi.

8 Non vnius coloris, vt voluit Celsus, 2. lib. 8. χρὼς carnem & cutem significat Hippocrati, & Homero Iliad. T. versu 33. & Od. B. versu 376. & Anacreonti: ὕδωρ θέλω φέρεσθαι, ὅπως σὲ χρῶτα λούσω. Itaque vniusmodi, nimirum in colore, contractione aut tensione, seu quantitate, consistentia, mollitie, & duritie. 6. epid. 1. 14. æqualiter d. maturescentia: nam alioqui ægrè curantur, cùm in disparibus affectibus, disparibus remediis sit pugnandum. cùm nim. pars purificis, pars sarcoticis egeat. Hoc denotat putredinem & intemperiem abesse. & tunc carni studebit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVII. Τὸ δὲ 1 πύον 2 ἄριστον, 3 λευκόν τε εἶναι, 4 ὁμαλόν, καὶ 5 λεῖον, καὶ 6 ὡς ἥκιστα δυσῶδες. Τὸ δὲ 7 ἐναντίον τούτου, κάκιστον.

XXVII. *At vero 1 pus ipsum 2 optimum est, si 3 album sit, & 4 æquale, & 5 leue, 6 miniméque graueolens. Quodsi 7 contrario modo se habuerit, pessimum.*

COMMENTARIVS.

1 Hactenus de conditionibus quæ sumuntur à loco, & situ: nunc de his quæ à colore, odore, & consistentia accipiuntur Nam primùm egit de suppurati & expurati inclinatione: iam puris erumpentis naturam declarat, vt noscamus quantum bonitatis vel prauitatis gerat: nam optimum & pessimum hîc describit in colore, odore, & substantia. Vt in phlegmone, traiicit sanguis, iam extra venas abreptus, poros omnes: & in alieno loco exardescens, putrescit. idque validè vel modestiùs, vt fuerit calidum natiuum immaniter vel tenuiter pressum à calore præter naturam. Si ita vt calidum natiuum coquat, & calor præter naturam putrefaciat, vter magis exuperat, eius ideam referet materia in colore, odore, consistentia. Ita ex bono sanguine qui antea non putruit, si optimè coquatur, fit pus bonum. quamuis quid putredinis redoleat, quia sanguis ex suo domicilio exilierat, vbi putrescit.

2 Et ad salutem præclarè appatet.

3 Id est, si referat ideam partium solidarum, à quibus conficiuntur: earum enim integritatem significat, quæ, quantum admisit materiæ ratio, illud sibi aptare ac excolere studuere.

4 A materiæ, quæ est vniusmodi, bonitate: vnde hæc consistentia æqualis, id est, quaque parte sibi similis: ita vt cunctæ eius partes eundem colorem, odorem, & consistentiam ferunt.

5 Vi calidi natiui, nam eius robore sanguis in pus abit, & fit tangenti læue, & non asperum.

6 Quòd natura mitigationem materiæ fuerit aggressa, antequam corrupta materia esset. tantum fœtoris gerit pus, quantum caloris habet præter naturam. nam, vt scribit hîc Galenus, ἡ ὑπερβάλλουσα δυσωδία σήψεως ἐστὶν οὐ πέψεως σημεῖον. attamen omne pus aliquantulum fœtet, quia est particeps causæ præter naturam.

7 Id est, si fuerit nigrum, asperum, inæquale, vel fœtidissimum.

Quo huius prognosis sententia illustrior fiat, altiùs aliquantulum puris generationem accersamus. Est itaque πέψις Aristoteli 4. Meteor. τελείωσις ὑπὸ τοῦ φυσικοῦ καὶ οἰκείου θερμοῦ ἐκ τῶν ἀντικειμένων παθητικῶν, id est, pepsis est perfectio à calore tum naturali tum proprio ex oppositis patibilibus. Quæ definitio verbis, non re à Galenica differt, quid ait, πέψις est ἀγωγή τις τοῦ πεττομένου, εἰς τὴν τοῦ πέττοντος οὐσίαν, id est, deductio quædam eius quod coquitur, in coquentis substantiam. Aristoteles pepsin in tres species distinguit, in elixationem, assationem, & maturationem. Quæ vltima πέπανσις est Aristoteli, at Hipp. & Galeno πεπασμός. Differt aut πέψις à πεπασμῷ materiâ (nam vtraque eandem agnoscit causam, calidum natiuum) nam pepsis cibo, pepasmus causæ morbificæ ascribitur; vnde suppuratio, quæ fit à vi partium solidarum, quarum proprium munus est concoctio. Verùm quidem est, Suppuratum in se continere calorem præter naturam; vnde aliquis fœtor: sed ab eo non fit coctio, sed à solo naturali calore. Hi tamen calores specie & essentia diuersi

non sunt, etiamsi diuersos promant effectus. 5. simpl. Gal. 5. Nam dum calidum æstuat, facit opera calidi alieni. Ab eodem itaque calore alterationes fiunt secundùm naturam, & etiam quæ præter naturam, & quæ inter has mediæ. Primæ illæ fiunt, cùm à sua moderatione non abiit calor; nec contumax si fuerit materia ab eo edomanda. Secundæ, si omnia quæ primæ ascripsimus peruertantur: vt in putrescentibus. Tertiæ fiunt, medio si modo se habuerint ea quæ primæ & secundæ ascripsimus: hinc pus nim. partim secundùm naturam id est, partim præter naturam: nam à natiuo solidatum colore huc venit, non tamen omnino vincente: non enim prorsus benigna aut maligna fuit materia vnde fabricatur. 2. aph. 47. itaque pus hæret inter mutata naturæ omnino vi, & inter omnino aliena, id est, quamuis non fiat hæc coctio ad formam & naturam (vt ad os aut ad carnem) abit tamen ad certam aliquam formam; nam triumphato omninò calore natiuo à calore alieno, fit corruptio; vt etiam si pepasmi non omnino expers sit materia coquenda, in pus. Fit itaque pus à calore natiuo, & præternat. calore: vt enim natiuum calidum in carnem & ossa &c. sanguinem vertit: ita calidum præter naturam in cadauerosam putredinem rapit: at pus fit ex his simul agentibus. Et vt cohibetur putrefaciens id calidum præter naturam à calido natiuo coquente, ita bonum vel prauum nascitur pus.

HIPPOCRATIS PROGNOSTICON II.

ARGVMENTVM.

HOC secundo libro docet Hippocrates signa coctionis & prauitatis excrementorum. Et quia vltimò de abscessibus egit, hoc iam prosequitur.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΩΝ Β.

Οἱ δὲ 1 ὕδρωπες, 2 οἱ ἐκ τῶν ὀξέων νουσημάτων 3 πάντες κακοί. Οὔτε γὰρ 4 τοῦ πυρὸς ἀπαλλάσσουσιν 5 ἐπώδυνοί τε εἰσι κάρτα θανατώδεες. Ἄρχονται δὲ οἱ πλεῖστοι ἀπὸ τῶν 7 κενεώνων 8 καὶ τῆς 9 ὀσφύος· οἱ δὲ * ἀπὸ τοῦ 10 ἥπατος.

HIPPOCRATIS PROGNOSTICON II.

AT verò 1 Hydropes 2 qui ex morbis acutis eueniunt, 3 omnes mali. Nam cùm 4 nullam febris remissionem adferant: tum verò 5 longè grauissimos dolores faciunt, valdéque 6 funesti sunt. Causásque ducunt ab 7 ilibus 8 plerique; & à 9 lumbis, alij verò ab 10 hepate.

COMMENTARIVS.

1 Id est, distentiones abdominis ab humore, vel flatu, aut vniuersi corporis œdematosus tumor. Hydrops multis dicitur modis, vt Hydrocephalos: qui fit in pueris nuper in lucem editis, inter pericranium & cranium contenta aqua. Et Hydrops vteri. De his non agit hîc: sed de illo qui euenit vitio partium, quarum potentia totum corpus gubernatur, labefactatáque naturæ ab œconomia in coquendo, distribuendo, & excernendo. at hydrocephalos & vteri, vnius partis vitio accidunt. Hydropis causa materialis est pituita: hæc autem vel in sanguinis massa continetur, vnde sanguis pituitosus euadit, vel serosus: vel est segregata à sanguine. Tribus autem modis hæc separata iam, in vitio est: aut enim Tympaniam facit, cùm soluitur in flatus: aut Ascitem generat, dum in aquas funditur: aut Anasarcam efficit, dum fraudata coctione in vitream & salsam degenerat. Essentia autem hydropis consistit in fracta sanguifica potentia hepatis, ab eius mutato habitu, à scirrho, vel temperamenti alienatione.

2 Ab intemperie frigida & sicca partium nutritioni inseruientium, quæ superuenit incendio.

3 Quòd eueniant fractis iam viribus, & ob id sint naturæ impares: nam calamitosè superuenit frigida intemperies incendio, in Historia Hermocratis, & propterea lethales & funesti. Præterea, quòd ipsas partes, quarum vitio oborti sunt, labefactent: adeò vt Hydrops symptomate sit periculosior quàm propria (id est, morbo) causa. Atque hinc pragmatici priùs incipiunt à symptomatis accisione, id est, aquæ eductione, quàm à causa. Quare ex hoc prognostico talem Syllogismum colligimus: Is abscessus est lethalis qui iam fractis viribus incidit, & in foco febris consistit, & partem magis labefactat, & causa est insanabilis. Huiusmodi est autem Hydrops qui in morbos acutos incidit, &c. Nam Scirrhus hepatis est insanabilis ita omnis inde Hydrops: vt etiam is qui est ab aquæ haustu est sanabilis. Vbi Coac.

4 Quòd eorum materia in febris foco putrescat. Languente iecore augetur succorum putredo, ac congesto humore expirat fuliginem plurima copia. Subtile illud d. nam si ab aqua esset Hydrops, quæ nimia ingeritur per causos, febris non perseueraret.

5 Distentione & oppressione.

6 Ob fractas vites ex morbi acumine, symptomatum vehementia, & causam ob insanabilem.

7 Id est, intemperie hectica, & vitio intestinorum tenuium, vt cùm lienteria (4. aph. 11. 6 aph. 43.) diuturnæ superueoit dissenteriæ; quòd vitium, labefactatis intestinis, communicetur fundo ventriculi) Hydrops incidit.

8 Id est, partes quæ inter extremam costam & ossa ilium.

9 Id est, intemperie frigida mesocoli, & totius mesenterij

mesenterii, quod à lumbis oritur.

10 Per μαρασμὸν ὑπερουγῆ, id est, retorrido ab hepate, iam exhausto ab humido primigenio vi febris, aut inflammationis. Alioqui semper in Hydrope laborat hepar: errant, inquit Galenus, qui indurato à liene eum fieri putant, intacto hepate. 6. loc. aff. 1. & 5. loc. aff. 6.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

II. 1 Οἷσι μὲν οὖν ἀπὸ τῶν κενεώνων καὶ τῆς ὀσφύος αἱ ἀρχαὶ γίνονται, * οἵ τε 2 πόδες οἰδέουσι, καὶ 3 διάῤῥοιαι πολυχρόνιοι ἔχουσιν, οὔτε τὰς 4 ὀδύνας λύουσαι τὰς ἐκ τῶν κενεώνων καὶ τῆς 5 ὀσφύος, οὔτε τὴν γαστέρα 6 λεπτύνουσαι.

* τῶν ὑδρώπων.

II. 1 *Quibus itaque Hydropes ab ilibus & lumbis causas ducunt, iis & 2 pedes intumescunt, & 3 diuturnis alui profluuiis detinentur, * quæ neque 4 doloris, exilibus & 5 lumbis oborti remissionem adferunt, nec ventrem 6 restituunt.*

* Nim. profluuia.

COMMENTARIVS.

1 Primùm prodidit Hydropem acutis consectarium ferè principia ducere ex ilibus, lumbis, aut hepate: nunc cuiusque peculiaria adfert signa. quò pars affecta conspicua reddatur, & inde certa vt fiat prognosis.

2 Vt sit signum Hydropum proprium inseparabile: quòd à caloris fonte longissimè absint: naturâ etiam algent, nam membranei & neruosi; & materia pituitosa eò ruit. Vnde œdemate tument. nam calor non discutit: & alimentum confunditur cum excrementis: vnde manè aliquantulum detumescunt, iam quasi quasi coctione celebrata.

3 Lienteria, & diarrhœa vera peculiariter Hydropem notant ex lumbis & ilibus natum. Fluxus fit ex serosi succi in ventrem vndequaque influxu. cùm in illis partibus, vt in intestinis tenuioribus & mesenterio &c. inflammatio oritur, quæ est morbus acutus, fit Hydrops: qui toto morbo profluuium secum trahet: Nam mesaraïcis phlegmone occupatis & debilitatis, non traiicietur alimentum, vt hîc d. Galenus. Sed abiicietur per sedem, cum ichore quodam ab inflammata parte sudante. Si itaque intacto à phlegmone iecore, talis sit excretio, à mesenterio erit. Et si intestina tenuia phlegmone obsessa fuerint, (vnde maxima venarum copia sugit) aditu ad hepar excluditur cibus: vnde is bilescit ardore, cùm etiam vnà hepar æstu incandescens plurimum bilis affundat; quæ etiam non lentè ab intestinis flagrantibus euocatur: alioqui lienterica est. Euadit id diuturnum profluuium; nam in scirrhum hæc inflammatio abit: inde lentum hoc profluuium.

4 Nam est symptomaticum profluuium: nam hac exclusione causa non tollitur. Et cùm causa non euacuetur, sociam plerumque trahit febrem. nam tumor scirrhodes manet, vnde corrumpitur alimentum: & inde etiam flatus surgunt.

5 Pars à thorace incipiens, ad os sacrum terminatur ὀσφύς. eadem etiam amplitudine. finiuntur ilia: sed lumbi posticam, hæc anticam regionem occupant. tenuia autem intestina vtrique parti communia sunt.

6 Id est, non adæquant, id est, non in pristinum statum mollitudinis & distentionis mediocris restituunt, d. q. 6. aph. 14. Cùm ex venis in ventrem effluit aqua, soluitur morbus. Igitur profluuium alui, adfert morbi remissionem. Resp. ibi docet Hippocrates causam instrumentariam Hydropis: nam dicit ibi, à venis in ventrem excludi. At hoc loco profluuium non fit ab exclusa aqua in ventrem, sed fit symptomaticè, ex κακοπραγίᾳ ventriculi & intestinorum labefactatorum. 6. aph. 43. Hic flatus copiâ tenditur abdomen, causis perseuerantibus eorum. q. d. si ad salutem faceret illa excretio, sine dolore eueniret, & tumor ventris non ingraueceret, sed caderet: nam doloris vacuitas, phlegmones & morsus absentiam, flatuumque inopiam significabit: & inde etiam cruditatem in vitio non esse, nec labefactatam vim excretricem intestinorum intelligemus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὁκόσοισι δὲ 1 ἀπὸ τοῦ ἥπατος ὕδρωπες γίνονται, * βῆχές 2 τε καὶ 3 θυμὸς τέτοισιν ἐγγίνεται. Καὶ 4 οὐδὲν τι ἀποπτύουσιν ἄξιον λόγου, καὶ οἱ πόδες 5 οἰδέουσι, καὶ ἡ γαστὴρ οὐ διαχωρέει, εἰ μὴ 6 σκληρά τε καὶ 7 πρὸς ἀνάγκην. Καὶ 8 περὶ τὴν κοιλίην γίνονται οἰδήματα, τὰ μὲν ἐπὶ δεξιά, τὰ δὲ 9 ἐπ' ἀριστερά, ἱστάμενά τε 10 καὶ καταπαυόμενα.

* βὴξ

At verò quibus 1 ab hepate Hydropes incidunt, hos 2 tussis, vnaque 3 tussiendi cupiditas incessit. Sed 4 nil memorabile excernunt, & pedes 5 intumescunt, nec ab aluo secedunt nisi 6 dura, & 7 ægrè. Et 8 in abdomine tumores excitantur, modo quidem dextra, modò 9 sinistra consistentes, 10 & considentes.

COMMENTARIVS.

1 Id est, ab intemperie hectica, quæ vel incendio, inflammato hepate, superuenit; vel primigenia est: vel à scirrho.

2 Oppresso diaphragmate & instrumentis respirationi inseruientibus Nam hepar iungitur diaphragmati, & aliquid ab hepate exudat. d. q. ita pathognomonicum esset signum tussis: at Hippocrati 6. aph. 35. est epigenomenon. Resp. in Hydrope ab hepate est pathognominicon. Itaque hîc non æquè malum, nî inflammationis magnitudinem indicet.

3 Hæc tussis est pathognomonica. Sed illa tussis quam describit 6. aph. 35. est epiphænomenos, id est, superueniens, & semper calamitosa: propter translationem symptomaticam materiæ hydropicæ à ventre inferno ad thoracem. θυμὸς est tussiendi cupiditas. Nam θυμὸς Hippocrati cupiditatem ad aliquid agendum indicat: vt βῆξαι θυμὸς, 2. progn. 60. ibi προθυμίαν interpretatur. Galenus. Hîc significat irritum & illicò desinentem tussiendi cupiditatem, qua nihil effatu dignum excernitur. causam narrat hîc eleganter Gal.

4 Quòd exiguum sit, quod sudotis in modum exudat in asperam arteriam, & quia comprimitur thorax, fit tussis quædam. Vt in Siculo medico, quem inuisit Galenus. Penè nihil in tussi exscreatur. Celsus.

5 Quòd pituitoso sanguine nutriatur iam eorum cutis: & procul absunt à fonte caloris frigidi naturâ pedes.

6 Exhausto humore qui erat fœcibus instar vehiculi; & quòd peristaltico motu sursum intestina moueantur, hepate, instar cucurbitæ, sursum attrahente intestina. & quòd serum intra peritonæum effundatur: Hermocrati quod cùm non eueniret, dura non pauca eiecit.

7 Id est, cum magna molestia, ob duritiem.

8 Id est, abscessus in abdomine apparent.

9 Et modò in vtraque parte. Duplicem huius sententiæ enarrationem adfert Galenus.

10 Id est, quorum alij suo statu permanent, vt in tympania: alij verò remittunt se & iteratò recrudescunt, vt in œdematosis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

III. 1 Κεφαλὴ δὲ καὶ χεῖρες καὶ πόδες, 2 ψυχρὰ ἐόντα, 3 καὶ τῆς δὲ 4 κοιλίης καὶ τῶν πλευρῶν θερμῶν ἐόντων. Αεισὶν δὲ καὶ 5 ὅλον τὸ σῶμα θερμόν τε ἐὸν καὶ μαλθακὸν 6.

III. *At verò si* 1 *caput, manus & pedes* 2 *refrigerentur, & contrà si* 3 *venter & costa incendio conflagrent,* 4 *malum. Saluberrimum verò est* 5 *vniuersum corpus calidum esse & molle.* 6

COMMENTARIVS.

1 A qualitate mutata.

2 Vt externæ hæ partes marmore appareant frigidiores. Non quidem vi doloris, vt in dolore colico, aut in syncope etiam stomachica: sed si internarum partium incêdio intrò auocetur extremarum partium calor, instar cucurbitæ attrahentis Siri à prædictis doloribus discriminatur: nam in illis, adipsi sunt: in hoc sitibundi ægri. 4 aph. 48. Hæ si partes non vnquam recalescant, funestum: ob caloris natiui extinctionem partium extimarum. Sin adsit quædam frigoris & caloris præter naturam vicissitudo, morbi maximam ostendit vim.

3 Cùm enim hæc calida remanent, indicium est hoc frigus aut rigorem non esse periodica, nec critica. nam hîc remanet æstus his partibus conceptus: quod non fit in periodicis,

4 Id funestum in acutis. nam in his, si venter æstuet, significatio adfertur inflamamati hepatis: pulmonum verò, si thorax in æstum abripiatur: Itaque semper phlegmones magnæ nota erit hæc mutata qualitas; quæ instar cucurbitæ sanguinem in se abducit, vnde externarum frigus: vel notabitur extinctio calidi natiui: 4. aph. 37. & 3. epid. in Adolescente qui iacebat in Foro mendacii.

5 Nim. æquabili filo sparso calore febrili toto corpore: nam significatio hinc adfertur viscera phlegmones expertia esse, & morbo paria esse. Hanc qualitatem itaque opponit pessimæ constitutioni: Nam pessima est, si intus concepto æstu, algeant quæ foris sunt.

6 Ὁμαλῶς addit Galenus: id est, æqualiter. Et d. Gal. æqualiter quidem calidum redditur corpus per ardentissimas febres; sed tamen δακνῶδες καὶ ξηρὸν est corpus, nec æquè molle.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IV. 1 Στρέφεσθαι δὲ χρὴ ῥηϊδίως τὸν * ἀλγεῦντα, καὶ ἐν τοῖσιν 2 μετεωρισμοῖσιν ἐλαφρὸν εἶναι. Εἰ δὲ 3 βαρὺς ἐὼν φαίνοιτο, καὶ τὸ ἄλλο σῶμα καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, 4 ἐπικινδυνώτερον. *νοσέοντα

IIII. 1 *Ipsum verò ægrum in omnem partem facilè versari, & in* 2 *assurgendo alacrem esse dicet. Quod si* 3 *grauis & torpidus videatur, cùm toto corpore tum manibus & pedibus,* 4 *in angusto spes est.*

COMMENTARIVS.

1 In dextrum & sinistrum latus: nec pronum nec supinum iacere. Nam, vt Diocles dicebat, corpora animalium constant ex eo quod fert ferturque. Fert facultas: fertur corpus. Ita vt baiuli infirmi premuntur ab eo onere quod facilè fortiores ferunt: ita & facultas valida facilè fert corporis onus.

2 Quòd ex eo vis cerebri, neruorum robur, & spiritus animalis copia significatur, id est, qui facili negocio voluunt corpus, ac eriguot se ad mingendum, vel sedendo tempus fallunt, id est, hæc facilè sine astantium ope assequuntur.

3 Exhaustis spiritibus tenuique sanguine: tunc enim nec alacriter surgunt, ambulant, nec voluunt se: nec manibus facilè quid transferunt, nec spinam aut ceruicem commode erigunt, fractâ iam facultate animali.

4 Si se consociârint reliquæ notæ labefactatæ facultatis naturalis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

V. Εἰ δὲ πρὸς 1 τῷ βάρεϊ καὶ οἱ 2 ὄνυχες καὶ δάκτυλοι 3 πελιδνοὶ γίνονται, προσδόκιμος ὁ θάνατος παραυτίκα. 4 Μελαινόμενοι δὲ παντελῶς οἱ δάκτυλοι, καὶ οἱ πόδες, 5 ἧσσον ὀλέθριοι τῶν πελιδνῶν εἰσίν. Ἀλλὰ καὶ τὰ 6 ἄλλα σημεῖα σκέπτεσθαι χρή. Ἢν γὰρ 7 εὐπετέως φέρων φαίνηται τὸ κακὸν, καὶ 8 ἄλλο τι τῶν περιεστικῶν πρὸς τουτέοισι τοῖς σημείοισιν ἀποδεικνύῃ, τὸ νόσημα ἐς 9 ἀπόστασιν τραπῆναι ἐλπίς· 10 ὥστε τὸν μὲν ἄνθρωπον 11 περιγενέσθαι· τὰ δὲ μελανθέντα τοῦ σώματος 12 ἀποπεσεῖν.

V. *Quòd* 1 *si ad eam grauitatem & lentitudinem,* 2 *vnguium & digitorum* 3 *liuor accesserit, tum in propinquo mors est. Quòd si omnino* 4 *digiti sunt nigricantes & pedes,* 5 *minùs tunc funesti sunt, quàm si essent liuidi. Sed &* 6 *aliorum signorum ratio exquirenda est. Nam si* 7 *ex facili morbum perferre videatur, ac* 8 *salutare quodpiam aliud signum ad hæc signa* * *accesserit, tunc spes est, morbum* 9 *ad abscessum mutatum iri, ex* 10 *quo homo* 11 *superstes sit euasurus: ipsæ verò partes* 12 *syderatæ sunt casuræ.* *subindicet

COMMENTARIVS.

1 Quæ fit ab oppresso cerebro ab humoris copia; aut refrigerato, vt in lethargo à phrenitide: aut resoluto cerebro à sympathia vitalis facultatis labefactatæ, vt in comate; ineunte iam morbo.

2 Defraudatis his partibus calore vitæ; vel per extinctionem, vt in ardentibus febribus: ita vt eò ex corde pertingere nequeat: vel per interceptionem, vt in arteriarum obstructione: vel per collectionem, vt in incendio. Vt in adolescente euenit qui in mendacii Foro iacebat. Vngues excipiunt plurimarum arteriarum & venarum oras, d. Hip. de natura pueri. quare & principum partium affectionem indicabunt.

3 Nam liuor titubantem notat facultatem vitalem: & grauitas significat animalem facultatem cessitare: quò plures facultates sunt labefactatæ, eò res ægrorum peiori sunt loco.

4 Q. d. illius dicti liuoris causam continentem, non esse caloris natiui collectionem vel interceptionem, sed extinctionem.

5 Nam ob interceptionem potiùs quàm ob extinctionem nigrescunt: liuescunt autem potiùs ab extinctione in morbis acutis, quàm ab interceptione. Nigricantibus autem interceptionis causa esse poterit materiæ febrilis decubitus in extimas partes; quæ nim. materia ex biliosa euasit nigra. Itaque longè præstabilius est has partes nigrescere, quàm liuescere. Quia liuor nunquam potest fieri ex materiæ decubitu: at nigror potest. Atque tum æger quidem restituitur, at pars nigra emortua excidet.

6 Quæ tum ab essentia corporis, tum ab actionibus, tum ab excrementis morbo accommodatis morboque propriis peti solent. Vt inde sciamus num criticum in abscessum effundatur materia illa nigra.

7 Id est, si morbus symptomatis videatur alleuatus: & pristinæ corporis actiones in officium se erigant à deposito abscessu nigro.

8 Coctione, secretione, & excretione propriorum morbi excrementorum. περιεστικὸν νόσημα dicitur Hip. morbus qui ad salutaré terminatur. opponitur τῷ θανατώδει.

9 Nam si euphoriam nullam consectariam habeat nigredo, erit illa ab extincto calore natiuo, & non à materiæ decubitu.

10 Nimirum abscessu.

11 Depulsâ febrili materiâ, per diadosim, in ignobilem partem: extinctoque ipsius foco, & redintegratis partibus. d. q. Critonis abscessum, qui in magnum pedis digitum decubuit: attamen obiit. Resp. decubuit ille abscessus in partem totius materiæ morbificæ capacem. Ita 2. ep. in Temenii nepte rationem reddit Hip.

12 Labefactatâ naturâ partium à materię incumbentis perniciosa vi: vnde sphacelus; qui non nisi sectione sanabilis.

HIPPO

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VI. 1 Ὄρχιες 2 δὲ καὶ 3 αἰδοῖα ἀνεσπασμένα, 4 πόνους ἰσχυροὺς σημαίνει, καὶ κίνδυνον θανατώδεα. VII. Περὶ δὲ τῶν 5 ὕπνων, ὥσπερ 6 κατὰ φύσιν συνήθες ἡμῖν ἐστι, τὴν μὲν 7 ἡμέρην ἐγρηγορέναι χρὴ, τὴν δὲ νύκτα, καθεύδειν. VIII. Ἢν δὲ ᾖ τοῦτο 8 μεταβεβλημένον, 9 κάκιον. 10 Ἥκιστα δ' ἂν λυπέοιτο, εἰ 11 κοιμῷτο 12 τὸ πρωῒ ἐς τὸ τρίτον μέρος τῆς ἡμέρης. IX. Οἱ δὲ 13 ἀπὸ τουτέου τοῦ χρόνου ὕπνοι 14 πονηρότεροί εἰσι.

VI. 1 *Testiculi 2 & 3 pudenda contracta, 4 ingentium dolorum, periculique funesti signa sunt.* VII. *Iam verò quod ad 5 somnos attinet, quemadmodum à 6 natura nobis ex more est, 7 interdiu quidem vigilare decet; de nocte verò dormire.* VIII. *Quodsi hæc dormiendi ratio 8 sit mutata, 9 deterius est. Sed 10 minus tamen incommodi sentiet, si 11 manè ad tertiam diei partem 12 somnum inierit.* IX. *Qui verò 13 ab hoc tempore somni captantur, 14 deteriores sunt.*

COMMENTARIVS.

1 Hæc eueniunt à vitali potentia fracta.

2 Duobus musculis cremasteribus conuulsis à siccitate, cùm febrilis focus stabulatur in aluo: nam hi musculi sunt tenuissimi & infirmissimi. Et testes accipiunt cùm venas, tum arterias; harum itaque partium, vnde hæ manant, vis depopulata ex testibus elucebit.

3 Conuulsis 4. musculis: quorum duo dicati motui penis, & alteri duo excretioni spermatis & vrinæ. Et sanguine spiritúque laxari hæc membra solent; quibus attritis, arctant se pudenda. nam coles rigatur abundè orificiis arteriarum: vnde, dum vires florent, distenditur: oritur enim colis, id est, fistulosæ substantiæ essentia ab osse pubis, quo rigidior fiat influentibus spiritibus. Quare exhaustis arteriis, concidet.

4 Quod illa conuulsio quæ incidit in febre à siccitate, sit insanabilis, dico à siccitate: nam non omnis conuulsio quæ in febrem incidit, est insanabilis. dicit ingentes significari dolores: nam nihil est tam dolorificum ac ipsa conuulsio.

5 Id est, is somnus salubris est, & laudandus, qui per morbos ea ratione initur, qua per sanitatem iniri solet. at homines noctu dormire solent. quin etiam id ex naturæ ductu fit.

6 Nobis: quibus nim. nihil aliud est ex more viuere, quam ex natura viuere. auctore Hip. & Galeno. id est, eo tempore erat in consuetudine id quod erat secundùm naturam. at diuites, d. hîc Galenus, iam contrà agunt, noctem in diem mutant.

7 Nam dies digestioni, & nox coctioni dicata est: 6. epid 4. Nisi viscerum inflammatio somnum de nocte prohibeat: tunc enim præstabilius est interdiu quàm de nocte dormire: ne ab affluxu sanguinis increscat phlegmone. Alioqui, vt demonstrat Gal. 6. epid. 4. nox somno consecrata est, & coctioni: nam nox attra intrò cogit spiritum & sanguinem; vt splendidus aër foras euocat.

8 Vi morbi vel culpâ ægri.

9 Res ægri in peiori erunt loco.

10 Vbi nimirum, ob nocturnas vigilias, interdiu dormire necessarium fuerit.

11 Id est, ab hora sexta matutina, ad decimam. Diuidit enim Hippocrates diem in tres partes: Prima est à sexta, ad decimam: secunda, à decima, ad secundam pomeridianam: tertia, à secunda, ad sextam vespertinam.

12 Quòd tunc nondum natura digestioni operam det: hæc enim prima pars noctis & veri quodammodo similis est. nec adhuc bilis aut melancholicus humor foras viam affectant: quódque plurima supersit pituitæ copia, quæ dormiendo in sanguinem coquendo nutrigatur.

13 Nim. post tertiam diei partem illam.

14 Quod tunc bilis vnà cum sanguine intrò tecurrat. Somno enim meridiano nihil pestilentius, nihil naturæ magis inimicum: quòd eo motu naturam, quæ tunc se digestioni dat, ad concoctionem inuitas. bilis etiam, quæ eo tempore foras moueri solet, huiusmodi somno intrò reuocatur: vbi collecta febrim excitare poterit, vel in atrum excoqui succum: tum etiam ob contrarios succorum motus; ex luce foras hoc euocante, & ex somno intrò prolectante.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X. 1 Κάκιστον δὲ 2 μὴ κοιμᾶσθαι, μήτε τῆς νυκτὸς, μήτε τῆς ἡμέρης. 3 ἢ γὰρ ὑπὸ ὀδύνης τε 4 καὶ πόνων ἀγρυπνίη, * 5 παραφρο-σύνη ἔσται ἀπὸ τουτέου τοῦ σημείου. XI. 6 Διαχώρημα 7 δὲ ἐστιν 8 ἄριστον, τὸ 9 μαλθακόν τε καὶ 10 ξυνεστηκὸς, καὶ 11 τὴν ὥρην ἣν καὶ ὑγιαίνοντι ὑπεχώρει. 12 Πλῆθος δὲ πρὸς λόγον τῶν ἐσιόντων. 13 Τοιαύτης γὰρ ἐούσης τῆς διεξόδου, ἡ κάτω κοιλίη 14 ὑγιαίνοι ἄν. * παραφρο-σύνη

X. 1 *Sed longè pessimum est; neque 2 interdiu, neque noctu dormire. nam 3 talis vigilia, ex dolore vel 4 natura labore erit, quæ * causa sunt vnde ab hoc symptomate 5 delirij signa ducantur.* XI. 6 *Deiectio 7 saluberrima 8 est 9 mollis, & 10 figurata, quæ 11 eodem tempore quo sano olim secedit seu fertur. 12 Copia verò si iis quæ ingesta sunt analogiâ respondent: Nam cùm 13 huiusmodi est deiectio, inferior venter 14 sanus ita fuerit.* * aut, de bono signo, siue non erit mentis.

COMMENTARIVS.

1 Vt vita hominum vigilando & dormiendo exigitur inoffenso cursu: sic magna vitæ offensio esse solet, quandò somni & vigiliarum nulla est vicissitudo in morbis acutis. Vtigitur nihil æquè ad salutem facit & apparet in morbis acutis, atque somni benignitas: sic somni vacuitas pessimè affligit ægrotum. d. itaque Hipp. id pessimum; quòd maleficentiâ cæteris cunctis antecellat, nec bonitate cæterorum signorum se vinci patitur: nisi dum instat crisis.

2 Id est, nullam partem quietis habere, in summa dormiendi necessitate.

3 Vt nullâ sit curarum excusatio; sed ipse dolor in causa sit: nã in doloris cruciatu fit acrior phantasia, vnde omnia sensoria excitantur ad vigilandum.

4 Occupatâ naturâ causis morbificis quæ incrementa faciunt perpetuò, viresque acquirunt eundo, vnde alysmus, à tetro vapore somnifero, & cerebri squalore. ita à labore & perturbatione vigilat.

5 Et etiam causæ delirij inde significantur. Abest enim somnus, inopiâ vel prauitate anathymiasios, ex cuius mala qualitate irritatur cerebrum, à morbi malitie, à bilioso æstúque flagrante sanguine, aut à cerebri vitio, & ex metastasi biliosi succi ad cerebrum: ex quibus æstuat & squalet cerebrum. nam perturbati animi facilis transitus est, ad ipsam phrenitidem.

6 Iam agit de excrementis, siue verè excrementa sint, siue colliquamenta. Quid autem inter hæc intersit, docet Aristoteles initio libri 2. de Generatione animal. Est enim excrementum res quæ in triplici naturæ œconomia perfectam concoctionem subterfugit. Idque est duplex, naturale, & alterum materia morbifica. Naturalis excrementi duplex est ratio: vna est, quatenus superfluum quidem, attamen naturæ consentaneum: nam aut nutriendis partibus, aut constituendo fœtui inseruit. Sic chylus excrementum est ventriculi, alimentum tamen hepatis. rursus, sanguis est excrementum hepatis, aliarum tamen partium nutrimentum: item semen excremen-

rum vniuersi est corporis, nutrimentum fœtus. Altera ratio est, quatenus illud quidem qualitate non est inimicum naturæ, attamen ad naturam conseruandum non est consentaneum: vt fœces, vrina, serum, & sordes. quæ quidem naturalia sunt, quia ex lege naturæ sunt necessaria: eò quòd impossibile sit, totum alimentum in naturam abire. Alterum excrementum est contra naturam, morbosa nim. ipsa materia. Primùm itaque Hippocrates de excrementis naturalibus agit, quæ indicant robur aut infirmitatem naturæ in coquendo, distribuendo, & excernendo. dein de non naturalibus transigit. Hæc examinat in substantia, qualitate, quantitate, tempore, & excernendi modo.

7 Id est, quod deiicitur (ita loquitur etiam Celsus) non autem ipse actus deiiciendi.

8 Nam est indicium benè moratæ, benéque constitutæ naturalis œconomiæ, in coquendo, distribuendo, & excernendo. prætetea significatio inde fit vacuitatis phlegmones vicinarum ventri partium.

9 Nam indurata fit ex internarum partium, hoc est, hepatis, venarum magnarum & arteriarum ardore: nisi tamen ex ciborum qualitate hæc eueniant. His adde colorem, & odorem, & sonum ex naturæ lege: de quibus mox.

10 Hoc addit vt declaret, non debere adesse tantam mollitudinem, vt sit liquida deiectio. vult vt suo, non alieno termino definiatur; hoc est, vult vt non sit liquida.

11 Nam æquale & simile, ab eadem alteratum facultate; æqualia copiâ, similia qualitate excrementa gignit, pari tempore colligit, eodémque temporis tractu excernit. Quare hinc significatio adfertur trium facultatum aluinarum restibile robur in coquendo, & expellendo. Nam si præuerteretur solenne tempus, retentricis fractam vim notabit, aut coctricis vehementiam: sed per morbos languidior est coctrix: quare non eius bonitate, sed retentricis imbecillitate id eueniet: modò qualitas cibi vel excrementi id non fecerit, vt acrimonia, lubricitas, vel copia. Sin tardior sit deiectio, notabit coctricis tarditatem, aut expultricis languorem, aut sensus stuporem: nisi fuerit à cibi inedia, vel à stringentibus alimentis. his adde languorem musculorum epigastriorum, & diaphragmatis: nam iuuant.

12 Id est, si enim accisa fuerit deiectionis copia, significatio fit nimis validè prolectantis iecoris, & robustæ ac validissimæ distributionis accisam, ac eò rarere excrementa notabit.

13 In qualitate, copia, tempore, & excernendi modo. (nam oportet excrementum omne referre ideam rei quæ ingesta est, & conditionem partis vnde excernitur) ita enim & aluus firma erit, nec ex liene aut iecore aliquid mali succi in eam effundetur. quare & illa integra erunt viscera: ex toto etiam corpore nonnunquam aliquid accipit. Quare d. Galenus, deiectio naturali similis aluinas res firmas esse notat, nec quicquam in illam effundi: sin ex vicinis partibus aut toto ingruat succus, non tamen aluus tunc laborabit.

14 In coquendo, distribuendo, & excernendo: nec aduenæ humoris affluxu, in sua œconomia laborat. Ima aluus, id est, ventriculus & intestina: comparatione ad thoracem. Ita ratiocinatur: Tum demum res ægrorum benè eunt, cùm excrementa alui in qualitate, copia, tempore, & excernendi modo, signa edunt integræ naturalis œconomiæ, in coquendo, distribuendo, & excernendo: At alui excrementa quæ hîc describuntur, huiusmodi signa edunt. Ergo, &c.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XII. 1 Εἰ δ' εἴη 2 ὑγρὸν τὸ διαχώρημα, ξυμφέρει μήτε 3 τρίζειν, 4 μήτε 5 πυκνεῖν εἶναι, καὶ 6 κατ' ὀλίγον ὑποχωρέειν. 7 κοπιῷ γὰρ ὁ ἄνθρωπος, ὑπὸ τῆς 8 ξυνεχέος ἐξαναστάσιος, καὶ 9 ἀγρυπνέοιη ἄν.

XII. 1 *Quodsi 2 liquida fuerit ipsa deiectio, consentaneum est, ipsam neque 3 stridere, 4 neque etiam 5 crebrò & 6 paucum sedere: [nam ad hoc 7 malum illud accedit etiam] quòd fatigatus homo, multumque laborans, 8 dum continenter exurgit, 9 somni expers reddi poterit.*

COMMENTARIVS.

1 Alterum iam excrementi genus describit, rationemque excernendi addit. Nam est anceps liquida aluus; ad bonum, vel ad malum enim fertur. Nam aluus liquida fundit duplici ratione, critica & symptomatica. Symptomaticè iterum duobus modis: Vel enim naturalis œconomiæ vitio, aut resolutione & colliquatione partium: quæ colliquamenta in aluum secedunt. Naturalis œconomiæ vitio fit, primò quidem à coctione labefactata, vt in lienteria: Secundò vitio distributionis, ab obstructis mesaraicis venis: Tertiò, vitio instrumentorum excretioni inseruientium: vt dum longano in querela est. Resolutione autem & colliquatione partium; vt in dysenteria hepatica, quæ fit symptomaticè: nam ea est planè præter naturæ legem, à resoluto hepate. Critica verò ratione se effundit aluus, vbi naturæ vi, partibus se exonerantibus, humorum in aluum fit depositio. Signa autem pathognomonica excretionum symptomaticarum, hoc aphorismo describuntur: sumpta nimirum ab excludendi modo, vt est stridor, & frequens & pauca deiectio. Quare, ex contraria ratione, Si liquida sit deiectio sine stridore, sitque multa & rara, sine graueolentia, talis apparebit ad salutem in morbis ventris inferioris: Proprium enim eius est signum. Quare rectè signa suis causis commodentur. vt si in capitis affectibus eadem deprehendas quæ in aluinis, non ita salutaria sunt: nisi enim signa etiam propria sese consocient salutaria, nihil de salute inde sperare poteris: pluris enim faciendum est vnum signum proprium malum, quàm decem communia bona.

2. Vt suo termino describi non possit: ab affluente humore à toto corpore, per hepar & lienem. aut cùm illæ partes lege naturæ, in ventrem se exonerant.

3 Nam cùm deiectio cum murmure exit, id spiritum flatulentum arguit; ex quo fracti caloris significatio adfertur, aut acerrimi indomitique humoris. Symptomatica igitur erit talis deiectio, quæ est cum stridore; nam ἀναδόσεως frustrationem, vel ex hepate germen malignæ διαδόσεως habente profectum excrementum notabit. sin autem mollis illa deiectio non stridet, argumento erit ab hepate, totóve corpore, per hepar, vel ex splene, bonis naturæ rebus aliquid in aluum exonerari; & id raró, & confertim fit.

4 Stridere aut susurrum edere vox ex sono ficta. à turturis, d. Erotianus, murmure.

5 Quod talis excretio sit symptomatica, ab humore indomito; & quòd retentricis fractæ inde fiat significatio, 3. aph. 22. Sed quæ pars hîc exuitur ferè retentrice? nam intestina retentrice carent, transuersalibus solis dotata fibris: ab his obitur excretio. Nec satisfacit Vega, qui d. ministras facultates illas 4. partibus cunctis assidere. Resp. illæ facultates peculiares sunt partibus; & ita certè propria quædam retentrix intestinis adest, nutricatus causâ proprij sibi. sed vt intestina instrumenta

sunt

sunt ad totius vicinarumque partium comparata recrementorum exceptionem, nulla illis data est retentrix vis: sed excretrix illis inest omnium partium gratiâ illis concessa. & sphyncterem habent. Nisi tamen tesoluti sphyncteris excusatio adferri possit.

6 Ob easdem causas, quas Num. 5. nam nihil paucum est criticum; sed omne symptomaticum est paucum, & fit crebrò. Hæc enim mala sunt vt causa, & vt signum. vt causa, nam vigilias infert, & vires accidit itritus ille conarus deiiciendi. Vt signum, nam fractam denotat retentricem, aut irritatam excretricem. retentrix ab intemperie labefactatur: excretrix irritatur qualitate excrementi ibi congesti, vel eò affusi, aut à concepto vlcere.

7 Ad imbellem facultatem retentricem, & humorem pepasmi expertem.

8 Id est, dum ita excretioni dat operam.

9 Quamuis adsit dormiendi necessitas. & fortè adsit causa naturalis somni. Vnde consectaneum trahit delirium.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ἢ ἅπαξ
† πλεῖστον δ' ὑπιέτω

XIII. Εἰ δ' 1 ἀθρόη πολλάκις διαχωρέει, κίνδυνος λειποθυμῆσαι. 2 Ἀλλὰ χρὴ κατὰ τὸ πλῆθος τῶν εἰσιόντων,* ἢ δὶς, ἢ τρεῖς, τῆς ἡμέρης ὑποχωρέειν· τῆς δὲ νυκτὸς ἅπαξ. 3 † πλεῖστα 4 δὲ ἐπὶ τὸ πρωῒ, 5 ὥσπερ συνήθες ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ. XIV. 6 Παχύνεσθαι δὲ χρὴ τὸ 7 διαχώρημα, ἰούσης 8 πρὸς κρίσιν τῆς νούσου. 9 Ὑπόπυρρον δὲ ἔστω 10 καὶ μὴ λίην δυσῶδες. 11 Ἐπιτήδειον δὲ καὶ ἕλμινθας στρογγύλας διεξιέναι 12 μετὰ τοῦ διαχωρήματος, 13 πρὸς κρίσιν ἰούσης τῆς νούσου.

XIII. *Sin verò 1 sæpè & multum aluus feratur, in deliquii animi periculo erit. 2 Sed naturæ consentaneum est, pro cibi assumpti modo, bis terve interdiu aluum deponere: de nocte verò semel: 3 Sed ita tamen vt 4 maiori copia aluus feratur diluculo, 5 quemadmodum homini sano in more est.* XIIII. *6 Cæterùm alui excrementum debet 7 crassius fieri, morbo 8 ad crisin eunte. Sed illud excrementum 9 subrufsum quidem sit, 10 neque graueolens multum. 11 Est etiam naturæ consentaneum, lumbricos teretes 12 vnà cum excrementis alui descendere, 13 morbo ad crisin properante.*

COMMENTARIVS.

1 Eò quòd plurimum & repentè vacuare, replere, calfacere, refrigerare, aut quouis alio modo corpus mouere, periculi plenum sit: nam id soluit vires. 2. aph. 51. & 6. aph. 27. Rara igitur, & accumulata deiectio laudabilis erit: talis enim critica esse solet.

2 Indigna Hippocrate sententia, quam nec Galenus probat. Nam cùm olim non pranderent, sed solùm cænarent, intelligi non potest, quo modo toties interdiu secesserint. Aliter Hippocrates libro tertio de diæta. Nam Hippocrati 4 de morbis, duplex est alimenti excrementum, fex, & recrementum succorum qui ad venas abeunt. Primum descendit post diem, & secundum post tertium diem, quod tûnc vna cum fæce remisceretur alimenti; vt à bile tingitur fex. Quare non toties ex eius sententia fiet deiectio.

3 Probo hanc partem, quòd veteres illi fuerint cænatores, & non pransores. in cæna enim largâ se inuitabant manu: ideoque Hippocrates libro de aëribus, aquis, & locis, Gulosos, contumeliæ causa appellat pransores.

4 Πλεῖστον δ' ὑπιέτω, vt d. Mercurialis, πλεῖστον aduerbialiter plurimùm homines debere manè aluum exonerare, sicut maior pars hominum assueuit.

5 Id est, si qui forsan sint qui sæpiùs de die pastum ineunt, vt quosdam fuisse notat De veteri medicina, hi toties egerere debent, quoties edunt: vt cuique coctioni sua sit recrementorum exactio. Nam agit hîc de numero deiectionis. d. q. in acutis tenuis præscribitur victus, & pauci excrementi, quia & calor visceribus æstuans, aluum siccabit, vnde clysmatum tunc vsus. Itaque nunquam consuetudini respondebit, ab acuto morbo, ægrotantis aluus. Resp. hîc non definit Hip. deiectionis numerum in omni tempore acuti morbi, sed iam cùm, declinante morbo, vires suas colligit æger. Itaque dicit Hipp. euenerit, in bonis ducendum esse.

6 Id est, fæces alimenti, & materia morbifica: vnde integritas naturalis œconomiæ intelligitur. Si scilicet ab initio eliquata fuerit aluus: alioqui vbi illa dura fuerit, per crises rectè interdum effunditur: indurante exurenteque causâ iam euicta, exclusaque in aluum materia morbifica.

7 Alimentaria nim. fex pepsi; at materia morbifica pepasmo, Hæc ita crassescere debent, vt fit mollis ac constans deiectio; qualis est optima.

8 Inoffenso pede æqualique progressu dum pergit ad crisin salutarem: quod pepasmi securitatem, & celeritatem crisis prænunciat. Nam quicquid concoquendo maturescit, ex aëreo fit aqueum, & ex aqueo terreum, id est, ex tenui crassum. Vide Arist. 4. Meteor.

9 Quod nim. ad iudicium præclarè apparet, id copia & qualitate moderatâ bilis tinctum esse debet: non autem à prærubra bile; quod euenit resoluto hepate, officiique immemore in sanguinem generando: vt euenit in dysenteria hepatica. aut non à sincera & multa bile, hepate incendio conflagrante. Quare robur viscerum inde notatur. Vel si non tingatur suo colore fex, hepatis regionem ab infractu laborare, significatio fiet.

10 Nam graueolentia illa à putredine esset. Sed cùm non admodum fœtent, significant, in ea coctione qua fex fabricata fuit, calorem natiuum euincere.

11 De lumbricis agit Galenus 3. aph. 26. Demonstratum autem est apud Medicos, lumbricos causas principiaque ducere, more imperfectorum animalium: Non enim à semine, sed à putredine, vt docuit Aristoteles. Horum tria faciunt antiqui genera: vocant enim latos, rotundos, & ascarides. Lati aliquando totò intestinorum ductu feruntur: à tenuibus intestinis ad podicem vsque. Quibus qui sunt obsessi, continenter cibum capiunt, & famem explere nequeunt; estque hoc genus lumbricorum ferè insanabile. ASCARIDES ideam referunt eorum vermiculorum qui in caseis glomeratim nascuntur: quique ferè in ano inmentorum colliguntur. qui pituita salsa abundant aut melancholia, huiusmodi ascaridibus sunt obnoxii. Ideo Hippocrates numerat Ascarides inter morbos qui Autumno homines inuadunt. Alii sunt ROTVNDI, longi semipedem, pedem, aut etiam sesquipedem. qui in tenuibus intestinis generantur, & vomitione redduntur: & miris modis ventriculum fatigant. Hos medicamento ex scordio & absinthio confecto fœliciter eiicies. Quemadmodum igitur in puerulis qui bono succo abundant, si suligo in cute capitis cunctetur, & putredinem quandam, nondum tamen perfectam, concipiat, magna pediculorum copia generatur: sic etiam fieri potest, vt lumbrici à pituita putri nascantur. Hîc Hipp. locum declarat Paulus 5. lib. 57. & Aët. 3. 1. 39.

12 Nam qui sine excrementis alui descendunt, vi putredinis & graueolentiæ fugantur; & sunt funesti: 1. epid. sect. 3. historia antepenultima. Vide Cælium Aurelianum; & Hippocratem sub finem libri quarti De morbis. Sed hoc modo criticè excernuntur.

13 Si enim ineunte morbo viui descendant, non tam putredinem quàm cruditatem significabunt: Si verò ineunte morbo mortui efferantur, signa sunt putredinis & cruditatis. Quodsi ineunte crisi mortui descendant, id euenit putredine. Sin ineunte crisi viui descendant,

descendant, id erit à putredine; non tamen aliena, sed eadem à qua vitam sumpserunt. Præstat igitur viuos ineunte crisi descendere: quia non moriuntur nisi à putredine & corruptione quadam inexplicabili. Et eò magis sunt reformidandi, si sine excrementis descenderint: quia tunc excluduntur à pessima, & inemendabili qualitate venenata.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XV. Δεῖ δὲ 1 ἐν παντὶ τῷ νοσήματι, 2 λαπαρὴν τὴν κοιλίην εἶναι, 3 καὶ εὔογκον. XVI. 4 Ὑδαρὲς 5 δὲ κάρτα, ἢ 6 λευκὸν, ἢ 7 χλωρὸν, ἢ 8 ἐρυθρὸν ἰσχυρῶς, ἢ 9 ἀφρῶδες διαχωρέειν, πονηρὰ 10 ταῦτα πάντα. XVII. 11 Επὶ δὲ 12 πονηρὸν, καὶ 13 σμικρόν τε ἐὸν, καὶ 14 γλίσχρον, καὶ 15 λευκὸν, καὶ 16 ὑπόχλωρον, καὶ 17 λεῖον. XVIII. Τουτέων δὲ θανατωδέστερα ἂν εἴη, τὰ 18 μέλαινα, ἢ 19 λιπαρὰ, ἢ 20 πέλια, ἢ ἰώδεα, ἢ κάκοδμα.

XV. *At verò 1 in quouis morbo, & 2 mollem, & 3 benehabitum ventrem esse oportet.* XVI. *4 At verò deiectionibus 5 præliquidis, 6 albidis, aut 7 pallidis, aut 8 prærubris, vel 9 spumantibus aluum ferri, 10 hæc omnia sunt calamitosa.* XVII. *11 Sed illud 12 calamitosius est multò 13 paucum, & 14 lentum, & 15 album, & 16 subflauum, & 17 æquale excerni.* XVIII. *Sed hîs etiam magis funesta, 18 nigra, aut 19 pinguia, aut 20 liuida, aut æruginosa, aut graueolentia.*

COMMENTARIVS.

1 Quòd talis constitutio quæ tactu & visu percipitur, ad salutem præclarè appareat. Significatio enim inde fit, benè constitutorum viscerum. Nec hepar inflammatum esse, vnde putrida reddatur aluus: nec ventrem exsuccum ac extenuatum esse; vnde præclarè officium suum facit in excernendo; & vsum pharmacorum fœlicitat, 2. aph. 35. Nam facit ad exclusionem integritas musculorum abdominis, quibus suo humore exhaustis, ac fractis iam abdominis viribus, nihil excerni potest.

2 Λαπαρὸν esse ventrem, non est ipsum esse flaccidum, sed æqualem consistentia & mole: qualitate moderatum, neque calidum, neque frigidum. Vt εὔογκος referatur ad quantitatem: quod dicit in aphorismis πάχος ἔχειν: id est, crassitudinem habere, quod contrarium est tabescenti. At λαπαρὸς ad consistentiam, id est, mediocris in distentione, & contractione: vt cùm pars non fuerit plena.

3 Q. d. sit venter mollis, haudquaquam tamen tenuis.

4 Redit ad genera prauorum excretorum.

5 Id est, quæ nec progressu morbo crassescit: quod signum est summæ atque indomitæ cruditatis.

6 Intercepta chyli distributione, ab obstructione mesaraicarum, vel phlegmonoso ab hepate. Albis, id est, referentibus ideam sumpti cibi, (catachristicôs) quam pro colore cibi assumpti, nigram esse licet. Vt si quis pulpam lepotinam assumpserit. Vel cùm bilis tincturæ est expers deiectio, obstructâ vesiculâ bilis, vnde icterus. Vel aliò translatâ bile, vnde phrenitis. Significat itaque traiici sanguinem bile.

7 Nam pallida bilis cruda est, & seri permixtionem denotat.

8 Resoluto hepate: vt in Dysenteria hepatica: aut bilis sincerioris copiâ vt cùm flaua bile meraciùs tingitur.

9 A calore præter naturam corpus colliquante: vt dum feruet in olla pinguedo: aut à flatulento spiritu, solutu difficili, in materia ea concepto, ab inæquali perturbatione, qui materiam agitat: vt in mari excitatur spuma. 2. aph. 43. Hæc quo fuerit tenuior, eo deterior: nam inæqualium corporum, quo tenuiores sunt partes, eò inæqualitas ipsa est deterior.

10 Ita enim vis significatur causæ efficientis præter naturam, quæ in omnem partem agitatæ materiæ sese insinuat, si de spumante loquamur deiectione.

11 Pertinet hoc Prognosticum ad Dysenteriam, cuius hæ sunt notæ. Vt sensus sit, paucum, lentum, album, & æquale excerni. Nam Dysenteriâ ineunte, liquefactâ pinguedine, paucum, lentum, & album excernitur: nam talis est pinguedinis æteæ color. Consumptâ verò ætéâ pinguedine, sæuit calor in seuum & adipem crassiorem; qui cùm flauus sit, fit colliquamentum subflauum. Consumpto seuo, agit calor in interiorem tunicam: atque tunc tamenta excernuntur. Postremò in exteriorem tunicam, quæ carnea est; licet hoc negent plerique Anatomici; tunc excernuntur caruncula; ac de vita ægri actum est.

12 Significant enim colliquationem: sed minorem colliquationem denotat alba pinguedo.

13 Nam si magnæ fuerint, à ciborum copia crudorum euenire poterunt. Vel etiam à valida colliquatione: sed fœtore discernuntur.

14 A retorrido æstu, nisi tales cibi fuerint. Verùm copiosa fit deiectio, cùm à cibo lentescit.

15 Minoris colliquationis index; quæque fit dum nuper nataliquescit pinguedo.

16 Maioris colliquationis index ex vetustiore firmioréque adipe ex maiori concepta febre.

17 Vt enim in rebus naturalibus optimum signum est æqualitas: quia bonitatem materiæ & naturæ vim significat, quòd nulla materiæ pars fugerit naturæ alterationem: Sic contra, eadem in rebus non naturalibus, est signum pessimum: quia significat causæ contra naturam agentis, in omnem partem materiæ morbosæ æqualem actionem, & quòd toti materiæ se insinuârit.

18 Sunt variæ ideæ nigrarum excretionum. Vna est veluti fæx & limus sanguinis: & dicitur humor melancholicus, 4. aph. 21. Altera est colore nigra, 4. aph. 22. aut fusca, pellucida, sapore acida, aceti modo terram, in quam effunditur, subigens: & appellatur Atra bilis. Prioris excretio prouenit resoluto à liene, non potente secernere illum humorem à sanguine, ob copiam succi melancholici. Posterioris excretio euenit, cùm febrili incendio bilis flaua abripitur in æruginosam, & deinde in atram. 3. epid. 2. hist. 4. in Philiste. Funesta talis est excretio; nam atra bilis nulla parte excerni potest, bonis ægri rebus: omnis enim humor sincerus, est malus, vrdine absumpto sero.

19 Liquatis à retorrido calore febrili pinguedinibus, si non sit à cibo, vt in Thaso euenit Pario. Sed hæc fœtorem habet iunctum: primùm egit de non fœtidis pinguibus. Vel cùm modicè ab atra bile tingitur.

20 Extincto calido natiuo. 1. ctis. 11. nî à cibo fuerit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIX. 1 Τὰ δὲ 2 ποικίλα, χρονιώτερα μὲν 3 τουτέων, ὀλέθρια δὲ οὐδὲν ἧσσον. Εστι δὲ τὰ τοιαῦτα, 4 ξυσματώδεα, καὶ 5 χολώδεα, * καὶ 6 πρασοειδέα, καὶ 7 μέλανα. ποτὲ μὲν 8 ὁμοῦ διεξερχόμενα ἀλλήλοισι, 9 ποτὲ δὲ 10 κατὰ μέρος. * καὶ αἱματώδεα

XIX. *1 Deiectiones 2 variæ, maiorem quàm 3 illæ diuturnitatis spem adferunt, sed tamen non minùs sunt funestæ. Sunt autem huiusmodi 4 strigmentosæ, 5 biliosæ, 6 porraceæ, & 7 nigræ. Siue illæ 8 secedant simul, siue 9 alia ab aliis 10 segregatæ.*

COMMENTARIVS.

1 Aluus varia Celso dicitur.

2 Id est, diuersarum partium symptomaticæ, & variæ mutationis, quæ fit à calore febrili.

3 Quàm excrementum illud simplex nigrum: quod

quod iam iam futuram mortem denotat. Nam ſi variis picta coloribus excernantur, veriſimile eſt, non priùs extinctum iri calorem, quàm ad prauiſſimum excrementum ſit deuentum; prauiſſimum autem eſt nigrum: ſub reliquis, licet prauis, adhuc conſiſtentibus viribus. & cùm tam varij ſint ſucci, veriſimile eſt inter illos etiam aliquem eſſe longorum morborum auctorem; vt ſi craſſior & frigidior. & longo tempore opus eſt vbi varij ſucci coqui debent; 4.aph.21.

4 Abradentes: à bile acri. Iam oſtendit quid vocet varias deiectiones.

5 Scilicet meracæ.

6 Et æruginoſæ. à calore vſtâ bile in virorem. Celſus enim vertit bilem viridem.

7 Nim. à fracta hepatis temperie, ſi loturæ carnis ſimilis: vel ab ardore, ſi ſplendens & craſſus: vel à bile exedente, ſi bili mixtus.

8 Vt ſi ſingulis deiectionibus varij ſeſe colores offerant: nec adeò mixti, quin diſtingui poſſint. Celſus d. modò ſimul, & in mixtura quadam, diſcreta tamen repræſentat.

9 Viciſſim, vel vt d. Celſus, diuerſis temporibus.

10 Vt ſi manè ferantur æruginoſa, veſperi nigra. Prauus adeſt hîc progreſſus, nim. qui fit ad mortem: mutatione ſymptomatum à prauis ad deteriora, naturæ nim. infirmitate, caloris præter naturam vi, & potentia, ac materiæ contumacia. d. q. Hipp. 4. aph. 47. hæc ſi benè ferantur iuuare. Reſp. Vbi nigra adſunt, non benè feruntur. Quod autem hemitritæus breuior ſit quotidiana; id fit quòd ex contrariis cùm ſit facta ſuccis, illi ſeſe mutuò domant. ſed tam efferi hi ſunt ſucci vt ſeſe mutuò ſtimulent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X X. 1 Φύσαν 2 δ' ἄνευ 3 ψόφου καὶ περδήσιος διεξιέναι, ἄρισον. 4 Κρέσσον δὲ καὶ σὺν ψόφῳ διελθεῖν, ἢ αὐτοῦ * ἀνειλέεσθαι. καὶ † οὕτω 5 διελθοῦσα, σημαίνει ἢ 6 πονέειν τι τὸν ἄνθρωπον, ἢ 7 παραφρονέειν. ἢν μὴ 8 ἑκὼν ὁ ἄνθρωπος 9 οὕτω τὴν ἄφεσιν τῆς φύσης ποιήσηται.

* ἀναπλοῦσθαι † ἴπ

X X. 1 *Cæterùm 2 flatus, & bombi 3 ſtridoris expertes emittere, optimum eſt. Sed tamen 4 præſtabilius eſſet flatum vnà cum bombo excludi, quàm illîc reuolui. Et 5 cùm ita erumpit, aut dolere 6 quid hominem ſignificat, aut 7 delirare. Niſi fortaſſe 8 ſponte ſua flatum 9 ſic emittendum duxerit.*

COMMENTARIVS.

1 Quia de excrementis iam agit, iure etiam de flatu.

2 FLATVVM ventris tria fecerunt genera, nim. ſilentem, cum bombo, cum ſtridore. Flatus ſilens, bonus eſt: cum bombo eſt deterior, quia fit à materia craſſiore, quàm quæ à languido calore ſoluatur; vel à meatuum anguſtia: flatus cum ſtridore, ſignificat materiam flatulentam partis vnde manat, & qua manat anguſtiam.

3 Quòd ex eo ſignificatio fiat caloris vegeti, materiæque edomitæ, & meatuum ab infarctu liberorū.

4 Quia in febribus aluo inflata, ſi flatus non erumpat, malum. 4. aph. 11. Reuoluitur flatus ad ſuperiora, incendio, dolore, vel partium refrigeratione. Dicit, melius eſt excerni flatum, quàm eum reuolui: & quum excernitur, feliciùs exit ſine ſonitu.

5 Nim. flatus cum bombo.

6 Vt ventre. adeò vt nequeat flatum continere.

7 Quod ea faciat quorum ſit inſolens: neque eorum qui adſunt rationem habeat, deprauato iudicio. nam quidam alioqui mori malint, quàm flatum emittere in conſeſſu aliorum.

8 Præeunte voluntatis imperio.

9 Vt tunc omnis delirij ſuſpicio tollatur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXI. 1 Τὰς δὲ ἐν τοῖς ὑποχονδρίοισιν 2 πόνους τε καὶ κυρτώματα, ἢν ᾖ νεαρὰ, καὶ μὴ ξὺν 3 φλεγμονῇ, λύει 4 βορβορυγμὸς ἐγγινόμενος ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ. Καὶ μάλιστα μὲν διεξιὼν, ξὺν κόπρῳ τε καὶ 5 οὔρῳ, καὶ φύσῃ. ἢν δὲ μὴ, καὶ 6 αὐτὸς δὴ 7 περαιωθεὶς, ὠφελέει. 8 Ὠφελέει δὲ καὶ ὑποκαταβὰς ἐς τὰ κάτω χωρία.

X X I. 1 *Hypochondriorum autem 2 tumores & dolores, ſiquidem recens oborti fuerint, & 3 inflammationis expertes, ſoluit 4 murmur in ipſo hypochondrio conceptum. Maximéque ſi illud murmur cum ſtercore, 5 vrinâ & flatu eruperit. ſin minùs, & ſi ipſum 6 per ſe 7 ſeceſſerit, iuuat. 8 Iuuat etiam cùm [ab hypochondriis] in imum ventrem deſcenderit.*

COMMENTARIVS.

1 Loquitur de Tumoribus à flatu cum aliqua humiditate ex qua, nim. accedente calore, genitus eſt flatus.

2 Excitato in illius partibus flatu. per νεαρὰ recentes tumores intelligit. κύρτωμα omnem denotat tumorem, etiam à flatu. Galenus hîc dicit: Omnes tumores hypochondriorum recentes, præter naturam, à flatu ſunt, vel à phlegmone.

3 Hîc phlegmone accipitur pro tumore præter naturam, quem veram inflammationem vocamus: qua ſignificatione bis tantùm accipitur apud Hippocratem: nam aliàs ſemper pro incendio ſumitur. Per phlegmonen intellige cunctos tumores præter naturam, vt inflammationem, œdema, ſcirrhum.

4 Omnis tumor hypochondrij aut eſt recens, aut vetus. Recens eſt inflammationis particeps, vel expers. Expertis ſignum pathognomonicum eſt borborygmus, id eſt, murmur. Particeps inflammationis, eſt expers murmuris, & eius loco adſunt tormina. Vetus eſt cum murmure, aut ſine murmure. Cum murmure indicat intemperiem frigidā hecticam earum partium in quibus excitatur tumor. Vetus ſine murmure ſignificat illius partis ſcirrhum. 4. aph. 37. Borborygmus itaque in hypochondriis ſoluit dolores atque tumores qui ſunt in hypochondriis, ſi phlegmone abſit, & vetus tumor. nam inde ſignificatio fit, humidum ſe moueread excretionem.

5 6. aph. 40. 4. aph. 73. & 6. epid. 2. 40. narrat Hipp. criticum fuiſſe lotium ſimile genituræ: & Gal. in commentario credit talem fuiſſe diſpoſitionem in hypochondriis ipſorum, qualis in præſenti Prognoſtico, à vitrea id pituita erat in Perintho.

6 Maximè bombi experte.

7 Eſt enim περαιωθῆς tranſmitti, traiici, aut penetrare.

8 Id eſt, ſi à ſuperioribus partibus ventris abeat in imum ventrem, nam & ita fiet ſpiratio ex facili, quæ ab oppreſſo diaphragmate à diſtentione, impedita erat. & dolores hypochondrij remittuntur laxatis partibus à tenſione. niſi adſit phlegmone, ſchirrhus, œdema, vetúſve malum, 4. aph. 73.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXII. 1 Τὸ δὲ οὖρον 2 ἄρισόν ἐστιν, ὅταν εἴη 3 λευκή τε ἡ ὑπόστασις, καὶ 4 λείη, καὶ 5 ὁμαλὴ 6 παρὰ πάντα τὸν χρόνον, ἐς τ' ἂν 7 κριθῇ ἡ νοῦσος. 8 σημαίνει γὰρ ἀσφάλειάν τε καὶ νούσημα ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι.

X X I I. 1 *Optima 2 autem eſt vrina, cùm & 3 alba fuerit hypoſtaſis, & 4 læuis, & 5 æqualis 5 inoffenſo curſu 6 totius morbi hiſtoria, quoad 7 indicatus fuerit morbus: 8 talis enim vrina ad ſecuritatem & ad breuitatem morbi præclarè apparet.*

COMMENTARIVS.

1 In vrina tria continentur: nebula, eneorema; & hypostasis. Nebula est id quod in superficie vrinæ natare videtur: eneorema, quod medium occupat: hypostasis, quod in vrina subsider, & fundum petit. Deiectio & vrina naturalis facultatis robur indicant. Naturalium facultatum præcipua est concoctrix, cuius robur excrementis notamus, vt expectoraro, & vrina. vt autem expectoratum de pectore, deiectio de ventre significationem præbet, ita vrina de iecore, liene, ac toto venoso genere signa profert. In vrina notatur substantia, qualitas, vt color & odor; quantitas, contenta, vt spuma; tempus, & excernendi modus. Hæc pronunciat Hipp. de morbis quorum hyparxis in febre consistit.

2 Id est, ad salutem præclarè apparet, in morbis acutis: nam in his proprii excrementi rationem obtinet.

3 Id est, sedimentum, quod nihil aliud est quàm portio alimenti coctionem subterfugientis, quæ partium solidarum integritatem arguit: calorisque natiui vim, heterogenea segregantis. nam cùm pepseos sit expers: quantum potest natura eam materiam ad pepasmi ideam vertit; & partibus à solidis imaginem albedinis ducit.

4 Causæ salubris beneficio, sese in omnes materiæ partes insinuantis, easque mitigantis æqualiterque alterantis. Hoc est, non apparent quædam crassæ, & quædam tenues partes, quædam magis aliis albæ; id enim non perfectæ coctionis esset: etsi ita manè & vesperi mingatur, & reliquis diebus d. Galenus. igitur, ex sententia Galeni, vesperi etiam vrina inspicienda: vbi suspicio est nondum exactè mitigati cuiusdam succi: vt in Eudemo.

5 Materiæ, quæ est vniusmodi, bonitate; & ab æquali naturæ vi quæ egit in excrementum; vnde simplex affectio, copia & qualitate æquali.

6 Vt tota morbi historia vrina videatur pepasmi capax, id est, vt non in tribus vel quatuor vrinis hæc bonitas effulgeat, sed in cunctis ad crisin vsque. Cleanactides ita variam fudit vrinam in semicocto morbo. 1. epid. 3. nam quidam ibi coquebantur succi, quidam crudi restibiles erant: & non citra periculum id erat.

7 Propria nim. cuiusque morbo crisi: nam quò natura viam affectat, eodem criseon inclinationes fiunt.

8 Nam concoctio excrementorum cuiusque morbi, & celeritatem & securitatem crisis pronunciat: nec recidiui metum adfert. Vt si talis fuerit vrina primo die, quarto soluetur morbus: si quarto, in septimo. Ita Galenus inquit se millies astitisse dum crises fierent, nec vllum interiisse ex illis, qui cum signis coctionis crisin subierint. Nota, Galenum ponere signa pepasmi & excretionem succorum: nam quidam expultrice resoluta moriuntur, signis in bonis. Ita ratiocinatur. Ea ad salutem apparent ex quibus fit significatio integritatis partium solidarum bonitatis & minimùm contumacis materiæ; & roboris calidi innati: Huiusmodi autem est vrina hîc descripta. igitur &c. Item; Quicquid in vrina continetur, ad salutem apparet, si & materiâ & loco bonum sit: At Hypostasis alba, læuis, æqualis, materiâ & loco bona est: nam omnis hypostasis loco bona est: non omnis tamen eius materia: contra, omnis nubecula loco mala est, non materiâ omnis nubecula mala est. Item omne eneorema loco malum est, non materiâ. Nam cùm hæc tria liquore sint crassiora, & grauiora ipsâ vrinâ, debetent ad fundum matulæ sidere. Si igitur sint pendula, eiusmodi erunt à flatu: flatus autem fit ab infirmo calore.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIII. 1 Εἰ δὲ διαλείποι, καὶ 2 ποτὲ μὲν καθαρὸν οὐρέοιτο, ποτὲ δὲ ὑφίσταιτο τὶ 3 λευκὸν καὶ λεῖον, 4 χρονιωτέρα γίνεται ἡ νοῦσος· καὶ ἧσσον ἀσφαλής. XXIV. 5 Εἰ δὲ εἴη τό, τε οὖρον 6 ὑπέρυθρον, καὶ ἡ ὑπόστασις αὐτέου 7 ὁμοίη, καὶ 8 λείη, 9 πολυχρονιώτερον μὲν τοῦτο 10 τοῦ πρώτου γίνεται, 11 σωτήριον δὲ κάρτα.

XXIIII. 1 *Sin talis vrina intermissio quædam sit, vt 2 modò pura reddatur, modò hypostasis 3 alba & læuis subsidat, 4 diuturnior quidem est morbus, ac minùs res ægri in tuto sunt.* XXIIII. 5 *Sin 6 subrubra reddatur vrina, atque ipsius hypostasis 7 æqualis, & 8 læuis, 9 diuturnioris quidem morbi ea erit, 10 quàm illa iam comemorata, sed 11 admodùm salutaris.*

COMMENTARIVS.

1 Secundum locum habet ea vrina, quæ non perseuerantem bonam hypostasin gerit.

2 Id est, pepasmi expers, & sine sedimento.

3 Id est, pepasmi particeps.

4 Nam cùm vrina redditur modò pepasmi expers, modò particeps, signum est inæqualis & contumacis materiæ, & labefactatæ naturæ, & materiæ imparis. Quòd natura quidem coctionem aggrediatur & partem vincat; vnde intercalaris talis pepasmus significationem adfert, non materiam vniuersi morbi, sed peculiaris cuiusdam affectionis mitigari: hoc euenit per febres interdum, vt in parte aliqua suscipiatur concoctio, crudis manentibus vniuersitatis excrementis. Talem vrinam fundebat Cleanactides apud Hippocratem, primo epidemiôn, sectione tertia, ægro sexto, cui à quadragesimo die variæ fuere vrinæ, modò expertes, modò compotes hypostaseos: vt euenit in ertantibus paroxysmis; nam hi ex variis morbificis succis nascuntur. Quare talis vrina significat morbi longitudinem, errantes paroxysmos, & humores varios, coctos, & non coctos.

5 Vbi vrina & hypostasis subrubra, tertium locum habet hæc bonitati, securitatis, ac breuitatis. nam secundo loco erat ea quæ intercapedinata est: optima autem prima. Pessima est prærubra, id est, ἐξέρυθρον οὖρον. 6. epid, 1. 30. secundò, rubra: earum melior quæ subrubra: d. Galenus 2. prorrhet. 25.

6 A tinctura copiosiore seri sanguinei, vel bilis modicæ in quantitate, & moderatæ in qualitate. Nam rubra euadit tinctura bilis immodicæ & immoderatæ, pepasmi planè expertis: aut à summa renum infirmitate, officio suo non bene fungentium, id est, serum à sanguine secernere non valentium: in Cleanactide.

7 Id est, vniusmodi, nec alieno perfusa humore. Aliud enim hoc loco est ὁμοίη, aliud supra ὁμαλή.

8 In fundo infirmata.

9 Id est, magis hæc quidem quàm illa iam commemorata ad diuturnitatem morbi apparet: præsertim si post septimum diem apparere cœperit: Nam si quarto die, crisin fore septimo significat. 4. aph. 17. Nam humidus & serosus succus bile eget, & calor imbellis est; vt qui nec flauam generat bilem, nec sanguinem exactè coctum, sed serosum aliquantulum: non tamen omnino aqueum, nec acrem aut putridum.

10 Quàm in semicocta materia. cuius vrinam in præcedente Prognosi descripsit.

11 Ob materiæ, nim. seri sanguinis bonitatem: quod facilè à natura pepasmum recipit. Ea enim cruditas facilè pepasmum recipit, cuius materia naturæ est consentanea: serum autem sanguinis mite est & naturæ consentaneum: quia naturam sanguinis, cuius est serum, retinet. serû verò bilis & succi melancholici est indomitum.

indomitum. Nec enim talis humor magna pericula accersere solet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXV. 1 Κριμνώδεες 2 δὲ ἐν τοῖσιν οὔροισιν αἱ ὑποστάσιες, 3 πονηραί. τουτέων δὲ εἰσὶ κακίους, αἱ 4 πεταλώδεες. Αἱ λευκαὶ δὲ καὶ 5 λεπταὶ, κάρτα 6 φλαῦραι. τουτέων δ' ἔτι κακίους εἰσὶν, αἱ 7 πιτυρώδεες.

XXV. 1 *At verò quæ in vrinis farinæ 2 crassioris speciem hypostases referunt, 3 praua sunt. Sed his multò peiores sunt 4 laminea. Alba verò 5 & tenues, admodum sunt 6 perniciosa. Sed his omnibus calamitosiores & magis funesta sunt 7 furfuracea.*

COMMENTARIVS.

1 Omnis hypostasis aut est cocta, aut cruda, aut praua. de primis duabus nunc egit, de tertia hîc agitur. Primò colliquatur recens pinguedo, deinde antiqua, hinc recens caro, quam sequitur antiqua, vltimò solidæ partes. Nam liquitur à calore caro etiam; & solidæ partes inter fibras gerunt intertextam substantiam carni similem, liquitur & hæc: quin tunc à fibrosis partibus siccatis, squamulæ & furfures exiliunt. Arist. 4. meteor. 6.

2 Quæ à molis confracta non est. κρίμνα crassior farinæ pars.

3 Id est, calamitosæ. præsertim si vrina tenuis fuerit, & morbus acutus: tunc enim talis hypostasis teneræ carnis aut adipis colliquationem significat & mortem in propinquo esse. Carnis autem colliquatoiam & consumpto humore, hypostasis colore erit fusca vel rubra: & dicitur orobæa. Adipis verò colliquefactæ coacta parte crassiore, colore erit alba hypostasis: & dicitur genitalis, quòd humanæ genituræ ideam referat. Diuiditur enim hypostasis κριμνώδης in orobæam, id est, similem orobo excorticato vitelli colore, d. Act. 2. diff. vrin. 10. & genitalem: quæ consistentia sunt eadem; quæ ambæ sunt grandinosæ; solâ substantiâ differunt. Dixi si fuerit morbus acutus. 6. epid. 2. 40. alioqui in morbis imi ventris sine febre, pituitæ solutionem adfert. In validioribus viribus autem ad diuturnitatem apparet, 7. aph. 31. conglomeratâ & compactâ existente materiâ. 3. epid. 3. hist. Vt in eo qui in horto Dealcis iacebat: 7. aph. 31 qui per sudorem integrè iudicatus, quadragesimo die conualuit. sed prostratis viribus, lethale: vt in Sileno.

4 Quæ bracteolæ ideam effingunt, vt ferè in Hecticis apparent: Hæc in morbis acutis cum vrina tenui, partium solidarum colliquationem arguunt. cum vrina crassa, vesicæ ipsius scabiem. squamosæ itaque hæ deiectiones κριμνώδεες sunt peiores: nam iam non carnem, sed solidas partes exuri significant. Lamineæ sunt latiores & tenuiores, foliis similes: furfureæ sunt crassiores, nec ita latæ.

5 Id est, spumantes. quæ instar niuis, omni ex parte sunt agitatæ, spumant: nam nulla est spuma subtilior spumâ niuis. Quare talis fit hypostasis ex spiritu flatuoso, permixto tenacius semicocto humorum excremento.

6 Quia inæqualium corporum, quo partes sunt tenuiores, eò inæqualitas ipsa est deterior.

7 Si talia ferantur cum vrina tenui, scabiem venarum, & earum vim labefactatam significant. 4. aph. 77. Cum crassa verò, vesicam in vitio esse. Ita hæc explicat Galenus. Sed non agit hîc Hippocrates de vrina, quatenus est signum patiar affectarum per quas fluit: sed quatenus est excrementum totius, febre occupati. Significant enim vrinæ furfuraceæ, si fuerint tenues, scabie obsessas esse venas; itaque in ipsis vrinas non mitificari: alioqui enim essent vrinæ crassæ. Nam vrinæ concoctio & perfectio, fit in venis, quarum beneficio, non renum aut vesicæ vrina crassa, hoc est mediocris euadit. Itaque malè docent recentiores, non posse in vesica calculum concrescere, nisi is descenderit ex renibus in vesicam. Eo argumento abducti, quod multos calculos conteramus, in quorum centro inueniatur calculus ruber, & friabilis, multis bracteolis albis & duris obductus. In quibus illud rubrum vel friabile, volunt esse calculum renum: qui in vesicam delapsus; ibique adhærescens crassa materia obducitur, tanquam bracteolis. Sed his contradicit Hip. 6. epid. 3. à unctu, id est, post vrinæ procreationem in vesica concrescere lapidem: in renibus verò, ante mictum, id est, senibus plerumque à renum fiunt calculis, at pueris plerumque non à renibus, sed in ipsa primò vesica. Vbi cum vesicæ scabie crudus morbus in vasis est, furfures cum vrina tenui non erunt à colliquatione vasorum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVI. Νεφέλαι 1 * ἐμφερόμεναι τοῖσιν οὔροισι, λευκαὶ μὲν ἀγαθαί· 3 μέλαιναι δὲ 4 φλαῦραι. XXVII. 5 Ἐς' ἂν δὲ † πυῤῥὸν 6 τε εἴη τὸ οὖρον καὶ λεπτὸν, 7 σημαίνει τὸ νόσημα ἄπεπτον εἶ(ναι). ἢν δὲ καὶ 8 πολυχρόνιον εἴη τοιοῦτον ἐὸν, κίνδυνος μὴ οὐ 9 δυνήσεται ὁ ἄνθρωπος διαρκέσαι, 10 ἔς' ἂν πεπανθῇ * τὸ οὖρον.

* ἐναιωρεύμεναι
† ὑπόπυῤῥον
* τὸ νόσημα
τό τε οὖρον.

XXVI. *Nubeculæ quæ 1 in vrinis efferuntur; 2 albæ quidem bonæ sunt: 3 nigræ verò 4 calamitosæ. XXVII. 5 Quamdiu autem fuerit 6 vrina rubra & tenuis; 7 morbum adhuc pepasmi expertem significat. Quod si 8 diu talis reddatur vrina, periculum est, ne 9 vires ægri valere non possint, donec 10 vrina mitificata fuerit.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, ad superficiem vsque; vel quæ pendulæ sunt: & enæotemata dicuntur, propterea subdit ἐμφερόμεναι. Tres enim illæ contentorum appellationes, variè aput Hippocratem confunduntur. nam in historia Philisci, enæorema pro hypostasi accipitur.

2 Prima morbi periodo exacta, non autem incunte morbo: Nam quæ ad crisin salutariter apparent, vt non statim appareant necesse est: nam quæ initiis morborum cum nubecula, enæoremate, vel hypostasi excernuntur vrinæ, cruditatem denotant. Nubeculæ autem hæ albæ, materia, non loco, bonæ sunt. Nam albedine licet partium solidarum integritatem significent, loco tamen caloris innati infirmitatem arguunt: quæ materiam vrina grauiorem ad fundum depellere nequit.

3 A refrigeratione, vel necrosi partium solidarum, vel à retorrida bile atra.

4 Et materia, & loco. Expendenda hîc quæstio, Vtrum hypostasis nigra, deterior sit nubecula nigra. Id affirmat Gal. 3. cris. 12. & Actuarius 2. lib. 13. de Iudiciis vrinarum. at Hippocrates contradicit in epi. & asserit nubeculas nigras peiores: neque id sine ratione; cùm nubecula & hypostasis, materia non differant, sed tantùm loco. Tamen rectè dicit Actuarius capite citato, Si fuerint enæoremata aliis rebus bona, tum loci ratione tantùm recedunt à perfecta bonitate: quòd à spiritu adulterino reddantur leuia. Nubes itaque, ea ratione qua nubes, non parum recedunt à loco naturali. Si igitur nubeculæ bonæ loco tantùm peccent; quantum igitur peccant nubeculæ malæ? At hypostasis nigra non loco, sed materia peccat. Igitur hæc minùs est praua illis: cùm hæc tantùm vno modo, hæ autem dupliciter peccent. Vt concilientur hi, hac opus est distinctione, vt dicamus, Si nubecula nigra fit à tabe, vel à necrosi partium solidarum; quò longiùs à fundo abscedit, eò minùs est praua. Significat enim calidum natiuum nondum occubuisse: sed adhuc aliquid vigoris obtinuisse, quo flatus aliquos excitare possit: quibus materia

materia illa, quę vrinâ est grauior, sursum attollatur: alioqui præcipiti lapsu in fundum rueret. Atque impossibile est, in animato ac viuente adhuc corpore perfectam adesse necrosin & extinctionem calidi natiui. Si verò nigra hæc nubecula fiat ab atrabilario succo retorrido à flaua bile, superstite adhuc partium solidarum integritate: quò tunc longiùs abierit à fundo, eò erit prauior. Nam cùm bilis vsta in attorem fit crassissima & grauissima, plurimum adulterini spiritus admisceri debet, à quo tam graue corpus sursum attollatur: magnáque vis à foris imprimi debet huiusmodi vrinæ, cuius robore in altum illa hypostasis efferatur.

5 A substantia & qualitate ducit notas cruditatis. Tenuis & russa vrina itaque morbum in principio suo versari denotat. Hoc voluit notare Hippocrates, nam existimaret quis, abundè à calore satisfieri, cum rubeat vrina. respondet, cruda tamen est illa, ni modestè crassescat.

6 A feri torrefacti copia: non autem à renum infirmitate. Vide com. ad historiā Hermoctatis. Addit tenuitatem: nam alioqui ex labore & inedia tubedinem ducere potest, sine tenuitate. Sed in tenui, nihil subsidet.

7 Quia crassamentum non haber decens.

8 Si russa tenuis diu mingatur. Sed si 4. aut 5. die nebula adsit, id est, crascescat, breui iudicabitur. nam vigor in procinctu erit coctâ materiâ. 4. aph. 71.

9 Nam crisi terminantur: illa fit in statu, cum signis coctionis: sed longè à statu abest tenuis & russa vrina.

10 Vnde efficitur cruditatem esse signum mortis aut salutis indifferens. Nam si breuis sit, & materia quæ naturæ fuerit consentanea, viresque valeant, salutem pollicentur: Sin diuturna, cum virium infirmitate coniuncta, etiamsi sit materia naturæ consentanea, mortem minantur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVIII. 1 Θανατωδέστεραι δὲ 2 τῶν οὔρων, 3 τά τε δυσώδεα καὶ 4 ὑδατώδεα, καὶ 5 μέλανα, καὶ 6 παχέα. XXIX. *Ἔστι δὲ 7 τοῖσι μὲν ἀνδράσι καὶ τῇσι γυναιξὶ, τὰ μέλανα τῶν οὔρων, κάκιστα. Τοῖσι δὲ παιδίοισι τὰ 8 ὑδατώδεα. XXX. 9 Ὁκόσοι δ' ἂν οὖρα λεπτὰ καὶ ὠμὰ οὐρέουσι πολλὸν χρόνον, ἢν τ' ἄλλα 10 ὡς περιεσομένοισι σημεῖα ᾖ, 11 τούτοισιν ἀπόστασιν δεῖ προσδέχεσθαι ἐς τὰ κάτω τῶν φρενῶν χωρία.

* ἔστι

XXVIII. 1 *Sed 2 inter vrinas funestissimæ sunt hæ 3 graueolētes & 4 aqueæ, & 5 nigræ, & 6 crassa.* XXIX. *Sed tum 7 viris tum mulieribus nigra vrina pessima. Pueris verò 8 aquea.* XXX. 9 *Quicumque tenues vrinas ac crudas diu excernunt, si quidem alia 10 vt conualituris signa appareant, his quidem in partibus 11 diaphragmate inferioribus abscessum expectare oportet.*

COMMENTARIVS.

1 A substantia, colore & odore.

2 Theorema est medicum, maiorem vim habet, ad præsagiendum, ipsa consistentia vrinæ, quàm contenta. Si igitur contenta, specie praua, sint lethalia, si ad eorum prauitatem vitium consistentiæ accesserit, in propinquo iam mors erit. Consistentiam autem appello ipsum liquorem, qui nihil aliud est, quàm serum humorum, qui in venis continentur. Quorum si substantia ipsa in vitio est, aut qualitas, quantitas, aut consistentia, maius periculum adesse significantur, quàm si vel nubecula, vel hypostasis peccent; cæteris paribus. 3. epid. sect. 1. hist. 2. de Hermocrate.

3 Et fœtidæ, modò per diadosin non sint huiusmodi: nam huiusmodi quia longinquis partibus, hoc est venis manant, omninò sunt funestæ. quia tanta est vis putredinis partium & humorum vnde manant, vt transcolatione per tot vasa, tam longos transitus, tam varios anfractus, graueolentiam non amittant. 4. aph. Hoc enim interesse, d. Galenus, inter vrinas nephriticas, & eas quæ virium vesicæ indicant, quòd à vitio vesicæ, maxima ex parte sint graueolentes; nephriticæ, ob viæ longitudinem, per quam transeunt, non item.

4 Colore & consistentiâ. quia hæ significant summam cruditatem succorum, & summam naturalis œconomiæ deprauationem, & debilitatem. Atque ex tenuitate significatur cruditas; ex biliosæ tincturæ defectu fit significatio materiæ indomitæ, & bilis ad superiores partes raptus. Hæc intellige, modò non præcesserint signa pepasmi. nam si morbi totâ historiâ fuerit vrina pepasmi expers, huiusmodi vrinæ phrenitidem significabunt: quæ fiet per metastasin materiæ biliosæ ad superiores partes; & mortem significant. 4. aph. 72. Sin vrina fuerit antè pepasmi particeps, apparuerítque diebus indicantibus hypostasis alba, læuis, & æqualis; & apperente crisi reddatur vrina aquea: in iuuenibus quidem ad hæmorrhagiam, in senibus verò ad Dysenteriam salutarem apparet, idque in morbis acutis. Nam in mitioribus morbis, huiusmodi aqueæ vrinæ apparent ad diuturnitatem. Sed in acutis morbis, cùm breui tam cruda materia non coquatur, calamitosa est vrina talis.

5 Id est, consistentiâ, & non contentis. nam in longis morbis criticè id fit; vt in quartana, & lienis obstructione, vel inflammatione, & in renum morbis, & in menstruis obstructis, vt 3. epid. 3. in muliere in Thaso morosa huiusmodi autem eueniunt aut febris incendio, vel à tabe & necrosi partium solidarum ęrare tamen 3. epid. 3. Herophylus, & Nicodemus: sed longa die. Galenus in commentatio d. Vrina nigra quo fuerit crassior, eò deterior erit.

6 Id est, consistentiâ: vt iumentorum similes: quæ diu depositæ non subsidunt. quæ significant perturbationem in venis, à spiritu flatulento, cum calore præter naturam. Quòd enim rubræ sunt, significatur calor febrilis; quòd iumentorum similes, quæ diu depositæ non subsidunt, significant infirmitatem calidi natiui; quæ auocat nos à venæ sectione, quam tamen calor præter naturam requirit. proinde hoc malum contraria medicantium vicissitudine, pauci euadunt. Crassum enim tribus modis dici indicat Galenus: Contentis, 4. aph. 69. consistentiâ, vt 4. aph. 70. mediocritate, id est, coctum cùm est, 4. aph. 77. Vide historiam de Hermocrate, & Polyphanto: 7. epid. ad finem.

7 Q. d. cùm illæ vrinarum quatuor species funestissimæ sint, tum verò viris & mulieribus, id est adultis nigræ vrinæ pessimæ. Hoc est, multò sunt funestiores; quòd virorum ac mulierum naturæ magis sunt dissentaneæ. Per viros & mulieres intelligit hos qui in vegeta ætate sunt: his tenuis vrina, cum exigua hypostasi, familiaris est: igitur nigra his pessima. Celsus 2. lib. 6. dicit in viris & mulieribus pessimam vrinam, nigram, crassam, & mali odoris.

8 Id est, crudæ: qui tamen pueri facultate coquendi valent: & coctione omnia crassescunt tenuia. Hinc illud axioma: Vrinæ funestæ, magis aut minùs tales sunt, quatenus magis aut minùs à cuiusque natura absunt. Pueri sunt qui 14. annum nondum superarunt: id est, qui infra pubertatem sunt: his solenne est fundere vrinam crassam, hypostasi plenam. Idem intellige de aliis excrementis, vt aluinis, ophthalmicis, & cunctis catarrhis, pulmonia, pleuritide, & de vlcerum pure.

9 Cùm morborum diuturnorum tres sint causæ, eam solā assignat, quæ solita est in pepasmi difficultate: quæ consistit in materiæ contumacia, meatuum angustia,

anguſtia, & naturæ in coquendo & excernendo infirmitate. Nam altera cauſa diuturnitatis morborum exiſtit, à vitio internæ partis, vt hepatis, pulmonum, & lienis. Sicuti tertia cauſa eſt, vitium rei externæ, id eſt, ægri, medici, & aſſidentium culpa. Probatur huius prognoſtici veritas in Pythione, lib. 3. epidemiωn in initio.

10 Si ſalus ſperatur non cum ſignis coctionis imperfectam dabit criſin, id eſt, per abſceſſum. Vt ſi vires hîc conſtent, vbi diu cruda mingitur vrina, ſignificat crudos humores in cauſa eſſe, qui non æquè excretione finem inueniunt. nam craſſi finiuntur per abſceſſus, & tenues per excretionem. Vires autem hîc conſtare notat appetitus, mens inuiolata, ſomnus, decubitus probus, &c.

11 In iis qui 30. annis ſunt maiores, idque in febribus continuis: quia in intermittentibus, tranſitus fit in quartanas, 4. aph. 74. Nam craſſi ſucci inferna petunt, maximè vbi calor languet. Gal. 3. criſeωn in fine demonſtrat quam in partem excurſurus ſit humor ad apoſtemaris generationem. Vbi diu cruditas fatigat, ad inferna abeunt: nam craſſi ſunt illi ſucci, & vires die labaſcunt. Vbi acutior eſt morbus, parotides fiunt: nam ibi non æquè craſſi ſucci, viuidior naturæ vis calidique natiui. Sed vbi ad inferna abſceſſus fient, id eſt, vbi de ſalute non deſperatur per diuturnas cruditates, nec morbus ſoluitur, nec vrina multa; copioſam gerẽs hypoſtaſin, ſed cruda & tenuis fertur: & ſi propriâ naturâ morbus non fuerit diuturnus, ſubita anhelitus difficultas ſuperueniens, quæ mox quieſcit, quam cephalalgia ſequitur & ſomnus ac ſurditas: hinc patotis naſceetur. ſin diu excurrerit morbus, nec vllum tale ſignum adſit, ſed ſi infernis partibus grauitas, tenſio, vel phlegmone, vel dolor enaſcatur, huc erit abſceſſus expectandus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXI. Καὶ τὰς 1 λιπαρότητας δὲ τὰς ἄνω ὑφισταμένας ἀραχνοειδέας μέμφεσθαι· 2 συντήξιος γὰρ σημεῖα. XXXII. 3 Σκοπεῖν δὲ χρὴ τῶν οὔρων ἐν οἷσιν 4 αἱ νεφέλαι, ἤν τε ἄνω ἤν τε κάτω ἔωσι, καὶ τὰ χρώματα ὁκοῖα ἴσχουσι· καὶ τὰς μὲν 5 κάτω φερομένας ξὺν τοῖσι χρώμασιν, οἷσιν εἴρηται, ἀγαθὰς εἶναι νομίζειν, 6 καὶ ἐπαινέειν, τὰς δὲ 7 ἄνω ξὺν τοῖσι χρώμασιν, 8 οἷσιν εἴρηται, κακὰς εἶναι, καὶ μέμφεσθαι τὰς τοιάσδε.

XXXI. *Sed 1 & pinguedines quæ in vrinis ſuperſtant, aranearum telarum ſpeciem referentes, damnare oportet: ſunt enim 2 colliquationis ſigna.* XXXII. *3 Sed vrinarum 4 nebulæ, ſiue ſuperſtent ſiue ſubſidant, ad hanc rem ſunt exquirendæ, tum ipſi colores quibus ſunt præditæ: Et eas quidem 5 quæ deorſum feruntur, iis quibus * dicimus coloribus præditas, eſſe ſalutares ducendas, 6 ideoque laudandas eas vero quæ 7 ſurſum feruntur, cum iis coloribus 8 iam commemoratis, prauas eſſe, ideoque damnandas.*

*oportet

COMMENTARIVS.

1 Quales in iuſculis refrigeratis apparent: γρᾶυς hoc dicitur Græcis. Triplici de cauſa pinguedo innatat vrinis, ex pingui ſanguine, vel à colliquatione totius, aut à renũ colliquatione. prima, manat ex ſano corpore Ex Galeno, ſexto de ſanitate tuenda; habet quid pingue in ſe ſanguis, cuius aliquid euenit vna cum ſero percolati, vbi id pingue in ſanguine luxuriat. In cauſis id pingue in bilẽ abit: 2. de diff. feb. 9. & 2. criſeωn 12. ſecũda, ex æſtuãte febre, & ſensũ effluit: tertia, affatim effũditur, nõ ſine renibus cõcepto æſtu.

2 Tabis argumentum. nam adeps & pinguedo liqueſcunt. Vide Gal. ad hiſtoriam Patij 3. epi. 3.

3 Agit hîc de contentis vrinarum bonis & malis, materiâ, loco, & colore. Ex loco laudat quod fertur deorſum: ex colore, vt tali ſit, qualem anteà deſcripſit, nim. albo: materiâ, læue & æquale. Nam bonitas vrinæ oſtenditur maximè ex contento, & loco contenti.

4 Nebulas hîc vocat ea omnia quæ in vrinis apparent: ſiue ſint nubes, ſiue enaoremata, ſiue hypoſtaſes.

5 Id eſt, vt vel ſubſiſtant, vel eò viam affectent: à flatulenti ſpiritus copia, à materia indomita, quam natura imbecillior nondum mitigare potuit: ideoque ſignum eſt nondum perfectæ coctionis.

6 Nam coctum id, & ſecretum, flatus eſt expers: & æquale ac ſimilare.

7 Ita Hippocrates enæoremata ſublimia damnare conſuenit: nam in Epidemiis, vbi eius meminit, mox ſubdit, delirauit, 3. epid. 3. in Lariſſæa virgine. Flatuum enim copiam denotant.

8 Nigris, vel bilioſis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIII. 1 Μὴ 2 ἐξαπατάτω δέ σε, ἢν * γε 3 ἡ κύστις τὸ νόσημα ἔχουσα, τῶν οὔρων τὰ τοιαῦτα ἀποδιδῷ· οὐ γὰρ τοῦ ὅλου σώματος σημεῖόν ἐστιν, ἀλλ' αὐτῆς καθ' ἑωυτῆς. XXXIV. 4 Ἔμετος δὲ ὠφελιμώτατος, ὁ 5 φλέγματος καὶ χολῆς ξυμμεμιγμένος, καὶ μὴ 6 παχὺς κάρτα, μηδὲ 7 πολὺς * ὡς μάλιστα· οἱ γὰρ 8 ἀκρητέστεροι, 9 κακίους εἰσίν.

* In Codice Galeni ὡς μάλιστα ponitur poſt ξυμμεμιγμένος: vt notat Mercurialis.

XXXIII. *1 Nec te verò 2 fallat, ſi 3 ipſa veſica morbo obſeſſa, huiuſmodi vrinas commemoratas reddiderit: non enim hæc vniuerſi corporis eſt ſignum, ſed ipſius per ſe veſicæ.* XXXIV. *4 Vomitus ad ſalutem præclarè apparet, 5 qui pituita & bile permixtus eſt, nec admodum 6 craſſus, nec ita 7 multus: nam 8 meraciores 9 deteriores ſunt.*

COMMENTARIVS.

1 Eſt admonitio auctoris. Q. d. Diſtinctione quoque opus eſt, tum in ſubſtantia, tum colore, odore, quantitate, modo excernendi, tempore profluuij vel ſuppreſſionis, in nubeculis, enæorematibus, hypoſtaſibus. Quæ omnia varietate diſtinguuntur, pro ratione partium vnde manant, quà tranſeunt, quibus excipiuntur. Subſtantia enim craſſa eſt, vt iumentorum ſit ſimilis, ob perturbationem, quæ fit in venis, à ſpiritu flatulento, cum calore præternaturam; modo vrina talis non ſit ratione renum vel veſicæ. Colore: Quibus vitio hepatis flaua vrina mingetur, eorum incendio hepar flagrat: alioqui à renum & veſicæ vitio hoc fieri poteſt, d. Galenus in commentario, quæ carnium recenter mactatarum loturam referunt, non hepatis, ſed renum vitio proueniunt, ſi abſit febris. Nam ſemper ſunt benè coloratæ vrinæ beneficio venarum, cùm facultas earum eſt integra. Poſſunt tamen eſſe coloris expertes, vitio renum, vt in diabete: ita etiam tinguntur, non vitio venarum, ſed renum, vt in nephritide. Odore: Ita graueolentes eſſe poſſunt vitio renum & veſicæ. Quantitate peccant, ſi aut immoderatiùs fluant, vel ſupprimantur, aut potui non reſpondeant copiâ. Immoderatè fluunt, à colliquatione partium; vel cùm partes diaphragmate ſuperiores vel inferiores ſeſe per veſicam exonerant. Purulentæ fiunt vitio veſicæ, renum, vel partium diaphragmate ſuperiorum. Quæ veſicæ vitio ſunt purulentæ, in his pus non miſcetur ita vrinæ: quæ renum vitio, his inæqualiter remixtum eſt pus vrinæ: ſi in pulmone purulentiæ cauſa conſtiterit, æqualiter pus erit permixtum. Ita interdum quæſtio eſt, vnde manatit vrina purulenta, fœtida, furfurea, bilioſa, acris. Vide 6 loc. aff. 3.

3 Q. d. iam dixi furfureum lotium malum eſſe; & pinguedine etiam delibutum: iam moneo, me intellexiſſe, modò renum aut veſicæ excuſatio nulla adſit; nam inde dimanare poterunt.

3 Intelligit omne vitium instrumentorum vrinariorum.

4 Monstrat vomitus vim naturalis, quæ coquit humores. Vomitus est materiæ cuiusuis per ventriculum exclusio. cùm nim. ventriculus qualitate aut copia alicuius materiæ malè affectæ irritatur, collectis viribus, talem per os excludit. Atque hic est duplex Hippocrati; vniuersalis, & particularis. Vniuersalis est materiæ quæ in toto corpore, hoc est, in venis secundæ & primæ regionis corporis, vitium facit, æqualiter exclusio; idque criticos, vel vi medicamenti: Particularis est tantùm eius materiæ quæ in ventriculo contenta, ibique cunctando deprauata, aut vitio rerum assumptarum peccat. ita hyeme admittit vomitum Hippocrates, in libro de diæta idiotarum. nam in Aphorismis de vniuersali loquitur. 4. aph.

5 Pituitosus enim vomitus significat materiam coctione in sanguinem transire posse. Bilis autem, si non sit sincera facit ad salutem: quia materia, quæ febrim parit, vomitione excluditur & apparet ad salutem, si fiat die critico. Nam ab hepate bilis in ventriculum regurgitare potest. Et bilis pituitæ mixta nullam extremam occupat qualitatem: nec etiam pituita bili remixta: nam se mutuò temperant: ita tenuatur pituita, & bilis crassescit.

D. permixtus. nam quæ non sunt maximè mixta, non sunt integrè cocta.

6 Exhausto nim. istorum humorum sero, ita non nimio calore retorrida erit bilis, si aquoso humore perfundatur. non fit itaque vitellina, sincerus humor crassescit; calidus ob calorem vrentem; frigidus ob algorem: nam caloris est exhaurire tenuia; frigoris, compingere.

7 Vt paucus & frequens sit; aut rarus, sed copiosus; aut copiosus & frequens. tribus enim modis aput Hippocratem accipitur, multum.

8 Id est, mixtionis expertes: aut alieni humoris aut seri sui naturalis, hoc enim cruditatis argumentum est: vel incendij vnde crassescunt. ἄκρατον id exponit Galenus, in historia eius qui in Dealcis hotto iacebat, cùm nim. nec calore nec substantiâ mutatus sit humor. & in historia Philisci, id, ἄμικτον explicat, id est, sine alio succo mixto colore. 7. aph. 6.

9 Quando aut incendij, aut patris alicuius vitij, vt hepatis, aut lienis sunt symptomata.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXV. Εἰ δὲ εἴη τὸ ἐμεύμενον 1 πρασοειδὲς, ἢ 2 πελιον, ἢ 3 μέλαν, ὅ, τι ἂν ᾖ τούτων τῶν 4 χρωμάτων, νομίζειν χρὴ 5 πονηρὸν εἶναι. 6 Εἰ δὲ καὶ πάντα τὰ χρώματα ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος ἐμέει, κάρτα ὀλέθριον τοῦτο ἤδη. XXXVI. Τάχιστα γὰρ 7 θάνατον σημαίνει τὸ πελιον τῶν ἐμεσμάτων, 8 εἰ ὄζει δυσῶδες. XXXVII. 9 Πᾶσαι δὲ αἱ ὑποσαπροι καὶ δυσώδεες ὀσμαὶ, κακαὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖσιν ἐμεομένοισιν.

XXXV. *Sin autem id quod vomitione excluditur 1 porraceum sit, aut 2 liuidum, aut 3 nigrum, quamcunque horum colorum speciem 4 referat, in 5 prauis habere oportet. 6 Quodsi omnes illos colores idem homo vomitione exhibeat, valdè quidem iā lethale est.* XXXVI. *Sed 7 mortem in propinquo esse significat liuidus ille vomitus, 8 qui tetrum odorem spirat.* XXXVII. *Nam 9 omnes subputridi & graueolentes odores in iis omnibus quæ vomitu reiiciuntur, mali sunt.*

COMMENTARIVS.

1 A bile flaua perusta, mox in atram bilem degeneratura, ob febris magnitudinem: vt in phreniticis historia De Philiste.

2 A mortificatione partium.

3 Ab atra bile.

4 Id est, quod vomitione redditur.

5 Nim. in morbis acutis. nam per sanitatem huiusmodi salutariter excluduntur.

6 De vomitibus malorum variorum colorum, siue simul, siue singulatim euomantur. Planeque funestum; quòd plures partes in vitio sint. Nam ab hepate bilis in ventriculum reiicitur; à liene melancholicus humor: pituita in ventriculo ardore concrescit. Ita malus æruginosus, pinguis, & admodum flauus, porraceus, liuidus, niger. talia vomitu elidi funestius adhuc est, quàm secessu. nam d. Celsus. 2. lib. 6. In omni morbo vomitus, qui varius & multorum colorum est, præcipuéque si malus in hoc odor est, ac sanguinem quoque in febre vomuisse pestiferum est.

7 Nam morticinam facultatis significat. Itaque citissima venit mors, quando putredini fœtidæ adiicitur significatio partium emortuarum principum: quod notamus ex vomitu liuido & fœdo.

8 A putredine, extincto calido natiuo, omniaque incurrente calido morbifico. Bene iungit fœtorem: nam interdum liuida sine pernicie excernuntur, vbi abest fœtor.

9 Quia nulla putredo est salutaris: nec vlla res propiùs à morte abest, quàm ipsa putredo. Si fœtor ille consociatus fuerit pessimo colore, vt liuido, aut atro, mortem in procinctu esse significat: cum aliis autem coloribus, malum simpliciter significat, aut seipso deterius esse, vt ait Vega.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVIII. 1 Πτύελον 2 χρὴ ἐπὶ 3 πᾶσι τοῖσιν 4 ἀλγήμασι τοῖσι περὶ τὸ 5 πλεύμονα * καὶ τὰς πλευρὰς, 6 ταχέως τε ἀναπτύεσθαι * τε καὶ 7 εὐπετέως.

XXXVIII. *1 Expectoratum 2 verò in 3 omnibus 4 morbis qui in 5 pulmones & thoracem inciderunt, 6 citò & 7 expeditè expectorari debet.*

COMMENTARIVS.

1 Ita ratiocinatur. Is ptyalismus ad salutem præclarè facit & apparet, ex quo significatio fit integræ facultatis animalis, & libertatis meatuum qui sunt in thorace, vegetæque naturæ, (actionis nat.) & bonitatis materiæ: At ille qui fit intra quaternarium primum, id est, citò, & expeditè, est huiusmodi. Igitur.

2 Id est, materia expectorabilis, quæ proprium pulmonum & thoracis est excrementum: & ad illarum partium affectiones benè vel malè apparet & facit. πτύελον est excreta illa materia quæ peripneumoniam vel pleuritidem facit: siue ea sit praua, siue cruda, siue cocta. Nam licet Hippocrati, 1. aph. 12. solam coctam significet κατ' ἐξοχὴν, alibi tamen in ea qualitate accipitur. Huius autem efficiens causa est duplex: Vna mouens, 68. musculi intercostales, qui valent ad exsufflationem, & non inseruiunt respirationi. nam respirationi 12. musculi inseruiunt. Altera causa est impellens vel deducens, ipsa nimirum fuligo; quæ vi & libertate musculorum intercostalium, arteriæ venosæ, & bronchiorum pulmonis è sinistro cordis ventriculo effertur, secum deducens quicquid in illis angustiis deprehenderit. Bronchia enim pulmonis non sunt ex larynge, sed sunt canaliculi illi minimi arteriæ venosæ, per corpus pulmonis dispersi. Tertia causa, instrumenti rationem obtinet, ipsa nim. materia. vide Gal. 3. acut. de oxymelite.

3 Nam dolor hic pro morbo ponitur. vt ibi in Cranone vetusti dolores, 6. epid. 1 9.

4 Vbi nim. inflammatione tenditur tenuis membrana quæ cingit, hinc aliquid resudat, vt in ophthalmia:

thalmia: tenue initio & crudum; dein cocta & crassa. Si autem angusti sint pori, nihil exudat; & trahitur morbus. Vbi igitur ptyelum nec crassius nec tenuius fuerit, commodè expuitur.

5 Id est, in peripneumonia & pleuritidem. Nam coctionis & cruditatis signa petuntur ex vrinis, deiectionibus, & expectorato d. Gal. 1. crif. 14. Deiectiones ventris ostendunt dispositiones, vrinæ, vasorum, iecoris, & suorum ductuum: expectoratum verò partium spirabilium.

6 Id est, intra primum morbi quaternarium: id est, primis tribus diebus. nam tunc non vltra septimum protogabitur. Non enim istud refertur ad modum expuendi, sed ad totius morbi tempus. nam Anaxion, ex quo materiam expectorare incipit, non ante 34. diem morbi materiæ expectorandæ finem fecit.

7 Id est, inde significatur quòd expectoretur sine vlla tussis. vi, & vllo dolore, aut vlla difficultate spirandi. Ex quo significatur vis musculorum intercostalium; ideóque integræ facultatis animalis: ac dein libertas venosæ arteriæ, ac bronchiorum pulmonis: tum etiam naturæ in coquendo vis, cum materiæ (non tenuis non crassæ) ipsius bonitate coniuncta. quare tussis non admodùm fatigat. Itaque inde fit significatio quòd facultas, istrumentum, (dolore vacuum) & humor sint optimè ad exclusionem parata. q. Optimum expectoratum est album, cum flauedine, læue, æquale, nec tenuius nec crassius: tale autem est quod ταχέως & εὐπετέως expectoratur. quare hæc includit Hippocrates. At subflauæ, subpallidæ, & spumosæ, & tenues expuitiones, solam cruditatem, & non grauius malum denunciant. At absolutè crudum est, quod nullo modo expuitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIX. 1 Ξυμμεμιγμένον τε φαίνεσθαι τὸ ξανθὸν 2 ἰσχυρῶς τῷ πτυέλῳ. XL. Εἰ γὰρ 3 πολλῷ ὕστερον μετὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὀδύνης ἀναπτύοιτο, 4 ξανθὸν ἐὸν, ἢ 5 πυῤῥὸν, ἢ 6 πολλὴν βῆχα παρέχον, * καὶ 7 μὴ ἰσχυρῶς ξυμμεμιγμένον, 8 κάκιον γίνεται.

XXXIX. *Tum autem 1 flauum 2 exquisitè permixtum videri illi ipsi expectorato.* XL. *Nam si 3 multò post morbi ipsius principium expectoretur aut 4 flauum quid, aut 5 ruffum, aut quod 6 multam tussim adferat, 7 neque exquisitè permixtum sit, 8 deterius est.*

COMMENTARIVS.

1 Id quod, est exquisitæ coctionis signum illius materiæ quæ morbum facit: hoc est, illius quod resudat ex phlegmone thoracis, aut pulmonum. Commendat quod admodum est commixtum, robore naturæ coquentis & commiscentis: non quod admodum flauet. Si quarto die tale fuerit, tunc septimo erit album, læue, & æquale.

2 Q.d. itaque citò & expeditè expectoretur, & si quid adsit flauum, cum sputo admodum misceatur. quare ἰσχυρῶς non ad flauum referendum, sed ad mistionem.

3 Vt post septimum, aut etiam decimum quartum diem. Iam opponit hoc πολλῷ ὕστερον ei quod primùm dixerat ταχέως, & πολλὴν βῆχα παρέχον hîc, quod modò dixerat εὐπετέως. & μὴ ἰσχυρῶς ξυμμεμιγμένον, vel ξανθὸν ἢ πυῤῥὸν hîc, opponitur ei quod primùm scripsit ξυμμεμιγμένον ἰσχυρῶς. Ita ex suo more, ad contraria venit.

4 Simplex aut malè permixtum expectoretur.

5 Prout nim. fuerit materiæ pleuriticæ, vel peripneumonicæ conditio. Ponit enim hîc duas tantùm horum affectuum causas, sanguinem nim. & bilem. Nam non nouit Hippocrates alias pleuritides quàm sanguineas, & biliosas. Apud nos enim pituitosas euenire indicat sputum.

6 Cum difficili respiratione coniuncta, cùm nimi tanta bronchiis excrementa hæreht, vnde interdum ægri redduntur anhelosi, nec possunt aerem conuenienter ducere, & fuliginem excludere: quia per bronchia vt aer intrò trahitur, ita fuligo per eadem excluditur. Nam quum materia citò sinéque dolore vacuatur; tussi pauca opus est.

7 Vnde significatur cruditas & contumacia materiæ pepasmum fugientis.

8 Nam post 7. diem cùm tale apparet crudum aut prauum, diuturnitas significatur morbi. Si autem nihil intra decimumquartum diem expectoretur, pleuritis in suppuratum mutatur, 5. aph. 8.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLI. 1 Τὸ δὲ γὰρ ξανθὸν ἄκρητον ἐὸν, 2 κινδυνῶδες· τὸ δὲ λευκὸν καὶ 3 γλίσχρον καὶ 4 στρογγύλον, 5 ἀλυσιτελές. XLII. Κακὸν δὲ καὶ τὸ 6 χλωρὸν ἐὸν κάρτα καὶ τὸ 7 ἀφρῶδες. XLIII. Εἰ δὲ εἴη οὕτως 8 ἄκρητον, ὥστε καὶ 9 μέλαν φαίνεσθαι, 10 δεινότερόν ἐστι τοῦτο ἐκείνων.

XLI. 1 *Tum id quod est flauum atque meracum, 2 periculi plenum est: quod verò est album & lentum 3 & rotundum, 4 prorsus est 5 inutile.* XLII. *Prauum est etiam 6 pallidum admodum & 7 spumans; &c.* XLII. *Quodsi expectoratum ità 8 meracum sit, vt 9 nigrum videatur, de hoc 10 omnium maximè vereri oportet.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, mixtionis alieni humoris, aut seri naturalis ab incendio expers.

2 Quòd materia toto genere sit praua.

3 Ita 1. ac. 33, d. si assiduus sit dolor lateris, qui calidis fomentis non cedit, nec expectorat, sed κατὰ γλισχραινόμενον ἀπέπτως, id est, admodum glutinosum sit excrementum citra coctionem; si quis huic, non soluto dolore ab aluo subducta, aut vena secta, ptisanam propinauerit, præcipitem âget in mortem. Quod coquitur, modicè glutinosum euadit; non tamen καταγλισχραίνεται, id est, summè glutinosum fit: & ideò addit ἀπέπτως, id est, ἀπέπτως, id est, incoctibiliter: hoc vocat hîc lentum & rotundum. nam tale assatum est, non coctum. fit à materia lenta & ardore partium, vt bronchiorum vbi hæret materia hæc.

4 Ab inæquali assatione.

5 Quia non excluditur morbi materia continens. Nam illud quod excluditur, non est materia pleuritidis, sed materia pituitosa, & segregata à sanguine: vel à materia pleuritidem efficiente, quæ thoracis incendio concrescit. Id est mali moris significat pleuritidem: nam ἀλυσιτελὲς significat βλαβερὸν. βλάβη autem perniciem significat. Hinc nota, cùm dicit λευκὸν, quòd pituita segregata à sanguine, non transeat in atram bilem. Q.d. flauum permixtum esse debet expectorato: at hoc in his non fit. vt si spumosum fuerit expectoratum, à pituita: pallidum, à bile: nigrum, à melancholia: rubrum, à sanguine: quæ sinceritas sanguinis, sola non praua est d. Gal. 2. progn. 47. ita quæ hîc.

6 De pallore vide 1. progn. 10. & 1. progn. 10. & 3. prorrhet: 7. & 2. ac. 22. A retorrido æstu admodum pallet.

7 Ex aërea & pituitosa substantia mixta. Vide hîc Galenum de spumæ generatione, 2. progn. 47.

8 Id est, mixtionis ita expers, aut alienæ materiæ, aut seri proprij. Sed potiùs seri proprij, vt planè sit crassum, & retorridum, exhausto proprio sero, caloris vi, & incendio.

9 Mutatione humoris sanguinei & biliosi ad summum progressa.

10 Nam hoc malum est vt signum, & vt causa. Vt signum, nam cùm omnis pepasmi sit expers, necessariò naturæ, & validum incendium arguit: Vt causa,

nam talis materia grauiorem morbum efficit; partem, vnde manat rodendo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIV. Κακὸν δὲ καὶ ἢν 1 μηδὲν ἀνακαθαίρηται, μηδὲ προΐῃ ὁ πλεύμων, ἀλλὰ πλήρης ἐὼν, 3 ζέῃ ἐν τῇ 2 φάρυγγι. XLV. 4 Κορύζας δὲ, καὶ 5 πταρμοὺς ἐπὶ πᾶσι τοῖσι περὶ τὸν πλεύμονα νοσήμασι 6 προγεγονέναι, ἢ 7 ἐπιγενέσθαι, 8 κακόν. Ἀλλ' ἐν τοῖσιν νοσήμασι τοῖσι θανατωδεστάτοισιν, οἱ 9 πταρμοὶ 10 λυσιτελέουσιν.

XLIV. *Malum etiam est si 1 nihil expectoretur, nec quicquam pulmones excludant, * sed à materia morbifica obsiti, in 2 gutture 3 ferueant.*

* vel: sed plenus ferueat in gutture.

XLV. 4 *Grauedines & 5 sternutamenta pulmonibus morbo obsessis, aut 6 precessisse, aut 7 incidisse, 8 malum. Sed tamen in aliis morbis, alioqui funestissimis, quæ incidunt 9 sternutamenta 10 iuuant.*

COMMENTARIVS.

1 Nam hoc naturæ infirmitatem, materiæ contumaciam, & meatuum obstructionem significat, aut doloris magnitudinem. Atque in peripneumonia homines redduntur orthopnœici: quod neque spiritum ducere, neque fuliginem excludere possunt: in pleuritide verò purulenti redduntur. Gal. 5. aph. 8. vocat ἀνακαθαίρησιν purgationem per sputum.

2 Hîc nota quod φάρυγξ in masculino pro larynge ponitur: quia in fœminino fauces significat.

3 Q. ebulliens aqua sonans, conniuentibus pulmonum vasis, vnde murmur. quod fit dum obluctatur humor exiens subeunti aëri: quòd ille tunc humor atteritur ab aëre qui inspiratur. Vt etiam euenit in orthopnœa & asthmate. & cum morbo acuto, cuius focus in pulmone, in procinctu esse strangulationem denotat.

4 Κόρυζα nomen est Hippocrati, quo tenuis & serosa pituita per nares euacuatur. Celsus grauedinem interpretatur. Aliâs pro omni genere catarrhi vsurpatur 6. epid. 2. licet veteres ad nares præcipuè transtulerint. Malè igitur desiderat Gal. hîc nomen catarrhi tanquam omissum.

5 Sernutamentum est expulsio materiæ incitato thorace, collectis magna vi musculis intercostalibus, vt collecta fuliginosi spiritus circa nares & anticam cerebri partem, magna copia excludatur. Causa est oppletio vel calfactio, vel humectatio partis inanis cerebri id est, ventriculorum cerebri, vel cerebri circumferentiæ. Materia autem quæ excluditur, ea est quæ nates, vel ossa ethmoïdæa vellicat, quæ aut cerebro, aut ex illis viis excluditur: 7. aph. 51.

6 Quia replent pulmones malis succis.

7 Quia indicant tantam copiam pulmone conceptam, qua cerebrum etiam impleant: magnam itaque affectionem indicant.

8 Vtrumque malum, vt signum & vt causa. Catarrhus vt signum, nam vaporum copiam significat & fuliginis, excitatæ ab incendio pulmonum, vnde oppletur cerebrum; & rursus pulmones incendio conflagrantes à cerebro catarrhum detrahere: vt causa, quia vehementior redditur affectus detracto in pulmones catarrho, & respiratio impeditur.

9 Sternutamentum verò vt signum, malum est, si præcesserit: vt causa, si successerit. Sternutamenta quidem in cephalalgia diuturna, in catarrho diuturno, in secundarum suppressione, & præfocatione ab vtero quæ fit, sublato respirationis vsu: hac enim ratione materia illa venenata, quæ ipsius est causa, excluditur. Omnis enim suffocatio ab vtero fit, aut impeditis respirandi instrumentis, aut sublato respirationis vsu. Impediuntur respirationis instrumenta, mutato vteri habitu, vt cùm vteri vincula distenta sunt, & vterus se ad partes superiores (licet hoc neget Gal.) colligit, & diaphragma comprimit: Itaque difficultas spirandi sequitur. Qui morbus admotis graueolentibus ad nares, ad vterum verò suauibus curatur. quia vterus à fœtidis fugit, & suaueolentia amplectitur: quemadmodum etiam ventriculus facit. Vsus autem respirationis tollitur, dissipato spiritu, & refrigerato calore cordis ab aura venenata, cuius causa est seminis aut menstrui corruptio. Atque hæc causa suffocationis, cadit in viduas & virgines; & non in eas quæ amplexibus viri fruuntur. 5. aph. 35. & 2. epid. 2. 45.

10 Vt etiam coryzæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLVI. Αἵματι 1 δὲ ξυμμεμιγμένον 2 μὴ πολλῷ πτύελον ξανθὸν ἐν τοῖσι περιπνευμονικοῖσιν, 3 ἐν ἀρχῇ μὲν τῆς νούσου πτυόμενον * περιεστικὸν, καὶ 4 κάρτα ὠφελέει. 5 Ἑβδομαίῳ δὲ ἐόντι καὶ παλαιοτέρῳ 6 ἧσσον ἀσφαλές. XLVII. Πάντα δὲ πτύελα 7 πονηρά ἐστιν, ὁκόσα ἂν τὴν 8 ὀδύνην μὴ παύῃ. Κάκιστα δὲ τὰ 9 μέλανα, ὡς διαγέγραπται. Τὰ δὲ 10 παύοντα ὀδύνην, πάντων ἀμείνω ἀναπτυόμενα.

* περιεστικὸν πτύελον, salutare expectoratum.

XLVI. *Expectoratum 1 flauum 2 sanguine non tam multo perfusum, quod peripneumonicis 3 ineunte morbo expectoratur, 4 ad salutem apparet, mirificeque prodest. 5 Septimum verò diem agenti aut vlterius progresso, 6 minùs à metu securum est.* XLVII. *Expectorata verò omnia sunt 7 calamitosa quæcumque doloris & morbi 8 remissionem non adferunt. Sed pessima sunt 9 nigra, vt antè à nobis proditum est. Quæ verò 10 dolorem sedant, omnium maximè ad salutem expectorantur.*

COMMENTARIVS.

1 In peripneumonia sputum mixtum esse debet ex bili & sanguine: nam merum Erysipelas raró fit: & si fuerit merus sanguis, illios facilè pars in bilem vritur: vel ex sanguine & bile mixtis erit. Hæc perfectè mixta, colorem medium gerent inter flauum & rubrum.

2 Exudante sanguinis sero ab inflammatione pulmonis rarefactâ & non ampliùs distenta pulmonis membrana. vnde significatur materiæ bonitas, & partis accommodatæ ad salutem conditio, cum vi naturæ coniuncta. Nec plurimo sanguine perfundi debet: quod bilis copiosè exsudare potest ex læuibus in asperas arterias; sed parum sanguinis, ob crassitiem. Nam copiosus sanguis venæ ruptionem significaret: sed hîc qui eliditur sanguis, similis est ei, d. hîc Gal. qui resudat ex gingiuis per diapedesin. Non tamen hîc colorem laudare nititur, sed mixtionem, vnde coctionis effulget vegeta vis.

3 Id est, intra primum quaternarium 1. aph. 12. nam celerem id coctionem & crisin præsagit. Igitur quæ septimo vel post septimum ita apparent, longiorem morbum significant: & id minùs securum.

4 Id est, bonum est vt signum & vt causa: quia natura alleuatur.

5 Id est, exactis duabus periodis.

6 Verendum enim est, ne ad pepasmum diuturni & vehementis morbi natura sufficere non possit: Licet huiusmodi sputum specie sit salutare.

7 Vt enim quæ cum prauis signis alleuantur, ita quæ cum salutaribus nihil concedunt, sunt calamitosa, 2. prorrhet. 17. Atqui in peripneumonia, exempli causa, ex eo sputo non alleuante significatio fit, per incendium, id est, intemperiem hecticam incurabilem, attrahi continenter è cerebro pituitosum humorem, & è corde per venam arteriosam sanguinem aereum. quæ duæ partes principes exhaustæ, Tabis consequutionem adferunt, & inde mortis.

8 Non leuant, quia non excernitur morbifica materia, id est, non excernitur tale quale decet.

9 Liuida

9 Liuida etiam, q.d. inter sputa non sedantia dolorem, pessimum est nigrum: nam indomitam corpore passionem conceptam esse significat. rubrum autem, aut pallidum, minùs calamitosum est.

10 Nam talia purgantur qualia oportet. Nam naturæ habitus ita restituitur, & causa morbi continens excluditur. Ita nigra etiam abiecta prosunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLVIII. 1 Οκόσα δὲ τῶν ἀλγημάτων ἐκ τουτέων τῶν χωρίων μὴ παύονται, μήτε πρὸς 2 τὰς τῶν πτυέλων καθάρσιας, μήτε πρὸς τὴν 3 τῆς κοιλίης ἐκκόπρωσιν, μήτε πρὸς τὰς 4 φλεβοτομίας τε, καὶ 5 φαρμακείας, καὶ 6 διαίτας, εἰδέναι δεῖ 7 ἐκπυήσοντα.

XLVIII. 1 *Iam verò quorum dolorum, qui in thoracem & pulmones incidunt, remissio nulla affertur, neque 2 materiæ expectorabilis purgatione, neque 3 alui deiectione, neque 4 venæ sectione, & 5 medicamento purgante, atque etiam 6 diætâ ipsâ, 7 suppuratum futurum scire oportet.*

COMMENTARIVS.

1 Enarrat ideas cunctas purgationum, quarum vi, thoracis & pulmonis morbi mitescere solent: nam his morbificus succus excludi solet. Si itaque hic dolor solus molestus sit d. Gal. citra alia signa mala.

2 Nam exsudat sensim in aspeas arterias.

3 Nam interdum natura materiam morbificam hac relegat: & quod restibile permanet, exhaurit per obsessam partem, vel expectorat.

4 Vt 2. ac. addit Celsus cucurbitas.

5 Vt 2. ac. 10. 11.

6 Cùm discutit materiam morbificam natura, præclarè ab instituta diæta recreata. addit Hip. 2. ac fomenta. Interdum ab his iunctim cunctis superatur malum.

7 Intra decimumquartum diem. q. d. decet ab his remediis auxilium expectare, intra 14. diem: si nihil attulerint commodi interim, in suppuratum abit. 5. aph. 8. per suppurationem hîc non intellige expurationem: sed succi collecti in parte occupata ab flammatione in pus commutationem. Sed languidiores intra 14. diem moriuntur. Vel interdum ad 20. excurrit morbus in suppuratum: ob materiæ contumaciam, vel caloris inopiam. 7. aph. 38. suppuratum d. Gal. medium quid est, inter morbi materiam quæ ilicò expectoratur & dissipatur: & inter insuperabilem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIX. Τῶν δὲ 1 ἐκπυημάτων ὁκόσα μὲν ἔτι χολώδεος ἐόντος τοῦ πτυέλου ἐκπυΐσκεται, 2 ὀλέθρια κάρτα, ἤν τε 3 ἐν μέρει τὸ χολῶδες τῷ πύῳ ἀναπτύοιτο. 4 ἤν τε ἅμα. 5 Μάλιστα δὲ ἢν ἄρξηται 6 χωρέειν τὸ ἐμπύημα ἀπὸ τουτέου τοῦ πτυέλου. 7 ἑβδομαίου ἐόντος τοῦ νοσήματος. Ελπὶς δὲ τὸν τὰ τοιαῦτα πτύοντα ἀποθανεῖσθαι 8 τεσσαρεσκαιδεκαταῖον. ἢν 9 μή τι αὐτῷ ἐπιγένηται ἀγαθόν.

XLIX. *At 1 suppuratorum quæcumque bilioso adhuc expectorato suppurant, 2 periculi plena sunt, siue illud biliosum 3 per se, siue puri 4 permixtum expectoretur, 5 Ac sanè potissimum si illud suppuratum 6 caperit * expectorari ab eiusmodi sputo, 7 morbo ad septimum diem progresso. Atque eum qui talia expectorat, metus est interiturum 8 decimoquarto morbi die: nisi 9 aliquod bonum signum superuenerit.*

*procedere

COMMENTARIVS.

1 Id est, dum expectoratum adhuc biliosum esset, proinde crudum ac prauum, atque pepasmi expers, quod coqui nequit. Huiusmodi suppuratum quia in qualitate peccat, est malum vt signum, & vt causa. vt signum, quia indicat graues partium internarum affectiones. nam significatio inde adfertur, partem suppuratam esse in abscessu, partem autem sub forma bilis permanere: quare calor robustarum partium obsessarum non est par huic materiæ biliosæ. epid. 6. 1. 14. Vt causa, quia plus afficit partes, quàm priùs erant affectæ.

2 Id est, valdè lethalia: quod illa puris inæqualitas, materiæ contumaciam, & naturæ infirmitatem significet. Inde adeò omnes chirurgi vno ore affirmant, pus bile perfusum, toto genere prauum esse & partem erodi, & naturam labefactatam iri, quòd bilis illa pepasmi omnino sit expers. At si sanguine perfunderetur, minùs id malum: quòd sanguis ille non sit ἄπεπτος.

3 Separatim, vel vicissim.

4 Hoc est, si simul bilis & pus, id est, mixta prouenant.

5 Scilicet tum spes in angusto est, cùm nim. pars suppurat, pars bilis remanet, pars tamen suppurata separata est à bile. Si talis separatio incipiat apparere septimo, id malum: nam firmum iudicium criticis diebus fit. Cùm enim dies ille validam naturæ vim indicet, vna significatur indomita morbi materia, quæ nec viuida vi naturæ mitigari potuit.

6 Quòd tunc in tanto progressu, ob materiæ contumaciam, pepasmi difficultas ostendatur. Et quæ toto genere praua sunt, deteriora apparent, quæ in dies incidunt criticos, quàm quæ in alia morbi tempora.

7 Q. d. suppuratâ mala sunt, quæ pus & bilem mixta habent. non tamen omnia, sed quæ septimo die rupta fuere; quod ratò fit.

8 Quod est longissimum. vt enim concoctio primæ septimanæ ad salutarẽ crisin apparet, ita & prauitas ad mortem, vel ad deterius. Igitur qui biliosum & purulentum spuunt, 14. moriuntur, vbi à 7. die talia expectorare cæperint. hoc est citiùs aut tardiùs 14. die: vt signorum fuerint vires: nam si æqualia fuerint bona malis, 14. cadet: vt abundè demonstrat hîc Galenus: vbi etiam Hippocraticum morem indicat, in significantibus vocibus, quæ ad salutem vel ad melius; vel ad mortem & deterius ab eo referuntur.

9 Qualia ea quæ in sequenti prognosi.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

L. Ἐστι δὲ 1 τὰ μὲν ἀγαθά, τό δὲ εὐπετέως φέρειν τὸ νόσημα εὔπνουν εἶναι· [τῆς ὀδύνης ἀπαλλάχθαι· τό, τε 2 πτύελον ῥηϊδίως ἀναβήσσειν· τό, τε 3 σῶμα ὁμαλῶς φαίνεσθαι θερμόν τε εἶναι καὶ μαλθακόν· καὶ δίψαν μὴ ἔχειν. οὖρα δὲ καὶ διαχωρήματα, καὶ ὕπνους, καὶ ἱδρῶτας, ὡς διαγέγραπται· ἕκαστα εἰδέναι ἀγαθὰ ἐόντα ἐπιγίνεσθαι· 4 οὕτω μὲν γὰρ ἁπάντων τουτέων ἐπιγινομένων, 5 οὐκ ἂν ἀποθάνοι ὁ ἄνθρωπος. LI. 6 Ην δὲ 7 τὰ μέντοι αὐτέων ἐπιγίνοιτο, τὰ δὲ μή, 8 οὐ πλείονα χρόνον ζήσας ἢ τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρας, ἀπόλοιτ' ἂν ὁ ἄνθρωπος.

L. *Sunt autẽ 1 ea quæ sequũtur bona & salutaria: modicè & leuiter morbum perferre: spirare facilè: dolorem sedatum esse: tum etiam 2 expectoratum facilè tussiendo reiicere: tum 3 corpus videri æqualiter calidum & molle: & sitis expertem esse: tum etiam vrinas & deiectiones, & somnos, & sudores, vt ante à nobis est definitum. * hæc omnia per se quæque intelligere commodo natura fieri. Nam si hæc 4 ita superueniant, 5 fieri non potest vt homo moriatur. LI. 6 Quod eorum 7 quædam inciderint, alia verò non, 8 non vltra decimumquartum morbi diem vitam producens, fieri non poterit, quin intra illud tempus moriatur.*

*alij: hæc singula vostè conuenit, vbi accidunt bona esse.

COMMENTARIVS.

1 Signa pleuriridis pathognomonica & epiphænomena proponit, & dein communia. Enumerat salutares & calamitosas notas, quæ variè iunctæ expectorato commemorato bilioso & purulento, arguunt calamitatẽ aut vitã. Etsi moriturus, an in die decimoquarto, vel potiùs ante, aut post. vt hîc annotat Gal.

si

si cui conualescendum sit, cuncta symbola bona adsint necesse est: si moriendum, vel vnicum malum sufficerit: reliqua citiùs aut seriùs moriturum tantùm arguunt.

2 Hæc sunt epiphænomena.

3 Communia signa.

4 Vt commodò naturæ fieri & apparere videantur.

5 Q.d. licet illius expectorati excretio sit calamitosa, quatenus est biliosa, tum etiam ratione materiæ contumacis: quia tamen illud expectoratum temissionem adfert omnium symptomatum pleuritidis & peripneumoniæ, credibile est eam materiam, specie lethalem, vi naturæ potiùs, quàm symptomaticè excerni: & præterea, quia consequuntur laudabilia excrementa, & salutis signa totius corporis, credibile est, non amplius superesse focum morbi; sed totam materiam collectam exclusam esse: neque aliunde aliam affluere. Ita vt specie possit esse excretio calamitosa, non tamen reipsa.

6 Quæ nim. contra modò diximus.

7 Quæ contra naturam esse videntur: nec vlla temissio symptomatum pathognomonicorum adfertur ab excretione sputi biliosi vel purulenti. quamuis alia vniuersitatis signa communia sint è natura: quia in morbis lethalibus, plus valet ad mortem vnum signum funestum proprium, quàm infinita bona communia ad salutem.

8 Vt nono die, vndecimo, aut ad summum decimoquarto: pro symptomatum ipsorum vehementia aut temissione: præsertim si die septimo calamitosum illud sputum expectorari cæperit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LII. 1 Κατὰ δὲ τὰ 2 ἐναντία τουτέων, ἀλγεινῶς φέρειν τὴν νοῦσον, 3 πνεῦμα μέγα καὶ πυκνὸν εἶναι, τὴν ὀδύνην μὴ παύεσθαι, τὸ πτύελον 4 μόλις ἀναβήσσειν, 5 διψῆν κάρτα, τό, τε σῶμα ὑπὸ πυρὸς ἀνωμάλως ἔχεσθαι, καὶ 6 τὴν μὲν κοιλίην καὶ τὰς πλευρὰς θερμὰς εἶναι ἰσχυρῶς, τὸ δὲ μέτωπον καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας ψυχρούς, οὖρα δὲ καὶ διαχωρήματα, καὶ ὕπνους καὶ ἱδρῶτας ὡς διαγέγραπται ἕκαστα εἰδέναι κακὰ ἐόντα. Οὕτως γὰρ εἰ * ἐπιγίνοιτό τι τῷ πτυέλῳ τουτέῳ, † ἀπόλλοιτο ἂν ὁ ἄνθρωπος πρὶν ἢ ἐς τὰς τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρας ἀφικέσθαι, ἢ ἐναταῖος, ἢ ἑνδεκαταῖος. Οὕτως οὖν ξυμβάλλεσθαι χρὴ, ὡς τοῦ πτυέλου τουτέου θανατώδεος ἐόντος μάλα, καὶ οὐ περιάγοντος ἐς τὰς τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρας.

* ἐπιγίνοιτό τι alia ἐπιφύοιτό τι.
† ἀπόλοιτ' ἂν

LII. 1 *Sunt autem 2 contraria his mala signa, grauiter & cum anxietudine morbum perferre ac pati, 3 respirationem magnam & frequentem esse, dolorem nullo modo sedari, expectoratum 4 vix tussiendo educi, 5 ardere siti, ipsumque corpus à calore inæqualiter affici, vt tamen 6 venter & thorax conflagrare incendio videantur, frons autem, manus, & pedes frigore contra naturam obrigeant; vrinæ etiam, deiectiones, & sudores, vt à nobis definitum est, suo proprio quoque vitio laborare videantur. Nam si quid horum [symptomatum] vnà cum sputo illo [septimo die expectorato] inciderit, fieri non potest quin moriatur æger priusquam ad decimumquartum diem peruenerit, aut nono, aut vndecimo. Atque itahoc modo signa inter se conferre oportet, cùm hoc sputum maximè sit funestum, nec ad decimumquartum diem morbi ægrum relinquat superstitem.*

COMMENTARIVS.

1 Summa huius prognostici est: Illa suppurata sunt calamitosa, quæ bile permixta septimo die rumpuntur, & nullam symptomatum preuritidis vel peripneumoniæ propriorum remissionem adferunt. Quippe cùm ipsa sint signa magnatum, quæ corpori insunt, affectionum: Et cùm hæc tum tempore excretionis, tum excrementi qualitate, symptomatica sint & calamitosa; tunc verò planè funesta erunt, & in propinquo mors erit, si ad illam accesserit summa totius corporis infirmitas; & omnis œconomiæ naturalis, in coquendo, digerendo, & excernendo, deprauatio; quæ percipitur signis communibus, vrinæ, sudorum, & deiectionum. Vt si vrinæ sint prauæ, sudores symptomatici, deiectiones excrementi specie, & excernẽdi modo calamitosæ.

2 Coniuncta scilicet cum illo sputo bilioso & purulento, quod septimo die expectoratur.

3 In peripneumonia: vel paruam & frequentem, in pleritide. Respiratio magna & freqnens propriè pertinet ad incommoda cordis, non autem ad dolorem thoracis. ideóque locus non caret suspicione.

4 Quia cunctatur in pulmonum bronchiis.

5 Vi febris, & morbi pulmonum.

6 Alterutrum, vel vtrumque.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LIII. Τὰ δὲ 1 ἐπιγινόμενά τε κακὰ καὶ ἀγαθὰ ξυλλογιζόμενον ἐκ τουτέων, χρὴ τὰς 2 προῤῥήσιας προλέγειν. οὕτω γὰρ ἄν τις 3 ἀληθεύοι μάλιστα. LIV. 4 Αἱ δὲ ἄλλαι 5 ἐκπυήσιες, ῥήγνυνται αἱ πλεῖσται, αἱ μὲν εἰκοσταῖαι, αἱ δὲ τριηκοσταῖαι, αἱ δὲ 6 τεσσαρακονθήμεροι, 7 αἱ δὲ πρὸς τὰς ἑξήκοντα ἡμέρας ἀφικνέονται.

LIII. *Cum itaque 1 ex iis quæ mala bonaque incidunt, subducta omni ratione, collegeris, tum 2 præsensiones affari oportet. sic enim maximè vera 3 prædixeris.* XIIII. *4 Aliorum autem 5 suppuratorum vomicæ, sæpe rumpuntur aliæ quidem vigesimo die, aliæ vero trigesimo, aliæ etiam 6 quadragesimo; existunt etiam 7 quæ ad sexagesimum diem perueniunt.*

COMMENTARIVS.

1 Commemorata nim. si incidant in suppuratum bile permixtum, septimo die ruptum.

2 Quàm certo appareant ad salutem vel mortem.

3 Nam si non symptomatica vi, sed naturæ vi huiusmodi sputum excludatur. & illa exclusio temissionem adferat symptomatum pleuritidis propriorum, & accedat integritas naturalis œconomiæ in vrinis, sudoribus, & deiectionibus, salutem prædices. At si symptomatica ratione eueniant, & nulla sequatur symptomatum temissio, sed simul accedat summa naturalis œconomiæ deprauatio, mortem prædices. Iterum si Dioni accidat eo die huiusmodi sputum, cum remissione symptomatum propriorum, sed adsit deprauatio naturalis œconomiæ: Socrati verò id sputum accidat sine remissione propriorum symptomatum, sed accedat integritas naturalis œconomiæ; periculosiùs laborabit Socrates quàm Dion. quia plus facit ad mortem vnum signum proprium malum, quàm ad salutem decem communia bona.

4 Primùm dixit rumpi suppuratum interdum septimo, vel decimoquarto. sed quia rarò ita citò, iam narrat in quibus diebus frequentiùs in thorace & pulmone rumpantur. †Acris enim succus admodum is, qui tegmen id septem diebus rumpit. Sed plerumque rumpuntur 20.30.40.60. die. computando à prima die non ægrotationis, sed qua cepit puris generatio.

5 Quæ à commemorato materiâ aut loco differunt, aut vtroque, id est, magna ex parte rumpuntur die 20.30.40. nonnulla 60. sed quæ permistam bilem habent, de quibus priùs, citiùs rumpuntur, rarò tamen 7. die rumpuntur d. Gal. calidior locus faciliùs rumpitur, & mollior, & ex humore qui est calidiore. his adde res naturales, & non natiuas.

6 Vt acuti ἐκ μεταπτώσεως, q. in aliam naturam migrans.

7 Nim. quæ materiâ & loco frigidiora sunt, & quorum materia crassior est, & membrana ergastuli densior. Maturiùs enim conficiuntur quorum materia est

est calidior, & locus tumore obsitus calidior, vt caro est:& maturiùs etiam rumpuntur pro ratione membranæ continentis rarioris.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LV. 1 Ἐπισκέπτεσθαι δὲ χρὴ 2 τὴν ἀρχὴν τοῦ ἐμπυήματος ὧδε λογιζόμενον, 3 ἀπὸ τῆς ἡμέρης ἢ τὸ πρῶτον ὁ ἄνθρωπος ἐπύρεξεν, ἢ εἴποτε αὐτὸν πρῶτον 4 ῥῖγος ἔλαβε· καὶ εἰ φαίη 5 ἀντὶ τῆς ὀδύνης αὐτῷ βάρος γεγενῆσθαι ἐν τῷ τόπῳ ἐν ᾧ ἤλγεεν. 6 Ταῦτα γὰρ ἐν ἀρχῇσι γίνεται τῶν ἐμπυημάτων.

EMPIEMA. LV. 1 *At omni ratione subducta colliges, 2 initium fore cuiusque suppurati, 3 ab eo die quo primùm quis febricitare inceperit, aut etiam 4 cùm primùm rigor innasit hominem: quibus accidit illud, si æger fateatur se 5 loco doloris pondus quoddam graue sentire, parte illa qua ipsi dolebat. 6 Hac autem sunt ineuntis suppurati certissima signa.*

COMMENTARIVS.

1 Dixit antè quoto die, postquam incepit puris generatio, plerumque rumpantur suppurata: quare opus fuit vt notas indicaret principij eius quo pus incipit gigni: nam ita tempus ruptionis prædicemus optimè: nam ex calore loci obsessi, & ex humoris obsidentis vi illud principium purificum varium est. Hoc itaque d. principium notamus ex febri, rigore, pondere, loco doloris.

2 Natura enim si nihil digerendo proficiat, suppurato dabit operam. 5. aph. 8.

3 Id est, si vehementiùs febricitare inceperit: de nocte potissimùm, 2. aph. 47. Cùm primùm fe traiicit succus per venulas tennes & poros partis, fit initium phlegmones. Cùm autem is conceptus humor à calore agitatur, & putrescit, & extenditur, est augmentum; cùm dein in pus abit, est rigor, tunc incandescit febris & dolor. Ita initium phlegmones est totius morbi initium: sed initium suppurationis est rigor phlegmones, & tunc tandem summa affligitur febre; vel vnà febris cum rigore inuadit.

4 Id est, si rigor inciderit (id est, vniuersi corporis concussio inæqualis,) qui antè non inciderat quia pleuritica febris fuit symptromatica, & rigoris expers. Atqui cùm huiusmodi rigor inciderit, accidit tunc frequens sudandi & horrescendi vicissitudo, prorrhet. 32. coac. 4. 10. Causa huius rigoris symptomatici est, quòd membrana puris acrimonia ac stimulis vellicetur. In morbis qui febres habent cum rigoribus, suppurationem indicat maior febris & rigor.

5 Cùm enim iam sedem legit humor, magis grauat, quàm dum poris spargitur, at sensim colligit se pus in illud spacium inane: quare sensim abit dolor in grauedinem, iam facto pure. Maximè autem dolet, dum dolor mutatur in grauedinem: nam eroduntur tunc partes quæ pus continent: quod tam diu fit, dum in vna cauitate collectum pus fuerit.

6 Febris symptoma est inflammationis: rigor symptoma suppurati: pondus symptoma est materiæ quæ membranam opptimit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LVI. 1 Ἐξ ὧν τουτέων τῶν χρόνων τὴν ῥῆξιν χρὴ προσδέχεσθαι τῶν ἐμπυημάτων ἔσεσθαι ἐς τοὺς χρόνους 2 τοὺς προειρημένους. LVII. Εἰ δὲ εἴη 3 τὸ ἐμπύημα ἐπὶ θάτερα μοῦνον, στρέφειν τε καὶ καταμανθάνειν χρὴ ἐπὶ τουτέοισι, μή τι ἔχῃ ἄλγημα ἐν τῷ ἑτέρῳ πλευρῷ. Καὶ ἢν θερμότερον ᾖ 4 τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου, κατακλινομένου ἐπὶ τὸ ὑγιαῖνον πλευρὸν, ἐρωτᾶν εἴ τι αὐτῷ δοκέει 5 βάρος ἐκκρέμασθαι ἐκ τοῦ ἄνωθεν. Εἰ γὰρ εἴη τοῦτο, ἐπὶ 6 θάτερόν ἐστι τὸ ἐμπύημα, ἐπὶ ὁκότερον ἂν πλευρὸν τὸ βάρος γίνεται.

LVI. 1 *Atque ita perfecto suppurati tempore, vomica ipsius rupturam fore intelliges 2 illis temporibus 2 quæ definita sunt.* LVII. *Si verò 3 suppuratum alteram thoracis tantùm occupat partem, in vtrumque latus ægrum conuertere, & ex ægro discere oportet, num quid doloris percipiat in altero latere. At siquidem 4 alterum altero calidius sit, tum ex eo in latus integrum decumbente quærere oportet, an quod ipsi 5 pondus graue ex superiori loco pendere videatur. Nam si hoc ita sit, 6 altera eius thoracis pars suppurato est obsessa, qua pondus illud graue percipitur.*

COMMENTARIVS.

1 Primùm docuit tempus quo vomicæ se effundunt: dein, tempus principij concepti suppurati: iam locum quem occupat pus à rupta vomica. Vt ii qui inennte morbo non adfuerunt, & cùm quis binis thoracicis inuoluitur morbis, & in altera parte tantùm suppuratum euenit, rectè iudicent: & num medius thorax (in quo duæ membranæ thoracem discriminant) affligatur. Hæc vsum habent in membranarum non autem pulmonum inflammatione. nam vtrumque effundi à pulmone potest, nam hæ membranæ non diuidunt pulmonem. 5. Administ. Anatom.

2 Nam vt tardiùs vel celeriùs conficitur suppuratum, eo etiam tardiùs vel celeriùs rumpitur vomica.

3 Nam in thorace pus non æquè ac in peritonei regione circumferri potest: sed in latere conceptum, ibi manet.

4 Ex putrescente ibi pure; ita vna pars altera erit calidior. Aet. 8. lib. 65. de hac re; & Gal. 4. loc. aff. 9.

5 Quia d. Gal. Cubans in oppositum latus æger, onus sublimiori insidens parti persentiscit.

6 Q. d. Atque tunc thorax suppurato est obsessus, qui vel secandus erit, vel vrendus. At si ægro perinde fit, in quod latus incumbat, & pus tussiendo expectoret, à pulmonibus huiusmodi pus manabit; & fortè tunc sectio erit inutilis. Ratio diuersitatis est, quia inter dextram & sinistram thoracis partem interstitium est mediastinum, quo totus diuiditur thorax: & propterea non potest materia de parte in partem defluere. Gal. lib. 5. Administrat. anatom. nominat has membranas, qua parte costis respondent ὑπεζωκότας, id est, subcingentes: qua verò coniunctæ in medio thoracis sunt, διαφράττοντας, id est, intersepientes. At pulmones non sunt vllo interstitio diuisi, sed æqualiter per omnes eius cauitates huiusmodi materia dispergitur, & pulmones vtramque partem thoracis occupant.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LVIII. 1 Τοὺς δὲ ξύμπαντας ἐμπύους γινώσκειν χρὴ, 2 τοῖσι δὲ τοῖς σημείοισι. Πρῶτον μὲν, εἰ ὁ πυρετὸς 3 οὐκ ἀφίησιν, ἀλλὰ τὴν μὲν 4 ἡμέρην λεπτὸς ἴσχει, τὴν δὲ 5 νύκτα πλείων. LIX. Καὶ 6 ἱδρῶτες πολλοὶ ἐπιγίνονται, 7 βῆχές τε καὶ 8 θυμὸς ἐγγίνεται αὐτέοισι· καὶ 9 ἀποπτύουσιν οὐδὲν ἄξιον λόγου.

LVIII. 1 *Omnes autem suppuratos 2 ex his sanè signis cognoscere oportet. Primum quidem si febris 3 non * depellatur, sed quæ 4 interdiu quidem leuior est, 5 de nocte verò grauior.* LIX. *Tum verò 6 sudores incidunt multi, & etiam 7 tusses, 8 tussiendique cupiditas iis oboritur: sed tamen 9 nihil tussiendo commemorabile expectorant.* * dimiserit.

COMMENTARIVS.

1 Hactenus egit de suppurato inchoato: nunc agit de vetere & perfecto. id est, de iis qui pus effusum continent in cauitatibus thoracis iamdiu. hi certè proximè ad phthisin abeunt: nam ea præsens est, vbi à rupta vomica non excluditur ex thorace pus intra 40. diem. 5. aph. 15. Notat hîc Galenus, empyos dici à suppurato, æquè ac ab expurato.

1 Id

2 Id eſt, hæc ſigna demonſtrant.

3 Sed cum rigore ſymptomatico ſæpè iteratò recrudeſcat: ſuperſtite nimirum putri materia in foco febris.

4 Quia eſt febris veluti quædam hectica, quæ ſolet exacerbari ſumpto à nutricatu: noctu autem fit concoctio. Collecto nimirum ſpiritu cum calore, & excrementorum ſuppreſſione: nam omnis euacuatio quæ ſponte fit naturæ, ſupprimitur de nocte per ſomnum, excepto ſudore. Vnde omnes etiam inflammationes denocte grauiùs infeſtant ægros, quàm interdiu. Propterea rectè Peripneumonicis & Pleuriticis interdicimus ſomnum nocturnum, & permittimus diurnum. Hectica hæc eſt, cum putrida, empyicorum febris: ob vaporem putridum à pure, quæ etiam ante hecticam adfuit. C. Vega hîc refutat Auerrhoëm qui negabat eius cauſam aſcriptam, caloris à cibo, in hecticis.

5 Quia æuo illo cunctis cæna; at non omnibus familiare erat prandium.

6 Cùm frequens eſt ſudandi & horreſcendi viciſſitudo. Attamen ſudor è pectore manat principio, ſed non frequenter, ſi adhuc integra ſit naturalis œconomia: id autem quod dicit frequenter poſtea fit, partium thoracis infirmitate, quæ proprium alimentum retinere non poſſunt; ſed illud exudare ſinunt. q.d. à longo tempore ſuppuratis, iamque labefactatis ſuperuenit ſudor: natura cùm potens ita non ſit vt nutricios retinere poſſit ſuccos aut edomare, 4. aph. 41. hîc agit de multis ſudoribus non copiâ, ſed frequentiâ. ſunt enim pauci, & ſæpiùs recurrentes. propterea hîc d. Hippocrates ἱδρῶτες πολλοὶ: at in aph. d. ἱδρὼς πολὺς.

7 Non audet tamen tuſſire.

8 Quòd materia in pulmonum bronchia rapiatur, quæ dum cordis fuligini occurrit, tuſſim cum difficultate ſpirãdi excitat: ab obſtructione nimirum bronchiorum pulmonis. Multiplex eſt enim ſicca tuſſis: alia enim excitatur ab acri & ſubtili diſtillatione, ſubterfugiente anſam fuliginis: cui non eſt coniuncta difficultas ſpirandi: aliâs ab obſtructis bronchiis; huic dyſpnœa adeſt.

9 Quòd materia ſit craſſior, vis expultrix thoracis infirmior, & meatus denſiores qui occaluerint, ſiue denſitas membranæ obuolentis pulmones.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LX. 1 Καὶ οἱ μὲν 2 ὀφθαλμοὶ 3 ἔγκοιλοι γίνονται· αἱ δὲ 4 γνάθοι ἐρυθήματα ἴσχουσι. LXI. Καὶ οἱ μὲν 5 ὄνυχες τῶν χειρῶν γρυποῦνται· οἱ δὲ 6 δάκτυλοι, θερμαίνονται· καὶ μάλιστα 7 ἄκροι· καὶ ἐν τοῖσι 8 ποσὶν οἰδήματα γίνεται.

LX. 1 *Quin etiam 2 oculi fiunt 3 concaui: ac 4 genarubore perfuſæ apparent.* LXI. *Et 5 manuum vngues fiunt adunci: Sed tamen 6 digiti ardore conflagrant: potiſſimúmque 7 extimi: tum etiam in 8 pedibus tumores oboriuntur.*

COMMENTARIVS.

1 Hæc ſunt ſymptomata phthiſeos in ſuppuratum incidentis: nim. febris ſymptomatica, nocturna potiùs quàm diurna; hectica, quæ ſumpto cibo, exemplo calcis, recrudeſcit: quia non ſolùm humores, ſed & ſolidæ partes incendio conflagrant. Pulmones verò aërem attractum inficiunt, eumque reddunt tabificum. præterea pulmones euacuant cauam venã, & pituitam è capite attrahunt: atque hinc extenuatio.

2 Nimirum purulentorum, in diuturno iam ſuppurato: quia in phthiſin degenerat, vt fieri ſolet, ſi intra quadraginta dies ſuppuratum non expectoretur, 5. aph. 15. Eſtque illa phthiſis inſanabilis.

3 Conſumptis muſculis, & collapſis membranis. vnde facies & oculi ſiccantur.

4 A fuligine, & calore contra naturam pulmonum. Hoc eſt quintum ſignum. Nam plurimis fuliginibus obſeſſi ſunt pulmones, qui pituitam à capite trahunt: hinc etiam tuſſis.

5 Conſumpta digitorum molli carne, qua vngues fulciuntur: quæ non eſt muſculoſa; ſed caro propriè dicta. Atque hinc θηρίωμα ſolet appellari huiuſmodi phthiſis quæ ſuppurato ſuperuenit: quia more lupi cuiuſdam abſumit quicquid humidi eſt in corpore, cætetáſque defraudat partes: ita hoc nomen ex cauſa vt ſignum, quod tabidorum, vt & fetarum, ſint adunci vngues.

6 Vt in hectica febre cæteræ partes quæ humore abundant. nam, vt d. hîc Gal. in aliis febribus algent ſæpè; ſed in hecticis digiti calidi maneant febribus.

7 Quorum nim. caro fuit temperata: & hîc maior moles carnis: quare in his ſolidorum conſpicuus fit ardor.

8 Quòd & naturâ frigidiores ſint, neruoſi, membranei, & ligamentis abundantes, & longiſſimè abſunt à fonte caloris. Vapores & cruditates concipiunt, nec abſumunt, ob languorem. Quare totius corporis extinctio inde incipit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXII. Καὶ 1 σιτίων ἐκ ἐπιθυμέουσι· καὶ 2 φλύκταιναι γίνονται ἀνὰ τὸ σῶμα. LXIII. 3 Ὁκόσα μὲν οὖν ἐγχρονίζει τῶν ἐμπυημάτων, ἔχει τὰ σημεῖα ταῦτα, καὶ 4 πιστεύειν αὐτέοισι χρὴ κάρτα. LXIV. Ὁκόσα καὶ 5 ὀλιγοχρόνιά ἐστι, σημαίνεται τουτέων, 6 ἤν τι ἐπιφαίνηται, οἷα καὶ τοῖσιν 7 ἐν ἀρχῆσι γινομένοισιν· 8 Ἅμα δὲ καὶ ἤν τι 9 δυσπνούστερος ᾖ ὁ ἄνθρωπος.

LXII. *Quin etiam 1 cibos non appetunt: tum verò 2 puſtulæ per totum corpus erumpunt.* LXIII. *3 Igitur diuturna [pectoris & pulmonis] ſuppurata, iis maximè ſignis deprehenduntur, 4 maximéque illis fidendum eſt.* LIV. *Quæ verò 5 breui eruperunt, his * ſignis ea [ſuppurata] cognoſcuntur, ſi 6 quæ appareant, qualia [ſuppuratorum] principio 7 apparere diximus: 8 Quibus & illud [accedit,] ſi tunc 9 maiori, quàm antè, difficultate ſpirandi laboret.* * ſequentibus

COMMENTARIVS.

1 Cùm nimirum vtraque facultas ventriculi, nim. coquendi, & appetendi, phthiſis illius ſympathiâ labefactantur. vnde necroſis adeſt appetitus; non enim ſentit ſuctionem.

2 Diffuſa quadam ſanie, quæ à pulmonibus malè affectis exudat: & tunc in propinquo mors eſt: quia quod plures facultates labefactatæ fuerint, eò res ægri peiori ſunt loco. 4. ac. 43. φλυζάκια appellat. De his vide Celſum 2. lib. 7. ſod nota, vbi ille ſcribit pallent, vt reponas calent, ex Hippocratis hîc ſententia. Vide & Paulum 3. lib. 32.

3 Concludit præcedentia: d. quæ hactenus ſcripſi, denunciant ex longo tempore conceptum empyema: & his ſidendum.

4 Nam cunctæ illæ ferè notæ exhauſtionem denotant, & hecticam febrem, ab æſtu thoracis & pulmonis cùm empyema habent, tuptumque cùm prorogatur.

5 Q. d. notæ quæ ſignificant puris recentem effuſionem in thoracem, non adeò elucent; nam talem ſociam febrem non ducunt.

6 Id eſt, ineunte ſupputati effuſione in thoracem: huius d. ſigna non ſunt adeò clara: quia febrem hecticam ignorant. ſunt autem hæc, quæ apparent ſuppuratorum principio, rigor, febris, pro dolore pondus.

7 Nimirum febris iteratò recrudeſcens, & ſæpiùs horror ſuperueniens qui antè non fuit; pondus graue, doloris loco. Hoc eſt, ex eiſdem ſignis cognoſcitur

puris

puris in thoracem effusio quæ non est verus, ex quibus cognoscitur prima collectio vomicæ; si quædam accesserint quæ descripta iam sunt in effuso empyemate iam longo tempore: vt caui oculi, defectus appetitus, sudores plurimi, &c. (ita Galenus tertium hoc addit signum) præterea difficultas spirandi: ita his consociatis notabitur recens empyema.

8 Nimirum, signis.

9 Nim. oppressis à suppurato effuso pulmonibus: & denegato illis liberè se dilatandi loco. (4. loc. aff. 8.) vnde ægriùs quàm antè respirant.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXV. 1 Τὰ δὲ ταχύτερον αὐτέων καὶ βραδύτερον ῥηγνύμενα, τοῖσδε γινώσκειν χρή. Ην μὲν ὁ 2 πόνος ἐν ἀρχῇσι γίνηται, καὶ ἡ δύσπνοια, καὶ ἡ 3 βὴξ, καὶ ὁ 4 πτυαλισμὸς 5 διατείνῃ, ἐς τὰς 6 εἴκοσιν ἡμέρας ἔχων, προσδέχεσθαι τὴν ῥῆξιν, ἢ καὶ ἔτι 7 πρόσθεν. Ην δὲ 8 ἡσυχαίτερος ὁ πόνος ᾖ, καὶ 9 τ' ἄλλα πάντα κατὰ λόγον, τουτέων προσδέχεσθαι τὴν ῥῆξιν 10 ἐς ὕστερον. LXVI. * Γίνεσθαι 11 δὲ ἀνάγκη καὶ 12 πόνον, καὶ 13 δύσπνοιαν, καὶ πτυαλισμὸν πρὸ τῆς τοῦ πύου ῥήξιος.

Dolor. Suspiriosus anhelitus. Tussis. Ptyelismus.

LXV. 1 *Quorum verò [suppuratorum vomica] maturius tardiúsve rumpuntur, his signis cognoscere licet. Nam si ineunte morbo [thoracis] 2 dolor infestet, & cum suspirioso anhelitu, atque 3 tussi, & 4 expectoratum ad 5 vigesimum vsque diem 6 differatur, tum puris eruptionem expectare oportet, aut etiam 7 celeriùs. Sin 8 dolor remissior fuerit, 9 omniaque reliqua pro huius ratione, 10 tardiùs suppurati eruptionem expectare oportet.* LXVI. 11 *Sed tamen necessariò 12 dolor cum 13 suspirioso anhelitu & expectorato ante puris eruptionem incidit.*

COMMENTARIVS.

1 Nam rumpi quædam suppurata dixit die 30. 40. & 60. sed nullas notas adiecit, vnde in notitiam ducemur citiùs aut seriùs eruptura. Itaque hîc agit hac de re. Primò itaque notas depingit, quæ 20. die vel citiùs effusionem suppurati prænunciant: vt dolor, suspiriosus anhelitus, tussis, si ab initio perseuerauerint.

2 Sine remissione ab initio perseuerans, copiam aut acrimoniam morbificæ materiæ denunciat.

3 A causa perpetuò sineque remissione irritante.

4 Acrimonia tenuis exudantisque materiæ à membrana qua tenetur materia.

5 Διατείνει, id est, perseueret: vt in Historia Erasini διατελέει, id est, per totum morbum, id est, perseuerantet.

6 Vel ad 14. diem 5. aph. 8. Ita vt ante decimum quartum, aut vigesimum diem nihil expectoretur.

7 Vt decimoquarto die: pro ratione nimirum materiæ & loci. vel 17. Non enim transibit vicesimum diem: nam is est terminus longissimus acutorum morborum.

8 Id est, tardiùs rumpentur suppurata, quæ habent dolorem mitiorem. Itaque quæ seriùs effunduntur, non habent dolorem sine remissione, sed remittit, & intermittit, nec toto perseuerat morbo: quia mitior causa non ita rodit membranam.

9 Vt suspiriosus anhelitus, tussis; si hæc analogiâ dolori respondeant.

10 Id est, pro ratione symptomatum tardiùs magis minusve, erumpet suppuratum.

11 Duo hi aphorismi suspicione non carent, si conferas cum Coacis. Nisi intelligas de expectorato serosæ cuiusdam materiæ, quæ exudat à pure ipso, dum continetur in vomica. Vt hoc velit Hippocrates: quæcumque pleuritis expectorati est expers, in suppuratum degenerat, intra 14. vel 20. diem. At talis pleuritidis, (desiderato expectorato, conf. cto suppurato) antequam rumpatur vomica, & pus effundatur in spacium inane thoracis, expectorabit serosam materiam; continuitate membranæ ad pulmones peruenientem. Et, vt illud expectoratum est signū vnum suppurati: ita eo ipso die rumpetur vomica, quo expectorandi finem faciet. Vt illa sputandi intermissio sit, signum ruptæ vomicæ, & excretionis puris in inane thoracis.

12 Id est, ruptionis imminente die pus agitabitur, & pars quædam expectorabitur; & ab erosione puris fiet dolor. Itaque si intermiserunt hæc symptomata; eo tempore necessario recrudescent. Si itaque fuerit dolor cæteraque symptomata mitiora, ad 60. diem vsque excurret malum, antequam effundatur pus. sin minùs remissa fuerint symptomata, medium tempus incurret ruptio.

13 Propter dolorem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXVII. 1 Περιγίνονται δὲ τουτέων μάλιστα μὲν, οὓς ἂν 2 ἀφῇ 3 ὁ πυρετὸς 4 αὐθημερὸν μετὰ τὴν ῥῆξιν. Καὶ σιτίων 5 ταχέως 6 ἐπιθυμέωσιν· καὶ δίψης ἀπηλλαγμένοι ἔωσι. καὶ ἡ γαστὴρ 7 σμικρά τε καὶ ξυνεστηκότα ὑποχωρέῃ· καὶ τὸ 8 πῦον 9 λευκόν τε, καὶ 10 λεῖον, καὶ 11 ὁμόχροον ᾖ, καὶ 12 φλέγματος ἀπηλλαγμένον, καὶ ἄτερ πόνου τε καὶ βηχὸς ἰσχυρῆς ἀνακαθαίρηται. LXVIII. Ἄριστα μὲν 13 οὕτως καὶ 14 τάχιστα ἀπαλλάσσουσιν· 15 ἢν δὲ μὴ, οἷσιν ἂν 16 ἐγγυτάτω τουτέων γίνηται.

LXVII. *Ex 1 his autem illi supersunt maximè, quos eo ipso die, quo rupta est vomica, 2 febris 3 dimisit: 4 & 5 illicò cibos 6 appetunt: ac sitis sunt planè expertes: tum aluus 7 pauca & figurata reddit: tum 8 pus ipsum 9 album est, & 10 læue, & 11 vniusmodi, & 12 pituitæ expers: tum & si absque dolore & vehementiori tussi expectoretur.* LXVIII. *Itaque qui ita sunt affecti, 13 optimè atque 14 celerrimè liberantur: 15 sin minùs, * quo 16 propiùs ad hæc [signa] accedunt.*

* vel, bi quibus proximè bis contigerint.

COMMENTARIVS.

1 Ex purulentis. Quattuor euentus suppuratorum depingit; ad bonum, vel ad malum, ad melius, vel deterius: & hæc citiùs, vel seriùs.

2 Quæ continuò affligebat.

3 Vel saltem remissior facta est, perfecto nim. omni suppurato, & sublatâ omnis puris generatione.

4 Vtraque ventriculi facultate, & coquendi & appetendi restituta: vel certè non ampliùs impedita: quæ in doloris vi impediebatur.

5 Simulatque pus eruperit.

6 Extincto pulmonum & alui ardore. Aluum enim vocat perpetuò Cicero 2. de nat. deorum, ventriculum.

7 Pauca quidem, superstite multo succo altili, integritate naturalis œconomiæ in coquendo & distribuendo. nam diffundi significat nutricatum per corpus; & robustæ coctricis est nota.

8 Quod expectoratur.

9 Integritate partium solidatum.

10 Natiui caloris vi, se in omnes materiæ partes æqualiter insinuantis.

11 Id est, non bile, aut pituita aut atra bile perfusum: sed prorsus æquale.

12 Expositio hæc est præcedentis sententiæ, id est, sine crudo succo remixto.

13 Sine vllis morbi reliquiis, & omninò bonis naturæ rebus.

14 Restituta nim. natura, expectorato iam purè morbi causa.

15 Id est, si non ita præclarè, nec adeò celeriter: q. d. quia rarò cuiquam elucent cunctæ notæ salutares.

16 Quæ alia in aliis apparent: ea quo meliora, eò melius, & celeriùs restituuntur. q. d. quibus cumulatè cunctæ notæ ad salutem apparent, citissimè liberantur: & etiam hi quibus plurimæ harum notarum elucent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ἢ
* ἢ
† αἴσι

LXIX. 1 Ἀπόλλυνται δὲ οὓς ἂν ὅ, τε 2 πυρετὸς μὴ ἀφίῃ· * ἢ δοκέων αὐτέους ἀφιέναι, 3 αὖθις φαίνηται ἀναθερμαινόμενος· καὶ 4 δίψαν μὲν ἔχωσι, 5 σιτίων δὲ μὴ ἐπιθυμέωσι· καὶ ἡ 6 κοιλίη ὑγρὴ ᾖ· καὶ τὸ πῦον χλωρὸν † καὶ πελιὸν πτύῃ, ἢ φλεγματῶδες καὶ ἀφρῶδες. * Ἢν ταῦτα πάντα γίγνηται, 7 ἀπόλλυνται. LXX. 8 Ὁκόσοισι δ᾽ ἂν τουτέων τὰ μὲν ἐπιγένηται, τὰ δὲ μή, οἱ μὲν αὐτέων 9 ἀπόλλυνται, οἱ δὲ ἐν πολλῷ χρόνῳ 10 περιγίνονται. Ἀλλ᾽ ἐκ πάντων τῶν τεκμηρίων, τῶν ἐόντων ἐν τουτέοισι, 11 σημαίνεσθαι, καὶ τοῖσιν 12 ἄλλοισι πᾶσι.

LXIX. 1 *Sed [à suppurato] intereunt, quos [à rupta vomica] 2 febris non dimisit: aut si febricitandi finem fecisse videantur, 3 iteratò incendio conflagrant: & 4 siti ardent, nec vllo 5 edendi amore tenentur: tum 6 aluo sunt profusiore; pus autem viride & liuidum expectoratur, aut pituitosum & spumans. Nam si hæc omnia inciderint, [breui] 7 intereunt.* LXX. *Sed 8 quibus horum [symptomatum] alia quidem appàrent, alia verò non, ex iis quidam 9 intereunt, alij verò in multo tempore tandem 10 supersunt. Sed ex illis omnibus signis syllogisticis, quæ in iis apparent, 11 significatio fiet, 12 omnibusque aliis.*

COMMENTARIVS.

1 Si cuncta praua fuerint signa, morientur citissimè: 3. progn 2.

2 Iteratò recrudescente ipso suppurato.

3 Recrudescente febre.

4 Superstite in thorace vel pulmonibus foco incendij.

5 Vel, si capiant cibos, edendo nihil proficiunt. 7. aph. 6. nam d. Gal. qui in tali morbo euadunt, auidè pastum ineunt.

6 Labefactata naturali œconomia.

7 Subauditur ταχέως. Quod nim. in naturæ virtute nihil spei sit reliquum: Quod indicant deiecta appetentia, & alui profusio. quòd autem morbi vis calamitosa sit atque funesta, ostendunt febris contumacia, & sputi prauitas.

8 Q.d. si qui media sortiantur signa, partim tardiùs moriuntur, cùm superantur notæ bonæ à malis: proptereà tardiùs, cùm bona reluctentur, quæ tandem tamen fatiscunt.

9 Quia quò plures facultates læsæ fuerint, eò peiori loco sunt ægri.

10 Coctione contumacioris materiæ morbificæ, & restituta paulatim natura. Ita mala signa triumphantur à bonis.

11 Salutis aut mortis.

12 Vt sudoribus, vrinis, capillorum defluuiis, & similibus. q.d. in cunctis per omnia signa coniecturam faciemus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* περὶ
† ἂ

LXXI. Ὁκόσοισι δὲ 1 ἀποστάσιες γίγνονται ἐκ τῶν περιπλευμονικῶν νοσημάτων, * παρὰ τὰ ὦτα, καὶ 2 ἐμπυΐσκονται, † ἐς τὰ 3 κάτω χωρία, καὶ 4 συριγγοῦνται, οὗτοι δὲ περιγίνονται.

LXXI. *Quibus verò ex 1 peripneumonicis morbis abscessus incidunt ponè aures, & 2 suppurant, aut ad 3 infernas partes decumbit, & 4 fistula excitatur, hi sanè supersunt.*

COMMENTARIVS.

1 Q. d. quamuis pleuritis & peripneumonia propriè curentur expectorato: & si expectorato non curentur, suppurantur: existunt tamen & aliæ illarum crises. Nimirum pro materiæ ratione, & naturæ vi. Si enim materia fuerit calida, & adsit naturæ vis, cum meatuum libertate, expectorato remissionem accipient: Sed tamen alias habet crises, nimirum parotides, abscessus crurum, & vrinam purulentam.

2 Pure nimirum albo, æquali, ad cuius generationem cuncta symptomata remittunt se, cum integritate naturæ coniuncta. aut si parotis non suppuret, aluus feratur, & vrina crassa multaque hypostasi prædita cumulatè reddatur.

3 Vt ad crura.

4 Id est, vlcus sinuosum, & angustam fistulæ speciem referens; à putis acrimonia. Aliorum morborum medela est fistula. d. Hip. 6. epid. 3.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXII. 1 * Ἐπισκέπτεσθαι δὲ χρὴ τὰ 2 τοιαῦτα, ὧδε. Ἢν ὅ, τε 3 πυρετὸς ἔχῃ, καὶ ἡ ὀδύνη 4 μὴ παύηται, καὶ τὸ πτύελον μὴ ἐκχωρέῃ κατὰ λόγον, 5 μηδὲ χολώδεες αἱ τῆς κοιλίης διαχωρήσιες, μηδὲ 6 εὔλυτοί τε καὶ ἄκρητοι γίγνοιντο, καὶ μηδὲ τὸ οὖρον 7 πολύ τε † κάρτα καὶ πολλὴν ὑπόστασιν ἔχον, 8 ὑπηρετῆται δὲ 9 περιεστικῶς ὑπὸ τῶν λοιπῶν πάντων τῶν * περιεστικῶν σημείων, τουτέοισι χρὴ τὰς τοιαύτας 10 ἀποστάσιας ἐλπίζειν ἔσεσθαι.

* ἐπισκέπτεσθαι
† καὶ παχὺ ἐὸν illud ponitur Post οὖρον.
* περιεστικῶν

LXXII. 1 *Sed 2 huiusmodi [abscessus] fore intelliges, hoc modo Si 3 febris detineat, nec vlla 4 doloris remissio adferatur, nec expectoratum conuenienter feratur, 5 nec biliosa aluo secedant, nec 6 facilè aluus meracis feratur, nec verò vrina 7 profusè reddatur cum multa hypostasi, atque 8 certa salutis spes ab aliis signis 9 salutaribus affulgeat, tum commemoratos 10 abscessus fore spes est.*

COMMENTARIVS.

1 Q.d. si morbus non calamitosus sit dyspeptos, eueniet abscessus bonus. Noscitur autem pepasmi difficultas in non funesto morbo, ex febri & dolore perseuerante: nam vbi hæc quiescunt, paruus erit morbus: sed magni per crisin finiuntur. 3. cris. 4. Gal. nam parui soluuntur solùm. Et salutares mutationes fiunt excretione, vel abscessu, aut sensim soluitur. Excretiones absolutè crises vocamus: & nemo subitò sanatur sine crisi. Cùm itaque Peripneumonia (de qua hîc) morbus sit magnus, & crisis in ea speretur, iam hîc Hippocrates docet, vnde noscemus num per abscessum, vel excretione iudicabitur.

2 Iam enim dixit, infra aut sursum hanc finiri per abscessum, qui antequam eueniat, prænuncia signa aperiunt. Idem in aliis morbis expectandum: Gal. 3. cris. 26. Si itaque hæc non adsint, morbus soluetur sensim, maximè per vrinas: tarius tunc per sedem.

3 Cum spirandi difficultate.

4 Id quod significat peripneumoniæ denegari proprium iudicium per excretionem: videlicet expectoratum, si crudum sit, vel non facilè excernatur statim: hoc denotat longum futurum morbum. Nam d. Gal vbi desinit dolor, mitescit morbus, nec opus abscessu: vt etiam si expectoratum benè procedat.

5 Vt nulla calidioris materiæ suspicio sit: quæ per excretionem potissimùm iudicatur: hoc denotat morbum longum futurum, à crasso & crudo succo: qui vel longo die soluetur, aut in abscessum abibit.

6 Quæ sunt signa ardoris, & calidioris materiæ. quod ait, ea ratione ne crisin suam habeat.

7 Quæ materiam & occasionem futuri abscessus præripiant: 4. aph. 74. nam ita coctione paulatim finem inueniet morbus.

8 Vel, vt alij: Paratur autem salubris ab omnibus aliis salutiferis signis. Vel, vt alij: Indicatur autem superstes futurus ab omnibus reliquis salutaribus signis.

9 Quæ in conualituris apparere solent. vt ex decubitu, somno, mente, pulsu &c.

10 Quandoquidem non apparuerint propria excretionis signa; imò potiùs illius tota spes sublata est.

Ex his duobus aphorismis colliges hæc axiomata.

11 Omnis

I. Omnis Parotis sanguinea funesta est, si suppurati sit expers. 3. coac. 206.

II. Forte etiam funesta, si pus non sit album, læue & æquale. 3. 210.

III. Eadem Parotis suppurati particeps, nisi cum eo suppurato, omnium symptomatum antecedentium remissionem adferat, cum naturæ integritate coniunctam, calamitosa. Vt patet in Pictoris ancilla.

IV. Omnis Parotis suppurati expers, funesta est: nisi aluus feratur, aut vrina profusè fluat, multa hypostasi prædita.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*π 1 Γίνονται δὲ αἱ μὲν ἐς τὰ 2 κάτω χωρία, οἷσιν ἂν * περὶ τὰ 3 ὑποχόνδρια τῶ 4 φλεγματίς τι ἐγγένηται· αἱ δὲ 5 ἄνω, οἷσι τὸ ὑποχόνδριον 6 λαπαρόν τε καὶ ἀνώδυνον διατελέῃ. 7 Δύσπνοι δέ τινα χρόνον γενόμενος 8 παύσονται, ἄτερ φανερῆς προφάσιος ἄλλης.

1 *Eorum verò [abscessuum] alij quidem 2 imis in partibus oboriuntur, nimirum quorum 3 hypochondria 4 inflammatione sunt obsessa: Alij verò 5 superioribus partibus erumpunt, quibus hypochondrium 6 molle est, & doloris expers perseuerat. Sed tamen cùm antea 7 suspirioso anhelitu laborarit, anhelandi 8 finem fecerit, sine alia quapiam manifesta [illius remissionis] causa.*

COMMENTARIVS.

1 Qui, denegata peripneumonicis excretione per expectoratum (nam expectoratum est propria peripneumoniæ & pleuritidis excretio) & omni spe excretionis adempta: neque materia (vt fit in deiectionibus biliosis alui) neque occasione (vt fit in vrina crassa hypostasi prædita) abscessibus prærepta, aut ponè aures, aut imis in partibus oboriuntur. Gal. 3. crisi. 11. Iam docuit vnde noscamus futuros abscessus: sed nunc, si futuri, num supra vel infra.

2 Vt in cruribus.

3 Id est, quæ sunt inæqualia. An igitur in hypochondriis sit meatus per quem transit materia Peripneumoniæ & Pleuritidis in crura? cur non viciniorum partium cruribus meminit? quia lumbis magna assidet illa vena, quæ in crura propagines mittit. Hinc saltem fiet significatio infra vergere naturam, & materiam.

4 Vel ardore conflagrant. Nam plurimis locis Hippocrati significat φλέγμα phlogosin: aliàs eidem dicitur pituita, per Antiphrasin.

5 Vt ponè aures.

6 Id est, in mediocritate positum distentionis & contractionis, hoc significat λαπαρόν, opponitur enim inflammatis.

7 Q. d. ad superiores partes fiet abscessus, si quæ iam enarraui adfuerint: ad quod non parum facit, si æger difficile respirauerit; nam hoc tunc quiescet sine manifesta causa: nam impletæ cùm essent venulæ thoracis & rami maiores, liberantur onere cùm fiunt parotides. Hæc itaque eius sententia: vt notat Gal. Si hypochondria fuerint doloris & tumoris experria, succi verò sursum cursum flectant, quod significat respirationis difficultas, parotides expecta.

8 Translata materia quæ causa erat anhelitus.

9 Vt expectorato conuenienter facto, aut vrinæ purulentæ profluuio, aut alui fluore; vel hæmorrhagia, vomitu.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXIII. 1 Αἱ δὲ ἀποστάσιες αἱ 2 ἐς τὰ σκέλεα, ἐν τῇσι περιπλευμονίῃσι τῇσιν ἰσχυρῇσί τε καὶ ἐπικινδύνοισι, 3 λυσιτελέες μὲν πᾶσαι· 4 Ἄρισται δὲ αἱ τῶ πτυέλου ἐν μεταβολῇ * ἐόντος γιγνόμεναι. Εἰ γὰρ τὸ 5 οἴδημα, καὶ ἡ ὀδύνη γίγνοιτο, τῶ πτυέλου ἀντὶ ξανθῶ πυώδεος γινομένου, καὶ 6 ἐκχωρέοντος ἔξω οὕτως *ἤδη

ἂν 7 ἀσφαλέστατα ὅ, τε ἄνθρωπος περιγένοιτο, καὶ ἡ ἀπόστασις ἀνώδυνος 8 τάχιστα † παύσεται. †ἂν παύσαιτο

LXXIII. 1 *Cæterùm qui in crura decumbunt abscessus, à peripneumonia vehementi & calamitosa, 3 præclarè quidem omnes ad salutem faciunt. Sed illi 4 optimi qui in expectorati mutationem incidunt. Nam si 5 tumore contra naturam cum dolore coniuncto [obsessa fuerint crura,] postquam expectoratum è flauo purulentum est redditum, 6 nec non [bona illius pars] excretione iam secessit: Sic enim 7 valetudine integra [peripneumonicus] homo ipse victor euadet, tum abscessus doloris expers * concedet 8 celerrimè.* *sedabitur

COMMENTARIVS.

1 Agit de crisi per abscessus: qui eueniunt exclusâ materiâ ad partem remotam, & capacem, prodromo à pepasmo. Qui si in peripneumonia nondum mitigatâ materiâ euenerint, boni; nam à peripneumonia liberant; periclitantibus tamen cruribus, nec secura tamen erit hæc crisis.

2 Ita interdum in crus vel in sacrum os decumbit abscessus; cùm homines per mensem vnum aut alterum peripneumoniæ inuoluuntur.

3 Quòd materia longissimè abscedat à morbo: & quod decumbat in partem materiæ capacissimam, quodque remissionem adferat symptomatum peripneumonicorum: potissimumque suspiriosi anhelitus, alleuata enim natura parte materiæ, quod restibile est facilè euincet.

4 Id est, qui expectorato pepasmi participe incidit: vt enim coctionis celeritatem, ita etiam securitatem crisis prænunciant. Nam quicquid excluditur ex proprio foco, ad salutem facit, si in partem capacem effundatur: nec tunc ita periclitabuntur crura. 2. epid. boni sunt qui fiunt longè, deorsum, cocta materia.

5 Nam pulmonia ceder, artus extra discrimen erunt, ac sine dolore citissimè finientur, vegetâ integráque naturali facultate, cuius munus est coquere. 1. epid. pepasmus crisis celeritatem, & securitatem arguit.

6 Vt nim. non tam materiæ vitio & corruptione, quàm copiâ, quòd multum ab expectorato superfit, abscessus ille excitatus videatur. 6. epid. 2. 20. si quid à fluentibus relinquitur, promptus in abscessum est progressus.

7 Ac sine morbi reliquiis, nec vllo partium obsessarum incommodo.

8 Propter materiæ bonitatem, pepasmi participem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXIV. Εἰ δὲ τὸ πτύελον 1 μὴ ἐκχωρέῃ καλῶς, μηδὲ τὸ 2 οὖρον ὑπόστασιν ἀγαθὴν ἔχον φαίνοιτο, κίνδυνος 3 χωλὸν γενέσθαι τὸ ἄρθρον, ἢ πολλὰ πρήγματα παρασχεῖν. LXXV. 4 Ἢν δὲ 7 ἀφανίζωνται καὶ 6 παλινδρομέωσιν αἱ ἀποστάσιες, τῶ πτυέλου μὴ ἐκχωρέοντος, καὶ τῶ πυρετῶ ἔχοντος, 7 δεινόν· κίνδυνος γὰρ, μὴ 8 παραφρονήσῃ, καὶ ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος.

LXXIV. *Contrà si expectoratum 1 non antè conuenienter secesserit, nec ipsa 2 vrina bona hypostasi prædita sit, tum sanè membrum ipsum [tumore obsessum] 3 in claudicationis est periculo, aut multum negocij, multúmque molestiæ facesset.* LXXV. *4 Quodsi 5 euanescant abscessus, & 6 intrò recurrant, siquidem expectorati omnis ratio desideretur, & febris detineat, 7 calamitosum idest: tunc enim 8 delirio & morte periclitatur æger.*

COMMENTARIVS.

1 Materiæ contumacia, & naturæ infirmitate. μὴ καλῶς, id est, incoctum si expectoretur: vel si quidem coctum, at non expectoretur satis.

2 Loco nim. materiâ. loco, vt fundó matulæ

 obfirmata;

obfirmata; materiâ, vt sit alba, læuis, & æqualis. Vt ad calamitosam vim morbi accedat œconomiæ naturalis infirmitas aut depravatio.

3 Quòd materia pepasmi expers, musculorum substantiam labefactet; nam ea est cruda & crassa.

4 Hoc prognosticum locum habet in omnibus eruptionibus quæ foras fiunt. Tribus notis palindromen d. animaduertemus, si subitò euanescat: febris si non mitescat; nec humor excernatur. nam si per ἀδήλου διαπνοὴν excernatur, febris cadet; nam ita interdum euenit, ob humoris tenuitatem, partis laxitatem, aëris calorem, remediorum facultatem, & vitium ob robur, id est, calidi natiui.

5 Nec vlla digerendi, aut suppurandi forma appareat. 5. aph. 65. addit ἐξαίφνης maioris claritatis gratiâ: quamuis ἀφανισθῶσι idem significet, vt hîc annotat Gal.

6 Materiæ vi quadam maligna, & superstite foco vnde materia illa dimanauit, ad quem se reuoluit: vel partem principem inuadit.

7 Et periculi plenum.

8 Quòd fractis iam viribus, iteratò morbus recrudescat, cuius materia sit omnino pepasmi expers. Et delirij metus, quòd refluus sit ad pulmones humor: vnde à vaporum copia delirium. Hi itaque moriuntur δυσπνοοῦντες.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXVI. Τῶν δὲ ἐμπύων, τῶν 1 ἀπὸ τῶν περιπλευμονικῶν *, οἱ 2 γεραίτεροι μᾶλλον ἀπόλλυνται. Ἐκ δὲ 3 τῶν ἄλλων ἐμπυημάτων, οἱ 4 νεώτεροι μᾶλλον 5 ἀποθνήσκουσιν.

* νοσημάτων

LXXVI. *Eorum verò qui 1 à peripneumonia sunt purulenti, 2 seniores magis intereunt. [Contrà verò] 3 ex aliis omnibus suppuratis 4 iuniores [inter cæteras ætates] omnium facillimè celerrimèque 5 moriuntur.*

COMMENTARIVS.

1 Quòd eorum infirma sint latera, fuliginis vis minor, meatus angustiores, materia etiam ipsa suppurati crassior: vnde fit, vt & causæ ipsius morbi, eorum naturæ dissentanei, magnitudine, & curationis difficultate, moriendi necessitas in promptu sit.

2 Γεραιτέρους appellat, qui etiam μεσοπόλιοι, & ὠμογέροντες dicuntur Gal. nam triplex senectus Galeno 5. de sanitate ad finem.

I. à 50. anno τῶν ὠμογερόντων.

II. γῆρας δ' ἢ γηροντικὴ, senium.

III. πέμπτος senex dicitur, quòd ipsi funebris iam pateret pompa.

hîc vocat seniores, d. Gal. ratione iuniorum: q. d. maiores natu, ratione iuuenum.

3 Et inflammationibus: vt parotidibus. q. d. doloris vehementia hi maximè intereunt: at pulmo grauem tantùm dolorem sentit. Sed ab aliarum partium inflammatione moriuntur, propter febres, delitia, & dolores: nam hæc iuniores infestare maximè solent.

4 Qui ex ephœbis euasere: ad trigesimum quintum ætatis annum.

5 Symptomatum vehementiâ, in supputato & febre. Mirum videri possit, quòd hîc dicit Aphorismus; suppuratum Peripneumoniæ funestum esse seni, at iuueni minùs. Contrà, suppuratum parotidis iuueni funestum, at seni minùs: maximè cùm dicat Aphorismus, in morbis minùs periclitari quorum naturæ congener est morbus, &c. 2. aph. 34. At parotis senis naturæ minùs est consentanea: ergo ea magis periculosa esse deberet. Respondeo. illum Aphorismum intelligi debere, vbi cætera sunt paria. Tamenim etsi parotis, magnitudine causæ, videatur seni esse grauior: febre tamen minore, & iusto suppurati tempore curationem recipit. Sic in suppurato pulmonis, iuuenis habet varias causas præ sene: quod habeat firma latera, materiæ præparationem, & meatuum libertatem, fuliginisque copiam. Nam mortem adfert causæ morbificæ magnitudo, symptomatum vehementia, & curandi difficultas. Similiter funesta est Æthiopibus febris ardens, non causæ magnitudine, cùm facillimè minimóque negocio hoc malo teneantur, sed symptomatum vehementiâ, quia calor in his fit incendium. Scythis verò, Scotis & Anglis eadem febris est funesta, causæ magnitudine, cùm ipsi sint frigidi: & curandi difficultate.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXVII. 1 Αἱ δὲ 2 ξὺν πυρετῷ γινόμεναι 3 ὀδύναι περὶ τὴν 4 ὀσφύν τε καὶ τὰ 5 κάτω χωρία, ἢν 6 τῶν φρενῶν ἅπτωνται, τὰ κάτω ἐκλείπουσαι, ὀλέθριαι κάρτα. Προσέχειν οὖν δεῖ τὸν νόον τοῖσιν 7 ἄλλοισιν σημείοισιν· ὡς ἢν 8 τι καὶ τῶν ἄλλων σημείων ἐπιφαίνηταί τι πονηρὸν, ἀνέλπιστος ὁ ἄνθρωπος. LXXVIII. Εἰ δὲ 9 ἀναΐσσοντος τοῦ νοσήματος ὡς πρὸς τὰς φρένας, τ' ἄλλα σημεῖα μὴ πονηρὰ ἐπιγίνηται, ἔμπυον ἔσεσθαι τοῦτον πολλαὶ ἐλπίδες.

LXXVII. 1 *Cum 2 febre 3 dolores qui 4 lumbi sedésque 5 inferas occupant, si illis relictis 6 præcordia inuadant, perniciosi sunt. At huius rei veritas ad 7 aliorum signorum rationem est exquirenda, vt si quod 8 aliud malum accesserit signum, desperatus homo videatur.* LXXVIII. *Sin verò 9 morbi [lumborum] ad diaphragma appulsu, alia quæ apparent signa haut mala fuerint, suppuratum fore multa spes est.*

Græcus codex hîc tertij libri initium facit.

COMMENTARIVS.

1 Morborum acutorum alij in febris essentia consistunt: alij habent febrem symptomaticam. Hîc de metastasi agit: quæ cum malis signis, mortem; cùm bonis, empyema futurum denunciat.

2 Vt ipsa febris sit symptomatica. nam sine febre non esset acutus morbus; & fortè à flatu esset.

3 Id est, morbi, iique acuti: omnis enim morbus qui habet febrem symptomaticam, in acutis est memorandus.

4 Id est, aut partes illas quæ propriè lumbi dicuntur, atque osse sacro & costis definiuntur, quæ vertebris quinque, & insinuatâ illis rachitide constant: aut eas quæ in lumbis continentur: vt musculos 4. duos flectentes lumbos, & duos flectentes crus, arteriam magnam, & venam cauam: aut quæ à lumbis originem ducunt, vt mezenterium, & intestina.

5 Nam vt de lumbis propriè dictis loquamur, Ex lumborum recursu oculorum peruersio, malum: 3. prorrhet. 35. Et, quæ ex lumbis ad collum & caput recurrunt, paraplectico modo resoluunt, 3. prorrhet. 26. Rursum perniciosi sunt, vt ad eas partes quæ in lumbis continentur transeamus, quia excitato incendio in arteria magna & caua vena, biliosæ materiæ ad ventriculum fit refluxus: quæ cardialgias, vomitiones, delitia etiam pariunt. 3. prorrh. 38. & 47. Postremò, vt ad partes quæ à lumbis originem ducunt veniamus, mesocoli, (id est, interstitij crassorum intestinorum, vt mezenterium est interstitium gracilium intestinorum) affectio hectica frigida, in hydropem abit. Quæ affectio lumbis tribuitur, translata ab imo ventre ad thoracem materia, siccam tussim cum difficultate spirandi coniunctam hydropicis adfert, vnde mors, 6. aph. 35.

6 Nam si occupetur à plegmone hepar, dolor attingit diaphragma, non tamen relicto hepate: nec illud calamitosum, cùm sit pathognomonicum signum: nec inde effundi potest pus in thoracem, etiamsi bonæ affulserint notæ.

7 Quæ ex robore trium facultatum ducuntur; si ad bonum, empyema fiet: sin ad malum hæc præsagium

præſagium cedant, nulla ſpectabilis ſalus. vt ſi ad caput curſum ſuum flexerit materia, fiet oculi peruerſio, id eſt, conuulſio, & mors. Itaque, vt aſſerit Galenus hîc, ſi mala indicia trium principum partium facultatum acceſſerint, indicium fiet, εὐθέως ἀπολέσθαι τὸν ἄνθρωπον, id eſt, repentè.

8 Id eſt, ſi illi refluxus omninò ſymptomaticè, non autem criticè fiant: & ſymptomatum acceſſionem, non autem remiſſionem adferant. Nam diadoſis remiſſionem, at metaſtaſis acceſſionem adfert.

9 Appulſus enim ratio eſt duplex, ſymptomatica, & critica. Critica autem eſt, cum excitato incendio, tranſlatio fit materiæ ad ſuperiores partes, & conſectariam habet hæmorrhagiam. & expectorato conuenienter facto, ſalus ſperari poteſt. ſin minùs, in propinquo mors erit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXIX. 1 Ὁκόσοι δὲ τῶν ἐμπύων 2 καίονται, οἷσιν ἂν 3 καθαρὸν μὲν τὸ πῦον ᾖ, καὶ 4 λευκὸν, καὶ μὴ δυσῶδες 5 σώζονται. Οἷσι δὲ 6 ὕφαιμόν τε καὶ 7 βορβορῶδες, 8 ἀπόλλυνται.

LXXIX. 1 *Quicumque purulenti 2 vruntur, ſi 3 purum quidem pus fuerit, & 4 album, nec tetri odoris, 5 conualeſcunt. At quibus 6 ſubcruentum & 7 cœnoſum [manat pus,] 8 moriuntur.*

Commentarivs.

1 Aphoriſmus hic aut librarij, aut impreſſorum, aut interpretum ſtupiditate, id quod antè neminem admonuiſſe miror, malè collocatus eſt: quia pertinet ad curationem ſuppurati, ideóque proximè ſequi debuiſſet aphoriſmum 76. hic poſitum. Imò in quibuſdam exemplaribus non legitur. Docet itaque ſuppurato perfectò, ſi expectoratum conuenienter non prodeat, ne illa materia cunctando plus detrimenti partibus adferat vnde manauit, quàm primigenia affectione, conſentaneum eſſe, vt primo quoque tempore, vel naturâ vel arte excludatur. Atque omnes Aſclepiadæ, ſi nulla ſpes abſceſſus appareat, thoracem aperiendum putauerunt: ſicut & in hydrope ventrem.

2 Adhibitis pyroticis medicamentis, vel ferro ardente inter quartam & quintam coſtam, qua parte ſuppuratum conſiſtit: Si quidem Pleuritis in 4 coſtis ſuperioribus conſiſtat: vt deinceps pyulcis inſtrumentis, pus paulatim, & non confertim educatur; ſi expectoratum denegetur. Ne ſcilicet pus ipſum plus adferat detrimenti partibus vnde dimanauit, quàm ipſum à primigenia affectione, vt pleuritide & peripneumonia conceperit. Hæc autem pectoris apertio ob varios fibrarum ſitus valdè eſt difficilis & periculoſa: quia fibræ tranſuerſæ non ſunt diuidendæ. Libro De internis affectibus, docet hanc ſectionem Hipp.

3 Et mixtionis expers, id eſt, non bile, aut pituita, vel melancholico humore perfuſum, ſed prorſus æquale. nam quod alibi æquale, hîc καθαρὸν dicit.

4 Ab integritate partium ſolidarum, à quibus conficitur.

5 Et ſuperſtites euadunt.

6 Conſiſtentia & qualitate.

7 Βορβορῶδες fœtorem & craſſitiem oſtendit.

8 Quòd partes vnde manat ad vitam tuendam pernecceſſariæ in vitio ſint; nec poſſunt vnquam reſtitui. vnde tabis metus: quæ tabes erit prorſus inſanabilis: quia incidit fractis iam viribus: & cauſam continentem habet, materiam pepaſmi expertem. Vega d. noſtro tempore eſcharoticis tantùm & potiùs cruſtam inurendo, quàm vſtionibus penetrantibus empyoſcuramus. Ita Aëtius eſcharas facere præcipit, multis in locis, lib. 2. ſerm. 4. cap. de Orthopnoicis & anhelofis; vnde curationem ſumi præcipit, cap. de pectore ſuppuratis. Et Paulus 6. lib. 44 cruſtis vrirur, quas diu ſeruat. Verum d. Vega, qui aculeato cultello ſcalpello perrundunt ſuccingentem membranam vt ilicò pus prodeat; & illi qui vſque ad pus adurunt, vel prorinus mortem conferunt, cùm vnà cum pure vitalis etiam ſpiritus vniuerſus excludatur, vel fiſtulas inſanabiles inducunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXX. 1 Κύστιες δὲ σκληραί τε καὶ ἐπώδυνοι, 2 δειναὶ μὲν παντελῶς καὶ ὀλέθριαι. 3 Ὀλεθριώταται δὲ ὁκόσαι 4 ξὺν πυρετῷ συνεχεῖ γίνονται· καὶ γὰρ εἰ 5 ἀπ' αὐτέων τῶν κυστέων πόνοι, 6 ἱκανοὶ ἀποκτεῖναι. Καὶ αἱ κοιλίαι 7 οὐ διαχωρέουσιν ἐν τουτέῳ τῷ χρόνῳ, εἰ μὴ σκληρόν τι καὶ 8 πρὸς ἀνάγκην 9.

LXXX. 1 *Veſicæ durities cum ſummo dolore coniuncta, valdè eſt 2 metuenda & omninò calamitoſa. Sed 3 planè funeſta eſt [illa durities cum ſummo dolore coniuncta] quæ 4 vnà cum febre continua incidit: nam veſicæ dolores 5 per ſe ipſi 6, necando ſufficiunt. Huc accedit, quòd eo morbi tempore 7 nihil prorſus alui ferantur, niſi duris quibuſdam, & 8 cum ſumma egerendi difficultate 9.*

Commentarivs.

1 Id eſt, veſica inflammatione obſeſſa. Quia enim aliter Hippocrates, aliter recentiores nomen phlegmones vſurpant, ideò per ſymptomatum pathognomonicorū periphraſin explicat recentiorum phlegmonen. Durities enim proprium eſt ſymptoma immutati habitus: dolor, vtriuſque; & immutati habitus, & immutati temperamenti. Nominat autem ſolam duritiem, & dolorem, quia rubor & calor deprehendi nequeunt.

2 Quia veſica & generis ſimilitudine (eſt enim neruoſa & membranea) & vaſorum communione (quia accipit neruum ſextæ coniugationis) partes principes in ſui ſympathiam trahit. Deinde, quòd ab inflammatione, officium veſicæ in excernendo deſideretur, quo diu carere non poſſumus.

3 Vt nihil ſpei reliquum ſit.

4 Quòd nim. ad illam morbi vim calamitoſam, ſymptoma acceſſerit, quo vis naturæ infringitur, omniſque œconomia eius labefactatur.

5 Id eſt, ſine tali febre continua.

6 Nim. officij intermiſſione & doloris communicatione. nam veſicæ magni ſatis inſeruntur nerui ab oſſe ſacro profecti, Gal. 5. de vſu part. & venas & arterias accipit, ab his, vbi veniunt à dorſo ad crura. Idem, eodem loco.

7 Ratione incendij veſicæ, quod exhaurit ὑγρὰ ſtercorum, cum inteſtinis communicatione. Quia veſica virorum rectò inteſtino incumbit; quemadmodum mulierum collo vteri.

8 Et egerendo, ob ſummos dolores, ſe vrgere non audent. nam ſoluitur continuum, deiectio cùm deſcendit; vel dum premunt muſculi epigaſtrij veſicam; nam fæcem non prement intactâ preſſione veſicâ.

9 De hoc malo Aëtius 3. lib. 3. Gemina itaque hîc Hippocrati cauſa mortis; doloris immanis atrocitas, & deiectionis ſuppreſſio.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXXI. Λύσις δὲ 1 οὖρον 2 πυῶδες ἐκραγὲν, 3 λευκὸν καὶ λεῖον ἔχον τὴν ὑπόστασιν. LXXXII. Ἢν δὲ μήτε * τοῦ οὔρου μηδὲν ἐνδιδῷ, † ὁ πόνος, μήτε ἡ κύστις μαλάσσοιτο, ὅ, τε πυρετὸς ξυνεχὴς ᾖ, ἐν 4 τῇσι πρώτῃσι περιόδοισι τοῦ νοσήματος, ἐλπὶς 5 ἐκ τῶν ἀλγημάτων ἀπολέσθαι. LXXXIII. Ὁ δὲ τρόπος οὗτος ἅπτεται τῶν παιδίων μάλιστα τῶν 6 ἑπταετέων, ἕως ἂν ἐς τὰ πεντεκαίδεκα ἔτεα φθάσωνται. * τὸ οὖρον † πέπον

LXXXI. *Sed [illius 1 inflammationis] remiſſionem adfert, 2 purulenta vrina, 3 alba, & læui hypoſtaſi prædita.* LXXXII. *Quòd ſi vrinæ illi purulentæ*

dolor nihil concesserit, nec vesica mollior percipiatur, tum ipsa febris continenter infestat 4 primis morbi diebus, metus est 5 ægrum interiturum. LXXXIII. *Sed hæc morbi species vel idea 6 septennes pueros potissimùm inuadit, donec ad decimumquintum ætatis annum peruenerint.*

COMMENTARIVS.

1 Sic à recentioribus appellatæ.

2 Quæ est inflammationis materia continens, in pus degenerans. quæ inflammationis remissionem adfert. Nam hoc pus est signum pepasmi affectionis propriæ, vesicæ: suppurato nim. confecto in vesica.

3 Vt hæc febris remissionem adferat. Hæc hypostasis non ducitur à vesica, sed à venis & partibus solidis: Et est vniuersalis pepasmus; quia frustra suscipitur in parte aliqua coctio, si vniuersitatis excrementa maneant cruda.d. hic albam & læuem debere esse hypostasin: nam à pure malè omnia olebunt, quòd à vesica veniant: proptetea silet de odore. Aëtius hæc latiùs.

4 Id est, primo quaternario, vel septenario.

5 Quòd ad calamitosam vim morbi, summa naturæ infirmitas accesserit. Magnã enim vim necandi vesica habet, ob ingentem quem læsa dolorem adfert. Quod prudenter Homerus notauit, vbi Meriones occidit Phereclum fabricatorem nauium Paridis. hic vesicam pertusus lanceâ γνὺξ δ' ἔριπ' οἰμώξας· θάνατος δέ μιν ἀμφεκάλυψεν.

6 Quòd affectioni vesicæ & calculo obnoxij sint. Quia pueris huiusmodi, renes sunt valentiores, & omne membranarum & neruorum genus infirmum, omnisque facultas in illis partibus consistens languet, potissimùm animalis. Hinc fit vt renum vi polleant ad exclusionem fæcis in vesicam: & vesica hoc debilior est. Si in corpus vesicæ cursum suum flexerit sanguis qui fusos crassos gerit succos (à puerorum voracitate) phlegmones auctor erit: sin cum vrinâ in cauitatem illa cruditas delapsa fuerit, calculus fabricabitur.

HIPPOCRATIS PROGNOSTICON III.

ARGVMENTVM.

HOC libro docet signa quæ apparent ad tempus & ad speciem crisis. Quòd autem citò absoluet suam historiam, intelligemus ex morbi natura, quæ elucet ex magnitudine, motu, more, & specie. Magnitudo ex pathognomonicis signis deprehenditur vel validis vel mitibus. Motus ex paroxysmis notatur. Species ex pathognomonicis. Mos, ex epiphanomenis. Et magnitudo ex ætate, temperie, anni tempore regione, & signis pepasmi. Vt si febris biliosa affligat iuuenem biliosum, æstate, regione calida, citò finietur: vt cottidiana in sene pituitoso, hyeme, regione frigida, tardè. Sed num ad mortem, vel salutem, id ex aliis signis notabimus: vt ex pepasmo cæterisque epiphanomenis.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΩΝ Γ.

Οἱ δὲ 1 πυρετοὶ 2 κρίνονται ἐν 3 τῇσιν αὐτῇσιν 4 ἡμέρῃσι τὸν ἀριθμὸν, ἐξ ὧν τε 5 περιγίνονται οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἐξ ὧν ἀπόλλυνται. Οἵ τε γὰρ 6 εὐηθέστατοι τῶν πυρετῶν, καὶ ἐπὶ σημείων 7 ἀσφαλεστάτων βεβῶτες, τεταρταῖοι 8 παύονται, ἢ πρόσθεν. Οἵ τε 9 κακοηθέστατοι, καὶ ἐπὶ 10 σημείων δεινοτάτων γινόμενοι, 11 τεταρταῖοι κτείνουσιν, ἢ πρόσθεν.

HIPPOCRATIS PROGNOSTICON III.

*AT verò 1 febres 2 indicantur 3 eisdem ipsis numero 4 diebus, quibus fit vt 5 supersint homines, aut moriantur. Etenim febres 6 mitissimæ, & cum signis * coniunctæ 7 tutissimis, quarto die 8 cessant, aut etiam celeriùs. Contra verò 9 quæ admodùm sunt malignæ febres, & quæ cum 10 signis calamitosis existunt, 11 quarto die interficiunt, aut etiam priùs.*

* *nitentes vel firmetæ*

COMMENTARIVS.

1 Ratio criseos hoc prognostico continetur.

2 Id est, mutationem suscipiunt ad salutem vel mortem.

3 Pari vel impari. Nam quæ paribus diebus accedunt, paribus iudicantur: quæ verò imparibus, imparibus. Paribus autem diebus ea accedit febris, quæ secundo die grauior est quàm primo, & quarto quàm secundo, & ita deinceps.

4 Quæstio hîc est, cùm intermittentes non diebus sed periodis iudicentur, cur Hippocrates solorum dierum meminerit. Ratio est, quia Hippocrates æquè accommodat prædicendi scientiam, & ad bonum & ad malum exitum. Vniuersali enim theoremate docere vult, quando conualescere, & quando mori debeat æger: Interitus autem non potest accommodari ad intermittentes, vt pote periculi expertes: quoquo enim modo intermiserint, sine periculo sunt; nam inflammatio, aut maligna qualitas est causa mortis, hæc autem absunt in intermittentibus: itaque quatenus talis est, est salutaris.

5 Quia nemo sine crisi conualescit: nemo sine crisi moritur. Non tamen diebus id ascribendum: sed his quæ fiunt & suscipiuntur iis diebus: Nam nemo moritur, nisi victore morbo.

6 Id est, benè moratæ benéque constitutæ in specie, magnitudine, more, & motu. Cuiusmodi sunt Synochi non putres, cum benè morata est anni historia; 3. aph. 8.

7 In essentia corporis, actionibus, & excrementis naturæ consentaneis. Coniunxit Hippocrates illa duo

duo, mitissimas, cum signis tutissimis, quia habet & morbi, & ægri rationem.

8 Dicet quispiam, Galenus 4. aph. 62. negat vllam febrem biliosam ante septimum diem iudicari posse, bonis ægri rebus. nullæ autem febres celeres motus habent quàm biliosæ. igitur nullæ quarto die iudicari poterunt. Respondemus: Quo materia febrilis magis fuerit naturæ consentanea, eò citiùs pepasmum recipit: & quò magis dissentanea, eò tardiùs concoquitur. Synochorum autem materia sanguis est, qui longè magis naturæ est consentaneus quàm bilis.

9 Quarum materia pepasmi est expers: vt sunt febres pestilentes.

10 Essentiæ corporis, actionum, & excrementorum.

11 Qui quartus dies referendus est ad initium morbi, si quis ab initio acutè febricitarit; aut ad id tempus quo quis vehementer febricitare incepit: annotante hoc Gal. 1. epid. 3. in historia Erasini, qui cùm acutè febriciraret, quinto deinde die obiit. qui, inquit ibi Galenus, quamuis grauiter laboraret, ad quartum diem tamen productus est, cùm primo die mediocriter haberet: ita primus dies ad censum non venit. d. Si ineunte morbo primo die calamitosa signa adsunt, 4. moritur, vel etiam citiùs: nam frangitur facultas.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ἡ μὲν οὖν 1 πρώτη 2 ἔφοδος αὐτέων οὕτω τελευτᾷ. Ἡ δὲ δευτέρη, ἐς τὴν 3 ἑβδόμην προάγεται. Ἡ δὲ τρίτη, ἐς τὴν 4 ἑνδεκάτην. Ἡ δὲ τετάρτη, ἐς τὴν 5 τεσσαρεσκαιδεκάτην. Ἡ δὲ 6 πέμπτη, ἐς τὴν ἑπτακαιδεκάτην. Ἡ δὲ 7 ἕκτη, ἐς τὴν εἰκοστήν. 8 Αὗται μὲν οὖν ἐκ τῶν 9 ὀξυτάτων νοσημάτων διὰ 10 τεσσάρων 11 ἐς τὰς εἴκοσιν, ἐκ προσθέσιος τελευτῶσιν.

*Ergo 1 primùm natura & morbi 2 certamen sic definitur. Alterum verò ad 3 septimum diem producitur. Tertium verò 4 vndecimo definitur die. Quartum ad 5 decimumquartum producitur. 6 Quintum verò in decimumseptimum desinit. 7 Sextum autem ad vigesimum. Atque huiusmodi 8 insultus ex 9 acutissimis morbis 10 in vigesimum totius historiæ morbi diem ex * accessione, per 11 quaterniones finiuntur.*

*additione

COMMENTARIVS.

1 Cùm perspicuum sit, homines à mitissimis morbis intra quartum diem conualescere; & contra, à pessimis, in quibus nim. vehementiæ & malignitatis summa sunt omnia, intra illud tempus interire.

2 Primo nim. quaternione. elegans metaphora: ἔφοδος est incursio hostilis.

3 Qui secundus quaternarius est cum primo coniunctus: quamuis sit inter quartum & septimum intercalaris quintus.

4 Qui tertius quaternio est à secundo seiunctus, quia octauus dies secundæ septimanæ initium existit: quamuis inter secundum & tertium sit intercalaris nonus.

5 Vt nim. vndecimus initium sit illius quaternatij quarti cum tertio coniuncti.

6 Cuius principium est decimus quartus.

7 Cuius principium est decimus septimus. Hæc est sententia Hippocratis: exactè peracuti, 4. diebus finiuntur; peracuti non exactè, 7. acuti exactè, 14. acuti non exactè, 17. aut 20. Nam acuti simpliciter non omnes perueniunt ad 14. sed quidam 11. finiuntur: Sic etiam acuti non exactè terminum vltimum habent 20. diem, etsi quidam 17. finiantur.

8 Seu certamina.

9 Non dicit ex luna aut astris, sed notantèr ex ipsis morbis, id est, naturæ triplici periodo, & humoris morbifici motu.

10 Et coniunctione quaternariorum inter se.

11 Nam post 10. sequitur vis septenariorum vsque ad 40. diem: dein 20. habentur, ad 100.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

II. 1 Οὐ δύναται δὲ ὅλῃσιν ἡμέρῃσιν οὐδὲν τουτέων ἀριθμεῖσθαι ἀτρεκέως· οὐδὲ γὰρ ὁ 2 ἐνιαυτός τε καὶ οἱ 3 μῆνες ὅλῃσιν ἡμέρῃσι πεφύκασιν ἀριθμεῖσθαι. 4 Μετὰ δὲ ταῦτα ἐν τῷ αὐτῷ 5 τρόπῳ κατὰ 6 τὴν αὐτὴν πρόσθεσιν ἡ πρώτη περίοδος 7 τεσσάρων καὶ τριήκοντα ἡμερέων. 8 Ἡ δὲ δευτέρη, 9 τεσσαράκοντα ἡμερέων. Ἡ δὲ 10 τρίτη 11 ἑξήκοντα ἡμερέων.

II. 1 *Sed nullus horum [quaternionum] potest perfectè & verè diebus integris numerari: non enim 2 annus & 3 menses integris diebus definiri possunt: His 4 autem [viginti diebus] exactis in eadem 5 specie morbi, 6 per eandem [dierum & signorum] accessionem prima [quæ sequitur] periodus 7 trigesimo quarto die definitur. 8 Secunda verò periodus 9 quadragesimo die finitur. 10 Tertia verò periodus est 11 sexaginta dierum.*

COMMENTARIVS.

1 Ob nim. diuersam paroxysmorum anticipationem; id est, aut incipiendo, aut desinendo. Nam licet primus ac tertius quaternio incipiendo sint integri, non tamen desinendo sunt integri. Cæteri autem quatuor quaternarij; nec principio nec fine sunt integri. Nam criticos dies per quaternarios numerat ad 20. sed d. hi quaterniones non debent integris diebus numerari; sed quid detrahendum, ita vt ex duobus quaternionibus, vnus fiat septenarius: & à septenariis aliquid est accidendum, alioqui 20. dies non implerent tres septimanas. Quare nunc coniunctim, nunc separatim numerentur.

2 Qui constat 365. diebus, & quarta parte vnius diei naturalis, hoc est, sex horis, & parte diei ferè centesima (d. Galenus hîc.) Nam vt quarto quoque anno, quatuor illæ partes integrum diem nobis efficiunt, ita illa centesima pars efficiet centesimo anno vnum diem: sed illa centesima pars perit. Nam Sol cortidie conficit 59. sc. & 8. secunda. Vide Vegam 1134.

3 Præsertim lunares, qui sunt 29 dierum, & horarum 12. nam annum refert ad solem, mensem verò ad lunam. Nam mensis peragrationis lunæ constat 27. diebus, & 8. horis: tunc enim redit luna ad id zodiaci punctum vnde abierat. vt si tunc iuncta fuerit cum sole: redit quidem luna, vt dixi 27. D. & 8. H. ad id punctum, sed Sol interim perrexit ac confecit gradus quosdam, quos non ante duos dies peragrabit luna, vt attingat Solem: nam singulis diebus luna conficit 13. gr. & sc. 11. & in his diebus duobus per alios duos gradus ferè duobus diebus cum dimidio, vt sit, plus vel minus, quò assequatur solem, post peractum iam proprium cursum, hoc est, 27. D. & 8. Horis. Erit que mensis coniunctionis (qui verè lunaris dicitur, nim. à coniunctione in coniunctione) 29. Dierum, H. 12. vsque in 30. nec semper æquale. Igitur 30. Dies, mensem efficientes, non sunt integri numerandi.

4 Quibus diebus 20. septimanæ tres continentur, & quaternarij sex: dicit Hipp. post. 20. reliquos criticos per 20. reduplicationem numerari & ea vis ad 120. diem se extendit.

5 Atque forma, seu historia.

6 Qua periodo, quoue die certamen morbi & naturæ est in procinctu.

7 Quæ quidem periodus ordine septenariorum à vicesimo est secunda: sed prima coniunctione sui cum tertia. vt enim 34. dies secundi septenarij est finis, ita principium tertij, qui in 40. desinit diem: quia primus septenarius post 20. diem & incipiendo

& finiendo est integer, non habita ratione quaternariorum: secundus verò septenarius incipiendo est integer, sed non finiendo. Facit itaq. mentionem 34. diei, vt indigitaret, eadem serie esse numerandum à 20. vt ante 20. separando nim. primas hebdomadas duas, & iungendo tertiam secundæ.

8 Quæ initium ducit ad 34. diem

9 Nec integris definitur diebus, quod per coniunctionem septenarii rationem obtineat, quemadmodum & tertia priùs exactorum 20. dierum 14. Quia comparat hîc septenarios inter se. Tertia enim nec principio nec fine est integra: quia 14. est initium eius, & finis est 20. cum duodecima parte vigesimi primi diei.

10 Non quidem, vt alibi, tempus intensionis & remissionis, sed periodum vocat post 10. diem septimum: quemadmodum ante 24. diem vocabat periodum, diem nimirum illum quo accedit ἐφοδ☉ illa naturæ aduersus morbum.

11 A quadragesimo nim. quo exactò perit vis septenariorum, ac tunc morbi acuti nomen amittunt, & diuturni dicuntur. Etenim post 40. diem, vsque ad 100. ternis ascendimus, hoc est per 20.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

1 Τουτέων δ' 2 ἐν ἀρχῇσιν δεῖ χαλεπώτατον 3 * διαγινώσκειν, τὰ μέλλοντα ἐν πλείστῳ χρόνῳ κρίνεσθαι. 4 ὁμοιόταται γὰρ αἱ ἀρχαί εἰσιν αὐτέων. ἀλλὰ χρὴ ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρης ἐνθυμέεσθαι. Καὶ καθ' 5 ἑκάστην τετράδα προστιθεμένην 6 σκέπτεσθαι, καὶ οὐ λήσεται ὅπῃ τρέψεται τὸ νόσημα. Γίνεται δὲ ἡ τῶν 7 τεταρταίων κατάστασις, ἐκ τοῦ τοιούτου 8 κόσμου.

* προγινώσκειν

1 *Sed eorum 2 ineunte quidem morbo difficillimum est 3 præsentire, quæ longo spacio veniunt indicanda: 4 horum enim principia sui simillima existunt. sed tamen oportet [ante] diligenter à primo die attendere: & ex coniunctis inter se 5 quaternionibus, ad eam rationem [morbi exitum] 6 considerare. nec te latebit quorsum euasurus sit morbus. Quin & 7 quartanarum febrium historia * ad hanc exquirendi 8 rationem est reuocanda.*

* vel, ex tali concinnitate

COMMENTARIVS.

1 Quæ eisdem iam dictis numero diebus iudicantur, qua de causa, criseos nim. homines intereunt, aut conualescunt.

2 Qui nim. 34. 40. 60. iudicantur, in his non elucet quid certi, in primis quaternionibus, quo sese vertet morbus: nam & morituris & euasuris eadem initio adsunt. Itaque in sequentibus quaternionibus notandum quid præsagiant. Ita elucebit num ad salutem se vertet, & quando, & quo modo. si interiturus, an resolutione, oppressione, tabe, crisi, vel sine ipsa. Sed hæc latent, ni conferas facultatem morbo: vt scias num vigorem morbi sustineat facultas. id intelligimus ex 1. aph. 12. q. d. quibus futurus est status intra 7. D. hoc debet medicus intelligere primo quaternario. Qui enim 1. D. omnes salutares habet notas, 4. die aut citiùs euadet: sin omnia mala morietur. Si nulla salutaria apparent ante 7. non finietur ante 14. nisi celeriter moueatur. Si itaque ante 20. non inibit morbus crisin, is ante 11. aut 14. non dabit notas pepasmi. Sin ante 20. pepasmi signa non elucent, is non ante 34. aut 40. finietur. Igitur 1. 2. 3. quaternario, fieri non potest in his certa præsensio. sufficit enim morbum diuturnum fore vt hoc sciat, 20. tamen D. præsentiet, & ex quaternionibus intelliget num ad vigorem par sit facultas.

3 Et scienter animaduertere.

4 Accessionum nimirum tempore, & symptomatum æqualitate, 1. aph. 12. quia lenta initio est pugna, & propterea nulla notabilis ad salutem vel interitum inclinatio.

5 Nimirum, dierum in acutis & continuis; periodorum in intermittentibus.

6 Collatis inter se morborum temporibus, incrementis, & signis epiphænomenis, distinctis ad morbi speciem, & ad anni tempus accommodatis.

7 Pro exemplo omnium morborum, quorum hypatysis in materia consistit. q. d. quamuis omnium febrium, historia quartanæ longissima sit, tamen eius cognitio atque præsensio, quorsum, quando, & quo modo sit euasura, hoc, veluti concinnitate & ordine periodorum continetur.

Crisis propriè dicitur de causa salutem aut mortem efficiente apud Hippocratem 1. epidemiôn. diebus criticis intereunt vel conualescunt homines: nam diebus criticis suscipitur istud certamen naturæ & morbi. Critici dies dicuntur in quibus quædam apparent vel fiunt ad salutem vel mortem, ad deterius vel melius. Atque hi sunt triplices, alii enim sunt iudicantes, alii indicantes, alii intercalares. Iudicantes sunt, quibus abscessu vel excretione morbus depellitur, vel homo interit. Indicantes, in quibus apparent signa quædam ad speciem & tempus crisis. Intercalares, in quibus quædam fiunt aut apparent prætermissa à præcedentibus. Singuli autem dupliciter dicuntur, aut enim πρός τι, quæ referuntur ad πρόσθεσιν: (id est, symptomatum accessionē,) aut simpliciter, quando referuntur ad tempus totius historiæ morbi. Exempli gratia; si quis ab initio acutè febricitare inceperit, septimus totius historiæ dies erit iudicans simpliciter. At si quis duobus diebus leniter febricitans, tertio die acutè febricitare inceperit, septimus totius morbi historiæ non erit iudicans, sed nonus, qui appellatur septimus, non quidem totius historiæ, sed prostheseos. Sic Larissæa virgo, 3. epid. hist. 12. iudicata dicitur sexto die. nam cùm tertio priùs die acutè febricitare inceperit, fuit is quidem sextus totius historiæ morbi; sed quartus prostheseos. Aliter exponit Gal. 3. epid. in vxore Dromead.

8 Κόσμον appellat ordinem & seriem decretoriorum dierum: nam ἀκοσμία est ἀταξία: inde mundum, ob ordinem, κόσμον dixere, vt ait Galenus, κόσμ☉, id est, concinnitas.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

III. Τὰ δὲ ἐν 1 ἐλαχίστῳ χρόνῳ μέλλοντα κρίνεσθαι, εὐπετέστερα * γινώσκεσθαι· 2 μέγισται γὰρ τὰ διαφέροντα ἀπ' ἀρχῆς αὐτέων ἐστίν. Οἱ μὲν γὰρ περιεσόμενοι, 3 εὔπνοοί τε, καὶ 4 ἀνώδυνοί εἰσιν καὶ 5 κοιμῶνται τὰς νύκτας· τά τε 6 ἄλλα σημεῖα ἔχουσι ἀσφαλέστατα. Οἱ δὲ 7 ἀπολλύμενοι, δύσπνοοι γίνονται, 8 ἀλλοφάσσοντες, 9 ἀγρυπνέοντες, τά τε ἄλλα σημεῖα κάκιστα ἔχοντες.

* προγινώσκεσθαι

III. *Qui autem morbi 1 breui temporis spacio indicari debent, horum præsensio in promptu est: 2 nam ab ineunte morbo multum differunt. Qui autem superstites sunt euasuri, tum 3 ex facili spirant, tum 4 doloris sunt expertes, ac de 5 nocte dormiunt: 6 omniaque signa possident securissima. At verò 7 qui moriuntur, difficultate spirandi tenentur, 8 absurda loquentes, 9 somni expertes, aliaq; signa possident calamitatis plena.*

COMMENTARIVS.

1 Cuiosmodi sunt peracuti, & acuti. Facilè videmus in his, num ad salutem vel mortem incursura sit crisis.

2 Nam si cito sit euasurus, elucebunt extremæ bonitatis

bonitatis signa ταχέως, quæ maximè distabunt à contrariis:& ita in calamitosis. Vt si facilè spiret, dormiat, doloris si adsit vacuitas.

3 Nam hoc in acutis præclarè facit & apparet ad salutem: facit quidem ad salutem, quia temperatur æstus, & fuligo expurgatur, & calor recreatur, qui in æstum degenerat:apparet verò præclarè, quia inde colligimus, integras esse respirationis causas, ipsasque facultates animales & vitales esse integras.

4 Sublato humoris orgasmo.

5 Integritate facultatis cerebri, & suaui anathymiasi:qualis somnus multum ad salutem recuperandam facit: quia morbus concoquitur, & vires restituuntur.

6 Beneualentium similia: potissimùm in essentia, actionibus, & excrementis.

7 Visus vel aucti, vel extincti: vel instrumentorum, (animalium) aut facultatis (voluntaris) vitio. Recenset trium facultatum vitia; atque hac quidem parte, vitium facultatis vitalis: respiratio enim vitali facultati dicata est. Stultè enim quidam philosophantur de Respiratione, vbi disputant, num sit naturalis, vel voluntaria. certè vsum respirationis nullus cohibere potest, hic enim planè est naturalis: motus vero cohiberi potest, quia hic est voluntarius.

8 Vel ea facientes quorum olim fuere insolentes, in corporis indecora compositione, morum dissimilitudine, absurditate verborum, & doloris ἀφωνία. atque illud est vitium facultatis animalis. ἀλλοφάσσειν est aliâs alia loqui: q. ἄλλοτε φάσκειν ἄλλα, d. Galenus.

9 Defectu causarum naturalium somni, nim. cerebri temperatione, & suaui anathymiasi sanguinis. Atque illud vitium pertinet ad facultatem naturalem, cuius est sanguinem generare; & qualis sanguis, talis somnus est; & contra, qualis est somnus, talis est sanguis, 1. aphorif. 15. somni hyeme longissimi.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Ὡς δ᾽ ἐν τουτέων 1 οὕτω γινομένων, ξυμβάλλεσθαι χρὴ 2 κατά τε 3 χρόνον, κατά τε τὴν πρόσθεσιν ἑκάστην, 4 ἐπὶ τὰς κρίσιν ἐόντων τῶν νοσημάτων. Κατὰ δὲ αὐτὸν λόγον καὶ τῇσι 5 γυναιξὶν αἱ κρίσιες ἐκ 6 τῶν τόκων γίνονται.

Quæ 1 cùm ita sint, 2 ad hanc [præscriptam 3 temporis & prostheseos cuiusque rationem [futuri exitus præsensio] est exquirenda, 4 morbis ad crisin euntibus. Eadem quoque ratione, 5 puerperis à 6 partu crises incidunt.

COMMENTARIVS.

1 Vt nim. futuri exitus præsensio tibi in promptu sit.

2 Id est, ex hac.

3 Vt χρόνος sit naturæ, & πρόσθεσις morbi. Hæc coniuncta pertinent ad certamen, id est, motum morbi & naturæ. Coctio enim pertinet ad solam naturam; & refertur ad historiam & tempus morbi. Duobus enim modis recrudescit morbus, aut suapte vi, extincto calido natiuo, quo modo ex testibili fumo calor excitatur, id quod Harmocrati euenit: aut ex conflictu cum natura, vt cùm natura se accingit ad superandum morbum, coquendo, separando, & expellendo.

4 Prosequitur superius prognosticum, vbi d. quòd per quaternarios progrediendo, ad eum quaternarium perueniendum, qui monstret quò abiturus sit morbus: nam initio latet in quibusdam euentus, antequam pronuncies de euentu. Itaque cùm seriùs aut citiùs quidam iudicentur, per tempora & quaternionum additionem coniecturam inire licebit, ex signis id monstrantibus.

5 Nimirum temporis & periodorum ab ineunte partu est facienda computatio.

6 Ante nim. primum septenarium. Principium numerationis, inquit Galenus in commentario, non quo die ceperit febricitare, sed quo peperit. Addit Vega, ex eodem Galeno, illud intelligendum esse, in febribus quæ secundo aut tertio die à partu sequuntur. Nam si sexto die à partu superuenerit febris, quæ natura sua septem diebus sit finienda, non erit à partu facienda supputatio: esset enim is secundus dies febris, quo morbus is non potuit natura sua finiri. Ratio est, quia vbi post partum sequitur febris intra secundum aut tertium diem, motus humorum facientium febrem, sequitur motum factum in die partus, in reliquis verò non. Vide historiam vxoris Epicratis 1. epi. sect. 3. hist. 5. & ibi Philini vxoris, & vxoris Dromeadæ. An tamen diebus criticis (hoc est, sex quaternariis ante vigesimum, vsque ad quadragesimum: & tribus vicenariis ante centesimum) appareant & fiant ad salutem aut mortem, quæ apparere & fieri debent? Prioris partis necessitas magna est: Posterioris non item. Vtriusque tamen necessitas sic patebit. Omnis crisis solo efficitur pepasmo, & humoris mitigatione, cuius motu, putredine, & coacervatione febris excitatur. Omnis item crisis apparet pepasmo excrementi proprij cuius vitio excitata est febris. Omnis autem crisis fit excretione, vel abscessu, hoc est, decubitu materiæ in aliquam partem: nam puerorum morbi, solo somno tolluntur. Sed aliarum ætatum morbi vel excretione, vel abscessu. Nec potest aliter morbus depelli, nisi altero illorum duorum modorum. Acuti enim, quotum materia est calida, potissimùm excretione, rarò abscessu definunt. Diuturni; ob pepasmi difficultatem, omnes per abscessum iudicantur, imis in partibus; in quo abscessu nulla ratio desideratur, nec vnde, nec quò, nec qua erupisse videatur. Quæcumque igitur apparent vel fiunt, abscessu aut excretione, ad salutem vel mortem, ea solùm diebus criticis accidunt. Atque imprimis de excretione id paret. Quia omnis excretio quæ fit die non critico, vt ineunte morbo, nullis prægressis pepasmi signis, aut est calamitosa aut funesta: vt Philisci hæmorrhagia, 1. 3. 1. epid. quæ 5. die accidit, cùm morbus paribus haberet accessionem. Imò & quæ frustra fiunt, diebus criticis certiora sunt, quàm quæ incidunt in alia tempora, 2. prorrhet. 1. 27. Id Hippocrates docuit, in supputato bile perfuso, quod 7. die erupit, 2. progn. 45. Idem demonstratum est quod ad cætera excretionum genera attinet: sudores tantùm esse laudabiles, qui fiunt die critico: sic quartanæ hæmorrhagiæ iudicatu sunt difficiles, 6. epid. 2. 25. De abscessibus verò dictum est nuper, vbi de peripneumonia tandem per abscessum iudicata; qui etiamsi loco & specie boni sint, meliores tamen esse, si appareant signa coctionis, & peculiaris ipsius morbi, & vniuersitatis totius corporis. Igitur in vitio sunt, si non fiant in diebus criticis, & nisi præcesserint signa ad speciem & tempus crisis. An motui Lunæ aut Solis ratio hæc sit ascribenda, aut triplici naturæ periodo & humorum motui? Non nego quod Aristoteles, & ante eum Hippocrates, prodiderunt, hunc mundum inferiorem supernis lationibus esse contiguum, vt inde omnis eius vis deriuetur. Nec dubitabimus cum Hippocrate dicere, maiorem vim inesse aëri quàm cibo aut potui. Sed tamen putare, nobis & naturæ necessitatem quandam imponi, & peruerti ordinarios naturæ motus, aut etiam certos motus induci, id ab omni ratione est alienum. Nam vt d Hippocrates libro primo de Diæta, incerta & in-

constantia

constantia esse hominum dicta aut facta, naturam verò æquabiliter suum cursum perpetuare, triplici sua periodo, coquendo, secernendo, & excernendo. In humoribus autem mutua inest mouendi & quiescendi vicissitudo, 2. lib. epid. Id quod certè insitæ cuidam facultati cuiusque humoris tribuendum est. Atque hinc Galenus 6. epidem. d. quattuor diei partes, quattuor anni partibus respondere; matutinum quidem tempus veri, atque tum sanguinem moueri; meridianum æstati, atque tum moueri bilem; pomeridianum autumno, & melancholiæ; vespertinū hyemi, atque tū moueri pituitā. Hinc non sequitur, cottidie (in meridie) mouebitur bilis, igitur quottidie redit terriana. Nam ad febris substantiam tria requiruntur, motus, putredo, & coacervatio: quorum nihil sine altero sufficit. Natura autem cuiusque humoris ex quatruor constat, qualitate, quantitate, vi, & mixtione. Quicquid igitur fit vel apparet in corporibus nostris, vel è natura, vel contra naturam, id causam ducit ex integris vel deprauatis naturæ periodis, in coquendo, distribuendo, & excernendo. Naturæ autem vis, quâ tres illæ periodi efficiuntur, posita est in partibus solidis. Humoris motus cuiusque in situs, pendet etiam ab illa triplici naturæ periodo. Nam si humor (morbifer) retineatur, concoquatur, secernatur, & expellatur, id certè ad salutem fiet ægri. Quin omnis ratio criseos tribuenda est illi triplici naturæ periodo, & vicissitudini motus & quietis, quæ humoribus inest. Neque essentiam crisis, neque tempus, hoc est, diuturnitatem & breuitatem crisis, tum eius etiam speciem non posse referri ad lunæ motus, sic docebimus. Primùm quod ad essentiam crisis attinet, fatemur quidem in bene moratis temporibus, morbos effici benè moratos: contra in malè moratis. Sed vnde quæso sunt illa tempora benè morata? non certè à motu lunæ; sed à rota anni partium natura; adeò vt præteritorum temporum vitio, etiam bono cæli statu, morbi accidant. Crisis essentia, teste Hippocrate, 6. epid. 3. 11. in solo pepasmo posita est: hoc est in quadam coctione & alteratione humoris; ita vt qui priùs fuerat dissentaneus naturæ, nunc mitescat, & naturæ dominatu teneatur. Hoc enim differt pepasmus à pepsi, quòd hæc est reductio cocti in coquentis naturam, licet fiat ab eadem causa, teste Galeno; nam inter alimentum & pus nihil discriminis præter solam materiam. Nam pus habet quendam calorem præter naturam coniunctum, licet ab eo non fiat concoctio. Pepasmus potestà lunæ motu intercipi vel retardari; vt in muliere quæ septimo die iudicata fuisset: sed non faciet motus lunæ crisin, sed solùm pepasmus. Quicquid suppuratur, d. Hippocrates 6. epid. recidiuam non admittit: nam ipse pepasmus crisis est; & apostasis: vbi per crisin intelligit ea, quæ fiunt vel apparent ad salutem excretione: per apostasin, quæ abscessu fiunt. Ipse Hippocrates libro 1. epi. 2. appellat crisin non repentinam illam mutationem, quæ est causa sanitatis effectrix; sed signum illud victricis naturæ quæ apparet in excrementis propriis. vt Bionis in historia 1. epid. 2. 66. & 45. securitatem crisis ostendit coctio. Vnde sequitur, rationem criseos tribuendam esse pepasmo. Tempus autem crisis, id est, breuitas & diutumitas, pepasmi celeritati & difficultati attribuitur. nam 1. aph. 12: rectè docet, futurum morbi statum ex quattuor; ex morbi natura, anni tempore, ex accessionibus, & constitutionibus, id est, morbi historia, & signis epiphænomenis. Ex anni quidem temporibus: quia æstiuæ quartanæ breues, autumnales verò longæ. Ex constitutionibus, id est, ab essentia morbi, & materiæ morbum efficientis conditione: moderatis enim temporibus, moderati etiam humores, & naturæ benè morigeri generantur: & qualis est morbus, ita citò vel tardè fit crisis. Ex accessionibus, quia morbus cuius ad vigesimum diem æquales sunt accessiones, seriùs iudicabitur; cuius autem statim anticipant, citiùs. Ex signis epiphænomenis, nam d. ibi Hippocrates, si in pleuritide initio statim sputum appareat, breuem denunciat morbum: si verò posteriùs conspiciatur, longum. Idem igitur erit auctor crisis, qui pepasmi. Huius autem causa natura est; igitur & illius: Criseos inquam salutaris, nam malæ auctor est vis morbi. Atqui natura, hyparxim suam habet in partibus solidis, quia ipsa natura nihil aliud est, quàm partium solidarum virtus: Et partium solidarum proprium munus est concoctio, vt docet Gal. Quod autem ad tempus, hoc est, diem crisis attinet, sciendum est, crisin cadere in diem paroxysmi: Igitur eadem est ratio diei criticæ, quæ est paroxysmi: eadem quoque paroxysmi, quæ periodi: nam quæ paribus diebus accedunt, paribus quoque iudicantur; quæ imparibus, imparibus. Atque hæc paritas & imparitas referuntur ad historiam & prosthesin ipsius febris, vt patet ex historia Philisci, Pythionis, & Larissææ virginis. Paroxysmus autem ex ephodo, id est, naturæ cum morbo certamine, Duplex enim est ratio paroxysmi, quemadmodum annotat Gal. ad historiam Hermocratis: Vna, vincentis morbi, extincto nim. calore innato; qua ratione Hermocrates 24. incaluit. Altera per ephodon, id est, certamen naturæ & morbi. Quæ igitur est ratio certaminis, eadem etiam est ratio temporis crisis, & periodorum paroxysmorumque criticorum. Periodorum autem vis consistit in tribus, humorum motu, putredine, & coacervatione naturæ vi excitata. Quando enim bilis copiâ inferior est pituitâ, causamque putredinis vnicam habet, nim. debiliorem quàm pituita, tertio quoque die mouet naturam. Pituita quæ & copiâ & putredinis causâ superat bilem, cottidie naturam mouet: Atra bilis, quoniam & qualitate putredini contraria est, & quantitate pauca, quarto quoque die. Atque horum dierum periodos easdem obseruari non est mirum: quandoquidem, auctore Galeno, 2. diff. feb. 16. æquale & simile quod ab eadem alteratur facultate, æqualia & similia facit excrementa; quin etiam tempus collectionis eorum necessariò æquale erit. Motus lunæ igitur huiusmodi naturæ humoris & corporis, temporis necessitatem si imponeret, id maximè efficeretur quadratis aut oppositis aspectibus. Quadrati autem aspectus non cadunt in diem septimum, quo peracuti iudicantur, sed in octauum. Similiter oppositi non cadunt in decimumquartum, sed in 14. & horas 12. hoc est, in decimum quintum medium: Intermittentes 15. die iudicantur, quæ est septima periodus. Restat species crisis: huius autem ratio consistit in parte morbo obsessa, id est, foco febris, in qualitate humoris, & peculiari cuiusque natura. Nam cùm ardentium febrium propria crisis sit hæmorrhagia, 1. epid. quandoque tamen hæmorrhagia, sed sudore iudicantur: id quod euenit ratione foci, ratione materiæ, & peculiaris cuiusque naturæ. Quidam enim ad hæmorrhagiam, alij ad sudores sunt promptiores: & in mulieribus sæpè per menstrua iudicantur. Fateor tamen hæc, oborta tempestate, impediri posse à corporibus cælestibus. Quare nec essentia crisis, nec eius tempus, aut species pendet à luna.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IV. Κεφαλῆς δὲ ὀδύναι x ἰσχυραί τε καὶ ξυνεχέες, 2 ξὺν πυρετῷ ἢν μέν τι τῶν 3 θανατωδέων σημείων προσγίνοιτο, 4 ὀλέθριον κάρτα. V. 5 Εἰ δὲ ἄτερ τῶν τοιούτων σημείων 6 ἡ ὀδύνη ὑπερβάλλοι εἴκοσιν ἡμέρας, 7 ὅ τε πυρετὸς ἔχοι, ὑποσκέπτεσθαι χρὴ αἵματος ῥῆξιν διὰ ῥινῶν, ἢ ἄλλην τινὰ ἀπόστασιν, ἐς τὰ κάτω χωρία.

IV. Caterùm

IV. *Cæterùm capitis 1 immensi dolores, & pertinaces, 2 cum febre coniuncti, si quidem 3 funestum aliquod signum accesserit, 4 valdè perniciosi existunt.* V. *5 Si verò absque illa [funestorum] signorum 6 accessione, vigesimum [morbi] diem dolor excesserit, febrisque ipsa detineat, narium profluuium aut imis in partibus abscessum fore suspicionem adfert.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, remissionis expertes, per idiopathiam capitis; non autem per sympathiam.

2 Quique ob eam rem, in morborum acutorum genere continentur.

3 Vt æruginosi vomitus, surditas, (resolutæ facultatis audiendi symptoma, morbi acuti & turbulenti consequens) vigiliæ, & noctes somni expertes, inflammato nim. cerebro.

4 Nam & insaniam breui portendunt, & ab insania, conuulsionem: coac. 172. & 174.

5 Præcedenti prognostico docuit, qui labores sint funesti, qui ad salutem iudicari possint. hoc iam prognostico explicat, quæ sit ratio indicij; & causas earum criseωn attribuit, partim conditioni morbi, partim naturæ laborantis.

6 . Admodum confusa est scriptura. hoc vult dicere: Si quis ex dolore capitis pertinaci cum febre laborer, &c, ineunte morbo, partibus superioribus contremiscat, flatus excitentur sonori in auribus, rubeat facies, venarum pulsus sint conspicui, sine dictorum signorum funestorum accessione, is si iuuenis fuerit, hæmorrhagiâ remissionem accipiet; si senex, dysenteriâ, aut erumpentibus vlceribus, aut pure manante è naribus, aut sputis nihil olentibus; si mulieres fuerint, menstruorum profluuio, etsi adhuc menstruales non fuerint.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VI. Ἐς ὅσον δὲ καὶ 1 ἡ ὀδύνη ᾖ νεαρὰ, προσδέχεσθαι χρὴ ὡσαύτως, 2 αἵματος ῥῆξιν διὰ ῥινῶν, ἢ ἐκπύησιν. 2 Ἄλλως τε ἢν ἡ ὀδύνη περὶ τοὺς κροτάφους, καὶ τὸ μέτωπον ᾖ. VII. Μᾶλλον δὲ χρὴ προσδέχεσθαι τοῦ μὲν 3 αἵματος τὴν ῥῆξιν τοῖσι νεωτέροισι πέντε καὶ τριήκοντα ἐτέων· τοῖσι δὲ 4 γεραιτέροισι, τὴν 5 ἐκπύησιν.

VI. *Verùm 1 dolore adhuc recenti æquè profluuium sanguinis [atque vigesimo die exacto] aut suppuratum sperari potest. 2 Idque cùm aliâs, tum si ad tempora & frontem dolor peruenerit.* VII. *Sed multò celeriùs 3 narium profluuium triginta quinque annis minoribus expectare oportet: 4 grandioribus verò 5 suppuratum.*

COMMENTARIVS.

1 Sed tamen faciliùs & certiùs dolore adhuc recenti hæmorrhagia; at dolore veterascente, suppuratum præstabit.

2 Ex quo significatio fit materiæ subtilioris & calidioris, quæ ad extremas venarum oras peruenit. Nam pituitosior & crassior, in venarum capitis radicibus, & veluti venarum vestibulo, quod chirurgi passim vocant torcular venarum, ferè consistit. & his occiput dolet; quem dolorem tollunt pilulæ cochiæ. & huiusmodi iudicantur per abscessum, & per dysenteriam; at alter dolor per hæmorrhagiam.

3 Quia quò natura viam affectat, eò maximè criseωn inclinationes fiunt. hæmorrhagia autem illis ætatibus est maximè familiaris, quæ finiuntur à pubertate, ad trigesimum quintum ætatis annum.

4 Id est, vltra illam ætatem triginta quinque annorum prouectis.

5 Quòd iam frigidius sit eorum corpus, nec tantam potentiam natura habeat ad excernendum. Suppuratum per aures & nares manando remissionem adfert cephalalgiæ, 6. aph. 10.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VIII. 1 Ὠτὸς δὲ 2 ὀξεῖα ὀδύνη ξὺν 3 πυρετῷ ξυνεχεῖ τε καὶ ἰσχυρῷ, 4 δεινόν. κίνδυνος γὰρ παραφρονῆσαι τὸν ἄνθρωπον, καὶ 5 ἀπολέσθαι. Ὡς οὖν τούτου τοῦ * τρόπου σφαλεροῦ ἐόντος, ταχέως δεῖ προσέχειν τὸν νόον τοῖσι † σημείοισι πᾶσιν, ἀπὸ πρώτης ἡμέρης. * τόπου Vega. † ἄλλοισι

VIII. *1 Aurium dolor 2 acutus, cum febri 3 continua & vehementi coniunctus, est 4 formidabilis; nam qui sic affectus est, delirio & 5 morte periclitatur. Cùm igitur hæc mali species periculi plena sit, protinùs ineunte morbo, ad omnia quæ apparent 6 signa mentem conuertere oportet.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, meatus auditorij, cum nerui quintæ coniugationis, qui audiendi facultatem tribuit, affectione: tractò etiam in sympathiam cerebro, translatione materiæ inflammationis.

2 Nam à distentione membranæ & cartilaginis, affectione nerui quintæ coniugationis, per inflammationes grauissimè affici aures docet Galenus 3: κατὰ τόπους 2. Imò omnium dolorum hic est acerrimus, eò quòd nihil à membrana exsudet.

3 Nim. ab inflammatione.

4 Idque tribus de causis, I. vi doloris vehementis, quæ & corpus facit infirmum, & noctes somni expertes. II. febris accessione, quæ & respirationis, & nutritionis œconomiam perturbat. III. cerebri sympathia, materiæque morbificæ ad cerebrum translatione, vnde delirium & phrenitis.

5 Quòd ad calamitosam vim morbi accedat corporis infirmitas, & actionum; videlicet respirationis & nutritionis, ad vitam tuendam necessariarum interceptio, impedimentum, & nonnunquam abolitio. prætetea translata inflammationis materia ad cerebrum, facillimè concipit cerebrum incendium, vnde delirium: incendio autem exhauritur cerebrum, quo exhausto, sequitur mors.

6 Quæ manant ex his tribus fontibus; doloris essentia, febris accessione, & cerebri sympathiâ.

HIPPOCRATIS TEXTVS

IX. 1 Ἀπόλλυνται δὲ οἱ μὲν 2 νεώτεροι τῶν ἀνθρώπων, ἑβδομαῖοι, καὶ 3 ἔτι θᾶσσον ὑπὸ τούτου τοῦ νοσήματος· οἱ δὲ γέροντες, 4 πολλῷ βραδύτερον. 5 Οἵ τε γὰρ πυρετοὶ, καὶ αἱ παραφροσύναι, ἧσσον αὐτέοισιν ἐπιγίνονται· καὶ τὰ 6 ὦτα διὰ τοῦτο φθάνει ἐκπυϊσκεσθαι. Ἀλλὰ ταύτῃσι μὲν τῇσιν ἡλικίῃσιν 7 ὑποστροφαὶ τοῦ νοσήματος ἐπιγινόμεναι, 8 ἀποκτείνουσι τοὺς πλείστους. Οἱ δὲ νεώτεροι 9 πρὶν ἐκπυῆσαι τὸ οὖς, ἀπόλλυνται. * Ἐπὴν γὰρ ῥυῇ πύον 10 λευκὸν ἐκ τοῦ ὠτὸς, ἐλπὶς τῷ νεωτέρῳ περιγενέσθαι, ἢν 11 καὶ ἄλλο τι αὐτέῳ ἐπιγένηται χρηστὸν σημεῖον. * πλεῖον ἀλλ'

IX. *1 Hoc morbo 2 iuuenes septimum diem agentes, aut etiam 3 celeriùs moriuntur: senes autem 4 multò tardiùs. 5 Nam minor vis delirij & febris in senes incidit: eamque ob causam 6 aures suppurato anteuertunt. Sed in his ætatibus morbi qui iteratò 7 recrudescunt, plures quidem 8 interimunt. Iuuenes contrà 9 suppuratum auris morte præueniunt. Si verò pus 10 album ex aure manarit tum iuuenti salutis spes affulget, siquidem & 11 aliud bonum signum accesserit.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, huius morbi intolerabili cruciatu, & febris accessione, delirioque ipso, & actionum ad vitam ipsam necessariarum interceptione.

2 Id est, postquam ex ephœbis excessere, id est fere à 25. ad trigesimum quintum ætatis annum vsque.

vſque. Vocat hîc νέους & νεωτέρους, quos Galenus ἀκμάζοντας: quin etiam νεανίσκοι Latinè iuuenes appellantur.

3 Symptomatum vehementia; quod dolores in iuuene ſunt maiores, febris maior, ſympathia etiam maiore; nam cùm ſenes frigidiore ſint corpore, minùs febricitant.

4 Nim. moriuntur: cùm tamen æquè funeſta ſit vtriuſque morbi conditio, à 35. anno ad 50.

5 Delirium reſpirationem intercipit: & febris naturalem œconomiam turbat. dolorum magnitudo hîc abeſt.

6 Quo ſuppurato confectò, omnia remiſſiora fiunt: itaque cauſa coniuncta auertit mortis neceſſitatem.

7 Recrudeſcunt in his morbi, quia pepaſmum ægrè conficit languidum iam calidum natiuum: quare ex reciduis cadunt, cùm non ita integrè ſuppurentur paroris, vt pus album fluat ab aure.

8 Ob cauſarum magnitudinem, quæ his ætatibus ſunt magis diſſentaneæ: & ob partis affectæ, in expellendo, infirmitatem, naturæque factam ob œconomiam, titubante calido natiuo, vnde ſuppuratum aſſequi nequeunt perfectè.

9 Ob ſymptomatum vehementiam: delirii & febris vi.

10 Læue & æquale: quod ſuo candore partis ſolidæ integritatem; læuitate, id eſt vnitate, caloris innati, in omnem partem materiæ æqualiter ſeſe inſinuantis vim; æqualitate, materiæ bonitatem arguit. fluere id debet intra 7. D.

11 Vt reſtitutio naturalis œconomiæ in actionibus & excrementis. quia fruſtra materiæ in parte aliqua ſuſcipitur concoctio, ſi vniuerſi corporis excrementa manant praua. nam adeſt febris hîc perpetua: ſit igitur vrina cocta. Vide hiſtoriam Cratiſtonactis: 1. epid. 2. 25. & 2. epid. 3. in Zoilo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ἐπιγένηται. X. 1 Φάρυγξ 2 δὲ ἑλκωμένη σὺν πυρετῷ, 3 δεινόν· ἀλλ' ἤν τι καὶ ἄλλο σημεῖον * γένηται τῶν 4 προκεκριμένων πονηρῶν εἶναι, προλέγειν ὡς ἐν 5 κινδύνῳ ἐόντος τοῦ ἀνθρώπου.

X. *1 Faucium 2 exulceratio cum febre coniuncta, 3 formidabilis quidem eſt: ſi quod aliud acceſſerit ſignũ prauum, 4 cuiuſmodi iam à nobis definita ſunt, de homine ita pronunciare oportet, vt qui 5 in periculo ſit.*

COMMENTARIVS.

1 Paraſceue eſt futuræ diſputationis de Angina.

2 Fauces dicuntur amplum illud ſpacium oris interni, quod oſcitantibus nobis apparet: palatum nim. & pars illa in qua eſt gurgulio, ſpatium inter œſophagum, & trachæam arteriam. In faucibus ſunt quidam muſculi deglutitioni deſeruientes, alii autem inferioris maxillæ motui inſeruiunt. Quid autem inter faucium exulcerationem & anginam interſit, ſatis ex ſequentibus aphoriſmis patebit, d. cum febre; q. d. ſi ſurſum acres ſuffigantur in caput vapores, qui præcipitant ſe in fauces.

3 Seu periculi plena. idque potiùs ratione ſymptomatis, id eſt, nauſeæ, quam cauſæ ſymptomatis, in quam, ob præſentiam inflammationis ſtomachi, vel acris diſtillationis incidit. Eòdem enim hic pertinere videtur aphoriſmus, quò ille in coacis: Diuturna in febre nauſea ſcreatu finiens, eſt mala. Nam ſi cui obſeſſũ fuerit phlegmone vẽtriculi orificium, reſoluitur œſophagus. ac deinde continuitate membranæ interioris vẽtriculi pertinet ad palatũ. Quamdiu autem laborabit ſolus ventriculus, nauſea aderit: poſt, laxata tunica illa interiori per materiæ tranſlationem, incidit exulceratio in fauces: & illa diuturna nauſea ſcreatu finitur. Dein etiam plena eſt periculi deglutiendi difficultate, quod eſt officium neceſſarium: imò formidabilis eſt, quia non cedit facilè medicamentis.

4 In immutata eſſentia, deprauatis actionibus, & prauis excrementis. vbi ita loquitur Hippocrates, vt alia ſigna in examen vocari iubeat, ibi proponit ſemper ſigna quæ nec optima ſunt, nec calamitoſiſſima: itaque ex his nihil certi præſagias, niſi aliis adiunctis ſignis.

5 Et in anguſto ſpes eſt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XI. Αἱ δὲ 1 κυνάγχαι 2 δεινόταται μέν εἰσι, καὶ τάχιστα ἀναιρέουσιν, ὁκόσαι μήτε ἐν τῇ φάρυγγι μηδὲν ἔκδηλον ποιέουσι, μήτε 3 ἐν τῷ αὐχένι. 4 Πλεῖστον δὲ πόνον παρέχουσι, καὶ 5 ὀρθόπνοιαν. αὗται γὰρ καὶ αὐθημερὸν ἀποπνίγουσι, καὶ δευτεραῖαι, καὶ τριταῖαι, καὶ 6 τεταρταῖαι. Ὅσαι δὲ τὰ μὲν ἄλλα 7 παραπλησίως πόνον παρέχουσιν, 8 ἐπαίρονται δὲ, καὶ ἐρυθήματα ἐν τῇ φάρυγγι ποιέουσιν, ὀλέθριαι μὲν κάρτα· 9 χρονιώτεραι δὲ * μᾶλλον τῶν πρόσθεν, ἢν τὸ ἐρύθημα μέγα γίνηται. * ὀλίγα

XI. *At verò 1 anginæ 2 terribiles maximè ſunt illæ, celerrimèque hominem de medio tollunt, quæcunque in faucibus nihil, neque 3 in ceruicibus aſpectabile relinquunt: 4 Saeuiſſimos autem dolores excitant, & 5 ſuſpirioſos anhelitus: tales autem eodem ipſo die quo inuaſerant ſtrangulant, & ſecundo, & tertio, & 6 quarto. Quæ verò anginæ cætera, 7 parem doloris vim adferunt, ſed tamen 8 intumeſcunt, & fauces rubore ſuffundunt, pernicioſæ quidem valdè ſunt illæ, ſed tamen 9 diuturniores iis quas iam deſcripſimus, præſertim ſi [fauces] inſigniter rubeant.*

COMMENTARIVS.

1 Angina generaliter ſumpta ſignificat Hippocrati quicquid ſtrangulandi vim habet. Atque eidem tres Anginæ ſunt ſpecies: prima in ſtrangulatis laqueo, 2. aph. 43. altera a luxatione vertebræ ceruicis, in anticam vel poſticam partem, vel in latus alterum: vertebræ inquam primæ & ſecundæ, quibus maximè dorſalis medulla comprimitur: 2. epid. 2. ad finem. Tertia, de qua hîc loquimur, eſt ab inflammatione, hoc eſt, tumore præter naturam cum tumore, pulſu &c. à ſanguinis ſinceri, aut bilioſi affluxu. Cuius quidem ratio multiplex eſt à cauſa, eſſentia, parte, & accidentibus: quia aliquando incidit ab orgaſmo, vel attractione, vel excluſione partis quæ continet, in eam quæ continetur. Materia aliquando eſt craſſa, aliquando eſt tenuis. Si craſſior fuerit, in faucibus ea conſiſtet; hinc dicit Hippocrates libro 4. de morbis acutis, Anginas hybernas eſſe longiores: autumnales verò & æſtiuas breuiores. Quòd hæ ſuperatis faucibus in interiores venulas, materiæ ſuæ tenuitate penetrauerint, quæ laryngis muſculos alunt. Hæc autem quæ ab inflammatione incidit angina, Hippocrati eſt duplex: vna laryngis, quæ maiorem adfert ſpirandi difficultatem, & propriè dicitur Hippocrati κυνάγχη: altera faucium, quæ deglutiendi maiorem difficultatem adfert, quàm ſpirandi, & dicitur propriè Hippocrati συνάγχη. Alias tum Æginetæ (3. lib. 27.) tum aliorum diſtinctiones vide Galenus multis locis. vide 4. loc. aff. 5. & 4. aph. 34. & 4. acut. 20. 6. Epid. 7. 2. Epid. 2. 4. aph. 53. Vt materia tenuior vel craſſior, ita duplici idea enaſcuntur Anginæ.

2 Interceptione reſpirationis, qua vel ad punctũ temporis carere non poſſumus.

3 Nimirum inflammatis duodecim muſculis propriis laryngis internis; quorum venulas, ſuperatis faucibus, ſubtiliſſimus acerrimusque ſubiit humor, nec aſpectu inflammatio ſentiri poteſt, ideoque curatu difficillima: nec enim inde facilè expui poteſt. Si nihil mutatum apparet in colore, calore, aut mole.

4 Quia

4 Quia isti musculi acerrimo sensu sunt præditi; & magnitudinem phlegmones denotat talis dolor.

5 Ita vt non nisi recta ceruice spiritum ducere possit, ob summam laryngis angustiam; decumbendo enim opprimitur larynx, iam in angustum adacta à phlegmone.

6 Et ad summum quinto die, quod anginosæ mulieri euenit, 3. Epid. 2. 7. q. d. peracutum malum, vt quod primo quaternario finitur: huius tria ponit signa, fugiens conspectum, doloris vis, orthopnœa.

7 Obsessis inflammatione musculis faucium æquali sensu præditis: communicatur laryngi secunda Anginæ species: 2. Epid. 2. fauces rubent, dolor sæuus, sine orthopnœa, ceruix tumet.

8 Quod earum materia crassior sit, & consistat in faucibus, nec tanta fit difficultas spirandi, sed deglutiendi maior.

9 Ex quo significatio fit crassioris materiæ, quæ in faucibus substitit, nec laryngis venulas subire potuit. Rubor est argumentum qualitatis materiæ, quæ in venulis faucium substitit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XII. 1 Οκόσοισι δὲ * ξυνεξερευθείη ἡ φάρυγξ καὶ ὁ αὐχὴν, αὗται 2 χρονιώτεραι. Καὶ μάλιστα ἐξ αὐτέων τινὲς διαφεύγουσιν, ἢν ὅ, τε 3 αὐχὴν, καὶ τὸ 4 στῆθος ἐρύθημα ἔχῃ, καὶ μὴ παλινδρομέῃ 5 τὸ ἐρυσίπελας εἴσω. * ξυνεξαιρεθῇ

XII. 1 *At quibuscumque vnà fauces & vnà ceruices insigniter rubent, huiusmodi [anginæ] sunt 2 diuturniores: Maximeque nonnulli ab eis euadunt, si & 3 ceruices & 4 pectus rubore perfusa sint, nec 5 erysipelatis fiat intro refluxus.*

COMMENTARIVS.

1 Tertia Anginæ species; nec dolore acerbè vexantur, nec orthopnœâ. 6. aph. 37.

2 Quòd translatâ materiâ in partes exteriores, nec tanta doloris acerbitas, nec tanta officij interceptio consequatur: in promptu autem sit curatio. Tres enim Hippocrati sunt anginæ species ab inflammatione. Vna quæ est inflammatio duodecim propriorum musculorum laryngis; & est insanabilis. eius autem signum pathognomonicum est orthopnœa, cum valido dolore; sine calore, colore, & mole præter naturam. Altera est inflammatio faucium interiorum, id est, in musculis faucium consistens. Tertia, de qua in hoc aphorismo, est inflammatio exteriorum faucium: cuius est signum rubor in ceruice & sterno.

Quod autem d. Hippocrates in aphorismis, anginam transire in peripneumoniam, & die septimo occidere, nihil repugnat ei quod dicit in epid. anginam transire in pleuritidem: Quia in aphorismis intelligit de prima specie; anginæ: sed in epidemiis, de tertia hac specie; quam non simpliciter anginam ibi appellat, sed synanchicum affectum.

3 Nimirum, musculi ceruicis, qui per latera œsophagi ad cartilaginem scutiformem feruntur; quò propiùs abest malum à via respirationis, eò plus periculi habet: quo longiùs, minus.

4 Per musculos qui à summo sterno, ad basin cartilaginis scutiformis feruntur.

5 Quo erisipelate antè fuerant obsessæ illæ partes: qui est tumor præter naturam, à sanguinis biliosi affluxu. Erysipelas si foras feratur ab internis, bonum: contra verò, malum: 6. aph. 25. & 7. aph. 50. q. d. si tanta sit naturæ vis, vt ipsa per se partem materiæ excludat in sternum & ceruices, cum curandi facilitate, & materiæ bonitate (nam per erysipelas intellexit Hippocrates causam continentem anginæ) spes quædam salutis erit. Adhibebit enim chirurgus non repellentia, quia talis decubitus est criticus: sed materiam foras euocabit: Non enim licet in inflamationibus, quæ ratione critica fiunt, vel quæ à materia venenata, vel quæ in glandulas decumbit, adhibere repellentia. Malum verò admodum est, si erysipelas intrò refluxerit; eò quòd materia duplo tunc sit malignior: vt quæ cunctando, priore multò sit peior reddita.

Anginæ itaque pituitosæ mites sunt, cum febre ignaua doloreque paruo, nec ita respirationem vexant, & acuminis expertes.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIII. 1 Ην δὲ μήτε ἐν 2 ἡμέρῃσι κρισίμῃσιν 3 ἀφανίζηται * τὸ ἐρυσίπελας, μήτε 4 φῦμα ξυστραφέν ἐν τῷ ἔξω χωρίῳ, μήτε 5 πύον ἀποβήσσῃ, 6 ῥηϊδίως τε καὶ ἄπονος ἔχειν δοκέῃ, 7 θάνατον σημαίνει, 8 ἢ † ὑποστροφὴν 9 τοῦ ἐρυθήματος. Ασφαλέστερον δὲ τὸ οἴδημα 10 καὶ τὸ ἐρύθημα ὡς μάλιστα 11 ἔξω τρέπεσθαι. Ην δὲ ἐς τὸν πνεύμονα τρωπέῃ, 12 παράνοιάν τε ποιέει, καὶ 13 ἔμπυοι ἐξ αὐτέων τινὲς ὡς τὰ πολλὰ γίνονται. * τὸ ἐρευθος † ὑποβοσταλιω

XIII. 1 *Quod si nec 2 diebus criticis erysipelas 3 euanescat, nec 4 tumor ad externas partes prorumpat, nec 5 pus expectorârit, nec 6 leuiùs ac doloris expers degere videatur, 7 mortem significat, aut 8 ruboris ipsius 9 recidiuam. Sed longè tum res ægri meliori sunt loco, tum tumor 10 rubore perfusus maximè 11 foras prorumpit. Sin verò ad pulmones sese conuerterit, & 12 delirium excitat, & 13 purulenti nonnulli maximam partem ex eo fiunt.*

COMMENTARIVS.

1 Docet indicationis, curationis, & præsensionis rationem, quæ ab erysipelate peti debent. Vt euanescat erysipelas non critico die, nec foras erupat tumor, nec expectoratū sit coctum, nec recte tractetur æger, mortis vel recidiuæ metus erit. sin critico die euanidus tumor pulmones incurrerit, firmam malitiam notabit, Itaque sine tumore aut expectorato benè procedente, erysipelas aut rubor si euanescat, malum.

2 Quibus omnia naturæ lege fiunt: & fidam crisin denunciant fore. q. d. certitudo pendet à diebus criticis.

3 Id est, si intrò recurrat. Tribus enim de causis contingit intrò recurrere: aut materiæ malignitate, quam contraxit primo foco, vel eo loco in quem decubuit: vel empyreumate superstite in partibus internis, vel foco: aut Chirurgi, adhibentis repellentia, inscitiâ. Subitum recursum denotat verbum ἀφανίζεσθαι: cùm sine euacuatione euanescit: nam per ἀδηλον διαπνοὴν subitò non exhauritur tumor.

4 Non excussâ materiâ morbificâ à faucibus foras.

5 Quod solum natura præstare potuit.

6 In respiratione & deglutitione.

7 Suffocato materiâ erysipelatis ægro.

8 Nimirum, in sterno & ceruicibus.

9 Quæ cùm incidit, virtute naturæ & artificio medici curari potest.

10 Id est, erysipelas, cui adest rubor quidam pallidus, incarnat.

11 Diadosis bona, effusa materia à parte cuius officio vita carere nequit, ad ignobilem.

12 Neruus sextæ coniugationis se innectit pulmonis membranis.

13 Cùm calidi succi non excluduntur expectorando, suppurantur. vnde ex angina peripneumonia, ex peripneumonia empyema.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIV. 1 Οἱ δὲ 2 γαργαρεῶνες ἐπικίνδυνοι καὶ ἀποτάμνεσθαι καὶ ἀποσχάζεσθαι, ἔστ' ἂν 3 ἐρυθροί τε ἔωσι καὶ μεγάλοι· καὶ γὰρ φλεγμοναὶ ἐπιγίνονται τουτέοισι καὶ αἱμοῤῥαγίαι. Αλλὰ χρὴ τὰ τοιαῦτα τοῖσιν 4 ἄλλοισι μηχανήμασι 5 πειρῆσθαι * κατισχναίνειν ἐν 6 τουτέῳ τῷ χρόνῳ. * καὶ ἰσχναίν

XIV. 1 *At verò 2 gurguliones formidabiles sunt & incisione & scarificatione, quamdiu & 3 rubri & magni sunt: nam tum inflammationes incidunt sanguinisque profluuia. Sed huiusmodi 4 aliis remediis artificiosè excogitatis, 5 attenuare conandum est 6 tunc temporis.*

COMMENTARIVS.

1 Docet rationem præsentiendi ex euentu: qui sæpè contingit, benè vel malè administratæ rei medicæ, idque exemplo familiari curationis columellæ & vuulæ. Vbi obseruabis (contra Gal. 14. Methodi) eas appellationes non esse partium nomina, sed affectuum. Sunt autem gurgulionis affecti nomina: nam columella gurgulionis inflammatio est: quæ nomen accepit, quòd referat speciem paruæ columnæ. Atque hic affectus postea, parte eadem mortificata, vuæ ideam sumit, & à figura nomen accepit, quod colore & figura granum vuæ referat: nam inferiùs crassamento quodam rotundo; & superiùs attenuatione acinum refert. cùm autem solùm extenditur, κίων, id est, columella dicitur. sana autem hæc pars gurgulio dicitur. 6. κατὰ τότ.

2 Id est, cartilaginea ea particula, in editiore parte palati triangula, quæ vocis est plectrum. Nam quòd quidam putant eius vsum esse temperare aërem frigiorem, vt hac parte infringatur aëris intrò recipiendi frigiditas, hoc ducuntur argumento ex euentu: quòd quibus gurgulio est abscissus, aut lue venerea venenata decidit vel emoritur, vel opera medici abbreuiatur, ferè illi distillationibus in pulmones obnoxij sunt, & facillimè in asthma incidunt. Hoc certè Hippocraticis non verisimile: Nam Hippocrates libro de carnibus d. gurgulionem propriè esse voci attributum, id est (exponente Galeno De vsibus partium lib. 2.) ad magnitudinem & pulchritudinem vocis conferre: Proin quibus lue venerea decidit, exilem & obscuram edunt vocem. Fatetur tamen Galenus ibi, secundarium ipsius vsum esse, aëris vim refrenare: Hippocrates autem ipsius vsum dicit pertinere ad vocis inflectiones, & ad arcendos influxus à superioribus in pulmones.

3 Id est, inflammatione obsessi, quæ inflammatio columella dicitur.

4 Gargarismis: primùm quidem repellentibus, deinde relaxantibus: ex aqua hordei, decocto rosarum rubrarum, plantaginis, ex solo lacte bubulo tepidè, præsertim si non acciderit à diuturna nausea.

5 Quia gurgulio inflammatione obsessus in epiglottida incumbit, & sic deglutitionem impedit.

6 Dum adhuc cruda est inflammatio. Si igitur tabidus gurgulio palleat, inopiâ sanguinis, & acini vuæ ideam gerat, purgato corpore secetur. Ægin. 6. lib. 31. Aët. 8. 41. causa sectionis sunt symptomata, quæ ob eius magnitudinem nascuntur: vt tussis, suffocatio, vigiliæ. Nec tamen totus auferatur, sed tantùm, quantum natiuam molem superat, forcipe amputetur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XV. Ὁπόταν δὲ 1 ἀποκεχθῇ ἤδη πᾶν, ὃ δὴ σταφυλὴν καλέουσι, καὶ γένηται τὸ μὲν ἄκρον τοῦ γαργαρεῶνος μεῖζόν τε καὶ * περιφερὲς, 2 τὸ δὲ 3 ἀνωτέρω 4 λεπτότερον, ἐν τουτέῳ τῷ καιρῷ ἀσφαλὲς διαχειρίζειν. Ἄμεινον δὲ καὶ τὴν κοιλίην ὑποκενώσαντα 5 χειρεργίῃ χρῆσθαι, ἢν ὅ, τε χρόνος ξυγχωρέῃ, 6 καὶ μὴ ἀποπνίγηται ὁ ἄνθρωπος. XVI. 7 Ὁκόσοισι δ' ἂν οἱ πυρετοὶ παύονται, μήτε 8 σημείων γινομένων λυτηρίων, μήτε 9 ἐν ἡμέρῃσι κρισίμῃσιν, 10 ὑποστροφὴν προσδέχεσθαι χρὴ τουτέοισιν.

* πλεῖον

XV. *At verò cùm iam tota [columella] 1 abscesserit [à palato] quem [morbum] vuam vocant, appareatque pars ima gurgulionis maior atque 2 rotunda, 3 superior autem pars 4 tennior, ibi tum tutò manus admouere poteris. Sed tamen præstiterit subducta aluo 5 chirurgia vti: siquidem & tempus consentiat, 6 nec stranguletur æger. XVI. 7 Quicumque verò febricitandi finem faciunt, 8 sine salutaribus signis, [& causis] neque 9 diebus criticis [quicquam appareat aut factum fuerit] his 10 recidiuus morbus eueniet.*

COMMENTARIVS.

1 Gangrenâ gurgulionis. Columella degenerat in vuulam.

2 Quæ & colore & figura granum vuæ referat.

3 Quæ palatum attingit.

4 In modum pediculi vuæ.

5 Incidendo aut scarificando.

6 Nam desperatis non adhibenda medicina. 6. aph. 38.

7 Demonstrat fieri non posse vt febres essentiales, & symptomaticæ morborum acutorum, remissionem consequantur naturæ beneficio, aut medici artificio, nisi appareant causæ certissimæ & signa certissima illius remissionis.

8 Id est, vt neque signum saluris, neque causa idonea visa sit. Sunt autem signa salutaria, iudicatoria iudicantia. Hæc prolixè demonstrat Vega. Hoc igitur aphorismo tolluntur omnes exorcismi, incantationes, & sagarum carmina. 2. prorr. 17. τὰ ὀλέθρια ἀσήμως ῥαστωνήσαντα, θάνατον σημαίνει. loquitur de funestis morbis,

9 Nam si, exempli causa, sudor accidat die non critico, alleuabitur quidem aliqua ex parte æger symptomate communi non proprio ipsius morbi: quia non expelletur causa propria ipsius morbi; sed causa quædam extraordinaria, quæ sparsa per totum corporis habitum, corpus reddidit infirmum. Igitur materia morbifica aut eius focus, id est, causa efficiens perseuerat.

10 Tria hinc collige Axiomata. I. Suspecta debet esse omnis remissio quæ sine causis salutaribus accidit. II. Suspecta debet esse omnis remissio, quæ etiamsi signa remissionis & causas salutares habeat, tamen non apparet die critico. III. Certa est remissio quæ cum signis & causis salutaribus in dies incidit criticos.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVII. 1 Ὅς τις δ' ἂν τῶν πυρετῶν 2 περιεστικῶς 3 διακειμένου τοῦ ἀνθρώπου, μηκέτι ὀδύνης ἐχούσης διὰ 4 φλεγμονήν τινα, μήτε διὰ πρόφασιν ἄλλην μηδεμίην 5 ἐμφανέα, τουτέῳ προσδέχεσθαι 6 ἀπόστασιν 7 μεθ' οἰδήματός τε καὶ ὀδύνης * ἐς τι * τῶν ἄρθρων, καὶ οὐχ ἥσσον ἐν 8 τῶν κάτω. XVIII. Μᾶλλον δὲ γίνονται καὶ ἐλάσσονι χρόνῳ αἱ τοιαῦται ἀποστάσιες τοῖσι 9 νεωτέροισι τριήκοντα ἐτέων.

XVII. 1 *Iam verò quacumque febris 2 diuturna est ægro 3 salutis securo, nec tamen doloris aut 4 phlegmones aut rei externæ 5 vis aliqua inciderit, huic 6 abscessum 7 cum tumore & dolore coniunctum, in articulis, maximeque 8 imis in partibus expectare oportet. XVIII. Sed his potissimùm fiunt breuiores abscessus, qui 9 annis triginta minores existunt.*

COMMENTARIVS.

1 Agit de remissione morborum diuturnorum. & quod primùm de abscessibus ad hypochondrium dixit, iam vniuersim pronunciat.

2 Ob pepasmi difficultatem à materia frigida & crassa 4. aph. 44. d. Si salutaris ex febri diuturna decumbat, quæ inflammationis non sit soboles: (Est enim diuturnitatis febrilis triplex causa: partis grauis afflictio, materia contumax, & error commissus.) expecta abscessum dolorificum in articulis. Diuturna, id est, si vicesimum diem superârit; hic enim terminus acutorum.

3 Id

3 Id eſt, qui diu & tutò eſt in febri continua.

4 Id eſt, incendij. quo occupari partes frequens eſt.

5 Nam error impedit naturam à tali excluſione: ita aliæ occaſiones obſtant, vt terræ, aëris, habitationis conditio, animi ægritudo.

6 Nam craſſi ſucci auctores ſunt morbi, qui criſi non terminantur.

7 Quia laxi ſunt.

8 Ob ſucci craſſitiem & frigus eorum. Niſi fuſior aluus & vrina multa & craſſa vindicias fecerint.

9 Quòd ad humoris craſſitiem coniuncta naturæ vis, longiſſimè hunc propellat. nam loquitur de materia craſſa. Nam ſi calidi fuerint ſucci, excretione eliduntur, etiam fractioribus viribus. Sed ſi craſſi, vt hîc air, fuerint ſucci, & vires validæ, breui fiet abſceſſus. Igitur, inquit hîc Gelenus, ſenibus minimè euenient; minùs ſenibus, longiore tempore venient. Si d. facultate languente in vitio fuerit humor frigidus, nec criſi nec abſceſſu excludetur: ſed vix die mitigabitur, aut ægrum corrumpet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*nim συν-μῆ

XIX. Ὑποσκέπτεσθαι δὲ χρὴ αἰθέως * τὰ περὶ τῆς ἀποστάσιος, ἢν 1 εἴκοσιν ἡμέρας ὁ πυρετὸς ἔχων ὑπερβάλλῃ. Τοῖσι γὰρ 2 γεραιτέροισιν 3 ἧσσον γίνεται, 4 πολυχρονιωτέρου ἐόντος τοῦ πυρετοῦ. XX. Χρὴ δὲ τὴν μὲν τοιαύτην ἀπόστασιν προσδέχεσθαι, 5 συνεχέος ἐόντος τοῦ πυρετοῦ· ἐς δὲ τεταρταῖον 6 καταστήσεσθαι, ἢν διαλείπῃ τε καὶ καταλαμβάνῃ 7 πεπλανημένον τρόπον· καὶ ταῦτα † ποιέων 8 τῷ φθινοπώρῳ προσπελάσῃ.

† πάντα

XIX. *Ac ſanè tum abſceſſus expectandi locus in promptu eſt, ſimulatque 1 viceſimum diem febris exceſſerit. 2 Senioribus enim 3 raro abſceſſus fiunt; quamuis eorum febres 4 diuturnæ fuerint. XX. Sed huiuſmodi abſceſſus potiſſimum expectare oportet in febre 5 continua: in quartanas vero, ſi intermittentes & 6 erratica fuerint, 7 * degeneraturas: maximeque ſi febris illa intermittens in 8 autumnum inciderit.*

*nim. ſtes eſt.

COMMENTARIVS.

1 Quia acuti morbi quatuordecim diebus iudicantur. Et cùm ſuperat diem vigeſimum, potiùs abſceſſus quam excretiones, expectandi.

2 Id eſt, vltra trigeſimum annum prouectis.

3 Infirmiore iam in depellendo natura: ideoque diuturnitate temporis, & coctione morbi ipſis iudicantur.

4 A craſſis ſuccis & frigidis: hæ ſuperant d. vigeſimum diem. hoc eſt, extremum terminum morborum acutorum ſuperabunt.

5 Diuturna. quæ vltra vigeſimum producitur.

6 Id eſt, quæ erratico modo inuadunt, atque remittunt. quæ typi ſunt expertes, & ſine ordine intenſionis &. remiſſionis. quarum natura conſiſtit in inchoata putredine humoris diuerſi generis, qui in diuerſis in vitio ſunt: eò quòd humor partim moueatur, & partim quieſcat: partim putreſcat, partim computruit. ita vt febris aliquando quottidianæ, aliquando tertianæ, aliquando quartanæ typum præſeferat. Harum itaque natura conſiſtit in motu, & quiete perfecta.

7 Id eſt, ſi poſt 20. diem ex continua reddatur erratica, febris intermittat, & ad autumnum vſque peruenerit, in quartanam abibit. Sed ſi continuum manet vltra 20. diem, de abſceſſu ſuſpicio ſit. fiet hæc quartana, vt d. hîc Gal. ex melancholia, quæ ex humore genita eſt qui faciebat febrem acutam: autumno enim extinguitur is feruor quo æſtate ferociebat.

8 Triplex enim eſt Hippocrati quartana: eſſentialis, ſymptomatica à tumore lienis, & quæ febres erraticas ſequitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXI. 1 Ὥσπερ δὲ τοῖσι 2 νεωτέροισι τῶν τριήκοντα ἐτέων αἱ ἀποστάσιες γίνονται, οὕτως οἱ τεταρταῖοι μᾶλλον 3 τοῖσι τριήκοντα ἐτέων, καὶ γεραιτέροισι. XXII. 4 Τὰς δὲ ἀποστάσιας εἰδέναι χρὴ, 5 τοῦ χειμῶνος μᾶλλον γινομένας, 6 χρονιώτερόν τε παυομένας, ἧσσον δὲ 7 παλινδρομεούσας.

XXI. 1 *Quemadmodum autem 2 minoribus triginta annis fiunt abſceſſus, ſic & quartana 3 trigenariis potiùs, & prouectioribus ea ætate fiunt.* XXII. 4 *Iam vero illud notandum, quòd commemorati abſceſſus 5 hyeme potiùs inuadunt, & 6 ſeriùs deſiſtunt, 7 & minùs intro reuertuntur.*

COMMENTARIVS.

1 Num futurus ſit abſceſſus vel febris quartana; præcedenti prognoſtico indicationem ſumebat ex febris natura: iam ex ætate, quæ notat temperiem ægri.

2 Quibus integra naturæ vis floret.

3 Cum ad ſicciorem & frigidiorem temperiem abire incipiunt: & iam retorridum ſuccum prægreſſæ ætatis continet, nec diſflare permittit denſior habitus.

4 Primum docuit, quibus in morbis expectandi ſint abſceſſus, & in quibus partibus, & qua ætate: iam quibus temporibus. Vide Gal. 3. criſ. ad fin.

5 Ob pituitæ prouentum. Hîc ex natura temporis ducit indicationem, quod in craſſos ſuccos fæcundum eſt.

6 Ob difficultatem pepaſmi. & exhauriri facilè nequeunt.

7 Ob motum tardiorem. nam craſſi ſucci frigido reſtagnant tempore. Itaque calidis temporibus triplex hoc diſcrimen aderit: nim. quòd potiùs euenient criſes quàm abſceſſus; & ſi fiant, citiùs deſinent, & faciliùs intrò recurrent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIII. 1 Ὅστις δ' ἂν ἐν πυρετῷ 2 μὴ θανατώδεϊ φῇ τὴν 3 κεφαλὴν ἀλγέειν, ἢ καὶ 4 ὀρφνῶδές τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεσθαι, ἢ 5 καρδιωγμὸς τουτέῳ προσγένηται, 6 χολώδης ἔμετος πάρεστι.

XXIII. 1 *Iam quicumque in febri 2 nullo modo funeſta dixerit ſibi 3 dolere caput, aut etiam oculorum aciem, ſeu 4 caligine quadam perſtringi, & ad eam [caliginem capitiſque dolorem] 5 ſtomachi dolor acceſſerit, tum 6 biliosa vomitio aderit.*

COMMENTARIVS.

1 Agitur hîc de ſignis criticis quæ apparent ad ſpeciem criſis: Nam hactenus de euentu apoſtematum, iam de his quæ excretione peraguntur.

2 Id eſt, cùm nihil vitij percipitur in actionibus, excrementis, & eſſentia corporis.

3 Ob anathymiaſin materiæ bilioſæ, meningas vellicantem. Si quæras, num hîc dolor ſit proprium ſignum futuri vomitus: Reſpondeo, eſſe quoque hæmorrhagiæ. Verùm inter dolorem & dolorem multum intereſt: Nam is dolor qui vomitum futurum ſignificat, coniunctus eſt cum acrimonia: ille verò qui hæmorrhagiam, coniungitur cum diſtentione.

4 Diffuſa per humores oculorum, naturâ puriſſimos, anathymiaſi nigrâ, à materia quæ in ventriculo bilioſa iam torrefacta: quia eadem eſt cephalalgiæ & caliginis cauſa, ſed loco differt.

5 Rectè illud addidit, ne à pulmonibus hæc

symptomata proficisci videantur. Nam etiam ab anathymiasi affecti pulmonis, capitis dolor & oculorum euenit: Ideoque non sunt propria vomitionis signa, nisi accesserit stomachi dolor. Quare hoc loco pro ἢ legendum est ἐξ: Gal. 3. cris. 11. & 1. aphor. 56. fol. 37. epid. 20. & 4. aph. 37.

6 In Coacis aliæ notæ adduntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* παρέσται
† ψυχρὰ ἢ
ταχύτερος,
* ἐμήσει.
† μᾶλλον ἢ

XXIV. Ην δὲ 1 καὶ 2 ῥῖγος * προσγένηται, καὶ τὰ κάτω μέρη 3 τῶν ὑποχονδρίων † ψυχρὰ ἔχῃ, καὶ θᾶσσον ἔτι ὁ ἔμετος παρέσται. XXV. Ην δέ τι πίῃ, ἢ φάγῃ ὑπὸ τοῦτον τὸν χρόνον, κάρτα τοῦτο 4 ταχέως * ἐμεῖται. XXVI. 5 Τουτέων δὲ οἷσιν ἂν 6 ἄρξηται ὁ πόνος τῇ πρώτῃ ἡμέρῃ γίνεσθαι, τεταρταῖοι πιέζονται † μάλιστα καὶ πεμπταῖοι, ἐς δὲ τὴν 7 ἑβδόμην ἀπαλλάσσονται. XXVII. Οἱ μέντοι πλείονες αὐτέων ἄρχονται μὲν πονέεσθαι 8 τριταῖοι· χειμάζονται δὲ μάλιστα 9 πεμπταῖοι· ἀπαλλάσσονται δὲ 10 ἐναταῖοι, ἢ ἑνδεκαταῖοι.

XXIIII. *Quod si 1 etiam 2 rigor [cum illis symptomatis] coniunctus fuerit: Ac inferas partes 3 hypochondrij frigidiores sentiant, multò etiam celerrimè vomitio aderit.* XXV. *Sed si quid is biberit ederitve sub hoc [perturbationis criticæ] tempus, id etiam multò 4 celerrimè vomitu reiicietur.* XXVI. *Ex 5 iis autem, quibus 6 ineunte morbo caput dolere cepit, quarto morbi die magis premuntur quàm quinto, 7 septimo autem remissionem consequuntur.* XXVII. *Atque plerique eorum 8 tertio morbi die laborare incipiunt; atque hi maximè vexantur die 9 quinto: morbo autem, 10 nono aut vndecimo liberantur.*

COMMENTARIVS.

1 Rigor est totius corporis inæqualis concussio.

2 A motu materiæ biliosæ excitatus, affecto calore natiuo à contraria materiæ occursu in superiore ventre: Nam vt d. Hippocrates, 6. epid. 5. 31. Rigor à superiore ventre, calor verò ab inferiore magis. Atque hæc est præcipua causa, cur ineunte paroxysmo, non sit cibandus æger: quia cibus & potus qui exhibetur in rigore, particeps redditur illius materiæ, quæ ad superiorem ventrem viam affectat.

3 Ob translationem materiæ calidæ ad partes superiores.

4 Redditum nim. particeps corruptionis materiæ biliosæ, ad superiorem ventrem prorumpentis, vnde magis irritatur.

5 Nim. quibus caput dolet. Præcedenti prognostico signa enumerauit indicantia futuram vomitionem: iam tempus notantia scribit, nim. in acutis, qui 14. D. iudicantur. q. d. citiùs interdum iudicabuntur, si specie & motu eò ferantur.

6 Id est, primo die.

7 Totius historiæ.

8 Id est, si non inceperit dolere caput ante tertium D. finietur 9. vel 11.

9 Quia erit in augmento.

10 Vt fuerit celer motus vel tardior 9. vel 11. Sed cur non decimo, quum hic sit septimus dies per prosthesin?

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVIII. Οἱ δ' ἂν ἄρξωνται πεμπταῖοι πονέεσθαι, καὶ τ' ἄλλα 1 κατὰ λόγον αὐτέοισι τὰ πρόσθεν γένηται, ἐς τὴν 2 τεσσαρεσκαιδεκάτην κρίνεται ἡ νοῦσος. Γίνεται δὲ ταῦτα τοῖσι μὲν ἀνδράσι, καὶ τῇσι γυναιξὶν, ἐν τοῖσι τριταίοισι μάλιστα, τοῖσι δὲ 3 νεωτέροισι, γίνεται μὲν καὶ ἐν 4 τούτοισι, μᾶλλον δὲ ἐν τοῖσι ξυνεχεστέροισι πυρετοῖσιν, καὶ ἐν τοῖσι γνησίοισι τριταίοισι.

XXVIII. *Quicumque verò quintum diem morbi agentes laborare ceperint, cæteraque 1 conuenienter iis quæ dicta sunt apparuerint, 2 decimoquarto die morbus iudicabitur. Sed hæc potissimum viris & mulieribus accidunt in tertiana febre, sed 3 minoribus. & [hæc symptomata] in 4 huiusmodi [febribus] accidunt, sed multò potius in continuis, & in tertianis exquisitis.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, cùm cætera eueniunt secundùm rationem priorum: id est, vbi in medio tempore insurgit acriùs dolor, nim. 7. vel 9. die.

2 Quare non duodecimo, cùm hic quoq. sit septimus per prosthesin? Quia quò diuturnior est morbus, eò crises quoque sunt tardiores: & quo tardiores sunt morbi prosthesis, eò tardiores sunt crises. At acutorum terminus est 14. & hîc non adest motus celer, nec materia calidior. indicio est dolor capitis, qui non ante quintum diuexauit. Quare cùm quinto inceperit, magis 7. aut 9. premet, & 14. iudicabitur.

3 Vt qui nondum ex ephœbis excesserunt, quorum materia mitior est atque suauior. Indicationem ducit ab ætate, quæ ob temperamenti peculiarem vim, hæc, de cephalalgiæ crisibus pronunciata, variè vertunt. Itaque si ætas feruida, tertianæ implicetur, socio dolore iam præscripto, breui finem inueniet eum quem scripsit iam Hippocrates.

4 Si modò materia morbifica calida fuerit adeò, vt celerrimè moueatur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIX. 1 Οἷσι δ' ἂν 2 τοιουτοτρόπῳ πυρετῷ κεφαλὴν ἀλγέουσι, ἀντὶ μὲν τοῦ ὀρφνῶδές τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεσθαι, 3 ἀμβλυωγμὸς γίνεται, ἢ 4 μαρμαρυγαὶ προφαίνονται· ἀντὶ δὲ τοῦ καρδιώσσειν, ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ ἐπὶ δεξιὰ, ἢ ἐπ' ἀριστερὰ 5 ξυντείνεταί τι, μήτε ξὺν ὀδύνῃ, μήτε ξὺν φλεγμονῇ, αἷμα διὰ τῶν ῥινῶν τούτοισι ῥυῆναι προσδέχεσθαι, ἀντὶ τοῦ ἐμέτου. μᾶλλον δὲ καὶ 6 ἐνταῦθα τοῖσι νέοισι τοῦ αἵματος τὴν ῥῆξιν προσδέχεσθαι. Τοῖσι δὲ τριήκοντα ἔτεσι καὶ γεραιτέροισιν, 7 ἧσσον. ἀλλὰ τοὺς 8 ἐμέτους τούτοις προσδέχεσθαι.

XXIX. 1 *At verò quibus in 2 huiusmodi febre caput dolet, & suffusionis caliginosæ loco 3 hebescunt oculi, aut etiam 4 ignes micant ex oculis: & cardialgiæ loco dextra aut sinistra hypochondriorum partes 5 distentio quadam percipitur, doloris & inflammationis expers, his narium profluuium, vomitionis loco, iam iam adfuturum spes est. Sed 6 ibi tum potiùs illud profluuium iuuenibus expectare oportet. Nam iis qui triginta [quinque] annos nati sunt, & prouectioribus, 7 minùs. Sed potiùs 8 vomitiones expectare oportet.*

COMMENTARIVS.

1 Vnde hæmorrhagiæ futuræ notæ sumantur.

2 Non funesta: nam talis dolor cùm signo letbali consociatur, est planè funestus. Alioqui vt varius est dolor capitis suæ causæ consectarius, ita vel hæmorrhagiam, vel vomitum denunciant.

3 Materiæ copiâ, & spiritus animalis impuritate: non à nigro vapore.

4 Vel splendores ob oculos obuersantur. Quæ duo signa sunt symptomata causæ coniunctæ ipsius hæmorrhagiæ, quæ fit ex translatione sanguinis ad superiora, ab inferioribus. Sed obiicies, eadem est causa marmarigarum & caliginis, nimirum anathymiasis nigra à bile eleuata. Quare igitur in hoc affectu pro caligine marmarigæ obuersantur oculis? De generatione marmarigarum vide Gal. 2. acut. 4. His autem duobus signis adde, & vnà lachrymæ inuitis funduntur, & pulsus venarum sunt conspicui, estque suffusa rubore facies. 1. epid. 2.

5 Sursum vertente cursum sanguine.

6 Id est, cùm hæc adsunt. Addit Galenus, ex Hippocrate,

pocrate, si ἀπροαιρέτως lachrymæ obortæ fuerint.

7 Nim. expectare oportet.

8 Vel dysenterias potius, vt Bioni 1. epid. 2.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXX. * Τοῖσι δὲ παιδίοισι σπασμοὶ γίνονται, ἢν ὁ πυρετὸς 1 ὀξὺς ᾖ, καὶ ἡ 2 γαστὴρ μὴ † διαχωρέῃ, καὶ 3 ἀγρυπνέωσί τε, καὶ 4 ἐκπλαγέωσι, καὶ 5 κλαυθμυρίζωσι, καὶ τὸ 6 χρῶμα μεταβάλλωσι, καὶ χλωρὸν, ἢ πελιδνὸν, ἢ 7 ἐρυθρὸν ἴσχωσι. Γίνεται δὲ ταῦτα ἐξ ἑτοιμοτάτου μὲν τοῖσι παιδίοισι τοῖσι νεωτάτοισιν, ἐς τὰ 8 ἑπτὰ ἔτεα. Τὰ δὲ 9 πρεσβύτερα τῶν παιδίων καὶ 10 οἱ ἄνδρες, οὐκ ἔτι ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ὑπὸ τῶν σπασμῶν ἁλίσκονται, ἢν μή τι τῶν σημείων προσγένηται τῶν 11 ἰσχυροτάτων τε καὶ κακίστων, οἷά περ ἐν τῇσι 12 φρενίτισι γίνεται 13.

* χρὴ
† ὑποχωρέει

XXX. *At verò puerulis conuulsiones incidunt, si febris 1 acuta fuerit, nec 2 aluus feratur, & 3 somni sint expertes, & 4 terreantur, & 5 eiularint, tum etiam si 6 colorem mutent, ac pallido, vel liuido, vel etiam 7 rubro suffundantur. Hæ autem [conuulsiones] ex facili incidunt puerulis nuper in lucem editis, ad 8 septimum ætatis annum vsque. 9 Grandiores verò pueri, & 10 viri ipsi, non ita facilè per febres conuulsione tentantur, nisi quod aliud accesserit signum 11 valentissimum ac pessimum, ac potissimum qualia 12 phreniticis eueniunt 13.*

COMMENTARIVS.

1 Colliquatis excrementis & succis.

2 Rapto in peripheriam succo.

3 Neruis inde fractis, labefactatoque cerebro.

4 Fraudato calore cerebro, idque repente.

5 Nam id fundit cerebro conceptam pituitam vel prauum humorem.

6 A talium succorum plenitudine occupantium cerebrum.

7 Quorum ruber copiam; duo illi prauam qualitatem humoris significant: quæ duo idoneæ sunt conuulsionis causæ.

8 A vitio lactis crassiotis, & pleno importunoque victus alimento; quod in ventriculo cunctando putrescit. 1. epid. 2. 24. & nerui his languent. & cùm dentire incipiunt. 3. aph. 25. nam his infirma est vis animalis, & excrementis circumfluunt, si aluus stricta. Et febricitantex doloribus, vigiliis, phlegmone. Et à vino crasso.

9 Vt verb. gr. decennes.

10 Vt iuuenes & homines constantis ætatis, quibus sunt nerui firmissimi.

11 Exhausti cerebri, & neruorum desiccatorum.

12 1. Prorrhet. aph. antepenultimo. Tremulæ, obscuræ, blandæ, & ψηλαφώδεις, id est, contractabiles desipientiæ, valde phreniticæ, vt Didymarcho in Co obuenit. metastasi humorum ad cerebrum: vnde vel phreneitis, vel conuulsio. Vt si stridunt dentes, oculi voluuntur. C. Sed in pueris sufficit pauor, vel vigiliæ.

13 Ad finem iam huius libri sunt quædam animaduersiones: quòd nimirum, vbi signorum adest controuersia, ad peculiarem cuiusque naturam sit recurrendum medico. Docet enim pleraque specie quidem esse funesta: quæ tamen ratione causarum, naturæ, vel ætatis talia non sunt. Nam conuulsio febri superueniens lethalis est quidem specie: in pueris tamen non lethalis, eò quòd ipsis non accidunt vitio principij sensus & motus, aut vitio facultatis ab exhausto cerebro; sed vitio instrumentorum eò quòd nerui pueris sint infirmissimi madore: qui diætâ susque deque habitâ augescit: & ob lactis vitium crassioris.

HIPPOCRATIS TEXTVS

XXXI. 1 Τοὺς δ' ἀπολλυμένους τε, καὶ περιεσομένους τῶν παιδίων τε, καὶ τῶν ἄλλων 2 τεκμαίρεσθαι τοῖς ξύμπασι σημείοισιν, ὡς ἐφ' ἑκάστοισιν ἕκαστα διαγέγραπται. Ταῦτα δὲ λέγω, περί τε τῶν 3 ὀξέων νοσημάτων, καὶ 4 ὅσα ἐκ τούτων γίνεται.

XXXII. 5 Χρὴ δὲ τὸν μέλλοντα ὀρθῶς προγινώσκειν τοὺς περιεσομένους, καὶ τοὺς ἀποθανουμένους, ὅσοισί τε ἂν μέλλῃ πλέονας ἡμέρας παραμένειν τὸ νόσημα, καὶ ὅσοισιν ἂν ἐλάσσους, τὰ σημεῖα ἐκμανθάνοντας πάντα δύνασθαι 6 κρίνειν, λογιζόμενον τὰς δυνάμιας αὐτέων πρὸς ἀλλήλας, ὥσπερ διαγέγραπται, περί τε τῶν ἄλλων, καὶ τῶν 7 οὔρων, καὶ τῶν πτυέλων, ὅταν ὁμοῦ πῦόν τε ἀναβήσσῃ καὶ 8 χολήν.

XXXI. 1 *Cæterùm inter pueros & cuiusque ætatis homines salutis quidem & interitus rationem 2 signis syllogisticis animo complecti oportet, vt de quibus singula sunt à nobis tradita. Hæc autem à me dicuntur de 3 morbis acutis, & 4 qui à morbis acutis principia causasque ducunt.* XXXII. 5 *Sed tamen necesse est eum qui salutis aut mortis, breuitatis aut diuturnitatis morborum præsensionem tenere se profitetur, omnium signorum rationem sic exploratam habere, vt 6 diiudicare omnia possit; eorum vires inter se comparando; quemadmodum à nobis præscriptum est, cùm de aliis omnibus, tum verò de 7 vrinis & expectoratis: cùm scilicet expectoratum 8 bile perfusum (septimo die) excluditur.*

COMMENTARIVS.

1 Sequentibus deinde aphorismis communia aliquot præcepta tradit, vt intelligamus rationem prædicendi.

2 Admonet omnia signa noscenda esse, & perpendendam eorum dignitatem & numerum. Quare sæpè immeritò accusatur Hippocrates ab his qui hæc nesciunt.

3 Nimirum, febribus essentialibus acutis, & iis quæ habent febrem coniunctam. Duo autem hæc sunt vere morborum acutorum genera: nam tertium, quod ex decidentia dicitur, non est verè acutum, q. d. intelligendum me in his libris disserere de morbis acutis, qui 40 diebus iudicantur.

4 Vt hydrops qui fit ab hepate vi caloris febrilis exhausto. cuius licet symptoma tolli posset, affectus tamen ipsius hepatis est incurabilis. & quartana quæ erraticas intermittentes sequitur: etiam empyema.

5 Signorum vires esse potiùs metiendas, quàm eorum copiam. Vt per febres si pepasmi notæ eluceant in vrinis, quamuis dolore vexetur, ac vigiliis, & cibos fastidiat, tamen spes aderit salutis. Vt doctè in hoc commentario explicat Galenus.

6 Morbisq. & naturæ hominum accommodare.

7 Nam pro causarum diuersitate, vrina alba nunc est salutaris, nunc lethalis.

8 Symptomata itaque specie praua, exitu bona esse possunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS

XXXIII. 1 Χρὴ δὲ καὶ τὰς 2 φορὰς τῶν νουσημάτων ἀεὶ ἐπιδημευόντων, ταχέως ἐνθυμεῖσθαι, * καὶ τήν τε τῆς 3 ὥρης κατάστασιν. Εὖ μέντοι χρὴ εἰδέναι περὶ τῶν τεκμηρίων καὶ τῶν ἄλλων σημείων, καὶ μὴ λανθάνειν ὅτι ἐν παντὶ ἔτει καὶ πάσῃ ὥρῃ; τά τε κακὰ 4 κακόν σημαίνει; τά τε χρηστὰ 5 ἀγαθόν. Ἐπεὶ καὶ ἐν 6 Λιβύῃ; καὶ ἐν 7 Δήλῳ, καὶ ἐν 8 Σκυθίῃ φαίνεται τὰ προγεγραμμένα 9 ἀληθεύοντα σημεῖα. † Ἐξ ὧν δεῖ εἰδέναι, ὅτι ἔν τε τοῖσιν αὐτοῖσι χωρίοισιν, οὐδὲν δεινὸν, 10 τὰ πολλαπλάσια αὐτῶν ἐπιτυγχάνειν· ἢν ἐκμαθών τις αὐτὰ, κρίνειν τε καὶ λογίζεσθαι ὀρθῶς ἐπίστηται. 11 Ποθέειν δὲ χρὴ οὐδενὸς νοσήματος ὄνομα; 12 ὅ, τι μὴ τυγχάνῃ ἐνθάδε γεγραμμένον. 13 Πάντα γὰρ ὁκόσα ἐν 14 τοῖσι χρόνοισι τοῖσι προειρημένοισι κρίνεται, γνώσῃ τοῖσιν αὐτέοισι σημείοισιν.

* καὶ μὴ λανθάνειν
† δεῖ ὧν

XXXIII. 1 *Quin etiam quo fiant epidemiorum morborum 2 inclinationes, ſimul atque ingruerint animo complecti oportet, tum 3 ipſius anni hiſtoriam. Sed tamen ea ſignorum & argumentorum ratio ſic eſt tenenda, vt non te fugiat quòd omnibus annis omnibúſque anni partibus, mala quidem ſigna 4 malum, bona verò 5 bonum ſignificant. Quòd & in 6 Libya, & in 7 Delo, & in 8 Scythia, quæ tradita ſunt præſentiendi argumenta, exiſtunt 9 veracia. Eóque fit nihil mirum videri ſi iiſdem locis & regionibus quis maximam partem 10 inde præſentiendi ſcientiam conſequatur: ſi animo ea complexus didicerit ratiocinari & diiudicare. 11 Nec verò eſt quòd quiſpiam nomen alicuius morbi deſideret, 12 quod hoc loco non ſit deſcriptum. 13 Omnia enim quæ 14 definitis ante temporibus iudicantur, ex iiſdem ſignis intelliges.*

COMMENTARIVS.

1 Ad præſenſionem duo maximè neceſſaria ait Hippocrates, morbi inclinationem, & anni hiſtoriam, in morbis epidemicis. Vt ſi ſit febris magna qua tenetur homo: & ſi tunc peſtiferæ febres graſſentur; ſi ſit æſtas: ſit tibi ſuſpicio peſtiferæ febris. & ſi terminantur tunc ſæpe per alui proluuiem; præſenſio in promptu erit: his reliqua adde quæ ex diæta & præcedenti conſtitutione, ſi κατάῤῥοπον ſuccum monſtrent, & temperies, & ætas.

2 Id eſt, quò ſpectent, vergant, tendant.

3 Nam temperatis annis, temperati incidunt morbi.

4 Id eſt, ad deterius apparere. Hoc eſt, ſigna coctionis & cruditatis perpendenda, & quæ ex colore, mole, figura, decubitu, nigræ aut liuidæ partes: & quæ critica, quæve ſymptomatica.

5 Id eſt, ad ſalutem apparere. d. q. 2. aph. 34. d. quorum congener eſt morbus, minus periclitantur. Igitur vnus morbus in diuerſis hominibus magis vel minùs eſt calamitoſus: Nec igitur bonum in omnibus bonum notat, nec malum: Reſp. Galenus, licet notæ non ſignificent æquam in cunctis malitiam; tamen mala, in omnibus mala ſunt. d. q. d. Hip. 2. aph. 27. His quæ haut conuenienter leuant, acquieſcendum non eſt: igitur quibuſdam bonis non fidendum. Reſp. Gal. quædam ſunt ſymptomata quæ vel bona vel mala eſſe poſſunt.

6 Et in Aphrica; id eſt, calidiſſimis locis. Vt primùm aſſeruit certitudinem prognoſticorum in omni tempore, ita iam in omni regione eam prædicat, & aſſerit ex eiſdem notis ſumi.

7 Terra temperata.

8 Terra frigidiſſima.

9 Contra eos qui hæc tantùm ad Græciæ homines pertinere putant, & ad ætatem Hippocratis. Non enim natura fatiſcit: Si enim illa elangueſceret, iam ſanè diu internecione deletæ eſſent quam plurimæ rerum ſpecies, imò homines ipſi. Nec philoſophi vllum argumentum inueniſſent, quo mundi æternitatem firmaſſent. Et regius vates inquit 90. Pſalmo, vitam humanam 80. annorum eſſe: at eam viuunt & iam. Septies denos ſpacioſa in aunos Vita procurrit: quibus eſt ſenecta Firmior, fermè in decimum ſuperſunt Amplius annum. & 8. Geneſeos talem vim fatalem perennem conſtituit Deus apud Noën.

10 Id eſt, ſi cui prædicendi ratio ex ſententia reſponderit. Qui nim. rectè metiri poteſt ſignorum poteſtates.

11 Teſtatus eſt Hippocrates ſua prognoſtica certa eſſe in omni tempore, omníque regione, & iam in omni morbo aſſerit eorum firmitudinem.

12 Q. d. nihil poſſe hominibus accidere, de quo medicus non præſentiat, modò inter ſe ſingula conferat, quæ hîc tradita fuere.

13 Id eſt, acuti & diuturni morbi.

14 Id eſt, diebus criticis.

IN HIPPOCRA

IN HIPPOCRATIS DE VICTVS RATIONE IN MORBIS ACVTIS LIBROS QVATVOR COMMENTARIVS.

Jllustrißimis, Potentißimis & Magnificis,

ORDINIBVS HOLLANDIÆ,

OTTHO HEVRNIVS, defuncti parentis nomine IOANNIS HEVRNII, dedicat consecrátque.

VÆ duo, POTENTISSIMI DOMINI, *Magnanimos Heroës venerandos efficiunt*, ILLVSTRIS MAGNIFICENTIA *& insignis* BENEFICENTIA, *eadem Parentem nostrum* IOANNEM HEVRNIVM *iam moribundum mouebant, vt supremis verbis nobis mandaret, hoc Opus, eius nomine*, ILLLVSTRI NOMINE VESTRO *vt consecraremus. Tum vt Nominis Vestri splendore radians innotesceret vbi* ILLVSTRE *Nomen &* POTENTIA *Vestra, hoc est, vt antiquis verbis vtar,*

Vnde venit Titan & nox vbi sidera condit,
Quáque dies medius flagrantibus æstuat horis.

Tum vt insignis illius Beneficentiæ quam erga viuum semper ostendistis, publicum aliquod, licet exile, gratitudinis esset indicium. Quare cùm nihil sanctius in rebus humanis supremis Parentis mandatis indicemus, hoc ILLVSTRI MAGNIFICENTIÆ *Vestræ offerimus munus, paruum quidem mole, at vtilitate & antiquitatis decore ingens. Nam sine conuenienti victu (qui hîc luculenter enucleatur) in substantia, quantitate, qualitate, & vtendi tempóre, nunquam fugantur Acutissimi morbi, hoc est illæ ardentes febres quarum vi intra paucos dies homines conflagrant. Antiquitas veneranda in hoc scripto: opus enim est Hippocratis, Regalis stemmatis viri, nati in Co Ægei maris insula, paterna stirpe ab Æsculapio, materna ab Hercule (à quo & Alexander Magnus & omnes Macedonum reges paternam originem ducebant) oriundi, qui vixit temporibus Persarum Monarchæ Darij Longimani Hesteris filij, quæ nupserat Assuero, quem Græci Xerxem, Chaldæi Artaxerxem appellant. Hic immanem illam pestem fugauit, quæ anno secundo belli Peloponnesiaci totam Græciam vastabat: vnde & à Dario Persarum Monarcha prece & pretio amplissimo inuitatus fuit vt similem Persidem vastantem Pestem comprimeret; sed eius preces, quòd Græciæ hostis esset, despexit. Vos igitur* POTENTISSIMI DOMINI *patiamini hoc donarium in Vestra Academia Leida elucubratum vestræ famæ templo affigi, vt publicum sit gratitudinis familiæ nostræ erga* ILLVSTREM MAGNIFICENTIAM *Vestram testimonium. Valete* ILLVSTRISSIMI AC POTENTISSIMI DOMINI, *& ad Religionis & Reipublicæ gloriam ac incrementum incolumes regnate æternùm.*

Ex Academia Vestra LEIDA,
Anno cIↃ. IↃ. c. IX.

PRÆLOQVIVM.

QVIDAM titulo addunt πρὸς τὰς Κνιδίας γνώμας, ἢ περὶ πτισάνης. De Prisana; sed malè: neque enim solum Ptisanæ meminit, vt ea sit in vsum vertenda, quæ eius facultates & vires; sed etiam de vinis, mulsa, oxymelite, aqua. Sed hæc eius est ratiocinatio. Si ptisana, qua nihil est salubrius, nihil naturæ consentaneum magis, modò benè sit præparata, intempestiuè tamen administrata, non solùm non iuuet, sed mortis consecutionem adferat: quid censendum est de illis cibis, qui nullo modo cum ptisana comparandi veniunt? Continent itaque hi libri rationem medendi viritim, hoc est, rationem curandi singulos, in morbis acutis. Dico singulos, quia non traduntur hîc vniuersalia præcepta; sed singulorum indiuiduorum propria curatio. Nullus enim feracior est locus in curandis acutis, quàm hic De Diæta. Inscribitur De acutis. Acuti morbi sunt duplices, quidam enim sunt febres essentiales, inter quas numerabat tertianas exquisitas: vel cum febri, vt aurium dolor acerrimus, cephalalgia grauis: Pleuritis, & similes. Non agit hîc de peracutis absolutè dictis, quia hi sunt incurabiles; vt est Apoplexia; neque de acutis ἐκ μεταπτώσεως: sed de acutis. Morbus autem acutus dicitur, qui cum vehementia & magnitudine suam celeriter absoluit historiam. Dicimus cum vehementia: quia febres Ephemeræ, quæ die vno, vel viginti octo horis ad summum, suam absoluunt historiam, mites sunt, nec vllam vehementiam coniunctam habent.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ

ΠΕΡΙ

ΔΙΑΙΤΗΣ ΟΞΕΩΝ.

I.

Οἱ ξυγγράψαντες τὰς Κνιδίας καλεομένας γνώμας, ὁκοῖα μὲν πάσχουσιν οἱ κάμνοντες ἐν ἑκάστοισι τῶν νουσημάτων, 1 ὀρθῶς ἔγραψαν, καὶ ὁκοίως ἔνια ἀπέβαινεν αὐτέων, καὶ ἄχρι μὲν τουτέων καὶ μηδὲ ἰητρὸς ἂν δύναιτο * ὀρθῶς ξυγγράψαι, εἰ δὲ παρὰ τῶν καμνόντων ἑκάστου πυθοίατο, ὁκοῖα πάσχουσιν. Ὁκόσα δὲ 2 προκαταμαθεῖν χρὴ τὸν ἰητρὸν, μὴ λέγοντος τοῦ κάμνοντος, τουτέων τὰ πολλὰ παρεῖται, ἄλλα 3 ἐν ἄλλοισι.

* πρ

HIPPOCRATIS

DE VICTVS RATIONE IN MORBIS ACVTIS.

I.

*QVI Cnidiorum placitorum, * sic enim vocant, authores fuerunt, 1 rectè quidem illi quæ quibusque in morbis ægri perpetiantur, quæque sit rerum earum incidentium causa & ratio, scripsere. Sed eò tantùm processit omnis eorum industria, vt vel medicinæ insolens vel ignarus quispiam, æquè atque illi benè omnia conscribere posse videatur, si modò ab ægris accuratè didicerit, quæ cuique eueniant. At verò quæcumque necesse est medicum antè perspecta habere, de quibus 2 ægri verba non faciunt, plurima sunt ab iis prætermissa, tum 3 in aliis.*

* ironicè

COMMENTARIVS.

Est Proœmium, in quo reprehendit Cnidios, qui accuratè quidem ex ægrotum relatu symptomata omnia conscripserant, sed curationem malè adhibebant. Tres autem fuere Medicorum celebres scholæ, vna Coorum, altera Cnidiorum, tertia Rhodiorum. Ab Æsculapio omnes ortæ, dissimiliter verò nominatæ, & celebratæ. Quia præ cæteris florebat schola Coorum, qui sua placita appellabant prognoseis, vel Aphorismos. Cnidii autem sua vocabant γνώμας, vt hoc libro elucet ex Galeni commentario ad Aphorismum XVIII in initio.

1 Id est, Plus satis ea conscripsere quæ idiotæ etiam scribere possunt: sed hoc non est officium Medici, sed vt talia scribat quæ curationi commoda sunt: & plura quæ idiotas fallunt: & nota plurima omittat, si curationi non studeant, nec prognosi. Sed si talia; qualia sunt signa perturbationis criticæ, quæ terrorem idiotis adstantibus, Medicis verò spem adducunt. Vel quæ certò mortem prænunciant, vt, quod hoc tempore nondum medicorum scriptis proditum est, odor grauis ac indicibili quadam fœditate præditus, per febres pestiferas: (cadauerosum dicas) certæ mortis index.

2 Vt nimirum præsentia noscat, narret præterita, & futura præuideat. Ita à consequentibus videmus interdum pestiferam febrem fuisse, si totum cadauer virescat, quasi porri succo perfusum, vel aliis maculis fœdetur: quod fit à morte, cùm calor se laxat ac euanescit, tumque se laxant ad superficiem ichores, resoluta vi retentrice: vel si suffocetur vi veneni calor, maculæ singulatim in partibus apparent.

3 Vt in cognoscendo, prædicendo, & rectè curando: quæ tria sunt Medici officia.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

II. Καὶ ἐπίκαιρα ἔνια ἐόντα εἰς 1 τέκμαρσιν.

II. *Tum autem nonnulla quæ ad 1 tecmarsin.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, benè medendi viritim ratio: hoc est, in quibusque & in indiuiduis regula. Tecmerium Signum est, signum syllogisticum, quo posito, necessario aliquid sequitur; vt, Peperit, igitur concepit: &, vt ait Poëta, Et iam summa procul villarum culmina fumant.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

III. 1 Ὁκόταν δὲ ἐς τέκμαρσιν λέγηται ὡς χρὴ ἕκαστα ἰητρεύειν, ἐν τούτοισι πολλὰ ἑτεροίως γινώσκω, ἢ ὡς ἐκεῖνοι ἐπεξίεσαν.

III. *1 Porrò autem cùm ea vox ad tecmarsin, eò, & in eum dicatur finem, vt accommodata benè medendi viritim seu in singulis, ratio significetur, hîc sanè multò aliter me sentire profiteor, quàm illi tradiderūt.*

COMMENTARIVS.

1 Dicit à Cnidiis prætermissa, quæ ad Tecmarsin commoda. & iam declarat quidnam vocet Tecmarsin. quæ nimirum rationem monstrat vt acuti morbi in singulis hominibus sint curandi, dignoscendi, & prædicendi. Hæc explicat Galenus nono De dogmatibus Hippocratis & Platonis, capite decimo, & vndecimo. Triplici autem methodo curantur morbi acuti, pharmacia, chirurgia, & diæta: quæ præcipua pars est. & in his omnibus tecmarsi pulchrè Æsculapidum schola vtitur.

HIPPO

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IV. Καὶ 1 οὐ μόνον διὰ τοῦτο οὐκ ἐπαινέω, ἀλλ' 2 ὅτι καὶ ὀλίγοισι τῷ ἀριθμῷ τοῖσιν ἄκεσιν ἐχρέοντο. Τὰ γὰρ πλεῖστα αὐτοῖσιν *εἴρηται πλὴν τῶν ὀξέων νούσων, φάρμακα 3 ἐλατήρια διδόναι, καὶ ὀῤῥὸν καὶ γάλα τὴν ὥρην πιπίσκειν. Εἰ μὲν οὖν ταῦτ' ἦν ἀγαθὰ καὶ ἁρμόζοντα τοῖσι νοσήμασιν, ἐφ' οἷσιν παρῄνεον διδόναι, πολὺ ἂν ἀξιώτερα ἦν ἐπαίνου, ὅτι ὀλίγιστα ἐόντα, αὐτάρκεά ἐστιν. 4 νῦν δ' οὐχ οὕτως ἔχει.

*εἴρηται

IV. 1 *Nec verò solùm ob id non laudo; 2 sed quòd pauco numero remedia vsurparunt. Nam remediorum ab illis inuentorum, vt morbos acutos omittam, hæc ferè summa fuit, 3 elateria pharmaca exhibere, serum & lac, cùm opus est, potui dare. Quæ si bona essent, congruenterque morbis, ad quos ea commendarunt, adhiberentur, sanè hæc multò essent prædicatione hominum digniora, quòd cùm sint perpauca, tamen abundè sufficerent. nunc 4 autem aliter se res habet.*

COMMENTARIVS.

1 Quod nimirum ab iis prætermissa sunt de quibus ægri verba non faciunt, & quæ ad benè medendum præclarè faciunt. hoc est, ob prætermissam tecmarsin.

2 Dicit paucis remediis illos vsos fuisse, nisi in acutis morbis, quasi in his multa tradiderint: sed id vanè & sine vtilitate: nam pauca in acutis sufficiunt, vt etiam in longis morbis, modò tecmarsi rectè in vsum vertantur, id est, ex morbi idea. Attamen cùm variæ sint morborum ideæ, varietate quadam remediorum opus est, & maximè in longis.

3 Hoc est, pharmaca purgantia. Nam hîc accipitur pro quouis pharmaco purgante: vt pro elleboro, elaterio propriè dicto, tithymalo, peplio: quamuis propriè per elaterium intelligatur ab Hippocrate cucumeris syluestris succus: cui mera inest purgandi vis. Hippocrates VI. Epidem. V. antepenultimo Aphorismo dicit, Si pueri purgandi, nutriantur e cum mulierum lacte, quæ tali succo vesci consueuerunt. Huius præparandi rationem docet Dioscorides libro IV.

4 Quia quot sunt morborum ideæ, tot sunt remediorum genera, vt author est Hippocrates libro primo De natura hominis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

V. 1 Οἱ μέντοι ὕστερον ἐπιδιασκευάσαντες, ἰητρικώτερον δή τι ἐπῆλθον περὶ τῶν 2 προσοιστέων ἑκάστοισιν.

V. *Sed tamen qui postea (viri Cnidij) illud argumentum scriptis excoluerunt, meliùs illi quidem ad regulam medicorum quæcunque 1 conducibilia forent peruestigarunt.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, qui secundum librum scripsere, illi, quem acceperant à primo scriptore librum primum, digesserunt, quædam ademerunt, & quædam adiecerunt, alia mutarunt. hic itaque secundus liber, medirus, inquit, erit magis priore libro.

2 Id est, ad tecmarsin rectè medendi propiùs accesserunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VI. Ἀτὰρ 1 οὐδὲ περὶ διαίτης οἱ ἀρχαῖοι συνέγραψαν 2 οὐδὲν ἄξιον λόγου, καίτοι μέγα 3 τοῦτο παρῆκαν. VII. Τὰς μέντοι πολυτροπίας τὰς ἐν ἑκάστῃσι τῶν νούσων καὶ τὴν πολυσχιδίην αὐτέων, οὐκ 4 ἠγνόουν ἔνιοι.

VI. 1 *Nec de diæta commemorabile 2 veteres quicquam conscripsere, quod erat 3 alioqui maximum.* VII. *Quamuis non defuerint qui varias morborum species, multiplicesque etiam singulorum distinctiones 4 probè tenuerint.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, de victus ratione, quia per materiam naturæ consuetam suscipitur. Arguit veteres, quòd de hac nihil scitu dignum prodiderint.

2 Id prætermittendum rati.

3 Nam ex tribus medicinæ instrumentis, pharmaciâ, chirurgiâ, & diætâ, nullus feraciorest locus quàm de diætâ. est enim hæc præstantissima, in curandis morbis, cùm fiat per materiam naturæ consuetam.

4 Quin & vltrà quàm par est, de ipsis scripserunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VIII. * Τοὺς δὲ 1 ἀριθμοὺς ἑκάστου τῶν νοσημάτων σάφα 2 φράζειν ἐθέλοντες, οὐκ ὀρθῶς ἔγραψαν. Μὴ γὰρ καὶ οὐκ εὐαρίθμητον *ἔῃ, εἰ τούτῳ τις σημαίνεται τὴν τῶν καμνόντων νοῦσον, τὸ ἕτερον τοῦ ἑτέρου διαφέρειν τι· Καὶ μὴ τὸ αὐτὸ νόσημα δοκέειν, ἢν μὴ τὸ αὐτὸ ὄνομα *ἔχῃ. Ἐμοὶ δ' ἁνδάνει μὲν ἐν πάσῃ τῇ τέχνῃ, προσέχειν τὸν νόον. Καὶ γὰρ ὁκόσα ἔργα *ἐστὶ καλῶς, ἕκαστα χρὴ ποιέειν καὶ ὀρθῶς· καὶ ὁκόσα ταχέως ἔργα, ταχέως· καὶ ὁκόσα καθαρείως, καθαρείως· καὶ ὁκόσα ἀνωδύνως διαχειρίζεσθαι, ὡς ἀνωδυνώτατα ποιέειν. Καὶ τὰ ἄλλα πάντα τοιουτότροπα διαφερόντως τῶν πέλας, ἐπὶ τὸ βέλτιον ποιέειν χρή. Μάλιστα δ' ἂν ἐπαινέσαιμι ἰητρὸν, ὅς τις ἐν τοῖσιν ὀξέσι νοσήμασιν, ἃ τοὺς πλείστους τῶν ἀνθρώπων κτείνει, ἐν τουτέοισι διαφέρων τι τῶν ἄλλων εἴη ἐπὶ τὸ βέλτιον. Ἔστι δὲ ταῦτα ὀξέα, ὁκοῖα ὠνόμασαν οἱ ἀρχαῖοι 4 πλευρῖτιν, 5 περιπλευμονίην, καὶ 6 φρενῖτιν, καὶ λήθαργον, καὶ καῦσον, καὶ τὰ ἄλλα νοσήματα, 7 ὁκόσα τουτέων ἐχόμενά ἐστιν· ὧν οἱ πυρετοὶ 8 τὸ ἐπίπαν ξυνεχέες ἐόντες κτείνουσιν.

*ἐνίοισι *ἦν *ἔχῃς *ἔχῃ

VIII. *Sed cùm 1 vniuscuiusque & vniuersorum morborum numeros propalam explicare 2 voluerint, non rectè scripserunt. Id enim haut numerabile videatur, si morbi quo quisque laborat, inde distinctio sumeretur, quod inter ægros nonnihil intersit: proptereaque, non eundem morbum posse videri, si non sit idem eius nomen & appellatio. Mihi verò placet, in omni arte animum ad res adiicere. 3 Etenim quæcunque sunt rectè & accuratè tradita, ea quoque rectè & accuratè decet fieri: & quæ celeritatem desiderant, celeriter: & quæ puritatem, purè: & quæ doloris vacuitatem, sine vllo dolore administrentur. Denique omnia quæ sunt eiusmodi cum excellentia præstantiaque nostri ordinis hominum, ad meliorem statum reuocare oportet. Ego verò eum medicum laude dignissimum iudicauero, quicumque in morbis acutis, quos plerumque sentiunt calamitosos atque funestos esse, id consequutus fuerit, vt rectè medendi via & methodo ceteris præstare videatur. Sunt autem hi ferè quos prisci acutos nominarunt, 4 Pleuritis, 5 peripneumonia, 6 phrenitis, & lethargus, & febris ardens; 7 ac ceteri omnes morbi, qui hos consequuntur: quorum febres 8 omnino continua, interficiunt.*

COMMENTARIVS.

1 Hæc explicat Galenus libro X. de placitis Hippocratis & Platonis capite decimo & vndecimo.

2 Nimis prolixè Cnidij de Morbis scripsere, collineantes ad corporum varios habitus & temperies, & ad varia symptomata quæ in diuersis corporibus, eodem tamen morbo occupatis, elucent, quæ multiplici de causa variant; nec æquè affectuum τὴν ταυτότητα, hoc est, identitatem notabant. quod Methodo fit.

3 Quasi dicat, de nomine non est contendendum morbi: sed ex methodo medendi, id est, ex variis Indicationibus concurrentibus, (quæ videntur varios reddere morbos) aptè medicatio in vsum duci debet, vt suadent illæ Indicationes.

4 Id est, inflammatio tunicæ costas succingentis.

5 Id est, inflammatio pulmonis.

6 Est

6 Est delirium remissionis expers, cum febre coniunctum, ab inflammatione cerebri. Non est hæc inflammatio in meningibus cerebri, nisi ex euentu: nam, in quo consistit hyparxis trium facultatum, in eodem etiam consistit earum deprauatio. Sed hæc in meningibus non sunt, nec in diaphragmate.

7 Nimirum febres.

8 Ob calamitosam morbi vim, & naturæ infirmitatem. Calamitosa vis morbi consistit in exhausto: naturæ verò debilitas consistit in deprauatione naturalis œconomiæ, in coquendo, distribuendo, & excernendo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* κόταν
* πλεῦνες

IX. * Ὅταν 1 γὰρ μὴ 2 λοιμώδης νόσου τρόπος τις κοινὸς ἐπιδημήσῃ, ἀλλὰ σποράδες ἔωσιν αἱ νόσοι, καὶ 3 μὴ παραπλήσιοι, ὑπὸ τουτέων τῶν νοσημάτων ἀποθνήσκουσι * μᾶλλον, ἢ ὑπὸ τῶν ἄλλων τῶν 4 ξυμπάντων.

IX. *1 Nam si 2 pestilentis morbi species nulla communis ingruerit, sed dispersi fuerint morbi, nec vllare 3 similes, plures ab huiusmodi morbis [acutis] occidunt, quam ab aliis [diuturnis] 4 omnibus.*

COMMENTARIVS.

1 Iam monstrat vnde factum, quòd de Diæta negligenter admodum scriptum sit ab antiquis. Nam cùm morbi acuti incidunt; tunc & alij sporades morbi incidunt non admodum funesti, & in quibus vis diætæ non ita elucet. Vnde cum ab indoctis medicis passim illi curentur eisdem instrumentis, quibus docti etiam vtuntur; idiotæ non animaduertunt, qua arte acuti tractentur.

2 Id est, si à pestilente morbo discesseris, quo nullus funestior cogitari potest. Sensus est, tam calamitosa vis est acutorum morborum, vt nullus possit calamitosior excogitari, si pestilentes morbos exceperis. Duo enim aput Hippocratem funestam calamitatem adferunt in morbis, τὸ ὀξὺ, καὶ τὸ θεῖον.

3 Id est, ob varietatem naturæ, atque diætæ, ipsorum qui laborant, id est acuti, & longi, eucriti, dyscriti.

4 Symptomatis increscentibus. Morbi vel sunt epidemij, endemij, vel sporades. qui multi iidemque eodem tempore fiunt Epidemij dicuntur. si hi fuerint perniciosi, pestiferi dicuntur: ita pestis est Epidemia perniciosa. Endemij verò vernaculi sunt & inquilini, multis communes. Sed Sporades sparsim inuadunt varia specie; hi frequentes sunt: & de his agit hîc. Nam de Epidemiis egit libris Epidemiων; & de Endemiis, libro de Aëribus, aquis, & locis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ἑτέρων
τε ὄντες

X. Οἱ μὲν ἐν 1 ἰδιῶται, οὐ κάρτα γινώσκουσι τοὺς ἐς ταῦτο 2 διαφέροντας τῶν πέλας. XI. * Ἑτεροίων 3 τε μᾶλλον ἰημάτων ἐπαινέεται ἢ ψέκται εἰσίν.

X. *Ergo 1 imperiti & omnis doctrina expertes; non admodum norunt eos qui in 2 hoc medendi genere suos æquales antecellunt.* XI. *[Eoque 3 fit vt falsò & sine indicio] alia magis probent remedia, & alia damnent.*

COMMENTARIVS.

1 Nam duobus modis nomen Idiotæ aput Hippocratem vsurpatur. Vno modo, pro eo qui priuatis studiis deditus est: vt libro de victu idiotarum. Altero, ἀδίδακτον significat.

2 Ad acutorum curationem. Offundit enim his tenebras varia morborum sporadicorum idea & euentus: cùm etiam inter sporades sint eucriti acuti, & diuturni morbi, qui ab indoctis & natura sola curantur etiam, & eisdem instrumentis, quibus acuti.

3 Quasi dicat, idiotæ nec rectè laudant, nec rectè vituperant curationes; nam rectas à prauis dignoscere nequeunt. quod sequenti Aphorismo demonstrat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XII. Ἔπειτα 1 μέγα σημεῖον τόδε, ὅτι οἱ μὲν δημόται ἀξυνετώτατοι αὐτοὶ ἑωυτῶν περὶ τουτέων τῶν νουσημάτων εἰσὶν, ὥστε 2 μελετητέα ἐστί. Οἱ γὰρ μὴ ἰητροὶ, ἰητροὶ δοκέουσιν εἶναι, μάλιστα διὰ 3 ταύτας τὰς νόσους. Ῥηΐδιον γὰρ τὰ ὀνόματα ἐκμανθάνειν, ὁκοῖα νενόμισται προσφέρεσθαι πρὸς τοὺς τὰ τοιαῦτα κάμνοντας. Ἢν γὰρ ὀνομάσῃ τις πτισάνης χυλὸν, καὶ οἶνον τοῖον, ἢ τοῖον, ἢ καὶ μελίκρητον, ἅπαντα τοῖσι δημότῃσι δοκέουσιν ἰητροὶ ταὐτὰ λέγειν, οἵ τε βελτίους, καὶ οἱ χείρους. Τὰ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλ' ἐν τουτέοισι δὴ, καὶ πάνυ μέγα διαφέρουσιν ἕτεροι ἑτέρων.

XII. *1 Verumenimuerò satis magno argumento esse debet, quòd vulgò homines minimè horum morborum sibi sint conscij; eoque 2 magis in eam curam incumbendum. Nam qui medicinæ sunt expertes, prorsus vulgo habentur pro medicis, 3 horum morborum causa & nomine. Est enim facilè nomina earum rerum complecti & discere, quas conuenienter adhiberi posse putarunt iis, qui morbis talibus laborant. Vt enim quis ptisanæ succum, aut vinum huiusmodi aut illiusmodi, (colore, odore, sapore & consistentia) melicratúmve etiam nominauerit, omnia vulgo videntur communia nominari, quæ in peruagato medicorum doctorum & indoctorum sermone versantur. Sed longè aliter se res habet. quippe in hoc genere admirabile est, quantum alij aliis antecellant.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, Cùm iisdem instrumentis vtantur medici tum docti tum ignari, propterea idiotæ discernere nequeunt eorum præcellentiam. Nam illi non distinguunt vter, fœliciùs horum encheiresin ad commoda ægrotum flectat: in eorum copia, vtendi modo, & tempore.

2 Vt nimirum non ex vulgi opinione & ptisanam ipsam susque deque quouis morbi tempore exhibeamus, &c.

3 Quòd vulgus quidem euentu videat hos morbos calamitosos esse, & omnes Medicos iisdem remediis in eis vti: sed non distinguunt qui commodè id agant, quive incommodè & inopportunè.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIII. Δοκέει 1 δέ μοι ἄξια γραφῆς εἶναι ταῦτα μάλιστα, 2 ὁκόσα * τήσι
3 τε ἀκαταμάθητά ἐστι, τοῖσιν ἰητροῖσιν ἐπίκαιρα ἐόντα εἰδέναι, * τινες
καὶ ὁκόσα μεγάλας ὠφελείας φέρει, ἢ μεγάλας βλάβας. 4 Ἀ- * ποιεῦνται
καταμάθητα μὲν οὖν καὶ τάδε ἐστί. Διατί ἄρα ἐν * τοῖσι ὀξείῃσι * ὅπως
νούσοισιν, οἱ μὲν * τῶν ἰητρῶν ἅπαντα 5 τὸν αἰῶνα διατελέουσι * ἡγεῦνται
πτισάνας διδόντες ἀδιηθήτους, καὶ νομίζουσιν ὀρθῶς ἰητρεύειν. * διηθεῦντες
Οἱ δέ τινες, περὶ παντὸς * ποιεῦνται, * ὅκως κριθὴν μηδεμίαν Vel διηθέοντες
καταπίῃ ὁ κάμνων· μεγάλην γὰρ βλάβην * ἡγεῦνται εἶναι. * ἀλ-
λὰ δι' ὀθονίου * διηθεῦντες τὸν χυλὸν, διδόασιν. Οἱ δὲ * τι- * ἄλλοι
νες αὐτέων, οὔτ' ἂν πτισάνην 6 παχεῖαν δοῖεν, οὔτε χυλόν. Οἱ * ἄν.
μὲν μέχρις ἂν ἑβδομαῖος γένηται ὁ κάμνων· οἱ δὲ καὶ διατελέως
ἄχρις 7 * ἂν κριθῇ ὁ νοῦσος.

XIII. *Sed 1 ea quoque literis (& commendatione) digna esse videntur; & quæ alioqui 2 non disciplinabilia, operæ precium tamen est medicis scire, & 3 quæ magnum afferunt adiumentum aut detrimentum. Ac quidem non 4 disciplinabilia hæc sunt. Quæ causa est quamobrem medici in morbis acutis omne 5 tempus exigunt ptisanam non colatam exhibendo; nec non medicinam se hoc modo rectè facere arbitrantur. Existunt & alij, qui in medendo plurimi faciunt, si quis nullo hordeo sibi vllo modo vtendum putet; calamitosum id maximè esse rati. Alij verò linteo excolatum succum exhibent. Rursum nec desunt alij, quos*

quos nunquam adduxeris vt ptisanam crassam 6 & integram aut succum exhibeant. Alij quidem non ante quàm septimum morbi diem agat ægrotus. Alij verò perpetuò 7 donec indicatus fuerit morbus.

COMMENTARIVS.

1 Vt in philosophia quædam non sunt disciplinabilia, vt num mundi plures; & num vacuum extra mundum: alia verò non sine magna indagine in rerum natura percipimus. At in medicina, ex iuuantibus & lædentibus patescunt cuncta, & causæ innotescunt. illa itaque amplectenda.

2 Sed ex iuuantibus & lædentibus iam comperta. quorum alioqui ratio primain obscuro est. vt, quòd in statu de cibis vereri oportreat.

3 Prout conuenienter, vel inconsiderantet vsurpantur.

4 Rationi imperuia per se, sed ex iuuantibus & lædentibus cōperta tandē, longa indagine, & ratione.

5 Nam non distinguebant motum morbi. quibusdā enim, vt XIV. die iudicandis debetur integra ptisana: aliis, vt quarto iudicandis, ferè inedia confert.

6 Id est, numquam dant integram ptisanam nec eius succum (potu solo contenti) nisi iudicato iam morbo.

7 Id est, Tota morbi historia non vtuntur ptisana: sed solùm aquam, & melicratum, vel oxymel exhibent. Dicit, Sed aliqui solo succo ptisanæ vtuntur, alij tota ptisana, alij potu transigunt ad crisin vsque. Hippocrates verò quibus ex his quis opus habeat demonstrabit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIV. 1 Μάλα μὲν οὖν οὐδὲ προβάλλεται τὰ τοιαῦτα ζητήματα εἰθισμένοι εἰσὶν οἱ 2 ἰητροί. ἴσως δὲ οὐδὲ προβαλλόμενα γιγνώσκεται. XV. Καίτοι 3 διαβολήν γε ἔχει ὅλη ἡ τέχνη πρὸς τῶν δημοτέων μεγάλην, ὡς μηδὲ δοκέειν ὅλως ἰητρικὴν εἶναι.

XIV. 1 *Sed medicorum ista consuetudo non est huiusmodi questiones ad disputandum 2 ponere. Neque, si ponerentur, fortasse quid sentiendum sit inuenirent.* XV. *Quæ causa est etiam, cur vniuersa medendi ars in 3 acerbissimam vulgi calumniam incurrerit, vt ne quidem medicina vlla esse putetur.*

COMMENTARIVS.

1 Nimirū, quibus tecmasis medendi continetur.

2 Itaque Hippocrates primus hanc disceptationem proposuit, & soluit.

3 Nimirum ob controuersias medicorum, quas audit vulgus: nam concordia certam scientiam arguit; exemplo est mathesis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVI. Ὥστε ἔν γε τοῖσιν ὀξέσι τῶν νοσημάτων, τοσόνδε 1 διοίσουσιν ἀλλήλων οἱ χειρώνακτες, ὥστε ἃ ὁ ἕτερος προσφέρει * ἡγεύμενος ἄριστα εἶναι, ταῦτα νομίζειν † τὸν ἕτερον κακὰ εἶναι. Καὶ σχεδὸν ἂν κατάγε * τὸ τοιόνδε τὴν τέχνην * φαῖεν ὁμοιῶσθαι τῇ 2 μαντικῇ. Ὅτι οἱ μάντιες τὸν αὐτὸν ὄρνιθα, εἰ μὲν ἀριστερὸς εἴη, ἀγαθὸν νομίζουσιν εἶναι· εἰ δὲ δεξιὸς, κακόν. Καὶ ἐν ἱεροσκοπίῃ † τὰ τοιάδε ἄλλα ἐπ' ἄλλοισιν. Ἀλλ' ἔνιοι τῶν μαντέων τ' ἀναντία τουτέων. 3 Φημὶ δὴ πάγκαλον εἶναι τοῦτο τὸ σκέμμα, καὶ ἠδελφισμένον τοῖσι 4 πλείστοισι τῶν ἐν τῇ τέχνῃ, καὶ ἐπικαιροτάτοισι.

* ἡγεύμενος † ἤδη * τοῦτο τὴν * φαίην † δὲ

XVI. *Nam in acutissimis morbis tanta est artificum inter se 1 dissensio, vt quæ alius medendo exhibet, consentanea esse ratus, illa quidem alius in vitio esse putet. Eoque fit fortasse vt ars medendi ab 2 augurali vanitate non multum abesse prædicetur Quòd augures, auem eandem, parte sinistra, secundis auspiciis apparere iudicent: dextra verò, malis. Eodemque modo in auruspicina huiusmodi ferè sunt, quæ feruntur alia super aliis. Existunt & alij huius generis vates qui contrà pronunciēt. 3 Quamobrem ego verè hoc videor dicturus esse, contemplationem (seu distinctionem aut scientiam) quam hoc loco tradendam suscipimus, pulcherrimam esse, maximèque ac 4 quamplurimis in medendo rebus accommodatā esse.*

COMMENTARIVS.

1 Quia peculiarem cuiusque morbi motum non benè Cnidij didicerant ex symptomatis; hinc illa dissensio.

2 Quam etiam dicunt οἰωνιστικὴν, ἱεροσκοπίαν, θυτικὴν vnde ἱεροσκόποι & οἰωνισταί. sunt & χρησμολόγοι & χρησμολόγος, id est fatidici, & θεομάντεις diuini vates, & ὀνειροπόλοι. Sed Hippocrates solos οἰωνιστὰς appellat μάντεις, vt etiam Homerus. De hac arte olim scripsere Apolletes, Athenæus, Chæremon, & Artemidotus Phoca, & plurimi alij.

3 Commendatio operis. dicit, huiusmodi quæstiones maximè ad medicos pertinere.

4 Id est, ad hanc reuocari posse, quæ sunt in medendo maxima atque atque plurima. Nam in vna pleuritide ostendet, qua termarii in singulis acutis sit transigendum: & ex cuiusque peculiari natura.

HIPPOCRATIS TEXTVS

XVII. Καὶ γὰρ τοῖσι νοσέουσι πᾶσιν ἐς * ὑγείην μέγα τι δύναται. καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσιν ἐς ἀσφαλείην, καὶ τοῖσιν ἀσκέουσιν ἐς εὐεξίην· καὶ ἐς ὅ, τι ἂν ἕκαστος * ἐθέλει. * ὑγίην * ἐθέλοι

XVII. 1 *Hæc enim mirificè prodest ægris ad sanitatem conquirendam; sanis ad tuendam: palæstricis ad firmam corporis constitutionem: postremò omnibus, ad quamcumque rem sese conuerterint.*

COMMENTARIVS.

1 Elucet hîc eum de sola ptisana non agere: & ita agere de victu acutorum, vt cæteris omnibus accommodari possit: & non solùm diætæ vsum hîc docere, verùm etiam aliorum omnium remediorum recensionem, vt chirurgiæ & pharmaciæ, glandis, clysteris, fotus, vini, mulsæ, oxymelitis, balnei. Itaque communem quandam rationem medendi & præsciendi hîc docet, multis peculiaribus communem. Adeò vt hinc eluceat, quo modo quæque ars constitui debeat. Nam hîc eleganter distinguit, quibusnam ptisana sola sit exhibenda in acutis morbis, quibus quid aliud, in solum potum, vel nihil horum. Vide huius libri Aphorismum 18, ibi in initio hæc explicat Galenus, & eleganter argumentum horum librorum apetit, & morem in docendo Hippocratis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVIII. 1 Πτισάνη μὲν οὖν μοι δοκέει ὀρθῶς προκεκρίσθαι τῶν 2 σιτηρῶν γευμάτων, ἐν τουτέοισι τοῖσι νοσήμασι. 3 καὶ ἐπαινέω γε τοὺς προκρίναντας. Τὸ γὰρ 4 γλίσχρασμα αὐτῆς 5 λεῖον, καὶ 6 ξυνεχὲς, καὶ 7 προσηνές ἐστι, καὶ 8 ὀλισθηρὸν, καὶ 9 πλαδαρὸν μετρίως, καὶ 10 ἄδιψον, καὶ εὐέκπλυτον, 11 εἴ τι καὶ τουτέου προσδέοι, καὶ οὔτε 12 στύψιν, οὔτε ἄραδον 13 κακὸν, οὔτε 14 ἀνοιδίσκεται ἐν τῇ κοιλίῃ, * ἀνῴδηκε γὰρ ἐν τῇ ἑψήσει, ὁκόσον ἂν πλεῖστον ἐπεφύκει διογκοῦσθαι. * ἀνῴδηκε

XVIII. 1 *Ptisana igitur (ex sua natura considerata) meâ quidem sententiâ, 2 cibariorum omnium cerealiorum præstantissima rectè est habita, in huiusmodi (acutis) 3 morbis. & laudem merentur qui hanc cæteris anteponendam ducunt. Nam succo est prædita 4 pingui illo quidem, sed 5 læui, 6 & aqualî, & 7 iucundo minimeque 8 tenaci, sed * fluido, & moderatè 9 humido, & sitis 10 experte, maximeque 11 ad eluendum est accommodata si quid opus sit, quin etiam nec 12 astrictionis est particeps, nec (stomacho) tumultum 13 infert, neque in aluo 14 intumescit, nam elixando intumuit, quantum maximè intumescere potuit.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 Hac raciocinatione vtitur; Quicquid calorem febrilem (quia omnis morbus acutus est cum febre symptomatica, vel est ipsa febris essentialis) extinguendo, pugnat cum febre, humoris putris, (in quo est ipsa febris) portionem pepasmi participem mitificando: alteramque portionem, quæ est pepasmi expers, excludendo: obstructiones, quæ sunt causæ antecedentes febris, tollendo: præterea quod stomacho qualitatibus primis, secundis, & totâ substantiâ est gratum, & omnis molestiæ expers; Id conuenienter ad morbos acutos præscribi potest. Huiusmodi autem est ptisana. Ergo. Calorem enim febrilem extinguit: nam perpetuò frigidum manet hordeum, ex quo conficitur ptisana, vt scribit Galenus De alimentorum facultatibus, vbi De hordeo. neque vlla arte vim calfaciendi acquirere potest: sed omni præparatione adhibita, insitam refrigerandi vim retinet: humectandi verò, vel siccandi vi variè, pro varia præparandi ratione augetur. Hordeum enim glumâ suâ castratum, in aquâ coctum donec quàm maximè intumuerit, humectandi vim acquirit. Ptisana ergo ex tali hordeo, victus est humidus, & qualitate & consistentia: Victus verò humidus, febricitantibus conuenit, inquit Hippocrates primi Aphorismorum decimosexto. humorum etiam putrium vim infringit: quia ptisanæ succus est mitis, læuis & moderatè humidus. portionem pepasmi participem causæ morbificæ, læuitate adiuuat ad coctionem: alteram pepasmi expertem, excludit per lubricitatem & per contemperationem, obstructiones fluiditate tollit. Stomacho grata est omnibus qualitatibus totaque substantiâ. Sumptâ indicatione ab ægro, quia modico contrariorum vsu natura gaudet intemperata. Præterea, quia succi familiaritate cum nostra natura est coniuncta; molestiæ omnis expers, nam sitim inducere nequit, cùm nec calfaciat, nec obstruat, neç in bilem vertatur; sed potiùs vtraque qualitate sitis causas tollit. Stomacho etiam tumultum non infert, quia succo est æquabili, omnis flatus expers. Vide Aretæum fol. 65. C.

2 Quasi dicat: Vt hoc proposito familiari exemplo (quod perspicuitate & excellentiâ vincit res cæteras quæ sunt eiusdem generis,) doceam theoremata vniuersalia tecmarseos. Præfertur pani, chondro, & zeæ: nam hęc solùm dantur in acutis morbis, dicit Galenus.

3 Id est febribus essentialibus, magnis, & intermissionis expertibus: & morbis qui febrim consequuntur, & febribus quę morbos sequuntur.

4 Non facilè recipit calorem pręter naturam.

5 Consistentiâ & facultate, id est, alienę facultatis experte: consistentia, vt in quo tangendo fit motus continuus. (leue: quia calor in omnes partes ęqualiter sese insinuat:) facultate, quia opponitur exasperanti, qualia sunt acria, acida, astringentia. sed leuia sunt quę tactu & facultate leuorem gerunt.

6 Id est, vniusmodi: non crassiore nec tenuiore: sed vbique sibi similis, ob exactam partium vnionem.

7 Naturęque consentaneo. ad bonitatem accedit dulcedo ptisanę & qualitate & substantia: quia ventriculo grata, nec vllam insuauitatem habet dum sumitur, & citra comestionem, sorberi potest.

8 Vt de obstructionibus thoracicis metuendum non sit. distribuitur ex facili, liberat obstructa, & materiam pepasmi capacem efficit.

9 Nec obstructiones parit. oleum est πλαδαρὸν sed non est ἀπλοῦν nec ptisana supinat stomachum, vt oua.

10 Quia bilis acrimoniam temperat; nec, vt alia dulcia, in bilem mutatur. Calorem etiam & siccitatem, duas sitis causas corrigit. nec obstruit, sed inoffenso cursu fertur ad ventriculi & pulmonum sedes, sitis focos. Nam sunt sitis causæ duæ, calor & siccitas: & sitis domicilia duo, pulmo, & stomachus. pugnat cum causa, quia refrigerat: Gal. 1. de Alimentis: & focum sitis extinguit ptisana.

11 Vt si astrictior sit aluus; vel si bilis fluctuet in ventriculo, aut eius tunicis adhæreseat, facit corpus εὔπορον. Ergo, dicit Galenus, abluere non est febri contrarium. venter itaque subduci tutò potest.

12 Quæ vitanda est in morbis acutis, nisi lienteriæ, aut resolutioni viscerum obnoxii sint ægri.

13 Quod sit vniusmodi, nec diuersis prædita qualitatibus, quid sit ἄμικτον explicat Gal. 4. acut. 94. quod turbat dum coquitur, vt mordentia, inflantia, & quæ diuersis qualitatibus constant, vt brassica, lenticula, ouum cum melle & sale.

24 Nam flatus est expers.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIX. 1 Ὁκόσοισι μὲν ἐν πλισάνῃσι χρέεται 2 ἐν τοιούτοισι νουσήμασιν, οὐδὲ 3 μίην ἡμέρην 4 κενεαγγητέον, ὡς ἔπος εἰρῆσθαι, ἀλλὰ χρέεσθαι καὶ οὐ διαλειπτέον, ἢν μή τι δέῃ, ἢ διὰ 5 φαρμακείην, ἢ * * κλύσιν * διαλείπειν. (margin: * καῦσιν; * διαλείπειν.)

XIX. 1 *Ergo si quem iuuat 2 ptisana uti in huiusmodi morbis, ne vnius quidem 3 diecula, vt ita dicam, 4 exhaustum, (hoc est, inedia) est imponendum, sed sine intermissione vtendum, nisi quid 5 medicamenti purgantis aut clysteris causa intermittendum sit.*

COMMENTARIVS.

1 Non loquitur de iis qui inconsideratè hac vtuntur; sed de eo qui & morbi specie inuitatur, & virium infirmitate, cum succi inopia coniuncta: nec auocatur dolore aut alui astrictione, vel difficultate spirandi: celebratis etiam quæ in vacuando & dolorem leniendo pugnant cum morbo eiusque symptomatis. Dixi morbi, & virium, & doloris rationem habendam. quia duo sunt diætæ scopi, historia morbi, & virium robur: Addidi dolorem: quia in pleuritide non exhibebis totam ptisanam, nisi morbo cocto, aluo soluta, & dolore remisso.

2 Hoc est, qui iure & loco ptisanâ vtitur: is autem conuenienter ea vtitur, qui & morbi specie inuitatur & virium infirmitate, &c. vt diximus. Sed quinam vtuntur iure ptisana? hi quibus os humescere incipit: bi vti ea debent, vt fiant firma latera, vtque natura testificatur in pristinum statum, in eo qui iam biduo vel triduo abstinuit, venamque secuit, tum aluum subduxit.

3 Id est, ne vnum diem defraudari debet suo genio. ægrè enim redibit ad cibum: grauiores enim sunt mutationes ab ocio ad negocium, quàm contra.

4 Duo significat κενεαγγεία: vacuationem, 1. Aphot. 2. dein ciborum abstinentiam. nam hac obscura fit euacuatio: lib. 2. De articulis, vbi de costis. tertiò, vtrumque. Abstinentia illa incommodat æger suæ naturæ, & expectoratum comprimit. Illa itaque adsit, ne subsistat expectoratum, & ne alis pulmonum adhæreseat, & ne ventriculus fiat immemor sui officii, cum alienatione sui habitus, vt qui turgere assueuit à cibi mole.

4 His, dicit Galenus, bis da, si opus habeant, quantumque tulerit corporis virtus.

5 Postea docebit quinam vacuandi sint per ventrem, vel per venas, vel fomentis. dicet quis: Sed Hippocrates postea superbibendam præbet ptisanam. Respondemus: medicamenti est educere: alimenti attrahi: Galenus 2. De alim. cap. de pyris. Sed non præbet alimenti causa, sed vt malignam remedii vim eluat à stomacho.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*εἰθισμένοισι *ζιτεῦσθαι *διδόναι *δοκεῖ

XX. 1 Καὶ τοῖσι μέν γε * ἐθισμένοισι 2 δὶς * a σιτέεσθαι τῆς ἡμέρης, δὶς 3 δοτέον· τοῖσι δὲ μονοσιτέειν εἰθισμένοισιν, ἅπαξ δοτέον τὴν πρώτην ἐκ b προσαγωγῆς δέ· ἢν δὲ ἐνδέχηται, τετίοισι καὶ δὶς * δοτέον, ἢν * τι δοκέῃ προσδεῖν.]

XX. 1 *Eoque fit vt si bis 2 cibum capere ager a consueuerit, bis illi sit 3 exhibenda (ptisana:) si autem suo more pastum ineat semel, semel etiam primo (die) apponenda, sed tamen (semper) accessio paulatim b & vicissim adiungenda (ptisana) si bis 4 exhibendi sit locus: atque hinc etiam bis exhibere oportet, siquidem opus esse videbitur.*

COMMENTARIVS.

1 Eoque fit,] id est, vt qui ptisana vti suo iure possint.

2 Proptereaque aluus eorum bis intumescere, bis humescere, bis coquere consueuerit.

a An igitur in pleuritide licebit dare vinum, ei qui assueuerit vino vti? minimè. quia apud Hippocratem nulla est habenda consuetudinis ratio in qualitate, sed tantùm in quantitate. Cùm itaque perspectum habeamus iure ptisanam exhibendam esse, & quo loco, ex perspicientia virium ægri, historia morbi, & paroxysmi; tum illud considerandum est, quo modo sit exhibenda.

3 Ne humores accensi incandescant acrioresque reddantur, & ne subsidat collabaturque ventriculus, cum alienatione habitus & immutatione temperamenti, & officij vacuitate cessationeque fiat ignauior; & ne vires fraudatæ suo genio labefactentur, quod præcipuum est.

b Vt, inquit Galenus, semel quod sufficit dabis; sed minimum sit quod secundò offeras, quod sensim augebis, dum ambas vices æquaueris. Sed qui mediocriter ægrotant, ita nutriri debent.

4 Quasi dicat, Non solùm ad nutritionem, sed ad thoracis robur, si opus videbitur. vt conseruetur natura communis, & habitus, temperamentum, actio. & ne siccescat venter, & collabatur. vide 1. Aphor. 17.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*δοκέῃ *εἰσιέναι *κατακαγχέειν

XXI. 1 Πλῆθος δὲ * ἀρκέει κατ' ἀρχὰς διδόναι μὴ πολὺ, 2 μηδὲ ὑπέρπαχυ, ἀλλ' ὁκόσον ἕνεκα τοῦ ἔθεος * ἐσιέναι τι, καὶ * κενεαγγείην μὴ a γενέσθαι πολλήν.

XXI. 1 *Sed ineunte vsu ptisanæ nec admodum crassam 2 nec plena manu sufficit exhiberi, sed 3 quantum in more cuiusque est situm, quantúmque suadet largioris exhausti cautio, a tantum vt ingeratur necesse est.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, dum vsus postulat, & nihil sit quod auocat; hoc est, dum licet exhibere, cumque quis iure suo vtitur prisana, & incipit ea vti. Ita enim hîc interpretatur Galenus κατ' ἀρχὰς, vt non significet morbi initium: sed illud tempus quo primùm eget ptisanâ æger: tunc, inquit, confestim ne repleto.

2 Quia repentè plurimum mutare, malum: corrumpetur enim in stomacho ptisana, si exhaustis venis plurimum statim in initio exhibueris. Quia ex cessatione officij aluus ignauior facta est. Deinde itaque tantum vt maneat in officio, neque in boulimum incidat, néve in κενεαγγείην incurrat. Notat qualitatem etiam & numerum.

3 Quantum sufficit ad prohibendam largiorem κενεαγγείαν. Nam aluus ignauior nequit satisfacere necessitati totius corporis.

a Quasi dicat, Bis dabis quotidie ptisanam his qui non calamitosè laborant: vt nutricatui & consuetudini respondeat, & vt inanitionis periculum vitetur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*ἐπιδόσιος *ἐς *ξηρότερος

XXII. 1 Περὶ δὲ τῆς * ἐπιδόσιος * εἰς a πλῆθος τοῦ ῥοφήματος, ἢν μὲν * 2 ξηρότατον ᾖ τὸ νόσημα, ἢ ὡς 3 ἄν τις οἴοιτο, οὐ χρὴ ἐπὶ πλέον 4 διδόναι, ἀλλὰ προπίνειν πρὸ τοῦ ῥοφήματος, ἢ 5 μελίκρητον, ἢ 6 οἶνον, ἢ 7 ὁκότερον ἂν ἁρμόζῃ. 8 τὸ δὲ * ἁρμόζον, ἐφ' ἑκάστοισι τῶν τρόπων b εἰρήσεται.

*cumulatius

XXII. 1 *De adiungenda autem sorbitionis a accessione seu quantitate, (mea sic ratio est:) nam si adhuc 2 siccior sit morbus, quàm quis fortasse putet,* 3 copiosius tum exhibenda non est, sed ante sorbitionis accessionem propinare 4 melicratum, aut 5 vinum, prout 6 alterutrum videbitur esse consentaneum. 7 Vtrum verò sit consentaneum, in cuiusque morbi historia seu specie b demonstrabitur.*

COMMENTARIVS.

1 Horum trium Aphorismorum hic est Syllogismus. Iis demum solida & de more ptisana est exhibenda, quibus nec siccus adhuc, hoc est, crudus est morbus, nec aluus suppressa, nec doloris symptoma grauius, & vires valent cum succi inopia coniunctæ: Ergo Pleuriticis, madefacto ore, expectoratisque iis quæ decet, integra est exhibenda ptisana. Vt nimirum iis confirmentur vires ad exclusionem: tum enim opus est firmis viribus, vbi morbus est concoctus. Atque hinc adeò est, quòd pleuritis & peripneumonia senibus sit funesta, etsi pepasmum consecuta sit: quia non habent firma latera vt possint expectorata excludere. ἐπίδοσις, verbum politicum, à mercatura sumptum, *centæmaes.* ἔνδοσις.

a Cùm nimirum vtendi locus est, & iure quis ea vtitur.

2 Siccitas venarum & arteriarum dignoscitur squalore corporis, & linguæ scabritie; & ex vrina tenui flammea: pleuritidis verò, siccâ tussi, & sine expectorato vllo aut pauco; aut crudo. Ineunte morbo, dum siccus manet, magis cum morbo pugnandum, quàm naturæ studendum, quasi dicat, nunquam cibus exhibendus morbo adhuc crudo: ne natura à suo opere & materiæ mitificatione auocetur: cùm partes nutritioni dicatæ adhuc ita sint oppressæ, vt officio suo non sufficiant. Cruda sunt, cùm doloris summa sunt omnia, & nulla pepasmi signa adhuc edunt: cum summo lentore magnâque difficultate tunc excluduntur expectorata.

3 Nec copiâ, nec qualitate, nec numero.

4 Nimirum ad pleuritidem vel asthma seu difficultatem respirandi, vt excitetur naturæ vis, & materia vt præparetur exclusioni: & vt meatus ampliores fiant; nisi sit μεγαλόσπλαγχνος; aut picrocholos τὰ ἄνω.

5 Dulce. & panis, & carnes in asthmate. dulce vinum alas pulmonum explicat, vt melicratum ferè, vt pateat materia expulsioni, & ampliores fiant meatus.

6 A morbo indicatione sumpta, & peculiari ægri natura. Nam in picrocholis, τὰ ἄνω numquam rectè ad asthma exhibebis melicratum: & in accessionibus cibum dare, malum. rursus, crudo morboque quicquid nutrimenti exhibes, id in morbi materiam degenerat. duobus autem modis crudum accipitur apud Hippocratem: is dicitur crudus humor, qui in venis infra sanguinem continetur, qualis est pituita cruda, altero modo, is qui est supra sanguinem, qualis est bilis quæ mitificari non potest. quinetiam crudi dicuntur humores in herpete, aliisque in morbis, in quibus nondum pepasmus apparet, seu concoctio illorum

prauorum humorum præter naturam. quasi dicat, Nisi peculiaris natura auocet.

Quasi dicat, in asthmate & pleuritide omne cruditatis tempus seu siccitatis, exigendum in vsu melicrati: hoc est, medicamentorum morbo conuenientium, priusquam ptisanæ accessionem adiungas, hoc est robori naturæ studeas. Nomine melicrati, tanquam vno exemplo, intelligi debent omnia medicamenta quibus morbum oppugnamus. Hinc collige theorema: Tamdiu incumbendum est in morbum, vel pugnandum cum morbo, quamdiu is siccus apparet: humidiore verò facto, studendum naturæ, nisi vires periclitentur, vt in syncope: tum enim primùm virium habenda est ratio: aliàs, morbi: nam morbus est qui vires frangit. Frustrà igitur viribus intendes, si morbum negligas. Atque hoc est quod dicit Hippocrates, ante sorbitionis accessionem propinandum esse melicratum. non quòd velit ante vsum ptisanæ adhibendum melicratum: sed quod antequam accessionem adiungas earum rerum quibus natura robustior fiat, præscribenda sint remedia quæ pugnent aduersus morbum.

b Sensus hic Hippocratis est, dicit Galenus: excrementis madescere nullo modo, crudi morbi signum est: igitur, ante ptisanam, dabis quid humectantium, vt hydromel, vel vinum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIII. Ἢν δὲ 1 ὑγραίνηται τὸ στόμα, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ 2 πνεύμονος ἴῃ ὁκοῖα δεῖ, * ἐπιδιδόναι 3 χρὴ ὡς πλῆθος τοῦ ῥοφήματος, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰρῆσθαι, a τὰ μὲν γὰρ θᾶσσον καὶ μᾶλλον πλαδῶντα, ταχύτητα 5 κρίσιος σημαίνει· τὰ δὲ βραδύτερον καὶ ἧσσον, βραδυτέραν 6 σημαίνει τὴν κρίσιν. XXIV. 7 Καὶ ταῦτα † μὲν καθ' αὐτά, τοιάδε τὸ ἐπίπαν ἐστί. 8 Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα ἐπίκαιρα παρεῖται, οἷσι προσημαίνεσθαι δεῖ, ἃ εἰρήσεται ὕστερον.

* ἐπιδόναι

† αὐτά

XXIII. *Quodsi 1 humore perfusum sit os, atque pulmonum excrementa 2 conuenienter excludantur, 3 adiungenda tum ptisanæ accessio est, vt in summa dicam. a Nam quæ celerius magisque madescunt, 5 celeritatem iudicij arguunt: quæ b verò tardius minusque madescunt, tardiorem 6 etiam crisim significant.* XXIV. *7 Atque omnino hæc sunt eiusmodi suapte naturâ. 8 Existunt & alia sanè plurima valdè vtilia, hîc consultò prætermissa, ex quibus etiam horum significatio fieri debet. quæ postea à nobis (suo loco) dicentur.*

COMMENTARIVS.

1 Expectorando scilicet, nec amplius siccior videatur esse morbus.

2 Vt nulla expectorati desideretur ratio in qualitate, nec quantitate, neque in expectorandi modo. hoc est, vt ταχέως, id est, statim, καὶ εὐπετέως excludantur. nam expectoratum procedit εὐπετέως per ἐκρύσηνσιν, hoc est, exsufflationem, quæ fit vi animalis facultatis. Hæc bonam partem absolutæ crisis significant.

3 Vt vis animalis excitetur ad materiæ exclusionem; vtque firma sint latera ad expectorandum. Nam πτύελον Hippocrati est sputum æquale, læue, album; quod est excrementum malè affectæ partis thoracicæ. quare tunc adiiciendum: vt par sit ratio naturæ & morbi.

4 Quasi dicat, vt firma sint cetera, hoc loco dicam & proponam, quod erit nobis cæterorum morborum exemplum. Vt ad eam legem de cæteris agam.

a Id est, Cùm perfunditur os materiâ expectorabili.

5 Quia concoctiones, cuiusque morbi securitatem & celeritatem prænunciant.

b Ob difficultatē pepasmi, & thoracis oppressionē.

6. 1. Aphor. 12. Sed obiicies, Sudor ineunte morbo factus mador est: is tamen ad morbi diuturnitatem appàret. Item alui profluuium ineunte febre ardente appàret ad mortem, vel ad diuturnitatem. Respondeo, præsentem Aphorismum intelligi de madore critico, in quo nulla desideratur ratio, neque temporis, neque qualitatis, neque quantitatis, neque excernendi modi. Nam solus is sudor est bonus qui toto corpore manat calidus, quique dolorem sedat, fitque die critico, & lege naturæ victricis. At verò mador is qui solo capite & thorace fluit paucus, symptomaticus est & malus: quia nihil paucum est criticum. Præsens ergo Aphorismus referatur ad signa & causas criticas. Vt sit sensus, Qui celeriùs madescunt: scilicet non symptomaticôs, sed lege naturæ. Ac si diceret, vbi morbus madescit, ac proximè adest crisis, confirmare oportet naturam ad exclusionem materiæ mitificatæ. Per expectoratum humorem, intelligemus non quemnis humorem, sed eum qui est materia pleuritidis. Si roges, An igitur ob virium confirmationem licet etiam vel panem vel chondrum exhibere? Dico quod hæc duo vires quidem confirmant, sed aduersus morbum non simul pugnant quemadmodum ptisana. Chondrus enim obstructiones patit. est enim chondrus propriè Zeæ, id est, speltæ (quæ tritici species est) granum pistum & à glumis suis repurgatum. Rursus oxymel incidendo & detergendo cum morbo quidem pugnat, sed naturam non sustentat.

7 Id est, numquam est impar sibi ratio exhibendæ ptisanæ, quæ ducitur à ficciore aut humidiore morbo.

8. Vt virium, ætatis, anni, & consuetudinis ratio.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXV. 1 Καὶ ὁκόσῳ ἂν πλείων 2 ἡ κάθαρσις γίγνηται, τοσῷ δὲ 3 χρὴ * πλέον ἐπιδιδόναι 4 ἄχρι * κρίσιος 5 μάλιστα δὲ κρίσιος ὑπερβολῆς δύο ἡμερέων, οἷσί γε ἢ πεμπταίοισιν, ἢ ἑβδομαίοισιν, ἢ ἐνναταίοισι δοκέει κρίνεσθαι· ὡς καὶ τὸ ἄρτιον καὶ 6 τὸ περιττὸν προμηθὲς ᾖ. Μετὰ δὲ b τοῦτο, τῷ μὲν ῥοφήματι ἐς τὸ πρωῒ χρηστέον, ἐς ὀψὲ δὲ ἐς 7 σιτία μεταβάλλειν. * πλεῖον * κρίσεως

XXV. *1 Ergo [ne longiùs abeam] 2 quo maior apparet purgatio, eò pleniùs 3 ptisanam exhibebis, donec ad 4 crisin ventum sit: 5 maximeque supra crisin duo vt minimum dies, quibus aut quintum, aut nonum morbi diem agentibus * incidere videtur crisis: 6 quò scilicet parium & imparium dierum cautio sit. Quibus b exactis diebus, manè sorbitio est exhibenda, vesperi verò 7 consueta cibaria.* * fieri debet crisis:

COMMENTARIVS.

1 Sensus est: Id semper manet ratum, vt nunquam exhibeamus ptisanam, quamdiu morbus fuerit crudus: ne natura à suo opere & materiæ mitificatione auocetur. Cùm præterea partes nutritioni dicatæ sunt ita oppressæ, vt officio suo non sufficiant. sed morbo iam humido facto, ea est exhibenda.

2 Vt in pleuritide quò maior est copia expectorati.

3 Vt firmiora reddantur latera ad exclusionem materiæ mitificatæ.

4 Quo tempore quàm tenuissimo victu est vtendum.

5 Id est, edita crisi: ad duos dies seruabit victus rationem qua fruebatur. sed dein ad panem &c. redi.

6 Vel, vt in paritate vel imparitate dierum, sit consilij capiendi ratio. Nam cùm quæ paribus diebus mouentur, paribus recrudescant, & quæ imparibus, imparibus, ergo si à crisi sequentes duos dies obseruaris, si nullam accessionem duobus diebus his morbus

morbus fecerit, (cùm vel par & impar habeat) erit morbus perfectè iudicatus. nam quæ paribus diebus accedunt, paribus iudicantur, & recrudescunt ab imperfecta crisi: quæ verò imparibus iudicantur imperfectè, imparibus etiam recrudescunt. Crisin vocat hîc perfectam morbi solutionem; vel illud tempus, quo natura de morbo triumphat. in Epidemiis, præter cætera, significat crisis ipsam concoctionem. vt cùm dicit, si cui post crisin appareant vrinæ albæ; id est, editis pepasmi signis. Vult Hippocrates hîc, vsque ad crisin quàm tenuissimum victum obseruari, ne natura ab instituto auocetur. Imò etiam editâ crisi, exigendos esse duos dies in simili victu, eò quòd nescias an pari, an impari die morbus iudicetur. Meminit Hippocrates in Epidemiis, cuiusdam mulieris, quæ septimo die perfectè iudicata, ita vt nec vllum empyreuma superesset: & cùm eodem criseos die vesperi se liberaliùs inuitasset, postridie obiit.

b Nimirum biduo à iudicatione.

7 Vt panis & carnium.

HIPPOCRATIS TEXVS.

XXVI. Ξυμφέρει δὲ τὰ τοιάδε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τοῖσιν ὅλῃσι πτισάνῃσιν 1 a αὐτίκα 2 b χρεομένοισιν.

XXVI. *Sed præter cæteros [pleuriticis] maximè illa prosunt his, quibus 1 ineunte a morbo ptisanâ integrâ 2 vti b licet.*

COMMENTARIVS.

1 Primo morbi quaternario, editis pepasmi signis, & morbo humidiore facto. Hordeum accipiatur integrum, purum, solidum, non vetus, non recens. Illud in vas coniiciatur amplum, & ei affundatur aquæ simplicis quantum satis est, ne opus sit superinfusione aliqua; id est, fit vigintî partes aquæ, ad vnam hordei. Deinde lento igne coquatur quinq. horas, donec intumescat quàm maximè potest, & cremari incipiat. Mox amoueatur ab igne, & citra colationem exhibeatur cochleari: mirificos adfert sanitatis fructus. Aquam simplicem vocant eam quæ non sapit naturam pharmacorum, cuiusmodi est aqua sulphurea & aluminosa; sed eam quæ est puta fontana, cuius motus est versus orientem, per terram arenosam & lapideam; etiam à montibus discoopertam, aëri & Soli expositam, nullius saporis dominantis, substantiæ subtilis, cuius residentia nulla aut pauca, tenuis pondere, quæ citò calefit, & citò infrigidatur.

a In primo quaternario, morbo defungi æger potest αὐτομάτως, si benè expectorârit.

2 Suo iure. Sæpè natura per se materiam pleuritidis mitificat ineunte morbo. iis integra danda ptisana.

b Sensus est, donec ad crisin ventum est, ptisanam dabis, si expectoratum processerit, ea cautione qua diximus iam, maximè in iis qui primo morbi quaternario, iure vtuntur integra ptisana, id est, quibus illicò os madescit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVII. 1 Αἵ τε γὰρ ὀδύναι ἐν τοῖσι πλευριτικοῖσιν αὐτίκα 2 αὐτόματοι παύονται, ὅταν ἄρξωνται πτύειν τι ἄξιον λόγου καὶ ἐκκαθαίρεσθαι· αἵ τε γὰρ καθάρσιες πολλῶν τελεώτεραι a εἰσὶ, καὶ 3 ἔμπυοι ἧττον γίνονται, ἢ εἰ b ἀλλοίως τις * διαιτῴη καὶ αἱ κρίσιες 4 ἁπλούστεραι, καὶ 5 εὐκρινέστεραι, ἧττον 6 ὑποστροφώδεες.

*διαιτῷτο

XXVII. *1 Nam & pleuriticis vltrò punctorij dolores quiescunt & 2 desinunt, vbi aliquid commemorabile expectorare tum expurgare cœperint: etiam tales exclusiones fiunt multò meliores a exquisitaque magis, minusque ita suppurati 3 seu purulenti redduntur, b quàm si quis aliter diætam instituat. Quin etiam ipsæ crises & 4 vniusmodi fiunt magis, & 5 secundioris 5 iudicij, & minus 6 reuersioni sunt opportune.*

COMMENTARIVS.

1 Supra aut infra diaphragma, vtrobique excitari in tunica costas succingente.

2 Nullis adhibitis remediis. Quia multæ pleuritides bonitate naturæ & materiæ, per se curantur. aliæ autem sunt pestilentes.

a In qualitate, quantitate, tempore, & excernendi modo: ita vt nihil supersit.

3 Nam qui pleuritici intra decimum quartum diem morbi nihil commemorabile expectorant, purulenti redduntur, 5. Aphor. 8.

b Defraudando genium ægri, reddendo lateta infirma.

4 Id est, vnico excretionis genere, & signorum causarumque suscipiuntur. vt sit simplex, hoc est, morbi cuiusque propria: vt in sene causo occupato, disenteria. in pleuriticis, expectorato. Vocat autem crises simpliciores vniusmodi, quæ hîc solo expectorato oboriuntur, non autem simul sudoribus, aut aliis excretionum generibus, vt in Anaxione accidit 3. Epid. 3. Sæpe enim natura ab vno genere criseos, se ad alteram conuertit. Sunt autem secundiotis iudicij, quia nihil detrimenti adferunt neque partibus vnde fluunt, neque quò fluunt, vt sæpè accidit. Si enim peripneumonico in crure oboriatur abscessus, liberabitur quidem eâ peripneumoniâ, 2. Progn. 71. At si materia illius abscessus fuerit cruda, claudicabit totâ vitâ. Reuersionis causa est crisis imperfecta: cùm nimium materia vel empyreuma superest, 2. Aph. 12. Materiæ superstitis signum est oris amaritudo, inappetentia, ciborum insuauitas: Empyreumatis verò, oris siccitas & siris.

5 Ad salutem ægri, nullâ materiâ superstite, aut empyreumate, aut partium infirmitate; vel obsessarum vitio.

6 Ob causas iam dictas, quia hîc nihil superest. Hæc autem bona promouet ptisana humectando, & abstergendo.

HIPPOCRATIS TEXTVS

XXVIII. 1 Τὰς δὲ πτισάνας χρὴ ἐκ κριθέων τέως βελτίστων εἶναι, κάλλιστα ἑψῆσθαι. καὶ ἄλλως, ἢν μὴ τῷ χυλῷ μούνῳ μέλλῃς 2 χρέεσθαι.

XXVIII. *1 Iam verò ptisanam ex præstantissimo confectam 2 hordeo, & quàm optimè coctam esse oportet: idque tum aliàs, tum si non solo cremore sit a vtendum.*

COMMENTARIVS.

1 In aqua coquatur simplici, nec de integro affusa: amplo vase, vt tantùm intumescat, quantum intumescere potest. Hordeo non veteri, non recenti, non à curculionibus depasto vtendum: sed succi pleno, & solido, non rugoso.

4 Ex hordeo integro & deglumato: hac arte vim humectandi acquirit. Cùm intumuerit, crepet. Illud est optimum hordeum, dicit Galenus hîc, quod plurimum intumescit, ac succum fundit copiosum.

2 Sed ptisanâ integrâ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIX. Μετὰ γὰρ τῆς ἄλλης 1 ἀρετῆς τῆς a πτισάνης τὸ 2 ὀλισθηρὸν τὴν κρίθην καταπινομένην ποιέει μὴ 3 βλάπτειν· * οὐδαμοῦ γὰρ * ἴσχεται 4 προσίσχεται, οὐδὲ μένει κατὰ τὴν τοῦ θώρακος 5 ἕξιν.

XXIX. *Nam præter cæteras a ptisana 1 dotes [quæ multa sunt] quæ vis in ea est * 2 fluida efficit ne quicquam 3 detrimenti adferat: non enim adhærescit 4 ad partes [suo lentore] neque in via quæ recta ad thoracem situr cunctatur.* *meabilis

COMMENTARIVS.

a Πτισάνα ἀπὸ τ̃ πτίσσειν, id est, à contundendo appellatur. Vt hac appellatione generaliter significetur omnis puls, omnis cremor, omne edulij genus quod ex cõtusis cerealibus seminibus cõparatur, vt ex frumento gluma castrato, ex auena, & secali. Sed κατ' ἐξοχὴν nomen generis sibi adoptauit illa puls, quæ ex hordeo deglumato conficitur. Duplex autem est huius præparandi ratio; vna, ex hordeo integro, altera, ex hordeo deglumato. Ex integro puls desiccandi vim habet, naturamque primigeniam hordei sui retinet. Altera quæ ex deglumato hordeo, humectandi vim arte acquirit. Atque de hac sola hic loquimur: & est triplex, ptisana integra, cremor ptisanæ, & aqua ptisanæ. Ptisana integra dicitur, quæ ex integro hordeo, non expresso, & omnis colaturæ experte conficitur. Exempli gratia, accipe vncias duas hordei integri, aquæ libras quatuor: lento igne coquantur quatuor vel quinque horas, dum quam maximè intumuerit. Cùm verò cremare iam inceperit, illud hordeum ex cochleari saporatum detur. Si verò vbi cremare ceperit, colo transfundatur, erit cremor vel succus ptisanæ: vulgo dicitur hordeatum: cui malè addunt amygdala. Aqua verò ptisanæ, vel aqua ex hordeo, cum vuis passis & glycyrrhiza, hodie nomen generis in Gallia retinet, diciturque simpliciter Ptisana.

1 Quæ iam explicatæ sunt.

2 Vniusmodi, quasi dicat, proptetea præstantissimo vtuntur hordeo, quo illum pinguem succum fundat.

3 Nam obstructiones tollit, nec ad ventriculum adhæresçit, tum respirationis vias non intercludit.

4 Nec claudit viam.

5 Vbi ab æstu retorrido cuncta flammant, illisque facilè adhærent quæ assumuntur, ac siccescentia infarctum adferunt: indéque nauseam & sitim, dicit Gal.

b Præclarè ad salutem facit facilis spiratio: Igitur non præscribenda eclegmata ineunte morbo: nam adhærescunt thoraci, potiùs syrupus capillorum veneris & violatus in vsum ducantur: non diatragacanthum frigidum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXX. a 1 Ὀλισθηροτάτη γὰρ, καὶ 2 ἀδιψοτάτη, καὶ 3 εὐεκπλυτοτάτη, καὶ 4 ἀσθενεστάτη ἐστὶν ἢν κάλλιστα ἑφθῇ, ὧν 5 πάντων δεῖ.

XXX. *a Vt enim 1 fluidissima & maximè meabilis, ita & sitis 2 maximè expers est, & concoctu 3 facillima, & 4 imbecillima, si optimè cocta sit: quæ omnia 5 simul coniuncta [ad benè medendum] sunt necessaria.*

COMMENTARIVS.

a Hic locus Hippocratis omnium eclegmatum tollit vsum, quòd adhærescant partibus & pneumacias faciant in peripneumonia, pleuritide, & asthmate. Nam veteres eclegmata solùm adhibebant ad sola oris exulcerati vitia, in quibus longiori adhæsione est opus. Vt hic sit huius Aphorismi syllogismus:

Quicquid est eiusmodi vt suo fluore obstructiones liberet, materiam pepasmi participem excludat: alteram, pepasmi expertem liberet mitificetque; & ad partes non adhærescat, spiritus iter non intercludat (quia nihil in morbis acutis tam est necessarium ac libera spiratio) sitis sit expers, concoctu facillimum, & imbecillimum: hoc mirificè in acutis iuuat. Sed huiusmodi est ptisana. Ergo, &c.

1 Hinc obstructa liberat, quia anfractus superat.

2 Expressio capi, tum cruris vitulini sitifera est. Humida consistentia victus conuenit febribus. nam, dicit hic Galenus, est frigidum natura hordeum.

3 Quòd, nimirum, facilè à natura vincatur; & in omnes eius partes, quæ sunt æquales & vniusmodi, calor natiuus facilè se insinuat: nam est dissolutum iam hordeum coctura, exuitque omnẽ duritiẽ.

4 Id est, omnis alienæ qualitatis expers. 6. Epid. 4. 18. dicit Galenus, imbecillæ diætæ dicuntur, quæ nullum alienæ qualitatis vestigium relinquunt aut in ventriculo aut in venis, quemadmodum vina fortia nidorem vel ardorem relinquunt. Vitulina verò caro elixa cum oxalide, lactuca, vel portulaca: item vinum tenue, album, & beoè dilutum parca manu datum, sunt cibi imbecilles. Hinc collige theorema medicum; Nihil in febribus, nihil denique acutis conuenit morbis quod est forax, quod adhæerescit, quod non sit concoctu facillimum, &c. quæ hic in hoc Aphorismo. Vnde colligimus imbecillum Hippocrati dici cibum, qui nullum qualitatis extraordinariæ relinquit in ventriculo & venis vestigium. contrà est de cibis valentibus: illi enim relinquunt suarum qualitatum excedens in ventriculo & venis vestigium: vt in iis euenit qui porris & forti vtuntur vino. Duplex autem est Δίαιτα ἀσθενὴς, quæ habet parum succi alibilis. cui opponitur fortis, quæ habet ἐπίπεδμα vitæ institutum ἰσχυρὸν, vt nautarum. Hippoc. in Epidem. dicit imbecilli hac diæta vtentes non diu viuere. Dicitur etiam imbecillis victus qui est alienæ qualitatis expers, vt cucurbita. quæ non adfert tumultum ventri: sed curat vt is teneatur in officio.

5 Si vnum deest, alia etiam deficiunt: alioqui oleum exhibendum esset.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXI. 1 Ἢν μὴν οὖν μὴ a προστιμωρήσῃ τις ἐκέσειν b δέοντι, αὐτάρκης ἔστ' ὁ χρόνος τ̃ τοιαύτης πτισάνης ῥοφήσιος, πολλαχῇ βεβλάψεται.

XXXI. *1 Verùm enimuerò nisi quis illud a adiumenti adferat, quò effici possit, vt in hoc sorbitionis vsu nihil b omnino desideretur, 2 multis damnis lædetur æger & augebitur.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, nisi eam quis prouisionem adhibeat.

2 Id est, multifariam inde mox lædetur. Duo enim sunt genera eorum qui inconsideratè ptisanã vtuntur: quidam enim vbi non debent eã vtuntur: vt quibus adhuc crudus est morbus. Alij verò non vtuntur cùm vti debeant: vt quibus, mitificato morbo, opus est vi ac robore ad materiæ exclusionem.

a Τιμωρῆσαι antiquis est βοηθῆσαι, id est auxiliari.

b Id est, quantum opus est adferre, vt nihil desideretur neque in materia, nec in præparatione, tempore, & vtendi modo, qualitate, & quantitate. quasi dicat, quamuis iure suo ptisana quis vti possit: tamen nisi commodè vtatur, damnis augebitur, & in sua commoda peccabit. Nam impedit fortè purgationis necessarius vsus, vel aluus adstrictior: Tamdiu enim intermittendus est ptisanæ vsus, quamdiu suppressa fuerit aluus, vel purgationis sit necessitas

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXII. 1 Ὁκόσοισι τε γὰρ σῖτος a αὐτίκα b ἐγκατακέκλεισται, * ἢν μή τις ὑποκενώσας, τὸ ῥόφημα * δῷ, τὴν 2 ὀδύνην ἐνεοῦσαν * προσπαροξυνέειεν ἄν· καὶ c μὴ ἐνεοῦσαν αὐτὸς * ποιήσειεν, καὶ 3 πνεῦμα * πυκνότερον γίνοιτ' ἄν. d κακὸν δὲ τοῦτο ἐστι, ξηραντικὸν e γὰρ πνεύμονος, καὶ κοπῶδες ὑποχονδρίων, καὶ ἥτρου, καὶ f φρενῶν. * εἴ τις μὴ * διδῷ * εἴη * ἐμποιήσειεν * πυκνότατον

XXXII. *1 Etenim, a verbi gratia, si cui b cõclusis adhuc in aluo fœcibus sorbitionem dederit, nondum aluo subducta, [clysteribus,] conceptũ iã dolorẽ exacuet is; aut si dolore careat, statim [c nouũ] inducet, 3 & etiam frequentior*

frequentior [& suspiriosus] fiet anhelitus: quod his de causis d malum est, nam & e pulmones desiccat, & hypochondriis laborem adfert, nec non aqualiculo, & f diaphragmati.

COMMENTARIVS.

Describuntur hîc incommoda, quæ consequuntur inconsentaneum prisanæ vsum, ob alui astrictionem. Vtitur Hippocrates voce τῦ σίτε, quæ cum cibum tum stercus antiqua Ionum voce significat. hîc stercus. Tria enim sunt deiectionum genera. Vnum humoris naturâ dissentanei. alterum, alimenti. tertium colliquationis.

1 Vt ostendam à quibus loco vsurpetur. Nisi enim præscripto iam modo prisanæ ineatur vsus, damnis augebitur plerumque æger.

a Cùm exemplis aliquid demonstrat, hac voce vtitur.

b A multo tempore, dicit Galenus.

2 Lateris, capitis, & ventris inferioris. 2. Prorrheticorum 56. aluus suppressa exacuit plethorica corporis symptomata, sublatis sursum vaporibus crassis, meningas cerebri distendentibus. & à flatibus venter dolet non pertranseuntibus.

c A flatuoso spiritu à scybalis exhalante ad latus; vnde & anhelosi fient ægri.

3 Distentione alui & diaphragmatis, suspiriosus fit anhelitus. nam si cibo ingesto distendatur venter, & intendantur intestina, comprimetur diaphragma, fient suspiriosi, à partium continuitate.

d Hæc difficultas spirandi mala est vt causa, & vt signum. vt signum: quia indicat affectionem partium spirationi dicatarum. vt causa: quia crebro motu pulmones incalescunt, & aërem teddunt tabidum: ac proinde totos homines exsuccos exhauriunt. nam venam arteriosam calescens pulmo exhaurit, plusque consumit sanguinis quàm cor suppeditate possit. Hinc totius tabes ex euentu.

e Desiccat pulmones, ac eos incendio conflagrate facit frequens ille motus, qui & aërem accendit, qui trahit in sympathiam totum corpus.

f Diaphragma opprimitur distentione ventriculi & intestinorum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*Ϛωέχ. ὀπτίως *τιμὼν

XXXIII. a Τῦτο ἢ, ἢν ἐπὶ τῆ 1 ὀδύνης τῦ πλευροῦ * ξυνεχέος ἐούσης, καὶ πρὸς τὰ 2 θερμάσματα μὴ χαλώσης, καὶ τῦ 3 πτυέλου μὴ ἀνιόντος, ἀλλὰ 4 καταγλισχραινομένου * ἀπέπτου, ἢν μὴ λύσῃ τις τὴν ὀδύνην, ἢ κοιλίην 5 μαλθάξας, ἢ φλέβα * 6 ταμὼν, ἢ ὁκότερον ἂν τουτέων b ξυμφέρῃ τὰς 7 δὲ πτισάνας ἢν οὕτως ἔχουσι διδῶς, 8 ταχέως οἱ θάνατοι τῶν τοιουτέων γίνονται.

XXXIII. *a Illa nobis cautio adhibenda est, in lateralis 1 doloris assiduitate, qui a d fotus nihil omninò concesserit, nec 3 expectoratum rectè procedat, sed cum summo 4 lentore concoctionis expers sit, nisi dolorem quis sedanerit, aut aluum 5 ciendo, aut venam 6 secando, aut alterutrum adhibendo quod duxerit esse b vtile, ptisanamque 7 cùm ita adhuc affecti sunt dederit, 8 celerius opinione hi moriuntur.*

COMMENTARIVS.

a Id est, id etiam locum habet hîc cùm nimirum in vigore fuerit inflammatio pleuritica.

1 Punctorius, qui à distentâ membranâ ac stimulatâ quæ costas succingit, excitatur à sanguine bilioso, qui aut per venam intercostalem, aut per azygos, aut per mammariam, quæ alit partes cartilagineas, eò influxit, incitatus, attractus, aut impulsus.

2 Nec fotui cedit humido nec sicco; semper affluente materiâ nouâ. fotus sunt triplices: sicci, humidi, & mixti.

3 Id est, sputum materiæ coniunctæ pleuritidis consociatum: manet que siccus omninò morbus.

4 Ita vt cum summa difficultate excludatur. Galenus dicit, agit hîc de altero genere eorum qui vtuntur inconsideratè ptisana; qua nullo modo adhuc vti deberent; vtpote in quo siccus adhuc existat morbus: malignæ & magnæ pleuritidis, dicit, nota est, quòd καταγλισχραίνεται & ἀπέπτως etiam.

5 In pleuritide costarum inferiorum, cathartico ex elleboro. Duobus modis aluum subsistit, aut resolutis fibris circularibus; aut motu peristaltico, & ad superiorem aluum refundit; hinc dyspnœæ initia: aut febrili calore qui ὕγρα stercoris exhaurit, vel contumacia rei coquendæ: seu musculo ani præ frigore constricto.

6 Ad mutationem coloris, in pleuritide costarum superiorum, ad amotionem causæ coniunctæ. nam totam venam cauam faciliùs exhaurias, quàm costarum inferiorum dolorem phlebotomiâ lenias.

b Primo fotibus indulgendum, dein vena secanda, vel purgandum: dein soluto dolore nutriendum.

7 Id est; dum doloris summa adhuc sunt omnia, nec vlla pepasmi signa edantur in propria morbi materia.

8 Labefactatâ vtraque œconomiâ, nutricatus & respirationis pereunt homines. pereunt intercepta respiratione, & suffocato calore natiuo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIV. Διὰ ταύτας οὖν τὰς 1 προφάσιας καὶ ἑτέρας τοιαύτας ἔτι a μᾶλλον, οἱ b ὅλῃσι τῇσι πτισάνῃσι χρώμενοι, ἑβδομαῖοι καὶ 2 ὀλιγημερώτεροι θνήσκουσιν. οἱ μὲν τοι, καὶ τὴν 3 γνώμην βλαβέντες· οἱ δὲ, ὑπὸ τῆς 4 ὀρθοπνοίης τε καὶ τοῦ 5 ῥέγχους ἀποπνιγέντες.

XXXIV. *His de causis igitur quæ 1 foris incidunt, aliisque etiam multò a magis, b illi qui integra prisana inconsideratè vtuntur, 2 septimo die aut celeriùs c moriuntur. Alij quidem mente perculsi, alij verò ab 4 orthopnœa 5 stertore strangulati.*

COMMENTARIVS.

1 Vt vsu panis, alicæ, chondri: & aliorum quæ cum bonitate succi, cum prisana non sunt conferenda. πρόφασις Hippocrati significat causam externam. 3. Epid. 1. histor. 3.

a Nempe quando in commoda ægri peccatur.

b Omninò autem hac vti non deberent, id est, cùm siccus est morbus, & doloris assiduitas, & respirationis difficultas.

2 Vt mors & sanitas eisdem numero diebus incidere solent, quibus iudicantur morbi. Iudicantur autem vel primo quaternatio, vel secundo, tertio, quarto, vel quinto, vsque ad vicesimum diem.

c Strangulato calore ab intercepta respiratione: à vitio instrumentorum excipientium, deducentium, & mouentium.

3 Cerebroque exhausto ab eius inflammatione, per materiæ morbificæ metastasin.

4 Id est, difficultate spirandi: quia non nisi tecta ceruice respirare possunt. vt in iis euenit qui ex angina laborant. moriuntur vi symptomatum vi, & partium vicinarum sympathia ab orthopnœa.

5 A materiæ contumacia, bronchiorum obstructione, & lateris infirmitate.

Quia præcedenti Aphorismo dixerat eos celeriùs mori; ostendit quæ sit illius mortis causa, vel modus. Modi autem sunt tres: Metastasis materiæ in cerebrum; vbi inflammationem & phrenitidem parit, à qua fit exhaustum: ab exhaustu verò mors. secundò symptomatum vi & magnitudine; vt in orthopnœa: Intercluditur enim via spiritus, si in aliquam partem collum flectas; estque hoc symptoma in

in quamcumque vel pulmonis vel cetuicis affectionem inciderit, funestum:quia neque conuenienter aërem ad temperationem ducere possunt, neque fuliginem liberè excludere. Tertiò, naturæ infirmitate secundum vtramque facultatem, & vitalem, & animalem, vt in stettore. Nam hîc adest summa infirmitas facultatis vitalis;quia paucitas fuliginis quæ emittitur, signum est facultatis infirmæ. Desideratur ergo etiam copia spirituum. Nam vbi ex spirandi difficultate frequentiùs spiramus,materia redditur siccior & contumacior, quæ tenaciùs bronchia pulmonis obstruit. Adest verò facultatis animalis infirmitas, quia 68. musculis denegatur ea facultas, vt non possint summa vi fuliginem excludere. hinc stertor in morbis thoracis & in apoplexia ferè est lethalis: quia denegatur spiritui exitus. Atqui in hæc mala incidunt, qui auocata natura ab instituto, hoc est, à materiæ morbificæ mitificatione, ptisanam exhibent dum siccus adhuc fuerit morbus.

Nulla mors sine syncope.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXV. Μάλα δὲ τὰς τοιούτους οἱ ἀρχαῖοι 1 βλητοὺς νομίζειν ἐῴ, διὰ τόδε 2 μάλιστα· ἔχει δ' ἄκεσι δ' ὅτι καὶ ἀποθανόντων αὐτῶν ἡ 4 πλευρὴ πελιὴ εὑρίσκεται, ἰκελόν πληγῇ.

XXXV. *Eaque fit vt iure optimo huiusmodi homines prisci existimarint quasi 1 fulmine perculsos, tum 2 ob eas causas maximè: 3 tum verò non minus, quod iis mortuis 4 latus liuidum 5 plaga adsimile deprehendatur.*

COMMENTARIVS.

1 Ἀπὸ τῶ βάλλεσθαι, id est, icitı. qui nimitum moriuntur cum dyspnœa vel stertore, in his liuet latus.

2 Nimirum ante septimum diem, aut eo ineunte vita defunctos, quòd percussi;aut quòd orthopnœa moriuntur vel cum stertore. hisenim qui orthopnœa vel stertore affecti moriuntur, latus redditur liuidum, vt dictum est.

3 Id est, maximè.

4 Vel membrana liuida, vbi, dicit Galen. radix erit phlegmones: nam sanguis ob dolorem attractus fuit:hoc est, ob solutum continuum: quod autem in cute solutum est & diuisum, id in morte refrigeratum,nigrescit:vt euenit contusis etiam. Ex Hippocrate in Prognosi:ex nigredine non semper captantur signa mortis:ex liuore semper.dicet quis, Nónne fit progressus à materia venenata,vel ex effœta vi partis:liuor ab oppressione spirituum & calidi natiui.

5 An autem hæc nota sydetationis in parte externa appateat;an materia,dicit Hippocrates in Coacis, externa quoque in parte appareat: quòd facilè partes internæ sua mala in partes externas transfundant?Sine dubio,vbi collectio est materiæ,in morte resoluta retentrice funduntur succi.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*τούτου τόδε ἐστι XXXVI. Αἴτιον δὲ * τούτου ἐστὶν, ὅτι πρὶν ἂν 1 λυθῆναι τὴν ὀδύνην b θνήσκουσι· 2 ταχέως δὲ πνευματίαι γίνονται.

*conceditur. XXXVI. *Cuius rei causa est, quòd antequam 1 dolor * 2 soluatur, b moriantur: 2 Celeriter enim fiunt suspiriosi.*

COMMENTARIVS.

1 Superstite adhuc materia, quæ & stimulando & distendendo dolorem excitabat: quæque cunctando magis computruit, partibusque obsessis vitium intulit. nam in stertore multi etiam sedato dolore moriuntur, vt in senibus contingit. Tandem in morte resoluta retentrice fundunt se succi, tum maculæ.

a Qui arctè quasi vinculis stringit partem dolentem, vnde calor natiuus foras vocatur.

b Non difficultate expectorandi, vt senes: sed cruditate & corruptione.

2 Quod nimirum neque spiritum liberè ducant ad temperationem caloris,neque fuliginem excludant ad expurgationem: vnde fit vt extinguatur calor natiuus aut suffocetur. Atque hæc spirandi difficultas prouenit à ptisana intempestiuè adhibita. vel quòd ab ipsa abhorrescat, quamuis abhorrescere non debetet. Cibus quoque qui morbo ineunte datur, intercludit viam spiritus,& degenerat in naturam materiæ morbificæ.

c Vsus respirationis triplici de causa augetur.vitio thoracis & pulmonis:vnde fit respiratio frequens & parua. secundò, ex phlegmone cordis, id est calore partium vitalium: inde respiratio magna & celeris. tertiò ex delitio: nam illi tardum & magnum respirant.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVII. 1 Ὑπὸ δὲ τῶ πολλοῦ ἢ πυκνοῦ πνεύματος, ὡς ἤδη εἴρηται, 2 καταγλισχραινόμενοι τὸ b πτύελον 3 ἀπέπτως, 3 κωλύει τὴν 4 ἐπάνοδον * γίνεσθαι. *γίνεσθαι

Quædam exemplaria hîc addunt, ἀλλὰ τὴν βέγχον ποιεῖ, ἐνισχόμενον ἐν τοῖσι βρόγχοισι τῶ πνεύμονος· καὶ ὁκόταν ἐς τοῦτο ἔλθῃ, θανατῶδες ἤδη ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐστι.

XXXVII. 1 *Itaque frequenti & multa respiratione, vt à nobis dictum est, 2 expectoratum cum summo b lentore coniunctum 2 pepasmique expers 3 transmissionem [spiritus] 4 prohibet.*

COMMENTARIVS.

1 Hoc est, parua & densa. Cor tractum in sympathiam pulmonum, æstu incandescit. Primùm dixit à ptisana intempestiuè exhibita respirationem paruam & densam reddi:iam quæ mala infertat parua & densa spiratio,tecenset.

2 Vide quid differat à ptysmate.

b Id est,valdè glutinosum.

1 Seu minimè concoctum, ἄπεπτον iam appellat, quod priùs ὠμὸν dixetat.

3 Foris videlicet intrò:& intus foras.

4 Id est, efficit ne spiritus eat redeatque viam. vel respirationem aëris,& expirationem prohibet fuliginis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVIII. Καὶ γὰρ αὐτὸ τὸ πτύελον 1 ἐνισχόμενον, κωλύει μὴ τὸ πνεῦμα εἴσω φέρεσθαι, ἀναγκάζει δὲ ταχέως ἔξω φέρεσθαι.

XXXVIII. *Etenim quod [in bronchiis lentum] 1 cunctatur expectoratum, spiritum aditu ad cor prohibet, celeritérque foras efferri cogit.*

COMMENTARIVS.

1 Quòd ad vias adhæresc it quà ad thoracem itur.

Calor extinguitur triplici de causa:inopiâ pabuli, copiâ fuliginis,& à rei contrariæ occursu. Hîc inopia pabuli,ac fuliginis copiâ moriuntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIX. Καὶ οὕτως ἐς τὸ κακὸν ἀλλήλοισι 1 συντιμωρέουσι· τό, τε γὰρ πτύελον * ἐνισχόμενον 2 πυκνὸν 3 τὸ πνεῦμα ποιεῖ· * τό τε πυκνὸν ἐὸν ἐπιγλισχραίνει τὸ πτύελον, 3 καὶ κωλύει ἀπολισθαίνειν. *ἐνισχόμενον *τό, τε πνεῦμα πυκ

XXXIX. *Atque ita in ægri perniciem 1 mutuas tradunt operas; expectoratum enim dum 2 cunctatur suppressum, densam efficit 3 respirationem: hæc autem frequentior reddita, expectoratum lentius reddit, effluere que prohibet.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 Materiæ contumacia & difficultate ſpirandi, id eſt, expectoratum viſcidum & difficultas ſpirandi. nam hic in malam partem accipitur συντιμωρία. Difficultas enim ſpirandi lentum difficultatem facit maiorem: maior ſpirandi difficultas ſputum reddit magis lentum.

2 Nam ibi glutinoſum fit, & pulmonis bronchias ſpiritusque vias intercipit.

3 Et paruam crebramque. ob inſtrumentorum contumaciam aucto reſpirationis vſu neceſſario.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X L. a Καταλαμβάνει δὲ 1 ταῦτα οὐ μόνον ἢν πτισάνῃσιν ἀκαίρως * χρῶνται, ἀλλὰ 2 πολὺ μᾶλλον, ἢν τι ἄλλο φάγωσιν ἢ πίωσιν πτισάνης ἀνεπιτηδειότερον.

*χρέωνται

X L. a *Verùm enim verò 1 commemorata hæc non ſolùm in eos cadunt qui ptiſanâ * inconſideratè vtuntur, ſed 2 multò magis etiam ſi quid aliud ederint biberintve quod æquè atque ptiſana non ſit accommodatum.*

*Intempeſtiuè.

COMMENTARIVS.

a Concluſio diſputationis de ptiſana. cuius ſenſus, Vix inueniri poteſt cibus qui ſimul ſuis qualitatibus pugnet cum morbo, & naturæ ſtudeat, ſi à ptiſana diſceſſeris. Si ergo illud alimentum tot nominibus commendatum, intempeſtiuè tamen exhibitum, mortis exiſtat cauſa, quid de aliis exiſtimandum cibariis, quæ nulla in re cum ptiſana comparanda veniunt? vel breuius, quaſi dicat: Si ptiſana omnium cibariorum præſtantiſſima, malo vſu, mortis conſecutionem affert: quid de aliis iudicandum, quæ neque ſucci alibilis bonitate, neque facultate nutriendi paria ſunt?

1 Nimirum moriendi celeritas cum delirio, orthopnœa, & lateris liuor ob cruditatem & corruptionem phlegmones.

2 Nimirum commemorata hæc in pleuriticum cadunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X L I. 1 Μέλλα μὲν ὧν τὰ πλεῖστα * παραπλήσιαι εἰσιν αἱ τιμωρίαι, τοῖσι δὲ ὅλῃσι 2 πτισάνῃσι χρεωμένοισι, τοῖσι δὲ 3 χυλῷ αὐτέων· τοῖσι δὲ * μηδετέρῳ 4 τουτέων, ἀλλὰ 5 ποτῷ * μούνῳ, ἔστιν ὅπῃ 6 καὶ 7 διαφερόντως τιμωρητέον.

*παραπλήσιαί εἰσιν
*μηθ' ἑτέρῳ
*μούνῳ

X L I. *Maximam ergo partem planè ſimilis eſt ratio prouidendi, tum iis quos integrâ 2 ptiſana vti iuuat, tum iis qui 3 ptiſanæ ſucco tantùm vti debent: at verò 4 neutro horum, ſed potione 5 ſolâ vtendum eſt, locus eſt, 6 aliter 7 prouidendi,*

COMMENTARIVS.

1 Vel eadem planè cautio & prouiſio eſſe debet, tum in his qui integra ptiſana, & eius cremore vtuntur, id eſt diſtinctione ad benè & conuenienter vtendum ptiſana opus eſt.

2 Id eſt; quibus ſedato dolore, ſymptomatiſque remiſſioribus, humidiore facto morbo, nec aluo aſtricta, aut neceſſario in pharmaci vſu, viribus tantùm opus eſt ad excluſionem morbi. Hoc eſt, quibus ineunte morbo, expectoratum naturæ beneficio fœliciter procedit, criſique abſoluitur, ſimplici, ſecundi iudicij, & recidiuæ experte.

3 Quaſi dicat, ſiue exhibenda ſit tota ptiſana, ſiue cremor ſolus, ſemper eſt conſiderandum vt tempeſtiuè adhibeas. quemadmodum, in ptiſana exhibenda diximus. Cùm os humeſcere cœperit, dolore ſedato fotu; ſectâ venâ, ac purgato etiam corpore.

4 Nec ptiſanâ, nec cremore.

5 Oxymelite, aquâ, aut melicrato: ad explendam ſitim, & ad temperandum febris ardorem in hiſtoria (vt in primo quaternario) corpore firmo, viribuſque conſtantibus, ſine metu infirmitatis: ſtatu hyemali; nec imminente vllo lipothymiæ periculo aut ventriculi ſubuerſione: nimirum ætate adhuc integra.

6 Vt ſcilicet perſpecta cuiuſque natura & peculiari affectione, intelligamus cui oxymel aut melicratum, calidum aut frigidum, & cui aqua ſit ex vſu. Hoc eſt, ineunte vſu ptiſanæ, etſi vires ad eius exhibitionem te inuitent, non dabis primò ptiſanam craſſam ac plenâ manu: ſed primò cremorem, deinde à cremoris vſu ad totam te conuertes ptiſanam. Si verò naturæ non ſit ſtudendum, & neutrum horum requirat, vt quorum vires inediam ferre poſſunt ad ſtatum vſque, ſolùm oxymel, melicratum, vel aqua, ad ſedandam ſitim, erit exhibenda. Sed adhibita diſtinctione peculiaris cuiuſque naturæ & morbi. Tria enim nobis hoc Aphoriſmo proponit Hippocrates, à quibus Indicationes ſint ſumendæ: medicamentum, morbi conditionem, & ægri naturam. Nam picrocholis ἄνω, hypochondriis diſtentis, duris, & calidioribus, non dabis melicratum: mulieribus hyſtericis in aſthmate non dabis oxymel.

7 Cum præſtantiâ quadam iudicij. quaſi dicat, hic acri iudicio eſt opus, vt diſcernas, quibus aqua, quibus melicrato, quibus oxymele ſit opus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X L I I. 1 Χρὴ δὲ τόγε πάμπαν οὕτως ποιέειν· ἢν μὲν νεωβρῶτι αὐτέῳ ἔῃ, καὶ κοιλίης μήπω ὑποκεχωρηκυίης, * ἤρξατο 2 ὁ πυρετός· ἢν 2 δὲ ξὺν ὀδύνῃ, ἢν 3 δὲ ἄνευ ὀδύνης, ἐπισχεῖν τὴν δόσιν τοῦ ῥοφήματος, ἐς ὃ ἂν οἴηται 4 ὑποκεχωρηκέναι εἰς τὸ κάτω μέρος τοῦ ἐντέρου τὸ σιτίον.

*ἄρξηται

X L I I. 1 *Omnino autem hoc eſſe faciendum ita videtur: nam * recens paſto ægro necdum ſubducta aluo ſi a febris inuaſerit: ſiue ea 2 cum dolore ſit, ſiue 3 doloris expers, tum ſorbitionis vſum tam diu inhibere oportet, quò ad fæces in imam alui partem 4 receſſerint.*

COMMENTARIVS.

1 De controuerſia medicorum primùm ſcripſit: Nam quidam ad criſin vſque integram ptiſanam dabant in acutis morbis: alij ſuccum eius: alij nihil. Sed, dicit, quidam ex acutis ptiſana egent, alij ſucco eius: alij neutro horum. Ergo exempli cauſa proponit pleuritidem.: Si non admodum ſit quod paſtu inierit æger, ſtrictaque aluo, febris inceperit, &c.

a Id eſt, ſi homo ſanus, dum paſtum iniit, incepetit ægrotare ex febre valida.

2 Id eſt, cum alicuius partis inflammatione, vt in pleuritide: & illius partis inflammatæ ſymptomatica febre, qualis eſt pleuritica: nec ſit febris eſſentialis.

3 Vt eſſentialis febris, vt tertiana intermittens.

4 Vel, receſſiſſe videantur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X L I I I. 1 Χρέεσθαι δὲ ποτῷ, ἢν 2 ἄλγημά τι ἔχῃ, 3 ὀξυμέλιτι, * ἢν χειμῶνος μὲν 4 θερμῷ, θέρεος δὲ 5 ψυχρῷ· * ἐὰν δὲ πολλὴ δίψα * ᾖ, ἤδη 6 μελικρήτῳ καὶ ὕδατι.

* ἢν
* ἐπῇ

X L I I I. 1 *Vtendum autem potione, ſi quis dolor 2 vrgeat, 3 oxymelite, hyeme 4 quidem calido, æſtate autem 5 frigido: quodſi in explebilis ſitis fuerit, & 6 melicrato & aqua vtendum.*

COMMENTARIVS.

1 Sicco morbo, ſine virium infirmitatis metu; & ætas ſi admiſerit.

a Id eſt, ſi febris cum dolore coniuncta ſit, vt in pleuritide.

3 Ad incidendum, attenuandum, & explicandas pulmonum alas, vt expectoratum procedat.

Quibus nimitum conuenienter melicratum exhiberi nequit, vt quibus id est dipsodes. 3. Acut. lib.

4 Quia quicquid est frigidum actu pulmonibus inimicum est. 5. Aphor. 24. τὰ ψυχρὰ τῷ στήθει πολέμια, βρογχίων κινητικά. Cartilagineum pectus cùm sit, id labefactant, & intercipiunt vias thoracis.

5 Ad explendam sitim.

6 Dilutissimo: quia mel sitim magis augeret. Non enim oxymelitis tantum præbendum quantum postulat æger, quia labefactatur aluus. sumat vna dosi, vncias tres: Nam oxymelite in magna copia non est vtendum: propterea ad melicratum & aquam abit. Morbus petit oxymel: sed si eo sitis non extinguitur, melicrato vtemur: si nec illud sitim placuerit, ad aquam eundum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* malè hîc legitur μὲν loco μή.
* πολὺ

XLIV. 1 Ἔπειτα μέντοι ἢν * μὴ 2 ἄλγημά τι ἐνῇ, ἢ ἄλλο τι ἐπικινδύνων 3 τι ἐμφαίνηται, διδόναι τὸ ῥόφημα μή τι * πολὺ, μή τι 4 παχὺ, μετὰ δὲ 5 τὴν ἑβδόμην ἢ ἐνάτην, ἢν 6 ἰσχύῃ.

* cremorē ptisanæ

XLIV. 1 *Deinde verò si & dolor 2 concesserit, nec vllum aliud 3 signum calamitosum appareat, * a sorbitionem dare oportet non plenâ manu, 4 neque multam: sed exacto 5 morbi septimo vel nono die, si ad 6 illud tempus vsque vires ægri valeant. (id faciendum.)* b

COMMENTARIVS.

1 Post melicrati aut oxymelitis vsum.

2 Fotu, cathartico, sponte naturæ, venæ sectione.

3 Non stertor nec difficultas spirandi. Calamitosum hoc signum referri potest ad symptomatum vim, vel ad infirmitatem naturæ. Quod si referas ad symptomatum vim, nec ptisana nec cremor exhiberi debet, quamdiu tale signum apparuerit. Si referas ad peculiarem ægri naturam; quòd nimitum æger obnoxius sit resolutioni, vel sit μικρόχολος τὰ ἄνω, vel lipothymiâ periclitetur, ptisanam rectè exhibebis, maiorum periculorum metu.

a Cùm os humescere inceperit, & expectoratum procedere.

4 Quia diuturna officij vacuitate facta est aluus ignauior, habitúque collapso, & temperamento mutato, satisfacere corpori non potest. Scilicet ineunte sorbitionis vsu.

5 Id faciendum, id est, abstinendum à multa & crassa ptisana vsque ad septimum vel nonum diem, nimitum si ægri vires sine vllo infirmitatis metu valere videantur.

6 Vide exempla quæ hîc proponit Galenus: & ait, ptisana naturæ studet, & cum morbo pugnat; nam secat & humectat. oxymel verò vim remedij solùm habet: melicratum verò pauci & imbecillis est alimenti. Pauci ad septimum inediam ferunt: solo oxymelite vel melicrato contenti: illi nimitum qui corpus durum habent, succos crassos, aëre in frigido. Plurimi verò quatuor vel quinque dierum spacio (si tunc futura crisis) potionibus illis contenti perseuerant.

b Sensus est, Si doloris summa sint omnia, tam diu inhibere oportet ptisanæ vsum, donec dolor ille sedatus fuerit, præsertim si ægri vires valeant, quoad integra ptisana exhiberi poterit iure.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ὑποκεχωρηκὸς
* νεοβρώτῃ

XLV. Ἢν δὲ μὴ * ὑποκεχωρηκὸς ᾖ 1 παλαιότερον σιτίον * 2 νεοβρώτῃ ἐόντι, ἢν μὲν ἰσχύῃ τε καὶ 3 ἀκμάζῃ τῇ ἡλικίῃ 4 κλύσαι· ἢν δὲ 5 ἀσθενέστερος ᾖ, 6 βαλάνῳ προσχρῆσθαι, ἢν μὴ 7 αὐτόματα διεξίῃ καλῶς.

XLV. *Quodsi 1 ineunte ptisanæ vsu, 2 pridianæ feces non aluo cesserint, si quidem valeat æger, & 3 sit florenti ætate, 4 clystere cienda est aluus: si 5 autem infirmior sit, 6 balano: nisi vltrò 7 conuenienter feratur.*

COMMENTARIVS.

1 Cùm per morbum licet ptisanâ vti, recens pasto ægro, qui nimitum ex inedia tridui vel bidui, ad pastum se recipit.

2 Recens pasto ægro.

3 Sine infirmitatis metu.

4 Emolliente.

5 Vel cum infirmitatis metu.

6 Qui ex melle cocto conficitur.

7 Metu maioris periculi. 1. Epid. hist. 1. Hinc redargues eorum opinionem qui dicunt Hippocratem fortioribus vsum fuisse; cùm hîc tam anxie inter clysterem & glandem distinguat ex viribus ægri. Ab affectu & viribus hîc indicationem ducit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLVI. 1 Καιρὸν δὲ τῆς δόσιος τοῦ ῥοφήματος τόνδε μάλιστα φυλάττειν κατ' 2 ἀρχὰς, καὶ διὰ παντὸς τοῦ νοσήματος. 3 Ὅταν μὲν οἱ πόδες ψυχροὶ ἔωσιν, 4 ἐπισχεῖν χρὴ τοῦ ῥοφήματος τὴν δόσιν, μάλιστα δὲ τοῦ 5 ποτοῦ ἀπέχεσθαι. 6 Ὅταν δὲ ἡ θέρμη καταβῇ εἰς τοὺς πόδας, τότε 7 διδόναι. Καὶ 8 νομίζειν * μέγα δύνασθαι τὸν καιρὸν * ἐν * πάσῃσι τῇσι * νούσοισι, οὐχ ἥκιστα δ' ἐν τῇσιν 9 ὀξείῃσιν, μάλιστα δ' ἐν τοῖσι μᾶλλον πυρετώδεσι καὶ 10 * ἐπικινδυνωτάτοισιν.

* μάλα
* τοῦτον
* ἁπάσῃσι
* νόσοισι
* ἐπικινδυνοτάτῃσι.

XLVI. 1 *Sed exhibendæ ptisanæ occasionem [hanc] & tempus, potissimùm eius 2 ineunte vsu totáque adeò morbi historia captare occasionem oportet. 3 Nam cùm frigidi sunt pedes, 4 ptisanæ vsum * inhibere oportet. Sed 5 maximè potu abstinendum. Sed cùm 6 febrilis calor ad pedes descenderit, tunc 7 exhibenda ptisanæ sorbitio est. 8 Itaque quisque sibi persuadeat velim, occasionem plurimum posse in omnibus morbis, tum præcipuè in 9 acutis, maximè in quibus febris ardentior est, maximéque 10 calamitosis.*

* differre

COMMENTARIVS.

1 Cùm quis loco & iure vtitur ptisana. Ignis extinguitur quatuor modis, (ita & calor natiuus) obrutus. strue lignorum: vehementioris rei incursu, vt candelæ flamma à ventis: inopiâ alimenti; vel à contrariæ qualitatis occursu, vt aquæ.

2 Initio paroxysmi: per affectionem caloris natiui, à contrariæ materiæ occursu in superiore ventre.

3 Ne in ventriculo collecta, illic febrili materia corrumpatur, fiatque morbi causa; & in thorace difficultatem spirandi adferat.

4 Quia corrumpitur facilè.

5 Restitutis temperatísque hypochondriis (quæ incendio conflagrabant) & thorace: cùm materia febrilis iam facta est κατάῤῥοπος: si nimirum non expectetur sudor. Sed restituto iam naturali statu: nam dicit, cùm calor ad pedes descendit: rectè Galenus, non idem est pedes calere à frigore, & calorem in eos transire. nam in statu etiam calent.

6 Errant ergo qui volunt ad perfectam resolutionem differendum esse cibum. Sed benè consulunt qui in declinatione exhibent non expectata perfecta apyrexia. Nam quæ est ratio vniuersalium temporum morbi, eadem & particularium. Ineunte autem morbo materia febrilis ad ventrem superiorem viam affectat, & corrumpit cibum, (si exhibitus fuerit,) & abit in morbi materiam. 1. Aphor. 19. quasi dicat, decipimur specie infirmitatis. si vires vi morbi langueant, non exhibebis cibum: sed si ab exhaustu laborauerint.

7 Id est, Caput bene medêdi in occasione versatur.

8 Maximè in quibus ardoris febrilis summa sunt omnia.

9 Inflamma-

9 Inflammatione, venenata qualitate, & translatione.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLVII. 1 Χρηστέον δὲ πρώτον μάλιστα μὲν χυλῷ, ἔπειτα δὲ πτισάνῃ, κατὰ τὰ 2 τεκμήρια προειρημένα ἀκριβῶς θεωρέων 3.

*iam dictæ ptisanæ XLVII. *Cæterùm 1 ineunte vsu * potissimùm cremore est vtendum, deinde verò ptisanâ, accuratè mentis aciem 2 ad regulas & argumenta præscripta intendendo 3.*

COMMENTARIVS.

1 Vt assuescat natura ignauior facta, & faciliùs vt concoquat, quia difficilior est mutatio ab ocio ad negocium, quàm contrà. Quoniam ventriculus est collapsus iam & deses, vt qui iam à quatuor diebus officium suum non fecerit, negocium certè ei facesses.

2 Quibus argumentis definiti sunt omnes ptisanæ delectus, ex qualitate cibi, morbi historia, motu, viribus & peculiari natura ægri: ex his deprehendes qui ptisana integra, qui succo vti debent: ita tamen vt à cremore sensim ad integram ptisanam venia: vt eleganter hîc docet Galenus.

3 Redit iam ad propositum, & repetit se iam monstrasse, quod in initio proposuit: nimirum se distinctionem adhibiturũ, quam veteres ignorarunt, quibus scilicet integra ptisana, quibus cremor, quibus denique aqua sit exhibenda: tum quo vnumquodque tempore, & quantum exhibendum, indicatione sumpta à morbi conditione, & ægri cuiusque natura. Pulchrè enarrat Galenus, quid sensim augere sit.

HIPPOCRATIS DE VICTVS RATIONE ACVTORM LIBER SECVNDVS.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

I. 1 Ὀδύνη δὲ πλευροῦ ἤν τε κατ' 2 ἀρχὰς γένηται, ἤν τε 3 ὕστερον, 4 θερμάσμασι μὲν τὸ 2 πρῶτον οὐκ ἀπὸ 5 τρόπου ἐστὶ χρησάμενον * πειρᾶσθαι 6 b διαλύειν τὴν ὀδύνην.

*πειρῆσθαι

Cælius Aurelianus vertit hæc Hippocratica fol. 108. cap. 19.

I. *Lateris 1 autem dolor, siue is 2 ineunte morbo inciderit, 3 siue superuenerit, 4 non alienum fuerit a primùm quidem 5 fotuum vsu conari illum dolorem 6 dissoluere.* b

COMMENTARIVS.

Summa primi libri fuit hæc, Exempli loco ponimus Pleuritidem, instar omnium morborum acutorum; vt perspecta eius historia, ægri viribus, & peculiari cuiusque affectione & natura, remediorum (in ptisanæ, melicrati, & vini hypothesi contentorum) qualitatem, quantitatem, modum vtendi, & occasionem accommodatè præscribamus.

*Dolor. 1 * Dolor duobus modis accipitur; primò, pro dolore qui non est pleuritis; à materiæ nimirum decubitu in musculos thoracis: 3. Aphot. 23. nam ibi meminit pleuritidis, & doloris lateris. Secundò accipitur dolor pro pleuritide, quæ est inflammatio tunicæ costas succingentis, cum dolore punctorio, spirandi difficultate, tussi sicca, & febre continuâ. Dolor non est rei tristis sensus, sed sensio quæ percipitur ex repentina solutione continui. Hoc est, dolor est sensio in perceptione solutionis continui; cùm repentè mutatur ab eo quod naturaliter est, in id quod præter naturam est. Pathos est in fieri, non in esse. Meminit tantùm huius symptomatis, quòd κατ' ἐξοχὴν dolor elucear in pleuritide.

2 Id est primigenia affectione, per idiopathiam. per venam intercostalem, azygon: orgasmo, vel attractione.

3 Id est, siue succedaneus sit alteri morbo, per diadochen, vel metastasin materiæ, seu aliam quamuis exclusionem.

4 Nimirum à parte obsessa, specie morbi, & causa coniuncta. A parte quidem, quia non est tam longè dissita inflammatio; vt non possit percipere vim medicamenti foris admoti. A causa, nam facilè transfluit materia à partibus internis ad externas. id quod docet experientia, in pectoris sectione pus facilè euocari ad exteriorem partem. A specie morbi, quia essentia pleuritidis est inflammatio.

a Ante phlebotomiam aut catharsin; si naturæ beneficio nullum procedat expectoratum.

5 Cutem ipsam rariorem efficiendo, sanguinémque tenuatum per halitus digerendo. vt ita minùs tendatur pars dolens. Tribus enim modis (pro specierum diuersitate) pleuritidem excludimus, venæ sectione, purgatione, & fomentis. Verùm fomenta non sunt pleuritidi adhibenda, nisi priùs inhibita, vel veluti suppressâ caussa antecedente, quæ est orgasmus. Ea inhibitâ, causa coniuncta naturæ bonitate facilè vincetur, & fotu, & expectorato.

6 Cùm verò sanguis in phlegmone non diminuitur, vel etiam vaporosus cùm spiritus ex calore generatur, augescit tunc dolor. Sanguis non diminuitur ob totius plethoram. Nam æstu tacta pars, plus trahit aliunde, quàm fotu exhauritur ex ipsa parte. Si ergo fomenta calida dolorem non soluunt, debet corpus vacuari. Hæc Galenus.

b Quia diximus essentiam pleuritidis esse inflammationem, dicendum est quid sit Inflammatio.

QVID INFLAMMATIO.

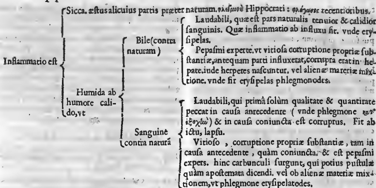
Inflammatio est abscessus vel apostema excitatum à calidæ materiæ affluxu (sanguinis videlicet laudabilis, vel sanguineæ bilis) cum dolore, rubore, renixu, calore, pulsu, & tumore præter naturam coniuncto. Additur, affluxu, vt intelligatur sanguinem in partem affectam affluere plus iusto, eóque non nutriri. Nam ex Hippocratis sententia attractione sanguinis nutriuntur partes: quæ facultas ipsis insita est, qua quæque pars tantum sanguinis attrahit, quantum ad sui nutritionem sufficit ac conseruationem. Causa verò affluxus dolor est. Dixi, cum tumore: Tria sunt tumorum genera præter naturam, pustulæ, vomicæ, & abscessus, id est, tumor præter naturam excitatus à materia calida, à concretione sanguinis non segregata, vt accidit inflammatione propriè dicta, quæ fit à sanguine sola qualitate peccante, quod nimirum sit calidior; vel sola quantitate excedente, quòd nimirum maior copia in partem affluxerit, quàm partis nutritio requirat. aut à materia calida segregata à massa reliqua sanguinis. Sic carbunculi materia est quidem sanguis, sed vitiosus propriæ substantiæ corruptione, segregatus à reliquo sanguine. Igitur in inflammatione propriè dicta, sanguis in causa antecedente est bonus; in causa coniuncta, corruptus. In carbunculo & in antecedente causa, & in coniuncta est in vitio & corruptus. Hippocrati Inflammatio semper significat siccam Inflammationem, quam recentiores vocant φλόγωσιν, id est, incendium. Inflammatio autem est duplex, nam alte-

ra est æstus partis præter naturam: altera, humida, vt carbunculus, herpes, erysipelas, phlegmone. Inter quæ hoc interest, quòd aliæ sint à bile, aliæ à sanguine. A sanguine vel laudabili in causa antecedente, & in causa coniuncta; vel à corrupto sanguine (nam cùm is excidit suo vase, corrumpi necesse est) & dicitur φλεγμονὴ, κατ' ἐξοχὴν, quæ nomen generis sibi adoptat: & fit ab ictu, lapsu, vel à sanguine, ob alienæ materiæ mixtionem, vel bilis, melancholiæ. Et hinc fiunt phlegmonæ erysipelarodes. Et in causa antecedente & coniuncta corrupto sanguine, vnde carbunculus, qui potiùs pustula quàm apostema appellandus. Bilis quoque vel est sanguini permixta, & est naturalis tenuior pars sanguinis, & excitat erysipelata. vel à sanguinis concretione segregata, propriæ substantiæ corruptione laborans. atque hinc herpetum genera. Vel est bilis non naturalis, ob alienæ materiæ mixtionem, atque hinc fit erysipelas phlegmonodes. Inflammatio ergo κατ' ἐξοχὴν est tumor præter naturam à sanguinis puri vel biliosi affluxu, (hoc est, laudabili in causa antecedente) cum rubore, calore, pulsu, renixu, & dolore. Tumor est, quia necesse est partem intumescere, vbi extrinsecus ei aliquid affluit præter naturam. quia hic tumor partis actionem impedit, præter naturam eum diximus. Diximus ab affluxu, idque tribus modis, orgasmo, veluti quodam furore percitus, dolore, & caloris æstuantis vehementia, attrahente plus quàm ad nutritionem parti sit necessarium: qui accidit à vino generosiore, vel nimio ab æstu partis inflammationе obsessæ, vt in lapsu, casu, ictu & exclusione, quia nimirum pars quæ continet sese exonerat in eam quæ continetur. Nulla enim pars quæ continet, in vulnere phlegmone afficitur; sed solùm ea quæ continetur, hinc rectè dicit Hippocrates De Fracturis, caput vulneratum inflammatione non affici, excepta fronte: quòd non contineatur. Porrò duobus modis pars continet & continetur, deriuatione vel deductione, videlicet vasorum, & situ: quibus accedunt concausæ, amplitudo meatuum, materiæ tenuitas & quantitas, suscipientis partis infirmitas, & excludentis robur. Affluit autem his modis sanguis non ad nutricationem partis. nam is qui nutriet, attrahitur. Nam si afflueret, quo quæso duce vteretur? nam rationis est expers, nec vllam vim naturalem habet, qua dignoscat quæ pars sui, cui particulæ nutriendæ sit idonea. Omnis inflammatio, vt est partis similaris affectus, duobus modis partem lædit; alienatione temperamenti, & immutatione habitus. Ideoque quinque illius sic sumptæ sunt signa pathognomonica, calor & rubor, ab alienatione temperamenti: renixus & pulsus, ab immutatione habitus. renixus quidem, quia res distenta, quodammodo est dura: pulsus verò percipitur, quia denegatur arteriæ libera diastole. Etenim dolor est symptoma vtrique causæ commune, & temperamenti alienationi & immutationi habitus. Quatenus autem inflammatio est partis instrumentalis affectus, nimirum pleuræ, quatuor habet symptomata, dolorem punctorium, spirandi difficultatem, tussim siccam, & febrem continuam. Pars rubet, quia simili colore efflorescit. Calor à sanguine calido & ibi concreto: quia non induit naturam partis. pulsus etiam percipitur non admotâ manu. nam alioqui semper pulsant arteriæ admotâ manu. Quare ex dictis,
* DEFINITIO pleuritidis. hanc colliges. Pleuritidis definitionem: *Pleuritis, est Inflammatio tunicæ costas succingentis, cum dolore punctorio, spirandi difficultate, & tussi sicca & febre continua coniuncta. Nam hæc tunica costas succingens respirationi inseruit, estque sensu exquisitissimo prædita. ab hac tunica, partes quæ respirationi inseruiunt tunicam accipiunt, atque hinc facilè ab hac in pulmones humor exudat: Vicina est etiam cordi, hinc febris symptomatica. Adest dolor punctorius, ab acri humore stimulatâ (quæ respirationi inseruit) membranâ quæ exquisitè sentit; dolor ille quasi cultelli acie excitatus esset lancinat. Adest spirandi difficultas; quia respiratio est parua & frequens. Parua quidem, quia thorax ob tunicæ tumorem, angustior & contumacior redditus; non potest sufficienter in omnem magnitudinem se dilatare. Frequens verò, vt cùm vsus respirationis sit auctior, frequentiâ compensetur quod in magnitudine desideratur. Sed obiicies, Pleuritici sæpè delirant, ergo in pleuritide potest esse magna & rara respiratio; cùm talis respiratio Hippocrati sit nota delirij. Respondeo, quòd qui magnum & rarò respirant, delirant mente, vel alia in re occupatâ mente, vt auidè aliquid inspicientes: sed non contrà. Tussis quoque est sicca ineunte pleuritide: quòd tantùm tenuis humor exudat, qui ansam fuliginis ex sinistro sinu cordis erumpentis per pulmones, & secum inde quicquid occurrit efferens, subterfugiat.* Duplicem esse pleuritidem habet in initio huius Hippocrates, primigeniam & secundariam, vt cùm angina in pleuritidem transit. atque hæc longè peior est quàm primigenia. Causa antecedens potest fuisse laudabilis: & in secundaria, antecedens priori morbo corrupta, in posteriori morbo magis redditur contumax & pepasmi expers. Deinde secundaria superuenit viribus ægri priori morbo iam fractis. Primigenia rursum est duplex, vera, & notha. vera, vel materiâ, vel loco. Vera materiâ, quæ ex sanguine est vel bile. vera loco, in pleura consistens. Notha materiâ, ex pituita; notha loco, in musculis intercostalibus. Eius verò quæ vera est & materiâ & loco, tria sunt genera loco distincta. quia ea tunica quæ costas succingit, tria venarum genera suscipit. Nam in octo inferioribus costis & parte harum costarum ossea, excipit venam azygon à vena caua, à dextra parte. atque per hanc venam azygon in hanc partem affluens sanguis, primam speciem pleuritidis efficit. Eadem tunica in quatuor superioribus costis & earum parte ossea, excipit venam intercostalem, per quam affluens sanguis, secundam in iis pleuritidis efficit speciem. Tertiò, eadem tunica in omnium costarum, & verarum & notharum parte cartilaginea excipit venam mammariam, quæ fertur ad vmbilicum, & surculos impertitur cartilagineis costarum partibus, ibique in vtraque parte, dextra & sinistra sterni, constituit tertiam speciem pleuritidis. In prima specie non est mittendus sanguis ad coloris mutationem. quia mittere quidem poteris sanguinem, sed non ad causæ coniunctæ euacuationem, sed antecedentis causæ. citiùs enim totam venam cauam sanguine exhauseris, quàm ad causam coniunctam peruenias, in minimis surculis consistentem. In secunda specie sanguinem mittes ad coloris mutationem: quia & causam antecedentem & coniunctam euacuas, eò quòd vena intercostalis non longè absit ab axillari. Sed in tertia specie vsque ad sanguinis mutationem sanguinem mittes; quia & antecedétem & coniunctam causam simul euacuas: quòd mammaria non procul absit ab axillari vena interna.

Differentiæ.

Phlebotomia quibus conueniat.

Inflammatio

HIPPOCRATIS TEXTVS.

II. 1 Θερμασμάτων δὲ 2 κράτιστον μὲν 3 ὕδωρ θερμὸν ἐν ἀσκῷ, ἢ ἐν κύστει, ἢ ἐν χαλκῷ ἀγγείῳ, ἢ ὀστρακίνῳ. a

II. 1 *Sed fomentorum 2 præstantissimum est 3 aqua calida in vtre, aut in vesica, aut in æneo vase testaceóve admota.* a

COMMENTARIVS.

1 Quasi dicat: Si non iuuet, detrimentum non adferet: & prætereà ex ea faciendarum rerum significatio fiet. Nam in pleuritide à bile nihil hoc fotu præstantius: nam distenta relaxat vacuando, & acrimoniam humoris stimulantis obtundit. Sunt enim tria anodynorum genera: Primò, sanguinis bilísve acrimoniam frangendo. Secundò, distenta relaxando: quod fit micâ panis coctâ in lacte, addito vitello oui, cum modico croco: Tertiò, sensum tollendo. Loquitur hîc περὶ θερμασμάτων, id est, qui fotus corpus calfaciunt. Vide quæ hîc notaui de fotu. Nam fotus humidi, dicit hîc Galenus, inflammationibus biliosis succurrunt: sicci, his quæ à tenui aquosoque sanguine nascuntur. mordentes forus his, quæ à crasso succo. Periculi expertes sunt humidi.

2 Simplex, vel additâ maluâ, althæâ, violis, & semine lini, chamæmelis.

3 Ad curandum & explorandum.

a Quoniam autem faciendorum Indicationes sumuntur ex morbi essentia, natura, causis, symptomatis, & parte affecta: distinguemus priùs Pleuritidum discrimina, ab his quinque sumpta. Primùm quidem ab essentia, quæ est tumor præter naturam. Pleuritis alia est magna, in qua symptomatum plena sunt omnia, & penè intolerabilia, alia est parua. A materia, quæ est duplex, vna frigida, alia calida. Frigida in qua in ortu, scilicet non corruptione, huiusmodi est pituita. Calida verò, & ortu, & corruptione; vt est sanguis in causa antecedente inter affluens, ab orgasmo & attractione; non autem ab exclusione. vel sanguis segregatus, in vtraque causa corruptus, ab exclusione: vt cùm angina in pleuritidem degenerat. item bilis naturalis non segregata, vel bilis segregata. Neque enim audiendi sunt recentiores quidam, qui negant Pleuritidem fieri à pituita eò quòd omnis Pleuritis sit inflammatio. Nam variæ sunt inflammationis species, vt suprà diximus. Sed obiiciunt: Qui acidum eructant, illi tarò pleuritide infestantur & ructus acidus fit à frigiditate. Resp. Eo Aphorismo Hippocratem nonnegare materiam pleuritidis esse pituitam: cùm expressè doceat ibi Galenus in Commentario, ex sputorum diuersitate, omnẽ humorem huius materiam esse posse: nam inquit, morbus lateralis, si vna cum flauis & tussis fiat sputis, ex biliosis humoribus ortum habet: si cum spumeis, ex pituitosis: sin cum nigris, ex melancholicis: si cum rubeis, ex ipso sanguine. Non igitur acidum eructantes, propterea tarò infestantur Pleuritide, quòd in huiusmodi corporibus desit materia pleuritidis: cùm scribat ipse Hippocrates hyeme quoque fieri pleuritides, & in corporibus frigidis: Sed quòd acidum eructantes diarrhœæ & lienteriæ sint obnoxij; quibus profluuiis materia ita per aluum descendit, vt in costas non influat. quia duæ partes ita sunt tarò impares, vt æqualiter afficiantur. 6. epid. 3. 45. Sic hæmorrhagia causam peripneumoniæ præripit; sic quartana tollit epilepsiam. Hyemales igitur quædam sunt à materia frigida pleuritides, vt à pituita salsóque catarrho; quæ æstiuis pleuritidibus dolore, febre, spirandique difficultate multò sunt inferiores. A causis procatarcticis & coniunctis discrimina, quia quædam sunt primigeniæ, aliæ secundariæ. Primigeniæ non fiunt nisi ab orgasmo, & attractione. Secundariæ non nisi ab exclusione materiæ. Omnis pleuritis secundaria, etiam cæteris paribus, tum curandi, tum spirandi difficultate calamitosior est primigenia; quòd materia non solùm in causa coniuncta, sed etiam in causa antecedente, per priorem morbum fuit corrupta, & nunc reddita sit multò contumacior. Secundò, quòd hæc secundaria incidit in vires à priori morbo fractas. A Symptomatis differentiæ. Quædam pleuritides signis eueniuntcum prauis, quæ non ex essentia morbi, sed ob virium infirmitatem eueniunt, aut ob materiæ malignitatem, vt est delirium; & quæ posteà apparent, vt sputum purulentum, tenue, vel ineunte morbo nigrum. A parte affecta, quædam Pleuritis dicitur vera, alia notha: quædam superior, alia inferior infra diaphragma; quædam in parte costarum cartilaginea, alia in parte ossea: quædam per intercostalem venam affluente materia, committitur alia per venam azygon, alia per mammariam. * Quoniam igitur ex his quinque sumuntur Indicationes faciendorum: primò ratio est habenda eius quod est; secundò, eius quod fit. Id quod est, est ipse tumor præter naturam, à materiæ copia. Id quod fit, est ille affluxus materiæ. Primò igitur materia quæ influxit sui amotionem indicat, vt pars in pristinum suum statum restituatur. Affluxus verò inhibendus vel deriuatione, vel reuulsione, vel purgatione. Materiæ amotio fit euacuatione. Hæc autem vel est singularis, vel vniuersalis. Si tantùm pugnandum sit cum causa coniuncta particulari euacuatione, solo fotu cutem rarefaciemus, & sanguinem phlegmones tenuatum, per halitum digeremus. Sin non solùm contra causam coniunctam sed & antecedentem sit pugnandum, quemadmodum accidit in impuro & plethorico corpore; non solo fotu, sed vniuersali euacuatione est vtendum: videlicet vel venæ sectione, vel purgatione.

*Indicationes.

tione. A causis itaque procatarcticis antecedentibus, & à peculari eius qui laborat natura hæc sunt distinguenda. Quæ enim Pleuritis vltrò incidit, si corpus fuerit impurum, non solo fotu iuuari potest. quæ verò à fotis accidit in corpore quadrato & sano, solo fotu ea amoueri poterit. * Primò ergo præscribit Hippocrates fomenta, vt cum causa coniuncta pugnet. Fieri enim potest vt absoluta pleuritide, nihil ampliùs affluat. Fotuum igitur adhibitorum multa sunt commoda. Primò iis medicus explorat morbum, quia ex fotu faciendorum Indicationes sumit. Si enim fotibus nihil profecerit (quòd ipsorum calore plus attrahatur quàm digeratur, vel, vt inquit Galenus com. Aphor. 1. huius, Spiritus vaporosus ex calore generetur, quo dolor augeatur) ad remedij certum genus se conuertet. Sin autem dolor iis cessauerit, auxilium id se inuenisse sciet quo causam antecedentem auferat, videlicet attractionem, à dolore placato. Etenim si fomenta calida dolorem non soluerint, corpus totum insigni aliqua euacuatione indiget. Vacuatio autem insignis est in morbis acutis, aut per ventrem, aut per venæ sectionem, vt dicit Gal. huius aphorismo primo. Atque hoc est secundum fotuum commodum, leniendo nimirum dolorem, auferre vnâ causam antecedentem.

* Fotus commoda.

*Quoniam autem in fotuum tractationem incidimus, explicanda est tota ipsorum natura. Fotus Hip. 6. Epid. 6. 5. est omnis calor qui vel ab igne, vel aliqua à re calida manat: vt affusione aquæ, vel à spongia; admotione rerum calidarum, furfurum, milij, salis, orobi, & aliarum rerum siccarum, & lanæ succidæ. Duabus autem vocibus expressit Hippocrates vim fotuum, libro De diætâ, & 6. Aphor. 31. vocat enim πυρίην, hoc autem Aphorismo θέρμασμα. quæ dictio plura complectitur quàm πυρίη. Nam πυρίη potiùs accommodatur fotibus siccis & mordacibus: θέρμασμα, & siccis & humidis; mordacibus, & morsus expertibus. Tria enim sunt prima fotuum genera; humidi, sicci, humiditatis & siccitatis participes. Humidi quidem vel simplices, vt aquæ calidæ: vel compositi, vt ex aqua participe qualitatis maluæ, chamæmeli, fœnigræci; ex vino in quo coxit absinthium, mentha, origanum. Sicci, vt qui fiunt ex milio torrefacto, sale retortido, furfure torrido: Humoris & siccitatis participes, vt sunt quædam cataplasmata ad leniendum dolorem, vndecumque inciderit, accommodatissima: quæ fiunt ex furfure sicco, & sapa humida, ad consistentiam coctâ pultis. Rursus fotuum alij sunt morsus expertes, alij morsus participes, alij neutri. Morsus expertes, vt aqua calida, qui fiunt ex aqua imbuta qualitate radicis althææ, foliorum maluæ. Morsus participes, vt qui ad œdemata parantur, ex radice bryoniæ, cucumeris asinini, inulæ, & ex herbis siccantibus, & detergentibus, vt calamintha, origano, lixiuio, baccis & foliis lauri, stœchade, cineribus sarmentorum & ficus, & oxymelite Galeni ad parotidas pituitosas. item furfur cum sale & milio, & quædam cataplasmata. Efficiunt autem generaliter cuncti fotus, 6. Epid. 6. 5. vt distenta relaxentur, repleta euacuentur, refrigerata vt calfiant. Addit Galenus Com. dicto, Infrigidatione nos rariùs vti in dolentibus partibus: quòd hæc superficiem ipsarum externam condesent, & ob id transpirationes coërceant, & distenta magis intendant. Solas, dicit, calidas intemperies, quæ sine copia consistunt, infrigidatio sanabit. Rectè itaque Hipp. hoc Aphorismo præscribit fotus humidos, & morsus expertes; quia calidis, vt sanguineis, & biliosis affectibus debentur fotus humidi sine morsu, nam morsus participes valent ad materiam crassam, lentam atque frigidam. Porrò summum sanitatis est indicium, si adhibito fotu aquæ, pars supputet; quòd, teste Hipp. huiusmodi supputatio, valentissimi caloris sit signum. Ne igitur morbus fiat specie calamitosus, & ad calamitosam vim morbi accedat naturæ infirmitas, sedandus est in primis dolor. Dolor enim omnia morbi symptomata exacuit, & naturam maxime debilitat. Dolore siquidem augetur attractio, atque adeò ipse tumor: tumore aucto increscit spirandi difficultas, quia pulmones incalescunt, & humores in bronchiis contenti, lentiores efficiuntur, & ita difficultatem spirandi augent: hinc duplex respirandi difficultas, vna in thorace, altera in pulmone. febris etiam assidua humidum primigenium exhaurit, & spiritus dissipat.

* FOTVS. Vide his Galenum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

III. a 1 Προσυποτιθέναι δὲ χρὴ 2 μαλθακόν τι πρὸς τὴν πλευρὴν, 3 προσηνείης ἕνεκεν. b

III. 2 1 *Sed molle quippiam lateri est 2 subiiciendum, 3 solatii causa.* b

COMMENTARIVS.

a Orditus est Hippocrates ab eo fotu qui omnis noxæ est expers: nam in aqua calida non est tanta vis resoluendi, vt maior fiat attractio. hoc ergo fotu restituitur naturæ integritas, tolliturque vnà causa tumoris, dolor remittitur. & dum studes lenire dolorem, inquiris causam doloris, & indicationes captas faciendorum. Nam si dolor fotu cesset, disces causam fuisse bilem; & iam fluxum cessare.

1 Vt lanam succidam carptam, vel gossypium carptum. non enim nisi carpta huiusmodi lana est admouenda: alioqui, sua inæqualitate inflammationes potiùs augebit.

2 Id est, supponendum: nempe, lateri admouendum: vt huic lanæ vas aquâ plenum insideat. ne vasorum inæqualitate & grauitate pars ipsa laboret: ex eoque labore dolor excitetur. Hippocrates ob laterum inæqualitatem imponebat lanam, vtpote æqualitatis studiosissimam. Pareius fol. 829. B. testacea in vsum ducit, ita vt testa gossypio, lanâ succidâ, vel simili re obducatur, ne parti asperitate & duritate molesta sit. In testa diu perseuerat calor.

3 Quod lateri solatio sit. Fotus est φίλος & χεῖρος, igitur adhibendus. Quodsi nihil adfert adiumenti, non nocet, quia recreatur inde natura, cor, cerebrum, stomachus.

b Quare venæ sectio statim malè præscribitur: vt cùm catarrhus in musculos decumbit. Neque enim hîc phlebotomia facit ad declinationem causæ antecedentis, neque ad amotionem causæ continentis. Roga num suppressa sit solemnis aliqua euacuatio vel num fistura inconsideratè supprimatur: tunc enim per palindromen fit pleuritis.

HIPPOCRATIS TEXVS.

IV. Ἀγαθὸν a δὲ καὶ 1 σπόγγος μαλθακὸς μέγας, ἐκ ὕδατος θερμοῦ ἐκπεπιεσμένος προστίθεσθαι. περιστέλλειν δὲ ἱματίῳ τὴν θάλψιν χρή. 2 πλείω τε γὰρ χρόνον ἂν διαρκέσει, καὶ b θερμανεῖ· καὶ 3 ἅμα ὡς μὴ ἡ ἀτμὶς πρὸς τὸ 4 πνεῦμα τοῦ κάμνοντος φέρηται, ἢν μὴ ἄρα δοκέῃ καὶ τοῦτο χρήσιμον πρὸς τι εἶναι. ἔστι γὰρ 5 ὅτε δεῖ πρός τι.

IV. *Conuenienter autem 1 spongia mollis & magna ex calida expressa aqua lateri admouetur: sed illud spongia fomentum pannis superintegere oportet: sic 2 enim diutiùs (medico) voto satisfaciet, & b suo statu (calida) manebit: eâdemque operâ 3 efficietur ne spongia vapor ad 4 spiritum (id est ægri respirationem) feratur, nisi fortè ad aliquid id vtile videatur, est 5 enim (locus) cùm illud sit alicuius rei.*

COMMENTARIVS.

a Dicet quis, Hipp. & Gal. ad phlegmones quæ vltrò veniunt, negant in initio præscribi debere fotus:

quia magis irritantur. igitur si ex plenitudine vel cacochymia venerit,nihil fotibus profeceris.nam materia est venenata vel critica. aut influit in partem emunctoriam,aut non longè abest à parte nobili. digeres igitur,at frustra,si corpus sit impurum.Respondet:vt dolor mitigetur:secundò,vt causam exploremus.

1 Nam sic explorabimus morbum, & captabimus faciendorum rationem. In huiusmodi enim affectibus semper incipit Hippocrates à doloris alleuatione, quòd nihil adeò corporis infrigat vires quàm ipse dolor.His igitur vtitur quibus nihil detrimenti affertur:imò potiùs plus humoris morbum facientis egeritur, quàm attrahatur.Sit spongia densis foraminibus obsita : & magna pro ratione partis. Spongia leuis & æqualis calorem conceptum diu continet,lateríque impartit suauitatem.

2 Vt iterata sæpiùs imbuta spongia, deinde expressa, non sit opus:quòd calore aperti meatus, frigido occurrente facilè corripiantur. Sic itaque meliùs medici voto satisfaciet.

b Id est,calorem conceptum diutiùs continebit.

3 Nimirum integendo pannis, ne vapor è calida spongia sublatus ad respirationem ægri feratur. quod in peripneumonia & in carybaria malum est.

4 Id est, ne is vapor cum spiritu ab ægro ducatur:nam huiusmodi vapor suo calore spirandi difficultatem adfert:& sua crassitudine (quòd aëre sit crassior)facilè pulmonum angustiam committit. quod in thoracis affectibus est pessimum.

5 Id est, incidit tempus quo vaporem spongiâ cum spiritu ducere oportet : cùm nimirum pleuritis sit sicca, nec vllum procedit expectoratum,id est, in summa contumacia expectorati: & in asthmate febris experte. Sed quare hic vapor suo calore & corpulentiâ non infert idem malum in pleuritide sicca,quod in Asthmate?Quia in asthmate materiam crassam in pectore incidere sufficit, quippe vbi crassities maior quam calor. In Pleuritide verò adest tumor cum tensione, (à materiæ copia)& cum dolore, à materiæ acrimonia. Ergo in Pleuritide biliosa, præstantissima est aqua calida : vt quæ distenta relaxet, vacnando; & acrimoniam humoris stimulantis obtundat & temperet. Tria enim sunt genera anodynorum : primum quod pugnat cum causa doloris, sanguinis vel bilis acrimoniam temperando.alterum,quòd distentam rem laxet, vt priùs diximus. tertium, sensum tollendo, vt narcotica,quæ non verè sunt anodyna.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

V. Ἔπ a ᾗ ϰ̀ aa κειθαὶ ἢ καὶ ὄϱοβοι ἐν ὄξεϊ 1 κεκϱαμένῳ σμικϱῷ, b ὀξύτεϱον ἢ ὡς ἂν * πίῃ τις διεν]α καὶ ἀναζέσαντα, εἰς μαϱσύππια ἀποϱάψαντα 2 πϱοστιθέναι, καὶ 3 πίτυϱα τ̀ αὐτὸν τϱόπον.

V. a *Quin etiam* aa *hordeum & orobum seu eruum macerata & cocta in* 1 *oxycrato paulò* b *acidiore quàm quis ipsum bibere possit,in sacculos coacta* 2 *lateri admouere oportet,eodemque modo &* 3 *furfurem.*

COMMENTARIVS.

a Secundum fotuum genus.Superioribus Aphorismis docuit, quis fotus sit adhibendus Pleuritidi biliosæ; hîc tradit quis fotus conueniat pleuritidi, ab humore crasso & lento. Non enim aquam calidam conuenienter hîc exhibueris, sed ea quæ vim exsiccandi, attenuandi, & digerendi habent. Nam aquæ calidæ imbecillitate, materia huius pleuritidis tantùm in flatus crassos resoluetur, à quibus maior fiet doloris acerbitas. quia à nulla materia maiores excitantur dolores, quàm à crassis huiusmodi flatibus. hinc vulgus frixam auenam, & vino albo aspersam, ita vt tantùm intumeat, in sacculis fœlicissimè admouet. Similiter semen lini, semen anethi,albo quoque vino aspersum, maximè in his regionibus. & flores chamæmelinos, meliloti, semen cumini. Et singulis partibus sua accommodantur θεϱμάσματα.

aa Comminuta & concisa: nam, dicit Galenus, addit πίσσα, πίσω madefacio & perfundo significat.

1 Vel in oxymelite ; si contumacior & crassior viscosiorq; sit pleuritidi humor, & si calidæ aquæ fotu in crassissimos flatus resoluatur, vnde maior doloris acerbitas : Huic fotui mixto est locus : digerendi, incidendi & tenuandi gratiâ. In oxycrato funitur pars vna aceri, cum octo partibus aquæ, & valet maximè huiusmodi potus ad sedandam sitim in incendio. dicet quis, Quî sciam viscidos crassosque humores in parte phlegmone obsessa esse? Respondit hîc Galenus,exantecedente * diæta, & ægri temperie, anni tempore, ætate, locis. & si commemorati fotus nil iuuerint blandiendo. nam si illi non iuuant,nec corpus plethora sit graue,erit succus crassus in vitio,& is in halitus soluitur;tunc oxobo vtendum, nam discutit crassos flatus.

*Id est ex rebus naturalibus,non naturalibus;& præter naturam & iuuantibus.

b Ne acrius sit ; mordeat, & phlegmonem exacerbet : vel si aquosius, ignauescat. medium sit ergo.

2 Inest huic fotui vis quædam repellendi humores, & incidendi crassos.

3 Id est, madefactum & coctum ex oxycrato.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VI. a Ξηϱῶν ᾗ 1 θεϱμασμάτων, 2 ἅλες, κέγχϱοι πεφϱυγμένοι ἐν ἐϱιέοισι μαϱσυππίοισιν ἐπιτηδειότατοι· ϰ̀ γὰϱ 3 κοῦφον ϰ̀ 4 πϱοσηνὲς κέγχϱος.

VI. a *Sed* 1 *inter sicca fomenta*, 2 *sales miliaque frixa & in sacculis laneis admota accommodatissima sunt: Etenim, &* 3 *leue &* 4 *lateri gratum est milium.*

COMMENTARIVS.

a Tertium fomenti genus. Quemadmodum in pleuritide biliosa commendauit aquam calidam, & in plutiride ex crassa & lenta materia,fotus ex incidentibus, detergentibus, attenuantibus, & digerentibus; ita hoc Aphorismo pleuritidi ex sanguinis copiosissimi, vel tenuis catarrhi affluxu præscribit fotus siccos. Nam humidis hîc non est locus. Inter sicca verò sine morsu, commendat milium:cum morsu, salem. Hinc pragmatici excogitauere sacculos ex libra milij, salis, furfurum ; seminis anisi, fœnigræci singulis vnciis quatuor.ex hauriit humorem capitis.

1 Cùm iis est opus:vt in sanguinis affluxu,& tenuis catarrhi vel humoris serosi.

2 Præsertim communes & crassi:non spuma maris.

3 Non pondere lædit aut opprimit.

4 Gratum est æqualitate. Ob æqualitatem & leuitatem commendatur milium, nihil enim Hippocrati magis est exosum, quàm remediorum grauitas. quemadmodum libro de vulneribus capitis vetat ea, quæ grauitate sua capiti negocium facessunt:satis namque esse vult ea quæ frigus arcent.In milio autem est vis discutiendi,ad pugnandum cum humore tenui. Confert in tenui & cruento sputo.Milium morsu caret,dicit Galenus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VII. 1 Μάλθαξις ᾗ λύει ἡ τοιήδε, καὶ τὰς πϱὸς κληῗδα πεϱαιούσας ἀλγηδόνας.

VII. 1 *Itaque fomentum huiusmodi, dolores etiam qui ad iugulum pertingunt discutit.*

COMMENTARIVS.

1 Quasi dicat, Ad omnem Pleuritidem, quamcumque partem obsederit, dolorem discutiendo valet. igitur etiam soluit hypochondriorum dolorem. Tria sunt pleuritidis remedia, fotus, venæ sectio & purgatio. Quorum primum pugnat contra causam coniunctam, & antecedentem vnà tollit. venæ autem sectio & purgatio tolluot vel causam antecedentem, vel coniunctam. Vt hoc nomine fotus conuenienter adhibitus vincat venæ sectionem: quòd non ad omnem pleuritidem conueniat venæ sectio: sed ad omnem conueniat fotus. Sed non omnis fotus ad omnem: sed nunc hic, nunc ille, pro materiæ conditione, ægri natura, & morbi historia. Vbi enim biliosa est materia, adhibetur aqua calida: vbi crassa & contumax, mixtus fotus, qui incidit, tenuat, & digerit: vbi tenuis cararrhus, fotus siccus, morsus particeps, vel expers.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VIII. Τομὴ μὲν τοιγε 1 οὐχ ὁμοίως λύει ὀδύνην, ἢν μὴ πρὸς 2 κληῖδα * πραΐνοιτο ἡ ὀδύνη. a

* πραΐνῃ

VIII. *Sed certè venæ sectio 1 non æquè valet ad amouendum & discutiendum dolorem, nisi ad 2 iugulum dolor peruenerit.*

COMMENTARIVS.

1 Causam doloris coniunctam amouendo. dicit, sectio venæ axillaris internæ, quam basilicam vocant. Non negat iuuare: sed dicit non æquè iuuare.

2 Materiæ affluxu per venam intercostalem, quæ non procul abest à vena axillari interna, cuius quidem sectio, sanguinisque missio ad mutationem coloris, non solùm declinandi vel deriuandi vim habet causam autecedentem, sed & coniunctam amouendi. In pleuritide autem costarum inferiorum, à materiæ affluxu per venam azygon, venæ sectio tantùm valet ad reuellendam materiam quæ influit, non autem ad amouendam quæ influxit: Facem his tenebris præfert Galenus huius libri Aphoris. 10. & eleganter demonstrat venæ cauæ propagationem. Non valet ergo venæ sectio ad omnem pleuritidem, pro causæ coniunctæ amotione. In curatione pleuritidis orditur Hippocrates ab eo quod pugnat contra causam coniunctam: nimirum à fotibus. sed quia pro morborum ideis variantur quoque remedia, alios & alios fotus præscripsit. nam cuius materia est biliosa, ei adhibet aquam calidam. ei verò cuius materia est pituitosa, crassa & lenta, fotum mixtum ex hordeo & orobo, in aceto mulso decoctis: cuius materia est sanguinea & tenuis, fotum siccum. Quidsi fotuum huiusmodi vsu nihil profecetis, vt maior sit ratio habenda causæ antecedentis quàm coniunctæ, aliò te conuertes. Sed dices, Negant Hippocrates & Galenus ad phlegmonas, quæ vltrò veniunt, in initio fotus debere præscribi: nam tales, huiusmodi fotibus magis irritantur. Ergo si vltrò venerit: (id est ex plethora vel cacochymia corporis) fotibus nihil profeceris. Neque hîc repercussione est opus. nam vbi materia est venenata, aut critica, vel vbi influit in partem emunctoriam, aut non procul abest à parte nobili, non est repercutiendum. Ita in fronte capite vulnetato, in bubonibus, in defluxu critico in tibiam, in pleuritide (quòd pleura sit cordi vicina) negant adhibeoda repercutientia. Digeres igitur: sed frustra in corpore plethorico. Quare igitur præscribit Hippocrates hoc loco fotus in initio morbi? Respondeo: primò vt dolor leniatur, quia ei primò est incumbendum, quia magis vrget. at nihil æquè in pleuritide vrget ac ipse dolor, vt qui maximè vires labefactet, & attractionem augeat. Dolori verò incombere non licet, nisi perspecta causa & humore ipsum pariente. Atque is secundus est vsus admotorum fotuum, vt iis causam morbi explotemus, & deducamus in cognitionem morbi, loci affecti, & materiæ morbificæ. tertiò, vt iis cognitis & inuentis capiamus rationem faciendorum.

a Dixit, ad iugulum dolor peruenerit, nimirum à materiæ affluxu per venam intercostalem, quæ non longè abest à vena axillari, cuius sectio, sanguinisque detractio ad mutationem coloris, non solùm vim habet reuellendi causam antecedentem, id est, materiæ quæ fluit, sed etiam amouendi coniunctam. In abdomine fit per venam azygon.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IX. 1 Ἢν δὲ μὴ λύηται πρὸς τὰ θερμάσματα ὁ πόνος, οὐ χρὴ 2 πολλὸν χρόνον ἐκθερμαίνειν· 3 ξηραντικὸν γὰρ τοῦ πνεύμονος τοῦτο, καὶ 4 ἐμπυητικόν.

IX 1 *Sin autem ipse dolor ad fotum non conquieuerit, 2 diu tempus, fouendo, exigere non oportet: nam hoc 3 pulmones siccat, & 4 suppuratum facit.*

COMMENTARIVS.

1 Si ad fomenta dolor non conquiescat ob materiæ nouæ affluxum, ab orgasmo, attractione, vel exclusione: cùm nimirum pars vna se in alteram exonerat. Thermasmata ergo sæpè admouentur ementitæ curationi.

2 Id est, diu illis caldariis non est vtendum, & calfaciendi finem facere oportet.

3 Calfaciendo & exhauriendo: quia dum quod subtile est, resoluitur, reliquum magis cogitur & crassius redditur.

4 Id est, Vt confectò pure, rupta vomica, in thoracem erumpat, cùm non exhauritur inflammationis materia fotu. Si fluxus humorum cessent, poterit dolor intra duos aut tres dies sedari. Sed quia tarò acciduot pleuritides nisi impuro corpore, tarò etiam fit, vt non aliquid morbi iam factum sit, & aliquid fiat. ideoque vtriusque, & eius quod iam factum sit, & eius quod adhuc fit, est habenda ratio. Quodsi igitur, inquit, intra duos vel tres dies, per fomenta dolor non cessauerit, ab incepto desistendum est, metu nimirum maioris mali. Maioris, vtpote affluxus, siccitatis, vel siccæ tabis pulmonum ab exhaustu, & suppurati. Nam quiconque morbo laterali laborantes, in quatuordecim diebus non repurgantur, ii ad suppurationem vertuntur, 5. Aphoris. 8. Quàm verò formidabile sit malum, ipsum suppuratum, docet 5. Aph. 15. & 8. Nam nisi intra quadraginta dies à suppurato quis purgetur, in tabem ferè incurabilem is incider. Sed obiicies, a. Aphor. 52. dicit, Omnia secundum rationem facienti, &c. Hîc autem manet quod à principio visum est, quia incumbit in amotionem causæ doloris, & in partis restitutionem. Ergo in admoueodis fotibus etsi dolor non cessauerit, à proposito tameo non desistes. Respondeo, dictum Aphorismum intelligendum esse, modò maioris mali periculum non immineat. Hinc patet error recentiorum, qui non solùm caldaria præscribunt, sed etiam admouent cataplasmata insigniter calfacientia.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X. Ἀλλ' * εἰ μὲν σημαίνῃ ἡ ὀδύνη ἐς 1 κληῖδα, ἢ * ἐν βραχίονι 2 βάρος, ἢ περὶ μαζὸν, ἢ ὑπὲρ τῶν φρενῶν, τάμνειν ἀρήγει τὴν ἐν ἀγκῶνι φλέβα 3 τὴν εἴσω, καὶ μὴ ὀκνεῖν a συχνὸν ἀφαιρέειν b τὸ αἷμα ἕως ἂν 4 ἐρυθρότερον πολλῷ ῥυῇ, ἢ ἀντὶ καθαροῦ τε καὶ ἐρυθροῦ 5 πελιδνόν· ἀμφότερα γὰρ γίγνεται.

* ἢν μὲν σημαίνῃ

* ἐς τὸν βραχίονα

X. *Verùm si in iugulo 1 vel clauicula doloris significatio fiat, vel in 2 brachio aut ad mammas, vel super diaphragma grauitas percipiatur, tum iuuat pertundere 3 venam in cubito internam, neque vereri acumulatè*

mulatè detrahere b *sanguinem donec* 4 *rubicundior multò effluat, aut certè loco rubentis & puri* 5 *liuidus; nam* 6 *vtrumque euenit.*

COMMENTARIVS.

Galenus in hoc Aphorismo eleganter docet venæ cauæ propagationem.

1 Materiæ per venam intercostalem affluxu.

2 Distento ramo subclauio venæ mammariæ, quæ primò ab eo ramo ducitur.

3 Id est, axillarem internam, quam vulgo basilicam vocant: ducta à ramo subclauio. qui quidem ramus fibrarum rectitudine in vicinia est contiguus venæ intercostali & mammariæ. Basilica statim oritur à venæ cauæ sectione. Arabes malè κατ' ἕξιν, ex opposito interpretantur.

a Densum sanguinem, id est, multum. Virg. densi ab æthere nimbi. ζυχνὰ ὕδατα.

b Id est, Ad lipothymiam, ex Hippocratis sententia, dicet quis, An non hoc modo etiam quis fortis concidet? Resp. lipothymia non est syncope: quæ est repentinus omnium virium lapsus. Sed lipothymia cadit in ægrum sine infirmitatis metu. vt si sit δυσδιαφόρητος, lacertosus, firmo ventriculi ore, εὔστομος. lipothymia est subitus animalium spirituum lapsus.

4 Non solùm ad declinationem causæ antecedentis: sed etiam ad coniunctæ amotionem.

5 Id est, vt eadem operâ causam phlegmones antecedentem auertas, & coniunctam amoueas. Coniunctæ autem amotio declaratur mutatione sanguinis rubri in liuidum. Quia quò propiùs abest sanguis à phlegmone, eò deterior est: quò verò longiùs, eò melior. Sanguis enim is qui parti affectæ est proximus, est liuidus & ater: Quia sanguis incendio conflagrans, colorem mutat & consistentiam. Est igitur hic syllogismus, Quicquid eiusmodi est, vt eadem operâ causam antecedentem reuellat pleuritidis, & coniunctam educat, aptissimum id est remedium curandæ pleuritidi superiori, id est, quæ fit affluxu materiæ per venam intercostalem & mammariam. Sed sectio venæ axillaris internæ, vtrumque eadem opera præstat, &c. Minor patet, quia hæc axillaris, venæ intercostali & mammariæ filamentorum rectitudine est continua, & vicinitate contigua. Sed obiicies, ea pleuritis quæ per venam mammariam in sterno excitatur, potest aliquando esse infra diaphragma. Ergo hîc potiùs purgatio quàm venæsectio conueniet. Nam licet venæ sectione causam antecedentem reuellas; causam tamen coniunctam nequaquam eâdem operâ euacuabis. Huic enim causæ præcipuè studet Hippocrates; qui propterea sequenti Aphorismo in inferiori pleuritide potiùs purgationem quàm venæsectionem præscribit. Respondeo, primum ramum illius venæ mammariæ esse venam axillarem: ideoque ea secta, vtramque causam, & antecedentem & coniunctam tolli. Hippocrati sunt quatuor causæ secandæ venæ, inflammatio, translatio symptomatica sanguinis, doloris acerbitas, & obstructio. Scopi secandi, Reuulsio, vt in hæmorrhagia: Deriuatio, vt in phrenitide: Vacuatio simplex, vt in athletis, & suppressis menstruis, & continua in febre.

6 Cùm venæ sectione, id quod iam influxit detrahitur. Quò longiùs ab inflammatione est sanguis, est melior.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X I. Ἢν δὲ ὑπὸ 1 τὰς φρένας ᾖ τὸ ἄλγημα, ἐς δὲ τὴν κληῖδα 2 μὴ * σημαίνῃ, * μαλθάσσειν χρὴ τὴν κοιλίην ἢ 3 μέλανι ἐλλεβόρῳ ἢ 4 πεπλίῳ. Μέλανι μὲν δαῦκον, ἢ 5 σέσελι, ἢ 6 κύμινον, ἢ * ἄνισον, ἢ 7 ἄλλο τι τῶν εὐωδέων μίσγοντα· πεπλίῳ δὲ 8 ὀπὸν σιλφίου. ἀτὰρ καὶ τὰ 9 μισγόμενα ἀλλήλοισιν, 10 ὁμοιότροπα ταῦτά ἐστιν. ἄγει δὲ μέλας μὲν, a καλλίω καὶ 11 κρισιμώτερα

* σημαίνῃ
* μαλθάσσειν
* ἄνισον.

πεπλίου· πέπλιον δὲ μέλανος μᾶλλον *. φυσῶν καταῤῥηκτικώτερόν ἐστιν. 12 ἀμφότερα δὲ ταῦτα ὀδύνην 13 παύει. παύει δὲ καὶ ἄλλα 14 πολλὰ τῶν ὑπηλάτων· κράτιστα δὲ ταῦτα ὧν ἐγὼ οἶδα ἐστίν. Ἐπεὶ καὶ τὰ ἐν τοῖσι ῥοφήμασι διδόμενα ὑπήλατα ἀρήγει, ὅκόσα μὴ ἄγαν ἐστὶν ἀηδέα ἢ διὰ πικρότητα, ἢ διὰ ἄλλην τινὰ ἀηδίην, ἢ διὰ πλῆθος, ἢ χροιὴν, ἢ b ὑποψίην τινά. aa

* φυσῶν

X I. *Sin autem* 1 *sub diaphragmate dolor constiterit, nec vlla* 2 *eius in iugulo significatio fiat, subducenda est aluus* 3 *elleboro nigro, aut* 4 *peplio. Sed ita tamen vt nigro elleboro daucum, aut* 5 *seseli, aut* 6 *ciminum, aut anisum, aut aliud quippiam* 7 *grati odoris misceas; peplio autem* 8 *succum silphij: sed* 9 *vtraque [medicinæ] si inter se misceantur, sunt planè* 10 *affines & vniusmodi. Sed tamen [hoc interest quod] niger elleborus* a *agit conuenientius, &* 11 *criseos potentiora educit, quàm peplium: peplium autem maiorem vim habet discutiendi flatus quàm Elleborus niger.* 12 *vtraque hæc* 13 *dolorem sedant. Existunt & alia* 14 *multa subducendi vi prædita, quæ dolorem sedant. sed omnium quæ adhuc nouerim præstantissima hæc sunt. Quando quidem in sorbitionibus seu iusculis quæ exhibentur purgantia iuuant, quæcumque soluendo dolorem non ita sunt ingrata, aut propter amaritudinem, aut aliam insuauitatis causam, aut ob copiam, aut ob* b *colorem, aut ob suspicionem aliquam.* aa

COMMENTARIVS.

Hoc Aphorismo docet quomodo sit curanda pleuritis inferior. Atque huius quidem curationem præscribit non venæ sectionem, sed purgationem. Non enim respicit tantùm causam antecedentem, sed etiam coniunctam.

1 Excitata pleuritide à materiæ affluxu per venam azygon in costis inferioribus.

2 Vt nullius affluxus per venam intercostalem suspicio sit.

3 Qui humores crassos per inferiora excludit, nam eò natura viam affectat.

4 Id est, portulaca syluestri baccis pepli.

5 Id est, Massiliense.

6 Æthiopicum, quod Hippocrates vocat regium.

7 Vt subiecto non sit molestum medicamentum: & vt discutiantur flatus; & os ventriculi recreent, quia omnia cathartica sunt quodâ modo venenata.

8 Id est, laser, quod ex laserpitio Cyrenaico exprimitur. Nam non omne laser subiecto est gratum: nam laser Æthiopicum ingratum est subiecto.

9 Peplium & elleborus niger. Vide Andernacum fol. 241.

10 Cuiusmodi esse debent medicamenta omnia quæ ad purgandum miscentur. ὁμοιότροπα dicuntur, quæ æquali tempore, pari facultatum distinctione, parique vi suas exercent facultates; vt non properet & anteuertat vnum, & alterum cunctetur. sic enim perturbationes & tumultus in ventre fient, humores excitabuntur, & grauia symptomata gignent. vt si dederis ad crassos succos senæ folliculos cum aniso & dauco (ad flatus,) & si adieceris expressioni syrupum rosatum: huiusmodi enim sirupus educit serum, & crassiorem materiam relinquit, & contumaciorem reddit. hæc alibi scripta non memini.

a Id est, meliora.

11 Id est, talia, quorum exclusione morbus mitescit, id est, coniunctam pleuritidis materiam.

12 Nimirum materiæ iudicij potentis eductio, & flatuum dissipatio.

13 Restitutione habitus, & temperamenti: quæ tumor præter naturam immutauerat. Potiùs coniunctam causam respicit quàm antecedentem.

14 Vt folliculi senæ in decocto prunorum macerari, & Gal. hîc dat hieram.

b Vt naturæ studeat, & cum morbo pugnet.

aa Itaque in superiori pleuritide curanda, rectè

præscribit venæ sectionem, feritque axillarem internam; quia per hanc vtraque materia, & antecedens & coniuncta euacuatur. In hac pleuritide inferiori vtiliter eiusdem venæ sectio adhibetur ad causæ antecedentis euacuationem vel reuulsionem ob filamentorum rectitudinem. citiùs tamen totam cauam venam exhauseris, quàm ad materiæ coniunctæ euacuationem, per venæ sectionem deueneris. At, purgatione causam ipsam coniunctam tollis. Veteres ellebori succo, alij semine, alij radicibus tantùm vtebantur: tandem experientia & ratione edocti, solis radicibus vtimur. Elleborus albus maxima parit symptomata, conuulsiones, lipothymias, hypercatharses; adeò vt multi inconsideratè eo vtentes moriantur. Huius scriptulum in substantia, vel potione, aut diluto exhibebant; crassa euacuabat vomitu. Hoc sæculo eius vsus suspectus est, quia ab eo plurimi in conuulsionem inciderunt. Sed eius mel commodissimè propinatur. Niger verò innocens est: valet ad quartanas, ad affectus omnes melancholicos, ad tuendam iuuenilem ætatem, ad cunctos morbos contumaces, melancholicos & pituitosos, ad vitia cutis, ad flatus, ad tinnitus aurium. Quidam eruditus medicus ad quartanam exhibuit semunciam, & fœlicissimè liberauit ægrum: nam frustrà & sine purgatione primùm dederat drachmam, & binas drachmas. Propinatur ex hydromelite, vel decocto polypodij cum aniso, cumino, lasere. Vide quid dicat fine huius Aphorismi; videbis perperam accusari veteres, quòd medicamenta vehementissima exhibuerint. Nam quemadmodum superiùs summo iudicio clysteres adhibuit, ita hæc medicamenta optimis distinctionibus circumscripsit. Elleboro itaque nigro educit Hippocrates causam coniunctam pleuritidis inferioris. quia verisimile est ipsam materiam crassam esse, fæculentam, lentam, viscidam, ac melancholicam: quæ, si tenuior fuisset, potiùs in altiores fuisset delata partes, quàm inferiores. Hac enim materiæ diuersitate distinguit Hippocrates anginas æstiuas, id est veras, ab hyemalibus, id est nothis: quòd in angina æstina, materia tenuior ad vltimas etiam venas capillares gutturis pertingat. Sed in hyemali, materia crassior in faucibus hæret. Præter autem elleborum & peplium, dicit Hippocrates alia quoque exhiberi posse: vt folliculos senæ in decocto prunorum maceratos. Et Galenus hîc hieram, & medicamentum ex colocynthide præscribit. Meminit etiam Hippocrates coloris. ita quidam atrore cassiæ offenduntur, licet alioqui sit innocentissima, fœlicissimeque aluum moueat. vt sume cassiæ extractæ semunciam: dein hautiat vncias tres decocti prunorum cum folliculis senæ: purgabitur sine vllo naturæ detrimento. dicet quis, 1. Aphor. penultimo, vbi dicit Galenus, non minimum periculum est in acuto morbo vti pharmaco: nam ea calent, & febris frigida postulat. Huc accedit quòd Hippocrates libro De fracturis, in calcis fractura præscribit quidem elleborum, modò, inquit, absit febris. Sed in casu præsentis Aphorismi impossibile est abesse febrem, cùm febris sit vnum ex signis pathognomonicis pleuritidis. Ergo non solùm non præstantissimum erit remedium, vt habet Hippocrates, elleborus ad inferiorem Pleuritidem, sed planè noxium. Fortè dices, quòd Hippocrates non negat huiusmodi conuenire purgantia in febre: nam, vt dicit Galenus in Commentario, licet ob igneam febris caliditatem non adhibeamus purgantia, adhibemus tamen propter humores ipsam facientes, vt maior ex noxiorũ humorũ euacuatione sequatur vtilitas, quàm sit detrimentum id, quod necessariò ex pharmacis purgantibus accidit. Ideoque dicere Hippocratem raro pharmacia vtandum in acutis: idque cum magna præmeditatione. Sed contra, Galenus circa finem huius, dicit, considerandum esse medico num sit homo idoneus ad pharmaciam. nam, dicit, qui multa ex cruditate laborant, & qui tenaces & crassos cibos assumpserunt, & quibus hypochondria sunt tenta & inflata, vel supra modum calida atque ignea existunt, incommodè purgantia præscribuntur. Atque hîc aliqua est viscerum inflammatio. Propter has difficultates, rectè hîc dicit Galenus, potiùs phlebotomiam adhibendam esse. nam quamuis minùs auxilietur quàm purgatio, tamen tutius fit, quàm purgantia dare illa, cuius naturam peculiarem exploratam non habes. Et, dicit ad finem, cùm febris vehemens non fuerit, naturamque laborantis expertus fueris, ad medicamentum purgans te conuertes.

Elleborus.

Videndum quibus quo tempore elleborus albus detur: nunquam ad febres dedit elleborum Hipp. & copiosiore diætâ & potu humectari antè debet corpus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XII. Τὴν μέντοι πτισσάνην, ὁκόταν πίῃ τὸ φάρμακον, ἐπιρροφεῖν αὐτίκα χρὴ διδόναι, μηδὲν ἔλασσον * ἀξίως λόγου, ἢ ὁκόσον εἴθισται. * ἄξιον.

XII. 1 *Verùm enim verò simulatque pharmacum biberit quis, ptisanam; sorbendam exhibere oportet, nec parciore manu, quod sanè commemorabile sit, quàm sumere consueuerit.*

COMMENTARIVS.

1 Tradita curatione pleuritidis, redit ad cibi exhibitionem; eius nimirum qui pugnat eadem ratione cum morbo, & naturæ studet: cuiusmodi est ptisana. Quoniam autem medicamenti vis est attrahere humorem peccantem; naturæ verò eundem attractum per superiora, vel per inferiora excludere: medicamentum mala sua vi ventriculum labefactat: is ergo firmetur. Vide Galen. De alimentis: vbi de pyris & malis; & hordeo. Mali vsum ibi describit, vt eo bilis ardor extingueretur; & vis ventriculi collecta, ad excretionem excitaretur. Cardiogmos enim & καῦμα ventriculi, in omnibus morbis acutis sunt funesta. Ob eandem quoque causam hîc præscribit post haustum purgantis medicamenti ptisanam: quòd omne pharmacum deleteriæ cuiusdam facultatis sit particeps, ventriculoque & eius ori infestissimũ. Præscribit, inquam, sorbendam ptisanam, vt restituatur ventriculi orificium & demulceatur. ne videlicet medicamenti acrimonia stimulatus ventriculus in sympathiam trahat cerebrum: quod facilè fit, ob generis similitudinem, & vasorum communitatem. Sic cassiæ bolo deuorato, exhibendum est iusculum aliquod ad confirmandum os stomachi: est enim cassia ventriculo ingrata, etenim ipsum subuertit, & nauseam parit. Benè ergo cassiæ subiungitur aliquod iusculum: non vt ipsa tantùm diluatur in fundo ventriculi, ne natura famelica inde nutrimentum capret; sed vt illud lentum cassiæ eluatur, quod stomachi parietibus illinitur; Mulierculæ etiam passim exhibent post haustum medicamentum pomum acidum vel acerbum, ad confirmandum os ventriculi, & roborandum ventriculum; vt collectis viribus, humorem vi medicamenti attractum excludat. Hinc facilè constat, quàm præceptorum Hippocratis sint ignari, qui non putant exhibendum iusculum vllum, ante quatuor horas à sumpto medicamento: quòd putent aliquam vim sumpti medicamenti dilui & infringi; & iusculum illud infici qualitate pharmaci, atque sic in venas attractum multum detrimenti adferre. Docet igitur Hippocrates hoc Aphorismo, A purgantis medicamenti potu ptisanam supersorbendam: sed vbi purgatio cœpit, ab ea vult abstineri: ne exoluatur pharmaci vis.

2 Ad amotionem causæ coniunctæ pleuritidis inferioris; ex elleboro, peplióue sumpto.

3 Ne dissoluatur vis stomachi, aut conuulsio excitetur medicamenti acrimonia. Ideò sorbendum: vt eluatur quod contumacissimè adhærescit. sola ptisana non subuertit ventriculum. Nam virus insitum habet catharticum, quo irritatur natura. Quædam attrahendo purgant; alia purgant calore.; sed non κατὰ ἰδιότητα, vt piper & antimonium: hæc exasperant. alia lubricando purgant, vt borago butyro condita, beta, brassica, cassia, quæ meatus subit, laudarum remedium. Eius cortices etiam puerperis maximè prosunt, quibus lochia sunt suppressa. Hippocrates, quia omne catharticum quid virosi habet, condit aniso: ita cassiæ, quia pinguedine quadam lædit os ventriculi, quid addimus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIII. Ἐπεὶ καὶ κατὰ λόγον ἐστὶ, μεσηγὺ τῆς καθάρσιος 1 μὴ διδόναι ῥοφῆν. 2 Ὅταν δὲ λήξῃ ἡ κάθαρσις, τότε 3 ἔλασσον ῥοφεέτω, ἢ ὁκόσον εἴθισται. 4 Μετὰ δὲ τοῦτο ἀναγέτω * ἐπὶ τὸ πλεῖον, ἢν ἥ τε ὀδύνη πεπαυμένη † εἴη, καὶ 5 μηδὲν ἄλλο ἐναντιῶται. *αἰεὶ

XIII. *Quandoquidem rationi consentaneum est, medio purgationis cursu sorbitionem 1 non exhibere. Sed cùm 2 purgandi finem fecerit, 3 tunc parciore manu sorbeat quàm consueuerit. 4 Postea verò paulatim ptisanæ accessionem adiungat, si & dolor conquieuerit, nec aliud 5 quippiam obstiterit.*

COMMENTARIVS.

1 Ne scilicet natura incepto vel à medio instituto desistat. Cuius quidem partes sunt humores excludere; vt medicamenti, attrahere. Quòd natura, exhibito cibo, ad eius confectionem (à primo auocata instituto) se conuertat. quæ, duo negocia simul obire non potest. & crudus succus facilè in venas trahetur. Nisi tamen lipothymiæ aut alterius mali periculum incidat.

2 Id est, cùm purgatio medici votis responderit, & pensum suum absoluerit.

3 Vt natura medicamento adhuc infirmior, cibi copiæ par esse possit. ac, ne crudus humor, in ea naturæ infirmitate ab exhaustu, & purgatione, in venas præproperè rapiatur. Nihil pestilentius aut calamitosius, quàm absoluto medicamenti penso, genio indulgere. Quia pepsis in vitio est & anadosis. natura enim sustinuit vim medicamenti virosi, vnde iam effœta est & segnis, quia etiam primo die ægri genium defraudasti. Si itaque tunc cibum exhibueris, sistetur aluus, sequeturque vasorum omnium confusio. & prima concoctio mala non emendatur à secunda. A purgatione igitur minus dandum. dein plus, & id sensim; si dolor cessarit, & nihil prohibeat.

4 Biduum videlicet, vel triduum.

5 Vt aluus astrictior: aut si de integro inciderit necessarius vsus cathartici.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

Αὐτὸς XIV. 1 Αὐτὸς δέ μοι λόγος ἐστὶ, καὶ ἢν χυλῷ δέῃ 2 πτισάνης χρέεσθαι.

XIV. 1 *Eodem etiam spectat hæc mea oratio, si ptisanæ cremore [tantum] vtendum 2 est.*

COMMENTARIVS.

1 Quasi dicat: Eadem cautione vtendum in cremoris ptisanæ exhibitione, ac in ptisanæ integræ, vt monuit antè. Vtendum enim est tantùm cremore, cùm factus fuerit morbus humidior, ineunte cibi vsu. In omnis morbi acuti curatione, duæ sunt Indicationes, vna sumitur à viribus, altera à morbo & eius historia. Studendum est enim naturæ & cum morbo pugnandum. sed ita est studendum naturæ, ne morbus procrastinatione vires acquirat eundo: ac rursus ita cum morbo pugnandum, vt non negligatur vis ægri. Dum igitur siccus est morbus, priùs in curam morbi est incumbendum, quàm naturæ studendum. Sed obiicies, In tenui victu plus delinquunt homines, quo fit vt magis lædantur, 1. Aphor. 5. Distinguo: Si vires valeant, nec vllum immineat infirmitatis periculum vel humoris à copia, aut corruptela, vel à peculiari ægri natura, quòd is resolutioni non sit obnoxius: si quoque videatur breuis futura morbi historia, neque fractis viribus morbus inciderit, ægrum oxymelite, potu aquæ calidæ, aut melicrato recreabis, 1. acut. 41. Si verò in summo infirmitatis periculo sit æger, adhibita prouisione, dolore sedato, sublata spirandi difficultate, soluta aluo, primo vel secundo die cibum exhibebis; nec exspectabis illud tempus, quo naturæ & morbi certamen est in procinctu. Tunc enim in tenui victu delinquunt, qui, nulla adhibita distinctione, in initio tenuem ita præscribunt victum, vt circa statum ipsum augere cogantur. nam sunt quidam morbi acuti (vt habet 1. Aphor. 4.) in quibus tenuis huiusmodi victus non conuenit: quorum nimirum longior est historia futura, & qui fractis iam viribus accidunt. Quoniam igitur in virtute debili exhibendum est alimentum, nam priùs hîc naturæ est studendum: ita oportet à pleniore manu, & qualitate & quantitate, progredi ad parciorem.

2 Ineunte cibi vsu, facto humidiore morbo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XV. a Φημὶ γὰρ ἄμεινον εἶναι αὐτίκα ἄρξασθαι τὸ ἐπίπαν ῥοφεῖν, μᾶλλον ἢ 1 προκενεαγγήσαντα ἄρξασθαι τοῦ ῥοφήματος, ἢ 2 τριταῖον, ἢ τεταρταῖον, ἢ πεμπταῖον, ἢ ἑκταῖον, ἢ ἑβδομαῖον, ἤν γε μὴ 3 προκριθῇ ἡ νοῦσος ἐν τουτέῳ τῷ χρόνῳ.

XV. a *Mea quidem hæc est sententia, idque assero, præstabilius esse ineunte morbo statim omnino 1 sorbere, quàm 2 ab exhaustu fractis iam viribus sorbitionis vsum inire, 3 aut tertium morbi diem agentem; aut quartum, aut quintum, aut sextum, aut septimum; nisi intra illud tempus 4 natura triumpharit de morbo.*

COMMENTARIVS.

a Studendi naturæ & cum morbo pugnandi non est eadem ratio in morbis omnibus acutis. Nam si ea sit morbi acuti species, motus, vis, ac mos, vt priùs in ipsum sit incumbendum, quàm naturæ studendum, naturæ non studebis. nullus enim morbus, vt morbus est, ad cibum nos inuitat: sed à cibo potiùs auocat. Si itaque videatur breuis futura morbi historia, & ægri vires valeant, neque vllum infirmitatis periculum immineat, natura est tantùm potu, sine vlla ptisana recreanda. sin diuturnior videatur futura morbi historia, vel ægri vires sint infirmæ, aut infirmitatis periculum intra tempus crisis immineat; nihil priùs agendum quàm vt vires, tum cibo tum potu confirmentur. Priusquam tamen naturæ studeas, hoc agas, ne naturæ studendo, dolorem spirandive difficultatem augeas. non enim cibus est exhibendus, antequam soluta aluo conquiescat dolor, & symptomata illa grauia concidant. quibus sedatis ineunte morbo, cibum dabis, à pleniore manu ad parciorem progrediendo: quia quo propiùs abfuerit omnis morbus à statu; eò parciùs cibandum: quo verò longiùs, eò pleniùs.

1 Quantum exhausti metus suadet, capiendique cibi consuetudo.

2 Ab inedia fractis, & in infirmitatis metu, vt fit in peculiari natura, quæ facilè exoluitur, & humorum inopiâ, vel corruptelâ eorum.

3 Nam in statu de cibo vereri oportet. Ergo, si quinto

quinto morbi die status sit futurus, nec solo potu persistere possit, fœliciùs, dicit, ineunte morbo prisanam dabis, & non quarto, nec tertio die sorbitionem inchoaueris rectè. Ita, dicit, si qui quinto, sexto, vel septimo sorbere incipiunt, falluntur: modò ante hoc tempus crisis non fuerit peracta.

4 Id est, nisi intra illud tempus certamen naturæ & morbi sit in procinctu. Per crisin, dicit Galenus, non perfectam crisin, sed ἀξιόλογον μεταβολὴν intelligit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ὅτι
* προσαιρέσιος
* οὗτοι

XVI. Αἱ δὲ περιπαρασκευαὶ καὶ * 1 τούτοισι παραπλήσιοι ποιητέαι, 2 ὁκοῖαι, περ εἴρηνται. Περὶ μὲν οὖν ῥοφήματος * προσαιρέσιος * οὕτως 3 γινώσκω.

XVI. *Sed eadem cautio vel prouisio est adhibenda 1 his, qualis iam 2 aliis præscripta est. Ac de sorbitionis accessione [& vsu] 3 ita sentio.*

COMMENTARIVS.

1 Qui ob virium infirmitatem, aut infirmitatis metum prisana vti debent, ineunte morbo: & qui à pleniore victu se ad tenuiorem conuertunt, persenerante morbi historia.

2 Qui integris viribus, cum securitate, in breui historia, ad diem criseos peruenire possunt. Quæ verò sint hæ prouisiones, docet Galenus in Commentariis: vbi dicit, quibus ineunte morbo sorbitionem daturus sis, præparationem fieri præcipit: id est, venæ sectione, vel clysmis, siue balanis vtendum sit, illud priùs fiat.

3 Id est, de ratione studendi naturæ sorbitionis vsu, ita sentio. Quia προσάρματα vocant cibum & potum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* αὐτός

XVII. a Αὐτὰρ καὶ περὶ ποτοῦ, ὁκοῖον ἄν τις μέλλῃ πίνειν τῶν 1 χραφησομένων * αὐτός μοι λόγος 2 τὸ ἐπίπαν ἐστί.

XVII. a *Quinetiam & de potione qualis cuique consentanea futura sit, 1 earum [scilicet quarum] præcepta trademus, eadem quoque mea 2 ratio est.*

COMMENTARIVS.

a Hæc genuina vbique Hippocratis est sententia. Si breuis futura sit morbi acuti historia, vt si quarto vel quinto die finietur; & si vnà ægri vires sint firmæ, sine infirmitatis metu, inedia vel potione (vt melicrati; vel oxymelitis, quod cuique conueniat) perduret vsque ad vigorem. Sin longior futura sit morbi historia, vel si ægri vires non sint validæ, aut si adsit metus infirmitatis, statim sorbeat prisanam, vt integris viribus veniat ad crisin; ne si ineunte morbo inediam præscripseris, postea cùm ad crisin ventum fuerit (vt quarto vel sexto die) cogaris cibum dare. Sed tamen, siue potu, seu sorbitione vti debeat æger, semper antè prouisio habeatur totius corporis venæ sectione, &c. vt dolor ac spirandi difficultas concedant.

1 Lib. 3. vini, melicrati, aquæ, oxymelitis.

2 Vt nimirum, antequam exhibeatur quod cuique consentaneum est, clystere, aut sectione venæ, vel purgatione, vtcumque est opus, eam prouisionem adhibeat, ne dolor excitetur, vel iam excitatus augeatur, difficultas spirandi adferatur. Si, dicit, solo potu, citra prisanæ sorbitionem, texeris ægrum, hanc prouisionem etiam adhibebis, nimirum vt dolor vacuando sedetur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVIII. 1 Οἶδα δὲ καὶ τοὺς ἰητροὺς τὰ 2 ἐναντιώτατα ἢ ὡς δεῖ

* ποιέοντας· βούλονται γὰρ ἅπαντες ὑπὸ τὰς ἀρχὰς τῶν νούσων * 3 προταριχεύσαντες τοὺς ἀνθρώπους, ἢ δύο 4 ἢ τρεῖς ἡμέρας ἢ καὶ πλείονας, οὕτω προσφέρειν τὰ ῥοφήματα, καὶ τὰ ποτά. καὶ ἴσως τι καὶ εἰκὸς 5 * δοκέει αὐτέοις εἶναι, μεγάλης τῆς 6 μεταβολῆς γιγνομένης τῷ σώματι, μέγα τι κάρτα καὶ ἀντιμεταβάλλειν. Τὸ 7 δὲ μεταβάλλειν μὲν, οὐκ ἔχει μὴ ὀλίγον· ὀρθῶς μέντοι μεταβιβαστέη χ' ἡ μεταβολή· καὶ ἔκ γε τῆς μεταβολῆς ἡ πρόσαρσις τῶν γευμάτων ἔτι μᾶλλον.

* ποιεῦντας
* ἢ
* δοκέει

XVIII. 1 *Sed tamen animaduerti medicos longè secus 2 atque factu est opus facere. Etenim placere illis video, ineuntibus morbis, cum ægros 3 inediâ confecerint, planeque exhauserint, biduum, 4 triduum, aut eo plus etiam, ita sorbitiones exhibendas esse, & potiones: ac fortasse ob eam causam illis 5 consentaneum esse videtur, quòd incidente 6 magna in corpus mutatione, maxima quoque mutatio fortiter sit opponenda. 7 Sanè quidem [fateor,] mutandi ratio est rectè comparata, quæ non est infra modum: sed tamen conuenienter [cuique naturæ] mutationis progressus adiungere oportet: & ab ea mutatione, ciborum quoque religiosius est 2 adiungenda accessio.*

COMMENTARIVS.

1 Redit ad medicos, qui sine distinctione de prisanæ exhibitione dicebant. Hi ineunte morbo inediam præscribebant: hinc illico (vt die quarto) sorbitionem vel potum.

2 Id est, sine vllo delectu historiæ morbi, virium ægri, peculiaris cuiusque naturæ & consuetudinis.

3 Ducta metaphora à rebus sale conditis.

4 Nec antè. qui in hoc certè errant, quòd non aduertant, quasdam naturas impatientissimas inediæ esse; alias vero in septimum diem inediam perferre.

5 Nimirum vt ita faciant.

6 Quasi dicant, æquali contrariorum excessu, contrarius naturæ excessus est abigendus.

7 Sic argumentantur: Æquali contrariorum excessu, contrarius naturæ excessus est abigendus: Ergo, quibuscumque incidit magna corporis mutatio (vt fit dùm quis ex temperato fit intemperatus) iis magna est opponenda mutatio. Respondet Hippocrates, id quidem rectè fieri in aliis remediorum generibus, sed non in diæta. nam quando de diæta agitur, omnis mutatio cuique naturæ peculiari est adiungenda; quòd πιχείχολος τὰ ἄνω, aut puer diu inediam ferre non possunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIX. a Μάλιστα μὲν οὖν b βλάπτοιντο ἄν, εἰ μὴ ὀρθῶς μεταβάλλοιεν οἱ 1 ὅλῃσι τῇσι πτισάνῃσι χρεόμενοι. * 2 Βλάπτοιντο δ' ἂν καὶ οἱ μούνῳ τῷ χυλῷ χρεόμενοι. * ἥκιστα δὲ οὗτοι.

* Βλάπτοιντο δ' ἂν καὶ οἱ μούνῳ τῷ πτισάνης χρεόμενοι.
* ἥκιστα.

XIX. a *Ergo b maxima sentient incommoda, nisi conuenienter mutatio iis adiungatur, qui 1 integra ptisana vtuntur. 2 Afficiuntur quoque seu læduntur qui solo cremore vtuntur: minus tamen hi.*

COMMENTARIVS.

a Periculosa est omnis inconsiderata victus mutatio: periculosior inconsiderata diætæ accessio; vt quoque in sanis.

b Id est, maximis damnis augentur: vt alui profluuio, & difficultate spirandi. Hinc malè medici tunc secant venam in difficultate spirandi, quia hæc non est morbi propria, sed ex vitio diætæ oborta. Sententia Hippocratis est: inedia triduana damno est, si quarto die in prisanam totam transferatur æger.

1 Qui nimirum suo iure integra vti prisana non possunt, id est, si quid in qualitate, & vtendi modo peccetur.

2 Post tridui inediam.

HIPPO

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XX. 1 Χρὴ δὲ καὶ τὰ μαθήματα ποιέεσθαι ἐν τῇ διαίτῃ τῶν ἀνθρώπων ἔτι ὑγιαινόντων 2 οἷα ξυμφέρει. Εἰ 3 γὰρ δὴ τοῖσι γε ὑγιαίνουσι * φαίνεται διαφέροντα μεγάλα τὰ τοῖα ἢ τοῖα διαιτήματα, καὶ ἐν 4 ἄλλῳ * ὅτε τινὶ καὶ ἐν τῇσι 5 μεταβολῇσι, πῶς οὐχὶ καὶ * ἐν τῇσι * νούσοισι διαφέρει μεγάλα, καὶ τουτέων ἐν τῇσιν ὀξυτάτῃσι μάλιστα;

*φαίνεται *τινὶ ὅτε *νούσοισι *γε

XX. 1 *Sed huius rei documentum * capere oportet ex hominum benè adhuc valentium diata quæ cuique * confert. 3 Nam si etiam in sanis multùm interesse videatur inter huiusmodi & eiusmodi * victus rationem, idque cùm in aliis 4 rebus, tum verò in 5 mutationibus, quid ni etiam multò magis in morbis differunt; atque inter eos morbos qui 6 acutissimi sunt?*

*statuere *consentanea vel accómodata. *cibos.

COMMENTARIVS.

1 Vel, firmissimum hoc documentum adferri potest.

2 Qualia sunt ex vsu.

3 Quasi dicat, Si sanis damno est subitaria victus translatio in contrarium; multo magis ægris: & maximè his, qui acutis morbis impliciti iacent.

4 Ad diætam pertinentibus, qualitate, quantitate, & vtendi modo.

5 Vt si incœnatus quis dormiat, qui bis die cibum capere consueuerit; pessimè de se merebitur, qui pridianam illam abstinentiam, postridie duplici quantitate compensare studet: quòd naturam subitò conuertat ab ocio ad negocium.

6 Et qui secundum pestilentes calamitatis primas obtinent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXI. Ἀλλὰ μὴν εὐκαταμάθητόν ἐστιν, ὅτι φαύλη δίαιτα βρώσιος καὶ πόσιος, αὐτὴ ἑωυτῇ 1 ἐμφερὴς αἰεὶ, ἀσφαλεστέρη ἐστὶ τὸ ἐπίπαν ἐς ὑγιείην, ἢ εἴ τις ἐξαπίνης μέγα μεταβάλλοι ἐς ἄλλο * κρέσσον.

*κρέσσον

XXI. *Verum enimuerò facilè perspici potest quòd * sine arte diæta, vel diæta susque deque habita cibi & potionis, ipsa sibi semper 1 similis sibique nunquam impar, salubritati corporis omnino accommodatior est, quàm si quis repentè * magnam ab rerum meliorum vsum mutationem fecerit.*

*susque deque habita victus ratio, *vel, diætā in melius commutet.

COMMENTARIVS.

1 Et mutationis expers: consentanea sibi, atque cohærens. quasi dicat, validæ & repentè factæ mutationes, sanos affligunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXII. a Ἐπεὶ καὶ τοῖς δὶς 1 σιτεομένοισι τῆς ἡμέρης, καὶ τοῖσι μονοσιτέουσιν, αἱ 2 ἐξαπίνης μεταβολαὶ βλάβας καὶ ἀῤῥωστίην παρέχουσι. Καὶ τούς γε μὴν μεμαθηκότας ἀριστᾶν ἢν * ἀναριστήσωσιν, aa εὐθέως ἀῤῥώστους ποιέει, καὶ 3 βαρέας ὅλον τὸ σῶμα, καὶ 4 ἀσθενέας καὶ b ὀκνηρούς. Ἢν δὲ καὶ 5 ἐπιδειπνήσωσιν, * 6 ὀξυρεγμιώδεας, ἐνίοισι δ' ἂν καὶ 7 σπατίλη γένοιτο. 8 Ὁκόταν παρὰ τὸ ἔθος ἀχθοφορήσῃ ἡ κοιλίη εἰθισμένη 9 ἐπιξηραίνεσθαι, καὶ μὴ δὶς διογκοῦσθαι, μηδὲ δὶς ἕψειν τὰ σιτία.

*ἀναριστήσωσιν, *ὀξυρεγμιώδεας

XXII. a *Quandoquidem & iis qui 1 bis die pastum inire consueuerunt, & qui semel cibum capiunt, repentina 2 mutationes, * damna & infirmitatem adferunt. Ac sanè qui prandere non * consueuerunt, si fortè illi prandent, aa repentè facit infirmos, ac toto corpore 3 graues & 4 imbecillos, & pigros 5 in agendo. Quodsi & ei prandio [prater morem] 6 cœnæ accessio fiat, acidum 7 eructare facit, 8 nonnullis etiam crudis 8 multis cibis fertur aluus. Cùm præter institutum & morem onusta cibis redditur aluus 9 siccitati assueta, nec assueta bis tumescere, neque bis cibos coquere.*

*incómoda valetudinis, &c. *didicere,

COMMENTARIVS.

a Quoties veteres in die pastum inierint disserie eleganter D. Mercurialis 4. lib. 17. Variarum lectionum.

1 Suo more, quasi dicat: Non mirum est si diæta susque deque habita cui quis assueuerit, accuratiore & meliore præstabilior sit, & sanitati corporis accommodatior. Primùm dixit subitaneam mutationem noxiam esse; iam quid noxæ inferat; si primò qui non assueti prandio, prandent.

2 In eo epulatum numero.

a Symptomatis augentur, ac si morbo aliquo laborarent.

3 Addit graue; vt ostendat infirmitatis causam esse virium oppressionem; madefacto cerebro. Tres enim infirmitatis sunt causæ, virium oppressio, (vnde imbecillitas & tremor) spirituum collectio & exhaustum.

4 Oppressione.

5 Vt neque manus suum officium præstet.

6 Si insueto prandio adiunxerint cœnam.

7 Eius causa est ἀπεψία vel δυσπεψία, quæ accidit vel à cibi qualitate vel humorum (adhærescentium ventriculo, vel in eo fluentium) copiâ, vnde obruitur calor: vel ventris infirmitate, in quo calor naturalis languet. Et signum est iam iam futuræ lienteriæ. Debiliore enim reddito calore, primùm fit ructus fatuus: biduo post, calore deprauato, sequitur ructus acidus; postridie calore labefactato, accidit lienteria. quæ σπατίλη Ionibus dicitur. Nam oxyregmia primigenia, signum est futuræ lienteriæ: secundaria, sanitatis.

8 Profusior fit nonnullis aluus, id est, planè lienterica. Quotiescumque aluus (id est, ventriculus) non suo more grauatur, quæ desiccari seu exhauriri consueuerat, nec bis intumescere, nec bis cibos mitificare, id est, si præter morem mutetur alui temperies, habitus, actio à cibi accessione, corpus hinc redditur infirmum & graue. Mutatur alui habitus, quia bis intumescit: mutatur temperies, quia ventriculus fit humidior: mutatur actio, quia non bis mitificauit antea cibum. Lienteria fit, vel ventre aphthodi., vel cùm catarrhi vi stomachus cibum amplecti nequit, aut hecticâ intemperie.

9 Id est, abstinentiæ prandij assueta. vt cui à somno innatat humor ventriculo, siccatur prandij abstinentiâ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIII. 1 Ἀρήγει οὖν τουτέοισιν 2 ἀνασηκῶσαι τὴν μεταβολήν· ἐγκοιμηθῆναι γὰρ χρὴ (ὥσπερ 3 νύκτα * ἀνάγοντα μετὰ τὸ δεῖπνον,) μετὰ τὸ ἄριστον τοῦ μὲν 4 χειμῶνος ἀρριγέως· τοῦ δὲ θέρεος 5 ἀθαλπέως. Ἢν δὲ καθεύδειν μὴ δύνωνται), 6 βραδεῖαν συχνὴν περίοδον πλανηθέντα μὴ * στασίμως. Δειπνῆσαι μηδὲν, ἢ ὀλίγα, καὶ μὴ 7 βλαβερά· ἔτι δὲ ἔλασσον πιεῖν καὶ 8 μὴ ὑδαρές. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἂν πονήσειεν ὁ τοιοῦτος, εἰ τρὶς σιτέοιτο τῆς ἡμέρης ἐς κόρον. ἔτι δὲ 9 μᾶλλον εἰ πλεονάκις καίτοι γε πολλοί εἰσιν οἳ εὐφόρως φέρουσι τρὶς σιτεόμενοι τὰς ἡμέρας πλῆθος, 10 οἳ ἂν οὕτως ἐθισθῶσιν.

*ἀνάγοντα *στασίμως,

XXIII. 1 *Ergo iuuat hos mutationem 2 resarcire: nam hos interdiu dormire oportet, (ac si de nocte à cœna somnus 3 ineundus esset,) à prandio 4 hyeme tepidè, 5 æstate caloris expertes. Quodsi somnum inire non possint, 6 breue spacium frequenter deambulando conficere oportet, nec stare oportet, neque conquiescere. Nihil cœnandum, aut parcâ manu, & qua minimè sunt noxia: parum bibendum, 8 nec vinum aquosum. 9 Atque hic sanè multis maioribus damnis augebitur, si ter die cibum capiendo saturetur abundè: multoque magis, si frequentius. quamuis non desint qui leniter ferant epulas tres ad satietatem, 10 qui ita vitam instituerunt de more.*

COMMENTARIVS.

1 Iam breuiter docet quo modo læsiones obortæ, à subita intra mutatione castigentur.

2 Illam nimirum repentinam temperaturæ, habitus, & actionis, hæc ad æqualitatem reducere debemus: vt natura fiat cibi & potienis potens, quibus antè obruebatur.

3 Id est, non secus atque de nocte somnus iniri solet; vel non secus ac si noctem dormiendo exigerent, hoc est, diem in tenebras conuertant: vt, à prandio, ad cibi confectionem dormiant. dicet quis, Hippocrates libris Prognosticôn præcipit, cui interdiu dormiendum est, vt prima diei parte. id est, à sexta manè vsque ad horam decimam dormiat. Item somnus pomeridianus est omnium pestilentissimus. Fateor quidem; sed ex duobus malis, alterum quod minus est, eligendum est.

4 Id est, temperatè.

5 Quia calor dissipat calorem natiuum. vt hyeme se nudi lecto ponant: æstate, super lectum iaceant.

6 Deambulationum tria sunt genera Hippocrati, non quidem modo, sed solo tempore distincta: lib. 2. De diæta ad finem: deambulatio matutina, ab exercitatione, & serotina. post prandium sta: post cœnam ambula. Serotina confert his qui aluum humidam habent; hi parum bibant, & lentè ambulent distributionis caussa. Matutina, ad diadosin confert. Post exercitationem ὑποθεραπείᾳ recreanda lassitudo: ne ex suppressione & putredine serosi humoris febricitent. Hîc dicit, festinandum lentè. Dicet quis; Hippocrates dicit, labor cibum præcedat. Respondeo: ambulatio non est labor, quia spiritus non alteratur.

7 Id est, Omnis mali expertia: quæ difficultate coquendi, & mala qualitate ventriculo negocium non facessunt.

8 Sed generosum meracius, iuuandæ coctionis gratiâ.

9 Id est, multò magis laborabit is, damnumque percipiet.

10 Id est, quibus id in more institutóque positum est.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIV. 1 Ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ μεμαθηκότες δὶς σιτεῖσθαι τῆς ἡμέρας, ἢν 2 ἀναριστήσωσιν, 3 ἀσθενέες καὶ 4 ἄῤῥωστοι εἰσὶ, καὶ 4 δειλοὶ εἰς πᾶν ἔργον, καὶ καρδιαλγέες· 5 κρεμᾶσθαι γὰρ * δοκέει τὰ 6 σπλάγχνα αὐτέοισι, καὶ 7 οὐρέουσι θερμὸν, καὶ χλωρὸν καὶ ἡ 8 ἄφοδος συγκαίεται. Ἔστι δ' οἷσι καὶ τὸ στόμα 9 πικραίνεται, καὶ οἱ 10 ὀφθαλμοὶ κοιλαίνονται, καὶ οἱ 11 κρόταφοι πάλλονται, καὶ τὰ 12 ἄκρα 13 διαψύχεται.

XXIV. 1 *Quinetiam qui bis cibum capere consueuerunt die, 2 si fortè illi non pranderint, 3 sunt infirmi, 4 ægrique iacent, & in agendo a timidi, & 5 cardialgici: etenim 6 viscera illis suspensa esse videntur, & 7 vrinam calidam & flauam reddunt, &* 8 stercus aduritur. Existunt etiam quibus 9 os amarescit, oculique fiunt concaui, 11 tum etiam tempora 11 venæ micant, partesque 12 extimæ 13 perfrigescunt.*

δοκέει

* *fæces alui vruntur.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, quorum est institutum bis die cibum capere: prandere nimirum & cœnare.

2 Id est, prandio genium defraudarint. nulla necessitate naturæ coacti: natura enim ociosa esse nequit.

3 Id est, languidi & impotentes fiunt. hoc est, virium infirmitas, cum exhaustu coniuncta incidit, ab exhaustu spirituum & humorum. ἀσθένεια enim accidit integris quidem musculis, sed infirmâ facultate. contrà, ἀῤῥωστία infirmis musculis & in agendo pigris.

4 Symptomatis quibusdam. Non dicit eos iam grauari, vt Aphor. 22. dixerat: vbi, ad lineam 20. hæc explicat.

a Collectione spirituum caloris que natiui ad cor, ob viscerum affectionem suo genio defrandatorum.

5 Vexati à stimulis biliosi humoris. morsu stomachi tentantur affluxu bilis: quæ, ob inediam, ad stomachum affluxit, & ob eandem inediam æstu inincanduit.

6 Collapso ventriculi habitu: qui communis est fulcri loco, cum cibo intumuit: quò modicè distento viscera fulciuntur. vide Hippocratem lib. 3. De Articulis, in costæ fractura. Viscera intelligit Hippocrates lienem, & reliqua quæ ventriculo circumstant. Suspensa viscera sequuntur obstructiones, spirandi difficultas, & labefactatur vis eorum, & suspensio dolorem facit.

7 Febricitantium more, quòd serum sanguinis ignescat, bilis augeatur, calor in æstum degeneret: præsertim iis qui superiori ventre sunt biliosi. Rubent vrinæ, non à renibus, sed à venis vnde emanant.

8 Exhausto fœcum alui vehiculo. Sunt symptomata inediæ, non febris, quia bilis æstuat.

9 Vt πικρόχολοι τὰ ἄνω, diffusa bile in fundum ventriculi: quæ interioris tunicæ continuitate serpit ad linguam: quòd illa sit linguæ & palato communis tunica. triplices sunt πικρόχολοι, ἄνω, κάτω, & ἔξω. ἄνω, quibus bilis in fundum ventriculi influit: κάτω, quibus in intestina: ἔξω, quibus per totum habitum diffunditur, quemadmodum in ictericis.

10 Contractis musculis caloris incendio, humorisque inopiâ.

11 Aspectabili pulsu; non admota manu: caloris contra naturam vi. dicit πάλλον): quasi palmos adsit. vide Histor. 2. lib. 1. Epid. sect. 3. de Sileno. In Coacis Prænot. Aphor. 143. dixit pulsum lethargicorum esse deficientem: propriè accipiens pulsum, quomodo recentiores de pulsu loquuntur.

12 Frons, manus & pedes.

13 Stimulato à bile subiecto, & resoluta virtute. Refrigeratio est symptomatica, periodica, & critica.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXV. Καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν ἀπεισηκότων, οὐ δυνάντι 1 κατεδίειν τὸ δεῖπνον. Δειπνήσαντες δὲ βαρύνουσι τὴν κοιλίην, καὶ 2 δυσκοιτέουσι πολὺ μᾶλλον, ἢ εἰ καὶ 2 προσεισήκεισαν.

XXV. *Ac sanè plurimi qui se prandio defraudârunt, cibum capere in 1 cœna non possunt. Quodsi cœnauerint, alui afficiuntur grauitate, multoque difficilius iacent, quàm 2 si prandissent.*

COMMENTARIVS.

1 Labefactata vi appetendi, immutatione temperamenti, habitus, & actionis ventriculi.

2 Id est, quasi ægri in lecto permanent.

3 Propterea que aluum suo officio continuissent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVI. 1 Ὁπότ' ἂν τοῦ ταῦτα τοιαῦτα γίγνεται τοῖς ὑγιαίνουσιν ἕνεκεν ἡμέρης 2 διαίτης μεταβολῆς παρὰ τὸ ἔθος, οὔτε προσθεῖναι λυσιτελέειν φαίνεται, οὔτε 3 ἀφελεῖν.

XXVI. 1 *Quando igitur huiusmodi omnia cadunt in sanis etiam ob mutationem 2 cibi dimidia diei preter morem & institutum diate, neque ciborum accessionem facere, neque ipsos deducere [inconsideratè] videtur 3 deberi.*

COMMENTARIVS.

1 Quasi dicat: Ergo si hæc eiusmodi sunt, vt nimirum tanta circumueniant incommoda eos, qui cum

cùm semel aut bis pastum inite consueuerint, instituto suo discedunt dum sani sunt: quid igitur ægris?

2 In quantitate epularum & numero.

3 Hippocrati quatuor sunt scopi, quos vult sedulò inspici in ordinanda diæta, ægri vires robustæ vel infirmæ: robustæ, sine infirmitatis metu, vel cum infirmitatis metu & periculo. morbi historia longa vel breuis. peculiaris ægri (vt si picrocholos) ac corporis vniuersi natura & peculiaris consuetudo partium nutritioni dicatarum, quòd ventriculus semel vel bis intumescere vel concoquere consueuit. Nam ex neglectu aliquo horum quatuor locorum communium, vel perperam & præter morem immutato, prouenit omnis in morbis calamitas. imò morbus qui erat specie salutaris, fit calamitosus & funestus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVII. 1 Εἰ τοίνυν οὗτος (ὁ παρὰ τὸ ἔθος μονοσιτήσας) ὅλην τὴν ἡμέραν 2 κενεαγγήσας, δειπνήσειεν ὁκόσον εἰώθει, εἰκὸς αὐτὸν, εἰ τότε ἀνάριστος ἐὼν, ἐπόνεε καὶ b ἠρρώστει, δειπνήσας δὲ τότε 3 βαρὺς ἦν, πολὺ μᾶλλον βαρύνεσθαι. Εἰ δέ γε ἔτι * πλείονα χρόνον κενεαγγήσας, ἐξαπίνης μεταδειπνήσειεν, ἔτι μᾶλλον ἂν βαρύνοιτο.

* πάλιν

XXVII. 1 *Ergo si hic (qui semel nec suo more pastum iniuit) exhausto 2 per totum diem corpore, * tantum in cœna cibi adhibeat quantum a consueuit; consentaneum est eum, si cùm impransus * laborat languidusque b erat, cœnatus autem [eo die quo prandio defraudatus erat] 3 grauitate corporis opprimebatur, multo etiam c grauiùs affici. Quodsi etiam diutiùs abstinentia cibi exhaustus, repentinam cœnæ accessionem adiungat, multò etiam magis grauitate laborabit.*

* & non plus

* id est, laborem & exercitia subierit,

COMMENTARIVS.

1 Id est, qui (non suo more) semel pastum iniit; id est, si quis, non suo more, impransus manens, minus consueto cænârit, nocte grauetur: magis grauatur qui plura solito eit cænatus: qui verò diutiùs inaniris vasis (nam quidam impransi præter consuetudinem, tardiùs, alij breuiùs ad cænam se vertunt) repentè cænauerit, magis adhuc grauabitur.

2 Vel integra totius diei inedia exhaustus.

a Subintellige; & is tamen malè id ferat.

b Eóque longè magis ab exhaustu laboret.

3 Id est. laborarat tepentina mutatione ab ocio ad negocium, immutata iam temperatura alui, collapsoque habitu, & languescente actione coquendi.

Quia vbi fames, laborandum non est; id est, ad exhaustum, noua exhausti causa non est adiungenda.

c Id est, grauiùs afficietur qui plus etiam comederit quàm consueuit; & si tardiùs cænarit is idem, inquit mox.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVIII. 1 Τὸν μὲν οὖν παρὰ τὸ ἔθος κενεαγγήσαντα, συμφέρει ταύτην τὴν ἡμέρην ἀντισηκῶσαι ὧδε· 2 ἀῤῥιγέως καὶ ἀθαλπέως καὶ ἀταλαιπώρως· ταῦτα γὰρ ἅπαντα βαρέως ἂν 3 ἐνέγκοι καὶ τὸ 4 δεῖπνον συχνῷ ἔλασσον ποιήσασθαι ἢ ὅσον εἰώθει· καὶ μὴ ξηρὸν, ἀλλὰ τοῦ a πλαδαρωτέρου τρόπου. καὶ 5 μετὰ ταῦτα πιεῖν μὴ 6 ὑδαρὲς, μήτε 7 ἔλασσον ἢ κατὰ λόγον τοῦ βρώματος, καὶ τῇ ὑστεραίῃ 8 ὀλίγα ἀριστῆσαι, ὡς ἐκ προσαγωγῆς ἀφίκηται εἰς τὸ ἔθος.

XXVIII. 1 *Ergo eum qui non suo more abstinentiâ cibi exhaustus est, iuuat eodem die iacturam sic resarcire & compensare; vt primùm 2 frigoris, caloris, atque laborum sit expers: hæc 3 enim omnia grauiter molesteque tulerit: 4 cœnamque parciùs multò ineat quàm consueuerat: nec cœnam quidem siccam, sed a humidiore forma & specie. 5 indeque bibat non 6 aquosum vinum, nec in minore manu 7 quàm cibo respondeat; & postridie parcè 8 prandeat, vt cibi accessione paulatim facta ad institutum redeat.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, qui cùm bis die cibum capere consueuit, semel tantùm pastum iniuit.

Primùm de redintegratione egit eorum qui pranderunt non ex more. iam eorum qui præter consuetudinem non pranderunt.

2 Id est, vacent frigore, calore, labore animi & corporis. frigore calidum fluens intrò fertur & augetur. calor naturalis cùm non inuenit subiectum, cibum, in quod agat, viscera consumit. Duplex in ventriculo est virtus, fixus calor; id est, humidi primigenij & calidi natiui perfusio: vernaculam ideam præseferunt alui: & à calore fluente caler.

3 Nam vbi fames, laborandum non est: ad exhaustum noua exhausti causa non est adiungenda.

4 Id est, deducant alteram partem cibi assueti. Quare vbi ob longiorem abstinentiam afflictus est ventriculus, parciùs cibis indulgendum: & humidis vtendum.

a Forma & specie: nam humida faciliùs coquuntur. & inediâ siccatus est ventriculus & corpus.

5 Sumpto cibo.

6 Naturâ vel arte: vt iuuetur concoctio, infirmis iam ventriculi viribus.

7 Ne exhausto ventriculo non sit congruens.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIX. Αὐτοὶ μὲν τοι σφῶν αὐτῶν δυσφορώτερον δὴ τὰ τοιαῦτα 1 φέρουσιν οἱ a πικρόχολοι τὰ ἄνω.

XXIX. 1 *Sed sanè multò grauiùs ferunt insuetam cibi abstinentiam qui parte superiore a ventris sunt biliosi.*

COMMENTARIVS.

1 Horum Aphorismorum sententiam eleganter explicat Galenus Aphorismo 32. huius. Symptomatis grauissimis fœta est hæc noxa picrocholis; maximeque laboriosa: longè enim difficiliùs & molestiùs ineduam fert, quòd humoris inopiâ bilis accendatur, generationis perennitas foueatur. vnde cardialgia, scotomia, iactatio nauseæ particeps, febris quoque ipsa, quia calor in æstum degenerat.

a Πικρόχολοι dicuntur qui flaua bile abundant. Ea autem est triplex, naturalis, non naturalis, & contra naturam. Naturalis est, quæ sanguini est permixta; & nihil aliud esse censetur quàm tenuior pars sanguinis. non naturalis est, quæ in folliculo fellis consistit, à sanguinis concretione segregata. contra naturam est, quæ materia est febrium ardentium, tertianarum, & erysipelatum. Πικρόχολοι, id est, quibus bile natalitius, alij sunt à natura, alij instituto, alij vitio conformationis, alij morbo, id est, refluxu bilis à lumbis in ventrem. Natura sunt à temperamento vniuersi corporis, quibus omnes partes calidæ sunt & siccæ. Instituto, hoc est, diætæ vitio, vino generosiore, irâ, mærore, vigiliis. Conformatione, quibus canaliculi fellis feruntur non in duodenum intestinum, sed in fundum ventriculi. Porrò picrocholorum tria sunt genera ex moru bilis sumpta, vel πικρόχολοι τὰ ἄνω, id est, parte ventris superiore. atque hi rursus sunt duplices: alij naturâ, hoc est, conformationis vitio: alij morbo, id est, humorum motu atque refluxu, quemadmodum accidit in febribus biliosis, in quibus bilis ad superiora viam affectat, os amarescit, cardialgiâ tentatur, venæ in temporibus micant 2. Prorrh. 35. oculi cauantur, &c. Quod si igitur talis quis suo defraudetur genio, calor naturalis illam bilem quæ influxit in ventriculum, vertet in atram, & febris vel aliud

aliud malum sequetur. Alterum genus πικρόχολον, κάτω, quibus bilis cumulatè fertur in intestina, vt profusioræ fiant aluo. Tertium genus πικρόχολον, ἔξω, de quibus agit Hippocrates quinti Aphorismorum vltimo: qui quidem non laborant ictero, sed quibus corpus ita tinctum est ac si ictero laborarent, quia sunt rufi.

Vide hîc apud Galen. historiam Pauli Rhetoris, & Eudemi philosophi.

HIPPOCRATIS TEXVS.

XXX. Τὴν δὲ γε ἄνω κοιλίην τὴν παρὰ τὸ ἔθος οἱ 1 φλεγματίαι τὴν ἄνω, ἀφορώτερον φέρουσι τὸ ἄσιτον, ὥς τε καὶ μονοσιτίην τὴν παρὰ τὸ ἔθος, 3 εὐφορώτερον ἂν ἐνέγκοιεν.

XXX. *Sed certè qui sunt phlegmatici parte superiore ventris, quamuis inediæ insueti, tamen a eam 2 faciliùs omnino ferunt. Eoque fit vt qui præter morem semel pastum ineunt faciliùs [eam cibi abstinentiam] 3 perferre posse videantur.*

COMMENTARIVS.

Aphorismo huius 32. pulchrè sensum horum explicat Galenus.

1 Naturâ aut humoris affluxu: dicit phlegmaticos vnum pastum præter morem, faciliùs ferre.

2 Id est, sine vllo temperamenti, habitus, & vitium ventriculi detrimento.

a Nimirum abstinentiam præter morem susceptam.

3 Quamuis bis die cibum capere consueuerint.

b Victus ratio pro naturæ distinctione est accommodanda, quam quidem naturæ distinctionem vt superiori, ita & hoc Aphorismo prosequitur. Naturam autem distinguimus, quando intelligimus quarum partium & quorum humorum dominatu teneatur. Pituita vel est naturalis, vel non naturalis, vel contra naturam. Naturalis est illa dulcis concoctionis particeps, quæ adhuc in massa sanguinis consistit, vel in ventriculo à sanguinis concretione est segregata. Contra naturam verò, quæ propriæ substantiæ corruptione est in vitio, idque vel resolutione, vt aquea vel flatulenta: vel alterius humoris mixtione: vel concretione, vt gypsea: vel corruptione, vt salsa. Huiusmodi igitur pituitosi faciliùs ferunt inediam, quia in promptu habent materiam pepseos participem, quam in sanguinem vertant.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXI. 1 Ἱκανὸν μὲν οὖν καὶ τοῦτο σημεῖον, ὅτι αἱ μέγισται μεταβολαὶ τῶν περὶ τὰς 2 φύσιας ἡμέων καὶ τὰς ἕξιας, συμβαινόντων, μάλιστα 3 νοσοποιέουσι.

XXXI. 1 *Ex hoc ergo certissimum statui potest hoc documentum, quòd insignes mutationes earum rerum ex quibus hominum * subiectum & 2 natura est constituta, in earundem affectione contra naturam, * morbi essentia 3 consistat.*

* id est habitus
* morbos efficiunt.

COMMENTARIVS.

1 Ex iam demonstratis.

2 Quæ in subiectum & naturam hominum cadunt.

3 Constituitur natura ex tribus, temperamento, conformatione & vnione. Habitus significat Galeno, in Arte Medendi, eam descriptionem corporis, quæ sub sensum cadit, id est, genus musculosum, his autē vniuscuiusque partis conformationē, id est structuram compositionemque, vt bilis folliculi quoque ad superiora, vel ad inferiora insertio: & suspensa viscera, quibusdam totum corpus est pituitosum, tamen sunt πικρόχολοι τὰ ἄνω. Ex hoc Aphorismo accipe Axioma hoc medicum: Omnis affectio quæ cadit in corpus, ea ex parte nos lædit, quatenus aut temperamentum, vel habitum, vel vtrumque immutat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXII. 1 Οὐδὲ οἷόν τε παρὰ 2 καιρὸν, οὔτε σφοδροτάτας 3 * κενεαγγίας ποιέειν, οὔτε 4 ἀκμαζόντων τῶν νοσημάτων καὶ ἐν 5 φλεγμασίῃ ἐόντων προσφέρειν, οὔτ᾽ ἐξαπίνης οἷόν τε ὅλῳ * κενεαγγείας τῷ πρήγματι μεταβάλλειν, οὔτε ἐπὶ τὰ, οὔτε ἐπὶ 6 τά.

XXXII. 1 *Ex hac ergo disputatione efficitur, 2 non potis esse bonis naturæ rebus, intempestiuè insigne 3 exhaustum [cibi abstinentiâ] procurare 3. 4 nec verò cùm ad statum ventum est, & cùm, morbi & incendij summa sunt omnia, cibos exhibere. nec verò potis est toto curationis cursu mutare seu innouare repentè quippiam 6 in vtramuis partem.*

COMMENTARIVS.

1 Ex perspicientia historiæ morbi, virium ægri, consuetudinis, & peculiaris cuiusque naturæ. Vide hîc Galenum.

2 Si & longa sit morbi historia, aut siquidem breuior, sed vires infirmæ sint, vel certè cum infirmitatis metu: idemque sit πικρόχολος τὰ ἄνω. Adhibita cautione doloris sedandi, purgandi, aut vacuandi si fit opus, progressus facias à pleniore cibo ad parciorem, donec ad statum ventum sit.

3 Id est, cùm neque necessarius est vsus nec locus vtendi.

4 Cùm etiam non necessarius est vsus, nec locus vtendi.

5 Id est, in statu; quo tempore morbi habent extremos labores. Quamuis eiusmodi sint illi cibi, vt eâdem operâ pugnent cum morbo, & naturæ studeant, nam in cuiusque morbi statu quàm tenuissimo victu est vtendum.

6 Nimirum deducendo, aut accessionem cibi adiungendo, contra naturam, & cōsuetudinem ægri.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIII. a Πολλὰ δ᾽ ἄν τις ἠδελφισμένα 1 τούτεσι τῶν ἐς κοιλίην καὶ ἄλλα εἴποι 2 ὡς εὐφόρως μὲν φέρουσι τὰ βρώματα ἃ εἰθισμένοι εἰσὶν, ἢν καὶ μὴ 3 ἀγαθὰ ᾖ φύσει· ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ ποτά· δυσφόρως δὲ φέρουσι τὰ βρώματα, ἃ μὴ εἰθισμένοι εἰσὶν, * ἢν καὶ μὴ κακὰ ᾖ. ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ ποτά.

* εἰ καὶ κακὰ ᾖ.

XXXIII. a *Existunt sanè & alia multa 1 his affinia & quasi fraternitate coniuncta, quæ quis adferre 2 poterit de rebus ad aluum pertinentibus, quod nimirum alacriter & bonis naturæ rebus ferunt cibos quibus illi sunt assueti, quamuis 3 naturâ boni non sint: eodem modo & potus. Contrà verò molestè & grauiter ferunt cibos, quibus non assueuerunt, quamuis [qualitate] in vitio non sint. eodem modo & potus.*

COMMENTARIVS.

a Dixit priùs de consuetudine non mutanda: nam plurimum illa potest, repentināque ab ea digressio corpora affligit. Consuetudo autem ferè Hippocrati consistit in quantitate, id est, copiâ & frequentiâ. hoc autem Aphorismo consuetudo qualitatē respicit.

1 Quæ statim diximus. quæ sunt abunde exemplis monstrata.

2 In temperamento, habitu, & actione.

3 Temperamento aut substantiæ crassamento. i. quamuis non sint boni succi.

HIPPO

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIV. a Καὶ ὁκόσα μὲν κρεηφαγίη πολλὴ παρὰ τὸ ἔθος βρωθεῖσα 1 ποιέει, ἢ aa σκόροδον, ἢ σίλφιον, 2 ἢ ὀπὸς, ἢ καυλὸς, ἢ ἄλλο ὁκόσα τοιουτότροπα 3 μεγάλας δυνάμιας ἔχοντα ἰδίας, ἧσσον ἄν τις θαυμάσειε, ἢν τὰ τοιαῦτα πόνους ἐμποιέῃ τῇσι κοιλίῃσι μᾶλλον τῶν ἄλλων. Ἀλλ' εἰ καταμάθῃς ὁκόσον 4 μᾶζα τε ὄχλον καὶ ὄγκον καὶ φῦσαν καὶ στρόφον κοιλίῃ παρέχει, παρὰ τὸ ἔθος βρωθεῖσα τῷ μὴ μαζοφαγέειν εἰθισμένῳ, ἢ αὐτός γε ὁ ἄρτος θερμὸς βρωθεὶς 5 οἵην δίψαν παρέχει, καὶ ἐξαπιναίην πληθώρην, διὰ τὸ ξηραντικόν τε καὶ βραδύπορον, καὶ οἱ ἄγαν καθαροί τε καὶ 6 συγκόμιστοι παρὰ τὸ ἔθος βρωθέντες διαφέροντα ἀλλήλων ποιέουσι, ἤ μᾶζά τε ξηρὴ παρὰ τὸ ἔθος ἢ ὑγρὴ ἢ γλίσχρη, καὶ τὰ c ἄλφιτα, οἷόν τι ποιέει τὰ ποταίνια τοῖσι μὴ εἰωθόσι. καὶ τὰ 7 ἑτερεῖα τοῖσι τὰ ποταίνια εἰωθόσι, καὶ οἰνοποσίη καὶ ὑδροποσίη παρὰ τὸ ἔθος εἰς θάτερα 8 μεταβληθέντα ἐξαπίνης, καὶ ὑδαρής γε οἶνος καὶ ἄκρητος ἐξαπίνης ποθείς. ὁ μὲν γὰρ πλάδον τε ἐν τῇ ἄνω κοιλίῃ ἐμποιήσει, καὶ φῦσαν f ἐν τῇ κάτω· ὁ δὲ 9 παλμόν τε φλεβῶν καὶ καρηβαρίην καὶ δίψαν· καὶ λευκός τε καὶ 10 μέλας οἶνος παρὰ τὸ ἔθος μεταβάλλοντι, εἰ καὶ ἄμφω οἰνώδεες εἶεν, ὅμως πολλὰ ἂν ἑτεροιώσειαν g κατὰ τὸ σῶμα, ὡς δὴ γλυκύν τε καὶ οἰνώδεα, ἧσσον ἄν τις φαίη θαυμαστὸν εἶναι, μὴ τωὐτὸ δύνασθαι ἐξαπίνης h μεταβληθέντα.

XXXIV. *Iam verò [si quis secum reputet] quantum liberalior carnium esus & insolens 1 valeat, aut aa allium, aut laserpitium, aut 2 laser, aut b caulis, aut alia quacumque eiusmodi sunt 3 insigni facultate prædita, bb mirum fortasse videri non poterit, si eiusmodi plus aliis aluo negocium facessant. Sed si* * animadverteris. *perpenderis quantam perturbationem aluo & * molem* * offa *seu pondus & flatum, & quanta tormina * 4 maza* * qui maza vsus non fuerit, *aluo exhibet, si quis eam præter institutum & morem sumserit, * aut olim maza fuerit insolens & insuetus, aut ipse etiam panis calidus 5 quantam excitet sitim, & plethoram repentinam, quod & c desiccet tardéque meet, tum etiam d purissimi & 6 confusanei præter morem adhibiti multum discrepantia inter se efficiunt, quinetiam maza sicca insolens & insueta, vel humida vel lenta, & e polenta quid valeant quidve efficiant recentia insuetis, & 7 alia iis qui recentibus assueuerunt, tum etiam vini & aquæ potio quæ præter morem in alterutram partem 8 repentè mutatur, vinumque dilutum aut etiam meracum præter morem repentè potum. illud enim [dilutum] excrementitium madorem & lentorem superiori aluo conciliat, & f flatum inferiori: hoc verò [meracum] venas 9 micare facit, & capitis grauitatem sitimque excitat. Quinetiam album & 10 nigrum vinum si quis præter morem adhibeat, quamuis vtrumque sit valens, tamen alterandi vim g magnam sanè habent, vt sanè dulce & generosum vinum minus admirabile quis dixerit, non idem posse, repentè si h mutentur.*

COMMENTARIVS.

a Propositâ omni cibi & potus materiâ quæ in vsu necessario est, docet quid difficultatis pariat insueto, etiam in eadem specie, tepentina solius qualitatis mutatio. quasi dicat, quid ergo fiet, si simul fiat quantitatis & qualitatis mutatio in corpore ægro? quasi dicat, quin etiam atque illud commemorabile est, vt intelligamus quàm calamitosa sit ægris tepentina diætæ mutatio, non solùm in ciborum humore, sed & qualitate.

1 Id est, quantam vim habeat immutandi corpus. aluo enim negocium facessit, id est, quanta incommoda secum adferat liberalior carnium vsus; quo tamen nihil calori nostro est gratiosius, & qualitatis alienæ expers magis.

aa quæ sunt acerrima.

2 Id est, laserpitij succus, nempe succus Cyrenaicus. nam ὀπὸς κατ' ἐξοχὴν τοῦ σιλφίου intelligitur.

b Id est, silphij caulis κατ' ἐξοχήν.

3 Vel magnarum virium potentiâ prædita, vt nimirum valentes cibi, valentiáque vina, iis qui calidiore sunt ventre perturbationem adferunt, vt & piperata condimenta.

bb Id est, minùs fortasse quis mirari possit, si huiusmodi laborem & perturbationem alui adferet magis quàm alia, quæ non ita sunt fortia.

4 6. Epid. 3. 2. Maza panis est torrefacti hordei farinâ confectus, qui sanè parum habet succi altilis, Cuius materiam, polentam appellant. Subigitur polenta aquâ, vel melle, aut sapâ; vel vino ad tertiam decocto. Hic autem accipitur maza pro quouis cibi genere, in quo est exigua vis nutriendi; pro exemplo imbecillis diætæ.

5 Quasi dicat; idem specie cibus sola præparatione vel coctione distinctus, mutatione damnum etiam sano corpori adfert. Plethoram adfert, quia tardè recedit.

c Id est, aluum stingat.

d Furfure castrati.

6 Id est, siliginei, & non castrati, id est, tales pisti quales ex pistrina importantur. dicuntur etiam hi αὐτόπυροι.

e Hordei torrefacti farina.

7 Vt pridiana polenta. vel hoc modo: Quinetiam sicca maza insolens & insueta aut lenta quid efficiat, & pridianæ, qui recentibus assuenere.

8 Nunc vinum bibatur, nunc aqua; id est, alterutrius vsum tepentè conuertat.

f Silentem, stridentem, & cum bombo. πλάδος est mador & infirmitas, dicit Galenus.

9 Sensibilis arteriarum pulsus caliditatis multa symptomata sunt, quam sæpè deliria sequuntur.

10 Id est, purpureum. Vinum album est tenuius purpureo: quamuis hoc calidius sit. dicit, Si album & purpureum præter morem ægri misceantur.

g Nimirum, poterunt adferre; quamuis confocialia alioqui hæc vina sint: sed insolens vsus si fuerit eorum.

h Primùm hîc meminit ciborum qui vehementem habent facultatem: dein eorum qui non magna constant virture, vt maza, panis calidus vel frigidus, purus, confusaneus. Postea de polentis meminit: recentésque vocat ποταίνιας Ionum voce antiqua. dein de vino. Sensus eius est, Nemo miratur primæ seriei, id est, vehementes cibos corpora lædere: sed iure quis mitabitur de secundæ seriei cibis, nimirum, qui non sunt insigni præditi virtute, ab his tamen corpora lædi. tatio verò est, quòd omnis subita consuetudinis mutatio damnosa sit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXV. a Τιμωρητέον aa δὲ τοῖσι τι δὲ μέρεος τῷ ἐναντίῳ λόγῳ, ὅτι ἡ 1 μεταβολὴ τῆς διαίτης τουτέοισιν ἐγένετο, ἢ 2 μεταβάλλοντος τοῦ σώματος οὔτε ἐπὶ τὴν ῥώμην, ὥστε 3 προσθετέα δεῖν σιτία· οὔτ' ἐπὶ τὴν ἀῤῥωστίην, ὡς 4 ἀφαιρεθῆναι.

XXXV. a *Sed hanc de cibi mutatione sententiam aa ratione contraria confirmare oportet, quòd ea victus 1 mutatio [modò commemorata] * his incidit* * nim irru[illegible] sania *2 sine vlla corporis ad robur inclinatione, vt 3 cibi accessio sit adiungenda; neque ad infirmitatem, vt cibum 4 deducere oporteat.*

COMMENTARIVS.

a Sensus est. Quin etiam hanc suscepti operis partem adiuuabimus, qua institituendæ diætæ continetur tecmarsis; ex perspicientia ægri virium, & naturæ communis & peculiaris, & instituti cuiusque ratione; non autem ex solius morbi ratione est opponenda mutatio: id est, ratione aduersariorum morborum contraria, quòd nimirum magnis mutionibus, magnæ mutationes sunt opponendæ, propter eáque abstinentia triduia aut bidui præscribenda, quòd nimitum diætæ mutatio his, (scilicet sanis) incidit sine vlla corporis

poris mutatione,id est, quamuis neque corpus ad integritatem & restitutionem vitium viam affectat, vt accessione cibi opus sit;neque mutatio fiat ad deterius (idest, ad statum,) vt cibus deducendus sit. tamen ægrè ferunt subitam mutationem. quasi dicat, Sani ægrè ferunt non validas mutationes : quid igitur fiet in ægris, si validæ mutationes eo modo temporéque adferantur quibus minimè decet? vt si dum siccus est morbus (cùm pugnandum erat cum morbo) cibi fiat accessio, aut cibum deducendo, cùm os humescit,&c.tamen iuuamus contrariam sententiam:si enim historia morbi sit futura breuis,& æger firmus sit,fine infirmitatis metu;magna mutatio opponatur, transigat per tridui,&c.inediam.

aa Τιμωρητέον, id est, βοηθητέον,dicit Galenus, id est patrocinandum.

1 In qualitate cibi & potionis, vnius eiusdemque speciei;& in quantitate.

2 Id est,vt tum, cùm iam humidior est morbus, necesse fit robori & firmitati studere : vt sanè est studendum humidiore iam morbo. sensus est, etiamsi non ægrotent homines,ita vt opus fit accurata obseruatione num cibus dari debeat,vt cùm fit(in ægris) mutatio πρὸς τὴν ῥώμην : vel num cibus fit deducendus,vt cùm (in ægris) fit mutatio πρὸς ἀῤῥωστίην : tamen ægrè ferunt eorum corpora consuetudinis violationem : ergo si cibus detur sicco morbo, vel cibus deducatur cùm minimè decet, calamitosum erit.

3 Quemadmodum adiungi debet : vt in pleuritide iam humidiore:cùm viribus tantùm est opus ad expectorandum,vbi magna cautione id agendum, dum mutatio fit ab ocio ad negocium. In mutatione πρὸς τὴν ῥώμην ἀῤῥωστίην.

4 Quod fit sicciore adhuc morbo, in necessario purgationis & vacuationis vsu, & cùm ad statum ventum est.quasi dicat, Nónne illa mutatio debet videri funesta,quæ fit prætermissa occasione cum morbo pugnandi,dum siccus adhuc est morbus cibi accessionem faciendo, cùm minimè est opus; aut cibum deducendo, secus atque fieri debet, cùm ipsa diætæ vnius eiusdemque speciei in qualitate mutatio, vel etiam sanis grauissima est, qui tamen difficultates faciliùs ferunt quàm ægri. Difficilis valdè hic est Aphorismus : nam colligit quædam theoremata, quæ ad hunc vsque locum exemplis illustrauit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ἑκάστοισι XXXVI. Προτεκμαρτέα δὲ καὶ ἡ ἰσχὺς καὶ 1 ὁ τρόπος τοῦ a νοσήματος * ἑκάστου, καὶ τῆς 2 φύσιος τοῦ τ' ἀνθρώπου, καὶ τοῦ ἔθεος τῆς 3 διαίτης τοῦ κάμνοντος, οὐ μόνον σιτίων ἀλλὰ καὶ ποτῶν.

* signis XXXVI. *Sanè * argumentis syllogisticis nos oportet complecti vniuscuiusque a morbi vim & 1 speciem, & peculiarem 2 cuiusque naturam, ac 3 diæta institutum ægri,nec solùm cibi,sed etiam potionis.*

COMMENTARIVS.

Legendus est hîc Commentarius Galeni:præclate enim explicat,quæ ad totam victus historiam pertinent.

a Quatuor sunt indices quibus morbi historiam docet Hippocrates 1. Aph. 12. species : quia acuti morbi quatuordecim diebus iudicantur. anni tempus: quia æstiuæ quartanæ magna ex parte breues periodorum,id est, circuituum vicissitudines; quia tritæophyi si in pares dies inciderint,longæ. epiphænomena, Meminit autem hoc loco tantùm duorum.

1 Vt nimirum, quàm breuis vel longa sit futura historia videamus necessariò. Syllogistica itaque signa animo retinenda sunt, vt accommodatam diætam ægris præscribamus. &, vires ægri vt sint, & erunt: an valeant sine infirmitatis metu. Tum morbi vniuscuiusque ratio & historia in specie, magnitudine, more, motu, perlustranda. quòd dicit, ἡ ἰσχὺς, incertum num ad morbum,vel ad vires ægri referatur.

2 Id est, temperamentum cuiusque & humoris dominatum & communem naturam.

3 Qua nimirum semel aut bis aluus humescere, intumescere & coquere consueuit,id est, diæta quæ est in more & instituto ægri.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVII. 1 Πολλῷ δὲ ἧσσον δεῖ τὴν * πρόσθεσιν ποιέειν, ἐπεὶ τὴν γε ἀφαίρεσιν ὅλως ἀφαιρεῖν πολλαχοῦ λυσιτελεῖ, ἢν 2 διαρκέειν μέλλει ὁ κάμνων, μέχρις οὗ τῆς νούσου ἡ 3 ἀκμὴ πεπανθῇ. * πρόσθεσιν

XXXVII. *1 Sed multo minus cibi adiungenda est accessio, a quemadmodum omninò cibum deducere sæpenumerò confert, cùm scilicet 2 vires ægri sufficere posse videantur, donec 3 morbi vigor mitificatus fuerit.*

COMMENTARIVS.

Sensus Aphorismi est, Ita erit hæc diætæ instituendæ ratio tibi in vsu, vt ante morbi statum non cogaris te ad cibi accessionem conuertere. Nam singulorum prudens præsidiorum copiam assequi, eius est qui cuncta theoremata medica didicit & vsu exercuit: quales perpauci sunt. Quare hanc cautionem proponit copiæ;vt tutiùs ages si deducas cibum, quàm si pleniùs eum exhibeas:nam facilè estadiicere si vires labi videantur.Sed si cibus vberior datus fuerit, eius noxam ægrè adimas per morbos acutos. Ergo subtrahe,dum ad vigorem itur:si vires sine metu infirmitatis validæ sint; tunc solo potu, sine cibo perseueret.quasi dicat, qui ita est affectus vt viribus integris ad crisin peruenire non possit, ei dandus est ineunte morbo cibus,adhibita tamen distinctione.quasi dicat, si dandus est cibus; adhibe tamen distinctionem ineunte morbo.

1 Ab ineunte morbo ad statum, siquidem haut lógior sit morbi historia,aut infirmæ vires,vel cù infirmitatis metu.Proptereaque adhibita prouisione purgationis,vacuationis,sedandi doloris, vt quoque opus est cibũ necessariò exhibere,oportet progressus faciendo à pleniore manu ad parciorem,donec ad statũ ventum sit. Metus autem erit infirmitatis, si à stomacho facilè afficiatur lipothymiâ, si corpus sit rarum,ad sit succi altilis inopia,& prauorum copia, & æger sit πρόχολος τὰ ἄνω.

a Vel, quandoquidem sæpenumerò confert, breui morbo, & integris viribus, tunc cibum deducere, inediamque præscribere : vt naturæ aciem in morbi solius profligationem conuertas.

2 Id est,si vires sint validæ, & sine vllo metu infirmitatis.si vires sufficere posse videntur.

3 Id est,donec morbus mitificationem acceperit in vigore. tum enim cùm viribus tantum opus est ad exclusionem materiæ, paulatim cibi est adiungenda accessio,atque à parciore manu ad pleniorem est progrediendum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVIII. Ἐν * ὁκόσοισι δὲ τὸ 1 τοιόνδε ποιητέον 2 γεγράψεται. * ὁκοίοισι

XXXVIII. *Sed quibus 1 id faciendum sit, 2 paulo post à nobis scribetur.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, quibus à paulo pleniore diæta ad tenuiorem sit declinandum,& quibus in totum sit deducendus cibus.

2 Libro quarto, qui desideratur.

b Quasi

b Quasi dicat, iam vniuersim ægro de victus ratione: mox cuique morbo acuto peculiariter suam dabo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIX. 1 Πολλὰ δ' ἄν τις καὶ ἄλλα 2 ἀδελφιζόμενα τοῖσιν εἰρημένοισι γράφοι.

XXXIX. 1 *Existant multa & alia his 2 affinia, quæ scribi à quouis possint.*

COMMENTARIVS.

1 Vel, multa alia quis conscribere possit, his quæ modò dixi affinia. Nam scripsit ea quæ benevalentibus à mutata consuetudine eueniunt, & ab illis ad ægros per similitudinem transiit. sed iam apertè demonstrabit id, nimirum quòd primis diebus exhaustum ægrum, ad statum cùm ventum fuerit, teplere minimè decet; nam graues sunt quæ ad vigorem veniunt offensæ. Redit ad theorema quod exemplis illustrauit: consuetudinis mutationem ægris damnosam demonsttans.

2 Quia à sanis in ægros transtulit noxam inuersæ consuetudinis; ob id quia similia sunt & cognationem habent inter se: sed quod deinde scribet, non est cognatum, sed id quod peruestigatur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XL. Τό a γε μὴν κρέσσον μαρτύριον· οὐ γὰρ 1 ἀδελφιζόμενόν ἐστι τοῦ πρήγματι περὶ οὗ * πλεῖστός μοι λόγος εἴρηται· ἀλλ' αὐτὸ τὸ πρῆγμα ἐπικαιρότατόν ἐστι διδακτήριον. οἱ μὲν γὰρ ἀρχόμενοι τῶν ὀξέων νούσων, ἔστιν ὅτε οἱ μὲν σιτία ἔφαγον αὐθημερὸν, 2 (ἠργμένοι ἤδη,) οἱ δὲ καὶ τῇ ὑστεραίῃ, οἱ καὶ δὲ * ἐρόφεον τὸ 3 προστυχὸν, οἱ δὲ καὶ 4 κυκεῶνα ἐρόφεον. 5 ἅπαντα δὲ ταῦτα κακίω μέν ἐστιν, ἢ εἰ 6 ἑτεροίως τις διαιτηθείη· πολλῷ μέν τοι ἐλάσσω βλάβην φέρει ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἁμαρτηθέντα, ἢ εἴ τις τὰς μὲν πρώτας ἡμέρας δύο ἢ καὶ τρεῖς κενεαγγήσειε τελείως, τεταρταῖος δὲ * ἂν 7 τοιάδε διαιτηθείη ἢ καὶ 8 πεμπταῖος. ἔτι μέν τοι κάκιον εἰ ταύτας πάσας τὰς ἡμέρας προκενεαγγήσας, ἐν τῇσιν ὕστερον 9 ἡμέρῃσιν οὕτω διαιτηθείη, πρὶν * πέπειρον γενέσθαι τὴν νοῦσον· οὕτω μὲν γὰρ 10 θάνατον φέρει φανερῶς τοῖσι πλείστοισιν, εἰ μὴ * πάμπαν εὐήθης ἡ νοῦσος b εὐήθης εἴη. 11 Αἱ δὲ κατ' ἀρχὰς ἁμαρτάδες, οὐχ ὁμοίως ταύτῃσιν ἀνήκεστοι εἰσὶν, ἀλλὰ πολλῷ εὐακεστότεραι 12.

*μὴ

*ἐρόφεον

*ἤ

*ἤ

*παντάπασι

XL. a *At enim [rei proposita] amplissimum hoc est testimonium: non enim 1 affinitate coniunctum est rei de qua pluribus egi; sed ipsa res sedulò diligenterque perspecta præstantissimum est documentum. nam ineuntibus morbis acutis, existunt nonnulli quorum alij quidem eodem ipso 2 die (simulatque febricitare inceperint) cibis vescuntur, alij verò postridie, alij etiam sine delectu sorpserunt quiduis 3, nec defuerunt etiam 4 cyceunem qui hauserint. 5 Sanè hæc omnia deteriora quidem quàm si quis 6 aliter diatam instituat: sed tamen multò lenior noxa infertur qui hoc tempore [ineuntis morbi] in vitio sunt, quàm si quis biduum, triduum aut etiam quatriduum corpus exhauserit, quintù 7 morbi die agens talia 8 adhibuerit. Sed multò etiam deterius est & calamitosius [natura,] si per hosce dies omnes fame confectus posteris 9 diebus talem diatam adhibuerit, priusquam mitificatus fuerit morbus sic enim 10 mortis consecutionem apertè adferet, nisi morbus omnino b facilis & leuis admodum fuerit. Nam 11 quæ principio morbi in vitio sunt, eiusmodi sanè peccatum non æquè hoc tempore est insanabile, sed multò 12 sanabilius.*

COMMENTARIVS.

Ab exemplis ad rem aggreditur, docetque non exemplis, sed analyticòs, quòd difficilis sit mutatio à cibis ad abstinentiam: & contrà, ab abstinentia ad cibos etiam naturæ consentaneos, vt pote ad ptisanam.

a Quòd nimirum in tenui victu ægri delinquant, quò fit vt magis lædantur: secundò, ratione morbi, & repentina mutatione ventriculi ab ocio ad negocium, quæ mutatio grauissima esse solet.

1 Vt coniuncta sunt illi sanorum exempla paulò antè dicta.

2 Id est, vixdum morbo correpti.

3 Id est, susque déque habita sorbitione: vt sorbitione alicæ, ptisanæ, chondri.

4 Id est, moretum, vel cibum ex mellis, lactis, aquæ, vini, casei caprini, & herbarum mixtione confectum. id est, in necessitate cibum qui capit (vt qui morero vtitur) quantumuis dissentaneum, non ita peccat quàm is qui in initio morbi nulla adhibita distinctione, inedia exhaustus, ante statum se conuertit ad cibum (etiam ad ptisanam) cùm minimè tunc cibum exhibere liceat. Cyceon naturæ quidem studet; sed non pugnat cum morbo: quod vtrumque præstat ptisana. Dicitur Cyceon à miscendo. meminit eius Hipp. 6. Epid. 6. Aphor. 5. & lib. 2. de Diæta, his verbis, Cyceon in aqua refrigerat ac nutrit: in vino calfacit & nutrit, & aluum sistit: in melle calfacit quidem minùs & nutrit; per aluum verò magis secedit, si non meracum mel fuerit; sin minùs, non secedit, sed aluum sistit. In lacte verò alit.

5 Vt cyceon, & sorbitiones aliæ susque deque habitæ.

6 Id est, Ea adhibeat quæ æquè pugnent cùm morbo ac naturæ studeant.

7 Id'est, talem diætam instituerit.

8 Aut etiam sextum. id est, grauiores offensæ fiunt cùm quid delinquitur eo tempore cùm morbus in vigore est: quàm si primis duobus vel tribus diebus inediæ incumbens, mox quarto vel quinto pastum plenè ineat, id est antequam morbus πέπειρος, id est, πεπεμμένος reddatur quod maturitatem significat.

9 Nimirum, non procul à statu morbi.

10 Auocara natura, inualescente morbo.

b Id est, εὐήθης, id est, qui facilè bonum exitum inuenit.

11 Id est, si quid imminente morbo peccetur.

12 Quia omnia cùm incipiunt & desinunt sunt mitiora: cum consistunt, vehementiora. 2. Aphor. 30. Ineunte morbo nec irritatur natura, nec pus conficitur. Dicet quis, Frangentur vires, si in principio tenuem præscribis victum. Respondeo, In principio omnia sunt leuissima.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLI. 1 Τοῦτ' οὖν ἡγεῦμαι μέγιστον διδακτήριον, ὅτι οὐ *, 2 στερητέαι αἱ πρῶται ἡμέραι τοῦ ῥοφήματος, ἢ τοίου 3 ἢ τοίου, τοῖσι μέλλουσιν ὀλίγον ὕστερον ῥοφήμασιν, ἢ τοίοις ἢ 4 τοίοις χρέεσθαι. * στερητέαι

XLI. 1 *At aliud esse arbitror præstantissimum documentum, quòd [scilicet] primis diebus morbi [seu primis quaternariis] sorbitione defraudandi 2 non sunt; vt quoque est opus huiusmodi aut illiusmodi, 3 aut illiusmodi, iis scilicet qui paulo post sorbitionibus huiusmodi aut illiusmodi necessario 4 vti debent.*

COMMENTARIVS.

1 Quo diætæ conuenienter adhibendæ tecmarsis continetur.

2 Adhibita prouisione vacuationis, purgationis, alleuamenti doloris.

3 Ex alica, chondro, ptisana.

4 Quod nimirum infirmæ sint vires: aut validæ quidem, sed cum infirmitatis metu: & in diuturniore morbi historia. alioqui, defraudato per inediam genio, cibum exhibere cogetis cùm minimè est opus; & ventriculum ab ocio ad negocium repentè conuertes: quæ mutatio naturæ ferè est intolerabilis.

ac ita morbum alioqui sanabilem, ex euentu reddes insanabilem.

a Quasi dicat, si potu ad vigorem venire non possunt, ob vites, ab initio nutriantur ne ad vigorem cùm ventum fuerit, cogaris nutrire.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLII. 1 Πυθμένοθεν μὲν οὖν οὐκ ἴσασιν οὐδ' οἱ τῇσι κριθώδεσι πτισάνῃσι χρεόμενοι, ὅτι αὐτέῃσι κακοῦνται, ὁκόταν ῥοφέειν ἄρξωνται, ἢν προκενεαγγήσωσι 2 δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, ἢ καὶ πλείω· οὔτ' αὖ οἱ τῷ χυλῷ χρεόμενοι, γινώσκουσιν ὅτι αὐτέοισι βλάπτονται ῥοφέοντες, ὁκόταν μὴ a ὀρθῶς ἄρξωνται τοῦ ῥοφήματος, aa τοῦτο μὲν φυλάσσουσι καὶ γινώσκουσιν ὅτι μεγάλην τὴν βλάβην φέρει, ἢν πρὶν πέπειρον γενέσθαι τὴν νοῦσον, κριθώδεα πτισάνην ῥοφήσῃ ὁ κάμνων, εἰθισμένος χυλῷ χρέεσθαι. Πάντ' οὖν ταῦτα μεγάλα μαρτύρια, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ἄγουσιν εἰς τὰ διαιτήματα οἱ ἰητροὶ τοὺς κάμνοντας· ἀλλ' ἐν ᾗσι τε νούσοισιν * οὐ b χρὴ κενεαγγέειν, τοὺς μέλλοντας ῥοφήμασι διαιτᾶσθαι, * κενεαγγέουσιν· ἐν ᾗσι τε οὐ 3 χρὴ μεταβάλλειν ἐκ κενεαγγείης εἰς ῥοφήματα, ἐν ταύτῃσι 4 μεταβάλλουσι.

* quidam delebat οὐ
* quidam μὴ ponebat.
* tenere

XLII. 1 *Ex quo efficitur eos omnino non * scire vtendi modum, ne quidem eos qui sibi hordeacea ptisana vtendum putant; quòd illius ptisana vsu læduntur cùm primum sorbere incipiunt, si cibi abstinentiâ biduum, triduum aut eo amplius exhausti 2 iam fuerint. Nec verò quibus cremor in vsu est animaduertunt, se ab ea sorbitione lædi cùm 1 eam non rectè iniuerint, sed aa tamen tunc caueant sedulò, & intelligunt quòd detrimentum magnum infertur, si priusquam mitificatus fuerit morbus, hordeaceam ptisanam hauserit, qui tantùm cremori est assuetus. Hæc ergo amplissima sunt rei propositæ testimonia, quòd imprudenter necrectè medici ægros ad diætam adducunt. Sed quibus in morbis b exhaurire non decet, qui paulo post sorbitionibus vti debent, abstinentiâ cibi conficiunt: &, [contra] quibus in 3 morbis ab exhausto per ediam ad sorbitiones conferre non oportet, in his inconsideratè 4 conuertunt.*

COMMENTARIVS.

1 Quasi dicat, hordeacea ptisanâ nihil præstantius potest excogitari: quòd eadem opera pugnet cum morbo, & naturæ studeat: quare illi medici qui tempora exhibendi non rectè captant, mirantur ægros lædi ea, cùm cyceone tempore dato non læduntur ita. ϖυθμενόθεν funditus, ptorsus. Sensus est: Medici ignorant quando primùm ptisanâ vel cremore eius sit vtendum: id tamen vident, si ante pepasmum ptisanam exhibuerint, ægros lædi.

2 Quia impeditur pepasmus: & repentina fit mutatio ab ocio ad negocium, immutato iam ventriculi temperamento, habitu & actione.

a Si loco non vtantur.

aa Id est, illi qui cremore ptisanæ tantùm vtuntur medici, hoc solùm deprehendunt, ægros lædi, si, qui ineunte morbo ptisanæ cremore vsi fuerant, iam imminente crisi, tota vtantur ptisana. quasi dicat, sed hoc non solum est quod lædit: verum & ipse cremor lædet, si fraudato primò ægro, ad vigorem is propinetur.

b Exhaurire decet, legunt alij: vt in pleuritide sicca, si vires valeant, sine infirmitatis metu, secta vena, lenito dolore, cùm morbus humescere incipit.

3 Id est, quibus in morbis non oporter conuertere ægros ab inedia ad sorbitiones, in his inconsideratè conuertunt. & ita impeditur pepasmus.

4 At maximam partem exquisitè id faciunt: scilicet inediâ corpus exhauritur cùm minimè est opus: aut repentè se ab eo exhausto ad cibi vsum conuertunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIII. Καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ * a ἀπάρτι, ἐνίοτε δὲ ἐν τοῖσι τοιούτοισι καιροῖσι μεταβάλλουσιν εἰς τὰ ῥοφήματα, ἐκ τῆς κενεαγγείης, ἐν οἷς πολλάκις ἀρήγει ἐκ τῶν ῥοφημάτων πλησιάζειν τῇ 1 κενεαγγείῃ, ἢν οὕτως τύχῃ 2 παροξυνομένη ἡ νοῦσος.

* ἀμφιτάπ- σιν

XLIII. *Idque faciunt plerumque a exquisitè: nonnunquam verò ægros ad sorbitiones ab inedia & exhausto conuertunt, quibus fortassè præstiterit à sorbitionibus 1 exhausto operam dare, præsertim si morbum tunc 2 inualuisse contigerit.*

COMMENTARIVS.

a Ἀπάρτι aduerbium, dicit Galenus, Hippocrati significat exquisitè & accuratè. Sensus Aphorismi est, eo tempore ex inedia adcibum se vertunt medici, quo ad inediam esset eundem: vt cùm ad statum venitur.

1 Nimirum per abstinentiam. hoc est, in his in quibus sæpe confert à sorbitionibus ad exhaustum & ad inediam proxime accedere; vel in extrema esse inedia.

2 Id est, si morbi summa fuerint omnia, vt esse solent in statu: quia in statu nulla ratione adduci debet medicus vt cibum exhibeat. id est, in vniuersali vel singulari accessione.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIV. 1 Ἐνίοτε δὲ καὶ ὠμὰ ἐπισπῶνται ἀπό τε κεφαλῆς καὶ περὶ θώρακος πάνυ χολώδεα, 2 ἀγρυπνίαι τε συμπίπτουσιν αὐτέοισι, δι' ἃς οὐ 3 πέσσεται ἡ νοῦσος· περίλυποί τε καὶ 4 πικροὶ γίγνονται, καὶ 5 παραφρονέουσι, καὶ 6 μαρμαρυγώδεα σφέων τὰ ὄμματα, καὶ αἱ ἀκοαὶ ἤχου 7 μεσταὶ, καὶ 8 ἀκρωτήρια κατεψυγμένα, καὶ 9 οὖρα ἄπεπτα, καὶ 10 πτύσματα λεπτὰ καὶ ἁλυκὰ καὶ κεχρωσμένα ἀκρήτῳ χρώματι σμικρὰ, καὶ 11 ἱδρῶτες περὶ τράχηλον, καὶ 12 διαπορήματα, καὶ πνεῦμα 13 προσπταῖον ἐν τῇ ἄνω φορῇ, πυκνὸν ἢ μέγα λίην, a ὀφρύες δεινώσιος μετέχουσαι, 14 λειποψυχώδεα πονηρὰ, καὶ τῶν b ἱματίων ἀπορρίψιες ἀπὸ τοῦ στήθεος, καὶ χεῖρες 15 τρομώδεες. ἐνίοτε δὲ χεῖλος τὸ κάτω σείεται.

XLIV. 1 *Nonnunquam verò biliosa cruda tum à capite tum * è regione thoracis trahuntur, 2 nec non & somni fiunt expertes, eoque fit vt 3 non mitificetur morbus, tum etiam 4 tristes & amarulenti fiunt, atque 5 delirant, tum etiam 6 ex oculis crebri micant ignes, tum 7 etiam flatibus sonoris aures replentur, partesque 8 extimæ refrigerantur, 9 vrina etiam cruda, tum 10 etiam sputa tenuia, salsa saturo colore colorata exigua, tum 11 sudores [tantùm è capite] vel ceruice manantes, tum 12 etiam & iactationes, tum etiam 13 spiratio in faucibus elisa cùm inspiratur frequens aut admodum magna, a supercilia quoque expansa, animi deliquia 14 praua, b & vestimentorum stragulorum è pectore reiectiones; 15 manus tremulæ, tum 16 etiam inferius labrum aliquando conuellitur.*

* è thoracis vicinis partibus.

COMMENTARIVS.

Hæc sunt damna quæ fiunt quoties ægri peccant: non morbi propria.

1 Id est, non mitificata siue capacia pepasmi: Enumerat ea symptomata in quæ incidunt qui bidui aut tridui abstinentiâ exhausti, repentè se ad cibum ante statum conuertunt. Primùm enim ipsis venter eâ cibi abstinentiâ collapsus, exhaustâque aluo biliosa cruda tum à capite tum à regione thoracis rapit: (nam venulæ sunt arefactæ) quin materia morborum acutorum est humor biliosus, cuius dominatu corpus renetur. quasi dicat: Non solùm ea mutatione ab inedia ad cibi vsum, priusquam mitificatus fuerit morbus, insanabilis redditur is: sed etiam præter vim aucti morbi his ægri suopte vitio damnis augentur. quasi dicat; Nonnunquam ægri,

ægri huiusmodi morbi temporibus ab exhausto se ad sorbitiones conuertunt, quibus fortasse præstiterat a sorbitionibus exhausto operam dare, nimirum abstinentiâ, cùm iam imminet status; vt si die tertio, quarto, quinto, vel sexto, repentè ab inedia ad cibum venerint.

2 Somniferæ materiæ inopia, per cibi abstinentiam, cerebrique vitio, hoc est intemperie calida & sicca.

3 Quia vigiliis crudus manet morbus: somno verò coquitur. Intellige in illis morbis qui non accidunt ex phlegmone nobilium partium: nam in iis somnus malus est: quòd calore intrò recurrente, partes inflammatæ per somnum incendio conflagrent.

4 Id est, ex moderatis fiunt tristes & proterui, & mœrore se conficiunt, malè affecto subiecto. Vel amarulenti fiunt hi, quibus accidit oris amaritudo, diffusa ex ventriculo bile per continuitatem interioris tunicæ ventriculi in os. πικροὺς vocamus amarulentos. vt Zeno dicebat se mutari ad modum lupinorum; qui crudi, erant amari; aqua verò macerati, dulces. ita Zeno ieiunus erat tristis; at alimento imbuto ventriculo, moribus erat gratissimus. Amarulenti ergo, nimirum moribus & sapore, bile effervescente in aluo.

5 Affecto per sympathiam cerebro. dissimilitudine morum, indecora corporis compositione.

6 Ab anathymiasi fuliginosa & biliosa è ventriculo ad caput sublata, aut translato sanguine tenui. Duplices enim sunt marmaryges, id est, scinceri & discurrentes splendores; quædam criticæ, quæ sunt antesignanæ & iam iam futuræ hæmorrhagiæ signa: aliæ symptomaticæ, ab anathymiasi fuliginosa, & delirium significant.

7 Tinnitus auribus personans, vitio meatus, non autem facultatis. Nomine echus illa flatuum genera intelligit, vt murmur, tinnitus, sibilus; quæ materiæ diuersitate, meatuum angustia vel amplitudine, & facultatis expellentis dissimilitudine distinguuntur. Deterrimum verò horum est murmur; quia fit à materia contumaci, & facultate infirma: & huiusmodi sunt ferè mortalia: quia indicia sunt inchoatæ intemperiei frigidæ contra naturam superuenientis. Fiunt tum per idiopathiam, tum per sympathiam: crudorum indicia.

8 Ex labore orificij ventris, bilis acrimoniâ vellicati. Non agit hîc de refrigeratione periodica vel critica; sed de symptomatica, quæ tribus de causis accidit; vel ab inflammatione instar cucurbitæ calorem ad se euocante; vel à pure, Aph. crebri ex dorso rigores: vel à labore subiecti, bilis acrimonia stimulati, vt cùm ad præcordia se ea vertit: vel ex caloris natiui inopia & oppressione.

9 Id est, biliosæ, pepasmi expertes: aut aqueæ & pellucidæ, per metastasin bilis ad cerebrum: eæque vel crassæ, vel tenues. Pellucidæ & albæ apparent in morbis acutis ad phrenitidem & mortem sine pepasmi signis: progressis autem pepasmi signis, in senibus ad dysenteriam, in iuuenibus apparent ad hæmorrhagiam.

10 Quæ sunt delirij signa.

11 Symptomatici, virium infirmitate, & qualitatis malignitate. vel accenso illic foco per translationem materiæ, aut laborante subiecto. Hic enim sudor significat dolorem ventriculi, vel laborem in mitificando cibo: vel cerebrum malè affici per bilis crudæ metastasin, ἰδρῶτες mala est: vbi sudor, ibi morbus.

12 Nimirum, nauseæ participes: quia ventriculus famelicus vndecunque attrahit humorem crudum illum biliosum qui febrim parit, 6. Epid. 12. 1. & 2. Prorrh. 44. & nauseæ expers, quia sanguis in maioribus venis & arteriis æstu conflagrat.

13 Hoc musculorum quandam conuulsionem significat. exhaustis musculis, auctoque respirandi vsu, & contumaci thorace. Duplex est πνεῦμα προσιστάμενον, dum intrò fertur spiritus, qualis est lachrymantium puerorum: vel extra. Prius significat conuulsionem musculorum thoracis intercostalium: posterius, fuliginis copiam. Accidit autem spiratio frequens, quia ventriculus immutatus & siccior redditus, inæqualiter distenditur, & diaphragma comprimitur, vt non tantum quantum aëris opus est attrahatur.

2 Seueritatem præseferentia, nimirum amborum conuulsione: vel alterius resolutione. Idem quod dicit in Prognosticis, cutis circa frontem distenta.

14 Quia cor trahitur in sympathiam stomachi malè affecti. Vbi enim cor trahitur in sympathiam, sequitur lipothymia: vbi verò cerebrum, conuulsio, vel delirium. Lipothymia cum virium integritate consistere potest.

2 Subuculæ. ab oppressione diaphragmatis, ob repentinum cibi vsum.

15 Auctis causis; ab oppressione cerebri, in historia Pythionis. Verùm cur manus fiant tremulæ; disputat Galenus cum Sabino, Comment. in historia Pythionis. quo loco negat tremulas fieri manus à sympathia subiecti malè affecti, contra Sabinum: quòd nulla sit societas stomacho ad manus. Nam societates fiunt triplici modo, aut ob viciniam; vel generis, aut operis ob familiaritatem. in quarum communitatum nullam manus subiecto affecto consentire potest. Neque enim aliquod opus ipsis commune est: neque in neruis societas. Ad subiectum enim perueniunt nerui ex sexta coniugatione: ad manus verò ex medulla dorsali, circiter sextam, septimam aut octauam vertebram. Dic igitur quòd hic tremor manuum accidat per sympathiam ventriculi, simul laborante corde, cerebro, & diaphragmate.

16 Concutitur. vellicato stomacho acrimoniâ bilis sursum propendentis: quod est iam iam adfuturi vomitus signum, diffusa bile per interiorem tunicam, quæ ventri, linguæ, palato, & labro communis est: nam alteram exteriorem accipit à pulmonibus. de qua illo Aphorismo: Quibus linguæ sunt asperæ, his voces quoque sunt asperæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLV. 1 Ταῦτα δ᾽ ἐν 2 ἀρχῇσιν ἐπιφαινόμενα, παραφροσύνης εἰσὶ δηλωτικὰ σφοδρῆς, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ 3 ἀποθνήσκουσι.

XLV. *Quæ 1 omnia [commemorata symptomata] 2 cùm ineunte morbo apparent, delirij significationem præbent insignis; maximamque partem homines 3 ita affecti moriuntur.*

COMMENTARIVS.

1 Damna quibus augentur.

2 Nec criticorum signorum rationem habere possunt: vt marmarygæ possunt apparere morbo cocto ad futuram hæmorrhagiam, quasi dicat, huiusmodi hæc sunt, vt si ineunte morbo appareant, vi morbi fieri putabimus; nec poterit excusatio adferri perturbationis criticæ. Ineunte morbo, hoc est, dum nulla coctionis adsunt signa.

3 Quia iudicatoria non iudicantia, vel admortem vel ad deterius apparent. dicet quis. Pythioni & aliis talia signa aderant, & euasere. Respondeo, Apostemate euasere. Epiphænomena apparent ad salutem vel ad mortem, ad melius vel deterius, ad tempus & speciem crisis. vt vrina in febribus essentialibus, in pleuritide sputum. Horum duo sunt genera: quædam sunt signa, quædam causæ. Hic accipitur pro signis: quæ apparent ad speciem crisis, & tempus, cùm antè significata sunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLVI. 1 Οἱ δὲ διαφεύγοντες, ἢ 2 μετ᾽ ἀποστάσιος, ἢ 3 αἵματος ῥύσιος ἐκ τῆς ῥινὸς, ἢ 4 πύος παχὺ πτύοντες διαφεύγουσιν· ἄλλως δὲ οὔ.

XLVI. 1 *Qui verò mortis periculo defunguntur, aut 2 cum abscessu, aut 3 sanguinis profusione ex naribus, aut crassum 4 pus expectorantes euadunt: numquam verò aliter.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, qui euadunt; tot tantisque damnis aucti.

2 Id est, in articulis, vel maxillis. Cum abscessu ἀντιῤῥόπῳ κατ᾽ ἴξιν, in parte capaci. vt Herophonti.

3 Vt in Metone.

4 Vt in Pythione in lib. Epidem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*ὀρέω *ὑποτελῶ

XLVII. Οὐδὲ γὰρ τῶν τοιούτων * ὁρέω ἐμπείρους τοὺς ἰητρούς, 1 ὡς χρὴ διαγινώσκειν τὰς ἀσθενείας ἐν τῇσι νούσοισιν, αἵτε διὰ 2 κενεαγγείην * ἀσθενέουσιν, αἵτε δι᾽ 3 ἄλλον τινὰ ἐρεθισμὸν, αἵτε δι᾽ 4 πόνον, καὶ ὑπὸ ὀξύτητος τῆς νούσου· ὁκόσα τε ἡμέων ἡ φύσις καὶ ἡ ἕξις ἑκάστοισιν ἐκτεκνοῖ πάθεα, καὶ εἴδεα παντοῖα· καί τοι σωτηρίην ἢ θάνατον φέρει γινωσκόμενα ἢ ἀγνοούμενα τὰ τοιαῦτα.

XLVII. *Nec verò harum distinctionum peritos animaduerti medicos, 1 vt discernant quenam sint ab 2 exhausto virium infirmitates que per morbos eueniunt, siue ob 3 aliam irritationem, siue à labore 4 vel dolore, siue à magnitudine & vehementia morbi; tum quæcumque suâ cuiq. peculiaris natura & habitus singulis pariat pathemata multiplicesque species. Quamuis hec si cognita aut ignorata fuerint [à medicis] salutem aut exitium adferunt.*

COMMENTARIVS.

Aperit eorum errorem qui ad virium infirmitatem cibos exhibent, sine delectu & distinctione causarum infirmitatis. Qui enim ad infirmitatem virium à morbi magnitudine ortam, ante statum exhibet cibum, vel à cardiogmo aut à peculiari habitu si vires vacillent, morbum reddit insanabilem. Nam cibus exhiberi non debet, nisi infirmitatis causa sit exhaustum: etenim minùs peccat qui infirmis viribus ab exhausto cibum negat; quàm qui infirmis viribus à morbi magnitudine vel cardiogmo cibum exhibet. Quare cùm ex viribus duci debeat tecmarsis recta, ne falsâ infirmitatis ratione decipiamus, propterea que cibum exhibendum putemus.

1 Id est, distinguere nequeunt.

2 Id est, ab inedia, à vacuatione occulta, aut manifesta: vt hæmorrhagia, vomitu, deiectionibus, sudoribus; ab inedia, vigiliis; perpetuis surrectionibus in tenesmo. Occulta à vacuatione: vtcùm tenues sunt humores, & febrilis calor acris.

3 Vt vsu medicamentorum.

4 Vt cardiogmo, lumbricorum morsu.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*Μεῖζν

XLVIII. * Μεῖζον γὰρ ἀμφὶ τὸ κακὸν ἐστιν, ἢν διὰ * ὁ πόνον καὶ ὀξύτητα τῆς νούσου ἀσθενέοντι προσφέρῃ τις ποτὸν, ἢ ῥόφημα πλεῖον ἢ σιτίον, οἰόμενος διὰ κενεαγγείην ἀσθενέειν· ἀεικὲς δὲ καὶ διὰ κενεαγγείην ἀσθενέοντα, μὴ γνῶναι καὶ πιέζειν τῇ διαίτῃ. Φέρει 2 μέν γάρ τινα κίνδυνον καὶ αὕτη ἡ ἁμαρτὰς, πολλῷ δὲ ἧσσον τῆς 3 ἑτέρης. 4 Καταγελαστοτέρη δὲ πολλῷ αὕτη μᾶλλον ἡ ἁμαρτὰς τῆς ἑτέρης. Εἰ γὰρ ἄλλος ἰητρὸς, ἢ καὶ ἰδιώτης εἰσελθὼν καὶ 5 γνοὺς τὰ ξυμβεβηκότα, δοίη καὶ φαγεῖν καὶ πιεῖν ἃ ὁ ἕτερος ἐκώλυσεν, ἐπιδήλως ἂν δοκέοι ὠφεληκέναι. Τὰ δὲ τοιάδε μάλιστα 6 καθυβρίζεται τῶν χειρωνακτέων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· δοκέει γὰρ αὐτοῖσιν ὁ 7 ἐπελθὼν ἰητρὸς, ἢ ἰδιώτης, * ὡς εἰ ἢ * τεθνεῶτα * ἀναστῆσαι.

ὥσπερ εἰ *τεθνεῶτα *ἀναβιῶναι

XLIX. 8 Γεγράψεται οὖν καὶ περὶ τούτων σημεῖα, οἷσι δεῖ ἕκαστα τουτέων διαγινώσκειν.

XLVIII. 1 *Etenim grauius multò malum infertur ægro, si ei qui ob * laborem morbique vim infirmior est, exhibuerit quis potionem aut sorbitionem largiore manu, aut cibum, ratus ab exhausto eum infirmum esse. Dedecet enim, fateor, non intelligere eum qui ab exhausto laborat, tenuique diæta prosternere. 2 Periculum enim affert & hoc peccatum, sed multò minus quàm 3 alterum. Est enim 4 ridiculum magis hoc peccatum altero. Etenim si alter medicus vel plebeius quispiam accesserit agrum, 5 noueritque quæ acciderunt, dederit edere bibereque quæ alter prohiberit, amplissimè videatur adiumentum attulisse. Huiusmodi autem potissimum si medendi artifices commiserint, 6 maximè ab hominibus dedecore afficiuntur. Etenim videtur is qui 7 postremò accessit, agri vitam ex faucibus fati ereptam restituisse. XLIX. 8 De his autem signa paulo post à nobis scribentur, quibus singula [infirmitatis causa] distingui possint.* * dolorem

COMMENTARIVS.

1 Dicet quis, Hip. 1. aph. 5. dicit, Si quid peccatur in victu, peccatur magis in tenui, quàm in paulò pleniore: At hìc contrarium docere videtur. Respondeo: hìc agit de vigente ac vegetante morbo: at in Aphorismis de ineunte morbo; vt qui fraudant primis morbi initiis ægros suo genio: quòd tunc imminente statu derepentè ad negociū conuertere debet ad ocio, defraudatum cibo ventrem. præstitisset eos primo morbi vestigio pleniùs aluisse, (vel etiam Cycione,) & vigorem inediâ excepisse. At hìc agit de illis qui cibum exhibent, dum vi sua morbus vrget, & falsam exhaustarum virium imaginem præbet; cùm potiùs opprimantur materiæ copiâ vel morbi acumine. Quidam ob dolores ἄσφυκτοι iacent & ἀκίνητοι, vt etiam à morbi acumine. alij ob exhaustum sensibus occultum aut manifestum; hi cibandi illi; non: nam illi sæpe vacuatione egent. quasi dicat, igitur turpe est in medico, ignorant si causam infirmitatis: num ea sit ab oppressione virium, vel ab exhausto.

2 Vel: etenim & hìc error non est periculi expers, id est, aliquod infert damnum.

3 Id est, si ex falsa opinione infirmitatis cibum concesserit.

4 Id est, hic error risu dignior videtur altero, quòd medicus exhausto non præbeat cibum.

5 Id est, infirmitatis causas animaduerterit.

6 Id est, vulgus hominum pluris facit hanc medici culpam, quàm aliam commemoratam.

7 Qui cibum exhibuit.

8 Nam infirmitas nos terrere non debet, sed infirmitatis causa. sit enim oppressione, collectione spirituum, & ab exhausto, vt ab inedia.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

L. 1 Παραπλήσια μὲν τοι (τοῖσι κατὰ κοιλίην) ἐστὶ καὶ τάδε. 2 ἤν τε * πλέω γὰρ τὸ ὅλον τὸ σῶμα ἀναπαύσηται * πολὺ παρὰ τὸ ἔθος, οὐκ αὐτίκα 3 ἐῤῥωται μᾶλλον· ἢν δὲ δὴ καὶ * πλείονα χρόνον διεκλινέων, ἐξαπίνης εἰς τοὺς πόνους ἔλθοι, φλαῦρόν 4 τι πρήξειεν ἐπιδήλως. Οὕτω δὲ γὰρ 5 ἓν ἕκαστον τὸ σώματος. Καὶ γὰρ οἱ πόδες τοιόνδε τι 6 πρήξειαν, καὶ τὰ ἄλλα ἄρθρα 7 μὴ εἰθισμένα πονέειν, ἢν διὰ χρόνου ἐξαπίνης ἐς τὸ πονέειν ἔλθῃ· ταῦτα δ᾽ ἂν καὶ οἱ ὀδόντες καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ πάθοιεν καὶ πᾶν ὁτιοῦν. Ἐπεὶ καὶ κοίτη παρὰ τὸ ἔθος μαλακὴ πόνον ἐμποιεῖ, καὶ σκληρὴ παρὰ τὸ ἔθος, καὶ ὕπαιθρος παρὰ τὸ ἔθος ἀνὰ σκληρύνει τὸ σῶμα. * πλέω * πολύ

L. 1 *Omnino similia etiā sunt hæc iis quæ propriè ad aluū pertinent. 2 Etenim si vniuersum corpus præter vitæ institutū quieuerit, non statim magis robustum 3 euasit. quodsi etiam diutius feriatū corpus ocio repentè se ad laborem conuerterit, perperam 4 efficiet quippiam. Eodemque modo de 5 vnaquaque parte corporis iudicandum. Etenim & pedes huiusmodi quippiam 6 agent, cæterique omnes adeo articuli 7 qui ocio dediti*

*dediti fuerint nec laborare consueuerint, si repentè se ad laborandum conuerterint: eadem etiam oculi ipsi dentesque patientur, & pars vnaquaeque. Quod & * cubile ipsum praeter consuetudinem molle & durum molestum est ei qui vtitur, tum etiam lectus sub dio praeter morem, corpus indurat.* * stratum

COMMENTARIVS.

Sensus Aphorismi est, aluus ab ocio ad negocium si subito reducatur, laeditur; ergo sensim redeat ad officium.

1 Vel, huiusmodi ferè sunt haec quae sequuntur, cumiis quae in aluum cadunt mutationibus. nimirùm ab ocio ad negocium. quasi dicat, exemplo aliarum partium facilè quiuis intelligit, grauissimam esse mutationem aluo, quae fit ab ocio ad negocium.

2 Id est, si quis in vmbra vixerit praeter institutum.

3 Quia exoluit; proprij autem officij exercitatio, robur augere solet, ex Platone, & Galeno ad finem lib. 6. De locis affectis.

4 Cùm officium facere volet. Ac si diceret, omnia perfunctoriè & negligenter faciet, & nil dignum suâ naturâ faciet.

5 Vt nimirum cùm aget, omnino sui officij immemor esse videatur.

6 Perfunctoriè, id est, deprauati officij speciem edent.

7 Id est, actus qui illorum laborum fuerint insolentes & insueti.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

L I.* Αὐτὰρ καὶ ἐμὲ 1 τοιῶνδε πάντων ἀρκεῖ 2 παραδείγματα γράψαι. Εἰ γάρ τις 3 ἕλκος λαβὼν ἐν κνήμῃ μήτε λίην 4 ἐπίκαιρον, μήτε λίην 5 εὔηθες, μήτε ἄγαν 6 δυσελκὴς ἂν, μήτε ἄγαν εὐελκὴς, αὐτίκα ἀρξάμενος ἐκ πρώτης κατακείμενος ἰητρεύοιτο, καὶ 7 μηδαμῇ 8 μετεωρίζει τὸ σκέλος ἀφλέγμαντον ἂν οὕτω εἴη, καὶ ὑγιὴς πολλῷ θᾶσσον οὕτω γένοιτο, ἢ εἰ 9 περιπλανώμενος ἰητρεύοιτο. Εἰ μήν τοι * πεμπταῖος, ἢ ἑκταῖος, ἢ καὶ ἔτι 10 ἀνωτέρω, ἀναστὰς ἐθέλει προβαίνειν, 11 μᾶλλον ἂν πονέοι τότε, ἢ εἰ αὐτίκα ἐξ ἀρχῆς πλανώμενος ἰητρεύοιτο. Εἰ δὲ καὶ πολλὰ ταλαιπωρήσειεν ἐξαπίνης, πολλῷ ἂν μᾶλλον πονήσειεν, ἢ ἐκεῖνος ἰητρευόμενος ταῦτα, ταλαιπωρήσειεν ταύτῃσι τῇσιν ἡμέρῃσιν. * Ἀτὰρ * ἑκτ.

L I. *Quinetiam 1 huiusmodi affectionum sufficiet 2 exempla scribere. Etenim si cuius tibia vlcere sit obsessa, 3 eoque nec admodum 4 magno, nec 5 admodum facili, 6 atque is qui vulnus accepit, non sit valdè contumax ad curationem, nec admodum facilis, & statim ineunte morbo iam vsque à primo die decumbẽs in lecto curationem adhibeat, ac nullo 7 modo pendulum 8 sit crus, sic inflammationis expers reddi poterit, ac sanitati multo celeriùs restituetur, quàm si 9 oberrando curationem susciplat. Sed tamen si quinto aut etiam sexto die, aut etiam supra 10 illud tempus surgens è lecto, prodire velit, 11 maius negocium tum sibi facesset, multoque magis laborauerit, quàm ille quicurationem suscipiendo, illis primis diebus prodierit. Quodsi confertim se fatigârit, grauius affligetur, quàm si curationem suscipiendo, primis illis diebus defatigatus fuisset.*

COMMENTARIVS.

Collatione partium docet mutationem ab ocio ad negocium calamitosissimam esse. Vt si cui crus obsessum fuerit phlegmone, & quiescat is quatuor diebus, tum quiete is sibi consulit: si post quatuor dies se exerceat, peccat tum ratione morbi, tum partis. Partis quidem, quia ab ocio ad negocium se conuertit. Hinc sumpti sunt Aphorismi quartus & quintus, libri primi.

1 Quae cadunt in aluum à diaetae mutatione, id est, huiusmodi quae in quaestionem proposita sunt.

2 Ac tandem huic libro finem imponere, qui de termarsi est diaetae in morbis acutis. Παραδείγματα nimirum documento proposita, quae sine exceptione sunt huiusmodi.

3 Id est, proptio vlcere, vel vulnere sauciatur.

4 Amplitudine diuisionis, aut dignitate partis vel καιροῦ. lib. De vlcere, ἐπίκαιρον insigne, εὔηθες vile.

5 Nec admodum facili nec admodum curatu difficili: id est, aut difficultate in modo medendi, aut intemperie partis, aut materiae vitio, aut sanguinis affluentis vitio, aut symptomatum coniunctione; sed mediocri.

6 Potest referri ad eum qui non facilè recipit vulnus; hîc ad curationis difficultatem.

7 Id est, neque stando, neque sedendo, nec ambulando crus moueat.

8 Id est, non vsquequaque. ex omni parte sustentatum.

9 Stando, sedendo, vel ambulando, illi medicina fiat.

10 Id est, tertio vel quarto.

11 Subitanea illa mutatione ab ocio, ad negocium.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

L II. 1 Διὰ τί λεθ. ἂν μαρτυρίει 2 ταῦτα πάντα ἀλλήλοισιν, ὅτι πάντα ἐξαπίνης μείζω πολλῷ τῶ μετρίῳ μεταβαλλόμενα, ἐπὶ τὰ ἢ ἐπὶ τὰ βλάπτει.

L II. 1 *Omnia igitur haec [quae posita sunt] documento 2 esse possunt inter se, quòd [scilicet] ea quorum à mediocritate fit insignis excessus in hanc vel illam partem, detrimentum adferunt.*

COMMENTARIVS.

1 Caput totius disputationis est, vt intelligamus quàm diu manet suo statu natura, in ea nil mutandum esse, omnemque eam fugiendam esse mutationem, quae fit vel in diaeta vel aere. Nam omnis mutatio periculosa. periculosior tamen quae fit ab ocio ad negocium, quàm contrà. Si igitur natura à statu suo recesserit, aequalis contrariorum excessu, cum naturae excessu est pugnandum. Sed rectè ea contrarietas in vsum ducenda est. Omnis igitur mutatio inconsideratè facta grauis est; cùm ratione sui, quòd tenuis victus sit periculosus in acutis; tum quòd indicatione sumpta à natura peculiari, tenui victu aegri delinquant.

2 Vel, vt summa dicam, omnia haec consentiunt inuicem, quòd quae in hanc vel illam partem repentina subitò fit mutatio (adiungendo vel deducendo) supra modum damnum adfert.

HIPPOCRATIS TEXVS.

L III. Πολλαπλασίη 1 μὲν οὖν κατὰ κοιλίην ἡ βλάβη εἴη, ἢν ἐκ πολλῆς κενεαγγείης ἐξαπίνης πλέον τοῦ μετρίου προσάρηται. Ἀτὰρ καὶ 2 κατὰ τὸ ἄλλο σῶμα, ἢν ἐκ πολλῆς ἡσυχίης ἐξαίφνης ἐς πλείω πόνον ἔλθοι, πολὺ πλείω * βλάψει, ἢ ἐκ πολλῆς ἐδωδῆς ἐς κενεαγγείην μεταβάλλοι. Δεῖ μέντοι 3 καὶ τὸ σῶμα τετίοισιν ἐλινύειν, ἢν ἐκ πολλῆς ταλαιπωρίης ἐξαπίνης ἐς σχολήν τε καὶ ῥαθυμίαν ἐμπίπτῃ, δεῖ δὲ καὶ 4 τουτέοισι τὴν κοιλίην ἐλινύειν πλήθεος βρώμης. 5 εἰ δὲ μὴ, 6 πόνον ἐν τῷ σώματι ἐμποιήσει, καὶ βάρος ὅλου τοῦ σώματος. * βλάβειη;

L III. *At 1 infinitis partibus est maior ea noxa quae aluo infertur, si à diuturno exhausto plus iusto quid ingeratur. Quinetiam in 2 vniuerso corpore, si ex diuturno ocio repentè quis ad laborem sese conuerterit, multò magis laedetur, quàm si à liberaliore victu ad * inediam se conuerterit. Est igitur necesse 3 horum corpus omnino quiescere, quamuis multo labore fractum corpus, ad ocium & ignauiam transferatur, 4 quinetiam & is [qui abstinentiâ exerciti suum defraudat genium] aluum defraudare oportet cibi copiâ. 5 Sin minus, 6 negocium facesset corpori, & grauitatem inferet.* * exhaustũ mutatio fiat,

COMMENTARIVS.

1 Quasi dicat, Sed cùm à mediocritate (eius rei cui natura assueuit) insignis excessus & mutatio in hanc vel illam partem naturæ sit permolestus, quamdiu statu suo manet: attamen infinitis partibus est maior ea noxa quæ cadit in ventrem, si post diuturnum exhaustum repentè plus æquo cibi ingeratur.

2 Id est, in cæteris partibus. si à diuturno ocio repentè se ad vehementiorem laborem conuerterint: nam grauior est mutatio ab ocio ad negocium, quàm à negocio ad ocium.

3 Subiicit correctionem intempestiuæ mutationis in hanc vel illam partem. nimirùm qui ex negocio ad ocium transeunt, εὐσλινθύειν, vult, id est, toto quiescete corpore: nam vbi fames, laborandum non est. & faciliùs fertur à negocio in ocium translatio, quàm ex aduerso.

4 Est enim consentaneum vt aluus cibi copiâ defraudetur; id est, vt à coctione vacet: nam vbi fames, laborandum non est.

5 Si quis ad ingenium redierit, suo antè fraudatus genio.

6 Damnum & offensionem corpori adferet, vniuersique corporis grauitatem sentiet, nimirùm coctionis difficultate, digestionisque inopia. quia ventris segnities, omnium confusionem, & vasorum impuritatem parit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LIV. 1 Ὁ δὴ οὖν πλεῖστος μοι λόγος γέγονε περὶ μεταβολῆς τῆς ἐπὶ τὰ καὶ ἐπὶ τά. ἐς πάντα μὲν οὖν εὔχρηστον * τ' αὐτ' εἰδέναι. 2 Ἀτὰρ καὶ (περὶ οὗ ὁ λόγος ἦν) ὅτι ἐν τῇσιν ὀξείῃσι νούσοισιν ἐς τὰ 3 ῥοφήματα μεταβάλλουσιν ἐκ τῆς κενεαγγείης· 4 μεταβλητέον γὰρ ὡς ἐγὼ κελεύω ἤδη. Ἔπειτα οὐ χρηστέον ῥοφήμασι, πρὶν ἡ νοῦσος 5 πεπανθῇ, ἢ 6 ἄλλο τι σημεῖον φανῇ, ἢ κατὰ 7 ἔντερον κενεαγγικὸν, ἢ ἐρεθιστικὸν, ἢ κατὰ τὰ 8 ὑποχόνδρια· ὁκοῖα 9 γεγράψεται σημεῖα.

* πάντα

LIV. 1 *Ergo de mutatione quæ in hanc vel illam partem fit, largiùs à nobis disceptatum est. Sed tamen ad bene medendum cognitio hæc pervtilis est & necessaria. Quin etiam 2 (de quo instituta fuerat disputatio) in morbis acutis, ab exhausto (id est, inedia) ad 3 sorbitiones ægros conuertunt: 4 & sanè adducendi sunt quoque ad sorbitionis vsum: 5 sed tamen sorbitione non est vtendum* priusquam morbus 5 mitificatus fuerit, aut 6 aliud signum aliquod apparuerit, aut 7 intestini exhausti, aut irritati alui, aut ab 8 hypochondriis signa 9 quæ post scribentur.*

* donec

COMMENTARIVS.

1 Anacephalæosis.

2 Vel, Cæterum quod est nostri instituti proprium.

3 Inconsideratè. facilius est potu resici quàm cibo. quasi dicat, vt vitetur cacochymia succrescens effœtâ aluo, quæ totius corporis necessitati satisfacere nequit, dentur alimenta humida consistentiâ, sitis expertia.

4 Vel transeundum; vel mutationem faciendam affirmo etiam ego. eo vsque quòd magnis mutationibus magna sit opponenda mutatio.

5 Donec edita sunt pepasmi signa, nimirùm si sufficit eò æger.

6 Quòd symptoma vires frangat. vt cardialgia à bile, vigilia, ira, mæror, lumbrici ad ventriculum repentes; prurītus irritans noctè.

7 Aut vacuatione per aluum. id est, profluuium aluinum. quasi dicat, ante pepasmi signa non sorbeat, si sufficit æger: alioqui si signa labefactatarum virium appareant, ineunte etiam morbo, ante pepasmum sorbeat: hoc est, ilicò, ne cogaris ad statum pastum præscribere, cùm minimè decet.

8 Aridis, collapsis, aut suspensis; vbi ob siccitatem deprimitur hypochondrium, & non ob phlegmonen. nam phlegmonè ita concidunt, tenuissimè nutriendi: qui verò à siccitate, vt hic, sæpe parum ptisanæ sorbere debent.

9 Vt facies mortifera. Duæ sunt Indicationes contrariæ; vna, à morbo: altera, à natura. Morbus sui ablationem; natura, firmitudinem suadet. A morbo, Hip. 2. aph. 7. Quæ corpora longo tempore perfecta extenuatione tenuata sunt, nimirùm humidæ & spirituosæ substantiæ iacturâ non solâ, sed exhaustis partibus solidis, per quæ nutricatio perficiebatur. cutis distenta est, in his, & pallida, carnibus accisis, hos lentè reficere oportet; quòd partes solidæ infirmæ sint. cibis liquidis, coctu facillimis, non sitiferis. In quibus verò breui dissipantur spiritus & humores, superstite partium solidarum integritate, cutis laxitate cum pallore, celeriter reficiendi.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LV. 1 Ἀγρυπνίη ἰσχυρὴ, πόμα καὶ σιτία 2 ὠμὰ καὶ ἀπεπτότερα ποιέει. καὶ ἡ 3 ἐπὶ τὰ ἕτερα αὖ μεταβολὴ, διαλύει τὸ σῶμα, καὶ 4 ἐρθότητα καὶ καρηβαρίην ἐμποιέει.

LV. 1 *Vigilia pertinaces, cibos & potiones efficiunt 2 crudos & coctionis expertes. & 3 quæ in contrarium fit mutatio, corpus soluit, ac 4 faciem turgidulam reddit, & capitis grauitatem adfert.*

COMMENTARIVS.

Sensus Aphorismi est, Ad insueta mutatio, cruditatem facit, & roboris exolutionem.

1 Vigiliis calor vitalis & spiritus diffunduntur, vnde horum in ventriculo inopia: nam ad cerebrum trans feruntur, vnde horum inopiâ ventriculus laborat. vnde Hippocrates, Quod cibus & potus ventriculo, id somnus visceribus. Vigilia exhaurit per halitum, nec coquit quæ in imo sunt: Somnus verò humectat, spiritumque & effluuia cohibet.

2 Ὠμὰ cruda significant: ἄπεπτα coctionis impossibilitatem.

3 Id est, somni profundi, procreant halitus; vnde turgent corpora quasi excocta.

4 Ob calidum madorem: quare hoc roboris exolutionem denotat. Tecmarsin bene medendi absoluit in cibo æger, qui progreditur ineunte morbo à victu pleniore ad tenuiorem: & à statu, à tenuiori ad pleniorem. Etenim omnis termarsis bene medendi in his 4 est posita, historia morbi, viribus ægri, peculiari cuiusque natura, & consuetudine.

IN HIPPO

IN HIPPOCRATIS DE VICTVS RATIONE IN MORBIS ACVTIS LIBRVM TERTIVM ET QVARTVM COMMENTARIVS.

Illustrissimis, Potentissimis & Magnificis,

ORDINIBVS ZELANDIÆ,

OTTHO HEVRNIVS, defuncti parentis nomine IOANNIS HEVRNII, dedicat consecrátque.

VMANO generi iuuando plurima Parens noster IOANNES HEVRNIVS, POTENTISSIMI ORDINES, *cùm scripsisset, tandem ad illuminanda* MAGNI HIPPOCRATIS *scripta se conuertit; qui primus Artis Medicæ fundamenta posuit, quæ per annos bis mille certa & immota inuidiosa vetustas reliquit. Vltimum hoc cùm esset à Parente nostro singulari arte & industria elaboratum opus, iam moriens voluit id* ILLVSTRI *Vestro Nomine munitum in publicam lucem prodire operâ nostrâ: tum vt antiquissimo huic Artis medicæ scripto, ante Alexandrum Magnum composito (quod modum & rationem docet cibum exhibendi in violentissimis illis morbis qui intra septem aut quatuordecim dies hominem abripiunt, & qui certò necant si in alimento error admittatur) per se licet pretioso; splendor accedat: tum vt Commentariorum vestimento à Parente nostro decoratum; antiquum suum contra calumniam & liuorem inuiolabile robur reseruet. Nam is est,* POTENTISSIMI DOMINI, *nominis vestri splendor, vt & obscuro lucem adferat, & luce liuorem offuscet. Vos primi vindices Patriæ Libertatis estis: Vos caput eius fortunæ quæ Confederatum Belgium tot* POTENTISSIMIS REGIBVS ET PRINCIPIBVS *associauit: Vos illi qui terras tentare repostas & alio sub sole iacentes ausi estis, quorum auspiciis Borealis plagæ incola cælum & solum Australe vidit; & vicissim sub flagrante sole natus mediis in pruinis riguit; vt vos meritò reuereatur & suspiciat;*

Quique renascentem Phœbum cernitque iacentem.

Rogat igitur verbis nostris, Parens noster IOANNES HEVRNIVS, POTENTISSIMI DOMINI, *Vestri nominis splendore munitum in publicum famæ campum hoc opus prodire vt patiamini, quo gratiùs ab omnibus excipiatur, tutiùs à liuore vigeat; & latiùs innotescat.* DEVS OPT. MAX. ILLVSTREM VESTRAM AMPLITVDINEM *ad Religionis & Reipublicæ gloriam & incrementum æternùm incolumem tueatur.*

Ex Academia Leida in BATAVIS,
ANNO CIↃ. Iↄ. IↃ. IX.

PRÆLOQVIVM.

Oc libro docet tecmarsin benè medendi in potu. Potionum autem quatuor sunt genera simplicissima: Vinum, aqua, melicratum, & oxymel. In harum vsu considerandum quid, quantum, quando, quibus, cum virium distinctione. Quidam dicunt vinum non nutrire, hoc argumento: Nihil nutrit quod non crassescit: vinum non crassescit. Sed & propositio & minor sunt falsæ. Maior quidem, quia lac in pueris nutrit, non autem crassescit. Minor verò, nam testatur Galenus lib. De Alimentorum facultatibus vinum esse alimentum: Ergo per se calfacit: per accidens refrigerat.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ
ΠΕΡΙ
ΔΙΑΙΤΗΣ ΟΞΕΩΝ Γ.

I. Γλυκὺν 1 ἢ οἰνώδεα 2 οἰνώδεα, καὶ λευκὸν, καὶ 3 μέλανα, καὶ 4 μελίκρητον, καὶ 5 ὕδωρ, καὶ 6 ὀξύμελι, τοῖσι 7 σημαινόμενον, χρὴ 8 διορίζειν ἐν τῇσιν ὀξείῃσι νούσοισιν.

HIPPOCRATIS
DE VICTVS RATIONE
IN MORBIS ACVTIS
LIB. III.

I. *A T verò vinum 1 dulce, & 2 generosum, & album, 3 nigrum, & 4 melicratum, & 5 aqua, & 6 oxymel, iis 7 explicata notis 8 distinguere oportet in morbis acutis* [quibus conueniant.]

COMMENTARIVS.

1 Explicata vna qualitate, cæteras differentias gustabiles relinquit intelligendas: austerum, acerbum, acidum, suaue, acre, amarum. Dulce vinum, id est, temperatum, quod naturæ gratum est, cum crassa substantia: nullus est in eo caloris excessus.

2 Id est, magnarum virium: potens. assumpta differentia à facultate. Vide Historiam adolescentis, qui in Melibœa.

3 Id est, purpureum, fuluum. adde crassum, tenue, & odoris expers. Etenim differentiæ à consistentia & odore sumendæ: quoniam forma & essentia vini nobis est incognita. Quare sumendæ sunt eius differentiæ ab accidentibus inseparabilibus quæ ei insunt, his videlicet quinque, sapore. consistentiâ, facultate, colore, & odore. Ad quas & eæ reducendæ veniunt, quæ à materia vitis (quæ quidem ignota est) quæque aut à loco, aut à tempore, aut à præparatione ducuntur. Agimus hîc autem de vino simplici, quod est succus vuæ. Vide Platonem in Cratylo.

4 Id est, aqua mulsa. Meracum aut dilutum melicratum nil est aliud quàm mel temperatum aquâ. Estque melicratum ex melle vel crudo, vel cocto. Vtriusque rursus duæ sunt species: meracum, quod ex octo partibus aquæ, & vna mellis, idque hyeme conficitur. & dilutum, ex duodecim partibus aquæ & vna mellis: id æstate. Meracum fit vel in vsum præsentem; & dicitur hydromel: vel in vsum diuturnum, idque κατ' ἐξοχὴν dicitur melicratum.

5 Simplex: fluuiatilis, fontana.

6 Acetum mulsum, quod ex sedecim partibus aquæ, vna aceti, vnâque mellis constat. Id duplex est, simplex, & compositum. Simplex, vel in præsentem, vel in diuturnum vsum paratur. Compositum, vt scilliricum, &c. Agimus hîc de simplici.

7 Id est, parefactâ harum quatuor rerum naturâ.

8 Id est, quæ conuenienter cuique adhibendi sit ratio, docere. Nihil enim temerè pronunciandum de alimentis aut medicamentis: sed indicatione sumptâ à morbo, viribus ægri, peculiari cuiusque natura & consuetudine, quo modo conuenienter adhiberi possint in qualitate, quantitate, vtendi modo, & occasione. Et data non apto tempore vina nocent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

II. Ὁ μὲν 1 γλυκὺς ἧσσόν ἐστι 2 καρηβαρικώτερος τοῦ οἰνώδεος, καὶ ἧσσον 3 φρενῶν ἁπτόμενος, καὶ 4 διαχωρητικώτερος δή τι τοῦ ἑτέρου κατ' ἔντερον, 5 μεγαλόσπλαγχνος δὲ σπληνὸς καὶ ἥπατος. οὐκ ἐπιτήδειος δὲ οὐδὲ τοῖσι 6 πικροχόλοισι. καὶ γὰρ οὖν 7 διψώδης τοῖσί γε τοιουτοισίν ἐστιν. ἀτὰρ καὶ φυσώδης 8 ἐντέρου τοῦ ἄνω. οὐ μὴν πολέμιός γε αὐτῷ * κάτω ἐντέρῳ * κατὰ λόγον τῆς * φύσιος· καίτοιγε οὐ πάνυ πορίμη ἐστὶν ἡ ἀπὸ τοῦ γλυκέος οἴνου * φῦσα, ἀλλ' ἐγχρονίζει περὶ ὑποχόνδρια.

* τῷ * ὡς * φύσης, φόρα,

II. *Enimuerò 1 dulce vinum minus generoso 2 caput grauat, ac minus 3 arcem mentis inuadit, sed 4 eiusdem vsu magis, quàm ex altero, excrementa per aluum feruntur. sed tamen lienem & 5 hepar tumescere facit; proptereaque 6 biliosis consentaneum non est: huiusmodi enim naturis, 7 sitim excitat. sed & in 8 superiori intestino flatus excitat: nec tamen inferioribus intestinis molestum est ratione flatus. quamquam non admodum sit meabilis flatus qui à dulci vino excitari solet, sed in hypochondriis cunctatur.*

COMMENTARIVS.

1 Quod nimirum est temperatum, cum substantia crassa coniunctum.

2 Quod sit minùs calidum, neque vaporibus caput oppleat. nam generosum insitas habet duas causas τῆς ἄνω φορᾶς.

3 Id est, cerebrum minùs calfacit, & delirandi causam minùs suppeditat. vide historiam adolescentis qui in Mendacij inuentus foro iacebat: Aristot. 4. Meteorol. 9. & 3. Problem. 13. & 28. Existimat D. Mercurialis ibi Aristotelem loqui de eo vino, quod γλεῦκος vel ἀείγλευκος appellatum prodidit Plinius lib. 14. Quod vt fieret prodidit Plutarchus in Symposiis, vbi ait, Vasa Musto plena in aqua frigida extingui, &c.

4 Commoda vini dulcis. Omne vinum dulce est infirmum: quia nullus est in eo caloris excessus: sed est temperatum & crassum. Omne etiam vinum dulce est crassum, quia ipsius materia ob caloris infirmitatem non est resoluta in tenues partes. Crassum autem & tenue aliter in solidis, aliter in humidis dicuntur. tenue enim vinum dicitur, quod densissimas partes facillimè subit. in solidis verò tenue dicitur, quod in tenues partes facilè comminui potest. Duobus autem modis vinum dulce aluum ciet. primò, quia coquitur & mitificatur in ventriculo, neque ad renes transit, quia est crassum: omnia autem diuretica sunt tenuia. secundò, iis qui sunt πικρόχολοι in bilem vertitur: bilis autem sua acrimoniâ intestina ad excretionem excitat. Dulce vinum non est diureticum, & facilè bilescit, igitur aluum cit.

5 Quòd nimirum obstructionibus fit opportunum, crassitudine substantiæ; cùm rapiatur ab amplioribus vasis ad angustiora. Dulcia omnia naturæ nostræ sunt consentanea, & proinde auidissimè à liene & hepate etiam adhuc cruda rapiuntur. huc accedit substantiæ ratio, quæ non potest in tenuissimas partes, caloris defectu, transire. præterea & loci ratio, quo itur à lata via, mezarrhaicis scilicet venis, ad capillares illas in summa parte hepatis.

6 Quòd hepate sint omnes calidiore, vnde crudi vini præpropera fit attractio, & ibi bilescit, vt dulcia omnia bilescere solent.

7 Quòd incendio flagret, & bilescat.

8 Id est, distenta flatu reddit hypochondria: ac difficultatem spirandi parit per diaphragmatis compressionem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

III. Καὶ γὰρ οὖν 1 ἧσσον διουρητικὸς γίγνεται ἤπερ ὁ τοῦ οἰνώδεος λευκοῦ.

III. *Eoq; sit, vt 1 minorem vim ciendi vrinas habeat, quàm generosum album.*

COMMENTARIVS.

1 Vinum hoc dulce minùs est diureticum, id est, serum à sanguine non ita segregat, vt generosum album. nam vt habet Galenus 5. Simplicium, 13. diureticorum officium est, serum à sanguine fundere. hinc omnia debent esse meabilia, tenuium partium, & calida.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IV. Πτυέλε δὲ μᾶλλον 1 ἀναγωγὸς ἐστὶ τοῦ ἑτέρου ὁ γλυκύς.

IV. *Sed certè dulce vinum maiorem vim habet 1 promouendi expectoratum, quàm aliud quoduis.*

COMMENTARIVS.

1 Primò, quia vim nutriendi habet: secundò, quia recreando pulmones, materiam crudam quodammodo coquit & mitificat: tertiò, quia efficit vt illa materia ab angustiis bronchiorum pulmonum feratur ad amplitudinem asperæ arteriæ, modò ipsum non sit sitiferum, nec adeò crassum: nec æger sit picrocholos, aut grauiter febricitet. Promouet ergo expectoratum excitando naturæ vim, pulmonum alas explicando, & eos meabiles reddendo, crudam materiam mitificando. Quare asthmaticis, & peripneumonicis, sedata (à venæ sectione) inflammatione præscribitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

V. Καὶ ἔστι μὲν διψώδης ἐστὶ πινόμενος, 1 ἧττον ἂν τούτοισιν ἀνάγοι, ἢ ὁ 2 ἕτερος οἶνος. Οἷσι δὲ μὴ διψώδης, μᾶλλον ἀνάγοι ἂν τοῦ 4 ἑτέρου.

V. *Verùm quibus epotum vinum dulce 1 sitiferum est, iis quidem 2 minus expectoratum educit quàm 3 aliud quiduis. Quibus autem sitiferum non est, promouet magis quàm 4 aliud quoduis.*

COMMENTARIVS.

1 Ὑπερχολοσπλάγχνοις, & πικροχόλοις.

2 Quia qua ratione sitim accendit, eadem planè materiam contumacem reddit quòd siccet. igitur non valet promouendo expectorato.

3 Quod nimirum flammam concipiendo ac febrem accendendo, expectorati materiam contumaciorem reddit. Hinc axioma colligite: Quicquid calorem accendit, quicquid est sitiferum, nihil valet promouendo expectorato: imò maximè obest. Itaque eclegmata, cùm sint calida, non conueniunt promouendo expectorato. Prudentes ergo medici sirupum de hyssopo non audent præscribere sine alterius sirupi admixtione, vt capillorum veneris, & violarum miscentes quorum duabus partibus admiscent vnam hyssopi. vtimur sirupis ad expectorandum.

4 Quòd pulmonibus gratum sit. Omne enim viscus dulcibus gaudet. & superatis venæ portæ & cauæ angustiis, materiam expectorandam mitificat, blando & temperato calore; & ab angustiis pulmonum ad asperæ arteriæ amplitudinem promouet materiam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VI. Ὁ δὲ λευκὸς οἰνώδης οἶνος 1 ἐπῄνηται μὲν καὶ ἔψεκται τὰ πλεῖστα καὶ τὰ μέγιστα, ἤδη ἐν τῇ τοῦ γλυκέος οἴνου διηγήσει· ἐς δὲ κύστιν μᾶλλον πόριμος ἐὼν τοῦ ἑτέρου, καὶ διουρητικὸς δὲ ὢν καὶ 2 καταῤῥηκτικὸς * ἀεὶ, πολλὰ πρὸς 3 ὠφέλειαν ἐν ταύτῃσι. Καὶ γὰρ εἰ πρὸς 4 ἄλλα ἀνεπιτηδειότερος τοῦ ἑτέρου πέφυκεν, ἀλλ' ὅμως ἡ κατὰ τὴν κύστιν κάθαρσις ὑπ' αὐτοῦ γιγνομένη, ῥύεται ἣν 5 προσβάλληται ὁκοίην δεῖ. Καλὰ δὲ ταῦτα τεκμήρια ἐστὶ, τῆς περὶ οἴνου ὠφελείης καὶ βλάβης ὅκόσα ἀκαταμάθητα ἦν τοῖσιν ἐμεῦ γεραιτέροισιν.

* ἀεὶ πολλὰ προσωφελέοι ἂν ἐν ταύτ'

VI. *Nunc verò genererosi vini & albi 1 maxima sunt dotes, & vitia plurima, vt demonstratum est iam in dulcis vini enarratione: sed cùm ad vesicam meabile sit magis quàm aliud quoduis, magisque vrinas cieat, 2 obstructaque liberet, magnum in huiusmodi morbis adfert 3 adiumentum. Etenim si ad 4 alia minùs valeat (vel etiam plus adferat incommodi) quàm aliud quoduis, tamen qua ab eo perficitur per vesicam purgatio, planè agrum liberat, 5 si exhibeatur vt decet. Atque hæc sunt præclara argumenta commodi vel incommodi quod à vino infertur, qua quidem à maioribus meis nondum comprehensa fuere.*

COMMENTARIVS.

1 Sunt enim dotes, vt suo calore & tenuitate substantiæ vrinas cieat. vitia verò, quòd intestinorum & ventriculi vim labefactet, caput fumis oppleat: vnde cephalalgia, & delirij consecutio.

2 Partium scilicet vnde vrina ducitur, qua fertur, & vbi excipitur. Est autem hoc loco difficillima quæstio: An Nephriticis & calculo obnoxiis, vinum album & generosum exhiberi debeat. Practici indifferenter id omnibus præscribunt. mihi id minimè probatur. Sic igitur statuo; Vinum huiusmodi tunc exhibendum esse, quando agitur de cienda vrina; & de calculi exclusione ex vreteribus in vesicam. sed ad præcautionem est inutile. Nam cùm agitur de præcauendo calculo, non sunt danda tenuia illa diuretica; non enim est detiuanda materia in loca affecta. iam infirmior est ren, vel vlcere obsessus.

3 Vrina mota potenter à thorace abducit, nam per arterias emulgentes excluditur aliquid à thorace in renes.

4 Ad aliorum morborum curationes, vt febrium, intestinorum, capitis.

5 Quia nihil est ventriculo, maximè ieiuno, inimicum magis, quàm album & generosum vinum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VII. 1 Κιῤῥῷ 2 δὲ οἴνῳ, μέλανι αὐστηρῷ ἐν ταύτῃσι τῇσι νούσοισιν ἐς τάδε ἂν χρήσαιο, εἰ καρηβαρίη μὲν μὴ ἐνείη, μηδὲ φρενῶν * ἅψις ἢ * ἅψεις, μηδὲ τὸ πτύελον κωλύοιτο τῆς ἀνόδου, μηδὲ τὸ οὖρον ἴσχοιτο. τὰ διαχωρήματα δὲ 3 πλαδαρώτερα, καὶ ξυσματωδέστερα εἴη. Ἐν δὲ τοῖσι 4 τοιουτέοισι * πρέποι ἂν μάλιστα μεταβάλλειν * πρέπει ἐκ τοῦ λευκοῦ, καὶ ὁκόσα τουτέοισιν ἐμφερέα.

VII. *1 Fuluo 2 autem, nigro & austero vino in huiusmodi morbis vtendum, siquidem neque grauatum sit caput, neque mens perculsa, neque sputum expectorato prohibeatur, nec vrina prohibeatur. Deiectiones 3 autem sint liquidiores, & abradentes, & ramentosa. Cùm 4 hæc ita sint, consentaneum est transire à vino albo ad huius vsum, atque ad ea quæ huic facultate consimilia sunt.*

COMMENTARIVS.

1 Sensus Aphorismi est, His qui infirmo ventriculo profusiore sunt aluo, cõsentaneum est vinum fuluum: & multo magis nigrum & austerum, si nihil aliunde periculi immineat. nimirum vel à peculiari ægri natura, vel à calamitosa vi morbi superueniente: vt si æger infirmiore sit cerebro, vrinæ adsit suppressio, vel mens perculsa &c. quæ enumerat Hippocrates. Nam quibus vrina supprimitur, nunquam debet vinum austerum exhiberi, quacumque de causa supprimatur. Supprimitur autem vrina vel criticos, vel symptomaticos. Criticôs, quia vnicum est signum futuri sudoris, in morbis acutis, vrinæ suppressio, 6. Epid. 1.11. Symptomaticos, idque vel plena, vel vacua vesica. Vacua, ab obstructione vreterum, vel inflammatione renum, vel hepatis incendio exhauriente omne serum. plena, ab obstructione fistulæ, vel resolutione vesicæ. De qua te ita Gal: 1. loc. aff. Si vesicâ impletâ nihil excernatur, aut resoluta

soluta erit excretoria vrinæ actio, aut vrinæ fistula constipata. Resoluta erit à refrigeratione nerui sextæ coniugationis:eo enim refrigerato, sěsio rei molestatis qualitate aut quātitate tollitur. proinde si hominē ita signaueris,vt decliuis sit vesicæ ceruicis situs, manibus tumorē præter naturam pressēris,expelletur vrina. Fistula verò tribus modis stipatur, vel enim in eam molem tumescit vesica ab inflammatione, scirrho, abscessu, vel alio quouis tumore, vt meatus inde occupetur. Vel aliquid præter naturam ei innascitur, vt caruncula; si præcesserit vlcus, callus, aliave res à longo tempore ex crasso & lento humore sensim enata: vel à re quapiam obstruatur, vt lapide, grumo, vel crasso lentóve humore. Hîc autem quæritur an ad omnem dysenteriam conueniat vinum austerum. Respondeo, Ad eam solùm valere quæ accidit ex primigenia affectione laborantibus intestinis; vt in coaceruatione putris pituitæ consentaneus est vini austeri vsus. Præterea in lienteria, quia illud recreat ventriculum & intestina, & calorem excitat. Non conuenit dysenteriæ quæ fit ex hepatis inflammatione cum febre, cuius febris focus est hepar. Quia vt ait Hippocrates, hæc vini & carnis abstinentiā curatur, solóque ptisanæ & situpi violati vsu. rursus in critica dysenteria senum, non exhibebis hoc vinum. nec in disenteria quæ est ex anadrome lumborum, quia in hac bilis est segregata à sanguine.

2 Non sunt coniungenda fuluum & austerum: sed nigrum & austerum. Quia fuluum est calidum & tenuium partium, magnarum virium, potens; ideò caput ferit, & febrim accendit.

3 Linterici excernunt liquida, sed non ramentosa.

4 Vt non adsit capitis grauitas, neque aliquid illorum quatuor: nimirum mens perculsa, expectoratum interceptum & vrina.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VIII. 1 Περιξωσμένας ἢ δεῖ, ὅτι τὰ μὲν ἄνω πάντα, καὶ τὰ κατὰ τὴν κύστιν ἧσσον βλάψει, ἢν 2 ὑδαρέστερος 3 ᾖ. τὰ δὲ κάτω 4 ἔντερον καὶ μᾶλλον 5 ὀνήσει, ἢν * ἀκρητέστερος ᾖ. * ἀκρατ

VIII. 1 *Quod superest firmum illud ac ratum haberi debet, omnes superiores partes, easq; quæ ad vesicā pertinent, minùs offendi, si [naturâ vel arte] 2 dilutius 3 sit vinum: 4 intestinis verò maius 5 adiumentum adfert, quo meracius est.*

Commentarivs.

1 Id est, persuasum omnibus velim.

2 Id est, quo dilutius fuerit, eò minùs caput petet, nec febrim accendet, aut membranas stimulando lædet.

3 In febri vinum dandum est dilutum; atque ei vino aqua est superbibenda, vt prohibeantur vapores. Quando febricitantibus vini necessarius est vsus, tunc eis detur tale vinum, quod vitiorum vini & aquæ sit expers. album tenue, aquosum, odoris expers, vt lora Dioscor. lib. 5.

4 Intestina meracum iuuat stringenti vi: quæ alioqui aquā soluitur.

5 In summa ventriculi infirmitate, vel infirmitatis periculo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IX. 1 Μελίκρητον δὲ πινόμενον διὰ 2 πάσης τῆς νόσου ἐν τῇσιν ὀξείῃσι νούσοισι, τὸ ἐπίπαν μὲν τοῖς 3 πικροχόλοισι καὶ 4 μεγαλοσπλάγχνοισιν 5 ἧσσον ἐπιτήδειον, ἢ τοῖσι μὴ τοιούτοισι*. * ἐπὶ

IX. 1 *Melicratum (vel aqua mulsa) tota morbi historia sumptum in morbis acutis, prorsus quidem tum 3 picrocholis, tum his 4 quibus distenta sunt viscera, 5 minùs est accommodatum, quàm iis qui huiusmodi non sunt.*

Commentarivs.

Sensus Aphorismi est, Melicratum, quia sputum promouet, valet ineunte morbo; nam expectorati promotione curatur pleuritis. Sed si pleuriticus fuerit πικρόχολος vel μεγαλόσπλαγχνος, huic est siriferum; talibus promouendo expectorato est noxium. nam tales peculiares naturæ inde rapiuntur in febres ardentes, & dysenterias calamitosas. Vnde dicit, Melicratum conuenit quidem omni plauritidi, sed non omni pleuritico. nam in morbi curatione, æquè debes cum morbo pugnare, atque naturæ studere. Hinc collige, neque sirupos, eclectaria, decocta calidiora, apta esse ad sputi promotionem.

1 Melicratum ad verbum sonat, ac si dicas mel temperatum, id est, dilutum. Latinis dicitur aqua mulsa. Græcis aliō nomine dicitur ὑδρόμελι. Sed apud Dioscoridem differt hydromeli à melicrato: quòd illud in diuturnum vsum comparetur; melicratum verò in præsentem. Hydromeli enim adiecta portione fermenti Sole coquitur caniculari, vnde acrimoniam acquirit, & vim obtinet vini Cretici seu Maluatici. Alterum genus quod paratur in præsentem vsum, duplex est, vnum meracius, quod vocant melicratum hybernum: alterum dilutius, quod æstiuum. hoc ex duodecim partibus aquæ, & vna mellis constat; illud ex octo aquæ & vna mellis. Pichrocolis conueniētius est dilutius: pituitosis, meracius. iuuenibus, dilutius; senibus, meracius: quia naturæ senū mel est consentaneū. Vtriusq; duo sunt genera, vnū ex melle crudo, alterum quod fit ex melle cocto. Prius tormina ciet, qualia describit Hippocr. in mulieribus de quarum ingrauidatione quæstio est 5. Aphor. 42. Atque hinc est quòd pragmatici describunt clysteres ad detergenda intestina ex hydromelite benè cocto. Nam si vel naturâ vel pharmacopœi vitio fuerit crudum, sæuissima & miserabilia excitabit tormina. Vites habet ab his ex quibus conficitur: aqua nimirum pluuialis, melle, & sacharo candido. Mellis in vniuersum duo sunt genera, mel aëreum, & factitium. Mel aëreum Arabes vocant Mannam. licet apud Arabas, Græcos, & Hebræos variè vsurpetur Manna. nam Hebræorum manna est cibus ille cælestis qui ex admiratione nomen accepit, vt Biblia testantur. Mel autem aëreum Hebræi non appellant Mannam: nam illud est quod Ionathas degustauit, quod ibi tamen non nominatur Manna. Arabes autem istud mel aëreum vocant Mannam: Manna Græcorum est subtilissima thuris pars, Gal. 3. de Alim. Mel factitium est quo vtimur, & quod materia est melicrati. Mel autem istud est dulcissimum, ideoque cùm coctione dulcius reddi nequeat, salsum, amarum, & acre redditur, hinc picrocholis bilescit, & auidè rapitur ab hepate calidiore etiam crudum; quare obstructiones parit & flatus ibi ægrè dissipabiles, æstum excitat, accendit viscera, quæ accensa bilem generant. quæ quidem bilis mala est tum loco vnde manat, tum vbi generatur, tum loco quo iter facit. hæc bilis quia est à sanguinis concretione segregata, incendio hepatis, omni sero exhauritur, ac crassiore parte in intestina detrusa, dysenteriam ibi excitat calamitosam.

2 Nimirum quamdiu morbus manet siccus: & in eius curam priùs est incumbendum, quam naturæ studendum.

3 Natura, vel conformationis vitio, bilis vel anadrome, eiúsve refluxu ad superiorem partem ventris.

4 Quorum distentio deprehenditur hypochondriorum inæqualitate, in qualitate, mole, & consistentia. Qualitate, id est calore; quantitate, id est distentione

distentione; consistentia, id est duritie. μεγαλοσπλάγχνους vocat; quibus non ex lege naturæ, sed affectu præter naturam viscera intumuere, vt scirrho, phlegmone, œdemate. Nam dicuntur hîc μεγαλόσπλαγχνοι, quorum viscera laborant vel obstructione, vel tumore quodam præter naturam.

5 Vel potiùs calamitosum; quia sitiferum, & expectoratum reddit contumacius.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X. 1 Διψῶδες γε μὴν ἧσσον τοῦ 2 γλυκέος οἴνου, πνεύμονά τε γὰρ μαλθακτικόν ἐστι, καὶ 3 πτυέλου ἀναγωγὸν μετρίως, καὶ βηχὸς 4 παρηγορικόν. ἔχει γάρ 5 σμηγματῶδές τι, ὃ μᾶλλον τοῦ μετρίου καταγλισχραίνει τὸ πτύελον.

X. 1 *Sed tamen sitiferum est minus 2 dulci vino, & pulmones lenit mollitque, & medicè 3 expectoratum promouet, & 4 tussim sedat. in eo enim vis quadam 5 detergendi inest, per quam plus æquo sputum viscidius fieri * finit.* *potest.

COMMENTARIVS.

1 Tria requiruntur ad asthmatis & pleuritidis curationem; naturæ robur, meatuum libertas, & materiæ mitificatio vel præparatio. nam hoc est corpus reddere fluidum: nimirum naturam excitare, meatus aperire, & materiam præparare. Hæc enim tria hîc significantur. quia pulmones emollit temperamenti & substantiæ suæ mediocritate nutriendo; expectoratum promouet, materiam mitificando; tussim sedat, obstructiones tollendo. Notandum autem quòd tussis hæc ex euentu accidit, quòd videlicet exsudet humor serosus inutilis, qui per tenuitatem ipsius subterfugit ansam & veluti manum fuliginis: ideoque accidit tussis sicca. Vno itaque modo tussis euenit ab intemperie, de qua hîc non loquimur: altero modo ab asperæ arteriæ asperitate: tertiò, à tenuitate humoris; & hæc tussis dicitur Hippocrati ferina 6. Epid. 2. 18. quæ pulmones exulcerat: quartò, ab humorum crassitie; ad quam tussim valet melicratum. vel ab humorum sic lentore, ad quam non valet melicratum, sed oxymel potiùs, quia melicratum attenuare potest, sed non incidere, lenta; sed oxymel incidit. Si ergo viscidus inhæserit succus, oxymelite opus erit.

2 Propterea que promouendo sputo accommodatius, & picrocholis & megalosplachnis innocentius, Comparat melicratum cum vino dulci. vinum dulce ex euentu est sitiferum, quia picrocholis & megalosplachnis in bilem facilè vertitur: aliis autem in bilem non conuertitur. Sic quoque melicratum non est ita dulce vt vinum dulce, ob aquæ admixtionem. Ergo non tam facilè in bilem cedet, neque est tam crassum; neque tam auidè ab hepate rapitur. Ergo non tam parit obstructiones quàm vinum dulce.

3 Mediocriter emolliendo.

4 Materiam mitificando. oxymel tussim non sedat, quia valenter deterget, vnde & vnà exasperat. sed melicratum leuiter deterget.

5 Rectè corrigit hunc locum Galenus, quia melicratum non facit sputum lentum, sed quia non potest lentum sputum parare ad exclusionem, itaque ex euentu accidit, ex ipsius crebro vsu sputum lentescere, cùm inde nihil iuuetur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XI. 1 Ἔστι δὲ καὶ οὐρητικὸν τὸ μελίκρητον ἱκανῶς, ἢν μή τι τῶν ἀπὸ σπλάγχνων 2 κωλύῃ.

XI. 1 *Idem quoque magnam vim habet ciendi vrinas, nisi quid ex visceribus 2 prohibeat.*

COMMENTARIVS.

1 Melicratum ex aqua & melle constat. Aqua per se sola bibita pigra & inepta est ad ciendas vrinas, quæ cunctando in hypochondriis vitium facit. itaque picrocholis sitifera est ex euentu, quia cunctando putrescit. quia putredine sitim facit. Atq. hinc est quòd veteres negent ad sitim extinguendam porrigi posse aquam. Nam licet vtraque qualitate cum causa sitis pugnet, vitio tamen consistente, vtilis esse nequit. Opportunius ad sitim extinguendam propinatur oxycratum, vel vinum aquâ dilutum, aut si id oligophorum fuerit. Mel est τὸ ὄχημα aquæ, quod facit vt ipsa omnes angustias promptè subeat. Ex euentu igitur melicratum est vreticum. picrocholis tamen non vrinas sed potiùs aluum ciet, vt mox dicet. Galenus tamen 3. Meth. 14. in phlegmone iecoris mulsa exhibet.

2 Id est, nisi hepatis aut lienis incendio atque tumore obstructiones pariat in hypochondriis, & bilis copiam gignat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XII. 1 Καὶ * διαχωρητικώτερον δὲ κάτω τῶν 2 χολωδέων· ἔστι μὲν ὅτε καλῶν, ἔστι δ' ὅτε 3 κατακορεστέρων μᾶλλον 4 τοῦ καιροῦ καὶ 5 ἀφρωδεστέρων, 6 μᾶλλον δὲ τὸ * τοιοῦτον τοῖσι 7 χολώδεσί τε καὶ 8 μεγαλοσπλάγχνοισι γίνεται. * διαχωρητικὸν * τοιοῦτο

XII. 1 *Idemque facit vt 2 biliosis excrementis aluus feratur, atque iis quidem mitificatis [& ad corporis salubritatem facientibus,] nonnunquam verò 3 saturatioribus & meracioribus 4 quàm opus sit, & 5 spumantioribus. 6 Sed huiusmodi existit potiùs 7 biliosis naturâ, & 8 quibus viscera tumore sunt obsessa.*

COMMENTARIVS.

1 Summa Aphorismi est; Medicamenta quæ temperamento, facultatibus, & substantiâ ad morbos curandos præclarè faciunt, vim suam retinent, amittunt, vel immutant pro varia naturæ ratione eorum quibus exhibentur. Nam vt hîc docetur, Melicratum temperatis naturis est diureticum, aliis diaphoricum, aliis aluum deiicit, vt picrocholis, bilem, eamque vel mitificatam, vel prorsus indomitam, coloratiorem & meraciorem; id est, naturalis seri expertem, crassam, contumacem, saturo colore flauo præditam. Atque huiusmodi bilis semper est in vitio, loco vnde fluit, quo fluit, & modo excretionis. Neque enim hepar huiusmodi excretione iuuatur, quia pars ipsa hepatis liquatur, & eius potiùs liquamento intestina exulcerantur. vnde dysenteria, in qua aluus deiicit biliosa & ramentosa. Atque hoc malum procreat mel, quia dulcia in bilem propè transeunt.

2 Atque iis quidem mitificatis.

3 Colore nimitum & consistentiâ, id est, crassioribus & coloratioribus: vt vitellinis, porraceis, æruginosis, id est, naturalis seri sui expertibus.

4 Id est, quàm naturæ consentaneum sit.

5 A meatuum angustiâ; seu à flatulento spiritu, & calore præter naturam coniuncto.

6 Hæc biliosa excrementa in vitio sunt & ratione partis vbi generantur, & ratione partium per quas transeunt.

7 Conformationis vitio, vel bilis acrimoniâ & tefluxu.

8 Id est, phlegmone si obsidentur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIII. 1 Πτύελον μὲν οὖν ἀναγωγὸν καὶ πνεύμονος μάλθαξιν τὸ 2 ὑδαρέστερον μελίκρητον ποιέει μᾶλλον. Τὰ μέντοι 3 ἀφρώδεα διαχωρήματα, καὶ μᾶλλον τοῦ καιροῦ κατακορέως χολώδεα, καὶ μᾶλλον θερμά, τὸ ἄκρητον μᾶλλον τοῦ ὑδαρέος ἄγει.

XIII. 1 *Verùm expectoratum magis promouet magisque pulmones lenit 2 dilutius melicratum quàm meracius. Sed deiectiones 3 spumantes, & quæ plus æquo saturato sunt colore, & calidiores, meracum melicratum potiùs quàm dilutum ciet.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 Explicat discrimina melicrati: cuius vna species est diluitior, altera meracior.

2 Nam dilutius cùm minùs sitiferum sit quàm meracius, naturæ pulmonum gratius est; crassos humores diluit, faciliusque permeat: meracius faciliùs vias obstruit, & magis sitiferum est, ob mellis copiam.

3 A flatulento spiritu, cum calore prætet naturam, significat igitur spuma Hippocrati caloris efficientis vitium, materiæ contumaciam; & viarum angustiam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIV. Τὸ δὲ * τοιοῦτον διαχώρημα, ἔχει μὲν καὶ ἄλλα 2 σίνεα μεγάλα· οὔτε γὰρ ἐξ 3 ὑποχονδρίων καῦμα * σβέννυσιν, ἀλλ' ὁρμᾷ, δυσφορίην τε καὶ 4 ῥιπτασμὸν τῶν μελέων ποιέει ἑλκώδεα * δ' ἔτι καὶ * ἔντερα καὶ 5 ἕδρης. XV. 6 Ἀλεξητήρια δὲ 7 τουτέων 8 γεγράψεται.

* τοιόνδε
* σβεννύει
* τε
* ἐντέρων

XIV. 1 *Huiusmodi autem meraciora & coloratiora alui excrementa, alias etiam magnas adferunt 2 calamitates: non enim 3 hypochondriorum incendium extinguunt, sed magis accendunt, tum etiam 4 corporis iactationem adferunt; tum etiam intestina & 5 aluum exulcerant.* XV. *Sed 6 eorum morborum [qui melicrato inconsideratè vsurpato incidunt] 7 remedia solemnia 8 paulo post scribentur.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, feri naturalis expertia, quæ & calore & consistentia in vitio sunt, atque ardorem maximum viscerum indicant.

2 Σίνεα Ionicè, pro βλάβεα. σίνεα Hippocrati sunt noxæ, offensiones. & noxia σινόμωρα appellat.

3 Id est, hepatis & lienis.

4 Nimirum nauseæ expertem vel participem. Deterior autem est quæ est nauseæ expers: quia hæc maximum incendium partium internarum indicat. ἀλυσμὸς & ἀπορία.

5 Insanabilemque dysenteriam pariunt per se, & ex euentu. Nam, vt habet Hippocrates in Coacis, Dolor in morbis acutis funestus. quia hîc ad calamitosam vim morbi prioris, incendium nimirum hepatis cum summa virium infirmitate, accedit aliud malum, dysenteria. Deinde vlcus in intestinis ita excitatum cacoëthes est, & insanabile. Significatione huius vlceris & eius malignitate per se illa dysenteria est insanabilis. accedit huc quòd ipsa dysenteria diuturna, ob fibrarum continuationem malè affecti intestini, labefactet fundum ventriculi: quo resoluto, lienteria sequitur, hinc hydrops, ab hydrope mors. Præstat lienteriæ superuenire dysenteriam, quàm dysenteriæ lienteriam; 6. Aph. 16.

6 Vt dysenteriæ, æstus hypochondriorum, & iactationis à concepta bilein hypochondriis, quæ in æstum degenerat, quòd exitus ei denegetur.

7 Quæ illis affectionibus proximè medentur.

8 Id est, sequenti libro, qui desideratur. quo libro singulorum morborum curandorum tecmarsin constituit. Distinctionem quam dant quidam inter alexiteria & alexipharmaca ridet Galenus lib. 5. Simplicium 17. Vtroque enim nomine significantur ea remedia quæ peculiari ac insita quadam vi, huic vel illi curando propria sunt. Sic Melicratum est pulmonicum & thoracicum; excitando nimirum vim naturæ, meatus aperiendo, ac materiam præparando. ἀλεξητήρια exponit Galenus βοηθήματα, à verbo ἀλέξω: quòd vindicet à noxa: vt Latinis amuleta, ab amoliendo, & hîc ἰάματα exponit. Sunt enim Alexiteriorum tria genera: vnum, vti iam diximus: alterum, quod deleteriis resistit, quaiia propriè alexipharmaca dici volunt: tertium, quod ferarum ictibus & venenis medetur, quod Alexiterium dici contendunt quidam. Sed Galenus pro eodem agnoscit vtramque vocem. At Hippocrati ἀλεξητήριον, significat simpliciter βοήθημα, id est, remedium.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVI. 1 Ἄνευ μὲν οὖν ῥοφημάτων μελικρήτῳ 2 χρεόμενος, ἀντ' ἄλλου ποτοῦ 3 ἐν ταύτῃσι τῇσι νούσοισι, 4 πολλὰ ἂν εὐτυχοίη, καὶ οὐκ ἂν πολλὰ ἀτυχοίη. οἷσι δὲ δοτέον καὶ 5 οἷσιν οὐ δοτέον, τὰ μέγιστα εἴρηται, δι' ἃ οὐ δοτέον.

XVI. 1 [*Ergo perspicuum est ex illa de melicrato disputatione*] 2 *illum qui sine vllo sorbitionis [ptisana] vsu, melicrato sibi vtendum putat solùm, loco omnis alterius potus, 3 in his morbis acutis, 4 is vt plurimum compos fiet voti, nec multum frustrabitur aut aberrabit. Verùm quibus exhibendum sit, & 5 quibus id negandum, & quare negandum, omnia hîc commemorata.*

COMMENTARIVS.

1 Redit vnde digressus erat. nimirum ad melicrati virium tractationem.

2 Si vires valeant sine infirmitatis metu; & si breuis futura sit historia morbi. adhibita euacuatione, purgatione, clysmo, vt fuerit opus. Dum siccus manet morbus, hoc est, vsque ad statum ita transigat, si vires valent sine metu infirmitatis, & breuis sit morbi futura historia, vt dixi. Sed si vires id non ferant, illico sorbeat ptisanam.

3 In his acutis pulmonum & thoracis morbis, quos exempli loco posuimus, pro omnibus morbis acutis.

4 Id est, expetitæ salutis.

5 Indicatione sumpta à peculiari cuiusque natura, consuetudine, & morbo coniuncto. naturâ, quia biliosis non est exhibendum: morbo, quia μεγαόσπλαγχνοισι dari non benè potest.

HIPPOCRATIS TEXVS.

XVII. 1 Κατέγνωσται δὲ μελίκρητον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὡς 2 καταγυιοῖ τοὺς πίνοντας, καὶ διὰ τοῦτο 3 ταχυθάνατον εἶναι 4 νενόμισται· ἐκλήθη δὲ τοῦτο διὰ τοὺς 5 ἀποκαρτερέοντας. 6 ἔνιοι γὰρ μελικρήτῳ χρέονται ποτῷ, ὡς τοιοῦδε δῆθεν 7 ἐόντος. XVIII. Τὸ δ' οὐ παντάπασιν 8 ὧδε ἔχει.

XVII. 1 *Caterùm damnatum est vulgo ab idiotis melicratum, quòd vtentes prosternat, seu ad extremam 2 imbecillitatem deducat, atque ob id 3 citam adferre mortem putatum est. 4 * clamatum est autem id, vel ita vulgo dictum, quòd 5 inediâ quosdam absumere putabatur. 6 Sunt enim quidam qui solo melicrato [tota morbi historia] sibi vtendum existimant, tamquam [rectè morbo dicatum atque] huiusmodi maximè 7 existat.* XVIII. *Sed longè 8 aliter euenire videmus.* * politicum

COMMENTARIVS.

1 Obiectionem hanc continet hic Aphorismus: Melicrati vsus corpus reddit infirmius: ergo, &c. Respondet Hippocrates, Id agit non sua vi, sed ex euentu. Nam per se corpus reddunt infirmum, quæ id exhauriunt asspectabili, vel inasspectabili euacuatione. Cuiusmodi sunt hæmorrhoides, hæmorrhagiæ, diarrhœæ, sudor immoderatus, inediæ, vigiliæ, &c. Per accidens verò infirmum reddunt corpus, quæ vel omninò nihil vel parum nutriunt; nihil, vt aqua, quæ solidis pro vehiculo est, vt cuncta humida, dicit hîc Galenus. Parum autem nutriunt melicratum & vinum ὀλιγόφορον: ideoque per accidens reddunt corpus infirmum: quia non pari mensurâ resarciunt triplicis substantiæ nostræ fluorum.

2 Καταγυιοῖ, id est, extremè eneruare. quæ illa sint quæ hoc agant, hîc docet Galenus, vt immoderatæ euacuatio

euacuationes. & distinguit, quod idiotæ non faciunt, inter validè eneruantia, non nutrientia, & parum nutrientia. Id est, quòd vires vtentium labefactet.

3 Vel, Ob eamque causam funestum esse putatur: id est, repentinæ & ante diem mortis putatur causa.

4 Vel, Atque ita dictum est eorum vitio, qui inedià corpus consumunt.

5 Qui fame sibi vitam adimunt.

6 Vel, nonnulli enim inconsideratè solo vtuntur melicrato: indeque eiusmodi esse videtur; id est, funestum & calamitosum.

7 Melicratum tenuiter nutrit. quare eam quidem vim habet, vt si quis per inediam quatriduì fatiscetet, eum in sextum etiam diem erigere possit. Sed si diuturnior morbi sit futura historia, melicratum non ei satisfaciet: non quidem quòd melicratum vires eneruet, sed quod non satis nutriat.

Id est, quàm ægros vi melicrati mori, sed quòd nimis tenuiter hebeantur, ob id cadunt. quod etiam cremor ptisanæ faciet, si eo solo quis non loco vtatur. Quibusdam etiam per se reddit corpus infirmum, vt μεγαλοσπλάγχνοις, & πικροχόλοισι, quibus nimirum aluum deiicit: aliàs autem per accidens reddit semper infirmum, videlicet inconsideratè vtentibus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIX. Ἀλλ' 1 ὕδατος μὲν πολλῷ ἰσχυρότερόν ἐστι πινόμενον 2 μοῦνον, εἰ μὴ 3 ἐκταράσσει τὴν κοιλίην. XX. 4 Ἀτὰρ καὶ οἴνου λευκοῦ καὶ 5 λεπτοῦ καὶ ὀλιγοφόρου καὶ ἀνόσμου, ᾗ μὲν ἰσχυρότερόν ἐστιν, 6 ᾗ δὲ ἀσθενέστερον.

XIX. *Verùm longè potentius est melicratum 1 solum haustum quàm 2 aqua, modò aluum non 3 turbet.*

XX. 4 *Quinetiam vino albo & 5 tenui, & paucifero & inodoro, partim potentius est, 6 alia ratione infirmius.*

COMMENTARIVS.

1 Nam diutius viuunt hi qui aquam bibunt, quàm illi qui nihil.

2 Sine vlla sorbitionis accessione.

3 Deiectis viribus à nimia vacuatione.

4 Comparauit melicratum cum aqua; docuitque melicrato plus succi altilis inesse. Comparat hoc Aphorismo melicratum cum vino albo, eóque plus succi altilis continet. atqui nemo dicit vinum album corpus reddere infirmum. multo minùs dices melicratum corpus reddere infirmum.

5 Distinctionem sumit à colore, à substantia & à virtute.

6 Si id aluum turbarit, semper mel ad nutriendum potentius deprehendes. vt si cyathos tres vini oligophori sumat cottidie æger, vel cyathos tres mellis meri vel mixti aquæ, diutiùs viuet in mellis vsu.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXI. 1 Μέγα μὲν διαφέρει καὶ οἴνου καὶ μέλιτος ἀκρητότης ἐς ἰσχὺν ἀμφοῖν· ὅμως τοίνυν εἰ καὶ διπλάσιον μέτρον οἴνου ἀκρήτου πίνοι τις, ἢ ὁκόσον μέλι ἐκλείχοι, πολλῷ ἂν δήπου ἰσχυρότερος εἴη ὑπὸ τοῦ μέλιτος μοῦνον, εἰ μὴ 2 ἐκταράσσοι τὴν κοιλίην. 3 πολλαπλάσιον γὰρ καὶ τὸ 4 κόπριον διεξίοι ἂν αὐτέῳ.

XXI. 1 *Certè multum inter vini & mellis meracitatem interest ad rubor comparandum [aut infirmitatem.] tamen si quis duplam vini meraci mensuram biberit * ad mel quod lambendo sumpserit, multo robustior fuerit à mellis vsu, modò id aluum non 2 turbet. ac 3 multò maior 4 stercoris copia aluo feretur.*

*quàm

COMMENTARIVS.

1 Dicit duplum vini oligophori epotum minùs alere, quàm mellis simplum.

2 Dolore.

3 Quasi dicat, etiamsi excrementum à melle modestè feratur, vt virtutem non exoluat, tamen ex mulsa copiosior videbitur nutritio quàm ex vino. Nam etiamsi copiosius aliquantulum excernat, tamen diutiùs ex mulsa sufficiet. etenim vsu melicrati plus stercoris cò deriuatur. Ergo mel potentiùs alit vino oligophoro. nisi immodicè aluum subducat.

4 Dare oxymel ἀκόπρως non est tutum. Vbi nullus chylus, nulla etiam eueniet hæmatosis proba. & vbi χύλωσις, ibi κόπρωσις.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXII. 1 Εἰ μέντοι ῥοφήματι χρέοιτο * πλισάνης, 2 ἐπιπίνοι δὲ μελίκρητον, ἅμα 3 πλησμονῶδες ἂν εἴη καὶ φυσῶδες, καὶ τοῖσι κατὰ 4 τὰ ὑποχόνδρια σπλάγχνοισιν ἀσύμφορον. Προπινόμενον μέντοι πρὸ ῥοφημάτων μελίκρητον, οὐ βλάπτει ὡς ἐπιπινόμενον, ἀλλά τι καὶ 5 ὠφελέει.

*πλισάνῃ

XXII. 1 *Verùm enimuerò si quis suo iure ptisanæ sorbitione vtatur, 2 superbibat autem melicratum, multum 3 replendo & flatu distendendo nocebit, tum etiam 4 visceribus quæ in hypochondriis continentur erit dissentaneum & molestum. Quod ante sorbitionem epotum fuerit, non lædit, vti quod superbitur, sed 5 iuuat.*

COMMENTARIVS.

1 De ordine quem in vsu ptisanæ, & melicrati quis seruare debet, nunc agit. Aliud enim est, iure suo vti ptisana: aliud, necessariò vti. Nam necessariò ptisana vtitur, cùm vires sunt infirmæ: vel firmæ iam quidem, sed cum infirmitatis metu. Atque huic ab ineunte morbo (adhibita tamen prouisione) liberaliùs danda est ptisana: eam nimirum statui fit vicinior morbus. Iure verò suo vtitur, cùm iam mitigatus est morbus vsque humescete incipit, atque ad illud tempus melicrato solo vsus fuerit. cùm tamen firmis lateribus est opus ad excludendú expectoratum 1. Acut. 25 Quo maior apparet expectorati copia, eo pleniùs exhibendi. Quibusdam vires valent, sine vllo infirmitatis metu, in breui morbi historia: his melicratum satisfecerit. Quibusdá verò sunt vires firmæ in præsenti, sed non sine infirmitatis metu: his (adhibita semper dicta prouisione) præter melicratum etiam ptisanam exhibebimus. Docet igitur hîc nunc, quo ordine hæc duo sint exhibenda.

2 Multum.

3 Quia hordeatum alieni cibi est impatiens: vnde crudis repletur corpus, & flatibus distenditur & hordeati vis eluitur.

4 Hepati & lieni.

5 Quia absterget, obstructiones tollit & præparat ventriculum ad ptisanæ exceptionem.

Ratio Aphorismi est, Quò res quæque mitificata facilior, quòque facilius subducitur, eò magis primis epulis sumi debet. Hoc autem in genere continentur sorbitiones. Melicratum autem nisi ritè in ventriculo coquatur, flatus & obstructiones excitat, & plethoram ad vires adducit. Ptisana autem quàm mulsa difficiliùs corrumpitur, & tardiùs subducitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIII. 1 Ἑφθὸν δὲ μελίκρητον ἐς ἰδεῖν μὲν πολλῷ κάλλιον τοῦ ὠμοῦ· λαμπρὸν γὰρ λεπτὸν, καὶ λευκὸν, καὶ διαφανὲς γίγνεται. Ἀρετὴν δὲ ἥν τινα αὐτέῳ προσθέω διαφέρουσάν τι τοῦ ὠμοῦ, οὐκ ἔχω. Οὔτε γὰρ * ἥδιον 2 ἐστὶ, ἢν τυγχάνῃ γε τὸ μέλι καλὸν ἐὸν, 3 ἀσθενέστερον μέντοι γε τοῦ ὠμοῦ, καὶ ἀκοπρωδέστερόν ἐστιν. ὧν οὐδετέρου ἐς τιμωρίην προσδέεται μελίκρητον· ἄγχιστα δὲ χρηστέον αὐτῷ 4 τοιῷδε ἐόντι, ἢν τὸ μέλι τυγχάνῃ 5 πονηρὸν ἐὸν, καὶ ἀκάθαρτον καὶ μέλαν, καὶ μὴ εὐῶδες· ἀφέλοιτο γὰρ ἂν ἡ ἕψησις τῆς κακότητος αὐτοῦ τὰ πλεῖστα τοῦ αἴσχεος.

*ἥδιον ἐστι,

XXIII. 1 *Coctum verò melicratum crudo aspectu est pulchrius: nam coctione clarum, tenue, album,*

& pellucidum fit. Sed tamen quantum virtute inter ea intersit, non habeo dicere. Nec verò 2 suauis est, si contigerit mel laudabile quidem, sed crudo 3 imbecillius, minusque aluum subducit. quibus rebus ad opem ferendam non eget melicratum. sed proximè vtendum 4 eò quod sit eiusmodi, si 5 prauum fuerit mel, vel impurum & nigrum, nec odorum. sic enim coctio vitia & turpitudinem mellis abstersérit.

COMMENTARIVS.

1 Distinguit hoc Aphorismo duo melicrati genera ab inuicem, crudum videlicet, & coctum.

2 Coctum.

3 Ad expectorandum, quia sitiferum est magis coctum.

4 Nimitum cocto.

5 Vt in his regionibus frigidum & spumosum & excrementitium est mel. Fit enim mel ex matutino rore. Optimum est dulce, acre, pallidum, mediocri consistentiâ, pellucidum. Differentiæ eius ex plantis vnde colligitur, & solo sumuntur. Est ἀνθινὸν, id est, vernũ aut floridum: ὡραῖον æstiuum sub Sirio: estque rutilum: & ἐρικαῖον, id est, siluestre, ab erica. Dioscorides hæc vocat, vernum, æstiuum, & hyemale.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIV. 1 Τὸ δ' ὀξύμελι καλεόμενον ποτὸν, πολλαχῆ μὲν 2 εὔχρηστον ἐν ταύτῃσι νούσοισιν εὑρήσεις ἐόν 3 ἔστι γὰρ πτυάλου ἀναγωγὸν καὶ 4 εὔπνοον. XXV. 5 Καιροὺς μέντοι τούσδε ἔχει.

XXIV. 1 *Iam verò oxymelitis potionem vulgò sic dictam, frequenter 2 commodissimam his in morbis deprehendes: 3 etenim expectoratum educit, ac 4 liberam spirationem præstat.* XXV. *Sed tamen has habet 5 oportunitates.*

COMMENTARIVS.

1 Seu, oxymel epotum. Oxymel potio est ex aceto & melle conflãs. tametsi verò aquæ portionem accipiat, tamen à duobus quæ virtute in eo excellunt habet nomen, ab aceto nimirum & melle. Nam ab aceto vis ei est tenuandi, eiusque acidus sapor gustu percipitur. excellit etiam mellis sapor: minus aquæ, eo quòd ipsa sit fatua. Latinè appellatur acetum mulsum. Eius sunt duo genera, simplex nimirum & compositum. De simplici agit Gal. lib. 4. De sanitate tuenda, & vndecimo Methodi. Æginetâ libro 7. Mesues lib. 3. Atque hoc dicitur simplex, non quòd omnino sit immixtum, tale enim nihil est naturâ, neque aqua quidem ipsa, neque vinum. sed respectu scillitici, phegmagogi, hydragogi, & de 5 radicibus. Est autem potio quæ ex quatuor partibus aquæ, duabus mellis, & vna aceti conficitur. Atque tres habet virtutes, nam crassos humores attenuat: lentos & viscidos incidit, & detergit. ideoque ad diuturnas febres rectè exhibetur: quod lenta incidendo, crassa tenuando, viscida detergendo, vim naturæ exciter, materiam præparet, obstructa liberet. Idem quoque sudores mouet, quia partium tenuitate cætera omnia antecellit. Estque tanquam basis omnium medicamentorum, quæ vel purgando, vel vacuando, vel nouando, id est, alterando prosunt. Gustu est iucundum, olfactu gratum, colore recreat ægros. Nihil ergo eo præstantius. melle est gratum: aceto penetrat, quod mellis & aquæ est ὄχημα. atque temperat extinguitque calorem febrilem, & acrimoniam bilis infringit. Idem & acetum præstat ratione suæ tenuitatis: cuius ratione etiam celerius refrigerat, quàm vllum aliud frigidum. Nam, vt docet Gal. lib. 1. Simpl. Acetum est frigidissimum, id est, maximè refrigerat. non tam ratione insiti frigoris, quam ratione tenuitatis. Compositi multa sunt genera: quædam enim componuntur vt alterandi vim habeant, siue calore, siue frigore pugnandum sit cum morbo. Ex radicibus aperientibus, scilla, origano, mentha, pulegio, satureia, prout nimirum aliis & aliis partibus sint accommodanda. fit enim pneumonicũ, fit hepaticum, cephalicum, splenicum, cysticum, nephriticum, pro varia conditione & natura eorum quæ admiscentur, id est, omnibus partibus dicat suam operam. estque basis omnium medicamẽtorum, quibus expugnamus morbum. Maiores adfert opportunitates cùm agitur de purgando humore qui in vitio est. Nam si admiscueris cnicum vel agaricum, vel turbith, erit phlegmagogum. nam pituitam educet, simulque materiam præparabit, naturam excitabit, & obstructa liberabit: quod oxymel, tanquam basis illius medicamenti, præstat. Idem æstiuo cælo in tertianis præclarè bilem educit, si Rhabarbarum addideris. si elleborum nigrum, polypodium, si serum, melanogogum reddetur. si cortices sambuci, ireos, scillam, hydragogum euadet. Simpliciter, ex eo omne genus medicamenti confici potest: non solùm ad præparandum & alterandum, sed quoque ad omnem morbum alexiterium commodissimum: quod vel morbis medeatur, vel quòd humorem qui in vitio est, expurget, vel partibus malè affectis suam dicet operam. Totidem enim modis alexiteria agunt. quare oxymel erit omnium medicamentorum vehiculum maximum, quod simul omnium alexipharmacorum vim in se contineat.

2 Vel, sæpenumerò adferre mirificos sanitatis fructus reperies in huiusmodi morbis acutis. Dum nimirum ineunte morbo crudæ manent materiæ, earumque præparatione, meatuúmque libertate est opus. Vbi non solùm tenuandum, sed etiam detergẽdum sit, & incidendum, breuisque futura sit morbi historia; validæ vires, sine infirmitatis metu: vt eo solo contenti, integris viribus, ad statum peruenire possint ægri. Duplex autem est oxymel simplex, meracius, & dilutius. Addit Hippocr. ποτὸν, epotum, quia hîc agitur de hac potione quatenus bibitur. Duobus enim modis oxymelite vtimur: intrò, potu: & foris. nam incoquitur ei farina hordei, & conficitur puls, qua parotides œdematosæ ex pituitæ synathrismo curantur.

3 Porrò ad easdem affectiones tum oxymel tum melicratum exhiberi potest. Verùm melicratum tantùm attenuat modiceque absterget: hinc est, quòd inde ex euentu sputum magis lentescat: quare tunc ad vsum oxymelitis te conuertes; nam expectoratum promouet, & ad facilem spirationem facit, quia liberam spirationem facit, expediendo respirationis instrumenta excipientia, deducentia, atque mouentia: quorum oppressione & impedimento, parua & frequens sequitur spiratio. Dico paruam & frequentem: nam hanc solam spirandi difficultatem liberat, quicquid expectoratum promouet. Nam qui frequenter & magnum spirant, item qui magnum rarò, vel calidum vel frigidum, non liberantur ea difficultate, vsu eorum quæ expectorata promouent. Nam, vt patet ex lib. 2. & 6. Epid. & 1. Prog cùm omnis difficultatis spirandi differentiæ sumantur à quatuor; nempe dilatatione thoracis, vnde magna respiratio, parua, vel mediocris: à motu, vnde velox, vel tarda: à quiete, vnde frequens & rara: à materia respirationis, vnde calida & frigida: sola ea quæ est parua & frequens, indicat dolorem thoracis, & pulmonum obstructa bronchia à lenta materia, quam oxymel incidendo, & meatus liberando excludit. Quoniam ergo thoracis & pulmonum affectus expectorato curantur, mirificè valet oxymel ad morbos tum thoracis tum pulmonum. Tribus enim modis sputum cietur, præparatione materiæ, meatuum libertate, & naturæ integritate: quæ tria præstat oxymel.

4 Facit etiam oxymel, vt bilis quodammodo pituitescat. Paulum aceti accipit mulsa: quod etiam coctura exuitur suâ potentiâ.

5 Nimirum ad benè conuenienterque cuique medendum: scilicet ratione sui, id est, diuersitate præparationis, coctionis materiæ, morbi, & ægri. quasi dicat, Non est omnibus idem oxymel ratione sui: hoc est ratione materiæ, præparationis, coctionis. qua ratione sputum promouet, & spirationem reddit facilem: id est, morbi, & ægri.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* μέσον legit Galenus.

XXVI. Τὸ μὲν 1 κάρτα ὀξὺ οὐδὲν ἂν * μεῖζον 2 ποιήσειεν πρὸς τὰ πτύελα, μὴ ῥηϊδίως 3 ἀνιόντα. Εἰ γὰρ ἀνάγοι μὲν τὰ 4 ἐγκέρχνοντα, καὶ ὄλισθον ἐμποιήσειε, καὶ ὥσπερ εἰ διαπτερώσειε τὸν 5 βρόγχον, παρηγορήσειεν τὸν πνεύμονα, μαλθακτικὸν γὰρ αὐτέου· καὶ εἰ μὲν 6 ταῦτα συγκυρήσειε, μεγάλην ἂν ὠφελείην ἂν ποιήσειεν. 7 Ἔστι δ' ὅτε τὸ κάρτα ὀξὺ οὐκ ἐκράτησε τῆς ἀναγωγῆς τοῦ πτυέλου, ἀλλὰ 8 προσεγλίσχρηνέ τε καὶ 9 ἔβλαψεν.

XXVI. *Etenim quod est meracius, vel* 1 *in quo acrimonia summa sunt omnia, nihil* 2 *modicè facit ad expectorata quæ expeditè non* 3 *expectorantur. Nam si educeret ea quæ intus* 4 *exasperant, & lubricum redderet: &, vt ita dicam, alas explicaret* 5 *bronchiorum, sanè pulmones leniret; est enim naturâ lenimen ipsius: atque si* 6 *hæc [tria] efficeret, magnum sanè adferret adiumentum.* 7 *Fit tamen vt quod [in suo genere] oxymel acerrimum est, ad expectoratum ciendum non sufficiat, sed lentoris* 8 *accessionem adiungat, proptereaque* 9 *noxam inferat.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, quod in suo genere acerrimum est, seu subtilissimum & acutissimum.

2 Id est, aut ea præclarè contumaciora reddit, cùm ea siccet dum educere nequit incidendo & detergendo.

3 Sed quæ in via subsistunt, vult dicere Hippocrates; nam si difficultas spirandi in lateris infirmitate consistat, ipsam auget, non liberat oxymel: nam siccat sputum, vnde stertor augetur; sin autem firmis lateribus, consistat hæc difficultas in materiæ contumacia, aut meatuum angustia, liberat; quia naturæ vim exitat, materiam præparat, & meatuum angustias aperit. Nam aut mirificè prodest oxymel quod in suo genere acerrimum est, sputum optimè mouendo: aut maximè nocet, sputum contumacius & lentius reddendo. quare nihil prodest ad respirationem, nisi fortè paruam & frequentem ratione sui. tria enim prædicta difficultatem spirandi inducunt. Tribus enim de causis sputa ægrè expectorantur: aut ob laterum infirmitatem; aut materiæ lentorem & contumaciam; aut ob meatuum angustiam & bronchiorum obstructionem; aut ob has omnes causas simul.

4 Quæque stertorem inducunt in spirandi difficultate, id est, vel præclarè iuuat expectoratum mouendo. Duobus modis euenit stertor, materiæ contumaciâ, vel laterum infirmitate. prior oxymelite curatur; posterior est incurabilis: hinc apoplexia funesta est, quæ est cum stertore, ab infirmitate laterum: denegara nimirum thoraci facultate animali.

5 Fistularum pulmonis, lenit pulmones propter mel admixtum, sed non æquè ac melicratum.

6 Nimirum pulmonem leniret, bronchiorum alas explicaret, & materiam fluxilem lubricamque redderet. Quicquid enim stertorem tollet, tria hæc efficiat oportet, nimirum partem affectam leuet; meatus aperiat, materiam ad exclusionem præparet.

7 Quasi dicat, Sed tamen illud rempus est.

8 Id est, lentum sputum lentius reddat.

9 Dicat quis, Oxymel incidit: ergo expectoratum reddet fluidum. Resp. Verum est, vbi adest laterum firmitas. Nam si expectorandi difficultas proueniat ob materiæ contumaciam, commodissimè exhibetur oxymel. At si prouenerit ob laterum infirmitatem, lentescer mox. Nam vbi incisum fuerit, nisi statim expectoretur, lentius redderur, exhausta tenuiore eius parte. Nam oxymel habet maiorem vim explicandi obstructa, quam expectorandi, eo quòd sit siccum. Ideoque id ad parotidas œdematosas conuenientissimum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVII. 1 Μάλιστα δὲ τοῦτο πάσχουσιν οἵπερ καὶ ἄλλως 2 ὀλέθριοί εἰσι, καὶ ἀδύνατοι βήσσειν τε καὶ ἀποχρέμπτεσθαι τὰ 3 ἐνεχόμενα.

XXVII. 1 *Sed hæc calamitas in eos potissimum incidit, qui cùm aliàs* 2 *perniciosè ægrotant, tum verò expuendi sunt impotentes, & excreandi quæ [in bronchiis]* 3 *concepta sunt & conclusa.*

COMMENTARIVS.

1 Vt nimirum oxymelite, quod in suo genere acerrimum est, lentoris accessio fiat: propereaque maior expectorandi difficultas consequarur.

2 Magnitudine morbi, & symptomarum vehementia, vbi crassissima sputa, quæ ægrè procedunt, & cruda. Sensus est, iis qui calamitosè ægrotant, nimirum qui nihil ob cruditatem expectorant, his ab acri oxymelite magis lentescunt sputa.

3 Quæ nimirum adhærescant. Quibus ob calamitosam vim morbi, stertor ex infirmitate accesserit, vt si sputum fuerit viride, vrinæ exeant prauæ, crudæ, simpliciter, labefactata sit naturalis œconomia, quemadmodum vbi ad perfectam & absolutam pleuritidem accesserit alui profluuium, labefactatur naturalis œconomia. Si his quoque accesserit expectorandi difficultas, ob summam laterum infirmitatem, nequaquam exhibendum est oxymel. Prouenit autem laterum difficultas, ex resolutione facultatis animalis, quæ musculis intercostalibus thoracis ad expectorationem vtitur. Vel inopia fuliginosæ materiæ, extincto nimirum calore cordis; nam hi musculi dum se colligunt, cum impetu expellunt illam fuliginem ex sinistro cordis ventriculo; quæ excutitur per arteriam venosam in bronchia. quæ fuligo ita exclusa secum rapit quicquid in via repperit, modò illud non sit contumax; nec sua tenuitate ansam fuliginis eludat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVIII. Εἰς μὲν οὖν 1 τόδε, προστεκμαίρεσθαι χρὴ τὴν ῥώμην τοῦ ἀνθρώπου· κἢν ἐλπίδα ἔχῃ, 2 διδόναι.

XXVIII. *Ergo* 1 *in hunc finem, signis syllogisticis (antequam exhibeas) ægri vires animo complecti oportet & perspectas habere; quodsi futuræ salutis bona spes affulserit,* 2 *tunc exhibere.*

COMMENTARIVS.

1 Vt scilicet oxymelite benè conuenienterque medicina fiat.

2 Vt eo leniantur pulmones, obstructa liberentur, materia præparetur. Nam desperatis non est adhibenda medicina. stertentes autem ex laterum infirmitate sunt desperati. Hæc signa syllogistica, quorum hic Aphorismus meminit, desumunrur ab vniuersa corporis essentia, actionibus, & excrementis. Essentia inquam, id est habitu, temporamento, mole, & charactere, & colore: actionibus naturalibus, viralibus, animalibus, iisque integris, infirmis, vel deprauatis. Excrementis tùm propriis, tum communibus, in qualitate, quantitate, tempore, & excernendi modo. Tunc, dicit, dabis acre oxymel, vt nimirum incidendo sputum

ſputum reddat meabile, ſi nimirum omnia ſigna cô ſpectent, vt in virtute naturæ ſpem colloces. Vide ergo num mortis cauſa adſit firma: hæc eſt triplex, inflammatio, quæ facit mataſmum, παραφροσύνη: venenata qualitas, vt in peſte, cùm abſumuntur ſpiritus vitales: adfertque impedimentum partis, cuius officio vita carere nequit, & tranſlatio ſymptomatica ad caput.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIX. 1 Διδόναι δὲ, ἢν διδῷς, 2 ἀκροχλίαρον, καὶ κατ' ὀλίγον τὸ τοιόνδε, 3 καὶ μὴ λάβρως.

XXIX. 1 *Atque ſi exhibendi ſit locus, 2 egelidum dare oportet, & paulatim, 3 nec plena manu.*

COMMENTARIVS.

1 Senſus eſt, acre oxymel da, ſi virtute æger ſit validâ, craſſa viſcidaque ſit materia, da tunc ſenſim & egelidum. Docet ergo hoc Aphoriſmo, quæ ſit exhibendi ratio. Nihil frigidum actu, mitificationem adfert: ita hapſis fouetur latus calidis, & omnis potus egelidus pleuriticis offertur.

2 Id eſt, ſuperficietenùs tepidum, non omnino tepidum: nam tepida nauſeam pariunt & vomitionem. omnia verò frigida naturæ ſunt conſentanea: ſed actu frigida, ſunt pulmonibus inimica, quia meatus obſtruunt & materiam reddunt contumacem. Egelidum verò naturæ pulmonum & laryngis eſt conſentaneum: quare nihil pulmonicum niſi egelidum.

3 Ne tuſſim excitet, ventriculi vim labefactet: eoque fiat, vt ad calamitoſam vim morbi, accedat naturalis œconomiæ infirmitas.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXX. 1 Τὸ μέν τοι 2 ὀλίγον * ὀξύμελι, ὑγραίνει μὲν τὸ σῶμα καὶ 3 φάρυγγα. 4 ἀναγωγὸν δὲ πτυέλου ἐστὶ, καὶ 5 ἄδιψον. 6 Ὑποχονδρίῳ δὲ καὶ σπλάγχνοισι * τοῖσι ταύτῃ 7 εὐμενὲς, καὶ τὰς ἀπὸ μέλιτος 8 βλάβας * ταύτῃ κωλύει. τὸ γὰρ ἐν μέλιτι χολῶδες 9 κολάζεται. 10

* ἔποξυ
* καὶ τῇσι ταύτῃσιν
* ταύτας

XXX. 1 *At verò quod 2 parum eſt oxymel, corpus & 3 fauces humectat, tum etiam expectorati 4 promouendi vim habet, & 5 ſitis expers eſt. Tum etiam hypochondrio viſceribuſque 6 hypochondriacis 7 conſentaneum eſt, hiſque partibus 8 incommoda mellis prohibet: nam quod in melle biliosum ineſt, 9 infringitur & caſtigatur.* 10

COMMENTARIVS.

1 Cuius acrimonia remiſſior eſt, id eſt, dilutius oxymel opponitur illi quod antè poſuerat. Superiùs egit de oxymelite meraco: hîc verò nunc de diluto.

2 Hoc ad qualitatem pertinet: non ad quantitatem.

3 Os & fauces humectat refrigerando, & aquam in penitiores partes vehendo.

4 Quia ſputum contumax meabile facit.

5 Et hac ratione melicrato præſtantius eſt. Quia quicquid eſt ſitiferum, pulmonum & thoracis vitia auget. quibuſdam autem naturis melicratum eſt ſitiferum. oxymel verò, nullis naturis eſt ſitiferum.

6 Id eſt, quæ in hypochondriis continentur.

7 Vel gratum, vel acceptum.

8 Vt æſtum, inflammationes, ſitim.

9 Nimirum ab aceto, efficitque ne oxymel in anguſtiis cunctetur, aut in bilem muretur, aut ſitim efficiat.

10 Summo ſtudio hoc agit Hippocrates, vt expurgatur expectoratum, & vt ſunt gradus coctionis, tales purgationis eſſe decet, vt, ni ex vomica ducatur pus coctum, in aliud genus degeneret. Oxymel dilutius μελανοσπλάγχνοις & πικροχόλοις propinandum, quibus melicratum exhiberi non debet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXI. Ἔπι δὲ καὶ 1 φυσέων καταῤῥηκτικὸν, καὶ εἰς 2 οὔρησιν προτρεπτικόν.

XXXI. *Quinetiam 1 flatus diſcutit, & ad 2 meiendum viam affectat.*

COMMENTARIVS.

1 Radicitùs euellit flatuum materiam. Eos nimirum flatus, qui hypochondrio concepti, exitum non habent. modo non ſint melãcholici humoris ſoboles.

2 Vel, ſe ad vrinas ciendas conuertit partium tenuitate, & excrementi ſeroſi & biliosi ſecretione. Flatuũ materia craſſa eſt & lenta, copioſaque, quæ caloris inopiâ ſoluitur in ſpiritus. Si ergo ventriculus flatibus diſtendatur ab humore craſſo & pituitoſo, in ſumma caloris infirmitate & pituitæ ad mẽbranas ipſius ventriculi adhæreſcentis copia, adhibenda ſunt ea, quæ excitando vim partis, materiam flatuum incidendo & alterando euellant. Per accidens ergo, & non ſui ratione oxymel flatus diſcutit: per ſe vero vrinas mouet ob partium tenuitatem; & ſuccus limonum, quamuis frigidus ſit, vrinas ciet. οὔρησις ſumitur interdum pro ipſo actu meiendi; & pro ſecretione humoris ſeroſi à venis ad veſicam.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXII. 1 Ἐντέρῳ μέν τοι τῷ 2 κάτω 3 μέρει 4 πλαδαρώτερον, καὶ 5 ξύσματα ἐμποιέει.

XXXII. 1 *Sed tamen 2 inferiori 3 inteſtino nimiam ſæpè adfert 4 humoris abundantiam, tum etiam 5 ramenta inducit.*

COMMENTARIVS.

1 Senſus eſt: Quibus humentior eſt podex, aut inteſtina infima: quibus ventriculus & inteſtina infirma: item quibus ventriculus & inteſtina ſuperficiariæ exulcerationis ſenſum exhibent, iis ab oxymelite & omnibus acidis eſt abſtinendum; quod iis ſint membranæ tenuiores & infirmiores: licet conditio morbi ad eius exhibitionem inuitare poſſe videatur: quòd peculiaris conditio auocet.

2 Id eſt, excrementi copiam ſuppeditat: inteſtináque humentiora reddit ex euentu: detruſa illîc excrementi copia.

3 Vocat Hippocrates hîc imas partes inteſtinorum, eas quæ excretioni dicatæ ſunt, non autem diſtributioni. tennia enim diſtributioni inſeruiunt: at craſſa, excretioni. Ergo κατ' ἐξοχὴν rectum inteſtinum hac parte intelligit, quod perpetuo humoris affluxu madet. Quibuſdam enim podex eſt perpetuò humentior: qui decocto toſatum, mali punici, abſinthij cum vino auſtero eum abluunt.

4 Corpus effeminatum, molle & vliginoſum dicitur Hippocrati 1. Epid. 2. 11. πλαδαρὸν. Inteſtina & veſica ſentina ſunt totius corporis: ideò ſemel exulcerata ægrè curantur: quòd perpetuo humoris affluxu madeant. Vlcus verò omne, ſiccitate curatur. Quia quod ſiccum eſt, propius abeſt à ſtatu naturali; quod molle, longius; & quo mollius, eò longiùs.

5 Ratione ſui: quòd acrimonia ſua ſit inteſtinis moleſtum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIII. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ 1 φλαῦρον τοῦτο ἐν τῇσιν ὀξείῃσι νούσοισι γίνεται. Μάλιστα μὲν, ὅτι φῦσαν κωλύει περαιοῦσθαι, ἀλλὰ 2 παλινδρομέειν ποιέει. Ἔτι δὲ καὶ ἄλλως 3 γυιοῖ καὶ ἀκρωτήρια 4 ψύχει.

XXXIII. *Itaque nonnunquam fit, vt hoc in morbis acutis 1 calamitoſum ſit. Maximéque eo nomine quòd flatus * foras efferri non ſinat, ſed contrà, 2 ſurſum recurrere facit. Accedit huc quòd faciat 3 corpus infirmum, extimáſque partes 4 refrigerat.* * exire

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 Nimirum abradi inteſtina, & humentiores fieri imas inteſtinorum partes.

2 Contrario inteſtinorum motu atque naturali: infernè ſurſum. Motu periſtaltico docet Galenus moueri inteſtina, paulatim exprimendo excrementa ſupernè deorſum. Eſt autem motus periſtalticus cùm inteſtina circum circa amplectuntur fæces; & amplectendo exprimunt, dum videlicet naturaliter ſe habent. Reſoluta autem illa vi obuolutrice, ſi moleſtiæ ſenſus excitetur in inteſtinis, ſurſum infernè fiet ille inteſtinorum motus, à calore partium ſuperiorum. Ideoque multi iniecto clyſtere per acutos morbos, moriuntur: quibus nimirum is clyſter eiici non potuit: eaque materia clyſteris ad ſupernas partes translata, ibique ob diaphragmatis compreſſionem excitata magna difficultate ſpirandi, moriuntur. Neque vſu balanorum acerrimorum, poterunt ad excretionem huius materiæ excitari inteſtina. Galenus 6. Epid. 5. 27. eleganter docet, quomodo perfrigerato ſphinctere muſculo, colligant ſe inteſtina atque infernè ſurſum ferantur: quemadmodum ſæpius accidit iis, qui ſubligaculis non vtuntur. Rectè igitur quidam dubitant, quid in cauſa eſſe poſſit, cur in dyſenteria nullæ excludantur fæces, potiſſimum cùm vis ventriculi non ſit reſoluta: cibum etenim is capit, eumque perbellè concoquit. Dico quòd in dyſenteria cum teneſmo, ſphincter muſculus diſtenditur, qui inteſtina quoque ipſa diſtendit, ita vt labefactetur vis illa motus periſtaltici, quo motu amiſſo, nullæ fæces supernè deorſum feruntur: rapta videlicet materiâ ſurſum, calore viſcerum ſuperiorum. vt eleganter hîc exponit Galenus.

3 Vellicatis ac ſtimulatis acrimoniâ inteſtinis & ventriculo. diuturnus oxymelitis vſus labefactat.

4 Doloris vi: tum ab acrimonia oxymelitis, tum ab inteſtini diſtentione: vt in dolore colico. Tribus modis contingit extimas partes refrigerari; primò, inopiâ caloris natiui, non delati ad partes extimas, quemadmodum in ſyncope accidit. ſecundò, raptu caloris intrò: idque vel à dolore vel à calore viſcerum. Si fiat à calore, & adſit ſitis, erit ea refrigeratio funeſta: vt fit in phlegmone hepatis, internis partibus calore exuſtis, & extimis marmore frigidioribus. At ſi fiat à dolore, & non adſit ſitis, vt fit in dolore colico refrigeratio, ea non erit funeſta. Tertiò fit, ex concœtuatione bilis in ſuperioribus partibus ventris.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIV. 1 Ταύτην καὶ οἶδα μούνην 2 βλάβην τὴν δι' ὀξυμέλιτος γενομένην, 3 ἥ τις καὶ ἀξίη γραφῆς.

XXXIV. 1 *Ac illud vnicum eſt 2 damnum quod quidem ipſe nouerim commemoratione dignum, 3 quod ab oxymelite importatur.*

COMMENTARIVS.

1 Senſus aphoriſmi eſt, oxymel dilutius non ea incommoda adfert quæ vinum, aqua, melicratum: ſed ſi nocet, ea ratione id ſolùm fit, quòd tenerrima inteſtina abradat.

2 Quòd nimirum quibus infirmior eſt tunica interior ventriculi & inteſtinorum, iis accidit vt cum acrimoniâ, tum excrementitij humoris excretione laxentur illæ fibræ circulares inteſtinorum: quibus laxatis, contrario motu, infernè ſurſum, vi caloris viſcerum ſuperiorum, mouentur inteſtina; atque ita, ſurſum expreſſis fæcibus, ſequitur difficultas ſpirandi, per oppreſſionem diaphragmatis, & plethoricæ capitis ſymptomata, & alia quæ in morbis acutis ſunt calamitoſa.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXV. 1 Ὀλίγον δὲ τὸ 2 τοιόνδε ποτὸν, 3 νυκτὸς μὲν καὶ 4 νήστει πρὸ ῥοφήματος 5 ἐπιτήδειον πιεῖν. ἀτὰρ καὶ ὁκόταν πολὺ μετὰ *ῥοφήματος, 6 οὐδὲν κωλύει πίνειν. * ῥόφημα δὲ

XXXV. 1 *Huiuſmodi 2 autem potio parca manu, 3 noctu, vel 4 ante paſtum, anteque ſorbitionem 5 conſentaneum eſt vt bibatur. atque interiecto multo tempore à ſorbitionis vſu, 6 nihil vetat quò minus exhibeatur.*

COMMENTARIVS.

1 Primùm vires oxymelitis deſcripſit; iam vtendi tempus docet, cùm quis non ſolo oxymelite, ſed & ptiſana vti debet, ratione virium. Ergo coctâ à ptiſanâ, propinetur oxymel.

2 Ex diluto oxymelite, modò deſcripto.

3 Vel diluculo: primâ luce. Agit de vtendi modo & occaſione. Aut oxymelite vtimur totâ morbi hiſtoriâ: aut vnâ ptiſanâ, ad robur virium.

4 Quatuor horis ante paſtum, ieiuna aluo.

5 Quia omnem alienæ materiæ mixtionem reſpuit hordeatum: conſentaneum, id eſt, commodum, hoc eſt, potui accommodatum, id eſt, ne oxymelitis vis infringatur.

6 Vel, ſi nihil prohibet: vt cremoris cruditas, vel ventriculi infirmitas.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVI. 1 Τοῖσι δὲ ποτῷ *μούνῳ διαιτωμένοισιν 2 ἄνευ ῥοφημάτων, διὰ τόδε 3 οὐκ ἐπιτήδειόν ἐστιν αἰεὶ διὰ 4 παντὸς χρέεσθαι τούτῳ, 5 μάλιστα μὲν διὰ ξύσιν ἢ τρηχυσμὸν τοῦ ἐντέρου. ἀσίτῳ γὰρ ἐόντι, μᾶλλον ἂν 6 ἐμποιέῃ ταῦτα 7 κενεαγγείης παρεούσης, ἔπειτα δὲ καὶ τὸ μελίκρητον τῆς ἰσχύος 8 ἀφαιρέοιτ' ἄν. * μούνῳ

XXXVI. 1 *Quibus verò oxymelitis ſolo potu neceſſariò eſt victitandum 2 ſine ſorbitionibus, ob hanc ſanè cauſam 3 conſentaneum non eſt ſemper 4 toto morbi curſu oxymelite vti, 5 maximeque quòd aſperando & abradendo inteſtinis eſt permoleſtum. atque hæc 6 ſymptomata adfert potiſſimum in 7 fecum vacuitate, præſente inedia. Adde quòd ipſum melicratum 8 non nihil virium auferat.*

COMMENTARIVS.

1 Oxymel ineunte morbo ſucceſſione quadam exhiberi ſolet. Sed quamuis te inuitet morbi ſpecies, materiæ contumacia, & peculiaris hominis natura, indicatione tamen ſumpta à communi omnium hominum natura, videlicet ab inteſtinis, nunquam induci debes, vt ſolo oxymelite vtaris: quia labefactaret vim inteſtinorum, & induceret motum naturali contrarium in exprimendis fæcibus, ſcilicet infernè ſurſum.

1 Id eſt, qui ſola victitant potione, vel, qui ſic diætam inſtituunt, vt ſolâ potione vtantur, & non ptiſana, hi oxymelite toto morbo vti non debent.

2 Sine iunctis ſorbitionibus, id eſt, ſine vſu ptiſanæ: quòd ea nec iure nec loco vti poſſit, vt cùm ſiccus eſt morbus, cuius futura eſt breuis hiſtoria, vt ſeptem dierum, cum validis ægri viribus, ſine metu infirmitatis, & quibus melicratum poſſit ſitiferum eſſe, vt πικροχόλοις τὰ ἄνω, & lenta morbi materia, nec ſolùm craſſa.

3 Id eſt, non tamen tota morbi hiſtoria, iis licet vti oxymelite: quia diuturnus eius vſus eſt planè calamitoſus, quòd membranas & neruorum vim labefactet: ſed donec mitificatus fuerit morbus. & rectè dicit ſine ſorbitionis vſu: nam vbi morbus mitificatus fuerit, ptiſana eſt exhibenda: quia tunc laterum viribus eſt opus ad excluſionem expectorati. Nulla autem ratione meliùs conciliari poteſt virium robur, quàm ſorbitionis vſu: nam hæc, eâdem operâ pugnat cum morbo, & naturæ ſtudet: ob hanc, dicit, ſanè

causam consentaneum non est, semper omnino eo vti.

4 Id est, sed saltem eo vtemur, donec mitificatus fuerit morbus. quia mitificato morbo adiungenda est sorbitio. διαπαντὸς, id est, à principio.

5 Non ob peculiarem naturæ conditionem: sed vniuersalem naturam, videlicet intestinorum, quibus acetum, ratione tenuium partium, est inimicum: maximè si nudum fuerit, nec succo aliquo obductum, nam in iis qui ptisana vtuntur, humore quodam obducitur.

6 Quasi dicat, huc accedit quòd intestino stercore vacuo magis exasperando & abradendo nocet; hoc est, abstinentia cibi exhausto; quia nihil cibi exhibeur.

7 Quando interdicitur ptisana.

8 Id est, insuper & hoc facit, quòd melicrato imminutæ sunt vires.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVII. 1 Ἢν μὲν τοι 2 ἀρήγειν φαίνηται 3 περὶ τὴν ξύμπασαν νοῦσον, 4 πολλῷ ποτῷ τούτῳ χρέεσθαι, ὀλίγον χρὴ τὸ ὄξος 5 ἐπιχέειν, ὅσον 6 μοῦνον γινώσκεσθαι: 7 οὕτω γὰρ ἂν καὶ ἃ φιλέει βλάπτειν, ἥκιστα ἂν βλάπτοιτο· 8 καὶ ἃ δεῖται προσωφελεῖν, 9 προσωφελοίη ἄν.

XXXVII. 1 *Verum enimuero si 2 toto morbi cursu quis optimè 3 ferre posse videatur, vt 4 larga manu hac potione vtatur, paucum acetum [aquæ & melli] 5 infundere oportet, [tantum, inquam, acetum sufficit adhibere] 6 quantum ad gustu percipiendum est satis. 7 Sic enim quibus incommodare solet, nihil incommodabit; 8 & quæ opis huius sunt indigentia, 9 plus adiumenti percipient.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, quod si collatis cunctis argumentis & indicationibus quæ sumi possunt à morbi historia, viribus, & natura cuiusque communi & peculiari. vt si à mulsa sitis metus, vel glutinosum si fit expectoratum: tunc ab vsu oxymelitis spes erit commodi: si ergo solo potu transigere debet æger, ita temperetur aceti asperitas, vt eius commodo sine aceti noxa fruamur. coque ergo vnà acetum.

2 Id est, à principio ad statum.

3 Id est, commodo ægri fieri posse videatur: & multum adiumenti adferri posse videatur expectorato, incidendo, tenuando, detergendo.

4 Potu nimirum hoc mulro & sæpe vti, vel cum ptisanæ accessione, vel eiusdem vacuitate.

5 Id est, affundendum.

6 Id est, tantum vt agnosci possit gustu.

7 Vel: sic enim quibus partibus bellum indixit, minimum detrimenti adfert; & quibus adiumentum adferri debet, vel quæ adiumentum exposcunt, idipsum quoque adferet. Vt si incidendum, tenuandum, & detergendum, quo expectoratum promoueatur. vel quibus incommodare solet: vt hystericis, melancholicis, aluinis.

8 Vel, quibus commodare solet, commodabit.

9 Quare in febribus magnis, vbi aphthodes etiam est aluus, licebit vti sirupo limonum, & talibus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVIII. 1 Ἐν κεφαλαίῳ δὲ δεῖ εἰρῆσθαι, αἱ ἀπὸ ὄξεος ὀξύτητες πικροχόλοισι μᾶλλον, ἢ 2 μελαγχολικοῖσι συμφέρουσι. τὰ μὲν γὰρ 3 πικρὰ διαλύεται, καὶ φλεγματοῦται, 4 μετεωριζόμενα ὑπ' αὐτέου· τὰ δὲ 5 μέλανα ζυμοῦται, καὶ μετεωρίζεται, καὶ πολλαπλασιοῦται. ἀναγωγὸν 6 γὰρ μελάνων ὄξος.

XXXVIII. 1 *Verùm, si licet, vt vno verbo, vel vt summà dicam, omnis quæ ab aceto vis & acrimonia in oxymelite micat biliosis potius quàm 2 melancholicis prodest: etenim 3 amara resoluuntur & pituitescunt veluti ab aceto 4 subacta. 5 Nigra verò fermentantur, & maiorem acquirunt molem, & accessione & quasi incrementis augescunt. nam 6 nigra acetum mouet.*

COMMENTARIVS.

1 Oxymelitis exhibendi ratio à peculiari cuiusque natura sumpta. Nam conuenit picrocholis: quia bilem amaram diluit. Ac si diceret, bilem alioqui naturâ pepasmi experrem, reddit pepasmi participem. Quia bilis segregata à concretione sanguinis, quo acrior quoque crassior, eo pepasmum magis respuit: quo verò dilutior quoque minùs amara; eo faciliùs pepasmum recipit. Hinc rectè Arabes docent, sirupis alterantibus materiam alterari & concoqui, licet concoctio præcipuè naturæ sit opus. Nam sirupus acetosus, de limonibus, de bizantiis bilem segregatam quæ in hypochondriis conflagrat in febribus biliosis, vbi ἐλιγμὸν facit, diluit. Et ita exequentu eiusmodi sirupi coquunt: quòd materiam reddant mitificationis capacem. Melancholicis verò summè oxymel contrariatur, quòd acidus sit humor melancholicus, ideoque ab aceto fermenti instar ebullit.

2 Nam melancholicum humorem fermenti modo subigit.

3 Id est, bilis. Non quòd bilis ad naturam pituitæ redeat, & fiat pituita, hoc enim impossibile est: sed est modus loquendi: id est, dilutiora redduntur.

4 Sublatâ.

5 Vt melancholicus humor & atra bilis, quasi fermento efferuescunt, nam in sublime feruntur, & iis accessio fit. ζυμοῦσθαι est quasi fermenti vi acti attolli & efferuescere. nam ζύμωσις Platoni fermentatio dicitur ἡ γεώδης οὐσίας ὑπὸ κίνησις καὶ ἀέρωσις, id est, terreni corporis motio, & ab aëre intùs concepto sublatio, ac velut quædam ebullitio.

6 Vel acetum nigra educendi vim habet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIX. 1 Γυναιξὶ δὲ τὸ ὄξος πολεμιώτατον ἢ ἀνδράσιν ἐστὶν· ὑστεραλγὲς γάρ ἐστιν.

XXXIX. 1 *Sed mulieribus omninò magis bellum indixit acetum quàm viris: nam vtero dolorificum est.*

COMMENTARIVS.

Oxymelitis exhibendi ratio: indicatione sumpta à morbo obsessa parte. Ratio Aphorismi est, quòd acetum neruis sit inimicum, & neruosis corporibus: idque duabus de causis. primò quòd sit frigidum, 5. Aphor. 18. secundò quòd tenuissimarum sit partium, ideoque subit corpora neruea omni ex parte. & illâ leptomeriâ aceti vterus omnes nobiles partes in sympathiam trahit. Vterus enim neruens est: & lubenter hoc admittit Galenus hoc Aphorismo, & 6. Epid. 1. 2. Et ocularis inspectio id declarat; & ratione id euadit probabilius. Quia vterus se colligit in angustissimum sinum ac crassam substantiam, seque dilatat amplissimè. quòd nerueis corporibus peculiare. Nam ventriculo conuenisset magis carnea substantia ratione sui efficij: sed dilatationis & constrictionis necessitate, debuit esse nerueus. Ergo multò magis vterus. Hæc autem affectio dilatandi & contrahendi se, tantùm cadit in corpora neruea. Eleganter hæc explicat Galenus.

1 Id est, mulieribus est infestissimum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XL. 1 Ὕδατι δὲ ποτῷ ἐν τῇσιν 2 ὀξέῃσι νούσοισιν, ἄλλο μὲν 3 οὐδὲν ἔχω ἔργον ὅ, τι προσθέω. Οὔτε γὰρ βηχὸς ἐστι παρηγορικὸν ἐν τοῖσι * περιπνευμονικοῖσιν, 4 οὔτε ἀναγωγόν· ἀλλ' 5 ἧσσον τῶν ἄλλων, εἴ τις 6 διὰ παντὸς ὕδατι ποτῷ χρέοιτο. 7 Μεσηγὺ μέντοι ὀξυμέλιτος καὶ μελικρήτου, 8 ὕδωρ ἐπιρῥοφεόμενον ὀλίγον, πλύνει · * πνευμονικοῖσιν.

πτύελον ἀναγωγόν ἐστι, διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς 9 ποιότητος τοῦ ποτοῦ. 10 πλημμυρίδα γάρ τινα ἐμποιέει. Ἄλλως δὲ οὐδὲ 11 δίψαν παύει, ἀλλ᾽ 12 ἐπιπικραίνει· 13 χολῶδες γὰρ φύσει χολώδει, καὶ 14 ὑποχονδρίῳ κακόν. Καὶ 15 κάκιστον ἑωυτοῦ, καὶ χολωδέστατον, καὶ 16 φιλαδυναμικώτατον, ὅταν εἰς * 17 κενεῶτα ἐπέλθῃ. Καὶ σπληνὸς δὲ 18 αὐξητικὸν καὶ ἥπατος ἐστιν, ὁκόταν 19 πεπυρωμένον ᾖ, 20 καὶ 21 ἐγκλυδαστικόν τι καὶ 22 ἐπιπολαστικόν· 23 βραδύπορόν 24 τε γὰρ * διὰ τὸ ὑπόψυχρόν καὶ ἄπεπτον εἶναι, καὶ 25 οὔτε διαχωρητικὸν, οὔτε διουρητικόν. Προσβλάπτει δέ τι καὶ διὰ τόδε, ὅτι 26 ἄκοπρόν ἐστι φύσει. ἢν δὲ δὴ καὶ 27 ψυχρῶν ποδῶν ἐόντων ποτὲ ποθῇ, ταῦτα πάντα 28 πολλαπλασίως βλάπτει, 29 ἐς ὅ, τι ἂν αὐτέων ὁρμήσῃ.

* κενεώτατον

* ἐστι

XLI. 1 *Aqua verò quæ potui datur in 2 morbis acutis, 3 nullam in promptu habeo facultatem quam illi tribuendam putem. Non enim tussim sedat iis qui ex pulmonibus laborant, 4 neque expectoratum promouet: sed 5 minùs omnibus cæteris, si quis 6 omnino aquæ * potione vtatur. Sed 7 interiecto oxymelitis & melicrati interuallo, 8 aqua sorbendo pota nonnullam vim habet promouendi sputum * ob mutationem quæ incidit 9 potionis qualitatis. Nam 10 roscidi cuiusdam humoris copiam adfert seu madorem. Alioqui neque 11 sitim sedat, sed ad se accessionem adiungit, 12 amaritudine ipsa quam concipit. est enim 13 biliosa biliosis naturis, & 14 hypochondriis * calamitosa. Quinetiam 15 longè deterrima est, & biliosissima est [biliosis,] & 16 labefactandis viribus maximè studet, in 17 vacuitate cæterorum ciborum. Nec non & hepar & splenem 18 distendit cùm 19 incendio conflagrat, 20 quinetiam 21 fluctuationes & 22 inflationes 23 creat, necnon 24 cunctatur, quòd subfrigida sit & coctionis expers; eòque fit vt neque 25 subducendi aluum, neque vrinas ciendi vim habeat. Sed ad hæc mala illud etiam accedit, quòd natura sua 26 stercoris sit expers. Quodsi 27 refrigeratis pedibus aliquando bibatur, 28 infinitis partibus quæ commemorata sunt incommoda magis adfert, 29 in quodcumque vitium tandem inciderit.*

* toto morbi cursu

* ob qualitatis mutationem quæ fit in his potionum generibus.

* molesta.

COMMENTARIVS.

1 Vt fluuiali, pluuiali, & fontanæ. vt excludantur cæteræ aquæ, quibus vti non decet: sed vt sit omnis alienæ qualitatis expers.

2 Maximè in morbis acutis essentialibus cùm febre coniunctis & iam commemoratis.

3 Q. d. nihil video in aqua commemorabile, quod ad bene medendum conueniat, vt cæteris potus generibus.

4 Quia non nutrit, propterea que naturæ vim non excitat; nihilque habet quo pulmones leniat, bronchiorum alas explicet, cùm ob frigiditatem potiùs constringat: sed obstruat. nec materiam præparat; quia nullam vim habet incidendi, attenuandi, detergendi: sed contrà contumaciorem reddit. Nec tussim sedādi vim habet; Tussis fit influxu, tum affluxu, tum humoris contumacis mansione.

5 Minimè omnium: id est, quàm vinum, melicratum, oxymel.

6 Id est, tota morbi historia, & crudo adhuc morbo, validis ægri viribus, sine infirmitatis metu, & breui futura morbi historia. Indicatione sumpta à morbo. Ostendit aquam in morbis acutis, nihil iuuare: quia illi morbi acuti quos præ omnibus hîc loco exempli posuit, ptyalismo curantur, quem aqua potiùs impedit quàm promouet. Tussim siccam & humidam non nisi ex euentu potest sedare aqua; eam nimirùm quæ fit à frigore arteriæ asperæ, catarrhi subtilitate. Hinc veteres aquam gargarizandam à cœna vna hora, catarrhis obnoxiis exhibebant: & ita ex euentu fuit tussis sedata, quòd aqua orificium ventriculi claudat, vapores deturbet, & humores à cerebro in asperam arteriam decumbentes incrasset. Hoc in causa antecedente quæ tussim præbet, dum deorsum mouetur. Verùm eam tussim quæ fit infernè sursum, nimirùm ab expectorato, non potest sedare aqua; quæ nimirum cum difficultate spirandi accidit ab obstructione bronchiorum.

7 Vt quibus melicratum est sitiferum, aut oxymel abradendo molestum.

8 Parca nimirùm manu, si ratione morbi sit opus oxymelite.

9 Assuetæ scilicet, quibus melicratum erat sitiferum, aut oxymel abradendo molestum, aut in difficultate expectorandi ob laterum infirmitatem noxium. Nam mulieribus hystericis, & quibus abradit intestina, atque etiam quibus est summa expectorandi difficultas ob laterum infirmitatem, non debet exhiberi oxymel: quemadmodum nec melicratum picrocholis, μεγαλοσπλάγχνοις. quasi dicat, Si melicratum fuerit sitiferum, misce aquam. nam omne sitiferum expectorato molestum est.

10 Partes humore quodam imbuit, sed non humectat. inania videlicet illa spatia inter venas, & interstitia musculorum & carnis. Idem enim propriè humectat quod ipsis partibus assimilatur & nutrire potest. Aqua autem non nutrit. Vel, madoris abundantiam quandam inducit; & bilem pituitescere facit. Excrementitio quodam humore humectat: quia non nutrit.

11 Neque sitim pulmonicorum sedat. Nam, teste Galeno libro De arte Medica, cùm duo sint sitis foci, ventriculus & pulmones, ea quæ in pulmonibus accenditur, hausto aëre frigidiore tollitur: & arte refrigeratus aër æstum pulmonum mitigat, febrem arcet, & putredinem tollit. Sed eam sitim quæ à ventriculi calore vel siccitate excitatur, aqua sedat, 6. Epid. 3. 33. de foco sitis in pulmone loquitur. Vide 1. Simplic. 32. Sitim non sedat, quòd non sit meabilis: nam vehiculo opus habet aceto.

12 Cunctando putrescit; & seipsa biliosior redditur.

13 In bilem degenerat homini bilioso.

14 Quòd ea obstruat, cunctando vitium faciat, eorumque vim labefactet. Sed obiicies: Hippocrates ad sitim præscribit aquam lenissimam: quia quo ea fuerit leuior, eò ad sitim explendam est accommodatior. Leuitatis autem signa ex eo demonstrat, quòd citò calescit & citò refrigeratur. 5. aph. 26. Dic quòd non sedat sitim biliosis naturis, quibus fit anadrome bilis in fundum ventriculi: quia ipsa crassitie sua cunctando putrescit, & in bilem mutatur. Aqua enim cùm qualitatis sit expers, minimo negocio bilis acrimoniam excipit.

15 Dicitur quoque hypochondriis esse calamitosa: quia quemadmodum in hydrope initium curationis ducitur à symptomatis ablatione, nimirum aquæ ipsius exclusione, eò quòd aqua plus adfert detrimenti visceribus vnde manauit, quàm priùs habuerunt.

16 Quòd humectando putrescat, hepar labefactet, & mesenterium in affectum trahat: sic & hoc loco, aqua viscera obstruit, & cunctando putrescit, hepar & pulmones afficit. hinc multi hydropici cum viscerum putredine interierunt.

17 Cùm bibitur scilicet.

18 Molem adauget.

19 Vbi phlegmone obsidentur. Vt in febre ardente qui aquam haurit, à liene æstuante in epiploum deponitur, hinc dicuntur lienosi, quamuis non sint.

20 Summa Aphorismi est: Cùm multis nominibus aqua pulmonicis, hypochondriacis, & picrocholis sit inimica: tum maximè si frigidis pedibus ipsa exhibeatur, quoquo modo illi sint frigidi, siuo

periodicè, criticè, siue symptomaticè; à motu morbi, vel vitio partium internarum incendio conflagrantium, quæ instar cucurbitæ ad se omnem calorem attrahant ab externis partibus. Quia in illis frigoribus aqua, vitio materiæ febrilis, quæ ineunte paroxysmo ad superiorem ventrem viam affectat, corrumpitur: vnde in materiam febrilem transit. Hæc igitur mala cùm in principium paroxysmi incidunt, periculosa magis quàm si in alia tempora inciderent. Aqua est humor ex elementorum concretione compositus, qui per antonomasiam nomen obtinuit, quasi dicas à qua omnia: ab eo quòd copiâ & viribus in cæteris antecellit: Nam non intelligimus hîc aquam elementatem, vt quæ nusquam reperiatur. Huius autem genera sunt multa. De sola simplici hæc loquimur, non autem de ea quæ alienæ qualitatis est particeps, vt est salsa, amara, aluminosa, &c. Simplicem autem voco, quæ sapore & odore est dulcis, colore inexplicabili, vniusmodi. Cuius quidem simplicis Hippocrati duo sunt genera, artificiosa, & artificij expers, 6. Epid. 4. 16. quo loco Galenus dicit, artificij expertes esse eas, quas aut ex lacu aut prætereunte flumine excepimus, aut pluuialem, adde & fontanam. Pluuiæ autem Hippocrates facit discrimina: pluuiam ὡραίαν, quæ illo tempore decidit, quod æstiuo solstitio, & ortu Caniculæ definitur. quod vocant ὥρα anni. vnde horæi fructus nomen habent. Alteram pluuiam quæ cum tonitru decidit. Tertiam, procellosam. hæc postrema Hippocrati mala est & calamitosa: secunda, in medio: prima, salubritati accommodatissima. quòd huiusmodi, vt dicit ibi Galenus, extenuata est ab aëris caliditate: deinde quòd pura sit, & elaborata; &, vt alibi dicit Hippocrates, leuissima. Nam omnis aqua alienæ qualitatis expers, quo tenuior & quo leuior, eò salubritati est accommodatior, quòd facilè permeet hypochondria, ibique non cunctetur, non bilescat, non cruditates pariat, atque huiusmodi aqua naturâ est leuissima. Altera autem arte est leuissima, quæ igne excocta, deinde in puteo, semipede ab aqua, vt eam non attingat, suspensa refrigeretur: quia ita refrigerata non euadit tam crassa quàm aliàs: 6. Epid. 4. 8. & 10. Nam & hac ratione fontes, qui modico solis calore coquuntur, sunt saluberrimi: qui ad aquilonem spectant, mali. Artificiosæ autem aquæ dicuntur, quæ hominum artificio & industriâ tubulis fictilibus & plumbeis è vicinis locis in oppidum inducuntur. è quibus illæ quæ plumbeis tubis deducuntur, omnium sunt insaluberrimæ; quia ventriculo nihil est plumbo inimicum magis. Sic puteales dicuntur artificiosæ, quòd huiusmodi arte acquirantur. de quibus vide Columellam, 1. De re rustica 3. & Dioscoridem 5. lib. 9. & Gal. hîc. Pessima, quæ pigro lapsu fluit. Stagnans autem est pestilens. In aqua marina noctes agunt nautæ facilè: in fluuiatili ægrè: nam illa calida est & sicca. Ita piscatores vlcera sicca ferunt in mari. Aqua non tenuat nec deterget; tardè meat, ægrè coquitur, fluctuat in ventriculo, bilescit biliosis, non diuretica, nec pectoralis est, nec sudorifica, nec sitim mulcet, nam restagnat in aluo, nec humectat verè, nec aluum subducit. Et hæc dicit de optima aqua.

21 In aluo. & stagnat.

22 Et innatat. vt Cicero, natabant vino pauimenta.

23 Melicratum. non ratione sui sed per accidens vires infringit: non enim quia vacuat, sed quia non nutrit, vt etiam aqua. tum quoque à collectione bilis & obstructione vires labefactat, cùm nimirùm in aluum cibo vacuam incidit: hoc est, cùm per se exhibetur, sine alicuius cibi accessione.

24 Id est, pigro lapsu meat: quòd sit frigida, & coctionis expers.

25 Id est, ipsa humoris abundantiâ aluum stagnantem reddit; est enim pigra in meando.

26 Quòd stercoris vacuitatem adferat.

27 A rigore, horrore, frigore periodico, symptomatico, aut critico, aut à dolore periodico.

28 Quòd nimirum, frigidis pedibus materia ad superiores partes feratur, & vitio illius materiæ aqua fit deterior. Vel, admirabile est, infinitis partibus quantum secum ferat incommodi.

29 Vel, quocumque tandem illa se conuerterit, id est, si de hepate, aut liene, aut alio malè meatur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLI. Ὑποπτεύοντι μὲν τοι ἐν ταύτῃσι τῇσι νούσοισιν, ἢ 1 καρηβαρίην ἰσχυρὴν, ἢ φρενῶν ἅψιν, παντάπασιν οἴνου ἀποσχετέον. ὕδατι δ' ἐν τῷ 2 τοιῷδε 3 χρηστέον, ἢ 4 ὑδαρέα καὶ 5 λευκὸν παντελῶς διδόναι οἶνον, καὶ 6 ἄοσμον παντάπασιν. καὶ μετὰ τὴν πόσιν αὐτοῦ ὕδωρ 7 μεταποτέον ὀλίγον. οὕτω γὰρ ἂν ἧσσον τὸ ἀπὸ τοῦ οἴνου μένος ἅπτοιτο τῆς κεφαλῆς καὶ γνώμης.

XLI. *At enim cùm in huiusmodi morbis acutis suspiciosit 1 caput vehementer aut mentem perculsum iri, in totum vino abstinere oportet. 2 ibi tum aquæ 3 est locus; aut certè 4 vinum aquosum & 5 omninò album & 6 odoris expers exhibendum. quo exhausto & epoto, pauca 7 super bibenda est aqua. Sic enim vini potentia & vis caput & mentem minus inuadet.*

COMMENTARIVS.

1 Si futuræ cephalalgiæ & delirij signa appareant. Nam cephalalgicis & phreniticis inimicum est vinum acre sapore, præstans odore, substantia tenue, & facultate generosum. Vide 3. Epid. Com. 2. hist. 5. adolescentis qui in medio foro iacebat: & eodem libro historiam primam de Philis.

2 Id est, in huiusmodi affectione.

3 Id est, aqua vtendum ad sitim explendam, & ad declinanda symptomata cephalalgiæ & delirij, quæ imminere videntur.

4 Si per vitium infirmitatem, aut propriam stomachi conditionem, aut hypochondriacam affectionem, id est, obstructionem hypochondriorum, aqua vti non possis.

5 Sine aliis saporis, facultatis, caloris, consistentiæ & odoris accessione.

6 Quia odorata omnia quæ talia sunt, caloris vi sunt talia siccitata ad 4. gradum frigida est, tamen graueolens: quia sunt diuersæ partes eiusdem rei: sic rosa frigida est odora.

7 Vt nimirum ventriculi orificium colligendo, vaporesque in initio coctionis excitatos deturbando, plethorica capitis arceat symptomata: cephalalgiam nimirum & delirium. Hinc Celsus multis in locis monet, esse gargarisandum quibus ventriculus est laxior, & cerebrum infirmius, & qui vino vtuntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLII. 1 Ἐν οἷσι δὲ μάλιστα αὐτῶν, ὕδατι ποτῷ χρηστέον, καὶ ὁκότε πολλῷ κάρτα, καὶ ὁκότε μετρίῳ, καὶ ὁκότε ψυχρῷ, καὶ ὁκότε θερμῷ, τὰ μέν που καὶ πρόσθεν εἰρέαται, τὰ δ' ἐν αὐτοῖσι 2 τοῖσι καιροῖσι ῥηθήσεται.

XLII. 1 *Sed quibus potissimùm aqua vtendum sit; & quando pleniore manu, & vbi modicè, quando item frigida, & quando calida, alia quidèm ad eam rem pertinentia partim sunt à nobis antea explicata, alia verò 2 suo quoque loco dicentur.*

COMMENTARIVS.

1 Præbet ergo Hippocrates interdum aquam copiosè:

copiosè: nam, vt priùs scripsit, πλημμυρίδα, id est, madoris copiam præbet. Vt, vbi opus est, acerrima bilis pituitescat.

2 Nimirum in praxi, accommodatè & conuenienter cuique præscribenda, libro quarto, qui desideratur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIII. 1 Περὶ δὲ τῶν ἄλλων ποτῶν οἷον τὸ κρίθινον, καὶ τὰ ἀπὸ χλόης ποιεύμενα, καὶ τὰ ἀπὸ σταφίδος καὶ στεμφύλων καὶ πυρῶν καὶ κνήκου καὶ μύρτων καὶ ῥοιῆς, καὶ τῶν ἄλλων, ὅταν ἐν ἄν τινος αὐτέων καιρὸς ᾖ χρέεσθαι, γεγράψεται παρ' αὐτῷ νοσήματι, 2 ὅκως περ καὶ τὰ ἄλλα τῶν συνθέτων φαρμάκων.

XLIII 1 *De aliis autem potionum generibus, qualis est potio hordeacea, & quæ ex herbis conficiuntur, & quæ ex vuis & vinaceis, frumentis, & cneco, & myrto, & malo punico, & aliis, cùm scilicet earum rerum vsus inciderit, paulo post scribetur, 2 quo loco etiam medicamenta omnia composita explicabuntur.*

COMMENTARIVS.

1 Summa eorum quæ de aqua dicenda sunt, hæc est. Aqua nullius est momenti ad bene medendum in morbis acutis: quia alas pulmonum non explicat, neque materiam præparat: imò biliosis, pneumoniçis, & hypochondriacis nocentissima est: tum verò longè maximè cùm frigidi fuerint pedes. Quòd si tamen necessarius fuerit aquæ vsus iis qui neque oxymelite neque melicrato vti possunt, interiecto oxymelitis & melicrati interuallo, aquæ vsus necessarius erit. Quod si ne tum quidem aquâ vti possunt ob summam ventriculi imbecillitatem & hypochondriorum obstructionem; vtendum est vino albo aqueo, tenui & oligophoro; & ab eius vsu exhibenda est aqua. Quibus ergo ratione morbi exhibenda est aqua? nimirùm quibus oxymel intestina radit, & melicratum est sitiferum, his aqua, vel vinum oligophorum exhiberi debet: & dein aqua superpotanda. Cùm ergo aquâ est vtendum in morbis acutis, ea non exhibeatur, nisi edita sint pepasmi signa victricis naturæ. Atque tum ea dabitur largo haustu, hoc est, quantum vno spiritu quis bibere potest. Sic enim febris multorum fuit extincta, vt docet Galenus 9. Methodi in synochis: quia aqua frigida febricitantibus tempore & loco exhibita febrium curationem adfert. Sed addidi, editis pepasmi signis: quia si quis sicco adhuc morbo largiter aquam bibat, morbum in cruditate continebit. Rationem refrigerandi aquam docet Hippocrates 6. Epid. 4. 8. & 10. Errant igitur, & periculosissimè, qui sinunt ægros siti enecari; nihil enim perniciosius siti inexplebili, vt quæ sola possit ardentium febrium existere causa, imò quæ morbum curabilem possit reddere incurabilem. Hinc rectè admonet Hippocrates 5. aph. 27. vt si quis ad somnum se compositurus sitiat leuiter, non bibat, sed superdormiat, quia eam sitim facilè somnus, vtpore humectans, tollet. Verùm si ea sitis videatur esse inexplebilis, sitim extinguat aqua leuissima. Ineunte ergo paroxysmo præstat à potu abstinere, quia ea sitis non fit aut à siccitate; aut à calore; vel ab vtroque simul; cui potio debetur: sed ab anadrome humoris acris ad ventrem superiorem. In statu autem paroxysmi bibat æger aquam egelidam larga manu: item in statu vniuersali morbi; id est, cocto iam morbo: quia si in summo febris æstu, cùm symptomatum summa sunt omnia, ægrum potione defraudes, ipsum pessundabis. Item iisdem temporibus peripneumonicus egelidam sic bibat; interiecto oxymelitis & melicrati interuallo. 6. Epid. 4. 15.

2 Quem librum Hippocratis si haberemus, facilè Arabum compositionibus potuissemus carere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIV. 1 Λουτρὸν δὲ συχνοῖσι τῶν νοσημάτων ἀρήγοι ἂν χρεομένοισιν, ἐς τὰ μὲν 2 ξυνεχέως, ἐς 3 τὰ δ' οὔ. Ἔστι δ' ὅτε 4 ἧσσον χρηστέον διὰ τὴν ἀπαρασκευασίην τῶν ἀνθρώπων. Ἐν ὀλίγῃσι γὰρ οἰκίῃσι παρεσκεύασται τὰ ἄρμενα, καὶ οἱ θεραπεύσοντες ὡς δεῖ. Εἰ δὲ 5 μὴ παγκάλως λούοιτο, βλάπτοιτ' ἂν οὐ σμικρά. Καὶ γὰρ 6 σκέπης ἀκάπνου δεῖ, καὶ ὕδατος δαψιλέος, καὶ λουτροῦ συχνοῦ, καὶ 7 μὴ λίην * λαύρου, 8 ἢν γὰρ μὴ οὕτω * δέῃ. * λάβρε * δέοι

XLIV. *At verò 1 balneum [in] densis morbis confert, [his] qui [rectè] eo vtuntur: atque in his morbis aliàs 2 continenter hoc vtendum, 3 aliàs verò non. Sed & ea incidunt tempora vt 4 minùs vtendum sit balneo; ob insuetam parandi rationem, [vel minimè accommodatam parandi consuetudinem.] Nam paucis in domibus balneorum instrumenta sunt in promptu, atque balneorum ministri quales esse decet. Quod si 5 non conuenienter adhibeatur balneum, non parum detrimenti adferet. 6 Tecto enim est opus fumi experte, & aquâ liberaliter, 7 nec admodum largâ effusâ: 8 nisi fortè sit opus.*

COMMENTARIVS.

Hactenus dixit de potione aquæ, nunc ad alterum aquæ vsum transit: nam & vtimur ipsâ ad balnea. Balneum est multiplex, materiâ, vtendi modo, & partibus quibus adhibetur. Nam quoddam est vniuersale, quo totum corpus lauatur: Alterum particulare, quod partibus quibusdam adhibetur. Sic fotus lateris, ventriculi, hepatis, capitis, balneum illius partis dicere possumus. Item insessus ex semine lini & althææ, radice liliorum; est balneum renum & lumborum. Fotus capitis perfusi aquâ calidâ, oculorum fotus calidus, tepidus: nam decocto fœnugræci, seminum cydoniorum, & maluæ, fouentur oculi in ophthalmia: sic collutiones, gargarismi ex lacte, ex aqua, oris sunt balnea. Hic autem de balneo vniuersali agimus; non de thermis, de laconico, de caldariis, sed de balneis ex aqua confectis. Horum autem quædam balnea sunt aquæ dulcis, alia aquæ mixtæ. De aquæ mixtæ balneis, vt aluminosa, sulphurea, &c. de eorum virtute quid sit sentiendum sic accipe; Ea nihil aliud habere posse, quàm facultatem ab alumine, sulphure, &c. aliis. An autem Hydropicus ab hepate sicco & frigido, hoc est, ab exhaustu, ab his aquis curationem recipere possit? Exhaurietur quidem aqua, sed focus iste hydropicis hepar non restituitur, exhausto suo humido primigenio.

1 Id est, aqua dulcis, quæ lauando præscribitur frigida, calida; qua vtimur pro vniuersali vel particulari balneo.

2 Vt in hecticis vniuersali vtimur: & in nephriticis insessu: æstate.

3 Vt crudâ adhuc materiâ, infirmâ aluo, in catarrho, hæmorrhagia, aut viscerum effœta v. Ruptâ vomicâ in pulmonibus & renibus; multi intereunt in balneis: & qui sanguinem profundunt, & plethoricis; & qui lienteriæ sunt obnoxii, his non conuenit balneum.

4 Non solùm ratione morbi & ægri.

5 Ministrorum culpa, vel instrumentorum penuriâ, non rectè balnea adhibeantur in qualitate, quantitate, loco, & vtendi modo.

6 Ne capiti graue sit, & ne fumi ab ægro cum aëre ducantur.

7 Sed æqualiter & continenter: ne vicissitudine caloris & frigoris offendatur, non affatim.

8 Si iuuenis quadratus æstate media correptus fuerit tetano; aquâ frigidâ affatim perfundatur.

HIPPO

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLV. Καὶ 1 μᾶλλον μὲν 2 μὴ σμήχεσθαι· ἢν δὲ 3 σμήχηται, θερμῷ χρέεσθαι αὐτέῳ, καὶ 4 πολλαπλασίῳ, ἢ 5 ὡς νομίζεται, σμήγματι. καὶ προσκαταχέεσθαι οὐκ ὀλίγῳ, καὶ 6 ταχέως μεταχέεσθαι.

XLV. *Ac 1 multò magis 2 non detergendum; quòd si 3 detersione opus sit necessariò, calido vtendum smegmate, 4 multâque aqua diluto 5 quàm fieri consueuit; atque subindeperfundenda est multa aqua [tepida] & 6 frequenter.*

COMMENTARIVS.

1 Vt resiccata corpora humectentur. nam morbis acutis laborantes, detersionis molestiam non facilè ferunt. quasi dicat, laboris omnis sit expers.

2 Vt humor acerrimus exudet, non vt sordes detergeantur.

3 Ad pruriginem. Detergentia mordent & siccant. Smegmata apud veteres puluetes dicuntur: fin. pi sulphur, betonica, hyssopum, maiorana, iris.

4 Id est, si æger ob sordes vel pruritum detergendus sit, exolue vim remedij detersorij aquæ multæ affusione, vel etiam olei.

5 Id est, quàm sanis in more sit.

6 Id est, noua subinde aqua est affundenda. ταχέως, id est, πυκνῶς. nam ita copia aquæ, abstersorij accisi loco erit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLVI. 1 Δεῖ δὲ καὶ τὴν ὁδὸν βραχείην ἐς τὴν πύελον.
XLVII. Καὶ ἐς εὐέμβατον καὶ * εὐέκβατον. XLVIII. Εἶναι δὲ τὸν λουόμενον 3 κόσμιον καὶ 4 σιγηλὸν, καὶ 5 μηδὲν αὐτὸν * ἐργάζεσθαι, 6 ἀλλ' ἄλλους καὶ καταχέειν καὶ σμήχειν.

* ἐς
* προσεξεργάζεσθαι

XLVI. 1 *Sed & via breuis ad vas balnearum esse debet.* XLVII. 2 *Facilisque vasis sit ascensus, & egressus.* XLVIII. *Quinetiam eum qui balneo vtitur 3 modestum esse decet, & 4 taciturnum, 5 tum autem ipsum omnino 6 feriari; sed alios sordes abluere & detergere.*

COMMENTARIVS.

1 Nec repentina aëris mutatione offendatur. id est, assuescat priùs aëri calido.

2 Nam multi lipothymia laborant: quare fatigari minimè debent. depressa videtur solia commendare, id est, humilia.

3 Bene à natura moratum.

4 Ne accenso calore cordis, plus spiritus ducat.

5 Quia mutatio quæ modò fit foras aut intrò, calamitosa est: quia hoc modo refrigerantur qui serosum humorem profundere debebant; & prodit inutilis humor.

6 Quia dum distenduntur musculi, plus humoris attrahunt, quàm dissipari possit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIX. Καὶ 1 μετακέρασμα * πολὺ ἑτοιμάσθαι. L. 2 Καὶ τὰς ἐπαντλήσιας ταχείας ποιέεσθαι.

* πολλὸν

XLIX. *Præterea 1 in promptu habere oportet temperationis varietatem.* L. 2 *Tum autem sine intermissione perfundendum est corpus.*

COMMENTARIVS.

Nullam vitæ partem patitur esse sui indigam balneum: imò nullum gratius remedium inueniri potuit tribus temporibus calculi. Senibus effœtis solarium, vt Laërti apud Homerum. Sic capitis substantia vt respuit suâ naturâ humida omnia, imò vinum: refocillatur tamen balneo, exclusâ humoris acrimoniâ. Sub finem paroxysmi, nunquam in principio balneo vtemur.

1 Vt à calida ad egelidam, hinc ad frigidiusculam fiat progressus in exeundo. Sunt enim 4. partes balnei, aër, aqua calida, frigida, sudoris detersio. illud est μετακέρασμα, id est, mutatio temperiei: quæ ædium mutatione fieri solet olim. Nihil enim perniciosius quàm cum horrore in balneum descendere. Paulatim à calida aqua ad frigidam procedat. Tepeat bene prima, secunda minus, tertia ita tepeat vt ad frigidam nutet. hoc hîc est μετακέρασμα.

2 In lipothimiæ metu, qui immersionem ferre non possunt. Nam duobus modis corpus lauatur, immersione, vel perfusione.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LI. 1 Καὶ σπόγγοισι χρέεσθαι ἀντὶ 2 στλεγγίδος. LII. 3 Καὶ μὴ ἄγαν ξηρὸν χρίεσθαι τὸ σῶμα.

LI. 1 *Præterea spongiis pro 2 strigili vtendum.* LII. 3 *Præterea nec valdè siccum corpus oleo illinendum.*

COMMENTARIVS.

1 Spongia primum locum obtinet, quia æqualis est: hæc enim grata est & amica partibus effœtis; & partes recreat principes; facit vt suffusa bilis euanescat. Non enim semper à balneo sudores manare debent tectis ægris: sed abstersio sola sufficit his, qui humectandi sunt à squalore languentes.

2 Reprehendit veteres, qui strigili vtebantur.

3 Tertio tempore balnei est vtile oleum calfactû. id enim emollit corpus, ac fundit, nec vllum horrorem adfert.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LIII. Κεφαλὴν μέν τοι ἀνεξηράνθαι χρὴ ὡς οἷόν τε μάλιστα, ὑπὸ σπόγγου 1 σμηχομένην. LIV. Καὶ μὴ διαψύχεσθαι τὴν 2 κεφαλὴν, μήτε τ' ἄκρεα, μήτε τὸ ἄλλο σῶμα. LV. 3 Καὶ μήτε νεορρόφητον μήτε νεόποτον λούεσθαι.

LIII. *Sed certè summo studio caput est siccandum, spongiâ detergendo & 1 fricando.* LIV. *Atque ne 2 caput frigoris appulsum excipiat, neque exteræ partes, adeoque nec vniuersi corporis partes, [cautio sit.]* LV. 3 *Adde quòd neque potu neque cibo saturatum lauare est æquum.*

COMMENTARIVS.

1 Occiput versus: est enim capiti mador inutilis. Hic Aphorismus explicat præcedentem: id est, non opus est oleo inungi. Primò spongâ, deinde linteo optimè siccatur caput: & facit ne aqua refrigerata, capiti noceat.

2 Et cùm capiti mador sit noxius, frigus etiam non minùs capiti quàm cæteris partibus nocet.

3 Ne cruda materia ex aluo in venas & habitum corporis rapiatur. Igitur medici qui modo lac asininum exhaustis propinant, statimque in balnea immittunt, peccant. Dicat quis, id agunt vt rapiatur in habitum corporis; Resp. non assimilabitur, cùm non mitificatum fuerit. longè rectiùs id fiet quarta vel quinta hora à lactis vsu.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LVI. 1 Μήτε * ῥοφεῖν, μήτε πίνειν ταχὺ μετὰ τὸ λουτρόν. * ῥοφέειν
LVII. 2 Μέγα μὲν δὴ μέρος χρὴ νέμειν τοῦ κάμνοντι, ἢν ὑγιαίνων * εἴη φιλόλουτρος ἄγαν, καὶ εἰθισμένος λούεσθαι. Καὶ γὰρ ποθέουσι μᾶλλον οἱ τοιοίδε· καὶ ὠφελέονται λουσάμενοι, καὶ βλάπτονται μὴ λουσάμενοι. * ᾖ

LVI. 1 *Neque sorbendum neque bibendum ilicò à balneo.* LVII. 2 *Enimuerò illud maximi faciendum, si, cùm sanus esset is, balnei esset cupidus, eique diu & multum assueuerit. Huiusmodi enim naturæ sunt maximè balnei appetentes, & plus adiumenti percipiunt; & damnis augentur, si non lauentur.*

COMMENTARIVS.

1 Ne vis attractrix, excitato calore, eripiat occasionem

fionem mitificandi. vnde caput plethoricis cau fis re- plet : nec ventriculus sæpe amplecti potest cibum. Idem intellige de exercitio, quod iam iam corpus turbauit. sedetur primùm omnis turbatio.

2 Consuetudinis vim etiam in balneis exprimit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LVIII. 1 Ἁρμόζει δ' ἐν 2 περιπνευμονίῃσι μᾶλλον 3 ἢ ἐν καύσοισι τὸ ἐπίπαν. καὶ γὰρ ὀδύνης τῆς κατὰ 4 πλευρὸν καὶ 5 στήθεος καὶ 6 μεταφρένου 7 παρηγορικόν ἐστι τὸ λουτρὸν, καὶ πτυέλου 8 πεπαντικὸν καὶ 9 ἀναγωγὸν, καὶ 10 εὔπνοον, καὶ 11 ἄκοπον. Μαλθακτικὸν γὰρ καὶ ἄρθρων, καὶ τοῦ ἐπιπολαίου 12 δέρματος, καὶ οὐρητικὸν δὲ, καὶ καρηβαρίην 13 λύει, καὶ ῥῖνας ὑγραίνει. Ἀγαθὰ μὲν οὖν λουτρῷ τοσαῦτα πάρεστι, ὧν πάντων δεῖ. Εἰ μέντοι τῆς παρασκευῆς ἔνδειά τις ἔσται ἑνὸς ἢ 14 πλειόνων, κίνδυνος μὴ λυσιτελέειν τὸ λουτρὸν· ἀλλὰ μᾶλλον βλάπτειν. Ἓν γὰρ ἕκαστον αὐτέων μεγάλην φέρει βλάβην μὴ προπαρασκευασθὲν ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν ὡς δεῖ.

LVIII. 1 *Conuenienter [hoc balneum] adhibetur 2 thoracis atque pulmonis morbis, & potiùs 3 quàm in febribus ardentibus. Nam dolorem 4 costalem & 5 sterni & 6 dorsi 7 sedandi vim habet balneum, tum expectorabilem 8 materiam concoquit & 9 educit, propterea que facit vt 10 spiritus ducatur ex facili, quin 11 lassitudinem tollit. Etenim articulos emollit, ipsamque adeò superiorem 12 cutem, vrinam ciet, & capitis grauitatem 13 sedat, & nares humectat. Sunt igitur hæc balnei commoda & opportunitates ad benè medendum. Sed si præparationis vna desideretur ratio, vel 14 plures; verendum ne nihil opis adferat, sed contrà maioribus damnis augeat. Etenim eorum quæ ad balneum rectè administrandum necessaria sunt vnumquodque, non benè compositum si fuerit à ministris, maximà incommoda adfert.*

COMMENTARIVS.

1 Nimirum balneum in quo nulla ratio præscriptæ præparationis desideratur.

2 Quasi dicat, in morbis acutis, qui suam hyparxin habent in impedimento partis, cuius officio vita carere non potest.

3 Mox subdit rationem, nam thoraci solatio est, &c. nam his subsidiis sanantur thoracis morbi. Et hîc dicit, ardentibus febribus quibusdam balneum conuenire.

4 In pleuritide : ab inflammatione membranæ, quæ costas succingit, ex sanguinis affluxu per venam azygon.

5 Per inflammationem eiusdem tunicæ, à sanguinis affluxu per venam mammariam.

6 Per venas thoracicas.

7 Materiæ acrimoniam infringendo; digerendo, & immutatum partis habitum restituendo.

8 Maturationem promouet.

9 Naturam excitans, & meatus liberans.

10 Tota enim difficultas consistit in spirandi difficultate.

11 Id est, partes recreat lassitudine fractas. Vide historiam adolescentis qui in mendacio.

12 Tres sunt cutis species: epidermis, cutis vera, & panniculus carnosus: nec mouetur in homine, nisi in fronte.

13 Diaphoreticum ergo est, exhaustis acribus fuliginibus. Λύει politica vox: in malam & bonam partem accipitur, vt 6. Aph. 26.

14 Vt in aqua, in solio, in vase balneario, in sermone, cibo, potu.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LIX. 1 Ἥκιστα δὲ λούειν καιρὸς τούτοισιν, οἷσιν ἡ κοιλίη ὑγροτέρη τοῦ καιροῦ ἐν τῇσι νούσοισιν. Ἀτὰρ οὐδ' οἷσιν 2 ἕστηκε μᾶλλον τοῦ καιροῦ, (καὶ μὴ προλελύθῃ,) οὔτε τοὺς 3 γεγυιωμένους χρὴ λούειν, οὔτε τοὺς 4 ἀσώδεας, ἢ ἐμετικοὺς, οὔτε τοὺς ἐπανερευγομένους χολῶδες, οὔτε 5 τοὺς αἱμορραγέοντας ἐκ ῥινῶν, 6 εἰ μὴ ἔλασσον τοῦ καιροῦ ῥέοι. 7 Τοὺς δὲ καιροὺς οἶδας. Ἢν δὲ ἔλασσον τοῦ καιροῦ ῥέοι, λούειν. Ἤν τε ὅλον 8 τὸ σῶμα πρὸς τὰ 9 ἄλλα ἀρήγῃ, ἤν τε τὴν 10 κεφαλὴν μούνην. Ἢν οὖν αἱ παρασκευαὶ * ἐπιτήδειοι, καὶ ὁ κάμνων μέλλει 11 εὖ δέξασθαι τὸ λουτρὸν, λούειν χρὴ ἑκάστης ἡμέρης. LX. 12 Τοὺς δὲ φιλολουτρέοντας, οὐδ' εἰ δὶς τῆς ἡμέρας * λούσῃς, οὐδὲν ἂν ἁμάρτοις.

* ἔωσιν

* λούσεις

LIX. 1 *Minimè verò opportunum his balneum, quibus profusior iusto est aluus in his morbis. Nec iis quibus illa iusto est 2 strictior, (dum primùm non affatim profluxerit nec illos lauabis quibus 3 prostratæ iam sunt vires, 4 nec fastidij plenos, aut vomibundos. neque ructantes biliosum, nec 5 narium haimorrhagia obnoxios, 6 modò non parciùs quàm opportunû sit sanguis effluxerit. 7 Quid verò opportunum sit, tibi notum esse debet. Nam si parciùs iusto ille fluat, balneo fruatur.] Balneo itaque vtendum] tum ad solatium totius 8 corporis, 9 plurimarumque eius partium, tum ad solius 10 capitis. Si itaque præparationis ad balneum nulla ratio desideretur, nihilque eorum adsit ægro, quod illum iure à balneo 11 arceat, [sed si is opportunè commodéque id inire posse videatur] cottidie lauet.* LX. 12 *Hos verò, qui balneis gaudent, minimè læseris, si vel bis die laueris.*

COMMENTARIVS.

1 Ne exhaustis vel exhauriendis mox à fluxu aluino nouum exhaustum accedat: vel, si criticus feratur, teuulsione resistat.

2 Ne cacochymia aluina, ad vasa & habitum corporis effundatur.

3 Id est, τοὺς καταλελυμένους: quia afflictis non danda afflictio: his potiùs triplicis naturæ, vel substantiæ, effluxio resarcienda, quàm in fluorem impellenda.

4 Nam præcipiti omnium virium lapsu hi periclitantur, à cardialgia, enata à biliosa colluuie, intrepente in os ventriculi.

5 Ne tepore aquæ fusus tenuatúsque sanguis exiliat.

6 Vt in imperfecta crisi, caput tunc fouendum aqua tepida, quò fusus sanguis, apertique meatus commodè fluxum promoueant: vt Hippocrates in Metone fecit.

7 Nam quid eueniat criticôs, vel symptomaticôs, quid vtile, quid non, tibi compertum esse debet; quò id vel sistas, vel promoueas.

8 Vt in squalidis corporibus.

9 Vt in pleuriticis, thoracicisque malis.

10 Nam congesti eò vapores, iucundè balneo capitis dissipantur.

11 Id est, si dictis incommodis non sit opportunus, vt alui profluuio; &c. Vide Actuarium 3. lib. Meth. cap. 10.

12 Id est, qui auidè dum sani erant, balnea inibant.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXI. 1 Χρέεται δὲ λουτροῖσι τοῖσιν, ὅλῃσι πτισάνῃσι χρεωμένοισι * παρὰ πολὺ μᾶλλον ἐνδέχεται, ἢ τοῖσι 2 χυλῷ μούνῳ χρεωμένοισι. Ἐνδέχεται δὲ καὶ τούτοισιν ἐνίοτε. Ἥκιστα δὲ καὶ τοῖσι 3 ποτῷ μούνῳ χρεωμένοισιν.

* παρὰ πολὺ

LXI. 1 *Qui verò [iure] integrâ ptisanâ fruuntur, maiori suo commodo his balneis vtuntur; quàm hi, qui 2 solo cremore ptisanæ iure vti possunt: quamuis aliquí hi nonnunquam balneis indulgere possint. Minimè verò hi, 3 qui solo potu viuere debent.*

COMMENTARIVS.

1 Quonam tempore, per morbos acutos, balneorum commodus vsus incidat, docet. Nam integrâ ptisana fruuntur hi, quibus longior futura est morbi historia

historia; & adeò in his magnitudine symptomatum vires non premuntur. vel etiam hi iure prisanæ indulgent, quibus iam mitificatur materia morbifica. Si igitur eò prouectus sit morbus, vt quis iure integra vtatur prisana, is tunc morbi decursus, inquit Hippocrates, balneum admittit. nam tunc eo expectoratum promouebitur. maximèque si assueuerint balneis, id agendum.

2 Nam hi ex more vtuntur, in quibus ea integritas œconomiæ naturalis, eàque mitificatio expectorati nondum adest, quâ integris naturæ viribus liceat in coctionem alimenti incumbere. sed potiùs adhuc cum causis morbificis pugnandum: quamuis hæ iam inceperint domari. quare iure cremorem prisanæ accessere.

3 Nam qui solo potu, vt oxymelite vel hydromelite, vtuntur, hi symptomatum adhuc vehementiâ premuntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXII. 1 Ἔστι δ' οἷσι καὶ τουτέων μὲν ἐνδέχεται. Τεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ τοῖσι 2 προγεγραμμένοισιν οἷς τε μέλλει λουτρὸν ὠφελέειν ἐν ἑκάστοισι τῶν τρόπων τῆς διαίτης· οἷς τε μή. οἷσι μὲν γὰρ προσδέεται 4 τινὸς κάρτα τουτέων, ὁκόσα λουτρὸν ἀγαθὰ ποιέει, ἢ λούειν, καὶ ὅσα ἂν λουτρῷ ὠφελέονται. Οἷσι δὲ τούτων μηδενὸς προσδεῖ, καὶ προσέεστιν αὐτέοισι τῶν σημείων ἐφ' οἷσι λούεσθαι ξυμφέρει, δεῖ λούειν.

LXII. *Sunt verò 1 inter hos, quibus commodiùs balneorum in idit vsus. Sed antea scienter colligere oportet 2 ex his quæ modò tradidimus, quibusnam opitulaturum sit balneum in singulis diætæ differentiis, 3 quibus verò minimè. Nam quibus nihil 4 eorum adest, in quibus balneum solatio esse solet, hi balneo arcendi, etiamsi alioqui balneum quid commodi allaturum videatur. Quibus verò nihil horum abest, verùm si potiùs adest aliquod signum quod balneum sine vtilitate suadet, lauare oportet.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, inter eos qui solo potu vtuntur: vt si iam pepasmi signa edita sint: tunc enim acumen morbi cadit. In his balneum placabit dolorem, & expectorata mitigabit. Et iam euacuato toto corpore, ne quid balnei vi affluat phlegmoni, lauandum. Ita in causo vbi nulla suspicio adest inflammati visceris, balnea exhibemus, vt toto corpore fusa bilis exhauriatur. sed si pepasmi signa tunc apparuerint, plus adferet commodi. Sed si illa à salsâ viscidâque pituitâ enata fuerit, balneo damnis se augeri sentiet æger, motâ nec tamen exhaustâ materiâ morbi.

2 Id est, vt coctionis in expectorato fuerint gradus, ita & victus forma varianda: vbi enim cruditatis & doloris fuerint plena omnia adhuc, solo vino vel melicrato, vel oxymelite transigat. Sed si cocta iam sint, ad sorbitiones veniendum; & tunc lauandum.

3 Vt qui solo potu vtuntur: nam hi cùm morbi acumine adhuc conflictantur, cum virium robore.

4 Vt robur virium, & mitificata materia.

HIPPOCRATIS DE VICTVS RATIONE IN MORBIS ACVTIS LIBER QVARTVS.

PRÆLOQVIVM.

Galen. 2. ac. 38. *PROMISERAT Hippocrates librum in quo peculiarem cuiusque morbi acuti curationem prosequeretur. Sed sanè ille liber desideratur. Attamen suspicio est, hunc quartum librum Hippocraticum esse, cùm quam plurima genuinam eius phrasin, & sententiarum grauitatem ei consentaneam referant. Sed cùm non pauca, ex aduerso, occurrant indigna Hippocrate, siue dictionem seu sententiam interdum spectes,* Gal. 4. acu. 5. *meritò suspicamur hæc veluti in typo ab Hippocrate memoriæ caussa conscripta fuisse: nec ante mortem ab eo ad incudem redijsse. Sanè liber hîc legitimo operi temporibus Erasistrati accessit.*

HIPPOCRATIS TEXTVS.

I. 1 Κάδσος δὲ γίνεται ὁκόταν ἀναξηρανθέντα τὰ φλέβια ἐν 2 θερινῇ ὥρῃ 3 ἐπισπάσωνται 4 δριμέας καὶ χολώδεας 5 ἰχῶρας ἐς * ἑαυτά. * ἑωυτό.

I. 1 *CAusus, id est febris ardens, nascitur cùm æstiuo tempore arefactæ venulæ 3 rapiunt in se acres 4 & biliosos 5 ichores [vel humores.]*

COMMENTARIVS.

1 Dicitur Καῦσος quibusdam, quòd totum eius nocumentum dependeat à calore: non autem à putredine. Thucydides appellat καῦμα. Cœlius Aurelianus 2. ac. 32. & Gal. de rigore 13. & 2. diff. feb. 2. & 1. loc. aff. 2. pro qualibet febre valida hoc nomine vtuntur. Colligimus ex huius libri Aphorismo 13. & 3. Epid. 3. 34. duplicem esse causum: nothum, & propriè dictum, qui calore & siti noscitur. Propriè verò dictus, duplex est, legitimus à pituita salsa, vt hîc Aphorismo 13. Est autem Causus vel febris ardens, febris continua, biliosa à bile pura vel ichorosa putrescente circa cor. Dixi à bile. intelligo hîc cum Hippocrate bilem etiam ichorosam & humorem consistentem in maioribus venis & arteriis, sanguini reliquo infusum. Nam eadem segregata à sanguinis concretione, facit tertianam exquisitam. Igitur eadem est materia Causi & Tertianæ; sed hoc interest, quod inter herpetem & erysipelas. nam materia causi est sanguini affusa; at tertiana fit à bile segregata à concretione sanguinis per affectionem insitam. hoc est, per inexplicabilem quandam proprietatem partis, illud excrementum recipientis. 1. Epid. 2. 19. Differunt tamen succi hi, quòd acrior copiosiorque sit bilis 2. Crisi 6.

in

in causo, vt quæ calentissimo hepate fiat. Dixi circa cor, nam nullam accessionem agnoscit hæc febris, nisi vnam, quæ ad finem perennat. Et ita abit à tertiana continua: nam hæc tertio die recrudescit.

2 Id est, cùm æstu incanduit cœlum: siue id fiat Vere, vel etiam autumno, aut ipsa æstate. Si venæ nimirùm totius corporis ita se gesserint, totum etiam corpus æstuabit. Hyeme fit ex euentu: quòd intercipiat exhaustionem bilis.

3 A proximis partibus.

4 Siccos & calidos, corpus inflammantes. vt si quis vinum generosum hauriat vel marinam, æstuabit inde. Nam venæ ex vicinis sine consilio hauriunt.

5 Ἰχῶρας appellat tenues succos, dicit Galenus. * Et bilis alimentalis potest putrescere in excrementitiam; vel corrumpi in propria natura. Et vtcumque putrescat, inde febris nasci potest. Sic ex bile excrementitia, cùm per secessum non expellitur: sed per venas cùm spargitur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

II. Καὶ ἢν πυρετὸς πολὺς ἔχῃ τὸ σῶμα, ὥσπερ ἂν εἰ ἐστεοκόπε ἐχόμενος κοπᾷ ἢ ἀλγέῃ.

II. *Et si valida febris corpus occupat, atque non aliter corpus laborat & affligitur, quàm si ab 2 ossearia lassitudine occupatum esset.*

COMMENTARIVS.

1 Ob flagrantes incendio ichores biliosos, qui in æstum ardentissimũ & acerrimum corpus abripiunt.

2 Ab ichorum acerrima vi, quæ vlcerosam lassitudinem adfert. ὀστεοκόπος lassitudo est, in qua partes imæ ad ossa positæ, vt tendones, nerui, musculi phlegmonoso contusiuoque dolore tenentur. nomen inditum est, quòd per fatigationes nimias calfactæ hæ partes, in se prolectant quid, vnde talis dolor. Ita hîc fit à biliosis ichoribus totum corpus in vlcerosam lassitudinem abripientibus. Est lassitudo talis corporis affectio, in qua si vel minimum homo se mouet, sensio quædam excitatur phlegmonosa, vlcerosa, vel tensiua. Et hæ lassitudines sunt duplices, laboriosæ, & vltrò obortæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*πορείης III. Γίγνεται δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἢ ἐκ 1 * πολίης μακρῆς, ἢ 2 δίψιος μακρῆς, ὁκόταν ἀναξηρανθέντα τὰ φλέβια, δριμέα ἢ θερμὰ ῥεύματα ἐπισπάσηται ἐς ἑωυτά.

III. *Oboritur autem plerumque 1 ex longo itinere, diuturnaque 2 siti, cùm arefactæ venulæ, rapiunt in se acria ac biliosa rheumata.*

COMMENTARIVS.

1 Causæ procatarcticæ, ita ex meri vel aquæ marinæ potu; vel ex salsæ carnis esu nimio; ita, vigilia.

2 Ardor enim & sitis causo sunt peculiaria. Siti enim tenentur inextinguibili. Sitis duo foci sunt; alnus, & pulmo. In aluo cum hæret ille focus, maximè in ore ventriculi, deinde in ipso ventriculo, tertiò in 4. acut. 1. stomacho, & subinde in ieiuno intestino. Hic focus poculis extinguitur. at qui in pulmonibus flagrat, niueis frigori cedit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

IV. Γίνεται δ' ἡ γλῶσσα 1 τρηχεῖη ἢ ξηρὴ, ἢ 2 μέλαινα κάρτα. Καὶ τὰ περὶ τὴν γαστέρα 3 δακνώδεος ἀλγέει. Τὰ δ' ὑποχωρήματα 4 ὑγρὰ καὶ 5 ὠχρὰ γίνεται, καὶ 6 δίψαι σφοδραὶ ἔνεισι, καὶ 7 ἀγρυπνίαι, ἐνίοτε δὲ καὶ 8 παραλλάξιες φρενῶν.

IV. *Quin & lingua 1 aspera redditur & sicca, valdeque 2 nigra: & 3 morsibus tentatur aluinis non sine dolore. Deiectiones verò 4 valdè liquidæ 5 flauaque feruntur, ac 6 vehemens sitis occupat, & 7 vigiliæ, quin nonnunquam 8 mentis aberratio.*

COMMENTARIVS.

1 Caloris vi, ac vaporum acerrimâ potentiâ exsiccata tunica, quæ ab aspera arteria linguam vestit, qua exulcetata, mox aphthæ apparent.

2 Vredine fuliginum. maximè si febris focus in thorace consederit: vt cùm intenditur morbus, & bilis acuitur.

3 Anadrome biliosi ichoris acerrimi ad ventrem. vnde ἀλγέει ταυτιῶδες.

4 Συνῆξεως soboles, vel symptomaticæ excretionis: cùm cruditatis summa adhuc sint omnia: nam coctionis munus est substantiæ mediocritas. Maximè hæ deiectiones fatigant hos, quibus in hypochondriis causi focus stabulatur.

5 A summo incendio venis humoribusque concepto.

6 Vi ardoris exhausto ventriculo, suo à madore: ac ad eum anadrome bilis. Præter hæc, notæ ducuntur ex aliis symptomatis: vt ex actione læsa, malè ferunt morbum: pulsus durus, velox, frequens, quia bilis siccat. Initiò est maximus pulsus, quia natura cor tuetur: posteà redditur paruus, labefactato corde. Ex excretis, expiratio calet, vomitus biliosus, lotium tubrum, subtile, cum quadam liuiditate; nisi quid prohibeat, vt si se pituitosis cibis repleuerit antequam febris veniret; tunc enim non bilescet vomitus. Ex qualitate mutata, nam mordax calor ferit manum tangentem, æstus præcordiorum maximus.

7 Anathymiaseos inopia, siccatoque cerebro; ac doloris iactationisque molestiâ dum fatigatur.

8 A metastasi bilis in caput; præter cerebro illatam intemperiem squalidam & calidam. Id ferè euenit, dum causus suum focum habet in thorace. Addit Galenus spirandi cum difficultate spirationem magnam & frequentem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

V. 1 Τῷ τοιῷδε πίνειν 2 ὕδωρ τε ἢ 3 μελίκρητον ἑφθὸν διδόναι ὑδαρὲς, ὁκόσον ἐθέλῃ.

V. *1 Huic verò propinabit 2 aquam 3 coctumque melicratum aquosum quantum velit.*

COMMENTARIVS.

Videtur aquam iungere melicrato, ea lege, quam sanciuit libro tertio, vbi docuit, aquam commodè exhiberi, si sitim præbeat, alioqui melicratum: tunc enim intercisis spaciis aquam propinandam esse scripsit: quo à melicrato sitis compescatur, in illis ægris qui loco & iure, solo melicrato vtuntur. hoc est, in quibus breuis futura sit morbi historia, validis ægri in viribus.

1 Arcet Causo laborantes ab aquæ meræ vsu, & melicrati etiam. Cùm enim aqua tardè meet, putrescit in hypochondriis incendio conflagrantibus restagnans, melicratum etiam, in quo mellis micat vis, nam in bilem transit calentibus hypochondriis: quare ὑδαρὲς præscribit.

2 Coctam intellige, attamen frigidam: quæ in puteum demissa calens, semipede ab aqua puteali frigus bibit.

3 Tale enim meabile est, flatusque expers, ac vrinale est; & acrimonia mellis coctura perit, dicit hîc Galenus. & traiicit se fœliciter per habitum corporis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VI. Καὶ ἢν 1 πικρὸν τὸ στόμα γίγνηται, ξυμφέρει, ἢ τὴν κοιλίην 2 ὑποκλύσαι.

VI. *Quodsi etiam os 1 amarescat, vtile tunc erit vomitus, ac aluum 2 clystere subluere.*

COMMENTARIVS.

1 Irrepente bile in os, qua, interna ventriculi tunica madet, quæ os totum rigat. Si itaque vomat ex facili æget, irritetur. Propina aquam tepidam cum oxymelle & butyro; mox digito concita

2 Si non vomat ex facili æger: vt si scapulas habeat alarum more prominentes, id est, si angusto sit pectore, aut hemicraniæ vel hæmorrhagiæ obnoxius. Fiat clyster ex prisana colata. vel accipe iusculi pinguis carnis, vel aquæ hordei libram; olei violacei vncias tres: mellis violati vncias duas: oua duo: salis scriptulum: misce, fiat clysma. Talis sit primus clyster. in sequentibus, absit sal: nam etiamsi corpore hæreat quattuor horas, nil nocet. nam ita refrigeratis intestinis, per contagionem hepar frigescet. Fiat æstate ex herbis quattuor emollientibus, foliis lactucæ, cucurbitæ: nimirùm singulorum manipulo, & prunis x: colaturæ adiice cassiæ vnciam: olei violati quattuor vncias: Iungi possunt semina frigida, & flores nennpharis & violacei. Si glandem malit; accipe mellis violati vncias binas: salstriti sesquidrachmam: fiant balani.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VII. 1 Ἢν δὲ πρὸς ταῦτα μὴ λύηται, γάλα ὄνῳ ἑψήσας κάθαιρε.

VII. 1 *Sin his [aluus] non laxetur, 2 cocto asinino lacte purga.*

COMMENTARIVS.

1 Vt bilis sine offensa excludatur à miti madentique pharmaco; quod solo madore ventrem laxat. Galenus: Sero etiam solo vti licet. pararur si oxymellis quid remisceatur: aut vas æneum aquâ plenum frigidâ in lac demittatur. Ita olim lenissimè aluum ducebat Hippocrates. nos iam ita; accipimus tamarindorum semunciam: hanc ex aqua coquimus: adiicimus colatæ expressioni, mannæ sescunciam: & binas vncias sirupi rosati laxatiui, vel vnciæ cassiæ remiscemus pulpæ tamarindorum drachmas tres, cum saccharo fiat bolus.

2 Quò flatus exhauriantur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

VIII. 1 Ἁλμυρὸν δὲ μηδὲν μήτε δριμὺ προσφέρειν, οὐ γὰρ ὑποίσει.

VIII. 1 *Neque præbendum est quicquam quod salsum aut acre est: non enim permittet vt [aluus] feratur.*

COMMENTARIVS.

1 Calore enim hæc valent, quo, incrementa ducens febris, siccitatem adferet aluo. Nam in hac febre feruor est insignis, & acerrima bilis causam præbet. Da ergo sirupum acetosum, lactucæ, nymphææ, endiuiæ, citreorum, cum aqua melonis Indi seu anguriæ: nam hanc ait Auerrhoës proprietate quadam hîc conuenite. Ita temperabitur materia, & feruor febrilis & vigiliæ cedent; & sitis extinguetur. Accipe sirupi de succo acetosæ, & de succo endiuiæ, & nymphææ, cuiusq; drachmas sex: decocti acetosæ, lactucæ, vncias sex.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

* ῥοφήματα
* ἕως ἂν
* κρισίμων

IX. 1 Ῥόφημα * δὲ * ἐς τ' ἂν 2 ἔξω τῶν * κρίσεων γένηται, μὴ δίδου.

IX. *Sorbitionem autem minimè præscribes, 2 priusquam crisin superârit æger.*

COMMENTARIVS.

1 Nimitùm si in breui morbi futura historia, vires fuerint firmæ, sine infirmitatis metu à peculiari communique ægri natura. ne vertat se natura à pepasmo ad pepsin.

2 A crisi, cùm nimirùm perfectæ coctionis signa appâreant, forbeat prisanam: vt vis naturæ excitetur ad exclusionem exhaustionémque materiæ morbificæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

X. Καὶ ἢν 1 αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν * ῥέῃ, 2 λύεται τὸ πάθος· καὶ ἢν 3 * ἱδρῶτες * ἐπιγίγνονται κριτικοὶ 4 γνήσιοι, μεθ' 5 οὔρων λευκῶν ἐπιγίνωνται παχέων καὶ 6 λείων 7 ὑφισταμένων. XI. Ἢν 8 ἀπόστημά * τι * γίγνηται.

X. *Et si 1 naribus sanguis fundatur, id 2 morbum soluit. Et si 3 sudores 4 verè critici ferantur, non sine 5 vrinis albis, crassis, ac 6 laui 7 hypostasi.* XI. *Et si 8 apostema aliquod gignatur.*

COMMENTARIVS

1 Protrusa parte biliosi acerrimique sanguinis ad caput, quæ apertis venis, vnà cum vapore acri eliditur.

2 Nam onere ita liberata natura, quod restibile est facilè edomat.

3 Ita exhaustis acerrimis succis tenuioribus 1. Progn. 16. qui integram febrem excludunt, nullo superstite empyreumate, neque febris materia.

4 Euictâ materiâ morbificâ. quòd tales sint, indicat vrina mitigata, quam mox subdit.

5 Pepasmi cùm fuerint participes.

6 Indicio quòd calidum natiuum se in omnes materiæ partes insinuârit: quare naturæ agentis integritatem, ac materiæ in quamagit bonitatem significat. Idem censendum si enæorema substantia & colote bonum appâret.

7 Prognosis hæc hîc obseruabilis, si adfuerit subtillum sanguinis, atrum, pessimum: nam est signû lethargi à resoluto cerebro. Si non sit ab atro sanguine, sed arterioso, sæpe profuisse vidi. Si fine tussi leui, non sitiat, nigrâ linguâ, siccoque corpore, id est lethale: facultatis extinctæ documentum. Si rigor crudo morbo contingat, & si pulsus fit paruus, erit lethale signum, nam maximè affligitur solida cordis substantia: si fit frequentia pulsus, sine resistentia, cuncti ferè cadunt.

8 Epidemion 6 scribit, abscessus tarò gigni his, qui rigent. quasi dicat, morbi tarò iudicantur per abscessum, vt causus, tertiana nam natura ab excretione ad abscessum se conuertit materiæ contumaciâ, naturæ infirmitate, & meatuum angustiâ; vt si hæmorrhagia non liberè feratur, fit parotis. Benè ergo interdum parotide iudicatur: sed longè melius excretione, quod in legirimo causo ferè euenit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XII. Ἢν δ' 1 ἄνευ τούτων λυθῇ 2 ὑποστροφὴ πάλιν ἔσται τῆς ἀρρωστίης, ἢ 3 ἰσχίου, ἢ σκελέων ἄλγημα συμβήσεται, καὶ 4 παχέα οὐρήσει, ἢν μέλλῃ 5 ὑγιὴς ἔσεσθαι.

XII *Quodsi verò (Causus) his 1 non apparentibus soluatur, 2 iterum ille recurret, vel saltem 3 coxarum crurúmve dolores incumbent, ac 4 crassa quadam expuet, modò 5 sanitas illi redintegrabilis fuerit.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, sine hæmorrhagia critica, vel sudoribus, aut apostemate: nam his crisis peragitur hæc, id est, huius morbi.

2 Quæ enim in morbis relinquuntur à crisi imperfecta & inchoata, recidiuam faciunt, 2. Aph. 12: Cùm autem hîc nihil emanârit reliquiæ multæ aderunt. Excretio verò quòd nulla fiat, in causa est materiæ contumacia, meatuum obstructio, & naturæ infirmitas. Huius ergo difficultas, in pepasmi difficultate consistit; pepasmi verò difficultas, in materiæ contumacia, quæ ad pepasmum prouehi nequit. Recurrunt autem primo critico die, quod ferè fit exactis iam morbi 20 diebus.

3 Quòd eò natura deponat humores, copiâ vel crassitie qui sunt in vitio; quòd longa die mitigari debeant.

debeant. horum difficultas in pepasmi difficultate consistit, non in visceris vitio. 4. Aph. 44.

4 Si focus causi in thorace stabularit.

5 Cùm enim nullam crisim subit, moriuntur triumphatâ naturâ à materia morbifica.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIII. 1 Καῦσος γένος ἄλλο. Κοιλίη 2 ὑπάγουσα, 3 δίψης * μεστὴ γλῶσσα τρηχεῖα, ξηρὴ, 4 ἁλυκώδης.

XIII. 1 *Causi aliud genus. Aluus 2 fluxa, 3 sitis plena, lingua aspera, sicca, 4 salsedine imbuta.*

COMMENTARIVS.

1 Nimirùm nothus Causus, qui habet quædam veri symptomata, sed non cuncta: hîc enim nigricantis linguæ non meminit.

2 A cibis in corruptelam tractis ab aluo, vbi stabulatur causa febrilis: nam pleniùs habentur quàm vero causo impliciti. nam cùm 9 die, vel 14. vel 20 crisim subeat, ineunte morbo, succo ptisanæ indulgent. nam crassior pituita ilicò edomari non potest: vnde ex corruptela ciborum, his liquida feruntur. nam cùm causa mali in pulmone hæret, non fertur aluus. Nec si hepate constiterit focus causi, necessariò feruntur liquida, sed modò etiam sicca erit, modò liquida, sero exhaustis fæcibus. vnde σκύβαλα. hoc eueniet phlegmone tentato iecore: sed si consociet se imbecillitas, liquescet aluus.

3 Non tamen adeò inexplebili vt in priori causo.

4 Nam in vero causo amarescit lingua à bile: hîc à salsa pituita, salsugine perfunditur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIV. Οὔρων 1 ἀπόληψις. XV. 2 Ἀγρυπνίη. XV. 3 Ἀκρεωτήρια 1 ἐμψυγμένα.

XIV. 1 *Vrinarum interceptio.* XV. 2 *Somni vacuitas.* XVI. 3 *Artuum algor.*

COMMENTARIVS.

1 Ita vt non liberè fluant vrinæ, ob interceptos meatus ex materiæ pituitosæ crassitie. vel ab anadoche fieri ad intestina, vel in cerebrum.

2 Anathymiasi non miti quòd incutiatur cerebrum. nam vt quis placidè dormiat, opus est suaui vapore vt rigetur cerebrum: cerebrique nulla ab intemperie querela, ac animi tranquillitate.

3 Maximè si causus calamitosus fuerit: extincto calore natiuo; vel à Phlegmone calamitosâ ad se prolectante (non aliter ac cucurbitæ) totum sanguinem. Est enim frigus varium: criticum, periodicum, & symptomaticum. Symptomaticum, duplex: cum siti, vel absque siti. Cum siti, funestum: nam inuictam phlegmonem visceribus conceptam denunciat: & tunc non fugaci frigore occupantur artus, sed marmore frigidiores perseuerant, nec vnquam recurrit calor. Sine siti, fit à doloris vi ad se proliciente spiritus & sanguinem, vt in colico: hoc non ita funestum: vel ab extincto calore natiuo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVII. Τῷ τοιούτῳ ἢν μὴ 1 αἷμα ἐκ ῥινὸς ῥυῇ, ἢ 2 ἀπόστημα περὶ τὸν τράχηλον γένηται, ἢ 3 σκελέων ἄλγημα, καὶ 4 πτύσματα παχέα πλύσῃ (ταῦτα δὲ ξυστάσης τῆς κοιλίης γίνεται) ἢ 5 ἰσχίων ὀδύνη, ἢ αἰδοίου πελίωμα, οὐ κρίνεται. ἢ 6 ὄρχις ἐπαρθεὶς, κριτικόν.

XVII. *Huiusmodi febri nisi 1 hæmorrhagia superuenerit, vel 2 apostema circa collum efflorescat, aut dolor 3 crurum, & 4 expectorata crassa procedant (talia autem suppressa aluo eueniunt) 5 aut coxarum dolor, vel pudendi liuor, ad [aliam] crisin non surget. Criticum etiam illud est, si 6 testiculus [inturgescat] quasi tensus.*

COMMENTARIVS.

1 Hæmorrhagia ergo larga, hæc cuncta mala aufert, ac ne eueniant prohibet. attamen rariùs illa euenit pituitescentibus febribus, nam potiùs in abscessum finiuntur. nisi focus febrilis in pulmone consederit, vnde plethoricis causis caput afficitur, in calorem abreptum ex vaporibus sursum elatis, attractoque sanguine.

2 Et etiam parotides; pituitoso sanguine circumfluo capite, à pulmonum febrili foco.

3 Si focus febrilis hepate vel ventre cōceptus sit.

4 Vbi mali fomes pulmonibus latet: crassa dicit: iam enim pepasmi participia.

5 Per diadosin materiæ febrilis.

6 Nam ita pulmonum cognatio quædam esse dicitur cum testibus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XVIII. 1 Ῥοφήματα ἐπισπαστικὰ δίδου.

XVIII. 1 *Et sorbitiones propinato attractorias.*

COMMENTARIVS.

1 Variè illud ἐπισπαστικὸν intelligi potest. vt sorbitiones tenues, quæ inspiratione aëris ore attrahuntur: nam ἐπισπασμὸς est aëris inspiratione quæ fit attractio. vel accipi potest pro pharmaco quod aluum deiiciendi potentia quadam tenui præditum sit. vt quod sorbitiunculis includitur, & ferè medicamentosa sunt alimenta. Vel pro præparantibus remediis, vt si inter ptisanæ alimentum, oxymelitis medicamentum interponatur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XIX. 1 Τὰ δὲ ὀξέα πάθεα φλεβοτομήσεις, ἢν 2 ἰσχυρὸν φαίνηται τὸ νόσημα, καὶ οἱ ἔχοντες 3 ἀκμάζωσι τῇ ἡλικίῃ, καὶ 4 ῥώμη παρῇ 5 αὐτέοισι.

XIX. 1 *In acutis morbis phlebotomia locus erit, modò 2 validus fuerit morbus, ægrique fuerint 3 florenti ætate, necnon 4 robur eis fuerit 5 integrum.*

COMMENTARIVS.

1 Axioma Hippocrate dignum, quod locum, dicit Galenus, inter Aphorismos meretur dicit, In acutis, non quòd longi morbi non egeant venæ sectione: sed quia iam de acutis agit.

2 Ducta indicatione à magnitudine morbi, validus, id est, fortis, magnus.

3 Nam pueris dissipabile est humidum calidumque primigenium; senibus, iam id effœtum est: quare illis non secatur vena, quòd facile exhauriantur; his, quòd exhausti sint.

4 Vitalis facultas si fuerit integra.

5 Errauit ergo Menodotus (dicit Galenus) empiricus, qui in sola plethora venam secandam asserebat. Nos autem & eâ non præsente venam soluimus, vt si pars repentè validè indoluerit, vel fractum luxatúmve os fuerit. Quin plethoræ non semper debetur phlebotomia; sed & frictione, & balneo, & inedia exhauritur, dicit Galenus. Addit his Galenus, si aër non calidus validéque siccus fuerit, nec habitus corporis, qui facilè exhauriatur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XX. Ἢν δὲ ἦν 1 συνάγχη ᾖ, * ἐγκλειστικὸν ἀνακάθαιρε, ἢν τ' ἄλλο τι τῶν 3 πλευριτικῶν. Ἢν δὲ ἀσθενέστεροι φαίνονται, ἢν καὶ 4 * πλέον τοῦ αἵματος ἀφέλῃς, 5 κλυσμῷ χρῶ * κοιλίην χεῖς (?) διὰ τρίτης ἡμέρας, ἕως ἂν 6 ἐν ἀσφαλείῃ γένηται ὁ νοσέων, ἢ καὶ 7 λιμοκτονίζοι. * ἢ ἐκλεί- κλοισιν * εἰ τ' * πλείω * τίω

XX. *Quodsi 1 angina adfuerit, vel quis alius 2 thoracicus morbus 3 linctu repurgato. Quodsi infirmitatis*

mitatis virium metus adsit, quòd 4 copiosius sanguinem abstraxeris, 5 clysmum tertio die repetes, donec 6 extra periculum ager fuerit, & famem 7 ferre poterit non sine suo commodo.

COMMENTARIVS.

1 Synanche, dicit Cælius Aurelianus, nomen à suspendij similitudine habet, quòd non aliter quàm laqueus præfocans interficiat. Ἀγχόνη, dicit Suida, cū accentu in penultima, testis, id est, laqueus est. sed ἀγχονὴ, ipsum actum denotat, id est, strangulationem præfocationem. Præceps malum, quod quasi laqueo iniecto enecat, dicit Alexander. Quare vera angina, nihil ferè aliud est quàm strangulatio. est enim afflicta respiratio, orta à laryngis oppressione, facta à phlegmone musculorum eiusdem.

2 Vt in pleuritide.

3 Id est, rebus quæ alas pulmonum pandunt, meatus pulmonum liberant ab infarctu, materiam præparant, & naturæ vim excitant, vt oxymel, sirupus capillorum veneris, violatus. nam hæc expectorarum promouent ad os. In angina tamen diamorum & dianucum vtilia sunt.

4 Vel ob aliquam aliam exhaustionem. Sanguis copiosè euacuatur; nam est affectus cum phlegmone, & vehemens, vt scribitur hoc libro, Aphorismo 30.

5 Loco pharmaci, vel cassiam cum manna & sirupo rosato laxatiuo. Heraclides Tarentinus, dicit Aurelianus, eos qui perfrictione synanchici euasere, phlebotomari prohibebat, atque clysteribus depurgari. Id reprehendens Aurelianus, factorum causa, inquit, inquiri debet.

6 Id est, dum coctionis documenta proferuntur.

7 Vel, & si fame indigeat. Nam Hippocrates 2. Aphorismorum 16. scripsit, corpore inedia confecto non laborandum, quasi dicat, quemadmodum per sanitatem non est laborandum in inedia, ne vires ab exhausto laborantes, accedente labore labefactentur: ita cùm certa de causa inedia futura est, aut antecessit, nunquam euacuandum. In vigore autem adest fames. Si igitur ille transiit, tunc famem sustinere poterit, hoc est, vacuationem. imò eâ (si quæ cacochymia à phlebotomia restibilis sit) eget. alioqui recidiuæ metus erit.

HIPPOCRATIS TETVS.

XXI. 1 Φλεγμαίνοντα ὑποχόνδρια (μὴ 2 πνευμάτων ἀπολήψει) 3 φρενῶν ἐντάσιες, ἢ πνευμάτων 4 περιπάσιες, 5 ὀρθόπνοιης ξηρῆς, οἷσι μὴ 6 πύου ὕπωσιν, ἀλλὰ 7 ὑπὸ πνευμάτων ἀπολήψιος τὰ παθήματα ταῦτα ἐπιγίνεται. Μάλιστα δὲ καὶ ἥπατος περιωδυνίαι, καὶ σπληνὸς βάρεα, 8 καὶ ἄλλαι φλεγμασίαι τε, καὶ ὑπὲρ φρενῶν περιωδυνίαι τε, καὶ 9 ξυστροφαὶ νοσημάτων, ἀδύναται λύεσθαι, ἤν τις πρότερον ἐπιχειρέῃ φαρμακεύειν, ἀλλὰ * φλεβοτομὴ τῶν τοιῶνδε, ἡγεμονική ἐστιν. Ἔπειτα δὲ ἐπὶ κλυσμὸν, ἢν * μὴ μέγα, καὶ ἰσχυρὸν τὸ νόσημα ᾖ. εἰ δὲ μὴ, καὶ ὕστερον φαρμακείης δεῖ· δεῖται δὲ γὰρ ἀσφαλείης καὶ μετριότητος μετὰ φλεβοτομίην φαρμακείη.

* φλεβοτομίη

* quidam delent μὴ

XXI. 1 *Phlegmones tumore obsessa hypochondria, (non ex 2 flatuum interceptione) 3 diaphragmatis tensio, vel spiritus duplex 4 intrò reuocatio: 5 orthopnoea sicca affecti, quibus 6 suppuratum adhuc factum non est: sed quibus 7 à respirationis interclusione hæc pathemata eueniunt [phlebotomia recreabis.] Maximè verò hepatis dolores, & lienis grauitas, 8 tum cunctæ aliæ inflammationes, & dolores partium diaphragmate superiorum, & 9 collectiones morborum, [hæc] solui nequeunt, si quis primùm purgationem instituerit: nam phlebotomia ad hæc curanda principatum obtinet. Deinde clysmis vtendum, si magnus ac vehemens fuerit morbus: sin minus, & postea pharmacia opus sit; tunc sanè à phlebotomia, securo ac mediocri pharmaco vtemur.*

COMMENTARIVS.

1 Census morborum quorum curatio in phlebotomia & pharmacia, mox celebranda, consistit. φλεγμονὴν Hippocrates quodlibet incendium appellare solebat: hic inflammationem.

2 Qui interdum opprimunt viscera.

3 Ab inflammatione.

4 Nam tensa spiratio videtur, cùm ira interrumpitur: propterea hunc spirandi modum hîc tensum vocat à phlegmone partium spirabilium.

5 Cùm os non madescit ptyalismo: sed cruditatis adhuc plena cùm sunt omnia.

6 Cùm inflamatio nondum in suppuratum aut expuratum abiit: alioqui puris expectoratione solùm opus erit.

7 A tumore phlegmonode in angustum actis bronchiis.

8 Phlebotomia nimirùm solatio erit hîc.

9 Hippocrates omne ῥεῦμα, id est, fluxum, distinxit εἰς τὸ ὁρμώμενον, καὶ τὸ ξυνιστάμενον, id est, in concitatum & consistentem. Multa enim (inquit) quæ non συστρέφεται, id est, consistunt, quæ non colliguntur ab influxu. Qui enim humores praui fluunt in partem, ibique cumulantur fixi, propriè dicuntur συστρέφεσθαι. Ex eo verbo συστροφαὶ dicuntur, quæ suo ambitu continent tumores præter naturam, à fluxione natos: quorum ἡγεμονικὸν est ad sanationem solùm, phlebotomia. Omnium enim morborum systrophæ, alioqui sanabiles: nisi earum curatio initium ducat à sanguinis detractione; maximéque si pro phelbotomia præscribatur pharmacia.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXII. 1 Ὁκόσοι δὲ τὰ φλεγμαίνοντα ἐν ἀρχῇ τῆς νόσου εὐθέως ἐπιχειρέουσι λύειν φαρμακείῃ, τοῦ μὲν ξυντεταμένου καὶ φλεγμαίνοντος, οὐδὲν ἀφαιρέουσιν. Οὐ γὰρ * διαδιδοῖ, ὠμὸν ἐὸν τὸ πάθος. 2 Τὰ δὲ ἀντέχοντα τῷ νοσήματι, καὶ ὑγιεινὰ συντήκουσιν. 3 Ἀσθενέος δὲ τοῦ σώματος γιγνομένου, τὸ 4 νόσημα * ἐπικρατέει. Ὁκόταν δὲ τὸ νόσημα * ἐπικρατήσῃ τοῦ σώματος, τὸ τοιόνδε ἀνιήτως ἔχει.

* διδοῖ

* τῶ,

* τέπιε

XXII. 1 *Quotquot enim inflammata, ineunte morbo, ilicò propinato pharmaco soluere aggressi sunt, hi à tenta inflammataque parte nihil auferunt. Non enim obsequitur quæ adhuc pepasmi expers est affectio: 2 Illæ verò quæ morbo resistunt, eliquantur. 3 Vnde fracto corpore, 4 morbus inualescit. Qui vbi superior euasit, illud tunc [malum] irremediabile est.*

COMMENTARIVS.

1 Cùm rheuma ὁρμώμενον adhuc viget: id est, dum συστρέφεται, id est, dum aceruatur in parte ac colligitur. vnde à pharmaco concitis succis maior accessio fluxionis.

2 Nam pharmacum in ocio non perseuerat, aliquid agit, sanguinem & carnes liquat.

3 Vnde resoluuntur partes, & vires franguntur.

4 Succi alibilis hypercatharsi, vnde in syncopen abeunt, & resolutione partium solidarum fractis viribus, fatiscunt; 2. Aph. 37. Rectè veteres: κακὸν εὖ κείμενον μὴ κινητέον.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIII. 1 Τὰ δὲ ἄφωνον * ἐξαίφνης γίνεσθαι, φλεβῶν ἀπολήψιες ποιέουσιν, ἢν 2 ὑγιαίνοντι τό δε ξυμβῇ ἄνευ 3 προφάσιος, ἢ ἄλλης 4 αἰτίης ἰσχυρῆς. XXIV. 5 Φλεβοτομέειν οὖν χρὴ τὴν βραχίονα τὴν δεξιὸν τὴν ἔσω φλέβα. XXV. Καὶ ἀφαιρέειν τοῦ αἵματος κατὰ τὴν 6 ἕξιν, καὶ τὴν 7 ἡλικίην, * διαλογιζόμενος τὸ πλέον καὶ τὸ ἔλασσον.

* τινὰ

* μον

XXVIII. 1 *Quod quis subitò obmutescit, id venarum interceptiones faciūt, si id homini 2 sano sine data*

3 *occasione*

3 *occasione aliáve* 4 *graui de causa euenerit.* XXIV. 5 *Venam itaque brachij dextri internam secare oportet.* XXV. *Sanguinemque auferre copiosiùs vel parciùs,* 6 *prout fuerit habitus corporis, ac (ægri)* 7 *ætas.*

COMMENTARIVS.

1 Parua apoplexia oppressus. quæ fit quòd spiritus vitales à cerebro aditu arceantur, ob copiam sanguinis quæ iugulares venas in collo, & carotidas arterias occludat. nam magna apoplexia ea est, in qua spiritus animales exitu prohibentur à cerebro iam resoluto.

2 Nam ægris id euenire potest læsis spirandi instrumentis mouentibus, excipientibus, vel desecentibus: vel voci dicatis. vel ἀδυναμία.

3 Vt si ὁ ἐγκέφαλος σφισθῇ, vt ait Hippocrates 7. Aph. 58.

4 Vt terrore, mœrore.

5 Nam copiosè & citissimè hæc vena sanguinis copiam abducit, & ex ipso sanguinis fonte proximè haurit.

6 Vt facilè vel ægrè dissipabilis fuerit: id est, durus aut mollis.

7 Nam pueris difflabile corpus; senibus, exhaustum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVI. 1 Ξυμπίπλει δὲ τοῖσι πλείστοισιν αὐτέων τοιάδε, ἐρυθήματα 2 προσώπε, καὶ 3 ὀμμάτων στάσιες, καὶ διαστάσιες 4 χειρῶν τρισμοὶ 5 ὀδόντων, 6 σφυγμοὶ, 7 σιηγόνων συναγωγὴ, καὶ 8 καταψύξις ἀκρωτηρίων, 9 πνευμάτων ἀπολήψιες ἀνὰ τὰς φλέβας.

XXVI. 1 *Plurimis autem horum talia (signa) eueniunt: rubor* 2 *faciei,* 3 *oculorum stationes,* 4 *manuum extensiones,* 5 *dentium stridores,* 6 *pulsus,* 7 *maxillarum contractiones, &* 8 *extremitatum perfrictiones, &* 9 *spirituum in arteriis interceptiones.*

COMMENTARIVS.

1 Quibus nimirùm in Aphonia pertundi vena debet.

2 A plethora.

3 Id est, immobilitas. à diminuta actione animali torpentibus neruis.

4 Ob motum animalem deprauatum.

5 A conuulsione tentatis musculis masticatoriis.

6 Arteriarum in temporibus micantium vehemens motus.

7 A conuulsione.

8 Copiâ succorum obtuto calido natiuo.

9 Ἀσφυξία. & ocium spiritum indicat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVII. Ὁκόταν ἀλγήματα 1 προσγίνωνται, 2 μελαίνης χολῆς καὶ δριμέων ῥευμάτων ἐπιῤῥύσιες γίνονται· ἀλγέει δὲ τὰ ἐντὸς δακνόμενα· 3 δηχθεῖσαι δὲ καὶ λίην ξηραὶ γενόμεναι αἱ φλέβες ἐντείνονταί τε, καὶ φλεγμαίνουσαι 4 ἐπισπῶνται τὰ * ἐπιῤῥυέντα. Ὅθεν 5 διαφθαρέντος τοῦ αἵματος, καὶ τῶν 6 πνευμάτων οὐ δυναμένων ἐν αὐτῷ τὰς κατὰ φύσιν 7 ὁδοὺς βαδίζειν, 8 καταψύξιες γίνονται ὑπὸ τῆς στάσιος, καὶ 9 σκοτώσιες, καὶ ἀφωνίη, καὶ καρηβαρίη, καὶ 10 σπασμοὶ, ἢν ἤδη ἐπὶ τὴν 11 καρδίην, ἢ τὸ ἧπαρ, ἢ ἐπὶ τὴν φλέβα * ἔλθῃ. ἔνθεν 12 ἐπίληπτοι γίνονται, ἢ 13 παραπλῆγες, ἢν ἐς τοὺς 14 περιέχοντας τόπους ἐμπέσῃ τὰ ῥεύματα, καὶ ὑπὸ τῶν πνευμάτων 15 οὐ δυναμένων διεξιέναι 16 καταξηρανθῇ.

*ῥέοντα

*διέλθῃ

XXVII. *Quodsi dolores (his)* 1 *accesserint,* 2 *bilis atræ acriumque effluxuum effusiones [tunc] fiunt [in dolentem partem.] [Vnde grauius] dolent intima partes:* 3 *Commorsæ verò valideque arefactæ venæ (quæ rigant dolentem partem) tenduntur, ac æstu incandescentes* 4 *attrahunt ea quæ affluunt. Vnde* 5 *corrupto sanguine,* 6 *nequeuntibusque spiritibus in ipso* 7 *vias à natura factas permeare,* 8 *perfrigeria nascuntur ab illa statione; &* 9 *vertigines, aphonia, capitis grauitas,* 10 *spasmi, si iam* 11 *ad cor, vel hepar, vel ad venam peruenerint: deinde* 12 *epileptici &* 13 *paraplectici fiunt; si in* 14 *ambientes partes se rheumata effuderint, atque à spiritibus* 15 *exire nequeuntibus* 16 *exarnerint.*

COMMENTARIVS.

1 Quorum historiam iam descripsit. Causas adfert iam sanguinis obsistentis, cur minùs ad cerebrum aditum habeant spiritus vitales.

2 Id est, dolor humores abripit in partem dolentem, vbi cacochimia fœdum est corpus: vnde acrior surgit dolor.

3 Ab his acribus succis in partem effusis.

4 Repleta parte à tali rheumate.

5 Nam ita oppressis venis ac parte dolente ab humoribus prementibus (intercepta perspiratione) corrumpitur sanguis.

6 Perfrigerio aditu, à repleta parte negato; ac etiam vitalibus spiritibus via interceptis.

7 Poros, ac arterias.

8 Nam mobili naturæ quies, mors eius est: extinguitur igitur ibi spiritus: & cùm diuino nectare à corde non alitur insitum fixumque calidum, emoritur, quin sanguini difflatione gata, illi, micanti caloti, mortem adfert.

9 Præludia mox futuræ apoplexiæ.

10 Musculis neruisque repletis.

11 Quia parua hæc apoplexia fit à sanguine infarciente carotidas & iugulares; vnde aditu spiritus vitales prohibentur à cerebro.

12 Id est, his succedunt.

13 Vbi indissolubiliter impactum fuit: nec ità leuiter vt in spasmo.

14 Id est, in partes corporis quas iam dixit, id est, in cor, hepar, & venam cauam. Caua vena, has partes iungens, si repleta fuerit, nec à spiritibus peruadatur, densatur, vel concrescir sanguis. hoc est, quod dicit, si exaruerit.

15 Ob venarū repletionē, spiritus penetrare nequit.

16 Id est, Coaluerint vel concreuerint & conniueant.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXVIII. Ἀλλὰ χρὴ τοὺς τοιούτους 1 προσπυελοῦντας, 2 φλεβοτομέειν 3 ἐν ἀρχῇσιν αὐτίκως, 4 μετεώρων ἐόντων πάντων τῶν λυπεόντων πνευμάτων καὶ ῥευμάτων· 5 εὐβοηθητότερα γάρ ἐστι.

XXVIII. *Sed talibus, à* 1 *formentatione,* 2 *vena est secanda; idque ilicò,* 3 *ineunte morbo, cùm adhuc* 4 *incrementis augescunt, qui affligunt humores & spiritus:* 5 *magis enim remediabilia sunt.*

COMMENTARIVS.

1 Quia sanguis in his quasi coaluit, vt is fluxus fiat; frica.

2 Axillaris.

3 Nam non perpetuò ita conglaciatus est sanguis, quin effluat: fricetur, dicit Galenus, totum corpus à pluribus hominibus. Si non fluit, frica & foue, donec fluat.

4 Nondum fixi, stabiles, aut congelati, velut in apoplexia & καταψύξει fit.

5 Id est, huiusmodi spiritus & humores εὐβοήθητοι καὶ μὴ δυσλυτες ait, id est, euacuationi minimè contumaces. His paulo pòst τὸ πεπηγὸς αἷμα καὶ ἀκίνητον καὶ στάσιμον opponit Hippocrates.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXIX. 1 Καὶ 2 ἀναλαμβάνοντα, καὶ τοὺς 3 ἐπιθεωρέοντα * φαρμακεύειν, ἢν μὴ κνιζῆται, ἄνω, τὴν δὲ κάτω κοιλίην, ἢν μὴ ὑποχωρέῃ, κλυσμῷ. 4 ὄνου γάλα ἑφθὸν δίδου, καὶ πινέτω μὴ ἔλασσον δώδεκα 5 κοτύλων. ἢν δὲ ῥώμη περιέχῃ, πλεῖον ἑκκαίδεκα.

*ῥέοντα

XXIX. *Et 1 (deinde) recreato 2 refectoque agro,& 3 crisibus obseruatis, si non remmittat se morbus leuiusque eum toleret, sursum erit purgandum. Ac inferna aluus, si non deiicit, clysmo irritetur. vel 4 lac propina asininum coctum; nec minus bibat cotylis duodecim. quodsi robore corporis insigni sit, superet etiam decimam sextam cotylam.*

COMMENTARIVS.

1 A phlebotomia. vt firmis viribus elleborismum accipiat.

2 A Ἀναλαμβάνειν, est vires resumere, se ex morbo recolligere, quasi restaurari.

3 Num absolutè iudicatus sit: vel num testibilis materia morbifica metum recidiui adferat.

4 Nam humidum id est, nec coagulatur, maximè si quid salis & mellis addatur.

5 Cotyla continet nouem vncias.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXX. 1 Συνάγχη δὲ γίνεται ὁκόταν ἐκ τῆς κεφαλῆς ῥεῦμα πολὺ καὶ χολῶδες ὥρῃ χειμερινῇ ἢ ἐαρινῇ ἐς τὰς σφαγίτιδας φλέβας ἐπιρρῇ, καὶ τὸ * πνεῦμα 2 πλεῖον διὰ τὴν εὐρύτητα ἐπισπάσηται. Ὅταν δὲ ψυχρόν τε ἐὸν καὶ κολλῶδες, ἐμφράξῃ τοῦ τε πνεύματος τὰς 3 διεξόδους, καὶ τοῦ αἵματος ἀποφράσσον, πήγνυσι τὰ συνεχῆ τοῦ αἵματος, καὶ ἀκίνητον, καὶ στάσιμον ποιεῖ, φύσει 4 ψυχρὸν ἐὸν καὶ ἐμφρακτικόν. Διὰ τοῦτο 5 πνίγονται, τῆς γλώττης ἀποπλεκομένης, καὶ στρογγυλουμένης, καὶ ἀνακαμπτομένης διὰ τὰς φλέβας, τὰς ὑπὸ τὴν γλῶσσαν. Τῆς γὰρ ὑποτεμνομένης σταφυλῆς, οἱ δὲ κιονίδα καλέουσιν, ἑκατέρωθεν φλὲψ παχεῖα. Ὁκόταν οὖν πλήρεις αὗται ἐοῦσαι ἐς τὴν γλῶσσαν ἐναπερείδωνται, ἀραιὴ ἐοῦσα καὶ * σπογγώδεα διά γε τὴν ξηρασίην ἢ δ' ὑπὸ βίης τὸ ἐκ τῶν φλεβῶν δεχομένη ὑγρὸν, ἐκ πλατείης μὲν στρογγύλη γίνεται ἐξ εὐχρόου δὲ πελιδνὴ ἐκ μαλθακῆς δὲ σκληρὴ ἐξ εὐκάμπτου δὲ ἄκαμπτος· ὥστε ταχέως ἀποπνίγεται, ἢν μή τις 6 ταχέως βοηθῇ, 7 φλεβοτομίην τε ποιεύμενος ἀπὸ βραχιόνων, καὶ τὰς 8 ὑπὸ τὴν γλῶσσαν φλέβας * ὑποτεμνὼν, καὶ φαρμακεύων τοῖσιν * ἐκλικτοῖσι, καὶ 9 ἀναγαργαρίζων θερμοῖσι, καὶ κεφαλὴν ὑποξυρῶν, 10 καὶ κήρωμα τραχήλῳ καὶ κεφαλῇ περιτιθέναι, καὶ ἐρίοισι περιελίσσειν, καὶ σπόγγοισι μαλθακοῖσι, ἐν ὕδατι θερμῷ ἐκπιέζοντα πυριῆν, πίνειν τε ὕδωρ καὶ μελίκρητον μὴ ψυχρά. χυλὸν δὲ προσφέρειν, ὁκόταν ἐκ κρίσιος ἐν ἀσφαλείῃ ἤδη ᾖ.

* ῥεῦμα

* εἴδεα

* ὑποτάμνων,

* ἐκλικτοῖσι,

XXX. 1 *Angina nascitur cùm tempore hyberno vel verno rheuma copiosum, biliosumque ad iugulares venas affluxerit, & hæ 2 copiosum rheuma ob amplitudinem attraxerint. Cum verò frigidum & glutinosum fuerit, spiritus infarciet 3 permeationes, & sanguinis transitus obturans, vicinumque sanguinem stringit, ipsamque minimè meabilem sed stabilem efficit, cum 4 natura frigidum sit & obstructorium. Propterea 5 suffocantur liuente lingua, ac in rotunditatem acta, flexaque ob venas quæ ei subduntur. Accisa enim vua, quam quidam columellam appellant, vena vtrinque crassa apparet. Cùm itaque hæ repletæ, linguæ innituntur, quæ ob ariditatem rara & spongiosa existit; euenit vt ipsa, vi ex venis humorem excipiat, atque ex lata, rotunda fiat; & ex venustè colorata, liuida; ex molli, dura; ex flexili, inflexibilis. Eam ob causam promptè suffocat, nisi quis 6 illicò succurrat 7 phlebotomia, pertundendo brachiorum ac 8 linguæ venas, & pharmacis attractoriis vtens, ac 9 calidos gargarismos imperans, caputque radens, 10 ac capiti colloque circumponet ceratum; lanisque circumuoluat: & mollibus spongiis ex aqua calida expressis fouebis. bibet verò aquam & melicratum, non frigida. Cremorem verò hordei sorbebit, vbi celebrata crisi iam in tuto fuerit.*

COMMENTARIVS.

1 Depingit geminas Anginæ causas, vnam ex tenui acrique succo ex capite dilabente ad fauces: aliam ex lento succo. Tenues, etiam faucium venulas angustas subeunt omnes: non ita crassi succi. Gutturis autem venæ sunt strictiores venis faucium. Sæpiùs fit à bile. 3. Progn. 18.

2 Nam vbi rheuma ibi constitit, dolores fiunt, vt priùs docuit, atque cù m id concitatum adhuc perennet, maior fit incubitus succorum ad dolentem partem. dicit has tennes biliosasque fluxiones in tenuiores se effundere etiam venulas. Gal. 3. Aph. 16. dicit ad gulæ vasa vsque pituitosa materia effunditur: sed biliosa materia ad gulæ & ad gutturis vasa: nam sunt angustæ venæ gutturis, latæ autem gulæ. Ita Nonus Medicus ait, Veram anginam esse internorum musculorum τῆς φάρυγγος) id est oris asperæ arteriæ) phlegmonem. Nam, dicit, cùm externi musculi inflammantur, dicitur paracynanche. In vera igitur, opprimitur asperæ arteriæ initium.

3 Decursus, transitus. cùm ad epiglottidis regionem influxerit humor qui eam claudit. Clauditur enim laryngis os aliquando ab epiglottide depressa ob phlegmonen, conuulsionemque propriorum musculorum laryngis, aut ob tumorem qui obsidet partes epiglottidi vicinas.

4 Cùm ita stricto frigore congelarit.

5 Eò quòd summæ gulæ gutturisque partes occludantur, spiritus & alimenti vias intercludens.

6 Nam præceps ancepsque hoc vitium est: nam quasi laqueo iniecto, homines enecat. Id, dicit hic Hippocrates, interdum euenit oscitantiâ medicorum.

7 Quò, à plethora liberum corpus, reliqua retundentia & exhaurientia remedia admittat.

8 Nam sunt linguæ venæ rami iugularium internarum, quæ etiam laryngi sunt communes. vide Galeni De Sect. venarum & art. cap. 8.

9 Primò adstingentibus, quò retrudi possint succi qui non admodum lenti insedere laryngi & faucibus, tandem calidis & acribus exhauriri, & attenuari crassi succi debent: qui nimirùm linguæ venis sectis effluere non potuere.

10 Ad peripheriam: reuulsionis gratiâ. sint igitur tractoria.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXI. 1 Ὁκόταν ἐν θερινῇ, ἢ μετοπωρινῇ ὥρῃ ἐκ κεφαλῆς θερμὸν τὸ ῥεῦμα καταρρυῇ καὶ νιτρῶδες, ἅτε ὑπὸ τῆς ὥρης δριμὺ, καὶ θερμὸν γεγενημένον, δάκνει δὲ τὸ τοιόνδε ἐὸν, καὶ ἑλκοῖ, καὶ πνεύματος ἐμπίπλησι, καὶ 2 ὀρθόπνοια προσγίνεται, καὶ 3 ξηρασίη πολλὴ, καὶ τὰ 4 θεωρεύμενα ἰσχνὰ φαίνεται.

XXXI. 1 *Cùm verò æstiuo aut atumnali tempore rheuma calidum & nitrosum effluxerit, vt quod ex tempore acre calidúmque euasit, cùmque eiusmodi sit, mordet & vlcerat, spirationemque constringit, & 2 orthopnœam parit, & 3 siccitatem validam, nec 4 intuenti tumere quicquam videtur.*

COMMENTARIVS.

1 Rheumatis concitati tædia hactenus describit, cùm se effundit ad fauces spirabiliaque instrumenta. Primóque vbi cum sanguine iungitur, qui cùm ad iugulares & carotidas se vertit, Aphoniam adfert: cùm ad vicinas iugularibus venas, Synanchen. Iam cùm δυνάμει, id est, succi separati à sanguine rheuma ad fauces concitant, quantum mali adferat docet.

2 Intercluso aëri aditu, ex angustia spirabilis instrumenti.

3 Os non madescit expectorato. nam acerrimus tenuisque humor omnem ansam exclusionis fugit. & quo modo excludi possit, ex propriis laryngis musculis.

4 Quòd, depressa linguâ, non videatur quod in faucibus phlegmone tenetur. nam musculi proprij laryngis inflammantur.

HIPPO

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXII. 1 Καὶ τοὺς ὄπισθεν τένοντας ἐς τοῦ 2 τραχήλου ξυντείνεται, καὶ δοκέῃ * εἶναι τετανος ἐντεινομένου. XXXIII. Καὶ ἡ 3 φωνὴ ἀπίρρωγε, καὶ 4 τὸ πνεῦμα σμικρόν. XXXIV. Καὶ ἡ 5 ἀντίσπασις τοῦ πνεύματος πυκνὴ καὶ βίαιη γίγνεται.

XXXII. 1 *Quin tendines quoque posteriores 2 colli intenduntur, adeò vt quis putet tetani modo intendi.* XXXIII. 3 *Vox quoque abrumpitur, & 4 respiratio parua euadit.* XXXIV. *Et 5 spirationis reciproca tractio frequens & violenta accedit.*

COMMENTARIVS.

1 Pulchra est hæc obseruatio ad diagnosin validissimæ anginæ. Sæpe medicos fefellit hæc tensio colli, adeò vt pro opisthotono plerumq; curetur. Vide Foresti 10. lib. Obseruat. de Morbis cap. obser. 112.

2 Luxantur vertebræ colli.

3 Oppressa larynge à concepta in eius propriis musculis phlegmone.

4 Meatuum spirabilium angustiâ.

5 Id est, inspirationis & exspirationis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXV. Οἱ τοιοίδε τὴν ἀρτηρίαν 1 ἑλκοῦνται, καὶ τὸν πνεύμονα * πιμπρέαται, ἢ δυνάμενοι τὸ ἔξωθεν πνεῦμα ἐπάγεσθαι. τοῖσι τοιούτοισι δὲ ἢν μὴ εἰς τὰ ἔξω μέρεα τοῦ τραχήλου ἐκκλίνῃ ἀποφέρηται δεινότερα καὶ ἀφυκτότερα ἔσται διὰ τὴν 3 ὥρην, καὶ ὅτι ἀπὸ θερμῶν καὶ δριμέων.

XXXV. *His talibus arteria 1 vlceratur, & 2 pulmo incendio conflagrat, cùm nequeant externum aërem admittere. quibus, ni ad partes quæ foris sunt in collo, vltrò malum deferatur, hi grauius inenitabilisque laborabunt & ob 3 anni tempus, & quòd ex calidis acerrimisque id fit profectum humoribus.*

COMMENTARIVS.

1 Succorum acerrima vi.

2 Vnde fraudatus calor cordis sua euentatione, tabescit.

3 Accedit ad prædicta mala hoc etiam, quod æstiuum autumnaléque sit: consociat se succi acrimonia.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVI. Ἢν πυρετὸς λάβῃ 1 παλαιῆς κόπρου * ὑπεούσης, ἢ 2 νεοβρῶτι, (ἤν τε σὺν ὀδύνῃ πλευροῦ, ἤν τε μὴ,) ἡσυχίην ἄγειν μέχρις ἂν καταβῇ τὰ σιτία πρῶτον εἰς τὴν 4 κάτω κοιλίην.

XXXVI. *Si febris inuaserit 1 vetere stercore non subeunte, vel illum 2 qui recenter pastum iniit, (siue cum lateris dolore, siue non,) hic 3 in ocio esse debet, donec stercora 4 ad imam aluum descenderint.*

COMMENTARIVS.

1 Nam impura corpora affligit cibus.

2 Id est, qui iure & loco iam pascitur: mitigatâ materiâ morbificâ.

3 Id est, à cibo abstinere debet.

4 Ne mole opprimatur diaphragma: indéque calor febrilis, oppressa respiratione, augeatur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVII. Πόματι δὲ 1 χρῆσθαι ὀξυμέλιτι. ὁκόταν δὲ 2 ἐς τὴν ὀσφὺν βάρος ἵκῃ, κάτω κλύσαι κλυσμῷ, ἢ 3 καθῆραι φαρμάκῳ. ὁκόταν δὲ καθαρθῇ, διαιτᾷν 4 ῥοφήματι πρῶτον, καὶ πόματι μελικρήτῳ· ἔπειτα 5 σιτίοισι καὶ ἰχθύσιν ἑφθοῖσιν, καὶ 6 οἴνῳ ὑδαρεῖ ἐς νύκτα ὀλίγῳ, 7 ἡμέρῃ δὲ ὑδαρὲς μελίκρητον. ὁκόταν δὲ αἱ 8 φῦσαι δυσώδεες ἔωσιν οὕτως, ἢ βαλάνῳ, ἢ κλυσμῷ. εἰ δὲ 9 μὴ, ἐπισχεῖν ὀξύμελι πίνοντα, ἕως ἂν καταβῇ ἐς τὴν κάτω κοιλίαν, εἶθ' οὕτως κλύσματι * ὑπαγαγεῖν.

* ὑπαγαγεῖν.

XXXVII. 1 *In potu sumat oxymel. At cùm dolor 2 ad lumbos vsque venerit, tum vel clysmo aluum eluere, vel pharmaco 3 purgare oportet. Et à purgatione, primùm nutriatur 4 sorbitione, & potu melicrati. Deinde 5 pastum ineat tritici panis, ac piscium coctorum, 6 vinoque pauco & paucifero vtatur ad noctem, 7 interdiu verò melicrato diluto. Cùm verò 8 flatus fuerint fœdi, vel glande vel clysmo vtetur. Quodsi 9 non, eum, qui oxymelite vtitur, tantisper [ab his cibariis] arcere decet, dum ad inferiam aluum deuenerit, ac tunc clysmate subducere.*

COMMENTARIVS.

1 Si vehemens malum sit.

2 A crassa materia.

3 Quò natura vergit eò abducenda.

4 Vt sensim ad institutum redeat.

5 Iam sedato dolore, triumphatâque ac exclusâ materiâ morbificâ.

6 Vt ad officium redeat ventriculus, cuius iam habitus ac temperies actioque mutata sunt.

7 Vt alæ pulmonum ac spirabilia instrumenta se expandant, ac recreent.

8 A languente coctione enati, cùm nec ita promptè coquat ventriculus, nec alimenta æquè distribuantur, titubante œconomia naturali à conflictu quem antè cum morbo subiit.

9 Si non driecerit aluus, cibo abstineat: ne in molem superior aluus elata, opprimat diaphragma, vnde spirationis difficultas.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXVIII. Ἢν δὲ 1 λαπαρῷ ἐόντι ἐκ νόσου ἐπιγίνηται, ἢν σοι δοκέῃ φαρμακεύειν ἐπιτηδείως ἔχειν, 2 εἴσω τριῶν ἡμερῶν μὴ φαρμακεύειν, ἀλλ' ἢ 3 τεταρταῖον.

XXXVIII. *Quodsi 1 molli [hypochondrio] existenti causus oboriatur, si ex re putaueris pharmaco vti, id 2 intra tres dies ne agas, sed potiùs 3 quarto.*

COMMENTARIVS.

1 Vt omnis phlegmones metus absit: nam vbi λαπαρόν, id est, molle est hypochondrium, à phlegmone libera esse viscera denunciat. Si enim his inflammatis, pharmacum propinetur, febrilis ardor augebitur, ac partes sanæ à pharmaco liquescent.

2 Cocta purganda: initio nihil coctum. Nisi tamen materia turgeat. Ratio ab Ægyptiis petita, quibus solemniter decretum erat, ne quis intra quartum diem pharmacum propinaret, vt scripsit Herodotus in Euterpe, & Aristoteles in politicis.

3 Vel post quartum. Nisi materia turgeat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XXXIX. 1 Ὁκόταν δὲ φαρμακεύῃς, τοῖσι ῥοφήμασι χρέεσθαι, φυλάσσων τὰς παροξυσμοὺς τῶν πυρετῶν, ὅκως 2 μηδέποτε προσιούσης ἐόντων, μηδὲ μελλόντων ἔσεσθαι, ἀλλὰ ληγόντων, ἢ παυομένων, καὶ ὡς 3 προσωτάτω ἀπὸ τῆς ἀρχῆς. 4 Ποδῶν δὲ ψυχρῶν ἐόντων, μήτε ποτὸν, μήτε ῥόφημα, μήτε ἄλλο μηδὲν δίδου τοιόνδε, ἀλλὰ μέγιστον ἡγοῦ ... ἐπισχεῖν, ἕως ἂν * διαθερμανθῇ σφόδρα, εἶθ' οὕτως τὸ ... προσφέρειν· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ σημεῖον ἐστὶ 6 μέλλοντος παροξύνεσθαι τοῦ πυρετοῦ ψύξις ποδῶν. Εἰ δὲ ἐν 7 τουτέῳ ... προσοίσεις, ἅπαντα, τὰ μέγιστα ἐξαμαρτήσεις ... γὰρ νούσημα αὐξήσεις οὐ μικρῶς. Ὁκόταν δὲ ὁ 8 πυρετὸς λήγει, τότε ἀνάγκη οἱ πόδες θερμότεροι γίνονται τοῦ ἄλλου σώματος. Αὔξεται μὲν γὰρ ψύχων τοὺς πόδας, ἐξαπτόμενος ἐν τῷ 9 θώρακι, εἰς τὴν κεφαλὴν ἀναπέμπων τὴν φλόγα. Συνδεδραμηκότος δὲ ἀλέος τοῦ θερμοῦ ἅπαντος ἄνω, καὶ ἀναθυμιωμένου ἐς τὴν κεφαλὴν, εἰκότως οἱ πόδες ψυχροὶ γίνονται, ἄσαρκοι νευρώδεες φύσει ἐόντες. Ἔτι δὲ καὶ πολὺ ἀπέχοντες τῶν 10 θερμοτάτων τόπων, ψύχονται, συναθροιζομένου τοῦ θερμοῦ εἰς τὸν θώρακα. Καὶ πάλιν ἀνάλογον λυομένου τοῦ πυρετοῦ, καὶ κατακερματιζομένου, ἐς τοὺς πόδας καταβαίνει. Κατὰ τόνδε οὖν τὸν χρόνον ἡ κε-

* διαθερμαί-
νονται

φαλὴ, καὶ ὁ θώρηξ κατέψυκται. Τουτέων εἵνεκεν τοῦτο προσοιστέον, ἐπὴν ὁκόταν οἱ πόδες ψυχροὶ ἔωσιν, θερμὴν 11 ἀνάγκη τὴν κοιλίην εἶναι, καὶ 12 πολλῆς ἄσης μεστὴν, καὶ 13 ὑποχόνδριον ἐντεταμένον, καὶ ῥιπτασμὸν τοῦ σώματος διὰ τὴν ἔνδον ταραχὴν, καὶ 14 μετεωρισμὸν γνώμης καὶ ἀλγήματα, καὶ ἕλκεται καὶ ἐμέειν * θέλει, καὶ ἢν πονηρὰ ἐμέῃ, 15 ὀδυνᾶται. Θέρμης δὲ καταβάσης ἐς τοὺς πόδας, καὶ οὔρου διελθόντος, καὶ ἢν 16 μὴ ἱδρώσῃ, πάντα λωφᾷ. Κατὰ τόνδε οὖν τὸν καιρὸν δεῖ τὸ 17 ῥόφημα διδόναι· τότε * τὸ ὄλεθρος.

* ἐσθίειν

* ἢ

XXXIX. 1 *Postquam verò pharmacum propinasti, sorbitionibus vtitor, cautione habita de febrium paroxysmis ita, vt 2 nunquam sorbitionem offeras cùm vel adsunt, vel mox cùm aderunt, sed cùm mitescunt, vel cùm quieuerunt, 3 longissimeque ab inuasione recesserunt. Quare dum 4 pedes frigent, nec potum, nec sorbitionem, nec quicquam huiusmodi offeres, sed potissimum illud esse existimabis, si tantisper caueris à cibo, donec totum calorem pedes acceperint, ac tunc quod 5 iure praberi debet, exhibe. Nam plerumque pedum frigus argumentum esse solet 6 inuasura febris. In 7 quo tempore si quid porrigas, maxime incommodo agrorum delinques, maxime vt morbus incrementa ducat efficies. Cùm verò 8 febris se remittit, contrario quodam modo pedes reliquo corpore magis calent. Nam cùm incrementis augescit [febris] pedes refrigerat, incensaque ex 9 thorace in caput flammam emittit. Vniuerso itaque calore suum cursum sursum flectente, ac in caput exhalante, iure pedes refrigerantur, vtpote qui naturâ carnis ferè expertes sunt, & vndique neruosi. Accedit & illud, quòd cùm longè recesserint à regionibus [corporis] 10 in quibus stabulatur calor, facilè refrigerantur, collecto [omni] calore ad thoracem. Rursusque cùm febris soluitur & dissipatur, ex proportione sensim calor ad pedes descendit. Hoc ergo tempore caput ac thorax horum à calore liberantur: propertereàque eo tempore pastum inire debebunt. Quandoquidem eo tempore quo pedes frigent, 11 necessario aluus incendio conflagrat, 12 plena nauseâ, ac 13 hypochondrium tenditur, ac corpus se iactat ob commotionem intùs conceptam, 14 mentisque alienationem & dolores, & ager vellicatur, ac vomere cupit, & si praua euomuerit, 15 affligitur. Postquam ergo calor ad pedes descendit, & vrina exierit, modò 16 non sudet, cuncta mitescunt. quo tempore sorbitionem 17 propinare vtile erit; quod alioqui perniciosum erit.*

COMMENTARIVS.

1 Quando cibus sit dandus febricitantibus. Primò pugnandum cum causis morbificis, quàm studendum naturæ, dum nimirum opprimitur illa materiæ mole.

2 Ne auertas naturam à suo instituto, nimirùm à pepasmo ad pepsin.

3 Vel, à principio dum absunt longissimè: id est, dum tempus longè iam abest ab inuasione, vel à recrudescentia in illis, quæ solùm remittunt se.

4 Ob anadromen caloris ad ventrem, qui impurus redditur colluuie fœda eò vnà effusâ: hæc fœdat cibum, ac in putredinem rapit.

5 Iure, vt potum oxymelitis &c. his qui acerrimè laborant symptomatum oppressione: vel integram ptisanam his, qui non æquè premuntur.

6 Intro sese vertente calore.

7 Nam, dicit Hippocrates, nullâ ratione induci debes, vt eo tempore exhibendum quid existimes.

8 Id est, eo tempore commodè cibus datur, non quo pedes simpliciter iam calent, sed cùm iam magis calent cætero corpore. Hoc est, dum calor præcordia deserunt, ac ad pedes descendit.

9 Id est, ex corde.

10 A corde & hepate.

11 Rapto calore foras, intùs.

12 Colluuie fœda in os ventris irrepente.

13 Refluis à succis. & ibi ad incendio flagrantibus; vnde iactatio vehemens, & nauseæ expers.

14 Praua anathymiasi feriente cerebrum.

15 Nonenim euphoriam consectariam trahunt. non criticœs elisa.

16 Ne crisis peruertatur.

17 Quare integra apyrexia non expectanda sempet; ex Hippocratis sententia: sufficit enim liberatis calore præcordiis eum ad pedes descendisse. id est, dum pedes magis calent quàm præcordia.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XL. Ὁκόσοισι δὲ διὰ τέλεος ἡ κοιλίη 1 ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν ὑγρὴ, 2 τουτέοισι διαφερόντως τοὺς πόδας θερμαίνων, καὶ περιστέλλων, 3 κηρώμασι, καὶ ταινιδίοις περιελίσσων προσέχε, ὡς μὴ ἔσονται ψυχρότεροι τοῦ ἄλλου σώματος. θερμοῖσι δὲ ἐοῦσι, 4 θέρμασμα μηδὲν προσφέρε, ἀλλὰ παρατήρει ὅκως μὴ ψυχθήσονται. Πόματι δὲ χρέεσθω 5 ὡς ἐλαχίστῳ 6 ὕδατι ψυχρῷ ἢ μελικρήτῳ.

XL. *Quibus verò 1 per febres perpetuò fluxa est aluus, his 2 maximo studio pedes calfaciens, 3 ceromateque contegens, ac fasciis obuoluens, caue, ne cætero corpore validiùs algeant. Quodsi incaluerint, fomentis 4 abstine calorificis, solùmque illud tibi studium adsit, ne refrigescant. Potu verò, quàm paucissimo vtatur 6 aqua frigida vel melicrato.*

COMMENTARIVS.

1 Febri cum fluxu, affligente, quo modo transigendum. Sunt difficiles sæpe curatu tales, ex syntexi interdum succorum ac carnium potius, quàm ex eccrisi prauorum.

2 Nimirum antequam cibum exhibeas. alioqui, impurâ aluo, cum fœderur cibus, maiorem fluxum inducet; ac prauitatem addet materiæ morbificæ, dum natura ab eius edomatione, ad ciborum mitigationem cogitur.

3 Vel oleis, aut liquoribus calidioribus fricans.

4 Ne febrilis calor incendia capessat; ac ne aluus liberiorem in fluxum se effundat.

5 Ne aluus in fluxum nimirum abripiatur.

6 Aqua frigida; sed priùs cocta, si flatuum plena fuerit. vel melicrato: si hyems fuerit, vel pituitescat ægri si corpus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLI. Ὁκόσοισι δὲ ἐν 1 πυρετοῖς κοιλίη ὑγρὴ, καὶ 2 γνώμη τεταραγμένη, καὶ οἱ πολλοὶ ἀπὸ * τουτέων τὰς 3 κροκίδας ἀφαιρέουσι, καὶ τὰς 4 ῥῖνας σκάλλουσι, καὶ κατὰ βραχὺ μὲν ἀποκρίνονται τὸ ἐρωτώμενον· αὐτοὶ δὲ ἀφ᾽ ἑωυτῶν οὐδὲν λέγουσι κατηρτημένον. δοκέει οὖν μοι τὰ τοιάδε μελαγχολικὰ εἶναι. * Ἢν δὲ τῶν τοιῶνδε * ἐόντων, * ἡ κοιλίη ὑγρὴ ᾖ καὶ συντήκῃ, δοκέει μοι τὰ ῥοφήματα δεῖν ψυχρότερα καὶ 5 παχύτερα προσφέρειν, καὶ τὰ πόματα σταλτικὰ * καὶ οἰνωδέστερα, ἢ καὶ συσταλτικώτερα.

* τουτέων

* ἐόντων τοιούτων

* ἐὸν

XLI. *Quibus per 1 febres profusior est aluus, ac 2 mens turbata, atque plurimi horum 3 floccos carpunt, 4 naresque fodiunt, & non planè interrogatis respondent: sed ipsi ex se nihil quod rectè dictum sit loquuntur: videntur talia mihi alienata esse mentis. His ita habentibus, si aluus liquida ac colliquans fuerit, sorbitiones frigidiores ac 5 crassiores propinandas esse puto; potusque qui sistant, & vinosiores, vel etiam stringentiores.*

COMMENTARIVS.

1 Vt quibusdam in morbis acutis euenit, à nimio æstu febrili incandescente sanguine, ac inde turbato cerebro, dum caput vaporibus occupatur, aluúsque fœda vitâque colliquatione turbatur.

2 Ab acri & maligna materia, quæ orgasmo in caput effertur, vnde inflammatur cerebrum. Hæc autem phlegmone vel est recens concepta, integrâ adhuc substantiâ partis, vnde grauis exurgit naturæ

pugna

pugna aduersus morbificam materiam. Vel hæc inflanmmatio euenit, traiecto cerebro toto ab humore bilioso, non aliter ac lana vt coloribus imbuitur, & incurabile euadit· hoc malum: nam cum tensione consociatur hoc malum.

3 Primo Prognosticon dixi, καὶ κροκίδας ἀπὸ τῶν ἱματίων ἀποτιλλέοντας, id est, floccos è vestimentis carpentes. Nam κροκοδίζειν hos facit, falsa concepta imago, ab humore albugineo, cui innatant peregrini vapores vel humores.

4 Acerrimis dum hæ feriuntur fuliginibus.

5 Ad resarciendum triplicis substantiæ nostræ fluorem, ab aluino fluxu in exhaustum impulsæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLII. Ὁκόσοισι δὲ τῶν πυρετῶν 1 δῖνοι ἀπ' ἀρχῆς, καὶ 2 σφυγμοὶ κεφαλῆς εἰσὶ καὶ οὖρον 3 λεπτὸν, τουτέοισι δεῖ προσδέχεσθαι 4 πρὸς τὰς κρίσιας 5 παροξυνομένου τοῦ πυρετοῦ· οὐ θαυμάσαι μηδ' ἂν, οὐδ' εἰ παραφρονήσειαν.

XLII. *Quæcumque febres ab initio 1 vertiginem sociam habent, cum 2 capitis pulsu, & vrina 3 tenui, in his 4 ad crisin vsque 5 febris incrementa expecta; quodsi etiam mente exciderint, nihil miri erit.*

COMMENTARIVS.

1 Remixtis flatibus, his qui in capite sunt spiritibus. qui spiritus non in gyrum, sed rectâ se mouent lineâ. at vapores in gyrum abeunt, ac vnâ spiritus gyrant. Hi vapores vel in capite gignuntur, vel aliunde importantur. Aliunde, ex turbatione, humorumque confusione, enati efferuntur in caput.

2 Aspectabili, à nimio feruore, micante arteria, & ſſ atuoso à spiritu, turbato à sanguine, vt musto euenit.

3 Ob materiæ cruditatem; vel biliosæ metastasin ad caput.

4 Id est, quamuis initio febres remisſæ videantur, amen vbi talia adsunt præludia, indomitæ adhuc materiæ symbola sunt. quæ cùm agitatur à natura, grauiora symptomata & calamitosa eueniunt ab vstis succis, ac eorum fuliginibus caput ferientibus.

5 Si sine febre affotet capitis calor, lauare æquum esset: sed vbi calidus spiritus flatusque ex prauis succis cursum in caput flectit, balneo abstinendum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIII. Οἷσι δὲ ἐν ἀρχῇ τὰ οὖρα 1 νεφελοειδέα, ἢ καὶ 2 παχέα, τοὺς τοιούσδε ὑποκαθαίρειν, ἢν 3 καὶ τ' ἄλλα συμφέρῃ. Ὁκόσοισι δὲ ἐν ἀρχῇ τὰ οὖρα 4 λεπτὰ, μὴ φαρμακεύειν τοὺς τοιούσδε. ἀλλ' ἢν δοκέῃ κλύσαι. τούτους συμφέρει οὕτως θεραπεύεσθαι.

XLIII. *Quibuscumque ineunte morbo lotia funduntur 1 nebulosa & etiam 2 crassa, hos purgabis, si 3 reliqua respondent. Quibus verò ineuntibus morbis vrinæ 4 tenues feruntur, hos ne purgato. Sed si ita videatur, clysma infunde. Hoc modo his curatio instituenda est.*

COMMENTARIVS.

1 Albas habentia nebulas à cocta materia.

2 Coctæ materiæ morbificæ signum.

3 Vt anni constitutio, robur.

4 A cruditate nondum euicta. Si enim pharmaca dederis, ex crudis nihil educes, confundes succos, & febris à pharmaco vires ducet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLIV. 1 Τῷ σώματι ἡσυχίην ἄγοντα 2 ἀλείφοντά τε καὶ περιστέλλοντα ἱμαλῶς· 3 ποτῷ δὲ χρέεσθαι 4 μελικρήτῳ ὑδαρεῖ, καὶ ῥοφήματι χυλῷ πλειστάκις 5 ἐς ἑσπέραν. Κοιλίην δ' ὑπάγειν κατ' ἀρχὰς κλυσμῷ· 6 φαρμάκα δὲ μὴ προσάγειν τούτοισιν ἢν γάρ τι κινήσῃς κατὰ κοιλίην, 7 τὸ οὖρον οὐ πεπαίνεται, ἀλλ' ἀνιδρός τε καὶ ἄκριτος ὁ πυρετὸς ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἔσται.

XLIV. 1 *Corpori ocium permittere, 2 illimire, & æqualiter corpus tegere oportet. 3 Potu vtatur diluto 4 melicrato, sorbeatque succum ptisana 5 vespera. Aluum verò ineunte morbo clysmate subduces. 6 nec his propinabis pharmaca. Nam si aluum moueris, 7 vrina pepasmi expers manabit, & febris sudoris expers ac longissimi iudicij reddetur.*

COMMENTARIVS

1 Crudo adhuc morbo, tunc modestè & mulcebro tepore incaleat corpus. vt rectè coctio procedat.

2 Ne febris nimia vredine corpus exhauriat.

3 Iungit ineunte morbo melicrato prisanam, quò corpus inoffenso cursu ad vigorem veniat.

4 Ne aqua cunctando putrescat si potetur. & ne meracius si detur melictatum, bilescat.

5 Interposito spacio à melictati vsu: est enim ptisana consortij nescia: alioqui si simul dederis & melictatum, turbabis.

6 Nam quieti docuit corpus dandum esse, vt mitescat morbi materia: at pharmaca validè agitant corpus.

7 Ne naturam auocemus à suo instituto coquendi.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLV. 1 Τὰ δὲ ῥοφήματα ὁκόταν τῆς κρίσιος ἐγγὺς ᾖ, 2 μὴ διδοῦ ἢν θορυβῆται· ὁκόταν δὲ ἀγῇ, καὶ 3 ἐπιδιδῷ ἐπὶ τὸ βέλτιον. Φυλάσσεσθαι δὲ χρὴ καὶ πάντων τῶν πυρετῶν τὰς 4 κρίσιας, καὶ ἀφαιρέειν τὰ ῥοφήματα, κατὰ τοῦτον τὸν καιρόν.

XLV. 1 *Imminente verò crisi sorbitiones 2 ne dederis, si [scilicet] iam perturbatio critica adsit: verum cùm illa sedata fuerit, 3 ac in melius & in tranquillum euaserit. Obseruare autem oportet cunctarum febrium 4 crises, ac sorbitiones eo tempore auferre.*

COMMENTARIVS.

1 Si ineunte morbo dabis mulsam & ptisanam: at cùm ad crisin ventum est, accides ptisanam.

2 Ne auertas naturam à pepasmo ad pepsin.

3 Et sensim tunc transferes diætam in consuetum cibum.

4 Id est, paroxysmos. nam superior aluus tunc imputa est, ab occursu materiæ morbificæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLVI. Μεμαθήκασι δὲ μακροὶ οἱ πυρετοὶ, 1 οἱ δὲ γίγνεσθαι, καὶ 2 ἀποσήματα ἴσχειν, ἢν μὲ τὰ * κάτω ψυχρὰ ᾖ, περὶ 3 ὦτα καὶ τράχηλον. ἢν δὲ μὴ ψυχρὰ ᾖ, * ἀλλὰ 4 ἴσχει μεταβολάς. ῥέει δὲ αἷμα ἐκ ῥινῶν, καὶ κοιλίαι τρέπονται ἐκταρασσόμεναι. * ἀποσκήμματα * ἄλλας

XLVI. *Assueuere 1 ha febres protrahi, ac 2 apostemata consectaria trahere, modò inferna partes frigida fuerint, circa 3 aures & collum; sin frigoris expertes fuerint, alio 4 habent translationes. nam effluit è naribus sanguis, & aluus his commouetur.*

COMMENTARIVS.

1 Quibus tenuis est vrina; à succorum indomita vi. à pepasmi ergo difficultate hæc protractio est.

2 Quòd ephodon illam excretoriam non æquè habeant crassi illi succi.

3 Vide Prognostica. 3. lib. 14.

4 Sed tarò id euenit per diuturnas febres.

HIPPO

HIPPOCRATIS TEXTVS.

*κεκλιμένοι

XLVII. Ὁκόσοισι δὲ πυρετοὶ 1 ἀσώδεες εἰσι, καὶ 2 ὑποχόνδρια συντείνουσι, καὶ * 3 κεκλιμένοι οὐκ ἀνέχονται ἐν τῷ αὐτῷ, καὶ τὰ 4 ἄκρεα ψύχονται πάντα, πλείστης 5 ἐπιμελείης καὶ φυλακῆς δέονται. Διάγειν δὲ τούτοισι προσφέροντας μηδὲν ἄλλο ἢ 6 ὀξύμελι ὑδαρές. 7 ῥόφημα δὲ μὴ προσφέρειν ἕως ἂν λήξῃ, καὶ οὖρον πεπανθῇ.

XLVII. Quibus febres adsunt 1 inquieta iactationis plena, cum 2 hypochondriorum tensione, ac 3 decumbentes loco eodem hærere nequeunt, cunctaque partes 4 extrema si frigeant, summo 5 studio et cautione his opus est. Nam cum his ita transigendum, vt nihil his præter 6 oxymel dilutum exhibeas. Nec ad 7 sorbitionem venies, antequam malum remiserit, & vrina pepasmo mitigata fuerit.

COMMENTARIVS.

1 A valido incendio febrili, venâ cauâ concepto.
2 A crassis succis enata phlegmone.
3 Indicium grauiter eum à febre affligi.
4 A phlegmone visceribus cōcepta, à crassis succis, dicit Galenus, vel si marmore frigidiora appareant, id erit ab extincto calido innato, à stabili minimèque fugaci frigore.
5 Ne à pepasmo ad pepsin auocando naturam, dimidiata ope spolies; & febrem augeas.
6 Vt crassa tenuentur, lenta incidantur.
7 Si breuis futura sit morbi historia, & ægri vires fuerint integræ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XLVIII. 1 Κατακλίνειν δὲ εἰς ζοφερὰ οἰκήματα, καὶ κατακεκλίσθαι ὡς ἐπὶ μαλθακωτάτοις στρώμασι, πολὺν χρόνον ἐπὶ τὰ αὐτὰ καρτερέοντα, καὶ 2 ὡς ἥκιστα ῥιπτάζειν. μάλιστα γὰρ τοῦτο τοὺς τοιούσδε ὠφελέει. XLIX. Ἐπὶ δὲ τὸ 3 ὑποχόνδριον 4 λίνου σπέρμα ἐς χλιερὸν ἐπιτιθέναι. 5 φυλασσόμενος ὅκως μὴ φρίξῃ προστιθέμενον. ἔστω δὲ 6 ἀπεσχλιασμένον, ἑφθὸν ὕδατι καὶ ἐλαίῳ. L. Τεκμαίρεσθαι δὲ ἐκ τῶν 7 οὔρων τὸ μέλλον ἔσεσθαι. ἦν μὲν γὰρ 8 παχύτερα καὶ ὠχρότερα ᾖ, βελτίω· ἢν δὲ 9 λεπτότερα καὶ 10 μελάντερα, πονηρότερα.

XLVIII. 1 Iacere autem debent cubili obscuro, ac decumbere lecto quammollissimo, ita vt diu eundem positum sustineat, ac 2 minimè se iactare. hoc enim potissimùm hoc recreare solebat. XLIX 3 Hipochondrio autem 4 lini semen cataplasmatis modo impōnes, eâ 5 cautione adhibita, ne appositum frigescat: sed sit 6 bene tepidum ex aqua oleoque coctum. L. Signis verò syllogisticis colligere oportet ex vrinis, quanam 7 mox sint futura. Cùm enim vrinæ 8 crassiores ac pallidiores funduntur, meliores habenda: 9 tenuiores vero & 10 nigriores, calamitosa magis.

COMMENTARIVS.

1 Vt vitet iactionis fatigationem.
2 Quò otio dometur materiæ cruditas: ac vires ne exhauriantur.
3 Vt mitescat inde phlegmone.
4 Mollit sine calore: nam primo ordine calet, & madore & siccitate mediocri præditum est. mollit & discutit. coquitur cum melle, oleo, & exigua aqua.
5 Ne arceatur materiæ exhaustio: ac ne crudior euadat.
6 Id mollit mitigatque: nam temperie quadam adblanditur: talia exhauriunt atque maturant.
7 Ad salutem, vel ad mortem.
8 Ad consistentiæ mediocritatem redactæ.
9 Pepasmi expertes.
10 A summo incendio: vel ab extincto calido natiuo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LI. 1 Ἢν δὲ μεταβολὰς ἔχῃ, 2 χρόνον τε σημαίνει, καὶ ἀνάγκη τῷ νοσήματι μεταβάλλειν, καὶ ἐπὶ τὰ χείρω, 3 καὶ ἐπὶ τὰ βελτίω τὴν ἀνωμαλίην.

LI. 1 Quodsi varias mutationes [vrina] subeat, [morbi] 2 diuturnitatem indicat, necessarioque morbus modò ad 3 melius, modò ad deterius vertet hanc inæqualitatem.

COMMENTARIVS.

1 Vide Prognostica, lib. 2. aph. 26. Nam cùm vrina redditur modò pepasmi expers, modò particeps, signum est inæqualis ac contumacis materiæ, & labefactatæ naturæ, & materiæ imparis. Quòd natura quidem coctionem aggrediatur, & partem vincat, vnde intercalaris talis pepasmus significationem adfert, non materiam vniuersi morbi, sed peculiaris cujusdam affectionis mitigari. Hoc euenit interdum in febribus; dum in parte aliqua suscipitur concoctio, crudis manentibus vniuersis excrementis. Talem vrinam fundebat Cleanactides, cui à 40 die variæ erant vrinæ, modò expertes, modò compotes hypostaseos; vt euenit in errantibus paroxysmis, à variis natis succis coctis & crudis.
2 Ob variorum succorum minimè mitigatorum copiam.
3 Vt varij illi succi ad pepasmum vel cruditatem variè abeunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LII. Τοὺς δὲ 1 ἀκαταστάτους τῶν πυρετῶν 2 ἐᾶν μέχρις ἂν στῶσιν· ὁκόταν δὲ στῶσιν, ἀπαντῆσαι 3 διαίτῃ καὶ 4 θεραπείῃ τῇ προσηκούσῃ, κατὰ 5 φύσιν θεωρέων.

LII. 1 Instabiles febres permittes, 2 donec constiterint: vbi autem constiterint, 3 diata & congrua 4 curatione contraibis, non sine 5 natura animaduersione.

COMMENTARIVS.

1 Id est, inconstantes, sine certa typorum idea; & in variis vrinarum, eodem die, effusionibus, modò pallida, modò rubra, tenuis iam, iterumque crassa, &c. Quare non vnam faciem hæc febris gerit.
2 Id est, donec vnam formam seruet in periodis, & vrinis.
3 Nam vt eius motus fuerit, ita tenuior vel plenior victus porrigetur.
4 Si enim natura acumine morbi & symptomatum vi opprimatur, potiùs cum morbo erit pugnandum, quàm naturæ studendum.
5 Peculiaris cuiusque: num picrocholos: vel num megalosplachnos.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LIII. Εἰσὶ δὲ 1 ὄψιες πολλαὶ τῶν 2 καμνόντων. LIV. Διὸ προσεκτέον τῷ ἰωμένῳ, ὅκως μὴ διαλήσεται τις τῶν προφασίων. LV. 3 Μήτε τῶν κατὰ λογισμὸν, μήτε ὁκόσα εἰς ἀριθμὸν 4 ἄρτιον, ἢ περισσὸν δεῖ φανῆναι.

LIII. Sunt autem 1 varia forma & species 2 agrorū. LIV. Quo fit vt cautio adesse debeat medico, ne quid eum lateat causarum manifestarum. LV. 3 Nec earum qua soli rationi patent, neque qua in numerum 4 parem vel imparem apparere debent.

COMMENTARIVS.

1 Aspectus, facies, modi, differentiæ, id est ὄψιες: id est, morborum genera varia sunt & species, quæ affligunt.
2 Id est, morborum ægros affligentium. translatione à pathemate ad patientem.
3 Quasi dicat, iunge iudicium cunctis.
4 Nam quæ paribus diebus mouentur, paribus iudicantur; quæ imparibus, imparibus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LVI. Μάλιστα μὲν οὖν δεῖ τὸ 1 περιττὸν ἀριθμὸν ἐκλαβέσθαι, ὡς αὗται αἱ ἡμέραι ἐπιρρεπέας ποιέουσι τοὺς κάμνοντας.

LVI. *Maximè verò 1 impar numerus est obseruabilis; vtpote qui dies in hanc vel illam partem [res agrorum vel agros] inclinant.*

COMMENTARIVS.

1 Nam morbi acuti, quia bilem agnoscunt sui authorem, maximè imparibus mouentur: & in his morbis plerumque crises eueniunt per excretionem. Quæ si impediatur, calamitatem secum trahere consueuit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LVII. Φυλάττεσθαι οὖν δεῖ τὴν πρώτην ἡμέραν ᾗ ἤρξατο ἀσθενεῖν ὁ κάμνων, ἰδόντα τὴν 1 ἀρχὴν ἐξ ὅτου καὶ 2 ὅτε. Ἡγέεται γὰρ τοῦτο τὸ πρῶτον εἰδῆσαι. Ὁκόταν δὲ 3 ἔρῃ αὐτὸν καὶ διασκέψῃ πάντα, πρῶτον μὲν 4 κεφαλὴν ὅπως ἔχει, εἰ ἀνάλγητος καὶ μὴ 5 βάρος ἔχει ἐν ἑωυτῇ· ἔπειτα ὑποχόνδρια καὶ τὰ πλευρά, εἰ ἀνάλγητα. ὑποχόνδριον μὲν γὰρ εἰ ἐπίπονον ἐστί, ἢ ἐπηρμένον, ἢ ἔχει τινὰ 6 σκολιότητα ἢ κόρον, ἢ πλευροῦ ἄλγημά τι ἐνείη, καὶ ἅμα τῷ ἀλγήματι ἢ βὴξ ἐνῇ, ἢ στρόφος, ἢ πόνος κοιλίης. Ὁκόταν δέ τι τούτων παρῇ ἐν ὑποχονδρίῳ, μάλιστα 7 λύειν τὴν κοιλίην κλυσμοῖσι· πινέτω δὲ μελίκρητον θερμὸν 8 ἀφεψημένον. Καταμανθάνειν δὲ καὶ ἐν τῇσιν ἐξαναστάσεσιν, εἰ 9 λειποθυμέει, καὶ εἰ τὸ 10 πνεῦμα εὔφορον αὐτὸν ἔχει. * 11 Ἰδεῖν δὲ διαχώρησιν μή τι μέλαν ἰσχυρῶς διαχωρήσειν χρῶμα, ἢ 12 καθαρὸν, 13 ὁκοῖα ὑγιαίνοντος ἂν εἴη διαχωρήματα. Καὶ ὁ πυρετὸς εἰ τὴν 14 τρίτην ἐπιπαροξυνόμενος. Κατιδεῖν δὲ εὖ μάλα τὰς τοιούσδε ἐν ταύτῃσι τῇσι νούσοισι τριταίας. Πρὸς ταῦτα ἤδη καὶ τὰ ἄλλα συνορῆν καὶ ἢν ἡ τετάρτη τῇ τρίτῃ ἡμέρῃ 15 ὅμοιον ἔχει τι τῶν αὐτῶν τούτων, κινδυνώδης ὁ κάμνων γίγνεται. Τὰ δὲ σημεῖα, ἡ μὲν 16 μελαίνη διαχώρησις, θάνατον σημαίνει· ἡ δὲ ὁμοίη τῷ ὑγιαίνοντι, ὁκόταν 17 ἀνὰ πάσας τὰς ἡμέρας φαίνηται, σωτήριον.

*Ἰδεῖν τὸ

LVII. *Obseruatione autem dignus est primus dies, quo æger laborare incepit, 1 initiúmque peruestigare vnde & 2 quando. Id enim cognouisse plurimi momenti esse existimatur. Postquam verò ægrum 3 interrogaueris ipsum, ac cuncta perceperis, nimirùm in primis 4 vt valeat caput, num id doloris expers fuerit, miniméque 5 graue in se habeat; deinde num hypochondria & latera sine dolore sint. Nam si hypochondrion dolore affligatur, vel si intumuerit, aut si id 6 obliquum vel impletum videatur, aut lateri dolor insit, simúlque cum dolore vel tussis, aut tormina ventrísue dolor adfuerit. Cùm quid horum hypochondrio euenerit, potissimùm 7 clysmis ventrem laxare ex re fuerit. bibátque calidum 8 coctúmque melicratum. Obseruandum etiam, num, dum surgit, 9 animi deliquium incurrat, & num ex facili 10 spiritum ducat. 11 Inspiciendum quoque, num alui deiectio nigerrima colore fuerit, vel 12 malignitatis expers, 13 qualis dum sanus erat secedere solebat. & num febris 14 tertio quoque die exacerbetur. nam in huiusmodi morbis tertianæ exacerbationes accuratè sunt obseruandæ. Obseruabilia sunt & alia: vt si quarta dies 15 simile quid tertiæ habuerit, æger in periculo erit. Quantum verò ad signa attinet, 16 nigra alui deiectio, mortem significat; quæ verò sanæ similis, cùm 17 quotidie talis apparuerit, salutem denunciat.*

COMMENTARIVS.

1 Nam nulla est curatio morbi incogniti.

2 Nam si primo die validissimè incubuit malum: argumento est imparibus diebus id motum initurum, si secundo, paribus. posteà si se vertat, vt & pari & impari die affligat, si reliqua praua signa accesserint; vt deiectio nigra; in angusto spes erit. Norat enim multifariam opprimi naturam, à causis morbificis.

3 Nam arte quadam interrogandi sunt ægri.

4 Id est, examinari singulæ functiones corporis debent: animales, quæ in capite naturales, quæ in hypochondriis; vitales, quæ ex deliquio animi innotescunt. excrementa, & corporis accidentia.

5 Materiæ refluxu.

6 Vt inæquale videatur dextrum à sinistro. vide Prognostica, vbi ait, Tumor in hypochondrio durus & dolorificus (tensione & feruore ab affluxu sanguinis) pessimus quidem est, si totum occupet hypochondrium (nam ob difficultatem curandi, & symptomatum vim, & partis principatum incurabile) alioqui dextræ partes inflammatæ sinistris formidabiliores. lethalis ob easdem causas. nam ibi hepar stabulatur. Et anteà dixerat: Hypochondrium optimum est doloris expers. (nam integra viscera denotat & vacuitatem plegmones) & dicit, molle (id enim non scirrho nec plegmone tentatur.) & dicit, æquale (id est, carnosum æquali mole & succiplenum.) Quod si (dicit) incendio conflagrârit, aut doleat, aut distentum sit, aut dextra inæqualiter sint affecta erga sinistra (vt duritie, calore.) Hæc cuncta, dicit, vereri oportet.

7 Per os enim, vbi corpus non est meabile, cum molestiá phannaca dantur. Nam succi nec pharmaco trahenti, nec naturæ expellenti cedent. Tria enim ad felicem purgationem necessaria: meatuum libertas; naturæ integritas; ac succorum habilitas.

3 Vt sit flatus expers. sitque ὑδαρὴς, vt peruadat. dixit primùm, videndum an caput βάρος habeat: quod si à pituita, melicratum à melle iuuat.

9 Exhaustis spiritibus vitalibus.

10 Quod in omnibus acutis salutare est.

11 Argumentum exhausti seri succorum corporis, à flagranti æstu. nisi à victu (vt prunis, granatisve, aut à leporina carne) id fuerit.

12 Vt si non sit præliquida, ita vt nec progresso morbo crassescat: quod indomitæ cruditatis argumentum est. aut albida (ab obstructis mezarrhaïcis intercepta distributione, vel phlegmonoso ab hepate: vel obstructo folliculo fellis: aut aliò translata bile) aut pallida (cruditate) aut prærubra (resoluto hepate, vel bilis sinceræ copia) vel spumans, à calore, aut flatulento spiritu: vt notauit Hippocrates 2. Prognosticon. vt & alia ibi.

13 Ex peculiari cuiusque natura.

14 Quia imparibus cùm mouentur diebus, imparibus iudicantur.

15 Nam septimi index est quartus. & iam tertia die paroxysmus incubuit; (non secunda.) ergo par fuit vt quintus dies, non autem quartus. hanc paroxysmi incursionem excipiat. vnde irritari premíve maximo malo naturam, indicat hæc quarti diei exacerbatio, sique accesserit nigra deiectio, calamitatem denunciat.

16 Sunt variæ ideæ nigrarum excretionum. Vna est veluti fæx & limus sanguinis: & dicitur humor melancholicus. Altera est colore nigra aut fusca, pellucida, sapore acida; in terram effusa eam subigit; dicitur atra bilis. Prioris excretio prouenit resoluto à liene, non potente secernere illum humorem à sanguine, ob copiam succi melancholici: Posterioris excretio euenit; cùm incendio febrili bilis abripitur in æruginosam, & deinde in atram, vt in Philiste. Funesta talis est excretio: nam atra bilis nulla parte excerni potest, bonis ægri rebus. Omnis enim humor sincerus est malus, vredine absumpto sero.

17 Vt non sit modò fusa, modò figurata: sed eadem idea perseueret. Et vt loquitur 2. Prognost. Quæ eodem tempore, quo sano olim secedit seu fertur. Nam æquale & simile, ab eadem alteratum facultate; æqualia copia, similia qualitate excrementa gignit,

figignit, pari tempore colligit, eodemque temporis tractu excernit. Quare hinc significatio adfertur, trium facultatum aluinarum restibile robur in coquendo, retinendo, & expellendo.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LVIII. Ὁκόταν δὲ 1 μὴ ὑπακούῃ τῇ βαλάνῳ, αὐτὴ δὲ τὸ 2 πνεύματος ἀτρεμὴς, διαναστὰς ἐπὶ τὸ θρόνον, ἢ αὐτὴ ἐν τῇ κλίνῃ 3 ἢ ἀψυχίη ἐνῇ ταῦτα δὲ ὁκόταν προσῇ τῷ κάμνοντι, ἢ τῇ καμνούσῃ κατ' ἀρχὰς, παραφροσύνην προσδέχεσθαι ἐσομένην.

LVIII. *Cùm verò balano 1 aluus non cesserit, 2 respiratioque quieta fuerit, surgensque ager ad sedem; vel dum in lecto est, 3 animi deliquio affligatur: si hac ægro vel agra ineunte morbo adfuerint, delirium adfore expecta.*

COMMENTARIVS.

1 Quòd metastasi bilis feratur aliò.

2 Ita nimirum vt magnum & rarò respiret in maxima febre: nota erat delirij: nam est sui immemor. Qui ab aliqua parte dolent, & dolorem non sentiunt, his mens ægrotat.

3 A prauis succis ad viscera translatus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LIX. Περισκέπτεσθαι δὲ χρὴ καὶ τῇσι χερσίν· ἢν γὰρ 1 τρομεραὶ ἔωσι, προσδέχου τοῦ τοιοῦδε 2 ἀπόσταξιν αἵματος διὰ ῥινῶν ἐσομένην.

LIX. *Obseruare quinetiam oportet manus: quæ si 1 tremebundæ fuerint, huic 2 substillum sanguinis narium futurum expecta.*

COMMENTARIVS.

1 Si ita contremiscant morborum initiis, sine vlla causa exolutarum virium, sanguinis copiosa detractione non rarò curantur. tametsi omnis tremoris natura in virium imbecillitate consistit. Sed imbecillitatis causa tum indicatur oppressio, à suppressione nata, cuius proprium est remedium euacuatio. Sicut notauit Galenus in Pythione, qui febris initio manibus contremiscebat. Idem qui faciet affecto iam morbo, fractisque iam viribus, ægrum exitio dabit. Tenenda igitur imbecillitatis causa, priusquam de ope ferenda statuas.

2 A raptu sanguinis sursum, vnde delirium: si tremor accesserit manuum, conatum naturæ denotat aliquid molientis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LX. 1 Ὁρᾶν δὲ χρὴ αὐτοὺς τοὺς μυκτῆρας· ἢν ὁμοίως τὸ πνεῦμα δι' ἀμφοτέρων ἕλκηται, καὶ ἢν πολὺ φέρηται ἐκ τῶν μυκτήρων, φιλέει γίνεσθαι σπασμός· ἢν δὲ σπασμὸς γένηται, τῷ τοιῷδε 2 θάνατος προσδόκιμος· καὶ καλῶς ἔχει προλέγειν.

LX. 1 *Nares etiam contemplari oportet. nam si per vtrasque spiritus æquali filo trahatur, & si plurimus spiritus ex ipsis efferatur, conuulsionem adferre solet: quæ si fiat, huic expectanda 2 mors est: quam prædicere pulchrum fuerit.*

COMMENTARIVS.

1 Conuulsio itaque in musculis mouentibus pinnas narium, lethalis est: imo cymbam is Charontis premit. significat enim hæc conuulsio summam necessitatem euentandi calorem: summamque imbecillitatem in morbis acutis.

2 Nam cùm plurimus spiritus naribus hauriatur, summum incendium corde conceptum denotat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXI. Ἢν δὲ ἐν πυρετῷ 1 χειμερινῷ ἡ γλῶσσα τρηχεῖα γένηται, καὶ ἀψυχίαι ἐνέωσι, φιλέει τῷ τοιῷδε καὶ 2 ἐπανέσεις εἶναι τοῦ πυρετοῦ· ἀλλ' ὅμως τὸν τοιόνδε παραφυλάσσειν τῇ 3 λιμοκτονίῃ, καὶ ὑδατοποσίῃ, καὶ μελικρήτῳ πόσει, καὶ χυλοῖσι παραφυλάσσειν· μηδὲ πιστεύειν τῇ ἀνέσει τοῦ πυρετοῦ· ὡς οἱ τὰ τοιάδε ἔχοντες 4 σημεῖα, 5 ἐπικίνδυνοί εἰσι θνήσκειν. Ὁκόταν δὲ ταῦτα συνειδῇς, οὕτω προλέγειν, ἢν σοι ἀρέσκῃ, θεωρήσας εὖ μάλα.

LXI. *Quodsi 1 hyemali in febre lingua aspera reddatur, prehenderitque animi deliquium, huic etsi 2 febris remissio esse consueuerit, tamen hunc in 3 absoluta inedia seruari dicet; & aqua melicratique potione ac succo ptisanæ: neque fidendum remittenti febri; quod quibus talia adsunt 4 signa, mortis in 5 discrimine versentur. Cum autem hæc benè animaduerteris, optimeque noueris; ita euenturum esse, si tibi placuerit, prædicere poteris.*

COMMENTARIVS.

1 Ex magna causa enata, vel bile: vel putrescente pituita.

2 Remissionibus enim cum signis prauis nulla fides esse debet. nam à triumphato calido natiuo hæc falsa alcionia.

3 Si vires ferant: alioqui etiam qui plurimis diebus oxymelite & talibus vtuntur, in absoluta inedia teneri videntur.

4 Lingua enim aspera, validum incendium denunciat visceribus conceptum: & hyeme, id est, non ex leui causa.

5 Nam spasmus ab exhausto, lethalis est.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXII. 1 Ὁκόταν δὲ ἐν πυρετοῖσι φοβερόν τι γένηται 2 πεμπταίοισιν, ἢ κοιλίη 3 ἐξαίφνης ὑγρὰ διαχωρέῃ, καὶ 4 ἀψυχίη γένηται, ἢ 5 ἀφωνίη ἐπιλάβῃ, ἢ 6 σπασμώδης γένηται, ἢ 7 λυγμώδης, ἐπὶ τούτοισιν 8 ἀσώδης φιλέει γίνεσθαι καὶ περὶ ὑποχόνδριον καὶ μέτωπον 9 ἱδρῶτες καὶ αὐχένα, ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς. Οἱ δὲ ταῦτα πάσχοντες, θνήσκουσι πνευματωθέντες οὐκ ἐς μακράν.

LXII. 1 *Quum autem per febres 2 quinto die terrificum quid euenerit, vel venter 3 subitò liquida deiecerit, ac 4 animi deliquium inciderit, vel 5 vocis expers reddatur ager, vel 6 conuulsionibus tentetur, aut 7 singultus, ab his 8 molestè iactari solebat: & 9 sudores circa mystacem tum frontem, tum ceruicem ponè caput apparere solent. Qui ita affliguntur, anhelosi non multo post moriuntur.*

COMMENTARIVS.

1 Quasi dicat, si syndrome cunctorum signorum mala, nec vllum bonum signum appareat, mortiferum: prostratis omnibus prædiis vitæ. vnde hæc symptomatica excreta.

2 Nam quinto die rarò salutatis excretio euenit.

3 Cùm antè nulla signa ad tempus vel speciem crisis præcesserit: vnde addit ἐξαίφνης. Nihil enim rectè fit, quod antè significatum non fuit.

4 Quod dysphoria consectaria euacuationis, eius bonitati non subscribat.

5 Prostrata exolutáque vi spirituum animalium.

6 Ab exhaustu in perennitate febrili.

7 Ab acerrimo succo & fœdo, ventriculo concepto, vel à prauis vaporibus ventriculum (qui aphthodes per graues febres redditur,) irritantibus. Remediari huic calamitoso tædio solet puppa ex scriptulo seminis anethi, & papaueris porui immissa.

8 Id est, ad mortem vsque vexari ab his solebat, nec vllam quietem inuenire poßunt.

9 Miliares ac frigidi: extincto calido natiuo, ac resoluta vi corporis retentrice. vnde alimentalis mador ex carnibus manat teneerioribus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXIII. Ὁκόσοισι δὲ ἐν πυρετοῖσι τὰ σκέλεα γίγνεται 1 φυματώδεα, καὶ ἐγχρονιζόμενα μὴ ἐκπεπαίνηται ἔτι ἐόντων ἐν 2 πυρετοῖσιν, καὶ * προσπεσόντος πνιγμὸς ἐν φάρυγγι, 3 ἰσχνῶν τῶν περὶ φάρυγγα, καὶ μηδὲν πεπαίνεται, ἀλλὰ σβεσθῇ, φιλέει τῷ τοιῷδε 5 αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥήγνυσθαι· κἢν μὲν πολὺ ῥυῇ, λύσιν σημαίνει τῆς νούσου· ἢν δὲ μὴ, μακρήν. Ὁκόσον δ' ἂν 5 ἔλασσον ῥυῇ, τοσῷδε χεῖρον * προσπεσόντος

χεῖρες καὶ μῆκος. 6 εἰ δὲ τ' ἄλλα ῥηΐστα γίνηται, προσδέχεσθαι πρὸ τοιῶδε, ἐς 7 πόδας ἀλγήματα. ἢν δ' ἅψηται τοῦ ποδὸς, καὶ 8 ἐπιπόλλιμος γινόμενος παραμένει, πυριφλεγὴς γινόμενος, καὶ μὴ λυθῇ, κατὰ σμικρὸν ἥξει καὶ ἐς 9 αὐχένα ἀλγήματα, καὶ ἐς κληῖδα καὶ ἐς ὦμον καὶ στῆθος καὶ ἐς ἄρθρον. 10 Καὶ τούτῳ δεήσει φυματώδες γενέσθαι. Σβεννυμένων δὲ τούτων, ἢν αἱ χεῖρες 11 ἐφέλκωνται, ἢ τρόμεραι γένωνται, σπασμὸς τὸν τοιόνδε ἐπιλαμβάνει καὶ 12 παραφροσύνη. 13 Ἀτὰρ καὶ 14 φλυζάκια ἐπὶ τὴν ὀφρυὼ, καὶ ἐρυθήματα ἴσχει, καὶ βλέφαρον τὸ ἕτερον παρὰ τὸ ἕτερον παραβλαστάνει, καὶ σκληρὴ φλεγμονὴ κατέχει. Καὶ οἰδέει ἰσχυρῶς ὁ ὀφθαλμὸς, καὶ παραφροσύνη μέγα ἐπιδιδοῖ. αἱ δὲ 15 νύκτες μᾶλλον ἐπισημαίνουσι, ἢ αἱ ἡμέραι, τὰ περὶ τὴν παραφροσύνην. τὰ δὲ σημεῖα μάλιστα γίνεται πολλὰ ἐπὶ τὸν 16 περισσὸν ἀριθμὸν, ἢ ἐπὶ τὸν ἄρτιον. Ὁκοτέρῳ δ' ἂν τούτων τῶν ἀριθμῶν γίνηται, 17 ὀλέθριοι ἐπιγίνονται.

LXIII. *Quibus per febres crura 1 phymatibus obsidentur, &, his cunctantibus, 2 febre etiamnum implicitis, pepasmum non assequantur, faucibusque 3 minimè tumentibus suffocatio irrepserit, nec maturerint, verum euanuerint [phymata] his 4 profluuium narium euenire assueuit: quod si liberali manu effundatur, morbi solutionem denotat: si non copiosè fluxerit, morbi prolixitatem: quo autem accisius parciusque effluxerit, eo deterius prolixiusque euadet malum. 5 Sin autem & alia mitia fuerint, 7 pedum dolores huic sunt expectandi. qui si pedes inuaserit, & 8 perennet in pede dolor, plegmonéque occupetur, nec soluatur, paulo post ceruicem dolores peruadent, 9 clauiculamque & humerum, & pectus, articulúmque. 10 Atque huic phymatosum esse longè præstaret. His autem extinctis ac euanidis, si manus 11 contrahantur vel tremulæ euadant, spasmus & 12 delirium hunc prehendit. 13 Præterea 14 phlyctæna & rubores supercilia occupant, & palpebrarum altera ad alteram abit, duraque prehendit phlegmone. oculus etiam in tumorem validè attollitur, ac delirium erescit eundo, 15 noctésque potius quàm dies delirium proferunt. Maximè verò signa se produnt 16 imparibus diebus, magisque quàm paribus. Verùm vtrolibet horum numerorum appareant, 17 lethalia superueniunt.*

COMMENTARIVS.

1 A cacochymia praua.

2 Ita vt nullam ideam criticam præse ferant phymatosa crura; cum nullam febris remissionem adferant.

3 Translatione symptomatica eò, ad musculos proprios laryngis: qui cùm synanchen faciunt, ita laryngem opprimunt, vt nec aërem illa, nec œsophagus cibum admittere possit.

4 Rapto sanguine in cerebrum.

5 Nihil enim paucum criticum esse potest.

6 Si synanche illa absit, & signa criticæ hæmorrhagiæ,

7 Abscessus spes elucescet.

8 Si in partem non capacem amotionem moliatur malum, palindromen experiri solet, ad primarias partes.

9 Parte non capaci, ruit aliò materia.

10 Cùm enim serum sanguinis maximè contaminetur in praua illa cacochymia; ad cutem spontè naturæ excludi solet: eáque reuulsione, à visceribus pernicies auertitur.

11 Rapta fœditate in cerebrum; vnde iniussa fit musculorum tractio, afflictis neruis.

12 Abalienato cerebro, materiæ prauæ persuasione.

13 Et facies etiam argumenta trahit, denunciatque afflictum cerebrum: propiùs enim ab eo abest.

14 φλυζάκιον est pustula, bullæ in modum ab igne excitata.

15 Nam intus tunc coguntur spiritus & vapores.

hos de nocte vigilare præstat, & interdiu dormire, reuulsionis sanguinis causâ ad peripheriam. nam lucem vt sequuntur, ita fugiunt tenebras spiritus.

16 Nam plerumque morbi acuri imparibus mouentur diebus.

17 Quia iudicatoria non iudicantia, ad mortem vel ad deterius apparent. spasmus, delirium hîc symptomata sunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXIV. Τοὺς τοιούτους δὲ, ἢν μὲν ἐξ ἀρχῆς φαρμακεύειν προαιρῇ, 1 πρὸ τῆς πέμπτης, ἢν 2 βορβορύζῃ ἡ κοιλίη· ἢν δὲ μὴ, ἐᾶν 3 ἀφαρμακεύτους εἶναι. ἢν δὲ διαβορβορύζῃ, καὶ τὰ ὑποχωρήματα 4 χολώδεα ᾖ, * 5 σκαμμονίῃ ὑποκάθαιρε μετρίως· τῇ δὲ ἄλλῃ θεραπείῃ ὡς ἐλάχιστα προσφέρειν, ποτὰ καὶ ῥοφήματα, ἵνα 6 βελτιόνως ἔχῃ, ἢν μὴ ὑπερβῶσι τὴν 7 τεσσαρεσκαιδεκάτην ἐπιμένοντες. * σκαμμονίῳ

LXIV. *Hos si ab initio purgandos esse existimaueris, id 1 ante quintum peragas, si 2 borborygmis venter tentetur; sin minùs, 3 à pharmacis liberi sint. Si verò borborygmus adsit, & deiectiones fuerint 4 biliosæ 5 scammoniâ modicè purgato. Quantum verò ad reliquam [qui aliis diebus fiet] curationem attinet, quammminimè porriges tum potus, tum sorbitiones, quò 6 melius æger transigat, nisi 7 decimum quartum diem fuerit egressus.*

COMMENTARIVS.

1 Si quid mouendum, initiò moue.

2 Quòd natura & humor viam affectant, per loca lege naturæ consentanea; eò ducendus: & si turgeat initio, excludatur.

3 Vt cocta materia excernatur.

4 Dum enim talia sunt, etiam in dysenteria, excludenda.

5 Quo natura & humor viam affectat, per loca conuenientia, duci debet.

6 Ne à coquendi munere auertatur natura. & ea quæ cruda adhuc sunt, non commodè educuntur.

7 Iam decimoquarto celebrata crisi: quo id quod restibile est fœditatis excludatur, ne rediuiua vi recrudescat malum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXV. 1 Ὁκόταν πυρέσσοντι τεσσαρεσκαιδεκαταίῳ ἐόντι ἀφωνίη προσγένηται, οὐ φιλέει * λύσις ταχείη, οὐδ' ἀπαλλαγὴ τοῦ νοσήματος γίγνεσθαι, ἀλλὰ 2 χρόνου τὸ τοιῶδε σημαίνει. ὁκόταν δὲ φανῇ ἐπὶ τῇ ἡμέρῃ ταύτῃ, 3 μακρότερον συμπίπτει. * ἥκειν

LXV. *1 Cùm febre detento, die decimoquarto obmutescentia oborta fuerit, tantum abest vt morbus subitò solui tum discedere soleat, vt etiam 2 diuturnitatis indicium præbeat. Cùm ergo eo die aphonia inuaserit, 3 morbus protrahitur.*

COMMENTARIVS.

1 Quia iudicatoria non iudicantia ad deterius apparent: dies 14 est indicatorius. quare ad malum si fiat eo die significatio, certæ malitiei & difficultatis symbolum erit ab oppressione partium spirabilium, & motuum anthorum spirituum.

2 Si quæ bona signa se remiscuerint, tamen si mala, illicò morietur.

3 Nam nihil peius naturam deprimit, quàm nisus ad victoriam irritus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXVI. Ὁκόταν δὲ πυρέσσοντι 1 τεταρταίῳ 2 γλῶσσα ἐκτεταραγμένη διαλέγεται, καὶ ἡ κοιλίη 3 χολώδεα ὑποχωρέει ὑγρά, 4 φιλέει παραληρεῖν ὁ τοιόσδε· ἀλλὰ χρὴ παραφυλάσσειν παρεπόμενον 5 τοῖς ἀποβαίνουσι.

LXVI. *Cùm febrientis lingua 1 quartò die 2 turbata loquitur, venterque liquidis & 3 biliosis fertur, talis 4 delirare consueuit, sed cautè obseruandum [sem-*

per] *quid*, 5 *quibus*[*signis*] *euenientibus confectarium esse soleat.*

COMMENTARIVS.

1 In acutis quartus, est index septimi: quare tunc periculum fore denotat.

2 Delirij nota.

3 Eliquatis succis.

4 Quòd cerebrum nimio æstu percellitur.

5 Id est, quid symptomaticè eueniat: num signa pepasmi præcesserint.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXVII. 1 Θερινῆς καὶ μετοπωρινῆς ὥρης ἐπὶ τῶν ὀξέων, αἱμάλωψ 2 ὑπόσταξις ἐξαπίνης, 3 σύντασιν καὶ πολλὴν φλεγμασίην κατὰ τὰς φλέβας δηλοῖ, καὶ εἰς τὴν ὑστεραίην 4 λεπτῶν ἐπιφάσιας· καὶ ἢν ἀκμάζῃ τῇ ἡλικίῃ, καὶ τὸ σῶμα * ἐν γυμνασίῳ, ἢ εὐσαρκώτερος ἔχῃ, ἢ μελαγχολικὰς, ἢ ἐκπότιος χεῖρες 5 τρεμεραὶ, καλῶς ἔχει προαγορεύειν φρενίτιν, ἢ σπασμόν. (* ἐν γυμνασίων,)

LXVII. *In acutis morbis quod subito incidit sanguinis 1 substillum, æstate & 2 autumno, 3 densitatem ac crassitiem tunicarum venarum, ac earum inflammationem significat, & quòd mox postridie 4 tenue lotium apparebit: & si ager ætate florida fuerit, corpusq; exercitiis assuetum; vel succi plenus fi sit, vel si melancholescat; vel si ex potatione manus 5 tremulæ fuerint; prudenter delirium vel spasmum prædices.*

COMMENTARIVS.

1 Nihil enim paucum est criticum. fractæ naturæ indicium, aut densitatis vasorum, aut crassioris sanguinis.

2 Fluxo meabilique sanguine, ob bilis copiam, & aëris calorem.

3 Σύντασιν, id est, densitas vasorum vel subtilli sanguinis causarum multitudinem, cócursum ac inter se contentionem significat, vel firmitatem & intensionem. Cùm hæc ita inter se coalescunt, vt sanguinis cursum remorentur & impediant. Talia sunt, vt naturæ imbecillitas, sanguinis crassitudo & vasorum densitas.

4 Cruditatis ab oppressione calidi natiui, aut metastasis soboles.

5 Rapto sanguine in caput.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXVIII. Καὶ ἢν μὴ ἐν ἀρτίῃσιν ἐπιγένηται, 1 βέλτιον· ἐν κρίσει δὲ ὀλέθριον, ἢν μὴ πολὺ ἅλις * ἐπισυθὲν αἷμα ἐξόδους ποιήσηται τῆς πλεονεξίης κατὰ ῥῖνας, ἢ καθ' ἕδραν * ἐμποιήσειεν, ἢ 2 μεταστάσεις, ἢ ἀποστάσιας, ἢ πόνους ὑποχονδρίων, ἢ ἐς ὄρχιας, ἢ ἐς σκέλεα. 3 πεφθέντων δὲ τουτέων, ἔξοδοι γίγνονται πτυσμῶν, παχέων 4 οὔρων, ἢ λείων, λευκῶν. (* ἀποσυθὲν * ἢ ἐμπυήσεις)

LXVIII. *Si tamen hæc imparibus diebus euenerint, 1 melius. Attamen in crisi calamitosum id, nisi copiosus confertim sanguis exiliens, plethoræ exitum fecerit per nares, vel per sedem, vel 2 translationes, vel abscessum, aut hypochondriorum dolores, aut ad testes, vel ad crura fecerit. His 3 mitigatis fit via sputis; 4 vrinæque fluunt crassæ, læues, & albæ.*

COMMENTARIVS.

1 Ita vt indicatoriis appareant.

2 Ad hypochondria, testes, crura. μεταστάσεις fœcunda est nouis paroxysmis & doloribus: nonóque pepasmo opus est.

3 A plena crisi: in qua dolores & paroxysmi cadunt: omniaque tædia euanescere consueuerunt.

4 Quia cùm nouo iteratoque pepasmo opus sit in metastasi: hunc indicat vrina, cum iam hac idea appâret; vt & expectoratum.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXIX. Πυρετῷ 1 λυγγώδει 2 ὀπὸν σιλφίου, 3 ὀξύμελι, δαῦκον τρίψας, πιεῖν δίδου, καὶ χαλβάνην ἐν μέλιτι, καὶ κύμινον ἐκλεικτικὸν, καὶ χυλὸν πτισάνης ἐπὶ τουτέοισι 4 ῥοφέειν. Ἄφυκτος δὲ ὁ τοιοῦτος, ἢν μὴ ἱδρῶτες κρίσιμοι, καὶ ὕπνοι 5 ὁμαλοὶ ἐπιγένωνται. Καὶ οὖρα δὲ 6 παχέα καὶ δριμέα καταδράμῃ, ἢ εἰς ἀπόστασιν στηρίζῃ.

LXIX. *Febricitanti ex febre 1 singultuosa 2 laser, 3 oxymel, daucum tritum, propina. & galbanum ex melle, & cyminum in linctu, & ab his ptisana succum 4 sorbendum. Talis autem nequit euadere, nisi critici effundantur sudores, & somni 5 non interrupti obrepserint: Vrinæque effluxerint 6 crassæ & acres, aut in abscessum firmetur morbus.*

COMMENTARIVS.

1 Ex stomachi motu conuulsifico. ex praua flatulentaque materia ventriculo concepta.

2 Ὀπὸς, καὶ ἐξοχὴν dicitur, Latinè laser, id est, laserpitii, id est, silphii succus, dicitur & succus Cyrenaicus, ex Cyrene.

3 Id est, quæ abstergunt immissa ventriculo.

4 Hîc ad singultuosum hoc symptoma maximè collineat. nam hoc acerba vi calamitosum esse solet.

5 Maximam calamitatem auertit somnus; mitigatque omnem fœditatem crudam.

6 Quæ causam morbificam excludant.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXX. 1 Κόκκαλος καὶ σμύρνα ἐκλικτὸν· πίνειν δὲ τοῖσι τοιουτέοισι ὀξύμελι δίδου 2 ὡς ἐλάχιστον. 3 LXXI. Ἢν δὲ διψώδεες σφόδρα ἔωσι, τοῦ * κριθείου 4 ὕδατος. (* κρίθινου)

LXX. 1 *Nucis pineæ nucleus & myrrha in eclegmate exhibentur. bibantque oxymelitis 2 perquam exiguum 3.* LXXI. *Quodsi validâ siti premantur, 4 aquam bibant hordei.*

COMMENTARIVS.

1 Hi nucis pineæ nuclei dicuntur Dioscoridi, πιτυΐδες, 1. lib. 88. & à Mnesitheo apud Athenæum lib. 2 ὀστρακίδες: Sic etiam πιτυΐνοι κῶνοι, & πιτύϊνα κάρυα ex Alexandro Myndio & Diocle Carystio. Κόκκαλος etiam ipsam nucem pineam significat, quæ & κῶνος & στρόβιλος dicitur, vt dicit hîc Galenus.

2 Nam figultui acetum inimicum est.

3 In apostematibus thoracis, dicit hîc Galenus, hoc vtuntur eclegmate: accipiunt nucem resinâ pinguem pineam, coquunt cum recenti marrubio. Mox decocto mellis modicum miscent; coquuntque iterum, donec mellis accipiat crassitudinem. immittunt interdum myrrham, & cætera talia remedia.

4 Id est, prisanam Gallorum: vel tenuem Belgarum ceruisiam dare licet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXII. Τὰ δὲ περιπνευμονικὰ καὶ πλευριτικὰ ὧδε χρὴ σκέπτεσθαι. Ἢν 1 ὀξύς τε ὁ πυρετὸς ᾖ, καὶ τὰ ὀδυνήματα τοῦ πλευροῦ τοῦ ἑτέρου ἢ καὶ ἀμφοῖν, καὶ τοῦ πνεύματος ἄνω φερομένου, ἢν 2 πονέῃ, καὶ βῆχες ἐνέωσι, καὶ πτύσματα ἀνάγῃ πυῤῥὰ ἢ πελιδνὰ, ἢ καὶ λεπτὰ καὶ ἀφρώδεα καὶ 3 ἀνθηρὰ, καὶ εἴ τι ἄλλο διαφέρον ἔχει παρὰ τὰ μεμαθηκότα τουτέοισιν, οὕτω χρὴ διάγειν.

LXXIII. Ἢν δὲ ὀδύνη ἄνω τείνῃ πρὸς κληῖδα, ἢ περὶ μαζὸν, ἢ βραχίονα, τάμνειν χρὴ τὴν 4 ἐν τῷ βραχίονι φλέβα τὴν εἴσω, ἐφ' ὁκότερον ἂν ᾖ τῶν μερῶν, κατὰ τόδε.

LXXII. *Peripneumonica & pleuritica mala ita obseruanda. Si 1 febris acuta adfuerit, & si dolores lateris alterius vel vtriusque adfuerint, sique æger in ea qua sursum fit anima elatione 2 affligatur, & tusses adsint, & expectorata procedant russa aut liuida, vel & tenuia & spumosa & 3 florida: & si quippiam eximium præter hæc quæ eis consueta sunt habeat; Hunc ita transigere oportet.* LXXIII. *Quodsi dolor, supra vrgens ad iugulum peruenerit, vel circa mammam vel brachium, 4 venam brachij internam secare oportet, qua dolor affligit parte.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 Vt à flatibus & catarrhis distinguat; quæ lateris etiam dolorem, fotibus placandum, adferre solent.

2 Punctili dolore fatigetur, à membrana tensa pleuritica, & pulmonica.

3 Id est, valdè cruenta & rubra.

4 Ad declinationem causæ antecedentis, & ad amotionem coniunctæ axillarem, internam, id est, basilicam secabimus: quæ statim oritur à cauæ venæ sectione. vide a. ac. 10.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXIV. Ἀφαιρέειν δὲ κατὰ τὴν τοῦ σώματος ἕξιν, καὶ ὥρην, καὶ ἡλικίην, καὶ 1 χροιὴν· 2 πλέον, καὶ θαρσέων, ἢν ὀξὺ τὸ ἄλγημα ᾖ, ἀγαγεῖν πρὸς λειποψυχίην. LXXV. 3 Ἔπειτα ὑποκλύζειν μετὰ τοῦτο.

LXXIV. *Sanguinemque auferes prout fuerit corporis habitus, anni tempus, ætas & 1 color: 2 copiosè & audacter, imò ad animi vsque deliquium, si dolor acutus adsit.* LXXV. *3 Clysma postea inijcies.*

COMMENTARIVS.

1 Si victus par fuerit, fluat sanguis dum colorem vertat. ex a. ac. 10.

2 Acumen doloris quidem suadet validam euacuationem: vt ea accidat tur causa doloris, quæ est sanguis qui membranam tendit: sed viuendum num eam copiam admittat victus, ætas, plethora, communis ægri natura in habitu duto densoque adeò, vt non facilè exhauriatur perspiratione. adde anni tempus, & aëris constitutionem moderatam, & regionem.

3 Id est, à phlebotomia id ages: ignauescente aluo. Non ergo semper aluus tentanda ante euacuationem aliam. nam acumen mali, præcepsque fluxus moram nonnunquam negat sectioni venæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXVI. Ἢν δὲ ὑπὸ κάτω τοῦ θώρακος τὸ ἄλγημα ᾖ, καὶ συντείνῃ λίην, τῷ πλευριτικῷ τὴν 1 κοιλίην ὑποκάθαιρε. μεσηγὺ δὲ τῆς καθάρσεως, 2 μηδὲν δίδου. μετὰ κάθαρσιν δὲ 3 ὀξύμελι. Φαρμακεύειν δὲ 4 τεταρταῖον· τὰς δὲ ἐξ ἀρχῆς τρεῖς ὑποκλύζειν. κἢν 5 μὴ κουφίζῃ, οὕτως ὑποκάθαιρε. φυλάσσειν δὲ ἔστω ἕως 6 ἀπύρετος καὶ ἑβδόμης. ἔπειτα ἢν ἀσφαλὴς ἐὼν φαίνηται, οὕτω χυλῷ ὀλίγῳ, καὶ λεπτῷ τὸ πρῶτον, καὶ 7 μέλιτι μίσγων δίδου. Ἢν δὲ ἀνάγηται 8 ῥηϊδίως, καὶ εὔπνοος ᾖ καὶ ἀνώδυνος ᾖ τὰ πλευρὰ, κατὰ σμικρὸν παχυτέρῳ τε καὶ πλέονι καὶ δὶς τῆς ἡμέρης.

LXXV. *Quodsi dolor sub thorace fuerit, atque validè vrserit, pleuritico 1 ventrem infra purga. medioque purgationis cursu 2 nihil offeras. A purgatione autem 3 oxymel: & 4 quarto die purgabis: tres priores dies clysmis vteris, quibus si 5 non recreatur, tunc purgabis. Cautéque ægrum habebis dum 6 febris expers fuerit, dumque ad septimum perueniatur. Qui si tunc extra periculum positus videatur, primò parum tenuisque succi ptisana 7 melle conditum dabis: Si verò 8 ex facili expectoratum processerit, spiritumque ducat ex facili; lateráque doloris expertia fuerint, sensim facta accessione crassiorem & copiosiorem; idque bis die, propinabis.*

COMMENTARIVS.

1 Nam à crassa frigidaque materia obnascitur, quæ est κάτω ῥέπουσα.

2 Ne auertas naturam ab exclusione, ad pepsin.

3 Loco potus & cibi, si vehemens malum: & vnà attenuat crassa.

4 Nisi teuulsionis gratiâ id antè agendum putes.

5 Si hac ratione causa antecedens exigi nequeat.

6 Nam facilè recrudescit, superstite materiâ: vel si temerè alimentum detur, nec iure nec loco, ante crisin, lædes.

7 Incîdit, absterget.

8 Εὐπετέως

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXVII. 1 Ἢν δὲ μὴ ῥηϊδίως * ἀπαλλαγῇ, ἔλασσόν τι τὸ πόμα, καὶ τὸ ῥόφημα ὀλίγον, χυλὸν λεπτὸν, καὶ ἅπαξ. Ἐν * ἑκατέρῃ ἂν ὥρῃ 2 βέλτιον διάγῃ, γνώσῃ δὲ ἐκ τῶν οὔρων. δεῖ δὲ ῥόφημα προσφέρειν τοῖσιν ἐκ τῶν νοσημάτων μὴ πρότερον, ἢ πέπονα τὰ οὖρα, ἢ 3 πτύσματα ἴδῃς γινόμενα. Ἢν δὲ φαρμακευθεὶς συχνὰ καθαρθῇ, 4 ἀναγκαῖον διδόναι, ἔλασσον δὲ καὶ λεπτότερον. Οὐ γὰρ δυνήσεται ὑπὸ κενεαγγείης 5 ὑπνώσσειν, οὐδὲ 6 πέσσειν ὁμοίως, οὐδὲ τὰς κρίσιας ὑπομένειν. Ἀλλ' ἐπειδὰν ξυντήξιες ὠμῶν γένωνται, καὶ τὰ ἀντέχοντα ἀποβάλλῃ, 7 ἀνθέξει οὐδέν.

* ἀπαλλάσσηται * ὑποτέρῃ

LXXVII. *1 Si verò ægrè à sputo liberatur, parcè potum exhibebis, parumque sorbitionis, atque succum tenuem semel tantùm propinabis: idque tunc, 2 cùm meliusculè degit æger, quod ex vrinis comperies. Neque in huiusmodi morbis sorbitionis vsum æger inire debet, priusquam lotium vel 3 expectorata pepasmi benignitate mitigata conspexeris. Quodsi à pharmaco frequenter deieceris, 4 parum quid ac tenuius exhibebis. Non enim 5 poterit præ vacuatione somnum inire, nec ritè 6 cibum mitigare, nec crises sustinere. Sed vbi cruda colliquata fuerint, & quæ resistunt abiecerit; 7 nihil erit quod amplius renti poterit.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, si expectoratum non commodè procedat; parca manu pastum ineat: ne vertatur natura à pepasmo ad pepsin.

2 Ne impurum in ventriculum infundamus quid puri alimenti: nam corrumpetur: in morborum autem insultibus circa præcordia resiui omnes sunt succi. Sed cùm calor in pedes descendit, tunc dabimus cibum.

3 Tunc enim robore opus est: quo natura iam triumphatam materiam excludat.

4 Metu fractarum virium.

5 Anathymiaseos inopiâ.

6 Itaque parum dabimus: exhaustis spiritibus vi pharmaci.

7 Opibus suis spoliata natura.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXVIII. 1 Πέπονα δ' ἐστὶ τὰ μὲν πτύελα, ὁκόταν γένηται ὅμοια πύῳ. τὰ δὲ οὖρα τὰς ὑποστάσιας ἔχοντα 2 ὑπερύθρους, ὀρόβων ἰκέλας. Οὐδὲν δὲ κωλύει καὶ πρὸς τὰ ἄλλα ἀλγήματα τῶν πλευρέων 3 χλιάσματα προστιθέναι καὶ κηρώματα. 4 Ἀλείφειν δὲ τὰ σκέλη καὶ ὀσφὺν θερμῷ, καὶ λίπος ἐγκαταλείφειν· Ἐπὶ ὑποχόνδρια 5 λίνου σπέρμα καταπλάσσων ἕως μαζῶν. Ἀκμαζούσης δὲ τῆς περιπνευμονίης, ἀβοήθητον μὴ ἀνακαθαιρομένου, καὶ 6 πονηρὸν ἢν δύσπνοος ᾖ, καὶ οὖρα 7 λεπτὰ καὶ δριμέα, καὶ 8 ἱδρῶτες περὶ τράχηλον καὶ κεφαλὴν γίνωνται. Οἱ τοιοίδε ἱδρῶτες 9 πονηροὶ, ὑπὸ πνιγμοῦ, καὶ ῥέγχους, καὶ βίης ἐπικρατεόντων τῶν νοσημάτων. Ἢν μὴ οὖρα 10 πολλὰ καὶ παχέα ὁρμήσῃ, καὶ πτύσματα πέπονα ἔλθῃ. Ὅ, τι δ' ἂν τούτων αὐτοματίσῃ, λύει τὸ νόσημα.

LXXVIII. *1 Pepasmo mitigata sunt expectorata dum puri similia euasere; tota vero cum hypostases sortiuntur 2 subrubras instar oroborum. Nec quicquam obstat, quin ad alios laterinos dolores 3 tepefactoria remedia ac ceromata adferas. Quin crura ac lumbos 4 illinere conferet calido, ac pinguedine. Hypochondriis verò vsque ad mammas cataplasma impones 5 ex semine lini. Vbi verò peripneumoniæ vigor adfuerit, auxilij expers est; si non [expectorato] repurgetur; & 6 calamitosum est, si æger spiritum ægrè duxerit, fuerintque vrina 7 tenues & aeres, atque 8 sudatiunculæ in collo & capite apparuerint. Qui ita nascuntur*

scuntur sudores,9 calamitosi habendi, triumphante morbo ob suffocationem, impetumque & violentiam: Nisi vrina 10 copiosa ac crassa eruperit, ac expectorata mitigata expectorentur. Vtrum enim horum superuenerit, soluit morbum.

COMMENTARIVS.

1 Nam per membranam apostematis transsudat ille ichor crassus tunc.

2 Vel potiùs albas, læues, & æquales.

3 Vt docuit in prioribus libris.

4 Laxatâ vt membranâ, cedat dolor. ita oleo amygdalino cum adipe anseris illinimus pectus; & dicit, crura, si ad apostema vergat malum.

5 Linum discutit & emollit omnem foris & intus inflammationem, dicit Diosc. nam, dicit Galenus, humore & siccitate medium est; calet primo ordine.

6 Id enim denotat meatuum angustiam, vel materiæ expectorandæ contumaciam, vel naturæ infirmitatem: vel horum aliqua.

7 Cruditatis soboles, ac inuictæ materiæ argumentum.

8 Symptomatico sudore: resoluta vi retentrice carnium.

9 Nam anxiè dum premitur æger à morbo, exprimuntur.

10 Diadosi & euacuatione materiæ morbificæ.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXIX. 1 Περιπνευμονίης ἐκλικτόν· κόκκαλον, 2 χαλβάνην ἐν μέλιτι ἀττικῷ, ἀβρότανον ἐν ὀξυμέλιτι πέπερι, 3 ἐλλέβορον μέλανα ἀποζέσας, καὶ πλευριτικῷ ἐν ἀρχῇσι περιωδυνέῳ ἐόντι πίνειν δίδου. ἀγαθὸν δὲ καὶ 4 * πάνακα ἐν ὀξυμέλιτι ἀναζέσαντα καὶ διηθέοντα διδόναι πίνειν, καὶ 5 ἡπατικοῖσι, καὶ τοῖσι ἀπὸ τῶν φρενῶν περιωδυνίῃσιν, καὶ ὁκόσα δεῖ ἐς κοιλίην, ἢ ἐς οὔρησιν ἐν οἴνῳ καὶ μέλιτι. Τὰ δὲ ἐς 6 κοιλίην, ξὺν ὑδαρεῖ μελικρήτῳ πίνειν πλεῖον δίδου.

* τὸ πάνακες

LXXIX. 1 *Peripneumoniæ linctus: nucleum pineum & 2 galbanum ex melle Attico exhibebis; abrotanum ex oxymelite; piper & 3 elleborum nigrum, vbi ferueferis, pleuritico ineunte morbo dolenti propinabis. Commodè etiam dabitur 4 panaces ex oxymelite feruefactum & percolatum. proderit & 5 hepaticis, vel diaphragmatis dolore fatigatis, atque amouet illa quæ per aluum aut per vrinas effundi debent, ex vino & melle. Verùmquæ 6 ventres ducendo præscribes, ea cum diluto melicrato eóque copioso propinabis.*

COMMENTARIVS.

1 Cùm iam eò ventum est, vt liberis meatibus, materia cocta ac purulenta excerni possit.

2 Mollit & digerit.

3 Si infra diaphragma repat dolor. vel anisum aut cuminum addimus.

4 Excalfacit, mollit, tenuat. expanace funditur opopanax.

5 Ad robur hepatis, ita Cypheos medicamen præbemus etiam his, quòd terebinthinam habet.

6 Id est, purgantia medicamenta.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXX. Δυσεντερίη, 1 ἀπόστημα ἢ ἐπαρμά τι 2 παυσαμένη ποιήσει, ἢν μὴ ἐς 3 πυρετοὺς, ἢ ἱδρῶτας, καὶ οὖρα 4 παχέα καὶ λευκὰ καὶ λίαν ἐπιφανῆ, ἢ ἐς τριταίους, ἢ εἰς 5 κιρσὸν, ἢ ἐς ὄρχιν, ἢ ἐς σκέλεα ἀλγήματα, ἢ εἰς ἰσχίον * στηρίξῃ ὀδύνη.

* στηρίξῃ

LXXX. *Dysenteria 1 suppressa dabit 2 apostema vel tuberculum aliquod, nisi 3 desierit vel in febres, vel in sudores, apparuerintque lotia 4 crassa, alba & * lauta, vel in tertianas, vel in 5 varices, vel dolor in testem aut crura coxámve firmetur.*

* & valdè perspicua

COMMENTARIVS.

1 Inconsideratè.

2 In viscere aliquo; suppressa illa fœditate.

3 Rapta materia in venas.

4 Euacuatâ materiâ morbificâ, si supprimatur aluus, bonum.

5 Diadosi.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXXI. Ἐν πυρετῷ χολώδει πρὸ τῆς 1 ἑβδόμης ἡμέρας μετὰ ῥίγεος ἴκτερος ἐπιγινόμενος, * λύσει τὸν 2 πυρετόν. ἄνευ δὲ 3 ῥίγεος ἢν ἐπιγένηται ἔξω τῶν καιρῶν, ὀλέθριον.

* λύει

LXXXI. *Icterus si cum rigore superuenerit febri biliosæ ante 1 septimum diem, febrim 2 soluit: si verò 3 rigoris expers non oportuno tempore, lethale.*

COMMENTARIVS.

1 Vel septimo die: in febri biliosa, id est, acuta & continua. nam quartus est index septimi. Ita aliis criticis diebus præclarè appàret icterus per tales febres, vt 7. 9. 11. 14. nisi tamen dextrum hypochondrium induruerit scirrho vel phlegmone.

2 Aliis enim diebus funestus appàret; nisi haimorrhagiâ, vrinæ aut alui profluuio, calamitas illa tollatur, vt Heraclidæ: sed domestico Phanagreonis & Hermocrati funestus.

3 Rigores solent causorum crises præcedere.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXXII. Τέτανος δὲ ὀσφύος, καὶ ἐπὶ μελαγχολικῶν, διὰ φλεβῶν, πνευμάτων ἀπολήψιες ὅταν ἦσι, φλεβοτομίη 1 λύει.

LXXXII. *Tetanus lumborum, & in melancholicis, venarum vitio obortus, vt si interceptiones spirituum affuerint, pleborotomiâ 1 soluitur.*

COMMENTARIVS.

1 A lento crassoque, ac copioso sanguine, venas & arterias intercipiente. Paruam quasi apoplexiam conglaciatus ille sanguis inferre solet cum idea quadam rigiditatis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXXIII. Ὁκόταν δὲ ἀπὸ τῶν 1 τενόντων σφοδρῶς ἔμπροσθεν ἀνθιστῶνται, καὶ περὶ τὸν τράχηλον καὶ πρόσωπον 2 ἱδρῶτες ἀπὸ τοῦ πόνου δακνομένων καὶ 3 ξηραινομένων τῶν τενόντων, τῶν ἐρωδέων, οἱ παχύτατοι ῥάχιν συνέχουσιν, ἢ οἱ μέγιστοι σύνδεσμοι καταπεφυκότες, ἕως εἰς πόδας ἀποτελευτῶσι. Τῷ τοιῷδε ἢν μὴ 4 πυρετὸς καὶ ὕπνος ἐπιγένωνται, καὶ ἐπόντα 5 οὖρα πέψιν ἔχοντα ἔλθῃ, καὶ ἱδρῶτες κρίσιμοι, πίνειν 6 οἶνον Κρητικὸν οἰνώδεα, καὶ ἄλφιτον ἑφθὸν ἐσθίειν, καὶ κηρωτῇ 7 ἀλείφειν καὶ ἐγχρίειν, τότε σκέλεα περιελίσσειν ἕως τῶν ποδῶν, θερμῷ * βρέξαντες σπάργανα. Καὶ βραχίονας ἕως δακτύλων κατελίσσειν· καὶ ὀσφὺν ἀπὸ τοῦ τραχήλου ἕως τῶν ἰσχίων, πάλιν ἐγκηρώσας μαλακῷ δέρματι, ὅκως καὶ τὸ ἔμπροσθεν περιέξῃ, καὶ διαλείπων πυρίῃ τοῖσιν ἀσκοῖσι. Θερμὸν δὲ ὕδωρ ἐγχέων καὶ περιτείνων σινδόνιον, 8 ἐπικατάκλινε αὐτόν. Κοιλίην δὲ 9 μὴ λίην λύσῃς ἢν μὴ βαλάνῳ, ἢ μὴ πολλῷ χρόνῳ ἢ ἀδιαχώρητος ἐοῦσα· καὶ ἢν μὲν τοι σοὶ ἐπιδιδῷ ἐπὶ τὸ βέλτιον· εἰ δὲ μὴ, τοῦ 10 κόδμου τῆς ῥίζης τρίβων ἐν οἴνῳ εὐώδει καὶ 11 δαυκὸν πίνειν δίδου πρωῒ ἀνεχεῖ περὶ τοῦ βρέχειν. Καὶ ταχὺ ἐπιτέγγουσι τὸ ἄλφιτον ἑφθὸν, χλιαρὸν ἐσθιέτω ὡς πλεῖστον. Καὶ οἶνον ὁκόταν βούληται ἄκρητον ἐπιπινέτω. Καὶ ἢν μέν σοι ἐπιδιδῷ ἐπὶ τὸ βέλτιον, βέλτιον· ἢν δὲ μὴ, προλέγειν.

* περιβρέξαν

LXXXIII. *Quando verò 1 à tendonibus validè in anticam partem abripiuntur tractione, ac per ceruiem faciemque 2 sudores erumpunt ex dolore demorsorum ac 3 arescentium tendonum qui ad caudam vergunt, quique crassissimi spinam continuant, quà parte maxima ligamenta nata, ad pedes vsque, finiuntur. Huic si nec 4 febris nec somnus superuenerit, & 5 lotia mox sequuta fundantur cocta, & sudores critici, 6 bibendum vinum Creticum, vinosum; & edenda farina*

*farina cocta, ceratóque 7 perungenda crura, & velamine tegantur ad pedes vsque, aquaque calida in pelui madefacta, foueantur. Brachia item ad digitos vsque inuoluantur: & spinam à collo ad coxam vsque molli pelle, qua pinguedine & quasi cerâ illita sit, velabis, ita vt etiam anticas partes contineat. & 5 intermissis quæ per vires fit fomentis, calidam effundes aquam, linteoque obuolues, & 8 conclaui cubare ægrum facies. Ventrem 9 non laxè solueris nisi balano, nisi iam diu restagnârit: idque satis fuerit, si res tibi ex sententia successerit: sin minus, 10 * modi radicem ex vino odorato tritam & 11 daucum manè ieiuno * priusquam madefeceris propina. Ac ilicò post farinam coctam tepidam comedat plena manu, vinumque cum voluerit optimè temperatum superpotet. Idque si tibi feliciter successerit, ac ad melius processerit, bene est: si non, prædicendum.*

*mel, Cornar.

* ante calidæ perfusionem Cornar.

COMMENTARIVS.

1 Vbi emprosthotono affliguntur.

2 Symptomatici.

3 Vnde opisthotonos: ita vt in tetanum non sine grauissimis doloribus abripiantur, dum vtrinque tendantur tendines: ex qua tensione morderi & frangi videntur.

4 Vnde exhaustis succis morbificis, laxentur nerui: nam si febris vel somnus accesserint, vix aliis remediis opus erit.

5 Liberalis enim vrinarum fusio causam morbificam accidit.

6 A purgato corpore, quò eo calore exhauriti mador possit neruorum, & febris excitari.

7 Vt ligamenta contracta laxentur, dolorque placetur.

8 Molli lecto cubet, nam rigent duritie quadam nerui & musculi.

9 Ne irritamento & surgendi conatu frequenti, validior conuulsio incumbat.

10 Cœlius Aurelianus 8. lib. 3 Acut. Bryoniæ radicem vertit.

11 Ad flatuum eiectionem, ac vrinæ promotionem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXXIV. Τὰ δὲ 1 νοσήματα πάντα λύεται, ἢ 2 κατὰ στόμα, ἢ κατὰ κοιλίην, ἢ κατὰ κύστιν, ἢ τινος 3 ἄλλου τοιοῦδε ἄρθρου· ἡ δὲ τοῦ ἱδρῶτος ἰδέη, 4 κοινὸν ἁπάντων. LXXXV. 5 Ἐλλεβορίζειν δὲ χρὴ, οἷς ἀπὸ κεφαλῆς φέρεται ῥεῦμα.

LXXXIV. *1 Morbi cuncti soluuntur vel 2 per os, vel per aluum, vel per vesicam, vel per 3 aliam aliquam quæ huiusmodi sit partem. Sudore autem quæ fit triseos idea, 4 cunctis communis est morbis.* LXXXV. *5 Elleboro opus est quibus à capite præcipitatur rheuma.*

COMMENTARIVS.

1 Quidam ex hoc axiomate compendiosissimam effingunt medicinam.

2 Vomitu: vt natura quò viam affectat, & humorum quò fit inclinatio, eò crisium effusio celebratur; ita etiam à medicis eductio humorum fieri oportet. Est vomitus criticus, symptomaticus, & qui fit artificio Medici. Particularis, & generalis.

3 Vt per vterum, per nares.

4 Excrementum totius corporis.

5 Vt materia crassa melancholescens reuulsione quadam euacuetur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXXVI. Ὁκόσοι δ' ἐξ 1 ἀποστημάτων, ἢ φλεβορραγίης, ἢ δι' ἀκρασίην, ἢ διὰ ἄλλην τινὰ ἰσχυρὴν αἰτίαν 2 ἔμπυοι γίγνονται, μὴ δίδου ἐλλέβορον τοῖσι τοιούτοισιν· 3 οὐδὲν γὰρ ὠφελήσει. Καὶ ἢν 4 τι πάθῃ, αἴτιον δόξειεν εἶναι ὁ ἐλλέβορος· ἢν δὲ 5 διαλύηται τὸ σῶμα, ἢ 6 πόνος ἐν κεφαλῇ, ἢ 7 ἐμπεπλασμένα τὰ ὦτα ἢ ῥῖς, ἢ πτυαλισμὸς, ἢ τῶν γονάτων βάρος, ἢ σώματος ὄγκος παρὰ τὸ ἔθος, ὅ, τι ἂν συμβαίνῃ μεθ' ὑπὸ 8 πότων, μεθ' ὑπὸ ἀφροδισίων, μεθ' ὑπὸ λύπης, μεθ' ὑπὸ φροντίδων, μεθ' ὑπὸ ἀγρυπνιῶν· καὶ ἢν μέν τι τούτων ἔχῃ αἰτίην, πρὸς τοῦτο ποιέεσθαι τὴν θεραπείαν.

LXXXVI. *Quicumque ex 1 apostemate, vel phleborrhagia, vel ex incontinentia, vel alia aliqua à magna causa 2 empyi fiunt, his elleborum ne propinato: 3 nil enim id iuuerit. Quin si 4 grauius quid euenerit ægro, fecisse id videbitur elleborus. Quodsi corpus 5 dissoluatur, vel caput 6 doleat, aut oppleantur 7 aures vel nares, vel expectoratum [subsistat] vel genuum grauitas affligat, vel si corpus præter morem intumescat, quicquid horum euenerit, [dabis ellebori;] modò hæc neque ob 8 potum eueniant, nec ob vsum Veneris, neque à tristitia, nec à sollicitudine, neque à vigiliis. Et si quippiam horum causæ rationem habuerit, ad id curationem dirigere oportet.*

COMMENTARIVS.

1 Vbi ab exhaustu infirmitatis metus adest.

2 Purulenti.

3 Nec ad causam antecedentem, nec ad coniunctam.

4 Causæ, non causæ sæpe affectus ascribuntur: vnde in medicos calumniæ frequentes.

5 Infirmo corpore, si manifesta causa. vt si adsit lassitudo sponte enata.

6 Perenni dolore, & contumaci.

7 A contumaci materia.

8 Crapulâ. vnde vires opprimuntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXXVII. Τὰ ἐκ 1 πορείης ἀλγήματα πλευρέων, νώτου, ὀσφύος, ἰσχίων, καὶ ὁκόσα ἀναπνέοντες ἀλγέουσι 2 πρόφασιν ἔχοντες. Πολλάκις γὰρ μεμάθηκε φοιτῶν ἐκ 3 κραιπαλέων καὶ βρωμάτων φυσωδέων ἀλγήματα, καὶ εἰς ὀσφὺν, καὶ ἐς ἰσχίον· οἷσι δ' ἂν αὐτῶν ἢ τοιάδε, 4 δυσουρέεται, τούτων δὲ 5 πορείη αἰτίη, καὶ κορυζέων καὶ βράγχων.

LXXXVII. *Dolores ex 1 itinere concepti laterum, dorsi, lumborum, coxarum, & qui inter respirandum dolore, à causa 2 aliqua manifesta oborto, tenentur. crebrò enim dolores ex 3 crapala cibisque flatuum plenis, lumbos ac coxam incurrere solent: quibus talia fuerint, 4 dysuria accedit: horum 5 iter in causa est grauedinis & raucedinis.*

COMMENTARIVS.

1 Quasi dicat, his etiam elleborum non dabis.

2 Vt spirante aquilone thorax, qui osseus & neruosus est, affligitur.

3 Tensis partibus sensificis à flatu.

4 Resoluto à frigore neruo sextæ coniungationis qui rigat vesicæ corpus: vel eo qui ex spinali medulla allabitur.

5 In his nota vnde, quà, quò, feratur humor.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

LXXXVIII. * Ὅσοι δὲ ἀπὸ 1 διαιτημάτων, τὰ μὲν πολλὰ ἕκαστος ὡς ἂν παρὰ τὸ ἔθος διαιτηθῇ μάλιστα ἐπισημαίνει. 2 Καὶ γὰρ ὁκόσοι ἂν μὴ μεμαθηκότες ἀριστῶσιν, ἢν ἀριστήσωσιν, 3 ὄγκος πολὺς αὐτοῖς τῆς γαστρὸς, καὶ 4 νυσταγμὸς, καὶ πληθώρη. Ἢν δὲ 5 ἐπιδειπνήσωσι, κοιλίη 6 ἐκταράσσεται. ξυμφέρει δὲ τούτοισιν ἐκλουσαμένοις 7 καθεύδειν· κοιμηθέντας δὲ 8 περιπατῆσαι βραδέως συχνὴν περίοδον. Καὶ ἢν μὲν λαπαχθῇ, 9 δειπνῆσαι, καὶ πιεῖν οἶνον ἐλάσσονα 10 ἀκρητέστερον. Ἢν δὲ 11 μὴ λαπαχθῇ, ὑποχρίσασθαι τὸ σῶμα 12 θερμῷ. καὶ ἢν 13 διψῇ, ὑδαρέα οἶνον λευκὸν ἢ γλυκὺν ἐπιπίνειν 14 ἀναπαύεσθαι. Ἢν δὲ μὴ ἐγκοιμηθῇ, πλείω 15 ἀναπαύεσθαι. Τὰ δὲ ἄλλα ὁμοίως τοῖσιν ἐκ κραιπάλης διαιτάσθω. Τὰ δὲ ἀπὸ πομάτων, ὁκόσα μὲν ὑδαρέα, βραδυπορώτερά ἐστι, καὶ 16 εἰλυκλέεται, καὶ ἐπιπολάζει περὶ ὑποχόνδρια, καὶ εἰς οὖρον οὐ καταχωρέει. τούτου δὲ πόματος πληρωθεὶς, μηδὲν 17 ἔργον ὀξέως διαπρήξῃ, ὁκόσα τοῦ

* Ὁκόσοι

Σώματι ξυμπαθέοντι βίῃ ἢ τύχῃ τινὶ ἐοῦσιν ξυμβαίνει. ὡς μάλιστα δὲ ἡσυχαζέτω, * μέγει καταπεφθέντα μετὰ τῶν σιτίων. Ὁκόσα δὲ περὶ πομάτων ἀκρητέστερά ἐστιν ἢ αὐστηρότερα, 18 παλμὸν ἐν τῷ σώματι καὶ τὸν 19 σφυγμὸν ἐν τῇ κεφαλῇ ἐμποιέει. Τούτοισι καλῶς ἔχει 20 ἐπικοιμᾶσθαι, καὶ θερμόν τι ῥοφέειν πρὸς ἃ ὡρ μάλιστα * ἥδιστα ἔχουσι. 21 Νηστείη δὲ πονηρὸν πρὸς τὴν κεφαλαλγίην, καὶ κραιπάλην. Ὁκόσοι δὲ 22 μονοσιτέουσι, κεῖνοι καὶ ἀδύναμοι εἰσὶν, καὶ 23 οὐρέουσι θερμὸν, παρὰ τὸ ἔθος κενεαγγέοντες. Γίνεται δὲ καὶ στόμα 24 ἁλμυρὸν καὶ πικρὸν, καὶ τρέμουσιν ἐν παντὶ ἔργῳ, καὶ * κροτάφους ἐπιξυντείνονται, καὶ τὸ δεῖπνον οὐ δυνανται 25 πέσσειν ὁμοίως ὡς ἢν 26 ἠριστηκότες ἔωσιν. Τούτους δὲ χρὴ πίνειν 27 ἔλασσον, ἢ μεμαθήκασιν, καὶ ὑγροτέρην 28 μᾶζαν ἀντὶ ἄρτου, καὶ λαχάνων λάπαθα, ἢ μαλάχην, ἢ πτισάνην, καὶ σεῦτλα· πίνειν δὲ χρὴ τὸ σιτίον οἶνον ὁκόσον σύμμετρον καὶ 29 ὑδαρέστερον· καὶ ἀπὸ δείπνου περιπατῆσαι ὀλίγον, ἕως ἂν οὖρα καταδράμῃ, καὶ οὐρήσῃ· χρήσθω δὲ καὶ 30 ἰχθύσιν ἑφθοῖσι. LXXXIX. Βρώματα δὲ μάλιστα 31 ἐπισημαίνει.

* ἕως ἂν καταπεφθῶσι

* ἡδίστως

* φῶς

LXXVIII. *Quæ à 1 victus ratione eueniunt, horum pleraque quisque, (dum quo modo præter morem diætam inierit enarrat,) declarare solet. 2 Qui enim prandere non consueuere, si pransi fuerint, his grauiter venter 3 intumescit, magnaque 4 dormiendi accedit cupiditas, & plethora. Quod si 5 cœnam adiunxerint, venter his 6 commouetur perturbatione. His, postquam lauerint, 7 somno se dare confert. Expergefacti vero, plurimas periodos lenta 8 ambulatione peragant. & si aluum deposuerint, 9 cœnent, bibantque vinum parcè & 10 meracum. Sin 11 aluus substiterit, corpus 12 calido oleo perungant. & si 13 sitis fatigat, aquosum album vinum aut dulce superporet, ac 14 quietem captet. Si verò somnum inire nequeat, saltem prolixius 15 quiescat. Cæterum talis diæta ineatur, qualis debetur ex crapula laborantibus. Quod ad potus attinet; pocula aquosiora tardè meant, ac veluti 16 in orbem aguntur, & circa hypochondria fluctuant, nec ad vrinas viam affectant. Quibus poculis impletus, nullum 17 opus alacriter peraget, qualia corpori robore (excellenti) ac quasi tenso, vi ac celeritate perficere in more est. Quare maximè quietem captet, dum vnà cum cibo mitigata fuerint. Meraciora verò aut austeriora pocula, 18 palpitationem in corpore, ac in capite 19 pulsum efficiunt. His bene fuerit si 20 superdormiant, calidumque quid sorbeant, ex his, quæ illis inter suauissima habentur: 21 Inedia enim aduersus dolorem capitis & crapulam mala est. Qui verò 22 semel die pastum ineunt, hi imbecilles sunt, ac 23 calidum meiunt, vt pote præter morem exhausti. Os etiam 24 salsum his & amarum euadit, ac in quouis opere contremiscunt, temporaque contenduntur, nec æquè feliciter 25 cœnã mitigant ac si 26 prãsi fuissent. 27 Parcius hos potare æquũ est, quàm illis in more sit; madidioremque 28 mazam panis loco sumant, & ex oleribus lappathũ, aut maluã, vel ptisanam, & betam: & cum pastum ineunt, vinum modicè bibant, quodque 29 aquosius sit: finitã cœna parum deambulent, donec excurrat vrina, minxerintque. vtantur etiam 30 piscibus elixis. LXXXIX. Edulia verò maximè 31 notas ac indicia edunt.*

COMMENTARIVS.

1 Ab ocio ad negocium, quasi dicat, grauis mutatio est sanis etiam hominibus: quare, ne subitò fraudatum genio ægrum in cibum cogas. cùm iam ad crisim ventum erit, cautio fit.

2 Quasi dicat, quamdiu manet suo statu natura, in ea nihil mutandum esset: omnemque fugiendam esse eam mutationem quæ fit in diæta. Nam omnis mutatio est periculosa: periculosior tamen quæ fit ab ocio ad negotium; quàm contrà. Si igitur natura à statu suo recesserit, æquali contrariorum excessu est pugnandum. Sed rectè ea contrarietas in vsum ducenda est. Nam omnis mutatio inconsideratè facta, grauis est. Quoties veteres in die pastum inierint, dissetit D. Mercurialis 4. Variarum 17.

3 Symptomatis augentur, ac si morbo aliquo laborarent. Nam subita fit mutatio habitus, temperamenti & actionis ventriculi.

4 Ο'κνηρὸς tales vocauit lib. 2. 22. vt neque pes neque manus suum officium præstet.

5 Id est, si insueto prandio iunxerint cœnam.

6 Nam acidum eructant propter dyspepsiam, quæ accidit vel à cibi qualitate; vel humorum adhærescentium ventriculo, vel in eo fluctuantium copia (vnde obruitur calor) vel ventris infirmitate, in quo calor naturalis languet. Et signum est, iam iam futuræ lienteriæ cuius hîc meminit; debiliore enim reddito calore, primùm fit ructus fatuus: biduo pòst, calore deprauato, sequitur ructus acidus: postridie, calore labefactato, accidit lienteria, quæ ἀπαιτίαν Hippocrati 2. ac. dicitur. Quare quibusdam fit aluus profusior, id est, planè lienterica. Nam quotiescumque aluus (id est, ventriculus) non suo more grauatur, quæ desiccari seu exhauriri consueuerat, nec bis intumescere, nec bis cibos mitificare; id est, si præter morem mutetur alui temperies, habitus, actio à cibi accessione, corpus hinc reddetur graue & infirmum. Lienteria fit vel ventre aphodi, vel cùm catarrhi vi stomachus cibum amplecti nequit, aut hectica ab intemperie.

7 Nimirùm ἀριγέως καὶ ἀκαύτως, καὶ ἀταλαιπώρως, id est, frigoris, caloris, atque laborum sint expertes, vt ait 2. acut. Dicit, non secus atque de nocte somnum iniri debere: id est, diem in tenebras conuertant; vt à prandio, ad cibi confectionem dormiant.

8 Hippocrati tria sunt genera Deambulationum, non quidem modo, sed solo tempore distincta. Vide 2. acut. 23.

9 Parca tamen manu, vt docuit libro 2. & quæ minimè sint noxia sumat; vtpote quæ difficultate coquendi, aut mala qualitate ventriculo negocium non facessant.

10 Iuuandæ coctionis gratia.

11 A mutata actione.

12 Vt ἀρτίως fotum, œconomiam naturalem, iuuet.

13 Sitis causa ventriculus, hepar, vel pulmo. cùm solita aura roscida non mulcetur ventriculus sitit, etiam in potu vberrimo.

14 Somnus humectat, ac sitim sedat.

15 Sic nihil exhauritur.

16 Non dentur megalosplachnis.

17 Distentis hypochondriis.

18 A materia crassa halituosa copiâ circumfluente; cùm spiritus liberum exitum non habent. Cauitate opus est & motu in palmo.

19 Sursum raptis vaporibus, à vino, acerrimis: vnde intolerabilis dolor temporum & frontis: quòd earum partium crassissimæ sunt venæ: hinc omnis acrioris cephalalgiæ notæ, efflorescunt primùm in fronte & temporibus. Etenim cephalalgicæ causæ impetus non antè quiescit, quàm ad extremas venarum oras peruenerit, necdum feritas eius domatur, donec venarum oscula recluserit exitumque habuerit.

20 Vt vapores exhauriantur; ita anethum somnum mouet, & serpillum.

21 Nam acriores reddit halitus, vt somnus eos anathymiasi placat.

22 Qui sæpiùs alioqui pastum inire consueuerunt.

23 Accensa bile, quæ tingit vrinas.

24 Ab inedia, est enim pellicula ori communis ventriculi, quæ bilem sentit. ventriculo conceptam.

25 Temperie

25 Temperie, habitu, ac ventriculi actione versis.

26 Cùm nimirùm anteà prandere consueuerint.

27 Ob solutam ventriculi vim, à violata consuetudine.

28 Farinam hordei tosti. Vt facilè mitigari ac distribui possit, sit humidior.

29 Ne cerebrum feriat.

30 Olim per sanitatem piscibus plerique homines indulgebant, vt scribit in Sympos. Plutarchus: ea ratione & Medici in morbis eos præscribunt: & non quòd carnibus sint salubriores.

31 Quid nimirum mali causa sit. nam mox enarrat, quid cibus quilibet agat, & quas vires habeat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XC. Σκόροδον, ¹φῦσαν καὶ ²θέρμην περὶ τὸ θώρηκα, καὶ κεφαλῆς ³βάρος, καὶ ⁴ἄσην καὶ εἴ τι ⁵ἄλλο ἄλγημα εἴη, μᾶλλον ἐρέθιζειν, παροξύνειν ἄν. οὐρητικὸν δὲ, καὶ τοῦτο ἔχει ἀγαθὸν· ἀεὶ δὲ αὐτὸ φαγεῖν, ἢ μέλλοντι ἐς ⁶πόσιν ἰέναι, ἢ μεθύοντι.

XC. *Allium ¹flatum & ²feruorem circa thoracem procreat, & capitis ³grauitatem facit, & ⁴fastidium: quin si ⁵alius quis dolor affligere solet, is irritabitur. Ceterùm vrinale id est, estque eo præditum bono. Cumque quis ⁶potaturus liberaliùs est, vorare allium optimum est, vt etiam iam ebrium.*

COMMENTARIVS.

Primùm docuit mutata consuetudo, sani hominis, in quantitate ciborum, quantum adferat detrimenti iam de qualitate cibi mutata.

1 Si materia insit corpori, quæ in flatus verti facilè possit.

2 Si succis circumfluat corpus: nam si prouisio euacuatoria antecesserit, potiùs siccatur ab his corpus.

3 Si cacochymum corpus fuerit. & è ventriculo erigit acres vapores.

4 Æstuante stomacho.

5 Ab acri materia vel vaporibus mordacibus.

6 Quia vrinale est.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XCI. ¹Τυρὸς δὲ φῦσαν καὶ ²στεγνότητα, καὶ σιτίων ³ἔξαψιν ποιεῖ. * ὠμὸν καὶ ⁴ἄπεπτον. ⁵κάκιστον δὲ ἐν τῷ ποτῷ φαγεῖν, πεπληρωμένοισιν.

XCI. *¹Caseus flatum, ²obstructionem, & ciborum ³æstuationem efficit. nam ⁴crudum est ac pepseos expers edulium. & esus eius, inter pocula, repletis est ⁵deterrimus.*

COMMENTARIVS.

1 Recens & mollis sicco flatuosior est, nam crassum succum, & coctu difficilem patit.

2 Siccus caseus ventrem stringit.

3 Siccus caseus: hinc cibi ex corruptela accenduntur, sitimque excitant. quasi dicat, caseus æstuosus est, & sitim facit, propter facilem corruptelam.

4 Nam flatum parit, aluumque cohibet, propterea crudum est edulium, talesque succos gignit.

5 Stomachum enim grauat: facilè corrumpitur, ac cætera vnà in corruptelam rapit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XCII. ¹Ὄσπρια δὲ πάντα ²φυσώδεα, καὶ ὠμά, καὶ ³ἑφθά, καὶ ⁴πεφρυγμένα. ἥκιστα δὲ βεβρεγμένα, ἢ ⁵χλωρά. Τούτοισι δὲ ⁶μὴ χρέεσθαι, εἰ μὴ μετὰ * σιτίων. ἔχει καὶ ἰδίας μοχθηρίας ἕκαστον αὐτῶν. [* στέρεων]

XCII. *¹Legumina cuncta ²flatibus plena sunt, & cruda, & ³elixata, & ⁴fricta: minus verò si vel macerata vel ⁵viridia fuerint. His ⁶non est vtendum nisi cum alimentis. Sed horum singula, suum peculiare vitium habent.*

COMMENTARIVS.

1 Ὄσπρια dicuntur ea cerealia semina, ex quibus panis non fit. vt fabæ, pisa, cicera, lentes, lupini, oryza, eruum, phaseli, fœnugræcum, lens.

2 Implent ventrem, & diaphragma opprimunt, ac coctu difficilia sunt: maximè cruda.

3 Quæ plurimùm elixata sunt, omnium moderatiora euadunt. hoc tamen dicit, quacumque ratione exhibeatur, noxia sunt.

4 Coctu difficilia sunt, quamuis non æquè flatuosa.

5 Nondum perfecta: vtpote tenellula, coctioneque mitigabilia.

6 Imò nec panificiis; dicit Galenus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XCIII. Ἐρέβινθος φῦσαν μὲν ὠμὸς καὶ πεφρυγμένος, καὶ ¹πόνον ἐμποιεῖ.

XCIII. *Cicer flatum parit crudum ac coctũ, & ¹dolorẽ.*

COMMENTARIVS.

1 Distendendo. attamen decoctum eorum præclarè aperit, incidit, abstetget, ac vrinas promouet; sabulera excludit coctum cum iusculo pulli, & menses euocat id ius cum melle, vel sacchato: maximè arietinum cicer. amarorem gerit quendam; quo viscera purgat. Ictetum curatsi cum rosmarino coquatur, dicit Dioscorides.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XCIV. ¹Φακὸς δὲ στύφει, καὶ ²ταραχὴν ἐμποιεῖ, ἢν ³μετὰ τοῦ φλοιοῦ ᾖ.

XCIV. *¹Lens ²stringit & turbat; si ³non deglumetur.*

COMMENTARIVS.

1 Lens, dicit Galenus, crassum & prauum succum gignit; frequensque nimium eius vsus, elephantiasim gignit & cancrum.

2 Ἀγῶνα dicit significate pugnam & turbationem aluinam, ex discrepantibus alimentorum facultatibus. Ægrè coquitur, dicit Dioscorides, & intestina inflat: & valenter adstringit, dicit Galenus.

3 Cortex mitigatur ægrè: & aluum stringit, dicit Dioscorides.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XCV. ¹Θέρμος δὲ ἥκιστα τούτων κακὰ ἔχει.

XCV. *¹Lupinus inter hæc minima mala habet.*

COMMENTARIVS.

1 Eius dura & terrestris substantia est: vnde crudum succum ac crassum gignit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XCVI. ¹Σιλφίου δὲ καυλὸς καὶ ὀπὸς, ἔστι μὲν οἷσι μάλιστα, τοῖσι δὲ ἀπείροισιν ²ἐδιέρχεται τῇ κοιλίῃ, ἀλλὰ κατέχει ³ξηρὴ χολερή. XCVII. Μάλιστα δὲ ⁴γίγνεται ἢν μετὰ πολλοῦ τυροῦ μιχθείη, ἢ κρεοφαγίης βοείων κρεῶν.

XCVI. *¹Silphij & caulis & succus quibusdam maximè, quibus verò insolens est eius vsus; his ²restagnat in aluo, diciturq; id malum ³Sicca cholera. XCVII. Maximè autem ⁴id euenit, si cum copioso caseo remisceatur; vel cum edulio bubularum carnium.*

COMMENTARIVS

1 Silphium Latinis dicitur laserpitium: eius succus laser dicitur, vel succus Cyrenaicus: nam is apud Græcos solus meruit ὀπὸς vocari κατ' ἐξοχήν: Ignotus hodie, nisi Beniouinum is fuetit. Cibis antiquorum

antiquorum pro condimento fuisse videtur hic succus. vt iam piper.

2 Inde enim flatus gignuntur acres & æstuosi. nam Silphium est acre & æstuosum.

3 In qua venter inflatur ac strepit. Sæuis torminibus fœta illa intestinorum afflictio: pertinet ad intestinorum εἰλεῖν contra naturam, motu fibrarum infernè sursum: nam naturaliter fit supernè deorsum. Huius vitio cibus & fæces non permeant, sed remeant sursum, dum intestinum obstruitur pituita & cibo.

4 Id est, cholera sicca nascitur, si silphio accesserit caseus, vel bubula. est enim flatibus plenum silphium: qui cùm replentibus tardéque meantibus edulis miscentur; ibi restagnant, nec efflantur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

XCVIII. Τὰ μὲν γὰρ μελαγχολικὰ καὶ παροξυνθείη ἂν παθήματα, ὑπὸ 1 βοείων κρεῶν ἐδωδῆς· ἀνυπέρβλητος γὰρ ἡ φύσις αὐτῶν, καὶ ἡ τῆς τυχούσης κοιλίης καταπέψαι. XCIX. Βέλτιστα δ' ἂν ἀπαλλάσσοιεν, εἰ δὲ ἑφθοῖσί τε χρέοιντο, καὶ ὡς 2 παλαιοτάτοισι.

XCVIII. *Nam melancholicæ passiones 1 irritantur ab vsu bubularum carnium : immitigabilis est enim harum natura, nec quæuis aluus has coquere potest.* XCIX. *Præclarè verò istas mitigauerint, ac molestiis defungentur, qua ab illis, qui elixis & 2 vetustis vtetur.*

COMMENTARIVS.

1 Ægrè enim coquitur.ná est crassi succi illa caro.

2 Id est, vitulina non iam iam editi vituli, sed vetustescentis. vel si de bobus antiquis intellgas, vbi βέλτιστα, lege ἥκιστα, dicit Galenus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

C. 1 Αἴγεια δὲ κρέα, * ὅσα τε ἐν βοείοισιν ἔνι κακά, ἅπαντ' ἔχει, * τοῦ τε ἀπεψίαν, καὶ φυσωδέστερα, καὶ * ἐρευγματωδέστερα, καὶ χολέρην ποιεῖ. Ἔστι δὲ τὰ εὐωδέστατα, στερεά, καὶ ἥδιστα, * μὴ ταῦτ' ἄριστα ἑφθά καὶ ψυχρά· τὰ δ' ἀηδέστατα, καὶ δυσώδεα καὶ σκληρά, ταῦτα κάκιστα, * καὶ τὰ πρόσφατα. CI. 2 Βέλτιστα δ' ἐπὶ τῇ θερινῇ· μετοπωρινῇ δὲ κάκιστα.

* συμφορώτερα πλεῦν * ἤγουν * τοῦτα * ταῦτα * ἀλλὰ δὴ

C. 1 *Caprillæ carnes cuncta vitia habent illa quæ bubula : & sunt immitigabiles, & longè flatuosiores, & ructibus fœcundæ, & choleram procreant. Verum quæ odoratissimæ, solidæ, ac suauissimæ, ne hæ quidem optimæ, tum coctæ tum frigidæ : quæ verò insuaues sunt graueque olent, & duræ quæ sunt, pessimæ habendæ, etiamsi recentes fuerint.* C I. *Sunt autem 2 optimæ æstate, autumno verò pessimæ.*

COMMENTARIVS.

1 Sunt bubulis acriores; vnde, si non edomantur, choleram faciunt. ergo frigidæ comestæ minùs noxiæ. nam capræ, dicit Galenus De alimentis, præter succum vitiosum, acrimoniam etiam habent. Sunt enim capræ mirum in modum siccæ : atque has perpetuò febrire Varro & Plinius tradiderunt: adeò vt Lucretius scripserit, has cicuta ali.

2 Non aliis, sed sibi comparatæ. æstate optimæ: quòd succulentas tunc depascantur herbas. nam quale edulium, talis caro : ita, dicit Galenus, vulpes autumno probatissimas habent carnes, vt & passer, & ficedula. Capris autem caro gracilescit autumno, fraudaris suo nutricatu succi pleno. Hyeme verò cùm acerrimus illarum calor castigatur à frigore, sanguinem moderatiorem obtinent.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CII. 1 Χοίρεια δὲ πονηρά, ὁκόταν ᾖ ὠμότερα καὶ 2 περικαῆ· χολώδεα δ' ἂν εἴη καὶ * ταρακτικά. 3 Ὕεια δὲ βέλτιστα τῶν κρεῶν πάντων. κράτιστα δέ, τὰ μὴ ἰσχυρῶς 4 πίονα, μήτε λεπτά, μήθ' ἡλικίην ἱερείου παλαιοῦ. ἐσθίειν δὲ ἄνευ τοῦ 5 δέρματος, ἢ καὶ 6 ὑπόψυχρα.

* ἐκταρακ.

CII. 1 *Porcelli carnes prauæ sunt, siue crudiusculæ, siue 2 ambustæ fuerint : sunt enim biliosæ, tum turbatoriæ.* 3 *Suillæ verò inter cunctas carnes præstantissimæ sunt : optimæ verò quæ nec copiosa 4 pinguedine circumfluunt, nec nimis graciles sunt, nec ad victimæ veteris ætatem venerint. edendæ verò sunt detracta 5 pelle, & 6 frigidiusculæ.*

COMMENTARIVS.

1 Nam, dicit Galenus, optima caro est mediæ ætatis. porcelli autem omnium terrestrium animalium obtinent humidissimam carnem, dicit; vnde fœcundæ in piruitam, maximè si non ritè mitigatæ fuerint ab igne.

2 Assatione nimia redduntur immitigabiles, & praui alimenti : nam biliosæ ita redduntur. Humida enim & acria, dicit Galenus, edulia, facilè corrumpuntur; & acerrima vi mordent ora vasorum aluinorum, ac fluxus adferunt, eò, ex toto præcipitatos corpore.

3 Maxima huic similitudo est cum humana: nam, dicit Galenus 3. De Alim. improbi hospites, humanas loco suillarum, sine vllo discrimine saporis vel odoris, apposuere.

4 Nam quæ nimis pinguis, humiditate luxuriat. omnis pinguedo nec æque concoquitur, nec æquè nutrit ac eius caro.

5 Nam ea est admodùm frigida & pituitosa.

6 Sunt enim minùs æstuosæ, minusque flatulentæ. Quod verum est, dicit Galenus, de acribus, vt caprillis.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CIII. 1 Χολερῆς δὲ ξηρῆς 2 ἡ γαστὴρ πεφύσηται, καὶ ψόφοι ἔνεισι, καὶ 3 ὀδύνη πλευρέων καὶ 4 ὀσφύος· διαχωρέει δὲ οὐδὲν κάτω, ἀλλ' 5 ἀπεστέγνωται.

CIII. *Ab 1 arida cholera 2 venter inflatur, & murmura ibi fiunt, 3 & dolor tum laterum tum 4 lumborum fatigat; nec quicquam infernè secedit, sed 5 aluus astringitur.*

COMMENTARIVS.

1 Cholera est intestini sursum reductio, qua nec aluus nec spiritus infra transmittitur, sed contrà, cibus & fæces per os redduntur, cum sæui doloris cruciatu. Eius reuolutionis causa est intestinorum inflammatio, vel crassioris firmiter fixa oppilatio, cùm perustæ fæcis copia consistit in intestino, & pituita ei inuoluitur, eaque congerie clausum intestinum circumtenditur & intumescit.

2 Quæ à flatibus pronascitur acerrimis: quemadmodum cholera humida, ex alimentorum corruptela.

3 Qui à morbo acuto conualescunt, necdum eualuere, si præscriptis cibis indulserint, in choleram siccam trahuntur. Propterea hîc indicat, quo modo illis succurrendum sit.

4 Tensis ac commotis partibus neruosis.

5 Flatibus distenta; ita nec fibtæ in officium conniuere possunt.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CIV. Τὸν τοιόνδε διαφύλαξον ὅπως 1 μὴ ἐμῇ, ἀλλὰ κοιλίη ὑπεληλύθῃ. Κλύσον οὖν ὅτι τάχιστα 2 θερμῷ καὶ ὡς 3 λιπαρωτάτῳ· καὶ ἐς ὕδωρ ἀλείφων ὡς πλεῖστον κάθιζε θερμόν, ἐν 4 σκάφῃ κατακλίνων, καὶ τοῦ θερμοῦ κατὰ μικρὸν ἐπέγχεε· καὶ ἢν θερμαινομένῳ αὐτῷ ἡ κοιλίη * ὑπίῃ, 5 λέλυται. * ὑπῇ

CIV. *Hunc ita affectum, relligiosè 1 ne vomat fernato; sed aluus subducatur : Clysterem itaque mox ex 2 calido & 3 pinguissimo exhibebis. atque perunctum in aquam plurimam calidam dimittes, in 4 scapha reclinans, & sensim calidâ perfundes; quodsi calfacto venter subducitur, [euasit] nam 5 solutus est morbus.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 Ne sursum fæces se efferant, peruerso intestinorum motu peristaltico, quo inferne sursum mouentur. Vomunt maximè cùm in propinquo mors est, vt mulier apud Hippocratem quæ apud Tisamenum decumbebat. 3. Epid. 2. hist. 9

2 Nam frigus sursum repelleret.

3 Vt tensio laxetur, acriorque materia mitescat, & ariditas madescat.

4 Aquâ vel oleo, vt dolor placetur.

5 Est enim choleræ signum proprium & inseparabile, οὐδὲν κάτω διέρχεσθαι, nihil infra transire.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CV. Συμφέρει δὲ καὶ 1 ἐγκοιμᾶσθαι τῷ τοιῷδε. CVI. Καὶ 2 πίνειν οἶνον 3 λεπτὸν, καὶ παλαιὸν, καὶ 4 ἀκρητέστερον. CVII. Καὶ 5 ἔλαιον διδὼ, ὥστε ἡσυχάσῃ, καὶ ἡ 6 κοιλίη * ὑπίῃ, καὶ λέλυται. CVIII. 7 Σιτίων δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀπέχεσθωσαν.

* ὑπάγῃ

CV. *Quin & 1 somnum iniuisse huic profuerit.* CVI. *Ac vinum 2 bibat 3 tenue, antiquum, & 4 meracius.* CVII. *Et propina 5 oleum, vt quiescat, & vt 6 venter subducatur; & soluitur morbus.* CVIII. *7 A cibis & reliquis abstineat.*

COMMENTARIVS.

1 Pepasmo ita optimè vincetur materia morbifica.

2 Ad euictionem cruditatum.

3 Quo penetret.

4 Calore enim opus est.

5 Nam acerrimam vim succorum placat: & squalorem mulcet. Iam exhibemus oleum amygdalinum recenter extractum, cum manna, & vino maluatico.

6 Nam, dicit Galenus, hoc oleum moderatè agit.

7 Si ab exhaustu non laborat æger, circumfluens cruditatibus. His mitigatis, ad cibum redeat.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CIX. Ἢν δὲ 1 μὴ ἀνῇ ὁ πόνος, ὄνε 2 γάλα δίδου πίνειν ἕως 3 καθαρθῇ. CX. Ἢν δὲ ὑγρὴ ἡ κοιλίη ᾖ, καὶ 4 χολὴ ὑποχωρέῃ, καὶ στρόφοι, καὶ ἔμετοι, καὶ πνιγμοὶ, τούτοισι κράτιστον 5 ἀτρεμίζειν· πίνειν δὲ 6 μελίκρητον, καὶ μὴ ἐξεμέειν.

CIX. *Quodsi 1 non mitescat dolor, 2 lac asinæ propina, donec 3 purgetur.* CX. *Si verò fusa aluus fuerit, ac 4 bilis efferatur, & tormina adfuerint & vomitus & suffocatio, salutaris his est 5 quies; & vt bibat 6 melicratum, minimeque euomat.*

COMMENTARIVS.

1 His iam præscriptis.

2 Nam acerrimam acrimoniam subesse denotat contumax malum: quare purgatione eget. Hoc lac, inter cuncta cathartica, mitissimum est: vt pote humidissimum inter omnia lactis genera: & maximè aluum mouens.

3 Lactis serum ita facies purgatorium, quod iucundè bibitur: accipe lac, huic incoque carthamum, vel epithymum, vel fumariam, agaricum, senæ folia, vel quiduis: cùm ebullit, affunde parum aceti: sero vteris.

4 Acris, quæ ægrè euellitur.

5 Vt mitescat materia cocta.

6 Vt modestè bilis acrior efferatur. & vt cruda coquantur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXI. 1 Ὑδρώπων δύο φύσιες· ὧν ὁ μὲν 2 ὑποσαρκίδιος, ἐγχέρεων γίνεται, 3 ἄφυκτος. 4 Ὁ δὲ μετ' ἐμφυσημάτων, πολλῆς εὐτυχίης δεόμενος, μάλιστα δὲ ὑπὸ ταλαιπωρίης, καὶ πυρίης, καὶ ἐγκρατείης. 5 Ξηρά δὲ καὶ δριμέα ἐσθιέτω· οὕτω γὰρ ἂν οὐρητικώτερος εἴη, καὶ ἰσχύοι μάλιστα. Ἢν δὲ δύσπνοος εἴη, καὶ ἡ ὥρη 6 ἐαρινὴ ἐοῦσα τύχῃ, καὶ ἡ ἡλικίη ἀκμάζῃ, καὶ ῥώμη ᾖ, ἀπὸ τοῦ βραχίονος 7 αἷμα ἀφαιρέειν, εἶτα θερμοὺς ἄρτους ἐξ 8 οἴνου μέλανος, καὶ 9 ἐλαίῳ ἀποβάπτων ἐσθιέτω, καὶ ὡς ἐλάχιστα πίνων, ὡς πλεῖστα 10 πονεέτω, καὶ 11 κρέα ὕεια σαρκώδεα ἐσθιέτω μετ' ὄξεος ἑφθά, ὅκως πρὸς τοὺς περιπάτους ἀντέχῃ.

CXI. *1 Hydropum duæ sunt naturæ: quorum 2 Hyposarcidios si innuaserit, 3 ineuitabilis est 4 Alter verò qui cum flatibus, fortuna eget plurima fælici; curaturque labore, fotu, & sobrietate. 5 Sicca, acriaque edat, ita enim plurimum minget, ac robustior euadet. Si verò anhelosus fuerit, fueritque 9 vernum anni tempus, ac ætate florida, integrisque viribus, 7 sanguinem è brachio tolles, dein feruidos panes ex 8 vino nigro & 9 oleo tinctos edat, parcissimeque potet, & quamplurimum se 10 exerceat, & 11 suillam edat carnosam ex aceto coctam, quò aduersus accliues potens sit deambulationes.*

COMMENTARIVS.

1 Hydrops est tumor præter naturam totius corporis, vel ventris inferioris: ortus ab intemperie frigida hepatis. Nam sanguificatrix hepatis afficitur.

2 Iniucundum aspectu vitium est, dicit Aretæus & toleratu difficile: ab ipso enim perpauci liberantur, idque Dei potius, quàm artis auxilio: nam viscera mutata sunt. Anasarca fit cùm non fit appositio, à frigore partium. vel à calore succi allabentis: qui liquatur.

3 Cùm omninò factus fuerit. Nam fit resolutione, vel extinctione calidi natiui. extinguitur, vt si quis, ab inedia, confertim frigidam bibat: resoluitur, vt in putredine & combustione; vt à febribus magnis. Anasarca à pituitosa materia gignitur sæpe.

4 Cùm sanguis redditur tenuis, humidus. ichorodes, ascites nascitur, humor nec expellitur; quod fit ratione virtutis, materiæ, viarum. virtutis, non separantis in hepate; vel non trahentis in renibus. materiæ, cùm non expellitur, quia copiosa, vel cruda. viæ, quia infarctæ. Flatus fiunt ratione materiæ vel agentis: materiæ, quæ facilè eò abit: agentis, vt calido åstupente.

5 Anasarcæ hoc conuenit, inquit Galenus.

6 Id est, copiosius & tutius tunc educet.

7 In anasarca iam primùm inuadente, cùm à plethora, quæ exsuppressâ solemni euacuatione primordia ducit, obnata fuit. Nullus, dicit Galenus, Ascitem vel tympaniam curauerit per sanguinis emissionem.

8 Virium ratione.

9 Hepar id roborat: nam scribit Auerrhoës, suam gentem solere pisces ex oleo coquere: id enim hepar roborat.

10 Id siccat & calfacit.

11 Si coqui possint ab homine.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXII. Ὁκόσοι 1 κοιλίας τὰς κάτω 2 θερμὰς ἔχουσι, καὶ δριμέα τὰ ὑποχωρήματα καὶ 3 ἀνώμαλα διεξέρχεται, ὑπὸ συντήξεως αὐτέοισιν. Ἢν μὲν 4 δυνατοὶ ἔωσιν, ἐλλεβόρῳ τῷ λευκῷ 5 ἀποκαθαίρειν. 6 ἢν δὲ μὴ, ὁ 7 χυλὸς τῶν 8 σητανείων πυρῶν παχὺς, ψυχρὸς, καὶ τὸ φάκινον 9 ἔτνος, ἄρτοι ἐγκρυφίαι, καὶ ἰχθύες πυρέσσοντι μὲν ἑφθοὶ, ἀπυρέτῳ δ' ἔτι ὀπτοί· καὶ οἶνος μέλας ἀπυρέτῳ. ἢν δὲ μὴ, ὕδωρ ἀπὸ μεσπίλων, ἢ μύρτων, ἢ μήλων, ἢ οὔων, ἢ φοινικοβαλάνων, ἢ 10 οἰνάνθης ἀμπέλων.

CXII. *Qui 1 infernam aluum 2 calidam habent, subeuntque acres ac 3 inæquales deiectiones, hoc illis à colliquatione euenit, Quibus, si viribus 4 valeant, elleboro albo 5 reuulsiones fiant. Sin 6 minus, 7 succum tritici 8 sitanij crassum frigidumque propinabis*

&

& ex lente 9 fracta decoctum, & panem subcinericium; & pisces febricitantibus quidem elixos, febris verò expertibus assos. Vinum nigrum dabis in vacuitate febris, alioqui aquam ex mespilis, vel ex myrto, vel ex pomis, aut ex sorbis, aut ex palmulis, vel ex 10 œnanthe vitium.

COMMENTARIVS.

1 De tenesmo verba facere videtur: in quo colliquata quædam subeunt ex intestinis: quæ abraduntur ex acri succorum vi. Quare eos succos reuellere nititur ellebori propinatione, & vomitu inde.

2 Obsessam calidis succis. Hi salutariter sacculo incumbunt, qui fit ex furfuribus: & coquitur in aceto & vino rubro.

3 A calore præter naturam varias partes occupante.

4 In febris vacuitate magnæ; & non adeò progresso malo, vt iam ad vltima ferè ventum sit.

5 Per vomitum. modo vomat ex facili, & æstate.

6 Si æger non sit par elleboro, vel si febris acrimonia obstiterit.

7 Id est, adstingentia & frigida.

8 Ita apud Diosc. 2. lib. 107. commendantur οἱ πυροὶ σιμωταῖοι, λεγόμενοι ζιτάνιοι: hoc est, genera tritici trimestria, quæ nonnullis sirania nominantur.

9 Ἔτνος est omne leguminis fresi fractique decoctum. vel & inde puls quoque facta. Ita nos iubemus farinam hordei fumo inferri vna cum coquendis panibus: inde cum lacte acido fit pulticula.

10 Est vitis siluestris labruscæ, vua: colligitur cum flore, quando optimè olet, siccatur, ac in cibos conditur, refrigerat & stringit.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXIII. Ἢν δὲ 1 πυρὸς μὴ *ἔχῃ, καὶ στρόφοι ἔωσι, γάλα 2 ὄνειον θερμὸν, ὀλίγον τὸ πρῶτον, ἔπειτα ἐκ προσαγωγῆς πλεῖον, καὶ 3 λινόσπερμον, καὶ 4 πύεινα ἄλφιτα, καὶ τῶν 5 Αἰγυπτίων κυάμων (ἐξελὼν τὰ πικρὰ) καταλεπίσας ἐπιπάσσων πινέτω· ἢ ὠὰ 6 ἡμιπαγέα ἐσθιέτω ὀπτὰ, καὶ σεμίδαλιν καὶ 7 κέγχρον, καὶ 8 χόνδρον ἑφθὸν ἐν γάλακτι, ἑφθὰ 9 ψυχρὰ ἐσθίειν· καὶ τὰ τούτοις ὅμοια καὶ ποτὰ καὶ ἐδέσματα προσφερέσθω.

*ἔχει.

CXIII. *Si in 1 febris vacuitate tormina adsint, initio pauca manu lac 2 asininum, sensimque eius copiâ auctâ propinetur, & 3 lini semen; ac 4 triticeam farinam dabis, & 5 farinam aspersam fabarum Ægyptiarum decorticatarum, (quibus primùm id quod amarum est ademeris) bibat: aut oua 6 *tremula comedat assa, & similam, & 7 milium, & 8 chondrum lacte coctum, elixa 9 frigida edat, atque his similia tum pocula tum edulia ingerat.*

*semiconcreta.

COMMENTARIVS.

1 Purgatâ tenuiter fœditate, freuent medicinæ, temperatione quadam, acrimoniam succi, & intestinorum temperiem redintegrent: nonnumquam etiam siccent & refrigerent. dicit in febris vacuitate: quasi dicat, si non ita praua materia fuerit, vt febrem excitet, poterit stringi modestè.

2 Purgat & temperat.

3 Siccat & refrigerat, & placat acrimoniam. dicit Diosc. discutit & emollit. eius decoctum interaneorum erosionibus immittitur. primo ordine calet, dicit Galenus. cæteris est temperatum.

4 Temperat: vt & hordeacea, quæ (dicit Galenus) siccat & refrigerat.

5 Mediocriter refrigerat, dicit Galenus, stringit, dicit Diosc & stomacho est vtilis, dysentericis prodest, lomento inspersо polentæ vice: datur quoque in pulte, inquit.

6 Hæc sunt crassi & boni succi, & succorum acrimoniam frangunt: nec nimium calent oua, sed temperie moderata excellunt.

7 Siccat & refrigerat.

8 Χόνδρος granum dicitur: quod in grana cogitur, dum ex zea (tritici specie) paratur. cum iusculis coctum editur: Latinis Alica ab alendo dicitur. Quo modo paretur, Constantinus in Geoponicis tradidit.

9 Hæc prædicta omnia: nimirum ob materiæ morbificæ acrimoniam & calorem.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXIV. 1 Τῆς διαιτητικῆς ἐστι μέγιστον, παρατηρεῖν καὶ φυλάσσειν, ὥσπερ ἐν τοῖς ὀξέσι καὶ ἐν τοῖς 2 μακροῖσιν ἀῤῥωστήμασι, καὶ τὰς 3 ἐπιτάσιας τῶν πυρετῶν, καὶ τὰς ἀνέσιας, ὥς τε τοὺς καιροὺς διαφυλάττειν, ὁπότε μὴ δεῖ τὰ σιτία προσενεγκεῖν, καὶ ἀσφαλέως, ὁκόταν δέῃ προσενεγκεῖν, εἰδέναι. ἔτι δὲ ὁκόταν πλεῖστον ἀπέχωσι τῆς ἐπιτάσεως.

CXIV. *1 Non minimum id est in ea parte Medicinæ, quæ victu medetur, relligiosè & cum cautione obseruare febrium tum 3 intensiones, tum remissiones, non modo in acutis morbis, verum etiam in longis vt noscas tempora & occasiones quibus iure à cibis arceantur ægri, & quibus tutò offerantur. præterea vt offeras tunc, cum longe ab insultu absunt.*

COMMENTARIVS.

1 Nosse peculiare tempus quo iure cibus offeratur, præclarum esse affirmat.

2 In illis, cùm longissimè abest paroxysmus, genio indulgendum: at in acutis, cùm calorin pedes abiit.

3 Id est, accessionum initia. 1. Aph. 11. dicit: In paroxysmis, (cùm nimirùm æget perfrigerari incipit) de cibo vereri oportet, (donec nimirùm calor ad pedes descenderit) Nam cibi exhibitio damno est, dicit, (impurâ aluo, cùm humor ad thoracem affluit.) Quinetiam in his hoc cauendum, nimirùm, quæcumque per circuitus ingrauescunt (vt febres recurrentes, asthma, cephalalgia, colicus dolor. Paroxysmi sunt à plenitudine, putredine, inflammatione, obstructione.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXV. 1 Εἰδέναι δὲ τοὺς κεφαλαλγικοὺς ἐκ γυμνασίων, ἢ δρόμων, ἢ πορειῶν, ἢ κυνηγεσίων, ἢ ἄλλου τινὸς πόνου ἀκαίρου, ἢ ἐξ ἀφροδισίων· τοὺς ἀχρόους, τοὺς 2 βραγχαλέους, τοὺς 3 σπληνώδεας, τοὺς 4 λειφαίμους, τοὺς πνευματώδεας, καὶ ξηρὰ 5 βήσσοντας, καὶ διψώδεας, τοὺς 6 φυσώδεας, καὶ φλεβῶν ἀπολήψιας, 7 ἐντεταμένους ὑποχόνδρια καὶ πλευρὰ καὶ μετάφρενον, καὶ τοὺς ἀπονεναρκωμένους, καὶ 8 ἀμαυρὰ βλέποντας, καὶ οἷς 9 ἦχοι τῶν ὤτων ἐμπίπτουσι, καὶ τοὺς 10 *οὐρητῆρας ἀκρατέως διακειμένους, τοὺς 11 ἰκτερώδεας, καὶ ὧν αἱ 12 κοιλίαι ὠμὰ ἐκβάλλουσιν, αἱμοῤῥαγέοντας ἐκ ῥινῶν ἢ καθ᾽ ἕδρην 13 σφοδρῶς, ἢ ἐν ἐμφυσήμασιν ἐόντας, ἢ πόνος αὐτοῖς ἐπιτρέχῃ ἰσχυρὸς, καὶ μὴ ἐπικρατέωσι, τῶν τοιούτων μηδένα φαρμακεύειν· κινδυνόν τε γὰρ ἕξεις, καὶ οὐδὲν ὀνήσεις, τάς τε 14 ἀπὸ *ταυτομάτου ἀπαλλάξιας καὶ κρίσιας ἀφαιρήσεις. *ἐρύθρας *τῶν αὐτομάτων

CXV. *1 Perspectos verò eos habere oportet qui ex capite dolent vel ob exercitia, vel cursum, vel iter, aut venatum, seu aliam importunam fatigationem, vel ex venereis. Decolores etiam, 2 raucos, 3 lienosos, 4 exangues, anhelosos, & aridè 6 tussientes, sitibundos, flatuosos, & venarum interceptiones. His iunge quibus 7 tensa sunt hypochondria, tum dorsum, tum latera, & torpidos, 8 obscurè cernētes, atque his quibus 9 tinnitus aurium incidit, & his quibus 10 vrinales partes imbelles sunt, 11 ictericis, & quorū 12 aluus cruda reddit, quique haimorrhagiā ex naribus aut sede 13 validè tentantur, inflatis, quibus; * fatigatio vehemens molesta est; horum nulli, nisi hæc primùm superauerint, pharmacum propinabis, nam in periculum ægrum trahes, nec quicquam iuuabis; ac quæ 14 sponte naturæ fierent permutationes, tum crises, auertes.* *dolor

COMMEN

COMMENTARIVS.

1 Dicit, non purgandos esse, qui ex intempestiuis laboribus laborant ex capite. & cæteros etiam tales, si nimirum hæc, primariæ fuerint causæ febris. nam diariam commouere solent, spiritibus perturbatis. Verùm si hæc, occasiones tantùm fuerint, quibus, qui erant in corpore praui succi commoti, morbum adferant, euacuatione opus erit.

2 Siccis in his vtendum: & ratio habenda partis mittentis etiam vt siccetur.

3 Vbi in scirrhum abiit lien.

4 Hi calfactoriis recreandi: vt vino, cibis, exercitiis.

5 Criticis vbi omnia plena.

6 Ex sola intemperie ab aëre contracta.

7 A contumaci cruditate, vel scirrho.

8 Cùm spiritus animalis vi morbi fatiscit.

9 A ventis incurrentibus. Nam qui fiunt à venerea lue, obscuratum est lotio asinino destillato excludi. quod quibusdam in secretis est.

10 Vt calculis obnoxiis.

11 Ictetus est color præter naturam totius corporis, à bile excrementitia. fit interdum à cutis densitate.

12 Lientericis.

13 Fractis viribus. iuuenibus anarrhopos est sanguis, ac ad nares fertur: senioribus catarrhopos, ac ad hæmorrhoidas præcipitatur.

14 Nam pharmaca, cùm ex corporibus quæ praua sunt educere nequeant; ea quæ optima sunt, colliquescere faciunt: inde vires deiiciuntur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXVI. Ἢν δὲ 1 αἷμα τινὶ ξυμφερὲς ἀφαιρέειν, 2 στερεὴν ποιέειν τὴν κοιλίην, καὶ οὕτως ἀφαιρέειν, καὶ 3 λιμοκτονέειν, καὶ οἶνον ἀφαιρέειν αὐτοῦ. Ἔπειτα διαίτῃ τῇ προσηκούσῃ, τὸ ὑπόλοιπα αὐτοῦ, καὶ πυρίῃσι 4 ὑγρῇσι θεραπεύειν.

CXVI. *Si alicui 1 sanguinis ablatio vtilis futura videatur, aluus huic 2 firma reddatur, ac tum demum commodè auferes; mox 3 inediam imperare, ac vino interdicere. Tandem decenti diæta ac fotu 4 humecto reliquam curationem absolue.*

COMMENTARIVS.

1 Vena secatur ad euacuationem & reuulsionem causæ antecedentis, amotionem coniunctæ, temperamenti restitutionem, & supestitis materiæ præparationem. Apud Hippocratem 4 sunt causæ emittendi sanguinis, inflammatio, translatio symptomatica, dolor, & obstructio: omnes grauium morborum authores.

2 Metu infirmitatis futuræ, si perennet aluinus fluxus. maximè supersedendum si colliquatio adsit; alioqui cùm magna tenentur febre homines, ita vt intestina incendio tacta videantur attrahere materias, ineunte morbo, seca venam.

3 Ne rediuiua vi, ilicò succrescat sanguis.

4 Si adsit squalor.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXVII. Ἢν δέ σοι 1 καλέπτυκτος ἡ κοιλίη δοκῇ εἶναι, μαλθακῷ κλύσματι ὑποκλύζε. CXVIII. Ἢν δὲ φαρμακεύσαι, ἐλλεβόρῳ ἀσφαλέως ἄνω κάθαιρε. κάτω δὲ μηδενὶ τῶν 2 τοιούτων.

CXVII. *Sin 1 aluus tibi astrictior videatur, molli hanc clysmate elue.* CXVIII. *Sin purgatione opus sit, elleboro tutò sursum purga. deorsum verò neminem 2 talium.*

COMMENTARIVS.

1 Id est, si sanguis auferendus, strictiore aluo; illa primùm soluatur: modò nimirùm acumen mali admittat hanc moram: alioqui primùm seca, dein due aluum.

2 Qui nimirùm elleboro egent. non phthisici, non hyeme; qui vomunt ex facili.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXIX. 1 Κράτιστον δὲ ἐς 2 οὖρησιν καὶ ἐς 3 ἱδρῶτας καὶ ἐς περιπάτους ἄγειν, καὶ τρίψει ἡσύχῳ χρέεσθαι, ἵνα 4 μὴ πυκνώσῃς τὴν ἕξιν. Ἢν δὲ κλινοπετὴς ᾖ, ἄλλοι 5 τριβέτωσαν αὐτόν.

CXIX. *1 Optimum etiam fuerit si 2 vrinæ cieantur, 3 sudores prouocentur, vtque inambulent, ac blanda frictione vtantur, 4 ne densescat habitus corporis. Quod si lecto affixi haereant, 5 perfricent eos alij.*

COMMENTARIVS.

1 Postquam iam vetustescere incipit malum.

2 Nam ita infarctus omnis expeditur, nec nouæ putredini ansa relinquitur.

3 Vt corpus liberetur à densitate; ac euentatione, extra febriles causas vindicetur.

4 Omne studium illi est in conualescentibus, vt redintegretur corpus & humores, qui extra temperiem aberrant, ac in æstum abrepti fuerant, non sine putredine.

5 Vt firmior reddatur corporis habitus: & vt euacuetur à fuliginibus.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXX. Καὶ ἢν μὲν ἐν τῷ θώρακι 1 ὑπὲρ τῶν φρενῶν λυπέῃ τὸ πάθος αὐτόν, * ἀνακαθιζέσθω ὡς πολλάκις, καὶ ἥκιστα κατακλινέσθωσαν, ἐς ὅ, τι δυνατοί εἰσι, καὶ καθίζοντα * ἀνατριβόντων πολὺν χρόνον πολλῷ θερμῷ. Ἢν δὲ 2 τῇ κάτω κοιλίῃ ὑπὸ φρένας ἔχῃ τὰ ἀλγήματα, ἀνακέεσθαι ξυμφέρει, καὶ μηδεμίαν κίνησιν κινέεσθαι τῷ τοιῷδε σώματι ξυμφέρει, ἔξω τῆς ἀνατρίψεως.

* ἀνακαθίζειν
* ἀνατρίβειν

CXX. *Et si in thorace 1 supra diaphragma afflixerit eum affectus, sedeat frequenter æger, ac quàm rarissimè decumbat, dum ad id satis virium illis fuerit, & sedentem fricent calido multo. Quod si 2 dolor inferiori aluo, sub diaphragmate, insederit, huic decumbere proderit, ac nullis motibus percelli, si frictionis exceperis motum.*

COMMENTARIVS.

1 Vt in orthopnoia: comprimitur enim pectus cùm quis iacet.

2 Vt si phlegmone adsit: ne eò præcipitent succi. vel si apostema, ne id subitò rumpatur, & effundatur.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXXI. Τὰ δὲ ἐκ τῆς κάτω κοιλίης 1 λυόμενα δι' οὔρων καὶ ἱδρώτων, ἢν ὀλισθῇ 2 μετρίως ὑπὸ αὐτομάτου, λύεται τὰ μικρά, τὰ 3 σφόδρα δὲ πονηρόν. οἱ τοιοίδε γάρ, ἢ 4 ἀπόλλυνται, ἢ ἀνευ κακῶν ἄλλων οὐ γίνονται ὑγιέες. ἀλλ' ἀποστηρίζει, καὶ τὰ τοιουτότροπα.

CXXI. *Quæ autem ex inferna aluo per vrinas ac sudores 1 soluuntur, si vltrò 2 moderatè ferantur, quæ exigua sunt soluuntur; 3 vehementia verò in malis habenda. Nam tales vel 4 intereunt, aut non sine aliis tædiis conualescunt: sed in apostema firmantur, & recidiuam faciunt.*

COMMEN

COMMENTARIVS.

Agit de his, qui ex acutis, in longos abeunt morbos.

1 Id est, quorum crisis est peculiaris per has euacuationes.

2 Id est, si non magnum malum morbificum presserit, indicatio etiam erit non copiosam materiam in vitio esse. Ergo moderata excretione criticâ, euadent.

3 Id est, vehementia mala non cedunt mediocri exclusioni humorum: sed confertim & liberaliter ferri excrementa debent: vt totam causam morbificam exhauriant.

4 Triumphata natura à materiæ vi; si enim tentârit exclusionem materiæ natura, quam peragere non potuit, id validè eam deprimere solet.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXXII. 1 Πόμα ὑδρωπῶντι. κανθαρίδας τρεῖς, ἀφελὼν τὴν κεφαλὴν ἑκάστης, καὶ πόδας καὶ πτερὰ, τρίψας ἐν τρισὶ κυάθοις ὕδατος τὰ σώματα· ὅταν δὲ πονῇ ὁ πίνων, 2 θερμῷ βρεχέσθω, ὑπαλειφόμενος δὲ πρότερον, νῆστις δὲ πινέτω, ἐσθιέτω δὲ ἄρτους θερμοὺς ἐξ ἀλείφατος.

CXXII. 1 *Poculum Hydropi. Cantharides tres, abstracto singularum tum capite, tum pedibus, tum alis. in cyathis tribus aqua terantur. Atque cùm is qui bibit laborauerit, 2 calida perfundatur, vngaturque prius. Ieiunus bibat, & panes calidos ex oleo vel pinguedine edat.*

COMMENTARIVS.

1 Hydrops interdum sequitur morbos acutos, quòd, cùm auidè aquâ se impleant ægri, ea à liene in omentum effundatur: nam alius Hydrops, qui sequitur hos morbos, ab exhausto calido natiuo hepatis, est insanabilis. Quidam olim, dicit Galenus, dederunt sola corpora cantharidum: quidam solas extremitates: sed, dicit, malè: nam commodè datur, dicit, medicamentum ex cantharidibus nimirùm integris confectum. Cùm enim intùs dantur, integræ dandæ: quòd leptomeriâ quadam præditæ extremitates earum, faciunt vt peruadant totæ cantharides, ne morâ hærentes, partes vrant. Sed cùm foris admouentur, corpora, abiectis extremitatibus, imponantur.

2 Ne in conuulsionem, vel exulcerationem interaneorum & vesicæ trahantur. Dicet quis: Gal. 2. de Antid. 6. improbare harum vsum videtur: & Dioscorides has recenset inter venena: & Auicenna dicit, magno errore eas propinari. Resp. cautione quadam propinari debent: primò vt sit suppressum lotium, ita vt nec aliis effluere possit diuteticis. Secundò, vt dentur integræ, ex 11. Simpl. Tertiò, vt exiguâ copiâ dentur, mixtæ mitioribus. Da integram; non supera secundam, da cum pinguibus iusculis, quibus incoxit malua, althæa.

HIPPOCRATIS TEXTVS.

CXXIII. 1 Ἴσχαιμον. Ὀπὸν συκῆς ἐν εἰρίῳ προσθεῖναι ἔσω παρὰ τὴν 2 φλέβα. ἢ πιτύαν συστρέψαντα ἐμβύσαι εἰς τὸν μυκτῆρα. ἢ 3 χαλκίτιδος τῷ δακτύλῳ προσεπιπασσάμενος πιέσον, καὶ τοὺς χόνδρους ἔξωθεν προσπίεζε ἑκατέρωθεν· καὶ τὴν κοιλίην λῦσαι 4 ὄνου γάλακτι ἑφθῷ, καὶ τὴν κεφαλὴν ξυρῶν, στυπτικὰ προσφέρε, ἢν ὥρη θερμὴ γίγνηται. 5 Σησαμοειδὲς ἄνω καθαίρει· ἡ πόσις ἡμιόλιον δραχμῆς ὁ σταθμὸς ἐν ὀξυμέλιτι τετριμμένος. ξυμμίσγεται δὲ καὶ τοῖσιν 6 ἐλλεβόροισιν, καὶ ἧσσον πνίγει τὸ τρίτον μέρος τοῦ πόσιος. 7 Τριχώσιος. ὑποθεὶς τὸ ῥάμμα τῇ βελόνῃ τῇ τὸ κύαρ ἐχούσῃ, κατὰ τὸ ὀξὺ τῆς ἄνω τάσιος τοῦ βλεφάρου, ἐς τὸ κάτω διακεντήσας, διεῖς, καὶ ἄλλο ὑποκάτω τούτου· ἀνατείνας δὲ τὰ ῥάμματα, ῥάψον καὶ καταδεῖ ἕως ἂν ὑποπίπτωσιν μὲν ἱκανῶς ἔχῃ. εἰ δὲ μὴ, ἢν ἐλλείπῃ, ὀπίσω ποιέειν τὰ αὐτά. Καὶ τὰς 8 αἱμορροΐδας τὸν αὐτὸν τρόπον διώσεις· τῇ βελόνῃ ὡς παχύτατον εἰρίου οἰσυπηροῦ ῥάμμα, καὶ ὡς μέγιστον ὑποδήσας ἀσφαλεστέρη γὰρ γίνεται ἡ θεραπείη. εἶτα ὑποπεσέσας τῷ σηπτῷ χρέο, καὶ μὴ βρέχε πρὶν ὑποπέσῃ· καὶ ἀεὶ μίαν 9 καταλιμπάνε· καὶ μετὰ 10 ταῦτα ἀναλαβὼν 11 ἐλλεβορίσαι. εἶτα 12 γυμναζέσθω καὶ * ἀφιδρούτω. γυμνασίων τε τρίψες πολλὴ ἀπὸ ὄρθρου. 13 δρόμου δὲ ἀπεχέσθω καὶ 14 μέθης, καὶ τῶν δριμέων ἔξω 15 ὀριγάνου. 16 * διάδρυπτε,
ἐμείτω δὲ διὰ ἑπτὰ ἡμερέων, ἢ τρὶς ἐν τῷ μηνί· οὕτω γὰρ ἂν 17 ἔχοι ἄριστα τὸ σῶμα. Οἶνον δὲ κιῤῥὸν, αὐστηρὸν, ὑδαρέα τε καὶ ὀλίγον πινέτω. Τοῖσι δὲ ἐμπυΐσκοισι 18 σκίλλης καταμὰν κυκλίσκους, ἑψεῖν ὕδατι, καὶ ἀποζέσας εὖ μάλα ἀπόχεον, καὶ ἐπιχέας ἄλλο, ἕψεε ἕως ἂν ἁπτομένῳ δίεφθον καὶ μαλθακὸν φανῇ· εἶτα τρίψας λεῖον, ξύμμισγε 19 κύμινον πεφρυγμένον, καὶ λευκὰ 20 σήσαμα, καὶ 21 ἀμυγδάλας νέας τρίψας ἐν μέλιτι, ἐκλεικτὸν δίδου. Καὶ ἐπὶ τούτῳ οἶνον γλυκύν· ῥοφήματα δὲ 22 μήκωνος τῆς λευκῆς ὑποτρίψας, ὁκόσον 23 λεκίσκιον, ὕδατι δεύς. 24 σταῖτι * πλύματι * πλύματι
ἐλλεβόρου ἑψήσας, μέλι ἐπιχέας, χλιηρὸν ἐπιῤῥοφέειν οὕτω διαγέτω τὴν ἡμέρην. εἶτα εἰς 25 τὰ ἀποβαίνοντα λογιζόμενος τὸ δεῖπνον δίδου. Δυσεντερίης. 26 κυάμων καθαρῶν τεταρτημόριον, καὶ * ἐρυθροῦ 27 δαύκου δυοκαίδεκα κάρφεα λεῖα ξυμμίξαντα καὶ * ἑψήσαντα, λιπαρὰ διδόναι * ἐκλείχειν. * ἐρυθροδάνου videtur legisse Corn. nam vertit rubra.
Ὀφθαλμῶν. 28 σποδὸς πεπλυμένη λιπαρῶς πεφυρημένη, ὡς στέαρ μὴ ὑγρὸν, λεῖον τρίψας, ὀμφακίῳ τῆς πικρῆς ὄμφακος ἀνυγρήνας, ἐν ἡλίῳ τε ἀναξηράνας, ὑγρανεῖν ὡς ἐναλείπτον. ὁκόταν δὲ ξηρὸν γένηται, λείῳ τετριμμένῳ ξηρῷ ὑπάλειφε τοὺς ὀφθαλμοὺς, * σοντα
καὶ παράπασσε τοὺς κανθούς. Ὑγρῶν· 29 ἐβένου δραχμὴν, 30 * ἐλλείχειν
χαλκοῦ κεκαυμένου 31 ἐννέα ὀβολοὺς ἐπ' ἀκόνης τρίβων, κρόκου τριώβολον. ταῦτα τρίψας λεῖα, παράχεε οἴνου γλυκέος 32 κοτύλην Ἀττικὴν, κἄπειτα ἐς τὸν ἥλιον θεὶς κατακαλύψας, ὁκόταν συνεψηθῇ, τούτῳ χρέο. Πρὸς τὰς ὀφθαλμίας· ἔστω 33 χαλκίτιδος δραχμὴ, σταφυλῆς ὁκόταν δύο μέρεα λειφθῇ, ἐκπιέσας, σμύρναν καὶ κρόκον τρίψας, ξυμμίξας τὸ γλεῦκος, ἕψησον ἐν τῷ ἡλίῳ, καὶ τούτῳ ἐπάλειφε τοὺς ὀφθαλμιῶντας· ἔστω δὲ ἐν χαλκῷ ἀγγείῳ. Ὑπὸ ὑστερικῶν πνιγομένων γνῶσις· πιέσαι τοῖσι δυσὶ δακτύλοισι, καὶ ἢν αἴσθηται, τὰ ὑστερικά ἐστιν· ἢν δὲ μὴ σπασμώδεα. Τοῖσιν ὑδρωπιώδεσιν· 34 μηκώνιον λεκίσκιον Ἀττικὸν στρογγύλον, πόσις· 35 λεπίδος 36 μηλαὶ τρεῖς τοῦ πλάτεος καὶ ἀλεύρου σταῖτινον κολλήσαντα, ταῦτα λεῖα τρίψας καταποτὰ ξυστρέψας, δίδου, κάτω ὕδωρ καθαίρει, κοιλίην ἐκκοπροῖ. Ἐς 37 ἰσχάδας ὅσον τὸ πιθυμάλλου ἀπόσταζε ὁκόσον ἑπτάκις ἐς ἕκαστον τῷ εἰρημένῳ· εἶτα ἐς καινὸν ἄγγος συνθεὶς ταμιεύεσθαι, δίδου πρὸ τῶν σιτίων. Καὶ τὸ μηκώνειον τρίβων, ὕδωρ ἐπιχέων καὶ διηθέων, ἄλευρον φυρῶν, 38 ἴτριον ὀπτῶν μέλι ἑφθὸν περιχέων, τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι τρώγειν δίδου· καὶ ἐπιπίνειν γλυκὺν ὑδαρέα, ἢ μελίκρητον ὑδαρές· τὸ δὲ ἀπὸ τῶν κοπρίων μηκώνειον ξυλλέγων, ταμιεύου καὶ θεράπευε.

CXXIII. 1 *Sanguinem supprimens. Succum fici lanâ exceptum, intus 2 venæ appone. vel coagulum inuolutum naribus immitte. vel 3 chalcitide, digito, adacta preme, cartilaginesque vtrinque foris comprime. & ventrem 4 lacte asinæ cocto solue, caputque rade; & astringentia, si calidum anni tempus fuerit, exhibe. 5 Sesamoides sursum purgat, sesquidrachmæ pondere ex oxymelite tritum & potui datum. miscetur autem cum 6 elleboris, ita vt tertiam efficiat partem. nam id hoc modo minus suffocat. Ad 7 Trichasin vbi filum acui foramen habenti immiseris, in extremo * superna tensa palpebra margine, † deorsum versus punctione facta transmitte, & aliud itidem sub hoc inferne traiice: & extenta fila consue ac * deliga, donec [pilus] excidat. &, si satis quidem fuerit, benè cedat: si non deficitque aliquid, idem agas. 8 Hæmorrhoidas simili modo persequêris: nam acui crassissimum lanæ succidæ filum indes, & quammaximè deligabis. nam talis curatio periculi est expers. Deinde comprimes, & contabefaciente vteris medicamento, necprinsquam exciderit 9 madefacias. cautioque adsit, vt 10 vnam relinquas: ac postea recreatis viribus, 11 elleboro vteris. Deinde 12 exercitia subeat, & sudet, & antè quàm ad exercitium ierit, manè multum perfricetur. à 13 cursu & 14 ebrietate arceatur, & ab acribus, excepto 15 origano. 16 Vomat singulis septimanis, aut ter in mense. ita enim 17 recreabitur corpus. Vinum gilunm, austerum, aquosumque sed parcâ bibat manu. Empyemate detentis dissectos 18 scillæ * trochiscos in aqua excoques, aquamque valdè feruidam effunde,*

* id est superna, vel celsioris & acuminatæ. † internè foras. * cum pilo. * incisam in orbiculos scillam.

aliamque

incisam in orbiculus scillam aliámque infunde, & coque ita vt tangenti coctum & molle appareat; postea vbi ad lauorem triueris, remisce 19 cuminum frictum, 20 sesamáque alba, & recentes tritas 21 amygdalas, atque ex melle in eclegmatis formam cùm elegeris, dato. His actis vinum propina dulce, & sorbitiones 22 papaueris albi triti: huius inquam, 23 leciscium aquâ perfusum; & cum 24 setanij farina melléque coctum, melle affuso, tepidum sorbeat: sicque diem transigat. Deinde ad 25 ea quæ eueniunt respiciens, cœnam offeras. Ad Dysenteriam: Accipe 26 fabarum purgatarum quadrantem, & surculos duodecim 27 dauci rubri tritos immisce: & excoque, atque delingendum porrige.

Ad oculos: 28 Spodum lotam ac probè maceratam vt pinguedinem non liquidam, in lauorem teres, acerbóque vuæ acerbæ succo humectabis, ac in Sole desiccabis; humectare enim oportet, vt inunctione facilis sit. Cum verò siccata fuerit, in lauorem trita siccatáque oculos perunge, & canthos oculorum consperge. Ad eosdem madentes: 29 ebeni drachmam, 30 æris vsti 31 obolos nouem; croci obolos tres, in cote tere. tritísque vini dulcis 32 cotylam Atticam affunde; deinde Soli expone: contege: atque vbi coctum fuerit, eo vtere. Aduersus eorum dolores: 33 chalcitidis drachmam, vuæ expressæ partes duas, myrrham crocúmque tere, mustum remisce, in Sole excoque, & eo dolentes oculos perunge, sit autem id in vaso æneo. Quo modo præfocata ab vtero cognoscantur. duobus digitis comprime: si sentit præfocata est; si non, spasmo tenetur. Hydropi potio conueniens: 34 meconij rotundum

acetabulum paruũ Cornar. *specilla Corn.* * leciscium Atticum: 35 Squama æris * 36 melas tres auersas, cũ pura farina adglutinatas tere, & in catapotia conuolue, exhibe. deorsum enim aquam purgat, & stercore aluum liberat. In 37 caricas singulas, succi tithymalli septem guttas instilla: dein in vase nouo compone, concinnáque & asserua, & ante pastum

quod & Peplus, dicit Cornarius. exhibe. * Meconium tere; aquam affunde, & cola, farinam [in ea colatura] macera, [& in] 38 itrium coque, mel coctum infunde, & edendum hydropicis exhibe: & superpotes vinum dulce aquosum, vel dilutum melicratum. Quod à recrementis colligis meconium adserua & cura.

COMMENTARIVS.

A morbis acutis interdum quædam symptomata fatigant: iam docet quo modo his occurrendum sit.

1 Sanguinem reprimunt quæ reuellunt, vt, quæ aluum profundunt: vel quæ partes per quas fluit densant: aut quæ caput stringunt, vt frigida. Nam effluit sanguis per diapedesin, diæresin, vel anostomosin: idque vitio vasorum, sanguinis. vasorum tenuium, quæ facilè rumpuntur vel aperiuntur: sanguinis, vt copiosi, vel acrioris. Sed in critico fluore videndum, ne temerè is stringatur. vt si signis, quæ apparent ad speciem & tempus criseos, præcedentibus, mox critico die confertim eruperit sanguis.

2 Vredine quadam tenera oscula constringunt

3 Stringit vehementer, & crustam firmam inurit: maximè colcothar: hoc est, calcinatum vitriolum, vnde oleum extractum est. hoc etiam euasit illustriss. Princeps Auraicus Guilielmus, cùm plumbo iugularia vasa illi traiecta essent.

4 Vt acriore ab ichore sanguis liberetur: ille enim venas interdum exedit.

5 Est Sesamoïdes magnum & paruum. Magnum Antycirenses elleborum appellarunt: quòd albo elleboro in purgationibus remisceretur. planta est Sesamæ similis. Imò semen ellebori nigri Sesamoïdes dictum fuit ab Anticyrensibus, vt author est Dioscorides. Sed Theophrastus ipsum elleborum ab ipsis sic vocatum fuisse prodidit.

6 Sunt enim ὁμοιότροπα, id est, quæ celeritate purgandi se mutuo non anteuertunt.

7 Trichωsis, id est, pili pungentes, in palpebra enati. Sensus esse videtur: palpebræ partem celsiorem atque in acumen eleuatam, vbi extenderis, acu traiicies supernè deorsum: iterumque ex aduerso, ac colliga, & ad externa detrahe. Hanc exercitationem vocant ἀναβροχισμὸν chirurgicam, dicit Galenus; cùm nimirùm pili oculum infestant. Acus ab integra palpebræ parte transmittatur ad externam, immisso priùs in acus foramen, vtroque extremo tenuissimi alicuius fili. Tum demum palpebræ pilo infestante & noxio immisso in reliquam mediamque fili partem quæ hiat diductáque est, veluti laqueus quidam infestum palpebræ pilum comprehendat. Apprehenso autem eo, traiicienda est penitus acus per palpebram, simúlque palpebræ pilus adducendus, vt per extimam palpebræ superficiem exeat, vlceréque postea consolidato, non ampliùs in oculum feratur. Hæc curatio Latinis dici potest Infibulatio per acum, vel illaqueatio: dicitur enim ὑπὸ τοῦ βρόχου, idest, à laqueo. Hoc curandi genere non euellitur pilus: malè apud Paulum vertunt euulsionem.

8 Ægrè euocantur haimorrhoïdes: sed ægriùs sistuntur.

9 Ne, recluso vulnere, haimorrhagiam adferat.

10 Ne palindrome fiat sanguinis eò, vnde anadrome. inde enim anginæ, insaniæ, pleuritides, ac viscerum phlegmones.

11 Est enim melancholescens hic sanguis.

12 Vt corpus transpirabile reddatur: nam hi maximè haimorroïdibus tentantur, quibus densiore reddito habitu corporis, intus in crassitiem vritur sanguis: Hoc euenit quadragenariis. Purgato ergo corpore, exerceant se.

13 Quòd deorsum sanguinem inuitet.

14 Calor vini vrit sanguinem in crassitiem: ita omnia acria.

5 Nam incidit, extenuat succos crassos in liene.

16 Veteres, vt scribit in Euterpe Herodotus, singulis mensibus se purgabant vomendo & aluum clystere eluendo: Syrmaïan vocabant hanc medicinam. Sed est hæc particularis, solius ventriculi purgatio. existit nam alia vomitus species, quâ totus habitus corporis euacuatur; vt elleboro: hæc grauis est, si sub cane vel media si fiat hyeme.

17 Vt qui sanguis est catarrhopos, fiat anarrhopos.

18 Incidit sine magno calore: & coctione, eius vis exoluitur. Galeni ex consilio scilla teritur, ac vasi mellagine obducto æstiuis solibus exponitur: liquamen optimum viscidis succis remedium est.

19 Calfacit, vrinam mouet, flatus discutit.

20 Sesamum emollit & modicè calfacit.

21 Amara tenuant, crassos & lentos humores atterunt in pectore: extergent enim. Dulcia etiam semper quid amari continent.

22 Si adfuerit materia acrior & tenuis, quæ ansam tussis subterfugit.

23 Cornar. acetabuli parui mensuram.

24 Apud Dioscoridem 2. lib. 107. commendantur οἱ πυροὶ τριμηνιαῖοι λεγόμενοι σιτάνιοι. hoc est, genera tritici trimestria: quæ nonnullis Sitania nominantur.

25 Num, scilicet, crisis adsit: rigor, horror, &c.

26 Dysenterias sistit, dicit Diosc. Caro fabarum absterget aliquantulum, & cortex stringit: quare, dicit Galenus, quidam eam coctam ex oxycrato, dysentericis dederunt.

27 Vrinam mouet.

28 Recrementum vſtorum metallorum, cineris ideam & nomen referens. Cinetula dicitur Latinis. à materia, diuerſa ſortitur nomina. ſpodos Cypria, Illyrica. Dicitur etiam σπόδιον. Diſtat à pompholyge ſpecie, non genere, dicit Dioſc. Tutiam vocant Arabes: Barbaris noſtris Nil dicitur.

29 Caliginem oculorum abſterget, dicit Dioſc. ad veteres deſtillationes, puſtulaſque mirum in modum pollet, & dicit, ad oculorum vitia medicamentum efficax. Theophraſtus in India ſolùm Ebenum naſci ſcribit lib. 4. hiſt. 5. & Virgil. 2. Georg. *Sola India nigrum*

Fert Ebenum, ſolis eſt thurea virga Sabæis.

Idem affirmat Plin. 12. libro 4. Herodotus ſolam Æthiopiam hanc ferre videtur dicere. Dioſcorides, vtramque hanc regionem ebeniferam ait. Ebenus, dicit Galenus 6. Simpl. ex iis lignis eſt, quæ trita cum aqua in ſuccum ſoluuntur, vt lapidum nonnulli. Excalfacit, terget, & eſt tenuium partium, Quare quæ pupillas offuſcant exterget: miſcetur collitiis ad vlcera vetera, fluxiones, & bullas ſiue puſtulas. hæc Galenus.

30 Probatur vſtum æs rubrum, & quod tritum colore cinabarim imitetur. nam nigrum plus quàm deceat exuſtum eſt, dicit Dioſc. vitia oculorum, dicit, emendat. ſed exactè ablui debet: etenim abſtergendi vim habet, & acrimoniam. & præclarè hîc ab Hippocrate paratur.

31 Id eſt, ℈ quatuor: nam obolus ℈ß eſt.

32 Id eſt, ℥ ſeptem ß.

33 Abſterget, purgat quæ oculis & eorum angulis hærent, dicit Dioſc. ſed bene parari debet, nam inter leuiter erodentia eſt, dicit idem Dioſcorides.

34 Id eſt, pepli.

35 Excurrunt ex clauis, officinarum ærariorum fabrorum. pota ex aqua mulſa aquam trahit: hanc aliqui farina ſubactam dant in catapotio, dicit Dioſc. qui etiam docet vt lauanda ſit.

36 Μήλη ſpecillum. Eſt Hippocrati ſpecillum latum, tenue, & auerſum. Inter cætera huius genera in Exegeſi vocum Hippocratis fit mentio μήλης τοῦ πλάτεος, τοῦ κυαθίσκου τῆς ὀφθαλμικῆς μήλης: ſpecilli ocularis concauo, & cyatho. Hippocratis (hîc) his verbis, menſuræ genus & cyathiſcum in ſpecilli extremitate cauatum continens deſignatur, quo vtebantur ad ocularia medicamenta.

37 Idem remedium præſcribit Dioſcorides. Talis ſuccus per ſe non datur: nam, vt ſcribit Meſue, cordi, ventriculo & iecinori officit: vaſa rumpit, inteſtina abradit, calfacit vniuerſum corpus, ac febres excitat. caſtigatur etiam benè ſucco portulacæ. Aquam intercutem validè extrahit hoc ruſticorum medicamentum: hæc Meſue.

38 Itria ſunt dulciaria liba, dulciarij panes, quales hodie Marcipanes corruptâ fortè ex μάζα voce: placentulæ.

HIPPOCRA

HIPPOCRATIS APHORISMI,

Breui Enarratione, fidáque Interpretatione ita illustrati, vt ab omnibus facilè intelligi possint;

Cum historiis, obseruationibus, cautionibus, & remediis selectis.

Nobilissimis ac Amplissimis

ZELANDIÆ ORDINIBVS,

IOANNES HEVRNIVS dedicat, consecrátque.

IRI Nobilissimi, ORDINES *Amplissimi, hoc inditum à natura genio nostro videmus, vt nullus lubenter etiam infelix artifex videat à se profecta opera intercidere. Quare & ego hoc communi stimulo concitatus, obnixè laboro vt vitalem auram meis operibus inferam. Hinc est quòd studiosè hoc egi, vt à succi plena breuitate in longissimum auum excurrere possint. Verùm cùm iam illa ad typum parata inspicerem, in iisque viderem quàm tenui ingenij filo hac contexta forent, & quàm implicata & manca illa claudicarent: nouo quodam stabilimento illa erigenda esse iudicaui. Nec quicquam deprehendi ad fulciendum stabilius, quàmsi in publicum prodirent vestro,* ORDINES *Amplissimi, nomine, qui illa vitali aura perfundere, meamque obscuritatem in splendidam lucem euocare potestis. Et cur hanc ego fiduciam de vobis non concipiam? quinam fidi magis patroni & fautores fuerint vobis, Viri Illustrissimi? omnia enim vobis adsunt qua ad tutelarem vim quis sibi vouere possit. Quis enim non fatetur vos principem locum in defendenda Republica marino robore obtinere? loquor iam non de cateris bonis qua cum aliis cõmunia habetis, sed de iis qua ita vestra sunt, vt non sint peculiaria aliorum: quid enim pulchrius quàm propriis bonis florere? Marina certè gloria vestra est: quis vnquam fortiùs pralia illa iniuit? quis ausis maioribus maria occupauit? sileo iam de singulari vestra pietate, prudentia, fortitudine, liberalitate, magnificentia, qua immortali gloria vos ornant, decorantque. Quare meritò vobis hoc opus,* ORDINES *potentissimi, consecrandum duxi; certò sciens Magnitudine illustris nominis vestri non parum fulgoris ipsi accessurum, vtque obseruantia in vos mea monumentum aliquod extaret, quod certò scio ad honorem meum faciet, & ad hac Commentaria tuenda atque exornanda plurimum proderit. Valete, ex Academia Leyda in Batauis. Anno* CIϽ.IϽ.CI.

AMICO LECTORI.

MICE Lector, semper in ea sententia fui, Commentatorem egregiè suo functum esse munere, dum mentem authoris quem illustrandum suscepit, aperuit: optimosque illos interpretes esse, qui paucis sineque diuerticulis id agant. Nescio enim quo modo quorundam prolixitas, dum quæstiuncularum malè feriatarum mole lectorem grauant, aciem mentis retundere soleat, alacremque lectoris cursum spinosis sentibus retardare, ac mentem lectoris in diuersum ab authoris, quem interpretandum ceperunt, instituto ac meta rapere: quorum sanè scholæ χολαὶ, ϗ διατριβαὶ κατατριβαὶ rectè dici possunt. Quare ne & ego vestrum tempus inutiliter tererem, solùm diuini Galeni ac doctissimi Holerij illique additarum scholarum Duretianarum morem sequi volui. Hi enim inter cunctos quos hactenus vidi, hanc laudem assecuti fuere. Quare in his commentariis imitari hos decreui; hisque, apertè dico, plurimum debeo; nam in meum vsum ex illis plurima transtuli. Nam, vt benè Flauius Albinus dicebat, fructus legendi is est, vt æmuleris quæ in aliis probes: & quæ maximè in aliorum dictis mireris, in aliquem vsum tuum opportuna deriuatione conuertas. Aphranius quoque insignis poëta, cùm responsum offerret his qui eum insimulabant, quòd plura sumsisset à Menandro: fateor, inquit, accepi non modò ab illo, sed vt quisque habuit quod conueniret mihi, & à Latino quoque quodcumque me non posse facere melius credidi. Non puduit Virgilium millia versuum ab Homero transferre, & affectus omnes imitari: qui etiam à Theocrito, Apollonio & ab Hesiodo plurima accepit. An non ipse Cicero à Platone & Demosthene magna ex parte decurrit? quin testatur Clearchus se vidisse eum Iudæum à quo didicit ipse Aristoteles. An non principes Medici, Aëtius, Oribasius, Paulus Ægineta, Alexander Trallianus, ad verbum eadem plerumque scribunt? an illi propterea ex omnibus theatris consentientibus manibus explosi fuere? Stat itaque apud me firma sententia, omnium æmulorum [illegible] infracto animo ferre, modò aliquis ex meis scri-

ptis vsus ad homines perueniat. Ad gloriam si hæc edere voluissem, potuissem sanè omnia splendidiora & ab aliorum scribendi charactere aliena omninò reddere; ad vsum verò vestrum, Lector amice, meliora facere non potui: Mihi enim discipulisque meis illa consarcinâram, non aliis. Dicta sunt quædam eodem modo, ab aliis? qui eadem de re scribunt, an omnino diuersa prodere debent? éstne scapha vocanda scapha? an veritas non vna & eadem? Quo modo quæso hi Auicennam, Paulum, Aëtium, Oribasium, plurimósque veteres Medicos doctissimos, si viuerent, exciperent? qui verbotenus ferè ex Galeno & veteribus aliis Medicis cuncta sua exscribunt. Potuissent sanè Doctissimi hi viri, si voluissent, aliter: verum vtilitati, non propriæ gloriæ cuncta dedere. An non omnes dogmatici ex Oceano illo medendi, Galeno, hauriunt? quid quæso quod ab aliis bene dicitur ferè apud illum non deprehendas? Cur quæso aliis licet ab eo fonte haurire magis quàm mihi? prodis inscitiam tuam, cùm apud alios plurima quæ legis existimas esse ab eorum ingenio, cùm à Galeno & Hippocrate fluxerint: mox si aliis scriptis ea inserta vides, inde abducta putas: sanè tuam imperitiam prodis, qui nunquam Galeni scripta perlustrasti: ne nescias, hi & nos inde deriuamus riuulos nostros. Methodi medendi libros tres (iam terimpressos) ante tredecim annos edidi: quid deprehendas libro primo & secundo commune cum aliis qui de Methodo scripsere? at tertio libro, dices, vbi agis de prima Indicatione, plurima ex aliis traducta in vsum tuum. an quæso turpe imitari ac optima quæque in vsum Reipublicæ prodere commodiore forma ac elegantia? Confer methodum doctissimi Fernelij, Ferrerij, Pernumiæ ac aliorum cum nostra, clarissimæ illorum doctrinæ cedam lubenter & meritò; at vsu, ad vtilitatem tuam, ne his quidem cedam. Ita iam in hoc opere ingressus sum gurgitem vastum, sperans à bonis viris patrocinium, ne inuidorum maledictis obruar. Nam in studiosorum gratiam atque vtilitatem malui periculum detrectantium subire, quàm fructu, si quis à Deo Optimo Maximo per meos labores paratus, eos defraudare. Tuo itaque tempori, Lector amice, vt consulerem, paucis mentem Hippocratis, & lucidè aperui, quòd, absit inuidia dicto, Momus μωμήσεται θᾶσσον ἢ μιμήσεται. Velim qui hæc ringunt, ac ita qui liuent in aliena scripta, tentare velint vt hæc meliora faciant: nulli enim ad gloriam clausa ianua. Quid enim potiùs optem, quàm vt breuitet apertam Hippocratis sententiam videam? sed sat scio, difficiliorem iam dicent quàm vnquam putarant. Quare, an non, Lector amice, tu ita mecum?

Mome fauere decet prodesse volentibus: ergo,
Carpere vel noli nostra, vel ede tua.

Decreueram nuper totum Hippocratem ita breuibus commentariolis nostris illustrare; si sententiam muto, ringenti Momo, lector amice, hanc culpam, non mihi, dabis. Vale optime ac amice lector, & his quæ commodis vestris dicantur, benignè ac fœliciter fruere.

HIPPOCRATIS APHORISMORVM LIBER PRIMVS.

ARGVMENTVM, AC INSCRIPTIONIS RATIO.

Mos antiquus in scribendis libris.

*INSCRIBITVR hic liber à Cælio Aureliano, Liber explanatorius Aphorismorum. Possit non incommodè etiam inscribi Liber Definitionum, siue Placitorum veterum, aut Liber Determinatorum. Nam priscorum mos erat multa notare, de quibus per otium iudicarent. Erant rerum obseruationes, & nonnullæ rationes nondum digestæ, necdum constitutæ, nec definitæ. talia sunt quædam in libris Epidemiôn. In aliis scribebant maturè excogitatas, certas ac determinatas sententias. tales sunt hi Aphorismi Ita Democritus, post varias determinationes, librum scripsit Electorum, χειροτονητῶν: ita Aristoteles scripsit exotericos & acroamaticos. Sed hi aphorismi tanto ingenio conscripti sunt, vt antiquitas existimârit hoc scriptum omnem vim ingenij humani superare. Est autem Aphorismus sententia generalis ac grauis, breuis, ac vera. His in Aphorismis præcepta traduntur cognoscendi, prædicendi, atque curandi. Primo hoc libro continentur præcepta benè ac conuenienter cuique medendi, cautione quadam remediorum, in diæta & pharmacia. Quo modo scilicet his sit vtendum in qualitate, copiâ, tempore, modo, & occasione: indicationibus ductis à morbi specie, more, ac motu: deinde à viribus, & à peculiari cuiusque natura & consuetudine. Docet enim hoc primo libro modum reficiendi eos qui adhuc morbo tenentur. Quin hæc omnia, Aphoristica quadam breuitate: Cui præcipua apud veteres gloria erat. vnde Pindarus, * βαιὰ δ' ἐν μακροῖσι ποικίλλειν, ἀκοὰ σοφοῖς.*

Laus Aphorismis propria.

Quid Aphorismus.

1. Libri argumētum.

Breuitatis laus.

* hoc est, at pauca in prolixis argumentis, vario sermonis artificio edissere, auditio est pro sapiētibus.

EOs verò, ne ab Hippocratica indole abiremus, omninò breuiter & neruosè explicauimus. In his secutus sum Galenum solum & Holerium, & adiecta illi Scholia Duretiana; Hoc triumuiratu, vt breuiter in his sim (prolixa enim odi) contentus. Satis supérque enim is commentator officium fecit, qui Authoris sui obscuram sententiam illustrem fecit. Vbi tamen res, ac tua, Lector, vtilitas suasit, selectissima quædam publica feci remedia; & non rarò ex autopsia fidem Aphorismi (quamuis nec hac ij egeant) firmaui, ne quis putet in effœta hac mundi senecta, humanam naturam hanc, ab illa veterum degenerasse. his benignè vtere.

Heurnij in his consilium.

I.

Ὁ 1 βίος 2 βραχὺς, ἡ δὲ 3 τέχνη 4 μακρὴ, ὁ δὲ 5 καιρὸς ὀξὺς, ἡ δὲ 6 πεῖρα 7 σφαλερὴ, ἡ δὲ 8 κρίσις 9 χαλεπή. Δεῖ δὲ οὐ μόνον 10 ἑωυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα * ποιεῦντα, ἀλλὰ καὶ τὸν 11 νοσέοντα, καὶ τοὺς 12 παρεόντας, καὶ τὰ 13 ἔξωθεν.

Præfatio Hippocratica.

** ποιεῦντα.*

I. 1 Vita 2 breuis, 3 ars verò 4 longa: Sed * 5 occasio

** opportunitas*

ſio momentoſa [& magni momenti;] 6 empirica periclitatio 7 periculoſa, 8 iudicium 9 difficile. Neque verò 10 Medicus modò ſic comparare ſe debet, vt faciat quod facto opus eſt: Sed & 11 æger, & qui præſto 12 ſunt, & quæ foris 13 incidunt.

Hortatur nos hoc Procemio, vt tempus & diligentiam ac hibeamus ad hanc artem.

Vita quid ſignificet Hippocrati. 1 Vita duobus modis accipitur apud Hippocratem; nam Aphoriſmo quadrageſimo quinto libri ſecundi, ſignificat diætam, vel vitæ & victus rationem. hoc verò loco denotat curriculum tempúſque noſtræ vitæ.

Vita cur breuis. 2 Vita qua fruimur breuis eſt, inquit Saluſtius. quia anima vegetatrix non diu remanet in calore natiuo, fato, & caſu. fato, ob perennem effluxum triplicis ſubſtantiæ eius, vnde corpus noſtrum conſiſtit Dum enim flammat ac micat calidum natiuum noſtri corporis in humido primigenio, eius humidi ſubſtantia abſumitur. Non aliter ac in lampade oleum à flamma exhauritur; quod ni abſumeretur, flamma non micaret. Ita & in nobis, niſi calidum natiuum ſpenderet, non viueremus. at dum id ſplendet, abſumit oleum ſuum in quo viuit ac micat eius flamma: hoc eſt, humidum primigenium exhauritur. Adeò vt viuere noſtrum, nihil aliud ſit quàm mori. Neca victus ratione eadem analogia reſarcitur: quò enim quid propius abeſt ab ortu ſuo, eò vberrimo ac benigniſſimo rigatur calido humidóque natiuo. Caſu etiam anima vegetatrix non diu remanet in calore natiuo: nam facilè is rerum aduerſarum appulſu extinguitur, vt diuino afflatus elogio monuit nos Diuus *Iacob. c. 4.* Iacobus, cùm interrogat ita nos: ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτμὶς γάρ ἐστιν, ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα ἀφανιζομένη. hoc eſt, Quæ enim eſt vita veſtra? vapor enim eſt, qui ad exiguum tempus apparet, & deinde euaneſcit. Hic vapor euaneſcit, ac opprimitur facilè hæc micans vitæ flammula, à diætæ vitio, loci infamia, cœli morbo, venenata qualitate, vel impedimento partis principis, cuius officio vita carere nequit, à phlegmone, aliáve noxa quæ maraſmum infert. Rectè Sophocles,

* Ὦ θνητῶν ἀνδρῶν καὶ ταλαίπωρον γένος,
ὡς οὐδὲν ἐσμεν, πλὴν σκιαῖς ἐοικότες.

**hoc eſt, ô mortale miſerumque genus hominũ, Quàm nihil ſumus, ſed vmbris ſimiles.*

Ita quod non inconcinnè ludio ille Lucianus, in Charonte reddidit, cùm hominis vitam bullis ſimilem dicit, quæ ſimul atque natæ ſunt, euaneſcunt: aliæ paulo durant. per ſe vita noſtra breuis eſt. Quin etiam breuis eſt ea dici poteſt, ſi cum arte Medica committatur, quæ ſanè longa eſt. Quaſi dicat Hippocrates, proptereà ſumma breuitate tradi hæc ars debet: talis autem eſt hæc ratio, quæ per apoteleſmata, Aphoriſmis incluſa traditur.

Ars quid apud Hipp. 3 Vocat Hippocrates Medicinam plerumque artem. Ne longior ſim, quo modo rectè artem illam aut ſcientiam appelles, breuiter demonſtraui, libro primo noſtrarum Inſtitutionum Medicarum, capite ſecundo. Hîc ſanè ab Hippocrate artis nomen latiùs ſumitur, nimirum pro hiſtoria omnium quæ ad Medicinam attinent, vt ſic hanc liceat deſcribere artem, Ars medica eſt naturæ affectionum ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum, item ſignorum, cauſarum, & diætæ, chirurgiæ, & medicamentorum hiſtoria, ſiue deſcriptio & cognitio.

Medicina cur longa. 4 Hæc autem ars eſt longa, ob difficultatem, & rerum diſcendarum copiam. Ardua eſt naturæ noſtræ contemplatio: ac corporis œconomia laborioſè cognoſcitur. quin cauſæ morbificæ diſtinguuntur non facilè, vt tandem ad ſanitatem tuendam, aut reuocandam inde remedia doctè in vſum ducas; quæ ipſa etiam tempore egent, vt ea internoſcas, quaque vi excellant. Adeò vt Medicinâ nihil ſit prolixius, nihil arduum magis. nam hæc iam dicta, vel vſu, vel iudicio noſcuntur: hoc difficile eſt, & longi temporis: illud, periculi plenus. Si itaque vita eſt; breuis, & ars hæc longa; breuiter illa & per Aphoriſmos doceri debet. hoc eſt, exactè, breuiter, & apertè, vt ait hic Galenus. nam artis prolixitas, ſuperat hominis vitam.

Occaſio quæ, & eius neceſſitas. 5 Hoc eſt, tempus actioni opportunum; εὐκαιρία, momentum, vertit Suetonius in vita Iulij. proptereà ſtatim arripi debet: quia perit & fugit ilicò, quòd materia noſtri corporis ſit fluxa à cauſis internis & ab his quæ ſunt à foris. Sed nemo præſentem agnoſcit occaſionem, niſi ille qui iudicio & experientiâ excellit. Huius opportunitatis momenta redire nequeunt, vt præclarè dicebat Procopius. Eo non fruſtrà Porcius Latro L. Catilinam ita compellat: Num in negociis agendis ignoras ſequendas temporum opportunitates, & in occaſione rerum deſidiam ac tarditatem omnem quàm diligentiſſimè fugiendam? Mirabiliſſimæ quidem ſunt Deorum voluntates, & fortunam cùm abitu permiſeris, fruſtra poſtmodum diſcedentem ac fugientem ſis imploraturus, & reliqua. Et vt rectè medicinam facias, rectè medendi momentanea interdum eſt occaſio, & captu difficilis: quâ elapsâ, inclinatio fit ad mortem, vel ad deterius. Vt ſi quis laborârit ex pleuritide, primo ferè die niſi ſecetur vena, conclamatum erit: nam iam influxit ſanguis in coſtarum membranam; nec ita, vt prius, dum influebat, auerti poteſt phlebotomiâ. Ita occaſio medendi, dici poteſt curationis anima. Hæc occaſio præceps eſt, & acuta adeò vt nullam amplitudinem habeat, quâ reuocari poſſit. nam aliam ideam, motum ac morem, ilicò ſumunt cauſæ morbificæ, & corpus noſtrum ſubitò mutatur à ſuo ſtatu. Proptereà ſapienter Pindarus laudat ἰατρὸν ἐπικαιρότατον. *πυθ. δ.* Rectè etiam Saluſtius dixit, prolatando magnas opportunitates corrumpi: facto & non conſulto opus *γ.* eſſe in periculo. Quare in præcipiti morbo, debent Medico omnia comperta eſſe, quæ ad tecmarſin pertinent: quò ilicò reſiſtat morbo, nec medendi occaſio elabatur. Cautiones ergo medendi in promptu ſint, vt quæ celerem & inſtabilem habent motum, (vt ita cum Cæſare loquamur) ad nutum adminiſtrentur. Hac difficultate motus Hippocrates, ſcripto teſtatus eſt apud Democritum, ſe nondum ad finem medicinæ perueniſſe. Quid igitur eſt occaſio? Reſpondet Hippocrates, in qua tempus non multum. Tempus verò, in quo occaſio eſt. Occaſio eſt, * ὁ ἁρμόστος χρόνος. vnde Heſiodus:

* καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος.

** opportunũ tempus.*
** occaſio omnium rerum prima eſt.*

Puto καιρὸν ὀξὺν non malè verti poſſe, citam occaſionem. nam ita Homerus,

Εἰ μὴ ἄρ' ὀξὺ νόησε Διὸς θυγάτηρ Ἀφροδίτη. *Iliad. γ. verſu 364.*

Experientiã quintuplex, & quid: 6 Πεῖρα triplici ratione accipitur. Primò ſignificat eam experientiam, quæ rerum ſenſibus perceptarum obſeruationi nititur: vt, cùm dicimus hoc album, illud nigrum. Secundò, eſt experientia, quæ naturam imitatur: vt, totum maius eſſe ſua parte. Tertiò, capitur in malam partem, & ſignificat periclitationem: vt, ſi quis viderit pleuritico conuenienter exhibitum fuiſſe hydromel, omnibus indifferenter pleuriticis, abſque peculiaris naturæ diſtinctione exhibere velit. At Hippocrates ſcripſit, *3. lib. Acut.* illud calamitoſum eſſe bilioſis & megaloſplachnis. Quin ipſa priſana, qua nihil ſalutarius in pleuritide ad nutricatum dari poteſt, calamitoſa eſt pleuriticis, ſi non loco & iure exhibeatur. Quare eleganter ſcripſit Galenus primo libro De alimentorum facultatibus, capite ſeptimo, vbi ait, vt id

vniuersim dicam, potis non est vt alicuius rei facultates experientiâ commodè explores, si non priùs exactè compertum habueris affectum cui adhibetur id quod exploratur, siuè id sit potus, siue cibus, siue pharmacum. ὅλη γὰρ τῶν βοηθημάτων, ἡ τῶν τοιέτων γνῶσις, ἐκ αὐτὰ τὰ βοηθήματα, id est: quippe affectuum cognitio est materia remediorum, non ipsorum remediorum cognitio Quod etiam eleganter olim Herophilus dicebat, Remedia ipsa nihil esse; & remedia, esse manum Dei, vt nimirum in vsum flectuntur.

7 Nam remedia vim suam amittunt, ac retinent, aut nouam acquirunt, pro varia eorum quibus exhibentur natura, ac ex morbi motu: vt prisana integra debetur pleuritidi, iam à mitigato expectorato. Oxymel pleuriticis, hystericis nocet, reliquis prodest. In iudiciis etiam hæc experientia valdè fallit: vt si quis viderit haimorrhagiâ finem imponi causo, (quæ propria eius crisis est) idem si viderit subtillum sanguinis causo superuenire, non existimabit illud calamitosum esse. ita vrina alba diuersas affectiones indicat: phrenitidem, & interdum frigus. Colicus à frigidis succis, rebus calidis ferè fugatur: colicus à bile natus, à rerum calidarum acerrima vi nascitur. qua fronte hîc Empiria ab his, medicinam faciet? Certò scio me his non me velle curandum dare, qui quoties raphanum vel piper comedi, ilicò in atrocissimum colicum dolorem trahor. Absint à nobis illi: nam, vt monet sapiens Pindarus,

In remediis non est sanitas. Ὀλ. Εἰδ.ν.

* κυφότεροι γὰρ ἀπείρατον φρένες.

** leuiores enim inexpertorum mentes.*

Est sanè periculosè fallax experientia, & fallaciter periculosa, dum ea tentatur fabrica humana, quæ longâ die non sunt probatæ: temerariæ enim experientiæ finis, est certa mors Atrocissimum sanè facinus temerare humanum corpus, domicilium perpetuæ animæ, ac spiritus sancti habitaculum. Alia est experientia quæ iudicium iungit, obseruatio vt in affectionis modo quæ versatur, & in eius consecutione, non sine iudicio. De hac respondebat olim Lasus, interrogatus quidnam esset sapientissimum? Experientia, respondit. Sed temeraria experientia, periculi est plena, nisi Deus ipse interdum succurrat: sæpe enim ita periclitanti euenire videmus quod Mario apud Salustium, vbi ait: hîc forte correcta Marij remeritas gloriam ex culpa inuenit. Nascitur enim hæc temeritas ex infœlici imprudentia, quæ pleraque & se præcipitat.

Stobæus fol. 705.

8 Quod iudicium versatur in distinctione similium ac dissimilium morborum, causarum, corporum, signorum, & remediorum: ex quadistinctione optimè perspecta, cognoscendi, prædicendi, ac medendi ratio comparatur. Præclarè celsus: Est perpetuum in Medicina quod fieri debeat, non tamen perpetuum est quod sequi conueniat. Siquidem multa latent in corpore ignota medico, multa intercidunt propter peccata ægrorum & ministrorum.

9 Hoc sanè difficile: nam illa similia & dissimilia non facilè dignoscuntur: adeò vt in his sæpe iudicium fallatur. Ita quædam, quæ symptomaticôs eueniunt in signis, putamus criticôs superuenire morbis. Et quoties causæ similes illudunt! imò interdum contrariæ. taceo de corporum temperiebus. Quare Salustius scripsit, Magis naturæ industriam hominum, quam vim, aut tempus deesse. Multa plerumque solitaria ratio suader, quæ vsus coarguit. Quare accedat iudicio experientia: alioqui, vt ait Salustius, vtrumque per se indigens; alterum alterius auxilio eget. Potiùs tamen iudicio, quàm solitariæ experientiæ standum, vt asseruit, præter Galenum, sapientissimus Philo, vbi ait, Τὰ μὴ σὺν λόγῳ, παίγνια· ὥσπερ τὰ σὺν λόγῳ, νόμιμα. Crisis autem apud Hippocratem sumitur duobus modis, pro

Iudicium cur difficile.

Initio Sugure.

Iudicio potiùs standum quam experientiæ.

** Quæ absque ratione fiunt, sunt ludicra ; quæ verò cum ratione, omnia decent.*

morbi solutione, & cùm mutantur res ægrorum in melius, vel in deterius. hîc autem accipitur pro diorismo trium illarum rerum, quibus Galeno absoluitur definitio medicinæ. Est itaque magni temporis hæc discere, & difficile in vsum ducuntur, ni vsus maturè accedat. & inutilis est vsus, nisi præceptis firmetur. quare præclarè hoc Nazianzenus:

In initio Artis Medicæ.

* ἀτελὴς ἄλογος πρᾶξις καὶ λόγος ἄπρακτος.

** hoc est, æquè imperfecta sunt, tum actio ne ratione: tum ratio sine actione.*

Quare vetus poëta Aoranius ita in Sapientiam scripsit, Vsus mè genuit, mater peperit memoria.

10 Captando medendi occasionem, doctus vsu & ratione. In Medico requiritur scientia medendi singularis: virtus summa, authoritas, & fœlicitas propè diuina.

11 Parendo, & fideliter referendo: quæ duo ægri officia sunt.

12 Vt pharmacopœi, clinicæ mulieres, & chirurgi.

13 Aër, lintea, stragula, lectus, odores, nuncium, strepitus, & quæ sunt eiusmodi.

q. d. Paciscor vobiscum hac lege, meos Aphorismos veros fore, si nihil delinquatur ab his tribus. Experientiam tamen, iudicio stabilitam, vehementer commendamus. Nam vsus efficacissimus rerum omnium magister. quin talibus experimentis, inquit Plinius, optimè creditur. Imò, inquit Cicero, vsus omnium magistrorum præcepta superat. meritoque hæc exclamat apud Homerum;

Digressio & Experientia bonæ laus.

De Orat.

—— νοέω καὶ οἶδα ἕκαστα
Ἐσθλά τε καὶ τὰ χέρηα.
—— *Noui & scio singillatim*
Quæ bona, quæ mala sunt.

Hæc sanè omnes artes protulit, vt ait Manilius,
Per varios vsus artem experientia fecit,
Exemplo monstrante viam. *lib.1.*

Sed quis eius parens? ætas.
—— *seris venit vsus ab annis.* *Ouid.6. Metam.*

Γηράσκω, (dicebat Solon,) δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος.
Assiduè addiscens, ad senium propero.

II.

Ἐν τῇσι 1 ταραχῇσι τῆς κοιλίης, καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι τοῖσιν αὐτομάτως γινομένοισιν, ἢν μὲν 3 οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε, καὶ εὐφόρως φέρουσιν. 4 ἢν δὲ μὴ, 5 τοὐναντίον. Οὕτω δὲ καὶ ἡ 6 κενεαγγείη, ἢν 7 μὲν οἷα δεῖ γίγνεσθαι γίγνηται, 8 ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως * φέρουσιν· ἢν δὲ μὴ †, τοὐναντίον. 9 Ἐπιβλέπειν οὖν δεῖ καὶ 10 χώρην, καὶ 11 ὥρην, καὶ 12 ἡλικίην, καὶ 13 νόσους, ἐν ᾗσι δεῖ, ἢ οὔ.

Purgationis teemasse. ** ἔχωσι Mer.*

11. In 1 commotione & profluuio alui non mediocri, & 2 vomitibus vltrò obortis, siquidem 3 qualia purgari oportet excludantur, confert, perferuntque alacriter. Sin 4 minùs [conuenienter ferantur] 5 contra, [damnis etenim augentur.] Sic etiam vasorum 6 euacuatio, si 7 qualem moliri necesse est fiat, confert, 8 feruntque ex facili, [& alleuantur;] sin minùs *, contrarium illis euenit. 9 Despicere ergo oportet 10 regionem, 11 tempus, 12 ætatem, & 13 morbos in quibus opus est, aut non.

Gal. ad Thrasyb. 21.

Theorema hoc ab experientia est profectum. Laborauit admodum antiqua ætas hac in re, & ipse Erasistratus difficillimum esse dicebat, discernere inter ἐκκρίσεις & σύντηξιν. Sed hoc theoremate Hippocrates decisionem adferens, nos prudentissimè ablegat ad euphoriam & dysphoriam.

3. acut. 38.

1 Nam latiùs patet verbum Græcorum, quàm vt perturbatio

perturbatio eius vim explicet, significat enim exuperantiam validam. Et accommodatur deiectionibus criticis & symptomaticis. Hoc autem libro agit Hippocrates maximè de euacuationibus, siue vi naturæ, aut morbi, vel artificiosa molitione vsui venerint. Nam definierat Medicinam esse ablationem & adiectionem. De ablatione, Aphoristicæ distinctiones inchoantur. & quo euentu hæc eueniant, & quibus cautionibus in vsum ducantur: & qua relligione pharmaciâ, phlebotomiâ, & diætâ ad hanc rem sit vtendum. Hic maximè de Purgatione agere videtur. Sed purgatio aliquando accommodatur menstruorum profluuiis, & lochiorum à partu excretionibus: Propriè autem est eorum humorum qui qualitate in vitio sunt euacuatio. Humores enim quatuor modis in vitio sunt, qualitate, copia, mixtione, & viribus, & propriæ substantiæ corruptione. Duplex est purgatio, vniuersalis, & particularis. & vtraque triplex; critica, symptomatica, & artificialis. Critica fit vomitu, sudoribus, vrinæ profluuio, haimorrhagiâ, deiectionibus. Vniuersalis purgatio est, cùm humor vnus aut plures, æquabiliter toto educitur corpore. Particularis est, cùm pars corporis sua deponit excrementa: vt cerebrum per nares, palatum, & aures. Artificiosa purgatio est, quæ fit artificiosa inditione. Hæc artificiosa præscribitur ad quatuor, ad euacuationem circumflui humoris, ad reuulsionem, cùm eò reuocamus humorem, vnde excutit: vel ad deriuationem, vt cùm fertur humor per loca ex euentu incommoda, vt si nares vlcere fuerint obsessæ, materiam eò fluentem ducemus in os tandem ad coëffusionem, vt si ab imperfecta crisi restibilis fuerit materia morbifica, cui natura par non est, ei auxiliatos porrigimus manus, hoc est, quod illa incepit peragimus, aluum ducendo: vel si vtero tentârit illa euacuationem, menses prouocando. idem de sudoribus, narium profluuio, vrinarumque ductu intellige.

Argumentum huius libri.

Dictio purgatio quid significet.

2 Quibus excluditur humor, qui in toto corpore in vitio erat, siue criticôs, siue symptomaticôs ferantur. Nam quicquid fit sine artificiosa molitione, dicitur vltrò fieri.

3 Hoc est, si humor excludatur qui in vitio est. ita vt nulla ratio desideretur in humore qualitatis, quantitatis, excernendi temporis (vt si die critico) & modi. Tunc enim ea exclusio restituet œconomiam naturalem, quæ eius humoris præsentiâ impediebatur; & partes nutritioni dicatas ab omni iniuria vindicabit. Hæc accommodari debent ad omnia vacuationum genera. Vt humor fertur anarrhopos vel catarrhopos, per loca lege naturæ commoda vel incommoda, intrò, foras, aliò quàm oportet, καθ' ἕξιν. Vt in causo, per haimorrhagiam morbifera materia iuueni καλῶς excluditur: seni, per dysenteriam. ita enim conueniente naturæ fertur. Quæ etiam toto genere calamitosam ideam gerunt, sæpe vidi excrementa salutariter exclusa fuisse, sed cum euphoria abibant. Ita in mulieribus sæpe aterrima per febres deiici vidi & euomi cum euphoria salutari. his lienantè in vitio fuerat. Hoc euenit Principi Auraicæ in potenti febri: terrebatur ipsa admodùm: iussimus eam bono animo esse.

Historia.

4 Si talis non critica, sed symptomatica fuerit purgatio: ita vt vi morbi fiat, labefactâ naturæ vi.

5 Non iuuat, sed ægrum labefactat.

6 Quæ artificiosa fit molitione, ad imitationem naturæ. κενεαγγείη Hippocrati ferè est, cibi abstinentia. hîc autem, καθ' ἕξιν, ea euacuatio, quæ medicamentis purgantibus suscipitur. Natura vacuat ea quæ ex vasis in aluum influxere, propterea ταραχὴν appellat, sed Medicus euocat eos succos qui adhuc sunt in vasis: hinc est quòd hanc vocet κενεαγγείαν.

7 Si in hac nulla ratio desideretur qualitatis, nec quantitatis, nec vsus, nec temporis.

8 Expulsa morbi causa, vel reuulsâ causâ antecedente, aut deriuatâ causâ coniunctâ. damnis augentur: nam æstu incandescunt, iactatione fatigantur, quia materia cunctando putrescit: tum in sympathiam trahit partes nutritioni dicatas, num metastasi affligit. vnde etiam spasmus.

9 Præcedens theorema fuit experientiæ: sed hoc quod iam ponit est iudicij. Sententia Hippocratis hæc est: Naturæ molitio, in purgatione molienda, est imitanda: quia Natura est sui diligens conseruatrix. Sed videndum, num illa purgatio sit critica editaque naturæ vi, vel an Symptomatica: Prior enim est imitanda, non posterior. Distinctio autem horum ab experientia pendet, quò Medicus hanc naturalem agnoscet; illam verò symptomaticam. Docet enim hoc Aphorismo rationem experientiæ & iudicij, vt demonstret, quod primo Aphorismo scripserat, iudicium difficile esse, & experientiam periculosam, proposito exemplo admodum perspicuo: Distinctio autem num purgatio sit illa critica vel symptomatica, consistit in effectionis modo.

Cur iudicium difficile.

10 Vt intelligas quid, quantum, quo modo, & quamobrem euacuandum sit, collineandum ad ea, quæ denunciant humorum in corpore dominatum. Inter hæc est Regio: nam vt ea fuerit calida, frigida, humida, aut sicca vel ventosa; & vt communis in ea victus ratio initur biliosa vel pituitosa, aut alterius facultatis, ita variis succis circumfluent corpora.

Circumstantiarum ratio habenda est in euacuationibus moliendis.

11 Adde graues aëris mutationes. Nam mutationes insignes, quæ in ipsa tempora incidunt, & temporum defectiones, maximè pariunt morbos. Ventres nimirum in modum mutat aër. Et æstate bilis, autumno melancholia fatigat corpora. Sed tamen stricto in frigore, ac ardenti in cœli æstu, ægrè ferunt purgationes validas ægri. Quare pharmaca his rationibus moderabimur.

3. Aph. x.

12 Nam senes & pueri pituitæ, iuuenes bilis dominatu tenentur; alia ætas in sanguinem, alia est promta in melancholiam. Senes & pueri, non grauibus pharmacis tentandi: quòd hi facilè exhauriantur: illi; quòd exhausti sint.

13 Num causam agnoscat venenatam vim; aut succum pepasmi capacem, quique remediis naturæ vim augentibus secreti, καλῶς excludi possunt. Et ipsi ferè morbi loquuntur suas causas. ardentes febres à bile, vt & tertiana, quartana à melancholia nascuntur. Intemperies sine materia, purgationem non admittit. Addite, partem morbo obsessam, & periodorum vicissitudines: & paroxysmorum ideas, ac morbos. Tandem symptomata loquentur qui humores abundent. Ducuntur illa, ex corporis mutata qualitate, in colore, charactere, & mole. ita flauedine si fœdetur corpus, indicio erit bilem lasciuire: si plumbeo turget liuore, frigidum succum in vitio esse denunciabit. Secundò, ducuntur ab excrementis, quæ examinantur in substantia, qualitate: vt si lenta & viscida prodeant ex corpore: pituita ibi molesta erit. Tertiò, ex actionibus læsis. vt si pulsus celerrimè ac frequentissimè mouetur, contractioque si eius raptim fiat, calida à materia id ferè euenire iudicabimus. Qui ergo succus corpus fatigat, is purgari debet, vt si serum sanguinis, inquit hîc Galenus, modum excesserit, vacuetur. si flaua, excutiantur: si pituita, hæc, & non sanguis, educatur.

Morbi indicant vacuationis rationem & symptomata.

Iudicium & vsus Axiomata pariunt.

Firmissima Axiomata, demonstrauit Hippocrates, in libro De Veteri Medicina, (vbi contra Gorgiam Leontinum, & discipulos Poli vindicat medicinam Æsculapidum ab injuria nouæ illorum inuentionis, quæ soli iudicio absque vsu nitebatur) proficisci ex vsu obseruatis rebus in corpore humano, & ex iudicio vsibus illis confirmato. Quasi dicat, per varios morbos ex diuersis causis ortos, notatum est alios aliis excretionibus finitos fuisse præclarè ad salutem: tu itaque cùm arte instituis abductionem humorum, talia educas, quæ in tali morbo nisu naturæ cum euphoria excludi solebant. Sed agit ne etiam Hippocrates hîc de copia educendi humoris? Respondemus, cùm Medici dicant copiâ peccare humores, plerumque intelligunt succos probos, cùm solâ copiâ in vitio sunt. Qualitate verò eos in vitio esse asserunt, etsi id non fiat absque quantitate, attamen cùm potissimùm qualitate in vitio sunt. nam eorum copia minimè pressisset naturam, nisi qualitas praua fatigaret. Quale itaque est purgandum: quantum autem vacuandum alio modo.

Num de copia hîc agat educendi humoris.

III.

Phlebotomiæ tecmarsis.

1 Ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ' ἄκρον 2 εὐεξίαι σφαλεραὶ, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν, 3 οὐ γὰρ δύνανται 4 μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὐδὲ ἀτρεμέειν. 5 Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀτρεμέουσιν, οὐδέ τι δύνανται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, 6 λείπεται ἐπὶ τὸ χεῖρον. Τουτέων οὖν εἵνεκα, τὴν εὐεξίην λύειν 7 ξυμφέρει μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψιος λάβῃ τὸ σῶμα. 8 Μηδὲ τὰς ξυμπτώσιας ἐς τὸ ἔσχατον ἄγειν, 9 σφαλερὸν γάρ. ἀλλ' ὁκοίη ἂν ἡ 10 φύσις ᾖ τοῦ μέλλοντος ὑπομένειν, ἐς 11 τοῦτο ἄγειν. 12 ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κενώσιες, αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἄγουσαι, σφαλεραί· καὶ πάλιν αἱ ἀναθρέψιες αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι, σφαλεραί.

III. Athletarum 1 Euexia quæ 2 ad summum (distentionis) euasit, 3 periculosa: [natura] enim 4 suo statu manere non potest, neque ociosa quiescere. 5 Postquam ergo in ocio non sit, nec iam tum ad eius bonitatem quicquam adiungi cùm possit, 6 restat vt labatur in deterius. Quo fit, vt talem euexiam sine cunctatione 7 soluere oporteat, vt corpus, [redintegratâ nutritione,] iterum augescat. Nec 8 tamen extrema inanitio est molienda, qua vasa omnino concidant, illud enim periculi 9 plenum: sed cuiusmodi natura 10 fuerit eius qui perferet, eò vsque 11 educendum. Porrò 12 autem vt vacuationes ad summum ductæ periculi plenæ sunt: Sic rursus summæ refectiones, periculosæ.

Athletica plenitudo cur periculosa. De euexia cap. 3. De Repub. 2. lib. 2. c. 2.

Et alibi ait, athletæ, quos ab exercitatione gymnasticos appellamus, bonam habitudinem non habent. Et Plato inutilem athleticam molem dicit. Huic sane constitutioni quanto plus accedit, eò plus periculi accedit, & securitatis decedit. Quicquid enim ad summum peruenit, inquit Seneca, ad exitum properat. Ignis quò clarior fulsit, eò citiùs extinguitur. Hinc dicebat Cornelius Celsus, si plenior quis & speciosior, & coloratior se ipso factus videatur, suspecta habere sua bona debet. Sed causam iam videamus, cur habitissima hæc constitutio, tanti periculi sit. Imprimis metus est, ne tenellula illa vasa (in quibus feruet sanguis) partium spirabilium, ac hepatis dehiscant: vel ne extincto calido natiuo, nimia sanguinis ab vbertate, præcipiti virium lapsu rapiantur homines: vel ne interceptis carotidum viis, spiritus vitalis aditu ad cerebrum prohibeatur: vnde parua apoplexia, si conferatur cum ea, quæ fit ab interceptis spiritibus animalibus: dum hi exitu prohibentur à cerebro.

Euexia quid.

1 Euexia est sani habitus perfectio. Quando absolutè euexia, & citra adiectionem ponitur, semper in bonam partem accipitur; cum addito verò, in malam; vt hîc additur athletarum. Non docet hîc Hippocrates ex proposito, rationem curandi athletas: sed rationem curandi per venæ sectionem. Mos est Hippocratis, vt proposito familiari exemplo, rem quam docere velit euidentissimè ostendat.

Hippocratis mos.

2 Quibus turgent vasa totaque corporis moles à circumfluo sanguine. Quod vt athletæ vasta corporis gaudeant mole: proptereaque larga manu pastum cùm ineant, ventriculus bene concoquat (quia partes quæ circumstant validæ & solidæ sunt,) digestio fiat ex facili, per tenuia intestina ac venas mesaraïcas: Sanguinis autem generatio, appositio, & agglutinatio si hæc consequantur, metus erit ne habitus ille nimium impleatur, vt locum non habeat tandem, quo appositum contineat. Quod Athilæ regi Hunnorum perhibent euenisse: qui vnâ animam cum sanguine euomuit inter pocula.

Gal. De Bona habitudine cap. 3. Athletarum corpora.

3 Propterea magnus ille Græciæ dux Philopœmen athletas derisioni habuit cum ignominia & probris. Vtpote qui vasta corporis gauderent mole, quæ ad res gerendas & ad sanitatem tuendam est incommoda. Quamuis enim, vt præclarè Liuius ait, præualida corpora ab externis causis tuta videntur: attamen suis ipsa viribus onerantur. Quare rectè Quinctilianus, Prauior omni fame sagina. Gladiatoriam hanc Saginam exagitat admodum Galenus.

Athletæ ridiculi. Plutarchus in vita Philopœm.

4 Propter affluxus & effluxus perennitatem. Nam ea naturæ siue animæ vis est corpori concessa à summo Deo, vt id conseruet quod habet: nimirum corpus, ea ratione qua habet nutriendo; quod fit coquendo & assimilando succos nutricios. In hac officina occupata est perpetuò natura. vnde cuncta gyrat & voluit. Hoc dicebat etiam Euripides, τοιαῦτα τὰ βροτῶν οὐδὲν ἐν τ' αὐτῷ μένει. Eleganter etiam propugnator ille Christianæ pietatis Arnobius: Quicquid fulcitur rebus extraneis; necesse est esse mortale, & habere ad periculum viam pronam, vbi aliquid cœperit deesse quo viuitur.

In προγνωστικῷ λόγῳ fol. 2. & præcedentibus cap. 7. c.

Initio libri septimi aduersus Gentes.

5 Nihil enim in hoc mundo, suo statu permanet. luna, & quicquid sub ipsa, varia idea ludit. Vnde Lucanus,

In se magna ruunt. Lætis hunc numina rebus
Crescendi posuere modum. (2. lib.)

Ita fato placuit, inquit Seneca, nullius rei eodem semper loco stare fortunam. Nihil enim mutationis periculo exceptum, non terra, non cælum, non totus hic omnium rerum contextus. Certis eunt cuncta temporibus: nasci debent, crescere, extingui.

6 Omnis enim calor perit triplici de causa, vbertate nutricatus, vel nutricatus ab inopia, vel euentatione cùm priuatur: adde contrariæ vel violentæ rei occursu. Id conspicuum est in flamma ellychnij. Si enim oleo fraudetur, vel ab eo si obruatur, vel si cucurbita ei iniiciatur, vel aqua affundatur ei copiosa, extinguitur.

Calor perit triplici de causa.

7 Laxabimus talem habitum copiosa euacuatione, maximeque Phlebotomia, hoc est, larga sanguinis emissione. Videmus ex corporibus benè habitis, per vulnera, incredibilem interdum sanguinis copiam efferri sine noxa. Illustrissimus Aurantiæ Princeps Guilielmus Nassonius Antuerpiæ à latrone læsus sclopero in collo, ita vt iugularis vena magna illa maximam copiam sanguinis funderet per plurimos dico dies, cùm cotidie plurimas libras sanguinis emitteret, saluis viribus euasit. Non enim potuit sisti illa fluxio. tandem quidam strepto digestiuo illito ac inuoluto colcothare id perfecit.

Historia.

8 Non tamen eo vsque id agendum, dum præceps

Sanguis

quousque abduci non possit. ceps omnium virium incidat lapsus: vel dum sanguis ex tota œconomia corporis abducatur: non enim is ex habitu corporis duci debet.

9 Inde enim metus erit apoplexiæ, syncopes, ac exhaustionis calidi natiui, vnde atrophia, & decoloratio.

10 Qualis intemperies fuerit corporis: & qualibus humoribus sit circumfluum corpus. qualis habitus textura, nam densa durâque corpora ferunt ex facili venæ sectionem.

Scopi emittendi sanguinis. 11 Hoc est, indicatio copiæ educendi sanguinis non solùm est accipienda ex affectus præter naturam magnitudine, sed ex inspecta ægri natura communi & propria: eaque insita vel aduenritia, in temperamento, habitu, humorum dominatu, consuetudine, atque diæta. Hoc est, quantum vires ferant, est perpendendum. vt in Synochis, eum ad lipothymiam vsque effluere sinimus, si vires id admiserint. Ita veteres sex libras eduxere: hoc est, vncias septuaginta duas Nos idem egimus aliquando: sed in summa symptomatum pleuriticorum vehementia, cum virium robore.

Exercitatio. 12 Summa enim ac præceps illa immutatio œconomiæ nutritiæ, vires possundare solet. Hactenus de tutela sanorum in circumfluo sanguine, qua n. cautione ille abduci debeat. Iam de ægris agit. q. d. Vt hi qui habitissima corporis constitutione sunt prædiri, non extrema inanitione sunt exhauriendi: ita multo minùs cæteri homines vacuationis indigi.

IV.

Αἱ 1 λεπταὶ καὶ 2 ἀκριβέες δίαιται, καὶ ἐν τοῖσι 3 μακροῖσιν ἀεὶ πάθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν 4 ὀξέσιν, οὗ 5 μὴ ἐπιδέχεται, 6 σφαλεραί. Καὶ πάλιν αἱ ἐς τὸ 7 ἔσχατον λεπτότητος ἀφιγμέναι δίαιται, χαλεπαί. Καὶ γὰρ αἱ πληρώσιες, αἱ ἐς τὸ 8 ἔσχατον ἀφιγμέναι, 9 χαλεπαί.

IV. Diætæ 1 tenues & 2 accuratæ cum in morbis 3 diuturnis in totum 4 periculosæ, tum etiam in 5 acutis morbis, maximè si 6 loco & iure non præscribantur. Iterum 7 extremè tenues diætæ 8 periculi plenæ. Nam & repletitiones quæ ad summam perueneré, 9 periculo plenæ.

Hippocrates, qui medicinam definierat, esse ablationem & adiectionem, ab ablatione, (qua occasione ea in vsum sit ducenda) auspicatus est hos Aphorismos. Nam acuti morbi pendent à materia auferenda: Ea autem aufertur purgando, sanguinem educendo, ac crisim promouendo coctione ac virium tutelâ: quod obtinemus à diæta rectè instituta ad ideamque morbi comparata. Ac demonstrat tenuem accuratámque diætam, decantatam ac summè etiam probandam per morbos acutos, in illis tamen periculosam esse, si loco non adhibeatur. Scopus Hippocratis est, vt Diætam præscribat in qualitate, quantitate, & occasione. Significat Diæta victus rationem quæ suscipitur edendo, bibendo, & vita instituto. Diæta autem vel victus ratio multiplex erat antiquis: φαύλη, ὑποφαύλη, & ἀκριβὴς, quæ etiam ἀκριβὴς dicebatur. Diæta φαύλη; opponebatur τῇ ἀκριβεῖ, hoc est, accurata. Erat enim hæc quælibet, facilis ac vulgaris, nec magni negocij diæta, simplex; susque déque habita: dum modò salsis, modò assis vtimur: modò saturi, modò semisaturi. Diætam verò ὑποφαύλην vocat Hippocrates subuulgarem, mediam inter acuratam & vulgarem, éstque μετρίη, hoc est, mediocris. quæ ptisana, oleribus; piscibus mollibus, cucurbita, obsoniis liquidis constat; non valida natura, sed vulgaris, attamen cum delectu, vt si tantùm bis die cibum capiamus: & si semisaturi de mensa decedamus. ἀκριβὴς succo ptisanæ vel melicrato constabat. Diæta autem tenuis est triplex, tenuis simpliciter, tenuissima, & exquisitè tenuissima. Exquisitè tenuissima debetur his morbis qui quarto die finiuntur, & hæc est abstinentia in totū: modò æger ferat. Tenuissima diæta præscribitur in his morbis, qui septimo die suam absoluunt historiā. hæc vtitur melicrato, oxymelite, succo ptisanæ. Tenuis simpliciter diæta, debetur illis morbis qui in decimumquartum diem excurrunt: ptisana integra his dicata est. Si longus excurrat morbus, appellatur is, acutus ἐκ μεταπτώσεως, hoc est, ex degeneratione. hic ita dicitur dum quadragesimum diem attigerit. huic præbetur ptisana integra. Qui vltra hos repunt, longi vocantur.

Diætæ multiplex antiquis.

Vulgaris diæta.

Subuulgaris diæta.

Diæta tenuis triplex.

1 Vt si ptisanæ colatæ porrigatur exigua copia, semel in die. vt fit dum vigor in procinctu est, & etiam mox à crisi. Nam vt fuerit motus morbi, ita tenuari diæta debet: nam semper medicus ad vigorem morbi futurum collimare debet. Si ita anxiè morbus premit naturam, vt mox vigor futurus videatur (vt tertio, vel quarto die ad summum veniat:) ilicò inedia præscribatur. Attamen ea cautione vt æger illi par sit. Quare collinea etiam ad vires. Quodsi vites non ferant tantam inediam: ilicò, hoc est primo die da sorbitionem: ne cogaris cùm ad vigorem ventum est, cibum dare ob fractas vires. Hoc est igitur quod dicit, periculosas esse tenues diætas in morbis acutis.

2 Scilicet morbo & eius causæ dicatæ. vt hydromel accuratè conuenit pleuritidi. nam meabiles facit pulmones, expectorata promouet.

3 Scilicet vltra decimumquartum diem protensis: crudos morbos hic considerat, non acutos κατὰ μετάπτωσιν. Ea enim lex teneri debet historiæ præscribendæ diætæ in historia morbi, dum perseuerat, vt ineunte morbo à pleniore manu veniatur ad parciorem, vsque ad statum. A statu contra, à parciore ad pleniorem. Ne posteà, appetente crisi, cogare alere, cùm iam hoc non decet.

4 Qui cum magnitudine & vehementia celeriter sua percurrunt tempora vniuersalia, siue hi morbi acuti sint febres essentiales, siue cum febre coniuncti, vt phlegmones.

5 Quia progressus fieri debet, à pleniore manu, ad tenuiorem: quò integris viribus, per inediam, morbi vigorem summum transigat. In vigore enim de cibo vereri oportet. ergo ante vigorem plenius ægri habeantur. Quare si prolixius aliquantulum excurrerit morbus, vt in septimo vel decimoquarto die ad vigorem veniat; & si primis diebus æger fraudatus fuerit suo genio, quo quæso modo vigorem per inediam transiget?

6 Quamuis, inquit, morbo dicatæ sint illæ tenues diætæ, tamen periculum habent, nisi commodè & oportunè in vsum ducantur. Nam accurata, inquit, diæta si non conuenienter præscribatur, nocua erit: vt hydromel est tale, vt ad acutatam pleuritidis diætam spectet. Nam alas pulmonum expandit, expectoratum attenuat, vires firmat, adeoque omni hâc efficacia pleuritidi conuenit: non tamen conuenit omni pleuritico. Si enim is fuerit picrocholos aut megalosplachnos, noxium ac perniciosum erit melicratum: quamuis alioqui foco morbi & ipsi morbo sit dicatum. Nam ita non adhibebitur conuenienter cuiusque naturæ nec maioris affectionis habita ratione. Natura enim indicat sui conseruationem, vt morbus sui depulsionē. De naturæ autem conseruatione nunc agit. Is enim nobis esse debet scopus, vt æquè cum morbo pugnemus, atque naturæ studeamus. Illud autem obseruabile est, Accuratam diætam duplicem esse; vnam quæ sanis adhibetur: vt si quis certa mensurâ & numero cibos capiat, nec latum vnguem ab ea regula discedat: huius meminit proximè sequenti Aphorismo. Alter est accuratus victus, qui præscribitur accurata copia & specie, qui morbo & eius foco dicatus est, atque naturæ communi tuendæ. Sic, vt iam *Accurata diæta.*

iam dixi, melicratum est pleuriticis accurata diæta, quia nutrit, & materiam parat ad exclusionem, & pulmonum lobos expandit. Tenuis itaque diæta iure non adhibetur, quando non habetur ratio peculiaris naturæ, & maioris, vt modo dixi, affectus. Tenuis victus loco non adhibetur nec tempore, per morbos acutos. primò, si morbus acutus sit cum virium infirmitate, secundò, si quidem morbus acutus sit cum virium robore, sed cum infirmitatis metu. tertiò, si ex sicco, factus sit humidus. Nam si integræ sint vires, sine infirmitatis metu, & morbus peracutus, inediam præscribemus. sin vires prostratæ quidem, sed cum infirmitatis metu, hoc est, si homo sit obnoxius syncopi, in initio statim genio fruatur, habita primùm prouisione totius enemate aut phlebotomia. Si iam humidus sit factus morbus (eo enim sicco existente curationi potiùs operam dabimus) cibum offeremus ad laterum robur. si hîc tenuem præscripseris, lædes.

7 Vt omnimoda alimenti abstinentia.

8 Si præscribatur, ineunte morbo, qui non citò venturus est ad vigorem. vel in picrocholis, hi enim non ferunt inediam: vel si qua ex causa adsit infirmitatis metus. Nam ita, ad crisin, post tridui inediam, cogentur ad cibum.

9 Repentina œconomiæ naturalis immutatione, in temperamento, habitu & actione: vnde cruditates ab oppressione. Et sane natura repentinam mutationem ab ocio ad negocium ægerrimè ferre solet.

Tenuis diæta vtilissima est. q. d. Quid igitur fiet, si primùm in morbo acuto fraudaueris ægri genium, mox, cum ad vigorem ventum fuerit, si tunc subitò cibum dare cogaris? Si quis subsultim legat hunc Aphorismum, existimet Hippocratem reiicere aut aspernare diætam tenuem & tenuissimam. Minimè: hanc enim summè laudat vbique. hac enim nihil fœlicius præscribi potest in morbis acutis & acutissimis: imo necessario his debetur talis victus. Sed iure & loco præscribi debet: quòd si id non fiat, erit periculi plenus talis victus. Quasi dicat, Discipuli, audiuistis me in schola hac Æsculapidum, semper celebrantem & decantantem summam vim, & necessitatem diætæ tenuis & tenuissimæ per morbos acutos: tamen cauete ne eam præscribatis, nisi iure & loco. Quia quamuis accurata ea sit, tamen periculum inuenies, nisi iure & loco in vsum ducatur. Nec alia diæta tamen præscribi debet in morbis acutis, quàm illa tenuis. sed, vt dixi, tunc salutariter præscribetur, cùm iure & loco imperatur.

V.

Tenuis diæta importunè præscripta damnosa est. Ἐν τῇσι 1 λεπτῇσι διαίτῃσιν 2 ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον 3 βλάπτονται. 4 Πᾶν γὰρ τὸ ἁμάρτημα, ὃ ἂν γίνηται, μέγα γίνεται μᾶλλον ἐν τῇσι λεπτῇσι, ἢ ἐν τῇσιν ὀλίγον ἁδροτέρῃσι. Διὰ 5 τοῦτο καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσιν σφαλεραὶ αἱ πάνυ λεπταὶ καὶ καθεστηκυῖαι καὶ ἀκριβέες δίαιται, ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσι. 6 Διὰ τοῦτο οὖν αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται 7 σφαλεραὶ ἐς τὰ 8 πλεῖστα τῶν 9 σμικρὸν ἁδροτέρων. *οὐκ ἐν τοῖσι λεπτῇσι.*

V. Quinetiam in diæta 1 tenui in 2 vitio sui sunt ægri, propterea damnis augentur. 3 Omnino enim magis tenui diætâ, [loco non adhibitâ] 4 quàm paulo pleniore peccatur. 5 Quæ causa etiam est cur tenuis admodùm stata & accurata diæta, sanis etiam sit periculosa, quòd eius delicta grauiùs illi ferant. 6 Ergo tenuis accuratáque diæta 7 paulo pleniore, in 8 plura, est periculosa 9 magis.

Non excludit hoc Aphorismo diætam tenuem simpliciter: (est enim hac summè necessaria morbis in acutis) sed tenuem non suo loco præscriptam. Locum autem ha- *Indicatio à viribus.* *bet ante morbi statum: dum enim sensim eo venitur, sensim à pleniore victu ad tenuiorem progressus fieri debet. Quare si morbus aliquantulum longius excurrerit, vel si æger inedia impatiens fuerit (vt si picrocholos fuerit) & imbellis, si ineunte morbo tenuem præscripseris diatã, non poterit integris viribus ad vigorẽ venire, nec, vt decet, vigorem sine cibo sustinere. Vult paulatim diætam mutari.*

1 Si inconsideratè præscribatur, non rectè perspecta morbi specie eiúsque motu, ita vt nesciant vigoris tempus: neglectaque ægri natura ac robur si fuerit. Ita enim, ad vigorem dum ventum fuerit, in cibum cogimur grani cum noxa. indeque calamitosi euadunt morbi, qui sua naturâ pepasmi capaces erant: idque non aliunde, quàm quòd non suo loco æger tenuitet habitus fuit. q. d. Si morbus fuerit acutus, & imbecilles vires, cui succurrendum? viribus. Nam tenuis victus vires aliquo modo minuit.

2 Mutatione communis & peculiaris cuiusque naturæ & consuetudinis. Cùm enim à diæta tenui inconsideratè præscripta, ad pleniorem se conferunt ante pepasmum seu crisin. Ac si diceret; diæta tenuis loco non adhibita, hoc est, cùm nescias quando vigor morbi in procinctu erit, nec de robore ægri si tibi constat, periculosa est: Quòd cùm progressus fieri debeat à pleniore victu ad parciorem; nimirùm cùm vigor in procinctu est; hîc contrà tu agas, & malè. nam post biduum vel quatriduum dum ad crisin ventum fuerit, pleniùs nutrire debebis, ob titubantes vires. Propterea summus medendi præceptor in libris De morbis acutis scripsit, minus damni illos inferre, qui ineunte morbo Cyciona (hoc est pessimum cibũ ex variis rebus coactũ) ægris præscribunt: quàm hi, qui ad vigorem dum ventum est, ptisanam (hoc est optimum cibum) ægris offerunt. Vehementer enim hi, (non loco præscriptâ diætâ pleniore) percellunt etiam ventriculi actionem, habitum & temperamentum. Deinde ratione etiam consuetudinis in vitio sunt, quòd nimirum venter iam biduum aut triduum feriatus, subitò ab ocio ad negocium, nempe ciborum coctionem, cogatur.

3 Ratione sui. nam, præter vim morbi plurima sibi accersunt funesta symptomata, cùm ab inopportuna inedia, subitò in cibos coguntur. hinc etiam vigiliæ, morbi pepasmo contrariæ, crebri micantes ex oculis ignes: aurium flatus sonori, manuum tremor, sudatiunculæ.

4 Ineunte videlicet morbo. quia defraudatum ventrem cibo & potu, ad crisin (vbi minimè cibus deberet dari: sed iam ob præcedentem inediam necessariò datur) dum venitur, exercet: cùm id minimè deberet fieri. Exempli causa; Qui ineunte morbo vescuntur cibo fusque deque habito, peccant: meliùs enim sibi consulerent, si optima diæta vterentur. Non tamen tam peccant, qui ea ineunte morbo, pleniore manu vtantur, quàm qui post tenuem diætam inconsideratè præscriptam, tertio vel quarto die cogitur, ob genium fraudatum, cibum sumere optimum, qualis est ptisana.

5 q. d. Si sanis quoque corporibus inutile est, iuxta inediam, edisse, vbi aliqua necessitas famem fecit: quanto inutilius est in corpore quoque ægro? *Tenuis diæta quid sit.* Tenuis diæta sanorum hominum est, vt est, si quis semisatur è mensa discedat. Stata diæta est, si quis *Stata diæta quid.* semel die cibum capiat. Accurata diæta, si naturæ *Accurata diæta quid.* consentaneis vtatur. Mutatio ergo tenuis diætæ erit, si quis solitus semisatur surgere, nunc se ad satietatem expleat. Statæ mutatio erit, si semel edere consuetus, bis cibum capiat. Accuratæ mutatio erit, si naturæ consentaneis & similibus vesci solitus. vt imbecillibus, nunc fortibus vescatur. Et quia tales sani homines qui stata & accurata illa diæta vtuntur, eam iam pro lege naturæ habentes si eam violãnt, læduntur. Affliguntur à tali diæta ægri, nam vires inde fatiscunt, & homines non ferunt subitariam illam ciborum mutationem.

6 In

6 In quibus fit progressus à parciore manu, ad pleniorem: cùm contrarium fieri deberet.

7 In quibus fit progressus è pleniore manu, ad tenuiorem.

8 Scilicet incommoda impingens vel peccans. vel,in plura incommoda sunt.Quare cùm rari morbi sint,in quibus citra periculum tenuissimum victum instituas: erit sanè vt plurimùm periculosior.

9 Quia granis semper mutatio est ab ocio ad negocium,ratione morbi,& ægri.nam cùm ventriculus iam per biduum vel triduum non coxit, nec turguit à cibo, neque maduit, iam subitò hæc cuncta subit natura: cum enim ad crisin venitur auertitur à mitigatione ac exclusione materiæ morbificæ, ad coctionem ciborum.Sed in medioctibus morbis, vbi mediocri victu vtendum,vbi exactam illam diætæ instituendæ regulam non satis compertã habet,inparcitatẽ inclinare præstate: facilè enim quid adieceris.

V I.

Inediæ vbi locus

Ἐς ϑ τὰ 1 ἔσχατα νοσήματα, αἱ ἔσχαται ϑεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην, κράτιστα.

VI. Sed tamen ad morbos 1 extremos,2 extrema ad vnguem curatio præciaré facit.

Quasi dicat, Ne quis existimet à nobis damnari tenuem victum in morbis acutis. hac enim, & nulla alia his dicata est.Correctio hic est quodãmodo præcedentis Aphorismi. Docet enim nonnunquam cibi abstinentiam præscribendam esse.n.in illis morbis, quorum historia breuis est futura, vt si tertio vel quarto die, robusto ægro,sit finienda.Galenus de hoc themate contra Erasistratum disputat. Ille enim hoc euertere conabatur, volens à leuioribus inchoandam curationem. Verum quidem id esse in iis morbis, qui dant inducias fatetur Galenus, vt si sit pugnandum cum quartana, cum hydrope.Sed cùm morbus non dat inducias, & ægri si sint in mortis periculo, vsum habeat hoc theorema, Extremis morbis extrema debentur remedia. Dicuntur autẽ extremi morbi,qui summè naturam oppugnant,non autem expugnant; quia desperatis non sunt adhibenda remedia. Coniungatur hic Aphorismus cum sequente.

1. Meth. 16.

1 In quibus symptomatum plena sunt omnia. Vt qui oriuntur à Symptomatica translatione, dum effunditur praua materia à parte ignobili, in partem principem, cuius partis officio vita carere nequit. vel qualitate venenata calamitatem qui minantur.aut impedimento nobilis partis funesti sunt: vel causarum magnitudine,aut symptomatum vehementia terribiles.

2 Vt diæteticæ,pharmaceuticæ, & chirurgicæ. Contrariorum enim æquali excessu pugnandum est cum morbo. Ita aliquando vsu erit diæta quàm tenuissima, pharmacia exquisita,& crudelis chirurgia.

VII.

Tenuissimam diætã postulat acumen morbi.

Ὅκε μὲν οὖν κατόξυ 1 τὸ νούσημα, αὐτίκα τοὺς 2 ἐσχάτους πόνους ἔχει, καὶ τῇ ἐσχάτως 3 λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσϑαι. ὅκε 4 δὲ μὴ, ἀλλ' ἐνδέχεται ἁδροτέρως διαιτᾶν, τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν, ὁκόσον ἂν ἡ νοῦσος μαλθακωτέρη τῶν ἐσχάτων ᾖ.

VII. Ergo si morbus sit 1 peracutus, in promptu 2 laborum sunt summa omnia, ac rum quàm 3 tenuissima diæta est vtendum. 4 Quod si non est (morbus peracutus) vt pleniori diætæ locus sit; Pro eo [à tenui diæta] discedendum, vt morbus extremis fuerit leuior.

Quasi dicat, Sed ne quis putet diætam pleniorem tenui anteponendam, proferam quod pro concesso habetur à Cnidiorum magistris medendi, qui dicebant magnam mutationem,magna mutationi esse opponendam.Ita ratiocinatur, vbicunque laborum summa sunt omnia, inedia est vtendum. Sed hoc euenit in peracutis.

1 Vt si actionem tollat per quam est vita: vt Syncope,phreniris ardentissima, paroris in iuuene, pleuritis in sene.

2 Nam celerrimè suam absoluunt historiam, celerriméque veniunt ad suum statum, in quo Symptomatum, incidentium & iudicantium sunt omnia summa.

3 Nimirum tota morbi historia,ad tempus vsque ipsius crisis,& ad diem pepasmi. Nam est eadem causa pepasmi & pepseos, nimirum natura. Cumque vtrumque eodem tempore efficere non possit, potiùs ad pepasmum quàm ad pepsin conuertenda hîc ea natura videtur. Quia potius pugnandum hîc est cum morbo, quàm naturæ studendum. Huc accedit, quodsi exhibeatur cibus cum symptomatum æstu, id est, vehementia, mutuas illa duo,cibus & symptomata, operas præstabunt, idque in ægri perniciem. Vt ptisana in Pleuritide sicca. Nam cùm cogitur ad cibum coquendum, cùm causam morbificam domare atque excludere deberet, dimidiatis quasi opibus ita destituitur natura. Quare etiam à cibi auersione symptomata ingrauescunt.

4 Hoc est, progressus facere oportet à pleniore diæta, ad tenuiorem, pro historia morbi, & viribus ægri:quo integris viribus æger ad vigorem veniat, vt tunc,cùm iure debet, loco abstineat à cibo: alioqui fractis viribus cadet,in longiore morbo:vel cibum cogeris dare in vigore; quod minimè decet. Virium maximè ratio habenda. ita Galenus hîc,in exquisitè peracutis,concedit aliquid succi ptisanæ, vel melicrati & hanc tenuissimam diætam vocat.

VIII.

In statu non nutriendum.

Ὁκόταν ϑ ἀκμάζῃ τὸ νούσημα, τότε 1 καὶ τῇ λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσϑαι.

VIII. At verò cùm efflorescit morbi status,cúmque ille viget maximè, 1 rum pertenuissima diæta vti fuerit perutile.

1 Ne cibo ad pepsin natura conuersa, à pepasmo & crisi auocetur. Vt enim ex perspicientia historiæ morbi, modò tenuis,modò alius exhibetur victus, sic in omni morbo,siue longo,siue breui,quàm tenuissima diæta in statu est vtendnm. Acsi diceret, in peracuto morbo, vt tota morbi historia quàm tenuissima diæta est necessaria: ita in aliis, cùm ad vigorem ventum fuerit; progressu conuenienter facto ex perspicientia historiæ morbi, & virium ægri. Quia, qua ratione peracutis totã historiã sit ea tenuis diæta necessaria; eadem ratione vtilis hæc est io statu aliorum non acutorum, quòd natura potiùs sit conuertenda ad pepasmum, quam ad pepsin. Vis enim morbi affligit magis naturam, quàm exhausti ratio: ideóque ad expellendum morbum potius conuertenda est natura. Eo etiam tempore sunt maximæ phlegmasiæ. est enim vigor nihil, quàm morbi maximum symptoma. Progrediendum itaque à victu pleniore ad parciorem: paulatim descendo. Agit enim hîc de diæta tenui. Dicet quis, Hippocrates tamen in pleuritide, vbi antè vigorem expectoratum procedit commodè, auget cibum; & quo pleniùs id expectoratur, eo liberaliùs vult vt quis pastum inear. At ad vigorem maximè procedit expectoratum: Igitur tunc pleniùs nutriendum esset; quod huic Aphorismo repugnat. Respondemus: In vigore abstinendum à cibo esse, vbi

Vigor quid.

1. Aph. 7.

Dubitatio. 1. Acut. 26.

vbi vires materiæ copia & agitatione opprimuntur: non autem vbi vires ab exhaustu premuntur. Nam tunc etiam in vigore ipso præscribit cibum Galenus.
10. Methodi. Non enim infirmitas doctum Medicum regere debet, sed causa infirmitatis. Causa autem infirmarum virium est oppressio, vel exhaustus. Cùm itaque iam in pleuritide expectorata appârent, metus est ne vires cadant ab exhaustu: itaque quo plus expectoratur, eò plus cibo adiiciatur.

I X.

A viribus indicatio. retundatur.

1 Συντεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὸν νοσέοντα, εἰ 2 ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νούσου, καὶ πότερον ἐκεῖνος 3 ἐπαυδήσει πρότερον, καὶ οὐκ 4 ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ, ἢ ἡ νοῦσος πρότερον ἐπαυδήσει 5 καὶ ἀμβλυνεῖ.

I X. Sed 1 vnà scienter colligere oportet, an æger 2 tali diætâ ad morbi vigorem sufficiat, ac 3 num priùs ille deficiat, nec ei 4 satis fiat diætâ: an verò morbus antè frangendus 5 atque considat.

1 Vnà scilicet cum morbi historia: cuius distinctio ex speciei & indiuidui ratione peti debet. Colligitur ex symptomatibus. vt ex corporis mutata qualitate, in colore, charactere, & mole: & ex mutatis actionibus cerebri, cordis, hepatis: tum ex iis quæ excernuntur: in quibus examinatur substantia, qualitas, quantitas, modus tempusque excernendi; adhibita diligenti distinctione signorum, causarum, corporum, similium vel dissimilium. τεκμαίρεσθαι est ex signis tecmeriis aliquid colligere. Tecmeriuni autem signum est signum syllogisticum, quo posito, necessariò aliquid sequitur; vt, Pepetit, igitur concepit: & vt ait Poëta,

Et iam summa procul villarum culmina fumant.

Tecmarsis quid. Ex his signis Tecmarsis absoluitur. Est autem Tecmarsis, bene atque viritim medendi ratio: hoc est, in quibusque & in indiuiduis regula.

2 Hoc est, tecmeriis ex signis colligere debemus, num æger tenui aut tenuissima diæta, illabefactatis viribus, ad vigorem morbi perueniat. Propterea perlustrabimus an vires ægri cum securitate ac sine metu infirmitatis sint validæ: Vnde id noscemus? ex
Natura ægri in quibus. communi propriaque ægri natura. Communis natura, est insita & aduentitia: spectataque in temperamento, habitu, humorum dominatu, consuetudine, atque diætâ. Propria natura, vt si homo sit picrocholos, aut phlegmatias. Hi enim inediam facilè ferunt: illi, nequaquam. Specta igitur num corpori adsit succi alibilis copia, ex victu liberaliùs antè instituto: ex ætate, tempore hyberno, vel alio, regione frigida. Nec non vide num aliquid præcesserit quod vires labefactare potuit. vt sunt mœror, immoderata venus, & similia. Vis autem communis naturæ & propriæ, est vt sit solidiore, non muccoso habitu corporis: non sit obnoxius Syncopi, non habeat stomachum exquisitiori sensu præditum.

3 Si virium infirmitas adsit ab exhaustu. Nam hæc sola virium infirmitas ad cibum exhibendum cogere potest. Putet fortè aliquis satis fuisse si tantùm
† deficiat dixisset, an † ἐπαυδήσει: recte tamen addit, & non *
** par sit.* ἐξαρκέσει. vt si ex cacochymia iniquis rigetur corpus succis, à prauiore victu antè instituto: vel si ætas hoc non ferat. hoc est num adsit etiam metus mox futuræ infirmitatis.

4 q. d. Cùm multis de causis vires videri possint infirmæ, oppressione, & spirituum collectione, à peculiari natura, partis alicuius affectione, ab exhaustu ob morbi magnitudinem, cibi abstinentia: non solùm tum infirmitatem, sed eius causam animaduertes. nam pro varia infirmitatis causa, varia quoque prouisio est adhibenda. Ab exhaustu quidem si labascant vires, cibo & potu hanc infirmitatem vincemus: Non autem pariter si ob alias causas illæ cespitârint. Nec enim spectanda est virium infirmitas, sed eius causa. nam plures egent euacuatione, quibus tamen vires sunt infirmæ. Ridiculus autem est, inquit Hippocrates, qui ægro ab inedia exhausto cibum non exhibet: attamen grauiùs peccat is, qui ægrum ex morbi vehementia deficientem cibat.

5 In tres Scopos intendere debet, qui victum rectè præscribet; in vires ægri, historiam morbi, & singulos morbi paroxysmos. de quibus mox Aphorismo decimo. Docet hoc Aphorismo quantum sit adiiciendum. à viribus id indicatur. Nam his labentibus, etiam in vigore, dicit hic Galenus, alimus. Primò ergo examina vires: quæ si imbecilles videntur, causam indagabis imbecillitatis, num ea sit oppressio vel exhaustio. Dein speciem, morem, atque motum morbi. postea morbi tempora. Hæc cum viribus confer.

X.

1 Ὁκόσοισι μὲν οὖν αὐτίκα ἡ ἀκμὴ, αὐτίκα 2 λεπτῶς διαιτᾷν. ὁκόσοισι δὲ ἐς ὕστερον ἡ ἀκμὴ, ἐς 3 ἐκεῖνο καὶ πρὸ ἐκείνου μικρὸν, ἀφαιρετέον. ἔμπροσθεν δὲ πιοτέρως διαιτᾷν, ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων. *Sensim deducendum à victu pleniore.*

X. Quibuscunque 1 igitur morbi summus vigor in procinctu est, extemplo 2 tenuem diætam victitent. Quibus verò seriùs futurus est morbi vigor, & eo 3 ipso tempore [vigoris,] & paulo antè est deducendum. Antea verò liberaliùs indulgendum, vt æger par esse possit.

1 Hoc euenit morbis peracutis.

2 Credito naturæ pepasmo, à prouisione habita totius corporis & partis morbo obsessæ, phlebotomiâ, pharmaciâ, ac redintegratione temperiei.

3 Cùm vi morbi opprimitur natura: non autem ab exhaustu sui. De cunctis morbis iam pronunciat. *Sensim deducendum.* Sensim fiat semper deductio. In cunctantiore crisi, tribus vel quatuor diebus antè sensim incipies deducere; ita eoque filo, vt crisis tempus inediam excipiat. Nam in crisi ita decertat natura, vt nullum aliud tempus ad curandum, pepasmumque perficiendum habitura sit. Cumque illa, eadem vi pepasmum molitur quâ pepsin: ad hanc non abducatur. Sed dices, *Obiectio.* Hippocrates libro primo De victus ratione, huic *Aph. 15.* Aphorismo contradicere videtur, vbi ait, Cibum augendum esse vsque ad morbi vigorem. Ergo, inquit Hippocrates, quo maior appâret purgatio, eo pleniùs ptisanam exhibebis, donec ad crisim ventum sit. Respondeo, Sensus ibi Hippocratis est, Nunquam exhibendam esse ptisanam, quamdiu morbus fuerit crudus: ne natura à suo opere & materiæ mitificatione auocetur: sed morbo iam humido facto, ea est exhibenda; vt ita firmior reddita natura, excludat materiam mitificatam. Crisin ibi vocat perfectam morbi solutionem. Cùm eò venitur, vult tenuissimum victum obseruari, ne natura ab instituto auocetur. Nec ea mens est Hippocratis, vt plena manu pastum quis ineat cùm procedente ante pleuritidis crisin absolutam expectoratum cœpit: sed tenui victu, vt ptisanæ succo vel melicrato, vt firmemus vires partesq. spirabiles robustiores reddamus, quo præclarè excludant expectoratum. Quare tenui diæta id agendum est tunc, vt si talis pleuritis excurterit aliquantulum longiùs. Propterea etiam Galenus ibi in commentario dicit, Hippocratem iubere ne hi ad plenam diætam se conuertant ante biduum à crisi, sed vt in tenui diæta persistant. Quare in his morbis vbi tota materia morbifica nō continetur in corpore vsque ad crisin, vt in pleuritide, ibi auge ptisanæ copiam, ad analogiam

giam expectorati quod iam commodè procedit. Ea tamen cautione, vt ante crisin abstineas à cibo, cùm ea iam in procinctu est. Augemus autem cibum rerum vbi procedit expectoratum, quò firma reddantur latera ad exclusionem materiæ morbificæ. Dicet quis, vbi symptomata sunt vehementissima, ibine coctio perfectissima? Respondemus, De morbis frigidis ac de solis intemperiebus id non rectè asseri: sed bene de morbis acutis qui febrem habent acutam. Adéstne in vigore summa putrefactio? non videtur; nam ibi coctrix vis triumphat: id indicant excreta cocta. Si itaque in vigore, est materia morbifica edomita, vnde tam grauia ibi symptomata? Quia ibi materia maximè coquitur, ac valdè attenuata iam est, ac agitatur, calorque se erigit altiùs, ac totam iam materiam mouet, cùm prius solùm ea quæ computruerat moueretur pars. Tempus autem non simpliciter, quatenus tempus, indicat quantum cibi dandum sit, sed facultas affecta: coindicat enim.

XI.

Ἐν τοῖσι 2 παροξυσμοῖσιν 1 ὑποστέλλεσθαι χρή· τὸ προστιθέναι γὰρ βλάπτει. καὶ ὁκόσα κατὰ περιόδους παροξύνεται, ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλειν χρή.

XI. In 2 paroxysmis à cibo abstinendum est, nam eius accessio damno est. Quin etiam quæ periodis 2 quibusdam ingrauescunt, in horum paroxysmis abstinere oportet.

a Paroxysmus est deterius periodi tempus. Periodus est reditus ab vno paroxysmo ad alium.

1 Nam eo tempore reflui sunt cuncti succi ad centrum corporis, vnde opprimitur anxiaque euadit respiratio, ac aluina regio ab impuris succis incurritur. Si cibum tunc dederis in impuritatem ille abit, ac distento hypochondrio opprimitur pectus: vnde anxia respiratio, ac calor cordis maior. his adde, quod à pepasmo ad pepsin malè auocas naturam. in se incrementa ducit morbus, siue ille sit phlegmone, obstructio; vel à plenitudine, aut à putredine natus. Opprimitur enim horum mole. Hoc ita Celsus, Initia morborum famem, sitimque desiderant. Si verò facta fuerit natura ab exhausto; vt si acerrimi succi immodestis exercitiis torridóve à Sole & inedia exardescant, genio ilicò indulgeat. Alioqui non antè cibum dabimus, quàm ad pedes descenderit calor.

Cur non aleñ di in Paroxysmis ægri.

2 Vt in asthmate, arthritide, colico, dolore capitis, cardialgia. Quemadmodum superioribus Aphorismis agit de vniuersalibus morbi temporibus, ita & hîcde particularibus: quæ nihil aliud sunt quàm paroxysmorum distinctiones. Paroxysmus est autem id tempus, in quo ægriùs habet æger: vel grauius periodi tempus, hoc est, tempus id, quo æger febricitat. Periodus autem est tempus intensionis & remissionis, hoc est, interuallum inter vnum insultum & alterum. Sic cottidianæ periodus est viginti quatuor horarum: in tertianis, quadraginta octo: in quartanis, septuaginta duarum. Paroxysmus est vel intermittentium vel continuarum. Continuarum paroxysmus tria tantùm habet tempora, nimirùm principium, augmentum, & statum. nam declinatio non continetur in paroxysmo. Ideoque in declinatione continuarum, cibum exhibemus. In intermittentibus verò expectanda est perfecta apyrexia; si vires ægri id patiantur, nec peculiaris naturæ conditio obstet. Paroxysmus intermittentium quattuor habet tempora, quæ in tertiana, exempli gratiâ, sic designes. Antesignani paroxysmi gratiâ, sic designes. Antesignani paroxysmi dicuntur episemasiæ, vt cùm quis oscitationibus vel pandiculationibus prehenditur. Deinde si rigeat, illud tempus dicitur principium. Cùm æger modò rigore afficitur, modò incalescit, dicitur anomalia

Quid sit Paroxysmus & Periodus.

Paroxysmus continuarum.

Paroxysmorum intermittentium tempora.

vel inæqualitas paroxysmi. Ita tunc afficiuntur, quòd humor morbificus feratur ad ventriculum, vnde sæpe vomitus. Periodicus enim rigor maximè excitari solet, vitio superioris ventris. Cùm flamma erumpit in totum corpus æqualiter, dicitur auxesis vel augmentum. cùm iam symptomatum summa sunt omnia, & febris est in æstu, dicitur status & ἀκμή. Vbi demum calor ad pedes descendit, παρακμή dicitur & declinatio. cuius quidem duæ sunt partes, vna quæ statui proxima, & dicitur παρακμή. altera est ἄνεσις, hoc est intermissio. Hanc sequitur ἀπυρεξία, cùm calor vniuersus euanuit, & tunc datur tutò cibus. Hanc sequitur διάλειμμα, in quo perfecta intermissio. In paroxysmo stimulis bilis agitatur ventriculus ac vellicatur. hinc falsò creditur infirmitas, quæ non est ab exhaustu: ideoque nec cibum requirit.

6. Epid 5. 35.

XII.

Τὰς δὲ 1 παροξυσμοὺς καὶ τὰς 2 καταστάσιας δηλώσουσιν αἱ 3 νοῦσοι, 4 καὶ αἱ ὧραι 5 τοῦ ἔτεος, καὶ αἱ τῶν 6 περιόδων πρὸς ἀλλήλας * ἀνταποδόσιες, ἤν τε καθ' 7 ἡμέρην ἤν τε παρ' ἡμέρην, ἤν τε καὶ διὰ πλείονος χρόνου γίγνωνται. Ἀτὰρ καὶ τοῖσιν 8 ἐπιφαινομένοισιν, οἷον ἐν πλευριτικοῖσι πτύαλον, ἢν 9 αὐτίκα ἐπιφαίνηται ἀρχομένου, 10 βραχύνει· ἢν δ' 11 ὕστερον ἐπιφαίνηται, μηκύνει. καὶ 12 οὖρα καὶ 13 ὑποχωρήματα, καὶ 14 ἱδρῶτες, καὶ 14 εὔκριτα καὶ δύσκριτα, καὶ βραχέα καὶ μακρὰ τὰ νοσήματα, ἐπιφαινόμενα δηλοῖ.

** ἀναποδόσιες.*

XII. Iam verò 1 paroxysmos & 2 status morborum ipsi pro 3 se 4 quique morbi aperient, & anni 5 tempora, & statæ 6 periodorum vices interque se reciprocationes, 7 si cottidianæ illæ fuerint, tum si alternis diebus repetant, tum si maioribus interuallis. Eò quoque pertinent 8 epiphœnomena: vt si ineunte pleuritide expectoratum 9 ilicò appareat, breuis 10 est morbus: si autem 11 seriùs, diuturni. Quin & 12 vrinæ & 13 deiectiones, & sudores, vt 14 apparuerint, 15 secundi aut sinistri morbos iudicij, breues aut diuturnos fore significant.

1 Hoc est, deteriora periodorum tempora, tam in continuis, quàm in intermittentibus. Vt ex eorum perspicientia, loco diæta exhibeatur, cùm iure debet exhiberi. Nam iure exhibetur, ab editis pepasmi signis: cùm iam excernitur materia morbifica: vel cùm iam vires laborant ab exhausto. Loco exhibetur, silente paroxysmo. Paroxysmi & status morborum indagandi, quo cibus rectè instituatur. Dixerat antè, in vigore & paroxysmis à cibo esse abstinendum: iam docet vnde noscas futurum vigorem & paroxysmos.

2 Hoc est, quatuor morborum tempora: vnde prouisio copiæ ciborum ducitur. Statum constitutionemq. morbi is exploratum habet qui compertum habet an morbus is sit acutus, peracutus aut longus futurus, quóque tempore in vigorem sese sit elaturus. Et à morbi vigore futuro, ægriq. viribus, tota generalisque lex instituendi victus pendet. vt singillatim offerendi cibi occasio ex singulis captatur paroxysmis.

3 Vt peracuti ferè intra quartum diem ad summum vigorem veniunt: tertianæ, septem periodis: quartanæ, diuturnæ, biliosi, imparibus: mixti, paribus: cottidianæ, cottidie mouentur. Pleuritis & phrenitis tertio ferè die: morbi ventris, hepatis, empyema, & tabes cottidie se mouent, magisque sub noctem: malancholici quarto die.

4 Hoc est pro morbi cuiusque specie, magnitudine, more, & motu. quæ quatuor variantur, promotbi essentia, materiâ morbificâ, parte obsessâ, symptomatis comitantibus morbum, & prout fuerint causæ morbificæ. A specie morbi, nam si quartana affligit, tarda veniet crisis. Deinde magnitudo & vehementia morbi: vt si sit causus vehementissima, iam iam crisin

crisin dabit. præterea mos morbi, hoc est clementia & prauitas, si pestifer sit. Id notamus ex epiphænomenis. tandem motus morbi si fit celox, in propinquo crisin esse denotat: vt si anticipârint protracti paroxysmi.

5 Nimirùm præsens tempus & præteritum. Præsens, vt Vere & autumno maniæ eueniunt, æstate causi. Præteritum, vt si hyemem aquiloniam, pluuiosum Ver exceperit, æstate dysenteriæ mulieres fatigabunt. Plenus est his exemplis tertius Liber Aphorismorum. Nam hinc euadunt morbi longi aut breues, eucriti & dyscriti; febres Autumnales longæ sunt, vel calamitosæ. tardat hyems morbos: æstas, maturat. Hæc nouisse, profuerit ad diætam loco præscribendam. Ita scimus æstiuos morbos biliosos esse, triduanóque impetu ferri: alio modo ferri, qui aliis temporibus nascuntur. His adde consimili ratione, res non naturales, & naturales. quæ ad calorem & squalorem, corpus nutare faciunt, tertianarios: quæ ad madorem, cotridianarios: quæ ad frigus siccum, quartanarios motus præbent.

6 Vt si paroxysmi anteuertant, si sin vehementiores & longiores. Nam breuem aut diuturnum fore morbum, intelligimus ex paroxysmorum incrementis. Incrementorum verò ratio ex periodis peti solet. Nam quò hæc tria consociata fuerint vehementiora, eò crisis citiùs edetur. Prior ergo paroxysmus cum sequenti conferatur. Etenim vbicumque incitatæ naturæ, & inchoati pepasmi significatio fit, ibi exacti principij & signa iamiam futuri vigoris eduntur. Nam paroxysmi anticipatio, signum est irritatæ naturæ: diuturnitas absolutæ putredinis, vehementia inchoati pepasmi signum est.

7 Vt cottidiana, tertiana, quartana, quintana, septana, nonana. Dicuntur autem statæ periodorum reciprocationes, cùm pro rata portione periodi sibi succedunt.

8 Hæc enim pepasmum & cruditatem denunciant, indeque tempus crisis subindicant. res diæteticæ vtilissima. Hic subauditur τεκμαίρεσθαι χρὴ, hoc est ratiocinari oportet.

9 Hoc est, si primo die vel postridie. Si nimirum ita appareat, vt apparere debet, nullaque ratio desideretur in eius qualitate, copia, & excernendi modo. Signa epiphænomena ducuntur ex corporis essentia, actionibus, & excrementis. Ne principij homonyma vox fallat. id denotat hoc præsens temporis punctum diuisionis expers: alioqui, vt hîc, significat vniuersale morbi principium. Nam si intra quatriduum id apparet coctum, septimo die liberabitur. Hæc Galenus hîc in Anaxionis historia eleganter demonstrat.

10 Est signum breuitatis, & causa. si nimirum illud sputum nec sit tenuius nec viscosius. Sed dices, Hippocrates sectione prima, libri secundi Epidemiôn scripsit, τὰ δὲ κρίνοντα ἐπὶ τὸ βέλτιον μὴ αὐτίκα ἐπιφαινέσθω, hoc est, quæ in melius decernunt & iudicant, non statim apparere debent. quo modo ergo dicit hîc ptyelon præclarè ilicò apparere? Respondemus, Quædam signa critica esse quæ apparent ad speciem crisis futuræ: alia ad tempus criseos apparent. Ad tempus, vt coctionis signa: hæc quouis tempore apparentia, bona sunt. vt si nubecula quarto die in vrina appareat, septimo die fiet crisis. Sed quæ ad speciem crisis apparent, non sunt bona, nisi primùm signa quæ ad tempus apparent præcesserint. Vt si ineunte morbo facies rubore suffundatur, & marmarygæ adsint, malum. Sin post coctionis signa hæc euenerint, hæmorrhagia iam iam adferet crisin.

11 Non prima vel secunda septimana. vt in Anaxione.

12 In morbis venosi generis, in quibus & signorum, & caussarum criticarum rationem obtinent.

13 In morbis ventris inferioris. aut cùm per deiectiones sit è toto corpore aut è vicinis partibus humoris excretio.

14 Quantitate, qualitate, tempore, & excernendi modo.

15 Quia omne excrementum propriam conditionem & speciem refert eius partis vnde emanat. Hoc Aphorismo illud agitur, vt cautionem cibandi obseruemus religiosè. Hoc est, an iure quis cibum capere debeat, an non: tum eius copiam ac qualitatem. Docent hoc nos morbi historia, & ægri vires. Occasionem verò ineundi pastus, hoc est, vt loco & tempore exhibeatur cibus illis qui suo iure eum capere debent, ostendunt paroxysmi particulares. Nam quinque vel sex horis ante paroxysmum exhiberi debet cibus, si quis sit exhibendus. Porrò quattuor notæ deducunt nos ad scientiam historiæ morbi & paroxysmorum: primò, morbi species: secundò, anni tempora: tertiò, periodorum statæ vices: quartò, signa epiphænomena. Vt generalem autem totius historiæ morbi victum constituas, noscas oportet, quando ad statum summúmque suum vigorem venturus sit morbus: Hoc indicant paroxysmorum anticipationes, durationes, & vehementiæ: adde & cætera quæ hîc Hippocrates. At futuri mox paroxysmi indicant, singula cibo congrua tempora. Vt breuiter dicam, Duo sunt ex quorum cognitione rectè instituitur diæta, nimirum historia morbi, & ægri vires: Historiam morbi, hoc est, quando morbus ad vigorem summum venturus sit, agnoscimus: ex his quatuor, ex specie affligentis morbi; ex anni tempore, statis ex periodorum vicissitudinibus, & ex epiphænomenis signis. Secundum, quod notare debebamus, erat robur virium, de quo sequenti Aphorismo agit.

Occasio nutriendi vt captanda, vbi nutriendum est.

Vnde Paroxysmi futuri nascantur.

Vnde vigor innotescat.

Anacephalæosis in praxi vtilissimi.

XIII.

Γέροντες 1 εὐφορώτατα * νηστείαν φέρουσι, δεύτερον οἱ 2 καθεστηκότες. 3 ἥκιστα μειράκια, πάντων δὲ μάλιστα 4 παιδία. τούτων δὲ αὐτέων ἃ ἂν τύχῃ αὐτὰ ἑωυτῶν 5 προθυμότερα ἐόντα.

** νηστείας*

XIII. Senes (1 quibus est cruda viridisque senectus) inediæ patientissimi sunt: mox homines 2 constantis ætatis: nequaquam 3 adolescentes: maximéque omnium 4 pueri: atque omnino qui id ætatis fuerint 5 alacriores.

In victu instituendo spectanda est ætas.

Superiùs docuit artificiosè colligendum esse morbi vigorem & paroxysmos, quò tutò ægrum ad statum inducamus diætâ, loco & iure præscriptâ. Hîc iam alteram partem explicat instituendæ diætæ, quæ ducitur à viribus, cum securitate, vel cum metu infirmitatis. Nam vt antea diximus, vt rectè instituatur, scire debemus num sit morbus perperacutus, peracutus, acutus, vel longus: deinde vires ægri quales sint. Iam de viribus. Explicatur enim virium robur ex communi & propria cuiusque natura, & humorũ ex dominatu, hoc modo: Puerorum vires valent quidem, sed cum infirmitatis metu; senum vires valent, securitate quadam: ergo hi peruenire possunt ad statum morbi, in omnimoda cibi abstinentia. Nam si etiam in his alimenti inopia genius defraudetur, habet ipsorum calor in promptu fomentum, nempe pituitam, quæ in sanguinem verti potest.

Secunda Indicatio à viribus.

1 Etenim hi non admodum laborant ab exhausto: nam densescit iam eorum corpus, humoresque crassescunt, & iam dominatu melancholici humoris tenentur, & habitus densitate. Ac flos caloris natiui his iam sopitur. Accedit & illud, quòd sint φλεγμαλίας τὰ ἄνω, adeò vt suctionis sensu non æquè titillet ventriculum. Porrò νηστείω vertimus inediam,

Senes cur inediam non ferant, & qui.

inediam quia vocabulum ieiunium & abstinentia est ambiguum. Quod autem Galenus intelligit hac voce paucum quodammodo cibum: bene id quidem, si generaliter intelligas senes, vt etiam ἐσχατογέροντας, id est, decrepitos includas, quos sæpe & pauco cibo souere oportet. Sed si solùm intelligas virides senes, intelligi potest inedia: nã illi senes bonis suis rebus, inediæ sunt patientissimi, nimirum à 50. ad 67. annum, hoc est ὠμογέροντες, quos crudos appellamus. nam proximè ab his ponit τοὺς καθεστηκότας.

2 Iisdem de causis, sed non tam validis, à 35. ad 50. annum.

3 Nam dissipabile est horum corpus: & facilè fuctum sentiunt: à 15. ferè, ad 25.

Pueri non ferunt inediam. 4 Nam exhauritur horum corpus crescendo ac augendo in omnem dimensionem: & quia semini sanguinique parentum proximum, propereáque tenellulum, facilè exhauritur. ad decimum annum vsque.

5. Ob vim calidi natiui, qua circumfluunt: id quomaius fuerit, eò maiori egent nutricatu. & hi in perenni ferè motu versantur corporis & animi, vnde validè exhauriuntur. Pueri itaque atque adolescentes nequaquam ferunt inediam, tum ratione naturæ communis; laborant enim ab exhausto ob caloris tobur, & materiæ subtilitatem, tum ob meatuum libertatem, seu corporis laxitatem raritatémque, quæ tres sunt in nobis effluxionum causæ. Tùm etiam ratione peculiaris naturæ, quia sunt picrocholi τὰ ἄνω. Sed obiicies, multi senes sunt abnatâ etiam naturâ picrocholi τὰ ἄνω. Respondet Hippocrates, quòd ea quæ in senibus sursum ferrur φλέγματος, hoc est, pituitescit. quod fieri etiam ibidem docet, iis qui vtuntur oxymelite diluto. Atque hinc adeò est, Quòd quibus iuuenibus, ob caliditatem & raritatem, aliodelatâ bile, aluus fuerit siccior, iis, senibus laxetur. *2. De victu acut.*

XIV.

Τὰ 1 αὐξανόμενα, 2 πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον θερμόν. 3 πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς· εἰ δὲ μὴ, τὸ σῶμα 4 ἀναλίσκεται. Γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμόν. διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων 5 ὑπεκκαυμάτων δέονται, ὑπὸ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννυται. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες, ψυχρὸν γὰρ τὸ 6 σῶμα.

XIV. Quæ 1 corpora incrementis augescunt, 2 plurimum habent calidi natiui, propereáque 3 plurimo egent alimento, alioqui horum corpus 4 tabescit. Senibus verò parum caloris superest: quò fit vt paucis 5 fomitibus contenti sint, nam copiâ extingueretur facilè. Quæ causa est cur senibus non ita febres acutæ, frigidum enim est eorum 6 corpus.

Ratio superioris Aphorismi.

Calidum natiuum quid. 2 Calidum natiuum est humidum primigenium, spiritu & calore perfusum, cuius hyparxis est semen. Hoc enim materiam & causam efficientem corporis continet. Id calidum innatum appellat Hippocrates, animam Aphorismo quinto, sectionis quintæ, libri sexti Epidemiôn. Alimentum autem beneficio caloris natiui eiusque ratione, nostræ naturæ est familiare. Igitur quo propiùs absunt alimenta à vita, eo plus habent fucci altilis. quia nihil nos alit, nisi & ipsum alatur & viuat. alimur enim similibus. Aurum igitur potabile, si tale reddi possit, nullam habet vim nos alendi, quia inter aurum solidum & potabile nihil interest præter concretionem, fusionem. Homo nec purioribus elementis viuere potest, tantum abest, vt destillatis inanimatarum rerum viuat alatur ve.

1 Quibus promotio fiat ad vlteriorem terminum, seruata pristina continuitate, & forma; quod nulli arti datum est. vbi & quibus tanta vis naturæ est, vt agat in partem abditam, ita vt, dum additur, totum augeatur. Ab anima enim illud habent omnia quæ viuunt, quòd auctionem & diminutionem accipiunt κατὰ τοὺς ἐναντίους τόπους, dicit Arist. οὐ μὲν ἄνω μὲν αὔξεται, κάτω δ' οὔ. ἀλλ' ὁμοίως ἐπ' ἄμφω καὶ πάντοτε τρέφεται. Hoc est, Secundum locos contrarios. non enim sursum quidem augentur, deorsum verò minimè, sed æquè in ambas partes. hæc Aristoteles 2. lib. De anima 2. Quasi dicat, tale corpus duobus simul contrariis motibus mouetur, scilicet superiùs & inferiùs. Verùm naturale corpus siue fuerit simplex, siue compositum, sursum tantum, vel deorsum solùm mouetur, ex vi dominantis elementi. Igitur quod contrariis simul motibus fertur, id illi erit ab alio principio, scilicet ab anima.

2 Cuius actio est nutritio atque augmentum, cùm scilicet tale quippiam quale est id quod ipsum habet generatur.

3 Nam vbi ita vegetat atque viget calidum natiuum, exhauritur corpus incrementum ducendo, vnde sequitur connaturalis materiæ succique nutritij exhaustio.

4 Effluxus copiâ, & affluxus inopiâ. Diffluit facile eorum calidum natiuum, quia est aëreum & humidum.

5 Ducta Metaphora ab oleo & lignis aridissimis, quibus exigua flamma conseruatur.

6 Nec inflammationes iam sunt calamitosæ senibus, exceptâ peripneumonia & pleuritide. Idque non ratione inflammationis, sed defectus virium, quæ ad expectoratum promouendum necessariæ. Si tamen valida corripiantur febre periculi plenum. nam causæ immanitatem denunciant, quæ frigidum hoc corpus in flammam abripit. accedunt effœtæ vires, ac extra naturæ lineam longè abducta temperies. *Senes immunes sunt inflammationibus partium spirabilium.*

XV.

Αἱ 1 κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος 2 θερμόταται φύσει, καὶ ὕπνοι 3 μακρότατοι. ἐν 4 ταύτῃσιν οὖν τῇσιν ὥρῃσι καὶ τὰ προσάρματα πλείω δοτέον. καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλεῖον † ἔχουσι· τροφῆς οὖν 5 πλείονος δέονται. a σημεῖον αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ ἀθληταί. *† ἔχουσι. ἔχει.*

XV. Insignes 1 capacitates internæ hyeme & Vere sunt naturâ 2 calidissimæ, & somni 3 longissimi: iis 4 igitur temporibus cibi accessio est adiungenda, nam cùm calidi innati plus habeant, eò fit, vt iis 5 maiore nutricatu sit opus: cuius a rei documento nobis sunt ætates & athletæ.

Copiam cibi indicat etiam anni tempus. Quo enim tempore vires ab exhausto & substantiæ triplicis effluxu magis laborant, eo magis imminet periculum infirmitatis; eóque plus refectioni studendum: Sed Vere & hyeme magis laborant: Vnde & hyeme plus tribuendum esse refectioni quàm aliis anni temporibus. *Anni tempus copiam cibi indicat. Sẽsus Aphorismi.*

1 κοιλίας vox significat insignes capacitates internas, præsertim partium nutritioni dicatarum. Interdum indifferenter significat omnem capacitatem, vt sunt etiam interstitia musculorum, in quæ si sanguis delabatur, vel gangrænat; vel suppurat, vel expirat. Insignes ergo capacitates internæ, hyeme & Vere sunt calidissimæ; paruæ autem nequaquam. *κοιλίας quid.*

2 Calore fluente (qui consistit in sanguinis spiritu arteriarum & venarum) non fixo. hoc euenit per aliud frigus à foris; colligit in internis calorem illum. Ita regio frigida hoc etiam facit. frigus colligit ac impedit ne dissipetur substantia calidi natiui.

3 Beneficio illius caloris qui ventres occu- *Somni cur longi.*

pat: quia quo ventres calidiores, eo sanguis absoluitur perfectiùs. Quóque maior copia bene confecti sanguinis, eo anathymiasis suauis maior. Hac autem fruitur cerebrum de nocte ad instaurationem spiritus animalis & sui, quo hæc maior, eò somnus longior. Noctium autem prolixitas suis tenebris intrò concludit calorem; lux verò forâs euocat: & nox est die frigidior.

4 Quibus calidiores sunt ventres, & somni longissimi.

a quasi dicat, quacumque ratione augetur calor, maiorem nutricatum requirit. pueri enim calore natiuo circumfluunt: & etiam athletæ, qui excitant exercitio calidum natiuum.

5 Nam intrò actus calor si prædio suo non fruatur, extinguitur. Docet hoc Aphorismo Hippocrates hyeme à calore natiuo interna maximè calere. Vnde forte quis existimet æstiuo tempore calidis cibis ac generosis vinis vtendum esse. Respondemus hos falli: Nam Hippocrates non asserit calere hyeme simpliciter interna: sed dicit ea circumfluere calore natiuo: hoc est blando illo ac naturæ consentaneo. Quare quacumque de causa exuitur id suo blandimento, degener à natalitia illa vi euadit. Siue enim nimium frigeat, siue nimium æstuet, desinet hac parte natiuum dici. Æstate autem æstuat nimium, quare eius natiua vis acciditur ab illa quam tunc concipit flamma: & exiguum tunc est calidum natiuum. Si tunc aromata vináve generosa propinaueris, validiùs extra naturæ lineam abripietur, & fiet hoc modo calor natiuus prostratissimus. Quod verò interdum flagrante ita æstu per æstatem, à pauco vino recreentur aromatico vires, id fit quòd cruditates interdum ventriculum occupent, quodque spiritus exhausti sint. Hinc solemnis per Italiam inualuit mos, vt primo Augusti die maluaticum propinetur. Sed largior vsus vini tunc nocuus est semper.

Quæstio.

XVI.

1 Ὑγραὶ δίαιται πᾶσι τοῖσι πυρεταίνουσι 2 ξυμφέρουσι, μάλιστα δὲ 3 παιδίοισι, καὶ τοῖσιν ἄλλοισι, τοῖσιν οὕτως 4 εἰθισμένοισι διαιτᾶσθαι.

XVI. Diætæ 1 humidæ febricitantibus omnibus 2 accommodatæ sunt, maximè verò 3 pueris, atque aliis qui sic diætam 4 instituerunt.

De ciborum qualitate. 1. Lib. De Diæta. *Hactenus de copia; iam de qualitate ciborum. Quo enim genere ciborum vtendum sit ei cui per febres necessarius est diætæ vsus, docet hoc Aphorismo; videlicet cibo humido. Scribit alibi Hippocrates, Cibus humidus imbecillis, sitis expers, coctu facilis, & liquidus. Hæc enim quattuor requirit Hippocrates ad diætam humidam: imbecillitatem, sitis carentiam, concoctu facilitatem, vtque sit liquidus. Quæ quattuor in ptisana potissimum considerare docet. Dicitur autem cibus imbecillis, qui est alienæ qualitatis expers: qui est fortis, neque acrimoniam aliquam relinquit in stomacho, neque vapores attollit ad caput. Huiusmodi quoque cibum frigidum esse docet Hippocrates, vbi ait, αἱ ἀσθενέες δίαιτ), ψυχραί. Quare frustrà quidam cauillantur, Hippocratis sententiæ adiicientes, & frigidæ: vt quod humido cibo necessariò includatur. Huiusmodi ergo victus imbecillis optimè conuenit febricitantibus, quia extinguit calorem febrilem ventriculi æstuantis, ac spirabilium partium. Debet is quoque esse sitis expers, hoc est, frigidus & humidus: quia alioqui febricitantibus febrem augeret. Hac enim ratione interdicit Hippocrates pleuriticis melicrati vsum, si sint πικρόχολοι τὰ ἄνω: quòd iis sit sitiferum. Huc accedit quòd & concoctu facilis debeat esse: tanto faciliùs à calore languido conficiatur. Postremo liquidus, nam cùm calor natiuus effœtus quodammodo langueat, hac potissimum ratione calori natiuo respondebit, atque simul naturæ studebit, & morbi pepasmum iuuabit. Scribit itaque hîc Hippocrates, Victum humidum febricitantibus conuenire: Intellige cùm iure & loco adhibetur: quasi tale instituat ratiocinium: Quicquid est huiusmodi vt æquè naturæ studeat atque cum morbo pugnet, id conuenienter cuique febricitanti potest exhiberi. Huiusmodi autem est ptisana, vtpote quæ inter cerealia cibaria ita reliqua superet, vt nullum sit quod omnes eius vires obtineat. Nam stomacho tumultum non infert, nec fluctuationes aut flatus parit, si modò bene coquendo intumuerit, & ita omnes deposuerit flatus, tota est æqualis, & facilè eam ventriculus amplectitur: quia ventriculus calore febrili æstuans, modico gaudet contrariorum vsu. Cùm ergo à ventriculo conficiatur, egregiè studet naturæ. Eadem quoque pugnat cum morbo, quia frigiditate & humiditate sua calorem febrilem, si fuerit pepasmi capax, leniendo præparat ad pepasmum. Si verò fuerit is pepasmi expers, ipsum excludit & deturbat, obstructionesque tollit. Sed obiicies, Hydropicis, quorum affectio febrem habet coniunctam, non conuenit victus humidus. Respondent, Hippocratem hoc intellexisse de his, qui laborant ex febre essentiali: sed hydropicorum febris est symptomatica. Verùm hæc solutio est nulla: nam & de symptomaticis & de essentialibus agit febribus. Hic enim Aphorismus ex eo loco sumptus est, vbi agit Hippocrates de pleuritide, ad quam præscribit ptisanam. Dicemus ergo, quòd ineunte febre si immineat periculum hydropis, venam secabimus, interdicemus vsum vini, cibabimus diæta refrigerante & humectante. Nam si maior ratio habenda sit causæ quàm symptomatis, pugnandum est cum febre. Perfecto autem hydrope, potiùs pugnandum est cum symptomate, quàm cum causa, quòd aqua ibi hærendo putrescat, & in sui contagionem viscera cuncta trahat.*

Cibus imbecillis quis. *6. Epid. 4. 17. Defenditur Hippocrates.* *Cibus sitis expers.* *Eupeptos. Liquidus.* *Vt in vsum vertendus sit hic Aphorismus.* *Ptisanæ laus.* *Obiectio.*

1. Qualitate & consistentia liquidæ, sitis expertes.

2 Quòd acrimoniam caloris infringant, obstructa liberent, materiam pepasmi capacem concoquant, expertem verò excludant, nec naturæ negocium faciunt, nec aluum superant, quæ est apthodes in omni febre valida.

3 Qui natura sunt humidi, & qui similium vsu gaudent. & natura suo statu conseruatur similitudine substantiæ.

4 Nam studendum est naturæ insitæ & ascititiæ, atque vnà pugnandum cum morbo.

XVII.

Καὶ οἷσιν 1 ἅπαξ, ἢ 2 δὶς, καὶ 3 πλείω καὶ 4 ἐλάσσω, καὶ κατὰ 5 μέρος. Δοτέον δέ τι καὶ τῇ 6 ὥρῃ, καὶ τῇ 7 χώρῃ, καὶ τῇ 8 ἡλικίῃ, καὶ τῷ 9 ἔθει.

XVII. Quinetiam quibus consentaneum est 1 semel aut bis die [2 pastum inire] quibúsque 3 pleniore aut 4 parciore manu & quo 5 progressu fieri oporteat. Sed concedendum est aliquid 6 tempori, & 7 regioni, & 8 ætati, & 9 consuetudini.

Cum iam perspectum nobis fuerit iure ptisanam exhibendam esse, & quo loco (quod animaduertimus ex perspicientia virium ægri, historia morbi, & paroxysmi) tum verò illud considerandum est, quo modo sit exhibenda, quod ex eisdem elucet: vt in pleuritide cùm os humescit, num bis vel semel exhibere de die, & num larga manu vel aliter, & num semper vt instituisti. *Quo modo.*

1. Vt si expectorato nondum madescat os, viresque id ferant, vt semel tantum comedat in productiore aliquantulum morbo.

2. Si os à ptyalo madescere cœperit.

3. Quoque vberius procedit expectoratum, eò pleniore manu dandum: quò inde firmiora reddita latera, fœliciùs expectorent.

4 Si

4 Si nondum expectoratum procedit, nec homo sit picrocholos sed phlegmatias, nec vires prostratæ langueant.

5 Scilicet qua ratione, vel vicissim & paulatim: numque id eodem ductu agendum vt instituisti: quid aliter agendum.

6 Quo nimirum tempore vires ab exhausto laborant.

7 Nam in frigidis regionibus multum dandum.

8 Nam pueri alacriores, inediæ sunt impatientes.

9 Ne œconomia naturalis soluatur ac immemor officij sui reddatur, immutatione temperamenti, habitus, & actionis. Vt κατὰ μέρος rectè intelligamus, scire debemus hoc referri ad occasionem mutandi cibi in qualitate, copia, & numero. Vt num integra ptisana vel eius cremor sit exhibendus, quæ ratio ducitur ex morbi & ægri natura, quibus nimirum modò inuitamur ad cibum exhibendum, modò auocamur. Examinatur enim hoc aphorismo an, ineunte prisanæ vsu, mitificato scilicet iam morbo, integram ptisanam sumere debeat, vel num potiùs solum cremorem ptisanæ: & num eam parca manu. Et num ita præbendum, non tam ratione morbi, quàm ægri: quia reuocat ventriculum ab ocio ad negocium. Dein postridie, vbi ptisanæ iam ventriculus assueuit, & quùm certiora pepasmi indicia morbus dederit, eo pleniore manu tum in qualitate, tum in frequentia & quantitate ptisanam sumet. In quantitate, quia magna copia: in qualitate, quia ptisanam integram: in frequentia, quia bis die sumet; idque ratione morbi, naturæ tum communis tum ægri. Neque ab hoc ptisanæ vsu cessabit (quia sine intermissione viribus est opus) vsque ad morbi solutionem. nisi astrictior fuerit aluus, qua venter distenditur, difficultas spirandi augetur, & caput symptomatis plethoricis affligitur: hoc solùm casu semel die tantùm præbenda est prisana: & altera pars diei insumenda est in prouocanda alui deiectione. Dicit autem Aphorismus, aliquid dandum esse consuetudini: quia quorum ventriculus semel aut bis humescere, intumescere, concoquere consueuit; si defraudetur, mutata consuetudine; temperamentum, habitum, & actionem immutat. Addit concedendum aliquid esse regioni & ætati: nam iis aut ex inopia laborant vires; aut augetur calidum natiuum.

τὸ κατὰ μέρος quid sit.

Aluo constricta quo modo transigendum.

XVIII.

1 Θέρεος καὶ φθινοπώρου σιτία 2 δυσφορώτατα φέρουσι, χειμῶνος 3 ῥᾷστα, ἦρος 4 δεύτερον.

Cibi quando benè & malè feruntur.

XVII. Æstate 1 & Autumno cibos 2 ægerrimè ferunt, Hyeme 3 facillimè, mox 4 Vere.

1 Hîc explicatur superius κατὰ μέρος. Cùm scilicet iure & necessariò bis de die, & pleniore manu cibos capere debent iam mitificato morbo. Iam itaque quo progressu id fieri debeat docet. Nam officii vacuitate aluus reddita est ignauior; cùm siccus esset morbus: accedit iam quòd æstate languet calor natiuus, quodque natura ægrè se conuertit ab ocio ad negocium.

κατὰ μέρος explicatur, hoc est, quo progressu cibus augeri debeat in copia & frequentia.

2 Quòd eo tempore calor natiuus quasi effœtus languescat. & autumno densentur corpora.

3 Quod ventres tunc sint calidissimi, & somni longissimi.

4 Magis enim euapotat quàm hyeme calidum natiuum. Ad constituendam itaque victus τέκμαρσιν valet plurimum temporum distinctio. Ac si diceret, is qui iure genio indulget iam, (editis pepasmi notis) post bidui vel quatridui inediam à dato cibo affligitur; proptereàque summa prouisione est opus in cibi qualitate, copiâ & frequentiâ: tum vero pluribus damnis augetur æstate quàm hyeme: autumno quàm Vere, si quod peccatum fuerit in cibi qualitate, copiâ, vel frequentiâ. Si quis dixerit, Nutritio est vacuati repletio: sed æstate plus vacuatur, hyeme minus: Quare æstate plus exibendum quàm hyeme. Respondet Galenus: Vtroque tempore magnam fieri euacuationem: æstate quidem quia calor natiuus, (cuius hyparxis consistit in blandissimo calore) est languidior, & pori patentiores, vnde sudores fluunt crassiores. In hyeme vero quia pori magis sunt astricti, & calor natiuus maior, magis per insensibilem effluxum vacuantur homines. Quia quò calor est vehementior, eò magis effluxus fugit sensum.

Hyeme cur plus dandū.

X I X.

Τοῖσιν ἐν τῇσι 1 περιόδοισι παροξυνομένοισι 2 μηδὲν διδόναι, μηδ' 4 ἀναγκάζειν, ἀλλ' 3 ἀφαιρέειν τῶν προσθεσίων πρὸ τῶν κρισίων.

XIX. In morbis qui 1 per circuitus recrudescunt, nihil est exhibendum, neque vlla ratione 3 adduci quis debet vt aliquid exhibendum putet; sed contrà demenda 4 cibi accessio ante crises

q.d. Decipimur specie infirmitatis. Si enim vires vi morbi languent, non exhibebis cibum: sed si ab exhausto laborant. Hippocrates hîc loquitur de progressu ad infirmitatem: superius egit de progressu ad ῥώμην. Finitur hoc Aphorismo tractatus decimussextus à diata. nam sequentibus Aphorismis redit ad euacuationes & purgationes unde hunc librũ auspicatus fuit. Definiuerat enim Hippocrates medicinam additionẽ & ablationẽ. Ab ablatione inchoans, primis Aphorismis egit de ablatione materia morbifica (nam independent morbi acuti) vena sectione & purgatione. Sed quia cibo opus est sẽper: quo modo is institui debeat, ne augeatur materia morbifica ex sinistro eius vsu, hactenus egit. Videtur autem prima fronte idem esse hic Aphorismus cum vndecimo superiore: nequaquam tamen est. Nam licet demonstratio huius ex illo sumenda est, alius tamen est vtriusque scopus. In illo enim agit de occasione cibi exhibendi: hîc agit de vtendi modo; vt hic Aphorismus vsus distinctionem contineat. Ac si diceret: Ventum est ad id tempus, vt qui ieiunauit triduum, biduum, aut quatriduum, cibos iure debeat capere, (mitificato nimirum iam morbo) ad comparandam corporis firmitatem, larga manu vel parciore, bis vel semel, prout morbus id exigit. Quæstio itaque nunc est, ex quo cœperit vti ptisana, an ea semper, sine intermissione vti debeat. Respondet libro secundo De victu eorum qui ex acutis morbis laborant, Quod sic modo aluus astrictior ab ea non auocet. Nam hoc casu priùs iniiciendus est clyster. Addit Hippocrates adhuc aliam exceptionem; hoc modo: Ex quo ptisana vti cœpistis pro viribus comparandis, ea sine intermissione vti debetis, modo non laborarit ex eo morbo qui per circuitus ingrauescit: Quia in eiusmodi eo ipso die, quo circuitum faciet morbus debebis abstinere in totum; & perfectam intermissionem in iis expectabis. In continuis verò remissionem obseruabis.

In paroxysmis abstinẽdum.

Ordo Aphoristicus Hippocratis.

Sensus Aphorismi.

1 Periodus est duplex; Vniuersalis & singularis. Vniuersalis dicitur Hippocrati ὅρος, hoc est appulsus morborum, vt diximus quaternarium primum esse, primam periodum. Singularis periodus est totum illud tempus accessionis & remissionis. Hoc igitur Aphorismo videtur circuitus & pro vniuersali & pro particulari periodo accipi posse.

Periodus duplex.

2 Ne auocetur natura à pepasmo ad pepsin. & eo tempore aluus impura est, affluxu materiæ morbificæ.

3 Id est, nulla necessitate coactus quis exhi-

3 Prognost.

bere

ἀναγκάζειν quid.

bete tunc cibum debet. accipitur enim τὸ ἀναγκάζειν passiuè: nec satis commodè id quidam reddunt (neque cogere) iam quando coges ægrum, cui iudicas non esse exhibendum cibum? Quasi dicat, decipimur infirmitatis specie: dum non rectè nobis perspecta est causa infirmitatis, vt propter illam cibum exhibendum putemus. Non enim ad omnem infirmitatem cibus est exibendus. nam cùm ad varias causas vires deficiant, si illæ vi morbi langueant, non exhibebis cibum: at si ab exhausto fiat vitium infirmitas, iam solùm vires cibum requirent.

4 Antequàm nimitùm adiungendam putes cibi accessionem, iam deducas.

XX.

1 Τὰ κρινόμενα καὶ τὰ 2 κεκριμένα ἀρτίως, μὴ 3 κινέειν, μηδὲ 4 νεωτεροποιέειν, μήτε φαρμακείῃσι, μήτε ἄλλοισιν 5 ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ' ἐᾶν.

Cautio.

XX. Quæ 1 iudicantur perfectè, quæque 2 iudicata sunt exquisitè, nullo modò 3 mouenda, neque 4 nouanda, neque medicamentis purgantibus, neque aliis 5 irritamentis; sed missa facienda.

1 Cautio pharmaceutica. Superioribus Aphorismis egit de qualitate & quantitate euacuationis, nunc docet tempus & modum euacuandi, & qua cautione vsus eorum iniri debeat. Quæ itaque, dicit, iudicantur, nimitùm propriâ crisi. quia quot sunt morborum ideæ, tot sunt & κρίσεων differentiæ. tamen quò natura viam affectat, eò maximè criseos inclinationes fiunt. Ex quibus. duobus principiis, hac colligas definitionem: Propria Crisis est quæ secundùm morbi ideam, pro foco ipsius, & pro natura eius qui iudicatur, inclinationes facit. Dixi in hac Definitione, Pro natura eius qui iudicatur: Quia febris ardens in iuuene, per haimorrhagiam: in sene, per dysenteriam iudicatur. Talia autem perfectè iudicantur, quæ antè significata fuere signis apparentibus ad speciem & tempus futuræ crisis: quæque commodè effunduntur in qualitate, quantitate, tempore, & excernendi loco & modo. Huiusmodi autem crisin dicimus non perfectam, si in illa desideretur vlla harum rationum. Vt, non est perfecta crisis Phrenitici, si quarto die profundit stillatim paucum & sincerum sanguinem. Etenim desideratur ratio temporis: nam quæ paribus diebus accedunt, paribus iudicari debent: quæ imparibus, imparibus. Desideratur etiam ratio in modo excernendi: nam stillatim illi manat sanguis, qui debebat ferri ἀθρόως hoc est, confertim. Peccat etiam hæc excretio in quantitate: nam paucum emanat: etenim nihil paucum est criticum. Postremò in qualitate, syncerus sanguis stillat: etenim nihil sincerum est bonum. Nihil rectè fit, quod antè significatum non fuit, signis apparentibus ad tempus criseos: id est, signa pepasmi præcedere debent crisin. Quare signa apparentia ad speciem crisis, incerta & calamitosa sunt, nisi præcesserint signa ad tempus. Nam illæ excretiones sunt symptomaticæ. Quare, Fœlicem crisin signa pepasmi præcedere debent, & symptomata perturbationis criticæ. quæ duplicia sunt; quædam enim apparent ad tempus, alia ad speciem futuræ crisis. Quæ signa nisi præcesserint, excretionem talem nequaquam criticam, sed symptomaticam vocabis. Signa quoque ea ad speciem criseos incerta sunt & calamitosa, nisi præcesserint signa ad tempus crisis. Exempli causa, Laboret aliquis iuuenis ex febre ardente. Si apparuerint illi die quarto in lotio signa pepasmi, dices hunc iudicandum die septimo. Si verò ante septimum diem appareat facies rutila, micantes oculi & reliqua talia signa, dices eum per haimorrhagiam iudicandum. Vt si signa pepasmi non præcessere, nam ea ad tempus crisis apparent, erit symptomatica excretio. Si verò illa haimorrhagia ita fiat, vt in illa nulla ratio desideretur, dices illam crisin perfectam fuisse. Atque vt acuti morbi excretione, ita diuturni morbi abscessu iudicantur. Hoc est translatione materiæ ab vna parte in aliam: Nisi tamen eum ab abscessu liberârit vrina copiosa, quemadmodum euenit seruo Archigenis. Abscessus autem perfecti hæ sunt conditiones, vt fiant die critico, longissiméque à parte affecta, & κατ' ἴξιν, id est, è directo, & in partem totius materiæ capacem, vt liberet ægrum. Vno verbo, Neque morbo sit impar, neque naturæ sit impar. Morbo par est & naturæ, bubo ponè aures. exanthemata morbo sunt imparia, & naturæ paria. hydrops in febrem, naturæ impar, sed morbo par.

Crisis quid.

Perfectè quæ iudicentur.

Crisis imperfecta.

Exemplum practicum.

Abscessus qui iudicantur.

2 Ita vt nulla supersit mala empyreumatis qualitas ignea: cuius signa sunt sitis, & oris siccitas: nec etiam restibilis sit materia morbifica, cuius signa sunt amaritudo oris, cibi insuauitas, & deiecta appetentia. Sed vt sit integra redintegrataque œconomia naturalis in assumendis & excernendis: & vis vitalis ac animalis memores sint sui officij. Siue fit ἐν ὑπεροχῇ critica, siue in vacuatione critica.

Empyreumatis, & materiæ morbificæ superstitis nota.

3 Quatuor complectitur, vacuationem, coëffusionem, quod συνεχυμοῦ dicit Hippocrates, reuulsionem, & deriuationem. Quæ quatuor ita dicuntur, quòd euacuare dicimus, quoties sine distentione partis aliquid educimus. Effundimus, cùm quod deest euacuationi excitamus: reuellimus humorem qui fertur per loca lege naturæ non consentanea: deriuamus eum, qui fertur quidem per loca lege naturæ consentanea, sed ex euentu dissentanea.

6. Epid. 1. in initio.

Coëffusio quid.

Reuulsionis & deriuationis discrimen.

4 Est verbum agricolarum: & significat hoc loco alterationem caloris vel frigoris. q. d. non est locus alterantibus: quemadmodum pragmatici id moliuntur sæpe syrupis & similibus imprudenter. Nouare cùm dicit, collineat ad empyreuma: cùm ait Mouere, ad materiam Morbificam respicit.

5 Vt lenientibus, balneis, clysmis, &c. Et tamen modum reficiendi præscribemus. Scribit Hippocrates, malè Simoni ad exanthematum curationem à Medicis præscriptam fuisse medicamenta vomitoria. Quia illa Simonis exanthemata, nihil aliud erant quàm crisis quædam in cute vestigia. Puto, inquit, si quis calida fouisset, iuuari ægrum potuisse. q. d. cum huiusmodi perfectæ crisis vestigiis, est pugnandum Topicis. Atqui hoc est quod præcipit Hippocrates, vbi ait, Vbi fauces ægrotant, aut tubercula nascuntur in corpore, excretiones inspiciendas esse. Nam si excretiones fuerint laudabiles, corpus erit integrum. Quare in his abstinendum: Si enim rectè mouet natura, excitabis tu importunâ pharmaciâ hypercatharsin: si tu κάτω, illa fortassè ἄνω. Suadeo ne quis in ipsa crisi pharmacum ad coëffusionem propinet: supersede diem vnum aut alterum. Id enim longè tutius: nescis enim quò nam abeat natura: quæ enim segnescere videtur iam, ac languidè excrementa excludere, hanc mox viuida quadam vi maximam succorum copiam deposuisse vidimus. Quod si quid irritamenti à pharmaco accessisset, in fluxum calamitosum facilè se laxasset.

Simonis exanthemata.

Medicus sit spectator, nō actor.

Cautio.

XXI.

Ἃ 1 δεῖ ἄγειν, ὅκη 2 ἂν μάλιστα ῥέπῃ, 3 ταύτῃ ἄγειν 2 διὰ τῶν 4 ξυμφερόντων χωρίων.

XXI. Quæ ducenda 1 sunt, eò 2 ducenda quò 3 maximè natura viam affectat, per loca 4 lege naturæ commoda.

Præcedenti aphorismo de perfecto naturæ motu egit iam

iam de imperfecto, cùm nimirùm natura languidè mouet, adeò vt medica manu opus sit. Hæc sit naturæ adiutrix. Agit enim hoc primo libro De purgatione, cùm mutatio fit siue ad robur siue ad infirmitatem virium.

1 Est illud necessitatis verbum, recidiuæ metum subindicans. Cùm nimirùm superest materia morbifica à præcedente morbo, quæ non integrè crisi exclusa fuit. Vel si turgeat iniqua materia.

2 Intus, foras, sursum, deorsum. nam quot sunt morborum ideæ, tot sunt differentiæ motuum humorum.

3 Morbi grauioris metu. & ne ruat materia in partem, cuius officio vita carere non potest.

4 Quasi dicat, ægri vires valeant, nec sint loca ex euentu incommoda Quare non satis est vt moliamur purgationem eò quò natura & humor viam affectat. Vt si quis polypo obsessus etiam catarrhis obnoxius sit narium: abducet medicus doctus eum fluxum apophlegmatismis ad palatum & os. Ita in dysenteria minimè totum corpus per afflicta intestina euacuamus: licet sæpiùs scriptulo vno aut altero rhabarbari & corticum myrobalanorum ea, quæ intestinorum inuolucris concepta sunt excludamus. Ex hoc Aphorismo sumitur Definitio purgationis; *Purgatio quid.* Quæ est humoris qui in vitio est, quò natura vergit, per commoda loca exclusio.

XXII.

1 Πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινέειν, μὴ 2 ὠμά, μηδὲ ἐν 3 ἀρχῇσιν, ἢν μὴ 4 ὀργᾷ· τὰ δὲ 5 πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ.

XXII. Concocta 1 medicamento purgare ac mouere oportet, non 2 cruda, neque 3 ineunte morbo, nisi materia 4 turgeat: plurimum 5 verò non turget.

Purgatoriæ occasio, & quibus opus sit ad purgandum. 2. Alim. facult. *Aphorismo hoc agitur de occasione purgationis. Vbi obserua quòd natura expellat: medicamentum verò attrahat: Quia naturæ officium est concoquere, segregare, & expellere. Naturæ autem deberi expulsionem, docet Galenus, vbi agit de pyris, vbi dicit, Naturam vsu pyrorum roboratam, malum exclusisse. Quod si igitur nec Naturæ expellenti, neque medicamento attrahenti cedit humor, id fiet quod alibi dicit Hippocrates, Quòd medicamentum frustrà exhibitum liquefaciat & consumat ea quæ morbo resistunt. Hoc est, partes solidas & harum virtutem atteret; adeò vt morbus fiat ex euentu lethalis. Hinc sequitur, quod si eo tempore quo neque* *Purgatoria remedia cur lædant.* *naturæ expellenti, neque medicamento attrahenti humor cedet, medicamentum porrexeris, illud nihil aliud præstabit quàm calorem febrilem augere. Quare sint concocta, hoc est, vi naturæ mitificata, & ad temperiei mediocritatem reducta. Sed dices, si natura perferre potest vt ea quæ turgent ineunte morbo excludantur, quare* *Quæstio.* *non feret vt etiam cruda extrahantur? Respondemus, quæ orgasmo feruntur, facili remedio abduci possunt, nam sponte concitantur: quod crudis negatur, nam violentia hic opus esset, & frustra.*

1 Quia ad legitimam purgationem, quæ artificiosè præscribitur, tria sunt necessaria, naturæ vi, *Purgationi bonæ tribus opus est.* meatuum libertate, & materiæ præparatione. Quamuis igitur ineunte morbo naturæ vis sit robusta, plus tamen valet materiæ contumacia ad auocandum nos ab exhibitione medicamenti purgatorij, quàm naturæ robur valeat & inuitet ad huiusmodi exhibitionem. Porrò concoctionis duo sunt genera, vna est *Coctio duplex.* rei naturalis, id est, rei coquendæ, in coquentis naturam commutatio: & dicitur pepsis. Altera rei præter naturam, quæ vt causa morbifica, à natura vincitur, & mitificatur naturæ vi, ad excretionem præparata iam est: & coctionis particeps dicitur. Quamuis enim partibus solidis non assimilatur: attamen ideam gerit partis eius vbi suppurat. Vtriusque autem coctionis sola natura est causa, hoc est, virtus partium solidarum. Nam calor præter naturam nullam vim mitificandi habet: ideoque quæ coquuntur & quæ mitificantur non causis efficientibus, vel solà materiâ differunt. Nam res quæ suppuratur concepit quidem in se calorem præter naturam: verùm is nihil præstat ad mitificationem. Ideoque refert tantùm quoddam vestigium partis alterantis: sed planè ipsi assimilari nequit. Rectè dicebat ex hoc Aphorismo Seneca: In morbis nihil est magis periculosum, quàm immatura medicina. Et Liuius, Medici plus interdum quiete, quàm mouendo & agendo proficiunt. *Consf. ad Helu. Lib. 22.*

2 Sunt variæ cruditates: quot enim sunt genera coctionum, tot genera sunt cruditatum. Quædam *Cruditates quot.* enim cruditas pepsi corrigitur, quædam pepasmo. Sic pituitam dulcem dicimus esse crudam, quæ cocta abit in sanguinem, & partibus nostri corporis tandem assimilatur. Hanc quoque cruditatem habere dicitur bilis in suo genere, cùm redditur copiosior, & dum consistentia in vitio est. Rursus cruditatis quæ sub pepasmum caditduo sunt genera; nam quædam cruda tantùm sunt, sed pepasmi capacia, vt est sanguis in phlegmone. Alia verò cruda pepasmi sunt expertia: qualis erat illa bilis, in pestilenti constitutione, segregata à sanguinis massa. Dicuntur igitur 3. Epid. 3. hoc Aphorismo cocta, quæ vi partium solidarum sunt mitificata. Hæc talia pharmaco trahenti, & naturæ expellenti cedent, ac inoffenso cursu effunduntur. Cruda si valido pharmaco tentaueris, liquefacies ea quæ morbo resistunt, fiétque inde morbus lethalis. Sit itaque pharmacum analogum materiæ coctæ, ne, si fortius id fuerit, cruda moueas vnà, tunc per ὀλκὴ ἀγωγὴν abduces, cum partim cruda partim cocta illa fuerit. Et abstinebis tunc ab elateriis, id est, agitatoriis; vt est agaricum, elleborum, peplium.

3 Quo tempore symptomatum mutatio potissi- 3. Aph. 29. mum incidit. q.d. Quamuis principium morbi videa- *Principium morbi quid.* tur aptissimum tempus esse ad purgandum: quòd videlicet Natura nondum vi morbi fracta, cum adhuc sit robusta, tum symptomata leuissima, tamen maior est vis auocandi à purgatione, in materiæ hoc tempore contumaciâ, quàm inuitandi ad Purgationem in naturæ robore. Vocat hoc loco principium id tempus, in quo cruda sunt omnia, hoc est quattuor primos dies. Sed obiicies, Incipientibus morbis, si quid mouendum videtur moue. Respondemus, non esse mouenda in principio ea cruda, quæ morbi sunt propria: sed ventriculi & intestinorum impuritas excludi potest.

4 Hoc est, nisi materia pepasmi expers quasi furore percita, modò huc, modò illuc feratur, ob copiam & malignâ qualitatem, crebrámque symptoma- *Symptomata varia vnde.* tum mutationem adferat. quod ineunte morbo, si vsui venerit, fieri solet, non autem prouectò. Varia autem symptomata profert turgens materia, vt varia fuerit pars, quam incurrit, temperamento, actione, vsu, & essentia. Quemadmodum in phreniticis mirabilem *Phreniticis cur varia.* symptomatum mutationem experimur, vt modò visu solo, modò auditu solo, modò linguâ solâ, modò aliis delirent partibus. At cùm fixus est humor, ferè fit vt symptomata humoris morbifici vim & partis obsessæ naturam sequantur. Alioqui, cùm is fixus non est, idem, dico, humor in diuersis partibus, diuersa mouet symptomata. Ratio autem, Quare hæc materia ita variè in partes tuat locúmque commutet, est, quod nostræ naturæ sit dissentanea vsque adeo, vt nulla pars ne ad punctum quidem temporis eam perferre queat. Et omnis pepasmus tempore oboritur à vi partium solidarum: quare eùm eam nulla pars ferat, coqui hæc iniqua etiam materia nequit. Primo

ergo tempore molienda est eius euacuatio. In eo autem humore qui pepasmum tecipit, vt sunt ipsius pepasmi gradus, sic quoque purgationis esse debent. Nam vt primùm concoctum aliquid fuerit, ita id rhabarbaro purgabis, vt natura ea parte humoris cocti exonerata, reliquum concoquat faciliùs, si copia naturam videas opprimi. Vox orgasmi translata est
1.Crif.9. ad ægritudines quæ properant & celeriter mouentur, & præcipuè cùm laborantis sensus ab inconcinno motu spirituum & humorum irritatur. Persius Satyra 3.

Turgescit vitrea bilis.

Virgil.

Turgent in palmite vites.

5 q. d. Plures morbi acuti sequuntur materiam stabilitam.

XXIII.

Non satis est plurima euacuari.

Τὰ χωρέοντα μὴ 1 τῷ πλήθει 2 τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἂν χωρέῃ οἷα 3 δεῖ, καὶ φέρει εὐφόρως· καὶ ὅκου δεῖ, μέχρι 4 λειποθυμίης ἄγειν· καὶ 5 τοῦτο ποιέειν, ἢν 6 ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

XXIII. Quare excretiones non à 1 copià aut numero 2 metiri oportet, sed prout qualia 3 decet ferantur, & ægri ferunt ex facili. Nam si vel ad 4 lipothymiam vsque mouendum sit, faciendum 5 id sanè, modò æger 6 par esse possit.

1 Non enim satis est plurima euacuasse, sed quæ in vitio sunt. quantitate itaque opus est, sed non quauis; verùm tali qua excluditur morbifica materia, ita vt euphoria sequatur. Intelligit per excretiones, quaslibet effusiones. vt in pleuritide trahet sanguinem, dum color mutatur.

2 Hoc est, scienter colligendæ sunt ex euphoria & excrementi prauitate, siue illæ arte vel sponte fiant.

Duo vacuationis iustæ signa. Historica obseruatio. 3 q. d. Duo sunt iustæ vacuationis tecmeria in omni vacuatione; ægri alacritas, & humoris qui in vitio est excretio. Obseruaui interdum quædam excreta mole parua, attamen vi magna, fuisse, ac ægros liberasse. Id euenit quam plurimis dum pestilens illa febris, quam Hungaricam appellabant, grassabatur Anno septuagesimo secundo supra millesimum quingentesimum. Manabat tunc quibusdam hac in febre sanguinis subtillum è naribus exiguum, verùm illud erat purpureum roseoque fulgore micans: metus namque is sanguis erat arterialis, nimiâ flammâ incandescens. Ita illi euadebant. Vnde sæpe mecum cogitaui, Num salutariter in his arteria aperiri potuisset. Sed quis audet? Doctiores quæso hac de re cogitent.

Problema practicum.

Symptomata quæ indicent curationem. 4 Vt in symptomatibus quæ aut magnitudine aut malignitate suas caosas vincunt, in tristi dolore cynanche, vt nimirum inflammatio exstinguatur, & vt orgasmus reuocetur.

5 Vt fuerit species & essentia morborum, periodorum, causarum, symptomatum, foci, & criseos, ita debet esse qualitatis cuiusque rei vacuandæ ratio. Nam ex iis quanta esse debeat vacuatio discendum est: adhibita tamen ratione naturæ tum cõmunis, tum propriæ ægri, quæ sæpe auocat. Nã Melancholici larga manu, idque medicamentis valentioribus, purgari possunt: biliosi parcè, & clementioribus. illi per inferiora, hi per superiora, modò non sint tabidi. Habenda quoque est ratio temporis, præsentis & anteactæ vitæ. Signum autem iustæ purgationis est sitis, excitata non quidem à qualitate medicamenti, sed ab euacuatione. Sed pugnare videtur hic Aphorismus cum
Quæstio. tertio superiore, vbi vetat Hippocrates, Ne quis ad extremum euacuet etiam habitum athlericum. Nam si hic qui maximè euacuationis est indigens minimè eam perfert, multominùs eam perferet, qui ea minùs eget. Certè vbi symptomata causas sui effectrices vincunt, tum maioris emolumenti gratia ad lipothymiam est euacuandum. Hæc lipothymia fit exhausto vel irritato stomacho, non autem corde. Non enim hìc loquimur de syncope *Syncope quid.* cardiaca, sed de ea quæ fit malè affecto ventriculo. Est enim cardiaca Syncope, præceps omnium virium lapsus, corruptis spiritibus & partibus solidis à mixtione alienæ qualitatis, vel vi caloris, marasmo, repletione, aut inopia alimenti. Ita Diagoras lætitia periit. Fit itaque ex subito spiritus motu aut vacuatione, alteratione, vel interceptione. Lipothymia itaque est cum virium integritate; syncope non. Quare hìc non eò ducitur euacuatio, vt vasa concidant. Neque rursum hìc loquimur de ea syncope, quæ quibusdam in initio venæ sectionis euenit ex metu, à collectione spirituum: neque de ea, quæ fit ab acri humore vellicante superius os ventriculi: (in talibus, qui huic lipothymiæ obnoxij sunt, inquit Galenus, resupinis venam aperire solemus.) Sed de ea sola quæ fit ratione euacuationis. Sed dices, Quando poterit æger par esse si animo deficiat? Certè lipothymia quidem est infirmitas: sed huius infirmitatis restituendæ ratio est consideranda. Quædam enim facilè restituitur: ideoque in virtute naturæ multum spei est collocandum, si partes solidæ fuerint integræ.

6 Parem hìc vocat Hippocrates eum, qui sine infirmitatis metu, ad tempus potest illam lipothymiam ferre: vt cui corpus non sit tarum, sed solidum, succi plenum, ab anno vicesimo quinto ad quadragesimum vsque, cum partium solidarum integritate, aëre temperato. Sed cùm raró illa adsint, rarò ita euacuandum. Animaduersione dignum quod scribit hìc *Euacuatio ad lipothymiam vbi necessaria.* Galenus: vsu, inquit, nobis compertum est, euacuationes ad lipothymiam ductas sæpe profuisse. Ineuntibus causis phlebotomia ad lipothymiam ducta refrigerat totum corpus ilicò, febremque extinguit: aluusque solui ab hac & sudores manare solent, non sine maximo commodo. In maximis verò doloribus, inquit, non maius noui remedium, quàm phlebotomiam vel pharmaciam, vbi opus est, ad lipothymiam ductam.

XXIV.

In acutis morbis quando purgandũ.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν 1 ὀλιγάκις, καὶ ἐν 2 ἀρχῇσι τῇσι 3 φαρμακείῃσι χρέεσθαι· τοῦτο 4 προεξευκρινήσαντας ποιέειν.

XXIV. In morbis acutis 1 raró, ac ineunte 2 morbo (si id faciendum) 3 pharmaciæ est locus. Atque id, adhibito antè 4 singulari iudicio, faciendum.

1 Quod morbi acuti pharmacorum calidorum vi ingrauescant: & quòd illi ferè excretione critica finiantur. quos autem in morbos perfecta incidit crisis, rarò locus est purgationi. Et sæpe orgasmo non concitantur succi: vel si id euenerit, corpus non est εὔφορον.

2 Si nimirùm materia turgeat, vt solet turgere morborum principiis: tunc enim mutatio symptomatum fieri solet, non autem cùm iam prouecti sunt. Non vltra secundum diem, dicit Galenus hìc, illud agendum, nam his diebus turgent humores, vires firmæ sunt, necdum febris incanduit ab æstu.

3 Ne vires frangantur, febrilis calor augeatur, efferaque materia in nobilem partem ruat.

4 i. auget. i. Adhibita cautione & prouisione virium ægri & peculiaris naturæ, symptomatum concomitantium, & anteactæ vitæ vel diætæ. Quia qui prauo victu vsi sunt, non ferunt pharmaca. Sit corpus εὔφορον, nec vlla phlegmone sit in hypochondriis. Morbos acutos ferè omnes Naturæ beneficio iudicari docet

6.Epid.4.9. docet Hippocrates. Rarò itaque eos purgatione curamus. Si tamen aliqua purgatio necessaria fuerit, ea ineunte morbo est ineunda. Quia omnis mutatio symptomatum fit ineunte morbo. Atque hac purgatione excludimus, aut cacochymiam, aut materiam morbi effectricem. Si itaque plus commodi quàm incommodi attulerit pharmacia, illius ineatur vsus. Dicit Hippocrates singulari quodam iudicio hæc agenda esse. q. d. sit paratum corpus ad pharmaciam; & obseruа quonam tempore crisis sit futura. Paratum minimè erit corpus ad pharmaciam, si circumfluat crudis, lentis, crassis succis; siue flatibus distenta fuerint hypochondria. Et si vrina (index acutissimæ febris) flammea fuerit, aut si phlegmones internæ adsit suspicio, ac meatuum obstructio. Age itaque medendi Methodo, ac primùm videnum sit purgandum. Deinde num quid obstet: de quibus antè iam diximus. Verumtamen clysmis, ac aluiducis medicamentis, vbi opus est, laxabimus aluum. Hæc enim non venosum genus tentant: sed solùm eam prauitatem succorum prolectantia, qui in intestinis ac præcordiis à sanguinis massa separatæ hærent, effundunt. Ego tali vtor; Accipe Cassiæ recenter extractæ, vnciam cum semisse, mannæ electæ vnciam: syrupi rosati laxatiui vncias tres: pulpæ tamarindorum, si velis, semunciam: misce; fiat electarium liquidum: Vtatur vno cochleario alternis diebus. Magno excipiatur vase hoc pharmacum; nam turget fermentaturque.

Laxans medicina vtilissima in acutis.

XXV.

Ἢν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι, τὰ δὲ ἐναντία, δυσχερῶς.

XXV. Si qualia purgare oportet excludantur, confert, perferuntque alacriter. Sin contrà, difficulter ferũt.

Hic Aphorismus apotelesma est præcedentium quattuor Aphorismorum. Nomen enim illa complectitur quinque conditiones cuiusque laudabilis purgationis. Vt fiat in morbis in quibus conuenit: vt humor morbificus educatur: eâ copiâ quâ decet: cocta materia: per loca commoda. Differt hic Aphorismus à secundo huius libri Aphorismo, quòd ibi de vltro obortis fluxibus agat: hic de iis qui fiunt artificiosa molitione, ad naturæ imitationem comparata

HIPPOCRATIS APHORISMORVM LIBER SECVNDVS.

I.

Ἐν ᾧ 1 νοσήματι 2 ὕπνος πόνον 3 ποιέει, 4 θανάσιμον· ἢν δὲ 5 ὠφελέῃ, οὐ 6 θανάσιμον.

1 Quo in 1 morbo 2 somnus 3 laborem parit, 4 funestum: Sin autem 6 iuuat, nihil 7 funestum.

De corpore & eius variis affectionibus hoc secundo libro agit Hippocrates: & de purgatione cacochymiæ siue succrescentis, siue superstitis in morbis acutis. In initio huius tradit refectionis præcepta victo iam morbo, absolutâque crisi. Hoc est, vt habendi sint illi, qui iam à morbo conualuere. Nam hi aliter nutriri debet, quàm eo tempore cùm ad vigorem ibant. Et quia in his imbecillitas quadam remanet, propterеáque quia cacochymia quædam succrescit, ea purganda est: propterea etiam agit de purgantibus. Nam primo libro tradit modum reficiendi eos, qui adhuc morbo detinentur. Antequam autem eò veniat, (videlicet ad Aphorismum octauum,) initio proponit quadam generalia præcepta Rerum non naturalium. Quæ præcepta sunt veluti quidam loci communes, ad rerum futurarum demonstrationem. Ac primum quidem agit de somno; quem docet non minùs perniciosum esse, si in aliquo delinquat, quàm victum. Sensus itaque huius Primi Aphorismi est: Si vnde plurimum opis & auxilij expectatur, inde periculi accessio adiungatur, planè id fuerit funestum: Atqui à somno in morbis acutis, multum expectatur præsidij. Cuius quidem Propositionis Minoris veritas hac ratione perspicietur. Nam vt calor natiuus intus vel foras viam affectat, ita somni & vigiliarum inclinationes fiunt. Quod si itaque caloris natiui ita sit constituta hyparxis, vt sanguinis, spirituum & arteriarum humiditatis (in quibus tribus calor ille natiuus residet) sit optima constitutio in qualitate, quantitate, & consistentia; nulla quoque somni vel vigiliarum desiderabitur ratio. Nam cùm illorum trium effluxus ac vapor similis sit ipsis subiectis benè constitutis, somnus concitabitur dulcis & suauis. Est enim somni materia vapor quidam benignus sanguinis; spiritus, & humidioris arteriæ, qui per venas iugulares & carotidas per arterias fertur ad cerebrum, & sensum communem vincit. Dixi somni materiam esse vaporem benignum. Nam Aristoteles quidem bene definiuit somnum, sed rationem malè reddidit; vt qui in duobus peccauerit: primò, quòd primum sensorium nominauit cor: Secundò, quòd putauerit primum sensorium vinciri à multo vapore frigido. Huiusmodi enim vapor non somni, sed soporis potiùs causa est. Est enim triplex causa comatis; vt refrigeratio, qualis in Hermocrate; oppressio à materia frigida; & resolutio. Somnus ergo naturalis cibos feliciùs concoquit, materiam morbificam mitificat, & symptomata omnia minuit. Nam somno vindicantur pueri à calamitosissimis morbis. Vigilia contrà. nam relinquunt materiam crudam ac indomitam. Quales autem fuerint vapores ad cerebrum eleuati, talis erit & somni conditio. Si enim vapor fuerit acrior, somnus erit vel paucus, vel tumultuosior. Si materia somnifera copiosior vel crassior, pro vero somno tumultuosus erit; qui laborem adiunget. Porrò hic non agit de somno qui euenit ineunte paroxysmo, sed qui fit in eius fine: nec de eo qui imperatur interdiu iis qui laborant ex phlegmone visceris alicuius. Sed agit de eo somno hic qui loco præscribitur, & qui loco conciliatur, hoc est, in declinatione paroxysmi. Tribus opus est vt quis placidè dormiat; cerebro temperato, vapore benigno, & animo quieto. Vnde Virgilius: At non, infœlix animi Phœnissa, nec vnquam Soluitur in somnos oculis, nec pectore noctem Accipit. Nam amore Æneæ inquieta mens erat.

Somnus quid.

Somni effectus.

Somni causa.

6.Epid.4.14. & Com. ad hunc Aphorismum.

Tribus ad somnum opus.

1 Hoc

1 Hoc est, in cuius morbi paroxysmi declinatione, extra tempus criseos.

2 Somnus fit cùm (quamuis non quiescat) sese relaxat primum sensificum, quò spiritus animales te- *Somnus ut fiat.* dintegrentur. Hoc autem euenit à blandioribus vaporibus sublaris sanguine ac suaui pituita in cerebrum: quibus refrigeratis ac in roscidum madorem coactis, neruorum meatus oblinuntur, & quasi obliganrur. Propterea Galenus Aphorismo huius terrio dicit, somnum fieri, primo sensifico, hoc est cerebro refrigerato: vt vigiliæ ob primi sensifici calorem.

3 A vapore, qui qualitate, copiâ, & consistentiâ in vitio est, & à cerebro malè affecto.

4 Nam inde ingrauescunt symptomata: somni vitio autem, manet inuicta causa morbifica, cuius coctio expectatur à somno.

5 Si in somno æger alleuetur, mitificato etiam morbo.

6 Nam superstitem vim naturæ denunciat: cuius vi superatur morbus: eamque esse potentem materiæ morbificæ.

II.

Ὅκου παραφροσύνην ὕπνος παύει, ἀγαθόν.

II. Vbi (enim) somnus delirij vacuitatem adfert, 1 bonum.

Confirmatio præcedentis Aphorismi. Hoc enim argumento est, naturam de morbo, id est, de materia morbi *Delirium quale à somno mitescat.* *triumphare: eoque magis, quòd eam depellat affectionem (nimirū delirii) quæ magis ingrauescit cùm aut sōni materia, aut cerebrum in vitio est. Intelligendus est hic Aphorismus de eo delirio, non quod sit propria affectionē cerebri, qualis est primigenia, vt phrenitis, cuius symptoma est febris, sed de eo quod fit per metastasin materiæ à febre, cuius symptoma est delirium. Nam illud primigenium delirium à somno magis accenditur. Vbi verò in hoc delirio symptomatis humor translatus mitificatur somno, significatio fit bonitatis materiæ, & vigoris caloris innati: & quòd vapores benigni rigant cerebrum (vnde squalor contractus cerebri mitescit) profecti à sanguine benigno visceribúsque integris. Quasi dicat, Vt calamitosum, si vnde plurimum opis expectatur (vt à somno) inde plurimum mali prouenitat: sic contrà, Si à somno, vnde in morbis viscerum, plurimum metuitur: viscera ea somno recreentur, & morbi viscerum mitificentur, somnus ille erit maximè salutaris & necessarius. Delirij, grauissimi mali, meminit: sub eo reliqua complectens.*

1 Est enim signum iam iam adfuturæ saluris. Nam nulla res magis delirium auget quàm somnus, si causa in cerebro sit concepta.

III.

1 Ὕπνος, 2 ἀγρυπνίη, ἀμφότερα τοῦ 3 μετρίου μᾶλλον γινόμενα, κακόν.

III. Somnus 1 & 2 vigilia, vtraque si 3 immoderata sint, malum.

Est enim somnus, authore Aristotele, δέσμος τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ, id est, Vinculum primi sensifici. Est *Somnus.* *ergò somnus non tam quies quàm relaxatio quædam primi sensifici ab assiduo opere: dum nimirum occupatur cerebrum in spirituum animalium instaurationem, quibus fuerat penè exhaustum sentiendi, cogitandi, & mouendi assiduitate. Mulcebra autem cerebri est suauis anathymiasis: quæ si vitium traxerit, profundiorem illum facit, vel eum serpere grata quiete non patitur. Vt enim quis placidè dormiat tribus opus est, cerebro temperato, anathymiasi benigna, ac animo quieto.*

1 Quare immoderatus somnus metastasin morbificæ materiæ ad caput significat, vnde excoctum redditur corpus ac languidum.

2 Nam cerebrum exhauriunt spiritibus, parentes crudirarum omnium vigiliæ. Et inde significatio adfertur squalidioris cerebri, ac iniquæ anathymiaseos, aut metastaseos in cerebrum.

3 Hæc mediocritas reuocanda est ad naturam propriam & communem eius cui somnum adhibemus. Nam alia est mediocritas somni in puero, alia *Somnus moderatus quis dicatur.* in sene. Rursus alia est mediocritas somni in eo qui septem diebus vigilauit continuis. Nam si is postea somno correptus, duos integros dormiat dies, hic somnus non erit immoderatus. Expendendæ enim sunt causæ naturales somni & vigiliarum: & in vtroque necessitas naturæ. Causa enim somni naturalis est vapor benignus in cerebrum illatus. Non neglecta interim & ipsius cerebri consistentia: ita pueri sunt humido cerebro: ac proinde longiorem somnum requirunt: Contrà senes, quia sicciori & minùs calido, breuiorem. Causæ verò naturales vigiliarum sunt, caloris natiui explicatio. Necessitas naturæ in somno, est attendenda ex ratione copiæ caloris natiui eius cui somnum adhibemus, & ratione vigiliarum *Somni ac vigiliarum necessitas unde.* quæ somnum præcesserunt Necessitas verò naturæ in vigiliis est expendenda, ad actiones animæ & corporis præclarè obeundas. Erit ergo somnus immodetatior, si has causas & necessitatem excesserit: Vigiliæ immoderatæ erunt, si supra quàm actiones requirunt, fuerint longiores. Vt autem sanitas in symmetria conseruetur, oportet omnia esse moderata.

IV.

Οὐ 1 πλησμονὴ, οὐ 2 λιμὸς, οὐδ' 3 ἄλλο οὐδὲν ἀγαθὸν ὅ, τι ἂν μᾶλλον τῆς 4 φύσιος ᾖ. *Mediocritas optima.*

IV. Neque 1 satietas; neque nimia cibi 2 abstinentia, 3 neque aliud quippiam salutare quod supra 4 naturam fuerit.

Nam natura integritas in moderatione consistit.

1 Id est, succi altilis & alimenti copia.

2 Id est, genii defraudatio.

3 Eleganter hoc idem dixit Phocylides, vbi ait:

* Μέτρῳ ἐπὶ φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ μυθολογεύειν.

Πάντων μέτρον ἄριστον. ὑπερβασίη δ' ἀλεγεινή.

* Moderatè cibum potumque sumas, & loquaris. Modus omnium optimus: excessus autem vitandus est.

4 Supra naturam nimirùm insitam, ascititiam, communem & particularem eius cui adhibentur. Accedere etiam particulari corporis conformatione. Ratio huius Aphorismi est: Quia noxia sunt illa quæ immutant ægri temperamentum, habitum, actionem ventriculi & partium nutritioni dicatarum. Fame enim tollitur ventriculi habitus, hypochondria suspenduntur, nidorulenta eructantur, biliosa ad caput attrahuntur. Quasi dicat, ante vigorem & post eum caue; ne cogaris subitò tale quid in vsum vocare. Prudenter igitur institue, ne vnquam immodicè inanias aut repleas.

V.

1 Κόποι 2 αὐτόματοι φράζουσι 3 νούσους.

V. Lassitudines 1 vltrò 2 obortæ arguunt [futu- *Lassitudines variæ.* ros] 3 morbos.

1 Lassitudo est duplex, laboriosa, & vltrò oborta.

Laboriosa dicitur illa, quæ fit à labore: vt cùm quis immoderato exercitio etiam consueto se fatigat, vel cùm se ab ocio ad exercitationem transfert. Ab im-
4 De victus rat. acut. moderato exercitio fieri morbus docet Hippocrates, vbi ait, Hac ratione fiunt causi cùm venulæ aresactæ ad se attrahunt biliosos & acres humores, ex
4. Aph. 31. quorum putredine, coaceruatione, & motu in maioribus venis & arteriis excitatur ardens febris. aut
3 Epid. 2. hist. 8. cùm in simis partibus hepatis ij coaceruantur. Atque huiusmodi fuit lassitudo Adolescentis qui in Mendacij iuuentus foro latebat. Lassitudo verò vltrò oborta est triplex, inter quas vna vlcerosa dicitur, in qua vlceris sensio quædam excitatur. Cuius causa est cacochymia, & cruditas pepasmi expers. Altera est lassitudo tensiua, qua corpus distenditur: huius causa est plethora. Tertia lassitudo dicitur phlegmonosa: cuius causa est cacochymia, vnà cum plethora, atque in hac videntur partes tensæ quasi æstu quodam conflagrare. Ratiocinatio huius Aphorismi talis est: Quicquid est hu-
Causa omnium ferè morborum. iusmodi vt cacochymiam, plethoram vel vtramque hanc affectionem significet, id morbum arguit. At huiusmodi est lassitudo vltrò oborta. Nam si humor alieno in loco continetur, is ei parti cui non assimilatur est molestus. Ibi ergo cunctando putrescit, carnem erodit, atque hinc sensio vlceris. Si verò sanguine, supra vires vel vasa, corpus distendatur, in huiusmodi lassitudine tremor sequetur ab oppressione
3. Epid. 1. Lassitudo quid. virium: vt in Pythione accidit. Lassitudo est affectio corporis, in qua si vel minimum quis moueatur; sensio quædam excitatur phlegmonosa, aut vlcerosa, aut tensiua.

2 Id est sine exercitio corporis, nullàque causa manifesta.

3 Quoniam vlcerosa cacochymiam, tensiua plenitudinem, phlegmonosa vtramque affectionem significat. Nam ex his plerique nascuntur morbi.

VI.

Ὁκόσοι 1 πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ 2 πολλὰ τῶν πόνων οὐκ αἰσθάνονται, τουτέοισιν ἡ 3 γνώμη 4 νοσέει.

V I. Quicumque 1 ex parte aliqua corporis laborant, & nullo 2 modo eam læsionem percipiunt, iis 3 mens 4 laborat.

1 Quibus nimirùm adest impactio rei naturam lædentis, siue impressio rei in sensum delatæ. Nam, vt,
7. De placitis Hip. & Plat. 14. ait Galenus, πόνος non leuem causam significat, sed magnam: non enim omnis alteratio doloris sensum
πόνος quid. excitat. Nam proxima doloris causa est solutio continui. Porrò reddidi [laborat] & non [dolet] quia latius patet laborare quàm dolere: nam pulmones laborant, sed non dolent, cùm sint sensus expertes.

2 Id est ἐπίπαν, vt nos cum Philotheo reddidimus: vel si placet, verte Magna ex parte, siue longis ex interuallis, aut plerumque: nihil enim interest: nam ad vicissitudinem symptomatum referri debet. Si, dicit, causas doloríficas non apprehendunt. Nam dolor non percipitur sensu; sed causa dolorífica.

Dolor vt fiat. 3 Non per se, sed ex euentu. Quoniam ad locum dolentem, subsidij ergo, distracti spiritus, qualitatem rei dolorificæ impressam sensoriis instrumentis non communicant aut repræsentant sensui communi, qui alioqui indicat passiones factas in sensoriis. Dicuntur autem partes corporis laborare, quando iustam doloris causam in se concipiunt. Ita phrenitici nesciunt se sitire; at rarò & magnum spirant. Hoc est; vt pariter laborent ex rebus naturæ necessariis. Cùm scilicet absentia doloris adest, præsente doloris causa, eàque vrgente.

4 Significat hîc sensum communem & imaginationem: est enim politicus quidam loquendi modus. Qui philosophicè hunc aphorismum explicare volet, cōsulat Doctissimi philosophi Zabarellæ caput penultimū libri de sensu agente. Vbi propriā sententiā suam proponit. Quādo, dicit, mens laborat vel ægrotat; hoc est, corrupta est, alio impedita est, aut debilitata est, vide Galenū 7. Methodi 6. fol. 179. & seqq. Dicere vult Hippocrates, Cùm tales homines rerum necessariarum ad suam vitam obliti, has non admittunt, cogendi sunt. Vt phreniticis etiam nolentibus venam pertundimus frontis randem. Cùm talis quidam pota-
re nullo modo volebat; quidam ex astantibus corpori illius insiliit, ac vi os eius aperuit, ac aquæ plenas amphoras infundebat. Hic quamuis eam aquam ad trabes vsque ferè expueret maximo impetu, plurimam tamen aquam nolens bibebat. Victus frigore aquæ algidissimæ, dormire incepit. Mox sudor erupit ita vi vitam retinuit. *Historia.*

VII.

Τὰ ἐν 1 πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα 2 νωθρῶς ἐπανατρέφειν δεῖ. Τὰ δ' ἐν 3 ὀλίγῳ, 4 ὀλίγως.

V I I. Quæ 1 longo tempore extenuata sunt corpora, 2 lentè reficere oportet: quæ verò 3 breui, *Renutritionis cautio.*
4 celeriter.

Cautio in renutritione eorum qui conualescunt, nondùmque eualuere. Cōplectitur hoc vno Aphorismo, exactò iam morbo, refectionis tecmarsin. Vt enim est extenuationis vel perfecta, vel inchoata, vel momentanea, vel diuturna ratio: ita quoque refectionis ratio esse debet. Nam quidam primo quaternario extenuantur, exhaustis solis spiritibus & succis.

1 Quæ iam ad marasmum deuenere, cuius in- *Extenuatio varia.*
dicium est cutis distentio cum pallore. Omnis autem extenuatio euenit cùm imminuitur distributio, & augetur fluor. In extenuatione inchoata curem laxari: & eādem in perfecta extenuatione distendi docet Hippocrates exemplo ocreatum, quæ admotæ igni primùm quidem fiunt laxiores, deinde verò contrahuntur. Hanc extenuationem solet Hippocrates in Coacis vocare duritiem. In acutis morbis fit perfecta extenuatio breui tempore, vt primo interdum quaternario; & hæc est lethalis. Non dicit quæ perfectè sunt extenuata, sed quæ longo tempore; quia considerauit & rationem partium solidarum, & rationem alimenti ad naturam aliti. Considerauit etiam rationem œconomiæ naturalis in coquendo, digerendo, & excernendo multùm immutatam. Quo enim diutiùs vacauit pars nutritioni dicata à suo officio, eo difficilius ad suum institutum redit.

2 Vt prisanâ, & colatitiis iusculis. Hoc est eupeptis, ac meabilibus, sitisque expertibus. Sunt enim iam solidæ partes immemores officij sui, aliusque officij vacuitate reddita est ignaua. νωθρῶς, id est, paulo negligentiùs, id est, minùs in nutritionem corporis oportet incumbere. Conniuent enim siccitate partes solidæ: quare tenuia quæ permeare possunt dari debent, vt lac muliebre, asininum quoque.

3 Cùm non adeò mutata est naturæ œconomia: hoc est, ventriculi, hepatis, venarum mesarrhaïcarum. Cuius extenuationis signum est, cutis laxitas cum pallore. Nec enim iamdum solidæ partes excidêre officio.

4 Cibis naturæ communi & peculiari consentaneis: vt resarciatur id quod exhaustum est. Benè igitur illi administrentur in qualitate, copia, & in frequentia. Celeriter, dicit, quia aut est inchoata extenuatio, vel quia hîc vis partium solidarum plurimùm valet: & ideò debet exhiberi alimentum succi
alibilis

alibilis pleaum, Aut enim est perfecta extenuatio, non quidem ab exhaustu, sed à causa morbifica quæ adhuc manet, vt ab ingenti calore attenuatio, quia tam pauco tempore non est adeò immutata naturæ œconomia, quin simile alimentum sit exhibendum. Vide sexti Epidemiôn 3.29. Vnde hic Aphorismus est sumptus.

VIII.

Refectionis modus. Vide Hippoc. 6. Epid. 2. 20. 21.

Ἢν ἐκ 1 νόσου τροφὴν 2 λαμβάνων τις, μὴ 3 ἰσχύῃ, σημαίνει ὅτι 4 πλείονι τροφῇ τὸ σῶμα χρῆται. Ἢν 5 δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντος, τοῦτο γίγνηται, χρὴ εἰδέναι, ὅτι 6 κενώσιος δεῖται.

VIII. Si quis à 1 morbo cibum 2 capiens 3 non confirmatur, 4 pleniore id arguit corpus nutricatu vti. Quodsi nec 5 capienti idem contingat, 6 vacuatione tum opus esse pro certo habendum.

Sensus Aphorismi huius est: Qui perfectè morbum depulit, in eam curam debet incumbere ne copiosiore diæta grauatus in morbum incidat. Qui verò imperfectè conualuit, non poterit diæta recidiuam euadere, nisi plenè euacuatus fuerit. Imperfectè autem conualuerit, cui post vigesimum diem crisis euenerit.

1 Absoluta morbi historia, & eo naturæ statu qui describitur à declinatione ad pristinam valetudinem.

2 Cibum appetens & se naturaliter inuitans; cùm naturali ab exhausto laboret. Cumque ab his aluina absit impuritas, appetunt.

3 Si non recuperat vires, à desiderata nutritione ob cibi vitium, aut naturæ infirmitatem, quæ non admittit assimulationem.

4 Nam longo tempore extenuata corpora lentè reficere oportet. satiscunt enim partes nutritioni dicatæ, nimia cibi satietate ita, vt nec rectè coquere, distribuere, assimilare, nec excernere queant. Quare hi fraudare aliquantulum genium suum deberent.

5 Id est, non apparenti, resolutâ facultate appetitrice ab intemperie ac materia superstite à febre per ventriculum diffusa: non autem à resolutione aluina quæ fit à nimia satietate. Appetentiam horum deiicit aluina fœditas. Et venosa impuritas facit quòd edendo nihil proficiunt in mole & colore. Hoc est quod dicebat Hippocrates in Epidemiorum libro; Qui ventres habent calidos, carnes habent frigidas; Hoc est, quibus fœda quadam putredine vel inquinato sanguine viscera ac venæ scatent, his non prolectatur ab habitu corporis talis sanguis. tantum enim caloris habent partes, quantum habent sanguinis. Vnde friget his caro, quòd illum calidum & quasi putrescentem sanguinem non admittant.

6 Ad exclusionem restibilis materiæ morbificæ quæ imputam reddi œconomiam naturalem. Hæc materia vacuabitur per ea loca quò natura viam affectat: vtque fuerint ipsius morbi ideæ, causæ, foci, criseos, periodorum, vel paroxysmorum ratio, ita præscribendum erit pharmacum. Appetentia illa cibi signum est morbi perfectè iudicati, superstite solâ naturæ infirmitate, sed nulla superstite morbi materiâ, ita vt vacuatione opus non sit. Vt est quædam analogia sensus suctionis ad suctionem; ita & suctionis ad exhaustum. Quia autem à valido exhausto excitatur vehemens appetentia, periculum est vt proportione non possit respondere affluxus effluxui: fractis iam partibus solidis, quarum munus est concoctio. Nam licet appetendi officium non desideretur; tamen coquendi, ob collapsum ventriculi habitum & temperamentum, & similiter partium nutritioni dicatarum vis languet. Hincque adeò accidit, vt hoc cibo non corroboretur corpus, sed ipsum etiam debilius fiat: eò quòd vires à cibi copia opprimantur. Sed

Obiectio.

quare non dicit, Huiusmodi corpus quod appetendo & cibum sumendo nihil proficit, purgatione indiget? Respondemus. Quia hîc loquitur de statu naturæ à morbo, non de statu naturæ qui est tempore morbi. Nam qui ex boulimiâ laborant, purgatione indigent. Sed hic non loquitur de ea vehementi apparentia quæ solum sensum suctionis sequitur, (vt euenit in boulimia à materia frigida) sed de ea vbi sensum suctionis præcesserit suctio: & suctionem exhaustum, quod haud euenit in boulimia. Subitaria cibi satietas est admodum periculosa ab inedia. Meminit Hippocrates mulieris, quæ septimo die perfectissimè iudicata fuerat excretione critica, in qua nulla desiderabatur circumstantia, nullo superstite empyeumate, nullàque materiâ morbificâ. Hæc cum se liberaliùs cibo inuitasset, postridie obiit. *3. Epid.*

I X.

Τὰ 1 μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων, ὁκόσον ἂν θρέψῃς, μᾶλλον 2 βλάψεις.

IX. Corpora 1 impura quo plus alimenti assumunt, eò 2 pluribus damnis augentur.

1 A crisi non perfecta, absoluta iam morbi historia, eàque cacochymia inde, vel ex congestione (à fracta œconomia corporis) corpus fœdare quæ in triplici corporis regione consistit. Omnis enim cacochymia à morbo superstes pepasmi est expers. Igitur ante refectionem priùs hæc auferenda. Cacochymiæ autem superstitis ab imperfecta crisi signum est, appetitus prostratio, (vt docuit præcedenti Aphorismo) vbi tamen iustæ appetentiæ causa adfuerit, nimirùm exhaustum, & suctio venarum, cùm tamen desit eius suctionis sensus: resolutâ à cachochymia, ventriculi virtute appetitrice. Sed dices, Quid si post crisin solum empyeuma relinquatur? Respondemus, id vix fieri posse, vt hoc solitarium relinquatur: quandoquidem illius empyeumatis focus est cacochymia. *Dubium.*

2 Cacochymiæ accessionem adiungens in omni regione corporis: ex alimenti corruptione, dicat quis, Celsus ait, vbi multum est materiæ vitiosæ, optimum est multum materiæ optimæ miscere. Respondemus: Illum hoc dicere ex Hippocrate, qui in Epidemiis ait, Illos à peste euasisse, qui se liberaliter, inuitabant. Id etiam Arabes derorsere ad cibi copiam: Sed Hippocrates loquitur de illis, qui aliquo modo aliquid assumebant: nam plerique moriebantur quòd cibum capere non poterant. Quare pharmaco excludi is succus debet; vel sensim is exigatur, ac nouo nutricatu redintegrentur labefactati atque superstites adhuc succi. Ita copiam succorum prauorum accides, ac temperabitur prauitas humoris. Appellant hoc per epicrasin curare. Quasi dicat Hippocrates, purga corpus impurum. Sed hæc impuritas occupat aluinam regionem, venosam, & habitus corporis. Si aluinam, id indicat deiecta appetentia, fastidium & oris amaror: Si venosam; id significatur quòd edendo nihil proficiunt: si habitus corporis sit, phymata & pruritus hoc denunciant. Præscribe ergo leuia, mediocria, vel valida, prout remotior vel propior ab aluo, regio corporis occupata fuerità cacochymia. Pharmaco ego hoc vtor ferè in omni tali cacochymia: nam variè flecti potest ad naturam ægrorum, & ad variam materiam morbificam. Accipe rhabarbari optimi drachmam vel drachmas duas, aut sesquidrachmam agarici recenter trochiscati semidrachmam vel drachmam: aut eius loco foliorum senæ drachmas duas vel tres: Cinnamomi, scriptulum: Zinziberis semiscriptulum: vel anisi semidrachmam: macera hæc tota nocte in vini albi & aquæ endiuiæ cuiusque sescuncia; colaturæ adde mannæ drachmas sex; vel vnciam: & syrupi rosati laxatiui vnciam.

Dubium et nutritione.

Epicrasis quid.

Ex situ humoris purgandi & nota contaminatæ regionis corporis.

Remedium purgans variè secundum.

X. Τὰ

X.

Purgationis necessarijs.

Τὰ σώματα χρὴ, ὅκου ἄν τις βούληται καθαίρειν, εὔροα ποιέειν.

X. Atqui si quispiam corpora purgare voluerit, meabilia vt reddat est necesse.

Vt fiat corpus εὔρουν

Lib. quos & quando purgare oportet.

Perseuerat in cautionibus refectionis à morborum imperfecta crisi. Quasi dicat, in impuro corpore quid agendum? purgandum. Quo modo? reddendo corpus εὔρουν. *Reddetur corpus meabile, si præstemus vt medicamento attrahenti & naturæ expellenti materia cedat. Id quod fiet excitata naturæ vi, liberatis obstructis, præparata materia, postremò comparata corporis, humoris educendi, & medicamenti analogia. Vbicumque enim hæc fuerint, ibi fœliciter suscipitur purgatio, authore Galeno: eo libro quo eleganter hic Aphorismus à Galeno enarratur. Porrò naturæ vis excitanda est cibo & quiete, vt docuit Hippocrates quarti huius decimotertio: denique fotu. Secundum erat, vt materia præparetur, vt si tenaciùs adhærescat materia in partibus nutritioni dicatis, præparetur medicamentis attenuantibus & incidentibus: vt oxymelite, mulsa, origano, tragorigano, sirupo capillorum veneris. Liberantur obstructa lenioribus frictionibus, potu incidendi vi prædito; & si materia sursum viam affectat, irritamentis vacuatoriis & clysmis. Analogia verò corporis humoris purgandi & medicamenti, in eo consistat, vt medicamentum & qualitate & quantitate sit consentaneum naturæ communi & propriæ eius, cui adhibetur, ratione speciei & generis causarum, paroxysmorum, periodorum, & loci affecti. Vt enim hæc variant, ita & medicamentum debet esse aliud & aliud, etiam in eodem genere morbi. Nam non omnibus naturis est exhibendus elleborus: nec semper decoctum guaiaci conuenit laborantibus ex venerea lue. Aliquando enim hoc malum in solis spiritibus, aliquando in tenuissima parte sanguinis, aliquando in humoribus, aliquando in partibus solidis se immergit. Debent præterea pharmaca esse* ὁμότροπα, *vt docet Hippocrates in libris de victu acutorum. Verùm difficilis hîc mouetur Quæstio, An quotiescumque purgandum est, ibi tum præparatione sit opus. Respondemus, quòd non, vt cùm materia turget: nam eodem die ea est educenda, ne vis naturæ labefactetur. In talibus cunctari est periculosum vbi materia non dat inducias. Hippocrates quoque in fractura calcis, eodem quoque die, si absit febris, ad elleborum venit, non præparato etiam corpore. Verùm id facit maiorum symptomatum metu. Necessariò enim fracturam calcis sequitur putredo tendinis illius maximi trium musculorum suræ, qui calci inseritur, vnde validè in tali fractura contunditur, vnde conuulsio: insignesque nerui afficiuntur, & arteriæ, vnde delirium & febris. Etsi materia à sanguine sit segregata, vt in colico & hydrope, non ea est præparanda: sed corpus sit meabile; id fit aperientibus. Cacochymiæ debetur purgatio. Hæc autem concipit corpus aut ab imperfecta crisi, vel succrescit à pleniore victu post crisin. Hæc autem succrescens triplex est, aut alui, aut generis venosi, aut habitus corporis. Prima cognoscitur* ἀποσιτίῃ: *secunda, quòd edendo nihil proficiant, quia caro non attrahit, & propterea non fit suctio; nam qui ventres habent calidos, carnes habent frigidas, inquit Hippocrates. Cùm enim cacochymia sanguis feruet, hunc abnuit caro, nec eum prolectat: Cum verò caro suo genio non fruatur, friget: tantum enim caloris habent partes, quantum sanguinis. Cùm pharmacia graui vtendum est, qua triplex regio corporis purgetur, libera reddatur aluus clysmis aut lenientibus electariis, aperiantur viæ venarum, atteratur lentescens materia. In ellebori vsu balneo & fotu fundat se humor: cibis liquidis madefacientibus fruatur; & hausto pharmaco corpus moue. His modis emollescent quasi meatus, & laxiores euadent. Quo modo parari elleborum debeat, quo tutò propinetur, scripsimus prolixè libro secundo Methodi nostræ ad Praxin.*

lib. 2. De fracturis.

Variæ cacochymiæ species, & notæ earum.

XI.

Refectio.

Ῥᾷον 1 πληροῦσθαι ποτοῦ, ἢ 2 σιτίου.

XI. Facilius est refici 1 potu, quàm cibo.

Pertinet hic Aphorismus ad cautionem eius, qui à morbo perfectè conualuit.

à πληροῦσθαι figuratè accipitur, nempe non pro repleri, sed pro recreari ac refici. namque iis facilius est refici potu.

1 Id est, alimento liquido, siris & alienæ qualitatis experte, & concoctu facili. Iis præsertim qui à diuturno morbo conualuerunt, aut alioqui ab exhausto qui multùm laborant. Ita rabidis lac asininum præscribimus. quod vt tenue, ita facilè venas attenuatas & nimia macilentia conniuentes subit, abstergerque vnà, & nutrit.

2 Cùm enim aluus effœta iam, illis sit impar, quòd ægrè talia coquantur, tardè distribuantur, infœliciterque apponantur corpori fractis partibus solidis diuturnitate morbi, metus erit ne fiat congestio nouæ cacochymiæ, vnde reuiuiscit morbus. Nos tale præbemus: Accipimus pullum, coquimus in magna aquæ copia dum exossetur: totum contundimus, ac reddimus decocto, adiecta pauca mace. tandem totum succum fortiter exprimimus cum pullo. Eo succo vtimur.

Restaurans.

XII.

Cautio in renutritione.

Τὰ 1 ἐγκαταλιμπανόμενα ἐν τῇσι νούσοισι 2 μετὰ κρίσιν, 3 ὑποστροφὰς ποιέειν εἴωθεν.

XII. Morborum 1 reliquiæ quæ à 2 crisi supersunt, recidiuos 3 morbos parere consueuerunt.

Quasi dicat, His opus est purgatione. Alioqui quicquid puri in impurum infunderis corpus, contaminabitur, ac nouus recrudescet morbus.

1 Id est, materia morbifica, aut empyreuma. Horum notæ sunt siccitas oris, in appetentia, agrypnia, languor.

2 Quòd tota materia morbifica non fuerit exclusa vel ob fractam naturæ vim, aut meatuum angustiam, vel materiæ contumaciam.

3 Die critico, vel periodo critica sequenti proxima. Nisi purgando, vacuando occurras, vel alterando. Quare plerumque iubemus vt quinto vel sexto die, cùm iam conualescunt, assumant tres vel quatuor pilulas de hiera cum agarico, vel mastichinas, vel syrupum laxatiuum, aut pilulas Ruffi. vel aliquid Rhabarbari, vel passularum purgantium.

XIII.

Signa crisis antecedentia, & consequentia.

Ὁκόσοισι 1 κρίσις γίνεται, τουτέοισιν ἡ νὺξ 2 δύσφορος, ἡ 3 πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ· ἡ δὲ 4 ἐπιοῦσα 5 εὐφορωτέρη ὡς 6 ἐπιτοπολύ.

XIII. Quibuscunque 1 propinqua est crisis, nox eo 2 paroxysmo superior 3 grauis est: quæ verò nox 4 succedit [crisi 5] maximam partem 6 facilis est.

Signa critica duplicia.

Tradit hoc Aphorismo signa Antecedentia & consequentia speciem crisis: quæ nox deducunt in cognitionem criseos perfectæ & imperfectæ. Nam à Crisi est nutriendum. verùm vt tutò id agas, noscas oportet num sit purgandum; vel si hoc non est, num materia sit superstes morbifica: Verum id nosces ex specie crisis. Duplicia enim sunt signa critica: quædam apparent ad tempus, quædam ad speciem Crisis, suntq; symptomata perturbationis criticæ: de illis agit Aphorismo vigesimo quarto; de his hîc

iem. Symptomata autem perturbationis critica vel sunt argumenta causa antecedentis, vt distentio mollis hypochondrij, argumentum est materia ad caput viam affectantis. Vel sunt argumenta causa coniuncta, vt marmaryga. Hac autem symptomata qua pracedentem noctem reddunt grauem, non sunt symptomata morbi propria, sed superuenientia. Hac autem signa diligenter sunt Medico obseruanda, vt sciat num perfecta sit crisis, vt vel in refectionem vel in purgationem incumbat. Si enim imperfecta fuit, iussit pracedens Aphorismus tunc purgandum esse. Sed quo modo id deprehendam: hoc iam hic docet.

1 Quibus certamen naturæ & morbi est in procinctu.

2 In quam nimirùm incidit crisis. Nam omnis crisis fit in paroxysmo. Quare quæ paribus diebus accedunt, paribus iudicantur: quæ imparibus, imparibus.

3 Nam grauia symptomata præludunt: vt iactationes, distentum hypochondrium torquet, grauitas colli & capitis, deliria, micant venæ & arteriæ in collo & temporibus. hæc cùm eueniunt, iam iam superueniet haimorrhagia. Dysphoria illa ex velitatione illa est quam init morbifica materia cum natura, dum illa bonos succos à malis secernit, vt mox eos excernat: tunc vapores huc illuc mouentur.

4 Quæ paroxysmo critico succedit.

5 Quòd triumphata sit materia morbifica, ac à naturà elisa.

6 Quòd ferè morborum acutorum perfecta fit crisis. Quæ si solùm inchoata fuit, non ita facilis est nox, quæ critico paroxysmo succedit. In omni crisi parium & imparium ratio consideretur.

XIV.

Ἐν τῇσι τῆς κοιλίης ῥύσεσιν, αἱ 1 μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων ὠφελέουσιν, ἢν μὴ ἐς τὰ 2 πονηρὰ μεταβάλλῃ.

XIV. In alui profluuiis [vltrò obortis] 1 excrementorum varietates iuuant, nisi excrementa in 2 praua mutentur.

Vt notatur num sit crisis perfecta vel imperfecta.

Dat signa adiuncta crisis, posita in excretione critica propria cuiusque morbi; vt cognoscimus, dum crisis adhuc fit, an sit futura perfecta an imperfecta, vt absoluta crisi, intelligamus quid sit opus facto. Et quia duobus modis fit crisis, vel per excretionem, vel per abscessum; in hoc Aphorismo meminit excretionis: in sequenti verò abscessus. Meminit tamen, more suo, vnius tantùm excretionis, vt quod de vna dixit, de omnibus dixisse censeamus: Vt enim est natura inclinatio & morbi idea, ita quoque crisium sunt inclinationes. Quodsi igitur in ipsa excretione critica aliqua desideretur ratio, (etiam dum ipsa crisis fit) vel reuulsione, vel deriuatione, vel aliquo simili natura est occurrendum. Tenenda enim est optima ratio cuiusque excretionis critica, quò facilè defectus obserues. Eleganter Hippocrates in Philisco omnia sinistra crisis vitia simul perstrinxit, in ipsius haimorrhagia.

Meraca excrementa mala.

1 Quasi dicat, Ea demùm excretio critica expetenda venit, quæ qualitate non est sincera, hoc est, non sui feri naturalis expers. Porrò damnantur excrementa meraca, quia huiusmodi arguunt, aut colliquationem à putredine, vel à resolutione partium solidarum, vel exhaustum ab extremo calore, serum naturale exugentis. Varietate verò excrementorum variæ partes se exonerant, vnde robur partium, ac excrementorum domabilis qualitas significatur.

Ab excrementis iudicium vt in eundum.

2 Hoc est, nisi in peius mutatio fiat, & illa excretio validæ putredinis aut colliquamenti soboles sit. Exemplum, vt, si quis hodie pituitam salsam in renes mo excernat: Cras verò si leuia & alba, quia colliquatur adipis tenuioris intestini aliquid, argumentum caloris præter naturam: Si denique tertio die excernat colliquamentum flauum, læue, & paucum, fit transitus à tenuiore adipe ad crassiorem: & quarto die excludat ramentosa, quinto caruncula; iam actum est. Contra, Si primo die putria excernat, deinde meliora, post optima: bona illa erit mutatio. Hippocrates de his agit libro secundo Prognosticôn.

XV.

Ὁκοῦ 1 φάρυγξ νοσέει, ἢ 2 φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύεται, τὰς 3 ἐκκρίσιας σκέπτεσθαι. Ἢν γὰρ 4 χολώδεες ἔωσι, τὸ 5 σῶμα ξυννοσέει· ἢν δὲ ὅμοιαι τοῖσι ὑγιαίνουσι γίγνωνται, ἀσφαλὲς τὸ σῶμα 6 τρέφειν.

XV. At verò 1 vbi fauces ægrotant aut 2 tubercula è corpore pullulant, 3 excretiones considerare oportet. Nam si biliosæ 4 fuerint, interna viscera 5 vnà ægrotant: Quodsi sanorum excretionem præ se ferunt, corpus alere tutum est.

De crisi per abscessum.

Hic Aphorismus alteram speciem perfecta crisis, qua fit per abscessum, continet: vt intelligamus, oborto abscessu, num reficiendum sit, an purgandum. Morbus omnis acutus excretione indicatur, nisi aut materia contumacia, aut natura infirmitate, aut meatuum angustia, natura ab excretione ad abscessus sese conuertat. Nam si in haimorrhagia non satis effluat, parotides fiunt. Abscessus est Hippocrati decubitus humoris in aliam partem. Sunt autem abscessuum duo genera apud Hippocratem: vnum fit per excretionem, quo in genere continentur omnes excretiones critica: aliud fit per repositionem, vt cùm materia decumbit ab vna parte in aliam. Atque hoc posterius genus, propriè & κατ' ἐξοχὴν dicitur. *6. Epid. 1. tt.* *Abscessus rarò fit his, qui rigent, vt febri ardenti. Omnis abscessus sanitatis consequutionem adfert, si materia procul à morbo abscedat, vt in peripneumonia si in crura depellatur materia. Sin peripneumonia abeat in parotidas, abscessu ille specie est lethalis. Bene etiam abscessus eueniunt postquam materia morbifica fuerit mitigata, si die critico elidatur. Nam si materia cruda deferatur in partem, ea ibi pepasmum non recipiet; sed illius partis substantiam labefactabit: cuiusmodi illi Herpetes erant qui crura occupabant. Item expectati veniunt abscessus à partibus superioribus ad inferiores; & ab interioribus ad exteriores; & à partibus nobilioribus ad ignobiles. Nam pleuritides malè degenerant in peripneumoniam; bene ex aduerso euenit. Item si effluat in partem totius materia capacem. vide historiam Critonis & neptis Temeni. Praterea fiat κατ' ἴξιν. Porrò tot sunt abscessuum, quot & tumorum genera. Quadam enim sunt apostemata, quadam pustula, quadam vomica. Apostematum materia non est segregata à concretione sanguinis, neque propria substantia vitio laborat, sed tantùm qualitate, vel mixtione. Pustula fiunt ex omni genere materia, qua à concretione sanguinis est segregata, & substantia corruptione in vitio est, vt herpes à bile carbunculus à sanguine, cancer ab atra bile, struma à pituita. Vomica sunt in quibus pus conceptum est. Sic furunculus degenerans in suppuratum, est vomica. Vomica alia sunt naturales, in quibus continetur pus album, leue, & aquale. Alia sunt contra naturā, vt melicerides, atheromata. Itterus est veluti quadam pustula totius, qua fit à bile segregata à sanguinis concretione. In Aphorismo per morbum faucium intelligit parotidas, non quidē omnes, sed tantùm pituitosas. Per phymata intelligit omnem tumorē corporis exterioris, vel omnē affectionem partium externarum qua intrinsecus venit, vt sunt tumores, pustula, vlcera, vomica, exanthemata. Hic est Hippocratis. Sic per τρώματα intelligit omnes eas affectiones qua extrinsecus accidunt, vt contusiones, fracturas, luxationes & similia. Bonus abscessus dicitur is, qui cùm ortus sit die critico, neque natura est impar.*

5. lib. Epid. 6. Aph. 25. *2. Epid.* *Abscessuum genera.* *Apostema quid.* *Pustula quid.* *Vomica quid.* *Phymata.* *6. Epid. 1. 3.* *τρώματα.*

par: neque morbo. Nam parua exanthemata sunt morbo imparia. Parotides & morbo & natura sunt impares: morbo quidem, quia fiunt in parte quæ non est totius materia capax naturæ, quia in parte in qua decumbit materia, grauiora excitat symptomata. Bubones verò natura quidem sunt impares, sed morbo pares.

1 Vt in Parotidibus etiam pituitosis: & cùm phlegmone fauces obsidentur, vel aphthis. Dixi, in Parorid. pituitos. omnis enim parotis rubra, cum inflammatione, suppurationis expers, recidiuæ metum adfert: & aliquando, quamuis particeps sit coctionis, nisi vrinæ conuenienter ferantur, est lethalis, vt famulæ Archigenis.

2 Vt 6. Epid. 2. 33. in historia Simonis. Etenim Natura nonnunquam in peripheriam corporis succos deponit crassiores, quàm vt per ἄδηλον διαπνοὴν excludi possint.

3 Vt deiectiones alui, & vrinas.

4 Quia agitur hîc de morbis acutis. Si nimirum adsint empyreumatis & materiæ morbificæ superstitis argumenta, vt amaritudo in ore & ficciras, sitis, nausea. Nam interdum, dum crisin molitur natura, & flauæ & nigræ redduntur vrinæ: hîc nihil agas.

5 Ideóque Purgatione est opus: nam corpus prauis occupatur succis in internis partibus. Si natura ipsa id commodè agit, spectatores erimus, non actores. Quin si dyspnæa adfuerit cum exanthematibus, interdum ad phlebotomiam venimus. Ita nobilissimæ comitissæ Egmondanæ Franciscæ, Admiralij filiæ, venam pertundi iussi, cùm exanthemata non satis prodirent, idque fœlici successu. *Historia.*

9 Quia corpus est purum, quod non facilè fert purgationes. Sic in ictetico febre defuncto, & exanthematibus puerorum, lædit pharmacia, balnea conferunt.

XVI.

Ὅκε 1 λιμὸς, ὁ δεῖ 2 πονέειν.

XVI. Corpore 1 incedia confecto, non 2 laborandum.

Cautio restaurandi.

1 Id est, vbi fraudauit quis genium suum: vt à crisi, cùm morbo defunctus iam conualescere incipit, nondum autem eualuit. Ita exhaustis non est præscribenda purgatio, nec venæsectio, nec sudoris euocatio, nec quicquam tale. Ineunte verò morbo aliter agendum, integris viribus: tunc enim non adest fames: at in statu morbi adest fames.

2 Ne calor accensus in æstum degeneret, neve etiam ad infirmitatem à famè & inedia contractam, maioris infirmitatis accensio adiungatur. λιμὸς, id est, fames, apud Hippocratem duobus modis accipitur: vno modo pro annonæ caritate, altero modo pro inedia, & fame non solùm animali, sed etiam naturali: vt hic sumitur. Ac si diceret, Quicumque perseuerante morbi historia suo genio defraudatur, maioris emolumenti causa (ne videlicet auocetur natura à pepasmo ad pepsin) cui ea ratione imperatur fames, quòd nimirùm sicco adhuc morbo, prius in eius curam sit incumbendum, quàm naturæ studendum: huiusmodi, inquam, laborare non debet. Secundò, quicumque absoluta morbi historia longo tempore exhaustus fuerit, ob infirmitatem partium solidarum, hic quoque laborare non debet. Et grauis est mutatio ab ocio ad negocium. In inedia fuit æger, non ilicò ad coquendi laborem veniat ventriculus. Ita etiam si peripneumonia anginæ tandem superueniat, vena *6. Epid. 4. 3.*

non est secanda, nam vires languent. Tertiò quoque, cænare consuetus suum defraudans genium vnius diei spacio, ob negocia domestica, neque hic quoque cum laborare debet. Nam cùm huiusmodi corpus laboret in fame affluxus inopiâ, si addatur effluxus copia, malum malo cumulabitur, & fiet malũ incurabile, quòd ad magnitudinẽ causæ accedat virium defectus.

XVII.

Ὅκε ἂν τροφὴ 1 παρὰ φύσιν πλείων ἐσέλθῃ, τ' 2 νοῦσον ποιέει· δηλοῖ δ' ἡ ἴησις.

XVII. Vbi nutrimentum vltra 1 naturam capitur 2 morbum facit: argumento est & ipsa sanatio.

Conualescens nec labore nec nimia ciborum copia sunt fatigandi. Superiori Aphorismo quasi vniuersali theoremate summam præsentis Aphismi complexus est: hoc ergo vtemur ad præsentem Aphorismi demonstrationem Vult autem Hippocrates præsentem Aphorismũ illis accommodare, qui cùm à morbo conualuerint, liberalius se cibo & potu inuitant. Huiusmodi enim iteratò laborant, & periculosissimè. Hoc docuit Hippocrates exemplo mulieris, quæ septimo die plenè iudicata cùm se eodem die liberalius inuitasset, postridie obiit. non sine ratione. Nam calor naturalis partium solidarum infirmitate laborans strangulatur, si multo cibo prematur. Etenim cõualescentes vt labor frangit, ita etiam repletio.

1 Cùm naturæ vires opprimit copia & frequentia vel qualitate, aut cùm non certa occasione, sed inopportunè præbetur. Referenda est autem semper cibi sumpti mediocritas, ad naturam eius cui exhibetur. Nam panis siligineus huiusmodi cibus studioso erit, fossori verò non erit; habita etiam ratione consuetudinis, quæ est altera natura. Ita qui consuetus est non cœnare, si etiam parum in cœna sumat, supra naturam cibum cupit. nam licet ex Hippocratis mente dixerimus hunc Aphorismum applicandum esse conualescentibus, generaliter tamen etiam ad sanos referri potest.

2 A cacochymia. nam in putredinem trahentur succi. Attamen diuersum pro natura hominis & humoris conditione procreabit morbum. Cuius quidem morbi diagõsis, vt dicebat Herophilus, tritemporea est, hoc est, ex tribus signis, tẽpore distinctis, deprehẽditur antecedentibus, vt ex mali cibi vsu vltra naturam: & ex lassitudine vltrò oborta. ex coniunctis, vt ex symptomatibus propriis humori morbifico, & parti afflictæ, & ex consequentibus, hoc est, ex curatione: ita Hippocrates vasculo ad pectus admoto explorat an sit pleuritis vera, an solius costæ dolor. Sic in proposito huius Aphorismi exemplo, si purgationem vel venæsectionem adhibeas ei, qui se multo cibo ingurgitauit, euentus docebit mali causam, à iuuantibus & lædentibus ducta indicatione. Cùm itaque vltra naturam quis pastum init, grauis calamitas toti corpori imminet. Totum corpus diuidimus in triplicem regionem, nimirum aluinam, venosam, & in habitum corporis. Quid negotij adferat his vltra naturam cibus? Sanè cùm eius euictioni par non sit aluus, crudos succos profert, vnde venti qui opprimunt diaphragma ac respirationem anxiam faciunt: vel in putredinem degenerant, vnde ab acri ichore exeduntur intestina, hinc tenesmi ac diarrhœa. Venosum etiam genus fatigat infarctu, vnde putrescunt succi nutritij; hinc causi. Habitum etiam corporis fœdat macie ac vlceribus. *Σημείωσις τρίχρονος quid.*

XXVIII.

Τῶν τρεφόντων 1 ἀθρόως καὶ 2 ταχέως, ταχεῖαι 3 καὶ αἱ διαχωρήσιες γίνονται.

XVIII. Eorum

Alimenta.

XVIII. Eorum quæ 1 affatim & 2 celeriter nutriunt, celeres etiam 3 existunt excretiones.

Continet hic Aphorismus signum consequens iustæ & legitimæ refectionis. Ratio itaque Aphorismi est, Æqualis est in corporibus bene constitutis ratio concoctionis, distributionis, & excretionis. Vt si celeriter fit coctio, celeris tum quoque fiat distributio, tum superfluitatum excretio. Nam vulgò dicitur, qui bene digerit, bene egerit. Impropriè hîc vtitur voce τῶν τρεφόντων, pro cibis; qui propriè non nutriunt, sed quibus fit nutritio. Conualescentes durioribus cibis non sunt fatigandi: ne nimia mora opprimant naturam, ac cacochymiam accersant. quasi dicat, quos plenior victus grauat, refici debent potu, nam, vt antea dixit, facilius est refici potu quam cibo.

1 Affatim refertur ad substantiam alimenti. quia affatim id nutrit, quod alioqui conuenienter exhibitum, ventriculus æqualiter conficit, totúsque in eius mitificationem incumbit. Talis est succus carnis, ptisana pulticulæ quæ habent substantiam aëream, humidam, spirituosam.

2 Vt sunt alimenta εὔπεπτα, quæque nullam alienam qualitatem in ventriculo relinquunt, nec vllam stomacho quæ perturbationem adferunt, sed sunt vnicuique naturæ consentanea: quoniam nullum alimentum, vt etiam nullum medicamentum, omnibus est idem. Cuncta enim hæc dicuntur πρός τι. ταχέως refertur ad tempus vt ilicò alant, cum quis eorum vsum init.

3 Cùm enim hi cibi sunt eupepti & meabiles, facilè coquuntur, distribuuntur, & excernuntur ex facili. Et reciprocè, quia facilè excernuntur mitigata, indicio est ex facili cocta ac distributa fuisse. Excernuntur aluo, vrina, sudore, vapore. Qui verò per sanitatem vsum ineunt eorum quæ facilè mitigantur, inde ducunt succum qui facillimè exhauritur; nec ita longæui sunt. At qui densioribus fruuntur, prolectant inde succum nutricium minimè dissipabilem: suntque longæui, vt qui porcina & bubula carne se saturant, vires bouinas inde hauriunt. Sed si quis mitigare nequit illa duriora, illa fæta illi erunt in omnem calamitatem: respondat cibus calori natiuo.

XIX.

Prognosis difficilis.

Τῶν 1 ὀξέων νοσημάτων οὐ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προδιαγορεύσιες οὔτε τοῦ θανάτου, 3 οὔτε τῆς ὑγείης.

XIX. Acutorum 1 morborum non omnino, & sine 2 dubio interitus aut 3 salutis sunt prædictiones.

Prædictio non sit temeraria; ne quidem in acutis morbis, quamuis eorum sit propria crisis: ita vt hac ratione certissimi euentus esse deberent. nam acuti etiam morbi aliquando, quamuis rarò, fallunt. Attamen intra quartum decimum diem cuncti indicantur.

1 Hoc est, febrium essentialium & symptomaticarum, quæ cum vehementia sua percurrunt tempora vniuersalia, non sine summa celeritate.

2 Quòd signorum, causarum, & corporum distinctiones difficillimæ sint; ac sæpe euenit, vt similitudine decipiatur optimus quisque medicus.

3 Multominùs temporis & speciei crisis eiusq; perfectæ aut imperfectæ. Sed quid hoc est, quòd non omnino certæ & sine dubio in acutis sunt prædictiones? an in alios etiam morbos cadit crisis quàm in acutos? Certè crisis propriè dicta cadit in hos solos. Hoc vult, Quamuis eorum propria sit fere crisis, à pepasmo materiæ morbificæ, & ab erethismo naturæ (vnde certa deberent duci præsagia) in admodum paucis tamen morbis acutis sunt certæ

Acuti morbi etiam fallunt.

prædictiones; nam non cuncti illi sunt bene morati & eucriti. Sequuntur enim hi efficientis causæ naturam, cuius maxima est inconstantia. Vt cùm tempestates non tempestiuè fiunt. quemadmodum apud Hippocratem in illis morbis, in quibus ad generationem acerrimè bilis per tempus caniculæ, accesserat eiusdem corruptio & suppressio, vt tempestatis austrinæ & pluuiosæ. vnde metastasi redduntur interdum lethales subitò, qui primò leniusculi apparebant, vt nonnunquam, ex aduerso, calamitosissimi qui videbantur, deferbescunt diadosi. Vt rectè dixerit Celsus, monstra in Medicina euenire. Quare vt rectè præsagias, nota naturæ triumphantis vel triumphatæ argumenta constantia & firma: constetque tibi de morbi specie, parte affecta, humorum motu ac quiete, trium facultatum robore, & de diebus criticis.

1. Epidem.

Prædictio vt prudenter instituatur, regula.

XX.

Ὁκόσοισι νέοισιν ἐοῦσιν, αἱ κοιλίαι 1 ὑγραί εἰσι, τουτέοισιν ἀπογηράσκουσι 2 ξηραίνονται. Ὁκόσοισι δὲ νέοισιν ἐοῦσιν, αἱ κοιλίαι 3 ξηραί εἰσι, τουτέοισι πρεσβυτέροισι γινομένοισιν 4 ὑγραίνονται.

Conditiones variæ corporum.

XX. Quibus iuuenibus profusior 1 est aluus, iis senescentibus 2 contrahitur. Et quibus in adolescentia fuit 3 astricta, affecta ætate 4 soluitur.

Causa vna cur morborum acutorum non indubiæ sint prædictiones, nimirum ob varias corporum conditiones, quas distinguere difficile est. Hunc locum interpretatur Celsus libri primi capite tertio. Quasi dicat Hippocrates: Natura hominis eiusdem non est semper vna & eadem. Atqui varia corporis conditio, diuersas etiam excitat crises; & in eadem specie morbi: quia quò natura vergit, eò maximè crisium inclinationes fiunt. Imò varia corporis conditio facit eundem morbum nunc salubrem, nunc lethalem: Nam senex facillimè euasit. Item varia conditio morbos ex euentu, facit incurabiles.

1 Ob bilis acerrimæ prouentum, expultricem extimulantis: & ob alui infirmitatem à nimio æstu.

2 Quòd tunc bilis mitior reddita pituitescat, sitque dilutior, crassior, minúsque acris. Intellige, modò cetera sint paria, hoc est, modo eadem sit diætæ conditio. Accedit, quòd etiam temperamenti immutatione, sanetur vetus ille alui æstus, qui imbecillitatem aluo adferebat.

3 Corporis raritate, hepatis calore, & bilis ad superiora translatione.

4 Corporis densitate, & ob hepatis remissum calorem, & ob contrarium motum bilis. & hinc est quòd causi plerumque in senibus iudicentur cruentâ dysenteriâ, quod Bioni euenit. Galenus sequenti Aphorismo quadragesimo tertio, vltimis verbis commentarij sui, addit huic sententiæ, plerumque. Intelligenda hæc, vt semper seruetur in vtraque ætate eadem victus ratio. Sunt hîc enumeratæ quinque causæ à Galeno quæ stringunt aut laxant aluum. bilis exclusio ex folliculo fellis in intestina, & facultatis appetentis, retentricis, coctricis, expultricis robur aut languor; vt hæ facultates in ventriculo, intestinis, & hepate fuerint validæ & infirmæ.

Alui laxæ vel strictæ causæ.

XX.

1 Λιμὸν 2 θώρηξις λύει.

XX. Famem 1 caninam 2 thorexis eximit.

Vini generosi vis.

Cautio restaurandi. Si quis à morbo conualescens, præter institutum ab exhaustu laborârit, ob inediam vnius diei quam imprudenter subiit, contineat se frigoris

calor is.

caloris, ac laboris ut sit expers. cibum capiat parciore manu quàm consueuit, nec eum quidem siccum, sed humidum & pinguem, bibatque vinum non aqueum sed generosum, κιῤῥὸν vocant Græci, hoc est, giluum.

1 Fames est genij defraudatio. Ea autem duplex est, naturalis, & non naturalis. naturalis fit ab exhaustu & suctione. non naturalis nascitur à suctionis solo excitato sensu, nullo præcedente exhaustu: Hanc exuit thorexis. Nam eius causa est stomachi intemperies frigida & sicca; vel acidus succus qui stricto quodam frigore cogit sanguinem venarum ventriculi. Verùm laxat ventriculum eumque calefacit thorexis.

Thorexis quid. 2 Id est, vini generosi potio dulcis & pinguis: Thorexis vocabulum est politicum. idem enim est ac si dicas armaturam quandam thoracis. nam vini generosi potio thoracem armare ac calfacere videtur. Ita à vini largiore vsu quidam iactant, se contra frigora sumsisse armaturam.

XXII.

Ἀπὸ πλησμονῆς ὁκόσα ἂν νοσήματα γένηται, ἡ κένωσις ἰῆται· καὶ ὁκόσα ἀπὸ κενώσιος, ἡ πλησμονή. καὶ τῶν ἄλλων ἡ ὑπεναντίωσις.

XXII. Quemadmodum enim qui à satietate eueniunt morbi, 1 vacuatione curantur, ita qui à vacuatione proficiscuntur, satietate: Ac pari ratione aliorum adhibita mediocri 2 contrarietate.

Hic Aphorismus causam continet, cur famem caninam thorexis soluat. Non agit hic Aphorismus de omnibus in vniuersum morbis; sed de iis tantum symptomatibus & malis, quibus vrgentur ij, qui à morbo vltra naturam cibum capiunt, vel genium suum qui defraudant. Huiusmodi autem symptomata describuntur libro secundo De victus ratione in morbis acutis, vt distentio ventriculi, corporis infirmitas, ructus acidus, oris amaritudo, cardiogmos. Ideò dum dicit Morbos incidere à satietate; κατακορεστικοὺς huiusmodi simptomata intelligit. Illa enim sola affectiones curantur refectione vel vacuatione, quæ fiunt ἐν γένεσει, nam causam adimunt pepasmo materiæ morbificæ, & partis restitutione.

1 Quasi dicat, quicquid rectum est, id moderatum est, omnisque excessus expers: ergo si quid deest, adiice: & ex aduerso.

2 Id est, paulatim & non repentè si in vsum veniant, cum æquli contrariorum vsu fruendum est. ὑπεναντίωσις est moderatus contrariorum vsus. Et naturæ intemperatæ, modico contrariorum vsu gaudent.

XXIII.

Τὰ ὀξέα 1 τῶν νουσημάτων 2 κρίνεται ἐν 3 τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι.

XXIII. Acuti 1 morbi intra dies 2 quatuordecim 3 iudicantur.

1 Enati ab humore calido & tenui cum febre continua essentiali. Nam qui acumen habent ob partem principem quam occupant, in crisin non veniunt; vt apoplexia. Loquitur ergò de acutis qui febrem essentialem habent, quique simpliciter Acuti dicuntur.

2 Tunc enim incidit subita mutatio ad salutem vel mortem, ad melius vel deterius. Hæc mutatio celeritate & vehementia motus perficitur, qui certamine naturæ & morbi suscipitur, motu, putredine & synathrismo perficitur. Hinc longa est quartana ab indomita materia. Et quantum vlteriùs morbi *Crisis.* processerint, tantum ea perturbatio, quæ præcipitem immutationem fecerat, languescit.

3 Quod longissimum est. Nam quos in morbos frequentes & magnæ cadunt mutationes, breui iudicentur necesse est, si non impediatur eius cursus diæta aut pharmacia. Numerus hic quatuordecim dierum vel ad historiam morbi, vel ad prosthesin est referendus. Ad prosthesin, cùm primùm qui languebat morbus post paucos dies in acumen & vehementiam explendescit, hoc enim non feret natura vltra quatuordecim dies. Hæc vehementia interdum primo die exiliit, nonnunquam quarto die, aliquando septimo. Hinc est, quòd quidam decimoseptimo die ad crisin veniant, alij vigesimo. Quare si morbus perperacutus fuerit, tertio vel quarto die iudicatur. Si fuerit peracutus, quinto vel septimo crisin subibit. Quodsi acutus simpliciter sit, & ineunte morbo vehementia quædam adsit, is decimoquarto iudicabitur. sed si is vsque ad quartum diem modestè afflixerit, ac deinde acerbiùs, is decimoseptimo finem inueniet. sin repserit sine acumine ad septimum vsque diem, ac tunc si emicare vis eius inceperit, is ad vigesimum prouehetur. Si verò acerbior aliquantulum presserit acutus ab initio morbus, vndecimo die iudicari poterit, vel etiam nono. Quare comperta tibi sit semper magnitudo morbi; & motus eius. Concludit hîc eleganter Galenus, vbi ait; Nullus morbus, qui cùm primùm inuasit celeriter mouetur, decimùquartù diem superauit. Quare cùm ad, eâ vehementiam erigit se, ab eo tempore etiam decimum quartum non prætergredietur: nam vltra illum diem natura illam vexationem acerbam pati nequit. Si se remiserit, tunc excurrit longiùs: nam, inquit Galenus, sunt quidam morbi qui inæquali mouentur filo, qui diebus quibusdam vehementer premunt, sed mox eam vehementiam exuunt.

Quâ ratione acuti morbi omnes 14. diebus iudicentur.

Tardioris causa crisis.

XXIV.

Τῶν ἑπτὰ ἡ 1 τετάρτη ἐπίδηλος· ἑτέρης 2 ἑβδομάδος ἡ ὀγδόη ἀρχή. Θεωρητὴ δὲ ἡ 3 ἑνδεκάτη· αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη τῆς ἑτέρης 4 ἑβδομάδος. Θεωρητὴ δὲ πάλιν ἡ ἑπτακαιδεκάτη· αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη μὲν ἀπὸ τῆς 5 τεσσαρεσκαιδεκάτης· ἑβδόμη δὲ, ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης.

De septimanis quæ per quaternarios digestæ sunt.

XXIV. Septenorum 1 quarta est index: octaua 2 secundæ septimanæ initium. Obseruabilis & ipsa 3 vndecima: 4 alterius enim (secundæ septimanæ) quarta existit. Iterúmque dies decimusseptimus obseruabilis: is enim à quattodecimo 5 quartus est: & ab vndecimo septimus.

Docuit nos ad crisin excurrere morbos acutos intra dies quatuordecim. Cum verò signa quæ ad speciem crisis apparent; (vt anteà docuimus) calamitosa sint, nisi præcesserint signa apparentia ad tempus crisis; iam docet quibus diebus illa (quæ ad tempus apparent) elucere soleant: quasi dicat: Si decimusquartus dies est criticus; qui ergo dies sunt indices dierum criticorum?

1 In acutis; vel periodi in intermittentibus. In acutis autem vehementibus, ille septenarius numerus referri debet ad historiam morbi: in acutis verò qui primùm mitiores, ad prosthesin, id est, symptomatum accessionem. Est autem quaternarius index septenarij, quòd ea periodo ephodos fiat naturæ & morbi. Est quartus diei index septimi, quia nihil fit septimo die critico, nisi illius signû edatur die quarto.

2 Altera hæc secunda septimana finitur decimoquarto die, eodemq; die illo decimoquarto incipit tertia septimana. Ita tres septimanæ terminantur vigesimo die. Ita etiã tres sequentes quadragesimo. Primi illi duo septenarij sunt disiuncti. Primus autem septenarius ex duobus quaternariis est cõstitutus. Quod aûtè in acutis morbis dies est, hoc in intermittêtibus est periodus. Quare ineptè rogât Medici in intermittentibus, quot dies æger laborauerit. Synapheia est iunctura & coitio

dierum; vt cùm idem dies finis est secundæ hebdomadis, initium tertiæ. Diezeuxis verò est separatio.

3 Si ad historiam morbi referatur. Nam critici septenarij rationem obtinere potest, si referatur ad prosthesin (hoc est, symptomatum efflorescentiam) quæ incidit die quarto.

4 Cuius initium est octauus dies. Sunt itaque duæ primæ hebdomadæ secretæ à se inuicem: vndecima hæc dies, secundæ hebdomadæ quarta est.

5 Vnde fit, vt iudicis quoque rationem obtineat, si referatur ad prosthesin quæ in vndecimum diem cadit: indicandi verò rationem obtinet, si referatur ad vicesimum diem. Criticorum dierum tria sunt genera: quidam sunt indicantes ἐπίδηλοι, & quidam iudices, alij verò intercalares. Indicantes sunt in quibus apparent signa ad tempus vel ad speciem crisis. Iudices sunt, in quibus fit critica excretio vel abscessus. Intercalares, quibus absoluitur id quod in die iudice desiderabatur. Ad vigesimum vsque diem per quaternarios ascendimus, quorum vis post vigesimum diem petit. Et nunc demum ad quadragesimum vsque diem ascendimus per tres septimanas. Iterumque prima septimana harum est integra, secundæ autem finis erit initium tertiæ, vt 27. 34. 40. Horum quoque vis post quadragesimum perit: nam à quadragesimo (ibi enim omne acumen desinit) ascendimus per vicinarios, vsque ad centesimum. Sed obiicies, Hermocrati recrudnit febris vicesimoquarto die. Ergo vis quaternariorum durat vltra vigesimum diem. Respondemus, eam recruduisse eo die; non ex conflictu naturæ & morbi, sed, quemadmodum ibi commentatur Galenus, ex putredinis vi sparsa per totum corporis habitum; extincto penè calore natiuo: nam vndecimo die factus fuit comarosus.

3.Epid.1. Historiæ.

XXV.

Crisi etiam opus est quartanæ.

Οἱ θερινοὶ 1 τεταρταῖοι τὰ 2 πολλὰ γίνονται 3 βραχέες. οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ 4 μακροί, καὶ μάλιστα οἱ πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες.

XXV. Æstiuæ 1 quartanæ 2 maximam partem sunt 3 breues, autumnales verò sunt 4 longæ; maximeq. quæ 5 proximè absunt ab hyeme.

Est ætiologia superioris: vt acuti diebus, ita longi mensibus iudicantur. quasi dicat, In essentia dierum criticorum continentur quartanæ, quamuis sint difficilis iudicij: quasi dicat, nemo defungitur quartana sine crisi.

5 Quæ diætæ vitio in æstatem incidunt, indeque primigeniæ nascantur quarternæ, non erraticæ, non symptomaticæ. Æstiuas vocat quartanas, quemadmodum alibi carbunculos æstiuos: non temporis sed diætæ vitio enatos. Loquitur enim hîc de æstate quæ naturalem suam seruat conditionem. Limitatus est hic Aphorismus ad solas quartanas essentiales & primigenias: quia hæ solæ periculi sunt expertes.

2.Epid. 3.Epid.3.4.

2 Si enim non à diæta, sed ab inclementia aëris nascantur, vbi serosus humor æstu absumptus est, longæ euadunt.

3 Quod cæli beneficio facilior appareat pepasmi & excretionis ratio. Aëris enim calidi conditio pepasmum iuuat: & meatuum eo tempore libertas excretionem promouet. Intelligo tamen hîc, modò vires sint validæ, vt ad naturæ vim accedat peculiaris cœli conditio.

4 Magnitudine causæ, difficultate curandi, & symptomatum accessione. Magnitudinem causæ facit aëris quod præcessit vitium, ac improba victus quæ præcessit ratio. exhausto enim corpore per æstatem, si accesserit diætæ vitium, superstite empyreumate ab æstate, vnde contracta fuit hectica quædam intemperies, difficiles accendunt quartanæ. Difficultatem curandi facit materiæ contumacia, & meatuum eo tempore angustia.

5 Quia nihil exudat, & materia est contumax. quasi dicat, vt concedam hyeme ventres esse calidos, tamen propter materiæ contumaciam & libertatem meatibus negatam, qua fundi nequit, longa fit. Quoniam dixerat superiùs acutos morbos quatuordecim diebus iudicari, rectè docuit quidem, quandoquidem id obtinent morbi ratione sui, & substantiæ suæ, vel speciei, fiunt tamen crises celeriùs vel tardiùs, vt temporum anni accesserit ratio varia. Hoc ex quartanarum historia hoc Aphorismo docet. Quia temporibus bene moratis morbi qui incidunt bene quoque sunt morati: qui verò incidunt temporibus malè constitutis, inconstantis sunt & incerti iudicij. Meminit autem Hippocrates quartanarum, quasi dicat; Ea quæ tradita sunt de crisibus & de diebus criticis, non solùm accommodari debent ad morbos acutos, sed etiam ad diuturnos. Vt ostendat Medicum nunquam falli posse, si modò probè tenuerit regulam dierum criticorum. Nascuntur etiam quartanæ symptomaticæ ab infarctu iecoris vel splenis: hæ tertio mense excretione morbificæ materiæ excluduntur per vrinas nigras aut per hæmorrhoïdas. Alij semestri tempore ad nouam æstatem, quibusdam nono mense, vt Iunio, quo, inquit doctissimus Holerius, cerasia sunt matura. vnde, inquit, vulgo persuasum est, ea sanare quartanas: quod tamen Anni calor facit. Quod hîc scribit de longissimo morbo, id est, quartana, idem de omnibus intelligendum esse asserit hîc Galenus. Vbi emicuit natura, & cùm vrina non sit inflammata, purgetur electario Indo, & confectione hamech. Et altero die sumat ex aceto vel vino drachmam huius pulueris. Accipe zedoariæ, galangæ, zinziberis, cuiusque drachmam: sumat ante paroxysmum. Quidam ipsa hora nouilunij scindunt venam sinistram saluatellam. Sed id non agatur die paroxysmi. Thaddæus ter ante ternos paroxysmos drachmam dabat radicis gentianæ recentis ex maluatico vino, frigide.

Sensus Aphorismi.

Remedium.

XXVI.

1 Πυρετὸν ἐπὶ 2 σπασμῷ βέλτιον 3 γενέσθαι, ἢ 4 σπασμὸν ἐπὶ 5 πυρετῷ.

XXVI. Etenim 1 febrem 2 conuulsioni superuenire satius 3 est, quàm 4 conuulsionem 5 febri.

Beneficio quodam non ordinario solui morbos.

Quasi dicat; non solùm ordinaria natura & morbi ephodo & crisi curationem recipiunt morbi, sed etiam accedente à foris beneficio, eóve destituti, diutius protrahuntur, vel celerius curantur. Nam hac ratione in puerorum epilepsia non expectatur ætatis mutatio, si superuenerit quartana. Sic hoc loco, ante conuulsionis ordinariam pepasmi diem, soluit conuulsionem superueniens febris. Demonstratio autem Aphorismi hæc est, Omnis affectio hectica partium solidarum est insanabilis: Conuulsio autem ab inanitione symptoma est partium solidarum exhaustarum. Febris autem exhaurit partium solidarum humidum primigenium: Ergo conuulsio febri superueniens, est ab inanitione. Contrà, febris materiam conuulsionis mitificat, dissoluit & excernit, neruos siccitate solidat. Ergo bonum est conuulsioni superuenire febrem. Sic singultus dysenteriæ superueniens, sic tremor pleuritidi, & conulsio iis quibus caput est sauciatum superueniens est funesta. Sed dices ex Hippocratis sententia, Conuulsio febri superueniens in pueris non est lethalis. Respondemus, considerandum esse, an ea conuulsio quæ febri superuenit, instrumenti solius vitio accidat, an principis facultatis vitio; vt dentium stridore per somnum: hoc enim est calamitosum, nisi ita dormire consueuerit, inquit Galenus: vt accidit in his, quibus musculi

Quæstio. 3.Progn.

masseteres sunt breuiores. Nisi id vitium ergo instrumentorum vitio euenit: quemadmodum in pueris febricitantibus incidit conuulsio ob genus neruorum imbecille: nam musculi his facilè velluntur. Secundò dicet quis, Scribit Hippocrates in Coacis, si vnà cum febre conuulsio incidit, eodemq. die remittit, bonum: & febri finem imponit. Respondemus, quòd conuulsio quæ ineunte febre incidit, si nihil præcessit quod vires labefactârit, necdum infirmitatis adfuerit metus: periculi est expers. nam ea conuulsio fit à repletione, à materiæ motu, à venis ad musculos. Ideoque euacuatur venæ sectione vel purgatione: Sedatur, quod longissimum est, tertio die. *Remedium cum historia.* *Ab inanitione cùm nobilis vir acerbissimis doloribus, à conuulsionis vi natis, ferè necaretur, D. Guillandinus eum iussit totum cado olei immergi; vnde præclarè recreatus fuit.*

1 Si analogia fuerit materiæ morbificæ, non minor nec maior. Quare si vltrò obnascatur, erit fœlicior euentus. quidam quò febrem accersant propinant castoreum, vel assam fœtidam ex vino cum melle.

2 A repletione, quæ fit à materia frigida, & subitò inuadere solet.

3 Nam discutit materiam crassam: dicit id satius esse: nam non semper iuuat.

Coralli proprietas. 4 Ob inanitionem. Corallum proprietate iuuat.

5 Ardenti ac exhaurienti, ob curandi difficultatem: longâ enim die opus est vt resarciatur exhaustum: interim febris, incendium, & conuulsio vrgent ac prosternunt.

XXVII.

Contra præstigia Magorum. *Τοῖσι μὴ κατὰ 1 λόγον 2 κουφίζουσιν, οὐ 3 δεῖ πιστεύειν· οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα 4 παραλόγως. Τὰ γὰρ πολλὰ τῶν τοιούτων ἐστὶν ἀβέβαια, καὶ οὐ πάνυ τι διαμένειν οὐδὲ χρονίζειν εἴωθεν.*

XXVII. His quæ sine 1 certa ratione deprehensaque causa 2 leuant, acquiescendum 3 non est: neque veteri admodum de iis, quæ abs re 4 & sine causa praua apparent. Horum enim plura sunt instabilia, nec diutius cunctari possunt.

Hoc Aphorismo excluduntur omnes vetularum & veneficarum præstigia & imposturæ, quæ carminibus colloque appensis subitò morbos leuant, sed qui postea recrudescant. Pericles dux prudentissimus Atheniensis, passus est in magna illa peste quædam carmina sibi è collo suspendi. Quod factum ita prudentibus displicuit, vt postea sine honore vixerit, autore Plutarcho.

1 Sine causis & signis criticis, morbo & naturæ consentaneis, iisdemque iustis. Vt si in causo, sine vllis præambulonibus notis ad tempus futuræ crisis, substillum oboriatur sanguinis puri, guttis paucis manans; infida alleuatio erit, si quæ sequatur. nihil enim paucum est criticum. vel si per morbos acutos, qui summa symptomatum feruntur vi, sine vlla excreta materia, alleuati videantur ægri; infida illa spes est. Nam morbi acuti habent suam hyparxin in materiâ, qualitate & copiâ vitiosâ, quam secerni & excerni oportet.

2 Hoc interdum euenit à titubante naturæ vi, qua de causa nulla suscipitur naturæ cum morbo ephodos. Vt etiam cùm maximus ardor in hexin migrat: sua mala non æquè sentiunt ægri. Ita pleuritis in phthisin, colicus dolor in paralysin: pertinaces vigiliæ per febres acutas, in soporem calamitosè commigrant.

3 Vt appâret in Hermocrate, qui vndecimo die apprimè leuatus fuit; sed frustrà: nulla enim exclu-*Canis rabidi morsus.* sio critica præcesserat. Veritas huius Aphorismi ostendi potest exemplo eorum qui à rabido cane demorsi fuere: nam quo diutiùs hi mali expertes esse videntur, eo grauius ægrotabunt. Nam virus illud intus vires colligens, tandem substantiam partium solidam labefactabit. Quo verò celeriùs se produnt eius symptomata, eo facilior erit morbus.

4 Cuiusmodi sunt perturbationum criticarum symptomata, & notæ iam iam futuræ excretionis per deiectiones, haimorrhagias, sudores, & quæ sunt eiusmodi; vt validus rigor; vel febris excandescens, subitaria spirandi difficultas. Cùm enim signa pepasmi illuxerint perfecti, si quid grauius incubuerit ab te, non malè vereri oportet: triumphalem enim manum mox natura efferet. Cùm enim iam signa appareant, quæ notant speciem mox futuræ crisis, nos consolantur signa quæ præcessere ad tempus crisis. Hæc ergo vulgo metum, Medicis spem adferunt.

XXVIII.

Τῶν πυρεσσόντων μὴ παντάπασιν 1 ἐπιπολαίως, τὸ διαμένειν 2 καὶ *Virium di-*
μηδὲν ἐνδιδόναι 3 τὸ σῶμα, ἢ καὶ συντήκεσθαι 4 μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον, *gnotio, &*
μοχθηρόν· τὸ μὲν γὰρ 5 μῆκος νούσου σημαίνει, τὸ δὲ 6 ἀσθένειαν. *num excursurus sit mor-*

XXVIII. Si febricanti nec omnino 1 leuiter, *bus in longum* suo statu maneat corpus, 2 nihilque concedat 3 mor- *tempus.* bo, aut hoc etiam plus 4 æquo gracilescat, calamitosum: hoc enim diuturnitatem 5 morbi, hoc verò 6 infirmitatem significat.

In morbis acutis diagnosis prolixi morbi ac effœtarum virium vnde sit petenda. Hoc enim Aphorismo considerat peculiarem ægri naturam; vt inde cognoscatur quàm breuis sit futura morbi historia. Magna eius vis posita est in habitu corporis: hoc est, in densitate vel raritate, & humorum congenitorum conditione, ad celerem vel tardam morbi solutionem. Superiore enim Aphorismo ostendit externo beneficio morbum longiorem vel breuiorem fieri: hîc autem, vt dixi, peculiarem ægri naturam considerat.

1 Non dicit simpliciter febricitantium, sed non leuiter febricitantium. nam qui non leuiter febricitant, iustam habent extenuationis causam, vim caloris, genij defraudationem; ac per patulos poros exhaustum. Sed si mediocris, dicit, febris fuerit, non grauissima, non leuissima.

2 Id est, si nihil à statu suo immutetur pristino, in corporis mole. modò vberioris alimenti oblati iam excusatio adferri non possit.

3 Acuto.

4 Dicit μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον. Id est, plus æquo, relatione facta ad vim febris; ita vt nulla excusatio adferri possit, ætatis puerilis vel senectutis, neque regionis, neque temporis anni, neque peculiaris ægri corporis: nam corporum raritas & humorum tenuitas ad macredinem via est, per ἄδηλον διαπνοὴν, vigiliarum, curarum, inediæ, maximæ febris, diuturni morbi, motus. Et si appareat facies illa cadauerosa.

5 Ob corporis densitatem & plurimam crudam materiam morbificam; quæ duo sequuntur pepasmi & excretionis difficultatem.

6 Quæ mala vt signum, & vt causa. vt signum, quia arguit vim caloris præter naturam cuncta dissipantis. vt causa verò, quia non solùm in hoc casu sunt dissipati spiritus & humores, sed etiam sunt exhaustæ partes solidæ. Exhaustis autem partibus solidis, omnis ratio pepasmi desideratur. Hinc est quòd in effœto senio, per morbos non benè sit sperandum.

XXIX.

Ἀρχομένων 1 τῶν νούσων ἤν τι δοκῇ 2 κινέειν, κίνει· 4 ἀκμα- *Euacuationi*
ζουσῶν δὲ ἡσυχίην 5 ἔχειν βέλτιόν ἐστιν. *quando locus.*

XXIX. Ineuntibus 1 morbis si quid 2 mouendum

dum videatur, 3 moue: namiis 4 vigentibus 5 quiescere satius est.

Absolutis his quæ ad diætam acutorum morborum pertinent, redit ad purgationes. Spectat enim hic Aphorismus ad explicationem aphorismi vigesimi secundi & vigesimi quarti libri primi.

1 Quo tempore mutatio symptomatum fit potissimum. Ineuntibus itaque morbis: Id est in initio vniuersalis temporis morbi, vel periodi aut paroxysmi singularis. Hoc est, in prima incursione, vel intra primum quaternarium, cùm adhuc cruda sunt omnia: videtur incrementum etiam complecti, namilicò ἀκμῆς loquitur. *Vbi initio purgandum.* Vbi materia segregata est à materia morbifica. vt quæ in ventriculo & mesarrhaicis consistit. Hæc sine dubio in initio est educenda, quæ sæpe obtinet propria symptomata. Sed febrilis materia non est tentanda pharmaco, nisi cocta sit tota in morbis acutis, imitatione naturæ: vel in longioribus morbis aliquo modo sit cocta.

2 Vt si humor vitium faciat in prima corporis regione, aut si materia morbifica turgeat, quod ferè fit ineunte morbo, non autem cùm iam prouectus fuerit: quia omnis orgasmus cadit in principium morbi.

3 Vt si quis initio paroxysmi vomituriat, exhibebis oxymel, vt euomat, ineunte paroxysmo, per superiora: in declinatione aut intermissione, per inferiora abduc: Liberior ab hac sectione reddita natura, quod reliquum est mitigabit faciliùs. In initiis enim morborum vires ab exhaustu plerumque non laborant. Nam hic Aphorismus non collineat ad tempora morborum, sed ad vires, auctore Galeno, libri ad Thrasybulum capite trigesimo octauo. Phlebotomiâ vel pharmaciâ materia educatur; & orgasmus reuellatur, quo morbi acerbitas minuatur.

Gal. lib. Quos & quando purgare oportet.

4 Cùm nimirum incendij & symptomatum plena sunt omnia. Eo tempore, dicit hîc Galenus, animalis fatiscit facultas: quamuis alioqui vitalis & naturalis eo tempore maximè vigeant.

5 Ne à pepasmo, cui incumbit, natura auocetur, nec ab inclinatione suâ auertatur, materiaque nec cedat medicamento attrahenti, nec naturæ excludenti: tum, antequam corpus incendio maximè conflagret.

XXX.

Cur initio purgandum. Περὶ τὰς 1 ἀρχὰς καὶ τὰ 2 τέλη, πάντα ἀσθενέστερα· περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς, 3 ἰσχυρότερα.

XXX. Nam 1 principio & fine 2 morborum imbecillia sunt omnia: in vigore verò 3 vehementissima.

Ætiologia præcedentis Aphorismi.

1 Quasi dicat, ad vires validas, ineunte morbo (quamuis premantur à causis morbificis) accedit infirma symptomatum vis, sine vllo incendij maioris metu: quo fit, vt si quid eo tempore mouendum sit, conuenienter moueri possit. Nam licet materia quidem in initio contumacior sit, tamen eam contumaciam in initio corrigere potest naturæ vis integra adhuc, necdum symptomatum vi languida. In initio ergo inuirat materia, suadet naturæ vis, non auocat symptomatum grauitas. Nam ineuntibus morbis, nondum irritata est natura à perfecta putredine.

In declinatione cur purgandum. 2 In declinatione, materiæ præparatio, & effœta symptomatum vis occasionem purgandi suppeditabit, si quid à morbo relictum sit. Tametsi enim eo tempore natura languida sit, & morbi vehementia fracta, ob materiæ tamen præparationem purgare licebit. Nam edita iam pepasmi signa, & phlegmasia est sublata.

3 In perfectâ putredine & irritatâ naturâ.

XXXI.

Τῷ ἐξ ἀῤῥωστίης 1 εὐσιτέοντι, μηδὲν 2 ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα, 3 μοχθηρόν. *Vbi purgandum & a cibo demendũ.*

XXXI. Cui à morbo cibum optimè 1 capienti non 2 confirmatur corpus, 3 malum.

Conuenit hic Aphorismus cum octauo.

1 Si plena manu pastum ineat, cibique appetentia adsit.

2 Si corpus non proficiat mole & colore.

3 Vt signum labefactatæ naturalis œconomiæ, & exhaustatum partium solidarum: vt causa recidiui morbi; præsertim si quis liberaliùs se inuitet. Deme itaque ex copia alimenti, & pharmaciâ exige cacochymiam: abnuit enim corpus tale alimentum. Dicebat enim Hippocrates: Qui aluos habent calidas, hoc est, cacochymiâ fœdatas, carnes habent frigidas, hoc est, non attrahentes suum nutricatum ex illo sanguine cacochymiâ fœdato. Purga rhabarbaro, vel agarico & foliis senæ: deinde vsum pilularum de hiera cum agarico, adiecto pauco rhabarbaro, ineat. *Vsus huius Aphorismi.*

XXXII.

Ὡς τὰ πολλὰ πάντες οἱ 1 φαύλως ἔχοντες, κατ' 2 ἀρχὰς μὲν 3 εὐσιτέοντες, καὶ μηδὲν 4 ἐπιδιδόντες, πρὸς τῷ τέλει πάλιν 5 ἀσιτέουσιν. Οἱ δὲ 6 κατ' ἀρχὰς μὲν ἀσιτέοντες ἰσχυρῶς, 7 ὕστερον εὐσιτέοντες, βέλτιον 8 ἀπαλλάσσουσιν. *Nota perfectæ vel inchoatæ crisis.*

XXXII. Ferè fit vt qui malè 1 affecti si 2 ineunte cibi vsu auidè cibos 3 capiunt, ac nihil 4 edendo proficiunt, ad extremum 5 inappetentes fiunt. Contrà, 6 qui ineunte cibi vsu, nihil omnino appetunt, paulò pòst 7 edendi appetentes, 8 meliore sunt loco.

1 Id est, qui nondum reualuere, sed conualescunt iam à morbo; ita vt adhuc ambigua fruantur valetudine.

2 Illud principium non refertur ad tempus vel principium morbi, sed ad principium vsus ciborum. Hoc est, cùm iam primùm necessariò, vel iure aut loco cibum capere debent. Necessariò capit cibum cui vires sunt infirmæ; vel robustæ quidem, sed cum infirmitatis metu. Iure capit, cùm signa coctionis eluceent: vt in pleuritide cùm os ægri humescit ab expectorato. Loco verò, cui clysmate subducta fuerit aluus. *Quid sit cibum necessariò, iure & loco capere.*

3 Excitata non quidem ventriculi appetentia à suctione: sed sensus suctionis excitatur à prauo & acido quodam humore, qui fortè excidit à liene, vel vicinis partibus: hinc falsa excitatur appetentia, sine vlla suctione, propter corporis impuritatem. *Falsæ famis causa.*

4 Nam venter conficere non potest quantum appetit. Ita etiam in præsente morbo, si quis appetat & comedat liberaliùs, auocatur natura à pepasmo.

5 Quòd tandem facultas resoluatur quæ est cibi appetens, adiunctæ cacochymiæ vitio: quia ventris impuritas, omnium confusio. Quasi dicat, Itaque purga aluinam regionem à tali prauo succo qui falsam appetentiam excitat. Da cassiæ vnciam, cum specierum hieræ simplicis scrupulo, vel duobus cum scrupulis. *Vsus Aphorismi.*

6 Ab immutato ventriculi temperamento, habitu, & actione, scilicet sine vlla humoris deprauatione.

7 Restituto ventriculo.

8 Et restituantur: nam recreatur aluus quæ asitiam pepererat. Ergo præstat abesse appetitum, quàm adesse appetitum cum absentia suctionis. Nam fit interdum, vt humor putris circa os ventriculi oberrans, aut calor febrilis ciborum fastidium adferat, citra vlsum

lum vitæ discrimen. Et quia illa impuritas adest, in ventriculo, propterea suctionis sensus non adest, quãuis alioqui naturalis adsit causa suctionis, nimirum exhaustio.

XXXIII.

Ab animalis facultatis robore notæ prædictionũ.

Ἐν πάσῃ νόσῳ τὸ ἐρρῶσθαι 1 τὴν διάνοιαν, καὶ εὖ ἔχειν πρὸς 2 τὰς προσφοράς, 3 ἀγαθόν· τὸ δὲ 4 ἐναντίον, 5 κακόν.

XXXIII. In quouis morbo* animo bene 1 valere, ac rebus conuenienter 2 datis gaudere, 3 bonum. 4 Contrarium verò 3 malum.

* mente

Quasi dicat, quamuis acutorum omnium morborum non indubitatæ sint prænotiones, tamen qui iuncti sunt cum actionum integritate, tandem vi naturæ domantur.

1 Hoc est, sine vlla verborum absurditate, sineque indecora corporis compositione, & morum dissimilitudine, sineque præsentis laboris indolentia: sique potest imaginando, ratiocinando, in memoriam reuocando suum officium facere. Hinc significatio fit cerebrum, meningas, diaphragma integra esse. Διάνοια, γνώμη, νοῦς idem Hippocrati.

2 Hoc est, bene coquere, distribuere, & excernere. Gaudere, id est, proficere vsu. Aluinæ œconomiæ integritatem hæc denunciant, ventriculum, iecur, correctè agere.

3 Salutare. nam bonis fit & apparet ægri rebus, eò quòd contra materiam morbificam pugnet integræ naturæ virtus. Bonitate naturæ, si morbi superantur tandem: quod Cleonactidæ euenit.

5. Epid. 4 Delirium semper malum: vt in Cydis filio, & in vxore Hermoptolemi.

5 Nam ex iis, facultatum, quarum potentia corpus administratur, virtus aut infirmitas significatur. Malè autem ad morbi vim accedit naturalium vitium imbecillitas.

XXXIV.

Dissentaneus morbus periculosior consentaneo.

Ἐν τῇσι 1 νούσοισιν ἧσσον 2 κινδυνεύουσιν οἷσιν ἂν οἰκείη τῆς 3 φύσιος καὶ τῆς 4 ἡλικίης, καὶ τῆς 5 ἕξιος, καὶ τῆς 6 ὥρης, ἡ 7 νοῦσος ᾖ μᾶλλον, ἢ οἷσιν ἂν 8 μὴ οἰκείη κατά τι τούτων.

XXXIV. In 1 morbis minus 2 periclitantur quorum 3 naturæ & 4 ætati, & 5 habitui & 6 tempori congener est magis morbus, quàm quibus 8 nulla ex parte est consentaneus.

Disputatio exigit vt agat de difficultate curationis, eò quòd quidam morbi ratione naturæ & similium, sunt calamitosi vel salutares. Adeòque horum ratione euenit, vt qui specie sint morbi salutares, quibusdam tamen sint funesti.

Absurditas Aphorismi refellitur.

Videtur autem prima fronte absurdissimus hic Aphorismus, & qui minimè omnium demonstrari possit, nam quoties ad exitiosam vim morbi, accesserit naturæ consensio, periculosissimè se habere debet æger. Vt si tabidi natura (quales hi quibus alarum more scapulæ in dorso prominent: nam pectus his angustum est) in tabem inciderint, maxima ex parte moriuntur, ex Hippocratis sententia, vbi ait, Moriebantur quorum natura vergebat ad phthisin. Item adolescens calidissimus si in calidissimam febrem inciderit, quomodo non potest periculosissimè laborare? cum malum malo cumulatur, & quod ad intemperiem ipsam calidam accesserit morbosa intemperies calida. Hæc omnia salno vnica ratione.

1 Epid.

Solutio.

Eo quod morbi partes magnitudine, causa, symptomatis & curandi opportunitate facilius curantur in iis quibus sunt congeneres, quàm in aliis: Abitum enim extra naturæ lineam non grandem significant.

1 Magnitudine causæ, symptomatum vehementia, & curandi opportunitate paribus. Committite talem morbum cum duobus corporibus, quibus est diuersa contrariaque conditio.

2 De vita, aut de actione corporis. nam immanis causa morbifica non facit illum morbum, propterea que non tanta symptomata vrgent: & hæc causa est, quòd facilè curentur.

3 Id est, temperamento vniuersi corporis. Sed obiicies ex Aphrodisæo: Æthiopes moriuntur ex febribus ardentibus: quæ illis sunt congeneres. Respondeo: Hoc illis euenit quòd pauca quæ illis est natura aërea, hîc extinguatur facilè magnitudine symptomatum, non magnitudine causæ. Scoti verò sua in patria magnitudine causæ magis opprimuntur: nam bilem hyeme procreant. Quæstio, 1. Probl. 79.

4 Ætas enim vertit corporis temperiem: & in ea sunt humorum variæ conditiones, qui modo sursum, modò deorsum viam affectant. Infanti lumbrici, iuueni tertiana, euenit.

5 Conformationi corporis vniuersi, & singularum partium.

6 Nam eucriti fiunt morbi, qui commodis sibi temporibus eueniunt.

7 Essentiâ, materiâ, periodo, paroxysmis, & symptomatis.

8 Causæ enim immensam denotat potentiam; vt si senex ex causo laborârit media hyeme. Difficultatem adfert Galenus, & ex eo Auicenna, nam Galenus author est Peripneumoniam minus periculi habere quàm biliosam. Pulmonum autem temperies est calida, minimeque frigida. Quare pituitosa pulmonis phlegmone parti non erit analoga: ergo & periculosior. Quidam respondent temperiem esse distinguendam, in naturalem & ascititiam: nugæ. Intellectus Aphorismus accuratè pro se respondebit. Dicit Hippocrates eos morbos minùs calamitosos esse, qui analogiâ respondent temperiei, & talibus. Ex qua sententia malè inferas, Hic morbus est analogus temperiei ægri: ergo minùs periclitatur. Nam vix fieri potest, vt aliquis morbus reperiatur, quin ratione alicuius rei non sit analogus; & ratione alicuius rei sit analogus. Vt causus iuuenem implicans humidum, frigidum & pituitosum, illi est analogos ratione ætatis; non analogos à temperie. Est tamen minùs huic periculosa, quàm seni calido & sicco, cui analogos erit ratione temperiei, at non illi erit analogos ratione ætatis. Attamen huic periculosior euenit. Itaque non ad vnam solam temperiem debemus collimare, sed cuncta intueri debent. Ita inflammatio biliosa pulmonis, analoga eius compagini & structuræ & habitui. Nam habitus esse potest mollis vel durus, rarus vel densus. Pulmones sunt molles, non duri; sunt rari, non densi: sunt laxi. si habitum inspexerimus, facilè animaduertemus, biliosam inflammationem minimè esse analogam substantiæ pulmonum: attamen temperiei pulmonum analoga est hæc inflammatio biliosa. Quare Auicenna ex Galeno bene dixit erysipelarodem phlegmonem pulmonis periculosiorem esse, pituitosa. Nam licet biliosa sit analoga ratione temperiei; attamen est maximè dissentanea ratione habitus & compaginis. Idem dicendum de raucedine senum: nam vires illorum stupent. Quæstio. 1. Prog. 42.

XXXV.

Ἐν πάσῃσι τῇσι νούσοισι, τὰ περὶ τὸν 1 ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἦτρον 2 παχύτητα ἔχειν, 3 βέλτιόν ἐστι. τὸ δὲ σφόδρα λεπτὸν 4 καὶ ἐκτετηκός, 5 μοχθηρόν. Ἐπισφαλὲς δὲ τὸ τοιοῦτον καὶ πρὸς τὰς κάτω καθάρσιας.

XXXV. In omnibus morbis si 1 crassum 2 abdomen fuerit, melius 3 est. Contrà, quando valdè est tenue 4 valdeque consumptum, 5 calamitosum. Est enim, ita affectum esse, periculosum ad infernas purgationes.

Hoc Aphorismo specialiter docet, quam vim habeat in omnibus morbis naturæ œconomia. Vt enim sunt affecta hypochon

hypochondria, ita salutis spes affulget, aut à morbis periculum imminet. Vnde summam Aphorismi hac ratiocinatione complectamur: Quicquid est eiusmodi, vt ex eo significatio fiat bene affectorum viscerum, & eius beneficio melior sit naturalis œconomia, id præclarè tum facit tum apparet ad salutem. Sed hypochondria bene affecta, bene affecta esse significant viscera: & eorum beneficio naturalis œconomia est melior in coquendo, distribuendo, & excernendo. ergo.

Abdominis partes, & nomina earum.

1 Per ἦτρον intelligit eam partem abdominis quæ pube & vmbilico definitur; Latinis hæc pars dicitur sumen & aqualiculus, & alio etiam nomine Græcis dicitur hypogastrium. Hoc loco Hippocrates per τὰ περὶ τὸν ὀμφαλὸν, καὶ τὸ ἦτρον, duobus extremis notatis, omnes partes abdominis complexus est. Porrò abdomen, epigastrium Græcis, definitur cartilagine xiphoïde, costis nothis & pube. Abdomen anteriore parte distribuitur nominibus duobus, nimirum stomachi, & hypogastrij. Stomachus definitur cartilagine xiphoïde, & vmbilico. hypogastrium vel ἦτρον ab vmbilico ad pubem. Abdomen verò è lateribus distinguitur: equidem partes à nothis costis ad vmbilicum hypochondria appellantur: quæ deinde sunt partes, vsque ad os ischij, dicuntur lagones vel ilia. Has itaque cunctas partes hîc intelligit.

2 Τὸ πάχος ἔχειν, est abdomen bene habitum esse, hoc est, æquale esse, vt nulla tumoris interni suspicio adsit. Sed vt in omnibus partibus æqualiter sit affectum calore: vtque nulla parte quàm altera sit durius. Nam si durius fuerit, hæc durities erit recens vel vetus. & vtraque cum borborigmo, vel sine. Durities recens (vel proprius distentio) cum borbotigmo, flatum significat. Vetus cum borbotigmo, hecticam intemperiem intestinorum notat, & hydropem minatur. Recens sine borbotigmo cum torminibus, phlegmonem viscerum, ex quo materia quædam exudat, quæ tormina mouet. Vetus sine borbotigmo, scirrhum significat. Sit æqualiter affectum: Nam si superiore parte sit calidius, dices ibi focum febris esse. Sit εὐσαρκον & λαπαρὸν, æquatum, in mediocritate contractionis & distensionis positum. Abdomen itaque sit crassum, nam constituitur id ex cute, adipe, panniculo carnoso, octo musculis: accedit peritonæum, omentum: His fouetur calidum natiuum, maximè in frigidis illis partibus vmbilici ac aqualiculi. Vide historiam eius qui in Dealcis horto iacebat, & Hermocratis. Ex abdomine itaq. bene vel malè habito facilè iudicari potest hepatis conditio, ob vicinam operis societatem, & ob valorum communionem.

3 Nam inde significatio fit, focum febrilem abesse à partibus nutritioni dicatis. & causa est quòd œconomia naturalis, abdomine bene habito, melior fit loco.

4 Si sit inæquale calore, tumore, mollitie, vel tenue, id indicat spoliari subditas partes, naturâ frigidas, suo tegumento ac stragulo: vnde coctio in his deterior redditur, maximè ad vmbilicum, & aqualiculum.

Abdominis præstantia in significando.

5 Quòd ex eo partes nobiles incendio conflagrare significetur. quasi dicat, alias partes exui per febres sua mole, non ita malum: at semper hoc malum in abdomine: nam in promptu nutricatus prædia sunt aluo, vnde pinguescat: aliis non æquè, nisi hinc petant. Indicium est hæmatoseos ac aluinæ coctionis fractæ.

6 Quia beneficio abdominis, huiusmodi fiunt excretiones, ac intestinorum vi: quæ fomite suo spoliata, languent. Multi ob musculorum abdominis tenuitatem nullâ ope excernere possunt. Totum itaque abdomen medicis tentandum est, vt noscant quænam eius partes vehementiùs caleant, aut tensæ sint, an inæqualitate præditæ. Adeò interdum extenuatam aqualiculi partem deprehendi, vt arteriarum quæ in lumbis sunt, manifestissimè pulsum rerigerim.

Medicis tentandum abdomen.

XXXVI.

Οἱ ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα ἐν τῇσι φαρμακείῃσι καθαιρόμενοι, ἐκλύονται ταχέως, καὶ οἱ πονηρῇ τροφῇ χρεόμενοι.

XXXVI. Qui 1 sunt sano corpore * dum pharmaciâ purgantur, celeriter 2 exoluuntur, atque hi qui 3 prauo vtuntur nutricatu.

Sanitate restitutâ abstinendum à pharmaciâ.

1 A perfecta absolutaque crisi cùm his restitura est sanitas, quamuis illi tuberculis scateant. Vel etiam hi, qui integra valetudine fruuntur in temperamento, conformatione, & quatuor humorum congenitorum æquabilitate. Nam sanitas est vel primigenia, vel restituta. Restituta, abacto iam morbo per excretionem vel per abscessum. Per excretionem, vt sudorem, hæmorrhagiam, deiectionem alui, vrinæ profluuia. Per abscessum, vt icterum, tuberculato toto fusa corpore, tumores tibiarum non impares morbo & naturæ. Qui sunt in restituta sanitate, sunt in neutra constitutione, & ad morbum inclinant.

2 Quòd à morbo supersit naturæ infirmitas. & etiam quia pharmaci vis labefactat partes solidas, & sanguinem bene constitutum resoluit. ἐκλύονται, hoc est, in syncopen incidunt: pharmaci acrimoniâ, succi alibilis hypercatharsi, resolutione partium solidatum.

Cacochyma corpora vt sint curanda.

3 Quia cùm viribus imbecillis humorum incidit corruptela. Vbi cacochymia, ibi distentæ manent à sanguine venæ: quia sanguinem illum malum respuunt carnes, nec ad se trahunt. A venis itaque à copia obstructis, exudat putris vapor in stomachum, dum huiusmodi materia vacuatione tentatur: vnde in Syncopen stomachicam cacochymici incidunt. In huiusmodi itaque corporibus vtendum est epicrasi: hoc est, tali curatione quæ paulatim suscipitur: id quòd malum est euacuando, & paulatim id quod salutare est reponendo. Hoc benè fit, exhibendo syrupum de cichoreo cum rhabarbaro, quarto vel quinto quoque die, prout requirit ratio morbi, ægri temperies, & vires: electario santalorum cum theo in tabellis, lacte asinino. Et si phlebotomia opus fuerit, parcè id fiat vt natura parum ab onere leuetur. Soluuntur ergo horum vires facilè à pharmacia ob caloris natiui infirmitatem, aut ob vapores tetros, qui humoris agitatione nobilissimas partes infestant: Accedit humoris corrupti acrimonia, qua partes ipsæ vellicantur.

Sensus Aphorismi.

Sensus Aphorismi est, Æquè peccant qui medicamentum purgans exhibent sano corpori, & perfectè vbi exclusa est morbifica materia, atque is qui cibum exhibet superstite materia morbifica, & impuro adhuc corpore. in his autem qui non reduce, sed sanitate primigenia fruuntur, pharmaca vim inferunt partibus sanis, ac colliquant eas, & nutricios succos fatigant, quia cum delectu quodam attrahunt, vnde animi vires atteruntur disiectis spiritibus. Vltima pars huius Aphorismi etiam ad Hydropicos spectare videtur: victu tenuante & remediis ἐν ἐροῦ debet corpus reddi; & magnis interuallis purgare conuenit. κακὸν εὖ κείμενον μὴ κινητέον. Ergo non secundum cacochymiam est exhibendum remedium, vt in puellabus fœdis coloribus præditis, & ictero nigro, cibariis meliùs vinces mala, quæ affectioni remedio sunt.

Hydropici vt purgandi.

XXXVII.

Οἱ εὖ τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι ἐργώδεες.

XXXVII. Qui 1 secura sanitate fruuntur, hos purgare 2 graue est.

Sanis pharmaci inutilis

Quasi

Quasi dicat, non solum his incumbit praeceps omnium virium lapsus, verùm atrocibus aliis inuoluuntur calamitatibus, qualis est syntexeos perenne profluuium cum perenni febre: nam liquat carnem, indéque tunc delectu quodam trahit sibi simile.

1 Qui benè morato sunt corpore, à moderato omnium succorum habitu, vnde nutritio fœlix. Vnde habitus bonus, solidus & succi plenus.

Vsus. 2 Quia pharmacum quidem trahit, at natura retinet. quasi dicat, si in primigenia hoc fit sanitate, quid ergo eueniet in restituta? vbi, quamuis integri fuerint succi, languent tamen vi morbi fractæ vires.

XXXVIII.

Aegris aliquid dandū. Τὸ σμικρῷ χεῖρον 1 πόμα καὶ σιτίον, 2 ἥδιον δὲ, τῶν βελτιόνων μὲν, ἀηδεστέρων δὲ, μᾶλλον 3 αἱρετέον.

XXXVIII. Cibus & 1 potus paulò 2 deterior, suauior tamen, melioribus quidem, sed insuauioribus est 3 anteponendus.

1 Quamuis naturæ non sit ita consentaneus, nec tam benè exhausto respondens, nec æquè cum morbo pugnans. Paulò deterior, dicit; nam si damnum maximum adferunt, non exhibebimus.

2 Vt in causo aquæ frigidæ potus, substantiæ proprietate, non tam in specie, quàm in indiuiduo, insitaque similitudine à temperamento. Atque hæc considerantur in specie: quia auium montanarum caro, item omnium animalium bisidorum & ruminantium, homini in specie est consentanea. In indiuiduo, quia quibusdam caro etiam vetuecina non est grata, licet in specie sit consentanea. Pertinet etiam hoc ad delectum earum rerum quas experunt ægri: nam gratificandum esse ægris docet Hippocrates 6. Epidemiôn 4. 8. Suauius dicitur primis qualitatibus, vt calidus vel frigidus potus: secundis, vt sapore.

3 Quod ventriculi complexu ex ea suauitate, maiorem reficiendi vim acquirat. Spes omnis bonæ coctionis consistit in arcto complexu ipsius ventriculi. Pertinet hic Aphorismus ad rationem diætæ quæ conualescentibus præscribi solet. Scopus est, vt doceat omnem cibi mutationem, tum in ægris tum in conualescentibus metiendam esse non solùm in quantitate & vtendi modo, sed etiam in qualitate. Optimus itaque cibus est qui æquè cum morbo pugnat, atque naturæ studet, qualis est prisana. Atque quo propius vel longius ab hoc opere abest cibus, eò est ab optimo propior vel remotior. Deterrimus enim est, qui nec naturæ studet, nec cum morbo pugnat. Deterior itaque hoc loco dicitur is cibus, qui minùs cum morbo pugnat, quique minùs naturæ studet.

Cibus optimus quis, & quis deterrimus.

XXXIX.

Οἱ πρεσβῦται τῶν νέων τὰ μὲν 1 πολλὰ 2 νοσέουσι 3 ἧσσον. ὁκόσα δ' ἂν 4 αὐτοῖσι χρόνια νοσήματα γένηται, τὰ πολλὰ 5 ξυναποθνήσκει.

XXXIX. Seniores, affecta ætate, 1 minùs iuuenibus 2 maximam partem 3 ægrotant. Sed quicumque diuturni 4 ipsis eueniunt morbi, ferè 5 commoriuntur.

1 Nam si non conuenienter naturæ vixerint, magnis se malis inuoluunt. ita si vita iuuenilis intemperans, tradiderit senecturi corpus effœtum.

2 Rariùs, & non tam acutis morbis tentantur; nam frigidum est senum corpus: proptereà tam calamitosa vehementia symptomatum iis non superuenit. Ita parotides quæ in senes incidunt, non tam sæua habent symptomata parhognomica vt in iuuenibus, neque tam graue senibus superuenit delirium.

3 A morbus causa, loco, essentiâ, & motu paribus. Quia iuuenes integris viribus contra causas morbificas pugnant, nec nisi à validis deiiciuntur. senes oprima diæta fugant magna mala.

Morborum diuturnorum causæ. 4 Triplex est causa diuturnioris morbi; pepasmi difficultas, ægri & medici culpa, & partis principis inflammatio, quam sequitur atrophia. Hoc autem Aphorismo vnicam pepasmi difficultatem consideramus. Nam qui morbi diuturni sunt ægri vel medici culpâ, tum partis principis inflammatione, tam commotiuntur iuuenibus quàm senibus. Hi morbi sunt vel σύντροφοι, vel increscentes: dicuntur σύντροφοι, hoc est cognati & connutriti, quorum hyparxis consistit in naturali vitio, vel conformationis eius qui ægrotat: Sic epilepsia puerorum est morbus σύντροφος. Ita dysenteria senum, increscens morbus dicitur, qui vires acquirit eundo, increscente auctaque mali causa. Vt etiam podagra, arthritis omnis, calculus. 6. Epid. 5 6.

Qui morbi syntrophi, & increscentes.

Qui incurabiles. 5 Vitia renum post quinquagesimum annum sanata esse non vidi, inquit Hippocrates. Dices; morbi syntrophi desinunt coctione, solutione, & rarefactione. Respondeo, si sint increscentes illi, ob pepasmi difficultatem, non soluuntur: sed ad exitium protrahuntur. Tales morbi sunt plerumque qui à frigore, nam curati debent hi πταρμῷ, λυγμῷ, vel ἀφαιρέσει. Sed effœtæ vires, corporisque senilis densitas, maretiæque contumacia obstant his. Hos ergo erige vino, ac cibo eupepto, & frictionibus. Sunt autem tria genera diuturnorum morborum. in primis sunt morbi cognati, vt seni tussis: alij sunt syntrophi, quasi dicas, connutriti, qui diu multumque nos exercent, vt epilepsia pueros, quæ vitio diætæ alitur: increscentes, vt podagra, calculi. 6. Epid. 5. 6.

Morborum diuturnorum differentia.

XL.

1 Βράγχοι καὶ 2 κόρυζαι τοῖσι σφόδρα 3 πρεσβύτῃσιν 4 οὐ πεπαίνονται. Senum mala.

XL. 1 Raucitates & 2 grauedines senio 3 confectis 4 non mitificantur.

Prædicit iam qui morbi sint insanabiles, & sanabiles qui iam sint: & primùm adfert exemplum diuturni morbi, quo firmat præcedentem Aphorismum.

1 Raucitas hoc loco non est vox illa clangosa à febre ardente, sed vitium laryngis & fauciumà distillatione: & significat omne genus catarrhi.

2 κόρυζα generaliter omnem catarrhum significat. Propriè autem est affectio narium primigenia, vel superueniens. 6. Epid. 2. 45.

3 Ob frigus corporis.

4 Quasi dicat, multò minùs alij morbi qui raucitates superant, vt asthma, & phthoë raucitatis soboles, & peripneumonia ab acerrima distillatione, nephritis, arthritis, dolor colicus, & splenicus, tussis. Raiò hæc illis sanantur; nam vel rarefactione aut dissolutione superari in frigido corpore nequeunt hæc mala. restat vna coctio, quæ ægrè hic etiam suum officium facit.

XLI.

Οἱ 1 ἐκλυόμενοι 2 πολλάκις καὶ 3 ἰσχυρῶς 4 ἄνευ φανερῆς προφάσιος, 5 ἐξαπίνης τελευτῶσι.

XLI. 1 Qui 2 frequenter & 3 vehementer & 4 abs re deficiunt, 5 repentè moriuntur.

Tribus sequentibus Aphorismis agit de illis morbis qui toto genere sunt lethales: hoc est, in quamcumque ætatem, in quamcumque regionem, quemcumque anni statum, quamcumque in naturam ac temperiem inciderint: Talis vt sit ratiocinatio: Quicquid est eiusmodi vt actionem per quam est vita omnino tollat, (si accedat difficul-

tas

tas curandi ex affectionis causæque morbificæ magnitudine,& symptomatum vi repentè oborta) id est incurabile, in quamcumque ætatem, sexum, fortunam, tempus anni, vel regionem inciderit.

1 Nam Syncopa cardiaca respirationem adimit sæpè. Quæ hîc annotat Hippocrares, significationem adferunt cordis malè affecti, idque per idiopathiam. Nec leui, sed ex graui admodum affectione cor laborare; adeò vt illa noxa calorem spiritusque vitales dissipet, vt si Erysipelas cor occupârit: vnde dissipatur spiritus vitalis, extinguiturque calidum natiuum, vsusque respirationis tollitur. Dicet quis, Hystericæ tamen viuunt sine respiratione: Resp. transpiratione recreatur exilis harum calor. Et hæc affectio manifestam habet causam. Lipothymia differt à Syncope: nam in lipothymia adest subitus spiritus animalis motus, & vehemens: fit subito motu spirituum ad partem affectam, attamen fons integer manet.

2 Ex magnis causis quæ cor affligunt. vnde dissipatio spirituum, vt in peste ab aura pestifera, vel oppressio. Et quidam imbellem habent vim vitalem.

3 Corruptela spirituum & solidarum partium, i. qui non facilè reuocantur à Syncope.

4 Sine causa manifesta: nulla exhausti ratione: nec vlla incidente affectione quæ cor in sympathiam ducat. Quamuis causæ manifestæ graues idem agant: sed non ita subitò moriuntur.

Remedium. 5 Sublato omni respirationis vsu, per spiritus vitalis & caloris dissipationem: immutato cordis temperamento & habitu, morbi alicuius contagiosi, venenati, aut pestilentis vi. Labefactata vis vitalis, cæteras in consensum rapit. Da aquam theriacalem, cum aqua cinnamomi & cum aqua boraginis.

XLII.

Λύειν ἀποπληξίην 1 ἰσχυρὴν 2 μὲν ἀδύνατον, ἀσθενέα 3 δὲ οὐ ῥηΐδιον.

XLII. Apoplexiam 1 fortem discutere non 2 potis est: debilem 3 verò non facile.

1 Cùm resolutum est cerebrum, indeque meatus conniuent, vt exitus non pateat animali spiritui ad neruos; vnde thorax cùm dilatari non possit, interceptis spiritibus motoribus, respiratio in stertorem abit: nec motus aut sensus afflatur cæteris partibus. Cumque inducias non det symptomatis huius vis, remedia adhiberi non possunt. *Stertor vnde.*

Apoplexia cur lethalis. 2 Ob curandi difficultatem, quia causa coniuncta non facilè tolli potest. Nam priusquam remedia adhibueris, æger moritur, sublata omni respiratione. Nam aucto respirationis vsu, impuro calore natiuo à collectæ fuliginis copiâ, sequitur stertor: à stertore, respirationis sublatio, dein mors.

3 Hæc potissimùm venæsectione curationem suscipit. Attamen ægrè sanatur ob symptomatum incidentium vim repentè funestam, quæ adimit omnem spirandi facultatem. In hac aditu ad cerebrum prohibetur spiritus vitalis, interceptis carotidibus arteriis & venis iugularibus. Ita distinguit Auicenna magnam à parua apoplexia: nam in forti consistit vitium in illis meatibus qui sunt ex cerebro; cuiusmodi sunt nerui, ventriculi cerebri, & radix dorsalis medullæ. In debili verò vitium consistit in meatibus qui eunt ad cerebrum, vt venæ iugulares, carorides arteriæ, rete mirabile: quod fit à sanguine crasso, vel tali vapore. Curatur illa, si intra dies septem febricula illa analoga superuenerit, quæ discutit flatus, nec illi ita superuenit paralysis: nam frictionibus & quassationibus interdum euanescit ille flatus etiam. vel si hæmorrhoïdes profluxerint, quæ reuellunt crassum sanguinem. Apoplexia autem tollit respirationem sublato motu thoracis, ita vt vitium hoc consistat in instrumento mouente. Debilem verò apoplexiam non comitantur tam vehementia symptomata; & solebat in paralysim abire plerumque. Quo modo Apoplexia verè nulla parua aut debilis sit, abundè demonstramus Libro De Morbis Capitis, vbi De Apoplexia. Quare vbi abest magnitudo causæ cum pari Symptomatum vehementia coniuncta, nec cedit remediis, nec dat inducias vt ea adhiberi possint: propterea lethale. A prouisione totius corporis, rade caput ea parte vbi sunt suturæ, & impone illi emplastrum ex sinapi, castoreo & aceto forti. Brachiaque & crura ilicò stringe vinculis: Iubeque fricari manus & pedes nitro, cum sale. Sub lingua ponatur castoreum. Deinde saphaia vena vtriusque pedis aperiatur. hinc manus vena tundatur. tandem nasi, vel iugulares. Postridie Clyster repetatur. Accipe castorei & euphorbij cuiusque scriptulum: id totum inflertur radici linguæ. id extrahet pituitæ maximam copiam per palatum horæ spacio. *Quid sit magna vel parua Apoplexia.* *Curatio.*

XLIII.

Τῶν 1 ἀπαγχομένων καὶ 2 * καταλυομένων, μηδέπω δὲ 3 τεθνηκότων, οὐκ ἀναφέρουσιν, οἷσιν ἂν 4 ἀφρὸς ᾖ περὶ τὸ στόμα. ** καταλυομένων,*

XLIII. Qui 1 strangulantur aut 2 resoluuntur, necdum tamen 3 animam efflâtunt, non restituuntur, quibus os 4 obsitum spumâ est.

Multiplices sunt morbi toto genere lethales. Primò, per quos tollitur actio, per quam est vita: vt respiratio, nutritio. Secundò, quorum hyparxis in intemperie æquali partis alicuius, vel totius consistit; vt est marasmus, & sphacelus. Quia nulla intemperies æqualis curationem recipit: eo quòd tunc labefactetur omnis naturæ vis, quódque temperamentum ipsum perierit. Tertiò, quorum materia est pepasmi expers, vt elephantiasis, cancer. Palliatam quandam curationem hæc recipiunt, curationem nequaquam. Quartò, quorum focus tam longè adest, vt eò peruenire nequeat integris viribus medicamentum, vt euenit in calculo qui est in vesica. *Morbi lethales quadruplices sunt.*

1 Hoc est, quibus larynx opprimitur: id fit tumore, laqueo, à vertebra colli retorta, & in angina, quæ fit ex inflammatis propriis musculis laryngis.

2 Interceptis cerebri neruis, & carotidibus arteriis. tunc enim sensu & motu destituuntur.

3 Nondum mortui sunt: nondum exstincto vel suffocato calore vitali.

4 Vel quibus circum os spuma apparet. Nam in corde (ob motum accisum thoracis) intercepta fuliginis copia tantum feruoris pulmoni infert, vt propriam illi humiditatem exprimat: vnde gignitur spuma illa. Quare longè aliam causam agnoscit hæc spuma, quàm illa quæ eliditur in epilepsia. Ab hac ergo promptè extinguitur & strangulatur calor natiuus, nam intercipiuntur omninò fuligines. Quomodo spuma gignatur eleganter explicat Galenus in commentario huius Aphorismi: & etiam libro secundo Prognosticûn 47. & 7. Aphorismorum 30. A prouisione habita totius corporis, seca venas sub lingua: & si non iuuat, iugulares in collo externas. Et gulæ insuffletur puluis hirundinum. & foris admoue emplastrum ex nido hirundinis cum aceto. Si ad pus abeat, vt rumpatur, Accipe myrrhæ drachmas duas: sinapi drachmam: morsus diaboli, scabiosæ, cuiusque manipulum: coque ex aqua ad libram: colaturæ adde mellis optimi, & dianuci, singulorum vncias duas: fiat gargarismus. Et ad ruptionem facit hoc emplastrum, Accipe farinæ tritici, hordei, seminis fœnugræci, cuiusque vncias duas: radicum liliorum vncias tres: ficus sex: liuistici, chamæmeli, meliloti, maluæ, cuiusque semimanipulum: fermenti acris drachmas duas: *Spumæ generatio.* *Remedia.*

deco

decoctis vt decet ex aqua, fiat cataplasma. Dolorem sedans, Accipe medullæ pomorum sub prunis coctorum vncias octo; butyri recentis vncias duas: pinguedinis gallinæ sescunciam: lactis muliebris vncias tres: farinæ hordei vnciam: bulliant ad spissitudinem: in fine adde vitellos ouorum duos: & parum croci.

XLIIII.

Graciles & obesi.

Οἱ 1 παχέες σφόδρα κτ̃ 2 φύσιν, 3 ταχυθάνατοι γίγνονται μᾶλλον τῶν 4 ἰσχνῶν.

XLIIII. 1 Qui naturâ valdè sunt 2 crassi, celeriùs 3 moriuntur quàm 4 graciles.

Ostendit Hippocrates quòd habitus & natura corporis magnas habeant opportunitates vel difficultates curandi. Nam naturâ crassi citiùs afficiuntur, tristiùs ægrotant, & difficiliùs curantur gracilibus.

1 Hoc est, primigenia conformatione; non autem à diæta, sed à frigore natiuo.

2 Crassorum duo sunt genera, quidam enim crassi sunt ocio, ab affluxus copia, & effluxus inopiâ. de quibus hîc non loquimur, vt neque de athletis. Propterea addit Valdè. Hoc est, qui sunt obesi, venis angustis; corpore crasso, sed paruo, ossibus quoque paruis: Ceruices quidem videntur habere crassas, sed tenues sunt, nam ossa obducta sunt magna mole. Atque corpus hi habent inperspirabile.

3 Quia spiritus calidumque natiuum non potest in tot annos vitam producere; & œconomiæ naturali non tam benè consulitur, ob frigus, in crassis, atque in gracilibus. Cùm autem in morbos inciderunt, ægrè illis defunguntur, ob caloris natiui infirmitatem, corporis densitatem, venarumque angustiam. Hinc etiam obnoxij sunt corruptioni succorum.

4 Non quidem qui sunt extenuato corpore ab exhaustu & euacuatione; Sed qui naturâ sunt lacertosi & neruosi homines. Qui pectore sunt amplo, scapulis amplis, quibus ampla sunt ossa & venæ. Qui capite sunt magno, & cùm inclinantur, ceruicem magnam ostendunt. Etenim prodidit Hippocrates, Vt caput est & ceruix, sic reliqua sunt quæ ab his oriuntur tanquam à principio. ossa enim à capite æstimanda sunt; ab ossibus nerui & musculi. Itaque graciles habent maiores opportunitates ad benè viuendum, & redeundum ad sanitatem, ex corporis conformatione, caloris natiui copia, & meatuum libertate, denique quòd corpus habeant εὔπνουν ac perspirabile. Eutrafcum corpus optimum est: atque si inde abeas, tenue opimo feliciùs est. Quasi dicat Hippocrates, per morbos itaque non tam benè sperandum de tali corpore, ac de tenuiore. Nec æquè tutò validè purgari poterit, nec inedia macerari, nec sanguinis abductione inaniri. Omnia itaque hîc fiant cum cautione & non violenter: cunctatio vincat præcipitium. Hîc recte in vsum flectas illud Thucydidis, Ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει: Inscitia fiduciam, prudentia cunctationem gignit.

6. Epid 1.3. & 6. Epid. 4.25.

Vsus Aphorismi huius.

XLV.

Τῶν 1 ἐπιληπτικῶν τοῖσι 2 νέοισιν ἀπαλλαγὴν αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τῆς 3 ἡλικίης, καὶ τῆς 4 τόπου, καὶ τῆς 5 βίου ποιέουσι.

XLV. Finem 1 epilepsiæ 2 iuuenibus adferunt 3 ætatis, 4 loci & 5 victus mutatio.

Exempli causa proponit morbum syntrophon. Vt enim acutorum morborum non omninò certæ sunt prædictiones, ob varietatem corporum, causarum atque signorum, nec pariter æqualis est depellendi ratio: sic quoque morbi syntrophi non æqualiter in omnibus hominibus curationem accipiunt.

1 Hoc est conuulsioni totius corporis typicæ & periodicæ, cùm mentis & sensuum oblæsione. Typicæ, quæ statis euenit temporibus: Periodicæ, hoc est, quæ statis horis finitur.

2 Id est, pueri & puberes cùm adolescunt, sanantur. Cùm scilicet in puerili Epilepsia vocem edere asperiorem incipiunt, atque ad Venerem excitari, non autem Veneri operam dare cœperint (quia venus hoc malum accersit) exhaustâ pituitâ, nonfirmatisque neruis. Puberes verò cùm vigesimum quintum annum accesserunt, hac molestia defunguntur, robustioribus neruis: & hi tunc grauem edunt vocem.

3 Ætas curat epilepsiam eam solam quæ euenit per idiopathiam, nam quæ per sympathiam accedit ab ore ventriculi, vel ab aura venenata quæ effertur à partibus in cerebrum ætate non curatur.

4 Qui ad ficciorem temperiem facit.

5 Quia vinum plethoricis causis replet neruorum principium; ab eo abstineant; & etiam à venere, quod neruos imbelles reddat: sicque diætâ siccâ nenis & cerebro studeat. Curat epilepsiam acori radix contusa, & potui indita. Fimus ciconiæ bibitus. Et puluis cranij humani si detur cum succo rutæ: vel cum decocto pæoniæ, visci querni, tormentillæ, & cubebarum. Sumitur etiam quotidie scripulus castorei cùm decocto prassij per quatuordecim id agitur dies. Puluis lumbricorum terræ cum vino potus. Contunde radices pyrethri cum melle, ita vt fiat electarium: detur drachma, & superbibat decoctum stœchados. Hoc agat semel septem dierum spacio: sed toto anno. Si ab vtero sit epilepsia, quæ puellabus frequens, sumat bis in mense pilulas fœtidas.

Remedia quædam eximia.

XLVI.

Vrgenti maximè est occurrendum.

Δύο 1 πόνων ἅμα γινομένων μὴ κτ̃ τὸν αὐτὸν 2 τόπον, ὁ 3 σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον.

XLVI. Duobus 1 doloribus nec eadem 2 parte obortis a simul, 3 vehementior minorem obscurat.

1 Hoc est, affectionibus vel morbis.

2 Parte similari & non organica. Referenda etenim hæc sunt ad alienationem temperamenti, vel ad immutationem habitus.

a Eodem tempore.

3 Quòd distracti spiritus in partem vehementiùs dolentem, subsidij ergo, sensionem impediunt rei, in alterius partis sensum delatæ. Nam vnicuique parti suus est attributus sensus, vnde peculiaris sensio excitatur rei in sensum delatæ. Sic arthritici colico dolore superueniente liberantur: contraque, colici, incidente arthritide. Quasi dicat, quamuis querela non adsit de parte minus tunc dolente, attamen Medicus non minùs de ea prouisionem habere debet. Nam plus inde imminet non rarò periculi, quàm à grauiter dolente. Vt si aliis vel auris doluerit valdè, & tenuis in pectore vel pulmone dolor sanguinem in os infuderit. Hic Medicam manum ilicò postulat.

6 Epid. 4 3. Vsus.

LXVII.

Περὶ τὰς γενέσιας τοῦ 1 πύου οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ συμβαίνουσι μᾶλλον, ἢ 3 γενομένου.

XLVII. Dum 1 pus conficitur, dolores atque febres incidunt 2 magis, quàm iam 3 confecto.

Status morbi ut noscatur.

1 Comutantur à calore natiuo humores tumorem efficientes, vt ait Galenus commentario in histori. in Hermocratis.

2 Nam continuum soluitur tumente vehementer parte, exilirque feruidus tunc vapor, qui cor in incendium rapit. Nam calor arterialis sanguinis vehementer contendit in vigore, cum materia morbifica.

3 Quòd cum alienatio temperamenti, & habitus mutatio minor fit. Laxatâ iam parte, & calore presso. Quasi dicat, Ita etiam euenit in internis tumoribus & inflammationibus, quas noli existimare euanuisse, cùm iam confecto pure incipiunt inducias dare doloribus. Nam subitò interdum rumpuntur, empyemata & marasmos adferunt, vel etiam subitariam mortem. Quare caue, ne his propines vibrans pharmacum, nec balneum præscribas, aut validum exercitium: nam subitò moriuntur ab his, rupto apostemate; vt sæpè euenit in nephritide.

XLVIII.

Lassitudinis & laboris remedium.

Ἐν πάσῃ 1 κινήσει τοῦ σώματος, 2 ὁκόταν ἄρχηται πονέειν, τὸ 3 διαναπαύειν εὐθὺς 4 ἄκοπον.

XLVIII. In omni corporis 1 motu, cùm 2 fatigari cœperit [immoderato motu,] 3 interquiescere, seipsum lassitudinis reddit 4 expers.

Quasi dicat, exercitationis laboriosæ remedium est quies. Ita præstat hominem saturum ieiunare, quàm ieiunantem se satiare. vt liberali potui indulsit quis? Sobriè canet. nam hoc est ἀναπαύειν.

Vsus.

1 Hoc est, articulorum, carnium, atque viscerum actione. Scripsit enim in Epidemiis: quod labor & exercitatio est artubus & carnibus; id cibus & potus est visceribus.

2 Insueta & repentina mutatione ab vno exercitationis genere ad aliud, vel ab ocio ad negocium.

3 Hoc est, laboris illius remissio quæ fit motus & quietis vicissitudine, & figuræ mutatione, lassitudinem contractam leuat.

4 Facilis traductio à negocio ad ocium; à saturitate ad inediam. Contraria contrariis curantur.

XLIX.

Οἱ εἰθισμένοι τοὺς 1 συνήθεας 2 πόνους φέρειν, κἂν ὦσιν ἀσθενέες ἢ γέροντες, τῶν 3 ἀσυνήθων, ἰσχυρῶν τε καὶ νέων, ῥᾷον 4 φέρουσι.

Vt exercitatio sit ineunda, & quòd non temerè.

XLIX. Qui assuetis 1 indulgent 2 laboribus, quamuis infirmi fuerint aut senes, tamen 3 insuetis validis atque iuuenibus 4 faciliùs ferunt.

Vsus.

Quasi dicat, ergo caue ne præter rationem, per morbos, graues cibo aut sorbitione agros, qui minimè assueuerunt talibus: etiamsi robusti sint natura. Nec etiam cùm conualescunt.

1 Carnium, articulorum & viscerum. Viscerum: vt qui bis aut ter die ex instituto cibum capiunt: & quorum ventriculus bis intumescere, bis humescere, bis coquere consueuit.

2 Vt si quis Cyceona comedere assueuerit.

3 Quare exercitatio illa subitaria non temerè suscipiatur in sanis, nec in ægris. Vt qui subitò à ieiunitate, ad saturitatem se transferunt.

4 Quòd ignauia vires exsoluat; proptij autem officij exercitatio, robur augere soleat. Id intellige in aluo, coquendo; & in habitu corporis, exercendo.

L.

Consuetudo non temerè mutanda.

Τὰ ἐκ πολλοῦ χρόνου 1 συνήθεα, κἂν ᾖ χείρω, τῶν ἀσυνήθων 2 ἧσσον ἐνοχλεῖν εἰώθε. Δεῖ οὖν καὶ ἐς τὰ 3 συνήθεα μεταβάλλειν.

1 Quinetiam quatum rerum inueterauit 1 consuetudo, quamuis deteriores sint illæ, minùs 2 tamen insuetis malè afficiunt. Est ergo 3 assuetorum vsus suscipiendus.

Cùm iam à morbo redeunt ad sanitatem, sensim ad consuetum motum redeant.

1 Vt est diæta susque deque habita: hæc enim nunquam sibi impar est. In rebus sumendis, excernendis, & admouendis & agendis.

2 Est enim consuetudo vis quædam vsu ascititia, qua eadem pati aut agere inoffensa nuturæ œconomia licet. Non temerè hæc vis est mutanda: quòd natura assuetis gaudeat; Elucet id in aluina œconomia: qui enim duris cibis assueuere, hos facilè superant. Causa eius rei hæc est: Quia id quod coquit æquè alteratur ac id quod coquitur: quare assueta facilè coquuntur, nam naturam non afficiunt; sed faciunt vt ea suo statu conseruetur, familiaritate substantiæ, & occurrentis qualitatis. Nam longa die inita his est familiaritas quædam & similitudo. Et similia facilè se alterant, & mutant.

3 Quasi dicat, Proinde retinenda est ea consuetudo. Ita habent antiqua exemplaria Romana, καὶ ἐς τὰ συνήθεα. Nam mutari temerè non debet, iam enim hæreditario quasi iure eam, suam fecit.

LI.

Τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης 1 κενοῦν, ἢ 2 πληροῦν, ἢ 3 θερμαίνειν, ἢ 4 ψύχειν, ἢ ἄλλως 5 ὁκωσοῦν τὸ σῶμα κινεῖν, 6 σφαλερόν. Καὶ γὰρ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει 7 πολέμιον. Τὸ δὲ κατ᾽ ὀλίγον 8 ἀσφαλές, καὶ ἄλλως, ἢν τις ἐξ 9 ἑτέρου ἐφ᾽ ἕτερον μεταβαίνῃ.

LI. Plurimùm & repentè 1 vacuare, aut 2 replere; aut 3 calfacere, vel 4 refrigerare, vel quouis alio 5 modo corpus temerè mouere, 6 periculosum. Omne enim nimium, naturæ bellum 7 indixit. Quod autem fit sensim ac vicissim, 8 periculi expers est, idque cùm aliâs, tum si quis ab 9 vno ad aliud se conuertat.

Natura ægrè fert subitas mutationes.

1 Phlebotomiâ, pharmaciâ; chirurgiâ sectâ parte vnde plurimum effluat, vel genium fraudando cibo & potu. Inde enim vires prosternentur.

2 Vt si subitò partes nutritioni dicatæ sese vertere cogantur ab ocio ad negocium: vt si à triduana inedia, subitò pastum plenâ manu ineat. Inde enim opprimitur natura.

3 Hoc enim effœminat partes neruosas: & inflammat partes natiuâ calidiores: spiritus dissipat & extinguit vitam. Ita qui iter hyeme per Alpes faciunt, naso (nisi eum priusquam ad focum venerint, niue ad ruborem vsque fricent & pustulas excitent) exsuuntur, confertetiam alapam dedisse, quo ira incendatur.

4 Refluos enim humores repellit, facitque palindromen, vnde anadrome fuit. restagnantes verò in inuictam duritiem constringit; ac partium genium natiuum extinguit.

5 Id est, si hoc non fiat paulatim & vicissim. Ita Syracusanus tyrannus, homines excæcabat, subitò protractos è tenebris in solarem splendorem.

6 Ob repentinam immutationem, habitus, temperamenti, & actionum corporis: quæ mutatio non solùm ægris, sed etiam sanis calamitosa est. neque id solùm in alteratione & vacuatione, verùm etiam in diæta.

7 Quòd scilicet Naturæ hyparxis, in symmetria consistat. Ætiologia.

8 Nam hoc ita agendum est, vt vnâ studeas naturæ, vnaque vt his morbum oppugnes, Vt si quis œnopota fiat hydropota; & ex aduerso: pedetentim id fiat: Sed per media sensim eò veniendum erat.

Quæstio.

9 Cui nimirum assueuit. Dicet quis, In Synocho plurimum & repentè vacuamus, nam ad lipothymiam vsque abducimus sanguinem. Respondemus, hunc Aphorismum maxime cautionem hanc adhibere, vbi in sola vacuatione vel alter tione consistit sanatio: at vbi simul iungitur afflictio partis principis, vt ea ab iniuria ilicò vindicetur, hic Aphorismus locum non habet: nam plus periculi imminet ab oppressa parte nobili, quàm ab euacuatione aut alteratione subitaria: quare repentinâ euacuatione liberanda est pars illa, cuius officio vita carere nequit. Nam grauissimi illi morbi, non simplicem, sed

Vrgentiori occurrendum.

gemi

geminam curandi notam edunt, scilicet euacuationem, & partis principis ab iniuria vindicationem. Propterea in pleritide hoc ita agimus. Præclarè olim ad hanc sententiam Alphæus Mitylenæus,

* Τὸ μηδὲν καὶ ἄγαν ἄγαν με τέρπει.

& eleganter Phocylides,

* Μέτρῳ μὲν φαγέειν, καὶ πιεῖν καὶ μυθολογεύειν.
Πάντων μέτρον ἄριστον, ὑπερβασίη δ' ἀλεγεινά.

hoc est, nihil nimis mihi placet.

Hoc est, moderatè cibum potumque sumas, & loquaris. Modus omnium optimus, excessus autem vitandus est.

XLII.

1 Πάντα κατὰ λόγον 2 ποιέοντι, καὶ μὴ γινομένων τῶν κατὰ 3 λόγον, μὴ μεταβαίνειν ἐφ' ἕτερον, μένοντος 4 τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς.

LII. Si quis 1 omnia conuenienter 2 exactoque iudicio faciat, nec quicquam ea 3 ratione efficiat; tamen ad aliud non se conuertat, modò id maneat, quod 4 ineuntibus remediis visum est.

Religiosè immutanda remedia: non temerè in eorum vsu perseuerandum, nec temerè ilicóque ab eorum vsu abeundum.

1 Vacuando, alterando occultâ apertâque vi, nutriendo. κατὰ λόγον, dicit, hoc est recteriis signis, postquam morbum eiusque causam explorauerit.

2 In censum vocatis Indicationibus curatiuis cunctis, & per eas limatis remediis. Quænam diæta præcesserit noto, vt causas habeam: & quænam symptomata adsint dominantium humorum, vt eleganter docet Galenus 4. Aphor. 2.

3 Materiam ob morbificam contumacem, vel ob corporis peculiare vitium, vel quod τὸ θεῖον sese immi-
3. lib. 8. serit materiæ. Vnde Celsus, In morbis longis, quos tempus vt facit, sic etiam tollit, non statim condemnandum, si quid non statim profuit: minùs verò remouendum, si quid paulum saltem iuuat, quia profectus tempore expletur. Si tamen aliquid non sat citò respondet, licet aliud consimile experiri.

4 Hoc est, quoad huiusmodi fuerit morbus: dum remanet eadem morbi species, par eius motus & mos. modò non adsit maioris mali metus. Ita dum tenras num vera adsit pleuritis, si diutiùs fotus adhibueris, pulmones omnino siccabis. Si itaque symptomata variârint, iudicium etiam aliatemedia adferet in vsum. Hoc à Musa factum in tussiente Augusto narrat Tranquillus.

LIII.

Ὁκόσοισι τὰς κοιλίας ὑγρὰς 1 ἔχουσι, νέοι μὲν ἐόντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσι 2 τῶν τὰς ξηρὰς ἐχόντων. ἐς δὲ τὸ γῆρας, 3 χεῖρον ἀπαλλάσσουσι· 4 ξηραίνονται γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖσιν ἀπογηράσκουσι.

LIII. Quibus iuuenibus fluit aluus, meliore sunt loco iis, 2 quibus astricta est: at senes facti, 3 peiore sunt loco: nam senescentibus ferè semper 4 astringitur aluus.

Expositiò huius Aphorismi petenda est ex Aphorismo vigesimo huius libri. Dicere videtur in hoc Aphorismo: Natura propria cuique insita efficere potest, vt qui omnia conuenienter faciat, tamen sibi non satisfaciat.

1 Si feratur his facilis aluus ob insitam temperiem: nam alioqui lubrica victus ratio id nonnunquam præstat. Vt si quis olusculis ex lactuca, malua, beta, atriplice, vel si prunis coctis vtatur.

2 Nam excrementa non ita congruunt: alui enim tarditas, vasorum impuritatem adfert. Intellige de vtrisque paribus.

3 Nam sunt eodem loco quò iuuenes quibus astricta est aluus.

4 Quòd languet prostratus appetitus, atque concoctrix vis titubat. Sæpe fusa aluus in senibus euenit ob retentricis exoletam vim: nam manifestum est illos non validè coquere, quare excretricis potentiâ his non fertur aluus effusè. Hoc volebat Celsus, vbi ait, Melior est fusa aluus in iuuene, sicca in sene.

LIIII.

Μεγέθει δὲ σώματος ἐννεάσαι μὲν ἐλευθέριον, καὶ οὐκ ἀειδές· ἐγγηρᾶσαι δὲ 1 δύσχρηστον καὶ 2 χεῖρον τῶν ἐλασσόνων.

LIIII. Longâ staturâ iuuentutem exigere liberale est nec indecorum: senescere, ferè 2 inutile, ac 3 deterius breuiore statura.

Corporis conditio & mutatio per ætates, adfert opportunitates & difficultates curandi.

1 Fractis iam viribus, illi staturæ imparibus.

2 Vel incommodius. nam senecturi δύσχρηστον est: nec ita medicâ manu erigi potest, ob imbecillitatem: corpus eucraton in sene, & in iuuene laudatur. Vespasianus Augustus de quodam procera staturæ hoc ludebat, * Μακρὰ βιβὰς κραδάων δολιχόσκιον ἔγχος.

** Longum incedens, quassans ingentem hastam.*

HIPPOCRATIS
APHORISMORVM
LIBER TERTIVS.

I. Αἱ μεταβολαὶ τῶν 1 ὡρέων 2 μάλιστα τίκτουσι 3 νουσήματα, καὶ 4 ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ ἢ ψύξιος, ἢ 5 θάλψιος, καὶ τ' 6 ἄλλα κατὰ λόγον οὕτως.

1 Mutationes defectionesque 1 temporum 2 maximè pariunt 3 morbos, & quæ in singula 4 anni tempora incidunt, insignes mutationes frigoris aut 5 æstus, 6 cunctaque alia sic pro sua natura.

Hoc libro tertio continentur causarum efficientium & affectionum naturalium momenta; seu opportunitates, & inclinationes ad ea quæ cuique accidunt suscipienda. Nam vt est insita & aduentitia cuiusque natura, ita hoc vel illo modo afficitur. Hoc est, causarum efficientium & suscipientium naturam continet. A spiritu enim & diæta omnia morborum genera fiunt. nam qualis aër tales spiritus: quales spiritus, tales humores: quales humores, tales partes solidæ totumque corpus.

1 Antiqui annum in septem tempora distinxerunt, hac serie. Ver, ab æquinoctio verno ad ortum vergiliarum, & erat diuisionis expers. Æstas in tria tempora diuidebatur, quorum primum erat ab ortu vergiliarum ad solstitium æstiuum: naturæ veris. secundum, à solstitio ad caniculæ ortum. tertium, Opora dictum, ab ortu caniculæ, ad ortum Arcturi. Autumnusque diuisionis erat expers,

Antiquorum Græcorum anni diuisio:

ab ortu Arcturi ad occasum vergiliarum finiebatur : φθινόπωρον vocabant. Hyemi duæ erant partes, vna ab occasu vergiliarum ad solstitium hybernum : secunda, à solstitio hybetno ad æquinoctium vernum : φυταλιὰν hanc vocabant, ad insitionem apta, cùm fauonij afflant purpureásque violas euocant. Nam quamuis sit εὐδία hyemalis aura, tamen non surget viola: sed certis vicibus. Mutationes itaque temporum : hoc est, septem anni temporum sibi succedentium non ex naturæ lege, vt si Autumnus in hyemem, hyems in autumnum degenerârit: vel si hyems in æstatem versa fuerit; in his enim neque ὡραῖα neque ὡραῖα fient ; nam à naturali suo statu declinant. ὧραι dicuntur anni tempora quatruor, & anni tempestates. Horas fabulatur Homerus cæli portis præesse, curamque habere vt modo serenum, modo nubilum sit. Vnde & Latini etiam Anni tempora, horas vocarunt. Horatius de Ioue, Variisque mundum temperat horis, ἀπὸ τοῦ ὡρεύειν, inquit Scholiastes Hesiodi, quod est custodire. Plato in Cratylo, Horæ, inquit, Attica & prisca voce dicendæ, διὰ τὸ ὁρίζειν. quòd terminent hyemem & æstatem & flatus, & qui sunt ex terra fructus. Macrobius verò Horas dictas putat quòd sol dicatur Horus. Quasi dicat Hippocrates, Nota igitur ad quæ mala infesenda sit anni constitutio prompta, ac suspicionem concipe apud ægros de tali malo, ac remedia rectè comparata ad ea habeas profliganda.

Vsus Aphorismi.

2 Quod in aëre sit maxima vis, eo enim perpetuo vescimur, qualis itaque aër, tales spiritus & humores sunt corporis. Aër enim continentia, contenta, & impetum facientia mutat. Geoponici propterea suadebant vt villa non paludoso loco ponatur, talis enim aër non sinit dominum ad fructus arborum venire. Et scimus ex antiqua historia, quo modo Acron Agrigentinus & eius imitatione Hippocrates totas prouincias vindicârint à morbifera calamitate, solo aëre castigato.

3 Simplices, vel pestilentes, tertianas, quartanas, & corruptionem, occultam infert aër.

4 Quasi dicat, non solùm sibi malè succedentia tempora hæc agunt, verùm etiam vnius anni temporis mutatio hoc facit. Quasi dicat, quamuis benè morata fuerint cætera : qualis fuit Cranonis æstiua tempestas, qua rapidis continenter aquis pluebat cum dominatu Austri. Vnde cuti subnascebantur ichores & pustulæ, mox carbunculi.

2. Epid. 5 Vt in Cranone aput Hippocratem carbunculi æstiui.

6 Vt mutationes ventorum, nubium, nebularum, pluuiosi aëris; vt nimirum fuerit efficientis rei natura, & excipientis. Et cùm eodem die à calore in frigus itur, vel ex aduerso. idem de cæteris dictum puta.

II.

Τῶν 1 φυσίων αἱ μὲν πρὸς 2 θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα εὖ ἢ 3 κακῶς πεφύκασι.

II. Naturatum aliæ quidem ad 2 æstatem, aliæ ad hyemem bene vel 3 malè sunt constirutæ.

Varia corpora in varios morbos prompta sunt, vt varia eorum fuerit natura, hoc est κράσεις.

1 Vt fuerit nata, vel vsu inducta temperies corporis. Hic Aphorismus non solum ad tempetamentum attinet, sed etiam ad habitum. vt in Thaso.

2 Si natura intempetata fuerit. nam illa modico contrariotum vsu gaudet, læditur à similibus. Ita biliosa corpora vegetantur hyeme.

3 Malè ad morborum generationem & eorum paroxysmos. Sic enim comparatum est, vt temperatæ naturæ aduersam aëris constitutionem ferant faciliùs; quàm intemperatæ, similem. Nam consimilis intemperiei accessione degenerat facilè in morbum : nam concepta intemperies maior fit. Vsus; ergo cùm talis aëris constitutio alieno euenerit tempore, hæ naturæ facillimè iniutiam sentiunt hanc: caue igitur illis, purgando, alterando, euacuando, & diæta.

III.

Τῶν νόσων 1 ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ 2 ἢ κακῶς a πεφύκασι, καὶ b ἡλικίαι τινὲς πρὸς 3 ὥρας, καὶ 4 χώρας, καὶ 5 διαίτας.

III. Quin etiam morborum 1 alij & a ætates aliæ facilè 2 aut ægrè sunt b comparatæ ad alia 3 tempora, & 4 regiones & 5 diætas.

Intelligitur hic Aphorismus de omnibus generibus Epidemiorum morborum, quorum alij acuti, alij diuturni: déque aliis qui dicti increscentes, & syntrophi. Complexus autem est Hippocrates hoc Aphorismo, quicquid libro 1. & 3. Epidemiôn habetur. Quasi dicat, morbi Epidemij, temporum mutatione sub dispersorum specie in hominum vitam inuadunt : sed varia conditione, vt fuerit cuiusque hominis natura, ætas, soli & cæli conditio, tum autem diæta. Nam pro varia cuiusque natura, ætate, tempore, regione, & diæta, morbi generantur, paroxysmos suos habent atque crises. Nam intemperatæ naturæ promptiores sunt ad consimilem intemperiem suscipiendam, quàm temperata ad contrariam. Quare Medicus tutelares medicinas adferat, cùm periculum alicui imminet.

1 Certis anni temporibus facilè nascuntur, exacerbantur aut propelluntur morbi. Sunt morbi dyscrasiæ, propterea à similibus augentur, aduersis mitescunt. Quare horum maleficiis vt gignuntur; ita horum beneficiis soluuntur. *Vsus.*

2 In generatione & solutione, euentu, paroxysmis, in magnitudine, more, motu.

3 Exstimulantur similibus morbi temporibus, vt tertianæ æstate : at hyeme sopiuntur.

4 Vt Thasij non ita capaces erant flatuum Austrinorum, vt Cranonij. Et biliosi melius agunt in frigidis regionibus.

5 Thasij vino generoso vtebantur, eoque putredinem arcebant. Ita pituitosi calidis fouentur.

a Vt senes æstate recreantur : hyeme torpent.

b Id est, morbi faciliùs gignuntur quibusdam temporibus anni, & aliis faciliùs soluuntur. Ita & ætates, temporibus, locis, victu, variè afficiuntur.

IV.

Ἐν τῇσιν ὥρῃσιν ὅταν τῆς αὐτῆς 1 ἡμέρας ὁτὲ μὲν θάλπος, ὁτὲ δὲ ψῦχος γίγνηται, 2 φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι χρή.

IV. In singulis anni partibus cùm eodem 1 die modò caloris, modò frigoris dominatu cælum tenetur, 2 Autumnales morbos expectare oportet.

Hoc Nasoni etiam compertum fuit, vbi canit :
Cùm modò frigoribus premimur, modò soluimur æstu,
Tempore non certo, corpora languor habet.

Docet hic Aphorismus præsagia futurorum morborum ducta ab aëre.

1 Cùm id diu euenit eodem die, vel serie dierum longa. Explicatur enim hic altera pars Aphorismi primi huius libri; cùm scilicet aliqua pars anni à suo statu naturali discessit. vt sit sensus: In quacumque anni parte cœli inæqualitas inciderit, morbi proueniunt inæquales.

2 Hoc est, ἀνώμαλοι καὶ ἄτακτοι, hoc est inæquales materiâ, symptomatis, paroxysmis, periodis, crisibus. Vnde incerti & difficilis iudicij euadunt, & mali moris. Nam si acciderit tertiana, illa erit inæqualis: sic quoque cottidiana, & quartana.

Eo

Eò quòd hæc temporis inæqualitas valdè perturbat illam motus & quietis vicissitudinem, quæ inest humoribus. Quare longe difficiliùs curantur quàm si à diætæ vitio oborti fuissent: nam quid diuini habent. Quasi dicat, itaque remediis maioribus hi oppugnandi, & sæpè alexipharmacis eorum pravitas castiganda erit. *Vsus.*

V.

1 Νότοι 2 βαρυήκοοι, 3 ἀχλυώδεες, 4 καρηβαρικοὶ, 5 νωθροὶ, διαλυτικοί, ὁκόταν οὗτ☉ 6 δυναστεύῃ, 6 τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσι πάσχουσιν. Ἢν δ' 7 βόρειον ᾖ, 8 βῆχες, 9 φάρυγγες, 10 κοιλίαι σκληραὶ, 11 δυσουρίαι φρικώδεες, 12 ὀδύναι πλευρέων, στηθέων. ὁκόταν οὗτ☉ 13 δυναστεύῃ, 14 τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀῤῥωστίῃσι προσδέχεσθαι χρή.

Austri vis. V. 1 Austri 2 audirum hebetant 3 illique graues sunt, 3 caliginosi & tenebrosi, necnon & 4 capitis grauitatem, 5 segniciem seu lentitudinem, & corporis laxitatem adferunt. Quotiescumque itaque Auster diu multumque dominarum tenuerit, 6 huiusmodi ferè [symptomatibus] per morbos afficiuntur homines. Si autem Aquilo 7 terras perflat, 8 tusses mouet, 9 eueniunt faucium morbi, alui 10 duræ, 11 vtinæ difficultates cum horrore coniunctæ, dolores 12 laterum arque pectoris. 13 Quotiescumque ergo is diu multumque dominarum tenuerit, talia 14 ferè in morbis expectare oportet. *Aquilonis opis.*

Sensus Aphorismi. *Quasi dicat, exploratum tibi esse debet, quid vi morbi, & quid vi causarum externarum in agris eueniat, ne crises te fallant. Probat à ventis (qui maximè aerem mutant) ad morbos maximè facere aëris mutationes. Ventus enim nihil est quàm motus aer.*

1 Et euronotus, libonotus, qui cum flaribus manifestis dominantur & aërem ad madorem immutant. Galenus distinguit duplicem constitutionem Austrinam, vnam cum flatibus, alteram sine flatibus. Prior illa, non semper humectat, neque semper est mollis: & ideò etiam desiccandi vim habet. Huiusmodi Auster appellatur leuconotus, ab albis nubibus, quia cum violento frigore & siccitate aërem inuadit. Eum describit Maro primo Æneïdos. Posterior est mollis, caliginosus, & humidus: de quo hîc agitur. Afficiuntur autem corpora non solùm à ventorum qualitatibus primis, sed etiam ab alienæ materiæ mixtione. Nam vt est natura loci vnde emanat anathymiasis illa quæ ventorum est materia, sic quoque est aëtis affectio dum viget ille ventus. Hinc est quòd Acron Agrigentinus colesaneman dictus fuit, cùm ventos coercuisset bubulis coriis intercepitis montium, vnde illi flabant, angustiis. Ac ita Siciliam maxima à peste vindicauit. *3. Epid 3 1. Duplex Austrina constitutio. Apud Diogenem Laertium.*

2 Repletione cerebri, nerui audirotij infirmitate, aeris insiti & aduentitij impuritate madefactoque neruotum principio. Infirmi redduntur nerui, à laxitate nimia.

3 Tenebras obducit oculis, spiritus animalis, cerebri & nerui oprici infirmitate, tum aëris externi perrurbatione. ἀχλὺν vocant aërem turbarum. ἀχλυώδης oculus, qui sua exutus est luce ac splendore, vt in cadauerosis.

4 Vaporibus & humoribus opplendo cerebrum: quare Plethoricis causis auget cerebrum.

5 Madefacto neruorum principio, & resolutione laxatis membranis & neruis, quorum vis, in siccitatis mediocritate consistit.

6 Non tam morbi ratione, quàm flatuum Austrinorum potentiâ.

7 Cum flaribus, & fine flatibus.

8 Siccas, spirabilium partium intemperie & asperitate, & humoris è cerebro expressi distillatione.

9 Asperitates, paristhmia, anginæ externæ notatâ parte, morbum significat.

10 Alui suppressio à coctionis & distributionis bonitate, & humore exhausto intestinorum, & ab intestini recti contrario motu, ob strictionem musculi sphincteris.

11 Malè affectâ vesicâ à frigore.

12 Quia frigidum pectori est inimicum.

13 Sine vlla vicissitudine si dominarū tenuerit.

14 Non tam ratione critica aut symptomatica, quam incidentis causæ procatarcticæ vi & potentiâ. Elegantissimè enarrat hunc Aphorismum doctissimus Holerius.

VI.

Ὁκόταν θέρ☉ γένηται ἦρι 1 ὅμοιον, ἱδρῶτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι 2 πολλοὺς προσδέχεσθαι χρή. *Ex aëre sudorum Prognosis.*

VI. Quotiescumque fit æstas 1 veri similis, sudores 2 multos in febribus expectare oportet.

Ex quibus humoris excrementitij significatio fit, & inclinationis critica illius humoris. q. d. non solum anni tempora materiam pariunt morbificam, sed etiam inclinant illos succos ad varias crises, periodos & paroxysmos: faciuntque vt crises sint sinistri aut dextri iudicij. Sunt enim sudorum alij critici, alij symptomatici, vi morbi, & excrementitij humoris copia.

1 Si æstas calida & humida euadat: nam ver est temperie quadam humidum & calidum. *Vsus medicus hic.*

2 Quia fundit materiam, porosque aperit. Critici illi sudores reddunt febres faciles, sine acumine, sine linguæ ariditate. Quare id etiam tunc per febres agant medici quo sudor manet copiosè, decoctis sudoriferis, acforis lateribus calidis admotis, pannoque ab aceto madenti inuolutis.

VII.

Ἐν τοῖσι 1 αὐχμοῖσι πυρετοὶ 2 ὀξέες γίνονται. Καὶ ἢν μὲν ἐπὶ πλέον ᾖ τὸ ἔτ☉ 3 τοιοῦτον ἐὸν, ὁκοίην τὴν κατάστασιν ἐποίησεν, ὡς ἐπιτοπολὺ καὶ τὰ 4 νοσήματα τοιαῦτα δεῖ προσδέχεσθαι.

VII. Per squalores febres 2 acutæ incidunt. Et si maxima pars anni 3 talis fuerit, qualem cœpit inire historiam, magnam quoque partem huiusmodi morbos 4 expectare oportet. *Siccæ tempestatis morbi.*

1 Cùm cœlum incendio conflagrat, nec vlla est madoris & siccitatis vicissitudo. Αὐχμὸς duobus modis euenit, vel à pluuiarum defectu, vel à sicca cœli constitutione, hoc est, ab æstu vehementissimo. 2. Epid sect. 1. Aph. 2. vnde hunc librum sumsit, αὐχμὸς moderatam pluuiam significat.

2 Essentiales & symptomaticæ. quòd talis constitutio bilis acerrimæ sit procreatrix.

3 Vt si borealem, austrinam, inæqualem faciat constitutionem.

4 Specie, & indiuiduo. nam frigida siccaque constitutio spirabiles lædit partes. Inæqualis constitutio difficilis iudicij profert morbos. Hinc multum interest inter tertianam & tertianam: nam bilis modò effera sit, modò pituitescit. ita inter parotidem & parotidem: quamuis enim hæc sint specie eadem, ideâ tamen differunt.

VIII.

Ἐν τοῖσι καθεστεῶσι 1 καιροῖσι * καὶ 2 ὡραίως τὰ 3 ὡραῖα ἀποδιδοῦσιν, 4 εὐσταθέες καὶ εὐκρινέες αἱ 5 νοῦσοι γίνονται. Ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν, 6 ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι. *Criticum theorema.* ** λῦ*

VIII. 1 Constantibus anni partibus, 2 si tempestates 3 conuenienter succedant, 4 bene morati, faciles ac secundi iudicij incidunt 5 morbi. At incertis malè moratis maleque constitutis temporibus, aduersi 6 difficilisque iudicij incidunt morbi.

Q. d. Morbi efficientium causarum naturam sequuntur, & causæ ferè efficientes sunt tales, vt anni temperies.

1 Hoc est, statis ac definitis, ac naturalem statum retinentibus: vere temperato: æstate calida & sicca, nimirum cum Etesiis & pluuiarum vicissitudine. Autumno inæquali, flante cauro: hyeme frigida & humida sine excessu. latius hæc Hippocrates 2. Epid. 1.5. vide ibi Foësij commentarium.

Holerius hic docte à ventorum annuis flatibus tempora distinguit.

2 Nimirum singularum anni partium propriæ.

3 Loco & tempore. Hoc est, vt mutuò se vicissim excipiant sine repentina immutatione & importunitate. hoc est, vt singulis anni partibus, tempestates, singularum propriæ, loco fiant & modicè. in qualitatibus, ventis, pluuiis, serenitatibus. Si hæc non anteuertant, nec moretentur, nec continuenter nec repente fiant, sed vicissim.

4 Malignitatis & inæqualitatis expertes, hoc est, cùm initio cruda sint omnia, in augmento appâret coctio; instat perfecta coctio; tales sunt bene morati. Secundi iudicij sunt qui & crisi cuiusque propria, simplici, & recidiuæ expertes, sineque vllo recidiuæ metu iudicantur. Sic causus εὐσθὴς patitur se vinci, linguam non habet præaridam.

5 Natura benè constituta: nec vicissitudine motus & quietis, quæ in humoribus inest, mutata. Deinde etiam magnitudine, more, & motu. Nam malignitas abest, & metastasis, ac phlegmone. Est enim morbifica materia benigna, & natura robusta.

6 Cum maximis laboribus, maligna vi, metastasi, & cum metu superstitis materiæ. Nam varia materia in vitio est: vnde inæquales nascuntur morbi, & pessimi iudicij.

IX.

Ἐν 1 φθινοπώρῳ 2 ὀξύταται αἱ νοῦσοι, καὶ 3 θανατωδέσταται ὡς ἐπίπαν. Ἦρ δὲ 4 ὑγιεινότατον, καὶ ἥκιστα θανατῶδες.

Opponit ver Autumno.

IX. Autumno 1 morbi accidunt 2 acutissimi, & 3 funestissimi ferè. Ver contrà 4 saluberrimum est, minimeque funestum.

1 Ab ortu Arcturi, ad occasum vergiliarum. Sed Medici metiuntur hæc tempora à qualitatibus: dum enim inæqualis euadit in Augusto vel Septembri aër, illis incipit Autumnus.

2 Nam graui symptomatum vi affligunt.

3 Æstas præcedens fregit vires, bilem procreauit contumacem ac torridam, accessit diætæ vitium ab opora, ac propria Autumni vi natura stupet, ex inæquali quo concutitur eo tempore humorum motu. Vnde hoc tempore maximè eueniunt morbi internarum partium: quòd frigore inæquali ad interna se vertant succi.

4 In morbis etiam eiusdem generis Autumno est acumen longè maius. Nam Autumnales morbi omnes sunt calamitosi, aut diuturni. Ver autem paroxysmo (hoc est, quia cacochymiam viscerum fundit) est calamitosum: non autem generatione, quia non gignit succos prauos. tunc enim Sol nouo tepore blandimentum corpori adfert: gignitque corpus plena manu sanguinem pituitamque nutriciam bonam.

Aphrodisæus 2. Probl. 70.

X.

Τὸ 1 φθινόπωρον τοῖς 2 φθίνουσι 3 κακόν.

Autumni morbi.

X. Sed & 1 tabidis 2 Autumnus exitio 3 esse solet.

1 Dicitur φθινόπωρον à φθίνειν, hoc est finire, & τῇ ὀπώρᾳ, hoc est vltima parte æstatis; quòd hæc Autumnum excipiat.

2 Hoc est tabi & catarrhis obnoxiis, aut ex tabe laborantibus, vel atrophia confectis. Affliguntur qui pulmones habent languidos: nam distillationibus est infamis.

3 Est tabidis calamitosus Autumnus generatione, & paroxysmo. Generatione, ob materiæ acrimoniam, & ob omnium partium exhaustum. Sua enim inæqualitate sanguinem inquinat. Cùm folia decidunt, & germinant, moriuntur rabidi. Quare cuncta illa quæ acerrimum catarrhum obtundunt in vsum ducuntur: modestè purgentur rhabarbaro, agarico, ac sirupo rosato laxatiuo: dein puluis Hali in vsum ducatur, qui puluis inscribitur ad tabem. vtantur prisana colata cum conserua rosata dormituri, & emulsionibus frigidorum seminum; & aqua distilata ex cancris fluuiatilibus. Abstineant à salsis & acribus. lac caprillum in vsum veniat.

Vsus & Remedia.

XI.

Περὶ δὲ τῶν 1 ὡρέων, ἢν μὲν ὁ 2 χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ 3 βόρειος γένηται, τὸ δὲ 4 ἔαρ ἔπομβρον καὶ 5 νότιον, ἀνάγκη τοῦ 6 θέρεος 7 πυρετοὺς ὀξέας καὶ 8 ὀφθαλμίας, καὶ 9 δυσεντερίας γίνεσθαι, μάλιστα δὲ τῇσι 10 γυναιξὶ, καὶ ἀνδράσι τοῖσιν 11 ὑγροῖσι τὰς φύσιας.

Singularum defectionum morbi.

XI. Iam verò quod ad temporum 1 importunitates & defectiones attinet, [huiusmodi ferè sunt;] siquidem 2 hyems sicca & 3 aquilonia fuerit, 4 Ver autem 5 pluuiosum & austrinum, necesse est 6 æstate fieri febres 7 acutas, 8 & ophthalmias, & 9 dysenterias, maximeque 10 mulieribus & viris natura 11 humidioribus.

1 Cùm nimirum ὡραῖα non fiunt ὡραίως. Explicat primam partem primi Aphorismi.

2 Pars anni quæ definitur ab occasu Vergiliarum, ad æquinoctium vernale natura friget & humet, intermixtis quibusdam siccitatibus.

3 Flatuum expers, aut particeps aquilonis, & propterea cerebro, neruis, & thoraci molesta.

4 Pars Anni ab æquinoctio verno ad ortum Vergiliarum. Sed cur tali vere non eueniunt morbi? quia præcessit sicca hiems, illeque squalor temperatur. nam Hippocrates non dixit ipsa solùm spectanda esse præsentia tempora, sed ex quibus in quæ fiat mutatio.

5 Si diu multumque imbribus ac flatibus austrinis madescat; mollitie ac humiditate visui hebetudinem, auditui & capiti grauitatem, corporique vniuerso lentitudinem adfert: eoque magis quòd hyeme tota exhaustum sit corpus: & corpus densatur ab illis madoribus, colligitque excrementa, si diu perseuerârit.

6 Calidissima præsertim si fuerit, & Etesiorum expers. nam etesij alioqui multos morbos curant.

7 Essentiales, & symptomaticas à putredine, maximeque continentes: quòd ille mador, quem fecit Ver, hoc æstu putrescat ac ephodon exhibeat. Et quia dysenteriam plerumque comitem habent, propinabimus decoctum radicum pentaphylli, tormentillæ, agrimoniæ, cum sirupo de ribes, & de acredine citreorum: cum pauco oleo vitrioli.

8 Humoris exclusione, qui vere collectus fuerat, à cerebro in oculos; quòd Aquilonia constitutio infirmos reddidit oculos.

9 Exulceratis humore putri intestinis, qui à capite totoque corpore influit. Quasi dicat, caue ne stringentibus remediis ergo corpori includas eam; sed euacuationi stude. Idem cogita de cæteris affectibus à tali causa prognatis. Da cortices myrobalanorum cum rhabarbaro in pauca copia ad drachmam.

10 Quòd humore abundent, quodque sint vasis angustiis, putredinique obnoxiis, & corpore minimè perspirabili, vnde dysenterica materia pronascitur. Pueris tunc etiam dysenteria molesta est. verendum, inquit Galenus, ne, si euaserint, in quartanam abeant, quam mox excipiet hydrops.

11 Qui sunt nigris oculis & capillis, læui cute ac alba, aspera voce, oxyphoni, & oxythymi. Quòd intemperatæ naturæ similem intemperiem difficiliùs ferant, [quàm temperatæ contrariam. Vt anni totius constitutio sit salubris, oportet vt eius partes

Salubris Anni constitutionis descriptio.

partes cum temperie quadam suam naturam tueantur. Itaque sub ortum Arcturi, hoc est ineunte Autumno madescat aër. Deinde serenitas veniat: vocant *de nae-somer*. Deinde occidui flant venti cauri, vsque ad vergiliarum occasum, quod est ad initium hyemis. Sub Vergiliarum occasu aër mutatur, atque Aquilones flare debent cum madore. Sub initium Februarij Zephyri locum habent frigidi. qui mox vere in Austrum abeunt mollem, reciprocéque in Zephyrum se vertunt australes venti vsque ad ortum Vergiliarum. His itaque totus Martius & Aprilis recreari debent. Ab ortu Vergiliarum tepescere ac siccari debet sensim aër, vsque ad caniculam; tunc æstiuare cœlum debet. Sed ortum caniculæ, aquilones anteuertunt dies octo, dicti prodromi. Ab ortu caniculæ etesij flant 40 diebus, sed pluuiis hæc etiam tempora recreantur quibusdam. Medio Septembris redeunt Austri, ad ortum arcturi vsque.

XII.

Ἢν δὲ νότιος ὁ χειμὼν 1 καὶ ἔπομβρος, καὶ 2 εὔδιος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ 3 αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, αἱ μὲν 4 γυναῖκες ἦσιν οἱ τόκοι πρὸς τὸ ἦρ, ἐκ πάσης προφάσιος 5 ἐκτιτρώσκουσιν. αἳ δ᾽ ἂν 6 τέκωσιν, 7 ἀκρατέα καὶ νοσώδεα τὰ παιδία τίκτουσιν, ὥστε ἢ παραυτίκα 8 ἀπόλλυσθαι, ἢ λεπτὰ καὶ νοσώδεα ζῆν ἐόντα. Τοῖσι δὲ 9 ἄλλοισι 10 δυσεντερίαι, καὶ ὀφθαλμίαι 11 ξηραὶ γίνονται· τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι κατάρροι συντόμως 12 ἀπολλύντες.

Superiori contraria constitutio.

XII. Sin austrina, 1 pluuia, & 2 tepida fuerit hyems, Ver autem 3 siccum & aquilonium, 4 mulieres ingrauidatæ, quæ Vere parituræ sunt, quauis de causa externâ 5 abortiunt: quòd si quæ 6 pepererint, hæ infirmos 7 & valetudinarios edunt fœtus, adeò vt paulò post 8 moriantur, vel debiles & valetudinarij viuant. Aliis 9 autem quibusdam hominum naturis 10 dysenteriæ, 11 ophthalmiæ siccæ nascuntur: & senibus catharri breui 12 funesti.

Sume id, æstatem ac Autumnum præcedentem ex lege naturæ cursum suum perfecisse.

Pituitæ autor. 1 Pituitæ putris parens & causa effectrix. Quemadmodum frigido & aquilonio cæli statu generatur acida & vitrea illa pituita: & temperatâ hieme circumfluit naturalis pituita; ita austrinis in temporibus gignitur pituita putrida. Huic igitur remediandum diætâ & pharmaciâ.

2 Vox hæc εὔδιος à plerisque hîc omittitur. Sed Galenus eam non expungit. Imò omnino est necessaria ad huius loci explicationem. Aristoteles εὐδίαν pro tepore humido accipit, seu cœli clementia: nec verti debet serenitas, quamuis propriè significet dulce illud tempus, ita constitutum, vt iuuet esse sub dio, si vocis etymon timemur. Aristoteles, vbi agit de pruina & rore, tribus vtitur vocibus. χειμὼν, χειμερινὸς τόπος, εὐδία· καὶ εὐδιεινότερος τόπος & αἰθρία: hoc est hyems, hyemalis locus, cæli clementia, & clementi locus cœlo: & serenitas. Et asserit Aristoteles pruinam & rorem fieri ἐν τῇ αἰθρίᾳ, hoc est, in serenitate. Ergo εὐδία non est serenitas, alioqui etiam pruina fieret in εὐδίᾳ, quod negat Aristoteles, qualis est Austris spirantibus aër. Plinius εὐδίαν temperiem vertit ex Theophrasto. Quin ipse Theophrastis libro primo de causis plantarum τόποις εὐδιεινοῖς opponit ψυχρούς. Qui de his prolixiùs agere velit, legat Aristotelis duodecimum caput libri primi Meteorologicôn. Si itaque fuerit aër ventis placidus, & temperatus, lenis & mollis, ita vt iuuet esse sub Dio.

1. Meteor.

17 lib 24.
Theoph. 4. & 5. De causis Plant.

3 Occlusis vi frigoris poris, vnde nihil è corporibus nostris exhalat, sed pituita illa putris, quæ hyeme nata fuit, intrò fertur.

4 Quæ inoffenso cursu, conformationis & motus historiam, ad illud vsque tempus absoluit.

5 Nam à pituita illa intus abacta fœdatur nutricatus fœtus, isque iam grandior factus fraudatur suo genio: & vterina laxantur vincula à pituitæ copiâ madentia. hinc est quòd tunc abortioni fiat obnixius. Subitaria etiam illa frigoris incursio validè affligit fœtum Si itaque mulier abortioni obnoxia fuerit naturâ, ex quauis causa crudum abiicit facilè fœtum. Causæ externæ, vt trepidatio, saltus, euacuatio, aliaqua. Foueat partes infernas. vnguenta roborantia adferantur. victus ratio castiget pituitam. *Vsus.*

6 Si perfectum partum ediderit.

7 Quòd ante defraudati fuerint & spiritu puto, & alimento suaui. qualis enim aër, talis spiritus.

8 Humorum & partium vitio. Ita etiam quorum matres fœtæ fructibus crudis se replent. Nam in vtero non ita bene effundit suos sudores vt deberet.

9 Pro humorum copia, qui humido cælo procteantur, vt afficiuntur variè corpora, ita morbi varij. Quasi dicat, cum hæc descripta constitutio omnibus calamitosa sit, tamen ista calamitas, pro cuiusque varia natura, variè distinguitur.

10 A pituita putri eueniunt mulieribus & viris natura humidioribus. Ita etiam per autumnalia frigora euenit, si æstas Austrina præcessit. & hyeme quoque aquilonia, quia exitum non habet salsa pituita. Vere etiam australi, quia pituita viscosa colligitur in intestinis: & æstate etiam si clyster naturalis deficiat, nec pituitam arceat, tunc hæc putrescit: & in fine æstatis, si quæ dein suppressa, impetu affluat.

11 Biliosis, sed ætate confectis. nam aquilo prohibet exhalationem.

12 Per apoplexiam, & paraplexiam, tabem & asthma: nam frigus ad interna succos vel retrudit; vel catarrhi pectus senile obruunt.

XIII.

Ἢν δὲ τὸ θέρος 1 αὐχμηρὸν καὶ βόρειον γένηται, τὸ δὲ φθινόπωρον ἔπομβρον 2 καὶ νότιον, 3 κεφαλαλγίαι ἐς τὸν 4 χειμῶνα γίνονται, καὶ 5 βῆχες, καὶ 6 βράγχοι, καὶ 7 κόρυζαι, ἐνίοισι δὲ καὶ 8 φθίσιες. *Æstas frigida & sicca.*

XIII. Sin autem 1 sicca & aquilonia æstas fuerit, autumnus contrà pluuiosus 2 atque australis, 3 cephalalgiæ fortes in 4 hyemem incidunt, & 5 tusses, & 6 raucedines, & 7 grauedines, atque nonnullis 8 tabes.

His verò ipsis temporibus morbi non eueniunt, nam contraria intemperie hæc se mutuò temperant.

1 Sicca quidem & calida sua natura est æstas, verùm temperata; nam ille squalor in opora dilui debet, cùm noti excipiunt Etesias.

2 Sed ventis placidus, calidus & humidus. Si duràrit illa tempestas vsque ad hyemem. Natura sua autumnus alget & aret intemperanter, initium eius pluuiosum est, medium serenum, finis pluuiosus. talis est naturalis eius constitutio.

3 Madore tenso cerebro in natura humidioribus: & retentum ibi excrementum putrescit.

4 Si hyems suam temperiem habuerit naturalem.

5 Exprimitur enim ex cerebro mador à frigore hybetno.

6 In larynge. Tribus modis fluit humor, ergasmo, doloris vi, vel cùm pars continens exonerat se in contentam.

7 In naribus.

8 Ex pituitæ putris in pulmones delapsu, vnde exulcerantur. Quod facile fit his, quibus scapulæ alatum modo prominent. Si ergo contumaces incidetint tusses, fontinellæ fiant in humeris, & incernice, vel etiam in cruribus. Sed semper ea lege, vt panniculus *Vsus.*

carnosus vnà peruadatur à cauterio; alioqui frustrà erit.

XIV.

Autumnus. Ἢν δὲ βόρειον ᾖ 1 καὶ ἄνυδρον, τοῖσι μὲν 2 ὑγροῖσιν οὖσι τὰς φύσιας, καὶ τῇσι 3 γυναιξὶ 4 ξύμφορον. Τοῖσι δὲ 5 λοιποῖσιν ὀφθαλμίαι ἔσονται ξηραὶ, καὶ πυρετοὶ ὀξέες 7 καὶ 8 χρόνιοι, ἐνίοισι δὲ καὶ * 9 μελαγχολίαι.

** κόρυζαι.*

sed malè, quia hîc non fit mētio fuccrescentis cacochimiæ. XIV. Sin autem fuerit aquilonius 1 & pluuiarum expers Autumnus, his quidem qui 2 naturâ sunt humidiores, & 3 mulieribus 4 opportunus. 5 Cæteris ophthalmiæ 6 accidunt siccæ, & febres 7 acutæ, & 8 diuturnæ; nonnullis etiam 9 melancholiæ.

1 Cum nimirum æstas præcessit sicca & frigida.

Frigiditatis naturæ nota. 2 Qui sunt nigro rectoque capillo, nigris oculis, cute alba & glabra, voce aspera, venis angustis.

3 Pituitosis, & mollibus. Sunt enim variæ mulieres; quædam enim, vt vitagines, per solum biduum fundunt menses: aliæ sunt mediæ, hæ per quadriduum: at mollibus ad septimum diem feruntur.

4 Quia castigatur harum nimius mador.

5 Biliosis & melancholicis.

6 A bile sui seri experte; quod æstas siccissima exhausit, cuique iam denegatur exitus strictis membranis oculorum per hyemem, in quam incidunt. *Vsus.* Tempetat enim genuinus ichor bilem, ne nimium æstuet ac squaleat. In tali ophthalmia bilis euacuetur, ac oculi rigentur aqua rosata aut lacte muliebri, quibus adde turiæ præparatæ aliquantulum.

7 Symptomatum vehementia; & quia seri sui expers reddita bilis ferocit in venis, ac ibi cunctando putrescit.

8 Difficultate curandi, quòd humor crassior redditus sit penè pepasmi expers, meatus obstructi, natura infirma. Hic à venæ sectione apozematibus aperientibus, refrigerantibus, ac purgantibus, sensim dometur ac excludatur humor contumax.

Melācholici. 9 Deliria non sine tristitia & metu: omnia enim tuta timent. Aut etiam insania febris particeps. Nonnullis etiam hoc euenit, qui cùm calido & sicco temperamento fuere, iam affecta ætate, frigidiores & ficciores redduntur, ac fœtum horum redditur corpus in prouentum atræ bilis: & hæc tempestas eam acuit ac vberiorem teddit. Methodum miscendarum tempestatum hîc docet Galenus.

XV.

Siccum & pluuium tempus. Τῶν δὲ 1 καταστασίων τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ μὲν ὅλον οἱ 2 αὐχμοὶ 3 τῶν ἐπομβρειῶν εἰσὶν 4 ὑγιεινότεροι, καὶ ἧσσον 5 θανατώδεες.

XV. Inter anni 1 status omninò 2 siccitates 3 imbribus assiduis sunt 4 salubriores, minusque 5 funestæ.

Vsus. *Intemperies sicca salubritati accommodatior est, quàm humida immoderatio. Si ergo siccitas illa fuerit cum moderato calore & frigore, sciat Medicus nascentes tunc morbos fuccreuisse, non aëris, sed diæta vitio.*

1 Descriptiones, historias, & constitutiones.

2 Absque incendio, cùm philomelarum copia appatet.

3 Pluuiali statu, putredinis prouentu.

4 Perspiratione, & excrementorum inopia. Ergo facilè hi morbi curabuntur.

5 Pepasmi & excrerionis facilitate; nam alta puttedo in vitio non est. & corpus liberè perspirat.

XVI.

Νοσήματα δὲ, ἐν μὲν τῇσιν 1 ἐπομβρίῃσιν ὡς τὰ πολλὰ, γίνεται 2 πυρετοί τε 3 μακροὶ, καὶ κοιλίης 4 ῥύσιες, καὶ 5 σηπεδόνες, καὶ 6 ἐπίληπτοι, 7 καὶ ἀπόπληκτοι, καὶ 8 κυνάγχαι. ἐν δὲ 9 τοῖσιν αὐχμοῖσι, 10 φθινώδεες, 11 ὀφθαλμίαι, 12 ἀρθρίτιδες, 13 στραγγουρίαι, καὶ 14 δυσεντερίαι.

XVI. Namque 1 assiduis imbribus qui morbi incidunt, huiusmodi ferè sunt: 2 febres 3 diuturnæ, alui 4 profluuia, & 5 putredines, & 6 epilepsiæ, & 7 apoplexiæ, & 8 anginæ: Per 9 squalores verò; 10 tabes, 11 ophthalmiæ, articulorum 12 dolores, vrinæ 13 stillicidia, & 14 dysenteriæ. *Præcedentis Aphorismi confirmatio.*

1 Assiduis ab imbribus, fucci corporis redduntur madidiores & frigidiores.

2 A putredine per obstructionem nata.

3 Pepasmi & excretionis difficultate: quia pluuio cœli statu meatus redduntur angustiores, & natura debilitatur, ac prouentus excrementorum est maximus.

4 Lienteriæ, diarrhœæ, disenteriæ atque tenesmi: copiosè enim ichores tunc prouenient, vel aluinæ venulæ ab infarctu laborant, putredineque fuccos contaminant. Vnde fluxus vniuersales qui toto genere manant venoso. A prouisione totius, tandem cùm prauitas excrementorum se remiserit, dentur talia quæ intestina toborent, vt Panis biscoctus coquatur in aceto, & siccetur, id ter repete, tandem puluerisetur, ac eo iuscula incrassentur. *Vsus.*

5 Vlceta putrida malique moris, pustulæ, & alii tumores, qui partium, in quas materia illorum decumbit, substantiam labefactant: præsertim verò pudendi & ani: & sphacelismi cancri vim redolent, ægre ad cicatricem veniunt: purgatis admoue vnguentum ex tutiâ, cui addes argentum viuum puluerisatum. Puluerisatur facillimè, si remisceas id cum liquato plumbo, quin & auro. nam id argentum calcinat cunctá metalla. *Obseruabile.*

6 Conuulsiones vniuersi corporis periodicæ, cum sensus & mentis oblæsione à madore. Detur decoctum guaiaci.

7 Id est, motus & sensus vniuersi corporis priuationes.

8 Pituitosæ in faucibus phlegmonæ. ab euacuatione lingant cineres hirundinum cum dianuco.

9 Quasi dicat, licet siccitas sit salubrior imbribus, suæ tamen intemperiei congeneres morbos inuehit.

10 Siccæ, ab inopia nutricatus: squaloreque sicco, emaciato corpore, vnde atrophiæ.

11 Siccæ, ab adusto sero sanguinis, consumptoque humore aqueo, qui restaurari nequit ab æstu bilis quæ in membranam affluit, si hanc ad φθινάδας referas.

12 Ex articulorum attritu, exhausta penè materia quæ ad facilem motum facit, attractoque acri sero. Optimum mihi remedium hoc: accipe viuas ranas, has coque in butyro insulso. hoc illinat se. *Vsus.*

13 Per vrinæ acrimoniam. Da lac amygdalinum papaueratum.

14 Bilis actimoniâ, quæ intestina exulceret: Aliter curanda hæc, quàm quæ prouenit ex præcedente aëre humido; ibi enim putrescit materia, tenesmum facit; deinde excludit muccosa, putrida, & varia. Bile exclusâ coquatur lac ad mediæ partis exhaustum, id potet.

XVII.

Αἱ δὲ 1 καθ' ἡμέρην καταστάσιες, αἱ μὲν βόρειοι τά τε σώματα 2 ξυνιστῶσι, καὶ 3 εὐτόνους, 4 εὐκίνητα, καὶ 5 εὔχροα, καὶ 6 εὐηκοώτερα ποιέουσι, καὶ τὰς 7 κοιλίας ξηραίνουσι, καὶ τὰ 8 ὄμματα δάκνουσι, καὶ περὶ τὸν θώρηκα 9 ἄλγημα ἤν τι προϋπάρχῃ, μᾶλλον πονέουσιν. Αἱ δὲ 10 νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα καὶ ὑγραίνουσι, καὶ βαρυηκοΐας, καὶ καρηβαρίας ποιέουσιν, καὶ 11 ἰλίγγους, ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι καὶ τοῖσι σώμασι δυσκινησίην, καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνουσι.

XVII.

Diaria constitutiones aëris quid agant, Aquilonariæ.

XVII. Iam verò quod ad tempestates 1 cottidianas attinet, Aquiloniæ quidem 2 solida reddunt corpora, tum 3 etiam firma, & ad 4 motum expedita, & benè 5 colorata, 6 auditum acuunt, sed tamen 7 aluos deficcant, quin & 8 oculos mordent, & si quis antè 9 dolor in thorace extiterit, eum acerbiorem reddunt. At verò 10 Austrinæ, corpora planè resoluunt, & humidiora reddunt, tum etiam auditus grauces, & capitis grauitates, & 11 vertigines inducunt tenebricosas, tum ipsis oculis totique corpori in mouendo difficultatem afferunt, aluumque humidam reddunt.

Austrinæ.

1 Quæ repente incidunt in tempora alioqui bene morata, nec perennant, sed paucis diebus suum peragunt curriculum, vel vno die interdum. Tempestates nimirum quæ cottidie oboriuntur.

2 Serum humorum exhauriendo.

3 Modica strictione ac siccitate partium.

4 Ex moderata siccitate firmatis instrumentis, ac robore animalis facultatis.

5 Benigni sanguinis vitalis ac naturalis beneficio: hinc enim flos ille venustus qui cernitur in colore, charactere, & mole. Vnde certa documenta certæ sanitatis principum partium, & triplicis œconomiæ facultatum.

6 Et reliquos etiam sensus integriores præstat, & libertatem quandam facit meatui auditorio, externi medij, id est, aëris, puritas, membranamque illam in auribus facit aëreis pulsibus accommodatiorem.

7 Hoc est, supprimunt. excrementi prauitate, ob felicitatem coctionis & distributionis, strictaque vi corporis, dominante, constricto etiam vi frigoris sphinctere.

8 Nam aëri frigido tenelluli oculi expositi.

9 Vt pleuritis, asthma, taucitas sicca, tussis, tabes.

10 Quæ subitò inuadunt; infirma faciunt corpora ac quasi effœminant ea, nimiâ mollitie, principio neruorum madore emollito; meatus obstruunt, aërem impurum reddunt, mentis aciem obnubilant.

11 A fuliginum copia, cui remixti spiritus animales (qui alioqui sua ex natura rectomotu feruntur) in gyrum rotantur: nam vaporum ac fuliginum motus is naturalis est. Imagines autem rerum spiritus animales offerunt menti: quare cùm hi gyrantur etiam imagines vnà voluuntur.

XVIII.

Κατὰ δὲ τὰς 1 ὥρας, τοῦ μὲν 2 ἦρος καὶ ἄκρου 3 τοῦ θέρεος, οἱ 4 παῖδες, οἱ τουτέων 5 ἐχόμενοι τῇσιν ἡλικίῃσιν, ἄριστά τε διάγουσι, καὶ ὑγιαίνουσι μάλιστα· τοῦ δὲ 6 θέρεος καὶ τοῦ 7 φθινοπώρου μέχρι μέν τινος, οἱ 8 γέροντες· τὸ δὲ λοιπὸν φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος, οἱ 9 μέσοι τῇσιν ἡλικίῃσι.

Aetates aliæ aliis temporibus gaudent.

XVIII. Iam verò per 1 tempora anni, 2 Vere quidem & 3 ineunte æstate, 4 pueri, & his ætate 5 proximi optimo sanè sunt loco, valentque optimè. 6 Æstate verò & 7 Autumno aliquantisper 8 senes: quod reliquum est Autumni & hyemis, qui sunt 9 ætate medij.

Intemperatæ naturæ modico gaudent contrariorum vsu: temperatæ verò, temperatis. nam à similibus fouentur res quæque, mutantur verò à contrariis.

1 Hoc est, per anni septem partes benè moratas beneque constitutas: in quibus tempestates singularum proprio fiunt loco, hoc est, cùm ὡραῖα fiunt ὡραίως.

2 Quod tempore excellit inter cætera tempora, estque cunctæ nimietatis expers.

3 Hoc est, à calendis Maij, ad Idus eiusdem Mensis.

4 Anno à septimo ad decimum quartum, ineunte æstate, integra sanitate fruuntur; nam sunt humidiores.

5 Adolescentes: nam hi Vere valent maximè; quòd temperata huiusmodi ætatis natura, simili quoque temperie suo statu continearur. Est enim moderatissima hæc ætas, nimirum à 14, ad 25. Reliquis autem ver neque pessimum, sed medium, dicit Galenus.

6 Vigente æstate.

7 Diebus aliquot antè occasum Vergiliarum, id est, parte altera Autumni.

8 Quia intemperatæ naturæ modico contrariorum vsu gaudent: nam sunt frigidiores, & ab excrementis humescunt.

9 Vt constantis ætatis homines, & iuuenes. vt ab anno 25 ad 40.

XIX.

Νοσήματα δὲ 1 πάντα μὲν 2 ἐν πάσῃσι τῇσιν ὥρῃσι γίνεται· μᾶλλον δὲ ἔνια κατ᾽ ἐνίας αὐτέων καὶ 3 γίνεται καὶ παροξύνεται.

Præfatio, nã venit iam ad peculiares morbos cuiq; tempori Anni.

XIX. Enimuerò morborum genus 1 omne 2 omnibus anni temporibus existit: Sed tamen eorum alij certis anni temporibus faciliùs 3 existunt & ingrauescunt.

1 Quasi dicat, morbificæ causæ omnes non pendent à temporum constitutione: cunctæ enim res non naturales fœcundæ sunt in morbos: plurimi tam nascuntur vitio temporum, quàm diætæ & naturæ.

2 Efflorescunt idem morbi, specie, magnitudine, more, & motu. Propterea autem nascuntur, quòd naturæ sint congeneres, vel quòd diætæ vitio natura labefactetur, & omnis humorum ratio immutetur.

3 Hoc est, fiunt & irritantur. Ita melancholici morbi Autumno gignuntur: Vere irritantur. sic tabidis calamitosus est Autumnus procreatione morbi, & eiusdem paroxysmo. Ita causus oritur æstate cùm cælum flammat caloribus: attamen illa etiam hyeme producitur ab atomatum vinique generosi intemperato vsu.

XX.

Τοῦ μὲν γὰρ 1 ἦρος τὰ 2 μανικὰ καὶ τὰ 3 μελαγχολικὰ, καὶ τὰ 4 ἐπιληπτικὰ, καὶ 5 αἵματος ῥύσιες, καὶ 6 κυνάγχαι, καὶ κόρυζαι, καὶ βράγχοι, καὶ βῆχες, 7 καὶ 8 λέπραι, καὶ 9 λειχῆνες, καὶ 10 ἀλφοὶ, καὶ 11 ἐξανθήσιες ἑλκώδεες πλεῖσται, καὶ 12 φύματα, καὶ 13 ἀρθριτικά.

Morbi temporum suam naturam sequantium, Verni.

XX. Etenim 1 Vere 2 insaniæ, 3 melancholiæ, & epilepsiæ 4 summa sunt omnia, 5 sanguinis profluuia, 6 anginæ, grauedines, raucitates, & tusses, 7 & 8 lepræ, 9 impetigines, 10 alphi, plurimæque 11 pustulæ vlcerosæ purulentæque 12 & tubercula, 13 & articulorum dolores.

Enumerat hoc Aphorismo triplicia symptomata malè affecti cerebri per idiopathiam & per sympathiam. Quædam enim sunt symptomata malè affecti temperamenti cerebri: temperamento enim malè affecto accidit principis facultatis deprauatio, vt sunt mania, & melancholia. Alia sunt symptomata malè affecti cerebri in corpore vel ventriculis cerebri, vt in epilepsia. Alia denique sunt symptomata excretionis malè affecti cerebri, vt sunt haimorragia, raucedines.

1 Vere

1 Vere nouo: maximè cum fabæ florent. ver euchyma corpora seruat: impura arguit. vt exercitium, ita corpus purgat ver.

Mania. 2 Hoc est, furores febrium expertes, non autem superuenientes phreniridi. vt virginibus euenir à menstruorum suppressione; siquidem in mammis coaceruetur sanguis menstrualis. viris etiam qui sunt vultuosa facie; rubris & flauis; quibus sanguis ad superiora elatus in melancholiam transit, à quo humore melancholico fit mania, quòd verno tempore sanguinis dominatu corpus teneatur, & qui in eo existit melancholicus humor moueatur. Mania accipitur apud Hippocratem duobus modis, vno modo pro ea insania quæ phrenitidi superueoit, & est iuncta febri: de qua Hippocrates in Coacis, Phrenitici, phanatici, tremuli. De qua mania hîc non loquimur: sed de ea quæ febris est expers.

3 Hoc est, deliria cum timore & mærore coniuncta, febris expertia. Eueniunt hominibus constantis ætatis, qui olim calido & sicco temperamento fuerunt.

Melancholia triplex. Est etiam apud Hippocratem alia Melancholia quæ est febris particeps. Quæ autem febris est expers, est triplex: vna, cerebri; altera totius corporis humore melancholico imbuti, à repletione & plethora totius corporis; deinde hypochondriaca.

4 Puerilis. à pituita: senilis, à melancholia.

5 Explicata iam deprauatione actionum principum & spontanearum, hoc est motus; explicat demiq; symptomaticas excretiones cerebri malè affecti idq; siue peridiopathiā siue per sympathiā.

Haimorrhagia Hippocrati varia. Haimorrhagia accipitur hoc loco pro omni sanguinis excretione ex quacúq; parte ea fiat. Est autem duplex, critica nimirum, qua natura leuatur; & symptomatica, quæ fit naturæ incommodo, & malis ægri rebus. Est itaque hæmorrhagia cerebri malè affecti vel aliorum viscerum symptomatica, vel critica plethoræ. Quæ symptomatica est, bifariam euenit: vna, è motu morbi, qualis

Obseruabile. erat haimorrhagia Philisci: altera, ex vitio alicuius visceris. Nam quibus facies viridi colore est suffusa,

Historia. ex hepate laborant: & signum est iam iam adfuturi hydropis, frequens in his cruoris per nares effusio. Vidi tales cùm à vini liberaliori vsu æstuarent, in hæmorrhagiam sæpiùs traherentur, tandem icteticos euasisse, mox in hydrop idē malū abisse calamitosum.

6 Ex humoris decubitu excitata phlegmone in faucibus & larynge.

7 Iam aggreditur explicationem earum affectionum quæ sequuntur vitium humorum à centro ad superficiem translatorum. Vtque est humoris qui foras euocatur conditio, & partis in quam decumbit diuersitas, ita etiam malum distinguitur quod procreatur.

Lepra. 8 Hoc est; scabies crassa, quæ cutem altiùs in orbem disquamat: à pituitā fit salsā, tum simplici, tum atrā bile perfusā. Arabum Lepra est Græcorum elephantiasis. aliud quoque Græcorum est Lepra,

Historia. aliud elephantiasis. Nam lepræ nomen, est genus, sub quo continetur etiam elephantiasis. Cuidam nobili viro huic implicito, multa remedia frustrà adhibui: secui venam, præparaui, purgaui; tandem elleboro albo vsus; topica præclara admoui, theriacā pugnaui; omnia frustrà. Tandem vsu cucumerum euasit. His conditis etiam vtebatur toto anno.

Malum mortuum. 9 Quæ mala mortua recentioribus Chirurgis dicuntur, ex suffusione seri cuiusdam crassi, biliosi, aut pituitæ salsæ, pepasmi expertis. Nam lichen est vt herpes venenatus: quia hæc diffusio adfert parti deprauationem facultatis alteratricis, adeò vt qui bonus sanguis in partem influit, is statim in eum humorem conuertatur, quo pars est viriata. Non est autem lichen idem quod mentagra: vide Celsum & Æginetam.

Alphi. 10 Vitiligines, hoc est defœdatio, & macula rotunda, guttarum more sparsa: quæ fit à pituitā salsā, vel humore melancholico. Duplex enim est Alphus, albus, & niger. quorum niger est longè albo deterior. Alphus autem omnis, macula est planè indelebilis. & si quid scateat alphis, signum est imminentis elephantiasis. Differt autem alphus à Leuce, quòd leuce altiùs descendat; alphus superficietenus conspiciatur.

Exanthema: ta quid Hippocrati. 11 Vt herpetes exedentes. Duobus enim modis accipitur apud Hippocratem exánthema. nam generaliter acceptum significat tertium illud tumorum genus quod Latini pustulam vocant. hoc est, tumor præter naturam pepasmi experte à materia natus: & à sanguine segregata est illa materia, quæ partis in quam decumbit substantiam labefactat. At κατ' ἐξοχὴν significat pestilentem & venenatam illam pustulam, cuius materia acerrima cutem rodit.

12 Hoc est, tumor præter naturam, quem vulgò furunculum vel anthracem nominamus.

13 Non quidem à siccitate, sed propriè dictæ arthritidis 6 Aphorismorum 55. incumbentibus in articulos humoribus verno tempore liquatis. Iuuenes arthritici in senio liberantur, quia pituitescit acrior tunc succus.

XXI.

Aestatis proprij & alieni morbi. Τοῦ δὲ θέρεος ἔνιά τε 1 τουτέων, καὶ 2 πυρετοὶ ξυνεχέες, καὶ καῦσοι, καὶ 3 τριταῖοι, 4 πλεῖστοι, καὶ 5 τεταρταῖοι, καὶ 6 ἔμετοι, καὶ 7 διάρροιαι, καὶ 8 ὀφθαλμίαι, καὶ 9 ὤτων πόνοι, καὶ 10 στομάτων ἑλκώσιες, καὶ 11 σηπεδόνες αἰδοίων, καὶ 12 ἵδρωα.

XXI. At verò æstate horum 1 nonnulli accidunt, & febres 2 continuæ. & 3 causi, & tertianæ 4 plurimæ, & 5 quartanæ, & 6 vomitiones, & 7 diarrhœæ, & 8 ophthalmiæ, & 9 aurium dolores; & oris 10 exulcerationes, & 11 genitalium putredines, & pustulæ 12 quædam miliariæ.

Morbi verni & æstiui quid differant. 1 Differunt morbi verni & morbi æstiui. Verni quidem, quòd eo tempore ingrauescant. æstiui verò, quòd æstate gignantur, & ingrauescant. Horum, inquit, nonnulli accidunt, æstatis initium, veris adhuc naturam retinear. Quasi dicat, ex morbis æstiuis alij sunt communes, alij sunt proprij.

Febres continuæ. 2 Veræ, & nothæ. Ac nothæ quidem ex pituitæ salsæ permixtione: Veræ autem ex putrida bile quæ stabulatur in maioribus venis & arteriis. Notha quidem si præcessit hyems austrina, quæ pituitæ salsæ est procreatrix, & subsequutum fuerit ver aquilonium & siccum, quod illam pituitam diutiùs retinuerit.

2 Hoc est, continuæ essentiales, cum inexplebili siti, linguæ scabritie, cum iactatione corporis & ardore coniunctæ. Quæ fiunt cùm exhaustæ venæ & arteriæ, acres ichores in se rapiunt. Nam æstas acerrimæ bilis est procreatrix. A prouisione habita totius

Remedium. corporis, commendatur ab Auenrhoïde mirum in modum aqua anguriæ, vel melonum pota. Nos iulapiis addimus maximo cum successu oleum vitrioli, ad acorem.

4 Nothæ quidem ineunte æstate. sub canicula verò, per alicuius visceris peculiarem affectionem, gignentis, aut mittentis, aut suscipientis bilem. Affectionem visceris, inquam, non quidem phlegmonem, sed indicibilem quandam & inexplicabilem proprietatem: inde certæ periodi.

5 Æstiuæ: quæ ingrauescunt æstate: nam in æstate, ob defectum materiæ, generari non possunt: nisi forte sub finem.

6 Biliosæ. Quòd bilis natura ad superiora viam affectet, cùm ab hepate aut venis in ventrem effunditur:

ditur maximè si orificio ventriculi sit infirmo. fundo autem valido.

7 Quibus bilis deorsum fertur: vt in pictocholis κάτω.

Medela.

8 Siccæ: ab acerrimo sero bilioso, oculos mordicante, mitescit fotu aquæ oui, & rosatæ, ac lactis muliebris.

Aurium dolores.

9 Critici, & symptomatici, vel ab orgasmo biliosi humoris superiores partes petentis, vel ab exclusione cerebri. Intelligit vel aurium inflammationes, vel parotidas.

10 Internæ, tum externæ, tum criticæ, tum symptomaticæ. Per contrarietatem interioris tunicæ ventriculi, quæ toti ori communis est, cùm bilis eam tentat. aut per decubitum à capite in os. Remedio est aqua nucum asperfarum aceto.

11 Præsertim cælo antè pluuioso, austrino, & ventis placido.

12 Sudamina propriè, toto corpore sparsim erumpentes pustulæ; à sudorificæ materiæ acrimonia. Cùm enim hæc materia exire nequit, in molem quandam attollit cutem. Balneis placatur hoc malum, ex aqua in qua coxit malua, lapatium acutum: & sacculus cui inditur terra argillosa; cui misceo alumen, sulphur, vitriolum: & interdum quid præcipitati.

Remedium.

XXII.

Autumnales morbi.

Τοῦ 1 φθινοπώρου καὶ τῶν θερινῶν τὰ 2 πολλὰ, καὶ πυρετοὶ 3 τεταρταῖοι, καὶ 4 πλάνητες, καὶ 5 σπλῆνες, καὶ 6 ὕδρωπες καὶ 7 φθίσιες, καὶ 8 στραγγουρίαι, καὶ 9 λειεντερίαι, καὶ 10 δυσεντερίαι καὶ 11 ἰσχιάδες, καὶ 12 κυνάγχαι, καὶ 13 ἄσθματα, καὶ 14 εἰλεοὶ καὶ 15 ἐπιληψίαι, καὶ τὰ 16 μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικά.

XXII. 1 Autumno verò cùm 2 multi æstiui morbi in hominum vitam inuadunt, tum etiam febres 3 quartanæ, & 4 erraticæ, & 5 lienum tumores, & 6 hydropes, & 7 tabes, & 8 stranguriæ, & 9 lienteriæ, & 10 dysenteriæ, & morbi 11 coxarij, & 12 synanchæ, & 13 asthmata, & 14 voluuli, & 15 epilepsiæ, 16 maniæ, & melancholiæ.

Omnes hi morbi autumnales fiunt ab humore intrò conuerso, ac veluti in ergastulo concluso; vt hinc ferè incurabiles euadant.

Autumnus morbifer.

1 Qui est inæqualis, repentinâ caloris, frigoris, & humoris, & siccitatis mutatione; ideoque omnis cacochymiæ parens, & vitij per æstatem concepti, conseruator; nam effluxum succorum æstate genitorum cohibet. Sequitur enim æstatem calidam & siccam, corporaque excipit eo modo affecta, & accedente diætæ vitio per oporam.

2 Autumni inæqualitas non apta est mitigationi contumacis materiæ æstiuæ.

3 Sæpe à bile torrida, quæ degenerat in atram. Curari fere debet vt tertiana exquisita. Borago, buglossa, viola, nymphæa sunt hîc vtilia, & ex pomis confecta, & cichoracea.

Erraticæ febres vnde.

4 Siue incertæ, hoc est, incerto typo quæ feruntur, cùm aut diuersis focis materia putrescit, mouetur, & coaceruatur; aut eiusdem portio mouetur vna, altera manet immota; altera computruit, altera nunc primùm putrescit. Incertis horis horrescunt, modò calent, iterumque post tres horas horrescunt. bonitati naturæ relinquendæ, nam occasio cathartici captari nequit.

Splenis tumor duplex.

5 A copia melancholici humoris, quam excludere nequit; vel hepar se exonerat in lienem validè: vel à nimio potu. Cùm lien obsidetur in superiore parte dicitur anarthopos. In historia Herophontis Galenus in cõmentario dicit, Euasit abscessu antirrhopo.

6 Cùm quis per febres se liberaliter inuitat, nec aquam vomitione excludat, vel post febrem.

7 Quia autumnus tabidis est periculosus: à ferina destillatione.

Remedium.

8 Ab acerrima vrinæ vi: te fluâ bile à peripheria ad centrum. Senibus à pituita salsa. Datur decoctum maluæ, & emulsio seminum frigidorum & papaueris albi.

Aluini fluxus

9 Alui prauæ deiectiones, à priuatione concoctionis primæ, per intemperiem frigidam ventriculi, aut superficialem exulcerationem ab acri humore, qui abradendo & exasperando molestus sit.

10 Ab acerrima vi retorridæ bilis. Illa rhabarbaro purgetur.

11 Decumbente succo in coxam. phœnigmi solatio sunt.

12 Ab acri bile laryngem occupante.

13 Obstructis pulmonum bronchiis.

14 Excrementorum per os exclusio, ob intestina intercepta, clysmis agendum.

15 Præsertim melancholicæ, quæ melancholiæ superueniunt.

16 Primariæ; & quæ phrenitidi superuenit: cùm biliosus succus qui æstuat in cerebro, tandem in atrum succum abit: In Vere accidunt maniæ & melancholiæ primigeniæ, quæ sunt febris expertes: In Autumno, & primigeniæ, & secundariæ.

XXIII.

Hyemis morbi.

Τοῦ δὲ 1 χειμῶνος, 2 πλευρίτιδες, 3 περιπνευμονίαι, 4 λήθαργοι, κόρυζαι, βράγχοι, βῆχες, πόνοι 5 στηθέων, καὶ 6 πλευρέων, καὶ 7 ὀσφύος, 8 κεφαλαλγίαι, 9 ἴλιγγοι, 10 ἀποπληξίαι.

XXIII. At verò 1 hyeme 2 pleuritides, 3 peripneumoniæ, 4 lethargi, grauedines, & raucitates, tusses, & dolores 5 pectoris, 6 & laterum, ac 7 lumborum, 8 capitis dolores, 9 tenebricosæ vertigines, & 10 apoplexiæ.

1 Si hyems frigida & aquilonia fuerit, humidaque.

2 Phlegmone oborta in membrana quæ costis intexitur, musculorumque intercostalium; per lateris infirmitatẽ, cui calamitosa est hyems. Quia maior hîc est ratio mali in partis opportunitate, quàm in causæ efficientis potentia. Pleuritis autem in aliam anni partem incidit, non ratione partis, sed ratione materiæ. Hyeme verò languent nerueæ illæ partes vi frigoris; & frigus ex capite in illas exprimit serosum humorem.

3 Tum primigeniæ, tum secundariæ. Ac primigeniæ quidem ex prolapsu catharrhi à cerebro in pulmones; secundariæ, ex translatione pleuritidis.

4 Id est cerebri à pituita putrida incendium, cum delirio & febre coniunctum.

5 Fiunt ex decubitu subtilissimi catarrhi in sternum, vel ab asthmate & peripneumonia.

6 Hoc est, musculorum sexaginta respirationi aut exsufflationi dicatorum, aut motui scapularum & brachij inseruientium affectione. Hic meminit Hippocrates pleuritidis & doloris lateris; quare errant illi qui existimant eum loqui de pleuritide vera, libro secundo De victus ratione, in initio libri.

7 Tenso cerebro à flatuum & pituitæ copia.

8 Ex catarrhi prolapsu.

9 Excitata materia, quæ in cerebro vitium fecit, ac in flatum versa.

10 Exitu prohibitis spiritibus animalibus à cerebro, ob repletionem.

XXIV.

Aetatum singularum morbi.

Ἐν δὲ τῇσιν ἡλικίῃσι τοιάδε συμβαίνει· τοῖσι μὲν 1 σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισιν, 2 ἄφθαι, 3 ἔμετοι, 4 βῆχες, 5 ἀγρυπνίαι, 6 φόβοι, ὀμφαλοῦ 7 φλεγμοναὶ, 8 ὤτων ὑγρότητες.

XXIV.

XXIV. Iam verò qui in ætates cadunt morbi, huiusmodi ferè sunt: nam 1 puerulis & nuper in lucem editis 2 aphthæ, 3 vomitiones, 4 tusses, 5 vigiliæ, 6 pauores, vmbilici 7 inflammationes, 8 aurium sordes humidæ.

Descripsit hactenus morbos tempestatibus familiares: iam, ætatum. nam vt temperamentum corporis fuerit, & in eo dominatus humorum, ita fa tle eiusdem intemperiei morbi suscipiun ur. Nam morbi ætatibus ferè sunt congeneres.

1 Hoc est à natali die, ad septimum vsque mensem; vel etiam ad quartum mensem: nam & quarto mense dentitate quidam deprehensi sunt. Triplex est infantia: prima, à natali ad perfectam dentitionem. hinc secunda, ad septimum annum, tertia, quoad asperiorem vocem edit.

Infantia triplex.

2 Oris tum interni tum externi vlcuscula, ob cutis mollitiem, lactis acrimoniam, carnisque humiditatem; vel acris catarthus labitur in os. Qui ex lue venerea laborant, habent quoque os & labra aphthis obsita, vnde hæ aphthæ ad alios serpunt. Nam aphthæ quædam sunt contagiosæ, vel etiam venenatæ: fiunt istæ ex acri humore, omnem pepasmum respuente. quæ à lue venerea, diffusiore osculo ab ore infecto, ad alios quoque serpunt. Sunt quidem inter ipsos pueros aphthæ contagiosæ, quando alter alterum osculo excipit, sed non sunt venenatæ. Adultis interdum eueniunt ab acerrimo sero à capite elabente in palatum & fauces: profert has austrina placida constitutio: sunt malignæ. Abstergentur aqua nucum, quæ cum aspetso aceto elicitur.

Aphthæ.

Epid. 3.12.

3 Tum lactis tum seri vitio; vel quòd nondum lactis vsui assueuit, quia in vtero, per vmbilicum, sanguine materno vixit. Hinc fit quòd ventriculus nondum assuetus huic officio, sinat lac putrescere. Vomitionis autem puerilis duplex est ratio: quædam enim est naturalis, quædam symptomatica. Nam pueruli benè nati, qui sunt solidi, & ventriculo benè constituti, lactis copiam concretam vomitione reddunt: vt qui cibi sunt auidissimi, ventriculus verò nondum possit necessitati insitæ satisfacere. Alia vomitio est symptomatica. quia iis demum naturis lac est consentaneum, in quibus nulla desideratur ratio neque temperamenti in ventriculo, neque puritatis. Pueris itaque quibusdam ex decubitu seri, vel parte aliqua lactis residente in ventriculo, huiusmodi accidit vomitio.

Vomitus puerulis duplex.

4 Ex frigida aura illi insueta, & à catarrho.

Anisi vis in pueris.

5 Totminum vi, & tussi. Ad tormina eorum date solebam scriptulum anisi crasse puluerisati cum primo pultis cochleari. Hoc purgat infantes, non aliter ac si senior rhabarbarum sumpsisset.

6 Ex terris vaporibus, à lacte corrupto sursum delatis.

7 Eo nuper refecto tertio vel quarto ætatis die: vnde dolet, & sanguinem trahit.

8 Quòd omnia adhuc humeant, ac ossa etiam muccosa sint. si itaque humescat valdè cerebrum, effundit copiam vndique.

XXV.

De dentientibus.

Πρὸς δὲ τὸ 1 ὀδοντοφυεῖν προσάγουσιν, οὔλων 2 ὀδαξισμοί, 3 πυρετοί, 4 σπασμοί, 5 διάρροιαι, καὶ μάλιστα ὅταν 6 ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας, καὶ τοῖσι 7 παχυτάτοισι τῶν παιδίων, καὶ τοῖσι 8 σκληρὰς τὰς κοιλίας ἔχουσι.

XXV. Iam verò cùm 1 dentire cœperint, gingiuarum 2 molesti prutitus, 3 febres, 4 conuulsiones, 5 diarrhœæ, maximéque cùm 6 edunt caninos dentes, & qui inter pueros 7 crassissimi sunt, aluóque 8 astricta.

1 Vt septimestres infantes, nonnunquam etiam quadrimestres.

2 Hoc est, stimulantes, & vellicantes: prurium e tei vellicantis acrimoniâ: nimirum dentibus progressu suo gingiuas vellicantibus. Illinantur gingiuæ melle cum butyro, ac cerebro leporino commixto.

3 Dolore & ex vigiliis. Vnde febres acutæ hæ, vt demonstrat Galenus huius libri tertij, vicesimo septimo.

4 Quòd puerorum nerui sint infirmi: indéque pituitâ & flatu distenti conuellantur. Epilepsia, inquit Aurelianus, est morbus puerilis, in ea præsertim pueritia, quum dentes generantur.

5 Seri pituitosi aut biliosi copiâ è toto corpore vel vicinis partibus in ventriculum vel intestina influente: sympathiâ ventriculi ex gingiuarum dolore.

6 Quo tempore acerbiores sunt pruritus gingiuarum; combinatiores enim sunt tunc gingiuæ, ac dentes hi acuminati sunt: hoc fit mense duodecimo, & sequentibus, & communitate membranarum cæteræ partes etiam affliguntur: nam interior oris membrana est ventriculo communis, & dens ceteris ossibus duplo est siccior.

7 Ægriùs enim erumpunt his.

8 Quia hoc plethoricis causis replet caput: vnde spasmus.

XXVI.

1 Πρεσβυτέροισι δὲ γενομένοισι 2 παρίσθμια, σπονδύλου τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον 3 εἴσω ὤσιες, 4 ἄσθματα, 5 λιθιάσιες, 6 ἕλμινθες στρογγύλαι, 7 ἀσκαρίδες, 8 ἀκροχορδόνες, 9 σατυριασμοί, 10 στραγγουρίαι, 11 χοιράδες καὶ τ' ἄλλα 12 φύματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

De mediis inter eos qui dentire desierunt, & qui pubescũt.

XXVI. At vero cùm 1 ætate processerunt, 2 tonsillæ, necnon vertebræ quæ est ad 3 occiput intrò luxationes, 4 asthmata, 5 vesicæ calculi, 6 lumbrici rotundi, 7 ascarides, 8 verrucæ pensiles, 9 satyriasmi, 10 strangutiæ, 11 strumæ, & alia 12 tubercula; præcipuè verò prædicta.

Symptomata hæc eueniunt puerulis ablactatis nuper, vit io diæta, vel immutatione habitus, temperamenti, & actionum ventriculi, & aliarum partium nutritioni dicatarum: quæ neque sic humescere, neque sic intumescere, neque sic concoquere consueuerunt.

1 Absoluta dentitione: cum ad duodecimum progrediuntur annum, à quatto vel quinto computando.

2 Glandularum quæ sunt ad linguæ radicem inflammationes. Nota vna parte oris malè affecta, cæterarum quoque oris partium affectiones intelligi: Effluit in glandulas has humor à cerebro.

3 Ab angina, quæ vertebrarum ligamenta & neruos vnà afficit: vel quòd ipsa hæc ligamenta phlegmone occupantur: vnde luxatur vertebra. Et huiusmodi luxatio periculosissima est, quòd opprimatur radix medullæ dorsalis, qua oppressa, denegatur partibus infrà collocatis spiritus animalis. Dens ita luxatur.

Angina à luxata vertebra.

4 Idest, suspiriosi anhelitus, vel spirandi difficultates, ex vitio pulmonum, obstructis eorum bronchiis à crassa & lenta materia: quia pueri nullum diætæ modum obseruant.

5 Ex pituitæ copia: quæ prouenit ex intemperantia actæ vitæ; vesicæ infirmitate, & caloris vi.

6 Qui ex cruditate chylosa gignuntur in intestinis, vbi calore fouetur. Sic in morbis acutis efferri hos in fecibus, & viuos, bonum est, quia oriuntur à re subterfugiente distributionem; mortui feruntur ex putredine.

Lumbrici.

7 Vermiculi qui in sphinctere consistunt. sunt symptomata voracitatis.

8 Angustæ basis tubercula callosa: à len is succis nata.

Satyriasis. 9 Tubercula ponè aures oborta. Syriases legebat Hieremias Triuerius: quem affectum Paulus numerat inter affectus pueriles. Satyriasmus vel satyriasis, primò significat elephantiasin, idque ex euentu: quòd elephantiaci more Satyrorum in Venerem ferantur. secundò, pudendi perpetuam erectionem. tertiò, quòd referant elephantici Satyros, quòd habeant *6.Epid.3.* retortas auriculas, & labra prætumida more Satyrorum. Hîc, Satyriasmus est species quædam parotidis. Hippocrates duorum tumorum qui ponè aures efflorescunt, meminit, γογγρώνων & φηρέων: quorum illi rotundi ac duri, ad guttur hærent; hi verò oblongi, sub auribus: sic dicti à Φηρῶν Thessaliæ vrbe, in qua grassabantur. goggronam nostrates vocant *een Koyer.*

10 Ab acri humore.

11 A pituita putri imbutis glandulis; præcipuè colli.

12 Quiuis tumores præter naturam; qui fotis consistunt à vitio interno corporis.

XXVII.

Adolescentum & puerorum morbi.

Τοῖσι δ' ἔτι 1 πρεσβυτέροισι, καὶ περὶ τὴν ἥβην προσάγουσι, τούτων τε τὰ 2 πολλά, καὶ 3 πυρετοὶ χρόνιοι μᾶλλον, καὶ ἐκ ῥινῶν 4 αἵματος ῥύσιες.

XXVII. 1 Adultioribus autem & puberibus, commemoratorum 2 multa accidunt, & 3 febres etiam diuturniores, tum etiam 4 sanguinis profluuia è naribus.

1 Dudecimo, decimotertio, & decimoquarto anno: cùm ad pubertatem accedunt. Id est, adolescentibus, qui iam vocem asperiorem edere, veneremque agnoscere ceperint, vsque ad decimum septimum annum, & paulò etiam vlterius. Et hîc agit etiam de septennibus & decennibus: nam hoc Aphorismo pueritiam & adolescentiam simul est complexus.

2 Vt phymata, lithiasis, paristhmia, vermes, & quæ sunt eiusmodi.

3 Ex voracitate, vnde cruditas pituitosa: accedit & quædam acrimonia, quæ putredinis fit causa. Nam pituita quæ in prima ætate erat dulcis, his fit salsa, & difficultate pepasmi negocium facit.

4 Naturalia (quia sanguine abundant, densescente iam habitu corporis) critica in causis & symptomatica, eaque à motu morbi, dum nimirum in excretione aliqua ratio desideretur: vt in Philisco, vel vitio alicuius visceris, vt qui vitio lienis laborant, sanguinem fundunt; quibus nasus rubro viridiq; colore misto perfunditur. Prosequitur vnico hoc Aphorismo pueritiam & adolescentiam. Quarum prior est à septennio, ad decimumquartum annum: adolescentia verò, quum vox iam asperior redditur. Quam à iuuentute distinguit vox, ex aspera reddita grauis.

Hemorrhagia. 6. Epid. 5. 2.

XXVIII.

Τὰ δὲ πλεῖστα τοῖσι 1 παιδίοισι 2 πάθεα κρίνεται, τὰ μὲν ἐν 3 τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ 4 μησί, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ 5 ἔτεσι, τὰ δὲ πρὸς τὴν 6 ἥβην προσάγουσιν. Ὅσα δ' ἂν διαμείνῃ τοῖσι παιδίοισι πάθεα, καὶ μὴ ἀπολυθῇ περὶ τὸ ἡβάσκειν, ἢ τῇσι θηλείῃσι περὶ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξιας, 7 χρονίζειν εἴωθεν.

XXVIII. At verò 1 puerilium 2 affectionum [diuturnarum] finiuntur aliæ quidem 3 quadraginta diebus, aliæ septem 4 mensibus, aliæ 5 septem annis, nonnullæ cùm ad 6 pubertatem ventum est. Sed quicumque pueriles morbi perdurant, nec desinunt cùm ex ephœbis excesserunt, aut fœminæ cùm menstruales esse cœperint, 7 inueterascere consueuerunt.

1 Intelligit recens natos, dentientes, cæterosque accedentes ad pubertatem. Cùm nimirum hi morbi eueniunt non diætæ, sed ætatis vitio. nam quæ à mala diæta affectiones eueniunt, bonâ diætâ soluuntur. nec à patris alicuius sint vitio.

2 Πάθος propriè in gignendo consistit: hîc sumitur pro morbo qui in essentia consistit. *Πάθος.*

3 Quadragesimo morbi die, qui finis est acutorum ἐκ μεταπτώσεως, & criticorum septenariorum; vt febres diuturnæ; maximè si morbi materia non sit pepasmi expers, nec vlla pars fuerit in vitio. vt pauores, tusses, vmbilici phlegmone.

4 Hoc est, septimo mense morbi, vt inæquales quartanæ pueriles ab ingluuie, diarrhœa à dentitionis dolore.

5 Vt epilepsiæ.

6 Vt virginum fœdi colores, & epilepsia: hæc interdum ad pubertatem vsque protrahuntur: tunc eclampsi caloris natiui fugantur, nimirum ad annum decimumquartum.

7 Ad extremum vitæ diem protrahuntur, algore & madore nimio.

XXIX.

Τοῖσι δὲ 1 νεηνίσκοισιν, αἵματος 2 πτύσιες, 3 φθίσιες, 4 πυρετοὶ ὀξέες, ἐπιληψίαι, καὶ 5 τ' ἄλλα 6 νοσήματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα. *Iuuenum morbi.*

XXIX. At verò 1 iuuenibus expectorata 2 sanguinea, 3 tabes, febres 4 acutæ, 5 epilepsiæ, aliique 6 morbi; maximè verò iam commemorati.

1 Hoc est, ex quo vocem grauem edere ceperunt, ad id tempus, quo naturalis hæmorrhagia sistitur: quod ferè fit vicesimoquinto ætatis anno. Putat Galenus omissam esse adolescentiam; sed Aphorismo 27. pueritiam & adolescentiam simul est complexus.

2 Ardore sanguinis biliosi, qui è venis pectoris aut pulmonum exudat, vel eisdem ruptis, apertis, vel exesis erumpit: ab ictu, saltu, vociferatione, vel sub sole & humi quòd cubârint; vel acri diæta, inde ferina distillatio.

3 Quasi dicat, eam ob causam tabes fiunt, nimirum à decimo octauo ad trigesimum quintum annum. Paronomasiâ ludit, cùm ait αἵματος πτύσιες, φθίσιες.

4 Et tertianæ exquisitæ, bilis acerrimæ copiâ; & febres ardentes.

5 Cerebro contagione ventriculi affecto in pictocholis, vel diætæ vitio. Sed qui fit, vt cuius ætatis beneficio epilepsia curatur, eius vitio epilepsia accidat? Quòd pueritis illa epilepsia fiat à præhumido cerebro per idiopathiam affecto: hîc verò consideratur epilepsia quæ fit cerebro per sympathiam affecto.

6 Biliosi, vt phrenitis, angina, dysenteria, cholera.

XXX.

Τοῖσι δὲ ὑπὲρ 1 τὴν ἡλικίην ταύτην 2 ἄσθματα, 3 πλευρίτιδες, 4 περιπνευμονίαι, 5 λήθαργοι, 6 φρενίτιδες, 7 καῦσοι, διάρροιαι 8 χρόνιαι, 9 χολέραι, 10 δυσεντερίαι, 11 λειεντερίαι, 12 αἱμοῤῥοΐδες: *In declinante vita, & in cruda senecta.*

XXX. Iam verò qui hos ætate 1 superant, 2 asthmata, 3 pleuritides, 4 peripneumoniæ, 5 lethargi, 6 phrenitides, febres 7 ardentes, diuturna alui 8 profluuia, 9 choleræ, 10 dysenteriæ, 11 lienteriæ, 12 hæmorhoïdes.

1 Hoc est, homines constantis ætatis, ab anno trigesimo quinto ad quinquagesimum, & crudi senes, hoc est à quinquagesimo ad sexagesimumquartum; si iuueniliter adhuc viuant, corpore iam densiore reddito, attritoque calido natiuo, humoribus non æquè tenuibus.

2 Materiæ vitio intrò coactæ, partis infirmitate, & difficultate expectorandi, vitæ intemperan- *Medela.*

ria congeritur in capite pituita; quæ labitur in imbelles iam pulmones. Moscum cum croco ex vino hos recreat.

3 Ob easdem causas.

4 Tum primigeniæ, à putrescente in pulmone pituitoso sanguine: tum secundariæ.

5 Hoc est, inexplicabilis dormiendi cupiditas, cum delirio & obliuione coniuncta. Et apoplexiam à quadragesimo secundo, ad sexagesimum ætatis annum euenire docet libro sexto Aph. Fit autem lethargus à pituita putrescente in cerebri substantia: vnde praua febricula.

6 Per idiopathiam cerebri.

7 Continuæ; cum siti inexplebili, linguæ scabritie, corporis iactatione & ardore, cum lumborum, ceruicis, & ventriculi dolore.

8 Ex humoris è toto corpore, aut vicinis partibus in ventrem affluxu, vel vitio pepseos aut distributionis, vnde crudi succi permisti cum bile.

9 Fit vomitu & deiectione. Est itaque biliosi humoris sursum & deorsum calamitosa excretio. Confestim os ventriculi roboretur, vt succo mali punici: alioqui, refrigeratis extremis, conuulsi moriuntur. At in Diarrhœa licet quatriduum abstinere à remediis.

Dysenteria quadruplex. 10 Sunt illæ quadruplices, exulceratæ, hepaticæ, abradentes, & sanguineæ. Nam omnis excretio sanguinea cum torminibus & egerendi difficultate, dicitur dysenteria.

11 Id est, præproperæ cibi deiectiones, ab intemperie ventriculi, vel intestinorum tenuium, vel ab humore qui abradendo & exasperando est molestus: vel ab algida pituita.

12 Hoc est, venarum quæ sunt in sphinctere musculo, aut musculis inrestini recti leuatoribus affectiones, vel ab erosione, vel à tumore, vel apertione.

Hæmorrhoïdes. Duo autem sunt haimorrhoïdum genera; quoddam superuenit cacochymiæ, aliud plethoræ. Ramulus venæ sacræ, quæ originem habet à vena caua, decurrit ad musculos leuatores intestini recti. hac via plethora euacuatur, fitque hac dysenteria hàimatodes: vt his qui mutili sunt. Hæ venæ magnam cognationem habent cum venis vteri & pudendi in mulieribus: hinc est quòd interdum hæmorrhoides officium mensium sumant. Aliæ, cacochymiæ sunt purgatrices: quia truncus venæ portæ diuiditur in duos ramos, quorum vnus inseritur in lienem, alter in mesenterium, & inde producitur ad musculum sphincteris. Si itaque fuerit ea melancholici humoris copia in hepate, vt non possit à liene attrahi, deerrat illa materia in alterum illum ramum, & excernitur in anum. Quodsi exulceretur musculus sphincter, fiunt rhagades. Maximè verò effluunt hæmorrhoïdes quibus olim assuetæ fuerant, cùm his tunc solemnis intercepta fuerit euacuatio. Melancholia hos etiam vexat.

XXXI.

Τοῖσι δὲ 1 πρεσβύτῃσι 2 δύσπνοιαι, 3 κατάῤῥοι βηχώδεες, 4 στραγγουρίαι, 5 δυσουρίαι, 6 ἄρθρων πόνοι, 7 νεφρίτιδες, 8 ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι, 9 καχεξίαι, 10 ξυσμοὶ τοῦ σώματος ὅλου, 11 ἀγρυπνίαι, κοιλίης 12 καὶ ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, 13 ἀμβλυωπίαι, 14 γλαυκώσιες, 15 βαρυηκοΐαι.

XXXI. 1 Senibus autem 2 difficultates spirandi, 3 catarrhi tussiculosi, 4 vrinarum stillicidia, 5 difficultates mingendi, 6 articulorum dolores, 7 nephritides, 8 tenebricosæ vertigines, apoplexiæ, 9 cachexiæ, totius corporis 10 stimulantes pruritus, 11 vigiliæ; alui, 12 oculorum, & narium excrementa, 13 visus hebetudines, 14 glaucedines, auditus 15 graues. *Seniles morbi.*

1 Triplicibus: à quinquagesimo quinto ætatis anno, ad vltimum vitæ diem: nam viridis senectus durat ad sexagesimum annum; media, vsque ad septuagesimum; deinde decrepita.

2 Ab illabente in pulmones pituitâ.

3 Vbertate irruentis madoris, à frigore totius & capitis & pectoris. corpus perspirabile hîc est.

4 Ab acriore redditâ vrinâ, à pituitâ salsâ, vnde vesica scabie aphthodi laborat: cùm enim fuligines & ichores patuli corporis pori non exhauriant, recurrit ad vesicam. vel crassissima, quæ putrescit cunctando in corpore, vel à calculo. In his vbi tenuis materia, euaporati debet per habitum corporis: si sit crassa, reuellenda.

5 Ab infirma vesica.

6 Arthritide tentantur, ob succorum copiam, & articulorum debilitatem.

7 A renum calculis, & exulceratione.

8 Dum in gyrum voluitur spiritus animalis, à remixtis vaporibus.

9 Malus corporis habitus: alteratricis functionis deprauatione, & alimenti impuritate: cùm edendo nihil proficiunt.

10 A pituita putri, cui denegatur exitus in habitu denso senili.

11 Suauis anathymiaseos inopiâ, & cerebri siccitate. nam senes sunt quidem somniculosi, sed non dormiunt.

12 Recrementorum copiâ: nam nec fœliciter coquunt, nec dissipantur excrementa satis fœliciter in denso illo habitu corporis.

13 Spiritus animalis inopiâ & impuritate.

14 Inopia & quasi arefactione humoris crystallini.

15 Facultatis & instrumenti vitio.

HIPPOCRATIS APHORISMORVM LIBER QVARTVS.

I.

Τὰς κυούσας 1 φαρμακεύειν ἢν 2 ὀργᾷ, 3 τετράμηνα, καὶ ἄχρι ἑπτὰ 4 μηνῶν, ἧσσον 5 δὲ ταύτας· τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα 6 εὐλαβέεσθαι χρή.

I. Prægnantes 1 quidem purgandæ, si 2 humor sit efferus, & 3 quadrimestris purgatio, dum 4 septimestris fuerit; quamuis 5 hæ minùs: nam in minore & grandiore fœtu 6 cautiùs religiosiusque agendum.

Hoc libro agit de pharmaciâ in quouis morbo, deque omni excretione, quacumque ratione illa euenerit, naturæ, vel morbi aut pharmacorum vi. Nam hic præcepta adfert, quibus, quando, quo modo, quos, & quâ ducendus humor, ex conditione temporum, locorum meatuum, & cuiusque peculiari natura, & ex distinctione ipsarum affectionum. Sed quia ingrauidarum periculi plena est purgatio, ab ea auspicatur hunc librum.

1 φαρμακεύειν, id est, pharmaco sunt purgandæ.

2 Si indomitus humor varias partes feriat, (vnde varia symptomata,) excludatur: ob metum metastaseos ac incendij febrilis. Nam talis humor facili remedio educi potest: ruit enim.

3 Nam fœtus trimestris donec quadrimestris fuerit, & quadrimestris omnium facillimè aduersis resistit, ratione vteri & vmbilici. vrget enim orgasmus, quamuis ingrauidatio dissuadeat pharmaciam.

4 Quadrimestres vocat fœtus in specie, non in spacio, omnes eos qui iam moueri cœperunt vtero matris. Nam si 35. die absoluta fuerit typosis, 70. die mouebitur. fœtus qui septimo mense in lucem edetur. Nomine itaque fœtus quadrimestris intelligit id tempus quo fœtus moueri incepit. Atque hoc modo non repugnat huic Aphorismo Hippocrates in Epidemiorum scripto, vbi grauidam trimestri fœtu purgat. Quasi hic dicat Hippocrates, Non antea purgabis grauidam quàm fœtus moueri cœperit. Describit enim hîc tecmarsin purgandi, quæ consistit in distinctione causarum, signorum & corporum. Nam tunc demum est necessaria purgatio, cùm humor est efferus: & cùm peculiaris communisque ægri natura, consuetudo & vires, peculiaris quoque affectio, talem purgationem admittunt; nam nulla maior necessitas incidere potest purgationis, quam cum humor sit efferus. Quasi dicat, Si non sit humor efferus, grauida nequaquam est purganda. Laborat quidem grauida ex pica & talibus: verùm ad harum curationem non est adhibenda purgatio: sed sola victus proba ratio. Ita vt vis morbi hoc loco sit constituta in orgasmo, qui ad purgandum inuitat: sed quædam, vt diximus, interdum auocant, vt si abortionis periculum immineat. Nequaquam autem salutis alterius causa procuranda est abortio. Quòd verò quidam putant, rhabarbarum nostrum hîc non prohiberi ab Hippocrate, sed elleborum: dico elleborismum vix magis noxium fuisse olim, quàm hodie sit noster rheubarbarismus. Si verò non turgent, non sunt purgandæ. Quia cùm moueri incepit, vincula robusta sunt.

1. Epid. 3. 13.

5 Nam grauitate sua fœtus facilè percipiatur à valida agitatione.

6 Nam infirmiora sunt in grandiore conceptu, vteri, vmbilici, ac secundinarum vincula. quod enim pedunculis pomorum maturorum vel recens natorum euenit ab aliqua agitatione, vt nimirum facilè excutiantur; idem conceptui tenello & etiam iam maturescenti euenit. Quasi dicat, tutiùs purgantur quæ propiùs à quarto mense absunt, quàm quæ propiùs ad septimum mensem accedunt.

II.

Ἐν τῇσι 1 φαρμακείῃσι, τοιαῦτα 2 ἄγειν ἐκ τοῦ σώματος, ὁκοῖα καὶ 3 αὐτόματα ἰόντα 4 χρήσιμα· τὰ δὲ ἐναντίως ἰόντα, 5 παύειν.

Purgationis legitimæ regula.

II. In artificiosa 1 purgationis molitione, talia semper è corpore sunt 2 excludenda, qualia si 3 vltrò manarent bono 4 essent: nam quæ secus prodeunt, prohibere 5 oportet.

Quasi dicat, hac prima lex in artificiosa purgationis molitione sanciatur; Naturam imitemur, nam est triplex purgatio: critica, symptomatica, & artificiosa.

1 Nam eam instituimus vbi cacochymia circumfluit corpus, ne indè exardescat febris, si in putredinem trahatur; vel, si crassi succi infarctum minentur vasorum, ne nutritio frangatur, ac nobiles partes ea fœditate impediantur.

2 Quæ nimirum apta iam eductioni euasit materia: & viæ pateant per quas ea excludatur; quoque natura eam facilè extrudat, sit alacris, hoc est, vt si corpus εὔφορον. Talia ergo è corpore excludantur, nimirum specie, copia, tempore, & excernendi modo. vt sudores, sanguinis elisiones &c.

3 Id est, sine medici opera: vt si non solùm quæ alterata; sed si alienata emanarint.

4 Hoc est, symptomatum remissionem adferrent, & alleuarent.

5 Quòd illa symptomatica sint, & saluis naturæ rebus non excludantur. Quare, inquit, παύειν 5 nimirum reuulsione, deriuatione.

III.

Ἢν μὲν οἷα 1 δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, 2 ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· τὰ δὲ ἐναντία, 3 δυσχερῶς.

III. Etenim si 1 qualia purgari debent, purgentur, 2 bono fit, & alleuatur: cõtraria 3 verò, molestè.

Quia hoc libro acturus est de euentu omnis exclusionis, criticæ, symptomaticæ, vel quæ fit artificiosa molitione, pulcherrimũ hoc Axioma hoc loco repetit necessariò.

1 Hoc est, si materia morbifica excludatur: nullaque si ratio excretionis desideretur in qualitate, copia, tempore, & excernendi modo.

2 Sublata morbi causa vtraque interna: vnde redintegratur œconomia naturalis. Quare dum purgatio fit, interdum quidem vexat torminibus: sed mox dum peracta est, redintegratur virtus ægri.

3 Nam opes præcipuæ vitæ excluduntur: vel quæ excludi debebant, non ita vt debebant excluduntur: sed natura pressa vi morbi conatur quidem id, sed perficere nequit: inde fugit hoc certamen, ac triumphata à vi contraria manus dat vincenti morbo. Quare id iam deuictæ naturæ argumentum est.

IV.

Φαρμακεύειν 1 θέρεος μὲν μᾶλλον τὰς 2 ἄνω, χειμῶνος 3 , τὰς 3 κάτω.

IV. 1 Æstate 2 superiores potiùs [alui partes,] hyeme 3 inferiores medicandæ.

Agit hîc de vniuersali euacuatione; qualis ea est quæ fit per elleborum. Nam est particularis, hoc est, ventriculi etiam à pituita euacuatio per vomitum (qui hyeme etiam instruitur:) de hac non agit hoc loco.

1 In qua ὡραῖα ὡραίως fiunt. Cùm vniuersalis ineunda est purgatio, videndum qui humores quibus anni temporibus incrementa ducant, & quò moueantur naturæ vel aëris vi. Quæ foras feruntur intrò reuocare non decet: nec natura est teuocanda ab vno excretionis genere ad aliud: vt sudor manat toto corpore, ergo vena secari non debet. Videndum etiam num facilè vomat, nec sit cephalææ obnoxius.

2 Hoc est, vomitio æstate potiùs cienda, quàm hyeme: quia quò natura & humor viam affectant, eò crisium & vacuationum inclinationes fiunt. modò loca ex lege naturæ [sint consentanea, nec ex euentu dissentanea. Alui partes superiores æstate circumfluunt maximè bile: vt vena caua quà sursum repit, quæque supra diaphragma positæ sunt partes. Adiicit sermoni huic μᾶλλον, quare non absolutè hæc pronunciat: nam pituita interdum æstate etiam in virio est.

3 Ratione humoris pituitosi ad inferiora viâ affectantis. Hoc enim Aphorismo ex humoris euacuandi conditione ducitur accommodata euacuandi ratio. Mesue hunc locum explicat, docetque longè præstantiores per inferiora esse purgationes: eò quòd ventriculus concoctioni, non autem purgationi sit dicatus: quòd humor omnis natura grauis deorsum feratur: quodque plures sint viæ ad inferiora quàm ad superiora. Venter autem est duplex; superior, id est, thorax; inferior, id est, aluus. Et hic inferior rursum est duplex; superior, hoc est, os ventriculi vsque ad palatum; & inferior, hoc est, fundus ventriculi, ad imum vsque intestinum. nam hinc quidam dicuntur πικρόχολος ἄνω: alij κάτω. In nostra regione pituitescunt succi, nec assueuere vomitui, vt Græci, qui cottidie vomebant ferè.

V.

Ὑπὸ 1 κύνα καὶ 2 πρὸ κυνὸς, 3 ἐργώδεες αἱ φαρμακεῖαι.

In his sequentibus aliquot Aphorismis agit de artificiosa purgatione. V 1 Exoriente cane & 2 ante canis exortum, perdifficiles 3 sunt purgationes.

Continet cautionem prouisionemque purgationis quæ æstate fieri debet.

11. lib. 18. 1 Id est, ab eo tempore quo Sol Leonis sidus subit, ad ortum Arcturi vsque; hoc est, vsque ad Nonas Septembris, id est ad diem 12. Plinius scribit caniculam oriri die 23. post solstitium æstiuum: quod solstitium est 13 die Iunij. Igitur temporibus Plinij canicula oriebatur 7 Iulij; iam oritur cum 15 gradu Leonis. Quæ diuersitas inde prouenit, quod, licet quarto quoque Anno vnum lucremur diem: ex centesima tamen parte illa diei quæ singulis annis superest, lucramur centesimo quoque anno vnum diem.

2 Cùm Sol Cancrum ingreditur. Προκύων, canicula. Animaduertimus apud nos Belgas sæpè maximos æstus euenire mense Maio & Iunio. *ex Hollereo.*

5 Quòd exhaustum sit corpus; ideoque æstuans, facilè incendio febrili occupetur: tum etiam contrario medicamenti & ambientis raptu. Vnde metus cholerae siccæ. Si tamen necessitas vrget, potest etiam hac parte æstatis purgario præscribi modò ea naturæ exhaustum non augeat. Omne tamen catharticum est calidum. Ambientis vis retrahit purgandum humorem. Ita Galenus, in commentario, dicit. Balneæ calidæ obsistunt purgationibus. Sed Hippocrates lauat eos quibus exhibent elleborum, quò celeriùs purget. Respondemus: Aliud esse corpus ad purgationem præparare, aliud inhibere hypercatharsin. Iuuant purgationes, quia corpus reddunt εὔπορον, & quia sistunt hypercatharsin. *6. Epid. 29.*

VI.

Τοὺς 1 ἰσχνοὺς καὶ 2 εὐημέας ἄνω φαρμακεύειν, 3 ὑποστελλομένους χειμῶνα. *De vomitu vniuersali*

VI. 1 Graciles & ex facili 2 vomentes per superiora sunt euacuandi; 3 cauendo hyemem.

Tribus sequentibus Aphorismis explicat Hippocrates quid sit id quod supradixerat, Per loca conferentia, nam & aër & naturæ cuiusque spectanda in molitione purgatoria, hoc modo rectè perpendimus & inuenimus quænam sint loca decentia.

1 Qui, dùm inclinantur, ceruicem ostendunt magnam, pectore sunt amplo, scapulis amplis; homines biliosi, in quibus nulla desideratur ratio conformationis neque in thorace neque in aliis partibus. Hac enim voce temperaturam significat, quemadmodum sequenti conformationem: nam conformatione vel habitu biliosi dicuntur, quibus fundo ventriculi inferitur folliculi fellis ductus; temperamento verò, qui multam procreant bilem, ob hepatis ardorè. Omnes enim natura graciles plerumque calidi sunt, colliguntque humores biliosos; vt qui temperaturæ sint congeneres. Sunt enim & alij quidam ex euentu graciles, de quibus in Epidemiis loquitur, non quidem temperaturâ, neque ab exhaustu, sed à vasorum impuritate. Rursus graciles dicuntur alibi qui morbo vel fame sunt extenuati. Graciles igitur, hoc est, non morbo, sed temperamento & habitu, qui sunt ventre calido, turgentibusque venis, θερμοκοίλιοι καὶ εὐφλεβεῖς. *A peculiari natura.* *Graciles varij.* *6. Epid. 2. 15.*

2 Hoc est, qui vomunt tutò, & sine vllo periculo aut metu hæmorrhagiæ, cephalalgiæ, aut rupturæ venæ in pectore, vnde tabes. Quibus enim magna est ceruix, latum quoque habent thoracem.

3 Quasi dicat, Plus tribuendum inclinationi humoris hyberni, quàm conformationi & temperamento. Sunt enim crassi ac καταρρόποι humores hyberni. *Notandum.*

VII.

Τοὺς 3 δυσημέας καὶ μέσως 2 εὐσάρκους 3 κάτω, ὑποστελλομένους 4 θέρος.

XII. Contrà, qui ægrè 1 vomunt, & paulò 2 habitiores, mediocrisque habitudinis, 3 per inferiora sunt purgandi, 4 cauendo æstatem.

1 Quibus tutò vniuersalis vomitio præscribi non potest; vt qui sunt angusto capite, ceruice, ac thorace, & qui obnoxij sunt doloribus capitis, oculorum, vel eruptioni sanguinis, & tabi.

2 Hoc est, modicè carnosi: nota euchimiæ.

3 Quòd in crassioribus humoribus, & densiore corpore, humorum impulsus ad inferiora declinet.

4 Quia ferè indicatio quæ ab humore expurgando sumitur, vincit eam, quæ ex peculiari cuiusque natura, in habitu & temperamento ducitur. Quasi dicat, plus valet id quod dixi, Quò natura ducit; quàm id quod adieci, Per loca conferentia. Adiposi homines etiam non coguntur in vomitum: lentis succis enim circumfluunt, ac pondus abdominis his renititur conatibus. *Notandum.* *Adiposi ut purgandi.*

VIII. Τοὺς

VIII.

Tabidi ut purgandi. Τοὺς δὲ ¹φθινώδεας, ὑποστελλομένους τὰς ² ἄνω [φαρμακείας.

VIII. Sed ¹ tabidorum ratio est habenda; ne purgationem iis per ² superiora vnquam moliendam putes.

1 Hoc est, eorum qui ex tabe laborant, vel natura qui eò vergunt: vt quibus alarum instar prominent in dorso scapulæ, hi enim angusto sunt pectore, collo oblongo & tenui, catarrhis obnoxij ferinis Purgenter rhabarbari infuso. adde mannam, vel syrupum rosatum solutiuum.

Indicatio à peculiari affectione. Notandum. 2 Quasi dicat, Fere indicatio quæ à peculiari affectione sumitur, vincit eam quæ ab humoris conditione ducitur. Nam quemadmodum mulieri hystericæ, si asthmatica fuerit, nequaquam oxymel præscribendum, quòd hystericis acetum sit aduersum, etiamsi asthmati sit opportunissimum. Quemadmodum etiam ei qui lienteriæ est obnoxius; nequaquam oxymel præscribemus in asthmate: nam grauius laborabit ex lienteria (quæ oxymelite exasperatur) quàm ex asthmate. Sic quoque in tabidis, quamdiu vincit symptomatum magnitudo & periculi metus, quamuis bile abundent, & ad eius euacuationem etiam æstas inuitet, nunquam vniuersalem euacuationem præscribes per vomitum; nam malum inde inualescetet. Nam augescet inde polmonum vlcus, vel vas istic lacerabitur.

IX

Τοὺς δὲ ¹ μελαγχολικοὺς ² ἁδροτέρως τὰς ³ κάτω, τῷ αὐτῷ λογισμῷ τὰ ⁴ ἐναντία προστιθέντες.

Melancholici ut purgandi. IX. Etenim ¹ melancholicos liberaliùs ² pleniúsque per ³ inferiora purgabis. eàdem ratione ⁴ contraria adhibebis.

1 Qui huiusmodi sunt naturâ, diætâ, vel morbo: & quæ olim biliosa fuêre corpora, iam affectâ ætate, perspiratu carentia melancholescunt. Vt quadragenarij iam redditi.

2 Quia hi viribus valent maximam partem, sine infirmitatis metu: eò quòd corpus sit solidum & succi plenum. Ita etiam hypochondriacos curabis. Vt scilicet, humor contumax naturæ expellenti & medicamento trahenti cedat.

3 Quòd eò crassus omnis humor viam affectet: qui quodammodo est melancholicus. Adhibita ea cautione quæ adhiberi debet ad excitandam naturæ vim, liberanda obstructa, & ad purgandam materiam. Maximè si nulla indicatio maioris mali nos auocet ab hac molitione; vt si sit nephriticus, vel ischiæ implicitus. Alioqui nullus locus purgationi magis est idoneus intestinis: etenim nihil, si Mesuæ fides, concoquunt.

4 Quæ pari excessu pugnant cum naturæ contrario excessu. Focus melancholici humoris sæpè exhauritur clysmis.

X.

Turgente materia purgandum. Occasio purgandi. Φαρμακεύειν ἐν ¹ τοῖσι λίην ὀξέσιν, ἢν ² ὀργᾷ ³ αὐθημερὸν· χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι τοιούτοισι ⁴ κακόν.

X. Purgandum est quidem in ¹ peracutis morbis, si humor sit ² efferus, ³ eodem ipso die: cunctari etenim in huiusmodi affectibus, ⁴ calamitosum.

1 Qui quarto die, vel ad summum septimo cum magnitudine & vehementia suam absoluunt historiam. vt in phrenitide, in ardentissima etiam febre, & in cholera morbo.

2 Si nullo consistat loco, nec vlla vna symptomatum species humoris & partis propria appareat. His regionibus rarò turget materia; quamuis biliosi, æstate, flammante æstu; id interdum experiatur. vide 1. Aph. 22.

3 Vel ineunte morbo; vel simulatque humor ferri cœpit: non expectato paroxysmi fine, primò vel secundo die purgetur; sæpiùs primo id fiat. Rhabarbaro id agit doctissimus Holerius. Nos id agimus etiam commodè electario de succo rosarum in phrenitide.

4 Nam calor magis accenditur; vires effœtæ tandem languent; & partibus nobilibus ab orgasmo periculum imminet. Si decumbit in ignobilem partem, vt in glandulas, vel si in artus effundatur, à pharmaciâ erit abstinendum.

XI.

Ὁκόσοισι ¹ στρόφοι, καὶ περὶ τὸν ὀμφαλὸν ² πόνοι, καὶ ³ ὀσφύος ἄλγημα μὴ λυόμενον μήτε ὑπὸ φαρμάκου, ⁴ μήτ' ἄλλως, εἰς ⁵ ὕδρωπα ξηρὸν ἱδρύεται. *Non vbique purgationi locus.*

XI. Quibuscumque tormina ¹ & circum vmbilicum ² cruciatus, ³ lumborúmque dolor adest, qui non discutitur nec purgatione, ⁴ nec aliter, in ⁵ hydropem siccum firmatur.

Quasi dicat, non omnium morborum curatio in purgatione consistit: quemadmodum non omnium februm hyparxis in humorum synathrismo consistit.

1 Præsertim è flatu in tenuibus intestinis, tanquam in ergastulo quodam concluso: cui denegatur exitus propter materiæ crassitudinem, viarum angustiam, & intestini deprauatum motum. Intestinum enim aut non mouetur, aut sursum mouetur. Causa torminum est acerrimus humor, vel flatus, vel ichor ab inflammata vel exulcerata parte: symptomata apertient morbum: si bilis in vitio est, amarescet os, vomet: Si flatus, roga num federit diu in frigido, vel ventorum incursibus num se exposuerit. Strophos sæpe symptoma est inflammati hepatis.

2 Affectis malè intestinis tenuibus, quæ eò loci continentur; quia intestina crassa obuoluuntur tenuioribus. *6. Epidem.*

3 Lumborum, mesenterij, & tenuium intestinorum; vel frigidæ pituitæ illapsu in lumbos. & vincula neruea sunt quibus colon & renes lumbis alligantur.

4 Vt fotu, lotu, frictione, emplastris, cataplasmate. nam succrescit noua materia à concepta indelebili intemperie: quare quamuis materia exhauriatur, sobolescet mox recens: Propterea symptoma discutitur, sed causa manet. nam synathrismus non excluditur partis mittentis, trahentis, & suscipientis.

5 Ab intemperie frigidâ primigeniâ, vel relicta ab haustu aquæ frigidissimæ in mesenterio & hepate, & intestinis, vnde tympanites. Non agit hoc Aphorismo ex professo de hydrope, sed hoc vtitur tanquam familiari exemplo; vt doceat quantum opis & præsidij adferat purgatio. Nimirum non omnem morbum purgatione curari posse, sed tantummodo humorem qui in vitio est expurgari: Adeoque purgatione symptomatum ablationem fieri posse: focum tamen mali, hoc est, hecticam illam intemperiem, vel qualitatem quandam inexplicabilem manere. Vox ἱδρύεται pro non soluendo malo accipitur ab Hippocrate: vt etiam à Theocrito Idyllio 17. versu 125. pro firmare.

XII.

Ὁκόσοισι κοιλίαι ¹ λειεντεριώδεες ² χειμῶνος φαρμακεύειν ³ ἄνω, κακόν. *Quòd inibi non sit, conuenienter non sit.*

XII. Quibuscumque sunt ¹ lientericæ alui, hos calamitosum est hyeme per ² superiora purgare.

Hic Aphorismus videtur praeponendus superiori. Comparat hoc Aphorismo indicationes inter se, vultque indicationem sumendam esse ab eo quod magis vrget. Videlicet maiorem habendam esse rationem causae efficientis, quàm essentia affectionis; & auersionis vtilitatem vinci ab humoris contumaciâ, quâ non licet vomitum sollicitare, quò hoc totum euacuemus corpus. Pugnare autem videtur hic Aphorismus cum Aphorismo decimoquinto libri sexti. Verum alia ratio est Diarrhœae, alia Lienteriae. Diarrhœa enim fit ex elapsu humoris segregati à concretione sanguinis cùm illabitur, vel à partibus superioribus, vel à toto corpore. at lienteria non fit sine vitio ventriculi ab intemperie frigida: vel ab humoribus in ventriculum cõfluentibus, iisque acidis, vel serosis. Si itaque haec lienteria aestate accidat, vomitione curari poterit; si hyeme, deiectione.

Indicationes vt sumendae.

Quid differat causa lienteriae à causa diarrhœae.

1 Qua scilicet, cibos praepropere omnes, concoctionis expertes deiicit.

2 Hoc est, vomitio vniuersalis est his calamitosa, quòd pituitosus humor per inferiora viam affectat: cuius vitio hyberna lienteria potissimum accidit. Et bilis hyberna est quodammodo caratthopos, nam humorem tunc anatrhopum fieri difficile est.

XIII.

Πρὸς τοὺς 1 ἐλλεβόρους τοῖσι μὴ ῥηϊδίως 2 ἄνω καθαιρομένοισι, πρὸ τῆς πόσιος προϋγραίνειν τὰ σώματα πλείοσι 3 τροφῇσι καὶ 4 ἀναπαύσει.

Purgationi parandum corpus.

XIII. Iam verò cùm necessarius inciderit 1 ellebori vsus, iis qui aegrè per 2 superiora purgantur, ante ipsum pharmacum humectare 3 oportet corpora pleniore nutricatu, & 4 requie.

Hoc Aphorismo loquitur de artificiosa medicatione molienda, quatenus (nimirum perspecto humore qui in vitio est, habitaque ratione cuiusque affectionis) ad eam corpus sit praeparandum. Hoc est, quo modo id efficiendum sit εὔφορον: excitando videlicet naturae vim, liberando obstructa, & praeparando materiam. Quasi dicat, Non satis est scire corpus esse purgandum, sed debet reddi meabile.

Quibus morbis prosit elleborum.

1 Ellebori albi: vt ad contumaces, ischiadis, nephritidis, melancholiae, fracturae calcis, podagrae, & arthritidis morbos. Non enim praescribit Hippocrates elleborum ad febrem vel acutos morbos. Ita vtitur elleboro in fractura calcis, modò febris magna absit. Adhibita scilicet cautione quae adhiberi debet, ex perspicientia vitiosi humoris, peculiari cuiusque naturae affectionis, locorumque lege naturae consentaneorum, nec ex euentu dissentaneorum. Nam per elleborum intelligit omne medicamentum purgans; quòd elleborum purgandi facultate caeteris omnibus antecellat. Quia priusquam in tenuium intestinorum anfractus perueniret, humorem qui toto corpore in vitio est, in ventriculum attraxit. Graeci per elleborum, intelligunt album: Arabes, nigrum.

2 Id est, qui nec facilè nec tutò vniuersali vomitione, quam cit elleborus albus, purgantur: quòd succi sint catarrhopi, meatus angusti. Nunquam senes & pueri elleboro sunt purgandi: nerui enim infirmi, sunt conuulsioni obnoxij.

3 Succo alibili, vino aut melicrato, & cibo. Integris viribus, florente aetate, Vere, & Autumno, sique natura & humor eò viam affectat, nec reclamet metus maioris morbi, vt cephalaeae, vel tabis aut haimorrhagiae, & si adsit meatuũ libertas, tutò ellebori vsus inhibitur. Vtatur vitulina pingui, agnina, ouis, iusculis pinguibus. Deinde incidatur materia.

4 Tum animi tum corporis. Vt cibo viscera recreentur & quiete, vnde excitatur naturae vis, humoris contumacia frangitur: & humectum corpus non facilè in hypercatharsin, vel, ab acrimoniâ ellebori, in spasmum abripitur. Vtatur ergo balneis quattuor aut quinque dies ante vsum ellebori, somno, & ocio. Balneo enim humor funditur.

XIV.

Ἐπὴν πίῃ τις ἐλλέβορον, πρὸς μὲν τὰς 1 κινήσιας τῶν σωμάτων μᾶλλον ἄγειν, πρὸς δὲ τοὺς 2 ὕπνους καὶ μὴ κινήσιας, ἧσσον. δηλοῖ δὲ καὶ ἡ 3 ναυτιλίη, ὅτι κίνησις τὰ σώματα ταράσσει.

Ab epoto pharmaco quid agendũ.

XIV. Epoto elleboro 1 motu ciendum corpus potiùs quàm 2 somno & motus vacuitate compescendum: nam corpora motu cieri, vel ipsa indicat 3 nauigatio.

Quasi dicat, Quod si maiorem vim purgandi ab elleboro requiras, corpus moue: Sin autem inhibere volueris, somnum conciliato, neque moueto. Ita votis suis respondebit, & humori vacuando analogum erit. Interdum enim eius motus est inhibendus hypercatharseos metu. Vt si finem non fecerit purgandi, cum sitis adest. In hypercatharsi date hordeum, poma, ad recreandum ventrem vinũ, clysteres ex lacte; senum ventrem calfacies. vide Mesuem. Date theriacam.

1 Hoc est, motu potiùs incitandum corpus, vt materia fluxilis reddatur, & sursum feratur.

2 Quòd somno & quiete omnes sistantur euacuationes, praeter sudores, maximeque vomitio. Intelligit de iis excretionibus, quae accidunt vitio humoris retentricem facultatem labefactantis, & expultricem impellentis. Sic lienteria & dysenteria somno & quiete sistuntur, nisi partes nobiles in vitio sint. Nam in disenteria hepatica minimè praescribi debet somnus; eumque, si sit necessarius, praestat interdiu adhibere, quàm noctu. Dicit autem Hippocrates καὶ μὴ κινήσιας, non dicit quietem, sed non motum. nam qui sedet, vel etiam stat, non quiescit, quamuis is non moueatur.

3 Quae nauseam & vomitionem parit, materia motu incitatur, & fit refluxus humoris è venis in ventriculum: quiete verò omnia intrò recurrunt. Illicò moueat ambulando corpus à sumpto elleboro, vel balneum ingrediatur. Duabus horis à sumptione operatur. Tunc initio incalescit ventriculus, sputat, vomit pituitam, dein eam cum bile permixtam, mox meram bilem.

XV.

Ἐπὴν βούλῃ 1 μᾶλλον ἄγειν τὸν ἐλλέβορον, 2 κίνει τὸ σῶμα. ἐπὴν δὲ 3 παῦσαι, ὕπνον ποιέειν καὶ μὴ 4 κινεῖν.

Pharmacum vt segnescat.

XV. Quotiescumque maiorem ciendi vacuandique vim à veratro requiris, corpus 2 moue: sin 3 inhibendum sit & sistendum, somnum concilia, 4 neque moueto.

1 Hoc est, vt contumaciores & copiosiores educat humores.

2 Nisi peculiaris affectio, corporis motum prohibeat: vt ischias, & fractura calcis. Moue, inquit, quia corpora motu purgantur, nam ab eo naturae vis excitatur, humor incitatur, incitatusque trahenti medicamento facillimè cedit.

3 Metu hypercatharseos, & conuulsionis.

4 Hoc est, sede vel sta, vel etiam decumbe. Somnus sistit euacuationes omnes si sudores excipias. In principio, cùm quis non admodum forte pharmacum hausit, sed mediocre, dormiat: cùm purgare coeperit, vigilet, nisi metus hypercatharseos adsit. Cùm verò leniens remedium sumptum est, non indormiat, quia natura coquere medicamentum: nisi languat admodum ventriculus; tunc superdormite tutò potest.

XVI. Ἐλλέβορος

XVI.

Sanis periculosa medicatio. & 2. lib. 16. & 37. Ἐλλέβορος 1 ἐπικίνδυνος τοῖσι τὰς σάρκας 2 ὑγιέας ἔχουσι. σπασμὸν γὰρ ἐμποιέει.

XVI. Elleborus 1 calamitosus est iis qui sunt 2 integra valetudine; nam 3 conuulsionem adfert.

Euentus. 1 Vidi quos in perniciem traxit solum simplexque apozema purgatorium ex fumariâ cum senæ foliis temerè exhibitum. Nam corpus totum in colliquantem fluxum traxit.

2 Id est, Qui benè habito commoderatoque sunt corpore: quòd ferè huiusmodi humoribus atque visceribus bene constitutis gaudeant. Nam quale partium ab humoribus alimentum est, talis etiam color, talis etiam habitus totius corporis, in charactere & mole.

3 Exhaustis partibus solidis & membranis: cùm nihil habeat in quod exerat vires suas, corpus liquat, & stomachum mordet; vnde motus conuulsiuus potiùs quàm conuulsio. fœda est calamitas, dicit Hippocrates in Fragmento, De purgatoriis remediis, à pharmaco purgatorio hominem interiisse. Nam idem medicamentum seruat & occidit homines.

XVII.

Veniente morbo vt occurrendum Ἀπυρέτῳ ἐόντι, 1 ἀποσιτίη, καὶ 2 καρδιωγμὸς, καὶ 3 σκοτόδινος, καὶ 4 στόμα ἐκπικρούμενον, ἄνω φαρμακείης 5 δεῖσθαι σημαίνει.

XVII. Sicui febris expetti eueniat cibi 3 fastidium, & stomachi 2 morsus, & tenebricosa vertigo, & oris 4 amaritudo, huic purgatione 5 per superiora est opus.

Perstringit symptomata quæ eueniunt vi biliosi humoris, propria substantia corruptione laborantis in superiore orificio ventriculi. Dicit febris experti (si excrementa sanorum sunt similia:) nam si in febre appareant hæc symptomata ad excretionem criticam, nequaquam conuenit purgatio per superiora. Nam hîc loquitur de expurgandis illis humoribus, qui æquabiliter ex toto corpore excluduntur. Si vi morbi hæc symptomata eueniant, vniuersalis vomitus non erit præscribendus: sed reuellenda materia, vel particulari vomitu elidenda, vt oxymelite, & aquâ tepente.

1 Resoluto stomacho, bilis à calore & acrimoniâ, nam inde deiicitur appetentia. Si ineunte morbo hæc aderunt, erunt à translatione symptomaticâ. Humor qui nautiodem iactationem infert in febre tertiana, potest vomitu excludi: sed hîc agit Hippocrates de vniuersali vomitu totius corporis.

2 A bile, stomachum, exquisitissimo sensu præditum, mordicante.

3 Vt cùm duplici exurgit mensa lucernâ, fuliginosis vaporibus in cerebrum elatis, degenerante flauâ bile primùm in vitellinam & æruginosam, & denique in nigram, ita vt huius fuligine aqueus oculorum humor inficiatur. Scotodinos ab aluo, semper habet cardiognum coniunctum.

4 Humoris biliosi ad os diadosi, per continuitatem interioris tunicæ ventriculi, quæ toti ori est communis.

5 Quòd eò biliosus humor viam affectet: & purgationis loca legi, naturæ sint consentanea: modò ex euentu non sint dissentanea, nec peculiaris affectio thoracis nos auocet, qualis est tabidorum natura.

XVIII.

Τὰ ὑπὲρ τῶν φρενῶν 1 ὀδυνήματα, 2 ὁκόσα καθάρσιος δέονται, ἄνω 3 φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει· ὁκόσα δὲ 4 κάτω, κάτω.

Superna purgatione quæ egeant, vel inferna. XVIII. Dolores seu 1 effectiones quæ partibus supra diaphragma oboriuntur, quæcumque purgationis sunt 2 indigentes, superiore 3 pharmaciâ opus esse significant: quæ verò 4 infra, purgationem infernam requirunt.

1 Vt stomachi morsus, & oris amaritudo, tenebricosa vertigo: nam soboles sunt acerrimæ bilis ore ventriculi conceptæ. hæc, vt causa continens, euacuatur.

2 Si non à flatibus obnatæ fuerint, nec ex plethora. sed si tales fuerint quarum tota curatio (etiam causæ coniunctæ) in purgatione consistit; sic ophthalmia non curatur vomitu.

3 Nam eò humor viam affectat, si apyrexia adsit, nec cephalæa adsit.

4 Vt dolor vmbilici, genuum grauitas, lumborum cruciatus, pleuritis inferna. Dicet quis, melancholia, ophthalmia, mania, sunt dolores supra diaphragma oborti: hi tamen soluuntur per inferiora, & purgantium vsu curantur. Respondeo, Hippocratem hîc loqui de iis tantùm doloribus quorum omnis in sola & simplici purgatione curatio consistit: quâ nimirum, materia coniuncta euacuatur. Iam in melancholia & opthalmia, materia coniuncta non expurgatur deiectione, sed antecedens causa reuulsione & derinatione tollitur. Agitur hîc de materia non vaga, sed de infixa parti.

XIX.

Ὁκόσοι ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσι 1 μὴ διψῶσι καθαιρόμενοι, 2 οὐ παύονται πρὶν ἢ διψήσωσιν.

Non satisfacientis pharmaci repetitio. XIX. Quicumque pharmaco epoto purgati 1 non sitiunt, purgationis iustæ metam 2 non attingunt, antequam sitiuerint.

Theorema experientiæ continet hic Aphorismus. sed adhibendum est iudicium, agitur hoc Aphorismo de iustæ purgationis copia. Sitis enim est iusta purgationis nota: quâ agnoscimus talia ac tanta, eòque modo quòd sint euacuata, qualia ac quanta, & quo modo euacuari debent. Sed adhibenda est distinctio. Nam cùm sitis varias ob causas excitari possit, hîc de ea tantùm siti loquitur, quæ est soboles purgationis. Nam cùm medicamentum exhaurit corpus humore excrementitio scatens, vacuationem illam sequitur suctio: suctionem verò appetentia & sitis. Si verò sitiat quis, & sui purgandi finem tamen non fecerit; sequitur hypercatharsis, & inde conuulsio. In hoc metu det se quieti & somno. *Sitis variæ causæ.*

1 Vt tamen nulla excusatio adferri possit neque inflammati pulmonis, neque æstuantis ventriculi, neque humoris incendentis, neque medicamenti calfacientis: sed tantùm purgationis, indeque exhausti ratio habeatur. Quasi dicat, Non sitiit, ergo repeti purgatio debet: modò leui catarrho non irrigetur venter.

2 A siccitate. nam madoris ventriculi aliquid exhaurit. Sed per febres modum obseruare non possumus, nisi ex alacritate ægri, & ex recrementorum natura. nam febricitantes omnes plerumque sitiunt. Videtur hic Aphorismus postponi debere sequenti.

XX.

Crudæ crassæque materiæ symptomata. Ἀπυρέτοισιν ἐοῦσιν ἢν γίνηται 1 στρόφος, καὶ γονάτων 2 βάρος, καὶ ὀσφύος 3 ἄλγημα, 4 κάτω 5 φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

XX. Febris expertibus si 1 tormina accidant, & 2 genuum grauitas, & 3 lumborum dolor, 4 inferiore 5 purgatione opus esse significat.

1 Ab acerrimis succis in intestinis conceptis.

2 A succis in genua decumbentibus per venam cauam.

3 A crassa materia in vena caua stabulante.

4 Quia dolores infra diaphragma oborti, purgationis indigentes, inferiorem postulant. Sed primùm paranda erit exclusioni materia, si sanguini adhuc mixta sit.

5 Modò hęc accidentia non eueniant à metastasi, nec criticè.

XXI.

De excrementis vi morbi eiectis.

De succi melancholici effusione.

Ὑποχωρήματα 1 μέλανα, ὁκοῖον αἷμα μέλαν, αὐτομάτως 2 ἰόντα, καὶ ξὺν πυρετῷ, καὶ ἄνευ πυρετοῦ, κάκιστα. Καὶ ὁκόσῳ ἂν τὰ χρώματα ὑποχωρημάτων 4 πλείω πονηρότερα ᾖ, 5 μᾶλλον κάκιον· ξὺν φαρμάκῳ δὲ, 6 ἄμεινον· καὶ ὁκόσῳ ἂν 7 πλείω χρώματα, οὐ 8 πονηρά.

XXI. Deiectiones 1 nigræ, cuiusmodi est sanguis niger, quæ vltrò 2 diffluunt, tum si cum febre, tum si sine febre, calamitosæ. Et quò 4 plures deiectionum colores deteriores fuerint, eò calamitosius: Sed si vi epoti medicamenti, [tales deiectiones nigræ fetantur,] præclarius 6 ad salutem & appârent & faciunt & quò plures 7 appârent colores, eò 8 minus mali.

Iam agit de purgatione symptomatica, in qua vel qualitatis vel excretionis modi, vel temporis, vel quantitatis ratio desideratur. Quæ, nimirum, non accidit facultatis virtute, sed solius illius resolutione.

1 Hoc est, deiectiones, quibus humor melancholicus, niger & fæculentus deiicitur. Qui, quoniam propriæ substantię corruptione in vitio est, nunquam concrescit, extra propria conceptacula effusus. Est autem fusus, non autem concretus, hic humor, vt esse solet fex ipsius sanguinis, non tamen atra bilis. Quibus sanè deiectionibus excitantur sæpè tormina, & etiam dysenteriæ. fit talis humor in hepate, cui si par non fuerit lien, hepar farsscit, ac fient nigræ deiectiones.

2 Cùm dicit ἰόντα, modum excretionis denotat, quia naturalis excretio & critica confertim fit & repentè; symptomatica verò, paulatim & continenter: nam ἰόντα moram quamdam denotat. Addit αὐτομάτως: id est, vltrò; quia quæ fiunt naturæ beneficio aut vi symptomatica, fiunt vltrò. hîc dicit ea quę non criticòs feruntur. Nam criticę vno, altero, vel tertio die absoluuntur excretiones.

3 Quòd indomiti humoris speciem, & partium singulare vitium pręseferant, & fractas naturę vires arguant, ac retentricis facultatis ignauiam ostendant visceris illius, vnde dimanant: ac prauam viscere qualitatem conceptam denunciant: Adeo vt tollas licet humorem vitiosum, visceris tamen generantis illud malum elui nequit: vnde perennis generatio illius humoris, vnde toto fere morbi tempore prodeunt.

4 Vt virides, liuidi, cinericei, & deiectiones rufæ, vitellinæ; nam quo plures partes in vitio sunt, eo res ægri peiori sunt loco.

5 Quod plurium affectionum quę contra naturam sunt in corpore, symptomata sint. Partium vnde manant calamitatem arguunt, & partibus per quas feruntur, calamitosæ sunt.

6 Quòd saluis & integris visceribus vitium excludatur. Significatur itaque naturæ integritas; vtpote cuius est excitare primùm medicamentum: deinde etiam quòd medicamento attrahenti & naturæ expellenti humor noxius cedat.

7 Vt non sint meraci humores.

Quæstio. 8 Quod à colluuie humorum à concretione sanguinis segregatorum, sine vllo vitio alicuius visceris, tales appareant. Sed dices, ille humor siue vltrò effluat, siue pharmaciâ effundatur, idem est ille tamen; cur ergo damnat Hippocrates, vltrò obortam excretionem eius? Respondeo: Qui pharmaciâ efferebatur, in vitio erat sola synathrismo: sed is qui vltrò effertur, excernendi modo suo atrocius vitium denotat; nam parcâ manu effunditur, quia pars princeps virium habet, vnde perennis nouáque excrementorum procreatio: quæ pars contusa diuturno vitio, tandem labascit ac resoluitur, suáque retentrice vi spoliatur.

XXII.

Νοσημάτων ὁκόσων 1 ἀρχομένων, ἢν χολὴ 2 μέλαινα ἢ ἄνω ἢ κάτω ἐπέλθῃ, 3 θανάσιμον.

Atræ bilis excretio quid denunciet.

XXII. 1 Ineuntibus [morbis quibusque, si bilis 2 atra sursum deorsúmve effluat, 3 funestum.

1 Hoc est, in morborum principiis: quo tempore nulla pepasmi signa elucent, ac natiuus calor opprimitur à materia morbificâ. Nam tunc, cum secreta morbifica materia non sit à sanguine, excerni nequit bonis ægri rebus: nam signa pepasmi præcedere deberent. Cùm itaque tunc excernitur, argumento erit causam illam stimulare acerrimâ vi excretricem, vel eam premi mole materiæ; vel retentricem vim exoletam esse partis eius vnde effluit; & affligit partes per quas manat.

2 Id est, humor nigrore quodam pellucidus, semper fusus & nunquam concrescens, mordax, ac terram aceti more fermentans, atra scilicet bilis. Benè vtitur Hippocrates eâ voce ἐπέλθῃ: motum enim significat symptomaticum. Quasi dicat, si paulatim & continenter prodeat: quo significatur, partis, vnde emanat humor, resolutio, ab internatum partium incendio. Si enim confertim talis humor excernatur, pepasmi notis apparentibus, bono erit. nam euphoriam consectariam ducet. Adfui febricitanti Illustrissimæ matronæ, quæ à pepasmo vrinæ, aluo acerrima excernebat. hæc ab his visis mirè terrebatur. à nobis in spem erecta, & summi Dei beneficio euasit. Ex Galeno in Commentario. Caius.

3 Nam cùm ineunte morbo pepasmi experria sint omnia, ob eámque causam excretio nulla salutatis tunc esse possit, hoc erit deterior atræ bilis excretio, quo & cruditate, & maligna vi cæteris antecellit humoribus. Nec solùm partis vnde manat arguit calamitatem, sed quò & quà fertur calamitosa est. Hinc dysenteria ab atra bile lethalis est. Hinc eliciuntur duo Axiomata: Omnis excretio quæ fit ineunte morbo, symptoma est magnarum affectionum quæ corpori insunt. Nulla excretio in initio fit naturæ beneficio: nam illa tunc oppressa iacet. Axiomata ex Commentario Galeni.

XXIII.

Ὁκόσοισιν ἐκ νοσημάτων ὀξέων, ἢ ἐκ πολυχρονίων, ἢ ἐκ τρωμάτων, ἢ ἄλλως πως 1 λεπτυνομένοισι 2 χολὴ μέλαινα, ἢ ὁκοῖον 3 αἷμα μέλαν ὑπέλθῃ, τῇ ὑστεραίῃ 4 ἀποθνήσκουσι.

XXIII. Quibuscumque morbo acuto, aut diuturno, aut vulnere, aut alio quovis modo extenuatis 2 bilis atra, aut tale quippiam quod feculenti; sanguinis speciem exhibet, effluat, postridie 4 moriuntur. Sãguinis vel atrorum succorum exclusio.

Vidi Ducem militum, qui cùm diu quartana affectus fuisset, & emaciatus, tandem concreti sanguinis magnam copiam per sedem deposuit; postridie obijt. Historia.

1 Non inchoatâ, sed perfectâ extenuatione: quâ non solùm spiritus & humoris dissipatio, sed partium solidarum exhaustus significatur.

2 Qualis proximo descripta est Aphorismo.

3 Huiusmodi est sanguis niger, descriptus Aphorismo vigesimoprimo.

4 Resolutis partibus nutritioni dicatis, planéque exhaustis. Et quò plures facultates labefactatæ sunt, eò res ægri peiore sunt loco. Postridie, inquit, moriuntur, quia nihil est ampliùs quod vitam continere possit.

XXIV.

XXIV.

1 Δυσεντερίη ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης 2 ἄρξηται, 3 θανάσιμον.

Dysenteria variæ species.

XXIV. 1 Dysenteria si ab atra bile 2 initium duxerit, 3 funesta.

1 Dysenteriæ nomine significatur omnis cruenta deiectio: cuius vt variæ sunt causæ, ita quoque variæ species. Nam aliquando accidit ob crus amputatum: quæ est salutaris. Aliquando euenit iis qui excernunt præturbas alui proluuies, quæ, in Coacis, dicitur dysenteria hepatica: resoluta enim hepatis substantia, sanguis serosus excernitur. Aliquando accidit exulceratis intestinis, vbi nimirum venæ eorum vel rumpuntur, vel eroduntur à pituita salsa, vel bile flaua aut atra. Si acciderit à pituita salsa, medicamento pituitam illam eluente facile curabitur, similiter si à bile flaua euenerit. Si verò ab atra euenerit bile, illa dysenteria, hoc est, cruenta excretio cum vlcere primigenio ab illa atra bile erit insanabilis: eò quòd materia illa pepasmi sit expers, quódque tantam habeat erodendi vim, vt vlcus per intestina serpat. Atque hinc primo die excernuntur quædam carunculæ; vnde vtramque intestini partem æquabiliter afficit. At omne vlcus quod cutem contra se afficit *Axioma.* suppurando, est insanabile; quia tollitur fundamentum nouæ carnis regenerandæ. Hoc est, syssarcosin efficere nequit. Præterea intestino sic laborante, continuatione tunicæ, malum ad ventriculum peruenit: vnde lienteria: id quod est lethale.

2 Cùm natura morbificis causis opprimitur: nam potest critico die, criticôs efferri.

3 Quòd eius materia, patris (hepatis videlicet & lienis) vnde manauit, calamitatem ostendat. Deinde quòd vlcus sit insanabile, inde etiam doloris vi, languidæ vires redduntur, & interceptione officij intestinorum naturalis œconomia labefactatur. Et hæc atræ bilis exclusio significat vim hepatis & lienis esse resolutam: atque incendio harum partium, exhaustum esse benignum ichorem succorum.

XXV.

Αἷμα 1 ἄνω μὲν, 2 ὁκοῖον ἂν ᾖ, 3 κακὸν 4 κάτω δὲ, 5 ἀγαθὸν, 6 μέλαν ὑποχωρέων.

Sanguinis exclusio.

XXV. Si cui sanguis per 1 superiora erumpat, 2 cuiusmodi tandem is fuerit, 3 calamitosum: at per 4 inferiora, 5 nigra si recedant, 6 bonum.

Hoc dicit: Quæcumque excretio huiusmodi est, vt essentia partis vnde emanat, aut rei naturalis contenta speciem referat, ea toto genere est præter naturam, & calamitosa. Sed obiicies, Haimorrhagia adolescentum, *Obiectio.* *item hæmorrhagia critica in causis, salubriter euenit. Respondemus: hîc ἄνω significare exclusionem per os. Cum verò dicit, cuiusmodi tandem fuerint, notat qualitatem, tempus, & excernendi modum. hoc est, siue niger, siue purpureus, siue dilutus, siue seri sit naturalis particeps, siue expers, siue fusus, siue concretus: siue vomitione è ventriculo & vitiosis partibus, siue expectoretur è thorace cum tussi & dolore, vel ex pulmonibus subflauus & spumans, vel è larynge paucus cum tussi, vel è faucibus paucus sine tussi, sed cum screatu. Cum dicit κάτω, significat excretionem per aluum; quia non agit hic de menstrual profluuio; neque enim menses mulierum nigri possunt esse boni, sed debent esse purpurei, neque agit de hæmorrhoidibus.*

1 Hoc est, si vomitione reddatur, vel expectoratur. Modò nulla excusatio neque menstruorum suppressorum, neque pleuritidis adferri possit.

2 Niger, concretus, fusus.

3 Ob difficultatem curandi: quòd vena lacera in illis partibus ægrè restituatur suæ continuitati. Et etiam, quòd res quæ secundum naturam continetur, excernitur.

4 Vt per aluum; si non δὲ μὴν efferantur.

5 Si necessaria sit talis excretio: vt in iis quibus amputatum est crus aliúdve membrum. quæ excretio dicitur dysenteria cruenta naturalis, libro De articulis.

6 A mora ac cunctatione inducto nigrore, non à proprio colore cùm ita nigrescit. Sed priusquam excludirnt, nigrorem induit sanguis, Quare de inferna elisione sanguinis hîc agit, quæ tardè manat.

XXVI.

Ἢν ὑπὸ δυσεντερίης 1 ἐχομένῳ ὁκοῖαι ἂν 2 σάρκες ὑποχωρήσωσι, 3 θανάσιμον.

In dysenteria.

XXVI. Si, 1 quando dysenteria detinet, excernantur eiusmodi veluti sunt 2 carunculæ, 3 funestum.

1 Hoc est, quem diu multúmque dysenteria exercuit: qui ineunte dysenteriâ excreuit alba æqualia, & pauca & opima: procedente verò eâ, flaua, pauca, & opima, nec non ramentosa, & tandem carunculas. ἐχομένῳ vtitur in graui affectu Hippocrates.

2 Quòd vtraque intestini tunica abradatur: nam ramentosa excernuntur tunc, cùm carnosior intestini tunica abraditur.

3 Officii communis priuatione, & vlceris contumaciâ, quod cicatrice obduci nequit. Agitur hic de dysenteria illa, quæ accidit exulceratis intestinis à pituita salsa, bile flaua, vel atra. Vnde omnis substantia intestini absumitur ita, vt cutem contra sese afficiat.

XXVII.

Ὁκόσοισιν ἐν 1 τοῖσι πυρετοῖσιν αἱμοῤῥαγέει 2 πλῆθος 3 ὁκοθενοῦν, ἐν τῇσιν ἀναλήψεσι τουτέοισιν αἱ 4 κοιλίαι καθυγραίνονται.

Aluus ab haimorrhagia fertur.

XXVII. Si cui 1 febricitanti sanguinis 2 copia 3 vndecumque profluat, huic, dum reficietur, 4 aluus feretur.

1 Ineunte vel vrgente morbo. Aluóque ignauas officij vacuitate.

2 Immoderata.

3 Per nares, vterum, sedem.

4 Labefactata caloris vi, immutatóque temperamento, habitu, & actione ventris, vnde cruditas ac intercepta distributio alimenti. Liquidis humidis feretur aluus, donec naturæ vis redintegrata fuerit. Ergo non temerè sistatur illud profluuium, ne cruda materia retenta in putredinem abeat.

XXVIII.

Ὁκόσοισι χολώδεα τὰ διαχωρήματα, κωφώσιος ἐπιγινομένης 1 παύεται· καὶ ὁκόσοισι 2 κώφωσις, χολωδέων ἐπιγινομένων 3 παύεται.

Surditas.

XXVIII. Quibus biliosis excrementis fertur aluus, oborta surditate 1 sistitur: [& contrà,] qui 2 obsurdescunt, superueniente alui bilioso profluuio, liberantur.

Præcepta quædam traduntur de humorum successione & translatione.

1 Materiæ ad superiores partes translatione, & auditorij meatus obstructione fugaci cùm obsurdescunt ægri: non à facultatis resolutione, quæ indicaret exhaustum iam esse cerebrum; vt in Hermocrate, in quo ferrur aluus, at obstructio manet.

2 Fugaci, non fixâ surditate.

3 Diadosi. Si autem non in auditoriũ meatum, sed in

in cerebrum translata fuerit bilis, phrenitis nascetur. quare solue, q.d. tunc aluum: quô fiat diadosis.

XXIX.

Rigor in febribus continuis. Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν 1 ἑκταίοισιν ἐοῦσι 2 ῥίγεα γίνεται, 3 δύσκριτα.

XXIX. Quibuscumque 1 sextum diem febris continuæ agentibus incidunt 2 rigores, 3 sinistri iudicij sunt.

1 Meminit diei, & non periodi: nam agit de acutis morbis. Sextus dies tyrannorum more iudicat: vel enim mortem in procinctu esse dicit; vel recurrentis cum morbi metu iudicat.

2 Vel excretiones quæuis; vt sudorum. Rigor est motus concussiuus à frigore, à bile vellicante superiorem ventrem. Est is duplex, Criticus est vehemens; supprimit vrinam, dein sudant affatim: semel in continuis fit. Alius est symptomaticus, fitque motu morbi, vt hic; & vitio partis, vt pure accepto in thorace.

3 Vt causæ, & vt signa; vt causæ, quia fractæ vires illam quassationem ferre nequeunt. Dicit autem rigores, pluraliter, quibus vires frequenter quassantur. Vt signa; quòd iudicatoria non iudicantia, vel sint ad mortem, vel ad deterius. Præterea nihil conuenientet naturæ fit, in quo temporis excretionis ratio desideratur. Sexto die si signa apparent quæ speciem crisis denunciant, ea mala sunt; quia ante, signis apparentibus ad tempus crisis significata non fuere.

XXX.

Diuturnæ febris nota. Ὁκόσοισι 1 παροξυσμοὶ γίνονται, ἣν ἂν ὥρην 2 ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ἐς τὴν αὔριον τὴν αὐτὴν ὥρην ἢν λάβῃ, 3 δύσκριτα.

XXX. Quibus accidunt 1 paroxysmi, si, qua hora desiit 2 febris, eâdem postridie repetat, 3 difficilis iudicij erit.

1 Id est, qui febri essentiali typica & periodica conflictantur.

2 Ἀφίῳ postpono, vel desino: vt si febris primo die hora quarta matutina inuaserit, & desierit post vigenti quartuor horas: sique sequenti die iterum inuadat ea hora qua desiit, id est, hora quarta matutina inuaserit, & desierit post viginti quattuor horas, sique sequenti die iterum inuadat ea hora qua desiit, id est, hora quarta matutina: si hanc seriem seruat in suo decursu, crassæ materiæ argumentum erit, & principij huius morbi.

3 Ob materiæ contumaciam diuturnitatem indicat. Nam vt æger febrili calamitate defungatur, triplici auxilio opus est, scilicet vt naturæ vis fulgeat, meatuum adsit libertas, & vt præparata sit materia ad exclusionem. Sed hîc adest materiæ contumacia, naturæ oppressæ inertia, vnde nullus conatus

Vsus huius Aphorismi. ad apostasim: nam fixa stabilisque adest causa. Docet hoc Aphorismo captandas esse purgationum occasiones: non cruda, in febri essentiali periodica, purganda esse: & quo modo cruditatis tempus à nobis notari debet.

XXXI.

Τοῖσι 1 κοπώδεσιν ἐν τοῖσι 2 πυρετοῖσιν, ἐς 3 ἄρθρα καὶ παρὰ τὰς 4 γνάθους μάλιστα αἱ 5 ἀποστάσιες γίνονται.

Febres cum lassitudine. XXXI. 1 Lassitudine fractis per 2 febres, in 3 articulis & ad 4 maxillas potissimùm 5 abscessus fiunt.

Hic Aphorismus agit de lassitudinibus quæ vltrò per morbos oboriuntur, criticè vel symptomaticè.

1 Hoc est, qui ita sunt affecti, vt vel si minimum moueantur, sensio lassitudinis illis oboriatur.

2 Quæ inde laboriosæ dicuntur: quòd à labore, vel quòd vltrò oborta sit lassitudo.

3 Partibus nimirum amplioribus & materiæ febrilis capacibus: si quidem febris laboriosa sit, à lassitudine vltrò oborta.

4 Excitaris scilicet paroridibus phlegmonosis: quemadmodum in febre ardente si quid ab hæmorrhagia relinquatur. vel excitaris paroridibus œdematosis in febre lenta & piruitosa.

5 Per materiæ febrilis diadosin. Nisi vrina profluat crassa, multa & alba, qualis Archigenis seruo profluxit; aut aluus feratur. Raro in cæteris morbis abscessus fiunt; in iis verò quæ lassitudinem coniunctam habent vltrò à succorum copiâ obnatam, interdum decubitus fit in artus. Quasi dicat Hippocrates, per febres laboriosas periculum adest futuri abscessus: ergo, ne hoc fiat, coque crudam materiam, & purga. 6. Epid. 4. 1. & 2. Progn. 67. & 6. Epid. 2. 44. Vsus.

XXXII.

Ὁκόσοισι δὲ 1 ἐκ νόσων ἀνισταμένοισιν ἔκ τι 2 πονέσῃ, ἐνταῦθα αἱ ἀποστάσιες 3 γίνονται.

Lassitudines quæ conualescentibus accidunt. XXXII. Et quibus à morbo 1 restitutis quippiam est 2 infirmum, ibi abscessus 3 fiunt.

1 Ita tamen vt supersint materiæ febrilis reliquiæ: aut si liberaliùs se potu & cibo inuitent, quàm exhausti corporis ratio postulet, aut quàm immurata ventriculi actio, temperamentum & habitus perferre possunt.

2 Vel, infirmitatis aliquid superest: Prædicit enim partis lassitudo, eò materiam affectare viam: vt ab imperfecta crisi interdum euenit.

3 Exclusione materiæ à parte continente, in eam quæ continetur. Quasi dicat, cùm quis à febri magna euasit; sæpe in discrimen venit homo, quia partes internæ & externæ labefactatæ sunt: hinc, si non accurata diæta accesserit, heparis & lienis scirrhi, vel cephalææ: vel foras in artus, si ibi imbecillitas, abscessus effunduntur. Quare ne quid coacetuetur, dentur pilulæ alephanginæ, masticinæ, vel Ruffi, vel tale quid. Vsus.

XXXIII.

Ἀτὰρ ἢν καὶ 1 προπεπονηκώς τι ᾖ 2 πρὶν ἢ νοσέειν, 3 ἐνταῦθα στηρίζει 4 ἡ νοῦσος.

De lassitudinibus quæ præcedunt morbos. XXXIII. Quinetiam si 1 quid antè laborauerit prinsquam 2 morbus inuaserit, ibi 3 se morbus 4 obfirmat.

1 Vt cerebrum, pulmones, aluus.

2 Quemadmodum in morbis epidemiis qui sub dispersorum specie homines inuadunt.

3 Vt si quæ pars antè lassitudine fatigata fuerit, & in talibus morbis vbi spes est futuri abscessus.

4 Generatione, paroxysmo, & diadosi, vel successione, hoc est, primario & secundario foco. Vide historiam Critonis & Hierophontis. Quasi dicat, prouisio habeatur de parte infirma, maximè si illa princeps fuerit: ne eò se conuertat materia morbifica. 2. Epid. Vsus.

XXXIV.

Ἤν τινι 1 πυρεσσοντι ἐχομένῳ, οἰδήματος μὴ 2 ἐόντος ἐν τῇ φάρυγγι, πνὶξ 3 ἐξαίφνης ἐπιγένηται, 4 θανάσιμον.

Angina latens. XXXIII. Si cui 1 vehementer febricitanti, nullo in faucibus 2 conspicuo rumore, 3 repentè incidat strangulatio, 4 funestum.

Hoc & sequenti Aphorismo agit de humorum metastasi symptomatica, quæ est planè funesta: eò quòd functiones ad vitam necessaria labefactantur.

1 Ita

1 Ita ꝗ validæ febri sit implicitus, eiusque dominatu teneatur: propterea que maximè liberæ respirationis sit indigens. Adest & dolor in inflammatione: nam interdum, dicit hîc Galenus, obnascitur suffocatio à pituitæ copia rigante internam tunicam laryngis: vel à resolutis musculis laryngem aperientibus: vel à iunctis his causis: vel à siccitate tendente intestros laryngis musculos: verùm hæ suffocationes sunt dolons expertes.

2 Hoc est, nullo ceruicis externo tubore, aut tumore interno. οἴδημα, tumor veteribus est.

3 Inflammata larynge. cuius inflammationis nulla signa eduntur, nisi doloris & orthopnœæ. Inde aër à corde arcetur, & prohibetur fuliginum exitus. Dicit, repentè, quod laryngi proprium: nam peripneumonia id non agit tepentè, sed in vigore tandem: nec, inquit in Commentario Galenus, asperæ arteriæ inflammatio suffocat, sed dyspnœam adfert, ob amplitudinem, & tunicæ eius tenuitatem, quæ magnum tumorem facere nequit.

4 Quòd ad calamitosam vim morbi accedat respirationis interceptio, quæ etiam sola funesta est: sed eò maior, quo maior respirandi adest necessitas. Nam dum pus conficitur, strangulatur æger: vel si ad pepasmum ventum sit, quia excerni pus nequit, fluit in pulmones, eosque opprimit. Quin venæ sectio teliquáque temedia non eximunt causam coniunctam, cùm eò non veniat eorum vis.

XXXV

Ἤν ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ 1 ἐχομένῳ ὁ τράχηλος ἐξαίφνης 2 ἐπιστραφῇ, καὶ μόγις 3 καταπίνειν δύνηται, 4 οἰδήματος μὴ ἐόντος, 5 θανάσιμον.

Angina à luxata vertebra. XXXV. Si cui 1 insigniter febricitanti collum tepentè 2 peruertitur, vt vix 3 deglutire possit, nec vllus 4 appareat tumor, 5 funestum.

1 Hoc est, si oborto abscessu non tollatur febris: imò si potiùs accedat difficultas tum respirandi, tum deglutiendi.

2 Luxata vertebra quæ cum occipite conuertitur, per tuberculum illâ parte obortum. indicio est inde esse, quia sine causa manifesta peruertitur: nam à phymate membranæ & vincula vertebrarum conuelluntur.

3 Deglutitio & respiratio maximè requiruntur in magnis febribus. Nam hîc tum potu tum medicamentis æque pugnare debemus, quia naturæ studendum, & cum morbo pugnandum est.

4 Aspectabilis scilicet: in ceruice vel in sterno, quia non oritur à lapsu, ictu. Sed à conuulsione fit illa luxatio. Fitque vel in anticam partem, & dicitur lordôsis, hoc est excauatio; vel in posticam, & dicitur cyphôsis: aut in alterutrum latus, vocaturque scoliosis, vel obliqua excauatio.

5 Potissimùm secundæ vertebræ, quæ capiti validissimo vinculo connectitur, quo vinculo rupto comprimitur œsophagus & larynx. Secundæ autem huius vertebræ, quæ dens dicitur, in anticam vel posticam partem luxatio, planè est funesta; in alterutrum verò latus, minimè periculosa. Contrà, inferiorum vertebrarum in alterutrum latus periculosior est quàm in anticam vel posticam luxatio, eò quòd hæc resolutionem membri adferat, compresso neruo qui hinc in membra porrigitur. De hoc malo agit 2. Epidem. 2. 2.

XXXVI.

Crises per sudores in febribus. Ἱδρῶτες πυρεταίνουσιν ἢν ἄρξωνται, ἀγαθοὶ τριταῖοι, καὶ πεμπταῖοι, καὶ ἑβδομαῖοι, ἐνναταῖοι, καὶ ἑνδεκαταῖοι, καὶ τεσσαρεσκαιδεκαταῖοι, καὶ ἑπτακαιδεκαταῖοι, καὶ μιῇ καὶ εἰκοστῇ, καὶ ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ, καὶ τριακοστῇ πρώτῃ, καὶ τριακοστῇ τετάρτῃ. οὗτοι γὰρ οἱ ἱδρῶτες 1 νούσους κρίνουσιν. Οἱ 2 μὴ οὕτως γινόμενοι, πόνον σημαίνουσι, καὶ μῆκος νούσου, καὶ 3 ὑποτροπιασμούς.

XXXVI. Sudores febricitantibus si manare cæperint, salutares quidem sunt qui emanant die tertio, quinto, septimo, nono, vndecimo, decimoquarto, decimoseptimo, vicesimoprimo, vicesimoseptimo, tricesimoprimo, & tricesimoquarto: ii enim sudores 1 morbos iudicant. Sed qui non ita 2 eueniunt, laborem, diuturnitatem, & 3 recidiuam ostendunt.

Dies quibus criticè sudores manant. Idem de cæteris excretionibus intellige. Qui verò morbi hos dies superant, rarò crisin illam veram habent, sed vel abscessu vel sensim coctione vincuntur. Rarò tamen vltra vicesimum sudoribus indicantur. Nunc agit de excretionibus criticis. Quarum prima est in sudoribus, deinde in sputo postrema in vrinis. Sudor excretio est quædam critica, si in eumdem incidat, quo morbus accedit. Materia autem morborum acutorum est biliosa, quæ tertio quoque die paroxysmum facit. itaque vt sudor sit criticus, oportet vt die impari accedat; quia quæ diebus imparibus accedunt, imparibus iudicantur, & contra. Deinde, non satis est sudores imparibus diebus accedere, sed debent insuper duplici signorum genere ostendi, longeque antè signis ad tempus crisis. Vt in febre acuta si vrina quarto die protulerit notam pepasmi; deinde cùm ferè ventum fuerit ad septimum diem, si signa accedunt apparētia ad speciem crisis, cuiusmodi est vrinæ suppressio ante rigorem, quem excipit sudor. Huiusmodi sudores sunt critici, & excipiendi, modò nulla ratio desideretur in qualitate, copiâ, & modo excernendi. Hoc Aphorismo *Quæstio.* *agit de solo excretionis tempore. An ergo die tertio, ineunte morbo, salubriter apparere potest, sudor? Maximè, per tales morbos quos Hippocrates vocat benè moratos;* *Quartus dies.* *qualis est synochus non putris. Quartum diem omisit, eò quòd quartana haimorrhagia sunt difficiles. quartus non est iudex sed index, septimi. Scribit Galenus se semel tantùm vidisse crisin editam quarto die; Archigenes bis tantùm idviderat, synochi tamen hoc die indicantur; quia mouentur diebus paribus. Sed morbi acuti, sui causam agnoscunt bilem: hæc imparibus mouetur. Quarè si quarto in his fiat excretio, calamitosa erit: nisi crisis illa inchoata fuerit tertio die; nam interdum perennat crisis in duos vel tres dies. Quæ paribus indicantur, excurrunt longius, quàm quæ imparibus. Numerantur dies impares ad tricesimum quartum in morbis acutis, qui biliosi sunt: propterea imparibus indicantur, nam in paroxysmo fit crisis.*

1 In quibus nulla ratio desideratur in qualitate, copia, tempore, & excernendi modo: nam manant toto corporis habitu, ac elidūt serum venis conceptum.

2 Non diebus criticis: Quia indicatoria non iudicantia, sunt sinistri iudicij.

3 Quòd sint iudicatorij non iudicantes, propterea que sint signa & causæ symptomaticæ, quodq; fiant motu morbi, significatur. Humoris enim pepasmi expertis copiam denunciant.

XXXVII.

Οἱ ψυχροὶ ἱδρῶτες ξὺν μὲν ὀξεῖ πυρετῷ γιγνόμενοι, 1 θάνατον· ξὺν 2 πρηυτέρῳ δὲ, 3 μῆκος νούσου σημαίνουσι. *Sudor frigidus.*

XXXVII. Sudores frigidi. si cum febre acuta profluant, 1 mortem ostendunt; cum 2 mitiore autem, 3 diuturnitatem morbi.

Hîc iam agit de qualitate sudoris critici. Debet enim sudor criticus esse calidus: nam omnis sudor omnisque rigor qui non facilè incalescit, significat extinctionem caloris natiui. Cautè itaque vt medicus remedia hîc adhibeat, quasi monet. *Vsus.*

1 Extinctio

1 Extincto calido natiuo. Quia nulla pepasmi signa præcessere, nec die critico fluunt, nec toto corpore calidi manant, nec symptomatum febrísve remissionem adferunt, tantum succorum copiam adesse loquitur hoc frigus, vt crudor ille ne à febrili quidem ardore calescat, non aliter ac glacies cùm liquitur à sole. Argumentum calidi natiui extincti, & resolutæ facultatis retentricis.

2 Cum febre inflammationis & malignæ qualitatis experte; quales sunt febres intermissionis participes; cuiusmodi est tertiana.

3 Ex materiæ copia & contumacia, quæ nonfacilè calorem concipit. Hæc morbi diuturnitas in pepasmi difficultate consistit. Nam cum illa materia difficulter incalescat, difficulter quoque pepasmum recipit. Sed quæres, Anne sit eadem ratio frigidi sudoris qui manat in febre acuta, & illius qui fluit in miti febre? Minimè certè: quia vnus fit per extinctionem: alter per materiæ contumaciam: eamque tandem mitigare poterit naturæ vis, si illa satis vegeta fuerit.

XXXVIII.

Καὶ 1 ὅκου ἔνι τοῦ σώματος 2 ἱδρὼς 3 ἐνταῦθα 3 φράζει τὴν νοῦσον.

Sudor indicat partem affectam.

XXXVIII. Qua 1 parte corporis 2 sudor manat, morbum 3 illius partis arguit.

Docet quid intersit inter ephidrosin & sudorem. Quasi dicat, calamitosa est omnis ephidrosis, quocumque die etiam fiat: & si critico manarit die, tanto peior, quia accidit motu morbi, aut vitio partis vnde erumpit. Agit itaque nunc de excretionis modo: Vult enim vt sudor toto erumpat corpore: quia quanto plures partes se ad illius materiæ excretionem accingunt, eò plus adiumenti adferunt.

1 Capite, aut thorace.

2 Ephidrosis symptomatica, à materiæ copia, & à fracta retentrice facultate.

3 Nam resoluta cùm est vis partium vitalium, per febres essentiales, sudor symptomaticus erumpit è thorace: in phreniticis verò, resoluto cerebro, è capite. Quare ibi humorem morbiferum delitescere significatio fit. Et est symptomaticus qui toto fluit morbo, paucus aut tenuis; etiam toto corpore, vel capite & thorace, à cruda materia, & à partis imbecillitate. Cauendum igitur, vbi talia, ne pharmaca aut magna remedia præscribantur.

XXXIX.

De calore & frigore.

Καὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος 1 θερμὸν ἢ 2 ψυχρὸν, ἐνταῦθα ἡ νοῦσος.

XXXIX. Quemadmodum & qua parte corporis 1 calor aut 2 frigus percipitur, ibi est morbus.

Quasi dicat, Non omnium tamen morborum curatio in pharmacia consistit.

1 Vt si inæqualia hypochondria, & si pectus incendio conflagrat citra febrem, ibi erit morbus.

2 Stabilia hæc si fuerint, minimèque fugacia, ita vt inde causæ morbificæ ibi stabulantis argumenta sint. Propterea his partibus admouentur fotus, phlebotomiam, & cucurbitulas: quin interdum cauteria. Chirurgus quidam Vltraiectinus implacabili dolore particulæ capitis laborabat: à nullis remediis iuuabatur, tandem iussi cauterium potentiale admoueri: curatus fuit, citra aspectabilis mali aliquam effusionem. Indicibili quadam qualitate vel aura, sine dubio, fatigatus is fuerat in ea parte.

XL.

Καὶ ὅκου ἐν 1 ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ ἢν τὸ σῶμα 2 καταψύχηται, ἢ αὖθις θερμαίνηται, ἢ 3 χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίνηται, 4 μῆκος νόσου σημαίνει.

Longitudo morbi vt noscitur.

XL. Quin etiam quum in 1 vniuerso corpore crebrò mutantur, vt si modò 2 calescat, modò frigescat corpus, aut calor 3 alter ex altero fiat, 4 diuturnitatem morbi ostendunt.

Cautionem purgatoriam scribit, ne quis exstimet illicò purgandum esse, nam natura in quibusdam illicò excernere nequit, sed tempore in quibusdam opus est, vt coquatur materia.

1 Dicit eam mutationem fieri ex materia multiplici per totum corporis habitum diffusa. Excluditur ergo, quod ex Coacis obiici possit, vbi dicitur: Repentina extremarum partium in vtramque mutatio, calamitosa. quia mutationes quæ æqualiter fiunt toto corpore, sunt minùs periculosæ, quàm quæ vna vel altera tantùm parte corporis. Quòd itaque dicit [quum crebrò mutantur in vniuerso corpore] intellige, non tantùm in extimis partibus, quarum repentina in vtramque mutatio solet esse calamitosa (talis in acuta & maligna febre euenire solet) sed toto corporis habitu.

2 Ex vicissitudine humorum calidorum & frigidorum, in motu & quiete: ita tamen vt nequeincendij, neque extremi frigoris sensus percipiatur. Significat multiplicem materiam, & varios motus, vnde pepasmi difficultas, & multarum etiam partium affectio significatur. Refrigeratio est triplex, periodica, symptomatica (quæ notat à summa visceris inflammatione calidum natiuum opprimi) & critica.

3 Qui ferè similis efflorescit humoribus.

4 Propter pepasmi difficultatem aut multiplicem materiam, quæ ex caloris & frigoris vicissitudine, & caloris mutatione significatur. Si vires pares fuerint, tandem mitigabitur ea materia.

XLI.

Ἱδρὼς 1 πολὺς ἐξ 2 ὕπνου ἄνευ φανερῆς 3 αἰτίης γινόμενος τῷ σώματι, σημαίνει ὅτι πλείονι 4 τροφῇ χρέεται· ἢν δὲ 5 τροφὴν μὴ λαμβάνοντι τοῦτο γίγνηται, σημαίνει ὅτι 6 κενώσιος δέεται.

Sudor copiosior.

XLI. Sudor 1 multus qui à 2 somno, sine 3 causa quæ à foris est incidente, erumpit, 4 largiore cibo arguit corpus vti: Quodsi id cadat in eum qui suo 5 defraudatur genio, 6 necessariam euacuationem esse ostendit.

1 Id est, confertim & copiosè diffluens, vt non infirmæ naturæ, sed redundantis excrementi symptoma fit. Quamuis, in sanis, per somnum si paucus manat sudor, nihil mali habeat is: quia ratioris corporis ac paucæ materiæ index est.

2 Hoc est, dum coctioni incumbit natura, & naturæ digestioni dat operam, absolutâ concoctionis periodo. Nam vt concoctio fit per somnum, sic post somnum fit digestio. Si ergo eo tempore quo natura operam dare debet coctioni, appositioni, agglutinationi, & nutritioni, sine causa manifesta erumpant sudores, malum id est; coctione verò peracta, bono naturæ fiunt: vt tempore matutino sub finem somni. nam circa somni initium, coquit: deinde separat vtilia ab inutilibus; tum demum distribuit in corpus, ac apponit bonum; reliquum in auctora, sub finem somni in sudorem soluit.

3 Vt ab aëre calido, in Austrino statu sine flatu, vel à regumentis, aut à cibis sudorificis.

4 Supra exhausti corporis rationem, & partium nutritioni

nutritioni dicatarum conditionem & statum.

5 Id est, in eo qui non est cibi appetens immoderatè.

6. Epid. 3. 1. 6 Quòd ventriculi segnities in appetendo & coquendo, vasorum impuritatem, & omnis aluinæ œconimiæ confusionem adferat. Si, inquit Galenus, hæc eueniant ob recentem copiam alimenti, abstineat: sin euenerit ob olim ingestam ciborum copiam, euacuetur. Quasi dicat Hippocrates, Per morbos acutos hi sudores non critici, ob has causas interdum etiam manant: non aliter ac hypostases bonæ in vrinis apparent interdum, cùm adhuc cruditatis plena sunt omnia, quòd liberaliùs habeatur æger. nam à cibi copia est illa hypostasis, non à materia morbifica. Ex hoc Aphorismo collige has Maximas sententias. Omnis sudor qui citra causam manifestam apparet, est contra naturam. Nullus sudor multus potest fieri ab infirmitate naturæ. Qui cibum non appetit, necessario est purgandus.

Axioma.

XLII.

Ἱδρὼς πολὺς ψυχρὸς ἢ θερμὸς 1 ἀεὶ ῥέων, 2 ὁ ψυχρὸς 2 μείζω, ὁ δὲ θερμὸς 3 ἐλάσσω νοῦσον σημαίνει.

Sudor frigidus aut calidus. XLII. Sudor multus, frigidus aut calidus, 1 assiduè fluens, frigidus quidem 2 maiorem, calidus verò 3 minorem morbum ostendit.

1 Toto corpore, vel aliqua parte: qui fluunt sine vllo dierum criticorum delectu, ineunte morbo, crescente, vigente.

Morbus magnus qui. 2 Id est, & calamitosiorem, & difficiliorem curatu, atque sinistri iudicij. Nam significat aut natiui caloris infirmitatem, aut malignitatem & contumaciam materiæ. Morbus autem tripliciter dicitur magnus: dignitate partis quæ occupatur, symptomatum magnitudine, & curandi difficultate.

Corollarium. 3 Pepasmi facilitate, ex materia quidem vniusmodi, sed copiosiore, quæ calorem concepit. Omnis sudor bonus, calidus est: at non omnis sudor calidus, bonus est.

XLIII.

Οἱ πυρετοὶ ὁκόσοι 1 μὴ διαλείποντες διὰ 2 τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται, μᾶλλον 3 ἐπικίνδυνοι· 4 ὅτῳ δ' ἂν τρόπῳ 5 διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι 6 ἀκίνδυνοι.

Febres intermittentes periculi sunt expertes. XLIII. Quæcumque febres 1 intermissionis expertes tertio 2 quoque die feueriores redduntur ac ingrauescunt, 3 magis calamitosæ; at 4 quouis modo 5 intermiserint, periculi 6 expertes esse significat.

Quasi dicat, Ago hîc de omni excretionum varietate. Si autem nihil excernatur, vnde intermittat vel remittat se febris, malum: argumento sunt febres intermittentes: nam hæ periculi expertes sunt.

1 A maligna humoris biliosi corruptione, quæ stabulatur circa cor in caua vena, vel in arteria aorta, vel à phlegmone nobilis partis.

2 Cardialgiam adferunt, & vigilias cum delirio coniunctas, cephalalgias, cum lumborum & colli grauitate, ob acerrimi succi corruptionem, vnde principes partes in incendium abripiuntur. Quare febrium perpetuâ epidosi fit symptomatum accessio.

3 Nam crisin funestam faciunt; vt sudoribus frigidis, & symptomatum omnium incremento, faciunt enim metastasin; vel opprimunt, pepasmi expertes succi, calidum natiuum, quod etiam symptomatum vehementia potest. vnde incidunt in marasmum, consumpto humore primigenio.

4 Hoc est, siue intermissio fuerit triginta sex horarum, siue vigintiquatuor, siue duodecim tantùm: siue vehemens accessio fuerit, siue longa.

5 Cuiusmodi sunt intermittentes febres.

6 Quod argumento est, metastasin abesse, nec phlegmonen vexare partem nobilem, & venosam vim non obsidere principem partem. Etenim inflammatio coniunctam habet febrem continuam, & incendium istud exhaurit humidum primigenium partis solidæ cordis, & efficit marasmum. Maligna etiam qualitas spiritum dissipat, & calorem extinguit.

XLIV.

Ὁκόσοισι 1 πυρετοὶ μακροί, τούτοισι 2 φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐγγίνονται.

Diuturnæ febres per abscessum iudicantur. XLIV. Qui ex febre 1 diuturna laborant, iis 2 phymata aut dolores in articulis oboriuntur.

Disputatum est hactenus de omni excretionis criticæ genere, quod in acutas febres incidit. Nunc alterum genus prosequitur, quod fit per abscessus in articulis: docetque in quos morbos huiusmodi excretio incidat; nimirum diuturnos; hoc est, qui intra quadragesimum diem non indicantur. Quadragesimus enim dies finis est morborum acutorum. Diuturnæ hæ febres interdum perennant ad semestre tempus: tandem sensim coctione soluuntur, vel in abscessum abeunt, nisi vrina profluat crassa alba: Nam & per σύμπτωμα & τὴν δι' ἕδρας ἔκκρισιν hæ febres interdum finiuntur.

1 Cuius diuturnitas in pepasmi & excretionis difficultate consistit, non in visceris alicuius vitio, vel medici aut ægri culpa: vt cùm ab haustu aquæ frigidæ in epiploon deponitur ea. Dixi non in visceris alicuius vitio, vt est quartana symptomatica per marasmum lienis. Porrò difficultas pepasmi accidit ob naturæ infirmitatem, materiæ copiam & contumaciam, & meatuum angustiam.

2 Ob algentem crassam materiam, nec coctioni nec excretioni facilè cedentem: vnde tandem ad infirmos artus excluditur, vnde dolorificæ lassitudines, vel phymata: nisi abscessus materiam tollat vrinæ crassæ, albæ & copiosæ profluuium. Dixit φύματα & non ἀποστάσεις, quia significantiùs eo nomine abscessus expressit. Nam cùm abscessus fiat per excretionem vel per depositionem; hîc loquitur de iis abscessibus qui per depositionem fiunt. *φύμα, ἀπόστασις.*

XLV.

Ὁκόσοισι 1 φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐκ 2 πυρετῶν [μακρῶν] γίνονται, οὗτοι 3 σιτίοισι πλείοσι χρέονται.

Abscessus à febribus longis. XLV. Quibus 1 phymata aut dolores in articulis oboriuntur post [diuturnas] 2 febres, hi copiosiore 3 cibo vtuntur.

Sensus Aphorismi est, Si quis in spem venit, (à profusione vrinæ albæ, copiosæ, & crassæ,) se abscessus incursum euadere posse, se liberalius cibo & potu inuitauerit, superstite adhuc lassitudine illa vltrò oborta, quæ diuturna illius febris fuit antesignana, is, comparata multa cruditate, abscessu & doloribus in articulis laborabit: eò, quid ea cruditas, impetum faciet in eam partem, quæ lassitudine est affecta.

1 Ab integra crisi.

2 Sublata febri, & restituto ægro per vrinæ crassæ & albæ profluuium.

3 Supra corporis exhausti rationem, & partium nutritioni dicatarum conditionem. à diuturno enim morbo calidum natiuum languet, & ventriculus frigidus appetit; vnde cùm edat, non coquit tamen.

XLVI.

Ἢν 1 ῥῖγος ἐμπίπτῃ 2 πυρετοῦ μὴ διαλείποντος 3 ἤδη ἀσθενεῖ ἐόντι, 4 θανάσιμον.

Rigor frequens.

XLVI. Frequens in 1 febris assiduitate rigor, 3 fractis iam viribus, 4 funestum.

Nunc de tempore vniuersali agit.

1 Hoc est, si febris ab initio fuit assidua continuaque; nec, oborto rigore, remiserit. Nascitur talis rigor, à fracta natura, quæ mouet quidem, sed nil promouet excrementi; vel si quid excluserit vnà, ob fractas vires, fatiscit æger.

Sudor fluens. 2 Id est: Si perhorrescendi finem non faciat die critico, quo sudor fluit: Noranter dicit ἐμπίπτῃ, hoc est, incidat, nimirum, continuò; non semel aut bis.

3. Epid. in fine. 3 ἤδη, hoc est iam: hoc est antequam in febres inciderit. vide historiam adolescentis qui in Melibœa iacebat.

Iudicatorium non iudicans. 4 Quòd sit iudicatorium non iudicans: & quòd materiam morbi intrò referri ostendat: & attritæ iam vires ferre nequeunt nec haimorrhagiam, nec sudorem, nec quassationem corporis. Est enim Rigor, inæqualis totius corporis concussio, ab affectione naturalis caloris; à materiæ contrariæ occursu in superiore ventre. Est autem rigor triplex: criticus, symptomaticus, & periodicus. Criticus est, vt qui in causo sudorem criticum præcedit, semelque aut bis incidit: periodicus est, qui in tertiana euenit: symptomaticus, de quo hîc, qui à natura oppressa venit; sæpè incidit, nullamque euacuationem succedaneam habet.

Rigor quid, & quotuplex.

XLVII.

Αἱ 1 ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι 2 μὴ διαλείπουσιν αἱ 3 πελιδναὶ, καὶ 4 αἱματώδεες, καὶ 5 δυσώδεες, καὶ 6 χολώδεες, πᾶσαι 7 κακαί· ἀποχωρέουσαι δὲ 8 καλῶς, 9 ἀγαθαὶ καὶ 10 κατὰ τὰς διαχωρήσιας, καὶ κατὰ τὰ οὖρα. Ἢν δὲ μή τι τῶν συμφερόντων ἐκκρίνηται διὰ τῶν τόπων τούτων, 11 κακόν.

Crises per exclusionẽ quænam bonæ vel malæ.

Expectorata varia.

XLVII. 1 Expectorata in febribus remissionis 2 expertibus 3 liuida, 4 cruenta, 5 fœtida, 6 biliosa, 7 omnia calamitosa: quæ verò eorum conuenienter 8 excluduntur, salutaria. Eadem 10 deiectionum & vrinarum ratio est. Quodsi nihil quod alleuationem adfert per ea loca excludatur, 11 calamitosum.

Egit de sudoribus, iam de aliis excretionibus. Exemplum proponitur symptomaticæ excretionis in lateris difficultate, vel in materiæ contumacia; vel in vtrisq;.

1 Variæ sunt ἀποχρέμψιες, hoc est, expectoratæ nam quorundam expectoratorum difficultas consistit in materiæ contumacia; aliorum in vtrisque his iunctis. Nam quædam expectorata ideò sunt iudicatoria non iudicantia, propter modum quò excernuntur. Quia omne iudicatorium iudicans, debet fieri καλῶς, (vt testatur in hoc Aphorismo) hoc est, citò & ex facili. Porrò quod ad curationem attinet, magni interest an expectorandi difficultas pendeat ex materiæ contumacia, an ex laterum infirmitate. Nam si ex materiæ contumacia proueniat, commodè exhibebis oxymel, ad incidendum, vtque materia attenuetur. Si verò ex laterum infirmitate (id quod ex sterrore disces) iam actum est; neque vlla ratione oxymel tunc exhibendum. Nam si exhibueris, absorbebit partes materiæ humidiores, reliquam verò partem sicciorem contumaciorémque reddet, indéque maior difficultas respirandi veniet.

2 Quasi dicat; quorum exclusio nullum febri finem aut mo[...]m imponit.

3 Extincto à calore illius partis vnde veniunt.

4 Hoc est, meraca, quod est meri sanguinis; qui rupta, exesa, vel aperta venâ exprimitur.

5 Soboles putredinis. Quæ est signum fractæ naturæ, & victi caloris natiui. Fœtor, authore Auicenna, nascitur à coctione imperfecta: propterea, dicit Alexander Aphrodisæus, hominum excrementa fœtent, non verò ita ferarum excrementa; quòd illi variis à cibis ex cruditate laborent: altera causa fœtoris est putredo. *Fœtoris causæ.*

6 Meræ bilis, non sanguine aut pituitâ perfusa; propterea que pepasmi expertia: hæc facilè in atram degenerant bilem. Cùm vitellis ouorum similia deiiciunt, malum.

7 Nam febri finem non imponunt; & notant fractam œconomiam partium spirabilium, & materiæ contumaciam.

8 Ineunte morbo: sine molestia ac difficultate spirandi si excludantur citò & ex facili, etiam liuida, vel cruenta, si (præcedentibus pepasmi signis) excernantur die critico.

9 Patrium spirabilium integritatem denunciant: & sunt iudicatoria iudicantia, naturæque beneficio expectorantur, modumque febri imponunt.

10 Quarum excretio salutaris est, si nulla in illis ratio desideretur qualitatis, copiæ, excernendi modi & temporis.

11 Nam si talia purgantur qualia oportet, confert, perferúntque ex facili: si minus, contra.

XLVIII.

Ἐν τοῖσι μὴ 1 διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω 2 ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔνδον 3 καίηται, καὶ δίψαν 4 ἔχῃ, 5 θανάσιμον. *Frigus partium extremarum.*

XLVIII. In febribus remissionis 1 [vel intermissionis] expertibus, si extimæ partes 2 frigidæ sint, intimè autem præcordia 3 conflagrent ardore cum 4 siti coniuncto, 5 funestum.

In peste maximâ huius Aphorismi vsus esse videtur: Si enim in hac ardor cum siti adest, extremáque frigent, non temerè theriacam aliáque calida antidota exhibueris: nam phlegmonem internam hæc denunciant: Sin frigeant extrema, nec homo vehementer sitiat, nota erit hoc extingui calidum natiuum; tunc theriaca & cætera antidota sunt necessaria. *Vsus Aphorismi.*

1 Vt frigus quod sequitur, neque criticum neque periodicum vocari possit. Ita vt illud frigus non producat febrim ad remissionem vel ad crisin.

2 Si marmore frigidiores sentiantur, sine vlla incendij successione, aut cum vicissitudine, & repentina caloris & frigoris mutatione. Illud frigus indicat extinctionem caloris fixi partium solidarum, vel inopiam caloris fluentis; qui incendio febrili absumuntur.

3 Hoc est, ventre costisque calentibus. Si nulla neque doloris colici, neque syncopes excusatio adferri possit, neque hystericæ affectionis. Nam in dolore colico spiritus intrò recurrunt subsidij ergo: vnde extremæ partes marmore apparent frigidiores. Intimæ autem partes sunt ipsa viscera, quorum nimirum potentiâ totum gubernatur corpus. Harum inflammationes, instar cucurbitæ omnem calorem attrahunt: Inde sitis non à bilis aut pituitæ salsæ influxu in ventriculum, quod euenit in paroxysmis intermittentium.

4 Ab exhaustu viscerum & caloris natiui. Nam cor opprimitur, totiusque corporis calorem in se reuocat. vel saltem validæ partium obstructiones aditu arcent calorem fluentem ab extimis partibus; vel à crassa materia plurimus halitus non ferit cutem. vel phlegmone interna trahit, vnde maior ignis. vnde linguæ siccitas, iactatio, & hypochondrij tensio.

Modò

Modò hæc symptomata non sint futuræ crisis, nec febrium speciei intermittentium propria.

5 Vel si sitis causa adsit (vt si lingua scabra) etiamsi non sitiant, resolutâ aluo, accenso in thorace vel ventre (hoc est hepate, vel ventriculo & intestino primo) foco febrilis incendij.

XLIX.

Ἐν μὴ 1 διαλείποντι πυρετῷ ἢν 2 χεῖλ@, ἢ 3 ὀφρὺς, ἢ 4 ὀφθαλμὸς, ἢ 5 ῥὶς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, 6 ἢν μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενέος 7 ἐόντ@ τ̃ σώματ@, ὅ, τι ἂν τούτων γένηται, ἐγγὺς ὁ 8 θάνατος.

Lethalia signa in debili ægro. XLIX. Si cui in febre 1 remissionis & intermissionis experte labrum 2 distorqueatur, aut 3 supercilium, aut 4 oculus, aut etiam 5 nares, tum etiam si audiendi 6 videndique vis periit, fractis iam 7 morbo viribus, quicquid horum acciderit, in propinquo 8 mors erit.

1 Quasi dicat, vt nulla excusatio perturbationis criticæ adferri possit. Hæc enim interdum critica sunt & fugacia, vbi scilicet integra naturæ vis adest. Quare dum talia eueniunt, actiones examina.

Musculi varij. 2 Conuulsis eorum musculis, vel per se, à siccitate; vel ex euentu, cùm cognati congeneresque conuelluntur; vel ob resolutionem andagonistarum musculorum. Musculi congeneres dicuntur, qui simul membrum aliquod attollunt, vel simul deprimunt: cuiusmodi duo illi qui labrum superius attollunt; vel simul deprimunt; item alij duo qui labrum inferius attollunt; item qui deprimunt id: hi andagonistæ sunt.

3 Carne cutéque circa frontem distentâ, vnde patet oculus.

4 Conuulsis, aut inæqualiter resolutis musculis ipsius.

5 Exhaustis tenellolis musculis alarum nasi.

6 Labefactatâ cerebri facultate animali ab exhaustu.

7 Naturali atque vitali vi fractâ à morbo. Exsuccipleno si exsuccus euasit; ex valido infirmus.

Vsus. 8 Nam ad pertinacem vim morbi accedit labefactatio omnium facultatum, quarum potentiâ corpus administratur. Caue igitur ne his apparentibus quid magni remedij adferas.

L.

Respirandi difficultas cum delirio quid notet. Ὅκε ἂν ἐν τῷ πυρετῷ μὴ 1 διαλείποντι 2 δύσπνοια γένηται ϗ 3 παραφροσύνη, 3 θανάσιμον.

L. Quotiescumque in febrem 1 remissionis expertem difficultas 2 spirandi & delirium incidit, 3 funestum.

Summa Aphorismi hæc est, Quotiescumque facultatis vitalis apparet labefactatio, indeque animalis vis acciditur adeò, vt vsui respirandi necessaria denegetur facultas partibus spirabilibus, tunc mors est in propinquo. Atqui in febribus continuis si adsit spirandi difficultas cum delirio; vitalis simul & animalis facultas sunt labefactata. Nam cum in omnibus febribus necessarius sit liber spirandi vsus; certè quo maior est febris illa continua, eo maior est respirationis vsus. Si itaque adsit respirandi difficultas, ea mala erit: quia significatio fit aut labefactati vsus (nimirum calore naturali ad extinctionem properante) aut labefactata facultatis animalis. Si parua & rara fuerit, exstinctionem caloris natiui significat. Parua enim est ob contumaciam thoracis mouentis; rara, ob defectum vsus. Si difficultas illa constiterit in rara & magna respiratione, significabit delirare ægrum: voluntatis enim deprauationem notat

talis respiratio in perenni febre. Sensus itaque Aphorismi est, Quoties ad labefactationem vitalis facultatis accesserit cerebri deprauatio, in angusto spes est.

1 Hoc addit, quia in perturbatione critica adest delirium & respirandi difficultas, quæ mala quidem est vt causa, non vt signum. com per vasa thoracis transit materia, thorax tunc premitur, ægréque spirant tunc homines: hoc fit imminente crisi aliquando. Loquitur hîc de febris assiduitate, in qua nulla spes est intermissionis. & vnde vitalis facultas deiicitur.

2 Ante delirium si euenerit, solet esse magna & rara respiratio: si post, parua & frequens erit. Agit hîc de dyspnœa quæ fit post delirium, cùm translatione bilis exarescit cerebrum.

3 Vt signum, & vt causa. vt signum, quia significatur sublatio vsus respirationis; quodque sit translata materia in cerebrum. Vt causa, quia cùm vsus respirationis necessitati non respondet, fiunt homines pneumatici. Et labefactatâ facultate animali, respiratio facilè vitali denegatur.

LI.

Abscessus per febres. Ἐν τοῖσι 1 πυρετοῖσιν 2 ἀποστήματα, μὴ λυόμενα πρὸς τὰς 3 πρώτας κρίσιας, μῆκ@ νόσε σημαίνει.

LI. In 1 febribus abscessus, qui primis 3 crisibus febrem haut soluit, 4 diuturnum talem morbum fore ostendit.

1 In longum tempus excurrentibus.

2 Si non tantum excernatur quantum est necessarium: vel si materia decumbat in partem quæ non est totius materiæ capax: & si non procul à foco morbi excludatur.

3 Quibus crisibus obueniunt illi abscessus: cùm iam ad septenariorum vim ventum est; vt die vigesimo septimo, trigesimoquarto, quadragesimo, sexagesimo. Quo tempore nec irritatione, nec materiæ præparatione natura ad excretionem excitatur; vt in Clazomenio, & in ancilla pictoris. Et talia tandem apostemata putrilaginem generant, & mortem adferunt: vel longâ die, si pepasmum acceperint, morbum finiendum denotant.

4 Quia est iudicans non iudicatorium: nam materiæ asperrimam duritiem (vt quæ tota excludi nequit) vel fractam vim naturæ denotat. Sic si haimorrhagia, vel alui profluuium euenerit die critico, & si ab his perennat morbus, vel diuturnus, vel calamitosus is erit. Ita à peripneumonia vel pleuritide oborta parotis, quæ morbo finem non imponit, calamitosa. Quasi dicat hoc Aphorismo: Si iudicatorium non iudicans prauum sit in abscessuum exclusione; quid igitur per veras crises, si tale euenerit, fiet? *Vsus Aphorismi.*

LII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι 1 πυρετοῖσιν ἢ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ἀῤῥωστίῃσι κτ̃ 2 προαίρεσιν ὀφθαλμοὶ δακρύουσιν, ἐδὲν 3 ἄτοπον· ὁκόσοισι ϛ μὴ 4 κτ̃ προαίρεσιν, ἀτοπώτερον. *Lachrymæ quid portendant.*

LII. Quibuscumque per 1 febres, vel alios quosuis morbos, oculi 2 sponte ac prælectione illachrymant, nihil 3 absurdi est. Quibus verò [per se illacrymant] non à prælectione, longiùs à se 4 absunt.

Explicantur hoc Aphorismo signa quadam indifferentia, de quibus sine distinctione causarum & corporum pronunciari non potest. In quo genere continentur lachrymæ quas ægri profundunt. Nam si ea inuitis nobis profluxerint, iam modò mortis adfutura signa sunt, quòd caruncula illa resoluta in sympathiam à cerebro tracta, cerebri significent resolutionem. Si verò lachrymæ profuxerint ex causa aliqua, & non inuitis nobis, ex illis nulla indicatio sumi debet.

 1 Maximè

1 Maximè per febres ardentes, inquit Hippocrates in Epidemicis, ἢ μᾶλλον καυσώδεσιν.

προαίρεσις quid. 2 Hoc est, ab instinctu, seu à prælectione si id faciunt. προαίρεσιν verò prælectionem: alij electionem vertunt, cùm tamen electio animalibus quoque à ratione alienis ascribatur: prælectio verò tantùm animalibus ratione vtentibus conuenit. Alij studium & institutum, quod latiùs patet: alij propositum, quod dicitur de fine; cùm prælectio sit eorum quæ pertinent ad finem, vt docuit Aristoteles: alij voluntatem, quæ tamen distinguitur ab Aristotele à prælectione: alij consilium; quod etiam aliud esse dicit Aristoteles 3. Ethic. quàm prælectio. Est autem Proæresis, actus intellectus per cognitionem promouens se in voluntatem. Si itaque misericordiâ ducti homines lachrymas fuderint, vel si à fumo, vel à propria affectione pressi oculi illachrymant, vt ab ophthalmia vel à lippitudine, febri minimè symptomatica.

3 Nullam significationem edunt exitus morbi qualis sit futurus: nihil mali præ se ferunt.

4 Hoc est, Si hoc nullo instinctu à prælectione, sed à resoluta facultate fiat, ardore à febrili; nam concaui etiam fiunt. Resolutio canthorum, indicium est resoluti cerebri.

Cautio præsaga. 5 Multùm sunt à se mutatis resolutâ, scilicet, vi morbi carne, quam oculorum canthis obduxit S. Deus ad arcendas lachrymas. Intellige, modò excusatio perturbationis criticæ adferri non possit; tunc enim lachrymæ apparent ad haimorrhagiam. Tertificum verò est si vi morbi interni illachrymenti, vt in Dealcis vxore, cui à phrenitide ichor tenuis oculos feriebat. Scopus Hippocratis. Sed cæteræ etiam notæ obseruentur. Semper hoc libro ob oculos habere debemus scopum Hippocratis quis sit: ille agit de euentu omnium excretionum ac signorum criticorum per morbos acutos, siue criticôs siue symptomaticôs eueniant.

LIII.

Ὁκόσοισι δ' ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἐν 1 τοῖσι πυρετοῖσι 2 περιγλισχράσματα γίνεται, ἰσχυρότεροι γίνονται οἱ πυρετοί.

LIII. Quibuscumque per 1 febres 2 lentores in dentibus adhærescunt, his 3 acerbiores febres redduntur.

1 In continuis 1 vbi adhuc cruditatis sunt plena omnia. Dicit, per febres, vt nulla excusatio adferri possit crapulæ, vel decumbentis catarrhi, vel vitiosi decubitus; vt hominis decumbentis in dorsum. Hoc fit in illis hominibus quorum caput vel ventriculus circumfluit crudâ pituitâ: nam accedente calore, lentescunt surrecti inde vapores.

2 Fiunt à crapula, vel à lenta ventriculi pituita, nam interior ventriculi tunica ad dentes vsque serpit. ab illo lentore videntur, quasi glutino quodam, committi dentes. Huiusmodi pituita vt difficulter flammam concipit, ita conceptam semel diutiùs retinet.

3 Accensa contumaci materia, quæ ineunte morbo calorem non proferr. Albo squalore si obsidentur dentes, diuturnitatem morbi; si nigro, mortem: ita si labra talia vlcuscula habeant, inuictum incendium denunciant. Idem de aphthis indicium: quæ Remedium. præclarè abstersguntur aqua nucum cum aceto extillata si spongiola admoueatur.

LIV.

Ὁκόσοισιν ἐπὶ πολὺ βῆχες 1 ξηραὶ, βραχέα ἐρεθίζουσαι, ἐν πυρετοῖσι 2 καυσώδεσιν, 3 οὐ πάνυ τι 4 διψώδεες εἰσίν.

Tusses sicc. LIV. Quibus 1 siccæ perennant tusses, rarò & leuiter irritantes, in febribus 2 ardentibus, non 3 admodum 4 siticulosi sunt.

Exemplo familiari docet febres sæpè delitescere. Et sic sæpè fallimur, existimantes non ita grauiter homines febricitare. Sed vrina & pulsus testimonium fidum dabunt, ac quidnam agendum dicent. Vsus Aphorismi.

1 Hippocrates alibi has vocat tussiculas. Siccas intelligit tusses, non à maligna destillatione aut crassa, sed à distillatione tenui & miti, vel ab intemperie frigida patrium respirationi dicatarum. In his nihil expectoratur.

2 In febribus intermissionis expertibus; quæ cum somno ardore, iactatione, linguæ scabritie, & siti inexplebili consociari solent.

3 Pro ratione febris ardentis: cuius quidem signum pathognomonicum est inexplebilis sitis; quæ hîc latet.

4 Lingua est particeps membranæ œsophagi & pulmonum: quare cùm catarrho rigatur illa, has etiam partes humectat.

LV.

Οἱ ἐπὶ 1 βουβῶσι 2 πυρετοὶ, πάντες 3 κακοὶ, πλὴν τῶν 4 ἐφημέρων.

Bubonum febres. LV. 1 Febres in 2 bubonibus, 3 calamitosæ sunt omnes, præter 4 ephemeras.

1 Quæ febres, bubones pariunt: ita vt febricitanti superueniant bubones. Præstat ex bubone febris, (nam illa est ephemera à causis externis;) quàm ex febre bubo. Nam quæ ex bubone fit febris, ephemera est, non autem putrida; quia totus humor in bubone impingitur ita, vt inde non consurgat ea vaporis copia, qua cor feriat. Interdum tamen à bubone fit putridafebris: sed ea fit non ratione vaporis illius qui ferit cor; sed quia cacochymia obsitum corpus facilè in putredinem abripi patitur, à vaporibus illis, in venis contentum succum fœdum. Vide Gal. ad Glauc. 1. lib. 2.

2 Bubo significat partem & morbum. Morbum scilicet infestantem partem illam, nimirùm phlegmonem glandularum, quæ sunt emunctoria cerebri, cordis, & hepatis. Loquitur autem Aphorismus de bubonibus per se & vltrò obortis, sine vi rerum extrinsecus incidentium. Bubo enim per se ortus, signum est partis germen habentis morbosum, & non vindicantis se à materia iniqua; quia febris perennat etiam ab ipsa exclusione. 6. Epid. 1. 3.

3 Præsertim si bubones febri superueniant symptomatici. Nam bubo symptomaticus nunquam erumpit sine peculiari vel hepatis, vel cordis, vel cerebri vitio, vt non ctisin vel excretionem partis obsessæ, sed eius resolutionem significet. In bubonibus pestiferis euapora madente stuppâ ex decocto florum chamæmeli, meliloti, foliorum maluarum, scabiosæ, morsus diaboli. Tandem opoponax ex aceto coquatur, vt soluatur, ac setaceo transmittatur, & cum oleo laterino iterum coquatur ad melliginem: inde fiat emplastrum. Vel accipe consolidam maiorem, & scabiosam; adde ficus detractis pelliculis externis; cum radicibus liliorum: his ex aqua coctis, ac croco adiecto, fiat emplastrum. Apertum vlcus purgetur succo nicotianæ & senecionis, cardui benedicti, & pimpinellæ. Remedia.

3 Essentiâ quæ est ephemera, non periodo: quòd in his bubo rerum extrinsecus incidentium vi oboriatur; eo quòd, subsidij causa, magna copia sanguinis in partem læsam irruat; vel dolore eò attrahatur, sine vitio partis principis. Et spiritus solùm hîc laborant citra putredinem. Verum in crisi interdum fit salutariter, & virginibus tempore menstruorum. Malignæ febris suspicio absit. & si febris ab illa exclusione mitescat. De feb. diff. 6.

LVI. Πυρέ

LVI.

Πυρέσσοντι ἱδρῶτες ἐπιγινόμενοι, μὴ ἐκλείποντος τῶ πυρετῶ, κακόν. μηκύνει γὰρ ἡ νοῦσος, καὶ ὑγρασίην πλείω σημαίνει.

LVI. Febricitanti [crebri] sudores si superuenerint, febre remissionis experte, 1 calamitosum: protrahitur enim morbus, & 3 excrementitium multum humorem significat.

Sudor perennis.

1 Nullam enim crisin facit.

2 A contumaci materia, quæ exuta est parte sui tenuiore, ac spoliata ferè suo ichore; & infirmior iam reddita est natura. Vnde ab vtroque difficultas pepasmi.

Medela.

3 Hoc est, colluuiem magnam, quæ facile mitigari non potest; partiumque solidarum infirmitatem arguit. Ducatur vrina cichotaceis, & decocto asparagi, graminis, pyrolæ: detur cornu cervinum. olfaciat acetum rosatum. Caueat à vento & frigore. Sensim purgetur semine carthami, & radice mechioacan.

LVII.

Ὑπὸ 1 σπασμοῦ ἢ τετάνου ἐνοχλουμένῳ 2 πυρετὸς ἐπιγενόμενος 3 λύει τὸ νόσημα.

Spasmo febris superincidat.

LVII. Qui 1 spasmo aut tetano est correptus, si ei 2 febris incidat, morbum 3 soluit.

1 A repletione cùm copiâ crudorum succorum aut flatuum replentur nerui.

2 Quæ sit spasmo analoga.

Remedium.

3 Dissipatâ materiâ, & confirmatis partibus. Coquit enim crudos succos. Quasi dicat, Vtiliter calida & sicca in vsum duces: vt decoctum pæoniæ, ligni guaiaci, sarsæ parillæ, ligni sassaphras: theriacam vel mithridatium, castoreum, & talia cætera.

LVIII.

Ὑπὸ 1 καύσου ἐχομένῳ ἐπιγενομένου 2 ῥίγεος, λύσις 3 γίνεται.

Causo incidens rigor.

LVIII. Si quem febris 1 ardens detineat, semel incidente 2 rigore, 3 finitur.

Rigor quid.

Hoc Aphorismo speciem criseos docet. Est rigor, inæqualis concussio panniculi carnosi, qui adipi subiacet in hominibus, ab excremento quod in peculiari cuiusque natura redundare consueuit.

Causus

1 Exquisita, hoc est, continua, & remissionis expers; sed cum summo ardore, iactatione, siti inexplebili, cum lumborum ac capitis dolore, coniunctaque linguæ scabritie; ex motu, coacervatione, & putredine acerrimorum ichorum, quos, à siti & labore atrefactæ, venulæ, succi familiaris inopia pressæ attraxerunt. Sitis illa excitatur à calore & siccitate ventriculi & hepatis. Linguæ scabries à fulginoso fumo ab hepate ascendente. Dolent autem lumbi, cùm sanguis conflagrat in maioribus venis & arteriis. Ichores ferè omnes sunt pepasmi expertes, vt qui summa vincantur difficultate. Remedium optimum est ad acrimoniam illam temperandam, potus aquæ anguriæ, vel melonum, vel prunorum alborum paruorum. His miscemus interdum parum aquæ spermatis ranarum, vel aquæ solani, & parum olei vitrioli, cum syrupo acetosi citreorum.

Symptomatis causa in causo.

Remedium.

2 Critico (qui semel tantum incidit) sudoris aut hæmorrhagiæ antesignano. Diffusa bile ex foco in habitum corporis. Reddidi incidente rigore semel: qui scilicet antè non fuit: quia Hippocrates vsus est Præterito tempore: nam Præsens, continuitatem significat.

3 Nam quibus in febribus cottidie rigores fiunt, cottidie febres soluuntur: scilicet exclusione febrilis materiæ. Atque hic rigor symptoma est perturbationis criticæ, & signum iam iam futuræ excretionis. Biliosi illi ichores, quos venulæ arefactæ attraxerant, quorumque incendio causus explenduit, ac tunc effunduntur sudores. Sed, quid si non sequatur excretio vlla? lethale erit: nam metastasin in caput & diaphragma faciet, vnde delirium. Nam rigor salutis non est author, sed consectaria illi excretio, quæ primùm iudicata fuit in viribus constantibus.

LIX.

Τεταρταῖος 1 ἀκριβὴς κρίνεται ἐν ἑπτὰ 2 περιόδοισι, τὸ 3 μακρότατον.

Tertiana.

LIX. Tertiana 1 exquisita iudicatur septem 2 periodis, vt 3 tardissimè.

Quia agit de omni excretionum varietate hoc libro, propterea notas proponit, criticas & symptomaticas, quo rectè distinguamus, quo euentu eueniura sint. Qualis est dierum ratio in continuis; talis est ratio periodorum in intermittentibus.

1 Cuius paroxismus ad summum est duodecim horarum. hoc est: cuius celerrimæ acerrimæque sunt periodi motusque, rum singularis temporis, tum vniuersalis. nam Galenus tales tertianas καυσώδεις vocat; quamuis sint periculi expertes.

2 Iudicatur ad salutem. Quòd acerrimæ celerrimæque sint mutationes, quodque materia biliosa & vniusmodi hæc sit pepasmi capax, ac expers malignæ qualitatis; & corpus ab inflammatione liberum; naturâ verò integra humore stimulata, & intermissione recreata: nec vlla metastasis humorum quòd adsit.

3 Absoluto intra illud tempus materiæ benignæ pepasmo. Vt ergo materia mitior vel contumacior fuerit, ita vel quinto, septimo, vel nono circuitu, ad summum, eam tertianam iudicari scribitur ad Coacas. Ferè statum habet quarta accessione, hoc est, nono die, interdum septimo vel vndecimo die: decimotertio declinat. Nam, vt hîc inquit Galenus, vt in peracutis morbis quinto, quarto, & tertio die iudicari potest, ita in tertiana interdum natura non expectat septimam periodum. Initio ducatur aluus 1 accipe electarij lenitiui drachmas sex, diacatholici drachmas duas cum aqua cichorei fiat haustus. Dein cùm apyrexia adest, modicè adimatur sanguis, si opus est; ac præpara iulapiis per triduum; mox purga rhabarbaro, cum manna & syrupo rosato laxatiuo.

Tertianæ typus.

Remedium.

LX.

Ὁκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὰ ὦτα 1 κωφωθῇ, 2 αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥυὲν, ἢ 3 κοιλίη ἐκταραχθεῖσα, λύει τὸ 4 νόσημα.

LX. Quibus in febribus 1 aures obsurduerunt, 2 sanguinis profluuio è naribus, aut alui 3 commotione 4 morbus finitur.

Surditas per morbos acutos.

Proponitur exemplum perturbationis criticæ, scilicet surditas.

1 A palindromie materiæ morbificæ ad aures: non à resoluta vi cerebri, quod labefactatum est à vehementi morbo. Sed si criticôs eò feratur materia, solutionem adfert hæmorrhagia. Nam si symptomatica fuerit ea translatio, imminet phrenitis: nisi alui solutione id periculum tollatur.

2 Si λάβρως feratur.

3 Cùm bilis plenâ effunditur manu. Date solemus electarium de succo rosarum, cum sirupo rosato laxatiuo, & manna; vel cum electario lenitiuo.

Remedium.

4 Cùm fit refluxio vel effluxio humoris à capite, qui autem opprimebat.

X L I.

1 Πυρέσσοντα ἢν μὴ ἐν 2 περιττῇσιν ἡμέρῃσιν 3 ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ὑποτροπιάζειν 4 εἴωθεν.

Febrium intermissio. LXI. 1 Febricitantem nisi diebus 2 imparibus febris 3 dimiserit, solet 4 reuerti.

Non satis commodè accipit hunc Aphorismum Hippocratis Galenus, eumque in suspicionem falsitatis ducit, quòd etiam decimoquarto aliisque paribus diebus fœliciter eueniant crises. Neque enim decimusquartus aut vigesimus pares sunt dies, si medicam supputationem ineat. Agit autem Hippocrates ex professo de morbis acutis, quorum cùm materia sit biliosa, paroxysmos etiam habere debent dies impares.

1 Si continua febre causode quis detineatur, quæ vltra decimumquartum excutere non solet.

2 Quia illæ febres continuæ mouentur diebus imparibus: hoc est, paroxysmi fiunt his diebus imparibus. quare, cùm in paroxysmis crises fiant, necessariò die impari, vt quinto, septimo, nono, vndecimo, decimoquarto, finiri criticôs deberent. Quodsi ergo die pari finitur, non fiet id criticôs, sed ab oppressione naturæ, quæ materiæ ferociâ vel copiâ irritata aliquid excludit, sed non ita vt deberet, in copia, qualitate, & excernendi modo, vel fessa natura suæ resolutionem facultatis retentricis indicat. Si enim paribus diebus motum iniisset, pari etiam die criticè potuisset quid excludi: At morbi acuti febrésve continuæ rarò paribus diebus mouentur: nam plerumque à bile nascuntur: quæ tertio quoque die consurgit in naturam.

3 Cum exclusione alicuius materiæ.

4 Nam iudicatoria non iudicantia ad mortem vel ad deterius apparent: Vide historiam de Philisco & de Philiste.

LXII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι 1 πυρετοῖσι 2 ἴκτεροι ἐπιγίνονται πρὸ τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν, 3 κακόν.

Icterus ante septimum. LXII. Quibuscumque 1 per febres 2 icterus ante septimum diem incidit, 3 calamitosum.

Quoniam præcedente Aphorismo censuit eam solam crisin bonam quæ editur die impari; iam exemplo hoc familiari declarat non quouis die impari salutariter apparere signa, vel fieri crisim: eo quòd non omnis dies impar salutaris criseos fit capax; sed is solus qui antè significatus fuit signis apparentibus ad tempus criseos. Ratio Aphorismi est, Cum ante septimum diem cruditatis plena sint omnia, nulla excretio ante septimum diem salutaris esse potest, quòd illa excretio ante septimum diem facta significata non fuit (non enim significari potuit) signis ad tempus criseos pertinentibus. Sed dices, Peracuti quarto iudicantur die. Verum id est, sed non per icterum indicantur.

1 Vt nulla inflammatio hepatis, aut obstructæ vesiculæ bilem excipientis, aut venenatæ potionis excusatio adferri possit.

Icterus triplex. 2 Exclusa bile ad cutem. Est autem triplex icterus; criticus, naturalis, & symptomaticus. Vnus est itaque symptomaticus, qui fit vitio partis: vt qui sequitur scirrhum heparis vel phlegmonem, aut obstructionem heparis. Alter est, qui sequitur motum morbi, vt qui sexto die per febres incidit. tertius fit ex potione venenata: hic dicitur viridis icterus. Ex his posterioribus duobus fit ille etiam icterus de quo hîc agimus, nimirum ante septimum diem.

3 Nam febres quæ translatâ criticôs bile ad cutè iudicantur, à tali bile nascuntur quæ naturâ crassior ac crudior est, quàm vt ante 7. diem mitigari possit. Propterea meritò funestum hoc esse asserit. Nisi aut alui aut vrinæ profluuio, aut haimorrhagiâ iustâ periculum arceatur, quod Heraclidi contigit, & restitutus est: non Hermocrati, ideóque interiit. Quasi dicat Hippocrates, Non satis est imparibus diebus febres moueri; sed statim apparere debet quod significatum fuit. Nulla ergo febris ante septimum diem salutariter ictero iudicari potest. Non tamen is icterus qui post septimum incidit, periculi expers est, nam perseuerare poterit obstructio & phlegmone. In critico ictero apparent signa pepasmi in vrinis, aluus fertur laudabilibus excrementis. Meminit huius Aphorismi Plinius 26. lib. 12.

LXIII.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι 1 πυρετοῖσι καθ' ἡμέρην 2 ῥίγεα γίνεται, καθ' ἡμέρην οἱ 3 πυρετοὶ 4 λύονται.

LXIII. Quibuscumque in 1 febribus [intermittentibus] 2 rigores incidunt cottidie, febres 3 cottidie 4 soluuntur. Rigores febriles.

Est ætiologia sequentis Aphorismi, & propterea postponi deberet.

1 Quales sunt tertianæ, quartanæ.

2 Aut horrores aut frigora: nam de peculiaribus intermittentibus agit.

3 Silent enim febres discussâ febrili materiâ, cuius motu paroxysmus fiebat. Sed cur caussus vno rigore discutitur, tertiana verò variis paroxysmis? Quia non solùm in humoris vitio consistit tertiana, sed etiam in partis gignentis & suscipientis vitio.

4 Hoc est, eo die febris expertes agunt. Sed manet focus vnde redintegratur nouus paroxysmus.

LXIV.

Ὁκόσοισι ἐν τοῖσι 1 πυρετοῖσι τῇ 2 ἑβδόμῃ, ἢ τῇ 3 ἐννάτῃ ἢ τῇ 4 ἑνδεκάτῃ, ἢ 5 τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἴκτεροι ἐπιγίνονται, 6 ἀγαθὸν, ἢν μὴ τὸ δεξιὸν 7 ὑποχόνδριον σκληρὸν ᾖ· ἢν δὲ 8 μὴ, 9 ἀγαθόν.

LXIV. Quibuscumque per 1 febres die 2 septimo, aut 3 nono, aut 4 vndecimo, aut 5 decimoquarto icterus incidit, 6 salutare, nisi dextrum hypochondrium 7 obduruerit; sin 8 minus, 9 calamitosum. Icterus per febres continuas.

Hîc de continuis febribus agit: antea egit de intermittentibus.

1 Vt scilicet nulla venenati morsus, neque inflammati visceris, neque obstructæ vesiculæ excusatio adferri possit.

2 Totius historiæ morbi: ante quàm nulla incidit salutaris excretio in acutis.

3 Siue sit totius historiæ nonus, propterea que intercalaris; siue nonus ἐκ περιόδου à tertio; nam is erit septimus.

4 Totius historiæ, cuius index fuerat septimus, aut est septimus ἐκ περιόδου à quarto die.

5 Qui indicem habuit vndecimum.

6 Quia est indicatorium indicans.

7 Aut primaria aut secundaria affectione. Nam quocumque die apparuerit icterus dure hypochondrio, est symptomaticus.

8 Si apparuerit sine vllo dierum indicantium & indicantium delectu.

9 Nam significat motu morbi quòd euenerit: & est causa, quòd febri, etiamnum remissionis experti, accessio adiungatur. Modò non alui aut vrinæ profluuio, aut haimorrhagia calamitatis causa tollatur. quod Heraclidi contigit, non Phanagoreoni nec Hermocrati. Icterus enim symptomaticus causam non tollit: sed potius arguit illius visceris vitium quod

quod eo hypochondrio continetur. Nam, vt habet Galenus, Commentario ad historiam Hermocratis, Submollis hypochondrij tensio, phlegmonem in diaphragmate significat, vel simarum partium hepatis. *Axioma.* Maxima verò durities, gibbarum partium hepatis phlegmonem arguit. Icterus post septimum diem, si febri finem imponat, bonum. Icterum à folliculi fellis obstructione ita vinces. *Remedium.* Accipe rhabarbari drachmas duas: cinnamomi scriptulum: agarici trochiscati semidrachmam: zinziberis semiscriptulum: infunde vino tenui & aquæ endiuiæ: colatura adde mannæ electæ drachmas duodecim, fiat haustus. Deinde accipe lumbricorum terræ puluerisatorum scriptulum: diasfolitici grana octo cum sirupo byzantino fiat pilulæ tres: & superbibat decoctum absinthij ex vino, si non febricitat: alioqui ex aqua. Et pro potu vtatur solo illo decocto.

LXV.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περὶ τὴν κοιλίην καῦμα ἰσχυρὸν καὶ καρδιωγμὸς, κακόν.

Aluinum incendium cum cardiogmo. LXV. In febribus si incendio aluus confragrat, cum stomachi morsu, malum.

1 In febribus continuis.

2 Ardor ille ventriculi ingens, & oris amaritudo, symptomata sunt anadromes materiæ biliosæ acerrimæ ad ventriculum: quæ calamitosa est ventriculo: nam eius vim labefactat. De illo incendio loquitur hic Aphorismus, in quo manus pedesque frigent, ventriculo costisque calentibus. Nam accedit translatio symptamatica materiæ biliosæ. Omnis autem anadrome materiæ biliosæ in partem nobilem, mala est; facit enim morbum funestum aut diuturnum.

3 Hæc enim symptomata biliosæ materiæ, partis eius vnde manat hæc materia (quæ est hepar) calamitatem arguit, & parti ad quam fertur (quæ ventriculus est) calamitosa est: hæc enim contumaciter eius tunicis adhærescit, vnde ciborum deprauatio, & syncope ex syntimoria cordis. Hic Aphorismus in Coacis prænotionibus ita legitur: Quibus in febribus premitur morsu pectus, malum. τὸ στῆθος, hoc est, pectus: per pectoris dictionem intelligit hic stomachum, id est orificium ventriculi; vsurpato per synecdochen sterno, pro cartilagine ensiformi, quæ pectoris pars est: & per Metonymiam id quod sub illa ensiformi cartilagine continetur, orificium nempe ventriculi. *Cur influat bilis in ventriculum per febres.* Sed quare fluit bilis ab hepate in ventriculum per febrium assiduitatem ardentium? Quia resoluitur fundus ventriculi, vnde concepta bilis in ipsius tunicis fluctuat, *Remedium.* nec exitum habet. Nihil melius esse vsu deprehendi, cùm queruli sunt ægri de flagrante cordis incendio, quàm ex panno rubro imponere cordi epithema ex aqua rosata cum aceto, & semidrachma diarrhodonis abbatis; & iulapium propinare ex aqua cichorei cum sirupo de acredine citreorum, cum pauco oleo vitrioli. Plurimos ita redintegraui S: Dei beneficio.

LXVI.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσιν ὀξέσιν οἱ σπασμοὶ καὶ οἱ περὶ τὰ σπλάγχνα πόνοι ἰσχυροὶ, κακόν.

Conuulsio & præcordiorum dolor. LXVI. In febribus acutis 1 conuulsiones & qui in præcordiis sentiuntur 2 dolores acerbi, calamitosi sunt.

1 Conuulsiones succedentes febribus acutis, funestæ, modò non fiant ineunte morbo: quia tunc conuulsio febri finem imponit, vt scribitur in Coacis. Vide historiam de Pythione. Aut modò non accedat illa conuulsio vitio vel infirmitate peculiaris instrumenti, quemadmodum euenit in pueris. aut modò non fiat ex euentu, videlicet ob paralysin musculorum congenerum à translatione materiæ ab interioribus ad genus musculorum: vt non facultatis vitio, sed solius instrumenti infirmitati imputari ea debeat.

2 Tractis intrò hypochondriis, phlegmones aut squaloris vi; phlegmone, septi transuersi; squalore, hepatis & lienis. quæ exhausta, in contagium abripiunt diaphragma præ siccitate. Diaphragma autem ad centrum trahitur.

3 Sinistri aliquid præ se ferunt, siue viscus trahatur in contagionem biliosæ materiæ ab anadrome, siue id accidat per syntimoriam visceris primùm affecti. Sunt enim hæc signa contumacis morbi, & sunt causæ labefactantes viscera. Cùm essem in Italia, præceptor noster herbarius D. Melchior Guillandinus, cùm ex inanitione quidam toto corpore conuelleretur, hominem totum cado tepentis olei immergi iussit. euasit. *Obseruatio practica.*

LXVII.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν οἱ ἐκ τῶν ὕπνων φόβοι ἢ σπασμοὶ, κακόν.

A somno pauor, vel conuulsio. LXVII. In 1 febribus à somno 2 pauores aut conuulsiones, 3 malum.

1 In continuis febribus.

2 Ex fuligine bilis atræ, ab incendio biliosi humoris per somnum excitata. Notanter dicit, à somno; vt nulla excusatio ineuntis paroxysmi adferri possit: nec inflammati alicuius visceris, aut alterius similis. Nam qui ineunte paroxysmo fiunt somni, fere sunt turbulenti: neque tamen propterea in malis sunt ducendi. Et, si malè post somnum se habeat æger, malum quidem id certè est, sed non funestum. Pauores autem huiusmodi sunt quales melancholicis & pueris eueniunt: qui quidem pueris excitantur à corrupte lactis, eleuatis inde in cerebrum vaporibus. Per somnos hoc euenit, quia intrò tunc materia viam affectat; ibique coërcite vi agitur materia.

3 Nam metastasin praui vaporis ad cerebrum significat: & quòd flaua bilis, æstuante incendio, in atram degenerat: maximè à stomacho hæc materia surrigitur. quasi dicat: Si inde, vnde multum præsidij expectatur, affligantur ægri, in angusto spes erit. Id autem euenit, cùm à somno humor fit magis efferus. Monachus quidam, quem cum meis præceptoribus Patauij inuisebam, ardenter febricitabat: à somno exiliens se è fenestra præcipitauerat; cùm pulsum tangeremus, tractionem neruorum manus animaduertimus: obiit. *Historia.*

LXVIII.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τὸ πνεῦμα προσκόπτον, κακὸν· σπασμὸν γὰρ σημαίνει.

LXVIII. In febribus spiratio 1 illisa in faucibus, mala: conuulsionem 2 enim significat.

1 Hoc est, duplex spiritus intrò reuocatio: qualis est puerorum eiulantium. Accidit autem hæc intercisa respiratio, quòd thorax vnico haustu nequeat tantum aëris intrò trahere, quantum ad cordis refrigerationem opus est. Huiusmodi autem respiratio admodum frequens est pueris eiulantibus. Nam cùm facillimè irascantur, & fuligine abundent, calor ipsis augetur; at musculi his sunt infirmi: itaque non possunt vsui necessario satisfacere vnico haustu. Προσκόπτοντες dicuntur equi cespitantes; sic offensat spiritus. alibi vocat, τὸ πνεῦμα προσπταῖον.

2 Conuulsionem significant musculorum duodecim respirationi inseruientium. Cùm in omnibus morbis acutis omnis respirandi difficultas perniciosa habeatur, tum verò præcipuè calamitosa est hæc respiratio *2. Acut.*

ſpiratio interciſa. Nam cùm adſit neceſſarius reſpitandi vſus, ob incendium videlicet caloris natiui, ſi deſideretur integritas inſtrumenti, hoc eſt thoracis, laborantibus ipſius muſculis, in anguſto ſpes eſt.

LXIX.

Ὁκόσοισιν οὖρα 1 παχέα, 2 θρομβώδεα, 3 ὀλίγα, οὐκ 4 ἀπυρέτοισι, πλῆθος ἐπελθὸν ἐκ 5 τουτέων 6 λεπτὸν, 7 ὠφελέει. μάλιστα δὲ τὰ 8 τοιαῦτα ἔρχεται * οἷσιν ἐξ 9 ἀρχῆς ἢ διὰ 10 *ταχέων 11 ὑπόστασιν *ἴσχει.

*παχέων
*παχέων
*ἴσχει.

Vrina pauca & craſſa.

LXIX. Quibuſcunque vrinæ primùm quidem ſunt 1 craſſæ, mox 2 grumoſæ, 3 paucæ, non febris 4 expertibus, ſi 5 ab iis copioſè profluxerint 6 tenues, 7 iuuant: Maximè verò eiuſmodi fluunt 8 vrinæ, quibus ineunte 9 morbo, aut 10 breui 11 ſedimentum habent.

De febrium certiſſimis iudiciis iam agit, quæ petuntur ex venoſi generis excremēto, hoc eſt, vrina. Et docet quid hæc ſignificet ex ſui ſubſtantia, copiâ, & qualitate, in colore, odore ac remixtu. Quidā hanc vrinarum tractationem ab ea, quæ traditur libro ſecundo Prognoſticorum diſtinguunt: quòd hic patefaciat Hippocrates vitia partium vrinariarum, libro verò illo Prognoſticon doceat ſigna quæ ex vrinis petuntur, quatenus videlicet appareant ad mortem vel ad ſalutem, ad deterius, vel melius; ad criſin, vel ad tempus criſeos: ſed malè; quia omnia hæc, ex vrinis docet Hippocrates. Vrinam definit Galenus: Humorum qui ſunt in venis ſerum. Plato in Timæo dicit eam eſſe ſerum mite ſanguinis.

Vrina quid? Com. ad bi- ſtoriā Her- mocratis.

1 Ex crudæ materiæ copia; vt in febribus lentis. Craſſeſcunt ita, quòd à flatulento ſpiritu contenta confundantur.

2 Diſiectis per vrinam ſedimentis, vt quibuſdam interuallis appareat liquor ſincerus vrinæ; aliis autem partibus multæ concretiones grumoſæ. Quemadmodum quibuſdam temporibus appareat cœlum quadam parte nubibus coactum: aliis partibus quibuſdam, ſerenum; noſtra lingua dicimus *den hemel is getrapt*, quaſi dicas; gradibus nubium cœlum diſtingui. grumoſum cœlum. Indicium eſt in vrinis ſecerni partes craſſas ac crudas. quod, ineunte morbo, fit non à pepaſmo perfecto, ſed quòd craſſæ partes à flatibus & à calore agitantur. Poſtea à caloris vi mutatur hæc hypoſtaſis, in enæotema; indicium, materiæ crudæ plurimas partes mutari in flatus, à calido emicante; tandem ſidit id in hypoſtaſin bonam.

3 Quod ſecernatur pauca vrinæ materia, ob materiæ contumaciam ac craſſitiem.

4 Vt nulla excuſatio affectionis nephriticæ adferri poſſit, In non valida admodum febre: vt pote à craſſis ſuccis enata.

5 Scilicet grumoſis & paucis.

6 Hoc eſt, ſolito tenuiores: hoc eſt, mediocriter craſſæ; fuſâ iam materiâ crudâ à caloris natiui vi.

7 Quòd ab abſceſſu liberent, vel diadochen febrilis materiæ mox excludendæ ſignificent. Nam indicant mitigatam iam eſſe craſſam materiam, vias meabiles, ac naturæ vim efflorеſcere.

8 Tenuiores ſolito, quæ antè fuere craſſæ, grumoſæ, & paucæ.

9 Hoc eſt, primis quatuor diebus.

10 Hoc eſt, non ita multò poſt: hoc eſt, ſeptimo die.

11 Bonum loco, & materia. Vnde ſignificatio fit integræ naturæ, ac materiæ pepaſmi capacis. Tales vrinæ primo libro Epidemion iuuenibus apparebant ad haimorrhagiam: ſenibus, ad dyſenteriam cruentam. Si verò perſeuerant vrinæ craſſæ, longitudinem morbi, vel calamitatem denunciant: calamitatem, ſi ſigna praua adfuerint, cum virium infirmitate.

LXX.

Ὁκόσοισι δὲ ἐν 1 πυρετοῖσι τὰ οὖρα 2 ἀνατεταραγμένα, οἷον 3 ὑποζυγίων. τουτέοισι 4 κεφαλαλγίαι ἢ πάρεισιν, ἢ παρέσονται.

Vrina perturbata.

LXX. At verò quibuſcumque per 1 febres [eſſentiales] vrinæ ſunt 2 perturbatæ, vt 3 iumentorum, ſanè iis 4 cephalalgiæ adſunt, aut in propinquo ſunt.

Præcedente Aphoriſmo egit de vrinæ ſubſtantia ſecretionis participe vel experte: fit autem id vel ex alieni humoris permixtione, vel corruptione propriæ ſubſtantiæ. at nunc agit de craſſis, proprij liquoris vitio: vnde ſignificatio fit perturbationis in venis à flatulento ſpiritu. Subſtantia vrinæ aut tenuis eſt, aut craſſa, aut mediocris. Craſſa aut alieni humoris permixtione, aut vitio propriæ ſubſtantiæ. Hic craſſa, cruditatem humorum ſignificant, & flatulentum ſpiritum: ſeu, ab hoc ipſo, perturbationem in venis. Et hæ craſſæ tales ſunt ſine ſpe ſecretionis materiæ mixtæ. Etenim ſignificant in venis perturbationem à flatu & copia crudorum humorum. Talia ſæpè in peſtilentialibus febribus apparent. A prouiſione totius, damus conſeruam foliorum acetoſæ, cum margaritis: vt ſuperbibant diluum ſcordy, calendulæ, acetoſæ, endiuiæ; cum ſirupo ex carduo benedicto & de acore citreorum: remixtis paucis guttulis olei vitrioli.

Remedium.

1 Vt nulla excuſatio affectorum renum adferri poſſit.

2 Quæ non claræ redduntur quiete.

3 Animalium veterinorum οὖρα θολερὰ vocat, & παχέα: Hoc eſt, vrinæ quæ animalium vrinas referunt ſpecie, quæ diu depoſitæ non vnquam ſubſidunt: vt in Dromeadæ vxote. Velquæ cùm diu multúmque fuerunt perturbatæ, nuuquam appârent conglomeratæ.

1. Epid.

4 A flatulento ſpiritu ſurſum elato, cum calote contra naturam: nam pertutbatur in venis ſerum à flatulento ſpiritu & calote, inde caput impletur. His delirium quoque ipſum, & conuulſio à capite euenit; &, ſi cum vitium infirmitate, ad mottem appârent: vt in Polyphanto, & vxore Philini. cum robore, & exigua febre, morbi diuturnitatem.

7. Epid. & 6. Epid. ſ. 15.

LXXII.

1 Ὁκόσοισιν 2 ἑβδομαῖα κρίνεται, τουτέοισιν 3 ἐπινέφελον ἴσχει τὸ οὖρον τῇ 4 τετάρτῃ * ἐρυθρὸν, καὶ τ' ἄλλα κατὰ 5 λόγον.

Contenta nubecula.

** legendum ὑπέρυθρον. ex lib. 2. Prog. fol. 404. linea 18. Græco cod. Baſil.*

LXXI. Quibuſcumque [ad ſalutem] 1 criſis incidit 2 ſeptimo die, his 3 nubeculam habet vrina 4 quarto die ſubrubram, aliáque 5 conuenienter.

Hactenus egit de vrinarum conſiſtentiâ, & de ipſis vrinis quatenus apparent vel faciunt ad ſalutem & mortem, ad ſpeciem & tempus criſis: nunc agit de contentis, quæ tria ſunt numero.

1 In morbis acutis, ſanguinis è naribus profluuio, ſudore, vel aluo.

2 Philo, libro de mundi opificio, dicit, οὐσιν φιλέβδομον εἶναι, καὶ τῇ ἑβδομάδι χαίρειν: & τελεσφόρον, hoc eſt, perfectam vocari.

3 A ſero ſanguinis, in cuius vitio morbus ſuam habet hyparxin: qui tamen omnium humorum pepaſmi eſt capaciſſimus, maximè verò enæorema nubiloſum ſi apparuerit, vel hypoſtaſis bona: & ſi tenuis vrina, craſſa euadat; & quæ alba erat, ſi citrina reddatur.

4 Qui eſt index ſeptimi. nam nihil ſalutariter criſin

crisin inire potest, quod primùm significatum non sit signis apparentibus ad tempus criseos: hæc enim signa præcedere debent ea signa quæ apparent ad speciem criseos.

5 Naturæ & morbo. Hoc est, aliæ morborum ideæ propriis signis criticis indicantur quo loco sint, & per peculiaria cuiusque indicantur excrementa. vt si quarto die procedit expectoratum, die septimo crisis fiet. Axioma: Qui morbus initurus est crisin septimo die bonam, edit pepasmi signa quarto die. Non ex aduerso: nam interdum ea vehementia morbi & celeritas non adest, vt septimo veniat ad vigorem.

Axioma.

LXXII.

Vrina albæ pellucidæ. *ἰδῆ*

1 Ὁκόσοισιν οὖρα 2 διαφανέα 3 λευκὰ 4 πονηρά· μάλιστα δ' ἐν τοῖσι 5 φρενιτικοῖσιν * ἐπιφαίνεται.

LXXII. 1 Quibus 2 pellucidæ & 3 albæ funduntur vrinæ, 4 calamitosæ: maximè verò in 5 phrenititicis tales apparent.

Deinceps prosequitur colorem & quantitatem vrinarum. & hoc Aphorismo de colore. Color autem vrinæ varius est, ex caloris totius corporis remissioris vel intensioris vi, aut ex alieni humoris permixtione. Nam duobus modis in vitio sunt vrinæ, aut propria substantiæ corruptione, aut alieni humoris permixtione. Propria substantiæ corruptione, idque tribus modis, aut resolutione, aut putredine, aut concretione: quia resoluitur, putrescit. Colores vrinarum hi sunt, albus, pallidus, ruffus, qui & naturalis, flauus, ruber, viridis, cæruleus, niger, &c.

Vrinæ vitia.

Colores vrinarum.

1 Vbi per continuas febres adhuc cuncta plena sunt cruditatis.

2 Significant cruditatem, vel puritatem humorum per metastasin humoris alterius: denique labefactatam vim naturalis œconomiæ, & naturæ infirmitatem, & quodcumque horum significauerint, est contra naturam. Metastasis enim, si ea significetur, contra naturam est. Sunt autem hæ pellucidæ contra naturam morbi: is enim cùm sit acutus & biliosus, tincta bile deberet esse vrina: quin ægri etiam natura, quæ biliosa est, hoc non admittit. Quasi dicat, excrementa quæ contra naturam morbi & ægri, colorem præ se ferunt, pessima sunt.

Prorrhet. 18.

3 Quales sunt vrinæ quæ habent consistentiam aqueam. Quasi dicat, Mala sunt excrementa cuiusque morbi propria, si fuerint contra naturam morbi & ægri: Albæ, hoc est, crudæ, & biliosæ tincturæ expertes: ob bilis metastasin. Si autem notæ pepasmi præcessissent, potuissent hæ vrinæ criticos apparere ad haimorrhagiam in iuuene, vel ad dysenteriam cruentam in sene, vt in Bione, Xenophane, & Critia.

1. Epid. constitutione tempori 3.

4 Si nulla excusatio adferri possit, nec mitioris morbi (vbi ad abscessum apparent) nec antè apparentis pepasmi. In Pythione praua talis vrina apparuit:

1. Epid. 1. Histor. 2.

5 Suntque funestæ: nam cerebrum inflammat eò translatabilis. In Coacis scribitur, Albæ vrinæ à phreniticis mortiferæ. Medici tamen suum vt possunt tunc officium facient, clysmis ac frictionibus extremarum partium reuellent, venam in pede vel brachio secabunt; tandem etiam frontis venam. Nuper cuidam ex frontis vena emittebam octo vncias sanguinis, nam potentissimè fluebat: euasit is.

Historia.

LXXIII.

Hypochondriorum tensio cum vrina copiosa.

Ὁκόσοισιν ὑποχόνδρια 1 μετέωρα 2 διαβορβορύζοντα, ὀσφύος 3 ἀλγήματος ἐπιγενομένου, αἱ κοιλίαι τουτέοισι 4 καθυγραίνονται, ἢν μὴ φῦσαι καταῤῥαγέωσιν, ἢ οὔρου 5 πλῆθος ἐπέλθῃ ἐν 6 πυρετοῖσι δὲ ταῦτα.

LXXIII. Quibuscunque [recens] hypochondriorum 1 tumor incidit cum 2 murmure coniunctus, superueniente 3 lumborum dolore, iis 4 alui feruntur, nisi flatus erumpant, aut 5 vrinæ copia fluat. atque ea in 6 febribus locum habent.

Agit de vrinæ copia, vt apparet vel facit ad salutem, vel mortem. nam in duobus affectibus indicandi vim habet vrina, nimirum in febribus essentialibus, & in tumoribus hypochondriorum.

1 Μετέωρον dicitur id quod pendulum est, sublato fulcro. Atque hypochondria debent æqualia esse, moderatáque in calore & frigore. debent esse mediocris distentionis & contractionis, molitiei & duritiei. Addimus recens, ex 2. Prognost. nam tales tumores non sunt veteres.

2 Sine dolore & phlegmone: ex flatulenta materia, sine peculiari partium, quæ in hypochondriis sunt, affectione.

3 Qui continentur quinque vertebris; & eæ partes quæ in lumbis continentur, vt vena caua arteria magna, & quæ inde nascuntur, vt mesocolon: translatâ ad eas partes materiâ.

4 Quia quò natura vergit, eò crisium & vacuationum inclinationes fiunt.

5 Diadosi materiæ quæ borborygmum faciebat in hypochondriis, ad partes lumbis contentas.

6 Essentialibus; non symptomaticis, quales in phlegmone hepatis. Quasi dicat, vt hypochondria illa sint omnis inflammationis expertia; nec vllo tumore obsessa. In tumoribus autem viscerum hæc locum non habent. Hæc locum habent in pituitosis febribus, quæ focum suum aluum habent: nam dum pepasmo hæc aluina materia mitescit, nascuntur flatus. Hypochondriorum meteorismus recens, cum borborygmo flatum significat: hîc clysmata flatus discutientia conueniunt, parcus potus, & refrigerantia. Si fuerit recens sine borborygmo; phlegmonem denotat: hîc phlebotomia vtilis, & emanata refrigerantia: medici, quia tormina his eueniunt, calamitosè maluaticum propinant vinum. Vetus verò tumor cum borborygmo, tenuium intestinorum hecticam intemperiem denunciat: metúmque adfert hydropis sicci. Vetus tumor hypochondriorum sine borborygmo, scirrhum indicat. Igitur melius est diaphragmati lumborum dolorem superuenire, quàm ex aduerso; non enim benè, infernè si sursum effluat succus. Hæc itaque, inquit, in febribus nimirum essentialibus, locum habent; quasi dicat, Ne vlla inflammati hepatis aut scirrhosi, causa adferatur; tunc enim hæc non iuuarent.

Hypochondriorum tensio varia.

LXXIV.

Ὁκόσοισιν 1 ἐλπὶς ἐς τὰ ἄρθρα ἀφίστασθαι, ῥύεται τῆς ἀποστάσιος οὖρον πολὺ, καὶ παχὺ, καὶ 2 λευκὸν γενόμενον, οἷον ἐν τοῖσι 3 κοπιώδεσι πυρετοῖσι 4 τεταρταίοισιν ἄρχεται ἐνίοισι γίνεσθαι. Ἢν δὲ καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν αἱμοῤῥαγήσῃ, καὶ πάνυ ταχὺ 5 λύεται.

Abscessus criticus per vrinã auertitur.

LXXIV. Quibuscumque abscessus in articulis 1 expectatur, ab abscessu eo vindicat vrina multa, crassa, & 2 alba, qualis [vrina] 3 laboriosis in febribus exire solet, 4 quartum diem [morbi] agentibus. Quod si narium quoque accedat profluuium, multò celeriùs 5 liberantur.

1 Vt si febris difficultas posita sit in pepasmi difficultate: si vrinæ perpetuò appareant & maneant crudæ, & albæ: si pars corporis aliqua sit effœminata vel dolore implicita. Non solùm hoc locum habet in febribus laboriosis à lassitudine laboriosa, & vltrò obortis, sed etiam in peripneumonia sanabili, quæ per abscessum in crure, aut per parotidas curationem sui possit recipere. Si venæ micent in temporibus, faciésque

6. Epid 2. que si turgidula fuerit, cùm pallore, 6 abscessum fore significant pone aures.

2 Ex materiæ pituitosæ mixtione.

3 A lassitudine obortis. in laboriosis, à calore, in axillis fiunt abscessus, & si quid in criticis enacuationibus relinquatur, promptus in abscessum morbus est. 6. Epid. 4 9 lassæ febres fiunt à materia lenta crassaque.

4 Vel alio die critico: sed alioqui quarto id die plerumque euenit, vt ferto Archigenis, & libri de humoribus in fine.

5 Vt febres quæ excretione curationem recipiunt, nonnunquam curantur abscessu. sic & ij morbi qui per abscessum curari solent, excretione & per vrinas interdum soluuntur. Vult itaque Hippocrates vrinas habere vim iudicandi. Et addit, multa; quia paucum non est criticum. Crassa, à vi caloris: Alba, à permixtione pituitæ: agit enim de febribus laboriosis, in quibus pituita vitium facit. Quare in febre laboriosa abscessus expectatur, nisi fluxus vrinæ multæ & crassæ, vel sanguinis, aut fluxus alui morbificam materiam excluserint. Natura in primis crisi elidere solet causas morborum: si hoc non fecerit, sensim mitigare eas solet coquendo: alioqui per abscessum depellit materiam: vel metathesin facit, hoc est, in alium morbum vertit se morbus. Vt natus sit morbus ex lenta pituita, excretionem non molietur hîc natura, sed sensim coquet hanc materiam, vel abscessum mouebit: nisi natura vegeta excernat hanc meatibus parentibus vrinalibus. Quare naturam imitari debemus in his, ac vrinalia præscribere. Vt decoctum sarzæ parillæ, & radicum chinæ. Si non adsit febris, & si pituita vitrea in vitio sit, ac homo robustus, præclarè præscribuntur grana duodecim pilulatum Iliacatum Rasis, cum scriptulo pilulatum alephanginarum. Nota quod hîc ait Hippocrates, celeriùs liberantur: quàm, scilicet, per vrinas qui iudicantur.

Vrinæ vim habent iudicandi.

LXXV.

Ἢν αἷμα * ἢ πύον 1 οὐρῇ, τῶν νεφρῶν ἢ τῆς κύστιος 2 ἑλκωσι σημαίνει.

** ἢ*

Vrinæ cruentæ & purulentæ.

LXXV. Si sanguis & pus cum vrina 1 reddatur, 2 exulceratæ vesicæ aut renum significationem præbet.

Egit de vrinæ substantia, contentis, qualitate & colore, quatenus ad salutem vel ad mortem faciunt vel apparent. Nunc agit de eisdem vt sunt notæ affectionum partium vnde manant, nimirum venarum, & per quas iter faciunt, vt renum; & quibus excipiuntur, vt vesicæ; nam serum indicat calamitatem & integritatem harum partium. Integritas partium deprehenditur ex essentia partis: quæ & ipsa cognoscitur ex temperamento, habitu, charactere & mole. Secundò ex actionibus animalibus, naturalibus, & vitalibus. tertiò, ex excrementis: quorum ratio est habenda qualitatis, quantitatis, & modi excernendi. Quicquid autem excernitur, aut est substantia rei (sub qua & adnata continentur, vt sunt adeps, seuum) aut quid eorum quæ continentur in parte ipsa. Hæc autem contenta aut sunt è natura, vt sanguis, & vt vrina in renibus: aut contra naturam, vt calculus in eisdem. Primùm agit de contentis in renibus, sero, & sanguine: ac primò de horum excretione, pòst de substantiæ colliquatione seu excretione colliquamenti renum. Quidam quinquagenarius effundebat sanguinis magnam vim per vrinam liquidi, interdum etiam grumos. diu de sinistro latere questus erat. Huic secuimus venam, & dedimus stringentia: frustra: tandem hecticus obiit. Hic vsum stringentium non admittebat lubenter. Alius cum diu multumque sanguinis minxisset, tandem pus cum exiguis calculis excreuit. Quare in mictu sanguinis mihi semper ferè suspicio est de calculo renum.

Partium essentia vnde cognoscatur. Excrementa quæ.

Historia.

1 Ita vt excernendi finis non fiat, quoties vrina redditur. Hic notandum, Quòd dum pus à partibus diaphragmate superioribus manat, æqualiter id permiscetur vrinæ: dum vero à renibus & vesica proficiscitur, non æqualiter permiscetur vrinæ. Præter hoc autem, quòd vomica pulmonis interdum in renum vomicam degeneret. Interdum pus à pulmonibus in epiploon deponitur. Nec hæc miranda, cùm vsu compertum sit puerum aciculam quam deuorauerat, eandem per scrotum reddidisse; & mulierem quandam pus, in pulmonibus collectum, per costas excreuisse. Dicit hîc Hippocrates οὐρῇ, hoc est, vt mingendi pus finem non faciat: vt nulla suspicio indè sit partium superiorum, nec meatus vrinarij vel parastatarum eius malè affectarum excusatio adferatur. nam hi non mingunt pus: sed manat illis inuitis pus. hic fœda collunie laborat, igitur meit, non sequitur.

2 Maximè si purulentæ vrinæ cruentas excipiant. Nam fieri poterit vt quis sanguinem mingat à suppressis hæmorrhoïdibus, vel quòd crus aut brachium abscissum sit, vel quòd patulis emulgentibus venis, natura excludat sanguinem qui qualitate vel copiâ in vitio est: vel à fracta vi iecoris, aut quòd renes, exuti genio, non fruuntur sanguine illo pro suo nutricatu: vel à calculo feriente renum venulas. Quare non statim in suspicionem abire debemus exulceratorum renum dum sanguis mingitur, nisi vnà pus elidatur. Pus excerni potest ex meatu vrinæ, pene, vesica, vreteribus, renibus, hepate, thorace, corde, pulmone, & habitu corporis: vide ergo quænam pars in querela fuerit; & quid vnà excernatur. Pus in transitu interdum exulcerat vias per quas fertur. Ita, inquit doctissimus Holerius, in corde abscessus & lapides inuenti fuere, in corpore quod pus minxerat, dein vnà sanguinem, integris renibus & vesicâ. Sæpè calculosis exulcerantur vreteres.

Mictus sanguinis varias ob causas.

Puris mictus ob varias causas.

LXXVI.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ 1 παχεῖ ἐόντι, σαρκία 2 μικρὰ, ἢ ὥσπερ 3 τρίχες ξυνεξέρχονται, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκκρίνεται.

Vrina cum carunculis vel capillis.

LXXVI. Quibuscumque cum vrina 1 crassa carunculæ paruæ 2 aut veluti 3 capilli quidam exeunt, iis è renibus excernuntur.

Iam agit de vrina, vt est colliquamentum, hoc est, vt est excrementum substantiæ renum, hoc est, eius rei quæ substantiam eorum constituit: Renes enim videntur ex multis carunculis coaluisse.

1 Integris venarum rebus, vt nulla concoctionis ratio desideretur: quod beneficium concoctionis à venis est. Vult enim nullam desiderari rationem concoctionis: ac proinde significat, à vitio venarum non manare illas carunculas. Crassæ & oleosæ vrinæ significant colliquamentum adipis renum. Nam quæ excernuntur, aut sunt substantiæ rei, aut adnatæ substantiæ, aut contenta in re. Si crassæ fuerint vrinæ cum membranosis partibus, erunt substantiæ vesicæ excrementa; cum vrina verò tenui si excernantur carunculæ, erunt ab hepate, & venis partibusque diaphragmate superioribus, vt in febribus magnis: vt albæ, bullis obsitæ, infirmitatem caloris innati significant. Vrina crassa, hoc est, mediocris consistentiæ. Cùm à renibus prodeunt carunculæ, præcessit dolor renum, & vrina purulenta, nec adest febris. Nam cùm vehemens febris vrit, interdum sanguis in renibus & venis hepatis assatur, vnde quid simile carunculis mingitur, sed tunc non est vrina mediocris.

2 Frustulatim dispersæ.

3 Interdum

3 Interdum tamen hi prodeunt à crasso venarum sanguine;vt in his qui intemperanter viuunt,cùm præditi sunt calido hepate,sanguine,& renibus. nam cruda lentaque pituita se in fila conglobare solet. Dum enim ventriculi vis stupet, talem proferre materiam viscidam solet:quæ attracta ad hepar,vbi ad renes calidos venit, vritur in fila, vel sabuleta;si verò putrescat in renibus, vermes ibi generantur;quod voracibus canibus sæpe euenit:vt & à gonorrhœa:vel ab vtero.Cùm à renibus, dolor istic fuit. à parastatis vasis, id est, à semine manant hæc sæpè filamenta ; nam à vesica nasci nequeunt ; vesica enim in fibras resolui nequit. τριχίασιν hanc passionem vocant,quasi dicas, pilimictionem. Hippocrates hîc doctè loquitur : dicit ἀπὸ τῶν νεφρῶν,à renibus vel ex renibus;quasi dicat,non à soluta renum substantia, sed à contentis in renibus, nam ibi concreuere. Doctè admodum enarrat hunc Aphorismum Galenus. Cùm itaque capillata materia excernitur, quia homo in calculosæ coagmentationis periculo est,refrigerentur renes illitu rosati vnguenti loti aceto, & pauca adhibeatur caphura. Tenuans diæta accedat,ventriculus roboretur. & flamma hepate venisque concepta,sero lactis cum iulapio violato vel rosato extinguatur. Si coagmentatio facta sit, chalybis succus in vinum solutus propinetur manè ad semunciam,cum duabus vnciis aquæ alkekengi. Vel sumat interdum hieram:& quotidie puluerem citronum, & milij solis, cùm melle. Illustris matrona diu calculosum synagma maximis doloribus gestauerat; iam dictum remedium propinauimus : illud in cretam quasi puluerisatam solutum fuit ; ac vnà cum vrina illud eminxit.

Margin notes: τριχίασις. — Cautio in metu calculi. — Historia.

LXXVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ 1 παχεῖ ἐόντι 2 πιτυρώδεα συνεξέρχεται, τουτέοισιν ἡ κύστις 3 ψωριᾷ.

Furfuracea in vrinis.

LXXVII. Quibuscumque vnà cum vrina 1 crassa 2 furfuracea quædam efferuntur,iis vesica laborat 3 ex scabie.

Iam agit de hypostasi contra naturam , ratione colliquamenti earum rerum quæ sunt substantia rei:id est,quæ rem constituunt, aut quæ adnascuntur. Quattuor autem hypostases contra naturam recitantur ab Hippocrate,inter quas πιτυρώδεις significat venarum aut vesicæ scabiem: quamcumque indicauerit, malum. Nam venarum scabies ratione communis officij intercepti,& ratione difficultatis curandi signum est malum,& etiam causa est mali. Vesicæ autem scabies,vt & reliqua vesicæ mala, lethalis est ratione communis officij intercepti, & etiam consortij cum aliis partibus.

Lib. 2. Prog.

1 Hoc est ; moderatæ consistentiæ, beneficio concoctionis quam in venis accepit. Si enim cum tenui vrina prodirent, significationem adferrent, per causos, internas venarum tunicas abradi ab acerrimo succo,qui validissima à febre torretur. Quare hîc dicit, cum vrina crassa; vt nulla excusatio sit malè affectarum venarum. Vrina cruda est cum furfuribus, igitur venæ laborant:cocta est cum furfuribus, igitur vesica atteritur.

2 Id est, furfures tritici benè triti referentia.

3 Quòd nulla concoctionis ratio in vrinis desideretur, propptereaque furfures ii venis ascribi non possunt : nec etiam renibus, nam horum resolutio per carunculas indicatur. Interna superficies vesicæ abraditur ab acri pituita,quare dolor & pruritus eam exercent. Quæ cum vrinis feruntur, vel ex naturæ lege sunt, vel sunt contra naturam, vt colliquationes totius corporis:& à venis , furfures cum tenui vrina , vel furfures cum vrina crassa , hoc est mediocri ac cocta, exclusi , ex vesica prodeunt. Alia in partibus continentur , vt crimnodes , grano attrito similis quod subterfugit molam : & furfurea ex labore venarum, si cum tenui feratur vrina pus,multum vrinæ mixtum,à partibus diaphragmate superioribus: à vesica, inæqualiter vrinæ mixtum;à renibus,æqualiter. Vesica superficie tenus exulcerata,sanari potest, inflammatio verò eius est insanabilis, interceptione communis officij.Molli medicina tractari vesica exulcerata debet , vt emulsione seminum quattuor frigidorum maiorum, seminisque papaueris & psyllij:cum trochiscis de alKeKengi, ex decocto florum maluæ & althææ in sero lactis;vel ex aqua equiseti.

LXXVIII.

Ὁκόσοι ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου αἷμα οὐρέουσι , τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβὸς ῥῆξιν σημαίνει.

Sanguinis mictus.

LXXVIII. Quicumque repentè ac confertim sanguinem mingunt,his ruptæ à renibus venæ significatio fit.

Explicat nunc rationem excrementi quod κατὰ φύσιν in renibus continetur,παρὰ φύσιν autem quod excernitur.

1 Hic ἀπὸ ταυτομάτου non significat vltrò:nam id etiam potest fieri ab externa causa, vt ictu, lapsu, casu; nam ab his rumpi potest vena in renibus. Vel etiam vltrò reddi possit,vt intelligas sanguinem illum præter expectationem emingi, quod nulla præcesserit causa manifesta quæ venam dilacerare potuit aut eam aperire, vt rerum leptomeratum vsus. nullus autem à foris impulsus. Vrinæ cruentæ sunt sanguineæ vel prærubræ, significantque renes non fungi suo officio. Vt ventris prærubra proluuies, hepatis vitium indicat. Verùm non ita solet per dysenteriam effundi sanguis: hic verò multus repente, meracus etiam, & qui in terram effusus concrescit, cùm à vase rupto exiliit. Sed vnde funditur meiendo sanguis?à renibus, vel à musculo vesicæ,vel vretere. Qua ratione id discernam? Sanè ab vretere vel à vesica parca funditur manu : & à vesica cùm venit , id fit vlceris vi , vnde dolor,pus, & laminæ. Plenâ verò manu à renibus & à vesicæ musculo. Vt noscam num à musculo ; vel à rene ? A rene qui mingitur sanguis vrinæ exactè miscetur:videturque tota vrinæ consistentia nihil aliud esse quàm tenuis ac dilutus sanguis , mox tamen sidit liquidus minimeque concretus & rubicundus. A musculo verò vesicæ qui emingitur , non exactè permiscetur vrinæ, & in fundo depositus grumescit. quin hîc grumus qui interdum citra vrinam excidit, & dolor quidam circa vesicæ musculum consistit dum meit. Varias itaque vides causas cur quidam meiendo repentè sanguinem fundant. hinc est quod veteres variè de hoc existimârint. Milesius, inquit Cælius, debilitare fieri dixit seminalium viarum, vel sequi in vsu veneteo pro semine sanguinis emissionem. Sed, inquit, hoc commune est etiam iis qui in osculo vesicæ,quam vrethram vocant,vlcus habuerint. Est harum manifesta discretio In iis enim qui vlcus habuerint,cùm mictum fecerint, sanguis fluit, attestante mordicatione & dolore; & aliquando egestione corpusculorum quæ ἐφελκύδες Græcis vocantur. In iis verò qui debilitate seminalium viarum afficiuntur, solo tempore veneris exercendæ sanguis excluditur, nullis corpusculis, & mictum faciunt nulla mordacitate vexante. Notandum quod Cælius Aurelianus annotauit libro quinto Tardarum passionum capite quarto:Solent, inquit, sicut in podice,vel fœminarum sinu, aut matricis collo, etiam in vesica haimorrhoïdes generari, quæ fluorem sanguinis præstant, quibusdam interuallis variatum,quod oportet apprehendere prudentem,cùm non coaceruata primò fuerit effusio , sed augmentis quibusdam promota , interiectis defectionibus , ac sæpè retento sanguine doloris pube tenus admonitione cessante

Margin notes: Variæ causæ mictus sanguinis. — Primo Prog. 31. — 5. Tard. pass. 6.

*attestante * cessante cum tensione inguinum,& grauedine clunium, vel tenum consensu : & cùm sanguis eruperit, supradictorum releuatione sequente. Siquidem aliquando inflatæ ac tumentes hæmorrhoïdes difficultatem vel abstinentiam faciunt mictus,dysuriam Græcis vocatam vel ischuriam. Hactenus Aurelianus. Archigenes verò dicebat,vt statis periodis menses & hæmorrhoïdes, ita & certis vicissitudinibus interdum plethora se effundit per renes & vesicam. hoc fit apertis à natura venis. Galenus cruentas ab hepate etiam proficisci putat, vel à renum imbecillitate, aut rupta in iis vena, erosa, vel aperta. Rupta vena effundit liberali manu sanguinem purum,ac id repentè. Diapedesis cruentat vrinam ita, quasi quis lauerit recenter mactatam carnem in aquâ. Exesum vas ab vlcere, non purum profert cruorem, nec plena manu, nec subitò. Holerius sanguinem etiam mingi affirmat, si immoderato exercitio exardescant renes, vel successu ab equitatu. Hippocrates verò hîc loquitur de eo quod plerumque euenit, quòd scilicet mictus ille sanguinis prodeat à rupta vena in rene à plurimo crassoque sanguine rendente ac rumpente venam, vel à calculo contundente. Et propterea addit ἀπὸ ταυτομάτε, quasi dicat,si inopinanter fundatur meiendo sanguis, ita vt nullus alius qui appâret intùs morbus vel morbi causa,vel dolor aliarum partium in querela fuerit, sed inopinatò funditur,vel ictus, saltus,lapsûs,acréve quid potulentum prægressum fuit.

LXXIX.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ 1 οὔρῳ ψαμμώδεα [2 ὑφίσταται, τουτέοισιν ἡ 3 κύστις λιθιᾷ.

Sabulosæ vrinæ. LXXIX. Si cui in 1 vrina sabulosa 2 resideant, huic vesica ex 3 calculo laborat.

Explicat rationem excrementi quod præter naturam in vesica & renibus continetur.

1 Tenui, aquea, & alba: nam intercipitur à renibus, calculo impeditis, vrinæ materia crassior ; vel quòd vesica frigore calculi labefactata nec vrinam mitigat,nec à renibus prolectat admodum.

2 Dicit,ὑφίστα), hoc est,residere : nam grauia sunt & maiora hæc sabulosa, quàm arenulæ illæ quæ ex ardore hepatis & venarum, sanguinem vrente,vnà cùm vrinis effunduntur , nam hæ lateribus matulæ adhærent , nec digitorum attritu eam asperedinem & molem præ se ferunt, qualem edunt sabulosa illa ex renibus vel vesicâ profecta. Interdum & calculi & sabulosa fatigant. Putris aliquando pituita ita imitatur calculum in vesicâ concepta, vt quis eum adesse putet. vt etiam pus. sed & tria hæc consociari possunt.

3 Addit Galenus, vel renes. nam hoc subintelligi. Hoc autem fit,quod ψάμμα sabulosum fiat mocâ, cùm diu arenulæ illæ hærent renibus : tunc enim sensim parcaque manu excernuntur. Non sequitur, non fundit sabulosa, igitur non laborat ex calculo. nam quibusdam calculi impacti renibus nunquam arenulas fundunt. Secui olim Illustrem quendam Dominum veneno ab inimicis sublatum, cui innati erant maximi calculi renibus.nec vnquam eorum indicium editum fuerat.nisi quòd interdum ab equitatione sanguinem meieret. Erant autem carni renis innati. Optimum remedium, cutiones cum paruis locustis in puluerem redactis, adiecto semine milij solis : ac melle excepta. Vbi ren calculum haber, dolor acutus eum fatigat, ac peruadit ad testes,& stupet crus,ac vomunt.

Calculus quid, & foci, & signa. His verò quos calculus in vesica affligit, tam acerbi sunt dolores, vt nunquam his taceat dolor. Est autem calculus, glutinosi & crassi humoris coagmentatio lapidosa. Hæc duplicem focum habet , vnum in rene, alterum in ipsa vesica. In rene quidem,cùm ante cœptam duci vrinam , quod Hippocrati est πρὸ ὑρήσιος , illic coagmentatum sabulum , in vesicam illabitur , nec inde ilicò exclusum corticatim crescit ac in calculum assurgit.In vesica verò focus est,perfecto vrinæ ductu,quod est μετ' ὕρησιν Hippocrati,cùm ibi fit hæc coagmentatio lapidosa, hoc est, τὸ ψάμμα: quod facile fit à lento succo in vesica imbecilli puerorum, nam hi calent; vt etiam in senecta , quòd cunctando inibi durescat materia. Putat Hippocrates, non enasci calculum in vesica μετ' ὕρησιν, à quadragesimo secundo, ad sexagesimum tertium ætatis annum: ob victus sobrietatem. sed si concreuerit ea ætate, id fieri πρὸ ὑρήσιος, quia in matura ætate gignendi in vesica calculi nulla est causa efficiens ; nec materialis. Est enim vis expultrix vesicæ tunc valida , & glutinosi humoris vacuitas. In pueris congestionis lapidosæ μετ' ὕρησιν causa est, lentus à voracitate succus, qui diu moram trahit in vesica imbecilli. Quare sæpè nocte emingant pueri. Reliqua ætas ad sexagesimum tertium ætatis annum, lapidosæ coagmentationis focum habet in renibus. In pueris itaque calculi coagmentantur μετ' ὕρησιν, hoc est in vesica. & corticatim augescunt. Et grandæui quoque focum habent in vesica coagmentationis lapidosæ:corticatim etiam in vesica crescit: tandem cùm regi non potest ampliùs imperio vesicæ, cruciatus atrocissimos facit,cùm meiere cogitur homo:quod sæpè fit nisu temerario pressæ vesicæ:irrito tamen conatu nititur molestum excludere calculum;& tunc pro calculo substillum vrinæ edit. Si itaque crebra meiendi adsit cupiditas , cum summa difficultate in mictione extrema, rum vrina lactea, crebroque diuersis coloribus variegata;sique accesserint causæ congestionis, ac partium vicinarum grauitas,sique medio cursu intercipiatur vrina, muccusque innatet,& gutta sanguinis interdum in mictionis fine prodeat, calculus vesicæ in vitio est.

LXXX.

Ἢν αἷμα οὐρέῃ καὶ 1 θρόμβους, καὶ 2 στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς 3 τὸ * ὑπογάστριον, καὶ ἐς τὸ περίναιον, τὰ περὶ τὴν 4 κύστιν πονεῖ.

Vesicæ affectuum diagnosis.

* ὑποχόνδριον

LXXX. Si quis sanguinem vnaque 1 grumos sæpè mingat, ac 2 stranguriam habeat, vnaque dolor incidat in 3 aqualiculum, & in interfœmineum,huic vesicæ vicinæ 4 partes laborant.

Sanguinis grumi mictus.

1 Quòd sanguis in amplam capacitatem delapsus grumescat. Nam cùm sanguis excidit suis acerabulis, aut necessariò grumescit, aut putrescit: si in paruâ capacitatem excludatur, tunc vel putrescit,vel suppuratur.Qui sanguis fluit liquidus à renibus,exesis à venis renum, vel ob imbecillitatem eorundem, vel si per diapedesin exudet,vel ab apertis venis renum, vel à dilatatione venarum emulgentium, siue à iecoris imbecillitate,vel ab vteris vlceratis,vel à vesicæ corpore,si coaceruetur in vesica,grumescit. & grumus ibi putrescit ac acris fit, vnde stranguria, vel phlegmone, vel vlcus vesicæ,vnde dolor vicinarum.

2 Hoc est , vrinæ stillicidium cum difficultate mingendi:stranguria comprehendit ischuriam & dysuriam. Fit à vesicæ imbecillitate, vel à phlegmone osculi vesicæ, vel à grumo, pure, pituita putri lenta, vel ab acerrima bile:fit etiam ab oppressione vesicæ à calculo. Est talis in vesica affectus, qualis in aluo est tenesmus.

3 In pectinem & perinæum, vbi vreter vesicæ iungitur.Hic agit de doloris proprietate:nam dolor à dolore distinguitur ex proprietate;deinde ex intermissione, aut assidua ex eius infestatione;ex vehementia aut leuitate, teste Gal.6.Aphor. 5. Hypogastrium vel hypocystrium (namantiqui inferiorem ventrem κύστιν vocârunt) est regio situs vesicæ in abdomine.

4 Ducta

4 Ducta tecmarsi ex immutatione qualitatis. Certicem vesicæ affectam denotat vel affici ipsam vesicam, vel vreteres, podicem, & perinæum, & longanonem; ex mictione sanguinea, thrombodi, & stranguria, ac partium iam dictarum dolore in diagnosin venimus vesicam grauiter affligi. *Historia.* Vidi senes qui ex vesica laborantes excernebant tam lentam pituitam, vt quis meritò dixisset ipsam vesicam emingi: acerbi aderant dolores: hi moriebantur. Grumos præclarè soluit rubia tinctorum, cum semine nasturtij, & spermate ceti, cum mumia, vt fiat puluis. *Remedium.*

LXXXI.

Ἤν αἷμα καὶ 1 πῦον οὐρέῃ, καὶ 2 λεπίδας, καὶ 3 ὀσμὴ βαρεῖη ᾖ, τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει.

Vesicæ vlceratæ signum. LXXXI. Si quis sanguinem aut 1 pus mingat, cum 2 squamulis, & cum 3 graui odore, vesicæ exulceratæ significatio fit.

Aliter etiam vesicæ exulceratio distinguitur à renum exulceratione, & ab eo pure quod manat à suppurato pulmonum. Si enim pus vrinæ non permisceatur, vesicæ significatur exulceratio. Si inæqualiter vrinæ permisceatur, renum; si æqualiter, pulmonum suppuratum denunciat. Verum Hippocrates hæc per graueolentiam distinguit. Nam in pulmone si fiat suppuratum, pus id, ratione generationis, non fœtet: nam à pleno calore elaboratum fuit. Et propterea, quia per longos anfractus manat antequam excernatur, etiamsi malè oleret amitteret tetrum illum odorem. Sic etiam purulenta vrina ex renibus excreta non ita fœtent, quia in itinere graueolentiam amittit pus. Ex vesica verò exulcerata quod excernitur pus, graueolet: quia cum parum ibi sit caloris, pus putredinem facilè concipit, & tetrum odorem longa via non amittit. Huc accedit quod pus partium membranosarum, soleat esse graueolens. Renum autem exulceratio significatur, primum, si pus inæqualiter vrinæ fuerit permixtum.

Pus cur interdum non fœteat.

Renis vlcerati notæ.

Vesicæ vlceratæ notæ. 1 Si finem mingendi pus non faciat, & non per interualla id excernat, & si antè dolorem punctorium senserit, nunc verò doloris pondus sentiat, & sequatur rigor, hoc confecti puris documentum erit.

2 Squamulæ albæ, colore & idea vesicam referentes: nam sunt resolutæ vesicæ particulæ. Excernuntur cum vrina non tenui.

Pus in vrina vt noscatur. 3 Fœtet pus cunctando; & membrana facilè putrescit, & nulla aliena prædita est mistione, & sanguinis expers est. Semen pendulum est in vrina: pituita quassata non ita vt pus diffluit. pituita non ita fœtet, & periodis quibusdam manat. Lac asininum hîc summè prodest: & emulsio seminis psyllij & papaueris, & quatuor seminum frigidorum.

LXXXII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ 1 οὐρήθρῃ φῦμα 2 φύεται, τουτέοισι 3 διαπυήσαντος ἐκραγέντος, λύσις.

LXXXII. Quibuscumque in fistula 1 vrinaria phyma 2 existit, phymate 3 expurato liberantur.

Vrinæ suppressio. *Vrinæ supprimuntur variis de causis: interdum ab exhausto sero per sudores; interdum à materia per deiectionem deriuata, vt sequenti Aphorismo traditur. vel id fit criticῶs, vt quibus futura est crisis, iis vrinæ supprimuntur: interdum symptomaticῶs; idque vel vacua vesica, ob consumptionem extremam seri à calore præter naturam: vel propter obstructionem renum & meatuum vrinariorum: vel quia vesica à calculo obstruitur: plena verò vesicæ, à refrigeratione vesicæ: vel collum vesicæ attollitur in molem ab inflammatione, scirrho & cæteris, vel ob tumorem longanonis aut vteri: vel à siccitate conniuente meatu, vt in causo: vel caro fungosæ in meatu, vel quòd ibi sit verruca aut callus: vel grumus, pus, pituita. Si glandulæ parastatæ exulcerentur, deficit humor oleo similis, qui in fistulam funditur, ne acrimonia lædatur, vnde conniuet tunc vrinæ meatus.* *Vrinæ suppressæ causæ variæ.*

1 In eo vrinæ ductu qui est in pene. Quod phyma vel tuberculum, habet pepasmi capacem materiam: vnde vrina intercipitur. Innascitur meatui vrinario, vel collo vesicæ.

2 Quod ischuriam parit; plenâ vesicâ.

3 Id est, à suppurato & puris eruptione: tunc enim liberè profluit vrina. Ineunte morbo foru aquæ tepidæ, & situ oleorum discute phyma quod suppurari potest. Sed caruncula, quia pepasmi expers est, si impedimentum fecerit, consumi debet: abstergeri vlcus & claudi. Vide Pareium & Amatum Lus. 4. cent. 19. Ne moriatur æger, inquit Holerius, cogimur carunculam illam absumere & tumpere, factâ excoriatione ibi. Remedio carunculis est oleum cucumeris asinini, temixtum cum vnguento rosato, cui pauca grana sublimati vel præcipitati addantur; candela cerea immittetur doctâ manu: vel hæc adduntur vnguento de tutia. *Remedium.* Quidam triginta ferè annis ita laborauerat, vrinâ semper tenui filo fluente. his recreatus fuit. *Historia.* In omni suppressione vrinæ, sudoris, vel diarrhœæ, fit palindrome ad venas: symptomaticâque translatione cerebrum afficitur; si tres quattuórve dies supprimantur. In phymate non vtendum mordentibus, vt in hypersarcosi: in quâ candela etiam cerea obsita pompholyge, antimonio, caphura, cum quibusdam succis immittitur.

LXXXIII.

Οὔρησις 1 νύκτωρ πολλὴ γινομένη, σμικρὴν 2 τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει.

LXXXIII. Vrinæ mictio 1 de nocte plurima facta, paruam 2 significat deiectionem.

Quasi dicat, Deriuationi maxima vis est in fluxibus, vt scilicet auertatur ad proxima, incumbens parti affecta materia morbifica. Ita Galenus liberauit Boëthi vxorem, mota vrina, ab vterino profluuio. Sic theriacam damus in diarrhœa. vrinam mouemus in nimiò sudore. in vulneribus per vulnerarias potiones abrimpimus materiam illam aliò, quæ phlegmonem accersere. in vteri haimorrhagia hypochondriis vel mammis cucurbitas damus. in narium haimorrhagia venam brachij pertundimus. *Deriuationes bonæ.* *Sensus Aphorismi.*

1 Quo tempore concoctioni & distributioni operam dat natura.

2 Si nulla immoderatæ potiònis excusatio adferri possit. Deriuatione materiæ, & denegato fæcibus vehiculo: vel exugente hepate calidiore humiditatem ab intestinis.

HIPPOCRATIS APHORISMORVM LIBER QVINTVS.

I.

Spasmus.

1 Σπασμὸς ἐξ 2 ἐλλεβόρου, 3 θανάσιμον.

I. 1 Spasmus ex 2 elleboro, 3 funestum.

Argumentum libri huius. *Hac parte hypercatharseos & plenitudinis Symptomata, thoracis atque pulmonum morbi, vis frigidi & calidi, γυναικεῖα, hoc est, mulierum affectiones continentur. Quarto libro egerat de omni euacuatione, quatumque ratione eueniat: at immodicas sequitur interdum spasmus; de hoc iam agit.*

Spasmus duplex. 1 Est duplex spasmus, alius est per se, alius ex euentu. Per se, cùm instrumentum motus, causam continet in se. hoc est, inanitionem, vel repletionem: ex euentu, cùm excretrix vis vindicare nititur se à re molesta quæ ferit cerebrum vel neruos. Spasmus itaque, qui non ab acredine ellebori, sed qui ex hypercatharsi, iam humido neruorum dissipato obortus fuerit, est funestus.

2 Multis rationibus à pharmacopoσiâ fit spasmus: vel enim quòd acerrimos succos adducat ventriculo, vel acri pharmaci vi quòd rodatur ventriculus; vel ab hypercatharsi, vel à trahendi vexatione: nam nerui afficiuntur ob illam sympathiam quam habent cum stomacho. Hypercatharsis fit, non omnino exhaustis vasis, sed quòd æquabilis humorum proportio deficiat in his: inde spasmus est calamitosus, interceptione communis officij, doloris acerbitate, & curandi ἀδυναμίᾳ quòd ab exhausto fiat: quæ causa est insanabilis, vt prudenter hîc in Scholiis Duretianis annotatum est. Vt etiam hoc, quod non scribat hîc Hippocrates ὑπὸ ἐλλεβόρου, sed ἐξ ἐλλεβόρου; ὑπὸ enim significat causam efficientem: at ἐξ vacuitatem significat rei quæ in quæstionem venit, quòd hîc absentia est ellebori, vt exclusum iam elleborum spasmus sequatur. Vide itaque quale pharmacum sit elleborum, & quibus id sit exhibendum, quibus in morbis, quo tempore, quoque modo antè parandum sit corpus ad elleborum, & quænam materia sit educenda.

Spasmus quis funestus. 3 Vt signum exhausti humidi primigenij. Quattuor autem in vniuersum sunt causæ ob quas conuulsio elleboro possit dici lethalis. prima est ab hypercatharsi: secunda ob affectionem nerui sextæ coniugationis: tertia, ob prauitatem succorum quos attrahit elleborus in ventriculum: quarta, ab interceptione officij partium quæ ab elleboro conuelluntur: & hanc causam vult hîc assignare. Ob morsum autem ventriculi excitatus spasmus, sanatur pharmaco vomitorio, aut alio quod sua lenitate acrimoniam mitigat humoris. Nam spasmus ab acredine ellebori est sanabilis; ita à materia acri attracta ab elleboro ad ventriculum. Sed à nimia effusione est lethalis: cùm, inquit Galenus, consummata est siccitas, primùm suræ musculi contrahuntur. Historiam non lethalis spasmi refert hîc Galenus de adolescente qui elleborum biberat: & 12. Methodi vltimâ pagina fol. 311. *Historia.* Vltraiecti quidam in officinâ medica, me præsente, purgandi causa, ellebori albi radices siccas masticabat, & vorabat: dicebat se id sæpiùs fecisse innoxiè: Tandem nimia profusione aluina enecatus fuit. In nimio alui profluuio hoc maximè iuuare solet: *Remedium.* Accipe theriacæ semidrachmam, aquæ theriacalis semunciam, aquæ cinnamomi vnciam: aquæ cardui benedicti vncias duas misce: Homo hydrelæo tepido immittatur.

II.

Ἐπὶ * 1 τρώματι σπασμὸς 2 ἐπιγενόμενος, 3 θανάσιμον.

** τρώματι*

Spasmus à plaga.

II. Conuulsio quæ in 1 plagam 2 incidit, 3 calamitosa.

1 Intellige omnem grauem offensam quæ venit à foris: vt à luxatione, ictu, casu, vstione: nam dolor cùm prolectet materiam in partem, vt si sensilis admodum ea fuerit, vt neruosa, vel viscus princeps, vbi materiæ copia, si exitu prohibeatur illa materia, inflammat partem ac repleat. Quin ex præcipiti haimorrhagia nasci in vulnere spasmus potest, ab exhaustu neruorum, vel quòd ad internas partes repit humor; vel quia accerrimum pus mordet neruos, vel quòd acri remedio nudus neruus incurratur; aut si nudus neruus strictofrigore percellatur.

2 Hæc vox plerumque in malam partem accipitur, vt ibi, Rigor in causum si incidat, bonum.

3 Ratione exhausti, vel interceptione communis officij, vel translatâ materiâ à parte ignobili, in nobilem. Multis autem modis conuulsio in plagam cadens est perniciosa: vt si sauciatur caput aut finis musculi: nisi enim tunc appareat tumor, incidet conuulsio, translatâ materiâ à parte ignobili, scilicet carne, ad cerebrum: vel si sauciatum sit caput ipsum aut temporum musculi: tunc enim tumor cùm vulnere aut vlcere salutaris, & conuulsionis expers Si verò tumor repentè, ita vt nulla διαφορήσει excusatio adferri possit, eunescat; pars oppositæ futuræ mortis signum dabit. *Plaga in diuersis partibus.* Siquidem posteriores corporis partes occupauerit plaga, spasmum adferet: Sin anticas & genus venosum, maniam dabit. Præterea ἕλκεα in articulos cadit, estque calamitosum. Hinc est quòd Hippocrates vlcera, non, nisi vino, madefacere iubet; *lib. De vlceribus.* indicatione sumpta ab vlcere, quod postulat detergentia & siccantia: addit, nisi sint in articulis. Indicatio enim quæ à parte sumitur, vincit eam quæ ab affectu: hæc verò, aqua & oleo madefacere oportet, conuulsionis metu. Præterea, vt anteâ monuimus metu. Præterea, vt anteâ monuimus, in vulnera temporum incidit conuulsio: quare etiamsi tenuis foraminis vulnus in temporibus consisteret, vel tumor ibi conceptus esset, nunquam adduci debemus vt incidamus tempora, conuulsionis metu. *Temporum vulnera.* Nam conuulsio cadens in tempora, tollit officium partis, cuius officio carere non debemus, nam cibos capere non possumus temporibus conuulsis. Calamitas autem conuulsionis in vulneribus percipitur ex immutatione in qualitate, nam humidum efficitur: in charactere,

ex

ex solido tumidum; in mole, ex mutatione in excrementis; sanies enim loco boni puris effluit: & in actione, inuoluntariè enim partes mouentur. Tandem cadit in vulnus conuulsio ob exhaustum: nam tunc & ratione exhausti, & ratione conuulsionis calamitas imminet. Itaque quæ vulnera sauciant magnas arterias & venas, ab exhaustu accersunt spasmum, qui tamen non semper est calamitosus: quæ verò neruosis infliguntur plagæ, spasmum faciunt, ob neruosum

Quid significet θανάσιμον.

violatum genus; nam sæpe cùm nerui inflammantur aut neruosa, oritur spasmus tandem, ob interceptam saniem in parte neruosa, quæ mordicat. θανάσιμον, periculosum, dicit Galenus hîc, vt sæpe etiam alias,

Remedium.

significat. Optimum in neruis ac musculorum extremitatibus remedium est oleum extursum ex sem. hyperici, cui immiscentur ac immacerantur flores hyperici.

III.

Spasmus ab haimorrhagia.

Αἵματος πολλοῦ ῥυέντος, σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγινόμενος, κακόν.

III. Nam quæ ex nimia sanguinis profusione incidit conuulsio vel singultus, malum.

Ætiologia præcedentis Aphorismi. Exhausti ratione, & interceptione officij partis quo carere non possumus, & translatione materiæ ad partem nobilem. Singultus quidem ratione intermissi officij ventriculi: conuulsio autem, exhausti ratione. Immoderati fluxus causæ sunt externæ, ictus; casus, lapsus: interna, erosio, ruptio, & apertio venæ. Fluit autem per os; nares, anum; pudenda. Singultus conuulsio quædam est ventriculi, non propriè, non enim ventriculus est musculosus. fit nonnunquam à flatu, nonnunquam à repletione, aliquando à praua cibi qualitate: interdum ab acri qualitate: nonnunquam exhausti ratione, vt hîc, & 7. aph. 17. A reuulsione datur sem. hyoscyami ℈ cum haimatitidis ʒß. coralli ʒ. seminis papaueris ʒß. cum conserua rosarum. Euenit hæc conuulsio, quòd vasa sanguinea symmetria succorum fraudata neruos sugant. Remedio haimorrhagiæ ex naribus

Singultus causæ.

Remedium.

maximè sunt reuulsio, quæ fit venæsectione & cucurbitis. vt si ex naribus ruat, aperi tenui ictu externas bra-

Historia.

chiorum: ac repetitis vicibus elice. Vidi iuuenem qui totam domum ferè è naribus sanguine commaculauerat vndante; dixisses nihil reliquum vitæ aut sanguinis superesse: pallebat etiam natura. secta ei fuit in brachio vena: tres unciæ elisæ primò: dein bis vel ter unciæ euasit. Nam quæ remedia frigida ilicò capiti admouentur, spasmum adferunt, refrigerato ac repleto à sanguine capite. vel ruit in pulmonem. Quod de haimorrhagia hîc dicit, idem dici potest de omnibus causis exhaustus.

IV.

Ἐπὶ 1 ὑπερκαθάρσει σπασμὸς ἢ 2 λυγμὸς ἐπιγινόμενος, 3 κακόν.

IV. Conuulsio quæ immodicam sequitur 1 purgationem, aut 2 singultus, 3 malum.

Iam vniuersim pronunciat de omni pharmaco, quod primum de elleboro dixerat.

1 Quia non solùm vitiosus humor, sed etiam succus alibilis excluditur.

2 Nam, dicit hîc Galenus, singultus Hippocrati est conuulsio stomachi.

3 Tum ab exhaustu irreparabili, tum priuatione actionis partium quarum officio vita carere nequit. A causa est hæc conuulsio insanabili; Et adest symptomatum vehementia, & virium infirmitas. Quæ hîc dicuntur ita intelligi debent, vt nulla ratio desideretur puerilis ætatis, consuetudinis, &c. Sed quam obrem spasmo nerui affliguntur in hypercatharsi? Causa est quòd pharmacum, in initio suæ actionis, peculiarem sibi humorem ex vasis prolectat, vltroque eam copiam qua massæ sanguineæ mancipatus erat: (non enim totum educit: nam si hoc fieret, mors conuulsionem anteuerteret) deinde sequaciorem succum abducit: tandem purum sanguinem elidit, qui tamen particeps adhuc est reliquiarum succorum nutriciorum aliorum. hunc enim natura tutata fuit instar opum extremarum. Hinc tandem venit mors, non tamen ante spasmum, (qui euenit, quòd venæ & arteriæ sugant madorem sanguineum ac spiritus ex neruis) & syncopen.

V.

Aphonia & conuulsio in ebrietatem cadens.

Ἢν μεθύων ἐξαίφνης 1 ἄφωνός τις γένηται, 2 σπασθεὶς 3 ἀποθνήσκει ἢν μὴ 4 πυρετὸς ἐπιλάβῃ, ἢ ἐς τὴν ὥρην ἐλθὼν, καθ' ἣν αἱ 5 κραιπάλαι λύονται, φθέγξηται.

V. Si quis ebrius repentè 1 obmutescat; 2 conuulsus 3 moritur: nisi febris incidens eum corripiat, aut quo tempore 5 crapulæ solui solent, vocem edat.

Agit nunc de Conuulsione per se ex repletione, quæ fit neruis imbutis multo humore, labefactatóque cerebro à compressione vel ab obstructione. Cum enim opprimitur cerebrum, consecutio deprauationis omnium actionum ipsius adfertur naturalium (vt est somnus) sensificarum, motus, & actionum principum. Est autem ebrietas varia, pro eius natura qui bibit, & pro vini conditione, in facultate, calore, consistentia, & sapore. Si quis enim cute

Ebrietas varia.

perspirabili vtatur tenui vino, quod asperando est neruis molestum, is non facile ebrius fiet: aut si fiat; facilè euanescet ebrietas. Si verò quis non perspirabili cute, vt mulier, se liberalius vino inuitat, vt non facilè ebria fiat, diutissimè tamen durat illa ebrietas: cerebrum enim in his frigidum & humidum vnà cum ventriculo; hinc inopia caloris natiui, vnde non facilè dissipantur vapores è vino elati.

1 Vocis expers, & vnà motus: per conuulsionem enim denegatur motus spiritibus animalibus in partes inferiores. Interdum aphonia significat labefactationem facultatis animalis & vitalis, sublato simul respirationis vsu à nimio febrili calore: vnde ait, Aphoniam quæ in febrem ardentem cadit, esse funestam, labefactatis facultate vitali, nimirum, & animali. vitalis ab exhaustu laborat per illas febres. Febricitat quis, fit aphonos, hoc est, sine voce, nunquam sanabitur. Si verò vocem edat; quamuis non loquatur, sanabile malum. Hæc aphonia, de qua hîc agit, fit à crassis vaporibus, qui carotidas arterias ac plexum choroïdem intercipiunt, vnde sensus & motus non planè tollitur vt in Apoplexia, sed stuporem quendam præbet. apoplexiæ tamen æmulus affectus est, sed qui non in paralysim, sed in spasmum desinit totius corporis.

2 Labefactata vi cerebri ab oppressione, & neruis multo vapore & humore imbutis, vnde actio vitæ necessaria intercipitur. Conuulsio interdum febri finem imponit, si soluatur eâdem quâ inuasit horâ. Dicet quis: Quo modo cùm Aphono cerebrum resolutum sit, conuulsus moritur? Respondemus, id fieri choroïde plexu repleto, cerebroque aucto plethoricis causis: nec Aphonia hîc sumitur pro vera apoplexia, in qua resoluitur cerebrum: sed cùm id superatur à materia morbifica, pro concussiuo motu, reddit conuulsiuum.

3 Quia denegatur exitus spiritibus animalibus in partes, & calor natiuus non potest se explicare, sed translatâ materiâ in musculos, conuulsio accidit, quæ vt specie non videatur funesta, tamen interceptione actionum ad vitam necessariarum, est lethalis. Sensus est: si tanta sit cerebri oppressio, vt æger vocis expers reddatur, & non pateat exitus animali spiritui ad motum, vnde significatur summa caloris infirmitas, moriuntur.

4 Quæ proportione magnitudini causæ respondeat. Crapula enim, ebrietatis soboles frigida, soluitur modico vini vsu. Ita febris hic explicat calorem naturalem, & neruos infirmos partis confirmat.

5 Pro vini conditione, ægri peculiari natura, loco, & tempore soluitur ebrietas. Galenus dicit secundo vel tertio die eam solui, nam crasso vtebantur vino Græci. aliis in locis sex vel septem horarum est ebrietas: sed efficientis & suscipientis ratio est habenda.

VI.

Tetanus. Ὁκόσοι ὑπὸ 1 τετάνου ἁλίσκονται, ἐν τῇσι 2 τέσσαρσιν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται. ἢν δὲ ταύτας 3 διαφύγωσιν, 4 ὑγιέες γίνονται.

VI. Quos 1 tetani vis magna exercet; intra quartum diem 2 intereunt: quodsi hos 3 effugerint, tetano leuantur, & 4 sani euadunt.

Eo spectat hic Aphorismus, vt intelligamus quidnam commodum sit conuulsioni, & quanam in ea sit opportunitas medendi. Conuulsio ab exhaustu, naturæ est incommoda vt signum, & vt causa, & vtroque modo. Vt signum exhaustus, in oculis, & in facie elucet corporis interna prædia depopulari, ac madore genuino exui, vnde conuulsio tenerrimarum partium faciei: vt causa, duobus modis, aut enim doloris vim maximam adfert, vel interceptionem communis officij: vel vtroque modo, vt in singultu & à dysenteria. Conuulsio etiam à repletione, mala, vt signum & vt causa: vt signum, indicat enim cerebrum oppressum materiæ copia: vt causa, ratione doloris, qui partem maximè infirmam reddit, & ratione interceptionis officij. Quod verò natura ad infirmitatem adiungat oppressionem à materiæ copia & contumaciæ calamitosum.

1 Distentis ceruicis potissimùm musculis Est autem maxima ceruici cognatio cum septo transuerso, quòd nerui è quarta ceruicis vertebra prodeuntes, finiantur in septo transuerso: hinc spasmo tenta ceruice, intercipitur respiratio. ἁλίσκω magnitudinem denotat mali.

2 Doloris intolerabilis vi, & actionum ad vitam necessariarum interceptione, & maximè thoracis: & est morbus acutissimus. tales verò primò quaternario crisin accipiunt. Intereunt hi quartum intra diem, interceptione actionis. Nam cùm duplex sit actio per quam est vita, nutritio, & respiratio, per tetanum intercipitur respiratio. Musculi enim thoracem mouentes vim suam amittunt in tetano, vnde homines fiunt pneumatici; fuligo enim non expellitur; nam adest respirandi difficultas; & pulmones incalescunt, trahuntque è capite pituitam, quæ magis difficultatem spirandi auget.

3 Medelâ, vel analogâ à febre incidente, placato dolore, quò natura habeat locum se firmandi; quò fa petet causam morbificam.

4 Absumpta & exclusa materia quæ neruos tendebat. In quam rem incumbit natura contentione quadam, illius doloris, ac interceptæ actionis impatiens. Totum corpus oleo immergatur tepenti, maximeque ceruix hapsis foueatur.

VII.

Epilepsiæ euentus. Τὰ 1 ἐπιληπτικὰ ὁκόσοισι πρὸ τῆς 2 ἥβης γίνεται, 3 μετάστασιν ἴσχει· ὁκόσοισι δὲ 4 πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτεσιν γίνεται, τούτοισι τὰ πολλὰ 5 ξυναποθνήσκει.

VII. Comitiales morbi, aut conuulsiones 1 epilepticæ quibus ante 2 pubertatem eueniunt, 3 curationem recipiunt: at quibus eæ eueniunt 4 vigesimo quinto ætatis anno, 5 maximam partem commoriuntur.

Scopus authoris est, vt cùm docuerit quot modis fiant conuulsiones, videlicet à siccitate & repletione, deinde doceat vt illæ finiantur & curentur.

1 Epileptici paroxysmi. In epilepsia quibusdam vicissitudinibus quatitur totum corpus spasmo, cum sensuum omnium afflictione. Fit autem epileptica conuulsio aut per idiopathiam, aut per sympathiam. Per idiopathiam duobus modis: vno, cùm cerebrum praua qualitate imbutum est, vt lanæ imbuuntur tinctura quæ elui non potest. altero, cùm in se continet causam, ea autem duplex est, melancholicus humor, aut pituita. Fit in pueris ob materiæ copiam, & ob neruorum infirmitatem: senibus, ob melancholiæ vbertatem. Per sympathiam duplex est ea quæ fit epilepsia: aut enim à ventriculo fit, aut ab aura venenata. Est autem Epilepsia typica & periodica totius corporis conuulsio, cum mentis & sensuum læsione. Periodica quidem est ebriorum conuulsio; suam enim habet periodum, sed non est typica. — *Epilepsiæ causæ, & species. Epilepsia, quid.*

2 Antequam Venerem agnoscere, vocemque asperiorem edere incipiunt. Pubertatis tempus definit hic Galenus à decimo quarto anno, ad vicesimum quintum. — *Aetas, pubertas.*

3 In pubertate; confirmatis neruis exhaustâ materiâ per caloris natiui ἐκλαμψιν, hoc est explendescentiam calidi natiui. Μετάστασις significat alterius morbi successionem, quæ solet longè priore calamitosior esse; sed hic in bonam partem accipitur: quòd nimirum robur succedat, post causæ morbificæ amotionem per eclampsin calidi natiui materiamabsumentis, & neruos confirmantis.

4 Cùm ex aspera voce grauem edere incipiunt. Et quanto serius ab ea ætate inuaserit, tanto erit contumacior.

5 Hoc est, ad vltimum vitæ spacium protrahuntur: quòd peculiari & inemendabili cerebri vitio euenire videantur: quòd continuò materiam gignat, nec iam amplius, per ætatis decursum, validam in melius mutationem corpus inibit. Addit τὰ πολλὰ: nam nonnunquam fatiscente ætate soluitur. plerumque tamen, propter vitium per idiopathiam cerebro conceptum, commoritur. Quasi dicat Hippocrates, etiam ante decursam hanc ætatem remediabimur puerorum madori: vt rebus calidis & siccis is à neruis abigatur, vtque illi robur acquirant. Quare radicem pæoniæ collo appendimus, ac in sorbitiunculis eam coquimus. damus mel scillæ vi imbutum, hyssopo ac rorismarino cibos coqui iubemus. Cuidam iuueni à manu tepebat quid per humeros in ceruicem & caput, mox cadebat. Post prouisionem habitam totius corporis, phœnigmos adhibui manui: tunc in dum incipiebat ab humeris; illis caustica admoui, ac vt theriaca vteretur cottidie manè ad scrupuli copiam iussi. mox à labris ac linguâ inuadebat & à genis: genis phœnigmos admoui, perennique theriacæ vsu; S. Dei beneficio euasit. sed diuturnus perseuerabat. at loquela rediit tandem. — *Historia.*

VIII.

Pleuritidis solutio. Ὁκόσοι 1 πλευριτικοὶ γινόμενοι, οὐκ 2 ἀνακαθαίρονται ἐν 3 τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι, τούτοισιν ἐς 4 ἐμπύημα μεθίσταται.

VIII. Quicumque pleuritici 1 expectorabilem 2 materiam non excludunt intra dies 3 quatuordecim, iis in 4 empyema degenerat.

1 Dicit γινόμενοι, vt significet se loqui non de inchoata, sed de absoluta Pleuritide, hoc est, de inflammatione tunicæ costis intextæ, ex sanguinis biliosi allapsu per venam intercostalem, mammariam, vel per venam azygon: vel fit ea ex efferi humoris in latus translatione, vel alterius morbi successione, aut doloris vi. — *Pleuritidis causæ, & quibus vitis fiat.*

2 Quæ materia iam est pepasmi particeps, quæque dimanat ex phlegmone obsessa parte. ἀνακαθαρσις

Hippo

Hippocrati est expectoratio materiæ morbificæ.

Pleuritidis curatio hîc indicatur.

3 Ob materiæ contumaciam, quæ neque phlebotomiâ, nec pharmaciâ, fotu, aut cucurbitis vinci potuit. Quatuordecim dies intelligi debent totius historiæ morbi: non autem eius temporis quo expectoratum procedere cœpit. Quodsi quid alterius mali superuenerit, cadunt antequam ventum sit ad empyema. Quasi dicat, ineunte pleuritide multum extrahe sanguinis, vel purga, foue, ita metum empyematis declinabis. Notandum quòd Anaxion iudicatus fuit anacatharsi & sudore. Dicet quis, Anaxion iudicatus fuit trigesimo quarto die. Respondemus, pleuritis fuit secundaria, ab orgasmo. Primùm ille febricitabat. Non satis commodè Galenus excipere videtur Hippocratem, cùm affirmet illum octauo die venam secuisse: secuit quidem octauo die ab ineunte febre illi venam: sed non octauo die ab ineunte pleuritide. Nam pleuritis suo statu non manet vltra decimum quartum diem, sed vt hîc docet, mutatur in empyema, si careat anacatharsi. Sunt autem pleuritidis & peripneumoniæ dies critici 3. 5. 7. 9. 11. 14.

1. Epid. Anaxion.

Empyema quid significet.

4 Hippocrates, inquit hîc Galenus, quamlibet in pus mutationem vocat empyema: vel ita etiam vocat factam inter thoracem & pulmonem (ruptâ vomicâ) puris effusionem. Vtrumque enim, dicit, accidit, cùm pleuritici per expectoratum non repurgantur. Quare homonyma vox est empyema: nam significat suppuratum & expuratum. Vidi iuuenem triginta annorum succi sanguinisque plenum: qui cùm ruri esset, humi dormiuit, ac in pleuritidem incidit: tardè huic à Medicis parumque sanguinis extractum fuit. Dolor preseuerabat. Decimoquarto in empyema versum fuit malum: dein in expuratum. Tandem cùm fœda multa expectorasset ac extabuisset, obiit.

Historia.

IX.

Tabi obnoxiæ ætates.

1 Φθίσις γίνεται μάλιστα ἡλικίῃσι τῇσιν ἀπὸ 2 ὀκτωκαίδεκα ἐτέων, μέχρι πέντε καὶ τριήκοντα.

IX. 1 Tabes in eas maximè ætates incidit, quæ à 2 decimo octauo ætatis anno; ad trigesimum quintum finiuntur.

Phthisis. sicca aut humida.

Phthisis hac à pulmone, aut sicca est; aut humida. Sicca, vt cum quis sub ardenti Sole iter faciens, pulmonis humiditas absumitur. Humida verò; de qua hîc agimus. Hac autem fit per se, vel ex euentis. per se, à rupta, aut ab erosa vena. In pulmone ab acri distillatione, vel ab ictu, lapsu, casu. Hinc fit, quòd acrem distillationem Hippocrates vocet θηριώδην. *Hac autem acris distillatio labens in pulmones aut expectoratur, vel non: si expectoratur, ibi tunc opus est vi magna, validáque concussione, vnde vasa sæpè lacerantur pectoris & pulmonis. Si non, tum ibi cunctando putrescit, & exulcerat pulmones. Ex euentu verò, vt tabes anginæ succedanea, est insanabilis: Iuuenes verò tabi sunt obnoxij, tum ratione ætatis perfecta, vtpote qua iam consistat, nec amplius crescat: proptereaque sanguine abundat, ac plethora laborat. tum etiam ratione diæta in periculo tabis sunt à vasorum pulmonum ruptione, erosione, apertione. Ita hi per se ex euentu, fuit tabi obnoxij. Est verò hac tabes, pulmonis exulceratio; vel marcor, qui pulmonum exulcerationem sequitur.*

Tabes cur iuueni familiaris.

Tabes quid.

1 Quæ venit ex pulmonum vlcere; quod non à ferina distillatione ortum fuit; sed à soluto vase pulmonis à plethora, nam hi sanguinem fundere solent naturæ officio, maximè è naribus: vel in hac ætate, præ cordis calore, efferuescentia, acerrimaque vis sanguinis, accedente iuuenili exercitio, in partibus spirabilibus vas rumpit. Vel palindrome ad has interdum partes fit sanguinis, supressâ solemni aliquâ euacuatione.

2 Minoribus enim in nutricatum fecessit copia sanguinis: & madore corporis acerrima vis distillationum obtunditur. Annosioribus verò, iam ætate exhaustus est sanguis, totumque corpus algiosum redditur, ac cautè viuunt. Sin minùs rectè vixerint, etiam in tabem abeunt, ob distillationes efferas. Sed iuuenes ex tabe laborant ob vas ruptum: ex ea circumfluunt sanguinis copia & acrimonia. Tabes ab vlcere pulmonis θηρίωμα veteribus appellatur: id enim exhaurit corpus sanguine ac nutricatu. Nec enim potest aliter. nectar enim illud diuinum sanguinis, quod ex sinu sinistro cordis, toto se corpore vibiat, contaminatur à pulmonum fœtore; vnde habitum corporis vbertimum extenuant. Et infectione tabifica aërem quem spirando ducimus, inquinat. Plurimos à rupta vena partium spirabilium tractaui iuuenes: sed maxima eorum pars interiit. Vnus seruabatur vsu radicis chinæ & sarzæ: quatum decocto miscebamus guttulas sex vel septem olei sulphuris. Sed in aliis non successit.

Θηρίωμα quid.

Historia.

X.

Angina in peripneumoniam.

Ὁκόσοισι 1 κυνάγχην διαφεύγουσιν ἐς τὸν 2 πλεύμονα τρέπεται, ἐν ἑπτὰ 3 ἡμέρῃσιν ἀποθνήσκουσιν· ἢν δὲ ταύτας 4 διαφύγωσιν, 5 ἔμπυοι γίνονται.

X. Qui ex 1 anginosis fiunt 2 peripneumonici, intra septem 3 dies moriuntur: Quodsi ab illis superstites 4 euaserint, fiunt 5 suppurati.

1 Hoc est, qui laborant ex inflammatione musculorum laryngis propriorum: hæc symptoma habet orthopnœam: hæc est vera angina. Secunda in anginæ specie rubor in ceruice apparet. est musculorum communium inflammatio: hæc etiam terrifica est. De hac loquitur in Epidemiis, vbi ait, Rubor synanchicus in pleuritidem abiit: dicit non de vera, nam hæc in peripneumoniam degenerat. Vera angina solet esse funesta, interceptione viatum qua ducitur spiritus, & fuligo expellitur. Cùm hæc metastasis fit; videntur ilicò meliùs respirare ac deglutire, sed mox cadunt vires, ac mors obrepit.

Anginæ cur varij succedant morbi, & qui singulis. 6. Lib. 2.

2 Ex materiæ translatione, aut rupta vomica, aut euanescente tumore.

3 Interceptione officij ad vitam necessarij: & ob difficultatem curandi, quòd materia pepasmi sit expers: Intra septem dies, ab illa metastasi numerando.

4 Mitificatâ materiâ, ac vi naturæ edomitâ.

5 Ruptâ pulmonis vomicâ, & effuso pure in spacium inane thoracis vtrinque. Hoc funestû: nam effeta reddita fuit cunctando illa materia. Pulsus fit inæqualis, cùm transfertur in pulmones materia: sin aliò, æqualis, cum libero spiritu. Quidam robustissimus miles ex hac tali angina laborabat anxiè: mox in pulmoniam abiit. rogabat medicos quid iam spei concepissent; se enim defunctum esse illa calamitate. Responsum, parum id placere medicis. Iussit duodecim oua coqui, quæ vorabat. Eodem die obiit.

Historia.

XI.

Puris fœtor, & capillorum fluxus.

Τοῖσιν ὑπὸ τῶν φθισίων 1 ἐνοχλουμένοισιν, ἢν τὸ πτύσμα ὅ, τι ἂν ἀποβήσσωσι, 2 βαρὺ ὄζῃ, ἐπὶ τοὺς ἄνθρακας ἐπιχεόμενον; καὶ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσι, 3 θανάσιμον.

XI. Cùm, tabi 1 implicitis quod tussiendo excluditur sputum, 2 grauiter oleat, dum carbonibus ardentibus infunditur, capillique defluant, 3 funestum.

Agit de excrementis ex quibus significatio fit partis affectæ, status morbi, vel periculi magnitudinis, & magnitudinis morbi ob putredinem insanabilis. Exhaustum capitis sequitur facultatum animalium debilitas, motus thoracis interceptio, qua respiratio & caloris natiui euentatio tollitur, vnde mors: Inchoatum exhaustum sequitur capillorum defluuium, quia illis absumit therioma succum nutritium capillorum.

1 Apulmonis exulceratione antiqua.
2 Vnde significatio fit partis emortuæ.

3 Quia quò plures facultates labefactatæ sunt, eò res ægri peiore sunt loco. Defluuium capillorum est à capitis exhaustu. Iniucundum quid spirat cunctum pus, non tamen fœdum. Fœtor enim ferè soboles est putredinis. Tale pus fœtet, pallet, virescit, cœnosum est, & subcruentum. Igni vitrum imponatur; huic instilla pus; ita exhaurietur madorille qui obtenebrabat fœtorem genuinumque odorem: & reliqua pars halitum fundet odoris subiectum. Verùm hæc argumenta non satis ad præsagiendum firma sunt; quædam enim excrementa per se fœtent: quare iungenda alia signa, ac videndum tum, inquit Hippocrates, num vna capilli effluant. Id enim argumento erit, fraudari partes diuino illo à corde nectare, partesque capillatas exhauriri humido suo, nimiumque patere eas; & earum corrumpi nutricatum. Alibi aquæ marinæ iniicit pus, vel aquæ in qua subduplum sal eliquatum est. Si subsidat, calamitosum; significat enim languorem calidi natiui, istudque sputum exustum esse adeò vt nullum in se flatum habeat. grauem etiam efflant animam. Vidi quandam nobilem matronam quæ purulenta diu expuebat, emaciatque in summam maciem: tandem tam fœtida exhalabat ore, vt filias etiam astantes tabifica vi contaminaret. Iussi vt hæ ore perpetuò patum theriacæ continerent: illa obiit. Altera puella nobilis à Principe ad me missa fuerat, vt quod tussiculosa esset, explorarem quid mali haberet. Hæc primis nubilibus in annis vitam agebat. Sputa mihi ostendere nolebat; ancillæ iussi vt clam hera quæ noctu excreuerat ad me referret factum, summum fœtorem carbonibus iniecta spirabant. Retuli ad Principem, actum esse de huius vita, etiam si non dum ægrotare videretur. Post paucos menses tabida obiit; reluctantibus etiam doctissimis nostræ patriæ medicis

In Coacis.

Historia.

XII.

Phthisicis si capilli fluant.

Ὁκόσοισιν ἂν 1 φθισιῶσιν αἱ 2 τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσιν, οὗτοι 3 διαῤῥοίης ἐπιγενομένης 4 ἀποθνήσκουσιν.

XII. Quibuscumque tabidis 1 è capite vnà capilli 2 defluunt, ii 3 diarrhœa superueniente, 4 moriuntur.

Hæc signa labefactatæ omnis facultatis symptomata sunt.

1 In inueterata tabe. Tali voce vtitur vbi confirmata est tabes: alioqui φθινώδεες dicuntur.

2 A praua qualitate qua afficitur nutritius succus; vel quòd ab exhaustu laborant solidæ partes.

3 Est enim signum labefactatæ naturalis œconomiæ. Hæc enim diarrhœa consistit in vitio coctionis, distributionis, & excretionis: quia hæc nutricium succum è corpore abigit: vel significat ζωτήξιν pattium solidarum à squalore. Interdum tamen bonis ægri rebus fluit aluus, dum materia catarrhi à capite in aluum funditur, vel si empyema pulmonis se in aluum euacuârit; modò fluat modico tempore, & à tussi si ægrum vindicauerit.

4 Nam fractas omnes vires corporis indicat, & illas diarrhœa etiam soluit. Itaque diarrhœa inueteratæ tabi superueniens, in procinctu mortem esse denunciat: nam diarrhœa calamitosam vim morbi ostendit, ac naturam infirmam facit.

XIII.

Sanguis spumosus.

Ὁκόσοι 1 αἷμα 2 ἀφρῶδες * ἀναπλύουσι, τουτέοισιν ἐκ τοῦ 3 πνεύμονος ἡ τοιαύτη ἀναγωγὴ γίνεται.

**ἀναβήσσουσι, id est exinsfiunt.*

XIII. Qui 1 sanguinem 2 spumantem tussiendo exscreant, iis ex 3 pulmone talis exclusio fit.

Scopus est, Iuuenes qui indebitè se exercent, intemperantèrque viuunt, ex vena rupta sæpe laborant: iam erit indicandum num sanguis feratur ex pulmonibus. Meminit hîc vnius signi quo certo deducimur in cognitionem partis vnde excretum educitur. Sanguinem spumosum ex multis partibus excernimus; vel enim ex thorace, vel è pulmonibus, vel è faucibus: ventriculo, hepate, liene, cerebro. Nota distinctionis, qua ex parte sunt hæ, qualitas sanguinis, quantitas, & excernendi modus. Quia sanguis paucus, sincerus, dolore & tussi, vel screatu excernitur, vel à faucibus, vel ex larynge, & non admodum spumæ permiscetur. Paucus, niger, & grumosus, cum tussi & dolore, ex thorace. Spumans, purpureus, multus, sine dolore, sed cum tussi, è pulmonibus. Vomitione, vel è ventriculo, si fuerit non conglomeratus, vel è liene, si quodammodo fuerit conglomeratus; exiguámque spumam habet. Qui verò ex pulmonis exulcerata substantia prouenit, mera est spuma sanguinea, rotundus sanguis, non continuatus fluens, sed intercisus quibusdam interuallis, ac dissociatus, dilutus ac albidus. In pleuritide & peripneumonia leuiter spuma permiscetur sanguini seroso. Reliquæ partes sua indicia etiam proferunt in qualitate & actione mutata; quare in Coacis dicitur, Si dolor non sit sub diaphragmate. Hîc verò meminit Hippocrates solius spumæ, nec vllus illi sermo de qualitate sanguinis, aut eius excernendi modo. Sed an omnis sanguis spumosus ex pulmone excernatur, dubitare quis possit; cùm, vt iam diximus, ex aliis etiam partibus veniens, spumam gerat. Certè pulmones crebris meatibus pertusi, ex motu & ex calore sæpe spumam excitant. Spuma enim nulla alia parte excitari potest quàm ea, quæ continenter mouetur. hinc est quòd ex solis pulmonibus effluat sanguis spumans. In pulmonibus prætereà magna sunt vasa: hinc copiosus effluit sanguis. Pulmones sunt omnis sensus expertes; hinc effluit ab his sine more. Quia verò sanguis ducitur per vias respirationis, hinc est quod tussiendo excludatur. Sanguis itidem hîc subflauus est, refert enim ideam partis vnde manat. Vomitio cadit peculiariter in ventriculum: hinc vomitione redditur è ventriculo, vel per ventriculum, vt à supremo ramo splenico. Non enim aperta aliqua vena ventriculi, sed aperta illa vena quæ fertur à liene in ventriculum, vomitione redditur sanguis: sed hîc est glomeratus, si fuerit naturalis; liquidus verò, si fuerit corruptus. Quòd si sanguis è pulmonibus fluat, emittendus est sanguis, ad reuulsionem: si ex pectore, abstinendum est à sanguinis emissione. ita Hippocrates in pleuritide vbi sanguis expectoratur, à venæsectione cauet; nam hîc opus est firmis lateribus: venæ autem sectione admodum franguntur vires.

Per os sanguinis excretio vnde.

Spumosus sãguis vnde.

Remedium.

6. Epid. 2.44.

1 Si is sanguis flauescat, liberalique si effundatur manu, sine dolore, cum tussi. Totus ille sanguis quasi coagulata spuma est; quemadmodum talem sanguinem natare videmus spumantem in sanguine recens mactatorum boum; dicas potius spumam sanguineam, quàm sanguinem spumosum. hic sanè è pulmonibus venit; hoc est è pulmonum substantia.

2 Qui à capite in pulmones influxit, non est spumans: nam, dicit Galenus, spumans sãguis esse nequit, nisi è carne & subst. ntia pulmonis educatur: quãuis spumosus esse possit qui excluditur ex vasis pulmonis ruptis aut exesis, attamẽ non erit spumãs, hoc est, erit sanguis qui spumã habet, sed totus ille sãguis non erit spuma (hoc est erit sanguis spumosus, non autem spuma sanguinea) estque tenuis; qui verò à capite in pulmones lapsus fuit, ibi redditur crassior & viscosior; proptereáque interdum non est spumosus. Qui sanguis è lateribus educitur, etiã raro est spumosus: & sæpe etiam is sanguis qui ex vasis pulmonis educitur, nõ est spumosus, vt euenit in rupta vel exesa vena pulmonis. Sed vbi exulcetata est caro & substãtia pulmonis,

7. Aph. ex Holerio. nis, tunc necessariò educitur spumans sanguis. Quòd verò aliquando spumā habeat sanguis qui prodit ex rupto vel exeso vase pulmonis, id, inquit Holerius, potiùs à causa externa est, vt propter agitationem illam respirandi: non à propria causa, qualis est sanguis è pulmonis substantia & carne. Nam ille sanguis spumosos, tenuis, sobtilis, qui pulmones nutrit, cum expectoratur spumosus necessariò erit, plurimum enim aeriosi illi inest, & ideam refert partis eius vnde dimanauit, nam pulmo quasi spumescit. Propterea falsò illud dicitur, Non est spumosus sanguis, ergo non ex pulmone. Nam sanguis non est spumans ob reciprocam illam respirandi vicissitudinem motumque pulmonis, inquit Holerius, nec ob calorem; quamuis sit adiuuans causa; verùm sola ea non sufficit. Euenit tamen aliquando vt à vena pulmonis prodiens sanguis sit spumosus: sed id perpetuum non est, imò rarò hoc euenit. At ex vulneratis pulmonibus effunditur semper sanguis spumans. Quare (inquit hîc Galenus) rectè ita enunciatur; Sanguis spumans pulmonis solius exulcerationem indicat; at non rectè dicas; Exulcerato pulmone, necessariò spumans excreatur sanguis. Sæpè enim lapsis aut contusis sanguinis colorati ssimi plurimum extussitur sine dolore, quem ex rupto pulmonis vase quoquam prodiisse verisimile est.

3 Quasi dicat, spuma sanguinis quæ copiosè, sine dolore, cum tussi excernitur, non alibi quàm in pulmonibus gigni potest. hoc est, in pulmonum carne. Consule Galenum libro sexto De vsibus partium, Remedium. capite decimo, pagina 566. Præclarè hîc præbetur decoctum radicis consolidæ maioris ex lacte: & puluis hæmatitidis, coralli, boli, seminis hyosciami, seminis papaueris, cum conserua rosarum.

XIV.

Ὑπὸ φθίσιος ἐχομένῳ ¹ διάῤῥοια ἐπιγινομένη, ² θανατῶδες.

XIV. Tabe detento 1 profluuium alui superueniens, 2 letale.

Hic Aphorismus ferè eiusdem est argumenti cum duodecimo.

1 Nam plus à tabido colliquatur partium solidarum, quàm possit ab ingestis suppeditari in nutricatum: quia omnis alio labefactatur.

2 Quasi dicat, Dixi quum tabidis fœtet pus, vnaque si capilli defluant, si interuenerit his diarrhœa, breui homo morietur: quia, vt iam scribit, in tabe inueterata, ipsa sola diarrhœa satis est, ad mortem: quamuis non ita citò funesta sit, si citra capillorum defluuiū euenerit. nam pedetentim excedentur Cautio ad praxim. vires. Quasi dicat, summa religione in his pharmaca præscribantur: & caue ne validis aluum moueas. Sed da illis potiùs aquam cancrorum, cum guttulis quibusdam olei sulphuris.

XV.

Ὁκόσοι ἐκ ¹ πλευρίτιδος ² ἔμπυοι γίνονται, ἢν ἀνακαθαρθῶσιν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν ἀφ' ἧς ἂν ἡ ³ ῥῆξις γένηται, παύονται. ἢν ⁴ δὲ μὴ, εἰς ⁵ φθίσιν μεθίστανται.

Empyi. XV. Quicumque à 1 pleuritide empyi (hoc est 2 purulenti vel supputati) redduntur, quando expectorandi finem faciunt quadraginta diebus, ex 3 quo rupta fuit pleuritidis vomica, liberantur: sin 4 minùs, in phthisin 5 degenerant.

1 Quæ pleuritidis materia tota non exclusa fuit intra dies quatuordecim.

2 Vigesimo, trigesimo plerumque, vel quadragesimo, aut sexagesimo die quæ in empyema degenerauit pleuritis. Eoque die recrudescit febris, quia pus conficitur.

3 Cæpitque pus expectorari. ῥῆξις eruptio puris est. Vt si fiat suppuratio vigesimo die, fiat ῥῆξις trigesimo; ab ea ῥῆξ oportet intra quadragesimum diem repurgetur.

4 Si tota materia purulenta exclusa non fuerit.

5 Eà morâ corrumpitur adeò pus, vt necessariò vnà in exulcerationem abripiat molles pulmones. Quare hoc tempore cauendum à paracentesi. Nam plurimi ante 40 diem in phthisim degenerant, ob animi iniquitatem, purisque malignitatem, ac corporis infirmitatem. Nota puris confecti in pleuritide est, Supparati signa. pondus in latere occupato, & horrorà pure vellicante membranam costis intextam: & modò horrent, modò sudant. Ruptæ vomicæ signa vide libro 2. Prognosticôn Quasi dicat, Caue ergo ne latus aperias para- Cautio practica. centesi, post 40 diem.

XVI.

Τὸ ἑ θερμὸν βλάπτει ταῦτα τοῖσι πλεονάκις χρεωμένοισι· σαρκῶν ² ἐκθήλυνσιν, νεύρων ³ ἀκρατείην, γνώμης ⁴ νάρκωσιν, ⁵ αἱμοῤῥαγίας, ⁶ λειποθυμίας· ταῦτα οἷσι ⁷ θάνατος. Calidi vit.

XVI. 1 Calidum in hæc calamitosum est, hásque adfert calamitates his, qui eo sæpè multúmque vtuntur, 2 carnium laxationem, neruorum 3 infirmitatem, mentis 4 stupotem, 5 hæmorrhagias, 6 lipothymias: quæ sunt eiusmodi vt 7 mortis consequutionem adferant.

Explicatis affectibus thoracis, eorumque causis, crisi, periodo, & paroxysmis, quoniam ad hos curandos magnas adfert oportunitates vsus aquæ calidæ siue fotus calidi, propterea agit iam de calido. Nam θερμὸν hoc loco nihil aliud significat quam θέρμασμα. Id autem quod inter θερμάσματα primum obtinet locum, est fotus aquæ calidæ & dulcis; quia hæc accommodatur ad curationem morborum quorum antè meminit. Desumptus est hic Aphorismus ex libro De humidorum vsu. Generalior autem est propositio quàm vt soli pleuritidi applicetur. Agit contra hos, qui semper pleuritidem perpetuis fomentis curare nitebantur.

1 Hoc est, calida: ceu fomentum aquæ dulcis calidæ, quod κατ' ἐξοχὴν nuncupatur θέρμασμα.

2 Laxatis fibris, ac dissipatis spiritibus.

3 Quia neruorum robur in mediocritate siccitatis consistit: quod enim siccum est, propiùs abest à sanitate; quod verò humidum, longiùs.

4 Hoc est infirmitatem motus & sensus, actionúmque principum, γνώμη seu διάνοια est vis iudi- 2 Aph. 6. & 6. Epid. 55. candi & ratiocinandi: anima sicca est prudentissima, dicebat Heraclitus, nam spiritus habet æthereos, sicciores, qui sunt eius proxima instrumenta. Hi verò spiritus gignuntur in cerebro sicciore & duriore.

5 Patefactis meatibus, & sanguine fuso à calore, vnde venæ distenduntur, ac rumpuntur, vel apertiuntur. Id agit in corporibus haimorrhagiæ obnoxiis.

6 Exhaustis spiritibus, & laxatis membranis.

7 Quia soluuntur vires omnium partium, vnde spiritus animales & vitales dissipantur. Nam hæc simul iuncta intelligi debent: ita vt his solutis viribus, superueniat haimorrhagia author lipothymiæ, quam sequitur mors. Nimis abundè in coagmentatione lapidosâ, vretras ac renes contundente, fotuum vsus initur: præstaret reperitis vicibus, ac sesquiho- Cautio ad praxin. ra, vel duabus horis interpositis repetere decoctum ex aqua fœnugræci, seminum maluæ, chamæmeli; mox vngere oleo Scorpiunum. Foueat se panno villoso, crasso, albo.

XVII.

Frigidi vis. Τὸ δὲ ψυχρὸν 1 σπασμοὺς, 2 τετάνους, 3 μελασμοὺς, καὶ 4 ῥίγεα πυρετώδεα.

XVII. Frigidum verò [hæc adfert incommoda:] 1 conuulsiones adfert, 2 teranos, liuores, quasique partium 3 denigrationes, & 4 rigores febriles.

Vide 9. Meth. 6. fol. 223. *Si quis conuenienter frigido vtatur, in qualitate, quantitate, vtendi modo, & occasione, pares habet curandi vires cum calido, etiam ad phlegmonem; si nulla ratio desideretur neque materiæ, neque causæ, neque partis, necessarius est frigidæ vsus. Ineunte enim phlegmone, si nulla desideretur partis ratio, hoc est, si non fluat sanguis in glandulas, sique pars nobilis in ignobilem non se exoneret. Et si nulla materiæ desideretur ratio, hoc est, vt non sit venenata, nec impacta. Et si nulla desideretur causæ ratio, hoc est, si illa fluxio non sit critica. Tunc, dico, ἀποκρουστικῶν vsus omnino est necessarius. nam confirmant excipientium partium constringendo poros quà effluit materia, calidioris sanguinis infringendo acrimoniam, & affluxum omnem prohibent. Propterea veteres ineunte phlegmone adhibebant oxycratum; Arabes cataplasmata ex vino austero, succo semperuiui, & cortice granatorum. Sic Hippocrates præscribebat, ad arcendam phlegmonem, ceratum ex duabus ceræ partibus, & ex vna parte olei rosati. Si quis tamen inconsideratè vtatur plurimo frigido, sentiet plurima incommoda, qualia Aphorismus explicat.*

Repellentium remediorum quando vsus necessarius.

1 Contractis neruosis partibus, & cohibito effluuio.

2 Congenerum musculorum à spasmo.

3 Fixo partium calore extincto, interceptóque spiritu virali qui è corde affluit.

4 Qui speciem febrium præsefetunt, vel febrim adfetunt ex euentu, suppresso à frigore excremento quod in corpore tali circumfluere soler, quod tunc putrescit, & congeneres suæ naturæ morbos parit. Exemplo sit Alexander Magnus apud Q. Curtium, qui cùm exiliisset in algidissimum flumen, funestissimam in calamitatem tractus fuit; attamen S. Dei beneficio, Philippi Medici illi fidelissimi operâ seruatus fuit. Vidi Parisiis idem in Sequana euenisse celeberrimo natatori, qui cùm bis tranasset flumen; tertiò, medio in alueo periit.

Historia.

XVIII.

Frigidum quas partes lædat. Τὸ ψυχρὸν πολέμιον 1 ὀστέοισιν, ὀδοῦσι, 2 νεύροισι, 3 ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ· τὸ δὲ θερμὸν 4 ὠφέλιμον.

XVIII. Idem frigidum bellum indixit ossibus, dentibus, 2 neruis, 3 cerebro, dorsali medullæ: calidum vero his præstat 4 adiumentum.

1 Ob algorem istorum natiuum. Patiuntur quidem ossa, sed non sentiunt, propterea nigrescunt. Dentes vero patiuntur & sentiunt.

2 Membranis, ligamentis, tendonibus, exsanguia omnia lædit frigus, vel sensu eximio prædita, vt vterum, vesicam, intestina, penem, thoracem.

3 Quia alget à propria natura.

Dubium. 4 Si illæ partes ad suæ consimilem intemperiem abductæ fuerint. Nam intemperatæ naturæ, modico contrariorum vsu gaudent. Dicet quis, si calidum tantopere his prodest, cur igitur scripsit Hippocrates, vulnera & fracturas capitis, (etiam suâ naturâ funestas) minimè tamen funestas esse hyeme, ita vt æstate; & celeriùs curari hyeme quàm æstate: præterea, non tam facilè hyeme, culpâ, imperitiâ & errore Chirurgi, ex euentu, funestas fieri, quàm æstate. Dico quòd hyems, ex euentu, maiores adfert opportunitates ad benè curandum, quàm per se, detrimenti suo frigore: quia frigori facilè occurri potest calfacientium vsu, quo aëris frigus temperetur. Quia autem in eam curam incumbere debet Chirurgus vt omnem arceat putredinem: calor autem causa est putredinis: ergo tempus minorem quod adfert putredinis opportunitatem, id ad curationem est optimum; cuiusmodi est hyems. Dubitabit hîc fortè quispiam, num dens sit os. Cur enim meminit hîc Hippocrates dentium, si sunt ossa? Respondeo: Propterea quia os patitur tantùm, non sentit: dens & sentit, & patitur. Verùm sensus particeps, & expers non constituunt essentiam ossis. magis & minùs non immutant speciem.

Dens num sit os.

XIX.

Ὁκόσα 1 κατέψυκται, ἐκθερμαίνειν δεῖ, πλὴν ὁκόσα 3 αἱμορραγέει, ἢ μέλλει.

Contrariis curatio quæ absoluatur, non semper locum habet, ob vrgentius malum.

XIX. Quæ refrigerata 1 sunt, 2 calfacere decet; modò ex iis sanguis 3 non fluat, aut fluxurus sit.

Innititur Aphorismus communi Maximæ, Contrariorum contraria sunt remedia. Quæ quidem locum habet in affectionibus simplicibus. vbi enim multiplex est affectio, ibi sequimur illud Galeni consilium, horum vt trium rationem habeamus, primò, vrgentioris. Sic enim non habita ratione vlceris, adhibeo ei oleum vel aquam, conuulsionis metu, si nimirum vulnus fuerit in articulis. Secundò, rationem habemus causæ omnium symptomatum. Sic ei qui ex vertigine, amarore oris, & cardialgia laborat, purgationem adhibeo, sperans fore vt exclusa bile omnia symptomata excludantur. Postremo ratione eius habemus sine quo curatio obiri nequit. Sic in vlcere cum phlegmone, prius phlegmones quàm vlceris est habenda ratio, nā prius sarcosis fieri nequit, nā sarcosis natura est opus. atqui natura ex intemperie laborat dum flagrat phlegmone. Igitur phlegmones curatio præcedere debet vlceris curationem, quò temperies partis laborantis restituatur. Ita vidi in luxatione pedis cum tibiæ fractura, euenisse maximam calamitatem, cùm chirurgi & amici primùm restitui volebant pedem, quàm fracturam curari, vel eam extra phlegmones metum poni: nam superuenit spasmus, delirium, mors.

Practica methodus. 2. & 11. Meth.

Historia.

1 Quæ ex intemperie frigida laborant, caloris detractione, & frigoris accessione.

2 Vt illud symmetrum, in quo naturæ virtus consistit, restituatur, intemperiei detractione, & eius rei, quæ deficit, additione, vt si ab exhaustu perit calor.

3 Quoniam rei vehementioris maior est habenda ratio: est autem calamitosius profluuium sanguinis eâ intemperie, in cuius curationem incumbimus calfacientium vsu, quæ parant haimorrhagiam. Quare si vi frigoris vena sanguinem fundit, non calfaciendum.

XX.

Ἕλκεσι 1 τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα 2 περισκληρύνει, ὀδύνην 3 ἀνεκπύητον ποιέει, 4 μελασμοὺς, 5 ῥίγεα πυρετώδεα, σπασμοὺς, καὶ τετάνους.

Frigidi incommoda.

XX. Vlceribus 1 frigidum est acerbum & mordax; cutem 2 obdurat, dolorem 3 reddit suppurari expertem, [ideóque] 4 liuores, 5 rigores febriles, conuulsiones & tetanos [hoc est distentiones] inducit.

1 Detracta cute, earnéve vlcerata molli & rara, quæ frigidis non assueuit, vnde maior diuisio ex compressione. præterea quod ichoribus & sordibus ab vlceribus

vlceribus exitum deneget. Vlcus eſt ſolutio continui mollis ſubſtantiæ, à cauſa interna vel externa.

2 Colligendo & contrahendo partes quas perſuadere nequit. quodque ſpiritum & caloris effluxum prohibet, materiamque cogit, vnde diaphoreſis intercipitur. Quare ita ſemper tepeant admota, ne exhalatio intercipiatur.

3 Doloris cauſam non permittit ad pepaſmum venire. hæc enim vi caloris mitigatur. inde ſæpè vlcus phlegmonen concipit, & ex plegmone ſcirrhum facit. inde liuores.

4 Nam vertit phlegmonem in ſcirrhum. Caue itaque ne diutiùs refrigeres.

4. Simpl. 4. 5. 5 Nam ea vlceta frigidi contactum ſentiunt, ac dolent inde, nam frigus pungit.

XXI.

Frigidi commoda.

Ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ 1 τετάνου ἄνευ 2 ἕλκεος, 3 νέῳ εὐσάρκῳ, θέρεος 4 μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ κατάχυσις 5 ἐπανάκλησιν θέρμης ποιέεται. θέρμη δὲ ταῦτα 6 ῥύεται.

XXI. Sed tamen fieri poteſt vt in 1 tetano vlceris 2 experte, 3 iuuene bene habito, æſtate 4 media, frigidæ quam copioſa profuſio calorem natiuum 5 reuocet. huiuſmodi autem hæc 6 calor ſoluit.

Senſus Aphoriſmi eſt, Nonnumquam tamen frigidi vſus eſt.

1 Hoc eſt, in æquali andagoniſtarum muſculorum ceruicis conuulſione. Idem locum habet in aliis conuulſionibus.

2 Nam frigidum vlceribus eſt mordax, & doloremreddit ἀνεκπύητον.

3 Quia in hoc netui habent ἐπίζλημα carnem, quod arcet frigoris intrò perſuaſionem. Non ſit obeſus, non gracilis.

4 Quo tempore æſtuat externus corporis habitus à calore fluente: qui vi aquæ frigidæ affuſæ intrò cogitur: nam eius effluuium vi frigoris prohibetur. Aliis enim frigidis temporibus frigidæ affuſio ſuperaret calorem natiuum.

5 Ex euentu, nam intrò pellit frigus calorem; hic collectus, viuaciùs exilit, ac coquit excluditque crudos ſuccos ex corpore quadrato.

6 Tetanum videlicet. Videte Galenum tertij de temperamentis, vndecimo.

XXII.

Calidi fotus commoda.

Quibus per ſe calidum noceat, & quibus ex euentu proſit.

Τὸ 1 θερμὸν 2 ἐκπυητικὸν, οὐκ ἐπὶ 3 παντὶ ἕλκει, μέγιστον 4 σημεῖον εἰς ἀσφαλείην· δέρμα 5 μαλάσσει, 6 ἰσχναίνει, 7 ἀνώδυνον· 8 ῥιγέων, 9 σπασμῶν, τετάνων παρηγορικόν· τὴν δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ καρηβαρίην λύει· πλεῖστον δὲ διαφέρει ὀστέων 10 κατήγμασι, μάλιστα δὲ τοῖσιν 11 ἐψιλωμένοισι· τουτέων δὲ μάλιστα τοῖσιν ἐν 12 κεφαλῇ ἕλκεα ἔχουσι· καὶ ὅσα ὑπὸ ψύξιος 13 θνήσκει ἢ ἑλκοῦται, καὶ 14 ἕρπησιν ἐσθιομένοισιν, 15 ἕδρῃ, αἰδοίῳ, ὑστέρῃ, κύστει· τουτέοισι τὸ θερμὸν φίλιον καὶ κρῖνον, τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ κτεῖνον.

XXII. 1 Calidum eſt 2 ſuppuratorium; non tamen 3 quouis in vlcete præclarè ad ſalutem 4 apparer & facit: cutim 5 emollit, ac craſſam 6 extenuat, 7 dolorem ſedat: idemque 8 rigorem, 9 ſpaſmum, tetanum ſeu diſtentionem mitificat: quin etiam capitis grauitatem ſoluit: ſed admirabile quantum fracturis 10 oſſium fit adiumentum, ac præſertim ſuari cute nudatis: maximeque inter eas fracturas quibus 12 caput eſt vlceribus obſeſſum, & quæcumque frigoris vi ſunt 13 emortua aut exulcerata: & herpetes 14 exedentes iuuat: 15 ſedi, pudendo, vtero, veſicæ; his calidum amicum eſt, & ſecundi iudicij, frigidum verò his eſt bellicoſum ac interimens.

Docet quid iuuet per ſe vſus θερμασμάτων, & quid ex euentu noceat; deinde quibus ſalutariter adhibeatur, & quibus bellum indixerit. Quia nullum remedium omnibus eſt idem; qui eſt præcipuus huius Aphoriſmi ſcopus. *Remedium nullum omnibus idem.*

1 θέρμασμα, quod interciſis ſpaciis, non perpetuò, admouetur.

2 Purificum eſt à calore naturæ noſtræ conſentaneo. Tribus opus eſt pepaſmo; vt pars circumfluat ſpiritu & calore natiuo, vt vlcus ſit pepaſmi capax, & vt apta remedia adferantur illi.

3 Vbi integritas naturæ, & materiæ bonitas deſideratur, aut quod fit ex affluxu materiæ pepaſmi expertis, vel eius capacis, vt in vlceribus Chitoniis, cancris, & phagedænicis. Solatio eſt vlceribus quæ in frigidis partibus hærent, vt oſſeis & membranoſis, vel ſi à frigore venerint, vt pernionibus. ſed abſit putredo: nam magis putreſceret.

4 Nam omne ſuppuratum pepaſmus eſt; à pepaſmo autem certa ſalutis ſpes: quòd & naturæ integritas & materiæ bonitas ſignificatur. Quare notandum, num à fotu prodeat pus bonum. θέρμασμα ſuppuratum promouet, calore enim ſuo excitat calorem natiuum ſopitum, eumque collectione ac ductorem reddit. At in prauis illis vlceribus maximam ac immedicabilem putredinem facit: nam ibi potius ſiccandum & detergendum. Iis igitur ex euentu nocet calidum ſuppuratorium, per ſe verò prodeſt. In cancro duplex eſt venenum, putrefactiuum & rodens: ſi admoueris ſuppurantia, ſurgit eius vis putrefactoria; ſin validè ſiccantia cum morſu admoueris, ſæuiet eius rodens potentia. 5. Simplic. 2. *Cautio ad praxim.*

5 Siue ea ſiccitate, concretione, vel repletione induruerit.

6 Ad mediocritatem reducit; aut etiam ex euentu id facit, craſſos ſuccos exhauriendo.

7 Vacuando, rarefaciendo, & temperando humorem, & flatum, cuius qualitate & copia temperamentum & habitus partis immutata fuerant. Quicquid enim habitus & temperamenti immutationem reſtituit, eſt anodynum.

8 Digerendo excrementa quæ in corpore circumfluere ſolebant.

9 Pepaſmo acrium ſuccorum & flatuum; craſſaque, ſi adſint, attenuando; lenta incidendo: flatus diſcutiendo. Propterea fotus capitis fiunt decocto betonicæ, chamæmeli, agarici, & foliorum ſenæ.

10 Septimo die, ad pruritum mitigandum qui à vinculis incidit, tunc perfundendum vlcus aquâ calidâ.

11 Poſt ſeptimum diem ad ſedandum pruritum: poſt vigeſimum verò, ad illiciendum ſuccum alibilem, quo callus gignatur adducto à nutricatu. Oſſibus enim, & vlceri φίλιον ἐστι τὸ θερμὸν. Quaſi dicat, fracturis cum vlcere coniunctis confert.

12 Aqua per ſe eſt calamitoſa capiti & eius vlceribus, quòd aqua vtraque qualitate pugnet cum iis. Ea tamen tempora incidere poſſunt, vt neceſſarius ſit illius vſus ratione ſymptomatum. Nihil eſt capiti, vt caput eſt, ipsâ aquâ inimicius; nihil vlceribus, ſuppuratorio calidò. Vt igitur vlcus eſt, nullâ te madefacere oportet, authore Hippocrate, niſi vino, quod exſiccat & exterget: Nonnumquam tamen indicatio quæ à parte ſumitur, affectionis indicationem vincit. Dicit enim Hippocrates, niſi vlcus ſit in articulis, quia ſauciatis tendonibus facilè incidit conuulſio, eaque, funeſta: Igitur, ad tempus, illam partem, vino, aqua, vel etiam oleo, profundimus, vt arceatur conuulſio quæ imminet, licet hæc vlceri ſint inimiciſſima. Succurrendum enim primò ei quod magis vrget. Sic hoc loco docet profundendas eſſe fracturas fotu aquæ calidæ morſus expette. Etenim ſi quis perfregerit brachium vel

vel tibiam, restituet primùm fractum membrum, ac illud continebit: continendo, inflammationem arcebit; arcendo inflammationem, generabit carnem. Primùm igitur dabit operam extenuationi, iniiciendo tres fascias super partem fractam: vnam ad prohibendam fluxionem; alteram, ad exprimendum; tertiam, ad restitutionem musculorum. Atque septem diebus his fasciis tenebitur pars, iustâ tensione; id quod tumor durus & albus in pede apparens indicabit. Si enim durus & ruber tumor apparuerit, nimia erit fascium tensio. Denique vt excitentur musculi, sui quasi muneris immemores, qui ad vigesimum vsque diem, suo quasi fraudati genio, iam languent: hîc fotus est adhibendus, ad excitandum calorem musculorum, vt his fotibus succum nutricium alliciant, atque vt id quod nutritioni superest in callum transeat. Sed obiicies: Vlcera capitis nulla re sunt madefacienda: quia caput, si frontem excipias, non est capax inflammationis, quia non est pars contenta, in quam alia pars sua excrementa exoneret, sed continet, & vlcus quod denudatum habet os, sit sine metu inflammationis. Atque solâ corruptione redduntur capitis fracturæ incurabiles, communicatâ corruptione duræ meningi. Duobus enim modis corruptio hæc incidit, inflammato osse, & suppurato; aut cùm humor, qui diploë continetur, stillat in meningem, cunctando ibi putrescit. Solis igitur vtendum medicamentis cephalicis. Sed dices, vinum deterget & desiccat. Verum: sed non satis est contrariis contraria oppugnari, verùm contrario etiam excessu ea oppugnari debent. Iam verò vinum non habet eam vim vt æquali excessu caput exsiccare possit. Præterea os siccum, non potest admittere siccum, si sit consistentiâ humidum. Fortè dices, cur igitur Hippocrates adhibet fotum aquæ calidæ? Quia si os capitis, affusione bilis fieret erysipelatodes, tunc erit vtendum fotu huiusmodi: qui quidem sua qualitate & consistentiâ ossi est inimicus, exhauriendo tamen illam materiam, & eius qualitatem infringendo, per accidens plus prodest, quàm noceat. Demum hic solus restituet calorem capiti, frigidorum occursu penè extinctum. Ad herpetes verò exedentes adhibetur hic fotus, non ratione vlceris, sed ratione materiæ: sicuti etiam rerũ frigidarũ & humidarũ vsus prohibetur nõ ratione materiæ, sed ratione vlceris: sic cõtrà, calidi fotus vsus, ratione materiæ acrioris & crassioris, qualis esse solet bilis illa crassa, quæ in herpetibus, propriæ substãtiæ corruptione in vitio est. Fotus hic, dicit Hippocrates, fracturis capitis cum vlcere prodest: non ratione vlceris, quod osse conceptum est, nam os sicca petit, sed ratione coniuncti affectus, vt si erysipelate obsessum fuerit os, ab acerrimæ bilis affluxu, tunc poterit aquâ calidâ lauari vlcus, ad domandam vim bilis. Quare calidâ fouemus, non quâ vlcus aut fracturam consociemus, sed vt inde mitescat dolor, nam acerrimæ bilis potior habenda ratio est quàm vlceris: vbi, scilicet, os erysipelatosum est.

Dubium.

13 Extinctione caloris natiui, & spiritus vitalis interceptione. Et hyeme perniones, & digiti, inquit Galenus, cæteræque partes externæ.

14 Ad infringendum bilis acrimoniam: hoc est, non ratione vlceris, sed acerrimæ bilis, cuius maior ratio habenda quàm vlceris: & vlceri calidum blanditur, nam frigidum vlceri mordax est. Herpes superficiem solam corporis inuadit: Phagedæna crassam materiam habent, propterea ad ossa vsque penetrant.

15 Quia neruosis partibus amicum est calidum: præterea, inquit hîc Galenus, quòd frigiditas & caliditas facilè, per communicationem ex sede in ventrem ascendat. Idem dictum sit de vtero, pudendo, vesicâ. Galenus colligit hîc hæc Axiomata: Nihil potest mali accidere vlceri pus generanti. Præterea, malignitatis aut bonitatis vlceris argumentum est fotus calidus: Nam in quo vlcere non conuenit, ea à calido insuppurabilia permanent.

XXIII.

Ἐν τουτέοισι δὲ δεῖ τῷ 1 ψυχρῷ χρέεσθαι, ὁκόθεν 2 αἱμοῤῥαγέει, ἢ μέλλει· μὴ 3 ἐπ' αὐτὰ, ἀλλὰ περὶ αὐτὰ 4 ὁκόθεν ἐπιῤῥεῖ· καὶ ὁκόσαι 5 φλεγμοναὶ, ἢ ἐπιφλογίσματα ἐς τὸ ἐρυθρὸν καὶ 6 ὕφαιμον ῥέποντα νεαρῷ αἵματι, ἐπὶ 7 ταῦτα· ἐπεὶ 8 τά γε παλαιὰ μελαίνει. Καὶ 9 ἐρυσίπελας τὸ μὴ ἑλκούμενον 10 ὠφελέει, ἐπεὶ τό γε ἑλκούμενον 11 βλάπτει.

XXIII. Cæterùm ad hæc rerum 1 frigidarum valet vsus; vndecumque sanguinis profluuium 2 est, aut vnde futurum: nec tamen 3 super ea, sed circum, vnde 4 scilicet sanguis affluit. & quæcumque 5 inflammationes, partiúmque ardores & incendia quæ ad rubrum & sanguineum colorem tendunt, 6 recenti efflorescente sanguine, 7 super his adhibeto. Nam his quæ inueterârunt liuorem afferunt. Et ipsum 9 erysipelas vlceris expers 10 curat, quandoquidem exulcerato 11 calamitosum est.

Fotus frigidi commoda.

1 Vt frigidæ aquæ & succi frigidi.

2 Ruptâ, exesâ, vel apertâ venâ, vel sauciatâ parte.

3 Quòd frigidum vlceri sit mordax. Ita in haimorrhagia narium, hepati vel lieni admouemus frigida, si sint robusta nec obstructa hæc viscera; vel occipiti, mammis.

4 Vt meabili sanguini & viæ intercipiatur fluxio: nam frigida arctant vias, ac restagnare faciunt fluxiles succos.

5 Id est, tumores cum rubore, calore, pulsu, tenixu, & dolore coniuncti. Bis tantum in hac significatione reperitur hæc vox apud Hippocratem. Sed non inducatur liuor rerum refrigerantium vsu.

Phlegmone quid Hippocrati.

6 Sanguinis recentis affluxu. Extinguatur tantùm ardor, non inducatur parti liuor.

7 E directo, & super ipsis. Vel ad hæc, scilicet valet frigidi vsus, si ipsis inflammatis partibus admoueatur. Modò id ferat partis natura, materiæque morbificæ conditio.

8 Opprimendo calorem vitalem.

9 Hoc est, tumorem præter naturam obortum ab effluxu biliosæ materiæ non corruptæ, sed integræ.

10 Nam acerrimam vim materiæ temperat, & meatus viasque per quas affluit biliosus sanguis, intercipit. Huiusmodi erysipelas sæpe degenerat in herpetem: bile illa acerrima cunctando putrescente.

11 Nam vlceri acerbum est frigus ac mordax. Quare non super, sed circum, hoc est, partibus editioribus ea adhibenet: ita enim orgasmus impeditur constringendo, infringendóque sanguinis acerrimam potentiam, corroborandóque partem. Docet Hippocrates haimorrhagiam sisti immutatâ à figurâ corporis, vinculo, & immoto. Scribit etiam Hippocrates, Quòd expedit in omni vlcere, tam veteri quàm recenti, sanguinem effluere. A recenti quidem, gratiâ arcendæ inflammationis; à vetere verò, vt sarcosis promoueatur. Responsio est, eum locum intelligi de vlceribus vniuscuiusque parti propriis, cùm sanguis effluit ex venis illi parti propriis ac dicatis, ex qua effluit sanguis. Non autem de apertione venæ communis quæ tali alicui parti est dicata. Dixit hîc Hippocrates recenti efflorescente sanguine: quasi dicat, Omnis tumor præter naturam, cuius causa efficiens est materiæ calidæ affluxus, (non autem concertatio ob facultatis concoctricis & expultricis infirmitatem,) remedio est, ineunte & augescente morbo, vsus rerum frigidarum: nam acrimoniam sanguinis frangit, & meatuum laxitatem constringit; nam materia calida fluxum mouet. Nisi tamen pars ipsa, vt

6. Epid. lib. De vlceribus.

Dubium.

glandulæ, aut causa critica, aut materia venenata (vt in constitutione pestilenti, in lue venerea) vel materia impacta & contumaciter ad musculos adhærescens (vbi vsu refrigerantium phlegmone in scirrhum incurabilem degenerat) prohibeat. Proinde rectè adiecit Hippocrates, quæ ad rubrum; nam si partes liuent, non adhibebis repercutientia.

XXIV.

Τὰ 1 ψυχρὰ, οἷον χιὼν, 2 κρύσταλλος, τῷ στήθει 3 πολέμια, βηχέων κινητικὰ, 5 αἱμορροϊκὰ.

Extremi frigidi incommoda.

XXIV. 1 Frigida, cuiusmodi sunt nix, & 2 glacies pectori sunt 3 inimica; tusses 4 mouent, 5 sanguinis profluuia cient, catarrhos 6 excitant.

1 In quibus frigoris summa penè sunt omnia.

2 Quæ, vt ait Scholiographus Holerij, aqua elementari sunt frigidiora.

Historia.

3 Quod vitam tueatur pectus, cuius tutela calore peragitur. Hodie obiit iuuenis, cui iam 14 dies inflammatæ fuerant membranæ, diaphrattondes ad pectus: quòd choreis exsudans se aëri frigido exposuisset nudato thorace. secta fuit tamen illico illi vena, purgatus fuit: praua expectorabat ac flaua illicò; mox nihil, vrina primùm flammea, mox citrina: pulsus febrilis: lingua fuit nigra & arida.

4 Quia distillatione asperitatem inducit viæ spiritus.

5 Venas indurando, & contumaciores reddendo: vnde fit, vt distenta sanguine vasa, cùm dilatari non possint, rumpantur.

6 Tussiferos, aluinos, arthricos. Antiquis in deliciis erat nix & glacies: tamen populi, qui his vtuntur gutturosi sunt, ac catharrhis affliguntur, & breuis sunt vitæ.

XXV.

Τὰ δ' ἐν ἄρθροισιν 1 οἰδήματα & ἀλγήματα 2 ἐλκέων, & 3 ποδαγρικὰ, & 4 σπάσματα, τούτων τὰ πλεῖστα τὸ ψυχρὸν 5 πολλὸν καταχεόμενον ῥηΐζει τε & 6 ἰσχναίνει, καὶ ὀδύνην 7 λύει. 8 νάρκη γὰρ μετρίη ὀδύνης 9 λυτική.

Frigidi focus commoda.
Narcoticorũ vsus.

XXV. Verùm articulorum 1 tumores & dolores 2 vlceris expertes, & 3 podagrica & 4 conuulsiones horum sanè plurima frigida, copiosè affusa mitigat, leuat, & 6 adæquat, atque ita dolorem 7 sedat: huc accedit quòd 8 stupor modicus dolorem 9 sedat.

1 Ex sanguinis & bilis affluxu. Igitur, authore Hippocrate, Arthritis non ex sola materia frigida fit, cùm aquâ frigidâ sanetur.

2 Cui ffigus est acerbum.

3 Hoc est, dolores podagricos excitatos ex ichoris biliosi affluxu.

4 Scilicet reuocando calorem in iuuene quadrato.

5 Sæpè & multum.

6 Ad æqualitatem reducit partem tumore obsessam, ita vt ampliùs tumor nullus apparere possit, idque pepasmo & resolutione excrementorum: repressione verò per se.

7 Restituto habitu & temperamento partis.

8 Quem frigidi fotus inducunt. Talem narcosin hîc admittit Hippocrates.

Remedium elegans.

9 Vacuando & digerendo causam continentem, & reprimendo causam antecedentem. Stupor destruit dolorem: ergo stupor non est species doloris. Ego maximo successu vtor in Arthritide calida fotu aquæ seminis ranarum.

XXVI.

Ὕδωρ 1 τὸ 2 ταχέως θερμαινόμενον & ταχέως ψυχόμενον, 3 κουφότατον.

XXVI. Aqua 1 quæ 2 citò calefit & citò refrigescit, 3 leuissima est.

Aqua quæ optima.

1 Dulcis, omnis mixtionis expers.

2 Ob partium tenuitatem & raritatem facilè induit contraria. Tam facilis itaque mutatio, eam tenuissimam esse arguit.

3 Et pondere & subtilitate partium. Eademque optima est. Non lance æstimanda est aqua, sed si non grauis sit hypochondrio, verùm si ea subitò peruadat, nec ibi cunctando putrescat. Talis propinanda per morbos acutos. Quâ aquâ res iniectæ citiùs elixantur, hæc leuissima est. Estque hæc saporis ac odoris expers, ac clara. Dura ac cruda est aqua putealis, vtpote sole fraudata: fluuiales cœnosæ sunt: hæ reponendæ vt limus sidat; illæ coquendæ. Pluuiales meliores, si coquantur, quòd maris ac solis soboles; at coctio dissipat diuersas ab ea partes Hyemalis pluuia cruditatis plena est; æstiua optima est, cùm incendio flagrat cælum. Columella ex. Hippocratis sententia duo genera aquæ arte mitigatæ proponit. Hippocrates in libro De aëribus, aquis & locis: & 6. Epid. 4.

De re rustica lib. 3.

XXVII.

Ὁκόσοισι δ' ἐν νυκτὶ 1 δίψος ἐπιγίνεται, τοῖσι πάνυ διψῶσιν, ἢν 2 ἐπικοιμηθῶσιν, ἀγαθόν.

Sitis nocturna.

XXVII. Qui noctu bibendi sunt 1 appetentes, hos admodùm sitientes somnum 2 inire iuuat.

1 Madoris inopiâ. Post somnum si perseuerat sitis, plenâ potet manu.

2 Nam ita augescunt viscera, & assumptorum squalor acriorque vis castigabitur. Modò nulla valida præcessit euacuatio: nam tunc nulla adem materia à somno mitiganda, & per somnum intrò fertur sanguis ac mador; vnde vapor qui sitim excitabat vincitur, ac madescit internus squalor. Attamen, inquit Galenus, Valdè sitientibus à meraco vino vel ab inopiâ potus, concedendus est potus.

XXVIII.

Γυναικείων 1 ἀγωγὸν ἡ ἐν ἀρώμασι 2 πυρίη, πολλαχοῦ δὲ & ἐς 3 ἄλλα χρησίμη ἂν ἦν, εἰ μὴ 4 καρηβαρίας ἐνεποίει.

Mulierum affectus.

XXVIII. Suffitus 1 aromatum muliebria 2 ciet, idemque ad alia 3 non rarò valeret, nisi 4 capitis grauitatem adferret.

Quia hoc libro, vt antea monui, Hippocrates de omni euentu omnium euacuationum agit, quæcumque ratione illæ obortæ fuerint, vel naturæ aut morbi vi, vel artificiosa à molitione, igitur de iis euacuationibus iam agit quæ eueniunt ab vtero. Est enim vterus, dum procreationi non studet, receptaculum omnis fœditatis muliebris corporis non puri.

Aromata.

1 Hoc est rerum benè olentium, vt cyperi, calami aromatici, cassiæ, beniouini, & eorum quæ ex iis conficiuntur.

2 Menstrua atque lochia. Nam vim expultricem vteri excitat, atque venarum quæ vterum attingunt obstructiones aperit: & compactiorem vterum rarefacit, ac algiosum recreat, & materiam lentam incidit. Ita tamen vt nulla anteacti morbi, neque exactæ ætatis, neque lactationis, neque instituti vitæ, neque haimorrhoidum, aut peruersi vteri, aut vteri phlegmone vel ardore occupari, vel ingrauidationis excusatio adferri possit. vox γυναικεῖα variè significat: primò significat partes muliebres; secundò, omnes mulierum affectiones, quæ propriè in eas cadunt; tertiò, mulierum purgationes, quæ etiam variæ sunt. quædam enim sunt purgationes menstruæ, quædam λοχεῖα: sub his est etiam secundina & fœtus mortuus:

tertiò

tertiò ῥοῦς γυναικεῖος, in quo scilicet desideratur ratio qualitatis, quantitatis, temporis, & modi excretionis: sed hic non debet promoueri, sed supprimi.

Hip. lib. De superfœt. 3 Ad peculiares vteri adfectiones. Vt si cui mulieri caput, coxendix aut femur doleat; & à concepto fœtu hic dolor abeat, ac rursus edito fœtu repetat: huic odorata bibere, & ad os vteri admouere oportet. Item ad conceptionem fœlicitandam, & ad sterilitatem auertendam. Suffocatas etiam euocat, ac dolores à partu remouet.

4 Ob leptomeriam & cerebrum auidè prolicit in se aromatum vapores. vnde illud plethoram incurrit vaporum. Grauitatem capitis adfert his mulieribus quibus vterus est rarior: nam per venas inuadit caput, quia in venis ille vapor suo ardore sanguinem turbat. Fiat pessarium ex penna obuoluta *Remedium.* bombace & filo: illinatur oleo macis & caryophyllorum, cum beniouino & croco. Sit longitudo eius *Cautio practica.* sex digitorum: crassitudo medij digiti. Attamen suffitu aromatum non sine cautione vtendum; tenerrima enim acetabula à siccitate facilè arescunt: hinc infœcunda redditur mulier. Sed tamen in lochiorum suppressione raro euadunt. Vbi mulier defraudata fuerit suo genio, non euocationi menstruorum erit illi studendum. Sed illa euchymis vtatur cibis. At si ab obstructione laborauerit menstruorum, ea aperiatur. fit autem tribus modis obstructio; copiâ, materiæ crassitie, & facultatis infirmitate. Nam nî mulier vicesimo sexto die purgetur à sanguine, ægrotat.

XXIX.

Τὰς κυούσας φαρμακεύειν, ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα, καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν, ἧσσον δὲ ταύτας· τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβεῖσθαι.

Grauidarum purgatio. XXIX. Prægnantes quidem purgandæ, si humor sit efferus, & quadrimestris gestatio, dum septimestris fuerit, quamuis hæ minus. nam in minore & grandiore fœtu cautiùs relligiosiúsque agendum.

Alius est scopus huius Aphorismi in initio libri quarti Aphorismorum, alius hoc loco. Quia in quarto libro docet tecmarsin purgationis conuenienter cuique exhibendæ: quæ consistit in perspicientia humoris peccantis, affectus, & peculiaris naturæ eius cui medicina adhibetur, idque adducto familiari exemplo. quod perspicuitate vincit cætera. Hoc verò loco docet quam cautionem & prouisionem debemus adhibere ad vterinas affectiones quæ sunt è natura, vt seruetur & fœtus & fœta. Sequentibus enim Aphorismis agit de affectionibus è natura. cùm autem vterus instrumentum sit conceptionis, certè conceptio est affectio. Cacochymæ mulieres, ni à fœditate illa vindicentur, abortiunt. Optimè autem defunguntur eo periculo, si à quarto mense ad septimum ea fœditas effundatur: vidimus enim sæpè naturam illis mensibus validam euacuationem attulisse, *Obseruatio practica.* *summa cum alleuatione fœtarum. quare tutò cacochymia plenitudo hoc tempore excluditur.*

XXX.

Ingrauidatæ temerè non abducendus sanguis. Γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα φλεβοτομηθεῖσα 1 ἐκτιτρώσκει· καὶ 2 μᾶλλον, εἰ μεῖζον εἴη τὸ ἔμβρυον.

XXX. Mulieri ingrauidatæ si vena tundatur, 1 abortit: eoque 2 magis si fœtus grandior sit.

1 Defraudato fœtu suo genio, & oborta lipothymia, item laxatis vinculis, quibus vtero fœtus alligatur, & ab exhaustis cotyledonibus. Vt plantarum fructus nutricatu fraudati rabescunt, siccantur, ac cadunt: ita fœtus cadit fraudatis vinculis suo pastu.

2 Si septimum mensem attigerit. Hippocrates libro De morbis mulierum, sanguinem emittendum suadet sectâ venâ ad poplitem vel malleolos, vt liberentur à difficultate pariendi. Huic idoneæ sunt mulieres iuuenes, robustæ, ac succi sanguinei, plenæ. Quare de his venis pertundendis hîc loquitur. Nam *Practica obseruatio.* superiores venæ, vt manus & brachij, tundi possunt etiam ad sanitatis tutelam quarto & quinto mense, si abortioni non sit obnoxia mulier: Imò in quadrimestribus & septimestribus secare tutò poteris in pleuritidis curatione: maximè si mulieres sint voraces, quibusque ante grauiditatem largiùs ac diu solebant fluere menses. Verùm tempore Hippocratis, nihil aliud erat viuere, quàm è natura viuere. Vbi necessaria est phlebotomia in morbo acuto, vt infarcta expediantur, phlegmone sedetur, metastasis reuocetur, corpusque εὐδιαφόρητον reddatur, citra fœtus & fœtæ iniuriam tunditur vena brachij, vltimis etiam ingrauidationis mensibus, quòd subsistens iam sanguis corpore adeò circumfluat, vt mammas etiam lacte impleat. Recteanda mox erit eupeptis. Si quis coëgerit nos fateri Hippocratem hîc loqui, non de venarum infernarum, sed de superiorum sectione, respondebimus eum loqui de ea sanguinis emissione, quæ tempore Galeni non erat libra minor quemadmodum purgationes, quæ eius tempore erant ex elateriis remediis, quale elleborum, scammonium, colocynthis. Hodie verò benignis non veremur purgare, nec minorem sanguinis effusionem auersamur, modò vires admittant, morbusque validus id suadeat. Si plura velis, vide Fernelij De venæ sectione libri secundi caput duodecimum.

XXXI.

Γυναῖκα ἐν γαστρὶ ἔχουσαν, ὑπό τινος τῶν ὀξέων 1 νοσημάτων ληφθῆναι, 2 θανάσιμον. *Grauidæ cũ morbo acuto.*

XXXI. Mulierem grauidam ex vllo morbi 1 acuti genere laborare, 2 funestum.

1 Qui magnam agnoscit causam.

2 Difficultate curandi, (nam fœtæ aut fœtus incommodo remedia adhibentur) symptomatum vehementia, & fœtus interitu: Præsertim si fœtus sit grandior. Eò quod mulier grauida duplo maiore vtatur respiratione quàm non grauida. Si ergo calor maternus in æstum degenerat, summa spirandi difficultate laborabit: instrumenta enim & facultas non possunt satisfacere vsui necessario. Difficultas autem respirandi in omni morbo acuto est lethalis. Secundo, ineunte morbo, quamdiu morbus est siccus, potiùs incumbendum est morbo, quàm naturæ studendum. in muliere verò grauida potiùs naturæ est studendum, quàm in morbum incumbendum. Igitur quantum hîc naturæ studebis, tantum morbum augebis. Non itaque licebit hîc vti tenui diæta, qualem maximè morbus requirit. Sed obiicies, ex Hippo- *Obiectio.* crate, mulierem grauidam, quæ vehementi morbo correpta fuit, seruatam fuisse. Respondet Galenus, quòd *1. Epid. 3. Historia 13.* trimestri grauiditate in hunc morbum inciderit: trimestres enim & quadrimestres aliis magis seruantur: quòd maiorem habeant opportunitatem admittendorum remediorum, quàm aliæ quæ sunt septimestres ac sextimestres. Illud meminisse conuenit, trimestres ac quadrimestres omnibus iniuriis præ aliis magis resistere. Quare θανάσιμον, interpretandum, quòd plerumque ita eueniat.

XXXII.

Γυναικὶ 1 αἷμα ἐμεούσῃ, τῶν καταμηνίων 2 ῥαγέντων 3 λύσις γίνεται. *Mulier sanguinem vomens.*

XXXII. Mulieri sanguinem 1 euomenti, menstruis 2 erumpentibus, vomendi 3 finis.

1 Apertis venis plethoræ vi, à menstruorum suppressione. Vt nulla tamen vel rupti vel exesi

vasis

vasis excusatio possit adferri: sed si sit à palindrome menstruorum ad superiores partes. Quodsi ille sanguis non effundatur, solebat scirrhum inferre lieni vel hepati, hinc hydropem.

2 Confertim fluentibus. Quasi dicat: Si verò his confertim effluentibus, vomitus tamen non cessauerit, certò tibi constet, venam ruptam vel exesam esse. Quare his remediandum.

3 Auersione & euacuatione sanguinis, cuius copia & sursum refluxu cruenta excitabatur. Intelligatur hic Aphorismus de ea sanguinis vomitione quæ fit apertis vasis, (non autem ruptis aut exesis,) vt nimirum ramuli illi qui à supremo ramulo splenico in stomachum mittuntur, collecta sanguinis à copia dehiscant, & in ventriculum, per anastomosin sanguinem effundant, citra vasculorum aut stomachi vitium. Nam si hæc vomitio fiat à ruptis vasis, talis non inhibebitur erumpentibus mensibus: sed peculiarem sui rationem requirit. Hunc Aphorismum
Historia. explicat Galenus 5. Methodi 2. fol. 116. Nobilis puella Leydæ menstrualis cùm esset, ruptum illi vas fuit in pulmone à catarrho acri. prodeuntibus mensibus nihil auxilij sensit. omnibus tentatis, obiit. Quinque aliis, inter quas vna matrona, palindrome ad laryngem fuit, in eaque cancri lethales: duæ exesis carotidibus foras prodeunte sanguine abreptæ fuere, suffocatæ à conniuente larynge.

XXXIII.

Sanguinis è naribus eruptione extrusi menses.

Γυναικὶ τῶν καταμηνίων ἐκλειπόντων, αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῆναι, 2 ἀγαθόν.

XXXIII. Mulieri suppressis mensibus, 1 sanguinis è naribus profluuium bono 2 est.

Dixit priùs de locis incommodis quibus sanguis effunditur, iam de commodis.

1 Talis haimorrhagia inter cæteras principatum obtinet, generisque nomen sibi adoptat. Suppressio menstruorum plethoricam adfert affectionem. Quattuor autem sunt viæ per quas hæc plethora auersione amouetur: aut enim haimorrhagia, aut vomitione, aut haimorrhoïdibus, vel dysenteria cruentâ. Auersio autem ea quæ fit vomitione, periculo non caret: nam quamuis sanguis non arguat calamitatem partium vnde manat; si tamen cunctetur in ventriculo, lipothymiam & mortem etiam sæpè adfert. Vt sit calamitosa hæc auersio, non ratione refluxus, sed ratione partis per quam effluit. Similiter periculi plena est auersio per dysenteriam, quòd hæc materia etiam in intestinis interdum grauissima exciter symptomata: sic etiam quæ fit per haimorrhoïdas. fœlicissimè autem euenit hæc auersio per haimorrhagiam. Profluuium vteri: hoc est, si liberaliter sanguis fundatur.

2 Neque enim arguit calamitatem partis vnde effluit: significat enim vias eius iam esse apertas, quæ priùs naturæ incommodo erant occlusæ. Neque vlla ratione calamitosa esse poterit parti per quam fluit: eò quod fluat continenter per vasa, neque in magnam capacitatem fluat, vbi corrumpi vel conglomerari possit. Sed dicet quis, Si scopus est, vt naturæ consilium medicus sequatur, cur igitur suppressis men-
Dubium. sibus iubet Galenus potiùs tundi venam poplitis vel malleoli pedis, quàm venam axillarem? imò ipse vult inhiberi fluxum menstruorum apertâ venâ brachij. Responsio est, Si id studeas vt fluant menstrua, poplitis vena necessariò est secanda. si verò studeas vt plethoram tollas, (imitando id quod hoc Aphorismo scribitur) axillaris è directo est pertundenda. Vt si à menstruorum suppressione ardenter febricitat, quia febris maximè vrget, non in menstruorum euocationem, sed in febris curationem erit incumbendum, ac vena brachij pertundenda: vt etiam in pleuritide & peripneumoniâ. In sanguinis effusione vltrò obortâ, vide vnde, quò, quà, & quamobrem fluat; & num onere pressa natura onus excutiat. Notandum, quod à me *Notandum.*
vsu obseruatum fuit, in hac haimorrhagiâ, mensium suppressione quæ excitatur, longe aliâ ideâ sanguinem ferri, quàm in vulgari haimorrhagia: Hîc enim prodit intermixtus thrombis ac frustis.

XXXIV.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ἡ κοιλίη πολλὰ ῥυῇ, κίνδυνος ἐκτρῶσαι.

XXXIV. Mulieri grauidæ si aluus profusior sit, abortionis periculum imminet.

Nam fœtus hinc fraudatur genio suo, infirma reddita matre, imò extinguitur fœtus tetro à vapore excrementorum quæ per intestina feruntur, nam intestinis incumbit vterus: vnde vena tetri fœtoris offensione agitatur: Siue illud alui profluuium fuerit diarrhoëticum, siue lientericum, siue dysentericum. Nam in omni profluuio fit minor alimenti distributio, vnde vires fœtæ debilitantur, & genio fraudatur suo fœtus: accedunt præterea insomnia, cum & crebra adest surgendi de nocte necessitas in tali profusa aluo: & plerumque nutritioni dicata vnà cum fœdis abiiciuntur. Ob societatem *Historia & curatio.*
quæ vtero est cum intestinis, facilè horum affectio in vterum deriuatur. Ita nuper cùm muliercula quædam párere non poterant, in ipsa parturigine iussi plurimis mollem clysterem iniici intestinis, ac ilicò peperere. Ita vt iam aput nos id agere incipiant mulieres nobilissimæ. Clyster fit ex decocto herbarum emollientium, vt malua, althææ, parietariæ; tapsi barbati, chamæmeli, artemisiæ: colaturæ adde saccharum, oleum amygdalinum dulce: & drachmam salis communis. Quod verò vterus grauiter *Obseruatio practica.*
afficiatur ab intestinis, sæpè à me obseruatum, dum præfocationi obnoxiis propinatur purgans pharmacum, tunc sanè grauissimè affligi solebant.

XXXV.

Γυναικὶ 1 ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλουμένῃ ἢ 2 δυστοκεούσῃ, πταρμὸς ἐπιγινόμενος 3 ἀγαθόν. *Vterina suffocatio, & partus difficilis.*

XXXV. 1 Vterinæ mulieri, aut ægrè 2 parienti, oborta sternutatio est 3 bona.

1 Quæ vteri symptomatis infestatur, hoc est, quæ præfocatur ab vtero: sublato scilicet respirationis vsu à seminis venenata qualitate; & extincto calore, aut inde impeditis respirandi instrumentis

2 Infirmitate fœtus aut vteri: non ab ossium ma- *Vbi non iuuet sternutatio.*
la conformatione, vel à malè affecta ceruice vteri, vel à fœtus in dorsum aut pedes prodeuntis malo situ: iis enim in casibus nihil iuuat sternutatio.

3 Nam inde significatio fit calorem ferè extinctum redintegrari, quodque ea concussione expellatur materia seminis, quæ eius mali erat causa, quodque fœdus vapor, qui (natus à menstruorum corruptione, vel à retento semine) caput ac diaphragma feriens, respirandi vim intercipiebat, excludatur. In omnibus morbis acutis præclarè facit ad salutem sternutatio: sed si euenerit à thoracis & pulmonum affectibus, mala est, vt signum, & vt causa. Vt signum, quia significat malam anathymiasim ad cerebrum ascendisse à partibus spirabilibus. vt causa, quia hæc quassatio has partes magis disrumpit. Vbi verò parturigo non succedit ex sententia, salutaris est sternutatio, etenim ad inferna validè propellit diaphragma, compresso epigastrio, hinc ad inferna pellitur valido nisu vterus. Nos parum piperis & galangæ naribus vt sorbeat iubemus: miscemus interdum parum albi ellebori, maximeque quid

Remedium optimum ad difficilem partum & ad retentas secundinas: vsu nobis compertum.

euphorbij. Sed antea propinamus hoc remedium: Accipe cinamomi electi drachmas duas cum semisse: myrrhæ optimæ scriptulos duos, succini candidi sesquidrachmam: rubiæ tinctorum, castorei, cuiusque scriptulum: boracis, semiscriptulum: croci grana quinque. misce. fiat puluis subtilissimus: capiat drachmam vnam cum vino albo, & saccharo. Eliso fœtu, cùm secundæ retinentur, hoc puluere propinato, ilicò redduntur: nam tunc, haimorrhagiæ metu, non fouemus. ἡ ὑστέρα, vterus 1 τὰ ὕστερα, secundinæ, hoc est, chorion.

ὕστερα

XXXVI.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια 1 ἄχροα, καὶ μὴ κατὰ τὰ 2 αὐτὰ αἰεὶ φερόμενα, 3 καθάρσιος δεῖσθαι σημαίνει.

Mulieri vt cautè purgatio præscribi possit.

XXXVI. Mulieri si fluxerint menses 1 decolores, qui nec eodem modo benè 2 respondeant, purgatione 3 opus esse significat.

1 Si aut sanguis menstruus propriæ substantiæ tatione in vitio sit, aut alieni humoris permixtione infectus.

2 Vt periodi vtriusque (hoc est vt singulis mensibus hoc est 29 diebus eueniant: & tunc septem diebus fluant) & excretionis modi ratio desideretur: vt si non decenti fluxu fetantur, sed liberaliori, vel parciore. In mulieribus mulierosissimis tempus menstrualis profluuij est dierum septem: ita vt intermissionis dies sint viginti duo: in mediocribus verò mulieribus, quattuor vel quinque dierum profluuij tempus est, & vigintiquinque dierum intermissionis tempus. In viragine verò vigintiseptem intermissionis, & duo profluuij. Desideratur igitur ratio periodi, si menstrua cunctantur vel anteueniunt: vel si biduum fluunt, quæ olim triduum fluere solebant. Modi autem desideratur ratio, si guttatim vel ἀθρόως, celeriùs vel tardiùs; copiosiùs, vel minùs copiosè fluant.

3 Vniuersali & singulari corporis totius arque vteri. Sanguis menstruus propriæ substantiæ corruptione est in vitio, si fit melancholicus, si colore sit meracus, ex resolutione partium. Alieni autem humoris permixtione infectus, si admixtam habet pituitam, bilem, vel melancholiam, aut serum. Purgatio vniuersalis totius corporis fit, adhibito eo pharmaco, quod respondet ei humori quo sanguis est infectus. cuius quidem notæ percipiuntur in linteis mulieris menstruosæ. Particularis verò vteri purgatio adhibetur, si causa consistat in vitio & infirmitate excretricis vteri, vel in materiæ contumacia, vel in meatuum angustia. Vniuersalis purgatio his instituatur ex idea eius humoris qui in sanguine emanante in vitio esse videtur. Si pituita in vitio est, agarico: si bilis, rhabarbaro: si melancholia, sennæ foliis vacuetur, ita vel melle aut syrupo rosato; nam is etiam menses euocat. Sed in particulari purgatione instituenda animandæ sunt causæ tardantium mensium: hoc enim illis euenit conniuentibus osculis venatum vteri, vel quòd inflectitur ad dorsum vel ad latus vteri os, vel quòd duritie id obsideatur, aut quòd compactior sit substantia vteri: vel sanguis peccet paucitate vel crassitie. Vbi crassities in vitio est, diætam ineat attenuantem succos: suffitusque fiat aromatum, & pessi præscribantur. Potio instituatur, ex vino cui incoxit calaminthe, vel pulegium, aut abrotanum. Sed priùs purgetur corpus: quod familiaribus his pilulis ego maximo cum successu facio. Accipe aloës vnciam vnam; myrrhæ, gentianæ, aristolochiæ, dictamni, croci. cuiusque semidrachmam: rubiæ maioris, mithridatij, cuiusque drachmam: cum sirupo de artemisia. fiat massa. capiat pro dosi pilulas quattuor vel quinque cottidie, manè decem aut duodecim matutinis continuis, ante solitum tempus purgationis menstruæ.

Remedium.

Causæ menstruorum tardantium.

Pilulæ menses elicientes.

XXXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν οἱ μαστοὶ ἐξαίφνης 1 ἰσχνοὶ 2 γένωνται, 3 ἐκτιτρώσκει.

Abortus nota.

XXXVII. Mulieri ingrauidatæ si mammæ 1 repentè 2 extenuentur, 3 abortit.

1 Vt nulla excusatio rabescentis corporis totius adferri possit à visceris alicuius iniuria.

3 Quæ priùs erant solidæ & succi plenæ cùm fœtus mouetur, tunc inturgescunt mammæ. Hoc fit tertio, quartóve mense.

3 Quod fœtum suo genio defraudari significat, vt eo nutriendo sanguis necessarius satis esse non possit: eóque fœtus defraudatus aliò tendit: vel quòd graui morbo vterus teneatur, vnde anadrome fit sanguinis in vterum. dicat quis, cibum sumunt fœtæ: igitur nutricatus non deest, & diu post puerperium lacte nutriunt fœtum. Igitur abortus non fit à plenitudine in vterum ruente. De sterilibus initio pag. 387. Quæ, dicit, corrumpent fœtus, his mammæ gracilescunt. si verò iterum durescant, dolor erit in mammis, vel coxis, aut oculis, aut in genibus, & non corruptela fœtus. Quomodo durescent rursum mammæ, nisi recurrat materia ab vtero? Quòd hæ partes dolent, fit ob recursum sanguinis ad vterum. 1. De morbis pag. 313. Quare vtroque modo, & ab inopia alimenti, & à subito recursu ad vterum in fieri memo negauit. Admonet nos hoc aphorismo, vt caute medicinam faciamus, ne in calumniam trahamur. Quasi dicat, Vbi notæ hæ in grauidâ appârent, vide ne quid remedij præscribas, vnde quis existimet te abortum promouisse: qui iam spontè naturæ eueniet.

Cautio pragmatica.

XXXVIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ὁ ἕτερος μαστὸς 1 ἰσχνὸς γένηται δίδυμα ἐχούσῃ, θάτερον ἐκτιτρώσκει· καὶ ἢν μὲν ὁ δεξιὸς ἰσχνὸς γένηται, τὸ 2 ἄρσεν· ἢν καὶ ὁ ἀριστερὸς, τὸ θῆλυ.

XXXVIII. Quia & mulieri grauidæ si altera mamma 1 extenuetur, ac gemellos gerat, alterum abortit. Ac si dextra quidem extenuetur, 2 marem abortit; si autem sinistra, fœminam.

Intelliguntur duo hi Aphorismi, modò nulla excusatio adferri possit inediæ. Nam loquitur Hippocrates de inchoata extenuatione. Quum verò mammæ solæ inter omnes partes quæ sub sensum cadunt, duplices habeant venas; proprias quidem, quibus sanguinem ad lactis generationem alliciant: ideò quoque in mammis duplex consideratur extenuatio, propria, quæ est ab alimenti inopia, vel à vitio nutricatus, quo ipsarum membrana collabuntur: & communis ea est mammis extenuatio, cùm scilicet venis, quæ officium habent, copia sanguinis denegatur, quòd fœtus validior & alacrior plurimum nutrimenti capiat per venas epigastrij quas veluti osculo excipiunt venæ mamillares. Fœtus enim tantum absumit ad sui nutricatum, vt non sufficiat materia generando lacti, aut sanguini quo fœtus nutritur. Quare non eadem ratio est extenuationis harum partium, quæ aliarum partium: mammæ enim non solùm sibi, sed etiam fœtui alimentum conficiunt. Præterea hic loquitur de extenuatione non propria, sed de ea quæ habitus ipse subsidet. Sed rogabis, An, vt contrariarum contraria sunt indicationes, mammarum extenuatio abortionem significat, ita earundē distentio, prosperā ingrauidationē significet. Dico quòd nō. Æque enim distētio appāret ad abortionē, atque extenuatio. Si enim fuerint mammæ sanguine distentæ

Mammæ solæ duplices habent venas.

distenta plus aquo, arguunt summam fœtus imbecillitatem. Ex euentu fieri potest vt vtrumque fœtum abortiat. Vterus duos tantùm habet sinus: quare ex lege natu- *Fœtus quot vitales.* *ra duos tantùm fœtus potest suscipere. Plures quidem aliquando suscipit, imò sex, non quod tot sint in vtero sinus, vt volunt Arabes, sed hoc fit per superfœtationem: ideóque illi posteriores fœtus non possunt esse vitales.*

Causa masculi vel fœminini fœtus. 1 Translato ad vterum sanguine ad fœtus nutricatum ex inopia laborantis.

2 Quia fœtus qui mares sunt, dextra: fœminæ verò sinistrà vteri parte continentur. Vasa spermatica dextrà quidem parte ducuntur ex tunicâ venæ cauæ; sinistrâ, ex vena renali: ideò ex dextra parte excernitur semen calidius, siccius & elaboratius, maribus procreandis aptissimum: è sinistra semen frigidius, aquosius, nec æquè elaboratum, fœminis procreandis aptissimum. Aliquando tamen contra naturam vasa hæc dextrà parte ducuntur à vena renali; & sinistrâ à trunco venæ cauæ: in talibus corporibus fœtus mares sinistra corporis parte; fœminæ, dextra parte continentur. Imò aliquando vtrinque hæc ducuntur à trunco cauæ venæ; aliquando vtrinque à vena renali. Verùm Hippocrates docet quid in natura ritè conformata eueniat, & quid plerumque accidat.

6. Epid. cum 2. Aph. 29. & comment. 3. Aph. 37. 6. Epid. 4. 27.

XXXIX.

Suppressorum mensium nota. Ἢν γυνὴ μὴ 1 κύουσα, μηδὲ τετοκυῖα γάλα ἔχῃ, ταύτῃ τὰ καταμήνια ἐκλέλοιπε.

XXXIX. Si mulier neque 1 prægnans neque puerpera lac habeat, huic suppressa sunt menstrua.

1 Sed à partu expedita. Ex eo lacte significatio est boni sanguinis & integræ mammarum partis quæ lac facit. Bonus is est sanguis qui est dulcis, purpureus, mediocriter crassus. Hinc adeò accidit vt si virgines huiusmodi sanguine abundent, & ab ea sanguinis copia menses supprimantur, nisi eiusmodi plethora aut sanguinis emissione, vel vomitu, vel per haimorrhagiam, aut per haimorrhoïdes vel per dysenteriam haimatoden excernatur: & si his mammæ calidiores fuerint, & atterantur; eò aliquando lac potetit decumbere, & in lac conuerti. Quin interdum attritu papillarum viris lac etiam nascitur, vbi ea sanguinis suppellex. Nam lac solùm est elegantior pars sanguinis, quæ (vt natura hominem à crudelitate auocet) à glandulis mammarum in alborem abit. Sed non ita copiosum id lac manat quod mulieribus extra grauiditatem ac lactationem euenit. Quod tamen rarum est in virginibus, nam prouidentiâ naturæ (quæ vis quædam est à Deo insita) gignitur lac in mammis, fœtus causâ. Vnde ea prouidentia? ab animantium opifice, inquit hîc Galenus. Octauo & nono, dicit idem Galenus, grauidationis mense, turgent venæ vtero & mammis communes.

Virgines lac fundunt aliquæ.

Viris vnde lac.

Lac quid.

X L.

Γυναιξὶν ὁκόσῃσιν ἐς τοὺς τιτθοὺς 1 αἷμα συστρέφεται, 2 μανίην σημαίνει.

** vel, conglomeratur.* L X. Quibuscumque mulieribus 1 sanguis in mammis* colligitur, 2 phanaticæ fiunt.

1 Si is ibi collectus cunctando putrescit vel exardescit: si putrescit, inde inflammantur mammæ. si exardescit, ardore eo in atrorem vritur. Συστροφὴ est omnis tumor præter naturam.

2 Quia ibi permanet pepasmi expers. Cùm fluit à suppressis mensibus sanguis in mammas, pro ipsius sanguinis conditione, & partis in quam fluit temperie, aut phymatis, aut furoris consecutionem affert.

Si enim sanguis is fuerit bonus, & natura partis integra, natura lac ex ea generabit. Si verò sanguis propriæ substantiæ corruptione vel alterius humoris admixtione in vitio fuerit, eius partis in quam effluit, substantiam labefactabit; & omne genus phymatum pro varia corruptionis conditione, vel humoris mixtura, generabit. In aliis quidem phlegmonem, in aliis cancrum, in aliis aliud, vt hic in ardorem, vnde ambustus sanguis, fuligines nigras in cerebrum effundit, indeque melancholescunt: vel fit eò metastasis sanguinis incendio conflagrantis. Vnde fit mania, hoc est furor febris expers. Nam ea mania quæ febris est particeps, phrenitidem sequitur. De hac non loquitur in hoc Aphorismo. Nisi prouocentur menses, hinc cancri nascuntur. Lac, inquit Galenus hîc, tantò est sanguine frigidius, quanto hepar est glandulis calidius. Si igitur in mammis ardore vratur sanguis, in lac abire non poterit. Nobilissimam vidi puellam, annorum viginti, cui non ex sententia respondebant menses. huic glandula in mamma indurauerat. author eram vt menses excitarentur, ac mollia remedia imponerentur. Illa ad empiricum abiit, qui cauterium imposuit, ac mammas cum thorace exedit, vt anima thorace prodiret. Frequenterique impositione acrium remediorum cùm in tumorem à sanguinis affluxu abiisset diu, in verum cancrum degenerauit. *Historia.*

X L I.

Γυναῖκα ἢν θέλῃς εἰδέναι ἢν κύει, ἐπὴν 1 καθεύδειν μέλλῃ 2 μελίκρητον διδόναι πιεῖν, κἢν μὲν 3 στρόφον ἔχῃ περὶ τὴν γαστέρα, κύει· ἢν δὲ μὴ, οὐ κύει. *Mulier curanda num sit grauida.*

X L I. Si nosse velis an mulier vtero gerat vel conceperit, iam iam 1 dormituræ melicratum 2 bibendum exhibeto: quòd si alui 3 torminibus infestetur, concepit; sin minus, non concepit.

1 Nec incœnatæ. Eo enim tunc tempore crudum melicratum excitare potest tormina.

2 Crudum. fit ex vna parte mellis, & decem aquæ.

3 Nam ventos intestinis ingenerat crudum mel, qui retinentur turgido ab vtero pressis intestinis. Sed non fit familiaris mulieri colicus dolor, nec æstuet corpore; id enim disiicit ventos. nec assueta debet esse melicrato: nec fit durâ aluo: nam vt in hac venti facilè euanescunt, ita in illa facilè retruduntur ac retinentur. Hæc sanè rarò contingunt, nec inter σύμπτωματα Hippocratica agnoscitur hic Aphorismus. Grauiditatis tria sunt τεκμήρια. Primum, si rem habuerit cum viro, secundum, si septem dies semen continuerit, eiusque nihil excreuerit. tertium, si os vteri cum mollitudine ita sit coactum, vt ne acus quidem acutiem admittat. Præterea si venter & abdomen quodammodo collabitur & quodammodo deprimitur, colligente nimirum se vtero, vt arctissimè semen contineat. Communia signa ex vrina & pulsu petuntur: pulsus enim non sunt maiores, nisi fœtu iam absoluto. Galenus hæc tormina ad angustiam quæ fit ab vtero in recto intestino refert. Sed dicas, in initio grauiditatis (de quo solo tempore hîc loquitur Hippocrates) vterus, qui recto intestino incubat, vndique se colligit, minusque illud intestinum premit. Igitur illud intestinum non fit arctius, sed amplius. Hoc autem ampliore reddito, & reliqua intestina fiunt ampliora. Hic igitur Aphorismus non caret suspicione mendi. Quidsi legatur, quod si non infesteturalui torminibus, concepit. Nam quod omnibus commune est, non potest esse proprium grauidæ. Nostræ mulieres dant bastardicum, hoc est passum vinum cũ saccharo,

Tria signa grauiditatis propria.

Communia grauiditatis signa.

& lac dulce, quo moueat se fœtus: sed id ineunte conceptu locum non habet. Nam etiam, grandiore iam fœtu, manum calidam vmbilico imponunt: mouet se fœtus ad illam teporem.

XLII.

Γυνὴ ἔγκυος, ἢν μὲν ἄρρεν κύῃ, 1 εὔχρους ἐστίν· ἢν δὲ θῆλυ, 2 δύσχρους.

Num marem vel fœminam gestet.

XLII. Mulier grauida si quidem marem concepit, 1 colore est viuido: sin autem fœminam, 2 fœdo.

Aphorismus hic non semper habet locum, nisi cætera sint paria, vt victus ratio, & talia. Ratio autem Aphorismi est: Qualis sanguis fuerit, talis est color: qui a color similis efflorescit humoribus. Mas generatur à meliore sanguine, & elaboratiore semine; ab his vero mulier vividior euadit.

1 Hoc est, est coloratior quàm cùm fœmellam gestat esse solet. nam committit eandem mulierem sibi ipsi.

Certa signa maris vel femellæ.

2 Non tam bono colore, ac cùm marem gestat, & lentigine obsidetur facies. Mas tertio, fœmina quarto mense mouetur. In mare aiunt fœtu oculi dextri pupillam maiorem ac nitidiorem esse, & dextras arterias turgidiores, & commotiores, venasque sub lingua dextras tumidiores, vt etiam mammam dextram; vtetique dextras partes.

XLIII.

Vteri erysipelas.

Ἢν γυναικὶ κυούσῃ ἐρυσίπελας ἐν τῇ ὑστέρῃ γένηται, θανατῶδες.

XLIII. Si mulieri grauidæ in vtero fit erysipelas, funestum.

Ob febris vehementiam, spirandi difficultatem, & ob summam curandi erysipelatis difficultatem. Eò quod, ob metum fœtus nullum medicamentum vtero adhibere audeat, quo illa materia vel discutiatur, vel concoquatur. Propterea quòd erysipelas ad sui curationem venæ sectione indigeat huiusmodi verò auxilium & fœtui & fœtæ est periculosissimum. Vtero magna cognatione principes partes iunguntur. Funestum id maximè fœtui ob ardorem & interceptionem alimenti: conniuent enim inde ora venarum vteri vnde fœtus nutritur, in tali tumore. Iuuenculam vterum gestantem tractaui hic nuper, cui tale quid euenit: ardentissimè febricitabat, secta fuit vena, clyster iniectus. Die trigesimo quarto abortiit semiputridum fœtum. Perpetuò febricitabat: interdum aluus liquidis ferebatur: suffocatio vterina sæpè angebat. parum dormiebat: fœtorem sentiebat ipsa. Iulapium ex cichorei aqua, cum sirupo de acredine citreorum assumebat. tandem euasit. Verùm hoc non fuit erysipelas exactum. Seniori olim adfui mulieri grauidæ; hæc primis diebus vehementer æstuabat ab vtero: vena fuit secta; lenita aluus. tertio die obiit vnà cum fœtu.

Historia.

XLIIII.

Abortus causa.

Ὁκόσαι παρὰ 1 φύσιν λεπταὶ ἐοῦσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσιν, 2 ἐκτιτρώσκουσι πρὶν 3 παχυνθῆναι.

XLIIII. Quibuscumque grauidis extenuationis 1 summa sunt omnia, 2 abortiunt 3 priusquam habitiores fiant.

1 Hoc est, in quibus non inchoatæ, sed perfectæ extenuationis signa apparent: qualis extenuatio esse solet ab exhaustu partium solidarum, vbi nulla spes est redintegrationis. Vt si longo à morbo defraudatæ fuerint suo genio: quo tempore ad conceptionem sunt aptiores, vtpote purgatiores.

2 Bimestres: hoc est, simulatque fœtui nutricatu est opus, vt solet esse bimestribus, nec antè. Nam cùm mulier sit extenuata, sibi solùm cibum capit, indeque fœtus inopiâ redditur infirmus. nam quo modo fœtum alet, si seipsam fœta non aluerit? Tres enim sunt causæ abortus continentes, fœtus imbecillitas, nutricatus inopia, & vinculorum quibus fœtus vtero alligatur laxitas.

3 Vel ante illud tempus, scilicet trimestris grauiditatis.

LXV.

Ὁκόσαι μετρίως τὸ σῶμα ἔχουσαι ἐκτιτρώσκουσι δίμηνα καὶ 1 τρίμηνα 2 ἄτερ προφάσιος φανερῆς, ταύτῃσιν αἱ κοτυληδόνες 3 μύξης μεσταί εἰσι καὶ οὐ δύνανται κρατεῖν ὑπὸ τοῦ βάρεος τὸ ἔμβρυον, ἀλλ' 4 ἀπορρήγνυνται.

Abortus alia causa.

XLV. Quæcumque verò corpore benè constituto bimestres, atque etiam 1 trimestres abortiunt, nullâ 2 incidente abortionis causâ, his sanè 3 cotyledones mucco abundant: eoque fit vt præ grauitate fœtus potentes esse non possint, sed 4 disrumpuntur.

Superiori Aphorismo abortionis causa consistebat in alimenti inopia: hoc autem in secundinarum & vinculorum vteri laxitate. Fœtus enim alligatur secundinis, secundina verò vtero. Secundinam constituunt illa venarum & arteriarum oscula, quæ cotyledones appellamus. Quæ secundina diuelluntur, si vasa ac oscula illa mucoris plena fuerint. Plena autem erunt, si mulier cœli morbo, aut diætæ vitio colligat in capite copiam pituitæ vitreæ, crassæ & gypseæ, à sanguinis concretione segregatæ, quæ neque per os, neque per nares, aut intestina, vel vesicam excludatur: sed perenni fluxu in vterum delabatur. Vt igitur fœtus conseruetur; exhauriendum est cerebrum ea pituita; vel aluo est deriuanda. Purgatio ergo instituatur ex agarico & rhabarbaro commodis mensibus, vel etiam ante ingrauidationem. Matrona quædam sæpius abortierat, pituitosa naturâ: cum verò medicinarum vsum iniit, fœliciter gestationem perficit.

Secundinæ quid.

Hipp.1.De Mor. mul.& lib.De superfœt.

Practica obseruatio.

1 Quia quibus mensibus fiunt labores, iisdem fiunt abortiones, si cotyledones mucco circumfluant. dicit, si fuerint corpore benè constituto, vt nulla excusatio adsit extenuationis, aut obesitatis.

2 Nulla valida suborta euacuatione, aut vteri affectione; non ictu, casu, aut animi perturbatione: denique nulla re quæ aut fœtum infirmiorem faciat, aut suo defraudet genio, aut vteri secundarumque vincula laxet, vietaque faciat. nec fœtorem grauem naribus conceperit. nec vociferatio valida præcesserit.

3 Hoc est, venarum & arteriarum in vteri fundo oscula.

4 Hoc est, à cotyledonibus secundinæ diuelluntur.

XLVI.

Conceptio vt feliciter.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν παχεῖαι ἐοῦσαι μὴ ξυλλαμβάνουσιν ἐν γαστρί, ταύτῃσι τὸ 1 ἐπίπλοον τὸ στόμα τῶν ὑστερέων 2 ἀποπιέζει, καὶ πρὶν ἢ λεπτυνθῆναι, οὐ 3 κυΐσκονται.

XLVI. Quæcumque [non naturâ, sed educatione] supra modum habitæ concipere nequeunt, iis 1 omentum os vteri 2 comprimit; nec 3 antè concipiunt, quàm graciliores fiant.

Vt concipiant hæ, author est Hippocrates vt phlegmagogis vacuentur, ac dein vt vterus purgetur: tandem vt illa dentur quæ flatus gignunt. hi enim expandunt contractum nimis vterum. Sagax natura id sæpe postulat à muliere iam iam ingrauidata; quæ miro desiderio iam tunc fertur in poma, cerussa, pruna, aliaque quæ in flatus fœcunda sunt. Quare vteri os & collum non verti ad latus aut dorsum debent; nec præcludi debet callo aut omento, nec lentè in se rapere debet vterus.

Cur varia appetant ingrauidatæ.

Vteri os & colli vterini os.

1 Hoc

1 Hoc Philotheus refert ad pinguedinem vtero adnatam: Galenus propriè ad dictum omentum; ita scilicet, vt collum vterinum quod adoexum est oti vteri, comprimat adeò, vt aditu ad vterum semen viri prohibeantur. Ita nimirum vt pudendum muliebre primo sit loco; secundo, collum vteri; tertio, os vterij quartò, ipse vterus. Hæc sectio corporis humani apertè monstrat.

Arist. 1. De part. animal. 5. Et 1. De generat. animal. 18.

2 Eoque fit, vt semen virile os vteri tectâ subire nequeat: sed in via refrigeratum corrumpitur. Et his sanguis in corporis molem abit.

Sterilitatis causæ.

3 Sterilitatis multæ sunt causæ, aliæ ex euentu, aliæ per se. Hæ crassæ, ex euentu sunt steriles: quia vitile semen excipere nequeunt ob pinguem aqoaliculum, qui os vteri comprimit. Quòd scilicet hominibus maximum sit omentum; ampliusque quàm boui, pro ratione sui corporis.

XLVII.

Ἢν ὑστέρη ἐν τῷ 1 ἰσχίῳ ἐγκειμένη διαπυήσῃ, ἀνάγκη 2 ἐμμοτον γίνεσθαι.

XLVII. Si vterus 1 coxendici incubans supputet, 2 emmotum vlcus fieri necesse est.

1 Ab excitata phlegmone in vtero, si peruertatur vterus ad coxam.

2 Sinuosum vlcus fit: ad cuius curationem conceptis linamentis opus est. Nam per emmotum ipsam affectionem denotat: alioqui significat remedium quod sinuosis vlceribus admouetur, ad absorbendam materiam humoremque illum qui ibi cunctatur. Hoc autem remedium varium est, pro varia eius figurâ & materiâ. figura, nam interdum refert ellychnij formam, interdum glandis. materiâ, alia fiunt ex argento, auro, plumbo; alia ex materia solida, alia ex perforata.

Ratio Aphorismi.

Ratio Aphorismi est, quòd non solùm, ex ipsa parte quæ vlcus concepit, materia illa educi debet, sed etiam ex vtero, vnde perpetuò noua materia suppeditatur. Quasi dicat, euacua ergo totum corpus, ne fœdi succi irruant in vterum afflictum, & quæ fœda in vtero sunt, illa pessis prolice. hoc est, vt os vteri tectum fiat stude, vt effundere omnia contaminata possit, ne ad vlceris incrementa faciat. Suidas scribit μοτάριον esse, quod vulneri immissum, prohibet coalitû; vt iam strepta sunt. Falluntur medici qui pro ischiadica affectione hunc affectum medicantur, venam malleoli incidendo. Nam & ipsæ mulieres falluntur sæpè, existimantes se ischiade laborare, cùm claudicent interdum altero crure. vide Rousseum de partu Cæsareo in fine capitis noni.

XLVIII.

Ἔμβρυα τὰ μὲν ἄρσενα ἐν τοῖσι 1 δεξιοῖσι, τὰ δὲ θήλεα, ἐν τοῖσιν ἀριστεροῖσι 2 μᾶλλον.

XLVIII. Fœtus qui mares sunt, 1 dextra; fœminæ, sinistra 2 magis sunt.

1 Quia dextra parte calidior est vterus & solidior; & ea parte nutricatum fœliciùs mitigatum suscipit: nam ea pars est collocata κατ' ἴξιν ad hepar. Sic ait 2. Epidemiôn; circa naturam magnam vim habet oculus dexter. quasi dicat: Dextrâ validior est homo; quàm sinistrâ. Hinc quoque affectiones contra naturam potiùs eueniunt sinistra parte, quàm dextra. Si tamen in dextram inciderint, longè sunt periculosiores, quàm si in sinistram. Antiqua est hæc sententia à Parmenide & Empedocle prodita. Attamem ea in tantum vis est fœminis, vt vtroque sinu masculos profetat.

2. Epid. vltima sect.

Arist. 4. De gener. animal. Hippocr 6. Epid. initio.

2 Quia hoc non est perpetuum: quibus enim dextrum vas spermaticum à renali, & sinistrum à vena caua descendit, iis sinistra mares, dextra verò vteri parte potiùs fœminæ gestantur.

XLIX.

Ἐς ὑστέρων ἐκπλώσιας 1 πταρμικὸν προσθεὶς, 2 ἐπιλαμβάνειν τοὺς μυκτῆρας καὶ τὸ στόμα.

XLIX. Vt excludantur secundinæ, adhibito 1 sternutatorio, comprimere 2 oportet nares & os.

Ad secundinarum exclusionem quid conferat.

Cùm natalis est puer, vi mense 7, 9, & ad summum, inquit Holerius, 10, copulationes secundinarum cum acetabulis siccantur & soluuntur, & sensim cum fœtu nato iam prodeunt. Sed interdum rumpitur vmbilicus, vt cum inuoluitur fœtus collo. Hinc phlegmone, febris, rigor, à putridis secundinis: quæ nisi excludantur, vel ilicò vel ante octauam plerumque enecant.

1 Ex ellebori puluere, cum castoreo, maximeque euphorbio. Holerius propinat succum artemisiæ cum vino expressum. Ego summi Dei beneficio plurimas liberaui hoc puluere, Accipe cinnamomi electi drachmas duas cum semisse: myrrhæ optimæ scriptulos duos: succini candidi sesquidrachmam: rubiæ tinctorum, castorei, cuiusque scriptulum: boracis semiscriptulum: croci grana quinque; misce. fiat puluis subtilissimus. capiat drachmam ex vino, adiecto sacchаro.

Ad secundinas retentas præcellens remedium.

2 Quo denegato spiritui exitu qui à cerebro excluditur, in partes inferiores irruat. Corrupta autem vena quæ in vmbilicum inseritur, editur fœtus sine secundinis. Quæ, si in vtero remanserint, statim corrumpuntur, & subitam mortem inferunt. Agitato autem per sternutationem vtero, excurritur secundina. Admoneant Medici tunc obstetrices ne vnquam digitum ab interno ote vteri amoueant: dum enim à digito irritatur, tectum manet id, ac sæpe hac irritatione excludit secundinas laceras. digitusque ab altera manu perpetuò madescat oleo lilino, cum croco & myrrha, & muccagine seminis psyllij. Si abstulerit obstetrix digitum, vertet sese ilicò vteri os, ac ita conniuebit, vt nulla posteà arte aperiri possit. Cautio obstetrici adsit hæc, ne vnquam trahat validè vmbilicalia vasa, tenerrimis enim à secundinis facilè auelluntur. Antiqui propterea fœtum, integro adhuc vmbilico, vtri aqua pleno imponebant, ac sensim effluente aqua sidebat vter, modestoque lapsu secundinas vnà proliciebat.

Cautio prædicta.

L.

Γυναικὶ τὰ 1 καταμήνια ἢν βούλῃ ἐπισχεῖν, σικύην ὡς μεγίστην πρὸς τοὺς 2 τιτθοὺς πρόσβαλλε.

L. Si mulieri immoderatius 1 fluentia menstrua vis inhibere, quammaximam 2 cucurbitulam ad mammas desigito.

Aphorismus hic accommodari potest ad omne immoderatum sanguinis profluuium, cuius sistendi ratio capitanda est ex ratione causarum efficientium & instrumentariarum, vnde, quò, quia, & quamobrem sanguis fluat. Puerperis sæpè hoc euenit, vt confertim ab vtero ruat sanguis.

Hæmorrhagia vt sistenda.

1 Immoderatiùs fluunt menstrua, cùm nulla seruatur ratio neque periodi vniuersalis, aut particularis; neque quantitatis aut excernendi modi. Fluit autem sanguis, quia ipse acrior vel subtilior, vel multo serotum pituitoso, tum bilioso persusus, nam venas aperit, aut erodit: vel copiâ rumpit. Qui quidem fluxus tribus modis sistitur, reuulsione, repressione, obstructione: hîc solius reuulsionis meminit. Vterus habet quasdà venas officiales, quasdâ ministras. Officiales sût, quibus excipiunt sanguinê nô sibi, sed fœtui. Vt etiam mammis euenit, quibus venæ mammariæ rectâ feruntur ad vmbilicum, quo loco venas epigastrij veluti osculo quodam

Sanguinei fluxus causæ.

Medela.

Venæ vterinæ duplices.

quodam excipiunt (sæpiùs tamen animaduertimus per sectiones corporum humanorum,continuas vnasque illas venas esse)ita à mammis in vterum fluit sanguis per mammarias. Quare si mammis (inferno nimirum earum loco) cucurbitam affixeris , reuocabis eum sanguinem qui ad vterum tunc fluit.

2 Nam venæ mammariæ non sunt foris sitæ , sed in profundo corporis collocatæ; propterea cucurbitulæ his adhibentur sine scarificatione. Nam ad reuulsionis consilium, admouenda sunt remedia iis partibus vnde sanguis fluit. Porrò hæc reuulsio fit duobus modis:aliquando aspectabili, vt emisso sanguine;aliquando inspectabili, vt vinculis, cucurbitis. Post adhibitas cucurbitas danda sunt astringentia, vt pars confirmetur, meatus claudantur,& sanguinis impetus prohibeatur. Itaq; mammis adhibebimus cucurbitam reuulsionis ergo, cùm largiore copiâ,vel longo tẽpore vltraque dies septem effluat sanguis. Potest etiam sanguis auferri ex brachio,si plenitudo sãguinis adsit:& succus plantaginis admoueri. Nos hunc puluerem maximo successu propinamus , Accipe seminis hyoscyami albi , seminis papaueris albi , cuiusque drachmam:hæmatitidis , coralli rubri , cuiusque semidrachmam: caphuræ scripulum semis. sumat manè & vesperi semidrachmam.

Puluis ad omnem sanguinis fluxum.

LI.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσι , τουτέων τὸ στόμα τῶν ὑστερῶν 1 συμμέμυκεν.

Ingrauidationis signum.

LI. Quæcumque sunt grauidæ , illis os vteri 1 conniuet.

Continet hic Aphorismus inter tria τεκμήρια conceptionis, suprà Aphorismo 41. explicata, vnum; nimirum vteri omnimodam occlusionem. Sed quæres, Cùm constet superfœtationes fieri , an igitur post conceptum vterus aliquando aperiatur ? Maximè id euenit primis mensibus,cùm vterus auidissimè alterum semen excipit. Cæterùm hoc signum intelligitur de illis mulieribus quæ operam dant liberis.nam in virginibus etiam conniuet.

1 Ne aër subeat, & semen corrumpat , vterique ne calor euanescat, . quo vtitur potissimùm ad fœtus conformationem. Si scilicet conniuet sine dolore & renixu. modò quoque nulla excusatio malæ conformationis adferri possit. Quibus enim ob malam conformationem conniuet os vteri, à purgatione menstrua, his præscribit. Aristoteles vt statim à menstruis, hoc est sub finem menstrualis profluuij rem cum viro habeant. Quæ non excipiunt,non concipiunt.

LII.

Ἢν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ γάλα πολὺ ἐκ τῶν μαζῶν ῥυῇ, 1 ἀσθενὲς τὸ ἔμβρυον σημαίνει· ἢν δὲ 2 στερεοὶ οἱ μαζοὶ ἔωσιν, ὑγιεινότερον τὸ ἔμβρυον 3 σημαίνει.

LII. Si cui mulieri grauidæ lactis copia è mammis profluat, 1 infirmum esse fœtum significat : sin autem 2 solidæ, succique plenæ fuerint mammæ,saniorem esse fœtum 3 significat.

1 Id significat, fœtum propriâ infirmitate , quâ cibum respuit vel cibum capere non potest, in vitio esse. Cùm enim lac fluat, indicium est nutricatum sufficere,quod cùm fœtus respuat,minimeque potentiam habeat fruendi alimenti , regurgitat in mammas, quæ distentæ copiâ, lac profundunt.

2 Non extenuatæ , nec flaccidæ , nec distentæ, ita nec inopiæ alimenti , nec imbecilli fœtus notas edent. Sint turgidiores, quàm erant cùm non gestaret adhuc vtero;nec sint flaccidiores, quàm cùm non gestaret vtero.

3 Hoc est , Nec propria infirmitate , nec inopia succi alibilis abortioni eum obnoxium esse significatur. Nam alimenti copiâ fruitur abunde , & tamen mammis relinquit quod satis est ad earum soliditatem. Mammæ, vt partes officiales,trahuntur in sympathiam vteri vel benè vel malè affecti ; idque tribus modis, generis similitudine, operis societate, & vasorum communione. Sequitur vt , si vterus benè affectus sit , concepto iam fœtu valido & viuido, excitetur per sympathiam calor mammarum natiuus. Atque mammæ (aucto calore natiuo) non solùm nutricatus causa ex vena thoracica trahunt sanguinem, sed etiam è venis mammariis. Alia enim est ratio materiæ quæ per venas mammarias in mammas deducitur, alia eius quæ è vena thoracica. Nam per venam thoracicam proprij nutricatus materiam trahunt : per venas autem mammarias , lactis materiam. Extremis mensibus gestationis prouenit lac. Si copiosè aquosum lac marcidæ mammæ fundant , certum indicium est abortionis. Sanguinis palindromeadmammas, aut strumas excitat, aut carcinomata, aut furorem, aut lactescit.

Mammæ triplici ratione affliguntur.

Gal.14. De vsibus partium.

LIII.

Ὁκόσαι 1 διαφθείρειν μέλλουσι τὰ ἔμβρυα , ταύτῃσιν οἱ 2 τιτθοὶ ἰσχνοὶ γίνονται· ἢν δὲ πάλιν 3 σκληροὶ γίνωνται , 4 ὀδύνη ἔσται ἢ ἐν τοῖσι τιτθοῖσιν , ἢ ἐν τοῖσιν 5 ἰσχίοισιν , ἢ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσι γούνασι, καὶ οὐ 6 διαφθείρουσιν.

Abortionis signa è mammis.

LIII. Quæcumque sunt 1 abortionem facturæ, iis 2 mammæ extenuantur : 3 contrà si duræ fiant, dolor 4 erit vel in mammis,vel in 5 ischiis,vel in genibus, nec 6 abortiunt.

Signa sumpta ex charactere , mole , colore , operationibus & excrementis , quibus de abortione iudicare licet, hæc ferè sunt apud Hippocratem : fœtu mortuo vel moribundo , venter & mammæ concidunt : frigescit pubes, sinúsque pudoris;ore & pudendo redditur grauis halitus, cauantur oculi, arteriarum motus languescit : facies, crura,totúmque corpus intumescunt:pueri nullus motus, sed pondus sentitur:deuoluitur cùm se mulier conuertit, liuent labra:summa nares & auriculæ albicant:grauitas lumborum & femorum adest : sanies cruenta ex vtero manat.

Abortus fœtúsque mortui signa.

1 Nam διαφθορὴ & ἀποφθορὰ Hippocrati idem est quod ἐκτρωσμὸς, hoc est abortus & corruptela fœtus.

2 Concidunt alimenti inopiâ , vel sanguinis & spiritus ad vterum translatione , cùm vterus graui affectu, vt inflammatione vel dolore, vt ab ictu, lapsu laborat. Subitò extenuantur mammæ: nam lentè interdum sine metu abortionis mammæ extenuantur ; vt in grandiore fœtu : vel à crassiore sanguine, quod non ita fiat impetus & excursus in mammas:vt etiam ab infarctu vel à tenui venarum capacitate; vel à præcedente morbo attrita si fit sanguinis quædam copia : tunc ilicò iterum turgidulæ fororiant.

3 Si mammæ tendantur à sanguinis benigni copia eò translata : talis tensio est signum abortionis: quia vterus & fœtus fraudantur à prauo sanguine, eò translato ab vtero malè affecto,talis distentio fœlicem futurum partum indicat. Quare succi alibilis ad mammas translationem indicat lac multum è mammis effluens. At vitiosum sanguinem indicat dolor, durities , phlegmone : ibi si permanserit dolor,ita vt non fiat recursio praui illius sanguinis in vterum. Non caret hic locus suspicione mendi : videturque legendum, Sin contrà mammæ sint duræ , atque dolor absit , hoc est inflammatio;sed sine lactis effluxu.

4 Eò translatâ materiâ , quæ in vterum alioqui & mammas se effunderet.

5 Diadosi factâ vitiosæ materiæ ab vtero in alias partes.

partes. Atque ita fœtus & vterus morbo defunguntur. Ischiis vterus est alligatus. Sed rogabis, Si igitur ab ictu, lapsu, casu, & ex fœtore extinctæ candelæ fiat abortio, an iis quoque mammæ extenuabuntur? Respondeo: cùm doloris vi aliò trahitur à mammis sanguis & spiritus, tunc sine dubio gracilescunt mammæ; & à talibus rebus vehementer affligitur vterus: quare etiam mammæ gracilescunt: nam ea est cognatio iis cum vtero, vt trahantur ilicò in sympathiam ab eo.

Vsus Aphorismi.

6 Quasi dicat, multò minùs illæ abortient. Quasi dicat, Igitur euacuate eas mulieres à talibus succis.

L I V.

Exceptio ad signa ingrauidationis.

Ὁκόσῃσι τὸ σόμα τῶν ὑστερέων 1 σκληρόν ἐστι, ταύτῃσιν ἀνάγκη τὸ σόμα τῶν ὑστερέων 2 ξυμμύειν.

L I V. Quibuscumque os vteri 1 durum est, id 2 conniuere iis necesse est.

1 Distentione; ab inflammatione, vel scirrho.

2 Quia colligitur & contrahitur. Sed tamen talis contractio, quia dura & dolorifica, non potest esse conceptionis nota. vide Aphorismum præcedentem. In conceptione dolor & durities absunt. Induritie præter naturam, immitte hapsum ex oleo lilino, amygdalino & violaceo, remisce adipem caponis, anseris, vel anatis, cum muccagine seminis psyllij, lini, cydoniorum. Si calor absit, iunge quid croci. Vtilitatem maximam ad curandum hic Aphorismus habet; nam plurima mala eueniunt mulieribus à palindrome mensium ad viscera. Hoc cùm fit, interdum existimant se ingrauidatas: quare nec medicinam tempestiuam admittunt, nec vt reuellatur ille incursus à visceribus admittunt. Quare obstetrix digito exploret num molliter conniueat os vteri. Si cum duritie & dolore conniuet, non concepit: ergo Medicus tutò remedia solemnia ac magna admouere poterit.

Remedia.

Vsus Aphorismi.

L V.

Ὁκόσαι ἐν 1 γαστρὶ ἔχουσαι ὑπὸ 2 πυρετῶν λαμβάνονται, καὶ 3 ἰσχυρῶς ἰσχναίνονται, ἄνευ 4 προφάσιος φανερῆς, τίκτουσι 5 χαλεπῶς καὶ ἐπικινδύνως· ἢ 6 ἐκτιτρώσκουσαι κινδυνεύουσιν.

Ingrauidatis calamitosus est morbus acutus.

L V. Quæcumque mulieres 1 grauidæ 2 in febres [acuras] incidunt, si vehementer 3 extenuantur, nullâ incidente aliâ (quàm febris vi) extenuationis 4 causâ, 5 grauior est illis, & periculosior partus, aut 6 certè calamitosa est illis abortio.

1 Instante iam partus tempore.

2 A motu, putredine, & coacervatione humorum in maioribus venis & arteriis, aut in visceribus. Loquitur enim de febribus essentialibus, & non symptomaticis. Si lenta sit febricula, difficilem partum & periculosum experietur mulier, sed non abortiet. Si acuta sit febris, abortiet, non sine periculo.

3 Ita vt non solùm inchoatæ, sed etiam perfectæ extenuationis notæ appareant. Hoc est, cutis distentio cum pallore coniuncta.

4 Vt sanguis effusio, purgatio, inedia, &c. quæ resarciri possunt.

5 Vteri, fœtus, & respirationis infirmitate, & musculorum abdominis extenuatione, & aquæ consumptione quæ in secundinis est. Partus fœlix fit à robusta matre, fœtu ac vtero.

Axiomata.

6 Quasi dicat, Quoties ad calamitosam vim morbi seu summam virium infirmitatem accedit noua infirmitas, hîc spes in angusto est. Grauidis enim extenuatis accidit abortio. Omnis morbus acutus in grauidas incidens est funestus; quia si in curationem morbi incumbas, ipsum fœtum pessundabis. Huc accedit, quòd cùm duplo maior sit pulsus in grauidis quàm in non grauidis; propterea aucto iam vsu respirationis & transpirationis, si insuper accesserit calor febrilis, vsui nec morui arteriæ nequeunt satisfacere: hinc fœtus & fœta strangulantur. Propterea quia tum diætæ & euacuationis vtriusque (nimirum pharmaciæ & phlebotomiæ) ratio desideratur, sit, vt morbus vires acquirat eundo, & vt mulier vi febris extenuetur. Itaque fœtus vnà cum matre suo defraudatur genio: atque hinc abortio. Vidi robustam mediæque ætatis mulierem, quæ extremis mensibus febri ardenti correpta, ab abortu ilicò interiit.

Historia.

L V I.

Ἐπὶ ῥόῳ γυναικείῳ σπασμὸς καὶ 1 λειποθυμίη ἢν ἐπιγένηται, κακόν.

ῥοῦς γυναικεῖος.

L V I. Si ad muliebre profluuium, conuulsionis vel 1 defectionis animi accessio adiungatur, calamitosum.

Imò funestum; quia vterus exhauritur, & in sympatiam omnes nobiles partes trahit. Omnis autem conuulsio ab exhaustu est calamitosa, vt signum & vt causa. Vt signum quidem exhausti humidi primigenij: vt causa, quia intercipit actionem partium, officio quarum natura ad punctum temporis carere nequit.

1 Ab exhaustu: sublato vsu respirationis. Tria autem sunt genera excrementorum muliebrium: duo naturalia, tertium verò contra naturam. Naturalia sunt menstrua, & lochia. Lochia pari temporis interuallo fluunt à partu, quo menstrua ante partum. Tertium est contra naturam, & dicitur Profluuium muliebre, κατ' ἐξοχὴν: quod nihil est aliud quàm sanguinis serosi atque sero aliorum humorum, pituitæ salsæ, bilisque vtriusque imbuti perennis vel repentina excretio. Non autem est vna eademque in his profluuiis conditio. facit etiam hoc cœli status, vt pluuiosus austrinus à ventis placidus: quo cœli statu sanguis vix suis vasis contineri potest. Refert sanguis autem ideam ac colorem eius humoris cuius sero diluitur. Est etiam ob admixtam pituitam salsam acrior. Desideratur etiam ratio quantitatis, cùm menstruatis solæ fluant duæ heminæ ex lege naturæ. Præterea ratio temporis desideratur, nam sine vlla temporis distinctione excernitur. Postremò desideratur modus excretionis, quia menstrua paulatim fluunt, hic verò confertim. Quædam seminis est etiam effluxio actis ac falsi, à resolutis vasis spermaticis: hæc ratò curantur, nam totum corpus exhauritur, summoque cum fœtore tandem extinguuntur. Vidi nobilem matronam quæ hoc profluuio extabuit; & tanto fœtore effundebatur, vt nullus non existimaret ab aluo venire. Sed hic fœtor longè aliunm superabat. Existimo totum eius vterum in teterrimum tabum eliquatum vnà effusum fuisse. Languebat hæc mirum in modum, ac quasi lethargo oppressa stupebat mente. Lentè obiit intolerabilibus fœtoribus. Ego sanè nil fœdius vnquam olfeci. Quin his nonnunquam euenit pituitosum profluuium, cùm pituitæ per alias partes denegatur exitus, hæc per dorsum ad vterum defluit. Siccabimus in his caput, & siccabimus illam pituitam decocto guaiaci, & sirupo Montagnanæ: nam fotu & suffumigiis curationẽ recipiunt, inquir Hippocrates De morbis mulierum.

Mulieribus triplex genus excrementi euenit.

Lochia.

Profluuium muliebre.

Gonorrhæa muliebris.

Historia.

Profluuium muliebre pituitosum.

Curatio.

L V I I.

Καταμηνίων γινομένων 1 πλειόνων, 2 νοῦσοι ξυμβαίνουσι, καὶ μὴ γινομένων, ἀπὸ τῆς 4 ὑστέρης ξυμβαίνουσι νοῦσοι.

Muliebrium morborum causa.

L V I I. Si menstrua 1 plura fiant, eueniunt 2 morbi. & si 3 non fiant, vel sistantur, ex 4 vtero morbi eueniunt.

1 Si copiâ eâ excernantur quâ superant duas heminas Atticas vini aut aquæ, & vtriusque periodi

ratio desideretur. Fit hoc vteri acetabulis hiantibus, ac tenui calidoque à sanguine, eoque abundante.

2 Cachexia, hydrops, paralysis ab exhausto calore natiuo.

Causæ obstructionis mensium.

3 Nec vlla ætatis, lactatus, morbi anteacti, aut grauiditatis excusatio adferri possit: sed si supprimantur scirrho, aut erysipelate, aut materiæ copiâ vel contumaciâ, aut venarum angustiâ, vel facultatis infirmitate.

1. Epid. 2. Menstruorum commoda & incommoda.

4 Quorum essentia in variatione humoris & partis malè affectæ consistit. Inde enim pleuritides, peripneumoniæ, anginæ, furores, apoplexiæ. Si neque hæmorrhoïdibus neque sanguinis vomitione, nec dysenteriâ cruentâ, nec narium profluuio huiusmodi calamitates arceantur. Menstruorum debitè fluentium quanta sit vtilitas, alibi prodidit Hippocrates, vbi ait, Menstruis fluentibus omne malum euasisse fœminas. Cùm verò eadem sisterentur, plethoricis symptomatis reddebantur obnoxiæ totius corporis, & singularum partium. Quemadmodum autem viro mutilato fluit sanguis per aluum, ita mulieri infructiferæ necesse est vt fluat sanguis superfluus per vterum; qui alioqui fructiferæ cederet in nutricatum fœtus. Dicit ἀπὸ τῆς ὑστέρης: vt significetur translatio materiæ, vel sympathia vteri malè affecti. Trimestre per spatium explendescit vis suppressorum mensium: tunc enim morbi eueniunt ab eis: interdum tandem sexto mense in morbos quædam trahuntur. Cùm enim restagnat is sanguis, putrescit; vnde febres, vterique phlegmone, aut carcinoma. Quibusdam turgent crura ac pedes: quin aliæ coxariæ redduntur. Interdum recurrit sanguis in faciem ac caput, vnde mania: si ad partes spirabiles se effuderit, pleuritis, peripneumonia, phthisis. Si in totum corpus abierit, anasarca nascitur. Sistuntur autem menses, paucique fluunt, ob angustiam venarum quæ ad vterum sanguinem vehunt, vel ob osculorum venarum ad vterum pertingentium obstructionem, vel ob sanguinis crassitiem & frigus, vel ob robur vasorum vteri sanguinem affluentem non admittentium. Quicquid horum fuerit, tandem vterum trahi in huiusmodi affectum, vt in phlegmonem, erysipelas, scirrhum, vel cancrum est necesse; tandemque totum corpus in contagionem abduci.

Menses suppressi quando nocere incipiant, & quos morbos adferant.

Causa mensium suppressorum. Gal. in Com.

LVIII.

Strangurie causæ.

Ἐπὶ 1 ἀρχῷ 2 φλεγμαίνοντι, καὶ ἐπὶ 3 ὑστέρῃ φλεγμαινούσῃ, καὶ ἐπὶ νεφροῖσιν ἐμπυΐσκουσι, 4 στραγγουρίη ἐπιγίνεται. ἐπὶ δὲ ἥπατι 5 φλεγμαίνοντι λύγξ ἐπιγίνεται.

LVIII. Recto 1 intestino vel 2 vtero 3 inflammatione obsessis, & supputato renum, vrinæ 4 stillicidium superuenit, Sin autem hepar sit 5 inflammatum, singultus succedit.

1 Vocat rectum intestinum ἀρχὸν, quòd videatur omnium intestinorum esse principium.

2 Per inflammationem intelligitur ardor & tumor contra naturam, à pituita putri, quæ abradendo, intestinis, sensu exquisitissimo præditis, est molesta. Vocamus tenesmum illam inflammationem, nam vnà sphincteres affligit.

3 Vterus inferiore parte alligatur intestino, & vesicæ collo.

4 Recto intestino in viris inflammato superuenit stillicidium, non quidem per diadosin, sed per sympathiam, generis similitudine & vasorum communione, eò quòd vesica incumbit intestino recto, & vtraque pars sit membranosa. fit itaque hæc stranguria, resoluta facultate retentrice vesicæ, & vrinæ acrimoniâ. Sic quoque vtero inflammato in mulieribus fit stranguria: quia vesica his non incumbit intestino, sed ceruici vteri: non quidem vtero: nam si vtero incumberet, in grauiditate ne ad punctum quidem temporis vrina contineri possit; vterus enim dilatatur, ceruix eius nequaquam. Quasi dicat Hippocrates: Tribus de causis nascitur stranguria, vitio partium vnde fluit, quà fluit, & vnde excipitur. Recto autem intestino laborante, accidit stranguria, vitio partium vbi excipitur vrina. Quare dabis operam vt recti illa intestini inflammatio curetur. At renibus purulentis stranguria accidit vitio partium vnde manat. Nec tamen vlla strangnria fit, nisi affectâ vesicâ, hæc autem hîc afficitur per δευτεροπάθειαν, per diadosin & translationem materiæ purulentæ. Vitio enim puris vellicantis vrgetur vesica ad excretionem. Porrò purulentarum vrinarum tria sunt genera, ipsis partibus vnde pus fluit distincta. Aut enim fluit pus ex vesica exulcerata, aut renibus, aut partibus diaphragmate superioribus. Quod à vesica manat pus, nullo modo est cum vrina permistum: si verò permisceatur inæqualiter, à renibus est: si æqualiter, à partibus diaphragmate superioribus.

Stranguria triplex.

Vrinæ purulentæ tres.

5 Ad inflammationem hepatis sequitur singultus, vel affecto ventriculo per δευτεροπάθειαν, idque per sympathiam; vel per diadosin. per diadosin quidem, quia influit biliosus humor, qui ab inflammato hepate excidit, in os & finem ventriculi, qui vellicando consecutionem adfert singultus. Per sympathiam verò quòd hepar inflammatione obsessum tumidius fiat, & ita opprimat diaphragma & ventriculum à qua oppressione singultus. item vasorum communione, nam rami nerui sextæ coniugationis inseruntur stomacho & hepati. Sequitur etiam singultus ab exhaustu, quia calor febrilis heparis exhaurit ventriculum. Quare hepati ita affecto succedit singultus, oppresso ventriculo ab exhaustu, vel à refluxu biliosi humoris ab hepate ad ventriculum, & ob sympathiam hepatis & ventriculi per neruos hepathi & stomacho communes. 2. Epid. 4. τόνους appellat hos Hippocrates.

Singultus variæ causæ.

LIX.

Sterilis mulier vnde noscatur.

Γυνὴ ἢν μὴ 1 λαμβάνῃ ἐν γαστρὶ, βούλῃ δὲ εἰδέναι εἰ 2 λήψεται, περικαλύψας ἱματίοισι 3 θυμιάσθω· καὶ ἢν μὲν πορεύεσθαι σοι δοκέῃ ἡ ὀδμὴ 4 διὰ τοῦ σώματος ἐς τὰς ῥῖνας καὶ ἐς τὸ στόμα, γίνωσκε ὅτι αὐτὴ οὐ δι᾽ ἑωυτὴν 5 ἄγονός ἐστιν.

LIX. Si mulier non 1 concipit, scire autem velis num 2 conceptura sit, circumtectam vestibus inferne 3 suffito: si odor 4 per corpus, ad nares, & os viam affectat, scias velim & persuasum certò habeas, ipsam suo vitio 5 infœcundam non esse.

1 Ita vt sterilis & infœcunda videatur, cùm tamen det operam liberis: nec antè concepit.

2 Vel num possit concipere.

3 Vt styrace, cassiâ, beniouino, metrenchyta vtero inhalet.

4 Hoc est, si odor naribus & ore percipiatur: nec vlla coacti vteri à menstruis accusatio possit adferri.

5 Quòd nimirum ex eo suffitu naribus & ore percepto significatio fiat vteri ad concipiendum conuenienter affecti in habitu & temperamento, nec vllam materiæ spermaticæ & sanguinis menstrui rationem desiderari. Quæro igitur, An cui anathymiasis aromatum ab imis partibus ad os & nares transmittitur, sit signum τεκμήριον fœcunditatis? Maximè. quia si vterus in vitio sit aut mala collocatione, aut figuræ peruersione, aut distortione, non transmittetur odor ille ad nares. item quibus frigidior fuerit atque densior. Addo, modò nulla excusatio adferri possit vteri post menstruam purgationem conuenientis.

Quæstio.

Sunt

Ar. 1. De hist. animal. Sunt enim quædam mulieres quibus à menstrua purgatione ita conniuet vterus ac si concepissent. Alia quoque sunt signa. Nam si fuerit fœcunda, allium detracto cortice immissum in sinum pudoris, odorem suum postridie imprimet in pileum mulieris, atque adeò is fœtor naribus percipietur. Hæc, inquit Galenus, vt asserit Plato in Theæteto, ars erat doctarum pronubarum.

L X.

Ἢν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ αἱ καθάρσιες 1 πορεύωνται, ἀδυνάτον τὸ ἔμβρυον 2 ὑγιαίνειν.

L X. Si mulier grauida sit 1 menstrualis, non potest fœtus esse 2 sanus.

1 Vt menstrua benè illi respondeant in qualitate, quantitate, excernendi modo, & vtraque periodo. πορεύεσθαι, dicit Galenus, est sæpè & multum fundi sanguinem.

Dubia duo. 2 Quia suo defraudatur genio. Circa hunc Aphorismum duo sunt inquirenda. vnum est, An mulier grauida possit esse menstrualis. Alterum, An menstrua fluentia grauidæ, sint τεκμήρια fœtus non sani. Quod ad priorem quæstionem attinet, videtur quòd non. Quia concepto fœtu ita os vteri conniuet, vt ne acus quidem ipsum subire possit. Et si menstrualis illa materia feratur per venas & arterias in sinum vteri, sanguis is non foras prodibit, sed in fœtus nutricatum abibit. Nam venæ spermaticæ illæ & arteriæ, constituunt cotyledones, ex cotyledonibus fiunt secundinæ, ex his venæ & arteriæ coëunt per

Responsio. vmbilicum in fœtum. Respondeo quòd sanguis non fertur per illos ductus, sed per crurales, quæ feruntur in ceruicem vteri, per quas etiam virgines sunt menstruales. Ad alterum dico esse τεκμήρια non sani

Hip. De natura infantii & De morbis mul. fœtus. Si toto grauiditatis tempore fluant & post perfectam typosin; quia ad perfectam typosin, hoc est vsque ad 35, vel ad 45. grauiditatis diem potest mulier esse menstrualis, saluis tebus fœtus. Nam cùm ante secundum mensem grauiditatis (35. enim dies est initium secundi mensis, & 43. eiusdem medium) fœtus non capescat nutricatum ante perfectam typosin (quæ maribus est 35. die, & fœminis 45.) si mulier sit benè morata beneque constituta, ipsa debet esse menstrualis. Quare primo aut secundo conceptionis mense benè fluunt menses, id est ante 35. aut 45. diem. Quare post hos dies nec largè, nec stata periodo fluere debent, nam id genio fraudatur fœtum. Semel si fluxerit etiam copiosè, innocuè fit: namna-

lib. De natura pueri. tura onus deponit ira interdum. Scribit enim Hippocrates, sanguinem illum qui allabitur vtero toto gestationis tempore in fœmella affluere ad libras ferè triginta; in masculo, ad viginti duas. Si igitur copia vel qualitate peccârit hæc quantitas, benè semel excluditur: vt si plena manu mulier menses fundere solet, & si fœtus fuerit imbecillior. His secetur vena 3. vel 4. mense gestationis. Nec necesse est vt in grauidis per crurales venas effluant menstrua, vt virginibus singulis euenit mensibus, sed etiam funduntur per vteri capacitatem, non enim omnes vteri venæ annectuntur fœtus membranis: nam sit superfœta-

Ar. 5. De hist. ani. Contra Galenum in hoc Aphor. tio 1 & copia tanta quæ grauidis intetdum effluit, sine dubio ex capacitate vteri fluit. Hippocrates etiam ait, Menses supprimi conclusio ore vteri: ergo inde fluunt. Si menses sistantur sine rigore & febre;

Notæ grauiditatis. & si adsit malacia, id est pica, fastidium & frequentia spuri, cauantur oculi, mammæ deinde sensim turgent, & venter initio concidit: signum est conce-

De morbis mulier. ptionis. Hippocrates dicit, si adsit oris vteri mollis occlusio, tormina ab hydromelite, & suppressio mensium sine horrore, & à suppressis mensibus cibi fastidium. Vt ait in sequenti Aphorismo.

L XI.

Ἢν γυναικὶ καθάρσιες 1 μὴ πορεύωνται, μήτε φρίκης, μήτε πυρετοῦ ἐπιγινομένου, 2 ἄσαι δὲ αὐτῇ προσπίπτωσιν, λογίζου ταύτην ἐν γαστρὶ ἔχειν.

L XI. Si mulier non sit 1 menstrualis, nec rigor vllus, nec febres illi superueniat, ipsa verò in cibi fastidium 2 incidat, certò scito hanc vterum ferre, ac grauidam esse. *Conceptionis nota.*

1 Cùm tamen illi antè responderent menstrua, & si iam nulla repentinæ suppressionis causa possit adferri vel à vitio vteri, vel sanguinis à copia accisa, vel imbecillitatis facultatis excretricis, vel obstructorum vasorum, aut mœroris, quod Phaëthusæ euenit.

2 Ex sanguinis menstrualis corruptione; nec enim ineunte grauiditate eo adhuc fruitur fœtus. Si non sit grauida, purgatione hoc fastidium curabitur. Si grauida, non antequam trimestris fœtus fuerit, erit purganda, vel dum fuerit quadrimestris; potissimùm humido cæli statu, quo omnes ad abortum pronæ sunt: eò quòd cotyledones sunt pleni mucco & pituitâ à tali aura. Ob mœrorem aliquando supprimi menstrua docet eleganter Hippocrates in Epidemiorum libro 6. historia vltima. Non poterat Phaëthusa γυναικωθῆναι, id est mulierescere, & muliebritatem rursus nancisci. Omnis enim animi perturbatio spiritus & sanguinem ad pulmones trahit. Rigorem tempore Hippocratis sequebatur febris, quia tunc temporis non erat aliud viuere ex more, quàm naturæ conuenienter viuere. Agimus autem de illo rigore qui agnoscit causam internam sui effectricem: non de eo qui ab externo fit frigore. Quasi dicat, cautè medendum mulieri non menstruali, ac perpendendum antequam eò venias, num grauida sit. *Pica vt curanda.* *2 Prorrhet. 44.* *Perturbationis effectus. Rigor.* *Vsus Aphorismi.*

L XII.

Ὁκόσαι 1 ψυχρὰς καὶ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσι, οὐ κυΐσκουσι. καὶ ὁκόσαι 2 καθύγρους ἔχουσι τὰς μήτρας, οὐ κυΐσκουσιν· ἀποσβέννυται γὰρ αὐτοῖς ὁ γόνος· καὶ ὁκόσαι ξηρὰς 3 μᾶλλον καὶ περικαέας· ἐνδείῃ γὰρ τῆς τροφῆς 4 φθείρεται τὸ σπέρμα. Ὁκόσαι δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τὴν κρᾶσιν ἔχουσιν 5 σύμμετρον, αἱ τοιαῦται ἐπίτεκνοι γίνονται. *Sterilitatis causa.*

L XII. Quæcumque 1 frigido & denso vel compacto sunt vtero, non concipiunt: 2 item quæ præhumido sunt vtero, non concipiunt; nam iis semen genitale extinguitur: tum etiam quæcumque 3 ardenti sunt vtero & sicco; nam alimenti inopiâ semen 4 corrumpitur. At verò quæcumque ex vtriusque oppositionibus modico & 5 temperato sunt vtero, huiusmodi sanè sunt fœcundæ.

1 Quamuis excipiant, non tamen concipiunt; quòd refrigeretur semen virile, propterea que vis prolifica deleatur. Deinde quòd tales mulieres semen non excernant, quia frigidæ: præterea quòd secundinæ, ob angustiam, cotyledonibus adnasci non possunt: deinde quòd succus alibilis fœtui non suppeditatur: nam hæ menstruis fraudantur.

2 Nam iis semen genitale obruitur humoris copiâ: vt semina in locis palustribus & cœnosis. Horis paucis retinetur semen, mox lubricos ob locos elabitur.

3 Qualis vterus vitaginum, quæ paucos menses fundunt. Retinetur paucis diebus semen, mox effluit. Sabulosis ac arenosis locis nihil sobolescit.

4 Nam fœtus conformatio à semine animato, non per corruptionem, sed motu & nutricatu perficitur. Sed ab hac intemperie omni motu & nutricatu fraudatur. & secundinæ gigni nequeunt, coactis vteri vasis.

5 Temperatè humidi vteri, concipiunt semen paulo siccius virile. Præterea sterilescunt, si vteri os obliquetur;

obliquetur, vlceretur, vel obduretur, his prodit illicò iniectum semen, quibusdam conniuet semper vterus, præterquam in periodo menstrua: hæ non nisi vltimodie illius periodi concipiunt. Eleganter & doctè hunc Aphorismum interpretatur Galenus, & hæc magna arte etiam ad viros traducit. ipse consulatur.

LXIII.

Παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρρένων· ἢ γὰρ δι' ἀραιότητα 1 τοῦ σώματος τὸ πνεῦμα ἔξω φέρεται, πρὸς τὸ μὴ προπέμπειν τὸ σπέρμα· ἢ διὰ τὴν πυκνότητα τὸ ὑγρὸν οὐ διαχωρέει ἔξω· ἢ διὰ τὴν ψυχρότητα οὐκ ἐκπυρεῖται, ὥστε ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸν τόπον τοῦτον· ἢ διὰ τὴν θερμασίην τὸ τοῦτο γίνεται.

Hippocratica maiestate indignus Aphorismus, & Galeno etiam spurius est.

LXIII. Par est de maribus ratio: aut enim ob corporis raritatem spiritus 1 foras fertur, ita vt genituram effundere nequeat; aut propter densitatem humor foras non exilit: aut præ frigiditate non incenditur, vt eo loci coaceruari possit: aut propter caliditatem id ipsum illi euenit.

Steriles unde viri.

Sterilescunt viri ob fractam corporis œconomiam, adeò vt prolifica inde vis stupescat: vel quòd in intemperiem deflectat semen prima vel secunda qualitatis, nam etiam vsus rerum frigidarum id facit, vt caphura, mandragora &c. vel quod mala conformatio occupat partes generationi dicatas: vel paralysi harum si langueat vis, vel si testes indurnerint, aut morbo alio teneantur. arteriæ temporales, inquit Hippocrates, incisæ fœcunditatem adimunt.

De aeribus, aquis & locis.

1 Id amatores iuuenes interdum experiuntur, cùm multùm amatæ puellæ copia datur, vnde tori cum feruore æstuant ac sudore manant, nec pote est vt arrigant.

LXIV.

Lactis commoda & incommoda.

Γάλα διδόναι 1 κεφαλαλγέουσι, κακόν· κακὸν δὲ καὶ 2 πυρεταίνουσι, καὶ οἷσιν ὑποχόνδρια μετέωρα 3 διαβορβορύζοντα, καὶ τοῖσι διψώδεσι· κακὸν δὲ καὶ οἷσι 4 χολώδεες αἱ διαχωρήσιες, καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσι πυρετοῖσιν ἐοῦσι, καὶ οἷσιν 5 αἵματος πολλοῦ διαχώρησις γέγονεν. Ἁρμόζει δὲ τοῖσι 6 φθινώδεσι μὴ λίην πολλῷ πυρέσσουσι διδόναι γάλα, καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι, καὶ βληχροῖσι, μηδενὸς τῶν προειρημένων σημείων παρεόντος, παρὰ λόγον δὲ 7 ἐκτετηκόσι.

LXIV. Lac 1 cephalicis exhibere malum est etiam 2 febricitantibus, & quibus suspensa quasique pendula 3 hypochondria murmurant; & etiam quibus 4 biliosa secedunt cum febre acuta, & his qui sanguinis 5 copiam profuderunt. Sed consentaneum est 6 tabidis, modò non admodùm febricitent: sed conuenienter etiam ad diuturnas febres & lentas præscribitur, si nihil eorum quæ dicta sunt adsint; & supra modum 7 extenuatis.

Tecmarsis in quibus consistat.

Agit Hippocr. de tecmarsi conuenienter ineunda cuique medendi, proposito familiari exemplo de lactis vsu. Hac autem tecmarsis consistit in duobus, in perspicientia opportunitatum quas habent singula remedia singulis morbis dicata: deinde in distinctione vel delectu eorum remediorum, secundum qualitatem, quantitatem vtendi modum, & occasionem. Lac itaque excrementum est benigni excrementi tertia coctionis, ex bina sanguinis concoctione confectum in mammis mulierum.

Lac quid.

Lactis varietas vnde.

Cuius quidem multa sunt vires, vt sunt animalia ex quibus sumitur, vt est sanguis, vt sunt pabula, vt est anni constitutio, sic lactis quoque sunt discrimina. Atque hæ lactis sunt opportunitates tum ad nutricatum, tum ad morborum curationes. Ad delectum, qua altera erat τεκμάρσεως pars, iam veniamus. Hac autem in eo consistit vt nunquam exhibeamus lac ei, cui ventriculus vel frigidior fuerit, vel calidior. Nam vt prosit lac, hac adsint oportet: Vt coquatur ex facili, distribuatur ex facili, non vertatur in nidorem, non acescat.

1 Siue is dolor à flatulenta materia, siue ab acri vapore per sympathiam accidere videatur. Quia in omni cephalalgia, laborat quoque ventriculus, propterea his lac non conuenit. Crassior pars lactis in flatus; butyrosa in nidorem vertitur: propterea auget capitis plethorica symptomata.

2 Quò butyrosa pars in nidorem vertatur, sanguine incendio conflagrante, & impuro ventriculo: nam multa refluunt in fundum eius per febres.

3 Flatu distenta cum tumore hepatis recenti, sine phlegmone, quasi dicat, Vt qui ventre sunt calidiore, iis nidorosum est lac: sic etiam iis qui frigidiore sunt ventriculo, acescit. Si is Meteorismus fuerit recens cum borborygmo, significat flatus qui fiunt ab intemperie frigida: Huiusmodi autem corporibus lac acescit. Si verò fuerit meteorismus recens sine borborygmo, nec tunc conuenit: quia is meteorismus euenit à phlegmone: atqui tumorem auget lac crassâ suâ substantiâ. Si verò fuerit meteorismus vetus cum borborygmo, hîc fortè exhiberi lac possit, quia fit à scirrho: potissimùm si benè affectus sit ventriculus.

4 Quia butyrosa pars illis in bilem vertitur. Id est, non conuenit picrocholis, ἄνω, nec κάτω.

4 Coquendi & distribuendi difficultate: coquendi, refrigerato ventre; distribuendi vero, venarum collapso habitu.

6 Exulceratis pulmonibus: tum ad substantiam triplicem resarciendam, quòd & coquatur & distribuatur ex facili, acres humores temperat, naturæ nostræ est consentaneum, ideoque facilè coquitur, bonum succum gignit, quòd succi boni sit: adeoque naturæ studeat, ac pugnet cum morbo. Nam vlcus sero suo deterget & siccat: butyrosâ suâ substantiâ partes conglutinat (præsertim caprillum) & cicatricem inducit. Intellige semper, nisi phthisicus impuro sit ventriculo, aut capite doleat: quia tunc nec facilè lac coquitur, nec distribuitur. Nec, dicit, admodum febricitent: nam butyrosa pars verteretur in vapores, vnde fluxio maior in pulmones.

7 Diuturno morbo confectis, modò ventriculus possit coquere: vt puellis quibus suppressi sunt menses. Puro detur lac ventriculo: non validè quatiatur pòst corpus. Sit corpus meabile, alioqui cunctando putrescit: non biliosis, non frigidis ventriculo (nam alioqui exhaustis dari potest, si frigus non terigerit ventriculum: nam in ventriculo validè refrigerato acescit,) sed siccis detur. Diocles conualescentes omnes lacte recreabat. Caprillum anceps est inter bubulum & asininum. Sit lac tenue, splendidum, & dulcissimum. Sit asina mediæ ætatis, benè habita, vtatur fœno & hordeo. Asina lactat pullum annis binis: Secundo anno die tantùm lactat pullum. Arthriticis confert, dicit Plinius. Venerea à lue extenuatis, ac doloribus artuum afflictis confert nam etiam, authore Dioscoride, argento viuo reluctatur lac. Senium tollit vsus lactis, ac rugas. Hinc Poppæa Neronis vxor 100. asinas nutriebat in cottidiani balnei vsum, ad candorem & molliriem cutis. Saccharo condiatur lac. *Gal.* Lac à plurimo calore in nidorem, id est, in adustionem abit. à pauco, in acorem.

LXV.

Vulnerum ac vlcerum euentus.

1 Ὁκόσοισιν οἰδήματα ἐφ' 2 ἕλκεσι φαίνεται, οὐ μάλα 3 σπῶνται, οὐδὲ μαίνονται. τουτέων δὲ 4 ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, τοῖσι μὲν 5 ὄπισθεν σπασμοί, τέτανοι· τοῖσι δὲ 6 ἔμπροσθεν μανίαι, ἢ ὀδύναι πλευροῦ ὀξέαι, ἢ ἐμπύησις, ἢ 7 δυσεντερίη, ἢν 8 ἐρυθρὰ ᾖ τὰ οἰδήματα.

LXV. Quibuscumque 1 tumores in 2 plagis appârent, ij non facilè 3 connulsione tentantur, nec

nec facilè his insania subnascitur: sin autem repentè 4 euanescant, iis parte 5 postica, conuulsiones vel terani; antica 6 verò, insania, aut lateris dolores acuti, aut suppuratum, aut 7 dysenteria; præsertim si fuerint illi tumores 8 rubro suffusi.

1 Oedemata propriè dicta, id est tumores molles & laxi.

2 Id est, in vulneribus atque vlceribus: quia ἕλκος Hippocrati vtrumque significat.

3 Nec parte obsessâ vlcere, nec toto corpore: quòd tum materia feratur extra neruosum genus, & quòd nulla fiat materiæ in cerebrum metastasis.

Potio vulneraria. 4 Nimirum illi tumores: nec aluus feratur, aut vrina profluat: Nam vulnerariæ potiones argumento sunt, ob eam quæ fit per vrinas reuulsionem & euacuationem, abduci tenuem illum ichorem à sanguine: quo is viam, tanquam vehiculo quodam, ad partem vulneratam affectare solet.

5 Exulceratis, aut inde tumoribus euanescentibus, ac ad neruos refusis excrementis. Sunt enim postica neruosa.

Historia. 6 Tumoribus euanescentibus, ac ad cerebrum translatis excrementis. Vidi Domicellam quæ in humeri & scapulæ articulo vulnus acceperat: nullus tumor apparebat. leniter insaniebat; at claudi ianuas ac funestras volebat, ne alicubi mors ingrederetur. obiit. Virum vidi qui lapsu humeri carnem læserat: nullus tumor, leniter insaniebat. edere nolebat, verebatur enim ne cochlearia ac patinæ irreperent in ventriculum. obiit. Antica sunt venosa, vnde repit sanguis in caput, vel in latus, aut ad inferna, vnde cruenta deiectio.

7 Cruenta deiectio cum difficultate intestini coniuncta: cùm per venas aut arterias in inferna fertur materia.

8 Si fuerint phlegmonæ vel erysipelata, quibus euanescentibus fit cruenta dysenteria. Omne ἕλκος magnum, necessariò adiunctum habet tumorem: ex quo significatio fit naturæ victricis. quæ procul, intus, foras, materiam propellit excrementitiam: vel quòd aliò translatio materiæ tumorificæ fieri non possit. Quodsi igitur non adfuerit is tumor, signum erit vel aliò translatæ materiæ, vel infirmæ naturæ. Quæritur an in omnibus partibus corporis locum habeat id, vt à parte postica fiat conuulsio; & antica, insania, vt nimirum sauciata parte postica cruris. Dico locum habere in corpore definito ab osse sacro vsque ad ceruices: quia in crure non antica, sed postica est calidior.

LXVI.

Vulnera & vlcera. Ἢν τραυμάτων 1 ἰσχυρῶν ἐόντων καὶ 2 πονηρῶν, οἰδήματα μὴ φαίνηται, μέγα 3 κακόν.

LXVI. Si in vulneribus 1 magnis & 2 malis tumor non appareat, ingens 3 calamitas.

1 Vel κακοηθείᾳ, id est malignitate, vel dignitate partis, vel essentiâ: id est, vbi est magna violatio continui.

2 In capitibus & caudis musculorum, hoc est, ad articulos. Maligna sunt hæc vulnera, quia caput musculi excipit integrum neruum & ligamentum. Hippocrates lib. 2. De vlceribus initio. Finis musculi verò, tendo est.

3 Nam parte posticâ conuulsionem; anticâ insaniam indicat. οἰδήματα dicit, hoc est laxi mollésque tumores. In parte neruosa vulnerata vtendum est lenibus ac dolorem placantibus, ne à dolore fluxio incumbat parti. Quare pax fit à validè refrigerantibus & stringentibus. potius calidis siccantibus curentur. *Remedium præcellens.* Sæpè non sine successu author fui chirurgis, vt in his vterentur oleo extruso ex semine hyperici, cui immacerati fuerant flores hyperici.

LXVII.

Τὰ 1 χαῦνα 2 χρηστά· τὰ δὲ 3 ὠμὰ κακά.

Tumores qui boni aut mali in vulneribus & vlceribus. LXVII. Molles 1 & rari [quod ad tumores attinet] 2 boni: 3 crudi verò mali.

1 Χαυνὰ nimirum œdemata, id est, doloris & inflammationis expertes, vt œdomatosi: qui cedunt pressioni. Fungosi sunt tumores hi, sine pulsu. Quales quædam parotides erant 1. Epid. 84. quæ iuuenibus sine noxa euanuere. vt bubones venerei molles, boni sunt.

2 Vt signum, & vt causa. nam pepasmi capaces erunt, ac naturæ vim indicant: nec metastasin aliò faciunt.

3 Tactui non cedentes: sed dolorifici cum phlegmone coniuncti, & sine pepasmo. vt parotides rubræ tensæ & cancri in mammis. Bubones venerei duri, luem fœdam denunciant: nam materiæ contumaciam indicant. Molles enim vel mitificantur, vel resoluuntur.

LXVIII.

Dolor capitis vt sedandus. Τῷ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ, ἡ ἐν μετώπῳ ὀρθὴ φλὲψ τμηθεῖσα, ὠφελέει.

LXVIII. Cui postica pars capitis dolet, secta in fronte recta vena est adiumento.

Vacuatione & reuulsione materiæ morbificæ. Omnis reuulsio fit reuocando humorem vnde fluere cœpit: quòd non fluat quò fluere debet. vel è superis partibus ad inferas, vel contrà: vel è dextris ad sinistras, vel contrà: vel ab anterioribus ad posteriores, vel contrà. Præscribitur igitur hæc reuulsio ad loca contraria, & ad exhauriendam causam antecedentem & coniunctam; quæ per se immutat habitum & temperamentum partis, vnde dolor. Agitur autem hoc Aphorismo de dolore capitis qui euenit non per sympathiam, sed per idiopathiã à materia; quæ si fuerit crassioris consistentiæ, in parte postica capitis erit; si tenuior ac acrior, erit in partibus anticis, ibíque distendendo membranas, dolorem excitabit. Hunc verò dolorẽ curat secta vena in fronte recta. Hanc secat vt proximam, ad eductionem materiæ coniunctæ. Porrò vinculum iniiciendum est collo, vt ita intumescat hæc vena. & oblique erit secanda, cauendo diligenter nè lædatur tunica pericranij. Non sine causa dixit Hippocrates, Si calet pars capitis, & non pars cerebri. Producit iugularis vena duos ramos: vnus occiput petit, alter frontem. hinc illa cognatio anticarum ac posticarum capitis. Sed si plethora adest, primùm tundatur brachij vena: si ab vtero est, pedis vena etiam anteà aperiatur. Oculis dolentibus ita emittimus sanguinem ex occipite.

LXIX.

Ῥίγεα 1 ἄρχεται, 2 γυναιξὶ μὲν ἐξ 3 ὀσφύος μᾶλλον, καὶ διὰ νώτου ἐς κεφαλήν· ἀνδράσι δὲ μᾶλλον 4 ὄπισθεν τοῦ σώματος, οἷον ὑπό τε 5 πηχέων καὶ μηρῶν, ἅτὰρ καὶ τὸ δέρμα 6 ἀραιόν· δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ 7 θρίξ.

LXIX. Rigores 1 incipiunt 2 mulieribus maximè 3 ex lumbis [& per dorsum] ad caput: viris autem parte 4 postica potius [quàm antica] corporis, vt cubitis 5 & femoribus: argumento est cutis 6 raritas; quam pilus 7 ostendit.

1 Hoc est, ducuntur; id est, principium ducunt: non tamen causas inde ducunt.

2 Naturâ frigidioribus: proptereáque rigoribus opportunis. Quòd intemperata natura similem intemperiem faciliùs suscipiat; quàm temperata contrariam.

3 Id est, parte posticâ neruosâ, propereaque frigidiore. Maximè ibi sentitur vis rigoris, & per neruos spinæ caput afficit. Lumbis vehementer mulieres affliguntur.

4 Quòd antica pars sit calidior, ob venas & arterias. Sed aliis etiam partibus foris quàm intùs magis rigent.

5 Quæ partes intùs, interna parte, & domestica, quàm foris, hoc est, externa parte, sunt calidiores.

6 Ea raritas caloris soboles est.

7 Qui ex raritate cutis, caloris vi, & motu materiæ spermaticæ primordia ducit & generatur. Quasi dicat, qua parte pars aliqua pilosa est, ea quoquè est calidior: antica est pilosior: quia in rara parte nascitur pilus. Raritas à calore est. Restituendus est hic Aphorismus ex 6. Epid. 3. 29. vbi ita, Ρίγεα ἄρχεται, γυναιξὶ μὲν, μᾶλλον ἀπ' ὀσφύος, καὶ διὰ νώτου, καὶ τότε ἐς κεφαλήν. Ἀτὰρ καὶ ἀνδράσιν ὄπισθεν μᾶλλον ἢ ἔμπροσθεν· * φρίσσουσι γὰρ μᾶλλον τὰ ἔξωθεν, ἢ τὰ ἔνδοθεν τοῦ σώματος· οἷον πηχέων, μηρῶν. ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα ἀραιότερον, δηλοῖ δὲ ἡ θρίξ. &c. Hoc Aphorismo perstringit primò naturam communem, dein peculiarem cuiusque. Non agit autem de rigore critico, neque symptomatico, neque periodico: sed de externa illa refrigeratione & frigoris tensione, quam barbari horripilationem dicunt. Sensus est: frigidiora afficit faciliùs rigor, vt mulieres, & partes posticas (neruosas & membranosas) & inter illas quæ minùs tectæ sunt vt femora, cubitus, vbi minùs tectæ sunt afficiuntur à rigore priùs, id est in externis, id est posticis, vbi non ita sunt pilosa.

* φρίσσουσι

LXX.

Epileptica conuulsio cum quartana.

Οἱ ὑπὸ τεταρταίων ἁλισκόμενοι, ὑπὸ 1 σπασμοῦ οὐ πάνυ τι ἁλίσκονται· ἢν δὲ ἁλίσκωνται πρότερον, εἶτα ἐπιγένηται τεταρταῖος, παύονται.

LXX. Qui febris quartanæ dominatu tenentur, haut facilè 1 conuulsione infestantur: quodsi antè laborauerint, superueniente quartana, morbo illo 2 defunguntur.

6 Epid. 6. 6. *Videtur propriè accommodandus hic Aphorismus ad epilepsiam.*

1 Quia periodica materiæ exclusio, occasionem & causam conuulsioni, præripit, nam tanta melancholiæ copia nunquam congeritur, quin ita excludi possit. Verbo ἁλίσκονται & diuturnitatem temporis, & morbi vehementiam significat: vt sit sensus, Qui non leuiter eo morbo laborant, vix tentantur conuulsione, nec à repletione, nec ab exhaustu. Quartana enim quia periodum habet 72 horarum, cumque eius ferè 12 vel 16 sint paroxysmi, & intermissiones 56 vel 60, non potest adferre exhaustum, neque conuulsionem per se, nec ex euentu.

2 Ad pepasmum prouehit lentum succum, ac excludit. Quare hoc dicere videtur Hippocrates, moderatè calidis remediis epilepsiam fugari, quæque corpus modestè vacuant hîc vtilia esse: vt purgationes mediocres, & sudorifica, quale est decoctum ligni guaiaci, & radicum chinæ. *Vsus.*

LXXI.

1 Ὁκόσοισι δέρματα περιτέταται 2 καρφαλέα καὶ σκληρὰ, ἄνευ 3 ἱδρώτων τελευτῶσιν· ὁκόσοισι δὲ χαλαρὰ καὶ ἀραιὰ, σὺν 4 ἱδρῶτι τελευτῶσιν.

1 Quibus distenta est cutis, 2 rigida & sicca, sine sudore 3 vitâ defunguntur: quibus autem laxa & rara, cum 4 sudore intereunt. *Cutis tensa & aspera in febribus.*

1 Nimirum febre correptis.

2 Id est scabra & aspera: quæ antea erat mollis. Scilicet ex partium solidarum exhaustu ac spirituum.

3 Quia est perfecta extenuatio, humoris inopia, & corporis densitas. Hi tremunt cum conuulsione. vt Dealcis vxor in Thaso: & adolescens in Melibœa.

4 Resoluta œconomia facultatis retentricis. Si cætera vt in morituris signa appareant. Die in critico non fit. Quare Medici hypochondria tentant etiam, vt cutis tensionem notent. Crebrò hoc vidi sudoribus symptomaticis illis obortis homines vita fungi. In aliis qui non ita madent, contractionem tendinum ac neruotum manus, dum pullum tentarem pollice, frequentissimè notaui. *Obseruatio practica.*

LXXII.

Οἱ ἰκτεριώδεες οὐ πάνυ τι πνευματώδεές εἰσιν.

Icterici.

LXXII. Icterici non admodum sunt flatulenti.

Hoc est, non infestantur ructibus, torminibus, vel flatibus. Intelligendus est Aphorismus de ictericis naturâ: hoc est de hominibus biliosis, vel picrocholis τὰ ἔξω, hoc est, quibus non symptomaticũs sed naturali habitu bilis diffusa est per totum corpus. Huiusmodi enim homines sunt calidi. Atq; etiã de ictericis criticis hoc dicendum. maximè si nullæ morbi reliquiæ supersint. Sed nequaquam de ictericis symptomaticis: Nã siue acciderit icterus symptomaticũs à venenata qualitate, siue à motu morbi, vt Hermocrati, siue à vitio partis, hi possunt esse flatulenti: vt euenit Apollonio, qui erat ictericus & flatulentus. *1. Epid. 3. 13.*

HIPPOCRA

HIPPOCRATIS APHORISMORVM LIBER SEXTVS.

I.

Ἐν τῇσι χρονίῃσι 1 λειεντερίῃσιν 2 ὀξυρεγμίη ἐπιγενομένη, μὴ γενομένη πρότερον, σημεῖον 3 ἀγαθόν.

Lienteria ab intemperie.

I In diuturnis 1 lienteriis 2 ructus si superueniat accidus, qui antea non extiterat, 3 bonum.

Argumentum libri.

Hic liber περὶ τῶν ἐπιγινομένων, hoc est, de superuenientibus morbis & symptomatibus, quæ in corpus incidere possunt. Aut enim superueniunt morbi morbis, aut symptomata symptomatis, aut morbis symptomata, aut symptomatis morbi: ex quibus perspicimus an ad salutem ægri, vel num ad mortem res sit abitura. Desumpta autem est omnis materia ex libro de internis affectionibus. Neque possunt huius libri Aphorismi ad certa capita deduci. Continet hic Aphorismus symptoma epigenomenon partium ventris inferioris, partiumque omnium quæ nutritioni dicatæ sunt. Aut coctionis aut distributionis, aut excretionis vitium ostenditur. Agitur de lienteria quæ primùm & per se venit, à simplici temperie ventriculi frigida, in cuius initio est impossibile vt ructus acidus eueniat. Est autem triplex, pro causarum varietate, lienteria differentia. vna intemperies frigida & humida ventriculi, & hectica intestinorum fluxio è cerebro: & cùm ventriculus & intestina aphthodea euadunt. In prima specie commendatur ructus acidus.

1 In excretione cibi nullo modo mutati neque alterati in consistentia, colore, odore: à fracta retentrice ventriculi; vnde elapsus causa est cruditatis, non ex aduerso.

2 Vt lienteriæ causa retentricis facultatis infirmitati, sine vlla pituitæ acidæ accessione sit tribuenda.

3 Est enim signum incipientis testitui ventriculi, & cum cibo quodammodo in gratiam redeuntis, ac cibum iam auidiùs diutiusque amplectentis. Nam ex eo complexu concoctio quædam sequitur, quæ antea nulla erat, sed aderat absoluta concoctionis priuatio, inchoatam enim concoctionem sequitur ructus acidus. In lienteria excrementa excernuntur sine vllo dolore, nec vllaratione à cibo & potu mutata sunt, sed eadem referunt in consistentia, qualitate, quantitate, colore, odore. nec cholera aut cruore sunt tinctæ: verùm subalbida. Sed in cœliaco malo semicocta ac semichylosa deiiciuntur. eleganter hîc in Commentario lienteriæ diuersas causas aperit Galenus, ac veterum sententias de nomine lienteriæ tecenset.

II.

Sanitatis securæ aut non securæ indicia ab excrementis.

Οἷσι ῥῖνες 1 ὑγρότεραι φύσει, καὶ ἡ γονὴ 2 ὑγροτέρη, ὑγιαίνουσι 3 νοσηρότερον· οἷσι τἀναντία, 4 ὑγιεινότερον.

II. Quibus nares naturâ sunt 1 humidiores, & semen 2 humidius, sanitate sunt morbosiore, 3 viuuntque valetudinarij: At qui contrà 4 sunt affecti, saluberiùs degunt.

Naturarum distinctiò potissimùm sumitur ex partibus principibus; ideo per has partes descripsit hoc Aphorismo vitium temperamenti humidioris & frigidioris totius corporis. Quasi dicat, qui non solùm cerebro, sed toto corpore exerementis abundant humidis & frigidis, his principes partes eadem ab intempore laborant. Nares sunt dicata expurgationi cerebri; his itaque humidioribus existentibus, humidius atque infirmius erit cerebrum, humorum excrementitiorum coaceruatione, vel aliunde irruente succorum copia. Seminis autem humiditas duobus modis euenit, aut vitio materiæ spermaticæ, aut vitio testium. Vitium materiæ spermaticæ consistit in apepsia, primùm ventriculi, deinde hepatis, postremò totius habitus. Humiditate igitur seminis significatur vitium naturalis œconomiæ in coquendo, distribuendo, retinendo, & excernendo. Vitium verò testium est, quia hi sunt & frigidiores & humidiores, vt semen, cuius materia est excrementum benignum tertiæ concoctionis ob frigiditatem & humiditatem ad debitam crassitiem & soliditatem peruenire non possit. Rectè igitur significatur inde totius corporis vitium, quia declaratur habitus δυσδιαφόρητος adeò, vt semen à suo sero sufficienter expurgari nequeat. Valetudinarij hi viuunt, qui pituitâ excrementiciâ abundant, quæ lassitudines, tumores, pustulas, œdemata, nodos, flatus, aquam, ac plurima tubercula profert, vt sunt herpetes salsi, chœrades, strumæ, testudines, pro diuersa pituitæ ratione. Nam vt est cœli tempestas, ita variè pituita ipsa mutatur atque alteratur. Atque hæc si in asperam arteriam decubuerit, anginam; si in pulmones, asthma & vlcera; si in ventriculum, vlcera aphthodea, vnde lienteria; si verò altiùs abraserit, dysenterias parit.

Principum partium temperies.

Seminis vitium vnde.

Testes.

Vnde hi languеant.

1 Hoc est, humore abundant excrementitio, ab humore cerebri. Hic narium humor in sanis est calamitosus, quia accidit symptomaticôs. In ægris est salutaris, quia accidit criticôs, vt sternutatio: nam sunt malarum causarum bona signa: in sanis verò malarum causarum mala signa. Dicit, φύσει, ne adferatur vitio diætæ, vt si quis sub Ioue dormitat frigido, & vsum si ineat intempestiuè rerum frigidarum.

2 Ex materiæ spermaticæ vitio, ob cruditatem & serosum humorem, vnde corporis totius, & naturalis œconomiæ vitium, sanguinisque mador significatur; vnde putridi morbi, & apoplexiæ, si retineatur excrementum in cerebro; aut lethargi, nam totum horum corpus est excrementosum.

3 Hoc est, leui de causa in morbos incidunt à distillatione à cerebro, quæ non solum partis (id est, cerebri) vnde dimanat, calamitatem arguit; sed ipsis etiam partibus in quas illabitur calamitosa est.

Dubium.

4 In morbos non sunt tam opportuni. Hoc est, Quibus totus habitus solidus est & succi plenus. Aristoteles & cuncti philosophi naturæ vitæque hyparxin constituunt in humido, adeò vt quò quis plus humidi obtineat, ita fœliciùs degat. Idem docet Hippocrates lib. De locis in homine, vbi docet siccioribus naturis morbos esse pertinaciores, quia curatu difficiliores, nam deterior est sic-

ciorum hominum conditio quàm humidorum. Ad prius respondeo, Hyparxin vitæ naturæque consistere in humido primigenio, non aurem in humido excrementitio; de quo hic Aphorismus loquitur. Ad posterius, hîc non agi de morbis nec morborum curatione, sed de diathesi, id est, dispositione vel pronitate ad morbos. Aliud enim est, difficilius curari; aliud, morbis magis esse obnoxium. Fœlicius viuunt sicca temperie præditi: his siccæ sunt nares, nec sudores fundunt, sed sensui incomperta vaporatione defunguntur excrementis tenuioribus.

III.

Ἐν τῇσι 1 μακρῇσι δυσεντερίῃσιν 2 αἱ ἀποσιτίαι, 3 κακόν· καὶ σὺν πυρετῷ 4 κάκιον.

Dysenteria diuturna. Si 1 diuturnæ dysenteriæ appetentiæ deiectæ 2 accessio adiungatur, 3 malum: eóque magis 4 malum, si febris coniuncta sit.

1 Dicit diuturnæ dysenteriæ: nam fieri potest vt ineunte dysenteria deiiciatur appetentia, vt cùm pituita putris est dysenteriæ causa. Describit hîc dysenteriã magnam. *Dysenteria quæ magna.* Porò tribus de causis dicitur dysenteria magna, aut ex essentia morbi, quòd scilicet vlcus ipsum secundùm trinam dimensionem magnum sit; vel difficultate curandi, quòd medicamenta parti ægræ admoueri nequeant, aut vitio materiæ antecedentis & petennis fluxus, quo non solùm affluxus excitetur, sed etiam excitatum vlcus foueatur. Nam cùm pars illa & situ & officio excipiat omnia corporis excrementa, vlcus illud duobus modis fit excrementitium; primò, excremento ordinario: secundò, extraordinario. Ordinario, videlicet fordibus & ichoribus: hæc enim sunt duo ordinaria excrementa, nutritiæ cuiusque partis, crassum videlicet & tenue. Quæ pars, si valet, longè à se depellit; si vero infirmior fuerit, depellere nequit. Extraordinario verò, quòd doloris vi huc ex toto corpore materia excrementitia attrahatur.

2 Vt nimirum superueniat diuturnæ dysenteriæ ab vlcere intestini. Ob colluuiem fœdorum succorum non sentit famem. Vel quia resoluta iam est facultas appetitrix ciborum: hinc suctionis sensus non percipitur.

3 Quod malum ad ventriculum serpere videatur; diuturnitate morbi tracto in sympathiam ventriculo ab intestinis: quodq; ad excretionis depravationem, concoctionis infirmitas & succi alibilis inopia adiungatur. Vnde fit, vt ad calamitosam vim morbi, accedat summa infirmitas vitium. Optimum remedium est infusum rhabarbarum, in decocto rosarum siccarum, radicum plantaginis, & myrobalanorum ex aqua endiuiæ, cum pauco cinnamomo: expressio fiat valida: præbetur cum sirupo de ribes vel de rosis siccis. Sumitur bis in septimana. Intermediis diebus lac à vacca calens datur, ter die, cum saccharo rosato simplici. Dolor si vrget, lac clysmo infunditur cum butyro recenti, & vitello: coquitur in lacte tapsus barbatus & rosæ. Tandem, vt stringas, lactis dimidium excoque. bibat ter die.

4 Quæ cùm ipsa per se calamitosa est & vires frangit, tum verò magni morbi symptoma est. Aut enim hæc febris est essentialis. vel significat vitium materiæ quæ excitat dysenteriam: quòd videlicet materia antecedens, quæ parit dysenteriam, non solùm sit parti in quam decumbit calamitosa, sed etiam illi vnde manat. Aut erit febris symptomatica, & significabit vlcus cum phlegmone, vnde franguntur vires: vel ingentem putredinem denunciabit.

IV.

Vlcera. Τὰ 1 φαλακρὰ ἕλκεα, 2 κακοήθεα.

IV. Vlcera 1 circumglabra, maligna.

Proposito exemplo vlceris quod sub conspectum cadit; docet difficultatem curandi vlceris maligni. Atque hic est huius Aphorismi syllogismus. Morbus is dicitur malignus qui succum alibilem deprauat, & partem reddit effœtam. Huiusmodi autem sunt vlcera circumglabra. Igitur maligna. Maior probatur. Nam vlcus non curatur nisi sarcosi. Sarcosis verò non medici, sed naturæ opus est: quæ ad hoc duobus vtimur instrumentis, nimirum partis solidæ integritate, & succi alibilis bonitate. Cum. igitur curandi difficultas in duobus his, vel altero tantum, hoc est partis intemperie, vel succi deprauatione consistat, agrè superantur ea mala quibus has eueniunt. Minori fides ita quaritur: Pili generantur ex vi caloris, motu humoris spermatici, & cutis raritate. *Pili.* *Si igitur pili fuerint benè colorati, solidi, & densi, indicabunt partium temperiem & succi alibilis bonitatem. Pilus ergo declarat partis intemperiem, & succi nutritij deprauationem, vel alterum tantum.*

1 Id est, pilis carentia: cadunt enim.

2 A partis insigni intemperie, & ab affluentis materiæ vitio. vnde redintegrari nequeunt facilè. Nam succi praui illi, corrumpunt nutricatum pilorum. Talia sunt venerea vlcera. Vt vlcus, vel vulnus curetur, opus est benigno sanguine, ac partibus illi vicinis moderatis. absint quoque falsi humores, nam inde etiam mali moris euadunt. Inde quoque, dico ex glabritie, sciemus virulentam qualitatem inuasisse partem, vnde ferinum vlcus sobolescit. Propterea chirurgis illud studium semper adsit, vt partem firment, *Obseruatio practica.* & totius cacochimiam castigent: vtantur sæpe à purgatione decocto farzæ & chinæ, & ligni Indici: & vlceribus talia topica adferant, quæ vnà partis calidum natiuum recreent, ac intemperiem flectant.

V.

Τῶν ὀδυνέων καὶ ἐν πλευρῇσι, καὶ ἐν στήθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν, εἰ μέγα διαφέρωσι, 1 καταμαθητέον.

Dolorum ideæ notandæ: quodque multiplex sit dolor.

V. Inter costarum pectorisque dolores, aliarumque partium quantum intersit, accuratè 1 discendum.

Dolor aliquando significat ipsum morbum. Hic verò sumitur pro ipso symptomate, hoc est, pro ipsa perceptione rei naturam lædentis. Doloris autem duæ sunt causæ, nimirum mutatio habitus, hoc est conformationis, & temperamenti alteratio. Doloris autem ratio multiplex est. nam vt est materia dolorifica, vt pars quæ dolet, vt est immutatio habitus & temperamenti, sic alia atque alia doloris proprietas. Perdiscendum itaque quantum differant dolores: nam ex doloris specie locum affectum & humoris speciem, cuius vitio dolor excitatur, inuenimus. Item perdiscendum quantum durent dolores. hoc est, considerandum vtrum dolor sit perpetuus, vel num sit remissionis particeps; typicus, an typi expers; magnus, an paruus; vehemens, an mitis; remediis cedat, an non; vincat magnitudinem causa, an vincatur; de die sit grauior, an de nocte; sit in parte similari vel organica (nam alia sunt symptomata phlegmones, vt est in parte similari, alia, vt est in organica;) postremò an sit in ventriculo, an in cerebro, an in hepate, an in pulmonibus, & sic de cæteris partibus organicis. Tertiò perdiscendum quantum dolores differant: hoc est, quantum alter alteri præstet, & vtrius sit maior vis. Quia duobus propositis malis, malum declinandum maius: atque permultis indicationibus permixtis, exordiendum est ab ea, quæ cæteras vincit, vel sine qua nihil effici potest, vel à qua omnia symptomata pendent, authore Galeno, tertio libro methodi.

6. Epid. s. 9. & 2. Aph 6. & 6. Aph. 45. 2. De locis affectis 2. Axioma therapeuticum in mixtis indicationibus.

1 Pars morbo obsessa, causa morbifica; morbi species, magnitudo, motus, & mos, ex doloris idea elucescunt. Quare ad cognoscendum, prædicendum, & curandum, doloris natura scrutanda est. Dolor pungens membranæ est; pulsans, arteriæ; grauis, carnis; tendens, membranæ repletæ. Causam quoque denunciat: nam tensiuus est à repletione succorum, vel flatuum; calidus, calidam materiam significat. Morbi speciem ostendit; vt si latus pungat, pleuritidem. Morbi magnitudinem exprimit; nam ingens dolor punctilis, magnam pleuritidem loquitur. Videndum etiam num sit dolor continuus vel intermittens. Rursus examina qualitatem doloris; hoc est, num sit pungens, vel grauis; quales præterea à Galeno describuntur. *2. loc. aff.* Deinde vehementiam doloris nota & diuturnitatem. Ita renum substantia patitur dolorem grauantem: sed cauitas eius, vbi vreter, punctilem præbet dolorem. ita hepatis substantia grauatiuum dolorem patitur, eius verò membrana pungentem dolorem experitur. Vehemens dolor nascitur à partis valdè sensilis natura, vel à materiæ vitio in qualitate vel copia. Diu etiam quòd durant dolores, id etiam à materiæ copia & qualitate est; vt si frigida illa fuerit & crassa: quin partis prostrata vis nonnunquam diuturni doloris causa fuit, vel quod exitu prohibetur materia. Dolor si breui desierit ac intermittat, à tenui est flatu, vel ab ichore. Præterea videndum quasnam partes ille dolor in contagionem abripiat, vt si colico à dolore vomat quis, ac lumbi doleant & cruta, sæpè à calculo id euenit renum: vt in cæteris etiam id euenire, doctè hîc demonstrat Galenus.

VI.

Τὰ 1 νεφριτικὰ καὶ ὁκόσα κατὰ τὴν κύστιν ἀλγήματα, ἐργωδῶς 2 ὑγιάζεται τοῖσι 3 πρεσβύτῃσι.

Renum & vesicæ morbi. VI. 1 Renum & vesicæ dolores 2 vix sanantur 3 senioribus.

1 Nephritici omnes morbi, & inflammationes, vlcera, infarctus, calculi. Per renum & vesicæ dolores intelligantur hîc morbi omnes earum partium quæ vrinæ aut secernendæ, aut transmittendæ, aut excipiendæ dicatæ sunt.

2 Libro sexto Epidemiôn dicit, nunquam se vidisse curatum vlcus renum & vesicæ, post quinquagesimum annum. Nam cùm vesica membranea sit, non coalescit, tum ob essentiam morbi, tum ob excretionem ordinariam, tum ob rationem partis, quæ semel exulcerata, non facilè curationem recipit: & senes abundant pituita salsa, quæ impedit vlceris curationem. Omne enim excrementum in senibus, abradendo est molestum; eò quòd corpora senum non difflantur. Vix, dicit, curantur: hoc est, cum summa difficultate, in ætate prouectiore: quòd vis remediorum eò transmitti vix possit.

3 Annis quinquaginta maioribus. Nam remediorum vis eò vix peruadit: quòd expultrix vis infirmior sit, & quòd meatus sint angustiores, quódque materia morbi contumax sit tum propria, tum aduenitia. Et hæ partes in senibus ægrè curantur, quia naturâ sunt frigidiores, & excrementis abundant: at vlceri siccatione opus est & ocio. *Remedium insigne.* Succo chalybis quosdam S. Dei beneficio curaui. Lotus vino chalybs tenuatus limâ, vino dulci potentique immaceratus liquescit. Cochlearium sumunt manè, remixta aqua capillorum Veneris. Lac asininum etiam confert.

VII.

Τὰ ἀλγήματα τὰ κατὰ τὴν κοιλίην γινόμενα, τὰ μὲν 1 μετέωρα, κουφότερα· τὰ δὲ μὴ μετέωρα, ἰσχυρότερα.

Ventris dolores. VII. Dolores & tumores in ventre 1 sublimes quidem minores leuioresque: non sublimes vero grauiores.

Caput & scopus huius Aphorismi est, vt nos doceat non solum in specie, sed in indiuiduo considerandos esse morbos: eò quòd idem secundum essentiam morbi in diuersis corporibus, vel etiam in diuersis partibus eiusdem corporis multùm variantur, & ægrè vel facilè curantur. Sic enim ardentis febris eadem est essentia in sene & iuuene; facilius tamen curantur in iuuene quam in sene: sic quoque eadem est essentia inflammationis hepatis & manus; longè tamen periculosius hepatis malum, ob officium quo vita carere nequit, quod in hepate habitat.

1 Per μετέωρα non intelligit eos morbos qui consistunt in ea abdominis parte quæ supra vmbilicum est: nam, vt ait Hippocrates in Prognosticis, Quo propiùs absunt à costis & visceribus, eò ipsos esse periculosiores. Sed intelligit affectiones musculorum abdominis. Sæpe enim docti Medici falluntur, vt putent hepatis inflammationem esse eam, quæ est musculorum abdominis. Verùm distinguit Galenus, quòd inflammatio illorum musculorum retineat figuram musculi; hepatis verò minimè, & grauia symptomata hepar affectum profert. *De locis affect.* Nuper vidi mulierculam cuius abdomen saxo durius erat, sub musculorum tamen idea ac charactere. *Historia ex ratione accommoda.* Emplastrum iussi admoueri de mucaginibus: rubicundior cùm euasisset locus, ac cùm cedere videretur aliquantulum, iussi pertundi, satisque altum infligi vulnus. Erupit maxima puris copia: euasit. Musculi illi abdominis crassissimam membranam habent: quæ nisi pertundatur, non vnquam ferè spontè erumpere poterit pus. Vidi propterea non sectos illos tumores in saxa abiisse, totumque mesenterium in saxum ferè inde commigrasse.

VIII.

Τοῖσιν 1 ὑδρωπικοῖσι τὰ γινόμενα ἕλκεα ἐν τῷ σώματι, οὐ ῥηϊδίως 2 ὑγιάζεται.

VIII. Vlcera 1 hydropicorum vix, imò ne 2 vix curantur.

1 Quæ ratione hydropis nascuntur.

2 Nam vlceri siccitate opus est, & humido primigenio: at vtroque fraudatur corpus hydropi implicitum. Nam ichor fœdus à tali corpore ad vlcus effluit: nec suo fruuntur genio partes corporis; tabescit enim in hydropicis calidum humidumque primigenium partium similarium. Hepar enim, in quo genius nutritius habitat, suo genio exuitur: nam nimium refrigeratur; hinc cunctæ partes siccantur similares, cùm nullo benigno tingentur madore nutritio. Vnde ergo spes redintegrandæ partis vlceratæ? nec enim illi affluit benignus sanguis (cùm hepar eum solummodo aquulentum proferat,) nec, si etiam afflueret, in sui naturam, fracta iam pars, à corporis totius deprauata œconomia, eum mitigare possit. Quare in omni specie hydropis insanabilia ferè sunt vlcera. Caue ergo tu ne cauteria inuras hydropicorum facilè corporibus. *Cautio cum historia.* Noui hoc euenisse in Doctore celeberrimoque Medico Vltraiectino: qui cùm ab aquâ fatigaretur, inuri suis cruribus vlcera iussit; at illa mox in gangrænam abibant, ac hominem abripiebant.

IX.

Τὰ 1 πλατέα ἐξανθήματα οὐ 2 πάνυ τι 3 κνησμώδεα.

IX. Pustulæ latæ 2 minus 3 pruriunt.

1 Quæ fiunt à pituita, in diaphoretico corporis habitu, si dysdiaphoretos fuerit habitus, pituita putrescit ac pruritum præbet, vt etiam melancholia interdum, vbi corpora cacochyma. *Pustulæ.*

2 Quam

2 Quàm fastigiatæ & acuminatæ: nam fiunt à bile,& ab intercepta transpiratione: alioqui tenuissima vis facilè perfluit.

Pruritus quid? Historia. 3 Pruritus est πάθος γλυκύπικρον, dolorifica voluptas, in cute excitata ab acri ichore. Vidi ictericos paruis pustulis sæpè obsitos; immensa quadam scalpendi libidine proritari ab acri bile quæ subtercus vtebat. Purgata bile, ac dissipata ab habitu corporis materia, quiescebant. Quare à prouisione totius vt expirare possit quæ habitu corporis concepta *Remedium.* contaminatio est, rectè decoctum salsæ ac ligni Indici præscribitur. Vt etiam aqua suauis, balnea.

X.

Dolorum capitis solutio vnde. Κεφαλὴν 1 πονέοντι καὶ περιωδυνέοντι, 2 πύον ἢ 3 ὕδωρ, ἢ 4 αἷμα ῥυὲν κατὰ τὰς ῥῖνας, ἢ κατὰ τὸ στόμα, ἢ κατὰ τὰ ὦτα, λύει τὸ νόσημα.

X. Ex capite 1 dolenti,& vehementer, effusione 2 puris, vel 3 aquæ vel 4 sanguinis è naribus aut ore, vel auribus, solet morbus solui.

1 A succorum copia vel qualitate: nam fit à vapore: discussione sola curatur.

2 Ab inflammatione conceptum si fit pus, vt sæpè euenit in longis malis capitis.

3 Id est, ichor. pepasmi participis succi biliosi, pituitosi, vel melancholici.

4 Sanguis si copiâ vel qualitate vitium fecit. Quasi dicat,& Medicus tot modis ac rationibus dolorem capitis soluet: habita tamen priùs prouisione *Noua ratio medendi.* totius. In magnis doloribus capitis Turcæ solent auriculas validissime fricare, mox nouacula scarificare; ac sanguinem elicere. Nostrates cantharidibus vesiculas pone aures excitant: & venam frontis secant. errhinis hoc etiam molimur; capitis lotione ex decocto agarici & florum chamæmeli.

XI.

Melancholicorum & nephriticorum remedium. Τοῖσι μελαγχολικοῖσι καὶ τοῖσι νεφριτικοῖσι αἱμοῤῥοΐδες ἐπιγινόμεναι, 1 ἀγαθόν.

XI. Melancholicis & nephriticis haimorrhoides superuenientes, 1 bono sunt.

Haimorrhoides duplices. *Geminæ sunt haimorrhoides, externæ & internæ. Externæ veniunt à vena caua ramo crurali: duas enim fundit ilias venas, & ramulum venæ sacræ, hæ etiam excurrunt in vesicam, pudendum, & vterum; internæ à splene oriuntur. Externæ fundunt fœculentum crassum sanguinem: internæ tenuem & splendidum sanguinem ferè elidunt: nam splenicus ramus talem à splene (qui arteriam recipit) sanguinem promit, lienemque exonerat. Externæ, hepar, renes, & vterum vendicant ab iniuria. Vnde cùm totum genus venosum exonerent, liberant à* *6. Epid. 3. & De tumoribus.* *metu pleuritidis, peripneumoniæ, maniæ, melancholiæ, & à tumoribus. Adustus sanguis ab internis prodire ferè solet, & purpureus. Vidi qui cùm haimorrhoidibus tentari solebant, cum vrina sanguinem effundebant ce*-*Historia.* *tis spaciis sine noxa. Ita mulieres noui, quæ mensium vice haimorrhoides fundebant.*

1 Nam tum reuellunt, tum euacuant sanguinem qui in vitio erat: quare diadosis illa præclarè ad salu-*Obseruatio practica.* tem facit & appâret. Quare hoc naturæ consilium imitari medici in his morbis debent: & etiam pedum v. nas aperire.

XII.

Αἱμοῤῥοΐδας 1 ἰηθέντι 2 χρονίας, ἢν μὴ μία φυλαχθῇ, κίνδυνος 3 ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι, ἢ 4 φθίσιν.

XII. Si quis hæmorrhoidas 1 diuturnas 2 sistere velit, nisi vna fluere sinatur, 3 hydropis vel tabis 4 metum adfert.

1 Quæ alicui consuetæ sunt fluere modesto & tempestiuo cursu. Recentes ergo supprimi possunt, si cauetis vt materia illa crassior sanguinis phlebotomiâ, vel pharmacia, vel diætâ auferatur, ac in meliorem temperiem flectatur.

2 Cùm metus adest nimiæ exhaustionis.

3 Palindrome in hepar, vnde scirrhus & oppressio caloris natiui hepatis à multo fœculento sanguine: vnde id loco sanguinis aquam reddit.

4 Si in pectus fiat metastasis, indeque vas istic rumpatur. vel si alia pars infirma est, eò fluet. vt hepar reiicit in pulmones, ita vel in latus, vel in caput, aut in habitum corporis protrudere poterit: vnde phagedæna, maniæ &c. Itaque vena aperta teneatur, vel vena in ea periodo secetur; vel fecis plenus sanguis purgetur, vel diæta remedium adferat. Cui-*Historia.* dam mediæ ætatis nimia præcipitatione fundebantur hæmorrhoides: cum medici & chemici cuncta tentassent, nec successissent, iussi vt vnâ intactâ, reliquæ tangerentur colcothare; ita appellant crassamentum illud ab vitrioli olei distillatione relictum. Ilico constitit. Viuit. Præstitisset tamen sensim aliquaque die id actum fuisse.

XIII.

Ὑπὸ 1 λυγμοῦ ἐχομένῳ 2 πταρμοὶ ἐπιγινόμενοι, λύουσι τὸν λυγμόν. *Singultus.*

XIII. Singultui 1 implicito 2 sternutatio superueniens singultu liberat.

1 A materiæ influxu quæ se insinuauit ventriculi tunicis, vnde irritatur expultrix vis.

2 Quæ est motus cerebri per nares confertim acto spiritu: quem motum sentiunt etiam musculi epigastrij, qui ventrem vnà comprimunt: ita extruditur materia influxa. In Conuiuio Platonis ita sedatur Aristophani singultus. Fit singultus à repletione, vel inanitione, aut ab acerrima materia, vel quòd contagione à neruosis partibus in sympathiam ventriculus trahatur; vel à vicinis, vt ab hepate. Singultuosæ febres sæpe fiunt ab acri flatu ventriculo concepto. *Remedium.* Remedio est si puppa ex anethi semine ac papaueris potui immitratur.

XIV.

Ὑπὸ ὕδρωπος ἐχομένῳ τὸ κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κοιλίην ὕδατος ῥυέντος 1 λύσις. *Hidrops cum alui fluxu.*

XIV. Hydropicis si aqua è venis in ventrem influxerit, soluit 1 morbum.

Cùm id fit confertim & copiosè, excussa aqua in intestina, quæ insedit cauæ hepatis parti: vel in vesicam, quæ insedit gibbis: vel quæ in ea quæ est ad lienem cauitate fluctuat, si per venas mesarrhaicas ab omento in intestina excidat. Vel si ea quæ inter peritonæum & intestina natat per occultos ductus in intestina vel vesicam feratur. Per occultos dico ductus, nam ita videmus eam interdum in pectus vel in pedes ferri. Anasarca nascitur cùm malum excluditur per exiguas venas in habitum corporis. Si tamen viscus vitiosum fuerit, non iuuat aqua abductio; ilico enim recrudescit. Si itaque duos menses laboratum fuerit hoc malo, actum est: viscus enim germen morbosum concepit. non propina hydragoga nisi integris ægri viribus.

1 Diadosi. Curandi itaque viam hîc aperit medendi præceptor, ab imitatione naturæ ductam. Sed *Cautio prænotanda.* notandum id, fieri non posse vt inualida medicina trahatur in intestina humor ille, qui natat infra peritonæum & intestina. Qui enim succo ireos, vel diarturbith aut bryoniâ, vel soldanellâ existimant se id efficere posse, falluntur. Hæc enim venis conceptam aquam facilè nisu effundunt, non abdomine natantem. Quare elaterio opus est: huius grana aliquot

remiscere

remiscere cum pilulis alephanginis: vel euphorbium remixtum in parua copia cum cassia recenter extracta præbeo.

XV.

Diarrhœa superueniens vomitui.

Ὑπὸ διαῤῥοίης ἐχομένῳ 1 μακρῆς, ἀπὸ ταὐτομάτου ἔμετος ἐπιγινόμενος, 2 λύει τὴν διάῤῥοιαν.

XV. In longa 1 diarrhœa, vomitus vltrò obortus diarrhœam 2 sistit.

1 Cùm iam materia praua vacuata est 1 non autem ineunte morbo. Hydropi si superueniat diuturna diarrhœa, bono est, si tandem vomitus superueniat à naturæ potentia: vel etiam artificiosa à molitione soluit morbum.

2 Reuulsione, & motu intestinorum contrario priori, alioque raptâ materiâ. Imitandum igitur est hoc remedium.

XVI.

Diarrhœa superueniens morbis.

Ὑπὸ πλευρίτιδος 1 ἢ ὑπὸ περιπνευμονίης 2 ἐχομένῳ, διάῤῥοια ἐπιγινομένη, 3 κακόν.

XV. A pleuritide 1 & peripneumonia vehemenmenti 2 afflicto si diarrhœa superuenerit, 3 malum.

1 Quarum vi iam languet vis naturæ.

2 Ob morbi magnitudinem; & partium, inflammatione obsessatum, necessarium vsum.

3 Nam vires fractas iam ab his morbis, exhaurit symptomaticus hic fluxus, cùm nihil ex foco morbi adimat, crebrisque laboribus desidendi ac perennibus vigiliis spiritus dissipet. Prætetea inde significatio fit, vim tractricem ac coctricem ventriculi ac hepatis, in contagionem trahi à thoracis morbis; ac retentricem intestinorum vim solui. Non ita noxia est diarrhœa ineuntibus his morbis, vel vbi pepasmi notæ explendescunt, si tunc euenerit. Lenibus itaque remediis ex Hippocratis sententia tentanda est aluus in peripneumonia & pleuritide, vt manna, sirupo violato & rosato laxatiuo, cassia, diacatholico, cum pauco rhabarbaro, electario lenitiuo, & de psyllio. Nam Hippocrates hîc non dicit diarrhœam cunctis pleuriticis & peripneumonicis malam esse, sed ἐχομένῳ hoc est vehementer ab his afflicto: ita vt ratione contagij, hepar, ventriculus ac intestina diarrhœam proferant symptomaticam. Itaque à vexatione harum inferiorum partium euenit diarrhœa, nam vexatum iniuriâ hepar non ampliùs trahit in se alimentum, nec sanguinem proferre potest; verùm etiam ventriculum affligit. At diarrhœa illa quæ moderatæ pleuritidi vel peripneumoniæ superuenit, hæc quia non nascitur ex κακοπραγίᾳ viscerum, bonis ægrorum rebus euenire potest: vt antea dixi. Obseruabile etiam num ab ingestis nata fuerit diarrhœa, & non à vi morbi. Vidi nobilem pleuriticam: huic ad statum ferè immanis fluxus alui superuenit. Præscripsi illi vsum sirupi myrtillorum, ac Summi Dei beneficio seruata fuit.

Cautio practica.

Historia.

XVII.

Opthalmia remedium.

Ὀφθαλμιῶντι 1 ὑπὸ 2 διαῤῥοίης ληφθῆναι, 3 ἀγαθόν.

XVII. Oculi ex 1 inflammatione laborantem, 2 diarrhœa corripi, 3 bonum.

1 Ab acri materia, & sanguine cui mixta sit pituita salsa.

2 Siue arte, siue vltrò erumpat.

Obseruatio practica.

3 Nam reuellit, & vnà euacuat ab oculo. Quare si natura id vltrò non fecerit, pharmacia hoc agemus. Si valida phlegmone occupauerit oculum, venam seca, cucurbitas ceruici admoue: purga. dolorem mitiga. digere. In magnis doloribus foue oculum decocto maluarum, chamæmeli, & seminis fœnugræci. tandem collirio, quod alibi discripsimus, illinc.

Lib. 2. Methodi nostri vbi de colliriis.

XVIII.

1 Κύστιν διακοπέντι, ἢ 2 ἐγκέφαλον, ἢ 3 καρδίην, ἢ 4 φρένας, ἢ τῶν ἐντέρων τι τῶν 5 λεπτῶν, ἢ 6 κοιλίην, ἢ 7 ἧπαρ, θανατῶδες.

Vulnera interna.

XVIII. Vesica 1 pertusa, aut 2 cerebro, 3 corde, 4 diaphragmate, tenui 5 intestino, 6 ventriculo, 7 hepate, mortiferum.

1 Valido vulnere si secetur, ita vt cauitatem feriat. Id sanè est calamitosum: nam, quia exanguis, non potest coalescere. & inflammatio superueniens illi funesta est. Diacopas vocat grauissima vulnera.

2 Nam pars princeps & spermatica. Galenus hîc dicit se vidisse curatum cerebrum vulneratum.

3 Vsque ad ventriculum si peruaserit læsio, ilicò moriuntur: alioqui si caro sola læsa fuerit, nec peruaserit vulnus in sinum cordis, superueniente phlegmone primo aut secundo die abripiuntur.

4 In eius parte tendinosa & membrana, vbi eius initium.

5 Ægrè curantur ob tenuitatem, quodque perpetua bile rigentur. Si ea parte vulneratur qua mesenterium attingit, ob venarum eò venientium magnitudinem quæ plurimum sanguinis fundunt, plerumque calamitosum: in aliis partibus curata vidi, cùm nec phlegmone nec dolor vllus superuenirent.

6 Quia neruosæ partes dehiscunt vulnere laceræ. In crassis etiam intestinis parua & tectâ inflicta, non transuersim, vulnera, non ita lethalia sunt. Ventriculi superior pars maximo percutitur periculo.

7 Si parenchyma & venæ feriantur, ex copioso effluxu sanguinis moriuntur. Galenus negat curari posse. Vulneta quattuor ex caussis calamitosa sunt; vi symptomatum superuenientium, vt si luxationi cum vulnere delirium superuenerit. secundò, quòd pars cuius officio vita carere nequit, validè afflicta sit. tertiò, quòd malum malo se nectat, vt si loco sit tali vulnus quo remediis non patet aditus: vel si spiritus & sanguis confestim se effundant; vt si caua vena laceretur. quartò, ex euentu cùm insanabile sit vulnus, quod alioqui redintegrabile erat: vt si toxico arma fuerint tincta, vel si cacochymia corporis sit ingens, æger ve si susque deque vixerit.

Vulnera quæ ex causis calamitosa.

XIX.

Ἐπὴν 1 διακοπῇ ὀστέον, ἢ 2 χόνδρος, ἢ 3 νεῦρον, ἢ 4 γνάθου τὸ λεπτὸν, ἢ ἀκροποσθίη, οὔτε αὔξεται, οὔτε ξυμφύεται.

Partes rescissæ quæ non redintegrantur.

XIX. Vbi præcisum est 1 os, aut 2 cartilago, vel 3 neruus, aut genæ 4 pars tenuis, vel præputium, neque augescit iterum, neque coalescit.

Partes seminales non possunt iterum redintegrari: verum aliquid renascitur loco ablatæ partis; forma & materia dispari à primaua parte. nam tanta spermaticæ materiæ copia non circumfluit corpus, vt terna dimensione in nouam sobolem illa fœcunda sit. Quare ferruminantur ac coagmentantur laceræ hæ partes materia dispari. Dicat quis, Cur spermaticæ partes non redintegrantur à semine; cùm totum tamen corpus crescat vi seminis in omnem dimensionem? Resp. seminales iam partes ætate sunt factæ sicca durioresque, & vegetatiuis in vtero formatrix erat. ægrè enim forma talis iam editur partium, natura fractâ potentia: adde quòd pars læsa viribus non ita valeat vt olim in vtero: nec eadem copiâ ac bonitate gignitur ea materia spermatica.

1 Magno vulnere. nam os durum est, nec potest molli substantiæ iungi.

2 Vt narium, auriũ: nam ad ossis naturam accedit.

3 Nam est pars spermatica.
4 Vt ad palpebras,& labrum.

XX.

Ἢν ἐς τὴν 1 κοιλίην αἷμα χυθῇ παρὰ φύσιν, ἀνάγκη 2 ἐκπυηθῆναι.

Sanguinis grumi.

XX. Si sanguis 1 in ventrem effusus fuerit præter naturam,necesse est vt 2 suppuretur.

1 Vt in thoracem,ventriculum,& intestina, vesicam,vterum, & cerebrum, ita in interstitia musculorum.

2 Et vt putrescat;modò moram ibi trahat : vt si menses in vtero sex vel quinque retineatur. Suppuratur,inquit,hoc est in pus abibit, vel linescet, vel grumescet.nam hîc impropriè vtitur ea ratione Hippocrates.Familiaritas venis ingenita est cum sanguine,quæ facit vt in his naturalis locus sit sanguinis: quæ causa est quòd istic nunquam congelescat sanguis.Sed cùm substantia, naturæ maximè consocialis putrescit, eò deteriore putredine afficitur,quo naturæ erat familiarior:quod ex seminis putredine elucet,nam horrenda symptomata id proferre solet.

XXI.

Melancholicorũ varices & haimorroides.

Τοῖσι 1 μαινομένοισι 2 κιρσῶν ἢ 3 αἱμορῥοΐδων ἐπιγενομένων, τῆς μανίης 4 λύσις.

XXI. 1 Insanientibus si 2 varices superueniant aut 3 hæmorrhoïdes,insaniam 4 soluunt.

1 Vt melancholicis , & qui sine febre insaniunt.

2 Id est, in cruribus venarum tumor & in femore,cum cutis nigrore,à crasso & flatulento sanguine.fiunt etiam in hypogastrio,scroto , & inguinibus, genis,mammis.

3 A crasso & adusto sanguine.

4 Metastasi à capite ad crura & ad haimorrhoïdes.Hîc secanda est vena ad malleolum , & multum sanguinis detrahendum : castigandaque sanguinis consistentia diætâ.

XXII.

** ῥεύματα vel ἀλγήματα*

Dorsi dolores.

*Ὁκόσα * 1 ῥήγματα ἐκ τοῦ 2 νώτου ἐς τοὺς ἀγκῶνας καταβαίνει, 3 φλεβοτομίη 4 λύει.*

XXII. 1 Ruptiones quæ à 2 dorso ad cubitum feruntur,venæ 3 sectio 4 soluit.

1 Vel dolores,vel fluxiones. In rhegmate, musculis intextæ fibræ diuelluntur. In rheumate labitur materia à capite in dorsum & spinalem fistulam *ἀλγήματα* fiunt à plethora & flatu , vel acri à sanguine.

2 Vt etiam ex ceruice & humeris.

3 Ex Brachio opposito,vel ex crure eiusdem lateris,dum adhuc ruit humor.

4 Reuellendo & vacuando. Ad deriuandum verò propior dolori vena erit pertundenda; cùm , nimirum,iam constitit fluxio.

XXIII.

Tristitia & metus.

Ἢν 1 φόβος καὶ δυσθυμίη πολὺν 2 χρόνον διατελέῃ, 3 μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον.

XXIII. Si 1 metus cum tristitia perseuerent longo 2 tempore, 3 melancholicum hoc est.

1 Sine causa manifesta & cum nulla ratione : & propterea dicit,longo tempore.

2 Nam animæ nostræ substantia constat ex splendido æthere ; odio propterea habet obscuros spiritus & tenebras, easque abhorret & pauet. tales autem fiunt à vapore succi melancholici.

3 Nam animi actiones sequuntur temperiem corporis& humorum:eorumque splendorem vel obscuritatem sentit anima per spiritus. Nam splendidi spiritus animo afferunt species sub amœna idea : at atri, horrendas tristesque imagines animo exhibent. Si sanguine ab vsto melancholescat homo, interdum ob splendorem , ridet.Timor,mœror, & melancholia, sibi inuicem operam dant, nam melancholia timorem & mœrorem, hi iterum melancholiam pariunt. Præcautionis ergo ratione purgetur melancholia, venaque secetur,si sanguine circumfluit.victum qui euincere potest crassitiem succorum , instituat. Cùm autem in corrupteram rapitur melancholia,quòd euacuata non fuit,enthusiasmum profert,& spectra miranda ab indicibili qualitate. Cùm *δυσθυμίαν* diuturnam animaduerteris, quæ zelorypiam facit, caue ne armorum illi copia fiat. Admonui aliquando amicos frustrâ;nam id ridebant; de quodam qui posteà se & vxorem interfecit cultello.

Remedium.

Cautio & historia.

XXIV.

Ἐντέρου ἢν διακοπῇ τῶν λεπτῶν τι, οὐ ξυμφύεται.

XXIV. Si quod gracile intestinum persectum sit,non coalescit.

Delendus est hic Aphorismus,nam anteà scriptus.

VXX.

Ἐρυσίπελας ἔξωθεν μὲν ἔσω τρέπεσθαι, οὐκ ἀγαθόν· ἔσωθεν δὲ ἔξω, ἀγαθόν.

Erysipelas.

XXV. Erysipelas foris intrò verti,malum:intùs verò foras,bonum.

Repercussionũ vbi nullus locus.

Quasi dicat,in erysipelate non validè est refrigerandum:nam bonis ægrorum rebus fit mutatio intus foras. Laudatur enim semper exclusio in partes. Quare non repelle vbi morbus est malignus , natura debilis, materia copiosa & acris , cum phlegmone viscerum. ita in pleuritide & peripneumonia non repercutimus materiam , nam repressus intrò sanguis augeret horum viscerum phlegmonem. Quicquid igitur ex visceribus ad cutem abit,non debet retrudi. Excludenda tamen est causa antecedens interdum phlebotomiâ & pharmaciâ;seróque lactis propinato, ac iulabiis temperandus feruor. quin topica frigida & humida admouemus,non tam repressionis quàm temperationis gratiâ.Si causa antecedens non magna subsit , lintea smegmate aqua soluto madentia admouemus optimo successu:maximè si acerrima vel maligna fuerit materia , & si viscus germen morbosum habet,vel si senex fuerit,aliave de causa vires titubârint. Præclarum remedium est stercus recens bubulum , si in sartagine coquatur cum aceto,adiectis floribus chamæmeli & sambuci,vt fiat cataplasma:quod tepidè admouetur. Ex aceto rosato & ex aqua ranarum coquitur myrrha , & ea aqua admouetur.

Practica admonitio.

Remedium.

XXVI.

Tremor in causo.

Ὁκόσοισιν ἂν ἐν τοῖσι καύσοισι τρόμοι γίνωνται, παρακοπὴ λύει.

XXVI. Quibuscnmque ex causo laborantibus tremores gignuntur,delirium hos soluit.

Hoc est a delirio in mortem abeunt quasi resoluti antè:nam neruosum genus affligitur valdè , vbi à causo tremor superuenit. Itaque illud λύει , pro resolutione totius corporis interpretor. Nam ille tremor metastaseos indicium est ad partes nobiliores: nam à venoso genere excutitur malum in neruos , meningas , & inde in cerebrum eiusque in substantiam,& tunc cedit tremor in delirio , quod tandem resoluit totum corpus. Hunc sensum

Aphorismi esse, me experientia docuit. Vndique ita illud perniciosum est. Sed si illud λύει propriè dictum ab Hippocrate velis, certe ironia dictioni suberit: minimè enim delirium soluit tremorem ad salutem, sed ad mortem. quare non τῆς νόσου λύσιν, ἀλλὰ μετάστασιν σημαίνει. Sæpe cùm venam tentat manus, pollice in aduersa manus ægroti parte, senties subsultantes neruos, variéque exilientes sub pollice, & etiam ipsis digitis quibus pulsum examinas hoc senties, id calamitosum in causis, vbi iam principium superauit morbus.

Obseruatio practica.

XXVII.

Euacuatio subitanea, vbi magna sunt vasa, periculosa.

Ὁκόσοι ἔμπυοι ἢ ὑδρωπικοὶ καίονται ἢ τέμνονται, ἐκρυέντος τοῦ πύου ἢ τοῦ ὕδατος 2 ἀθρόως, πάντως 3 ἀπόλλυνται.

XXVII. {Quicumque empyi vel hydropici 1 vruntur aut secantur, si pus aut aqua 2 vniuersim effluxerit, certò 4 moriuntur.

Veteres empyema vocabant puris collectionem, rupto vel non rupto tumore, & in quauis corporis parte. Alij pus contentum in thorace solùm appellant empyema. Fit ex peripneumonia, vel angina, vel quòd serosa materia irruat ex capite in pectus, vel à corde, aut à toto corpore, vel ex abdomine aquulento, vel ex pulmonum vase aperto. In inflammata autem parte colligitur pus cùm intra 14. aut 20. diem non expectoratur. Ab his diebus tum si supputes ad vigesimum vel 27. aut 34. aut 40. vel 60, rumpitur, vt nimirum acriar vel crassior fuerit humor, & pars vt fuerit. Hoc ita effusum nisi intra 40. dies excludatur, à die suppurationis, in tabem trahit, vel suffocat. tabem, corruptis pulmonibus: suffocat, si copia obruat.

1 Cùm scilicet aliorum remediorum vis victa iacet. Maximè cùm summa respirandi difficultate tenentur, quæ nascitur ob angustiam regionis thoracis interceptæ. Si reuiuiscat aqua à decimotertio, sensim eliciatur.

2 Hoc est, per libras; cùm vncia vna, ad quattuor vsque, secundum vires, erat exhaurienda tantùm. Semel id fiat die, dum duodecimum ad diem ventum sit, tunc liberè effluat si quid supererit.

3 Syncope, à dissipatis spiritibus, ob oscula arteriarum quæ aperiuntur liberata à mole prementis aquæ: cùm iam etiam antè à cacochymia satiscerent vires. Erasistratus dicebat se id vsu compertum habere, vniuersim emissam materiam, febres ac mortem inuehere. Immutatur enim subitò omnium viscerum habitus, quæ mole primùm turgebant; & puris acrimoniâ tenerrima vasa reddita facilè dehiscunt, cùm non ampliùs aquæ mole premuntur: quo tegmine subitò abducto, ruunt spiritus foras. Hoc etiam in aliis abscessibus locum habet, vbi magna vasa adsunt, quæ à pure separata, eo præsente adhuc conniuent. In hac medela valeant vires, absit febris valida; nondum ventum sit ad cachexiam: viscera ac pus nondùm corruptelam habeant. Sed ante sectionem lacte vel euchymis nutriatur bene æger. Primò vtemur vesicatoriis, deinde cauteriis potentiâ: si hæc non satisfecerint, veniemus ad actu cauteria; tandem his irritis, seca empyum. Quæ autem cauteria sub mento, sub mammis & sub scapulis imponuntur, faciunt ad auersionem causæ antecedentis, quæ ex capite in thoracem fluit.

Erasistrati sententia.

Cautiones ad rectè curandum.

XXVIII.

Podagra & caluities.

1 Εὐνοῦχοι οὐ 2 ποδαγρῶσιν, οὐδὲ φαλακροὶ 3 γίνονται.

XXVIII. 1 Eunuchi ex 2 podagra non laborant nec fiunt 3 calui.

1 Frigidiores redditi toto corpore.

2 Fit podagra, cùm in imbecilles artus effunditur humorum copia. Illa est à desidiâ, luxuriâ, helluatione, & generosi vini potione ante cibum. Propterea etiam hac ætate, extra veneris vsum eunuchi podagrâ affliguntur. Olim ex temperantia, pura erant corpora & fortia, nec immoderata Venus subducebat neruis suum genium; sed succi natiui plena erant, nec excrementis replebantur. Arthritici primùm fiunt podagrici.

3 Nam pilorum focus non resiccatur, & à genuino madore densam gerunt cutem.

XXIX.

Podagra mulierum.

Γυνὴ οὐ 1 ποδαγρᾷ, ἢν μὴ τὰ καταμήνια αὐτῇ 2 ἐκλίπῃ.

XXIX. Mulier ex podagra 1 non laborat, nisi menstrua illi 2 deficiant.

1 Vera æuo Hippocratis sententia, cùm à luxu & libidine essent alienæ.

2 Aut parcâ fluant manu. Nam vt pedes artusque hoc malo affligantur, necesse est vt sit sentina ac scaturigo succorum; nec enim artuum imbecillitas solitaria hoc malum euocat. Sentinam verò hanc exhaurit menstrua purgatio. Quare cùm mulier laborat ex tali morbo qui à cacochymia venit, excita huic menses.

XXX.

Παῖς οὐ 1 ποδαγρᾷ πρὸ τοῦ 2 ἀφροδισιασμοῦ.

Podagra puerorum.

XXX Puer ex podagra 1 non laborat antequam 2 Venerem exercuerit.

1 Nisi à parentum semine illa podagra nata fuerit, & maximè cùm parentes lue venerea contaminati fuerunt: quod malum ignotum fuit Hippocratis æuo. Hippocrates tamen maximè Veneri ascripsit hoc malum articulorum.

2 Tunc grauem vocem edunt, magnaque fit commutatio seminis & succorum, qui tunc in imbecilles artus se effundunt.

XXXI.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν 1 ἀκρητοποσίη, ἢ 2 λουτρὸν, ἢ 3 πυρίη, ἢ 4 φλεβοτομίη, ἢ 5 φαρμακείη λύει.

Causa docet morbifica quid sit agendum.

XXXI. Dolores oculorum 1 vini potus, vel 2 balneum, aut 3 fotus, vel 4 phlebotomia, vel 5 pharmacia soluit.

Hoc est, vt fuerit varia causa morbi, ita etiam varius eius esse debet modus auferendi; ab amotione scilicet causæ antecedentis.

1 A causæ antecedentis euacuatione, cùm crassus oculos occupauit succus: hunc enim vinum validum ac tenue discutit.

2 Cùm à fumo vel vapore concepta molestia est.

3 Cùm oculos incurrit acerrimus succus. Tunc fiat fotus, qualis est fœnugræci decoctio cum spongia. Nam si reliquum corpus purum fuerit, ilicò curabitur, exhaustis succis qui influxerant. Quod si corpus irriguum humoribus fuerit, fotus hoc indicabit. nam ilicò à fotu mitescet aliquantulum dolor, ob exhaustos humores qui oculo insederant: sed mox recrudescet, quòd fotus æquè nouum fluxum accersat, ac insidentem dissipet succum.

4 Si fit ex sanguine.

5 Si à succo prauo fuerit. Præclaras huius euentus enarrat historias Galenus ad hunc Aphorismum. Alij habent φαρμακοποσίν.

XXXII.

Balbuties.

1 Τραυλοὶ ὑπὸ διαρροίης 2 μάλιστα ἁλίσκονται μακρῆς.

Alui profluuium. ψαύλωσις, ψελλότης, ἰσχνοφωνία, μογιλαλία.

XXXII. Linguâ 1 titubantes diarrhœis 2 diuturnis plerumque implicantur.

1 Triplici vitio afficitur in sanis hominibus lingua, vnde quidam trauli dicti, qui scilicet aliquam litteram pronunciare perfectè nequeunt. Psellí qui prætermittunt litteram vel syllabam. Ischnophoni, qui balbutiunt ita vt continua serie non nectant syllabas. Cuncta hæc vitia intelligere videtur hîc Hippocrates.

2 Nam his imbecillis est lingua ob intemperiem humidam totius corporis, vel cerebri. Et quibus lingua humescit, eisdem plerumque & aluus: nam est eadem membrana quæ vestit ventriculum & linguam. Hanc igitur ob causam cùm titubat lingua, diarrhœæ metum adferet. Quasi dicat, talia corpora cautè purganda sunt, ne præcipitentur in fluxum. Sed sunt plurimæ aliæ causæ quæ offensam linguæ præbere possunt: vt linguæ breuitas, palati aliena formatio, dentium inopia, vinculum linguæ duplicationem adferens, vnde ἀγκύγλωσσοι, vel quod paralysi ferlatur lingua.

XXXIII.

Acidus ructus frigoris nota.

Οἱ ἐξυρεγμώδεες οὐ πάνυ τι πλευριτικοὶ γίνονται.

XXXIII. Acidum qui eructant, non sunt pleuritidi obnoxij.

Nam hi sunt pituitosi; & pituita densior est quàm vt facilè subeat tunicam costis intextam. Quin etiam modi homines toto corpore algosi sunt. Nam acidi ructus sunt à ventriculo frigido. Quin si salsa etiam fuerit pituita, aluum mouebit: at tales, pleuritidis vitant facilè inuasionem. Quare vera pleuritis hos non fatigabit. Sæpe euenit tamen ab aquosa tenuique pituita pleuritis in his regionibus, sed illa non vera est ac exquisita. Summâ prudentiâ hic Aphorismus scriptus fuit. Nam in his corporibus frigidis ac pituitosis, sæpe grauissimi dolores laterum à flatibus oriuntur, fotibus mitigandi. Si venam pertuderis, necabis. Vidi formosissimam mulierem, quæ cum flatibus obnoxia esset, ac cùm cenasset liberaliùs, noctu in acerbum lateris dolorem coniecta fuit. Ilicò à secta vena periit.

Cautio practica, & historia.

XXXIV.

Varices, & caluities.

Οἱ φαλακροὶ, τουτέοισι κιρσοὶ μεγάλοι οὐ γίνονται· ὁκόσοισι δὲ ἂν φαλακροῖσιν ἐοῦσι κιρσοὶ ἐπιγένωνται, πάλιν οὗτοι γίνονται δασέες.

XXXIV. Qui calui fiunt, his varices magni non eueniunt: quibus verò caluis vatices superueniunt, ii rursus comantur.

Cùm id fit ab humoris vitio qui deponitur ad varices vel ad haimorrhoides, ita enim vel diadosi auertitur, vel euacuatur, vndique reuellitur. Nam à prauis succis exuritur interdum caput capillis, qui si in crura deponantur, reuiuiscunt pili, cùm non amplius eorum radices inquinentur à fœdo succo. Eadem tradit Aristoteles de historia animalium. Quasi dicat Hippocrates, si decidui capilli fuerint, purga corpus, quò materia fœda quæ in caput fluit abducatur. Quare euacuari debebit materia etiam à medico, qua in caput viam affectat.

Vsus.

XXXV.

Hydrops tussi superueniens.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι 1 βὴξ ἐπιγινομένη, 2 κακόν.

XXXV. 1 Tussis si hydropicis superueniat, 2 malum.

1 Quæ primùm non aderat; translatâ materiâ ab imo ventre in pectus, (non autem à catarrho illabente in pectus) nam id calamitosum. Nasci vel etiam potest à tumido hepate; quo deorsum pendulo, diaphragma vnà deorsum rapit, vnde sicca tussis: vel diaphragma mole materiæ opprimitur.

2 Nam bronchia plurimùm implentur aquâ, vnde suffocantur. & spirandi difficultas præcessit.

XXXVI.

1 Δυσουρίην φλεβοτομίη λύει. τάμνειν δὲ τὰς 2 εἴσω.

XXXVI. Vrinæ 1 difficultatem dolorificam soluit phlebotomia: secare autem oportet 2 internas venas. *Dysuria.*

1 Ab inflammatione vesicæ. Tunc febris potens adest.

2 Cubiti, quæ basilica dicitur; & malleoli, quæ saphæa vocatur; interna est: nam externa ischiatica appellatur: hanc ad deriuationem, illam ad reuulsionem secamus. Acrimonia vrinæ, & vesicæ imbecillitas, huius etiam difficultatis causa est: quæ tamen aliquando à plethora nascitur. Vbi acrimonia fatigat, vtatur emulsione seminum frigidorum, & papaueris albi ex sero lactis, vel decocti iuiubarum & glycyrrhizæ. Si fit ab imbecillitate, vino tenui vtatur cum nuce mytistica; vel folia ribes nigri illi immacerentur. Sumat puluetis myrrhæ semiscriptulum cum sirupo violato; id sæpe agat: vel bibat lixiuium factum ex cineribus rorismarini ex vino albo factum. *Remedium.*

XXXVII.

Ὑπὸ 1 κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα γενέσθαι ἐν τῷ τραχήλῳ 2 ἀγαθόν· ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

XXXVII. 1 Anginâ detento si tumor appareat in collo, 2 bonum: nam foras vertitur morbus. *Translatio materiæ morbificæ feliciter fit foras.*

1 Ab inflammatione laryngis.

2 Diadosi ab internis ad exteriores. Quare ex Hippocratis consilio, omnia admouebimus vt foras prodeat in collum materia. Tale est emplastrum quod coquitur ex nido hirundinis, ex decocto maluarum, meliloti, ficuum, sambuci florum; additur theriaca & crocum. Ita litus ex adipibus, & oleo amygdalino cum croco. *Remedium nobile ad anginam.*

XXXVIII.

Ὁκόσοισι κρυπτοὶ 1 καρκίνοι γίνονται, μὴ 2 θεραπεύειν βέλτιον. θεραπευόμενοι γὰρ ἀπόλλυνται ταχέως· μὴ θεραπευόμενοι δὲ, * πολὺν χρόνον διατελοῦσι. *βίον.

XXXVIII. Quibus 1 cancri occulti nascuntur, non 2 curati præstat: curati enim subitò intereunt; non curati verò diutiùs viuunt.

1 Id est, tumor inæqualis, dolorificus, durus, liuidus, à bile atra quæ ex bile flaua nata fuit.

2 Quia est pepasmi expers. Licet tamen sedare dolorem, detergere sordes, mouere haimorrhoides, secare venam, & purgare. Id sanè obseruatum est, duplex in cancro venenum esse, vnum putrefactiuum, alterum corrosiuum. Si itaque ei admoueas calida ac humida remedia, quæ pus promouere solent in apostematibus ac vlceribus pepasmi capacibus, inde in altam putredinem degenerabunt, cunctaque vicina putrilagine contaminabunt. Quodsi illam fœditatem causticis castigare volueris, surget alterum quod in cancris venenum est corrosiuum, ac vicina cuncta exuret. Quare non irritandus cancer. Optimè ad solatium hîc facit succus geranij illius quod herbam Roberti appellant, si misceatur cum aqua seminis ranarum: ac mox emplastrum ex plumbo mercurialato applicetur. Vidi illustrem puellam ab empiricis in calamitatem tractam: dum scirrhosæ illius mammæ alius *Obseruatio practica.* *Tale descripsimus libro primo Methodi.*

nostræ ad praxin, capite De unguentis, in vltima editione. Historia.

alius cauterium, alius calidum ac humidum cataplasma admonuisset. Si in superficie corporis constitit, benè exscinditur, si radicitus auelli vnà cum venis nigricantibus possit. Initio itaque curabiles sunt; cùm solùm propagant fibras suas; sed tamen non omnes, sed in quibus nulla reliqua in auulsione remanet fibra. quin tales interdum pharmacia & phlebotomia eluuntur. Cùm insedit insigni venæ, arteriæ, aut neruo, curari sectione aut vstione nequit. Lacte etiam tepido fœliciter placatur cancer.

XXXIX.

Spasmus & singultus vnde.

Σπασμὸς γίνεται, ἢ ὑπὸ 1 πληρώσιος, ἢ 2 κενώσιος, οὕτω δὲ καὶ 3 λυγμός.

XXXIX. Conuulsio nascitur vel à 1 plenitudine vel ab 2 inanitione: eodem etiam modo 3 singultus.

1 Cùm nerui implentur humore crasso & viscido: quod fit dum coacetuant, imbecillitate tacti, hos succos: vel quòd hi aliunde affluant: vel quòd punctione violentur, à qua sordes vellicant neruos.

2 Vt in febribus ardentibus: & ab elleboro.

Singultus quid differat, & quid commune habeat cum spasmo.

3 Qui est motus quidam conuulsiuus, & prouenit ab eisdem causis à quibus conuulsio, nimirum à plenitudine, & ab inanitione, & repente se reuellit ventriculus ad suum initium, hoc est ad tonos illos suo orificio insertos. Differt à conuulsione tractionis ideâ, loci laborantis naturâ, & symptomatis specie. Symptomatis specie, nam singultus fit à naturalis facultatis vi, quæ excernit quod immissum tunicis ventriculi, vellicat. Neruos enim illos maximos habet non motus, sed sensus causâ. Tractionis ideâ differunt; spasmus enim sola tractione absoluitur: at singultus euenit contractione & dilatatione; nam primùm se pandit in maiorem nisum ventriculus, quo fortiùs se stringat. Loci laborantis naturâ etiam differunt. nam spasmus musculo proprius est, singultus ad ventriculum pertinet. Spasmus symptoma est causæ morbificæ; singultus est opus naturæ, id est, causæ expultricis. Vbi à plethora est nata conuulsio, venæ sectio solatio est: vbi ab exhaustu, balneum tepidi olei conuenit.

Remedium

XL.

Ὁκόσοισι περὶ τὸ ὑποχόνδριον 1 πόνοι γίνονται 2 ἄτερ φλεγμονῆς, τουτέοισι 3 πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸ πόνον.

Hypochondriorum dolor diuturnus.

XL. Quibuscumque 1 dolor 2 sine hypochondriorum inflammatione excitatur, his 3 febris superueniens dolorem soluit.

1 In parte non principe.

2 A crassa & frigida pituita, & à flatu.

Remedia.

3 Nam calor febrilis discutit, & materia per vrinas & intestina excluditur. Igitur nos, imitando vtemur fortibus tenuantibus, discutientibus, coquentibus: facculis, spongiis. Modò, vt admonet hîc Hippocrates, nec febris, nec inflammationis, nec mordentis materiæ, vnde dolor, excusatio afferri possit.

XLI.

Abscessus latentes in corpore.

Ὁκόσοισι διαπύον τι ἐὸν ἐν τῷ 1 σώματι μὴ διασημαίνει, τουτέοισι διὰ 2 παχύτητα τοῦ πύου, ἢ τοῦ 3 τόπου, οὐκ ἀποσημαίνει.

XLI. Quibus pus in 1 corpore nullam de se notam præbet, ob sui 2 crassitudinem, 3 aut loci, non se prodit.

1 Vt in pulmone & hepate, cùm dolores præcesserunt.

2 Vt in tumoribus frigidis.

3 Vt vbi cutis solida, scalpello incidi debet, vel pyrotico: aut pus & cutem rarefacias. Ita abscessus latitant nonnumquam in imis corporis partibus, ob partis crassitiem incomperti, vel ob puris crassitiem. Vidi plurimos à faro sectos, qui perennibus querelis miserè vixerant, quibus ingens apostema saxeæ ferè duritiei pancreas occupauerat. Vidi cui hepatis parenchyma, illæsâ solâ superficie in pus versum fuerat, sub languidâ febre ac frequenti lipothymiâ solum. Ita sæpe notaui in abdominis musculis pus delituisse diu, quod tandem in saxosam duritiem abiens subiectas partes eâdem calamitate afflabat.

Historia.

XLII.

Ἐν τοῖσι ἰκτεριώδεσι τὸ ἧπαρ 1 σκληρὸν γενέσθαι, 2 πονηρόν.

Icterus.

XLII. Ex ictero laborantibus, iecur 1 durum fieri, 2 malum.

1 Nam ea durities est à phlegmone vel à scirrho: si cum febre, erit à phlegmone: si illa durities sit febris expers, à scirrho erit.

2 Nam scirrhus in hydropem abit; inflammatio in scirrhum. Sine hypochondrij duritie interdum κριτικῶς natura bilem ad cutem pellit, vnde icterus salutaris. Fit etiam non bene à viscerum interdum intemperie, aut à venenata succorum qualitate, vt à morsu viperæ. Vidi quendam statæ ætatis robustum virum, qui sæpe genio indulgebat, hic in pleuritidem tractus fuit. A vena secta expuebat flaua admodum, & crassa, quarto die in icterum abiit, excrementis biliosis, nimirum vrina, & alui: septimo sudauit vehementer. Purgabatur interdum manna cum rhabarbaro. Et quia virulenti aliquid adesse videbatur, conquerebatur validè ad xiphoïdem cartilaginem de dolore. iussimus decocto pectorali & cichoraceo incoqui scordium & aliquid martubij, vtque interdum scriptulum vel semidrachmam theriacæ sumeret. euasit.

Historia.

XLIII.

Ὁκόσοι 1 σπληνώδεες ὑπὸ δυσεντερίης ἁλίσκονται, τουτέοισιν ἐπιγενομένης 2 μακρῆς τῆς δυσεντερίης ὕδρωψ ἐπιγίνεται, ἢ λειεντερίη, 3 ἀπόλλυνται.

Dysenteria splenеticorum

XLIII. Qui 1 splenetici à dysenteria corripiuntur, eaque si longa fuerit 2, his hydrops vel lienteria superuenit, & 3 moriuntur.

1 Quibus induruit splen à melancholia. Id est, quibus imbecillior lien colligit plurima inquinamenta; eaque si non effundat per vas splenicum, vel per vas breue in ventriculum.

2 Si modum non seruat Id fit, quòd materia computruit, quæ, sine dubio, longa die soluit intestinorum robur, vnde lienteria. Vel inde refrigeratur ac frangitur vis hepatis, vnde hydrops. Dicit μακρῆς: nam alioqui si breui peragat suam historiam ac criticôs, dysenteria (à sanguine melancholico) bono euentu superuenit. Post quadragesimum diem solet exulcerare intestina effluens sanguis melancholicus: cùm æstuare cœpit, aut cùm cunctando putrescit, vel fit acriore fusco remisceatur.

3 Fraudato corpore suo genio, vigiliis, ac desidendi assiduo conatu. Et lienteria à dysenteria est calamitosa. Si itaque lien immemor reddatur sui officij, purgetur; aluusque humescat enemate: & topica attenuantia admoueantur; & emittentia: vt emplastrum ex ammoniaco & hordeo, dentur myrobalanorum cortices cum rhabarbaro: vel dilutum rhabarbari, in quo crassamentum rhabarbari expressione elisum sit.

Remedium.

XLIV.

Ὁκόσοισιν ἐκ στραγγουρίης 1 εἰλεὸς *, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν 2 ἀπόλλυνται, ἢν μὴ 3 πυρετοῦ ἐπιγενομένου ἅλις τὸ 4 οὖρον ῥυῇ.

* ἐπιγένηται

Ileos.

XLIV. Quibus à strangurie fit ileos, 1 septem diebus 2 pereunt, nisi, superueniente 3 febre, copiosa 4 vrina fluxerit.

1 A materia

1 A materia crassa flatulenta; quæ vesicæ collum obstruit; hinc enim turget vesica ab vrina, & intestinum opprimit.

2 Dolorum acerbitate, & excrementorum palindromè ad partes principes. nam vrina etiam refluit ad nobiles partes.

3 Quæ exhaurit flatus, & renuat materiam quæ obstruebat.

Casus. 4 Quia si febris sine vrinæ promotione accesserit, erit symptomatica inflammationis Vt vidi in quadam matrona, quæ septimo die ab hoc malo obiit.

XLV.

Vlcera difficilia. Ἕλκεα ὁκόσα ἐνιαύσια γίνεται, 1 ἢ μακρότερον χρόνον ἴσχουσιν, ἀνάγκη ὀστέον 2 ἀφίστασθαι, καὶ τὰς οὐλὰς 3 κοίλας γίνεσθαι.

XLV. Vlcera quæcumque annua vel 1 inueterata si fuerint, os 2 abscedere necessarium est, & cicatrices 3 cauas fieri.

1 Ab incursu acerrimæ saniei, quæ membranas & os exedit.

2 Nam os restitui nequit. Quasi dicat, si sæpius à cicatrice erumpit vlcus, os erit abradendum vbi vitium habet: nam expuit ichorem os, vnde vlcus recrudescit. Vt si liuet os; & si vlcus copiosius & tenuius pus emittat, quàm moles eius postulat. Labra ægrè coalescentia, rubor subnascens, hæc ossis corruptelam denunciant. Si hæc absint, aliunde hæc sobolescit calamitas, vt à praua intemperie partis & periostij, vel à cacochymiâ totius corporis.

3 Quasi dicat: Igitur Chirurgi studeant vt plus carnis ibi gignant. De vlcerum difficilium curatione consule chirurgiam Arcei, qui de vulneribus capitis doctè scripsit. In contumacibus vlceribus mirum in modum solatio esse solent remedia reuellentia succos à parte vlcerata. Hinc est quòd ita iuuent vulnerariæ potiones, nam vrinas mouent, vnaque ichorosam materiam, quæ cottidie in partem vlceratam ferri solebat, excludunt. Inde etiam decoctiones chinæ & sarzæ iuuant: nam talem materiam sudoribus & vaporibus euacuant ac reuellunt. Hoc itaque dicere velle videtur hîc Hippocrates, quia à talibus vlceribus periculum est vt ossa affligantur; vs caueté ne in longum tempus trahatur eorum sanatio, & ne inueterascant.

Obseruatio practica.

XLVI.

Gibbosi. Ὁκόσοι 1 ὑβοὶ ἐξ 2 ἄσθματος ἢ 3 βηχὸς γίνονται, πρὸ τῆς 4 ἥβης 5 ἀπόλλυνται.

XLVI. Qui 1 gibbosi fiunt ex 2 asthmate vel 3 tussi, ante 4 pubertatem 5 moriuntur.

1 In dorso vel ceruice luxatis vertebris ab ictu, vel ab humoris aut tumoris incursu, in ligamenta. ὑβοὶ, κυρτοί.

2 Compressis pulmonibus angustiâ thoracis qui tuberculum iam concepit vel humorem crassum in ligamentis. cui asthmati si superuenerit gibbus à luxatis vertebris, magis anxiè respirant pulmones.

3 Considentibus pulmonum bronchiis, cùm sese explicare non possunt. tunc ex tuberculis vel humoribus liquidioribus illis qui in spinæ ligamenta influunt aliquid exsudat in laryngem & asperas arterias. vel cùm moles tumorum, qui in ligamentis vertebrarum sunt, opprimunt pulmones.

4 Priusquam suam amplitudinem occupauit pectus & cor.

Obseruatio practica. 5 Nam thorax nutriri nequit; neque costæ increscunt: igitur moriuntur, cùm spacia sua non habeat pulmo, sed tabescat. Vnde ineunte adolescentiâ moriuntur. Qui autem fiunt gibbi, non ex tumoribus frigidis ligamentorum vertebrarum, non ita in asthma aut tussim trahuntur; nec ita facilè moriuntur. Si itaque ita affecti homines in febres magnas trahantur, ob difficultatem spirandi facilè intereunt. Quare magnis remediis hæ naturæ non temerè debent tentari.

XLVII.

Ὁκόσοισι 1 φλεβοτομίη ἢ 2 φαρμακείη ξυμφέρει, τούτους προσήκει τοῦ 3 ἦρος φλεβοτομέειν, ἢ φαρμακεύειν.

XLVII. Quibus 1 phlebotomia aut 2 pharmacia profutura est, his 3 Vere pertundenda vena est, aut corpus purgandum. *Sanis quæ prouisio vacuatoria adhibenda sit.*

1 Si ex plethora laborat homo alioqui adhuc sanus. Vt ne paroxysmo suo faciat morbos, cùm liquescit sanguis.

2 Si cacochymiâ obsitus videatur homo sanus.

3 Nam ver est temperatum, vnde tunc corpora circumfluunt sanguine cum calore natiuo vberrimo. Ita calamitas arthritica ab articulis arcetur, ac incursus epilepsiæ, melancholiæ, & apoplexiæ intercipitur. nam crassi viscidique humores quos morbis dare solebant, hac arte auerruncamus. Ita imminentes impetus reprimimus luis venereæ antiquatæ, euacuatione ac alexipharmacis vere ac autumno præscriptis, longaque die ac annis sensim eam ferociam frangimus. Nam suo impetu vltrò mouentur humores verno tempore; & quia autumni intemperie intrò viam affectant praui succi, authores morborum euadunt, nî succurreris. Quibus spaciis annuis morbi recurrere solent obseruandum est; ac illud remediis anteueniendum. *Practica notatio.*

XLVIII.

Τοῖσι 1 σπληνώδεσι 2 δυσεντερίη ἐπιγενομένη, ἀγαθόν. *Dysenteria à splene.*

XLVIII. 1 Splenicis 2 dysenteria superueniens, salutaris est.

1 Quibus totum corpus circumfluit melancholia.

2 Non ea ab atra bile, nec diuturna, nec illa quæ est cum vlcere intestinorũ, sed cruenta, quæ ilicò placatur: nam splenem euacuat. Principem vidi quæ querula fuerat antè de splene in febre deiecit aluo cruentam atram materiam copiosè bis aut ter: trepidabat illa ad conspectum excrementi. Verùm in bonam spem eam erigebam. euasit. *Historia.*

XLIX.

Ὁκόσα 1 ποδαγρικὰ νοσήματα γίνεται, ταῦτα 2 ἀποφλεγμήναντα ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν, 3 ἀποκαθίσταται.

XLIX. Qui 1 podagrici morbi eueniunt, sedata 2 phlegmone intra quadraginta dies, 3 quiescunt.

1 Id est, arthritici omnes.

2 Tensis vinculis cingentibus articulos, ac distentis tendinibus & neruis ab incursu materiæ. Est in illis ἀποφλέγμανσις φλεγμονώδης, nam vera phlegmone occupat partes sanguine irriguas, ac calore circumfluas.

3 Nam materia contumax non ita facilè mitigari & discuti potest, ob partium densitatem ac debilitatem, & ob frigus materiæ, & quia corpus altum petiit in articulorum recessibus. Vt materia fuerit crassior vel tenuior, ita citiùs aut seriùs discutietur: attamen non durabit illa inflammatio vltra dies quadraginta, si medicus & æger suum fecerint officium: & nisi tophi fuerint iam congelati. Carnosæ partes faciliùs suppurare solent; at tendinosæ seriùs, nam sunt densæ partes. Quasi dicat Hippocrates, non facili remedio cedit hoc malum. Quare decoctum sarzæ parillæ præscribemus, si homo humidus fuerit; vel si siccus, chinæ radicum, si frigidus, guaiaci aut sassaphras ad *Obseruatio practica.*

ad quadraginta dies. Si phlegmone fit valida, fotis fouebimus aquâ spermatis ranarum.

L.

Cerebri vulnerati signum.

Ὁκόσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος 1 διακοπῇ, τούτοισιν ἀνάγκη 2 πυρετὸν καὶ χολῆς 3 ἔμετον ἐπιγίνεσθαι.

L. Quibus 1 præciditur cerebrum, his 2 febrem & biliosum 3 vomitum superuenire est necesse.

1 Id est, infligitur altum vulnus.

2 Quia effusus ibi sanguis cunctando putrescit, inde inflammatur cerebrum. Et à pure vapor ferit cor: quod pus ortum fuit à corrupto sanguine.

3 Sympathiâ, ob neruum sextæ coniugationis. Hi ab illato vulnere ilicò concidunt: sanguinem nares fundunt, ac bilem vomunt. Et diebus criticis quidnam eueniat perpendendum, vsque ad vicesimum diem: Vt si quarto die hæc praua signa euenerint, morietur septimo. Si vndecimo, vitam ponet 17. vel 20. Quin prauæ hæ notæ interdum delitescent, tandemque explendescunt; ac ægrum abripiunt 40. die.

Notæ vtiles prauæ.

L I.

Ὁκόσοισιν 1 ὑγιαίνουσιν ὀδύναι γίνονται ἐξαίφνης ἐν τῇ 2 κεφαλῇ, καὶ παραχρῆμα 3 ἄφωνοι γίνονται, καὶ 4 ῥέγχουσιν, 5 ἀπόλλυνται ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν, ἢν μὴ 6 πυρετὸς ἐπιλάβῃ.

Soporosi affectus cum stertore.

L I. Quibus 1 sanis dolores subitò fiunt in 2 capite, si subitò 3 obmutescunt, & 4 stertunt, intra 5 septem dies moriuntur, nisi febris 6 superuenerit.

1 Repentè si fiat ille dolor: vt si liberaliùs biberit.

2 Translato eò crasso vapore & sanguine pituitoso; qui infarciit iam iugulares venas ac arterias carotidas.

3 Interceptâ voce, quò spiritus vitalis aditu arceatur à cerebro: & propterea animalis non gignatur; vnde apoplexia hæc notha. Aphonia est vocis interceptio, vnà cum sensus vel motus priuatione.

Aphonia quæ.

4 Exclusis spiritibus animalibus à musculis, hæc est fortis apoplexiæ nota: nam ab imbecilla musculorum thoracicorum ac laryngis actione nascitur stertor. Hippocrates tertio libro De morbis scribit ab his notis hominem tertio die fieri apoplecticum, sanguine perfrigerato.

5 Vniuersali paralysi vel conuulsione correptus: Et pars princeps laborat, impar diuturno validoque modo: hinc est quòd 4. vel 3. die moriantur: nec excurrit malum vltra septimum diem.

6 Quæ apoplexiæ sit analoga: quia dissipetur hæc materia vapida, vel pituitosa, quæ aditus intercludit spiritibus. Non valida esse debet febris: nam talis exuit corpus natiuo calore, viresque soluit: nec tenuissima, nam contumax est materia. Talis febris vires non pessundabit. Dolor capitis hîc denunciat mali principium; aphonia verò, augmentum; stertor, statum. Hæc senioribus ebriis eueniunt; nam his sanguis est crassior. Vidi iuuenem robustissimum poculis deditum, qui subitò obmutuit ac stertebat; monebat aliquando se, iterumque quasi resolutus iacebat. acta omnia. obiit ante septimum.

Historia.

LII.

Oculi dormientium inspiciendi.

Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν 1 ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν. ἢν γάρ τι 2 ὑποφαίνηται ξυμβαλλομένων τῶν βλεφάρων τοῦ λευκοῦ, μὴ ἐκ 3 διαῤῥοίης * ἐόντι, ἢ ἐκ φαρμακοποσίης, φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες 4 σφόδρα.

* ἐόντι.

L I I. Quin etiam in 1 somnis animaduertere oportet num quid de oculis appareat: nam si quid 2 appàret albi, non exactè clausis palpebris, (si non euenerit ex præcedente 3 diarrhœâ aut pharmaci potu) malum & 4 lethale.

1 Hoc est, videndum vt æger in somno oculos componat. Id est, an palpebris conniuentibus vel apertis somnum ineat: an dormiendo nictet: an more leporum vel limis oculis somnum carpat. Hoc per τὴν ὑπόφασιν intelligit, ab ὑποφαίνεσθαι, id est, leuiter pandere.

2 Siccatis, vi febris, palpebris, quæ naturâ sunt siccæ; & motricis facultatis imbecillitate, vel conuulsis oculorum musculis, & à cute circa frontem intenta & rigida: vel resoluto lato musculo, qui præter cætera officia palpebras demitrit. Hoc dicit, Si conniuentibus oculis, hoc est, non exactè clausis palpebris, dormiat.

3 Vel aliâ magnâ euacuatione, vnde imbecillis redditur. Celsus hunc locum ita reddidit, Neque id alui resolutio, aut medicina expresserit, id est, magna alui euacuatio. Ita etiam mœror, inedia, vigiliæ, profusior haimorrhagia, omnisque valida euacuatio id potest.

4 Resoluta facultate animali, exhaustóque cerebro, indeque conuulsis duobus musculis palpebram mouentibus. Quare si venerit à critica perturbatione, calamitosum non erit: vt ei euenit qui in Dealcis horto iacebat. Sed si à collapsis naturæ præsidiis, & à viuacitatis vastatione à febre colliquante, id pestiferum. De his vide nostra Commentaria quæ edidi ad tres libros Prognosticorum Hippocratis: sunt enim illa cuncta elaboratissima; & in incude attrita.

LIII.

Delirij idea, quid quæque prænunciet.

Αἱ παραφροσύναι, αἱ μὲν μετὰ 1 γέλωτος γενόμεναι, ἀσφαλέστεραι· αἱ δὲ μετὰ 2 σπουδῆς, ἐπισφαλέστεραι.

L I I I. Delirium cum 1 risu obortum, minùs periculosum: quod verò cum 2 studio iungitur, minùs tutum.

1 Mitioribus vaporibus & ichoribus sanguineis, in caput peruadentibus. Nam est à sanguine, qui author est non fœtocium delirorum.

2 Ab adusta & feruida bile, cum agresti sero & vapore. Hoc, cum studio delirium, medium est inter ridiculum & id quod audax & temerarium dicitur, quæ ab atra vredineque subactâ bile ortum ducit. hoc est cùm flaua æstu immoderato in atrorem vertitur, vnde phanatici euadunt. Si itaque cerebrum occupatur sanguine nulla praua contaminatione infecto, sed æstuante, nascentur inde ludicra deliria ac ridicula: Sin degenerare incœperit à nimio æstu in bilem, studium quoddam accedet: quodsi in atram bilem torreantur, phanatici fiunt ac turbulenti. Vidi pastorem ecclesiæ, qui maximo studio nabliis incumbebat & canebat, inscius musicæ: tandem obiit.

Historia.

L IV.

Suspiria luctuosa.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσι τοῖσι μετὰ πυρετοῦ αἱ 1 κλαυθμώδεες ἀναπνοαὶ, 2 κακαί.

L I V. Luctuosa 1 suspiria, cum febre coniuncta, in morbis acutis, 2 mala.

1 Hoc est, duplex intrò spiritus reuocatio à fractis viribus & à siccitate asperæ arteriæ, & musculorum thoracis conuulsione. Ita eiulantibus pueris nonnunquam interrumpitur spiritus cunctante pectore inter respirandum, iterumque quod deerat adiicientes. Ita imbelle pectus medio respirationis cursu se sistit, mox redit ad officium.

2 Nam

2 Nam conuulsio à ſiccitate eſt lethalis.

LV.

Veris & Autumni morbi.

Τὰ ποδαγρικὰ τῷ 1 ἦρος καὶ τῷ 2 φθινοπώρου κινέεται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.

L V. Podagrici morbi 1 verno & 2 autumnali tempore maximè excitantur.

1 Paroxyſmo: nam pandit recrementa inducta corpori ab hyeme, atque ea excutit in partes imbecilles; tales ſunt articuli.

2 Ab oporæ fœditate, & denſato iam frigore corporis habitu. & autumnalis inæqualitas etiam potenter ſuccos mouet corporis, ac turbat. His ergo anni partibus euacuationibus auertatur malum. dentur purgantia pharmaca, vena ſecetur, artus roborentur. decoctum ſudorificum præſcribatur per 40. dies.

Vt ſuccurrendum.

LVI.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι νοσήμασιν ἐς τάδε 1 ἐπικίνδυνοι αἱ ἀποσκήψιες, ἢ ἀποπληξίην τοῦ σώματος, ἢ 2 σπασμὸν, ἢ 3 μανίην, ἢ 4 τύφλωσιν σημαίνει.

L V I. Morbis ex melancholia ortis 1 malè & periculosè ad hæc membra fit metaſtaſis, vnde fit apoplexia corporis, vel 2 ſpaſmus, vel 3 mania, aut 4 cæcitas.

1 Nam grauiſſima mala adferunt, & ægrè curabilia.

2 Cùm repit materia melancholica in neruos.

3 Id eſt, melancholia morbus: effuſo per cerebri ſubſtantiam ſucco melancholico vredine vel putredine maligna.

Obſeruatio practica.

4 Incubitu materiæ in oculos. Quare his morbis obnoxij ſe euacuare debent vere & autumno: alterate viſcera decocto fumariæ, cichorei, acetoſæ: & theriaca pauca, & plurima conſerua violacea vel roſacea aut bulgoſſæ redintegrare ſuccos fœdatos corporis: & decoctoradicum chinæ ſudores per plurimos dies euocare.

LVII.

Apoplexia.

Ἀπόπληκτοι δὲ μάλιστα γίνονται ἡλικίῃ τῇ ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτέων ἄχρις ἑξήκοντα.

L V I I. Apoplexiæ maximè fiunt à quadrageſimo ætatis anno ad ſexageſimum.

A materia melancholica craſſa, quæ cerebri poros obſtruit, nam hac ætate is humor luxuriat. Præterea carotidas ac reticularem plexum craſſus is humor infarcire poteſt: Hæmorrhoides hic egregiè ad ſalutem faciunt. excitantur vſu aloës, & hirudinum admotione. In paroxyſmo verò in his optimè pertunditur vena brachij, ſi maxima ſanguinis ſit abundantia, dein iugulares, vel frontis vena.

Prouiſio vt habenda, & curatio.

LVIII.

Ἢν ἐπίπλοον 1 ἐκπέσῃ, ἀνάγκη 2 ἀποσαπῆναι.

L V I I I. Cùm omentum 1 exciderit, neceſſariò 2 putreſcit.

1 Vt in vulneribus ventris.

Cura. Gal. 6. lib. Methodi.

2 Quaſi dicat, ilicò igitur reponatur, ne liueſcat & putreſcat. Si igitur liuet, exſcindatur, ne trahantur à repoſito omento vicina. filo excipe, ne fiat hæmorrhagia; & foras propendulum ſit filum, dum ſpontè excidat.

LIX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ 1 ἰσχιάδος ἐνοχλευμένοισι χρονίως 2 ἐξίσταται τὸ ἰσχίον, καὶ πάλιν ἐμπίπτει, τουτέοισι 3 μύξαι ἐπιγίνονται.

L I X. Quibus diuturnis coxendicis 1 doloribus implicitis caput femoris coxâ 2 excidit, rurſumque recidit, iis 3 muccus ibi congeritur.

1 A ligamentis & tendinibus, & vbi nerui illi ſorarij, ab oſſe ſacro nati, ad ſummas nates repunt in femora. Iſchium eſt articulario capitis femoris cum coxa. Iſchias, eſt morbus iſchij cum acerbo dolore.

2 Laxatis vinculis articuli coxæ à congeſtione ſuccorum in interna parte, vnde illud crus fit longius, cùm in intimam partem luxatur: ſi foras, decurtatur crus.

3 Qui coaceruatur à parte imbecilli; vel à capite illabitur aut ab vtero. Quaſi dicat, ſicca igitur totum corpus, & partes firma. Hoc optimè fit à prouiſione habita totius corporis decocto ſarzæ paullæ, & eius electario, quod alibi deſcripſimus. Sarza enim vnà dolores potenter placat.

LX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλευμένοισι 1 χρονίως, τὸ ἰσχίον 2 ἐξίσταται, τουτέοισι 3 τήκεται τὸ σκέλος, καὶ 4 χωλοῦνται, ἢν μὴ 5 καυθῶσιν.

L X. Si dolor coxarius fuerit 1 diuturnus, ac tum his ſi caput femoris coxa 2 excidit, his crus 3 extenuatur, & 4 claudicant, niſi 5 vrantur.

1 Ab incurſu ſucci muccoſi.

2 Quod circumfluat pituita muccoſa.

3 Fracto calore partis, quæ muccos genuit. & quia diſtorquetur vena ſaphæna, & arteriæ intercipiuntur.

4 Quia crus fit longius vel breuius.

5 Congeſtio vbi muccos intulit. Vrantur priuſquam fiat tabes cruris, vel claudicatio: à prouiſione tamen habita totius corporis. Vredo madorem exhaurit, & laxitatem contrahit. foras trahit materiam etiam phœnigmus. Cauteria diu aperta fluant: tribus locis admoue. caue à tendinibus & neruis. Si aliunde influit, purga, ſicca totum & partem. Ita in puerorum vacillantibus genubus ſiccantia emplaſtra admoue.

Remedia.

HIPPOCRA

HIPPOCRATIS APHORISMORVM LIBER SEPTIMVS.

I.

Ἐν τοῖσιν 1 ὀξέσι νοσήμασι ψύξις 2 ἀκρωτηρίων, κακόν.

Frigus extremarum partium.

I In 1 acutis morbis partium 2 extremarum frigus, malum.

Hic liber epigenomena signa enarrat.

1 In quibus viscera interna æstu flagrantia calidum natiuum in se euocant: vel vbi nimio incendio aut prauitate calidum natiuum extinguitur. Non sit fugax illud frigus. Cùm incendij vi frigescunt, tunc sitis adest; si prauitas venenosa adfuerit, sunt sitis expertes, nam calor natiuus tunc extinguitur.

Obseruatio practica.

2 Pedes, manus, nares, aures. Propterea in prauis ac magnis febribus continuis notare debemus cùm ita externe frigent, num adsit sitis: quod si illa vehementer vexet, à rebus calidis pax sit. verùm si sitis absit, indicium erit prostrati caloris natiui: tunc antidotis etiam calidis erigendus erit æger.

II.

Ἐπὶ 1 ὀστέῳ νοσέοντι σὰρξ 2 πελιδνή, κακόν.

II. Caro 1 liuida si circum 2 os fuerit, malum.

1 Extincto calido natiuo ab irruente succo vnde putrescit: vel à phlegmones conceptæ vehementiâ; si nulla excusatio contusionis adferri potest.

2 Ossis intemperiem ostendit caro: eius enim cariem sensit. Vratur igitur caro, vsque ad os: deinde abrade ossis cariem. In lue venerea sæpè talia eueniunt. Vidi cui erat totum caput tuberosum: cauterio id ad os vsque aperuimus: quod exesum erat ferè vsque ad diploën abrasimus sensim: iterumque aliam partem aperiebamus ad os: ita sensim totum ferè caput eius abrasimus. euasit

Historia.

III.

1 Ἐπὶ ἐμέτῳ λύγξ, καὶ ὀφθαλμοὶ 2 ἐρυθροί, κακόν.

Singultus & oculi rubri in acutis.

III. 1 Singultus & oculorum 2 rubor si vomitui superueniant, malum.

1 Si per morbos acutos id euenerit, eorumq; vi: ita vt nulla excusatio conatus vomiturientis adferri possit. Itaenim ab exhaustu erit ille singultus, quòd vomitu nimis multa euacuata sint, vel quòd ventriculus phlegmonem concepit. Vel à praua quadam qualitate quæ fatigat ventriculum. Sopitur, puppa porui indita ex semine papaueris & anethi.

Quid agendum.

2 Nam indicat cerebri inflammationem, eò translato sanguine, vnde & oculorum venulæ implentur. Siue igitur cerebrum siue ventriculus inflammatione teneretur, hæc duo se consociabunt, oculorum rubor, & singultus: ob communionem quæ illis est à neruis sextæ coniugationis. Oculorum tamen rubor maior est, vbi cerebrum inflammatur.

IV.

Ἐπὶ 1 ἱδρῶτι φρίκη, 2 οὐ χρηστόν.

Horror à sudore.

IV. Horror 1 sudori superueniens, non 2 bonum.

1 Si infida sit crisis: vt in Epicratis vxore, & in Cherione. Crebra horrescendi & sudandi vicissitudo etiam mala est. *1. Epid. & 3.*

2 Nullam spem erigit: Indicatoria enim non indicantia perniciosa sunt, vel ad diuturnitatem morbi apparent. Nam prostratæ naturæ indicium hoc est, ac materiæ luxuriantis copiæ. Ita si subitillum sanguinis euenerit, in magna febre.

V.

Ἐπὶ μανίῃ 1 δυσεντερίη, 2 ὕδρωψ, 3 ἔκστασις, ἀγαθόν.

Maniæ crisis vt eueniat.

V. Maniæ si 1 dysenteria, vel 2 hydrops, aut 3 extasis superueniant, bonum.

1 Translata nigra bile ad intestina: quæ tamen abradendo non ita molesta est vt ea quæ ab vredine nascitur. Vel haimorrhoïdes si sanguinem fuderint adustum.

2 Effuso ichore melancholico in abdomen, nondum alienato hepate: propterea que curabilis hydrops ille.

3 Vehementer mota mente: quòd irritetur cerebrum, adeò vt mox crisin editurum sit.

VI.

Ἐπὶ νόσῳ 1 πολυχρονίῃ 2 ἀποσιτίη καὶ 3 ἄκρητοι ὑποχωρήσιες, 4 κακόν.

Morbi diuturni euentus.

VI. Morbo 1 diuturno 2 inappetentia & alui 3 meraca deiectio si superuenerit, 4 malum.

1 Quià frigida materia natus fuit: vnde ventriculus in cibi desiderium se erigere deberet.

2 Fracta œconomia naturali stomachi & iecoris, à nimio algore, vel quòd prauè putrescat frigida illa materia, cùm tamen primò cibum caperet.

3 Vt exhausto à fero natiuo per morbos acutos meraca editur deiectio, ita in diuturnis meraca subeunt ob vim fractam calidi natiui, quòd nequeat domare succum chylosum, nec ritè permiscere.

4 Nam vires per morbos longos fractæ, non aliare quàm fœlici nutricatu redintegrari possunt.

VII.

1 Ἐκ πολυποσίης ῥῖγος καὶ 2 παραφροσύνη, 3 κακόν.

A vinolentia quæ mala.

VII. Ex largiore 1 potu rigor & 2 delirium, 3 malum.

1 Obruitur enim nimia copia calor natiuus, qui cùm excludere eam nitatur, rigor fit, & suffocat copia immoderata. Vinum, inquit Plato, calefacit corpus & animam, hoc est, humores & spiritus. attamen si liberalior vsus eius incatur, refrigerat ex euentu. Apollonius apud Philostratū ait, Vinum purum porū esse; sed ipsum bono mentis statui aduersari, quòd eius diuinam partem peruerteret.

In Tim. 1. lib. 5. in fin.

2 Capite repleto feruenti ſanguine ac vapore.

Hiſtoria.

3 Nam ſignificat calidum natiuum exhauriri, aut ſuffocati. Vidi virum fortiſſimum ex largiore potu intra quartum diem abreptum fuiſſe. Non ſine delirio is obmuteſcebat, nec vnquam verbum proloqui potuit.

VIII.

Abſceſſus intus rupti nota.

Ἐπὶ 1 φύματος εἴσω ῥήξει, 2 ἔκλυσις, 3 ἔμετος, καὶ 4 λειποψυχὴ γίνεται.

VIII. A 1 tumoris intùs ruptione, 2 exolutio, 3 vomitus & animi 4 defectus gignitur.

Remedia.

Notas docet quibus noſcamus intus conceptos ac erumpentes tumores, quo remedia opportunè adferamus Talia ſunt potiones vulnerariæ, & quæ grumos ſoluunt, vt fluxile pus fiat: rubia tinctorum, ſperma ceti, nux moſcata, ſemen naſturtij & melanthij.

1 Id eſt, à vomica.

2 Maximè ſi nobilem partem obſidet abſceſſus, diſſipatis ſpiritibus.

3 A putre irritato ventriculo.

4 Ex puris prauitate. Et ita plerumque moriuntur: quod vidi in piſtore quodam, cui hepar in pus abierat. Quo igitur modo in peripneumonia pateretur cor vt pus viam per ſe faceret?

IX.

Hæmorrhagiam quæ mala ſequuntur.

Ἐπὶ 1 αἵματος ῥύσει 2 παραφροσύνη, ἢ καὶ 3 σπασμὸς, 4 κακόν.

IX. 1 Hæmorrhagiæ ſi 2 delirium aut vnà ſi 3 conuulſio ſuperuenerit, 4 malum.

Quaſi dicat Hippocrates; Nimia ſanguinis profuſio cauenda etiam in criſibus, ne vitæ prædia exhauriantur, vnde ab inanitione conuulſio ſequi poſſet.

1 Exhauſtis ſpiritibus vnà cum ſanguine.

2 Cuncta enim ſua officia facit anima proximè ſatellitio ſpirituum: quibus exhauſtis, ſtupent eius munera, ac lenis quædam ſubnaſcitur deliratio.

3 ab inanitione ſi fuerit, maximè ſi iungantur hæc, ſcilicet delirium & conuulſio. nam illa per ſe deliratio ab exhauſtu, cibo ſedatur redintegrante, idque facilè.

4 Quòd ad virium afflictionem accedat inuictum ferè malum.

X.

Ileos.

Ἐπὶ 1 εἰλεῷ 2 ἔμετος, ἢ 3 λύγξ, ἢ 4 σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

X. Ab 1 ileo 2 vomitus, vel 3 ſingultus, vel 4 ſpaſmus, aut delirium, malum.

1 A cruditate fœda, ab infarctu inteſtinorum intercepta, vel à veneno: vel elapſis ab inteſtinis in ſcrotum: at maximè à phlegmone tentatis inteſtinis: vel cùm inteſtinum tenue inteſtino illabitur.

2 Bilis, pituitæ, fæcum.

3 Fæcibus in ventriculum raptis: vel ab exhauſtu.

Cautio curandi.

4 In contagionem tracto cerebro à ventriculi afflictione, & ob putredine conſpurcatas fuligines, delirant. Inteſtinum ſi elapſum ſit in ſcrotum, ilico reponatur; antequam febris & ſingultus ſuperuenerit: ſi enim illa ſuperuenerit, ac ſi vi reponatur, ante ſeptem ferè horas moriuntur. Si in hoc morbo fluant ſudores fœtidi, anhelitusque & ructus oleant malè, lethale. Si ſuperum inteſtinum inferiori illapſum ſit, clyſmis ac glandibus acribus deorſum fiat motio: Sin infernum ſe ſuperno intruſerit, globulo plumbi deuorati, abactio fit.

XI.

Ἐπὶ πλευρίτιδι 1 περιπνευμονίη, κακόν.

XI. Pleuritidi ſuperueniens 1 peripneumonia, 2 malum. *Pleuritis funeſta.*

1 Nam eſt tranſlatio illa ſymptomatica ab oppreſſa natura. Vel enim prauior reddita materia affligit partem nobiliorem, in quam repit: vel minimè mutato foco aliam partem vnà contaminat.

3 Periculoſior enim eſt peripneumonia ob principatum partis, ſiue ſit ἐπιγέννημα, ſiue μετάπτωσις, malum.

XII.

Ἐπὶ 1 περιπνευμονίῃ φρενῖτις 2 κακόν.

XII. 1 Peripneumoniæ ſi ſuperuenerit phrenitis, 2 malum. *Peripneumonia calamitoſa.*

1 Hæc ſi naſcitur à ſuccis incendio æſtuantibus, fuliginibus imbuit caput, idque in ardorem abripit; tunc biliosus ſanguis ſi fuerit, eò proclectatur.

2 Quòd ad proſtratas vires à primo morbo, accedat ſumma morbi ferocia: & pepaſmi expertis materiæ nota hæc eſt, quòd ruat in partem principem.

XIII.

Ἐπὶ * 1 καύμασιν ἰσχυροῖσι 2 σπασμὸς ἢ τέτανος, 3 κακόν. ** ſαύμασι*

XIII. Ingentibus 1 ardoribus ſuperueniens 2 ſpaſmus, vel tetanus, 3 malum. *Cauſi lethales.*

1 Id eſt, febribus ardentibus magnis.

2 Ab exhauſtu neruoſi generis & cerebri.

3 Nam conuulſio ab inanitione lethalis. Et tetanus ſuo rigore intercipit actionem muſculorum thoracis, ac præpotente dolore enecat.

XIV.

Ἐπὶ 1 πληγῇ ἐς τὴν κεφαλὴν 2 ἔκπληξις, ἢ 3 παραφροσύνη, 4 κακόν.

XIV. 1 Plagæ in capite acceptæ, 2 ſtupor aut 3 delirium ſi ſuperuenerit, 4 malum. *Caput quaſſatum.*

1 A caſu, ictu ab obtuſo telo, vnde in vacuo illo cranij ſpacio cerebrum validè illiditur, vnde ſpiritibus aditus intercluditur ad neruos.

2 In quo ſenſus & motus percellitur. apertis oculis ſtupent, quaſi metu terrefacti; & muti ſunt. nam cerebri pori ac ventriculi turbantur, ac ſitu vitium facit: vnde in neruorum originem ſpiritus influere nequeunt.

3 In quo motum & verborum abſurditas.

4 Nam indicant cerebrum grauiter affligi ab eo ictu. obſtructionem enim ventriculorum, vel vehementem cerebri refrigerationem hæc indicant.

XV.

Sanguinis ſputum.

Ἐπὶ αἵματος πτύσει, 2 πύου πτύσις, κακόν.

XV. 1 Sanguinis ſputo ſi ſuperuenerit 2 puris expectoratio, malum.

Remedium ſanguinis fluxus.

Sanguinis ſputo, ilicò remedia admoue, quæ ſanguinem retineant, venam aſtringant, phlegmonem arceant: vaſa aperta adſtringantur, rupta glutinentur, exeſa regenerentur, nempe conſerua antiquâ roſarum cum caphura, ſemine hyoſcyami albi, corallo, hæmatitide, & ſemine papaueris.

1 Lacera

1 Lacera à vena pulmonum ab erosione à succo acri. Nam si à pulmone effundatur per oratum apertionem, aut ruptionem venæ, puris consequutionem non ita affert, nisi longa die superuenerit ἀνάβρωσις, id est, erosio, putredo, & febris. Criticôs si effundatur, interdum iuuat.

Cautio practica. 2 Ab vlcere sinuoso pulmonum. Imponit sanguinis cum tussi valida sputio sæpè bonis medicis, vel à cunctis notis falsi existimant eum à pulmone proficisci, cùm ex capite illabatur vel iecore circumfluo sanguine, ob solemnem aliquam vacuationem interceptam, effundit caua vena suam copiam in venam azygos, ac expectoratur.

XVI.

Phthisis. Ἐπὶ πύου 1 πτύσει 2 φθίσις καὶ 3 ῥύσις· ἐπὴν δὲ τὸ πτύελον 4 ἴσχηται, 5 ἀποθνήσκουσιν.

X V I. A 1 puris expectorato 2 phthisis & 3 fluxio, postquam verò expectoratum 4 retentum fuerit, 5 moriuntur.

1 Cùm primum sanguinem extussiunt.

Pulmonum vlcus cum febricula. 2 Id est, phthoë, hoc est non redintegrabile pulmonum vlcus cum febricula, vnde tota corporis atteritur œconomia.

3 A tabe defluis capillis ab madoris genuini exhaustu: vel aluus etiam ruit, impotentia retentricis facultatis: vnde imbecillitati noua imbecillitas additur. Quasi dicat, religiosè igitur deberis purgare.

4 Impotentiâ expectorandi, vnde obducuntur meatus pulmonis à purulenta materia. Hac fereiesputum sanguinis, pus, phthisis, fluor, nisi redintegretur æger à purulentia illa intra dies quadraginta.

Ductus vt fiat ad phthesin. *Phthisis triplex.* 5 Cor in ardorem ac squalorem abripitur. Hippocrates triplex genus phthisis agnoscit: vnum, ab incursu madidi succi à cerebro in pulmones, & à dulci pituita putrida, vnde corripitur pulmo. Alterum ex metastasi, vt cùm pleuritis, angina vel pulmonia in vomicam abeunt. Tertium à lacero vase pulmonum, hîc à sanguinis sputo, puris enenit sputum: in aliis, ex aduerso.

XVII.

Singultus vbi malus. Ἐπὶ φλεγμονῇ τοῦ ἥπατος λὺγξ, κακόν.

X V I I. Inflammationi hepatis si superuenerit singultus, malum.

Si ab hepate, phlegmones mole occupato, opprimatur ventriculus, ac communioni neruorum in sympathiam trahatur, vel bilis acerrima prouentu, ab æstuante hepate genito, ventriculus incurratur ac vellicetur: & aliquando inflammetur: vel nimio ab æstu hepatis exsiccetur.

XVIII.

Conuulsio & delirium vbi mala. Ἐπὶ 1 ἀγρυπνίῃ 2 σπασμὸς ἢ παραφροσύνη, κακόν.

X V I I I. 1 Vigiliis si 1 conuulsio aut delirium superuenerit, malum.

1 A vi morbi ortis, non autem à foris si data occasio; nam siccant vigiliæ, ac soluunt spiritus animales, vnde languor & tremor totius corporis.

2 A magna causa hæc symptomata nascuntur interna: vel enim exhausti cerebri indicium est, vel sanguinem in acrem bilem iam abiisse. Si quis ob perennes vigilias languet ac tremit toto corpore, quia à disiectis spiritibus cerebri id vitium est, studendum erit vt corpus in succetur bono nutricatu, madente & refrigetante cibo, & potu somnus accersatur; & modestè id agant.

XIX.

Erysipelas. Ἐπὶ ὀστέῳ 1 ψιλώσει 2 ἐρυσίπελας, 3 κακόν.

X I X. Ossi 1 nudata si superuenerit 2 erysipelas, 3 malum.

1 Si suis tegumentis nudatum fuerit, à quacumque causa.

2 Si circumiecta ossi caro erysipelas conceperit, quod fit dum ab acerrimis incurritur succis.

3 Nam à tam acri sanguine gigni caro nequit. Purgetur ergo in primis prauus ille succus: secundò erysipelati remedia dentur: tertiò ossi caro accedat. *Tecmarsis.*

X X.

Ἐπὶ 1 ἐρυσιπέλατι 2 σηπεδὼν, ἢ ἐκπύησις, 3 κακόν. *Erysipelas.*

X X. 1 Erysipelati si superuenerit 2 putredo, aut suppuratio, 3 malum.

1 Indicium praui erysipelatis, quod foris introrsum fertur, ac rodit.

2 Nam solui deberet per ἄδηλον διαπνοὴν ille tenuissimus succus vnde erysipelas.

3 Suadet in hac calamitate Celsus vsum cauteriorum.

X X I.

Ἐπὶ ἰσχυρῷ 1 σφυγμῷ ἐν τοῖσιν ἕλκεσιν 2 αἱμοῤῥαγίη, 3 κακόν. *Vlceris haimorrhagia.*

X X I. Forti in vlceribus 1 pulsui si 2 haimorrhagia superuenerit, 3 malum.

1 A phlegemone pressis arteriis; ac repletis arteriis spirituoso sanguine.

2 A valido arteriarum motu, quo studet natura sibi molesta excludere.

3 Calamitosam enim hæmorrhagiam dabit, quæ nulla arte compesci poterit, ob reclusam arteriam. Bona quidem vlceri esset haimorrhagia, nisi immoderata foret. Admoue farinam tenuissimam molendinarum, cum bolo sanguinéque draconis: maxima hæc copia aspergantur. *Remedium.*

X X I I.

Ἐπὶ ὀδύνῃ 1 πολλῇ χρονίῃ τῶν περὶ 2 τὴν κοιλίην 3 ἐκπύησις.* *Dolor diuturnus aluinus.* *κακόν.

X X I I. 1 Diuturno partium 2 aluinarum dolori 3 suppuratio superuenit.*

1 Phlegmone excitata si sit à materia viscida. Si non sit dolor interruptus, non à flatu, nec vagus. febricula adest, vel adfuit.

Situs intestinorum. 2 Vt partium quæ sunt ad ventriculum, omentum, intestina, hypochondria, lumbos. Dextro hypochondrio tegitur hepar, sinistro lien, & ventriculi maxima pars: Lumbis hærent renes: Ilibus dextris intestinum cæcum: sinistris, colon & ieiunum: ad vmbilicum, coli & ieiuni portio: Imo ventri, longano, vesica, vterus.

3 Circa sexagesimum diem. Cùm iam iam in expuratum abiturum est suppuratum, sanies exudat; hinc morsus intestinorum & fluxus non sine dolore, horrore, sudore frigido, liporhymia, frigore pedum ac manuum. Igitur tunc, quasi dicat, studendum erit suppurato: in expurato autem danda quæ pus attenuant; qualia sunt illa quæ præscribuntur in grumoso sanguine. *Remedia.*

X X I I I.

Ἐπὶ 1 ἀκρήτῳ ὑποχωρήσει 2 δυσεντερίη, 3 κακόν. *Dysenteria.*

X X I I I. Sinceræ 1 deiectioni 2 dysenteria si superuenerit, malum.

1 Ichore suo si fuerint spoliatæ deiectiones cholericæ vel melancholicæ: quo ichore eorum acrimonia temperari solet, ac meracus color dilui.

Remedium. 2 Acrimonia illabentis succi afflictis intestinis. Illicò præscribe iulapia, ex aqua cichorei, cum emulsione seminis cichorei & endiuiæ: misce sirupum de ribes. Et alternis diebus propina rhabarbari & myrobolanorum semidrachmam, cum sirupo de ribes.

XXIV.

** κενὸν.* Ἐπὶ ὀστέου 1 διακοπῇ παραφροσύνη, ἢν 2 κενεὸν λάβῃ * 3.

XXIV. Ossis 1 vulneri, si in vacuum vsque 2 spacium peruaserit, 3 delirium superuenit.

Hip. lib. de vulneribus capitis. 1 Διακοπή est alta caluariæ fractura. Fracturarum cranij variæ sunt ideæ, incisio, fissura, collisio, sedes, fissura in parte non collisa.

2 Dissipato spiritu animali.

3 Hoc est, si pertusa vtraque tabula fuerit; vt facilè euanescat tanto in vulnere spiritus animalis; aut refrigeretur cerebrum illabente aura frigidiore.

XXV.

Spasmus à pharmaco. Ἐκ φαρμακοποσίης σπασμὸς, θανατῶδες.

XXV. Ex pharmaci potione spasmus, mortiferū.

Qualecumque fuerit id pharmacum, inaniendo; vel mala qualitate, qua tota substantia naturam opprimit, affligendo: vel quantitate perniciosam vim importando. Vnde cerebrum neruosaque partes in hanc calamitatem conuulsificam abripiuntur.

XXVI.

Frigus extremarum. Ἐπὶ 1 ὀδύνῃ ἰσχυρῇ τῶν μερέων 2 τῶν κατὰ τὴν κοιλίην, 3 ἀκρωτηρίων 4 ψύξις, 5 κακόν.

XXVI. 1 Si acerbissimo partium ad 2 ventrem pertinentium 3 dolori superuenerit 4 frigus extremarum, 5 malum.

1 A phlegmone vel erysipelate, aut alio aliquo tumore.

2 Vt ventriculi, hepatis, lienis, intestinorum, vesicæ, vteri, renum.

3 Manuum, nasi, pedum, aurium, cutis.

4 Nam extremorum frigus nascitur ex partibus internis phlegmone obsessis, vnde intro pellicitur sanguis & calor: vel, calorem extinctum denunciat id frigus: vel crassior materia exire prohibet calorem.

5 Nam copiâ succorum irruentium opprimitur pars: & doloris acerrima vi trahuntur huc spiritus & sanguis.

XXVII.

Tenesmus in grauida. Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ 1 τεινεσμὸς ἐπιγενόμενος, ἐκτιτρώσκειν 2 ποιέει.

XXVII. Si ingrauidatæ mulieri 1 tenesmus superuenerit, 2 abortire eam facit.

1 Perpetua desidendi cupiditas quâ pauca mucosa exprimuntur ab intestino longanone; irritato intestino ab acri succo, & falso.

2 Trahitur enim in contagium vterus à recto intestino, qui nectitur ceruicæ: ac fœtu farit crebrâ desidendi necessitate. Mollibus enematis eluatur malum; vt ex aqua hordei, cum saccharo, & vitello oui.

Remedium.

XXVIII.

Ὅτι ἂν ὀστέον ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον ἀποκοπῇ ἐν τῷ σώματι, οὔτε αὔξεται, οὔτε συμφύεται.

XXVIII. Si os vel cartilago, siue neruus sectus fuerit in corpore, neque augetur, neque coalescit.

In sexto libro, Aphorismo sexto expositus est hic Aphorismus.

XXIX.

Ἢν ὑπὸ 1 λευκοῦ φλέγματος ἐχομένῳ 2 διάῤῥοια ἐπιγένηται ἰσχυρὴ, λύει τὴν νοῦσον.

XXIX. Si 1 leucophlegmariæ implicito valida diarrhœa 2 superuenerit, morbum soluit.

1 Id est, in anasarca, vocat λευκὸν φλέγμα, quia fit à pituita alba, quæ proficiscitur à frigido hepare, vel ibi succreuit in habitu corporis refrigerato. *Hydropi diarrhœa.*

2 Ineunte morbo, vbi vires & viscerum robur adhuc vrgent: nam in prostratis viribus calamitosè fluit aluus. Vt hydropi fœliciter medicina fiat, adsit viscerum integritas: non adsit hectica intemperies, nam significat longa die viscera prostrata esse. deinde, ineunte morbo aqua copiosè expellatur, libereque efferatur, amota omni cruditate. Dentur sex vel septem grana optimi elaterij cum pilulis alephanginis. ruente nimium aluo propinentur duo vel tria grana opij cum theriaca & sirupo citreorum: nam mortis sudoribus sedatur immanius profluuium. *Cautio medendi.* *Remedium.*

XXX.

Ὁκόσοισι 1 ἀφρώδεα ἐν τῇσι διαχωρήμασι ἐν τῇσι διαῤῥοίῃσι, τουτέοισιν ἀπὸ 2 τῆς κεφαλῆς ταῦτα καταῤῥεῖ. *Diarrhœa cephalica.*

XXX. Quibuscumque per diarrhœas 1 spumosa feruntur alui excrementa, his ex 2 capite effluunt talia.

1 Motu cùm agitatur materia pituitosa flatulenta, vt in minimas partes atteratur, vel madentes partes in flatus comminuit.

2 Si caput in vitio sit: sique pituita contumax deijciatur, bullis maximis obsita. Fluit facilè in ventriculum per choanam. Quare pilulis cocciis, vel de hieta cùm agarico excludatur, si laborante capite citra febrem, à pituita, aluus substiterit. *Remedium.*

XXXI.

Ὁκόσοισι 1 πυρέσσουσιν ἐν τοῖσιν οὔροισι 2 κριμνώδεες αἱ ὑποστάσιες γίνονται, 3 μακρὴν τὴν ἀῤῥωστίην σημαίνουσι. *Hypostasis crassa farina.*

XXXI. Quibus 1 febricitantibus in vrinis hypostases 2 crassiorem farinam referunt, 3 diuturnam inualetudinem denunciant.

1 Nam vrinæ sunt fidæ nunciæ affectionum venarum.

2 Ab ardore retorrido facto sanguine: vel à carnibus & pingnedine liquescente, sed tunc vrina præcessit pinguis. Illæ rubræ sunt; hæ, albæ. Vide historiam Sileni, & eius qui in Dealcis horto iacebat. Si lenta & viscida sit hypostasis, pituitæ nota erit. κρίμνον est farina quæ molam subterfugit: hoc est, quæ crassiùs molita fuit.

3 Si virium robur adfuerit: alioqui citam mortem significant: nam pepasmi difficultatem denunciant. propterea in graui ac calamitoso morbo indicant perniciem promptam: in mitioribus, diuturnitatem.

XXXII.

Ὁκόσοισι δὲ 1 χολώδεες αἱ ὑποστάσιες, ἄνωθεν δὲ 2 λεπταὶ, 3 ὀξεῖην ἀῤῥωστίην σημαίνει. *Hypostases biliosæ.*

XXXII. Quibus biliosæ sunt hypostases, sed 2 suprà quidem tenues, 3 acutum morbum denunciant.

1 Nam

1 Nam morbi acuti ferè à bile sunt.

2 Cùm in mediâ regione natet, coctionis absentiam denunciant. coctio enim incrassat.

3 Nam circumfluere corpus tenui bile significat: vnde morbus breuis. Opponitur farinaceæ hypostasi hæc.

XXXIII.

Vrina varia. Ὁκόσοισι δὲ 1 διεστηκότα τὰ οὖρα γίνεται, τουτέοισι ταραχὴ ἰσχυρὴ ἐν τῷ σώματί ἐστιν.

XXXIII. Qui varia 1 ac diuulsa profundunt lotia, his valida perturbatio fit in corpore.

1 Si iam candidæ ac tenues, iam crassæ ac tinctæ fundantur, multiplicem arguunt materiam in vitio esse morbosam. Inde premitur natura, cùm nec materia sit vniusmodi, nec naturæ ductus eodem filo trahatur: vbi enim natura triumphat, vniusmodi prodeunt excrementa. Nam vbi eadem semper vrinæ idea appatet, materiæ benignitatem arguit, salutaremque ac breuem futurum morbi cursum. Quasi dicat, vbi talis diuersitas conspicitur vrinatum, vt si pars quædam cocta, pars cruda appareat; vel si hoc die pepasmi particeps videatur, at mox sequenti die cruditatis notas adferat: talia tunc remedia in vsum duci debent quibus materia ad pepasmum prouehi possit, crassa attenuentur, &c. *Notatio Practica.*

XXXIV.

Vrinæ bullæ. Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσιν οὔροισιν ἐφίστανται 1 πομφόλυγες, 2 νεφριτικὰ σημαίνουσι, καὶ μακρὴν 3 τὴν ἀῤῥωστίην ἔσεσθαι.

XXXIV. Quibus 1 bullæ in vrinis natant, 2 nephritica mala, 3 diuturnamque inualitudinem significat.

1 Vt spumantes vrinæ à crassa materia flatulenta, caloris que inopia. Quasi dicat, igitur auerte mala attenuando, purgando, flectendo intemperiem, ne calculus gignatur in renibus. Primùm habeatur prouisio totius corporis, dein renum. *Vsus Aphorismi huius.*

2 Quia crassis succis obsiti sunt renes, qui vel ibi congeruntur, vel à capite aut hepate aliave parte eò abducuntur per arterias, venas & neruos.

3 Ægrè quòd lentus ille succus ad pepasmum prouehatur. Spuma quæ motu gignitur externo, facillimè dissoluitur, nec ita perseuerat vt illa quæ intùs nata fuit. Vide Fernelium. Sunt inquit hîc Galenus, qui ab vrinæ acrimonia, reclusa arteriarum ad renes pertinentium ora spiritus aliquid emittere dicant, qui cum vrinis illapsus bullas efficiat. *3. lib. 16. Pathologiæ.*

XXXV.

Vrinæ supernatans pinguedo. Ὁκόσοισι λιπαρὴ ἡ ἐπίστασις 1 ἀθρόη, τουτέοισι 2 νεφριτικὰ καὶ ὀξέα σημαίνει.

XXXV. Quibus in vrina pinguis superficies est, 1 & plurima confertim micta, his 2 nephritica & vehementia mala adesse denunciat.

1 Nam à renibus profluit. Nam à toto corpore sensim fluit, non sine febre.

2 Phlegmone tactis renibus, vnde & febris ardens. Quin omnis febris ardens incendio suo renum pinguedinem fundere potest: sed hoc non ita lethale per se.

XXXVI.

Qui longo tempore fuere nephritici. Ὁκόσοισι δὲ νεφριτικοῖσιν ἐοῦσι τὰ προειρημένα συμβαίνει σημεῖα, πόνοι δὲ περὶ τοὺς μύας τοὺς ῥαχιαίους γίνονται, ἢν μὲν περὶ 1 τοὺς ἔξω τόπους γίνονται, ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον ἔξω. Ἢν δὲ μᾶλλον οἱ πόνοι πρὸς τοὺς ἔσω τόπους γίνωνται, καὶ τὸ ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον μᾶλλον 2 ἔσω.

XXXVI. Si autem extenibus laborantibus adfuerint prædicta iam signa, & dolores excitentur circa spinæ musculos, si ad partes quæ 1 foris sunt percipiantur, apostema foras expecta. Quodsi dolores intrò magis vergant, intus 2 potiùs expectandum apostema.

Si dolor diu nimirum & multum fatigârit fixus.

1 Effuso succo dolorifico in musculos externos dorsales. Quasi dicat, tunc non repellendum; sed potiùs erit prolectandum cataplasmatis molliter calentibus. *Vsus huius Aphorismi.*

2 Effuso humore in musculos internos dorsales; vel in renes, & tunc repellendum. Plerumque tamen ille humor qui tenes occupauit emingi solet: vel euaporat interdum. Vtrum, inquit Galenus, renibus ipsis suppurantibus id fiat, an solis musculis, an vtrisque, non explicat Hippocrates. Cæterùm cuncta hæc fieri posse ostendit vsus.

XXXVII.

Ὁκόσοι αἷμα ἐμέουσιν, ἢν μὲν ἄνευ πυρετοῦ, 1 σωτήριον· εἰ δὲ ξὺν πυρετῷ, 2 κακόν. θεραπεύειν δὲ τοῖσι 3 ψυκτικοῖσι, καὶ τοῖσι στυπτικοῖσι.

XXXVII. Qui sanguinem euomunt, febris expertes, 1 salutare est: verùm si cum febre, malum. Remediari oportet 3 frigidis & adstringentibus.

1 Minus malum est, quàm si cum febre excludatur. Vt in plethora, vbi suppressa solemnis vacuatio. & quidam periodis certis fundunt sanguinem, bonis illorum rebus, sine febre.

2 Afflictum enim hepar vel lienem denotat à longa febre. Vbi itaque sanguinis inopia adest, non benè effunditur is. Effunditur tamen in afflictis his partibus per venæ portæ ramos, qui in ventriculum inseruntur. Vidi nuper cùm hæc scriberem, quendam virum, qui copiosè sanguinem euomuit: tandem obiit: aperto in corpore deprehendimus exsuccos pulmones, ita aridos ac si corium siccatum videres. Talem autem, quale hic præscribit, curationem respuit vlcus cum phlegmone & febre consociatum; & incrementa ducunt die hæc vlcera, ob inflammationem. *Historia.*

3 Frenetur vt fluens sanguis, & vt cicatrice obducatur vulnus, si rupta fuerit vena; vel si exesa illa sit, glutinantibus. Id optimè facit puluis ex semine hyoscyami albi, papauere albo, corallis rubris, terra Lemnia, cum caphura: ex conserua rosata præbetur. *Remedium præclarum.*

XXXVIII.

Plenitis in empyema. Κατάῤῥοι ἐς τὴν 1 ἄνω κοιλίην 2 ἐκπυοῦνται ἐν ἡμέρῃσιν εἴκοσιν.

XXXVIII. Catarrhi defluentes in 1 superiorem ventrem ad 2 suppurationem veniunt intra dies viginti.

1 In pectus.

2 Phlegmone excitatur ab illis catarrhis, id est succis sanguineis qui à capite, venis magnis vicinis, vel à toto corpore influunt. Cum expectorato non excluduntur, ob imbecillitatem partium, aut materiæ contumaciam, vel viarum angustiam. His madentibus in regionibus sæpe in tabum abit pulmo, ex pituita illapsa eò, quæ cunctando ibi putrescit. Quare præclarè hîc admonet Hippocrates, vt antequam putrilaginem inferat, illa excludatur ac dometur. Propterea purga, ac decocto sassaphras arrere eius vim. Da etiam linctus cum pauco oleo fœniculi. *Te mvsis.*

XXXIX.

Vesicæ laborantis signa & renum. Ἢν οὐρέῃ 1 αἷμα καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ 2 περίναιον, καὶ τὸ 3 ὑπογάστριον, καὶ τὸν κτένα, τὰ 4 περὶ τὴν κύστιν νοσέειν σημαίνει.

XXXIX. Si quis sanguinem & grumos mingat, non absque stranguria, dolorque si incidat in 2 perinæum & 3 hypogastrium, & pectinem; significatio inde fit partes quæ ad 4 vesicam pertinent ægrotare.

Remedium. 1 Id est, sanguinem liquidum & conglobatum: Quasi dicat, da itaque talia remedia quæ grumos ac arenulas soluunt. Tale est vitrum vicies vstum, ac in terebinthina extinctum, potui datum.

2 Interfœmineum.

3 Aqualiculum.

4 Instrumenta vrinæ dicata: vt meatus vrinarius, vesica ipsa, vreteræ, teretes.

XL.

Stupor linguæ vel partis. Ἢν ἡ γλῶσσα ἐξαίφνης 1 ἀκρατὴς γένηται, ἢ 2 ἀπόπληκτόν τι τοῦ σώματος, μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον γίνεται.

XL. Si subitò lingua 1 impotens reddatur, vel aliqua corporis pars perplexa 2 stupeat, planè id 3 melancholicum est.

Vel si mens aliò se vertat ab incursu succi praui in cerebro: ita nec lingua nec partes corporis officium facient.

1 Impotens ita redditur lingua à spasmo tentata: vel à resolutione facultatis animalis, articulate nequit vocem: balbutiunt.

2 Paralysi affecta aliqua parte repentina, à pituitæ incubitu.

Vsus. 3 Cùm à melancholico succo hoc euenit; à capite vel corpore toto in linguam illapso. Hæc euenire videntur è succo crasso, hoc est partim malancholico, partim pituitoso. Quasi dicat, ergo reuelle, & enacua ilicò succum illum tuentem clysmis, & pilulis.

XLI.

Singultus. Ἢν ὑπερκαθαιρομένῳ τῷ πρεσβυτέρῳ λὺγξ ἐπιγένηται, οὐκ ἀγαθόν.

XLI. Si senibus superpurgatione exhaustis singultus superuenerit, minimè bonum.

Res per se cunctis funesta, si incidat in corpus in quo iam languet calidum natiuum, & vbi euchymia abest: & in quibus conniuent iam venæ, præfacto corpore à decursu ætatis, omnino erit calamitosum. Etenim si in tali corpore natiuum calidum ob potentem aliquam causam Admonitio practica. *atteritur, nulla arte reuocari poterit. Admonet ergo prudentissimus medendi artifex, cauendum esse in senili corpore à vectiaria medicina, & à medicamentis vibrantibus quæ elateria olim dicta fuere.*

XLII.

Balneum vtile non putridis febribus. Ἢν πυρετὸς μὴ ἀπὸ 1 χολῆς ἔχῃ, 2 ὕδατος πολλοῦ καὶ θερμοῦ καταχεομένου κατὰ τῆς κεφαλῆς, λύσις τοῦ πυρετοῦ γίνεται.

XLII. Si febris non ex bile 1 nata fuit, plurima 2 aqua calida capiti superfusa, febris solutionem affert.

Lib. 2 & 4. de morbis. & 2 de natura humana. 1 Cuius hyparxis non pendet ab humore, quales sunt hecticæ, & ephemeræ ab vredine natæ. Nam Hippocratis sententia fuit, omnes putridas febres à bile nasci.

2 Quæ vim madefaciendi & refrigerandi habet, vnde recreat hecticos. Et in ephemera succurrit, quia reserat, refrigerat, madefacit cum tepore: Prodest autem stipatis poris à calore, vel à frigore. dicat quis,

Quæstio. Hippocrates sexto Epidemion, sectione quinta, lotionem suadet ante vsum ellebori, vbi crassi sunt humores. Igitur vbi corpus humoribus occupatum est, vtile erit balneum. Respondemus, bellum indixit balneum plethoricis & cacochymicis corporibus: nam concitat succos, eosque putrefacit, ac aliò excludit. Sed Hippocrates hoc suadet, vbi succi crassi sunt, quo fundantur attenuati, ac naturæ expellenti & medicamento faciliùs cedant. quod iam iam exhibebitur.

XLIII.

A sexu judicatio. Γυνὴ ἀμφιδέξιος οὐ γίνεται.

XLIII. Mulier ambidextra non fit.

Quòd non ita spiritu ac calore circumfluat vt vtrumque latus æquè his abundet. Nam mollis est ac frigida mulier. quasi dicat, Non ita calent fœminæ vt viri. ita Vsus Aphoris. *sexus imbecillitatem significat; quasi dicat, igitur magnis remediis non percellantur mulieres, maximè mulierosa, quæ præcipuè non sunt ambidextra, hoc est, fortes.*

XLIV.

Ὁκόσοι ἔμπυοι καίονται ἢ τέμνονται, ἢν μὲν τὸ πῦον 1 καθαρὸν ῥυῇ καὶ 2 λευκὸν, περιγίνονται· ἢν δὲ 3 ὕφαιμον καὶ βορβορῶδες καὶ 4 δυσῶδες, 5 ἀπόλλυνται.

XLIV. Si empyis cùm vruntur aut secantur 1 purum & album 2 pus effluat, sani euadunt. Sin 3 subcruentum & cœnosum & 4 fœtidum, 5 moriuntur.

Vide Aphorismum 27. libri sexti.

1 Vniusmodi, vniforme in substantiæ modo: indicio quòd natiuum calidum se insinuauit in cunctas eius partes.

2 Quo significatur partium solidarum integritas: propterea fœtor etiam abest. Hoc est, secentur, si opus est, ante 40. diem. nam fieri potest vt ante eum diem partes nondum alienatæ sint à sua indole.

3 Non album, sed pepasmi expers. Vel cœnosum, quasi lutulentum & subuirescens si fuerit.

4 Ex corruptela pulmonum & sanguinis, vnde prauitate quadam imbuitur pus.

5 Nam illa contaminatio extinguit cordis viuacitatem. Quasi dicat, post quadragesimum diem nolite aperire pectus: nam fieri nequit, vt tam diu in loco calido & humido fluctuet materia purulenta, quin necessariò suam naturam vertat in calamitatem: vnde pulmonis alienatio ac tabes. Vsus Aphorismi.

XLV.

Ὁκόσοι τὸ ἧπαρ 1 διάπυον καίονται, ἢν μὲν τὸ πῦον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται· ἐν χιτῶνι γὰρ τὸ πῦον τουτέοισίν ἐστιν· ἢν δὲ 2 οἷον ἀμόργη ῥυῇ, ἀπόλλυνται.

Hepar purulentum. XLV. Quibus 1 purulentum iecur aduritur, si pus purum ac album effluxerit, superstites euadunt; his enim membranâ pus continetur: sin verò qualis 2 amurca profluat, moriuntur.

1 Purulentum euadit, cùm inflammatione tentatum nec resolutione, nec euacuatione intra diem vicesimum finitur. Si maxima copia puris hepate concepta fuerit, effunditur interdum in ventriculum, ac tetro suo vapore suffocat. At exigua eius copia benè euomitur, aut vrina vel aluo deiicitur; vel interdum erumpit in abdomen. Sin rumpi membrana nequit, pertundenda, dicit Hippocrates. Holerius mauult potentiali cauterio id agere. Quòd si tunc effluxerit pus album ac sincerum, salua res erit: nam hepatis integritatem significabit, nec parenchyma contaminatum esse, at solam membranam.

2 Si

2 Si cœnosum est ac viscidum, id perniciosum: nam id argumento est parenchyma in putrilaginem tractum esse: hic nulla sperabilis redintegratio. Vidi *Historia.* pistorem quendam, qui cùm in itinere se fatigasset, ac in gramine dormiuisset, querebatur de aliquo at non valido dolore hepatis: febricitabat non ardenter: interdum lipothymia tentabatur. Cùm obiisset, hepatis parenchyma, intactâ ac integrâ membranâ, in pus merum degenerauerat.

XLVI.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἄκρητον ποτίσας, ἢ λούσας πολλῷ θερμῷ, φλεβοτόμει.

XLVI. Dolores oculorum post meraci vini po- *Aph. 31.* tum, & aquæ calentis balneum, venæ sectione curato.

Indignus Hippocrate Aphorismus. Alludit ad illum Aphorismum quem explicauimus libro sexto.

XLVII.

Hydropicorum tussis. Ὑδρωπιῶντα ἢν βὴξ ἔχῃ, ἀνέλπιστός ἐστιν.

XLVII. Si tussis hydropicum inuoluerit, extra spem est.

Refuso in thoracem humore; vel quòd hepar liénve ita propendeant vt diaphragma se amplius pandere nequeat. Indicium alienatorum viscerum: quare id calamitosum. Tunc itaque validis remediis non tententur ægri.

XLVIII.

Vrinæ difficultas. 1 Στραγγουρίην καὶ 2 δυσουρίην 3 θώρηξις καὶ 4 φλεβοτομίη λύει. τέμνειν δὲ τὰς 5 εἴσω φλέβας.

XLVIII. 1 Stranguriam & 2 dysuriam 3 thorexis & 4 venæ sectio soluit: incidendæ autem sunt 5 internæ.

1 Qua stillat vrina.

2 Qua acerbo cruciatu prodit vrina. In ischuria est ablata mictio, cùm vesica lotio repletur; ob angustiam ceruicis suæ.

Vsus. 3 Cùm hæ affectiones proueniunt à vesicæ algore, vel à viscida vel flatulenta materia; da quasi diuretica, nucem moschatam, decoctum ribes nigri.

4 Cùm à phlegmone natæ sunt, vel eius metus si ab vrinæ acrimonia adsit.

5 Basilica, ad auersionem: pedis, ad deriuationem. Cùm calculus vel grumus aut viscidus humor infarcit meatus, cathetere opus erit.

XLIX.

Ὑπὸ 1 κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα 2 καὶ ἐρύθημα ἐν τῷ στήθει ἐπιγινόμενον, 3 ἀγαθόν· ἔξω 4 γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

Angina. XLIX. 1 Anginæ implicito si tumor 2 & rubor in thorace superuenerit, 3 bonum: 4 foras enim se conuertit morbus.

1 Vbi nullus initio tumor aut rubor apparet, cum magno degluriendi ac respirandi labore.

2 Vt non solùm ruborem, sed etiam tumorem adferat, eò depositâ à materiâ, quæ à priore exiliit foco, ita vt nullus restibilis maneat intùs.

3 Nam naturæ robur indicat, quæ foras agit morbificam materiam. Maximè si notæ critici adsint motus: hoc est, vt illud eueniat non ineunte morbo, nam à copia ac materiæ prauitate id euenire potest. Sed si à tali diadosi dolor placatur, febris cadit, anima meliùs trahitur, cibi faciliùs admittuntur.

4 Hoc est, signa talia superuenire debent, quæ testantur hanc materiam non rapi intrò, sed eam exhau- *Remedia.* riri vaporatione vel expectorato aut suppurato. Quasi dicat Hippocrates, ergo omni studio foras prolectetur materia. admoue igitur cataplasma hirundinum nidi, ex decocto maluarum, chamæmeli, seminis fœnugræci: cum oleo amygdalino dulci, theriaca, croco. Vel ex ficubus fiat cataplasma, cum croco, & oleo. Hæc post prouisionem habitam totius corporis.

L.

Ὁκόσοισιν ἂν 1 σφακελισθῇ ὁ ἐγκέφαλος, ἐν 2 τρισὶν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται· ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες 3 γίνονται. *Cerebrum læsum.*

L. Quibus cerebrum 1 sphacelo afflictum est, intra 2 triduum pereunt. si verò hos superuenerint, 3 sani fiunt.

1 Cùm ab inflammatione concipi incipit gangræna & corruptio. Causa est, quòd phlegmone non digeritur ob eius magnitudinem, calidique natiui imbecillitatem. Cùm in sphacelum abire incipit cerebrum, dicit, nondum verò corruptum si sit. Maximè ab ictu, vel casu laceratis venis, vnde grumus & sanies, inde phlegmone. Ita à sanguinis influxu.

2 Quia pars laborat cuius officio vita carere nequit. & natura algiosum cerebrum non potest phlegmonem facilè exhaurire.

3 Maior spes ad salutem apparet: ita vt aliquando euadant. alioqui in stuporem abeunt, ac sudatiunculas fundunt. Σφάκελος propriè ad os pertinet, vt gan- *Quid sphacelus, gangræna, & caries.* græna ad carnem: cariem iam vocant. Gangræna dicitur superuenire sphacelus, hoc est mortificatio perfecta integræ partis, ita vt ossa etiam trahat. Gangræna itaque est ἐν γένεσει, sphacelus γεγονέναι. In hoc malo trepano opus est, ne fiat cerebri ac meningum corruptela. Si aperto cranio cerebrum videris liuescere, motuque priuari, calamitosum; nam iam factus est perfectè sphacelus. Puto Hippocratem etiam loqui de cerebri inflammatione vltrò oborta: cuius interdum est tanta sæuities, vt intra quaternionem primum plerumque enecet. Hoc malum ilicò incumbit sæua cum cephalalgia, cuius dolor spinam ac occiput etiam occupat; ilicoque deiicit sensus cunctos. Ægri tamen exiliunt ac se iactant pedibus, manibus totoque corpore. Maximè cuncta inuolant manibus; ita vt quædam mulieres ne propriis quidem capillis parcant; imò vnguibus propriam faciem defœdant. Mox prodnctiore morbo, mouendi vis in languorem abit. In silentio perenni perseuerant hi, vixque puncti respondent. Febris acerrima comitatur: nec cibum nec potum admittunt. Ortum ducit à retorrido sanguine in cerebrum translato. Vnde ineunte morbo, facies cum tumore rubet, oculi cum rubore fixi videntur. Nam in hoc malo ipsa cerebri substantia inflammatur, vnde tandem gangræna: quæ dum absoluta constitit, redintegrari cerebrum nequit. Verùm illa quæ est ἐν γένεσει, quæque in procinctu est, ob vim phlegmones: (præcipiti calamitate hi trahuntur, ob morbi potentiam & partis occupatæ principatum:) quodsi ad quartū peruenerit diem, spes est morbum posse domari: nam virium id robur denunciat. Libro tertio De Morbis, huius affectionis meminit etiam Hippocrates, nomine sphaceli vel siderationis cerebri: vbi scribit his dolere ceruicem, caput, & spinam: scilicet, ineunte morbo, nam eo aliquantulum progresso, omni sensu spoliantur. Quod significauit etiam Hippocrates, dum ait, illos non audire, & ilicò obmutescere. His si λαβρὸς haimorrhagia oboriatur, salutaris est; At liuor succi in his malus, nam est à sphacelo absoluto. Morbus his originem habere videtur ex cerebri calida intemperie, cum bilioso sanguine, & tumor inde nascitur in ipso cerebro. Curatio itaque erit materiæ ex cerebro euacuatio, vtque algiosum euadat cerebrum. Habita prouisione totius corporis, materia à capite reppellatur: dein disscute eam: dein flectatur ad algorem cerebrum. Verùm tanta mali huius est calamitas, vt vix hæc perficias antequam in gangrænam cerebrum trahatur. accedit quòd vix intrò remedia ac alimenta admittant. Quare viribus admittentibus seca internam in brachio venam à leni clystere: abstine ab acri glande in tam feroci febre. Capite actu frigida deinde admoue, vt oleum rosatum completum, cum pauco aceto. Vel potiùs rigetur caput decocto actu frigido endiuiæ,

lactucæ, violarum, portulacæ, parietariæ: vel ex his fiat cataplasma, cum oleo nymphææ, cum pauco aceto rosato: frigida admoue æstuantia remoue. Ita agatur ineunte morbo, si æstiuum fuerit tempus. Fiant etiam reulsiones per cucurbitulas: ac foris fiat ex decocto salicis, violarum, nymphææ, lactucarum, maluarum, parietariæ, & florum meliloti. Cernici & humeris admoue cantharides, & hirudines pone aures, seca venam in fronte: narium venæ recludantur, vt copiosè sanguis effluat. Tunc iunge oxyrrhodino oleum chamæmelinum: & foue decocto maluæ, florum chamæmeli, meliloti, seminis fœnigræci, & lini, radicum althææ. Inclinato malo admoue sternutatoria. Aluus mollescat enemate. Si vrina detenta fuerit, illine oleo scorpionum pubem, & admoue parietariam coctam. Post quartum diem redeant ad paucam cibi copiam. ius pulli laudatum cum semine melonum. absit vinum. Tandem validiùs purgentur, iam recreatis viribus.

LI.

Πταρμὸς γίνεται ἐκ 1 τῆς κεφαλῆς, 2 διαθερμαινομένου τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ διϋγραινομένου τοῦ ἐν τῇ 3 κεφαλῇ κενοῦ. 4 ὑπερχεῖται γὰρ ὁ ἀὴρ ὁ ἐνεὼν ἔξω· 5 ψοφεῖ δὲ, ὅτι διὰ στενοῦ ἡ διέξοδος αὐτῷ ἐστιν.

Sternutatio quid. LI. Sternutamentum fit 1 ex capite, 2 calefacto cerebro, aut humectato spacio 3 in capite inani: aër enim intùs contentus 4 foras effunditur, 5 strepit autem, quia per angustum ipsi est exitus.

1 Quia caput se exonerat, cæque materiæ vapidæ excluduntur, quæ conceptæ sunt ad os ethmoïdes.

2 Vnde materia in flatus mutatur.

3 Vbi vaporosa materia replet partes inter cerebrum & meningas, & sinus cerebri.

4 Excluditur ab expultrice vi irritata.

5 Quia flatus erumpit è cerebro & è pulmonibus per nares, vnico impetu: ad hoc vtitur neruis in thoracem demissis, contrahitur enim thorax. Tunc vel solus vapor erumpit, vel vnà effertur ichor acrior.

LII.

Hepatis dolor. Ὁκόσοισιν ἧπαρ 1 περιωδυνᾶται, τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγενόμενος, 2 λύει τὴν ὀδύνην.

LII. Quibus hepar admodum 1 dolet, iis febris superueniens soluit 2 dolorem.

1 Sine febre, à flatulento vapore. Admodùm, dicit; quòd indicium est id non laborare ab infarctu. nam mediocres tunc dolores adesse solent. At flatus dum tendit hepatis membranam, ingentes dolores adfert: *Historia.* Vidi quendam, qui cum exiguo de dolore quereretur hepatis, eius tamen totum parenchyma in pus commigrârat, hic febricitabat, sed non validè.

Vsus. 2 Nam discutit flatus. Quasi dicat, febris tandem si superuenerit, quæ primùm non aderat: Nam si primùm adfuisset, inflammationis suspicionem attulisset. Soluit itaque, inquit, febris hunc dolorem, quasi dicat, nos imitabimur naturam hac in re; & propinabimus medicamenta quæ vim habent calfaciendi, attenuandi, & discutiendi. Talia sunt decocta intùs & foris admota, ex chamæmelo, anetho, aniso, fœniculo; oleo anisi, theriaca, mithridatio.

LIII

Vere sanguis auferendus. Ὁκόσοισι 1 συμφέρει αἷμα ἀφαιρέειν ἀπὸ τῶν φλεβῶν, τουτέοισι χρὴ 2 ἦρος φλεβοτομέειν.

LIII. Quibus 1 sanguis è venis est auferendus, his 2 Vere pertundenda est vena.

1 Qui eo circumfluunt, ne tabescens melancholescat, vel ne ruat in nobilem partem, eamque in phlegmonem abripiat. Vt si merus inde sit in inflammationis, obstructionis, validi doloris, vel translationis.

Vsus Aphorismi. 2 Tunc enim vigent vires, ac ferunt abactionem hanc, facileque iacturam hanc resarciunt. Quasi dicat, cùm ad sanitatis prouisionem magnis remediis vtemur, à quibus flaccescunt initio vires; cumque periculum imminet ne fundant se humores praui vel copiosi, id eo tempore agendum, quo vites florent, ac cùm tale periculum imminet. Tale verò est vernum tempus.

LIV.

Ὁκόσοισι μεταξὺ τῶν 1 φρενῶν καὶ τῆς γαστρὸς φλέγμα ἀποκλείεται, καὶ ὀδύνην 2 παρέχει, οὐκ ἔχον διέξοδον εἰς 3 οὐδετέρην τῶν κοιλιῶν, τουτέοισι κατὰ τὰς 4 φλέβας εἰς τὴν κύστιν τραπέντος τοῦ φλέγματος, λύσις γίνεται τῆς νούσου. *Hydrops.*

LIV. Quibus inter 1 diaphragma & ventriculum pituita intercluditur, & 2 dolorem adfert, in 3 alterutrum ventrem viam non habens, iis per 4 venas in vesicam versâ pituitâ, morbi fit solutio. *Dolor circa diaphragma diuturnus.*

1 Id est, inter peritonæum & omentum, post diaphragma. Pituita, dicit, intercluditur: nam eò loci magna plerumque fœditas deprehenditur, etiam à bile resudante à folliculo, vnde ille dolor, exiguo qui se figit loco, ad diaphragma ferè, vel vbi ensiformis cartilago.

2 Dum iri flatus abit.

3 Ad pectus vel intestina.

4 Extenuatâ pituitâ. Etenim vt materia ex venis quacumque effundi potest, ita in easdem remeare potest, vbi fusa erit per cæcos ac latentes ductus. Da itaque talia remedia quæ eò abducere materiam illam possunt quò illa viam affectat. vt si ad intestina, dabis mel rosatum: si ad vrinas, decoctum radicum chinæ cum diureticis: si ad pectus, iuscula in quibus immaduit vngula caballina. *Vsus Aphorismi.*

LV.

Ὁκόσοισιν δὲ τὸ 1 ἧπαρ ὕδατος πλησθὲν εἰς τὸ 2 ἐπίπλοον ῥαγῇ, τουτέοισιν ἡ 3 κοιλίη ὕδατος ἐμπίπλαται, καὶ 4 ἀποθνήσκουσιν. *Hydrops.*

LV. Quibus hepar 1 refertum aquâ erupit in 2 omentum, his 3 venter aquâ impletur, atque 4 moriuntur.

1 Alienati visceris indicium: propterea que tunc in angusto spes est.

2 In spacium illud quod est inter omentum & peritonæum.

3 Aquosâ materiâ; natâ à fracta sanguificatrice, cùm præ copia ampliùs retineri nequit in venis hepatis, erumpit. Ita in pedes & in scrotum interdum labitur, in vterum, in pectus.

4 Fatiscente naturâ vi morbi pressâ.

LVI.

1 Ἀλύκη, 2 χάσμη, 3 φρίκη οἶνος ἴσος 4 ἴσῳ πινόμενος, λύει τὴν νοῦσον. *Vini vis.*

LVI. 1 Iactatio, 2 oscitatio, 3 horror, vinum potum pari 4 aquæ remixtum, soluit morbum.

1 Id est, halisimus: cùm æger loco stare nescit, ab acerrimo succo hypochondriis ac venis primis conceptο, vt in causis. Sed hoc loco transtulit Hippocrates hanc vocem ad homines sanos: vt qui se iactant ob cibi potusque ingesti copiam præter morem: vel hoc fit ob succum irritantem stomachum sua qualitate; vel quòd musculosum genus excrementa quàm plurima contraxerit. Est enim, dicit Galenus, ἀλύκη sui displicentia, suique tædium: & qui præsentium tædio incerta mente errant, ac ad alias res subinde transeunt.

2 Ob flatus maxillaribus musculis conceptos.

3 Cùm mouetur materia flatulenta in musculis collecta.

4 Dissoluit flatus, sudores ac vrinas prouocat. hinc humidis & frigidis affectibus medetur. Examina vim, ægri naturam propriam & ascititiam, & morbi genus ac magnitudinem, & cœli temperiem. Hesiodus tres aquæ partes quartæ parti vini in festis adhiberi iubet ad hilaritatem. Athenæus dicit Græcos duos vini cyathos ad quinque aquæ, vel vnum ad tres consueuisse miscere. *Vini vsus vt sit ineundus.*

LVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φῦμα γίνεται, τουτέοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύεται ὁ πόνος.

LVII. Quibus in vrinario meatu nascitur tuberculum, his cùm suppuratur, ac eruperit, dolor soluitur.

Libri quarti Aphorismo octogesimo secundo idem scriptum fuit.

LVIII.

Mutus ex concussione.

Ὁκόσοισι δ' ἂν ὁ ἐγκέφαλος σεισθῇ ὑπὸ 1 τινὸς προφάσιος, ἀνάγκη 2 ἀφώνους γενέσθαι παραχρῆμα.

LVIII. Quibus ab externa 1 aliqua causa valide concussum fuerit cerebrum, hos protinus 2 mutos fieri necesse est.

1 Vt à casu, ictu obtuso à telo; vnde in vacuo illo cranij spacio cerebrum validè vibratur, vnde spiritibus aditus intercluditur ad neruos. Si id lacero à cerebro fiat, non redeunt ad se ægri.

2 Sensus omnes læduntur ac motus. nam ventriculi cerebri eiusque pori turbantur, ac in situ vitium facit: vnde à cerebro in neruorum originem, quæ est in principio spinalis medullæ, spiritus influere nequeunt. Nam, vt anatomica sectio apertè demonstrat, omnium neruorum, ii qui in cerebro sunt, hoc est septem illa paria, non in capite nascuntur, sed in initio ceruicis, vbi spinalis medulla nascitur. Σεῖσις est valida concussio, ea voce vtitur Theocritus Idyll. 29. folio 224, versu 19. Noui quosdam in occiput cum lapsi fuissent, tota vita sua postea non rediisse ad gustandi & odorandi vim.

Nerui non nascuntur in capite.

Obseruatio.

LIX.

Paralyscet & Hydropis remedium.

Τοῖσι σώμασι τοῖσιν 1 ὑγρὰς τὰς σάρκας ἔχουσι, δεῖ 2 λιμὸν ἐμποιέειν· λιμὸς γὰρ 3 ξηραίνει τὰ σώματα.

LIX. Corporibus 1 præhumida carne præditis 2 fames imperanda est: fames enim 3 exiccat corpora.

1 Vbi luxuriat pituitæ copia: quæ cùm sanguini mixta est, diu pro nutricatu corpori esse potest.

2 Dum enim exhauritur corpus, primùm id quod humidum est in vaporem abit. Exhaurit corpus tum calidum innatum, tum ambiens aër: Ita tenuatur corpus ac in sudorem & vaporem abit: hinc rerta delitescentia animalia non exhauriuntur facilè.

3 Per famem enim non resarcitur id quod exhaustum est: ita per aliud siccat fames. Fames sensim ac æqualiter totum corpus siccat: ita Galenus ait, in fame enecto animali, cor & iecur non tabescere. Itaque mador hac arte facilè consumitur. Ita in hydrope imperare solebamus famem & potus accisionem: ex ipsa Epidauro vix præstantius remedium petas. Italum medicum hydropicus accessit ægricola: imperat medicus vt toto anno temperet à potu: fecit; conualuit. post annum rediit ad medicum: qui hominis agilitatem ac robur admirabatur. Quare quicquid huiusmodi est vt famem procreet, id præclarè in humidis intemperiebus præscribitur: tale est decoctum ligni guaiaci, sassaphras, & sarzæ parillæ.

lib. De Tabe.

Historia.

Vsus Aphorismi.

LX.

Ὅκου ἂν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ τὸ σῶμα καταψύχηται, καὶ πάλιν θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου μεταβάλλῃ, μῆκος νούσου σημαίνει.

LX. Vbi toto corpore frequens mutatio incidit; ita vt corpus modò refrigeretur, modoque incalescat, aut colorem alium ex alio mutet, diuturnitatem morbi arguit.

4 lib. 40.41. *Hic Aphorismus antè expositus fuit.*

LXI.

Ἱδρὼς πολὺς θερμὸς ἢ ψυχρὸς, ῥέων αἰεὶ, σημαίνει ἔχειν πλεονάζον ὑγρόν. ἀπάγειν οὖν χρὴ τῷ μὲν 2 ἰσχυρῷ ἄνωθεν, τῷ δὲ ἀσθενεῖ κάτωθεν.

LXI. 1 Sudor multus calidus frigidúsve perpetuò fluens, humiditatem in robusto quidem 2 supernè, imbecillo verò infernè vacuandam esse demonstrat.

1 A succorum copia, non à ciborum vbertate. 4 Aph. 37.

2 Si robustus, ægerque si vomit ex facili. & molestior semper est vomitus quàm secessus. 28 421

LXII.

Ἤν τις τῷ πυρέσσοντι τροφὴν διδῷ, τῷ μὲν ὑγιαίνοντι, ἰσχὺς· τῷ δὲ κάμνοντι, νόσος. *Cibus febricitantium.*

LXII. Si quis febricitanti cibum dederit quem sano exhibet, valenti robur; ægrotanti morbus fit.

Nam in sanis robori studemus, tantúmque vel plus etiam adiicimus quàm exhaustum fuit inedia & labore. Febricitãtibus verò satis est vt vires stent; ac vt quinque vel sex horis pepsis peragatur in his necesse est, ne interueniens febris cibum in ventriculo deprehendat. Ita enim verteret se natura à pepasmo ad pepsin, quod fieri non debet in paroxysmis febrium. Nam in his corporis interna, à refluis eò succis sunt impura: sed corpora impura quò magis nutrias, eò magis lædes: quare cibus hic morbum augebit etiam. Maxima damna sibi adferre solent febricitantes, dum potant ineunte paroxysmo. Vsu mihi compertum est inde plerumque ex febribus intermittentibus periculique expertibus nasci continuas ac lethales febres. *Cautio medendi.*

XLIII.

Τὰ διὰ τῆς κύστιος διαχωρέοντα ὁρᾷν δεῖ, εἰ οἷα τοῖς ὑγιαίνουσιν ὑποχωρέεται· τὰ ἥκιστα οὖν ὅμοια τουτέοισι, ταῦτα νοσωδέστερα· τὰ δὲ ὅμοια τοῖσιν ὑγιαίνουσιν, ἥκιστα νοσερά.

LXIII. Quæ per vesicam meant spectare oportet, an talia sint, qualia secunda valetudine subeunt. Nam quæ his minimè sunt similia, insalubriora; quæ verò sanis similiora, minimè insalubria. *Excrementa vt sint examinanda.*

Quo quid prolixiùs à naturali statu abit, eò est deterius, quæ verò sanis similia, ea optima Ita cuncta symptomata examinari debent, nimirum in excrementorum substantia, qualitate, quantitate, excernendi tempore & modo: & qualitate immutata, vt ex colore, corporis mole & charactere: præterea in actionibus animalibus, vitalibus, & naturalibus.

LXIV.

Καὶ οἷσι τὰ ὑποχωρήματα, ἢν 1 ἐάσῃς στῆναι, καὶ μὴ κινήσῃς, ὑφίσταται οἱονεὶ ξύσματα, καὶ ἢν ὀλίγα ᾖ, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται. ἢν δὲ πολλὰ, πολλή· τουτέοισι ξυμφέρει 2 ὑποκαθῆραι τὴν κοιλίην· ἢν δὲ μὴ καθαρὴν ποιήσας διδῷς τὰ ῥοφήματα, ὁκόσα ἂν πλείω διδῷς, μᾶλλον βλάψεις. *Aluina excrementa.*

LXIV. Et quibus * hypochoremata, si 1 residere permiseris, nec moneris, subsident velut strigmenta: quæ si pauca sint, paruus morbus est; si verò multa, magnus: his 2 aluum infernè purgare conducit. Alioqui si non repurgatâ aluo sorbitiones exhibueris, quanto plures dederis, tanto magis offenderis. * *deiectiones.*

1 Cùm aluus duris ac liquidis simul fertur: etiam remixtis ramentis ac pituita: argumẽto cacochymiam adesse, corpúsque pituitâ crudâ circumfluere, non sine inæquali quadam corporis intemperie. Hîc pharmacia vtilis: dein intemperies partium debellanda.

2 Crassæ copiosæque tales deiectiones morbi contumaciam denunciant: die coqui debent, sensímque purgari, & prætetea in his sobriè tenuitérque victitandum.

LXV.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσι αἱ πελιδναὶ καὶ αἱματώδεες, καὶ χολώδεες, καὶ δυσώδεες, πᾶσαι κακαί· ἀποχωρέουσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαί. καὶ κατὰ κοιλίην, καὶ κύστιν· καὶ 1 ὅκου ἄν τι ἀποχωρέον στῇ μὴ κεκαθαρμένῳ, κακόν.

LXV. Exscreationes in febribus non intermittentibus, liuidæ, cruentæ, biliosæ, fœtidæ, omnes malæ: commodè tamen si prodeunt; bonæ. Per aluum etiam & vesicam; & 1 quacumque corporis parte si prodeat aliquid, si non purgatum restiterit, malum.

4 lib. Aphoris. 47. hic expositus fuit.

1 Id est, vbi excludi debet, si non excluditur, malo est: nam recidiuam adferre solebat.

LXVI.

Τὰ σώματα χρὴ ὅκου τις βούλεται καθαίρειν, εὔροα ποιέειν· καὶ ἢν μὲν 1 ἄνω βούληται εὔροα ποιέειν, στῆσαι τὴν κοιλίην· ἢν δὲ κάτω, ὑγραίνειν.

LXVI. Corpora cùm quis purgare voluerit, meabilia illa reddat oportet: & si quidem 1 suprà velit, aluus sistenda; si verò infrà, humectanda.

Secundo libro, Aphorismo 9. hic explicatus fuit.

1 Si existimauerimus ad morbi curationem maximè necessariam fore vomitionem.

LXVII.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα μᾶλλον τοῦ μετρίου γινόμενα, νοῦσος.

LXVII. Somnus & vigilia, vtraque si præter modum fuerint, morbus.

Hunc enarrauimus libro secundo, Aphorismo tertio. Sequentes etiam duos Aphorismos (nempe LXVIII, *&* LXIX *) interpretati sumus libri quarti Aphorismo 30. & 40.*

LXX.

Ἐπὶ 1 λευκῷ φλέγματι ὕδρωψ ἐπιγίνεται.

Hydrops. LXX. 1 Leucophlegmatiæ hydrops superuenit.

1 Vbi totum corpus in tumorem mollem attollitur; venis habituque corporis pituita refertis: quale est corpus cacochymiâ obsessum. Cùm enim hepar alget, solidæque partes frigent, gignitur pituitæ copia,

Vsus Aphorismi. vnde in alborem trahitur corpus. Quasi dicat, purga campituitam, ac firma viscera, ne ascites nascatur. Exhibe sæpè rhabarbarum, hoc modo: Accipe Rhabarbari semunciam, cinnamomi semidrachmam: redige in puluerem, quem remisce cum duabus vel tribus vnciis conseruæ florum cichorei vel absinthij, aut tanaceti: adde sirupum cichorei. Sumat cottidie drachmas duas: & superbibat cochlearium vini chalybis.

LXXI.

Dysenteriæ vbi metus. Ἐπὶ διαῤῥοίῃ, δυσεντερίη.

LXXI. A diarrhœâ dysenteria.

Sensim enim abraduntur intestina. Quasi dicat, igitur remediis exclude ac tempera succum illum acriorem

Prouisio vt habenda. *intestinis immissum. Da rhabarbarum, myrobalanos, vel dilutum agarici, si pituita in vitio sit: dein tempera decoctis ac sirupis.*

LXXII.

Lienteriæ metus. Ἐπὶ δυσεντερίῃ λειεντερίη ἐπιγίνεται.

LXXIII. Lienteria superuenit dysenteriæ.

Cautio. *Fractis intestinis à materia contumaci, quam iniuriam etiam sentit tandem ventriculus, vnde lienteria. Quare summum studium adsit vt placetur disenteria, ne eò prorepat malum.*

LXXIII.

Ἐπὶ 1 σφακελισμῷ, 2 ἀπόστασις ὀστέου.

LXXIII. A 1 sphacelismo, ossis 2 abscessus.

1 Cùm phlegmone in gangrænam, hæcque iterum in corruptelam abit, vt cùm os liuescens in cariem abit.

2 Os eximitur. Id patitur os, vel quia nudatum vnde refrigeratur, & nutricatu suo spoliatur; vel quòd tabe manans vicina caro os inquinat. Quare tunc Remedium elegans ad ossis tutelam. abradendum est os, si superficietenus à natura sua degenerauit: ac ireos puluis ossi imponendus; nihil enim æquè ac solitarius hic puluis solet os ab omni putredine tueri.

LXXIV.

Ἐπὶ αἵματος 1 ἐμέτῳ 2 φθίσις, καὶ τοῦ πύου κάθαρσις ἄνω· καὶ Phthisis. ἐπὶ τῇ φθίσει 3 ῥεῦμα ἐκ τῆς κεφαλῆς, ἐπὶ τῷ ῥεύματι 4 διάῤῥοια, ἐπὶ τῇ διαῤῥοίᾳ 5 σχέσις τῆς ἄνω καθάρσεως, ἐπὶ τῇ σχέσει θάνατος.

LXXIV. A sanguinis 1 vomitione 2 tabes & puris supernè purgatio, à tabe fluxio de 3 capite; à defluxu diarrhœa, à 4 diarrhæa interceptio expectorati; à 5 interceptione mors.

1 A largo sanguinis expectorato ex partibus spirabilibus.

2 Nisi ilicò vena obturetur, phlegmone ac febris arceatur; sistatur fluxio, succus temperetur, antequam pus fundant.

3 Trahunt enim ac admittunt pulmones labefactati fluentes succos. Caput tunc plethoricis causis à pulmonibus repletum eos demittit abundè: incalescens enim caput à fuliginibus pulmonum, trahit à toto corpore, illicque retenta materia acrimoniam induit: hanc iterum in se trahunt pulmones. ita conspirant in sui perniciem.

4 Hoc benè fit ineunte morbo, viribus adhuc firmis; nam ita caput se exonerat in aluum. Non autem bonis ægrorum rebus euenit in labefactatis viribus.

5 Pus enim interceptum strangulat. Quare in tabidis non temerè mouenda est aluus: nam ita id atterit Vsus Aphorismi. vires, vt expectoratum ampliùs excutere nequeat pectus.

LXXV.

Ὁκοῖα καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὴν κύστιν, καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὴν κοιλίην ὑποχωρήμασι, καὶ ἐν τοῖσι κατὰ 1 τὰς σάρκας· καὶ ἤν 2 πῃ ἄλλῃ τῆς φύσιος ἐκβαίνῃ τὸ σῶμα, ἢν ὀλίγον, ὀλίγη ὁ νοῦσος γίνεται· ἢν δὲ πολὺ, πολλή. ἢν πάνυ πολλὴ, θανάσιμον τὸ τοιοῦτον.

LXXV. Qualia sint quæ per vrinas ac aluum Excrementa vt sint examinanda. subeunt, 1 & quæ per carnes abeunt, & si quâ aliâ 2 corpus à natura recedat, spectare oportet. Nam si parum, paruus morbus est: si multum, magnus: si valdè multum, iam tale fuerit perniciosum.

Vt Medicus in cognitionem veniat morbi causæ, ac Morbi vnde deprehendantur. *partis, symptomatum opus est illi examine. Inter symptomata sunt excretiones, quæ examinari debent in substantia, qualitate, quantitate, eorum copia, excernendi modo, & tempore. Nam excrementa referunt ideam illarum partium vnde dimanant.*

1 Vt sudores, & abscessus.

2 Alia etiam symptomata, in examen vocanda; vt actiones læsæ, qualitas mutata corporis, in colore, charactere, & mole.

INDEX RERVM MEMORABILIVM

Quæ in hoc Secundo Tomo continentur.

Numeri paginæ est solum habenda ratio.

A

Abdomen.

BDOMINIS partes, & nomina earum. pag. 594
Abdominis præstantia in significando. ibid.
quòd à Medicis tangi debet. ibid.

Abortus.

Abortus. 104
causæ. ibid.
signa. 105
Indicationes curatiuæ. ibid.
Prognosis. 106
Medicamenta. ibid.
Doloris remedium. ibid.
cùm iam iam imminet abortus. ibid.
Cautela. ibid.
Empirica. ibid.
Abortus causæ. 448
Abortus futuri signa. 450
Abortus notæ. 446
Abortus periculum vbi. ibid.

Abscessus.

Abscessuum genera. 386
Abscessu qui iudicantur. 378
Abscessus à febribus longis. 421
Abscessus criticus per vrinam auertitur. 420
Abscessus in febribus longis. 421
Abscessus latens in corpore. 465
Abscessus per febres. 422
Abscessus in quibus morbis expectandus. 278. 279
Abscessus potius hyeme eueniunt. ibid.
Abscessus ad suprema vel ad infema. 266.267
Abscessus in peripneumonia in crura. ibid.
Abscessus bonus in partem qui fit capacem. 248
Abcessum vrina significat. 256
In Abscessum quæ febres abeant. 278
Abscessu iudicantur febres diuturnæ. 421
Abscessu vel excretione fit crisis. 273
Abscessum auertit vrina critica. 429

Abstinere.

Abstinendum à cibo vigore morbi. 571

Academici.

Academicorum ex sententia an aliqui fuerint felices. 115.116

Acetum.

Acetum & oximel vtile biliosis, noxium melancholicis. 330
Acetum inimicum mulieribus ob vterum. ibid.

Acidus.

Acidus succus malus est. 196
Acidus ructus frigoris notæ. 464

Acron.

Acron Agrigentinus. 134

Acutus morbus.

Acuti morbi duplices, & quales. 284.330
Acutis in morbis quo modo ali debet æger. 371
Acuti morbi etiam fallunt. 388
Acutis in morbis crisi imminente non dandæ sorbitiones. 345
Acutos morbos curandi indicationes duæ. 304
Acutis in morbis si aluus perpetuo fluat, quomodo habendi ægri. 344
Acutis morbis sorbitiones quando dandæ. 343
Acutorum morborum indoles quatuor ex signis elucescit. 312
Acutos per morbos surditas. 425
Acutis in morbis cibus. 26.27
Acuti morbi quibus diebus iudicentur. 132.271
Acuti morbi cum vel sine febri. 240
Acuti morbi ex μεταπτώσεως. ibid.
Acutorum morborum salutaria signa 272
Acutorum morborum cibus qualis. 27
Acutis in morbis quomodo diæta instituenda. 309 312.
Acutis in morbis diætæ ordinandæ quatuor scopi Hippocrati. 399
Acuti morbi qui & quales. 132
Acumen morbi & malignitas calamitosa. ibid.
Acutis in morbis quando vinum inutile. 332
Acutis in morbis quo modo cibus exhibendus. 377
Acumen morbi tenuissimam diætam postulat. 371
Acutorum morborum an bilis sit causa. 18
Acutis in morbis phlebotomiæ locus. 341
Acuto cum morbo grauida. 444.451

Adolescens.

Adolescentum morbi. 409

Index Rerum.

Adipofus.

Adipofi vt purgandi. 412

Æger.

Æger quæ vitare debet 203
Ægri alacritas in furgendo quid denotet. 237. 248
Ægri torpor. ibid.
Ægri à Medicina fanantur. 170
Ægri confolandi ac in fpem erigendí. 211
Ægri fe lædunt fuis animi affectibus. ibid.
Ægris non omnia concedenda. 213
Ægri fæpe caufa funt infanabilis morbi. 172
Ægri iam iam morituri figna. 423
Ægri facies; & quid in ea obferuandum. 232. & feq.
In Ægro læthalia figna. 423
Ægris aliquid concedendum. 395

Ægyptus.

In Æygpto vt admoueanrur cucurbitæ. 38
Ægypti endemius morbus Elephantiafis. 119
Ægypti vt hodie diætam per febres præfcribunt. 27

Aër.

Aërem Anaximenes rerum principium ftatuit. 139
Aër quomodo morborum caufa. 152
Aër qualis effe debeat ad tutelam à pefte. 48
Aër qua ratione in morbis variari debet: & quomodo purus ac temperatus dicatur morbis vtilis. 25
Ex Aëre fudorum prognofis. 401
Aër. 215
Aëri maior vis ineft quam cibo aut potui. 273. 274
Aëris fubitaria turbatio fugienda. 213
Aëris violata temperies caufa peftis. 74
Aërem quid contaminet vt nofcas. 76
Aër & cibus vt in pefte habendus. 84
Aër maximè parit morbos. 367

Æs.

Ætea inftrumenta. 162

Afclepiadæ.

Afclepiadum doctrina à quibus corrupta. 135

Æfculapius.

Æfculapius vt quondam pingi confueuerit. 136
Æfculapius à Chirone inftitutus. 134
Æfculapij varia nomina. 158
de Æfculapio plura. ibid.
Æftatis quo tempore luxuriat fanguis. 149
Æftatis morbi proprij & alieni. 406
Æftate in frigida & ficca qui fiant morbi. 403
Æftiui & verni morbi quid differant. 406
Æftatis quo tempore vigorem fuum obtineat fanguis, & quo bilis. 149
Æftate bilis increfcit. ibid.
Æftate quid purgandum. 412
Æftate increfcit bilis: & quo æftatis tempore. 149
Æftas frigida & ficca quos morbos proferat. 403
Æftate num vino generofo vtendum. 376
Æftate decrefcit bilis. 148
Æftiui morbi. 406

Æftus.

Æftum in corpore nunquam concipit ptifana. 288
Æftû in maligno excellens remedium. 80
Æftui totius potus præftans. 85

Ætas.

Ætatis declinantis morbi. 410
Ætates obnoxiæ tabi. 437
Ætates aliæ aliis temporibus gaudent. 405
Ætatum fingularum morbi. 6, a, b

Æther.

Æther quid veteribus. 215

Æthiops.

Æthiopibus quare febres calamitofæ. 268

Affectus.

Affectuum veficæ diagnofis. 433

Ager, Agricultura.

In Agricultura Deus eft fummè vifibilis. 118
Agriculturæ laus. 117
Agrum colens Cincinnatus Dictator renunciatur. ibid.
Agriculturam prætulit Dioclefianus Imp. Imperio. ibid.
In Agris præcipue philofophicum otium felix. ibidem.
Ακρόνζις quid. 212. 258

Albus.

Album cut cerebrum. 264
Albo pro profluuio menfium confilium. 101

Alcmæon.

Alcmæon in auro fummam pofuit felicitatem. 113

Alexipharmaca.

Alexipharmacorum quorundam cenfus. 91

Alexiteria.

Alexiteria triplicia. 324

Alimentum.

Alimenta vim fuam retinent vel feruant vt variis offeruntur naturis. 192. 193
Alimenta. 388
Alimentum & pus non differunt causâ. 274
Alimenti cognatio cum corpore cuiufque hominis. 192 & feq.
Allij facultates. 355
Αλλοφάσσειν quid. 273
Alphi. 406

Alterans.

Alterantia remedia in pefte. 53

Aluus.

Alui in fluxu vomitoria. 35
Aluum quo modo & quando moueat melicratum. 323
Aluini fluxus caufæ, differentiæ, &c. 33. & fequentibus.
Aluus fluens vt ftringenda. 36. 60
Aluus & excrementa peftis tempore. 78
Aluinarum deiectionum tria genera. 293
Aluinum incendium cum cardiogmo. 427
Aluus profufior. 464
Aluus quibus ab haimorrhagia feratur. 417
Aluum lenientia in febribus. 30. 41
Aluum lenientia in pefte qualia præfcribenda. 52
Alui excrementa. 249. & feq.
Aluus vt molliendа hecticis. 9
Aluus humida iuuenibus falutaris. 399
Alui deiectiones. 249. & feq.
Alui cum fluxu hydrops. 460.
Alui excrementa qualia effe debeant. 249
Alui excrementa liquida quid denotent. ibid.
Aluino fluxui. 86
αλυσιτελές quid. 259
αλυσμές duplex. 237

Amœnus.

Amœnus locus fanitati dicatus. 213

Amor.

Amor patriæ. 109

Amygdalæ.

Amygdalarum lac. 43
Ανακάθαρσις quid. 260

Anatomia.

Anatomica primus profeffus eft Diocles Cariftius. 135

Anaxagoras.

Anaxagoræ de bile fententia. 17

Angina.

Angina quid fit, & eius fpecies, caufæ & pericula. 191. 266. 277
Angina mutatur in pleuritidem & in peripneumoniam

niam. 276.277
Angina vnde sit dicta, 191
Angina. 342.475
Anginæ causæ & curatio. ibid.& seq.
Angina pestilens. 90
Angina à luxata vertebra. 469
Anginæ cur varij succedant morbi,& quid significent. 437
Angina in peripneumoniam. ibid.
Angina latens. 418
... à luxata vertebra. 519
Angina pituitosa num sit periculosior biliosa. 393
Anglicus.
Anglicus sudor. 60
Anhelitus
Angelitus suspiriosus. 176.265
Anima, Animalis.
Anima proprie videt. 215.224
Animalis facultatis à robore prognosis. 393
Animalium sanguineorum & hominis quæ materialia principia. 145
Animalia contra venena. 91
Anisum.
Anisi vis in pueris. 408
Annus.
Anni quibus partibus qui humores moueantur. 274
Anni tempora vnde bene maleque notata. 272.& seq
Anni diuisio antiquorum Græcorum. 399
Anni salubris constitutionis descriptio. 402
Anni qua parte bene aut male ferantur cibi. 377
Anodyna.
Anodynorum tria genera. 299
Anomalia.
Anomalia vnde. 22
Anomaliæ causa. 21
Antipraxia.
Antipraxia quæ agant. 132
Antiqui, Antiquitas.
Antiquorum variæ opiniones de victu febrium putridatum. 26
Antiquitatis authoritas. 146
Antiqui plerique tantum semel de die cibum capiebant. 187
Antiquis diæta multiplex. 369
Antiquorum vices in edendo. 251
Antiqui cænabant. ibid.
Antiqui Philosophi principium vnum posuerunt. 140
Antiquorum mos in scribendis libris. 364
Antiqui diligentes in ellebori descriptione. 226
Antisthenes.
Antisthenes Socraticus voluptatem summum malum dixit. 112
Aphonia.
Aphonia vnde subitaria. 341
Aphonis quibus vena pertundi debeat,& quæ contingant illis symptomata. ibid.
Aphonia in 14.morbi diem incidens diuturnitatis signum. 343
Aphonia & conuulsio in ebrietatem si cadant. 435
Aphorismus.
Aphorismus quid. 364
Aphtæ. 90
Apollo.
Apollo celebratus fuit fere ab omnibus gentibus pro Deo Medico. 158
Apollinis varia nomina apud varias gentes. ib.
Apollinis nominum ratio. ib.
Apollo manu dextra gratias gestabat, sinistra sagittas. ib.
Apollinis Cumæ simulachrū aullum Seleuciæ. 120
Ἀπόκασις quid. 244
Apostema.
Apostema quid. 243.386
Appetitus.
Appetitus læsus,indicationes curatiuæ,causæ. 129
Appetentiæ caninæ causæ. 130
Eius causæ,signa differentiarum: ibid.
cibus,cautio,remedia. ibid.
Appetentiæ caninæ nobile remedium est vinum generosum. 130
Apoplexia.
Apoplexia in parua post phlebotomiam quid agendum. 341
Apoplexia cur lethalis. 396
quid sit parua& magna apoplexia. ibid.
Apoplexia qua ætate. 468
Ἀποζέματα. 195
Aqua.
Aquæ genera. 331.332
Aquæ potionem in morbis acutis vtilitatem nullam adferre. 331
Aquæ potio cur calamitatem in morbis acutis restigeratis pedibus afferat. 332
Aquam cur non olfaciamus. 224
Aqua theriacalis optima. 82
Aquæ innatatio an Lamiarum indicium. 132
Aquæ frigidæ exhibitio in ephemera. 15
Aquæ frigidæ potus Causo. 41
Aqua vitæ præstans remedium ad flatus ventriculi & vtendi modus. 126
Aqua est capitis vlceribus perniciosa. 442
Aqua quæ optima. 443
Aquæ frigidæ potus. 41
Aqua frigida hecticis vt danda. 10
Aqua frigida vt propinanda in synocho. 25
Aqua plures morbos infert quam cibus. 49
Aquæ frigidæ vsus in peste. 84
Aqua ptisanæ. 290
Aqua pura vtantur Medici. 182
Aquilo.
Aquilonis constitutionis vis. 401.465
Arabes.
Arabum Lipyria. 66.67
Archigenes.
Archigenes De febribus scripsit. 1
Ardor.
Ardor stomachi,& eius remedia. 123
Ariphron.
Ariphronis hymnus de sanitate. 158
Arma.
Armorum signa dignoscat Chirurgus. 165
Aromata. 443
Ars.
Arti opus est exercitatione. 197
Artis fundamentum est natura : & naturæ perfectio est Ars. 197.& seq.
Artis principium quæ obseruatio euadat. ibid.
Artis quid sit proprium. 171
Artes non insectandæ,sed augendæ. 168
Artes cur quidam calumniantur. ibid.
Artes quæ vtiles,quæ inutiles. 179
Artes methodo constant. ibid.& seq.
Artibus comparandis tria opus sunt. 221
Arti opus est vsu. 185.197.205.206
ad Artem eruditio omnis traduci debet. 197
Ars Hippocratis perpetua. 230
Artis,naturæ,& fortunæ opera vt differant. 170
Ars Hippocrati quid. 365
Ars quid. 167.& seq.
Ars non vltra suum instrumentum operatur. 172
Ars solis initiatis aperiebatur. 180

Arti iungenda est scientia: & contra. 221

Arteria.

Arteriæ aortæ natura. 218

Arteriarum per corpus distributio. ibid.

Arteriæ vt secandæ. 163

Articulus.

In Articulis ichor continetur. 175.241.264

Artus.

Artus vt gignantur. 221

Artuum muccus vnde. ibid.

Artuum proiectio, in morbis. 185

Ἀϛατέω quid significet. 259

Ἀϛαθὲς quid. 283

Astantes.

Astantes non sint idiotæ. 204.224

Astronomia.

Astronomiæ laus. 115

Asinus.

Asinino lacte purgandi causo laborantes. 337

Athenienses.

Atheniensium decreto diuinus honor exhibitus Hippocrati. 135

Athleta.

Athletarum plenitudo periculosa. 368

Athletæ ridiculi. 368

eorum corpora. ibid.

Atra bilis.

Atra à bile dysenteria. 417

Atram in bilem non abit pituita. 259

Atrorum succorum excretio. 416

Αὐανσις. 16

Auaritia.

Ab Auaritia absit Medicus. 159.198

Auaritia absit Medico. 209

Auctio.

Auctio humani corporis est naturæ opus. 375

Auctor.

Auctoris pestilentiales pilulæ. 78

Auctoritas.

Auctoritas vetustatis. 146

Auditus.

Auditus vt fiat. 223

De Auditu variæ opiniones. 224

Augustus.

Augusti infœlicitas. 116

Aura.

Aura venenata ex antro Seleuciæ exiliens totum orbem vastans. 120

Aures.

Aures quibus mobiles sint. 233

Aurium dolor acutus. 275

Aurum.

Aurum summum bonum posuit Alcmæon. 113

Auster.

Austrorum vis. 401.402.405

Autumnus.

Autumno melancholia copiosissima. 149

Autumnales morbi. 407

Autumni morbi. 402.468

Autumnus aquilonaris quibus prosit, vel noceat. 404

Autumnus rabidis noxius. 402

Autumnales morbi. 400.& seq.

Autumno paucissimus sanguis, melancholia copiosissima. 149

Autumno paucissimus sanguis. ibid.

Axioma.

Axiomata pariunt iudicium & vsus. 368

B

Balbuties.

Balbuties. 463

Balneum.

Balnei in morbis acutis vsus. 333

& in quibus morbis vtile. 335

ni rectè præparatum vsurpetur, valdè noxium. ibid.

quibus vtile. ibid.

quo acutorum tempore eius vsus ineundus. ibid.

Balsamum.

Balsamum Peruuianum. 56

Bilis, Biliosus.

Bilis author febrium. 4

Bilis num sine putredine febrim excitet. ibid.

Bilis num sola putrescat. 18

Bilis num causa sit acutorum morborum. ibid.

Bilis vt paranda. 31

Bilis varia. 18

Biliosi vt nutriendi. 27

Bilis increscit æstate. 149.& quo æstatis tempore. ib.

Bilis hyeme decrescit. ibid.

Bilis decrescit æstate. 148

Bilem, Pituitam, Melancholiam purgantia in Peste. 81

Bilis atræ excretio quid significet. 416

Bilis cur influat in ventriculum per febres. 427

Bito.

Bitonis & Cleobis fœlicitas. 116

ΒΛΑΣΤΗΜΑ quid. 169

Βλέφαρον ϖεπεταμένον. 236

Βλεφαρίδων ϰαμπυλότης. ibid.

Bolus.

Boli lenientes. 30

Boulimos.

Boulimos & eius remedia. 130

Βϱαδυπεψία. 131

Bronchia.

Bronchia pulmonis quid sint. 258

Bubo.

Bubo pestilens vt curandus. 58.59

Bubones in febres. 424

Bubone de pestilentiali notatu dignum. 75

Bubo pestifer. 87

Buboni pestifero insigne vnguentum & emplastrum. 88

Bubula.

Bubulæ carnis vsus. 355

C

Cabala. 180

Cacochimia.

Cacochimia vt sit curanda. 394

Cacochymiæ variæ regiones, & notæ earum. 385

Calculus.

Calculus vbi gignatur. 255

Calculi tyrannis, & crudelitas sectionis. 159

Calculi sectionis officium quibus olim datum. ibidem.

Calculi sectioni Medicum astare non debere. ibidem.

Calculifraga quanta temeritate propinentur. ibid.

Calculus quid, eius foci, & signa. 432

Calculi vt periculum vitetur. 431

Calculosis quibus vinum album diureticum exhiberi debeat; & quibus non. 321

Calculo. 190

Calidum, Calor.
Calidum illud quod est febris, quid sit. 2
Calor in nobis geminus. ibid.
Calor fluens. ibid.
Calidum natiuum vbi stabulemur. 219
Calidum natiuum & eius vis. 215
Calor & frigus non habent magnam vim per se. 189. & seq.
Calor insitus & peregrinus. 215. 216
Caloris natiui effectus in generatione corporum. 215
Calidi fotus commoda. 441
quibus per se noceat, & quibus ex euentu prosit. ibid.
Calidi vis. 442. 439
Calidum natiuum quid. 375
Calor & frigus partium quid indicet. 420
Calor perit triplici de causa. 368
Calor triplici de causa extinguitur. 296
Caluities. 463
Canis.
Canis tabidi morsus. 391
Capilli.
Capillorum ortus & natura. 223
Capillorum fluxus. 440. 437
Caput.
Capitis immensi dolores vt iudicentur. 275
Capitis dolor quo die soluetur. 280
Caput trahit, & semper plenum est. 194
Capitis dolor vt medendus. 455 460
Capitis vulnera cur æstate periculosa magis. 442
Capitis dolor. 86
Capra.
Capræ etiam sanæ febricitant. 1
Caprillæ carnes. 356
Carbunculus.
Carbunculi curatio. 57. 58
Carbunculis apparentibus, quæ vena secanda. 51
Carbunculus pestifer. 89
Carbunculi pestiferi differentiæ, signa, prognosis. ibid.
Carbunculi pestiferi indicatio curatiua, diæta, remedia interna, externa. ibid.
Carbunculus. 298
Carbunculus morbus. 120
Cardiogmus.
Cum cardiogmo aluinum incendium. 427
Carmina.
Carmina Sagarum rolluntur. 278
Caro, Carnes.
Carnes febricitantibus inutiles. 26
Carnis natura. 221
Caruncula.
Caruncula in gula obseruabile remedium. 122
Caseus.
Caseus quibusdam confert, aliis nocet. 192. 193
Casei facultates. 355
Castoreum.
Castorei vsus pro mensibus. 96
Κατὰ μέρος quid sit apud Hippocratem. 376
Cataplasma.
Cataplasmatum vsus qualis esse debeat. 162. 165
Κακασφίζειν quid sit. 191
Causa
Causa morborum. 142
Causa morborum quomodo aër. 152
Causa morbi docet quid sit agendum. 463
Causæ omnium ferè morborum. 383
Causæ internæ morborum duæ. 194
Καῦσος quid. 16
Causus.
Causus quid sit; eiusque causa, differentiæ, signa. 39
Causi pulsus, prognosis. ibid.
Causo subtilium pessimum. 40
Causi curatio, diæta, phlebotomia. 41
Causo lenientia, præparantia. ibid.
Causi sitim extinguentia. ibid.
Causo aquæ frigidæ potus. ibid.
Causus qualis febris. 6. 39
Causi varia crisis. 276
Causo incidens rigor. 425
Causus. ibid.
in causo quænam symptomatum causæ. ibid.
Causus vt generetur. 336
eius etymologia. ibid.
in causo quibus aqua melicrato mixta exhibenda. 337
quando vomitus & aluus mouenda. 338
asinino lacte purgandi. ibid.
hæmorrhagia & sudor eum soluit. ibid.
quando recurrat. ibid.
causus nothus. 339
hæmorrhagia hic incommoda. ibid.
quando hic purgandum. 344
Cauterium.
Cauteria adhibenda in peste. 52
Celsus.
Celsi locus emendatus; ex Hippocrate. 264
Cephalalgia.
Cephalalgiæ solutio vnde. 460
Cerebrum.
Cerebri natura. 217
Cerebrum cur album. ibid.
Calybs.
Calybs vt potabilis fiat. 36
Chirurgus.
Chirurgo turpe est, si suum scopum non assequatur. 163
Chirurgus militare debet. 165. 167
Χρώς. 243
Cibus.
Cibus duplici ratione consideratur, ratione alimenti & remedij, & à quibus hæc indicentur. 26. 27
Cibi exhibendi modus. ibid.
Cibus qua copia dandus per febres. ibid.
Cibus in acutis morbis. ibid.
Cibus quando per febres sit exhibendus. ibid.
Cibus ratione causarum morbificarum & virium qualiter exhibendus. ibid.
Cibi fastidium. 90
Cibus vt in vitio sit. 131
Cibus vt in peste habendus. 84
Cibi cur plus hyeme dandum. 377
Cibi dandi occasio vnde captanda sit, vbi is dandus. 374
Cibi qua parte anni benè aut malè ferantur. 377
Ciborum qualitas. quis cibus imbecillis. Cibus sitis expers. 376
Cibum necessariò capere quid sit, & iure, & loco. 392
Cibi familiaritate quadam naturæ studere debent. 188
Cibi qui commodè nutriant: nim. qui edomari naturæ vi possunt. 187
Cibus cur non dandus in paroxysmo. 280
Cibus nouus adferendus corpori cùm pridianus coctus est. 185
Cibus optimus quis. 395
Cibus. 485
Cibus quomodo in acutis sit exhibendus. 377
Cibus in quâ infirmitate dandus. 313. 344
Cibus nullus in ipsâ purgatione sumendus, nec post eius absolutionem plenâ manu ineundus. 304
Cibus quo paroxysmi tempore exhibendus. 296
Cicer. 355

Cincinnatus.
Cincinnatus agrum colens Dictatot renunciatur. 117
Cinctus.
Cinctus pestilens. 91
Cleobes.
Cleobis & Bitonis fœlicitas. 116
Clyster.
Clysterum quando vsus. 229
Cnidij medici. 284
Coa.
Coæ scholæ duplex docendi ratio. 205
Coctio.
Coctione omnia crassescunt. 250
omnes vires fœlicitat coctio. 252
Coctio est duplex. 379
Cocta purganda. ibid.
Coeffusio quid. 378
Cogitatio.
Cogitationis vis. 205.206
Κοιλία quid. 375
Κοινὴ γνώμη. 214
Cœliaca passio. 131
Colicus.
Colicus dolor. 67
Collega.
Collega admittatur. 212
Columella.
Columellæ mala. 278
Columella degenerat in vuulam. ibid.
Commentator.
Commentatoris officium. 364
Composita.
Composita omnia constant ex quatuor elemētis. 144
Conceptio.
Conceptionis signa. 453
Conceptio vt fœlicitetur. 448
Consilium.
Consilium pro albo mensium profluuio. 101
Consilia sint absque contentione. 210
Consolari.
Consolandi ægri. 211
Consuetudo.
Consuetudinis maxima vis est. 179
vt lædat si peruertatur temerè. 184
Consuetudini aliquid dandum. 377
Consuetudinis in cibo habenda ratio, non qualitatis, sed quantitatis. 289
Consuetudo diætæ promiscuæ optima sanis. 307. & seq.
diætæ consuetudinis quanta vis etiam in sanis. ibid.
læsiones obortæ à subitā consuetudinis immutatione in sanis, quo modo corrigendæ. 211
quæ noxa à repentinā consuetudinis immutatione. 310. & seq.
noxa immutatæ consuetudinis in illis, qui bis de die solent sumere cibum, si iam tantùm semel sumant. ibid.
quomodo ad consuetudinem pristinam debeat redire qui seipsum prandio defraudauit. 313. & seq.
Contagium.
Contagium quid, & quo modo fiat. 74
Contagium. 46
Continens.
Continens non putrida. 14
Continua febris.
Continuatum febrium differentiæ. 17
Continuæ febres vbi focum suum habeant; vtque hinc variè moueantur. ibid.
Continuarum febrium natura, causæ, signa, curatio. 39
Contraria.
Contrariorum curatio num perpetua sit. 440.442
Conualescentes vt sint habendi. 387
Conuulsio.
Conuulsio pestilens. 90
Conuulsio à purgatione. 435
Conuulsio & præcordiorum dolor. 427
Conuulsio in ebrietatem. 435
Conuulsio in febrem incidens. 390
Cor.
Cor viscus nobilissimum: per se micans: eius necessitas. 1
Cor robotantia. 49.55
Cordis dolor in peste. 89
Cor cur omnium calidissimum videatur. 218.219
Cordi insidet spiritus feruidus. 218
Cordis natura. ibid.
& num frigidum; eius præstantia, & vnde dictū. ib.
& vasa illi inserta. ibid.
Corpus.
Corpus mixtum componentia quænam denuo separentur. 144
Corporis humani plura esse principia à modo corruptionis probatur. ibid.
Corporum variæ conditiones. 388
Corpus vt fiat εὔπορ. 385
Corporis totius calor & mollities. 248
Corporum primordia. 215.192
ortus humanorum corporum. ibid.
Corruptio.
Corruptionis varia nomina. 16
Corruptio communis mixtis omnibus. 144
Κορύζα vbi mala. 260
& quid sit. 190.260
Coryza vnde. 190
Cranium. 217
Craterus.
Craterus medicus. 119
Crateri serui nouus morbus. ibid.
Κρημνά. 253
Crisis.
Crisis. 273
Crisis propriè dicta quid. ibid.
efficitur pepasmo. ibid.
fit excretione vel abscessu. ibid.
Crisis pro signo à natura edito. ibid.
Crisis tempus. ibid. species. ibid.
Criseos ratio. 270
Criseos ratio cur non pendeat à Luna. 273
& de tota criseos ratione. ibid.
Criseos ratio est tribuenda triplici naturæ periodo. ibid.
Crises subitò à morbis vindicant: nec vllus subitò sanatur sine crisi. 270
Crises per sudores in febribus. 419
Crisi etiam opus est quartanæ. 390
Crisis dum fit, sit medicus spectator. 378
Crisis fit in paroxysmo. 385
grauia symptomata eam antecedunt. ibid.
vnde perfecta & imperfecta notetur. 386
Quæ fit per abscessum. ibid.
Crisis Hippocrati sumitur duobus modis. 365
Crisis per exclusionem quænam bona vel mala. 422
Crisis perfectæ vel inchoatæ notæ. 386.392
Crisis quid. 389
Crisis quid, crisis imperfecta & perfecta. 378.386
Crisis signa antecedentia, & consequentia. 385
Crisis tardioris causæ. 389
Critica signa duplicia. 385
Criticum theorema. 401
Critici dies. 268
& num Lunæ sint ascribendi. 273
Crisis quàm variis modis, varioque euentu contingat. 291

Crocus.
Crocus efficax ad exclusionem fœtus. 107
Crœsus.
Crœsi fœlicitas. 116
Cruditas.
Cruditates quot. 379
Crudum apud Hippocratem duobus modis accipitur. 289
Crura.
Crura implexa habere quid denotet. 237
Cucurbita.
Cucurbitæ quando admouendæ in peste. 52
Cucurbitæ vt admoueantur in Ægypto. 38
Cucurbitæ vt admoueantur in Ægypto. ibid.
Cucurbitis quibus vtendum in variis affectibus. 263
cum scarificatu quomodo vtendum. ibid.
Curatio.
Curationem exilis causa turbare potest. 213
Cutis.
Cutis tensa & aspera in febribus. 456
Cutis corporis vnde. 221
Cutis pallor. 233
& nigror cutis. ibid.
Cutis temperies & natura. 216
Cybele.
Cybele terra. 215
Cyceon.
Cyceon quid. 513
Cyrenaici.
Cyrenaici humanam fœlicitatem in voluptate posuere. 111
Cyrus.
Cyrus Persarum Monarcha hortos coluit. 117

D

Dæmon.
Dæmon sine pacto nihil potest. 132
Darius.
Dario Persarum Monarchæ Pythius Bithynicus donauit platanum & vitem auream, stipendiúmque & frumentum quinque mensium eius exercitui dedit. 113
Deambulatio.
Deambulationum apud Hippocratem tria genera. 308
Decubitus.
Decubitus quid significet. 203.236
supinus quid significet. 204.237
Deglutitio.
Deglutitio bifariam agitur. 122
Deglutitio difficilis ciborum: eius causa & signa. ib.
Deiectio aluina.
Deiectionum aluinarum tria genera. 293
Deiectio liquida alui vnde. 250
cum murmure. ibid.
prauæ deiectiones alui; æqualis. 249.& seq.
Deiectio nigra significat varia. 252
varia deiectio. ibid.
cum flatu. ibid.
Deiectio quæ salubérrima. 249
Deligatio.
Deligatio commoda. 164
concinna interdum inutilis. ibid.
Delirium.
Delirij signa. 348
Delirij idea quid quæque prænunciet. 467
Delirium quale à somno mitescat. 382
Democritus.
Democritus opes reiecit, peregrinationesque difficillimas suscepit, vt eruditionem nancisceretur. 113
Democritus Hippocratis præceptor ab ipso ab ellebori iniuria liberatus. ibid.
Demonstratio.
Demonstrationes medicæ sint sensibus notæ. 178
Dentes.
Dentium ortus. 222
& tota dentium historia. ibid.
Dentium stridor quid denotet. 338
Dentium volsella. 164
Dentitionis tempore qui eueniant morbi. 409
Dentium lentores. 424
Dens num sit os. 440
Deplorati.
Deploratis non est facienda medicina. 172
Deriuatio.
Deriuationis vis. 453
Deriuatio quid differat à reuulsione. 378
Deus.
Deus in agricultura summè visibilis. 118
Deus prima est causa. 201
Deus summe visibilis in agricultura. 118
Diadosis bona. 277
Diæta.
Diæta ex quorum cognitione per morbos rectè instituatur. 374
Diætam tenuissimam postulat acumen morbi. 371
Diæta multiplex antiquis. 369
Diæta tenuis triplex. ibid.
Diæta accurata.ibid. & quid sit. ibid.
Diæta plenior non anteponenda tenui. 371
Diæta stata quid. 370
Diæta tenuis vtilissima est. ibid.
Diæta tenuis sanorum hominum quid sit. ibid.
Diæta vt instituenda in peste præcauenda. 48
Diæta est instituenda à peste correptis. 50
Diæta à veteri Medicina inuenta est. 178
Diæta à secundis qualitatibus instituenda. 187
Diæta non eadem sanis deberet ac ægris. 178
& quòd ex eisdem vtraque sit nata fontibus. ibid.
Diæta non pertinet ad coquum. 180
& cur non numeretur inter artes. ibid.
Diæta tenui non diu vtendum. 213
Diæta vnde ornatum suum nacta sit; atque in artem prouecta. 179
Diætæ vis. 159
Diætam quæuis gens habet suam à Medicina. 179
Diæta quando & quâ copiâ in morbis acutis exhibenda. 307
quando tenuis, & quando plenior diæta conueniat. ibid.
quomodo in morbis acutis instituenda. 309.312
Diætæ promiscuæ consuetudo optima sanis. 308
diætæ consuetudinis quanta vis etiam in sanis. ib.
Diætæ totam vim & effectum immutat occasio exhibendi. 314
Diætæ inconsideratè institutæ damna. 308.314
Diætæ in medicinâ vtilitas. 289
Diætæ in morbis acutis ordinandæ quatuor scopi Hippocrati. 309
Diætæ scopi duo. 288
Diætam ægrotorum cur non exactè sint prosecuti antiqui medici ante Hippocratem. 286
Diætetica.
Diætetica verè est ars. 177.& seq.
Diætetica prima Medicinæ pars. 177.179.181
& vnde sit inuenta, & quod sit ars. ib.& seq.
Dialectica.
Dialecticæ amœnitas. 115
Diaphragma quibus in malis rentetur. 196
Diarrhæa.
Diarrhæa superueniens vomitui. 461
Diarrhœa superueniens morbis. ibid.
Diarrhœa. 60
Diarrhœa in hydropem incidens. 247

Dies.
Dierum criticorum recensus. 389.390
Diei partitio. 249.274
Die quinto morbi quæ obseruanda lethalia signa. 348
Die quarto iudicantur febres. 168
Dies critici. ibid.& seq.
Dies critici in longis morbis. 273.& seq.
Dies critici κτ προθεσιν. 272
ratio horum dierum. 166
Dies critici quomodo numerentur. 271.272
Diligentia.
Diligentia opus: & eius vis. 167
Digiti.
Digitorum liuor. 248
& nigror. ibid.
Diocles.
Diocles Caristius primus Anatomica professus. 135
Diocletianus.
Diocletianus Imperator prætulit agriculturam imperio. 117
Dionysius.
Dionysius Siciliæ Tyrannus quo modo Damoclem docuerit, regum vitam esse infœlicissimam. 112
Disputatio.
Disputationes nimis subtiles vituperandæ. 115
Diuinum.
Diuinum seu θεῖον quid Hipp. 45
Diuinum in morbis quid. 232
Diuretica.
Diuretica in peste. 53
Diuretica remedia. 32
Doctrina.
Doctrina opus ad scientiam. 199
Doctrinæ vis. 114
Dolor.
Doloris idea notanda; quodque sit multiplex. 458
Dolor vt fiat. 383.458
Dolor dupliciter accipitur. 297
Dolores omnes placans secretum remedium. 106
Dorsum.
Dorsi dolor pestilens. 90
Dorsi dolor. 462
Draco.
Draco filius Hippocratis. 135
Dracunculus.
Dracunculus qualis morbus. 119
Duretus.
Dureti prudens dictum. 160
Δυνάμεις.
Δυνάμεων mentio. 194
& quid sint. 194
vt agant. ibid.
earum potentia. ibid.
Dysenteria.
Dysenteria diuturna, & quæ magna. 458
Dysenteriæ spleniticorum. 465.466
Dysenteria quando contingat. 148
Dysenteria. 324.329.352
Dysentericæ deiectiones quales. 252
Dysenteria quadruplex. 417
Dysenteria ab atra bile. ibid.
Dysenteria cum caruncula. ibid.
Δυσκοιτεῖν.
Δυσκοιτεῖν est implacidè lecto decumbere. 185
Dysuria. 464

E

Ebrietas.

Ebrietas varia. 435
In Ebrietatem si incidant aphonia & conuulsio. 435
Eclegma.
Eclegmata & syrupi calidi cur expectoratum inhibeant. 321
Eclegmata in principio pleuritidis non præscribenda. 298
Elaterium.
Elaterium 285
Elateria pharmaca pro quibuslibet vsurpat Hipp. 285
Elleborus.
Elleborus albus, niger. 303
niger elleborus cur vtilis in infernæ pleuritidis purgatione. ibid.
Ellebori in descriptione diligentes erant antiqui. 226
Elleborum quibus morbis prosit. 414
Elleboratum vinum elegans & innoxium. 120
Electuarium.
Electuarium ex ouo pro peste. 83
Elegantia.
de Elegantia liber dignus Hippocrate. 197
Elementum.
Elementum vnum esse qui asserunt, refutantur. 140
Elementum corporum non esse vnum probatur argumento à maiori ad minus. 143
Elemento ex vno hominem non constare. 144
Elementi & principij discrimen. 140
Elementa singula ad suam naturam redeunt homine mortuo. 144
Elementorum διαχώρησις & διάκρισις quid differant. 216
eorum mixtio vt fiat. ibid.
Elephantiasis.
Elephantiasis Endemius Ægypti morbus. 119
Embrio.
Embrio vt nutriatur. 219
Empedocles.
Empedoclis discordia. 215
Empirica.
Empirica in febribus. 32.56
Empirici. 13
& quomodo cum iis transigendum. 212
Empiricos infamia non affligit: & cur. 166
Empiricis de remediis ventriculi obseruandum. 126
Empyema, Empyi.
Empyema quibus funestum. 269
Empyematis citiùs vel seriùs rumpendi notæ. 263
Empyematis futuri nota. 262
periculosum quodnam sit empyema. ibid.& seq.
boni moris notæ. ibid.
mali notæ. ibid.
quando erumpet, signa. 263
Empyematis initium iam adesse vt notabimus. ibid.
in qua parte thoracis sit conceptum. ibid.
de vetere & perfecto empyemate; hoc est vbi effusum est pus. ibid.
Empyematis in phthisin abeuntis notæ. ibid.
eisdem signis agnoscitur recens effusio in thoracem, & recens collectio. 265
Empyi à peripneumonia senes faciliùs moriuntur. 268
Empyi secti, quo euentu. 269
Empyicorum febris ad hecticam abit. 264
sudor eorum qualis. ibid.
eorum tussis. ibid.
Empyema quid significet. 437
Empyi. 439
Empyreuma.
Empyreumatis nota. 378
Endemius.
Endemij morbi. 119
Ephemera febris.
Ephemerarum febrium natura. 11
In Ephemeram qui prompti. 12
Ephemeræ

Ephemeræ differentiæ, signa,focus. ibid.
Ephemeræ signa causarū,prognosis,curatio.diæta. ib.
Ephemeræ illitus,clysteres. 13
Ephemeræ an vtile balneum. ibid.
Ephemeræ decocta purgantia,phlebotomia. ibid.
Ephemeræ confectiones. 14
Ephemera de febre vbi veteres agant. ibid.
Ephemera plurium dierum. ibid.
De eius causis,signis,curatione. ibid.
Eius differentiæ, signa, prognosis, curationis scopi. ibid.
Eidem phlebotomia, cucurbitæ,aquæ frigidæ exhibitio. 15
Eidem diæta,decocta,clysteres,syrupi, purgantia. ibidem.
Eidem Balnea. ibid.
Eiusdem mutatæ signa. ibid.
Ephemera pestilens num detur. 46
Ephesiæ Dianæ templum Herostratus incendit. 112

Epiala febris.

Epiala febris quomodo calida & frigida 22
Epialæ febris historia. 66

Epicrasis.

Epicrasis quid. 384

Epidemicus.

Epidemici morbi. 282
Ἐπιμεγτίδες quæ. 211

Epilepsia.

Epilepsiæ euentus. 436
Epilepsiæ causæ & species. ibid.
Epilepsia quid sit. ibid.
Epilepticaconuulsio cum quartana. 456
Epilepsiam quid curet. 436

Ἐπιστάτης.

Ἐπιστάτην quem medicum vocet. 161

Epithema.

Epithema in febribus. 32
hepati,& cordi. 42
renibus. 56
Erratica febris. 71

Eruditio.

Eruditio omnis ad artem traduci debet. 197
Eruditionis vis. 114
Eruditi hostium subactorum liberos noluere Mitilenæi. 115

Erysipelas.

Erysipelas euanescens quid significet. 277
Erysipelas. 462.471
Erysipelas pestilens. 90

Euacuatio.

Euacuatio institui debet collineando ad varias circumstantias. 367
Euacuatio molienda eò quò natura viam affectat. 379
Euacuationi quando studendum. 391
Euacuationis duo iusta signa. 379
Euacuationis rationem indicant morbi & symptomata. 367
Euacuatio num extrema conueniat. 380
Euacuatio vbi ad lipothymiam vsque ducenda. ibidem.
Euacuatio subitanea,vbi magna sunt vasa, periculosa. 463
Euacuatio quando dolorifica. 145.148
Euacuatio symptomatica. 32

Euexia.

Euexia quid. 468

Exanthema.

Exanthemata pestifera. 87
Exanthemata pestifera vt noscenda & curanda. 59
Exanthematis apparentibus num vena secanda. 38
Exanthemata quid Hipp. 406

Excoriatio.

Excoriatio vteri. 109

Excrementum.

Excrementa metaca,mala. 386
Excrementa nigra quid significent. 416
Excrementa alui qualia esse debeant. 249
liquida quid denotent. ibid.
Excrementa bona quæ. ibid.
Excrementa quarum partium significationem præbeant. 259

Excretio.

Excretiones non sunt multitudine æstimandæ. 379
Excretione vel abscessu fit crisis. 273
Excretiones critico die obortæ,& alieno die. ibid.
num Lunæ sint ascribendæ. ibid.

Exercitatio.

Exercitatione opus est arti. 197
Exercitij vtilitas. 116

Exhaustum.

Exhaustum seu exhaustio est duplex. 233

Exorcismus.

Exorcismi tolluntur. 278

Expectoratum.

Expectorata varia. 422
Expectoratum cur inhibeant eclegmata & sirupi calidi. 321
Expectoratum laterum firmitatem requirit. 327
Expectoratum quid,& quæ eius causa. 258
Expectoratum citò & expeditè procedere debet.ibidem.
Expectoratum flauum quid denotet. 259.260
Expectorata praua. ibid. & seq.

Experientia.

Experientiæ bonæ laus. 366
Experientia quotuplex,& quid. 365
eius laus. ibid.
Experientia & ratio iungi debent. 166.186.176
Experientiâ opus est. ibid.
& tamen fallax est. 166.176.186

Extenuatio.

Extenuatio varia. 383
Extenuationis causa est indaganda. 233

Extinctio.

Extinctio violenta. 16
Ἐνδία quid. 403
Ευχημοσύνη quid. 161.198

F

Facies.

FAcies ægri ; & quid in facie sit obseruandum. 232.
& cur. ibid.
& vnde. ibid.
Facies Hippocratica nòn est necessariò funesta semper. 234
Facies neruosa quæ. 233
Facies ægri. 232.& seq.

Fames.

Famem vinum soluit. 388
Fames non admittit laborem. 387
Famis falsæ causa. 392
Fames attox quibus euenerit. 183
Fames magnam vim habet ad sanitatem & morbum. ibid.

Fauces.

Faucium exulceratio. 276
& quid sint fauces. ibid.

Febris.

Febre pestiferâ an quis mortuus vt cognoscatur. 284
Febres quæ abeant in abscessum. 278
Febres diurnæ indicantur abscessu. 421
Febricitantium victus qualis esse debeat. 176
Febri singultuosæ vt medendum. 350
Febris ardens hiemalis. 348
Febris vt fiat, tria requiruntur. 274
Febris diuturnæ causæ. 278
Febris remissio quæ fida,& quæ infida: ibid.
Febrium differentiæ Hippocraticæ. 190
Febres erraticæ vnde. 279
Febres non tolluntur nisi certis causis & signis apparentibus remissionis. 278
Febres quibus diebus iudicentur. 270
Febris nunquam negligenda: nam vix vllus sine febre moritur. 1
Febris Diuæ templa. ibid.
Febris essentia,& quid sit,& eius subiectum. ibid.
Febris vnde dicta: & eius Definitio. ibid.
Febris in quo sit subiecto. 2
in calore nimirum fixo, non in spiritibus, nec in humoribus. ibid.
Febris calor qualis sit. ibid.
dubia de eo calore. 2.3
Febris num suam hyparxin habeat in siccitate. 3
Febrium causæ generales. ibid.
causæ scilicet naturales, occultæ, manifestæ, non naturales. ibid.
Febrem vt accendant causæ febriles. ibid.
Febrem accendunt spiritus. ibid.
Febrium differentiæ propriæ & remotæ. 5
earum diuisio non bona. 6
Febrium diuisio à causis. ibid.
ab adiunctis. ibid.
Febres quænam à spiritibus. ibid.
quænam ab humoribus. ibid.
quænam à sanguine. ibid.
Febris primaria quæ. ibid.
Febres quæ exacerbentur. ibid.
Febres symptomaticæ. ibid.
Febres cur continuæ. 7
vnde intermittant: & vnde acriùs exardescant. ibidem.
Febres putridæ generali quodam modo describuntur, omnibus putridis communi. ibid.
de earum causis, differentiis, signis, prognosi, & generali curatione. 16
Febrium putridarum causæ, vel de putredinis causis. 17
variæ sententiæ de putridis. ibid.
Febres variæ fiunt putridæ, pro varietate subiecti quod inuaditur à putredine. ibid.
Febres putridæ num in venis. ibid.
Febris num citra putredinem ab humoribus gigni possit. ibid.
Febrium putridarum differentiæ. ibid.
earum variæ formæ vnde. ibid.
Febrium intermittentium causæ & natura. 18
Febrium intermittentium causa num hæreat extra venas. 19
contra neotericos hac de re agitur. ibid.
Febres compositæ. ibid.
Febres quibus signis innotescant. 22
& eorum anacephalæosis. 23
Febris putrida qualis sit. ibid.
Febris quo sit in tempore sui decursus. ibid.
Febrium intermittentium peculiaria signa. 18
Febrium putridarum prognoses. 24
Febris diuturnæ signa. ibid.
Febris notæ salutares. ibid.
Febris calamitosæ signa. ibid.
Febrium putridarum vniuersalis curatio. 25
Febribus putridis qualis victus ratio conferat. 26
& variæ hac de re Antiquorum opiniones. ibidem.
Febrium remedia. 25
Febris continens. 37
eius natura, causæ, differentiæ, signa, prognosis, curatio. 37.38
Febrium continuarum natura, causæ, signa curatio. 39
Febres intermittentes. 61
Febris Tertiana intermittens. ibid.
eiusque tota historia & curatio. ibid.
Febres Compositæ. 71
Febricitantibus qualis victus præscribendus. 477
Febris continuæ remedium. 406
Febris cum lassitudine. 418
Febris diuturnæ notæ. ibid.
Febris diuturna terminatur in phyma. 421
Febrium motus diebus paribus. 426
Febres erraticæ vnde. 407

Fel.

Fel dulce vt dicatur. 17

Flatus.

Flatus quas partes exerceant. 195
& quid sit flatus. ibid.
quæ patiantur à flatibus. ibid.
Flatus in vtero dolorem concitans. 99

Flores Sulphuris.

Flores sulphuris parandi ratio. 56

Fluxus aluinus, Fluxus.

Fluxui aluino. 86
Fluxus aluini. 33
& eorum causæ. ibid.
differentiæ. 34
& signa. ibid.
Indicationes & prognoses. ibid.
& curatio. ibid.
in primario fluxu remedium. 35
phlebotomia & pharmacia. 34.35
temperantia remedia. ibid.
stringentia. 36
diæta. ibid.
Fluxus si adsit non secanda vena. 29
Fluxus varius, criticus, symptomaticus, pérque varias vias. 30
Fluxus omnis tres sunt causæ. 194

Fœlicitas.

Fœlicitas humana quid sit. 110
ea quàm varia existimata. ibid.
à Cyrenaicis in voluptate posita. 111
vt etiam à Philoxeno, Sardanapalo: ibid.
Xerxe, Tiberio, Heliogabalo: ibid.
& Milesiis, Sybaritis, ac Tarentinis. ibid.
Critolaus Peripateticus & Antisthenes Socraticus voluptatem summum malum dixere. ibid.
An in gloria summa fœlicitas. ibid.
vt putauit Iulius Cæsar, Themistocles: 112
Alexander Magnus. ibid.
In gloria non est summa fœlicitas. ibid.
Potentia an sit summa fœlicitas. ibid.
eius refutatio. ibid.
Quidam in otio fœlicitatem posuere, vt Cyneas Pyrrhi regis Orator & Consiliarius. 112
Num in diuitiis summum bonum. 113
Varia sæcula cur in diuersis fœlicitatem posuerint. ibid.
In auro summam fœlicitatem posuit Alcmæon. ibidem.
& Pythius Bithynicus. ibid.
In diuitiis non consistere fœlicitatem. ibid.
An in eruditione aut virtute. 114

An triplici bonorum genere,nimirùm animi, corporis, & fortunæ,absoluatur fœlicitas. 115
Num aliqui fuerint fœlices ex sententia Academicorum & Peripateticorum. 116
Nemo fœlix. 117
Philosophicum otium fœlix. ibid.
& præcipuè in agris. ibid.

Fœtor.

Fœtoris causa. 422.437
Fœtida cuncta num putrida. 16

Fœtus.

Fœtus masculei vel fœminei causa. 447
Fœtus mortui signa. 450
Fœtus quadrimestris. 411
Fœtus quot vitales edi possint. 447
Fœtus sani vel morbosi signum. 450
Fœtus mortui signa. 105
Fœtus extractio.107. remedia. ibid.
Fœtus ex vtero præcipitare homicidium est. 159
Fœtus in vtero an fugat,& vnde illi attræ fœces.219
quomodo in vtero febricitetur. 226

Fortuna.

Fortunâ homines non curari demonstrat. 170.171
Fortuna quid differat à casu. 170
Fortuna quid possit in Medicina. 170.171
Fortuna. 116

Fotus.

Fotus calidi commoda. 441
Fotus frigidi commoda. 442
Fotus pro bubonibus pestiferis. 88
Fotu quandiu sit vtendum. ibid.
Fotus eiusque genera. 297.300
Fotuum commoda. 299.& seq.

Fractura.

Fracturæ vt curandæ. 442

Frigidus. Frigus.

Frigidi extremi incommoda. 443
Frigidi fotus commoda. 441
Frigidi incommoda. 440
Frigidi commoda. ibid.
Frigidi vis. 440
Frigidum quas partes lædat. ibid.
Frigus partium extremarum. 412.472
Frigus corporis. 248
Frigoris nota ructus acidus. 464
Frigus in febribus vnde. 21
Frigidæ aquæ vsus in peste. 84

Frons.

Frontis cutis tensa. 233
Frontalia. 42

Fructus.

Fructus vtiles febricitantibus. 27

G.

Ganeatum.

Ganearum obsonium cùm Sybaritæ repperissent, perierunt. 111

Gemursa.

Gemursa morbus. 120

Gladioli.

Gladiolis qualibus vtendum. 163

Gloria.

Gloria an summum bonum. 111
Gloria non est tota felicitas. 112

Γνώμη

Γνώμη quid κοινὴ & ἰδία. 214

Gonorrhœa.

Gonorrhœa muliebris. 451

Gracilis.

Graciles vt purgandi. 412.413
Graciles varij. ibid.
Graciles & obesi. 413

Gratia.

Gratias gestabat manu dextra Apollo. 158

Grauidæ. Grauiditas.

Grauidæ cur varia appetant. 448
Grauidæ quando purgandæ. 411.444
Grauida cum morbo acuto. 444
Grauida menstrualis. 453
Grauidis calamitosus est morbus acutus. 451
Grauidis temere non abducendus sanguis. 444
Grauiditatis notæ. 445
Grauiditatis signa propria. 447.450.452

Grumi.

Grumi sanguinis mictus. 432

Gurgulio.

Gurgulionis morbi formidabiles. 278
Gurgulionis officium. ibid.

Gymnastica.

Gymnastica exercitatio. 116
Gymnastica ex medicina nata est. 186

H.

Habitus.

Habitus corporis natura & origo. 221
Habitus corporis Hippocrati & Galeno. 310

Haimorrhagia.

Haimorrhagiæ remedium. 435
Haimorrhagia quid significet Hippocrati. 406. 409
Haimorrhagia vterina vt sistenda. 449
Haimorrhagia si molesta sit in pestiferis, quid agendum. 60
Haimorrhagia significant tensionem hypochondriorum. 242
Haimorrhagiæ notæ vnde sumantur. ibid.

Haimorroides.

Haimorroïdes duplices. 460
Haimorroïdes. 87.410
Haimorrhoïdes. 87

Hectica febris.

Hecticæ febres. 7
& quid significet vox Hectica. ibid.
earum differentiæ. ibid.
causæ. ibid.
signa. 8
Hecticis cur calor incendatur. ibid.
Hecticam febrem adesse quidnam denunciet. ibid.
Hecticæ speciem quæ denuncient. ibid.
quis dignoscat num ei putrida iungatur. 9
Hecticæ prognoses. ibid.
& eius curatio. ibid.
Hecticis vt molliendaaluus. ibid.
Hecticorum diæta. ibid.
cibus. ibid.
potus,& alterantia. 10
foris admouenda. ibid.
epithemata,vnguenta,balnea. ibid.
& num frigidis balneis vti debeant. ibid.
num lac ante balneum his propinandum. ibidem.
Hecticæ marasmodis curatio. 11
motus ratio. ibid.
Hectica cùm iungitur putridæ vt curanda. ibid.
Hectica pestilens num detur. 39

Hepar.

Hepar roborantia. 56
Hepar in sinistra parte inuentum portentosè. 243
Hepatis natura,& eius officia. 220

Herba.
Herbæ contra venena. 91
Herodicus.
Herodicus gymnastices auctor. 180
Herodes.
Herodis magni nouus morbus. 119
Hirudines.
Hirudines admouendæ in peste. 52
Hippocrates.
Hippocratis scribendi mos. 368
Hippocratis mors, & post mortem portentum. ibidem.
Hippocrates qualis vir fuerit. 230
Hippocratis scripta quid ambigua effecerit. 135
Hippocratis laus. ibid.
Hippocratis laus. 134
Hippocrates indoles, & stirps paterna. 134
Hippocratis tritauus Nebrus. ibid.
Hippocratis materna stirps. ibid.
Hippocrates vicesimus ab Hercule. ibid.
Nobilissima Græciæ pestis ab Hippocrate curata. ibidem.
Hippocrati ab Atheniensibus diuinus honor exhibitus. 135
Hippocrates Perdiccæ Macedonum Regi familiaris & charus: ibid.
ob artis excellentiam & affinitatem. ibid.
Hipp. scribendi mos. 230
eius ars perpetua. ibid.
Hippocrates discipulis silentium indicebat iuramento, & ne à pietate abirent, illos stringebat. 157
Hippocrates non est inuentor Medicinæ. 178
vanum est, eum ex Æsculapij templi scriptis Medicinam fabricasse. ibid.
Hippocratica vera est Medicina. 230
Historia.
Historia difficilis deglutitionis. 122
Historia de difficili partu. 107
Homo, Humanum corpus.
Hominem ex vno principio constare cur quidam existimauerint. 147
Hominem non constare ex vno elemento. 144
Hominem non vnum esse ostenditur ex modo generationis & corruptionis. 143
Hominem non esse vnum demonstrans argumentum ab experientia. 142
Hominis & animalium sanguineorum, quæ materialia principia. 145
Hominis de natura variæ sententiæ. 140
Hominem ex diuersis humoribus constare probat argumento à sanitate & morbo desumpto. 145
Homine mortuo singula elementa ad suam naturam redeunt. 144
Horror
Horroris causa. 18
vnde in paroxysmo. 21
Hortus.
Hortos ad philosophandum qui habuerint. 117.
Humanum corpus.
Humani corporis vnum esse principium quod nam quidam Medici dixerunt. 141
Humani corporis principium qui statuunt vnum, refutantur. ibid.
Humani corporis plura esse principia à modo corruptionis probatur. 144
Humani corporis propria materia. 139
Humana fœlicitas.
Humana fœlicitas quid sit. 110
Humor, Humidum.
Humores in homine qua ratione dicantur calidi, frigidi, &c. 150
Humores in homine mutari, ibid.
Humores in homine crescere & imminui, secundum anni tempestates. ibid.
quo modo id intelligendum. 151
Humores quatuor, non vnum, esse materialia principia hominis. 139
Humores lege & natura distingui. 146
Humorem quemlibet suam naturam & facultatem habere. ibid.
Humores cur non semper eadem copia in corpore humano. 148
Humidum, est subiectum caloris & frigoris. 221. 274.
Humoris natura ex quattuor constat. 274
Humores nutritij. 215
Humores alij aliis faciliùs putrescunt. 274
Humoribus inest vicissitudo mouendi & quiescendi. ibid.
qui moueantur quibus anni partibus. ibid.
Humorum mutatio vnde. 196
Humiditates quæ sint in partibus solidis. 7
Humor putredinis expers num febrem excitet. 4
Humores quando in febribus intermittentibus putrescant. 23
Hydrops. Hidropici.
Hydrops cum alui fluxu. 460
Hydropici vt purgandi. 394
Hydropicorum vlcera. 459
Hydropi tussis superueniens. 464
Hydrops cum alui fluxu. 460
Quidam compresso spiritu instar hydropici turgebat. 133
Hydrops pestifer. 91
Hydropes. 172. 246. & seq.
Hydrops quis incurabilis. 382
Hyems.
Hyemis morbi. 407
Hyeme bilis decrescit, pituita accrescit. 149
Hyems quando medicis incipiat. ibid.
Hyeme cur pituita increscat, cum tunc ventres sint calidissimi. ibid.
Hyeme pituita crescit. 148
Hygia. 161
Hypochondria.
Hypochondriorum dolor diuturnus. 465
Hypochondriorum tensio cum vrina copiosa. 429
Hypochondriorum tensio cum borborigmo. ibid.
Hypochondria variè affecta, varia significant. 242
Hypochondrii tumor durus. ibid.
mollis. ibid.
Hypochondriorum tensio recens & vetus. 242
qualiter debet tensum esse. ibid.
quid eius pulsus denotet. ibid.
& eius affectus. ibid.
Hypochondriorum tumores & dolores. 253
vetus & recens dolor. ibid.
Hypostasis.
Hypostasis quæ bona. 243
orobæa, & genitalis. 255
squamosa; laminea. ibid.
furfuracea. ibid.
nigra hypostasis num sit peior nubeculâ nigrâ. 256
Ὑσέρα. 446

I.

Iacobus Carpensis.
Iacobus Carpensis cur plurimos à peste sanabat. 181
Iactatio.
Iactatio seu proiectio artuum in morbis 185

Ichor.
Ichores humorum nutriciorum. 18
Ichores qui. 337
Ichor continetur in articulis. 175.241.264
Icterus. Icterici.
Icterus ante septimum. 426
Icterici an flatulenti. 456
Ictericos quos pharmacia lædat. 387
Icterus cum hepate duro. 465
Icterus per febres continuas. 426
Icterus triplex. ibid.
Icterus pestifer. 90
Icterus criticus & symptomaticus. 352
Idea.
Idea qui Hippocrati. 146
Ideæ sunt rerum germina. 169
Idiosyncrasia.
Idiosyncrasia ægrè dignoscitur. 193.228
Idiota.
Idiotæ vt in iudicium de arte sint ducendi. 178
Idiotis non tradenda medicina. 159.201
Idiota duo significat Hippocrati. 286
Iliaca passio. 90
Ἰλλώσις quid. 236
Imperitia.
Imperitiæ mala. 166
& quòd temeritatis illa sit parens. ibid.
Imperium.
Imperio præfertur agricultura. 117
Incantatio.
Incantationes tolluntur. 278
Indicatio.
Indicatio à peculiari affectione. 413
Indicatio à viribus. 370.372
Indicationes mixtæ. 458
Indicationes vt sumendæ. 413
Indicationibus in implicitis vt agendum. 440
Indicationibus curatiuis opus est. 211
Inedia.
Inediæ vbi locus. 371
Inflammatio.
Inflammatio quid. 243
Inflammatio quæ consistit ad vmbilicum, vt maturescat. 244
Inflammatio quid Hippocrati. 297
duplex. ibid.
causæ geminæ. ibid.
quomodo partem lædat. ibid.
signa eius pathognomonica. 298.299
Inflammationem non curat purgatio instituta ante venæ sectionem, sed irritat. 242
Inflammatio ventriculi eiusque dolor. 127
Eius causæ, differentiæ, signa, indicationes curatiuæ. ibid.
Inflammationis ventriculi prognosis, curatio, phlebotomia. 128
Pharmaca, & quæ intus sumuntur doloris causa. ibid.
Cautio, repercutientia. ibid.
Infœcunditas.
Infœcunditas ratione viri. 102
Infœcunditas ratione mulieris. ibid.
Infœcunditatis signa, indicationes curandi, prognosis, curatio, phlebotomia, pharmaca. ibid.
Infœcunditatis empirica. 103
Infœcunditas, *vide* Sterilitas. 102
Insania.
Insania est commune vocabulum. 242
Instrumentum.
Instrumenta qualia sint medicis. 162
non nimis culta. ibid.
ærea. ibid.
Intemperies.
Intemperies calida & sicca. 124
Intemperies humida & calida ventriculi. 126
Intestina.
Intestinorum motus. 329
Intestina num retentrice vi careant. 250
Intestinorum temperies & natura. 216
Inuidia
Inuidia oritur à minore. 210
Iolabia. 10
Ischias.
Ischias & Ischium. 469
Isocrates.
Isocratis panegyrica oratio bellorum causa. 114
Iudicium.
Iudicium cur difficile. 366
Iudicium & vsus axiomata pariunt. 368
Indicio opus est. 221
Iudicium est difficile. ibid. & seq.
Iudicij difficultas. ibid. & 176
Iuniores.
Iuniores ab inflammationibus faciliùs intereunt. 267
Iuniores hæmorrhagia iudicantur. 275.280
Ius.
Ius longum. 28
Iusiurandum.
Iureiurando morum probitas est melior. 158
Iurisiurandi efficacia, & quid sit. 157
Iuuenes.
Iuuenibus aluus humida salutaris. 399
Iuuenum alui humidæ in senectute siccescunt. 398
Iuuenum morbi. 409

K.

Κεντησία. 288

L.

Labor.
Laboris vtilitas. 151
Labore opus est ad scientias. 171
Labrum.
Labra quid significent. 236
Lac.
Lac amygdalatum. 43
Lac quid. 447
Lac in virginibus aliquando. ibid.
Lac in viris aliquando. ibid.
Lactis coagulati in mammis noxa. ibid.
Lactis commoda & incommoda. 454
Lactis varietas vnde. ibid.
Lacryma.
Lacrymæ quid portendant. 423
Lachryma ceruí. 54
Lamia.
Lamiarum indicium an aquæ innatatio. 132
Λαπαρόν.
Λαπαρὸν quid significet. 252.267
Lapis.
Lapides contra venena. 91
Lassitudo.
Lassitudo ossiaria. 337.341
Laterum difficultas vnde. 327
Lassitudines quæ conualescentibus accidunt. 418
Lassitudines quæ præcedunt morbos. ibid.
Lassitudines variæ. 382
Lassitudinis & laboris remedium. 398
Legumen.
Leguminum facultates. 155
Leniens.

Lens. 355

Leniens.

Lenientia aluum in febribus. 30.41

Lenientia aluum qualia sint in peste præscribenda. 52.

& in pueris. 53

Lepra. 406

Λεπτυνόμενα qui. 202

Lethale.

Lethalia signa in debili ægro. 423

Leucophlegmatia.

Leucophlegmatia Deli morbus Endemius. 119

Lex.

Lex Hip. 166.& quid sit. ibid.

Liber.

Librorum Hipp. ordo. 214

Lien. Lienterici.

Lien in dextra portentosè. 243

Lienis natura. 220

Lienis tumor duplex. 407

Lienteria ab intemperie. 457

Lienteriæ causa quid differat à diarrhœæ causa. 415

Lienterici quando purgandi. ibid.

Ligamentum.

Ligamenta vt gignantur. 221

Λιμός. 387.388

Lingua.

Linguæ obscuritas vnde. 213

Linguæ miranda velocitas. 125

Linguæ inflammatio. 90

Lipyria.

Lipyria. 7.66

eius historia. ibid.

Lipyria Arabum. 66.67

Liuor.

Liuoris causa. 239.248

Lochia. 451.

Locus.

Locus amœnus sanitati dicatus. 213

Locus in quo decumbit æger, qualis esse debeat. 162.

Loquela.

Loquelæ instrumenta. 125

Lotiones. 43

Lucretius.

Lucretij mors. 994

Lues.

Lues venerea vt curanda. 386

Lumbi.

Lumborum dolor si ad superna vel ad inferna. ibid.

Lumbrici.

Lumbrici. 409

Lumbricorum causa. 251

Lubricorum species. ibid.

Lumbrici quo tempore elisi quid significent. ibid.

Luna.

Lunacrisin non facit. 273

Luna pepasmum retardare potest. ibid.

M.

Machaon.

Machaon, eiusque posteri. 134

Macula.

Macularum rubentium notæ. 59

Magia, Magi.

Magia non est ars. 172

Magi. 73

Magorum præstigia. 391

Malignitas.

Malignitas morbi est calamitosa. 132

Malum.

Malum mortuum quid. 406

Mamma.

Mammæ trahunt ex vicinis venis. 195

Mammæ solæ duplices habent venas. 446

Mammæ triplici ratione affliguntur. 450

Mania.

Mania clamosa phrenitidi superueniens. 238

Mania est triplex. ibid.

Mania. 406

Manna. 322

Manus.

Manus tremulæ hæmorrhagiæ indicium. 315

Manuũ gestus quid significent in morbis acutis. 237. 239

Marcor.

Μάρασμος, marcor quid. 16

Marasmus.

Marasmi causæ. 8

Marmariga. 280

Materia.

Materia propria corporis humani. 139

Materiæ crudæ & crassæ symptomata. 415

Materiæ morbificæ superstitis nota. 378

Maxilla. 223

Maza quid. 180

Medicina.

Medicina præcellit cæteras artes. 166

Medicina cur vituperetur. 169

Medicinam patres liberis tradebant. 159.

Medicina cur difficilis. 166.& seq.

Medicina quid. 365

cur ea sit longa & difficilis. ibid.

Medicina cur à vulgo vilipendatur. 287

Medicina cur censeatur à vulgo incerta. ibid.

Medicina rationalis. 134

Medicinæ origo. 133.

Medicinam olim principes tantum exercebant. ibid.

Medicina ad Deum refertur. 187.

Medicina quid sit. 169

Medicina ferè semper inutilis habita est. 171

Medicina fortunæ nihil debet. ibid.

Medicina vt sit inuenta & à quibus. ibid.

Medicina orta est ab experientia. 206

Medicina ad sapientiam referri debet. 200

Medicina abditam quandam philosophiam habet. 201

Medicina iam eadem quæ olim. 177.& seq.

Medicina in remediis non consistit. 231

Medicina quæ seruilis. 159.201

Medicina per se culta est satis. 212

Medicina vere est ars. 170.& seq.

Medicina hypothesi non vtitur, sed eius obiectum sub sensum cadit. 178

Medicina Neotericorum falsa. 177

Medicina veterum vere est medicina; & cur. ibid.

Medicina verus diætam inuenit. 179

Medicina heroibus in deliciis fuit. 180

Medicina ex diætetica nata est. ibid.

Medicina asseri debet vulgo notis argumentis. 214

Medicina non est in ipsis pharmacis, sed in vsu ipsorum. 227

Medicinæ ortus ex sensata demonstratione. 178

Medicinæ calumniatoribus quid opponendum. 166. & seq.

Medicinæ calumniatores qui sint, & quales. ibid.

Medicinæ nulla constituta mulcta. 166

Medicinæ subiectum quatenus est homo. 192

Medicinæ finis sanitas ægri, & gloria medici. 209

Medicinæ demonstrationes sint sensui notæ. 178

Medicus.
Medici S. Dei cultores. 200
Medici vident Dei opera. 201
Medici opinione qui. 209
Medici qui veri. ibid.
Medici indocti socium non admittunt. 210
Medici θαυματόποιοι huius æui. 212
Medici versantur semper in naturæ quadam philosophia. 168
Medici plurimi famâ, pauci re. ibid.
Medici docti imperitorum calumnias negligunt. 172
Medici ignari vt deprehendantur. 183
Medicis cur nullum statutum præmium. 166.198. 207
Medicus quantum in physicis se exercere debeat. 141
Medicorum opiniones de vno corporis humani principio. ibid.
Medicus qualis esse debeat. 136
Medicus debet rangere abdomen. 394
Medicorum bonorum & malorum mores. 198. 210
Medicus philosophus est Deo similis. 192
Medicus debet studere vt sit colore ac habitu bono, & vt cultus sit. 161.204
Medicus à pueritia instituatur, & accedat diligentia & cultus. 167
Medicus vt extra culpam sit. ibid.
Medicus ab auaritia absit. 159.198
Medicus quando collegam admittet. 210
Medicus quæ non agere debet apud ægros. 199. 212
Medico num cum idiotis disceptandum & quomodo. ibid.
Medicus sit παιδομαθής. ibid.
Medicus quomodo calumniam vitet. 131
Medicus quo modo vel quatenus naturam noscere debet. 192.& seq.
Medicus sciat oporter quæ sit cognatio alimentis cum corpore cuiusque hominis. ibid.
Medicus sciat facultates alimentorum, & quæ mala ex quibus succis nascantur. ibid.
Medicus imperet cum ratione. 199.201.
Medicus ab austeritate sit alienus. 201.203.
Medicus sit alienus à loquacitate cum idiotis. 201.
Medicus quo habitu debet venite ad ægrum. 202
Medico apud ægrum quid maxime agendum. ibidem.
Medicus fallitur ab ægris. ibid.
Medicus hærere debet sensibus. 206.
Medicus etiam ab idiotis inquirat. ibid.
Medicus cur pacisci & quando non pacisci debeat. 200.207
Medicus nullum ægrum quamuis ingratum negligat. 209
Medicus interdum gratis & cum summa liberalitate & humanitate artem exerceat. 198
Medicus sit memor medicamentorum. 202
Medici ornatus in quibus consistat. 197.& seq.
Medici veri mores. 200.201
Medici instrumenta. ibid.
Medico futuro quid opus. 166.& seq.
Medico quæ virtutes insintâ philosophia. 192
Medicus naturæ motum sequatur. 378
Medicos doctos & indoctos cur promiscuè habeat vulgus. 286
Mediocritas vbique optima. 382
Medulla.
Medullæ spinalis natura. 217
Melancholia, Melancholici.
Melancholia autumno copiosissima. 149
Melancholia sine putredine non accendit febrem. 4
Melancholia triplex. 406
Melancholici. 404
Melancholici morbi. 469
Melancholici succi excretio quid significet. 416
Melancholici vt purgandi. 413
Melancholicorum remedium. 460
Melancholia irritatur à carne bubulâ. 355
Melicratum.
Melicratum. 320
eius acerrimi noxæ. 327
vtilitas. 323
Melicratum quibus pleuriticis vtile, & quibus non. 322
melicratum & hydromel Dioscoridi differunt. ibid.
Melicratum diureticum. 323
quando & quo modo aluum moueat. ibid.
diluti & meraci facultates. ibid.
malè à vulgo in pleuritide damnari. 324
prout ante aut post ptisanam potatur, iuuat aut nocet. 325
cocti & crudi facultates. ibid.
Melissus.
Melissi de rerum principio sententia. 140
Mel.
Mellis genera. 322.326
quàm potentet nutriat. 325
Membrana.
Membranarum temperies & natura. 216
Memoria
Memoria quid sit & quo modo fiat. 205.206
Meninx.
Meningis ortus. 217
Menses.
Menses leuiter, fortiter mouentia. 95
Mensibus syrupus, balneum, vnguentum. ibid.
Menses cientes pilulæ. 446
Mensium commoda & incommoda. 452
Mensium obstructorum causæ. 452
& quando nocere incipiant. ibid.
Mensium suppressorum notæ. 447
Mensium suppressio. 94
Mensibus pessus, suffitus, empirica. 96
Menstruus sanguis.
Menstruus sanguis an venenum. 94
Menstruus sanguis vnde supprimitur. ibid.
Menstruales quæ. 93
Menstrua mulieres ab omni morbo liberant. ibid.
Menstruorum tardantium causa. 446
Mentagra.
Mentagra cœpit Tiberij temporibus. 120
Metalla.
Metallorum aut subterraneorum dubia est scientia. 178
Meteora.
Meteora pro physica. 215
Meteororum incerta est scientia. 178
Methodus.
Methodo constant artes. 179.& seq.
Methodo opus est. 198.201.212.
Mictus.
Mictus sanguinis. 109
Milesiæ virgines.
Milesiarum virginum morbus admirandus. 119
Mixtum.
Mixtum corpus componentia quænam denuo separentur. 144
Mixtis omnibus communis corruptio. ibid.
Mixta partim similia, partim contraria esse debent. 143
Mixta quædam corpora cur sentiant. 148
Mista duplici ratione pereunt. 187

Mola.
Mola, eius causæ, in virginibus cur non fiat. 103
Mola an ex solo menstruo sanguine, an ex semine. ibid.
Molæ signa, indicationes curatiuæ, prognosis. ibid.
Molæ phlebotomia, medicamenta, victus. 104
Morbilli.
Morbillorum & variolarum notæ. 59
Morbus.
Morbi abditi qui. 173.174
Morbi qui manifesti. ibid.
Morbi quidam incurabiles, & cur. ibid.
Morbi inuicti qui. 231
Morbi graues fiunt à secundis qualitatibus. 189
Morbi quod ægre curentur, quæ sit causa. 175
Morbi duobus modis recrudescunt. 231.232.272.273
Morbi acuti qui & quales. 132
Morbi acuti & etiam diuturni quo modo iudicentur. 273.
Morbis ad crisin euntibus vt notandus euentus. ibidem.
Morbos qui potest cognoscere, potest & curare. 175
Morbus quod breui absoluet suam historiam vnde intelligamus. 271
Morbi magnitudo, motus, species & mos vnde intelligatur. ibid.
Morbi vigor vnde innotescat. 273
Morbi motus. 280
Morbi remissio quæ fida, quæ infida. 278
Morbi nomina non sunt expetenda in prognosi. 281
Morbi diuturni triplex causa. 256
Morbi congeneres morbo naturæ an salutares semper. 268
Morbi diagnosis vnde captanda. 176
Morbi acumen & malignitas calamitosa sunt. 132
Morbi epidemij inclinatio est obseruanda. 282
Morborum causæ. 142
Morborum causa quomodo aët. 152
Morborum mutatio secundum anni tempora. 150
Morbum & sanitatem Hippocrates refert ad copiam, facultatem, & mixtionem humorum. 145
Morbo quando, & Naturæ quando studendum. 290. 305
Morituri iam iam ægri signa. 423
Morbi æstatis proprij & alieni. 406.
Morbi autumnales. 407
Morbi autumnales quando expectandi. 400. & sequentib.
Morbi autumni. ibid.402
Morbi ex quibus noscantur. 370
Morbi hyemis. 407
Morbi indicant vacuationes. 370
Morbi iuuenum. 409
Morbi lethales quotuplices sint.
Morbilli phlebotomiam admittunt. 387
Morbi longitudo vt notetur. 420
Morbi omni tempore eueniunt. 403.404
Morbi qui eueniant tempore detentionis. 409
Morbi qui fiant in æstate frigida & sicca. 403
Morbi qui periculosi, & qui non. 393.396
Morbi qui syntrophi & increscentes. 395
& qui incurabiles. ibid.
Morbi puerorum pubescentium. 409
Morbi senum & declinantis ætatis. 410
Morbi siccæ tempestatis. 401
Morbi singularum defectionum. 402
Morbi status quid. 371
Morbi status, vt noscatur. 390
Morbis in acutis quo modo ali debeat æger. 371
Morbi variis temporibus variè se habent. 400.401
Morbi verni. 405
Morbi verni & æstiui quid differant. 406
Morbi verni & autumnales. 402
Morbo & naturæ par quid. 387
Morborum diagnosis est tripartita. ibid.
Morborum diuturnorum causæ. 395
Morborum diuturnorum differentiæ. ibid.
Morbi acuti intra XIV. dies iudicantur. 389
Morbi adolescentium & puerorum. 409
Morbi noui & inauditi. 30
Morborum in statu non nutriendum. 371
Morborum maximorum causæ. ibid.
Morbo venienti vt occurrendum. 415
Morbos interdum beneficio non ordinario solui. 390
Morbus magnus quis. 421
Morbus num in longum tempus sit excursurus. 391
Mors.
Mors summa felicitas. 117
Mortis repentinæ vbi metus. 395
Mortis certum signum. 284
Mortifera signa in ægro. 423
Morselli.
Morselli vel totulæ alentes. 131
Motus.
Motus est à spiritu. 219
Motus & quies in febribus. 28
Mucus.
Muceus artuum vnde. 221
Mutus.
Muti nati. 225
Muti à conuulsione. 477
Mulier.
Mulieri soli cur menstruus sanguis. 94
Mulier num calidior viro. ibid.
Mulieribus inimicum acetum ob vtetum. 330
Muliebris fluxus pituitosus. 451
Muliebrium morborum causæ. ibid.
Mulieribus triplex genus excrementi euenit. ibid.
Mulieri vt cautè purgatio præscribi possit. 446
Mulier num marem an fœminam gestet. 447.448
Mulier num sit ingrauidata. ibid.
Mulier sanguinem vomens. 444
è naribus eum emittens à suppressis mensibus. 445
Mulierum affectus. 443
Mulierum ingrauidatarum præseruatio in peste. 79
Musculus.
Musculi varij. 423
Mutatio.
Mutationi magnæ quo modo magna mutatio opponenda. 151
Mutationem subitam natura ægre fert. 399
Mutatio remediorum non temerè facienda. 400
Myrobalani. 35
N
Narcotica.
NArcoticorum vsus. 443
Narcotica. 36
Nares.
Ex naribus sanguis. 87
Nasus.
Nasus acutus. 233
Natatrix.
Conspicua ratio naturalis natatricum mulierum. 133
Natura.
Natura iam eadem est quæ olim fuit priscis. 179
Naturæ quid sit labefactatio. ibid.
Natura

Natura non fatiscit tempore. 179.282
Natura peculiaris. 228
Natura principatum habet in artium acquisitione. 201
Natura qui sint imbecilliores. 187
Naturæ hyparxis in solidis. 273
Naturæ opera quid differant ab opere artis & fortunæ. 170
Naturæ periodi. 273
Naturam humanam medicina explicat. 192
Natura ægri in quibus. 372
Naturæ & morbo par quid. 387
Naturæ hominum ad varia tempora variè afficiuntur. 440
Naturæ res voluuntur variè. 368
Natura vt conseruet corpora. ibid.
Naturæ quando, & morbo quando studendum. 290
Natura. 145

Nephriticus.

Nephriticorum remedium. 460

Neruus.

Neruorum temperies & natura. 216
Nerui vnde dicti. ibid.

Nigror.

Nigroris causa. 233.248

Nomen.

Nomina non sunt ideæ rerum; & quid sint nomina. 169.181

Νόμος.

Νόμος quid Hippocrati. 242.& 146
Νομοτέθημα quid. 167

Nonana.

Nonana febris. 71

Notatio.

Notatio necessaria de remediis pestilentialibus. 82

Nubecula.

Nubecula vrinæ. 254
Nubecula nigra num sit peior hypostasi nigra. 255
Nubecula in vrina quid significet. 428

Nutritio.

Nutritio est damnosa impuris. 374
Νυστάζειν quid. 184

O

Occasio.

Occasio quid. 205.& seq.
Occasio quod sit præceps. ibid.
Occasio quid, & eius necessitas. 365
Occulta remedia. 30

Oculus.

Oculi ægri quo in loco sint medicandi. 162
Oculi ægri linteis medicandi. ibid.
Oculi concaui. 232.& seq.& 264
Oculi quæ præsagia præbeant. 234.& seq.
Oculi contemplandi per somnum. 236
Oculi medelæ. 463

Odor.

Odores vitandi. 161

Oedema.

Oedema quid Hippocrati. 243
Oedema ventriculi. 128

Olfactus.

Olfactus vt fiat. 224. & cur aquam non olfaciamus. ibid.

Oleum.

Oleum & oua cur non æquè ac ptisana in morbis acutis apta. 288
Oleum scorpionum pro peste. 83

Olus.

Olera febricitantibus vtilia. 27

Ophthalmia.

Ophthalmiæ remedium. 461

Opera Naturæ.

Opera naturæ, artis & Fortunæ vt differant. 170

Opinio.

Opinio in crimen vertitur. 199
Opinio damnosa est. ibid.

Opsopœus.

Opsopœus vindicat libellum de Iusiurando Hippocratis à suspicione suppositij. 157

Ordo.

Ordo in cibis in peste. 84

Ornatus.

Ornatus honestum facit. 197
Ornatus nimij vituperatio. ibid.

Os, Ossis.

Ossium natura & ortus. 216.217

Os, Oris.

Ore hiante dormire. 237

Ὀστεόκοπος.

Ὀστεόκοπος, seu lassitudo ossearia. 341.337

Otium.

Otium an summa felicitas. 112.113
Otium parens libidinum. 197

Ouum.

Oua cur non æquè ac ptisana in morbis acutis apta. 288
Ouorum laus in nutricatu. 26

Oximel.

Oximel vtile biliosis, melancholicis noxium. 330
Oximelitis in pleuritide vtilitas. 326
quid, eiusque facultates. ibid.
cautela in acerrimi oxymelitis vsu obseruanda. 327
non debet frigidum in pleuritide exhiberi. 328
mitioris oximelitis commoda. ibid.
oximel mire flatus discutit, & est diuretium. ibidem.

oxymelitis noxæ. ibid.
occasio vtendi oxymelite. 329
quomodo oxymel temperandum cum totâ morbi historiâ eius solius futurus vsus. ibid.
oxymel & acetum vtile biliosis;noxium melancholicis. 330
mulieribus inimicum,ob vterum. ibid.

P.

ΠΑΙΔΕΣ ἰατρῶν vnde dicti. 159.167

Palindrome.

Palindrome tribus notis animaduertitur. 268

Palpebra.

Palpebra quas notas proferat. 236

Panis.

Panis cibarius,confusaneus,αὐτόπυρος. 180.187.205
Panificij negotium hodie respondet vetustati. 180

Παραγγελία.

Παραγγελία quid Hippocrati. 159.161.204

Parotis.

Parotis enecat iuuenes. 275
Parotis in peripneumoniam incidit; & quo euentu. 266
Parotis sanguinea est funesta,ni coquatur,ac symptomata mitigarit. 266.& seq.
Parotis pestilens. 90
Parotides cur olim δυσκρασίαι dictæ. 47
Parotidis cura. 61
Parotis. 387

Paroxismus.

Paroxismotum ratio. 274
Paroxismus quid. 20
Paroxismotum natura & causæ. ibid.
& cur remittant. ibid.
cur ordine vel nullo ordine redeant. ibid.
Paroxismo præsente, à cibo abstinendum. 373.377
Paroxismotum intermittentium tempora. 373
Paroxismus quid. ibid.

Pars.

Partes corporis vnde fuerint notæ & formatæ. 215
Partes dissimilares facilius laborant quam similares. 174
Partium varia conformatio. 194.& hæc facit vt pars facile vel ægri patiatur. ibid.
Partes sectæ quæ non redintegrentur. 461
Partium principum temperies. 457

Partus.

Difficilis partus causæ. 106
Partus difficilis signa,prognosis,curatio. 107
Partus difficilis. 445
Partu à difficili quid agendum. 107
Partu in difficili cautio. 108
πάθος num in fieri. 409

Patria.

Patriæ amor. 209

Pauper.

Pauperum remedium pro peste. 83

Pedes.

Pedum nigror. 248
Pedum nudarorum significatio. 237

Pepasmus.

Pepasmus est crisis. 274
Pepasmus à Luna tardari potest. ibid.
Pepasmus à pepsi quid differat. ibid.275
Pepasmi difficultas in quibus. 420
Πέψις quid. 245
& quid pepasmus. ibid.

Periodus.

Periodorum ratio. 271
Periodus duplex. 373.377
Periodus quid. 20
& variæ de eis sententiæ. ibid
earum natura & causæ. ibid

Peripneumonia.

Peripneumonia habet iunctam orthopnœam. 260
Peripneumonia abscessu in crura iudicatur bene. 266.& seq.
interdum male. ibid.
Peripneumonia iudicatur etiam parotide. 266
& abscessu ad infernas partes. ibid.
Peripneumonia num per crisim vel per abscessum iudicabitur,quomodo cognoscemus. 266
Peripneumoniæ curatio. 352
Peripneumonia pestifera. 89

Perturbatio.

Perturbationis effectus. 453

Pestis.

Pestilens hectica. 75
Pestilens putrida. ibid.
Pestis optima remedia. 82
Pestifera syncope & lipothymia. 85
Pestis secundæ signa. 75
Pestis tertium genus. ibid.
Peste num quis laboret vnde noscatur. ibid.
Peste num quis sit mortuus signa. 76
Pestis secunda causa aëris violata temperies. 74
Pestis tertia causa. ibid.
Pestis vino & oleo curata. 84
Pestis elegans remedium. 83
Peste laborantium victus ratio. ibid.
Pestis omnium malorum grauissimum. 72
Quid sit pestis. 73
Pestis definitio,& eius explicatio. ibid.
Pestis causæ. ibid.
Pestis causarum diuisio. ibid.
Pestis quæ ferocissima. ibid.
Pesti dicata purgatio. 81
Pestis cautio prophilactica. 80
Pestilens febris vnde. 19.20
Pesti quæ salutaria & calamitosa sint. ibid.
Pestilentis febris Natura,causæ,differentiæ,signa,præsagia,præseruatio & curatio. 44.& seqq.
Pestilens febris semper est continua. 45
in.st illi Diuinum. ibid.
Pestis causæ externæ. ibid. num ab occulta qualitate, & quomodo id probari possit. ibid.46
Pestis cur non omnes occupet. ibid.
Pestis differentiæ. ibid.
Pestilens ephemera num detur. ib.num hectica. ibid.
Pestis futuræ signa. ibid.
vicinæ & præsentis signa. 47
Pestis conceptæ certa signa. ibid.
Peste tactorum pulsus. ibid.

Pestiferæ

Pestiferæ cuiusque febris peculiaria signa. 48
Pestis absque febre quæ dicatur. ibid.
Pestiferæ febres semper cor affligunt. 48
Pestiferarum febrium prognoses. ibid.
Pestis interficere potest decem horarum spacio. 48
à Peste præseruandi ratio. ibid.
Pestis musicâ fugata fuit. 49
Pestem num arceant potata venena. 50
Pestis curatio. ibid.
eiusque prognosis. ibid.
Pesti calamitatem adferunt plurima remedia. ibid.
Peste laborantium diæta. ibid.
Peste tacti num plurimum comedere debeant. ibid.
Peste correptis num secanda vena. 51
in Peste quo tempore phœnigmis vtendum : & quibus partibus adhiberi debeant. 52
in Peste purgantia qualia præscribenda. ibid.
qualia præparantia. 53
Pestis non est sine febre. 55
Pestiferæ febris symptomata maxima. 57
Pestis indicationes curatiuæ. 76
Peste laborans num euadet vel non prognosis. ibid.
Pestis quo tempore maxime sæuiat. 77
Pestis quo modo sit cauenda aut auertenda. ibid.
Pestis tempore cautio. ibid.
pro Peste secretum. ibid.
Pestis tempore vestes quales. ibid.
Pestis tempore exercitia. ibid.
Pestis tempore Diæta. 78
Pestis tempore excrementa & aluus. ibid.
Pestilentiales Auctoris pilulæ. ibid.
Pestis tempore balnea, venus, somnus, euacuatio. ibid.
Foris admouenda corpori aduersus pestem. ibid.
Pestem aduersus cur venena iuuent. ibid.
Pestem aduersus lapides pretiosi : Olfacienda. 79
Pestem aduersus assumenda. ibid.
Pestis præseruatiua tria nobilissima remedia. ibid.
Pestis excellens remedium. ibid.
Pestilentialis remedij elegans modus. ibid.

Pestigia.

Pestigia. 60
earum prognosis & curatio. ibid.

Pharinx.

Pharinx masculino genere, pro laringe sumitur. 260

Pharmacum.

Pharmacum purgans quid agat. 147
Pharmaco epoto quid agendum. 414
Pharmacum vt segnescat. ibid. 415
Pharmaca nota sint medico. 202
Pharmacia inutilis febricitanti. 228
& ineunte morbo. ibid.
Pharmacia quando lædat. 227
Pharmaca purgantia qualia esse debeant cùm ex pluribus concinnantur. 303

Philosophia.

Philosophia ad medicinam transferri debet. 192. 200
Philosophia exercitationi iungenda. 197
Philosophia si otiosa fuerit, ad vitium declinat. ibid.
Philosophia sine vsu errat in multis. ibid.

Philosophus.

Philosophi antiqui principium vnum posuerunt. 140
Philosophicum ocium felix. 117
Philosophicum otium felix præcipuè in agris. ibid.

Phlebotomia.

Phlebotomia in febribus putridis. 28
vt ea fiat quibus sit opus. ibid. & seq.
Qua copia. 29
Quo tempore. ibid.
Quæ venæ. ibid.
Num sit instituenda vbi fluxus adest. ibid.
Num in exanthematibus admouenda. 38
Phlebotomia in peste an in vsum ducenda? 80
Phlebotomiæ obseruatio in Peste. ibid.
Phlebotomia quibus pleuriticis conueniat. 298
Phlebotomiæ in acutis morbis quando locus. 341
Phlebotomiæ tecmarsis. 368

Phlegma.

Phlegma vnde dictum. 17
Phlegmatici quàm biliosi inediam faciliùs perferunt. 310

Phlegmone.

Phlegmone quid Hippocrati. 442

Phœnigmus.

Phœnigmis quo tempore vtendum in peste, & quibus partibus adhiberi debeant. 52
φρά τορες vnde dicti. 159

Phrenitis.

Phrenitidis causa. 240
Phrenitis pestifera. 85
Phrenitis. 285. 286
Phreniticis cur varia symptomata. 379

Phthisis.

Phthiseos empyemati superuenientis notæ. 264
Phthisis cur θηρίωμα dicatur. ibid.
Phthisis aut sicca aut humida. 437
Φθορά. 16
Φθόρια remedia qualia. 159

Phyma.

Phyma quid. 421
Phymata. 386

Φυόμενα.

Φυόμενα Hippocrati quæ. 148

Physicus.

Physicus quantus debeat esse Medicus. 141

Physis.

Φύσις quid Hippocrati. 142
Φύσις opponitur νόμῳ. 169

Physica.

Physica pro meteoris. 115

Pica.

Picæ nominis ratio, quæ vorent, historia. 130
Prognosis. ibid.
Indicationes curatiuæ, cibus, vomitoria. 131
Pharmaca, sitis. ibid.
Pica vt curanda. 453

Πικρόχολος.

Πικρόχολοι triplices. 308. 309
inediam ferunt ægerrimè. ibid.
Pili. 158

Pisces.

Pisces carnibus præferendi in peste. 84

Pituita.

Pituita cur hyeme increscat, cùm tunc ventres sint calidissimi. 149
Pituita hyeme increscit. 148
æstate decrescit. 149
Pituita non abit in atram bilem. 259
Pituita triplex. 310
Pituita absque putredine non accendit febrem. 4
num sola putrescat. 16
vt præparanda. 31

Plenitudo, Pletora.
Plenitudo athletarum periculosa. 368
Plethora duplex. 28
Pleuritis.
Pleuritis pestifera. 89
Pleuritidis causæ & quibus viis fiat. 437
curatio. ibid.
Pleuritide mortui vnde liueant. 294
Pleuritidi non semper ilicò phlebotomia adhibenda. 300
Pleuritidi ab humore crasso quis fotus conueniat. 302
& à sanguine aut catarrho cum fit. ibid.
in pleuritide venæ sectio quando dolorem aufe-rat, & quando non. ibid.
Cur Hippocrates in principio pleuritidis fotum præscribat. ibid.
quando hic fotu diu non vtendum. ibid.
Purgatio in pleuritide inferiori qualis. 303
in pleuritide inferiori venæ sectio qualis & quando instituenda. ibid.
niger elleborus cur vtilis in purgatione infernæ pleuritidis. ibid.
Pleuritidis ad curationem tria requiruntur. 298
tribus modis opus est, pro triplici ipsius specie. 298
Pleuritidi in principio eclegmata non præscribenda. ibid.
in pleuritide non vtendum solo oxymelite, verùm & aliis sorbitionibus. 329
eius & peripneumoniæ curatio. 352.357
Pleuritidis differentiæ. 298.& ibid.
ab essentiâ, materiâ calidâ aut frigidâ, causis procatarcticis, à symptomatis. ibid.
Pleuritis primogenia duplex. ibid.
Pleuritis & peripneumonia cur senibus quàm iuuenibus magis funesta. 289
Pleuritis biliosa & sanguinea sola nota Hipp. 259
Podagra.
Podagra. 403.466
Podagra puerorum. ibid.
Podalirius.
Podalirius eiusque posteri. 134
Polibus.
Polibus gener Hippocratis. 135
Poma & pira.
Poma & pira quæ vtilia febricitantibus. 27
Porcus.
Porcelli carnes. 356
Potentia.
Potentia summa num sit summum bonum. 112
Potio.
Potio vulneraria. 455
Potio præstantissima in febribus. 28
Potus.
Potus febricitantium 28
in biliosa & pituitosa febre. ibid.
eius qualitas & copia in febribus. ibid.
Præceptiones.
Præceptores Hippocratis. 209
Præceptor.
Præceptore vtantur docto & amico. 160.& 167
Præceptoribus multum debemus. 159.167
Prædictio.
Prædictio apud quos edenda. 214
Prædictionum quædam præcepta. 282
Præparantia.
Præparantia remedia in febribus putridis. 30
in peste. 53
Præparantia in peste. 80
Præseruatio.
Præseruandi à peste ratio. 48.57
Prandium.
Prandij neglecti damna. 184
Principium.
Principium vnum antiqui philosophi posuerunt. 140
Principium tenum quod ex sententia Melissi. 140
Principia materialia quæ hominis & animalium sanguine prædito rum. 145
Principij & elementi discrimen. 140
Principium vnum esse corporis humani quodnam quidam Medici dixerunt. ibid.
Principium rerum aërem Anaximenes statuit. 139
Principia plura esse corporis humani, à modo corruptionis probatur. 144
Principium corporis humani qui statuunt vnum refutantur. 141
Principia communia corporis nostri. 115
Profluuium.
Profluuium mensium. 97
Profluuij mensium definitio, causæ, signa, signa differentiarum causarum. ibid.
Profluuij mensium indicationes curatiuæ, prognosis, curatio, phlebotomia, cucurbitæ, pharmaca. ibid.
Profluuij mensium præparantia, purgantia, corroborantia, astringentia, topica, victus, empitica. 98
Prognosis.
Prognosis cur non diuturnis morbis ascribatur. 232
Prognosis omnis absoluitur tribus signis. 231
Prognostica.
Prognostica Hippocratis sunt certa. 282
Prognosticorum libri. 230
eorum vtilitas. ibid.& seq.
Prognosticorum librorum argumentum. 231
Prognosticorum nomen cur libris inscripserit Hipp. ibid.
Prognosticorum librorum vtilitas, & de quibus agant ibid.
Πρόνοια quid. 231
Proprietas.
Proprietates specificæ. 21
Προσιόντα vocet quem medicum. 161
Pryelismus. 258.265
Ptisana.
Ptisana ex hordeo deglumato triplex. 289.290
ptisana integra. ibid.
succus seu cremor ptisanæ. ibid.
& aqua ptisanæ. ibid.
Ptisana proomnii pulte Hippocrati. ibid.& 292
Ptisana propriè dicta quæ, & quòd duplex. ibid.
Ptisana si inconsideratè præbeatur, quæ incommoda adferat. 292.293
Ptisana quando non exhibenda. 291.292
Ptisana quomodo paranda. ibid.
Ptisanâ qui iure vtantur. 288.289
Ptisana nunquam in corpore æstum concipit. 288
Ptisana solida quibus exhibenda. 289
Ptisanæ ab incongruo vsu causæ mortis in pleuritide. 293
Ptisanæ facultates. 287.292
Ptisana quid, & quomodo fieri solita. 26
Ptisanæ laus. 376
num hydropicis conueniat. ibid.
Pubertas.
Pubertatis tempus. 436
Pudenda.
Pudenda contracta. 249
Pueri.
Puerorum purgatio in peste. 81
Pueri non ferunt inediam. 375
Pueris vomitus duplex. 408
Puerorum, & pubescentium morbi. 409

Puerorum morbi quando iudicentur. 409
Puer in vtero sugit. 229
& quo modo hoc dicatur ab Hippocrate. ibid.
Pueri qui. 256
Pueri conuulsionibus tentantur. 281
Pueri cur ex vesicæ calculo laborent. 270
Pueros vexat vesicæ inflammatio. ibid.
In pueris anisi vis. 408

Puerpera.

Puerperarum crises vt computandæ, nimìa quo die. 273

Pulchritudo.

Pulchritudinis vis in alios. 161

Pulmo.

Pulmonis natura. 220
Pulmo trahit ex gula. 195

Pupilla.

Pupilla ὄψις dicitur. 125.235

Purgatio, Purgare.

Purgantibus qualibus vsus Hippocrates; & quàm religiosus etiam in vsu lenientium. 304
Purgatio instituta ante venæ sectionem, inflammationem non curat, sed irritat. 357
Purgandi qui in morborum principio, & qui non. 344
Purganti pharmaco rectè superingeri iusculum aut sorbitiunculam. 304
Purgantia quàm variis viribus agant. 305
Purgantia vt exhibenda. 31
& an diebus criticis. 32
qua tecmarsi præscribi debeant in febribus putridis. ibid.
& quæ. 38
in causo. 42
in peste. 52
Purgandi occasio. 413
Purgandi quo modo tabidi. ibid.
Purgandi vt melancholici. ibid.
Purgandi vt sint adiposi. 412
Purgandi vt sint graciles. ibid.
Purgandum non vbique. 413
Purgandum quando. 380
Purgandum quid æstate, & quid hyeme. 412
Purgandum vbi. 413
Purgandum vbi initio. 392
quem & quando purgare oportet. ibid.
quod initio purgandum. ibid.
cur in declinatione. ibid.
Purgatio ab habitu corporis captanda. 412
Purgatio difficilis est sub cane. ibid.
Purgatio est instituenda ex situ humoris. 384
Purgatio fœlix fit vbi ducitur humor eò, quo viam affectat. 379
Purgatio molesta sanis. 415
Purgatione superna vel inferna quæ egeant. 412. ibid.
Purgationi bonæ tribus opus est. 379
Purgationi parandum corpus. 414
Purgationis legitimæ regula. 411
Purgationis tecmarsis. 366.384
quid significet nomen purgationis. 367
quotuplex, quódque sit critica & symptomatica; sitque vniuersalis & particularis. ibid.
Purgatio quæ commoda. 411
Purgatio quando repeti debeat. 415
Purgatio quid. 367.379
Purgatio sanis periculosa. 415
Purgatio vt mulieri cautè præscribi possit. 446
Purgantium pharmacorum liber. 226
purgatio fit à tranente pharmaco. 227
Purgare licet in febre, nondum totâ materiâ coctâ. 381
Purgatio in acutis non ante XIV. diem instituenda. 229
Purgatio non bene instituta icterum facit. 226
Purgatio qualis cuiuis sit præscribenda. 228
Purgatio sub Cane vitanda. 229
Purgatio vera, & non vera. 127
& malè præscriptæ damna. ibid.
Purgatione interire hominem, medico turpe est. 228
Purgatoria occasio, & quibus opus sit ad purgandum. 379
cocta purganda. ibid.
Purgatoria remedia cur lædant. ibid.

Pus.

Pus & alimentum non differunt causâ. 273
Pus quodnam optimum. 145
& prauum quod. ibid.
Puris fœtor. 437
Pus cur interdum non fœtat. 430.433

Pustula.

Pustula quid. 243.286
Pustulæ. 459

Putredo.

Putredo morbosa. 16
Putredo vt à Galeno sit definita. ibid.
Putredinis causa & varij gradus. 17
Putredo quo modo varios effectus proferat pro subiecto quod occupat. ibid.
Putredo quos succos maxime inuadat. ibid.
Putredo vt arcenda. 25
Putrescentia cuncta num fœteant. ibid.
Putridarum febrium generalis descriptio. ibid.
Putredinis de natura, & de putridarum causis, signis, & curatione: atque earum natura vnde noscatur. ibid. & seq.
Putredo quid, & quotuplex, variaque eius nomina. 16
mixti putredo. ibid.
viuentis putredo. ibid.
quæ κατὰ μέρος. ibid.
τῆς κατὰ μέρος causa. ibid.

Q.

Quæstio.

QVæstio vt probari debeat. 214. & seq.

Qualitas.

Qualitates contrariæ num eandem partem afficiant eodem tempore. 21
Qualitatum primarum quæ sit vis. 190.191.194
Qualitas caloris & frigoris non magnam vim habet. 188
Qualitas prima non facit ad medicinam faciendam. 188.189
Qualitates primæ mouent secundas. ibid.
Qualitates primæ non habent tantam vim quantam secundæ ad morborum procreationem. ibid.
Qualitates secundæ maximè faciunt morbos. 191
Qualitates secundæ quæ illæ sint, quæ morbos faciunt. 187
& quòd separatione & secessione à sanguine id agant. ibid.
Qualitates simplices sibi succedunt vltro, nec valent præcipua quadam vi. 189.190

Quartana.

Quartana à conuulsione est aliena. 456
Quartanæ. 390
Quartanæ historia. 68
Quartana num sit expectanda ex aliis febribus. 279

Quartana quæ incurabilis,cur autumno fiat.183 279

Quaternarij.

Quaternarij monstrant euentum morbi. 273

Quintana.

Quintana febris. 71

Quotidiana.

Quotidianæ febris natura & curatio. 65

R.

Ratio.

Ratio & experientia iungi debent. 166.205

Ratio per se non sufficit. ibid.

Rationem reddere posse rerum, pulchrum est. 199

& quid sit vera ratio rerum. 202

Ratiocinatio.

Ratiocinatio quid. 205

& quomodo fiat. ibid. & 206

Recidiua.

Recidiuæ metus. 425.426

Refectio.

Refectionem quæ faciant facilè. 384

cautio in renutritione. 385

Refrigeratio.

Refrigeratio extimarum partium triplex. 329

Regius morbus. 90

Remedium.

Remedium nobile in initio phrenitidis pestiferæ. 86

Remedia non splendida sint, sed iuuantia. 161

Remedia vltrò oblata sordescunt. ibid.

Remedio ab vno non est sperabilis sanitas. 227

Remedium sequatur motum naturæ. 176

Remedium excellens in maligno æstu. 80

Nobile remedium pro peste. 83

Remedium non omnibus est idem. 441

Renes.

Renum morbi. 459

Renum vlcerum notæ. 473

Renum natura. 220

Renutritio.

Renutritionis cautio. 383

Renutritionis modus. ibid.

Repellentia.

Repellentium remediorũ vsus quando necessarius. 440

Repellentia remedia vbi non conueniunt. 277

Repercussio.

Repercussioni vbi nullus locus. 462

Respiratio, Respirare.

Respirationis vsus vnde augeatur. 294

Respirandi difficultas cum delirio quid notet. 423

Respirandi libertas salutaris est. 240

quid sit liberè respirare. ibid.

Respiratio quid sit, & quas species habeat. 240

Respiratio bona salutaris in acutis: & num sit actio naturalis. 240.273

Respiratio magna & rara in febri ardente, insaniæ est. 240

Respiratio quæ signa de se præbeat. ibid.

Restaurans.

Restaurans ius. 26

Restaurans optimum. 84

Reuulsio.

Reuulsionis & Deriuationis discrimen. 378.385

Rheuma.

Rheuma Hippocrati duplex. 163

Rigor.

Rigoris causa.18.& quotuplex sit. ibid.

Rigor quid. 263.280

Rigor. 453

Rigores febriles. 426

Rigor frequens.422.quid & quotuplex. ibid. & 425

Rigor incidens causo. 425

Rigor in febribus continuis. 418

Rigor viris & mulieribus vnde incipiat. 455

Roborans.

Roborantia in febribus putridis. 35.66

Roborans. 85

Roborantia pro calida ventriculi intemperie. 125

Roborantia pro frigida intemperie ventriculi, item pro humida, pro sicca. ibid.

Roborantia pro sicca & frigida intemperie, pro sicca calida intemperie, & pro humida & frigida intemperie. ibid.

Roma.

Romæ quid actum tempore pestis. 73

Ῥόφημα quid. 181

Ρῦς.

Ρῦς γυναικεῖος, vel ῥῦς τῆς ὑστέρας. 101

Ρῦς γυναικεῖος. 451

Ructus.

Ructus acidus frigoris nota. 464

Rusticus.

Rusticorum in peste remedium. 83

S.

Sacculus.

Sacculus hepati. 42

Saga.

Sagarum carmina tolluntur. 278

Sagitta.

Sagittas gestabat sinistra Apollo. 158

Sanguis.

Sanguis causa febris.& num putrescat. 4.37

Sanguis nomen homonymum. 18.37

Sanguinis substillum in acutis morbis. 360

Sanguis naturæ familiaris. 147

Sanguis vere crescit. 148

Sanguis quo æstatis tempore luxuriet. 149

Sanguis Autumno paucissimus. ibid.

Sanguinis expectoratio. 87

Sanguinei fluxus causa & medela. 449

Sanguinis exclusio. 416

Sanguinis excretio ex ore, & remedium. 478

Sanguinis grumi mictus. 143

Sanguinis mictus. 430

Sanguinis mictus ob varias causas. ibid.

Sanguinis mittendi scopi. 369

Sanguis spumosus. 438

Sanitas.

Sanitatis fundamentum in quibus consistat. 145

Sanitatem & morbum Hippocrates refert ad copiam, facultatem, & mixtionem humorum. ibid.

Sanitas diuitiis antefertur. 158

De ea in foribus Apollinis carmen. ibid.

de ea Hymnus Ariphronis Latinè redditus. ibid.

Sanitas vt conseruanda sit. 196

Sanitate quando maximè fruantur homines, & qua de causa. 194

Sanitatis securæ vel non securæ indicia ab excrementis. 457

Sanitas an summum bonum? 116

Sanantur homines à medicis vel à medicina. 170

Sapientia.

Sapiẽtia nõ in theoria, sed in exercitatione cõsistit. 197

& inde proficisci debet. ibid.

Soporosus.

Soporosis affectibus 86

Satyriasis. 409

Σκῖος. 16

Scarificatio.

Scarificatio ad cucurbitulas vt molienda. 163

Σχῆμα. 194

Scientia.

Scientiæ iungenda est ars: & contra. 200

Scientiis comparandis, tribus opus est. ibid.

Scientiis tempore opus est. 167

quæ abesse debent vt quis doctus euadat. ibid.

Scoti,

Scoti.
Scotis cur febres calamitosæ. 268
Scriptores.
Scriptorum huius sæculi vanitas. 212
Sectio.
Sectio vbi facienda celeris, vbi tarda. 163
Secundina.
Secundina quid. 448
earum exclusioni quid conferat. ibid. 449
Secundinis retentis quo modo medendum. ibid.
Sedere.
Sedere velle ægrum, malum. 238
Sella.
Sellæ medicæ. 162
Semen.
Semini inest vis procreandi, estque animal. 159
quantum sceleris in eius eiectione. ibid.
Seminis vitium vnde. 457
Senex. Senium.
Seniores potiùs vomitu quàm hæmorrhagiâ iudicantur. 280
nec conuelluntur ita facilè vt pueri per febres. 281
Senes quarum partium inflammationes ægrè ferre possint. 375
Senum mala. 395
Senum morbi. 409
Senes cur inediam non ferant, & qui. 374
Senes minùs ægrotant. 415
Senium varium. 268
Sensus.
Sensui tribus opus est. 205. 224
Sensus breuioris vitæ causa est. 225
Septana.
Septana febris. 71
Septimana.
Septimanæ quæ per quaternarios digestæ sunt. 389
Sermo.
Sermonis instrumenta. 225
Serum.
Serum quod pepasmi particeps. 256
Siccitas.
Siccitas est salubrior imbribus. 404
Signum.
Signa iam iam morituri ægri. 423
Signa in morbis quomodo salutariter appareant. 374. 375
Signa ab essentia corporis: & ab excrementis. 233
Signa causis suis debent accommodari. 250
Signa propria maximam vim significandi habent. 262
Signa tecmeria quæ; 231
& ex quibus eluceant futura. ibid.
de tribus signorum generibus, coctionis, euasionis, & crisis. & vnde ducantur. ibid.
Signa vnde sumantur. 238
Signorum in controuersia, est recurrendum ad peculiarem naturam. 181
Signorum peritia chirurgo est necessaria. 165. & seq.
Σιλλαίνειν quid. 210
Silphium.
Silphij facultates. 355
Σημεῖον, σημαινόμενον, σημαντικὸν. 211
Simon.
Simon. 378
Simonis exanthemata. ibid.
Simplicia.
Simplicia composita medicamenta sint medico nota. 202
Σίνεα quid Hippocrati. 324
Singultus.
Singultus. 460
Singultus causa. 455
Singultus cum spasmo collatio. 463
Singultus variæ causæ. 452
Singultus vnde. 463
Σίφων. 16
Sitis.
Siti potus præstans. 85
Ad sitim & inde quæ fit infirmitatem. 84
Sitis. 89
Sitim extinguentia. 41
Sitis nocturna. 443
Smegma.
Smegma veterum, pulueres erant. 334
Solum.
Soli natura quædam hominibus aduersa. 74
Somnus.
Somni ac vigiliarum necessitas vnde. 382
Somni cur longi. 375
Somnus: & vt fiat somnus. 381
à somno quale delirium mitescat. 382
Somnus. 382. mediocris somnus quis dicatur. ibid.
Somnus finiens in pauorem vel conuulsionem. 427
Somnus qui bonus vel malus. 381
Somni causa. & quidnam somnus, & qui eius effectus. ibid.
tribus opus. ibid.
Somnifera. 42
Somnus quando præscribendus in febribus. 37
Somnus si molestus sit in pestiferis, vt succurredū. 62
Somni qui boni, & qui mali. 249
quando ineundi. ibid.
quæ causa somni violati. ibid.
Sophista. 197
Sorbitio.
Sorbitiones non dandæ crisi imminente in acutis morbis. 345
Sorbitiuncula purganti pharmaco rectè subiungitur. 304
Spasmus.
Spasmo febris incidat. 423
Spasmus ad haimorrhagiam. 435
Spasmus duplex. 432
& quis funestus. ibid.
à plaga. ibid.
Spasmus vnde. 465
Spasmus pestilens. 96
Σπαιρόμενα Hippocrati quæ. 148
Spina.
Spinalis medullæ natura. 218
Spiritus.
Spiritus febrem accendunt. 63
Spiritus num putrescant. 46
Spirituum vbertas num sit vitiosa. 2
Spiritus duobus modis consideratur. 219
quatenus vel propriâ formâ gubernatur; vel quatenus est nobilioris formæ instrumentum. 219
Spiritus frigidus, est funestus. 240
Splen.
Splenis natura. 220
Spongia.
Spongiarum vsus ad vulnera tergenda. 162
Spuma.
Spumæ generatio. 396
Sputum.
Sputum sanguini si molestum sit in pestiferis, quid agendum. 66
Subiectum.
Subiectum facit vt sit ars, non contrà. 168. & sequent.
Substillum.
Substillum menstrui sanguinis. 98

Subſtillum menſium quid ſit, cauſæ, ſigna, curatio, chirurgia. ibid.
Subſtilli menſium topica, præparantia, purgantia, victus ratio. 99

Succus

Succus acidus malus eſt. 196
Succorum atrorum excretio. 416

Sudor. ſudorifica.

Sudor Anglicus. 60
Sudorifica. 32. 35
Sudorifica in peſte 54
Sudor copioſior. 420
Sudores critici. 419
Sudores frigidi. ibid.
Sudores frigidi vel calidi. 421
Sudor indicat partem affectam. 420
Sudor perennis. 425
Sudorum prognoſis ex aëre. 401
Sudor immoderatus peſtifer. 90
Sudorificum pro peſte, quod vires vnà roborat. 82
Sudandi tecmarſis in peſte. 84
Sudoris eliciendi modus. ibid.
Sudores qui optimi, & qui peſſimi. 241
& dies quibus manare debent. ibid.

Suffocatio.

Suffocatio à matrice. 108. eius curatio, prognoſis, curatio in paroxiſmo & extra. ibid.
Suffocatio vterina. 445

Suilla.

Suillæ carnes. 356

Suppreſſio.

Suppreſſionis menſium ſigna. 94
Suppreſſionis menſium indicationes curatiuæ, prognoſis, chirurgia. 95
Suppreſſionis menſium cucurbitæ, pharmaca, præparantia, purgantia. 95
Suppreſſionis vrinæ cauſæ. 322

Suppuratum.

Suppurationum conditiones. 244
quid differant ab exputatis. ibid.
foras erumpere eas præſtat. ibid.
Suppuratum : *vide* Empyema.
Suppurati ſigna. 439

Surditas.

Surditas. 417
Surditas per morbos acutos. 425

Suſpirium.

Suſpiria luctuoſa. 467

Statura.

Statura corporis. 399

Sterilitas.

Sterilitas mulieris quomodo noſcatur. 452
Sterilitas vnde viris. 454

Sternutamentum.

Sternutamentum vbi malum. 260
& quid ſit, ibid.
& vbi vtile. ibid.

Stomachus.

Stomachi ardor, & eiuſdem remedia. 123
Ad flatus Stomachi. 132
Stomachi ad dolorem, ibid.
Stomachici qui? 131
Strangulati. 396

Stranguria.

Stranguriæ cauſæ. 432. 452
Stranguria triplex. ibid.

Struma.

Struma & bronchocele endemij morbi. 120

Studia.

Studiorum detrimenta. 166
Sympathia. 213

Symptoma.

Symptomata maxima febris peſtiferæ. 57
Symptomatica euacuatio. 32
Symptomata in morbis varia vnde. 379
Symptomata quæ petant curationem. 389

Syncope.

Syncopes cauſa in peſte. 85
Syncope. 380. 395

Syncopalis febris.

Syncopalis febris, eiuſque cauſæ. 43
Syncopalis ſigna, prognoſis, diæta, & cætera remedia ibid. & ſeq.

Synochus.

Synochi non putridæ natura & curatio. 14
Synochus inflata. ibid.
Synochi num à ſolo ſanguine. 18
Synochi febris natura, & curatio. 37
Synochi febris cauſæ, differentiæ, ſigna. 38
Synochi febris prognoſis, curatio, diæta, ibid.
præparentia. ibid.

Syrupus.

Syrupi præparantes. 30
Syrupi ex rubi Idæi laus. 126

T.

Tabes. Tabidi.

Tabes cur iuueni familiaris. 437
Tabes quid. ibid.
Tabidi vt purgandi. 413
Tabi obnoxiæ ætates. 437
Tabidi non ſunt ſurſum purgandi. 395
Tamarindi. 35

Tecmarſis.

Tecmarſis quid. 372. 284
Tecmarſis in quibus conſiſtat. 454

Tecmerium.

Tecmerium ſignum quod. 284

Telum.

Telorum ſigna inuenire maximè ingenioſum eſt. 165

Tempora.

Temporum mutationes morbos pariunt. 400
Temporum vulnera. 434
Tempora anni vnde benè maléque morata. 272. & ſeq.
Temporacollapſa. 233

Terra.

Terra cur dicta Cybele. 215
vis terræ insita procreatrix. ibid.
varius eius genius in rerum ortu. ibid.

Tertiana.

Tertiana intermittens, eiusque natura & curatio. 61
Tertiana notha intermittens, eiusque natura, & curatio. 63
Tertiana exquisita. 425

Testes.

Testes, & vnde hi langueant. 457

Testiculi.

Testiculi contracti. 149

Testudo.

Testudines vt parandæ ad epulum hecticorum. 11

Tetanus.

Tetanus. 436
Θανάσιμον quid significet. 435
Θαυματόποιοι. 212

Theoria.

Theoria sola fallit. 197

Theriaca.

Theriacæ de vsu in peste dubium. 82
Theriacæ vsus non formidabilis. ibid.
Theriacalis aqua optima. ibid.
Theriaca pauperum. 51
Theriacæ vsus in peste, eiusque vis. 51
Θηρίωμα quid. 437

Thorax.

Thorax vnde dictus. 134
quid & quas contineat partes. ibid.
Thorexis, quid. 389
Θυμὸς pro tussiendi libidine. 247

Ton.

Ton malum dictum. 119

Translatio.

Translatio materiæ morbi bene fit foras. 464
Τραύλωσις. ibid.

Tremor.

Tremor cordis in peste. 89
Tremor iti causo. 462
Τριχίασις quid. 431

Tristitia.

Tristitia & metus. 462

Tumor.

Tumorum ardor pestilens. 91
Tumor à phlegmone in hypochondriis vt curandus. 343
Tumorum tria genera. 297
Tumores qui boni vel mali vulneribus & vlceribus. 455
Tumorum curatio. 164
Tumorum genera vt diuidantur. 242.243.

Turgere.

Turgens materia est purganda. 380.413

Tussis.

Tusses siccæ per febres. 424
Tussis hydropis 475. varices. 464
Tussis variæ causæ. 323

Typus.

Typus quid. 20

V.

Valetudo.

Valetudo bona an summum bonum? 115

Varices.

Varices vt secandi. 163

Variola.

Variolarum notæ. 59

Varen.

Varen morbus Transiluanis peculiaris. 120

Vena.

Vena num secanda sit in omni febre putrida. 28
Vena num in peste secanda. 52
Vena latè est secanda, & vbi. ibid.
& quomodo debeat vinculis intercipi. 164
Venæ cauæ natura. 218
Venarum per corpus distributio. ibid.
Venarum temperies & natura. 216
Venæ sectio: *vide* Phlebot.
Venæ vterinæ duplices. 449

Venenum.

Venenum potatum num arceat pestem. 50
Venenosis illico succurrendum. ibid.
Veneni hausti indicationes. 91
Veneficium vt fallat. 159
Venenata aura ex antro Seleuciæ exiliens totum orbem vastans. 120
Contra venena animalia. 91

Venter.

Ventris dolores. 459
Ventres corporis plurimi. 173.194
Ventris dolor à flatu. 128

Ventriculus.

Aqua vitæ præstans remedium ad flatus ventriculi, & vtendi modus. 126
Ventriculi coctio læsa. 131
Ventriculo imbecillo ropica. 125
Ventriculus eiusque temperies, natura & ortus. 216
In sicca, in humida ventriculi intemperie cibus & potus, & empirica. 126
Ventriculi imbecillitatis curationes indicatiuæ, prognosis, chirurgia, medicamenta. 124
Ventriculi oris excoriatio, & eiusdem inflammatio. 123 123
Ventriculi imbecillitas. ibid.
Ventriculi frigus & humiditas. ibid.
eiusdem causæ. ibid.
Ventriculi flatus. ibid.
eorum signa. ibid.
Ventriculi flatus à bile, & eorum signa. 124

Ver.

Vere sanguis crescit. 148
Veris morbi. 468

Vermis.

Vermes non signi in ventriculo. 20
Vermes tempore pestis. 90

Vertebra.

Vertebrâ à luxatâ angina. 469.419

Vertigo.

Vertiginosis quid in febris principio contingat. 357.

Vesica.

Vesicæ affectuum diagnosis. 433
Vesicæ morbi. 459
Vesicæ vlceratæ signum. 433
Vesica fallit prædictionem. 257
Vesica trahit,& semper plena est. 194
Vesicæ temperies,natura & ortus. 216
Vesicæ inflammatio est calamitosa. 269
bona & mala in ea signa. ibid.
pueros vexat. 270

Vesicatoria.

Vesicatoria admouenda in peste. 52
Vesicatoria,cucurbitæ in peste. 80

Vestis.

Vestis apta docto viro. 198

Veteres.

Veteres plerique tantùm semel de die cibum capiebant. 187

Vetustas.

Vetustatis auctoritas. 146

Videre.

Videt propriè anima. 215.224

Vigiliæ.

Vigiliæ vt succurrendum in pestiferis. 61
Vigilia. 249
Vigiliarum remedium. 39
Vigiliæ. 86

Vigor.

Vigore morbi à cibo abstinendum. 371
Vigor morbi quid. ibid.

Vinum.

Vino per febres interdum vtebatur Galenus. 28
Vinum quale conueniat febricitantibus. ibid.
Vini generosi vis. 388.476
Vinum generosum nobile remedium pro appetentia canina. 130
Vinum inutile quando in acutis morbis. 332
Vini dulcis vtilitas,& nocumentum. 320.& seq.
vinum dulce omne crassum. ibid.
dulce vinum egregiè expectoratum promouet. ibid.
quando id faciat,& quando non. ibid.
Vini albi generosi vires. 321
Quibus calculosis vinum album diureticum exhiberi debeat,& quibus non. ibid.
Fuluum, nigrum & austerum vinum quibus vtile. 321
Dilutum vinum partibus studet superioribus, vt capiti: at meracum infernis. 322
Vinum nutrire. 293.320.325
Vinum quando inutile in morbis acutis. 332

Vires.

Vires duplices.29.& quid sint. 26
Vires vt indicent. 370
Virium dignotio. 393
A Viribus quomodo indicationes nutriendi desumantur. 26

Virgines.

Virgines vt præseruandæ in peste. 80
Virgines quædam lac fundunt. 447

Virtus.

Virtus an summum bonum. 114
Virtus num disci possit. ibid.

Visus.

Visus causæ. 224
& tota eius historia. ibid.

Vita.

Vita quæ optanda. 118
Vita cur breuis. 365
Vita quid significet Hippocrati. ibid.

Vlcus.

Vlcera. 454.458
Vlcera hydropicorum. 459
Vlcera quæ incurabilia. 244
Vlcerum variæ viæ. 165
& eorum differentiæ. ibid.
Vlcus corporis, per morbos acutos sua indicia præbet. 238.239
Vlcus ventriculi,eius signa, indicationes, prognosis. 126
Vlcus ad ventriculi phlebotomia, pharmacia,temedia : vlcus corrosiuum,diæta. 127
Vlceri admouenda. 89

Vmbilicus.

Vmbilici regio crassior quid indicet. 394
Vmbilicus pueri recens nati an ilicò abscindendus. 107

Vnguis.

Vngues vnde. 221
Vnguium liuor. 248

Vox.

Vocem edunt præfecti. 226

Vociferatio.

Vociferatio affligit. 213

Voluptas.

Voluptas non summum bonum. 111

Voluulus.

Voluulus pestilens. 90

Vomitus.

De Vomitu in peste cautio & dubium. 81
Vomica quid. 386
Vomitus pueris duplex. 407
Vomitus vniuersalis. 412
Vomendi libido. 90
Vomica quid. 243
Vomitus futuri signa in febribus. 280
Vomitus qui boni. 157
particularis & vniuersalis. 258
mali vomitus. ibid.
Vomitus quibus sit præscribendus, & quotuplex sit. 227

Vomitoria.

Vomitoria in febribus. 39.32
Vomitoria in fluxu alui. 35
Vomitoria quæ in peste præscribenda. 53

Vomitus si molestus in pestiferis, quid agendum. 60
Vomitum mouentia vt exhibenda. 53
Vrgens.
Vrgenti est maximè succurrendum. 497
Vrina
Vrinæ colores. 429
Vrina significat abscessum. 256
Vrina quæ optima. 253
quid in vrina contineatur. 254
varia vrina: & subrubra. ibid.
farina in vrina. 255
laminæ: furfures. ibid.
nubecula alba, vel nigra. ibid.
vrina tenuis rubra. ibid.
graueolentes, aqueæ, nigræ, crassæ, tenues & crudæ. 256
pingues. 257
contenta bona & mala. ibid.
colores. ibid.
& cætera quæ ad vrinas. ibid. & seq.
Vrinæ suppressæ causæ. 322
Vrinarum varietas arguit morbi diuturnitatem. 358
Vrinalia, seu vrinam mouentia remedia. 32. 35. 43. 64
Vrinæ suppressæ causæ variæ. 432. 433
Vrinæ vitia. 429
Vrina alba pellucida quid significet in phreniticis. 429
Vrina critica auertit abscessum. ibid.
Vrina cruenta & purulenta. 430
Vrina cum carunculis vel capillis. ibid.
Vrina pauca & crassa. 428
Vrina quid. ibid.
Vrina purulenta triplex. 450
Vrina perturbata. 428
Vrina sabulosa. 432
Vrina furfuracea. 431. Vulnera & vlcera. 454
Vrina suppressa. 109
Vrina auertit abscessum criticum. 420
Ὑστερα. 446
Vsus.
Vsu opus est arti. 185. 197. 205. 206
Vterus.
Vteri ad intemperiem. 102
Vteri os. 448
Vteri erisipelas. ibid.
Vterina haimorrhagia vt sistenda. ibid.
Vteri profluuium. 99
Vteri profluuij causa, differentiæ. ibid.
Vteri profluuij signa. 100
Profluuium muliebre & vterinum accuratè distinguenda. ibid.
Vteri profluuium vt à gonorrhœa distinguitur. ibid.
Vteri profluuium & profluuium nothum vt dignoscantur. ibid.
Vterini profluuij indicatio curatrix, prognosis. ibid.
Vterus trahit, & semper plenus est. 194
eius suffocatio. 260
Vulcanus.
Vulcanus est natura. 197. 215
Vulnus.
Vulnera interna quænam læthalia. 461
Vulnera quot ex causis calamitosa. ibid.
Vulneraria potio. 455
Vulnerum ac vlcerum euentus. 454
Vulnera spongiis tergenda. 162
Vuula.
Vuulæ mala. 278

Y.

Ὑπόφασις quid. 236

Z.

Zona.

ZOna pestilens. 91

FINIS.